

تصویر ابو عبد الرحمن الکردي

فرهنگ فارسی-کردی

دانشگاه کردستان

(سه جلد)

جلد سوم
ع - ی

به سرپرستی
ماجد مردوخ روحانی

*Every other author may aspire to praise;
the lexicographer can only hope to
escape reproach, and even this negative
recompense has been yet granted to very
few.*

Dr. Samuel Johnson

فرهنگ دانشگاه کردستان

فارسی - کردی (سه جلدی، جلد سوم)

به سرپرستی ماجد مردوخ روحانی

ویراستاران

ماجد مردوخ روحانی (سروراستار)

مهدی سندجی * محمد ژیان امینی * یدالله پشابادی * محی الدین کریمیان

دستیار ویراستاران

بهرام بهرامیان * وریا دیوانی * ایرج مرادی

نمونه خوانی

افشین بهاری زر

حروفچینان

محی الدین کریمیان * وریا ونسترن دیوانی * فخرالدین آمیدیان

پشتیبانی نرم افزاری

هیوا رستمی زاده

دیگر همکاران و مراحل همکاری، به شرح جلد اول

نیز: زکریا بزدوده، خلیل محمدی، زاهد کریمیان، مبین لطیفی

یادداشت: فارسی - کردی.

فهرست نویسی بر اساس جلد سوم

مندرجات: ج. ۳ - ع. ی

موضوع: فارسی -- واژه نامه ها -- کردی.

رده بندی کنگره: ۱۳۸۷ م ۴ ۳۳۵۶ / آ۲۳

رده بندی دیویی: ۳ ک / ۹ فا ۴

شماره کتابشناسی ملی: ۱۳۰۴۵۴۰

سرشناسه: مردوخ روحانی، محمدماجد، ۱۳۳۷

عنوان و نام پدیدآور:

فرهنگ فارسی - کردی / ماجد مردوخ روحانی.

مشخصات نشر: سنندج: دانشگاه کردستان، ۱۳۸۷

مشخصات ظاهری: ۳ ج.

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: پشت جلد به انگلیسی:

Majed M. R. Persian Kurdish dictionary

دانشگاه کردستان

فرهنگ فارسی - کردی دانشگاه کردستان

به سرپرستی ماجد مردوخ روحانی

جلد سوم ع-ی

چاپ اول: پاییز ۱۳۸۷

طراحی روی جلد: حمیدرضا زرّی

لیتوگرافی: تندیس

این کتاب در ۳۰۰۰ نسخه در چاپخانه‌ی تندیس نقره‌ای چاپ و
در صحافی گلستان صحافی شد.

بها ۱۲۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

www.uok.ac.ir/dictionary

مرکز پخش: سنندج، کتاب مهرگان، تلفن: ۲۲۲۵۲۵۹ ۹۸۸۸۷۱+

۱. واکه (مصوت)ها

واکه	نشانه‌ی آوایی	مثال	آوانگاری
اَ (فتحه)	a	دَست	dast
اِ (کسره)	e	دِل	del
اُ (ضمّه)	o	کُل	gol
ا، آ، ی	ā	رام	rām
		بار	bār
		کُبری	kobrā
یِ، ی	î	شیر	šîr
		باری (باربر)	bārî
یِ (کوتاه)	i	بلیت	bi lît
ی (کشیده)	i:	باری (به‌رحال)	bāri:
و	û	نور	nûr
و (کوتاه)	u	فروش	furûš
و (ضمه‌ی کشیده)	o:	پَلو	polo:
اَو	ow	پَلَو	polow

۲. همخوان‌ها (حروف بی صدا)

همخوان	نشانه‌ی آوایی	نمونه	آوانگاری
		ضرب	zarb
		ظلم	zolm
ر	r	راه	rāh
ژ	j	ژاله	Jāle
ش	š	شیر	šîr
غ، ق	q	غار	qār
		قند	qand
ف	f	فردا	fardā
ک	k	کاخ	kāx
گ	g	گرگی	gorg
ل	l	لاک	lāk
م	m	ماه	māh
ن	n	نان	nān
و	v	وزن	vazn
ی	y	یاد	yād

همخوان	نشانه‌ی آوایی	نمونه	آوانگاری
ب	b	بار	bār
پ	p	پا	pā
ت، ط	t	تار	tār
		طبل	tabl
ث، س، ص	s	ثبت	sabt
		سال	sāl
		صدا	sedā
ج	c	جوان	cavān
چ	č	چمن	čaman
ح، ه	h	حرف	harf
		هما	homā
خ	x	خوب	xûb
د	d	درس	dars
ذ، ز، ض	z	ذهن	zehn
		زیبا	zibā

۳. حروف همخوان /ء/ و /ع/

همزه و عین در زبان فارسی تلفظ یکسان دارند و در این کتاب با نشانه‌ی ' / آوانگاری شده‌اند؛ مانند: آلم (درد و رنج) و غلم (پرچم)؛ که هر دو «'alam» خوانده می‌شوند.

حرف	نشانه‌ی آوایی	نمونه	آوانگاری
ء	،	شیء	Šey'
أ		أرز	'arz
أ		مأنوس	ma'nûs
ؤ		رؤیا	ro'yā
ئ		رئوف	ra'ûf
ع		عکس	'aks
		علم	'elm
		عُرف	'orf
		عود	'ûd
		سعید	sa'îd
		فَعَال	fa''āl
		وسیع	vasî'

باید توجه داشت که هجا هیچگاه با واکه (مصوت) شروع نمی‌شود. به عبارت دیگر سَرِ هجا باید حرف همخوان (صامت) باشد. از این روست که صداها اگر در ابتدای واژه قرار گیرند، با همزه (کوتاهترین همخوان از نظر کششی) خوانده می‌شوند. مانند: آسان (āsān)، أبر (abr)، این (în)، اسم (esm)، او (û)، و آنس (ons).

نشانه‌های به کار رفته در این فرهنگ

کاربرد	نشانه
پایان سرواژه، پس از جایگاه دستوری	. (نقطه)
بین کلمات و گاهی عبارات مترادف	؛ (نقطه‌بند)
توقف کوتاه	، (ویرگول)
قبل از ریشه‌ی واژه و برای توصیف	: (دو نقطه)
ریشه‌ی لغت	[] (کروشه)
حوزه‌ی معنایی	// (کروشه خوابیده)
توضیح بیشتر	() (کمان)
ارجاع یک واژه به واژه‌ی دیگر	→
شاهد یا مثال به کار رفته در تعریف‌ها	< >
صرف مصدر	// //
جدا کردن تلفظ و نشانه‌ی جمع	/ /
یا	/
مترادف بودن یک واژه با همه‌ی تعریف‌ها	*
زیر مدخل فعلی	□
زیر مدخل اسمی	▣
جدا کردن تعریف مصدرهای لازم و متعدی	□
تعجب، خطاب، تأکید	!
پرسش	؟
صفت فاعلی، صفت مفعولی و مصدر منفی، در پایان مصدرها	■
جمله‌ی معترضه	- -
بین اجزای برخی ترکیب‌ها	-

ع

ع / حرف. ع: ۱. نیشانه‌ی بیست و یه که مین پیتی ئه لف و بیتکه‌ی زمانی فارسی که له وشه ره گهز عه ره بیه کاندای به کار ده‌روا ۲. کورتکراوه‌ی وشه‌ی «علیه السلام» ریزناویک بو پیغه مبه‌ران یان پیشه‌وایانی دینی.

عائد / 'ā'ed: [عربی] عائد

عائله / 'ā'ele: [عربی] عائله

عائله‌مند / 'ā'elemand: [عربی/فارسی] عائله‌مند

عائله‌مندی / 'ā'elemandî: [عربی/فارسی] عائله‌مندی

عابد / ābed: [ان/عربی/اسم] ۱. خواپه‌رست؛ خوداپه‌رست؛ خواپریس؛ ئه‌وه‌ی زۆرتین کاتی ژبانی به په‌رستینی خودا و پاز و نیاز ده‌باته سهر ۲. په‌رستیار؛ په‌رستکار؛ که‌سێ که زۆر عیاده‌ت ده‌کا.

عابر / āber: [ان/عربی/اسم] ری‌بوار؛ ری‌وار؛ ری‌بگار؛ راویار؛ ری‌وگار؛ ری‌په‌و؛ ری‌وینگ؛ راگوزهر؛ که‌سێ که له ری‌گا یان بگاریکه‌وه تیده‌په‌ری «عابر سواره» ری‌بوازی سواره.

عابر بانک / āberbānk: [عربی/فرانسوی] /اسم/ سیسته‌میکی کامپیوته‌ری له ده‌ره‌وه‌ی بانکدا که خاوه‌ن حساب ده‌توانی به کارتیکی تایبته کاری وهرگرتن و دانانی پاره‌ی پی

جیبه‌جی بکا.

عاج / āc: [عربی/اسم] ۱. آج ۱- ۲. شانه‌ی ئیسک‌ئاسای به‌شی ناوه‌وه‌ی ددان که مینا دایی‌و‌شیوه ۳. /ها/ خیل؛ عاج؛ ئاج؛ شله‌فه؛ بره؛ مه‌رقوول؛ مایی؛ شیرمایی؛ که‌لبه؛ گیره؛ شفره؛ ماکیکی ئیسقانی سپی یان شیرری، ره‌ق، روون و ده‌نک ورده که وه‌ک ددانیکی دریز له ده‌می فیل، به‌راز و بری گیانه‌وه‌ری تروه‌وه‌ ده‌ردی.

عاجز / ācez: [عربی] صفت. ۱. بی‌ده‌سه‌لات؛ ده‌سه‌وسان؛ بی‌ده‌ست و دوو؛ ده‌س به‌سته؛ ده‌ست و پی سپی؛ بی‌ده‌ست؛ ده‌سه‌پاچه؛ ناتوان؛ بی‌ته‌شه؛ بی‌هیز؛ جووز؛ که‌م‌توانا «او از انجام دادن وظیفه‌های خود عاجز است: ئه‌و له جیبه‌جی کردنی ئه‌رکی خویشیدا بی‌ده‌سه‌لاته» ۲. /عجزه/ [مجازی] بی‌به‌ش؛ بی‌وه‌ری؛ ئووف؛ که‌م‌ئه‌ندام (وه‌ک کویر یان شهل) «پیرمرد بیچاره از چشم عاجز است: پیرمه‌میردی هه‌زار له چلو بی‌به‌شه» ۳. داماو؛ داماک؛ تیماو؛ ده‌سته‌وسان؛ ئاس؛ دامای «از دست این مرد عاجزم: له ده‌ست ئهم کاربایه داموم».

عاجز شدن: دامان؛ په‌ک که‌فتن؛ ده‌رمه‌نه بوون؛ سیار بوون؛ ده‌سته‌وسان بوون؛ وه‌ستیان؛ مه‌نایره؛ لی که‌وته؛ له‌که‌فته بوون. هه‌روه‌ها: عاجز بودن؛ عاجز کردن؛ عاجز ماندن عاجزانه / ācezāne: [عربی/فارسی] قید. داماوانه؛

به‌یانی بچریکینی>.

عادت داشتن: فیر بوون؛ هووکاره بوون؛
عادهت بوون؛ لؤس بوون؛ چه‌شه‌خوهره بین؛
کاریک به‌بی بیر لی‌کردنه‌وه ئه‌نجامدان.

هه‌روه‌ها: عادت کردن

عادت کسی بودن: فیر بوون؛ خووی که‌سیک
بوون؛ عاده‌تی که‌سیک بوون؛ هووکی که‌سیک
بوون <عادتش بود غروبها بنشیند جلو در: فیر بیوو
ئیواران له به‌ر درگاهوه دانیشی>.

از عادت افتادن: له خوو که‌وتن؛ له هووک
که‌وتن؛ له هوکاره چین؛ ده‌س له عادهت
کیشان <وقتی بازنشسته شد از عادت سحرخیزی
افتاد: کاتی وه‌نشسته بوو له خووی زوو هه‌ستانی
به‌یانان که‌وت>.

عادتاً / ādatan: [عربی] اُتید. به عادهت؛ له پرووی
خوو و خده‌وه <عادتا صبح زود بیدار می‌شوم: به
عادهت به‌یانان زوو راده‌بم>.

عادت‌شناسی / ādatšenāsi: [عربی/فارسی] اُسم.
هووکناسی؛ خووناسی؛ ئه‌و زانسته که له سه‌ر
خو و خده‌ی مروّف و چۆنیه‌تی سه‌ره‌لدان و
گۆزانیان ده‌کۆلّیه‌وه.

عادل / ādel: [عربی] صفت. داد‌گه‌ر؛ داد‌په‌روه‌ر؛
راست‌خواز؛ داد‌پرس؛ خاو‌ن کرده‌وه‌ی گونجاو
به‌رامبه‌ر به داد و قانون <حاکم عادل: میری
داد‌گه‌ر>.

عادلانه^۱ / ādelāne: [عربی/فارسی] صفت.
داد‌په‌روه‌رانه؛ داد‌گه‌رانه؛ سازگار له‌گه‌ل داد
<تقسیم عادلانه: رأی عادلانه: دابه‌شینی داد‌په‌روه‌رانه؛
پای داد‌گه‌رانه>.

عادلانه^۲: قید. داد‌په‌روه‌رانه؛ داد‌گه‌رانه؛ له پرووی
داد یان سازگار له‌گه‌ل دادا <با کارگزارش عادلانه
رفتار می‌کرد و حق همه را می‌داد: له‌گه‌ل
کرێکاره‌کانیدا داد‌گه‌رانه ده‌جوولایه‌وه و مافی
هه‌موویانی ده‌دا>.

عادی / ādî: [عربی] صفت. ئاسایی؛ ئالوه:

داماگانه؛ لی‌که‌فتیانه؛ رافه‌کی: ۱. له پرووی
داماویه‌وه ۲. به شیوه‌ی داماوان و بی‌دهسه‌لاتان
<عاجزانه تقاضا دارم که به درخواست این جانب توجه
شود: داماوانه داواکارم سه‌رنجیکی داخوازه‌که‌م
بدن>.

عاجل / ācel: [عربی] صفت. [ادی] به‌په‌له؛ به‌له‌ز؛
به هه‌شتاو؛ خیرا؛ گورج؛ ده‌ماو‌ده‌م؛ کرز؛ به
مه‌ودای کاتی که‌م.

عاد / ād(d): [عربی] اسم. [ریاضی] دابه‌ش؛
به‌کیک لهو دوو ژماره که ئه‌و‌بتریان به سه‌ریدا
دابه‌ش ده‌بی (وه‌ک ۳ یۆ ۱۲).

□ عاد کردن: دابه‌شین؛ دابه‌ش کردن؛ به
ژماره‌یه‌ک، ژماره‌یه‌کی تر دابه‌ش کردن
<می‌گویم ۳، عدد ۱۲ را عاد می‌کند: ئیژین ۳،
ژماره‌ی ۱۲ دابه‌ش ده‌کا>.

عادات / ādat: [عربی] جمع عادت
عادت / ādat: ها؛ عادات: [عربی] اسم. ۱. خوو؛
خۆ؛ خده؛ هووک؛ هووت؛ ه‌رش؛ چاش؛ کاری
که دوا‌ی پی فیر بوونی، ناویسته‌کی دووپات
ده‌کرێتوه <او عادت بدی داشت، همیشه با گوشش
بازی می‌کرد: ئه‌و خوویه‌کی خرابی گرت‌بوو، هه‌ر
ده‌ستی به‌گوێیه‌وه بوو> ۲. کار و ره‌وتی داهاتن؛
راهاتن؛ هین؛ هووین؛ سا؛ رز؛ هۆگره‌تی
نه‌ویستی به وه‌رگرتنی شتی به هۆی چه‌ند پاته
بوونه‌وه <به زندگی در این شهر عادت کرده‌ام: به ژیان
له‌م شاره راهاتووم>.

□ عادت مألوف: پیشه؛ کسم؛ خوو؛ نامخته؛ ورد
خه‌وه‌ر؛ عاده‌تی که بووه‌ته به‌شی له ئاکاری
هه‌میشه‌بی که‌سیک.

عادت ماهانه: پۆن؛ مه‌هک؛ مه‌هکی؛ مه‌هیک؛
بی‌نویژی مانگانه‌ی ژنان.

□ عادت دادن: فیر کردن؛ هووکاره کردن؛ متو
دان؛ شیره‌که دان؛ رز داپن؛ که‌سیک به
خوویه‌که‌وه گۆچ کردن <سهره‌ را عادت داده بود
اول صبح بخواند: سه‌یره‌که‌ی فیر کرد‌بوو سه‌ر له

ناخوش ۲. نهخوښی؛ ناساغی «عارضه‌ی قلبی؛ نهخوښی دل».

عارضی / 'ārezî: [عربی] صفت. بهر ژهنگی؛ سهره‌لداو؛ له دواييدا به‌دی‌هاتوو. بهرانبهر؛

طبیعی

عارف / 'āref: [ان؛ عرّفا؛ [عربی] اسم. عارف؛ هوگر و شوینگری عیرفان.

عارف ۱: صفت. [ادبی] عارف؛ خاوه‌ن پروانگه و بهرچاوپروونی.

عارفانه ۱ / 'ārefāne: [عربی / فارسی] صفت. عارفانه؛ عیرفانی.

عارفانه ۲: قید. عارفانه؛ به شیوه یان به ره‌وشتی عارفان.

عاری / 'ārī: [عربی] صفت. ۱. [نامتداول] په‌تی؛ رپوت؛ رويس؛ پرووس؛ زه‌لووت؛ تازی ۲. بیوهری؛ به‌دوور؛ به‌لا؛ خالی؛ هالی؛ بی‌به‌ش «عاری از خطر؛ عاری از درخت؛ به‌دوور له م‌ترسی؛ بیوهری له دار».

ه‌روه‌ها: عاری بودن؛ عاری شدن؛ عاری کردن
عاریت / 'āriyat: [عربی] صفت. [ادبی] ده‌سخواز؛ ده‌ستخواز؛ ئه‌مانه‌تی.

عاریتی / 'āriyatī: [عربی] صفت. [گفتاری] ئامانه‌تی؛ ئه‌مانه‌تی؛ به ئه‌مانه‌ت.

عاریه / 'āriye: [عربی] صفت. خواز ته‌مه‌نی؛ خواسته‌مه‌نی؛ ۱. ده‌سخواز؛ ده‌ستخواز؛ ئه‌مانه‌تی؛ ئامانه‌تی؛ به دۆخ یان چؤناوچؤنی ئه‌مانه‌تی بوون (لباس عاریه: به‌رگی ده‌سخواز)
۲. ده‌سکرد؛ به دۆخ یا چؤنیه‌تی ده‌سکردی «دندان عاریه: ددانی ده‌سکرد».

عاریه دادن: [نامتداول] ئه‌مانه‌ت دان؛ ئامانه‌ت دای؛ به ئه‌مانه‌ت شتیک دان به که‌سی بۆ ماوه‌یه‌ک. ه‌روه‌ها: عاریه‌گرفتن

عاریه‌ای / 'āriye'ī: [عربی] صفت. [گفتاری] ئامانه‌تی؛ ئه‌مانه‌تی؛ ده‌سخواز.

عازم / 'āzem: [عربی] صفت. پرونی؛ روانه.

۱. سازگار یان به‌رام‌بهر له‌گه‌ل خوو یان نه‌ریتدا «برنامه‌ی عادی: به‌رام‌به‌ی ناسایی» ۲. بی‌هیچ تاییه‌تمه‌ندیه‌کی به‌رچاو «حرفه‌ای عادی می‌زدیم؛ قسه‌ی ناساییمان ده‌کرد».

عار / 'ār: [عربی] اسم. نه‌نگ؛ شهرم؛ شووره‌یی؛ شووره؛ ته‌شک؛ که‌شک؛ عه‌یب؛ خه‌وش؛ فه‌یت؛ عار؛ حار؛ هه‌ستی شهرمه‌زاری له کردنی کاری یان قه‌بوول کردنی دۆخی.

عار آمدن: پچ شووره‌یی / عه‌یب / نه‌نگ بوون؛ عار / نه‌نگ لی‌هاتن؛ عار و نه‌ ئامای؛ که‌شک ئاما و نه‌ی «عارس می‌آمد از دیگران قرض بخواهد؛ پچی شووره‌یی بوو له خه‌لک ده‌سته‌واو وهرگر».

ه‌روه‌ها: عار داشتن

عار نبودن: شووره‌یی / نه‌نگ / عه‌یب / عار نه‌بوون؛ عار نه‌بیه‌ی؛ ه‌وی شهرمه‌زاری نه‌بوون «کار عار نیست: کار شوور دبی نیه».

عارض / 'ārez: [عربی] اسم. ۱. [ادبی] پرومه‌ت؛ دیمه‌ن؛ دیم؛ دم و دیم؛ دم و چاو؛ چار؛ ده‌مه‌چاو؛ چیره؛ بیچم؛ قه‌لافه‌ت؛ سیم؛ روخسار «عارضش قرص قمر را به کناری زده بود: رومه‌نی ده‌یگوت به مانگی چواره‌ده چیر هه‌ل مه‌یه»
۲. دادبهر؛ سکالا‌بهر؛ سکالا‌گهر؛ ئه‌وه‌ی بۆ به‌رپرستیک داوخواز ده‌نووسی و له که‌سی یان شتئ سکالا ده‌کا ۳. تووشیار؛ داره‌ما؛ ئه‌وه‌ی دیته‌ پروو «سررد شدید عارضش شد: سهر ئیشه‌یه‌کی پیس تووشیاری بوو».

عارض شدن: ۱. تووشیار بوون؛ داره‌ما بوون؛ دیاری‌دان و تووش هاتنی باری به‌تاییه‌ت ده‌رد و نه‌خوښی «مدتی چشم‌درد عارض شد و بعد هم سردرد: ماوه‌یه‌ک چاوئیشه‌ تووشیار بووم و دواتریش سه‌رئیشه» ۲. داد / شکات بردنه‌بهر؛ عه‌ریزه‌ نووسین «از دستش به‌دادگستری عارض شد: له ده‌ستی شکاتم برده به‌ر دادگا».

عارضه / 'āreze: ها؛ عوارض: [عربی] اسم. ۱. به‌رژه‌نگ؛ که‌ت؛ رووداو؛ به‌تاییه‌ت رووداواییکی

عاشق / ^۱ / āšeq / [عربی] / اسم. ۱. / ان؛ عُشاق /
 ئەویندار؛ ئەقیندار؛ بەندەوار؛ دلدار؛ عاشق؛
 ئاشق؛ ئاشقە؛ دلپەستە؛ دلکەتی؛ دلدار؛ دلداگ؛
 دلدادە؛ هەقیندار؛ هەزکەر؛ ئەراگیل؛ هۆگر و
 دلپەستە یە کجار زۆر بە شتێ یان کەسیک
 ۲. / ها / سترانبیز؛ ژەنیار و چیرۆکفانی ناو
 کۆلاناں کە چیرۆک و دیرۆکی ئازەربایجان و
 تورکمان دەگێژتەو.

عاشق سینە چاک / [مجازی] ئەوینداری
 سەوداسەر؛ عاشقی دل بریندار؛ عاشقی
 سووتاو؛ کەسی کە دینی ئەوینە.

عاشق / ^۲ / ان / صفت. دلپەستە؛ ئەویندار؛ ئەقیندار؛
 ئەوینار؛ دلدار؛ دلکەتی؛ عاشق؛ دلدادە؛ بە
 هۆگری و دلپەستەیی زۆرەو بە کەسی یان
 شتێ «و عاشق کارش بود: (ئەو) دلپەستە
 کارەکی بوو». هەروەها: عاشق بودن؛ عاشق
 شدن

عاشقانه / ^۱ / āšeqāne / [عربی / فارسی] / صفت.
 عاشقانه؛ ئەویندارانه؛ دلدارانه «نامەی عاشقانه؛
 روابط عاشقانه؛ نامەی عاشقانه؛ پێوەندی دلدارانه».

عاشقانه / ^۲ / قید. ئەویندارانه؛ دلدارانه؛ عاشقانه؛ بە
 ئەوین؛ وەک یان بە شتیوێ عاشقان «و را
 عاشقانه دوست داشت: ئەویندارانه خۆشی دەویست».

عاشق پیشگی / ^۱ / āšeqpîşegi / [عربی / فارسی] / اسم.
 دلداریتی؛ سەوداسەری؛ دلپارسەکی «وقتی سر
 کار رفت و نان درآورد، عاشق پیشگی از سرش می افتد:
 کە چوو هەسەر کار و نانی دەرھێنا، دلداریتی لە
 سەری دەکەوی».

عاشق پیشە / ^۱ / āšeqpîše / ها؛ گان / [عربی / فارسی]
 صفت. دلدار. ۱. سەوداسەر؛ دلپارسەک؛ خاوەن
 خوویان هۆگری عاشقی ئەم و ئەو بوون «جوان
 عاشق پیشە: لاوی دلدار» ۲. خاوەن عادەت یا
 هۆگری عیشقبازی.

عاشقی / ^۱ / āšeqi / [عربی] / اسم. ئەوینداری؛
 ئەقینداری؛ عاشقی؛ بەندەواری؛ دلدار؛ دۆخ

یان چۆنیەتی عاشق بوون «گرنگی نکشیدی کە
 عاشقی از یادت برود: برسپەتیت نەکیشاو کە
 ئەوینداری لە بیرت بچیتەو».

عاشورا / ^۱ / āšûrā / [عربی] / اسم. عاشوورا؛
 پۆژی دەهەمی مانگی موحررەم لە سالی
 مانگیدا.

عاصی / ^۱ / āsi / [عربی] / صفت. ۱. [نامتداول]
 سەرپێچی کار؛ لاسار؛ نافەرمان؛ یاخ؛
 سەریاخی؛ سەرکێش؛ سەریزۆ؛ خەرس؛
 نەگریس؛ سەهەنە؛ سەهەندە؛ سەهەند ۲. [گفتاری]
 یاس؛ گیانەسەر؛ گیرخواردوو؛ حاسیە؛ عاسی؛
 جازز؛ جاپس؛ هەراسان. هەروەها: عاصی بودن؛
 عاصی شدن؛ عاصی کردن

عاطفه / ^۱ / ātefe / ها؛ عواطف / [عربی] / اسم. ۱. سۆز؛
 خواستی دەرروونی؛ هەست و نەست؛ توانست
 یان لێهاتوویی بۆ نیشاناندانی ئەوێ لە
 دەرروندایە ۲. [مجازی] میهرهوانی؛ دلۆفانی.

عاطفی / ^۱ / ātefi / [عربی] / صفت. ۱. سۆزدار؛ بەسۆز
 «رفتار عاطفی: جوولانەوێ سۆزدار» ۲. خاوەن
 میهرهوانی و دلایویی.

عاطل / ^۱ / ātel / [عربی] / صفت. [دبی] بیکار؛ بیکارە؛
 بەتال؛ حەتال؛ مازور.

عاطل و باطل / ^۱ / ātel-o-bātel / [عربی] / قید. خوپری
 و بویری؛ بەتال و قەتال؛ خوپرێلە و بی کەلک
 «نگزار پسرط عاطل و باطل بچرخد: حیف است این پول
 عاطل و باطل بماند: مەهیلە کورە کەت خوپری و
 بویری بسووریتەو؛ حەیفە ئەم پارە بەتال و قەتال
 داکەوی».

عافیت / ^۱ / āfiyat / [عربی] / اسم. تەندروستی؛
 لەش ساغی؛ ئیقنۆیەتی؛ ساخی؛ دۆخی رزگار
 بوون لە دەست چەوتی یان چەلەمەیه کەو
 (وەک بەلا و نەخۆشی و ...).

عافیت طلب / ^۱ / āfiyat.talab / ها؛ ان / [عربی]
 صفت. لەش خۆشەوێست؛ گیان خۆشەوێست «آدم
 عافیت طلب هیچ کاری نمی کند تا گربه شاخش نزند:

ناخرخاس؛ به ناکام و داهاتوویه کی باش و به‌خته‌وه ره‌وه «سارا با آرام ازدواج کرد و عاقبت‌به‌خیر شد: سارا شوی کرده نارام و عاقبت‌به‌خیر بوو».

عاقِد / āqed: [عربی/اسم، ۱. ماره‌پر؛ که‌سی ژنی بۆ پیاوی ماره ده‌بری «عاقِد خطبه‌ی عقد را جاری کرد: ماره‌پر ماره‌یانی بری» ۲. گریخته‌ر؛ په‌یمان‌به‌ست.

عاقِر قَر حَا / āqerqarhā: [مغرب/آرامی؟/اسم، گوله‌ده‌دوری؛ په‌گه‌رووتسه؛ ده‌رمانه‌نازار؛ گوله‌نیش؛ گیاهه‌کی ئالیکی و پازینه‌یی، به لاسکی بچووک و زور، گه‌لای تووکن به په‌نگی که‌سکی ئامال شین و دوو جور گوله‌وه، په‌گ و گه‌لاو گوله‌که‌ی بۆنخۆشه و که‌لکی ده‌رمانیشی

هه‌یه: مُخْلَصَه

عاقِل / āqel: [ان؛ عَقْلًا: [عربی/اسم، ژیر؛ هیر؛ ژیرمه‌ند؛ به‌ئاه‌وه؛ مژیوه؛ ئاه‌مه‌ند؛ ژیره‌ک؛ ژیرلی؛ عاقل؛ مامۆتک؛ چه‌که‌سوو؛ زه‌ین‌ساخ و لی‌هاتوو له‌دروست بیرکردنه‌وه‌دا «آدم عاقل چنین کاری نمی‌کند: مرؤی ژیر کاری و ناکا».

عاقِلانَه / āqelāne: [عربی/فارسی] صفت، ژیرانه؛ ژیرمه‌ندانه؛ ئاقلانه؛ ژیره‌کانه؛ خاوه‌نی دۆخ‌یان چۆنیه‌تی سازگار له‌گه‌ل ئاه‌مه‌زدا «تصمیم عاقلانه؛ بریاری ژیرانه».

عاقِلانَه ٢: قید، ژیرانه؛ ژیرمه‌ندانه؛ ئاقلانه؛ ژیره‌کانه به‌داب‌یان به‌شیوه‌ی ژیران «عاقلانه رفتار کن: ژیرانه بچولئوه».

عاقِل‌مرد / āqelmard: [عربی/فارسی] صفت، ژیره‌پیاو؛ مامۆتک؛ میژژیر؛ کال (له‌مه‌ر پیاو) «در آن موقع هم عاقل‌مرد بود: له‌و کاته‌شدا ژیره‌پیاو بوو».

عاقِله‌زن / āqelean: [ان؛ ها؛ ان: [عربی/فارسی] صفت، ژیره‌زن؛ ژنه‌ژیره؛ کال (له‌مه‌ر زن) «همسایه‌مان عاقله‌زنی بود: درواستیکه‌مان ژیره‌ژنیک بوو».

مرؤی گیان‌خۆشه‌ویست هیچ ناکا، نه‌کا گولی کال بیته‌وه».

عاقیت‌طلبی / āfiyat.talabî: [ها؛ [عربی/اسم، له‌ش‌خۆشه‌ویستی؛ گیان‌خۆشه‌ویستی؛ ناکاری که‌نیشانه‌ی خۆبویری له‌مه‌ترسی و گه‌زنه «عاقیت‌طلبی خیلی وقته‌ها بار وجدان می‌شود: له‌ش‌خۆشه‌ویستی زورجاران ده‌بیته‌سه‌رباری ویزدان».

عاق / āq(q): [عربی/اسم، عاق؛ شیرلی‌حه‌رام؛ ئه‌وی بی‌فه‌رمانی دایک و بابی ده‌کا و به‌ر تووک و نفرینیان ده‌که‌وی.

□ عاق کردن: عاق کردن؛ منداڵ به‌هۆی نافه‌رمانی نفرین کردن «اگر بخوای این دختر را بگیري تو را عاق می‌کنم: نه‌گه‌ر بته‌وی ئه‌م کچه بخواری عاق ده‌که‌م».

عاقبت ١ / āqebat: [عربی/اسم، ناخر؛ ناکام؛ دواها؛ دوماخر؛ ١. دواپۆژ؛ سه‌ره‌نه‌نجام؛ سه‌ره‌نجام؛ ئاقیبه‌ت؛ نه‌نجام؛ دوماهی؛ پیژور؛ دمه‌ی؛ به‌شی دواپی یان ناخری کار یان رووداوی «عاقبت زندگی؛ عاقبت کار؛ سه‌ره‌نه‌نجامی ژیان؛ ناخری کار» ٢. [مجازی] ناخر؛ شۆن‌هات یان سه‌ره‌نجامی کاری «به‌عاقبت این کار فکر کردی: بیرت له‌دواهاتی ئه‌م کاره‌کردۆته‌وه؟».

□ عاقبت نداشتن: دواها ته‌بوون؛ ناخر ته‌بوون؛ دواپۆژ ته‌بوون؛ ناکام ته‌بوون؛ ئاقیبه‌ت ته‌بوون؛ فیژۆ یان ناخرشهر بوون «این کار عاقبت ندارد: ئه‌م کاره‌ناخری نه».

عاقبت ٢: قید، ناخری؛ دواخری؛ دوماخری؛ دواپی؛ سه‌ره‌نجام؛ ده‌ره‌نجام؛ دمای؛ له‌کو‌تاییدا «عاقبت راضی شد با ما بیاید: ناخری پازی بوو رگه‌لمان که‌وی».

عاقبت‌اندیش / āqebatandîš: [ان؛ ها؛ ان: [عربی/فارسی] صفت، تی‌یین؛ دوورنواپ؛ دووربین؛ دوایین. عاقبت‌به‌خیر / āqebatbexeyr: [عربی/فارسی/عربی] صفت، عاقیبه‌ت‌به‌خیر؛ ناخرچاک؛

عالم / 'ālām: [عربی/اسم، دنیا؛ دُنیا؛ عالمه؛

۱. جههان؛ جیهان؛ گیتی؛ ههموو جههان، زهوین و ئاسمان و گهلهستیره کان (پیدایش عالم؛ بهدیهاتنی دنیا) ۲. جیهان؛ سهرزهوی (کشورهای عالم؛ ولاتانی دنیا) ۳. [مجازی/ خه‌لک؛ خه‌لکان؛ گشت مروّف (عالم از آن خبر شدند: دنیای تی‌گهی) ۴. [زیست‌شناسی/ زنجیره (عالم حیوانات: دنیای گیانه‌وه‌ران) ۵. [عوالم/ [مجازی/ ثاقار؛ کهش (عالم تجارت: دنیای بازرگانی).

◻ عالم اصغر: [فلسفه/ مروّف؛ مروّ؛ ئینسان؛ بنیادهم؛ بنیام.

عالم اکبر: [فلسفه/ ههموو/ گشت دنیا؛ ته‌واو دنیا؛ سهرانسه‌ری گیتی.

عالم / 'ālem، ان؛ غلما: [عربی/اسم، مامؤستا؛ مامؤسا: ۱. [قدیمی/ زانستمه‌ند؛ زانیار؛ زانا؛ حان؛ مه‌حلان؛ مامؤتک ۲. [مجازی/ مه‌لا؛ مه‌لا؛ زانای دینی موسلمان (از عالم پرسیدم، گفت حلال است: له مه‌لام پرسى، گوتى په‌وايه).

عالم: صفت. ئاگا؛ هاگا؛ زانا؛ زانیار؛ به‌زانست؛ لی‌زان (خدا عالم است: خودا ئاگایه).

عالمآ / 'āleman: [عربی/تقید. به ئاگایی؛ به ئاگا؛ ئاگایانه (عالمآ و عامدأ می‌خواست رفیقش را اذیت کند: به ئاگایی و ده‌سانقه‌ست ده‌یویست هه‌واله‌که‌ی تازار بدا).

عالم افروز / 'ālamafrūz: [عربی/ فارسی] صفت، [دبی] دنیادره‌وشین؛ ره‌ووناک‌که‌ری سهرانسه‌ری جیهان.

عالمانه / 'ālemāne: [عربی/ فارسی] صفت، زانایانه؛ زانیارانه؛ زانستیانه؛ زانستمه‌ندانه؛ خاومن دۆخ‌یان چۆنیه‌تی زانستی (مقاله‌ی عالمانه؛ تحقیق عالمانه؛ گوته‌ری زانایانه؛ لی‌کۆلینه‌وه‌ی زانیارانه).

عالمانه: تقید. زانیارانه؛ زانایانه؛ زانستمه‌ندانه؛ به داب‌یان شیوه‌ی زانیان.

عالمتاب / 'ālamtāb: [عربی/ فارسی] صفت.

دنیاگه‌شین؛ جه‌هان‌گه‌شین؛ جیهان‌ره‌وشین؛ رۆشن‌که‌ره‌وه‌ی دنیا.

عالمسوز / 'ālamsūz: [عربی/ فارسی] صفت. [دبی] دنیاسۆچن؛ دنیاسووتین؛ سووتینه‌ر یا له‌ناوبه‌ری ههموو دنیا.

عالمگیر / 'ālamgīr: [عربی/ فارسی] جیهانگیر عالمیان / 'ālamīyān: [عربی/ فارسی] اسم. دنیا؛ گشت دنیا؛ عالمه‌میان؛ گشت خه‌لکی؛ ههموو عالم (عالمیان از دیدن چنین چیزی تعجب می‌کنند: دنیا له دیتنی ئاوا شتی سهریان سوور ده‌مینئ).

عالی / 'ālī: [عربی] صفت. ۱. بالا؛ به‌رز؛ بان؛ هه‌فیار؛ سهر (آموزش عالی: هه‌فۆتی بالا)؛ ۲. باش؛ باشی‌باش؛ هه‌ره‌باش؛ عال؛ چاک؛ چاکی‌چاک؛ زۆر چاک و له‌به‌رچاو.

عالی: پیشوا، بلند، بلن، بالا، به‌رز، به‌رز، به‌رزه. بلیند؛ به‌چۆنیه‌تی چاک، شیاو و سهره‌وه (عالی‌مرتبه: بلندبایه).

عالیه / 'āliye: [عربی] عالی ۱- عام / 'ām(m): [عربی] صفت. ههموانی؛ گشتی؛ گشکی؛ به‌ربلاو؛ ههمه‌لایه‌نه. به‌رانبه‌ر: خاص (بار عام: باری ههموانی).

عام المنفعه / 'āmmolmanfa'e: [عربی] صفت. به قازانجی ههموانی؛ به‌که‌لکی گشتی/ ههموانیه‌وه.

عامدأ / 'āmedan: [عربی/تقید. [دبی] ئه‌نقه‌ست؛ ده‌سانقه‌س؛ ده‌سایقه‌س؛ ئه‌نقه‌سی؛ قه‌سایقه‌س؛ ئه‌نقه‌ست؛ ده‌سقه‌س؛ ئه‌نقه‌ستانه؛ ده‌سقه‌سانه (عالمآ و عامدأ این کار را کرده است: به ئاگا و ئه‌نقه‌ست ئهم کاره‌ی کردووه).

عامل / 'āmel، ها؛ ان؛ ین؛ عوامل: [عربی/اسم، ۱. هۆ؛ بۆنه؛ هۆکار؛ که‌سه‌ی که‌ ده‌بیته‌هۆی کاریک (مادروهرم عامل جدایی ما بود: خه‌سووم هۆی جیایی ئیمه‌بوو) ۲. دانراوه؛ داناوه؛ دانیگ؛ دانریاگ؛ دانیاو؛ ئه‌وه‌ی له‌لایهن که‌س یان

دەسكەوتىكى بۇ خەلىك نابى. ھەرۋەھا: عايد
 شىن: عايد كىردن: عايد گشتىن * عائىد
 عايدات / āyedāt: [عربى] جمع عايدى
 عايدى / āyedi, ھا: عايدات؛ عوايد: [عربى] اسم.
 داھات؛ دەرھامەت؛ دەسكەھات؛ دەسكەھوت؛
 دەسكەھفت؛ دەسكەھوت؛ بارەچە؛ ھۆرتە «عايدى
 امسال كفاف ما را نمى دهد: داھاتى ئەوسال بەشمان
 ناكا».
 عايق / āyeq, ھا: [عربى] صفت. بەرگرە؛
 بەررەستكەر؛ بەرپىنگەر؛ بە تاييەتمەندى بەرگرى
 لە بلاۋە كىردن، دەردان و دەلانى شتى «عايق
 گرما؛ عايق صوت؛ عايق رطوبت: بەرگرەى گەرما؛
 بەرگرەى دەنگ؛ بەرگرەى نم».
 عايق بوۋىن: بەرگرە بوۋىن؛ ھەبوۋى ھەموو
 تاييەتمەندىكەنى بەرگرە. ھەرۋەھا: عايق
 شىن
 عايق كىردن: بەرگرە لىدان؛ بەرگرە كىردن؛
 بەرگرى لە بلاۋە كىردن، دەردان يا دەلانى
 شتى بە ماكىكى بەرگرە.
 عايق كارى / āyeqkārī: [عربى] فارسى اسم.
 بەرگرە كارى؛ كار و رەۋتى بەرگرە لىدان.
 ھەرۋەھا: عايق كار
 عايلى / āyele: [عربى] اسم. ۱. جمع عيال
 ۲. خىزان؛ مال و مىندال؛ خا و خىزان؛ ژن و
 مىنال؛ ژەن و زاولە؛ كەسانى ژىر سەرپەرشتى
 گەرۋەى مال «بايد شش سر عايلى را نان بدهم: دەبى
 نانى شەش سەر خىزان بدهم» * عائلى
 عايلىمەند / āyelemand: ھا: نان: [عربى] فارسى
 صفت. خىزانبار؛ خىزاندار؛ ژن و مىنالدار؛ ژەن و
 زاولەدار؛ خاۋەن خىزان و كەسانى ژىر
 سەرپەرشتى: عائلىمەند
 عايلىمەندى / āyelemandī: [عربى] فارسى اسم.
 خىزاندارى؛ خىزانبارى؛ بە دۇخ يان چۆنىيەتى
 ژن و زارۋەلەدار بوۋەنەۋە: عائلىمەندى
 عبا / ābā, ھا: [عربى] اسم. شالك؛ عابا؛ لبادە؛

مەزىرىنگە يەكەۋە كارىكى ۋەئەستۇ گرتوۋە «عامل
 يىگانە: دائىراۋەى بيانى» ۳. كارگىر؛ كار بەرپوۋەبەر
 «عامل فروش: كارگىرى فروش».
 عامل فروش: كارگىرى فروش؛ نوپنەرى
 فروش.
 عامل نفوذى: ناردراۋە؛ ئەۋى لە لايەن
 دژمىنانى تاقىمىكەۋە بۇ شۇفارى و بشپوۋەنەۋە،
 ناردراپىتە ناۋيان يان لەگەلىندا پتوۋەندى
 ھەبى.
 عامە / āamme: [عربى] اسم. ھەموو؛ گشت؛ گشت؛
 گشك؛ گرد؛ كۆ؛ پرايى؛ ئاپۇرە: ۱. تەۋاۋ؛ تىكرا
 «عامەى مردم: ھەموو خەلك» ۲. خەلك؛ ھەموان؛
 كۆمەلى خەلكى ئاسايى «عامە پسند: خەلك
 پەسند».
 عامە پسند / āammepasand: [عربى] فارسى
 صفت. خەلك پەسند؛ گشت پەسند؛ ھەموو ويست
 «فيلم عامە پسند: فىلمى خەلك پەسند».
 عامە فەھىم / āammefahm: [عربى] صفت. گونجاۋ
 لەگەل فام و تىگەيشتى ھەموو خەلكدا.
 عامى / ā(m)î, عوام: [عربى] صفت. رەمەكى؛
 نەخويندەۋار؛ نەخۋەنە؛ نەخۋەنەۋار؛ عەۋام؛
 بىخويندەۋارى، بارھاتن يان ئاگايى كۆمەلەيەتى
 شياۋ «مرد عامى؛ آدم عامى؛ پياۋى رەمەكى؛ مرؤفى
 نەخويندەۋار».
 عاميانە / āamiyāne: [عربى] فارسى صفت.
 عەۋامانە: ۱. پتوۋەندىدار يان سەر بە عەۋامەۋە
 «گویش عاميانە: زاراۋى عەۋامانە» ۲. رەمەكى؛ بە
 شپوۋەى نازىستى يان نەۋوسراۋە «شعر عاميانە:
 ھۆنراۋەى رەمەكى».
 عانە / āane: [عربى] اسم. بانەگا؛ پانەگە؛ پانەگا؛
 ۋەرتاسگە؛ ئىسكى ژىر گەدە كە لە دوو لاۋە
 دەگاتەۋە ئىسقانى سمت.
 عايد / āyed: [عربى] صفت. دەسكەھوت؛
 دەسكەھوت؛ بەدەست ھاتوۋ؛ دەسكەھات؛ امسال از
 باغ چىزى عايد مردم نمى شود: ئەمسال باخ

▣ به عبارت دیگر: به واتایه کی تر؛ به واتیه کی تر؛ به قسه ی تر.

عبادت است از: بریتیه له.

▣ عبارت بودن: بریتی / بریتی / بریه تی بوون؛ داگر / له خوگر بوون «دارایی او عبارت بود از یک دست کت و شلوار: داراییه کی بریتی بوو له کوت و شلوار یک».

عبادت پردازی / 'ebāratpardāzî', ها: [عربی / فارسی] اسم، زمان بازی؛ کار و رهوتی و پر لیدان؛ که لک و هرگرتنی زور و له راده بر له سارسته، زاراه و نقل له نووسراوه یان وتاریکدا «این سرمقاله جز عبارت پردازی چیز دیگری ندارد: هم سه رواتره بیجگه زمان بازی هیچی تر نیه».

عباس دوس / 'abbāsedows', ها: [عربی] اسم، [کنایی] سوالکهری چه قسه و پئی چه قین (سوالکهری به ناوبانگی دیروکانی هزار و یک شهو). عباسی / 'abbāsî', ها: [عربی] اسم، [قدیمی] هواسی؛ عهباسی؛ یه کی درای ئیران له پیشوودا، بهرامبر به ۲۰۰ دینار (۲ پال).

عبث / 'abas', ها: [عربی] صفت، بیخو؛ فیرو؛ فیرو؛ ههوانته؛ بیهو؛ بهووده؛ بی که لک؛ تهرن؛ گزاف؛ نه لتوش؛ عه لتوش؛ حاش؛ بیداوی «این کار عبث است که پولت را زیر متکا قایم می کنی: نه مه کاریکی بیخویه پولت له بن سهریندا دهشاریه وه».

عبد / 'abd', عباد: [عربی] اسم، [ادبی] بهنده؛ به نه؛ بهند؛ کویله؛ کوله؛ کؤل؛ کویله؛ به نی؛ وه نه؛ لیز «عبد صالح خدا: بهنده ی چاکی خودا».

عبدوعبید / 'abd-o-abid', ها: [عربی] صفت، [گفتاری] بهنده و به نی؛ بهنده و به نیده؛ کویله ی ژیردهستان «خیال می کند همه باید عبد و عبید او باشند: وا ده زانی هه موو ده بی بهنده و به نی و به نی».

عبرانی / 'ebrānî', ها: [عربی] اسم، عبرانی: ۱. هوزی سامی له فله ستینی کوندا که به زمانی عبیری ده ناخوتن و جووله کی ئیستا خویان له و هوزه

چووخا؛ چوغا؛ کرومزره؛ هه ورانی؛ سهرتهن؛ که ساخه (کورت)؛ جاش بالته (کورت)؛ جل پویشیکی فش و فوله زوربه ی مه لایانی موسلمان به سهر شانیدا ددهن.

عباد / 'ebād', ها: [عربی] جمع عباد

عبادات / 'ebādāt', ها: [عربی] جمع عبادت به ندایه تی؛ کار یان رهوتی پهرستین؛ پهرستن؛ ههر کارئ که بؤ به رهو خو کیشانی سهرنج، یارمه تی یان به زه یی هیزگه لی به دهر له سروسشت نه نجام دهری «عبادت خدا: عبادت خورشید: به ندایه تی خودا؛ پهرستینی هه تاو».

ههروه ها: عبادت کردن

عبادتگاه / 'ebādatgāh', ها: [عربی / فارسی] اسم، پهرستگه؛ پهرسگه؛ پهره ستگا؛ پهره سینگه؛ پرئسگا؛ پهره سیا؛ دیوه؛ جیگای تاییه تی پهرستین «مسجد عبادتگاه مسلمانان و کلیسا عبادتگاه مسیحیان است: مزگهوت پهرستگه ی موسلمانان و کلیسه پهره ستگای خاچ پهرستانه».

عبادی / 'ebādî', ها: [عربی] صفت، پهرستنی؛ پهره ستنی؛ پتوه ندیدار یان سهر به پهره ستنه وه «آیین عبادی: نایینی پهرستنی».

عبارت / 'ebārāt', ها: [عربی] جمع عبارت

عبارت / 'ebārāt', ها: عبارت: [عربی] اسم، ۱. سارسته؛ دهسته واژه؛ دهسه وشه؛ کؤلش؛ دوو یان چهند وشه که سهرجه میان ناوه روکیکی دیار نیشان ددها یان وه ک یه که یه کی تا راده یه ک سهر به خو، له چوار چیوه ی رسته دا به شداری ده کا «نان بی منت» یک عبارت است: «نانی بی منته» دهسته واژه یه که ۲. [دستور] سارسته؛ دهسته واژه؛ دهسه وشه؛ تا قمی (دوو یان چهند) وشه که وه ک ناو، ناوه لئاو یان ناوه لکردار به کار ده چن، به لام کرداریکی دیاریکراویان نیه ۳. [مجازی] واتا؛ وته؛ وتار؛ دهر او «به عبارت دیگر: به واتایه کی تر» ۴. [قدیمی] زاراهو.

پهړاندهوه>.

عبور کردن: پهړینه‌وه؛ پهړانه‌وه؛ څه‌پهړین؛ څه‌پهړیان؛ ټیپه‌پړین؛ پړایوه؛ ټیپه‌پړ کردن؛ بگاردن؛ بوردن؛ ویه‌رده‌ی؛ بوورین؛ بوړین؛ بوهارتن؛ ته‌ورین <هر روز از آن پل عبور می‌کرد: هه‌موو پړوئی لهو پرده ده‌په‌ریه‌وه>.

عبورومور / 'obûr-o-morûr, 'ubûr-o-murûr:

[عربی/سم] هات‌وچو؛ هات‌وچوو؛ هاتن و چوون؛ ټامه‌وشو؛ ټامشو؛ ټام‌وشو؛ ټاماولوای؛ ټامه‌ولوه‌ی؛ بزاقی دوايه‌دوای خه‌لک یان که‌ره‌سه‌ی گواسته‌وه له بواریکه‌وه <عبورومور ماشین‌ها را از خیابان مولوی بستند: هات‌وچوی ماشین‌ه‌کانیان له شه‌قامی مه‌وله‌ویه‌وه به‌ست>.

عبوری / 'ubûrî, 'obûrî: [عربی/صفت] ټیپه‌پړ که‌ر؛ ټیپه‌پړ کردو <ماشین‌های عبوری: ماشین‌ه ټیپه‌پړ که‌ره‌کان>.

عبوری: قید. به دهم پړیوه؛ به پړیوه؛ له پړیدا؛ پړانه؛ پړابه‌را <عبوری سری هم به مفازه زد: به دهم پړیوه سه‌ریکیشم له دووکان دا>.

عبوس / 'abûs: [عربی/صفت] تال؛ مؤن؛ گرژ؛ پړوگرژ؛ پړوودرژ؛ پړووترش؛ پړووکرژ؛ گه‌مؤر؛ خملوو؛ نژم‌شوړ؛ مړ؛ لمؤر؛ پړووتال؛ مژمؤر؛ مش‌ومؤر؛ خوش؛ تووک‌شین؛ تووش؛ نمرج؛ مووچ؛ پړووشیک؛ مړ و مووچ؛ گفن؛ مرچ؛ دژ؛ دوومیرکی <قیافه‌ی عبوس: تووزی گرژ>.

عبیر / 'abîr: [عربی/سم] عه‌بیر؛ ماکی بوخوش تیکه‌لی میسک، گولاو، سه‌نده‌ل،

زافهران و...

عتاب / 'etâb, 'atâb: [عربی/سم] [ادبی]

۱. پړووشی؛ شاخه؛ درژ و گرژزی؛ تووړه‌یی؛ توندی ۲. گازن؛ گازنده؛ له‌ق؛ سه‌رفه‌ده؛ واویژ؛ وله؛ لومه؛ سه‌رکونه‌ی دۆستانه.

عتاب کردن: ۱. به سه‌ردا قیراندن؛ لی تووړه بوون؛ لی درژ و گرژ بوون؛ پړو لی گرژ کردن؛ لی توند بوون؛ لی ټالوز بوون؛ لی زیز/زویر

ده‌زان ۲. /ها؛ ان/ هر یه‌که له که‌سانی ټهو هۆزه.

عبرت / 'ebrat: [عربی/سم] پهنه؛ تهرن؛ ده‌رسی ته‌میکاری؛ کار یان پړوداوی که ده‌بیته هۆی وریا بوونه‌وه، ټاگایی یان فیږ بوون <بهتر است از این شکست عبرت بگیری: باشته له‌م ټیشکانه پهنه وهرگری>.

عبرت گرفتن: پهنه وهرگرتن؛ ټامؤژگاری وهرگرتن؛ له گوئی‌گرتن. هه‌روه‌ها: عبرت بودن؛ عبرت شدن

عبرت آموز / 'ebratâmûz: [عربی/فارسی/صفت] ټامؤژگار؛ ټامؤژگاری‌که‌ر؛ به دؤخ یان چؤناوچؤنیه‌که‌وه که بیته هۆی پهنه وهرگرتن. عبرت انگیز / 'ebratangîz: [عربی/فارسی/صفت] ټامؤژبار؛ هۆی وریا بوونه‌وه و پهنه وهرگرتن.

عبرت بین / 'ebratbîn: [عربی/فارسی/صفت] [ادبی] پهنده‌وهرگر؛ پهنده‌گر؛ له گوئی‌گر؛ گوئی‌بیس؛ گؤش‌دار؛ لی‌هاتوو له دیتنی شتانی ټامؤژگار.

عبری / 'ebri: [عربی/سم] عیبری: ۱. له زمانگه‌لی سامی که خه‌لکی که‌ونارای فه‌لستین قسه‌یان پی‌ده‌کرد ۲. زمانی ټایینی جوو * عبرانی

عبودیت / 'ubûdîyyat, 'obûdîyyat: [عربی/سم] [ادبی] به‌نده‌یی؛ کؤیله‌یی؛ به‌نیه‌گی؛ به‌ندایه‌تی؛ به‌نیاتی؛ کؤلایه‌تی؛ کؤیله‌تی <عبودیت غیر خدا را نپذیرفت: به‌نده‌یی بیجگه له خودای نه‌کرد>.

عبور / 'ubûr, 'obûr: [عربی/سم] بوار؛ بگار؛ ویه‌ر؛ ټیپه‌ر؛ بؤر؛ کار یان په‌وتی ټیپه‌ر بوون له شوینیکه‌وه.

عبور ممنوع: دؤخی نا‌په‌وا بوونی ټیپه‌پړن له شوینیکه‌وه.

عبور دادن: په‌ړاندنه‌وه؛ ټیپه‌پړاندن؛ په‌ړانه‌وه؛ پړنایوه؛ ټهو‌پړنای <پیرزن را از خیابان عبور داد: پیره‌ونه‌که‌ی له شه‌قامه‌که

بوون؛ هه‌لشاخان؛ هه‌لشاخین ۲. سه‌رکۆنه کردن؛ واویژ کردن؛ وله‌که‌رده‌ی؛ لۆمه‌کردن؛ کۆرانه‌وه؛ فه‌چفاندن.

عتاب آلود / -'atāb, 'etābālūd: [عربی/فارسی] صفت. [ادبی] درژاوی؛ گرزژاوی؛ پرووشاوی؛ به توندی؛ گیزه‌لانه «سخن عتاب‌آلود: قسه‌ی درژاوی». **عتاب آمیز** / -'atāb, 'etābāmiz: [عربی/فارسی] صفت. [ادبی] گرژانه؛ درژانه؛ پرووشانه؛ پیش‌نانه [لحنی] عتاب‌آمیز داشت: ده‌راوی ده‌می گرژانه بوو.

عتاب و خطاب / -'atāb, 'etāb-o-xatāb, ها: [عربی/اسم] درژ و گرژ؛ تونی و توورهی «رئیس خلی به کارمندی عتاب و خطاب کرد: سه‌رۆک به سه‌ر کارگیره‌که‌یدا ئیجگار درژ و گرژ ده‌کرد».

عتبات / 'atabāt: [عربی] جمع عتبه **عتبه** / 'atabe, ها: عتبات: [عربی/اسم] [ادبی] ده‌رگا؛ باره‌گا؛ ئاسانه؛ دریا؛ ده‌رگانه؛ ده‌رمال؛ ده‌رچه‌ک؛ ده‌رازینگ.

عترت / 'etrat: [عربی/اسم] [ادبی] ۱. مندا لان؛ منالان؛ زارۆکان؛ زاروان؛ فرزه‌ندان؛ به‌چه‌یه‌ل؛ مناله‌یل؛ منالگه‌ل؛ زاولی؛ زارۆلی ۲. بنه‌ماله؛ خیزان؛ خانه‌دان؛ خانه‌واده.

عتیق / 'atîq: [عربی] صفت. [ادبی] دیرس؛ کۆن؛ که‌ون؛ که‌فن؛ که‌فنا؛ که‌ونارا.

عتیقہ / 'atîqe, ها: جات: [عربی/اسم] که‌ونینه؛ که‌فناک؛ ئەنتیکه؛ حه‌نتیکه؛ عه‌تیقه؛ گه‌وری؛ شونواری؛ که‌ل‌وپه‌لی زۆر که‌ونارا «دنبال عتیقه می‌گردد: بۆ که‌ونینه ده‌گه‌رئ».

عتیقہ ۱. صفت. [مجازی] ئەنتیکه؛ کۆنه؛ که‌ونه «این خانه‌ی عتیقه را چطور گیر آوردی؟! ئەم ماله ئەنتیکه‌یه‌ت چۆن گیر که‌وت؟! ۲. کۆکم؛ که‌ونارا؛ که‌فنا؛ که‌فنا؛ که‌فنین؛ که‌ونین؛ که‌ونینه؛ دیرسی «اشیای عتیقه: شت‌ومه‌کی کۆکم».

عتیقہ جات / 'atîqecāt: [عربی] جمع عتیقه **عتیقہ‌شناس** / 'atîqeşenās, ها: ان: [عربی]

فارسی/اسم. که‌فناک‌ناس؛ که‌فناک‌ناس؛ که‌ونارا. که‌ونارک‌ناس؛ کارناسی که‌ل‌وپه‌لی کۆن و که‌ونارا.

عتیقہ فروش / 'atîqefurûš, ها: ان: [عربی/فارسی/اسم]. که‌فناک‌فروش؛ که‌فنه‌فروش؛ دیرس‌فروش؛ کۆنینه‌فروش؛ گه‌وری فرووش؛ که‌سئ که‌شتی کۆنی بایه‌خدار ده‌فرووشی.

عتیقہ فروشی / 'atîqefurûši: [عربی/فارسی/اسم]. که‌فناک‌فروشی؛ دیرس‌فروشی؛ کۆنینه‌فروشی؛ ۱. پیشه‌یان کاری کۆنینه‌فروش ۲. لها/فرووشگای ئەنتیکه‌جات.

عجائب / 'acā'b: [عربی] **عجالتا** / 'ecālatan: [عربی] آقید. جاریک؛ جاریکان؛ جاریکانی؛ جارۆ؛ جاریه؛ ئەمیستا؛ ئیستاکوونی؛ ئیسته‌کانی؛ جاریکه‌تی؛ ئیستا و زۆرتەر بۆ ماوه‌یه‌کی کورت یان به‌شیوه‌ی کاتی «عجالتا اینجا کارکن تا بعد برایت فکری بکنم: جاریک لیره‌کار بکه تا دواپی بیریکت بۆ بکه‌مه‌وه».

عجایب / 'acāyeb: [عربی/اسم]. سه‌یر و سه‌مه‌ره؛ گرتۆله؛ سه‌یر و سوور؛ شنگه‌لی سه‌یر و سه‌رسوورپتەر «در آنجا عجایب زیادی بود: ئەوئ سه‌یر و سه‌مه‌ره‌ی زۆری لی بوو»: **عجائب**

عجب ۱. 'acab: [عربی] صفت. [ادبی] سه‌یر؛ ۱. سه‌مه‌ره؛ سوۆسه‌ت؛ سوۆزه‌ت «عجب آمدن: سه‌یر مان» ۲. سه‌رسوورپتەر «عجب آبی بود: ئاویکی سه‌یر بوو».

□ **عجب آمدن**: سه‌رسوور مان؛ سه‌ره‌سر مه‌نه‌ی؛ واق وړمان؛ سه‌یر مان؛ سه‌رسرمان؛ تووشی سه‌رسوورمان بوون «او را این سخن عجب آمد: له‌و قسه‌یه سه‌ری سوورما»: **در عجب ماندن**

عجب بودن: سه‌یر بوون؛ سه‌مه‌ره بیه‌ی؛ بوونه هۆی سه‌یر مان «عجب است که پس از این همه سال برگشته است: سه‌یره پاش ئەم هه‌موو ساله هاتۆته‌وه».

در عجب ماندن ﴿عجب آمدن

عجب ۱: صوت / گفتاری / په کوو؛ ئەک؛ تەح؛ تەحاً؛ عەکا؛ حاً؛ حەه؛ پیه؛ پیاچ؛ هەلا — هەلا پیا؛ پیک «عجب! چه آدمهایی پیدا می‌شوند: په کوو! چ کهسانی هەلده کهون».

عجب ۲: / ocb /: [عربی/اسم] / ادبی / لووت به‌رزى؛ ناخپوکی؛ تېزلی؛ دهمارزلی؛ خو به زل زانی. عجب ۳: / acabā /: [عربی/صوت. ئەک؛ تەح؛ حەه؛ تەحاً؛ په کوو؛ پیه؛ پیاچ؛ پیا؛ پیک؛ ئەحاً؛ عەک؛ ئەک؛ دەک؛ عاک و داک «عجباً از این همه شجاعت: ئەک لەم هەموو ئازایەتیە».

عجز ۱: / acz /: [عربی/اسم] / ادبی / داماو؛ داماگی؛ لینه‌ها تووی؛ لینه‌ها تگی؛ بی‌ده‌سه‌لاتی «اظهار عجز کرد و تن به مبارزه نداد: داماو خوی دەربری و ملی نه‌دایه ململاتی».

عجز و التماس ۱: / acz-o-eltemās, 'ecz- /: [عربی/اسم] / گفتاری / تکا و لاله؛ شفا و لاله؛ لاله و پارە؛ رافه‌کی؛ رافەر؛ پارانه‌وی له سەر یەک له‌گەل گریاندا «دزد آن قدر عجز و التماس کرد که صاحبخانه دلش سوخت: دزە هینده تکا و لاله‌ی کرد، خاوەن ماله‌که دلی بۆ سووتایه‌وه».

عجز ۲: / acaze /: [عربی] جمع ﴿عاجز-۲

عجله ۱: / acale /: [عربی/اسم] په‌له؛ په‌ل؛ له‌ز؛ له‌ز؛ له‌پ؛ به‌ل؛ له‌ز — له‌ز؛ په‌له‌په‌ل؛ دێرادی‌ره؛ خو‌ش؛ وه‌ش؛ له؛ له‌زاهی؛ هه‌ل‌پروو‌ز؛ له‌زلی؛ چل‌زیه؛ ده‌ست‌و‌برد؛ ده‌س‌و‌برد؛ بریو؛ بریف؛ تاو؛ هه‌ر مه «عجله کن! دیر شد: په‌له که! دره‌نگه» ۲. هه‌له‌په؛ بی‌تاقه‌تی «چقدر عجله داری؟ چه‌نده په‌له‌ته؟».

عجله بودن / گفتاری / به په‌له بوون؛ به له‌ز بوون «این کار عجله است: ئەم کارە بە په‌له‌یه».

عجله داشتن: په‌له بوون؛ په‌له‌په‌ل هه‌بوون؛ به‌له‌ز بوون؛ له‌زاهی بوون «عجله داشت زودتر برود: په‌له‌ی بوو زووتر بروا».

عجله کردن: له‌پین؛ له‌زین؛ له‌زان‌دن؛

په‌له‌په‌ل کردن؛ په‌له کردن / که‌رده‌ی؛ هه‌نجران‌دن؛ دێرادی‌ره کردن؛ له‌ز کرن؛ به‌له‌سه بوون.

عجم ۱: / acam /: [عربی/اسم] / قدیمی / عه‌جه‌م؛ ۱. فارس؛ ئێرانی ۲. غه‌یری عه‌ره‌ب؛ ناعه‌ره‌ب.

عجوزه ۱: / acûze /: [عربی/صفت. گفتاری / کۆنه‌فرتۆل؛ بی‌بی‌جان جادوو؛ پیره‌بووک؛ پیره‌بووک؛ قاری؛ قاریه؛ قاریه‌کۆن؛ ده‌له‌قۆر؛ زۆر پیر و ناشیرین (له‌مه‌ر ژانه‌وه).

عجول ۱: / acûl /: [عربی/صفت. به‌په‌له؛ هه‌ول؛ په‌له‌په‌ل؛ په‌له‌په‌ل‌که‌ر؛ هه‌له‌شه؛ هه‌له‌شه‌یی؛ زه‌پرتی؛ ناحه‌واو؛ نه‌چه‌لان؛ ووده «آدم عجول یک کار را دو بار می‌کند: م‌رو‌ی به‌په‌له، کاری دووباره‌یه».

عجولانه ۱: / acûlâne /: [عربی/صفت. په‌له‌په‌ل؛ به‌په‌له؛ هه‌له‌په‌له‌پ؛ به‌هه‌له‌په؛ به‌هه‌له‌شه؛ هه‌له‌شه‌بانه؛ به‌له‌ز و به‌ز؛ بریو — بریو؛ به‌هه‌له‌داوان «کار عجولانه: کاری په‌له‌په‌ل».

عجولانه ۲: قید. به‌په‌له؛ په‌له‌په‌ل؛ به‌له‌سه؛ به‌هه‌له‌شه‌یی؛ هه‌رش‌یته؛ به‌له‌ز؛ به‌توندی؛ له‌زاله‌ز «عجولانه تصمیم نگیر: به‌په‌له بریار مه‌ده».

عجیب ۱: / acîb /: [عربی/صفت. سه‌یر؛ سه‌مه‌ره؛ هه‌یدان؛ ئەلاج‌ه‌وو؛ ئەلاج‌ه‌وی؛ به‌لا‌جه‌وی؛ یه‌مان؛ سۆز‌ره‌ت؛ سۆس‌ره‌ت؛ مۆس‌تره؛ حه‌په‌س‌ین؛ ئەلامه‌ت؛ هه‌ژ‌ه‌ند؛ دای‌لان؛ هه‌مه‌ت؛ گر‌تۆله؛ ناوازه؛ عه‌جه‌و؛ عه‌جیب.

عجیب الخلقه ۱: / acîbolxelqe /: [عربی/صفت. هۆر؛ پیژە‌ک؛ سه‌یروسه‌مه‌ره؛ به‌پیکه‌هاتی له‌شی‌یان ئەندامانی نا‌ئاسایی «کودک عجیب‌الخلقه: کۆرپه‌ی پیژە‌ک».

عجین ۱: / acîn /: [عربی/صفت. ئاو‌پته؛ ئام‌پته؛ تیکه‌لاو؛ تیکه‌ل؛ تیکل؛ ته‌فل.

عجین شدن: تیکه‌ل بوون؛ که‌رچلین؛ فه‌ستران؛ تیکه‌لاو بوونی ش‌تیک له‌گه‌ل

عداوت داشت: ساله‌ها له‌گه‌ل ئه‌و ماله دژایه‌تی بوو.

عداوت کردن: دژمنایه‌تی / دژایه‌تی / دژبه‌ری کردن؛ دژمنی کردن؛ دژمنایه‌تی کردن (با هم عداوت می‌کردند: دژمنایه‌تی یه‌کیان ده‌کرد).

عدد / 'adad، ها؛ اعداد / [عربی] / اسم، ژماره؛ شماره؛ هه‌ژمار؛ ئه‌ژماره: ١. هه‌ر یه‌ک له‌و وشانه بو بژاردن به‌کار دین (وه‌ک: یه‌ک، هه‌شت، هه‌زار و...) ٢. هه‌ر یه‌که له‌و نیشانانه که بو ژماره لی‌دان به‌کار دین (عددها را از ١ تا ١٠ مرتب کنید: ژماره‌کان له ١ تا ١٠ ریز بکه‌ن) ٣. یه‌که‌یی‌ک له زانستی بیرکاریدا (عدد اصلی: ژماره‌ی سه‌ره‌کی) ٤. نیشانه یان کۆمه‌لی له نیشانه که چه‌نیه‌تیه‌ک ده‌ناسینن (عدد آوگادرو: ژماره‌ی ناوۆگادرو).

☐ **عدد اتمی:** ژماره‌ی ئه‌تومی؛ ژماره‌ی دیاریکه‌ری هه‌ندی پرتوتن له ناوکی ئه‌تومی توخمیکدا.

عدد اصلی: ژماره‌ی سه‌ره‌کی؛ ژماره‌ی نیشانده‌ری جیگای سه‌ره‌کی شتیک.

عدد اصم ☞ **عدد گنگ**

عدد اول: ژماره‌یه‌ک که ته‌نیا به‌سه‌ر یه‌ک و خۆیدا دابه‌ش ببێته‌وه.

عدد پی: ژماره‌ی پی، ٣,١٤ که به‌رانبه‌ره به دابه‌ش کردنی ده‌وری جه‌غزیک به‌سه‌ر کۆپار(قوت‌ر)یدا.

عدد ترتیبی: ژماره‌ی ته‌رتیبی؛ ژماره‌یه‌ک که له نیو کۆمه‌لی‌کدا جیگا و پله‌ی یه‌کیکیان نیشان ده‌دا (وه‌ک سی‌هه‌م، په‌نجایه‌م...).

عدد تک ☞ **عدد فرد**

عدد جرمی ☞ **وزن اتمی، وزن**

عدد جفت ☞ **عدد زوج**

عدد حقیقی: ژماره‌ی راسته‌قینه؛ هه‌ر

شتیکی‌تردا، به‌جۆری‌ک که ببنه‌یه‌ک شت و لیک جیا نه‌کرێنه‌وه «آن عشق با جان‌ش عجین شده است: ئه‌و ئه‌وی‌نه‌تیکه‌لی گیانی بووه». هه‌روه‌ها: **عجین بودن؛ عجین کردن**

عداد / 'edād [عربی] / اسم، [دبی] / ئه‌ژمار؛ هه‌ژمار؛ ژمار «در عداد چند نفری بود که به آنجا رفت و آمد می‌کردند: له‌ئه‌ژماری چه‌ن که‌سیدا بوو که ئاموشۆی ئه‌وی‌یان ده‌کرد».

عدالت / 'edālat, 'adālat [عربی] / اسم، داد؛ دادگه‌ری؛ دادیه‌ری؛ دادپه‌روه‌ری؛ عه‌داله‌ت؛ ئه‌داله‌ت «انووشیروان در ادبیات فارسی به عدالت معروف است: ئه‌نووشیروان له‌وی‌ژهی فارسیدا به دادگه‌ری ناسراوه».

عدالت پرور / 'edālatparvar, 'adālat [عربی] / فارسی | صفت. دادپه‌روه‌ر؛ تابه‌تمه‌ندی که‌سی که ببێته‌هۆی سه‌ره‌له‌دان و گه‌شه‌کردنی داد. هه‌روه‌ها: **عدالت پروری**

عدالت پیشه / 'edālatpīše, 'adālat [عربی] / فارسی | صفت. دادپیشه؛ دادگیر؛ دادگه‌ر؛ دادفان «قاضی عدالت‌پیشه: دادوه‌ری دادپیشه».

عدالتخواه / 'edālatxāh, 'adālat [عربی] / فارسی | صفت. دادخواز؛ دادواز؛ خوازیار و هۆگری داد و حوکمی په‌وا. هه‌روه‌ها: **عدالت خواهی**

عدالت گستر / 'edālatgostar, 'adālat [عربی] / فارسی | صفت. دادپه‌روه‌ر؛ ری خوشکه‌ری په‌ره سه‌ندن و گه‌شه‌کردنی داد. هه‌روه‌ها: **عدالت گستری**

عداوت / 'edāvat, 'adāvat، ها: [عربی] / اسم، نه‌یاری؛ دژایه‌تی؛ دژمنی؛ دژمنی؛ دژمنه‌نی؛ دژمنایه‌تی؛ دشمنایه‌تی؛ دژمنایه‌تی؛ بی‌شک.

☐ **عداوت داشتن:** دژایه‌تی بوون؛ نه‌یاری هه‌بوون؛ دژمنایه‌تی هه‌بوون «سالها با آن خانواده

ژماره يه ک (له تهواو يان ليل).

عدد درست ١٤ عدد صحيح

عدد زوج: ژماره ي جووت؛ ژماره يی که به

سهر دوودا دابهش يی: عدد جفت

عدد صحيح: ژماره ي تهواو؛ ههر ژماره يی که

نوینهری چهنديه تیه کی تهواوه.

عدد طبيعي: ژماره ي يه ک و ئهوی به

شوينيدايه، يی برانه وه.

عدد فرد: ژماره ي تاک؛ ژماره يی که نيوهی

ناکاته ژماره يه کی تهواو، يان ژماره يه ک که

به سهر دوودا دابهش نابي: عدد تک

عدد گنگ: ژماره ي ليل؛ ژماره ي کویر؛

ژماره يه ک که به هيچ باريکدا نه چيته وه سهر

ژماره يه کی تهواو: عدد اصم

عدد گویا: ژماره ي ويژا/ پروون؛ ژماره يه ک که

له به سهر يه ک دابهش بوونی دوو ژماره ي

تهواو هانوته وه.

عدد منفي: ژماره ي که متر يان پچوو کتر له

سيفر.

عددهای اصلی و ترتیبی

(ژماره گله ی سهره کی و تهرتیبی)

۰	سیفر	—	—
۱	یه ک	یه کهم	یه کهمین
۲	دوو	دووهم	دووهمین
۳	سئ	سئهم	سئهمین
۴	چوار	چوارهم	چوارهمین
۵	پینچ	پینچهم	پینچهمین
۶	شش	ششهم	ششهمین
۷	ههوت	ههوتهم	ههوتهمین
۸	ههشت	ههشتم	ههشتمین
۹	نۆ	نۆیه م	نۆیه مین
۱۰	ده	دهیه م	دهیه مین
۱۱	یازده	یازدههم	یازدههمین
۱۲	دوازده	دوازدههم	دوازدههمین

۱۳	سینزده	سینزدههم	سینزدههمین
۱۴	چواردە	چواردەهم	چواردەهمین
۱۵	پازده	پازدههم	پازدههمین
۱۶	شازده	شازدههم	شازدههمین
۱۷	حه قده	حه قدههم	حه قدههمین
۱۸	هه ژده	هه ژدههم	هه ژدههمین
۱۹	نۆزده	نۆزدههم	نۆزدههمین
۲۰	بیست	بیستم	بیستمین
۳۰	سی	سیه م	سیه مین
۴۰	چل	چله م	چله مین
۵۰	په نجا	په نجاهم	په نجاهمین
۶۰	شەست	شەستم	شەستمین
۷۰	حه فتا	حه فتایه م	حه فتایه مین
۸۰	هه شتا	هه شتایه م	هه شتایه مین
۹۰	نه وه د	نه وه ده م	نه وه ده مین
۱۰۰	سه د	سه ده م	سه ده مین
۱۰۱	سه دویه ک	سه دویه کهم	سه دویه کهمین
۲۰۰	دووسه د	دووسه ده م	دووسه ده مین
۳۰۰	سئ سه د	سئ سه ده م	سئ سه ده مین
۴۰۰	چوار سه د	چوار سه ده م	چوار سه ده مین
۵۰۰	پینسه د	پینسه ده م	پینسه ده مین
۶۰۰	شە شسه د	شە شسه ده م	شە شسه ده مین
۷۰۰	حه وسه د	حه وسه ده م	حه وسه ده مین
۸۰۰	هه شسه د	هه شسه ده م	هه شسه ده مین
۹۰۰	نۆ سه د	نۆ سه ده م	نۆ سه ده مین
۱۰۰۰	هه زار	هه زاره م	هه زاره مین
۵۰۰۰	پینچ هه زار	پینچ هه زاره م	پینچ هه زاره مین
۱۰۰۰۰	ده هه زار	ده هه زاره م	ده هه زاره مین
۱۰۰۰۰۰	سه ده هه زار	سه ده هه زاره م	سه ده هه زاره مین
۱۰۰۰۰۰۰	یه ک ملیون	یه ک ملیونه م	یه ک ملیونه مین

□ عددی نبودن: [مجازی] هیچ / هیچیک

نه بوون؛ بنیاده میکی وا نه بوون؛ هیچ سه گئی

نه بوون؛ خاوه ن هیچ بایه خ و به هایه ک نه بوون

«او که در برابر من عددی نیست: ئه و خو له ئاست

مندا هیچ نیه».

عددشماری / adadšomārī: [عربی/فارسی/اسم، ژماره‌بژیری؛ کار و په‌وتی ژماردنی شت که په‌نگه دوانی، ده‌یی یا شه‌ست‌دانه‌یی یان هر جوړیکی تر بی.

عددنویسی / adadnevîsî: [عربی/فارسی/اسم، ژماره‌نووسی؛ نه‌ژمارنووسی: ۱. کار یان په‌وتی نووسی نی ژماره «در کلاس اول عددنویسی را به نوآموزان یاد می‌دهند: له پۆلی یه‌که‌مدا ژماره‌نووسی فیری نو‌فیران ده‌که‌ن» ۲. ده‌زگایی بریتی له نیشانه، پړ و په‌وشت و چو‌ناو‌چونی دیاریکراو بۆ نووسی نی ژماره.

عددی / adadî: [عربی/صفت. ژماره‌یی؛ شماره‌یی؛ هه‌ژماري؛ نه‌ژماري؛ پیوه‌ندیدار یان سهر به ژماره‌وه.

عدس / adas: [عربی/اسم. نیسک؛ نسک؛ نیسکه؛ نژی؛ نوژی؛ نژوو؛ نووژی؛ نوویرزی؛ نووژی؛ نوووی؛ نووژی؛ مژوی؛ میژوی؛ میژوی؛ مژوی؛ مه‌رژي؛ مارژي؛ مه‌رجو؛ مارجو؛ مه‌رجي؛ میشه‌وش؛ پړژیک؛ وانج: ۱. په‌وکیک له بنه‌ماله‌ی نوک و باقله به‌گه‌لای درېژ و کولکن و میوه وردیله‌ی خر و لووسه‌وه ۲. تووی نه‌و په‌وکه که وردیله‌ی کی لووس و خره و دانه‌و‌یله‌ی کی خوراکیه: مَرَجَمَك

عدس‌آبی / adase'ābî: [عربی/فارسی/اسم، بژال؛ گیا مراوی؛ نیسکی‌ثاوی؛ تیره‌یی گیای‌ ثالیکی‌ثاوی، به‌بی‌کوته یان گه‌لای دیاره‌وه که به‌شپوه‌ی کو‌ممل به‌دهوری چه‌م و زه‌لکاودا ده‌پړی.

عدس‌پلو / adaspolow, -polo: [عربی/فارسی/اسم، نیسک‌پلاو؛ نژی‌پلاو؛ نیسکه‌پلاو؛ جوړیک‌ پلاوی‌تیکه‌ل به‌نیسک، گوشت و جار‌جاریش کشمیشی سووره‌وه‌کراو.

عدسک / adasak: [عربی/فارسی/اسم، ۱. نیسکه؛ نیسکی‌برژاو که وه‌ک چه‌ره‌س ده‌یخو‌ن ۲. [گیاه‌شناسی] نیسکوکه؛ ورده‌خالی سهر لاسک

و پړشه‌ی پړی گیا که له‌گوران‌ه‌وی‌گاز له‌ شانه‌گه‌لی‌ناوه‌کی‌دا‌دهوریان‌ه‌یه ۳. عدس لنز-۲

عدسی / adasî: [عربی/اسم، ۱. ل‌ها/فیزیک/ نیسکه؛ مشراق؛ له‌ته‌ماکیکی‌پوونی‌یه‌ک یا ههر دوولا که‌وانه‌یی، که به‌لی‌درا‌نی ده‌سته‌تیشکیکی‌هاوشان، تیشکه‌کان‌پیک‌کو‌م یان‌لیک‌بلاو‌ده‌کاته‌وه ۲. ل‌ها/کالبدشناسی/ نیسکه؛ نه‌دنامه‌یه‌کی‌پوون‌له‌چاوی‌موره‌داراندا که‌کاری‌ویک‌ه‌پ‌نان‌له‌چاودا‌ده‌کا: عدسیه ۳. نیسکین؛ نیسکاو؛ نیسکه‌ینه؛ نژی‌او؛ نژی‌وه؛ مشه‌وشی؛ شو‌ربا‌ونیسک؛ چیشتی‌نیسک.

عدسیه / adasîyye: [عربی] عدسی-۲ عدل / adl: [عربی/اسم، ۱. داد. به‌رانبهر: ظلم ۲. ل‌ها/عه‌دل؛ تا؛ لنگ؛ لنگه؛ لینگ؛ خه‌رده؛ قرناخ؛ کو‌تک؛ تاسه‌وی؛ کالای‌پیچراو‌بۆ‌گواسته‌وه یان‌به‌سته‌کالای‌هه‌نارده‌یی ۳. عدل؛ تا؛ لنگه؛ کالای‌له‌سهر‌یه‌ک‌چنراو. عدل‌بستن عدل‌بندی

عدل‌کردن: سهر‌یه‌ک‌چنین؛ قه‌ل‌په‌چن‌کردن؛ تا‌که‌له/که‌له‌ک‌کردن؛ ړیک‌هه‌ل‌چنین‌له‌سهر‌یه‌کتر(سه‌بارت‌به‌کالا). عدل: قید، گفتاری/ړیک؛ راست؛ ړاس؛ پووت‌و‌ړاست؛ ړیک‌و‌ړاس؛ بی‌که‌م‌و‌کوو‌ړی؛ ورد‌بینانه و ړیک‌و‌پی‌ک «عدل‌شد‌هزار‌تومان؛ عدل‌خورد‌به‌پیشانی‌آزاد؛ ړیک‌بووه‌هزار‌تمه‌ن؛ راست‌دای‌له‌سهر‌هه‌نیه‌ی‌نازاد».

عدل‌بندی / adlbandî: [عربی/فارسی/اسم، تابه‌ندی؛ کار‌یان‌په‌وتی‌تا‌چنین. عدلیه / adliyye: [عربی/اسم، قدیمی/ مه‌زینگی‌ی‌داد؛ داد‌گا.

عدم / adam: [عربی/اسم، ۱. دؤخ‌یان‌چو‌نیه‌تی‌نه‌بوون «عدم‌امنیت: نه‌بوونی‌هی‌منايه‌تی» ۲. نه‌بوو؛ نه‌وو؛ نه‌وگ؛ نینؤ؛ چنا؛ نه‌بیه‌ی؛ نابووری «دیار‌عدم: ولاتی‌نه‌بوو».

وینه؛ چەشن؛ هاوشیوه؛ هاوچهشن؛ باندەس «او را در شجاعت و متانت عدیل و نظیری نبود؛ بۆ ئازایەتی و ھێمنی هاوتا و وینە ی نەبوو».

عذاب / 'azāb، ها: [عربی] / اسم، ۱. ئازار؛ پەنج؛ عەزاو؛ ئازاو؛ عەزاب؛ ئوزۆر؛ چەرەمەسەری؛ چەرەمەسەری؛ کرا و کۆش «خیلی عذاب کشیدم؛ زۆرم ئازار چەشت» ۲. سزا؛ ئەشکەنجە؛ شکەنجە؛ جەزرەبە؛ جەزرەوہ؛ جەزیہ «مرا عذاب داد؛ ئەشکەنجە ی کردم».

▣ **عذاب دادن**: ئەشکەنجە دان؛ ئازاردان؛ جەزرەبە دان؛ ئارانەدن؛ گەھرانەدن؛ چەوساندنەوہ؛ چرووساندنەوہ؛ ئەنرانەدن؛ ئەرنانەدن؛ کرا و کۆش دان؛ تەرپلانەدن؛ ئیتشانەدن؛ ئازار پێدان.

عذاب کشیدن: جەزرەبە کێشان؛ عەزاو کێشان؛ کرا و کۆش دیتن؛ ئەنرین؛ ئەشکەنجە چەشتن؛ ئازار چەشتن؛ ئازار دیہی؛ دەوسین.

عذار / 'ezār، ها: [عربی] / اسم، [دبی] / دیم؛ پرومەت؛ لاجانگ؛ جنیک؛ چار؛ سیم؛ پرو؛ چیرە؛ دەم و چاو.

عذب / 'azb: [عربی] / صفت، [نامتداول] / گوارا؛ خۆش؛ پانەرم؛ خۆش گەوار؛ زەلال.

عذر / 'ozr، ها: معاذیر: [عربی] / اسم، ۱. بیانوو؛ بیانک؛ بیانکە؛ بیانگر؛ گرپنە؛ گرۆ؛ ویانی؛ ویانە؛ بیانی؛ لام؛ عوزر؛ دەسەک؛ دەسپێچک و بەلگەیی کە بۆ پاسای گوناح یان ھەلە دەپھێننەوہ، بەشکوو داوہری دیتران بگۆڕی «عذر من فوت یکی از خویشانم بود؛ بیانووم مردنی خزمیکمان بوو» ۲. لیپوردانە؛ داوای لیپوردن.

▣ **عذر بدتر از گناه**: ویانی لە تاوان خراتر؛ عوزر لە گونا بەترەفتر؛ بیانووی لە تاوان ناپەوا و نەشیاوتر.

عذر موجه: بیانی پەوا؛ دەسپێچکی بەجی.

▣ **عذر آوردن**: بیانوو ھێنانەوہ؛ بیانک

عدم / 'adame: [عربی] / حرف، نەبوونی؛ نەبیە؛ نەبوونی شتی «عدم امکانات؛ عدم آشنایی؛ نەبوونی پێداویستی؛ نەبوونی ئاشنایی».

عدو / 'adû، ها: اعدا: [عربی] / اسم، [دبی] / دوژمن؛ دژمن؛ دژمەن؛ دوژمن؛ دشمن؛ دشمن؛ نەیار؛ خەنیم؛ قانر؛ گاقبەر «عدو شود سبب خیر اگر خدا خواهد؛ دوژمن ھۆی سەرکەوتن دەبی، ئەگەر خودا بپھەوئ».

عدوان / 'odvān: [عربی] / اسم، [دبی] / دژمنی؛ دوژمنی؛ دشمنی؛ دوژمنایەتی؛ دژمنایەتی.

عدوانی / 'odvāni: [عربی] / صفت، [حقوق] / نەیارانە؛ دوژمنانە؛ دوژمنانە؛ دژمەننە؛ دژمن ئاسا؛ چەشنی دوژمن «تصرف عدوانی؛ داگیرکاری نەیارانە».

عدول / 'udûl, 'odûl: [عربی] / اسم، [دبی] / سەرپێچی؛ لادەری؛ مل پێچی؛ بئ گویی؛ پرو وەرگیرێ «عدول از قانون؛ سەرپێچی لە قانون».

ھەروەھا: عدول کردن

عده / 'edde: [عربی] / اسم، ۱. ئەژمار؛ ھەژمار؛ ژمار «عدهی آنها زیاد بود؛ نەژماریان زۆر بوو» ۲. [فقه] / ئاقیر؛ ھەییە؛ ماوہیی کە ژن پاش تەلاق یان شوو مردن مافی مێردکردنەوہی نیە: **عَدَّة**

عده / 'odde: [عربی] / عِدَّة ۲

عده‌ای / 'edde'î: [عربی] / ضمیر، ھێندئ؛ ھێندیک؛ ھەندئ؛ ھەندیک؛ ھندی؛ چەندئ؛ چەندیک؛ بری؛ بریک؛ برپۆ؛ جەماعەتیو؛ ئەژماریکی نادیار لەوہی کە ھیمای پیکراوہ «عده‌ای می گفتند او را نمی شناسند؛ ھیندی دەیانگوت نایناسن».

عديده / 'adide: [عربی] / صفت، ئیجگار زۆر؛ فراوان؛ فرە و فراوان؛ زۆر فرە؛ مشە؛ مشەمەر؛ زۆر و زەمەند؛ زۆر و زەبەند «کتابهای عديده؛ کتیبی ئیجگار زۆر».

عدیل / 'adil: [عربی] / اسم، [دبی] / هاوتا؛ ھامتا؛

عربده جو

عربده کشي / 'arbadekeši: [عربي/فارسي/اسم،
نهر و نۆز؛ قير و وار؛ قال و قوو؛ گال و وال؛
مهر احوون؛ کار و رهوتی قيراندن «هر شب توی
خیابانها به عربده کشي می پرداختند: هموو شهوی له ناو
شه قاماندا خهریکی نهر و نور بوون».

عربي / 'arabî: [عربي/اسم، عهره بی؛ عاره بی؛
۱. له زمانه کانی سامی که خه لکیکی زۆر له
ولاتانی رۆژه لاتنی نزیک و ئافریقای باکووری
قسه ی پی ده کهن ۲. ره گه زیك له ئه سپ.
عربي: صفت. عهره بی؛ عاره بی؛ عاره وی؛ سهر
به عهره ب «رقص عربي: هه لپه رکڤ عهره بی».
عرش / 'arš: [عربي/اسم، /دبی/ ته شق؛
که شکه لان؛ عهرش؛ قورپش؛ ئه خش؛ بهرزایی
ئاسمان.

عرش اعلی: ساپیته/ کهو کهوه/ کهو کهوانه/
کۆره کۆره ی ئاسمان؛ ته شقی عاسمان؛
که شکه لانی فه له ک؛ به رزترین شوینی
ئاسمان.

عرش را سیر کردن: [مجازی/ پی له زهوی
نه کهوتن؛ گهز گهز بالا کردن؛ دنیا وه/ له خۆ
گرتن؛ زۆر دلخۆش و شادمان بوون؛ زۆر به
کهیف بوون؛ یه کجار گهش بوون «آن شب از
خوشحالی عرش را سیر می کرد: ئه و شه وه له
خۆشیا پی له زهوی نه ده ده کهوت».

به عرش رساندن: [مجازی/ سهر گه یاندنه
ئاسمان؛ گه یاندنه کۆر کۆره ی ئاسمان؛ سهر
بردنه ئاسمانی حه فته مین؛ سهر بردنه بان
هه ور؛ له زهوی هه لپه رین؛ زۆر تاريف کردن و
پیدا هه لگوتن «آن قدر گفت که او را به عرش
رساند: ئه و نه ده ی گوت سهر ی گه یاندنه ئاسمان».

عرشه / 'arše: [عربي/اسم، عهرشه؛ جیگه ی
رووباز و تهخت و پانی سهر که شتی.
عرصات / 'arasāt: [عربي/اسم، ۱. جمع ع
عرصه ۲. ساری مه حشه ر؛ ده شتی مه حشه ر

۳. [مجازی/ هه زاره زیله؛ شوینی زۆر قهره بالغ و
زیاتر بی سهره وه ره و به مه ترسی.
عرصه / 'arse، ها؛ عرصات/ نامتداول/؛ [عربي/اسم،
گۆره یان؛ گۆر؛ کۆرژ؛ ناوان؛ مه یدان؛ مه یان؛
به رفرأوانی «عرصه ی جنگ: گۆره پانی شهر».

عرصه به کسی تنگ شدن: [مجازی/ سهری
هه موو کیوان له که سیک هاتنه یه ک؛ دنیا له
که سیک بوون به چه رمی چۆله که؛ ده ره تان
له که سیک بران/ به سیان؛ ته نگ له که سی
هه لچینیان؛ زیپ/ رپب بۆ که سی هاتن؛
قه تییس مان؛ به هوی کۆسپ یان ئاسته نگی
هه سستی داماو ی کردن «وقتی عرصه به او تنگ
شد، کارخانه را فروخت: کاتی ده ره تانی لی برأ
کارخانه که ی فروشت».

عرصه را به کسی تنگ کردن: [مجازی/
ته نگ/ پشووه له که سی هه لچنین؛ گۆری
که سی هینانه گۆر خانه؛ ده ره تان له
که سی برین؛ لوانی ژیان بان چالاکی
دلخواز له که سی گرتن «بیماری مادرش
عرصه را به او تنگ کرده بود: نه خۆشی دایکی
ته نگی پی هه لچینیوو». هه روه ها: عرصه را

تنگ دیدن

به عرصه رسیدن: [مجازی/ دهس به دهس
گه یشتن؛ دهس تر یشته گرتن؛ باله وازه بوون؛
په ره وازه بوون؛ له ئاو ده ره هاتن؛ به نانی
گه یشتن؛ پی گه یشتن و پوخته بوون «بچه هایم
دیگر به عرصه رسیده اند و رفته اند دنبال زندگی
خودشان: منداله کانم ئیتر ده سیان به ده میان
ده گا و چوونه ته دیار ژیا نی خویان». هه روه ها:

به عرصه رساندن

عرض / 'araz، ها؛ اعراض: [عربي/اسم، ۱. [منطق/
عهره ز؛ ئه وه ی که هه بوونی به شتیکی دیکه وه
به سراوه (وه کوو ره شی، گه رمی، در یژی)
۲. [نامتداول/ رووداو؛ کاره سات؛ پی شهات؛ ئه وه ی
که له شتیکیدا رووی دابی یان به سهریدا

داسه پاپی.

عرض / 'arz: / [عربی] / اسم. ۱. /ها/ بهر؛ وهر؛ وهری؛ پانایی؛ پانتایی؛ پاناتی؛ پیتایی؛ پههنایی؛ بهرینایی؛ بهرینی؛ ههرایی؛ راده و نهاندازهی بارست «عرض قالی؛ عرض اتاق؛ بهری قالی؛ پانایی دیو» ۲. کار یان رهوتی رانان؛ نواندن؛ ناساندن ۳. کار و رهوتی گوتن؛ وتن؛ واتهی؛ راگه یاندن «خدمتشان عرض کردم که اطلاع ندارم؛ پیتانم گوت که ئاگام لی نیه» ۴. ماوه؛ مهودا؛ کات «در عرض یک هفته کارش را تمام کرد؛ له ماوهی ههوتوو یکدا کاره که می تهواو کرد» ۵. /ها/ عرایض؛ قسه؛ قسیه؛ گوته؛ وته؛ په یف؛ عهرز «عرض بنده این است که...: قسه می من نه میه که...».

عرض اندام: خونینیی؛ کاری خو نواندن؛ خو رانان؛ خو وهده رختن؛ عرض وجود عرض جغرافیایی: پانی/ بهری جوغرافیایی؛ مهودای شوپینیکی له سهر گوی زهوی تا هیللی ئوستوا. عرض حال: سکالانامه.

عرض وجود ۱۰ عرض اندام

عرض کردن: وتن؛ گوتن؛ به عهرزگه باندن؛ به عرض رساندن

به عرض رساندن ۱۰ عرض کردن

عرض / 'erz: / ها؛ أعراض [نامتداول] /: [عربی] / اسم. [دبی] ئاوروو؛ ئافروو؛ ئابروو؛ ئابوو.

عرض خود را بردن: ئابرووی خو بردن؛ خو بی ئابروو کردن؛ ئاورووی خو تکاندن؛ پرووی خو داد پین؛ هه یای خو بردن؛ پرووی خو هه لمالین؛ ناو خو زپاندن «عرض خود می بری و زحمت ما می داری؛ ئابرووی خو تدهبی، ئیمهش تووش ده که می».

عرضا / 'arzan: / [عربی] قید. له/ به پاناوه؛ له پانیدا؛ پانه یوه؛ له هه راییه وه؛ به باری پاناییدا «عرضا برش داده شده است؛ له پاناوه براوه».

عرضه / 'arze: / [عربی] / اسم. ۱. کار یان رهوتی

نواندن؛ رانان؛ نیشاندان، به تاییهت نواندنی شتیک بو راکیشانی داواکاری و دوزینه وهی خوازیار. ههروه ها: عرضه داشتن؛ عرضه کردن ۲. [اقتصاد] کار یا رهوتی پیشاندان؛ له بهر چاو دانان بو فروتن. بهرانه بر: تقاضا

عرضه / 'orze: / [عربی] / اسم. لیها توویی: ۱. کارایی؛ کارامه یی «باید عرضه داشته باشی مغازه را خوب اداره کنی؛ ده بی لیها توو بیت هه بی دوو کانه که چاک بگه رینی» ۲. توانست؛ توانایی؛ تانست؛ زهرف «او عرضه این کار را نداشت؛ نهو توانستی نهم کاره می نه بو».

عرضی / 'arazi: / [عربی] / صفت. پروودا؛ دهر که وتوو؛ تووش ها توو.

عرضی / 'arzi: / [عربی] / صفت. پانی؛ پانایی؛ بهر؛ لایه نی سهر به پانایی «برش عرضی؛ خطهای عرضی؛ برشی پانی؛ هیللی پانایی».

عرضی: قید. له پاناوه؛ له پانه یوه؛ له باری پانه یوه «آن را عرضی برید؛ نهوه می له پاناوه بری».

عرعر / 'ar:ar: / ها؛ [عربی] / اسم. هه ورس؛ هه وریس؛ هه وریس؛ هه فریس؛ هه فریسک؛ هه فرسک؛ هه ورس؛ ئیرفست؛ هه فرست؛ عه رعر؛ وههل؛ نه رز؛ مه رخ؛ داریکی به رزه له تیره ی سماق به گه لای پان، گولی ته کووز و جهوگی بو گه نه وه، چپوه که می له دار تاشیدا به که لک دی.

عرعر چینی: دارپیو؛ جو ره دره ختی که رو نیکی روه کی لی ده گرن، بو خواردن ده بی.

عرعر سووی: هه فریسکی ناوکی؛ جو ری دره ختی هه فریسکی جوان و گه لاپانه که زور به رز ده بی.

عرعر: صوت. زه ره زه؛ سه ره سه؛ هه ره هه؛ زار زار؛ زار زار؛ زه ره زه؛ زه؛ سه ره؛ دهنگی به رزی گو ری ژ.

عر- عر کردن ۱۰ عر زدن، عر

عرف / 'orf: / ها؛ [عربی] / اسم. داب و نه ریت؛ باو؛

گژ و گیا به رههم دئ <عرق بیدمشک: عارقی بیمشک> ۱. /مجازی/ بوق؛ ههلم <عرق کردن شیشه: بوق کردن شیشه>.

□ عرق سگی: /مجازی/ ئارهق دهسی؛ عارهق سهگی؛ ئارهقی تیژ و تون، به پێژهیهکی زۆری ئه لکولهوه.

□ عرق ریختن: عارهق پرشتن؛ ئارهق پزانندن/ تکلانن؛ هارهق متهی: ۱. خۆ دان؛ خوه دان <همین طور داشتن شرشر عرق می ریختن: ههروا له بهریکهوه چۆر-هچۆر عارهقم دهپرشت> ۲. /کنایی/ به ههموو هیژهوه کارکردن؛ زۆر زهحمهت کێشان <من سالها روی زمین عرق ریخته‌ام: من چه‌نای چهن سال له سه‌ر ئهم زومینه ئارهقم رژاندوه>.

عرق کردن: ئارهق کردن؛ ئه‌ره‌ق ده‌ردان؛ هاره‌ق که‌رده‌ی؛ نه‌قتانن؛ خۆ دان؛ خوه دان؛ خوهه دان؛ ده‌رکه‌وتنی دل‌پۆیه‌ی عاره‌ق له سه‌ر شتی.

عرق کسی را درآوردن: /کنایی/ ۱. ناوکی که‌سی گرتنه‌وه؛ زۆر بۆ که‌سیک هینان؛ گیان هینانه نووک لووت که‌سی؛ زووخوا به که‌سی هه‌له‌پینان؛ خوین و ئاوی که‌سیک کردنه یه‌ک؛ که‌سی به کاری گران ناچارکردن <این کولر تا درست شد عرق مرا درآورد: تا ئهم کoolیره دروست بوو ناوکی گرته‌وه> ۲. /مجازی/ ئاره‌ق به که‌سی ده‌ردان؛ که‌سی شه‌رمه‌زارکردن؛ ته‌ریقه‌وکردن <بس که پذیرایی و محبت کرد، عرق ما را درآورد: ئه‌وندە میوانداری کرد، عاره‌قی پی ده‌رداین>.

عرق کشیدن: ئاره‌ق گرتن؛ تنۆکاندن کولاتووی گژ و گیا <وهک نه‌عنا> یان میوه و ده‌نکی ترشاو <وهک ترئ، سیو، برنج> و به‌ره‌هم هینانی ئاره‌قیان.

عرق /erq/، عروق: /عربی/ اسم، /ادبی/ په‌گ؛ په‌ک؛ په‌ه؛ په‌و؛ په‌ئ؛ ده‌مار.

گه‌له‌مپه‌ر؛ هۆرته؛ دام؛ پرئس؛ پرئسا: ۱. کرده‌وه‌یی که‌ کۆمه‌لگا په‌سندی کردوه و زۆربه‌ی کۆمه‌ل گۆچی بووگن <نباید خارج از عرف رفتار کنی: نایب به‌ده‌ر له داب و نه‌ریت بجوولیه‌وه> ۲. ئاکاری له‌ پرووی داب‌ونه‌ریتی ئاسایی خه‌لکه‌وه <نه به پیتی ئاین یان قانونی نووسرا>.

عرفا /'orafā/ : [عربی] جمع عارف

عرفا /'orfan/ : [عربی] آقید. به داب و ده‌ستوور؛ به‌باو؛ به داب و نه‌ریت؛ به پیتی ئه‌وه‌ی له کۆمه‌لگادا باوه <عرفا این کار پذیرفته نیست: به داب و ده‌ستوور ئهم کاره ناپه‌سند>.

عرفان /'erfān/ : [عربی] اسم، عیرفان؛ برپا به دۆزینه‌وه‌ی راز و نه‌ینی دنیا و راست و په‌وا بوونی بناغه‌ی جه‌هان به بیرکردنه‌وه و پامان و تی‌هه‌لچوونی رۆح <نه له پیتی تاقی کردنه‌وه و به‌لگه‌ی زانسته‌وه>.

عرفانی /'erfāni/ : [عربی] صفت. عیرفانی؛ عاریفانه؛ سه‌ر به عیرفان <شعر عرفانی: هۆنراوه‌ی عیرفانی>.

عرفه /'arafe/ : [عربی] اسم، عه‌ره‌فه: ۱. رۆژی پێش جیژنی قوربان؛ رۆژی نۆیه‌می مانگی زیچه‌جه ۲. /گفتاری/ رۆژی پێش جیژن.

عرفی /'orfi/ : [عربی] صفت. ۱. باو؛ گه‌له‌مپه‌ری؛ پرئسایی <قواعد عرفی: بنه‌ماگه‌لی باو> ۲. غه‌یره‌دینی؛ جگه‌ دینی؛ نادینی <حکومت عرفی: حکومه‌تی نادینی>.

عرق /'araq/ : [عربی] اسم، ئاره‌ق؛ عاره‌ق؛ ئه‌ره‌خ؛ ئاره‌قه: ۱. /فیزیولوژی/ لێزک؛ خۆه؛ خن؛ خۆ؛ خوویه؛ تراویکی زه‌لال و سویر که‌ له‌ لووی ئاره‌ق‌پێژی نیو پیستی گواندارانه‌وه ده‌ده‌لی و له‌ ئاو و چه‌ند ماکی کانی و ئالی پیکه‌هاتوه <عرق بدن: عاره‌قی له‌ش> ۲. خواردنه‌وه‌ی ئه‌لکولی که‌ له‌ ترشانن و تنۆکاندن ئاوی میوه به‌تایبه‌ت ترئ به‌ره‌هم دئ <عرق کشمش: عاره‌قی کشمیش> ۳. تراوئ که‌ له‌ تنۆکاندن کولاتووی

عرق النسا / 'erqonnesā: [عربی/اسم، /کالبدشناسی]

عصب سیاتیک، عصب

عرق جوش / 'araqcûš: [عربی/فارسی/اسم،

ئاگره؛ ئاوره؛ ئاگرۆک؛ گرمژنه؛ گرمژه؛ جوانه ژۆ؛ جوانه زۆ؛ جوانه زرۆ؛ جوانه زوه؛ جوانه زموه؛ جوانکه؛ زوه؛ جوانه زمه؛ زهک و جوانی؛ عازبه؛ سنگهک؛ سنگک؛ جۆریک ورده بلۆقی سهر پیسته که ههوا و ئالۆشی زۆره و پتر به هۆی عارهق و تاوی پۆژ له کورپی جحیلدا دهرده کهوێ.

عرقچین / 'araqçin: [عربی/فارسی/اسم،

ئارهقچن؛ تهقله؛ تهقیله؛ تاقیله؛ ئارهقچین؛ عهپه خشه؛ جۆری کلای بی شهپکهی نیوه گۆ له جنسی پارچه یان چنراوه.

عرقخور / 'araqxor: [عربی/فارسی/صفت،

ئارهقی؛ ئارهقخۆر؛ مهی فهخۆر؛ هارهقوه؛ فیره خواردنه وهی ئه لکول.

عرقخوری / 'araqxori: [عربی/فارسی/اسم،

ئارهقخۆری؛ مهیخۆری؛ کاری خواردنه وهی خواردنه وه گهلی ئه لکولی (پس از آن افتاد به عرقخوری و روز به روز حالش بدتر شد: پاش ئه وه پلیکا به ئارهقخۆریه وه و پۆژ له دووی پۆژ حالی خراپتر بوو).

عرقسوز / 'araqsûz: [عربی/فارسی/اسم،

گه رماژنهک؛ گه رماوژنهک؛ گه رماپژنهک؛ عه رقه سووز؛ چه شنێ سووتانه وهی پیست به ئارهقی لهش که ده بیته هۆی دهرهاتنی وردنه بپکهی سوور له سهر پیسته وه و پتر له ناوگه ل، بنبال و ژیر ملی مندا لاند به دی دی.

ههروهها: عرقسوز شدن؛ عرقسوز کردن

عرق فروشی / 'araqfurûši: [عربی/فارسی/

اسم، ئارهق فرۆشی؛ هارهق ورهشی؛ ۱. مهیخانه؛ فرۆشگای خواردنه وهی ئه لکولی ۲. کاری فرۆشتنی عارهق «از عرق فروشی معاش زندگی اش را تأمین می کند: به ئارهق فرۆشی بژیوی ژبانی دابین

ده کرد». ههروهها: عرق فروش

عرق کشی / 'araqkeši: [عربی/فارسی/اسم،

ئارهق گیری؛ عارهق گری؛ ۱. کار یا رهوتی عارهق گرتن ۲. کارگای عارهق گیری * عرق گیری عرق گز / 'araqgaz: [عربی/فارسی/اسم، زپرکه؛ زیپک؛ شینۆک؛ تشپۆ؛ تشپۆک؛ تشپۆکه؛ پیرۆسکه؛ بلۆقیکی سپی که به هۆی کۆ بوونه وهی ئارهق له ژیر پیستدا به دی دیت.

عرقگیر / 'araqgîr: [عربی/فارسی/اسم،

ئارهقگیر؛ ۱. ژیر کراس؛ ژیر کراسی؛ ژیر شهوی؛ بلووزیکی ههرا و بی یه خه که له ژیر جله وه له بهری ده کهن ۲. نه رمه زین؛ بن زین.

عرق گیری / 'araqgîrî: [عربی/فارسی]

عرق کشی

عرقه / 'arqe: [؟]

عرقیات / 'araqîyyât: [عربی/اسم، ئارهقه مه نی؛

عارهقی جۆراو جۆر.

عرو تیز / 'arr-o-tîz: [اسم، /تعریض، مستهجن]

۱. نه ر و نوور؛ نه ر نه ر؛ قه رمو قال؛ قه رمو قال؛ قاله قال؛ قیره قیر؛ گاله گال؛ قار و وار؛ قار و قوو؛ قال و قوو؛ قیر و وار؛ قیز و واژ؛ چه یج و لوور؛ چه ج و لوور؛ گال و بوخر؛ گو ره گو ره؛ ههرا و گو ره؛ سهر سا؛ دهنکه دهنک و قه پ و قالی بیهۆ

۲. هه لچوو یی؛ په رفهش؛ رهوشی؛ شاخه؛ قسه ی تال و ئاکاری دژ به رانه. ههروهها: عرو تیز کردن

عروج / 'urûc, 'orûc: [عربی/اسم، /ادیب] رهوتی

به رزه وه بوون؛ به رز بوونه وه؛ سهر که وتن؛ هه لکشان؛ ۱. بۆ جیگایه کی به رز تر و بایه خدار تر چوون «عروج به آسمان: به رزه وه بوون بۆ ئاسمان» ۲. به ره مو پیشکه وتن و سهرتری چوون.

عروس / 'arûs: [عربی/اسم، بووک؛ بیک؛

بوویک؛ بویک؛ بهو؛ بوهوی؛ وهه ی؛ وهوی؛ وهیوه؛ وهیوو؛ فهیشی؛ فهیهک؛ فیک؛ ۱. /ها/ ژنی تازه شوو «سارا هم عروس شد: سارایش بووه بووک» ۲. /ها/ په یوهندی ژن له گه ل بنه مهاله ی میتریدا

«این خانم عروس ماست: ثم خاتونه بوو کی ئیمه یه»
 ۳. [مجازی] هەر شتیکی زۆر جوان، پازاوه و
 شکۆمهند «دهوک عروس شهرهای کردستان است:
 دهوک بوو کی شارانی کوردستانه».

□ عروس شدن: شوو کردن؛ میرد کردن؛ بوونه
 بووک؛ بیهی وه یوه.

عروس کردن: به شوو دان؛ دانه شوو؛ به
 میرد دان؛ کچ کردنه بووک «دخترش را
 پارسال عروس کرد و پسرش را هم امسال داماد:
 کچه که ی پاره که به شوو دا و ئه مسالیش بو
 کوپه که ی ژنی هینا».

عروس دریایی / arūsēdaryāi، عروسهای دریایی؛
 عروسان دریایی: [عربی/فارسی] اسم. بووکی زه ریا؛
 کیژده دریا یی؛ گیانه وه ریکی چه ترناسای
 بی ئیسقانی ده ریا ژیه.

عروسک / arūsak، ها: [عربی/فارسی] اسم.
 ۱. بووکه له؛ بووکیله؛ بوکلە؛ به ولکان؛ به بوکه؛
 بووکه شووشه؛ بووکه سه ما که ره؛ به بو له؛ به بلانه؛
 کووکلە؛ وه یوله؛ وه یلکه؛ وه یوه؛ وه یولێ؛
 وه یووله؛ ته ته؛ ته ته به خێ؛ بیی؛ خلنزه؛
 بیجیجه خانم؛ بویکا بچویک؛ جۆرێ له یستۆک
 له شێوه ی مرۆ یان گیانه وه ری بچووک
 ۲. [مجازی] بووکه؛ شاجوان؛ کچ یان ژنی زۆر
 جوان و له بار.

□ عروسک پس پرده کاکنج

عروسک خیمه شب بازی: بوته کێ؛ بووکه
 سه ما که ره. ۱. بووکه شانۆ؛ له یزتۆ کالفه ک؛
 بووکه له ی نمایشی بی بی جان ۲. [مجازی]
 گوێ له مست؛ گوێ رایه ل؛ بی ده سلات و گوێ
 له مستی دیتران «دولتمردان شان شده بودند
 عروسک خیمه شب بازی قدرتهای بزرگ: سهرانیان
 ببوونه بووکه سه ما که ره ی زل هیزان».

عروسک بازی / arūsakbāzi: [عربی/فارسی]
 اسم. بوو کین؛ بووک بوو کینه؛ بیکانی؛
 بووکه له بازی؛ وه یوله بازی؛ وه یلکه بازی؛ کاری

کایه کردن به بووکیله «بچه ها در گوشه ی اتاق
 داشتند عروسک بازی می کردند: منداله کان له
 سووچیکی دیوه که دا بوو کینیان ده کرد».

عروسک گردان / arūsakgardān، ها: ان؛
 [عربی/فارسی] اسم. بووکه له گه رین؛
 وه یلکه گه رین؛ ئه وی له شانۆی بووکیله بیدا،
 بووکیله کان ده خاته کایه وه. ههروه ها:

عروسک گردانی

عروسی / arūsî، ها: [عربی/اسم. زه ماوه ن؛
 زه ماوه ند؛ زه ماوه نه؛ سوور؛ هه قالا: ۱. شادیانه؛
 داوه ت؛ دۆوات؛ ده وه ت؛ تۆی؛ شاه ی؛ شایی؛
 به زم؛ پێ و ره سمی که به بۆنه ی زه ماوه ندی ژن
 و پیاویک به پێوه ده چی و و پیرای به زم و
 هه لپه ر کینه «در کوچی ما عروسی بود: له کۆلانی
 ئیمه زه ماوه ن بوو» ۲. په یمانی ژن و میردایه تی
 «آزاد با دختر حاج حسن عروسی کرد: ئازاد له گه ل
 کچه که ی حاجی هه سه ن زه ماوه ندی کرد»
 ۳. جه ژن؛ جیژن؛ گۆوه ند؛ گۆبه ند؛ شایی و
 خۆشی «مرگ خراست و عروسی سگ: تۆپینی که ره
 و جه ژنی سه گ».

□ عروسی بودن: زه ماوه ند بوون؛ زه ماوه ن
 بیهی؛ به رپا بوونی زه ماوه ن؛ به پێوه چوونی
 پێ و ره سمی زه ماوه ن.

عروسی کردن: زه ماوه ند؛ زه ماوه ن کردن؛
 زه ماوه ن که رده ی؛ شایی کردن؛ ژن هینان یا
 شوو کردن.

عروسی گرفتن: زه ماوه ند؛ داوه تی؛ شایی/
 زه ماوه ن گرتن؛ زه ماوه ن گیران؛ شایی گیران؛
 ئاهه نگیک که به بۆنه ی زه ماوه ن ده وه
 ده گیریت «برایشان عروسی مفصلی گرفت:
 زه ماوه ندیکی قورسی بۆیان گرت».

عروض / arûz: [عربی/اسم. عه رووز؛ ته رازووی
 هه لبه ست؛ بنه مای کیشی شیعر له شیعر ی
 کۆنی ولاتانی ئیسلامیدا.

عروضی / arûzî: [عربی/اسم. عه رووزی؛

پیونده‌دار یان سەر به عه‌رووزهه «شعر عرووسی؛ وزن عرووسی؛ هه‌لبه‌ستی عه‌رووزی؛ کیشی عه‌رووزی».

عروق / 'urûq, 'orûq: [عربی] جمع عرق
عروقی / 'urûqî, 'orûqî: [عربی] /سم. ره‌گی؛ ده‌ماری؛ سەر به ره‌گ «بیماری عروقی؛ نه‌خۆشینی ره‌گی».

عریان / 'oryān: [عربی] صفت. پرووت؛ په‌تی؛ ۱. زه‌لووت؛ زلووت؛ زووت؛ لووت؛ لوت؛ لووت؛ زلیت؛ هیلای؛ تازی؛ بووت؛ پرووس؛ چیپ؛ ئاونیش؛ رات‌پیت؛ پرووت و قووت؛ پرووت و عه‌مه‌نه «دشت عریان؛ ده‌ستی پرووت» ۲. /مجازی/ ئاشکرا؛ پروون؛ بئ‌هیچ په‌رده و لیلیه‌ک «حقیقت عریان؛ راستی ئاشکرا». هه‌روه‌ها: **عریان‌بودن**؛ **عریان‌شدن**؛ **عریان‌کردن**

عریانی / 'oryānî: ها: [عربی] /سم. /دبی/ پرووتی؛ هیلای؛ زه‌لووتی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی پرووت بوون.

عریض / 'arîz: [عربی] صفت. پان؛ هه‌راو؛ وله؛ به‌ریان؛ پۆر؛ په‌هن؛ به‌رین؛ پین؛ په‌حن «کوچه‌ی عریض؛ کۆلانی پان».

عریض و طویل / 'arîz-o-tavîl: [عربی] صفت. /گفتاری/ ۱. پان و به‌رین؛ به‌ربلاو؛ درێژ و پان؛ پان و درێژ «حیاط عریض و طویل؛ هه‌وشه‌ی پان و به‌رین» ۲. دوور و درێژ؛ پان و پۆر «نامه‌ی عریض و طویل؛ نامه‌ی دوور و درێژ».

عریضه / 'arîze: ها؛ جات؛ عریاض: [عربی] /سم. سکالانامه؛ دادنامه؛ داخوازنامه؛ نووسراوه‌ی پتر بۆ پیگه‌ییکی ره‌سمی یان که‌سایه‌تیکی گه‌وره سه‌باره‌ت به شکات یان داخوازیک.

عریضه‌جات / 'arîzeczāt: [عربی] جمع عریضه

عریضه‌نویس / 'arîzenevîs: ها؛ ان: [عربی] /فارسی] /سم. سکالانووس؛ نامه‌نووس؛ دادنامه‌نووس؛ داخوازینامه‌نووس؛ ئه‌وی که نامه

(به‌تایبته سکالانامه یان نامه‌ی داخوازی) بۆ خه‌لک ده‌نووسی و پاره وه‌رده‌گری.

عریضه‌نویسی / 'arîzenevîsî: [عربی] /فارسی] /سم. دادنامه‌نووسی؛ داخوازنووسی؛ سکالانقیسی؛ ۱. /ها/ کار یان ره‌وتی نووسینی داخواز و سکالا ۲. پیشه‌ی سکالانووس.

عز / 'ez(z): [عربی] /سم. ۱. به‌پێزی؛ پێزداری؛ هێژایی ۲. سه‌ره‌رازای؛ سه‌ره‌ه‌زای؛ سه‌ربلندی. □ **عز و وصول** بخشیدن: /دبی/ پێ خه‌لات بوون؛ به ده‌ست هێنایی شتیکی به‌نرخ؛ له که‌سیکی گه‌وره شتیکی بایه‌خدار پێ گه‌یشتن «نامه‌ی جناب‌عالی دیروز عز وصول بخشید: نامه‌ی به‌پێزتانم دوینێ پێ خه‌لات بوو».

عزا / 'azā: [عربی] /سم. پرسه؛ سه‌ره‌خۆشی؛ ئازیه‌ت؛ عازیه‌تی؛ ئازیه‌تی؛ ئەزا: ۱. شین؛ شیوه‌ن؛ وه‌شته؛ په‌ژاره‌ی گه‌وره که به‌هۆی تیاچوونی که‌سیکی خۆشه‌ویست به‌سه‌ر که‌سیکدا دی «عزا‌گرفتن؛ پرسه‌گرتن» ۲. /ها/ /مجازی/ شینگێری؛ تازیه‌باری؛ عازیه‌تباری؛ ئازیه‌تباری؛ تازیمانە «به‌عزانستن؛ شینگیری کردن».

□ **عزا‌گرفتن**؛ ئازیه‌تی‌گرتن؛ تازیمانە‌گرتن؛ شینگێری‌کردن: ۱. پرسه‌گرتن؛ شیوه‌ن کردن /گرتن «برایش یک هفته عزا گرفتند: هه‌وتووێه‌ک پرسه‌یان بۆی گرت» ۲. /کنایی/ زۆر ناره‌حه‌ت بوون؛ په‌ریشان بوون «عزا‌گرفته‌ام که شه‌ریه‌ی مدرسه‌ی بچه‌ها را از کجا بیاورم: تازیه‌تیم گرتوو، پاره‌ی قوتابخانه‌ی منداڵان له‌کوی بێنم».

از عزا درآوردن: پرسه‌شکاندن؛ له شینگێری ده‌ره‌ینان؛ ئازیه‌تی پێ‌پێنه‌وه «همسایه‌ها جمع شدند و او را از عزا درآوردند: هاوسیکان کۆ بوونه‌وه و پرسه‌یان پێ‌شکاند». هه‌روه‌ها: از عزا درآمدن به‌عزای کسی نشتن: پرسه‌بۆ که‌سیک گرتن؛

ناو کۆمه‌لگادا بۆ خۆی دایده‌نی و خۆی له
بئ‌ئاو‌رووی و زه‌بوونی ده‌پاریزی.

□ عزت گذاشتن: پ‌یز گرتن؛ پ‌یز نان؛
خه‌مناندن؛ پ‌یز دانان و به‌رز پاگرتن (خیلی به
ما عزت گذاشتند: زۆریان ریز لئ‌گرتین).

عزرائیل / 'ezrā'īl: [عربی/اسم./اسلام] ئیزراییل؛
پی‌مێرد؛ گیانکه‌نکه؛ مه‌لکه‌مووت؛ مه‌لکه‌لمه‌وت؛
گۆ‌نگیر؛ پی‌شبرد؛ گیان‌به‌ر؛ گیان‌ک‌یش؛
فریشتە‌ی گیان‌ک‌یشان.

عزل / 'azl: [عربی/اسم./کار و ره‌وتی لابردن؛
پ‌ا‌قه‌تاندن؛ له‌سه‌ر کار هه‌ل‌گرتن؛ به‌ر‌که‌رده‌ی؛
داب‌یرن.

□ عزل شدن: لاب‌ران؛ ده‌ر‌کران؛ به‌ر‌ک‌ریه‌ی؛
لاب‌ریای؛ له‌سه‌ر کار و پی‌شه‌ی خۆ وه‌لا
خران (عاقبت آقای وزیر هم عزل شد: ئاخ‌ری
جه‌نابی وه‌زیریش لاب‌را). هه‌روه‌ها: عزل کردن

عزلت / 'ozlat: [عربی/اسم./ادبی]
۱. گۆشه‌نشینی؛ لا‌که‌فته‌یی؛ سه‌ل‌ک‌اندی؛
فقه‌تاندی ۲. دوور‌په‌ریزی؛ گۆشه‌گیری.

□ عزلت گزیدن: دوور‌په‌ریزی کردن؛ دوور
گرتن؛ گۆشه‌گرتن.

عزم / 'azm: [عربی/اسم./۱. نیاز؛ ب‌پ‌یار؛ ته‌ما؛
ناهه‌نگ؛ ب‌پ‌یاری که بۆ کردنی کارئ‌ده‌درئ‌
۲. [قدیمی] زه‌بر؛ گه‌شتاوه‌ر.

□ عزم داشتن: لی‌بران؛ ب‌پ‌یار دان؛ گه‌ره‌ک بوون؛
به‌ته‌مای کردنی کاریک بوون (عزم دارم هر
طور شده آن مغازه را بخرم: لی‌برام هه‌ر جو‌رئ‌بووه
ئهو دوو‌کانه ب‌ک‌رم).

عزوبت / 'ozûbat, 'uzûbat: [عربی/اسم./ادبی]
سه‌لتی؛ ره‌به‌نی؛ ب‌ئ‌هاوسه‌ری؛ ب‌ئ‌هاو‌زینی.

عزیز / 'azîz: [عربی/اسم./۱. خۆشه‌ویست؛
خوه‌شه‌ویس؛ وه‌شه‌ویس؛ ئازیز؛ ئه‌زیز؛
وه‌شه‌سیاو؛ دل‌په‌سن؛ له‌به‌ردلان؛ نازار؛ نوچه‌و؛
نووجه‌و.

عزیز دردانه / 'azîzdordâne: [عربی/فارسی]

بۆ که‌سێ پ‌ه‌ش پۆشان؛ تازیه/عازیه‌تی/
شینگی‌ری بۆ که‌سێ گرتن؛ به‌بۆنه‌ی مه‌رگی
که‌سیکه‌وه پرسه و سه‌ره‌خۆشی دانان.

کسی را به عزا نشانندن: کوست که‌سێ خستن؛
که‌سیک ره‌شپۆش کردن؛ که‌سیک ئازیه‌ت‌بار
کردن.

عزاخانه / 'azāxāne: [عربی/فارسی/اسم./
پرسه‌خانه: ۱. ئهو شوینه‌ی پ‌ئ‌وه‌ر‌ه‌سمی پرسه‌ی
ت‌یدا به‌ر‌پ‌وه‌ ده‌چی ۲. ش‌یوه‌نگا؛ ش‌یوه‌نیا؛
خه‌م‌خانه؛ ئهو شوینه‌ی ئه‌ب‌یت‌ه‌ هۆی خه‌م و
خه‌فته.

عزادار / 'azādār: [عربی/فارسی/صفت.
ئازیه‌ت‌بار؛ پرسه‌بار؛ ئازیز‌مه‌رده؛ مرئ‌دار (این
مصیبت را به خانواده‌های عزادار تسلیت می‌گوییم: ئه‌م
کۆسته له‌بنه‌ماله ئازیه‌ت‌بار‌ه‌کان سه‌ره‌خۆشی
ده‌که‌ین). هه‌روه‌ها: عزادار بودن؛ عزادار شدن؛
عزادار کردن

عزاداری / 'azādārî: [عربی/فارسی/اسم./
پرسه؛ تازیه؛ ئازیه‌ت؛ ئازیه‌ت‌باری؛ ش‌ینگ‌یری.
عزب / 'azab: [عربی/صفت. سه‌لت؛ ره‌به‌ن
(بۆ پ‌یاو)؛ عازهو؛ ئازهب؛ مانگۆ (بۆ ژن)؛ زگورد؛
زوگورد؛ زوگورتی؛ قازاخ (مرد عزب: پ‌یاوی
سه‌لت).

عزبخانه / 'azabxāne: [عربی/فارسی/اسم./
ره‌به‌ن‌خانه؛ ئهو شوینه‌ی که ته‌نیا پ‌یاوانی ب‌ئ‌ژنی
ت‌یدا ده‌ژین.

عزبی / 'azabî: [عربی/اسم./سه‌لتی؛ دۆخ‌یان
چۆنیه‌تی سه‌لت بوون (آرام هم از عزبی درآمد:
ئارامیش له‌سه‌لتی ده‌ره‌ات).

عزت / 'ezzât: [عربی/اسم./۱. به‌ریزی؛ پ‌یزداری؛
دۆخ‌یان چۆنیه‌تی به‌ریز بوون ۲. سه‌ره‌ف‌رازی؛
سه‌ره‌به‌ریزی؛ سه‌ر‌بل‌یندی ۳. [گفتاری] کار و
ره‌وتی پ‌یز نان؛ پ‌یز‌گرتن؛ خه‌مناندن.

□ عزت نفس: به‌رزه‌خۆیی؛ سه‌ماخی؛
نه‌فس‌پ‌یتی؛ بایه‌خ و حورمه‌تی که که‌سێ له

چهره‌چی؛ جه‌زایه‌رچی؛ جه‌زایرچی؛ نۆبه‌کار؛ گه‌زمه؛ ئیشکداری شه‌وانه‌ی ناو-شار.

عس مرا بگیر کردن: /kani/ خو به گیردان؛ مل خو دانه په‌ته‌وه؛ به ئانقه‌ست یان نه‌زانکاری خو توو‌شیاری ئاریشه‌کردن.

عسل /asal/ [عربی/اسم] هه‌نگوین؛ هه‌نگوین؛ هه‌نگوین؛ هه‌نجوین؛ هه‌ننوین؛ هه‌مگین؛ هه‌نگه‌مین؛ هه‌نگوون؛ هه‌نگف؛ هه‌نگووف؛ هه‌نگوف؛ هه‌نگف؛ هه‌نگمین؛ هه‌نگفین؛ هه‌نگین؛ هه‌سه‌ل؛ کوته‌فر؛ به‌ره‌مه‌ی شیله و شیرینی میشه‌نگوین، بریتی له چهند جور قهند.

عسلی^۱ /asali/ [عربی/اسم] ۱. له‌ها/عه‌سه‌لی؛ ته‌پله‌ک؛ میزی نزم، بچووک و شیایو ئەم‌لاولا پی‌کردن ۲. کاره‌بایی؛ هه‌نگوینی؛ هه‌نگوینی؛ ره‌نگی قاوه‌یی رۆشن.

عسلی^۲: صفت. ۱. هه‌نگوینی؛ هه‌نگوینی؛ هه‌ننوینی؛ هه‌نگووفی؛ هه‌نگیناوی؛ هه‌نگوین‌دار یان به هه‌نگوینه‌وه تلاو (سوهان عسلی: سه‌وهانی هه‌نگوینی) ۲. کاره‌بایی؛ عه‌سه‌لی؛ به ره‌نگی قاوه‌یی رۆشن (چشمه‌ای عسلی قشنگی داشت: جوتی چای کاره‌بایی جوانی هه‌بوو) ۳. دۆله‌ما؛ دۆله‌ما؛ ته‌واو نه‌گرساو.

عشا /ešā/ [عربی/اسم] خه‌وتنان؛ شیوانگا؛ شیوان؛ عیشا.

نماز عشا نماز

عشاق /oššāq/ [عربی] جمع عشاق

عشایر /ašāyer/ [عربی] جمع عشیره

عشایری /ašāyeri/ [عربی] صفت. خیله‌کی؛ ره‌وه‌ندی؛ کۆچنه‌ری؛ هۆزانی؛ خیلاتی؛ خیله‌ساتی؛ کۆچهراتی؛ عیلاتی؛ عه‌شایه‌ری؛ عه‌شره‌تی؛ چووینی؛ سه‌ر به خیل و ره‌وه‌ند (زندگی عشایری: ژبانی خیله‌کی).

عشر /ošr/ ،ها: اعشار: [عربی/اسم] ده‌یه‌ک؛ یه‌که‌له‌ده؛ وشر؛ له ده پاژ پاژیک.

عشرات /ašarāt/ [عربی/اسم] ده‌یان؛ پیزی

صفت. نازار؛ مندالی هه‌ره خۆشه‌ویستی دایک و باب: عزیز کرده

عزیز کرده /azizkarde/ [عربی/فارسی] عزیزدانه

عزیزمرده /azizmorde/ ،ها: [عربی/فارسی] صفت. ئازیزمردوو؛ ئازیزمه‌رده؛ ئازیزمرده؛ عه‌زیزمردی؛ کۆس که‌وته؛ کۆست که‌وتوو؛ کۆس که‌فتی؛ دل‌پیش؛ دل‌بریندار؛ جه‌رگ‌سووتاو؛ خۆشه‌ویستمردوو.

عیزی /azizi/ [عربی/اسم] خۆشه‌ویستی؛ خوه‌شه‌ویسی؛ وه‌شه‌ویسی؛ ئازیزی؛ گشکه‌سی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی له‌به‌ردل و خۆشه‌ویست بوون.

عزیمت /azimat/ [عربی/اسم] ئاهه‌نگ؛ هه‌لکۆچ؛ کار و ره‌وتی رۆشیتن؛ رۆشتن؛ که‌وتنه‌رێ؛ ئه‌ره‌جمه‌ی؛ داجمان؛ داجوین (قصد عزیمت به‌ارپیل را داشت: ئاهه‌نگی رۆشیتن بۆ هه‌ولیری کردبوو).

عزیمت کردن: رۆشیتن؛ رۆشتن؛ جمایه‌ه؛ داجمان؛ داجوین؛ که‌وتنه‌رێ له شوینیکه‌وه (دیروز از بانه عزیمت کردند: دویین له بانه‌وه رۆشیتن).

عسر /osr/ [عربی/اسم/ادبی] ۱. ئاسته‌نگی؛ دژواری؛ گرانی؛ سه‌ختی ۲. ته‌نگی؛ چه‌له‌مه‌یی ۳. ده‌سته‌نگی؛ دامای؛ دامای؛ ده‌رمه‌نه‌یی.

عسرت /osrat/ [عربی/اسم/ادبی] چه‌رمه‌سه‌ری؛ دامای؛ دامای؛ ته‌نگی؛ ته‌نگاتی؛ ته‌نگه‌وه‌ری؛ ئه‌و چه‌له‌مه و سه‌خه‌تیانه که له به‌ر نه‌داری و ده‌سته‌نگی له ژباندا به‌سه‌ر که‌سیکدا دین.

عسر و حرج /osr-o-harac/ [عربی/اسم/حقوق] ده‌سته‌نگی له مال گرتندا؛ لێ نه‌هاتوویی بۆ گرتنی مالیکی تر.

عسس /asas/ [عربی/اسم/قدیمی] شه‌وبان؛ شه‌وفان؛ شه‌وپاسه‌وان؛ عه‌سه‌س؛ حه‌سه‌س؛

دوای یه کان.

عشرت / ešrat / [عربی/اسم، خوش بویری؛ خوش گوزهرانی؛ رابویری؛ وهشبهری.

عشر تكدە / ešratkade / ها: [عربی/فارسی/اسم، رابویرگه؛ شوینی رابواردن و خوش گوزهرانی.

عشریه / ošriyye / [عربی/اسم، دهیه کی؛ وشری؛ یهک له دهی پوول یان سامانیکی دیاریکراو.

عشق / ešq / ها: [عربی/اسم، ۱. ئەوین؛ ئەفین؛ هه‌فین؛ فیان؛ فین؛ خوشه‌ویستی؛

خوه‌شه‌ویسی؛ وه‌شه‌سیای؛ دلین؛ عه‌شق؛ ئیشق؛ میهر و دل‌به‌سته‌یی سۆزدار به که‌سی

یان شتی‌ک «عشق مادر؛ عشق به میهن؛ ئەوینی دایک؛ خوشه‌ویستی نیشتمان» ۲. گراوی؛

به‌نده‌واری؛ حەز؛ واز؛ هەز؛ هه‌ز؛ دلخوازی و ئۆگره‌تی زۆر هاویری له‌گه‌ل پێدا هه‌ل‌گوتن و

خوازیار بووندا «عشق به کار؛ عشق به پۆل؛ حەز به کار؛ واز له پاره» ۳. [گفتاری] که‌یف؛ خوشی؛

وه‌شی؛ شادی «عشق کردن؛ که‌یف کردن».

عشق افلاطونی: عیشقی پاک؛ ئەوینی پاک؛ ئەوینی که تیکه‌ل به نیازی جنسی نیه.

به عشق چیری / کسی: به خوشی شتی / که‌سی؛ به بۆنه یان له پێی شتی / که‌سیکدا «به عشق مادرم شپ تا صبح کار می‌کردم؛ به خوشی

دایکمه‌وه شه‌و تا به‌یانی کارم ده‌کرد».

عشق بودن: که‌یف بوون؛ خوش بوون؛ خوه‌ش بوون «امروز عشق است؛ ئیمرو که‌یفه».

عشق داشتن: [گفتاری] حەز لی‌بوون؛ گراوی بوون؛ خوازیار بوون؛ دل‌حه‌ز بوون «خیلی به موسیقی عشق داشت؛ زۆر حەزی له موسیقا بوو».

عشق کردن: که‌یف کردن؛ خوشی کردن؛ حەز کردن.

عشق کسی کشیدن: حەزی که‌سی هه‌ستان؛ مه‌یلی که‌سی کێشان؛ گمیز که‌سی

که‌ف کردن «فردا اگر عشقش کشید و خواست برود، تکلیف ما چیست؟؛ سبه‌ینی ئەگەر حەزی هه‌ستا و

ویستی برۆ، چارمان چیه؟».

عشق ورزیدن: دل شنیان؛ ئەویندارانه خوش ویستن «او به مادرش عشق می‌ورزید؛ دلی بو

دایکی ده‌شنیا».

عشق‌بازی / ešqbāzi / ها: [عربی/فارسی/اسم، ۱. ئەوینداری؛ ئاکاری ئەویندار بو نواندنی

ئەوینه‌که‌ی ۲. [مجازی] پیوه‌ندی جنسی؛ هاو‌جیی؛ نزیکی. هه‌روه‌ها: عشق‌بازی کردن

عشق‌ورزی / ešqvarzi / ها: [عربی/فارسی/اسم، ئەوینداری؛ کار یان ره‌وتی دل شنیان؛ خوش

ویستن و ئەویندار بوون. عشقه / ašaq(q)e / [عربی/اسم، مه‌شله‌زه‌رگو؛

گوله‌سپانه؛ گوله‌واژ؛ گوله‌سه‌رکیش؛ باداک؛ ئالینک؛ ده‌وه‌نیکێ رازینه‌یی که به دار و گیادا

پینج ده‌خوا و هه‌ل‌ده‌کشی.

عشق دارد دوست: لافلافک؛ له‌ولاوه؛ لیل‌افک؛ لا‌ولاوه سه‌رکیش؛ له‌ولاوه دیواری؛ گیایه‌که

سوور یان شین ده‌کا، به دار و گیاهه‌ده‌ئالی، به ده‌ور و نیوانیندا ده‌پشکوێ و زوو ده‌پوو‌جیت‌هوه.

عشقی / ešqi / [عربی/اصفت، ۱. ئەوینداری؛ ئەویندارانه؛ عاشقانه؛ ئەفینداری «فیلم عشقی؛

فیلمی ئەوینداری» ۲. حول‌حولی؛ وازواری؛ که‌لکه‌لی؛ عیشقی؛ خو به دهم خولیا و ئاره‌زووی

جۆراوجۆره‌وه داو «آدم عشقی به درد کار ما نمی‌خورد؛ مرؤی حول‌حولی بو کارێ ئیمه‌ نایی».

عشوه / ešve / ها: [از عربی/اسم، که‌شم؛ ناز؛ عیشوه؛ ناز و نووز؛ لاره؛ له‌نج؛ له‌نجه‌ولار؛

خنچکه؛ قه‌ژمه‌ری؛ خو و خده‌ی تاییه‌تی ژنانه بو راکێشانی سه‌رنجی خه‌لک. هه‌روه‌ها: عشوه

آمدن؛ عشوه کردن

عشوه گر / ešvegar / ها: ان: [از عربی/فارسی] صفت. به‌ناز؛ به لار و له‌نج؛ به که‌شم و ناز؛

عیشوه‌که‌ر؛ نازکه‌ر؛ نازفروش؛ ناز و نووزکه‌ر؛ به عینوان؛ به ته‌ور و تووز «زن عشوه‌گر؛ ژنی به‌ناز».

عشوه‌گری / ešvegarī / ها: [از عربی/فارسی]

عصازنان / asāzanān /: [عربی/فارسی] قید. چۆپ چۆپان؛ دهس / دهست به گۆچان؛ دهس کوتان؛ کویره کویر؛ دهس ماشان؛ به پهل کوتان <عصازنان پله‌ها را بالا رفت: چوب چوپان له پلیکانه کانهوه چووه سهر>.

عصا قورت داده / asāqûrtdāde /: ها /: [عربی/ترکی/فارسی] صفت. [تعریض] ۱. رهپ؛ قنچ و قیت؛ قوت؛ چتوره رهق؛ داره رهق؛ داره لهک؛ رهق و تهق و وشک و بی جووله <مثل عصا قورت داده شق و رق و ساکت و صامت نشست بو، نه تکان می خورد و نه با کسی حرف می زد: ردپ و پاس و کپ و بی دهنک دانیشتبوو، نه ده جوللا و نه له گهل کهس قسه ی ده کرد> ۲. قه پۆز بهران؛ ناخایۆک؛ فیزن؛ لووت بهرز؛ ده مارزل؛ تپزل؛ خۆ به زل زان.

عصاکش / asākeš /: [عربی/فارسی/اسم] چاوساخ؛ چاوساغ؛ چه مه ساغ؛ که سی که دهستی کویر پک ده گری و له ری رۆشتندا یارمه تی ددها.

عصب / asab /: ها؛ اعصاب: [عربی/اسم] ده مار؛ دامار؛ ده زووله ئاسای له شی گیانه وهر که کاری گیاندنی هه موو دنه یه که به میتشک و مؤخ و بردنه وهی وهرامه بۆ ئەندامه کان.

□ عصب سیاتیک: ده ماری ره هیش؛ ده ماری سیاتیک: ده ماری ههست و جووله ی پا.

عصبانی / asabānî /: [عربی] صفت. تووره؛ تویره؛ ده مار گرز؛ رق هه ستاو؛ که شته نگ؛ قوشقی؛ قوره ژیلک؛ جه حنی؛ زرز؛ زویر؛ زوور؛ زویر؛ به هه جۆک؛ دهۆ؛ جنگز؛ قه لس؛ ده هری؛ سل؛ رابه ل؛ راگهش؛ نه نگر؛ قیسکه ته نگ؛ ته نگه تیلک؛ ته نگه تیلکه؛ ته نگه تیله که؛ ناگری؛ توشی قه لسی و نار هه ته ی.

□ عصبانی شدن: تووره بوون؛ رک هه ستان؛ پنگان؛ قه لس بوون؛ نگرین؛ عنگرین؛ عیتگرین؛ به هه جین؛ زویر بوون؛ خه زرین؛ خه نزرین؛ خه یدین؛ غه یدین؛ جووش داین.

ههروه‌ها: عصبانی کردن

اسم. ناز و نووز؛ له نجه و لار؛ که شم و ناز؛ ته ور و تووز؛ کاری عیشوه کردن؛ ناز کردن.

عشیره / aşîre /: ها؛ عشاير: [عربی/اسم] خیل؛ عیل؛ هۆز؛ تیره و تایفه؛ عاشرهت؛ عاشره؛ عه شرهت؛ خۆپان؛ کۆمار؛ عیل و عه شرهت؛ خۆپه؛ عه شیر؛ به ره؛ به شیک له هۆز بریتی له چه ند بنه ماله که ئەندامانی پیکه وه پتوه ندی ئابووری و نیشتمانیان هه یه.

عصا / asā /: ها /: [عربی/اسم] گۆچانه؛ عاسا: ۱. گۆچه ل؛ گۆپار؛ گور چنگ؛ کۆپار؛ قه یسک؛ داروه کاز؛ گالۆکه؛ گالۆک؛ گالۆک؛ وه له ک؛ که واز؛ وه کاز؛ وه قاز؛ شه بیک (شوانی)؛ مه شاک (ده رویشی)؛ دار عاسا؛ چتوشه ق؛ گووچانگ؛ گۆپال؛ قه لانگ؛ شا کۆن؛ هه چک؛ هه چی؛ دار ده ست؛ دار لۆق؛ دار لۆف؛ چیو؛ چه م؛ که ره سه تی وه ک دار دهس بۆ ریگه چوون یان وه ستان ۲. [مجازی] پالپشت؛ پشتیوان؛ جیی دلگه رمی (چ مادی، چ معنه وی) <اگر سیری داشتیم امروز عصای دستم بود: ئەگەر کۆرپکم بوایه ئەمڕۆ عاسای دهستم بوو>.

عصار / assār /: ها؛ ان: [عربی/اسم] دۆشاوگر؛ ئەوی شیر و رۆنی گیا ده گری.

عصاره / osāre /: ها /: [عربی/اسم] ۱. شیلو؛ ئاوگ؛ گویشک؛ گفیشک؛ کوشراو؛ رۆب؛ دۆشاو؛ گوشه ک؛ دمسی؛ شۆک؛ خه سه ته وه کراوی ئاوی میوه و گژ و گیا <عصاره ی انار> عصاره ی سیب؛ دۆشاوی هه نار؛ ئاوگی سیو ۲. پوخته؛ گیان؛ به شی سه ره کی و هه لباژ ده ی نوو سراوه یان و ته ییک <عصاره ی حرفش این است که باید بر اساس برنامه کار کرد: پوخته ی قسه کانی ئەمیه که ده بی به پیتی بهرنامه کار بکری>.

عصاری / assārî /: [عربی/اسم] ۱. ئیسر؛ گویشکی؛ گفیشکی؛ کار و ره وتی ده رکیشانی شیل و رۆنی گیا ۲. /ها/ گوو شینگه؛ که رگه؛ که رگان؛ کارگه ی تابه تی ئیسر کردن.

عصبانیت / asabāniyyat، ها: [عربی/اسم، تووړه‌یی؛ توپړه‌یی؛ که‌شته‌نگی؛ زرزى؛ خوریتی؛ رق‌ه‌سه‌ستای؛ گه‌روو‌شه‌یی؛ جه‌حنینی؛ جنگزی؛ خوورژى] آرام‌باش! با عصبانیت کار پیش نمی‌رود؛ هیور به! به تووړه‌یی کار ناچینه پی‌شه‌وه.

عصب‌پایه / asabpāye: [عربی/فارسی/اسم، زانستی ناسین و لیکدانه‌وه‌ی پیکه‌اته و چؤناوچؤنی کارى دهمار و نه‌خؤشى و دهرمانیان.

عصب‌شناسی / asabshenāsi: [عربی/فارسی/اسم، دهمارناسی؛ به‌شیک له زانستی پزیشکی که له سهر ناسینی کؤندامی دهماری، نه‌خؤشین و تیکچوونی ده‌کؤلیته‌وه] «این اواخر در زمینه‌ی عصب‌شناسی کار بسیار شده است: لهم دواپایاندا لهم‌ر دهمارناسیه‌وه کارى زؤر کراوه» نورولژى

عصبى / asabi: [عربی/صفت، ۱. دهماری؛ سهر به دهمار] شوک عصبی: چله‌کانه‌وه‌ی دهماری؛ ۲. [مجازی/گیره‌ل؛ دهمارگرز؛ جنگوزی؛ جنگز؛ تووړه؛ تونه‌مه‌جاز؛ تونه‌مه‌زاج؛ تیزؤ؛ هه‌لتؤزین.

عصبیت / asabīyyat: [عربی/اسم، پکه؛ پک؛ تووړه‌یی؛ جنگزی؛ جنگوزى.

عصر / asr، ها: [عربی/اسم، ۱. ئیوار؛ ئیفار؛ هیفار؛ هیوار؛ هه‌رى؛ وه‌رگا؛ هه‌نجووره؛ هه‌نگور؛ هه‌نگوره؛ هه‌نگؤرى؛ ئه‌نگورى؛ هه‌یبؤر؛ هه‌نگفار؛ هه‌نگؤره؛ ئه‌نگؤره؛ هه‌نگوور؛

یهر؛ یهره؛ یهرى؛ عه‌سر؛ عه‌سران؛ سهرئىواره؛ نیوان دواى نیوه‌ړؤ تا پی‌ش خؤراوا بوون] «الان عصر است و تو هنوز نهار نخورده‌ای: ئه‌وا ئیواره‌یه و هیشتا فراوینت نه‌کردوه» ۲. /اعصار/ سهرده‌م؛

چاخ؛ دهوره؛ دهوران: /الف/ دهوره‌ی چالاکى که‌سیک] «عصر سنجرخان؛ سهرده‌می سنجهرخان» ب) رؤزگار؛ رؤزیار؛ رؤزگار؛ کاتى ب‌ره‌و و پهره سهندنى شتى] «عصر آهن: سهرده‌می ئاسن» ۳. چهرخ؛ ماوه‌یه‌کى تایبته له میژوو] «عصر

جدید: سهرده‌می نوی».

عصر آهن: سهرده‌می ئاسن؛ دهورانى له میژوو که به ده‌سکه‌وتنى ئاسن] (له دهورى ۴۰۰۰ سال پی‌ش) ده‌ستى پی‌کردووه و ئیستاش درېژه‌ی هه‌یه.

عصر حجر: رؤزگارى ب‌ره‌د؛ سهرده‌می کوچک؛ دهوره‌یه‌ک له ژبانى مروّف که به دروست‌کردنى ئامیزى له ب‌ره‌د ده‌ستى پی‌کردووه.

عصر حجر جدید: نؤبه‌ردى؛ رؤزگارى که‌فرى نوی.

عصر حجر قدیم: کؤن‌به‌ردى؛ رؤزگارى که‌فرى به‌رى.

عصر مفرغ: رؤزگارى کانزا؛ خولئ له میژووى مرو که به چى‌کرنى ئامیزى مفره‌غیه‌وه ده‌ستى پیکرد (نژیک به ۶۰۰۰ سال پی‌ش).

عصر^۱: قید. ئیوارى؛ سهرئىواره؛ ده‌مه‌عه‌سر؛ ده‌مه‌وه‌عه‌سر؛ سهرئىواره؛ سهر له ئیواره؛ سهرزىواره؛ عه‌سر؛ عه‌سران؛ کاتى نیوان دواى نیوه‌ړؤ و ئیواره] «عصر رفتیم دیدن خاله: ئیوارى چووینه سهردانى پوورم».

عصرانه / asrāne: [عربی/فارسی/اسم، عه‌سرانه؛ هه‌نگؤرانه؛ ۱. خواردنى سهر له ئیواره ۲. کاتى خواردنى سهر ئیواره.

عصمت / esmat: [عربی/اسم، /دبى/ خاوينى؛ پاکى؛ بى‌خه‌وشى؛ دوورى له گوناح؛ پوارى؛ پاک و پوارى.

عصیان / osyān, 'esyān، ها: [عربی/اسم، لاسارى؛ سهرپیچی؛ سهرپیچکاری؛ مل‌پیچی؛ یاخیه‌تى؛ کار یان ره‌وتى مل نه‌دان و به‌رت‌ه‌ک دانه‌وه له فرمان، قانون، یان ویستى خه‌لک] «سرانجام عصیان کرد و در برابر پدرش ایستاد: ئاخرى لاسارى کرد و له پرووى باوکیدا وه‌ستاوه».

عضلات / azolāt: [عربی/جمع] عضله عضلانى / azolāni: [عربی/اسم، ماسووله‌یی؛ ماسوولکه‌یی؛ ۱. زه‌قله‌کى؛ وه‌رسه‌یی؛ سهر به

تووی گول و... تیدا دفرۆشن ۲. پيشه‌ی
عه‌تار.

عطایا / atāyā: [عربی] جمع عطيّه

عطر / atr: [عربی] /سم. عه‌تر: ۱. /ها/ بۆن؛
بۆنخۆشی؛ بۆنی خۆش «عطر گل‌ها؛ عطر غذا؛ بونی
گولان؛ بونی چيشت» ۲. گولاو؛ گولاف؛ تراوی
که بۆنی خۆشی ليوه دیت، به‌تايه‌ت نه‌و تراوه
که له گولگولاوه‌وه ده‌گیری یان به‌جۆریکی
پيشه‌یی لئ به‌ره‌م دئ.

عطر آگین / atrāgin: [عربی] /فارسی] صفت.
/دبی/ عه‌تراوی؛ بۆنخۆش؛ پِرگولاف «فضای باغ
عطر آگین شده بود؛ نیو باخه‌که عه‌تراوی ببوو».

عطر افشان / atrafshān: [عربی] /فارسی] صفت.
/دبی/ عه‌تراژن؛ لئه‌توو بۆ عه‌تراوی کردن «فضای
باغ از گلها عطر افشان بود؛ نیو باخه‌که له بۆنی گولان
عه‌تراژن ببوو».

عطر افشانی / atrafshāni: [عربی] /فارسی] /سم.
عه‌ترپژیننی؛ عه‌تراژنی؛ کار یان ره‌وتی بلاو
کردنه‌وه‌ی بۆنی خوش «گلها، باغ را عطر افشانی
می‌کردند؛ گوله‌کان، باخه‌که یان عه‌ترپژیننی ده‌کرد».

عطر پاش / atrpāsh: /ها/ [عربی] /فارسی] /سم.
عه‌ترپاش؛ عه‌ترپژین؛ پژینه‌کی عه‌تر؛ ده‌فریکی
چکۆله‌ی شیشه‌یی که به‌لووله و ترومپایه‌که‌وه
عه‌تر ده‌پژیننی.

عطر مابه / atrmāye: [عربی] /فارسی] /سم.
ئیسانس؛ ماکی بۆنخۆش یان خۆش چيژه‌ی
زۆرتَر خوارده‌مه‌نی.

عطری / atrī: [عربی] صفت. بۆنخۆش؛ بیه‌ن‌دار
(صابون عطری؛ سابوونی بونخوش).

عطریات / atrīyyāt: [عربی] /سم. بۆنخۆشی؛

ده‌وا و ده‌رمانی بۆنخۆش.

عطسه / atse: /ها/ [عربی] /سم. پشمه؛ پژمه؛
پنژه؛ پینژ؛ پینیز؛ پنژ؛ ئارۆشک؛ بێنشک؛
بێنژک؛ بېنشت؛ هه‌پش؛ فشک؛ کژ؛ دۆخی له
ناکاو و به‌تیکرا ده‌ره‌پرینی هه‌وا‌ی نیو سی له

ماسوولکه «درد عضلانی؛ ئیشی ماسووله‌یی»
۲. گرز؛ گرس؛ ماسوولکه‌ی هه‌لتۆقیو «اندام
عضلانی؛ ئەندامی ماسووله‌یی».

عضله / azole: /ها/ عضلات: [عربی] /سم.
ماسوولکه؛ ماسووله؛ ماسیلکه؛ ماسیچه؛ مایچه؛
ماهیچه؛ له‌ملانه؛ وه‌رسه؛ وه‌رسه‌له؛ زه‌بله‌ک؛
زیه‌پ؛ زه‌قله‌ک؛ گردک.

عضو / ozv: /ها/ اعضا: [عربی] /سم. ئەندام:
۱. له‌بات؛ به‌شی له‌پیکه‌ته‌ی شتی «چشم عضو
بینایی انسان است؛ چاو ئەندامی بینایی مرۆفه»
۲. پهل؛ هه‌ر کام له‌پیکه‌ینه‌رانی کۆمه‌لێک
«عضو جامعه؛ ئەندامی کۆمه‌لگا» ۳. که‌سی که له
لایه‌ن پارت، کۆمه‌له یان ده‌سته‌یه‌که‌وه گل
دراوه‌ته‌وه «عضو تیم شنا؛ عضو جمعیت محیط‌زیست؛
ئەندامی تیمی مه‌له‌وانی؛ ئەندامی کۆمه‌له‌ی ژینگه».

هه‌روه‌ها: عضو بودن؛ عضو شدن؛ عضو گرفتن
عضویت / ozviyyat: [عربی] /سم. ئەندامه‌تی؛
دۆخ یان چۆنیه‌تی ئەندام بوون.

□ به‌عضویت جایی درآمدن: بوونه ئەندامی
جیگایه‌ک؛ ئەندامه‌تی جیگایه‌ک وه‌رگرتن «به
عضویت تیم کوهنوردی درآمد؛ بوو به ئەندامی تیمی
شاخه‌وانی». هه‌روه‌ها: به‌عضویت جایی
درآوردن

عطا / atā: /ها/ [عربی] /سم. به‌خشش؛ خه‌لات؛
کار و ره‌وتی دانی شتیک به‌که‌سی، به‌تايه‌ت
له‌لایه‌ن گه‌وره‌یه‌که‌وه بۆ بچوو‌کتريک.
□ عطا‌ی کسی را به‌لقایش بخشیدن: [تعريض]
خیری که‌سی به‌خشینه‌وه؛ چاو له‌خیری
که‌سیک پۆشین.

عطار / attār: /ها/ ان: [عربی] /سم. عه‌تار؛ ئەوی
به‌هارات، دا و ده‌رمانی گیایی، تووی گول و گیا
و شتی وا ده‌فرۆشی.

عطار د / atārod: [عربی] تیر-۳

عطاری / attārī: [عربی] /سم. عه‌تاری: ۱. /ها/
دوکانیچ که‌گژ و گیای ده‌رمانی و به‌هارات و

دەم و لووتەوہ.

□ عطسە کردن: پژمین؛ پشمین؛ پشکین؛ پنژین؛ پەنژین؛ پونژین؛ پژمەیی؛ پژمای؛ کژین؛ فشکین؛ هلیشکین؛ هلیژکین؛ بیژژین؛ بیهژژین؛ بنشین؛ بهنژین؛ پیکژین؛ پشکان؛ کرچەنە؛ پژمە کردن: عطسە زدن به عطسە افتادن: کەوتنە پژمە پژم؛ کەفتنە پژمە؛ کەوتەیی پژمەیی؛ تووشی پشمە هاتن <چیزی رفت توی بینی ام و به عطسە افتادم: شتی جووہ ناو لووتم و کەوتمە پژمە پژم>.

عطش / 'ataš / [عربی] اسم. هاش: ۱. کەرافی؛ گرەتینوہ تی؛ گرەتینە تی؛ گرەتینگ؛ تینوہ تی زۆر <عطش داشتم و هر چه آب می خوردم، سیر نمی شدم: گرەتینوہ تیم هەبوو هەر چی ئاووم دەخواردوہ تیر نەدەبووم> ۲. [مجازی] تامەزرۆیی؛ گرە؛ گرەنە؛ گرۆو؛ گر؛ کفت؛ کفت و کۆل؛ تین و تاسەیی زۆر بۆ دەسختنی شتیک <عطش مطالعه؛ عطش دانستن: تامەزرۆیی خویندن؛ گرەیی زانین>.

عطف / 'atf / [عربی] اسم. ۱. ئاور؛ کار و رەوتی لا کردنەوہ؛ ئاور دانەوہ <این عطف به ماسبق است: ئەمە ئاور لە بگاردەوہ> ۲. /ھا/ پشت؛ عەتف؛ ئەو بەشە لە قەراخی پەرتووک کە لاپەرەکانی پیکەوہ لکاندووہ <نام کتاب بر روی عطف هم چاپ شده است: نیوی کتیبە کە لە سەر پشە کەشی چاپ بوو>.

□ عطف به ماسبق: ئاور لە بگاردە / رابردوو؛ بە پێوہستی ئەوہی رابردوو؛ رەوتی ئاور دانەوہ بۆ دواوہ؛ گەراندەوہ بۆ رابردوو. عطف توجه: سەرنج دانەوہ؛ تیروانی <با عطف توجه به مدرک ارائه شده: به سەرنج دانەوہ لە بەلگەیی ئاراستە کراو>.

عطوفت / 'otûfat, 'utûfat / [عربی] اسم. [ادبی] میهرەبانی؛ میهرەوانی؛ میهرەقانی؛ دلۆقانی؛ هیزی خوش ویستن و بەزەیی.

عطیہ / 'atiyye / ها؛ عطایا: [عربی] اسم. [ادبی] دیاری؛ پیشکەشی؛ خەلات؛ دەسەدیاری؛ ئەو شتەیی کە بە کەسیک دەبەخشی (بەتایبەت لە لایەن کەسیکی گەورەوہ).

عظام / 'ezām / [عربی] جمع عظیم

عظمت / 'azamat, 'azemat / [عربی] اسم. گەورەیی؛ گەورایی؛ مەزنایەتی؛ مەزنی؛ بەشکۆیی؛ ژاژ و فەر؛ شکۆ و پایەبەرزنی <عظمت کوہ: عظمت تلاش دانشمندان: گەورەیی کیو؛ مەزنایەتی هەولیی زانیاران>.

عظیم / 'azīm / عظام: [عربی] صفت. بلەرمان؛ مەزن؛ مازن؛ بلەرە؛ زۆر گەورە <کشتی عظیم: تلاش عظیم: گەمیەیی بلەرمان؛ هەولیی مەزن>.

عظیم الجثه / 'azīmoccosse / [عربی] صفت. زەبەلاح؛ قەویلە؛ زل زەلام؛ فیلەتەن؛ قەبە؛ تەژە؛ گرس؛ گومرە؛ کەتە؛ گەپ؛ فیتەر؛ زل <سگ عظیم الجثەیی در گوشه‌ی باغ بسته شده بود: سەگیکی زەبەلاح لە گوشەیی باخەکەوہ بەسرایووہ>.

عظیم الشان / 'azīmošša'n / [عربی] صفت. شکۆمەند؛ شکۆدار؛ ریزدار؛ ریزمەند؛ پلەبان؛ تایبەتمەندی کەسێ کە پلەیی کۆمەلایەتی لە سەرەوہیە.

عفاف / 'efāf / [عربی] اسم. [ادبی] داوین پاکي؛ هیمۆیی؛ گۆل داوینی؛ نارینی؛ خەنە کچانی.

عفت / 'effat / [عربی] اسم. داوین پاکي؛ داوین خاوینی؛ گۆل داوینی؛ هیمۆیی؛ دۆخ یان چۆنیەتی بی گوناهی و ئاکارچاکي بەتایبەت لە باری نامووسیهوہ.

عفريت / 'efrit / ها؛ [عربی] اسم. دیو؛ عیفریت؛ هەفرید؛ درنج؛ نرناش؛ دیوہ لووکە؛ بوونەوہری درێو و زراوہر.

عفريتہ / 'efrite / ها؛ [عربی] اسم. دەلە درنج؛ دەلە دیو؛ دەلە دیوہ: ۱. دیوی میوینە ۲. [مجازی] فرتۆل؛ پیرەبوک؛ ژنی ناحەز و گریجان.

عفن / 'afen / [عربی] صفت. [ادبی] گەنیو؛ گەنیگ؛

گه نی؛ گه نیه؛ گهن پیس؛ گه نناک؛ گه نیاغ؛ زور پیس و بۆگهن «مایعی عفن در ته جوی آب روان بود؛ تراویکی گهنیو له بنی جۆگه ئاوه کهوه ده رۆیشت».

عفو / 'afv / [عربی/سم، چاوپۆشی؛ به خشایشت؛ لی-بووردوویی؛ نوحاف؛ عه فوو؛ عافوو؛ جهب؛ جهبه؛ کار یان ره وتی لی-بوورین؛ بووردن؛ به خشین؛ وه خشین؛ لی-بوردن له هه له و تاوان؛ لی-خۆش بوون.

□ **عفو** عمومی؛ به خشینی گشتی؛ بووردنی گشتی / گلائی؛ لی-بووردنی هه موو ئه و که سانه که قانون به شۆنیه وه به.

□ **عفو** به کسی خوردن؛ به خشین بهر که سیک که وتن؛ چاوپۆشی و به خشین به که سی گه یشتن «اگر به عفو می خورد، حالا پیش زن و بچه اش بود؛ ئه گهر به خشین بهری بکه وتایه، ئیستا لای ژن و مندالیه وه بوو».

عفو شدن؛ به خشران؛ به خشیان؛ به خشیا؛ لی-خۆش بوون؛ عافوو کردن؛ نوحاف کران «جمعی از زندانیان عفو شدند؛ کۆمه لی له بهندیان به خشران».

عفو کردن؛ عافوو کردن؛ گوزه شت کردن؛ بووردن؛ بوورین؛ به خشین؛ به خشای؛ بگردن؛ لی-بوردن؛ خۆشبوون؛ لی-خۆشبوون «دولت فراریان را عفو کرد؛ ده ولت هه لاتوانی به خشی».

عفونت / 'ufūnat, 'ofūnat, / [عربی/سم، ۱. چلک؛ چرک؛ کیم؛ زووخ؛ زیرگ؛ ئاشۆ؛ هه و؛ هه و؛ یم؛ زینجکاو یان برینی که له هۆکاره کانی نه خۆشیزاوه به دی دیت ۲. کفکۆ؛ بۆگهن؛ بۆنی پیس؛ بیهناگه نی.

□ **عفونت** کردن؛ چلک کردن؛ ئاو کردن؛ ئاوجز کردن؛ پهیدا بوونی زنجکاو له برین و کوان.

عفونی / 'ufūnî, 'ofūnî / [عربی/صفت، ۱. چلکی؛ زووخ؛ سهر به چلک یان سهرچاوه گرتوو له چلکه وه «بیماری عفونی؛ نه خۆشینی چلکی» ۲. بۆگهن؛ بیهناگهن؛ بۆن پیس؛ به بۆنی خراب و

ناخۆشه وه ۳. زووخ هیناوه؛ زۆخ هیناوه؛ چلکی؛ زووخ «زخم عفونی شده؛ برینی زووخ هیناوه».

عقیف / 'afif / [عربی/صفت، ۱. داوین-پاک؛ گول داوین؛ داوین-خاوین ۲. گولپاک؛ په ره ی گول؛ شیرپاک؛ به ئاکاریکی دوور له هه ره یی، هاری و بی-شهرمی.

عقیفه / 'afife / [عربی/صفت، داوین-پاک؛ گول داوین؛ ژنی داوین-خاوین.

عق / 'oq / [صوت، [گفتاری] هیلنج؛ فرتک؛ هینق؛ حیق؛ ئیق؛ ویق؛ هینج؛ هونج؛ وئع؛ ئئع؛ یئع؛ ئووع؛ وووع؛ دهنگی رشانه وه؛ آق

□ **عق** زدن؛ رشانه وه؛ هه لاوردنه وه؛ هینانه وه؛ هاوردنه وه؛ هه له اوردنه وه؛ ئیق کردنه وه؛ قه سیان؛ زله وه شیویه ی.

عق کسی گرفتن؛ دلی که سیک هه لشیوان؛ دل که سیک هاتنه یه کا؛ دلی که سیک تیکه ل بوون؛ ۱. تووشی رشانه وه بوون ۲. [کنایی] دلی که سیک پیکدا/ به یه کدا هاتن؛ ههستی بیزاری زۆر کردن «از دیدن قیافه اش غم می گرفت؛ له دیتتی سهر و پۆتکی دلم بیکدا دههات».

عقائد / 'aqā'ed / [عربی] عقاید **عقاب** / 'oqāb / [عربی/سم، ۱. /ها؛ ان/ هه لۆ؛ هه لۆو؛ هکۆر؛ ئه لۆ؛ ئه له؛ ئله؛ و له؛ ئله لۆ؛ ئه له لۆ؛ ئه لۆ؛ ئالۆ؛ هولی؛ ئه لوو؛ ئه لوه؛ هه رۆ؛ ئه یلۆ؛ سپر؛ کورت؛ سهرکنه ک؛ ههر کام له و په لوه ره گه وه و به هیزانه ی رۆژراو، به بالی درێژ و پان، سهر و ده ندووکێ زل، کلکی تهخت و پیتی تووکنه وه، که له سهر دار و تاشه به ردی شاخان هیلانه ده کهن ۲. [نجوم] شاهین - ۴

عقابی / 'oqābî / [عربی/صفت، هه لۆبی؛ ئه لوویی؛ ئالۆبی؛ به چه شنی هه لۆ «بینی عقابی؛ که پۆی هه لۆبی».

عقال / 'eqāl / [عربی/سم، عه گال؛ په تی سهری عاره بان.

بردرنه دواوه «سفرت را دو روز عقب بياڼداز: سه‌فهره‌کټ دوو رږوژ وه دوا خه».

عقب رانندن: دانه دواوه: ۱. خزانډنه دواوه؛ دواوه ليڅورين؛ ته‌ک پيدان؛ پاشه‌کشه پي کردن؛ کشانډنه دواوه؛ به پاشگه‌ز بوونه‌وه ناچار کردن «دشمن را عقب رانند: دوژمنيان دا دواوه» ۲. دانه لاهو؛ کيشانه دواوه؛ بو دواوه لابرډن و هه‌لگه‌رانډنه‌وه «سنگ و خاک را عقب راند و او را از زير آوار درآورد: به‌رد و خوله‌کي دايه لاهو و له ژير که‌لاوه‌که ده‌ري هينا»: عقب زدن

عقب رفتن: ۱. چوونه / رږوشته دواوه؛ دواوه چوون؛ پاشقه چوون؛ دواچين؛ دووماييک چوون؛ لوايوه دما؛ لوهوه دماي؛ به‌رهو لاي پاشه‌وه جمين «عقب برو، از آنجا دور بزن! برو دواوه، له‌وي سوور بده‌وه» ۲. [کناي] کشانه‌وه؛ ته‌ک دانه دواوه؛ پاشگه‌ز کردن؛ پاشه‌کشي کردن؛ له پيشکه‌وتن مانه‌وه «امسال آب دريا خيلي عقب رفته است: نه‌وسال لاي دهریا زور کشاوه‌ته‌وه»: عقب نشستن

عقب زدن ۱. عقب رانندن ۲

عقب - عقب رفتن: دوا - دوا / دواوه‌دوا / پشتاو پشت چوون؛ پشتهل پشتي چوون؛ پشتاوپشت رږويشتن؛ په‌شته‌رواني لوهي.

عقب کسي / چيزي رفتن: به / له دواي / دووي که‌سيکدا چوون؛ دواي که‌سي يان شتيک چوون؛ چوونه شوين که‌سي يا شتي؛ وه دواي که‌سي يان چتي چوون؛ شوڼو يو / چيووي لوهي؛ بو ديتنه‌وه يان هيناني که‌سي يان شتي رږويشتن «رفته بود عقب دکتر: له دووي دوکتور رويشتبو».

عقب کشيدن: کشانه‌وه؛ کيشانه دواوه: ۱. پاشه‌کشي کردن؛ ته‌ک دانه دواوه؛ کيشته‌يوه دما؛ چاوپوشي کردن له کاري «آزاد خودش را عقب کشيد و بقيه هم به دنبالش: نازاد پاشه‌کشي کرد و نه‌واني دیکه‌ش به شويندا

عقايد / 'aqāyēd / [عربي] جمع عقيدہ:

عقائد

عقب ۱ / 'aqab، ها: [عربي] اسم، دوا؛ دواوه؛ دما؛ دوما؛ دووماييک؛ دوويا؛ پشته‌وه؛ پاش؛ نوا؛ پشته‌وه؛ پشت؛ لا و شويني که ده‌که‌ويته پشته‌وي بيژر، بيسر يان شتي ثامازه‌پي‌کراو «عقب خيلي سنگين است: دواوه زور قورسه».

عقب ۲: صفت، دوا؛ دوويا؛ پاش؛ دواوه؛ دما؛ نوا؛ دمايي؛ دوايي: ۱. پشتي؛ له پشت سر ته‌وي تر يان ديتراڼه‌وه «در عقب: ده‌رکي پشتي» ۲. شينهي و هيواش تر له راده‌ي پتويست يان له ديتران «ساعت عقب است: کاترميره‌که له دواوه‌يه» ۳. دوور؛ به مه‌ودايه‌کي کاتي يان جيگاييه‌وه «از آن عقب‌تر را نمی‌بينم: له‌وه دوور‌تر نابينم».

عقب بودن: له دوا / دواوه / دودا بوون؛ دماوه بيه‌ي؛ دوور بوون له ناکام يان شوينتيکي تاييهت «هنوز از بقيه عقب است: هيشتا له دواي نه‌واني‌تره».

عقب ۳: قيد، دوا: ۱. دواوه؛ دماوه؛ پاشه‌وه؛ پشته‌وه؛ له به‌شي دواوه «عقب ماشين نشست: له دواودي ماشينه‌که دانېشت» ۲. به / له دواي؛ به دماي؛ به شوڼ؛ به شوون «فرستاد عقب معلم: ناردی له دواي ماموستا».

عقب افتادن: دواکه‌وتن؛ مانه‌وه؛ وه‌دواکه‌وتن؛ که‌وته‌نه دواوه؛ که‌وته‌ي دماوه: ۱. دريژ بوونه‌وه‌ي کاتي کار يان رووداوي «دادگاه یک ماه عقب افتاد: دادگاه مانگی وه‌دوا که‌وت» ۲. جي‌مان؛ به‌جي‌مان؛ هيواش بوونه‌وه‌ي ره‌وتي جوولانه‌وه يان پيشکه‌وتن «ساعت ۱۰ دقيقه عقب می‌افتاد: کاترميره‌که ۱۰ خوله‌ک ده‌که‌وته دواوه».

عقب انداختن: وه‌دوا خستن؛ دوا خستن؛ په‌ک وسه‌ي؛ خسته‌نه دواوه؛ وسه‌ي دماوه؛ هاويشته پاشه‌وه؛ کاتي کار يان رووداوي

□ عقب‌نشینی کردن: پاشه‌کشی/ پاشه‌کشه کردن؛ پاشگهز بوونه‌وه؛ پاشگه‌زی کردن؛ کشانه‌وه.

عقبی^۱ / 'aqabī: [عربی] صفت. / گفتاری/ پشتی؛ پشته‌سهری؛ پشت‌سهری؛ دواپی؛ دواپین؛ دمای؛ دمه‌ین؛ دواوه (در عقبی: دهرکه‌ی پشتی).
عقبی^۲ / ها: [عربی] ضمیر. / گفتاری/ دواپی؛ پشته‌سهری؛ پشتی؛ دمای؛ دمه‌ین؛ که‌سج که له پشت یان له دوا‌ی که‌سپکه‌وه بی «آن عقبی لباس خاکی پوشیده بود: نه‌وی دواپی جلک‌ی خاکی له بهر کردبوو».

عقبی / 'oqbā: [عربی] عقبا

عقد / aqd: ها؛ عقود: [عربی] اسم. ۱. گری‌دانک؛ کار و ره‌وتی په‌یمان به‌ستن «عقد قرارداد: گری‌دانکی بریارنامه» ۲. / اسلام/ په‌یمان؛ پ‌ئ‌وره‌سمی که له گری‌ خواردنی په‌یمان یان به‌لین دانیکدا و دهر‌پرینی به‌لینی ههر دوو لا و بوونی گه‌واهان به‌رپوه ده‌چی (وه‌کوو پ‌ئ‌وره‌سمی ماره‌یی کچ و کور بؤ ژیانی هاوبه‌شی).
□ عقد انقطاع: گری‌دانکی ماوه‌یی. به‌رانبه‌ر: عقد دایم

عقد جایز: گری‌دانکی ره‌وا؛ په‌یمانی که هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی تیدا ره‌وايه.

عقد دایم: گری‌دانکی هه‌میشه‌یی؛ په‌یمانی که ماوه‌ی تیدا دیاری نه‌کراوه. به‌رانبه‌ر: عقد

انقطاع

عقد فاسد: گری‌دانکی گه‌نده‌له؛ په‌یمانی که هه‌ل‌ومه‌رجی پی‌ویستی تیدا ره‌چاو نه‌کرای.

□ عقد بستن: / ادبی/ په‌یمان به‌ستن؛ ده‌ست‌دان؛ به‌لین دان «آن دو عقد برادری بسته بودند: نه‌وه دوانه په‌یمانی برایه‌تیا به‌ستبوو».

عقد کردن: ماره برین؛ ماره‌کردن؛ مه‌هر‌کرن؛ مار‌کرن؛ مار‌برین؛ ژن و شوو حه‌لالی یه‌ک کردن «عقد آمد و آنها را عقد کرد: مه‌لاهات ماره‌یانی بری».

بری ۲. هه‌ل‌کیشان؛ هور‌کیشته‌ی؛ به‌ره‌وه دواوه بردن «پایت را عقب بکش! پیت بکشیوه».
عقب ماندن: دوا که‌وتن؛ جی‌مان؛ به‌جی‌مان؛ که‌وتنه دواوه: ۱. به‌که‌س یان تا‌قمی نه‌گه‌یشتن ۲. / کنایی/ له دواوه بوون؛ که‌وته‌یوه دما؛ له مه‌به‌ستی دیار‌یکراو به‌جی‌مان «از کارم عقب مانده‌ام: له کاره‌که‌م دواکه‌وتوو».

عقب‌نستن عقبا

عقبا / 'oqbā: [عربی] آخرت؛ عقبی

عقب‌افتاده / -oftāde, -'aqaboftāde, ها: [عربی/ فارسی] صفت. دواکه‌وتوو؛ دواکه‌وته؛ دواکه‌فتی؛ دواکه‌فتگ؛ دواکه‌تی؛ دماکه‌وتی؛ دماکه‌وته: ۱. له کاتی خوی تیپه‌ریو «بدی عقب‌افتاده: قهرزی دواکه‌وتوو» ۲. / گان/ مجازی/ جی‌ماو؛ به‌جی‌ماو «بچه‌های عقب‌افتاده: مندالانی دواکه‌وتوو».

عقب‌گرد / 'aqabgard: [عربی/ فارسی] اسم. ۱. کار یان ره‌وتی بادانه‌وه؛ هه‌ل‌گه‌رانه‌وه ۲. / نظامی/ به‌ره‌وپاش؛ جووله‌ی سه‌ربازی بؤ گه‌راندنه‌وه‌ی له‌ش به‌ره‌وه پی‌چه‌وانه‌ی لای پی‌شوو.

عقب‌ماندگی / 'aqabmāndegi, ها: [عربی/ فارسی] اسم. دواکه‌وتوویی؛ دواکه‌فتگی؛ دماکه‌وته‌یی؛ بار و دؤخی دواکه‌وتن له گه‌شه، پیش‌که‌وت یان ره‌وتیکی دیار‌یکراو.

عقب‌مانده / 'aqabmānde, ها؛ گان: [عربی/ فارسی] صفت. دواکه‌وتوو؛ دواکه‌فتگ؛ دواکه‌فتی؛ دواکه‌وته؛ دماکه‌وته؛ تووشیاری دواکه‌وتوویی «کشور عقب‌مانده: ولاتی دواکه‌وتوو».

عقب‌نشینی / 'aqabnešīni, ها: [عربی/ فارسی] اسم. پاشه‌کشی؛ پاشه‌کشه؛ پاشگه‌زی؛ کشه؛ کار یان ره‌وتی کشانه‌وه له مه‌ترسی، دژواری یان ئاسته‌می بؤ تاویک یان بؤ هه‌میشه «دو طرف به آن سوی مرزهای خود عقب‌نشینی کردند: دوو لایه‌ن به‌ره‌وه نه‌وه لای سنووری خویان پاشه‌کشیان کرد».

به عقد کسی درآمدن: بؤ/له کهسی ماره کران/ بریان؛ شوو کردنه کهسی؛ بوونه هاوسه‌ری کهسی «به عقد پسر عمویش درآمد: بو کوری مامه‌ی ماره کرا».

به عقد کسی درآمدن: بؤ/له کهسیک ماره کردن؛ به هاوسه‌ری کهسیک دهره‌ینان؛ ماره کردن له کهسیک «او را به عقد پسر عمویش درآوردند: بو کوره‌مامی ماره‌یان کرد».

عقدکنان / aqdkonān, ها: [عربی/فارسی]/سم. ماره‌بران؛ ماره‌برین؛ ماره‌بریه‌ی؛ نیکه؛ ړئ و په‌سمی تابیه‌ت بؤ لیک حه‌لال کردنی ژن و پیاو یان کچ و کوپ «دیروز عقدکنان سارا بود: دویکه ماره‌برانی سارا بوو».

عقدنامه / aqdnāme, ها: [عربی/فارسی]/سم. مه‌رنامه؛ به‌لگه‌ییکی په‌سمی و قانونی که تییدا ناوی ژن و میرد و ړیکه‌وت و دؤخی ماره‌بران نووسراوه.

عقده / oqde, ها: [عربی]/سم. گری: ۱. [کالبدشناسی] لک؛ لوو؛ گره؛ سفتی ژیر پیست یان ناوه‌وی له‌ش ۲. [روانشناسی] گریمانه؛ بیر، بیره‌وه‌ری یان خوازه‌یه‌ک که به ته‌واوی یان به‌شیکی سه‌رکوت کراوه و هه‌ست و سؤزی ئه‌و که‌سه‌ی ئاویته‌ بووه و له‌گه‌ل بیر و بؤ‌چوونه‌کانی دیکه‌یدا له‌ دزایه‌تی و مشت‌ومر‌دایه.

عقده‌ی ادیب: گری ئودیپ؛ خوش ویستنی ئیجگار زوری دایک و ړق له باب (بؤ کوپان). عقده‌ی الکتر: گری ئیلکتر؛ خوش ویستنی ئیجگار زوری باب و ړق له دایک (بؤ کچان). عقده‌ی حقارت: گری خؤ به که‌م زانی؛ گریمانه‌یی که به هوی سووکی پئ کردنی زور و له سه‌ر یه‌ک له که‌سیکدا به‌دی‌دئ.

عقده‌ی خود بزرگ‌بینی: گری خؤ به زل‌زانی/ ناخایوکی؛ گریمانه‌یی که ده‌بیته هوی ئه‌وه کابرا خؤی بان‌تر و سه‌رتر له‌وه‌ی که هه‌یه بزانی.

عقده‌ی دل باز کردن/ گشودن: [مجازی]/ دهردی دل هه‌ل‌ژاندن؛ سفره‌ی دل کردنه‌وه؛ خؤ سووک کردنه‌وه؛ گری ناو دل شی کردنه‌وه؛ داخ و خه‌فه‌تی دل هه‌ل‌ژاندن و سووک بوونه‌وه.

عقده دل کسی ترکیدن: [مجازی]/ کوانی دلی که‌سی درگا کردن؛ بلؤقی سکی که‌سیک ته‌قین؛ ئاشکرا بوونی په‌نج و ئازراوی که‌سیک به گوتنی ئه‌و نه‌هامه‌تیانه.

عقده‌ای / oqde'î, ها: [عربی] صفت. ړق له‌سک؛ گریمانه‌یی؛ گری له دل؛ تووشی تیکچوونی ئاکار و داوه‌ری به هؤی دلشکاو و پیشیل بوون «وقتی به یک آدم عقده‌ای مسئولیتی می‌دهند، پدر ارباب‌رجوع را درمی‌آورد: کاتی مژه‌یه‌کی ړق له‌سک ده‌که‌نه به‌رپرس، باوکی کارینه‌ر دینیته به‌رچاوی». عقده‌ی / aqdi, [عربی] صفت. ماره‌پراو؛ ماره‌کراو؛ ماره‌پریاگ؛ ماره‌کراوی هه‌میشه‌یی. به‌رانبه‌ر: صیغه‌ای «سارا زن عقده‌ی من است: سارا ژنی ماره‌پراوی منه».

عقرب / aqrab, [عربی]/سم. دوو‌پشک: ۱. /ها: دوو‌پشک؛ دوو‌فیشک؛ دوو‌فیشک؛ ماره‌کؤل؛ دوماره‌کؤل؛ دووماره‌کؤل؛ دماره‌کؤل؛ کوله‌نجی؛ کولاژدم؛ که‌ژدم؛ که‌لاش‌دوم؛ کلاش‌دم؛ ژووشک؛ ژووشک؛ که‌شگه؛ کشگه؛ گادین؛ چزه‌پيله؛ گیانه‌وه‌ری به له‌شی دريژ، سه‌رسنگی چر و پان و چه‌سپاو به‌سکه‌وه، پای گه‌وره‌ی وه‌ک شه‌ویلاک، چزی قولاو ئاسا له‌ دواي کلکه‌وه که له‌ ناوه‌وه ده‌گانه‌ دوو لووی ژه‌هر ده‌لین. ئه‌م گیانه‌وه‌ره پراوچیه‌کی گوشتخور، هیلکه‌که‌ر (گه‌راداخه‌ر) و زیندوژییه و له‌ ناوچه‌ی گه‌رم و مامناوه‌ندی‌دا ده‌ژی و زورتر شه‌وگه‌ره ۲. [نجوم] وینه‌یه‌کی گه‌وره‌ی ئاسمانی * کژدم ۳. [تقویم]

نهم کارانه ده‌کە‌ی؟!.

عقل خود را به دست کسی دادن: /مجازی/
 ئەقلی خو دانه دەستی کەسیکەوه؛ کەفتنە
 شوێن قسە‌ی کەسێ؛ ئەقل خو گۆڕانەوه؛ خو
 سپاردنە کەسیکی تر «آخر چرا عقل خود را
 می‌دهی دست دیگری؟؛ ناخر بۆ ئەقلی خۆت
 ئەدەیتە دەستی کەسێ تر؟».

عقل (ها) را روی هم گذاشتن: بیر کردنە
 یەک؛ ئەقل نانه سەر یەکەوه «عقلمان را روی
 هم گذاشتیم و به این نتیجه رسیدیم: بیرمان کردە
 یەک و بەم ئاکامە گە‌یشتین».

عقل کردن: ژیری کردن؛ ژیرانە کردن؛ ژیرانە
 کار کردن؛ کار کردن به ئەقلەوه «خوب بود عقل
 کردم و زود آدمم؛ چابوو زیرم کرد و زوو هاتم».

عقل کسی به چشمش بودن: /مجازی/ ئەقلی
 کەسێ لە چاویدا بوون؛ لە پرووی پ‌والەتی
 بەرچاو ب‌ریار دان و داوهری کردن «خیلی‌ها
 عقلشان به چشمشان است: زۆریک ئەقلیان لە
 چاویاندا یە».

عقل کسی پاره سنگ برداشتن: /مجازی/ ئەقلی
 کەسێ سێ سووچ بوون؛ تەختە‌ی کەسیک
 داکەوتن؛ کەم ئەقل بوون «این دوست ما عقلش
 پاره‌سنگ برمی‌دارد: ئەو دۆستە‌ی ئێمە ئەقلی
 سێ سووچە».

عقل کسی را دزدیدن: /مجازی/ چاوی
 کەسیک بەستن؛ لە کەسێ گۆراندن؛ ئەقلی
 کەسیک لە چنگی دەرھینان؛ ئەقلی کەسیک
 دزین؛ بە دەست هینانی متمانە‌ی کەسیک لە
 پ‌ی هەلف‌ریواندنیەوه «عقل نو را دزدید و با
 چرب‌زبانی مغازه را از دست درآورد: چاونی بەست و
 به زمان‌لووسی دووکانە‌کە‌ی لە چنگت دەرھینا».
 عقل کسی رسیدن: ئەقلی کەسێ پ‌ی‌شکیان؛
 ئەقلی کەسیک پ‌ی‌گە‌یشتن؛ ئەقلی کەسیک
 بۆ‌چوون «هنوز بچه است عقلش نمی‌رسد: هیمما
 منداڵە و ئەقلی پ‌ی‌ناشکی».

هەشتەمین کە‌لوو لە دوازدە کە‌لووی سال کە
 بەرامبەرە بە مانگی خە‌زە‌ل‌وهر.

عقرب جراره: دوو‌پ‌شکی سەرپان؛ جو‌ری
 دوو‌پ‌شکی زل و زە‌ردی زۆر ژاراوی کە کلکی
 لە دووی دەخشی: جراره

عقربک / aqrabak: [عربی/فارسی] /اسم.
 دووی‌پ‌شک؛ ناخوونە‌زێ؛ ب‌رینێ کە لە چلک
 کردنی نەرمە‌ی دەوری نینۆ‌کە‌وه بە‌دی‌دی.

عقربه / aqrabe، ها: [عربی/اسم. میهه‌نگ؛
 میهه‌نگ؛ دەسیله؛ میل؛ نیشانکەر؛ میله‌بە‌ک لە
 نیۆ دە‌زگایە‌کدا کە سە‌ریکی بە تە‌وهرە‌یە‌کە‌وه‌یە
 و ئەو سە‌ری لە نیۆ پەرە‌یە‌کدا هە‌لدە‌سوو‌رێ و
 چە‌نییتی یان لایە‌نیک نیشان دە‌دا «عقربه‌ی
 ساعت: میهه‌نگی کاتژم‌یر».

عقل / aql، ها؛ عقول: [عربی/اسم. ناو‌ە‌ز؛ ئەقل؛
 هەقل؛ ئقل؛ م‌زێ؛ مە‌ژگ: ۱. ه‌زەر؛ ب‌یر؛ ه‌ش؛
 و‌یر؛ ه‌یزی تێ‌گە‌یین، بۆ‌چوون یان تێ‌ف‌ک‌رین،
 بە‌تایبە‌ت بە شیو‌ە‌ی گونجاو ۲. توانستی
 بە‌ه‌ره‌گری راست و باش لە ه‌یزی زە‌ینی.

عقل سليم: ب‌یر؛ ئەقلی پاراو؛ ه‌یزی ب‌یر و
 تێ‌گە‌یشتنی م‌رو‌ی ساغ و ئاسایی.

عقل کل: زیره؛ ب‌یر قوول؛ ب‌یر تیز؛ زۆر زانا و
 ب‌یرمە‌ند.

عقل متعارف: ب‌یر؛ ئەقل؛ ژیری ئاسایی؛
 تێ‌گە‌یشتن و داوهری وە‌ک م‌رو‌یە‌کی
 ئاسایی.

عقل معاش: ب‌یر؛ ژیری ب‌ژیو؛ ب‌یر؛ ژیری
 ئابووری؛ لێ‌ها‌توویی کە‌سێ بۆ‌ بە‌رنامە‌ دا‌ر‌شتن
 و بە‌ر‌پ‌و‌ە‌ بردنی ژیان.

عقل از سر کسی پریدن: /مجازی/ شیتی لە
 سەر؛ کە‌لە‌ی کە‌سیک دان؛ ئەقل لە سەر
 کە‌سیک دەر‌پ‌ەر‌پ‌ین؛ بار کردن؛ شیت بوونی
 کە‌سیک؛ م‌یشکی کە‌سیک تیک‌چوون؛ لێ‌و‌ە
 بوونی کە‌سیک «م‌گر عقل از سرت پریده که این
 کارها را می‌کنی؟! مە‌گەر شیتی داو‌پ‌ە‌ لە سە‌رت

عقوبت / 'oqûbat, 'uqûbat، ها: [عربی] / اسم،
[ادبی] سزا؛ جزیا؛ وهرامی خراپه یان کاری خراپ
(عقوبت دیدن: سزا دیتن).

عقود / 'oqûd, 'uqûd: [عربی] جمع عقد

عقول / 'oqûl, 'uqûl: [عربی] جمع عقل

عقیدتی / 'aqîdatî: [عربی] صفت. بپروایی؛
باوه‌ری؛ سهر به بیر و پروا (بحث عقیدتی: باسی
پروایی).

عقیده / 'aqîde، ها: عقاید: [عربی] / اسم، پروا؛
باوه‌ری؛ باور؛ هه‌نی: ۱. بیر و پروا؛ دۆز؛ بیر و
بۆچوون؛ داوه‌ری یان هزری که وه‌ک خوو و
خده یان حاله‌تیکی زه‌بنی لیها‌تووه (عقیده‌ی
اسلامی: باوه‌ری ئیسلامی) ۲. بۆچوون؛ بیر و
بۆچوونی که ئاویتیه‌ی هه‌ست و نه‌ست بووه
(عقیده‌ی شما در مورد ازدواج آرام چیست؟: بۆچوونی
ئیه‌و له‌مه‌ری ژن خواستی نارامه‌وه چیه؟).

عقیده داشتن: پروا هه‌بوون؛ باوه‌ری بۆچوون؛ به
پروا بوون؛ پێ‌وا بوون؛ باوه‌ری بیه‌ی (من به‌کار
این آدم عقیده داشتم: من بروام به‌کاری ئەم کابرایه
هه‌بوو).

عقیق / 'aqîq: [عربی] / اسم، ئاقیق؛ یاقیق؛ جوړی
کانی جوان و به‌نرخ له‌کوارتر (سیلیکا) که
هه‌ندی ئوکسیدی ئاسنی تیدایه، به‌ره‌نگی
خۆله‌میشی مه‌یله‌و زه‌رد، سوور یان شین که
وه‌کوو به‌ردیکی به‌نرخ یان بۆ دروست‌کردنی
ئامراز زانستی به‌کار دیت.

عقیقه / 'aqîqe: [عربی] / اسم، هه‌قیقه؛ حه‌فتم؛
حه‌وتم؛ کاو‌ری یان شه‌کی که له‌حه‌فته‌ی له
دایک‌بووندا قوربانی ده‌که‌ن.

عقیم / 'aqîm: [عربی] / صفت. ۱. نه‌زۆک؛
نه‌زووک؛ نه‌زێ؛ نه‌زا؛ مه‌زا؛ هه‌رکان؛ خرش؛
به‌یچه‌ل؛ په‌یشه‌ل؛ بێ‌به‌ر؛ بێ‌توانایی منال بوون
۲. [مجازی] بێ‌که‌لک؛ زه‌ر؛ بێ‌به‌ر؛ بێ‌وه‌ج؛ به‌بێ
ئاکامی په‌چاو‌کراو (تلاشهای دشمن برای پیروزی
عقیم ماند: هه‌ولی دوژمن بۆ سه‌رکه‌وتن بێ‌که‌لک

عقل کسی قد ندادن: [مجازی] / ئەقلی که‌سی
پێ‌نه‌شکیان؛ ئەقل که‌سی نه‌به‌رین؛ به
رێجاریشا نه‌چوون؛ توانستی فامی شتیک
نه‌بوون (عقل تو به‌این چیزها قد نمی‌دهد: ئەقلی
تو به‌م شتانه‌ناشکی).

عقل کسی گرد بودن: [مجازی] / می‌شکی که‌سی
پووچل بوون؛ بیرری که‌سیک ته‌سک بوون؛
که‌م ئاو‌ه‌ز بوون (مگر عقلت گرد است که ترک
تحصیل کنی؟: مه‌گه‌ر می‌شکت پووچله‌ده‌س له
خویندن به‌رده‌ی؟).

به‌عقل درست / راست آمدن: له‌گه‌ل ئەقلا
راست هاتنه‌وه؛ له‌ته‌که‌عقلا ده‌ره‌اتن؛
له‌ته‌که‌عقلا خویندن / خواردن (حرفش با عقل
درست می‌آید: قسه‌که‌ی له‌که‌ل نه‌قلا راست
دینه‌وه).

به‌عقل کسی نرسیدن: ئەقلی که‌سی پێ‌
نه‌شکیان؛ به‌ئەقلی هیچ که‌سیک نه‌گه‌یشتن
(به‌عقل کسی نرسید زودتر به‌پلیس زنگ بزند:
که‌س ئەقلی بی‌نه‌شکا زوو پولیس ده‌نگ کا).

به‌عقل ننجیدن: می‌شک / ئەقل هه‌لنه‌گرتن؛
ئەقل نه‌و‌رین (به‌عقل کسی نمی‌گنجید که او بتواند
این کار را بکند: می‌شکی که‌س هه‌لی نه‌ده‌گرت ئەو
بتوانی ئەم کاره‌بکا).

عقلا / 'oqalā: [عربی] جمع عقل

عقلانی / 'oqalā'i: [عربی] عقلایی

عقلانی / 'aqlānî: [عربی] صفت. هزری؛ ئاو‌ه‌زی
(قوه‌ی عقلانی: هیزی هزری).

عقلانیت / 'aqlānîyyat: [عربی] / اسم، ژیریته‌ی؛
دۆخ یان چۆنبه‌تی ژیر بوون.

عقلایی / 'oqalāyî: [عربی] / صفت. ژیرانه؛
ژیرمه‌ندانه؛ ژیرمه‌ندی؛ ژیرۆکی؛ ژیرۆلی؛
ژیرلیتی؛ عقلا‌نه (تصمیم عقلایی: بپاری ژیرانه).

عقلانی

عقلی / 'aqlî: [عربی] / صفت. ئاو‌ه‌زی؛ ئەقلی؛
هزری.

مایه‌وه.

□ **عقیم بودن:** نه‌زۆک بوون؛ نازا بوون؛ هه‌رکان بوون؛ به‌بێ توانایی زاوژی کردن بوون «همسر دوم شاه عقیم بود: ژنی دووهممی شا نه‌زۆک بوو». عقیم شدن: ۱. نه‌زۆک بوون؛ له ده‌ست دانی توانایی زاوژی «بر اثر مصرف برخی داروها عقیم شد: به بۆنه‌ی به‌کار بردنی بری ده‌واوه نه‌زۆک بوو» ۲. له پیاوه‌تی که‌وتن؛ هیلک بریان؛ له ده‌ست دانی توانایی منالدار کردن ۳. به فشه دهرچوون؛ به‌تال بوونه‌وه «تلاش مخالفان عقیم شد: هه‌ولی نه‌باران به فشه دهرچوو».

عقیم کردن: ۱. هه‌رکاندن؛ نه‌زۆک کردن؛ له توانستی زاوژی خستن ۲. به‌تال کردنه‌وه؛ به فشه دهرکردن؛ بێ‌ئاکام کردن.

عقیم گذاشتن: به‌تال کردنه‌وه؛ له کار خستن «فقر همه‌ی تلاشهای او را برای تحصیل عقیم گذاشت: هه‌زاری هه‌موو هه‌ول و کۆشه‌کانی بۆ خوێندن به‌تال کرده‌وه». هه‌روه‌ها: **عقیم ماندن**

عقیم سازی / 'aqīmsāzi: [عربی/فارسی/اسم، کار و په‌وتی به‌رگری کردن له زاوژی گیانداریک.

عکاس / 'akkās: [ان/عربی/اسم، وینه‌گر: ۱. ئەو که‌سه کاری گرتنی وینه‌یه «دخترش عکاس است: کچه‌که‌ی وینه‌گره» ۲. ئەو که‌سه‌ی له هونه‌ری وینه‌گریدا لێهاتوو.

عکاسخانه / 'akkāsxāne: [عربی/فارسی/اسم، [قدیمی] وینه‌گری؛ عه‌کاسی؛ کارگه‌ی عه‌کاسی و وینه‌گرتن.

عکاسی / 'akkāsi: [عربی/اسم وینه‌گری؛ عه‌کاسی: ۱. کار و په‌وتی وینه‌گرتن «از منظره‌ی طبیعت عکاسی می‌کند: له دیمه‌نی سروشت وینه‌گری ده‌کا» ۲. کاری وینه‌کیش «از عکاسی پول خوبی درمی‌آید: له وینه‌گری پاره‌یه‌کی باش دهردئ» ۳. [ها/شوینی وینه‌گرتن؛ کارگه‌ی وینه‌گری «عکاسی بسته بود: وینه‌گری داخرا‌بوو».

عکس / 'aks: [عربی/اسم، وینه؛ عه‌کس؛

په‌سم: ۱. وینه‌یی که به کامیرا گیراوه ۲. سوخته؛ وینه‌یی که له سه‌ر پروبه‌ریکی پروون یان بریکه‌داره‌وه به‌دی دئ «عکس درختان در آب افتاده بود: وینه‌ی داره‌کان که‌وتبووه سه‌ر ئاوه‌که‌وه» ۳. [مجازی] وینه‌یی که به کوپی، چاپ یان نیگارکیشی له شتی، پیک‌هاتوو.

□ **عکس انداختن** عکس گرفتن

عکس برداشتن عکسبرداری

عکس گرفتن: وینه‌گرتن؛ په‌سم‌کیشان؛ وینه‌ی شتیک له سه‌ر فیلمی وینه‌گری یان به هه‌ر شیوه‌یه‌کی تر تۆمار کردن «داشت تند و تند عکس می‌گرفت: خه‌ریک بوو په‌سایه‌س وینه‌ی ده‌گرت»: **عکس انداختن**

عکس: صفت. پیچه‌وانه؛ به‌ره‌واژ؛ به‌راوه‌ژوو؛ ئاوه‌ژوو؛ به‌ره‌فاژ؛ پیچه‌وانه‌ی شتیک له باری پیکهاته یان چۆنیه‌تیه‌وه «امروز حرفی می‌زد و فردا عکس آن را می‌گفت: ئەمڕۆ قسه‌یه‌کی ده‌کرد و به‌یانی پیچه‌وانه‌که‌ی ده‌گوته‌وه».

عکس العمل / 'aksol'amal: [از عربی/اسم، کاردانه‌وه؛ به‌ره‌په‌رچ؛ کاری به‌ره‌په‌رچ دانه‌وه.

عکسبرداری / 'aksbardāri: [عربی/فارسی/اسم، وینه‌گری؛ کار و په‌وتی تۆمارکردنی وینه له سه‌ر فیلم بۆ دهره‌ینانی وینه.

عکس بر گردان / 'aksbargardān: [عربی/فارسی/اسم، به‌رگه‌ردان؛ جوژیک کاغه‌زی تایبه‌ته وینه‌یه‌کیان خستۆته سه‌ری که به ته‌پکردن، چه‌سپاندن، مالین (ده‌ست پیندا هینان) یان گه‌رم کردن، وینه یان نووسراوه‌که‌ی له سه‌ر شوینی پیووست به‌جی ده‌مینئ.

علائق / 'alā'eq: [عربی] علایق

علائم / 'alā'em: [عربی] علائم

علاج / 'alāc, 'elāc: [عربی/اسم، ۱. چاره؛ چار؛ عیلاج؛ هاوڵ؛ هاویل «علاجش پول است: چاره‌ی پاره‌یه» ۲. دهرمان؛ چاره‌سه‌ر؛ چاره‌سه‌ری «علاج ریزش مو: دهرمانی قژ وه‌رین».

ههروه‌ها: علاج داشتن؛ علاج شدن؛ علاج کردن
 علاف / 'allāf، ها؛ ان: / [عربی] / اسم. عه‌للاف؛
 عه‌لاف؛ ئالیک فروش؛ که‌سپیک چیلکه و خه‌ل‌ووز
 و کا و وینجه ده‌فروشی.

علاف: صفت. [مجازی، گفتاری] سهر‌گه‌ردان؛
 عه‌للاف؛ ئه‌لاف؛ وئیل؛ تووشیاری چاوه‌روانی و
 هات‌وچۆی بی‌که‌لک «چهار ماه توی این شهر علاف
 شدم: چوار مانگ له‌م شاره سهر‌گه‌ردان بووم».

ههروه‌ها: علاف بودن؛ علاف شدن؛ علاف کردن
 علافی / 'allāfi / [عربی] / اسم. عه‌لافی: ۱. کار و
 پیشه‌ی عه‌للاف ۲. /ها/ ئالیک فروشی؛ دوو‌کان
 یان شوینی کاری عه‌للاف ۳. /ها/ [گفتاری]
 سهر‌گه‌ردانی؛ وئیلی؛ به‌تال‌پایی.

علافی کشیدن: عه‌لاف بوون؛ سهر‌گه‌ردان
 بوون؛ مائل بوونی بی‌سوود.

علاقمند / 'alāqmand / (!) [عربی / فارسی] ع
 علاقه‌مند

علاقه / 'alāqe، ها؛ علایق: / [عربی] / اسم
 ۱. هۆگری؛ ئۆگری؛ هۆگره‌تی؛ چه‌ز؛ واز؛ هه‌ز؛
 شه‌وق؛ په‌یوه‌ندی؛ په‌یوه‌ن؛ په‌یوه‌ند؛ پیوه‌ن؛
 لاقه؛ قمشی ۲. دارایی و ملک و مال.

علاقه داشتن: واز لی بوون؛ هۆگر/ ئۆگر بوون؛
 چه‌ز بوون؛ شه‌وق له‌ سهر‌ شتی بوون؛
 ویستن؛ خۆش ویستن؛ دل پیوه‌ بوون «خیلی
 به‌ موسیقی علاقه داشت: زۆر وازی له‌ موسیقا بوو».

علاقه‌بند / 'alāqeband، ها؛ ان: / [عربی / فارسی]
 صفت. ۱. قه‌زاز؛ زه‌نگیانه‌هۆن؛ هۆنه‌ری ورده
 مووروو و زه‌نگیانه ۲. زه‌نگیانه‌فروش؛ فروشیاری
 خشل و زرق و برقی جل‌وبه‌رگ (وه‌ک کلانه،
 پووله‌که و...) هه‌روه‌ها: علاقه‌بندی

علاقه‌مند / 'alaqemand، ها؛ ان: / [عربی / فارسی]
 صفت. ۱. دهر‌بایست؛ دهر‌بایس؛ دهر‌به‌ست؛
 دهر‌به‌سته؛ دهر‌به‌ن؛ دهر‌به‌ند؛ پابه‌ند؛ پیه‌ند؛ به
 گرینگ؛ گویدهر به‌ کار ۲. ئۆگر؛ هۆگر؛ پابه‌ند
 یان دل‌به‌سته‌ی شتی «علاقه‌مند به‌ موسیقی: ئوگری

موسیقیا) ۳. لایه‌نگر؛ لاگیر؛ خاوه‌ن هۆگره‌تی به
 شتی «علاقه‌مند به‌ خوابیدن بود: لایه‌نگری خه‌وتن
 بوو» * علاقمند

علامات / 'alāmāt / [عربی] جمع ع علامت
 علامت / 'alāmat، ها؛ علامات؛ علائم: / [عربی] / اسم.
 نیشانه: ۱. درۆشم؛ دورف؛ درف؛ هناره؛ نیشان؛
 هیما؛ هه‌وه؛ نیشانه‌ی تابیه‌تی «عطسه‌ی پیاپی
 علامت سرماخوردگی است: پڑمهی له‌سهر‌یه‌ک
 نیشانه‌ی هه‌لامه‌ته» ۲. نماد؛ نمانا «لبخند علامت
 دوستی است: بزه نیشانه‌ی دۆستیه» ۳. [گفتاری] ئالا؛
 ئالا؛ به‌یاخ؛ به‌یداخ؛ عه‌له‌م؛ په‌رچه‌م.

علامت دادن: نیشاندانی درۆشم یان
 نیشانه‌یه‌ک بۆ دهر‌برینی بیر یان فرمانیک.
 علامت گذاشتن: مۆر نان؛ شه‌قل کردن؛ دیاری
 کردن؛ نیشان کردن؛ درۆشم دانان.
 علامتگذاری / 'alāmatgozārī، ها؛ ان: / [عربی]
 فارسی / اسم. نیشانکاری؛ کار یان ره‌وتی نیشانه
 کردن؛ نیشانه دانان.

علامه / 'allāme، ها؛ ان: / [عربی] / اسم. هۆزان؛
 زانایوخ؛ فره‌زان؛ فره‌زان؛ زۆرزان؛ ئه‌وی زانیاری
 زۆر و زه‌به‌ندی له‌ هه‌موو بواریکدا هه‌یه «علامه
 ده‌خدا: هۆزان دیه‌خودا».

علاوه / 'alāve / [عربی] صفت. زیاده؛ زیا.
 علاوه بر این: سهر‌ه‌رای ئه‌وه؛ سهر‌ه‌رای ئه‌مه؛
 زیاد له‌مه «علاوه بر این مقداری پول به‌ او داده شد:
 سهر‌ه‌رای ئه‌وه‌ش بری پاره‌ی پی درا».

علاوه شدن: پی‌زیاد بوون؛ زیا بوون؛ فره
 بوون؛ هاتنه‌ سهر «بعداً پنجاه نفر هم به‌ جمعشان
 علاوه شد: دواتر په‌نجا که‌سیان پی زیاد بوو».

هه‌روه‌ها: علاوه کردن
 علایق / 'alāyeq / [عربی] جمع ع علاقه: علائق
 علایم / 'alāyem / [عربی] جمع ع علامت: علائم
 علت / 'ellat، ها؛ علل: / [عربی] / اسم. هۆ؛ هاوا؛
 ۱. سه‌مه‌د؛ هجران؛ سۆنگه؛ هۆی کار یان
 دۆخی‌ک «علت دیر آمدن شما چیست؟: هۆی

دیرهاننی ئیوه چیه؟ ۲. نهوهی که ناکام یان داهاتیکی به دواوهیه «علت اصلی: هوی سهره کی» ۳. کهس یان شتی که هوکاری کردهوهیه که یان شتیک بهدی دینیت «نگهداری مواد آتش را علت آتش سوزی بوده است: هه لگرتنی ماکي ناگرهبر هوی سووتمان که بووه» ۴. [مجازی] زدهه؛ عهیب.

□ علت اصلی

علت اولی: هوی سهره کی؛ هوی که بهدیپینهری هه موو سوئنگه کانی تره: علت

اصلی: علت العلل

علت العلل / 'ellatolelal: [عربی] علت اولی، علت

علف / 'alaf, ها؛ علوفه: [عربی] اسم، نالف؛ نالیک: ۱. [گفتاری] لهوهر؛ سمهری؛ چیره؛ تفاق؛ لهوده؛ لوده؛ واشه؛ نازل؛ خوړاکي پاتال و مالات ۲. [مجازی] گیا؛ گیواو؛ گژ و گیا «بیابان بی آب و علف: دهشتی وشک و بی گیا» ۳. نازل؛ ناوی گشتی بو دهسته به کی گه وره له گژ و گیای خوړسک و پتر یه کساله که لاسکی چنوییان نیه.

□ علف بلادن: ره زله؛ تووله زهره؛ ترئ مارانه؛ ره کی که له کومه له ی باینجان به ره گی نهستوو و گوشتن، گولی په مهبی مهیلوه زهره، بهری سووری وهک ترئ که ماکیکی سرکه ری تیدایه بو دهرمان به کار ده چی.

علف بواسیر: گای مایه سیری؛ گیاییکی دهشته کی بچووک، به گه لای وهک له پی دهست و گولی زهردهوه، له نرمانیدا دهروی و ناوی ره گه که ی بو نه خووشی مایه سیری باشه. علف جالیز: گیا که له؛ گوله بیسان؛ بوومه ترکه؛ بوئتره که؛ گیا کوژه ک؛ گوله ک؛ ره کیکی مشه خوړه که ماکي کلوروفیلی تیدا نیه، به لام گول ده گریت و به ره گی ره کانی تره وه دهنوو سینیت و ناوه که یان ده مژئ.

علف چشمه: کووز له؛ کويز له؛ بهر گه می؛

به ریهمی؛ بیژروو؛ بیژروو؛ ته ره تیزه کیویله. علف خرس: ۱. گوی ورچه؛ جوژناق؛ ره کی گه لاگه وریه به گولی زهره و هیشووئاساوه، ته مهنی دریزه و تایبه تی ناوچه ی گهرمه، بو نازاری جومگه و کوکه و سهرما چاکه ۲. [مجازی] به لاش؛ ههر شتیکی مشه یی بایه خ و له بهردهست.

علف شوره: به لوچه؛ که فکه فوک؛ حوزه؛ نه سپون؛ زروی؛ زرو؛ گیاییکه به بنی سپیه وه ده کوتری و له جیانی سابوون به کار دی.

علف شیر: گیاشیر؛ شیرگرستین؛ گیا هه وین؛ نامیان په نیر؛ سوئچکه؛ که وله گیا؛ ره ناسه گیا؛ ره کی که به قه دی باریک و چه پکی، گه لای دریز و باریکه له و گولی وهک گوله گهنم، شیر ی هیه و بو له وهر باشه.

علف گربه: سم له تیف؛ گیاکتک؛ گیا که تک؛ نه شه دبو؛ ریخه داروو؛ ناو پیژه ک؛ گیا بووندار؛ گیایه کی دهرمانه، پشیله زور حه زی له بوئه که یه تی.

علف هرز: ههریز؛ نالاخ؛ هه ژاله؛ فریز؛ فریزوو؛ ههریس؛ هه لیس؛ هه لیز؛ فرس؛ فریز؛ فرووزوو؛ فرووزی؛ گیای بی که لک که ده بی بژار بکری.

علف هفت بند: گیا گرچک؛ گرچکه؛ سیچکه؛ دوو گوی به رخه؛ گیای بژاریکی مه زرا و بیستانه به لاسکی گری-گری رهق و گه لای ورد و ریشه و بنوکی پته و قایمه وه.

□ علف زیر پای کسی سبز شدن: [مجازی] که سی چه که ره دان؛ که سی چه که ره دهر کردن؛ چاوه روانی و ته مای زور و بی هو کردن «آن قدر بایست تا علف زیر پایت سبز شود؛ نه وندره راه وسته تا چه که ره بدهی».

علف چر / 'alafčar, ها: [عربی/فارسی] اسم، له وهر گه؛ له وهر گا؛ نالغار؛ فریزه؛ پهریز؛ چایه ر «گوسفندا را برده بود علف چر: په زه کانی بردبووه»

ادوہر گھ۔

عَلَف چینی / 'alafçini / (عربی / فارسی) اسم.
کۆکن؛ کار و پەوتی گیا چین؛ گیا دوورین؛
برین و باقەکردنی ئالف «فردا برویم علف چینی:
بەبانی برۆین بۆ کۆکن».

عَلْفَخَوَار / *alafxār*، ها؛ ان: /عربی/ فارسی
 صفت. گِیاخوَر؛ ثالفخوَر؛ به تاییه تمه‌ندی دابین
 بوون، پیخوَر له ثالف.

علفدان / 'alafdān, ها؛ ان: / عربی / فارسی / اسم.
مهره ک؛ لهو مردان؛ تفاقدان.

علفزار / 'alafzār, ها؛ ان؛ [عربی/فارسی/اسم.
 نالغجار؛ گیاجار؛ گيازار؛ لهوهرگا؛ لهوهرگه؛
 لؤجار؛ چیم؛ چترگه؛ چایهر؛ وشکه پهل؛
 جاره گیای خوړسک.

□ علفزار بی آب: بویش؛ زهمه‌ند و قشلاقی
بی‌ئاو.

علف کش / alafkoš', ها/: [عربی/فارسی]/اسم.
پیٚنژار، دموابزار، گیاکوژ، ههر جوړه ماک یان
نامراز یک بۀ له ناو بردنې گډ و گیای بزار.

عَلَفِي / 'alafi: [عربي] صفت. ثالفي؛ ثاليكي:
 ۱. سمهرين؛ وه کوو ثالف ۲. سمهرين؛ له
 جنسي ثالف ۳. [گياه شناسي] پووشينه؛ كه م
 ته مهن و به بي ئه ندامي ره و چي و
 ۴. [گفتاري] ثالفخو؛ گياخوړ.

علقه مضغه / 'alaqemozqe / [عربی] صفت،
[مجازی] پووت؛ پووته؛ پووته ک؛ پووته که؛
مهله میزه؛ مهله میسه؛ رهق وتهق؛ بهرچاونه گهر و
به نمووت .

علل / 'elal : [عربي] جمع علت

علم / 'alam، ها: [عربی] / اسم. [قدیمی] ئالا؛
به‌یاخ؛ به‌یداخ؛ به‌ندیتر؛ کوتهل؛ په‌رچه‌م؛ عه‌له‌م.

□ علم کردن: دامه‌زاندن؛ به‌ریا کردن:
۱. هه‌لدان؛ داکوتان؛ هه‌لداشتن؛ هه‌لواسین؛
شه‌کاوه‌کردن؛ هۆرده‌ی؛ هۆردای (چادر را علم
کردیم؛ چادره‌که‌مان هه‌لدا) ۲. سازکردن؛

وناردن؛ داچنین؛ ته یار و ئاماده کردن «بساط
چای را علم کردند: پساتی چایان دامه زرانند».

هه، وه ها: علم شدن

زیر علم کسی سینه زدن: / تعریض / بله-بله ی
 که سئ کردن؛ خۆماله- خۆماله بۆ که سئ
 وتن؛ به ساز که سئ سه ما کردن؛ شوینی
 که سئ که وتن و یشتیوانی لئ کردن.

علم^۲: صفت. ناسراو؛ ناودار؛ به‌ناو «اسم علم: ناوی ناسراو».

علم / elm ، ها؛ علوم؛ /عربی/ اسم، زانست؛ زانس؛
 زانباری: ۱. زانایی؛ دۆخ یان چۆنییه تی زانین
 «درباره ی موضوعی که نسبت به آن علم کافی نداریم،
 سهاره ت به بابته تی که زانستی
 نه وتۆمان لیلی نیه، نایی بدوین» ۲. به شی له
 زانباریگه له پیکخراو وه کوو لقی خویندن «علم
 زمین شناسی؛ زانستی زهویناسی» ۳. پئوشوین؛
 داب؛ ئەوی بشئ وه ک ئاگاییکی هه موانی فیری
 بین یان له پیکخراوه که د بگوترته وه «علم معاش؛
 زانستی ژیان» .

◻ علم اجتماع: كۆمەلناسى؛ كۆمەلگناسى؛
زانستى كە لە تايبەتمەندى كۆمەلەگەلى
مرۇف دە كۆلپتەوہ.

علم اخلاق: ناکارناسی؛ زانستی لیکدانه وهی
فہلسہ فی بابہ تنگہ لیککی وهک چاکه و خراپہ،
دروستی و نادروستی، ماف و ئه رک.

علم اصوات: دهنګ ناسی؛ فونیتیک؛ زانستی
لیکوالینه وه و پرېزه بندی دهنګه کانی زمانې یان
بری له زمانګه ل.

علم اصول: زانیاری سہر بہ بنہ ماگہلی فیکھی
کہ بہ دہستی گہورہ کانی دین دانراوہ.

علم الهی: خواناسی؛ زانیاریگه‌لی سهر به
 ئاموژهی دینی یان دینیکی تایبته، سه‌بارهت
 به خو و ئافاندن.

علم غیب: عیلمی غہیب؛ پیوارناسی؛ ناگہ داری
 لہ رازگہ لی نہیننی و ئہوہی لہ خہ لک پیوارہ.

علم کلام: زانستی که لام؛ زانینی که له سهر بنه‌مای به‌لگه‌ی ئه‌قلی، لاگری له ئامۆژه‌ی دینی ده‌کا.

علم لدئی: زانستی له خواوه؛ زانستی که له ده‌روونی که‌سی‌کدا خولقاوه و له که‌سی‌که‌وه فیر نه‌بووه.

علم نجوم: ئه‌ستیره‌ناسی؛ زانستی دۆزینه‌وه و لیکدانه‌وه‌ی ته‌نگه‌لی ئاسمانی.

علم نفس: ده‌روونناسی؛ ره‌وان‌ناسی؛ زانستی ناسین و لیکدانه‌وه‌ی دیارده و کارکردگه‌لی ده‌روونی.

علم وراثت: ژینیتیک؛ زانستی که له سهر دیارده‌ی وه‌راسه‌ت، هۆکارگه‌لی ئیرسی و شوپنه‌واریان ده‌کۆلیته‌وه.

علما / 'olamā: [عربی] جمع ۞ عالم
علم الاشیا / 'elmol'ašyā: [عربی/اسم/قدیمی]
دیارده‌ناسی؛ زانستی دیارده‌گه‌لی سروشتی؛ زانستی که له سهر رووداو و دیارده‌گه‌لی سروشتی ده‌کۆلیته‌وه.

علمدار / 'alamdār، ها: ان: [عربی/فارسی/اسم/قدیمی]
ئالا‌ه‌لگر؛ ئالاگر؛ په‌رچه‌مدار؛ هه‌لگری ئالا.

علم‌دوش / 'alamdūš: [عربی/فارسی] ۞
علمک ۲-

علم‌شنکه / 'alamšange: [؟] ۞ آلم‌شنکه
علمک / 'alamak، ها: [عربی/فارسی/اسم]
۱. عه‌له‌م؛ لوله‌یه‌کی ئه‌ستوونی له ده‌ری ماله‌وه که به‌تۆری گازی شاریه‌وه‌یه و شیر و پیگل‌تۆری له‌سهره ۲. لوله‌ی چه‌ماوه‌ی دووشی هه‌مام: علم‌دوش

علمی / 'elmî: [عربی] صفت. زانستی؛ زانسی؛ پیوه‌ندیدار یان سهر به‌زانسته‌وه «همایش علمی: کۆبوونه‌وه‌ی زانستی»: علمیّه

علمیه / 'elmîyye: [عربی] ۞ علمی
علناً / 'alanan: [عربی] قید. ئاشکرا؛ به‌ئاشکرا؛

ئاشکار؛ راشکاوانه؛ به‌راشکاوی؛ سوور—سوور؛ روون؛ به‌پانه‌وه؛ به‌بی دزه و قایمکاری «علنا دزدی می‌کرد: ئاشکرا دزی ده‌کرد».

علنی / 'alanî: [عربی] صفت. ئاشکرا؛ راشکاوه‌ی به‌رچاو و به‌بی شارده‌وه «جلسه‌ی علمی: دانیشتی ئاشکرا».

علو / 'olov(v): [عربی/اسم] به‌رزی؛ بلیندی؛ هه‌فیازی «علو مقام: به‌رزی جیگا».

علوفه / 'olûfe, 'ulûfe: [عربی] جمع ۞ علف
علوم / 'olûm, 'ulûm: [عربی/اسم] ۱. جمع ۞
علم ۲. زانست؛ سه‌رجه‌می زانستگه‌لی ئه‌زموونی.

۞ علوم آزمایشگاهی: زانستی ئه‌زموونگه‌یی؛ بنه‌ما، شیواز و زانیاریگه‌لی سه‌باره‌ت به‌چۆنه‌تی ئه‌نجامدانی ئه‌زموونگه‌لی بژیشکی.
علوم اجتماعی: زانستی کۆمه‌لایه‌تی؛ زانستی که له سهر بنکه و کرده‌وه‌گه‌لی کۆمه‌لگایی مروّف ده‌کۆلیته‌وه (وه‌ک زانستی ئابووری و خه‌لکناسی).

علوم اداری: زانستی کارگیر/مه‌زرینگه‌یی؛ زانست و زانیاری له‌مه‌ر پیکهاته، چالاکی و شیوه‌گه‌لی به‌پۆه‌به‌رایه‌تی له‌پرخراوه‌ی کارگیریدا.

علوم ادبی: زانستی وێژه و وێژه‌وانی.
علوم انسانی: ئه‌و زانستانه که له سهر خولقاوه‌کانی بیر و هزری مروّ ده‌کۆلنه‌وه (وه‌ک فه‌لسه‌فه، ئاکار یان زمان).

علوم پایه: زانستی بنه‌مایی؛ لقه‌ سه‌ره‌کیه‌کانی زانست که بنه‌مای زانستگه‌لی ترن، وه‌ک فیزیک، کیمیا و بیرکاری.

علوم پزشکی: زانستی بژیشکی؛ زانست، شیواز و بنه‌ماگه‌لی سهر به‌ناسین، ده‌رمان و به‌رگری له‌نه‌خۆشی.

علوم تجربی: زانستی ئه‌زموونی؛ زانستی که بابه‌ته‌کانی به‌پێی ئه‌زموون و تاقی کردنه‌وه‌یه.

علوم خفیه: زانستی شاراهو؛ کۆی زانیاری و بنهما و شیوه گهلی غهیب بیژنی، لیکدانه وهی خهو، جادوو و... : علوم غریبه
علوم دینی: زانستی دینی؛ کۆمهله زانیاری و بنهما گهلی سهر به ناسینی دین، بایه خگهلی دینی، بهندایه تی، قانونی شهر، ژبان و ئامۆژگاری گهوره گهلی دین.
علوم رفتاری: زانستی کرده وهی؛ زانستی که له هاندهر و هۆی کرده وهی گیانه وهران ده کۆلیته وه.

علوم ریاضی: زانستی بیرکاری/ریازی.
علوم زیستی: ژیناسی؛ ژینه وهرناسی؛ زانستی ناسین، ریزبهندی و توژینه وهی ژینانی ژینه وهران.
علوم سیاسی: زانستی سیاسی/پامیاری؛ سهرجه می بنهما و زانیاری سهر به رژیگهلی سیاسی، ماف و پیوهندی نیو گه لان.
علوم طبیعی: زانستی سروشتی؛ زانست و زانیاری گهلی سهر به سروشت (وهک ژینه وهرناسی، زهویناسی و...).

علوم عقلی: زانستی بیرمهندی؛ ئهو زانست و زانیاریانه که ده په رژیته سهر به لگه هینانه وه و تیرامان: علوم معقول

علوم غریبه ﴿﴾ علوم خفیه
علوم کاربردی: ئهو زانستانه که زۆرتر ده په رژنه سهر باری لیزانی کاره وه (وهک ئه ندازیاری، بژیکی و...).

علوم معقول ﴿﴾ علوم عقلی
علوم منقول ﴿﴾ علوم نقلی
علوم مهندسی: زانستی ئه ندازیاری؛ زانست، بنهما و زانیاری گهلی سهر به پیشه سازی، نه خشه کیشی و پیکهاته ی ماشین و ئامراز و که رسته و به کار هینان و به ره مه کانیان.

علوم نقلی: بنهما و زانیاری گهلی که له پاپروانه وه ماوه ته وه (وهک هه دیس، میژوو

و...): علوم منقول

علوی /alavî/: [عربی] صفت. عه لهوی: ۱. سهر به هه زه رته ی عهلی ۲. لها/لان/ له وهج و به ره ی هه زه رته ی عهلی.

علوی /elvî/: [عربی] صفت. [ادبی] ئاسمانی؛ بانی؛ بالایی؛ سه رووی؛ ژوورگ؛ سهر به ژووره وه.

علی /ellî/: [عربی] صفت. [ادبی] ۱. هۆیی؛ پیوه نیدار یان سهر به هۆوه ۲. هۆدار؛ به هۆ؛ خاوه ن هۆ.

علیا /olyā/: [عربی] صفت. سه روو؛ سهری؛ ژووروو؛ ژوورگ؛ ژوورنگ؛ جیگر توو له لای ژوورینه وه (میرآباد علیا؛ میراوی سه روو).

علیا حضرت /olyāhzrat', ها/: [عربی] اسم. ریزناوی بۆ شازن، ژن یان دایکی شا.

علی الاتصال /alal'ettesāl/: [عربی] اقید. [ادبی] بی برانه وه؛ له سهر یهک؛ یهک له دووی یهک؛ وه شۆن یهکا؛ پشت سهر یهک؛ سه رمه؛ سه رمه؛ به رده وام؛ لیکدالیگدا؛ شوین به شوین (سه روز تمام علی الاتصال می بارید: سی پۆزی ته واو بی برانه وه ده باری).

علی الاجمال /alal'ecmāl/: [عربی] اقید. به کورتی؛ کورت و کرمانجی (علی الاجمال وضع را تشریح کرد: به کورتی بار و دۆخه که ی لیکدایه وه).

علی الاحتیاط /alal'ehtiyāt/: [عربی] اقید. بۆ دلنیایی؛ بۆ دلقایمی؛ بۆ متمانه (علی الاحتیاط پول بیشتی بردار: بۆ دلنیایی پاره یه کی زۆرتر هه لگره).

علی الاصول /alal'osûl, -'usûl/: [عربی] اقید. له بنه رته دا؛ له بناغه وه؛ له بنه رته وه؛ بنه رته نه (علی الاصول این کار درست نیست: ئهم کاره له بنه رته دا دروست نه).

علی الاطلاق /alal'etlāq/: [عربی] اقید. به بی قسه؛ بی قه؛ به بی سی و دوو.

علی البدل /alal'badal/: [عربی] صفت. جیگر؛ جی نشین (عضو علی البدل: ئه ندایمی جیگر).

علی التحقیق / 'alattahqīq: [عربی] قید. به جوانی؛ به دروستی؛ به راستی؛ له راستیدا؛ له راستیا؛ راسته که ی؛ راستیه که ی؛ راستیه که ی؛ له رووی توژیینه وه و راستیه وه (علی التحقیق معلوم شد حق با اوست؛ به جوانی ده کهوت که حقه به وه).

علی الحساب / 'alalhesāb: [عربی] قید. له سهر حیساب؛ به شیوهی به شی له حیو (وه که رهز، مز و ...).

علی الخصوص / 'alalxosūs, 'alalxusus: [عربی] قید. به تاییهت (علی الخصوص از شما گله داشت؛ به تاییهت گله یی له ئیوه هه بوو).

علی الدوام / 'aladdavām: [عربی] قید. بئ وچان؛ یه کسهر؛ یه کسهر؛ به ردهوام؛ دایمه و دهرههه؛ له سهر یهک؛ به دووی یه کدا (علی الدوام تا صبح می نوشت؛ بئ وچان هه تا به یان دهینووسی).

علی الرسم / 'alarrasm: [عربی] قید. به پئ داب و نه ریت؛ به پنی داب؛ به گویره ی داب؛ به گویره ی رسم؛ وا که باوه (علی الرسم باید به دیدنش برویم؛ بئ پنی داب و نه ریت ده ی برۆین بۆ لای).

علی السویه / 'alassavīyye: [عربی] قید. وه کوو یهک؛ وه که یهک؛ یه کسان؛ پیسه و یۆ؛ به بئ جیاوازی (بودن و نبودن برابرم علی السویه است؛ بوون و نه بوونی بۆم وه کوو یهک).

علی الصباح / 'alassabāh: [عربی] قید. سهر له به یان؛ به به یان؛ له کاتی به یاندا؛ له به ره به یاندا؛ پیش گزنگ (علی الصباح راه افتادیم؛ سهر له به یان کهوتینه رئ).

علی الطلوع / 'alattulû, 'alattolû: [عربی] قید. خۆر کهوتنان؛ خۆر کهوتن؛ خوه کهفتن؛ گزنگ دان؛ له کاتی هه لاتنی رۆژدا؛ له کاتی خۆر کهوتندا (صبح علی الطلوع به شهر رسیدیم؛ به یانی خۆر کهوتنان گه یشتینه شار).

علی الظاهر / 'alazzāher: [عربی] قید. وا دیاره؛

وه که دیاره؛ به روالهت؛ پاسه دیاره (علی الظاهر باید شب را در آنجا بگذرانیم؛ وا دیاره ده بی شهو لهو ی به رینه سهر).

علی الله / 'alallāh: [عربی] دعا. / گفتاری / له سهر خودا؛ ته وه کول به خوا (علی الله برویم؛ ببینیم چه می شود؛ له سهر خودا برۆین بزاین چ ده ی).

علیامخدرات / 'olyāmoxaddarāt: [عربی] جمع

علیامخدره

علیامخدره / 'olyāmoxaddare: علیامخدرات؛ [عربی] اسم. / قدیمی / خاتوون؛ خاتوو؛ خات؛ ریزناویکی ژنانه.

علی ای حال / 'alā'ayyohāl: [عربی] حرف. به هه حال؛ وه هه حال؛ هه چۆنیک بئ (علی ای حال اگر از تو چیزی پرسیدند، راستش را بگو؛ به هه حال شتیکیان لیت پرسی راستیه که ی بلئ).

علیت / 'ellīyyat: [عربی] اسم. ۱. هۆیه تی؛ پتیه ندی نئوانی هۆ و به ره هۆ ۲. پتیه ندی نئوان هۆکاریک له گهل شهو رووداو و دیارده یانه به دوویدا دین.

علی حده / 'alāhadde, 'alāhedde: [عربی] صفت. جیاواز؛ جیاکار؛ تاییه تی (هر کدام اتاق علی حده داشتند؛ هه کام دیویکی جیاوازیان هه بوو). **علی حده** ۲: قید. به جیا؛ جیا؛ جیاواز؛ جیا یانه؛ جیا-جیا؛ به شیوه ی جیاواز (از هر یک علی حده احوال پرسیدیم؛ له هه کام به جیا هه والپرسی کرد). **علی رغم** / 'alāraqme: [عربی] حرف. پتیه وانه؛ به پتیه وانه؛ له دژی (علی رغم میل او رفتار می کرد؛ پتیه وانه ی ویستی شه ده جوولاه).

علیق / 'alīq: [عربی] اسم. ئالیک؛ ئالک؛ ئیم؛ ئیم؛ ئیم؛ کا و جۆ؛ عه لیق؛ پتخوری ئاژه لان.

علیک / 'aleyk: [عربی] دعا. / گفتاری / عه لیک؛ وه رامی سه لام و چاک و خۆشی.

علیک الاسلام / 'aleyke- 'aleykassalām: [عربی] دعا. / گفتاری / عه لیکه سه لام / سلام؛ سلاو بۆ تۆ / له خۆت.

علیکم السلام / -'aleykomo, 'aleykomassalām /: [عربی] جمع **ع** عامل [عربی] دعا. سلاو له خۆتان / بۆ ئیوه؛ عه له یکمه سه لام (تییینی: له وهرامی سه لامدا ده گوترئ).

علیل / 'alil /: [عربی] صفت. ۱. سه کهت؛ سه قهت؛ گه زنگاز؛ زده (بۆ ئەندامی لهش) ۲. ره نجاو؛ داماو؛ داماک؛ داکه وتوو.

علی موجود / -mo: cûd, 'alimowcûd /: [عربی] اسم. [گفتاری] مه شک؛ عاسا؛ گۆچان؛ داردهستی ده رویشان.

علی ورجه / 'alivarce, ها: [عربی / فارسی] اسم. ۱. [قدیمی] له یستوکیک به شیوهی په یکه ریان وینهی کوړئ په تیک به پشتیه وه به سربوو که په ته که یان ده کیشا، ده ست و پیتی ده جوو لاهو ۲. [مجازی] بزۆز؛ هار و هاج؛ جرت و فرت که ر؛ که سی که زۆر جم و جوو له ده کا ۳. میرووی له تیره ی کوله و سیسرک که به بازدان ده روا. **علیه / 'aleyhe /:** [عربی] حرف. دژ به؛ دژ؛ له دژ < علیه کسی حرف زدن: دژ به یه کئی قسه کردن >.

علیه السلام / -'aleyha, 'aleyhessalām /: [عربی] دعا. سلاوی لئ بئ (تییینی: سارسته یئ که پاش ناو بردن له پیغه مبه ران و گه وره پیاوانی ئاییینی دیته سهر زار).

علی هذا / 'alāhāzā /: [عربی] حرف. لهو پرووه وه؛ که واپوو؛ سا؛ ده پسا؛ ده سا (علی هذا باید هوشیار باشیم: که واپوو ده بی وشیار بین).

عم / (m) 'am /: [عربی] جمع **ع** عمارات **عمارات / 'emārāt /:** [عربی] جمع **ع** عمارت **عمار / 'emārat, ها:** [عربی] اسم. باله خانه؛ ته لار؛ ئابیده؛ مال؛ عه ماره ت؛ خانوبه ری زل و بلیند.

عماق ریب / 'ammanqarīb /: [عربی] قید. بهم زوانه؛ به زوویی؛ ئیسه و تاوئ تر؛ به زووترین کات؛ بهم زووییانه / نزیکانه (عماق ریب مهمانها می رسند: بهم زوانه میوانه کان ده گهن).

عمال / 'ommāl /: [عربی] جمع **ع** عامل **عمامه / 'ammāme, ها:** [عربی] اسم. ۱. /عمایم / می زهر؛ می زهره؛ مه ی زهر؛ پیچ؛ سه ریچ؛ سه رو پیچ؛ پیچ و می زهر؛ که شیده؛ شاش؛ شاشیک؛ شاشک؛ مه ندیل؛ پووتک؛ ئه ردی؛ کلاوله چک؛ مشکي؛ سه روین؛ پۆشی؛ عه مامه؛ پارچه یه کی درێژه که له ولاتانی ئیسلامیدا، به تایبته مه لایان به سه ریانه وه ده به ستن ۲. گولۆله به ئی که وه ک می زهره (چه پ و راست) به ده ور گلیلیکدا ئالاهو.

عمایم / 'amāyem /: [عربی] جمع **ع** عماد **عمد / 'amd /:** [عربی] اسم. قهستی؛ به بریار؛ ده سمه به ست؛ ده سانقه سی (اقدام او از روی عمد بود: نهو کاره ی قهستی بوو). **عمد:** صفت. به قهستی؛ ده سانقه س؛ ده سه نقه س؛ به تایبته ی؛ به دهستی ئه نقه ست (قتل عمد: کوشتنی به قهستی).

عمدان / 'amdan /: [عربی] قید. قهستی؛ دهستی؛ ده سی؛ قهسه؛ وه قه سی؛ به قهستی؛ ده سانقه ست؛ ده ستانقه ست؛ ده سانقه س؛ ده سه قه س؛ ده قه س؛ ئه نقه س؛ ئه نقه ست؛ ئانقه ست؛ ده سمه به ست؛ ژدل؛ حه موه ن؛ به ویست و زانینه وه (عمداً شیشه را شکست: قهستی شیشه کی شکاند).

عمدئا / 'omdatan /: [عربی] قید. زۆتر؛ زیاتر؛ زینده تر؛ پتر؛ به زۆری؛ فره تر؛ فره تر (عمدئا از آنجا خرید می کردیم: زۆتر له وئ شتمان ده کړئ).

عمده / 'omde /: [عربی] صفت. زه به ند؛ بۆش؛ به کۆ؛ کۆم؛ به چهند و چۆنیه کی زۆره وه (صادرات عمده: هه ناردی زه به ند).

عمده فروشی / 'omdefurūši /: [عربی / فارسی] اسم. کۆفرۆشی؛ کۆم فرۆشی؛ ۱. کار و ره وتی فروشتن له قه باره ییکی زوردا. ههروه ها: **عمده فروش** ۲. /ها/ شوینیک که کالای تیدا به کۆ ده فروشن.

عمدی /amdî/ [عربی] صفت. قهستی؛ دهسانقهسی؛ دهسهنقهسی؛ دهستی؛ دهسی؛ دهسنهقهسی؛ دهسقهسی «کم کاری عمدی؛ کمکاری قهستی».

عمر /omr/ [عربی] اسم. عومر؛ تهمهن: ۱. /ها/ ژیان؛ تامان؛ ماوهی ژیان «عمر کردن؛ ژیان بردنه سهر» ۲. تامان؛ دريژایی تهمهن «عمر دراز؛ تهمهنی دريژ» ۳. [مجازی] بر؛ بهرگه؛ ماوهی وهک خوی مانهوه یان بهکهلک بوون «این کفشها دو ماه عمر نمی کند؛ نهو کهوشه دوو مانگ بر ناکا».

□ **عمر خود را به کسی دادن:** [مجازی] عومری خو به کسئی دان؛ بهر له کسئی مردن «پدرم عمرش را داد به شما؛ باوکم عومری دا به ئیوه».

عمر خود را کردن: عهمری خو کردن: ۱. بهشی خو سال له خوا ساندن/ سهندن؛ ژیانی ئاسایی و دلخواز کردن «پدرش هشتاد و دو سال داشت و دیگر عمر خود را کرده بود؛ بابی هشتاد و دوو سالی ههبوو، بهشی خوی سالی له خودا ساندبوو» ۲. کۆن بوون و له کار کهوتن. **عمر کردن:** ۱. ژیان؛ ژبوا؛ ژین بردنه سهر ۲. بهرگهگرتن؛ دهوام هینان؛ ههلکردن.

عمر کسی وفا نکردن: عهمری کهسیک پیوه نهمان؛ رۆج دهرنهربدن؛ رپواسی سالیکی تر نهخواردن؛ زیندوو نهمان.

عمرأ /omran/ [عربی] قید. [گفتاری] ههرگیز؛ ههرگیزاوههرگیز؛ به هیچ شیوهیهک/ کلؤجی؛ قهت؛ قهت-قهت.

عمران /omrān/ [عربی] اسم. ۱. ئاوهدانی؛ ئاوانی؛ ئاوه یانی «عمران روستا؛ ئاوهدانی دیهات» ۲. مهندسی عمران، مهندسی

عمرانی /omrāni/ [عربی] صفت. ئاوهدانکاری؛ ئاوانکاری؛ ئاوهدانی؛ ئاوانی؛ پیوهندیدار یان سهر به ئاوهدان کردنهووه «برنامه ی عمرانی؛ بهرنامه ی ئاوهدانکاری».

عمر و زید /amr-o-zeyd/ [عربی] ضمیر. [ادبی]

ئهم و نهو؛ کهسانی دیاری نهکراو و بی بایهخ «ما به تو مشغول و تو به عمر و زید؛ من دلم لای تویه تو لای ئهم و نهو».

عمره /omre/ [عربی] اسم. عهمره؛ عومره: ۱. سهرجهمی نهو کارانه که حاجیان له حهجدادیهیکهن (وهک بهستنی ئیحرام، تهواف، رهفتی سهفا و مهرهوه و سهرتاشین) ۲. ههج نهک له کاتی خویدا.

عمری /omri/ [عربی] صفت. [گفتاری] ههمیشهیی؛ زۆر دهوامدار؛ به دريژایی تهمهنی کهسیک «ساعتی به تو می دهم که عمری باشد؛ سهعاتیکت ددهدمی ههمیشهیی بی».

عمری ^۱: قید. بۆ ههمیشه؛ ههمیشهیی؛ به دهوام؛ به دريژی عومریک «عمری کار می کند؛ بو ههمیشه کار دهکا».

عمق /omq/، ها؛ اعماق: [عربی] اسم. بن؛ ناخ؛ قوولایی: ۱. قویلی؛ قوولی؛ کووری؛ نق؛ چالی «عمق آب؛ بنی ئاو» ۲. بیخ؛ ناوه رۆک؛ بهشی ناوهوه یان دهروونی شوئینیک «عمق غار؛ بیخی ئهشکهوت» ۳. بهشی سهرهکی، راستهقینه و داپۆشراوی شتی «آن روز بود که عمق فاجعه را دریافتم؛ نهو رۆژه بوو که له ناخی کارهساتهکه تیگهیشتم».

عمقزی /amqezî/، ها: [عربی] ترکی] اسم. [گفتاری] کچهمام؛ کچی مام؛ دوت مام؛ کناچۆ مامۆی.

عمق سنج /omqsanc/، ها: [عربی] فارسی] اسم. ناخپتو؛ قوولایی پتو؛ ژرفاسنج

عمقلی /amoqlî, 'amqolî/ [عربی] ترکی] **عمواوغلی**

عمقی /omqî/ [عربی] صفت. قوولی؛ ناخی؛ قوول یان له قوولاییدا «برش عمقی؛ پرشتی قوولی».

عمق یاب /omqyāb/، ها: [عربی] فارسی] اسم.

ناخدۆز. ههروهها: **عمق بابی**

عمل /amal/: [عربی] اسم. ۱. /ها؛ اعمال/ کار؛ همرمان؛ همرمانه؛ شوول؛ فرمان؛ نیش؛ گوره؛ گوروه «عمل کردن؛ کار کردن» ۲. /ها؛ گوشار؛ هیژئ که شتئ ده یخاته سهر شتیکی تر «جای عمل دست روی فرمان؛ جئ گوشاری دهست به سهر فرمانهوه» ۳. /ها؛ اعمال؛ عملیات/ ههر کام له رهوتانه گلهی بیرکاری بو به دهست هیئانی چه نیتیهک له چه نیتیه گلهی تر ۴. /ها؛ اعمال/ برینکاری؛ برینگاری؛ نژداری؛ عه مهل؛ عه مه لیات؛ نشتر کاری؛ نشتره گری «قرار است پایش را عمل بکنند؛ برپاره پای برینکاری بکن» ۵. /ها؛ اعمال/ کار؛ نیش.

◻ **عمل جراحی**؛ نژداری؛ برینکاری؛ نشتر کاری؛ عه مهل؛ عه مه لیات.

عمل جنسی؛ عیلاقه؛ هاو باوه شی؛ کار و رهوتی جوووت بوونی نیړ و می.

عمل خیر؛ دزگوون؛ کاری باش/ چاک/ خیر.

عمل منافی عفت؛ کاری بی نامووسی؛ شوال چه په لی.

◻ **عمل آمدن**؛ هاتنه کار؛ ۱. دروست بوون؛

پیکهاتن؛ به رههم هاتن؛ به عه مهل هاتن

۲. په روره ده بوون؛ بارهاتن؛ بوون «در این زمین

گوجه فرنگی خوب عمل می آید؛ لهم زه وینه دا

ته ماتهی باش دینه کار» ۳. بارهاتن؛ گه یشتن؛

گه یین. هه روه ها؛ **عمل آوردن**

عمل کردن؛ ۱. به جئ هیئان؛ کردنی کاری به

پنی ریسا و بنه مای دیاریکراو ۲. کار کردن؛

که ووته کار «مین کار گذاشته شده عمل نکرد؛ مینه

دانراوه که کاری نه کرد» ۳. عه مهل کردن؛

نه شتره گری کردن «چشمش را عمل کردند؛

چاواین نژداری کرد».

به عمل آمدن؛ ۱. به نه نجام گه یشتن؛ کردن؛

به ریژه چوون ۲. ناماده بوون؛ سازکران؛ هاتنه

کار؛ گه وره بوون؛ به که لک هاتن؛ هاتنه

عه مهل.

عملاً /amalan/: [عربی] قید. ۱. له کاردا؛ له ناو کارا؛ له کاتی به ریژه چووندا «تکنیکها را باید عملاً یاد گرفت؛ ریکاره کان ده بی له کاردا فیتر بی» ۲. له راستیدا؛ نه وهی راستی بی «عملاً او هیچ کاره است؛ له راستیدا هیچ کاره یه» ۳. له کاردا؛ له باری چلؤن کار کردنه وه «عملاً کارش خوب است؛ له کاردا زور باشه».

عملجات /amalecât/: [عربی] از عربی جمع **عمله**

عملکرد /amalkard,-kerd/: ها؛ [عربی/ فارسی] اسم. کارکرد؛ کارکو؛ ناکامی کرده وه «عملکرد سالیانهی شرکت؛ کارکوی سالانهی شیرکت».

عملگر /amalgar/: ها؛ [عربی/ فارسی] اسم. کاربر؛ نوپیراتور.

عمل گرای /amalgerāyi/: [عربی/ فارسی] اسم. کرده وه گری؛ بیر و بوچوونیک که کار و تیکؤشان بو گه یشتن به نامانج و سهرکه و تن، گرینگ تر له هه موو شتیکی تر ده زانی؛ اصالت عمل. هه روه ها؛ **عملگرا**

عملگی /amalegi/: [عربی/ فارسی] اسم. کریکاری؛ کاریگری؛ پیشهی کریکار «سه ماه عملگی کردم؛ سی مانگ کریکاریم کرد».

عمله /amale/: ها؛ عملجات؛ [عربی] اسم. ۱. کریکار؛ کاریگر؛ بهرکار؛ کارگر؛ کارکهری ناسایی به بی لیزانیه کی تابیته ۲. [قدیمی]

دهسه و دایره؛ دهسته و بهسته؛ دهسه و بهسه؛ کارکهران و هؤکارانی کاریکی زورتر ناروه و یان ناشیرین.

عمله وا کره /amale-vo-akare/: ها؛ [عربی] اسم. [تفریض] دهست و پیوه ند؛ هه موو خزمه تکاران و نوکهران و ژیردهستان.

عملی /amali/: [عربی] صفت. ۱. کردنی؛ کرده وه یانه؛ شیاو و ره خساو بو کردن و جیبه جئ بوون «پیشنهاد عملی؛ پیشناری کردنی» ۲. خواز یاری کاری به دهست و پی. بهرانبهر؛

فکری ۳. /گفتاری/ تریاکی، مه‌فهنگی.

□ عملی شدن: جیبه‌جی بوون؛ نه‌نجام دران؛ پیکهاتن؛ کران؛ به‌پنوه چوون. هه‌روه‌ها: عملی کردن

عملیات /amaliyyāt/ : [عربی/اسم]. ۱. جمع ۵ عمل ۲. کۆکار؛ چالاکی؛ کار و رهوت؛ زنجیره‌کاریکی سهره‌به‌یه‌ک بۆ مه‌به‌ستیکی دیاریکراو (عملیات بانکی: کۆکاری بانگی) ۳. چالاکی چه‌کداری؛ کار و خبات.

عمو /amû/ : ها؛ اعمام /ادبی/ : [عربی/فارسی/اسم]. مام؛ مامه؛ مامۆ؛ مه‌مۆ؛ ئام؛ ئامۆ؛ ئاپ؛ ئاپۆ؛ ئانک؛ ئانک؛ تاته؛ هاپۆ؛ هاپ؛ برای باوک: عم عمو/اوغلی /amoqlî/ : ها؛ [عربی/فارسی/ترکی] /اسم. /گفتاری/ کورهمام؛ پسمام؛ کورئاپ؛ مامۆزا: عَمَلْی

عمود /amûd/ : ها؛ [عربی/اسم]. ۱. دیره‌ک؛ کۆله‌که؛ نه‌ستوون؛ نه‌ستونده‌ک؛ ستوون ۲. /هندسه/ هیل یان په‌ره‌یی که له‌یه‌ل هیل یان په‌ره‌یه‌کی تردا سووچیکی ۹۰° دروست پیک بینئ ۳. /ادبی/ گورز.

عمودی /amûdî/ : [عربی/صفت]. ۱. کۆله‌که‌یی؛ نه‌ستوونی؛ ستوونی؛ نه‌ستونده‌کی؛ راست؛ به باری ویتساو ۲. به سووچی ۹۰° له‌گه‌ل هیلئ ئاسۆییدا ۳. /کنایی/ پاره‌وستاؤ؛ ویتسیاگ؛ به‌وه‌ستاوی.

عموزاده /amûzâde/ : ها؛ -گان؛ [عربی/فارسی] /اسم. ئامۆزا؛ مامۆزا؛ ئامۆزاگ؛ هامۆزا؛ ئامۆزاو؛ کور یان کچی مام.

عموم /omûm, 'umûm/ : [عربی/ضمیر]. هه‌موو؛ هه‌موان؛ حام؛ گشت؛ گش؛ گرد؛ هه‌موو که‌س.

عموماً /omûman, 'umûman/ : [عربی/قید]. به‌گشتی؛ گشت؛ هه‌موو؛ کترم؛ کترمی؛ ویکر؛ گرد؛ به‌تیکرایی (هالی عموماً باسواد بودند: خه‌لکی به‌گشتی خوینده‌وار بوون).

عمومی /omûmî, 'umûmî/ : [عربی/صفت].

هه‌موانی؛ هه‌مه‌لایه‌نه؛ تیکرایی؛ تیگرایی؛ گشتی؛ گشت‌لایی؛ گشت‌گیر؛ خه‌رجی (گرماهی عمومی: حه‌مامی هه‌موانی). به‌رانهر: شخصی عمومیت /omûmîyyat, 'umûmîyyat/ : [عربی] /اسم. هه‌موانیه‌تی؛ گشتیه‌تی؛ هه‌مه‌لایه‌نه‌یی؛ بار و دۆخی هه‌موانی بوون.

□ عمومیت دادن: هه‌مه‌لایه‌نه کردن؛ گشتی کردن.

عمومیت داشتن: هه‌مه‌لایه‌نه بوون؛ بۆ هه‌موان بوون.

عمومیت یافتن: بوونه هه‌مه‌لایه‌نه.

عمه /amme/ : ها؛ [عربی/اسم]. پوور؛ پوووری؛ پوورکه؛ میمی؛ میمک؛ میمگ؛ میمگه؛ مه‌ت؛ مه‌تی؛ مه‌تیه؛ مه‌ته؛ مه‌تک؛ ماتک؛ تیتک؛ ئامک؛ کچچی؛ کچی؛ پلک؛ پلکه؛ پیلک؛ پله؛ پل؛ عه‌ته؛ ده‌ده؛ دید؛ ئاییه؛ ئاییا؛ ئایه؛ بتی؛ خوشکی باوک.

عمه‌زاده /ammezâde/ : ها؛ -گان؛ [عربی/فارسی] /اسم. پوورزا؛ میمکه‌زا؛ میمزا؛ مه‌تیزا؛ مه‌تیه‌زا؛ منالی مه‌ت؛ زارۆی پوور؛ خوشکه‌زای باوک.

عمیق /amîq/ : [عربی/صفت]. قول: ۱. نه‌قر؛ کوور؛ سووتار؛ قوویل؛ باهۆ (دزهی عمیق: دۆلی قول) ۲. ورد؛ تیژ؛ گرینگ و ئاتاجی سرنج و هه‌ولئ زه‌ینی زۆر (بررسی عمیق: لیکدانه‌وه‌ی ورد) ۳. سه‌رچاوه‌گرتوو له‌ناخه‌وه؛ له‌قوولاییه‌وه ده‌ره‌اتوو (نفس عمیق: هه‌ناسه‌ی قول).

عمیقاً /amîqan/ : [عربی/قید]. ۱. به‌گادوی؛ به‌قوولی؛ به‌کووری؛ به‌نه‌قزی ۲. سوور- سوور؛ به‌شیلگیریه‌وه.

عن /an/ : آن

عناّب /annāb, 'onnāb/ : ها؛ [عربی/اسم]. عه‌ناّب؛ عه‌نناّب؛ عه‌ناو؛ نه‌ناو؛ ونوو؛ عناق؛ سووراف؛ سننجی؛ سینجه‌ی؛ سنجه‌ی: ۱. ده‌وه‌نیککی دِرکاوی به‌گه‌لای گچکه‌ی جوان

و لووس و پهنگی سهوزی توخهوه ۲. بهری نهو
داره که ئامال سوور و لووسه، به قهده دهنکه
زهیتوونی دهبی، دهخوری و بو دهرمانیش
دهشی.

عنابی / 'annābī, 'onnābī: [عربی/اسم، عنابی؛
دووی؛ سووری توخ؛ سووری ئامال بنهوش.
ههروهه: عنابی رنگ
عنابی: صفت. عنابی؛ سوورتوخ؛ به پهنگی
سووری ئامال بنهوشهوه.

عناد / 'enād: [عربی/اسم، /دبی/ دژمنی؛
دوژمنی؛ ناتهبایی؛ دژایهتی؛ ناکوکی؛ نهیاری.
□ عناد ورزیدن: دژایهتی کردن؛ دوژمنایهتی
کردن؛ شهروسواژ کردن؛ نهسازان؛ نهیاری
کردن.

عناصر / 'anāser, 'anāsor: [عربی/جمع
عنصر
عناق / 'annāq: [عربی/اسم، /نجوم/ کارژوله؛
سیاگوش؛ ئهستیر هوانه کیلووی ورچی
گهوه.
عنان / 'enān: [عربی/اسم، /دبی/ ههوسار؛
ههفسار؛ ئهفسار.

□ عنان تافتن: /مجازی/ چوونهوه سهر کونه قایه؛
هاتنهوه سهر گونهبوره؛ ههلهگهانهوه؛ هاتنهوه؛
گهانهوه؛ پاشهکشی کردن: عنان گردانیدن
عنان رها کردن: /مجازی/ به پهله رویشتن؛ به
خیرایی رویشتن؛ به پرتاو چوون؛ لنگاردان؛
به ههلهداوان رویشتن؛ به تاو چوون.
عنان کشیدن: راوهستان؛ ویستان؛ وهستان؛
ویسیان؛ ههوسار کیشان؛ چیتر بهرهو پیش
نهچوون.

عنان گردانیدن □ عنان تافتن

عنان گسته / 'enāngosaste: [عربی/فارسی]

□ افسار گسیخته

عنان گسیخته / 'enāngosixte: [عربی/فارسی]

□ افسار گسیخته

عناوین / 'anāwîn: [عربی/جمع □ عنوان

عنایات / 'enāyāt: [عربی/جمع □ عنایت

عنایت / 'enāyat: [عربی/اسم، ۱. سهرنج؛

سهرنجه؛ کار و پهوتی ورد بوونهوه و تیرامان

[لطفاً عنایت بفرماید: تکایه سهرنج بدهن] ۲. /ها؛

عنایات/ چاوهدیچی؛ چاودیچی؛ به تنگهوه بوون؛

بایهخدان؛ پیراگهیشتن و پرای بهزهیی و دلوفانی

[به ما عنایت دارند: چاوهدیچی ئیمه دهکهن].

عنبر / 'ambar, 'anbar: [عربی/اسم، عنبره؛

عهمبر: ۱. ماکیکی بوخوشی رهشه که له

ورگی جوهره ماسیهکدا بهرههم دی ۲. /ها/

دهوهنیککی درکاویه به گولی زهردی زیرینهوه

که عهتریکی خوشی لئ دروست دهبی: فتنه

عنبر ماهی / 'ambarmāhi, 'anbar-: [عربی/

فارسی □ کاشالوت

عنبری / 'ambarî, 'anbarî: [عربی/صفت.

عهنبری؛ عهنبرای؛ به عهنبرهوه.

عنبرین / 'ambarîn, 'anbarîn: [عربی/فارسی]

صفت. /دبی/ عهنبری؛ عهنبرین؛ عهنبرای؛

تیکهل به عهنبر.

عنیه / 'enabiyye, 'ha: [عربی/اسم، گلینه؛

رهشین؛ رهشک؛ بیلبله؛ رهشکینه؛ رهشپهشک؛

پیکهاتهیه که له چاودا که ریژهی تیرپوچوونی

نوور رادهگری و له ناوهراسته کهیدا گلارهیه که

تیشک لهویوه دهگاته تۆرینهی چاو.

عنتر / 'antar, 'ha: [عربی/اسم، عنتهر؛ ئهنتهر؛

حهمتهر: ۱. فلفل؛ قونسوور؛ مهیموونی لۆتی؛

چهشنی مهیموون به قوونی پرووت و سوور و

کلکی دریژهوه ۲. /مجازی/ دزیو؛ نهچی؛ مرؤی

زور ناحهز و ناشیرین * آنتر

عنتری / 'antari: [عربی/اسم، لۆتی؛ ئهوی

مهیموون و ورج ههلهدهپرینئ و پاره له خهلکی

دهستینئ.

عندالاقضا / 'endal'eqtezā: [عربی/قید. له

کاتی خۆیدا؛ له وهختی خۆیدا؛ له کاتی شیوادا؛

ناشکین و شی نابنه‌وه.

عنف / 'onf /: [عربی/اسم]. ۱. درشتی؛ گرژی
 ۲. زۆر؛ زۆری؛ زۆرداری؛ زۆره‌ملی؛ زه‌بر و زه‌نگ؛
 زۆره‌کانی «تجاوز به‌عنف؛ ده‌سدریژی به‌زور».
عنفوان / 'onfovān /: [عربی/اسم، /ادبی] هه‌ر هت؛
 هه‌ر مه‌مه؛ جه‌نگه؛ قه‌به‌زه؛ گه‌رمه؛ تاف؛ دوخیانته؛
 دۆخیان؛ بن‌دهق؛ به‌رایبی؛ هه‌نگ؛ هنگ.
 ㊦ **عنفوان شهاب/ جوانی:** هه‌ر هت‌ی لاوی / لاوه‌تی؛
 تافی جوانی.

عنق / 'onoq /: [عربی/صفت، /مفتاری] مۆن؛ گرژ؛
 گه‌مۆر؛ ناوچاوتال؛ مۆر؛ مۆچ؛ ئه‌خمای؛ ڤووگه‌رژ؛
 ڤووش «از خواب که بلند شد، خیلی عنق بود: که له
 خه‌وه‌ستا، زۆر مون بوو».
عنقا / 'anqā, ها؛ ان /: [عربی/اسم، /ادبی] سیرنگ؛
 سیمر؛ سیمورغ؛ هوما.

عنقریب / 'anqarīb /: [عربی/اقید، به‌زوویی؛
 زووبه‌زوو؛ خیرا؛ به‌زووترین کات «عنقریب و سایل
 لازم فرستاده می‌شود؛ به‌زوویی پیتداویستی‌ه‌کان
 ده‌نیزدین».

عنكبوت / 'ankabūt, ها؛ ان /: [عربی/اسم،
 جالجالوکه؛ جالجالوکه؛ کاکله‌مووشان؛ مروا؛
 داپیرۆشک؛ پیرپیرۆشک؛ جۆلاته‌نه؛ جۆلاکه‌ره؛
 جۆلاویکه‌ره؛ جاتنه‌نه؛ داوته‌نه؛ داوته‌نکه؛ جاتنه‌نه؛
 جۆلابی‌ته‌نه؛ جۆلابی‌که‌ره؛ جیلاباف؛ ته‌فنیپرک؛
 ته‌فنه‌پیرک؛ کارتینک؛ کارتینه؛ ته‌فن‌پیچ؛
 که‌روو؛ داوداوی؛ که‌فنی؛ ته‌به‌تۆر؛ میشه‌گیره؛
 میشه‌گره؛ بلۆ؛ به‌رۆ؛ هه‌ر؛ به‌جه؛ پند؛ پنده‌پیر؛
 پیرعه‌فۆک؛ پیره‌فۆوک؛ گوندوره‌ک؛ ماماله؛
 ماماله‌هه‌لاوئ؛ کارتینگه‌ر؛ ناوی گشتی بۆ هه‌ر
 کام له‌میروانی جالجالوکه‌یی به‌سه‌رسنگ و
 سکی بی‌گرئ، پای شاولیکه‌یی و شه‌ش جومگه،
 برئ به‌چار جووت چاو و برئ بی‌چاو، بریکیان
 له‌ناو خۆلدا ده‌ژین و بریکیان له‌ئاودا و زۆرت‌ر
 نیره‌کانیان له‌میوینه‌کان بچوو‌کترن: کارئنگ
عنن / 'anan /: [از عربی/اسم، که‌مه‌ی‌ردی؛

کاتی خۆی؛ وه‌خت خوه‌ی؛ له‌کاتی باش و
 له‌باردا «عندالاقضا ڤول لازم تامین می‌شود؛ له‌کاتی
 خۆیدا ڤاره‌ی پنیویست دابین ده‌کری».

عندالامكان / 'endal'emkān /: [عربی/اقید، هه‌ر
 ده‌س‌بدا؛ کاتی لوان؛ هه‌لی جوان؛ له‌کاتیدا که
 به‌ه‌خسی «عندالامكان به‌تقاضای ایشان رسیدگی
 شود؛ هه‌ر ده‌س‌بدا به‌داخوازیان رابگه‌ن».

عنداللزوم / 'endallozūm /: [عربی/اقید، کاتی
 پنیویست؛ له‌کاتی نیازدا «عنداللزوم می‌توانید از
 کارگران روزمزد استفاده کنید: کاتی پنیویست ده‌توانن
 له‌کریکارانی رۆژم‌ز که‌لک وه‌برگرن».

عندالله / 'endallāh /: [عربی/اقید، له‌پنی خودا؛
 ڤاوخواینه؛ بۆره‌زای خودا؛ بۆره‌زامه‌ندی خوا
 «عندالله کار خیری صورت گرفته است: له‌ریی خوا
 کاریکی خه‌یر کراوه».

عندالمطالبه / 'endalmotālebe /: [عربی/اقید،
 کاتی داخوازی؛ له‌کاتی داخوازدا؛ له‌کاتی داوا
 کردن و گه‌ره‌ک بووندا «عندالمطالبه کارسازی
 خواهد شد: کاتی داخوازی کارسازی ده‌کریت».

عندلیب / 'andalīb, ها؛ ان /: [عربی/اسم، /ادبی]
 بلبل؛ بولبول؛ بیلبل؛ شالوور؛ په‌له‌وه‌ریکی
 چکۆله‌ی ده‌نگ‌خۆش و خۆش‌په‌نگ و جوانه،
 به‌هاران دیته‌خویندن.

عن دماغ / 'andamāq /: [؟] آن دماغ
عنصر / 'onsor, ها؛ عناصر /: [عربی/اسم، ۱. توخم؛
 هیمن؛ هه‌ر کام له‌چار هیمنانه، واته: ئاو، ئاور،
 با و خۆل که‌له‌کۆندا به‌بنه‌مای به‌دیها‌تنی
 بوونه‌وه‌رانیان ده‌زانی ۲. هیمن؛ هه‌ر کام له‌و
 هۆکارانه که‌ئاکامی کارئ به‌وانه‌وه‌به‌ستراوه
 «عنصر مذهب را نباید نادیده گرفت: هیمنانی نایین
 نایی له‌بیرکه‌ین» ۳. [مجازی] که‌س؛ که‌سی نادیار
 و نه‌ناسراو «عنصر نامشخص: که‌سی نه‌ناس»
 ۴. [شیمی] توخم؛ هیمن؛ هه‌ر یه‌که‌له‌و یه‌که‌سه‌د
 و چه‌ن ماکه‌بنه‌ه‌تیانه‌ی که‌له‌ئه‌تومگه‌لی
 یه‌کسان پیک‌ه‌اتوون و به‌شیوه‌ی ئاسایی

خه ساوی؛ خه سیاوی؛ خه سیاگی.

عنوان / 'onvān, 'envān: ها؛ عناوین: [عربی] اسم. سهرناو؛ سهر دپړ؛ ناو و نیشان: ۱. پیناسه؛ سهر توپ؛ شه و هی بؤ ناساندنی که سی یان جیگایه که به کار دی (وهک: کوردستان، سهرؤک کومار، شاره وانی و...) ۲. نووسراوهیه که سهر رږژنامه، گوښار یان پهرتووکې که پیناسه کانی (وهک ناو، نووسهر، بلاڅوک، میژوو،...) پیشان دهدا «عنوان کتاب: سهر دپړی کتیب» ۳. دپړی له سهر ووی گوتار یان نووسراوهیه کدا که دهر بری چه مک یان مه بهسته که یه «عنوان مقاله: سهر دپړی گوتار» ۴. ناو؛ وشه یان دپړی که نیشاندهری پله، جیگه یان کاری که سیکه (وهک: نژار فغان، سهرؤک، فیلباز) ۵. شه و هی وه کوو بابه تیک بهر چاو دهر خیت.

عنوان شدن: خرانه بهر چاو/باس؛ که و تنه بهر باس/چاو؛ بهر باس خران؛ که و تنه بهر لیدوان؛ دهر خستن و که و تنه بهر باس و لیکولینه و هی شتی «مسئله انحلال شرکت از سوی یکی از حاضران عنوان شد: بابه تی هه لوه شانده و هی به شدار که له لایهن یه که له نامده بوانه و هه خرایه بهر چاو». هه روه ها: **عنوان کردن**

عنوان بندی / 'onvānbandī, 'envān-: [عربی] فارسی/اسم. سهر دپړ به ندی؛ سهر ناو بږیری: ۱. کار یان ره وتی ریکخستن و پهرتاوتنی سهر ناو گه لی پتوه ندیدار به فیلم، بلاڅوک یان پاژه کانی پهرتووکیکه و هه ۲. نووسراوه، وتار، وینه یان مووسیقایی که بؤ ناساندنی فیلم، بهر نامه ی تله فیزیون یان رادیو به کار ده چی (وهک ناوی بهر نامه یان فیلم، نووسهر، دهر هیئر و...) .

عنیف / 'anīf: [عربی] صفت. ۱. ناخوش؛ ناحه ز؛ دزیو ۲. گرژ؛ درشت؛ زوره کی؛ به زوری؛ ویرای زور و توند و تیژی.

عنین / 'anīn: [عربی] صفت. له میردی که و تنو؛

که م میرد.

عوا / 'avvā: [عربی] اسم. [نجوم] عه و ا: ۱. که لوه یه که له ئاسمانی نیوه گوی باکووری که سه مکی رامیح رږژشن ترین شه ستیره تی ۲. ناوی پینج شه ستیره ی وینه ی گهر دوونی هی شوو.

عواند / 'avā'ed: [عربی] عوايد

عوارض / 'avārez: [عربی] اسم. ۱. جمع عوارضه ۲. پیتاک؛ باج؛ چه شنی خوویک که ریکخواه گه لی ده و له تی له هه مبه رازه یه کی تایبه ته و هه ریده گرن «عوارض نوسازی: پیتاکی نویسازی».

عوارضی / 'avārezī: [عربی] اسم. پیتاکی؛ باجگر خانه؛ جیگه ی وهر گرتنی پیتاک «جلو عوارضی توقف کردیم: له بهر پیتاکیه که ده را و هه ستاین».

عواریه / 'avāriy(y)e: [عربی] آواریه

عواطف / 'avātef: [عربی] جمع عاطفه

عواقب / 'avāqeb: [عربی] جمع عاقبت

عوالم / 'avālem: [عربی] جمع عالم

عوام / 'avām: [عربی] اسم. ۱. جمع عامی ۲. مروی ئاسایی؛ عه و ا؛ کو مری خه لکی ئاسایی، به بی هیچ چه شنه سهر تریه کی تایبه ت.

به ران بهر: خواص

عوام: صفت. ره م کی؛ به بی زانیاری، زانست و بوجوونی کو م لایه تی «وقتی روزنامه نویس عوام باشد، تکلیف روزنامه خوان معلوم است: کاتی رږژنامه و ان ره م کی بی، ئاکامی رږژنامه خوینیش دپاره».

عوام الناس / 'avāmonnās: [عربی] اسم. حه شامات؛ نزمه خه لک؛ خه لکی ئاسایی؛ مروی ئاسایی و ره م کی.

عوامانه / 'avāmāne: [عربی] فارسی] صفت. ره م کیانه؛ به شیوه یان رېبازی مروی ئاسایی «این تفسیرهای عوامانه از چنته ی چه کسی در آمده است؟» هم رافه ره م کیانه له هه مانه ی کیوه

دهر هاتووه.

عوامانه^۱: قيد. رهمه كيانه؛ به رهوشتي عوام
(عوامانه حرف می‌زد و اسباب تفریح حاضران شده بود:
رهمه كيانه قسه‌ی ده‌کرد و بیووه گالته و گهمه‌ی
ناماده‌بووان).

عوام‌پسند / 'avāmpasand: [عربی/فارسی]
صفت. خه‌لک‌په‌سند؛ به په‌سني خه‌لکی ئاسایی
(قصه‌ی عوام‌پسند: چیرۆکی خه‌لک‌په‌سند).

عوام‌فریب / 'avāmfarīb, ها: [ان: /عربی]
فارسی| صفت. خه‌لک‌خه‌لتین؛ خه‌لتینه‌ری
حه‌شامات و خه‌لکی ئاسایی (شیخ عوام‌فریب:
شیخی خه‌لک‌خه‌لتین).

عوام‌فریبی / 'avāmfarībī, ها: [عربی/فارسی]
/سم. خه‌لک‌خه‌لتینی؛ خه‌لک‌فریبوی؛ کار یان
ناکاری که به مبه‌بستی فریودان و هه‌له‌خستنی
خه‌لک ده‌کری (وه‌ک به‌لینی درۆیی دان،
فرۆشتنی به‌هه‌شت و ...).

عوام‌فهم / 'avāmfaqhm: [عربی|صفت. گلافام؛
گشفام؛ شیوای تیگه‌یشتنی خه‌لکی نه‌خونه و
ئاسایی.

عوام‌ل / 'avāmel: [عربی] جمع عامل
عواید / 'avāyed: [عربی] جمع عایدی:
عوائد

عود / 'owd, 'o:d: [عربی|سم. ره‌وتی گه‌رانه‌وه؛
سه‌ره‌له‌لدانه‌وه؛ گه‌رپاوه؛ به‌راو‌گه‌ر؛ هاتنه‌وه؛
ئه‌واگیل.

عود کردن: سه‌ره‌له‌لدانه‌وه؛ هه‌له‌لدانه‌وه؛
هه‌له‌ودان؛ بو هاتنه‌وه؛ هه‌لگه‌رانه‌وه؛
هه‌لگه‌رپانه‌وه (له‌مه‌ر ژان و نه‌خوشی)؛ کو‌لان؛
ئه‌واگیل بیه‌ی؛ هۆره‌وه‌ده‌ی (باز پاردردم عود کرد:
دیسان پائیشه‌که‌م سه‌ری هه‌لداوه).

عود / 'ūd: [عربی|سم. به‌ربه‌ت؛ روبا‌ب؛ عوود؛
عووده؛ ئامیتریکی مووسیقیایی ژیدار به
کاسه‌یه‌کی گه‌وره‌ی وه‌ک له‌تی هه‌رمی،
ده‌سکی زۆر کورت و ده‌تال یان پینج جووته

ژێوه که به پیژهن ده‌ژهن‌ری.

عودت / 'owdat, 'o:dat: [عربی|سم. وه‌رگه‌ر؛
به‌راو‌گه‌ر؛ ئه‌واگیل؛ هه‌له‌وه‌گه‌ر؛ هه‌له‌وه‌گه‌ر؛ کاری
گه‌رانه‌وه؛ وه‌رگه‌رانه‌وه.

عودت دادن: هه‌ناردنه‌وه؛ دانه‌وه؛ گه‌راندنه‌وه؛
دایوه؛ ده‌ش دانه‌وه «پولی را که فرستاده بود
عودت داده شد: ئه‌و پاره‌یه ناردیووی ناردایه‌وه».

عور / 'ūr, ها: [عربی|سم. گفتاری] عینوان؛ ناز؛
کریشه‌مه: **أور**

عور^۲: [عربی|صفت. گفتاری] په‌تی؛ قووت؛
پشروول؛ زه‌لووت؛ زلووت؛ چه‌که؛ زلیت؛ رووس؛
رویس؛ پیس؛ کوت؛ لوت؛ رووت؛ روچ؛ تازی؛
عه‌مه‌نه (لخت و عور: رووت و په‌تی): **أور**

عورت / 'owrat, 'o:rat: [عربی|سم. عه‌وره‌ت؛
شهرموا؛ شهرمگا؛ شهرمیا؛ به‌شی له‌له‌شی مروّف
که ئه‌ندامانی زاوژی تی‌دایه و زۆرتر خه‌لکی
دایده‌پۆشن.

عورتین / 'owrateyn, 'o:rateyn: [عربی|سم.
/دبی] به‌ر و پشت؛ به‌ر و دوا؛ گه‌ل‌وقنگ؛ شهرمگا
و سمت.

عوض / 'avaz: [عربی|سم. ده‌سه‌وا: ۱. ئه‌وه‌ی
له جیی شتیکه (عوض داشتن: ده‌سه‌وا بوون)
۲. ده‌سوام؛ ده‌سه‌وام؛ ده‌سبایی؛ هه‌فگه‌ل؛
ئه‌وه‌ی له به‌رام‌به‌ر شتیکه‌وه دیدهن یان
ده‌یکه‌ن (عوض دادن: ده‌سه‌وا دان) ۳. /حقوق/
کری؛ کریها؛ کراها؛ کراهه.

عوض دادن: ده‌سه‌وا دانه‌وه؛ ده‌سبایی
دانه‌وه؛ ده‌سوام دان؛ به جیگه یان له
بابی شتیک دانه‌وه (خدا به تو عوض دهد:
خودا ده‌سه‌وات بداته‌وه). هه‌روه‌ها: **عوض**
گرفتن

عوض داشتن: ده‌سه‌وا بوون؛ ده‌سه‌وام بوون
(چیزی که عوض دارد، گله ندارد: ئه‌وی ده‌سه‌وا بی،
گله‌ی نای).

عوض شدن: گو‌ران؛ گووریان؛ وارپه‌ی (شهر

خیلی عوض شده است: شار زور گوراهو.

عوض کردن: گۆرین؛ گۆران؛ گۆراندن؛
گوهره پین؛ گوهره راندن؛ گوهرتن ۱. گۆرانه وه؛
ئه وه واره ی؛ واره یوه؛ گۆرینه وه ی شتیکی به
شتیکی تر ۲. ئال و گۆر کردن؛ ئالشت کردن؛
واره ی؛ واره تی «صدایش را عوض کرده بود تا
نشانم؛ دهنک خوی گورابو نهیناسم».

عوض بدل / avazbadal / [عربی/اسم،/گفتاری]
ئال و ویر؛ ئالشت؛ ئالیشته؛ رشت؛ ئال و گۆر؛
وارو و گۆر؛ ئال و گۆری؛ گوهره پک؛ هه فگی؛
ئالش و ویرش؛ هه فگیه لی ره وتی پیکه وه گۆران
«محصولشان را می آوردند و مثل هزاران سال پیش با هم
عوض بدل می کردند: بهره مه کانیان دهینا و وه کوو
هزار سال له مه و پیش ئال و ویریان ده کرد».

عوضی^۱ / avazî / [عربی/صفت، ۱. جیوه جی؛
جیگه وه جیگه؛ جی له جی «این دارو عوضی است؛
ئه مه دهرمانه جیوه جیه» ۲. /گفتاری/ ناله بار؛
نااسایی؛ نه گونجاو؛ هه رچی-هه رچی «آدم عوضی؛
مرۆی ناله بار».

عوضی^۲: قید. جیوه جی؛ جیگه وه جیگه؛
جی له جی؛ ویرای هه له و په له «عوضی دیدم؛
عوضی گفتم: جیوه جی دیدم؛ جیگه وه جیگه
گوتی».

عوضی گرفتن: لی گۆران؛ لی تیک چوون؛ به
هه له دا چوون؛ نابه جی گرتن؛ که سئ یان
شتی، به هه له له جی که سئ یان شتیکی تر
زانین «بخشید! شما را با آرام عوضی گرفتم: ببورن!
ئۆه له گه ل نارام لی گورا».

عو — عو / ow.'ow / صوت. هه په هه پ؛
هه وه هه؛ هه وه هه؛ هه مه هه مه؛ عه ف؛
هه پ؛ هه په؛ گه ف؛ گه فه؛ عه ف؛ عه ف عه ف؛
وه پ؛ ره وه؛ وه پ- وه پ؛ وه پ- وه پ؛ قراسه؛ دهنگی
سه گ.

عوعو کردن: هه په هه پ کردن؛ وه پین؛
هه پین؛ هه پان؛ هه پاندن؛ گه پین؛

که وتاندن؛ گه فه ی؛ گه فای؛ وه پانن؛
ره پین؛ ره وین.

عون / own / [عربی/اسم،/ادبی/یاری؛ یاریده؛
یاریده یی؛ ئاریکاری؛ هاریکاری؛ یارمه تی؛ یاریه؛
یارده ی «به عون الهی این کار را تمام می کنیم: به
یاری خودا ئه مه کاره ته واه ده کین».

عهد / ahd / ها؛ [عربی/اسم، ۱. /عهد/ په یمان؛
په یمانه؛ به لئین؛ سۆز؛ سۆست؛ مه رج؛ بریار؛
میجاز؛ قه ول؛ گفتم «عهد بستن: په یمان به بستن»
۲. رۆژگار؛ رۆژیار؛ سه رده مه؛ ده وران؛ رۆژان؛
سه رده مان؛ رۆژ؛ ده وره «عهد شاه عباس: رۆژگاری
شاه عباس».

عهد بوق / دقیانوس: /کنایی/ قه رنی بوق/
ده قیانووس؛ سال به فره قورسه که؛ رۆژگاری
زور له میژینه و دوور.

عهد جدید: ده ورانی نو؛ کۆمه له
نووسراوه گه لی پیرۆزی خاچه رستان (بریتی
له ئینجیله کان، نامیلکه کانی پولس، کرده وه ی
ره سوولان و...).

عهد عتیق: ده ورانی کۆن؛ ته ورات؛ کۆمه له
نووسراوه گه لی پیرۆزی جووله کان.

عهد بستن: به لئین دان؛ په یمان به بستن؛
په یمان دانان؛ په یمان دان؛ په یمان بینته ی؛
سۆست / سۆز به بستن؛ په یمان گریدان «با هم
عهد بستند که این راز را به کسی نگویند: پیکه وه
به لئینان دا ئه مه رازه به که س نه یژن».

عهدشکن / ahdşekan / ها؛ [عربی/فارسی/اسم،
په یمان شکین؛ بی به لئین؛ کامباخ؛ که مباخ.

عهدشکنی / ahdşekani / ها؛ [عربی/فارسی/اسم،
په یمان شکین؛ بی به لئین؛ کامباخی؛ که مباخی.

عهدنامه / ahdnâme / ها؛ [عربی/فارسی/اسم،
په یمان نامه؛ بریارنامه؛ به لئین نامه؛ سۆست نامه؛
نووسراوه یه ک ویرای گریدانکی دوو یان چه ن
ده وه لت.

عیادت رفتن

عیاذ بالله / 'ayāzobellāh / [عربی] دعا. ۱. پهنا به خودا؛ پهنا به بۆ خوا؛ پهنا به خواى ۲. خواى نه كرده؛ خوانه كهرده؛ خوانه خواسه؛ خوا ټو رږژه نه كا؛ نه يرئ؛ حهف قورعان له به پنا بئ *

العیاذ بالله

عیار / 'ayār, ها: [عربی] اسم. عه یار؛ عیار: ۱. ریژه ی کانزایه کی گرانبایی له کانه یان ئالیایژیکدا «طلای ۲۴ عیار: زیری ۲۴ عه یار» ۲. /شیمی/ ټوهنده له ماکئ که بؤ به دیه پنهانی کاردانه وه یان ویکه هان له گهل بارستیکی دیار یکراو له ماکیکي تر، پتویسته ۳. مه زهنه؛ مه زنده؛ پیوهر؛ پیوانه؛ راده ی ناوین «حالا عیار دستت آمد؛ ئیستا مه زنده هه یه ۴».

عیار / 'ayyār, ها: ان: [عربی] اسم. /قدیمی/ چته؛ گوران؛ عه یار؛ که سی که ریگری و ده سپری ده وله مه ندانی ده کرد و دهستی نه دارانی ده گرت.

عیار: صفت. ته رده ست؛ چاویه ست؛ زیره ک؛ چالاک؛ مه زبووت؛ ده س سووک؛ ده س سوک؛ به ده ست و برد؛ گورج و گؤل؛ چازان؛ شازا؛ فیله زان.

عیارسنجی / 'ayārsanci, ها: [عربی] فارسی اسم. عه یار پیوی؛ ده س نیشان کردنی رږژه ی کانزایه کی گرانبایی له شتیکدا.

عیاری / 'ayyārī [عربی] اسم. چته یی؛ گورانی؛ عه ییاری؛ کاری چته گهری «می گویند یعقوب لیث در آغاز عیاری می کرد: ده لئین یه عقوبی له یس سهرتا جته یی ده کرد».

عیاش / 'ayyāš [عربی] صفت. خوشگوزهران؛ وه شپهر؛ دلچهرین؛ خوش رږژ؛ خوش رابویر؛ چه شتی خوشگوزهرانی و رابواردن «آدم عیاش با فردا کاری ندارد: مروفی خوشگوزهران گوئی له به یانی نیه».

عهده / 'ohde / [عربی] اسم. ټه ستو؛ پا؛ سهر؛ مل؛ عۆده «خرید میوه به عهده ی من: سه ندنی میوه له ټه ستوی من».

از عهده بر آمدن: له عۆده هاتن؛ ده رعه وه هاتن؛ باشار هاتن؛ چار کردن / هاتن؛ ده رقه ت هاتن؛ توائین (له مهر پیمان یان بریاره وه) «او از عهده این کار بر نمی آید: ټو بیت و له عوده ی نهم کاره نایه ت».

بر/ به عهده داشتن: به/ وه/ له ټه ستو بوون؛ به مله وه بوون «ریاست جلسه را او برعهده داشت: سهرؤ کایه تی دانیشه ته که له ټه ستوی ټو بوو».

بر/ به عهده گرفتن: وه/ به/ له ټه ستو گرتن؛ له مل گرتن؛ به ده ست گرتن؛ خو له قهری کاریک دان؛ ټه جامدانی کاریک په زیوان «نگهداری بچه ها را بر عهده گرفت: راگرتنی منداله کانی وه ټه ستو گرت».

عهده دار / 'ohdedār [عربی] فارسی صفت. وه ستوگر؛ ټه ستوگر؛ به به لئین بؤ جیه جی کردنی کاریک «او عهده دار خرید است و من عهده دار پخت و پز: ټو ټه ستوگری سه ندنه و من وه ستوگری چیشت لئنان».

عهد / 'ohūd, 'uhūd [عربی] جمع عهد عیادت / 'ayādāt, 'iyādāt, ها: [عربی] اسم. دیدار؛ دیار؛ دیده نی؛ کار و ره وتی سهردان؛ به سهرکردنه وه؛ رږیشتن بؤ لای که سی «عیادت بیمار: سهردانی نه خوش».

عیادت کردن: سهردان؛ دیدار کردن؛ به سهرکردنه وه؛ بؤ دیده نی رږیشتن؛ بؤ لای که سی چوون؛ دیده نی/ دیده نی کردن «از آسیب دیدگان سیل اخیر عیادت کرد: سهری له گهن لی که وتوانی ټم لافاوه دواپینه دا».

به عیادت آمدن: بؤ سهردان هاتن؛ هاتن بؤ به سهرکردنه وه؛ دیدار لی کردن؛ بؤ دیده نی هاتن؛ هاتن بؤ لای که سی. هه روه ها؛ به

کردن

عیاشی / 'ayyāši, ها: [عربی/اسم، دلچهرینی؛ خوش روژی؛ خوش رابویری؛ خواهشگوزهرانی؛ وهشبهری؛ زیده پویی له خوش رابویری به تایبته گویی نه دان له بایه خگه لی ئاکاری و کومه لایه تی > به جای درس خواندن، با این دوستان ناباش مشغول عیاشی است: له باتی دهرس خویندن، له گهل نهو دؤسته بی ئاکارانه یه دا خهریکی دلچهرینه>.

عیال / 'ayāl, [عربی/اسم، خیزان: ۱. که یوانوو؛ که بیانوو؛ هه رهم؛ کابان > با عیال دعوامان شد: له گهل که یوانوو بوو به شهرمان > ۲. /عایله/ [قدیمی] خا و خیزان؛ مال و منال؛ کهسانی ژیر خیهو تی مالیک > ای گرفتار پایند عیال / دگر آسودگی میند خیال: ئهی گیرۆده و تووشیاری خاوخیزان / چیتیر بیر مه کهوه له خوشی و سهیران>.

عیالوار / 'ayālvar, ها؛ ان: [عربی/فارسی/اسم، خیزانبار؛ خیزاندار؛ منالبار؛ ژن و منالدار؛ هه رمدار؛ بژن و زاروک؛ عایله مه نه؛ خاوه نی ژن و مندا / آدم عیالوار که آسودگی ندارد: مرۆی خیزانبار خو ئاسایشی بۆ نه>.

عیالواری / 'ayālvarī, [عربی/فارسی/اسم، خیزانباری؛ خیزاندار؛ ژن و منالدار؛ منالباری؛ دۆخ یان چۆنیه تی خیزانبار بوون > عیالواری و نان درآوردن نگذاشت درسش را ادامه دهد: خیزانباری و نان دهرهینان نه یهینشت درێزه به خویندنه که ی بدا>.

عیالواری: صفت. خیزاندار؛ خیزانباری؛ منالباری؛ گونجاو بۆ که سی خیزاندار > یک خانه ی عیالواری برایت پیدا کرده ام: مالیکی خیزانداریم بۆت دۆزیوه تهوه>.

عیان / 'ayān, [عربی] صفت. ئاشکرا؛ پروون؛ پرووناک؛ رۆشناک؛ رۆشن؛ دیار؛ راشکاو > آن را که عیان است چه حاجت به بیان است: نهوه ی که ئاشکرایه کوا پتویستی به چرایه>.

عیان بودن: دیار بوون؛ راشکاو بوون؛ ئاشکرا بوون. ههروهه ها: عیان شدن؛ عیان

عیب / 'eyb, ها؛ معایب: [عربی/اسم، ۱. /عیوب/ زه ده؛ خهش؛ که مایه سی؛ خهوش؛ ئاسیو؛ ئه یو؛ ئیث؛ ئشکیل > چشمش عیب داشت: چاوی زه ده ی بوو > ۲. شووره بی؛ شووره؛ پیتک؛ که تره؛ عه یب؛ ئلا؛ نهوه ی که له گهل داب و بایه خی کومه لگادا یه ک ناگریته وه > این کارها که می کنی عیب است: ئهم کارانه که ده یکه ی شووره ییه>.

عیب پیدا کردن: ۱. خراپ بوون؛ له کار کهوتن؛ عه یب لی په یدا بوون > ماشین عیب پیدا کرد: ماشینه که خراپ بوو > ۲. عه یب لی دۆزینه وه؛ که م و کوووری دۆزینه وه؛ خهوش دۆزینه وه > می گشت توی لباس ها دو تا عیب پیدا می کرد و بهانه می گرفت: ده گه را به ناو جله کاندنا دوو عه یبی لی ده دۆزینه وه و بیانووی ده گرت>.

عیب کردن: خراپ بوون؛ خراو بوون > ترمزش عیب کرده: تورمه زه که ی خراپ بووه>.

عیب گذاشتن روی کسی / چیزی: عه یب پیوه نان؛ عه یب لکاندن به که سی / شتیکه وه؛ عه یب بۆ که سی / شتی که دهرهینان؛ خهوش به سه ر که سی / شتیکه وه نان؛ که مایه سی درۆینه دانه پال که سی یان شتیکه وه > آقا نمی خری نخر، چرا عیب روی جنس می گذاری؟: کاکه ناسینی مه سینه، بۆچی عه یب به شته که وه ده نیی؟>.

عیب گرفتن: عه یب گرتن؛ خهوش هه لگرتن؛ خراپی یان نابه جییی شتی که گیرانه وه > از چند جای خانه عیب گرفت و خواست آنها را برایش درست کنیم: له چه ند جییی ماله که عه یبی گرت و ویستی بۆی چا بکه بنه وه>.

عیبجو / 'aybcû, ها؛ یان: [عربی/فارسی] صفت. عه ییگر؛ لیگر؛ ئیرادگر؛ خووگرتوو به عه یب گرتن>.

عیبجویی / 'aybcûyî, ها: [عربی/فارسی] صفت. لیگری؛ عه ییگری؛ کار و رهوتی

دهره کی، پیکهاتوو له دوو نيسکه (شيشه ی رهنگی یان دهلق) له نیو قاپیکدا که له سهر لووت و له بهرامهر چاودا داده نری و به دوو دهسکی گیره وه له پشت گوئ قایم ده کری.

□ **عینک زدن:** چاویلکه لیدن؛ چافک لیدن؛ چاویلکه کردنه چاو؛ عهینه ک نیان؛ چاویلکه له چاو کردن.

عینکی / 'eynakî / ها: [عربی/فارسی] صفت. چاویلکه یی؛ چافکی؛ بهر چافکی؛ بهر چافگری؛ ۱. چاویلکه له چاو «آن آقای عینکی را بین: چاو له و پایوه چاویلکه ییه که» ۲. خووگرتوو به چاویلکه «تو هم عینکی شدی: تۆیش بوویته چاویلکه یی».

عین گرای / 'eyngerāyi / [عربی/فارسی] برون گرای

عینهو / 'eynahû / [از عربی] حرف. [گفتاری] ههر وهک؛ ههر وه کوو؛ وه کوو؛ وهک؛ وهکی؛ وینهی؛ هۆسه؛ پیسه و «عینهو دختر چهارده ساله: ههر وهک کچی چوارده ساله».

عینی / 'eyni / [عربی] صفت. ۱. دیتنی؛ بهر چاوی؛ پیش چافی؛ دیار؛ خاوهنی هه بوونی شیاوی دیتن. بهرانبهر: ذهنی ۲. بهر چاو؛ ناشکار؛ ناشکار.

عینی گرای / 'eynîgerāyi / [عربی/فارسی] برون گرای

عینیت / 'eyniyyat / [عربی] اسم. دیاریه تی؛ ناشکرایه تی؛ بهر چاویه تی؛ پیش چافه تی؛ ۱. دۆخ یان چۆنیه تی بهر چاو بوون ۲. دۆخ یان چۆنیه تی بوونی سهر به خۆ و شیاوی دیتن.

عیوب / 'oyûb, 'uyûb / [عربی] جمع عیب **عیوق** / 'ayyûq / [عربی] اسم. [نجوم] پینجه مین نهستیره ی دره وشاوه ی ئاسمان، له که لووی گاریچی.

په پاندنه قوړوو «آمدی و با این خبرت عیش ما را کور کردی: هاتی و بهم هاوالهت خوشیت لیمان شیواند».

عیش و نوش / 'eyš-o-nûš / ها: [عربی/فارسی] اسم. عهیش و نوش؛ خواردن و خواردنه وه؛ رابواردن و خوش گوزهرانی و پرای خواردنه وه ی نه لکولی.

عیلامی / 'ilāmi / [ع] ایلامی

عین / 'eyn / [عربی] اسم. ۱. عهین: ناوی عهره بی بیست و یه که مین پیتی ئهلف و بیته که فارسی ۲. بژیک؛ نه وه ی که هه بوونیکی سهر به خۆی هه بیت ۳. خود؛ خۆ؛ وژی؛ وژی؛ خودی شت «عین شناسنامه و رونوشت آن: خودی پیناسه که و کوپه که ی».

عین / 'eyne / [عربی] حرف. [گفتاری] وهک؛ وه کوو؛ وهکی؛ کوت و مت؛ چهشن؛ دهردی؛ عهین و مهین؛ عهین و مهغان؛ کفت؛ کفتی؛ وه که تی؛ ههر وه کوو؛ ههر کوتوو «عین گرگ گرسنه: وهک گورگی برسی» ۵. [فلسفه] دنیا؛ جهه هان؛ جیهان.

□ **عین خیال کسی نبودن:** [گفتاری] بای خه یالی که سیک نه بوون؛ سهر خه یال که سی نه بوون؛ هیچ گوئ نه دان «هفتاد ضربه شلاق خورد و عین خیالش نیست: هفتا دانه شه لاخی خوارد و بای خه یالی نه».

عینا / 'eynan / [عربی] قید. کوت و مت؛ وهک؛ وه کوو؛ وهکی؛ راست وهک؛ ههر وه کوو؛ ته واو وهک؛ عهین و مهغان؛ عهین و مهین؛ ههر وه کوو خۆی.

عین الثور / 'eynossowr / [عربی] **عینک** / 'eynak / ها: [عربی/فارسی] اسم. چاویلکه؛ چاویله؛ چافک؛ چه عفش؛ گۆزلک؛ بهر چافک؛ گۆزلک؛ عهینه ک؛ عهینه کی؛ که رهسته یه ک بۆ یاریه دانی سۆمای چاو یان بهرگری له وه زهنگی هۆکارگه لی

غ

غ / q: حرف، غ؛ نیشانه‌ی بیست و دوووه‌مین پیتی ئه‌لف و بیتکه‌ی زمانی فارسی.

غ / qe: / اسم، غی؛ ناوی بیست و دوووه‌مین پیتی ئه‌لف و بیتکه‌ی فارسی.

غائب / qā'eb: [عربی] غائب

غانط / qā'et: [عربی] غایط

غانله / qā'ele: [عربی] غایله

غائی / qā'i: [عربی] غایی

غار / qār, ها: [عربی/اسم] ۱. ئەشکه‌وت؛ ئەشکه‌فت؛ ئەشکه‌فت؛ شکەفت؛ نوأ؛ زاخۆر؛ زایەند؛ غار؛ خار؛ مه‌ر؛ مه‌رە؛ کاو؛ کاف؛ قه‌وارت؛ مغار؛ مغاره؛ مه‌غاره؛ مه‌خرا؛ وه‌رما؛ که‌لما؛ که‌لوه‌ز؛ کافک؛ کو‌ف؛ قه‌ف؛ زفنگ؛ که‌وه‌ر؛ که‌وور؛ که‌وور؛ که‌ورک؛ که‌ورگ؛ که‌وه‌رگ؛ کوونره‌خ؛ کومزه‌خ؛ کوول؛ هوولولیف؛ غولولیف؛ خوولولیف؛ تون؛ هلۆل و ره‌هۆلی سروشتی له کیودا ۲. بری بو

غارث / qārat, ها: [عربی/اسم] چه‌پۆ؛ چه‌پاو؛ تالان؛ تاراج؛ چرپ و چاپ؛ پوویر؛ پوویر؛ پوویر؛ پوویر؛ یاخمه؛ زاخۆران؛ پوپر؛ تالوو؛ گلاسه؛ کالات؛ کاله‌ت؛ فه‌رهوود؛ تالان و مالان؛ تالان و برۆ؛ په‌لیسه؛ کاره‌هاتی ستاندن به زۆر و بردن «ریختند و بسیاری از خانه‌ها را غارت کردند: هیرشیان هینا و مالیکی زۆریان تالان کرد». هه‌روه‌ها: غارت

شدن؛ غارت کردن

غار تگر / qāratgar, ها: ان: [عربی/فارسی] صفت.

نژده؛ تالانکەر؛ چه‌پاوکەر؛ خواس؛ قه‌ره‌پشی؛ به‌خۆ و خده‌ی تالان کردنه‌وه.

غار تگری / qāratgarî: [عربی/فارسی] اسم.

پێگری؛ نژده‌یی؛ تالانکەری؛ بار یان چۆنیه‌تی تالانکەر بوون.

غار تی / qāratî: [عربی] صفت. تالانی؛ تالانکراو؛

چه‌پلاو؛ چه‌پاوی؛ دزراو؛ گلاسه؛ دامه‌لا‌غاس؛ پورکری؛ شەلی؛ شەلیای؛ به‌تالان براو «مال غارتی؛ مالی تالانی».

غارشناسی / qāršenāsî: [عربی/فارسی] اسم.

ئەشکه‌وت‌ناسی؛ غارناسی؛ زانستی ناسینه‌وه‌ی ئەشکه‌وت له‌ پرووی شوینی جوگرافیایی، پێکهاته‌ی زه‌ویناسی، پێ تی‌بردن، ئەندازه‌ و تاییه‌تمه‌ندیه‌کانی تری.

غار- غار / qār qār: [عربی/فارسی] قار- قار

غارنشین / qārnešîn, ها: ان: [عربی/فارسی]

صفت. ئەشکه‌وت‌نشین؛ غارنشین؛ به‌تاییه‌تمه‌ندی یان ئۆگره‌تی نیشتەجێ بوون له‌ ئەشکه‌وتدا «هنر مردم غارنشین: هونه‌ری خەلکی ئەشکه‌وت‌نشین».

غارنشینی / qārnešîni: [عربی/فارسی] اسم.

ئەشکه‌وت‌نشینی؛ غارنشینی: ۱. له‌ نیو

شپوهی داگیرکاری «خانه‌ی مرا غاصبانه تصاحب کرد: داگیرکهرانه ماله‌کهمی له چنگم دهرینا».

غا - قا / qāqā / قا - قا

غافت / qāfes / ها: [عربی/اسم، گياجگهر؛ نه‌گريمونی؛ د‌ه‌واجه‌رگه.

غافل / qāfel / ها: ان: [عربی/صفت. ۱. بی‌ناگا؛ بی‌هاگا؛ غافل؛ هیف‌ژاندی؛ باروته؛ بی‌خه‌به‌ر و بی‌مبالات سه‌بارت به‌رووداوان «او نیت بدی دارد از او غافل نشو! مرازیکی خرابی هه‌یه لینی بی‌ناگا مهبه!» ۲. نه‌زان؛ نیازان؛ خاویلکه؛ گیل؛ گه‌مژه؛ ده‌به‌نگ؛ ره‌مته‌له؛ ره‌وته‌له؛ له‌گویی‌گادا‌خه‌وتوو.

□ غافل شدن: بی‌ناگا بوون؛ ناگا لی‌پران؛ نه‌مان؛ غافلان؛ غافل بوون؛ دوور بوونه‌وه له‌وریایی و سه‌رنج له‌ک‌ه‌س یان شستیک «یک لحظه از او غافل شدم، افتاد توی رودخانه: ساتیک لینی بی‌ناگا بووم، که‌وته نیو چومه‌وه». هه‌روه‌ها: غافل بودن

غافلگیر / qāfelgîr: [عربی/فارسی] صفت، غافلگیر؛ بی‌ناگاداری؛ تووشی بار و د‌و‌خی پیش‌بینی نه‌ک‌راو‌ه‌اتوو.

□ غافلگیر شدن: غافلگیر بوون؛ ناماده نه‌بوون بوو پ‌وه‌به‌روو بوونه‌وه له‌گه‌ل پ‌وه‌داو‌یک‌دا «با دیدن پدرش غافلگیر شد و نتوانست سیگار را پنهان کند: که بابی دیت خافلگیر بوو نه‌یتوانی جگهره‌که‌ی بشاریت‌ه‌وه». هه‌روه‌ها: غافلگیر کردن

غافلگیرانه / qāfelgîrāne: [عربی/فارسی] صفت، کوت‌وپری؛ به‌کتوپر؛ غافلگیرانه؛ به‌د‌و‌خ یان چ‌و‌نیه‌تی غافلگیریه‌وه «عملیات غافلگیرانه برای به دام انداختن سارقان: چالاکی کوت‌وپری بوو خسته داوی د‌زه‌کان».

غافلگیرانه^۲: قید، غافلگیرانه؛ کوت‌وپر؛ ناگه‌هان؛ له‌ناکاو؛ بی‌تقه «غافلگیرانه حمله کردند و سارقان را گرفتند: غافلگیرانه هیرشیان برد و د‌زه‌کانیان گرت».

غافلگیری / qāfelgîrî: [عربی/فارسی] اسم، غافلگیری: ۱. د‌و‌خ یان چ‌و‌نیه‌تی پ‌وه‌به‌روو بوون ده‌گه‌ل پ‌وه‌داو‌یک‌ی کوت‌وپری به‌ه‌وی بی‌ناگایی و

نه‌شکه‌وت‌دا ژیان ۲. ق‌و‌ناغ‌یک له‌ژیانی سه‌ره‌تایی مرو که‌خه‌لک له‌نه‌شکه‌وت‌دا ده‌ژیان.

غارنوردی / qārnvardî: [عربی/فارسی/اسم، نه‌شکه‌وته‌وانی؛ شکه‌وته‌وانی؛ نسواوانی؛ کار و ره‌وتی پ‌و‌شتن بوو ناو نه‌شکه‌وت به‌مه‌به‌ستی گه‌پان، شتی تازه د‌و‌زینه‌وه یان وهرزش.

غاروغور / qār-o-qûr: قار و قور غاز / qāz / ها: [ترکی/اسم، قاز؛ قازی؛ هه‌ر یه‌که له‌په‌له‌وه‌رانی مه‌له‌وان و پا‌په‌ره‌یی، به‌جه‌ستی مام‌ناوه‌نده‌یه‌وه که‌نیو و مییان وه‌کوو یه‌کن و له‌سه‌ر زه‌وی هیلانه ده‌که‌ن.

□ غاز چ‌راندن: [کنایی] میش‌گرتن/خه‌ساندن/قه‌پاندن/ب‌ژاردن؛ مل/گون ته‌قاندن؛ خو‌خلافاندن له‌به‌ره‌تالی و بیکاری «تورا چه به این کارها؟ بهتر است بروی غاز بچرانی: تو چت داوه له‌م کارانه؟ باشته‌ره‌ بر‌وی میش‌بگری».

غازپا / qāzpā / ها: [ترکی/فارسی/اسم، قازیاخه؛ قازیانه؛ قازیاه؛ پاقازه؛ قازیاهو خه‌ه‌شه؛ قازناخه؛ لیشری؛ نالغه‌گیایه‌کی له‌تیره‌ی نه‌سپه‌ناخه.

غازه / qāze: [اسم، قدیمی] سوهراف؛ سو‌راف؛ سووراو؛ سوورافک؛ غازه؛ ده‌رمانی سووری خو‌جوان کردن.

غاسول / qāsûl / ها: [اسم، زیرزانه؛ زیرانه؛ مرور؛ که‌فینه؛ ده‌رمانه‌دیان؛ گیایه‌کی ئالیکی یه‌ک‌سالانه به‌گه‌لای دووبه‌دوو پیکه‌وه لکاو، که له‌قه‌راخی مه‌زرا و ریگا و بانه‌وه ده‌رو، گه‌لا و ساقه‌ته و پ‌یشه‌ی وشکه‌وه بووی له‌ئاودا که‌ف ده‌که‌ن: صابونی ۳

غاصب / qāseb / ها: ان: [عربی] صفت، داگیرکهر؛ به‌زورسین؛ ده‌ست‌دریژکهر؛ زورکار؛ بسین؛ بستین «می‌گویند او غاصب است و در این خانه هیچ حق ندارد: وه‌ک ده‌لین نه‌و داگیرکهره و هیچی به‌سه‌ر نه‌م ماله‌وه‌نیه».

غاصبانه / qāsebāne: [عربی/فارسی] قید، داگیرکهرانه؛ زورکارانه؛ به‌زوری؛ به

جوتیار که گاجووتی پی لی ده خوړن ۲. نه قیزه؛ زهخت؛ زهخته؛ شهیک؛ داری میخ له سهریک کړاو بو لیخوړنی کهر و گا.

غایات / qāyāt / [عربی] جمع غایت

غایب / qāyeb / [عربی] صفت. ۱. /ها؛ ان؛ حین/ غایب؛ نه هاتو «آزاد دیروز غایب بود؛ نازاد دوینی غایب بوو» ۲. گوم؛ گم؛ ون؛ بزړ؛ پیوار؛ بهر پیوار؛ نادیار؛ نه دیار؛ بهرزه؛ له بهر چاو نه ماو «در یک لحظه از جلو چشم غایب شد؛ له چاو نووقانیکدا له بهر چاوم گوم بوو» * غائب. هه روه ها: غایب بودن؛

غایب شدن

غایبانه ۱ / qāyebāne / [عربی/ فارسی] صفت. له دوور موه؛ دوور او دوور؛ غایبانه.

غایبانه ۲: قید. له دوور موه؛ دوور او دوور؛ له نه بوونی خؤدا؛ بی بوونی خؤ؛ غایبانه «غایبانه محاکمه شد و محکومش کردند؛ له دوور موه دادگایی کړا و تاوانباریان کړد».

غایت / qāyat / ها: غایات؛ [عربی] اسم، نهوپهړه؛ دهره نجام؛ گاقین؛ هه دره ش؛ ئاخرین راده ی هه ر شتی «وقتی بدبختی به غایت رسید؛ کاتی چاره رهی گه یشته نهوپهړی».

غایت شناسی / qāyatshenāsi / [عربی/ فارسی]

فرجام شناسی

غایط / qāyet / [عربی] اسم، /دبی/ فزو؛ پیسی؛ چه په لی؛ گوو: غائط

غایله / qāyele / ها: [عربی] اسم، ئازاوله؛ ئازاوه؛ ئازاوله؛ گاشه؛ کیشه؛ بشپوه؛ خاروړه؛ هه را «با نرمش و سیاست غایله را خواباند؛ به نهرم و نیانی ئازاوله کې کوزاندوه»؛ **غانله**

غایی / qāyī / [عربی] صفت. دوايي؛ دوايین؛ ئاخري؛ ئاخرین؛ دواگین؛ دوماين؛ دمايین؛ بنين؛ ئاخرینه؛ دمهين «هدف غایی؛ ئامانجی دوايي»؛ **غانی**

غبار / qobār / ها: [عربی] اسم، توژ؛ تهپ؛ ته م؛ توخ؛ پتام؛ خوله؛ خؤل؛ گهر د؛ ۱. وردیله ی زور

سهرنج نه دانه وه «تغییر ناگهانی آب و هوا باعث غافلگیری همه شد؛ گوړانی له نه کاوی کesh بوو به هوی غافلگیری هم مو» ۲. هؤش لی بر او ی؛ له کوت وپرا کهوتنه بار و دؤخیکی په چاونه کړاوه وه «از غافلگیری ما استفاده کرد و گریخت؛ که لکی له هوش لی بر او ی ئیمه گرت و دهر چوو».

غال / qāl / قال

غالب / qāleb / [عربی] صفت. سهر کهوتو؛ زال؛ چیر؛ چیر؛ سوار؛ تهیل «تیم غالب؛ تیمی سهر کهوتو»

غالب آمدن/ شدن؛ سهر کهوتن؛ زال/ چیر/ چیر/ تهیل/ سوار بوون «تیم کردستان بر حریف غالب آمد؛ تیمی کوردستان به سهر هاومله کهیدا سهر کهوت».

غالب / qālebe / [عربی] حرف. زور به ی؛ زورتی؛ زورینه ی؛ زورتی؛ فره تری؛ زورمه ی «غالب افراد؛ زوربه ی که سان».

غالبا / qāleban / [عربی] قید. به زوری؛ زور جار؛ زور که رت؛ له زور کاند؛ فره ر؛ فره تر؛ فره تر؛ فره و جار؛ له زور ده مدا «میوه ها غالبا شیرین بودند؛ میوه کان زور تر شیرین بوون».

غالیدن / qālidan / مصدر. لازم. متعدی. [قدیمی]

لازم. ۱. گلما ن؛ پلکان؛ په رخان؛ گه وزان؛ تلدان؛ تل خوار دنوه □ متعدی. ۲. گلما ندن؛ گلما ندن؛ پلکا ندن؛ په رخان دن؛ گه وزان دن؛ تلان دنه وه؛ تلنه ی؛ تلنای؛ پلکا ندن؛ پلان دن؛ تل پیدان.

غامض / qāmez / [عربی] صفت. ئالوز؛ دژوار؛ ئاریشه؛ پیچه لاو پیچ؛ پیچه لپیچ؛ گران؛ سهخت «مسأله ی غامض؛ گرفتی دژوار».

غان و غون / qān-o-qûn / صوت. گرم و گال؛ گغ و بف؛ گال و بوغر؛ گال و بوغ؛ دهنگ و قسه ی زارو ی ساوا که تازه زمان ده گری.

غاوشنگ / qāvšang / اسم. ۱. گارام؛ گارم؛ گاراپ؛ گارانه؛ گالوک؛ تهیاخ؛ په یاخ؛ په یاغ؛ مساس؛ مساسک؛ مساسه؛ مه ساسه؛ دارده سستی

غدهی درونریز: لوو/ دژینی ناورپژ؛ رژینی که هورمون دروست ده کا و گشت یان بهشیکی ده رژيته نیو خوین و له خوینه وه ده گاته نه ندای خوی و کاردانه وه یه ک به دی دینی: غدهی بسته

غدهی زیرزبانی: لوو/ دژینی ژیرزبانی؛ جووتیک رژینی لیکه له ژیر زماندا. غدهی زیرزمینی: سه لک؛ سه لکه؛ سه رک؛ لکی بنه رزی؛ بنی هه لتوقای ریشه و لاسکی ژیر زه ویدا.

غدهی عرق: لوو/ دژینی ئارهق؛ رژینی بن پیستی گوانداران که ئارهق دهرده دا. غدهی فوق کلیه: لوو/ دژینی سه رولک؛ جووتیک لووی ناورپژ که له برپه داراندا ده که ویته سه ر هه ردووک گورجیله وه.

غدير / qdīr [عربی] عید غدير، عید غذا / qazā [ها؛ اغیه]؛ [عربی] / اسم، خوراک؛ خوه راک؛ خواردن؛ خواردنی؛ وارده؛ بژیو: ۱. غهزا؛ خواردمه نی؛ وارده مه نی؛ هه رچیک بخورئ «غذای خرگوش هویج است؛ خوراکي كه رویشك گیزه ره» ۲. چیشته؛ چشت؛ چاشتی؛ گرار؛ گیرمی؛ گیرمی؛ گرار؛ ئه وه ی وه ک خواردنیکی سه ره کی (تاشت، فراوین و شیو) ده خورئ و زیاتر تیکه لیک له چهنده خواردمه نیه «تا یک ماه غذای ما شده بود نان و دوغ؛ تا مانگیك خواردنمان هه ر نان و دؤ بوو».

غذای روح: [مجازی] / ئارامی گیان؛ سوکنایی دل؛ خوراکي گیان؛ هوی خویشی و دلنایی. غذا کشیدن: چیشته / غهزا تی کردن؛ چاشته ره که رده ی؛ چیشته دا کردن بؤ دانان له سه ر سفره.

غذائي / qazā'i [عربی] غذایی غذائیت / qazā'īyyat [از عربی] / اسم، بژیه نی؛ دؤخ و چۆنیه تی خوراک، له باری بایه خی خوراکیه وه «غذائیت گوشت خیلی زیاد است؛ گوشت

بژیه نیکی باشه».

غذاخوری^۱ / qazāxori [ها؛ [عربی] / فارسی] / اسم، چیشته خانه؛ خواردنگه؛ شوینی تایبته بؤ خواردن و خواردنه وه به پاره (وه ک کافه، قاوه خانه، ره ستوران و ...).

غذاخوری^۲: صفت. چیشته خوری؛ غهزا خوری؛ چاشت وارده ی؛ پیوه نیدار یان سه ر به نان خواردن «میز غذاخوری؛ میزی چیشته خوری».

غذایی / qazāyi [عربی] / صفت. خوراکي؛ پیخوری؛ چیشتی؛ وه رکوت؛ سه ر به خوراک «مواد غذایی؛ کمک غذایی؛ ماکي خوراکي؛ یارمه تی خوراکي»؛ غذائی

غر / qor [اسم، [گفتاری] ۱. /ها/ بۆله؛ بۆله بۆل؛ پرته؛ پرته پرت؛ خوته؛ خوته خوت؛ قۆر؛ قوته؛ خوته و بۆله؛ گازه؛ لنده؛ پرته و بۆله؛ قسه یه ک به نیشانه ی وه ره زی یان دل ئیشاوی که له بهر خۆوه ده گوترئ و که سی تی ناگا: غر- ۲. قُر □ غر زدن: بۆلاندن؛ بۆله بۆل کردن؛ پرته و بۆله کردن؛ بۆلنه ی؛ بۆلنای؛ قۆره قۆر کردن؛ وه ره زی یان دل ئیشاوی خۆ دهر برین «مرتب غر می زد که چرا کار را راه نمی اندازید: هه ر ده ییولاند که بۆکاره که رئ ناخن»؛ غر- غر کردن غرا / qarrā [عربی] / صفت. [ادبی] بهقه وه ت؛ به پرشت؛ سه رنج راکیش؛ شاراندی (ته نیا له مه ر وتاریبژی و قسه کردنه وه به کار ده روا) «نطق غرا: وتاری به پرشت».

غرائب / qarā'eb [عربی] غرایب غرائز / qarā'ez [عربی] غرایز غراب / qorāb [عربی] / اسم، ۱. /ها/ کلاغ سیاہ ۲. [نجوم] ویتنه یه کی گه ردوونی و که تمیشک له ئاسمانی باشووری که بریتی له چوار ئه ستیره یه.

غرايت / qarābat [ها؛ [عربی] / اسم، [ادبی] ۱. سهیری؛ سه رسووړ ماوی ۲. [نامتداول] بینگانه یی؛ نامویی؛ غهواره یی.

بوونه‌وی ورد له درشت به بېژنگ، که و
یان ... ۲. [ججازی] وه‌انرانی ناله‌بار له
کوټه‌لیک «در عرض یک هفته افراد نامناسب
غربال شدند و در کلاس فقط ۱۲ نفر ماندند: له
هفته‌یه کدا گه‌ند و گوټال دابېژان و ته‌نیا ۱۲
که‌س، له که‌لسدا مانه‌ه».

غربال بند / qarbālband، ها؛ ان: / عربی / فارسی
 اسم. ۱. بیژنگه؛ بیژنگ ساز؛ کهوپیچ؛ که سی که
 کاری دروست کردنی بیژنگه ۲. [مجازی]
 قهره چی؛ کوئی؛ کاوئی؛ کاوولی * غریبل بند
 غربت / qorbat: / عربی / اسم. ۱. دووروه لات؛
 دوورولات؛ غوربه ت؛ جیگهی دوور له زی دی
 که سیک ۲. غهربی؛ دوورولاتی؛ دووروه لات ی.
 غربتی / qorbatî، ها: / عربی / صفت. / تعریض،
 گفتاری / نامه؛ نه نام؛ نه شناس؛ ینگانه.

غربزدگی / qarbzadegi: عربی/ فارسی/ اسم.
 پرژاوا بردهبی؛ پرژاوا بردویی؛ دۆخ یان چۆنیه تی
 پرۆچ چوون و هه‌لخه‌له‌تان به‌رواله‌ت و زه‌رق و
 به‌رقی، پرژاوا.

غریزده / qarbzade, -ها؛ -گان: / عربی / فارسی |
 صفت. پُرژاوا برده؛ پُرژاوا بر دوو؛ تووشی هورووژمی
 رامیاری، فره رهنگی یان ئابووری ولاتانی پُرژاوا.
 غریب ستیزی / qarbzsetîzi: / عربی / فارسی | اسم.
 کار یان رموتی دژایه تی کردن له گهل دهسه لاتنی
 رامیاری یان بابه خنگه لی کۆمه لایه تی رۆژاوادا.

ههروه‌ها: غرښتيز
 غرښ گرايي / qarbgerāyî [عربي/فارسي] اسم،
 هوږگري و شوڼه‌پاي له شينوازي ژبان، بابه‌خي
 فته‌نگي بان روانگهي رامباري روژواو.

هه‌روه‌ها: غه‌ب‌گرا
 غه‌ب‌مه‌و‌ری / qarbmeħvarî : [عربی/سم,
 دۆخ و چۆنیه‌تی هه‌له‌سه‌نگاندانی هه‌موو بایه‌خ و
 فه‌ره‌ه‌نگیک به‌ پێی سه‌نگ و پێوانه‌ی پ‌ژ‌وا.
 هه‌روه‌ها: غه‌ب‌مه‌و‌ر

غربی / qarbî : [عربی] صفت، رۆژاوايي؛

خه‌رار؛ خرار؛ خه‌شه؛ جه‌والی له موو.

گرامات / qarāmāt / : [عربی] جمع گرامت
گرامت / qarāmāt ، ها؛ گرامات: [عربی] / اسم،
تاوان؛ تاوانه؛ سهوس؛ خورومه؛ پوولی که له
حیات، خسار دهری یان و مرده گیردری.

غرامت نامه / qarāmatnāme: [عربی / فارسی]
 ➡ تاوان نامه

غران / qorrān/: صفت. به گورږه، به نهړه؛
به گرمه، به گرمه و هوږ، به خوو یان لیټاتوویی
نه، اندن (شیر غران: شیري به گورږه).

غران: قید۔ بہ گرمہ؛ بہ گورپہ؛ بہ گورہ گور؛
 بہ گرمہ گرم؛ بہ نہر نہر (سیل غران و خروشان پیش
 م، تافت: لافاؤ بہ گرمہ و ہورہ و لنگی دہدا)۔

غرایب / qarāyeb : [عربی] جمعِ غریب؛
غرائب

غرايز / qarāyez / : [عربی] جمع غریزه؛ غرائز
 غرب / qarb / : [عربی] اسم. پڑاوا؛ پڑاڤا؛ پړاوا؛
 هڅوا؛ خړوا؛ خړناو؛ خړنشین؛ خوهرپه‌ران:
 ۱. یه کیک له چوار لای سهره کی که خور
 له‌ویوه ناوا ده‌بی ۲. ولاتانی پړاوا: الف) [مجازی]
 ناوی گشتی ولاتانی ئوروپایی و ئه‌میریکایی (ب)
 به‌شیک له گوی زموین که ده‌که‌ویتنه لای
 پړاوا‌ای هیلې نیوهری گریونیوچه‌وه.

غربا / qorabā: [عربی جمع] جمع غریبه
غرباً / qarban: [عربی] آقید. له رۆژئاواوه؛ له
رۆژاوا؛ له لای خوهرنشینهوه (غرباً محدود است
به رودخانه؛ له رۆژئاواوه ده گاته رووبار).

غربال / qarbāl، ها: [عربی]سم. کارماخ؛ کهو، کهمه؛ کهم؛ کاکیز؛ گلگیر؛ کهرستهی داییزتن؛ کهرستهی کونگون بۆ جیا کردنهووی درشت له ورد؛ هتلهگنک به کونی درشتهو: غریبل

▣ غربال شدن: دابیژران؛ بیژران: ۱. ویژیان؛ شهر دین؛ له بیژنگ دران؛ له هیلهک دران؛ دابیژان؛ وژان؛ بیژان؛ ویجیهی؛ جوی

دروستی له بهر دژمنایه تی که سیک یان لایه نگری له که سیک تر «او به غرض ورزی مشهور است: له رقه بهرایه تیدا به نوابانگه».

غرغر / qorqor ﴿ غر

﴿ غرغر کردن ﴿ غر زدن، غر

غرغو / qorqorū ، ها: / صفت. ﴿ غفاری / بۆله کهر؛ گازه کار؛ خوته و بۆله کهر؛ بۆله بۆل کهر؛ فیتر

بووی نالین و نار: زایه تی دهر برین: قرقرو

غرغره / qerqere, qarqare / عربی / اسم.

غرغره؛ غره غره: ۱. کاری ئاو یان تراوی دهرمان له دهم و گهروو وهردان و شۆردنی

قورگ و بن زار «شبها پیش از خواب غرغره کنيد:

شewan پیش خهو غره غره بکه» ۲. تراوی

تایهت بۆ شۆردنی دهم و گهروو «برایتان غره غره

هم نوشتام: غره غره شم بۆ نووسیون».

﴿ غرغره کردن: ۱. غره غره کردن؛ ئاو له دهم و

گهروو وهردان «شبها غره غره می کرد: شهوانه

غره غره ی ده کرد» ۲. ﴿ مجازی / کاویژ کردن؛

لازه لاژ کردن؛ رینگانه وه؛ دوویات کردنه وه ی

قسه ی بی سهره بهره و بی مانا.

غرفه / qorfe ، ها: / عربی / اسم. چاوه؛ ههر کام له

باجه، میز، هۆده، ژوور یان هۆله کانی

پیشانگایه ک که بۆ رانانی کالایه کی تایه تی

تهرخان کراوه «غرفه ی کتابهای دانشگاه کردستان:

چاوه ی کتیانی زانستگای کردستان».

غرق / qarq / عربی / صفت. نوقم؛ نقوم؛ نقم؛

نقووم؛ قوم؛ نخرو؛ نووق؛ نوق؛ نقو؛ نقو؛ نوقا؛

قیپ؛ چۆم؛ نقور؛ نوقمه سار: ۱. ژیرئاو که ووتوو به

جوژی که ئیتر دهر چوونی نه بی «غرق شدن

کشتی: نقوم بوونی که شتی» ۲. ﴿ مجازی / خلتان؛

خه لتان؛ خلپان؛ خه لپان؛ قه لوای؛ به ته وای

له گهل شتی کدا تی که ل بووگ «لباش غرق خون

بود: گنجه که ی خلتانی خوین بوو» ۳. ﴿ کنایی /

یه کجار ده سه ویه خه یان گیرۆده ی شتی ک «غرق

کار: نوقمی کار» ۴. ﴿ کنایی / تووشیاری ئه وپه ری

رۆژئاوایی؛ رۆژئاوینه: ۱. / ها: / ان / پیوه ندیدار یان

سه ره به رۆژئاواوه «موسیقی غربی: موسیقای

رۆژئاوایی» ۲. له رۆژئاوادا «کشور غربی: ولاتی

رۆژئاوایی».

غریبل / qarbil: / از عربی ﴿ غریبال

غریبل بند / qarbilband: / از عربی / فارسی ﴿

غریبال بند

غریبلک / qarbilak ، ها: / از عربی / فارسی / اسم.

ئالقه / که مه ی فره مان؛ که رسته ی پی

هه لسووانی ماشین بۆ به راست یان چه پدا

چوون.

غرس / qars: / عربی / اسم. / ادبی / فهرک؛ کار یان

رهوتی نان؛ ناشتن؛ چاندن؛ چه قاندن؛ رۆنایش؛

نایش رۆ؛ چۆکانن؛ نیانی دار یان نه مام «به

مناسبت روز درختکاری هزار نهال را در سقر غرس کردند:

به بۆنه ی رۆزی دارنیانه وه هه زار نهامیان له سه قزدا

نا».

غرش / qorreš / ها: / اسم. گورپه؛ گورپه؛ گور؛

گورمز؛ گورمه؛ گرمه؛ نه په؛ ناره؛ مرپه؛ مهر؛ تاف؛

ته ندووره؛ خومخوم؛ گورپه و هاره؛ نه عره ته

«غرش تندر؛ غرش شیر؛ گرمه ی هه ور؛ گورره ی

شیر».

غرض / qaraz ، ها: / عربی / اسم. ۱. نیاز؛

مه به ست؛ هه نگیزه؛ مه به ستی نه یینی «غرض من

این است که شاید بتوانم کمکی بکنم: مه به ستم ئه ویه

به لکوو بتوانم یارمه تیه ک بدهم» ۲. / اغراض /

﴿ مجازی / قین؛ رق؛ غره ز؛ جونگ؛ دوژمنایه تی

«او نسبت به من غرض دارد: ئه و قینی له منه».

غرض آلود / qarazālūd: / عربی / فارسی / صفت.

رقاوی؛ قیناوی؛ وپرای خواست و نیازی نه یینی و

پتر نار هوا «کسی به این حرفهای غرض آلود توجه

نمی کند: کهس گوێ بهم قسه رقاویانه نادا».

غرض ورزی / qarazvarzî ، ها: / عربی / فارسی /

اسم. رقه به رایه تی؛ قینه رایه تی؛ رقه به ری؛

رکه به ری؛ قین و قینکاری؛ دووری له راستی و

کارتیکه‌ری شتیک «غرق لذت: نوقمی خوشی».

□ غرق شدن: قوم/ قوموم بوون؛ نووقان؛ نقوم بوون؛ نقووم بردن؛ نقم بییه؛ ۱. نوقمه‌سار بوون؛ رۆچوونه ناو تراویک و دهرنه‌هاتنه‌وه ۲. [کنایی] رۆژ له بهر شتیکدا بوون «غرق آن افکار پریشان شدم: نوقمی ئەو بیرە ناسۆرانە بووم».

هه‌روه‌ها: غرق کردن

غرقاب / qarqāb: [عربی/فارسی]/سم، گیتراو؛ گیتزنگه؛ گیتزگیتراو؛ گیتزینه؛ گۆم؛ گۆمۆ؛ گیتجیی؛ ته‌ننوره؛ گه‌راف؛ گه‌راف؛ زفره‌ک؛ زفرک؛ زفرۆک؛ فز؛ شوینیک له ناو که له بهر قوولی سوور ده‌خوا و بۆ خواره‌وه ده‌کش و شیمانیه تییدا نوقم بوون رۆره.

غرقدره / qarqdarre: [عربی/فارسی]/سم، دۆلج که به هۆی ته‌پینی زه‌وی یان هه‌لکشانی ئاو، چووبیته ژیر ئاو.

غرقه / qarqe: [عربی/فارسی] صفت، نوقم؛ نوقوم؛ نووقووم؛ نقم؛ قوموم؛ نخرۆ؛ نوگوم؛ نگوم؛ نگم؛ نووقاو؛ خنکاو؛ خنکیاغ؛ نوقمه‌سار؛ سه‌رنقۆت.

غرنبیدن / qorombidan: غرنبیدن

غرنبیدن / qorombidan, qorombidan: مصدر، لازم، // غرنبیدی: گرماندت؛ می غرنبی: ده‌گرمنیی؛ بغرنب: بگرمنه // گرماندن؛ گرمان؛ گورماندن؛ گرمین؛ گورین؛ گرمه‌ی؛ گرمنا؛ هرمین؛ هورمین؛ شقین؛ هاره‌که‌رده‌ی؛ خورین؛ خورمین؛ شریخنه‌ی؛ شریخنا؛ گرم وهۆر کردن؛ لرمه‌کردن؛ گرمه‌کردن؛ شریخاندن؛ وه‌ک هه‌وره‌گرمه‌یان بووم ده‌نگ لی‌هه‌لسان: گرنبیدن؛ گرمبیدن؛ غرنبیدن

غروب / qurūb, qorūb: [عربی/اسم، ۱. /ها/ خۆرنشین؛ رۆژئاوا؛ رۆژاوا؛ رۆژاڤا؛ هۆراوا؛ زه‌رده‌په‌ر؛ زه‌رده‌له‌په‌ر؛ رۆژه‌په‌ر؛ ویره‌گا؛ ویره‌گا؛ ویره‌گا؛ خۆراوا؛ خه‌راوا؛ خروو؛ ئەنگۆری؛ ئەنگۆره؛ ته‌نگی نوێژی شیوان؛ کۆتایی رۆژ، له نیشتنی هه‌تاو تا تاریک بوونی هه‌وا «غروب

دلربای دریا: خورنیشینی دل‌رفینی زه‌ریا» ۲. ره‌وتی ئاوا بوون؛ گوم بوونی ته‌نگه‌لی ئاسمانی له ئاسماندا «غروب ماه: ئاوابوونی مانگ» ۳. [کنایی] دواپی؛ ئاخو و ئۆخو؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی برانه‌وه و ته‌واو بوونی ره‌وتیک «غروب زندگی: دواپی ژیان».

□ غروب شدن: خۆر ئاوا بوون؛ رۆژاوا بوون؛ خۆرنیشتن؛ خه‌ه‌راوا بوون؛ ئیواره بوون؛ ویره‌گا بییه «عجله کن غروب شد: خیرا که خۆر ئاوا بوو».

غروب کردن: ئاوا بوون؛ ئاڤا بوون؛ وه‌ر په‌ره‌ی؛ نیشتن؛ نیشته‌ی؛ داووسیان؛ پیوار بوونی ته‌نی ئاسمانی له ئاسۆی ئاسماندا.

غروب: قید، ئیواره؛ هیواره؛ هیڤار؛ ئیڤار؛ خۆراوا؛ زه‌رده‌په‌ر؛ هۆراوا؛ خۆرنشین؛ رۆژه‌په‌ر؛ ویره‌گا؛ خه‌راوا؛ ئەنگۆری؛ ئەنگۆره؛ هه‌نگۆر؛ هه‌نگۆره؛ هه‌نگڤار؛ له کاتی رۆژ ئاوا بووندا «غروب بیا پولت را بگیر! ئیواره وه‌ره‌پاره‌که‌ت وه‌رگه‌!».

غرور / qurūr, qorūr: [عربی/اسم، ۱. هه‌ستی سه‌ره‌به‌رز، هه‌ڤیازی یان خۆشحالی که به بۆنه‌ی ده‌ست‌که‌وتنی شتیک به‌دی دیت ۲. سه‌ره‌راز؛ سه‌ره‌به‌رز؛ هورم و بایه‌خیک که شیاهه‌ر که‌ستیک بۆ خۆی دایبئی ۳. [مجازی] خۆبینی؛ خۆبه‌زل‌زانی؛ خۆپه‌سه‌نی؛ قۆره‌ده‌ماخی؛ گه‌فه‌زه‌یه‌ی؛ ده‌مار؛ گه‌وه‌زه‌یه‌ی؛ فیس؛ فیز؛ قوبز؛ بایی؛ هه‌وا؛ کیمخا؛ بسته‌هی؛ قاپانی؛ لووت‌بلندی؛ لووت‌به‌رز؛ مه‌نه‌ر؛ ئاخاویکی؛ که‌پ «غرور برش داشته بود و دیگر خدای خودش را هم بنده نبود: خۆبینی که‌وتبووه سه‌ری و تازه خودای خوشی به‌حق نه‌ده‌ناسی».

□ غرور ملی: سه‌ره‌راز؛ نه‌ته‌وه‌یی؛ هه‌ستی ریز و سه‌ره‌به‌رز به‌ بۆنه‌ی لی‌هاتوویی و بایه‌خی گه‌لی خۆه.

غرور آفرین / qurūrāfarin, qorūr-: [عربی/فارسی] صفت، سه‌ره‌به‌رزیه‌ین؛ سه‌ره‌فرازی‌ده‌ر؛ به‌دییه‌ینه‌ری هه‌ستی

به‌رزده‌ماخی و شانازی.

غرورامیز / -qurûrāmîz, qorûr- / [عربی/فارسی] صفت. سهره‌فرازانه؛ سهره‌برزانه؛ سهربلندانه؛ ویرای هستی سهربرزی و به‌رزده‌ماخی «رفتار غرورامیز: ناکاری سهره‌رازانه».

غرورانگیز / -qurûrangîz, qorûr- / [عربی/فارسی] صفت. سهربرزکر؛ به‌دوخ‌یان چۆنیه‌تیه‌ک که هۆی بزواندنی به‌رزده‌ماخی بی «پیروزی غرورانگیز: سهرکه‌وتنی سهربرزکر».

غرولند / qor-o-lond, - / [اسم/گفتاری] بۆله‌بۆل؛ پرت‌ه‌وبۆله؛ کوفه‌نی؛ برمه؛ بلمه؛ ورته؛ پرت‌ه؛ خته؛ خوته‌وبۆله؛ پرت‌پرت؛ لووت‌و‌پووت؛ لووته‌لووت؛ مق-مق؛ رینگه؛ رینگه‌رنگ؛ فرته؛ پته‌پت؛ رپوه‌رپو؛ پت؛ پت-پت؛ وت-وت؛ خته‌خت؛ پرت‌پرت؛ نق؛ بۆمه؛ بلمه‌بلم؛ برمه‌برم؛ خوته‌خوت؛ خت‌خت؛ رینگه‌رینگ؛ ورده‌قسه‌ی به‌توورپیی یان دل‌مهندی له‌بن‌لیوه‌وه.

□ غرولند کردن: بۆلاندن؛ بۆلاندن؛ بلماندن؛ فلتاندن؛ فرتاندن؛ بۆلنه‌ی؛ بۆلنای؛ کورکان؛ کورکاندن؛ کورکانن؛ پرت‌ه و بۆله‌کردن؛ ورته‌ورت کردن؛ کورکیان؛ گمایش؛ پرتاندن؛ ملنایه‌نه؛ چوو‌قین؛ مرژاندن (بۆ‌سه‌گ)؛ مراندن (بۆ‌سه‌گ). هه‌روه‌ها: **غرولند شنیدن**

غره / qarre- / [عربی] صفت. پشت‌ه‌ستوور؛ پشت‌گهرم؛ له‌خۆ‌بایی؛ غه‌په؛ بایی‌هوا «او به‌برادرش غه‌بود و فکر می‌کرد می‌تواند هر کاری بکند: به‌براکه‌ی پشت‌ه‌ستوور بوو، وای ده‌زانی ده‌توانی هه‌موو کاریک بکا».

غره / qorre- / [عربی/اسم]. ۱. مانگی نوێ؛ مانگی تازه. ۲. سهره‌تای مانگی هه‌یقی «غره‌ی ماه‌شعبان: سهره‌تای مانگی شابان».

غریب / qarîb- / [عربی] صفت. ۱. /غریب/ سهر؛ سهرمه‌ره؛ سهرمه‌ر؛ سهرسوورین؛ سهرسوورینه‌ر؛ سهرسام‌که‌ر؛ هه‌ژهند؛ سۆزه‌ره‌ت؛ سهرزفرین «رفتارش غریب بود و توجه‌هه‌را جلب می‌کرد: ناکاری

سهر‌بوو، سهرنجی هه‌مووی راده‌کیشا» ۲. /لان/ نه‌شناس؛ نه‌ناس؛ نه‌ژناس؛ نامۆ؛ نا‌ئاشنا؛ غه‌ریب «توی آن شهر غریب و بی‌کس بود: له‌و‌شاره‌دا نه‌شناس و بی‌کس بوو».

غریب‌گز / qarîbgaz, - / [عربی/فارسی/اسم] غه‌ریب‌گه‌ز؛ چه‌شنی گه‌نه‌که‌جز پتوه‌دان‌ی له‌که‌سانی نامۆ‌دا ده‌بیته‌هۆی یاو و نه‌خۆشی.

غریبگی / qarîbegî, - / [عربی/فارسی/اسم] نامۆیی؛ غه‌ریبی؛ دوخ‌یان چۆنیه‌تی نه‌ناس بوون.

غریب‌نوازی / qarîbnawâzi, - / [عربی/فارسی/اسم] غه‌ریب‌داری؛ کار و ره‌وتی را‌گرتن و خزمه‌ت‌کردنی نامۆ‌یان. هه‌روه‌ها: **غریب‌نواز**

غریبه / qarîbe, - / [عربی] صفت. نه‌ناس؛ ۱. نامۆ؛ غه‌واره؛ هافی «در آنجا غریبه‌بود و کسی را نمی‌شناخت: ده‌ویدا نامۆ‌بوو، که‌سی نه‌ده‌ناسی» ۲. /غربا/ بیانی؛ بیانه؛ نه‌ناسراو؛ نه‌ناسیاو؛ غه‌ریبه «آدم غریبه‌را به‌خانه‌راه‌نده! دهرگا له‌مرۆی بیانی مه‌که‌وه!».

غریبی / qarîbî, - / [عربی/اسم] غه‌ریبی؛ نه‌ناسیاوی؛ دوخ‌یان چۆنیه‌تی نامۆ‌بوون.

□ غریبی کردن: غه‌ریبی / نامۆیی کردن؛ ۱. به‌هۆی که‌س نه‌ناسینه‌وه، بی‌تاقه‌ت و دل‌تەنگ بوون ۲. به‌هۆی نه‌ناسینی شوین و جیگای ده‌ور و به‌روه‌ه، مات و کز بوون و دوور‌گرتن.

غریدن / qorrîdan, - / مصدر. لازم. // غریدی: نه‌راندت؛ می‌غری: ده‌نه‌رینی؛ بغر(غرش‌کن)؛ بنه‌رینه‌ // نه‌راندن؛ نه‌رانن؛ نه‌ران؛ گرمانن؛ گرمانن؛ گرمین؛ گورمین؛ گوراندن؛ گورران؛ گوران؛ گومین؛ مه‌رژین؛ هرمرژاندن؛ گورژان؛ هرمرژین؛ گورژین؛ گورمژین (بۆ‌شیر)؛ مران؛ مراندن؛ مرانن؛ خورپان؛ گومگومین؛ نه‌په‌ی؛ نه‌پای؛ نه‌رپین؛ ده‌نگی بۆر و به‌رز ده‌ره‌ینان.

■ صفت فاعلی: غرت‌ده (ـ) / صفت مفعولی: غریده (ـ) / مصدر منفی: نغرت‌یدن (نه‌نه‌راندن)

یەكجاری كرد.

غزلسرا / qazalsarā، ها: یان: / [عربی/ فارسی] صفت. غزەلەلبیژ: غەزەلەهۆن «شاعر غزلسرا:

شاعیری غەزەلبیژ». هەروەها: غزلسرائی

غزلیات / qazaliyyāt: [عربی] جمع غزل

غزنوی / qaznavî: [عربی] صفت. غەزنەوی: پیوەندیدار یان سەر بە غەزنە (غەزنەین) لە ئەفغانستان.

غزوات / qazavāt: [عربی] جمع غزو

غزو / qazve، ها: غزوات: / [عربی/ اسم] غەزو: هەر یەکە لە شەپەکانی پەیغەمبەری ئیسلام لەگەڵ دوژمناندا.

غۆب / qoqb: / [اسم] بۆل: بۆلە: گەبەل: گلارە: دەنکەترئ: لێتەرئ: گلوەترئ: بۆلە هەنگوور: تلیاتری.

غۆ- غۆ / qejqej: صوت. قژ-قژ: قژەقژ: ژەوژ: کرچەکرچ: قرچەقرچ: دەنگی خولانەووی شتیکی لە سەر تەوهرەیی خۆی (وەک لاوڵا یان چەرخ ...): قژ-قژ

غۆگاو / qajgāv: / [اسم] غەژگا: گای زلی ناوچەیی تەبەت و بەرزاییەکانی ئەو ولاتە، بە ڕەنگی قاوویی مەیلەو ڕەش، کەویەکانی جەستەیان چکۆلەترە و باریشیان پێ دەکێشن: یاک

غسال / qassāl، ها: ان: / [عربی] صفت. مردووئشۆر: مردەشۆر: مەردەشۆر: کەسیک کە مردوان دەشوات.

غسالخانە / qassālkhāne، ها: / [عربی/ فارسی/ اسم] مردووئشۆرخانە: مردەشۆرخانە: مەردەشۆرخانە: بینایەکی سەرگیراو لە سەر قەبران یا خۆ لە مزگەوت، مردووی تێدا دەشۆن و غوسلی دەدەن.

غسل / qosl، ها: / [عربی/ اسم] غوسل: کاری خۆ شستن بە ئاو بە ڕێوڕەسمیکی تایبەتی بۆ پاکێ و نزیکێ بە خوداو.

غسل ارتماسی: غوسل بە شیوەی قوم بوون لە

غریزه / qarîze، ها: غرایز: / [عربی/ اسم] خۆماک: غەریزه: ۱. توانایی، لێهاتووی و باری سروشتی یان میراتی لە هەر شتیکی ۲. هۆکاری سروشتی یان ژینیکیکی بۆ کردووە و کاردانەوگەلی خۆبەخۆیی.

غریزی / qarîzi: / [عربی] صفت. خۆماکی: غەریزی: پیوەندیدار یان سەر بە غەریزه (عمل غریزی: کاری خوماکی).

غریزی: قید. خۆماکی: غەریزی: بە بۆنەیی غەریزه (او غریزی عمل می‌کرد: خوماکی دەجوولاو).

غریق / qarîq: [عربی] صفت. نقوم: نقوم: نقومسار: نقم‌بوو: ۱. خنکاو: نووقاو ۲. [کنایی] یەكجار نزیک و تێکەلاوی شتیکی «غریق رحمت: نوقمی ڕەحمەت».

غریو / qarîv: / [اسم] هارە: گوپە: هەرا: گرمە: هاوار: هۆل: زەنا: نەپە: قریپ: هەرا و هاوار: دەنگی بەرز و بە ھەیبەت «غریو رودخانه: هارەیی چەم».

غزا / qazā: / [عربی/ اسم] غەزا: شەپ بۆ موسلمان کردنی خەلک.

غزال / qazāl، ها: ان: / [عربی/ اسم] کەژال: خەزال: خەزال: کەژەل: غەزال: غەزال: مەرال: ئاسک: ئاس: مامز: کارمامز: مامبز: بانبز: ئاھوو: ئاھی: مەبرە: جەیران: گیاندارێکی گوانداری گیاخۆری جووت سمە، بە قەد بزنیکی دەبی، دەست و پێی بلند و باریک و لەشی کەم‌تووکە.

غزل / qazal، ها: غزلیات: / [عربی/ اسم] غەزەل: ۱. ھەلبەستەیکە پتر بە ۷ تا ۱۳ بەیتەو، ھەموو لە سەر یەك کیش و یەك سەروا ۲. شیعری ئەویندارانە.

غزل خداحافظی را خواندن: [کنایی] مالاوایی یەكجاری کردن: ڕوو کردنە ڕەشەبا: بۆ ھەمیشە چوون یان مردن «شاعر ما ھم غزل خداحافظی را خواند: شاعیری ئێمەش مالاوایی

ئاۋدا.

غسل تریبی: غوسل به شیوهی شۆردنی سەر و مل، پاشان نیوهی راست و دواخر نیوهی چەپی لەش.

غسل تعمید: شۆردنی لەش به ئاو پیندا کردن یان پرشانی ئاوی پیروژ به رێ و ڕەسمیکی تاییبەت بۆ وەرگرتنی دین به تاییبەت دینی مەسیح.

□ غسل دادن: غوسل کردن/ دان؛ شۆردن «تا او را غسل بدهند بقیه ترتیب قبرش را داده‌اند: ههتا غوسلی بکەن، ئەوانی تری قەبریان بۆ کەندوو». غسل کردن: غوسل کردن؛ لەش پیسی دەر کردن «غسل کرد و آماده‌ی نماز خواندن شد: غوسلی کرد و بۆ نوێژ ساز بوو».

غش / qāš / [عربی/سم. ۱. کەوش؛ شۆبه؛ غەش؛ خەش؛ گوەش؛ لە هۆش چوون به هۆی ترس، نەخۆشی یان ماندوووبەتی ۲. فئ؛ فەرکەم؛ پەرکەم؛ خوو؛ خووداری؛ خوداری؛ گەشکە؛ سەرە.

□ غش کردن: بوورانه‌وه؛ بووردنه‌وه؛ بوردنه‌وه؛ بوورینه‌وه؛ دل بوورانه‌وه؛ دل بوورین؛ کەوشین؛ بی‌هۆش بوون؛ لە هۆش خۆ چوون؛ دلچوون؛ وێردەبوه؛ دل تەپین؛ چ وئ شیە؛ لیویان (لە فیدا)؛ لەسەر خۆ چوونی کتوپری و کەم خایەن.

غش / qeš, qāš / [عربی/سم. خەوش؛ خەش؛ ۱. تیکەلاوی؛ ئاوێتەیی؛ دۆخی تیچوون و لێ زیاد بوونی شتی قەلب و بێ‌بایەخ لەگەڵ شتیکی گرانابایدا ۲. غەوش؛ دلو؛ خەوشداری.

□ غش داشتن: به خەوش بوون؛ خەوشدار بوون؛ خەشدار بوون.

غشا / qešā / [عربی/سم. کاژ؛ تۆخ؛ توپک؛ تۆژال؛ تووژال؛ لۆخ؛ ۱. /ها/ پیستی زۆر ناسک ۲. کاژی؛ ناوپه‌نچک؛ پەردەیه‌کی ناسک که ئەندامانی ناو سەک (وەک سی، دل، گورچیلە)

دادە‌گرت.

غشانی / qešā'i / [عربی] غشایی

غشایی / qešā'i / [عربی] صفت. کاژی؛ تۆخی؛ تۆژالی؛ تووژالی؛ لۆخی؛ ۱. پێوە‌نیدار یان سەر به کاژ‌هه «بافت غشایی: شانە‌ی کاژی» ۲. [گیاه‌شناسی] ناسک، ڕوون و پتر نەرم

۳. پیست‌ناسا؛ وەکوو پیست * غشائی

غش غش / qašqaš / [صوت. /گفتاری/ قاقا؛ تریقه‌تریق؛ دەنگی بەرز ی پیکەنین.

غشگیر / qašgîr / [عربی/فارسی/سم. کتییگر؛ ئامیزیک به شیوهی دوو پەرە‌ی پال به پالی یەک، لە چێو، کانزا یان پلاستیک بۆ راست راگرتنی رزنی کتیبان لە کتیبخانه‌دا: فرازه: کتایگیر

غش و ریسە / qaš-o-rîse / [عربی/فارسی/سم. /گفتاری/ پیران؛ ئالە؛ دۆخ یان چۆنیەتی ناو زک بران و پێچ لە خۆدانی لە پەستا لە بەر پیکەنین یان گریانی زۆر.

□ غش و ریسە رفتن: پیران کردن/ بردنه‌وه؛ ناو سەک بریان؛ تووشی پیران هاتن «داشتند از تماشای سر و وضع من غش و ریسە می‌رفتند: لە تەماشای سەر و سە‌کوتم خەریک بوون پیرانیان دە‌کرد».

غشی / qašî / [عربی] صفت. /گفتاری/ فیدار؛ خوودار؛ سەرە‌ی؛ تووشیاری نەخۆشینی فئ (معلوم شد داماد غشی است: دەرکەوت زواکە فیدارە).

غصب / qasb / [عربی/سم. داگیر؛ واگیر؛ راسەر؛ زەوت؛ زەبەت؛ قەووت؛ چوپ؛ یار‌ه‌وز؛ کار و ڕەوتی دەست‌گرتنە سەر شتی‌کدا بە‌بێ‌ ڕەزای خاوەنە‌کە‌ی.

□ غصب کردن: داگیر کردن؛ لە‌ه‌اندن؛ زەوت کردن؛ قە‌چماندن؛ راسەر کردن؛ بە‌زۆر ساندن؛ ئە‌رە‌گیرتە‌ی؛ دە‌ست به‌ سە‌ردا‌گرتن. هە‌روه‌ها: غصب شدن

خیلی غصه‌دار بود: داستانه‌ک‌ی زور خه‌مین بوو).
هه‌روه‌ها: غصه‌دار بودن؛ غصه‌دار شدن؛ غصه‌دار کردن

غضب / qazab، ها: [عربی/سم. توورپ‌یی؛ ئازر؛ ئه‌رنا؛ خه‌ز؛ به‌هه‌ج؛ برووت؛ جونگ؛ شیپور؛ هیرس؛ خه‌سم؛ خشم؛ خه‌ید؛ قین؛ قینی؛ رق؛ پک؛ گژ؛ غه‌یز؛ وهرد؛ خه‌ز؛ راگه‌شی.

□ غضب کردن: (لین) توورپ‌ه‌ بوون؛ ئالوز بوون؛ قه‌لس بوون؛ خه‌یدین؛ غه‌یدین؛ خه‌زرین؛ غه‌زرین؛ رق هه‌ستان؛ وه‌ رق‌ه‌وه‌ چوون؛ پک‌گرتن (دیزور رییس به‌ ما غضب کرد: دوینن سهرۆک لیمان توورپ‌ه‌ بوو).

غضب آلود / qazabālūd: [عربی/فارسی] صفت. رقاوی؛ قه‌لسانه؛ به‌ رق‌ه‌وه؛ به‌ پک‌ه‌وه؛ به‌ قینه‌وه؛ به‌ توورپ‌ه‌یه‌وه؛ به‌ تیکورگ؛ خه‌زریو؛ به‌هه‌جوک؛ پک‌هه‌ستاو؛ پک‌نه‌ستوو؛ قرمپر (صدای غضب‌آلود: ده‌نگی رقاوی).

غضبناک / qazabnāk: [عربی/فارسی] صفت. توورپ‌ه‌؛ ئازری؛ گرگین؛ سل؛ مؤر؛ رقاوی؛ رqn؛ رقدار؛ رکن؛ رکؤ؛ رقدار؛ قیندار؛ قه‌لس؛ به‌هه‌جوک؛ رق‌هه‌ستاو؛ به‌پک؛ قه‌رس؛ جازز؛ قالس؛ پک‌هه‌ستای (با لحنی غضبناک پرسید: به‌ زمانیکی توورپ‌ه‌ه‌ه‌ پرسى).

غضروف / qozrûf، ها: [عربی/سم. کرؤژنه؛ کرؤژه؛ کرؤژنه؛ کرؤچه‌نه؛ کرؤچه‌نه؛ کره‌چؤلئ؛ کرپاکراکه؛ کراکه؛ کرؤژله؛ کرپاکراکه؛ کرکرتوک؛ کرکرتوک؛ کرکرتوک؛ کرکرتوک؛ قرتینه؛ قرتینه؛ قرتینه؛ قرتینه؛ خرؤچک؛ خرینچک؛ خرته؛ خرمووتک؛ خرمووته؛ خرموچک؛ خرته‌ک؛ خرینک؛ زه‌نگه‌لور؛ کهرکهریک؛ کورکورؤژه؛ کرکهر؛ کرتک؛ کرت؛ کرپاک؛ کرکرتوک؛ کرکرتوک؛ هه‌ستی کؤژ؛ چه‌شینک‌ شانه‌ی پیوه‌ندی نه‌رمتر له‌ ئیسک‌ که‌ سهرچاوه‌ی شانه‌ی ئیسک‌ه‌.

غضروفي / qozrûfi: [عربی] صفت. کرکرتوک‌یی؛

غصباً / qasban: [عربی] آقید. به‌ زور؛ زوری؛ زوره‌ک‌ی؛ داگیرکهرانه؛ زورکارانه (غصباً آنجا را مالک شد: به‌ زور بوو به‌ خاوه‌نی نه‌ی).

غصبی / qasbî: [عربی] صفت. داگیرکراو؛ قه‌گرتی؛ هه‌ستوک؛ نه‌ستیندارو؛ زه‌وتی (مال غصبی: مالی داگیرکراو).

غصه / qosse، ها: [عربی/سم. خه‌م؛ غه‌م؛ خه‌فت؛ خه‌مگینی؛ جخار؛ جه‌خار؛ جغار؛ مه‌ینه‌ت؛ مه‌ینه‌تی؛ که‌سه‌ر؛ کول؛ کول؛ مؤژه؛ گژم؛ مق؛ کؤشان؛ نه‌ندؤ؛ نه‌نو؛ نه‌نؤ؛ په‌ژاره؛ خوسه؛ موروز؛ تانؤت؛ ئالوز؛ ئالوز؛ ئالوس؛ حه‌ژمه‌ت؛ کهرب؛ کوزیرک؛ په‌ریشانی به‌ هؤی له‌ ده‌سدانی شتیک‌ یان‌ که‌وتنه‌ ناو‌ باریکی ناله‌باره‌وه‌.

□ غصه‌خوردن: خه‌فت‌خواردن؛ خه‌م‌خواردن؛ ته‌میان؛ خه‌فت/خه‌م‌چوونه‌دل (به‌ خاطر پرسش خیلی غصه‌مى خورد: بؤ کورپ‌ه‌ک‌ی زوری خه‌فت‌ده‌خوارد).

غصه‌دادن: خه‌فت/خه‌م‌کردنه‌دل؛ خه‌فت‌(بی‌دان)؛ دلته‌نگ‌کردن؛ خه‌فت‌تبارکردن؛ مه‌ینه‌ت‌دان (خیلی پدر و مادرش را غصه‌داد: زور خه‌می کرده‌دلی دایک‌و‌بابی).

غصه‌داشتن: خه‌فت‌هه‌بوون؛ ۱. خه‌فت‌تبار بوون؛ خه‌مبار بوون؛ خه‌م‌له‌دل‌بار بوون (قدر یک‌کوه‌غصه‌دارم: به‌ قه‌د کتوینک‌ خه‌فت‌تبارم). ۲. خه‌م/خه‌فت/په‌ژاره؛ نه‌ندؤ‌ویستن؛ بوونه‌هؤی خه‌م‌و‌خه‌فت (آخر این هم‌غصه‌دارد؟! ناخه‌ر نه‌مه‌یش خه‌می ده‌ی!؟).

غصه‌ی کسی شدن: خه‌مبار/خه‌فت‌تبار بوون؛ په‌ژاره‌داگرتن؛ پی‌ناخؤش‌بوون (وقتی خبر ناخوشی‌اش را شنیدم خیلی غصه‌ام شد: کاتی هه‌والی ناساغیه‌ک‌ه‌یم بیست زور خه‌مبار بووم).

غصه‌دار / qossedâr: [عربی/فارسی] صفت. خه‌مین؛ خه‌مین؛ خه‌فت‌تبار؛ خه‌فت‌تدار؛ خه‌مبار؛ ته‌مبار؛ دلته‌نگ؛ په‌رؤش؛ جهرگاوس (داستانش

کر کرگاهه یی؛ کر کرک؛ کرؤژنه یی؛ کرؤچه نه یی؛
خرمووچکی؛ کر کرؤچکه یی؛ ۱. له جنسی
کرؤژنه ۲. له بیجی کرؤژنه.

غفران / qofrān: [عربی/اسم/ادبی] لی-بواری؛
لی-خۆشبووی؛ لی-بوردووی؛ لی-بوردیه یی.

غفلت / qeflat, qaflat, ها: [عربی/اسم/اسم]
بی-هۆشی؛ بی-ئاگایی؛ دۆخ یان چۆنیه تی خافلان؛
سه و خان «غفلت موجب پشیمانی است: ئاخری
بی-هۆشی په شیمانیه».

غفلت کردن: خافل بوون؛ ئاگا/هۆش (لی)
بران؛ بی-ئاگایی کردن؛ بی-های کردن «اگر غفلت
بکنم، از دستم می رود: ئەگەر هۆشم لی بیری له
کېسم ئەچم».

غفلتا / qeflatan, qaflatan: [عربی] قید. له پرا؛
له پرا؛ له پرا؛ ناگا؛ ناگا؛ ناگه هان؛ بی-خه بهر؛
بی-ئاگا؛ کوت پر؛ کوت و پر؛ نه کاو؛ گز و گوم؛ گز و
گومبه؛ ناخلاف «غفلتا پایم لیز خورده: له پرا قاجم
هه لخر».

غفيله / qofeyle: [عربی] نماز غفيله، نماز
غل / qol, ها: [عربی/اسم/قدیمی] کۆت؛ سئدم؛
پتوهند؛ په یوهند؛ پابه ند؛ پاشبه ن؛ خه لیلی؛
به ندیکی ئاسنین که له مل و ده ست و پای
دیلیان ده کرد «این عکس، میرزا رضا کرمانی را با غل
و زنجیر نشان می دهد: ئەم وێنه، میرزا رەزا کرمانی به
کۆت و زنجیره وه پیشان دهدات».

غلا / qalā: [عربی/اسم/ادبی] قاتی؛ قات و بری؛
قات و قری؛ نیز؛ سوڤ؛ گرانی به بۆنه ی نه بوونی
پیته و، به تایبته خوارده مه نیه وه.

غلات / qallāt: [عربی] جمع غله
غلاف / qalāf, ها: [عربی/اسم] قلیف؛ قلاف؛
کالان؛ کیلان؛ کافلان؛ ۱. پۆشه ن یان به رگی
ئامراز تیژ (وهک شیر، خه نچه ر یان چه قو)
۲. توپکل و پۆشه نی له چه رم، په لاستیک یان
مقه با بۆ کتیب، عینه ک و... ۳. «گیاه شناسی»
تۆکل؛ توپکل؛ پۆشه نی بری دانه وێله (وهک

باقله و لووبیا) ۴. [جانورشناسی] جیتی کۆبوونه وه ی
چنگ و ناخونی بری له گیانه وه ران (وهک پشيله
و شیر) له سه ر په نجه یاندا.

غلاف کردن: ۱. کالان کردن؛ قلیف کردن
«شمشیرت را غلاف کن! شیره که ت کالان که!»
۲. [کنایه] متقه بران؛ ده مکوت بوون؛ قولف
کردن؛ له ترسان یان له هه ره شه و گوهر شه،
بی-ده نگ بوون و پاشگه ز کردن «تا دوستانم را
دید، غلاف کرد: هه ره هه واله کانمی دیت، منه قی
برا».

غلافی / qalāfi: [عربی] صفت. کالانی؛ قلیفی؛
۱. وه کوو قلیف ۲. کالاندار؛ به کالانه وه.

غلام / qolām, ها: ان: [عربی/اسم] خولام؛
غولام؛ لیز؛ خولکه: ۱. کۆيله؛ کۆيله؛ کۆيله؛
کۆلی؛ به نده؛ به نی؛ به رده ۲. [قدیمی] نۆکه ر؛
هژمه؛ هه شه مه ت؛ خرمه تکار.

غلام حلقه به گوش: [مجازی] نۆکه ری
ده سه ته سینه؛ ئەوه ی راده ستی ده سه توور و
خرمه تی که سییک بی و له خۆیه وه هیه چ
ده سه ته لاتیکی نه بی.

غلام خانه زاد: خانه زا؛ خانه زاد؛ خانه زاو؛
خانه زای؛ کۆيله و خولامی که ماله ئاغادا
هاتۆته دنیاوه و گه وره بووه.

غلامانه / qolāmāne: [عربی/فارسی/اسم]
شاگردانه؛ هبوودی؛ ئاوه لانه؛ چیستانه؛
ده سه تخۆشانه؛ ده سه خوه شانه؛ پاره یه ک بو
به رده ست یان شاگردی دووکان.

غلامبچه / qolāmbāčce, ها: گان: [عربی/
فارسی/اسم/قدیمی] لیز؛ به رده ست؛ وه رده س؛
کورپژگه یان تازه لوی که له مالیکیدا
خرمه تکاری ده کرد و به تایبته چاوه دیری له
مندالانی به ئەستۆ بوو.

غلام گردش / qolāmgardeš, ها: [عربی/
فارسی/اسم/قدیمی] به ره یوان؛ خولام گه رده ش؛
به هیوانی؛ بانیزه؛ بانجیله؛ ئەنوا؛ بیرایی؛

تلیانهوه؛ گریل بین؛ خلیره و بوون؛ گوریل
بین؛ گل خواردن؛ تلتای؛ تلهوه بیهی؛
تلاوتلی که ردهی؛ تل / تلی واردی.

غلطان / qaltān / : صفت. خلار؛ خل؛ خلور؛ خولور؛
دؤل؛ تلور؛ گلور؛ گلیر؛ گولور؛ به خول؛ به گل و
خول؛ خل خور؛ گل خور؛ وتوز؛ ئوتوز؛ ئوتوس؛
تلار؛ گلاره وه بوو «دانه ی غلطان؛ دهنکی خلار»:

غلطان

غلطانندن / qaltāndan / : مصدر. متعدی. // غلطانندی:
تلاندتهوه؛ می غلطانی: ده تلینیهوه؛ بغلتان؛ بتلینهوه//
تلاندنهوه؛ تلانهوه؛ تلاندن؛ تلانن؛ هه لپلانن؛
بزواتن؛ پلاندن؛ پلانن؛ پلانن؛ پلاننهوه؛ پلکانن؛
گلاندن؛ تل کردن؛ گریل کرن؛ جاله کردن؛
گلار کردنهوه؛ خلور کردنهوه؛ وتوز کردنهوه؛
گیران؛ گهوزاندن؛ گه فزاندن؛ گلماندن؛
گلگهوزاندن؛ خولوپاندن؛ خولوپانن؛ خه ولاندن؛
گندرانندن؛ فهزلاندن؛ وه تاندن؛ غه لتانن؛
تلنهی؛ تلنای؛ نهوه تلنهی؛ تلنایوه؛ فرقراندن؛
جوولاندن و ریختنی شتیکی خر یان گرؤقه
له سهر رووبه پیک؛ غلطانندن. ههروهه: غلطانندی
■ صفت فاعلی: غلطاننده (تلینهروهه) / صفت
مفعولی: غلطانده (تلینراوه) / مصدر منفی: نغلطانندن
(نه تلاندنهوه)

غلتنک / qaltak / : ها / : اسم. قهنهک؛ گریل؛
۱. که ره سهیهک بریتی له یهک یان چهن
گرؤقه که به تلانهوه به سهر رووبه ریکدا تهختی
دهکا یان دهپهستیوی: نورد۱ ۲. که ره سه یان
ئامیریکی وای بؤ جوولاندنهوهی شتیکی * غلطق
غلتنکی / qaltaki / : صفت. قهنهکی: ۱. به بیجمی
قهنهک ۲. به قهنه که وه؛ قهنه کدار * غلطقکی

غلط و واغلط / qalt-o-vāqalt / : اسم. [گفتاری]
تلاوتل؛ تلاوتلی؛ گل و خول؛ گلور گل؛ خله خل؛
گلان و خولان؛ تل بهم لا و بهو لادا: غلط و
واغلط. ههروهه: غلط و واغلط زدن
غلتنیدن / qaltidan / : مصدر. لازم. // غلتنیدی:

هه یوانیک له پیشه وهی مال که ده لاقه ی
ژووره کانی پی بخوا و پروانیتته سهر حهوش و
دهر و باندا.

غلامی / qolāmī / : [عربی] / اسم. خولامی؛
خولامه تی: ۱. کویله بی؛ کویله تی؛ کویله بی
«یوسف را در مصر به غلامی فروختند: یوسفیان به
کویله بی له میسر دا فرؤت» ۲. نؤکه ری؛
خزمه تکاری؛ بار یان چۆنیه تی خولام بوون.

□ غلامی کسی را کردن: نؤکه ری که سیک
کردن؛ خولامی که سیک کردن «اگر این کار
درست بشود غلامی تان را می کنم: نه گهر نه م کاره
ریکی بیٹ، نؤکه ریتان ده که م».

غلبکن / qalbkan / : ها / : [؟] / اسم. [قدیمی]
دهر مه جیل؛ دهر مه جیل؛ دهر وه جله؛ په نه ره ی
کون-کون له دار که نه و دیوی لی دیاره.

غلبه / qalabe / : [عربی] / اسم. سهر که و تووی؛
زالی؛ زالیه تی؛ چیری.

□ غلبه داشتن: زال بوون؛ هه فیز بوون؛ چیر/
چیر بوون «رنگ قرمز غلبه داشت: رهنگی سوور
زال بوو».

غلبه کردن / یافتن: سهر که و تن: ۱. بردنهوه
«تیم ما غلبه کرد: تیمی ئیمه بر دیه وه» ۲. زور
گرتن / سهندن؛ زال بوون؛ چیر کردن «آب غلبه
کرد و وارد خانه شد: ئاو زوری گرت و هاته نیو
ماله وه».

غلط / qalt / : اسم. تل؛ گل؛ خل؛ خهول؛ خلار؛
خلور؛ خولور؛ گندر؛ گلور؛ گلؤل؛ گرؤر؛ باگلور؛
بانگلور؛ خولوپ؛ گهوز؛ گه فز؛ بانگروز؛ بانگلور؛
بالور؛ ئوتوز؛ خلیر؛ تلور؛ تلیر؛ گوریل؛ گریل؛
گلیر؛ گه وه؛ گل پل؛ لاتراسکه؛ لاترووسکه؛
لاتریسکه: غلط

□ غلط خوردن: گهوزان؛ گه فزان؛ خلور
بوونهوه؛ تل بوونهوه؛ خل بوونهوه؛ گل بوونهوه؛
گلار بوونهوه؛ گلؤل بوونهوه؛ گلیر بوونهوه؛
گلور بوونهوه؛ تلهو بوون؛ جاله بوون؛ تلانهوه؛

تلاى؛ مى غلتي: ده تلى؛ بغلت: بتله // تلان؛ تلانهوه؛
تلينهوه؛ تليانهوه؛ گلاره وه بوون؛ خلۆر بوونهوه؛
خل بوونهوه؛ گل بوونهوه؛ گلار بوون؛ گلار
بوونهوه؛ گلير بوونهوه؛ گرۆز بوونهوه؛ خلۆپان؛
خولۆپيان؛ خولۆپيانهوه؛ گه وزين؛ گه فزين؛
خه ولان؛ گندرايش؛ گلان؛ گليان؛ پلكيان؛
پلكان؛ پلان؛ وه گيريايش؛ وره تان؛ جاله بوون؛
گه فزان؛ گه فزدان؛ گه وزان؛ گه فليين؛ گه رسيين؛
گلمانوه؛ گل پل خواردن؛ گلگه وزاين؛ گيزين؛
پهرخين؛ غه لتيان؛ تليهى؛ تلياي؛ نه وه تليهى؛
تليايوه؛ تلتاي؛ گلانهوه؛ خلبانهوه: ۱. سوور
خواردنه وهى شتيكى خړ يان گرۆفهر له سهر
پرووهر يك ۲. جوولان بهو شيوه يه * غلطيدين.
هه ره وه:ا: غلتيدين

■ صفت فاعلى: غلتنده (-) / صفت مفعولى: غلتيده
(تلاو) / مصدر منفى: نغلتيدين (نه تلان)

غلج / qalc: / اسم، [قدیمی] گريشک؛ گرنج؛
گرنج؛ گريچک؛ گري کوتک؛ گري کۆره؛
گري پووچکه؛ لکه کۆري.

غلط ¹ / qalat: / ها: / عربى / اسم، هه له؛ په له؛
فاست؛ سه هو؛ غه له ت: ۱. کار يان ئاکارى
نا ته با له گه ل قانون، شيواز يان پتوانه ي
جى بړواى گشتيدا (فکر من غلط بود: بيرم هه له
بوو) ۲. / اغلاط / بهرهمى کارى وا (ديکتاش غلط
داشت: نيملاکه ي هه له ي هه بوو).

غلط کردن: بيجا کردن؛ گوو خواردن؛
غه له ت / قه له ت کردن (چه شنى جنپو) (غلط
مى کند پشت سر تو حرف مى زند: بيجا نه کاله
پشته سهر ته وه قسه بکا).

غلط ²: صفت، هه له؛ غه له ت و په له ت؛ نا ته با
له گه ل قانون و شيوازي جى بړواى گشتيدا (کار
غلط؛ فکر غلط: کارى هه له؛ بيرى هه له).

غلط / qalt: / غلت

غلطان / qaltān: / غلتان

غلط انداز / qalatandāz: / عربى / فارسی صفت.

دوور کوژ؛ چاو خله تين؛ به پواله تيکى رازاوه و
جوان به لام درۆيى «قيافه اش خيلى غلط انداز بود:
سهر و سه کونى زۆر دوور کوژ بوو».

غلطاندن / qaltāndan: / غلتانیدن

غلط غلوط / qalatqulūt, -qolūt: / عربى / از
عربى / صفت، [مفتارى] هه له و په له؛ به هه له ي
زۆره وه (يك صفحه غلط غلوط آورده که چاپش كنم:
لاپه ره يه كى هه له و په له ي هيناوه له چاپى بدهم!).

غلطک / qaltak: / غلتک

غلطكى / qaltakî: / غلتكى

غلط گيرى / qalatgîrî: / عربى / فارسی / اسم،
هه له گري؛ هه له گيرى: ۱. کار و ره وتى
ده سنیشان کردنى هه له ي نووسراوه يه ک و
راست کردنه وه يان (غلط گيرى مقالات را شروع
کرده ام: هه له كرى نووسراوه كه تم دهست پيكر دووه)
۲. كارى راست کردنه وه ي هه له گه لى
نووسراوه يه كى پيت چنراو يان تايپ كراو (اين چند
صفحه را هم غلط گيرى بكن، بفرست چاپخانه: نه م
چهن لاپه ره ش هه له گري كه، بينيره بۆ چاپخانه).

غلطنامه / qalatnāme: / ها: / عربى / فارسی / اسم،
هه له نامه؛ غه له ت نامه؛ نووسراوه يى كه به ريز
هه له كانى كتيب يان بهرهميكي تيدا راست
كراوه ته وه.

غلط ووا غلط / qalt-o-vāqalt: / غلت ووا غلت

غلطيدين / qaltidan: / غلتيدين

غلظت / qelzat: / عربى / اسم، تيرى؛ خه ستي؛
خه سى؛ هه سى؛ چرى؛ نايه؛ په يتي: ۱. دۆخ يان
چۆنيه تى خه ست و تير بوون ۲. ريزه ي
بارستايى شتى توواوه به ماكى توينه ره وه (وه ك
خوى و ئاو).

غلظت سنج / qelzatsanc: / ها: / عربى / فارسی /
اسم، خه ستي پيو؛ ئامرازى پيوانى خه ستي و
تاييه تمه نديه كانى ديكه ي تراو.

غلظت يابى / qelzatyābî: / عربى / فارسی /

عيار سنجى- ۲

غلغلک / qelqelak / غلغلک

غلغلکی / qelqelakî / غلغلکی

غل - غل / qolqol / قل - قل

غلغله / qolqole / اسم، ۱. چرپه‌ندان؛ گۆرمۆره؛

گۆرمۆره؛ گوردەم؛ غولغوله؛ قەرەبالغ؛ دەنگ و

هەرای زۆر و بی‌سەرەوبەرە «خیابانها غلغله‌ای بود،

که نگوی! شقامه‌کان چرپه‌ندانیک بوو، مەپرسە!»

۲. زله؛ زلهه؛ زلهه؛ هەرا- هەرا؛ زەنا- زەنا؛ هەرا

و هوریا؛ دەنگە دەنگ؛ دەنگ و هەرایەک کە

زۆر تر لە گەل پێکەنین، ئاواز یان وت‌وو‌یژی

دۆستانەدا هاورپێه «توی سالن غلغله بود و صدا تا سر

کوچه می‌رفت: له نێو سالۆندا زله‌یه‌ک بوو دەنگ تا

سەر کۆلانه‌کە دەچوو». هەروەها: غلغله بودن؛

غلغله شدن؛ غلغله کردن

غلغلتی^۱ / qelefti / [عربی] صفت، کالانی؛

توێکل ئاسا ۲. رەشۆکی؛ قەلبینە؛ زەر؛ زەرە *

قلغتی

غلغتی^۲ / [گفتاری] قید، بە تەواوی؛ بی‌کەم و

کوووری «پوستش را غلغتی کند: پیستە‌کە‌ی بە

تەواوی دا‌کە‌ند».

غلغتی حرف زدن: [مجازی] هەلبەستن؛ درۆ

کردن؛ درۆ‌گوتن؛ درۆ وتن.

غلغتی زدن: [مجازی] ساختە‌کردن؛ گزدان؛

گری‌کردن؛ لاباندن؛ فریودان.

غلغتی کردن: [مجازی] تەتە‌پە‌خ‌ی‌کردن؛

سەر‌شک‌ین‌کردن؛ هەروا و بە درۆ سەر و بنی

کاریک هێنانە یە‌ک.

غلغتی کندن: گوروون؛ گوروون؛ گورانن؛

گروان؛ کەول‌کردن / کەندن؛ ساخ، بە تەواوی

و یە‌ک‌پارچە هەل‌کە‌ندن و پیست‌لی‌کردنە‌وه.

غلو / qolov / ها- / [عربی] اسم، زیدە‌پۆ‌یی؛ له

ناساندنی شت یان گوزارش‌ی‌پو‌وداو‌پ‌یک،

بە‌تایبە‌ت له پە‌سنیدا له‌ راده‌ دەر‌کردن.

غلو کردن: زیدە‌پۆ‌یی‌کردن؛ له تام دەر‌کردن

«در مورد هوارادان آن شخص غلو کرده بود: له‌مەر

هۆ‌گرانی ئەو کە‌سه‌وه زیدە‌پۆ‌یی‌کردبوو».

هەروەها: غلو شدن

غل و غش / qal-o-qaš, -qeš / [عربی] اسم،

شیلە‌وی‌یلە؛ شیل و بیلە؛ گزە؛ گزی و فزی؛ درۆ

و دە‌له‌سه؛ فاک و فیک؛ فەن و فیل (غل و غش

در کار ما نیست: له‌کاری ئێ‌مه‌دا شیلە‌وی‌یلە‌یە‌ک نیە».

غله / qalle, ها- غلات: [عربی] اسم، دە‌غل؛

دە‌خل؛ دە‌غل؛ دان؛ خە‌له؛ غە‌له؛ خە‌لیه؛ هە‌ب؛

داناش؛ دانە‌وی‌ژ؛ دانە‌پ‌ێ‌رک؛ د‌خ‌ل‌ه‌دان؛ ناوی

گشتی بۆ دە‌نک و دانی گیاه‌لی تیرە‌ی گە‌نم

(وه‌ک گە‌نم، جۆ، برنج، هە‌رز و گە‌نمە‌شامی).

غلیان / qalayān / [عربی] اسم، [دبی] کول؛ کوله؛

کە‌ف و کول؛ قرژ؛ قرژە‌ق‌رژ؛ کوله‌کول؛ قولپە؛

قولپە- قولپ؛ قولتە؛ قولتە‌قولت (غلیان آب؛ غلیان

احساسات: کولی‌ئاو؛ کوله‌ی هە‌ست).

غلغان کردن: [مجازی] هاتنە‌کول؛ وه‌کول

هاتن؛ هە‌لقولان؛ جۆ‌شیان؛ جۆ‌شان؛ کولان؛

کولیان؛ کە‌لان؛ کە‌لین؛ ئامایوه‌قولی «باز

احساساتش غلیان کرد: ديسان هە‌ستی هاته‌کول».

غلیان / qalyān / [؟] قلیان

غلیظ / qalīz / [عربی] صفت، خە‌ست و خۆل؛

هە‌س و هۆل؛ کە‌سکون؛ کسکون: ۱. خە‌ست؛

خە‌س؛ هە‌س؛ خە‌ستاو؛ تیر؛ گران؛ کولکن؛ کە‌پ

«دوغ غلیظ: دوی خە‌ست» ۲. [مجازی] توند و

پیداگر «فحش غلیظ: دژوینی کە‌سکون».

غلیواج / qalīvāc / زَغَن

غلیواژ / qalīvāj / زَغَن

غم / qam, ها- / [عربی] اسم، خە‌م؛ غە‌م؛ خە‌فە‌ت؛

کە‌سەر؛ مە‌ینە‌ت؛ قار؛ مە‌راق؛ هە‌زن؛ داخ؛ ج‌خ‌ار؛

جە‌خ‌ار؛ ج‌غ‌ار؛ هە‌ژمە‌ت؛ سوو؛ ئالوز؛ ئالووس؛

ئە‌نوو؛ داغ؛ پە‌ژارە؛ وه‌ژارە؛ پەرۆشی؛ کە‌دەر؛

شاییش؛ راخ؛ کول؛ کول؛ موروز؛ دلته‌نگی.

غم خوردن: خە‌م خواردن؛ خە‌فە‌ت خواردن

«غم نخور، درست می‌شود: خە‌م مە‌خۆ، چا‌دە‌یی».

غم کسی را خوردن: خە‌می کە‌س‌پ‌یک خواردن؛

خهفت بؤ کهسیک خواردن؛ بؤ کهسیک به پهژاره بوون: ۱. به بؤنه‌ی کهسیکه‌وه خه‌مین بوون ۲. له بیرری کهم کردنه‌وه‌ی باری رهنج و نازاری کهسیکدا بوون «غم کسی را بخور که غم تو را بخورد: خه‌می کهسیک بخو بؤت به خهفت بی».

غم آلود / qamālūd: [عربی/فارسی] صفت. خه‌مبارانه؛ خه‌ماوی؛ جخاراوی؛ هاوړی له‌گه‌ل خه‌م و که‌سهردا «داستان غم‌آلود: چیرۆکی خه‌مبارانه».

غمماز / qammāz, ها؛ لان: [عربی] صفت. [دبی] دووزمان؛ دووزوان؛ شووفار؛ تیچن؛ چول؛ چوله‌ناشوو؛ قسه‌ه‌لچن؛ قسه‌ه‌ین؛ قسه‌به‌ر؛ پینکولچین؛ خه‌فیه؛ زوان گیر.

غم افزا / qamafzā: [عربی/فارسی] صفت. دلگیر؛ خه‌مین؛ خه‌مه‌ینهر؛ ته‌مه‌ینهر «محیط غم‌افزا: شوپتی دلگیر».

غم‌انگیز / qamangīz: [عربی/فارسی] صفت. خه‌م‌بزوین؛ خه‌مه‌ه‌وین؛ هوی خه‌م و که‌سهر «آهنگ غم‌انگیز: به‌سته‌ی خه‌م‌بزوین».

غمباد / qambād: [عربی/فارسی] اسم. خه‌مبا؛ خانه‌با؛ خانه‌ما؛ گواتر؛ نه‌خوشینی گه‌وره بوونه‌وه‌ی لوی تیرۆتید.

غمبرک / qambarak: قنبرک غم‌پرور / qamparvar: [عربی/فارسی] صفت. خه‌مبار؛ خه‌مه‌روه‌ر؛ دایمه‌خه‌مین.

غمخانه / qamxāne: ها؛ [عربی/فارسی] اسم. خه‌مخانه؛ خه‌فته‌تخانه؛ جی‌گایه‌ک که هوی خه‌م و پهژاره بی.

غمخوار / qamxār, ها؛ لان: [عربی/فارسی] صفت. دلسۆز؛ خه‌مخۆز؛ خه‌مه‌وه‌ر؛ خه‌مخوار؛ هه‌فسۆژ؛ هه‌فده‌نگ؛ ده‌رده‌هر؛ جگه‌رسۆژ: ۱. چاوسوور؛ خه‌مان؛ مامه‌خه‌مه؛ خاله‌خه‌مه؛ هاوبه‌ش له خه‌می دیتراندا «دوست غمخوار: دۆستی دلسۆز» ۲. ده‌ربه‌ند؛ له ئەندیشه‌ی

ئاسایش و باشت‌ر بوونی ژبانی که‌س یان که‌سانی تردا «همیشه غمخوار مادرش بود: همیشه خه‌مخۆری دایکی بوو». هه‌روه‌ها: غمخواری

غمخورک / qamxorak, ها؛ [عربی/فارسی] اسم. [گفتاری] شاهۆ؛ شینه‌شاهۆ؛ شینه‌شاهه؛ شاهه‌شینه؛ شاهه‌به‌له‌ک؛ شاهه‌شینکه؛ شاهه؛ شافاشین؛ شافه‌شین؛ شاف؛ شافه؛ واق؛ بۆتیمار؛ چرک؛ خه‌مخۆره؛ خه‌مه‌خۆره؛ بالداریکی گه‌وره‌ی مل و قول درێژه، له قه‌راخ ئاوان ده‌زی، له تاریکانی به‌یانی و ئیواران ده‌خوینی و ده‌نگی وه‌کوو هه‌نیسه‌کی گریانه.

غم‌دیده / qamdide, ها؛ -گان: [عربی/فارسی] صفت. خه‌مین؛ خه‌مبار؛ به‌کول؛ تووشیاری کول‌وکه‌سهر «دل غم‌دیده: دلی خه‌مین».

غمز / qamz, ها؛ [عربی] اسم. [دبی] ۱. چاوداگری؛ کاری قه‌هلدان؛ قه‌رپاندن؛ ئاماژه به‌بزواندنی چاو و برۆ ۲. دووزمانی؛ دووزوانی؛ شووفاری؛ قسه‌ه‌ه‌لچنی؛ قسه‌ه‌ینی؛ قسه‌به‌ری؛ شووفاری.

غم‌زدا / qamzodā, qamzedā: [عربی/فارسی] صفت. خه‌مه‌ه‌وین؛ خه‌م‌لابه‌ر؛ خه‌فته‌به‌ر؛ له نیوبه‌ری خه‌م و پهژاره «موسیقی شاد و غم‌زدا: مووسیقی شاد و خه‌مه‌ه‌وین».

غم‌زده / qamzade, ها؛ -گان: [عربی/فارسی] صفت. خه‌مین؛ خه‌مگین؛ خه‌مبار؛ خه‌فته‌تبار؛ ماته‌مین؛ جخاراوی «قیافه‌ی غم‌زده: رواله‌تی خه‌مین».

غمزه / qamze, ها؛ [عربی] اسم. هه‌نگ: ۱. خه‌مه‌ز؛ چاوپرکی؛ چاوپرکه؛ چاوبازی؛ چاوپرکانی؛ کزونی‌ز؛ چه‌ش‌شه‌نه؛ چه‌ش‌وه‌نه؛ بزای چاو و برۆ و ئەندامانی له‌شی ژن، بۆ سهرنج راکیشانی جینسی پیاو ۲. ناز؛ ناز و گۆز؛ شاخ و به‌له‌ک؛ ئینجه و فینجه.

غمکده / qamkade, ها؛ [عربی/فارسی] اسم. [دبی] خه‌مخانه؛ خه‌فته‌تخانه؛ خه‌مگه؛ مالی خه‌م؛

جیگای خەم و خەفەت.

غمگسار / qamgōsar: ها: ان: [عربی/فارسی] صفت. خەمخۆر؛ خەمان؛ خەمەوەر؛ هاودەم؛ هامدەم؛ هەفەدەنگ. هەروەها: غمگساری

غمگین / qamgîn: [عربی/فارسی] صفت. خەفەتبار؛ خەمین؛ خەمگین؛ خەمبار؛ پەژار؛ ناشاد؛ مەروژ؛ مەروچ؛ قەژژۆک؛ مەجووچە؛ خەدۆک؛ کولۆفان؛ ۱. لیو بەبار؛ سەرکەز؛ زویر؛ زویر؛ زوور؛ زوویر؛ دل بریندار؛ زیر؛ دەو؛ دل بکول؛ مات؛ مەینەتبار؛ خەمخوار؛ کۆلیل؛ دل بە خەم «مرد غمگین؛ پیاوی خەفەتبار» ۲. خەمناک؛ کولدار؛ ناخدار؛ دل پەشیوکر «داستان غمگین؛ چیرۆکی خەمین».

غمگینی / qamgîni: [عربی/فارسی] اسم. ماتی؛ پەژاری؛ خەمباری؛ خەمینی؛ خەمناکی؛ خەفەتباری؛ دۆخ یان چۆنیەتی خەمین بوون. غمناک / qamnāk: [عربی/فارسی] صفت. مات؛ خەمناک؛ خەمین؛ خەمگین؛ بە کول؛ خەمبار؛ دەستەوئەژنۆ؛ دەستەئەژنۆ؛ دەست بە ئەژنۆ «صدای غمگین؛ دەنگی مات».

غمنامە / qamnāme: ها: ان: [عربی/فارسی] اسم. خەمنامە؛ سۆزنامە؛ ۱. نووسراوەیەک کە خەم و پەژارە ی تێدا نووسراوە ۲. تراژیدی.

غمین / qamîn: [عربی/فارسی] صفت. [دبی] خەمین؛ خەمگین؛ خەمبار؛ پەژار؛ خەمناک؛ دل بە خەم.

غنا / qanā: [عربی/اسم] [دبی] دارایی؛ دەولەمەندی؛ دەولەمەنی.

غنا / qenā: [عربی/اسم] [فقه] ۱. ئاوازی خۆش ۲. ساز و ئاواز.

غنایم / qanā'em: [عربی] غنایم

غنایی / qanā'î: [عربی] غنایی

غنایم / qanāyem: [عربی] جمع غنیمت؛ غنایم

غنایی / qenāyî: [عربی] صفت. [دبی]

۱. ئەویندارانە؛ سەر بە ئەوین ۲. ئاوازی؛ شیاو و لەبار بۆ ئاواز «شعر غنایی: شیعری ئاوازی» * غنایی غنج / qanc: /اسم. ۱. [عربی] خەمزه و ناز ۲. [عربی] پل؛ پینچ و تاو؛ پینچ و خول؛ قەمچ و پینچ؛ قەمچ و خول؛ با و خول؛ پینچ و با ۳. [قدیمی] جەوال؛ جوال؛ کورزه؛ کیسه‌ی گەوره.

غنچ زدن دل: [مجازی] فنیق کردن دل؛ دل بۆ شتیك دەرھاتن «دلەم برای یک لیوان آب خنک غنچ می‌زد: دلەم بۆ لیوانیک ئاوی سارد فنیقی کردبوو».

غنچه / qonçe: ها: /اسم. خونچه؛ غونچه؛ گۆچک؛ گۆپکە؛ کولووک؛ گولووک؛ گولیک؛ کلووک؛ بیرۆف؛ چم؛ جۆش؛ ولی؛ پێژک؛ پێژەک؛ گولباڤ؛ فنیقه؛ سۆلینە؛ گول دەم؛ چوزە؛ گولێ هیشتا نەپشکووتوو.

غنچه دادن / کردن: غونچه کردن؛ گول کردنهوه؛ هەلپشکووتنی گول.

غنچه دهان / qonçedahān: ها: ان: صفت. دەم تەنگ؛ دەم خونچه؛ خونچه دەم؛ نوقلە دەم؛ نوقل دەم؛ زار تەنگ؛ بە دەمیکی وەک خونچه بچوووک و جوانهوه. هەروەها: غنچهلب

غنده / qonde: /اسم] [قدیمی] ۱. جالجالووکە؛ جاوتەنە؛ داوتەنە؛ پند؛ پندەپیر؛ پیرۆشکە؛ کاکلەمووشان؛ تەبەتۆر ۲. قۆزاخە؛ کەلو؛ کەلوو؛ گال؛ گۆزک؛ گودە؛ گینچەلی؛ شرش؛ کلۆی پەموو.

غنودن / qonûdan, qunûdan: مصدر. لازم

[دبی] // غنودی: خەوتی؛ می غنوی: دەخەوی؛ //

۱. خەوتن؛ خەفتن؛ نووستن؛ وتەیی؛ دەخەو راپچوون (وێرایی هێمنی و ئاسایش) ۲. سرەوتن؛ سرەوین؛ حەسانەوه؛ سانەوه؛ سرەوهی؛ سیایوه؛ هیۆرین؛ هیۆران؛ هەدرین؛ ئاسوودە بوون و سەقامگرتن ۳. [کنایی] خەوی یە کجاری کردن؛ مردن. هەروەها: غنودنی

■ صفت مفعولی: غنوده (خه‌وتوو)/ مصدر منفی: غنودن (نه‌خه‌وتن)

غنی / qanî / [عربی] صفت. ۱. /اغنيا/ [ادبی] دارا؛ ده‌وله‌مه‌ن؛ ده‌وله‌مه‌ند ۲. ته‌ژی؛ تژی؛ پر؛ په‌ر. غنیمت / qanîmat / ها؛ غنائم؛ [عربی] اسم. ۱. ده‌سکه‌وت؛ ئه‌وه‌ی بشی که‌لکی لی بگیردری ۲. تالان؛ ئه‌وه‌ی که له شه‌ردا له دوژمن ده‌ست ده‌که‌وی.

■ غنیمت بودن: به قازانج بوون؛ به که‌لک بوون.

غنیمت دانستن / شمردن: به قازانج زانین؛ به باش زانین.

غنیمت گرفتن: تالانی گرفتن؛ له شه‌ردا شتیک له دوژمن وه‌رگرتن؛ به غنیمت گرفتن به غنیمت بردن: به تالان بردن؛ تالان کردن. به غنیمت گرفتن ☞ غنیمت گرفتن

غنیمتمتی / qanîmatî / [عربی] صفت. [گفتاری] تالانی؛ به تالان گیراو؛ گیرکه‌وتوو «سلاح غنیمتی: چه‌کی تالانی».

غواص / qavvās / ها؛ ان؛ [عربی] اسم. نوقشان؛ نقورشان؛ بناولیدەر: ۱. مه‌له‌وانی بن‌گۆم ۲. ژیر‌ئاو‌گه‌ر؛ که‌سی که کاری مه‌له‌کردن له ژیر ئاو به‌ دۆزینه‌وه‌ی شت «غواص مروارید: نوق‌قانی مرواری».

غواصی / qavvāsî / [عربی] اسم. نوقشانی؛ کاری مه‌له‌کردن له ژیر ئاودا «برای به دست آوردن مروارید غواصی می‌کردند: بۆ دۆزینه‌وه‌ی مرواری نوقشانیان ده‌کرد».

هه‌روه‌ها: غواصی کردن

غوج / qûç / [ترکی] ☞ قوج

غور / qowr, qo:r / [عربی] اسم. کنه؛ منی؛ کار و ره‌وتی ر‌امان؛ تیر‌امان؛ هشاندن؛ قبول‌بوونه‌وه؛ بن دهره‌پنان؛ تیفکیرین یان لیکۆلینه‌وه‌ی زۆر به‌وردی. هه‌روه‌ها: غور کردن

غورباغه / qûrbāqe / [ترکی] ☞ قورباغه

غوررسی / qowr.rasî, qo:r- / [عربی] فارسی]

اسم. بن‌کۆلی؛ کار و ره‌وتی بن دهره‌پنان؛ هشاندن؛ کنه‌کردن؛ منی‌کرن؛ لیکۆلینه‌وه و تیر‌امان له قوولایی شتیک.

غوره / qûre / ها؛ /اسم. قۆره؛ به‌رسیله؛ په‌سیره؛ په‌رسیله؛ په‌سیله؛ به‌سیله؛ بسیره؛ بی‌سیره؛ پی‌سیره؛ ژور؛ ژێله؛ ژێلی؛ هاله؛ هال؛ هالی؛ هاله‌ژێله؛ سه‌مه‌وک؛ هارسم؛ تری کالی سه‌وز و ترش.

■ غوره نشده موزی شدن: [کنای] هیشتا له شاگردی نه‌خه‌لسان و دهم له وه‌ستایی کوتان «بچه‌های امروزی غوره نشده می‌خواهند موز بشوند! مندالی ئه‌ورو که هیشتا له شاگردی نه‌خه‌لساو دهم له وه‌ستایی ده‌کوتی!».

با یک غوره سردی و با یک موز گرمی شدن: [کنای] به پفیک داگیرسان و به تفیک کوژانه‌وه؛ به بایه‌ک داریانه‌وه؛ به کشه‌مه‌ری مردن؛ به تری بن بوون؛ زۆر گه‌زنگاز بوون.

غوزه / qûze / ها؛ /اسم. [گیاه‌شناسی] گۆزک؛ قۆزازه؛ قولاخ؛ قولاخ؛ قۆزلاخ؛ خۆز؛ قۆزلاخه؛ شرش؛ به‌ری وشک و پشکۆتووی بری گیا (وه‌ک په‌موو).

غوشا(ی) / qûşa(y) / [اسم. [قدیمی] که‌مه‌ره؛ که‌په‌ره؛ گه‌مه‌ره؛ گه‌رمه؛ سه‌ره؛ سه‌ر؛ ده‌وه‌ده‌شتی؛ ده‌وه‌کیویه؛ ریخ و شیاکه‌ی وشکه‌لاتوو.

غوطه / qûte / [عربی] اسم. قوم؛ نقم؛ نوقم؛ نقووم؛ قولت؛ قولته؛ چۆنیه‌تی وه‌ژیر ئاو‌که‌وتن به‌بی نیشتن «در میان آب غوطه می‌خورد: له نیو ئاودا قوم بیوو».

■ غوطه خوردن: قوم بوون؛ بناو بوون؛ قولتان؛ قولتیان؛ قولت خواردن؛ چوونه ژیر ئاو؛ بنیه‌کیش بوون. غوطه زدن: هه‌لاتن؛ قولتان؛ چوونه ژیر ئاو (و دیسان دهره‌هاتن).

غوطه‌ور / qûtevar / [عربی] فارسی] صفت. ژیراف؛ ژیراو؛ بناو؛ قورت؛ قوم؛ نوقم؛ نه‌وق؛ نقوو؛ نقۆ؛

مرتک؛ به دۆخ یان چۆنیه تی قولت خواردنه وه
(جسم غوطه ور در یک سیال؛ ماکى ژیرافى تراویک).

غوغا / qowqā, qo:qā: [عربى/اسم] زله؛ ههرا؛
ههلال-ههلا؛ هه مه مه مه؛ زهنا؛ ههرا-ههرا؛
۱. ههرا و هوریا؛ هیل هیلهک؛ چهقه و گوهر؛
ههلمهله؛ گیره و نیره؛ ههقلی مهقۆ؛ خوخوا؛
قال قوو؛ قواقوو؛ کار و بارى که ده بیته هۆی
هه لخرانی شور و شهوق ۲. زهنا-زهنا؛ زنا-زنا؛
گینهلشۆ؛ گینهلشۆک؛ چره بهندان؛ زله؛ گورمۆره؛
جمکوت؛ هه مه مه مه و تی که ل-پیکه لی به هۆی
زۆری جه ماوه ره وه.

غوغاسالار / qowqāsālār, qo:qā- [عربى/فارسی] صفت. ئاژاوه گیر؛ خوازباری ئاژاوه و
کیشه و ههرا.

غوغاسالاری / qowqāsālārī, qo:qā- [عربى/فارسی] اسم. ئاژاوه گیرى؛ حکوومهت و
دهسهلاتی کهسانی هه رچی و په رچی.

غوغا طلب / qowqātalab, qo:qā- [عربى/فارسی] صفت. بشپۆه خواز؛ ئاژاوه گیر؛ هۆگر و
خووگر تووی ئاژاوه نانه وه.

غوک / qûk [عربى/اسم] [دبى] بۆق؛ بهق؛
وهق؛ قرواق؛ قورواق؛ قورباق؛ قریاق؛ قریوق؛
قهرباقه؛ قورباقه؛ قریک؛ قریوک.

غول / qûl [عربى/اسم] غوول؛ ۱. دیو؛
ئه ره ژهنگ؛ درنج؛ بوونه وه ریکی خه یالی
۲. [مجازی] میرده زمه؛ میرده زمه؛ دیوه زمه؛
پیره هه فۆک؛ پیره هه فۆی؛ هلین؛ بوونه وه ریکی زل و
زه به لاج و ناحهز ۳. [مجازی] ئه وه ی که زۆر زل
و به رچاوه، به تایبته که سی که له هاو تاکانی
خۆی سه رتره.

غول بیابانی / [مجازی] [موزن؛ هلین؛
پیره هه فۆک؛ دیوه زمه؛ میرده زمه؛ پیره هه فۆی؛
که سی زل و ناحهز و سه ر و سه کوت شیواو.
غول بی شاخ و دم / [مجازی] ته ژه؛ چه پۆل؛
زه به لاج؛ که لان؛ مه نده بوور؛ مه نده بوور؛ بهم؛

گۆله؛ که سی زلی نه پۆر و ناحهز «در باز شد و
یک غول بی شاخ و دم وارد شد؛ درگا کرایه وه و
ته ژه یه که خۆی کرد به زووردا».

غول آسا / qûlāsā [عربى/فارسی] صفت. دیوئاسا؛
۱. وه کوو دیو ۲. گه وه؛ که له گهت؛ به قهواره ی
گه وه وه «ساختمان غول آسا؛ خانووبه ره ی دیوئاسا».

غول پیکر / qûlpeykar [عربى/فارسی] صفت.
بله رمان؛ باله بان؛ به په یکه ری زۆر گه وه وه
«ماشین غول پیکر؛ ماشینى بله رمان».

غولسنگ / qûlsang [عربى/فارسی] اسم.
تاشه به رد؛ ته ل سه نگ؛ به ردی زلی نه تاشراو که
زۆر تر بو بینای ریز نان یان خانووبه ره به کار
ده چی.

غیاب / qiyāb [عربى/اسم] نه بوونی؛ دۆخ یان
چۆنیه تی نه بوون. به رانبهر؛ حضور «در غیاب من
خبری نشد؛ له نه بوونی مندا باسیک نه بو؟».

غیابا / qiyāban [عربى] قید. له نه بوونیدا؛ له
نه بوونی که سی کدا «غیابا محاکمه شد؛ له نه بوونیدا
دادگایی کرا».

غیابی / qiyābī [عربى] صفت. پشته سه ر؛
پشته مل؛ له پشته سه ر؛ به دۆخ یان
چۆنیه تیه که که که سی پتیو یست یان خوازراو
له وئ نه بی «حکم غیابی؛ دادگاه غیابی؛ حوکمی
پشته سه ر؛ دادگای پشته مل».

غیابی؛ قید. به نه بوونی؛ به بی هه بوونی ئه وه
که س یان که سانه که پتیو یسته ببن «فراریان
غیابی محاکمه شدند؛ هه لاتووان به نه بوونی دادگایی
کران».

غیب / qeyb [عربى] صفت. ۱. پیوار؛ پتیوار؛
به رپیوار؛ نادیار؛ نه دیار؛ په نام؛ نه له بهر چاو «غیب
شدن؛ پیوار بوون» ۲. غه یب؛ خه ف؛ دوور له

دهوهری ئاگایی و زانست <عالم غیب: جهانی غیب>.

□ غیب دانستن: غیب زانین؛ له رازگهلی نهینی ئاگادار بوون.

غیب شدن: غیب/ نادیار/ پتوار بوون؛ له بهر چاو نه‌مان؛ په‌نام بیهی؛ له بهر چاو ون بوون <مثل این که کلید من غیب شده: وادیاره کلیله‌که‌م غیب بووه>.

غیب کردن: پتوار/ غیب/ نادیار کردن؛ له بهر چاو ون کردن <کوترها را غیب کرد: کوتره‌کانی پتوار کرد>.

غیب گفتن: غیب‌گوتن؛ له نادیار ئاگایی دان؛ له رازگهلی نهینی خه‌به‌ر دان.

از غیب خبر دان: هه‌والی غیب دان؛ له شتی به‌رپیوار و نادیار خه‌به‌ر دان <می‌گویند از غیب خبر می‌دهد: ئیژن هه‌والی غیب ئهدات>.

غیبت / qeybat ، ها: / [عربی/ اسم، غه‌بیه‌ت:

۱. پاشمله؛ پاشه‌مله؛ له‌مه‌ت؛ گاله‌گورت؛ خوسپ؛ خراپه‌بیژی ئه‌م و ئه‌و له نه‌بوونیاندا <غیبت تو را می‌کرد: پاشه‌مله‌ی تو‌ی ده‌گوت>
۲. دۆخی نه‌بوونی که‌س یان شتیک له جیگه‌ی دیاریکرودا.

□ غیبت داشتن: ئاماده نه‌بوون؛ غایب بوون <دیروز غیبت داشتی: دوینی ئاماده نه‌بووی>.

غیبت کردن: ۱. پاشمله‌گوتن؛ له‌مه‌ت/ خوسپ کردن؛ له ده‌مه‌ودان؛ ناو به خراو بردن <غیبت مدیر را می‌کردیم: پاشمله‌ی به‌رئوبه‌رمان ده‌گوت> ۲. ئاماده نه‌بوون <از اداره غیبت کرده بود: له مه‌زینگه ئاماده نه‌بوو>.

غیگویی / qeybgû ، ها: یان: / [عربی/ فارسی/ اسم، خه‌فزان؛ غه‌یب‌ویژ؛ زانا به نادیاران؛ ئه‌وه‌ی له نه‌ینی هه‌وال دهدا.

غیگویی / qeybgûyi ، ها: / [عربی/ فارسی/ اسم، خه‌فزانی؛ کاری خه‌به‌ر له نه‌ینی دان <از مردم پول می‌گرفت و برایشان غیگویی می‌کرد: له خه‌لکی

پاره‌ی وهرده‌گرت و خه‌فزانانی ده‌کرد>.

غیبی / qeybî: [عربی/ صفت، غه‌یبی؛ له نادیاره وه <امداد غیبی: یارمه‌تی غیبی>.

غیر^۱ / qeyr: [عربی/ صفت، نامۆ؛ بیانی؛ بیگانه <تو خودی هستی وگر نه این حرف را به غیر نمی‌شود گفت: تو له خۆمانی ده‌نا ئه‌م قسه بۆ نامۆ ناکری>.

غیر^۲: قید، جگه؛ بل؛ بیجگه؛ بیژگه؛ خه‌یر؛ بیژژه؛ غه‌ین؛ خه‌ین؛ خینجی <غیر از این چیزی ندارم: جگه له‌مه هیچم نه>.

غیر- / qeyre: [عربی/ پیشواژه، نا-؛ بی-؛ نه-؛ لا- <غیرانسانی؛ غیرعقلانه: ناکه‌سانه؛ بی‌عقلانه>.

غیرت / qeyrat: [عربی/ اسم، جوامیری؛ جوامیری؛ می‌رخاسی؛ کانپسه؛ کانپسه؛ غیره‌ت؛ که‌یفه‌رات؛ جهره‌زه؛ هه‌ستی که له کاتی پاراستن و چاوهدی‌ری له‌وه‌ی هۆی دل‌به‌سته‌یی و خۆشه‌ویسته‌یه، ده‌بروی <مردم غیرت به خرج دادند و آزادیشان را به دست آوردند: خه‌لک جوامیریان نیشان دا و ئازادی خۆیان خسته‌چنگ>.

□ غیرت کسی به جوش آمدن: ده‌ماری که‌سیک جوولان؛ غیره‌تی که‌سیک زیخان؛ ره‌گی غیره‌تی که‌سی هه‌ستان: سرغیرت آمدن
سر غیرت آمدن □ غیرت کسی به جوش آمدن
غیرتمند / qeyratmand ، ها: ان: / [عربی/ فارسی/ صفت، می‌رخاس؛ جوامیر؛ جامیر؛ سه‌ماخ؛ به نامووس؛ نامووس پاریز؛ به غیره‌ت <جوان غیرتمند: لاوی می‌رخاس>.

غیرتمندی / qeyratmandî: [عربی/ فارسی/ اسم، می‌رخاسی؛ جامیری؛ جوامیری؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی نامووس پاریز بوون <مردم کوه‌نشین به غیرتمندی معروفند: خه‌لکی کوپستان به می‌رخاسی ناو‌بانگیان ده‌رکردووه>.

غیرتی / qeyratî ، ها: / [عربی/ صفت، <گفتاری/

نامووس پاریز؛ <شوهر غیرتی: شووی نامووس پاریز>.

□ غیرتی شدن: خوین بهر چاو‌گرتن؛ چاو په‌رینه ته‌وقی سه‌ر؛ به خیره‌ت هاتن <از

شہ خسی؛ مہدہ نی؛ کہ سنی کہ لہ ہیچ ہیژنکی
چہ کداریدا نیہ.

غیرہ / qeyre / [عربی] ضمیر؛ ئیتر؛ ہیتر؛ ہیتر؛

ئیدی (کاسہ، بشقاب و غیرہ: بایہ، دہوری و ئیتر).

غیژ / qij(j) / صوت، گیفہ؛ کیفہ؛ گف؛ گیف؛ وژہ؛

ہوژہ؛ دہنگی برینی ہہوا بہ ہوی تپہ پینی

شتیک (وہک تیر یان مووشہک).

غیظ / qeyz / ها: [عربی] اسم، توورہی؛ قین؛

پک؛ رقی؛ قینی؛ پیش «از فرط غیظ رنگش کبود

شدہ بود؛ لہ بہر توورہی زور رہش و شین

ہلگہ راہو».

غیظ کردن: [گفتاری] رقی داگرتن؛ قین کردن؛

قین لی ہلگرتن؛ رقی خوار دہوہ؛ پیش کردن؛

غہ زین؛ بہ توورہی و قینہوہ جوولانہوہ

«خیلی بہ ما غیظ کرد زور رقی لی داگرتین».

غیظ آلود / qeyzālūd / [عربی] فارسی] صفت.

قیناوی؛ رقاوی؛ خہ زریو؛ بہ ہہ جوک؛

پک ہہ ستاو؛ پک نہ ستور؛ قرمپر «صدای غیظ آلود

دہنگی قیناوی».

غین / qeyn / [عربی] اسم، غی؛ غہین؛ ناوی

عہ رہی بیست و دووہ ہمین پیتی ئلف و بیتکہی

زمانی فارسی.

غیور / qayûr / [عربی] صفت، جامیتر؛ جوامیتر؛

بہدہ مار: ۱. میتر خاس؛ مہر خوز «برادر غیور؛ برای

جوامیتر ۲. دلیر؛ دلیر؛ نازا؛ دل ستور؛ بہ جہرگ

«سرباز غیور؛ سہر بازی دلیر».

غیورانہ / qayûrâne / [عربی] فارسی] صفت.

جامیترانہ؛ جوامیترانہ؛ بہ میتر خاسی «رفتار غیورانہ؛

ناکاری جوامیترانہ».

غیورانہ: قید، جوامیترانہ؛ جامیترانہ؛ بہ رہوشت و

شیوازی کہ سیکی میتر خاس «آزاد غیورانہ پایداری

کرد؛ نازاد جوامیترانہ خوی راگرت».

غیہ / qîyye / اسم، قیژہ؛ زریکہ؛ دہنگی زینق و

زور بہرزی لہ ناکاو بہ بونہی کہ سہر یان خوشی

زورہوہ: قیہ. ہہرہوہا: غیہ کشیدن

شنیدن این حرف غیرتی شد و چاقویش را درآورد:
ہہر نہم قسہی بیست خون بہر جاوی گرت و
دہستی برد بؤ چہقؤ».

غیر عادی / qeyre'adi / [عربی] صفت. ناٹاسایی؛

بیژوک؛ لوق؛ پیچہوانہی داب و نہریتی سہلماو

«در این روستا این طرز رفتار شما غیر عادی است: لہم

گونددہا نہم شیوہ جوولانہوہی ئیوہ ناٹاساییہ».

غیر فلز / qeyrefelez / [عربی] نافلز

غیر قابل اجرا / qeyreqābele'ecrā / [عربی]

صفت. نہ کردنی «برنامہی غیر قابل اجرا؛ بہرنامہی

نہ کردنی».

غیر قابل استماع / qeyreqābele'estemā' /

[عربی] صفت. نہ بیستنی؛ نہ بیسراو: /الف/ بہ بار و

دؤخیکہوہ کہ نہ بیسریٹ ب) بہ بار و دؤخی کہ

شیواوی گوی بؤگرتن نہ بی».

غیر قابل اعتماد / qeyreqābele'etemād / [عربی]

صفت. باورہی نہ کراو؛ بہ دؤخیک کہ جی پروا

نہ بی».

غیر قابل انتظار / qeyreqābele'entezār / [عربی]

صفت. چاوہ پروان نہ کراو؛ کوت و پری.

غیر قابل انکار / qeyreqābele'enkār / [عربی]

صفت. حاشاہ لہ نہ گر؛ وا کہ نہ نشی خوی لی

لادہی.

غیر قابل قبول / qeyreqābeleqabûl / [عربی]

صفت. و مہ نہ گراو؛ نابہ جی؛ ری بی نہ دراو؛ نا پروا.

غیر مترقبہ / qeyremotaraqqebe, -motaraqqebe /

[عربی] صفت. لہ پر و نہ کاو؛ لہ ناکاو؛ کتوپری؛

دوور لہ چاوہ پروانی «رویداد غیر مترقبہ؛ پروداوی لہ پر

و نہ کاو»؛ نامترقب؛ نامترقبہ

غیر مستقیم / qeyremostaqim / [عربی] صفت.

تیان؛ نا راستہ و خو».

غیر منتظرہ / qeyremontazere / [عربی] صفت.

چاوہ پروان نہ کراو؛ دوور لہ چاوہ پروانی «خبر

غیر منتظرہ؛ ہہوالی چاوہ پروان نہ کراو».

غیر نظامی / qeyrenezāmî / ها: [عربی] اسم.

ف

ف /f/ حرف. ف؛ نیشانه‌ی بیست‌وسپه‌مین پیتی ئه‌لف‌وبیتکه‌ی زمانی فارسی.

ف /fe/ اسم. فی؛ ناوی بیست‌وسپه‌مین پیتی ئه‌لف‌وبیتکه‌ی فارسی.

فا /fā/ اسم. ۱. ناوی عه‌ره‌بی بیست‌وسپه‌مین پیتی ئه‌لف‌وبیتکه‌ی فارسی ۲. [فرانسوی]

[موسیقی] فا؛ چواره‌مین نو‌تی مووسیف.

فائده /fā'ede/ [عربی] فایده

فائق /fā'eq/ [عربی] فایق

فائقه /fā'eqe/ [عربی] فایقه

فابریک /fabrik/ [فرانسوی] اسم. [گفتاری] کارخانه.

فابریکی /fārikî/ [فرانسوی] صفت. [گفتاری] کارخانه‌یی؛ فابریکی؛ ۱. چی‌کراو له کارخانه‌دا ۲. سهر به کارخانه.

فابل /fābl/ [فرانسوی] اسم. راز؛ نه‌زیره؛ نه‌زله؛ فابل؛ کورته‌حیکایه‌تی ئه‌خلاقی که پتر

قاره‌مانه‌کانی گژ و گیا و گیانه‌وه‌رانن.

فاتالیست /fātālist/ [فرانسوی] صفت. فاتالیست؛

۱. قه‌ده‌ری؛ ب‌روامه‌ند به چاره‌نووس و قه‌زا و

قه‌ده‌ر ۲. کۆنه‌په‌رست؛ کۆنه‌پ‌ر‌یس؛ خورافات‌ی؛

پووچه‌ل‌په‌رست.

فاتالیسم /fātālism/ [فرانسوی] اسم. فاتالیسم؛

ب‌روا به چاره‌نووسیکی ئه‌زه‌لی که رووداوه‌کانی

ژیانی هه‌موو گیاندارانی له پ‌یشدا ب‌پ‌یوه‌ته‌وه.

فاتح /fāteh/ ها؛ ان؛ یین؛ [عربی] صفت.

سهر که‌وتوو؛ سهر که‌وته؛ سهر که‌فتگ؛ چ‌یر.

فاتحانه /fātehāne/ [عربی/فارسی] صفت.

سهر که‌وتوانه؛ سهر که‌وتانه «نبرد فاتحانه: شه‌ری سهر که‌وتوانه».

فاتحانه؛ قید. سهر که‌وتوانه؛ سهر که‌وتانه؛ به

سهر که‌وتوو‌یی «فاتحانه پ‌یشروی می‌کردند:

سهر که‌وتوانه ده‌چ‌وونه پ‌یشه‌وه».

فاتحه /fātehe/ [عربی] اسم. نه‌لحه‌مد؛ فاتحه؛

یه‌که‌مین سووره‌تی قورئان که له پرسه‌دا ب‌و رۆ‌چی مردووی ده‌خوینن.

فاتحه‌ی چیزی را خواندن: [کنایی] خه‌یر

شت‌ی به‌شه‌و کردن/ به‌شینه‌وه/ به‌خشینه‌وه؛

فات‌یح‌ای شت‌ی خویندن؛ لانی شت‌ی به‌تاقه‌وه

نان؛ هه‌والی رۆ‌شتن و نه‌مانی شت‌یک دان

«رفت دنبال کاسبی و فاتحه‌ی درسش را خواند: چ‌ووه

شوین کسم و کاردا و خه‌یری خویندنی

به‌خشیه‌وه».

برای کسی/ چیزی فاتحه‌نخواندن: [کنایی]

که‌سی/ شت‌ی به‌هیچ‌زانین؛ پ‌ووشی شت‌ی/

که‌سی فره‌دان؛ به‌که‌سی/ شت‌ی هیچ

ب‌یه‌خیک نه‌دان.

فاتحه‌خوانی /fātehaxāni/ [عربی/فارسی] اسم.

پرسه؛ پرسه؛ فاتحه خوینتی؛ سهره خویشی؛ کار، رهوت یان پړۍ وره سمی فاتحه خویندن بؤ مردوو و سهره خویشی کردن له خاوهن مردوو.

فاجر /fācer/ : [عربی] صفت. /ادبی/ ۱. بهدکار؛ بهوکار؛ بهدکردار ۲. داوین ته؛ داوین پیس؛ سؤت؛ خراپکار؛ زیناکار؛ فلیته.

فاجعه /fāce/ ، ها؛ فجایع؛ /عربی] اسم. کاره سات؛ کاره په هات؛ کار و په هات؛ گرگاشه؛ چورتم؛ که ت؛ تمه ره؛ قه تره مه؛ پرووشه؛ فه تاروت؛ تاویر؛ کؤلاو؛ کؤلاو؛ هیلان؛ هه وتو ویش؛ پروادوی زور ناخوش و دلته زین.

فاجعه آفرینی /fāce'e'āfarini/ ، ها؛ /عربی] فارسی] اسم. کاره سات سازی؛ کار یان په وتی کاره سات نانه وه؛ چورتم خوش کردن؛ کاره سات ساز کردن. هه روه ها؛ **فاجعه آفرین**

فاجعه آمیز /fāce'e'āmiz/ : [عربی] فارسی] صفت. کاره ساتی؛ تیکه له به کاره سات؛ هاوړی له گه ل چورتمدا.

فاحش /fāheš/ : [عربی] صفت. ۱. زهق؛ دیار؛ گت؛ زؤپ <خطای فاحش> هه له ی زهق ۲. /نامتداول/ دیزو؛ نه چی؛ سک؛ ناحه ز؛ ناله بار.

فاحشگی /fāhešegi/ : [عربی] فارسی] اسم. به ستؤکی؛ گانده ری؛ ۱. پرووسپیه تی؛ جنده بی؛ چؤنیه تی خؤفروؤش بوون ۲. پرووسپیگه ری؛ جنده گه ری؛ کار و پیشه ی خؤفروؤش.

فاحشه /fāheše/ ، ها؛ فواحش؛ /عربی] اسم. بڅکی؛ خراپه؛ پرووسپی؛ جوننه؛ سؤزمانی؛ سووزمانی؛ حیز؛ حیزه؛ قه حبه؛ گانده؛ گانده ر؛ گه نه ول؛ فه لیت؛ فه له یته؛ فله توبی؛ گوزلی؛ بؤل؛ پؤل؛ خؤفروؤش؛ ژنی که بؤ پوول خؤ ده خاته بهر هزی پیاوان.

فاحشه خانه /fāhešexāne/ ، ها؛ /عربی] فارسی] اسم. جوننه خانه؛ قه حبه خانه؛ که رخانه؛ مالی که ژن و پیاوی داوین پیسی لی جووت ده بن.

فاخته /fāxte/ ، ها؛ /عربی] اسم. فاتنگ؛ تڅیرک؛

تڅیلک، تفتیلک؛ که فوکووک؛ کؤتره باریکه؛ ترینه؛ ترینه؛ ترینه؛ ترنيسق؛ توویل؛ کووکو؛ که پوو؛ گاپیل؛ گاپیل؛ کؤتره گایه؛ مه لیکي دنگ خوش له تیره ی کؤتران، بچووکتر و بؤتر له کؤتر، به پشتی شینی مه یله و که وه و دووچکی کورته وه که له تلیشی تاشه شاخ و کونه به رد و قلیله داراندا ده ژي.

فاخر /fāxer/ : [عربی] صفت. به شکؤ؛ شکؤدار؛ هه یده دان؛ مایه ی شانازی.

فارس /fārs/ ، ها؛ /اسم. فارس؛ که سی که زمانی زگماگی فارسیه.

فارسی ۱ /fārsi/ : /اسم. فارسی؛ ۱. له دهسته زمانگه لی ئیرانی که زاراهه کانی له ئیران، تاجیکستان، ئه فغانستان و پاکستان باوه ۲. زمانی که نه وړو به شیکي گه وړه له خه لکی ئیران قسه ی پی ده که ن ۳. خه لکی پاریزگی فارسی.

☐ **فارسی امروز**؛ فارسی ئه مړو/ هاوچهرخ؛ زمانی که فارسی زمانانی ئه م سهرده مه قسه ی پی ده که ن.

فارسی باستان؛ زمانی فارسی سهرده می هه خامه نشیان.

فارسی دری؛ فارسی ده ری؛ ۱. زمانی فارسی له سده ده کانی سی تا شه شی کؤچیدا ۲. زمانی فارسی باو له ئه فغانستان؛ دری

فارسی میانه؛ فارسی ناوین؛ زمانی فارسی سهرده می ساسانی.

فارسی ۱؛ صفت. فارسی؛ ۱. سهر به فارس ۲. شفتوور؛ قیچه لقاچ.

فارسی بری /fārsībori/ : /اسم. [نجاری] شفتوور بری؛ برشتی شفتوور.

فارسی زبان /fārsīzabān/ ، ها؛ لان؛ /صفت. فارسی زمان؛ فارسی زوان.

فارغ /fāreq/ : [عربی] صفت. رزگار؛ به ده ر؛ بی گرفت؛ ته نا؛ نازاد و رزگار له بار و دؤخیکی

دژوار و ناخوش.

□ فارغ بودن: خاترجه م بوون؛ ئازاد بوون؛ ئاسووده بوون؛ گيرۆده يى نه بوون؛ بى خه م بوون؛ رزگار بوون؛ رها بيه ي.

فارغ شدن: رزگار بوون: ۱. خه لستن؛ خه لسان؛ خاترجه م بوون؛ ئاسووده بوون؛ خه فته له لا نه مان؛ خه م لى رهيون «از بدهكارى فارغ شدن: له قهرزدارى خه لستن» ۲. زايين؛ زارۆ هينان؛ منال بوون؛ نجات بيه ي «ديشب سارا فارغ شنه دويشه و سارا زايى».

فارغ التحصيل / fāreqottahsîl ، ها؛ ان: / از عربى / اسم. دهر چوو؛ ئه وى خولىكى دهرسى ديار يکراوى ته و او کردوو «فارغ التحصيل دانشکده ي مهندسى: دهر چوى زانکوى ئه ندازى».

فارغ التحصيلى / fāreqottahsîlî: / از عربى / اسم. بار و دۆخ يان چؤناو چؤنى ته و او بوونى دهرس. فارغ بال / fāreqbāl: / از عربى / صفت. [مجازى، ادبى] خاترجه م؛ دلىيا؛ بى خه م.

فارماکوپه / fārmākope ، ها: / [فرانسوى] / اسم. [پزشكى] فارماکوپه؛ کتیب و نووسراوه ي سه باره ت به ده و او دهرمان.

فارماکولوژى / fārmākolojî: / [فرانسوى] / اسم. [پزشكى] ده و اناسى؛ دهرمان ناسى؛ فارماکولوژى. فارنهایت / fārenhāyt: / [آلمانى] / درجه ي فارنهایت، درجه

فاروئى / fāro'i: / فاروئى فاروس / fārūs: / [انگلىسى] / اسم. فانووسى دهر يايى.

فاروئى / fāroyî ، ها: / اسم. فاروئى: ۱. هه ر يه که له خه لکى دور گه کانى فارۆ له دانمارک که به ره گه ز ژيرمه ن ۲. زمانى خه لکى فارۆ، له زمانگه لى ژيرمه ن: فاروئى

فاز / fāz: / [فرانسوى] / اسم. فاز: ۱. بار و دۆخىكى تاييه تى له خولىكى گؤر انكاريدا ۲. به شىكى ديار يکراو له ره و تانه يىک ۳. به شىكى هاوچۆر له

ده ز گايه كى چهن جۆردا ۴. قؤناخىک له بزايوى باز نه ييدا ۵. بهش؛ به شىكى ديار يکراو له زنجيره چالاكيه كى خانوو به سازيدا.

فازسنج / fāzsanc ، ها: / [فرانسوى] / فارسى / اسم. فازيتو؛ فازميتر؛ جۆرى پىنج كوشتى به لامپىكى بچوو كه وه بۆ دهر خستنى گه رانى كار هبا. فازمتر / fāzmetr ، ها: / [فرانسوى] / اسم. فازميتر؛ فازيتو.

فازنما / fāznemā ، ها: / [فرانسوى] / فارسى / اسم. فازيتو.

فاژه / fāje ، ها: / اسم. [قدىمى] / خميازه فاستونى / fāstonî ، ها: / [روسى] / اسم. فاستون؛ فاستونى؛ فاستونى؛ فاستونى؛ فارسونى؛ جۆخ؛ جۆخ؛ پارچه ي له هه وداى دريژ و ناسكى خورى داهيتراو به ره و به ريكي لووس و بى پرزه وه كه نه خشى ته يزاوه كانى لى دياره.

فاسد / fāsed: / [عربى] / صفت. ۱. گه نيو؛ كتكى؛ زنج؛ بؤگنج؛ خه ليخه؛ خممؤته؛ گه ند [ميوه ي فاسد: ميوه ي گه نيو] ۲. [پزشكى] گه نده ل؛ گه نده ژ؛ گه ناؤ؛ تووشيارى نه خوشيه كى چلكى ۳. ها؛ ان / گه نده ل؛ فاسد؛ فه تكار؛ فه تکه ر؛ گه نده كار؛ به ره وشت و ئاكارى دزيو و دژ به كؤمه ل. هه روه ها؛ فاسد بودن؛ فاسد شدن؛ فاسد كردن

فاسق / fāseq ، ها؛ ان: / [عربى] / اسم. سؤته؛ داوشكه ستى؛ فاسق؛ زينكار؛ پياوى كه پتوه ندى نار ه و اى له گه ل ژنى پياوى تر دامه ز راندوو.

□ فاسق گرفتن: پياوى جگه شوو. بۆ سه رجىنى خۆ رېدان. فاسق: صفت. داوين ته ر؛ داوين پيس؛ فاسق؛ هؤگرى چيژ و هه زى هه رام.

فاش / fāš: / [عربى] / صفت. ئاشكرا؛ له به رچاو؛ ديار؛ خويا؛ شتيار؛ خوانه؛ خوانى؛ هاينه؛ ره هند. □ فاش شدن: ئاشكرا / هاينه / خويا / به رده ز

بوون؛ دیاری دان؛ روو بوونهوه؛ فئقثرین؛
 دهرکهوتنی نهینئ.
 فاش کردن؛ ناشکرا کردن؛ دهرخستن؛
 فهوراندن؛ قچاندن؛ فئقثراندن؛ قهچهپاندن.
 فاش^۱؛ قید. ناشکرا؛ به ناشکرایي؛ به روونی؛ به
 باره‌بار؛ به راشکاوای «فاش می‌گویم و از گفته‌ی
 خود دلشادم: ناشکرا ده‌یلیم وخوشحالم له‌وه‌ی
 باسی ده‌کم».
 فاشرا / fāšerā ، ها:/ اسم. دهرمانه‌مار؛
 سیوامارانی؛ تری‌مارانه؛ میوه‌مارانه؛ ریخه‌به‌رازه؛
 ته‌ماته‌مارانه؛ گوله‌پته‌و؛ گیایه‌کی ئالفی قیت و
 هه‌لچوو به ریشه‌ی نه‌ستووری هه‌میشه‌یی،
 گه‌لای زیر و گولی سه‌وزه‌وه: الاملیک
 فاشیست / fāšist ، ها:/ [فرانسوی] / اسم. [سیاست]
 فاشیست: ۱. هوگر و لایه‌نگری ناموزه‌ی
 فاشیسم ۲. فاشیستی.
 فاشیستی / fāšīstī: [فرانسوی] صفت. [سیاست]
 فاشیستی؛ فاشیست؛ پیته‌ندیدار به فاشیسمه‌وه
 «نظام فاشیستی: رژیم فاشیستی».
 فاشیسم / fāšīsm: [فرانسوی] / اسم. [سیاست]
 فاشیزم؛ ناموزه، راپهرین یان رژیمیکی سیاسی
 لایه‌نگری ره‌گه‌زه‌پرستی یان گه‌لپهرستی،
 زوره‌ملی و توند و تیژی له ئاست نه‌یارانه‌وه.
 فاصله / fāsele ، ها؛ فواصل: [عربی] / اسم.
 ۱. مه‌ودا؛ به‌ین؛ مابه‌ین؛ نیوان؛ دورینگ؛
 دۆمه‌ی؛ دۆژ؛ ناقبهر؛ به‌ندک؛ وهره‌نگ؛
 هه‌ی‌مه‌ی؛ کر؛ فاسله؛ نه‌ندازه‌ی دووری دوو
 شت یان دوو جیگا له یه‌کتر «فاصله‌ی ارومیه تا
 مه‌اباد؛ مه‌ودای ورمئ تا مه‌اباد» ۲. به‌ین؛ نیوان؛
 که‌لینئ دوو شت «دندانهایش فاصله داشت:
 ددانه‌کانی به‌ینی بوو» ۳. [موسیقی] مه‌ودا؛ دۆژ؛
 به‌ندک؛ دورینگ؛ لیک‌دووری زایه‌له‌ی دوو
 ده‌نگ ۴. [مجازی] دووری؛ مه‌ودا؛ به‌ین؛
 دوورینگ؛ نیوان؛ دۆمه‌ی؛ لیک‌برانی دلان «آن
 ماجرا میان ما فاصله انداخت: نه‌و پروداوه دووری

خسته نیوانمانه‌وه».

فاصله‌ی زمانی؛ مه‌ودا؛ ماوه «میان رفت و
 برگشت او فاصله‌ی زیادی نبود: نیوان هاتن و
 چوونی ماوه‌یه‌کی زۆر نه‌بوو».

فاصله انداختن؛ به‌ین (تی) خستن؛ ژه‌ف/
 ژه‌ه‌ف کرن؛ به‌ین وسه‌ی؛ به‌ین دانان
 «میانشان فاصله انداخت: به‌ینی خسته نیوانیان».

فاصله داشتن؛ دوور بوون؛ دوویر بوون «این دو
 شهر ۳۰۰ کیلومتر از هم فاصله دارند: نه‌م دوو شاره
 ۳۰۰ کیلومتری لیک دوورن».

فاصله گذاشتن؛ به‌ین خستن؛ به‌ین دانان؛ ناو
 کردن؛ جیایی خستن؛ نیوان هیلانه‌وه؛ به‌ین
 هیشته‌نه‌وه؛ به‌ین ئاسه‌ی «کمی فاصله بگذار بعد
 کلمه‌ی بعدی را بنویس: نه‌ختی به‌ین بخه جا
 وشه‌ی تر بنووسه».

فاصله گرفتن؛ دوور بوونه‌وه؛ دوور که‌وته‌نه‌وه «از
 بخاری فاصله بگیر، لباس می‌سوزد: له سو‌به‌که
 دوور به‌وه، جله‌کانت ده‌سووتئ».

فاصله بندی / fāselebandī: [عربی] / فارسی] / اسم.
 به‌ین‌به‌ندی؛ کار و ره‌وتی به‌ین دانان؛
 ده‌سنیشان کردنی به‌ینی نیوان نه‌ندامانی
 تاقمیک یان هیمانه‌ی کۆمه‌له‌یه‌ک له ئاست
 یه‌کدا «فاصله‌بندی سطرها: به‌ین‌به‌ندی دپره‌کان».

فاصله‌سنج / fāselesanc ، ها:/ [عربی] / فارسی]
 / اسم. مه‌وداپیو؛ که‌ره‌سته‌یی بۆ پیوانی دووری
 شت له بینهر: تله‌متر

فاصله‌گذاری / fāselegozārī: [عربی] / فارسی]
 / اسم. کار و ره‌وتی مه‌ودا هیشته‌نه‌وه؛ به‌ین دانان؛
 به‌ین ئاسه‌ی؛ دانانی مه‌ودا له نیوان نه‌ندامانی
 تاقمئ یان به‌شگه‌لی کۆمه‌له‌یه‌کدا «بین سطرها
 فاصله بگذارید: له نیوان دپره‌کاندا مه‌ودا به‌یلنه‌وه».

فاضل / fāzel ، ها؛ ان؛ فُضلاً: [عربی] صفت. [ادبی]
 زانا؛ زانایوخ؛ هۆزان؛ زانای ئاگادار «استاد فاضل:
 مامۆستای زانا».

فاضلاب / fāzelāb ، ها:/ [عربی] / فارسی] / اسم.

۱. پيساو؛ وازاو؛ گهناو؛ نهقم؛ ئاوی تیکه‌ل به پيسایی ۲. ئه‌ياغ؛ ره‌هه‌ند؛ ره‌هه‌ن؛ ئاوه‌رؤ؛ ئاوره‌و؛ ئاوه‌روئ؛ ئافرېژگه؛ ژئراوی ئاوی پيس .

فاعل / fā'el ، ها: / [عربی] / اسم. ۱. /ان: يين / [نامتناول] که‌سئ که‌ کارېک ده‌ کا ۲. /دستور/ کرگار؛ کرکار؛ کرؤک؛ بکه‌رد؛ که‌س يان شتئ که‌ کارېک ده‌ کا يان کرداريکی وه‌ پال ده‌ نرئ .

فاعلاتن / fā'elāton : [عربی] / اسم. / [دبی] / فاعيلتون؛ بناغه‌يه‌ کی کيشی شيعری عه‌رووزی .

فاعلن / fā'elon : [عربی] / اسم. / [دبی] / فاعيلون؛ له‌ کؤله‌ که‌ کانی کيشی شيعری عه‌رووزی .

فاعلی / fā' elî : [عربی] / صفت. / [دستور] / کرگاری؛ سه‌ر به‌ کرگار «صفت فاعلی؛ ئاوه‌لناوی کرگاری» .

فاق / fāq ، ها: / [از عربی] / ؟ / اسم. / فاق: ۱. شه‌ق؛ قه‌لش؛ قه‌لشت؛ شکه‌ف؛ تره‌ که‌؛ ميچک؛ درز و تلئشی سه‌ر يان بني شتېک ۲. درېژئ شوال له‌ نافه‌ که‌مه‌ تا ناوقه‌د .

فاقد / fāqed ، ان: يين: / [عربی] / صفت. بي‌وه‌ری؛ بي‌وه‌ر؛ بي‌به‌ش؛ بي‌باره «فاقد روشنایی؛ بي‌وه‌ری له‌ رؤناهی» . هه‌روه‌ها: **فاقد بودن**؛ **فاقد شدن**

فاقه / fāqe : [عربی] / اسم. / [دبی] / ده‌سکورتی؛ هه‌ژاری؛ نه‌داری .

فاکت / fākt ، ها: / [انگلیسی] / لاتینی / اسم. / [نامتناول] / راسته‌قینه؛ راسته‌قانی؛ فاکت؛ راستیه‌کی به‌رچاو که‌ ئاماژه‌ی پئ بکړئ .

فاکتور / fāktor ، ها: / [فرانسوی] / اسم. / فاکتور: ۱. پسووله؛ سياهه؛ به‌رگه‌ی کرپن؛ هيّمان؛ به‌لگه‌ی تېدا نووسینی نرخ و چه‌ندېتی فروشراوه و ناو و نیشانی فروشيار ۲. هؤکار؛ هه‌ر يه‌ که‌ له‌و هؤيانه‌ که‌ له‌ کار يان ديارده‌يه‌ کدا ده‌وريان هه‌ به‌ «فاکتور اقتصادي؛ هؤکاری ئابووری» .

☐ **فاکتور گرفتن**؛ **فاکتور گرفتن**: ۱. ده‌ره‌ينانی پسووله . هه‌روه‌ها: **فاکتور دادن**؛ **فاکتور نوشتن** ۲. /مجازی/ کورت‌کردنه‌وه؛ پوخته‌کردن «بحث‌های ديگر را فاکتور بگير: قسه‌کانی تر کورت

بکه‌وه» .

فاکس / fāks : [انگلیسی] / اسم. / فه‌کس؛ فاکس؛ دوورنقئیس: **فکس**

فاکس‌مدم / fāksmodem : [انگلیسی] / اسم. / فه‌کس‌مودېم؛ ده‌زگايه‌ک بریتی له‌ فه‌کس و مودېم که‌ زانیاری له‌ که‌مپیوته‌ره‌وه‌ ده‌گؤزېته‌وه‌ سه‌ر فه‌کس يان له‌ فه‌کسيه‌وه‌ وه‌رده‌گرئ: **فکس‌مودم**

فاکسیمایل / fāksimāyl : [از انگلیسی] / اسم. / فاکسیمایل؛ پؤستی وینه‌یی .

فاگوسیت / fāgosît ، ها: / [فرانسوی] / اسم. / [زیست‌شناسی] / بیگانه‌خؤر؛ نامؤخؤر؛ خانوکه‌يه‌ک که‌ ده‌وری ماکی بیانی ده‌دا و ده‌يخوا (وه‌ک گولوبولی سپی خوین) .

فاگوسیتوز / fāgosîtoz : [فرانسوی] / اسم. / [زیست‌شناسی] / بیگانه‌خؤری؛ نامؤخؤری؛ کار و ره‌وتی ده‌وره‌دان و خواردن ماکی بیانی .

فال / fāl ، ها: / اسم. ۱. /از عربی/ فال؛ مروا؛ رؤدا؛ داخورت؛ داخوورت؛ به‌خت خویندنه‌وه؛ کارېک بؤ پیش‌بینی داهاتو ۲. مارکه؛ راوکه؛ رامه؛ ماره؛ راه؛ مووتاوا؛ مووتاوه؛ فال؛ ئه‌و هیلکه‌ ده‌بن مريشکی هیلکه‌که‌ری ده‌نئین به‌شکوو هیلکه‌که‌ی له‌ پالیدا بکا ۳. /گفتاری/ لاس؛ نیوده‌ست؛ يه‌که‌ی بژاردن و دابه‌ش کردنی برئ شت (وه‌ک گويز) به‌رامبه‌ر به‌ پئنج دانه .

☐ **فال پرندنه**: فالی به‌ په‌له‌وه‌ر؛ فالی چاپکراو که‌ په‌له‌وه‌ری ده‌سه‌مؤ ده‌یداته‌ ده‌ستی مشته‌ريه‌وه .

فال قه‌وه: فالی قاوه؛ دوابینی داهاتووی که‌سېک له‌ رووی ئه‌و نه‌خشانه‌ له‌ لم‌تی قاوه‌ی خوراوه، له‌ پیاله‌دا به‌دی دئ .

فال نخود: فالی نؤک؛ دوابینی داهاتووی که‌سېک به‌ چینی نؤک و جئ‌گؤرانیان .

فال ورق: فالی وهره‌ق/ په‌ره؛ دوابینی داهاتووی که‌سېک به‌ چینی په‌ره‌ی کايه‌ به‌

گوي گرتن له قسه‌ی خه‌لکي بؤ دوابيني کردن
۲. [کنایه] به دزيه‌وه گويدان بؤ شوفاړی و
دووزمانی.

فالگیر / fālگیر: [از عربی/ فارسی] **فال‌بین**

فالگیری / fālگیري: [از عربی/ فارسی] **فال‌بینی**
فالنامه / fālنامه، ها: [از عربی/ فارسی] اسم،
فالنامه: ۱. پرتووکی له بابه‌تگه‌لی جوراوجور
له‌مه‌ر داهاتوو که خه‌لک به خويندنه‌وه‌ی
په‌ره‌یه‌کی، گوايه داهاتوو ده‌بیننه‌وه ۲. په‌ره‌ی
چاپ‌کراوی که نه‌و شتانه‌ی تیدا نووسراوه.

فالوده / fālوده **فالوده**^۱

فام / fām، ها: / اسم، نامال؛ به‌ش؛ واش؛ بام؛
باو؛ شیوه؛ یه‌کي له سی هیمانی پیکه‌پینه‌ری
په‌نگ (نه‌و دووی‌تر بریتین له توخی و
تیشکده‌ری).

فام‌نمایی / fāmnamāyi: / اسم، جی‌وازی نیوان
په‌نگی هاوتیشک له ته‌له‌فیزیونی په‌نگیدا:

رنگتابی

فامیل / fāmīl، ها: [فرانسوی] / اسم، ۱. بنه‌ماله؛
خیزان؛ خاو‌خیزان «همه‌ی فامیل آمده بودند: همه‌وو
بنه‌ماله هاتوبون» ۲. خزم؛ فامیل؛ خویش؛ لیزم؛
خنام؛ که‌س وکار؛ قوم «آنجا فامیل داریم: له‌وی
خرمان هه‌یه».

فامیلی / fāmīli: [فرانسوی] / صفت، خزمایه‌تی؛
قه‌ومایه‌تی؛ فامیلی؛ خزمی؛ قه‌ومی «زن و شوهر
نسبت فامیلی دارند: زن و شوهر که خرمایه‌تیا
هه‌یه».

فانتزی^۱ / fāntezi: [فرانسوی] / اسم، فانتیزی؛
۱. نه‌زیه‌یه‌کی کورتی هه‌لبژیردراو له لایه‌نیکی
پیکه‌نینی و ناعه‌قلانی ژبان له بارودوخیکی
خه‌یالیدا ۲. به‌ره‌می هونه‌ری له خه‌یالاتی
نازادانه و به‌دور له شیواز و ری‌بازگه‌لی ناسراو.
فانتزی؛ صفت، تازه‌باو؛ نوباهو؛ فانتیزی «رنگ‌های
فانتزی: په‌نگ‌گه‌لی تازه‌باو».

فانسقه / fānosqe، ها: [اروسی] / اسم، په‌خت؛

شیوه‌یه‌کی تایبه‌تی و جینگور‌کیان.

هم فال و هم تماشا: [مجازی] هم دیداری
دوست، هم شکاری پوست؛ هم زیارت،
هم تجارت؛ کار و سه‌یران پیکه‌وه.

□ فال دیدن: به‌خت خويندنه‌وه؛ فال گرتنه‌وه.

فال زدن: دوابینی کردن.

فال گرفتن: فال گرتنه‌وه؛ داخورت/ داخوورت
گرتنه‌وه؛ په‌مل‌ثاویژتن؛ فال فته‌گرتن؛ بؤ
زانیی ناکامی کار یان پروداویک فال لیدان
(با دیوان حافظ فال گرفتن، خوب آمد: به دیوانی
حافظ فالمان گرتنه‌وه، باش‌هات).

به فال نیک گرفتن: به چاکه دانان؛ به خاس
زانین «آدم‌و را به فال نیک گرفتن و امیدوار شدم:
هاتنیم به چاکه دانا و هیوام هاته‌وه به‌ر».

فالانژ / fālānj، ها: / [فرانسوی] / اسم، [سیاست/
فالانژ؛ لات و چه‌قوکیشی نیو ریک‌خراوه‌یه‌کی
فاشیستی.

فالانژیست / fālānjīst، ها: / [فرانسوی] / اسم،
[سیاست] فالانژیست: ۱. هه‌ریکه له لایه‌نگرانی
پارته فاشیسته‌کان، به‌تایبه‌ت له ئیتالیا، سپانیا و
لوبنان ۲. فالانژ.

فال‌بین / fālbin، ها: / ان: [از عربی/ فارسی] / اسم،
گیرزان؛ فالگروهه؛ فالگهر؛ فالگر؛ فالگیر؛
فالوژ؛ فالبیژ؛ قه‌پالگر؛ فالچی؛ په‌مل‌گروهه؛
فیه؛ تال‌بین؛ خیره؛ خیفزان؛ خیفزان؛ خپک؛
نه‌وه‌ی گوايه به فال داهاتوو ده‌بینیته‌وه: **فالگیر**

فال‌بینی / fālbinī: [از عربی/ فارسی] / اسم،
فالگه‌ری؛ گیرزانی؛ کار و په‌وتی لیکدانه‌وه‌ی
داهاتوو به فال: **فالگیری**

فالگوش / fālguš: [از عربی/ فارسی] / اسم، شه‌مالی؛
شه‌ماله؛ شه‌مؤله؛ شه‌وشه‌مه‌کی؛ که‌له؛ کوله؛
گوپته‌قی؛ کاری دوابینی و لیکدانه‌وه‌ی داهاتوو
به گویگرتن له قسه‌ی ئه‌م و نه‌و.

□ فالگوش ایستادن: که‌له‌کردن؛ کوله‌گرتن/
راوه‌ستان؛ کول‌گرتن: ۱. خو‌مات دان بؤ

فانسقه؛ فانسقى؛ فانؤسقى؛ پشتيښه يه کي چهرمي يان برېزنتي بؤ هه لؤواسيني فيشه کدان، سهره نيزه، قومقومه و چه کي که مهرى: فانوسقه فانوس / fānūs ، ها: [يوناني/سم، فنه ر؛ فنه رک؛ فهند؛ فانؤس؛ له نته ر؛ له نته رى؛ کلچان؛ فانؤز؛ فانووس؛ چراده ستي؛ چرايه کي پتر نه وتي، سهر پؤشدار و ده ستي، بؤ روونا کي دان له دهر و ده شندا.

☐ فانوس دريایي: فانؤسى دهر يايي؛ چرايه کي روونا کي سهر بورج، بؤ رېنویتی گه ميه و پا پؤران له دهر يادا.

فانوس شيطان: ئاورى زه لکاو؛ ترووکه تروو کي شهوانه ي سهر زه لکاو ان.

فانوسقه / fānūsque : [روسی] فانسقه

فانوسه / fānūse : [يوناني / فارسی] /سم، فانووسه؛ هه ره که ره سته يي که بيچمي له فانؤس بکا (وه که ده منهي ئاسنگه رى).

فانوسى / fānūsî : [يوناني] صفت. ده منهي ي؛ فانووسى؛ به ديواره ي دهره کي چين-چين و لؤ-لؤوه بؤ کرانه وه و چوونه ناو يه ک.

فانى / fānî : [عربی] صفت. فاني: ۱. بئ-بنيا؛ نه پايدار؛ بئ-درېزه؛ بئ-دهوام؛ له رېي نه ماندا <دنيای فاني: دنيای بئ-بنيا> ۲. مرا؛ بمر؛ نه ميڼ؛ نه مهن <آدم فاني: مروى مرا>.

☐ فاني بودن: بئ-بنيا بوون؛ فاني بوون؛ نه پايدار بوون؛ بئ-دهوام بوون. هه ره ها: فاني شدن

فاووس / fāvūs : [پرشکی] /سم، که چه لي؛ نه خؤشيه کي کارگي له سهر پيستي سهره که مووخؤرکه و که چه لي له دوو دايه.

فاويسم / fāvism : [فرانسوي] /سم، [پرشکی] فاويسم؛ که مخویتی تيژي هيموليزي که له خواردني باقله ي تازه يان هه لمزيني توزه که ي، يان له برئ که سدا به هؤي نه خؤشي ژينيتيکي يان که مايه تي ئانزيمه وه سهره لده دا.

فايربرگلاس / fäyberg(e)lās : [انگلیسی] /سم،

فايربرگلاس؛ ريشاله ي شيشه يي ناسک که له چيک-ردني به ره مگه لي پيشه ييدا (وه که په شم-شيشه، دهرگ، پارچه و...) به که لک ديت.

فايده / fāy(e)de ، ها: [عربی] /سم، سوود؛ که لک؛ به هره؛ سو؛ که راو؛ فايده؛ فيده؛ بير؛ هافل: ۱. قازانج؛ به سته؛ به سه <در اين معامله چقدر فايده بردى>: له م مامه له يدا چهندت سوود کرد؟> ۲. مفا <اگر نشنوي فايده ي گوش چيست>:

نه گهر نه يسي گوئ به که لکي چي دئ؟> * فائده ☐ فايده داشتن: به قازانج بوون؛ به که لک بوون؛ به هره دان. هه ره ها: فايده کردن

فايق / fāyeq : [عربی] صفت. سهر که وتوو؛ زال؛ چير؛ چيره: فائق

☐ فائق آمدن/شدن: سهر که وتن؛ زائ بوون؛ چير بوون.

فايقه / fāyeqe : [عربی] صفت. باشتري؛ چاکتر؛ هه فياز: فائقه

فايل / fāyl ، ها: [انگلیسی] /سم، فايل: ۱. پووشه؛ دؤسيه؛ په رونه ده ۰۲. [کامپيوتر] کؤمه ليک زانباري سهر به يه ک که به يه ک ناو تؤمارکرون ۰۳. [مخفف] کابينيت.

فايل کابينت / fāylkābīnet ، ها: [انگلیسی] /فرانسوي] /سم، فايل کابينيت؛ کوميد يان کابينيتي جي پووشه.

فتودال / fe'odāl ، ها: [فرانسوي] /سم، به گ: ۱. دهر به گ؛ خاوهن زه وي و زاري زؤر و زه بند که له رهنجي وهر زيتراني سهر نه وه زه وينانه ده خوا ۰۲. ئاغا؛ خان.

فتودالي / fe'odālî : [فرانسوي] صفت. دهر به گي؛ دهر به گايه تي.

فتوداليسم / fe'odālism : [فرانسوي] /سم، دهر به گايه تي؛ فتوداليسم: ۱. دوو زه ني ئاغا و ره عيه تي؛ شيوازيکي ئابووري کؤن که زه وي و زار له بهرده ست ئاغادايه و رهنجبه ران به سهر يوه کار ده کهن و هه ره وه ک زهويه که

سه‌ودایان پی‌ده‌کری ۲. /قدیمی/ شی‌و‌از یکی
 رامیاری له ئوروو پای پیش روونیسانسدا.
فبها / fabehā: [عربی] حرف. چ‌باشتر؛ چ‌خاستر؛
 چ‌چاکتر؛ چ‌خاسته‌ر؛ چ‌عالت‌ه‌ر «اگر خریدی فبها،
 نخردی من می‌خرم: نه‌گه‌ر ساندت چ‌باشتر، نه‌شت
 ساند من ده‌یک‌رم».
فتادن / fotādan: /مصدر. /مخفف. /دبی/ که‌وتن؛
 که‌فتن؛ که‌تن؛ که‌وته‌ی؛ که‌وتش.
فتان / fattān: [عربی] صفت. /ادبی/ ئازاوه‌چی؛
 بشیونه؛ خم‌شی‌وین؛ سه‌رس‌و‌ده‌ره؛ گیر‌ه‌شی‌وین.
فتاوی / fatāvi: [عربی] جمع فتوا
فتح / fath، ها؛ فتوح؛ فتوحات (!) / [عربی] اسم.
 ۱. /نامتداول/ کار و ره‌وتی کردنه‌وه؛ باز کردن؛
 نه‌وه‌که‌رده‌ی ۲. پی‌روزی؛ سه‌رکه‌وتن.
 □ **فتح باب**: ۱. کردنه‌وه‌ی درگا «فتح باب گفتگو:
 کردنه‌وه‌ی درگای قسه» ۲. /کنایی/
 ده‌سپیکردن.
 □ **فتح شدن**: ۱. داگیر بوون؛ داگیر کران؛
 گیران؛ فرستقین ۲. رزگار بوون؛ ئازاد بوون؛
 کرانه‌وه؛ نه‌وه‌کریه‌ی.
فتح خیر کردن: /تمریض/ پشتی فیل شکاندن؛
 سه‌ری شا‌هینان؛ بانه‌نیانه‌بان به‌روژه‌وه؛
 کاریکی یه‌کجار گه‌وره و دژوار کردن؛ کو/
 که‌ش‌که‌نته‌ی «با این دو تا نان خریدن انگار فتح
 خیر کرده: بهم دوو نان سه‌ندنیه‌وه ده‌لینی پشتی
 فیلی شکاندووه».
فتح کردن: گرتن؛ داگیر کردن؛ پی‌به‌ر کردن؛
 له‌هاندن؛ فرستقاندن؛ شویتن به‌یده‌ست
 کردن (مائو در سال ۱۹۴۹ پکن را فتح کرد: مائو له
 سالی ۱۹۴۹ دا پیکه‌نی گرت).
فتحه / fathe: [عربی] زتر-۱
فتراک / fetrāk، ها؛ /اسم. /ادبی/ شوپا؛ گورژال؛
 ساموته؛ سامو‌رته؛ سامو‌تک؛ گورنیک؛ ته‌رکبه‌ند؛
 به‌ن سامو‌رته؛ به‌ن سامو‌ته؛ به‌ن سامو‌رتکه؛
 به‌ندی پاشکو؛ ئالقه و به‌ندی پاشکوی زین.

فترت / fatrat: [عربی] اسم. گت؛ مه‌ودایه‌ک له
 ناو زه‌نجیره کاریکی له په‌ستا «فعالیت شرکت چند
 ماهی دچار فترت شد: کار و باری به‌شدارگه‌چهن
 مانگیک تووشی گت بوو».
فتق / fatq: [عربی] اسم. /پزشکی/ قو‌ری؛ غو‌ری؛
 کوویت؛ وه‌ته‌یا؛ فه‌ت؛ فتق؛ فه‌تق: ۱. خزانی
 نا‌ئاسایی نه‌ندامیک بو‌ده‌ره‌وه‌ی شوینی خو‌ی
 (وه‌ک فه‌تقی می‌شک) ۲. ده‌ره‌پ‌رینی نه‌ندامیکی
 ناوسک له دیواره‌ی ماسوولکه‌یی زگه‌وه (وه‌ک
 قو‌ری به‌رگه‌ده).
فتق بند / fatqband، ها؛ [عربی] فارسی] اسم.
 فه‌تق‌به‌ن؛ جو‌ری پو‌شن بو‌به‌رگری له داهیزان
 و ژانی قو‌ری.
فتنه / fetne، ها؛ [عربی] اسم. ۱. ئازاوه؛ بشیوه؛
 بشیوی؛ پشیوی؛ ئاشو؛ ئاشوو؛ ئاشیو؛ گاشه؛
 گهردش؛ گهرده‌ش؛ خاروره؛ گو‌تاوه‌رو «فتنه‌ی
 مغول: ئازاوه‌ی مه‌غول» ۲. هه‌را؛ هه‌للا؛ زله؛ قره؛
 زه‌نا- زه‌نا؛ جه‌نجال؛ زله‌زل؛ چه‌قه‌وگوره؛
 هه‌قلیمه‌قو؛ ویل «وقتی مریم داستانش را گفت
 فتنه‌ای برپا شد: کاتی مریمه‌حیکایه‌تی خو‌ی گیراوه
 بوو به‌هه‌را» ۳. عنب-۲
 □ **فتنه انگیختن**: ئازاوه‌گیران؛ گهرده‌ش نانه‌وه؛
 هه‌للا هه‌لایساندن؛ شه‌ر هه‌لخراندن.
فتنه به‌پا کردن: ئازاوه‌گیران؛ گهرده‌ش گیران؛
 بشیوه به‌ریا کردن.
فتنه ۲: /صفت. /گفتاری/ ئازاوه‌چی؛ ئازاوه‌گیر؛
 گهرده‌ش گیر؛ بشیونه؛ شیوه‌ژنه؛ گیره‌شی‌وین؛
 خومه‌شی‌وونه «این یارو خیلی فتنه‌است: ئه‌م کابرایه
 زور ئازاوه‌جیه».
فتنه‌انگیز / fetne'angiz، ها؛ ان؛ [عربی] فارسی]
 صفت. قنگ به‌گیجه‌ل؛ شه‌ره‌شاران؛ ئازاوه‌گیر؛
 ئازاوه‌چی؛ شه‌ره‌ه‌لایسین؛ شه‌ردا‌گرستین؛ ناوری
 بن‌کا؛ ئاوژیرکا؛ فتنه؛ وه‌یشووم؛ وه‌یشوومه؛
 کتکه‌نه‌فتینه؛ کلکه‌نه‌فتینه؛ سه‌ره‌سو‌دوره؛
 چنگن؛ گولکه؛ هه‌فان؛ شیوه‌ژنه؛ هی‌وچی؛

سیسی؛ سسی؛ که هالی؛ کاهیلی؛ خلیسکی؛
خاوی؛ نه به گه یی.

فتوسفر / fotosfer: [فرانسوی] / اسم. فوتوسفر؛
تیشکه گۆ؛ به شی هره گه شی خور یان هره
گۆیه کی تر که به چاو بیینری.

فتوسل / fotosel: [انگلیسی] / اسم. باتری نووری؛
پیلی تیشکی؛ جوړی باتری که تیشکی هه تاو
ده کاته هیزی کاره بایی.

فتوسانتز / fotosantez: [فرانسوی] / اسم.
[گیاه شناسی] / فوتوسانتیز؛ رهوتی که گیا - ویرای
تیشکی هه تاو - له که ربون و هه لمی ئاو، هیدراتی
که ربون چی ده کا: نور ساخت

فتوشیمی / fotošimî: [فرانسوی] / اسم. [شیمی]
فوتوشیمی؛ لقی که له زانستی کیمیا که
ده په رژتیه سهر کار تیکردنی هیزی تیشک له
گۆرانکاری کیمیایدا.

فت و فراوان / fatt-o-farāvān: [گفتاری] / صفت.
فره و فراوان؛ زور و زمه مند؛ زور و زبه مند؛
مشه مهر.

فتوکپی / fotokopî: [فرانسوی] / اسم. فوتوکوپي؛
۱. کار یان رهوتی وینه هه لگرتن له به لگه یه که
به ده زگای تاییهت بهو کاره ۲. ده زگایی که به
هوی کار دانه وهی کیمیایی (فوتوکوپي ته) یان
فیزیکی (فوتوکوپي وشک، زیراکس) به هوی
تیشکه وه، له به لگه وینه هه لده گری ۳. / ها/
کوپي؛ وینه یی که به ده زگای فوتوکوپي گیرایی.
فتو کرم / fotok(o)rom: [فرانسوی] / صفت.
فوتوکروم؛ خاوه ئال وگۆری په نگ له به رانه بهر
تیشکه وه.

فتوگرافی / fotog(e)rāfi: [فرانسوی] / اسم.
فوتوگرافی؛ عه کاسی؛ وینه گری.

فتوگرام / fotog(e)rām: [فرانسوی] / اسم.
فوتوگرام؛ وینه یی که له دانانی شتیک له بهر
کاغزی هه ستوک و لیدانی تیشک به دی دی.

فتوگرامتری / fotog(e)rāmetrî: [فرانسوی] / اسم.

ناشو که ر؛ بشیونه؛ گیره شیوین؛ هلوه شیار؛
عه وان؛ مایه فیتنه و شو فار.

فتنه جو / fetnecû: [عربی / فارسی] /
صفت. که تن گیر؛ هیوچی؛ تاییه تمه ندی که سی
که حه ز به قه و ناژاوه ده کا.

فتنه گر / fetnegar: [عربی / فارسی] / صفت.
بن گلته؛ مایه فتنه؛ سهره سوډره؛ گۆبه ندگیر؛
گوتالکهر؛ شهره لخرین؛ بشیونه؛ ناشو که ر.

فتو / foto: [فرانسوی] / اسم. [گفتاری] / ۱. وینه گر؛
عه کاس ۲. وینه گر خانه؛ عه کاس خانه * **فتو**

فتوا / fatvā, fetvā: [عربی] / اسم. فتوا؛
دینا: ۱. ئیجازه؛ بریار یان داوهری به پیی
قانونی شهرع ۲. [مجازی] / داوهری و بریاری
که سیک له مهر بابیه تیکی دیار یکه روه وه * **فتوی**

فتوالکتریک / foto'elektrik: [فرانسوی] / اسم.
کاره بای بهرهمه هاتوو له تیشک: نور ابرق

فتوبیوتیک / fotobiyotik: [فرانسوی] / صفت.
[زیست شناسی] / تیشک زی؛ ناتاج و خوازیاری
تیشک بو ژیان و گه وره بوون.

فتوبیولوژی / fotobiyolojî: [فرانسوی] / اسم.
[زیست شناسی] / تیشک زی ناسی؛ لقی که له زانستی
ژیناسی که له چوناوچونی کار تیکردنی تیشک
به سهر گیانداراندا ده توژتیه وه.

فتوت / fotovvat: [عربی] / اسم. [ادبی] / لاوچاکی؛
جوامیری؛ میر خاسی.

فتوتروپسم / fotot(e)ropism: [فرانسوی] / اسم.
[زیست شناسی] / تیشکوازی؛ تیوازی؛ رهوتی هه لدان
یان بار گۆران به رهو شوینی تیشکده ر، به تاییهت
له ره وه کدا.

فتوح / futûh, fotûh: [عربی] / اسم. ۱. جمع
فتح ۲. [نامتداول] / کراوه یی؛ فردقی؛ گوشایش؛
فهره حانی؛ فهره حانی؛ فهره عانه تی.

فتوحات / futûhât, fotûhât: [عربی] / جمع
فتح

فتور / futûr, fotûr: [عربی] / اسم. [ادبی] / سستی؛

فجر / facr / [عربی/اسم، /ادبی] به یان؛ تاوه لات؛
ئەلند؛ به ره به یان؛ به ره به یان؛ سیسان؛ به یانی
روون؛ مه لابانگدان.

فجور / focûr, fucûr / [عربی/اسم، فناز؛ فناس؛
په فتاری ناله بار؛ کرده وهی دژی و گونا.

فجیع / 'facî / [عربی/صفت، دلته زین؛ زور
ناخوش؛ هوی کول و که سهری زور مرگ فجیع؛
مردنی دلته زین.

فحاش / fahhāš / [عربی/صفت، دهم چه په ل؛
زمان پیس؛ دهم پیس؛ بیسکار؛ زرجان؛
جینو فروش؛ دژوین فروش؛ سخیف بیژ؛ ده فچیژ؛
دژمان دهر؛ دژمان وهرش؛ جوین فروش.

فحاشی / fahhāšî / [عربی/اسم، باوگره وازی؛
باو کبازی؛ جوین فروشی؛ ده فچیژی؛ کاری جینو
دان؛ ناسزا وتن.

☐ **فحاشی کردن**؛ جینو/ جوین دان؛ ناسزا وتن؛
دژمان دهی/ دای؛ سه کان؛ چیرین؛ په لاختن؛
په لچفاندن.

فحش / fohš / ها؛ [عربی/اسم، جینو؛ جوین؛
جمین؛ جوون؛ جژوین؛ دژوین؛ دژمین؛ دژوون؛
دو شمین؛ دشمان؛ دژمانی؛ دشمین؛ دژنام؛
خه لته؛ سخیف؛ خوسن؛ خوسن؛ خوه سن؛
خراو؛ بیسکانی؛ بیسکاری؛ خه بهر؛ وتهی نار هوا و
ناشیرین.

☐ **فحش آب نکشیده**/ چاروا داری؛ جینوی پیس.
فحشا / fahšā / [عربی/اسم، رووسپیگه ری؛
حیزی؛ سۆزمانیتی.

فحش کاری / fohškārî / ها؛ [عربی/فارسی/اسم،
[گفتاری] جینو فروشی؛ بیسکاری؛ کاره په هاتی
جینو دان؛ ناسزا وتن.

فحص / fahs / [عربی/اسم، /ادبی] کنه؛ منی؛ کار
و ره وتی توژینه وه؛ کۆلینه وه.

فحل / fahl / [عربی/صفت، که ل؛ ۱. گیانه وه ری
نیزی خو تاوداو بو جووت بوون له گه ل میوینه دا
۲. [مجازی] هه لکه وتوو؛ هیژا (بو مرؤ).

فوتوگرامتری؛ زانستی پیوانی ریز و درشت به
یارمه تی وینه، به تایبته به وینه هه لگرتنی
هه وایی.

فتمتر / fotometr / ها؛ [فرانسوی/اسم،
تیشک پیو؛ نامرازی پیوانی رادهی تیشک و
پۆشنایی.

فنون / foton / ها؛ [انگلیسی/اسم، فوتون؛
گه دریلله بی جرمی هه لگری تیشک؛ فوتون

فتوی / fatvā, fetvā / [عربی] فتوا
فته / fate / ها؛ [اسم، پته؛ ۱. به لگه؛ نووسراوه
۲. فیش؛ له ته کاغزی پچوکی تیدا نووسراو.
☐ **فته ی طلب**؛ به لگه ی قهرز داری؛ پسووله یه ک
که قهرزدار دهیداته خاوهن قهرز.

فتیش / fetîš / [فرانسوی/اسم، ۱. تاپۆ؛ شتی که
به مه کۆی رۆحیکه به هیژ یان نیشانه ی
هیژیکی جادوویی دابنری ۲. [روانشناسی] شت،
ئەندام یان به شتی که لهش که بوون یان خه یالی
هه بوونی بو دامرکانی رهوان پیوسته.

فتی شپست / fetîšîst / ها؛ [فرانسوی/صفت،
فتی شپست؛ باوه مه ند به فتی شپسم.

فتی شپسم / fetîšîsm / [فرانسوی/اسم، فتی شپسم؛
بروا به هه بوونی هیژی سحرای له بری شتدا.

فتیله / fetîle / ها؛ [معر از آرامی/اسم، ماسول؛
پلیته؛ فتیله؛ فتیله؛ فتیلک؛ ئیفت؛ ۱. له ته

گورپس یان پارچه یه کی لۆکه یی که به
هه لمژینی سووته مه نی گر ده گری و ده سووتی

۲. گورپسی بو ته قانده وهی ته قه مه نی له ری
دووره وه ۳. گورپسک له تۆپ و چه که کۆنه کاند

بو ناگردانی بارووت ۴. به نی بادراوی تال پینچ
۵. [پزشکی] ماکیکی نهرم و خاوین وه ک لۆکه

یان باند بو هه لمژینی چلک و کیمی برین.
فتیله ای / fetîle'î / [معر ب/صفت، فتیله یی؛

خاوهن فتیله «چراغ سه فتیله ای؛ چرای سی
فتیله یی».

فجاجع / 'facāye / [عربی] جمع فاجعه

﴿فدای شما: قوربانی نیوه﴾.

□ فدا شدن: فیدا بوون؛ گۆری بین؛ خرپ بین؛ فدا بیهی؛ (به) سرگرد بوون؛ له پیناو کەس یان شتیکدا بهخت بوون.
فدا کردن: فیدا کردن؛ به قوربان کردن؛ گۆری کرن؛ له پیناو کەس یان شتیکدا بهخت کردن (جانش را در راه میهن فدا کرد: گیانی له پرپی نیشتماندا فیدا کرد).

فدائی / fadā'ī: [عربی] فدايي

فداکار / fadākār: [عربی/فارسی] صفت. خۆبهخت کەر؛ فیداکار؛ گیان له سەر دهست.

فداکارانه / fadākārāne: [عربی/فارسی] قید. فیداکارانه؛ به فیدار کاریهوه «همه فداکارانه کمک کردند: همه مو فیداکارانه یارمەتیاں دا».

فداکاری / fadākārī: [عربی/فارسی/اسم] فیداکاری؛ گیان بهختی؛ کار و ڤهوتی بهخت کردنی شتی به نرخ (وهک مال و گیان) له پیناو کەس یان شتیکدا ﴿فداکاری در راه میهن: فیداکاری له پیناوی نیشتمان﴾.

فدایی / fadāyī: [عربی/اسم] فیدایی؛

۱. هژمه؛ گۆری و قوربان؛ گیان فیدا؛ جان گۆری؛ سەرگۆری ۲. ناوی شهپرکهرانی داوخوازی پیشمه رگه له حکومەتی نهتهوهیی نازەربایجان (۱۳۳۵-۱۳۲۴) ۳. ئەندام یان هۆگری سازمانی

فیداییانی خەلق * فدائی

فدراتیو / federatīv: [فرانسوی] صفت. فدرالی؛ فدراتیو؛ سەر به فدرال.

فدراسیون / federāsyon, fedrās(i)yon: [عربی/اسم] فیدراسیون؛ ڤیخراوهیی که له چهن ڤیخراوهی بچوو کتر ڤیکهاتوو «فدراسیون بین المللی کار: فدراسیونی نیوته تهوهیی کار».

فدرال / federal: [فرانسوی] صفت. فیدرال؛

۱. فیدراتیو؛ فیدرالی؛ حکومەتیکی ڤیکهاتوو له چهن دهولهتی سهر به خۆی ئەیالهتی و دهولهتیکی ناوهندی که ههلبژاردهی خه لکی

فحوا / fahvā: [عربی/اسم] ناوه روک؛ ناوناخن؛ کاکله؛ مانای نهیانی له نیوان وتاردا «از فحواي کلامش پیدا بود که پشیمان شده است: له ناوه روکی قسه کانیدا دیار بوو په شیمان بۆتهوه» فحوی

فحول / fohūl, fuhūl: [عربی/اسم/ادبی] هه لکه وتوان؛ هه لـبـژـپـراوان؛ هه لـبـژـارده یان؛ هۆر کهوتی.

فحوی / fahvā: [عربی] فحوا

فخار / faxxār: [عربی/اسم/قدیمی] ۱. کۆزه کەر؛ گۆزه کەر؛ هۆر کەر؛ هه وڤر گهر؛ ئیربار گهر ۲. کورره پهز.

فخامت / faxāmat: [عربی/اسم] گه و رهیی؛ مه زنايي؛ مه زنی؛ دۆخ و چۆنیهتی گه و ره بوون.

فخر / faxr: [عربی/اسم] شانازی؛ سهر بلندی؛ سهر فەرازی؛ فەخر؛ ههستی هه فیازی که له دارا بوونی شتی یان جیه جی کردنی کاریکه وه سهر هه لده دا.

□ فخر فروختن: شانازی کردن؛ ناز فروتن؛ فیز کردن؛ به خۆوه نازین؛ فەخر فروشتن.

فخر کردن: نازین؛ نازهی؛ شانازی کردن.

فخر فروشی / faxrfurūšī: [عربی/فارسی] /اسم/ فیز؛ پۆز نیوینی؛ خۆ نیوینی؛ خۆ هه لکیشی؛ کار و ڤهوتی پیشاندانی سهر کهوتنی راسته قینه یان خه بالاوی خۆ «آدم نوکیسه و تازه به دوران رسیده، به دیگران خخر فروشی می کند: مروی دهوله مهن چلکني تازه پیاکەوتوو به سەر خەلکدا فیز دەکا».

فخییم / faxīm: [از عربی] صفت. [ادبی] ۱. گه و ره؛ هیژا؛ بهر پیز؛ مه زن؛ مازن ۲. سهر بلندی؛ سهر فەراز؛ سهر فیراز؛ سهر به رز.

فخیمه / faxīme: [از عربی] صفت. [ادبی] ۱. گه وری؛ هیژا؛ بهر پیز ۲. سهر بلندی؛ سهر به رز؛ سهر فەراز. (ثم وشه بؤژنان ده گوتري).

فدا / fadā: [عربی/اسم] قوربان؛ سهر گهر د؛ گۆری؛ ساقه؛ سه ده وه؛ فیدا؛ فدا؛ خر؛ کار و ڤهوتی له پیناو کەس یان شتیکدا تیدا چووون

فرا رسیدن: له پړوه هاتن؛ هاتن؛ گه‌یشتن؛ هاتنه به‌رموه؛ گه‌یشتنه به‌رموه؛ یاوه‌ی وهره‌وه؛ یاوا وهره‌وه‌ی «بهار فرا رسید؛ به‌هار له پړوه هات».

فرا گرفتن: ۱. فیر بوون؛ مسه‌ی؛ هؤژین؛ مسایش؛ هه‌فۆتن «فراگرفتن راندگی؛ فیر بوونی شؤفیزی» ۲. داگرتن؛ ئهره‌گیرته‌ی؛ گیرته‌یره «آب همه جا را فرا گرفت؛ ئاو دنیای داگرت».

فرائض / *farā'ez* / [عربی] فرائض فرا بار / *farābār* / اسم، ئهو به‌شه له کەش که له چاو ده‌ور به‌ری پرته‌وژم‌تره.

فرا بر / *farābar* / اسم، [گیاه‌شناسی] تویکلی ده‌ره‌وه‌ی به‌ر؛ توژی گۆردراو و به‌ره‌مه‌اتووی ناوکه که دیواری میوه پتیک‌دیتی و بریکی وشک و رهق (وهک هی گویز) و بریکی گۆشتن و ئاوداره (وهک هی هه‌لووژه) ده‌بیته‌وه.

فرا بنفش / *farābanafš* / اسم، [فیزیکی] ژوور بنه‌وش؛ سه‌رت له تیشکی به‌نه‌وش و خوارتر له تیشکی ئیکس، که به چاو نابینری: فوق بنفش؛ ماواری بنفش؛ فرا بنفش

فرا پوش / *farāpūš* / گلیوش فرا تاب / *farātāb* / اسم، پړوژیکتور؛ ئامرازی نیشاندانی فیلم و سلاید.

فرا تجربی / *farātacrobî*، *-tacrebî* / [فارسی] عربی[صفت. ژوورئه‌زموونی؛ نهک وه‌ها که به زانستی ئه‌زموونی تاقی بکریته‌وه (وهک موعجیزه، کهرامت و...).

فرا تخم / *farātoxm* / اسم، [گیاه‌شناسی] تۆمپۆش؛ پۆشه‌نی ده‌ره‌وه‌ی تووی گژ و گیا.

فرا تر / *farātar* / صفت، [ادبی] ۱. سه‌رت؛ ژوورتر؛ بانتر؛ به‌رزتر؛ به‌رزته‌ر؛ بالاتر؛ سه‌رت‌ر «فرا تر از جو؛ سه‌رت له کەش» ۲. دوورتر؛ دوورته‌ر؛ دویرتر «فرا تر از دسترس؛ دوورتر له ده‌سکه‌وت».

فرا حسی / *farāhessî* / [فارسی] عربی[صفت. ژوور هه‌سته‌ی؛ به‌ده‌ره‌له هه‌ست؛ به‌دوور له

هه‌موو ئه‌یاله‌ته‌کانه ۲. سه‌ر به ده‌وله‌تی فیدرال «پلیس فدرال؛ پولیسی فیدرال».

فدرالی / *federālî* / [فرانسوی] صفت. فیدرال. فدوی / *fadavî* / [عربی] ضمیر. ئه‌زه‌نه‌ی؛ گیان‌فیدا؛ گیان‌باز؛ ئه‌زقوربان (وشه‌ی پیزنان له جیتی راناوی یه‌که‌م که‌سی تاک) «فدوی آماده‌ی هر نوع خدمتی هستم؛ ئه‌زه‌نه‌ی ئاماده‌ی هه‌موو جووره خزمه‌تیکم».

فدیة / *fedye*، ها: [عربی] اسم، فدیة؛ دارایی و مالی که بۆ ئازادی که‌سیک ده‌دری.

فر / *far(r)* / اسم، شکۆ؛ مه‌زناهی؛ هند؛ هنگ‌وونگ؛ هینگ‌وده‌نگ؛ فه‌ر.

فر- / *far* / پیشوند. -خاس؛ فه‌ر-؛ فه‌ر-؛ چاک؛ باش؛ سه‌ر؛ له‌سه‌ر «فرنام؛ ناوخاس».

فر / *fer*، ها: [فرانسوی] اسم، فر؛ ۱. فرۆن؛ فرن؛ جوړی کـووره‌ی سه‌ره‌سه‌راو ۲. فرموو؛ که‌ره‌سته‌یه‌کی کانزایی گه‌رم بۆ چین و ده‌قدانی قژ ۳. که‌ره‌سته‌یه‌کی وه‌ها که له گولسازیدا به‌کار دیت ۴. چین و ده‌ق.

فر دادن / *fer dan*؛ زدن؛ فر دان؛ لوول کردن؛ گرن‌ژاندن؛ بادن؛ تاپان؛ نامه‌تش؛ لوول که‌رده‌ی.

فرا- / *farā* / پیشوند، [ادبی] ۱. به‌ره‌وه-؛ به‌ره-؛ رووه‌وه-؛ به‌ره‌به‌ژوور؛ ژوورتر «فرا‌رو- به‌ره‌روو» ۲. له-؛ دا-؛ له نیوان «فراچنگ؛ فراگیر؛ له‌چنگ؛ داگر» ۳. ژوور-؛ سه‌رت‌ر «فرا بنفش؛ ژوور بنه‌وش» ۴. ده‌ور؛ ده‌ورانده‌ور «فرا بر؛ ده‌ور به‌ر».

فرا خواندن؛ خواستنه‌وه؛ فه‌خواندن؛ فه‌خوهندن؛ بانگیشتن؛ بانگه‌یشتن؛ بانگ‌کردنه‌وه؛ چرپه‌ی؛ داواوی گه‌رانه‌وه‌ی که‌سیک بۆ شویتنی کردن «فراخواندن سفیر؛ خواستنه‌وه‌ی سه‌فیر».

فرا دادن؛ هه‌لخستن؛ به‌ره‌و باریک راگرتن «گوش فرا دادن؛ گوی هه‌لخستن».

فرا داشتن؛ راگرتن؛ چاوه‌دیزی کردن «گوش فرا داشتن؛ گوی راگرتن».

دهسه لاتی ههست.

فراخ / farāx: صفت. / ادبی/ ههراو؛ ههرا؛ گوشاد؛ هیرا: ۱. فرهه؛ فرهه؛ مه بهه؛ پان؛ فرهوان؛ ههړ و ههراو؛ پان و بهرین؛ بهربلاو؛ بهردار؛ بهرفرهه؛ پهحن ۲. زر؛ ههوا؛ ئاواق؛ وړاق؛ ئال؛ ولا؛ تاک «دهان فراخ: دهمی ههراو».

فراخ اندیشی / farāxandī: ها؛ / اسم. / بیربازی؛ بیرههراوی؛ بیربهردایی؛ کار و رهوتی بیرکردنهوه به دوور له بهرچاوتهنگی و بیرتهسکی به رهچاوکردنی ههموو بهش و لایه نیک. ههروهه: فراخ اندیش

فراخنا / farāxnā: ها؛ / اسم. / ادبی/ پانایی؛ بهرینی؛ ههراوی.

فراخوان / farāxān: ها؛ / اسم. / بانگهپشت؛ بانگپشت؛ پیووری؛ کار و رهوتی بانگکردنی خه لکی بۆ بهرپوه بردنی کاریک به شیوهی داوخواز.

فراخود / farāxod: / اسم. / روانشناسی/ یه کئی له سئ بهشی زهین له روانگهی پهوانکاویهوه: من برتر

فراخور / farāxor: صفت. / شیاو؛ له بار؛ گونجاو؛ راهاتوو له گهل کهس یان شتی کدا «فراخور حال هر کس: شیاوی بار و دۆخی هه کهسیک».

فراخی / farāxi: ها؛ / اسم. / ادبی/ ۱. ههراوی؛ بهرینی؛ بهربلاوی؛ هیرایی ۲. گوشادی؛ تاکی.

فرا درست / farādest: ها؛ / ان: / صفت. / ادبی/ ۱. سهترتر؛ ههفیز ۲. بانتر؛ بهرزتر؛ بهرزتر.

فرا دید ۱ / farādīd: / اسم. / کار و رهوتی دیتنهوه؛ پیداهاتنهوه.

فرا دید ۲: صفت. / ئاشکرا؛ دیار؛ خویا.

فراړ / farār: ها؛ / ادبی/ اسم. / پهف؛ ههرا؛ را؛ فنار؛ رهو؛ باز؛ گازه؛ گوزه؛ وا؛ هوونه؛ کار و رهوتی ههلاتن؛ هلاتن؛ ههلهاتن؛ را کردن؛ رهتان؛ دهرجوون؛ دهرجین؛ واین؛ رهقان؛ تهورین؛ فهلتین؛ بازدان؛ بهرشیهی؛ په مهی؛

ره مای: ۱. دوور کهوتنهوهی له ناکاو و خیرا له شوننی مهترسی ۲. دهرجوون له بهر دهست یان چاوه دیتری «دو تا ز مرغها فرار کردند: دوان له مریشکه کان دهرجوون» ۳. خو له کار یان دۆخیکی دیاریکراو دزینهوه «فرار از خدمت: رهو له خزمهت». ههروهه: فرار کردن

☐ فرار مغزها: دیارده یان رهوتی دهرجوونی پسپوران له دامه زراوه، شار یان (بهتایبهت) ولایتیک.

☐ فرار را بر قرار ترجیح دادن: تی تهفاندن؛ پیا پیا هاوردن؛ ههرا کردن؛ ههلاتن؛ دهرجوون. فرار / farrār: / ادبی/ صفت. / شیمی/ هه لچوو؛ هه لچووگ؛ هه لچو؛ به تایبهتمندی بوونه هه لم له گهرمای ئاساییدا (وهک ئه لکول و ئیتیر). فراراً / farāran: / ادبی/ قید. به ههلاتن؛ به ههرا؛ به ههلات؛ ههلات - ههلات؛ به را کردن؛ بهرهمهی؛ په ماینه «فراراً خودش را به منزل رساند: به ههلاتن خوئی گه یانده مالهوه».

فرارو / farārow: / صفت. / سه رهو؛ بالاچو؛ ژوورپو؛ به رهوشتنی بهرهو ژوور «باد فرارو: بای سه رهو».

فرارو / farārū: / قید. / ادبی/ له پیشهروو؛ له پیش؛ له هه مبهه؛ بهرهو روو؛ وهرنه؛ بهردهم؛ وهردهم؛ بهرانبهر «مشکلات زیادی را فرارو داشت: گیر و گرفتیکی ژوری له پیشهروو هه بوو».

فراروند / farāravand: / قرآند

فراری / farārī: ها؛ / ان: / ادبی/ صفت. ۱. ههلاتوو؛ را کردوو؛ واینی؛ وایهنی «زندانی فراری: بهندی ههلاتوو» ۲. / مجازی/ بیزار؛ وهره؛ جاپز؛ وپس «از مردم فراری است: له خه لک بیزاره».

☐ فراری بودن: ۱. له ههلاتندا بوون «دو سال از سربازی فراری بود: دوو سال له سهربازی ههلاتبوو» ۲. / مجازی/ بیزار بوون؛ وهره بوون «از کار فراری است: له کار بیزاره». ههروهه: فراری شدن

فراری دادن: ده کردن: ۱. یارمه تی دان به کهسی بۆ دهرجوون «زندانی را فراری دادند:

به‌ندیه که یان دهر کرد ۲. ر‌ه‌واندنه‌وه؛ ر‌ه‌فاندن؛
 ر‌ه‌واندن؛ بوونه هۆی دهر‌چوونی که‌سی یان
 شتی‌ک «مشت‌ری‌ها را فراری دادی؛ مشت‌ریه‌کانت
 ر‌ه‌وانده‌وه».

فراز / farāz ، ها: / اسم. / ادبی ۱. هه‌وراز؛ هۆراز؛
 ئه‌رفاز؛ ئه‌رواز؛ ئه‌فراز؛ ئه‌فرازی؛ ئه‌فرا؛ هه‌فراز؛
 فیناز؛ وه‌زه‌ی؛ به‌رزی؛ بلندی؛ هه‌ل؛ ر‌که؛ به‌رزا؛
 به‌رزایی «تشیب و فراز؛ هه‌وراز و نشیو» ۲. سه‌ر؛
 به‌رزایی؛ بان؛ ژوور «فراز بام؛ سه‌ر بان»
 ۳. [فرانسوی] پرسته؛ هه‌فۆک.

فراز / farāzā ، ها: / اسم. / ادبی ۱. به‌رزایی؛
 بلندایی؛ ۱. به‌رزی؛ گازره؛ گازاره؛ به‌رزی له‌چاو
 ده‌ور‌به‌ر ۲. به‌رزایی له‌ئاست ر‌و‌به‌ری ده‌ریاوه.
 فرازاب / farāzāb / اسم. سه‌راو؛ به‌شی سه‌روو
 یان دژ به‌بزاوی ئاو. به‌ران‌به‌ر؛ فرودآب
 فرازاستج / farāzāsanc ، ها: / اسم. به‌رزایی‌پێو؛
 هه‌ور‌ازیو؛ ئامرازی پێوانی به‌رزایی شوینیک له
 ئاستی ده‌ریاوه.

فرازایاب / farāzāyāb ، ها: / اسم. هه‌ور‌از‌دۆز؛
 ئامرازی نیشاندانی به‌رزایی شوینیک له‌چاو
 ئاسۆوه.

فرازبان / farāzabān ، ها: / اسم. زمانێ که‌بو
 لیدوان له‌زمانیکی‌تر به‌کار دیت.

فراز‌مینێ / farāzamīnī / صفت. ژوور‌زه‌وینی؛ به
 دهر له‌زه‌وی؛ سه‌ر به‌دهر‌مه‌وی گۆی زه‌وی.

فرازه / farāze / غشگیر

فرا‌ساخت / farāsāxt ، ها: / اسم. [زیست‌شناسی]
 ئانابولیسیم؛ ر‌ه‌وتی به‌رهم هینانی ماکی
 پێویستی له‌شی گیانه‌وه‌ر له‌وه‌ی خوار‌دوویه.

فراست / ferāst, farāsat / ادبی / اسم.
 ۱. وریایی؛ هۆشیاری؛ وشکاری؛ زیره‌کی؛
 هێژایی؛ بزویی؛ زیتی ۲. ژیری؛ وردی؛ توانای
 ناسینی شتی‌ک به‌هۆی ر‌واله‌تیه‌وه «به‌فراست
 مقصودش را از این کار دریافت: به‌ژیری زانی
 مه‌به‌ستی لهم کاره‌چه».

فرا‌س‌نج / farāsanc ، ها: / اسم. پیناسه؛
 نیشاندەر.

فرا‌سو / farāsû / قید. / ادبی ۱. ئه‌وبه‌ر؛ ئه‌ولا؛
 ئه‌وبه‌ر «فرا‌سوی دیوار؛ ئه‌وبه‌ری دیوار» ۲. له
 پشت‌ه‌وه؛ پشت‌ه‌سه‌ر؛ په‌شته‌سه‌ر «فرا‌سوی گفتار
 دل‌شین؛ له‌پشته‌وه‌ی قسه‌ی دل‌بزویی».

فراش / farrāš ، ها: / ان: / ادبی / اسم. فه‌راش؛
 به‌رده‌ست؛ سه‌رایدار؛ پیاوی خزمه‌تکار.

فراش پُست: / قدیمی / نامه‌به‌ر.

فراش مدرسه: خرمه‌تکاری قوتابخانه؛
 خزمه‌تکاری که‌چاوه‌دی‌ری و پاکه‌وانی
 قوتابخانه‌ی له‌ئه‌ستۆدایه.

فراشد / farāšod / فرایند

فرا‌صوت / farāsowt, -so:t / فارسی / ادبی / غ
 مافوق صوت، مافوق

فرا‌عنه / farā'ene / ادبی / جمع غ فرعون

فراغ / farāq / ادبی / اسم. / ادبی / ئارخه‌یانی؛
 بێ‌خه‌م‌وخه‌یالی.

فراغ بال: ر‌احه‌تی خه‌یال؛ ئاسووده‌یی.

هه‌روه‌ها: فراغ خاطر

فراغت / farāqat ، ها: / ادبی / اسم. ئارخه‌یانی؛
 ئه‌رخه‌یانی؛ سونکه؛ سۆنکه؛ ئاشه‌یسه؛ بار و
 دۆخی بێ‌خه‌م و خه‌یال بوون.

فراغت داشتن: ئاسووده‌بوون؛ ئارخه‌یان
 بوون؛ بێ‌خه‌م و خه‌یال بوون. تالا

فراغت یافتن: له‌کۆل که‌وتن؛ ئاسووده‌بوون؛
 ده‌ست خالی بوون؛ پابوونه‌وه؛ له‌مل بوونه‌وه.

فرا‌فک‌نێ / farāfekani ، ها: / اسم. [روانشناسی]
 دۆخی بیر و بۆ‌چوونی خۆ له‌سه‌رووی هه‌موو
 شتی‌که‌وه زانین، به‌تایبه‌ت تاوانبارکردن و لۆمه‌ی
 خه‌لک به‌هۆی ئه‌و شیوه‌ی بیر‌کردنه‌وه.

فراق / farāq, ferāq ، ها: / ادبی / اسم. / ادبی /
 جودایی؛ جیایی؛ دووری؛ لێک‌جیایی؛
 لێک‌دووری؛ چۆنیه‌تی دوور‌که‌وته‌وه له‌که‌س
 یان شوینی خۆشه‌ویست.

فراقانونی / farāqānūnī: [فارسی / معرب از یونانی] صفت. ژوورقانونی؛ به دهر له قانون؛ به تایبهمندی یان دارا بوونی دهسهلاتی بانتر (ژووتر) له قانون (سازمانهای فراقانونی؛ پیکخواهگهلی ژوورقانونی).

فراک / f(e)rāk: [فارسی] / اسم. فراک؛ جوړی کوټی شوړ و په‌شی پیاوانه که له ولاتانی پوژاواایی له پړوپه‌سمی فهمیدا له بهری ده‌که‌ن.

فراکسیون / ferākسیون, frākسیون: [فارسی] / اسم. [سیاست] فراکسیون؛ تاقم؛ دهسته؛ دهسته‌بنده کی دیاریکراو له ناو بنک‌یه کی سیاسی له لایه‌ن تاقمکی هاوبیره به بۆ به‌پړوه بردنی به‌رنامه یان سه‌لماندنی ئامانجه‌کانیان.

فراکشند / farākešand: [فارسی] / اسم. هه‌لک‌شه؛ مه‌د؛ به‌زترین راده‌ی هه‌لکشانی توپکلی زه‌وی، پووبه‌ری ئاو و که‌ش به ه‌وی هیزی پاکه‌شی مانگ و خوړه‌وه. به‌رانبه‌ر: فروکشند

فراگرد / farāgard: [فارسی] / اسم. گۆرانکاری؛ **فراگشت** / farāgašt: [فارسی] / اسم. گۆرانکاری؛ هه‌لو‌ه‌گه‌ری؛ داگه‌ری (فراگشت ادبی زبان کُردی؛ گۆرانکاری وێژه‌یی زمانی کوردی).

فراگیر ۱ / farāgîr: [فارسی] / اسم. خویندکار؛ که‌سی که خه‌ریک فیر بوونه (وه‌ک قوتایی یان به‌رده‌ستی کاری پیشه‌سازی و هونه‌ری).

فراگیر ۲: صفت. ۱. هه‌مه‌لایه‌نه؛ هه‌مه‌لاگر؛ داگر ۲. به‌ربلاو؛ پان و به‌رین؛ به‌رین (تحولات فراگیر؛ گۆرانکاری به‌ربلاو).

فراگیری / farāgîrî: [فارسی] / اسم. ۱. داگری؛ په‌ژتنه‌وه؛ بار و دۆخی هه‌موو لا گرتنه‌وه؛ له هه‌موو لا راگه‌یشتن؛ هه‌موو لا گرتن (باید میزان فراگیری خدمات رفاهی مورد بررسی قرار گیرد؛ ده‌بی پێژه‌ی داگری رازه‌ ئاسایشیه‌کان بخیرته به‌ر لیکۆلینه‌وه) ۲. کار و په‌وتی فیر بوون (مدتی به فراگیری زبان فرانسه پرداخت؛ ماوه‌یه‌ک خه‌ریکی

فیریوونی زمانی فه‌رانسه بوو).

فراماسون / f(e)rāmāson: [فارسی] / صفت. فراماسون؛ ئه‌ندامی پێخواه‌ی فراماسونیری.

فراماسونری / f(e)rāmāsonerî: [فارسی] / اسم. فراماسونیری؛ توپکی پان و به‌رین له کۆمه‌له‌گه‌لی نه‌ینی بریه‌تی له سه‌رانسه‌ری دنیا‌دا که خو‌یان به‌وادار به هیزی ژوورئاسایی، کتیبی ئاسمانی، ملک‌چی بۆ قانونی ولات، بریه‌تی جه‌هانی، ئازادی بیر و بۆچوون ده‌زانن به‌لام له به‌ر ئه‌وه‌ی ناوبانگی شو‌فاریان ده‌رکردوه، له زۆربه‌ی ولاتانی دنیا‌دا به‌ دزیوی ناویان لی‌ده‌به‌ن.

فراملیتی / farāmellīyyatî: [فارسی] / صفت. گه‌لانی؛ چهن گه‌لی؛ چهن نه‌ته‌وه‌یی؛ سه‌ر به‌چهند ولات.

فراموش / farāmûsh: [فارسی] / صفت. له بیرچوو؛ له بیر کراو؛ له بیر نه‌ماو؛ له بیر ه‌و چووگ؛ فراموش.

فراموش شدن: له بیر کران / چوون؛ فراموش بوون؛ له ه‌وش چوون؛ کۆروه بوون؛ ژبیر چوون؛ له یاد (ده‌ر) چوون / چوونه‌وه؛ ژبیر ه‌ه‌چوون؛ ژبیر که‌تن؛ ه‌ه‌شه‌وه شی‌ه‌ی.

فراموش کردن: له بیر بردن؛ له بیر ه‌و چوون / بردن؛ فراموش کردن؛ ویر شی‌ه‌یه‌وه.

فراموشکار / farāmûşkār: [فارسی] / اسم. فراموشکار؛ ژبیر که‌ر؛ بی‌بیر؛ بی‌ه‌وش؛ که‌م بیر و ه‌وش؛ به‌تایبه‌تمه‌ندی له بیر چوونی په‌یتا‌په‌یتا. هه‌روه‌ها: فراموشکاری

فراموش نشدن / farāmûšnašodanî: [فارسی] / صفت. له بیر نه‌کردنی؛ هه‌میشه له بیر؛ به‌تایبه‌تمه‌نی له بیر مان به ه‌وی گرنگ بوونی زۆره‌وه.

فراموشی / farāmûšî: [فارسی] / اسم. فراموشی؛ ژبیر که‌ری؛ دۆخی شت له بیر چوون؛ لی‌نه‌هاتوویی له وه‌بیر هینانه‌وه‌ی رووداو و ئه‌موونگه‌لی رابردوو.

فراموشی آوردن: ۱. توو‌شیاری نه‌خۆشی

فهراموشی بوون ۲. هوی فهراموشی بوون.

به فهراموشی سپردن: له بیرکردن؛ له بیره و بردن؛ له بیر خو بردنهوه؛ به ئانقهست فهراموش کردن «دعواهای گذشته را به فهراموشی سپردند و با هم کاری را شروع کردند: شهر و ناکوکی رابردوویان له بیر کرد و پیکهوه کاریکیان دهست پی کرد».

فرامین / farāmīn: [مرب از فارسی] جمع ۱۰

فرانسوی ۱ / farānsavī: [فرانسوی] اسم، فهرانسهوی: ۱. /ها؛ ان/ خه لکی فهرانسه ۲. زمانی ئه و خه لکه، له زمانگه لی هیندوئوروپایی. فرانسوی ۲: صفت. فهرانسهوی؛ سهر به فهرانسه «غذای فرانسوی: چیشتی فهرانسهوی».

فرانسیسکن / f(e)rānsīskan: [فرانسوی] ۱۰

فرانسیسی ۱ / f(e)rānsīsi: [فرانسوی] اسم، فرانسیسی؛ لقی که له په نانی مه سیجی کاتولیک که به دهستی فرانچسکوی ئاسیسی دامه زرا: فرانسیسکن

فرانسیسی ۲: صفت. فرانسیسی؛ سهر به لقی فرانسیس.

فرانسییم / f(e)rānsiyom: [فرانسوی] اسم، فرانسیۆم؛ توخمی کیمیایی کانزایی رادیۆئه کتیو به ژماره ی ئه تومی ۸۷ که به شیوه ی دهسکرد و بۆ بوردمانی توریۆم به رههم دی.

فرانسیز / f(e)rānsīz، /ها: [فرانسوی] اسم، به شی له خهرج (وهک پاره ی ده رمان) که به پی هه ل و مه رجی بیمه نامه، به ئه ستۆی بیمه ده ره.

فرانک / f(e)rānk: [فرانسوی] اسم، فرانک؛ پاره ی ولاتانی فهرانسه، بلژیک (پیش یورۆ)، سوئیس و چهند ولاتی ئه فریقی؛ به ردهستی پیشووی فهرانسه.

فراوان / farāvān: صفت. زۆر؛ زه به ند؛ فره؛ فره؛ فراوان؛ فره؛ مشه مه ر؛ چهل — چهل؛

کواکو؛ به چه ندی زیا تر له راده ی ئاسایی.

فراوانی / farāvānī، /ها: /اسم، زۆری؛ فره یی؛ فره یی؛ له به ونی: ۱. فراوانی؛ مشه مه ری ۲. [آمار] دووپاته بوونه وی دیارده یی «فراوانی باران: زۆری باران».

فراوانی مطلق: زیاتر ده رکه وتنی دیارده یه ک له چاو هه موو دیارده کانی تر.

فراوانی نسبی: زیاتر ده رکه وتنی دیارده یه ک له چاو دیارده یه کی تر.

فراورده / farāvarde، /ها: /اسم، به ره هم؛ داهات؛ هاورد؛ به روپۆ؛ ئه وه ی که به ره هم هاتوه.

فراورده ی صنعتی: به ره مه ی پیشه سازی؛ ئه وی به کاری پیشه سازیه وه دروست بووه.

ههروه ها: فراورده ی کشاورزی

فراهم ۱ / farāham: /اسم، [گیاه شناسی] باز نه؛ ئالقه یه ک له به شگه لی هاوچه شن (وهک گول) له ده ره وه ی لاسک یان لقی کدا.

فراهم ۲: صفت. ۱. به ره هم؛ به ره هف؛ فره هم؛ به ره مه هاتوو؛ فره هم؛ وه به ره هاتوو؛ ئاماده؛ ته یار؛ ئابوو؛ دابین ۲. کۆوه بوو؛ کۆمه ل کراو؛ خر بوو؛ سه ره به ک خراو؛ له سه ره به ک نراو.

فراهم آمدن: [نامتداول] کۆوه بوون؛ کۆمه ل بوون؛ خر بوون؛ به ره گه یین؛ به ره هف هاتن؛ گلێز بیه یوه.

فراهم آوردن: نانه یه که وه؛ فه هه واندن؛ کۆ خر کردنه وه؛ گلێز که رده یوه؛ لیک کۆ کردنه وه؛ هه و خستن؛ وه ره ی ئامایش؛ به ره هف کرن؛ به ره گه اندن.

فراهم شدن: جۆر بوون؛ ته یار بوون؛ ئابوو ران؛ به ره هم هاتن؛ پیکه اتن؛ ساز بوون؛ ئه ی شه زین «پول مورد نیاز فراهم شد: پاره ی پیویست جۆر بوو».

فراهم کردن: ساز کردن؛ جۆر کردن؛ ئابوو کرن؛ پیکه هینانی کار؛ به ره هف کرن؛

هەر مەشەمشى دەهات/ دەکرد.

فرتوت / fartût / :صفت. [دبى] / فەرتووس؛
فەرتووت؛ پەك كەوتە؛ پەك كەوتوو: ۱. /ھا؛ ان/
زورھان؛ پەندۆل؛ پەندۆل؛ لاکەوتە؛
هەرىمەندش «پىر فرتوت: پىرى زورھان»
۲. /نامتداول/ لە كارتە؛ پرتۆك؛ رزىو؛ پەندۆل؛
تیتلە؛ لە كار كەوتوو.

فرتوتى / fartûti / :اسم. زورھانى؛ فەرتووتى.

فرج / farac / :عربى / اسم. رۆشنایی؛ گوشادی؛
فردقى؛ فەرھانى «صبر كن! شايد فرجى بشود: سەبر
كە! ئەخوايە رۆشنایەك بكريتەوه».

فرج / farc / :ھا؛ :عربى / اسم. ۱. /دبى/ پز؛ قوز؛
كوز؛ كوسى؛ كوس؛ كس؛ فرچك؛ شەرمگا؛
شەرمگە؛ شەرمى ژن ۲. زهئ؛ زەھا؛ زئ؛
خەمشە؛ بۆچ؛ سیت؛ هوولە مال؛ ماله؛ ئەندامى
زاوژى گواندارى مێوینە.

فرج / forac / :عربى / جمع فرجه

فرجام / farcām / :اسم. ۱. ناکام؛ سەرئەنجام؛
دوايى؛ دمايى؛ پەرتال؛ پەرتۆل؛ چەخەر؛
هەدرەش؛ شەهوت؛ دویمایەك؛ ئاخى هەر
كارى «خوش فرجام: خوش ناکام» ۲. /حقوق/
دواپیدا چوونەوه؛ ئاخى پیدای هاتنەوهى حوكمى
دەركراو لە دادگای لىكۆلینەوهدا.

□ **فرجام خواستن:** داواى لىكۆلینەوه كردن بۆ
ئاخرجار لە دادگادا.

فرجام یاقتن: تەواو بوون؛ پراڤهوه؛ دوايى هاتن؛
دەمین ئامەى؛ قەدان؛ هەرادایى؛ تەمامیەى.
فرجام شناسى / farcāmshēnāsi / :اسم. ناکام ناسى؛
۱. ئامۆژەيىك كە دیار دە بە بۆنەى ھۆکارە کە یەو
پوون دە کاتەو ۲. ئامۆژەيى کە سروشت و
پەوتە سروشتیەکان وەکوو ئامانجیكى لە پيش
دیاریکراو دادەنیت * **غایت شناسى**

فرجه / force / :ھا؛ :عربى / اسم. ۱. /فُج/ تلیش؛
قلش؛ قەلش؛ قەلشت؛ درز؛ دەرز؛ ترەكە؛ مەودا
یان ھەرۆلى نێوان دوو لێواره ۲. دەرڤەت؛ ھەل؛

ئەیشەزاندن؛ پىك نان؛ نانە یەكەوہ؛ نیاى ورتو؛
پىك وسەى «ھەر طور بود سړپناھى فراھم كردند:
ھەر چۆنیک بوو كولینكیان ساز كرد».

فراهمایی / farāhamāyi / :ھا؛ :اسم. كۆر؛
۱. وتاریژی پەسمى لە لایەن چەن كەسەوہ
یان بۆ ماوہیەك، لەمەر بابەت یا بابەتگەلیكى
دیاریکراوہ ۲. شوپىنى بەرپۆه چوونى ئاوا
وتاردانیک.

فرايض / farāyez / :عربى / جمع فريضة؛
فرائض

فرايند / farāyand / :ھا؛ :اسم. پەوت؛ گەراڤە؛
پەوتانە: ۱. دیاردەییەکی ئاسایی کە
گۆرانکاریەکانی بەرمو ئاکامیکی دیاریکراو دەروا
و بەوہ کۆتایی دیت ۲. زنجیرە چالاکى و
کردارگەلی بۆ گەشتن بە ئامانجیكى دیاریکراو:
فراوند؛ فراگرد؛ فراشد

فرئون / f(e)re'on / :فرانسوی / اسم. فریئون؛ ناوی
بازرگانی دەستەییەك هیدرۆکەربونی ھالۆزیندار
(پتر لە دارپستەى میتان) بە یەك یان چەن
ئەتومی فلۆئوروہ کە لە دەزگاگەلی
سەرماسازدا بە کار دیت.

فره / farābe(h) / :ھا؛ ان؛ :صفت. [دبى] / چاخ؛
۱. گوشتن؛ گوشتین؛ گوشتین؛ تیرگوشت؛
پەرگوشت؛ بگوشت؛ قەلەو؛ قەلەف؛ کۆلارە؛
ھەملک؛ سێروونی؛ چاخچەل؛ مەس؛ گلوول؛
پاسۆتى؛ تیردۆن؛ بەزدار؛ تیربەز؛ چەوور
۲. /دبى/ ساق؛ ساخ؛ ساغ؛ لەش ساغ. ھەروەھا:
فره بودن؛ فره شدن؛ فره کردن

فرهه / farbehī / :اسم. ۱. چاخى؛ قەلەوى ۲.
/دبى/ ساقى؛ ساخى؛ ساغى.

فرتن / fortran / :انگلیسی / اسم. فورتەن؛ یەکی
لە زمانگەلی بەرنامەنووسی کەمپیوتەر: **فورتەن**
فرت-فرت / fertfert / :صوت. مەشمەش؛ مەشە؛
دەنگى کە لە کاتى ئەنجامدانى کاریکدا لە
لووتەوہ دەرئى «ھەماش داشت فرت-فرت مى کرد:

مؤلت «ده روز فرجه بدهید تا پولاتان را پس بدهم: ده رۆژم دهرفت بدن تا پاره که تان بدهمهوه» ۳. /ریاضی/ کونجی بهینی دوو په‌ره.

فرجه / ferçe, ها: /ترکی/ اسم، فلچه؛ فرجه؛ به تاره؛ گزکچه؛ گزکه‌چه؛ به‌فش؛ که‌رسته‌یه‌ک به چه‌پکی پشاله و ده‌سکیکی بچوو که‌وه بۆ پیداساوین یان گزگ دان «فرجه‌ی ریش تراشی: فلچه‌ی ریش تاشین».

فرح / farah /: [عربی/اسم، /ادبی/ شادی؛ شادومانی؛ شادمانی؛ دلخۆشی؛ دلخوه‌شی؛ شایی.

فرح افزا / farahafzā /: [عربی/فارسی] صفت. گه‌شینهر؛ گه‌ش‌که‌ر؛ پشادی.

فرح انگیز / farahangîz /: [عربی/فارسی] صفت. شادی‌هین؛ شادی و خۆشی بزوین.

فرحبخش / farahbaxš /: [عربی/فارسی] صفت. شادی‌ده‌ر.

فرح‌زا / farahzā /: [عربی/فارسی] صفت. وه‌دیه‌ینهری شادی.

فرخ / farx /: سوف‌ماهی

فرخ / farrox /: صفت، /ادبی/ به ودم؛ فه‌ردار؛ پی‌رۆز؛ مباره‌ک؛ مباره‌ک؛ فره‌خ؛ هه‌زه‌خ.

فرخ‌ندگی / farxondêgi /: اسم، پی‌رۆزی؛ مباره‌کی؛ به‌ودمی؛ هه‌زه‌خی.

فرخنده / farxonde /: صفت، به‌ودم؛ پی‌رۆز؛ هه‌زه‌خ؛ به‌فه‌ر؛ مباره‌ک؛ هومايون «جشن فرخنده: جه‌ژنی به‌ودم».

فرخی / farroxî /: اسم، /ادبی/ پی‌رۆزی؛ هه‌زه‌خی؛ مباره‌کی؛ مباره‌کی.

فرد^۱ / fard /: [عربی/اسم، تاک: ۱. /افراد/ که‌س؛ تا؛ ته‌ن؛ یۆ؛ م‌رؤف بی‌په‌چاوکردنی

تایه‌تمه‌ندیه‌کانی «هر فرد بالغ حق دارد مستقل زندگی کند: هر که‌سیکی پی‌گه‌یشتوو مافی ژیا‌نی سه‌ره‌خۆی هه‌یه» ۲. /ادبی/ فه‌رد؛ شیع‌ری که‌ ته‌نیا تاقه به‌یتیکه ۳. /افراد/ [زیست‌شناسی] تا؛

ته‌ن؛ یۆ؛ هه‌ر کام له‌ نه‌ندامانی کۆمه‌لیک ۴. /نجوم/ ته‌ستیره‌یه‌کی پرووناک له‌ که‌لووی ناوماردا.

فرد^۱: صفت، تاک؛ تاق: ۱. تاکانه؛ بی‌هاوتا؛ تاقانه ۲. ژماره‌یه‌ک که‌ نه‌بیته دوو به‌شی به‌رامبه‌ری ساقه‌وه؛ به‌رامبه‌ر جوت.

فرد^۲ اعلی: بی‌هاوتا؛ تاکانه؛ بی‌هاومال له‌ چاکیدا > گز فرداعلی: گه‌زی بی‌هاوتا.

فردا^۱ / fardā /: اسم، به‌یانی؛ سبه‌ی؛ سبه‌ی؛ سوپی؛ سوبه؛ سبه‌ینی؛ سبه‌ونه؛ سبی؛ سبه؛ سبیانی؛ سوبیانی؛ سبه‌ی؛ سحا؛ سۆح؛ سۆحا؛ سبحا؛ سبچه؛ سبه‌ینی؛ سۆ؛ سو؛ سوو؛ سووا؛ سه‌وا؛ سوبا؛ ساره؛ سه‌با؛ سه‌وه؛ سه‌وی؛ سۆیه؛ سوب؛ سۆزی؛ سه‌یزوو؛ مه‌شت؛ مه‌شته؛ مه‌شتی؛ مه‌شیت؛ مه‌ست؛ مه‌سته؛ سینه‌و؛ پۆژی دوا‌یی: ۱. پۆژی پاش ته‌م‌رۆ «فردا روز دیگری است: به‌یانی پۆژیکی دیکه‌یه» ۲. دوا؛ پۆژی پاش رووداو‌یک «فردای عروسی: سوحای زه‌ماو‌ن» ۳. /ها/ [مجازی] داهاتوو «باید به فکر فردا هم بود: ده‌بی سبه‌یشمان له‌ بیر بی».

فردا^۲: قید، به‌یانی؛ سۆزی؛ سبه‌ینی؛ سووا؛ سبه؛ سۆحا؛ سبه‌ی؛ سه‌وی؛ مه‌شته؛ مه‌سته؛ سه‌وا؛ سینه: ۱. له‌ پۆژی دوا‌ی ته‌م‌رۆدا «فردا با هم می‌رویم گردش: به‌یانی پی‌که‌وه ته‌رۆین بۆ سه‌یران» ۲. له‌ کاتی داهاتوودا «اگر فردا پشیمان شوی و بخواهی برگردی، فایده ندارد: نه‌گه‌ر سۆزی په‌شیمان بیه‌وه و به‌هۆی بگه‌رپیته‌وه، که‌لکی نیه».

فرداشب^۱ / fardāšab /: اسم، سبه‌ی‌شه‌و؛ سۆزی‌شه‌و؛ سبه‌ی‌شه‌وی؛ سه‌وا‌ی‌شه‌وی؛ شۆفتیر؛ شه‌وی دوا‌ی ته‌مشه‌و «فرداشب، شب دوشنبه است: سبه‌ی شه‌و، شه‌وی دووشه‌مه‌یه».

فرداشب^۲: قید، سۆزی‌شه‌و؛ سبه‌ی‌شه‌و؛ سبه‌ی‌شه‌وی؛ له‌ شه‌وی دوا‌ی ته‌مشه‌ودا «فرداشب برمی‌گردد: سۆزی‌شه‌و دپته‌وه».

فردا فرد / fardanfard /: [عربی] قید، یه‌ک به‌یه‌ک؛

ئیک-ئیک؛ یه که به یه که؛ کهس به کهس؛ یو-یو؛ یوه-یوه؛ یه که-یه که؛ تاکه-تاکه؛ ته که به ته که؛ دانه به دانه «فردا فرد مورد بازرسی قرار گرفتند؛ یه که به یه که سەنگ و سۆن کران».

فردسم / fardsom ، ها؛ ان؛ /عربی/ فارسی| صفت. یه کسم؛ یه کسمه؛ بهشی له چوار پییان (وه که سەپ و کهر) که سمیان یه که تیکه یه.

فردگرا / fardgerā ، ها؛ یان؛ /عربی/ فارسی| صفت. تاکه خواز؛ تاکواز؛ خاوهنی خو یان هوگری تاکه خوازی.

فردگرای / fardgarāyi ؛ /عربی/ فارسی| اسم. تاکه خوازی؛ تاکوازی: ۱. ئامۆژه یی که قازانجی تاکه کهس و کۆمه لگا به رامبه ر ده زانی و پینگای بهخت بوونی تاک بۆ کۆمه ل نادا ۲. ئامۆژه یی که تاکه کهس به سه رچاوکه ی هه موو بایه خ، ماف و نه رکیک ده ناسی ۳. ئامۆژه یی که بۆ تاکه کهس، سه ره خۆیی رامیاری و ئابووری و بۆ داهیتان و قازانج و کرده وه کانی بایه خیکی زۆر داده نی * اصالت فرد ۴. واز له کار و برپاری تاکه کهسی به بی هاوکاری و هاوگیری.

فردوس / fedows, ferdo:s ؛ /معرب از فارسی| /اسم. /ادبی| به ههشت؛ به ههشت؛ بوهشت؛ بههشت؛ فردوس؛ فیردهوس.

فردی ۱ / fardî ؛ /عربی| صفت. تاکه کهسی: ۱. کهسی؛ فهردی؛ سه ر به تاک یان پیوه ندیدار به تاکه وه ۲. ته نیا «این نتیجه ی اقدام فردی است؛ نه مه ئاکامی کاری تاکه کهسیه»

فردی ۲: قید. به ته نی؛ ته نیایی؛ تاکه کهسی؛ ته نیابالی؛ ته نیایی؛ به تاک؛ بۆ خو «فردی عمل کردم؛ به ته نی کارم کرد».

فردیت / fardiyyat ؛ /عربی| /اسم. تاکیتی؛ تاکیه تی.

فرز / ferz ، ها؛ /صفت. /گفتاری| کرژ؛ توند؛ گورج؛ فرز؛ فیرز؛ لهش سووک؛ چوست؛ چست؛ تاشک؛ لۆپت؛ لۆبت؛ گوربز؛ گورج و گۆل؛ کرژ و کۆل «آزاد

واقعا فرزند است؛ نازاد به راستی کرژه».

فرز / f(e)rez ، ها؛ /فارانسوی| /اسم. فریز؛ جۆریک ماشینێ برین و تاشینی ئامیرگه لی کانزایی.

فرزان / farzān ؛ /از کردی| /اسم. /نامتداول| فه لسه فه؛ حیکمه ت.

فرزانگی / farzānegî ؛ /از کردی| /اسم. مژیوه ری؛ ژیری.

فرزانه ۱ / farzāne ، ها؛ -گان؛ /از کردی| /اسم. ۱. /ادبی| کهسی که خاوهنی هۆش و عه قل و زانستی باشه ۲. هه کیم؛ فیله سووف «فرزانه ی نیشابور؛ ژیری نه یشابور».

فرزانه ۲: صفت. ژیر؛ مژیور؛ چاوکراوه؛ له دنیا زان؛ تیگه یشتوو؛ ئاوه زمه ند؛ فره زانا.

فرزکاری / f(e)rezkāri ، ها؛ /فارانسوی| فارسی| /اسم. فریزکاری؛ رهوتی کارکردن به ماشینێ فریز. هه ره ره ها؛ فرزکار

فرزند / farzand ، ها؛ ان؛ /اسم. پۆله؛ پووله؛ چیله؛ بیچوو؛ فره ند؛ لامی؛ منال؛ مندال؛ مه ندال؛ نه ولاد؛ شاخه؛ زارۆ؛ زارۆ؛ زارو؛ زارۆله؛ زاوله؛ زا؛ زار؛ زاده: ۱. بیچوو ی کهسیک ۲. نه وه ی له دایک و باوکیکه وه ده بی ۳. /مجازی| له دایک بووی شویتیک «فرزند شاهو؛ پۆله ی شاهو».

فرزندخواندگی / farzandxāndegî ؛ /اسم. زپمندالی؛ گۆرده یی «او را به فرزندخواندگی پذیرفت؛ به زرمندالی خۆی وه یرگرت».

فرزندخوانده / farzandxānde ، ها؛ -گان؛ /اسم. زپمندال؛ یه خه کیشیاگ؛ کهسی که له لایه ن ژن و پیاویکه وه به مندالی وه یرگراوه.

فرزندسالاری / farzandsālārî ؛ /اسم. زارۆمه زنی؛ مندال سالاری: ۱. به ده م منداله وه دانی زۆر و ناره وا له لایه ن دایک و باوکه وه ۲. بار و دۆخی کۆمه لگای وا که ده بیته هۆی سه ره بزوی مندالان.

فرزندى ۱ / farzandî ؛ /اسم. مندالی؛ منالی؛

رِهوان؛ کیاسته‌ی؛ کیاستن؛ کیانای؛ سانه‌ی؛
کیاسه‌ی. هه‌روه‌ها: فرستاندی

■ صفت فاعلی: فرستنده (ب)/ صفت مفعولی:
فرستاده (ناردراو)/ مصدر منفی: نفرستادن (نه‌ناردن)
فرستاده / ferestāde, ها: -گان/ اسم. راسپارده؛
راسپاره؛ راسپیپراو: ۱. ناردراو؛ نی‌ردراو؛
به‌پ‌ئ‌کراو؛ ره‌وانه‌کراو؛ ناریاگ؛ هنارتی؛ فرستاده؛
هه‌ناردوو؛ هه‌ناردی؛ هه‌ناری؛ که‌س‌ئ‌ که‌ بۆ
ئه‌نجامدانی کاریک به‌تایبته‌ وت‌وو‌ئ‌ له‌ لایهن
دامه‌زراوه‌یه‌ که‌وه‌ بۆ شو‌ئ‌ئ‌یک ده‌ئ‌ئ‌رد‌ئ‌ت
۲. سه‌فیر؛ بالو‌ئ‌ز.

فرستنده / ferestande, ها: / اسم. بنی‌ر؛
ده‌ز‌گایه‌ک که‌ به‌ که‌لک وهر‌گرتن له‌ شه‌پۆلی
ئ‌لیکترومیغناطیسی، ده‌نگ یان دیمه‌نی له‌بار بۆ
گرتن، بلاو ده‌کانه‌وه.

▢ فرستنده‌ی تلویزیونی: ده‌ز‌گایی که‌ ده‌نگ و
ره‌نگ به‌ شیوه‌ی شه‌پۆلی ئ‌لیکترومیغناطیسی
ده‌ئ‌ئ‌ر‌ئ‌ته‌ سه‌ر وهر‌گری ته‌له‌ف‌ئ‌زی‌ئ‌یه‌وه.

فرستنده‌ی رادیویی: ده‌ز‌گایی که‌ هه‌وال یان
به‌رنامه‌ی رادیویی به‌ شیوه‌ی شه‌پۆلی
ئ‌لیکترومیغناطیسی ده‌ئ‌ئ‌ر‌ئ‌ته‌ سه‌ر وهر‌گری
راد‌ئ‌یۆ‌ئ‌یه‌وه.

فرسخ / farsax, ها: / [م‌عرب از فارسی] / اسم.
فرسه‌خ؛ فرسه‌ق؛ فرسه‌نگ؛ مه‌ودایه‌کی میژینه‌ی
ر‌ئ‌گایه‌ به‌رانبه‌ر به‌ شه‌ش کیلۆم‌ئ‌تر.

فرسک / f(e)resk, ها: / [؟] / اسم. نه‌خشه‌دیوار؛
نیگار‌ک‌ئ‌شی سه‌ر دیوار.

فرس‌ما‌ژور / forsmājūr: [؟] / اسم. زه‌بر و زه‌نگ؛
گوشار؛ ته‌ژم.

فرسنگ / farsang, ها: / اسم. / ادبی / فرسه‌خ؛
فرسه‌نگ.

فرسودگی / farsûdegî, ها: / اسم. کرووچی؛
س‌واوی؛ پ‌واوی؛ دار‌زاوی؛ ک‌و‌ئ‌ی؛ ک‌و‌ئه‌ی؛
له‌کار‌که‌وته‌بی.

فرسودن / farsûdan: / مصدر. لازم. متعدی

زاوله‌یی؛ زارۆ‌ئ‌ی؛ بار یان دۆ‌خی مندال بوون «به
فرزندی پذیرفتن: به‌ مندالی وهر‌گرتن».

فرزندی: ۱. صفت. مندالی؛ له‌مه‌ر منداله‌وه «مه‌ر
فرزندی: خو‌شه‌ویستی مندالی».

فرزی / ferzî: / اسم. گورجی؛ کر‌ژ‌ئ‌ی؛ تاشکی؛
گور‌ئ‌زی؛ گور‌ج‌و‌گۆ‌ئ‌ی؛ کر‌ژ و کۆ‌ئ‌ی؛ لۆ‌ئ‌تی؛
لۆ‌ئ‌تی؛ توندی؛ فرزی؛ له‌ش‌سوو‌کی.

فرزین / farzîn: / اسم. فه‌رز؛ فه‌رزین؛ وه‌زیری
مۆ‌ره‌ی شه‌تره‌نج.

- فرسا / farsā: / پی‌واژه. - پروو‌ک‌ئ‌ن؛ - داوه‌ش‌ئ‌ن؛
- دار‌ز‌ئ‌ن؛ - دافه‌ت‌ئ‌ن «جان‌فرسا: گیان‌پروو‌ک‌ئ‌ن».

فرساب / farsāb: / اسم. / زمین‌شناسی / ره‌وتی
ساویانه‌وه؛ لووس بوونی رووی به‌فه‌ره‌چال یان
به‌ردی چۆم به‌ هۆ‌ی بزای ئاوه‌وه.

فرس‌اعظم / farasea'zam: / [عربی] / اسم.
که‌لوویه‌کی گه‌وره‌ی ئاسمانی له‌ ئاسمانی
له‌ته‌گۆ‌ی باکووریدا.

فرسایش / farsāyesh: / اسم. ۱. کار و ره‌وتی
پ‌رتوو‌کان؛ پۆ‌زن‌کان؛ دار‌زان؛ داوه‌شان؛ پوان؛
پوو‌کان ۲. /ها/ / زمین‌شناسی / چۆ‌ئ‌یه‌تی گۆ‌رانی
بیج‌می تو‌یک‌لی زه‌وی به‌ هۆ‌ی با و باران و
سه‌رما و گه‌رماوه.

فرسایشی / farsāyeshî: / صفت. دار‌ز‌ئ‌نانه؛
تایبه‌تمه‌ندی ورده‌-ورده له‌ به‌ر‌ئ‌که‌وه پ‌رتوو‌کان.

فرساینده / farsāyande, ها: -گان/ صفت. پوئنه‌ر؛
پوو‌ک‌ئ‌نه‌ر؛ پ‌رتوو‌ک‌ئ‌نه‌ر؛ دار‌ز‌ئ‌نه‌ر؛ داوه‌ش‌ئ‌نه‌ر «کار
فرساینده: کاری بوئنه‌ر».

فرسپس / forseps, ها: / [فرانسوی/ انگلیسی] / اسم.
/پ‌زشکی/ پی‌گر؛ ئامراز‌ئ‌ وه‌کوو‌ په‌نس یان
ئامورده‌ستی بۆ گرتن یان راگرتن، به‌تایبته له
برینگه‌ریدا.

فرستادن / ferestādan: / مصدر. متعدی.
//فرستادی: ناردت؛ می‌فرستی: ده‌ئ‌ئ‌ری؛ به‌فرست:
بنی‌ره‌ // ناردن؛ به‌پ‌ئ‌ کردن؛ شان‌دن؛ شه‌هان‌دن؛
هنارتن؛ هه‌ناردن؛ ره‌وانه‌کردن؛ کل کردن؛

//فرسودی: سواى؛ مى فرسايى: دهسوى؛ پفرسا: بسو// لازم. ۱. سوان؛ پوان؛ دارزان؛ کرووچان؛ کرچيان؛ کرمنشين؛ فهتان؛ دافهتان؛ دافهتيان؛ پوزنکان؛ داوهشان؛ داوهشيان؛ قنانهوه؛ (دا)قنان؛ پچکان؛ پرووسکان؛ ريزايره؛ ئه ره پيزه؛ ورياييره؛ شنياييره؛ ژهفکهتن؛ به هوى کارى زور و دزواروه له کارکهوتن ۲. پروسکان؛ به هوى تهوژمى جهستهيى و رۆحيهوه، هيژ و گوړ و گهشهى خو له دهستدان ۳. پرووسکان؛ داقنان؛ به هوى کارکردنى زور يان هۆکارگهلى له پهستا، نژم و دۆخى ئاسايى خو له دهست دان □ متعدي. ۴. کەس يان شتيک به هوى کارى زور و دزواروه له کار خستن ۵. به هوى تهوژمى جهستهيى و رۆحيهوه کهسيک له نەشه وگهشه خستن ۶. پهلهخاندن؛ به کهلک وەرگرتن له هۆکارگهلى له پهستا، نژم و دۆخى ئاسايى شتيک نههيشتن. ههروهها: فرسودنى

■ صفت فاعلى: فرساينده (ـ) / صفت مفعولى: فرسوده (سواو) / مصدر منفى: نفرسودن (نەسوان) فرسوده / farsûde ، ها: / صفت. ۱. سواو؛ کرووچ؛ کرپووز؛ کرپووز؛ پهريپووت؛ پاسفنده؛ کهرخهپ؛ پرووزه؛ پرووله؛ پوترگه؛ چليس کسه؛ قهشيای؛ له کارکهوتوو به هوى کارى زور دزواروه ۲. شر و شيتال؛ شر و شيوال؛ پرووزه؛ پرووله؛ سست و داپلخواو به هوى وه بهر هيژ و گوشاپ کهوتنى له پهستا ۳. بي نه شه و گهشه به هوى گوشارى جهستهيى يان دهروونى بهردهوامهوه. ههروهها: فرسوده بودن؛ فرسوده شدن؛ فرسوده کردن

فرش / farš ، ها: [عربى] / اسم، فهرش: ۱. رايهخ؛ گهوه؛ چنراو يان تهنراوى تايهت بۆ راخستن ۲. تهخت پۆش؛ ئه وهى تهختى شوپينيكى پى داده پۆشن (وهك: بهرد، سيمان، مووزاييك و...)

۳. قالى

□ فرش ماشينى: قالى ماشينى.

□ فرش انداختن: قالى راخستن؛ فهرش

داخستن؛ قاليه ره وهى؛ قالى ياوايره. فرش کردن: راپۆشين؛ فهرش کردن؛ شوپينى به فهرش داپۆشين.

فرش / forš ، ها: / اسم، لم؛ لم؛ خاكه به رديك وردتر له خيز و درشت تر له خوّل (وردتر له ۰,۰۳ ميلي ميتر) كه له بهستينى چۆم، گۆم و زهريادا دهنيشت.

فرشباڤ / faršbāf : [عربى/ فارسى] □ قاليڤاف فرشباڤى / faršbāfi : [عربى/ فارسى] □ قاليڤافى فرشته / ferešte ، ها: / گان: / اسم، پهري؛ فرشته؛ فريشته: ۱. [دين] بوونه وهرىكى ئاسمانى كه هيژ و عهقلى زورتر له مروييه و گوناوشى پى ناكړى ۲. [مجازى] مروى خوښ شيرين و باش ۳. [مجازى] زهرى؛ كچى جوان و بى كه ميه سى. فرش فروشى / faršforūši : [عربى/ فارسى] □ قالى فروشى

فرشينه / faršīne ، ها: / [عربى/ فارسى] / اسم، ۱. فهرش ئاسا؛ ژيرپراخه؛ له سهر دارقالي تهنراو (وهك: بهره، سوجاده و...) ۲. موکيت. فرصت / forsāt ، ها: / [عربى] / اسم، دهرفهت؛ ههله؛ ههفراز؛ هولل؛ فرسهت؛ قانگ؛ کيس؛ کيس؛ كهيس؛ فهرسهند؛ پهردپژ؛ هۆ؛ ههپهت؛ ئهختان؛ قيس؛ چهل؛ دهلف؛ دهليفه؛ وچان؛ ليف؛ بواره؛ مهزال؛ بيف؛ سۆنکه؛ سۆنکه؛ ههلهکوت؛ ورنهک؛ باو؛ راو؛ ئهوارو؛ دهرب؛ ههرات: ۱. ماوهيى كه بۆ کەس يان کارىک تهرخان ده کړى «تا انتخابات ده روز فرصت باقيست: بۆ ههلبژاردن ده رۆژ دهرفهت ماوه» ۲. قان؛ قام؛ قاف؛ گورد؛ پله؛ پهړژ؛ کهلپن؛ کاتى گونجاو «امروز فرصت خوبى براى استراحت است: ئه ورۆ بۆ حهسانه وههليکى باشه».

□ فرصت پيدا کردن □ فرصت کردن / يافتن

فرصت دادن: دهرفهت دان؛ دوف بهردان؛ ماوه پى دان «بايد به او فرصت داد تا آماده شود: ده بى دهرفهتى بديرتى تا ساز بى».

زانین؛ واجب زانین.

فرض کردن: وا دانان؛ واگرتن؛ دانان؛ فهرز کردن «فرض کنیم فردا تو را از کار بیرون کردند: وادانین به یانی له کار دهریان کردی». ههروه‌ها:

فرض شدن

فرضاً / farzan: [عربی] قید. گریمان؛ کردمان؛ بگره؛ هما؛ هامما؛ ته‌قا؛ ته‌قوو؛ هاتوو؛ ته‌گرکوو؛ گری؛ به‌فهرز؛ فهرزن؛ با وای دانیین «فرضاً چهار نفر مهمان آمد، باید کجا بنشینند؟ گریمان چوار میوان هات، له کوئ دانیشن؟».

فرضی / farzi: [عربی] قید. گریمانه‌یی «دشمن فرضی: دژمنی گریمانه‌یی».

فرضیات / farziyyāt: [عربی] جمع ۱۰ فرضیه فرضیه / farziyye، ها؛ فرضیات: [عربی] اسم. گریمانه: ۱. بۆچوونی که بۆ به‌دهست‌هینانی به‌ره‌هم یان ته‌زمونیک په‌سن کراوه «او به فرضیه‌ی توطئه معتقد است: تهو پروای به گریمانه‌ی پیلانه» ۲. پروایان حوکمی نه‌سه‌لمیندراو که بۆ دۆزینه‌وه‌ی سه‌رچاوه یان هۆی دیارده‌یه‌ک په‌سند ده‌کری «فرضیه‌ی سرآغاز جهان: گریمانه‌ی سه‌ره‌تای جههان».

فرط / fart: [عربی] اسم. زۆری؛ فره‌یی؛ ته‌وپه‌ر «از فرط گرسنگی داشت از پا در می‌آمد: له زۆری برسیه‌تیدا خه‌ریک بوو ده‌مرد».

فرع / far'، ها؛ فروع: / اسم. ۱. لق‌وپۆ؛ فرع؛ لک؛ پهل؛ ته‌وه‌ی پاشکۆ یان به‌شیک له‌شتیکی دیکه بی «باباجان شیرینی و میوه فرع است، فکر نه‌هار باش! کاکه‌گیان میوه و شیرینی لق و پویه، بیر له فراوین بکه‌وه!» ۲. ده‌سکه‌وت؛ قازانج؛ خیر؛ ده‌سه‌ت؛ هافل «اصل و فرع سرمایه سوخت:

ده‌سمایه و ده‌سکه‌وت فه‌وتا * به‌رانبه‌ر: اصل

فرعون / fer'own, fer'o:n، ها؛ فان؛ فراعه‌نه: [مغرب از یونانی] اسم. فیرعه‌ون؛ فرع‌هون؛ ناوی پاشایانی میسری که‌ونارا.

فرعونی / fer'ownî, fer'o:nî: [مغرب] صفت.

فرصت داشتن: په‌رژان؛ په‌رژین؛ په‌رده‌ژیان؛ په‌رژیان؛ په‌رده‌چیه‌ی؛ په‌رده‌چیاى «فرصت ندارم: نامپه‌رژى».

فرصت را غنیمت شمردن: ههل به‌ده‌رفه‌ت زانین؛ کات به‌هل زانین «فرصت را غنیمت شمردیم رفقیم دین موزه: ههل‌مان به‌ده‌رفه‌ت زانی و چووینه سه‌یری موزه».

فرصت سر خاراندن نداشتن: [کنایی] وه‌ختی سه‌رخوراندن نه‌بوون؛ کات بۆ نه‌مان؛ زۆر سه‌رقال بوون.

فرصت کردن / یافتن: ده‌ست گه‌یشتن؛ فرسه‌ت هه‌بوون؛ بۆ په‌رژان؛ لیئ ثانین؛ ههل ره‌خسان؛ بۆ ره‌خسین؛ بۆ هه‌لکه‌وتن؛ کیس ثانین؛ په‌رده‌چیاى؛ ده‌رفه‌ت ده‌سکه‌وتن «اگر فرصت کردی این مقاله را بخوان: ته‌گر ده‌ست گه‌یشته‌ت هه‌م وتاره بخوینه‌وه»: فرصت پیدا کردن فرصت طلب / forsāt.talab، ها؛ فان: [عربی] صفت. ههل په‌رست؛ ههل خواز؛ که‌یسۆ.

فرصت طلبی / forsāt.talabî، ها؛ [عربی] اسم. ههل خوازی؛ ههل په‌رستی؛ کار و ره‌وتی که‌لک وه‌رگرتنی نا‌په‌وا له‌بار و دۆخ و پرووداوان. فرض / farz، ها؛ [عربی] اسم. فهرز: ۱. بابه‌تی که‌ بۆ مه‌به‌ستیک به‌راستی دانین بی ته‌وه‌ی سه‌لمایی؛ کار و ره‌وتی دانان؛ گرتن «فرض کن تابستان است: وادانه‌هاوینه» ۲. پیویست؛ واجب «این کار بر من فرض است: کردنی هه‌م کاره‌ بۆ من پیویسته».

□ بر فرض: بگره؛ به‌فهرز؛ وه‌بزا؛ وابزا؛ وه‌بزانه «بر فرض نخواستی، می‌توانی پس بدهی: بگره نه‌تویست، ده‌توانی بیده‌یه‌وه».

□ فرض بودن: له سه‌ر بوون؛ ته‌رکی سه‌رشان بوون؛ فهرز بوون؛ واجب بوون «بر همه فرض است که به‌هم‌نوع خود کمک کند: له سه‌ر هه‌موو که‌سیکه یارمه‌تی هاومالی خو‌ی بدا».

فرض دانستن: ته‌رکی سه‌رشان زانین؛ فهرز

فیرعهونی؛ سەر به فیرعهون.

فرعی /far'î/: [عربی] صفت. ناسره کی؛ فه رعى؛ په لى؛ لقى؛ ۱. بهستراو به شتیکه وه یان پاژیک له شتیك (عضو فرعى: ئەندامى ناسره کی) ۲. سه رچاوه گرتوو یان دروست بوو له شتیكى تر (خیابان فرعى: شه قامى فه رعى) ۳. [مجازى] ناگرینگ؛ كه م بایه خ (كارهاى فرعى: كاروبارى ناسره کی) * بهرانبهر: **اصلی**

فرعیات /far'îyyât/: [عربی] اسم. لق وپو؛ شتانی كه م بایه خ و ناسره کی.

فرغاریدن /farqārīdan/: مصدر. متعدى. [قدیمی] گه وزاندن؛ خووساندن؛ فیساندن؛ پلنگانن؛ ئالشتهی؛ شتی له ناو تراویکدا نوقم کردن.

فرغردن /farqardan/: مصدر. لازم. [قدیمی] گه وزان؛ خووسان؛ خووسیان؛ فیسیان؛ فیسیه ی؛ تیكه لاو بوونی شتی له گهل تهوشیکدا.

فرغن /forqon/: از فرانسوی فرغون

فرغون /forqûn/: ها: [از فرانسوی] اسم. عه ره بانه؛ فرغوون؛ فالاکهر؛ گوھیز؛ ئامرازیکی گچکه ی به ک هسی به چهر خیک و دووپایه و دوو دهسته وه بۆ گواستنه وه ی خاک و به رد و زبل و زال؛ فرغن؛ فرقون؛ فرغن

فرفره /farfare/: اسم. ته پله ره ش؛ گیابه ک به ریشه ی پته وه ی گوشتن و گه لای گه وه ره و پانه وه که بۆ درمان ده شی.

فرفره /ferfere/: ها: اسم. سورسوره؛ خولخوله؛ خولخولۆکه؛ خولۆته؛ خوله وتله؛ هه ر کام له وه له یستۆکانه وا به ده وری خویاندا سوور ده خون: //ف) گوزمیچک؛ گوزمیرچک؛ شیلاقه؛ کۆله تراش؛ گاوه بۆرگی؛ بۆریه؛ نه عۆر؛ له یستۆکی زۆرتر له چیو تاشراو، هه یه تی ناوی هه لکۆشاوه، په تی به ده وردا ده پیچیته وه و به ته وژمه وه دایده دهن سوور ده خوا و ده بۆرینی (وهک مه رزیخ و گیزگیزه) هه یشه به قه مچی لیده دهن سوور ده خوا (وهک که ره خول) ب) گیزه گ؛ فرفره؛

فرفرۆکه؛ فرفرۆک؛ فرفرۆک؛ بارپسه؛ گه ر؛ گیزگیزه؛ گشگه؛ گشگه؛ زفرۆک؛ بافرنه ک؛ خزینگ؛ جۆری ئامزاری گه مه یه به کاغه ز و مقه بای رهنگی دروست ده بی، با لیلی بدا ده سوورپته وه.

فرفری /ferferî/: [فرانسوی] صفت. لوول؛ کرژ؛ گرژ؛ فرفری (پسر مو فرفری: کوری قژ لوول).

فرفیون /farfiyûn/: ها: [لاتینی] اسم. شوئيله؛ خوشيله؛ خوشيلک؛ خوشيل؛ خوژيل؛ خوژيلک؛ خشيلک؛ خشيلکه؛ خوشولک؛ خوشوول؛ خوشيلک؛ شیرقولي؛ شیر خوژيلک؛ شیر شیرۆکه؛ شیرمار؛ قه له شوئی؛ شوتکیله؛ مامووته؛ گیابه کی ئالفی پایابه به شيله ی سپی ژاراوی و گولی چه تریه وه.

فرق /farq/: ها: [عربی] اسم. فه رق: ۱. جیاوازی؛ توفیر؛ ته وفیر؛ نابه رامبه ری نیوان دوو یان چه ند شت، له باری چه ندیتی یان چۆنیه تیه وه «قیمتشان فرق دارد: نرخیان جیاوازی هه یه» ۲. ته وق سهر؛ بوولیه؛ بۆلی؛ ته وقه ته؛ ته پل؛ تۆقيله؛ ته وقه سه ر؛ تۆقه سه ر؛ ته پله سه ر؛ ته پلی سه ر ۳. ناوه راستی سه ر؛ هیللی که له داهینانی قژه سه ر به دوو لادا به رچاو ده که وئ:

فرق سر

 فرق سر - ۳

 فرق باز کردن: فه رق کردنه وه؛ قژ دوو قاش کردن؛ فه رق راسه وکردن؛ جۆکله راسه وه ئاسه ی (از پهلوی سر فرق باز کرده بود: له پاله وه فه رقی سه ری کردبووه).

فرق داشتن: جیاوازی بوون؛ فه رق هه بوون.

فرق کردن: گوژان؛ فه رق کردن (قیافه اش خیلی فرق کرده بود: سه ر و سیمای زۆر گۆرا بوو).

فرق گذاشتن: جیاوازی دانان؛ دووچاوه کی روانین؛ فه رق خستن؛ ته وفیر ناین؛ وهک به ک نه روانین له شت/ که سانیک «او میان بچه هایش فرق می گذاشت: له نیوان منداله کانیدا

جیاوازی دادەنا.

فرق / fəraq / [عربی] جمع ۞ فرقه

فرقان / forqān / [عربی] اسم. فورقان؛ یه کئی له ناوه کانی قورئان.

فرقدان / farqadān / [عربی] اسم. [نجوم] جووتهی کهو؛ جووتهی کهوان؛ دووبراله؛ ناوی دوو ئهستیره له کهلووی ورچی بچوو کدا.

فرقن / forqon / [از فرانسوی] ۞ فرغون

فرقون / forqûn / [فرانسوی] ۞ فرغون

فرقه / ferqe ، ها؛ فرق؛ [عربی] اسم. کۆمهله؛ دهسته: ۱. گرۆیهک له خهڵک که شوینکه و تووی ئاین یان برۆاییکی دیاریکراو ۲. رێکخواه و بنکهی سه ره دهسته به کی وا.

فرقه گرایی / ferqegerāyî ، ها؛ [عربی] فارسی] اسم. دهسته خوازی؛ دهسه وازی؛ واز بو به دهپێنانی کۆمهلیکی نوێ پتر به جیا بوونهوه له گرۆی پێشوو.

فرکانس / f(e)rekāns ، ها؛ [فرانسوی] اسم. فریکانس؛ له ره؛ ژماره ی ئه و جارانه که دیاره ده که یه گه رۆک له یه که یه کی کاتی دا ده گاته وه سه ره شوینی سه ره تایی خۆی.

فرکند / farkand ، ها؛ [زمین شناسی] رهندۆل؛ که ناو؛ ئاودری گه و ره ی له دۆل چکۆله تر.

فرگشت / fargašt ، ها؛ [اسم. ته واکاری؛ ره و تی گووران.

فرم / form ، ها؛ [فرانسوی] اسم. فۆرم؛ فورم؛ فرم: ۱. بیجم؛ نژم؛ شیوه یان حاله تی شتی «فرم موهایش را عوض کرده بود: بیجمی قژی گۆرابوو» ۲. یونیفورم؛ جلکی فره می یه کده ست ۳. بهرژنامه؛ پرسیارنامه؛ په ره یێکی چاپی بو نووسینی زانیاری داواکراو له مه ره که س یان شتی که وه ۴. چهند (۱۶ یان ۸) لاپه ره ی کتیب که پێکه وه چاپ ده بن.

فرم پر کردن: فۆرم/ بهرژه پر کردنه وه؛

نووسینی زانیاری که له داواکراوی ناو پرسیارنامه. فرم دادن: فۆرم پێدان؛ شیوه پێدان؛ به شیوه یان حاله تیکی تایبه ت ده ره ئێنان. هه ره وه ها: فرم گذاشتن

فرما / farmā / [پهلوی]. فه ره ما؛ فرما؛ فرمانده ر «کارفرما؛ حکمفرما؛ کارفرما؛ حوکمفرما».

فرمائی / farmā'î / ۞ فرمای

فرمالدئید / formāldē'id / [فرانسوی] اسم. [شیمی] فورمالدئید؛ گازیکی بی ره نگه به بو نیکی تایبه ته وه که پتر وه ک پیکوژی میکرو ب له دژ که نکاری و هه لگرتنی نمونه ی شانه ییدا که لکی لی و هه رده گرن: فرمیک آلدئید

فرمالیت / formālīte / [فرانسوی] اسم. فۆرمالیت: ۱. ته شه ربیاتی ۲. [مجازی] رواله تکاری؛ رواله تسازی * فورمالیت

فرمالین / formālīn / [فرانسوی] اسم. [شیمی] فورمالین؛ ناوی بازه رگانی گیرا وه ی ۴۰٪ ی فورمالدئید له ئاودا، که نه ختی متانولیشی تیکه ل کرا وه: فُرمِل

فرمان / farmān ، ها؛ [اسم. فه رمان؛ فرمان: ۱. / فرامین/ فه روا ر؛ فه رک؛ فه رکان؛ ئه مر؛ ده ستوور؛ قسه یان نوو سرا وه یه ک که به پتی ئه وه کاریک له ژێرده ستیک داواکرا وه ۲. فه رمانه؛ که ره سه یه ک له ماشیندا که ئاژۆر به سوو ردانی ئه م لا و ئه و لا ده کا.

فرمان بردن: گوێ شل بوون؛ فه رمان بردن؛ قه ول کردن «آزاد از کسی فرمان نمی برد: ئازاد گوئی بو که س شل نه».

فرمان دادن: ده ستوور دان؛ فه رمان دان/ داین؛ فه رکاندن «به سربازان خود فرمان حمله داد: به سه ر بازه کانی فه رمانی دا هێرش به رن».

پشت فرمان نشستن ۞ پشت^۲

دست به فرمان داشتن ۞ دست

فرمانبر / farmānbar ، ها؛ [ان/ اسم. ئه مر به ره؛ به ره بار؛ فه رمان به دار؛ فه رمان به ره؛ فرمان به ره؛

ژیردهس؛ ژیردهست؛ ژیردهسته؛ ژیردهسه؛
کەسێ کە بەر فرمانی کەسیکی تره.

فرمانبردار / farmānbordār ، ها: /ان: /اسم،
بەرفەرمان؛ فەرمانبەردار؛ گوێ بەفەرمان؛
گوێرایه‌ل.

فرمانبردارى / farmānbordārī ، ها: /اسم،
گوێرایه‌لی؛ بەفەرمانی؛ بەرفەرمانی.

□ فرمانبرداری کردن: بە قسه کردن؛ گوێ شل
کردن؛ مل دان؛ فەرمانبەری کردن.

فرماندار / farmāndār ، ها: /ان: /اسم، فرماندار؛
فرماندار؛ هۆمان: ۱. ئەوهی سەرۆکایه‌تی هیزی
بەپێوه‌بەری شاریکی له‌ ئەستۆدایه ۲. سەرۆکی
هیزی بەپێوه‌بەری پارێزگابه‌ک (له‌ ئەمریکادا).

▣ فرماندار کل: فەرمانداری گشتی؛ نوێنه‌ری
شای بریتانیا له‌ برێ ولات (وه‌ک ئۆسترالیا و
کانادا).

فرماندار نظامی: سەرپه‌لێکی چه‌کدار که
حکومه‌ت یان ئاسایشی ناوچه‌یه‌کی له‌
ئەستۆیه.

فرمانداری / farmāndārī ، ها: /اسم،
فەرمانداری؛ فرمانداری: ۱. پیشه‌ی فەرماندار
۲. مەزبەنگە‌ی کارکردنی فەرماندار ۳. ناوچه‌ی
ژێر ده‌سه‌لاتی فەرماندار.

فرمانده / farmānde(h) ، ان: /اسم، سەرکرده؛
سەرپه‌ل؛ فەرمانده؛ فەرمانده‌ر؛ فرمانروا؛ فرماندار؛
کەسێ کە سەرۆکایه‌تی و پێبه‌ری گرووپیکی
چه‌کداری وه‌سته‌ستۆیه.

فرماندهی / farmāndehî /سم، ۱. کار و په‌وتی
فەرمان دان ۲. سەرکرده‌یه‌تی؛ پیشه‌ یان
مه‌قامی فەرمانده‌ر ۳. سەرکرده‌یه‌تی؛ شوێنی
کاری سەرکرده.

فرمانروا / farmānravā ، یان: /اسم، راژۆر؛
پاسەر؛ حاکم؛ فەرمانرەوا؛ خونکەر؛ خونکار؛
سان؛ پاتشای گه‌وره؛ خاوه‌ن فەرمان «فرمانروای
یونان: راژۆری یونان».

فرمانروا: صفت. زال؛ چێر؛ چیر «سکوت بر خانه
فرمانروا بود: بێ‌ده‌نگی به‌ سەر ماله‌که‌دا زال بوو».

فرمانروایی / farmānravāyī ، ها: /اسم،
ده‌سه‌لاتداری؛ ده‌سداری: ۱. کار و په‌وتی
حکومه‌ت کردن ۲. ده‌سه‌رپه‌وتی؛
ده‌سه‌ترپه‌وتی؛ چێری و زالی.

فرمانفرما / farmānfarmā ، ها: /یان: /اسم،
[قدیمی] پارێزه‌ر؛ ئۆستاندار؛ فەرمانده‌ر و
بەپێوه‌بەری پارێزگا یان ئەیه‌اله‌تیک.

فرمایش / farmāyēš ، ها: /ات: /اسم، له‌ب؛
فەرمایشت؛ فەرمایش؛ وارم؛ گوته؛ فەرمووده؛
فەرمووده؛ که‌لام؛ قسه‌ یان فەرمانی کەسیکی
گه‌وره‌ی خاوه‌ن رێز.

□ فرمایش فرمودن: فەرموون؛ فەرمایشت
کردن؛ قسه‌ کردن «فرمایش فرمودند فعلاً صبر
کنید: فەرموویان جارێ راهه‌ستن».

فرمایشی / farmāyēši /صفت، هه‌له‌به‌ستراو؛
پاسپاره؛ پاسپاره؛ ئاماده‌کراو به‌ پیتی فەرمانی
کەسێ «انتخابات فرمایشی: هه‌له‌بژاردنی
هه‌له‌به‌ستراو».

-فرمایی / farmāyī /پێواژه، -فهرمایی؛ -فرمایی؛
فەرمان دان -فرمانی

فرمل / formel / [فرانسوی] ◀ فرمالین
فرمند / farmand /صفت، [دبی] خاوه‌ن
ده‌سه‌لات و هیزی راکیشانی هۆگری،
گوێرایه‌لی و متمانه‌ی دیتران. هه‌روه‌ها:
فرمندی

فرمودن / farmûdan / مصدر، متعدی. // فرمودی؛
فەرمووت؛ می فرمایی؛ ده‌فەرمووی؛ بفەرما؛ بفەرموو //
فەرموون؛ فەرمین؛ فەرماوه‌ی؛ فەرماوای؛
وارمای: ۱. وتن؛ گوتن (پێزگرانه) «فرمودند فردا
بیايید: فەرموویان به‌ یانی وهرن» ۲. سه‌باره‌ت به
کەسێ یان به‌ گوێره‌ی شتی، کارێ کردن «تاکید
فرمودند جه‌ختیان فەرموو». هه‌روه‌ها: فرمودنی

■ صفت فاعلی: فرمانبده (-) / صفت مفعولی: فرموده

فرمو(واو)/ مصدر منفی: **نفرمودن** (نه فرموون)

فرموده / farmûde ، ها: / اسم، فرمایشت؛
دهستوور؛ فرمووده «به فرموده‌ی آقای مدیر؛ به
فرمایشتی ناغی به پتوه‌بر».

فرمول / formûl ، ها: / [فرانسوی] اسم، فورمول:
۱. / ریاضی/ بنه‌مایج که پتر به نیشانه‌گه‌لی
بیرکاری دهرده‌بردری «فرمول دوجمله‌ای؛
فورمولی دوورسته‌یی» ۲. / تسمی/ شاندانی
پیکه‌تیه‌که کی شیمیایی به شیوه‌ی نیشانه
«فرمول اسید سولفوریک؛ فرمولی سولفوریک
ئه‌سید» ۳. رنچاره؛ شیوه‌ی چاره‌سری گرفت و
پرستیک «هنوز فرمولی برای این کار نداریم؛ هیشتا
رنچاره‌یه‌کمان بؤ ئه‌م کاره‌نیه» * **فورمول**

☐ **فرمول ساختاری** / ساختمان‌ی / گسترده: / تسمی/
فورمولی بلاو / ساختومانی؛ فورمولینکی وا
که زیاد له ژماره و جنسی ئه‌تومه‌کان،
چؤناوچونی پیکه‌وه لکانیشیان نیشان ده‌دا.
فرمول بندی / formûlbandî ، ها: / [فرانسوی]
فارسی/ اسم، فرمول‌ریژی؛ ریک‌خستنی شیوه و
دهستوورینکی تایبته بؤ دیارده یان کاریک.
فرمیکا / formîkâ / [انگلیسی] اسم، فورمیکا؛
جوړیک فیبری روو‌کیش‌کراوی بریکه‌دار:
فورمیکا

فرمیک آلدئید / formîk 'âlde'id / [فرانسوی]
☐ **فرمالدئید**

فرمیم / fermiyom / [فرانسوی] اسم، فرمیم؛
توخمی کیمیای کازایی رادیؤئه‌کتیف به
ژماره‌ی ئه‌تومی ۱۰۰ که به شیوه‌ی ده‌سکرد و
له بوردومانی پلؤتونیم دیته به‌ره‌م.

فرنچ / ferenc ، ها: / [انگلیسی] اسم، کوّتی
نیوه‌به‌ژنی چه‌کداری به چوار گیرفانه‌وه.

فرنجمشک / farancmešk, farancmešg ، ها:
اسم، فاتممه‌داروو؛ فاتممه‌هاروو؛ هه‌نگه‌به‌ره؛
رېحانه‌میخه‌کی؛ گوله‌به‌نوشه‌ک؛ گوله‌به‌نوشکه؛
گیاهه‌کی یه‌ک‌ساله‌ی هه‌میشه‌سه‌وزی عه‌تراوی

به‌گه‌لای هیلکه‌یی و گولی بنه‌وشه‌وه که
گه‌لاکانی بؤ ده‌رمان ده‌شی.

فرننگ / farang / [از فرانسوی] اسم، ۱. رۆژاوا؛
فهرنگ؛ ناوی گشتی ههر کام له ولاتانی
ئوروپا (و بری جار ئه‌مریکا) ۲. / موسیقی/ گوشه‌یی
له ده‌سگای هوماون و راست‌پهنجگا.

فرنگستان / farangestân / [از فرانسوی] فارسی/
اسم، ولاتی رۆژاوا؛ ههر کام له ولاتانی ئوروپا.

فرنگی ۱ / farangî ، ها: / ان: / [از فرانسوی] اسم،
رۆژاوا‌یی؛ فهرنگی؛ ههر کام له خه‌لکی ولاته
ئوروپاییه‌کان (و بری جار ئه‌مریکا).

فرنگی ۲: صفت، رۆژاوا‌یی؛ فهرنگی؛ سه‌ره‌به
فهرنگ «آداب و رسوم فرنگی؛ رۆن‌وه‌سمی
فهرنگی».

فرنگی‌مآب / farangîma'âb ، ها: / [از فرانسوی]
عربی/ صفت، ئوروپاییانه؛ به‌ئاکار و شیوه‌ی
فهرنگیان.

فرنسی / fer(e)nî / اسم، فرنی؛ محه‌للله‌بی؛
شؤتینه؛ خواردمه‌نیه‌کی شل له ئارده‌برنج
(یان نشاسته)، شیر و شه‌کر و گولاو و بری
جاریش وانیل بؤ بۆنخۆش کردنی.

فرو - / furû, forû /: پیشوند، /دبی/ ۱. خوار-؛
-خوار؛ وار-؛ -وار- نزم «بخش فرودست رودخانه؛
به‌شی خوارده‌ستی رووار» ۲. دا-؛ ئه‌ره-؛ -بن-؛
- ژیر-؛ خوار؛ به‌ره‌وخوار «فروافتادن: داکه‌فتن»

۳. تی-؛ تیوه-؛ تیبه‌ل-؛ تیرو-؛ ئه‌نه-؛ -نا؛ بؤ
ناوه‌وه یان به‌ره‌و ناخ «فروردن: تی‌بردن»
۴. ژیر-؛ خوار-؛ وار-؛ چیر-؛ بن-؛ خاوه‌ن
بارودۆخی ژیرده‌ست بوون «فرودست: ژیرده‌ست».

☐ **فرو افتادن**: که‌وتنه‌ خوار؛ داکه‌وتن؛ داکه‌فتن؛
که‌وته‌یره؛ که‌وته‌ره‌ی؛ وه‌رسان؛ وه‌رسیان
«سیی از درخت فروافتاد؛ سیوێک له‌ داره‌که
داکه‌وت». هه‌روه‌ها: **فرو افکندن**

فرو بردن: ۱. کردنه‌ ناو؛ تیخستن؛ رۆکردن؛
پیداکردن؛ رۆچواندن؛ چقنن؛ وانن؛

ئەنە كەردەى «سرش را در آب فرو برد: سەرى كرده ناو ئاوه كەوه» ۲. [گفتارى] قووت دان؛ داعويران؛ داعووران؛ هاپنەى؛ لەپنەى؛ هשאقتن؛ داقورچاندن؛ داقورتاندن؛ قورچاندن؛ داقورتان؛ قورتاندن؛ رۆهيشتن؛ حەپەلووش كردن.

فرو بستن: قونجاندن؛ قووچاندن؛ ليكنان؛ نەگانن؛ قووجنەى؛ بەستن «دم فرو بستن: دەم قونجاندن».

فرو پاشيدن: هەلۆه شانەوه؛ ليكهەلۆه شان؛ ليكه بەر بوون؛ لە يەك بوونەوه؛ بلاو بوونەوه؛ پژيان؛ زەنگار-زەنگار بوون «فرو پاشيدن اتحاد شوروى: هەلۆه شانەوهى يەكەتەى سۆڤيەت».

فرو خوردن: خواردنەوه؛ قووت دانەوه؛ وارده يوه؛ نيشان نەدانى هەستى خو «خشم خود را فرو خوردن: رقى خو خواردنەوه».

فرو رفتن: تيجوون؛ تيرۆچوون؛ ئەنەلوهى؛ لواينە: ۱. پيدا چوون؛ چوونە نيو يان نيوانى شتيكهوه «سوزن فرورفتن: دەرزى تيجوون» ۲. بە شتيك داگيران يان وەبەر كارتىكهەرى شتى كهوتن «در افكار دور و درازى فرورفته بود: چوووه ناو خەيالاتىكى دوور و دريژەوه».

فرو ريختن: ۱. دارمان؛ دارميان؛ رميان؛ رووخيان؛ رووخان؛ خاپوور بوون؛ هاتنە/رژانە خوار؛ وراى؛ تيكچوون «ساختمان به آن بزرگى يکبارە فرو ريخت: ساختمانى وا گەورە بە جاريك دارما» ۲. داکهوتن؛ وەرين؛ داوهرين؛ داوهریان؛ وەرهين؛ ئەمرەژنەى؛ رېژنايرە؛ جيا بوونەوه لە بەرزايەك و هاتنە خوار «سنگ‌های زيادى از کوه فروريخته بود: بەردىكى زۆر لە کتۆه کەوه داکەوتبوو».

فرو شدن: ۱. رۆچوون؛ تيجوون؛ لوايرە؛ نوqm بوون؛ قوم بوون؛ چوونە خوار و گم بوون «باران بند آمد و آب در عمق زمين فرو شد: باران ويستايەوه و ئاو رۆچوو بە ناخى ئاخا» ۲. ئاوا

بوون؛ داچوون؛ نيشتەى؛ وەستەيرە «خورشيد در پس کوه‌ها فرو شد: تاو لە پشتى کتۆهوه ناوا بوو» ۳. داوهراندن؛ داوهرانن؛ هەلرژاندن؛ هەلرژانن؛ هەلرژتن؛ هەلرژشتن؛ دابارانن؛ دابارانن ۴. دارماندن؛ دارمانن؛ دارووخاندن؛ هەرفاندن؛ هەرفتاندن؛ هەرافتن ۵. دارژاندن؛ رژاندن؛ رژانن؛ بەردانەوه؛ بەرەودان «اشک فرو ريختن: فرميسک دارژاندن».

فرو کردن: تىچەقاندن؛ پيدا/پيا چەقاندن؛ پيدا کردن؛ تيرۆکردن؛ ئەنەوسەى؛ ئەنەكەردەى؛ تىبردن؛ کردنە ناو؛ بردنە ناو؛ وستەينە؛ کەردەينە؛ بە زۆرەوه بردنە ناو «سوزن را به دستش فرو کرد: دەرزىه کەى چەقاندە دەسيا».

فرو گذاشتن: بەرەللا کردن؛ بەرەلدا کردن؛ هيشتنەوه؛ ويل کردن؛ ئاستەيوه؛ ئەوئاسەى؛ هەروا ليى گەران و ليى نەپرسين «کار را فرو گذاشت و رفت: کارە کەى بەرەللا کرد و رويشت».

فرو ماندن: دامان؛ تيدامان؛ تيمان؛ ئەنەمەنەى؛ مەنايوه «فرو مانده در قيمتش مشترى: کرپار لە نرخاندنيدا داماوە».

فرو نشاندن: دامرکاندن؛ داتەمراندن؛ داسەکاندن؛ داسەکناندن؛ نيشنايوه؛ کوشنايوه «آتش فرو نشاندن: ئاور دامرکاندن».

فرو نشست: نيشتنەوه؛ دامرکان؛ داتەمران؛ نيشتەيوه؛ کوشيايوه «فرو نشستن طوفان: نيشتنەوهى گژەبا».

فرو هشتن: ۱. داهيلان؛ داهيشتن؛ رۆهيشتن؛ دائينان؛ دارچکاندن؛ دالۆچانن؛ شۆر کردنەوه ۲. دالۆچان؛ نکسين؛ لەفين؛ شۆر بوونەوه.

فروارد / forvārd, ها: / انگلیسی / اسم, / ورزش / پيشقه؛ فوروارد؛ ياريزانى لە پيش و هيرشبهەرى يارى؛ فوروارد

فروافتادن / furûftādan / فرو - فروربار / furûbār: / اسم, شوينى لە کەش کە لە

چاو شوینه کانی تر تهوژمی که متره.

فرو بردن / furûbordan / فرو -

فرو بستن / furûbastan / فرو -

فرو پاشی / furûpāšī / ها: / اسم. تیکر و خواوی؛

هه لوه شاوی؛ هه لشپیواوی؛ تیکشپیواوی؛

تیکچوویی؛ کار و رهوتی هه لوه شانهوه؛ پرووخان؛

تیکچوون و پرژ و بلاو بوونهوهی شتیک

«فروپاشی قدرت: تیکر و خواوی دهسه لات».

فرو پاشیدن / furûpāšidan / فرو -

فرو تر^۱ / furûtar / صفت. [ادبی] خوارتر؛ وارتره؛

نزمتر؛ نزمتره؛ نهوی تر.

فرو تر^۲: قید. [ادبی] بۆ لای خواروو؛ به رهو خوار؛

خوارتر؛ وارتره.

فروتن / furûtan, forûtan / ها: / ان: صفت.

خاکه سار؛ خاکی؛ خۆشکین؛ بی منیز؛ بی فیز.

فروتنی / furûtanî, forûtanî / ها: / اسم.

خاکه ساری؛ خۆشکینی؛ بی ده ماری.

فروختن / furûxtan, forûxtan / مصدر. متعدی.

// فروختی: فروشت؛ می فروشی: ده فروشی؛

بفروش: بفروشه // فروشتن؛ فروتن؛ وره تهی؛

فرووشین: ۱. شتیک به که سی دان له بهرام بهر

گرتنی دراو یان شتیکی بایه خدارم وه «کتاب را ده

هزار تومان فروختم: کتبیبه کهم فروشت به ده هزار

تمه» ۲. شتیک بۆ فروشتن خسته بهر چاو

«قصه دارد خانه را بفروشد: دیهوی ماله که بفروشی»

۳. نواندن؛ نیشاناندان؛ پیشاناندان «افاده فروختن:

ئه توار نواندن» ۴. شتی به هیوای شتی تر یان له

به رانه بی شتی تره وه به تاییه به شیوه یه کی

ناشیرین و نا پهوا دان «خود را فروختن: خۆ

فروشتن» ۵. ههروه ها: فروختنی

■ صفت فاعلی: فروشنده (فروشر) / صفت مفعولی:

فروخته (فروشرا) / مصدر منفی: نفروختن (نه فروشتن)

فرو خوردن / furûxordan / فرو -

فرو د / furûd, forûd / ها: / اسم. نرمی؛

نزمان «فراز و فرو: به رزی و نرمی».

□ فرو د آمدن: ۱. نیشته نه وه؛ نیشتن؛ نشایش؛

نزم بوونه وه؛ نیشته یوه؛ وارنایش؛ هاتنه خوار

«هوایما در صحرا فرو د آمد: فرو که که له سارادا

نیشته وه» ۲. [ادبی] دابه زین؛ داوه زین؛

داخو زین؛ ئهروه سه ی؛ وهسته ره؛ هاتنه

خوار؛ نامیره وار.

فرو داب / furûdāb, forûdāb / اسم. به شی

ژیره وهی ئاو که هاو لایه نی ئاوه. به رانه بهر:

فرازاب

فرو دست / furûdast / ها: / ان: صفت. [ادبی]

خوارده ست: ۱. ژیره ده ست؛ به رده ست؛ به رده س

۲. ژیرین؛ خوارین؛ وارین.

فرو دگاه / furûdgāh, forûd- / ها: / اسم. فرگه؛

نهشتۆک؛ فرو که خانه؛ فرو که خانه؛ نیشتنگا؛ دام و

ده زگایه ک به ئاقاریکی به ربار، بورجی

چاوه دپیری، ده زگایه لی هه وال راگو یز و شتی وا

بۆ نیشته نه وه و هه ستانی فرو که و سوار بوون و

دابه زینی ریوارانی هه وایی.

فرو ردین / farvardîn / اسم. نه ورۆز مانگ؛

خاکه لیتوه؛ ئاخه لیتوه؛ ئاخلیفه؛ ئاخلیف؛ ئاخلیفه؛

قانه لیتوه؛ قانه ولیتوه؛ هه رمی پشکوان؛ یه که مین

مانگی سالی جه لالی، هه وه ل مانگی به هار.

فرو رفتگی / furûraftegi / ها: / اسم. قوپاوی؛

تیرپوچوویی؛ داچوویی؛ قوولکایی؛ فیس؛ چالی

به دیهاتوو له رووبه ریگدا «روی گونه اش فرو رفتگی

به چشم می خورد: له سه ر گۆنایه وه قوپاویه ک به دی

ده کرا».

فرو رفتن / furûraftan / فرو -

فرو رو / furûrow / صفت. دابه ز؛ به جووله ی

به ره وه خوار.

فرو ریختن / furûrixtan / فرو -

فروزان / furûzān, forûzān / صفت. [ادبی]

گهش؛ رۆشن؛ رووناک به هوی داگر سانه وه

«آتش فروزان: ئاوری گهش».

فروزنده / furûzande, forûzande / صفت. [ادبی]

گهش؛ رۆشن؛ رووناک؛ درهوشاوه؛ پرشنگدار.
 فروسرخ / furûsorx, forûsorx /: اسم؛ خوارسور؛
 له ژێر تیشکی سوور که به چاو نابینری؛ مادون
 قمرز

فروش^۱ / furûš, forûš /: ها؛ /: اسم؛ فروش؛
 فرووش: ۱. کار یان پهوتی فروشتن؛ فروتن
 «فروش نقد؛ فروشی نهخت» ۲. داهاتی فروشتنی
 کالا «فروش این مغازه در ماه ۱۰۰ هزار تومان است؛
 فروشی ئەم دووکانه له مانگدا ۱۰۰ هزار تمهنه».

□ فروش داشتن: فروش هه‌بوون؛ خاوه‌ن کپیار
 بوون «این مغازه فروش خوبی دارد؛ ئەم دووکانه
 فروشی باشی هه‌یه».

فروش رفتن: فروشیان؛ فروشران؛ وه‌رشیه؛
 وه‌شیای «همه‌ی کتابها فروش رفت؛ کتێبه‌کان
 هه‌موو فروشران».

فروش کردن: فروش کردن «امروز فروش خوبی
 کردیم؛ ئەوروو فروشیکی باشمان کرد».

به فروش رساندن: فروشتن «هر چه داشت به
 فروش رساند؛ ئەوه‌ی هه‌بووی، فروشتی».

به فروش رسیدن: فروشران «این خانه به فروش
 می‌رسد؛ ئەم خانووه ده‌فروشری».

- فروش^۲: پیواژه. - فروش؛ - فرووش؛ - وه‌رش؛
 فروشهر «پارچه‌فروش؛ پارچه‌فروش».

فروشیدن / furûšodan /: فرو -

فروشست / furûšost /: ها؛ /: اسم؛ [زمین‌شناسی] کار
 و پهوتی تیپ‌چوون؛ شو‌ریانه‌وه و ژیر خاک
 چوونی خوئی و ماکه ئالیه‌کان به هۆی ئاو و
 بارانی سهر زه‌ویه‌وه.

فروشگاه / furûšgāh, forûšgāh /: ها؛ /: اسم؛
 فروشگه؛ موغازه؛ دووکان «فروشگاه لوازم خانگی؛
 فروشگهی کهل‌وپه‌لی ناومال».

فروشندگی / furûšandegî, forûšandegî /: اسم؛
 فروشیاری: ۱. کار و پهوتی فروشتن ۲. پیشه‌ی
 فروشیار.

فروشنده / furûšande, forûšande /: ها؛ گان؛

/: اسم؛ فروشیار؛ فروشهر؛ فروتوخ: ۱. که‌سی که له
 فروشگه‌دا شت‌ومه‌ک ده‌فروشی ۲. که‌سی که
 شتیک ده‌فروشی. به‌رانبهر: خریدار
 فروشی^۱ / furûši, forûši /: ها؛ /: صفت؛ فروشی؛
 وره‌شی؛ فرووشی؛ بۆ فروش دانراو «خانه‌ی
 فروشی؛ مالی فروشی».

- فروشی^۲: پیواژه. - فروشی؛ -وره‌شی؛ -فرووشی؛
 ۱. کاری فروتن «کم‌فروشی؛ که‌م‌فروشی»
 ۲. فروشگه «طلا‌فروشی؛ زێر‌فروشی».

فروع / furû', forû' /: [عربی] جمع قُرع
 فروغ / furûq, forûq /: اسم؛ [دبی] رووناکی؛
 رۆناهی؛ گه‌شانی؛ نوور؛ رۆشایی؛ دروشم «فروغ
 آفتاب؛ رووناکی هه‌تاو».

فروکتوز / f(e)rûktoz /: [فرانسوی] /: اسم؛ [تیمی]
 فروکتوز؛ قه‌ندی میوه؛ هیدراتی که‌ربونی
 هه‌نگوین و میوه‌گه‌لی شیرین (وه‌ک ترئ و
 هه‌نجیر) که ماکیکی بی‌په‌نگه و دوو ئەوه‌نده‌ی
 قه‌ند شیرینه: لَوولز

فروکردن / furûkardan /: فرو -

فروکش / furûkêš /: اسم؛ بنیش؛ کار و پهوتی
 دانه‌مریان؛ دامرکیان؛ نیشته‌وه؛ دامرکان؛ که‌م
 بوونه‌وه‌ی هیز و گوری شتیک «سیل فروکش کرد؛
 لافاو بنیشی کرد».

فروشکند / furûkêšand /: ها؛ /: اسم؛ خوارترین
 پاده‌ی داکشانی توپکلی زه‌وی، رووبه‌ری ئاو و
 که‌ش به هۆی هیزی پراکیشی مانگ و خۆره‌وه.
 به‌رانبهر: فراکشند

فروگذار / furûgozār /: اسم؛ دریخی؛ دریغ؛ کار
 یان پهوتی له جی هیشتن؛ ده‌س لی به‌ردان؛
 که‌م دانان؛ کوتایی کردن؛ نیوه‌کاره داخستن؛
 به‌جی هیشتنی کار و ده‌س لی به‌ردانی «آرام از
 هیچ تلاشی در این راه فروگذار نکرد؛ ئارام له هیچ
 هه‌ولیک لهم پێگایه‌دا دریخی نه‌کرد».

فروگذاشتن / furûgozāştan /: فرو -

فروماندن / furûmāndan /: فرو -

فرومايگی / furûmāyegî ، ها/:اسم، پهستی؛
ناکەسی؛ سەرشکەستی؛ بار و دۆخ یان چۆنیەتی
هیچ و پوچ بوون.

فرومايه / furûmāye ، ها: -گان/؛ صفت. پهست؛
ناکەس؛ سەرشکەست؛ تەرەس؛ ھۆشەبەر؛
سووک؛ بە ئاکار و کردەوێ سووک و دزیو و
کەمتەر خەم لە ئاست مرۆفایەتیەو.

فروند / farvand /؛ اسم، یەکە ی ژماردنی گەمیە،
فرۆکە و ژێر دەریایی و مووشەک.

فرونشاندن / furûneshāndan /؛ فرو-

فرونستن / furûneshāstan /؛ فرو-

فرۆیدیسم / f(e)roydism /؛ اسم، فرۆیدیسم؛
رێبازیکی دەروونناسی کە لە لایەن بژیشکی
بەنايانگی ئوتریشی، زیگموند فرۆیدەو (۱۸۵۶-
۱۹۳۹ ز.) دامەزرا.

فرو / farre /؛ اسم، /دبی/؛ فەر؛ شکۆ؛ مەزناهی.

فرهنگ / farhang ، ها/:اسم، فەرھەنگ؛

۱. پست؛ ھۆرتە و بەرە؛ دیاردە یەکی
کۆمەلایەتی لە داب و نەریت، بیر و بۆچوون،
ھونەر و لیھاتوویی و شیوازی ژبان کە لە
دریژە ی ئەزموونی میژوویی گەلاندا پەرەنگ
دەگرێ و بۆ بەرە ی داھاتوو دەمینیتەو
۲. وشەنامە؛ کتیبیک کە وشە و دەستەواژە ی
زمانیکی تێدا ریز کراو و شیوە ی خویندەو و
پەرگەز و باری ریزمانی و ... ھەرکامی پروون
کراو تەو و ھەر بەو زمانە یان بە زمانیکی تر
مانای لیدراو تەو ۳. /گفتاری/ سەرچەمیک
زانباری لە مەر ھونەر، وێژە، زانست، سیاست
و... ھو کە کەسیک بۆ گەشە دان بە ھزر و
لیھاتوویی خۆی فێری دەبی ۴. /گفتاری/ چاند؛
ئاکاری شیوا و گونجاو بە پیتی داب و نەریتی
کۆمەلگا ۵. /مجازی/ نەریتی کۆمەلگایی.

فرهنگ مردم: کە لە پوور؛ کولتور؛ فەرھەنگی
گەل: ۱. سەرچەمی داب و نەریت، چیرۆک،
مەتەل، پست و خووی ھۆزیک ۲. لقیک لە

زانست کە لەم بابەتەو دەکۆلێتەو.

فرهنگ آموزی / farhangāmūzî /؛
فرهنگ پڤیری

فرهنگ پڤیری / farhangpazîrî ، ها/:اسم،
۱. رەوتی پیک گۆرپنەوێ داب و نەریتی نیوان
ھۆز و گەلانی جۆراو جۆر کە دەبیتە ھۆی
داھاتنی شیوە گەلی نوێ ۲. رەوتی کە دە
منالیەو دەست پێ دەکا و ھۆی فێر بوون و
گۆرانکاری بیر و پا و کەسایەتیە * فرهنگ آموزی
فرهنگ زدایی / farhangzedayî ، ها/:اسم،
رەوتی لە نیو بردنی بایەخ و دەسکەوتی
فەرھەنگی ھۆزیک.

فرهنگستان / farhangestān ، ها/:اسم، کۆری
زانباری؛ چاندگە؛ کۆزمان؛ کۆری لە زانباران،
وێژەوانان یان ھونەر مەندانی ولایتیک، بۆ پەرە
پیدانی زانست، وێژە یان ھونەری ئەو ولاتە.
ھەر وەھا: فرهنگستان ادبیات؛ فرهنگستان زبان؛

فرهنگستان علوم

فرهنگ ستیزی / farhangsetîzî ، ها/:اسم، شەر
و بەر بەرە کانج لە گەل چالاکي و بەرھەمی
فەرھەنگی میللەتیکدا. ھەر وەھا: فرهنگ ستیز
فرهنگ سار / farhangsarā ، ها/:اسم، یانە ی
فەرھەنگ؛ دامەزراو یەک بۆ چالاکي
فەرھەنگی.

فرهنگنامه / farhangnâme ، ها/:اسم،
فەرھەنگنامە؛ فەرھەنگی بە فراوان: ۱. فەرھەنگی
زانستی؛ ئینسایکلۆپیدیا ۲. فەرھەنگیک بریتی
لە واتای وشە و ناساندی ناوانە.

فرهنگ نویس / farhangnevîs ، ها: -ان/؛ اسم،
فەرھەنگ نووس؛ فەرھەنگ نغیس؛ نووسەر،
کۆکەر و بەدیھینەری فەرھەنگ.

فرهنگ نویسی / farhangnevîsî /؛ اسم،
فەرھەنگ نووسی؛ فەرھەنگ نغیسی؛ لقیک لە
زانستی وێژەوانی کە بە کۆکردنەو، تۆزینەو،
پۆلین و واتانوو سینی وشە ی زمانیک یان لقیکی

زانستیهوه خهریک ده‌بی.

فرهنگی / farhangî, ها: ان: / صفت. فرهه‌نگی:

۱. کاری فرهه‌نگی «غایت فرهه‌نگی: چالاکي فرهه‌نگی» ۲. ئەندامی وه‌زاره‌تی په‌روه‌ده «شوهرش فرهه‌نگی است: میرده‌که‌ی فرهه‌نگیه».

فرهه‌ختگی / farhîxtegî, ها: / اسم. ژیری: ئاو‌ه‌مه‌ندی؛ فره‌زانی؛ دۆخ یان چۆنه‌تی به فرهه‌نگ بوون.

فرهه‌ختن / farhîxtan: / مصدر. متعدی. [قدیمی] ژیرکردن / که‌رده‌ی؛ کردنه‌خواهن فام و فرهه‌نگ.

فرهه‌خته / farhîxte, گان: / صفت. تیگه‌یشتوو؛ خواهن فرهه‌نگ.

فریاد / faryād, ها: / اسم. هاوار؛ هه‌وار؛ قوو؛ قاو؛ فره‌یا؛ فریا؛ فریاد؛ قووله؛ هنا؛ هاوار و دا؛ وه‌یل؛ قولا؛ هه‌را؛ داد؛ داو؛ گاز-گاز: ۱. ده‌نگیکی به‌رز که له گه‌رووی گیانداریکه‌وه ده‌ردی «فریاد فروشنده‌ی دوره‌گرد را می‌شنید: هاواری ورده‌واله فروشه‌که‌ی ده‌بیست» ۲. زیره؛ گاله؛ زریکه؛ نه‌ین؛ ده‌نگی ده‌رب‌ینی ژان و خه‌فه‌ت «فریاد مردم از دست ماموران بلند شد: زیره‌ی خه‌لک له ده‌ستی ژاندارمه‌کانه‌وه هه‌ستا».

فریاد زدن: هاوار / هه‌وارکردن؛ گاله و ناله کردن؛ قوولاندن؛ ویلان؛ هه‌را کردن؛ قولان؛ قیپ‌اندن؛ گالین؛ ژارین؛ قیپ‌نه‌ی؛ قیپ‌نای؛ قیپ‌ه‌کردن؛ بانگ هه‌لینان؛ هاواری که‌رده‌ی به ده‌نگی زۆر بلندمه‌وه قسه‌کردن «من کر که نیستم چرا فریاد می‌زنی؟ خۆ من که‌ر نیم بۆچی هاوار ده‌که‌ی؟». هه‌روه‌ها: فریاد کشیدن

به فریاد کسی رسیدن: فریای که‌سێ که‌وتن؛ به هانای که‌سیکدا چوون؛ گه‌ینه‌ داو که‌سیکا؛ یاوای دادوو یۆیره «اگر به فریادش نرسیده بودند خفه می‌شد: نه‌گه‌ر فریای نه‌که‌وتبان ده‌ختکا».

فریادرس / faryādras, ها: ان: / اسم.

۱. فریاره‌س؛ ئه‌وه‌ی ده‌گاته فریای هاوارکه‌روه‌

۲. دادره‌س؛ که‌سێ که به شکات و سکا‌لای خه‌لک راده‌گا.

فریب / farîb, ها: / اسم. فریو؛ گزی؛ فیل؛ گۆل؛ گۆل؛ گوول؛ لابان؛ خاپ؛ لیپ؛ لیت؛ له‌پۆک؛ تیزته‌له‌که؛ گرو؛ گر؛ لاس؛ ئوبن؛ هه‌په؛ ئاوانته؛ په‌نگ: ۱. درۆ یان ناراستی که به جیی راست نشان بدری یان بگوتری ۲. کاری خه‌له‌تاندنی که‌سیک بۆ ئه‌وه‌ی درۆ به راست بناسی.

فریب خوردن: فریو خواردن؛ خه‌له‌تان؛ خه‌له‌تان؛ هه‌له‌خه‌له‌تان؛ هه‌لفریوان؛ خلا‌فان؛ خه‌له‌فان؛ خه‌له‌فان؛ خاپان؛ خاپیان؛ خاپین؛ غه‌رین؛ لیپ‌خارن؛ گول وارده‌ی؛ خه‌له‌تیه‌ی؛ خه‌له‌تیای؛ ته‌فره‌ خواردن؛ ده‌سخه‌رۆ بوون؛ به‌فریو چوون؛ له‌خشته چوون؛ فره‌بیان؛ هه‌ربلین «گمان نمی‌کرد از یک بچه فریب بخورد: پیی و نه‌بوو فریوی مندالیک بخا».

فریب دادن: خه‌له‌تاندن؛ خه‌له‌تان؛ هه‌له‌خه‌تاندن؛ خه‌له‌ته‌نه‌ی؛ خه‌له‌تنای؛ لاسدان؛ گول ده‌ی؛ فریو / فریب دان؛ خه‌له‌تنان؛ هه‌له‌فریواندن؛ هه‌له‌فریوان؛ هه‌له‌خه‌له‌تان؛ ته‌فره‌دان؛ گوول دابن؛ غا‌فلاندن؛ غه‌له‌ته‌نه‌ی؛ غه‌له‌تنای؛ لاباندن؛ خاپاندن؛ نال کردن؛ هه‌ربلاندن؛ هه‌په‌نان؛ غه‌راندن؛ به‌سه‌ردا برن؛ لاری کردن؛ به‌هه‌له‌ بردن؛ له‌خشته بردن «یک بچه هم تو را فریب داد: مندالیک خه‌له‌تاندتی».

فریب کسی / چیزی را خوردن: کلاو شتی یان که‌سێ چوونه‌سه‌ر؛ فریوی که‌سێ / شتی خواردن؛ گولوو یۆی / چپۆیوی وارده‌ی «من فریب کارهایش را خوردم: من کلاوی کاره‌کانی چووه‌سه‌رم».

فریبا / farîbā: / صفت. ۱. خاپینۆک؛ هۆی فریو خواردن ۲. [مجازی] خوم‌خوم؛ شه‌نگ و شوخ؛ زۆر جوان و دلگه‌ر.

فریکار / farîbkār, ها: ان: / صفت. فریوده‌ر؛

هه‌لخه‌له‌تین؛ خاپینۆک؛ مه‌لاق؛ خاپۆک؛ خاپۆ؛
فربوباز؛ له‌ خشته‌به‌ر؛ قۆلشکین؛ که‌لاجۆیه؛ زۆر
ده‌سپ و به‌ فربو.

فربیکاری / farîbkārî ، ها: / اسم. خاپینۆکی؛
فربوکاری؛ کار یان په‌وتی خله‌تاندن.

فربیندگی / farîbandegî / اسم. خاپینه‌ری؛
فربوده‌ری.

فربینده / farîbande / صفت. خاپینه‌ر؛ فربوده‌ر؛
خاوه‌ن رواله‌تی هه‌لخه‌تین.

فربیز / firîzer, f(e)rîzer ، ها: / [انگیسی] / اسم.
فربیزر؛ قه‌رسینک؛ به‌فربیک؛ که‌ره‌سته‌یه‌کی
رچینه‌ری کاره‌بایی وه‌ک یه‌خچال، که‌ ماک
خۆراکی (زۆرتر گوشت) ده‌رچینه‌ی وایده‌گری.

فربیس / farîs / اسم. فرس؛ فربیزوو؛ فربیزوو؛
فربیز؛ فرووزوو؛ فرووزی؛ هه‌ریز؛ گیای چیمه‌ن
که‌ بژاریکی زۆر دژواره.

فربیشه / farîze ، ها: / فربیش / [عربی] / اسم. ئه‌رکی
سه‌رشان؛ کارێ که‌ له‌ سه‌ر مروه.

فربفتن / farîftan / مصدر. متعدی. لازم. // فربفتی؛
خاپاند؛ می‌فربیی؛ ده‌خاپینی؛ بفریب؛ بخاپینه‌ //

□ متعدی. ۱. خاپاندن؛ فربو دان؛ خله‌تاندن؛ گول
ده‌ی؛ خله‌تان؛ فیران؛ ته‌فه‌ردان؛ هه‌په‌نان؛

هه‌ربلاندن؛ خه‌له‌ته‌ی؛ غه‌له‌تای؛ خله‌تای؛ له
خشته‌ بردن؛ گول دان؛ لاباندن؛ خه‌له‌تاندن؛

درو و ناراست له‌ جیاتی راست به‌ خه‌لک نیشان
دان ۲. /مجازی/ هۆگر کردن؛ دل بردن؛ به

کرده‌وه، جوانی یا لیها توویی، که‌سیک بو لای
خۆ راکیشان □ لازم. ۳. /قدیمی/ خاپان؛ خاوان؛

خه‌له‌تان؛ خه‌له‌تان؛ خه‌له‌تی‌یه‌ی؛ غه‌له‌تی‌ای؛
خه‌له‌تی‌ای؛ گول وارده‌ی؛ له‌ خشته‌ چوون.

■ صفت فاعلی: فربینده (خاپینه‌ر) / صفت مفعولی:
فربفتنه (خاپینراو) / مصدر منفی: نفربفتن

(نه‌خاپاندن)

- فزا / fazā / پیاوه. /مخفف/ - گه‌شین؛ - ئه‌فزا؛
- هه‌فهورین؛ هه‌فباز (جانفزا؛ گیان گه‌شین).

فزاینده / fazāyande / صفت. /ادبی/ له‌ زیده؛ به
لیها توویی یان تایبه‌تمه‌ندی فره‌وه بوون «نیروی
فزاینده؛ هیزی له‌ زیده».

فزرتی / fezerî / زه‌رتی
فزوع / faza' ، ها: / [عربی] / اسم. /ادبی/ ناله و زاری؛

نالان و گریان؛ کاز- کاز؛ شین؛ شه‌پۆر؛ گریان و
شین؛ شین و هاوار.

فزودن / fozûdan / مصدر. متعدی. /مخفف/ هه‌فهوراندن؛ زیاد / فره‌کردن.

فزون / fozûn, fuzûn / قید. /مخفف/ پتر؛ فره‌تر؛
زۆرتر؛ زیاتر؛ زیاتر؛ زیاتر.

فزونخواهی / fozûnxâhî, fuzûn- ، ها: / صفت.
زیاده‌خوازی؛ فره‌خوازی؛ فره‌وازی.

فزونسی / fozûnî, fuzûnî- ، ها: / اسم. زۆری؛
فره‌یی؛ فراوانی؛ فره‌بوونی؛ زۆربوونی؛ زیادی؛

هه‌فیازی؛ په‌وتی زۆر بوونه‌وه و پوو له‌ فره‌یی
نان.

فس / fes(s) / صوت. فس؛ دهنگی ده‌رچوونی با
له‌ کوئیکه‌وه «تا آدم سوار دوچرخه‌ شوم فس، باد

لاستیکش در رفت: تا هاتم سواری دووچرخه‌ بم
فس، بای لاستیکه‌که‌ی ده‌رچوو».

فساد / fasād, fesād ، ها: / [عربی] / اسم. گنده‌لی؛
۱. کرمۆلی؛ خراپی «مواد قندی باعث فساد دندانه‌ا

می‌شود؛ ماک قه‌ندی ده‌بیته‌ هۆی کرمۆلی ددان»
۲. فته؛ خراوکاری؛ کار یان په‌وتی که‌رخاندن

(فساد اقتصادی: گنده‌لی ئابووری).

فسانه / fasāne, fesāne ، ها: / اسم. /مخفف/ ئه‌فسانه؛ دیروک؛ چیفانۆک.

فستیوال / festîvāl ، ها: / [فرانسوی] / اسم. میهره‌گان؛ ئاهه‌نگ؛ فیستیفال.

فسخ / fasx / [عربی] / اسم. کار یان په‌وتی
هه‌لوه‌شاندنه‌وه؛ پووچه‌ل کردنه‌وه. هه‌روه‌ها:

فسخ شدن؛ فسخ کردن

فسرده / fesorde / /مخفف/ ☞ افسرده

فسفات / fosfāt ، ها: / [فرانسوی] / اسم. /شیمی/

فوسفات؛ هەر کام له خوێکانی ئه‌سید فوسفوریک که پتر وه‌ک کووت به‌ کار ده‌چن.

فسفر / fosfor /: [فرانسوی] /سم. فوسفور؛ توخمی کیمیایی ناکانزا به‌ ژماره‌ی ئه‌تۆمی ۱۵ و کیشی ئه‌تۆمی ۳۰، ۹۷، که له به‌ره‌مه‌پێنانی ئالیاژ و شه‌مچه و کووتدا به‌ کار دێت. بێجگه‌ فوسفوری ئاسایی، فوسفوری سپی و سوور و زه‌رد و بنه‌وشیش هه‌یه‌.

فسفر تابی / fosfortābi /: [فرانسوی / فارسی] /سم. فوسفورتاو؛ فوسفورسانس.

فسفرسانس / fosforsāns /: [فرانسوی] /سم. فوسفورتاو؛ فوسفورسانس: ۱. [شیمی] سۆسه‌تیشکیکی سه‌وز که له ئوکسیده بوونی ئارامی فوسفوری سپی له هه‌وادا به‌دی دێ ۲. [فیزیک] تیشکده‌وه‌ی له په‌ستای ماکینک پاش ئه‌وه‌ی وه‌بر گه‌رما، تیشک یان کاره‌با بخه‌ری ۳. [جانورشناسی] په‌وت یان دۆخی به‌دییه‌نانی تیشک له لایه‌ن ژینه‌وه‌ریکه‌وه (وه‌ک گوله‌ستیره‌).

فس-فس / fesfes /: صوت. ۱. هه‌نه‌ن؛ مه‌شم؛ مووشه‌مووش؛ ده‌نگی هه‌ناسه‌ کێشان له کاتی گیرانی لووتدا. □ فس-فس کردن: [کنایی] فسه‌فس کردن؛ خاوه‌خاوه‌کردن؛ سه‌سه‌ن کردن؛ به‌ خاوی و شینه‌یی کار کردن.

فسفین / fosfīn /: [فرانسوی] /سم. [شیمی] فوسفین؛ گازی بێ په‌نگ و ژاراوی فوسفور به‌ بۆنیکێ تایبه‌ته‌وه که بۆ قانگدانی ده‌خل و دانی نیو هه‌مار به‌ که‌لک دێت.

فسق / fesq /: ها. [عربی] /سم. گه‌ناوه‌ری؛ گه‌نده‌له‌کاری؛ خراپه‌کاری؛ کاری که کردنی حه‌رامه‌، به‌ تایبه‌ت زینا.

فسقلی / fesqeli /: ها. [از کردی] /صفت. /تعریض، گفتاری / فیسقه‌لی؛ فیسقلی؛ تیسقل؛ تسقه‌لی؛ زۆر بچووک (بچه‌ فسقلی؛ مندالی فیسقه‌لی).

فسق و فجور / fesq-o-fucûr, -focûr /: ها. /سم. خراپه‌کاری؛ گه‌نده‌لکاری؛ نابه‌کاری؛ کاری تاوان و حه‌رام به‌ تایبه‌تی عه‌یش و نۆش و رابواردن. فسن / fesen. ها. /سم. سان؛ به‌رده‌سان؛ کوچکه‌سان؛ هه‌سان؛ هسان؛ به‌رده‌ساو؛ جۆریک به‌ردی سیلیسی که بۆ ساو کردنی به‌رد و کانزا و تیز کردنی کار و چه‌قۆ به‌ کاری دێن.

فسنجان / fesencān /: /سم. فسنجان؛ جۆریک خۆرشت که به‌ گوشت، ها‌راوی گوێز، رۆبه‌نه‌را و تامه‌چیشتی تر لێ ده‌نرێ.

فسون / fusûn, fosûn /: [مخفف] /سم. افسون /سم. فسوتگر / fusûngar, fosûngar /: ها. ان /سم. [مخفف] سیحرباز؛ سیحربه‌ند؛ ئه‌فسوونکار.

فسیل / fosîl /: ها. [فرانسوی] /سم. فوسیل؛ به‌ردینه؛ قاپلۆخه‌ی وه‌ک به‌رد هه‌لاتووی له‌ش یان پاشماوه‌ی گیانه‌وه‌ری زۆر کۆن که له نیو زه‌ویدا وه‌ک خۆی ماوه‌ته‌وه‌.

فش / feš /: صوت. فیچق؛ فشق؛ فیشقه؛ ده‌نگی هاتنه‌ ده‌ری ئاو یان هه‌لم له کونیکه‌وه (وه‌ک لoolه یان شیرێ ئاو) «تا شیر آب را باز کردم، آب فش پاشید به‌ سر و صورتم؛ تا شیر هه‌م باز کرد ئاو فیچق پێژا به‌ سه‌ر و چاومدا».

فشار / fešār /: ها. /سم. ته‌وژم؛ ته‌وشم؛ گوشار؛ وشار؛ خوشار؛ گوش؛ گوفاش؛ گه‌رمش؛ زیپ: ۱. نه‌پیم؛ لیڤ؛ هیژێ که به‌ که‌ره‌سته‌یه‌که‌وه ده‌خه‌رتیه‌ سه‌ر شتیک «فشار انگشت؛ ته‌وژمی قامک» ۲. هه‌مه‌ت؛ کاردانه‌وه‌ی هیژیک به‌ سه‌ر شتیکدا ۳. زۆر؛ ئازار و گرانی په‌نجی زه‌ینی یان له‌شی «فشار گرسنگی؛ زۆری برسیه‌تی» ۴. [سیاست] کار و په‌وتی زۆر هینان و ته‌نگ پێه‌له‌چنین له لایه‌ن ده‌وله‌ته‌وه به‌سه‌ر پخه‌گران و نه‌یاراندا «فشار بر مطبوعات؛ زۆر هینان بۆ چاپه‌مه‌نیه‌کان».

□ فشار جو: گوشاری که‌ش؛ ته‌وژمی که‌شی زه‌وین ده‌یخاته‌ سه‌ر ئه‌و شتانه‌ی له‌ نیویدان. فشار خون: ته‌وژمی خوین؛ گوشاری خوین.

«جان فشان: گیانباز».

فشاندن / fešāndan / [منخف] ۱۰ افساندن

فشانیدن / fešānīdan / [منخف] ۱۰ افسانیدن

فشردگی / fešordegī / ها: / اسم. گولؤفی؛
گوفاش؛ کوشراوی؛ میچراوی؛ گووشراوی؛
گووشیاگی.

فشردن / fešordan / مصدر. متعدی. // فشردی:

گووشیت؛ می فشاری؛ ده گووشی؛ بفشار؛ بگووشه //

گووشین؛ گوشین؛ گوشان؛ گوشان؛ کوشین؛

هه لگوشان؛ هه لگوشین؛ هه لپشافتن؛ پواندن؛

گواشن؛ گواشتن؛ گفاشتن؛ وستمین؛ گلؤفین؛

هه لگلؤفان؛ هه لگلؤفتن؛ هه لگلؤفین؛

هه لکوشین؛ ته وژم دان؛ حه شکاندن؛ وشین؛

پیک گوشین؛ هه لپشافتن؛ پشافتن؛

هه لپشاوتن؛ گوفاشتن؛ شواره ی؛ شوارای؛

شوار ته ی؛ ته ژاندن؛ تیک هه لگوشین؛ وشاردن؛

پشاوتن؛ گوفشاندن؛ په ساندن؛ به هیزی

میکانیکی به پروبه ری دهره کی شتی گوشار

هینان. ههروه ها: فشردن

■ صفت فاعلی: فشارنده (گووشه ر) / صفت مفعولی:

فشرده (گووشراو) / مصدر منفی: نفشردن: (نه گووشین)

فشرده^۱ / fešorde / صفت. ۱. تۆکمه؛ گووشراو؛

کوشراو؛ وشاو؛ گلؤفیاگ؛ گوفاشتی؛ گران؛ توند

و پر (جسم فشرده: شتی تۆکمه) ۲. کورت؛

کورت هه کراو (گفتار فشرده: کورته وتار).

فشرده^۲: قید. به کورتی؛ هه لگوش؛ هه لکوش

«خیلی فشرده نوشته شده بود: زور به کورتی

نووسراو».

فششه / fešfeše / ها: / اسم. فیشه که شیتته؛

فششه؛ تۆق تۆقه؛ هاژک؛ وژک؛ مه شک نهو

ته قه مه نیه مندال له جیژنا ده یته قیننه وه.

فشنگ / fešang / ها: / اسم. فیشهک؛ فشکه؛

فیشهنگ؛ بهر؛ شهنگ؛ قالك؛ لوله یه کی گچکه

داگری بارووت و گولله و ته ریقه.

فشنگی^۱ / fešangī / صفت. فیشه کی؛ وه کوو

۱. گوشاری که خوین ده یخاته سه ر دیواره ی

ره گه کانه وه ۲. دۆخیکی نه خوشی که به هوی

ناله باری کاری دل، ره قی سووره ره گه کان،

به رگری مووره گه کان له ناست گه رانی خوین

و پژه و خهستی خویننه وه به دی دیت.

فشار روانی: گوشاری دهروونی؛ ته وژمی

رهوانی؛ گوشاریکی زور که ده بیتته هوی

به دیهاتنی ترس، دله راوکی، زیج و هه لچوونی

دلؤفانی و نازاری دیکه ی دهروونی.

۱۰ فشار آوردن: زور هینان؛ سه ر داگرتن؛

گه رمشاندن؛ ته وژم هینان؛ ۱. گوشار بؤ

هینان «آب فشار آورد و پل را خراب کرد: ناو

گوشاری هینا و پرده که ی پروخاند» ۲. تهنگ

لی هه لچنین؛ تهنگ پی هه لچنین؛ هه راس

پی هه لگرتن «به همسرش فشار می آورد که ماشین

بخرد: زوری بؤ میرده که ی نه هینا ماشین بکری».

ههروه ها: فشار وارد کردن؛ زیر فشار گذاشتن

فشار دادن: گووشان؛ گووشین؛ گفاشتن؛

گووشین؛ کوشین؛ گلؤفین؛ هه لگووشین؛

گوشار دان؛ ته وژم دان؛ هه لپشافتن؛

هه لپشاوتن؛ شواره ی؛ شوارای (فشار بده آبش

درمی آید: بیگووشه ناوه که ی دهری».

فشار وارد کردن ۱۰ فشار آوردن

زیر فشار گذاشتن ۱۰ فشار آوردن

فشارسنج / fešārsanc / ها: / اسم. ته وژم پیو؛

گوشار پیو؛ بارومیتز؛ که رهسته یه ک بؤ پیوانی

ته وژمی کهش.

فشارنگار / fešārnegar / ها: / اسم. [هواشناسی]

باروگراف؛ که رهسته یه ک بؤ کیشانی گوژانکاری

ته وژمی کهش له ماوه یه کی دیاربکراوا.

فشاری / fešārī / صفت. ۱. گوشاری (شیر فشاری:

شیری گوشاری) ۲. گووشاو؛ گووشراو؛ گووشیاگ

«آجر فشاری: خشتی گووشاو».

— فشان / fešān / پیواژه. ۱. — پزین؛ پزینره

«آتش فشان: ئاگر پزین» ۲. — باز؛ بهخت کهر

فیشهک < قلم فشنگی: قهله می فیشه کی >.

فشنگی^۲: قید. < گفتاری > گورج؛ خیرا؛ توند و تیز؛ و ه کوو فیشهک < فشنگی بروا: گورج بجو! >.

فصاحت / fesāhat, fasāhat: < عربی > اسم. دهم پاراوی؛ قسه رهوانی؛ خرؤبیژی؛ سفک زمانی؛ رهوان بیژی؛ وته پاراوی؛ زمان پاراوی؛ قسه پاراوی؛ گوتاری رهوان و ورد و جوان.

فصح / fasah: < امرب از عبری > اسم. فهسهح؛ جیژنی فهتیر؛ جیژنیکی گرینگی جووه که له شهوی چواردهی مانگی نیسانه وه دهس پیده کا و به ماوهی هوه تهیه که.

فصحا / fosahā: < عربی > جمع < فصیح

فصد / fased: < عربی > اسم. حیجامهت؛ کاری ده مار لیدان بو هاتنه دهره وهی خوین؛ که له شاخ لی نان.

فصل / fasl, ها: < عربی > اسم. ۱. وهرز؛ کهژ؛ کهژه؛ کهش؛ کژ؛ پشکسال؛ گۆنهر؛ گۆنهل؛ ههفرۆنگ؛ فهسل؛ کژهسال؛ بهشیک له چواره بشی سال به ههوا ی تاییهت به خۆیه وه که سی مانگه < فصل تابستان: وهرزی هاوین > ۲. وهرز؛ سهردهم؛ هه رت؛ نهنگۆره؛ گۆنگهل؛ هافرۆنگ؛ جهنگه؛ جهرگه؛ کانگه < فصل اناز: هه رتهی هه نار > ۳. بهش؛ پاژ؛ بابه تیکی جیاواز له کتیب که له گهل بابه ته کانی تر دا پیوه ندی ههیه < فصل پنجم، در عشق و جوانی: بهشی پنجم سه بارهت به نهوین و جوانی > ۴. < ادبی > کار یان رهوتی یه کلا کردنه وه؛ جوئ کردنه وه؛ لیک کردنه وه؛ جیا کردنه وه < حل و فصل معامله: یه کلا کردنه وهی مامه له >.

فصل مشترک: که رخی هاویه ش؛ هیلجی که دوو رهو بهر یان دوو شتی له پهنا یهک لیک جیا ده کاته وه و هه ره دوو تییدا هاویه شن.

فصلنامه / fasnāme, ها: < عربی > فارسی / اسم. وهرزنامه؛ گو فاری که وهرزی (سی مانگ) جار یک دهرده چی.

فصلی^۱ / faslî: < عربی > صفت. وهرزی < بیکاری فصلی: بیکاری وهرزی >.

فصلی^۲: قید. وهرزانه؛ وهرزی < در تشریه ای که فصلی منتشر می شود باید پیوند مطالب حفظ گردد: له بلا فؤکیکا که وهرزانه دهرده چی، ده بی پیوه ندی بابه ته کان بیاریژی >.

فصول / fusûl, fosûl: < عربی > جمع < فصل

فصیح / fasîh: < عربی > صفت. ۱. پارا؛ رهوان < گفتار فصیح: وتاری پارا > ۲. ها؛ فُصحا؛ دهم پارا؛ ده ماوهر؛ وته پارا؛ قسه زان؛ زماندار؛ زمان رهوان؛ رهوان بیژی؛ به دهم و پل؛ قسه رهوان؛ له بله بان؛ ده مهوهر < مرد فصیح: پیای دهم پارا >.

فضا / fazā, ها: < عربی > اسم. بو شایی؛ گشیوش؛ گشیوس: ۱. ئاسمان؛ ناوچه ی نهو په ری کهش < در فضای لایتناهی: له ئاسمانسی بی سنووردا > ۲. ههوا؛ پانه یه کی بی سنووری سی لا که هه موو شتیکی تییدا به < فضای سه بعدی: بو شایی سی لا > ۳. فالایی؛ پانه یه کی به یهک، دوو یان سی به ره وه < وهک مهودا، پانتایی، بارستایی > ۴. کهش؛ بار و دۆخ؛ ئاقار، به تاییهت چۆنیه تیه که ی < فضای سیاسی: بار و دۆخی رامباری >.

فضائل / fazā'el: < عربی > فضایل

فضائی / fazā'î: < عربی > فضایی

فضایما / fazāpeymā, ها: < عربی > فارسی / اسم. ئاسمان پیو؛ ماشینێ که بو ناو بو شایی ئاسمان بروا.

فضاحت / fezāhat, fazāhat, ها: < عربی > اسم. بی پرومه تی؛ بی ئابرووی؛ له که داری؛ فهیت؛ ئابروو تکاوی؛ شوو ره بی؛ شه رمه کاری.

فضاسازی / fazāsāzî, ها: < عربی > فارسی / اسم. کهش سازی؛ بهر پاکانی؛ کار و رهوتی ساز دانی بار و دۆخیک بو باش تیگه یاندنی بیسه ر یان بینر له مه بهستی ره چاو کراو < فضاسازی داستان ضعیف است: کهش سازی داستان له لاوזה >.

فضانورد / fazānavard, ها؛ نان: < عربی > فارسی

فعل مجهول: /دستور/ کارئ که به کرگاری نادیار بیج (وهک نووسرا). ههروه‌ها: فعل معلوم
فعل مرکب: /دستور/ کاری لیکدراو؛ کارئ که له دوو وشه پیکه‌هاتیئ (وهک بار هاوردن).
فعل مضارع: /دستور/ کاری ئیستا/ رانه‌بردوو.
فعل معین ۳

فعل واجب: /اسلام/ کاری واجب؛ فهرز؛ کارئ که به پئی دین ده‌بی بکری.
فعل همکرد: /دستور/ کرگاری هاوکرد؛ کاری هاوکار؛ کارئ که له دووی ناو یان ئاوه‌لناوه‌وه دی و کاریکی‌تر دروست ده‌کا (وهک

«خواردن» له «سویند خواردن» دا): **فعل معین**
فعلاً /fe'lan/: [عربی] ائید. ۱. هیشتا؛ هیشتان؛ ئیستا؛ تا ئیستا؛ تا وئستا؛ جارئ؛ جاریک؛ جاریکان؛ جاریکانی؛ هیما؛ هه‌له‌ی؛ هه‌لای؛ هیشته‌ر؛ هیشتاکوو؛ هیستا؛ هیسا؛ هیژ «فعلاً نیامده: هیشتانه‌هاتوو» ۲. جارئ؛ جاریک؛ جاریکان؛ جاریکانی؛ جارئو؛ جاریه «فعلاً می‌خواهم بخوابم؛ جاری دهمه‌وی بنووم» ۳. تاوئ؛ ساتئ؛ هیندیک؛ ماوه‌ییک «فعلاً منتظر باش، تا برمی‌گردد: ناوی چاوهرپوان به، تا دیتوه».

فعال‌تن /fa'alātōn/: [عربی] /اسم/ [ادبی] /فعل‌علا‌تون؛ کۆله‌که‌یه‌کی شیعری عه‌رووی.
فعلگی /fa'legi/: [عربی] /فارسی] /اسم/ [قدیمی] /کرپکاری؛ کارگه‌ری؛ ره‌نجبه‌ری «با فعلگی روزگار می‌گذرانم؛ به کرپکاری ژیان ده‌بمه‌سه‌ر».

فعل و انفعال /fe'l-o-enfe'al/: [عربی] /اسم/ ۱. کار و کاردانه‌وه «فعل و انفعال شیمیایی؛ کار و کاردانه‌وه‌ی کیمیاوی» ۲. /مجازی/ ئازوگۆز؛ ئال‌وگۆز؛ گۆز‌انکاری «فعل و انفعال نیروهای بیگانه در مرز مشهود است: نازوگۆزی هیزی بیگانه‌له سنووردا دیاره».

فعله /fa'le/: [عربی] /اسم/ [قدیمی] /کرپکار؛ کارگه‌ر؛ ره‌نجبه‌ر.
فعلی /fe'li/: [عربی] /صفت/ [دستور] ۱. کاری؛

۳. لیهاتوو؛ کارکۆ؛ کارتیکه‌ر «نیروی فعال؛ هیزی لیهاتوو».

فعالانه /fa'ālāne/: [عربی] /فارسی] /قید/ چالا‌کانه؛ تیکۆشه‌رانه؛ کارکۆیانه؛ به چالا‌کیه‌وه «فعالانه برای پیشرفت کار تلاش می‌کرد: چالا‌کانه بۆ پیتشکه‌وتنی کار تیده‌کۆشا».

فعال ساز /fa'ālsāz/: [عربی] /فارسی] /صفت/ /شیمی/ چالا‌ک‌ساز؛ به تاییه‌تمه‌ندی یان توانایی خستنه‌کار یان زۆرکردنی راده‌ی کارکۆبی «ماده‌ی فعال‌ساز: ماکی چالا‌ک‌ساز». هه‌روه‌ها:

فعال‌سازی

فعالیت /fa'ālīyyat/: [عربی] /اسم/ چالا‌کی؛ کارکۆبی ۱. دۆخ یان چۆنیه‌تی کارا بوون «مانع فعالیت کارخانه شد؛ بهر چالا‌کی کارخانه‌که‌ی گرت» ۲. کار و ره‌وتی په‌رژان به کاریک «در کار ساختمان فعالیت دارد: له کاری خانوو‌به‌ردا چالا‌کی هه‌یه» ۳. شیوه‌یه‌کی تاییه‌ت له کار «فعالیت سیاسی: چالا‌کی رامیاری». هه‌روه‌ها: **فعالیت داشتن: فعالیت کردن**

فعل /fe'l/: [عربی] /اسم/ کار. ۱. ئیش «فعل حرام: کاری هه‌رام» ۲. /دستور/ کردار؛ وشه‌یی که به‌رپۆه‌ چوونی کار یان بار و دۆخیک له رابردوو، ئیستا یان داهاتوو‌دا نیشان ده‌دا «فعل ماضی: کاری رابردوو».

□ **فعل امر:** /دستور/ کاری فهرمان.

فعل حرام: /اسلام/ کاری ناره‌وا؛ کاری هه‌رام؛ کارئ که دین قه‌ده‌غه‌ی کردوو.
فعل ساده: کاری ساده؛ کارئ که ره‌اله‌تی به‌ک وشه‌یه.

فعل لازم: /دستور/ کاری تینه‌په‌ر؛ کارئ که پیویستی به به‌رکار نیه (وهک خه‌وتن، هه‌لاتن).
فعل ماضی: /دستور/ کاری رابردوو.

فعل متعدی: /دستور/ کاری تیپه‌ر؛ کارئ که ئاکامه‌که‌ی ره‌و له به‌رکار کات (وهک خه‌واندن، غارپیدن).

فقره / faqare / [عربی] اسم، ۱. / لها؛ فقرات / [قدیمی] مؤرغه؛ موورغه؛ مورغه؛ موغره؛ مؤرغه؛ مازه؛ مؤرتخه؛ مورتخه؛ پرپر؛ مؤره ی پشت ۲. بابهت؛ یه‌که‌ی کار یان رووداویک «دو فقره جنس فرستاده شد: دوو بابهت جنس ناردرا» ۳. به‌رگ؛ دانه؛ یه‌که‌ی ژماردنی به‌لگه و نامه «دو فقره چک بانکی: دوو به‌رگ چه‌کی بانکی».

فقط / faqat / [عربی] قید، تنها؛ تنها؛ به‌ته‌نی؛ بتنی؛ بتتن؛ به‌س؛ هر؛ همه‌ما؛ فقه‌ت «فقط یک بار به‌خانه‌ی ما آمد: تنها جاریک هاته مالی نیمه».

فقه / feqh / [عربی] اسم، قانونی شهر؛ سهرجه‌می زانیاری سهاره‌ت به‌چوناوچونی به‌رپوه بردنی کار و باری ژیان به‌پتی ئاموژه‌ی دینی.

فقها / foqahā / [عربی] جمع فقیه

فقه‌اللغه / feqholloqe / [عربی] فیلولژی

فقید / faqīd / [عربی] صفت، خوالی خوشبوو؛ خوعه‌فوو‌کردوو؛ نه‌ماو؛ کوچ‌کردوو؛ له‌ده‌س چووگ؛ مردوو «همسر فقید ایشان: هاوسه‌ری خوالی خوشبویان».

فقیر ۱ / faqīr / ها؛ نان؛ فقرا؛ [عربی] صفت، هه‌ژار؛ ژار؛ به‌له‌نگاز؛ لات؛ فقیر؛ قیتل؛ نه‌دار؛ نه‌خری؛ خزان؛ خیزان؛ ده‌سته‌نگ؛ ده‌ست‌ته‌نگ؛ ده‌س‌ته‌نک؛ ده‌ست‌ته‌نک؛ که‌م‌ده‌ست؛ ده‌ست‌هیشک؛ بی‌مال؛ بی‌تووک؛ بی‌ده‌ست؛ بی‌سامان؛ بی‌توک؛ بریتی له‌ن‌دار و نزار؛ پرووت و ره‌جال «کشور فقیر: ولاتی هه‌ژار».

فقیر ۲: صفت، [دبی] ئه‌من؛ من «آن مرد بزرگوار به‌فقیر عنایت داشت: ئه‌و پی‌اوه‌گه‌وره‌ئهمنی ده‌حوانده‌وه».

فقیرانه ۱ / faqīrāne / [عربی/فارسی] صفت، هه‌ژارانه «زندگی فقیرانه: ژبانی هه‌ژارانه».

فقیرانه ۲: قید، هه‌ژارانه؛ ده‌سته‌نگانه؛ به‌هه‌ژاری «در آن خرابه‌ی فقیرانه زندگی می‌کردند: له‌و‌که‌لاوه‌دا».

کرگاری؛ کارینه؛ سهر به‌کردار «ریشه‌ی فعلی: ره‌گی کاری» ۲. [دستور] کاری؛ کرگاری؛ به‌کار گیراو له‌پسته‌دا وه‌کوو کار یان چاوگ «حالت‌های فعلی را در این جمله‌ها مشخص کنید: باری کرکاری لهم چند پسته‌یدا دیارده بکه‌ن» ۳. ئیستاکه؛ هی ئیستا؛ ئه‌و‌یستا؛ ئیستایی؛ ئیسته‌که «نشان فعلی آزاد کُجاست؟: جیگه و شوینی ئیستاکه‌ی نازاد کوئییه؟».

فعلول / fa'ûlon / [عربی/اسم، [ادبی] فه‌عوولون؛ بناغه‌یه‌کی شیعری عه‌رووزی.

فغان / faqān / ها؛ /اسم، [ادبی] هاوار؛ هه‌وار؛ هه‌فار؛ داد؛ داو؛ سوژه؛ فه‌غو؛ گاز-گاز؛ وار؛ کاری کازتین؛ ناله و گریان به‌نیشانه‌ی سکالا له‌شتی «فغان از این روزگار: هاوار لهم روژگار». هه‌روه‌ها:

فغان داشتن؛ فغان کردن

فقا‌هت / feqāhat, faqāhat / [عربی/اسم، مه‌لایه‌تی؛ کار و پیشه‌ی زانای ئایینی.

فقد / faqd / [عربی] فقدان ۱

فقدان / foqdān, feqdān / [عربی/اسم، ۱. دۆخ یان چوناوچونی نه‌بوون «فقدان دلیل: نه‌بوونی به‌لگه» ۲. [مجازی] مه‌رگ؛ نه‌مان «فقدان اسفانگیز استاد دانشگاه: مه‌رگی خه‌ماوه‌ری ماموستای زانستگا».

فقر / faqr / [عربی/اسم، ۱. که‌مایه‌تی؛ که‌مایسی؛ که‌مایه‌سی؛ دۆخی که‌م بوونی شتیک «فقر آهن در بدن موجب کم‌خونی می‌شود: که‌مایه‌تی ئاسن له‌له‌شدا ده‌بیته‌ه‌وی که‌م‌خوینی» ۲. هه‌ژاری؛ ده‌سته‌نگی؛ که‌م‌ده‌ستی؛ بی‌ده‌ستی؛ نه‌داری؛ ده‌ست‌کورتی؛ بی‌مالی؛ ژاری «از شدت فقر گدایی می‌کرد: له‌تاوی هه‌ژاری سوالی ده‌کرد».

فقرا / foqarā / [عربی] جمع فقیر

فقرات / faqarāt / [عربی] جمع فقره

فقرزدا‌یی / faqrzedāyî, -zodāyî / [عربی/فارسی/اسم، کار و ره‌وتی نه‌هیشتنی هه‌ژاری و سربنه‌وه‌ی شوینه‌واره‌کانی.

هه‌زارانه ده‌یان.

فقیهه / faqīh، ان: فقهّا؛ [عربی] / اسم، مه‌لا؛
شاره‌زای فقیه.

فک / fak(k)؛ [عربی] / اسم، ۱. / ها / شه‌ویلکه؛
شه‌ویلاکه؛ شه‌ویلاک؛ شه‌ویله؛ شه‌ویله‌که؛
شه‌وی؛ هه‌ر کام له دوو پیتشه‌ی بان و خواری
دهم ۲. / ها / ده‌م؛ ده‌مه؛ ده‌می ئەو که‌رستانه که
(وه‌ک هاجه‌ر) ده‌کرینه‌وه و ده‌به‌س‌رین ۳. کار و
په‌وتی به‌ردان؛ جوی‌کردنه‌وه؛ لیک‌کردنه‌وه «فک
رهن: به‌ردان له گریو».

فک اسفل: آرواره‌ی زیرین

فک اعلی: آرواره‌ی زبرین

فک ره‌ن: [حقوق] به‌ردان له گریو؛
هه‌لو‌ه‌شاندنه‌وه‌ی پیش‌برپاری په‌هن و ئازاد
کردنی ئەوه‌ی له گریودایه.

فوک / fok، ها: [فرانسوی] / اسم، فوک؛
گیانه‌وه‌ریکی گوانداری ئاوژیه به‌له‌شی گه‌وره‌ی
نهرم و گوشتن، ده‌ست و پی وه‌ک بالی ماسی و
مووی زبر و کورته‌وه: سیل

فکاهی / fokāhī، ها: [عربی] / صفت، هه‌نه‌کی؛
هه‌نه‌کی؛ تیزانه؛ گه‌پچارانه، به‌تایه‌ت سه‌باره‌ت
به‌وتار و نووسراوه «مجله‌ی فکاهی: گو‌فاری
هه‌نه‌کی».

فکر / fekr، ها: افکار؛ [عربی] / اسم، بیر؛ ویر:

۱. هزر؛ هیزر؛ هژر؛ چالاکی ئاگه‌دارانه‌ی زه‌ین
«فکر کردن: بیر کردنه‌وه» ۲. هزر؛ ئەندیشه؛

به‌ره‌مه‌می ئەو چالاکیه «فکر روشن: بیرى روون»

۳. باوه‌ر؛ پروا؛ بۆچوون «فکر آزادخواهی: باوه‌ری

ئازادخوازی» ۴. په‌ت؛ نه‌خشه‌ی یان به‌رنامه‌ی بۆ کار

یان ئامانج‌تکی تایه‌ت «خریدن خانه، فکر خوبی

بود: سه‌ندنی مال، بیریکی باش بوو» ۵. خه‌یال؛

یاد؛ خه‌م «فکر فردایت هم باش! فکر نکن همه چیز

درست می‌شود: له بیرى سه‌ینیشدا به‌! خه‌یال

مه‌که هه‌موو شتی درووس ده‌بیت» ۶. [گفتاری]

زه‌ین؛ هۆش «فکر من کار نمی‌کند: بیرم کار نا‌کا».

فکر بکر: بیرى ده‌ژ؛ بیر و بره‌ویه‌کی سه‌یر و
به‌که‌لک که‌پیشتر به‌بیری که‌سدا نه‌هاتی.

فکر چیزی: کسی را نکردن: خه‌می شتی/

که‌سێ نه‌بوون/ نه‌خواردن؛ له‌بیری شتی/

که‌سێکدا نه‌بوون؛ بیر له‌ شتی/ که‌سێ

نه‌کردنه‌وه «فکر پول را نکن، من آماده‌اش می‌کنم:

خه‌می پاره‌ت نه‌ی، من سازی ده‌که‌م».

فکر خود را به کار انداختن: بیرى خو‌ خستنه

کار.

فکر کردن: بیر کردنه‌وه: بیره‌وکردن؛ ویر

که‌رده‌بوو؛ پۆنجین «فکر کن بین اشکال کاراز

کجاست: بیر که‌روه‌ه بزانه‌گرفتی کار له‌کویدایه».

فکر کسی به جایی رفتن: هۆشی که‌سێک بۆ

لایه‌ک چوون؛ بیرى که‌سێ به‌ره‌و شوینیک

چوون «فکر رفت به‌اعلانی که‌به‌دیوار زده‌بودند:

هۆشم چوو بۆ لای ئەو ئاگاداریه‌دابوو یان به‌

دیواردا».

فکر کسی پیش چیزی/ کسی بودن/ ماندن:

بیری که‌سێ به‌لای شتی/ که‌سێکه‌وه‌بوون؛

که‌سێ/ شتیک له‌خه‌یالدا بوون «فکرش بیش

زن و بچه‌اش بود: بیرى به‌لای ژن و م‌داله‌که‌یه‌وه

بوو».

فکر کسی را خواندن: ناو‌چاوی که‌سێ

خویندنه‌وه/ دیتنه‌وه؛ له‌مراز و ئاره‌زووی

که‌سێ ئاگادار بوون «قبل از اینکه چیزی بگوید،

فکرش را خواندم که چه می‌خواهد: پیش ئەوه‌ی

شتی بلێ، ناو‌چاویم خویندنه‌وه چی ده‌وئ».

از فکر چیزی/ کسی بیرون آمدن: بیرى شتی/

که‌سێک له‌سه‌ره‌کردن؛ بیر له‌ شتی/

که‌سێ نه‌کردنه‌وه «باید از فکر مغازه خریدن بیرون

بیایی: ده‌بێ بیرى دوو‌ک‌ان کرین له‌سه‌رت

ده‌ره‌کی».

از فکر کسی گذشتن: به‌بیری/ خه‌یالی/

که‌سێکدا هاتن/ تیپه‌رین «از فکر او نمی‌گذشت

که‌برادرش فرییش بده‌د: سد‌پرسید! نه‌ده‌هات

براکه‌ی فریوی بدا>.

به فکر افتادن: که‌وتنه پهل و پۆ؛ که‌وتنه بیر
<به فکر افتاد کارخانه بسازد: که‌وتنه پهل و پۆ،
کارخانه دانی>.

به/ در فکر کسی/ چیزی بودن: له بیرى
که‌سێ/ شتیکدا بوون؛ له شتێ/ که‌سێ
بیرکردنه‌وه <به فکر این بودم بیایم با تو مشورت
کنم: لهو بیردا بووم بیم و ته‌گیریکت پی‌یکهم>.

به فکر کسی رسیدن: به بیرى که‌سیکدا هاتن
<به فکرم رسید آدرش را بیرسم: به بیرمدا هات
ناویشانی داوا یکهم>.

توی/ در فکر رفتن: ۱. بیرکردنه‌وه؛ چوونه‌وه
نیو فکره‌وه؛ ر‌امان <مدتی توی فکر رفت تا جوابی
پیدا کند: ماوه‌ییک بیرى کرده‌وه تا وه‌لامیک
بدوژیته‌وه> ۲. دژ دامان؛ دل‌په‌روش بوون
<وقتی فهمید از کارش خبر دارم توی فکر رفت: کاتێ
که زانی له کاره‌که‌ی ئاگادارم دژداما>.

فکرت / fekrat: [عربی/اسم،/ادبی] بیر؛ ئه‌ندیشه؛
ویر <هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار: که‌سیکی
بیر نه‌کاته‌وه نه‌خشیکی له‌ سه‌ر دیواره>.

فکر و خیال / fekr-o-xiyāl، ها: [اسم، خه‌م و
خه‌یال؛ هه‌سه‌ر؛ بیر و خه‌یالات؛ واته‌ویره؛ بیر و
خه‌یال؛ بیر و خه‌م؛ بیر و نیگه‌رانی <شب تا صبح
فکر و خیال مریضی مادرم نگذاشت چشم روی هم
بگذارم: شه‌و تا به‌یانی خه‌م و خه‌یالی نه‌خۆشی
دایکم خه‌وی لی حه‌رام کردم>.

فکری^۱ / fekrî: [عربی/صفت، هزری؛ بیرى؛
هشکی <کار فکری: کاری هزری>.

فکری^۲: قید،/گفتاری/ له‌ بیردا؛ له‌ فکردا؛ به
تێداماوی <فکری مانده بودم چه بکنم: له‌ بیردا
مابوومه‌وه چه بکهم>.

فکس / faks: [انگلیسی] ☎ فاکس

فکس‌مودم / faksmodem: [انگلیسی] ☎
فاکس‌مدم

فکسنی / fakasani: [گفتاری] ۱. کۆنه؛

شره؛ له‌ کارته <خانه‌ی فکسنی: ماله‌ کونه>
۲. مه‌راش؛ بی‌پایه‌خ ۳. لاواز؛ بی‌هیز <دم
فکسنی: مرۆی لاواز>.

فکل / fokol، ها: [فرانسوی/اسم،/قدیمی]
۱. فوکول؛ ملیوانی که به کلانه ده‌لکیته
کراسه‌وه ۲. فوکل؛ خولامانه؛ کاکۆل؛ کاکور؛
فلکه؛ فه‌کل؛ کوودیل؛ کوودله؛ قژی فپرداوی
پیشه‌سه‌ر ۳. [گفتاری] که‌راوات؛ کراوات؛ پروانک؛
بۆینباخ ۴. [گفتاری] پاپیون.

فکلی / fokolî، ها: [فرانسوی/صفت،/گفتاری]
فوکولی؛ که‌راوات یان پاپیون له‌ مل.

فکندن / fekandan: [مصدر،/مخفف] خستن؛
داخستن؛ وستهی؛ وه‌سی؛ ئیخستن.

فکور / fakûr، ان: [عربی/صفت،/ادبی]
۱. بیرمه‌ند؛ هزرفان؛ ژيروان؛ مژیوه‌ر <شخص
فکور: که‌سی بیرمه‌ند> ۲. دل‌په‌روش <با حالت
فکور نگاه می‌کرد: به‌ دل‌په‌روشی ده‌پروانی>.

فک‌وفامیل / fak-o-fāmîl، ها: [عربی/اسم،
/گفتاری] که‌س و کار: ۱. خزم و که‌س؛ قه‌وم و
خویش ۲. سه‌رحه‌می قه‌وم و قه‌یله <فک و
فامیل خود را برد: که‌س و کاری خۆی برد>.

فکه / fakke: [اسم، که‌لووی باکووری؛ گۆله‌بندی
باکووری؛ کۆ هه‌ساره‌ییکه‌ له‌ ئاسمانی باکووریدا.
فکی / fakkî: [عربی/صفت، شه‌ویلاکی؛ شه‌وی؛
شه‌ویله‌یی؛ شه‌ویلگه‌یی <استخوان فکی: پتیشه‌ی
شه‌ویلاکی>.

فکین / fakkeyn: [عربی/اسم، شه‌ویله‌کان؛
شه‌ویلاکه‌کان؛ شه‌ویه‌کان <فکین خود را به‌ هم
می‌فشد: شه‌ویله‌کانی به‌یه‌کدا ده‌نا>.

فلاپی دیسک / f(e)lāpīdīsk، ها: [انگلیسی]
/اسم، فلاپی دیسک؛ په‌ره‌یه‌کی پلاستیکی بچووک
بۆ نیانه‌کردنی زانیاری که‌مپیوته‌ری: دیسک؛
دیسکت

فلات / falāt، ها: [عربی/اسم، بان؛ بانی؛ بانو؛
ده‌شتی به‌رز؛ بانه؛ ناوگه‌ر؛ بۆرگه‌؛ قیش؛

دهشتايي بلندتر له دهور و بهري خوی.

 فلات قاره: به شیک له ناوی کناریني هر ولاتي تا قوولايي ۱۲۰ متر.

فلاح / falāh: [عربي/اسم، [ادبي] رزگاري.

فلاح / fallāh، ان: [عربي/اسم، [قديمي] وهرزيړ؛ وهرزيړ؛ که شاهورزي؛ جووتيار؛ فهلا؛ جووت بهنده.

فلاحت / falāhat: [عربي/اسم، [قديمي] وهرزيړي؛ وهرزيړي؛ که شاهورزي؛ جووتيار؛ فهلايي؛ جووت بهنده يي.

فلاخن / falāxan, falāxon، ها: [اسم، قه لماسک؛ قه لماس؛ قالماسک؛ قه لماسگ؛ قه لماسک؛ قه لماسن؛ قه لماسهنگ؛ قه لماسکه؛ بهرکانی؛ کهفکانی؛ کوچکانی؛ کوچک؛ کهفچی؛ قوچهقانی؛ کهوان پیتک؛ کهلهسونگ؛ کههینک؛ کههینک؛ کانیک؛ کانک؛ بهردهقانی؛ بهرزهقانیه؛ کهفکانوک؛ کههني؛ بهرهقانی؛ قانک؛ ههفچار؛ سهپان؛ دارلاستیک؛ کهفرکانی؛ کهرهسه يي؛ بو فريدانی وردبهرد، به شيوه يي تیکهچهرم يان قوماشيکي قايم و دوو بهني دريژ له هر دوو سهر يوه: قلابسنگ؛ قلماسنگ

فلاسفه / falāsefe: [عربي] جمع ﷥ فيلسوف

فلاسک / f(e)lāsk، ها: [انگليسي/اسم، مه تاره؛ مه تاري؛ فلاسک؛ فه لاکس؛ فه لاکسه؛ سارد و گهرم؛ ده فريکي دوو ديواره بو ډاگرتني تيني نهوي تي ده کړي «فلاسک چاي؛ مه تاره ي چاي».

فلاش / f(e)lāš، ها: [انگليسي/اسم، [عکاسي] فلاش؛ چرا يان لامپي بو بديهي پيناني تيشکيکي رووناک و زور، وپړاي گرتني وینه.

فلاش بک / f(e)lāšbak، ها: [انگليسي/اسم، کار و رهوتي بادانهوه؛ هه لگه پانهوه (له فيلم يان چيروکدا).

فلاش تانک / f(e)lāštānk، ها: [انگليسي/اسم، کوگه ناوي سيفون.

فلافل / falāfel: [عربي/اسم، فلافل؛ فه لافل؛ خوراکي له ئارده نوک و سيفه زميني و بيباري

تيزي که له ناني ده پيچن و له رونا سووري ده که نهوه.

فلاکت / falākat، ها: [از عربي/اسم، داماي؛

۱. زه بووني؛ زه ليلي ۲. فه لاکهت؛ هه ژاري؛ دهس کورتی؛ به له نگاري.

فلاکتبار / falākatbār: [از عربي/ فارسي] صفت. دامالوانه؛ هه ژارانه؛ به نهوپهري دامالويهوه «زندگي فلاکتبار؛ ژباني دامالوانه».

فلامينگو / f(e)lāmīngo، ها: [اسپانيايي/اسم، ماسي خوره؛ سوره قولنگ / قولينگ؛ سووره قاز؛ فلامينگو؛ په له وهر يکي گهوره يه به قول و ملي دريژ و دهن دوکي وهک سونه به لام چه ماوه وه که بو خوراک قور و چلپوي پي ده کوئي. به کومهل ده ژي و له سهر قور و ناوي کهرخواوا هيلانه ده کا: مرغ آتشين؛ مرغ حسيني

فلان / folān, felān: [عربي] ضمير. فلان؛ فلان؛ فران؛ فلانه؛ جايي؛ هه رامه واک؛ فيسکه؛ نهوه ي ناوي نابهن «فلان کس؛ فلان چيز؛ فلان شهر؛ فلان کس؛ فلانه شت؛ فيسکه شار».

فلاندري / f(e)lāndarī: [اسم، فه لاندهر ي؛ فلاندهر ي؛ ۱. ها؛ ان؛ هر يه که له دانيشتوواني فه لاندهر له باکووري ولاتي بلژيک ۲. له زمانه کاني ژيرمه ني که له فه لاندهر دا باوه.

فلانژ / f(e)lānj: [فرانسوي/اسم، [صنعت] ليواره؛ ليواره ي ثامراز يان پاژيکي ميکانيکي (زياتر کانزايي) وهک بان و خواري تيرناسن.

فلان کس / folānkas, felān-: [عربي/ فارسي] ضمير. فلان کس؛ فلانه کس؛ فلاني؛ لؤ؛ کاورا؛ جايي؛ که سي که ناوي نابهن «بگو فلان کس با شما کار دارد: بلې فلان کس کاري پيتانه».

فلانل / f(e)lānel: [انگليسي/اسم، ۱. پوپه شمين؛ پوپه ژمين؛ پارچه ي په شمي شل چن و پرزدار ۲. شه مه د؛ پارچه ي بهني نهرم و پل وهک پارچه ي په شمي.

فلاني / folānī, felānī: [عربي] ضمير. فلاني؛

فلز نجیب: کانزای نه‌جیب؛ کانزایه‌ک که ژه‌نگ ناهینج و ته‌نانت له‌ئه‌سیددا ناتوئته‌وه (وه‌ک زیر و پلاتین).

فلز نرم: کانزای نهرم؛ کانزایی که به‌بی‌گرم کردن له‌ژیر چه‌کوچدا نهرم دادی (وه‌ک سرپ).

☐ فلز کسی خراب بودن: [کنایی] وه‌ک گوریسی ناو هه‌نبانه‌بوون؛ ته‌قه‌ل له‌سهر یه‌ک نه‌بوون؛ به‌گری و‌گۆل بوون؛ جنسی که‌سی خراو بوون؛ تۆم که‌سی حهرام بوون؛ گه‌پاز و نادروس بوون.

فلز کاری / felezkārī: [عربی/فارسی] اسم، کانزاگه‌ری؛ کار و ره‌وتی بیچم دان به‌کانزا و کار و باری جۆراو‌جۆری پیشه‌یی و هونه‌ری.

فلز گری / felezgarī: [عربی/فارسی] ☞ متالورژی

فلز نگاری / feleznegārī: [عربی/فارسی] اسم، تۆزینه‌وه له‌پیکه‌ته‌ی کانزا به‌تایبته به‌که‌لک وه‌رگرتن له‌میکروسکۆپ.

فلزی / felezi: [عربی] صفت. کانزایی: ۱. سهر به‌کانزا ۲. له‌جنسی کانزا ۳. به‌ره‌نگ یان بیچمی کانزاوه.

فلس / fals، ها: / اسم، پووله‌که؛ پووله‌که؛ پووله‌که؛ پووله‌کی؛ پوولک؛ پووله‌که‌ماسی؛ قرش؛ په‌ره ورده‌ی پشتی ماسی.

فلسفه / falsafe: [معرّب از یونانی] اسم، فه‌لسه‌فه: ۱. زانستی قانون‌نگه‌لی زال به‌سهر هه‌ستی (سروشت و کۆمه‌لگا)، بیر و ره‌وتی وریاییدا ۲. باس و لی‌دوان له‌مه‌ر نیشانه‌گه‌لی هه‌ستی و بایه‌خه‌کانه‌وه ۳. [کنایی] هۆی کار یان رووداو‌یک <فلسفه‌ی این کار چه‌بود؟> فه‌لسه‌فه‌ی ئەم کاره‌ چه‌بوو؟>.

فلسفه‌بافی / falsafebāfi، ها: / [معرّب/فارسی] اسم، درێژ‌داداری؛ به‌لگه و شان‌ه‌ک هه‌تانه‌وه‌ی دوور و درێژ بۆ پاکانه‌ی کار یان دیارده‌یه‌ک.

فلانه‌که‌س؛ چه‌تور؛ تاین؛ که‌لپا؛ ناماژه‌ به‌که‌سیک که‌نه‌یانه‌وئ نیوی به‌رن <به‌آقا بگو فلانی آمده: به‌ئاغا بلّی فلانی هاتووه>.

فلج / falac: [عربی] اسم، فالینج؛ ئیفلیج؛ شه‌پله؛ شه‌پله؛ شیک؛ کوچ؛ کوچی؛ کود؛ له‌مس؛ قرۆت؛ قرۆپ؛ هه‌و؛ شه‌هتی؛ دۆخی که‌م بوون یان نه‌بوونی چالاکی ده‌ماری له‌به‌شیکێ له‌شدا، که‌ده‌کرئ هه‌ستی، جووله‌یی یان پیکه‌وه‌ بی.

☐ فلج اطفال: فالینجی مندالان؛ دۆخی چلک کردنی چه‌توونی ماکی بۆری می‌شک له‌مندالاندا که‌سه‌ره‌تا یاو و پاشان فالینجی ماسووله‌بار دینئ.

فلج تشجی: پارکینسۆن؛ شه‌پله‌یه‌ک که‌سهر و چاوی نه‌خۆش داده‌گری و ئەندامه‌کانی ده‌خاته له‌روه: بیماری پارکینسن

فلج / ها: / [عربی] صفت. گۆج؛ کوچ؛ گۆت؛ شات؛ شه‌خت؛ ئیفلیج؛ گۆلۆله؛ گۆلۆله؛ دامله؛ له‌پۆل؛ له‌سم؛ له‌مس؛ شه‌پله؛ گه‌پۆل؛ قرۆپ؛ شه‌پله‌لیدراو <پای فلج: پای گۆج>.

فلدسپات / feldespat: [فرانسوی/از آلمانی] اسم، فیلدسپات؛ به‌ردی ئاگرینی بلۆری که‌پتر له‌سیلیکاتی ئالومینیۆمه‌له‌گه‌ل سوود، پوتاس یان ئاهه‌کدا: فلدسپار

فلدسپار / feldespar: [فرانسوی] ☞ فلدسپات
فلز / felez(z)، ها: / ات: / [عربی] اسم، کانزا؛ ویره؛ ماکیکی زۆرتتر قورس و ره‌ق که‌ده‌تاوئته‌وه، چه‌کوشخۆره، وه‌ک ته‌لی لی‌دئ، بۆ سوان و لووس کردن ده‌بی، کاره‌با و گه‌رما له‌خۆی راده‌گوزی و به‌له‌ده‌ست دانی یۆن باری کاره‌بایی هه‌لده‌گری و ئۆکسید و هیدروکسید به‌ره‌هم دینئ.

☐ فلز بابیت: کانزای بابیت؛ کانزای یاتاقان که‌له‌ئالیازی قه‌لا و ئانتیموان و مس پیک‌دیت. فلز پست: کانزایی که‌له‌خۆوه ژه‌نگ دینئ (وه‌ک ناسن).

فلفل قرمز: هچار؛ هیچار؛ بیباری سوور؛
بیهره‌وکه؛ گیاهه کی ئالفی به ساقه‌ته‌ی
بی‌کولک، گه‌لای ناسک، گولی سپی مه‌یله‌و
زهردی بچووک، میوه‌ی گۆشتنی بۆنخۆش و
توون و تۆمی سپی زۆره‌وه که سهره‌تا سه‌وزه
و پاشان سوور ده‌بی و وه‌کوو سه‌وزی له
چیشته و سالاد ده‌کرئ: فلفل سبز؛ فلفل
فرنگی

فلفل هندی: ۱. ده‌وه‌نیک به لاسکی
نیوه‌چنوی، گولی کۆ، به‌ری بچووک خ‌ر و
زۆره‌وه که پاش پی گه‌یین وه‌کوو هی‌شو به‌ر
ده‌بیته‌وه ۲. به‌ری وشکه‌وه بووی ئەم ده‌وه‌نه:

فلفل حقیقی

فلفل نمکی / felfelnamakî / [م‌عرب / فارسی] / اسم.

۱. خۆله‌می‌شی؛ بۆرکار ۲. بازگ؛ بازی؛ ره‌ش و
سپی؛ به‌له‌ک؛ ره‌ش - به‌له‌ک؛ برنجی.
فلفلی / felfeli / [م‌عرب] صفت. [م‌جازی] کوله‌له؛
زرکه‌تاله؛ وردیله و بزێو.

فلق / falaq / [عربی] / اسم. سپیده؛ کازیوه؛
تاوه‌لات؛ به‌یان.

فلک / falak / [عربی] / اسم. ۱. ها؛ افلاک /
فه‌له‌ک؛ فه‌له‌ک؛ چه‌رخ؛ خوله‌گی ههریه‌که یان
کۆمه‌لیک له ته‌نگه‌لی ئاسمانی ۲. [م‌جازی] /
گه‌ردوون؛ ئاسمان؛ ئه‌سمان؛ ئاسمین؛
ئاسمیه؛ ئەزمان؛ ئازمان؛ ئازمین؛ ئازمین؛ ئەزموو
۳. فه‌لاقه؛ فه‌راقه؛ چنوفه‌له‌ک؛ نه‌سته‌ق؛ په‌ت و
داریکه له پای تاوانباری ده‌پیچن و دارکاری
ده‌که‌ن: چوب‌فلک

فلک کردن: فه‌لاقه‌کردن؛ نه‌سته‌ق‌کردن؛ له
فه‌لاقه دان و لێدان.

فلک‌البروج / falakolburûc, -borûc / [عربی]
دايره‌البروج

فلک زده / falakzade / ها؛ گان؛ [عربی / فارسی]
صفت. [م‌جازی] داماو؛ دهرمه‌نه؛ کلۆل؛ قورمه‌او؛
چاره‌ره‌ش؛ سیاچاره «مرد فلک‌زده را از خانه‌اش

فلسفی / falsafi / [م‌عرب] صفت. فه‌لسه‌فی؛ سه‌ر
به فه‌لسه‌فه «مکتب فلسفی؛ استدلال فلسفی؛
قوتابخانه‌ی فه‌لسه‌فی؛ به‌لگه هینانه‌وه‌ی فه‌لسه‌فی».

فلش / f(e)leş / [فرانسوی] پیکان-۳

فلفل / felfel / ها؛ [م‌عرب از سنسکریته] / اسم.
ئاله‌ت؛ ئیسۆت؛ ئیسیه‌وت؛ فلفل؛ بیبار؛ بیوار؛
بیبه‌ر؛ گیزک؛ به‌ری چه‌ن گیای تون و تیژ که
وه‌ک سه‌وزی، به‌هارات یان دهرمان به کار دین.

فلفل آبی: بیباری ئاوی؛ گیاهه‌کی ئالفی
وینه‌ی رێواس، تایبه‌تی ناوچه‌ی شیداره به
گه‌لای روونی دهن‌دوو‌که‌یی یان درێژ و تامی
توونه‌وه که بۆ دهرمان ده‌شێ.

فلفل بری پ‌نج‌انگشت - ۲

فلفل حقیقی فلفل هندی - ۱

فلفل درختی: گه‌نده‌بیبار؛ داربیبار؛ دره‌ختیکی
هه‌میشه سه‌وز و جوانه به به‌ری په‌مه‌یی و
گولی سپی مه‌یله‌و زهرده‌وه، بیباری نیه و
هه‌ر بۆ جوانی راپده‌گرن.

فلفل دل‌مه‌ای: بیباری دۆلمه؛ بیبار دۆلمه‌یی؛
کاله بیبار؛ جۆریک بیباری گه‌وره، به ره‌نگی
سه‌وز، زهره‌ و بری جار سوور که تامی
هیندیک توونه‌وه و وه‌ک سه‌وزی ده‌خوری و
دۆلمه‌شی لێ دروست ده‌کرئ.

فلفل سبز فلفل قرمز

فلفل سفید: بیباری سپی؛ به‌ری گه‌یوی
بیباری هیندی به ره‌نگی بۆری مه‌یله‌و سپی
و تیژی و توونی زۆره‌وه.

فلفل سیاه: گووزه‌ک؛ بیباری ره‌ش؛ به‌ری
نه‌گه‌یوی بیباری هیندی که پێش له گه‌یین
ده‌چنرئ و وشک ده‌کرته‌وه، ره‌شه و
کوتراوه‌که‌ی وه‌ک به‌هارات به کار ده‌چی.

فلفل شیرین: بیباری شیرین؛ به‌ری باریک و
دریژی جۆریک بیباری سه‌بزی که‌م‌توونه که
وه‌ک سه‌وزی ده‌خوری.

فلفل فرنگی فلفل قرمز

بیرون انداختند: پیاهو داماهو که یان له ماله که ی خسته دهره وه.

فلکلور / folk(e)lor: [انگلیسی/فرانسوی/اسم، فولکلور؛ فرههنگی خه لک؛ فرههنگی مهردم؛ که له پووری کولتووری میلله تیک: فولکلور
فلکلوریک / folk(e)lorik: [فرانسوی/صفت، فولکلوری؛ سهر به فرههنگی خه لک:
فولکلوریک

فلکه / falake, ها: [عربی/اسم، فله که: ۱. گرد؛ مهیدان؛ خولگه؛ جیی پیک گه یشتنی چهند شه قام ۲. شیر فله که؛ شیریکی جه غز له سهر بؤ بهستن و بهردانی تراویک ۳. پوولی؛ چهرخی که هیندی گه رانی موثر راده گوژی.

فلکی / falakî: [عربی/صفت، ئاسمانی؛ گهر دوونی؛ چهرخی «جرم فلکی؛ تهنی ئاسمانی».

فلنگ / feleng: [اسم، ۱. پالمهنگ؛ پالههنگ؛ کۆت و زنجیری پای زیندانی ۲. /قدیمی/ پیلایو؛ کهوش؛ پیوه ره.

فلنگ بستن: [مجازی/ پیچ کردنه وه؛ باریکه و بوون؛ دووچکه نانه سهرشان؛ جووچکه نیانه سهرکۆل؛ کۆچه و کردن؛ فیسمالک/ فیزمالک دان؛ خۆ دزینه وه؛ تی ته قاندن «تا پلیس را دید فلنگ را بست: ههر چاوی به پولیس کهوت پیچی کرده وه».

فلنگ در رفتن: [مجازی/ داکشان؛ دریژبوونه وه؛ بوورانه وه؛ له سهر خۆ چوون «تا خون می بینم فلنگم در می رود: ههر خوین ده بینم داده کشیم».

فلوئور / f(e)lo'ûr: [فرانسوی/اسم، فلوئور؛ توخمی کیمیایی ناکازا به ژماره ی ئۆتمی ۹ و کیشی ئۆتومی ۱۸،۹۹ له دهسته ی هالوژینه کان که له بار و دۆخی ئاساییدا به رهنگی سهوزی کاله و له ئاو و ئه لکولدا ده توپته وه و بؤ بهرهمه یانی پلاستیکی باش له ده زگاگه لی سهرماوه و ههویری ددانشوری دژی کرمۆلی به کار دیت.

فلوئورسان / f(e)lo'ûrsān: [فرانسوی] فلورسنت

فلوئورسانس / f(e)lo'ûrsāns: [فرانسوی] فلورسانس

فلوت / fulût, folût, ها: [فرانسوی/اسم، فلووت؛ فلووته؛ سازیکی باژهنی لولوله یی، پتر چیوی یان پلاستیکی و بی زمانه، که هه ناسه ی ژهنبار له کونه کانی سهریه وه ده چپته ناو و به قامک له سهر کونه کان دانان و لابردين و نۆتی مووسیقای پی ده ژهنری.

فلورسانس / f(e)loresāns: [فرانسوی/اسم، فلورسانس؛ تایبه تمه ندی بری شت که پاش تیشک لیدانیان تیشک ده ده نه وه: فلوئورسانس
فلورسنت / f(e)loresent: [فرانسوی/صفت، تیشک ده ره وه؛ فلوریسینت؛ خاوه نی تایبه تمه ندی فلورسانس: فلوئورسان

لامپ فلورسنت [لامپ فلورن / f(e)loran: [فرانسوی/اسم، فلورهن؛ یه که ی پاره ی ولاتی هولهند پیش یورؤ.
فلوس / fulûs, folûs, ها: [عربی/اسم، فلوس: ۱. جۆریک داری سه مهر له ناوچه ی گهرمیان به گه لای گه و ره و گولی زهرده وه ۲. میوه ی ئه و داره که شیرین و هیندیک بؤساره و بؤ ره وان کردنی سک به که لک دی.

فله / falle: [؟/صفت، فله؛ شفته؛ دانگۆ؛ به بی بهسته و دهفر «سیمان فله؛ سیمانی فله».

فله ای / falle'î: [؟/قید، فله یی: ۱. شفته؛ به شفته؛ وه دانگۆ «این ماکارونی را فله ای خریدم: ئه م ماکارۆنیه م شفته کری» ۲. /تعریض/ به پر؛ به بی وردبوونه وه و تیروانین «همه را فله ای توقیف کردند: هه موویان به پره گرت».

فله بر / fallebar: [؟/فارسی/صفت، فله بهر؛ شفته بهر؛ لیها توو بؤ بردنی شت و مه کی فله «کشتی فله بر: گهمیه ی فله بهر».

فم المَعْدَه / famolme'de: [عربی/اسم،

[کالبدشناسی] دهم گه ده؛ شوینی کرانه وهی

سؤرانچک بۆ ناو گه ده.

فمینیسیم /femīnism/ [فرانسوی] اسم.

فیمینیسیم: ۱. لایه نگری له یه کسانى مافی ژن و پیاو له کۆمه لگادا ۲. بیروکەى یه کسانى رامیاری، ئابووری و کۆمه لایه تی ژن و پیاو.

فن /fan(n)/ ها؛ فنون: [عربی] اسم، لیزانی؛ لمر؛ لمره؛ فەن؛ ده گەر: ۱. ئادا، پرئ وشوینی کردنی کارئ که فیر بوون و ئەزموونی پتووسته (فن کشاورزی: لیزانی کشت و کال) ۲. زانیاریگه لی سەر به پیشه سازى (علم و فن: زانست و لیزانی).

فن /fan/ ها؛ [انگلیسی] اسم، باوه شین؛ په ره؛ پانکه؛ فەن؛ که رهسته یه ک بۆ به دیه یانی با که به وزه ی کاره با کار ده کا.

فنا /fanā/ [عربی] اسم، نستى؛ بالمیش؛ شۆلگه نه؛ قرب؛ ئاسه واربرای؛ نابوودی. فنا: صفت، نسک؛ کلپس؛ نه ماو؛ نابوود.

فنا شدن: قر تيجوون؛ قران؛ ئاسه وار بران؛ بنبر بوون؛ بنه بر بیهى؛ نه مان (هرچه داشت همه یک شبه فنا شد: هرچیکی هه بوو هه مووی به شهوئ قرى تيجوو). ههروه ها؛ به باد فنا دادن؛ به باد فنا رفتن

فنا پذیر /fanāpazir/ [عربی/فارسی] صفت، مروک؛ بهر مەرگ؛ نه مین؛ نه مەن؛ به تايبه تمه ندى نه مان و فهوتانه وه.

فنا تیک /fenātik, fanātik/ ها؛ [فرانسوی] صفت، سه ره سه ری؛ تیکولی؛ به یئ توانستی لیکه نه وه و باش تیگه یشتن.

فنا نا پذیر /fanānāpazir/ [عربی/فارسی] صفت، بمین؛ مانا؛ به دوور له مردن و فهوتان.

فناور /fanāvar/ ان؛ [عربی/فارسی] اسم، لیزان؛ تیکنولۆژیست؛ سه رده ره جو له تیکنولۆژیدا.

فناورانه /fanāvarāne/ [عربی/فارسی] صفت، لیزانانه؛ تیکنولۆژیکی؛ سه ر به تیکنولۆژی.

فناوری /fanāvarī/ [عربی/فارسی] اسم، لیزانی؛

تیکنولۆژی.

فنجان /fencān/ ها؛ [مەرب از یونانی] اسم.

پیاله؛ کووپ؛ فینجان؛ گمگمه؛ شه بک؛ فنجان؛ موتک: ۱. ده فری بچووکی دهم هه راوی

ده سکدار بۆ خواردنه وه ی شتی گهرم ۲. ده فر و ناوهرۆکه که ی «یک فنجان قهوه: پیاله یه ک قاوه» ۳. [قدیمی] جوریک به که ی ئاو دیری کۆن: ینگان

فنداسیون /fendāsiyūn/ [فرانسوی] اسم، به نه رت؛ بناخه؛ بناغه؛ هیم؛ خیم؛ بنه رخ؛ بنگه؛ بنواشه: ۱. هه ر شتی (وه ک بیتون و ئارماتور و...) که بنچینه ی خانووبه ره ی پئ ده چنن ۲. چۆنیه تی چوونه کاری ئەو شتانه *

فونداسیون

فندق /fandoq/ ها؛ اسم، فق؛ فنه ق؛ فنوق؛

فنقی؛ فندق؛ که لووز: ۱. دارۆچکه یه کی گه لا گنجری کولکنه به گولی په لداری سوور و سبی و میوه ی خه وه ۲. به ری داری که لووز که خر و گچکه یه و توپکلی قاوه یی و ره قه و کاکله که ی ته ژری له رۆنه و وه کوو چه ره ز ده خوړی.

فندق شکن /fandoqşekan/ ها؛ اسم،

۱. فنه ق شکین؛ که رهسته ی ئەمورئاسای تايه ت بۆ شکاندنی فندق و گوێز و ۲. ناوی بالداریکی وه ک قه ل که زۆر تر گوێز و فندق و شتی وا ده خوا.

فندقه /fandoqe/ ها؛ اسم، [گیاه شناسی] میوه ی وشکی ناشکؤفا به دهنکیک کاکله وه (وه ک فندق و پسته).

فندقی /fandoqî/ صفت، فنه قی؛ فندقی؛ فنقی؛

فنوقی: ۱. فنقدار؛ به فنق (شکلات فندقى؛ شوکولاتی فنه قی) ۲. به ره نگى فندق؛ به ره نگى قاوه یی نزیک به سوور (چوب فندقى؛ چتوی فنقی)

۳. به بیجی فنق (دانه تسبیح فندقى؛ دهنکه ته زیجی فنوقی) ۴. [کنایی] گوێزه بیل؛ بووچک و ورد به ئەندازه ی فنق (آدم فندقى؛ بنیاده می گوێز هیل).

گوێز هیل.

فندک / fandak ، ها: / اسم، فنهک؛ فندهک:

۱. چهرخ؛ چه خماخ؛ نامرازیکی چکوله‌ی بریتی له دهسته و به‌رده چه خماخ و سووته‌مه‌نیه‌ک بو هه‌لکردنی خیرای ئاور ۲. هه‌ر نامرازیکی کاره‌بابی یان باتری خور بو هه‌لکردنی ئاور.

فنو / fanar ، ها: / ترکی / اسم، فنه‌ر؛ فنه‌ره؛ که‌فان؛ که‌ره‌سته‌یه‌کی کیشسانی که‌ پاش نه‌مانی هیزی ده‌ره‌کی، بو دۆخه‌کی خوی ده‌گه‌ریته‌وه، به‌تایبه‌ت له‌ته کانزایی که‌ به‌ هوی بادران و مووچانه‌وه وای لی هاتبی.

فنبندی / fanarbandî ، ها: / ترکی / فارسی / اسم، ۱. کار و ره‌وتی دابه‌ستنی توپیک له‌ فنه‌ر له ژیر دیوی ماشین بو که‌م کردنه‌وه‌ی هه‌لخه و داخه و جیا نه‌بوونه‌وه‌ی ته‌گه‌ره‌کانی له‌ زه‌وی ۲. توپری فنه‌ره‌ی ژیر که‌ره‌سته‌ی ماشین.

فنری / fanarî / ترکی / صفت، فنه‌ری: ۱. وه‌کوو فنه‌ر ۲. فنه‌ردار ۳. کیشسان؛ به‌ تاییبه‌تمه‌ندی کیشسانیه‌وه.

فن‌سالار / fansālār ، ها: ان: / عربی / فارسی / اسم، کارامه؛ له‌ کار زان؛ تیکنوکران.

فن‌سالاری / fansālārî / عربی / فارسی / اسم، کارامه‌یی؛ تیکنوکرانی.

فنگ / fanak / عربی / اسم، ونه‌ک؛ گووزه؛ جوړی ریوی بچووکی دږنده، به‌ گوینی گه‌وره وه‌ک هی سه‌گ، پیستی خاکی مه‌یلوه سوور و کلکی ره‌شه‌وه که‌ پیست و تووکه‌کی به‌ نرخن و زوړتر له‌ باکووری ئه‌فریقادا ده‌ژی

فن‌کونل / fankû'el ، ها: / انگلیسی / اسم، فنه‌کوه‌یل؛ ده‌زگای باگور بریتی له‌ باوه‌شین و کلافی لووله‌ی ئاوی سارد یان گه‌رم که‌ با به‌ نیو کلافه‌که‌دا ده‌گه‌رئ و سارد یان گه‌رم ده‌بیته‌وه:

فن‌کویل

فن‌کویل / fankoyl / انگلیسی / فن‌کونل
فنل / fenol / فرانسوی / اسم، / شیمی / فینول؛ ماکی بلورینی بڼه‌نگ که‌ له‌ ئاو و ئه‌لکول و

گل‌سیریندا ده‌توپیته‌وه، دژگه‌نیکی به‌هیزه و له‌ به‌ره‌مه‌هینانی ره‌نگ، داوده‌رمان و پلاستیکدا به‌ که‌لک دی: کربولیک‌اسید؛ فنیک‌اسید

فنل فتالین / fenolfetāle'in / فرانسوی / اسم، / شیمی / فینول‌فیتالین؛ ماکیکی بلورینی سپی که‌ له‌ ئه‌لکولدا باش و له‌ ئاودا هیندیک ده‌توپیته‌وه و سک ره‌وان ده‌کا و له‌ ره‌نگسازیدا به‌ که‌لک دی.

فنتوپ / fenotîp / اسم، / زیست‌شناسی / فینوتیپ؛ کومه‌له‌ پیناسه‌گه‌لی رواله‌تی که‌ بوونه‌وه‌ریکی زیندوو به‌ ئه‌ندامی ده‌سته‌یه‌ک ده‌ناسین، هه‌روه‌ها ده‌سته‌یه‌ک له‌ گیانداران که‌ له‌ رواله‌تدا وه‌کوو یه‌ک وان، به‌لام له‌ پیکه‌ته‌ی ژینه‌تیکیدا جیاوازن.

فن‌ورز / fanvarz / عربی / فارسی / اسم، لیزان. فنومن / fenomen ، ها: / فرانسوی / اسم، دیارده؛ دیاردی: ۱. به‌رچاوه؛ ئه‌وی ده‌بیندری یان هه‌ستی پی‌ده‌کری ۲. نۆرسک؛ شتی تازه ده‌ره‌اتوو.

فنومنولوژی / fenomenolojî / فرانسوی / اسم، دیارده‌ناسی: ۱. لیکۆلینه‌وه له‌ چۆناوچۆنی هزری مرۆ وه‌کوو پیشه‌کیه‌ک بو چوونه‌ ناو باسی فه‌لسه‌فیه‌وه ۲. پزکردنی هه‌موو دیارده‌ی سه‌ر به‌ ناسینه‌وه‌ی شتیک.

فنون / funûn, fonûn / عربی / جمع فن فنی / fannî / عربی / صفت، ۱. پیوه‌ندیدار یان سه‌ر به‌ فنه‌وه ۲. ها: ان / فنه‌زان؛ لیزان؛ زانا به‌ فنه‌.

فینیقی^۱ / fenîqî, finîqî / اسم، فینیقی: ۱. هۆزئ که‌ له‌ ولاتی کۆنی فینیقیه‌دا ده‌ژیان ۲. ها: ان / هه‌ر کام له‌ خه‌لکی ئه‌و هۆزه ۳. زمانی ئه‌و هۆزه، له‌ زمانگه‌لی سامی.

فینیقی^۲: صفت، فینیقی؛ سه‌ر به‌ ولاتی فینیقیه‌.
فنیک‌اسید / fenik asîd / فرانسوی / فنل
فنیل / fenîl / انگلیسی / اسم، / شیمی / فینیل؛

بهره‌م‌هاتوو له فینول.

فنیل آلانین /fenil ālānin/ [انگلیسی] /سم،
فینیل‌ئالانین؛ له ئەسید ئامینه‌گەلی زۆر
پێویستی ژیانی مرۆ.

فواحش /favāheš/ [عربی] جمع فاحشه

فواره /favvāre/، ها: [عربی] /سم، فیشکه؛
فیچقه، فیچقه؛ فواره؛ کوفاره؛ کولکوله؛
فووبه‌ک؛ پیت: ۱. کهرسته‌یج که ئاو و ماکی
تراو به‌ره‌و سەر ده‌پژێنی ۲. شیرێ که بۆ ئەم
کاره به کار گیراوه.

فواره‌زدن: پریشان؛ پریشان؛ فیچقه‌کردن؛
پرشرانی تراویک به ته‌وژمه‌وه «تا شیر آب را باز
کردم آب فواره زد به سر و صورتم» تا شیره‌که‌م
کرده‌وه ئاو پرشیا به سەر و چاومدا.

فواصل /favāsel/ [عربی] جمع فاصله

فوايد /favāyed/ [عربی] جمع فايده

فوب /fob/ [انگلیسی] /سم، [مخفف، بازگانی] /فوب؛
ره‌وتی ڕاده‌ست کردنی کالای له ترمینالی بارگری
سهر‌تادا.

فوت /fo:t, fowt/ [عربی] /سم، ۱. پروودای
مردن؛ تێدا چوون «فوت پدرش سه سال پیش بود؛
مردنی بابی سێ‌سالی پێش بوو» ۲. کاره‌ساتی له
ده‌س دان؛ له ده‌س چوون «فوت وقت: له
ده‌سدانی کات».

فوت وقت: له ده‌س چوونی کات؛ تیپه‌ر
بوونی کات.

فوت‌شدن /کردن: مردن؛ تێدا چوون؛
فهوتان.

فوت /fūt/ /سم، ۱. فوو؛ پف؛ پفوو؛ با یان
هه‌وايێ که له دهمه‌وه فت ده‌کړی ۲. [انگلیسی]
فووت؛ پا؛ یه‌که‌ی درێژایی ئینگلیسی و
ئه‌مریکی، به‌رامبه‌ر به ۳۰، ۴۸ سانتی‌متر (۱۲
ئینچ)؛ پا

فوت‌مربع: فووتی چوار‌گۆشه؛ یه‌که‌ی
پرووبه‌ری ئینگلیزی و ئه‌مریکایی به‌رامبه‌ر به

۹۲۹ سانتی‌متری چوار‌گۆش.

فوت‌مکتب: فووتی چوار‌پالوو؛ یه‌که‌ی
بارستایی ئینگلیزی و ئه‌مریکی به‌رامبه‌ر به
۲۸، ۳۲ دسیمتری چوار‌پالوو.

فوت آب بودن: [گفتاری] /ره‌وان بوون؛ باش
زانین.

فوت کردن: فه‌زین؛ فوو کردن؛ پف کردن؛ به
گوشاره‌وه با له ده‌م ده‌ر کردن.

فوتبال /fūtbal/ [انگلیسی] /سم، فووتبال؛ تۆپان؛
گۆگاپی؛ تۆپی‌پێ؛ یاریه‌کی مه‌یدانیه‌ له نیوان
دوو تیمدا، به تۆپیکه‌وه، که ههر کام له سه‌ریکی
مه‌یدانه‌وه ده‌روازه‌یان هه‌یه و مه‌به‌ستیان به پێ
خستنی تۆپه‌که‌یه بۆ نیو ده‌روازه‌ی به‌رامبه‌ریان.
فوتبالست /fūtbalist/، ها: [از انگلیسی] /سم،
فووتبالست؛ یاریزانی فووتبال.

فوتسال /fūsāl/ [انگلیسی] /سم، فووتسال؛ یاری
فووتبال له شوێنی سه‌رگیراو، به تۆپیکی گچکه
له مه‌یدانیکی به‌رتسه‌کدا.

فوتک /fūtak/، ها: /سم، پژینه؛ که‌ره‌سته‌ی
پژاندنی تراو، به‌تایبه‌ت ره‌نگ به‌ سه‌ر
رووبه‌ریکدا، بریتی له ده‌منه‌یه‌ک بۆ فوو تیکردن
و دوو لoolه که یه‌کیان له نیو تراوه‌که‌دایه و
له‌وی دیشه‌وه تراوه‌که‌ ده‌پژێ.

فوتو /foto/ [فرانسوی] فُتُو

فوتوریست /fūtūrist/، ها: [فرانسوی] /صفت.
فوتوریست؛ لایه‌نگری فوتوریسم.

فوتوریسم /fūtūristm/ [فرانسوی] /سم،
فوتوریسم: ۱. ڕاپه‌ربینی هونه‌ری و وێژه‌یی
سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌م، به‌تایبه‌ت له
ئورووپادا، که له سه‌ر ڕانانی هیزی بزێو و کار و
ره‌وتی ماشینی جه‌خت ده‌کا و ناپه‌رژێته سه‌ر
بزواندنی هه‌ست و نه‌سته‌وه ۲. جه‌خت له سه‌ر
گرینگی داهاتوو و ده‌سکه‌وته‌کانی.

فوتوفن /fūt-o-fan/، ها: [فارسی] /عربی] /سم،
[گفتاری] /فه‌ن‌وفیل؛ ورده‌کاریگه‌لی پێویست بۆ

به ریوهردنی کاریک.

فوتون / foton: [انگلیسی] فوتون

فوتِه / fûte ، ها: [معرّب از کردی] /سم، فوتِه؛
فوتک، بهربالاف؛ پیشگیره؛ پارچه ی تایبست بؤ
به خؤدا دان زؤرت ره لِه گرماو و زؤرخانه دا: فوتِه
فوتینا / fûteynā: صوت. [گفتاری] ههوک؛
وشه یی که مندالان بؤ تیز یی کردن یان بهرته ک
دانه وه له وهرامی هاوته مه نانیان ده یلّین «فوتینا»
اگر توانستی بیا بگیر! ههوک! ئه ی نایگری؟!.

فوج / fo:c, fowc: ها: [عربی] /سم، پؤل؛
دهسته؛ گرؤ؛ گهل؛ چین؛ په پهل؛ به تایبست
دهسته یه ک له خه لک.

فورا / fo:ran, fowran: [عربی] /قید، له جی؛
گورجی؛ دهس به جی؛ دهست به جی؛ جی به جی؛
ههرله جی؛ دهسته وه له جی؛ جی فه رجی؛ جاوه جا؛
جاوه رجا؛ گورج؛ کرژ؛ ژدهم؛ ده موده ست؛
ده موده س؛ له ده ما؛ له ده مده؛ له زکی؛
بی درهنگ؛ فهورن؛ هادر؛ هادری؛ ههرئیس ته؛
ههئیس ته؛ هه نهو؛ ریور؛ دگاویدا؛ هه نهو؛
حادری؛ هه ما؛ به بی فهوتانی کات.

فوران / favarān ، ها: [عربی] /سم، فیچقه؛
فیشقه؛ باز ره قه؛ فوویر؛ چۆنیه تی جۆشیان؛
جۆشان؛ قولین؛ هه لقولین؛ هه لقولتان؛
هه لقولتیا؛ فوویریان؛ هلاوینتن؛ گافه؛ له
کونیکه وه به نهیم ها ته سه ری تراو.

فورانی / favarānī: [عربی] /صفت، باز ره قه یی؛
تایبه تمه ندی شتی که بتوانی به ته وژم بیته
ده ری.

فورتون / fortan: [انگلیسی] فُرتن

فورم / form: [فرانسوی] فُرم

فورمالیته / formālite: [فرانسوی] فُرمالیته

فورمول / formûl: [فرانسوی] فُرمول

فورمیکا / formikā: [انگلیسی] فُرمیکا

فوروارد / forvārd: [انگلیسی] فُروارد

فوری / fo:rî, fowrî: [عربی] /صفت، کرژ؛

۱. گورج؛ ئازا؛ یه کاویه ک؛ ده سه به جی؛
گه رماو گهرم؛ به تایبه تمه ندی زوو به زووی «کار
فوری: کاری گورج» ۲. بی نیاز به کاتی زؤر بؤ
ئاماده بوون «چسب فوری: چه سی کرژ».

فوری: قید، به په له؛ گورج؛ کرژ؛ ئازا؛ قیپ؛
ده فی؛ به لِهز «فوری رفت یک لیوان آب آورد؛ به په له
رؤی و په رداخی ئاوی هینا».

فوریت / fo:rîyyat, fowrîyyat ، ها: [عربی]
/سم، گورج و گوژلی؛ بار و دۆخی که پتویستی به
هه ولدانی به په له یه.

فوریه / fevrîye: [فرانسوی] /سم، فیورییه؛
شوبات؛ دوو هه مین مانگی زایینی که ۲۸ رۆژه
(له سالی که بیسه دا ۲۹ رۆژ) و له دوازه دی
رپه بده نانه وه دهس پیده کا.

فوطه / fûte: [معرّب از کردی] فوتِه

فوفل / fûfel ، ها: /سم، فووفل: ۱. داریکی
جوانه به ساقه ته ی بلیند و لقی کورت و گه لای
پانه وه، چپوه که ی بؤ نازک کاری به کار دی
۲. تۆمی به ری داری فووفل که درشت،
هیلکه یی، خورمایی و له خؤگری ئالکا لؤئیده.

فوق / fo:q, fowq: [عربی] /صفت، [مخفف]
سه ره وه؛ سه روو؛ ناوبراو «کتاب فوق از انگلیسی
ترجمه شده است: کتییی سه ره وه له ئینگلیزه وه
وه گێردراوه».

فوق / fo:qe, fowqe: ها: /حرف، ژوور؛ ژووری؛
ژوورووی؛ له سه رووی «فوق بنفش: ژوور بنه وش».
فوق برنامه: زیاد له به رنامه؛ زیده سه ری
به رنامه؛ زؤرت ره وه ی له به رنامه دا ره چاو کراوه
«تلاش فوق برنامه: تیکۆشانی زیاد له به رنامه».

فوق بنفش فرا بنفش

فوق تصوژ: له سه رووی خه یال؛ ژوورتر و
سه رتر له وه ی بی ری بؤ جی.

فوق دیلم: ژوور دیلۆم؛ کارزانی.

فوق لیسانس: ژور لیسانس؛ کارناسی بالا دهس.

فوق الذکر / fowqozzekr, fo:q-: [عربی] /صفت.

ناوبراؤ؛ سهرهوه؛ سهرؤ؛ ئامژه پئی کراو له سهرهوه
 «در کتاب فوق‌الذکر چنین نوشته شده است: له کتییی
 ناوبراودا ئاوا نووسراوه».

فوق‌العاده ^۱ / fowqol'ade, fo:qol'ade, /
 /fo:qal'ade/ [عربی] /سم. سهربه‌شانه؛ پاره‌یی که
 جگه له مز، له بهرام‌بهر کاریکی تایبه‌ته‌وه
 دده‌دری «فوق‌العاده‌ی خارج از مرکز: سهربه‌شانه‌ی
 نه‌بوون له پاته‌خت».

فوق‌العاده ^۲: صفت. یه کجار زۆر؛ ئیجگار زۆر؛ زۆر
 زۆر؛ یه کجار؛ فراوان «ثروت فوق‌العاده: دارایی
 یه کجار زۆر».

فوق‌العاده ^۳: قید. یه کجار؛ له راده‌بهر؛ گه‌له‌ک؛
 ئیجگار؛ فره؛ زۆر؛ بئ‌شؤ «فوق‌العاده خوشحال بود:
 یه کجار خوشحال بو».

فوقانی /fo:qānî, fowqānî/ [عربی] صفت.
 سهروو؛ زووروو؛ ژوورگ؛ سهرین؛ سهرگین؛
 سهرگ؛ بانگین؛ جافگین «طبقه‌ی فوقانی: نه‌ومی
 سهروو».

فول /fowl, fol/ [انگلیسی] /سم. [ورزش] /فۆل؛
 فهول؛ هه‌له؛ خه‌تا.

فول /fûl/ [انگلیسی] صفت. پپر؛ په‌ر؛ تژی.
فولاد /fûlād/ /سم. پؤلا؛ پوولا؛ په‌رندا؛ پؤلاد؛
 چلک؛ ئالیازی ره‌ق و چه‌کوشخوری ئاسن به
 پژی‌هه‌کی که‌می که‌ربونه‌وه.

فولادی ^۱ /fûlādî/ /سم. پؤلایی؛ په‌نگی نو‌قره‌یی
 مات.

فولادی ^۲: صفت. پؤلایی. ۱. پؤلایین؛ له پؤلا
 «چاقوی فولادی: چه‌قوی پؤلایین» ۲. له په‌نگی
 پؤلا؛ به په‌نگی زیوی مات.

فولادین /fûlādîn/ /صفت. پؤلاینه. ۱. پؤلایین؛
 پوولادین؛ چی‌کراو له پؤلا ۲. [مجازی] نه‌به‌ز؛
 خۆراگر؛ وه‌ک پؤلا.

فولکلور /folk(e)lor/ [فرانسوی] **فُلکلور**
فولکلوریک /folk(e)lorik/ [فرانسوی] **فُلکلوریک**

فولیکول /folikûl, /ها: [فرانسوی] /سم.
 فولیکوول: ۱. [زیست‌شناسی] تووره‌که ئاسایه‌ک
 بریتی له چهند خان که له هیکدانی گوانداراندا
 به‌دی دئ و جیگه‌ی گهورانی هیلکۆکه‌یه
 ۲. [زیست‌شناسی] کۆمه‌له‌خانه‌ی ده‌ورانده‌وری
 بنی موو ۳. [گیاه‌شناسی] میوه‌ی وشک و شکوفای
 له یه‌ک به‌رچه (خرزک) پیکهاتوو، که دوا‌ی
 پیکه‌یشتن، به باری در‌ژی‌دا ده‌پشکۆی.

فولیکول /گراف: کلۆی وردی نیو هیکدان که
 ههر کام هیلکۆکه‌یه‌کیان هه‌یه.

فوم /fom/ [انگلیسی] /سم. فووم؛ چه‌شنیک
 ماکی پلاستیکی سوکی وه‌ک هه‌وری پفکراو که
 له پی‌شه‌سازیدا که‌لکی لئ وهرده‌گرن.

فونتیکی ^۱ /fonetik/ [فرانسوی] /سم. فونیتیک؛
 ده‌نگ‌ناسی.

فونتیکی ^۲: صفت. فونتیکی؛ ده‌نگ‌ناسانه.
فونتیکی /fonetiki/ [فرانسوی] صفت. فونتیکی؛
 پێوه‌ندی‌دار یان سهر به ده‌نگه‌ سهرزاريه‌کانی
 وشه‌گه‌لی زمانیک.

فونداسیون /fondāsiyûn/ [فرانسوی] **فنداسیون**
فونم /fonem/ [فرانسوی] **فونم** /واج

فونمیک /fonemik/ [فرانسوی] **واج‌شناسی**
فوویسم /fovism/ [فرانسوی] /سم. فوقیسم؛
 راپه‌رینیک له هونه‌ری نیگارکیشیدا، که له
 سهره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌مه‌وه به‌هۆی هانری
 ماتیس (۱۸۶۹-۱۹۵۴ ز.) نیگارکیشی
 فه‌رانسه‌ویه‌وه سهری هه‌لدا و تایبه‌تمه‌ندیه‌کانی
 بریتی بوون له: په‌نگی زه‌ق و توند، تی‌کدانی
 ئەندازه و بی‌چمی ئاسایی و بزواندنی هه‌ست و
 زی‌چی ده‌م و ده‌ستی مرؤف.

فهارس /fahāres/ [عربی] **جمع** **فهرست**
فهرست /fehrest, /ها: /فهارس: [معراب از پهلوی]
 /سم. پترست؛ پترست؛ فیهرست؛ فیرست:
 ۱. نووسراوه‌یی بریتی له زانیاری تایبه‌ت له‌مه‌ر

فهم / fahm /: (عربی/اسم، ثاوهز؛ ثاوز؛ فام؛ فهم؛ فیّم؛ دهرک؛ هوش؛ سهردهدر؛ سهرودهر؛ سهرودهروو: ۱. لپهاتوویی بیر و زهین بؤ زانین ۲. هیز و توانستی تیگه‌یشتن.

فهماندن / fahmāndan /: (عربی/فارسی) مصدر. متعدی. // فهماندی: فاماندت؛ می فهمانی: ده فامیّنی؛ بفهمان: بفامینه // (پی) فاماندن؛ گه‌شتاندن؛ تیگه‌یاندن؛ حالی کردن؛ قه‌پیچرین؛ دانسه‌ح کرن «به او فهماندم که دیگر برایش کار نخواهم کرد: پیم فاماند چیدی کاری بؤ ناکهم». هه‌روه‌ها: فهماندنی

■ مصدر منفی: نفهماندن (نه فاماندن)

فهمیدن / fahmīdan /: (عربی/فارسی) مصدر. لازم // فهمیدی: تیگه‌یشتی؛ می فهمی: تیگه‌گی؛ بفهم: تیگه // تیگه‌یشتن؛ زانین؛ حالی بوون؛ تیگه‌ین؛ گه‌شتن؛ په‌ی بردن؛ ثاوزان؛ ثاوزیان؛ ثاوه‌زیه‌ی؛ ثاوه‌زیان؛ ثاوزین؛ فامین؛ فه‌مسن؛ فامه‌ی؛ فامای؛ سهر لی دهر چوون؛ سهر لی دهر کردن: ۱. تیگه‌یین له کاکله و ناوه‌رؤکی په‌یامیک «حرفش را فهمیدم: قسه‌کی تیگه‌یشتن» ۲. له‌مه‌ر بابه‌تیگه‌وه زانیاری باش وه‌چنگ خستن «فهمیدم چطور درس می‌خواند: حالی بووم چون دهرس ده‌خوینی» ۳. هه‌لینجان؛ هه‌لکړاندن؛ گرد و کؤ کردن یان داوه‌ری کردن له‌مه‌ر شتیگه‌وه «از رفتارش این طور فهمیدم که آماده‌ی رفتن است: له هه‌لس‌وکه‌وتی وا تیگه‌یشتنم که ته‌یاری چونه». هه‌روه‌ها: فهمیدنی

■ صفت مفعولی: فهمیده (تیگه‌یشتوو) / مصدر

منفی: نفهمیدن (تیگه‌یشتن)

فهمیده / fahmīde /، ها: (عربی/فارسی) صفت. تیگه‌یشتوو؛ تیگه‌ییو؛ ده‌گه‌ر؛ تی‌ه‌یشتی؛ فامیده؛ فاما؛ فامی؛ دانا؛ زانا؛ فامیه؛ به‌ثاوه‌ز؛ حالی؛ به‌زانست؛ سالۆر؛ ژیر «یک آدم فهمیده بفرست که بتواند حرف بزند: که‌سیکی تیگه‌یشتوو بنیره بتوانی قسه بکا».

نه‌ندامانی کؤمه‌لیگه‌وه «فهرست اسامی: پی‌رستی ناو» ۲. نووسراوه‌یی که کتیب و بلافؤکی شوین یان بابه‌تیکی تیدا هاتوو «فهرست کتابهای زیست‌شناسی: پی‌رستی کتیبگه‌لی ژین‌ناسی».

■ فهرست اعلام: ناوانامه؛ پی‌رستی ناوان؛ پی‌رستی ناوگه‌لی تایه‌ت (که‌سان، شوینگه‌ل، کتیبگه‌ل و...) که به‌گویره‌ی پی‌تی ئه‌لف‌وبی ریز کراون. فهرست الفبایی: پی‌رستی ئه‌لف‌وبیتکه‌یی؛ پی‌رستی که به‌ریزی ئه‌لف‌وبی ریز کراوه. فهرست انتشارات: پی‌رستی په‌خشانگه؛ پی‌رستی ئه‌وه‌ی له لایه‌ن دامه‌زراوه‌یه‌که‌وه دهر چوو.

فهرست راهنما: پی‌رستی رینوین؛ پی‌رستی ئه‌وه‌ی له کتیبیکدا ناوی براوه.

فهرست کتاب: پی‌رستی په‌رتووک؛ پی‌رستی بابه‌ت یان به‌شگه‌لی کتیب، به‌ژماره‌ی لاپه‌ر‌یانه‌وه.

فهرست مآخذها/منابع: پی‌رستی سهرچاوه‌کان؛ پی‌رستی ئه‌و نووسراوانه که نووسهر که‌لکی لی‌وه‌رگرتوون.

فهرست موضوعی: پی‌رستی بابه‌تی؛ پی‌رستی که به‌گویره‌ی بابه‌ت ریز کراوه.

■ فهرست کردن: پی‌رست کردن؛ نووسین و ئاماده کردنی پی‌رست. هه‌روه‌ها: فهرست شدن

فهرست نویسی / fehrestnevîsi /، ها: (معرب/فارسی/اسم، پی‌رست‌نووسی؛ کار و ره‌وتی نووسینی ناو و تایه‌تمه‌ندیگه‌لی نه‌ندامانی کؤمه‌له‌یه‌ک (کتیب، وتار و...).

فهرست وار / fehrestvār /: (معرب/فارسی) قید. پی‌رستی؛ به‌شیوه‌ی فی‌رست نووسین؛ فی‌رست‌ناسا: (الف) به‌کورتی؛ پوخته‌ب) به‌ریزی ئه‌لف‌وبیتکه یان ژماره‌وه.

فهلویات / fahlaviyyāt /: (عربی/اسم، ستران و دووبه‌یتی به‌زاراوه‌ی ناوچه‌یی.

فہیم / fahîm / [عربی] صفت، [ادبی] فامیدہ؛
تیکہ بشتوو؛ خاوهن فام.

فی / fi / [عربی] اسم، [بازرگانی] نرخ؛ بہہا؛ بایی؛
نہرزش؛ قیمت.

فی زدن: ناو نیان؛ قیمت لئی دان؛
قیمت دانان؛ دانانی نرخ شتی «گفتم
بیاید قالی‌ها را فی بزنند گوتم با بیت قالیه کان
ناو بنی».

فیاض / fayyāz / [عربی] صفت، [ادبی] خیردہر؛
سوودگہیین؛ سوودہینہر «منبع فیاض: چاوکہی
خیردہر».

فی الجملہ / felcomle, feccomle / [عربی] اقید،
[ادبی] بہ کورتی؛ خولاسہی کہ لام «فی الجملہ
اعتماد مکن بر ثبات دہر: بہ کورتی دلت خویش مہ کہہ
بہ دنیا».

فی الفور / felfo:r, felfowr / [عربی] اقید، [ادبی]
خیرا؛ گورج؛ نازا؛ کرژ؛ بی درہنگ «فی الفور رفت و
ہمراہ پسرش برگشت: خیرا چوو و لہ گہل کورہ کہی
ہاتہوہ».

فی المثل / felmasal / [عربی] اقید، [ادبی] بۆ وینہ؛
وہ کوو «فی المثل فردا چو دیدی کار سامان یافتہ: بۆ
وینہ ہاتوو بہ یانی کارہ کان کہوتنہ سہر بار».

فی المجلس / felmacles / [عربی] اقید، ہہرلہ جی؛
لہ ئەو مہ جلسہ دا؛ لہو جیگا و لہو کاتہ دا «آمد و
فی المجلس کار را تمام کردیم: ہات و ہہرلہ جی
کارہ کہمان پرہوہ».

فی الواقع / felvāqe' / [عربی] اقید، [ادبی]
بہ راستی؛ لہ راستیدا «فی الواقع جای زیبایی بود:
بہ راستی جیگایکی جوان بوو».

فیبر / fibr / [فرانسوی] اسم، فیبر: ۱. تہختہی
ناسکی دروست کراو لہ وردہ چیو و چہسپ
۲. ریش؛ ریشان؛ ریس؛ ہہموو جوڑہ
ریشالہ یہ کہ لہ پیشہ سازی، بہ تاییہت
ہہوداچنیدا بہ کار دہچی.

فیبر شیشہ: فایبر گلاس.

فیبر نوری: فیبری نووری؛ ریشالی ناسک و
رؤشنی شیشہ یان پہلاستیک کہ نووریان
لیوہ تییہر دہبی، لہ ئامراز ی بژیشکی بۆ
دیتنی ناوہوہی لہش و ہہروہا کہرہستہی
تہلہفوون و تہلہگراف بہ کار دہچی.

فیبروز / fibrûz / [فرانسوی] اسم، [بژیشکی] رہوتی
پنکھاتنی شانہ گہلی لیفی لہ ئەندامیکدا.

فیٹوپلانکتون / fitop(e)lānktion / [سم،
[زیست شناسی] فیٹوپلانکتون؛ گیایہ کی ئاوژی لہ
تیرہی قہوزہی میکروسکوپیی، کہ لہ
ناوچہ گہلی پروونی دہر یادا دہژی.

فیجوا / ficû'a / [سم، فیجوا: ۱. جوڑیک
دارہ مؤردی ناوچہی ئەمریکای باشووری بہ
بہرزایی ۵ میترہوہ ۲. بہری ئەو دارہ کہ خر و
سہوزہ، بہ ئەندازہی ہیلکہیہک دہبی و
دہخوری.

فی حد ذاتہ / fihaddezāte(h) / [عربی] اقید،
[ادبی] بۆ خوئی؛ لہ رادہی خویدا؛ ہش بہ حالی
خوئی؛ پہی ویش «فی حد ذاتہ آدم بدی نیست: بۆ
خوئی پیایکی خراب نیہ».

فیدبک / fidbak / [سم، [انگلیسی] اسم، ۱. رہوتی
ہہلگہراندنہوہی بہ شیک لہ بہرہمی
دہرہاتووی دہز گایہک بہرہو دوا و بۆ بہشی
سہرہ تاییہ کہی ۲. راسپیتری «آقای اعلم در مورد
موضوع سخنرانی فیدبک خوبی بہ من داد: ئاغای
ئہعلم لہمہر بابہتی وتارہ کہوہ راسپیتریہ کی باشی
کردم».

فیروز / firûz / [صفت، [نامتداول] سہر کہوتوو؛
سہر کہوتہ؛ سہر کہتی.

فیروزمند / firûzmand / [ان، [صفت، [نامتداول]
سہر کہوتوانہ.

فیروزہ / firûze / [سم، پیروزہ؛ پیرووزہ؛
فرووزی؛ بہردیکی ئاسمانی رہنگی بہ نرخہ.

فیروزہ ای / firûze'î / [سم، پیرووزہیی؛ رہنگی
ئاسمان؛ شینی پررہنگ.

فیروزه‌ای^۱: صفت. پیروزه‌یی؛ پیروزه‌یین؛ به پهنگی شینی ئاسمانی.

فیروزه‌فام / firûzefām: صفت. فیروزه‌په‌نگ؛ پیروزه‌په‌نگ؛ به پهنگی پیروزه. هه‌روه‌ها: فیروزه‌رنگ

فیروزی / firûzî، ها: /اسم، نامتداول/ کار و پەوتی سەرکه‌وتن؛ بردنه‌وه.

فیزیک / fizîk: [فرانسوی] /اسم، فیزیک؛ فیزیا: ۱. زانستی ماک و وزه و لیک‌کردیان له‌ بواری میکانیک، ده‌نگ، تیشک، گهرما، میگناتیس، کاره‌با، تاو، پیکهاته‌ی ئه‌توم و دیارده‌ی ناوه‌که‌یه‌وه ۲. کار و په‌وت و دیارده‌گه‌لی ئاسایی ده‌زگا یان ته‌نیک.

☐ فیزیک‌اتمى / هسته‌ای: فیزیکی ئه‌تومی / ناوکه‌یی؛ زانستی لیکۆلینه‌وه‌ی ناوکه‌ی ئه‌تۆم، گهردیله‌ بناخه‌یه‌کان و کاردانه‌وه‌گه‌لی ناوکه‌یی.

فیزیکدان / fizîkdān، ها: /ان: [فرانسوی] / فارسی /اسم، فیزیک‌زان؛ پسپۆری فیزیک؛ ئه‌وه‌ی له زانستی فیزیکدا مامۆستایه.

فیزیکی / fizîkî: [فرانسوی] / صفت. فیزیکی؛ فیزیایی: ۱. سهر به فیزیک «آزمایش فیزیکی؛ تاقی کردنه‌وه‌ی فیزیکی» ۲. سروشتی «جهان فیزیکی؛ دنیای سروشتی» ۳. جهسته‌یی؛ له‌شی «کار فیزیکی؛ کاری جهسته‌یی».

فیزیوتراپی / fiz(i)yot(e)rāpî: [فرانسوی] /اسم، [پزشکی] / فیزیوتراپی؛ کاری دهرمانی نه‌خۆشی و لاوازی یان که‌مایه‌سی جهسته‌یی له‌ پێگه‌ی بزواندن و جوولاندنی فیزیکی (وه‌ک شیلان، ژیمناستیک و شتی واوه) و به‌ یارمه‌تی که‌رهسته‌ی تایبه‌ته‌وه.

فیزیوتراپیست / fiz(i)yot(e)rāpîst، ها: [فرانسوی] /اسم، [پزشکی] / فیزیوتراپیست؛ که‌سه‌ی که به‌ شیوه‌ی فیزیوتراپی نه‌خۆش دهرمان ده‌کا. فیزیوکرات / fiz(i)yok(e)rāt، ها: [فرانسوی]

صفت. فیزیوکرات؛ لایه‌نگری رپیازی فیزیوکراسی.

فیزیوکراسی / fiz(i)yok(e)rāsi: [فرانسوی] /اسم، فیزیوکراسی؛ رپیازیکی ئابووری - رامیاری که له‌ چه‌رخه‌ هه‌ژده‌هه‌م له‌ فه‌پاسه‌دا سه‌ری هه‌لدا و ده‌لی ده‌وله‌ت نابێ ده‌ست به‌ریتته‌ نیو قانوونگه‌لی ئاسایی ئابووریه‌وه و هه‌روه‌ها زه‌وین سه‌رچاوه‌ی سه‌ره‌کی دارایه‌.

فیزیولوژی / fiz(i)yoloji: [فرانسوی] /اسم، فیزیولوژی؛ زانستی ئه‌رکی ئه‌ندامان؛ لقیک له زانستی ژیناسی که له‌ سه‌ر په‌وت و کارکردی کۆئه‌ندامان (ئه‌ندام، شانه و خان) و دیارده‌گه‌لی کیمیایی و فیزیکیانه‌وه ده‌کۆلیته‌وه.

☐ فیزیولوژی روانی: لقیک له زانستی دهروون‌ناسی ئه‌زموونی که له‌ سه‌ر پێوه‌ندیه‌کانی له‌ش و دهروون ده‌کۆلیته‌وه. هه‌روه‌ها: فیزیولوژی انسانی؛ فیزیولوژی جانوری؛

فیزیولوژی گیاهی

فیزیولوژیک / fiz(i)yolojiik: [فرانسوی] / صفت. فیزیولوژیک؛ سهر به فیزیولوژی.

فیزیولوژیکی / fiz(i)yolojiikî: [فرانسوی] / صفت. فیزیولوژیکی؛ سه‌باره‌ت به فیزیولوژی.

فیس / fîs، ها: /اسم، [گفتاری] / فیز؛ ده‌مار؛ ده‌عه‌ی؛ عینوان؛ فیس؛ فیس؛ ملتق؛ خوس؛ بۆج؛ ئاکاری که له‌ خۆبه‌زل‌زانیه‌وه هه‌لده‌ستی.

فیستول / fistûl: [فرانسوی] /اسم، [پزشکی] / ناسۆر؛ دۆخ یان په‌وتی به‌دیها‌تنی ده‌راویکی نا‌ئاسایی له‌ نیوان کوان یان کلۆریکی نیو له‌ش له‌گه‌ل ده‌ره‌وه‌ی پێستدا.

فیسو / fisû، ها: /صفت، [گفتاری] / فیزن؛ فیسن؛ به‌ ده‌مار؛ لووت‌به‌رز؛ تێزل؛ بادێ هه‌وا؛ فیزدار؛ حالۆر؛ حالۆر؛ قاپان؛ کاو؛ برووغ؛ تێتۆپ؛ دفره‌؛ گیف؛ دفنبلند؛ خۆ به‌ زل‌زان.

فیش / fiš، ها: [فرانسوی] /اسم، فیش: ۱. په‌ره‌؛ به‌رگه‌؛ لاپه‌ره‌؛ پارچه‌ کاغه‌ز یان مقه‌بای بۆ له

□ فیض بردن: به هره/ قازانج بردن؛ سوود/ که لک و هر گرتن.

به فیض رسیدن: گه یشتن به قازانج/ سوود؛ به هره مه مند بوون. ههروه ها: به فیض رساندن
فیکس / fiks: [فرانسوی] صفت. راست؛ وه ستوک؛ بی کهم و زیاد «فیکس هزار تومان: راست هه زار تمن».
ههروه ها: فیکس بودن؛ فیکس شدن؛

فیکس کردن

فیکساتور / fiksātor، ها: [فرانسوی] اسم. پژینه؛ فیکساتور؛ که رهسته ی پژینه ری بری تراوی وه ک رهنگ.

فیگور / figûr، ها: [فرانسوی] اسم. ملق؛ فیگور؛ بیچم و شیوه لهشی که سیک له کاتی کردنی کاریکی تایبه تیدا «فیگور کار؛ فیگور ورزشی: ملقی کار؛ فیگوری و ورزشی».

فیگوراتیو / figûrâtiv: صفت. نواندنی؛ به بیچم و شیوه یه کی شیای نواندن.

فیل / fil، ها: [معراب از هندی] اسم. فیل؛ فیل: ۱. نازه لی گوانداری ئالفخور به پیستی بی تووکی ئه ستور، که پوی دریزی لووله ئاسا، دوو ددانی که لبی دریز که عاجی ناوه و له ره گهزی ئه فریقاییدا، دوو گوئی زلی باوه شینه وه ۲. له مؤره گه لی گه می شه تره نج که لار دهر و هه لایه نیک دوودانه ی هه یه.

□ فیل شاه: فیل شا؛ فیلن که له گه می شه تره نجدا له پهنای شادایه. ههروه ها: فیل وزیر

□ فیل کسی یاد هندوستان کردن: [کنایی] که لکه له له سهر دانه وه؛ دیسانه وه چه ز و ئاره زوویه کی کون سهر هه لدانه وه «باز فیلش یاد هندوستان کرده و می خواهد برگردد آمریکا: دیسانه که که لکه له له سهری داوده توه و دیه وه ی بگه پته وه بؤ ئه مریکا».

فیل هوا کردن: [کنایی] گامیش به کونه باندا سهر خستن؛ له سهر ئاو ئاور کردنه وه؛

سهر نووسین ۲. دقانه ک؛ لاپه ری چاپی «فیش حقوقی: فیشی مووچه» ۳. میله یه کی کانزایی لکاو به چهند تال سیمه وه، بؤ لکاندنی دوو خولگه یان پاژگه لی ده ز گایه کی کاره بایی پیکه وه.

□ فیش برداشتن: فیش هه لگرتن؛ له سهر چاوه یه ک (وه ک فهره نگ، کتیی میژوو، بهر تووکی میژووی ...). بؤ کؤکردنه وه ی ئه و زانیاریانه ی و پیوسته، له سهر پارچه کاغه زیکی سپی، یادداشت هه لگرتن.

فیش نوشتن: فیش هه لگرتن؛ فیش نووسین؛ نویسنی بابه تی پیوست له سهر فیش.

فیش برداری / fišbardārī، ها: [فرانسوی/ فارسی] اسم. فیش هه لگری؛ کار و رهوتی فیش هه لگرتن؛ گۆزانه وه ی بابه ت و زانیاری پیوست بؤ سهر فیش.

فیش نویسی / fišnevîši، ها: [فرانسوی/ فارسی] اسم. فیش نویسی؛ کار و رهوتی فیش هه لگرتن؛ نووسینی بیره وه ری و زانیاری پیوست له سهر فیش.

فیشیه / fišiye، ها: [فرانسوی] اسم. فیشدان؛ بهر گه دان؛ په ره دان؛ جیگای به لگه؛ سندووق یان رفه ی تایبه ت بؤ چنین و به ریز دانانی فیش.

فیصل / feysal: [عربی] فیصله

فیصله / feysale: [عربی] اسم. کار یان رهوتی برانه وه؛ برپانه وه؛ له کؤل بوونه وه؛ دوایی هاتنی رووداو یکی ناخوش: فیصل

□ فیصله دادن: برپنه وه؛ برپه یوه؛ له کؤل کردنه وه؛ ئه وه برپه ی؛ دوایی/ کوتایی هینان به کاره ساتیک «قاضی به اختلاف زن و شوهر فیصله داد: داوهر کاره ساتی ناکوکی ژن و میرده که ی برپه وه».
ههروه ها: فیصله یافتن

فیض / feyz، ها: فیوض؛ فیوضات: [عربی] اسم. قازانج؛ به هره؛ که لک؛ هؤ؛ هوو؛ سوود (به تایبه ت له بواری مه عنه ویه وه).

پلاتین له موتوردا.

فیلسوف / *filṣūf*، ها؛ ان؛ فلاسفہ/؛ [مغرب از یونانی] / *اسم*، پیتؤل؛ فہیلہ سووف: ۱. ٹہوی بناغہی فہلسفہ فہ کی داناوہ ۲. ٹہوی له فہلسفہ باش تیدہ گا و رافہی دہ کا.

فیلسوفانہ ^۱ / *filṣūfāne*: [مغرب/فارسی] صفت. پیتؤلانہ؛ فہیلہ سووفانہ؛ سہر بہ فہیلہ سووفان [افکار فیلسوفانہ: بیرو پای پیتؤلانہ].

فیلسوفانہ ^۲: قید. فہیلہ سووفانہ؛ پیتؤلانہ؛ وہ کوو فہیلہ سووفان [فیلسوفانہ سری تکان داد: فہیلہ سووفانہ سہریکی لہقاند].

فیگوش / *filgûsh*: [مغرب/فارسی]

گوش فیلم-۲

فیلم / *film*، ها؛ [فرانسوی] / *اسم*، ۱. فیلم؛ پەرہیہ کی نہرم و پروون له جنسی ٹہسیتات یان نیتراتی سیلولوژ، کہ رووہ کہی بہ تیکہ لاوہیہ کی ہستوک بہ تیشک داپوشراوہ و بؤ وینہ ہلگرتن بہ کار دی ۲. فیلم؛ زنجیرہ وینہی تۆمارکراوی سہر شریٹہیہک لہو جنسہ کہ لہ کاتی روائیندا وہ کوو وینہیہ کی بزپو دیتہ بہرچاو ۳. تۆز؛ تۆژال؛ تۆ؛ سہرتۆ؛ تۆخ؛ کاژ؛ پەرہی زۆر ناسکی سہر شت.

 فیلم آموزش: فیلمی فیرکاری؛ فیلمی کہ بہ مہبہستی فیرکردنی شتیک بہ بینہران بہرہم ہاتیب.

فیلم پوزتیو: فیلمی کہ وینہ و رہنگی ریکی بابہ تہ کہیہ تی: **فیلم مثبت**

فیلم تلویزیونی: فیلمی تہلہ فیزیونی؛ فیلمی کہ بؤ بلاوکردنہ وہ لہ تہلہ فیزیوندا دروست کرابی. ہر وہا: **فیلم سینمایی**

فیلم خام: فیلمی ساکار؛ فیلمی کہ ہیشتا وہبہر تیشک نہ خرابی و ہیچ وینہیہ کی لہ سہر نہ بی.

فیلم رادیوولوژی: فیلمی کہ بؤ وینہ ہلگرتن بہ تیشکی ٹیکس بہ کار دی.

کاریکی سہر سوورپنہرکردن؛ «چرا جمع شدہاید؟ مگر دارند فیل ہوا می کنند؟» لہ چی کو بوونہ تہوہ؟ خہریکن گامیش بہ کونہ باندا سہر دہخہن؟.

فیلاریا / *filāryā*: [فرانسوی] / *اسم*، فیلاریا؛ کرمیکی لامژی ناوچہی گہرمینہ کہ لہ نیو شانہی لہشی گوانداراندا دہژی و گہرای بریکیان دہرژیتہ ناو خوینہوہ و دہبیٹہ ہوی نہخوشی فیلاریوز.

فیلاریوز / *filāryoz*: [فرانسوی] / *اسم*، [بزشکی] فیلاریوز؛ تووشی نہخوشی چہشنیک فیلاریا بوون.

فیلامان / *filāmān*، ها؛ [فرانسوی] / *اسم*، فیلامان؛ ریسہ یان تہلی نیو لامپ کہ بہ تیپہرینی کارہبا گہرم دہبی و تیشک دہداتہوہ.

فیلبان / *filbān*، ها؛ ان؛ [مغرب/فارسی] / *اسم*، فیلہوان؛ فیلوان؛ ٹہوی کاری راگرتن و ٹاگاداری لہ فیلہ.

فیلپا / *filpā*، ها؛ [مغرب/فارسی] / *اسم*، [معماری] فیلپا؛ کۆلہ کہیہ کی ٹہستور لہ ناوکاری دیواردا بؤ پتہو بوون و خورگری زۆرتری دیوار.

فیلتر / *filter*، ها؛ [انگلیسی] / *اسم*، ۱. پالوانہ؛ پالوینہ؛ پەرزوانہ؛ سافؤ؛ پادزن؛ سافی؛ پارزن؛ راوہک؛ راوک؛ کاغہز و تۆری تابیہت بؤ پالاوتن ۲. ٹہغزہ؛ ٹاغزہ؛ قونچکہ سیفار؛ ہہورٹاسای دہ کاغہز پیچراوی بن جفارہ ۳. فیلتر؛ کار و رہوتی بہرگری کردن لہ گہیشتنی باسی ہہوال و پرووداوان بہ خہلک لہ ریگی ٹینترنتہوہ.

فیلدمارشال / *fieldmāršāl*، ها؛ [فرانسوی] / *اسم*، ٹہرتہ شبود؛ بانترین پلہی چہ کداری.

فیلر / *filer*، ها؛ [انگلیسی] / *اسم*، فیلر: ۱. پرکەر؛ ماکیتی کہم بایہخ و بی مہترسی بؤ زۆر یان خہست کردنہوہی ماکی سہرہ کی ۲. کەرہسہیہک لہ چہن تیخہی کانزایی ناسک بہ ٹہستورایی جوراوجورہوہ بؤ میزان کردن و ریخخستنی سووپاپ و مہودای نیوان دوو سہری

برداشتند: لهو پړۍ وره سمه فیلمیان هه لگرت).

فیلم دادن: فیلم دان؛ فیلم پیشان دان «فیلم گاندی را می‌دهد، برویم ببینیم: فیلمی گاندی ده‌ا با پروین ببینیم».

فیلم کردن: /مجازی/ فریو دان؛ خه‌له تاندن؛ ده‌س به‌سەر کردن «حضرت آقا همه را فیلم کرده بود: ماموستا همه‌وی فریو دابوو».

فیلم گرفتن: فیلم‌گرتن؛ پیکه‌هینانی وینه له سەر فیلم «یک ربع ساعت فیلم گرفته‌ام: چاره‌که سه‌عاتیک فیلمم گرتوو».

فیلماهی / filmāhî، ها؛ ان: /معرّب/ فارسی] /سم، فیل‌ماسی؛ چه‌شنیک ماسی خاویار، وه‌کوو نقه که ده‌میان به لای سکدایه و له کرم و ورده‌ماسی و گژ و گیای ناوژی ده‌خون.

فیلمبرداری / filmbardār، ها؛ ان: /فرانسوی/ فارسی] /سم، فیلمگر؛ فیلم‌ه‌لگر؛ که‌سێ که کاری تۆمارکردنی وینه‌به له سەر فیلم، به کامیرای تابیهت بهو کاره.

فیلمبرداری / filmbardārî، ها: /فرانسوی/ فارسی] /سم، فیلم‌ه‌لگری: ۱. کار و په‌وتی تۆمارکردنی له‌شوین به‌کی وینه‌ی دیمه‌ن و رووداوان له سەر فیلم به‌خیرایه‌کی هیندیک سەرتر له وزه‌ی لیکدانه‌وه‌ی چاو (۲۴) وینه له چرکه‌یه‌کدا) ۲. کار و په‌وتی تۆمارکردنی دیمه‌ن و رووداوان له سەر شریته‌ی میگناتیسی (بۆ شاندانی ته‌له‌فیزیونی یان ویدیویی). هه‌روه‌ها: **فیلمبرداری کردن**

فیلمخانه / filmxāne، ها: /فرانسوی/ فارسی] /سم، فیلمخانه؛ شویتێ که کوپه‌ک له فیلمی سینه‌مایی تیدا هه‌لده‌گرن.

فیلمساز / filmsāz، ها؛ ان: /فرانسوی/ فارسی] /سم، فیلمساز؛ که‌سێ که فیلم دروست کردن کاریه‌تی. هه‌روه‌ها: **فیلم‌سازی**

فیلمنامه / filmnāme، ها: /فرانسوی/ فارسی] /سم، فیلمنامه؛ چیرۆک یان نووسراوه‌یێ که فیلمی

فیلم رنگی: فیلمی په‌نگی: ۱. فیلمی که له پیکه‌اته‌که‌یدا چینی په‌نگسازی ده‌کار کرابێ ۲. فیلمی که دیمه‌نه‌کان به په‌نگی ئاسایی خو‌یان ده‌نووتێ.

فیلم صامت: فیلمی کپ؛ فیلمی بی‌ده‌نگ؛ فیلمی که هیچ ده‌نگیکی له سەر تۆمار نه‌کرابێ. هه‌روه‌ها: **فیلم ناطق**

فیلم عروسی: فیلمی ته‌ته‌یی؛ فیلمی که قاره‌مانه‌کانی ته‌ته و وه‌یلنه و له‌وانه فیلم هه‌لگیراوه.

فیلم عشقی: فیلمی دل‌داری؛ فیلمی که داستانی به‌سه‌ره‌هاتیکی ئه‌ویندارانه‌یه. هه‌روه‌ها: **فیلم پلیسی؛ فیلم تاریخی؛ فیلم مذهبی**

فیلم عکاسی: فیلمی وینه‌گری؛ فیلمی که بۆ وینه‌ه‌لگرتن دروست کراوه.

فیلم کارتون: فیلمی کارتۆن؛ فیلمی که بابه‌ته‌کی به زنجیره دیمه‌نیکی کیشراو ده‌ره‌هاتبێ و له‌وه فیلم هه‌لگیرایی.

فیلم کمدی: فیلمی کو‌میدی؛ فیلمی که ناوه‌رۆکیکی پیکه‌نینی هه‌بێ. هه‌روه‌ها: **فیلم تراژدی**

فیلم مثبت ➤ **فیلم پوزیتوو**
فیلم مستند: فیلمی که له رووداو یان دیمه‌نیکی راسته‌قینه هه‌لگیرایی.

فیلم منفی ➤ **فیلم نگاتیو**
فیلم نگاتیو: فیلمی که وینه و په‌نگی به پینچه‌وانه‌ی بابه‌ته‌که‌یه‌تی: **فیلم منفی**

☐ **فیلم آمدن:** /گفتاری/ **فیلم کایه‌کردن؛** خو له شتیک دان؛ خو جو‌وریکی ناراسته‌کی پێ کردن، به مه‌به‌ستی گالته، شوین گوم کردن یان هه‌لخه‌تاندنی خه‌لک «تو که پول نداشتی، این فیلم آمدنت چه بود؟ ئه‌تۆ که پاره‌ت نه‌بوو، ئهم فیلم کایه‌کردنت چ بوو؟».

فیلم برداشتن: فیلم هه‌لگرتن «از آن مراسم فیلم

لی دروست ده کهن.

فیلمنامه نویسی / filmnāmenevis / ها؛ ان/:

[فرانسوی/ فارسی] اسم. فیلمنامه نووس؛ که سی که کاری نووسینی چیرۆک، گه لاله یان وتاریک بۆ بهرهمه پێنانی فیلمه. ههروهه: فیلمنامه نویسی
فیل و فنجان / fil-o-fencān / امعرب از هندی/
معرب از یونانی/ اسم. [کنایی] گۆزه له ی پای ژاله؛
گه ز و جاوگ؛ دوو شت که (زۆتر له باری
ئهندازهوه) پیکهوه ناگونجین و دژ به یه کن.

فیلولۆژی / filolōjī / [فرانسوی] اسم. زمانه وانی:

۱. بهراورد و لیکدانهوهی ویژ و زاراوهی
زمانیک به پیتی ئه و په خشان و شیعرانه که به و
زمانه نووسراون. ۲. زمان ناسی میژوویی و
بهراوردی * فقه اللغة

فیله / file / [فرانسوی] اسم. فیله: ۱. /ها/ ولمه؛
گۆشتی لوخم و بی ئیسقانی ئاژهل یان ماسی
۲. خۆراکی که له و گۆشته دروستی ئه کهن و
پتر به شیوهی که باب یان سووره وه کراوه.

فیلی ¹ / fili / امعرب/ اسم. بۆره شین؛ رهنگی
خۆله میشی تۆزیک شین کار.

فیلی ²: صفت. فیلی؛ فیلی؛ بهرهنگی فیل.
فی مابین / fimābeyn / [عربی] صفت. نیوان؛ له
نیوان «رابطه ی فی مابین تو و او: پێوهندی نیوان تو و
ئه و».

فین / fin / صوت. مف؛ فن؛ مش؛ فیشکه؛ لووش؛
شم؛ لم؛ قم؛ خم؛ هنگ؛ دهنگی لووت له کاتی
سپندا.

□ فین کردن: فم کردن؛ هنگ کردن؛ مش/ شم/
خم کردن؛ لووش کهردهی؛ فن کردن؛ لووت
سپرن؛ که بۆ پاک کردنه وه له چلم.

فینال ¹ / final / ها؛ [فرانسوی] اسم. فینال؛
دواهمه مین قۆناخی خولیکی کیهه رکێ یان
ئه زموون.

□ پای فینال رسیدن: گه یشتنه فینال؛ گه یشتن
به دواهمه مین قۆناخی کیهه رکێ.

فینال ²: صفت. فینال؛ کۆتایی؛ دواقوناغ.

فینالیست / finalist / ها؛ [فرانسوی] اسم.
فینالیست؛ ئه و که سه که گه یشتوته پای
دواهمه مین خولی کیهه رکێ.

فی نفسه / finafse / [عربی] قید. بۆ خۆ؛ بهش به
حالی خۆ؛ خۆ به خۆ «من فی نفسه به این کار
علاقه ی ندارم: من بۆخۆم خۆشم له کاره نایه ت».

فینگیلی / fingilī / صفت. [کودکانه] خنجیلانه؛
چکۆله؛ وردیله؛ گولانه؛ بیچکۆلانه؛ بیچکۆله؛
بیچکۆلی؛ گچکه «یک توپ فینگیلی برایت می خرم:
تۆپیکی خنجیلانه ت بو ده کرم».

فینواوگرایی / fino.'ogrāyī / فینواوگرایی

فینواوگرایی / fino.'oyqûrī / [عربی] اسم.
فینۆتۆیوگرایی: ۱. هه ر کام له هوزه کانی باکوور
و رۆژهه لاتنی ئوروپا و رۆژاوی باکووری سیبری
وه کوو وه لاتانی فه نلاند، مه جارستان، لاپلاند
۲. لقی که له زمانگه لی ئورالی که ئه م هۆزانه پیتی

ده وین * فینواوگرایی

فینه / fine / ها؛ / اسم. فینه؛ فیس؛ فیسه؛ فیست؛
فینۆ؛ جۆری کلای سووری که له له قه ندی
سه رقرتاو که تا ئه م دواپیانه له تورکیه و لوبنان
له سه ریان ده کرد.

فیورد / fiyord / ها؛ / [عربی] اسم. [زمین شناسی] له پاو؛
شیپا؛ چوونه پێشه وه ی باریکه ناوی ده ریاله به ژدا.

فیوز / fiyûz / ها؛ / [انگلیسی] اسم. فیووز: ۱. له ته
کانزایه کی که م بهرگه که له سه ره پتی هاتنی
کاره با بۆ ناو خولگه یه ک داده نری تا ئه گه ر له
را ده ی ری پیدراو تیپه ری، بقرتی و ره وتی
کاره با به ری ۲. کلیلی ته قینه وه ی نارنجه ک،
بۆمبا و...

□ فیوز پریدن: فیووز بهرین؛ برانی کاره با به
هۆی فیووز هوه.

فیوض / fuyûz, foyûz / [عربی] جمع فیض
فیوضات / fuyûzât, foyûzât / [عربی] جمع فیض

فیض

ق

ق / q: حرف. ق؛ نیشانه‌ی بیست و چواره‌مین پیتی ئه‌لف و بیټکه‌ی زمانی فارسی.
ق / qe: / اسم. قی؛ قاف؛ ناوی بیست و چواره‌مین پیتی ئه‌لف و بیټکه‌ی فارسی.
ق: صفت. [مخفف] م؛ مانگی؛ پیوه‌ندی‌دار به کۆچی-مانگیه‌وه «سال دهم هـ. ق.؛ سالی ده‌می ک.م.».

قائد / qā'ed: [عربی] قاید

قائل / qā'el: [عربی] قایل

قائم / qā'em: [عربی] قایم ۱-

قائم‌الزویه / qā'emozzāviye: [عربی]

قایم‌الزویه

قایم‌مقام / qā'em.maqām: [عربی] قایم‌مقام

قائمه / qā'eme: [عربی] قایمه

قاب / qāb, ها: / اسم. قاپ: ۱. [ترکی] ده‌وریه‌کی قوولی گه‌وره جیگه‌ی چیشْت، شیرینی یان میوه له سهر سفره یان میز ۲. [ترکی] ئه‌و شته‌ی له نیو ده‌فره که‌دایه «یک قاب برنج خوردا؛ قاپیک برینجی خوردا» ۳. [ترکی] جه‌عبه؛ چوارچیوه یان پیکهاته‌یه‌کی وا بو شت تیخستن «قاب عکس؛ قاب عینک؛ قاپی وینه؛ قاپی چاویلکه» ۴. [از عربی] [کالبدشناسی] جک؛ جگ؛ جگه؛ کاپ؛ کاب؛ قاب؛ قابک؛ قاچ؛ قاپووره؛ گوپزینگ؛ کابه؛ کابا؛ که‌وان؛ که‌وانه؛ فینک (ئی حه‌یوانه کیوی)؛

خهلؤل؛ خهلوول (ئی ره‌شه‌ولاخ)؛ چوو؛ میچ؛ جگ‌میچ؛ ماچ؛ دهق؛ ئیسکیکی چوارپالووی هیندیک دریزۆکه له مه‌چه‌کی پيدا له نیوان به‌له‌ک و پاژنده، خازما هنی په‌ز و بزنی که کایه‌ی قاپانی پی‌ده‌کری: قاب
▣ قاب عکس: قاپی وینه؛ چوارچیوه‌یه‌کی پتر شیشه‌دار که وینه‌ی تیده‌خه‌ن.

قاب عینک: قاپی چاویلکه: ۱. پیکهاته‌یه‌کی ته‌لی، پلاستیکی، یان تیکه‌لنیک له‌و دووه که شیشه‌ی چاویلکه‌ی تیده‌خه‌ن ۲. [قدیمی] جی چاویلکه؛ قاپ یان کیفی تابیه‌ت بو هه‌لگرتنی چاویلکه.

قاب قمارخانه: [مجازی] خوله قومار‌باز؛ به‌ناوبانگ له په‌رژانه کاری نار‌ه‌وا و ناله‌باردا.
قاب گوساله: خهلؤل: ۱. میچه‌گولک؛ جگه‌گولک ۲. [مجازی] زه‌به‌لاح؛ بریتی له زه‌لامی ناقولا.

▣ قاب کردن: له قاپ‌گرتن؛ قاپ‌گرتن؛ خسته‌ن قاپه‌وه.

قاب کسی را دزیدن: [کنایی] که‌سیک له خسته / خلیسکی بردن؛ هۆشی که‌سیک بردن؛ دل‌ی که‌سیک دزین / بردن؛ فر به که‌سیکه‌وه نه‌هیشتن؛ حه‌ز و سه‌رنجی که‌سیک بو خو راکیشان «آرام قاب دختر را

قابلید بود و می دانست با او کنار می آید: نارام
 کچه که ی له خسته بردبوو، دهیزانی له گه لیدا
 پتیکدی>.

قاب بازی / qāb.bāzî: از عربی/ فارسی/ اسم.
 جگین؛ جگانی؛ کابهی؛ کابانه؛ قاپین؛ قاپانی؛
 قاپان؛ کاپان؛ کاپین؛ کاپانی؛ کابانی؛ قاجانی؛
 ماچان؛ ماچانی؛ ماچین؛ میچین؛ شه کین؛
 شه گین؛ لاریه کاب؛ میرگزیرکی؛ یاریه کی کون
 که به هاویشتنی یه ک یان چهند قاپ به پړوه
 ده چی و بردنوه یان دۆران، به پیی چؤناوچؤن
 نیشتنی قاپه کانه: **قاپ بازی**

قاب بال / qāb.bāl: ترکی/ فارسی/ صفت.
 بال کالانی؛ تاییه تمه ندی چینیک میروو به زاری
 چمن تیکه ی به قهوه ت، بالی ئه ستور و چهرمی
 له پیش و بالی پهرده یی له پاش و سی جووت
 پا و شاخه کی دریزی یازده پاژیسه وه، وه ک
 قالونچه، مۆرانه و خالخالوکه

قاب دستمال / qābdas(t)māl: ها/ ترکی/
 فارسی/ اسم. دهسمالی که له چیشتخانه ی مالاندا
 بؤ سرین یان وشکه وه کردنی دهر و دۆله
 که لکی لی ده گرن

قاب سازی / qābsāzî: ترکی/ فارسی/ اسم.
 قاب سازی: ۱. پیشه یان هونه ری دروست کردنی
 قاپ (بؤ وینه، وینه کیشی، تابلو، کاتژمیر و...)
 ۲. ها/ کارگه ی دروست کردنی قاپ. ههروه ها:

قاب ساز

قابض / qābez: عربی/ صفت. ۱. تفت؛ گیر؛ به
 چیژهی نیوه تال و دهم نووسینه وه ۲. ها/
 گریدایی؛ پندر؛ پنر؛ وشک؛ ئاوکیش؛ ئاوچن؛
 ناوسک گرسین

قابل / qābel: عربی/ صفت. ۱. شیاو؛ شایسه؛
 هیژا؛ شایان ۲. له بار؛ له باو؛ دهرخۆر؛ گونجاو.

□ **قابل بودن**: ۱. هیژا بوون؛ شیاو بوون؛ له بار
 بوون «این پزشک بسیار قابل است: ئهم بژیشکه زۆر
 هیژایه» ۲. هورم بوون؛ به بایه خ بوون «پول که

قابل نیست، جان بخواید: پاره هورمی نیه، ئیوه
 گیانتان بوئ>. ههروه ها: **قابل دانستن**

قابل / qābele: عربی/ حرف. هیژای؛ شیایو؛
 دهر دخوار دوو؛ له بار بؤ؛ له باری؛ لیها تووی؛
 دهر خۆری؛ دهر خۆری؛ بؤ؛ په ی؛ دهر ده و هروو؛
 خاوه ن لیها تووی بؤ وه ئه ستوگر تنی کاریک.

□ **قابل اتساع**: کرانه وه یی؛ له بار بؤ کرانه وه.

قابل اجرا: به پړوه بردنی؛ له بار بؤ به پړوه بردن.

قابل احتراق: سووته نی؛ له بار بؤ سووتان.

قابل ارتجاع: کیشمانی؛ له بار بؤ کیش هاتن.

قابل استفاده: به که لک؛ به کارهاتوو

قابل اشتعال: گرگر؛ سووته نی؛ له بار بؤ
 سووتان.

قابل اعتماد: جی متمانه؛ جی پروا

قابل اغماض: لیبووردنی؛ له بار بؤ چاوپۆشی؛
 هیژای چاوپۆشی.

قابل انعطاف: نهرم: ۱. نهرم و نیان ۲. لخیز؛
 لخیز؛ باوخور؛ به تاییه تمه ندی چه مانه وه وه.

قابل پژوهش: جی لیکۆلینه وه جی منی؛ له بار
 بؤ کنه؛ جی ورد کردنوه

قابل ترحم: شیایو به زه یی؛ جی به زه.

قابل ترقی: جی هه لدان؛ جی هه لدانه وه

قابل تعمق: شیایو لی ورد بوونه وه/ بیر
 لی کردنوه/ تیفکیرین؛ شایه نی تیپامان.

قابل تغییر: شیایو گۆران؛ گوهرپار.

قابل خوردن: خوردنی؛ خواردمه نی؛ شیایو
 خواردن.

قابل دزدیدن: له بار بؤ دزین؛ شتی که بؤ
 دزین ده ست ده دا.

قابل دیدن: ۱. دیتنی؛ شیایو چاویلکردن
 ۲. دبار؛ له بهر چاو.

قابل فروش: فروشتنی؛ بؤ فروش؛ شیایو
 فروتن

قابل قبول: شیایو په سن.

قابل قسمت: له بار بؤ بهش بهش بوونه وه؛ له بار

بۆ دابه‌شین.

قابل لمس: ۱. له‌مس کردنی؛ به‌تایبه‌تمه‌ندی
هه‌ست پێ کران به‌ له‌مس ۲. هه‌ست کردنی؛
له‌بار بۆ هه‌ست پێکردن.

قابلدار / qābeldār: [عربی/فارسی] صفت.
[گفتاری] به‌که‌لک؛ قابلدار؛ شیاو؛ بایه‌خدار؛
به‌ده‌ردخۆر؛ ده‌ره‌وه‌ر.

قابلیگی / qābelegi: [عربی/فارسی/سم. مامانی؛
مامایی؛ لقیکی زانستی بژیشکی که‌ ده‌په‌رژێته
سه‌ر زاییین و ئه‌رک و کاری سه‌ر به‌ زاییین.
قابلمه / qāblame: [ها/ترکی/سم. چان‌چیلک؛
قابلمه‌مه؛ قاوله‌مه؛ قوشقانه؛ ده‌فریکی سه‌رداری
خه‌له‌له‌ بۆ چێشت لێنان.

قابله / qābele: [ها/عربی/سم. مامان؛ ماما؛
مامانو؛ تایه؛ تایه‌ن؛ یاریده‌ری ژن له‌ زاییندا.
قابلیت / qābeliyyat: [عربی/سم. هیگنی؛
۱. /ها/شیاووی؛ شایه‌ن؛ توانا؛ هیژایی
۲. له‌باری؛ ده‌رخۆری؛ هاوله‌یی؛ لیها‌توویی.

قابلیت اعطاف: [خیزی؛ نه‌رمی].
قابول / qābûl: [ترکی/سم. پلووسک؛ پلوور؛
پلووره؛ ئاپه‌ر؛ لووس؛ لووساو؛ لووساوک؛
پلوورک؛ سوول؛ سوولاوک؛ پلووسکی لاوه‌لای
لیواری بان که‌ باراناوی لێ کۆ ده‌بێته‌وه و لیوه
ده‌رژێته‌ خوار.

قاب / qāp: [از عربی] قاب - ۴

قاب زدن [قابیدن]

قاب‌بازی / qāpbāzi: [از عربی/فارسی]

قاب‌بازی

قابیدن / qāpīdan: [ترکی/فارسی] مصدر. متعدی.
[گفتاری] // قابیدی؛ رفاندن؛ می‌قابیی؛ ده‌رفیتی؛
بقاپ؛ پرفینه‌/رفاندن؛ فراندن؛ قاپاندن؛ قاپین؛
قاپان؛ قه‌پاندن؛ قه‌پانن؛ پراندن؛ فرپاندن؛
گلپاندن؛ قاچاندن؛ وارقۆنن؛ ئه‌رفای؛ پر پیتا
کردن «توپ را قابیدن: توپ رفاندن»؛ قاپ زدن.
هه‌روه‌ها: قابیدنی

■ صفت فاعلی: قاپنده (-) / صفت مفعولی: قاپیده
(رفیاق) / مصدر منفی: نقاپیدن (نه‌رفاندن)
قاتاق / qātoq: [ترکی/سم. گفتاری] پیخۆر؛
پیخۆه‌ر؛ ئه‌و شته‌ له‌گه‌ل نان ده‌یخۆن، به‌تایبه‌ت
ماست.

قاتل / qātel: [ها/ان؛ عین؛ قتله/عربی/سم.
قاتل؛ بکوژ؛ کوژه‌ر؛ کشتۆخ؛ خوینکه‌ر؛
خوینییه‌وار؛ می‌رکوژ؛ پیاو‌کوژ؛ خوونی؛ خووینی؛
ئهو‌هی که‌سیکی کوشتوو «قاتل زن جوان دستگیر
شد: قاتلی ژنه‌ جحینه‌که‌ گیرا».

قاتل: صفت. کوژه‌ر؛ بکوژ؛ کوشنده «سم قاتل؛
ژه‌ه‌ری کوژه‌ر».

قاتی / qāti: [ترکی] صفت. [گفتاری] تیکه‌ل؛
ئاوێته؛ نامێته؛ تیکه‌لاو؛ گیزه‌ل؛ به‌رنا‌فدایی؛
دیه‌ک: قاتی

قاتی شدن: تیکه‌ل بوون؛ تیکه‌لاو بوون؛
۱. ئاوێته‌ بوون «پولها قاتی شدند، جداشان کن؛
دراوه‌کان تیکه‌ل بوون، جیا‌یان که‌وه» ۲. [مجازی]
هامشۆ هه‌بوون؛ پیوه‌ندی و هات‌و‌چۆ هه‌بوون
«حسابی با همسایه‌ها قاتی شده بود: له‌گه‌ل
دراوسیکان ته‌واو تیکه‌ل ببوو».

قاتی کردن: ۱. تیکه‌ل کردن؛ تیکه‌لاو کردن؛
ئاوێته‌ کردن؛ به‌رنا‌ف دان «کمی هم شکر قاتی
کن، خوشمه‌تر می‌شود: توزیکیش شه‌کری تیکه‌ل
که، خوشتر ده‌بیت» ۲. [مجازی] تیکچوون؛
ئالۆز بوون «بابام امروز حسابی از دست همسایه‌ها
قاتی کرده بود: بابهم ئه‌مه‌رۆ له‌ ده‌ستی دراوسیکان
ته‌واو تیکچوو بوو» ۳. تیکه‌ل کردن؛
تیکه‌لاو کردن؛ کیشانه‌ ناو «او را هم قاتی این دعا
نکن! ئه‌ویش تیکه‌لی ئه‌م شه‌ره‌ مه‌که‌!».

قاتی پاتی / qātipāti: [ترکی/از ترکی] صفت.
[گفتاری] ئالۆز پلۆز؛ تیکه‌ل پیکه‌ل؛ شه‌قلی‌په‌قلی؛
ته‌فله‌ه‌ف.

قاج / qāç: [ها/ترکی/سم. گفتاری] قاش؛ قاز؛
قازه؛ خاش؛ کووز؛ کویز؛ کووزه؛ کوویز؛ تیلیم؛

فارسی/اسم. قاجاخ فروش؛ قاجاخ ورهش؛ فروشیاری شتومه کی قاجاخ. ههروهها:

قاجاق فروشی

قاجاقی / qāčāqî / [ترکی] قید. قاجاخی؛ به نهینی و شیوهی دزه کی.

قادر / qāder / [عربی] صفت. [دبی] لیهاتوو؛ لیهاگ؛ توانا؛ بههیز؛ به وزه؛ به برشت؛ زوخ؛ زووخ.

☐ **قادر بودن**: توانین؛ لیهاگ؛ تاوهی؛ کارین؛ قارین؛ به توانا بوون «انسان قادر است کوههارا جابجا کند: مرؤ ده توانی کیو له بن بیئی».

قاذورات / qāzûrât / [عربی/اسم. [دبی] فزوو؛ گهماری؛ قلیری؛ پیسی؛ پیسای؛ چه په لی.

قاراشمیش / qārāšmîš / [ترکی] صفت. [گفتاری] شیواو؛ شیرز؛ ئالوز؛ تیکهل و بی سهره و بهره «از وقتی آزاد رفته وضع کارخانه قاراشمیش شده: لهو کانهوه ئازاد رۆیشتووه بار و دۆخی کارخانه که تهواو شیواوه».

قارت و قورت / qārt-o-qûrt / [ترکی] ☞

هارت و بورت

قارچ / qārč / [اسم. ۱. /ها/ کارگ؛ کوارگ؛ کدارک؛ کارک؛ کافلیک؛ کافیرک؛ کاروک؛ کفارگ؛ که فارک؛ که یارک؛ کوارگر؛ خارچک؛ خاچک؛ قارچک؛ قاچ؛ قارچ؛ قاچک؛ قارچک؛ هه لچی؛ کولافک؛ فترک؛ کومبه لوک؛ که مبه لوک؛ کاکفلک؛ کاری؛ کفکار؛ قیفار؛ قیفار؛ کومکهاچی؛ باجی کؤکا؛ دۆمه لان؛ کولافئ؛ حاجی رهشکی؛ رهه کی بی رهگ و قهه و گه لا و بی ماکی کلورؤفیل که ناتوانی بو خوی خوارده مهنی دابین بکا، له سهر لهشی زیندهوهر یان پاشماوهی مردوو، به یارمه تی تیشکی خور،

وه کوو باکتری و کهروو ده زی ۲. ☞ **قاج - ۲**
☐ **قارچ چمنی**: کارگه به رسوولکه؛ کارگه میترگه؛ جوړی کارگی خوراک کی که له شوینی تاریک و شۆداردا دهروئ، به چه تری گوشتی

تیلمه؛ برشت؛ دیلم؛ چینه؛ ریف؛ فترک؛ خارچک؛ تۆفل؛ تیفل؛ لاهۆره؛ کیز؛ قراش؛ کووزیه: ۱. هه لدرای یان قه لشی قوول له شتیکیدا که ناوه که ی لیوه دیار بی ۲. له ته برای شتی که شوینه که ی وهک قه لشتی لی ها تبی «قاج هندوانه: قاشی شووتی»: **قاش؛ قارچ؛ گفتاری**
☐ **قاج زین**: که لوه؛ قه لپووز؛ سهر قاچ؛ پیشکؤ؛ به رکؤ؛ که لمووز؛ قه ریؤس؛ قاریؤس؛ قه ریووس؛ به رزی به رهوه ی زینی ئه سپ.

☐ **قاج خوردن**: قه لشان؛ قلیشان؛ قاژ بردن؛ قه لشین؛ تلیشان.

قاج دادن: قلیشاندن؛ قه لشاندن؛ تلیشاندن؛ دراندن؛ تره کنه ی؛ تره کنایوه؛ تلیشانی؛ درز پیدان؛ لیک کردنه وه «سرما و باد پوستش را قاج داده بود: سهرما و با پیستی قلیشاندهو».

قاج کردن: قاش کردن؛ قاژ کردن؛ کووز کردن؛ کووز کرده ی «هندوانه را قاج کرد و آورد جلو مهمانها: شووتیه که ی قاش کرد و هینایه پیش میوانه کانهوه».

قاجاق / qāčāq / [ترکی] صفت. ۱. قاجاخ؛ قه قاچ؛ دژ به قانون ۲. هه لوه دا؛ ده رکه فته؛ وایهن؛ هه لاتوو.

☐ **قاجاق بودن**: قاجاخ بوون: ۱. قه دهغه بوونی راگرتن، کرین و فروش یان به رهه م هینانی شتومه کییک ۲. [گفتاری] هه لوه دا بوون؛ وایه نی بوون.

قاجاق شدن: قاجاخ بوون؛ قاجاخ کران؛ دژ به قانون هینان یان ناردن (زۆرتەر بۆ کالا).

قاجاق کردن: قاجاخ کردن: ۱. رفاندن؛ دزین؛ به نهیم بردن ۲. دژ به قانون هینان یان بردن.

قاجاقچی / qāčāqçî / ها؛ لان؛ [ترکی/اسم. قاجاخی؛ قه قاخچی؛ سه وداگه ری مالی قاجاخ.

قاجاق فروش / qāčāqfurûş / ها؛ لان؛ [ترکی/

لووسه‌وه که پاشان ده‌قه‌لشی و پووله‌که—
پووله‌که ده‌بیته‌وه.

قارچ دشتی: کوارک؛ کوفکارک؛ کارگی
دهشتی؛ کارگه‌ی دهستان.

قارچ سَمی: گولانه؛ کارگه گولانه؛ کارگه گوله؛
قارچکه گولانه؛ قارچکه مارانه؛ قارچکئی که
ماکی ژه‌هراوی تیدایه.

قارچ صحرای: کارگی که‌ما و لؤ؛ کارگی
هه‌لز؛ جورئ کارگی خوراکي به‌چه‌تری
گۆشتی سپیه‌وه که گۆشته‌که‌ی سفته و
بۆنیکي خوشی هه‌یه.

قارچ کوهی: کارگه کوپستانی؛ کارگه که‌ما؛
جورئ قارچکی خواردمه‌نی که چه‌تریکی به
شیوه‌ی ره‌ه‌تی هه‌یه.

فارچ‌شناسی / qārčšenāsī: /سم. کارگناسی:
۱. [گیاه‌شناسی] به‌شیک له‌ زانستی گیاناسی که
به‌ ناسین و بۆلین کردنی قارچه‌کانه‌وه ده‌پهرژئ
۲. [پیرایزشکی] به‌شی له‌ زانستی ئەنگه‌لناسی
پتوه‌ندی‌دار به‌ ناسین و به‌رخه‌دان له‌ هه‌مبه‌ر
نه‌خۆشیگه‌لی قارچه‌وه.

قارچی / qārčī: /صفت. کارگی؛ قارچی؛
قارچکی: ۱. سهر به‌ کارگ (بیماری قارچی؛
نه‌خوشی کارگی) ۲. به‌ بیجم یان تایبه‌تمه‌ندی
کارگه‌وه (گیاهان قارچی؛ روه‌کی کارگی).

قار-قار / qār qār: /صوت. قار-ه‌قار؛ قار-قار؛ قره‌قار؛
قغ-قغ؛ قغه‌قغ؛ دهنگی قه‌له‌ره‌شه: غار-غار
قار-قار کردن: قرائدن؛ قرائن؛ قیرنه‌ی؛
قیرنای؛ قار-ه‌قار کردن؛ قیرن.

قار قارک / qār qārak: /ها. /سم. تر-تره؛ هار-ه؛
هار-ی: ۱. [قدیمی] ئامراز ی کایه‌ی مندالان که
ده‌نگیکی وه‌ک قار قاری لئ ده‌هات ۲. [مجازی]
ئامراز ی کۆن و نیوه‌کاره که دهنگی ناخۆشی
کره‌کپ یان هار-ه‌هار ی لئ دئ (وه‌ک رادیو،
ته‌له‌فون، ماشین و...) .

قاروقور / qār-o-qûr: /صوت. قۆره؛ قیره؛ قیره؛

قووره؛ قۆره‌قۆر؛ قووره‌قوور؛ غور-غور؛ غور-غور؛
ده‌نگیک که جار-جار له‌ کاتی برسیه‌تیدا له
سکه‌وه ده‌ردئ: غار و غور

قار و قور کردن: قۆرائدن؛ قۆرائن؛ قۆره‌قۆر
کردنی زگ: غار و غور کردن

قارده / qārre: /ها. /عربی/سم. قورنه؛ به‌ژایی؛
ههر کام له‌ هه‌وت پاژی گه‌وره‌ی وشکی له
گۆی زه‌ویدا که ئوقیانووس ده‌وری گرتوون.

قاری / qārī: /ها. /ان. /قراء. /عربی/سم. قاری؛
مرؤفئ که ده‌قیک ده‌خوینیته‌وه، به‌تایبه‌ت
ئه‌وه‌ی قورئان خوین.

قازیاغی / qāzyaqī: /ترکی/سم. قازیاخه؛
قازیانه؛ لیشرئ؛ مه‌وه‌نوس؛ گیابه‌له‌کی؛
گیا‌دۆکولیو؛ روه‌کیکی به‌هاری به‌گه‌لای پان و
گولی سپی و به‌ری ورد و ره‌شه‌وه، بۆنخۆشه و
به‌کولای ده‌خورئ و بۆ ده‌رمانی نه‌خۆشی

پییستیش به‌ کار ده‌جئ: قازیای

قازیای / qāzyaqī: /ترکی] قازیای

قاسناق / qāsnāq: /[۹] کُم

قاش / qāš: /ترکی] قاج - ۲

قاشق / qāsoq: /ها. /ترکی/سم. که‌وچک؛
که‌چک؛ که‌فچک؛ که‌فچک؛ که‌فچی؛ که‌فچی؛
که‌وچه؛ که‌مچک؛ که‌مچه؛ که‌چی؛ کۆچکه؛
کاج؛ کاجک؛ چه‌مچک؛ چووچک؛ چه‌وچ؛
چه‌مچ؛ چه‌مچه؛ چمچه؛ چه‌فچه؛ ملاک؛
میلاک؛ مه‌لاک؛ قاشوق: ۱. ئامرازیک پتر به
شیوه‌ی روه‌به‌ریکی گردی ناوچال و ده‌سکدار،
بۆ هه‌لگرتن یان تیکه‌ل کردن یان خواردنی
چیش ۲. ئەو شته‌ی له‌ نیویدا به‌ (روزی ۳ قاشق
میل شود: روژئ ۳ که‌وچکی لئ به‌خوئ).

قاشق چایخوری: که‌وچکه‌ چای؛ که‌وچک
چای؛ چه‌مچه‌و چای؛ چه‌ی؛ که‌وچکیکی
چکۆله بۆ شیواندنی شتی نیو ئیسکان و پیاله
(وه‌ک شه‌کر، قاوه، شیر و...).

قاشق غذاخوری: که‌وچکی چیش؛ که‌وچکی

است: زمانم له دهر پړینی کورته. هه روه ها: قاصر
بودن
قاضی / qāzī، ها: ان؛ قضا: / [عربی] اسم. دادوهر؛
قازی: ۱. دادپرس؛ کهسئ که به شکانی خه لک
را ده گا ۲. داوهر.

□ قاضی تحقیق: دادوهری لیکۆلینه وه.

قاضی شرع: حاکمی شهر؛ کهسئ که
سه باره ت به کیشهی شرعی دادگه ری ده کا.
قاضی عسکر: قازی عهسکهر؛ کهسئ که
به پررسی نهجامدانی پړی و په سمی ئایینی
نهر ته شه.

□ تنها به قاضی رفتن: تنها

کلاه خود را قاضی کردن: کلاه

قاطبه / qātebe: [عربی] ضمیر. هه موو؛ هه می؛
گشت؛ گرد؛ کول؛ تهف.

□ قاطبهی اهالی: گلابی؛ گشت/ هه موو خه لک؛
هه موان؛ هه موو خه لکان؛ گردو مهر دمی.

قاطر / qāter، ها: ان؛ / از سفدی/ اسم. قاتر؛
قانتار؛ نهستر؛ هه ستر؛ هه سه ره؛ ئیستر؛ هیسر؛
هیستر؛ بزی؛ توپ؛ چاقری؛ چاروایه کی
دوو په گهی له نیره کهر و مایینه که نه زۆک و
به هیژه و بۆ بار بردن ده بی.

قاطع ۱ / 'qāte: [عربی] اسم. [هندسه] هیلئ که
که وانه یان په ره یه که تییه ده کا.

قاطع ۲: صفت. / ادبی/ به برشت؛ برشتدار؛ نه گۆر؛
برمین؛ بره دار؛ براوه؛ به بر؛ به زیپک؛ به زهر و
زهنگ / آدم قاطع؛ تصمیم قاطع؛ مروی به برشت؛
پریاری نه گۆر.

قاطعیات / qāte'iy(y)at: [عربی] اسم. زهر و
زهنگی؛ پرشتی؛ زیپک؛ زا کوون؛ هوود.

قاطی / qāti: [ترکی] قاتی

قاعدتاً / qā'edatan: [عربی] قید. وه ک ده بی؛
وه ک چاوه پروان ده کړئ؛ به پیی ده ستور/ داب/
پړی وشوین/ پړی و په وش «قاعدتاً مشکلی ندارد»
وه ک ده بی گرفتگی نیه.

چیشخت خۆری؛ چه مچه و چاشت وارده ی؛
کهوچکی هیندیک گه وره بۆ چیشخت خواردن.
قاشق مرباخوری؛ کهوچکه مهربا؛ کهوچکی
مرباخۆری؛ کهوچکیک نهختی گه وره تر له
کهوچکه چای.

قاشق زنی / qāšoqzanî: [ترکی/ فارسی] اسم.
حەلاوهمەلاوہ؛ هه لاوهمه لاوه؛ حه ته له مه ته له؛
پړی و په سمیکی کۆنی شه وی چوار شه ممه سووری
له ئیراندا که مندالان و تازه لان سهر و چاویان
داده پۆشن و به کاسه و کهوچکیکه وه ده چنه بهر
دهر کی جیرانان و به تهقه تهق کردن، داوای
دیاری و خوارده مهنی ده کهن.

قاشقک / qāšoqak، ها: / [ترکی/ فارسی] اسم.
[موسیقی] سازیکه به شیوهی دوو ژیر پیاله ئاسای
چتوی که به قه بتانیک پیکه وه به سراون و به
لیکندانان دهنگیکی وشک و نرم دهر دی.

قاصد / qāsed، ها: ان؛ / [عربی] اسم. هه والبه ر؛
شان دیار؛ شان دیک؛ شان دۆخ؛ قاسوو؛ په یک؛
پاسپارده.

قاصدک / qāsedak، ها: / [عربی/ فارسی] اسم.
بابلکه؛ باویلکه؛ باویلی؛ باوه لی؛ بابرده له؛ په پوو؛
په پووله پایزه؛ په پوه پاییزان؛ پشیل په پایزه؛
پشی پایزه؛ پشیلۆک؛ شه له مین خوشکهره؛
شه له مین کهره؛ کهوکه فۆک: ۱. گیایه کی ئالفی،
که لا بلاوی نووک تیژ و ددانه داره به گولی
زهر دی پۆشن له سهر لاسکی بهر زه وه
۲. کاسه گولی خری چه تر ئاسای میوه ی نه و
گیایه که زۆر سووکه و به سانایی با
هه لیده فریتی: گل قاصد

□ قاصدک بهاری: به لازیز؛ بلازیز؛ گوله گه زیزه؛
گولیکی کورته بالای خپ-خپری شین و سپیه
که له سهره تایی نه ورۆزدا سهر هه لده دا و زۆر
تمهن کورته.

قاصر / qāser: [عربی] صفت. / ادبی/ کورت؛ کول؛
کوئا؛ کول؛ بی ده سه لات «زبان من از بیان آن قاصر

قاعديگى / qā'edegī: [عربى / فارسى] / اسم. پۇن؛
بىن نوپۇزى؛ بىن نقيژاھى؛ مەھىك؛ مەھك؛ مەھكى؛
وھەك؛ كىنج؛ مانگانە؛ ھەيز؛ جنك شووردن؛
خولى ھەلپۇزنى خوین و ئاوى منالدىن لە ژن و
برې ئاژەللى مېوينەدا، كە لە كاتى ئاوس نەبوون
(لە مرۇدا) ھەر چوار ھەوتوو جارى پروو دەدا.

قاعده ۱ / qā'ede: [عربى] / اسم. ۱. داب؛
نەرىت؛ دەستور؛ رېۋوشوین؛ رېست؛ رېسا؛
دەستورى پەسن كراو بۇ كار يان كىردەوھەك
«قاعدهى بازى: دابى يارى» ۲. ھۆرتە و بەرە؛
ئاكارى باوى پەسن كراو سەبارەت بە دياردە،
كەس يان كۆمەلىك. بەرانبەر؛ استئنا
۳. / ھندسە / بنواشە؛ بنك؛ بنەوان؛ تەختى
بىچمىكى ھەندىسى.

قاعده ۲: صفت. بىن نوپۇز؛ پۇنى؛ لە پۇندا بوو.

قاعده شىن: پۇنى / بىن نوپۇز / مەھىكى بوون؛
تووشى بىن نوپۇزى بوون.

قاف / qāf: [عربى] / اسم. قاف: ۱. [عربى] نىوى عەرەبى
بىست و چوار ھەمىن پىتى ئەلفوبىتتەكى زمانى
فارسى ۲. / اسطير / كىۋىكى خەيالى لە شوپىنىكى
دوورە دەسدە، لەو پەرى گۆى زەوينەوھ: كۈھ قاف
قافلە / qāfele، ھا: قوافل: [عربى] / اسم. كاروان؛
كەروان؛ قافلە؛ شەقار؛ دەستەيەك مرؤ و بارەبەر
كە رېمبارى رېگايەكن «قافلەى حجاج: كاروانى
حاجيان».

قافلە عقب ماندىن: [كنايى] لە كاروان
جىمان؛ لە گەل / كاروان بران؛ لە ياران /
ھاورپيان بەجىمان «دىگران ماشين و خانە داشتند
او ھم نەمى خواست از قافله عقب بماند: باقى ماشين و
ماليان بوو، ئەوئىش نەيدەويست لە كاروان جى
بمىنى».

قافلە سالار / qāfelesālār، ھا: لان: [عربى /
فارسى] / اسم. ۱. [قدىمى] پېشەنگ؛ سەر جەلە؛
سەر قافلە؛ سەر كاروان؛ سەر قەتار ۲. [كنايى]
پېشەوا؛ سەرۆك * كاروانسالار

قافىھ / qāfiye، ھا: قوافى: [عربى] / اسم. [دبى]
بەشاوھەند؛ بەشاقەند؛ پاشبەند؛ سەروا؛ پاشوول؛
پاشل؛ قافىھ؛ وشە گەلئ بە بر گە يان
بر گە گەلئىكى ھاوبەشەوھ كە لە كۆتايى ھەر دوو
بالى يەك بەھىت يان كۆتايى بەھىتەكانى
ھەلبەستىكدە دىن، بە مەر جى كە مانايەكى
سەر بەخۇ نە گرنە خۇ (وھك «ئىوان» لە بەھىتى «لە
دوگمەى سوخمە دوئى نوپۇزى شىوان / بە يانى دا
سپىدەى باغى شىوان» كە بر گە گەلى «ئىوان» لە
ھەردووك بالدا ھاوبەشەن).

قافىھ بر كسى تنگ شىن: [مجازى] / دەرەتان لە
كەسىك بران؛ زىپ بۇ كەسى ھاتن؛ دنيا لە
كەسىك بوونە كۈنەمشك؛ كەوتنە نېو
زەحمەت و دەردىسەر ھوھ «وقتى قافىھ بر او تنگ
شد بە خواھش و التماس افتاد: كاتى دەرەتانی لى برا
كەوتە تكا و لالە».

قافىھ را باختن: [مجازى] / ھەل / دەرفەت لە
كىس چوون / دان؛ بە قىنگا كەوتن؛ دۆراندن
«دېر بىجىنى قافىھ را باخته‌ای: دەستى خۇت
نەوھشىنى ھەلت لە كىس داوھ».

قاق / qāq: [اتركى] / اسم. ۱. بازار؛ لەتكە؛ لەتە؛
قاقالە؛ مېوھى وشكەوھ كراو ھەك قەيسى،
ھەلووژە و ھەشتالوو ۲. قەر؛ لە كاپەگەلى
نۆرەيىدا (وھك قاپېن و گويزان) ئەو كەسەى كە
دوا نۆرەى پى براوھ ۳. واک؛ واقواق؛ ماسى گرە؛
ماسى گرەك؛ ماسى گىر؛ ماساوگر؛ قەلمراو؛
ماسى خۆرە؛ بالداریكى سپىھ پراوھ ماسى دەكا
۴. [قدىمى] قاورمە؛ قاق؛ گۆشتى برزراوى
وشكەوھ كراو.

قاقا / qāqā: [كودكانە] / نۆ. نۆ؛ ننوو؛ قەقە؛
قەقە؛ قاقە؛ خۇراكى خۇش لە زمانى مندا لاندە،
نەخوازە شىرىنى: غا-غا

قاقالە / qāqāle، قاق ۱

قائليا / qāqāliya: [عربى] / اسم. پى-قەلە؛ كېشە؛
رەكېشە؛ گىياھەكى دەشتەكى بە گەلای پانى

قەپ و قالى شتى نەھىشتن و بەر بە
ئازاۋەيەك گرتن «با كك همسايلگان قال را
خواباندند: به يارمەتى دراوسىكان سەريان نايەۋە».

ھەرۋەھا: قال خوابيدن

قال گذاشتن: [مجازى] ۱. دەس لە خەنە نان؛
لە سەر دار دانان؛ بە ھۆى ئامادە نەبوون لە
سەر بېرار، كەس يان كەسانىك مائىل كىردن
<دىروز نيامدى و چەار سەعت ما را قال گذاشتى:
دوينى نەھاتى و چوار سەعات دەسمانت لە خەنە
نا> ۲. لە ژوانى ژوۋژكان دانان؛ بىردن بۆ
ژوۋژوۋەراۋ؛ بە جى ھىشتن؛ كەسىك لە
شۈپنىك دانان و بە نەينى بۆى دەرچوون <
دختر بېچارە را قال گذاشت و بعد از چەار ماہ سەر از
آلمان درآورد: كچەى بەستەزمانى لە ژوانى
ژوۋژكان دانا و دواى چوار مانگ سەرى لە
ئالمانەۋە ھەلئينا>.

قالب / qāleb ، ھا: [مەرب از يونانى] /سم. قالب؛
قالب؛ قالک: ۱. قاپلۇخ؛ قلاپىك؛ رېتە؛ ئامرازىك
بۆ شىكل پېندانى ماك و بەرھەمەكانى «قالب
كفش: قالبى پىلاۋ» ۲. ئەو بەرھەمانە لە
قالبىكەۋە دەردىن، بەتايىبەت ئەوانەى چوار
پالوون «ىك قالب صابون: قالپىك سابوون»
۳. [مجازى] چوارچىۋ؛ چوارچۇقە؛ قاپۇرە؛ قاپلۇخ؛
قاپلۇغ ۴. [مجازى] رېت؛ وئىنە؛ شىۋە؛ بېچم؛
تەرح ۵. /قوالب/ تەن؛ پەيكەر؛ كەلەخ؛ كەلەستە.
□ قالب ريخته گرى: بېرېژ؛ دارپېژگە؛ لاک؛ رېنجە؛
دەريچە؛ قال؛ رېختمان؛ رېژە؛ رېژەك؛ قالبى
دارشتن.

□ قالب بودن: فیت بوون؛ رېتك خۇى بوون؛
فیت خوەى بوون؛ ۋەك/ جفت خۇى بوون؛
قالب بیهى «لباسها كاملاً قالب تنش بود: جلەكان
فیتی بەرى بوو». ھەرۋەھا: قالب شدن
قالب تھى كردن: [مجازى] بنەتۇقە گەيشتن؛
فجوووق/ فنجوق/ فچىق كردن؛ زىك كردن؛ زالە
تۇقىن/ ترەكىن؛ لەترسان مردن «از ترس داشت

رەگاۋى و گولى سىپى و تۆۋى كولكن و لە
بېرىكىدا گولى بۇنخۇشەۋە، كە زياتر بە كارى
برين گەباندىن دى: قافل

قافل / qāqol / قافلا

قافا - لى لى / qāqālīlī ، ھا: /سم. قافە؛ قەقا؛
قەقە؛ ققە؛ كەكا؛ شىرىنى و خۇراكى بابى دلى
مندالان.

قاقم / qāqom : [عربى] /سم. خەز؛ قاقم؛ قاقوم؛
ئاس: ۱. /ھا/ دەلەكى سىپى؛ جۇرئ گياندارى
خەزدارە لە دەلەك دەچى و لە ناۋچە
شاخاۋىە كاندا دەژى. ھاۋىنان بەشى ژوۋرىنى
پېستى خورمايى و بەشى خوارىنى سىپە بەلام
لە زستاندا جگە لە ئاخىرى كلكى كە رەشە، باقى
جەستەى سىپى دەبېتەۋە ۲. پېستى ئەو
گياندارە كە زۆر نەرمە و جلۋەبەرگى لى دروست
دەكەن.

قال / qāl ، ھا: /سم. ۱. [عربى] /گفتارى/ قال؛
قرومقال؛ گرموقال؛ قالەقال؛ ھەرا؛ زەنا؛ چەقە و
گورە؛ قاو و قسو؛ قاۋەقاۋ؛ قايش ۲. از عربى
گاھ؛ گەھ؛ بۇتە؛ درېچە؛ بووتە؛ جۇرېك
كاسەى گلىنى ۋەكوو كورەى چكۇلە بۇشت
تىدا تاۋاندىنەۋە * غال

□ قال چاق كردن: ھەرا چاخ كردن؛ قىر و وار
كردن/ دانان؛ ھەرا و ھورىا كردن؛ ھەرا و
ھورىا نانەۋە؛ ھاۋھورا دروست كردن؛ قا و قىر
كردن؛ قىرە و ھەرا كردن؛ ھەرا و
مەزات كردن؛ ھەرە و مەزات رېتك وسەى
«دوست ندارم باز بروى و قال چاق كنى: پېم خۇش
نیه ديسانەۋە برۆى و ھەرا چاخ بكەى».

قال چىزى را كندن: [مجازى] شەرى شتىك
بېرنەۋە؛ شتىك لە كۆل كىردنەۋە؛ شتىك لە
بنەھىنان؛ بېرنەۋە/ تەۋاۋ كىردنى كار يان باسى
شتىك «اين دو قاشق را بخور و قالش را بكن: ئەم
دوو كەۋچەكش بخۆ و شەرى بېرەۋە».
قال چىزى را خواباندن: سەرى شتىك نانەۋە؛

قالب تهی می کرد: له ترسان بنه توقه‌ی گه‌بشتیوو.

قالب زدن: ۱. قالب لیدان؛ ده‌قالب‌کردن
۲. هه‌لبه‌ستن؛ شتیک به درو نیشاندان.

قالب کردن: /مجازی/ قه‌ولاندن؛ به فیل و ته‌له‌که به که‌سی فروشتن (جنس را به نام خارجی قالب مردم می‌کرد: شت‌ومه‌کی به ناوی خارجی ته‌قه‌ولانده خه‌لک).

قالب ریزی / qālebrīzi / ها: /معرّب/ فارسی / اسم. کار یان په‌وتی داپشتن؛ داپژاندن؛ داپژتن؛ داپستین؛ شتیک ده‌نیو قالب‌کردن بو ته‌وه‌ی ریتی ته‌و قالبه‌ بگری.

قالب سازی / qālebsāzi / : /معرّب/ فارسی / اسم. قالب‌سازی: ۱. کار و لیزانی دروست‌کردنی قالب ۲. /ها/ کارگه‌یه‌ک که تیتیدا قالب دروست ده‌کن. هه‌روه‌ها: قالب‌ساز

قالبگیری / qālebgîrî / ها: /معرّب/ فارسی / اسم. قالبگیری؛ کار و په‌وتی گوزانه‌وه‌ی ریتی شتی بو سهر ماکیکی هه‌ویری به مه‌به‌ستی دروست‌کردنی قالبه‌که‌ی.

قالی / qālebî / : /معرّب/ صفت. قالبی: ۱. له نیو قالب دروست‌کراوی وه‌ک قالب ده‌ره‌اتوو «یخ قالبی: سه‌هولی قالبی» ۲. /مجازی/ هه‌لبه‌ستراو «این حرفه‌ای قالبی را تحویل مردم نده: ته‌م قسه هه‌لبه‌ستراوانه مه‌که به قوروی خه‌لکدا».

قالپاق / qālpāq / ها: /ترکی/ اسم. قالپاخ؛ قالپاق؛ کاسه‌یه‌کی کانزایی که به ناوه‌پاستی ته‌گه‌ره‌ی ماشینه‌وه ده‌به‌سری و سهر جر و موره‌کان داده‌پوشی.

قالناق / qāltāq / ها: /ترکی/ صفت. /گفتاری/ رپیو؛ نادروس و فیل‌باز؛ ته‌له‌که‌بازی دروژن و چه‌ورزمان.

قال‌مقال / qālmaqāl / ها: /عربی/ اسم. /گفتاری/ قووله؛ هه‌را و هوریا؛ قیر و قال؛ قیره و هه‌را؛ هه‌را-هه‌را؛ هه‌را و مه‌زات؛ هه‌ره و مه‌زات؛ چه‌قه

و گوره؛ زه‌نا-زه‌نا؛ چه‌قه و زه‌نا؛ قایش؛ غه‌لبه؛ ده‌نگه‌ده‌نگ؛ غه‌لبه‌غه‌لب؛ دهنک و هه‌رای هاورپ له‌گه‌ل شهر و چه‌قه‌دا.

قال‌مقال کردن: هه‌را و هوریا کردن؛ هه‌ره و مه‌زات‌که‌رده‌ی؛ زویله‌زویل کردن؛ قیر و وال کردن؛ قیره و هه‌را کردن «چرا برای هیچ و پوچ قال‌مقال می‌کنی؟؛ بؤچی له سهر هیچ و پوچ هه‌را و هوریا ده‌که‌ی؟». هه‌روه‌ها: قال‌مقال راه انداختن

قالی / qālî / ها: /اسم. قالی؛ قالی؛ قالیه؛ خالی؛ مه‌هفوور؛ مافوور؛ مافهوور؛ مافووره؛ مافوویر؛ مافیر؛ مه‌حفیر؛ مه‌حفوویر؛ مه‌حفویر؛ مه‌هووز؛ به‌ستیر؛ گه‌وه؛ بکو؛ بسکو؛ تیژک؛ رایه‌خی به ته‌وه‌ن تهنراوی پرزه‌دار بو پویشانی ناومال.

قالی‌کناره: لاکیش؛ که‌ناره؛ کناره؛ قالی‌دریژوکه.

قالی‌ماشینی: قالی‌ماشینی؛ قالی به ماشین تهنراو.

قالی‌کرمان: /مجازی/ کای بی دان؛ که‌سی یان شتیک که به تیپه‌ر بوونی کات هه‌ر دیت و جوانتر ده‌ی و زیاتر هه‌لده‌دا «سارا انگار قالی کرمان است، هر چه سنش بالاتر می‌رود، خوشگلتر می‌شود: سارا ده‌لیی کای بی دانه، هه‌ر چی ته‌مه‌نی زورتر ده‌ی، زیاتر به‌خودا دی».

قالیباف / qālībāf / ها: /ان- / اسم. ته‌ونکه‌ر؛ ته‌ونکه‌ر؛ ته‌ونه‌گر؛ ته‌فنگه‌ر؛ ته‌ونه‌وان؛ جوومه‌کار؛ جوومه‌کفان؛ قالیچن؛ فره‌شکه‌ر؛ گه‌وه‌باف؛ که‌سی که قالی دروست ده‌کا: فرش‌باف

قالیبافی / qālībāfi / : /اسم. ته‌ونه‌وانی؛ ته‌ونکه‌ری؛ ته‌ونکه‌ری؛ قالیچنی؛ گه‌وه‌بافی: ۱. کاری دروست‌کردنی قالی ۲. /ها/ کارگای ته‌ون کردن * فرش‌بافی

قالیچه / qālîçe / ها: /اسم. قالیچه؛ قالیچه؛ مه‌حفویرک؛ مه‌حفیرک؛ قالی له ته‌ندازه‌ی

بچوو کتر له دوو له سې (مېتر).

قاليشویی /qālīšūyī/ اسم، قاليشویی: ۱. کاری
قالي شتن ۲. /ها/ کارگهی قالي شوردن.

قالي فروشی /qālīfurūšī/ اسم، قالي فروشی؛
قالي ورهشی: ۱. کاری فروشتنی قالي ۲. /ها/
فروشگای قالي * فرش فروشی

قامت /qāmat/ ها، /سم، ۱. [عربي] بهژن؛ بالا؛
قه؛ تمتیل؛ بهرزی؛ له تهپلی سهرموه تا ژیر پی
«آن دختر قامت بلندی داشت؛ نهو کچه بهژنیکي
بهرزی ههبوو» ۲. از عربي] قامت؛ فهرماني
دهسپیکردنی نویت به جهامعت.

قامت بستن: [مجازی] قامت بهستن؛ نویت
دابهستن؛ بۆ نویت وهستان.

قاموس /qāmūs/ ها، /عربي] اسم، [قدیمی]
۱. قاموس؛ فرههنگ؛ وشهنامه؛ وشهدان
۲. سرشت؛ زات؛ خو؛ هیم «دروغ در قاموس ما
نیست؛ درۆ له سرشتی ئیمهدا نیه».

قانع /qāne/ عربي] صفت. دل تیر؛ چاو تیر؛
بۆین: ۱. بچ تهماح؛ خاوهن خو و خدهی رازی
بوون «آدم که قانع باشد نیازی به تملق گفتن ندارد؛
مروف که دل تیر بوو پیوستی به چه ورزمانی نیه»
۲. رازی؛ شوکرانه بۆیر؛ رها؛ خوشحال و دلنیا
له ههل و مهرجی که تییדיاه «او به همین حقوق
قانع است؛ نهو بهم مووچه رازی».

قانع شدن: ۱. رازی بوون؛ نهرم بوون؛ رها
بییه ۲. قه ناعت هینان؛ مل هاوردنه راسه.
ههروهها: قانع بودن؛ قانع کردن

قانقاریا /qānqār(i)yā/ [معراب از یونانی] اسم،
قانقاریا؛ رهشه؛ سه قاملوس؛ مهرگی به شیک له
شانگه گلی لهش به هوێ پی نهگه یشتنی خوین،
کو تران یان چلک کردن.

قانون /qānūn/ ها، /معراب از یونانی] اسم،
قانون: ۱. /قوانین/ پیودان؛ دهستور؛ دهسور؛
ریتزک؛ دالنگ؛ زاکوون؛ یاسه؛ یاسا؛ داب و
نهریتی که به ریه بردنی ئهرکی ههموو

کۆمه لگایه یان رێ وشوینی بۆ کردهوه و کار که
رهسمی یان داسه پاو بی ۲. /قوانین/ دهستور؛
دهسور؛ کوێ ئهم جوړه داب و نهریت و
رێ وشوینانه «قانون شرع؛ دهستوری شهر»
۳. /قوانین/ دهر برینی دۆز نه و پیوهندی نیوان
چه ند دیارده، که له رادهی زانینی ئیمهدا
ناگۆردرێ «قانون بقا؛ قانونی مانهوه» ۴. /موسیقی/
نامرازیکی کونی مووسیقایی به ۲۶ تال سیمه وه.
□ قانون اساسی: دهستور؛ قانونی که جوړی
حکوموهت، هیزه خاوهن دهسه لاته کان و
را دهی ئهرک و دهسچوونی ههر کامیان
دهسپیشان دهکات.

قانون جزا: قانونی سزا؛ کۆمه له قانونی که
تاوان و سزاکانی دهسپیشان دهکا.
قانون جنگل: [کنایی] قانونی جهنگه ل: ۱. ههل
یا دۆخی زال بوونی زۆردار به سهر بی زۆردا
۲. ههر که بۆخوی؛ ههرکی-ههرکی؛ زۆردار و
بی زۆر؛ دۆخ یان چۆنیه تی نه بوونی قانون و
دهسه لاتی هه مه لایه نهی زۆردار.

قانون شرع: قانونی شهر؛ قانونی که
ناوه رۆکی له کتیه دینه کانه وه وه رگیراوه.
قانون عرف: قانونی باو؛ قانونی نه نووسراوی
به ریه چوو له کۆمه لگایه کدا.

قانون مدنی: قانونی ژیهور/ شارستانیته؛
کۆمه له قانونی سهر به ماف و ئهرکی ههر
کس له ئاست کۆمه لگا و خهلکدا.

قانون همه یا هیچ: ۱. /فیزیولوژی] قانونی که
دیپژئی شانی ده ماری یان به هه موو هیزه وه
په یامی راده گوژی ته وه یان هیچ ناکا
۲. قانونی که ئیزئی له نه موونیکدا وه بیر
هاتنه وه یان به ته واوی روو ده دا یا خو ههر
روو نادا * اصل همه یا هیچ

□ قانون را کشف کردن: قانون دۆزینه وه؛
ناسین و دهر برینی پیوهندی نیوان دیارده کان
«مندل قانون وراثت را کشف کرد؛ مه ندیل قانونی

میراتبەری دۆزیەوہ.

قانون گذاشتن ➡ قانون گذاری

قانون گذراندن: قانون دانان؛ رای قانون
سهندن.

قانون وضع کردن: قانون دانان؛ را
له سهردانی قانون؛ په سن کردنی قانون؛
ده سووره نهی «مجلس قانون تازه ای وضع
کرد: نه تجمهه قانونیکه نوپې دانا».

قانوناً / qānūnan: /عرب/ عربی/ اُقید، بہ پٹی
قانونوں؛ بہرامبہر بہ قانونوں؛ بہ پٹی یاسا (ہر کس
قانوناً مالک جان و مال خویش است: ہر کہس بہ پیی
قانونوں خواہنی، گیان و مالی، خوہتی)۔

قانون شکن / qānūnšekan ، ها:ان / [مغرب/فارسی] صفت. قانون شکنین؛ به تابه‌تمندی له ژئیر قانون دەرچوون و گوی‌نمدان به قانون.

قانون شکنی / qānūnšekanî ، ها: [مغرب/فارسی] اسم. قانون شکنینی؛ کار و روهوتی له قانون لادان.

قانونگذار / qānûngoẓār ، ها؛ ان: [مغرب/فارسی] اسم. قانون داهینہر، قانون دانہر، دہستور دانہر .

قانونگذاری / qānûngoza'ri ، ها: [مغرب /
فارسی] اسم، دهستور دانه‌ری؛ قانون دانه‌ری؛ کار
و ره‌وتی، قانون دانان.

قانونمند / qānûnmand: [معرب / فارسی] صفت.
 قانوندار؛ به قانون؛ پیبند به قانون.

قانونمندی / qānûnmandî ، ها: [مغرب / فارسی]

قانونی / qānûnî: [مغرب] صفت. قانونی؛ دہستووری؛ یاسایی: ۱. سہر بہ قانونون (مصبوہی قانونی: پہسندکراوی قانونی) ۲. ہاوری

له‌گه‌ل قانون (معامله‌ی قانونی؛ مامه‌له‌ی قانونی).
قاووت / qāvūt : ترکی / اسم، قاوت؛ قاویت؛
 کاویت؛ پۆخین؛ ئاردی ده‌خلی برژاو به‌شکر و
 به‌هاراتهوه.

قاهر / qāher: [عربی] صفت. [ادبی] زال؛ چیر؛
چیر؛ چیرہ۔

قاه - qāh / qāhāh: (از عربی) صوت. [گفتاری]
 قا- قاه؛ ترهقه؛ ترقه؛ تریقه؛ تریقه‌تریق؛ تریق و
 هۆ؛ تریق-تریق؛ پریقه؛ پریکه‌پریک؛ پریکه؛
 پرکه؛ حیلکه-حیلکه؛ حیلکه‌حیلک؛ حیلکه؛
 هنگ-هنگ؛ دهنگ؛ ینکه‌نینی؛ به‌رز.

☐ قاه - قاه زدن: تریقانه‌وه؛ تره‌قیان؛ تریقاندن؛ تره‌قین؛ زه‌قین؛ زه‌قیان؛ حیل‌کانه‌وه؛ ئه‌وه‌قلیه‌ی؛ قله‌داونه‌ی؛ قله‌نگ؛ هنگ‌ه‌وایش؛ دان له قاقای پیکه‌نین؛ به ده‌نگی به‌رز پیکه‌نین.

قاید / qāyed ، ان: [عربی] اسم. [ادبی] پیشہ‌وا؛
ریبہر؛ پیشہ‌نگ: قائد

قایش / qāyēš ، ها: [ترکی] اسم، سیرم؛ سیرمه؛
زۆل؛ زۆله؛ زویل؛ قایش؛ قاییش؛ قاریش؛
قهیش؛ قاویش؛ نه‌واریکی باریک زۆرتر له
یه‌لاستیک.

قایق / qāyeq، ها: [ترکی] اسم، لۆتکه؛ ناوہ؛ بھلم؛ کھلہ؛ قوفہ؛ قھیک؛ قھیاخ؛ قایھق؛ ناویکی گشتی بۆ ھھموو جۆرہ کھرھسھ یچووکی بھ سھر ئاودا پۆ، کھ زیاتر بھ تاقھ کھسیک بھ رپۆھ دھچی.

□ قایق بادبانی: لۆتکه‌ی بایه‌وانی؛ به‌له‌می چارۆکه‌دار؛ لۆتکه‌یی که بایه‌وانی هه‌یه و به هه‌زی با ده‌روا.

قایق پارویی: لۆتکەیی پارۆیی؛ بەلەمی
سەولی؛ لۆتکەیی که به پارۆ لێدان به سەر
ئاودا دەروا.

قایق موتوری: لۆتکه‌ی موتوری؛ لۆتکه‌یی که به هیڤزی موتور ده‌روا.

قایق نجات: لۆتکەى نەجات/ فریا؛ قایەقى زۆر
سووک لە چۆیان ماکیکى وا کە باى
تەبکرى، بۆ یارمەتى دان بە کەسانى نزیکەو
خەکان.

راست گۆشه؛ به سووچینکی ۹۰ دهره جه وه:

قائم الزاویه

قائم باشک / qāyembāshak: [از عربی /؟ فارسی]

قائم موشک

قائم مقام / qāyem.maqām, ها: [عربی / اسم]

جیگر؛ نوینهر؛ نایب؛ که سئ که کار و باری
خاوهن پایهی له کاتی نه بوونیدا جیبه جئ
ده کا.

قائم موشک / qāyem.mûshak: [از عربی /؟ فارسی]

اسم. چاوشارکی؛ چاوشاریکی؛ چاوشاره کی؛
قهر-قهر؛ قهر-قهره؛ قهر-قهری؛ قهر-قهره؛
قهری-قهری؛ قهر-توک؛ همه گورگی؛
کاکله شیران؛ ملاسه کوتی؛ زۆپ-زۆپ؛ قولوولوو؛
چاوبه سین-چاوبه سین؛ چاوبه سین-چاوبه سین؛
گهمه یه کی زاړه کانه بهم شیوه که یه کیان بهر
چاوی خوی ده گری و باقی خو دشارنه وه، ئهم
جار ئه وهی چاوی به ستووه ده بی پیش ئه وهی
باقی بگهنه وه شویی چاوبه ستنه که په یدایان بکا
و قلوبان با: قائم باشک

قایمه / qāyeme, ها: [عربی / اسم]

۱. ئه ستونده ک؛ ستونده ک؛ هه سوون؛ پاله وانه؛
کۆله که ۲. راست گۆشه: قائمه
قبا / qabā, ها: [عربی / اسم، که وا؛ قهقه؛ کوا؛
کورت ته؛ کورته؛ خفتان؛ خهفتان؛ که وئ؛
بالاؤشی ئاودامانی پیاوانه.

قباحه / qabāhat, qebāhat: [عربی / اسم]

ناحه زی؛ ناشیرینی؛ ناپه سندی؛ نه گونجای.

قباحه داشتن: ناشیرین بوون؛ ناحهز بوون؛

دزیو بوون؛ ناپه سند بوون.

قباد / qobād: [اسم، قوباد؛ جوړی شیرماسی؛

ماهی قباد

قبال / qebāl: [عربی / اسم، بهرانبهر؛ وهراوه؛

وهراونه؛ بهرامبهر؛ هه مبه؛ هنداف.

قباد در قبال: بهرانبهری؛ بهرامبهری؛ بهرانبهر به؛

له بهرامبهر؛ له بهرانبهری؛ لهه مبه؛

قایقران / qāyeqrān, ها: ان: [ترکی / فارسی]

اسم. لۆتکه وان؛ قایقه وان؛ قهیاخه وان؛ به له م ئاژۆ؛
ئاژۆری به له م.

قایقرانی / qāyeqrāni, ها: [ترکی / فارسی / اسم]

لۆتکه وانی؛ قایقه وانی؛ قهیاخه وانی؛ کار و رهوتی
ئاژۆتنی لۆتکه.

قایل / qāyel, ان: یین: [عربی / اسم / ادبی]

۱. ویژهر؛ بیژهر؛ بویژ ۲. به پروا؛ پروامه ند؛

بروادار * قایل

قایل بودن: (به) پروا بوون؛ له سهر باوه ر
بوون «او به هیچ دینی قایل نیست: کابرا به هیچ
دینیک پروای نه».

قایل شدن: دانان؛ بریار دان؛ له بهر چاو گرتن
«دیزر ما میان بجه ها فرق قایل می شود»
مامۆستاکه مان له نیوان منداله کاندایاوازی
دادنه ی.

قائم ۱ / qāyem: [عربی / صفت، ۱. هندسه / قیت

له سهر هیل یا پروپه ریک ۲. / ادبی / راهه ستاو؛

وه ستاو؛ ویسیاگ؛ ویساو؛ مدرا * قائم

۳. / گفتاری / قائم؛ شاراه؛ نادیار؛ بهر پیوار؛

سهخت «بولش را قائم کرد: پاره که ی قائم کرد»

۴. / گفتاری / سفت؛ گومره؛ پتهو؛ تون؛ قائم؛

پهیت؛ ریخته؛ گورخ؛ ئاستهم «بند کفشت را قائم

کن: بهی که وشه که ت سفت بکه وه».

قایل شدن: / گفتاری / خو شارده وه؛ قائم بوون؛

په نام گیرته ی؛ وئ سهخت که رده ی؛ بزر بین؛

مه لخن؛ داشاریان.

قائم کردن: شارده وه؛ لی وه شاردن؛

لی وه شارتن؛ داشاردن؛ قائم کردن؛ سهخت

که رده ی؛ ئه وه شارته ی؛ شارایوه؛ ته قهت کردن؛

تاقه کردن.

قائم: قید. / گفتاری / به توندی؛ به سهختی؛

ئاستهم؛ تون؛ تن «قائم خورد به دیوار: به توندی

کوتر به دیواره که دا».

قائم الزاویه / qāyemozzāviye: [عربی / صفت.

وهراوهروو؛ وهرانوهروو.

قبالجات / qabālecat: [عربی/از عربی] جمع

قباله

قباله / qabāle: ها؛ قبالجات: [عربی/اسم] قهواله؛
قهباله: ۱. بهلگهی ملکی ۲. بهلگهی ژن و
میردی.

قبایح / qabāyeh: [عربی/اسم] [ادبی] کارگهلی
ناشیرین؛ کارانی ناحهز؛ کارگهلی دزیو.

قبایل / qabāyel: [عربی] جمع قبيله

قبح / qobh: [عربی/اسم] [ادبی] ناشیرینی؛
ناپهسندی؛ دزیوی؛ کهسنی.

قبر / qabr: ها؛ قبر: [عربی/اسم] قهور؛ قهبر؛
قهبره؛ گور؛ گلکو؛ گورن؛ گههر؛ ترب؛ ترب؛
دهخمه؛ تا؛ تهو.

قبر سرباز گمنام / آرامگاه سرباز گمنام،
آرامگاه

قبراق / qebrāq: [ترکی] صفت. [گفتاری] تهیار:

۱. بزئو؛ چالاک؛ لهش سووک؛ تاشک؛ لؤبت؛
لؤبت؛ زرت و زیندوو؛ زیت؛ گورد؛ گوربز؛ گورج
و گؤل «بچه قبراق؛ مندالی بزئو» ۲. بهدهماخ؛
بههیز؛ بهگور؛ سهرکهیف؛ بهکهیف؛ دهماخ؛ به
گور و تاو «هنوز اسب قبراقی است؛ هیشتا نهسپیکی
بهدهماخ».

قبراق قید: به گور و تاو؛ بهگور؛ بهتاو؛ گیف؛
گورج؛ کرژ؛ گورج و گؤل؛ کرژ و کؤل؛ نازا؛ خیرا؛
به توندی و چالاک؛ به توند و تیژی «توی
سربالایی قبراق میرفت؛ له بهرهوژورهده به گور و تاو
دهچوو».

قبرستان / qabrestān: ها؛ [عربی/فارسی/اسم]
قهبران؛ سهرقهبران؛ قهورسان؛ قهورسانه؛
قهورستان؛ سهرقهوران؛ قهبرسان؛ قهبرستان؛
زیارهتان؛ زیارهتلان؛ زیارهتلان؛ گورستان؛
گورسان؛ شاری خاموشان؛ مهلبهندی
کفن پویشان.

قبر کن / qabrkan: ها؛ [عربی/فارسی/اسم]

۱. قهبرکن؛ قهورکن؛ گورهلکن؛ قهبرکؤل
۲. گورهلکنه؛ چوالو؛ کوربهشه؛ چالهکه؛
گیانههریکی گوانداری شهوگهره، دهم و پوزهی
دریژ و لهشی قورس و نهستور و پیستی
تووکنه، کون و شاری میروو دهداثهوه و
دهیانخوا.

قبض / qabz: [عربی/اسم] ۱. [نامتداول] کاری
گرتن؛ سهندن ۲. لها؛ قبوض / پسووله؛ دفانهک؛
رهسید؛ قهوز؛ قهبز.

قبض انبار: قهبری ههمار؛ پسوولهی ههمار؛
بهلگهی که نیشاندهری هاتنی کالایی بو
ههمار.

قبض روح شدن: [گفتاری] رۆح توقین؛ زاله
ترهکین؛ زالهترهک بوون؛ مردن یان
نیوهگیان بوون له ترسد.

قبضه / qabze: ها؛ [عربی/اسم] ۱. قهزیه؛ قهبدیه؛
یهکهی ژماردنی جهنگامیری دهستی (وهک
شمشیر و دهمانچه) ۲. قهقد؛ قهفت؛ قهبدیه؛
دهسکهی دهمانچه و خهنجهر و شیر ۳. لهپ؛
ناولپ؛ نیودهست؛ ناومشت؛ پانایی چوار قامکی
دهست.

قبضه کردن: [مجازی] تختهکردن؛ گرته
دهستهوه؛ دهست به سهردا راگرتن «او ههمی
کارها را قبضه کرده است: (تهو) گشت کارهکانی
تخته کردوو».

قبضی / qebti: [اسم] قیبتی: ۱. نهتهوهی
دانشتوانی کهونارای ولاتی میسر ۲. لها؛ لان/
ههر کام له خهلکی نهو نهتهوه ۳. له زمانگهلی
حامی، زمانی کهونارای میسر.

قبل / qabl: [عربی] صفت. پیش؛ بهر؛ وهلین
(چند صفحهی قبل: چهند لاپهره ی پیش).

قبل: حرف. زووتر؛ پیشتر؛ بهر له؛ وهروو؛ بهرای؛
وهلوو؛ وهرتر؛ بهرتر؛ وهلتر؛ وهرج؛ وهلی «قبل
از تو بود؛ پیشتر له تو بوو».

قبل از ظهر: پیش نیوهه؛ بهر له نیمهه؛

وله لی نیمه‌رؤی؛ وه‌لؤنیمه‌رؤی؛ به‌رای نیمه‌رؤ؛
پیش له کاترمیری ۱۲ یه‌رؤ.

قبل از میلاد: پیش زاین، به‌رای زاین؛ پیشتر
له هاتنه دنیای حزه‌رته عیسا مه‌سیح.

قبل / qeбал / [عربی] / اسم، توانایی؛ هیز؛ هاز؛
هازی؛ ته‌شه؛ تابشت؛ که‌لیژ؛ شیناهی؛ هه‌ره‌نگ؛
ته‌وان؛ شنگ؛ پیز.

□ از قبل: به یارمه‌تی؛ به یاری؛ به پشتیبانی؛ به
یارده‌ی «از قبل پولش به وزارت رسید؛ به یارمه‌تی
پارهی بوو به وه‌زیر».

قبلاً / qablan / [عربی] / اقلید. پیشووتر؛ پیشه‌تر؛
پیشان؛ له‌وهو پیش؛ له‌مهو پیش؛ زووتر؛ زووته‌ر؛
ومرته‌ر؛ وه‌لته‌ر؛ چهلان؛ جارن؛ ده پیشیدا «قبلاً
گفته بود که نمی‌آید: پیشووتر گوتبوی نایی».

قبل منقل / qobolmanqal / ها: / [عربی] / اسم،
[گفتاری] / پیاله و ئیسکان؛ که‌ره‌سته‌ی چیشخانه
و ئاودارخانه به‌تایبته ئه‌وه‌ی بؤ سه‌فه‌ر و ناو ری
ده‌یبه‌ن.

قبله / qeble / [عربی] / اسم، رووگه: ۱. قیبله؛
قیبلی؛ قیله؛ شویتنی که بؤ نویژ رووی تیده‌که‌ن
(لای موسولمانان که‌عبه له شاری مه‌که‌ه‌دا)
۲. [کنایی] / جی‌نیازان؛ که‌سێ یان شویتنی که بؤ
خه‌لک جی‌گای سه‌رنج و ریژه.

□ قیله‌ی حاجات: [کنایی] / جی‌نیازان؛ ده‌رگانه‌ی
ره‌حمته؛ ئه‌وه‌ی که ئاتاجان بؤ پیداوستی
خویان به‌ره‌و لای ده‌جن.

قبله‌گاه / qeblegāh / [عربی] / فارسی] / اسم، رووگه؛
قیبله؛ قیبله‌گاه؛ قیله‌گا؛ قیبله‌گا.

قبله‌نما / qeblenemā / ها: / [عربی] / فارسی] / اسم،
قیبله‌نوین؛ قیبله‌نما؛ ئامرازی نیشاندانی لای
که‌عبه.

قبلی / qablī / [عربی] / صفت، پیشوو؛ به‌رگین؛
وه‌لین: ۱. به‌رین؛ به‌رگ «او دیگر آن آدم قبلی
نبود: ئه‌و ئیدی ئه‌و مرفه‌ی پیشوو نه‌بوو» ۲. به‌ری؛
به‌روو؛ له شویتنی پیش له‌م شوینه «خیابان قبلی»

شقامی به‌رگین».

قبلی^۱ / ها: / [عربی] / صمیر. پیشوو؛ به‌رگین؛
وه‌لین؛ ئه‌وه‌ی که پیش له دیتر یان دیترا نه
«قبلی بهتر بود: پیشوو باشتربوو».

قبور / qobûr, qubûr / [عربی] / جمع قبر
قبوض / qobûz, qubûz / [عربی] / جمع قبض
قبول / qabûl / [عربی] / اسم، قه‌بوول؛ قوبوول؛
قه‌ویل؛ کار و ره‌وتی وه‌رگرتن؛ هه‌لگرتن؛
گلدانه‌وه «پول قبول نمی‌کند: پاره وه‌رناگری».

□ قبول شدن: ده‌رچوون؛ ده‌رهاتن؛ قه‌بوول
بوون؛ هه‌ل‌ب‌یردران؛ په‌ژیران؛ وه‌رگیران «در
کنکور قبول شد: له کونکور ده‌رچوو».

قبول کردن: وه‌رگرتن؛ قه‌بوول کردن؛
گله‌وداین؛ هه‌لگرتن «پیشهادم را قبول کرد:
پیشنیاره‌که‌می وه‌رگرت».

قبولاندن / qabûlandan / [عربی] / فارسی] / مصدر،
متعدي. // قبولاندى: سه‌لماندن؛ می‌قبولانى:
ده‌سه‌لمینى؛ یقبولان: سه‌لمینه // سه‌لماندن؛
سه‌له‌منه‌ی؛ سه‌له‌منای؛ قه‌بوولاندن؛ قبلاندن؛
قه‌بیلاندن؛ پی‌په‌ژیراندن.

■ صفت مفعولی: قبولانده (سه‌لمینراو)
قبولی^۱ / qabûlî / [عربی] / اسم، قه‌بوولی؛ کار و
ره‌وتی په‌ژیران؛ وه‌رگرتن «لطفاً قبولی دعوت را
اطلاع دهید: تکایه په‌ژیرانی داوه‌ته‌که راگه‌یین».
قبولی^۲: صفت. ده‌رچوو؛ قه‌بوول بوو؛ قه‌بوول کراو؛
وه‌رگیراو؛ په‌ژیراو. به‌رانبه‌ر: رختی «نامش در میان
قبولی‌ها نبود: ناوی له نیوان ده‌رچوووه‌کاندا نه‌بوو».

قبه / qobbe / ها: / [عربی] / اسم، ۱. قوب؛ قوبه؛
گومزه؛ هه‌وق ۲. قوبکه؛ قوپکه؛ تۆپه‌ل؛ هه‌ر چی
له بیچمی گومزه بی ۳. قوپچه؛ قوپکه؛ پشکووژ
۴. گومزه؛ گومبه‌ز؛ گومزه‌ه؛ گومزه‌ی سه‌ر قه‌بر
۵. [قدیمی] / چق؛ ناوه‌راست؛ جه‌رگه.

قیح / qabih / [عربی] / صفت. [دبی] / دزیو؛ نه‌چی؛
ناپه‌سن؛ ناشیرین؛ قور «کار قیح: کاری دزیو».

قیحه / qabihe / [عربی] / صفت. ناشیرین؛ دزیو؛

نه گونجاو؛ نه چي؛ نه باش.

قبیل / qabîl / [عربی] اسم، جوړ؛ چه شن؛ وینه
<این قبیل کتابها؛ ثم جزه کتیبانه>.

قبیله / qabile / ، ها؛ قبایل؛ [عربی] اسم، قه بیله؛
بهره باب؛ تیره؛ ئیل؛ خیل؛ عیل؛ ماکاش؛
خیله سات؛ تاقمی له خه لکی که زاراه، داب و
نهریت و ده ستووری هاویه شیان هیه و له یه ک
پشتن و له ناوچه به کدا ده ښ.

قبیله ای / qabile'î / [عربی] صفت، خیلانی؛ ئیلی؛
خیلی؛ قه بیله یی؛ قه ویله یی؛ تیره یی <جنگ
قبیله ای؛ شهر ی خیلانی>.

قپان / qapān / ، ها؛ [از لاتینی] اسم، گرانکیش؛
قه پان؛ قه پانه؛ قپان؛ جوړی ترازوو بؤ کیشانی
شتی گه وړه یان قورس.

قپاندار / qapāndār / ، ها؛ ان؛ [از لاتینی] فارسی ا
اسم، قه پانچی؛ قه پاندار؛ خاوهن قه پان؛ که سی که
شت له قه پان ددها، هه وړه ها؛ **قپانداري**

قپه / qoppe / [از عربی] اسم، [مغتاری] قوپکه؛
نیشانه یه کی پله کی چه کداری، له بیچمی
هه ساره ی هه شت پهل.

قپی / qopî / ، ها؛ [؟] / اسم، [مغتاری] لاف؛ گه زاف؛
شات و شووت؛ بافیش؛ فشه.

قپی آمدن؛ به قسه ئالی زهنگان و به کرده و
ریخ له لنگان بوون؛ لاف و گه زاف لیدان؛ خو
هه لکیشان؛ هه لشلنگاندن؛ شات و شووت
کردن.

قتال / qattāl / [عربی] صفت، [دبی] کوژه؛
کوشنده؛ کشتوخ؛ بکوژ.

قتال / qetāl / [عربی] اسم، [دبی] کوشت و بر؛
کوشت و کوشتار.

قتل / qatl / ، ها؛ [عربی] اسم، قه تل؛ خوین؛ ونی؛
قه تله؛ کاری کوشتن نه خوازه کوژتنی مرو.

قتل عام؛ گهل کوژی؛ کوکوژی؛ کوهمل کوژی؛
کوشتاری به کوهمل.

قتل عمد؛ ده سانقه ست کوژی؛ کوشتنی به

قه ست. به رانه بر؛ قتل غیر عمد

قتل غیر عمد؛ کوشتنی ناده سانقه ست؛ کوشتنی
که له کوت و پرا و به یی ویستی پیشوو پروو بدا.

به رانه بر؛ **قتل عمد**

قتل نفس؛ کوشتنی گیاندار.

قتل کردن؛ کوشتن؛ قه تل کردن؛ خوین کردن.
قتلگاه / qatlgāh / ، ها؛ [عربی] فارسی ا اسم،
کوشتنگه؛ شوینی کوژران / کوشتن.

قتله / qatale / [عربی] جمع قاتل

قحبه / qahbe / ، ها؛ گان؛ [عربی] اسم، [مستهجن]
بشکی؛ قه حبه؛ به ستوک؛ سوزانی؛ جنده؛ جونه؛
گوزلی؛ دهویت؛ به دناو.

قحط / qaht / [عربی] صفت، قات؛ قه حت؛ کولپ؛
قات و قپ.

قحط بودن؛ قات بوون؛ قه حت بوون؛ نه بوون؛
قت بوون <مگر کار قحط بود رفتی سراغ
دستفروشی؟! نه ری قات کار بوو بوویه
ده سفروش؟!>.

قحط الرجال / qahtorrecāl / [عربی] اسم،
قاته پیاو؛ پیاوقاتی؛ دؤخی دهس نه که وتنی
پیاوی شیاو.

قحط سالی / qahtsālī / [عربی] فارسی ا اسم،
وشکه سالی؛ قات سالی؛ ره شه سالی؛ سیاسالی؛
هشکسالی؛ ئیشکه سالی.

قحطی / qahtî / ، ها؛ [عربی] اسم، کولب؛ کولپ؛
قاتی؛ قری؛ قات و قری؛ قاتی و قری؛ خه لا؛
قتی؛ مه لی؛ تومین؛ قاته لیو؛ گرانی (به تاییه ت
خوارده مهنی).

قحف / qehf / [عربی] اسم، لاته ویل؛ هه ر کام له
دوو ئیسکی لاپالی ته ویل.

قد / qad(d) / ، ها؛ [عربی] اسم، ۱. بالا؛ به زن؛ قام؛
قه د؛ قهو؛ قهی؛ نه خد؛ نه قد؛ چل <قد بلند؛ بالا
به رز> ۲. [مغتاری] نه ندازه؛ نه ناز؛ نه ناز؛ شو؛
بارست؛ بارسا؛ گوره با؛ ره ی؛ چاپان؛ تیه ن؛ راده
<حیاطش قد یک قدم بود؛ هه وشه که ی نه ندازه ی

ههنگاوئیک بوو.

□ **قد دادن:** پی‌شکان؛ پیگه‌بشتن؛ شکان؛ برکردن؛ یاوای «عقلش قد نداد خانه‌اش را نگه دارد: عه‌قلی پی نه‌شکا ماله‌کمی راگری».

قد علم کردن: [مجازی] وه‌ستانه‌وه؛ وئسیانه‌وه؛ راسته‌وه بوون؛ به‌ره‌نگار بوونه‌وه؛ ناماده‌ی به‌ره‌ره‌کانی بوون «آزاد تنها کسی بود که در برابرش قد علم کرد: ئازاد تاقه که‌سیک بوو له به‌رام‌به‌ریدا وه‌ستایه‌وه».

قد کسی: چیزی بودن: به‌قه‌د/قه‌و/قه‌ی که‌سی/شتی بوون؛ ئینه‌و یۆی/چیۆیۆی بیه‌ی؛ له‌راده‌ی که‌سی/شتیکدا بوون؛ ئه‌وه‌نده‌ی که‌سیک/شتیک بوون «شکمش قد یک بشکه بود: زگی به‌قه‌د به‌رمیلیک ده‌بوو».

قد کسی: چیزی را گرفتن: به‌ژن/بالای که‌سی پئوان؛ ئه‌ندازه‌گرتن؛ قه‌د/قه‌وی که‌سی/شتی‌گرتن؛ قام کرن «قد آرام را گرفت، کمی از آزاد بلندتر است: به‌ژنی ئارامی پئوا، هیندیک له‌ئازاد به‌رزتره».

قد کشیدن: بالاکردن؛ هه‌لچوون؛ به‌رز بوون؛ دریژ بوون؛ به‌رز بیه‌ی؛ قه‌بلین (بۆ ره‌وک) «در این یک سال چقدر قد کشیده‌ای! له‌م یه‌ک‌ساله چهندت بالا کردوه».

قد / qod(d): ها: [صفت، گفتاری] قولم؛ قیت؛ قوت؛ جک؛ سه‌رشه‌ق؛ که‌مۆت؛ سه‌ره‌ره‌ق؛ مقه‌ر؛ لابه‌لا؛ گه‌دگیر «یارو خیلی قد بود و کوتاه نمی‌آمد: کابرا زور قولم بوو، ده‌ستی هه‌لنده‌گرت».

قداره / qaddāre: ها: [سنسکریت] اسم، قه‌داره؛ غه‌داره؛ قه‌سه‌توره؛ قه‌مه؛ که‌تاره؛ جوړی شمشیری کورت و ده‌م پان.

قداره‌بند / qaddārebānd: ها: ان: [سنسکریت] فارسی [صفت]. ۱. قه‌داره‌به‌ن؛ که‌تاره‌کیش؛ که‌سی که‌که‌تاره له‌گه‌ل خۆی هه‌لده‌گری ۲. [کنایی] ژۆربیز؛ زالم؛ مارز.

قداست / qedāsāt, qadāsāt: ها: [عربی] اسم،

پیرۆزی؛ مومباره‌کی؛ هورمی؛ پاکی.

قدامی / qodāmī: [عربی] صفت. [ادبی] به‌روو؛ پیشوو؛ به‌رگین؛ وه‌رین؛ وه‌لین؛ له‌به‌روه‌وه؛ له‌پیشه‌وه «استخوان قدامی: ئیسکی پیشوو».

قدبلند / qadboland: ها: ان: [عربی/فارسی] صفت. بالا‌به‌رز؛ به‌ژن به‌رز؛ که‌له‌گه‌ت؛ به‌ژن بلند؛ بلندبالا؛ بالا‌بلند؛ شاگه؛ شیک؛ قۆلی؛ کیف؛ دریژن؛ دریژه؛ شووش و له‌بار و به‌ژن‌زراف.

به‌رانبه‌ر: **قد کوتاه**

قدح / qadah: ها: [عربی] اسم. ۱. بایه؛ باییه؛ بادیه؛ جامی گه‌وره ۲. ئه‌وه‌ی له‌ناو ئه‌و ده‌فره‌دایه ۳. پیک؛ پیک؛ پیاله‌ی شه‌راب.

قدح / qadh: [عربی] اسم. [ادبی] خراپه‌ویژی؛ ره‌وتی ناو زړاندن؛ خراپه‌گوتن. به‌رانبه‌ر: مدح **قدر^۱ / qadar:** [عربی] اسم. چاره‌نووس؛ چاره‌نویس؛ ناوچاو؛ ته‌قدیر؛ سه‌رنفش‌ت؛ سه‌رنفیش‌ت؛ به‌خت و هات؛ چاره‌نقیس.

قدر^۲ / qad: ها: [عربی] صفت. [ورزش] به‌هیز؛ توانا؛ نه‌به‌ز؛ گورنخ؛ گورخ.

قدر / qadr: [عربی] اسم. قه‌در؛ قه‌یر: ۱. له‌ها/راده؛ قاس؛ هیند؛ هه‌ند؛ حه‌د ۲. بایخ؛ ئه‌رزش؛ ریز؛ شیایو؛ هیزایی ۳. [نجوم] ئه‌ندازه‌ی دره‌وشاوه‌یی ته‌نیکی ئاسمانی.

□ **قدر مسلم:** ئه‌وه‌ی راستی بی؛ بی‌شک؛ به‌دروستی «قدر مسلم آن است که کار به این زودی تمام نمی‌شود: ئه‌وه‌ی راستی بی ئه‌وه‌یه کار به‌م زووانه کوتایی نایی».

□ **قدر دانستن:** قه‌در زانین؛ پی‌زانین؛ قه‌دری که‌سی یان شتیک زانین. هه‌روه‌ها: **قدر شناختن**

قدرت / qodrat: ها: [عربی] اسم. ده‌سه‌لات؛ ده‌سته‌لات؛ که‌لیژ؛ که‌لیژ؛ توان؛ ته‌وان؛ توانایی؛ ستین؛ شنگ؛ هیز؛ هاز؛ تاقه‌ت؛ قووه‌ت؛ قۆره‌ت؛ هه‌ره‌نگ؛ هورمین؛ ته‌شه؛ ده‌گه‌ر؛ برست؛ توانست؛ بره؛ هازی؛ نیره‌وان؛ قه‌ژهن؛ گور؛

قدر و قیمت / qadr-o-qeymat, qadr-o-qîmat:

[عربی] / اسم، بر؛ پیز؛ وهج؛ حورمهت؛ نهر زشت.

قدری / qadari: [عربی] صفت، جهری؛ بر و امه ند به چاره نووس.

قدری / qadri: [عربی] ضمیر، هیندیک؛ هندی؛ قهده ریک؛ بری؛ بریک؛ چهندیتیه کی وا که زور یان که می دیار نه بی (قدری آب خوردم؛ هیندیک تاوم خوارده وه).

☐ به قدری: هینده؛ زور زور؛ یه کجار؛ ئیجگار؛ تا راده به کی زور (به قدری زیبا بود که از گفتن نمی آید: هینده جوان بوو له وتن نایه).

قدس / qods: [عربی] / اسم، پاک؛ بی گونااهی؛ هورمی؛ پیروزی؛ مباره کی؛ پاک و پواری؛ بی خهوشی.

قدس سره / qoddesaserroh: [عربی] دعا، نوور له قهری بری؛ ره حمهت له قهری؛ گوړی پیروز بی.

قدسنج / qadsanc: [عربی] / فارسی / اسم، به ژن پیو؛ بالاپو؛ نامرزی ئه اندازه گرتی به ژن و بالا.

قدسی / qodsî: [عربی] صفت، پاک؛ هورم؛ پیروز؛ هه زهخ؛ مباره ک.

قدغن / qadaqan: [ترکی] صفت، قاخه؛ قهده غه؛ قهده خه؛ پی نه دراو؛ به ند؛ به ند؛ یاساخ؛ یه ساخ (ورود خارجیان را قدغن کرد: هاتنی لاوه کیانی قاخه کرد).

☐ قدغن کردن: هه ماندن؛ قهده غه کردن؛ قاخه کردن؛ قورغ کردن؛ پاون کردن؛ یاساخ کردن. ههروه ها: قدغن بودن؛ قدغن شدن

قد - قد / qodqod: صوت، قهده قد؛ قرته قرت؛ دوور قهده وورق؛ قد-قد؛ قید-قید؛ قوت-قات؛ دهنگی مریشک.

قدک / qadak: / اسم، قهده ک؛ قوماشیکی دهسچنی ره نگامه یه زور تر له په موو.

قد کو تاه / qadkûtâh: [عربی] / فارسی] صفت.

هیل؛ حیث: ۱. توانستی جیه جی کردنی کاری یان کار تیک کردن (قدرت تکان خوردن نداشت: دهسه لاتسی جوولانه وهی نه بوو) ۲. دؤخ یان چوناوچونی زال بوون یان بره ودار بوون (او با قدرت، همه را اداره می کرد: به زهر، هه مووی ده گه راند) ۳. [سیاسی] دهوله تی که وه ها زالی تی یان کار تیک ریه کی هه به (قدرت های منطقه: هیزه کانی ناوچه) ۴. تین؛ تاو؛ وره؛ تابشت؛ تاوش؛ دهست و دوو.

☐ قدرت تجسم: توانایی هینانه بهر چاو و وینا کردن.

قدرت پرستی / qodratparastî: [عربی] / فارسی / اسم، دهسه لات پرستی.

قدرت طلبی / qodrat.talabî: [عربی] / اسم، دهسه لاتخوازی. ههروه ها: قدرت طلب

قدرتمند / qodratmand: [عربی] / فارسی] صفت، هومام؛ پرزوو؛ توانا؛ به هیز و توان؛ به هیز و تابشت؛ دهسه لاتدار؛ دهس پویشوو.

قدرت نمایی / qodratnemâyî: [عربی] / فارسی / اسم، دهسه لات نوپنی؛ قوره نوپنی؛ کار یان ره وتی نواندنی دهسه لات و هیز بو ترساندن.

قدردان / qadrdân: [عربی] / فارسی] صفت، قهدرزان؛ قهردان؛ پیزان.

قدردانی / qadrdânî: [عربی] / فارسی / اسم، پیزگری؛ پیزانی؛ ره وتی خه ماندن.

قدرشناسی / qadršenâsî: [عربی] / فارسی / اسم، پیزانی؛ قهدرناسی؛ ئه مه گداری. ههروه ها: قدرشناسی

قدر قدرت / qadarqodrat: [عربی] / فارسی] صفت، زل هیز؛ لیها توو بو بهر هنگاری چاره نووس.

قدرشناسی / qadrnaş(e)nâsî: [عربی] / فارسی / اسم، سپله یی؛ سفله یی؛ ناسپاسی؛ هه ق نه ناسی؛ ئه مه گ نه ناسی؛ پی نه زانی.

ههروه ها: قدرشناس

سبک بودن

قدم کسی شور بودن: [مجازی] پای که سبک خراپ بوون؛ پای که سبک بی خیر بوون؛ به هاتنی که سبک، کهس یان کهسانی تر له وی تاران.

قدم گذاشتن: هاتنه ناوه وه؛ پا نیه ی/ نیای.
در قدم کسی افتادن: که وتنه سهر/ مل پای که سبکدا.

سر قدم رفتن سر^۳

قدم / qedam: [عربی] اسم، کونی؛ پیشینه یی.
قدما / qodamā: [عربی] ضمیر. پیشینیان؛ پیشینان، وه لینا؛ وه رینان؛ قه دیمیی؛ خه لکی رۆژگاران ی زوو.

قدمت / qedmat: [عربی] اسم، کونه یی؛ کونی.
قدمرو / qadamrow: [عربی/فارسی] اسم، [نظامی] که وتنه رۆ یان ههنگاو نان به ریک و پیک ی و نه زمه وه.

قدم زنان / qadamzanān: [عربی/فارسی] قید، به پیاسه؛ وه پا؛ به پی؛ به پا؛ به په ی؛ به دهم رپوه.
قدمزنی / qadamzani: [عربی/فارسی] اسم، [گفتاری] پیارسه؛ پیاسه؛ گافان؛ کاری به ریکه دا چوون.

قدمگاه / qadamgāh، ها: [عربی/فارسی] اسم، جی بی؛ جیکه پا؛ یاکه پا؛ جیکای پا نیان به تایبعت جی پای که سبکی پیروژ.

قدوس / qoddūs, quddūs: [عربی] صفت، [ادبی] هورم؛ پیروژ؛ مباره ک؛ دوور له گوناح و خرابی.

قدوم / qodûm, qudûm: [عربی] جمع قدم
قدومه / qodûme, qudûme، ها: اسم، وردینه ک؛ وردینه؛ وهروینک؛ شیررپۆ؛ گیایه کی ئالفی خوگر به گولی سپی درشت و دهنکی لیقنه وه که له گیاده رمانیدا به کار دی.

قد و نیمقد / qad-o-nîmqad، ها: [عربی/فارسی] صفت، ورد و درشت؛ گه وه و گولانه؛

کوته ل؛ بالا بچووک؛ کورت؛ کورته بالا؛ کهم بالا؛ کوتا بالا؛ کول؛ کولنده؛ کولنده. به رانبهر: قدبلند
قدم / qadam، ها: [عربی] اسم، پی؛ پا: ۱. /آقدام؛ /دوم/ په ی «از سر تا قدم: له سهر تا پی» ۲. ههنگاو؛ ههنگام؛ گۆم؛ گام؛ گاف؛ شاقا؛ شاقاو؛ شاقام؛ شهقاو؛ شهقام؛ شهقا؛ لاقۆره؛ پینگاف؛ پینگاف؛ پینگاف؛ گامه؛ هنگاو؛ هنگاف؛ ههنگاف؛ گاو؛ قولهنج؛ قام؛ قاو؛ لۆقاو؛ لۆق؛ قهدهم «صد قدم فاصله داشت: سهد ههنگاو دوور بوو».

◻ قدم به قدم: [مجازی] ورده- ورده؛ ههنگاو به ههنگاو؛ ریزه-ریزه؛ قوناغ-قوناغ؛ قهدهم به قهدهم.

◻ قدم از قدم برنداشتن: [مجازی] ههنگاو نه نیان؛ پا ههله نگرتن؛ پا نه گوزانه وه؛ جم نه خواردن؛ ته کان نه خواردن؛ رۆ نه چوون؛ له جینی خو مانه وه؛ پا نه نیای «من دیگر قدم از قدم بر نمی دارم: نه من چیدی ههنگاو نانیم».

قدم تند کردن: پا ههله خستن؛ پا ههله نگرتن؛ به پهله چوون؛ توند چوون؛ ئازا کردن «قدم تند کردم به او برسم: پام ههله خست پیتی بگهم».

قدم رنجه فرمودن: [مجازی] ته شریف هیئان؛ هاتن (بو خیراتنی میوان ده گوتری).

قدم زدن: پیاسه کردن؛ پیارسه کردن؛ قهدهم لیدان؛ قام لیدان؛ رپشه چۆن؛ لوه رانه ی؛ گاف دان؛ هیدی-هیدی رپوه چوون بو وهرزش، گهران یان هیور بوونه وه.

قدم کسی خوب بودن: پای که سبک خیر بوون؛ پای که سبک خاس بوون.
قدم کسی سبک بودن: [مجازی] پای که سبک سووک بوون: ۱. قهدهمی که سبک خیر بوون ۲. هاتنی که سبک بوونه هۆی بره و پیدرانی شوینتی. به رانبهر: قدم کسی سنگین بودن

قدم کسی سنگین بودن: [مجازی] پای که سبک قورس بوون؛ هاتنی که سبک بوونه هۆی له بره و که وتنی شوینتی. به رانبهر: قدم کسی

قدیمی / qadîmî، ها: /عربی/ صفت. قه‌دیمی؛
قه‌یمی؛ کونه؛ کوهۆن؛ کۆن؛ که‌فن؛ دیرین؛
که‌عن؛ کان؛ که‌ون؛ که‌ههن؛ له‌ میژینه.

قر / qer، ها: /اسم/ قې، قېروفې، قه‌لبیر؛ قه‌لبیره؛
ته‌کان و پیچ و قه‌مچی که‌ بۆ سه‌رنج ږاکیشانی
دیتران به‌تایبته‌ له‌ هه‌له‌په‌ږکیدا به‌ له‌شی
ده‌ده‌ن.

☐ قر شتری: /مجازی/ که‌ر ناز؛ سووړ و خولدانى
نه‌زانه‌ و ناشیرینی له‌ش.

☐ قر دادن: قې دان؛ قنگ بادن؛ سووړ دان؛ وى
شو‌کنايوه؛ بۆ سه‌رنج ږاکیشانی دیتران له‌شی
خو پیچ و قه‌مچ دان.

قر¹ / qor /، اسم/ سم‌قوړه؛ بۆله؛ پرته؛ بۆله‌بۆل؛
قوړه‌قوړ؛ قوته‌وبۆله؛ پرت‌ه‌وبۆله.

قر²: صفت. ۱. قوړ؛ قېړه؛ قېړه². ته‌پق؛ قوباو.

☐ قر زدن: /کنایه/ نیشته‌ ژېړ پا؛ هه‌لگرتن؛
هوړگيرته‌ی؛ فريو دانى که‌سیک و بردنى بۆ
جینگاييک يان ږاکیشانی بۆ لای خو «حالا
دیگر زن و دختر مردم را فر می‌زنی؟! ئیستا وات لی
هاتوو ه‌نیشیته‌ ژېړ پای ژن و کچی خه‌لک؟!.

قر شدن: /گفتاری/ ۱. قېړه‌ بوون؛ قوړ بوون/
بیه‌ی ۲. قوپان؛ قوپیان؛ قوپیه‌ی؛ قوپیای؛
قۇيان؛ قوبان؛ کووپان؛ ته‌پقین؛ رۇچوون.
قر کردن: قوپاندن؛ قوباندن؛ قوړ کردن.

قر¹ / qorā /، عربی/ قرى

قراء / qorā' /، عربی/ جمع قرارى

قرائت / qarā'at /، ها: /عربی/ اسم. ۱. کار يان
ږه‌وتی خویندنه‌وه «قرائت قرآن؛ خویندنه‌وه‌ی
قورئان» ۲. /مجازی/ خویندنه‌وه‌ی به‌ ده‌نگی به‌رز
۳. بۆچوون؛ خویندنه‌وه؛ تیگه‌یشتنى مروّف له
بابه‌تیکی فیقه‌ی يان حقوقی «او قرائت تازه‌ای از
آزادی عرضه کرده است: نه‌و بۆچوونیکى تازه‌ی له
نازادى هېناوه‌ته‌ ئاراهه‌».

قرائتخانه / qarā'atxāne، ها: /عربی/ فارسی/ اسم.
خویندنگه: ۱. جینگایه‌کی گشتی بۆ

گه‌وره و گچکه؛ گه‌وره و بچووک «بچه‌های قد و
نیمقد: مندالانی ورد و درشت».

قدی / qaddi /، عربی/ صفت. ۱. ته‌واوبالا؛ بالاپاو
۲. بالانوین؛ بالانما «آیین‌ه‌ی قدی؛ ناوین‌ه‌ی
بالانوین».

قدی / qoddi /، ها: /اسم/ گفتاری/ قولمی؛ قوتی؛
قیتی؛ تیکى؛ جکی؛ سه‌رشه‌قی؛ سه‌ره‌قی؛
لایه‌لایى؛ خرسی «پسرم این همه‌ قدی درست نیست:
کوری خۆم هینده قولمی باش نیه».

قدید / qadid /، عربی/ اسم. /ادبی/ قاورمه؛
گوشتی سوورمه‌وه‌کراوی هه‌لگیراو بۆ تفاق.

قدیس / qeddīs /، ها: ان؛ یین: /عربی/ صفت.
یارسان؛ پیر؛ وه‌لی؛ خاوه‌ن پیوه‌ندی ده‌گه‌ل
خوا، فريشته يان هيزی ئاسمانيدا.

قدیسه / qeddise /، ها: ـمان: /عربی/ صفت.
یارسان؛ کچ يان ژنى خاوه‌ن پیوه‌ندی له‌گه‌ل
خوا و فريشته کانيدا.

قدیفه / qadife /، از عربی/ قطیفه

قدیم¹ / qadīm /، عربی/ صفت. ۱. کۆن؛ که‌ونارا؛
قه‌دیم؛ قه‌ییم؛ سابق؛ نه‌وسا؛ زوو؛ پیشوونه «زمان
قدیم؛ سه‌رده‌می کۆن» ۲. /فلسفه/ هه‌ربووی؛
نه‌زه‌لی؛ بى‌سه‌ره‌تا. به‌رانبه‌ر: مُحدَث

قدیم² / ـها: /قید. نه‌وسا؛ نه‌وساکه؛ جاران؛ زوو؛
چه‌لان؛ نه‌وجا؛ نه‌وگا؛ قه‌دیم؛ له‌ کۆندا؛ جاری
جاران «قدیم مردم از نعمت سواد برخوردار نبودند؛
نه‌وسا خه‌لکی سه‌وادیان نه‌بوو».

قدیم‌الایام / qadīmōl'ayyām /، عربی/ اسم.
ږوژگاری ږاږدوو؛ زه‌مانی کۆن؛ قه‌دیم.

قدیم‌ون‌دیم / qadīm-o-nadīm /، ها: /عربی/
فارسی/ اسم. /گفتاری/ ږاږدووی کۆن؛ که‌ونارا؛
جاری جاران «این‌جا از قدیم و ندیم گذرگاه بوده: ئیره
له‌ ږاږدووی کونه‌وه‌ بواره‌ بووه».

قدیمها / qadīmḥā /، عربی/ فارسی/ قید. /گفتاری/
جاران؛ له‌ ږاږدوودا؛ زوو؛ نه‌وسا «قدیمها تلویزیون
نود: جاران ته‌له‌فزیون نه‌بوو».

به قرار زیر: وهها؛ بهم جوړه؛ ئاوا؛ ئاوهها؛ ئاوها؛
پيسه؛ ئه پيسه؛ پي جوړه؛ بهو جوړه.

❑ قرار بودن: بریار و ابوون؛ قه‌رار بوون (قرار بود)
اینجا مدرسه‌های بسازند: بریار و ابوو لی‌ره‌دا
قوتاخانه‌یه‌ک دروست که‌ن.

قرار دادن: نان؛ نیان؛ دانان؛ دانیان؛ نیایره؛ به‌لیاندن «گلدان را روی میز قرار داد: گولدانه‌کهی نایه سه‌ر میزه‌کوه».

قرار گذاشتن: برپار دان / دانان؛ به‌لین دان؛
په‌یمان به‌ستن «قرار گذاشتیم تا سر ماه پولش را
پس‌بده‌یم؛ برپارمان دا تا سه‌ری مانگ پاره‌که‌ی
بدینه‌وه».

قرار گرفتن: ۱. دانران؛ دانریان؛ جی گرتن؛
بنه گیر بوون؛ جی بوونهوه؛ یاگه وه بیه ی؛
دوبنه گرتن «گلدان روی میز قرار گرفت»
گولدانه که دانرایه سهر میزه کهوه» ۲. هه دا دان؛
ئارام گرتن؛ داسره فتن؛ داسره وتن؛ داسره وین؛
داکاسان؛ داکاسیان؛ داکاسین؛ ئه ره کاسیه ی؛
کاسیایره؛ داسه کیان؛ دامرکان؛ دامرکیان؛
دامرکین؛ داته مریان؛ داکه سان؛ داکه سین؛
داسه کنان؛ هئور بوونهوه؛ داسه کنین؛ قریان؛
هئورین؛ هه درین؛ هه دیایش؛ ئؤقره گرتن؛
وه قره گبتر ته ی؛ کوپین؛ له شوئینیک مانه وه.

قرار داد / qarārdād ، ها: / اعرابی / فارسی / اسم،
 پریار؛ پهیمان؛ گریدانک؛ پریارنامه؛ پهیمان نامه؛
 گریبه‌ست؛ هه‌قبه‌ست؛ به‌لینامه‌یی (پتر
 نووسراوه) که به پیتی نه‌وه دوو یان چهند لایهن
 مافی بۆ یه‌کتر به رسمی دناسن یا له هه‌مبه‌ر
 یه‌کتره‌وه کار و ئه‌رکی وه ئه‌ستۆ ده‌گرن.

❑ قرارداد بستن: برپایارنامه نووسین؛ به‌لین‌نامه نووسین؛ په‌یمان‌نامه نووسین.

قراردادی / qarārdādī: [عربی / فارسی] صفت.
 برپاری؛ په‌یمانی؛ هه‌قبه‌ستی؛ برپارنامه‌یی؛
 په‌یمان‌نامه‌یی «استخدام قراردادی؛ دامه‌زرانی
 برپاری».

خویندنه وه ۲. دیوی خویندنه وه له کتیبخانه دا.

قرائن / qarā'en : [عربی] ➞ قرائن

قربادین / qarābādīn: (معرّب از یونانی) اسم،
 (قدیمی) قربادین؛ کتیبی دهواناسی که
 تایه‌تمه‌ندی درمان و ریژه و شیوه‌ی به کار
 بردنی زور ده‌ای تیدا نو سراه.

قرايت / qarābat ، ها: [عربی/اسم، نيزيکي؛
نيزيکي: ۱. دڅخې نيزک بوون؛ بهرامبهري
دووري ۲. خزمایه تي؛ قهومايه تي.

☐ قرابت سببی: ژن و ژنخواری؛ په یقنه؛
خنامی؛ خزمایه‌تی له ژن خواستن و شوو
کردنوه به‌دیته‌توو.

قربان نسبى: خرمايه تى خوینى (له دایک و بابه وه).

قرا به / qorābe ، ها/: اسم. قه‌رابه؛ قورابه؛ ده‌فری
گه‌وره‌ی مل در یژ و ده‌ته‌نگی شووشه‌یی.

قراد / qorād ، ها: [عربی/اسم، کړنگ: کړنو،
 ډډه: کړنو، کړنې: کړنې؛ کهوله: میروویه کی
 یانکه له ی سوړه به ناڅه له ده دنهوسی.

قرار / qarār / : [عربی] اسم، قہرار: ۱. بنہ جی، جیگیر، بنہ گیر، پھوتی مانوہ؛ بوون، ٹھوہ منہ نہی
 «قرار داشتن؛ قرار دادن: بنہ جی بوون، جیگیر کردن»
 ۲. /ھا/ بر بار، بہ لٹین: وہ عد «قرار گذاشتیم ہر جمعہ

برويم كوه: بريارمان دا هممو ههينييهك برؤين بؤ
 كيؤ. ۳. ژوان؛ ژوانگه؛ جي ژوان «ديروز سر قرار
 حاضر نشد؛ دويني نهاته سهر قرار» ۴. بريار؛
 بهلين؛ پهيمان «قرار كفالت: برياري سهرپه رستي»
 ۵. چؤنيه تي؛ چؤناو چؤني؛ چلؤنايه تي ۶. قهرا؛
 هه دا؛ هي دان؛ هه دان؛ ئؤقره؛ وه قهره؛ ئؤخزن؛
 ههراس؛ توتكه؛ توتيكه؛ دابين «آرام و قرار ندارم؛
 ئوقره و ئارامم نيه».

❏ از قرار معلوم: وا دیاره؛ ئهو جۆره که دیاره؛ وا ده‌رده‌که‌وئ؛ ئاوا که دیاره؛ پاسه دیارا؛ پاسه مشۆشه‌وه «از قرار معلوم برنمی‌گردد؛ وادیاره ناگه‌رپته‌وه».

قارگاه / qarāgāh ، ها: [عربی/فارسی]/اسم، بنکه؛ نکت؛ بنه؛ مه کؤ؛ مه کؤگه؛ قه رارگا؛ بنه گا؛ شوینی نیشته جی بوون و دامه زرانی هیزیکی چه کرداری.

قارومدار / qarār-o-madār ، ها: [عربی]/اسم، [گفتاری] قه تع و بر؛ قه رارمه دار؛ قه ول و بر؛ قه ول و قه رار؛ کار و ره وتی پیکه اتن و برپار دان بؤ جنبه جی کردنی کاریک.

قراض / qorās ، ها: [از فرانسوی]/اسم، قوراس؛ یه که ی ژماردنی کالا، بریتی له ۱۲ دوجین (۱۴۴) دانه: **قراضه**

قراضه / qorāze ، ها: [عربی/صفت]، کوخار؛ ئاسنجاو؛ قورازه؛ قه رازه؛ سه قه ت؛ کؤن و له کار که وته (بؤ که رسته و ئامراز) ماشین قراضه؛ ماشینی کوخار.

قراقوروت / qarāqurût / ترکی/اسم، قهره قوروت؛ خواردنیکی رهش و ترش که له کولاندنی ئاوی ماسته وه به ره هم دی: **قهره قوروت**
قراکل / qarākol / [؟]/اسم، قهره کول: ۱. /ها/ جؤری مه پی له ر و باریک که دووه که ی سفت و خوریه که ی زرو و لووله ۲. که ول و کولکی به رخی ئه وه مه ره.

قران / qerān / [عربی]/اسم، ۱. /ها/ [گفتاری] قهران؛ قران؛ رپال؛ یه که ی پاره ی ئیران ۲. [نجوم] بار و دؤخی جی گرتنی دوو یان چهند گه رۆک له که لوویه کدا ۳. [قدیمی] دهوره ی ۲۵، ۵۰ یان ۱۰۰ ساله ی حکومه تی که س یان زنجیره یه ک.

قراول / qarāvol ، ها: ان: [ترکی]/اسم، چاتمه؛ قهره ول؛ پیشدار؛ په هقان؛ قه لاويز؛ کیشکچی؛ نیابان.

□ **قراول رفتن**: نیشانه گرتن؛ قهره ول گرتن.
قراول گذاشتن: نگابان دانان؛ قهره ول دیاری کردن (دم در خانه اش دو نفر قراول گذاشته بودند؛

بهر ده رک ی ماله که ی دوو که سیان نگابان دانابوو).
قراین / qarāyen / [عربی] جمع ﴿قرینه﴾: **قرائن**
قرب / qorb / [عربی]/اسم، ۱. [نامنداول] نزدیکی؛ نزدیکی؛ چؤنیه تی لیک نزدیک بوونی دوو شت. به رانبه ر: **دوری** ۲. [نامنداول] نزدیکی؛ نزدیکی به بؤنه ی دؤستی یان خزمایه تیه وه ۳. [مجازی] پله و پیگه؛ شان و پیزی کؤمه لایه تی.

قربان / qorbān / [عربی]/اسم، ۱. [ادبی] سهرگه رد؛ گؤری؛ گوهری؛ قوربانی ۲. قوربان؛ قوروان؛ وشه ی ریز لینان «بله قربان؛ به لئی قوربان».

□ **قربان کسی** / چیزی: به قوربانی که سی/ شتیک؛ شیایو ریز و حورمه ت لینان؛ وه/ به سهرگه ردی که سی/ شتی «قربان شما؛ به قوربانتان».

□ **قربان کسی رفتن**: به قوربانی که سیک بوون؛ له دهوری (سهری) که سیک گه ران؛ وه/ به سهرگه ردی که سی بوون؛ به ساقه ی که سیک بوون؛ له بهری که سیک مردن «قربان بسم بروم که لنگه ندارد؛ به قوربانی کوره که م بوم واهوتای نیه».

قربان - صدقه / qorbānsadaqe / [عربی]/اسم، [تعریض] قوربان و ساقه؛ گفت و لفتی به میهره بانی.

□ **قربان - صدقه رفتن**: له دهور گه ران؛ به قوربان بوون؛ له بهر مردن؛ وه/ به سهرگه رد بوون.

قربانگاه / qorbāngāh ، ها: [عربی/فارسی]/اسم، کوشترگه؛ کوشتنگه؛ جیگای قوربانی کردن.

قربانی / qorbāni ، ها: [عربی]/اسم، قوربانی؛ قوروانی: ۱. گیانه وه ریکی گوشت حه لال که به بؤنه یه کی تایبه ته وه سهری ده برن و گوشته که ی ده به خشنه وه ۲. /ان/ که سی که بی گونا ده کوژریت «قربانی جنگ: قوربانی شه ر».

□ **قربانی دادن**: قوربانی دان؛ قوروانی دان؛ گؤری دان؛ له دهست دانی که س یان

توونهوه، بۇ مەبەستى بژىشكى بە كار دى.
قرش / qaraşat / [عربى] اسم. نىۋى شەشەمىن
دەستەى پىتى ئەبجەد.

قرشمال / qereşmāl / ها: [؟] صفت. كاولى؛
بى شەرم؛ بى حەيا؛ قىچمەز.

قرص / qors / ها: [عربى] اسم. قورس:
۱. خرت؛ قورسە؛ ئەوۋى بىچمى جەغزئاسايە
«قرص خورشيد: خرتى خۇر» ۲. حەب؛ حوب؛
هەب؛ گزموولەى دەرمان «قرص سرماخوردگی:
حەبى پەتا» ۳. ئەستورکە؛ ماكىكى كىمىاۋى
يان خۇراكى وەك حەب «قرص نغناغ: قورسى
نەنا».

□ قرض خواب: حەبى خەو؛ قورسوۋ وەرمى؛
قورسى خەوھىنەر.

قرص سرماخوردگی: حەبى پەتا؛ حەبى
زو كام؛ قورسى چارەسەرى ھەلامەت.

قرص ۲: [؟] صفت. [گفتارى] قورس؛ ھىقم؛ قورس
و قوۋل ۱. قايم؛ پتەو؛ تۇلا؛ گورخ. بەرانبەر:
شۇل ۲. قايم؛ جىگرتوۋ؛ بىلەرە و شەكە.
بەرانبەر: لق «پايەى قرص؛ دهن قرص: بنەرەتى
پتەو؛ دەمى قايم». ھەرۋەھا: قرض بودن

قرص ۲: قید. قورس: ۱. پتەو؛ گورخ «روى حرفش
قرص ايستاده بود: لە سەر قسەى خۇى قورس
و ەستابوو» ۲. تون؛ سفت؛ مەحكەم «در را قرص
بست: درگاهى تون داو» * بەرانبەر: شۇل

قرص و قايم / qors-o-qāyem / [؟] [عربى] قید.
تون و تۇل؛ سفت و سۇل؛ قورس و قايم «دەنەى
اسب را قرص و قايم نگهدار! لەغاۋى ئەسپەكە تون و
تول بگره!».

قرض / qarz / ها: قُروض: [عربى] اسم. قەرز:
۱. بدەبى «قرض را نمى دهد: قەرزەكەى نادانەو»
۲. وام «پول خانه را از بانک قرض گرفتيم: پارەى
خانۋەكەمان لە بانگ قەرز كرد».

□ قرض دادن: ۱. قەرز دان؛ قەرذ دان؛ وام دان
«پول دارى به من قرض بدهى؟: پارەت لايە بە قەرز

كەسانى ۋە كوۋ قوربانى «مردم برای كسب آزادى
قربانى داده اند: خەلك لە پىناۋ ئازادىدا قوربانىيان
داو».

قربانى كردن: گۆزى كردن؛ بە قوربان كردن؛
قوربانى / قوروانى كردن: ۱. گيانەو ەرىك
(گۆشت ەلال) بە بۇنەيەكەو ە سەرژى كردن و
گۆشتەكەى لە نىۋ خەلكدا بەش كەردنەو
۲. گيانەو ەرىك بۇ رەزاي خودا و بەرپو
بردنى رى ۋە سەمىكى دىنى سەر بىر
۳. بوۋنە ھۇى مردن يان تىدا چوۋنى ناپەوا
يان بى ھۇى كەس يان شتىك. ھەرۋەھا:

قربانى شدن

قربانى گرفتن: قوربانى گرتنەو؛ كوشتنى
ناپەوا يان بى قانۋونانەى مرۇف «زمین لرزه هزاران
قربانى گرفت: بوۋمەلەرە ھەزاران قوربانى
گرتەو».

قربوس / qarbûs / ها: [عربى] اسم. كەلو؛
كەلبە؛ كەلبەزىن؛ بەركۇ؛ پىشكۇ؛ قەلپۇز؛
قەلپوۋز؛ سەرقاچ؛ سەرقاچگ؛ گوۋز گرىك؛
بەرزايى پىشەوۋى زىن: قربوس

قربوس / qarpûs / از عربى □ قربوس
قرتى / qertî / ها: صفت. جلف؛ خونك؛ قرت؛
قرتى؛ ھەرزە؛ يارمباز؛ سووك و چرووك؛
ھەرچى و پەرچى؛ دلسفك؛ جيوەلەك؛ گرزە؛
ئاكار ناشىرىن.

قرتى بازى / qertîbāzî / ها: [اسم] جلفى؛
ھەرزەكارى و سووكى.

قرج-قوروچ / qerec̣q̣urûc̣ / صوت. خرمةخرم؛
خرچەخرچ؛ قرتەقرت؛ قرچەقرچ؛ خرپەخرپ؛
دەنگى ورد بوۋنى شتىكى تورت (ۋەك دەنگى
نانى رەق لە ژىر ددان يان بەفر لە ژىر پىدا).

قرحه / qorhe / ها: [عربى] اسم. بژىشكى؛ زام؛
برىن؛ زەخم، بەتايبەت زامى كە دەمى بازە.

قردمانا / qordomānā / [؟] اسم. تەرەتيزە تالە؛
گيايەكى دەشتەكى بە تۋۋىكى ورد و زەرد و

پشك يان بهر يوه بردنى كارېك .

قرق / qoroq ، ها: [تركى] / اسم. پاوان؛ كۆده؛
پاكز؛ قورغ؛ قورخ؛ په‌لخ: ۱. / قديمى / جىگايه‌ك
كه نامۇيان نه‌توانن بچن «اين منطقه قرق خان بود:
ثم ناوچه‌يه پاوانى خان بوو» ۲. / قديمى / قه‌ده‌غه
بوونى هات‌وچو «همينكه هوا تاريك مى‌شد خيابان‌ها
قرق بود: ههر تاريكى ده‌كرد شه‌قامه‌كان قورخ بوون»
۳. قه‌ده‌غه؛ قه‌ده‌خه؛ كارى هه‌ماندن؛ چؤل
كردنى شوپنېك له‌خه‌لك «پوتن داشت مى‌آمد
مسير را قرق كرده بودند: پووتين ده‌هات
شه‌قامه‌كانيان قورغ كردبوو». هه‌روه‌ها: قرق بودن؛

قرق شدن؛ قرق كردن

قرقاتى / qarqāti: [تركى] قره‌قاتى

قرقاوول / qarqāvol ، ها: ان: / اسم. قه‌رقاوول؛
ته‌ره‌زوو؛ مره‌كيفى؛ مريشكه كيوى؛ مريشكى
كووڤى؛ چۆره؛ چۆرپۆر؛ كه‌له‌شيزى دارستان؛
بالداريكي سهر به‌كاكۆلى كلكدريژ و
ره‌نگامه‌ي له‌مريشك گه‌وره‌تره كه له‌ليهر واردا
ده‌ژى و گوشتى زور خوشه .

قرقبان / qoroqbān ، ها: ان: [تركى / فارسى] / اسم.
قۆرخچى؛ قه‌ده‌غه‌وان؛ كۆده‌وان؛ پاكزوان؛

قرقچى

قرقچى / qoroqčī: [تركى] قرقبان

قرقر / qerqer: / اسم. جيهره‌جيهر؛ جيهر و هوږ:
۱. ده‌نگى چهرخانى چهرخ ۲. جيهره؛ ده‌نگى
له‌ولاوه‌ي درگا.

قرقرو / qorqorū: غرغرو

قرقره / qerqere ، ها: / اسم. قرقره؛ غه‌رغه‌ره؛
غه‌رغه‌ره؛ غه‌رغه‌ره؛ قه‌نه‌ك؛ كاژ؛ مه‌كاره؛
به‌كره؛ ماقرنه؛ گه‌رگه‌ره؛ كرگه‌ره؛ خلۆكه؛ خلۆك؛
خول‌خولۆكه؛ خلينكه؛ خرخره؛ خلووته؛
خرنه‌ك؛ گاج؛ ته‌شيله؛ دارتوون؛ چرېك؛ چرك؛
چهرخه‌ك؛ لوولك؛ لا؛ گليليكي دوو سهر پان،
بۆ هه‌لكردن و هه‌لگرتنى رېسه (بهن، ته‌ل و...) .
قرقى / qerqī ، ها: [تركى] / اسم. واشه؛ باشه؛

بمده‌يتى؟ ۲. ئه‌مانه‌ت دان؛ ئه‌مانه‌تى شتى
به‌كه‌سى دان «كتابت را چند روز به من قرض
بده! كتيبه‌كهم بۆ چهند رۆژ به ئه‌مانه‌ت بده‌يه!» .

هه‌روه‌ها: قرض گرفتن

قرض داشتن: قه‌رزدار بوون؛ قه‌رزدار بوون؛
بده‌كار بوون «هرچه قرض داشت همه را پرداخت:
هرچى قه‌رزدار بوو همه‌موى داوه» .

قرض كردن: قه‌رز كردن؛ قه‌رز گرتن؛ وام‌گرتن .

قرض الحسنه / qarzolhasane: [عربى] / اسم.

قه‌رزى بى‌سوو كه له‌بهر ره‌زاي خوا يان
خيهرخوژى، به‌كه‌سيك ده‌درى .

قرض‌وقوله / qarzo-qûle ، ها: [عربى / فارسى]

اسم. [گفتارى] قه‌رز و قۆله؛ قه‌رز و قه‌رز «اول بايد
قرض و قوله‌مان را بدهيم: پيښه‌كى پيويسته قه‌رز و
قۆله‌مان بده‌ينه‌وه» .

قرضه / qarze ، ها: [عربى] / اسم. وام؛ واو .

قرضه‌ي مى: وامى كه ده‌ولت له‌خه‌لكى
وه‌رده‌گرى .

قرطاس / qertās: [معرّب از يونانى] / اسم. [قديمى]
كاغه‌ز؛ قاغه‌ز .

قرطاس بازى / qertāsbāzi: [معرّب / فارسى] / اسم.
[قديمى] كاغه‌زبازى .

قرع / qar' ، ها: [عربى] / اسم. قه‌رع؛ ده‌فريكى
شيشه‌يى بۆ په‌شكاندن كه له‌كووله‌كه‌ي مل گيږ
ده‌چى .

قرعه / qor'e ، ها: [عربى] / اسم. پشك؛ قورعه؛
لاتار؛ پسوله‌ي خو و به‌خت .

قرعه‌افتادن: پشك ده‌ره‌هاتن؛ پشك كه‌وتن
«قرعه به نام من افتاد: پشك به نيوى منه‌وه
ده‌ره‌هات» .

قرعه‌انداختن / كشیدن: پشك خستن؛ لاتار
كيشان .

قرعه‌كشى / qorekeši ، ها: [عربى / فارسى] / اسم.

قژانگ؛ قژاگ؛ لاتارى؛ كار و ره‌وتى هه‌لبىژاردنى
به‌خته‌كى ژماره، ناو يان نيشانى بۆ وه‌رگرتنى

باشووک؛ باشوو؛ باشووک؛ بازۆری؛ تۆرتنه؛ تورمته؛ بازۆر؛ کهوزنهک؛ پهلهوهریکی ږاوکه، به له شیکې بچووک، لاقی درېژی زهره، دووچکه ی درېژ و بالی کول و خړهوه؛ باز گنجشک خوار؛ باشه

قرقیز / qerqiz / اسم، قرقیز: ۱. هۆزی تورکی نیشته جیی ئاسیای ناوهندی ۲. ها؛ ان؛ ههرکام له کهسانی ئەو هۆزه ۳. زمانی ئەو هۆزه که له زمانگهلی تورکیه.

قرمز / qermez / [سنسکریټ/اسم،] [گفتاری] سوور؛ سویر؛ سۆر؛ سوهر؛ خاز؛ قرمز.

قرمز: ۱. صفت، [گفتاری] سوور؛ سویر؛ سۆر؛ قرمز؛ قورمز؛ به رهنگی سوور.

قرمز دانه / qermez dāne / ها؛ [سنسکریټ/ فارسی/اسم،] ۱. دوو پایي؛ جۆره میرووییکه به شیلهی دار دهژی و له وشکهوه کردنی میوینه کانیان چهشنیک ماکی سووری سروشتی به رههم دی ۲. ئەو ماکه.

قرمزی / qermez i / [سنسکریټ/اسم،] [گفتاری] قرمزی؛ سووری.

قرمساق / qoromsāq / ها؛ [ترکی/اسم،] گهواد؛ گهواد؛ گهوات؛ قورمساخ؛ دهویت؛ دویت؛ دهیووس؛ جاکهش؛ جاکیش؛ ژن بهمز؛ کوسکهش؛ کوسک؛ کۆدۆش؛ کهشیش؛ قهلهته؛ قهلهته بان؛ پیاوی که بۆ پوول، ژنه خزمی خوی بۆ پیاوانی تر جۆر دهکا.

قرمه / qorme / [ترکی/اسم،] قهیله؛ قاورمه؛ قهلی؛ قهلیه؛ گوشتی سووره وه کراو وشکه و بووی له ههمانهدا بۆ تفاقى زستان: قورمه

قرمه سبزی / qormesabzi / [ترکی/ فارسی/اسم،] سهوزی قاورمه؛ قاورمه سهوزی؛ خۆرشتیکی له پله گوشت، سهوزی جنراو و لوبیا.

قرن / qarn / ها؛ قرون؛ [عربی/اسم،] سهته؛ سهده؛ چهرخ؛ گهر؛ يه که ی ژماردنی کات بهرامبهه به سهده سال.

قرنطینه / qarantīne / ها؛ [معرّب از فرانسوی/ اسم،] پاوانه؛ شوینتی ږاگرتنی کهسانی بهر شک به مه بهستی دلنیا بوون له پیوه نه بوونی ئاهۆ و پهتا و بهرگری له تووش بوونی خه لک.

□ قرنطینه کردن: پاوانه کردن؛ پاوان کردن.

قرنفل / qaranfol / ها؛ [معرّب از یونانی/اسم،] میخهک؛ میخهکی؛ قه نه فل؛ قه نه فل؛ گول میخهک؛ گوله نه سریل؛ گوله نه سريلهک؛ گریشک؛ پنچکه گیایه کی ږاژینه یی به گولی بچووکى جهمکۆ و بۆنخۆشه وه که له سوور تا نه رخهوانی ههیه.

قرنی / qarane / [ترکی/ فارسی] قرنه

قرنیز / qarniz / ها؛ [؟/اسم،] هیره؛ قهرنیز: ۱. له نديکی بچووک به سهر لیواری دیوار، درگا یان ده لاقه وه، پتر بۆ بهرگری له داچۆرانی باران ۲. رزنیکی باریک له بهرد، کاشی یان مووزاییک به پهراپهیری لای خوارووی دیواره وه بۆ جوانی و ههروه ها بهرگری له پیس بوون.

قرنیه / qarniye / ها؛ [عربی/اسم،] کاژه؛ تۆزالیکی ږوونی کۆم له سهر ببیله و گلینه ی چاو.

قروض / qurūz, qorūz / [عربی] جمع قرض قر و غریبه / qer-o-qarbīle / ها؛ [فارسی/از عربی/اسم،] [گفتاری] ناز و نیمناز؛ قهلبیره؛ خلنگ؛ عیشوه و ناز؛ قر و خه مزه.

قر و غمزه / qer-o-qamze / ها؛ [فارسی/عربی/اسم،] [تعریض] ناز و نیمناز؛ ناز و خه مزه؛ خه مزه و ناز؛ عیشوه و ناز؛ خلنگ؛ قهلبیره؛ ئاکاریکی تایهت بۆ خو نواندن و بزواندنی ههستی جینسی بینهه: قر و غریبه؛ قر و قمیش

قر و فر / qer-o-fer / ها؛ [اسم،] [تعریض] قر و فر؛ قیته قیت؛ قر و نیمقر؛ کار و رهوتی خو جوان کردن بۆ سه رنج ږاکیشانی دیتران.

قر و قمیش / qer-o-qamış / [فارسی/ ترکی] قر و غمزه

قرون / qurûn, qorûn: [عربی] جمع قرن
قره قاتی^۱ / qareqâti: [ترکی] صفت. [مفتاری]
تیکه-ل. پیکه-ل؛ تیکه-ل و پیکه-ل؛ شیواو و شله ژاو؛
شپرز؛ ئالۆز-پلۆز؛ ته فللهف؛ ته فلدم «همه چیز
قره قاتی شده بود؛ همه مو شتی تیکه-ل-پیکه-ل ببوو».

قره قاتی^۲: قید. تیکه-ل - پیکه-ل؛ به شیواوی و
په شیوی؛ به شپرز «همه را قره قاتی بریز روی هم؛
همه مووی تیکه-ل-پیکه-ل بکه به سهر یه کدا».

قرقانی؛ قره قاطی

قره قاط / qereqât: [ترکی] اسم. ترئ-شین؛
ترئ-شینکه؛ ترئ-که؛ گری-که یلان؛ گیایه کی گلا
دندووکی، به گولی سپی یان په مپی و بهری
په شهوه: قرقانی؛ قره قاطی

قره قاطی / qereqâti: [ترکی] قره قاتی
قره قوروت / qarequrût: [ترکی] قره قوروت
قره نی / qaraney, qareney, ها: [ترکی/فارسی]

اسم. قهره نی؛ نه یاره ش؛ سازیکی بازه نی دریز
به سهری دندووکه یی، بنی گوشاد و
ژماریه کی زۆر کون و کیلهوه: قرنی

قری / qorā: [عربی] جمع قره: قریه: قرا
قری / qerī: صفت. به قره وه؛ به ئاکاری سووک
و جلفه وه.

قری / qorī: اسم. قوړی؛ قوپاوی؛ دۆخ یان
چۆنیه تی قوړ ببون.

قریب / qarīb: [عربی] صفت. [دبی] نزیک؛
نیزیک.

قریب-لوقوع / qaribolvuqû, voqû-: [عربی]
صفت. نزیکه و روودان؛ نیزیک به روودان.

قریحه / qarîhe, ها: [عربی] اسم. زهوق؛ چیژه؛
لیها تووی سروشتی به تایبته له کاریکدا که
سهر به داهینانی هونه ری و فیکری بی «قریحه یی
شعر: زهوقی شاعر».

قرین / qarîn: [عربی] صفت. [دبی] هاوړی؛
هامر؛ هاوال؛ هاوکات؛ هاوچه رخ یان هاوړی
له گهل شتیک «تلاش او قرین موفقیت بود؛

تیځو شانی هاوړی له گهل سهر که وتندا ببوو».
قرینه^۱ / qarîne: [عربی] اسم. ۱. ها؛ قراین/
شوین، رووداو، دیارده یان واتایه که به پی
ئهو شتیکی ترمان بۆ روون بیته وه و ئه و دووه
وه کوو هاوړی واین (وهک «بیشه» بۆ «شیر» که
شوینه بۆ ئه وهی که مه به ست شیر جهنگله)
۲. لف؛ جووت؛ ئه وی که له باری ئه ندازه، بیچم
و چوناو چۆنیه وه وه کوو وینه ی شتیکه له نیو
ئاوینه دا (وهک دهستی راست بۆ چه پ یان چه پ بۆ
راست) ۳. [ریاضی] بهرانبهر؛ بهرامبهر؛
ئه ندازه به که هاوتای ئه ندازه به کی تر به لام به
نیشانه ی پنجه وانه (وه کوو ۲ و ۲-).

قرینه^۲: صفت. لف؛ جووت؛ هاوتا؛ هاوقه د؛
هاوده ق؛ خاوه ن ده قوده قی له گهل به کیکی تردا
«دست راست قرینه ی دست چپ است: دهستی راست
لفی دهستی چه په».

قریه / qar(i)ye, ها: قری؛ [عربی] اسم. لادی؛
دیها ت؛ ده گا؛ لاده گا؛ شاره دی؛ ئاوی، به تایبته
گه وره.

قز / qaz(z): [عرب از کردی] اسم. [قدیمی] قه ز؛
که ژ؛ گرک؛ ئاوریشمی خاو.

قزاق / qazzāq: [ترکی] اسم. قه زاق: ۱. ها؛ لان/
خه لکی دانیش تووی ناوچه ی قه زاقستان
۲. زمانی ئه و خه لکه که تیکه لئ له زمانی
تورکی و موغولیه ۳. هیزیکی چه کداری تایبته یی
له ئیران له نیوه ی دووه می سه ده ی پیشوودا.

قزاقی / qazzāqi: [ترکی] اسم. اجر قزاقی
اجر

قزان / qazān: [ترکی] قزغان
قزغان / qazqān, ها: [ترکی] اسم. قازان؛
قازانگ؛ قازانه؛ قه زان؛ به رو ش؛ نه قل؛ قاوله مه ی
زۆر گه وره ی مسین: قزان

قزل آلا / qezel'ālā, qezelālā, ها: [ترکی] اسم.
خاتوونه ک؛ قزل ئالا؛ جوړی ماسی پووله کداری
ئاوی شیرینه که گه را ده خا و گوشتی به تامه:

ماهی قزل آلا

قزل قورت / qozelqort: [ترکی] دعا، قوزه لقورت؛ دهر؛ قزه؛ زلفنج؛ زلفنجاو؛ کندرووس؛ ژه قنه؛ ژه قنه مووت؛ زه بره به نند؛ سندان؛ وشه یی که بو دهر برینی رق و قین ده گو ترئ.

قزمیت / qozmît: [ترکی] صفت، [گفتاری] مهر اش؛ گورگ نه خور؛ دزنه بهر؛ دزگین؛ بی که لکه؛ هیچه که و پوچه که؛ بی ده وام؛ بی بهر که؛ دهر دنه خور؛ بی بایی؛ کار لی نه ها تووی بی بایه خ «یک ساعت قزمیت آورده بود گرو بگذار؛ ساعه تیکی مهر اشی هینابوو بینیته گریو».

قزن قفلی / qazanqofli: [ترکی] عربی/ اسم، بهله زوانه؛ بهر مزوانه؛ ئاوزوون؛ قرتینه؛ ته ره قه؛ قازانقولفی؛ قوپچه ی نیر و می؛ دهر زی بهر کوژه؛ دوو قولای بچووک که ده چنه ناو یه ک و هله ده پیگیرین و وه کوو دوگمه به کار دیت.

قژ- قژ / qejqej: غز- غز

قساوت / qasavat: [عربی] اسم، [ادبی] دل ره قی؛ بی پوحمی؛ بی بهر هییه تی.

قساوت داشتن: دل ره ق بوون؛ بی پوحم بوون. قساوت کردن: دل ره قی کردن؛ بی پوحمی کردن.

قسر / qeser: [ترکی] قید، [گفتاری] بی وهی؛

۱. بی بردنه وه و دانان له ره وتیکی قوماردا

۲. بی گهن و زیان له رووداو یکی پر مه ترسیدا.

قسر در رفتن: [مجازی] له منه جهل گهرانه وه؛

کفن درین؛ په رینه وه؛ له به لا و تووشی

بی وهی دهر چوون «این بار هم قسر در رفت: ئهم

جاره ش له منه جهل گهرایه وه».

قسط / qest: [عرب] از یونانی/ اسم، ۱. له؛ اقساط/

قست؛ قنس؛ پاژ؛ به شیک له وهی که له

ماوه گه لی یه کساندا ده بی بدری یان وهر بگیدری

۲. له/ بهر انبه ری؛ بهرامبه ری، به تایبه ت له

گرتن یا دانی شتیکدا.

قسط بستن: پاژ/ قست بهستن؛ دیاری کردنی

هه ندی دانه وه له ههر جاردا.

قسط دادن: پاژ دانه وه؛ قست دانه وه؛ دانه وهی

قیمه ت به پاژ. ههروه ها: قسط گرفتن

قسط / qost: ها/ [عرب] از یونانی/ اسم، هه له زه؛

هه لز؛ گیاگه ری؛ زه نجه فیله شامی؛ بنه گیا به کی

گهرمه سیره به ساقه ته ی هه لکشاو و گولی

ئالوزه وه، دوو جووری تال و شیرینی هه یه،

ههر دوویان بو دهرمان ده بن.

قسط بندی / qestbandi: ها/ [عرب] فارسی/

اسم، پاژ به ندی؛ قست به نی؛ کار و ره وتی

دیاری کردنی هه ند و کاتی دانه وهی پاژه کانی

قهرزیک.

قسطی / qestî: [عرب] صفت، قیستی؛ قستی؛

پاژی؛ فروش به شیوه ی سه ندنه وهی

بهرمه به ری پاره ی شته که «فروش قسطی؛ فروشی

قیستی»؛ اقساطی

قسطی^۱: قید، قیستی؛ قستی؛ پاژی؛ به قیست؛ به

شیوه ی وهر گرتن یا دانی بهر- بهر هی پاره

«خانه را قسطی خریده بود؛ ماله که ی قیستی

کریبوو»؛ اقساطی

قسم / qasam: ها/ [عربی] اسم، سویند؛ سوئند؛

سوین؛ سوینگ؛ قه سه م؛ قه سه تم.

قسم ناحق: سویندی به ناحق؛ سویندی درؤ

«قسم ناحق نخور؛ سویندی به ناحق مه خؤ».

قسم خوردن: سویند خواردن؛ قه سه م

واردی «قسم خورد که چیزی نگفته؛ سویندی

خوارد که هیچی نه گو توه».

قسم دادن: سویند دان؛ قه سه م دان/ دای «مر

قسم داد چیزی نگویم؛ سویندی دام هیچ نه یژم».

قسم / qesm: ها؛ اقسام: [عربی] اسم، ۱. جوړ؛

چهن؛ تهرز «این قسم آدمها را تو نمی شناسی؛ تو

ئهم جوهر که سانه ناناسی» ۲. [دبی] به ش؛ به شه؛

بیش؛ پارچه «نان را سه قسم کرد و به سه فرزندش

داد؛ نانه که ی کرده سی به ش و دایه سی

منداله‌کە ی.

قسمت / qesmat، ها: /عربی/ اسم، به‌ش؛ به‌شه
 ۱. بیش؛ به‌هره یان به‌رکه‌وتوو ی هەر که‌سێ
 «شاید قسمت این‌طور باشد که اینجا را بخری؛ رهنه
 به‌ش وابێ ئیره بستینی» ۲. چاره‌نووس؛
 کابه‌شاک؛ قسمت؛ پروداوی که چاره‌نووس
 ده‌ینووسی «قسمت ما هم از زندگی این بود؛ به‌شی
 ئیمه‌ش له ژیان ئەمه بوو» ۳. به‌ش — به‌ش؛ پار؛
 پهل؛ پشک؛ دابه‌ش؛ هيسا؛ پای؛ باره؛ پاره؛
 فەلق؛ قەت؛ قەتۆ؛ قارت؛ سه‌پگ؛ گوینچ «قسمت
 کردن؛ به‌ش کردن».

قسمت شدن: ۱. دابه‌ش بوون؛ به‌ش — به‌ش
 بوون «۱۱ به ۵ قسمت نمی‌شود: ۱۱ به مل ۱۵
 دابه‌ش نابێ» ۲. قسمت بوون؛ بوونه قسمت؛
 نووسران؛ وه‌ک چاره‌نووس ده‌رهاتن «اگر
 قسمت شد می‌ایم؛ ئەگەر قسمت بوو دیین».

هه‌روه‌ها: قسمت کردن

قسمنامه / qasamnāme، ها: /عربی/ فارسی/ اسم،
 سویندنامه؛ قه‌سه‌نامه.

قسم و آیه / qasam-o-āye، ها: /عربی/ اسم،
 «گفتاری/ سویند و قورئان؛ سویند و ئایه؛ قه‌سه‌م
 و قورئان «چقدر قسم و آیه خورد که اصلاً او را ندیده
 است؛ چەندی سویند و قورئان خوارد که هەر
 نه‌یدیوه».

قسی / qasî(y)، /عربی/ صفت. /دبی/ بی‌روحم؛
 بی‌به‌زه‌یی؛ بی‌به‌زه؛ دل‌ره‌ق.

قسی‌القلب / qasîyyolqalb، /عربی/ صفت. /دبی/
 بی‌به‌زه‌یی؛ بی‌به‌زه؛ دل‌ره‌ق؛ دل‌کوچکین؛
 بی‌روحم؛ بی‌روحم؛ دل‌به‌رد.

قشخون / qoşxûn، /ترکی/ اسم، پالوو؛ پالۆ؛
 پالدوو؛ پاردوو؛ قوشقن؛ قوشقنه؛ قشقنه؛
 قشقونه؛ قوشقونه؛ قویشه؛ که‌ژوو ی بن کلکی
 باره‌به‌ر.

قشر / qeşr، ها: /عربی/ اسم، ۱. توپکل؛ تیکول؛
 تۆکل؛ تیخول؛ تیخول؛ تۆخل؛ توپخل؛ تیخل؛

تویک؛ تیفکل؛ تیفل؛ تۆفل؛ قه‌پنلک؛ شکولک؛
 که‌واخه؛ کاژه؛ قاپۆر؛ قاپنلک؛ قه‌پچک؛ په‌لک؛
 قال؛ قالشت؛ قاشل ۲. /نامتداول/ پیست؛ پۆس؛
 پۆست؛ قه‌پنلک؛ قاپنلک؛ که‌واخه؛
 سه‌ره‌کی‌ترین به‌شی له‌شی گیانه‌وه‌ر ۳. تۆژال؛
 توپژال؛ توپژ؛ تۆ؛ لۆ؛ تۆلاشه؛ تۆژ؛ تۆخ؛ توپخ؛
 تۆژک؛ مه‌ره‌ق «قشر نازک یخ؛ تۆژالی ناسکی یخ»
 ۴. /لقشار/ «جامعه‌شناسی/ توپژ؛ چین؛ تاقمی له
 خەلک به تاییه‌تمه‌ندی کاری یان کۆمه‌لایه‌تی
 هاوبه‌شه‌وه «قشر دانشجو؛ قشر روشنفکر؛ جینی
 خویندکار؛ توپژی رۆشنبیر».

قشر مخ: /کالیدشناسی/ کورتیکس؛ کاژه‌ی
 میشک؛ تۆژالکی خۆله‌میشی و چین له‌سه‌ر
 چین که میکشی داپۆشیوه.

قشری / qeşrî، /عربی/ صفت. ۱. /ها؛ ان؛ ون/
 سه‌ره‌به‌ری؛ رواله‌تی؛ لاگر و ره‌شه‌هۆگر له
 به‌پۆه‌ بردنی ئایین و پێ‌وه‌سمی رواله‌تی یان
 بیر و بۆچوونی بی‌باغه‌ و له‌گۆتره، به‌بی‌بیر
 کردنه‌وه له‌مه‌به‌ست و کاکله‌ی ئەو ئامۆژه‌یه
 ۲. پروکار؛ ده‌ره‌کی؛ سه‌ر به‌توپژ.

قشعریره / qoşa'rîre، /عربی/ اسم، ته‌زوو؛ ته‌ز؛
 حال و دۆخی که له‌ ترس و زیچی کوت‌وپێدا
 به‌دی دێ و ده‌بیته‌هۆی گرژ و سیخ بوونی قژ،
 هه‌لپیکرانی دهم و ددان و شل و فل بوونه‌وه‌ی
 ماسوولکه‌ی له‌ش.

قشقرق / qeşqereq، ها: /ترکی/ اسم. «گفتاری/
 جار و جه‌نجال؛ هه‌را و هوریا؛ زه‌نازه‌نا؛ هاوار و
 فریا.

قشقرق راه انداختن: کردنه‌ زله؛ هه‌را و هوریا
 کردن «سر آن حرف قشقرقی راه انداخت که نگو؛ له
 سه‌ر ئەو قه‌سه‌یه کردیه زله‌یی نه‌بیته‌وه».

قشلاق / qeşlāq، ها: /ترکی/ اسم، ۱. ئاران؛
 گه‌رمیان؛ گه‌رمین؛ گه‌رمانی؛ گه‌رمه‌سیر؛
 گه‌رمه‌سیر؛ قشلاخ؛ قشلاق؛ زفنگ؛ زستانه‌وار؛
 زستانه‌هه‌وار؛ هه‌وارگه‌ی زستان ۲. جی ژبانی

قصاب^۱ / qassāb، ها؛ ان: [عربی] / اسم، قهساو؛
 قهساب: ۱. گوشت فروش ۲. گورین؛ سهربر؛
 ئهسکهر؛ سهرژیکهر؛ کهسی که حیوان
 سهرده بری.

قصاب^۲: صفت. [کنایی] قهساو؛ مرؤکوژ؛ پیاو کوژ؛
 خه لک کوژ «علی شیمیایی قصاب کردستان؛ علی
 کیمیایی قهساوی کوردستان».

قصابخانه / qassābxāne، ها: [عربی/فارسی]
 اسم، کوشتارگا؛ قهساو خانه؛ قهسابخانه؛ شوئی
 که مالاتی تیدا سهر دهرن.

قصابی / qassābi: [عربی] / اسم، قهسابی؛
 قهساوی: ۱. کاری قهساب «متی قصابی می کرد؛
 ماوهیه ک قهسابی ده کرد» ۲. فروشگای گوشت
 «در سردشت قصابی داشت؛ له سهردشت قهسابی
 هه بوو» ۳. [کنایی] قهلاچو؛ کوشت وپر «در آن
 جریان عده ی زیادی را قصابی کردند؛ لهو کاره ساته دا
 قهلاچویان خسته خه لکیکی زوره وه».

قصار / qassār، ها: [عرب از کردی] / اسم، قهسار؛
 گازر؛ جلشور؛ ئهوی جل دهشوا.

قصاص / qesās، ها: [عربی] / اسم، سزای
 هاوسهنگی تاوان (وهک ئهوهی کوژهر بکوژن و
 کوپرکهر کوپر کهن).

قصاص کردن: توله سزا کردن؛ خوشه وکردن؛
 خوشه وه کردن؛ توله و قهره بووی خراپه کردن.
 قصاد / qasāyed: [عربی] جمع قصاده؛
 قصاد

قصابات / qasabāt: [عربی] جمع قصبه
 قصبه / qasabe، ها: قصابات: [عربی] / اسم،
 شاروچکه؛ شارهدی؛ شاروکه؛ کؤدینی له گوند
 گه وره تر و له شار چکوله تر.

قصبه‌الریه / qasabatorriye: [عربی] / اسم،
 [قدیمی] کرکروک؛ زهنگه لوور؛ نای؛ لووله ی نیوان
 سی و گهروو.

قصد / qasd، ها: [عربی] / اسم، نیهت؛ نیاز؛
 قهست؛ قهس؛ مخهت؛ مه بهست؛ قهرم؛ مرخ؛

زستانه * بهرانهر: بیلاق
 قشلاق کردن: قشلاخ / گرمین کردن؛ گهرمیان
 چوون؛ زستانه هه وار چوون.

قشلاقی / qeşlāqî: [ترکی] صفت، گهرمین؛
 گهرمیان؛ گهرمیانی؛ گهرمه سیئر؛ قشلاخی؛
 قشلاقی؛ شیاوی ئاکنجی بوون له زستاندا.
 بهرانهر: بیلاقی

قشمشم / qaşamşam، ها: [از عربی] صفت،
 قهشه مشه م؛ قوشه مشه م؛ به ئارایشته و
 جل و بهرگی تابهت بو گرینگ نیشان دانی خو
 «آجی قشمشم؛ باجی قهشه مشه م».

قشک^۱ / qaşang: صفت. [گفتاری] جوان؛ دهلال؛
 شه پال؛ خوشیک؛ خشکوک؛ قهشه نگ؛ قهشه ن؛
 سپه هی؛ قازاخ؛ خرنگ؛ قهنج؛ فوودل؛ که لان؛
 زیوا «چشم قشک؛ چاوی جوان».

قشک^۲: قید. [گفتاری] ریک؛ راست؛ یه ک پاس؛
 پاس «قشک آمد نشست کنار من؛ ریک هاته لای
 منه وه دانیشته».

قشنگی / qaşangî: اسم، باشی؛ جوانی؛
 قهشهنگی؛ قهشه نی؛ کهیلانی؛ خرنگی؛ قهنجی
 «جای به آن قشنگی را گذاشتی آمدی این جا؟! شوینی
 بهو بانهت به جی هیشته و هاتیه ئیره؟!».

قشو / qaşow, qašo، ها: [ترکی] / اسم، پژنچه؛
 قاشاو؛ قاشاق؛ قهشاو؛ قهشو؛ سه پکه؛ محرس؛
 محهس؛ رنهک؛ که رهسته یه کی دانه دار
 کانهزایی وه ک برؤس، چاروا ی پی خاوین
 ده که نه وه.

قشو زدن / کردن / کشیدن: پژنچه دان؛
 سه پکه کردن؛ قاشاو کیشان.

قشون / qoşûn, quşûn: [ترکی] / اسم، [قدیمی]
 قوشه ن؛ هوردو؛ ئوردو؛ لهشکهر؛ لهشکر؛ سپا.
 قشون کشی / qoşûnkeşî, quşûn-، ها: [ترکی]
 فارسی] / اسم، [گفتاری] لهشکهر کیشی؛
 لهشکر کیشی.

قصاد / qasā'ed: [عربی] قصاد

قسه / qesse، ها؛ قِصَصْ: /عربی/ اسم. داستان؛
 داسان؛ داسانه؛ چیرۆک؛ چیر چیرۆک؛ نه قل و
 نه زیله؛ چه کایهت؛ مه رسه لا: ۱. به سه رهاتیکی
 هۆنراوه بۆ سه رگه رمی یان فیرکاری خه لک
 ۲. راز؛ رازه؛ ئه فسانه؛ دیرۆک؛ به سه رهاتیکی
 خه یالی که به یره به رانی جر و جانه وه، گیا و
 شتی خه یالی بن ۳. نووسراوه یی که
 سه رهپورده ی وای تیدایی ۴. /مجازی/ قسه
 /این ها که می گویی قسه است، من از تو جواب
 می خواهم: ئه مانه ی باسی ده که ی چیرۆکه من
 وه لامم ده ی>.

قسه پردازی / qessepardāzi، ها؛: /عربی/
 فارسی/ اسم. چیرۆک هۆنی؛ کاری داهینان یان
 نووسینی داستان. هه روه ها: قسه پرداز
 قسه خوان / qessexān، ها؛ ان: /عربی/ فارسی
 /اسم. چیرۆک بیژ؛ چه قایهت بیژ؛ راز بیژ. هه روه ها:
 قسه خوانی

قسه گو / qessegû، ها؛ یان: /عربی/ فارسی/ اسم.
 چیرۆکشان؛ چه کایهت خوین؛ چه قایهت وان؛
 میژ بیژ. هه روه ها: قسه گو یی

قسه نویس / qesenevis، ها؛ ان: /عربی/
 فارسی/ اسم. چیرۆک نووس؛ داستان نووس.
 هه روه ها: قسه نویسی

قصیده / qasîde، ها؛ قصاد: /عربی/ اسم. /ادبی/
 قه سیده؛ بیچمی له شعری عهرووزی به زۆرتر له
 ۲۰ بهیتی یه ک قافیه وه.

قصیده سرا / qasîdesarā، ها؛ یان: /عربی/
 فارسی/ صفت. قه سیده بیژ؛ قه سیده وان؛
 قه سیده هۆن.

قضا / qazā،: /عربی/ اسم. ۱. دادوه ری؛ داوه ری؛
 دادپرسی؛ کاری داوه ری ۲. چاره نووس؛
 چاره نویس؛ ئه و شتی که به ویستی خودا
 ده بی بیج «با قضا نمی شود جنگید» شهر له گه ل
 چاره نووس ناکرئ ۳. قهزا؛ رهوتی فهوتان؛
 فهوتیان؛ چوون «صبح دیر از خواب بلند شدم، نمازم

مراز؛ سه رنج و بیرى ناگه دارانه بۆ جیه جی
 کردنی کاری.

□ از قصد: /گفتاری/ ده سانه ست؛ ده سانه س؛
 ئه نه قسه ست؛ ده سقه س؛ له قهستی.

□ قصد جان کسی را داشتن / کردن: کهوتنه
 ته مای گیانی که سیکه وه؛ ته مای گیانی
 که سیک کردن «دشمنانش قصد جانش را داشتند:
 نه یارانی که وتبوونه ته مای گیانی وه».

قصد داشتن: به نیاز بوون ۱. ویستن؛ گه ره ک
 بوون / بیه ی؛ هه ره ک بوون «قصد داشت خانه
 بخرد: به نیاز بوو خانوو بکرئ» ۲. خوازبار بوون؛
 به قهسته وه کاری کردن، به مه به ست بوون
 «تو قصد داشتی دعوا راه بیندازی: تۆ به نیاز بووی
 شهر هه لخرینی». هه روه ها: قصدی نداشتن

قصدمندی / qasdmândî: /عربی/ فارسی/ اسم.
 له قهستی؛ ده سانه قسه ست؛ ده سقه سی.

قصر / qasr، ها؛ قُصور: /عربی/ اسم. کۆچک؛
 کۆشک؛ قه سر؛ قه سه ره؛ ته لار؛ سه را؛ کاخ؛ مالی
 گه وه و شکۆدار.

□ قصر یخ: کۆشکی سه هۆل؛ مالی به
 پێداویستگه لی شیاو بۆ شه میتۆکی سه ر
 سه هۆل.

قصر نشین / qasrneşîn، ها؛ ان: /عربی/ فارسی
 صفت. ۱. کۆشک نشین؛ ته لار نشین؛ نیشته جیی
 کۆشک ۲. /کنایی/ ساماندار؛ ده وله مه ند؛ دارا؛
 بووده.

قصص / qesas: /عربی/ جمع قصه
 قصور / qusûr، qosûr: /عربی/ اسم. ۱. جمع
 قصه ۲. کوتایی؛ دریی؛ دریغ؛ کاسوولی؛
 قسور؛ سستی یان که مته رخمه می له
 ئه نجامدانی کاریکدا «برای این قصور عذر می خواهم:
 له بهر ئهم کوتاییه داوای لیووردن ده که م».

□ قصور کردن: هیفشاندن؛ کوتایی کردن؛ پاش
 خستن؛ ئاراستن. هه روه ها: قصور داشتن؛
 قصور شدن

قطاب / qottāb ، ها: / از عربی / اسم، قوتاب؛
شہ کەرلہمہ؛ لہ بزینہ؛ جوری شیرینی کہ لہ
ئاردی سپی، هیلکہ، رۆن، گولاو، گویر و
خاکہ قہن دروستی دہ کهن.

قطار / qatār ، ها: / عربی / اسم، قہ تار: ۱. ترہن؛
شہ مہندہ فہر؛ کەرہستہ بہ کی گواستہ نی بہ
شیوہی کۆمہلہ واگونہ ریز کراو کہ بہ
لکوموتیو یکہوہ بہستراون و دہ کیشرین ۲. ریز؛
قہ تارہ؛ رزن؛ کاروان؛ سان؛ کۆمہلہ شتیکی لہ
شوین یہ ک.

قطار خیابانی: تراموا.

قطار شدن: قہ تار بوون؛ قہ تارہ بہستن؛ قہ تار
بہستن؛ ریز بہستن؛ رزن بہستن؛ ریز بوون.
قطار کردن: قہ تار کردن؛ قہ تارہ کردن؛ ریز
کردن؛ بہ ریز کردن.

قطار گرفتگی / qatārgereftēgi: / عربی / فارسی
اسم، تووشی داگیراوی، سہرئیشہ و یشانہوہ بہ
ہوی لہ نبو قہ تاردا بوون.

قطاع / qetā' ، ها: / عربی / اسم، کووز؛ قاش؛ قاچ؛
پیلہ؛ کوانہ؛ بہ شیک لہ جہ غز کہ لہ دوو لیزگ
و کوانہ یہ ک پیگ دیت.

قطاع الطريق / qattā'ottarīq ، ها: قُطَاعُ الطَّرِيقِ /:
عربی / اسم، [قدیمی] چہ تہ؛ جہردہ؛ ریگر؛ رابر؛
ریز؛ گوران؛ چہ تہ ول.

قطاع الطريق / qottā'ottarīq: / عربی / جمع
قُطَاعُ الطَّرِيقِ

قطب / qotb ، ها: / عربی / اسم، ۱. جہ مسہر؛
جہوسہر؛ چہ سپہر؛ ہیتم؛ پیتہ؛ کورہ ک؛
پلسک؛ تہوہرا؛ بیجم؛ سہر و بنی شتیکی تۆپہل
بہ تابیہت گۆی زہوی ۲. بہرانبہر؛ ہہر کام لہ
دوو شتی دژ بہ یہ ک و پیوہندیدار بہ یہ کہوہ
۳. ہہر یہ کہ لہ دوو سہری باتری یان دینام
۴. /قطاب/ پیٹشوہا؛ قوتب؛ پیر؛ سہرہ.

قطب آسیاب: تفری؛ دفری؛ بستوو؛ بست؛
بستہ؛ بستک؛ بہندہ قہ؛ تہوہرہ؛ ئاسنی نیوان

قضا شد: بہ یانی دیر لہ خہو ہہستام، نویژہ کہم چوہو
قہرا.

قضای حاجت: /مجازی/ دہس ئاو؛ دہس بہ ئاو؛
بۆ مہستہراو چوون.

از قضا: بہ ہہلکہوت؛ بہ شیوہ یہ کی پہ چاو
نہ کراو /از قضا مرا دید: بہ ہہلکہوت چاوی پیچ
کہوت.

قضائی / qazā'i: / عربی / قضای
قضانیہ / qazā'iyye: / عربی / صفت، داوہری؛
داوہری؛ دادپرسی.

قضات / qozāt: / عربی / جمع قاضی
قضا قور تکی / qazāqûrtakî: / عربی / ترکی /
فارسی / قید، [تعریض] ناخہ لاف؛ کتوپر؛ کوتوپر؛
نشک؛ بہختہ کی؛ ہاکۆیی؛ لہ پر؛ نشکافک؛
نشکافی؛ نشگاف؛ نشکا؛ نشکاف؛ نشکیقہ؛ گز و
گومہت.

قضاوبلا / qazā-vo-balā: / عربی / اسم، [گفتاری]
قہزا و بہلا؛ نہزہ؛ پروداویکی ناخوش کہ لہ
دہستی کەسدانہ.

قضاوت / qazāvat: / عربی / اسم، داوہری؛
۱. داوہری؛ دادپرسی؛ کاری قازی (داوہر)
(مقام قضاوت: پلہی داوہری) ۲. /ھا/ پەوتی
پریاردان «خودت قضاوت کن: خۆت داوہری بکە».

قضاوقدر / qazā-vo-qadar: / عربی / اسم، قہزا و
قہدہر؛ قہدہر؛ وەلہ جاخ؛ قافل قہدا؛ چارہ نووسی
خوایی.

قضایا / qazāyā: / عربی / جمع قضیہ
قضایی / qazāyī: / عربی / صفت، داوہری؛
داوہری؛ سہر بہ پیشہ یان کاری داوہری؛
قضائی

قضیہ / qaziyye ، ها: قضایا: / عربی / اسم،
۱. پروداو؛ مہسہلہ «دیروز قضیہای پیش آمد: دوینئ
رووداو یک قہوما» ۲. /ریاضی/ سہر بہ یہ کتری
بوون و پیگ گہیشتنہوہ یہ ک لہ نیوان دو یان
چہند شتدا کہ لہ باری بیرکاریہوہ سہلماوہ.

گه‌رووی به‌رداش.

قطب‌نما / qotbnemā / ها: / [عربی / فارسی] / اسم،
لانما؛ لانوین؛ جه‌مسهرنما؛ جه‌مسهرنوین؛
کهره‌سته‌یه‌ک بؤ ناسینه‌وه‌ی چوار لایه‌نی
باکور، باشوور، رۆژه‌لات و رۆژاوا و نیوانیان به
پیی ناسینه‌وه‌ی لای جه‌مسهر.

☐ **قطب‌نمای رادیویی**: جه‌مسهرنوینی رادیویی؛
ههر یه‌که له کهره‌سته و نامیرگه‌لی
ناسینه‌وه‌ی لایه‌نی شه‌بۆلی رادیویی.

قطبی / qotbî / [عربی] / صفت، جه‌مسهری؛
بیجمی؛ پیوه‌نیدیار یان سهر به جه‌مسهر.

قطبین / qotbeyn / [عربی] / اسم، دوو جه‌مسهر؛
دوو جه‌وسهر.

قטר / qotr / ها: / [عربی] / اسم، کۆتهر؛ تیره:

۱. ریس؛ گیپهر؛ کۆتهره؛ کۆپهره؛ ره‌وق؛ بارست؛
راده‌ی ئه‌ستوواری ده‌وری ههر شتیکی

۲. /اقطاب/ له‌ته هیلکی ریک که له ناوه‌ندی
ته‌شکیکی که‌وانه‌بییه‌وه تیده‌پهری و دوو خال له
که‌وانه‌که دووسهره‌یه‌تی.

☐ **قטר اُصول**: کۆتهری دریز، ریسه‌دریز؛
دریزترین ریس.

قטר اقصَر: کۆتهری کورت؛ ریسه‌کورت؛
کورت‌ترین ریس.

قطر خارجی: کۆتهری ده‌ره‌کی؛ مه‌ودای نیوان
دوو خالی به‌رامبهر به‌یه‌ک له سهر توپکلی
ده‌ره‌کی جه‌غزیکدا. هه‌روه‌ها: **قطر داخلی**

قطرات / qatarāt / [عربی] / جمع قطره

قطران / qatrān / [عربی] / اسم، [شیمی] / قه‌تران؛
تراویکی نیوه سفت و لینجی قاوه‌یی تا ره‌ش،
بریتی له تیکه‌لاوی چه‌ند ماکی هیدروکهربونی
چه‌ور که له ئه‌نجامی دلۆپاندنی به‌رده‌خه‌لوور و
چنۆ به‌ره‌هم دئ و به‌کولاندنی، گه‌لی ماکی
به‌که‌لک وه‌ک نه‌وت جوئ ده‌بیته‌وه.

قطره / qatre / ها: / قَطْرَات / [عربی] / اسم، تنووک؛
تنوکه؛ توونه‌ک؛ تکه؛ چکه؛ چیک؛ چپ؛ وت؛

لوک؛ دلۆپه؛ دروپ؛ دلۆپ؛ درۆپ؛ درۆپه؛ چۆر؛
چول؛ په‌شک؛ پرووشنگ؛ زه‌نگۆل؛ تیف؛ قه‌تره:
۱. ئه‌ونده له تراوی که به شیوه‌ی خر و گروقه‌ر
ده‌رژئ «قطره‌ی آب: تنوکی ئاو» ۲. /مجازی/
که‌مترین هه‌ندی تراوی «یک قطره آب پیدا
نمی‌شود: تنوکیک ئاو ده‌س ناکه‌وی» ۳. ده‌رمانی
که به تکاندن به کار ده‌بری «قطره‌ی چشم:
قه‌تره‌ی چاو».

قطره‌چکان / qatrečekān / ها: / [عربی / فارسی] /
اسم، ئابدۆزه‌ک؛ ئاودوزه‌ک؛ ئاودزه‌ک؛ قه‌تاره؛
قه‌تره‌کیش؛ دلۆپ‌تکین؛ قه‌تره‌چه‌قان؛ لولو له
شووشه‌ی دهم تنگ به کللوی پلاستیکه‌وه بؤ
تکاندن ده‌رمان.

قطری ¹ / qotri / [عربی] / صفت، کۆتهری؛
کۆپهره‌یی؛ کۆتهره‌یی؛ تیره‌یی؛ سهر به کۆتهره
«برش قطری: برینی کۆتهری».

قطری ²: قید، کۆتهری؛ کۆتهره‌یی؛ کۆپهره‌یی؛ به
باری کۆتهره‌دا «تخته‌را قطری برید: تخته‌که‌ی
کۆتهری بری».

قطع / qat / [عربی] / اسم، ۱. قه‌رت؛ قه‌ت؛ قه‌د؛
بر؛ دابر؛ له‌ت؛ که‌رت؛ گن؛ کار و ره‌وتی برین
«قطع عضو: برینی ئه‌ندام» ۲. دلنایی ته‌واو «با
قطع و یقین: بئ‌شه‌ک و به‌دلنایی ته‌واوه»
۳. /ها/ ئه‌ندازه؛ را ده‌ی (پانی و دریزی) شتی
په‌ره‌یی «قطع کتاب: نه‌ندازی کتیب».

☐ **قطع امید**: دۆخی ناھمی بوون؛ ناھمی‌د
بوون؛ دل برین؛ هیوا لی‌برین.

قطع بغلی ئه‌ندازه‌یه‌ک له کاری چاپه‌مه‌نیدا،
بؤ کتیب یان ده‌فته‌ر که له ده‌روبه‌ری ۱۲×۸
سانتیمتر دایه.

قطع بیاضی: بیچمیک بؤ په‌راو و کتیب که به
باری دریزیدا بکریته‌وه.

قطع تماس: نه‌مانی پیوه‌ندی؛ پیوه‌ندی بران/
پسان/ پچران.

قطع جیب پالتویی: ئه‌ندازه‌یه‌ک له کاری

گه‌زخاندن؛ په‌راندن؛ پرنه‌ی؛ پرنای؛ چرتن؛
فه‌کاندن؛ قوتانن؛ قهرت/ قرت کردن؛ لیک
جیا کردنه‌وه «شاخه‌های اضافی را قطع کرد؛ لقه
زیاده‌کانی قرتاند» ۲. چیدی درټره نه‌دان
«حرفش را قطع کرد؛ قسه‌کی بری».

قطعا / qat'an /: [عربی] قید. خاترجه‌م؛ ژ بن؛ به
ته‌واوی؛ حه‌تم؛ وه حه‌تم؛ بی‌ته‌لا و نه‌ولا «فردا
قطعا می‌روم؛ خاترجه‌م به‌یانی ده‌چم».

قطعات / qata'āt /: [عربی] جمع قطع قطع
قطعه‌نامه / qat'nāme /: ها: [عربی/ فارسی] اسم.
برپارنامه؛ به‌لگه‌یه‌ک که هیندیک داخوای
تیندیه و له کو‌بونونه‌ویه‌کدا په‌سه‌ندکراوه.

قطعه / qat'e, qet'e /: ها: قطعات: [عربی/ اسم].
۱. که‌ت؛ پارچه؛ پاژ؛ بژ؛ گه‌زخ؛ پرت؛ گن؛ کوت؛
له‌تک؛ له‌ت؛ له‌ته؛ لت؛ له‌ه؛ تیکه؛ قه‌ل؛ بر؛
داب‌ر؛ بانه؛ پال؛ گن؛ له‌ک؛ په‌نچک؛ به‌شی
جیاکراوه یان جیاواز له شتی «قطعه‌چوب؛ پارچه
چپو» ۲. // [دبی] نه‌وشه‌ک؛ هه‌فوک؛ وه‌ند؛ قه‌ته؛
شیرعی به ۲ تا ۲۰ بیت له‌سه‌ر یه‌ک کیش و
پاشهل، که به پیچه‌وانه‌ی قه‌سیده و غه‌زهل،
بالی یه‌که‌م و دووه‌می به‌یتی سه‌ره‌تا هاو قافیه
نین ۳. یه‌که‌ی بری شتی وه‌ک؛ زیر و زیو،
به‌لگه، زه‌وی و زار، ژیراخر، په‌له‌وه‌ر و ناوژی و
ئه‌سکه‌ناس ۴. تیکه؛ هه‌ر به‌شیکی که‌ره‌سه یان
ثامتری ده‌زگای «یک قطعه‌ی ماشین شکسته بود؛
تیکه‌یه‌کی ماشین‌ه‌که شکابوو» ۵. له‌ته؛ پاژ؛
به‌شیک له ده‌زگای که به جاریک دروست
کراوه یان به قالبیک ریژراوه «کارگاه قطعه‌سازی؛
کارگای له‌ته‌سازی» ۵. // [موسیقی] قه‌ته؛ به‌شیکی
کورتی مووسیقایی به بی ناسنامه.

قطعه‌الفرس / qat'atolfaras /: [عربی/ اسم/ نجوم]
که‌لوویه‌کی بچووک و لیل له ئاسمانی نیوه‌گو
باکووریدا.

قطعه‌بندی / qat'ebandî, qet'e- /: ها: [عربی/
فارسی] اسم. دابه‌شکاری؛ کار و ره‌وتی دابه‌ش

چاپه‌مه‌نیدا، بو کتیب یان ده‌فته‌ر که له
ده‌وروبه‌ری ۱۱،۵×۲۱ سانتیمتردایه.

قطع جیبی ئه‌ندازه‌یه‌ک له کاری چاپه‌مه‌نیدا،
بو کتیب یان ده‌فته‌ر که له ده‌وروبه‌ری
۱۱،۵×۱۶ سانتیمتردایه.

قطع خشتی: ئه‌ندازه‌یه‌ک له کاری چاپه‌مه‌نیدا،
بو کتیب یان ده‌فته‌ر که له ده‌وروبه‌ری
۱۶،۵×۲۱ سانتیمتردایه.

قطع رابطه: دو‌خی لیک بران؛ له یه‌ک بران؛
نهمان و پچرانی پیوه‌ندی.

قطع رحلی ئه‌ندازه‌یه‌ک له کاری چاپه‌مه‌نیدا،
بو کتیب یان ده‌فته‌ر که له ده‌وروبه‌ری
۲۱×۲۸ سانتیمتردایه.

قطع رحلی بزرگ: ئه‌ندازه‌یه‌ک له کاری
چاپه‌مه‌نیدا، بو کتیب یان ده‌فته‌ر که له
ده‌وروبه‌ری ۲۳×۳۳ سانتیمتردایه.

قطع رقی: ئه‌ندازه‌یه‌ک له کاری چاپه‌مه‌نیدا،
بو کتیب یان ده‌فته‌ر که له ده‌وروبه‌ری
۱۴×۲۱ سانتیمتردایه.

قطع سلطانی ئه‌ندازه‌یه‌ک له کاری
چاپه‌مه‌نیدا، بو کتیب یان ده‌فته‌ر که له
ده‌وروبه‌ری ۴۳×۵۸ سانتیمتردایه.

قطع عضو: پرینی ئه‌ندام؛ قه‌له‌می ئه‌ندام.

قطع وزیری: ئه‌ندازه‌یه‌ک له کاری
چاپه‌مه‌نیدا، بو کتیب یان ده‌فته‌ر که له
ده‌وروبه‌ری ۱۶،۵×۲۳ سانتیمتردایه.

□ قطع شدن: ۱. قرتان؛ قرتیانن؛ قه‌تان؛ قهرت
بوون؛ گه‌زخان؛ پسان؛ په‌رین؛ پره‌ی؛ پرای؛
که‌تان؛ قه‌له‌م بوون «دو انگشتش قطع شد؛ دوو
قامکی قرتا» ۲. بران؛ داپران؛ برانه‌وه؛ برپایوه؛
درټره‌دار نه‌بوون «صدایش قطع شد؛ ده‌نگی برا».

قطع کردن: برین؛ برینه‌وه؛ قه‌تانندن؛ برته‌ی؛
بریه‌ی. ۱. قرتانندن؛ قرتانن؛ قرتنای؛ قرتنه‌ی؛
پچرین؛ پچراندن؛ بچرین؛ بچراندن؛ پچه‌رین؛
پرچنه‌ی؛ پرچنای؛ که‌تانندن؛ پسانندن؛ پاچین؛

کردنی زهوی و زار به پارچه گلی دیار یکراو.
قطعه سازی / qat'esāzī, qet'e- / [عربی/فارسی] اسم. له ته سازی: ۱. /ها/ کار یان فه نی چئ کردن پازگه لی پیشه سازی (وهک ماشین، چه رخی دروومان ...). ۲. کار گه یی بو دروست کردن پازگه لی پیشه سازی.
قطعه - قطعه / qat'eqat'e / [عربی] صفت. پاز-پاز؛ پارچه - پارچه؛ کوت-کوت؛ لهت-لهت؛ کهرت-کهرت؛ داب-داب؛ گن-گن؛ شه به به قه.
□ قطعه - قطعه کردن: کوت-کوت کردن؛ لهت-لهت کردن؛ گه ز خاندن.
قطعی / qat'i / [عربی] صفت. قه پری:
 ۱. مسوگهر؛ مسه و گهر؛ بی سی و دوو ۲. /گفتاری/ براو؛ بریاو؛ بریاگ؛ بریا؛ لهت بوو.
قطعیّت / qat'iyyat / [عربی] اسم. مسوگهری؛ مسه و گهری (خیلی با قطعیّت حرف می زد؛ زور به مسوگهر یه قسه ده کرد).
□ قطعیّت یافتن: مسوگهر / مسه و گهر بوون «بالاخره آن معامله قطعیّت یافت؛ آخری نهو مامه لیه مسوگهر بوو».
قطور / qatûr / [عربی] صفت. نه ستور؛ کولوفت؛ کلفت؛ قایم «چوب قطور؛ چئوی نه ستور».
قُطوع / qotû, qutû / [عربی] جمع قُطع قُطیفه / qatîfe, ها: [عربی] اسم. /قدیمی/ خاوی؛ مهر حه مه؛ حه وه؛ پشته مال؛ دهر جاو؛ قه به؛ قه دیفه؛ قه دیفک؛ قدیفه
قعر / qa'r / [عربی] اسم. بن؛ بنه؛ بندین؛ قوولایی؛ ته خت؛ بنخ؛ بنک؛ نق «قعر چاه؛ بنی چاوانه».
قفا / qafā / [عربی] اسم. /ادی/ قورک؛ پشته مل؛ نه ستوگورده؛ نه ستوگورده؛ پاتک؛ ۱. پشت مل؛ بوق؛ بوق مل؛ پشت گهردن؛ گیزره؛ پشت نه ستو ۲. پشته سهر؛ پشت سهر؛ دوا؛ پشتی سهر (کاروان از ققایش می آمد؛ کاروان له پشته سهر یه ده هات).
قفائی / qafā'i / [؟] قفائی

قفائی ۱ / qafā'i / [؟] اسم. رهنگی به نهوشی کال؛ رهنگی وهک گوله چه قه قه: قفائی
 قفائی ۲: به رهنگی به نهوشی کال: قفائی
قفس / qafas, ها: [مغرب از یونانی] اسم. قه فهس؛ قه فزه؛ قه فسه؛ قه فزه: ۱. لیسک؛ رکه؛ رک؛ رککه؛ بهر کم؛ بیر کم؛ هه و ده ک؛ هه و ده؛ تووله؛ جابه ی له توول یان تهل دروست کراو بو راگرتن و گواستنه وهی گیانه وه ران ۲. /کنایی/ قه و ره قووله؛ شوینی ته نگه بهر و ناخوش.
قفسه / qafase, ها: [مغرب/فارسی] اسم. قه فهس؛ قه فسه؛ ز کهو؛ رکه ه؛ بیر؛ ره کک؛ کو تله؛ چوار چیوه ی له دار، کانزا یان پلاستیک به پره گه لی ئاسویی نیواندار وه بو هه لچینی ریک و پیک شت و مه ک له سهری.
□ قسه ی سین: قه فسینگ؛ رکهل؛ رکهل؛ قه فزه؛ قه به زه؛ ده فیه سینگ؛ ئیسکی ته ختی سنگ و پشت.
قفسه بندی / qafasebandi, ها: [مغرب/فارسی] اسم. قه فسه به نی؛ قه فزه به نی؛ کار و ره وتی پیکه وه نان و هه لچینی قه فزه له شوینیک.
قفقازی / qafqāzi / اسم. قه فقازی: ۱. ره گه زی سپی پیستی ناآریایی له باکووری ره وباری ئاراز و ره ژاوا ی باکووری دهر یای خه زه ره وه تا لیوا ره کانی دهر یای رهش ۲. /ها: لان/ ههر کام له خه لکی نهو ولاته (بریتی له گورجی، نه بخاز، چچین و له زگی).
قفل / qofl, ها: [عربی] اسم. قفل؛ قوفل؛ قوفل؛ گوله؛ کؤد؛ کؤج؛ ریج؛ چفت؛ چیلان؛ کلون (دارینه)؛ کلنله؛ کیلن؛ کولوم؛ کیلون؛ که سه ک؛ کلیت؛ کلیل؛ ئامرا ییک بو داخستنی شتیک و بهر گری له ده ست پیگه یشتنی دیتران.
□ قفل رمزی: قوفلی ره مزدار؛ قوفلی که کردنه وه ی له سهر بنه مای ره مزیک دیار یکراو بیت.

تلۆر بوونەوہ.

□ قل خوردن: تل بوونەوہ؛ تلیر بوونەوہ؛ تلار بوونەوہ؛ خلیرەو بون؛ تلهو بوون؛ تلهوہ بیهی؛ خلۆر بوونەوہ؛ خل بوونەوہ؛ گلان؛ تل واردهی؛ تلانەوہ؛ تلبایوہ؛ تلیران؛ خلان؛ خلیران؛ گەوزین؛ خلیان؛ خەولان (قل خورد و افتاد توی آب: تل بۆوہ و کەوتە نیو ئاوہ کە).

قل دادن: تلارکردنەوہ؛ تلیرەوکردن؛ خلیرەوکردن؛ تل دان؛ تلاندن؛ تلانن؛ تلنەی؛ گلانن؛ پلانن؛ پلاننەوہ؛ تل دای؛ خەولاندن (توپ را قل داد به طرف من: تۆپە کە ی بەرەو من تلار کردەوہ).

قل / qol / صوت: [گفتاری] قولت؛ قولتە؛ قولتەقولت؛ قول؛ قلف؛ قولەقول؛ کولەقول؛ قلتەقلت؛ قولپە؛ قولپ؛ قلف؛ قلفە؛ بلقەبلق؛ قیچ-قیچ؛ قرژ-قرژ؛ قولت وکول؛ دەنگی کولانی ئاو یان شتیکی تراو: قُل - قُل

□ قل زدن: قولت دان؛ کولیان؛ کول دان؛ قولی دای / شانای؛ کولان؛ کەلان؛ کولین؛ کەلین؛ کەلیان؛ گریەی؛ جۆشین؛ قلتیان؛ قولستان (سماور داشت قُل می زد: سەماوەرە کە خەریک بوو قولتی دەدا).

قلاپ / qollāb / ها: [از عربی] /سم. نهک؛ نهق؛ قولاو؛ قولاب؛ قولاب؛ قولاپە؛ قولاب: ۱. کەرەسەیی سەرچەمینراو بۆ گرتن، کیشان یان هەلاوەسین (الف) ماسی گرتن ب) درومان و چنن (کاموا، تەل و...) ج) چەنگەک؛ چەنگال؛ چنگال؛ چەنگل؛ نشپیل ۲. نیشانە ی کرۆشە: [۳. /جانورشناسی] ئەندامی وەک گیرە لە رەق بیستاندا کە بۆ هیرش بردن یان بەرگری کردن لە هیرش بەر بە کار دیت:

گازانبر- ۲

□ قلاپ لباس: چیۆرەختی؛ چیلوبیاسی.

□ قلاپ کردن: ئالقه / ئالقه کردن؛ هەلبگاردن؛ هەلبێکان؛ هۆرویاریە (دستش را دور گردنم

قفل سویچی: قوفلی سووچی؛ قوفلی کە ساچمە و فەنەری تێدایە و تەنیا بە کلیلی خۆی دەکرێتەوہ و دەبەسری.

قفل کارتی: قوفلی کارتی؛ قوفلی کە بە دانانی سیم کارت لە نیویدا دەکرێتەوہ. □ قفل بودن: قوفل بوون؛ کلیل / کلیل بوون؛ بەسراو / بەسیاگ بوون.

قفل شدن: قوفل بوون: ۱. داخرا؛ داخریان؛ ژەنیا؛ بەسیان؛ ژنیهی ۲. کلێلە بوون؛ گۆلە بوون؛ کۆد بوون؛ سفت بە یە کەوہ هەلبێکیان یان بێکەوہ لکان.

قفل کردن: قوفل کردن؛ گالەدان؛ داخستن؛ ژەندن؛ ژەیی؛ ژای؛ ژەنتەیی؛ قفل دان؛ کلیل دان؛ کۆلۆم کردن (بۆ درگا).

قفل / qofli / [عربی] صفت. قوفلی؛ قوفلی؛ قوفل کردنی (سباج قفلی: سباج قوفلی).

قفیز / qafiz / [مغرب از کردی] /سم. [قدیمی] کەویژ؛ قەفیژ؛ کەفیژ؛ کەفیژ؛ کەویژ: ۱. یە کە ی کیشانە و پێوان: کویژ / دبی / ۲. پێوانەیی بۆ دەخل و دان (بیست و اند هزار قفیز گندم انبار شده است: بیست و چەند هەزار کەویژ گەنم هەمار کراوہ).

قفسی / qoqosî / ها: /سم. کەلەبابە؛ قەرک؛ گویزە ی ئەستۆ؛ ئیسکی رەقی قورقورچکە ی مرۆ.

قفنس / qoqnos / [مغرب از یونانی] /سم. قەقنەز؛ قەقنەس؛ گەنەس؛ قاقنەس: ۱. بالداریکی خەیاڵیە کە دەلێن دوا ی هەزار سال ناگر دەگری و دەسووتی و لە خۆلەمیشە کە ی قەقنەزیکێ تر سەر هەلەدەدا ۲. [نجوم] سیمرخ؛ کەلوپەکی ئاسمانی * ققنوس

قفنوس / qoqnûs / [مغرب از یونانی] ققنوس قف / qel / [گفتاری] تل؛ خل؛ پل؛ گل؛ تلار؛ خلار؛ گلار؛ تلۆر؛ خلۆر؛ گلۆر؛ تلیر؛ خلیر؛ بانگروژ؛ تۆتوز؛ خرته گل؛ خەول؛ کار و رەوتی

قلاّب کرد: دهستی به دهوری ملمدنا نالقه کرد).
قلاّب گرفتن: په‌نجه/ دهس هه‌لپیکان؛ په‌نجه
ویاره‌ی؛ قامکانی دوو دهست له‌نیو
یه‌ک کردن و له‌پی دهستان به‌روه‌سهرگرتن
بۆ هه‌لگرتنی شتیکی قورس «قلاّب گرفت رفتن
بالای دیوار؛ په‌نجه‌ی هه‌لپیکا چوومه‌سهر
دیواره‌که».

قلابدوزی / qollābdūzi، ها: /از عربی/ فارسی
اسم. قولاّب‌دووری؛ جوړی گول‌دووری به‌به‌نی
هه‌وړیشمی.

قلاّبسنگ / qollābsang، ها: /از عربی/ فارسی
فلاخن

قلاّبی / qollābi، ها: /از عربی/ صفت.
۱. هه‌لبه‌سته؛ ره‌شوکی؛ سهر؛ سهرک؛ قولابی؛
خرش «سند قلاّبی؛ به‌لگه‌ی هه‌لبه‌سته»
۲. دروینه «شرکت قلاّبی؛ شهریکه‌ی دروینه».

قلاّده / qallāde، ها: /عربی/ اسم. ۱. کالان؛
که‌لن؛ کالانه؛ گلاّده؛ قه‌لاّده؛ قه‌لاته؛ قه‌لاّده؛
قلاّته؛ قلاّده؛ قه‌لەنگ؛ دۆدک؛ دۆد؛ شه‌باک؛
شه‌به‌ک؛ ملفان؛ ملفانک؛ پست؛ پستک؛
خه‌لیته؛ خه‌لته؛ خه‌لته؛ سیته؛ مه‌رس؛ مه‌ره‌س؛
قلیّته؛ قه‌لیّته؛ ستۆبه‌ند؛ گه‌رگوونگ؛ ته‌وق؛
تۆقی‌مل؛ نالقه و زه‌نجیری که‌ده‌یکه‌نه‌ملی
سه‌گ و جان‌ه‌وه‌ری درنده‌ی‌تر ۲. یه‌که‌ی
ژماردنی ئەم جوړه‌جان‌ه‌وه‌رانه.

قلاش / qallāš؛ صفت. فیل‌باز؛ فریوباز؛
که‌له‌ک‌باز؛ ساخته‌چی؛ قولته‌ش.

قلاّع / qelā'؛ /عربی/ جمع قلعه
قلاویز / qalāvīz، ها: /؟/ اسم. قه‌لاویز؛
هه‌لکنراوی لاوه‌لای باری ناوه‌وه‌ی لووله،
سه‌ریپچ و ...

□ قلاویز کردن: قه‌لاویز کردن؛ چی‌کرنی هیلای
لاوه‌لا له‌باری ناوه‌وه‌ی لووله و سه‌ریپچ
و ... دا.

قلب^۱ / qalb؛ اسم. ۱. دل؛ دل؛ زیل؛ زیلی؛

ئه‌ندامی ماسوولکه‌یی و هه‌لۆلی له‌شی گیانداران
که‌به‌کرانه‌وه و کۆ بوونه‌وه‌ی یه‌کجوړ و له
په‌ستا، خوین ده‌نی‌رته‌نیو ره‌گ و ره‌گیله‌کانه‌وه
۲. ها: /قلب/ [مجازی] دل؛ دل؛ زیل؛ ناوه‌ندی
هه‌ست و خویش ویستن «از صمیم قلب؛ له‌کانگای
دل‌ه‌وه» ۳. جهر‌گه؛ دل؛ زیل؛ نیوان یان
ناوه‌راستی شتیکی «قلب جبهه‌ی جنگ؛ جهر‌گه‌ی
به‌ره‌ی شهر» ۴. واژی؛ ناوه‌زو؛ پیچه‌وانه؛ وشه‌یی
که‌به‌پیچه‌وانه‌نووسین یان خویندنه‌وه‌ی پیتی
وشه‌یه‌کی‌تر دروست ده‌بیّت (وه‌ک «خویش» و
«شوخ») ۵. کار و ره‌وتی ده‌س تیوه‌ردان؛ سهر و
بن کردن؛ شیواندن؛ ئالۆز کردن.

□ قلب چوب: ناو‌زیله‌ی چیو؛ نالقه‌ی ناوه‌ندی
کوته‌ی دار که‌له‌چاو نالقه‌کانی دی، کوتر و
بۆرت‌ره.

قلب لشکر: ناوه‌ندی له‌شکر؛ ناوه‌راستی
له‌شکر؛ جهر‌گه‌ی له‌شکر.

قلب ماهیت: شیواندنی چۆنه‌تی؛ گۆرانی
چی‌ه‌تی؛ گۆرانکاری له‌چۆنه‌تی یان
تایبه‌تمه‌ندی شتیکی‌دا.

□ قلب کسی از جا کنده شدن: [مجازی] دلی
که‌سیک داکه‌وتن؛ دلی که‌سی داخو‌رپان
(له‌به‌ر ترس، توو‌ره‌یی یان ...).

قلب کسی گرفتن: دلی که‌سیک داگیران/
کپ بوون؛ هه‌ست به‌کپ‌بوونه‌وه و گیرای له
سه‌رسینگدا کردن.

قلب^۱: صفت. [مجازی] ده‌غهل؛ زه‌غهل؛ زه‌غهل؛
خرش؛ ره‌شوکی؛ سهر؛ سهرک؛ درو‌یی؛ قه‌لب
(پول قلب: سک‌ی ده‌غهل).

قلب الاسد / qalb'ol'asad؛ [عربی] /اسم. [نجوم]
دل‌ه‌شیر؛ ئەستیره‌ی ئالفای وینه‌ی گه‌ردوونی
شیر، که‌به‌بۆنه‌ی جیگرتنی خو‌ر له‌و که‌لووه‌له
مانگی گه‌لاو‌یژ‌دا، گه‌رمای به‌تینی جهر‌گه‌ی
هاوینیان به‌وه‌ناو‌نراوه.

قلب العقب / qalb'ol'aqrab؛ [عربی] /اسم. [نجوم]

قلع و قمع / qal'-o-qam' / [عربی] اسم. / [ادبی]
 قه‌لت و بر، کوشت و بر، پشت و بر، قې؛ قه‌لاچؤ؛
 قه‌راچؤ؛ کار و ره‌وتی کوشتن و ته‌فروتونا کردن
 (له مهر تاقمی مرؤ به‌تایبته پاریتیکی خه‌باتکاره‌وه).
قلعه / qal'e / ها: [معرب از کردی] اسم. قه‌لا؛ قه‌لا؛
 قلا؛ قه‌لات؛ که‌له‌ه؛ که‌له؛ که‌له‌ه؛ که‌لات؛
 که‌لی؛ که‌ل؛ هه‌سار؛ برج؛ دزه؛ دژ؛ دز؛ شورحه:
 ۱. / قلاع / خانووبه‌ره‌یی به‌دیواری به‌رز، دهرکی
 پته‌و، گویاری و چه‌ک‌ومه‌کی به‌رگریه‌وه بؤ
 حه‌وانه‌وه له تاو دژمن ۲. / قدیمی / گوند یا مه‌زرا
 و مالی پ‌اوانکراو ۳. دؤخیک له گه‌مه‌ی
 شه‌تره‌نج.

☐ **قلعه‌ی بزرگ**: قه‌لای گه‌وره؛ دؤخی له کایه‌ی
 شه‌تره‌نج که‌ روخ دیته جینی فیلی وه‌زیر و
 شا ده‌چیته جیی وه‌زیر.

قلعه‌ی کوچک: قه‌لای بچووک؛ دؤخیک له
 گه‌مه‌ی شه‌تره‌نج که‌ روخ دیته جینی فیلی
 شا و شا ده‌چیته جیی ئه‌سپ.

☐ **قلعه‌ی رفتن**: قه‌لا چوون؛ دانانی شا له قه‌لای
 گه‌وره یان چکۆله، له کایه‌ی شه‌تره‌نجدا.

قلعه‌بان / qal'ebān / ها: [معرب / فارسی] اسم.
 دژدار؛ دزدار؛ قه‌لاچی؛ گویار؛ نگابانی قه‌لا.

قلعی / qal'i / [عربی] صفت. زیرچی؛ ژریژی؛
 دروست کراو له کانزای زیریج.

قلفتی / qelefti / [عربی] غلفتی

قلفه / qalafe / [عربی] اسم. / کالبدشناسی / چووک؛
 پیسته چرچه‌ی سهر کیر که‌ له خه‌ته‌نه‌دا
 زۆرتری ده‌چی: قلند

قلق / qeleq / ها: / اسم. ۱. [ترکی] خو؛ ئاکار؛
 خوو «بد قلُق: به‌و خو» ۲. [ترکی] شیوه «قلق کار را
 پیدا کن! شیوه‌ی کاره‌که‌ بدؤزه‌وه!» ۳. از عربی /
 [ادبی] دل‌خورتی؛ دل‌خورپی؛ خرت‌وپرت؛
 ورته‌ورت؛ دل‌ه‌راوکی.

☐ **قلق چیزی را** به‌دست آوردن: له فووتی
 شتیکی زانین؛ هاتنه‌ده‌ست؛ فیر بوونی چلۆن

دل‌ه‌دوو‌پشک؛ هه‌ساره‌ی ئالفای که‌لووی
 دوو‌پشک.

قلبی / qalbî / [عربی] صفت. دلی؛ پیوه‌ندیدار
 یان سهر به‌دل.

قلب / qolop / ها: / اسم. / گفتاری / قوم؛ قولپ؛
 گولمیته؛ قۆرت؛ قولوپ؛ چۆر؛ قورچ؛ تکی؛
 گولپ؛ گۆپ؛ قې؛ گه‌په؛ قورم «یک قلب آب
 بخور: قومیک ئاو بخۆ».

قلت / qellat / [عربی] اسم. / ادبی / کمی؛ کمی؛
 کیمایی؛ که‌مایه‌تی؛ که‌میتی؛ هندکایی؛
 که‌میه‌تی «قلت سواد: کمی سه‌واد».

قلتب‌ان / qaltabān / ها: / ان: / [؟] اسم. / [ادبی]
 جاکه‌ش؛ جاکیش؛ جاشکیش؛ ده‌ویت.

قلتش‌ان / qoltašan / ها: / صفت. / کنایی، گفتاری /
 که‌له‌گا؛ گامیش؛ قولته‌ش؛ قولته‌شه؛ تووش؛
 مرؤی نه‌فامی تونده‌مه‌زاج.

قلچماق / qolçomāq / ها: / ان: / ترکی / صفت.
 / گفتاری / زنتۆل؛ زه‌به‌لاح؛ گنیکه؛ خرتی؛
 مل‌ئه‌ستور؛ مل‌قه‌وی؛ مل‌پان؛ قه‌به‌دای؛ ته‌ژه؛
 قولچماغ؛ خاوه‌ئه‌ستین؛ زلی زۆرییژ «این کار چند
 کارگر قلچماق لازم دارد: ئه‌م کاره‌چهند کریکاری
 زنتۆلی پیویسته».

قلدر / qoldor / ها: / ان: / ترکی / صفت. / گفتاری /
 مله‌ور؛ قولدر؛ شه‌لات؛ یارمباز؛ که‌له‌مه‌شکین
 «آقا قلدر محل بود و زور می‌گفت: کابرا مله‌وری
 گه‌ره‌ک بوو، زۆرییژی ده‌کرد».

قلدری / qoldori / ها: / ترکی / اسم. / گفتاری /
 قولدری؛ مله‌وری؛ شه‌لاتی؛ یارمبازی؛ کاری
 که‌لک وه‌رگرتن له زۆر به‌جیی عه‌قل و ژیری.

قلع / qal' / [عربی] اسم. زیریج؛ ژریژ؛ مز؛ قه‌لایی؛
 قالایی؛ قه‌لای؛ قه‌لا؛ که‌لناس؛ توخمی کیمیاوی
 کانزایی، به‌ژماره‌ی ئه‌تومی ۵۰ و کیشی ئه‌تومی
 ۱۱۸،۶۹، سپی مه‌یله‌و شین، بریقه‌دار، نه‌رم و
 چه‌کوشخۆر، که‌ بؤ چی کرنی ته‌نه‌که‌ و ئالیازی‌تر
 به‌کار دی.

کار پی کردن.

قل - قل / qolqol / قل

قلقلک / qelqelak / ها: /سم. ختیلکه؛ ختکی؛ ختکه؛ ختی؛ ختلی؛ ختوکه؛ خدیکه؛ خدووک؛ خدووک؛ خوتووک؛ ختوولکه؛ ختووک؛ خته پتی؛ ختخت؛ ختخته؛ ختی متی؛ ختگ؛ قدیلکه؛ قانه قدی؛ قدغه؛ قدیله؛ دقدقه؛ قدقدانک؛ قلی؛ قدیلکانی؛ دنه یه کی پیکه نین هین که به هوئی بزواندنی ماسوولکه یه کی نهرمی لهش به قامک یان شتیکی تر به دی دی: غلغلک

قلقلک دادن: قدیلکه/ ختکی دان؛ ختگ داین؛ ختله دای؛ دقدقاندن؛ دهقه قاندن؛ دهقه قین «پهلویش را قلقلک می دادم و می خندید: بن بالیم قدیلکه دهدا و پیده کنی».

قلقلک کسی آمدن: قدیلکه هاتنی که سیک؛ ختکی هاتنی که سیک؛ ختووک هاتن؛ ختله نامه «وقتی زیر پایم را می شست قلقلک می آمد: کاتی ژیر پی می ده شورد قدیلکه ده هاتی».

قلقلکی / qelqelaki / ها: /صفت. [گفتاری] قدیلکه یی؛ ختله یین «از بجگی قلقلکی بود: له مندالیه وه ختله یین بوو».

قلقلی / qelqeli / ها: /صفت. [گفتاری] خرکه له؛ گرده له؛ خرت؛ خرته له.

قلک / qollak / ها: /از کردی/سم. قوولکه؛ ده خيله؛ ده خل؛ قوله که؛ خه زانی؛ سندووقیکی چکوله که به تایبته مندالان پولوی تیدا کو ده که نه وه.

قلل / qolal / [عربی] جمع قلّه

قلم / qalam / [مغرب از یونانی] /سم. قه لَه:

۱. /ها/ ئالا؛ خامه؛ پینوس؛ بنوس؛ کلک؛ کیلک؛ دارینه؛ نامراری نووسین ۲. [مجازی] توانایی و لیهاتوویی نووسه ری [قلم شیوایی داشت: قه لَه میکی پاراوی بوو] ۳. [مجازی] شتیه ی خهت «قلم حروف این کتاب زیباست: قه لَه می پسته کانی ئەم

کتیبه جوانه» ۴. /ها/ هه موو جوړه ئامیژیکی ئاسنی نووک تیژی دهستی که بو پرین، کولین، کپران و ... به کار دی ۵. /ها/ [کالبدشناسی] ههر یه که له ئیسکه درپژه کانی دهست و پی ۶. /ها/ اقلام/ یه که ی ژماردنی ماک و بابته تی پیروستیک ۷. [نجوم] وینه یه کی گهر دوونی باشووری له نیوان کوتر و چۇمدا.

قلم پا: قه لَه مه؛ قوله/ قه لَه م/ قه لَه مه ی پی؛ ئیسکی گه وره ی لاق.

قلم خودنویس: پاندان؛ خوئوس؛ قه لَه می خوئوس؛ ئەو قه لَه مه ی جه وه ره تی ده کری.

قلم درشت: ۱. قامر؛ قه لَه م خهت؛ قه لَه می زه ل که گه وره بنووسیت ۲. [مجازی] به شیکی زور، ئەندازه ی زور «یک قلم درشت از پول هایش را به عروش بخشید: به شیکی زور له پول هه کانی دا به بوو که کی».

قلم راپید: راپید؛ راپیدوگراف؛ قه لَه میکی تایبته بو نه قشه کیشی.

قلم فرانسه: قه لَه می فره انسَه؛ قه لَه میکی چپوی درپژ به نووکی کانزایی باریکه وه بو نووسینی خه تی لاتینی.

قلم مو قلم مو

قلم نی: قامر؛ قه لَه م خهت؛ قه لَه م قامیش؛ قه لَه می زه ل.

قلم زدن: رمبی قه لَه م دان؛ قه لَه م سوینه وه؛ نووسین.

قلم شدن: قه لَه م/ قه لَه مه بوون؛ قرپ بیه ی؛ شکانی ئیسکه درپژه کانی دهست و پی «افتاد، پایش قلم شد: کهوت، پای قه لَه مه بوو».

ههروه ها: قلم کردن

قلم شکستن: [کنایی] قه لَه م/ پینوس شکاندن؛ له نووسین و کاری نووسه ران بهرگری کردن.

قلم کشیدن: خهت کیشان؛ لابر دن: ۱. به سه ر نووسراوه یه کدا خهت کیشان ۲. [مجازی] فت

کردن؛ قه‌کردن. هه‌روه‌ها: قلم گرفتن

قلم گرفتن ﴿قلم کشیدن ۲﴾

از قلم افتادن: له بیر چوون؛ نووسینی شتی له بیر کردن (نام چند نفر از قلم افتاده بود: ناوی چهند کس له بیر جوووبو). هه‌روه‌ها: از قلم انداختن

قلماسنگ / qalmāsang، ها: ﴿قلم فلاخن﴾

قلم انداز / qalamandāz: ﴿مغرب/ فارسی﴾ صفت. سهرده‌سی؛ په‌له‌نووس؛ به‌له‌زنووسراو؛ نووسراوه‌ی به په‌له «دو سطر قلم‌انداز کرد و داد به دستم: دوو دیپری سهرده‌سی نووسی و دایه ده‌ستمه‌وه».

قلمبه / qolombe, qolonbe: ﴿صفت، گفتاری﴾

۱. هه‌لتوقیو؛ ماسیوو؛ باکرده؛ هه‌لماسیگ؛ پف‌کردگ؛ دهر‌په‌ریو «جیب قلمبه: گیرفانی هه‌لتوقیو» ۲. زۆر؛ فره؛ فره «یک پول قلمبه: پاره‌یه‌کی زور» ۳. ره‌ق؛ قاپه؛ دژوار «حرف‌های قلمبه: قسه‌و باسی ره‌ق» * قلمبه

﴿قلمبه حرف زدن: قسه‌ی ره‌ق/ سه‌خت کردن؛ قسه‌ی زل کردن؛ قسه‌ی پوتی وتن؛ ئاخافتنی زله- زله؛ ره‌ق قسه‌که‌رده‌ی.﴾

قلمبه شدن: هه‌لتوقین؛ هه‌لماسین؛ پف کردن؛ دهر‌په‌رین؛ به‌ریه‌ی؛ په‌نه‌مان. هه‌روه‌ها: قلمبه بودن

قلمبه — سلمبه / qolombesolombe: ﴿صفت، گفتاری﴾ قاپه؛ ره‌ق و ته‌ق؛ دژوار و ناله‌بار.

قلم تراش / qalamtarāš، ها: ﴿مغرب/ فارسی﴾ اسم. کیرک؛ قه‌له‌مپ؛ قه‌له‌متاش؛ قه‌له‌م‌تراش؛ قه‌له‌م‌تراش؛ چه‌قوی چکوله‌ی گیرفانی.

قلمداد / qalamdād: ﴿مغرب/ فارسی﴾ صفت. هه‌ژماردراو؛ به‌حسیب‌هاتوو؛ وه‌به‌ر چاو‌هاتوو. ﴿قلمداد شدن: به‌حسیب/ حه‌سیب‌هاتن؛ وه به‌ر چاو‌هاتن؛ له به‌ر چاو‌بوون؛ ژمیردران؛ له به‌ر چاو‌گیران «او هم در شمار نویسندگان قلمداد شد؛ ئه‌ویش له‌ریزی نووسهران به‌حسیب‌هات».

هه‌روه‌ها: قلمداد کردن

قلمدان / qalamdān، ها: ﴿مغرب/ فارسی﴾ اسم. قه‌له‌مان؛ قه‌له‌مدان؛ قووتوی قه‌له‌م و مه‌ره‌که‌ف.

قلمدوش / qalamdûš: ﴿مغرب/ فارسی﴾ صفت. قه‌لاندوش؛ قه‌لاندوش؛ قه‌لاندوشه؛ قه‌لاندوش؛ قه‌لاندوشکان؛ قه‌لاندوشکی؛ قه‌لاندوشان؛ قه‌لاندوشکی؛ قه‌لاندوشان؛ کوک؛ تلیقانی؛ سواری سهرشانی که‌سیک.

﴿قلمدوش کردن: خسته‌ن قه‌لاندوش؛ له سهر قه‌لاندوش دانان؛ نینه قه‌لاندوشان؛ که‌سی نانه سهر شان.﴾

قلمرو / qalamrow، ها: ﴿مغرب/ فارسی﴾ اسم.

۱. مه‌لبنه‌د؛ ناوچه؛ ولکه؛ ئولکه؛ ئولکه «قلمرو حریم کردستان: مه‌لبنه‌ندی ههریمی کوردستان» ۲. بوار؛ به‌ستیپی هه‌لس‌وکه‌وت و تییدا کار کردن «قلمرو ادبیات: بوار و وێهوانی».

قلمزنی / qalamzanî: ﴿مغرب/ فارسی﴾ اسم.

۱. هونه‌ری کۆلینی نه‌خش و نیگار له سهر کانزا ۲. /ها/ شتیکی کانزایی که به سهریه‌وه نه‌خش و نیگار کۆلرای.

قلمستان / qalamestān، ها: ﴿مغرب/ فارسی﴾ اسم.

۱. باخه‌نه‌مامه؛ نه‌مامگه؛ شه‌تلگه؛ کوشگره؛ باخله؛ شینه؛ شه‌تل؛ شه‌تکجار؛ شوینی که نه‌مامی تییدا بار دینن تا کاتی خوی بگۆزریت‌هوه بۆ ناو باخ ۲. بیسه؛ بیسه‌لان؛ شوینی که تییدا نه‌مامی داری بی‌به‌ر، بۆ چیه‌که‌ی ده‌کینلن.

قلمکار / qalamkār: ﴿مغرب/ فارسی﴾ اسم. قه‌له‌مکار؛ باسمه؛ کووتالی چیت یان هاوریشمی ده‌سکرد که به مۆری چپوی نه‌خشرایی.

قلم مو / qalam.mû، ها: ﴿مغرب/ فارسی﴾ اسم. قه‌له‌موو؛ پرچۆک؛ قه‌له‌می که سهره‌که‌ی له مووه و بۆ وینه‌کیشان به کار دی.

قلمه / qalame، ها: ﴿مغرب/ فارسی﴾ اسم.

سیخک؛ که‌له‌مه؛ قه‌له‌مه؛ قلوومک؛ قهرمه؛ قهره‌م؛ قهرم؛ لقئ له گیا که له لقئ سهره‌کی

ده‌که‌نه‌وه و له زه‌وی دهنین تا شین ببی.

□ قلمه زدن: قه‌لمه لیدان؛ پهل لیدانه‌وه؛ شینه لیدان.

قلمی / qalamî /: [معرّب] صفت. ۱. قه‌لممی؛ پیوه‌ندی‌دار یان سهر به قه‌لمه‌وه «کار قلمی؛ کاری قه‌لممی» ۲. /ها/ [مجازی] هنف؛ باریک و دریژ.

□ قلمی شدن: نووسران؛ پینووس تیوه‌دران؛ به‌تابیه‌ت به قه‌لم نووسرانه‌وه «این مختصر جهت اطلاع قلمی شد: ئەم کورته بۆ ناگاداری نووسرا».

قلمی کردن: نووسین، به‌تابیه‌ت به قه‌لم «چند سطرې را برابم قلمی کرده بود: چەند دپړیکې بۆم نووسیوو».

قلمبه / qolonbe / قلمبه

قلند / qaland / قَلَفَه

قلندر / qalandar / ها: ان: / [؟] /سم. سهرپه‌تی؛ قه‌له‌نده‌ر؛ چه‌که‌سو؛ که‌سی که گوئی له داب و نه‌ریتی کومه‌لگانه.

قلندری / qalandari / ها: ان: / [؟] /سم. سهرپه‌تی‌گه‌ری؛ قه‌له‌نده‌ری.

ـ قلو / qolû, qulû /: [ترکی] بیواژه. ـ وانه؛ ـ قولوو؛ لف؛ له دایک بووی هاورې و له یه‌ک کاتدا.

قלוه / qolve / ها: [از عربی] صفت. [گفتاری] گورچيله؛ و لک؛ خناوکه؛ کولیه.

قلوه‌ای / qolve'i /: [از عربی] صفت. گورچيله‌یی؛ ولکی؛ له شیوه و بیچی گورچيله.

قلوه‌سنگ / qolvesang / ها: [از عربی] فارسی / اسم. مزغال؛ خرپه‌به‌رد؛ خرپک؛ خلیک؛ خرپه؛ خرتل؛ دوپل؛ خرپه‌به‌رد؛ ورده کوچک؛ خرپه‌کو؛ ورکه‌به‌رد؛ که‌مه‌ی؛ کوچ؛ به‌ردی خرپلانه‌ی له نه‌ندازه‌ی ۵ تا ۱۰ سانتی‌متری چوارپالوودا.

قלוه کن / qolvekan /: [از عربی] فارسی / صفت. لاکه‌ن؛ یه‌ک جی هه‌لکه‌نراو.

قלוه‌گاه / qolvegah /: [از عربی] فارسی / اسم.

لاپه‌راسوو؛ گوشتی ژیر پهراسووی مالات.

قله / qolle / ها: قُلْ: [عربی] /سم. دوند؛ دون؛ ترۆپک؛ سهرقه‌ل؛ زه‌نگول؛ سهرقۆپ؛ چل؛ چهل؛ چم؛ چیه؛ گاز؛ گل؛ قوله؛ قولله؛ لووته؛ لووتکه؛ سن؛ کمت؛ کۆپه‌ک؛ قوتکه؛ قوبکه؛ قۆپکه؛ قله‌پۆپه؛ چله‌پۆپه؛ که‌مک؛ که‌پک؛ کمت؛ کیه؛ کومبره‌ک؛ کلۆپینک؛ قه‌له‌پۆپه؛ که‌پ؛ کلاوه؛ کور؛ گۆپک؛ پۆپکه؛ کۆپ؛ کلاوه؛ سهرکاو؛ سهرکلاوه. ۱. به‌رزترین شوینی کینو و به‌رزایی ۲. [کنایی] دهار؛ به‌رزترین جیگه «قله‌ی افتخار: ترۆپکی شانازی».

قلیا / qalyā /: [عربی] /سم. /شیمی/ ۱. باز؛ تیکه‌لاوئ که له ئاودا یونی هیدروکسیل به‌ره‌لا ده‌کا و ئە‌گه‌ر له‌گه‌ل ئە‌سید(ترش)دا تیکه‌ل ببی ئاو و خوی به‌ره‌م دینن، ملوکوله‌کانی پرۆتۆن ده‌گرن و تورنوسول ده‌که‌نه ئاوی ۲. قه‌لیاو؛ ماکی سابوون.

قلیانی / qalyā'i /: [عربی] قلیایی

قلیاب / qalyāb /: [عربی] /فارسی] /سم. /شیمی/ قه‌لیاو؛ ماکی سابوون؛ که‌ریبۆناتی سودیومی نارپه‌سەن که له سووتکی گیای ئۆشانان ده‌گیردرئ و پتر بۆ سابوون دروست‌کردن که‌لکی لئ‌وه‌رده‌گرن.

قلیاخواه / qalyāxāh /: [عربی] /فارسی] باز دوست

قلیاخواهی / qalyāxāhi /: [عربی] /فارسی] باز دوستی

قلیاخونی / qalyāxūni /: [عربی] /فارسی] /سم. /بێ‌رئسکی/ ره‌وتی هه‌لکشانی راده‌ی بازئ خوین یان داکشانی راده‌ی ترشی خوین به‌گه‌لئ هۆی جۆراوجۆره‌وه (وه‌ک خواردنی زۆری ماکی قه‌لیایی، پشانه‌وه، بالفیره و که‌سمۆکی له راده‌به‌ده‌ر).

قلیان / qalyān / ها: [؟] /سم. قلیان؛ قلیانه؛ قلیانی؛ قه‌لته؛ قه‌نده؛ قه‌نگه؛ قولون؛ قه‌له‌ن؛ قه‌لن؛ قه‌له؛ قه‌لوو؛ قه‌لوون؛ قلیاناوی؛ قه‌ننه‌ی

فارسی/اسم، قومارخانه؛ قومارگه؛ جیگای قومار کردن له سهر پاره.

قماش / qomāš / [عربی/اسم، ۱. قواش؛ کووتال؛ مالی گهزی؛ پارچه‌ی گهزی؛ قوماش؛ پارچه؛ کالا؛ چوخ ۲. تیره؛ جۆز؛ چه‌شن؛ بیچم؛ جنس <همه‌ی این‌ها از یک قماشند: همه‌و ئهمانه له یه ک تیردن>.

قمپز / qompoz / [اسم، گفتاری/بافیش؛ قومپوز؛ قومپۆز؛ قومبهز؛ قۆپز؛ قوپز؛ خۆبه‌زل‌زانی به هو‌ی قه‌وم و خرمانه‌وه.

□ **قمپز در کردن:** [مجازی/خۆ هه‌ل‌نان؛ فیز کردن؛ خۆ هه‌ل‌کیشان؛ له خۆ فشین.

قمر / qamar / [عربی/اسم، ادبی/مانگ؛ ۱. مانگه؛ مۆنگه؛ هه‌یف؛ هاییف؛ هه‌فی؛ هه‌یو؛ هه‌یوو؛ هه‌یویی؛ هه‌وی؛ کاوت؛ کاوت ۲. /ها؛ اقمار/ هه‌ر ته‌نیک‌ی ئاسمانی که له ده‌وری گه‌رۆکتیدا بگه‌رێ.

□ **قمر مصنوعی:** سه‌ته‌لایت؛ مانگۆکه؛ مانگی ده‌سکرد.

□ **قمر در عقرب بودن:** [مجازی/خم شیویان؛ زۆر ناله‌بار بوون «این روزها اوضاع قمر در عقرب است: بار و دۆخی ئهم رۆژانه خم شیویانه».

هه‌روه‌ها: قمر در عقرب شدن

قمری / qamarî / [عربی/صفت، مانگی؛ هه‌یقی؛ ریک‌خراو به‌گویره‌ی سوورخواردنی مانگ به ده‌وری زه‌ویدا.

قمری / qomrî / [عربی/اسم، کوکوختی؛ گوگوختی؛ کوکوو؛ کوکوو؛ کوکووختی؛ کووکوکه‌ره؛ کۆتره‌باریکه؛ کۆتره‌به‌رجیله؛ کۆفۆ؛ فاتمۆک؛ کلور؛ کۆرک؛ یاکه‌ریم؛ یاهوو؛ فاتک؛ فاتنک؛ کۆته‌ل؛ نۆتاک؛ تووتاک؛ که‌فۆکرک؛ وه‌ناوکه؛ قومری؛ ترینه؛ ترینکه؛ تفتیلک؛ توویل؛ تشیرک؛ ثفلک؛ ثفلک؛ ویسنی؛ ره‌گه‌زیک له کۆتر به‌جسته‌ی له‌ر، سه‌ری بچووک و ملی به‌رزه‌وه که په‌له‌ی ره‌نگامه‌ی له سهر مله.

ئوای؛ کۆکۆس؛ نه‌رگیله؛ نه‌رگه‌له؛ نارگیله؛ سه‌په‌لیک؛ که‌ره‌سته‌یه‌ک بۆ دووکه‌ل کردن به ته‌ماکۆ؛ غلیان

□ **قلیان جاق کردن:** قلیان چاخ کردن؛ ئاماده کردنی قلیان بۆ کیشانی.

قلیان کشیدن: قلیان کیشان؛ قلیان‌وای کیشان؛ قه‌نه‌ن کیشان؛ قلیان کیشته‌ی.

قلیایی / qalyāyî / [عربی/صفت، /ثیمی/بازی؛ قلیانی

قلیل / qalîl / [عربی/صفت، ادبی/که‌م؛ کورت؛ کیم؛ هندک <مدت قلیل: ماوه‌ی که‌م>.

قلیماتیس / qalîmâtîs / [؟/اسم، گوله‌بروون؛ ریشه‌پیرانه؛ کوله‌جان؛ ته‌ربه‌تمه؛ بی‌یلاوه؛ گوله‌زه‌رد؛ یاسه‌مه‌نی کیوی؛ ره‌وکیک له ره‌گه‌زی گولاله‌سووره به‌گولی ئه‌رخه‌وانی یان سپی و ئاوکی توون و ژه‌ه‌راویه‌وه که هه‌ندیکی بۆ ئاره‌ق کردنه‌وه و ره‌وانی به‌کار دی.

قلیه / qalye / [عربی/اسم، قلیه؛ جۆری چیشتی له قیمه و نۆک و لووبیا و چه‌شنی سه‌وزی (وه‌ک کووله‌که یان ئه‌سه‌پناخ و گیزه‌ر).

ق. م. / qaf.mîm / [عربی/حرف، [مخفف/پ.ز.؛ پیش‌زایی‌ن؛ به‌ر له‌هاتنه‌دنیا‌ی هه‌زه‌رتی عیسا.

قمار / qomār, qemār / [عربی/اسم، قومار؛ قوماران؛ قمار؛ ۱. کایه له سهر بردنه‌وه؛ هه‌ر کام له‌و کایانه‌ی که بردنه‌وه یا دۆرانی پیوه‌ند به

هه‌ل‌که‌وت و لیزانیه و دانهر ده‌بی شتی له پای بدا ۲. [مجازی/خه‌ته‌رکردن؛ خۆ به‌ئاو و ئاگر‌دا دان «این کار قمار است چون معلوم نیست چه می‌شود: ئهم کاره قماره چونکوو دیار نیه چ ده‌بی».

هه‌روه‌ها: قمار کردن

قمارباز / qomārbāz, qemār- / [عربی/فارسی/صفت، زه‌ه‌ل؛ قومارباز؛ قومارکه‌ر؛ قومارچی؛ خاله‌خال‌باز؛ هۆگر و هه‌زۆکی قومارکردن له سهر پاره.

قمارخانه / qomārxāne, qemār- / [عربی/

قصور / qamsûr: صفت. / گفتاری / خراب؛
چەوت؛ خەسار؛ خراو؛ زاہە؛ نارپک.

قمقمە / qomqome: ها: / [عربی] / اسم. / قمقمۆک؛
قومقمۆک؛ قمقمۆکە؛ قومقمۆکە؛ قومقمۆمە؛
قومقمۆمى؛ قمقمى؛ گومگوم؛ گومگومە؛
گومگومۆکە؛ تونگە؛ بقبقە؛ ئافدەف؛ دەفرى
بجووکی تراو ھەلگرتن / قمقمەى آب: قمقمۆکی
ئاو.

قمة / qame: ها: / [ترکی] / اسم. / قەمە؛ قام؛ قەممە؛
قەمى؛ کاھوور؛ تیخیکی دەم پانە لە نیوان
خەنجەر و شیردا.

□ قەمە زدن: قەمە لیدان؛ قەمە وەشاندن.

قەمە زنى / qamezanî: ها: / [ترکی] / فارسی / اسم.
/ شیعە / کارى قەمە کیشان؛ قەمە لیدان؛
پڕ وەرەسمى شینگىرى بۆ شەھیدانى کەرەلا،
بە لیدانى قەمە بە سەر سەرى خۇدا.

قمیش / qamiš: [ترکی] / اسم. ۱. / تعريض، گفتاری /
عیشو و ناز؛ لار و لەنجە؛ لەنجە و لار؛ کاکشیر؛
قنجکە؛ قنجە؛ قیتە قیت؛ خنج؛ خنجکە؛
قنجە قنج ۲. / فیکەنە؛ پیک؛ نال؛ زمانەى پڕ
نامرازى موزىقايى (ووک فلوت و قەرەنەى).

□ قمیش آمدن: / تعريض / عیشو و ناز کردن؛
قنجە قنج کردن؛ لەنجە و لار کردن؛ خۆ
شەکاندەنەو؛ وى شوکانیو؛ قیتە قیت کردن.

قنات / qanāt: ها: / قنات: / [عربی از سریانی] / اسم.
کارێز؛ کارێزە؛ کەرێزە؛ کەرێز؛ کەرێز؛ کەرێز؛
کەرێز؛ قنات؛ نۆین؛ ئاوەرۆی ژێرزەویى که بە
مەبەستى گەياندى ئاوى بناران بۆ زمان لە ژێر
زەویدا ھەلەدە کەنرئ.

قناد / qannād: ها: / ان: / [از عربى] / اسم. / قەناد؛
شیرینی پیژ؛ کەسى که کارى دروست کردن و
فرۆشتنى شیرینیە.

قنادى / qannādi: [از عربى] / اسم. / شیرینی خانە؛
قەنادى: ۱. / ها / فرۆشگای شیرینی ۲. / پیشەى
شیرینی پیژ ۳. / ها / کارگەى شیرینی پیژ.

قنارە / qanāre: ها: / [عربی از فارسى] / اسم. / قەنارە؛
قنال؛ چنگەک؛ چنگالە؛ چەنگەک؛ ئاسنى
گوشت پیدالەقاندنى قەسابان.

قنارى / qanārî: ها: / [اسپانیایى] / اسم. / قەنارى؛
کەنارى؛ کنارى؛ کەنارە؛ جونە؛ پەلەوهریکى
چووکه لەى زەردى دەنگخۆشە لە بلبل دەکا.

قناس / qenās: صفت. / قەناس؛ قەنگاس؛ نارپک؛
۱. بە چەن کونج و گوشتى گێر و جوړاو جوړەوہ
۲. / مجازی / نالەبار؛ گێر گوار؛ گێر و وار.

قناسى / qenāsi: ها: / اسم. / قەناسى؛ لار و گيړى؛
دۆخ يان چۆنەتى قەناس بوون.

قناعت / qanā'at, qenā'at: ها: / [عربی] / اسم.
دەس پتوہ گرى؛ نەوس کوژى.

□ قناعت کردن: ۱. / قەناعەت گرتن؛ دەس پتوہ
گرتن ۲. / زیدە نەخواستن؛ نەوس کوشتن.

قناويز / qanāviz: / اسم. / قديمى / خامەک؛ خام؛
قەنەوز؛ قەناويز؛ پارچەبەکى ھەوريشمى ساکارە
لە ږەنگى ئەرخوان دەکا.

قنبرک / qambarak, qanbarak: / اسم.
دەسەززانى؛ دەستەوئەژنۆ؛ دەستەژنۆ؛ چۆکانى.

□ قنبرک زدن: چۆک ھەلدان؛ ھەلتروشکان؛
ھەلچىچەکان؛ ھەلتووتەکان؛ ھەلتووتان؛
ھەلتروشکان؛ ھەلتوترين؛ پەنجە ھەلپيکان؛
دانىشتن بە شێوہيى کە ھەر دوو دەست لە
ئەژنۆ ھەلپيکرى.

قنبل / qombol, qonbol: ها: / اسم. / گفتاری /
سمت؛ سمتە؛ تەراف؛ تەراف؛ سوورين؛ قالچە؛
قۆرک؛ کەفەل بەتايبەت کاتى کە زۆپ و زوت
بئ.

قند / qand: ها: / [مغرب از سنسکريت] / اسم.
۱. / قەن؛ قەند؛ خەند؛ بەرھەمى بلۇرىنى سىپى و
شیرینی چۆنەرى قەند يان قامیش ۲. / کنایى /
ھەر شتێ کە چێژەى شیرینە ۳. / شیمی / شەکر؛
ھەر ھیدرات کەربۆنىکى شیرین.
□ قند انگور: شەکر / قەنى ترئ؛ دیکستروژ.

قند خون: شه‌کر / قه‌نی خوین؛ ماکى قهندى
خوینى مؤرغه‌داران.

قند شیر: شه‌کر / قه‌نی شیر؛ لاکتوز.

قند مالت: شه‌کر / قه‌نی مالت؛ مالتوز.

قند میوه: شه‌کر / قه‌نی میوه؛ فروکتوز.

قند نیشکر: شه‌کر / قه‌نی نه‌یشه‌کەر؛ قه‌نى
چۆنەر؛ ساکاروز.

□ قند توى دل كسى آب شدن: /کنایی/

گهز-گهز بالا کردنى كه سيك؛ له خوشيان پى
وه ههر د نه‌كه‌وتن؛ زور خوشحال بوونى
كه سيك «از دیدن پسرش در لباس دامادى قند توى
دلش آب مى‌شد: كه كوره‌كه‌ى دهدیت به‌رگى
زاوايى له به‌ره، گهز-گهز بالای ده‌کرد».

قنداب: /qandāb/ :معرّب / فارسی / اسم. ناوقه‌ند؛
شهر بهت قه‌ن؛ قه‌نداو؛ ئاوى كه قهندى تيدا
توابيته‌وه.

قنداق: /qondāq/ :ترکی / اسم. قونداخه؛ قونداخ؛
قوناخ؛ قوناغ؛ قوناخه؛ قونداخ؛ ۱. قوماته؛
پاچولک؛ پى چولک؛ قومات؛ بابوله؛ کوماته‌ک؛
کلیپچک؛ کووتالی که له سنگ به‌ره‌وخواری
مندالی تیوه ده‌پیچن ۲. /ها/ قوا؛ قوناخه؛
به‌شى پاشه‌وه‌ى تفهنگ که له چتو یان ماکیکی
سووک و پته‌وه.

□ قنداق کردن: قه‌متاندن؛ مه‌لوتکه‌کردن؛
مه‌لورتک کردن؛ بابوله‌کردن؛ قوناخه‌کردن؛
بابوله‌پیچ که‌رده‌ى.

قنداقى: /qondāqî/ :ترکی / صفت.
۱. مه‌لوتکه‌بى؛ مه‌لورتكى؛ له‌بار بۆ بابوله‌کردن
«پارچه‌ى قنداقى: قوماشى مه‌لورتكى» ۲. مه‌لوتکه؛
ته‌مه‌نى قونداغ کردنى مندال «بچه‌ى قنداقى؛
زاروى مه‌لوتکه».

قندان: /qandān/ ، ها: /معرّب / فارسی / اسم.
قه‌ندان؛ قهندوو؛ ده‌فریکى چکوله بۆ جیى
کلۆقه‌ن.

قند پهلو: /qandpahlû/ :معرّب / فارسی / چای

دیشلمه، چای

قندداغ: /qandāq/ :معرّب / فارسی / اسم. قه‌نداخ؛
ئاوگهرم و قه‌ن؛ ئاوى داخى به قه‌ن شیرین کراو.

قندران: /qandarān/ قندرون

قندرون: /qandarûn/ :اسم. /گفتاری/ جه‌وى:

۱. بنیشت؛ جاکچه؛ وپژهن؛ سه‌قز ۲. قاجک؛
قازک؛ چه‌قه؛ جۆریک کائوچۆ که له ږیشه‌ى

شنگ به‌ره‌م دى و ده‌یجاوون * قندران

قندسنج: /qandsanc/ ، ها: /معرّب / فارسی / اسم.
شه‌کرپیو؛ ئامرازیکى تايبهت بۆ پیوانى ږاده‌ى
شه‌کرى تراویک به‌تايبهت خوین.

قندشکن: /qandşekan/ ، ها: /معرّب / فارسی / اسم.

قه‌ندشکین؛ قه‌ن شکین؛ قه‌نه‌شکین؛ قه‌ن ئشکن:

/الف/ چه‌کوچى قهند شانکندن ب) قه‌ن‌بر؛

قه‌ن‌مار؛ جۆرى گازى دهم تیژ، قه‌نى پى ده‌ږن.

قندگیر: /qandgîr/ ، ها: /معرّب / فارسی / اسم.

قه‌نگر؛ مه‌قاشیکى بچووک بۆ هه‌لگرتنى کلۆ
قهند.

- قندى: /qandî/ :معرّب / پیوژه. قه‌ندى؛ قه‌نى؛

شه‌کرى؛ قندار «دوقندى؛ دووقه‌ندى».

قندیل: /qandîl/ ، ها: /معرّب از يونانی / اسم.

۱. /قدیمی/ چرایى که به بن میچ یان دیواره‌وه

هه‌لیاند هواسى ۲. قه‌ندیل؛ چلووره؛ به‌یسه؛

گیله؛ گلیزه؛ سووله‌ږمه؛ سووله‌رمه؛ زه‌مه‌گلیزه؛

ژه‌کلیزه؛ مووم؛ ئه‌وه‌ى وه‌ک قه‌ندیل له

شوینیکه‌وه شۆږ ده‌بیته‌وه.

□ قندیل بخ: شیشه‌سۆل؛ شووشه‌سه‌هۆل؛

شووشه‌سۆل؛ شووشه‌یخ.

قنسل: /qonsol/ :معرّب از فرانسوی / قنسل - ۱

قنسل: /qonsûl/ :معرّب از فرانسوی /

قنسل - ۱

قنسلخانه: /qonsûlxāne/ :معرّب / فارسی /

قنسلوگری

قنسلوگری: /qonsûlgarî/ :معرّب / فارسی /

قنسلوگری

قنطره / qantare: [عربی] / اسم. قه متهره؛ قه نتره؛ قه نتره؛ قه ينتر: ۱. پردی له ئاو پهرينه وه ۲. ئاوباره؛ لوتوك؛ بهلك؛ بۆتك؛ بۆت؛ قهه؛ دارى دريژ و ئهستور و كۆلدارو كه بۆ پهراندنهوهى ئاو، به سهر كهئاليدا ده كيشن و ده بپته جۆكه.

قنطورس / qantûros: [معرّب از يونانى] / اسم. [نجوم] قه نطورۆس؛ كۆمه له ئهستيره ييكى باشووريه.

قنوات / qanavāt: [عربی] جمع قنات

قنوت / qonût, qunût: [عربی] / اسم. [اسلام] قونوت؛ قونووته؛ دۆعايه كى نوێژه به تايهت دواى په كاتى دووهم: [الف] [سنى] دواى په كووع [ب] [شيعه] پيش له په كووع.

قو / qow: / اسم. قهه؛ پيفى؛ چهشنى كارگى نهرمى وهك چيۆپه مهيه كه برى خهلكى دهشته كى بۆ هه لكردى ئاور كهلكيان لى وهرده گرت؛ گيرانه

قو / qû: / اسم. قوو: ۱. [نجوم] ده جاجه؛ تاييز؛ ويتهيه كى ئاسمانيه له نيوهى باكوورى زهوى و كاكهشاني پى شيريدا؛ ده جاجه؛ طايير؛ صليب شمالى ۲. / لها / بالندهيه كى ئاويه، به جهستهى گهوره و گهردى بهرز و دندوو كى تهخته وه كه مهلهى زۆر جوانه.

قوى خروسكى: جۆره قوويه كى قيژنه به جهستهى سى، په پ و بالى نهرم و ناوچاوانى زهردى مهيله و نارنجيه وه: قوى فريادكش قوى سفيد: قووى سى؛ قووى چكۆلهى سپيكه لهى دهنگ نهرم.

قوى فريادكش قوى خروسكى

قوى گنگ: بالدارى كى بى دهنگه له تيرهى قوو، به لى سى، په پى نهرم و دندوو كى سووره وه.

قوا / qovā: [عربی] / اسم. ۱. جمع قوه ۲. هيزى چه كدارى.

قواى امدادى قواى نيروى امدادى، نيرو

قواى انتظامى قواى نيروى انتظامى، نيرو

قواى تامينى قواى نيروى امنيتى، نيرو

قواد / qavvād: [عربی] / اسم. گهواد.

ههروهه: قوادى

قواره / qavāre: [عربی] / اسم. قهواره:

۱. بركه؛ كووتالى به ئەندازەى يهك دهست جل ۲. لاتە؛ پارچه؛ به شه زهوينى تايهت به مالىك.

قواره: صفت. رىك و پىك؛ هاوله؛ فيت؛ به ئەندازەى پربه پ.

قواعد / qavā'ed: [عربی] جمع قاعده

قوافل / qavāfel: [عربی] جمع قافله

قوافى / qavāfi: [عربی] جمع قافيه

قوال / qavvāl: [عربی] / اسم. بهيت بيژى؛ كهسى كه به ئاوازه وه، هاوكات له گهل ليدانى سازدا شتيك ده خوينايتوه.

قوالى / qavvālî: [عربی] / اسم. بهيت بيژى؛ كار و پيشهى بهيت بيژى.

قوام / qavām: [عربی] / اسم. خۆگرتووبى: ۱. [ادبى] پتهوى؛ گورخى؛ گورخى ۲. ما؛

چيشت يان قهنداو و... كه پاش ماويهك كولان ليك دههالهى و هينديك ده گرسى.

ههروهه: قوام آمدن؛ قوام گرفتن؛ قوام يافتن

قوانين / qavānîn: [عربی] جمع قانون

قوت / qovvat: [عربی] / اسم. هيز؛ وزه؛ تاقهت؛ تابشت؛ توان؛ توانايى؛ گور؛ زهر؛ قهوهت؛ قوهت.

قوت قلب: هوره؛ ورينگ؛ ورا؛ وره؛ زرا؛ هه تره؛ هه ترهش؛ نه تره؛ پشتوورى؛ هيزى دل؛ قهوهتى دل؛ دلگهرمى.

قوت بخشيدن / دادن: پشت گرتن؛ وره پيدان؛ غيرته وه بهر پا نان. ههروهه: قوت گرفتن؛

قوت يافتن

قوت / qût: [عربی] / اسم. [ادبى] بژيو؛ ژهمان؛

قورمه / qorme / [ترکی] قرمه

قوری / qûrî ، ها: [؟] / اسم. قۆری، قۆری؛
قووری، قۆریه؛ غۆری؛ چادان؛ چاپهز؛ دهفری
خری به لولوه و دهسته بۇ دەم کردنی چای.

قوز / qûz / اسم. [گفتاری] قۆز؛ کووری؛ کۆمی؛
داچهماوی؛ چهماوی؛ داها تووی؛ کووکی؛
قوویکی؛ قۆبی؛ کۆفی؛ کووفی؛ قۆزایی؛ قۆقری؛
قۆفی؛ قۆغی؛ قۆقی؛ زهقی؛ قۆزایی؛ قیتایی؛
قلووجی؛ زۆبی یان چهمی که له قهفی مۆردها
پیدا دهبی.

قوز بالا قوز: [مجازی] لکی لای دمه؛ باری
سهر باران؛ دهردی سهرباری دهردان (مرگ)
دایی کم بود بیماری بابا هم قوز بالا قوز شد: مردنی
خالم بهس نه بوو نه خۆشی بابیشم بوو به لکی لای
دمه).

قوز در آوردن: کۆم بوون / بوونهوه؛ چهمانهوه؛
کۆم بییه.

قوزک / qûzak ، ها: از کردی / اسم. ۱. گۆزهک؛
گۆزینگ؛ گۆزیک؛ گۆزک؛ گۆزهک؛ گۆزینگ؛
قونیک؛ گۆزک؛ کۆزیک؛ قولهفیسکه؛ قولهپی؛
قولهپا؛ قولهپه؛ قولهپی؛ قاپهپهقه؛ چووه؛ قاپ؛
زهنگه؛ زهنگوو؛ زهنگی؛ کاب؛ هوویرک؛ ههر کام
له دوو جمگهی دهرپهروی دوو شاننی پازنهی
پی و بنی لاق ۲. قیتک؛ گرچک؛ چوو؛ کوندیل؛
زۆپی هیلکه ناسای سهری ئیسک که دهکوهیته
نیو قوولایی پیشهی ترهوه.

قوزی / qûzi ، ها: / صفت. [گفتاری] قۆق؛ کوور؛
کۆم؛ کووک؛ قۆپ؛ کۆف؛ قلووج؛ قۆف؛ قۆغ؛
قۆقز؛ قۆقن؛ قۆقی؛ کووف؛ پشتدهرپهرویو؛
پشتچهماو.

قوس / qows, qo:s / [عربی] / اسم. کهوان؛ کهوانه؛
کهمان؛ قهوس: ۱. / ها / لاری؛ چهماوهپی؛ چه
(قوس ابرو: کهوانی برؤ) ۲. / ها / هندسه / تهواو
یان بهشی له چهماوهپی ۳. [تقویم] نۆیهمین
بورج له دوازده بورجی سال، ریکهوتی مانگی

ژهمه؛ داژیار؛ رۆزی؛ خۆراس؛ خۆراک؛ مایه
ژیان.

قوت لایموت: نه قه نه پر؛ نهمر مهژی؛ بژی
مهمر؛ خۆراکی کهم.

قوچ / qûč ، ها: / ترکی / اسم. بهران؛ وهران؛
وهرن؛ وهرهون؛ وهرهان؛ هۆگج؛ بهردیل؛
کهلیجه؛ نیزی؛ نیزی؛ نیهری؛ سابرین؛ تهجه؛
تهگه؛ تهکه؛ تگل؛ قۆچ؛ غورچ؛ بهخته؛ شاک؛
کهل؛ کهلهزه؛ شگل؛ نیرهپهزی پیگه یشتوو.

غوج

قورباغه / qûrbāqe ، ها: / ترکی / اسم. بۆق؛ بهق؛
قربۆق؛ قربۆق؛ قریپک؛ قریپک؛ قهرواق؛ قورواق؛
قورواقی؛ قریباق؛ قورباقه؛ قهرواقه؛ قرواق؛ قرواقی؛
قورباق؛ شاقروان؛ شاقرداق؛ ههفتجار؛
کهمچهکۆله؛ گیانهوه ریکی بهژناوی که پتر له
ئاودا دهژی و کلک و ملی نیه و ههلهدهبهزی:

غورباغه

قورت / qûrt / ترکی / اسم. [گفتاری] قووت؛
قوویت؛ قووق؛ قوریتک؛ قورت؛ قویت؛ گهپ؛
لهف؛ لرفه (بۆ ولاخه و به پلار بۆ مرؤ) کار و
رهوتی قووت دان و له قورگ دانه خوار.

قورت دادن: قووتدان؛ قویتدان؛ قورچاندن؛
داعووران؛ داوران.

قورت-قورت / qûrtqûrt / ترکی / صوت.
قلمهقلم؛ گلم-گلم؛ گوولم-گوولم؛ دهنگی
قووت دانی تراو.

قورخانه / qûrxāne ، ها: / ترکی / فارسی / اسم.
[قدیمی] قۆرخانه: ۱. کارخانهی چی کرنی
تهقهمنی ۲. جبهخانه؛ ههماری ههموو چهشنه
چهک و تهقهمنیهک.

قور-قور / qûrqûr / صوت. قۆرهقۆر؛ قۆره؛ قواره؛
قیرهق؛ قیرهقیر؛ جقهجق؛ قیره؛ دهنگی قربۆق و
ههر دهنگیکی وهک ئهوه.

قور-قور کردن: جهرقین؛ جقاندن؛ قهرین؛
قیراندن؛ قیرنهی.

سەرماوه.

☐ قوس صعودی: منحنی صعودی ☞ منحنی^۱

قوس نزولی: منحنی نزولی ☞ منحنی^۲

قوس قزح / qowse-qazah, qo:se-qazah:

ا. عربی ☞ رنگین کمان

قوسی / qowsi, qo:sî: / [عربی] صفت. کهمانی؛ کهوانی «تاق قوسی: تاقی کهوانی».

قوش / qûš, ها: / [ترکی] اسم. ۱. شاهین ۱-

۲. واشه؛ باشوولکه؛ باشووک؛ ناوی چهند جور مهلی رۆژراو له تیره‌ی شاهین ۳. [گفتاری] باز؛ بازی؛ پهله‌وه‌ری راوچی.

قوشچی / qûšçi, ها: / [ترکی] اسم. قوشچی؛ بازپه‌رین؛ بازه‌وان؛ ئەو کهسه‌ی له راوه‌بازدا، باز به‌ره‌و نیچیر هه‌لده‌فرێتی.

قوطی / qûti, qoti, ها: / [ترکی] اسم. قوتوو؛ قووتی؛ قۆدی؛ قوودی؛ قودیک؛ قۆتی؛ قوتیه؛ قووتیه؛ قالك؛ قالب؛ ده‌فریک بۆ هه‌لگرتنی شت، به‌بیجمی رێک‌وپێک و بنی ته‌خته‌وه که له‌ماکی هه‌رزانبایی دروست ده‌کری «قوطی کبریت: قوتوو شه‌مچه».

☐ قوطی بگير و بنشان: [کنایی] ده‌سه‌سه‌ره‌که؛ بۆ له‌کۆل‌کردنه‌وه‌ی که‌سی (به‌تایبته‌ منداڵ) پێی ئێژن «آزاد آمد و گفت: «هامانم گفت: قوطی بگير و بنشان را بدهید بیرم!»؛ ئازاد هات و گوئی: «دایه پێی گوتم: بجۆ ده‌سه‌سه‌ره‌که‌ بێنه!».

قوطی سیگار: قووتی سیگار؛ قوتوو سگار؛ قوتووی جگه‌ره؛ قوتوووه جگه‌ره. هه‌روه‌ها: قوطی کبریت: قوطی دارو

☐ در قوطی هیچ عطاری پیدا نشدن: [تەریض] له‌توو‌ره‌که‌ی هیچ سوال‌که‌ری‌کدا نه‌بوون؛ له‌کتییی گورگیشا نه‌ووسران؛ زۆر سه‌یر و سه‌مه‌ره‌بوون.

قوقولی قوقو / qûqûliqûqû: / صوت. قۆقه؛ قووقوو؛ قووق؛ قیق‌لۆقی؛ قیقی؛ قووقه؛ قووقه‌قووق؛ قووله‌قوول؛ قوبله؛ کووکه؛ ئاوازی

که‌له‌شێر؛ ده‌نگی خوێندنی که‌له‌باب.

☐ قوقولی قوقو کردن: شه‌ین؛ قووقاندن؛ قووقانن؛ قووقان؛ قویلانن؛ قووقنای؛ که‌له‌باب خوێندن.

قول / qowl, qo:l, ها: / [عربی] اسم. ۱. اقوال؛ اقایل / قسه؛ وته؛ گوته؛ قسه‌یی که که‌سیک گوته‌بیتی «به‌قول شاعر: به‌قسه‌ی شاعیر» ۲. به‌لێن؛ بلێن؛ په‌یمان؛ گفت؛ گفته؛ سۆز؛ سۆست؛ واده؛ قهول؛ قهول؛ برپه «قول که درس بخوانم: به‌لێن بێ بخوینم».

☐ قول مردانه: قهول / به‌لێنی پیاوانه؛ قهول شه‌ره‌ف؛ برپاری پته‌و.

☐ قول دادن: به‌لێن دان؛ په‌یمان دان؛ گفت دان؛ قهول دان.

قول گرفتن: برپارگرتن؛ قهول لی‌وه‌رگرتن؛ به‌لێن ساندن.

از قول خود برگشتن: په‌یمان / به‌لێنی خۆ شکاندن؛ له‌برپاری خۆ لادان؛ له‌قسه‌ی خۆ هه‌لگه‌رانه‌وه؛ دان به‌ژێر قسه‌ی خۆدا؛ قسه‌تا سه‌ر نه‌بردن.

قولنامه / qowlname, qo:l- / ها: / [عربی] فارسی] اسم. قهولنامه؛ برپارانامه؛ قه‌رارنامه؛ به‌لێن‌نامه؛ گفت‌نامه؛ نووسینی ئەو شته (زۆرتر مامه‌له) که دوو یان چهند که‌س له‌سه‌ری پێکهاتوون.

☐ قولنامه کردن: برپارانامه نووسین؛ قهولنامه کردن؛ نووسین و ئیمزا کردنی قه‌رارنامه له‌هه‌ر دوو لایه‌نه‌وه.

قولنامه‌ی / qowlname'i, qo:l- / [عربی] فارسی] قید. قهولنامه‌یی؛ به‌قهولنامه.

قولنج / qolanc, qolenc, [م‌عرب از یونانی] اسم. کۆلنج؛ کولنج؛ قۆلنج؛ قولنج؛ سانجن؛ برک؛ ئێشی زۆری (زیاتر ناو زگ) به‌هۆی گرتن و به‌ردانی ماسوولکه و ده‌ماری ئەندامیک (وه‌ک زگ، رېخۆله و...) له‌ناو سکدا.

قولون / qûlûn, qûlon, [م‌عرب از یونانی] اسم.

بهشی دوايینی ريخۆلهی گهوره که خوئی له
سئ بهش پیکهاتوو و بریتیه له بهشی
به ره زوور، بهشی راست و بهشی به ره موخوار.

قوم / qo:m, qowm، ها: اقوام: [عربی/اسم،
قهوم: ۱. هۆز؛ خه لکئ که به هۆی ره گهز و
زمانه وه لیک گری دراو ۲. خزم؛ خویش؛
کریف؛ کریف؛ لیزم؛ خانم؛ قیله.

قوم پرستی / qo:mparastî, qowm- [عربی/
فارسی/اسم، هۆز به ره هستی؛ بر و به چاکتری و
هیژابوونی هۆز یک. ههروه ها: قوم پرست

قوم شناسی / qo:mşenâsî, qowm- [عربی/
فارسی] انسان شناسی

قوم نگاری / qo:mnegârî, qowm- [عربی/
فارسی/اسم، نوو سراوهی سه بارهت به هۆز ناسی.

قوم و خویش / qo:m-o-xîş, qowm- [عربی/
فارسی/اسم، کهس و کار؛ کهس کار؛ خزم و
خویش؛ قهوم و خویش.

قوم و خویش بازی / qo:m-o-xîşbâzî, qowm-
[عربی/فارسی/اسم، قهومی گه ری؛
قهوم و قهومالی؛ قهومه قهومالی؛ هۆز گه تی ناله بار
به خزم و کهس و سپاردنی پلهی کار گپری و
دانی سه ره بهشی پینان.

قومی / qo:mî, qowmî [عربی/اسم، خزمی؛
خویشی؛ پنه ن دیدار یان سه به هۆز وه.

قومیت / qo:mîyyat, qowmîyyat [عربی/اسم،
۱. هۆز؛ قهوم ۲. خزمایه تی؛ دۆخ یان چۆنیه تی
هۆز بوون.

قومیز / qomîz: [؟] قومیس

قومیس / qomîs: [؟] قومیس

قونسول / qonsûl: [معر ب از فرانسوی]

کنسول - ۱

قونسولخانه / qonsûlxâne: [معر ب/فارسی]

کنسولگری

قونسولگری / qonsûlgarî: [معر ب/فارسی]

کنسولگری

قوه / qovve: [عربی/اسم، ۱. قوا/ وزه؛ هیز؛
هاز؛ هاز؛ گور؛ کۆسه؛ قار؛ توانا؛ تاقهت؛
تابشت؛ قهوهت ۲. ها/ قوه؛ پیلی وشک ۳. ها؛
قوا/ هیز؛ هر کام له سئ ناوهندی قانونی له
نیزامی پارلهمانید «قهوی قضایه: هیزی داوه ری»
۴. [ریاضی، فیزیک] تهوان.

قوهی اجرایی: هیزی کار؛ هیزی کارکر؛
ناوهندی که ئه رکی به پنه به ره قانون و
پیکهستی کار و باری ولاته: قوهی مجریه
قوهی قانون گذاری: هیزی قانون دانان؛
ناوهندی پیکهستن و بپاردانی قانون: قوهی
مقننه

قوهی قضائیه/ قضایی: هیزی دادوه ری؛
ناوهندی که چاوه دپری له قانون ده کا و بهر
به لادانی ده گری.

قوهی قهریه: فۆرس ماژۆر؛ بار و دۆخی که به
زۆره ملی و هیزه وه له کوت و پرا پروو ده دا و
به ری پی ناگیریت.

قوهی مجریه قوهی اجرایی

قوهی مقننه قوهی قانون گذاری

قوی / qavî، ها: [عربی/اسم، به هیز؛ به گور؛
زۆخ؛ زووخ؛ به قهوهت؛ خورت؛ زنتۆل؛ پرزۆ؛
زۆردار؛ قهوه تدار.

قوی بنیه / qavîbonye، ها: [عربی/اسم، پته وه؛
لهش گرس؛ هه لگه به پشت؛ به گور و تاو؛ به خۆ؛
به هیز و خۆراگر له به رانه ر نه خوشیه وه.

قوی پنجه / qavîpance، گان: [عربی/فارسی]
صفت. [ادی] زۆردار؛ به هیز؛ توانا؛ به تاقهت؛ پرزۆر؛
هیزدار؛ وه پهل.

قوی دست / qavîdast، ان: [عربی/فارسی]
صفت. به دهست و دوو: ۱. زۆردار؛ به قهوهت؛
ده سدار؛ ده سکهن؛ خاوه نی دهستی به هیز

۲. [کنایی] توانا؛ به هیز؛ ده سپۆیو؛ ده سچووگ؛ به
دهسته لات.

قوی دل / qavîdel، ان: [عربی/فارسی] صفت.

زهر؛ به زۆرهملی؛ به زۆرهملی؛ زۆره؛ زۆرهکی؛ خورتی؛ به خورتی؛ به تۆپزی «قهرا» وارد خانه شدند؛ به زور چوونه مالهوه.

قهرمآن / qahramān, qahremān, ها؛ ان:/
 (معرب از پهلوی) اسم. قارهمان؛ قهرمان؛ پالاهوان؛ پهلوان؛ ۱. کلهمان؛ قادیق؛ به تل؛ کۆپهک؛ گورد؛ کسهی که له وهرزش، کینه رکی یان شهردا سر دهکوهی ۲. کسهایتهی سهرهکی و ههره گرینگی داستان، شانوانمه یان فیلمنامه.

قهرمآنانه / qahremānāne, qahramānāne:/
 (معرب/ فارسی) صفت. قارهمانانه؛ پالاهوانانه؛ وهک پالاهوانان «جنگ قهرمانانه؛ شهردی قارهمانانه».

قهرمآنانه؛ قید. قارهمانانه؛ پالاهوانانه؛ به شیوهی قارهمانان «قهرمآنانه جنگید؛ پالاهوانانه شهردی کرد».

قهرمآن پرستی / qahremān-parastī, qahramānparastī/
 ها؛ (معرب/ فارسی) اسم. قارهمان پرستی؛ هۆگری له پاره بهدر و چاوپرینی له تام دهر چووی کسهانی ناودار و قارهمانان.

قهرمآن پروری / qahremān-parvarī, qahramānparvarī/
 ها؛ (معرب/ فارسی) اسم. قارهمان پرورهدی؛ ۱. کار و رهوتی بار هینان و پینگه یاندنی قارهمانان ۲. رهوتی سهرنج راکیشانی خه لک بهرمو قارهمانانی خه بالی و راسته قینه و هاندان بۆ له دوو کهوتنیان.

قهرمآنی / qahremānī, qahramānī/ (معرب)
 اسم. قارهمانی؛ ۱. دۆخ یان چۆنه تی قارهمان بوون «مقام قهرمانی؛ پلهی قارهمانی» ۲. /ها/ کردهوی تایبته به قارهمان «در جنگ قهرمانی بسیار کرد؛ له شهردا زۆری قارهمانی نواند».

قهردی / qahrī/ (عربی) صفت. ۱. ناچار؛ ناعیلاجی؛ بهرامبه به قانون؛ پتویستی یان دلخوازی دیتران «قبول قهری؛ په ژیرانی ناچار» ۲. قیناوی؛ قین له بهرانه «عمل قهری؛ کاری قیناوی».

قهقرا / qahqarā/ (عربی) اسم. ۱. دوا؛ دما؛ دوما؛

دلیر؛ ناز؛ به جهرگ؛ بویر؛ به وره؛ به وزه؛ دلاوا.
قوی هیکل / qavîheykal, ها؛ (عربی) صفت. کله گهت؛ بهرمان؛ ههیکه لی؛ به قه لافته؛ لهش درشتی زۆردار.

قهار / qahhār/ (عربی) صفت. //دبی/ توانا؛ ۱. لیتهاوو؛ به دهست و برد «ملوان قهار؛ مهلهوانی توانا» ۲. بههیز؛ به قهوهت؛ زۆردار «دشمن قهار؛ دژمنی بههیز».

قهر ۱ / qahr/ (عربی) اسم. ۱. /ها/ قار؛ نقار؛ خاک؛ تۆر؛ توور؛ مت؛ جوونگ؛ بیزاری؛ دوزاخه؛ جاززی؛ دل ئیشاوی وا که بیته هۆی پیکه وه قسه نه کردن یان نهامنی پیوهندی دۆستی ۲. //دبی/ زهر؛ زۆر و گوشار بۆ زال بوون به سهر کسهی یان شتیکدا.

قهر؛ صفت. قار؛ خاک؛ لووته؛ لالووت؛ دلخۆر؛ تۆراو؛ تۆریا؛ تووریگ؛ زویر؛ زیر؛ په نجاو؛ شه مزاو.

قهر بودن؛ لالووت بوون؛ قار بوون؛ خاک بوون؛ نیو چاوان تیکدان؛ بران و نهامنی دۆستایتهی و ئاموشوی دۆستانه «از آن روز با من قهر است؛ لهو رۆژموه لیم لالووته».

قهر کردن؛ تۆران؛ تۆریان؛ تووریان؛ لووت لاگردن؛ تۆریای؛ تۆریه؛ زویر بوون؛ زیر بوون؛ لووت هه لکردن؛ لالووتی شاندان؛ سل بوون؛ قین کردن؛ هه ل فینگانن؛ قت کردنی پیوهندی دۆستایتهی.

قهر آلود / qahrālūd/ (عربی/ فارسی) صفت. رقاوی؛ هاوړی له گهل تۆران و توور هیدا «صدای قهر آلود؛ دهنگی رقاوی».

قهر آمیز / qahrāmîz/ (عربی/ فارسی) صفت. قیناوی؛ رق له زگانه؛ قین له بهرانه؛ به زهر و زۆرموه «مبارزه ی قهرآمیز؛ کیه رکیتی قیناوی».

قهر / qahrān/ (عربی) قید. ۱. ناچار؛ ناعیلاج؛ ناگوزیر «پول لازم دارد، قهرآ خانه را می فروشد؛ پاره ی دهوی، ناچار ماله کی ده فروشی» ۲. به زۆر؛ به

دوويا ۲. رھوتی ھلگہ ڀانھو؛ ھلھو گہ ڀان؛ ھلھو گہ ڀان؛ گہ ڀانھو؛ چوونھو؛ ڦھ کشان؛ کشانھو؛ دواوہ چوون؛ ھڙوہ گنلھي؛ گنلايوہ؛ دواوہ کشان؛ بھرہو پاش چوون.

قهقراڻي / qahqarā'i: [عربي] قهقراڻي

قهقراڻي / qahqarā'ī: [عربي] صفت. کشانھويي؛

سہر بہ دواوہ چوون و کشانھوہ: قهقراڻي

قهقهہ / qahqahe، ها: [عربي] اسم. قاقا؛ ترھقہ؛

تريقہ؛ تريکہ؛ قيقہ؛ تريقہ تريق؛ حيلکہ؛ قيلکہ؛

تريک و ھڙ؛ پريک و ھڙ؛ حيلکہ حيلک؛

تيقہ تيق؛ ترقہ؛ پرمہ؛ لق-لق؛ ھنگ-ھنگ؛

ھنگي؛ ھير اھيرہ؛ ھير ھير؛ دھنگي بھر ز و

بليندي پيکھنن [صدای قهقهہ می مہمانان تا سر

کوچہ می رسيد: دھنگي قاقاي ميوانہ کان دہ گہ بيشته

سہري کڙانہ کھ).

قھوہ / qahve: [عربي] اسم. قاوہ؛ قھوہ؛ قھشہ؛

۱. /ھا/ داري ھميشہ سھوزي قاوہ بہ گھلاي

بھرانبر و ھيلکھ ناسا و گولي سڀي بونخوش و

ميوہي خر و سفتھوہ ۲. تومي ميوہي داري

قاوہ کھ نالکالوئيديک بہ ناوي کافييڻي تيڊايہ

دندھري دھمارہ. برڙاوہ کھي بہ رھنگي قاوہ ييہ

و بڙنيکي خوشي ھيہ کھ بہ شيوہ گھلي

جوراوچور دھخوريتھوہ: قھوہي ترک

☐ قھوہي ترک ☐ قھوہ - ۲

قھوہي فوري: نسکافہ.

قھوہي ۱ / qahve'i: [عربي] اسم. قاوہ يي؛

کھ مکولي؛ بڙر؛ بوور؛ رھنگيک لھ نيوان زھرد و

سووردا.

قھوہي ۲: صفت. قاوہ يي؛ ۱. بورحقين؛ بہ

رھنگي قاوہ. ھروہا: قھوہي رنگ ۲. قاوہ دار؛

تيکھل بہ قاوہ [شيريني قھوہي: شيريني قاوہ يي].

☐ قھوہي روشن: ھيل؛ رھنگي قاوہ يي کال.

قھوہي سوختہ: قاوہ يي تال؛ قاوہ يي توخ.

قھوہي جوش / qahvecûs، ها: [عربي] فارسي

اسم. قاوہ جوش؛ دھللہ؛ دھفري دھسدار بڙ قاوہ

لينان.

قھوہ چي / qahveçi، ها: [عربي] ترڪي / اسم.

قاوہ چي؛ چايچي؛ ٿابدار؛ کھسي کھ پيشہي قاوہ

ساز کردنہ.

قھوہ خانہ / qahvexāne، ها: [عربي] فارسي

اسم. قاوہ خانہ؛ قھشہ خانہ؛ چايخانہ؛ چاخانہ؛

شوينيک بڙ دانيشتن، قسہ کردن و چاي و قاوہ

خواردنہوہ (و خواردني چيشتي سادہ).

قھوہ خوري / qahvexori، ها: [عربي] فارسي

اسم. قاوہ خوري؛ پيالہي چکولہي تايبہت بڙ

خواردنہوہي قاوہ.

قي / qey: [عربي] اسم. [گفتاري] ۱. يھق؛ ھوق؛

ھيق؛ نشر؛ ھهراش؛ ھهراڙ؛ قھي؛ قھسيو؛

قھيپھرؤشہ؛ رھوتي ھلھاوردنہوہي ٿوہي لھ

گدھددايہ ۲. رشاوہ؛ زبلہ شيوہ؛ ٿوہي بھو شيوہ

ديتھوہ ۳. رڀيوق؛ گوزاو؛ رچقاوہ؛ ژھک؛ کلمش؛

کلميش؛ قليج؛ قلموويج؛ پنج؛ شھلق؛ لچ؛

ريخنہ؛ ريق؛ شليماق؛ کيلک؛ تراوي خھستي

زھرد کھ برئي جار بہ ھوي چلکھوہ لھ سيلہي

چاو کڙ دھيٿھوہ.

☐ قي کردن: ھينانہوہ؛ ھلھاوردنہوہ؛ رشانہوہ؛

وھرشين؛ وھرشان؛ وھرشيان؛ ڦھرشان؛

ڦھرھشان؛ ڦھرشين؛ ڦھرشان؛ دل رابوون؛ دل

رابين؛ يھق / ھيق کردنہوہ؛ ڦھريشان؛

ھلوقيٿن؛ ھورناردھيوہ؛ قھيپھرؤش کھردھي؛

نشراندن؛ نشرين؛ قھسيان؛ ھلگہ ڀانھوہ يان

ھلگہ ڀاندنہوہي شتي ناو گدھ بڙ دھروہ.

قي آور / qeyāvar، -āvar: [عربي] فارسي صفت.

ھيلنج ھاوہر؛ تايبہتمھندي شتيک کھ ھوي

رشانہوہ بيت.

قيادت / qiyādat: [عربي] اسم. [ادبي] رڀبھري؛

سھر کردھي؛ پيشہوايي؛ رڀبھريہ تي.

قياس / qiyās: [عربي] اسم. ۱. کار و رھوتي

ھلھسھنگاندني چھنيھتي يان چونيھتي شتيک

لھ ھمبھر شتيکي ترھوہ [اين سيب را با آن يکي

کەسیک خویندنهوه؛ به رواله تی کەسیک له شتیک گەشتن «از قیافه‌اش خواندم که پول ندارد؛ به ناو چاوانیدا زانیم پاره‌ی پی نیه».

هه‌روه‌ها: از قیافه‌ی کسی پیدا بودن

قیافه‌شناسی / qiyāfešenāsi: [عربی/اسم] فارسی/اسم، به‌چک‌ناسی؛ سیماناسی؛ رواله‌ت‌ناسی؛ بیچم‌ناسی.

قیام / qiyām، ها: [عربی/اسم] ۰۱. [ادبی/کار و رەوتی هه‌ستانه‌وه؛ رابوون؛ راوه‌ستان؛ هۆرسه‌ی؛ هۆریسته‌ی ۲. شۆرش؛ راپه‌رین؛ کرداری به کۆمه‌ل بۆ رزگاری له بار و دۆخی ناحه‌زی کۆمه‌لایه‌تی ۳. سه‌ربزبۆی؛ سه‌رکیشی؛ سه‌ربادانی رقاوی له ویستی فه‌رمانه‌وه‌وا.

□ تا قیام قیامت: [کنایی] تا رۆژی په‌سلان؛ تا دنیا دنیا؛ تا برانه‌وه‌ی جه‌هان.

□ قیام کردن: راپه‌رین؛ هه‌لته‌زینه‌وه.

قیامت / qiyāmat: [عربی/اسم] قیامت؛ حه‌شر: ۱. [اسلام] په‌سلان؛ پسات؛ قارسی؛ سه‌لا؛ رۆژی سه‌لات؛ رۆژا په‌سلاتی؛ رۆژا پاشین؛ رۆژی پسات؛ رۆژی دواپی هاتنی ئەم دنیا به پیراگه‌یشتنی خودا به چاکه و خراپه‌ی خه‌لک ۲. [له‌ها/کنایی] قه‌ره‌بالغی یان سه‌ر لی شتیواوی خه‌لک «امروز در خیابانها قیامت بود؛ ئەم‌رۆ له شه‌قامه‌کاندا حه‌شر بوو» ۳. [له‌ها/مجازی/پرووداوی که هۆی سه‌رسوو‌رمانی له راده‌به‌ده‌ری خه‌لک بی «هنریشه‌ی اول فیلم، قیامت کرد؛ هونه‌ریشه‌ی به‌که‌می فیلم حه‌شری کرد».

□ روز قیامت: قیامت - ۱

قیام‌وقعود / qiyām-o-qo'ūd, -qu'ūd: [عربی/اسم] [ادبی] هه‌لس‌ونیش؛ هه‌لس‌وبنیش؛ هه‌لس‌ودانیش؛ هۆرزونیش؛ هۆرس‌وه‌ره‌نیش؛ کاری هه‌ستان و دانیشتن؛ رابوون و رۆنیشتن.

قیج / qîc: [صفت/مفتاری] لوچ

□ قیج شدن: کوور بوون؛ گۆج و رەق بوونی قامکی ده‌ست و لاق.

قیاس کن: ئەم سیوه له‌گه‌ل ئەوی تردا هه‌لسه‌نگینه) ۲. [له‌ها/بات/یه که له شیوه‌کانی هۆ هینانه‌وه‌ی مه‌نتیقی له سه‌ر بنه‌مای دوو مه‌سه‌له‌ی پیوه‌ندی‌دار به یه‌که‌وه (وه‌ک ئەوه‌ی بیژین: به رۆژ تاو هه‌لدی. ئیستا تاو هه‌لاتوو. که وا بوو ئیستا رۆژه) ۳. برینه‌وه‌ی بریاریک به پیی بریاریکی تر به بۆنه‌ی ویکچوونیان (وه‌ک: به پیی قانون کهس ناکرێ به فرۆشتنی شتیکی خۆی ناچار بکری. به پیی ئەوه بیژین: که‌شیش ناکرێ به سه‌ندی شتیک ناعلاج بکه‌ین): قیاس‌صوری

□ قیاس‌صوری: قیاس - ۳

قیاس مع‌الفارق: سه‌نگ و سووکی دوو شت پیکه‌وه له حالیکدا پیوه‌ندیان پیکه‌وه نیه (وه‌ک ئەوه پشیله له‌گه‌ل ماردا هه‌لسه‌نگینین).

□ قیاس به نفس کردن: به پیوانه‌ی خو پیوان؛ گوێز له هه‌مانه‌ی خو بژاردن؛ بار و دۆخی که‌سیک به‌گوێره‌ی خو لیکدانه‌وه و بریاردان. قیاس کردن: سه‌نگاندن؛ هه‌لسه‌نگاندن؛ به‌راوردکردنی شتی ده‌گه‌ل شتیکی تردا.

قیاسی / qiyāsi: [عربی] صفت. پیومانی؛ پیوانه‌بی.

قیافتاً / qiyāfatan: (!) [عربی] قید. به‌قه‌لافه‌ت؛ به‌رواله‌ت؛ به‌هیم؛ له‌رووی بیچم.

قیافه / qiyāfe، ها: [عربی/اسم] به‌چک؛ تووز؛ دیامان؛ نزم؛ مؤر؛ قلغ؛ سیما؛ دیدار؛ بیچم؛ تمیل؛ قلغ؛ میقن؛ نموود؛ نسر؛ قه‌لافه‌ت؛ قیافه؛ قه‌لفه‌ت؛ دیمه‌ن؛ ته‌شک؛ کسم؛ که‌سم؛ کتسم؛ له‌س‌بیت؛ سه‌ر و شکل؛ شکل و شیوازی رواله‌تی گیانداریک (به‌تایبه‌ت سه‌ر و سیما).

□ قیافه‌گرفتن: خوگرتن؛ بیچم‌گرتن؛ حاله‌تیکی تایبه‌ت به‌روومه‌ت دان «حالا که رئیس شده قیافه می‌گیرد: ئیستا که بۆته سه‌روک خوی ده‌گری».

از قیافه‌ی کسی خواندن: [مجازی] به‌ناو چاوانی که‌سیکدا زانین؛ له‌نیو چاوانی

هیچ، هرگز، قهت).

قید وصف: ناوه‌لکاری دؤخ؛ ناوه‌لکاری که دؤخی کرداریک نیشان دهدا (وهک: ناشر، به گریان).

□ قید چیزی را زدن: له شتیک چاو پۆشین؛ خیری شتیک به‌خشینه‌وه؛ به نابه‌دلی واز له شتی هینان؛ ده‌سبه‌رداری شتیک بوون؛ ده‌ست له شتیک هه‌لگرتن.

قید شدن: نووسران؛ هاتن؛ ئاماژه پیکران. هه‌روه‌ها: قید کردن در قید چیزی بودن: له به‌ندی شتیکدا بوون؛ بیر له شتیک‌کردنه‌وه؛ ده‌ربه‌ستی شتیک بوون؛ به شوین مه‌به‌ستیکه‌وه بوون.

قیدوبند / qeyd-o-band، ها: /عربی/ فارسی] اسم، گیرداو؛ گیر و داو؛ ئه‌وه‌ی بپیته هوی به‌رگری و ته‌نگه‌بری.

قیدوشرط / qeyd-o-šart، ها: /عربی/ اسم، به‌ند و به‌ست؛ به‌ن و به‌س.

قیر / qîr: /مغرب از یونانی/ اسم، قیر؛ قیره؛ قیل؛ ماکینکی ره‌شی نیوه‌تراو له هیدرؤ‌که‌ریون که له گهرمادا ته‌واو ده‌توتیه‌وه و له پالاوونی نه‌وت به‌ره‌م دئ.

قیراط / qîrât، ها: /مغرب از یونانی/ اسم، قیرات؛ دوو له ده‌ی گره‌میک؛ یه‌که‌ی کیش بؤ کیشانی به‌ردی گرانبایی به‌رانبه‌ر به ۲، ۰ گره‌م.

قیراطی / qîrâtî: /مغرب از یونانی/ قید، زۆر که‌م؛ تۆسقالی؛ تۆزقالی؛ تۆزیک؛ گولاله‌یک.

قیراندود / qirandûd، ها: /مغرب/ فارسی] صفت، قیرتاو؛ قیره‌تاو؛ قیل‌تاو؛ قیرناو؛ داپۆشراو به تۆزیک قیر.

قیر و گونی / qîr-o-gûnî: /مغرب/ هندی] اسم، قیر و گوونی؛ قیره‌گۆنی؛ که‌ره‌سته‌یه‌ک بریتی له گۆنی له قیردا گه‌وزاو بؤ پاراستنی خانوبه‌ره له نم و ته‌پایی.

قیری / qîrî: /مغرب/ صفت، قیری؛ قیراوی؛

قیچی / qeyçî، ها: /ترکی/ اسم، دویرد؛ دویردگ؛ دویرده؛ دؤدی؛ دوارد؛ دواردی؛ دومه‌ردی؛ تۆرتۆ؛ تۆتۆر؛ مه‌گریجه‌نی؛ مه‌قه‌ست؛ مه‌قس؛ مه‌قه‌ست؛ قه‌چی؛ قاچی؛ ئامرازیک بؤ برین به دوو تیخه‌ی تیژه‌وه که به‌سه‌ر یه‌کدا دین: مقراض

□ قیچی کردن: پاچین؛ قاچین؛ قه‌چی کردن؛ داقوساندن؛ په‌رتاوتن به قه‌چی.

قید / qeyd: /عربی/ اسم، ۱. /ها؛ قیود/ به‌ند؛ وهن؛ گیر؛ ده‌ربه‌ست؛ ئه‌وه‌ی به‌ر به بزووتنه‌وه‌ی ئازاد و سه‌ربه‌خۆ ده‌گری ۲. کار و په‌وتی هینانی بابه‌تیک له نووسراوه‌یه‌کدا (این را هم در نامه‌اش قید کرده بود: ئه‌مه‌شی له نامه‌که‌یدا هینابوو) ۳. /ها؛ قیود/ [دستور] ئاولکردار؛ ئاوه‌لکار؛ وشه‌یی که کار، ئاوه‌لناو یان وشه‌یه‌کی‌تر به‌کات، جی، چۆنیه‌تی، ئه‌ندازه و شتی واوه ده‌به‌ستیه‌وه.

□ قید استثنا: ئاوه‌لکاری هاویر؛ ئاوه‌لکاری که نیشانه‌ی جیا کردنه‌ویه (وهک: جگه، مه‌گه‌ر). قید استفهام: ئاوه‌لکاری پرس/ پرسیار؛ ئاوه‌لکاری که نیشانه‌ی پرسیاره (وهک: کام، که‌ی).

قید تأکید: ئاوه‌لکاری جه‌خت؛ ئاوه‌لکاری که بؤ جه‌خت کردن دیت (وهک: بی‌شک، ناچار). قید ترتیب: ئاوه‌لکاری نۆره؛ ئاوه‌لکاری که نیشانه‌ی چلۆن ریز بوونه (وهک: له به‌ستا، یه‌که‌به‌یه‌ک).

قید زمان: ئاوه‌لکاری کات؛ ئاوه‌لکاری که کات نیشان دهدا (وهک: دیر، زوو).

قید شک: ئاوه‌لکاری شک؛ ئاوه‌لکاری که نیشانه‌ی دلنیا نه‌بوونه (وهک: په‌نگه، مه‌گه‌ر).

قید مکان: ئاوه‌لکاری شۆن؛ ئاوه‌لکاری که شۆن نیشان دهدا (وهک: به‌ره‌و سه‌ر، بؤ ده‌روه‌ه).

قید نفی: ئاوه‌لکاری نه‌رئ؛ ئاوه‌لکاری که نیشانه‌ی نه‌رئ کردن و په‌ت کردنه‌ویه (وهک:

سەر زهوی، سەری لە کۆئەستێرە ی پێی شیریی
و پای چەپی لە جەمسەری باکووردایە.

قیفی / qîfî / :صفت. قیفی؛ ماستەرگی؛
سەر تلکی؛ وینە ی ڕەحەتی.

قیقاج / qeyqāc / :ترکی|صفت. [گفتاری] بەرەولا؛
قیچەلقاچ؛ قیچەلقاچ؛ قیلەقاج؛ قیلەوقاچ؛
قیرقاج؛ قیروقاچ؛ لاتر قەوچ؛ لاتر قەوچە؛
لاتر قەوچەلقاچ؛ خوار بر دراو؛ خوارە خوار؛
چەفتوور؛ چەفتوول؛ شەفتوور؛ دۆلکان؛
تیلوتیل؛ کەش – تووش؛ یەو کشت؛ خوار و
خێج.

قیل و قال / qîl-o-qāl / :عربی|سم. قاله قال؛
قیلەقیل؛ هەرا و مەزات؛ هەرمەزات؛ هەرا و
هوریا؛ قیژەقیژ؛ قاوقیژ؛ هەللا هەللا؛ هەرا-هەرا؛
داکۆکە؛ زەنازەنا؛ دەنگ و هەرا.

قیلولو / qeylûle / :عربی|سم. قەیلوولە؛ خەوی
پیش نیوەرۆ.

قیلی ویلی / qîlîvîlî / :اسم. [گفتاری] تلی لیلی؛
قلەللی؛ زیج؛ هەستی کەیف خۆشی و
بەختەوهری.

□ قیلی ویلی رفتن: تلی لیلی بوونەوہ؛ لە
خۆشیان هۆش لی بران؛ لە خۆشیان فل و
سست بوونەوہ.

قیم / qayyem / :عربی|سم. ۱. کارتیک؛
سەر وەگرد؛ سەر وەسیەت؛ قەویت؛ کەسێ کە
پاش مردوو بە سەر مال و مندالیدا ڕادەگا
۲. دالیت؛ دالووت؛ چەوتەک؛ لقە دار یان
پێکھاتەبەک کە شەتل و نەمام یان ڕوہکی لق
نەرمی پێوہ ڕادەگرن.

قیماق / qeymaq / :ترکی|سم. تۆ؛ توێ؛ تۆزی؛
تۆژگ؛ سەر شیر؛ سەر تۆ؛ سەر توێ.

قیمت / qeymat, qîmat / :عربی|سم. نرخ؛
بایی؛ بەھا؛ ھیز؛ قیمەت.

□ قیمت اسمی: نرخ سەرەتایی و بە گۆتەرە
شێک.

قیلاوی؛ لە قیل گەوزاو.

قیسی / qeysi / :ها/ :اسم. قەیسێ: ۱. جۆری
شیلانە ی بۆنخۆش و شیرن ۲. شیلانە ی لە تکران
و وشکە و بووگ ۳. هەشتالوو کووت ۴. شیلانە
و شکە و بوو کە بە ناوکە بادام یان ناوکە شیلانە
پڕکراوہ تەوہ.

قیش / qeyeš / :ها/ :ترکی|سم. ۱. قەیش؛
قایش؛ بەندی چەرمی ۲. سیرم؛ سیرمە؛ دوال؛
دور؛ زۆل؛ زوێل.

قیصر / qeysar / :ها/ :عرب از یونانی|سم.
قەیسەر؛ نازناوی کەونارای بری لە میرمەزانی
ئوروپا، بەتایبەت پاشای ڕۆم.

قیطان / qeytān / :ها/ :عرب از فارسی|سم.
قەیتان؛ قەیتانە؛ شەھبەن؛ بەنۆک؛ پەتک؛
ھەودای ناسک و باریکی ھۆنراو لە ڕیشالە
بەتایبەت ھاوڕیشم.

قیطاندۆزی / qeytāndūzi / :ها/ :عرب/ فارسی|
اسم. قەیتاندووری؛ شێوازیکی گۆلدووری بە
دەرزێ و نەواری ڕەنگاو ڕەنگ و قەیتان و
پوولە کە و زەنگیانەوہ کە لە سەر دەسەر و
دەسمالی دەدروون.

قیطانی / qeytāni / :عرب|صفت. قەیتانی؛
۱. لە جنسی قەیتان ۲. باریک وەک قەیتان
(ابروی قیطانی: برۆی قەیتانی).

قیطس / qeytos / :عرب از یونانی|سم. [نجوم]
نەھەنگ؛ نەققە؛ نەققە؛ وینە یەکی ئاسمانی
باشووری.

قیف / qîf / :ها/ :اسم. کۆفک؛ کوفک؛ ڕاحەتی؛
ڕەحەتی؛ رەحاتی؛ بەتوو؛ ماستەرگ؛ ماستێر؛
سەر تلک؛ سەر تلک؛ نامرازیکی زار ھەراوی بن
تەنگە، تراوی پێ لە دەفری زار تەنگ (وہک
بوتری) دەکەن.

قیفاوس / qîfāvos / :عرب از یونانی|سم. [نجوم]
قیفاوس؛ کۆمەلە ئەستێرە ی ئاسمانی باکووری
کە لە ۳۵ ئەستێرە پێکھاتووە و لە چاو بێنەری

قیمت پایه: نرخى بنه‌ره‌تى؛ نرخى کالى شت‌ومه‌ک بى‌بژاردنى مه‌زاخت و داشکانه.
 قیمت تمام‌شده: نرخى ته‌واو‌بوو؛ نرخى شت‌ومه‌ک به بژاردنى مه‌زاخته‌کانى (وه‌ک را‌گواسته‌وه، هه‌لگرتن، به‌سته‌به‌نى و ...).
 قیمت خرید: نرخى کرپن: ۱. پاره‌یه‌ک که فروشیار داویه ۲. نرخى که سه‌نیار ده‌یدا.
 قیمت روز: نرخى پوژ؛ نرخى کالا له پوژى سه‌ودادا.

قیمت عادلە: نرخى راسته‌قینه‌ى شتى که نه‌بیته‌هوى زبانی کرپار و فروشیار.
 قیمت فروش: نرخى فروش؛ نرخى که فروشیار بۆ کالا‌که‌ى دایده‌نى.
 □ قیمت دادن: نرخ دانان: ۱. بۆ کالا‌یه‌ک نرخ‌یک پیش‌نیار کردن ۲. /مجازى/ بایه‌خ پیدان؛ نرخ پیدان «باید به این نوع کارها قیمت داد تا تشویق بشوند؛ ده‌بى بایه‌خ به‌م کارانه بدرى تا دلگهرم بن».

قیمت را بالا بردن: نرخ هه‌لکیشان/ بردنه سه‌روه؛ نرخ بۆ شتیک زوژتر له‌وه‌ى که هه‌یه دانان.

قیمت زدن: نرخ لیدان؛ نووسینی نرخ له سه‌ر کالا.

قیمت شکستن: ۱. هه‌رزان بوون ۲. نرخ شکندن؛ نرخى کالا‌یه‌ک هه‌رزان‌تر کردن.

قیمت کردن: بایى کردن؛ نرخ ده‌ره‌ینان؛ کردنه قیمت؛ بایى شتیک پرسین «یک پیراهن قیمت کردم بیست هزار تومان؛ کراسیکم بایى کرد به بیست هزار تمه».

قیمت گذاشتن: نرخ دانان؛ قه‌بلاندن؛ نرخ برپنه‌وه؛ دیارى کردنى نرخى شتیک.

از قیمت افتادن: له نرخ که‌وتن؛ که‌م‌بایه‌خ بوون؛ قیمت هاتنه‌ خوار وه.

قیمت‌شکنى / qeymatşekani, qîmat- / ها؛
 عربى/ فارسى/ اسم، نرخ‌شکینى؛ رانانى کالا به

زوژى و هه‌رزانى بۆ شکاندنى نرخى.
 قیمت‌گذارى / qeymatgozârî, qîmat- / ها؛
 عربى/ فارسى/ اسم، کار و ره‌وتى نرخ دانان؛ دیارى کردنى نرخى فروشى کالا «قیمت‌گذارى مسکن: نرخ دانانى خانووبه‌ره».

قیمتى / qeymatî / ها؛
 عربى/ صفت، به‌نرخ؛ گرانبايى؛ قیمة‌تدار؛ بایه‌خدار؛ گران؛ پرپایى «این فرش خلی قیمتى است: تمه قالیه زوژ به‌نرخ».

قیموموت / qeymûmat /
 عربى/ اسم، ۱. سه‌ره‌رشتى؛ کارتیکى؛ دۆخ یان چۆنیه‌تى سه‌ره‌رشت بوون ۲. /ها/ سه‌ره‌رستى که‌سیکى مندال یان دواکه‌وتوو به برپارى دادگا ۳. کار یان ره‌وتى هه‌لسوو‌راندنى کار و بارى ولاتیک به‌هوى برپارنامه‌ى نیونه‌ته‌وه‌یى له لایه‌ن ولاتیکی تره‌وه که ده‌ستى به‌سه‌رداگر‌توو

* قیومیت

قیمومیت / qeymûmîyyat /
 عربى/ قیومه / qeyme, qîme /
 اترکى/ اسم، قیمة: ۱. پهل؛ گوشتى نه‌جندراو ۲. خوژشتیک له په‌له‌گوشت، سیفه‌زه‌مینە، نخوه‌شه‌ر، رپی ته‌ماته و پوژن.

قیمه‌بادنجان / qeymebâdemcân,
 qîmebâdencân /
 اترکى/ فارسى/ اسم، بۆرانى باینجان؛ خوژشتى قیمة که له جیى سیفه‌زه‌مینى، باینجان و ته‌ماته‌ى تیده‌که‌ن.

قیمه‌پلو / qeymepolow, qîmepolo /
 اترکى/ فارسى/ اسم، قیمة‌پلاو؛ جوژى پلاوى به‌نخۆشه‌ر و قیمة و سیفه‌زه‌مینى سووره‌وه‌کراو و پیوازوه‌ه لێنراو.

قیمه — قیمة / qeyme-qeyme, qîme-qîme /
 اترکى/ صفت، ریز-ریز؛ ریزه-ریزه؛ ورد-ورد؛ نه‌نجن-نه‌نجن؛ هه‌نجن-هه‌نجن.

قیود / qoyûd, quyûd /
 عربى/ جمع قید قیه / qîyye / غیه

ک

ک (کاردی: کارته‌ک) (له کوردیدا وهک: بره‌ک، نووسه‌ک، رنه‌ک، هیله‌ک) ۶. هک: ه‌لووکه: ه‌له‌ک: ه‌لۆک: - ۆکه: ه‌ک: ناوی کار یان حالهت «پشتک: پشتک» (له کوردیدا وهک به‌سته‌له‌ک به‌سته‌لۆک) ۷. ه‌ک: ه‌یجه: - یژه: - یچکه: - یله: - یلی: - ان: ه‌: - یله: - لی: ه‌ک: - یژه: - یژکه: ه‌: - یجه: - یک: - یکه: - یکه: له ناوه‌لناو ناو پینک دینێ «گرمک: سرخک: گرمه‌ک: سووریجه» ۸. ه‌که: ه‌: ه‌ک: - که: ه‌ک: - که: ه‌ک: نیشانه‌ی بناس کردنی ناو «مردی آمد، شما نبودید: زه‌لامه‌که هات، نیه‌ه‌بوون» ۹. ه‌له: - له: ه‌: - لی: - لی: - که‌له: - که‌له: له ناو، ناویک به واتابه‌کی نوێ پینک دینێ و نیشانه‌ی لیچوونی تیندایه (عروسک: بووکه‌له).

کائنات / kǎ'ēnāt / [عربی] کائات کانوچو / kǎ'uču / [فرانسوی] اسم کانوچو: کانوچوو: ۱. ماکینکی جیره که له گرسانی شیه‌ی بری گیای گه‌رمیان (وهک هیونا و فیلکووس) به‌ره‌م دی، په‌ره‌ به‌ره‌ی ده‌که‌نه‌وه و له زۆر کاری پیشه‌سازیدا به‌ کاری ده‌یه‌ن ۲. هه‌ر کام له‌ ماگه‌لی جۆراوجۆری ده‌سکردی لاستیک‌ناسا.

کانوچونی / kǎ'uču' / [فرانسوی] کانوچویی کانوچویی / kǎ'uču'y / [فرانسوی] صفت.

ک / k / حرف. ک: نیشانه‌ی بیست و پینجه‌مین پیتی ئه‌لف و بیتکه‌ی زمانی فارسی. ک / ke / اسم. ک: کاف: ناوی بیست و پینجه‌مین پیتی ئه‌لف و بیتکه‌ی فارسی.

ک / ak / پسوند. ۱. یژکه: - ۆله: یژه: ه‌یجه: - یچکه: - یکلانه: - یله: - یکه: - یله: - که‌له: - که‌له: - له: - له: ه‌له: - له: - لی: - له‌ک: - ۆکه: - ۆکه: - وولکه: - ه‌لانه: - ووله: - ووله: - ووله: - ۆکه: - ۆک: - وکه: - ۆل: ه‌که: - ووچکه: - ۆچکه: - ووک: - لۆکه: - وچکه: - وک: - وکه: - وسکه: - ک: - کۆک: - کۆ: - که: - که‌له: - که‌لانه: - لۆکه: - لۆکه: پاشگری نیشانه‌ی گچکه‌ بوون «پسک: دخترک: کوریزگه: کچوله» ۲. - ۆکه: - یله: - یلانه: - ه‌لانه: - ۆله: - یکلانه: - یلان: - ک: - ک: - کۆلی: - له: - که‌که: ه‌ک: - یلی: - ه‌له: - ۆل: - ۆلی: - لی: - ه‌لی: - هل: - که‌له: - که‌لانه: - لیه: - لیلی: - ه‌له: - ه‌لانه: نیشانه‌ی دۆستی و دلۆفانی «طفک: عزیزک: مندالۆکه: نازیلی» ۳. - ۆکه: - له: - وکه: - یله: - ۆل: ه‌له: ه‌ک: نیشانه‌ی سووکایه‌تی «شاعرک: شاعیرۆکه» ۴. - ۆکه: - ییر: - ال: ه‌ک: بۆره: - نیشانه‌ی که‌م بوون یان ئه‌وتۆ نه‌بوون «گمک: که‌مۆکه» ۵. - ک: - ه‌: - ک: - ی: - یه: - که: نیشانه‌ی ناوی ئامراز

لانی بالنده ۲. زمبیلی که ده مالدا داره لوزیان ده کرد هه تا کۆتران خای تیکهن.

کابوی / kāboy ، ها: / انگلیسی / اسم کابوی؛ گاوانی ئەمریکی.

کابویی / /kāboyi/ : انگلیسی / صفت. کابویی؛ پیتوهنیدار یان سەر به کابویهوه «کلاه کابویی»

کلای کابویی: کابونی

کابین / /kābîn/ : اسم. ۱. مارهی؛ ماره؛ مههر؛ کلین؛ پاره یان مالی که شوو له کاتی زهماوند یان دواتر به هاوسهری دهدا یان بریار دهدا

بیداتی ۲. /ها/ : فرانسوی / کابین؛ هۆده؛ وهک: /الف/ ژووری گهمیهوان یان مسافر له کهشتیدا ب/ ژووری فرۆکهوان له فرۆکهدا ج/ ژووری تلهفون له تلهفونخانه یان له سەر شهقامدا.

کابینیت / /kābînet/ ، ها: / فرانسوی / اسم کابینیت؛ دولاوچه؛ قهقهسهی به نهۆم و درگاوه به تایبته له ناشپهزخانهدا.

کابینه / /kābine/ ، ها: / فرانسوی / اسم کابینه؛ ۱. کۆری وهزیران «دیشب جلسهی کابینه تشکیل نش؛ دویشهو دانیشتنی کابینه به رپوه نهچوو»

۲. /قدیمی/ دهفتهری وهزیر.

کاپ / /kāp/ ، ها: / انگلیسی / اسم کاپ؛ ۱. جام؛ گولدانیکی دهستهداری کانزاییه له کتیههرکینی وهرزشیدا وهکوو خهلات، به سهرکهوتوانی دهدهن ۲. چارۆک؛ چارۆکه؛ چارهکه؛ چارهگه؛ چاریک؛ کۆلوانه؛ پۆشهنتیکه ژنان به سەر شانیدا دهدهن.

کاپشن / /kāpšen, kāpšan/ ، ها: / از فرانسوی / اسم کاپشین؛ کاپشن؛ قهقهسهله؛ جلیکی کلادار یان بی کللاه له سهرمادا به سهر کۆتدا یان له جی کۆت له بهری دهکهن و بهرهوهی به قوپچه یان زیپ دهبهستری.

کاپوت / /kāpût/ ، ها: / روسی / اسم کاپوت؛

۱. دهرگا یان پۆشهنی سهر موتوری ماشین

۲. دهرکی سندووقی پشتهوهی ماشین

کانۆچویی؛ کاوچوویی؛ له جنسی کانۆچۆ «توب کاوچویی: تۆبی کاوچویی» کانۆچونی

کانولن / /kā'olan/ : فرانسوی / اسم کانولین؛ خاکی چینی؛ خاکی سپی؛ خاکیکی مهیلوه سپی و ئاوکیشه، بۆ دروستکردنی چینی به کار دی و دهرمانی زگ چوونه: کانولین

کانولین / /kā'olîn/ : انگلیسی / کانولن

کاباره / /kābāre/ ، ها: / فرانسوی / اسم کاباره؛ مهیخانهیهک به ههموو جۆره بهزم و ههلهپرکئی و ئاوازه بۆ رابواردنی مشتهریان.

کابل / /kābl/ ، ها: / فرانسوی / اسم کابل؛ رشتهی سیمی بادر او و رووکیش کراو بۆ گواستنوهی هیزی کارهبا و... «کابل برق؛ کابل تلفن؛ کابلی کارهبا؛ کابلی تلهفون».

■ کابل نوری: کابلی نووری؛ دهستهیهک له ههواگهلی نووری که وهک کابل بادران.

کابل کشی / /kāblkešî/ : فرانسوی / فارسی / اسم کابل کشی؛ کار و مهوتی دانان و ده کارکردنی کابل له جینگایه کدا «کابل کشی برق؛ کابل کشی کارهبا».

کابونی / /kābo'î/ : انگلیسی / کابویی

کابوس / /kābûs/ ، ها: / عربی / اسم ۱. ئارختک؛ مۆتهکه؛ مۆته؛ دیوهزمه؛ دیوهزموکه؛ میردهزمه؛ کاس؛ کامووس؛ کامووسک؛ کابووس؛ خینو؛ ئالهشوه؛ دیمهن یان بوونهوهری به ههیهت و خۆفناک که به هۆی ترسی زۆر یان نهخۆشیهوه دیته بهرچاو ۲. شهوه؛ شهفه؛ شهفپهست؛ خهفتوو؛ خهفج؛ بهرخهفج؛ خهفتوو؛ ئارختک؛ مۆتهکه؛ مۆته؛ سرنجک؛ سوکاچه؛ کامووس؛ کامووسک؛ خهوناگران؛ خهوی خۆفناک که بیته هۆی ترس، ههست به خنکان و له خهو

راچلهکان ۳. /مجازی/ وهیشوومه؛ نهنگواز؛ دۆخی زۆر سهخلته و ناخۆش.

کابوک / /kābûk/ : کردی / اسم کابوک؛ کابوک؛ کهفوک؛ کافوک؛ کاپوک؛ ۱. هیلانه؛ لانه؛ لیانی؛

بهرهم و پسته‌واگلی ریخراویه‌ک ۲. په‌راوی
رینمای ده‌سهاتی پیشه‌یی «این چرخ خیاطی
کاتالگ ندارد؛ ئەم چەرخى دروومانە کاتالوگى نیه؟»

* کاتالوگ: کالانما

کاتالوگ / *kātalog*: [فرانسوی] **کاتالگ**
کاتب / *kāteb*، ها؛ ان؛ عین؛ کُتاب؛ [عربی] / اسم.
[قدیمی] / نووسەر؛ نفیس‌یار؛ نفیس‌کار؛ ئەوەی کە
شتیکى دەنووسى یان وتاریکی تۆمار دەکرد.

کاتر / *kāter*، ها؛ [انگلیسی] / اسم. کاتیر:
۱. تیزبُر؛ ئامیری برینی مووکیټ و شتگه‌لی
سفت و سه‌خت ۲. ماشینی برینی ده‌ستی، بۆ
برینی ده‌سته‌یه‌ک کاغز، مقه‌با و...

کات کبود / *kātekabûd*: [شمی] / ژه‌نگال؛
له‌پکه؛ زاخی شین؛ مووروو شینه؛ موورووی
شین؛ سوولفاتى مى ئاودار که بۆ ئاوکاری مس
و له ناو بردنی میملی گیا به کار دئ.

کاتگوت / *kātgot, kātğut*: [انگلیسی] / اسم.
[پژشکی] / به‌نی به‌خیه؛ به‌نی ته‌قه‌لی برینکاری که
زۆرتەر له ژیی مهر و بز ن دروستی ده‌کهن.

کاتوره‌ی / *kātûre*: [صفت. ۱. هه‌لکه‌وت؛
هات‌وباتی؛ هاگۆ؛ به‌ختانه؛ به‌خته‌کی؛
ئه‌لابه‌خته‌کی؛ خۆ و به‌ختی.

کاتولیسیم / *kātolisîsm*: [فرانسوی] / اسم.
کاتولیسیم؛ پ‌یازی کاتولیک.

کاتولیک / *kātolik*، ها؛ [فرانسوی] / اسم.
کاتولیک: ۱. یه‌کیک له لقه‌ گه‌وره‌کانی دینی
مه‌سیح که شوپنگری پاپ و ده‌وله‌تی واتیکان
۲. ههر یه‌که له شوپنگه‌وتوانی مه‌زه‌به‌ی
کاتولیک.

کاتولیک ۲: [صفت. کاتولیک؛ کاتولیکی؛
پێوه‌نیدار به کاتولیسیمه‌وه «نویسندگان
کاتولیک: نووسه‌رانی کاتولیک».

کاتولیکی / *kātolikî*: [فرانسوی] / صفت. کاتولیکی؛
پێوه‌نیدار یان سر به کاتولیسیمه‌وه.

کاج / *kāc*، ها؛ / اسم. ۱. کاج؛ کاژ؛ کاژی؛

۳. پۆشه‌نێکی زۆر ناسکی په‌لاستیکیه، کاتی
نزیکى ژن و پیاو، بۆ پیشگری له منداڵ بوون
یان نه‌خۆشی، به سەر شهرمی پیاودا ده‌کری:
کاندوم

کاپوچینو / *kāpočino*: [ایتالیایی] / اسم.
کاپوچینۆ؛ تیکه‌لی قاوه و کاکاهوو که له شیرى
داخی ده‌کهن و به شه‌کره‌وه ده‌یخۆن.

کاپوشین / *kāpûşin*، ها؛ [؟] / اسم. کاپوشین؛
چه‌شتی مه‌یموونی ئامریکایی که کولکی ته‌پلی
سهرى له باشلوقی راهیبه‌کان ده‌کا.

کاپیتالست / *kāpîtālist*: [فرانسوی] / صفت.
کاپیتالست: ۱. / ها؛ سهرمایه‌دار؛ بووده؛
ده‌وله‌م‌نده ۲. / ها؛ هۆگرى سهرمایه‌دارى ۳. به
سیسته‌می سهرمایه‌داریه‌وه.

کاپیتالستی / *kāpîtālistî*: [فرانسوی] / صفت.
کاپیتالستی؛ سر به سهرمایه‌دارى.

کاپیتالسم / *kāpîtālism*: [فرانسوی] / اسم.
کاپیتالسیم؛ سهرمایه‌دارى.

کاپیتان / *kāpîtan*، ها؛ [فرانسوی] / اسم.
۱. فرۆکه‌وان؛ فرۆکفان؛ فرۆکه‌ناژۆ؛ خه‌له‌بان؛ ئەو
که‌سه ئازۆتنی فرۆکه‌ی به ئەستۆیه «کاپیتان با
شما صحبت می‌کند: فرۆکه‌وان قسه‌تان ده‌گه‌ل ده‌کا»
۲. که‌شتیوان؛ گه‌میه‌وان؛ پاپۆروان ۳. سهرمه‌زد؛

کاپیتان؛ پ‌یبه‌ری تیمی وه‌رزشی * **کاپیتن**
کاپیتن / *kāpîten*: [فرانسوی] **کاپیتان**

کاپیتولاسیون / *kāpîtolās(i)yon*: [فرانسوی] /
اسم. کاپیتولاسیون؛ مافی قونسوولی ولاتیکی
بیانی بۆ داوه‌ری و حوکم له‌مه‌ر شهر و کیشه‌ی
هاوولانانیان له ولاتی‌کدا.

کاتالان / *kātālān*: [لاتینی] / اسم. کاتالان:
۱. / ها؛ ههر یه‌که له که‌سانی خه‌لکی کاتالۆنیا
یان منداڵانیان ۲. له زمانگه‌لی پ‌ۆمیایی باو له

کاتالۆنیا و به‌شگه‌لی‌تری سپانیادا.
کاتالگ / *kātalog*، ها؛ [فرانسوی] / اسم.
کاتالوگ: ۱. ده‌فته‌ری نیشاندان و ناساندنی

دهورانددهوری نووسراوه یان وینه‌یه کی پی
گیراوه «آهگی ختمش داخل کادر سیاه چاپ شده بود:
ناگهداری سهره‌خوشه‌کی له کادریکی ره‌شدا چاپ
کرا‌بوو» ۲. نه‌ندام: که‌سیکی راهاتوو یان به
لیزانی پیویسته‌وه بۆ کار له ریخراوه‌یه کدا «کادر
حزبی: کادر سیاسی: کادری حزبی؛ نه‌ندامی سیاسی»
۳. «عکاسی» هر کام له وینه‌گه‌لی فیلمیک
۴. «مجازی» چواردهور: چوارچیوه: که‌وشهن.

کادر آموزشی: کادری راهینان؛ نه‌ندامی
فیترکاری؛ سهرجه‌می که‌سانیک که له
دامه‌زراوه یان ریخراوه‌یه کدا کاری بار هینان
و فیترکردنیان وه‌ئسته‌ویه. هه‌روه‌ها: کادر
اداری: کادر درمانی: کادر قضایی

کادمیم / kādmiyom: [فرانسوی] اسم. کادمیوم؛
توخمی کیمیای کانزایی به ژماره‌ی نه‌تومی
۴۸ و کیشی نه‌تومی ۱۱۲،۴۰ به په‌نگی سپی
مه‌یلوه‌ ناوی، زۆر ژه‌هری، چه‌کوچخۆر، که له
ئاوکاری کانزادا که‌لکی لی‌ده‌گرن.

کادو / kado: [فرانسوی] اسم. دیاری؛
پیشکەشی؛ پیشکشی؛ کادو؛ به‌رافترک (دیاری
جیژن)؛ په‌روو؛ پۆیله؛ پۆیلانه (دیاری زه‌ماوه‌ند)؛
ئه‌وی به هۆی پروداویک یان به‌رانبه‌ر به دابی
کۆمه‌لگا به که‌سیک ده‌دری «کادوی تولد؛ کادوی
عروسی؛ دیاری له دایک بوون؛ پۆیله‌ی زه‌ماوه‌ند».

هه‌روه‌ها: کادو آوردن؛ کادو دادن؛ کادو گرفتن
کادوپیچ / kādopîç: [فرانسوی] فارسی. صفت.
ریت؛ به‌سته‌به‌ندی کراو بۆ دیاری.

کادوپیچ کردن: ریت کرن؛ به‌سته‌به‌ندی کردن
به شیوه‌یه‌کی رازاوه (به‌قاهه‌زی په‌نگی و
قه‌بتان و...).

کادویی / kado'i: [فرانسوی] کادویی
کادویی / kadoyi: [فرانسوی] صفت. دیاری؛
کادویی: ۱. شیای دیاری دان به که‌سیک «سر
کوچه‌مان یک مغازه هست که جنسهای کادویی
می‌فروشد: له سهر کۆلانی ئیمه‌دا دووکانیک هه‌یه

داریکی هه‌میشه سه‌وزی یه‌کیابه‌یه به ساقه‌ته‌ی
به‌رز و گرۆفه‌ر، لق‌وپی‌ی دوا‌ی ساقه‌ته و گه‌لای
ده‌ری‌ئاسای جووت-جووته‌وه ۲. [قدیمی] چه‌ک؛
زله‌؛ شاپ؛ که‌شیدی؛ شرن؛ سه‌نتی؛ ده‌خش؛
شه‌پلاخه؛ چه‌پلاخه.

کاجستان / kacestān: ها: /سم. کازاو؛ کاژاوی؛
دارستانی کاژ.

کاجیره / kâcîre: گل رنگ ۱. گل
کاجی / kâcî: اسم. چرخیس؛ چرخوویس؛
خارز؛ سایله؛ سه‌یلن؛ میوانی؛ میقانی؛ قه‌یماخ؛
ئارخافک؛ چیشتی هیندیک ته‌ری ئارد و رۆن.

کاجی بهتر از هیچی: له هیچ باشتر / خاستر
«هرچه داد، بگیر! کاجی بهتر از هیچی: هه‌رچیکی
دا، وه‌ریگه! له هیچ باشتر».

کاخ / kâx: ها: /سم. کۆشک؛ کاخ؛ کاخه؛
قه‌سر؛ قه‌سره؛ بیا‌یه‌کی گه‌وره به ژووری زۆر و
پرواله‌تی جوانه‌وه به‌تایبه‌ت: //لف) جیگای
دانیشتنی شا یان سه‌رۆک کۆمار ب) یانه‌ی
گه‌وره‌ی ده‌وله‌تی یان هه‌مووانی «کاخ دادگستری؛
کۆشکی داد»

کاخ‌داری / kâxdârî: /سم. کۆشک‌داری؛
کاخ‌داری؛ کاری هه‌له‌په‌رتاوتنی کۆشک له باری
خاوینکاری و هه‌موو جۆره پیداو‌یسته‌کیه‌وه.

کاخنشین / kâxneşîn: ها: /ان: صفت.
۱. کۆشک‌نشین؛ کاخنشین؛ دانیشتووی کۆشک
و قه‌لا ۲. [کنایی] به سامان؛ ده‌وله‌مه‌ند؛
ده‌وله‌مهن؛ بووده؛ زه‌نگین.

کادانس / kādāns: ها: [فرانسوی] اسم. [موسیقی]
کادانس؛ پاژیک له برانه‌وه‌ی به‌شیکی
موسیقاییدا که چه‌ند جار دووپاته ده‌یته‌وه و
به جیی له پر ته‌واو بوون، هه‌ستی دوا‌یی هاتن
به بیسه‌ر ده‌دا.

کادر / kâdr: ها: [فرانسوی] اسم. کادر؛
۱. چوارچیوه؛ بیچمیکی هه‌ندسی یان ته‌وزینی
که بۆ جوانی یان دیار و به‌رچاو بوون

ده‌کهن، ۱۱. سرچینی؛ نیلاقه؛ گان؛ تیکه‌لاوی
جینسی.

■ کار بیرون: کاری دهره‌وه؛ ههرمانو به‌ری؛

فرمانی دهره؛ چالاکی دهره‌وه‌ی مال.

به‌رانهر: کار خانه

کار جهنم: قیل: /مجازی/ کاری قیل؛ کار فیل؛

کاری زور دزوار.

کار خانه: کاری ماله‌وه؛ کاری نیومال؛ ههرمانو

یانه‌ی؛ کاروو دلی یانه‌ی. به‌رانهر: کار بیرون

کار دهستی: کاری دهستی؛ کاری دهستکرد؛

چالاکیی که به دهست ده‌کری. به‌رانهر:

کار ماشین؛ کار فکری

کار نیوا: کار گل

کار فکری: کاری فکری؛ کاری که لیها تووی

هزر و هوشی پیویسته.

کار کمال: /کنایی/ قوره‌کاری؛ کول کیشی؛

زه‌نگه‌ناره؛ کاری که‌ترین؛ کاری دزوار و کهم

بایه‌خ؛ کار سیاه

کار ماشینی: کاری ماشینی: ۱. کاری که

زورتری ماشین ده‌یکا. به‌رانهر: کار دستی

۲. /کنایی/ کاری که ههر دووپاته و جهندپاته

کردنه‌وه‌یه و هیچ پیویستی به تی‌فکرین نیه.

■ کار از پیش رفتن: کار چونه پی‌شه‌وه؛ کار

چونه به‌ره‌وه؛ سرکه‌وتن له کاردا «با این هوای

سرد و نبودن کارگر فکر می‌کنی کار از پیش برود؟»

بهم هموا سارد و نه‌بوونی کاریگه‌روه پیت‌وايه کار

بجسته پی‌شه‌وه؟». ههره‌ها: کار از پیش بردن

کار از کار گذشتن: /مجازی/ کار له کار ترانان؛

ههل و دهرفت له دهست چون «حالا دیگر

کار از کار گذشته غصه خوردن هم فایده‌ای ندارد:

نیسته نیر کار له کار ترانوه و خهفت خواردن

هیچی لی شین نایی».

کار بالا گرفتن: /مجازی/ کار / شهر گه‌یشته

قویی؛ توندتر و راسته‌قینه‌تر بوونه‌وه «کار دعوا

بالا گرفتن کاری شهر گه‌یشته قویی».

پیت‌ه‌وای دیاری دهره‌وشن، ۲. پیشک‌ه‌شی؛ دیاری

لای که‌سیک «این دست‌بند کادویی است: نم

ده‌سینه‌ده دیار به» * کادویی

کاذب / kāzeb / [عربی] صفت. /ادبی/ دروینیه؛

دروین: دروئی؛ هه‌لبه‌ستراو؛ ناراست؛ به درو

(دلسوزی /کاذب/ دلسوزی دروینیه).

کار / kār / [عربی] اسم: کار: ۱. فرمان؛ گوره؛

گوروه؛ ههر چه‌شنه چالاکیه‌کی سروشتی یان

میکانیکی «کار ماشین کُم‌این خوب بود: کاری

ماشینی دروینه‌که باش بو» ۲. پیشه؛ نیش؛

کاربه‌ند؛ چالاکی رُوژانه و سه‌ره‌کی «کارش

قضاوت است: پیشه‌ی داوه‌ریه» ۳. ههرمانه؛

ههرمان؛ خه‌بات؛ نیش؛ چالاکی ویسته‌کی و

ثامان‌جدار «این که کار نشد، بگیری بخوابی: نه‌مه

نه‌بو به کار، لی بکوی بنووی» ۴. نیش؛ پژ‌گال؛

وه‌ن؛ سه‌رگه‌رمی؛ کار و بار؛ نه‌وه‌ی که‌سیک به

خویه‌وه خه‌ریک ده‌کا «کار دستی: کار هنری: سینی

دهستی: کاری هونه‌ری» ۵. پیشه؛ ههرمان؛

ههرمانه؛ کاربه‌ند؛ لیها تووی بو به‌ری‌وه بردنی

شتی یان به‌دیته‌نانی به‌ره‌ه‌میک «تار زدن کار تو

نیست: تار زندن کاری تو نیه» ۶. شوپ؛ شوئه‌ما؛

ناسه‌وار؛ به‌ره‌ه‌می چالاکیه‌ک «این باید کار موش

باشد: نه‌مه ده‌بی کاری مشک بی» ۷. گیر؛ گرفت؛

دزواری «کسی به کار مردم بیچاره نمی‌رسد: که‌س به

گرفتگی خه‌لکی به‌سته‌زماندا راناگا» ۸. بار و دُوخ؛

حال و بال «کارم از گریه گذشته‌ست بدان می‌خندم:

کار له شیوه‌ن تی‌په‌ریوه، بویه‌وا پی‌ده‌که‌نم»

۹. به‌ره‌ه‌م؛ نه‌وی دروست‌کراوه «این مجسمه کار

استاد هادی ضیاع‌الدینی است: نم به‌یکه‌ره کاری

ماموستا هادی زیاده‌دینه» ۱۰. چالاکی به‌که‌لک

و پیویست، به‌تایبست بو چاره‌سه‌رکردنی

گرفتگی «دکتر هر کاری بتواند می‌کند: دوکتور ههر

کاریکی له دهست بی ده‌یکا» ۱۱. پیوه‌ندی؛ که‌ین

و به‌ین «کارشان از گفتگو گذشته، بزودی ازدواج

می‌کنند: کاریان له قسه لایداوه، بهم زوانه زماوه‌ن

کار بیهی: ۱. سهرقالی کار یان پیشه‌یه‌ک بوون «من کار دارم و نمی‌توانم بیایم: ثمن کیارم هدیه و ناتوانم بپیم» ۲. کار لی که‌وتن؛ کار پی بوون؛ کار به که‌سی بوون «با آزاد کار دانیتم، ولی امروز پیدایش نکردم: کارم به نازاد بوو، به‌لام نهمرو» نهمدؤزیه‌وه.

کار دست کسی دادن: «مجازی» که‌سی تووش کردن؛ که‌سیک ناوقه‌ی دهر ديسر یان سه‌خله‌تیک کردن «با این مقاله کیار دست دای: بهم وتاروه تووش کردین».

کیار را پیچیده کردن: «مجازی» له تویکل دهره‌ینان؛ په‌سای کار نانه‌وه ناردی داپیژتن و که‌په‌کی رشتن؛ پیداوپیستگه‌لی کار دابین کردن «هر وقت کار را پیچیده کردی، به من خبر بده: گاتی له تویکل دهره‌ینان، ناگادارم که».

کار را خوابانیدن: «مجازی» کار را گرتن؛ کار خه‌واندن «ارباب کار را خواباند و همه را بیرون کرد: ناغا کاره‌کی راکرت و هم‌مووی دهر کرد».

تسمیر راه افتادن: کار که‌وتنه‌وه ری؛ ده‌سیپکردن یان دریژه دانوه‌ی کار «پس از سه ماه دوندگی، دوباره کار راه افتاد: دواي سی مانگ هه‌لات هه‌لات، دیسان کاره‌که که‌وتنه‌وه ری».

کسمار کردن: کار کردن؛ کار که‌رده‌ی: ۱. خه‌بتن؛ خه‌بتین؛ گوره‌یش؛ گوریایش؛ فرمان/ فرمان کردن «آرام در اداره کار می‌کنند: نارام له مەزینگه‌دا کیار ده‌کا» ۲. نه‌نجامدانی کاری خواروا «این رادیو کار می‌کند: نهم رادیویه کار ده‌کا».

کار کردن خر و خوردن یابو: «مجازی» کار بو که‌ر و خواردن بو بارگین؛ زه‌حممت کیشانی که‌سیک و هه‌لگرتنه‌وه‌ی که‌سیکی تر.

کار کردن شکم: کار کردن سک. کار کسی به کسی/ جای افتادن: «کنایه» که‌ل که‌سی له که‌سی/ جیگایه‌ک که‌وتن: ۱. یارمه‌تی که‌سیک پیویست بوون «چند بار

کار به جای بار پکت کشیدن: «مجازی» ناسک بوونه‌وه‌ی کار؛ هه‌ستم بوونه‌وه‌ی کار؛ سه‌خلت و دژوار بوونه‌وه‌ی بار و دؤخ «زن و شوهر نارسان به جای بار پکت کشید: زن و میزده‌که ناربان ناسک بوونه».

کار به کیار کسی نشانیدن: کار به کاری که‌سیکه‌وه نه‌بوون: ۱. خو هه‌لنه‌قولتان له کاروباری دیتراندا ۲. له هیچ کاریکدا نه‌بوون؛ له کاریکدا به‌شدار نه‌بوون «نمی‌دانم آزاد را چرا گرفتند، او که کار به کار نمی‌نماید: نازانم نازادیان بوجی گرت، خو نه‌وه له هیچ کاریکدا نه‌بوو».

کیار پیچیدگی پیدا کردن: «مجازی» کار قبول بوونه‌وه؛ کار خراپتر و ناخوشر بوون؛ کار بن گرتن «یک روز فهمیدم کار پیچیدگی پیدا کرده و به طلاق و طلاق کشی کشیده: روژیک زانیم کار قبول نه‌بوو» و کیشاویه‌ته تلاق و تلاق کاری.

کیار پیچیدگی دادن: کار پیدا کردن؛ کار دؤزینوه.

کار تراشیدن: «مجازی» کار بو تاشین؛ کار بو دؤزینوه «و دهر ديسر یان دان» «ریسمان هر روز برابم کار تازه‌ای می‌تراشید: سه‌روکمان هه‌موو روژیک کار یکی تازه‌ی بو دستاشیم».

کار تمام بودن: کار ته‌واو بوون؛ کار برانه‌وه؛ کار بریابوه؛ کوتایی هاتنی ره‌وتیک «کار تمام است: فردا برمی‌گردیم: کار ته‌واوه به‌یانی ده‌که‌رینه‌وه»: کار یک‌سره شدن

کار خوابیدن: «مجازی» کار داکه‌وتن؛ کار خه‌وتن/ خه‌فتن «دو ماه است که کار خوابیده و ما بی‌کاریم: دوو مانگه کاره‌که داکه‌وتنه‌وه و نیمه‌ش بیتکراین».

کار دادن: کار پیدان؛ کار دان؛ کار دا پنه‌ی؛ پیشه‌یه‌ک به که‌سیک دان «می‌خواست توی منازماش به او کار بدهد: گهره‌کی بوو له دوو‌کانه‌کیدا کاری پیدا».

کار داشتن: کار بوون؛ کار هه‌بوون؛ هه‌رمان/

روزها کار لباس فروشها سکه است: لهم پۇژانه نانی گنج فروشان له روندایه.

کار کسی گذشتن/ راه افتادن: کاری که سیخ به پړوه چوون/ کهوتنه ری؛ کاروو یوی کهوتنه یوه را؛ نیازی که سیخ به جی هاتن «با همین اره کار من می گذرد: هر بهم هر به کاری من به پړوه ده چی».

کار کسی گرفتن: [مجازی] کار بؤ که سیخ گرتن؛ کاری که سیخ گرتن؛ کاری که سیخ سرگرتن «در بازار کار او گرفت و بزودی پولدار شد: له بازاردا کار بوی گرتی و دهوله مهند بؤوه».

کار کشیدن: کار لی کشانهوه؛ کار کشانهوه «گفتم این قدر از این ماشین کار نکش: گوتم نهونده لهم ماشینه کار مه کیشهوه».

کار گذاشتن: نانہ/ نیناه کار؛ کار ناین؛ دامه زراندن؛ دانان؛ له جیگایه ک ریخستن.

کار گرفتن: کارگرتن؛ دامه زران؛ چوونه سر کار.

کار گره خوردن: [مجازی] قورت/ نوک/ ریخ تیکهوتن؛ کار پنچ خوردن؛ پړوبه پړوو بوونهوه له گهل کوکسپ یان گرفتیک «کار آزاد گره خورده است: کاری نازاد قورتی تیکهوتن».

کاری صورت دادن: کاری کردن؛ کاری لی شین بوون «اگر کاری صورت داده بود دلم نمی سوخت: نه گهر کاریکی کرد بایه، داخم نه دهات».

کار یک سره شدن: کار تمام بودن کار یک طرفی شدن: کار یه کلا بوونهوه؛ به ناکام گه یشتن (باش یان خراپ) «بگذار کار یک طرفه بشود و همه تکلیف خودشان را بدانند: بهیله با کاره که یه کلا بیتهوه و هه موو ئه رکی خویان بزائن».

از کار افتادن: له کار کهوتن/ کهفتن؛ جه کار کهوتهی؛ له گل کهوتن؛ گل و گوژ نه مان؛ هیز و توانایی نه نجامدانی کار له دهست دان

که رفقا کارشان به آرام افتاد الحق از هیچ کمکی مضایقه نکرد؛ چهند جار که دؤستان که لیان له نارام کهوت، خوا هه لنارگی، نهوهی له دهستی دهات کردی» ۲. [کنایی] کاری که سیخ کهوتنه (لای) که سی یان جیگایه ک؛ پتوهندی هه بوون «خدا نکند کار کسی به این اداره ها بیافتد: خوانه کا کهس که لی لهم مه زینگانه بکهوی».

کار کسی درآمدن: تووش بوونی که سیخ؛ دهر دیسه ری بؤ که سیخ خووش بوون «از امروز کار من درآمد باید خانه داری و بچه داری کنم: له ئه مړووه تووش بووم، ده بی مال به پړوه بهرم و مندل به خپو بکهم».

کار کسی را درست کردن: کاری که سیخ جیبه جی کردن؛ کاروو یوی وهش که رده ی؛ داخوازی که سیخ به جی هینان.

کار کسی را راه انداختن: کاری که سیخ ریخستن؛ کاروو یوی ریک وسه ی؛ نیازی که سیخ به جی هینان.

کار کسی را ساختن: [مجازی] قهباله ی که سیخ پیچانهوه؛ له ریشه ی که سیخ دان؛ قالی که سیخ برینهوه؛ که سیخ کوشتن یان گه زه نیککی ناسته می پی گه یاندن «یک شب ریختن سرش و کار او را ساختند: شهویک پڑانه سهری و قهباله یان پیچابهوه».

کار کسی روی غلتک افتادن: [مجازی] ناشی که سیخ کهوتنه گه ران؛ پیش چوونی کاری که سیخ «کم-کم کار او روی غلتک افتاد و توانست درآمد خوبی بدست آورد؛ بهرم-بهره ناشی کهوته گهران و توانی دهسهاتیکی باش به دهست بیتن».

کار کسی زار/ ساخته بودن: [مجازی] حالی که سیخ شر بوون؛ سهگ به حالی که سیخ نه بوون؛ له دؤخیکی خراپدا بوون.

کار کسی سکه بودن: [مجازی] نانی که سیخ له پؤندا بوون؛ له دؤخیکی باشدا هه بوون «این

«دیروز ساعتی از کار افتاد: دویتنی کات ژمیره کهم له کار کهوت».

از کار انداختن: له کار خستن؛ بهر به چالاکی یان کاری کهس یا شتیک گرتن.

از کار برکنار شدن: له کار دهرکران؛ له کار وه لائران؛ پیشه‌ی خو له دهست دان به بۆنه‌ی دهرکرانهوه «شهردار و دو تن از معاونانش از کار برکنار شدند شاه‌دار و دوان له جیگرانی له کار دهرکران».

از کار درآمدن: له ئاو دهرهاتن؛ له کل دهرهاتن؛ لی دهرهاتن؛ له کار دهرهاتن «این ماشین هم خوب از کار درنیامد: ئهم ماشینه‌ش باش له ئاو دهرهات».

به کار آمدن: به کار هاتن؛ (به) دهرد خواردن؛ کهل گرتن؛ به قازانج بوون «باشد یک روز به کار می‌آید با بیی رۆژیک به کار دیت».

به کار افتادن: کهوتنه/ کهفتنه کار؛ کاریک دهست پیکردن «به کار افتادن ماشین: کهوتنه کاری ماشین».

به کار انداختن: خستنه/ خستنه‌وه کار؛ ریخستن؛ خستنه جوولوه «به کار انداختن این موتور هزینه دارد: خستنه کاری ئهم موتور هخرجی هه‌یه».

به کار بردن: کردنه کار؛ کار پی کردن؛ وه کوو ئامیتریک که‌لک لی‌وه‌ر گرتن «دو کیلو میخ به کار بردم: دوو کیلو بزمارم کرده کار».

به کار بستن: بردنه کار؛ به‌رپوه بردن؛ به‌جی هینان (زۆرت‌ر بۆ شیوه‌ی کار، مؤجیاری و راسپیژی ده‌گوتری) «هرچه تجربه داشتیم به کار بستم: ئه‌وی ئه‌زموونم هه‌بوو برده کار».

به کار رفتن: چوونه کار؛ وه کوو که‌ره‌سه و ئامیتریک لی‌ی که‌لک وهر گرتن «دو کامیون سیمان به کار رفته است: دوو کامیون سیمان چوته کار».

به کار کشیدن: کار لی‌کی‌شانه‌وه؛ کی‌شانه ژیر

کار.

به کار گرفتن: گرتنه کار؛ وه کوو به‌رده‌ستی‌ک کار پی کردن «همه را به کار گرفتیم و یک خانه‌تکانی حسابی کردیم: هه‌موومان گرتنه کار و گه‌سک‌ومالیکی چاکمان کرد».

در کار بودن: له کاردا بوون؛ ئه‌نه کار بیه‌ی؛ بیه‌ی کاره‌نه؛ به‌شدار بوون له کاریکدا «نمی‌دانم چه دستی در کار است: نازانم چ دهستیگ له کاردایه».

— کار: ۱. پیواژه. — کار: ۱. ئه‌وه‌ی به ئامیتریک ئیش ده‌کات «سیمان کار: سیمان کار» ۲. ئه‌وه‌ی لیزانیه‌کی هه‌یه «خاتمکار: جودو کار: خاتمه‌مکار؛ جودو کار» ۳. ئه‌وه‌ی که پیشه یان پله‌یه‌کی تاییه‌تی هه‌یه «صاحبکار: خاوه‌ن کار» ۴. ئه‌وه‌ی که شیوه‌ییکی کرداری تاییه‌تی هه‌یه «بدکار؛ گناهکار: خراپکار؛ گونا‌حکار» ۵. — کیل؛ — کال؛ ئه‌وه‌ی که شتیک ده‌کیلی «پنبه کار: په‌موو کار».

کار آزموده / kārāz(e)mūde، ها: ـگان: /: صفت. له‌کارزان؛ به‌ئه‌زموون؛ کار دیتوو؛ کار دیده؛ که‌یکوا؛ کار دیه؛ کار دیتی؛ کاره‌دار؛ کاره‌ما؛ کار که‌رده؛ لیزان و کارامه له کاریکدا «معمار کار آزموده نژیار فانی له‌کارزان». هه‌روه‌ها:

کار آزمودگی

کار آفرین / kārāfarīn، ان: /: اسم. کار داهین؛ که‌س یان ریخراوه‌یه‌ک که هه‌لی تازه بۆ کار به‌دی‌دین.

کار آگاه / kārāgāh، ان: /: اسم. به‌رپرسی ئاسایش که به نه‌ینی له دووی تاوانبار اندایه.

هه‌روه‌ها: کار آگاهی

☐ کار آگاه خصوصی: که‌سیک که به وهر گرتنی مز له ریخراوه یان که‌سیک، لیکۆلینه‌وه له‌مه‌ر باب‌ه‌تیک و دهر خستنی نه‌ینی‌ه‌ک ده‌گریته ئه‌ستۆ.

کار آموز / kārāmūz، ها: ـگان: /: اسم. که‌سی که خه‌ریکی فی‌ر بوونی کار یان پیشه‌یه‌که.

کارآموزی / *kārāmūzī* . حا: / اسم: کار و رهوتی
فیر بوونی کار یان پیشه‌یک.

کارا / *kārā* ☞ کارآمد

کارائی / *kārā'i* ☞ کارایی

کارا‌بزار / *kārabzār* ☞ کارافزار

کارابین / *kārābīn* . حا: / افرانسوی / اسم: کارابین:

۱. نالقه‌یه‌ک وه کوو پیتی D به زمانه‌یه‌که‌وه،
ته‌نافی تیده‌جی، تاشه‌وانان به کاری ده‌بن
۲. نامرازیکی بهو شکله به‌لام زور گه‌وره‌تر بو
داره‌وانی و هه‌ل‌چوون به پاچرادا ۳. جووری
تفه‌نگی لووله‌کورت.

کاراته / *kārāte* / افرانسوی از ژاپنی / اسم: کاراته؛
وهرزشیکی شه‌ره‌کی لای خوره‌ه‌ل‌اته به زهرپی
ده‌ست و پی له هه‌قبه‌ریان دده‌ن.

کاراته‌باز / *kārātebāz* / افرانسوی / فارسی ☞
کاراته‌کار

کاراته‌بازی / *kārātebāzī* . حا: / افرانسوی /
فارسی / اسم: کاراته‌بازی؛ کاری ته‌نجامدانی کاراته
<نصف فیلم کاراته‌بازی بود: نیوهی فیلمه‌که
کاراته‌بازی بو>.

کاراته‌کار / *kārātekār* . حا: / ان: / افرانسوی /
فارسی / اسم: کاراته‌کار؛ که‌سئ که له وهرزشی
کاراته‌دا راهاتوه: کاراته‌باز

کارافزار / *kārafzār* . حا: / اسم: نامراز؛ هامراز؛
نالاغ؛ نامیر؛ نامیر؛ که‌ره‌سته؛ که‌ره‌سه؛ که‌ره‌سه؛
ته‌سبابی پی‌تویست بو چالاکیه‌کی پیشه‌یی:

کارا‌بزار

کسارا‌کتر / *kārakter* . حا: / افرانسوی / اسم
۱. که‌سایه‌تی؛ چۆنیه‌تی ره‌وشت و نا‌کار ۲. هر
کام له قاره‌مانگه‌لی فیلم، شانۆ یا چیرۆک
۳. نیشانه‌ی به کارچوو له نووسین یان چاپدا
(وه‌ک پیت، خال و...).

کارامد / *kārāmad* / صفت: کارا؛ کارامه؛
کارامه‌د: ۱. به‌که‌ل؛ به‌که‌لک؛ کارکو؛ شیواو بو
ته‌نجامدانی کاریک (وسيله‌ی کارامد: نامیری کارا)

۲. به‌کار؛ ته‌ی؛ فیره‌کار؛ له‌کارزان؛ کرده؛
به‌ده‌ست؛ به‌ده‌س؛ خاراو؛ زانه‌فان؛ چنگه؛ به
توانا له ته‌نجامدانی کاردا «این کارگر بسیار کارامد
است: نه‌م کریکاره زور کارا» * کارا

کارا‌مسل / *kārāmel* / افرانسوی / اسم: / شیمی /
کارامیل؛ قه‌نی سووتاو؛ ماکینکی قاوه‌یی توخ، که
له داخ‌کردنی قه‌ن تا ۲۰۰ پله‌ک و له به‌ر
خوینگه‌لی نامونیۆمه‌وه چی ده‌بی و وه‌کوو
ماکینکی ره‌نگی له خوراکی و خوارده‌وه‌دا، بو
جوانی و تام به کار ده‌جی.

کارانه / *kārānc* . حا: / اسم: کارانه؛ کارمز؛
پاره‌یه‌ک که له به‌رام‌به‌ر ته‌نجامدانی کاریکی
دیاریکراو (وه‌ک چاو پی که‌وتنی نه‌خوش یان کاری
سه‌عاتی) به که‌سئ ده‌دری.

کاراوان / *kārāvān* . حا: / افرانسوی از فارسی / اسم
کاراوان؛ هۆده‌یه‌کی چه‌رخدار که له سه‌فهردا به
دوای ماشینیوه‌وه ده‌به‌ستن و که‌لکی لی
وهرده‌گرن.

کاراوانچا / *kārāvāncā* . حا: / افرانسوی / فارسی /
اسم: کاراوانگا؛ جینگایه‌ک له شار یان ناوچه‌یه‌کی
گه‌شتیاری بو مانه‌وه‌ی کاراوانه‌کان.

کسارایی / *kārāyi* / اسم: ۱. سوودمه‌ندی؛
قازانجداري؛ قازانجده‌ری (باید دید میزان کسارایی
این برنامه چقدر است: نه‌بی بزاین هه‌ندی
سوودمه‌ندی نه‌م به‌رنامه‌یه‌چهنده) ۲. کارتیکه‌ری؛
کاریگه‌ری؛ کارکۆبی «تلاشهای تو برایش هیچ
کارایی نداشت: تیکۆشانت هیچ کارتیکه‌ریه‌کی بۆی
نه‌بوو» * کارائی

کاربان / *kārbān* . حا: / ان: / اسم: کاریگه‌ر؛
کاروهر؛ کاربه‌ده‌ستی ریخستنی که‌ره‌سه یان
ماشینیک.

کاربر / *kārbar* . حا: / ان: / اسم: کاربره‌ر؛ به کار
هینهری نامیریک «باید نخست نحوه‌ی کار کردن با
وسيله را برای کاربر توضیح داد: ده‌بی له پینشدا
شیوه‌ی کار کردن به نامیره‌که به کاربر بگوئری».

کاربر: صفت. کاربر؛ پیوست به هیزی کاری زور (ساخت این قطعات خیلی کاربر است: دروست کردنی نم که رسانه زور دارد).

کاربر / kārbor: صفت. مجازی/ کاری؛ کاربر؛ پی-داگر و به توانا له نه جامدانی کار به شیوه‌ی کی باش له ماوه‌یه کی کهمدا (برای اجرای این برنامه یک مدیر کاربر لازم است: بؤ به‌ریوه بردنی نم به‌رنامه‌یه به‌رپرستیکی کاربر پیوسته).

کاربرد / kārbord: ها/ اسم. کاربری؛ به‌کاره‌ننری؛ دؤخ یان چۆنیه‌تی به کار چوون؛ له کارکردن یان چۆنیه‌تی کار پی کردنی شتیک (امیدوارم هرگز تفنگ کاربر پیدا نکند: هیو ادارم هرگز چک به کاربر).

کاربردی / kārborđi: صفت. شیایوی که‌لک لی‌وه‌ر گرتن: کار بسته کاربری / kārbari: صفت. کاربری؛ دؤخ یان چۆنیه‌تی کاربر بوون.

کاربری / kārbori: ها/ اسم. کاربری؛ دؤخ یان چۆنیه‌تی کاربر بوون (کاربری لازم را نداشت: کاربری پیوستی نه‌بوو).

کار بسته / kārbastē: کاربردی کاربرکن / kārbokon: کارکن

کاربن / kārbon: افرانسوی/ اسم. ۱. کاغذ کاربن کاربر ۲. کاغذ گرین

کاربند / kārband: ها/ اسم/ بنایی/ ناجوری سهریک تاشراوی وه‌ک پواز که له سهر تاق و شوینی گه‌یشتنه‌وه‌یه کی دوو نیوتاقد ده‌چیته کار.

کاربراتور / kārborātor: ها/ افرانسوی/ اسم. کاربراتور؛ نامیزیک له موتوردا که سووته‌مه‌نی به نه‌وژمه‌وه له‌گه‌ل هه‌وادا تیکه‌ل ده‌کا و ده‌بیژنیتته نیو سیله‌ندر وه: سوخت‌آما

کاربولوی / kārboloy: ا!/ اسم/ شیمی/ کاربولوی؛ ناوی بازرگانی کاربریدی ته‌نگسته‌ن که ماکینی یه‌کجار سه‌خته و داخ بوونی

زوریش کاری تی‌ناکا، بؤ برینه‌وه‌ی پؤلا و چینی و... که‌لکی لی ده‌بن.

کاربست / kārbit: از انگلیسی/ کاربرد کلسیم، کاربرید

کاربید / kārbid: انگلیسی/ اسم/ شیمی/ کاربریت؛ کاربرید؛ تیک‌ئالای دووانه‌یی که‌ریون له‌گه‌ل کانزایه‌ک: کربور

کاربید کلسیم: کاربریدی کالسیوم؛ ماکینی سفتی به‌ره‌مه‌هاتوو له‌گه‌رم کردنی قسل و خه‌لووز له‌کووروی کاره‌بایدا به‌بلوژی خوله‌میشیه‌وه که بؤ به‌ره‌مه هینانی گازی نه‌سپیتیلن به‌کار ده‌روا: کلسیم کاربرید؛ کاربریت: کربور کلسیم

کارپرداز / kārpardāz: ها/ ان/ اسم. دابین‌کار؛ کارگیری به‌شی دابین‌کاری ریخراوه‌یه‌ک.

کارپردازی / kārpardāzi: ها/ اسم. دابین‌کاری؛ مه‌زینگه یان لقنکی ریخراوه‌یه‌ک که کاری دابین‌کردنی که‌ل‌ویه‌لی پیوستی ریخراوه‌که‌یه. کارپوشه / kārpuše: ها/ اسم. پوشه‌ی به‌رده‌ست؛ پوشه‌یه‌ک که نامه، به‌لگه و دؤسیه‌ی له به‌ر ده‌ستی تپدا داده‌نین.

کارت / kārť: ها/ افرانسوی/ اسم. کارت؛ ۱. پسووله؛ په‌ته؛ وه‌ره‌قه‌یه‌کی چکوله‌ی مقه‌بایی که شتیک له‌سهر چاپ کراوه ۲. پاسور؛ وه‌ره‌قی کایه.

کارت اعتباری: پسووله‌یه‌ک که له لایه‌ن ریخراوه‌یه‌که‌وه به‌که‌سینک ده‌دری، تا بتوانی به‌قهرز شت بکری.

کارت پستی: کارت پستال کارت تبریک: کارت پیروزیایی؛ کارت که بؤ پیروزیایی گوتن به‌که‌سن ده‌دری.

کارت حساب: کارت حساب؛ جوژی کارت بؤ وه‌رگرتنی پاره له‌که‌رسته‌ی خومه‌ش.

کارت دعوت: کارت بانگیشتن؛ کارت دعوتی؛ کارت بانگیشتن بؤ به‌شداری

کردنی که سیک له کوبونه و هیه کدا (وهک زه ماوهن).
 کارت ساعت: کارتې سعات؛ کارتې تۆمار کردنی کاتی هاتن و رۆیشتنی کارگير.
 کارت شناسایی: پیناسه؛ هه وه؛ کارتیک زۆرتر به وینه وه که ناو و پیناسه ی خاوه نه که ی له سهره.
 کارت عضویت: کارتې ئەندامه تی؛ کارتې که نیشانه ی ئەندام بوونی که سێ له ږخراوه، ئەنجومه ن یان حیزبیکه.
 کارت ویزیت: کارتې ویزیت؛ کارتې که به سهریه وه ناو و پیشه ی که سیک چاپ کراوه وه و زۆرتر بۆ خو ناساندن پیشکشی ده کا.
 □ کارت زدن: کارت لیدان؛ تۆمارکردنی کاتی هاتن و رۆیشتن له سهر کارت، به که رسته ی خۆمه ش.

کارت پستال / kārtpostāl، ها: / [فرانسوی] / اسم، کارت پوستال؛ مقه بایه کی وینه له سهر چاپ کراو که به پشتیه وه دهنووسن و به جیی نامه، بۆ جیزنه پیرۆزه و شاباش بۆ یه کتری دهنیرن: کارت پستی

کارت پول / kārtpûl، ها: / [فرانسوی] / یونانی] / اسم، کارت پول؛ کارتیکې بانکی بۆ مشتهریانی تایبەت که بتوانن مامله ی پیوه بکه ن.
 کارتیر / kārter، ها: / [فرانسوی] / اسم، کارتیر؛ کارتل؛ جابه ی ژیر موتور که رۆنی تی ده کری و میل له نگ و شاتونی تیدایه: کارتل
 کارتل / kārte l، ها: / [فرانسوی] / اسم، ۱. کارتیل؛ یه کیه تی پیشه گهران؛ هاو قۆلی چه ند دامه زراوه ی گه وره ی ئابووری بۆ گرته نه دهستی بازار ۲. کارتیر

کارتون / kārton، ها: / [فرانسوی] / اسم، ۱. کارتۆن؛ کارتۆنه: جه عبه ی مقه باهی گه وره بۆ تیتانی کالا ۲. کارتۆن
 کارتینک / kārtonak، ها: / اسم، [گفتاری] / کارت دنی که سیک له کوبونه و هیه کدا (وهک زه ماوهن).
 کارت ساعت: کارتې سعات؛ کارتې تۆمار کردنی کاتی هاتن و رۆیشتنی کارگير.
 کارت شناسایی: پیناسه؛ هه وه؛ کارتیک زۆرتر به وینه وه که ناو و پیناسه ی خاوه نه که ی له سهره.
 کارت عضویت: کارتې ئەندامه تی؛ کارتې که نیشانه ی ئەندام بوونی که سێ له ږخراوه، ئەنجومه ن یان حیزبیکه.
 کارت ویزیت: کارتې ویزیت؛ کارتې که به سهریه وه ناو و پیشه ی که سیک چاپ کراوه وه و زۆرتر بۆ خو ناساندن پیشکشی ده کا.
 □ کارت زدن: کارت لیدان؛ تۆمارکردنی کاتی هاتن و رۆیشتن له سهر کارت، به که رسته ی خۆمه ش.

کارت پستال / kārtpostāl، ها: / [فرانسوی] / اسم، کارت پوستال؛ مقه بایه کی وینه له سهر چاپ کراو که به پشتیه وه دهنووسن و به جیی نامه، بۆ جیزنه پیرۆزه و شاباش بۆ یه کتری دهنیرن: کارت پستی

کارت پول / kārtpûl، ها: / [فرانسوی] / یونانی] / اسم، کارت پول؛ کارتیکې بانکی بۆ مشتهریانی تایبەت که بتوانن مامله ی پیوه بکه ن.
 کارتیر / kārter، ها: / [فرانسوی] / اسم، کارتیر؛ کارتل؛ جابه ی ژیر موتور که رۆنی تی ده کری و میل له نگ و شاتونی تیدایه: کارتل
 کارتل / kārte l، ها: / [فرانسوی] / اسم، ۱. کارتیل؛ یه کیه تی پیشه گهران؛ هاو قۆلی چه ند دامه زراوه ی گه وره ی ئابووری بۆ گرته نه دهستی بازار ۲. کارتیر

کارتون / kārton، ها: / [فرانسوی] / اسم، ۱. کارتۆن؛ کارتۆنه: جه عبه ی مقه باهی گه وره بۆ تیتانی کالا ۲. کارتۆن

کارتینک / kārtonak، ها: / اسم، [گفتاری] / کارت دنی که سیک له کوبونه و هیه کدا (وهک زه ماوهن).
 کارت ساعت: کارتې سعات؛ کارتې تۆمار کردنی کاتی هاتن و رۆیشتنی کارگير.
 کارت شناسایی: پیناسه؛ هه وه؛ کارتیک زۆرتر به وینه وه که ناو و پیناسه ی خاوه نه که ی له سهره.
 کارت عضویت: کارتې ئەندامه تی؛ کارتې که نیشانه ی ئەندام بوونی که سێ له ږخراوه، ئەنجومه ن یان حیزبیکه.
 کارت ویزیت: کارتې ویزیت؛ کارتې که به سهریه وه ناو و پیشه ی که سیک چاپ کراوه وه و زۆرتر بۆ خو ناساندن پیشکشی ده کا.

کارت زدن: کارت لیدان؛ تۆمارکردنی کاتی هاتن و رۆیشتن له سهر کارت، به که رسته ی خۆمه ش.

کارت پستی

دهسته‌ی کورت و دهمی کانزایی تیزهوه بۆ برین
۲. نامیزی برین له ماشینی پیشه‌سازیدا

۳. خه‌نجه‌ر؛ خنجهر؛ خینگر؛ بدگه.

□ کارد به استخوان (کسی) رسیدن: /مجازی/

گه‌یشتنه گیانی که‌سیک؛ گیانه‌سه‌ر بوون؛
دژواری و سه‌خله‌تی گه‌یشتنه راده‌یه‌ک چیت
برست نه‌مان «دیگر کارد به استخوانم رسیده بود و
نمی‌توانستم ساکت بنشینم؛ ئیتر گه‌یشتبووه گیانم و
نهمده‌توانی بی‌دهنگ بم».

کارد خوردن: چه‌قۆ خواردن؛ چه‌قۆ
به‌رکه‌وتن؛ کارد وارده‌ی؛ به کارد بریندار
بوون. هه‌روه‌ها: کارد زدن

کارد کشیدن: چه‌قۆ کێشان؛ کارد کێشته‌ی؛
به چه‌قۆوه هه‌لمه‌ت بردن «کارد را کشید و افتاد
به جانش: چه‌قوی کیشا و که‌وته گیانی».

کارد و بنیر بودن: /مجازی/ وه‌کوو مشک و
پشیله بوون؛ کارد و په‌نیر بوون؛ ناگر و پووش
بوون؛ زۆر دوژمن و نه‌یاری یه‌کتر بوون «این
دو همسایه با هم کارد و بنیر بودند؛ ئەم دوو جیرانه
پێکه‌وه وه‌کوو مشک و پشیله بوون».

کاردار / kārđār، ان: /اسم، کاردار؛ به‌رپرسی
رامیاری ده‌وله‌تیک له ولایتیکی‌تر، که له
نه‌بوونی بالیۆزدا، جیگره‌یه‌تی.

کاردان / kārđān، میل‌کاردان
کاردان / ها: ان: صفت. ۱. لیزان؛ کاربین؛

کارزان؛ کارامه؛ کاردرووس؛ کاردروست؛ چی؛
گۆره؛ له کارزان؛ خاوەن سه‌رده‌رچوویی باش
له‌مه‌ر کاریکه‌وه «کار را باید به کاردان سپرد؛ کار
ده‌یی به لیزانی بسپێردی» ۲. خاوەن خویندنی
بالا، پله‌یه‌ک له لیسانس خوارتر.

کاردانی / kārđāni، اسم. ۱. سه‌رده‌رچوویی؛
لیزانی؛ کاربینی؛ کارزانی؛ کارامه‌یی؛
کاردروستی؛ کاردرووسی ۲. کاردانی؛ خولی
خویندنی بالا، خوارتر له لیسانس.

کاردروستی؛ کاردرووسی ۲. کاردانی؛ خولی
خویندنی بالا، خوارتر له لیسانس.

کاردرومانی / kārđarmāni، ها: /اسم،

کاردرومانی؛ ده‌رمانی نه‌خۆشی به کار کردن،
به‌تایبته بۆ نه‌خۆشیاری رۆحی و له‌ش‌که‌هال.

کاردستی / kārđasti، ها: /اسم، کاردهستی؛
کاردهسی؛ ده‌سکار؛ پیته‌وایه‌ک که به ده‌ست
دروست‌کراوه.

کاردک / kārđak، ها: /اسم، کارته‌ک؛
کارده‌ک؛ که‌ره‌سه‌یه‌ک به تیغه‌یه‌کی کانزایی و
ده‌م‌پانه‌وه بۆ ساوین و بلاوکردنه‌وه‌ی رهنگ‌یان
به‌تانه.

کاردکس / kārđeks، ها: /از انگلیسی /اسم،
کارتیکس؛ کاردیکس؛ کارتیی که هه‌ند و
رێکه‌وتی هینان یان بردنی پیته‌وایه‌ک له
هه‌ماره‌وه یان بۆ هه‌ماری تیدا نووسراوه.

کاردینال / kārđināl، ها: /فرانسوی از لاتینی /
اسم، مه‌تران؛ کاردینال؛ زانای ئایینی فه‌له
پله‌یه‌ک خوارتر له پاپ.

کاردینه / kārđîne، ها: /اسم، تیغ؛ تیغ؛ تیخ؛
کاردناس؛ هه‌ر ئامیریکی ده‌متیز.

کاردیوگراف / kārđiyog(e)rāf، ها: /
فرانسوی /اسم، /پزشکی/ کاردیوگراف؛ ده‌سگایه‌ک
که چۆناوچۆنی لیدانی دل، به سه‌ر لاپه‌ره‌یه‌که‌وه
تۆمار ده‌کات.

کاردیوگرافی / kārđiyog(e)rāfi، [فرانسوی /
اسم، /پزشکی/ کاردیوگرافی؛ کار و ره‌وتی تۆمار
کردنی لیدانی دل له سه‌ر لاپه‌ره‌ی تایبته.

کاردیوگرام / kārđiyog(e)rām، ها: /فرانسوی /
اسم، /پزشکی/ نه‌واری دل؛ لاپه‌ره‌ی باریک و
دریژی چه‌ندخه‌تی تایبته له سه‌ر تۆمار‌کراو،
که شانه‌ده‌ری چۆناوچۆنی کار کردنی دله.

کارزار / kārzār، ها: /اسم، /ادبی/ شه‌ر؛ جه‌نگ؛
هه‌لا؛ هه‌رف؛ کیشه.

کارساز / kārśāz، صفت. کارساز؛ هۆی
سه‌رکه‌وتن له کاردا.

کارسازی / kārśāzi، اسم، کارسازی: ۱. کاری
وه‌دیه‌تانی خواستی که‌سیک ۲. دۆخ‌یان

چۆنیه‌تی کارساز بوون ۳. کاری ریخستنی
گرفتگی که سیک، به تابه‌ت به دانی پاره.
کارستان / ^۱ / kārēstān / اسم کارانه؛ کارستان؛
کارسان؛ کاری گرنگ و بهرچاو (کاری کرد
کارستان؛ کاریکی کارانه‌ی کرد).
کارستان؛ صفت. کارانه؛ کارستان؛ کارسان؛
تابیه‌تمه‌ندی کاریکی گه‌وره و بهرچاو (کاری بود
کارستان؛ کاریکی کارانه بوو).
کارسنج / kār sanc / ها؛ اسم کارپتو؛ نامیری
نه‌ندازه‌گرتنی هندی کاری که ده‌سته‌یه‌ک
ماسوولکه کردوویه.
کارسینوم / kār sinom / ها؛ اسم (یزشکی/
کارسینوم؛ لکی له نه‌خۆشی شیرپه‌نجه‌وه
به‌دیها‌توو.
کارشکنی / kār šekani / ها؛ اسم (مجازی/
چو‌کله‌شکینی؛ کارشیویتی؛ کار و په‌وتی
تیکۆشان بۆ به‌رگری له پیش چوون و
سه‌رکه‌وتنی کاریک (برخی در کاراو کارشکنی
می‌کردند؛ بریک له کاره‌که‌یدا چو‌کله‌شکینان
ده‌کرد). هه‌روه‌ها؛ کارشکن
کارشناس / ^۱ / kār šenās / ها؛ ان؛ اسم کارناس؛
۱. که‌سی که له بواری فه‌ننی یان زانسته‌یه‌وه
لێزانه (کارشناس کشاورزی؛ کارناسی کشت‌وکال)
۲. کارزان؛ گۆره؛ له کارزان؛ کارمه‌ا؛ هیکار؛
فیره‌کار؛ که‌سی که له لایه‌ن ریخراوه‌یه‌که‌وه
به‌ربرسی پێرا‌گه‌یشتن له بواری تابه‌تدایه
(کارشناس شه‌رداری؛ کارناسی شه‌رداری).
کارشناس ارشد؛ ماستیر؛ فه‌وق لیسانس.
کارشناس؛ صفت. کارناس؛ ۱. دهرناس؛ کارزان؛
له کار زان؛ سه‌رده‌رچو‌وگ؛ پسپۆر له بواری کار
و زانسته‌وه ۲. لیسانس.
کارشناسی / kār šenāsi / اسم کارناسی؛
۱. لیزانی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی فیره‌کار بوون
۲. لیسانس؛ کارشناسی؛ خولی بالای خویندن،
که‌ماوه‌ی چوارساله.

کارشناسی ارشد؛ ماستیری؛ فه‌وق لیسانس؛
خولی بالای خویندن پله‌یه‌ک دوا‌ی لیسانس
و پیش دوکتوری.
کارفرما / kār farmā / ها؛ ان؛ اسم خاوه‌ن‌کار؛
ساحیب‌کار؛ خاوه‌ن‌فه‌رمان؛ که‌سی که کار به
کرێکاران ده‌دا (کارفرما جمعی از کارگران را بیرون
کرد؛ خاوه‌ن‌کار تاقمی له کرێکارانی ده‌رکرد).
کار کرد / kār kard, kār kerd / ها؛ اسم کاردا؛
پاده‌ی کاری نه‌نجام‌دراو (کار کرد او در هفته پنجاه
صفحه بود؛ کاردای له هفته‌یه‌کدا په‌نجا لاپه‌ره
بوو).
کار کرده / kār karde / صفت. کار کرده؛
کاری‌نای؛ کار کرده؛ لکار؛ ده‌کار‌کراو (چرا پلویز
کار کرده را به جای نو به من فروختی؛ بوجی پلاویزی
کار کرده‌وت له بری نوێ به من فروشت؟).
کار کشتگی / kār koštēgi / اسم (مجازی/
کاردیتوویی؛ که‌یکوایی؛ کاردیده‌یی؛ کارامه‌یی؛
دۆخ یان چۆنیه‌تی کارزان و سه‌رده‌رچوو بوون.
کار کشته / kār košte / ها؛ صفت. (مجازی،
گفتاری) کاردیتوو؛ کارمه‌ا؛ که‌یکوا؛ کاردیده؛
کاردیه؛ کاردیتی؛ قه‌یره؛ کارامه و لیزان (سارا
معلم کار کشته‌ای است؛ سارا ماموستایه‌کی
کاردیتووه).
کار کن / ^۱ / kār kon / اسم (گفتاری) ره‌وانکه‌ر؛ زگ
ره‌وانکه‌ر؛ کار کون؛ فۆؤکه‌ر.
کار کن؛ صفت. (گفتاری) کاری؛ کار که‌ر؛ کار
لێها‌توو؛ خاوه‌ن‌خوو و هۆگره‌تی کار کردن
(این‌جا به یک آدم کار کن نیاز دارد؛ نیره‌ که‌سیکی
کاری پنیسته).
کار کنسان / kār konān / اسم کارگیران؛
به‌ریوه‌به‌ران؛ کۆی که‌سانیک که له جی‌گایه‌ک
کار ده‌که‌ن.
کارگاه / kār gāh / ها؛ اسم کارگا؛ کارگاه؛
کاره‌گا؛ ۱. جی‌گایه‌ک که یه‌ک یان چهند
کاریگه‌ر و سه‌رعه‌مه‌له کاری تیندا ده‌که‌ن (کارگاه

نومایشنامه یان دروست کردنی فیلمه.

کارگردانی / *kārgardāni* / اسم: دهرهینه‌ری:

۱. کار و مهوتی سهر پهرشتی کردنی نه‌کتر و وینه‌هلگران و کهسانی‌تر له کاری فیلم‌سازی یان نومایشدا ۲. پیشه‌ی دهرهینه‌ر.

کارگروه / *kārgurūh, -gorūh* / ها: / اسم: لیژنه؛ کۆرپک بو تۆزینه‌وه، و له دوو کهوتن و پیراگه‌یشتنی کاریک.

کارگری^۱ / *kārgari* / اسم: کریکاری؛ کارگری؛ کاریگری؛ کارکهری: ۱. دۆخ یان چۆنیته‌ی کریکار بوون ۲. پیشه‌ی کریکار.

کارگری^۲: صفت. کریکاری؛ کاریگری؛ پیوه‌ندیدار یان هاوگر به کارگهرمه «اتحادیه‌ی کارگری: یه‌کیه‌تی کریکاری».

کارگزار / *kārgozār* / ها: / ان: / اسم: کارگیر؛ ریخه‌ر؛ فهرمانگوزار؛ کارگوزار؛ سوورباش؛ فرمانگوزار؛ زاوت؛ کار پیکه‌ینه‌ری به‌رده‌ستی دهسه‌لانداز.

کارگزار / *kārgozārī* / اسم: کارگیر؛ کارگوزاری؛ فهرمانگوزاری: ۱. پیشه‌ی یان کاری کارگیر ۲. /ها/ جینگه‌ی کاری فهرمانگوزار.

کارگزین / *kārgozin* / ها: / اسم: کاربژیر؛ به‌رپرسی کاربژیری.

کارگزینی / *kārgozini* / ها: / اسم: کاربژیری؛ به‌شی له ریخراوه‌یه‌ک که به سهر دامه‌زران، دیاری کردنی پیشه و دۆخی کارگیراندا راده‌گا.

کارگشا / *kārgošā* / یان: / صفت. / مجازی / کارپریخه‌ر؛ هوی لاچوونی دژواری و کۆسپی سهر ریگه‌ی کار «کمکهای او برایمان بسیار کارگشا بود: یارمه‌تیه‌کانی بۆ مه زۆر کارپریخه‌ر بوو».

کارگشایی / *kārgošāyī* / ها: / اسم: / مجازی / کارپریخه‌ری؛ کاری لابردنی دژواری کار، به‌تایبته له ریگه‌ی دانی وام و یارمه‌تی مالمه‌وه.

کارمایه / *kārmāye* / ها: / اسم: وزه؛ هیز؛ توانا؛

ساختمانی: کارگای ساختمانی^۲. کارخانه‌ییکی چکۆله که زۆرتر خاوه‌ن‌کاریش له‌گه‌ل کاریگیراندا کار ده‌کا «کارگاه‌هنگری: کارگه‌ی ناسنگه‌ری» ۳. نامرازی گولدوورین که زۆرتر به شیوه‌ی دوو جه‌غزی تۆتویه: کلاف

■ کارگاه‌ه‌ری: کارگای هونه‌ری؛ کارگه‌یه‌ک که کەس یان کهسانیک له سهر کاریکی هونه‌ری تایبته (وه‌کوو گولساز، په‌یکه‌رتاشی و ...) کار ده‌کەن.

کارگاهی / *kārgāhi* / صفت. کارگایی؛ کارگه‌یی: ۱. پیوه‌ندیدار یان سهر به کارگاهه (مقرات کارگاهی: پیودانی کارگایی) ۲. شیاو بۆ کارگا «چرخ خیاطی کارگاهی: چهرخی دروومانی کارگایی».

کارگر^۱ / *kārgar, kāregar* / ها: / ان: / اسم: کاریگیر؛ کریکار؛ کارگه‌ر؛ کارکهر؛ مه‌ردا؛ فرمانکهر؛ خه‌باتکهر؛ خه‌باتکار؛ پاله؛ یه‌رخات؛ شوولکهر؛ نیشکهر؛ فه‌له؛ عه‌مه‌له؛ که‌سی که به نه‌جمادانی کار له کارخانه یان کارگایه‌ک له خاوه‌ن‌کار مووچه و مه‌رده‌گری (کارگر راه‌هن: کاریگری هیلێ ناسن).

■ کارگر خانگی: به‌رده‌ست؛ به‌رده‌س؛ ده‌س و پا؛ کاریگری مالی؛ کریکاری که له مالی‌کدا کار ده‌کا (وه‌ک نۆکهر، شیوکه‌ر و ...).

کارگر سنتی: کریکاری که له پیشه و کاریکی سونه‌تیدا کار ده‌کا (وه‌ک کلاشچن، ته‌ونکهر و ...).

کارگر صنعتی: کاریگری پیشه‌یی؛ کریکاری که له پیشه‌یه‌کدا کار ده‌کا و مووچه و مه‌رده‌گری. هه‌روه‌ها: کارگر کشاورزی

کارگر^۲: کاریگیر؛ کارتیکه‌ر؛ کارکۆ؛ کارساز (حرفه‌ایم در او کارگر شد: قسه‌کانم بۆ نه‌و کاریگیر بوو).

کارگردان / *kārgardān* / ها: / ان: / اسم: دهرهینه‌ر؛ که‌سی که پیشه‌ی به‌رپوه بردنی

کۆسه؛ مایه‌ی کار.

کارمزد / kārmozd ، ها: / اسم. مین؛ مووجه؛
کارمز؛ کارانه؛ پاره‌یه‌ک که له بهرام‌بهر کاریکی
دیاریکراوه‌وه به که‌سیک ده‌دری.

کارمند / kārmand ، ها: ان: / اسم. کارمهنده؛
که‌سێ که له مه‌زرینگه یان شه‌ریکه‌یه‌ک به
شیوه‌ی به‌رده‌وام کار ده‌کا و مانگانه (یان له بری
ولاندا سالانه) وه‌رده‌گری «کارمند اداره؛ کارمهنده‌ی
مه‌زرینگه».

کارمندی^۱ / kārmandî: / اسم. کارمهنده‌ی:
۱. دۆخ یان چۆنیه‌تی کارمهنده‌ بوون ۲. پیشه و
کاری کارمهنده.

کارمندی^۲: صفت. کارمهنده‌ی؛ پیوه‌ندی‌دار یان
سه‌ر به کارمهنده‌وه «حقوق کارمندی؛ مووجه‌ی
کارمهنده‌ی».

کارن / kārēn: / اسم. کارین: ۱. هۆزی له
پۆژه‌هلات و باشووری ولاتی بێرمه‌وه ۲. /ها/
هه‌ر یه‌که له که‌سانی ئه‌و هۆزه ۳. زمانی ئه‌و
هۆزه که تیکه‌لیکه له زمانی چینی و سیامی.

کارنامه‌ک / kārnamak ، ها: / اسم. نووسراوه‌یه‌ک
بریتی له کورت‌کراوه‌ی چهند ئاگاداری گرینگ
له‌مه‌ر که‌سیکه‌وه (وه‌ک نیو، زاینکه، هه‌ندی
خویندن و...).

کارنامه / kārname ، ها: / اسم. کارنامه‌ه؛
گۆفان‌نامه: ۱. ب‌روانامه؛ باوه‌رنامه؛ به‌رگه‌یه‌ک که
نمره و چۆنیه‌تی خویندنی قوتایی تیدا نووسراوه
۲. پسوله‌ی سیایی کارئ که کراوه (بۆ که‌س
یان دامه‌زراوه‌یه‌ک).

کارناوال / kārnavāl ، ها: [فرانسوی] / اسم.
کۆسه‌کاری؛ کارناوال؛ جیژن گرتنیککی تایبه‌ت
بریتی له هه‌له‌په‌رکێ، ئاواز و خوشی و شایی
گرۆیه‌ک له خه‌لک که جلی په‌نگامه‌ له‌به‌ر
ده‌که‌ن، نقاب لێ ده‌ده‌ن و خۆیان وه‌ک
گیانه‌وه‌ران لێ ده‌که‌ن.

کارنگار / kārnegār ، ها: / اسم. ئامی‌ری

ئه‌ندازه‌گرتنی توانایی کاری ماسوولکه‌یه‌ک.

کارنما / kārnamā ، ها: / اسم. کاتالوگ؛ پێرستی
که ده‌سه‌ت یان پیته‌واگه‌لی پێخراوه‌یه‌کی تیدا
ناسینراوه.

کارواش / kārvaš ، ها: [انگلیسی] / اسم.
ماشین شوێ؛ کارواش؛ کارگه‌ی خێرا شوێدنی
ماشین: ماشین‌شوێ

کاروان / kār(e)vān ، ها: / اسم. کاروان؛
کاره‌وان؛ کاربان؛ کارفان؛ کارو؛ قافله؛ گرۆیه‌ک
له که‌سان خه‌لک یا پێراگۆیزانی که پیکه‌وه
به‌ره‌و شوینیک ده‌چن «کاروان حج؛ کاروانی
حج».

کاروان‌سالار / kār(e)vānsālār ، ها: ان: / اسم.
[دبی] سه‌رکاروان؛ سه‌ر قافله؛ قافله‌چی.

کاروانسرا / kār(e)vānsarā ، ها: / اسم.
کارمه‌هرا؛ کاروانسه‌را؛ خان؛ جیگه‌ی پشوودانی
قافله به‌رینگادا.

کاروانک / kārvanak ، ها: / اسم. کاروانه؛
که‌ره‌واله؛ که‌ره‌وانکه؛ که‌روان؛ په‌له‌وه‌رئ که له
مراوی ده‌کا، ده‌ندووکی خواره و له ده‌ماوان
ده‌ژی.

کاروانکش / kār(e)vānkoš: / اسم. [نجوم] شعرای
یمانی ✽ شعرا

کاروبار / kār-o-bār ، ها: / اسم. کار و بار؛ کار و
ده‌سه‌ته‌ی کار «کار و بار داماد بد نیست، از خودش
خانه و ماشین هم دارد؛ کار و باری زاوا خراب نیه، بۆ
خۆی مال و ماشینیشی هه‌یه».

کاروتن / kārōten: [فرانسوی] / اسم. کاروتین؛
په‌نگدانه‌ی نارنجی بری‌ پوه‌ک (وه‌ک گیزه‌ر و
ته‌ماته) و زه‌ردینه‌ی هیلکه و چه‌وری له‌ش و...
ئه‌م ماکه له جه‌رگی مۆرغه‌داراندا ده‌بیته
ویتامین ئا.

کارور / kārvar ، ها: ان: / اسم. کاروره؛
کارپیکه‌ر؛ کار وه‌ده‌ستی خسته‌ن ری و کارکردن
به ده‌سگا یان ماشینێ.

کاریابی / *kāryābī*، ها: / اسم. کاردوژی؛
کاروه‌دوژی: ۱. کاری دوزینه‌وهی پیشه‌بو
که‌سانی تر ۲. ریخراوه‌یه‌ک که بو بیکاران کار
ده‌دوژیت‌هوه.

کاریبو / *kāribo* / اسم. کاریبو: ۱. هۆزی
سوورپیستی خه‌لکی باکووری ئامریکای
باشووری، ئانتیلی بچووک، هیندووراس و
گواتمالا له قه‌راخی زهریای کارییب ۲. /ها/
ههریه‌که له که‌سانی ئه‌وه هۆزه ۳. /ها/
گیانه‌وه‌ری گواندار له تیره‌ی گه‌وه‌زن، که به
پنی وهرزه‌کان ره‌نگی ده‌گوژی و نیر و می،
شاخیان هه‌یه.

کاریز / *kāri(i)yer*، ها: / انگلیسی / اسم.
۱. کاریز؛ ریخراوه‌یه‌ک که کاری دامه‌زرانی
پیوه‌ندی ته‌له‌یفوونی شاره‌وشاره ۲. پیشینه‌ی
کاری «کاریز اداری: پیشینه‌ی کاری له مه‌زینگه».
کاریز / *kāriz*، ها: / اسم. کاریز؛ که‌ریز؛ که‌ریزه؛
که‌هریز؛ که‌هریز؛ ریگه‌ی ئاوی به ژیر زه‌ویدا
کیشراو.

کاریزکن / *kārizkan*، ها: / اسم. کاریزکن؛
کاریزه‌ه‌لکن؛ کاریزه‌کن؛ که‌سی که کاریز
لی‌ده‌دا.

کاریکاتور / *kārikātor, kārikātūr*، ها: /
[فرانسوی از ایتالیایی] / اسم. کاریکاتور؛ وینه‌ی به
ده‌ست کیشراوی که‌س یان دیمه‌نیک که به
شیوه‌یه‌کی هه‌نه‌کاوی یان به مه‌به‌ستی تیز و
تانه تیگرتن، له بری جیگه‌یدا زیاده‌رویی کراوه.
کاریکاتوری / *kārikātorī, kārikātūrī* / [فرانسوی]
صفت. کاریکاتوری؛ به شیوه‌ی کاریکاتور.

کاریکاتور‌ریست / *kārikātorīst, kārikātūrīst*،
ها: / [فرانسوی] صفت. کاریکاتور‌ریست؛ نه‌ققاشی
که کاریکاتور ده‌کیشی.

کازه / *kāze*، ها: / اسم. ۱. شوینی ده کیو یان
بیوان هه‌لکه‌نراو بو شه‌وین و مانه‌وه‌ی ری‌یواران
یان گیانه‌وه‌ران ۲. کاز؛ قوخته؛ قو‌لیت؛ قو‌خ؛

کارورز / *kārvarz*، ها: / ان: / اسم. خویندکار یان
که‌سی که خویندنی تازه ته‌واو بووه و له ژیر
ده‌ستی مامۆستایه‌ک له جیگه‌یه‌کدا کار ده‌کا.

کارو کاسبی / *kār-o-kāsebī*، ها: / [فارسی /
عربی] / اسم. [گفتاری] کسم و کار؛ کار و کاسبی؛
که‌سابه‌ت؛ که‌سپ و کار.

از کار و کاسبی افتادن: له کسم و کار
که‌وتن؛ له کار و کاسبی که‌فتن (یک هفته
است از کار و کاسبی افتاده‌ایم؛ هه‌وته‌یه‌که له کسم
و کار که‌وتووین). هه‌روه‌ها: از کار و کاسبی
انداختن

کار و کسب / *kār-o-kasb*، ها: / [فارسی / عربی]
/ اسم. پیشه؛ کار و کاسبی؛ که‌سم و کار؛ کار و
که‌سب؛ کاری کرین و فروشتنی پیت‌هوا.

کاره^۱ / *kāre* / صفت. [گفتاری] کاره؛ کاربه‌ده‌ست،
به‌تایبه‌ت کاری گرنگ «او در آن اداره برای خودش
کاره‌ای است؛ لهو مه‌زینگه‌یه‌دا بو خوی کاره‌یه‌که».
-کاره^۲: پیواژه. -کاره؛ خاوه‌ن کار «هیچ کاره:
هیچ کاره».

کاری^۱ / *kāri* / اسم. کاری: ۱. چه‌شنی
به‌هاراتی توند که له کوتانی بیباری سوور،
شملی و زه‌رده‌چیوه دروست ده‌بی ۲. چیشتی
که وه‌ها به‌هاراتیکی تیکراوه (وه‌ک پلاو یان
مه‌یگوو).

کاری^۲: صفت. کاری: ۱. کارا؛ به‌کار؛ ئازا له کار؛
چی؛ کارلیه‌اتوو «مرد کاری؛ پیاوی کاری»
۲. کاریگه؛ کارتیکه؛ کارکو «زخم کاری؛ زامی
کاری».

- کاری^۳: پیواژه. -کاری: ۱. پیوه‌ندیدار به
کاریکی دیاریکراوه‌وه «جوشکاری؛ جوشکاری»
۲. -کیلی؛ -کالی؛ پیوه‌ندیدار به زه‌وی کیلانه‌وه
«گندمکاری؛ دیمکاری؛ گه‌نمکاری؛ ده‌یمه‌کیلی».

کاریاب / *kāryāb*، ها: / ان: / اسم. کاردوژ؛
کاروه‌دوژ؛ که‌سی که کاری په‌یدا کردنی کار بو
بیکارانه.

نیست: کاسبیش پیشه‌یه‌کی خراپ نیه ۲. کاری کاسبکار «این روزها کاسبی‌اش خوب است: نهم رۆژانه کاسبیه‌که‌ی باشه».

کاست / kaset, ها: [فرانسوی از ایتالیایی] / اسم. شربت: ۱. قوتوئاسایه‌کی په‌لاستیکی بۆ راگرتن و هه‌لکردنی شریتی دهنگ یان وینه ۲. قاپۆلکه؛ قاپیلکه؛ قاپلۆخ؛ به‌رگی زۆرتر ره‌ق و ئه‌ستووری راگر و پارێزهری ههر شتیک.

کاست / kast, ها: [انگلیسی از پرتغالی] / اسم. کاست؛ نیزامی چینایه‌تی دینی هیندوو، که له سه‌ر ئه‌و بنه‌مایه سه‌رپشکی ئابووری و کۆمه‌لایه‌تی، میراتی و پیشه و کار و ژن و ژنخوازی له نیو چینه‌کاندا پوانکراوه.

کاستن / kăstan: مصدر. لازم. متعدی. // کاستی: داشکای؛ می‌کاهی: داده‌شکی؛ بکاه؛ داشکه // لازم. ۱. داشکان؛ که‌م بوونه‌وه؛ که‌مه‌و بوون؛ هه‌جنین؛ هه‌جنان؛ په‌چکان؛ پچکین؛ کی‌م بوون؛ که‌مه‌وه بیه‌ی؛ که‌م بیه‌یوه؛ کز بوون؛ دابه‌زینی شۆ و هه‌ندی شتیک «از شدت چیزی کاستن: له گوژمه‌ی شتیک که‌م بوونه‌وه» □ متعدی. ۲. هندکاندن؛ هه‌لساندن؛ پچکاندن؛ په‌چکاندن؛ که‌م کردن؛ کی‌م کرن؛ که‌مه‌وه‌که‌رده‌ی؛ که‌م که‌رده‌یوه؛ داشکاندنه‌وه؛ که‌م کردنه‌وه‌ی شۆ و هه‌ندی شتیک ۱۰ درصد از حقوقها کاستند: ده له سه‌دی مووجه‌یان که‌م کرده‌وه. هه‌روه‌ها:

کاستنی

■ صفت فاعلی: کاهنده (داشکین) / صفت مفعولی: کاسته (داشکاو) / مصدر منفی: نکاستن (دانه‌شکان) کاسته / kăste: اسم. [ریاضی] داشکاو؛ چه‌نده‌یه‌که له یه‌کیکی تر که‌م ده‌کریته‌وه:

مفروق

کاستی / kăstî, ها: / اسم. که‌م و کووری؛ که‌م و کورتی؛ کی‌م و کاسی؛ کی‌م و کووری؛ ۱. ناته‌واوی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی که‌متر بوون له هه‌ندی پیویست و دلخواز ۲. که‌مایه‌سی؛ کی‌ماسی؛

قۆخل؛ کۆخته؛ کۆخ؛ کۆزلاخ؛ کۆخک؛ که‌ویلی کاول ۳. کۆزه‌ر؛ لکی دار که راوچی شتی پیوه داره‌لۆز ده‌کا به‌لکوو گیانه‌وه‌ران لئ بسله‌مینه‌وه ۴. کولک؛ کۆلا؛ کوولا؛ چیخ؛ چیخه؛ که‌پر؛ خانووچکه‌ی له شوول و قامیش ۵. پاله‌وانه؛ فیلپا؛ داری بن دیرگ.

کازینو / kăzino, ها: [فرانسوی از ایتالیایی] / اسم. قومارخانه؛ کازینۆ؛ چه‌شنۆ هوتیل یان چیشتخانه که ژووری تاییه‌ت به قوماری تیندایه. کازیه / kăz(i)ye, ها: [از فرانسوی] / اسم. کازیه؛ ئه‌سابیکی دوو - سئ ته‌به‌قه‌ی کازایی یان په‌لاستیکی، له سه‌ر میزی داده‌نین و کاغه‌ز و به‌لگه‌ی به‌رده‌ستی تی ده‌چنن.

کاس / kăś, صفت. ۱. که‌وه؛ که‌وو؛ که‌وگ؛ ره‌نگی شینی زۆر تۆخ ۲. کاس؛ قوول؛ رۆچوو؛ قوپاو؛ قوپیا؛ قویپاگ؛ به‌ره‌و ناوه‌وه چه‌ماو.

کاسب / kăśab: اسم. ئاوی شه‌ومه‌نه؛ ئاوی که به‌بۆنه‌ی مانه‌وه له جیگایه‌کدا ره‌نگی بۆر بووه.

کاسب / kăseb, ها؛ ان؛ کسه: / [عربی] / اسم. کاسب؛ کاسبکار؛ پیشه‌وه‌ر؛ مامله‌چی؛ که‌سئ که ژیا‌نی به‌کرپن و فروشتنه‌وه به‌رپوه ده‌چی. □ کاسب شدن: [گفتاری] کاسب بوون؛ ۱. خه‌ریکی کسم و کار بوون ۲. ده‌ره‌پنان؛ ده‌سه‌هاتیک به‌ده‌ست هینان «امروز چیزی کاسب شدی؟ نه‌ورۆ شتیکت ده‌ره‌ینا؟».

کاسب‌رگ / kăsbarg, ها: / اسم. قه‌پووشک؛ قه‌پوچک؛ قه‌پووچکه؛ تاسه‌پر؛ به‌لگه‌پر؛ قونچکه‌گه‌لای وه‌ک په‌نجه که په‌رگه‌لی گولی له سه‌ره و پتر که‌سکه و جار و باره‌ش به ره‌نگی‌تره.

کاسبکار / kăsebkar, ها؛ ان: / [عربی/فارسی] / اسم. [گفتاری] کاسب؛ کاسبکار؛ پیشه‌وه‌ر؛ مامله‌چی؛ مامه‌له‌گه‌ر.

کاسبی / kăsebî, ها: / [عربی] / اسم. کاسبی؛ کاسبی: ۱. پیشه‌ی کاسبکار «کاسبی هم بد شغلی

کاسه‌ی چشم: زؤ؛ کاسه‌ی چاو؛ قوولایى
چه‌می؛ کورتکا چاف؛ قوولکه‌ی جی چاو.

کاسه‌ی داغتر از آش: [مجازی] ئەسکوی له
دیزه به‌قولتر؛ له چوارشه‌ممه سوورتر؛ که‌سنی
که‌فری به‌سەر کاریکه‌وه نیه، به‌لام له
خاو‌من کاره‌که شیلگیر تره.

کاسه‌ی زانو: که‌شکه‌ژنۆ؛ که‌شکه‌ک؛ که‌شک؛
که‌شگه‌ک؛ که‌شکه‌زرانی؛ که‌شکه‌زه‌نگول؛
که‌شکه‌وژنگ؛ کاسه‌ئه‌ژنۆ؛ کاسه‌زرانی؛
کوننه‌زرانی؛ قیتک؛ ده‌رقیتک؛ کۆتک؛ کوتیل؛
قۆمک؛ کاب؛ کابه؛ کابه‌ک؛ کاسه‌ی زرانی؛
که‌شکۆ زه‌نگولا.

کاسه‌ی سر: ئیسکه‌سه‌ر؛ قاپیلکه‌سه‌ر؛ قاقلۆک؛
قه‌حف؛ کاپۆل؛ کاپۆلک؛ کانات؛ کاتک؛ کاژه؛
کاژه‌ره؛ کاژه‌لاک؛ کافا؛ کاکۆت؛ کۆلۆخ؛
کاسه‌ی سه‌ر که‌له‌ مرۆدا که‌له‌ چهند ئیسک
پیکه‌تاوه.

کاسه‌ی نبات ☞ کاسه‌نبات

☐ کاسه‌ای زیر نیمکاسه بودن: [مجازی] شتی له
ژیر کلاو/سه‌ردا بوون؛ ئاگر بئ دووکهل
نه‌بوون؛ فیل و گزیه‌ک له‌ کاردا بوون «گمان
می‌کنم کاسه‌ای زیر نیمکاسه‌ است که‌ این‌طور
می‌ترسد؛ وا ده‌زانم شتیکی له‌ ژیر کلاودایه‌ ئاوا
ده‌ترسئ».

کاسه‌ی چه‌کنم به‌ دست گرفتن: ده‌س له‌ پا
دریژتر داکه‌وتن؛ په‌نجه‌هه‌لپیکان؛ ده‌سته‌و
ئه‌ژنۆ دامان؛ دژدامان «آخرش مجبور می‌شوی
کاسه‌ی چه‌کنم به‌ دست بگیری؛ دواخری ده‌س له‌
پا دریژتر داده‌که‌وی». هه‌روه‌ها: کاسه‌ی چه‌
کنم به‌ دست کسی دادن

کاسه‌ی صبر کسی لبریز شدن: [مجازی] گیانه
سه‌ر بوونی که‌سپیک؛ تاقه‌ت و پشوو لای
که‌سپیک نه‌مان «کاری نکن که‌ کاسه‌ی صبرش
لبریز شود و بیرون‌ت کند؛ وا مه‌که‌ گیانه‌سه‌ر ببی و
ده‌رت بکا».

کیمانی؛ کیمانی؛ کیماهی؛ شکستی؛ نوون؛
ئاوو.

کاسجوک / kāsok / اسم، [قدیمی] ژیزۆ؛ ژیزۆ؛
ژیژۆ؛ ژژووک؛ ژیشک؛ ژووشک؛ ژووژک؛
ژویژۆی؛ ژژۆی؛ ژووژۆ؛ ژووژۆی؛ ژووو؛ سبخور؛
ژیرکه؛ کوله؛ چوله؛ گیانه‌وه‌ریکی چکۆله‌یه‌ به
پیتستیکی در کاویه‌وه.

کاسک / kās / ها: [فرانسوی] اسم، خووده؛
خوود؛ کوومزرخ؛ کلاوی سه‌ر پاریز؛ کلاوی که
ناوه‌وه‌ی نه‌رمه‌ و ده‌روه‌ی له‌ کانزایه، بۆ
پاراستنی سه‌ر.

کاسکت / kāsēt / ها: [فرانسوی] اسم، کاسکیت؛
کلاوپاساری؛ کلاوی که‌ پێشه‌وه‌ی سه‌یوانی
هه‌یه.

کاسنی / kāsni / ها: اسم، کاسنی؛ چه‌قنه‌؛
چه‌چه‌قه‌؛ چه‌چه‌قۆک؛ چه‌قنه‌ک؛ هندووبا؛
گیاشیلاو؛ شیره‌چاو؛ ئالفه‌گیابه‌کی گه‌لابلاوی
گول ئاوی یان سپی و سوور کاله. بن و گه‌لا و
گول و تووی ئەم گیایه‌ ده‌رمانه‌.

☐ کاسنی زرد: په‌پووله‌پاییزه؛ په‌پووه‌پاییزان؛
بایلکه؛ باویلکه؛ پشیله‌پاییزه؛ پشی‌پاییزه؛
پشیلۆک؛ شه‌له‌مینکه‌ره

کاسنی فرنگی: کاسنی سالادی؛ جوړی
کاسنی له‌ سالادی ده‌که‌ن.

کاسوواری / kāsovārī / [؟] ☞ شترمرغ
استرالیایی، شترمرغ

کاسه / kāsē / ها: از عربی/ اسم، کاسه؛
۱. کاس؛ زهرک؛ تاس؛ قاپ؛ جام؛ جۆم؛ ترارک؛
بادی؛ بادیه؛ بایه؛ باییه؛ قاو؛ جامۆله؛ وسکورا؛
ده‌فری ده‌م‌تاکي چیشته و تراو تیگردن ۲. جام؛
شتی ناو ده‌فر «یک کاسه‌ آش آورده بود: کاسه‌یه‌ک
ناشی هینابوو» ۳. [مجازی] هه‌ر شتیکی ده‌فرئاسا
«کاسه‌ی چشم: کاسه‌ی چاو» ۴. [گیاه‌شناسی]
قژمووک؛ قه‌پوشک؛ قه‌پووچک؛ کاسه‌ی گول.

☐ کاسه‌ی توال: لگن مستراح ☞ لگن

کاسه بشقابی / kāsebošqābî ، ها: / از عربی / ترکی / اسم. [گفتاری] کونه سین؛ ورده واله فروشیکی که جل و پیته وای کونی مالان وهرده گری و به کاسه و دهر ده یگور پته وه.

کاسه پشت / kāsepošt ، ها: / ان: / از عربی / فارسی / اسم. کیسه ل؛ کیسی؛ کووسی؛ کسل؛ کیسو؛ کهسه پشت؛ کوپسه له؛ کاسه پشتی.

کاسه تورمز / kāsetormoz ، ها: / از عربی / روسی / اسم. کاسه ی تورمز؛ که ره سه یه کی دهر ناسا له پولا یان چودهن که لیت و باقی پاژه کانی تورمزی تیدایه.

کاسه ساجمه / kāsēsāčme ، ها: / از عربی / ترکی / اسم. بولبرینگ؛ دوو جه غزو که یان گرؤفه ری گه وه و بچوو که پرنی یان چند رزن ساجمه له به ییناندا به شیوه یه که ده کری هه کام به باریکدا سوور بخون. له هه موو چه رخیکی و هه موو نامرزی چه رخ ناسادا به کار ده چی.

کاسه کوزه / kāsekûze ، ها: / از عربی / از کردی / اسم. هه وه: ۱. قاپ و قاچاخ؛ کور و کاسه؛ کور کاسه؛ کر کاسه؛ قوروقا؛ قاپ و کهوچک؛ کاسه و کهوچک ۲. که لپهل؛ کهل و پهل؛ هه وه ری؛ ثامن؛ ئیربار؛ کوی نامیر و ئه سبابانی کاری که سیک.

کاسه کوزه را سر کسی شکستن: [کنایی] که سی پیاو خراب کردن؛ تاوانیک به سهر که سیکدا ساخ کردنه وه و له گه لی به شهر هاتن «آخرش کاسه کوزه را سر تو می شکند که چرا نگفتی!؛ دواخری تو پیاو خراب ده کهن که بؤ نه تگوت!».

کاسه کوزه ی کسی را بهم ریختن: [کنایی] کار و باری که سیک تیک و مه کان دان؛ شیرز کردنی کاری که سیک؛ کاری که سیک تیکدان «در این موقع برق رفت و کاسه کوزه مان را بهم ریخت؛ لهم کاته دا کاره با برا و کار و بارمانی تیک و مه کان».

کاسه لیس / kāsêlîs ، ها: / ان: / از عربی / فارسی /

صفت. [کنایی] چلکاوخور؛ گرتک کرین؛ چفته لیس؛ کاسه لیس؛ بهر ماوخور؛ پاشماوه خور. کاسه لیس / kāsêlîs: / از عربی / فارسی / اسم. [کنایی] چلکاوخوری؛ کاسه لیس؛ کاره په هاتی له ریگه ی ماستاو کردن بؤ دیتران و پیندا هه لگوتنیانه وه زیان.

کاسه نبات / kāsēnabāt ، ها: / از عربی / عربی / اسم. کاسه نه وات؛ کاسه نه بات؛ نه باتی که به شیوه ی کاسه دروست کراوه.

کاسه نمد / kāsēnamad ، ها: / از عربی / فارسی / اسم. کاسه نه مه؛ واشیری هیندیک قوولی لاستیکی یان له چپومه که گه وه و بچوو کی هه به و له ده لانی ئاو و رونی موتور بهرگری ده کا.

کاسه همسایه / kāsēhamsāye ، ها: / از عربی / فارسی / اسم. کاساوسا؛ کاسه هامسا؛ کاسه مسا؛ کاسه ئاوسا؛ کاسه هاوسا؛ کاسه ئاوسی؛ کاسه ده راوسی؛ کاسه سفره؛ چیشتی که دراوسی یان به خوشه ویستی وه بؤ یه کتری ده نیر «این حلیم کاسه همسایه است؛ نه م حلیمه کاساوسایه».

کاش / kāš: / شبه جمله. خوزگا؛ خوزکا؛ خوزگه؛ خوز گایا؛ خوز گایی؛ خوز یایا؛ خوز یایی؛ خوز گاری؛ خووزیا؛ خوزه گه؛ خوزیا؛ خوزه یا؛ بهزه؛ بریا؛ بری؛ بری؛ بریکه نی؛ کاشکا؛ های؛ شهلا؛ شه لای؛ یاش؛ یاشا؛ وه شه لای؛ بریکا؛ کاشکای؛ کاشکایه؛ کاشکایه کوو؛ کاشکایه کی؛ کاشکان؛ کاشک؛ کاشکی؛ ئار؛ ئاخ؛ غه زگال؛ وشه یه که بؤ دهر برینی ئاوات و داخواری دل «کاش تو هم می دیدی؛ خوزگا توش ده تبینی»

کاشکی

کاشالوت / kāšālôt ، ها: / از فرانسوی / اسم. ۱. کاشالوت؛ عه نه رماسی؛ والی عه نه ره؛ جوریک والی ددان ئه ستوری سهر زور

گه‌ورەى ته‌ژى له مۆم و رۆن و رۆنیکى ڕوون و بۆنخۆش به ناوی عەنەبەر له زگدا که عەترى پێ دروست دەکەن: **عنبر ماهی: نهنگ عنبر**
 کاشانه / kāšāne، ها: /سم. ۱. /ادبی/ مال؛ یانه؛ خانووی به تاییهت چکۆله ۲. مالۆچکه؛ خانووچکه؛ کۆخ؛ کۆخته؛ قۆخته؛ کاز؛ مالی بچووک و فەقیرانه ۳. وارخان؛ ناپارتمان.
 کاشت / kāšt: /سم. کشت و کال؛ کاشت؛ کشت؛ کیل؛ کال؛ کار؛ کار و رەوتی چاندن؛ ناژتن؛ کیلان؛ کاشتن؛ نان؛ نیان <کاشت اسمال خوب بود: نه‌وسال کشت و کال باش بوو>.

کاشکی / kāškī: / ڪاش کاشه / kāše، ها: /سم. توێژ؛ توێژال؛ توژال؛ توێژالک؛ توێک؛ توێخ؛ تووژ؛ تووژک؛ رووپه‌ریکی ناسک به سەر شتیکیا.
 کاشی / kāšī: /سم. کاشی: ۱. کاشیه؛ ئاچوژی به رووپه‌ریک لووس و له‌عابدراو، به نه‌خش و نیگاره‌وه بۆ داپۆشان و رازاندنه‌وه‌ی جیگایه‌ک ۲. پلاک؛ رووپه‌ریکی چکۆله له کاشی یان کانزا که ژماره‌ی مالی به سەر‌هوه نووسراوه ۳. ژماره‌ی مال؛ ژماره‌ی پلاک.
 کاشی: صفت. کاشی: ۱. پێوه‌نیدار به شاری کاشانه‌وه ۲. خه‌لکی کاشان.

کاشی‌پز / kāšīpaz: ڪاشی‌سازی کاشی‌پزی / kāšīpazī: ڪاشی‌سازی کاشیچی / kāšīčī: /فارسی/ ترکیا ڪاشی‌ساز کاشی‌ساز / kāšīsāz، ها: /ان. /سم. کاشی‌ساز؛ که‌سێ که کاری پێژان و دروست‌کردنی کاشیه: کاشی‌پز
 کاشی‌سازی / kāšīsāzī: /سم. کاشی‌سازی: ۱. کار و رەوتی دروست‌کردنی کاشی ۲. /ها/ کارگای کاشی دروست‌کردن * کاشی‌پزی
 کاشیکار / kāšīkār، ها: /ان. /سم. کاشیکار؛ که‌سێ که کاشیکاری ده‌کا.
 کاشیکاری / kāšīkārī، ها: /سم. کاشیکاری: ۱. کاری داپۆشان و خه‌ملاندنی رووپه‌ریک به

کاشت / kāštan: /مصدر. متعدی. لازم. // کاشتی: چاندن؛ می‌کاری؛ ده‌چینی؛ بکار؛ بچینه // متعدی. ۱. چاندن؛ چه‌ندن؛ کاشتن؛ /الف/ نیان؛ کیلان؛ نه‌ژاندن؛ نژاندن؛ نیژتن؛ ناژتن؛ ناشتن؛ نان؛ دابنارتن؛ کاله‌ی؛ کالای؛ نه‌ی؛ نیای؛ چکاندن؛ داچکاندن؛ وه‌که‌رده‌نه؛ وه‌شاردن بنی نه‌مام له تۆی خاک (چالیک) و داپۆشانی به مه‌به‌ستی داها‌تی کشت و کال یان باخه‌وانی <درخت کاشتن: دار نیان> ب) وه‌شاندن؛ وه‌شانن؛ شانن؛ شانای؛ کارتش؛ کارته‌ن؛ توو کردنه ژێر خا‌که‌وه <گندم کاشتن: گه‌م وه‌شاندن>: کشتن /ادبی/ ۲. /مغتاری/ چه‌قاندن؛ چه‌قنه‌ی؛ دانانی شتیکی له جیگایه‌ک به جۆری که به خۆوه نه‌جوولێ <تیر را کاشت توی قلبش: تیری چه‌قاندە نیو دل‌یه‌وه> ۳. /مغتاری/ مانتل‌کردن؛ چاوهرێ کردن؛ دانان <کسی را توی خیابان کاشت: که‌سیک له شه‌قامدا مانتل کردن> □ لازم ۴. /مغتاری/ بار هێنان؛ پێ کردن؛ کاریک به رێوه بردن به تاییهت له باری چۆنیه‌تیه‌وه <خیط کاشتن؛ شیرین کاشتن: گه‌ند بار هێنان> چاک پێ کردن> هه‌روه‌ها: کاشتنی

■ صفت فاعلی: کار‌نده (چینه‌ر) / صفت مفعولی: کاشته (چیندراو) / مصدر منفی: نکاشتن (نه‌چاندن)
 کاشف / kāšef، ها: /ان. عین: /عربی/ اسم. دۆز‌ه‌روه؛ ئەوه‌ی که شتیکی ده‌دۆزێته‌وه <پاستور

پره‌حلی؛ کاغذی له ئەندازەى دەورووبەرى ۲۳۵ له ۳۲۰ میلی‌میترا.

کاغذ ب-۵: کاغەزى بئ-۵/ B؛ کاغەزى وه‌زیری؛ کاغەزى له ئەندازەى دەورووبەرى ۱۶۰ له ۲۳۵ میلی‌میترا.

کاغذ باطله: کاغەزه بیکاره؛ کاغەزێ که جارى که‌لکی لێ گیراوه و چیتەر به کار نایه.

کاغذ پوستی: کاغەزى پیستی؛ چه‌شنی کاغەزى پوون بۆ نه‌قشه‌کیشی.

کاغذ ترانسپارنت: کاغەزى شیشه‌یی؛ کاغەزێک که تیشکی لێوه تێپەر ده‌بێ.

کاغذ توالت ☞ کاغذتوالت

کاغذ خرید ☞ کاغذخرید

کاغذ دو خط: کاغەزى جووت خه‌ت؛ کاغەزى دوو خه‌ته؛ کاغەزێکی تایبه‌ت بۆ نووسینی خه‌تی لاتینی.

کاغذ روزنامه ☞ کاغذکاهی

کاغذ روغنی: کاغەزى ره‌وغه‌نى: ۱. جۆری کاغەزى نیوه‌ماتی ئاو هه‌لگر ۲. کاغەزى یه‌ک‌پوو ره‌نگ‌کراو و بریقه‌دراو که بۆ گولسازى و پاراندنه‌وه‌ى شویتیک ده‌بێ.

کاغذ سنباده: کاغەزسماته؛ کاغەزپه‌رداخت؛ کاغەزساو؛ کاغەزێک که لایه‌کی به‌ ورده‌کانزا یان ماکیکی زهر داپۆشراوه، بۆ ساوین و لووس کردنی رووبه‌رى شتیک ده‌بێ.

کاغذ شطرنجی: کاغەزى چوارمال؛ کاغەزى شه‌تره‌نجی.

کاغذ کادو ☞ کاغذخرید

کاغذ کاربن: کاغەز کاربون؛ کاغەزى پروویه‌ک به‌ مۆمى ره‌نگی داپۆشراو له‌ نیوان دوو یا چه‌ند په‌رەى کاغەزى ده‌نین، هه‌ر چی له‌ سه‌ر په‌رەى یه‌که‌م بنووسرێ، ده‌چێته‌ سه‌ر په‌رەکانی ژێروو.

کاغذ کالک: کاغەزى کالک؛ کاغەزێکی هیندیک ئەستوور و نیوه‌ماته بۆ ره‌سم و

کاشی ۲. پروپه‌رێک که به‌ کاشی داپۆشراوه <آشپزخانه تا پای سقف کاشیکاری شده است: نا‌شپه‌زخانه تا بن‌میچ کاشیکاری کراوه>.

کاشیگر / kāṣhīgar ، ها: /ان: /سم. ۱. کاشی‌ساز؛ که‌سێ که‌ کارى دروست‌کردنى کاشیه ۲. کاشی‌فروش؛ که‌سێ که‌ کارى فروشتنى کاشیه * کاشیچی

کاغذ / kāqaz ، ها: /از چینی/سم. کاغەز: ۱. تینووس؛ لاپه‌ره‌یه‌ک زۆرتر له‌ هه‌ویری هه‌ودای گیایی بۆ له‌سه‌ر نووسین ۲. په‌ره‌یه‌ک که‌ وه‌کوو ئەوه‌یه یان هه‌ر بۆ له‌سه‌ر نووسین ده‌بێ <کاغذ مومی: کاغەزى مۆمى> ۳. <گفتاری/ نامه /از وقتی رفته برایمان کاغذ نفرستاده: له‌و کاته‌وه‌ چوووه‌ کاغەزى بۆمان نه‌نووسیوه>.

☐ کاغذ آ: کاغەزى ئا/ A؛ کاغەزى تایبه‌ت بۆ چاپ له‌ ئەندازەى ۶۰۰ له ۹۰۰ میلی‌میترا.

کاغذ آ-۳: کاغەزى ئا-۳/ A؛ کاغەزى له ئەندازەى ۲۹۷ له ۴۲۰ میلی‌میترا.

کاغذ آ-۴: کاغەزى ئا-۴/ A؛ کاغەزى له ئەندازەى ۲۱۰ له ۲۹۷ میلی‌میترا.

کاغذ آ-۵: کاغەزى ئا-۵/ A؛ کاغەزى له ئەندازەى ۱۴۸ له ۲۱۰ میلی‌میترا.

کاغذ آلومینیومی: کاغەزى ئالمین؛ لاپه‌رى یه‌کجار ناسکی فافۆن بۆ شت تیدا پیچانه‌وه. هه‌روه‌ها: کاغذقلعی

کاغذ ابر و باد/ ابری: کاغەزى هه‌ور و با؛ کاغەزێک به‌ نه‌قش و نیگاری سێپه‌رئاساوه که بۆ جوان‌نووسى و له‌ کارى چاپیشدا بۆ ئاسته‌پى کتیب به‌ کارى ده‌به‌ن.

کاغذ الوان: هه‌ر یه‌که‌ له‌ چه‌شنگه‌لى کاغەز که‌ بۆره‌ و ماکی سپی که‌ره‌وه‌یان لێ نه‌داوه.

کاغذ ب: کاغەزى بئ/ B؛ کاغەزى تایبه‌ت بۆ چاپ به‌ ماشین چاپی گه‌وره‌ له‌ ئەندازەى ۷۰۰ له ۱۰۰۰ میلی‌میترا.

کاغذ ب-۴: کاغەزى بئ-۴/ B؛ کاغەزى

که مباحه (هر کس یک کاغذپاره می‌نویسد و می‌شود نویسنده: هر که سیک کاغذ هشریه یک دنووسی و ده‌بته نووسر).

کاغذپرانی / kâqazparâni: از چینی/ فارسی/ **نامه‌پرانی**

کاغذتوال / kâqaztovâlet, -tûvâlet, ها: از چینی/ فرانسوی/ اسم. ده‌سمالی ده‌ساو؛ چه‌شنی ده‌سمالی کاغذی که له ده‌ساودا خوئی پی ده‌سرن یان وشکی ده‌کهنه‌وه.

کاغذخرید / kâqazxarîd, ها: از چینی/ فارسی/ اسم. فاکتور؛ لاپره‌یه‌کی زورتر چاپی که کاتی سه‌دندی کالایه‌ک به کرپار ده‌دری و تیدا ناو و نرخی کالاکه نووسراوه.

کاغذدیواری / kâqazdivâri, ها: از چینی/ فارسی/ اسم. کاغذی‌دیواری؛ جوریک کاغذی هیندیک ته‌ستوری به نه‌خش و نیگاره‌وه بو داپوشین و جوان کردنی دیوار.

کاغذسازی / kâqazsâzi: از چینی/ فارسی/ اسم. کاغذسازی: ۱. /ها/ کارخانه‌ی درست کردن کاغذ «دو ماه است منتظریم کاغذسازی به ما کاغذ بدهد: دوو مانگه ماتلین کاغذسازی کاغذزمان بدائی» ۲. کار و په‌وتی درست کردن کاغذ «کاغذسازی به صورت امروزی در چین ابداع شده است: کاغذسازی بهم شیوه نویسه له چینه‌وه به‌دی هاتووه» ۳. /گفتاری/ به‌لگه هه‌لبه‌ستن؛ درست کردن به‌لگه و نامه‌ی دروینه.

کاغذکادو / kâqazkâdo, ها: از چینی/ فرانسوی/ اسم. کاغذکادو؛ کاغذی گه‌وره‌ی نه‌خش و نیگار له سهر چاپ‌کراو بو تیدا پیچانه‌وه و رازاندنه‌وی دیاری.

کاغذگیر / kâqazgîr, ها: از چینی/ فارسی/ اسم. کاغذگر؛ گیریه‌کی له چپو یان کانزا، کاتی نووسین سهری کاغذیه‌کی له سهر رووپه‌ریک پی گیر ده‌دهن نه‌جوولی.

کاغذ و تا / kâqaz-o-tâ: از چینی/ فارسی/ اسم.

نه‌خش له سهر کیشان ده‌بی.

کاغذ کاهی: کاغذی کایی؛ کاغذی له گر و گیا و کاغذ بیکاره دروست‌کراو بو چاپی روژنامه و کتبی هه‌رزان بایی: **کاغذ روزنامه**
کاغذ گلاس: کاغذی گلاس؛ کاغذی ههره‌باشی بریقه‌دار بو چاپی ره‌نگی.

کاغذ دادن: /کتابی/ نامه ناردن؛ کاغذ دان؛ کاغذ نویسته‌ی «پدرم کاغذ داده که می‌خواهد بیاید دیدنمان: بابم نامه‌ی ناردووه که دی بو بینیمان».

کاغذ سیاه کردن: /تعریض/ کاغذ ره‌ش کردنه‌وه؛ نووسین «صبح تا شب کاغذ سیاه می‌کنی که چه بشود؟ به‌یانی تا درنگان کاغذ ر دس ده‌کهنه‌وه که چی؟».

کاغذ فدایت شوم فرستادن / نوشتن **نامه‌ی فدایت شوم فرستادن**

روی کاغذ آوردن: هینانه سهر کاغذ؛ نووسین «آنچه را که می‌گویی روی کاغذ بیاور: نه‌وه‌ی که ده‌لبتی بیهنه سهر کاغذ».

کاغذبازی / kâqazbâzi, ها: از چینی/ فارسی/ اسم. /کتابی/ نیدارهبازی؛ زیدره‌ویی له کار و باری نیداریدا که هوئی دره‌نگ‌کوتنی کارانه «باید کاری کرد که این کاغذبازی کم بشود تا مردم به کارشان برسند: نه‌بی کاریک بکری که نه‌م نیدارهبازی به‌کم بیته‌وه تا خه‌لک به کار و باریان رابگهن».

کاغذبور / kâqazbor, ها: از چینی/ فارسی/ اسم. کاغذبور: ۱. چه‌شنی کاردی تیژ بو کردنه‌وهی سهری پاکت ۲. ماشینی کاغذ برین.

کاغذپاره / kâqazpâre, ها: از چینی/ فارسی/ اسم. کاغذ هشره؛ کوته‌کاغذ؛ شره‌کاغذ:

۱. کاغذی شر و دراو «روزهای انتخابات خیابان پر شده بود از کاغذپاره: روژانی هه‌لبژاردن شه‌قامه‌کان پر بیوون له کاغذ هشره» ۲. پارچه‌کاغذی له لاپره‌یه‌ک «روی یک کاغذپاره یادداشت کن: له سهر کوته‌کاغذریک بینووسه» ۳. /مجازی/ نووسراوه‌ی

هونه‌ری دروست‌کردنی بیچمی گیانه‌وه‌ران یان شتی‌تر به دهق‌کردنی کاغز (وهک که‌شتی، کلاو، مریشک و...) آریگامی

کاغذی / kāqazī ، ها: /از چینی/ صفت.
۱. کاغزی؛ کاغزین؛ له چه‌شنی کاغز «کلاه کاغذی؛ کلاوی کاغزی» ۲. /مجازی/ پووشه‌ل؛ پووشین؛ بی‌به‌رگه «خانه‌ی کاغذی؛ مالی پووشه‌ل».

کاغیدن / kāqīdan : مصدر، لازم. /قدیمی/ قپاندن؛ قپراندن؛ قپرانن؛ قپرنه‌ی؛ قپرنه‌ی؛ قپرنای؛ قال‌کردنی قالاو.

کاف / kāf : [عربی] /سم، کاف؛ نیوی عه‌ره‌بی بیست‌ویینجه‌مین پیتی ئه‌لف‌وبیتکه‌ی زمانی فارسی.

کافئین / kāfē'in : [فرانسوی] /سم، /شیمی/ کافئین؛ ماکیکی کیمایی ئه‌هوه‌ن کهره‌ویه له ده‌نکی قاوه و گه‌لای چایدا هه‌یه.

کافتن / kāftan : مصدر، متعدی. /قدیمی/ ۱. قه‌لشاندن؛ قه‌لاشتن؛ که‌لاشتن؛ که‌لاشتن؛ تلشاندن؛ ده‌زاندن؛ شکاوی ۲. قو‌قلاندن؛ کون (تئ)‌کردن؛ وله‌کهرده‌ی.

کافر^۱ / kāfar, kāfer : ها؛ لان؛ کُفار: [عربی] /سم، کافر؛ ۱. خوانه‌ناس؛ بی‌دین؛ که‌سئ که دینیکی راسته‌قینه‌ی نیه ۲. که‌سئ که موسولمان نیه ۳. که‌سئ که به راسته‌قینه‌یه‌ک ده‌زانی به‌لام پشتی لئ ده‌کا.

کافر^۲ : صفت. ۱. خوانه‌ناس؛ بی‌ئو‌ل؛ بی‌دین؛ بی‌ئاین؛ کافر؛ دینسر؛ دیندر؛ زندق؛ بی‌پروا به خوا ۲. سپله؛ پی‌نه‌زان.

کافر کیش / kāfarkīš, kāfer- : لان؛ [عربی/ فارسی] صفت. ۱. ناموسللمان؛ بروامه‌ند به دینی جگه له ئیسلام ۲. بی‌دین.

کافری / kāfari, kāferi : [عربی] /سم، کافری؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی کافر بوون.

کافشه / kāfše : گل رنگ ۱- گل

کافور / kāfūr : [مغرب از سنسکریت] /سم، کافور؛ کاپور؛ ۱. داری کافور؛ ناوی دوو جو‌ر داره که ناو‌قه‌دیان ده‌قه‌لشپنن و ماکی کافور یان لئ‌ده‌گرن ۲. ماکیکی سپی به بۆنیکی تایبه‌ته‌وه که زوو گر ده‌گرئ و هپندیک ژه‌هریه و له بژیشکی و پیشه‌سازیدا زور که‌لکی هه‌یه؛ کامفر کافوری^۱ / kāfūri : [مغرب] /سم، کافوری؛ کاپوری؛ ره‌نگی سپی بی‌خه‌وش.

کافوری^۲ : صفت، کافوری؛ کاپوری؛ ۱. به ره‌نگی سپی بی‌خه‌وش ۲. دروستکراو له کافور یان پیکه‌هانه‌کانی.

کافه / kāfe ، ها: /فرانسوی] /سم، ۱. خواردنگه؛ خواردنگه‌ه؛ ناشخانه؛ چیشته‌خانه ۲. چاخانه؛ چایخانه؛ قاوه‌خانه ۳. شیرینی‌خانه؛ قه‌نادی.

کافه‌تیریا / kāfetyrā ، ها: /فرانسوی] /سم، قاوه‌خانه؛ چاخانه؛ چایخانه؛ جیگایه‌ک که میز و سه‌نده‌لی یان که‌ت و کورسی لئ دانراوه و جای و قاوه و شه‌ره‌ت و ئابمیوه و شیرینی و به‌سته‌نی هه‌یه، مشته‌ری داده‌نیشی و هه‌رچیکی پی خوش بوو بخوا یان بخواته‌وه، داوا ده‌کا، بۆی دینن؛ تریا

کافه‌چی / kāfeči ، ها: /فرانسوی/ ترکی] /سم، قاوه‌چی؛ چایچی؛ خاوه‌نی چاخانه.

کافه‌رستوران / kāferestūrān ، ها: /فرانسوی] /سم، خواردنگه؛ خواردنگه‌ه؛ ناشخانه؛ چیشته‌خانه.

کافه‌قنادی / kāfeqannādi ، ها: /فرانسوی/ از عربی] /سم، شیرینی‌خانه؛ شیرینی‌فرۆشی؛ دوو‌کانیکی شیرینی‌فرۆشی که جیگای بۆ دانیشتن و خواردنی شیرینی و به‌سته‌نی و شتی‌تر هه‌یه.

کافه‌گلاسه / kāfeg(e)lāse : [فرانسوی] /سم، کافه‌گلاسه؛ چه‌شنی خواردنه‌وه که به شیر و به‌سته‌نی و قاوه دروست ده‌بی.

کافه‌نشین / kāfenešin ، ها؛ لان؛ [فرانسوی/ فارسی] صفت، قاوه‌خانه‌یی؛ خاوه‌ن هۆگره‌تی به

بوون و مانه وه له قاوه خانه دا.

کافی / kāfi /: [عربی] صفت. به‌س؛ به‌سندۀ؛ به‌سنه: ۱. به‌ئەندازە؛ سەر و مێ؛ تەواو؛ سەر و زیاد؛ یەزی؛ بێ؛ بە چەندبەتیی، چۆنیەتی یان هەندئ بۆ بەجێهێنانی داخواز (پول کافی؛ پارچە ی کافی؛ پارە بە ئەندازە؛ پارچە ی سەر و مێ) ۲. [دبی] شیاو؛ لێهاتوو.

کافی شاپ / kāfīšāp ، ها: [انگلیسی] اسم.
کافی شاپ؛ دووکانی که تئیدا قاوه، چای و
خواردنه‌وی گهر می‌تر به مشتتری دهری.

کافی نت / kāfīnet : [انگلیسی] اسم، کافی نیت؛
دوکان و دامه زراوه یی که هه لی که لک
وهرگرتن له تۆری ئینترنیت بۆ مشتەری تەیار
دەکا.

کاک / kāk, ها:/اسم. کاک؛ چەشنی شیرینی
 که هه‌ویره‌که‌ی به‌رۆن، هێلکه و ماکی
 بۆنخۆش دروست ده‌کهن، ئه‌مجار هه‌ویره‌که‌ زۆر
 ناسک ده‌که‌نه‌وه و خاکه‌قه‌ندی پێدا ده‌پژینن و
 لێولی ده‌ده‌ن، پاشان ده‌بیرن و له‌ کووردا
 ده‌بیرژێرن. ئهم شیرینی هه‌وقاتی کرماشانه.

کاکا / kākā ، ها: [از کردی] اسم، [گفتاری] کاکه؛
 کا؛ نام ا < کاکا آزاد: کاکه نازاد >.

کاکانو / kākā'ù : [فرانسوی] اسم. کاکانو؛
 کاکاهوو: ۱. /ها/ داریکی کورتەبالای گەلاپانی
 گول مەیلەو سووری بی بۆنە، میوه یەکی
 هیلکە ئاسای بە ڕەنگی زەردیان سووری هەیه
 ۲. تۆمی ئەو دەرە کە قاوه یی مەیلەو سوورە و
 دەوری دوو-سێ سانتی مێتر درێژە و بۆ دروست
 کردنی هەموو جوړە شیرینی و شوکولاتی
 کاکاهوویی بە کار دەچێ ۳. پوودری بۆدراوی
 ئەو تۆمە کە دەمی دەکەن یان لەگەل شیر
 دەیکولێنن و دەبخۆنەوه ۴. شوکولات؛
 چاکلت.

کاکائویی / kākā'ûyî : [فرانسوی] صفت.
کاکائویی؛ کاکاهوویی؛ تیکه‌ل به کاکائوو

﴿بستن، کاکائویی: به سته نی کاکائویی﴾.

کاکاسیاه / kākāsiyā(h) / ها: / اسم: [تعريض]
 قول؛ قول پرش؛ قہلہ پرشہ؛ قولہ پرشہ؛
 پرش پیست (یک کاکاسیہ را گرفته بودند، می زدند:
 قوتیکبان گرتبو، لیان دہد)۔

کاکتوس / kākūtūs : [فرانسوی/اسم، کاکتوسوس:
 ۱. تاکمیک گیای خوږسکی ناوچهیی ئەمریکا
 یان رازینەیی، بە ساقەتە و گەلای ئەستور و
 دڤکاوی ئاودارەوه که زۆرتریان گولی درشت و
 جوان و میوهی وهک هەنجیریان ههیه ۲. /ها/
 هه‌موو جۆره ڤوه‌کی دڤکاوی و گوشتنی
 رازینەیی.

كاكل / kākōl / اسم، پۆپ، پۇيە؛ كاكۆل؛ قاقول؛
 كاكل؛ كاكول؛ كاكول: ۱. تەنبووری؛ بژ؛
 تونجک؛ توالت؛ خولامانە؛ خولامانی؛ كولی؛
 پۇپرە؛ پۆر؛ جاخ؛ گودلە؛ گۆدیلە؛ فلکە؛ فەکلە؛
 کوودلە؛ کوودیلە؛ تانجۆکە؛ مووی دریزی
 ناوەرپاست و پیشەووی سەر ۲. ریشۆل؛ ھەر
 شتیکى وە کوو ئوھە (كاكل دزت: پۇيە
 گەنمەشام).

کاکول زری / kākōlzari /: صفت. [گفتاری]
کاکول زمرد؛ کاکول تله‌ین؛ قزرمرد؛ به مووی
زمردی وهک ته‌لاوه.

کاکلی /¹ / kākoli ، ها/ : اسم. کلانوه؛ کلارو کوور؛
 کلارو کوور؛ کلارو کوور؛ فشه کلاروه؛ چور ه پۆنه کی؛
 چور پۆنه؛ سؤفه قیته؛ سؤفه قیته؛ سؤفیلکه؛
 چه شنی پهلوهه ری پۆه بهرز، دهنووک قوت و
 چهماوه، که میروو دهخوا و هیلانهی له سه
 زهوی له موو، خوری یان یه ساز دهکا.

كاكلى: ۲. صفت. [گفتارى] پۇين؛ پۇنى؛ پۇپنە؛
پۇپەيى؛ پرچن؛ كاكۇلى؛ خاۋەن پۇپە (مرغ
كاكلى؛ مريشكى يوپىن).

کاکنچ / kākenac ، ها/: اسم. کاکنچ؛ کینکنجی؛ بزگیله؛ گه زوکه؛ تهماته جنانی؛ گوله قه دیفه؛ ئالفه گیابه کی خورسکه بو دهرمان دهشی؛

میوه‌ی که سووری وه که به‌لالووی هه‌یه: **عروسک پس‌برده؛ کاکنه**

کاکنه /kākene/ **کاکنج**

کاکوتی /kākūtī/، ها: [از ترکی] /سم، مشک‌تەرامشیخ؛ جاتره‌کیویله؛ هه‌زیه‌کیفیله؛ هه‌زیو‌کیفیله؛ چاییه‌شاخی؛ گیاه‌کی ئالیکی یه‌ک‌سالان، به‌گه‌لای بۆنخۆش، باریک و نووک‌تیز و گولی بنه‌وه‌شه‌وه که له کاتی به‌هاردای له زیخه‌لان دهرۆی، به کالی دهرۆی و دهنای چیشیتیش ده‌کری.

کال /kāl/، صفت. کال؛ کار؛ کنج؛ کرچ؛ خرچ؛ کۆلنج؛ کارک؛ خاو؛ که‌سی؛ نه‌گه‌یشتوو؛ فرته؛ نه‌ره‌سی؛ نه‌گها؛ سوو؛ به‌بی‌گه‌شه‌ی پیوسته‌وه (میوه‌ی کال: میوه‌ی کال). به‌رانبهر:

رسیده

کال-کال: [گفتاری] کرچ و کال؛ به کالی.

کالا /kālā/، ها: /سم. کالا؛ پیته‌وا؛ کاله‌ر؛ بابته؛ مال؛ متا؛ مه‌تا: ۱. ئه‌وه‌ی که بۆ کرپن و فروشتن بشی ۲. ئه‌وه‌ی که بۆ فروش دانراوه یان داواکراوه.

کالابرگ /kālābarg/، ها: /سم. کوپون؛ په‌ره‌یه‌کی تایبته بۆ ده‌ست خستنی کالایه‌کی پیوست به نرخیکی هه‌رزان‌تر له بازار.

کالانما /kālānemā/ **کاتالگ**

کالباس /kālbas/، اروسی: /سم. زونگ؛ زوونگ؛ باستورمه؛ باستورمه؛ کالباس؛ تیکه‌لیک له گوشت و چه‌وری و به‌هارات و... که دوای چه‌رخ‌کردن، ده‌کیسه‌یه‌کی ناسک ئاخراوه و کولاهه.

کالبد /kālbad, kālbad/، ها: [از یونانی] /سم. ۱. که‌له‌سته؛ که‌له‌خ؛ کلۆخ؛ یۆرت؛ به‌ده‌ن؛ قالب؛ قالب؛ قه‌واره؛ قه‌لافه‌ت؛ به‌شه‌ن؛ ئاییده؛ تن؛ له‌ش؛ لاشه؛ له‌خت؛ پیکهاته‌ی دهره‌وه‌ی جه‌سته‌ی گیانه‌وه‌ران بریتی له پیست و گوشتیک که ئیسک رایگر تووه ۲. تیکۆل؛ تۆکل؛

قاپلۆخ؛ قاپیلکه؛ قاپ؛ قلاپیک؛ پیکهاته‌ی دهره‌کی جه‌سته‌ی بری له گیانه‌وه‌ران، به‌تایبته میروو که ماکینکی ره‌قه و ئه‌ندامانی نه‌رم و ناسکی داپۆشیوه ۳. چوارچیوه؛ پیکهاته‌ی سه‌ره‌کی به‌دییه‌نهری هه‌ر ئامپریک (کالبد‌خانه: چوارچیوه‌ی مال) ۴. چوارچیوه؛ په‌یکهر؛ به‌ره‌تی سه‌ره‌کی ئاسه‌واریکی هونه‌ری و وێژه‌یی (کالبد‌داستان: چوارچیوه‌ی چیرۆک).

کالبدشکافی /kālbadšekāfi/، [از یونانی] /فارسی: /سم. [پزشکی] توپکاری؛ له‌شکاوی؛ کار و ره‌وتی: ۱. جیا‌کردنه‌وه‌ی شانه‌لی لاشه‌ی گیانه‌وه‌ران بۆ لیکۆلینه‌وه و زانینی زۆر‌تر ۲. دهره‌هینان و تۆژینه‌وه له سه‌ر ئه‌ندامانی له‌شی مردوو، بۆ دۆژینه‌وه هۆی مردن.

کالبدشناسی /kālbadšēnāsi/، [از یونانی] /فارسی: /سم. [پزشکی] له‌ش‌ناسی؛ زانستی لیک‌دانه‌وه‌ی جه‌سته‌ی گیانه‌وه‌ران و چۆنیه‌تی پیوه‌ندی پاژگه‌لی جیا‌وازیان پیکه‌وه، که به له‌شکاوی ئه‌نجام ده‌دری.

کالبدگشایی /kālbadgošāyi/، [از یونانی] /فارسی: /سم. [پزشکی] له‌شکاوی؛ پشکینی ئه‌ندامانی تهرم بۆ زانینی هۆکاری مهرگ.

کالچ /kālec/، ها: [انگلیسی] /سم. ۱. زانکۆ؛ به‌شیکی تایبته له زانستگه ۲. قوتابخانه‌ی دواناوه‌ندی (پیش‌زانستگ) ۳. قوتابخانه‌ی شه‌وانه‌رۆژی.

کالچوش /kāl(e)cûš/، /سم. کایلۆش؛ شیوی که‌شکی تراو، کاکله، نه‌عناداخ یان پیازداخ که نانی تیده‌کوشن: **کله‌جوش**

کالری /kālori/، [فرانسوی] /سم. کالوری: ۱. [فیزیک] یه‌که‌ی پیوانی گه‌رما به‌رانبهر به‌را‌ده‌یه‌ک له گه‌رما که گرهمیک ئاو یه‌ک دهره‌جه‌ی سانتیگراد گه‌رم‌تر بکاته‌وه ۲. [زیست‌شناسی] گه‌رما، تین یان هیزی به‌دیها‌توو به‌بۆنه‌ی خواردنی خواره‌مه‌نی له

۲. هه لاتن؛ ده رچوون؛ بهر شیه ی.

کالیفرنیم / *kāliforniyom*: [انگلیسی] / اسم،
کالیفورنیوم؛ توخمی کیمیاوی کانزایی
رادیۆئه کتیف له دهسته ی ئاكتینیده کان به
ژماره ی ئه تومی ۹۸ و رهنگی خۆله میشی که له
بومباردمانی کوریوم بهرهم دی.

کالیو / *kālīv*، ها: / صفت، ده به نگ؛ خاوه ن
بهشی هۆشی کهم و له بواری ئاوه زه وه هه
وهک مندالی سێ تا حه وت سالان.

کام / *kām*، ها: / اسم، ۱. مه لاشۆ؛ مه لاشک؛
مه لاز؛ ئاسمانه ی ده م ۲. / [دبی] زار؛ ده م؛ ده م؛
ده ف «لختی زبان در کام گیر!؛ ساتیک زمانت له زاردا
راگره!» ۳. / [دبی] زار؛ گه په؛ گه روو؛ قوری؛
قورگ؛ نیو شتیکی پرمه ترسی «کام دریا؛ کام ازدها؛
گه رووی زه ریا؛ زاری هه زدها» ۴. ئاوات؛ ئاره زوو
«کام دل؛ ئاواتی دل» ۵. / [مجازی] کونیکی ریک
ده رها توو له سه ر ته خته یه ک بۆ تیوه چوونی
زمانه ی ته خته یه کی تر ۶. جی کلۆم ۷. / [گفتاری]
مژ؛ مؤف.

☐ کام استخوانی: [کالبدشناسی] سه خته؛
مه لاشوو؛ ئیسکه مه لاز؛ سه خته مه لاز؛
ره قه مه لاز؛ بهشی به ره وه ی مه لازگ که له
دوو له ته ئیسک به ناوی ئیسکی مه لاز
پیکهاتوو.

کام دل؛ کامی دل؛ ئاواتی دل؛ خواستی دل.
☐ کام دادن: ۱. ئاوات؛ هه زه یه نه دی؛
خواست و ئاواتیک به جی هینان ۲. مه یل دان؛
نهرم بوون؛ داخوازی پیاویک بۆ دهسته و ملان
بوون په زیران. هه ره ها: کام گرفتن
کام کسی شیرین شدن: دلێ که سیک تیراو
بوون؛ به هۆی به دیهاتنی ئاواته وه، خۆش حال
بوون.

به کام چیزی رفتن: چوونه زار / گه روو /
قورگی شتیکه وه؛ چوونه نیو شتیک (وهک
ئه شه کو ت، ده ریا، ...) یان زاری گیانه وه ری

له شدا ۳. ئه و راده له هه ر خوا ده مه نه که که
یه ک کالوری تین، گه رما یان هیز به دی بین.

کالریمتر / *kālōrīmetr*، ها: / [فرانسوی] / اسم،
گه رما پیو.

کالسه / *kāleske, kālesge*، ها: / [روسی] / اسم،
فایتوون؛ پیتوون؛ کالیه که؛ گالیسه که؛ عاره بانه ی
سه ر دا پۆشراوی چوارچه رخ که به یه ک یان
چه ند ئه سپ ده یکتیرئ و مسافری پی ده به ن.

☐ کالسه کی بجه: کالیسه که ی مندا ل؛
عاره بانه یه کی چوارچه رخی چکۆله بۆ زارۆکان
که دهسته یه کی بۆ راگواسته وه هه یه.

کالسه کران / *kāleskerān, kālesge-*، ها: / ان: /
[روسی] / فارسی / اسم، کالیسه که چی؛ کالیسه که ئاژۆ؛
لیخوری فایتوون.

کالسیم / *kālīsiyom*: [فرانسوی] ☐ کلسیم
کالک / *kālak*: / اسم، زر که؛ زر که؛ زر که؛ زرگ؛
کاله کی نه گه ییو.

کالک / *kālk* ☐ کاغذ کالک، کاغذ
کالنبار / *kālambār, kālanbār*، ها: / اسم،
مه ره گ؛ ناوچه یان شوینی ئازادی بازرگانی که
پیته وا له وێه بۆ جیگی تر بار ده کری.

کالونیسیم / *kālvanism*: [فرانسوی] / اسم،
کالوه نیسیم؛ ئایینیکی مه سیحی پروتستانه که
ژان کالوه ن (۱۵۰۹-۱۵۶۴ زایینی) دایمه زران د؛
کالونیسیم

کالونیسیم / *kālvīnism*: [فرانسوی] ☐
کالونیسیم

کالبر / *kālībr*، ها: / [فرانسوی] / اسم، کالیر؛
۱. کۆته ره ی ناوه وه ی لووله ی چه ک
۲. کۆته ره ی ناوه کی هه ر ته نیکی گرۆقه ری
ناو به تال.

کالیدن / *kālīdan*: / مصدر، لازم، / [قدیمی]
۱. شیوان؛ شیویان؛ شیرزان؛ شیرپوان؛
تیکچوون؛ شیویای؛ شیویه ی؛ په شوکان؛
په شوکیان؛ په شیویه ی؛ په ریشان بوون

(وهك شیر یان نههنگ، ...) ههروه‌ها: به کام

کشیدن

به کام دل رسیدن: به ئاوات گه‌یشتن؛ به ناره‌زووی دل گه‌یشتن؛ به‌جی هانتی ئاوات.

به کام کسی بودن: به دلی که‌سیک بوون؛ باو دل که‌سی بوون؛ هاوړی له‌گه‌ل ئاواتدا بوون.

کامبخش / kāmboxš: صفت. / ادبی /

به‌جی‌هینهری ئاواتی دیتران. ههروه‌ها:

کامبخشی

کامبرین / kāmberyan: [فرانسوی] / اسم.

کامبریه‌ن؛ یه‌که‌م دوره له ده‌ورانی یه‌که‌می زه‌وی ناسی که ده‌بیته ۵۶۴ تا ۵۰۰ ملیۆن سالی پیش.

کامپیوتر / kāmپیوتر، kāmپیوتر، ها:

[انگلیسی] / اسم. خیراکار؛ که‌مپیوتر؛ ده‌زگایه‌کی ئیلک‌ترۆنیکی که بۆی ده‌بی به‌رنامه‌ریژی له سهر بکړی و زانیاری له سهر هه‌لگیرئ و ته‌نانه‌ت ماشین و ده‌زگای‌تری پی به‌ریوه بچی.

کامپیوتری / kāmپیوتری، kāmپیوتری:

[انگلیسی] / صفت. که‌مپیوتری: ۱. پیوه‌ندیدار یان سهر به‌خیراکاره‌وه (کتاب کامپیوتری: کتیی کامپیوتری) ۲. ناماده‌کراو به‌که‌مپیوتره‌وه (نقشه‌های کامپیوتری: نه‌خشه‌گه‌لی که‌مپیوتری).

کامجو / kāmçû، یان: / صفت. / ادبی /

کامهرانی‌خواز؛ خواز یاری به‌دیهان‌تی ئاواتی دل. ههروه‌ها: کامجویی

کامرانی / kāmranî، ها: / اسم. / ادبی / کامهرانی؛

به‌ختیاری؛ کام‌روایی؛ وه‌شبه‌ری؛ ره‌وتی به‌سهر بردنی ژبان به‌دلخوازی. ههروه‌ها: کامران

کامروا / kāmrvā، یان: / صفت. / ادبی / کامهران؛

کامران؛ کامران؛ به‌ختیار؛ به‌ئاوات‌گه‌یشتوو.

ههروه‌ها: کامروایی

کامفر / kāmfr [ʔ] ۲ کافور-

کامکار / kāmkar: صفت. / ادبی / کامیار؛

کامهران؛ به‌خته‌وه‌ر؛ خوش‌بخت و سهرکه‌وتوو

له به‌دیهنانی ئاواتی خو. ههروه‌ها: کامکاری

کامل / kāmēl: [عربی] / صفت. ته‌واو؛ ته‌مام:

۱. ساز؛ چل؛ دروست؛ بی‌که‌م و کووری؛ بی‌که‌مایه‌سی «این کتاب کامل است؛ بول خانه کامل

شد؛ ئهم کتیبه ته‌واوه؛ پارهی ماله‌که ساز بوو» ۲. خاوه‌ن هه‌موو تایبه‌تمه‌ندیگه‌لی پی‌ویست

«انسان کامل: مرؤی ته‌واو».

کاملا / kāmēlan: [عربی] / قید. ته‌واو؛ به‌ته‌واوی؛

به‌تواوی؛ بی‌زیا و که‌م؛ سهر و به‌ر؛ سهر له‌به‌ر؛

به‌دروستی؛ هه‌مووکی؛ ته‌مایی؛ ته‌واوی؛ سپ؛

یه‌کجی؛ بی‌که‌م و کووری «کاملا فهمیدم؛ کاملا درست شد؛ به‌ته‌واوی تیگه‌یشتم؛ ته‌واو دروست بوو».

کامل‌عیار / kāmēl'ayār: [عربی] / صفت.

۱. [فلزات] بی‌خه‌وش؛ ته‌واوه‌یار «طلای

کامل عیار؛ زیری بی‌خه‌وش» ۲. [مجازی] بوخت؛

ته‌واو؛ ته‌واو؛ به‌ته‌واوی تایبه‌تمه‌ندیگه‌لی پی‌ویسته‌وه «مرد کامل عیار؛ پیاوی بوخت».

کامل‌مرد / kāmēlmard: [عربی] / فارسی] / اسم.

[گفتاری] کامل؛ پیاوی سال به‌سهر‌داچووی به‌ئه‌زمون.

کامله‌زن / kāmēlezan: [عربی] / فارسی] / اسم.

[گفتاری] کامل؛ ژنی سال به‌سهر‌داچووی به‌ئه‌زمون.

کاملیا / kāmēl(i)yā، ها: [فرانسوی] / اسم.

کامیلیا: ۱. دارچکی هه‌میشه‌شینی گه‌لا

سه‌وزی تۆخ و بریقه‌دار ۲. گولی درشت و

جوانی ئهو دارچکه، به‌ره‌نگی سپی و په‌میی

که سهره‌تای به‌هار دهم ده‌کاته‌وه.

کاموا / kāmva: [فرانسوی] / اسم. کاموا؛ به‌نی

چه‌ندلۆی ریسراو به‌ماشین، له‌په‌موو، خوری

یان هه‌ودای ده‌سکرد.

کاموآباف / kām vābāf، ها: / ان: [فرانسوی] /

فارسی] / اسم. کامواچن؛ که‌سی که‌پیشه‌ی چینی

کاموایه.

کاموآبافی / kām vābāfi: [فرانسوی] / فارسی] / اسم.

رِهه‌ه‌ند؛ ئاوهر؛ ئاوهر؛ درنال؛ گرنال؛ كه‌ندالی ده‌سكرد له‌ نیتوان دوو چه‌م یان دوو زهریادا بۆ هات‌و‌چۆی كه‌شتی ۳. شه‌به‌كه «كانال ۵ تلو‌یزيون: شه‌به‌كه‌ی ۵ ته‌له‌فیزیون» ۴. لووله‌ی زۆر‌تر چوار‌پالوو بۆ را‌گواستنی هه‌وا «كانال كۆلر: كانالی كۆلۆیر» ۵. رینگه‌، رینچار؛ شوینه‌رای كار و بیر «از كانال قانونی پیگیری كن؛ له‌ رینگه‌ی قانونیه‌وه شوینی بگره‌».

كانال كشی / kânālkešī / ها: [فرانسوی/فارسی] /سم. كانال كیشی؛ كانال كه‌شی؛ كار و ره‌وتی دروست‌کردن و دانانی كانال.

كانتینر / kântiner / ها: [انگلیسی] /سم. كانتینیر: ۱. مالۆكه‌ی گه‌وره‌ بۆ تیخستن و را‌گو‌یز‌تنه‌وه‌ی بار (به‌ کامیون، كه‌شتی یان قه‌تار) ۲. تره‌بیلی كه‌ وه‌ها مالۆكه‌یه‌کی له‌ سه‌ره‌ ۳. ئه‌وه‌ هه‌نده‌ له‌ بار كه‌ له‌ وه‌ها مالۆكه‌یه‌كه‌دايه «یك كانتینر شكر خرید: كانتینر يك شه‌كری سه‌ند».

كاندوم / kâdom / [انگلیسی] ☞ **كاپوت ۳**

كاندید / kândîd / از فرانسوی ☞ **كاندیدا**

كاندیدا / kândîdā / ها: [فرانسوی] /سم. ناف‌دیتر؛ ناودیر؛ به‌ر‌ب‌ار؛ پالی‌وراو؛ ناف‌دایی؛ نامزه‌د؛ ناف‌لی‌كری؛ ناف‌كری؛ ده‌ست‌نیشان؛ كه‌سێ كه‌ بۆ ئه‌نجام‌دانی كاریك ده‌ستی له‌ سه‌ر نراوه‌ یان بۆ خۆی هاتۆته‌ پێشه‌وه «كاندیدای نمایندگی: ناف‌دیتری نوینه‌رایه‌تی»: **كاندید**

كانسار / kânsâr / ها: [کردی] /سم. كانگا؛ شوینی كه‌ یه‌ك یان چه‌ند كانی به‌ كه‌لكی تێدايه‌.

كان‌سنگ / kânsang / [کردی/فارسی] ☞ **كانه**

كانفیت / kâmfet, kânfet / ها: [روسی] /سم. كانفیت؛ چه‌شنی شیرینی تۆپه‌لی بچوو‌ك به‌ ره‌نگ و چیژه‌ی جۆراو‌جۆره‌وه‌ كه‌ له‌ كا‌كا‌ئوو، شه‌كر و ئاونه‌وات دروست ده‌یێ.

كان‌كن / kânkân / ها: [کردی/فارسی] /سم. ۱. كری‌کاری كانگا ۲. قومه‌شكهن؛ چاكهن؛

كامواچنی: ۱. كاری چینی گنج له‌ كاموا «ماشین كاموایی: ماشینی كامواچنی» ۲. /ها/ كارخانه یان كارگاهه‌ك كه‌ جل‌وبه‌رگی كاموایی تێدا ده‌چنن «در كاموایی كاری می‌كرد: له‌ كامواچنیدا كاری ده‌كرد».

كاموایی / kām-vāyī / فرانسوی/صفت. كاموایی؛ كاموه‌یین؛ چنراو له‌ كاموا «بلوز كاموایی: چاكه‌تی كاموایی».

كامیاب / kām-yāb / صفت. [دبی] كامر‌ه‌وا؛ كامه‌ران؛ به‌ر‌خوردار؛ مراد‌حاسل؛ به‌ ئاره‌زوو گه‌یشتوو «سرا‌نجام در ازدواج کامیاب شد: ئاخ‌ری له‌ ژن هیناندا كامر‌ه‌وا بوو». هه‌روه‌ها: **كامیابی**

كامیون / kām(i)yôn, kām(i)yûn / ها: [فرانسوی] /سم. لۆری؛ کامیون؛ ماشینی بار‌كیش بۆ را‌گو‌یزانی باری زۆر‌تر له‌ ۵ تون (۵۰۰۰ کیلو‌گرم).

كامیونت / kām(i)yonet / ها: [فرانسوی] /سم. کامیونیت؛ ماشینی باری بچوو‌ك‌تر له‌ کامیون و گه‌وره‌تر له‌ وانیت به‌ بارستایی زۆر‌تر له‌ ۲ تون و كه‌م‌تر له‌ ۵ تون.

كان / kân / ها: [کردی] /سم. [دبی] كان؛ كانگا؛ مه‌ل‌ه‌ن؛ جان؛ مه‌عه‌دن؛ جی‌گاهه‌ك كه‌ شتی به‌ فراوانی تێدا په‌یدا ده‌بێ «كان طلا؛ كان نفه‌ره‌: كانی زێر؛ كانگای زیو».

كانا / kânā / ها: صفت. [قدیمی] ده‌به‌نگ؛ حۆل؛ گیتز؛ گیل؛ گیلۆكه‌؛ خاوه‌ن به‌شی هۆشی كه‌م و بیرى كورت.

كانا‌په / kânāpe / ها: [فرانسوی] /سم. قه‌نه‌فه‌؛ كانا‌په‌: ۱. كورسیه‌ك كه‌ ژیر و پشتی دۆشه‌کی هه‌یه‌ ۲. ئه‌سكه‌ملى نزم كه‌ جێ دانیش‌تنه‌كه‌ی دۆشه‌کی هه‌یه‌.

كانال / kânāl / ها: [فرانسوی] /سم. كانال: ۱. نۆكهن؛ نۆكه‌ند؛ نۆكه‌ند؛ كه‌نداو؛ كرتال؛ د‌ر‌گه‌؛ د‌ر‌نال؛ جۆگه‌؛ جۆ؛ جۆله‌؛ جۆگه‌له‌؛ جی‌گای ده‌سكرد بۆ رۆشتنی ئاو ۲. كه‌نداو؛

بیرکهن؛ چالاکهن.

کانگورو / kāngāro : [فرانسوی/ انگلیسی/ از یکی از زبانهای غریبومی شمال شرقی استرالیا] **کانگورو**

کانگورو / kāngoro ، ها: [فرانسوی/ انگلیسی/ از یکی از زبانهای غریبومی شمال شرقی استرالیا/ اسم، کانگورو؛ گیانه و هری گوانداری ئالفخور، کیسه دار، زاگه بیری ئوسترالیا، به پا و کلکی دریژ و دهستی کورتوه که گه وره و پچوکیان ههیه و بریکیان درهخت ژین: **کانگورو**

کان لم یکن / ka'anlamyakon : [عربی/ صفت، به تال؛ بی پر؛ بی پرشت؛ بی هورم؛ به بی نرخ و بایهخ؛ هه وهک نه بووی «بخشنامه مذکور از این تاریخ کان لم یکن خواهد بود؛ به بخشنامه ناوبرا و لهمه به دواوه بی بر دهی».

کانون / kānūn ، ها: [سریانی از اکدی/ اسم، ۱. کانون؛ ناوهند؛ ناوهندی چالاک، کار یان سه رنج «کانون مبارزه؛ کانون زمین لرزه؛ ناوهندی شورش؛ کانوونی بوومه لرزه» ۲. کانون؛ خالی که شه پؤل (تیشک، گرما، دهنگ) لهویدا بلایان کۆ ده بیتهوه «کانون عدسی؛ کانوونی نیسکۆکه» ۳. مه کۆ؛ کۆگه؛ بنکه؛ نه نجومه؛ گرۆیهک که به بۆنه ی هۆگره تی یان قازانجی پیشه یی، له جیگایه کدا کۆ ده بنهوه «کانون نویسدگان؛ مه کوی نووسهران» ۴. بنکه؛ مه کۆ؛ کۆگه؛ نه نجومه؛ جیگای کۆ بوونه وه ی وه ها گرۆیهک «امروز در کانون جشن بود؛ ئه ورۆ له بنکه دا جیژن بوو» ۵. [هندسه] کانوونی به یزی ۶. کانون؛ نیوی دوو مانگ له رۆژژمیری هه تاوی ولاتانی عه ره بیدا.

 کانون اصلاح و تربیت: ناوهندی راهیان و بارهینان؛ شوینی راگرتنی مندا لان و تازه لاوانی تاوانبار.

کانون اول: کانوونی یه که م؛ دوازده هه مین مانگی سالی عه ره بی، ۳۱ رۆژه، به رانبهر به دیسامبر.

کانون ثانی: کانوونی دووهه م؛ چله شور؛ مانگی

یه که می سالی عه ره بی، ۳۱ رۆژه، به رانبهر به ژانویه.

کانون خانواده: ۱. کۆری بنه ماله؛ مه کۆی خاوخیزان ۲. [کلی] بنه ماله؛ خاوخیزان؛ هه ممو کهسانی مالیک و چۆنیه تی پیوه ندییان پیکه وه.

کانونی / kānūnī : [سریانی/ صفت. کانوونی؛ ناوهندی؛ مه کۆی: ۱. پیوه ندیدار یان سه ره به ناوهنده وه «فاصله ی کانونی؛ مه و دای ناوهندی» ۲. به دۆخ یان چۆنیه تی کانوونه وه «کانونی شدن؛ مه کۆی بوونه وه».

کانه / kāne ، ها: [کردی/ اسم، [دبی] کانی؛ کانه؛ به ردی کانی؛ ماکی کانگایی و زۆرتەر کانزایی که له باری ئابووریه وه گرینگه و له کانگاو ده ری دین: **کان سنگ**

کانه / ka'annahū : [عربی/ حرف. هه وهک؛ وه کوو؛ وه کی؛ وهک؛ پیسه و؛ عه ی؛ عه ی و مه ی «خیابان چنان خلوت بود، کانه بیابان برهوت؛ شه قام ئه و نه ده چۆل بوو، هه وهک دهشتی کاکي به کاکي».

کانی / kānī ، ها: [کردی/ اسم، کانی؛ کانگایی؛ مه عده نی: ۱. سه ره به کانگا «ماده ی کانی؛ ماکي کانگایی» ۲. ده رها توو له مه عده ن ۳. ماکي سروشتی و زۆرتەر بلۆری که له باری فیزیکی و کیمیاویه و ناسراوه.

کانی شناسی / kānīšenāsī : [کردی/ فارسی/ اسم، کانی ناسی؛ لقی که زانستی زه وی ناسی که له سه ره تایبه تمه ندی و چۆنیه تی دروست بوون و جۆراجۆری کانی و جیگایان ده کۆلیته وه.

کانیون / kān(i)yon ، ها: [اسم، [جغرافیا] ته نگره؛ ته نگه ده ره؛ درنال؛ که ندال؛ ئاودر؛ درگه؛ شیویکی باریک و قوول که ئاوی لی ده روا.

کاو / kāv : [صفت. کاس؛ قوول؛ کوور؛ باهو؛ سووتار؛ سووتال.

-کاو ۱. پیازه. -کۆل. -کول. - پشکین. - پشکن؛

■ **صفت فاعلى:** **كاوندە** (كۆلەرۋە) / **صفت مفعولى:** **كاويدە** (كۆلراۋە) / **مصدر منفى:** **نكاويدن** (نەكۆلینەۋە)

كاھ / kāh ، **ھا:** / اسم. **كا؛ كاھ؛ كەھ؛ كى؛ كەي؛ سمەر؛ سمەرى؛ ھەلىز؛ پار؛ پیتە؛ بەلم؛** وردەى كلۆش؛ ساقەتەى وردىكراۋى دەخل.

□ **كاھ ھم بار كسى نكردن:** [گفتارى، تعريفى] **كەسپك بە كەرىش ھەساۋ نەكردن.**

از كاھى كوھى ساختن: [كنايى] **كىچ كىرەنە گا؛ زل كىرەنەۋە؛ گەرە كىرەنەۋەى لە ۋادە بەدەرى شتېك.**

■ **كاھ:** ^۱ **پېۋزە.** - **كىش؛ كوز؛ كەم كەرەۋە** (جانكاه: گيانكىش).

كاھدان / kāhdān ، **ھا:** / اسم. **كاڧىن؛ كاڧىن؛ كاڧىن؛ كەيان؛ كەييان؛ كادان؛ كادانە؛** ۱. **كەدوۋ؛ كەيو؛ كىو؛ تفاقدان؛ مەرەك؛ ئاخلە؛**

كەدن؛ جىگەى كۆ كىرەنەۋە و ۋاگرتى خۇراكى چوارپىيان ۲. [تعريفى] **گەدە؛ ورك؛ زگ؛ سك.**

كاھش / kāheš ، **اسم.** ۱. **رەۋتى كەم بوۋنەۋە** ۲. **كارى كەم كىرەنەۋە** ۳. **مىنھا؛ رەۋتى داشكان.**

□ **كاھش دادن:** **كەم كىرەنەۋە؛ كەم كىرەن؛ كىم كىرەن؛ ھىدكاندن؛ ھەلساندن؛ پىچكاندن؛ كەم كىرەنەۋە** (اين قرص دردم را كمى كاهش داد: ئەم حوبە ئىشەكەمى تۇزى كەم كىرەدەۋە).

كاھش بافتن: **كەم بوۋنەۋە؛ كەم بوۋن؛ كىم بوۋن؛ كەمەۋە بىيە؛ داشكان** (از ديروز گرمای هوا كاهش یافت: لە دوڭنپوۋە تىڭى گەرما كەم بوۋنەۋە).

كاھشىاب / kāhešyāb ، **اسم.** [رياضى] **چەندىيەتەك كەيەكىكى تىرى لى كەم دەكەنەۋە؛ مفروق مۇنە**

كاھگل / kāhgel ، **ھا:** / اسم. **كاگل؛ كاپۇل؛ كەگل؛ كەبگل؛ ئەببە؛ تىكەلى قور و كا بۇ داۋوشىنى سەربان و سواخدانى دىۋار.**

كاھگلى / kāhgelī ، **صفت.** **كاگلى؛ كاپۇلى؛**

■ **وشكن؛ گىل؛ دۇز؛ تۇز؛ دەرۋە؛ كۆلەرۋە؛ گەر** (زمىن كاۋ: زەۋى كول).

كاواك / kāvāk ، **صفت.** [ادبى] **بۇش؛ بەتال؛ والا؛ ھەلۇل؛ ھوول؛ ھلۇل؛ قورۇل؛ قۇلۇر؛ قولۇر؛ نېۋان خالى؛ ناۋخالى.**

كاۋر / kāver ، **ھا:** [انگلىسى] / اسم. **پۇشەن؛ پۇشەر؛ ئەۋى بۇ پاراستن يان داۋوشىن بە سەر شتېكىدا دەكىشەن، بەتايبەت ۋوۋپۇشى پەلاستىكى جىلۋەرگ** (كاۋر لباس: پۇشەنى جىلۋەرگ).

كاۋش / kāvoš ، **ھا:** / اسم. **كنە؛ كەندوكۇل؛ كار ۋرەۋتى كۆلینەۋە؛ كۆلان؛ كۆلانەۋە؛ كىنەۋە؛ قەكۆلان؛ تۇڭىنەۋە؛ دانەۋە؛ ئەۋەدەى.**

كاۋشگر / kāvošgar ، **ھا:** / اسم. **قەكۆل؛ تۇڭەۋەۋە؛ كۆلەرۋە؛ ئەۋەى كەكارى كۆلینەۋەى.**

كاۋى / kāvī ، **اسم.** **قوۋلى؛ كاسى؛ كوۋرى؛ دۇخ يان چۇنەتەى چال بوۋن.**

■ **كاۋى:** ^۱ **پېۋزە.** - **كۆلى؛ پىشكنى؛ تۇزى؛ كار ۋرەۋتى پىشكنىن، كۆلېن** (روانكاۋى: رەۋان كولى). **كاۋىدن** / kāvidan ، **مصدر.** **متعدى.** // **كاۋىدى؛**

كۆلېتەۋە؛ مى كاۋى؛ دەكۆلېۋە؛ پكاۋ؛ بىكۆلېۋە //

۱. **كۆلېنەۋە؛ كۆلانەۋە؛ كۆلېن؛ قەكۆلېن؛ دانەۋە؛ كىنە كىرەن؛ ھەلكۆلېن؛ ھەلكۆلۇشىن؛ كەنتەى؛ بۇ پەيدا كىرەنى شتېك جىگەك دانەۋە** (كاۋىدن غار: كۆلېنى ئەشكەۋت)

۲. **پىشكنىن؛ گەرەن؛ گەرەن؛ ھەلكەۋاشتن؛ ھەلكەۋاشاندن؛ لىگەرەن؛ سەچتىن؛ گىلەى؛**

وشكنەى؛ لە تۇتۇ شتېك گەرەن (كاۋىدن كىتابا: پىشكنىنى كىتابان) ۳. **كۆلېنەۋە؛ تۇڭىنەۋە؛**

تۇڭىنەۋە؛ ۋەردانەۋە؛ كىنە كىرەن؛ ۋشكنەى؛ ۋشكنەى؛ گەرەن و پىشكنىنى شتېك بۇ زانىنى

پىكەتە و پىۋەندى وردە كارىەكانى (كاۋىدن آثار بدست آمدە: كۆلېنەۋەى شوۋنەۋارى دەست

كەۋتوۋ. ھەرۋەھا: **كاۋىدىنى**

هندكاندن؛ ههلساندن؛ پچكاندن؛ كه م كهرده يوه؛
كه موه كه رده ي؛ هه جناندن. ههروه ها: كاهيدنى
■ صفت فاعلى: كاهنده (لاواز كهر) / صفت مفعولى:
كاهيده (لاواز بوو) / مصدر منفى: نكاهيدن (لاواز
نه بوون)

كاي / [kāy / [e] / اسم. كاي: ۱. هؤزى
رهش پيستي باشوورى ئافريقا، له خزمان و
پيوهنديداراني هؤزى سام، نيشته جيتى ولاتى
بووتسونان ۲. /ها/ هه ريه كه له كه سانى ئه و
هؤزه * هوتنتوت

كايت / kāyt، ها: / انگليسى / اسم. كايته؛
ئاميريك بؤ هه لفرينى تاكه كه سى بهيى موتور،
بريتى له دوو بالى گه وره، كه كه سى خؤى پيوه
ده به ستي و له به رزاييكيه وه به رى ده داته وه و
بال ده گريته وه.

كايت سوار / kāytsavār، ها: / انگليسى /
فارسي / اسم. كايته سوار؛ كه سى كه به كايته
ده فرى. ههروه ها: كايته سوارى
كاينات / [kāyenāt / :عربى / اسم. گهردوون؛ كؤى
ئهو شتانه ي له زهمين و ئاسماندان: كائنان
■ كائنان جو ۱۰ آثار علوى، آثار

كايتوت / kāyot، ها: / [e] / اسم. كايوت؛
گيانه وه رى گواندارى ده شته كي، زاگه به رى
ئامريكاي باكوورى كه زؤر له گورگ ده كا.
كباب / kabāb، :عربى / اسم. كه باب؛ كه واو؛ كواو؛
خواردمه مهنه ك، به تاييه ت گوشت، كه له سه ر
ئاور يان كانزاي داخ برژاوه.

■ كباب بختيارى: كه بابى به ختيارى؛ جؤرى
كه بابى پليك گوشتى مهر و پليك مريشك له
سيخ كراو.

كباب برگ: به رگ، كه بابى توا - توا؛ گوشتى
به ساتوور نه رم كراوى له شيش دراوى له سه ر
ئاگر برژاو.

كباب تابه ۱۰ كباب ماهى تابه
كباب تركى: كه بابى تركى؛ چهند پارچه

كه گلى؛ كه يگلى؛ كاگلدان يا له جنسى كاگل
> ديوار كاهگلى: ديوارى كاگلى.

كاهل / kāhel، ها: / ان: / :عربى / صفت. / :دبى /
زهمته؛ ته وه زه ل؛ ته مه ل؛ كالووم؛ كه هال؛
۱. ته پ؛ ته پله وس؛ ته پلمؤس؛ ديراخيز؛
ديرخيز؛ مهرش؛ مهر شو؛ لهش قورس؛ به يى
خيرايبى پئويست له كاردا ۲. مه دلمه؛
بى هؤگره تى به كار و تيكؤشان.

كاهلى / kāhelî / :عربى / اسم. / :دبى / ته مه لى؛
زهمته يى؛ ته وه زه لى؛ كه هالى: ۱. ته پله وسى؛
ته پلمؤسى؛ ديراخيزى؛ ته مه لى؛ بى خيرايبى و
ئازايبى پئويست له كاردا ۲. مه دلمه يى؛
دووره پيرزى له كار و تيكؤشان.

كاهن / kāhen، ان: كه نه: / :عربى / اسم. كاهين؛
۱. له پله گه لى دينى جووله كه: كه ن ۲. مه لاي
فهله و جوو و چهند دينى تر ۳. مه لاي ميلله تانى
پنيشو (وهك بابيل و ميسر).

كاهو / kāhû، ها: / اسم. كاهوو؛ مارول؛ خاس؛
كيور؛ كيوره؛ كييور؛ گيايه كي يه كسالانى
گه لاپان و ئاوداره به گولى زهره و ساقه ته ي
ناسكه وه كه هه مووى به كالى ده خورى.

■ كاهوى افعى ۱۰ مندلك
كاهوئى / kāhû'î / ۱۰ كاهوئى

كاهوئى / kāhûyî / ۱۰ سبز كاهوئى، سبز؛
كاهوئى

كاهى / kāhî / :صفت. كايى؛ كاهى: ۱. كايينه؛
كاويتنه؛ دروستكراو له كا < كاغذ كاهى: كاغه زى
كايى > ۲. به رهنگى كا.

كاهيدگى / kāhîdegî / : اسم. دؤخ يان چؤنيه تى
كه م بوونه وه.

كاهيدن / kāhîdan / : مصدر. لازم، متعدى. //
كاهيدى: لاواز بووى؛ مى كاهى: لاواز ده بى؛ بكاه:
لاواز به // ۱. لاواز بوون؛ له ر بوون؛ هه ژار
بيه ي؛ هه جنين ۲. كه م بوونه وه؛ كييم بوونه وه.
□ متعدى. ۳. كه م كردن؛ كه م كردنه وه؛ كييم كرن؛

که‌واوی: ۱. که‌بابچی؛ که‌واوچی؛ گوشت‌بریژ؛ که‌سئ که کاری دروست‌کردنی که‌بابه «کبابی پول خرد نداشت، به جایش گوجه‌ی اضافی داد: که‌بابی پووله‌ورده‌ی نه‌بوو له‌بری تهماته‌ی زیادی پیداین»
۲. که‌بابخانه؛ که‌باب‌فروشی «ظهر رفته بودیم کبابی: نیوه‌ړو چووین بؤ که‌بابی».

کبابی^۱: صفت. که‌بابی؛ که‌واوی: ۱. شیاو بؤ که‌باب «گوشت کبابی: گوشتی که‌بابی» ۲. برژاو؛ پیشیاگ؛ پیشیاو؛ که‌باب‌کراو؛ که‌واو‌کریاگ «سیب‌زمینی کبابی: سیف‌زه‌مینی که‌بابی».

کبابه / kabāde، ها: / اسم. که‌بابه؛ نامیریکی ناسنی وه‌کوو که‌وان به درېژی ۱،۵ متر که له زورخانه به سهر سهریانه‌وه سووری دده‌دن.
[کبابه کشیدن: که‌بابه‌کیشان؛ که‌بابه له سهر سهر سوور دان.

کبار / kebār: [عربی] / اسم. [ادبی] گه‌وره‌گهل؛ گه‌وره‌یهل؛ مه‌زنان؛ مازنان؛ گه‌ورئ؛ مرؤقیئت مه‌زن.

کبالت / kobālt: [فرانسوی] / اسم. کوبالت؛ توخمی کیمیاوی کانزایی، به ژماره‌ی ئه‌تومی ۲۷ و کیشی ئه‌تومی ۵۸،۹۳، که کانزایه‌کی میغناتسیی به رهنگی سپیه و زورتر بؤ دروست کردنی ئالیاژ که‌لکی لی‌وه‌رده‌گرن: کوبالت

کبد / kabad: [عربی] / اسم. جهرگ؛ جگهر؛ که‌زه‌ب؛ یه‌هر؛ یه‌هر؛ پشاپه‌ش؛ گه‌وره‌ترین نه‌ندامی ناوه‌کی له‌ش له لای راستی زگه‌وه.

کبدی / kabedi: [عربی] / صفت. جگهری؛ یه‌هری؛ پپونه‌دیدار یان هاو‌گهر به جهر‌گه‌وه «بیماریهای کبدی: نه‌خوشیگه‌لی جگهری».

کبر / kabar: [عربی] / اسم. گور

کبر / kebar: [عربی] / اسم. ۱. [ادبی] گه‌وره‌یی؛ گه‌ورایی؛ مه‌زنی؛ مازنی؛ مه‌زناهی ۲. [فقه] تهمه‌نی پازده سالی بؤ کور و نو سالی بؤ کچ، که نیشانه‌ی گه‌وره بوون و پیگه‌یشتنه.

[کبر سن: به‌سال‌چووئی؛ دانسالی؛ سالداری.

گوشتی ئه‌ستور به پیوازوه به سیخیکی هه‌لواسراودا کراو، ئاوریک هاوقه‌دی شیشه‌که و له پهنای ده‌گرئ، گوشت و پیواز به‌ره - به‌ره ده‌برژین و داده‌تاشرین.

کباب تنوری: که‌بابی ته‌ندووری؛ که‌واو ته‌نووری؛ که‌بابی نیو ده‌فریک که له ته‌نووردا ده‌برژیت.

کباب چنجه: که‌بابی پهل؛ که‌واو پل؛ که‌واوئ که گوشته‌که‌ی له‌ت - له‌ت‌کراوه و له شیش دراوه.

کباب شامی شامی

کباب کوپیده: که‌بابی کووبیده؛ که‌واو قیمه؛ جوری که‌بابی شیش له گوشت و چه‌وری و پیوازی چه‌رخ‌کراو.

کباب ماهی‌تابه: که‌واو ناوت‌اوه؛ گوشت و پیوازی چه‌رخ‌کراوی له تاوه‌دا سووره‌وه کراو: **کباب تابه**

[کباب شدن: بوونه که‌باب؛ بوون به که‌واو:

۱. برژان؛ ناماده بوون بؤ خواردن «چند تا سیب‌زمینی گذاشتیم توی تنور کباب شد: چند سیف‌زه‌مینیمان خسته نیو ته‌ندووره‌وه برژان»
۲. [مجازی] پرووزان؛ بوون به بریان؛ سووتان؛ هه‌لقرچان؛ پرووکان؛ له‌به‌ر تین یان که‌سه‌ریکی زوردا بوون «از دیدن این منظره جگرم کباب شد: به بینینی ئهم دیمه‌نه جهرگم پرووزا».

هه‌روه‌ها: کباب کردن

کباب پز / kabābpaz، ها: [عربی] / فارسی / اسم.

۱. که‌بابچی؛ که‌واوچی؛ که‌واوی؛ که‌سئ که کاری که‌باب برژاندنه ۲. که‌واوپه‌ز؛ چه‌شنئ کوانوو بؤ برژاندنی که‌باب.

کبابه / kabābe، ها: / اسم. که‌بابه؛ دار‌چکیکی وه‌ک بی به‌گه‌لای پهل - په‌لی بی‌تووک و نووک‌تیژ و گولی هیشوویی له پهنای گه‌لاکاندا.

[کبابی چینی] کبابه

کبابی^۱ / kabābi، ها: [عربی] / اسم. که‌بابی؛

کبر / kebr / : [عربی/اسم./ [دبی] لووت بهرزی؛ فیز؛ دهمار؛ دهعیه؛ خو به زل زانی.

کبرا / kobrā / : [عربی/اسم./ کوبرا؛ ماری کوبرا؛ چه شنی ماری زاگه بهری ئافریقا و ئاسیا به سهر و ملی بهرز و پانهوه که زور ژه هراویه و ژه ره که ی ۲ میتر هه لدوای و بریکیان بو چاوی راوه که بانی دهخن و بو ماوه به کویری دهکن: مار زنگی؛ مار عینکی؛ مار کبرا

کبرا / : [عربی/صفت. گه وره؛ گاوره؛ مه زن؛ مازن؛ کبری

کبره / kabare / : [عربی/اسم./ قه شای؛ قه تماخه؛ قرتماخه؛ قرتماخه؛ که پره؛ که پرؤکه؛ که وره؛ قاشگ؛ توئ؛ بزمه ته؛ بزماته؛ توئالی مردووی سهر پیست (به هوی گهماری یان کاری زوره وه).

کبره بستن: قه تماخه هینان؛ که پره به سهر دا هاتن <ف دستم کبره بسته بود: له پی دستم قه تماخه ی هینابوو>.

کبری / kobrā / : [عربی] کبرا

کبریا / kebriyā / : [عربی/اسم./ [دبی] گه وره بی؛ مه زنی؛ مازنی؛ مه زناهی؛ پایه بهرزی.

کبریست / kebrit / : [عربی/اسم./ امعرب از اکدی/اسم./ شه مچه؛ شقارته؛ شقارتی؛ شقارتا؛ شه فرین؛ کبریست؛ کفتک؛ کوفریست؛ کوفتیک؛ نفتک؛ نفتکه؛ گورد؛ گورت؛ گوگرد؛ چیلکه یه ک که به سهریکه وه گوگرد هیه بو دایساندن ئاور ۲. بهسته یان قوتووی شه مچه.

کبریت زدن / کشیدن: شه مچه لیدان؛ شه مچه رۆشن کردن؛ شقارتا داگیرساندن؛ شقارتی ته قنه ی؛ گوگرد هه لکردن (کبریت زد و سیگاری روشن کرد: شه مچه ی لیدا و جگه ره یه کی داگیرساند).

کبریت زدن به چیز ی: ۱. شه مچه له شتیک دان؛ شتیک داگیرساندن؛ شتی هه لگرساندن <کبریت زد به فتیله: شه مچه ی دا له فتیله که> ۲. ئاور تیبه ردان؛ گر دان؛ شقارتا به

شتیکه وه نان؛ له به یین بردنی شتیک به ئاور <کبریت زد به کاغذپاره ها؛ کبریت زد به مالش: گری بهردایه نهو کاغزه شپانه وه؛ ئاوری بهردایه مالی>.

کبریستی / kebrīti / : [عربی/صفت. خیر-خیر؛ خیل - خیل؛ به نه خش و نیگاری ری - ریوه <مخل کبریستی: مه خه لی خیر - خیر>.

کبک / kabk / : [عربی/اسم./ کهو؛ کاو؛ کهومک؛ کهف؛ زارا؛ ژره؛ ژهره؛ ژهره؛ زارانز؛ زارانج؛ بالنده یه کی زهوی زی، به جهسته یه کی خری هیندیک له کوتر زلتر، پای سوور و دهن دوکی خوار و نه ستور وه که بو گوشته که ی راوی دهکن.

کبک دری: کهودهری؛ بالداریکی جنجیره به

قده مریشکی ده پی له نزیک بهفران ده زی.

کبک ماده: چیل؛ چیل؛ ماکه؛ ماری؛ کهوی می؛ می کهو.

کبک نر: بهق؛ هه که؛ نیره کهو؛ کهوی نیر.

کبک کسی خروس خواندن: [عربی/اسم./ به جووچکه گوین شکاندن؛ به تر گوزله

شکاندن؛ بهرزه ی دهماخ هاتن؛ پای کهسی زهوی نه گرتن؛ پیقه و سمیلانو یوی نامه ی <این روزها کبک سارا خروس می خواند: ئهم رۆژانه سارا به جووچکه گوین نه شکینی>.

کبکبه / kabkabe / : [عربی/اسم./ ۱. سه نسه نه؛ ته نته نه؛ جه لال و شکو ۲. ههنگ و نگ؛ ههرا و

زله یه ک که به بونه ی تیپه رینی کهسیکی پایه بهرزه وه هه لدهستی (وهک دهنگی بوقی ماشین و ههرا ی دور و پشتیه کانی).

کبوتر / kabûtar / : [عربی/اسم./ کوتر؛ کهفتهر؛ کهمووتر؛ کاوتهری: ۱. [نجوم] وینه ی ئاسمانی بچووک له ئاسمانی له ته گوی باشووریدا: حمامه

۲. /ها؛ /ان/ کهفوک؛ کاپوک؛ کواتر؛ کوتر؛ کافوک؛ کاپوک؛ گوگهرجین؛ کهموتهر؛ کهمووتر؛ کهمووتر؛ گوتر؛ به هیف؛ بالنده یه ک به جهسته ی پر، بالی نووک تیژ و

ننیده‌بودم: قهت زه‌ریام بهم که‌وه‌یی‌ه نه‌دییو(و)
 ۲. /ها/ تهرجسه؛ رچرچ؛ په‌له‌ی شینی هژی
 کوتران یان سه‌رما له جه‌سته‌دا «کبودی صورت از
 چیست؟: که‌وه‌یی رومه‌ت له جیه؟».

کبیر / kabir / [عربی] صفت. ۱. مازن؛ مه‌زن؛
یه کج‌بار گه‌وره «اقیانوس کبیر: ثوقیانووسی مازن»
۲. مه‌زن؛ مازن؛ هه‌ف‌یاز؛ زور له سه‌ره‌وه‌وه «امیر
کبیر: میر مه‌زن» ۳. [حقوق] گه‌وره؛ که‌بیر؛
خاوه‌ن ته‌مه‌نی قانونی. به‌رانی‌هر: صغیر «هر فرد
کبیر می‌تواند در انتخابات شرکت کند: هر که‌سی‌کی
گه‌وره ده‌توانی: ده‌نگداندایه‌شار یه».

کبیره / kabîre : [عربی] گناه کبیره، گناه
کبیسه / kabîse : [مغرب از سریانی] /سم، که بیسه؛
سالن که ۳۶۶ روزه.

کپاره / kapāre ، ها/ :اسم، [قدیمی] که تله؛ دهسه چینه؛ پووشینه؛ زه میلی؛ زه میلی؛ زه نیل؛ ده فری هیندی گه وره ی له شوول جنراو.

کپال /kopāl / [q]سم، کوپال؛ جھوی بری
 داری گھرمیانی کہ بڑ دروست کردنی لاک و
 ویرنی بہ کار دی۔

کپو / kapar ، ها: [کردی/اسم، که پەر؛ که پر؛
که پره؛ هه رزه له؛ هه رزه له؛ هه رزه له؛ سابات
(کویستانی)؛ هۆلک؛ کوولا؛ کۆلک؛ مالۆکه ی له
شوو و قامیش.

کپرا / koprā / ها، [۹] /سم، نارگیل؛ بهشی سپی
و خوراکي میوهی نارگیل که وشکی ده‌کهن و
بۆ ږوئی نارگیل و له شیرینی‌سازیشدا به کاری
دبه‌ن: کپرا

کپرنشین / kaparneshîn ، ها؛ ان: [کردی/ فارسی] اسم، که پرنشین؛ هر زمل نشین؛ کوولانشین: ۱. نهوی له نیو که پرا ژیان ده‌بته سەر ۲. [کتاب] هه‌زاری بێ مال و سامان.

کپسول / kapsûl ، ها: [فرانسوی] /سم.
 که پسوول: ۱. دهفري گروقهرو زورتر کانزايي

کلکی دریڙه وه که نیر و مینان وه که یه کن و له
سهر دار یان له کونی دیواران هیلانه ده که نه:
کفتر

☐ کبوتر چاهي: گاهل، گاپهل، گاپل،
کۆتره شينه؛ کۆتره کيويه؛ کۆتره کيويه؛
کۆتره گايکه؛ کۆتره گايه؛ که مووتر برجي؛
جۆري کۆتری قه له وه له کۆتری ئاسايي زلتر
که له جيا ده ئی.

کبوتر باز / kabûtarbâz ، ها؛ ان؛ صفت. کبوتر باز؛
 که بؤتەر قان، به هۆگره تی و خواستی به خێو
 کردنی کۆتر. هه، وه ها: کبوتر بازی

كبوترخان / kabûtarxān ، ها/ : اسم. كؤترخان؛
كؤترخانه؛ بؤرانخانه؛ ليس؛ هؤده يان ژووريك
كه بؤ كؤتران سازي ده كهن.

کبود / kabūd /:سم. کهو؛ کهوئ؛ کهوو؛
کهوگ؛ کهوک؛ کۆ؛ کهو؛ بۆز؛ بۆزه؛ هیشین؛
ههشین؛ ههشی؛ شین؛ ههشینایی؛ رهنگی ئاوی
نۆخ.

کبود^۲: صفت. بۆز؛ بۆزە؛ کەوۋە؛ کەوۋى؛ کەوۋ؛
کەوگ؛ کۆ؛ کەو؛ ھەشىنایی؛ بە ڕەنگى ئاوى
نۆخ. ھەر ھە: کبودرنگ؛ کبودفام

کبودماهی / kabûdmâhî، هاءِ اَنَ/: اسم،
که ماسیه کی خرنه ی ناوی گهرمه به رهنگی که وه
که سهر پشتی سهوز و ژیر سکی زیونه.

کبودمرغ / kabûdmorq /:سم. پرنده ی آبی

کبوده / kabûde ، ها/سم. ۱. سپیدار؛
 نه‌سپندار؛ سپیندار؛ هه‌وران؛ سپیه‌چار؛
 هه‌ه‌فران؛ شاتان؛ ئه‌سپین؛ داریکه به تاجیکی باز
 هه‌لکه‌یی، گه‌لای سپی لۆکه‌ئاسا، چرووی سپی
 تال-تال و جهوی چه‌سپنه‌وه ۲. [قدیمی]
 کویت؛ ئه‌سپه، خۆله‌میش.

کبودی /kabûdî/: اسم، کهوهیی؛ کهوویی؛
کهوگی؛ کهوویی؛ هه‌شینایی؛ شینی: ۱. دۆخ یان
چۆنیته‌ی شین بوون «هرگز دریا را به این کبودی

کیہ

چهل و مهل؛ چه‌وره؛ خۆره؛ په‌لندهر؛ مفت‌خۆر؛ مه‌لۆس؛ ژيان له‌ سه‌ر ئه‌ركي كه‌ساني‌تر.

کپک / kopek ، ها: /اروسی/سم، کۆپیک؛
 ورده پاره‌ی رووبل، یه‌که‌ی پوولی رووسییه و
 دراوسپکانی.

کپک زدگی / kapakzadegi / اسم. برش هیناوی،
 که پروو هیناوی، که پۆل یایی؛ که ره کیفه لیدایگی؛
 گر نۆزی، برشاوی، دۆخ یان پەوتی که پروو
 هینان. هه ره ها: کپک زده

کپل / kapal: [از عربی] کفل
کپل / kopol، ها: صفت. [مفتاری] خه پله؛ خه په؛
خرین؛ خپین؛ خه پهل؛ خه پله؛ خه به لی؛ خرت؛
خرته له؛ خرته لی؛ گرده ل؛ گرده له؛ قرپنه؛
کور ته بالای قهله وی ره زاسووک.

کپلڪ / kapalak ، ها:/ اسم، که پهل ک؛ گياپر؛
کر مي لا کو تي گيانه وه راني تر، به تاييهت نازل.

کپنک / kapanak ، ها: [کردی/اسم، کپهن؛
 که پهنه؛ که پهنک؛ که پهنهک؛ که چه؛ قاپووت؛
 گهرگ؛ تانکی؛ که رهک؛ فهرهنجی؛ فهره جی؛
 بالا پۆشی له لباد، زۆر تر بـی قۆل و بهر تاک که
 شوانان و که ژوانان له بهری ده کهمن.

کپور / kapûr ، ها: / اسم. که پوور؛ چه شنی ماسی
خوراکی: ماهی کپور

کپه / kape: / اسم. ۱. [قدیمی] ناوه؛ که تله؛
زنبیله‌ی گه‌وره‌ی له شوول یان زه‌ل
۲. [مغتاری] کپنه؛ خپ؛ په‌مه‌موسه؛ وشه‌یه‌کی
به تانه و ته‌شه‌ره‌وه‌ بۆ خه‌و.

□ کپه کردن: وەرکه تن؛ کپین؛ پهنه مووس
که رده ی؛ خپ / کپ هه لاتن؛ خپ که وته ی.

کپهی مرگ را گذاشتن: [تعریض] خهو مهرگ
کردن؛ سر نانهوه؛ سر نیانهوه؛ پهنه مووس
کهردهی؛ خهو تن (می گذارید کمی کپهی مرگم را
بگذارم؛ دِلن تاوئ خهو مهرگ بکهم؟).

کپه / koppe ، ها: / اسم، [گفتاری] کۆما؛ کۆمه؛
کوا؛ کۆم؛ کۆ؛ تۆپەل؛ تەپ؛ تەپکە؛ کەلەک؛

«کپسول گاز: که پسوولی گاز» ۲. پوودری دهرمان
به پۆشه‌نی ژیلاتینی گروڤه‌ریه‌وه.

❏ کپسول آتش نشانی: که پسپوولی ئاورته مریتی؛ دهفری گرؤفهری ده رگابه سراو پر له ماکي ئاورته مرین که له کاتی سووتماندا بو کوزاندنه وهی ئاور که لکی لی ده گرن.

کپسول گاز: که پسپوولی گاز؛ دهفری گرؤفهری جیی گاز به تایبته گازی میتان، زۆرتر بو مالان.

کپک / kapak ، ها:/ اسم. کهروو؛ کهرو؛
 لهه کیهف؛ کههوه؛ کههه؛ کهوه؛ برش؛ پرک؛
 پرگ؛ پولگ؛ جوړیک کارگ و لاکوتی یه کجار
 ورد که دهبه هوی کهروو هینانی خواردمه نی
 و بریکیشیان بو دهرمان دهن: گنگ
 ☐ کپک آبی: کهرووی ناوژی؛ برشی ناوی
 شیرین و خاک، شیدار.

کپک سبز: که‌ووی/ برشی شین؛ که‌ره کیفه‌ی
ناسراو به پینی سیلیۆم که له سه‌ر چه‌رم و
میوه ده‌نیشی و خراپان ده‌کا. له بریکیان
ماکی ئانتی بیووتیک دروست ده‌کهن.

کپک سفید: که‌رووی سپی؛ که‌روویه ک که له
سهر نانی نه‌رم دهنیشی و گه‌شه ده‌کا: کپک
نان

کپک سیاه: که پرووی رهش؛ که پرویه ک که له
 سه‌ر په‌نیر و میوه‌ی گه‌یشتوو دهنیشی.
 کپک نان کپک سفید

□ کپک زدن: برش هینان؛ کهروو هه لئیان؛ کهره کیفه هاوردن؛ کهرووای/ کهرووای بوون؛ دهمزی بوون؛ پرگ هه لئیان؛ کهرۆلیه؛ کهرۆلیای؛ گهشه ساندنی کهروو له سهر خۆراک (پنیر کپک زده بود، دور انداختم؛ پهنیره که برشی ههناپوه، فره دا).

کپک: ۲. صفت، [تعريض، گفتاری] کۆتی؛ که توه؛
خۆری تۆری؛ خۆپریله؛ خۆپری؛ مشه خۆر؛
لاورگه؛ ههوانته خۆر؛ مر و مووشکه؛ خۆزی؛

کۆمه‌لیک شتی به‌سەر یه‌کدا کۆوه‌ بوو «کپه‌ی خاک: کۆمای خاک».

□ کپه‌ شدن: ته‌پکه‌ به‌ستن/ کردن؛ که‌له‌ک/ که‌له‌که‌ بوون/ به‌ستن؛ که‌لار بوون؛ قه‌لاپه‌چن بوون؛ قه‌لاچین بیه‌ی؛ کۆ بوونه‌وه‌ و به‌ سهر یه‌کدا که‌وتن «کتا‌بها روی هم کپه‌ شده‌ بودند: کتبه‌ کان به‌ سهر یه‌کدا ته‌پکه‌ یان به‌ستبوو».

هه‌روه‌ها: کپه‌ کردن

کپی / kēpī، ها: /فرانسوی/ اسم. کتیی؛ چه‌شنی کلاو که‌ له‌ پێشه‌وه‌ سه‌ یوانیکی چکۆله‌ی هه‌یه‌. کپی / kōpī، ها: /فرانسوی/ اسم. کوپی؛ رۆنقیس؛ رایش: کپیه‌

□ کپی برداشتن: رایش‌گرتن؛ کوپی/ رۆنقیس هه‌لگرتن «انگار از روی این کتاب کپی برداشته‌ وه‌ک ده‌لیی له‌ رووی ئەم کتبه‌ رایشی گرتوه‌». کپی کردن: کوپی کردن؛ رایش‌کردن: ۱. له‌ به‌ر نووسینه‌وه‌؛ فه‌رکان؛ رۆونوووسی کردن «از روی ورقه‌ی بفل‌دستی کپی کرد: له‌ رووی پالده‌سه‌یه‌ی کوپی کرد» ۲. له‌ رووی وینه‌یه‌ک کێشانه‌وه‌ ۳. له‌ وینه‌یه‌ک دیسانه‌که‌ چاپ کردن «دو نسخه‌ از این عکس کپی کن! دوو به‌رگ له‌م وینه‌یه‌ کوپی که‌!».

کپی گرفتن: رایش‌گرتن؛ کوپی‌گرتن؛ به‌ ماشینێ فتوکۆپی له‌ به‌لگه‌یه‌ک رۆنقیس‌گرتن «از این صفحه کپی بگیر بیاور!» له‌م لاپه‌ره‌ رایش‌ بگره‌ و بیه‌ینه‌!».

کپی‌یدن / kapīdan: مصدر. لازم. /گفتاری/ //کپیدی: دارایته‌وه‌؛ می‌کپی: ده‌داریه‌وه‌؛ بکپی: بدارمه‌وه‌// دارانه‌وه‌؛ داریانیه‌وه‌؛ لار بوونه‌وه‌؛ لاره‌و بوون؛ کپین؛ وه‌رکه‌تن؛ خپ/ کپ بوون؛ خپ/ کپ هه‌لاتن؛ په‌نه‌مووس‌که‌رده‌ی؛ خپ‌که‌وته‌ی؛ خه‌وتن؛ نووستن (ئەم وشە تەنیا بۆ سووکابەتیی پی‌کردن به‌ کار ده‌برئ) «تا شامش را خورد کپی: هه‌ر شیوه‌که‌ی خوارد دارایه‌وه‌».

■ صفت مفعولی: کپی‌ده‌ (داراوه‌وه‌)/ مصدر منفی:

نکپیدن (نه‌دارانه‌وه‌)

کپی‌رایت / kopirāyt: /فرانسوی/ انگلیسی/ اسم. کوپی‌رایت؛ مافی به‌دیه‌ینه‌ر بۆ که‌لک‌گرتن له‌ ئاسه‌واره‌که‌ی (هونه‌ری، وێژه‌یی یان پیشه‌یی).

کپیه‌ / kōpiye: /فرانسوی/ کپی

□ کاغذ کپیه‌: کاغذ کاربن □ کاغذ

کت / kat: /اسم. /گفتاری/ شان؛ باهۆ؛ پیل؛ هه‌رمه‌.

□ کت کسی را از پشت بستن: ده‌ستی که‌سێ له‌ پشته‌وه‌ به‌ستن: ۱. که‌سێک قۆلبه‌س‌کردن ۲. /مجازی/ له‌ که‌سێ بردنه‌وه‌؛ له‌ که‌سێ پێشکه‌وتن «آزاد در ریاضی کت همه‌ را از پشت بسته‌ بود: ئازاد له‌ بیرکاریدا ده‌ستی هه‌مووی له‌ پشته‌وه‌ به‌ستبوو».

توی کت کسی کردن: /مجازی/ که‌سێک فاماندن؛ به‌ میشکی که‌سێکدا کردن؛ که‌سێک تێگه‌یاندن «چقدر زور زدم توی کت آرام بکنم که‌ این دختر به‌ دردم نمی‌خورد: چه‌نده‌ تیکۆشام تا آرام بفامینم ئەو کچه‌ بۆ ئەو نابێ».

توی کت کسی نرفتن: /مجازی/ به‌ سه‌ری/ گوئی که‌سێکدا نه‌چوون؛ رازی نه‌بوونی که‌سێک «این حرفها توی کت من نمی‌رود: ئەم قسانەم به‌ سه‌ردا ناچێ».

کت / kot، ها: /انگلیسی/ اسم. ستره‌؛ کۆت؛ کۆت؛ چه‌شنی پۆشن که‌ له‌ پێشه‌وه‌ به‌ دووگمه‌ ده‌به‌سه‌ری و زۆرتر ئاسته‌ر، قۆل و گیرفانی هه‌یه‌.

کتاب / ketāb، ها: کُتَب: /عربی/ اسم. کتیب؛ کتیبۆ؛ کتاف؛ کتاو؛ په‌رتووک: ۱. کۆمه‌لیک نووسراوه‌ له‌ سه‌ر په‌ره‌ی کاغه‌ز، پیتست یان پاپیرووس و وه‌کوو ئەوانه‌ ۲. نووسراوه‌یه‌کی چاپی جزویه‌ندی کراو و به‌رگ‌گیراو به‌ لانی که‌م ۴۸ په‌ره‌وه‌ ۳. کتیبی دینی، به‌تایبه‌ت قورئان ۴. هه‌ر یه‌که‌ له‌ به‌شگه‌لی به‌ره‌همیکی زانستی یان وێژه‌یی «کتاب دوم از بخش اول تاریخ مشاهیر

کرد: کتیبی دووهم له به‌شی یه‌که‌می میژووی ناودارانی کورد.

▣ کتاب آسمانی: کتیبی ئاسمانی؛ کتیبی دینی که به پروای شوینکه‌وتوانی له لایه‌ن خواوه بو په‌یامنیری ئەو دینه‌هاتوته خوار.

کتاب آشپزی: کتیبی شیوکه‌ری؛ کتیبی ئاشپه‌زی؛ کتیبی که شیوه‌ی لینان و ئاماده‌کردنی چیشتی تیدا نووسراوه. هه‌روه‌ها: کتاب خیاطی؛ کتاب گلدوزی

کتاب خطی: کتیبی ده‌س‌نووس؛ کتیبی که به ده‌ست نووسراوه.

کتاب خودآموز ﴿خودآموز﴾

کتاب درسی: کتیبی وانه‌یی؛ کتیوی ده‌رسی؛ کتیبی که نووسراوه‌کانی له یه‌ک یان چه‌ند ریخراوه‌ی فیژکاریدا ده‌گوترته‌وه. کتاب دینی: کتیبی دینی/ ئایینی؛ کتیبی سه‌بارته به راهینانی دینیک.

کتاب راهنما: کتیبی پښما؛ په‌رتووکی پښوین؛ کتیبی که ئاگاداریگه‌لیکی بو پښوینی خوینهر له بواریکی تایبه‌تدا تیدا نووسراوه ﴿کتاب راهنمای تلفن: کتیبی رښمای ته‌له‌فون﴾.

کتاب ضالّه: کتیبی شه‌یتان؛ کتیبی که نووسراوه‌کانی به ه‌وی سه‌رل‌ی‌شو‌او‌ی خوینهر ده‌زان.

کتاب کودک: کتیبی مندالان؛ کتیوو زاولا/ زاوله‌ی؛ کتیبی تایبه‌تی خویندنه‌وه‌ی مندالان.

کتاب گویا: کتیبی که نووسراوه‌کانی له سه‌ر شريت تۆمارکراوه.

کتاب / kottāb: عربي جمع ﴿کاتب﴾

کتاب آرایي / ketābārāyi: عربي/ فارسی/ اسم. کتیب‌پازینی؛ کار، ره‌وت، فه‌ن یان هونه‌ری پازاندنه‌وه‌ی کتیب به‌وتنه، سه‌رناو، خسته و په‌رچه‌نینی شی‌او.

کتاب‌باز / ketāb.bāz: ها؛ ان؛ عربي/ فارسی/ صفت. کتیب‌باز؛ کتیب‌باز؛ ه‌و‌گ‌ری خر‌کردنه‌وه و هه‌لگرتنی کتیب: کتابدوست ۳- هه‌روه‌ها: کتاب‌بازی

کتاب‌بر / ketāb.bar: ها؛ عربي/ فارسی/ اسم. کتیب‌به‌ر؛ ئامپ‌ری به‌شی‌وه‌ی قه‌فه‌سه‌ی چه‌رخدار بو گواسته‌نه‌وه‌ی کتیب له شوینیکی وه‌ک کتیب‌خانه‌دا.

کتابت / ketābat: عربي/ اسم/ ادبی/ کار و ره‌وتی نو‌سرانه‌وه یان نو‌وسینه‌وه؛ نو‌وسین ﴿بس از آنکه قرارداد کتابت شد، همه آن را امضا کردند: دواي ئەوه که بپارنامه‌که نو‌وسرایه‌وه، هه‌موو واژو‌یان لیدا﴾. هه‌روه‌ها: کتابت شدن؛ کتابت کردن

کتابچه / ketābče: ها؛ عربي/ فارسی/ اسم. کتیبوک: ۱. ﴿گفتاری﴾ سیپاره؛ کتیبی چکوله ﴿کتابچه‌ی مشق: کتیبوکی مه‌شق﴾ ۲. نامیلکه؛ کتیبیکی چکوله که له ۴۸ لاپه‌ره‌که‌متر بیت ﴿کتابچه‌ی راهنما: کتیبوکی پښما﴾.

کتابخانه / ketābxāne: ها؛ عربي/ فارسی/ اسم. کتیب‌خانه؛ کتیب‌خانه: ۱. جیگایه‌ک که تاقم‌ی کتیبی تیدا هه‌لده‌گرن ۲. بینایه‌ک به ئامپ‌ری پتیبست (وه‌کوو کتیب، قه‌فه‌سه، پپ‌رست، نه‌سکه‌مل و...) بو کۆکردنه‌وه و ئاگاداری کردن له کتیبان و که‌لک وه‌رگرتنی که‌سانێ که هات‌و‌چو‌ی ئەو‌ئ ده‌که‌ن ﴿کتابخانه‌ی دانشگاه: کتیب‌خانه‌ی زانستگا﴾ ۳. قه‌فه‌سه‌ی کتیب ۴. ﴿قدیمی﴾ کتیب‌فرۆشی؛ په‌رتوو‌ک‌فرۆشی.

▣ کتابخانه‌ی تخصصی: کتیب‌خانه‌ی پسپۆری؛ کتیب‌خانه‌یه‌ک که کتیبانی بواریکی تایبه‌تی تیدا هه‌لده‌گرن.

کتابخانه‌ی خصوصی: کتیب‌خانه‌ی تایبه‌ت؛ کتیب‌خانه‌یه‌ک که هی که‌س یان که‌سانیکی تایبه‌ته: کتابخانه‌ی شخصی

کتابخانه‌ی سیار: کتیب‌خانه‌ی گه‌رۆک؛ ماشینیکی گه‌وره (زۆرت‌ر پاس) که له ناوه‌وه

کتاب‌شناسی / ketābšenāsī: [عربی/فارسی]/سم.
 کتیب‌ناسی؛ کتیوناسی؛ پرتووکناسی؛
 ۱. زانستی ناسینی سهرجه‌می کتیبانی
 سه‌بارهت به نووسهر، بابهت یان ولایتیک و
 پیک‌هینانی پیرستیک له‌وانه ۲. کتابنامه
کتابفروش / ketābfurūš: ها؛ ان؛ [عربی/
 فارسی]/سم. کتیب‌فروش؛ پرتووک‌فروش؛
 کتیب‌وروش؛ کتاو‌فروش؛ که‌سئ که کاری
 کرین و فروشتنی کتیب.

کتابفروشی / ketābfurūšī: [عربی/فارسی]/سم.
 کتیب‌فروشی؛ کتیوفروشی؛ کتیب‌وره‌شی؛
 کتاو‌فروشی؛ پرتووک‌فروشی؛ ۱. پیشه‌ی
 کتیب‌فروش (مدتی جلو دانشگاه کتابفروشی می‌کرد؛
 ماوه‌یه‌ک له به‌رام‌بهر زانستگادا کتیب‌فروشی
 ده‌کرد) ۲. /ها/ فروشگای کتیب (چند هفته است
 به کتابفروشی سر نزده‌ام؛ چهند هه‌وته‌یه سهرم له
 کتیب‌فروشی نه‌داوه).

کتابگیر / ketābgîr: [عربی/فارسی] غشگیر
کتابنامه / ketābnāme: ها؛ [عربی/فارسی]/سم.
 کتیب‌نامه؛ پرتووکنامه؛ ۱. پیرستی له
 کتیب‌گه‌لی نووسهر، کتیب‌خانه یان بابه‌تیک،
 وێرای ناگاداریگه‌لیک له‌مه‌ر کاتی نووسین و
 چۆنیه‌تی چاپ و بلاو بوونه‌وه‌یان (کتابنامه‌ی علوم؛
 کتیب‌نامه‌ی زانست) ۲. پیرستی له
 سهر‌چاو‌ه‌گه‌لی که له نووسینی کتیب یان
 وتاریکدا که‌لکئ لی‌وه‌رگیراوه (کتابنامه را ببینید؛
 کتیب‌نامه‌که چاو لی بکه‌ن) * کتاب‌شناسی ۲-

کتابی / ketābī: [عربی] صفت. کتیبی؛ کتیبوی؛
 ۱. به شیوه یان چۆنیه‌تی نووسین (کتابی حرف
 زدن؛ کتیبی قسه کردن) ۲. به شیوه‌ی چوارپالوو
 (شیشه‌ی کتبی؛ شووشه‌ی کتیبی).

کتابی ۲: قید. پال به‌پال؛ له‌ته‌نیشته؛ شان به‌شان؛
 له لای یه‌ک به‌ی مه‌ودا (کتابی بنشینید؛ پال به‌پال
 دانیشان!).

کتابیار / ketābyār: [عربی/فارسی]/سم.

وه‌ک کتیب‌خانه قه‌سه‌به‌ندی کراوه و زۆریک
 کتیبی تی‌نراوه و بۆ ده‌رکی مالان یان ههر
 شوینیکی پیوستی ده‌بن.

کتابخانه‌ی شخصی ۱ کتابخانه‌ی عمومی؛
 کتیب‌خانه‌ی عمومی؛ کتیب‌خانه‌ی گشتی؛
 کتیب‌خانه‌یی که بۆ که‌لک وهرگرتنی ههموان
 دانراوه: کتابخانه‌ی همگانی

کتابخانه‌ی همگانی ۱ کتابخانه‌ی عمومی
کتابخوان / ketābxān: ها؛ ان؛ [عربی/فارسی]
 صفت. کتیب‌خوین؛ کتاو‌خوین؛ ۱. خوینهری
 کتیب ۲. هۆگری خویندنه‌وه‌ی کتیب.
 هه‌روه‌ها: کتابخوانی

کتابداری / ketābdārī: [عربی/فارسی]/سم.
 کتیب‌داری؛ کتیداری؛ پرتوو‌ک‌داری؛ زانست و
 لیزانی ناگاداری له کتیب و به‌پۆه بردنی
 کتیب‌خانه.

کتابدوست / ketābdûst: ان؛ [عربی/فارسی]
 صفت. کتیب‌دۆست؛ کتاو‌دۆس؛ کتیب‌یار؛
 کتیب‌یار؛ ۱. هۆگر به کتیب خویندنه‌وه
 ۲. خواز‌یاری بلاو بوونه‌وه‌ی کتیب و
 گه‌شه‌کردنی کتیب خویندنه‌وه ۳. کتاب‌باز.

هه‌روه‌ها: کتابدوستی
کتابسرا / ketābsarā: [عربی/فارسی]/سم.
 کتیب‌فروشی؛ کتیوفروشی؛ پرتووک‌فروشی؛
 دووکان و شوینی فروشتنی کتیبان.

کتاب‌شناس / ketābšenās: ها؛ ان؛ [عربی/
 فارسی] صفت. کتیب‌ناس؛ کتیوناس؛ پرتووکناس؛
 خاومن ناگاداری له بواری کتیب، نووسهر،
 جیگای بلاو بوونه‌وه و شوینی ده‌سکه‌وت‌نیان.

قسه کردن>.

کتري / ketri / ها: / از انگلیسی / اسم. کتری؛
که تری؛ که تلی؛ کتریه؛ دهفري کانزایی به سهره
و دهسته و لولوهه بۆ تراو تیدا کولاندن.

کتشلواری / kotšalvārī / ها: / انگلیسی /
فارسی / اسم. [مغتاری] کۆنهسین؛ فروشهري
گهړوک که کاری کرین و فروشتنی جل و بهرگی
کۆن و ههروهه کهل و پهلی دهسته دووی ماله.
کتشلواری! صفت. کۆت وشه لواری؛ کوت و
شوال له بهر «عبا و قبا را کنار گذاشت و کت و
شلواری شد: عبا و میزمره ی وه لا نا و بوو به کوت و
شه لواری».

کتف / ketf / عربی / اسم. شان؛ شان و پیل؛
دۆش؛ ئهنگل؛ هنگله؛ ههرمه؛ سۆ؛ بۆل؛ کوول؛
شوو: ۱. شه پیلک؛ سهرپیل؛ ئیسکیکی گه و ره ی
پان و سئ سووچه له پشتدا پیشه ی باسک
را ده گرئ ۲. ناوشان؛ به شئ له پشت، نیوان
پشته مل و سهرشان و ناوقه د.
کتک / kotak / ها: / ترکی / اسم. کوتهک؛
تیلاکوش؛ تیلاکاری؛ ته پله کۆ؛ کاری به دهست
یان به شتیک پهیتا - پهیتا له کهسیک دان به
مه بهستی ئاراندنی.

کتک خوردن: کوتران؛ لی دران؛ قوتان؛ هاتنه
قوتان؛ کوتش؛ ته پله کۆ بهی. ههروهه: **کتک
زدن**

کتک کاری / kotak.kārī / ها: / ترکی / فارسی /
اسم. [مغتاری] سۆرهک؛ تیلاترین؛ خگ؛ خک؛
کۆزه؛ کۆزه بهر؛ شق و لهق؛ ږمکوت؛ کار و
ږهوتی کوتان؛ قوتان؛ لیدان و لیدران.

کتگر / katgar / ها: / ان: / اسم. [قدیمی]
مه رهنگۆز؛ دارتاش؛ چپوتاش؛ چۆتاش؛ نجار؛
نه جار.

کتل / kotal / ها: / ترکی / اسم. ۱. ته پۆلکه؛
ته پۆکه؛ ته پۆلکه؛ گردووک؛ گردولک؛ قوتکه ی
سهر زهوی ۲. کۆتهل؛ بهیداخی گه و ره ی رازاوه

کتیب راگر؛ ئامرازیکي له چپو، پهلاستیک یان
کانزا بۆ راست له بهر چاو راگر تنی کتیب.
کتام / katām / ها: / اسم. [قدیمی] سخر؛ سخرک؛
زنج؛ دیوی له قامیش و حه سیر له قه راخی
کشت و کال و کیاردا.

کتان / katān / اکدی / اسم. که تان: ۱. / ها /
ههلاوه؛ لۆکه کینوی؛ گیامیروول؛ گیامرۆژه؛ گیای
ئالیکی یه کسالان و بی پرز، به گه لای سه و زی
باریک و دریژ و نووک تیژ؛ گولی ئاوی درشت و
لقی ریشال - ریشالی نه رم و بلند هوه ۲. پارچه
یان بهنی دروست کراو له ریشال و هه و دای ئه و
گیایه.

کتانی / katāni / اکدی / گل کتانی، گل
کتانی! صفت. که تانی: ۱. دروست کراو له که تان
یان له چه شنی که تان ۲. په مۆیی؛ لۆکه یی؛
دروست کراو له هه و دای لۆکه.

کتب / kotob / عربی / جمع کتیب
کتباً / katban / عربی / قید. به نووسراوه یی؛ به
نووسین؛ به شیوه ی نووسراوه «کتباً تقاضا کرد: به
نووسین داخوازی کرد».

کت بهسته / katbaste / قید. قۆلبهست؛ بالبهس؛
قۆل بهسته؛ قۆلبهست کراو «او را کت بهسته تحویل
زدان دادند: قۆلبهست را دهستی به نیدیخانه یان کرد».
کتبی / katbî / عربی / صفت. نووسراو؛ نووسراوه؛
نقیسی؛ نقیسی «امتحان کتبی؛ تقاضای کتبی؛
ئه زمونی نووسراو؛ داخوازی نووسراوه».

کتره / katre / صفت. ۱. شر و شیتال؛ شر و ور؛
شر و در؛ لهت - لهت؛ کهت که ته؛ له تار - له تار؛
تیکه - تیکه؛ کوت - کوت؛ شه قاره وه قار ۲. [ترکی]
شیواو؛ بی سه ره و به ره؛ بی سه ره و به ره؛ ئالۆز؛
منته و وهش؛ ژه لمسه؛ شیفیا؛ شیویاگ؛
بی ږیک و پیکی (زۆر تر بۆ قسه).

کتره ی / katre'î / [ترکی] قید. گۆتره؛ به گۆتره؛
ږه مه کی؛ ږه؛ هه روا؛ (به) ها کۆ؛ به شیوه یه کی
نه گونجاو و بی تیفرکین «کتره ی حرف زدن: گۆتره

که به تاییهت له تازه باری ثابینیدا هه لیده گرن. کنتلت / kotlet ، ها: / افرانسوی / اسم. کوتلیت؛ کوتلیک؛ کوتل؛ خۆراکی له تیکه لێ گوشتی چهر خکراو، سیفه زه مینی کوتراو و تۆزێ ئارد که وه ک هه ویریکی لێ دێ و پارچه پارچه له رۆندا سووری ده که نه وه.

کتمان / ketmān / عری / اسم. که تمان؛ که تمانه؛ کاری داشاردن؛ شارندنه وه؛ داپۆشین؛ وه شارندن شتی (به تاییهت راز) «سعی می کرد نگرانی اش را کتمان کند: تیده کوشا دلپەرۆشیه کی داشاری».

کتو / katû / اسم. که تهو؛ که تو؛ که دهو؛ نه خۆشیه کی گیرۆی یه کسمانه له سه رمای زۆر تووش ده بن.

کت و کلفت / kat-o-koloft / صفت. / گفتاری / پان و پۆر؛ قوت و قهوی؛ قت (و) قایم؛ زل و زه به لاج؛ قهوی و قۆل؛ به نه ستووری زۆر تر له راده ی ناساییه وه.

کت و گنده / kat-o-gonde / صفت. / گفتاری / پان و پۆر؛ پان و پر؛ گه پ؛ که ت؛ زل؛ زه لام؛ زلام؛ به بارستانی یان گۆفده ی زۆره وه «چوب کت و گنده؛ آدم کت و گنده؛ چپوی پان و پور؛ مروی پان و پر».

کته / kate / اسم. ۱. که ته؛ وشکه پلاو؛ مه که ش؛ برنجی که بی نانه شان و ئاوکیش کردن لینراوه ۲. / ها: / معماری / پیکهاته یه که له بری مالی کۆندا به شیوه ی جیگایه که له ژیر سه کۆی ئاشپه زخانه بو هه لگرتنی پیته وای پیوستانی مال (وه که ده فر و ئاوکیش ...) ۳. که ت؛ که ته؛ ده فری قوول و دهم ئاوه لا بو جیگه ی ئاردی نانه وا ۴. هیشخان؛ خه له وه تی؛ و چخانه؛ هه ماریکی چکۆله بو جیتی سوخال و دار و ... له مالانی پیشوودا.

کتیبه / katîbe / ها: / از عری / اسم. که تیبه: ۱. نووسراوی زۆر قه دیدم له سه ر به رد

۲. نووسراوه ی له سه ر به رد، کاشی، ئاجۆر یان کانزا ۳. / معماری / نیوجه غزی سه ر ده رگا و په نه ره به شیوه ی کاشیکاری، ئاجۆر چنی یان به گێج، بو جوانی.

کتیبه ای / katîbe'î / از عری / صفت. که تیبه یی؛ وه کوو که تیبه.

کتیر / katîr ، ها: / اسم. / قدیمی / تراویله که؛ له یلان؛ هال؛ ئاونا؛ به رده رپژگه؛ دیمه نی درۆینه ی ئاو له بیواندا.

کتیرا / katîrā / سریان / اسم. که تیره؛ که تیرا؛ کتره؛ جه باری؛ شیه ی زمرده گوینی؛ جهوی ساقه ته ی تاقمی گه ون، که له کو تایی به هاردا به خۆیه وه یان به له له دان دیته ده ره وه و وشک ده بیته وه، بو ده رمان ده شی و له پیشه سازیدا به کار ده چی، هه ره وه ها ژیلی سه ری لێ دروست ده که ن.

کثافات / kesāfat, kasāfat / عری / جمع جمع کثافت

کثافت / kesāfat, kasāfat ، ها: / کثافات: / عری / اسم. پیسی؛ پیسای؛ پیساتی؛ چلک؛ چرک؛ چه په لی؛ قریژ؛ گه مار؛ کیخ؛ ته نوایی؛ له یم؛ کرپژ؛ کریش؛ گهند و گرو.

کثافت کاری / kesāfatkāri, kasāfat- / ها: / عری / فارسی / اسم. گه نه کاری؛ چه په لکاری: ۱. کار و رهوتی پیس کردنی جیگا یان شتیک «دم در کثافت کاری کرده بودند: له بهر درگا گه نه کاریان کردبوو» ۲. پیس کاری؛ کار یان ئاکاری که ده بیته هۆی پیسی «به جای تمیز کردن کثافت کاری می کنند: به جیی خاوین کردنه وه پیس کاری ده کا» ۳. / مجازی / کار و کرده وه ی دوور له مرقایه تی «با این کثافت کاری آبروی ما را می بری: بهم گه نه کاریانه ت ئابروومان ده به ی» ۴. به نه زانی کاریک ده س پیوه دان و تیکدانی، به تاییهت نه گه ر دیمه نیکی ناشیرین و پیس و پۆخل به دی بیئ. هه ره وه ها: کثافت کاری کردن

کثرت / kesrat, kasrat: [عربی/اسم، زوری؛ زیدی؛ زهه‌ندی؛ زهه‌ندی؛ فره‌یی؛ فره‌یی] (کثرت کار؛ زوری کار).

کثرت‌گرایی / kesratgerāyî, kasrat-: [عربی/فارسی/اسم، فره‌خوای؛ ۱. رېبازئ که بروای به زۆتر له دوو راسته‌قینه‌ی سه‌ره‌کی هه‌یه ۲. رېبازیکي رامیاری خواز یاری کومه‌لگای وا که هه‌موو که‌سیک به هه‌ر جوړه بیر و بۆجوونیك، له سه‌ر هه‌ر مه‌رام و ئایینیك و خاوه‌ن هه‌ر زمان و فره‌هه‌نگیك، پټی هه‌بئ بیر و بۆجوونی خۆی ده‌ربړئ و به‌شی خۆی له کومه‌لگا که‌یدا چالاکی هه‌بئ؛ اصالت کثرت؛ جمع‌گرایی؛ پلورالیسم

کثیر / kasîr: [عربی/صفت، [دبی/ زۆر؛ فره؛ فره‌یه؛ فراوان؛ زاف؛ زیاد؛ زیده؛ زه‌حف؛ مشه؛ مشه‌مه‌ر؛ ئیجگار؛ یه‌کجار «جمعی کثیر گرد آمده بودند؛ خه‌لکیکی زۆر کۆ بی‌ووه».

کثیرالاضلاع / kasîrol'azlâ, ha: [عربی/اسم، [هندسه/ چهندپهل؛ چهندلابهر؛ چهن‌به‌ر؛ چهن‌سووج؛ بیچمی هه‌نده‌سی به‌سراوه که له پینج هیل یان زۆتر دروست بووه.

کثیرالانتشار / kasîrol'entešâr: [عربی/صفت، پرتیرا؛ به ژماره‌ی زۆره‌وه.

کثیرالاولاد / kasîrol'owlâd, -o:lâd: [عربی/صفت، خیزانبار؛ خاوه‌ن مندالی زۆر.

کثیر التالیف / kasîrotta'lîf: [عربی/صفت، خاوه‌ن نووسراوه‌ی زۆر.

کثیر الجملة / kasîrolcomle, -ceomle: [عربی/اسم، [ریاضی/ چهندرسته‌یی؛ رسته‌یه‌کی گه‌وره‌ی بیرکاری که له چهند رسته‌ی پیک‌ها تووه.

کثیر المله / kasîrolmelle: [عربی/صفت، چهندنه‌ته‌وه‌یی؛ فره‌نه‌ته‌وه «کشور کثیر المله؛ ولاتی چهندنه‌ته‌وه‌یی».

کثیر الوجوه / kasîrolvocûh, -vucûh: [عربی/اسم، چهندپالوو؛ بیچمی هه‌نده‌سی به زۆتر له

چوار رووبه‌ره‌وه.

کثیف / kasîf: [عربی/صفت، پیس؛ گلاو؛ چه‌پهل؛ گه‌مار؛ ۱. چلکن؛ چرکن؛ پۆخل؛ پۆخل؛ زیرگن؛ چرگن؛ چرکین؛ گنار؛ په‌لۆخ؛ ناپوخت؛ تنوا؛ ژه‌ژ؛ قریژ؛ قهریژ؛ قلیژ؛ قه‌لیژ؛ قز؛ نه‌پاک؛ که‌سیف؛ چه‌قله؛ لیته‌که؛ رېفن؛ گه‌فار؛ گهن؛ گه‌ندلخه؛ گۆل «دست کثیف؛ لباس کثیف؛ ده‌ستی پیس؛ گنجی چلکن» ۲. [مجازی/ له‌وت؛ پنجل؛ کوټی؛ گلاف؛ خاوه‌ن ئاکاری نه‌گونجاو و دوور له مرؤفایه‌تی «آدم کثیف؛ موجود کثیف؛ مرؤی پیس؛ بوونه‌وه‌ری کلاو».

□ **کثیف شدن**: سه‌نمین؛ هه‌رمین؛ له‌وتان؛ له‌وتین؛ پیس/ چه‌پهل بوون؛ گلاو بوون «دستم کثیف شد؛ ده‌ستم پیس بوو».

کثیف کردن: سه‌نماندن؛ هه‌رماندن؛ چه‌پهل کردن؛ له‌وتاندن؛ گه‌نانن؛ پیس کردن؛ فه‌زختاندن.

کثیفی / kasîfi: [عربی/اسم، پیسی؛ گه‌ماری؛ چلکنی؛ چه‌په‌لی؛ ناپاکی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی پیس و پۆخل بوون «انگار بعضیها از کثیفی خوششان می‌آید؛ وا دیاره‌ بریک وازیان له پیسیه».

کج / kac: [صفت، لار؛ گیر؛ ۱. چه‌وێل؛ چه‌وت؛ چه‌فت؛ هه‌له‌ک؛ خوار؛ قیج؛ فیج؛ فیج؛ خنج؛ که‌ج؛ که‌ج؛ که‌فج؛ له‌نگ؛ تیل؛ تیل؛ که‌مچ؛ چه‌پ؛ چه‌پت؛ چه‌بت؛ خوه‌هر؛ خۆهر؛ خوێل؛ هه‌ل؛ خار؛ دۆلکان؛ هیل؛ هوپه‌ل؛ شه‌ف؛ فال؛ وار «کج کردن؛ لار کردن» ۲. وێر؛ خوار؛ وار؛ به‌ شیوه‌ و بیچمیکی نااسایی و نه‌خواراو «ده‌نش کج شد؛ ده‌می لار بووه» ۳. خوار؛ به‌ خاله‌گیك که له یه‌ک راستادا نین «دیوار کج؛ چوب کج؛ دیواری خوار؛ چپوی لار» ۴. [مجازی/ نادروست «دست کج؛ ده‌ستی لار» * کۆ/دبی]

□ **کج افتادن**: [مجازی/ که‌وتنه‌ قینه‌وه؛ نه‌یار بوون.

کج تا کردن: [مجازی/ لار جوولانه‌وه؛ خراب

کوی «کجا را دارم بروم؟ کجایش را دیده‌ای؟ کویم هیه برؤم؟ کوینت دیوه؟» ۱. له کوی؛ که‌ی؛ که‌نگی؛ چکؤ؛ کوا؛ کووش؛ نیشانه‌ی به‌ره‌لستی، دژایه‌تی یان حاشا (پول کجا بود؟ کجا همچو حرفی زدم؟ پوول له کوی بوو؟ که‌ی وام گوتوه؟»

□ کجا را داشتن: کوی هه‌بوون؛ کوینه بوون؛ بی‌جی‌ورئ بوون «آن وقت شب کجا را داشتم که بروم؛ نه‌وجار شو کویم هه‌بوو برؤم؟»

کجا را گرفتن: [کنا‌ی] به کوی گه‌یشتن؛ هیچ نه‌کردن؛ کار لی پیش نه‌چوون «گفت: این همه درس خواندی، کجا را گرفتی؟ گوتی: ئم هه‌مووه دهرست خویند به کوی گه‌یشتی؟»

کجایش را دیدن: جارئ/هیشتا/تازه کوی دیتن؛ ئیستا جارئ باش نه‌بینن «گفتم: عجب شهر قشنگی است! گفت: «کجایش را دیده‌ای؟» گوتم: چهند شاریکی جوانه! گوتی: «جارئ کویت دیوه؟»»

کجای کاری بودن: [مجازی] له کوی بوون؛ بی‌خه‌بر بوون «کجای کاری؟ آزاد یک سال است که از اینجا رفته: له کوی؟ نازاد سالیکه لی‌ره رۆیشتوه»

کجا /-ها/- ضمیر. کوی؛ کوینده‌ری؛ کوین؛ کین؛ کؤگه؛ کووره؛ کؤ؛ کوینه؛ کانئ؛ وشه‌ی برسیار بؤ جیگا «اینجا کجاست؟ ئیره کوینه؟»

کجانی /kocā'i/ کجایی

کج اندیش /kacandîš/ ان: صفت. [مجازی] بیرجه‌وت؛ خاوه‌ن تیغ‌کرین یان بیرى نادرست و نه‌گونجاوه‌وه.

کج اندیشی /kacandîši/ ها: اسم. [مجازی] بیرجه‌وتی؛ ره‌وتی بیرکردنه‌وه به شیوه‌ی نادرست و نه‌گونجاوه.

کجاوه /kacāve/ ها: اسم. [قدیمی] که‌ژاوه؛ که‌جاوه؛ مه‌ئافه؛ ته‌لمیت؛ هؤده‌یه‌ک به سبیه‌روه بؤ دانیشتنی مسافر که به چوارپی

هاتنه پیشه‌وه؛ به‌کرداری کردن (با مردم کج نامی کرد: له‌گه‌ل خه‌لکدا لار ده‌جوو لایه‌وه).

کج رفتن: خوار/لار رۆیشتن؛ چه‌وت چوون: ۱. لاره‌لار به ریدا چوون ۲. [کنا‌ی] ناراستی و نادرستی کردن؛ به راسته‌ریدا نه‌چوون.

کج شدن: داهاتن؛ خوار بوون؛ خار بین؛ لار بوون؛ خوار/لار بوونه‌وه؛ خوار و خیچ بوون؛ داکه‌تن؛ له‌پین؛ چه‌وتانه‌وه؛ به لادا هاتن؛ له دؤخ یان دریزایی ناسایی دهرهاتن «چوب‌برده کج شده بود؛ چیتوپرده که داهاتیوو»

کج کردن: قۆپاندن؛ لارکردنه‌وه؛ لارکردن؛ لاره‌وکردن؛ خمانن؛ لاره‌وه‌که‌رده‌ی؛ لارکه‌رده‌یوه؛ خوارکردن؛ گیر کردن؛ داهینانه‌وه؛ چه‌فت کردن؛ نؤمه‌تش.

کج گذاشتن: لار دانان؛ لار نیای؛ که‌چ دانیان «پایم را کج گذاشتم، نزدیک بود بیفتم؛ پام لار دانا، وه‌خت بوو بکه‌وم»

کج نگاه کردن: [مجازی] لاجیر لی‌کردن؛ تیر لی‌بردنه‌وه؛ لار لی‌روانین؛ لاجیس روانین؛ لار تواشا کردن؛ له سهر تووره‌یی یان به نیازی خراپه‌وه روانین «کسی نمی‌تواند به تو کج نگاه کند؛ که‌س ناتوانی لاجیر لی‌بکا»

کج -؛ پیشوازه -؛ چه‌وت؛ چه‌وت -؛ لار -؛ - لار؛ خوار -؛ گیر -؛ چه‌ویل؛ به دؤخی ناله‌بار و ناحه‌زه‌وه «کج اندیش: بیرجه‌وت»

کجا /kocā/ قید. کوی؛ کؤ؛ کوو؛ کووره؛ کوینه؛ کؤگه؛ کوینه؛ کوینده‌ری؛ کوینده‌ر؛ کوین؛ کؤمجا؛ کؤش؛ کؤتا؛ کام‌شوین؛ کانجا؛ کین؛ کین؛ کینده‌ر؛ کینده‌ری؛ کام‌جی: ۱. له کوی؛ چکؤ؛ کووش؛ کوه‌نه؛ کاتا؛ کدی؛ لکیدهرئ؛ له کوو؛ له کام جیدا «کجا می‌خواهی؟ له کوی ده‌خه‌وی» ۲. کوه؛ کوه‌وه؛ کوپوه؛ کویدا؛ کوینا؛ کوپه؛ نه‌نه‌کؤ؛ کویده‌ری؛ بؤ کوی؛ بؤ کام جی؛ به کام جیدا «کجا می‌روی؟ کجا برده‌اند؟ کوی ده‌جی؟ بر دوویانه بؤ کوی؟» ۳. کوه؛ هیچ

يان باره بهر ته گوزرايه وه.

کجایی / kōcāyî /: صفت. کوئنده‌ری؛ کوئنه‌ری؛
 کوئنه‌یی؛ کۆگه‌یی؛ سه‌ر به کوئ؛ خه‌لکی کوئ
 (شوه‌رت کجایی است؟؛ می‌رده‌گه‌ت کوئنده‌ریه؟):

کجائی

کج بین / kacbîn / صفت. / مجازی / ره‌شین؛ به
هه‌لسه‌نگاندنی نادرست و هاوړئ له‌گه‌ل بیرى
خړ اېدا.

کجتابی / kactābī، ها: / اسم: [مجازی] لاساری؛
 ناتهابایی؛ قیچمه‌زی؛ به‌دناکاری و نه‌سازي «مدتی
 است با برادر کوچک‌ترش کجتابی می‌کند: ماوه‌یه‌که
 له‌گول برا چکوله‌که‌یدا لاساری ده‌کا». هه‌روه‌ها:
کجتابی کردن

کج خلق / kacxolq: [فارسی / عربی] صفت.
[مجازی] گرژ؛ مؤن؛ گه مؤر؛ ناوچاوتال.

کج خلقی / kacxolqī: [فارسی / عربی / اسم،
[مجازی] ناوچاوتالی؛ گرژ و مؤنی؛ گه مؤری؛ دۆخ
و ئاکاری نالهبار و دژبه‌رانه.

کج خیال / kacxîyāl : [فارسی / عربی] صفت.
[مجازی] بیر خراپ؛ بیر خراو.

کج خیالی / kacxiyālī : [فارسی / عربی / اسم،
[مجازی] بیر خراوی؛ بیر خراپی؛ بیر و گومانی
نادروست و رهش بینانه.

کجدارومریز / kacdār-o-marīz /: اسم. [گفتاری]
پشوو د ریژی و پاریز کاری له ټاکاردا له مهې
د بترانه وه.

کج دست / kacdest /: صفت. [مجازی] دهست لار؛
دهس کهج؛ به خو و هوگره تی دزی کردن.

کجراھه / kacrahe ، ها:/ اسم، [ادبی] لاری؛
پری چھوت؛ شہیتانہ پری؛ تاریکہ پری؛ پنگاہ کی
ہلہ کہ ہوی سہرلہ شٹواوی بر: کجراھه

کج رفتار / *kacraftār* : صفت. [مجازی] کانج،
 ناکارچه‌وت؛ که‌چ‌رفتار؛ به‌درِ‌رفتار؛ خاوه‌ن‌کار و
 کرده‌وی‌نادروست و نه‌گونج‌او.

کجرو / kacrow، ان/: صفت. [کنایہ]، ھهله؛

لاړې؛ ړې چه وت؛ ړې لار؛ به هـوگره تی
لاریگه ریه وه.

کجروی / kacravî، ها:/اسم. ۱. کلارۆیی؛
 دۆخی ڕۆیشتن له سه‌ر هیلکیی چه‌ماوه
 ۲. [کنایه] لارییی؛ کار و په‌وتی ڕۆیشتن له
 ڕینگای هه‌له‌وه ۳. [کنایه] لاریگه‌یی؛ لاریگه‌ری؛
 لارییی؛ دۆخ یان چۆنه‌تی دارا نه‌بوونی
 ئاكارێکی شیاو و گونجاو.

کج سلیقه / kacsaliqe ، ها: (فارسی / عربی اصفت.
بی سہلیقه؛ خاوهن چه ز و هه لسه نگاندنی
ناٹاسایی «در انتخاب لباس خیلی کج سلیقه است: له
هه لژاردنی گنجدا زور بی سہلیقه».

کج فکر / kacfekr : [فارسی / عربی] صفت. [مجازی]
بیرچه‌وت؛ به بیر و هزری هه‌له‌وه.

کج فهم / kacfahm: [فارسی/عربی] صفت.
[مجازی] هزرئالوؤز؛ به دهرک و تیگه‌یشتنی
نادروست و نه‌گونجاو هوه.

کج کلاه / kackolāh /: صفت. [گفتاری]
 ۱. کوفی کیل؛ کلوار؛ شه‌ده لار ۲. [کنایی]
 لئووت‌به‌رز؛ فیزن؛ قاپان؛ به ده‌مار؛ به ده‌عیه؛ به
 خوی خویه‌زل‌زانیه‌وه.

کجکی / kacakî: قید. [مقتاری/ لار: ۱. خوار؛
چه‌وت؛ چه‌پ؛ به شیوه‌ی لار و له‌ویر «کلاهش را
کجکی گذاشته بود: کلاه‌ه‌ک‌ه‌ی لار له‌سه‌ر کردبوو»
۲. به شیوه‌ی نادرست و نه‌گونجاو «تو همه چیز
را کجکی می‌بینی: تو همه‌وو شتیک لار ده‌بینی».

کج و کوله / :kac-o-küle, -kowlé, -ko:le /
 صفت. [گفتاری] لار و لهویر؛ لار و گیر؛ لار و خوار؛
 چهفت و چهوئیل؛ چل چهفت؛ بهوکشت؛ چهپ و
 چیر؛ چهوت و چیل؛ چهوت و چهوئیل: ۱. خوار
 و خنج؛ خوار و خنج؛ خوار و وینج؛ خنج و خوار؛
 گیرگوار؛ گیر و ویر؛ شورک؛ بهرتور؛ لاترقهوج؛
 لاترقهوجه؛ لاترقهوجهپنج؛ لاترقهوجهلفاج؛ قیل
 قاج؛ خوار و گیر؛ لار و خوار؛ کهل و کؤم؛ فیر؛
 هیر؛ گیر؛ گفاند؛ بلوچ؛ خنج و پاچ؛ قیجهلفاج؛

قارچی و ئهنگه‌لیانه‌ی که ده‌بنه هۆی گه‌زن دیتنی پیازی مووی سهر و پاشان داوه‌رینی.

کچوا /kečovā/ :سم. کیچووا: ۱. هۆزی سوورپیستی نیشته‌جینی ولاتی پیرو، که ئیمپراتوری ئینکایان دانا ۲. /ها/ ههر به که له کهسانی ئەو هۆزه ۳. زمانی سوورپیستانی پیرو، بولیچی، ئیکوادور، شیلی و ئارژانتین.

کچوله /kočūle/ آذاراقی

کحل /kohl/ :عربی/سم. /ادی/ سورمه؛ کل؛ کله؛ کل؛ کله؛ ئەو ماکه چاوی پی‌ده‌پژن. **کد** /kadd/ :ها/ :عربی/سم. کۆشش؛ کۆش؛ ته‌قالا؛ ههول؛ ههول.

کد /kod/ :ها/ :فرانسوی/سم. کود: ۱. کۆمه‌لیک له نیشانه‌گه‌لی پێوه‌ندابته‌تی ۲. ده‌سگایه‌ک له نیشانه (ژماره، پیت یان وشه) که بۆ واتایه‌کی دیاریکراو (زۆرتەر نه‌ینی) به کار ده‌روا.

کد اقتصادي: کودی ئابووری؛ ژماره‌یه‌ک که پێناسه‌ی ده‌سه‌لاتی که‌س یان مه‌زینگه‌یه‌که له لایه‌ن وه‌زاره‌تی داراییه‌وه‌یه. **کد پستی**: کودی پۆستی؛ ژماره‌ی پێناسه‌ی جی‌وشوونی پۆستی.

کد ملی: ژماره‌ی نه‌ته‌وه‌یی؛ ژماره‌ی پێناسه‌ی که‌سیک له ولاتی‌کدا.

کدام /kodām/ :صفت. کام؛ کامه؛ کیهه؛ کیک؛ کیشک؛ کیژان؛ کیژک؛ هه‌رامه؛ وشه‌یه‌ک بۆ ناسینه‌وه‌ی ئەندامیکی نیو کۆمایه‌ک «کدام کتاب را دوست دارید؟» له کامه‌کتیب خۆشتان دی؟».

کدام /-ها/ :ضمیر. کامه؛ کام؛ کیهه؛ کامه‌تا؛ کامه‌ته؛ کامه‌تانی؛ کامه‌تانی؛ کیژان؛ کیژک؛ کیشک؛ کانجی؛ کام‌ده‌ر؛ کام‌ده‌ری؛ چیش؛ کای؛ کیژ؛ وشه‌ی پرسیار بۆ پرووون بوونه‌وه‌ی دۆخی شتی یان که‌سایه‌تی که‌سیک «کدام را دوست دارید؟» کامه‌تان خۆش ئەو؟».

پێچ و پلۆج؛ قۆب؛ به بیچم یان درێژایی ناریک و ناله‌باره‌وه «درخت کج و کوله: داری لار و له‌ویر»

۲. [مجازی] به چۆنه‌تی ناره‌وا و نادروسته‌وه «فکر کج و کوله: بیرى چەفت و چه‌ویل» * **کج و معوج**

کج و معوج /kac-o-mo'vac/ :فارسی/عربی] **کج و کوله**

کجی /kacî/ :سم. لاری؛ خوار و خینجی:

۱. خواری؛ گێری؛ چه‌وتی؛ خۆه‌ری؛ که‌لای؛ خوارایی؛ که‌جی؛ که‌چایی؛ چه‌فتی؛ که‌فچی؛ دۆخ یان چۆنه‌تی گێر بوون «کجی قالی به چشم نخورد: لاری قالیه‌که‌م نه‌که‌وته به‌ر چاو» ۲. /ها/ [مجازی] ئاوان؛ نادروستی؛ ناراستی «من از او هیچ کجی ندیدم: من قەت لاریم لێ نه‌بینیوه».

کجی /koci/ :سم. مورا؛ کووژه‌که؛ کاناله‌کۆلی؛ موورووی له سواله‌ت و په‌نگی و پتر که‌وه که بۆ خشل و جوانی یان چاو‌ه‌زار به کار ده‌روا.

کچل /kačal/ :ها/ :ان/ :صفت. که‌چه‌ل؛ که‌چه‌ر؛ که‌له‌ش: ۱. گه‌ر؛ که‌ل؛ سه‌رگه‌نیگ؛ تووشیاری نه‌خۆشی که‌چه‌لی ۲. [کنایی] تاس؛ هه‌وێز؛ تایه‌تمه‌ندی سه‌ریک که ورده‌ ورده به‌شی یان زۆربه‌ی مووی وه‌ریوه.

کسی را کچل کردن: که‌سیک که‌چه‌ل کردن: ۱. سه‌ری که‌سی تاشین؛ قژی که‌سیک له بنه‌وه تاشین «سر همه را از ته کچل کردند: سه‌ری هه‌موویان له بنه‌وه تاشی» ۲. [کنایی] میشکی که‌سیک بردن؛ یاس و هه‌راس/هه‌راسان کردنی که‌سیک؛ به‌بۆنه‌ی پا داگرتنی زۆر له سه‌ر شتیک، که‌سیک وه‌ه‌ز کردن «از دیروز مرا کچل کرده که کی برایم کفش می‌خری؟» له دوینیه‌و میشکی بر دووم که‌ی که‌وشم بۆ ده‌کړی؟».

کچلی /kačali/ :سم. که‌چه‌لی؛ که‌چه‌له‌ی:

۱. سه‌رداقناوی؛ بئ‌تووکی؛ دۆخ یان چۆنه‌تی که‌چه‌ل بوون ۲. هه‌ر یه‌که‌ له‌و نه‌خۆشینه

کدخدآمنشی / kadxodāmaneši / ها: / اسم.
 ریش سپیه‌تی؛ شیوازی به‌پژوه بردنی کار،
 لابرَدنی ناکوکی و چاره‌سهرکردنی گیر و گرفت
 له ریگهی سپاردنی به بیر و رای پیره‌بابان و
 ریش‌سپیان «اختلافها را با کدخدآمنشی حل می‌کنند»
 ناکوکیه‌کانیان به ریش‌سپیه‌تی چاره‌سهر ده‌کن.

کدخدایی / kadxodāyi / اسم. کوپخایه‌تی؛
 قپخایی؛ قوپخایه‌تی؛ کخیتی؛ کپخاگه‌ری؛
 ۱. دۆخ یان چۆنیه‌تی کوپخا بوون ۲. پیشه‌ی
 کوپخا * کدخدائی

کدر / keder, kader / [عربی] صفت. لیل؛ خه‌ور؛
 غه‌ور: ۱. مات؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی که تیشکی
 لیوه‌تییه نه‌کا «رنگ کدر؛ شیشه‌ی کدر؛ ره‌نگی
 لیل؛ شیشه‌ی مات» ۲. شلوی؛ شیلوی؛ شلوو؛
 تیکل؛ شیلو؛ شیلو؛ لیخناو؛ به‌بی زولالی پینشوو
 «هوای کدر؛ آب کدر؛ هوای لیل؛ ناوی شلوی».

کددرم / kodrom / اسم. [قدیمی] دارووجان؛
 دارووجان؛ دانه‌ویله‌یه‌کی وه‌ک هه‌رزن که له
 کیلگهی برنجدا ده‌روئ.

کددری / kederî, kaderî / [عربی] اسم. لیلی؛
 نارۆشنی؛ ماتی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی تیشک لیوه
 تییه‌نه‌کردن.

کددری / kodarî / [؟] اسم. کووده‌ری؛ چه‌شنی
 پارچه‌ی به‌نی نهرم که زۆرت‌ر بۆ ژیرپۆشی ژنانه و
 به‌رگی مندالان به کار ده‌روا: کودری

کدگذاری / kodgozārî / ها: / [فرانسوی] فارسی
 اسم. کار یان ره‌وتی کود لیدان؛ کود لیئان؛
 ۱. دانانی کود بۆ شتیک ۲. ناگاداری به کود
 ده‌ره‌ئان.

کدو / kadû / ها: / اسم. که‌دوو؛ کدوو؛ کودی؛
 کودوو؛ کوو؛ کوو؛ کوو؛ کوو؛ کوله‌که؛ گوندۆر؛
 کولندر؛ کولند؛ کولنده‌ر؛ کولنده؛ کوله‌نده‌ر؛
 کولیندک؛ کولند؛ قولند؛ قه‌باخ؛ کوندەر؛ کوندەر؛
 کربتیی؛ کوندک؛ قوندک: ۱. گیای ئالیکی به
 چهن جۆری جی‌اواز، ساقه‌تی خزۆک و به‌ری

کدامین / kodāmîn / صفت. [دبی] کپها؛ کپه‌انه؛
 کپه‌ه‌یان؛ کپژکی؛ کامه؛ کاجین؛ کیشکا؛
 کامیان؛ هه‌رامه؛ کام یه‌ک له چه‌ند شت یان
 که‌س «به کدامین گناه کشته شدی؟ به کپها تاوان
 کوژرای؟»

کدئین / kode'in / [فرانسوی] اسم. [شیمی]
 کودئین؛ بلۆرتاسایه‌کی مه‌بله‌و سپیه‌له
 خاشخاش ده‌گیری، سر ده‌کا و ده‌رمانیکی
 کۆخه‌یه: کودئین

کدبانو^۱ / kadbānû / ها: / اسم. کابان؛
 که‌یوانوو؛ که‌یوانه؛ که‌یوانوو؛ که‌وانوو؛ که‌بانوو؛
 که‌یوان؛ که‌بان؛ که‌فانی؛ کپفانی؛ کپفانیه؛
 که‌بانی؛ داشیار؛ به‌رماله؛ زه‌ریان؛ سه‌ره‌ژن؛
 سه‌لار؛ بنه‌وان؛ بنوان؛ بنه‌وانه؛ خاتوونی که
 به‌پژوه بردنی مالی له ئەستۆیه «کدبانوی خانه در
 مسافرت بود: کابانی مال له سه‌فه‌ر بوو».

کدبانو^۲ / صفت. کابان؛ که‌یوانوو؛ که‌وانوو؛
 که‌بانوو؛ کینوو؛ که‌یوان؛ که‌بان؛ که‌فانی؛
 کپفانی؛ کپفانیه؛ که‌بانی؛ داشیار؛ زه‌ریان؛
 به‌رماله؛ سه‌ره‌ژن؛ سه‌لار؛ بنه‌وان؛ به‌توانا و
 لیزان له مالداریدا «سارا باید خیلی کدبانو باشد: ده‌بی
 سارا کابانی چاک بی».

کدخدا / kadxodā / ها: / یان: / اسم. قوپخا؛
 کوپخا؛ قپخا؛ قه‌یخا؛ که‌یخا؛ کپخا؛ کپخوا؛
 که‌یخوا؛ که‌یخودا؛ که‌دخودا؛ کپخا؛ کخی؛
 کۆخه؛ که‌فخوی؛ که‌فخوی؛ قوخوا؛ کۆخا؛ که‌یا؛
 که‌هیا: ۱. سه‌رگوند؛ میره؛ توشمال؛
 کاربه‌ده‌ستی گوند بۆ به‌پژوه بردنی کاری

خه‌لک ۲. [کنایی] ریش‌سپی؛ ریش‌سپی؛
 ری‌چه‌رموو؛ ریش‌چه‌رموو؛ ریش‌چه‌رمه؛
 ریچه‌رمگ؛ که‌لو؛ پیره‌باب؛ که‌سئ که به‌هۆی
 پشوودرپژئی، لی‌زانی و توانایی له
 چاره‌سهرکردنی گیر و گرفتن، دراوسئ و
 هاوکار و خرمان، هه‌موو قسه‌ی لی‌ده‌بیستن.

کدخدائی / kadxodā'i / کدخدایی

درشتهوه ۲. بهرى ئو گيايه كه به كولوى يان سوورهه كراوى ده خوريت.

 كدوى تخم: كه دووى توو؛ چه شنى كه دوو به گهلای گهوره و ساقه تی ئهستوورهه كه تومه كى ده خؤن.

كدوى ذلمه: كؤسه؛ كووسه.

كدوى سفید: كودوو بهرووله؛ كودوو هاروى؛ كووله كه چه رمه؛ چه شنى كه دووى خۇراكى وهك خه يار كه به كالی سپه: كدوى مُسمایى كدوى قلیانی: كه دووى قلیانی؛ چه شنى كه دوو كه سهرىكى بارىك و سهرىكى پان و له ناوهراستهوه وه كوو گۆزه تهسك بۆتهوه.

كدوى مُسمایى  كدوى سفید

كدونى / kadûî  كدویى

كدوتنبل / kadûtambal, -tanbal 

كدوخلوايى

كدوخلوانى / kadûhalvāî  [فارسی/ عربى]

 كدوخلوايى

كدوخلوايى / kadûhalvāyî  ها: [فارسی/

عربى] اسم. كووله كه؛ كووله كى؛ كووله كه سهراوى؛ مقهور؛ كدووبارزانى؛ كوندكى ئافى؛ شاقه باغى؛ شاقه باغى؛ كوندري مىرانی؛ جۆرى كه دووى پيست ئهستوورى زهر ديان مهيله و نارنجى، هينديك شیرين و ناوهلولى پر له تۆمى سپی و چههر: كدوتنبل؛ كدوخلوائى

كدورت / kudûrat, kodûrat  [عربى] اسم.

۱. لیلی؛ ماتى؛ شلویی؛ لیخنى؛ تیگلى؛ دؤخ يان چۆنيه تی لیل بوون <كدورت آب؛ كدورت رنگ: لیلی ئاو؛ مانی رهنك> ۲. لها/ [مجازى] ناکۆكى؛ نیوان ناخۆشى؛ دل ئیشاوى؛ نازراوى؛ نقارى؛ قارى <سعی کردم از ایجاد کدورت جلوگیری کنم: تیکۆشام بهر به ناکۆكى بگرم>.

كدویى / kadûyî  صفت. كووله كه یی؛

كه دوویى؛ كدویى؛ كوندكى؛ كووله كه یی؛ به شیوه و بیچمی كووله كه <كله ی كدویى: سهری

كووله كه یی>: كدویى

- كده / kade  پسوند. -گا؛ -گه؛ -گهه؛ -كهده؛

- خانه؛ -كات؛ جیگای شتى <آشكده؛ میکده: ئاته شگا؛ مه یخانه>.

کذا / kazā  [عربى] قید. ئاوها؛ ئاوه ها؛ ئاوا؛ وا؛ وهى؛ وه؛ ئه مجۆر؛ بهو چه شنه؛ بهم جۆره؛ پیسه؛ پیسه؛ وه مو؛ هیدینا.

كدانى / kazāî  [عربى]  كذايى

کذاب / kazzāb, -ان: -ین: [عربى] صفت. [ادبی] / فیثالباز؛ تۆپچی؛ کهرزک؛ قرکه ر؛ قرۆنه ک؛ قرۆکه ر؛ قرقره؛ دهره وین؛ دهره وچین؛ هۆفال؛ راست نه بیژ؛ یه کجار درۆزن.

کذايى / kazāyî  [عربى] صفت. ئاوهايى؛

ئاوه هايى؛ وه هايى؛ خۆى وهك خۆى: كذايى

کذب / kezɒ  [عربى] صفت. [ادبی] درؤ؛ دروو؛ دروی؛ درهه؛ درؤی؛ قر؛ قرى؛ قرکا <سخنان کذب: قسه ی درؤ>.

کر / kar  ها: -ان: /سم. ۱. کهر؛ کههر؛ کههرؤ؛ کريل؛ گوی کپ؛ نه ژنهه؛ نه بیس؛ کهر کاس؛ کهسئ که ههستی ژنهوایی کار ناکا.

 کر مصلحتی: خؤ (به) کهر کردوو؛ خؤ له کهری داو؛ کهسئ که له کاتی پئویست وا نیشان ده دا که نابیسئ یان نه بیستوهه.

کر!  صفت. کهر؛ کههر؛ نه ژنهه؛ نه بیس؛ بهیج توانایی بیستن.

کر / kor  ۱. [عربى]  آب کر، آب

۲. [فرانسوی]  همسرایى

کرات / karrāt  [عربى] جمع  کرّت

 به کرات: زۆر جار؛ زۆر جارن؛ فره را؛ فره وجارا؛ زۆر کهرته؛ گه له ک چه لان؛ به شیوه ی پهیتا - پهیتا <به کرات او را دیده ام: زۆر جار بینومه>.

کرات / korāt  [عربى] جمع  کره

کراتین / kerātîn  [فرانسوی] اسم. [زیست شناسی] / کراتین؛ ماکی سفت و ره قی نینوک، شاخ، موو،

□ **کران** تا **کران**: ناقار - ناقار؛ پهړانپهړ؛ همپهړ تا
 نهوپهړ؛ ئی سهر تا نهوسهر؛ ئی پهړ و نهوپهړ؛
 همپهړ و نهوپهړ؛ زناړ - زناړ؛ ههلاړ - ههلاړ؛ له
 سنووره و تا سنووری نهوپهړ «کران تا کران از
 جنگل پوشیده بود: ناقار - ناقار له جهنگل
 داپوښرايوو».

□ **کراندار** / karāndār, kerān-: صفت. به پهړیز؛
 ناقاردار؛ به ناقار؛ به سنووی دیاربکراوهوه.

□ **کرانماسه** / karānmāse, kerān-: ها/ اسم.
 کهرساخ؛ تهپولکهیهک له ماسهی دهریا که له
 کاتی داکشهده دهردهکهوئ.

□ **کرانه** / karāne, kerāne: ها/ اسم. کهناړ؛
 کهناړه؛ قهراغ؛ قهراخ؛ لیوار: ۱. لیثک؛ پهړ؛
 خالی کوتایی یان جیگای کوتایی هاتنی شتی
 ۲. هیښ؛ کهراخو؛ بهستین؛ بهستوپه؛ هیښی؛
 پړخ؛ لیواره؛ رهخ؛ سنووری ټاو له گهل وشکانیدا
 * **کران**

□ **کرانه‌ای** / karāne'î, kerāne'î: صفت. لیواری؛
 بهستینی؛ کهراوی: ۱. سهر به/ سه‌بارت به
 قهراخی ټاو ۲. /زیست‌شناسی/ بهستوپه‌یی؛
 هیښی؛ نیشته‌جی یان تایبه‌تی ناوچه‌ی نیزیک
 به کهراخو (له گیا و گیانه‌وه).

□ **کراوات** / k(e)rāvāt, k(e): ها/ [فرانسوی از آلمانی]
 اسم. بندق؛ کراوات؛ که‌راوات؛ بونبناخ؛
 که‌روه‌پته؛ پارچه‌ی باریک و دریزۍ تایبه‌ت
 پیالوان که بؤ جوانی به دوری ملیه‌وه ده‌به‌ستن
 و له ژیر یه‌خی کراسه‌وه گریی دده‌ن تا له
 پیش سینه‌وه ټاو‌یزان بی.

□ **کراوات زدن**: که‌راوات به‌ستن؛ بندق لیدان
 «کراوات آبی زده بود: که‌راواتی شینی به‌ستبوو».

□ **کراهت** / kerāhat, karāhat: [عربی] / اسم.
 دلنه‌خوازی؛ ناپه‌سندی؛ کری‌تی؛ که‌رخ؛ فروز؛
 پی‌ناخو‌شی؛ پی‌تالی.

□ **کراهت داشتن**: ۱. که‌رخین؛ که‌رخ بوون؛
 بیزار بوون؛ پی‌تال بوون؛ پی‌خراپ بوون

پهړ و به‌شیک له ددانی مؤرغه‌داران.
کراړا / kerāran: [عربی] آقید. زور جارار؛ زور
 جار؛ فره‌ړا؛ جار له دووی جار؛ په‌یتا - په‌یتا؛ له
 په‌ستا.

□ **کراشیدن** / karāšīdan: مصدر. متعدی. [قدیمی]
 شیواندن؛ ټیک‌دان؛ په‌رو‌ش کردن؛ په‌ریشان
 کردن؛ په‌شو‌کاندن؛ په‌شو‌کنی.

□ **کراکینگ** / kerākīng: [انگلیسی] / اسم. [شیمی]
 کراکینگ؛ کار و ره‌وتی شکاندنی مولکول‌لیکی
 گه‌وره و به‌ره‌م هینانی چنده‌ مولکول‌ولی
 چکوله.

□ **کراال** / kerāl: [انگلیسی] / اسم. باسکه‌مه‌له؛
 مه‌له‌باسکه؛ باسکه؛ کراال؛ خیراترین مه‌له‌یه که
 هر جاره ده‌ستیک له پشته‌وه له ټاو دیته‌ دهر و
 له پیشه‌وه ده‌چیته‌وه نیو ټاو و هاوکات پی له
 بن رانه‌وه په‌یتا - په‌یتا له سهر ټاوه‌که ده‌بزوی.
کرام / kerām: [عربی] صفت. [دبی] پایه‌به‌رز؛
 به‌ریز؛ ریزدار؛ خاوه‌ن شان و شکو «مهمانان کرام؛
 میوانانی پایه‌به‌رز».

□ **کرامات** / kerāmāt, karāmāt: [عربی] جمع
 کرامت

□ **کرام‌الکاتبین** / karāmolkātebīn: [عربی] / اسم.
 /اسلام/ فریشته‌ی سهر شانان؛ فریشته‌ی سهر
 دوو شان؛ نه‌و فریشتانه که کاری چاکه و
 خراپه‌ی هر که‌سیک ټومار ده‌که‌ن «تو‌پنداری
 که بدگو رفت و جان برد؟/ حسابش با کرام‌الکاتبین است:
 تو پیت وایه خراپه‌بیژ بوی دهرچوو؟/ کاری له لای
 فریشته‌ی سهر شانانه».

□ **کرامت** / kerāmāt, karāmāt: ها/ کرامات؛
 [عربی] / اسم. ۱. پایه‌به‌رزی؛ بلیندپایه‌یی؛
 گه‌وره‌یی؛ مه‌زنی؛ مازنی ۲. به‌خشش؛
 به‌خششت؛ گیپه‌ف ۳. که‌رامت؛ که‌شف؛ کاری
 نااناسایی و سهر‌سو‌وپنه‌ر که له پیاو‌چاکان
 ده‌بیته‌وه.

□ **کران** / karān, kerān: کرانه

۲. [اسلام] مه کرووه بوون؛ کریت بوون؛ نار هوا بوون.

کرایه / kerāye / ها: [از عربی] اسم. کرئ؛ کرایه؛ کرها؛ کرها؛ کرها؛ کرا؛ ئیجاره؛ ئیجار؛ پارویهک که له بایی کهلک وهرگرتن له شتیک به خاوهنی دهدرئ.

کرایه دادن: کرئ دان؛ کرایه دان؛ کراهه دان: ۱. به کرئ دان؛ مافی کهلک وهرگرتن له شتیک بۆ ماوه یان کارئ له بری پاره به کهسیک دان «به بچه‌ها کتاب کرایه می‌داد: به مندا لان کتییی کرئ ده‌دا» ۲. دانی پارهی دیاریکراو «کرایه تاکسی را دادم و پیاده شدم: کرئ تاکسیه کهم دا و دابه‌زیم».

کرایه کردن: کرئ گرتن؛ به کرئ گرتن؛ کرایه کردن؛ کراهه گرتن؛ کرها کردن؛ مافی کهلک وهرگرتن له شتیک که هی یه کیککی تره، به دانی پارویهک بۆ کار یان ماوه‌یه‌کی دیاریکراو به ده‌ست هینان «یک ماشین کرایه کردیم و رفتم بانه: ماشینیکمان به کرئ گرت و چووین بۆ بانه».

کرایه گرفتن: کرایه سه‌ندن؛ کرئ ساندن؛ کراهه سانه‌ی؛ وهرگرتنی کرایه؛ به سه‌ندنی پارویهک، مافی کهلک بردن له شتیک، بۆ کار یان ماوه‌یه‌ک به کهسیک دان «راننده از من کرایه نگرفت، گفت: حساب شده: شو‌فیره که کرئ لی نه‌ساندم، گوئی: دراوه».

کرایه‌ای / kerāye'î / [از عربی] صفت. کرایه‌یی؛ به کرها؛ کراهه‌یی: ۱. به کرها گیراو ۲. شیاوئ کرئ گرتن «تمام ظرفها کرایه‌ای بودند: ته‌واو قاپ و قاچاخه‌کان کرایه‌یی بوون».

کرایه‌خانه / kerāyexāne / ها: [از عربی] فارسی / اسم. [گفتاری] کرئ مال؛ کرایه‌مال؛ کرایانه؛ کراهه‌یانه؛ پارویهک که له بری کرئ مال ده‌سیندرئ یان ده‌درئ «دو ماه است کرایه‌خانه عقب افتاده: دوو مانگه کرئ مال‌ه که که‌وتۆته دواوه».

کرایه‌نشین / kerāyeneşîn / ها: ان: [از عربی] فارسی / اسم. کرئ نشین؛ کرانشین؛ کرئهانشین؛ کریگرتی؛ کریگرتیه؛ کرئچی؛ ئیجاره‌نشین؛ مالگر؛ که‌سئ که له خانووی ئیجاره داده‌نیشی. کرباس / / karbās / اسم. جاوگ؛ جاو؛ جانگ؛ کرواس؛ پارچه‌ی به‌نی درشت‌چن و زبر که زۆرت‌ر به ده‌سگای ده‌ستی ده‌چنرئ.

سرو ته یك کرباس بودن سرو ته / کرباس‌محله / karbāsmahalle / ها: [فارسی] عربی / اسم. [کنایی] گۆرستان؛ قه‌بران؛ قه‌ورسان؛ زیاره‌تان.

کربشه / / karbaše / مارمولک کربن / / karbon / [فرانسوی] اسم. که‌ربون؛ توخمی کیمیاوی ناکانزا، به ژماره‌ی ئه‌تومی ۶ و کیشی ئه‌تومی ۱۲، ۰۱۱، که به شتیه‌ی چه‌ند بیچمی جۆراوجۆر (وه‌ک ئه‌لماس، گرافیت، خه‌لووز و دووده) په‌یدا ده‌بی. که‌ربون توخمی سه‌ره‌کی ژیا‌نی گیا و گیانه‌وه‌ره: کاربن

کربن دیوکسید / / karbon dīoksid / دیوکسید کربن، دیوکسید کربن / / karbon dīoksid / منوکسید کربن، منوکسید کربن / / karbon dīoksid / [فرانسوی] / اسم. که‌ربونینفر؛ چواره‌مین خولی ده‌ورانی هه‌وه‌لی زه‌وی ناسی. له‌م خوله‌دا چینی خه‌لووز به‌دی‌هات: کربونینفر

کربور / / karbûr / [فرانسوی] کاربید / / karbûr / کاربید کلسیم، کاربید

کربور هیدروژن / / karbûr hîdrojîn / هیدروکربون / / karbolikasîd / [فرانسوی] فئیل

کربونینفر / / karbonîfer / [فرانسوی] کربونینفر / / karbohîdrât / [انگلیسی] هیدرات کربن، هیدرات

کرب / / kerep / [فرانسوی] اسم. کرپ؛ کرپ؛ چه‌شتنی پارچه‌ی زبری لۆچ و پۆچ که زۆرت‌ر له هه‌وریشم (سروشتی یان ده‌سکرد) ده‌یچنن.

کهره جی: ۱. کهشتی پاروویی چکوله
۲. لۆتکه‌ی گه‌وره.

کړچ / korč /: صفت. کړ؛ کړه؛ وه‌کړ؛ کړکه‌فته؛
کړکه‌وتوو؛ کړکه‌وته؛ کړک؛ قورک؛ کورک؛
قورپ؛ قه‌پک؛ به دؤخ یان چؤنیه‌تی کړی «مرغ
کړچ: مریشکی کړ».

کړچ بودن: کړ بوون؛ وه‌کړ/ قورک/ کورک/
قورپ بوون؛ قورمین؛ کړکه‌وته‌ی؛ کړ بیه‌ی؛
ناماده‌ی له سهر هیلکه‌ه‌لنیشن. هه‌روه‌ها:

کړچ شدن

کړچال / korčāl /: [؟]/سم. کورچال؛ پئ‌وره‌سمی
که‌وتنه‌ نیو جیگه و گوايه له ئیش نالاندنی می‌رد
له کاتی زایینی ژنه‌که‌یدا، که له ناو تاقمئ هؤ‌ردا
باوه.

کړچک / karčak /: ها/سم. گهرچه‌ک؛ که‌لال؛
گهرچه؛ گه‌نه‌ک؛ گه‌نه‌ی؛ کړنگ؛ کرنی؛
کړنووک؛ کړنوو؛ کړچک؛ که‌رچه‌ک؛ گینه؛
گیاهه‌کی گه‌لا په‌نجه‌ی گول‌هیشووی میوه
دپ‌کاویه که تۆمیک‌ی چه‌وری هه‌یه و رۆنیک‌ی
تاییه‌تی لئ‌ده‌گرن.

کړچی / korčî /: اسم. کړی؛ کورکی؛ ته‌یاری
گیانه‌وه‌ری هیلکه‌کهر (وه‌کوو مریشک) بۆ له سهر
هیلکه‌نیشن و هه‌لینانی.

کړخ / kerex /: کرتخت

کړخت / kerext /: صفت. سر؛ قه‌سر؛ قه‌پس؛
قه‌سف؛ قه‌رم؛ قه‌رمتی؛ که‌سیره؛ قوتف؛ قه‌یسهر؛
قولف؛ که‌رخ؛ ته‌زیو؛ په‌نچ؛ کونگ؛ دؤخی
هه‌ست و جووله لئ‌پران «دستهایم از سرما کړخت
شده بود: ده‌ستم له سرما سر‌بوو»؛ کړخ

کړخت شدن: ته‌زان؛ ته‌زین؛ که‌رخ بوون؛ له
گۆ چوون (له سهرمان)؛ قه‌سرین؛ قه‌سران؛
قه‌رمتین؛ قه‌رپسین؛ قه‌رسان؛ قوفلین؛
قه‌فالتن؛ قوتفین؛ ته‌زین؛ گۆت بوون؛ سر
بوون؛ قوفلین؛ قه‌سفین؛ قه‌فلان؛ قه‌فلین؛
قه‌یسهر بوون؛ هه‌ست و جووله لئ‌پران (زۆتر

کرت / kart /: ها/سم. کردو؛ که‌رد؛ که‌رت؛
که‌تو؛ پارگه؛ پارکه؛ دوکان؛ گه‌لش؛ گۆل؛
قارخ: ۱. په‌له؛ ته‌خته‌زه‌وی؛ به‌شئ له زه‌وینی
کشت و کال که ده‌ورانده‌وری به دیواریک‌ی
خاک‌ی نرم له به‌شه‌کانی‌تری جیا کراوه‌ته‌وه
۲. گۆله‌مه‌رزه؛ لامه؛ دیواریک‌ی خاک‌ی نرم که بۆ
جیا کردنه‌وه‌ی داهاتی جۆراوجۆر یان ئاودیری
به‌شگه‌لی جیاوازی باخ یان مه‌زرایه‌ک
دامه‌زراوه.

کرت / karrat /: ها؛ کرت؛ [عربی/سم. [ادبی] جار؛
که‌رته؛ که‌شه؛ را؛ گله؛ گلۆنگ؛ کوول؛ ره‌و؛
تەنگ.

کرتاسه / k(ə)retāse /: [فرانسوی/سم. کرتاسه؛
سی‌هه‌مین ده‌وره له ده‌ورانی دووه‌ه‌می
زه‌وی‌ناسی.

کرت‌بندی / kartbandî /: ها/سم. که‌رت‌به‌نی؛
۱. کار و ره‌وتی ته‌خته‌ته‌خته‌کردنی زه‌وی
کشت‌وکال (باخ، بیسان و...) به‌که‌رتی
جودا-جودا ۲. کاری دروست‌کردنی که‌رت له
په‌له زه‌مینیک‌دا.

کرتن / kretan /: [؟] کرتین
کرتن / korton /: [انگلیسی/سم. ماکئ که له
کورتیزۆنه‌وه به‌ره‌هم دئ؛ کورتن

کرتینسم / kretanîsm /: [؟] کرتینسم
کرتیزون / kortîzon /: [فرانسوی/سم. [فیزیوئری]
ماکئ که له لووی سهر گورچيله‌وه ده‌ده‌لئ؛
کورتیزون

کرتین / kretîn /: [؟]/سم. [پزشکی] باوه‌قۆره‌ت؛
باواقۆره‌ت؛ کړیتین؛ تووشیاری نه‌خۆشی
کرتینسم: کړتن

کرتینسم / kretînîsm /: [؟]/سم. [پزشکی]
کرتینسم؛ نه‌خۆشی کورته‌بالا و بیرشاش
مانه‌وه به هۆی کار نه‌کردنی لووی تیرۆئید؛
کرتینسم

کرجی / karacî /: ها/سم. قوففه؛ قوفه؛

بۆ دەست و پێ ده‌گوترێ).

کرختی /kerextî/ :اسم. داهیزراوی؛ سەری:

۱. کەرخی؛ قەرەسی؛ قەرەمتی؛ چۆنیەتی خاوەنەوانە یان لە جەم و جەوول کەوتن بۆ تاویک و پەڕی؛ گێژی؛ کاسی؛ دۆخی هەست لێ پەڕان و هۆش نەمان.

— کرد /kard, kerd/ :پێواژە. — کرد؛ — کەرە؛ ئەنجامدار و (دێرکرد؛ دێرکرد).

کرد /kord/ :اسم. کورد؛ ۱. هۆزی سەیی پێستی، زاگەبەری نیوچۆمان و دەورووبەری ۲. /ها؛ لان؛ /کرد/ (قدیمی) // هەر یەکە لە کەسانی هۆزی کورد. کردار /kerdār/ :اسم. کردەو؛ کردار؛ ئاکار؛ کەرە؛ ۱. خووە؛ رەوشت؛ کرگەر؛ ئەوی لە کەسایەتی، هەست، خۆیان بێر و بۆچوونی کەس یان تاقمێک لە بەر چاوە (کردار نیک؛ ناکاری باش) ۲. /ها/ (دبی) /کار؛ ئیش.

□ کردار کسی را درآوردن: /مجازی/ کەسیک گیانەسەر کردن؛ باوک کەسێ دەرهاوردن؛ کەسیک ئاراندن و تووشی زەحمەت کردن (کردار مرا درآورد تا درست شد: گیانەسەری کردم تا دروست بوو).

کردار پریشی /kerdārparīši/ :اسم. /روان‌شناسی/ ئاکارنالاوژی؛ نەمان یان کەم بۆنەوێ توانایی جەولاندنەوێ هەوسەنگی ئەندامان: آپراکسی

کردارشناسی /kerdārshenāsi/ :اسم. ئاکارناسی؛ ۱. لقیەک لە زانست کە لە سەر ئاکاری مەرۆف و چۆنیەتی بەدیھاتن و گەورانی دەکۆڵیتەوێ ۲. زانستی لێکۆڵینەوێ لە ئاکاری گیانەوێران. هەرەوێ: کردارشناس

کردیبات /kordbayāt/ : (کردی/ ترکی؟) /اسم. بەیاتێ کورد؛ گۆشەبەک لە مووسیقی ئێراندا.

کردگار /kerdegār/ :اسم. /دبی/ کردگار؛ بینایی چەهقان؛ خواوەن؛ خوا؛ خودا.

کردن /kardan/ :مصدر. متعدی. لازم. // کردی؛ کردت؛ می‌کنی؛ ده‌کەیی؛ بکن؛ بکه // کردن؛ کرن؛

کەرەوێ؛ کەرەش؛ □ متعدی. ۱. کاری هاوکرد: /الف/ ئەنجامدانی کاریک (کار کردن؛ دعوا کردن؛ کار کردن؛ شەر کردن) ب) لە دۆخیکدا دانان (خراب کردن؛ خراب کردن) ج) ئەرکێ لەمەر کەسیکەوێ ئەنجامدان (پەری کردن؛ خدمت کردن؛ باوکی کردن؛ خەمەت کردن) د) پۆشین؛ کەرەوێنە (بە تەن کردن؛ لە بەر کردن) ه) تێکردن؛ کردنە نیو دەفریکەوێ (کتری را پر کردن؛ کتری پر کردن) و) گۆران؛ کردنەوێ؛ کەرەوێ (بەزرگ کردن؛ پۆل خرد کردن؛ گەورە کردن؛ پوول وردکردنەوێ) ز) کردنەوێ؛ ئەوێ کەرەوێ؛ کات بە سەر بردن؛ راپواردن (شەب را روز کردن؛ شەو بە رۆژ کردن) ۲. /مستەهجن/ سەرچینی کردن؛ گان کردن □ لازم ۳. کاری هاوکرد: /الف/ بە دۆخ یان حالەتێک دەرھاتن (تب کردن؛ یاو کردن) ب) دەرکردن؛ خەستن (خەستگی درکردن؛ تیر درکردن؛ ماندووێتە دەرکردن؛ تیر هاویشستن) ج) دووپاتە کردنەوێ (خدا—خدا کردن؛ خودا—خودا کردن) د) لە لایەک گیرسانەوێ (بە کسی رو کردن؛ رو کردن بە کەسێ). هەرەوێ: کردنی

■ صفت فاعلی: گێندە (—) /صفت مفعولی: کردە (کراو) /مصدر منفی: نکرده (نەکردن) کردە /karde/ :ها؛ /اسم. /دبی/ کردەوێ؛ کەرە؛ کردار؛ کار؛ ئاکار (از کردە خود پشیمان است: لە کردەوێ خۆی پەژێوانە).

کردی /kordî/ :اسم. کوردی؛ دەستە زمانی نەتەوێ کورد، کە چەند وەچە زمانی جۆراوجۆری لێ دەبێتەوێ و بریتین لە: ۱. کرمانجی باکوور بە زاراوە گەلی بادینی، بۆتانی، هەکاری، بایزیدی، شەمینی، جیزی، قووجانی و... ۲. کرمانجی باشوور یان سۆرانی بە زاراوە گەلی موکوریانی، ئەردەلانی، بابانی، جانی و... ۳. کلهری—لری بە زاراوە گەلی لەکی، فەیلی، بەختیاری و... ۴. گۆرانی (هەورامی)—زازی، ئەمیش بە چەند زاراوە و

ده گوترين.

□ کړی خواندن: شات و شووت کردن: لاف و گه زاف کردن / لی دان؛ بافیش کردن؛ خو هه لکیشان؛ به خو خوړین؛ هه لشنگاندن؛ هه لشنگاندن؛ هه لشلینگاندن (حالا هی کړی بخوان، وقتی باختی می فهمی: ئیسته هه شات و شووت که، که داتنا ده زانی).

کړکس / karkas / اسم. ۱. لاشخور ۲. ها؛ ان / سیسارک؛ سیسارگ؛ سیساله ک؛ سسارک؛ سیساله ک؛ سیسالک؛ سمسارک؛ سمسارک؛ سه رگه؛ سیسارگه که چه له؛ سیسارکه که چه له؛ سیساله ک که که س؛ تاسکه چه له؛ که رگه؛ که په نه کدال؛ که چه لک؛ ته یرئ که له خا؛ بالنده یه کی له تیره ی لاشخوره به لام هیندیک گچکه تر به په یری ږه و سپی و جووچکه ی سی سووچی سپی و دندووکي کورت و نه ستور و سر و ملی پروتوه.

کړکف / karkaf / ها؛ اسم. کيفک؛ کيفک؛ کينکو، کينکو؛ کاکيف؛ هه فرسته کيوی؛ داريکی کويستانی گه لا په نجه یی وه ک هه نجیره.

کړکم / karkam / [قدیمی] رنگین کمان
کړکی / korki / صفت. ۱. کولکی؛ کورکی؛ ده رجهو؛ ده رجاو؛ به هه ودای شل و نه رم و تووکنه وه (پارچه ی کړکی؛ پارچه ی کولکی)
۲. مهره؛ چنراو له کولک (شال کړکی؛ شالی مهره) ۳. کولکن؛ تووکن؛ تیسکن.

کړکیت / kerkit / اسم. که لکیت؛ که رکیت؛ ده فه؛ هه په؛ هه پک؛ کوویشک؛ شه؛ نامرزی کانزایی شانه ئاسا، پوی تهونی پی ده کوتنه وه.

کړگدن / kargadan / ها؛ از آرامی / اسم. که رگه دهن؛ که رگه دهنګ؛ گیانه وه ریکی گیاخوړی زور زله شاخیک یان دووی له سر که پو هه یه، پیستی زور نه ستوره و ده یانکرده سپر بؤ شه ره شمشر.

کړگی / korregi / اسم. کورگی؛ جانوویی

(هسپ؛ جاشی (کهر)؛ هؤلیه تی؛ دؤخ یان چؤنیه تی ساوا بوونی ږه شه ولاخ.

کرم / karam / (عربی / اسم. [ادبی] ۱. پایه به رزی؛ گه وره یی؛ گه وریای؛ مه زنی؛ مازنی؛ که رهم (کرم بفرماید و به داد ما برسید: گه وره یی بکن و بگه نه فریامان) ۲. به خشش؛ به خششت؛ ده هنده یی؛ دلاوایی (کرم بین و لطف خداوندگار؛ چاو له به خشش و دلوفانی خود).

کرم / k(ere)m / ها؛ [فرانسوی / اسم. ۱. کریم؛ پیکهاته یه ک به شیوه ی خامه ی تازه که وه کوو دهرمان یان ماکی نارایشتی به نه دما میکیدا ده مالن ۲. خامه؛ هه ویر یان تراویک له شیر، شه کړ، عه تری خوړاکی و جار- جاریش زهر دینه ی هیلکه که له ناشپه زی و شیرینی په زیدا به کاری ده بن ۳. سبات؛ سبات؛ سپی واش؛ سپی واژ؛ کریم؛ شه که ری؛ ږه نگی زهر دی ثمال سپی.

کرم؛ صفت. سبات؛ سبات؛ سپی واش؛ سپی واژ؛ شه که ری؛ کریم؛ به ږه نگی زهر دی ثمال سپی.
کرم / kerm / ها؛ ان؛ اسم. کرم؛ کرمی؛ که لم؛ کارم؛ کورم؛ قورم؛ که رم؛ ۱. نیوی هه یه که له جانوه و رانی بی مؤرغه به له شی نهرم و دریژوه ۲. کورمل؛ ساوای بری میروو که وه ک کرم وان.

□ کرم ابریشم: ته تله میوه؛ کرمی ثاوریشم؛ کرمیکه لیکاوه که ی ده بیته هه ودای ثاوریشم. کرم خاکی: کرمه سوورکه؛ کرمه سووره؛ کرمی گل؛ گله خوړکه؛ گلخوړکه؛ خاکله وهره؛ خاکه وهره؛ کرمیکه له بن خاکی شه داردا ده ژی.

کرم خوک: تریشین؛ کرمی به راز؛ جانوه ری ږیخو له ی گوانداران (به تابه ت به راز و مړه).

کرم رشته ۱. فیلاریا

کرم روده: مه له؛ گؤلال؛ گولالاگی؛ کرمی ږیخوله؛ کرمی ناوزگ.

نازار گه یاندن؛ عهزیهت کردن؛ بؤ زیخانندی
که سیّک کاری نارهوا و ناشیرین کردن «آن قدر
کرم ریخت که صدای خواهرش را درآورد؛ نهونده
ختی دایه خت خوشکه کهی دهنگی دهرهینا».

کرم کار بودن: [مجازی] خوره/ خومره‌ی کار
بوون؛ کارامه و لیزان بوون «آرام کرم این کار
است؛ آرام خوره‌ی ئەم کاره‌یه».

کرم کاری را داشتن: [مجازی] خوره/ خومره‌ی
کاری هه‌بوون؛ سهر بؤ کاری خوریان؛
هۆگره‌تی و دلخوازی زۆر به کاریک هه‌بوون
«کرم این را دارد که هر چه به دستش افتاد بازش
کند؛ خوره‌ی ئەوه‌ی هه‌یه که ههر چی بگاته
دهستی بیکاته‌وه»: خوره‌ی کاری را داشتن

کرم گذاشتن: کرم تیدان؛ کرم هه‌لینان؛
کورمژین؛ کهرمجین؛ کهرمژین؛ کرم
هۆناردی؛ کرم داوه‌نه‌ی؛ دهرکه‌وتنی کرم
له شتیکدا به بۆنه‌ی خراو بوونی «پنیر مانده
کرم گذاشته: پهنیره‌که مابۆوه کرمی هه‌لینابوو».

کرم /k(o)rom/ [فرانسوی/سم، کورۆم؛ توخمی
کیمیای کازنا، به ژماره‌ی ئەتومی ۲۴ و کیشی
ئه‌تومی ۵۱،۹۹، کازنایه‌کی زیوینی سپی، تور
و سه‌خته بؤ سفت کردنه‌وه‌ی پۆلا و بهرگری له
ژه‌نگ لیدانی تیکه‌لیان ده‌کهن و له زۆر
ئالیاژی تردا به کار ده‌چی، پیکهاته‌کانی هه‌موو
ژه‌هراوین: کروم

کرم خوردگی /kermxordegî/ [سم، کرمیونی؛
کرمۆلی؛ کرمه‌ژنی؛ کرم‌خواردووی؛ کرم‌لیداوی؛
کرم‌تیداوی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی خه‌سار بوونی
شتی به هۆی لیدانی باکتری یان به‌چکه‌ی بری
میروو «کرم‌خوردگی درخت؛ کرم‌خوردگی دندان؛
کرمیونی دار؛ کرمۆلی ددان».

کرم خورده /kermxorde/ صفت. کرمۆل؛
کرمیون؛ کرم‌خواردوو؛ کرمه‌ژن؛ کرموژن؛
کرمه‌ژهن؛ کرمه‌ژهنه؛ کورمژ؛ کرمه‌ژنه؛ کهرمک؛
کرمی؛ کهرمجین؛ کرماوی؛ کرمی؛ خه‌سار بوو

کرم سبزی: مه‌یره‌ک؛ هارپه؛ تپ‌تره؛ کرمی دار
و شینایی.

کرم سنجافی ❶ کرمک

کرم سبب: لیس؛ قهره‌ونه؛ کرمینه‌ی جوړی
دار بیه، که بگاته میوه‌ی کالی سیو، ههرمی
یان بهی، به‌رهو تۆمه‌که‌ی ده‌روا و کرمۆلی
ده‌کا.

کرم شتاب ❷ شبتاب

کرم کدو: زووری؛ زه‌روو؛ کورمی په‌هن؛
کرمه‌پانه؛ مۆلک؛ مومار؛ مارمارک؛ کرمیکی
پان و زۆر درپژه، چوار قولای به سهره‌وه،
ئه‌گهر گه‌راکه‌ی بگاته ناوژگی گیانه‌وه‌ر،
له‌ویدا خۆی ده‌گری و گه‌وره ده‌بی.

کرم میوه (نباتات): گازیز؛ کرمی ناو دار و
میوه.

❸ کرم از خود درخت بودن: [کنایی] هۆره‌ی
دار/ پوازی دار له خۆبه‌وه بوون؛ ئاسن به
ژه‌نگی خۆبه‌وه دا‌ر‌زین؛ خۆ تاوانبار بوون
«هرچه می‌کشیم مقصر خودمانیم، کرم از خود درخت
است؛ ههرچی‌کمان به‌سهر دی تاوانبار خۆمانین،
پوازی دار له خۆیه‌تی».

کرم خوردن: کرمۆل بوون؛ کرم خواردن؛ کرم
لیدان؛ کرم تیدان؛ کرمۆلیه‌ی؛ گه‌نگاز بوونی
شتی به هۆی کارتیکه‌ری گیانه‌وه‌رانی وردیله
و چکۆله‌وه (کرم، میروو، باکتری) «یکی از
دندانهای کرم خورده بود؛ دندانیکی کرمول بیوو».

کرم داشتن: کرم هه‌بوون؛ کرمین بوون؛ کرم
بیه‌ی: ۱. [نامتداول] کرم/ جانسه‌وه‌ر له زگدا
هه‌بوون ۲. [کنایی] هار و هاج بوون و سهر نانه
سهر ههر شتیک و ههر که‌سیکه‌وه «مگر کرم
داری یک دقیقه آرام نمی‌گیری؟ مه‌گهر کرم‌ت
هه‌یه که ساتیک ناسره‌وی؟».

کرم ریختن: ۱. کرم خستن؛ کرم داوه‌راندن؛
لێ‌بوونه‌وه‌ی کرم به بۆنه‌ی دهرمان یان ههر
هۆیه‌یه‌کی تروه ۲. [کنایی] خت دانه خت؛

کرنش / korneš، ها: / اسم، ۱. [ترکی] کرنوش؛
کورنووش؛ کورنوشت؛ کورنو؛ کورنو؛ پانتیه؛
سهرکوپ؛ کاری داهاتنه وه و سهر دانه واندن بۆ
پیزگرتن ۲. / فیزیک/ گۆرانی بیچم و به یه کدا
هاتنی تهنیک به هۆی هیزی که به سهریدا
هاتوه.

کرووات / k(o)rovāt، ها: / اسم، کرووات:
۱. / ها/ ههر یه که له کهسانی زاگه بهری
کروواسی یان له تۆرمه یان ۲. هۆزی له
پهچله کی سلاوی باشووری که به زمانی
سیرب و کرووات قسه ده کهن.

کروچ-کروچ / korûčkorûč: صوت. کرمه کرم؛
خرمه خرم؛ کرچه کرچ؛ کرته کرت؛ دهنگی که له
داکرمینی شتی وشک و پهق بهدی دی.

کروور^۱ / kurûr, korûr، ها: / هندی/ اسم، کروور؛
کوللور؛ پینسه دهزار.

کروور^۲: صفت. کروور؛ کورور؛ به چهنده تی یان
ههندی پینسه دهزار وه.

کروشه / k(e)roše, koroše، ها: / فرانسوی/ اسم،
کروشه؛ قولاو؛ نیشانه یه که به وینهی دوو خه تی
راستی چهماوه: [] که: ۱. / ریاضی/ بۆ
تیخستنی چهند که وان ۲. له پهرتووکیکی
وهرگیراودا، بۆ جیگای نهوی وهرگیر لپی زیاد
دهکا.

کروفر / karr-o-far(r): / عربی/ فارسی/ اسم،
۱. شات و شووت؛ نومایشی درۆینهی شان و
شکو ۲. دهبدبه وه که بکه بکه؛ دهبدبه و فورت؛
ئینجه و فینجه؛ تهنته نه وه سه نسه نسه؛ ته مته راق؛
ته شریفاتنی به زهرق و بهرق.

کرووک / kurûk, k(o)rûk، ها: / روسی/ اسم،
کوروک؛ میچی له چهرم یان پارچه بۆ ماشین
که له کاتی پیویستدا دهق دهبی و خر ده بیته وه.
کروکودیل / korokodîl, k(e)rokodîl، ها:

[فرانسوی/ اسم، تیمساح؛ کروکودیل.

کروکی^۱ / kurûkî, k(o)rûkî، ها: / فرانسوی

به بۆنه ی هه بوونی باکتری یان کرمه وه «این
سیبه ی کرم خورده را چرا خریدی؟» ثم سیوه
کرمولانهت بۆچی کریوه؟.

کرمک / kermak، ها: / اسم، ۱. فنتیل؛
سووپایی لاستیکی دووچه رخه که له کاتی با
تیکردندا خۆمهش باز و بهسته دهبی و پیش به
دهرچوونی با ده گری ۲. کرمه که؛ کرمیکی
چکۆله ی سپی رهنه گه میونه که ی له پخۆله
گه وه ی مرۆ به تاییهت مندالدا داده مه زری:
کرمک ۳. کرمۆ که؛ کرمی چکۆله.

کرم کارامل / k(e)remkārāmel: / فرانسوی
/ اسم، کریم کارامیل؛ خواردنیکی سارده له
زهردینه ی هیلکه، شیر، کارامیل و وانیل
دروست دهبی.

کرمکی / kermakî: / صفت. [مجازی، گفتاری]
۱. گجگ؛ خاوهن خۆ و هۆگره تی سهر نانه سهر
دیتران و سهرنجیان به رهو خۆ پاکیشان
۲. دهس نهو یساو؛ دهس نهو یسیاگ؛ زهره رده ر؛
به هۆگره تی خۆ له شتیک دان و خراب کردنی.

کرمو / kermû، ها: / صفت. [گفتاری] پیت؛
کرمه ژن؛ کرمه ژنه؛ کرمه ژهن؛ کرمه ژنه؛ کارمژن؛
کرمۆل؛ کرمی؛ کرمی؛ کرموای؛ کرمو؛ کهرمک؛
کرم تیداو؛ کرم لیداو؛ کرمیون؛ کرموژن؛ کورمژ؛
کرمه ریز؛ کرم خواردو؛ کرم تیکه وتوو «سیب
کرمو؛ دندان کرمو؛ سیوی پیت؛ ددانی کرمه ژن».

کرمینه / kermîne، لارو
کرنا / karnā، ها: / اسم، [موسیقی] بۆری؛ که رهنا؛
شه بیوور؛ سازیکی بابی دریز و گروقه ره به بی
شاسی که دهنگیکی بهرز و گری ههیه.

کرنج / koranc، ها: / اسم، [قدیمی] گرنج؛ قورنج؛ زبر.
کرنند / karand، ها: / اسم، ئال؛ نه سپی که
پهنگی پینستی زهره، خه نه یی یان قاوه یی
پۆشنه.

کرنر / korner: / انگلیسی/ اسم، [ورزش] سووچ؛
کورنیر؛ دۆخیک له یاری فووتبالدا.

زه‌لالی دهنکی کاکاهوو.

کره‌ی مصنوعی: مارگارین؛ کره‌ی نه‌واتی؛ کره‌ی گیاه؛ جوړئ کره که له پړونی پالیوړاوی برئ گیا دروست ده کړئ.

کره‌ی نباتی: کره‌ی گیایی؛ مارگارین.

کره / kore، ها: [عربی/اسم، گو: ۰۱/هندسه/بیجمئ] که له چهرخینی جه‌غز به دهوری گټپه‌ره که پیدا به دی دئ ۰۲. /کرات/ تنه‌ی که وه‌ها بیجمیکی هه‌بی، به‌تایه‌ت نه‌ستیره و گه‌پړکان (کره‌ی زمین: کره‌ی ماه: گو‌ی زه‌وی؛ گو‌ی مانگ).

☐ کره‌ی جغرافیایی: گو‌ی زه‌وی؛ گو‌یه‌کی چکوله‌ی نیوخال‌ی (له کازا، پلاستیک یان مقه‌با) که نه‌خشه‌ی گو‌ی زه‌وینی له سهر کیشراوه.

کره‌ی چشم: گلینه؛ پیکه‌ته‌ی گو‌ئاسای چاوی مؤغره‌داران بریتی له سپینه و به‌شه‌کانی تری چاو: تخم چشم

کره‌ی فلکی ☐ کره‌ی نجومی

کره‌ی نجومی: گو‌یه‌کی چکوله‌ی نیو‌به‌تال که نه‌ستیران و وینه‌ئاسمانیه‌کانی له سهر کیشراوه: کره‌ی فلکی

کره / korre، ها: [اسم، کوپگ؛ کوپ؛ کوپ‌ی؛ جانیک؛ کوپه؛ جاشک؛ داش؛ جاش (کهر)؛ جوانوو؛ جانی؛ جانوو (نه‌سپ)؛ داشک؛ هؤل/هؤلی/هؤلی (یه‌کساله)؛ دووپر (دوو ساله)؛ به‌چکه‌ی چوارپیانی باره‌بر (کره‌ی اسب؛ کره‌ی خر: کوپگی نه‌سپ؛ جاشکی کهر).

کره‌اسب / korre'asb، ها: [ان: /اسم، جوانوو؛ جانوو؛ کوپگ؛ جانی؛ هه‌ولی (یه‌کساله)؛ قوتته (دوو ساله)؛ نؤما (دووساله) بیچوووه نه‌سپ.

کره‌الاغ / korre'olâq: [فارسی/ترکی] ☐ کره‌خر

کره‌ای / kare'î: صفت. کره‌یی؛ کره‌دار؛ به کره‌وه تلاو یان له کره‌دا خووساو (نان کره‌ای: نانی کره‌یی).

اسم. کرووکی؛ نه‌خشه‌یه‌ک که شوین و دهور و به‌ری جینگیه‌ک دیار ده‌کات (کروکی خانه: کروکی خیابان: کرووکی مال؛ کرووکی ش‌قام).

کرووکی^۲: صفت. کرووکی؛ به کروووک (اتومبیل کرووکی: ماشینی کروووکی).

کروم / k(ə)rom: [فرانسوی] ☐ کرم

کروماتوگرافی / ko(e)romātografi: [فرانسوی/شیمی] کروماتوگرافی؛ شیوه‌یه‌ک بؤ جیا‌کردنه‌وه‌ی ماک‌ی ناو تراویکی تیک‌ئالاول، به‌پټی په‌نگیان.

کرومانیون / k(ə)romān(i)yon: [فرانسوی] کرومانیون؛ مروی کرومانیون؛ وینه‌یه‌ک مروی کروموزوم / koromozom, k(e)romozom، ها: [فرانسوی/اسم، [زیست‌شناسی] کروموزوم.

کروموسفر / koromosfer, k(e)romosfer: [فرانسوی] ☐ رنگین‌کره

کرومیت / koromit, k(e)romit: [فرانسوی/اسم، [کانی‌شناسی] کرومیت؛ جوړئ به‌ردی کانگایی بل‌سووری، که سهر‌چاوه‌ی سهره‌کی کوروم و پیکه‌ته‌کانیه.

کرون / koron / [؟] /اسم. کرون؛ یه‌که‌ی پاره‌ی ولاتانی سوئید، نورفیژ و دانمارک.

کرونومتر / koronometr, k(e)ronometr، ها: [فرانسوی/اسم، کات‌بژیر؛ کوپ‌نؤمیت؛ نامیری ژماردنی مه‌ودای کاتی زور کورت.

کرووی / koravî، ها: [ان: /عربی] صفت. خر؛ گرد؛ گرده؛ توپی؛ گر؛ گندؤله‌ک؛ گود؛ گلور (سرش مثل توپ کرووی است: سهری وه‌کوو توپ خره).

کره / kare: /اسم. کره؛ کهرئ؛ فهریکه‌پړن؛ پړونه‌کهره؛ نویشک؛ نویشک؛ نقشک؛ نقشک؛ نویشک؛ ماکیکی خوراکی له شیره که به ژه‌ندن یان شله‌قاندنی خامه، شیر یان به‌تایه‌ت دؤ به‌ره‌هم دئ.

☐ کره‌ی کاکانو: کره‌ی کاکاهوو؛ پړنی ته‌ر و

کره‌ای /kore'î/ اسم، کوره‌یی؛ کوریایی؛

۱. /ها/ هر یه که له کهسانی زاگه‌به‌ری ولاتی کوره یان منداله کانیان ۲. زمانی ئه و خه‌لکه، له زمانگه‌لی چین و تبه‌تی که هه‌ندی له زمان ناسان به به‌شیک له زمانگه‌لی ئالتایی ده‌زان ۳. شیوه نووسینی ئه و زمانه.

کره‌ای ۴. صفت، کوره‌یی؛ کوریایی؛ پیوه‌ندی‌دار یان سهر به ولاتی کوره‌وه.

کره‌دخ /korrexar/ ها /اسم، جاش؛ جاشک؛ جه‌حش؛ جه‌حشک؛ کورک؛ کوروو؛ کورووله؛ کورری؛ کورش؛ ده‌چش؛ ده‌هشک؛ ده‌حشک؛ داشک؛ که‌رکول؛ که‌ره‌کول؛ خه‌رکوری؛ که‌رکوری؛ که‌رکوروو؛ نوما (یه‌کساله)؛ کری‌هه‌ری؛ هه‌متر؛ به‌چکه‌که‌ر؛ هۆلیکه‌ر؛ هۆلیه‌ر: کره‌الاغ

کره‌قاطر /korreqāter/ ها /فارسی/ از سغدی /اسم، فنک؛ جاش‌ئیتتر.

کری /karî/ اسم، که‌ری؛ نه‌ژنه‌وی؛ نه‌بیسی؛ هه‌ر چه‌شنه نه‌خۆشینی که ئه‌بیته هۆی نه‌بیستن.

کریاس /keryās/ عربی/اسم، ادبی/ ئاسانه؛ شیپانه؛ شیپان؛ ژیرده‌رانه؛ ژیرده‌ر؛ ده‌رازوونه؛ ده‌ریزان؛ ده‌رازین؛ ده‌رازوون؛ ده‌رازینک؛ ده‌ریزانک؛ به‌شی ژیره‌وه‌ی ده‌رگا.

کرپتون /k(e)ripton/ فرانسوی/اسم، کرپتون؛ توخمی کیمیاوی له ده‌سته‌ی گازه نه‌جیه‌کان، به ژماره‌ی ئه‌تومی ۳۶ و کیشی ئه‌تومی ۸۰، ۸۳، بێ‌په‌نگ، بێ‌بار که له هه‌وادا هیه و له لامپی ئیلکتريکیدا به کار ده‌بری: کرپتون

کرپتون /k(e)ripton/ فرانسوی /کرپتون کریدور /koridor/ ها /فرانسوی/اسم، راره‌و: ۱. دالان؛ دالوو؛ ریگه‌ی سه‌رداپۆش‌راو ۲. پیسخان؛ پیسخانه.

کریستال /kiristāl, k(e)ristāl/ ها /فرانسوی/اسم، بلوور؛ بلۆر؛ کریستال.

کریستالوئید /kiristālo'id, k(e)ristālo'id/ ها /فرانسوی/اسم، بلوورنۆین؛ بلۆرئاسا؛ وه‌ک بلوور.

کریسمس /kirīsmas, k(e)rīsmas/ ها /انگلیسی/اسم، کریسمه‌س؛ جیژنی خاچه‌رستان له رۆژی ۲۵ دیسامبر (له نیو خاچه‌رستانی رۆژه‌لات ۷ ژانویه) به بۆنه‌ی له دایک بوونی عیسا مه‌سیح: نۆل

کریشه /k(e)riše/ ترکی/اسم، کریشه؛ چه‌شنی پارچه‌ی به‌نی سووک که بۆ کراسی ژانه به کاری ده‌بن: کرشه

کریکت /k(e)riket/ انگلیسی/اسم، [ورزش] کریکیت؛ گه‌مه‌یه‌کی به کۆمه‌ل له نیوان دوو گرۆ به تۆپ و پاکیته‌وه.

کریم /karīm/ ان /عربی/ صفت، ده‌هنده؛ دلاوا؛ ده‌هنده؛ ده‌سفاز؛ ده‌سواز؛ داینده؛ که‌ریم؛ به خۆ و هۆگره‌تی به‌خشین «خدا کریم است: خودا ده‌هنده‌یه».

کریوژنیک /k(e)ryoženik/ فرانسوی/اسم، ۱. سه‌رماده‌ری؛ دۆخ یان چۆنه‌تی به‌دییه‌نانی سه‌رما ۲. سه‌رمازانی؛ زانستی لیکۆلینه‌وه‌ی دیارده‌گه‌لی سه‌رما.

کریولیت /k(e)ryolit/ فرانسوی/اسم، [ئیمی] کریولیت؛ ماکینی کانزایی خۆله‌میشی په‌نگ، که سه‌رچاوکه‌ی سه‌ره‌کی به‌ره‌مه‌هینانی فافۆن، زاخ و هیدروکسیدی سودیومه.

کره /karīh/ عربی/ صفت، دزیو؛ نه‌چی؛ ناهه‌ز؛ سک؛ کریت: ۱. زشت؛ ناشیرین؛ به‌دیمه‌نی نه‌گه‌ویسه‌وه «قیافه‌ی کره: چاری ناهه‌ز» ۲. زۆر ناله‌بار «صدای کره: ده‌نگی ناهه‌ز».

کز /kez/ کردی/اسم، کز؛ کرژ؛ درژ؛ دۆخ یان چۆنه‌تی چرچ و لۆچ و کۆوه‌بوون.

کز خوردن: کزیان؛ هه‌لکزان؛ هه‌لکزیان؛ هه‌لکزی؛ گرژن؛ هه‌لقرجان؛ هه‌لچرجان؛ هه‌لکرووزان؛ به‌هۆی ئاور یان گه‌رماوه‌چرچ و لۆچ بوون.

کز دادن: کزاندن؛ کزراندن؛ هه لکزاندن؛
هه لکزانی؛ پرووزاندن؛ پرووزانی؛ پرووزنه‌ی؛
پرووزنای؛ هه لپرووزاندن؛ پردوو خانن؛
خه نزراندن؛ هه لکرووزاندن؛ پهردوخنه‌ی؛
هه لپرووکاندن؛ هه لپرووکانی؛ به ئاور یان
گهرمای زور، چرچ و لۆچ کردن.

کز کردن: کزکردن؛ کزکۆله کردن؛ کزکه
کردن؛ داپسکان؛ داپسیان؛ چنگزین؛
کۆشکه لاتن؛ کرووشمه کردن؛ هه لکورمان؛
هه لکوروشمان؛ کورووژه وه کردن؛ کورووژم/
کورووژم هه لاتن؛ کورش هه لاتن «از ترس در
گوشه‌ی اتاق کز کرده بود؛ له ترسان له سووچیکی
زوروه که وه کزی کردبوو».

کراز /kozāz/: [عربی/اسم، کوزاز؛ دهرده کۆپانه؛
زک پره‌قی؛ نه‌خۆشینیکی چلکی که له چه‌شنی
باکتری تووش ده‌بی و پره‌گرتوویی و سفت
بوونه‌وه‌ی ماسوولکه‌ی له‌ش له نیشانه‌کانیه‌تی.
کز کرده /kezkarde/: [کردی/فارسی] صفت.
کز کردوو؛ کزهلۆک؛ کزولکه؛ کزوولکه؛ کزکه؛
کزکۆله؛ هه لکورماو؛ کسکه؛ کسکۆله؛ کزووله؛
هه لکوروشماو؛ کۆشکه لاتوو؛ کرووشمه کردوو.

کز /kaj/: کج
کزدم /kajdom/: عقرب
کزراهه /kajrāhe/: کجراهه
کزنه /kajne, ka:jne/: ها؛/اسم، [پرتشکی] په‌ترۆ؛ په‌ترۆک؛
په‌ترۆکه؛ تویکلی له خوینی وشکه‌وه بوو له سه‌ر
زام.

کژی /kajzi/: ها؛/اسم، [دبی] لاری؛ خواری؛
گی‌ری؛ که‌جی؛ که‌چی؛ که‌چایی؛ چه‌وتی؛
خۆهری؛ ئاوان؛ که‌لایی؛ خوارایی؛ چه‌فتی؛
که‌فچی؛ خوار و خییجی؛ لار و گی‌ری
کس /kas, kes/: /اسم، که‌س؛ کی‌س؛ که‌ش؛
۱. مرۆف؛ مرۆ؛ بنیاده‌م؛ ئینسان «هر کس؛ هیچ
کس؛ ههر که‌س؛ هیچ که‌س» ۲. [دبی] یه‌که‌ی
بژاردنی مرۆف «دو کس؛ دوو که‌س» ۳. /لان/

/مجازی/ کریف؛ کریف؛ خزم و خویش یان
دۆستی نزیک «در آن شهر کسی را نداشت؛ له‌و
شاره‌دا که‌سیکی نه‌بوو».

کس /kos/: /اسم، [مستهجن] قوز؛ کوز؛ کوس؛
کوسی؛ کس؛ کسسا؛ زی؛ پز؛ فرچک؛ بۆج؛ زه؛
زه‌ها؛ مال؛ ماله؛ هووله؛ ئەندامی زا و زینی
گوانداری میوینه، به‌تایبیت مرۆف.

کس شعر: /مستهجن/ هه‌لیت و په‌لیت؛ قسه‌ی
قۆر و لا به‌لا.

کساد /kesād, kasād/: [عربی] صفت. که‌ساد؛
که‌سات؛ که‌ساس؛ بی‌بره‌و؛ بی‌بره‌و؛ مه‌رۆ؛ نفت؛
لیاش؛ نا‌په‌واج؛ بی‌په‌واج؛ ۱. به‌بی مشتته‌ری
«مغازی کساد؛ دووکانی که‌ساد» ۲. بی‌گه‌شه «بازار
کساد؛ بازاری که‌ساد». هه‌روه‌ها: کساد بودن؛ کساد
شدن؛ کساد کردن

کسادی /kesādî, kasādî/: ها؛ [عربی] /اسم.
که‌سادی؛ که‌ساتی؛ که‌ساسی؛ بی‌بره‌وی؛
بی‌بره‌وی؛ کزی؛ ماله‌فین؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی
بی‌په‌واج بوون.

کسالت /kesālat, kasālat/: [عربی] /اسم.
۱. خاوی؛ فرۆز؛ داهیزاوی؛ لۆژه؛ بارگرانی؛
شه‌که‌تی «هوا‌ی ابری کسالت می‌آورد؛ هه‌وا‌ی هه‌وری
خاوی دینی» ۲. /ها/ [مجازی] له‌ش گرانی؛
له‌ش به‌باری؛ له‌ش داهیزاوی؛ نه‌خۆشی (زۆرتر
سووک).

کسالت‌آور /kesālatāvar, kasālat-/: [عربی]
فارسی] صفت. خاوکه‌ره‌وه؛ وه‌ره‌ز که‌ر؛ وه‌پسکه‌ر؛
هۆی جارزی «سخنرانی کسالت‌آور؛ وتاربیژی
خاوکه‌ره‌وه»؛ کسالت‌بار

کسالت‌بار /kesālatbār, kasālat-/: [عربی]
فارسی] کسالت‌آور

کسب /kasb/: [عربی] /اسم، [دبی] ۱. /ها/ کسم؛
که‌سب؛ کسپ؛ پیشه‌یه‌ک بۆ به‌په‌بهردنی ژیان
«کسب خوبی دارد؛ کسمیکی باشی هه‌یه» ۲. کار و
په‌وتی وه‌رگرتن؛ گرتن؛ گی‌رتنه‌ی «کسب علم؛

وهر گرتنی زانست).

□ کسب تکلیف کردن: پرس و را/ پرس و راویژر کردن؛ له کهسیک له مەر کاری داهاتوو یان ئهرکی سەر شانوهه پرسین «باید از رییس کسب تکلیف کنم؛ ئەبێ پرس و رای سەرۆک بکەم».

کسب و کار / kasb-o-kār: [عربی/فارسی]/اسم، کار و کاسبی؛ پیشه؛ ئیش؛ کسم و کار؛ کار، بهتایبەت کاری کرپن و فروشتن.

کسبه / kasabe: [عربی] جمع کاسب کس خل / kosxol: صفت. [مستهلج] خول؛

گه‌مه‌ه؛ بلح؛ گه‌لحو؛ کهلهوو؛ ته‌پۆ: کس‌مشنگ کسر / kasr: [عربی]/اسم، ۱. که‌مایه‌سی؛ دۆخ یان چۆنیەتی که‌م بوون و داشکان له هەندی ئاسایی یان خوازاو ۲. /ها؛ کُسر/ که‌رت.

□ کسر اعشاری: به‌که‌بێ که به ۱۰، ۱۰۰ یان ۱۰۰۰... دابه‌ش کراوه: کسر ده‌دهی

کسر ده‌دهی کسر اعشاری کسر شان: کیمایی؛ کاشکی؛ که‌م بوونه‌وه‌ی هورمی کۆمه‌لایه‌تی.

کسر: صفت. که‌م؛ که‌متر له هەندی پێویست یان پێش‌بینی کراو «صد تومان از پولش کسر بود: سه‌د تمەن له پاره‌که‌ی که‌م بوو».

□ کسر آمدن: که‌م هاتن؛ به‌ش نه‌کردن؛ نه‌گه‌یشتنه هەندی پێویست. هه‌روه‌ها: کسر آوردن

کسر کردن: که‌م کردنه‌وه؛ که‌مه‌وکردن؛ کیم کرن؛ له هەندی پێویست یان به‌راوردکراو هینانه‌خوار.

کسره / kasre: [عربی] زیر ۳- □ کسره‌ی اضافه: ژیره‌یی که‌ دووبه‌شی

سه‌ره‌کی رسته (موزاف و موزافون ئیله‌یه‌ه) پێوه‌ند ده‌دا (وه‌کوو دست‌آزاد) ئەم نیشانه‌یه‌ له دیالیکته‌ کوردیه‌ کاندایه «ی»، «ا» و «وو» و ... ده‌رده‌که‌وێ (ده‌ستی‌نازاد).

کسری / kasrî: ها/ [عربی]/اسم، که‌می؛ کیمی؛

که‌سری؛ که‌مایه‌سی؛ دۆخ یان چۆنیەتی که‌م بوون «کسری بودجه: که‌می بووجه».

کسری: صفت. که‌رتی؛ پێوه‌ندی‌دار یان سه‌ر به‌ که‌سه‌روهه «عدد کسری: ژماره‌ی که‌رتی».

کسل / kesel, kasel: [عربی] صفت. فل؛ خاو؛ خلی؛ که‌شه‌نگ؛ له‌ش‌گران؛ گرته؛ کوسر؛ مه‌ست؛ کوش؛ پرووزگار؛ له‌ش‌داهیزاو.

□ کسل شدن: داهیزان؛ خه‌وخان؛ فه‌رمیلین؛ هه‌جین؛ له‌ش‌گران بوون. هه‌روه‌ها: کسل بودن؛ کسل کردن

کس‌مشنگ / kosmašang: کس‌خُل کسمه / kasme: [ترکی]/اسم، [قدیمی] ۱. تیت؛ ئه‌گرچه؛ بسک؛ به‌شی له زولف که‌ که‌وتوو‌ته‌ سه‌ر پروومه‌ت ۲. که‌سمه؛ جۆری کولوچه.

کسوت / kesvat: [عربی]/اسم، [ادبی] ۱. هنجگ؛ کنج؛ گنج؛ جل؛ جل‌وبه‌رگ؛ ته‌ن‌پۆش ۲. [مجازی] پله؛ پایه؛ زئ؛ جینگه و پینگه یان کاری دیار.

کسور / kusûr, kosûr: [عربی] جمع کسر کسورات / kusûrât, kosûrât: [عربی]/اسم، که‌م و کووری؛ که‌م و کورتی؛ سه‌ره‌می ئه‌و پوول و پاره‌یه‌ که به‌ شیوه‌ی جۆراوجۆر یان به‌ره‌ به‌ره له‌ مووچه‌ی کارمه‌ند یان کریکار که‌م ده‌بێته‌وه (وه‌ک پیتاک، پوولی بیمه و...).

کسوف / kusûf, kosûf: ها/ [عربی]/اسم، دۆخی رۆژ‌گیران؛ خۆ‌گیران؛ خوه‌ر‌گیران؛ وه‌ر‌گیره‌ی؛ جئ‌گرتنی مانگ له‌ نیوان زه‌وی و خۆردا، به‌ شیوه‌یه‌ک که‌ سیه‌ری مانگ بکه‌وێته سه‌ر به‌شیک له‌ زه‌وی و ئه‌و به‌شه‌ بۆ تاوێک تاریک دای.

کس و کار / kas-o-kār, kes-: /اسم، که‌س و کار؛ خزم و خویش؛ میروچیر؛ ده‌ور و به‌ر؛ خزم و دۆستانی نیزیکی «کس و کار آرام به‌ دیدن‌ش آمدند: که‌س و کاری ئارام هاتنه‌ سه‌ردانی».

کسی / kasî, kesî: /اسم، [گفتاری] که‌سیک؛

همه سر رفت: قسه‌ک‌هی ئه‌ونده کیش هاورد،
هممو وهرز بوون.

کش رفتن: [مجازی] به دزییه‌وه هه‌لگرتن؛ به
نه‌یئی بردن «گاه پولی از صندوق مغازه کش
می‌رفت: جار- جار پارویه‌کی له ده‌خلی دوو‌کانه‌که
به دزییه‌وه هه‌لده‌گرت».

- کش^۱: پیواز. - کیش: ۱. - هه‌لگر: - کیشهر
<دردکش: زحمت‌کش: دهر‌دکیش: زه‌حمه‌ت‌کیش>
۲. - هه‌لگر: را‌گوئزهر <بارکش: مسافر‌کش: باره‌لگر:
مسافر‌کیش> ۳. در‌پژده‌هر <خط‌کش: سیم‌کش:
خه‌ت‌کیش: سیم‌کیش> ۴. - دهر: - رامال: - ماله‌ر
<جارو‌کش: گه‌سک‌دهر> ۵. - دهر: - دهره‌ینه‌ر
<نفس‌کش: هه‌ناسه‌کیش> ۶. - پۆشه‌ر <دست‌کش:
ده‌س‌کیش> ۷. دوو‌که‌ل‌کهر <سیگار‌کش:
جگه‌ره‌کیش>.

- کش / koš / : پیواز. - کوژ: - کوش: - بر: کوژهر;
له‌به‌ین به‌ر <آدم‌کش: درد‌کش: مرؤ‌کوژ:
ئیش‌کوش>.

کشاکش / kešākeš, kašākeš / کش‌کش
کشاله / kešāle / : سم، سووچ: گوشه: تیرۆ‌چووئی
کونج‌ئاسا.

کشاله‌ی ران: کورماتیخ: ته‌راد: به‌تالایی ژوور
ران: جیگه‌ی یه‌ک‌گرتنی ران و ژیر زگ.

کشاله‌خوردن: کیشه‌کیش پینکران: را‌کیش
بوون: را‌کیشران: خر‌کین: ره‌کیش بوون:
کیشه‌مال بییه: به‌سه‌ر زه‌ویدا کیشران.
کشاله‌رفتن: خشکان: خشیان: خشان: کشان:
کشین: به‌سه‌ر زه‌ویدا خزین.

- کشان / kešān, kašān / : پیواز. - کیشان: به
کیشه‌کیش <پای‌کشان: پاکیشان>.

- کشان / košān / : پیواز. - کوژان: رئ‌و‌ره‌سم‌یان
ره‌وتی کوشتن <بره‌کشان: به‌رخ‌کوژان>.

کشانندن / kešāndan, kašāndan / : مصدر، متعدی.

// کشانندی: کیشانندت: می‌کشانئ: ده‌کیشینی;
یکشان: بکیشینه // کیشانندن: را‌کیشان: کیشانن;

کەسی؛ کەسیۆ؛ کەسیه؛ کەسایه‌تی به‌پله و پایه
و شان و شکۆ «در آن شهر برای خودش کسی بود:
له‌و‌شاره‌ بۆ‌خۆی کەسیک‌بوو».

کسی^۱: ضمیر. کەسیک؛ کەسی؛ کەسیۆ؛ کەسیه؛
یۆ؛ یوه؛ یه‌وه‌ک؛ یه‌کیک: ۱. کەسی؛ کە
پێویست نیه‌ بناسرێت یان بۆ‌بیژهر نه‌ناسه
<کسی این‌نامه‌ را‌داد و رفت: کەسیک‌ئهم‌نامه‌یه‌ی‌دا
و‌رۆیشت> ۲. کەس؛ هیچ‌کەس <کسی‌نیامد:
کەس‌نه‌هات> ۳. [مجازی] کەسیکی‌نامۆ <کسی
نیست، همه‌ از خودمانند: کەسیک‌نیه‌، هه‌موو
خۆمانین>.

کسی به‌کسی‌نبودن: کەس‌له‌کەس
(نه‌بوون؛ هه‌رکی - هه‌رکی‌بوون؛ کئ‌به‌کئ
بوون: ژۆر‌شله‌ژاو‌بوون <در اینجا کسی به‌کسی
نیست، هر کس باید فکر خودش باشد: لیره‌دا‌کەس
له‌کەسه‌، هه‌ر‌کەس‌ده‌ی‌له‌ییری‌خۆی‌ئ>.

کسیلوفن / k(e)silofon / ، ها: [فرانسوی] /سم،
کسیلوفون: له‌سازه‌زه‌ریه‌کان‌به‌شویه‌ی‌رزنئ
میله‌ی‌دارین‌که‌به‌دوو‌چه‌کوچ‌لیده‌درئ:
زیلوفن

کش^۱ / keš / : سم، کیش: ۱. کەژ: ساو <کش
جورابش‌وارفته‌بود: کیشی‌گۆره‌ویکه‌ی‌خاو‌ببوه‌وه>
۲. کار و ره‌وتی کیشان <کش‌دادن: کیش
هاوردن> ۳. [گفتاری] کیشباف: جوریک‌پارچه‌ی
تایه‌ت‌چنراو‌که‌کیشی‌دئ.

کش آمدن: کیش‌هاتن: کەش‌هاتن;
کیشان: به‌هۆی‌کیشان‌دریژ‌بوونه‌وه <هرچه
می‌کشی‌کش‌می‌آید: هه‌رچی‌ده‌یکیشی‌کیشی
دئ>.

کش پیدا کردن: [مجازی] دریژه‌پیدا‌کردن;
دریژه‌دار‌بوونه‌وه <دعایشان‌کش‌پیدا‌کرد:
شه‌ره‌کیان‌دریژه‌ی‌پیدا‌کرد>.

کش دادن: [مجازی] کیش‌هاوردن: کیش
دان: دریژه‌پیدان: کیشه‌تیره: کشاندن: دریژ
کردنه‌وه <حرفش‌را‌آن‌قدر‌کش‌داد‌که‌حوصله‌ی

هینانی داهات و کهلک وهرگرتن له زهوی.
 ☐ کشاورزی صنعتی: کهشاورزی ماشینی؛
 کشت و کالی به یارمه‌تی ماشینی تایبته
 (وه‌کوو تهراکتور و کومباین) و هاورئ له‌گه‌ل
 چالاکای پیشه‌یی (وه‌ک بارهینانی داهاتی کشت
 و کال به شیوه‌ی ماشینی).

کشابف /kešābāf/ :سم. کیشباف: ۱. پارچه‌ی
 له کیش چنراو ۲. جوریک چینی تایبته که
 چنراوه‌که کیشی دئ و بۆ سه‌رقول و ده‌وری
 یه‌خه‌ ده‌بی ۳. پارچه‌یه‌ک که وه‌ها چنراوه.

کشابفی /kešābāfi/ :سم. کیشبافی: ۱. /ها/
 کارگه‌ی چینی پارچه‌ی کیشباف ۲. کاری
 چینی پارچه‌ی کیشی.

کشت /kešt/ :سم. کشت؛ کیشت: ۱. کشت و
 کال؛ کشت و کیل؛ کشت و کار؛ کار و په‌وتی
 کیلان؛ چاندن؛ نان «کشت کردن: کشت و کال
 کردن» ۲. کار یان په‌وتی گه‌شه‌ پیدانی
 میکروپ یان یاخته‌ی زیندوو له جیگایه‌ک بۆ
 باشت ناسینه‌وه‌یان ۳. /ها//ادی/ مه‌زرا؛ کیلگا؛
 کیلگه؛ هیگا؛ هیگا؛ مووجه.

☐ کشت پایزه: نه‌وه‌نده؛ نه‌وه‌ند؛ پایزه؛ چنه‌ی
 پایزی.

☐ کشت دادن: کشت دان؛ بارهینان و گه‌شکه
 پیدانی نمونه‌ی وردیله‌ی وه‌ک میکروپ له
 تاقیگه‌دا.

کشت کردن: چاندن؛ چه‌ندن؛ کیلان؛ ناژتن؛
 ناشتن؛ نان؛ نیان؛ توو وه‌شاندن؛ تۆم وه‌شانن؛
 کاشتن «در آنجا گلهای زینتی کشت می‌کنند: له‌وئ
 گولی رازینه‌یی ده‌چینن». هه‌روه‌ها: کشت
 شدن

کشت /košt/ :سم. کوشت؛ کوژ؛ کاره‌په‌هاتی
 کوژتن؛ مراندن؛ گیان له‌لش وه‌ده‌رنان «او را به
 قصد کشت زدند: بۆ کوشت لییاند».

کشتار /koštār/ :ها//سم. کوشتار: ۱. په‌شکوژ؛
 کاره‌په‌هاتی کوشتن، به‌تایبته‌ کوژتنی به

کشان؛ کشاندن؛ کیشته‌ی: ۱. راکیش/
 په‌کیش کردن؛ کهس یان شتیک به‌ زۆر و گزی
 بۆ جیگایه‌ک بردن «در موقع انتخابات روستاییان را
 به پای صندوقهای رأی می‌کشانند: له‌ کاتی
 هه‌لبژاردندا گوندنشینیان بۆ ده‌نگدان راده‌کیشا»

۲. بوونه‌ هۆی کیشرانی که‌س یان شتیک «میز
 را کنار پنجره‌ کشانند: میز بۆ لای ده‌لاقه‌ کیشانندن»
 ۳. په‌قاندنه‌وه؛ دۆماندن؛ کشکشاندن؛ درێژه
 پیدان ۴. گه‌یاندن به‌ ئاکام یان پیشه‌اتیک «کار
 را به جای باریک کشانند: کار بۆ جیگه‌ی باریک
 کیشانندن» * کشانیدن. هه‌روه‌ها: کشانندی

■ صفت فاعلی: کشاننده (کیشینه‌ر)/صفت مفعولی:
 کشانده (کیشینراو)/ مصدر منفی: نکشانندن
 (نه‌کیشانندن)

کشان-کشان /kešānkešān/ :قید. کیشه‌کیش؛
 که‌شان-که‌شان؛ کشان-کشان؛ خیشه‌خیش؛
 په‌کیش-په‌کیش؛ خشکه-خشکه؛ کیشه‌ماله‌ی؛
 به‌ خشکه؛ له‌ باری راکیشاندا «جبه‌ را کشان-کشان
 برد: جابه‌که‌ی کیشه‌کیش برد».

کشانه /kešāne/ :ها//سم. ۱. ئامپریک (وه‌کوو
 لووله) که‌ تراوئکی پی‌هه‌ل‌گۆزرت ۲. /قدیمی/
 کیشانه؛ کار و په‌وتی کیشان و سه‌نگ کردن.

کشانیدن /kešānīdan, kašānīdan/ :کشاندن
 کشاورز /kešāvarz/ :ها//ان//سم. وهرزیر؛
 وهرزیار؛ وهرزیه‌ر؛ جووتیار؛ جووتیر؛ جۆتکار؛
 جووتکه‌ر؛ جووت‌به‌نده؛ کشتیار؛ که‌شاورز؛
 کشاوه‌ر؛ کیلکار؛ هیتیار؛ هیته‌وان؛ هیتکار؛
 فه‌له‌خوئ؛ فه‌لا؛ که‌س یان که‌ کاری کشت و کالی
 زهوی و به‌ ده‌ست هینانی داهاته.

کشاورزی /kešāvarzi/ :سم. که‌شاورزی؛
 کشاوه‌ری: ۱. کشت‌وکال؛ جووتیاری؛ کاری
 کیلانی زهوی و به‌ ده‌ست هینانی داهات،
 به‌تایبته‌ بۆ ماکی خۆراکی ۲. وهرزیری؛
 جووت‌به‌نده‌یی؛ پیشه و کاری وهرزیر ۳. زانست
 یان لیزانینی شیوه‌ی کشت‌وکال و به‌ ده‌ست

کوشتن؛ خوشی کوشتن ۳. /ادبی/ کوژاندنه وه؛
تهمراندن؛ قهمراندن؛ کوشنایوه؛ نه وه کوشنه ی؛
ئه ره مرنه ی. ههروه ها: کشتنی

■ صفت فاعلی: کُشنده (کوژهر) / صفت مفعولی:
کُشته (کوژراو) / مصدر منفی: نَکُشتن (نه کوشتن)
کشت و صنعت / kešt-o-san'at: /فارسی/ عربی]
/اسم/ ۱. کار و رهوتی به دیهینان و ناماده کردنی
داهاتی کشت و کال به که لک گرتن له زانست و
که ره سه ی پیشه یی ۲. /ها/ پتخراوه یه که
به م کاره وه خه ریکه.

کشت و کار / kešt-o-kār, /ها/ /اسم/ کشت و کار؛
کشت و کال؛ که شت و کال؛ کشت و کیل؛
کشت کیل؛ چالاکي که شاه ورزی.
کشت و کشتار / košt-o-koštār: /اسم/ قهلت و بر؛
کوشت و بر؛ کوشت و کوشتار؛ کاره ره هاتی
کوشتنی خه لک پکی زور «مردم هنوز کشت و کشتار
جنگ را به یاد دارند: خه لک ئیستاش قهلت و بری
شه ره که بیان له بیره».

کشته / kešte: /اسم/ /ادبی/ کاشت؛ چاندراو؛ کیلاو؛
کیلندراو؛ کیلیاگ؛ تووی له زهوی چپندراو.

کشته / košte: /صفت/ کوشته: ۱. /ها/ -گان/
کوژراو؛ کوژیواو؛ کوژاو؛ کوژیواگ؛ کوشیا؛ کشتا؛
کشیایا؛ کشیایه؛ مرپندراو؛ کوشتوو؛ به کوشت
چوو «چند کشته و زخمی داشتیم: چهن کوژراو و
بریندارمان بوو» ۲. له هیژ که و توو «آهک کشته:
فسلی کوشته» ۳. کوژراو؛ کوژیواو؛ کوژاو؛ کوشیا؛
کوژیواگ؛ له کایه دهرچوو به دهستی هامبازوه
(له بری یاری وه که شه ترهنج و تهخته دا).

□ کشته شدن: کوژران؛ کوژیان؛ کشیایش؛
کوشیه ی؛ کوشیای؛ هاتنه کوشتن؛ گیان له
لهش دهرچوون.

کشتی / keštî: /اسم/ که شتی؛ که شتیه: ۱. /ها/
گه می؛ گه میه؛ گه می؛ سوماری؛ پاپور؛ نامیری
پتِراگوژی گه وره، به تایبته به عهرشه، کابین،
هه مار و هه موو نامیریکی تایبته وه بو کار و

نه نقهستی تاقمی «کشتار مردم بی گناه: کوشتاری
خه لکی بی تاوان» ۲. کار و رهوتی سهر برپینی
چوارپییان و بالنده، بو که لک گرتن له
گوشتیان.

کشتارگاه / koštārgāh, /ها/ /اسم/ کوشتارگه؛
قه ساوخانه؛ قه سابخانه؛ جیگای سهر برپن، قه لخ
کردن، دهرهینانی ناو سک، لهت - لهت کردن و
بهسته بهندی گوشتی چوارپییانی وه ک گا و پز
و بز، به نامراز و که رسته ی تایبته: سلاخ خانه
/قدیمی/

کشتبان / keštbān, /ها/ /ان/ /اسم/ پاسه وانی
کیلگه؛ دهشته وان؛ ناگداری مووچه و مه زرا.
کشتزار / keštzār, /ها/ /ان/ /اسم/ /ادبی/ کیلگه؛
هیگا؛ هیگا؛ مووچه؛ مه زرا؛ یادگه؛ کیشت؛
زهوی زار؛ زهوی زار؛ زهوی نی که تووی تپدا
ده کیلین، به تایبته جی کیلانی گیای ئالیکی
(وه ک دانه ویله).

کشتکار / kešt-kār, /ها/ /اسم/ /ادبی/ تووچین؛
تووم وهشین؛ که سی که کاری چاندنی تووی
کشت و کاله: کشتگر

کشتگر / kešgar, /کشتار/ کشتگر
کشتگرد / kešgard: /اسم/ [کشاوری] وه رزه کیل؛
وه رزان وه رز؛ کار و رهوتی گوژانی توومی که له
زهوینیکدا ده کیلدری بو گوژرانی خاک، له ناو
بردنی بژار و...

کشتن / keštan, /کاشتن - ۱/
کشتن / koštan: /مصدر/ متعدی. // کشتنی:
کوشتن؛ می کشی: ده کوژی؛ بکش: بکوژه // کوشتن؛
کوژتن؛ کوژین؛ گوژتن؛ گوژان؛ کوشته ی؛
کشتش؛ کسته نه: ۱. مراندن؛ نه وه زهین؛
بی گیان کردن؛ کوژایی هینان به ژبانی
گیانه وه ریک «کشتن یک مورچه هم آسان نیست:
کوشتنی میرویه کیش هاسان نیه» ۲. له بهین
بردنی هه ست یان چالاکیه کی زهینی یان
عاتیفی «ترس را کشتن؛ شادی را کشتن: ترس

پشودودانی دهریاوانان و مسافران ۲. [نجوم/]
گهوارهترین وینهی ئاسمانی له لهتهگۆی
باشووریدا: سفینه

☐ کشتی اتمی: کەشتی ئەتومی؛ گەمیهەک کە
هێزی موتورەکی له قەلشی ناوەکی ئەتوم
به دەست دێ.

کشتی بادبانی: کەشتی بازۆ؛ کەشتی بایهوانی؛
کەشتی بادەوهدار.

کشتی باری: کەشتی باری؛ گەمیهی تایبەت
بۆ گواستنهوهی بار.

کشتی بخار: کەشتی هەفار؛ گەمیهەک کە به
هێزی هەلم کار دەکا.

کشتی پارویی: کەشتی پاروویی؛ گەمیهەک
کە به پارو لێدان له سەر ئاودا دەڕوا.

کشتی جنگی: ناو؛ کەشتی جەنگی؛ گەمیهی
شەڕی.

کشتی فضایی: ناو کیهانی ☞ ناو
کشتی مسافری: کەشتی مسافری؛ گەمیهی
تایبەتی ڕاگواستنهوهی مسافر.

کشتی نفتکش: کەشتی نهوت کێش؛ گەمیهی
تایبەتی ڕاگواستنهوهی نهوت.

کشتی نوح: [کنایه] گەمیهی نوح؛ توورەکی
سوالکەر؛ تریتی شیت؛ جینگایەک کە کەسان
یان بوونهوانی تیکەل-پیکەلی ناتەبایان تیدا
کۆ بۆتەوه.

کشتی هواپیما: ناو هواپیما ☞ ناو

کشتی / koštî / ها: / اسم، زۆران؛ زۆرهانی؛
زۆرهانی؛ زۆرانی؛ بنکەفشان؛ عەردانی؛ ملانە؛
ململانە؛ ململانی؛ گولەش؛ گوراش؛ گولاش؛
گەمش؛ گەمش؛ دەرە؛ عەرە؛ کۆچە؛
۱. وەرزیکی دوو کەسیه هەر کەس ئەوی تری
به زەویدا دا بردوویهتەوه ۲. [مجازی/ تیکۆشان و
خەباتی تەنی یان زەینی زۆر درۆار «از صبح
داشت با کۆلر کشتی می گرفت: له بهیانیهوه خەریک
بوو له گەل کۆولیره کەدا زۆرانی دەگرت».

☐ کشتی گرفتن: زۆران گرتن؛ زۆران گیرتهی؛
زۆرهانی گرتن: ۱. بۆ به زەویدا دانی یەکتەر،
ئاوقای یەک بوون ۲. [مجازی/ گیره و کیشه/
به ره بهره کانی کردن؛ تیک هەلچێزان؛ پیک
هەلچێزان؛ شەر کردن.

کشتیار / koštiyār / صفت. پێ داگر؛ پێ چەقین.

☐ کشتیار کسی شدن: پێ له کەسێک داگرتن؛
داکۆکی له سەر کەسێک کردن «چقدر کشتیار
دخترم شدم، بلکه به این کار رضایت دهد: چەندە
پیم له کچه کەم داگرت، بەلکۆو مل بەم کاره
بدا».

کشتیبان / kaštībān / بان / اسم، [ادبی/]
کەشتیهوان؛ کەشتیوان؛ کەشتیقان؛ پاپۆرهوان؛
پاپۆرپوان؛ گەمیهوان؛ گەمیوان؛ گەمیوان؛ ناخودا؛
زریقان؛ زریقوان؛ ئەوهی کە کەشتی داژوێ.

کشتیدم / keštīdom / / اسم، ۱. [نامتداول/]
قنگە کەشتی؛ کلکی کەشتی ۲. [نجوم/ بەشی له
وینهی ئاسمانی کەشتی له نیوان سەگی گهواره
و خاچی باشووری له ئاسمانی لهتهگۆی
باشووریدا: حقال

کشتیرانی / keštīrānī / / اسم، ۱. زانست یان
لێزانی بەرپۆه بردنی گەمیه ۲. کار و ڕهوتی
ئاژۆنتی کەشتی ۳. ڕاگواستنهوهی بار یان
مسافر به ڕیگا یان توپکی دیاریکراوی ئاویدا
۴. ها/ ڕیخراوهی تایبەتی ئەو کاره.

کشتی گیر / koštīgīr / ها: / ان / اسم، زۆرهانی باز؛
زۆرهانی باز؛ زۆرهانی گر؛ زۆرهانی گر؛ کۆچەر؛
زۆرهوانی گر؛ ملانی کەر؛ گەمشۆ؛ کوشتی گیر
«کشتی گیر کردستانی حریفان خود را شکست داد:
زۆرهانی بازی کردستانی له هەمبازەکانی بردهوه».

کشداز / kešdār / صفت. کیشدار؛ ۱. فەکیش؛
به کیش؛ درێژەدار؛ به درێژە «صدای کشداز:
دەنگی کیشدار» ۲. [مجازی/ بۆدار؛ ئاوهه لگر «این
جمله خیلی کشداز است: ئەم ڕستە زۆر بۆداره»
۳. گیر؛ چر؛ چێر؛ نەکیش؛ چیر «جوراب کشداز:

کشف عورت: دهر کهوتنی شهرم؛ عهیب کهوتهی سارا.

کشف لغات ۞ کشف اللغات

کشف شدن: دهر کهوتن: ۱. کهوتنه دهرهوه؛

ناشکرا بوون؛ کهوتهی بهر؛ کهوتهی سارا؛

ناشکار بوون «حفره‌ای در آنجا کشف شد: چالنی

له‌وی دهر کهوت» ۲. دوزرانوه؛ دوزیانوه؛

یوزیاپوه؛ پهیدا بوون «در آن مقداری سکه‌ی

قدیمی کشف شد: بری سکه‌ی کونی تیدا

دوزرایه‌وه». هه‌روه‌ها: کشف کردن

کشف الایات / kašfol'abyāt: [عربی/اسم.

خشته، پیرست یان نووسراوه‌یه‌ک بؤ

دوزینه‌وه‌ی چامیک له دیوانی شیعیکا.

کشف الآیات / kašfol'āyāt: [عربی/اسم. خشته،

پیرست یان نووسراوه‌یه‌ک بؤ پهیدا کردنی

نایه‌تیکی قورئان.

کشف اللغات / kašfolloqāt: [عربی/اسم. خشته

یان پیرستی بؤ پهیدا کردنی وشه‌ی ره‌چاوکراو

له نووسراوه یان کتیبیکا.

کشفتن / košoftan: [مصدر. لازم. متعدی. /قدیمی]

□ لازم. ۱. ژاکان؛ چرمسین؛ چلمسین؛

چله‌لمسین؛ گه‌چران؛ چزمرین؛ چلمیسان؛

سیسیان؛ گه‌چلان؛ گه‌چلان؛ پهرمووچان □

متعدی ۲. پژاندن؛ په‌رژ و بلاوکردن؛ تیک و

مه‌کان دان.

کشفی / kašfi: [عربی/صفت. /گفتاری] دوزراوه؛

وه‌دوزراو؛ دوزیاوه؛ په‌یداکراو، به‌تایه‌ت له‌مه‌ر

مال یان شتی دزراو یان قاچاخه‌وه «اتومیل

کشفی: ماشین دوزراوه».

کشفیات / kašfiyyāt: [عربی/اسم. دوزراوه‌گهل؛

دوزراوه‌یهل؛ دوزیاوه‌گهل؛ کۆمه‌لی ئه‌و شتانه‌ی

ماوه‌یه‌ک ون بوون و ئیستا دوزراونه‌ته‌وه

«کشفیات پلیس: دوزراوه‌گه‌لی پولیس».

کشک / kašk, kašg: [اسم. که‌شک؛ که‌شکی؛

۱. چورتان؛ لوف؛ شیریتی به‌ته‌ری گوشراوی

گۆره‌ویی کیشدار».

کشسان / kešsān: صفت. کیش‌ئاسا؛ ئیلاستیک؛

به‌تایه‌تمه‌ندی کیش‌هاتن و چوونه‌وه سهر

دۆخی خۆ.

کشسانی / kešsāni: اسم. کیش‌ئاسایی؛

تایه‌تمه‌ندی ماک بؤ کیش‌هاتن و چوونه‌وه

سهر دۆخی خۆی.

کش / kešeš: اسم. کیش؛ راکیش؛ راکیشی؛

راکشی: ۱. کار و ره‌وتی کیشان؛ راکیشان

«قدرت کشش: هیژی راکیشی» ۲. چاوگری؛

تایه‌تمه‌ندی شت یان که‌سیک که سهرنج و

هۆگره‌تی به‌ره‌خۆ ده‌با ۳. هۆگره‌تی؛ چه‌ز؛ واز

«نسبت به‌ او در خود هیچ کششی احساس نمی‌کرد؛

له‌مه‌ر ئه‌وه‌وه هیچ هۆگره‌تی‌کی له‌خۆیدا هه‌ست

نه‌ده‌کرد» ۴. دۆخی دیران؛ هه‌لگرتن و جی

کردنه‌وه و وه‌رگرتنی شتیک «بازار کشش این‌همه

کالا را ندارد: بازار راکیشی ئه‌م هه‌موو پیته‌وایه‌ی نیه‌

۵. دۆخی ته‌ناف، سیم یان میله‌یه‌ک که له‌ دوو

سهره‌وه کیشراوه ۶. /فیزیک/ هیژی که ته‌ن له

کاتی کیشرانیدا به‌پالېشته‌که‌ی ده‌گه‌یی.

کشف / kašaf: ها/اسم. ره‌قه؛ ره‌ق؛ ره‌قیاو؛

کیسه‌لی ئاوی.

کشف / kašf: ها/ [عربی/اسم. کار و ره‌وتی

دوزینه‌وه: ۱. هه‌لاوردن؛ ئه‌وه‌یۆسه‌ی؛ پی‌زانینی

شتیک که پی‌شتر نه‌زانراوه، به‌تیکۆشان و

هه‌ولدان (نه‌هه‌وال و راپۆرتی دیران) «کشف

میکروب سل: دوزینه‌وه‌ی میکروبی سل» ۲. کار یا

ره‌وتی دهر کهوتن یان دهرخستنی ئه‌وی نادیار

بووه یان شاردراوه‌ته‌وه «کشف جسد: دوزینه‌وه‌ی

لاشه».

کشف ایات ۞ کشف الایات

کشف آیات ۞ کشف الآیات

کشف حجاب: لابردنی چارشپو و له‌چک له

سهر ژئان.

کشف رمز: دوزینه‌وه‌ی ره‌مز.

وشکوهه کراو ۲. [مجازی] هیچ وپوچ؛ شتی بی هو

و بی بایه خ.

کشمش / kešmeš, ها/: اسم، کشمیش؛

کشمش؛ کشمیشی؛ کوشمیشی؛ مهوژ؛ مهووز؛

نیشکوهه کراوی تری بی ده نک.

کشمکش / kešmakeš, kešmekeš/: اسم،

کیشماکیش؛ کهشاکهش؛ کهشماکهش؛

کهشمه کهش؛ کیشی نکیش؛ کیشمه کیش؛

کیشمه کیش؛ کیشمه؛ گیرمه کیش: ۱. کار و

رهوتی کیشرانی هاوکاتی شتیک به دهستی دوو

یان چهند کهس، ههر کام به لایه کدا ۲. /ها/

قهرقهشه؛ خهرخهشه؛ کیشه و بهرده؛ کیشه و

بهرد؛ گیره و کیشه؛ قهرقهشه؛ گهلش؛ بگره و

قه کیش؛ بگره و بهرده؛ کیشه و ههرا؛ ناکوکی

هاوړئ له گهل شهر و قره و دژبه رایه تی و... *
کشاکش

کشمنی / kešmani/: قید، [گفتاری] کیشانه بی؛ به

کیشانه «آقا اینجا شهر هرت است، کتاب را کشنی

می فروشند، نخود را دانه ای! کاکه ئیره ههر که بوخویه،

کتیب به کیشانه دهروشن و نوک به دانه!.

کشد / kašand, ها/: اسم، ههلکشه و داکشه؛

بان و خوارکردنی نوبه تی ناوی سهر گوی زهوی

به هوئی هیزی راکیشی مانگ و خوره وه.

کشدان / kašandān/: اسم، بهستین؛ ناوړیژی

رووبار که له ژیر کارتیکه ری ههلکشه و

داکشه دایه و لهویدا ناوی شیرینی چه و ناوی

سوړی زه ری تیکهل دهب.

کشدنه / kešande, kašande/: اسم، ۴

کشدنه / košande, ها/: صفت، کوژهر؛ کوشنده؛

کوشننه؛ بکوژ؛ کوژه ک؛ کوژنه؛ کوژنده؛ کوژه؛

مروک؛ به تایه تمه ندی و توانایی کوشتن «زهر

کشدنه؛ زاری کوژهر».

کشو / kešow, kešo, ها/: اسم، کهشاو؛

کهشاف؛ کهشه؛ چه کمه جه؛ جابه به کی سهر باز

له نیو قهقهسه، کومید یان میژدا که دهر و ناو

ده کا.

کشک خود را ساییدن: [کنایی] فنگ دانه سهر

شوالی خو؛ دهست به کلاوی خووه گرتن؛ به

رپی خودا چوون؛ فروولی نه کردن «تا خواست

حرفی بزند، پدرش از آن طرف گفت: تو کشک خودت

را بساب: ههر که ویستی قسه ینک بکا، بابی لهو

لاوه گوتی: تو فنگ بدهره سهر شوالی خوت».

کشک ساییدن: کهشک ساوین؛ کهشک

ساوینه وه؛ له ناودا نه رم کرده وه و ناوینی

کهشک.

کشکاب / kaškāb/: اسم، [قدیمی] ۱. سیراج؛

سیراجی؛ شیریز؛ شیراز؛ ژازی؛ دوی کولاولی

خهست هه لاتوو ۲. زورچه؛ کهشکاو؛ کهشکین؛

چیشتی کهشک ۳. کهشکه ک؛ ههر میسه؛

چیشتی گهنمه کوتاو به گوشته وه.

کشک بادنجان / kaškebādemcān,

kašgebādencān/: اسم، کهشک و یا بایجان؛

کهشک و بامجان؛ خوراکی باینجانی سووره وه کراو

و پیواز و جار-جاریش گوشتی چه رخرکاو که

پاشان کهشک و نه عناد اخی به سهردا ده کهن.

کشکرک / kaškarak, kašgarak/: از کردی

اسم، کلاغ زاغی ۴ کلاغ

کشک / kaškak, kašgak/: استخوان

کشک، استخوان

کشکول / kaškûl, kašgûl, ها/: اسم، کهشکول؛

۱. قاپلکی جوړئ میوه ی وه کوو نارگیله

دهرویشان ده سگری زنجیری لی ده خهن و

دهروزی پیوه ده کهن ۲. کتیبی که

نوو سراهی کورت و جوراو جوړی تیدا کو

کراوه ته وه (وهک شیر، چیروک، قسه ی نه سستق،

میژوو، ...) «کشکول محمد علی قرداغی: کهشکولی

محمه مد علی قهر داغی».

کشکی / kaškî, kašgi/: صفت، [گفتاری، مجازی]

کهشکی؛ دروپی؛ دروینه؛ ناراست «خبر کشکی:

وه کوو کیش (جواب کشی: گۆرهوئی کهژی).

- کشی^۱: پیواژه. -کیشی: کیشان (خط کشی: هیل کشی).

- کشی / košī / پیواژه. -کوژی: -کوشی: کوشتن (آدم کشی: مرؤ کوژی).

کشیدگی / kešidegî, kašidegî / اسم. ۱. زرافی: هه لکشاوی: به رزی: بلیندی: دۆخ یان چۆنیه تی به قه د و بالا بوون (کشیدگی قامت: زرافی بهژن)
۲. کیشراوی: راکشاوی: دریزوی (کشیدگی صدا: کیشراوی دهنگ).

کشیدن / kešidan, kašidan / مصدر. متعدی، لازم. // کشیدی: کیشات: می کشی: ده کیشی: یکش:

بکیشه // کیشان: کیشتهی: کیشهی: کیشایان: □ متعدی. ۱. دهرهینان: دهرینان: دهرهاوردن:

به رناردی: هۆر کیشتهی: هه لکیشان: له جیی خو دهرهینان (دندان کشیدن: ددان کیشان)

۲. نگارین: نه خش کردن (نقاشی کشیدن: خط کشیدن: نهقاشی کیشان: هیل کیشان)

۳. پۆشاندن: داپۆشان: داپۆرهی: پۆره دای (برده کشیدن: پهرده کیشان) ۴. لادان: لابردن:

داکیشان (روبنشد را کشیدم: رووبه نده کهیم لادا) ۵. کیشانه کردن: سهنگ کهردهی (گندم کشیدن:

گهنگ کیشان) ۶. تیکردن: داکردن: کردنه نیو ده فرموه (غذا کشیدن: چیشیت تیکردن)

۷. راکیشان: هه لمژین: به رهو خو کیشان (این بادنجان همهی روغن را کشید به خودش: ئەم باینجانه

هه موو رۆنه کهی راکیشایه خو) ۸. هه لکردن: هه لگرتن (درد کشیدن: سختی کشیدن: ئیش کیشان:

سه خله تی کیشان) ۹. شتیک به گوشاره وه به رهو خو هینان (موی کسی را کشیدن: قژی که سئیک

کیشان) ۱۰. کاری هاوکرد: /الف/ بردن یان گواستنوه (بار کشیدن: بار کیشان) ب/ شیلایوی

شتتیک گرتن (روغن کشیدن: رۆن کیشان) ج/ لیدان: دان: پووپه ری به مالینی شتیک

پاک کردنه وه (جارو کشیدن: کیسه کشیدن: گسک

کشوت / kašûs / (مرب از آرامی) 𐭠𐭮𐭥𐭭𐭥𐭭

کشور / kešvar / ها: / اسم. ولات: وه لات: کیشوهر: یه کهی سیاسی و جوغرافیایی بریتی له جیگاهه ک به ده ولت و پاته خت و نه ته وه یه که وه که تیتیدا ده ژین (کشور آلمان: ولاتی ئالمان).

کشورداری / kešvardārî / ها: / اسم. ولاتداری: وه لاتداری: زانست، فهن یان شیوازی به رپوه بردنی ولاتیک.

کشورگشایی / kešvargošāyî / ها: / اسم. ولات داگری: کار و پهوتی داگیر کردن و ده ست به سه ردا گرتنی ولاتانی تر.

کشوری / kešvarî / اسم. ولاتی: حوکوموی:

۱. پیوه نیدار یان سه ر به ولاته وه (تقسیمات کشوری: دابه شکاری ولاتی) ۲. ناچه کداری (کشوری و لشکری: ناچه کداری و چه کداری).

کش و قوس / keš-o-qows, -qo:s / (فارسی/

عربی) اسم. ۱. تروکیش: کاری خو کیشانه وه: پیچدان و په پ کردنی له ش بو دهر کردنی

ماندوو یه تی ۲. گیروداو: دۆخی بگۆر له پهوتیکدا (وه ک بگره و بهرده، پشتگری و دژایه تی،

شه ر و ناشتی په بتا- په بتا) (کش و قوس مقررات اداری: گیر و داوی یاسای مه زینگه یی).

کش و واکش / keš-o-vākeš / اسم. [گفتاری]

که شاکه ش: که شما که ش: کیشما کیش: که شمه که ش: خه ر خه شه: کیشه کیش.

کشوی^۱ / kešovî / ها: / اسم. دراویر: که شاوی: مجهر: مجهر: چه شنی کومیدی ته نیا به چه ند

که شاه وه: کشویی

کشوی^۲: صفت. که شاوی: که شه وی: چه که مه جیه یی: له بار بو دهر و ناو کردن (در کشوی: در گای که شاوی): کشویی

کشویی / kešoyî / 𐭠𐭮𐭥𐭭𐭥𐭭 کشوی

کشی^۱ / kešî / صفت. کیشی: ۱. به کیش (آبنبات کشی: شه کرۆکه ی کیشی) ۲. کهژی:

زله یه کی توندی دا بناگوئما.
 کشیده^۱: صفت. زراف؛ کیشراوه؛ هه لکشاو؛ دریژ؛
 بلیند «قامت کشیده: به ژنا زراف».
 - کشیده^۲: بیواژه. - دیتوو؛ - چهشتوو؛ شتیکی
 نازاردەر به سەردا هاتوو «بلا کشیده: ستم کشیده:
 به لاجهشتوو؛ ناحه قی دیتوو».
 کیش / kešî / ها؛ ان؛ [اسریانی] /سم. قه شه؛
 که شه؛ که شیش: ۱. مه لای خاچپەرستان (به
 گشتی) ۲. که سی که پله و پایهی سەرتر له
 شه مماس و خوارتر له ئوسقوفه.
 کیش نشین / kešîšnešîn / ها؛ [اسریانی] / فارسی
 /سم. که شه نشین؛ ئاقاری کار و چالاکي
 قه شه یه ک.
 کیشی / kešîši / [اسریانی] /سم. که شه یی؛
 قه شه یی؛ کار و پله ی که شیش.
 کشیک / kešîk / ها؛ [ترکی] /سم. کیشک؛
 هیشک؛ ئیشک؛ پاس: ۱. نگابانی؛ پاسه وانی
 «کشیک دادن: کیشک دان» ۲. نگابان؛ دیاردی؛
 پاسه وان «کشیک شب؛ ئیشکی شه وانه» ۳. نۆبهت؛
 چاوهدیر و ئاگادار به تایبەت له شه واند «پزشک
 کشیک: پزشکی کیشک».
 □ کشیک بودن: کیشک بوون؛ ئیشک بوون؛
 وه نه ستۆ بوونی ئاگاداری یان چاوهدیری «آن
 شب من در بیمارستان کشیک بودم؛ ئەو شه وه من له
 خهسته خانه دا کیشک بووم».
 کشیک دادن: کیشک دان؛ ئیشک دان؛
 چاویری دان؛ که توانی کردن.
 کشیک داشتن: کیشک بوون؛ ئیشک بوون؛
 چاوهدیری وه نه ستۆ بوون «آن شب سارا کشیک
 داشت؛ ئەو شه وه سارا کیشک بوو».
 کشیک کشیدن: کیشک دان؛ ئیشک دان؛
 پاس دان؛ ئاگاداری و چاویری کردن «پشت
 دیوار کشیک می کشید تا همین که مستاجر آمد،
 یقه اش را بگیرد؛ له پشتی دیواره که وه کیشکی
 دهدا که هەر کرئ نشینه که هات، یه خهی بگری».

دان؛ کیسه کیشان) د) دروست کردن یان
 به دیهینانی شتیک له یه ک راسته دا «خیابان
 کشیدن: شه قام کیشان) ه) دوو که ل بردنه نیو زار
 و گهروهوه «سیگار کشیدن: سیگار کیشان»
 و) شتیک به سەر رووپه پیکدا هینان «دست بر سر
 کسی کشیدن: دهست به سەر که سیدا کیشان»
 ز) سەرقال کردن به کاریکه وه «به کار کشیدن:
 کیشانه ژیر کاره وه» ج) تیوه دان؛ له وتانندن؛
 هه پماندن «به گند کشیدن: گوو تیوه دان» ط) دانه
 بهر؛ گرتنه ژیر؛ له بهر شتیکی نازاردەر دا دانان
 «به فحش کشیدن: دانه بهر جنیو» ی) به شتیکه وه
 کردن «به سیخ کشیدن: به سیخه وه کردن» □ لازم
 ۱۱. کویره و مری دیتن «هرچه می کشیم از دست
 خودمان است: هه رچی ده کیشین له خۆمانه»
 ۱۲. خایاندن؛ تییه بوون؛ بردن؛ به سەر چوون
 «مسافرتم فقط دو هفته طول کشید: سه فهره که م ته نیا
 دوو هه وته ی خایاند» ۱۳. کاری هاوکرد: /لف/
 لیدان؛ دان؛ دهنگی بهرز و دریژه دار دهرهینان
 «نعره کشیدن: نه عره ته لیدان» ب) کیشیان؛
 دریژه دار/ به دریژه بوون؛ خایاندن «به درازا
 کشیدن: دریژه دار بوونه وه» ج) دل پیوه بوون
 «عشق کسی کشیدن: دلی که سیک پیوه بوون»
 د) دیتن؛ له بهر رهنج و نازاره وه بوون «بدبختی
 کشیدن: چهرمه سهری کیشان) ه) گه یین؛ به
 ئاکامیک گه یشتن «به دعوا کشیدن: کیشانه شهر».
 ههروه ها: کشیدنی
 ■ صفت فاعلی: کشنده (کیشهر) / صفت مفعولی:
 کشیده (کیشراو) / مصدر منفی: نکشیدن (نه کیشان)
 کشیده / kešîde / ها؛ /سم. /گفتاری/ زله؛ زیلله؛
 زله؛ چه پلاخه؛ چه پلاغه؛ چه پاله؛ که شیده؛
 که شیلله؛ که شیدئ؛ که شیه؛ چه ک؛ شرن؛
 شرماپ؛ شه قام؛ شه پازله؛ شه قه زله؛ شه په زله؛
 شه قه زله؛ شه پال؛ شه پاله؛ شه په لaxe؛ شه پلاغه؛
 شه پلاخ؛ شه پلاخه؛ شه پیلله؛ لامات؛ دهخش؛
 سه تره «یک کشیده ی محکم خواباند بیخ گوشم:

هه چيكي ژنهفتوو بردی نيايه قول مشت باوکی.

کف رفتن: نانه/ نيايه قول مشت و بردن؛ شتيک له نيو له بی دهستی خودا شاردنهوه و دزين «موقع شمردن پولها، یک اسکناس را کف رفت: کاتی بژاردنی پاره کان، ئەسکەناسيکی نايه قول مشت و بردی».

کف زدن: چه پله ليدان؛ چه پ تهقاندن؛ چه پله پيزان.

کف کردن: کف کردن؛ تۆقله ی ورديله ی گاز بهديهاتن «چرا نوشابه این قدر کف کرده است؟ بۇچى نوشابه که ئەوندە کەفى کردووە؟».

از کف دادن: [کنایه، ادبی] له دهست دان؛ دهسەنە شيەى؛ له کيس دان. ههروهه: از

کف رفتن

به کف آوردن: [کنایه، ادبی] به دهست هينان؛ وه دهس هاوردن؛ دهست خستن؛ دهس وسه ی.

کف آلود / kafālûd / صفت. كه فاوی؛ كه فی؛ به كهفهوه (تۆقله ی بچووكی گاز) «آب كف آلود دریا: ناو كه فاوی زه ریا».

كفانی / kefā'i / [عربی] كفايى

كفار / koffār / [عربی] جمع كافر

كفارە / kaffāre / ها: [عربی] اسم. كه فاره ت؛ كه فاره؛ تۆله ی تاوان؛ كارى كه تاوانبار بۆ پا بوونهوه ئەنجامى دەدا (وه كوو سه دهقه دان يان قوربانى كردن).

كفارە دادن: كه فاره / كه فاره ت دان؛ دانى پاره يه كه به نه داران بۆ به خشرانى تاوان.

كفارە داشتن: كه فاره / كه فاره ت هه بوون؛ شياوى تاوانى كه فاره ت دان بوون (بۆ كارى ناله بار ده گوترئ).

كفاش / kaffāš / ها: ان: از كفش به قاعده ی عربى / اسم. پيلاو دروو؛ پيلاو كهر؛ كه وشو درو؛ كه وشو دروو؛ كه وشدۆز؛ گوشار؛ كه سى كه پيلاو

كعب / ka'b / [عربى] اسم. ريشه ی سيهه م؛ كه عب «كعب ۲۷ مى شود ۳: ريشه ی سينهه مى ۲۷ ده بيته ۳».

كعبتين / ka'bateyn / [عربى] كلبتين

كف / kaf / اسم. كه ف: ۱. /ها/ [عربى] سه ر؛ تهخت؛ رووپه ى ساف كه له بانى زهوى يان به رامبه رى ميچه وه يه «كف اتاق؛ كف خيابان: تهختى ديو؛ سه رى شقام» ۲. [عربى] له پ؛ له م؛ شه پ؛ له واسه؛ به ر؛ چه پ؛ به شى راست و سافى تا قمى له ئەندامان «كف دست: له بى دهست» ۳. كه و؛ كو مايه كه له تۆقله ی ورديله ی گاز له تراويكدا «كف صابون: كه فى سابوون» ۴. ماكى كه وه كوو تۆقله ی چكۆله ی ليها توه «كف روى آبجو: كه فى سه ر ناوچۆ».

كف پا: له واسه؛ به رى پى؛ به شى ژيره وه ی پا، نيوان پاژنه و قامكانى پا.

كف دريا: ۱. بنى زه رى؛ بىخ ده رى ۲. له پكه؛ قاوغ؛ قالك؛ گوئ ماسيلكه.

كف دست: له پ؛ له م؛ هه به ك؛ قول مشت؛ قه پال؛ چه پال؛ ماپوك؛ به رى دهست.

كف صابون: كه فى سابوون.

كف به دهان آوردن: [کنایه] كه ف چه راندن؛ كه ف پرژاندن؛ ئاگر له چاو بارين؛ زۆر توو ره بوون.

كف دست خود را بو کردن/ نکردن: [کنایه] موو هه لکزاندن/ هه لئه کزاندن؛ له پيشه وه خه به ردار بوون/ نه بوون «مگر من كف دستم را بو کرده بودم كه تو قرار است امروز بيايى؟ مه گه ر من موويان هه لکزاندبووم كه تۆ پرپاره ئەمڕۆ بئى؟».

كف دست كسى گذاشتن: نانه ناو له پى دهستى كه سيكه وه؛ نيايه قول مشت كه سيك: ۱. پى دان (به سووكايه تيه وه) «صد تومان گذاشت كف دستش: سه د تمه نى نايه ناو له پى دهستى» ۲. به كه سيك خه به ر دان «هر چه را شنیده بود، برد گذاشت كف دست پدرش».

دروست ده کا یان ده یفرۆشی.

کفافی /kaffāsi/: اسم، گۆشکاری؛ پیلاودووری؛ کهوشدووری؛ کهوشدۆزی: ۱. کار و رەوتی قۆندەرەکردن؛ دروونی کهوش «مدتی هم کفافی می کرد: ماوه یه کیش پیلاودووری ده کرد» ۲. /ها/ کارگه یان دووکانی پیلاودووری یان کهوش فرۆشی «سر همین خیابان کفافی داشت: له سەر ئەم شەقامە گوشتکاری هەبوو».

کفاف /kafāf, kafāf/: [عربی] /اسم، بهسندەیی؛ دۆخ یان چۆنیەتی بهس بوون.

□ کفاف دادن: بهش کردن؛ بهس بوون؛ وهس کردهی؛ داخواز به جی هینان «این پول کفاف خرج یک ماه را هم نمی دهد: ئەم پارەیە بۆ خەرجی مانگیکیش بەش ناکا».

کفال /kafāl, kafāl/: [اروسی] /اسم، کهفال؛ چهشنی ماسی خۆراکی که له کهرخاو و زەلکاو سویردا دهژی، جهستهی درێژ و گەدهی سیکه تۆره ئاسای ههیه: ماهی کفال

کفالت /kafālat, kafālat/: [عربی] /اسم، ۱. کار یان رەوتی وهئەستۆگرتنی کارێ به جیی یه کیکی تر: /الف/ دهسته بهری؛ مسۆگەری؛ بریار له سەر ئاماده کردنی کهسیک له شوینیکیدا بۆ کاتیکی دیاریکراو «برایش قرار کفالت صادر شد: بریاری دهسته بهری بۆ ده رکرا» ب) بریکاری؛ وهئەستۆگرتنی ئەرکی کهسیک له مەزڕینگه له کاتی نه بوونیدا «کفالت اداره را به آزاد دادند: بریکاری مەزڕینگەیان بە ئازاد دا» ۲. سەر بهرشتی؛ مشوورخۆری؛ خویداری «کفالت بچه های برادرش را به عهده گرفت: سەر بهرشتی برازاکانی وه ئەستۆ گرت».

کفاندن /kafāndan/: مصدر، متعدی، [قدیمی] ۱. قهلاشتن؛ قهلاشدن؛ قلاشتن؛ قهلاشدن؛ قلیشانندن؛ قلیشانندن؛ کهلاشتن؛ کهلاشتن؛ تلیشانندن؛ تلیشینهی؛ تره کنهی؛ ده رزانندن ۲. پاشین؛ پۆاندن؛ پۆگنهی.

کفایت /kefāyat/: [عربی] /اسم، ۱. بهسندەیی؛ دۆخی بهس بوون «کفایت مذاکرات: بهسندەیی وتووێژ» ۲. وردبینی؛ راپۆژ؛ مشوور. □ کفایت کردن: بهش کردن؛ تیرا کردن؛ بهس بوون؛ وهس کردهی؛ پئویستی به جی هینان «برای یک ماه کفایت می کند: بۆ مانگیک بهش ده کا».

کفایی /kafāyi/: [عربی] واجب کفایی، واجب

کفبین /kafbīn, kafbīn/: [عربی] /فارسی] /اسم، کهفبین؛ قه پال گر؛ کهسی که گوايه له رووی نهخش و نیگاری له پی دهسته وه ده توانی داها تووی هه رکهسیک بلیته وه و له مهر ژیا نه وه ئاگاداری بدا. ههروه ها: کفبینی

کفپوش /kafpûsh, kafpûsh/: [عربی] /فارسی] /اسم، کهفپوش؛ پۆشه نیکی رازینه یی یان پاکژیکاری که زۆتر له پیشه وه دروست کراوه و بۆ داپۆشینی تهختی شوینیکی سەرگیراوه به کار ده روا «اتاق کفپوش چوبی داشت: دیوه که کهفپوشی چوبی هه بوو».

کفتار /kafṭār, kafṭār/: [عربی] /اسم، کهمتار؛ کهمتیار؛ کهله کهمتار؛ قه متار؛ کهفتار؛ کهفتار؛ کهوتیر؛ گۆرنه باش؛ گۆر کهنکه؛ دهسته گیانه وه ریکی گواندار، گۆشتخۆر، شوگەر، سەر زل، ددان سفت و شاویلکه به هیز و دهست له حاندی پا درێژ ترن که زۆتر کهلاک ده خۆن.

کفتار /kaftar, kaftar/: کبوتر-۲. ههروه ها: کفترباز؛ کفتربازی

کفچلیز /kafčelīz, kafčelīz/: [عربی] /اسم، ده مکه چه؛ کهشکه سه ره؛ کهچه که قوله؛ په وه ده ک؛ که وچه که سه رئاوی؛ چهچه قوله؛ سه رمیکوته؛ زارۆی ئاوژی هه ره یه که له دووژینان که دواي له هیلکه هه لجوو قان له سیاوه وه هه ناسه ده ده ن، پایان نیه و به بزواندنی کلکیان به ره و پیش ده رۆن.

ده‌کەیی؟.

کفرستیز / kofrsetiz، ان: / [عربی/فارسی] صفت.
دژ به کفر؛ به خو و هۆگره‌تی شه‌پرکردن له‌گه‌ل
کفردا.

کفرو / kafrow، ان: / [عربی/فارسی] صفت.
[جانورشناسی] به تایبه‌تمه‌ندی پڕیگه‌ پڕیین له
سه‌ر ته‌واوی به‌ری پتوه (وه‌ک ورچ).

کفری / kofri، [عربی] صفت. [گفتاری] قرم‌پر؛
کفری؛ زیز؛ زۆر تووره‌.

□ کفری شدن: [گفتاری] کفری بوون؛ قرم‌پر
بوون؛ زۆر تووره‌.

کفزن / kafzan، ها: / [عربی/فارسی] اسم.
گیرفان‌پر؛ دزئ که شتیگ، به‌تایبه‌ت پاره، به
فرزی له‌گیرفانی خه‌لک ده‌ردیتنی و له‌له‌پی
ده‌ستیدا ده‌بشاریتته‌وه و ده‌بیا.

کفزنی / kafzani، ها: / [عربی/فارسی] اسم.
گیرفان‌بری؛ ده‌ره‌ینانی پاره و شتی
بایه‌خداری تر له‌گیرفانی خه‌لکی و شارده‌وه‌ی
له‌له‌پی ده‌ستدا.

کفسابی / kafsābi، ها: / [عربی/فارسی] اسم.
که‌فساوی؛ کار و په‌وتی ساوینه‌وه‌ی ته‌ختی
جیگایه‌ک (وه‌کوو مال) بۆ خاوین کردنه‌وه و
بریه‌ی له‌خستن. هه‌روه‌ها: کفساب

کفساز / kafsāz، ها: / اسم. که‌فساز؛ که‌فکه‌ر؛
هه‌ر یه‌که‌له‌و ما‌که‌کیمیایانه که‌که‌ف دروست
ده‌که‌ن.

کفسازی / kafsāzi، اسم. که‌فسازی: ۱. [عربی/
فارسی] کاری دروست‌کردنی ته‌ختایی بینایه‌ک
«کفسازی اتاقها تازه شروع شده‌است: که‌فسازی
دیوه‌کان تازه ده‌ستی پیکردوه» ۲. کار و په‌وتی
دروست‌کردنی که‌ف، به‌تایبه‌ت بۆ کوژاندنه‌وه‌ی
ناگر.

کفش / kaḡš، ها: / اسم. پیلایو؛ پیلای؛ پالایو؛
پالایو؛ پیلایه (ژنانه)؛ شه‌کال؛ که‌هوش؛ که‌فش؛
سۆل؛ سۆلک؛ ته‌سک؛ قۆنگره؛ قۆندره؛ قۆنده‌ره؛

کفچه / kaḡče، ها: / اسم. ۱. کفگیر

۲. که‌وجیز؛ که‌وچکه‌چیوینه؛ که‌وچکی دارین
۳. چه‌مچه؛ که‌وچکی گه‌وره ۴. به‌شی کانزایی و
پانی پیمه‌ره.

کفچه‌مار / kaḡčemār، ها: / اسم. قوله‌مار؛
چه‌شنی له‌مارانی خا‌کژی و ژه‌ه‌راوی (وه‌ک
ماری کوبرا) به‌کلکی خر، گلینه‌چاوی هیلکه‌بی،
ره‌نگی زه‌ردی تۆخ، قاوه‌یی کال یان
خۆله‌میشی مه‌یله‌و ره‌ش و مل وه‌ک که‌وگیر
که‌دووژینان و په‌له‌وه‌رانی بچووک ده‌خۆن.

کفخواب / kaḡxāb، ها: / [عربی/فارسی] اسم.
گونج؛ گۆنج؛ گونجه؛ گۆنجه؛ ئاوهرۆ؛ لوله‌ی
کورت به‌لیواری پانه‌وه‌ بۆ ده‌رچوونی ئاو که‌له
به‌ر پلوسک یان سه‌ربانانه‌وه‌ دایده‌نین.

کفر / koḡr، [عربی] اسم. کفر؛ کوفر؛ ناوه:
۱. ناموس‌لمانی ۲. دژبه‌رایه‌تی له‌گه‌ل خودا
۳. زانیی راسه‌قینه و مل لئ بادانی.

□ کفر کسی را درآوردن: [مجازی] که‌سی له
دین ده‌ه‌ری کردن؛ که‌سیک شیت‌کردن؛
که‌سیک زۆر تووره‌کردن (با حرف‌های کفر همه
را درآورد؛ به‌سه‌کانی هه‌مووی له‌دین ده‌ه‌ری
کرد).

کفر گفتن: کفرکردن / گوتن؛ قسه‌ی دژ به
دین گوتن (چرا کفر می‌گویی؟ تو کار نمی‌کنی خدا
چه‌بکند؟ بۆچی کفر ده‌کەیی؟ تۆ بۆ خۆت کار
ناکەیی خودا چی‌بکا؟).

از کفر ابلیس مشهورتر بودن: [مجازی] زۆر
به‌ناوبانگ بوون (به‌تایبه‌ت به‌خرابه).

کفر آمیز / koḡrāmiz، [عربی/فارسی] صفت.
تیکه‌ل به‌کفر.

کفران / koḡrān، [عربی] اسم. ناسپاسی؛
بی‌ئهمه‌گی؛ سپله‌یی؛ پی‌نه‌زانی.

□ کفران نعمت کردن: ناسپاسی کردن؛ کفری
نیعمه‌ت کردن «نان به‌این خوبی، چرا کفران نعمت
می‌کنی؟ نان به‌م باشیه، بۆچی ناسپاسی

چه‌میش؛ تایاخ؛ مووزک؛ پۆشه‌نی دهره‌کی پای
مرؤف، زۆرتر له‌ چه‌رم یان ماکیکی نه‌رم، به
ژیره و سه‌ره‌وه.

☐ کفش اسکی؛ کاشکان؛ کاشیکان؛ پیلاوی
خلیسکین.

کفش بچه‌گانه؛ پاپووچه؛ پاپه‌جانه؛ پاپاجانه؛
پێ به‌ جانی؛ پیچله؛ شمشمک؛ ته‌ق ته‌قیله.

کفش برقی؛ کهوشی بریقه‌دار؛ پیلاوی که
سه‌ره‌که‌ی ساف و بریقه‌داره؛ کفش ورنی

کفش پاشنه‌دار؛ کهوشی پاژنه‌دار؛ قۆندره؛
قۆندهره؛ کهوشیکی ته‌خت که پاژنه‌که‌ی
به‌رزه. به‌رانبه‌ر؛ کفش تخت

کفش تخت؛ کهوشی ته‌خت؛ پیلاوی که
پاژنه‌ی جیای نیه و ته‌ختی زه‌ویه. به‌رانبه‌ر؛
کفش پاشنه‌دار

کفش تنگ و پای لنگ؛ (کنایی) نانی که‌م و
میوانی زۆر؛ ده‌ستی به‌تال و زگی به‌تاو؛
دۆخی نه‌بوونی هیچ پیداو‌بسته‌یک.

کفش غواصی؛ پافین؛ کهوشی مه‌له‌وانی؛
پیلاوی لاستیکی پارووناسا بۆ خیرا مه‌له
کردن.

کفش کتانی؛ کهوشی که‌تانی؛ پیلاوی که
پوه‌که‌ی له‌ پارچه‌یه‌کی پته‌وه.

کفش ماشینی؛ کهوشی ماشینی؛ پیلاوی که به
ماشین دووراره.

کفش ورنی ☐ کفش برقی
☐ کفش پاره کردن؛ (کنایی) کاله‌ دران و هیچ
پێ به‌بران؛ راکردنی بیهۆ.

کفش کسی را پیش پایش جفت کردن؛ (کنایی)
ده‌ست نانه پشت چاوی که‌سیکدا؛ ده‌ستیکی
ته‌ر هینانه قنگی که‌سیکدا؛ خوی/ ناو کردنه
که‌وشی که‌سیک؛ که‌سیک وه‌ده‌رنان <کفش او
را پیش پایش جفت کن و بگو خوش آمدی> ده‌ست
بنی پشت جاویدا و بلێ به‌ خیر چی>.

کفش و کلاه کردن ☐ شال و کلاه کردن،

شال

پا توی کفش کسی کردن ☐ پا^۱

ریگی به‌ کفش داشتن ☐ ریگ

هر دو پا را در یک کفش کردن ☐ هر

کفشدار / kafšdār، ها؛ /اسم. که‌وشدار؛ که‌سی
که له‌ مزگه‌وت و زیارتگه‌کاندا ناگای له‌ پیلاوی
خه‌لکه. هه‌روه‌ها؛ کفشداری

کفشدوز / kafšdûz، ها؛ /اسم. ۱. /ان/
که‌وشدروو؛ که‌وشدووو؛ که‌وشدووز؛ پالاوواز؛
پیلاودوروو؛ پیلاودووو؛ سۆلکه‌ر؛ سۆلدروو ۲. ☐
کفشدوزک

کفشدوزک / kafšdûzak، ها؛ /اسم. خالخالۆکه؛
خالخالۆکه؛ خالخالۆک؛ خالخالک؛ مامه‌له؛
مامه‌لی؛ ماماله؛ سپل؛ ماماله‌سووره؛
ماماله‌سووری؛ مالخالوو؛ ماله‌هالوو؛ فاته‌ره‌شه؛
شه‌مامه؛ گویره‌که‌سووره؛ جووری میرووی ژیر
زگ و پا ره‌شی قاپ سووره که خالی ره‌شی
تیدایه؛ کفشدوز ۲

کفشک / kafšak، ها؛ /اسم. که‌فشه‌ک؛
نیوجه‌زیک که لینی تووموزی له‌ سه‌ر په‌رچ
ده‌که‌ن.

کفشک ماهی / kafšakmāhî، ماهی پهن،
ماهی^۱

کفشکن / kafškan، ها؛ /اسم. که‌وشکه‌ن؛
پیشخانه؛ مالماشت؛ پاکه‌نه؛ پالاوه‌ژ؛ پالاوه‌ش؛
جیگه‌ی که‌وش داکه‌ندن له‌ په‌نای درگاوه.

کفشور / kafšûr، ها؛ /عربی/ فارسی/ اسم. گونج؛
لووله‌یه‌کی چکۆله به‌ لیواری پان و هه‌لگه‌راوه‌وه
که له‌ سه‌ر لووله‌ی ئاورپوه‌ دایده‌نین.

کفک / kafak، کپک

کفگیر / kafgîr، ها؛ /اسم. مه‌فسک؛ مه‌فسک؛
هسکیف؛ مووخل؛ ئه‌ستیفک؛ که‌وگیر؛ قه‌واش؛
که‌فگیر؛ مووچ؛ ئامیرئ که‌ ناوه‌که‌ی تووژئ
قووله، به‌ ده‌سته‌یه‌کی درپژوه‌ که بنی چیشته
یان خواره‌مه‌نی بی‌ئاوی پی‌هه‌لده‌گرن؛

کفچه

□ کفگیر به ته دیگ خوردن: [کنایی] کهوتنه

پیسی؛ بی پوول و نه دار داکهوتن «وقتی کفگیر به ته دیگ خورد، مجبور شدم بروم کار کنم؛ کانی کهوتمه پیسی، ناچار بوم بچم کار بکهم».

کفگیر ک / kafgîrak / اسم: [یزشکی] هانه کوانه؛ جوړی نه خویشی پیستی که چهند پیازی موو و دهور و بهری دا ده گری و له چهند کونیوهو چلک دپته دهرهوه.

کفل / kafal / ها: [عربی] اسم: کهماخ؛ کاماخ؛ کاموخ؛ کلؤت؛ کلؤمت؛ کهلؤت؛ کورؤت؛ تهرمال؛ نیپک؛ نیک؛ تهراف؛ کهفل؛ کهفل؛ هیفل؛ سوورین؛ پاشل؛ قالچه؛ سمت؛ سمت؛ سمتؤل؛ لاپان؛ زؤپی ژیر ناوقهد و ژووری پان: کپل

کفلمه / kaflame / [عربی] ترکی اسم: هارده قووت؛ کهفلهمه؛ کاری پڑاندنی شتیکی ورد (وهک قاووت و ئارده توو) له سهر له پی دهست و هه لمزینی بؤ ناو زار. ههروه ها: کفلمه کردن

کفمال / kafmāl / [عربی] فارسی اسم: لهپ ساو؛ کهفمال؛ کاری به دهست ساوین و ورد کردنی شتیک (وهکوو سهوزی وشک) له له پی دهستدا. ههروه ها: کفمال کردن

کفن / kafan / ها: [عربی] اسم: کفن؛ کهفن؛ کهپن؛ جامه مهرگ؛ قهرقه؛ قهرقل؛ خلات؛ خلات؛ جیاز؛ بهرگی مردوو؛ پارچه یهک (زؤرتر جاوه) که مردووی تیدا ده پیچنهوه و له قهبری دهنن.

□ کفن پوشیدن: کفن پۆشین؛ ئامادهی مهرگ بوون.

کفن کردن: کفن / کهفن کردن؛ کهفناندن؛ بهرگی مهرگ له بهر مردوو کردن.

از بی کفنی زنده بودن: [کنایی] له بی قهوری نه مردن؛ زؤر هه ژار و نه دار بوون «مرا که

می بینی از بی کفنی زنده ام؛ وا ده مینی له بی قهوری نامرم».

کفن دزد / kafandozd / ها: ان: [عربی] فارسی اسم: کفن دز: ۱. دزی که قهبر ده داتهوه بؤ کفن دزین ۲. [کنایی] کهوش دز؛ مرؤی زؤر گؤسارتمه و بی چاو و روو «در مورد رییس تازه باید گفت، صد رحمت به کفن دزد اولی: له مهر سهرؤکی تازه وه ده بی بیژین، هم شوکر به کفن دزی پیشوو».

کفن و دفن / kafn-o-dafn / ها: [عربی] اسم: کهفن و دهفن؛ کفن و دفن؛ کار و رهوتی کهفناندن؛ کفن له بهر کردن و له قهبر نانی تهرم.

کفن نفس / kaffenafs / [عربی] اسم: [قدیمی] خورگری؛ رهوتی بهر خورگرتن و توووشی هه له یان گونا نه بوون.

کفه / kafe / ها: [عربی] اسم: ناوه؛ تا؛ ئه وهی که له تهختانی ناو دهست دهکا.

□ کفه ی ترازو: تازی تهرازوو؛ تا ترازوو؛ رووپهر یان دهفریک له تهرازوودا که سهنگ یان کالای له سهر دهنن.

کفه ی جنس: تازی کالا؛ ئه و پهلای تهرازوو که شتی تی دهنن.

کفه ی سنگ: تازی سهنگ و بهرد؛ ئه و پهلای تهرازوو که سهنگی له سهر دهنن.

کفی / kafi / ها: [عربی] اسم: کهفی؛ بهشی بارهه لگری تره یلی که به هؤده ی پشتی ئاژوانه وه ده به ستری.

کفیر / kafir / [؟] کومیس

کفیل / kafil / ها: ان: [عربی] اسم: دهسته بهر؛ کهسی که سهر پهرشتی کهس، شت یان شوینیکی وه ئه سستیبه «کفیل استانداری کرکوک: دهسته بهری پاریزگای کهرکوک».

کک / kak / ها: اسم: کینچ؛ کینچ؛ کینچ؛ کهیک؛ کهک؛ کهکی؛ که کهیی؛ میروویه کی چکوله ی خوشبهره، پیگه یشتووه کهی له خوینی

پهله وهران و مؤرغه داران ده‌ژی: کینک - ۲

کک به تنبان کسی افتادن: [کنایی] کیچ
که‌وتنه که‌ول / شوالی که‌سیک؛ کرمی سه‌ری
که‌سیک جوولان: ۱. خراب تووشی پارایی
بوون <چند روز است کک به تنبانش افتاده که برود
موبایل بخرد: چهن رۆژه کیچ که‌وتنه که‌ولی برپوا
موبایل بکری> ۲. پیس شله‌ژان، تووشی
دله‌خورپی و ترسی زور بوون.

کک کسی (را) نگزیدن: [کنایی] مووی
که‌سیک نه‌لهرینه‌وه؛ می‌شیش به‌لای
که‌سیکه‌وه میوان نه‌بوون؛ نه‌با پیداهاتن نه
بۆران؛ نه‌که‌وتنه ژیر کارتیکه‌ری شتیکه‌وه
<وقتی خبر جنگ را شنید ککش هم نگزید: کاتی
هه‌والی شهر پی بیست هه‌ر مووشی نه‌لهرینه‌وه>.

کک / kok: [انگلیسی] / اسم، کوک؛ چه‌شنی
به‌رده‌خه‌لووزه زورتر به‌شیوه‌ی ده‌سکرد
دروست ده‌بی.

کک کوچ / kak.kūč، ها: / اسم، ره‌شادۆک؛
تووزه‌فه‌رهنگی؛ دینک؛ ته‌شنه‌ک؛ گیاهه‌کی
یه‌کساله‌یه له‌تاقمی ته‌رته‌یه.

کک کوچ خوراک: / ره‌شادۆکه‌فه‌رهنگی؛
جۆریک ته‌رته‌یه‌یه له‌تۆمه‌که‌ی رۆن
ده‌گرن.

کک مک / kakmak، ها: / اسم، نمووس؛ په‌له‌ی
سه‌ر روخسار؛ ورده‌خالی قاوه‌یی سه‌ر پیستی
له‌ش به‌تایبته‌ روومته، که‌له‌به‌ر هه‌تاوه‌وه
زورتر دیاری ده‌دا.

کک مکی / kakmakî، ها: / اسم، نمووسی؛
نمووساوی؛ به‌نمووسه‌وه.

کل / kal، ها: / اکردی / اسم، که‌ل؛ که‌ل؛
که‌له‌کیوی؛ که‌له‌کیفی؛ چه‌چه‌کیوی؛
چه‌چه‌کیفی؛ نیره‌کیوی؛ بزنی کیوی نیر که‌له
شاخندا ده‌ژی.

کل: / صفت، [گفتاری] که‌چه‌ل؛ که‌چه‌ر؛ گر؛ گه‌ر؛
گه‌رۆل.

کل / kel: / اسم، لوو؛ کلوو؛ ده‌نگیکی تایبه‌تی
وه‌ک قیژه، که‌له‌جیزن و زهماوه‌ندا ژنان بو
خۆشی به‌ده‌ست و زاریان ده‌دیدین. هه‌روه‌ها:
کل کشیدن

کل / kol: / [از کردی] صفت، [گفتاری] ۱. کول؛
که‌لی؛ کورته‌وه بوو به‌هۆی شکان یان برانه‌وه
<دم‌کل: کل‌کول> ۲. کول؛ نه‌تیژ. به‌رانبه‌ر: تیز
<چاقوی کل: چه‌قۆی کول>.

کل / kol(l): / [عربی] صفت، ۱. هه‌موو؛ گشت؛
ته‌واو؛ تواو؛ ته‌ف؛ گ؛ گرد؛ تیکر؛ گردین؛ هه‌مه
<کل عالم از این ماجرا باخبرند: هه‌موو خه‌لک له‌م
رووداوه‌ئاگاداران> ۲. گشتی؛ هه‌موانی؛ به
تایبه‌تمه‌ندی له‌ژیر په‌لدا بوونی ته‌واوی
ئهمدامان <اداره‌ی کل: به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی گشتی>.

کلا / kolā: / [؟] کولا
کلا / kollan: / [عربی] قید، یه‌کسه‌ر؛ تیکر؛
سه‌ره‌مه؛ سه‌رجه‌م: ۱. ته‌واو؛ تواو؛ ته‌واوه‌تی؛
پاک؛ ساف <کلا همه را بن‌داز دور: یه‌کسه‌ر هه‌مووی
فری‌بده> ۲. پینکه‌وه؛ گردوه‌ه؛ سه‌ریه‌ک؛ یۆوه؛
یه‌که‌ژه؛ به‌گشتی <کلا می‌شود گفت کار خوبی
نیست: سه‌رجه‌م ده‌توانین بیژین کاریکی باش نه>.

کلاپسه / kalāpise: / اسم، چاوچه‌واپی؛
چاوچه‌واوی؛ دۆخی چاو هه‌لگه‌رانه‌وه؛ چاو سپی
بوونه‌وه؛ خزانی گلینه‌ی چاو و ون بوونی له
پشت سپینه‌ی چاودا.

کلاته / kalāte، ها: / اسم، ۱. پاچه‌قۆلی؛ پی له
پی پێچان له‌زۆره‌بانیدا ۲. / قدیمی / که‌لاوه‌کۆن؛
کاوله‌کۆن؛ کاولاش؛ که‌لاوه؛ مالی زور بچووک و
له‌ده‌م رووخان ۳. / قدیمی / که‌لا؛ قه‌لا؛ که‌له‌ه؛
که‌لات؛ قه‌لات؛ مالی شا له‌نیوه‌راستی شاردا.

کلاج / kelāc: / [انگلیسی] کلاج
کلاج / k(e)lāč، ها: / [انگلیسی] / اسم، که‌لاج؛
نامیری گه‌بانندن و به‌ردانی هیزی موتور بو
گیربوکس: کلاج
کلارینت / k(e)lārînet، ها: / [فرانسوی] / اسم،

قهره‌نه‌ی؛ کلارینیت.

کلاژ /kolāj/ : [فرانسوی] /سم. کولاژ: ۱. کار و هونه‌ری چه‌سپاندنی له‌ته‌کاغه‌زی ره‌نگی، پارچه، چپو و... بۆ دروست کردنی وپنه‌یه‌ک
۲. /ها/ وپنه‌یه‌ک که به‌م شیوه دروست کراوه *

کولاز

کلاژن /kollājen/ : [فرانسوی] /سم. سریش؛ سریش؛ ستوک؛ ماکیکی چه‌سپنه له ئی‌سکدا که به کولاندنی زۆری ئیسک له ئاودا، لئی ده‌بیته‌وه و ده‌بیته چه‌سپیکی سروشتی: کولازن
کلاس /kelās/ ، ها: [فرانسوی] /سم. کلاس؛ که‌لاس؛ کلاس: ۱. وانگه؛ دیوی خویندن له خویندنگا <کلاس درس: وانگه‌ی خویندن> ۲. پۆل؛ قوئاغیکی دیاریکراو له خویندن <دانش‌آموز کلاس پنجم: خوینده‌واری پۆلی پنجم> ۳. زانین یان هونه‌ری دیاریکراو که له جی‌گایێ ده‌رس ده‌درئ <کلاس‌شنا: کلاسی مه‌له> ۴. دانیشتنی وانه <امروز در کلاس استاد شرکت کردم: ئه‌ورو له کلاسی ماموستا به‌شدار بووم> ۵. /زیست‌شناسی/ له یه‌که‌گه‌لی رزن کردنی گیانه‌وه‌ران و گیاه‌ل، بریتی له چه‌ند راسته، که خۆی به‌شیکه له لقی‌ک ۶. پله؛ جیگا؛ پایه.

کلاس آمادگی: پێش سه‌ره‌تایی؛ کلاسیکی تایبه‌تی بۆ ته‌یارکردن و رێخستنی قوتایی، به‌تایبه‌ت بۆ مندالانی که تازه ده‌چنه قوتابخانه‌وه.

کلاس بالا /kelāsbalā/ : [فرانسوی] /فارسی] **بالاس**

کلاس پایین /kelāspāyîn/ : [فرانسوی] /فارسی] **بی‌کلاس**

کلاس‌داری /kelāsdāri/ : [فرانسوی] /فارسی] /سم. کلاس‌داری؛ کار و ره‌وتی به‌رپوه بردنی کلاسی ده‌رس <در یک دوره‌ی کلاس‌داری شرکت کرده بود: له خولیکی کلاس‌داریدا به‌شدار کردبوو>.

کلاسور /k(e)lāsor/ ، ها: [فرانسوی] /سم.

کلاسور؛ به‌رگی که دوو یان چوار فه‌نه‌ری تیدا به کار هینراوه بۆ ده‌سته - ده‌سته‌کردنی کاغه‌ز یان مقه‌با.

کلاسه /k(e)lāse/ : [فرانسوی] /سم. رزن؛ ریز؛ ره‌ج؛ سه‌ف؛ پیره.

کلاسه شدن: رزن - رزن بوون؛ ریز بوون؛ چین‌به‌ندی بوون.

کلاسه‌بندی /k(e)lāsebandî/ ، ها: [فرانسوی] /فارسی] /سم. ریزبه‌ندی؛ ریزگری؛ پۆل‌به‌ندی؛ ده‌سته‌بژیری؛ پۆلین؛ کار و ره‌وتی ریزکردنی شتان به پئی تایه‌تمه‌ندیان.

کلاسی /kelāsi/ : [فرانسوی] /صفت. وانگه‌یی؛ پۆلی؛ کلاسی؛ سه‌رکلاسی؛ پتوه‌ندیدار یان سه‌ر به کلاسه‌وه <تکلیف‌های کلاسی: مه‌شقی کلاسی>.

کلاسیسیسم /k(e)lāsīsisim/ : [فرانسوی] /سم. کلاسیسیسم: ۱. شوینگری له شیوازی هونه‌ر، شاعر یان نووسینی کۆن ۲. بنهما و دیارده‌کانی وێژه و هونه‌ری یۆنان و رۆمی کۆن.

کلاسیک /k(e)lāsīk/ ، ها: [فرانسوی] /صفت. کلاسیک: ۱. کۆن؛ گری‌خواردوو به کاتی گه‌شه‌ی هونه‌ر و وێژه له رابردوودا <عصر کلاسیک در تاریخ اروپا به دوره‌ی امپراتوریهای یونان و روم گفته می‌شود: سه‌رده‌می کلاسیک له میژوووی ئورووپادا به ده‌ورانی ده‌سه‌لاتداری یۆنان و رۆم ده‌گوترئ> ۲. وانه‌یی؛ پتوه‌ندیدار به وانه‌ی فیرگه‌یی‌هوه <معلومات کلاسیک: ناگاداری کلاسیک>.

کلاش /kallāš/ ، ها: /صفت. ده‌سپر؛ شه‌للان؛ خاپان؛ قه‌لاش؛ داوباز؛ خاوه‌ن هۆگره‌تی و خۆی ده‌ست برین.

کلاشی /kallāši/ ، ها: /سم. داوبازی؛ ده‌سپری؛ شه‌للانی؛ خاپانی؛ قه‌لاشی؛ کاری ساندنی شتی‌ک له دیتران به گزی و فزی.

کلاغ /kalāq/ ، ها: /ان: /سم. قه‌ل؛ قالاو؛ قالاو؛ قراک؛ قراک؛ قزاک؛ قلاق؛ قلا؛ قه‌لاو؛ قلاچه؛

دهست له پشتی مل دهنین و بهرمو پیش
 هه لده به زن ۶. /گفتاری/ سه لای سوح؛
 مه لایانگدان؛ کاز یوهی به یانی؛ دهمه و به یانی
 ۷. /گفتاری/ نه نگوره؛ هه نگوره؛ نه نگوری؛
 هه نگفار؛ درهنگان؛ تهنگی ئیوار؛ نزیك خوراوا؛
 زه دهی خوراوا؛ یه ره و تهنگ؛ ویره گا؛ وهره گا؛
 تاریکان؛ تاریکهی؛ رۆز پهر؛ ئیواره ی درهنگ.

کلاغچه /kalāqçe/ /اسم/ کلاغ زاغی ☞ کلاغ
 کلاغک /kalāqak/ /ها/ /اسم/ عه مۆکه؛
 عه مرووکه؛ قالاوخوهرک؛ قالاوخوهره؛ گوراله
 مووسایی؛ گیاه کی پایای له تیره ی سویسنه به
 به گولی شهش ددانه ی سپی یان بنه وشه وه.

کلاغی /kalāqi/ /ها/ /اسم/ هه وری؛ پارچه یه کی
 ئاوریشمی ناسکه بۆ سه ریچ و پرووبه ندی ژنان
 به کار دی.

کلاف /kalāf/ /ها/ /اسم/ ۱. پار؛ کلاف؛ کلافه؛
 که لاف؛ که لافه؛ کلف؛ بهن یان شریتی له
 دهوری جه غزیك پیچراو و له ناوقه دهوه به سراو
 ۲. گلوله؛ گولوله؛ گولولک؛ گولۆک؛ گرۆف؛
 که لو؛ قاتمه؛ قارووت؛ کۆمایه کی تۆپه ل پیچراو له
 بهن، شریت یان شتی تر ۳. کلاف؛ شریت یان
 سیرمیک (له چیتو یان کانزا) که بۆ به ستنه وه و
 شه ته کدانی به سته یه ک به کار ده بری ۴. ☞

کارگاه - ۳

☞ کلاف سردرگم: ۱. تهزیج کویر؛ پرشته یه کی
 و نالۆز که به سانایی نه کریته وه ۲. /کنایی/
 گیر و گرفتیک که ریگای چاره سه ر کردنی
 بۆ نه دۆزرا بیته وه.

کلافرتگی /kolāfarangi/ /ها/ /فارسی/ از
 فرانسوی /اسم/ کلافه رهنگی؛ ژووریک ی گرد
 (شهش سووچ یان هه شت سووچ) که ده و رانه ده وری
 ده رگا و ده لاقیه و به ده وری میچه که ییدا
 سابات کراوه: کلافه رتگی

کلافگی /kalāfegi/ /اسم/ [مجازی، گفتاری]
 نالۆزی؛ وه ره زی؛ وه ره سی؛ وه ره سی؛ بی تاقه تی؛

قلازیله؛ قز؛ قزاک؛ قزیاک؛ قوویاک؛ قار قارۆک؛
 قار پیچۆک؛ قیزک؛ قراپک؛ چیق؛ کزیک؛
 قهر پلاش؛ قه لاسیلکه؛ تیره یه ک بالنده ی رهش،
 رهش و سپی یان بۆره به بال و پی و دهن دوو کی
 نه ستور و به قه وه ته وه که هه موو شت خور و
 به کۆمه ل ژین و می و نیریشیان وه ک یه که.

☞ کلاغ ابلق کلاغ معمولی

کلاغ زاغی: قه لاسیلکه؛ قشقه ره؛ قشقار؛
 قزگ؛ قزگه؛ قشقه له؛ قه له؛ چکه؛ قهره باچکه؛
 قه له بازه له؛ که له باشن؛ خۆمه ژیره؛ قازوو؛
 قازک؛ جوړی قالاوی نووک و کلک دریز، پهر
 و دوو چکه رهش، سه وز یان نه رخه وانی که
 تاییه تی دهشت و سارایه.

کلاغ سیاه: قه له رهش؛ قه له ره شه؛ قالاوه ره شه؛
 قه له ره شه که؛ که له رهش؛ سیاو قه لاو؛ قه لاوه
 سیاوه؛ قرک؛ قراک؛ کۆربه لا؛ قالاخ؛
 گه و ره ترین بالنده له ناو تیره ی قالاواندایه که
 هه موو شتیک ده خوا، هه موو گیانی ره شه و
 په ره کانی بریقعه دارن و سیتبه ری وه ک
 کۆلکه زیرینه ده خه ن، فرینی راست و به
 قه وه ته، یه کجار ته مه ن دریزه و جووت-جووت
 ده زین و هیلانه ی گه و ره دروست ده که ن:
 غراب

کلاغ معمولی: بۆره یه نه؛ قالاوه بوولینه؛
 قه له سابوونی؛ قه له سابوونه؛ جوړی قه ل به
 رهنگی رهش و خۆله میشی که زۆر تر له گه ل
 قالاوانی تر هه لده فری: کلاغ ابلق

☞ یک کلاغ چهل کلاغ کردن یک

کلاغ پر /kalāqpar/ /اسم/ ۱. ☞ گنجشک پر
 ۲. /بنایی/ چه شنئ ئاجور چنی که لیواری
 ئاجۆره کان وه ک قۆنگه ره ده ردی ۳. /بنایی/
 تیغه یه ک له ئاجۆر که وه کوو بهرگریک له سه ر
 دیواری سه ره کی دروست ده بی ۴. /بنایی/
 ئاجۆری که لایه کیان خوار شکاندوه ۵. قه لباز؛
 قه لفر؛ چه شنئ په رین که قنیچکه ده که ن و

دوځ يان چۚنيه تى جارز و تووړه بوون.
كلافه ^۱ / kalāfe، ها: / اسم. [گياه شناسى] پيشاله؛
 تالگه لى دريژ و بن ئاساى لاسكى كارگ.
كلافه ^۲: صفت. گلۈله؛ گروډله؛ تيگ هالاو؛
 تيگه وه پيچراو ^۲ / [غتارى] وهړه؛ وهړس؛ جارز؛
 بى ئوقره و هه دا به هؤى پرووېروو بوونه وه له گهل
 دؤخيكى نازار دهره وه (وه كوو ئيش، هه را و هوريا،
 گهرما) (صداى دزدگير همه را كلافه كرده بود: دهنكى
 دزگيره كه هه مووى وهړه كړدبوو). ههروه ها:
كلافه بودن: كلافه شدن: كلافه كردن
كلاكموش / kalākmûš، ها: / ان: / اسم. دووپايله؛
 دووپايلكه؛ دووپا؛ مشك كه روپشك؛ گيانه وهى
 گواندارى جوينهر، له چه شنى مشك كه پاى له
 ده ستي زور زلتر و دريژ تره و هه لده به زى:
كلاهو؛ يربوع

كلاله / kolāle، ها: / اسم. ۱. پۈپه؛ پۈپكه؛
 ۲. ته ووقه ته؛ ته ووقه؛ گه وه؛ باز نيه كى
 نه وارى له زيړ و زيو يان گول و پهړ و پۈ و... كه
 له هه نديك جيژناندا بۈ پيړۈز بايى ده بيننه سهر
 كه سيكه وه ^۳ / [گياه شناسى] كلاوه؛ كولاوه؛
 كوليلك؛ تانجيك؛ به شيك له ميوينه ي گول كه
 گهرده ي له سهر دهنيشى.

كلام / kalām، ها: [عربى] / اسم. ۱. وته؛ واته؛
 قسه؛ قسيه؛ قسى؛ گوته؛ له غوم (كلام آخر و ختم
 كلام را بگويم: وتهى دوايى و دوايىن واته بيژم)
 ۲. كه لاه؛ زانبارى تاييهت بۈ سه لماندنې پراست
 و په واه بوونى دين به يارمه تى زورنك به لگه ي
 ناوه زپه سندن و دهر خستنى هؤى سهر كى
 به ديهاتن و گور انكارى جه هان.

◻ **كلام بليغ**: وتهى پاراو؛ قسه ي جوان و پروون.
كلامى / kalāmî: [عربى] صفت. ۱. وته يى؛
 قسه يى؛ واته يى؛ گوته يى؛ پتوه نديدار يان سهر
 به قسه و په يشفه وه (ارتباط كلامى: پتوه ندى وته يى)
 ۲. كه لاهى؛ سهر به زانبارى كه لاه.

كلان / kalān: صفت. [دبى] مه زن؛ مازان؛ مازن؛

گه وړه؛ گا وړه: ۱. به ريلاو. به رانېر: خرد (اقتصاد
 كلان: نابوورى مه زن) ۲. زور؛ فره؛ فريه؛ به
 چهنديه تى زوره وه (پول كلان: پاره ي زور).

كلانتير / kalāntar، ها: / ان: / اسم. كه لانتير:
 ۱. سهرۈكى كه لانتيره ي ۲. سهرۈك هؤز؛
 سهره ك هؤز؛ گه وړه ي هؤزى كه له بنارى كي و
 چيادا ده ژين ^۳ / [قديمى] كويخا؛ قيقخا؛
 كه يخوداى گهړه ك ۴. بهر پرسى بهر پتوه بهرى
 قانون له شار يان پاريز گايه كدا (له نه مريكا).

كلانتيرى / kalāntarî، ها: / اسم. كه لانتيره ي:
 ۱. مه زرينگه يه ك كه بهر پرسى بهر پتوه بردنى
 قانون له شار يان به شيك له شاره
 ۲. ساختوماني نه و مه زرينگه يه ۳. پيشه ي
 كه لانتير.

كلانخوار / kalānxār، دښتخوار

كلانسال / kalānsāl، ها: / ان: صفت. كاله؛ كال؛
 كامل؛ گه وړه سال، به تاييهت به ته مهنى زور تر له
 ۴۰ سال.

كلانسالى / kalānsālî: / اسم. كاله يى؛ كالى؛ دوځ
 يان چۚنيه تى گه وړه سال بوون.

كلانشهر / kalānsāhr، ها: / اسم. شارمازن؛
 گه وړه شار؛ كه له شار؛ شارى پرتاپوره كه چهن
 شارى گرتوته بهر.

كلالوسن / (k)lāvsan، ها: [فرانسوى] / اسم.
 كلاوسين؛ سازى ژيډارى بشكوژدار كه له پيانو
 ده چى.

كلاه / kolāh، ها: / اسم. ۱. كلاو؛ كوله ه؛ كولاو؛
 كولاوه؛ كۈلار؛ كووتۈز؛ كولاډ؛ كولۈز؛ كور؛
 كووم؛ كوم؛ كوومك؛ پۈشه نى كه ده كريتته سهر
 و زور ترش ليوار و ده وړه ي هيه ^۲ / [گياه شناسى]
 كلاوه؛ سهرى كارگ؛ كلاوه ي قارچك.

◻ **كله آهني** ◻ **كلاهخود**

كله ايمنى ◻ **كاسك**

كله بره: كلاوى پارچه يى بى ليو و تهخت.

كله بوقى: كلاوبۈقى؛ كلاوى وه كوو

که له قه‌ند.

کلاه بی له: کوومز؛ کلاوی بی لیواره.

کلاه پهلوی: کلاوی پاله‌وی؛ کلاو پاله‌وی؛ کلاویکی گروقه‌ر که له سالانی ۱۳۰۶-۱۳۱۴ هی هه‌تاوی له ئیران کلاوی فه‌رمی پیاوان بوو.

کلاه حصیری: کلاوقوری؛ کلاوقووری؛ کلاوی له پیوش چی کرابی لیواره‌دار بو به‌رگری له تیشکی خۆر.

کلاه زرین: کلاوزهر؛ کلاوئالتوون؛ کلاوزیر؛ کلاوزیرین؛ ته‌پله‌زیرین؛ خشلیکی ژنامه به شیوه‌ی کلاوی که له سکه زیری پیکه‌وه لکاو دروست بووه.

کلاه شب: شه‌وکلاو؛ کلاوقووج؛ مینا؛ فینا؛ کمک؛ کوومک؛ کلاه شبانه کلاه له‌دار: شه‌بکه؛ شه‌بکه؛ شه‌پکه؛ شه‌پکه؛ کلاوپاساری.

کلاه شرعی/ قانونی: مجازی/ کلاو شه‌رعی؛ ری‌چاری به رواله‌ت به‌رامبه‌ر به شه‌رع و ئایین.

کلاه نم‌دی 𐬀𐬀𐬎𐬎𐬎𐬎 کلاه‌نم‌دی

کلاه برای سر کسی گشاد بودن: کنایی/ پارووی ده‌می که‌سیک نه‌بوون؛ گیای که‌سیک نه‌بوون؛ زۆرتر له راده و شیاوی که‌سیک بوون «من نمی‌توانم، این کلاه برای سرم گشاد است: من ناتوانم، ئەمە پارووی دەمی من نیه».

کلاه خود را بالاتر گذاشتن: تعریض/ قیت ر‌اوه‌ستان؛ هه‌ست به سه‌ربه‌رزی کردن و له ر‌استیدا چی شه‌رمه‌زاری بوون.

کلاه خود را بر زمین زدن: کنایی/ جامانه کوتانه زه‌ویدا؛ توو‌یهی خۆ نیشان دان.

کلاه خود را به هوا انداختن: کنایی/ سه‌ما بۆکردن؛ کلاو خسته‌نه ئاسمانا؛ زۆر خوشحال بوون «البته که قبول می‌کند، کلاهش را هم به هوا

می‌اندازد: ئەی چۆن قەبوولی ناکا، سه‌مایشی بو ده‌کا».

کلاه خود را دودستی چسبیدن: کنایی/ ده‌ست به کلاوی خۆوه‌گرتن/ بوون؛ له به‌رانبه‌ر مه‌ترسیه‌وه هه‌ر ئاگاداری خۆ بوون «کار به کار کسی نداشته باش! کلاه خودت را دودستی بجسب!؛ کارت به کاری که‌سه‌وه نه‌بی! ده‌ست به کلاوی خۆته‌وه بگره».

کلاه خود را قاضی کردن: مجازی/ خۆ نانه جینی که‌سیک؛ به ویژدانی خۆ دادوه‌ری کردن «کلاهد را قاضی کن! بین انصاف است او را بیرون کنی؟؛ خۆت بنه جینی ئەو! بزانه ره‌وايه ده‌ری بکه‌ی؟».

کلاه سر کسی رفتن: کنایی/ کلاو چوونه سه‌ر(ی) که‌سیک؛ فریو خواردن «کلاه سرش رفت که این ماشین را خرید: کلاو چووه سه‌ری ئەم ماشینه‌ی کری».

کلاه سر کسی گذاشتن: کنایی/ کلاو نانه سه‌ر که‌سیک؛ که‌سیک خاپاندن/ فریو دان «فروشنده کلاه سرش گذاشت: فروشیاره که کلاوی نایه سه‌ری».

کلاه کسی با دیگری توی هم رفتن: کنایی/ کلاو تیک‌گیران/ تیک‌چوون؛ له‌گه‌ل که‌سی توو‌شی شه‌ر بوون «اگر به این کار ادامه بدهی کلاهمان توی هم می‌رود: ئەگەر دەس لەم کاره به‌ر نه‌ده‌ی کلاومان تیک‌ده‌گیری».

کلاه کسی پس معرکه بودن: کنایی/ دامان؛ که‌وتنه بن که‌نوو؛ کاری که‌سیک به‌ره‌و پیش نه‌چوون «اگر دیر بجنبی کلاهد پس معرکه است: ئەگەر دێر بجوولێوه داده‌مینێ».

کلاه کسی پشم نداشتن: کنایی/ داری ده‌مانچه‌ی که‌سیک شکان؛ به ر‌به‌ی که‌سیک نه‌پێوان؛ قسه‌ی که‌سیک بی‌ره‌و بوون «کلاه کدخدا پشم نداشت و کسی به او اهمیت نمی‌داد: داری ده‌مانچه‌ی کوپخا شکابوو، که‌س به‌ گوپی

نده کرد).

کلاه کسی را برداشتن: [کنایی] کلاو نانه سهری که سیک؛ که سیک فریو دان و زورتر شتیکی لی دزین.

کلاه کسی را سر دیگری گذاشتن: [کنایی] کلاوی مه لوئ کرده سهر جه لوئ؛ سهری بی ده لاک تاشین؛ کلاوی که سیک نانه سهر یه کیکی تر؛ به فریو دانی خه لک یان به گرتنی شتیک له که سی و دانی به دبتری گرفتی خو چاره سهر کردن: کلاه - کلاه کردن کلاه - کلاه کردن [کنایی] کلاه کسی را سر دیگری گذاشتن

کلاهبردار / kolāhbardār ، ها؛ ان؛ صفت. ده سبر؛ ده زبر؛ گوئیپر؛ گووشپر؛ جامباز؛ گه لاج؛ گه لاج؛ ریپو؛ ریپوکار؛ خوا فروش؛ ثاوانته چی؛ ساخته چی؛ ساخته کار «معلوم شد فروشنده کلاهبردار است: دهر که وت فروشیاره که ده سبره».

کلاهبرداری / kolāhbardāri ، ها؛ اسم. ده سبری؛ گزیکاری؛ جامبازی؛ کار و په وتی فریو دانی خه لک زورتر به مه به سستی ته له که کردنی شتیک لیان «در بازار کلاهبرداری کرده است: له بازاردا ده سبری کردوه».

کلاه پشمی / kolāhpašmî ، ها؛ اسم. لاتییه؛ لاتی؛ دووقوچکه؛ کلاوی له خوری چی کراو یان له خوری ناخنراو.

کلاه پوست / kolāhpûst ، ها؛ اسم. شه که؛ قه لپاخ؛ قه پلاخ؛ کلاوی له پیسته مه.

کلاهخود / kolāhxûd ، ها؛ اسم. کلاو خود؛ کلاو زری؛ خود؛ کووم زرخ؛ تاسکلاو؛ کلاوی وه ک کاسه به کی کانزایی بو به رگری له گه زن دیتنی سهر، که له شه ردا له سهری ده که ن: خود؛ کلاه آهنی

کلاه دوز / kolāhdûz ، ها؛ ان؛ اسم. کلاوچن؛ کلاو دورو؛ کلاو دورو؛ که سی که کلاو بو فروشتن ده درو.

کلاه دوزی / kolāhdûzi / اسم. کلاوچنی؛ کلاو دورو؛ ۱. کار و په وتی دورینی کلاو ۲. ها؛ کارگی کلاوچنی.

کلاه فرنگی / kolāhfarangi / [فارسی] از فرانسوی [کنایی] کلافرنگی

کلاهک / kolāhak ، ها؛ اسم. کلاو که؛ کلاوه: ۱. به شی له ئامپر که وه ک کلاویک وایه و له سهر نووک یان سهر یوه داده نری «کلاهک موشک: کلاوهی مووشه ک» ۲. سهر کلاو؛ بان کلاوه؛ سهر کلاوه؛ نه وهی که وه ک کلاو کونیک داده پویش «کلاهک دودکش: سهر کلاوی دوو که ل کیش».

کلاهگس / kolāhgis ، ها؛ اسم. کلاو قز؛ مووچاچ؛ مووچاچ؛ پرچی به ده ل؛ پرچی ده سکار؛ پوشه نی ده سکردی قز که بو دا پوشرانی تاسی یان گورانی چار له سهر ده کریت «اماد کلاهگس داشت: زاوا کلاو قزی هه بو».

کلاه مخملی / kolāhmaxmalî ، ها؛ [فارسی] عربی / اسم. مجازی / جاهیل؛ لاتی به ماریفه «چند تا کلاه مخملی نشسته بودند و داشتند جای می خوردند: چهن جاهیل دانیشتبوون و چاییان ده خوار ده وه».

کلاه نمندی / kolāhnamadî ، ها؛ اسم. کلوز؛ کلوس؛ کلاو بوره؛ کلاو بوره؛ کلاو بوره؛ کلاو که ره؛ کلاو که ره؛ کولاف؛ کلاوی له به رگن چی کراو.

کلاهو / kalāhû / کلاموش کلاهی / kolāhi / اسم. گفتاری / کلاوچن؛ کلاو دورو؛ کلاو دورو؛ که سی که کلاو ده چنی یان ده یفروشی.

کلاهی / صفت. گفتاری / کلاو به سهر؛ کلاو به سهر؛ بهرام بهری میزه به سهر «یک آقای کلاهی کنارشان نشسته بود: کابرایه کی کلاو به سهر له لایان دانیشتبوو».

کلب اصغر / kalbe'asqar / [عربی] سگ کوچک، سگ

کلب اکبر / kalbe'akbar : [عربی] سگ

بزرگ، سگ

کلبتین / kalbateyn, kalbatīn : [عربی]

اسم: گاز؛ گازک؛ ماشهرز؛ کلبه تان: ۱. نامرازی
بزمار کیشانه وه ۲. نامرازیکی ددان بڑیشکی بؤ
دەر کیشانی ددان: کعبتین

کلبه / kolbe : [عربی] / اسم: کؤخ؛ کؤخک؛ کؤخته؛
قؤخته؛ کولوه؛ کؤلیت؛ قولیت؛ قؤخل؛ قوخل؛
کیتیل؛ کاز؛ مالوچکه؛ یانه کله؛ مالک؛
خانوچکه ی زؤر بچوک و فەقیرانه.

کلبی / kalbî : [عربی] / اسم: نان؛ حن:

۱. کلبی؛ شوینکه وتووئی نامۆزه یه کی کؤنی
یۆنان که ده لی دورگرتن له دنیا و گوئی نه دان
به داب و نه یریتی کومه لگا، نه بیته هوئی رزگاری
۲. [مجازی] سه گسار؛ که سی که له ناکار و وتاردا
بی چاورۆبه.

کلپتره / kalpatre : [عربی] / اسم: هه لیت و په لیت؛

هه له ق- مه له ق؛ وړ که وړک؛ که لپه تره؛ قسه ی
هیچ و پووج و بی مانا.

کلت / kolt : [عربی] / اسم: کولت؛ ناوی

جۆری چه کی که مه ری.

کلچیدن / kalčidan : مصدر: لازم، بزرگان؛

بزرگیان؛ هه لبرکیان؛ هه لبرکان؛ پرووسقان؛
پروسقیان؛ بروسقیان؛ بزرقیه ی؛ بزرقیای؛ بران/
برپانی شیر.

■ صفت مفعولی: کلچیده (بزرگاو) / مصدر منفی:

نکلچیدن (نه بزرگان)

کلخوز / kolxoz : [اروسی] / اسم: که لخوز؛

خرپه؛ پرخراوه ی هه ره وه زی کشت و کال له
سه رده می یه کیه تی سؤقیه ت (شۆره ی) دا.

کلدانی / kaldāni : [اسامی] / اسم: که لدانی؛

۱. تاقمیک له خاچه رستانی ئاسووری که پاپ
به پیشه وای دینی خۆیان ده زانن ۲. / له ا؛ ان/
هه ره یه که له خلکی زاگه به ری ولاتی که فنارای
که له ده به یین چۆمان ۳. زمانی ئه وه هۆزه، له

زمانگه لی سامی.

کلدانی: ۱. صفت، که لدانی: ۱. پتوه ندیدار یان
سه ره به ولاتی که ونارای که له ده ۲. شوینکه وتووئی
ده سته ی که لدانی.

کلر / k(o)lor : [فرانسوی] / اسم: کولۆر؛ توخمی
کیمیای ناکانزای له ده سته ی هالۆژنه کان، به
ژماره ی ئه تومی ۱۷ و کیشی ئه تومی ۳۵،۴۵،
گازیکی ژه هراوی به رهنگی زه ردی مه یله و
سه وز و بۆنی ناحه زه، که به شیوه ی کلوروور له
ئاوی ده ری، سه وزی و شانگه لی گیانه وه ری دا
هه یه. له دروست کردنی ده وا و ده رمان، ماک
پسی لابهر، رهنگ لابهر و ههروه ها بؤ پالاوتی
ئاو به کار ده روا.

کلوروفرم / k(o)loroform : [فرانسوی] / اسم:
کلورۆفۆرم؛ تراوی قورسی بی رهنگ و هه لچوو به
چیرۆی شیرین و ناتیکه ل له ئاو که له
بڑیشکی دا وه کوو ده وای هۆشبه ری به کار ده چی
و له پیشه سازیشدا که لکی هه یه.

کلوروفیل / k(o)lorofil : [فرانسوی] / اسم:

سه وزینه؛ کلۆرۆفیل؛ ماک سه وزی نیو شینایی
و بنه مای دروست کردنی هیدراتی که ربون به
فوتۆسه نتیز.

کلزا / kolzā : [عربی] / اسم: کولزا؛ گیای ئالیکی له
چه شنی که له رم به تۆمی چه وه وه که بؤ
دروست کردنی رۆنی گیایی به ره همی دینن.

کلسترول / kolestrol, kol(l)est(e)rol :

[انگلیسی] / اسم: کولیسترۆل؛ جۆری ئه لکولی
بلۆری سپی یان زه رده که له ئاودا ناتۆیته وه و له
خوین و میشک و ده مار و جه رگ و سه فرادا
ده ورکی گرینگی بؤ سووت و ساز هه یه و
ویتامین «دی» شی لی به ره هم دی.

کلسیم / kalsiyom : [فرانسوی] / اسم: که لسیوم؛

توخمی کیمیای کانزا، به ژماره ی ئه تومی ۲۰ و
کیشی ئه تومی ۴۰،۰۸، به رهنگی سپی نه رم و
تیکه ل له ئاودا که خوێکانی له سروشتدا زۆره و

خاوهن پلهی کۆمه لایه تی «پارتی آزاد خیلی کلفت است: پارتی نازاد زۆر مل نه ستوره» ۵. [مجازی/ درشت؛ دشت؛ پهق؛ زل؛ ناخۆش؛ ناحز «متلک کلفت: پلاری درشت».

کلفتی / kolfati: [عربی/ اسم. کاره که ری؛ قهره واشی؛ کلفه تی؛ ۱. پیشه ی خزمه تکاری ژن «پنج سال در آن خانه کلفتی می کرد: پنج سال له و ماله دا کاره که ری ده کرد» ۲. [مجازی/ کاری زۆر و به زه حمه ت و بی پاره و مووچه ی ژن یان کچی ک «کار سارا شده بود کلفتی مادر و خواهر شوهرش: کاری سارا ببوووه کاره که ری دوش و خه سووی».

کلفتی / kolofti: [اسم. نه ستوری؛ ستووری؛ قه له وی؛ کلفتی؛ کولوفتی؛ قۆلابی؛ قایمی؛ قهیمی؛ گزاری؛ دۆخ یان چۆنیه تی کولفت بوون «کتاب به این کلفتی را چطور تمام کردی؟! کتیی بهم نه ستوری بهت چۆن ته واد کرد؟!».

کلک / kalak: [ها/ اسم. که له ک؛ ۱. که لی؛ که له س؛ که له س؛ ئامیری پهرینه وه له سه ر ئاو که له به ستنه یه که وه ی چهند کۆته دار، خیگه یان به رمیل دروست ده کری ۲. [گفتاری/ فیل؛ گزی؛ ره تم؛ رپوم؛ که له که؛ که ژی؛ زیچک؛ لیپ؛ لیپ؛ خاپ؛ گزه؛ ئه روه ند؛ گه ر؛ پاو؛ ده هۆ؛ فه ن؛ به ن؛ فه ند؛ فه نه؛ هه نگ؛ هوقه؛ گزی و فیل ۳. مه نگه لی له سواله ت.

کلک چیزی را کندن: [مجازی/ ۱. گیچه لی شتی ک برینه وه؛ کاری ک ته واد کردن «کلک کار را کندن: گیچه لی کاره که برینه وه» ۲. بیخی شتی ک دهره یان؛ قرتک/ چۆر له چتی ک برین؛ تاقی شتی ک نه هیشتن؛ ئاو دانه بیخ چتی ک؛ ده س له ئاخری شتی که وه دهره یان؛ خواردن یان ته واد کردن شتی ک «در عرض یک هفته کلک پول را را کند: له حه وته یه کدا بیخی پوله کانی دهره یان».

کلک خوردن: فریو خواردن؛ خه له تان؛

ماکی سه ره کی و گرنگی ژبانی گیانه وه ران، سازینه ری ئیسک، ددان، گه لای داران و سه ده فه: **کالسیم**

کالسیم کاربید: ⚗ کاربید کلسیم، کاربید

کلش / kolaš: [کردی/ اسم. کوله ش؛ کولۆش؛ کلۆش؛ قرش؛ لاسکی دروینه کراو و وشکی خه له، به تایبه ت گهنم و جو که هیشتا نه کو تراوه.

کلف / kalaf: [عربی/ اسم. په له؛ خال، به تایبه ت خالی که له سه ر خۆره وه ده بیتری.

کلفت / kolfat: [عربی/ اسم. کلفه ت؛ کلفه ته؛ ته یان؛ جیری؛ کاره که ره؛ کاره که ر؛ قهره واش؛ قه رواش؛ قهره باش؛ خزمه تکار؛ ناقمالي؛ که نیز؛ ده سته مۆ؛ خدامه؛ خدامه؛ کچ یان ژنیک که له به ران به ر و مرگرتنی پاره وه کاری مالداري و یانه وانی بو مالیک نه نجام ده دا یان به رده سته ی که یوانووی مال ده کا.

کلفت / koloft: [اسم. [گفتاری/ قسه ی پهق؛ قسه ی ناشیرین و ناخۆش.

کلفت بار کسی کردن: قسه ی سووک له پارسه نگی که سی ک نان؛ پلار له که سی ک گرتن؛ قسه ی تفت و تال به که سی گوتن «دو ماه اجاره خانه عقب افتاده، صاحبخانه هر روز کلفت بارمان می کند: دوو مانگه کری ماله که که وتۆته دواوه، هه موو روژی خاوهن مال قسه ی سووکمان له پارسه نگ ده نی».

کلفت: صفت. ۱. نه ستور؛ ستور؛ قه به؛ قۆل؛ قه با؛ قه وی؛ قایم؛ قهیم؛ قه له و؛ کلفت؛ کولوفت؛ کولوفت؛ به کۆته ری زۆره وه «چوب کلفت: داری نه ستور» ۲. نه ستور؛ ستور؛ قۆل؛ قایم؛ هور؛ به مه ودا ی زۆر له نیوان دوو خالی به ران به ر له روو په ریکدا «پارچه ی کلفت؛ کاغذ کلفت: پارچه ی نه ستور؛ کاغزی ستور» ۳. گر؛ زل؛ کلفت؛ بۆر؛ قۆر؛ به م «صدای کلفت: ده نگی گر» ۴. [مجازی، گفتاری/ مل نه ستور؛ نه ستور؛ به هیز و توانا یان

شتیک (وهک بهرهمی هونه‌ری، میژوویی، تهرمان شهمچه).

کلکسیونر / kol(l)eksiyoner / ها: / [فرانسوی] اسم. که‌سی که بهرهم‌فۆک خپ ده‌کانه‌وه و ناگاداریان لیوه ده‌کات.

کلگی / kallegi / ها: / اسم. کلاوه؛ سهرکلاوه؛ سهرکلاو؛ شتیکی وه‌کوو کلاو له سهرووی ده‌سگایه‌که‌وه.

کَلَم / kalam / ها: / اسم. که‌لهم؛ که‌لهرم؛ له‌هانه؛ له‌همن؛ لانه؛ گیای یه‌ک یان دوو سالان، به‌گه‌لای پانی سپی، سه‌وز یان بنه‌وشه‌وه.

☐ **کَلَم بروکسل**: که‌لهرمی بنه‌وش؛ جو‌ری که‌لهرمی گه‌لا بنه‌وشی پان و نه‌ستور که‌ بو‌سالاد ده‌بی: **کَلَم بنفش**

کَلَم بنفش ☞ **کَلَم بروکسل**

کَلَم پیچ: که‌لهم پیچ؛ جو‌ری که‌لهرمی تۆپه‌ل به‌گه‌لای چرچ و لۆچ و تورته‌وه.
کَلَم قمری: قمری؛ داش که‌لهم / که‌لهرم؛ که‌لهمووک؛ که‌لهمۆ؛ که‌لهمی؛ جو‌ری که‌لهرم که‌ له ته‌ختی خاکه‌وه خپ هه‌لدی و گه‌لاکانی به‌سهریدا ده‌روئ.

کَلَم گل: گوله‌که‌لهم؛ گول که‌لهرم.

کَلَمات / kalamāt, kalemāt / [عربی] جمع ☞

کَلمه

☐ **کَلَمات قِصار**: قسه‌ی نه‌سته‌ق؛ سارسته؛ رسته یان زاراوه‌یه‌کی کورت و نامۆژگاریدهر.

کَلمبیم / kolombiyom / [فرانسوی] ☞ **نبویم**

کَلَم پِلو / polo: - / kalampolow / اسم. که‌لهم / که‌لهرم پلاو؛ چه‌شنی پلاو که‌ گوشت، که‌لهرمی جنراو و مزهرمه‌نی تی‌ده‌که‌ن.

کَلَمَن / kalamen / [عربی] اسم. که‌لهمه‌ن؛ نیوی چواره‌مین گرو‌ی پیتی نه‌بجهد.

کَلَمَن / kolman / ها: / [؟] اسم. کولمه‌ن:

۱. ناوی بازرگانی چه‌شنی یه‌خدان ۲. ناوی بازرگانی که‌رسته‌ییک بو‌هه‌لگرتنی یه‌خاو و

خله‌تان؛ خاپان؛ خاپیان؛ خاپین؛ هه‌لخه‌له‌تان؛ غهرین؛ لیپ خارن؛ خه‌له‌تیه‌ی؛ گول وارده‌ی؛ خه‌لتیای؛ ته‌فره خواردن؛ به‌فریو چوون؛ له‌خشته چوون؛ فریبیان؛ خلافان؛ خه‌لفان؛ ههربلین «باور نمی‌کردم به این سادگی کلک بخورد؛ بروام نه‌ده‌کردم به‌م هاسانیه فریو بخوات».

کلک زدن: فی‌ل کردن؛ گزیکاری کردن؛ گه‌ر / گزی کردن «دیدم قطور به پدرش کلک زد؛ دیت چون فیلی له‌بابی کرد».

کلک سوار کردن: [مجازی] فی‌ل دیتنه‌وه؛ فیله‌بازی کردن؛ فروفی‌ل کردن «هر روز کلک تازه‌ای سوار می‌کرد و از کار در می‌رفت: هر رۆژیک فیلیکی تازه‌ی ده‌دینه‌وه و له‌ژیر کار ده‌رده‌چوو».

کلک کسی را کندن: [مجازی] فه‌راقی ره‌ش له‌که‌سیک برین؛ به‌ریشه‌ی که‌سیکدا چوونه خوار؛ ته‌فر و توونا خستنی که‌سیک؛ سهر که‌سیک کردنه‌گۆمدا؛ کوشتن، به‌زاندن یان ده‌ر کردن و دوور خستنه‌وه‌ی که‌سیک «سه‌تا چاقوکش ریختند سر آرام و کلک او را کندن: سی‌چه‌قۆکیش به‌ر بوونه‌گیانی ئارام و فه‌راقی ره‌شیان لی‌بری».

کلک / ها: / صفت. [گفتاری] فیله‌باز؛ زۆل؛ فریوباز؛ که‌لاجۆیه؛ فیلاوی؛ گزیکه‌ر؛ که‌له‌ک‌باز؛ گرپی‌باز؛ چه‌که‌باز؛ ناقس؛ گه‌ر‌ساز «خیلی کلک است، سر همه‌کلاه می‌گذارد؛ زور فیله‌بازه‌سهری هه‌مووان کلاو ده‌نی».

کلک / kelk / ها: / اسم. [ادبی] ۱. پینووس؛ قه‌لهم؛ قامیش؛ بنووس؛ قه‌لهم‌زه‌ل ۲. که‌لپ؛ که‌لم؛ که‌لپ؛ که‌له‌پ؛ که‌لبه؛ که‌لب؛ که‌لبه؛ که‌لبه؛ که‌لوه؛ دپۆک؛ قیل؛ چوار ددانی پیتشه‌وه‌ی گیانه‌وه‌رانی درنده.

کلکسیون / kol(l)eksiyon / ها: / [فرانسوی] اسم. به‌ره‌ه‌فۆک؛ کولیکسیۆن؛ کۆمه‌لی خپ‌کراوه‌ی

خواردنه‌وهی سارد که زۆرتەر دەرگا و شیرى ههیه و له سه‌فه‌ردا به کار دهرۆا.

کلموک /kalmûk/؛ اسم، کهلموک: ۱. هۆزی زه‌ردپیتسه له تۆرمه‌هه‌ی مه‌غوول که ئیسته زۆرتەر له باکووری ده‌ریای خه‌زه‌ر نیشته‌جین ۲. /ها/ هه‌ر یه‌که له کهسانی ئه‌و هۆزه ۳. زمانی ئه‌و هۆزه له زمانگه‌لی مه‌غولی.

کلمه /kalame, kaleme/؛ ها؛ کلمات؛ [عربی] اسم، وشه؛ وته؛ گوته؛ کوته؛ واژه؛ ویژه؛ بیژه؛ لیمه؛ لیمه؛ دروشه؛ ۱. چکوله‌ترین یه‌که‌ی وتار یان نووسراویه‌ک که به ته‌نیایی مانایه‌کی بپیه «یک کلمه با من حرف نزد؛ وشه‌یه‌کی له‌گه‌لم دوولت نه‌کرد» ۲. هه‌ر یه‌که له به‌شگه‌لی رسته‌یه‌ک که به مه‌ودا یان نیشانه‌ی خالبه‌ندی لێک جودا ده‌بنه‌وه «این سطر ۸ کلمه است؛ ئه‌م دیره ۸ وشه‌یه».

کلمه‌سازی /kalamesāzi, kaleme-/؛ ها؛ [عربی/ فارسی] اسم، وشه‌سازی؛ کاری دروست کردن و داهینانی وشه به پیتی ئه‌لف‌وپیته‌که. **کلنچار** /kalancār/؛ اسم، کار و ره‌وتی سه‌ر نیانه سه‌ر؛ کرده‌وه‌ی هاوړی له‌گه‌ل کۆششت، شه‌ر و هه‌را و مه‌زات له‌گه‌ل شتی یان که‌سیکدا «یک روز تمام با کولر کلنچار رفت تا درستش کرد؛ رۆژیکی ته‌واو سه‌ری نایه سه‌ر کوولیره‌که تا خاصی کرد». هه‌روه‌ها: **کلنچار رفتن**

کلنگ /kolang/؛ ها؛ اسم، قولنگ؛ قولنه‌نگ: ۱. قولنگه؛ قولینگ؛ قولنه‌نگه؛ قولنگه؛ کۆله‌ک؛ زه‌نگن؛ زه‌نگه‌ن؛ قه‌زمه؛ قازمه؛ سنکۆلک؛ کولینگ؛ پاچ؛ پارچ؛ پارچ؛ نالجاخ؛ پاچی دووسه‌ر؛ قازمه؛ ئامیری کانزایی بۆ زه‌وی که‌ندن و به‌رد شکاندن و... به ده‌میکی تیژ و ده‌میکی پان و ده‌سته‌یه‌کی دارینه‌وه «کلنگ را برداشت و شروع کرد به زمین کندن؛ قولنگه‌که‌ی هه‌لگرت و ده‌ستی کرد به زه‌وی که‌ندن» ۲. قولنگ؛ قورینگ؛ قورنگ؛ قازیقوولنگ؛ قازیقوولینگ؛

شینه‌قورینگ؛ قولینگه؛ قه‌تارقولینگ؛ په‌له‌وه‌ری کێوی به له‌ش و مل و په‌لی درێژ، دندووکی بلیند و ئه‌ستوروه‌وه.

کلنگ جای را به زمین زدن؛ بنه‌ره‌تی جیگایه‌ک دانه‌وه؛ کردنه‌وه‌ی جیگایه‌ک ده‌ست پیکردن «رییس‌جمهور کلنگ بیمارستان را برای سومین بار به زمین زد؛ سه‌رۆک کۆمار بنه‌ره‌تی نه‌خوشخانه‌که‌ی بۆ سیه‌ه‌مین جار دایه‌وه».

کلنگی /kolangî/؛ صفت، کۆنه‌مال؛ مالی کۆنه‌ی شیاوی رووخاندن.

کلنل /kol(o)nel/؛ ها؛ [فرانسوی] اسم، سه‌ره‌ه‌نگ؛ ئه‌فسه‌ری خاوه‌ن پله و پایه‌ی سه‌ره‌ه‌نگی.

کلنی /kolonî/؛ ها؛ [فرانسوی] اسم، ۱. [نام‌تداول] موسته‌عمیره؛ ولاتی ده‌ست به سه‌ردا گیراو ۲. کۆچ‌نشین؛ کۆچ‌رنشین ۳. کۆمه‌له‌خه‌لکی هه‌نده‌رانی دانیشتووی شاریک ۴. [زیست‌شناسی] سه‌رجه‌می باکتری هه‌له‌هاتوو له شوینیک که بپری جار له ملیونیش پتره.

کلونید /kol(l)o'îd/؛ ها؛ [فرانسوی] اسم، [شیمی] کولۆیید؛ تیکه‌لاوی چه‌ند جوړ ورده‌ماکی هاوچه‌شن له باری قورسیه‌وه (زۆرتەر) له تراویکدا.

کلونیدی /kol(l)o'îdî/؛ [فرانسوی] صفت، کولۆییدی؛ به دۆخ یان چۆنه‌تی کولۆییده‌وه «شیر یک ماده‌ی کلونیدی است؛ شیر ماکینکی کولۆییده».

کلوب /kulûb/؛ ها؛ [فرانسوی] اسم، گازتین؛ گاستین؛ یانه؛ یانی؛ یان؛ جی کۆ بوونه‌وه بۆ سانه‌وه: **کلوب**

کلوب /kulûp/؛ [از فرانسوی] **کلوب** **کلوته** /kolûte/؛ ها؛ [از کردی] اسم، [قدیمی] ۱. کلیته؛ کلیتی؛ سه‌ر کلاوه‌ی به‌ن ۲. کۆچکه؛ قۆچکه؛ کۆچک؛ قۆچک؛ قۆله‌قۆچکه؛ سه‌رپۆشی که له به‌رچه‌نه‌وه داده‌خری، زۆرتەر بۆ زارۆکی

سووكى له بهن، په موو يان هه وداى ده سكر د به نه خشى زؤپه وه كه زؤر تر بؤ چارشويى رهش به كارى ده بن.

كلو كه / kulûke, kolûke / كلوخه ۲-

كلون / kulûn, kolûn / ها: / اسم: [قديمى] كؤم؛ كولؤم؛ كلؤم؛ فهراشته؛ فهراشه؛ شهوژنه؛ كليل و گؤل؛ كليل و گؤل؛ كليل و كؤم؛ كليل و كؤم؛ نالقه ي دارين يان كانزابى درگا داخستن.

كله / kalle / ها: / اسم: [گفتارى] سهر: ۱. پؤپه؛ چله پؤپه؛ قهله پؤپه؛ سهر قهل؛ دوجك؛ قووجكه؛ تروپك؛ تروپك؛ سلتان؛ بانترين خالى جيگا يان شتيك <كله ي درخت: پؤپه ي دار> ۲. كهله؛ كلؤخ؛ كهله <با كله ي تراشيد ه مى رقصيد: به سهرى تاشراوه وه هله دپه ي> ۳. [مجازى] كهله؛ كهله؛ زهين؛ بير؛ وير <نمى دانم در كله ي تو چه مى گذرد: نازانم چت له سهر دايه> ۴. [مجازى] هوش؛ كهله؛ توانايى زهينى <باله: به هوش> ۵. كهله؛ كانات؛ كاتك؛ كات؛ كاژه؛ كاژه له؛ كاژه ره؛ كاژه لاک؛ قاف؛ قهحف؛ سهرى چوار پياني حه لال گؤشت، به تايهت مه ي <دو تا كله خريديم و چهار تا پاچه: دوو سهر و چوار پيمان كړي>.

☐ كله ي سحر: كاژوه؛ كاژوه؛ سپيده ي به ياني؛ سه لای سوچ؛ ده مى به يان؛ سهر له به ياني.

☐ كله ي خود را به كار انداختن: [مجازى] عه قلى خو گرد ه و كردن؛ بيرى خو گلير كردنه وه؛ له هزر و بيرى خو كه لك گرتن <كلهات را به كار بيانداز: عه قلت گرد ه و كه!>.

كله كردن: ۱. هه لگه را ندنه وه؛ هه لگه وگه را ندن؛ سهر ه و خوار كردن؛ هؤروئلنايوه؛ وه ل و ديم كه رده ي <فرغون را پاى ديوار كله كرد: فيرغونه كه ي له پنا ديوار كه دا هه لگه را ندنه وه> ۲. [مجازى] راوانان؛ ره وانان؛ تاراندن <اول صبح مشترى را كله نكن! سهر له به ياني مشترى راو مهنى!> هه روه ها؛ كله شدن

كله ي كسى باد داشتن: [مجازى، گفتارى] سهر

ده به ستن و هينديك ژنى عيلا تيش به سهريدا ده دهن.

كلوچه / kulûche, kolûche / ها: / اسم: كولپچه؛ كلؤچ؛ كلپچ؛ كلپچه؛ كلوچه؛ كولوچه؛ كولوچي؛ چه شنى نانى شيرينى وشك كه له ئارد، رؤن، هيلكه و تؤزى شه كر دروستى ده كهن.

كلوخ / kulûx, kolûx / اسم: كلؤ؛ كه سته ك؛ كه سته ك؛ كي سته ك؛ كه رسه ك؛ كه رسه گ؛ كولات؛ كر يت؛ كولؤ؛ كولوه؛ كلؤگل؛ كه لمته؛ گورمك؛ كه لمته؛ گل مته؛ گل مته؛ گل مته؛ گل مته؛ مده ر؛ گو ومتل؛ كلؤسن؛ سمته گل؛ سنده گل؛ سنده گل؛ سنده؛ سن؛ خه رسه ك؛ تؤزلاخ؛ كؤماي پينكه وه لكاوى گلى وشكه لاتوو.

كلوخ كوب / kulûxkûb, kolûx- / ها: / اسم: [كشاورزى] كلؤكوته؛ سنده كوت؛ ئاميريكى وه ك حور ته كى گه وره به ده سته يه كى دريژوه بؤ ورد كردنى كه سته ك و ته خت كردنى زهوى.

كلوخه / kulûxe, kolûxe / ها: / اسم: ۱. كولؤ؛ كولوه؛ كه لپ؛ كه لب؛ پرت؛ گو متل؛ كول؛ بارچؤكه؛ كو متل؛ كه لبه؛ كؤمايه كى خو گر به بيچمى نارپكه وه <كلوخه ي قند: كولوى قند> ۲. [بنايى] كه لووك؛ كه لووكه؛ له ته ئاجؤريك به ئه نده ي يه ك له هه شتى ئاجؤريكى ساق.

كلوك؛ كلوكه

كلوزآپ / k(e)lowzāp / [انگليسى] / اسم: وينه (ره سم يان فيلم) له مه وداى نزيكه وه.

كلوزار / kolûzār / ها: / اسم: كه ر كيت؛ كه لكيت؛ ده ف؛ ده ف؛ ئامرازيكى كانزابى شان ه ناسا بؤ كوتاندنه وه ي پؤى قالى.

كلوش / keloš / [فرانسوى] / اسم: كه له وش؛ چه شنى برشتى له سهر وه تهنگ و له خوار وه هه راو <دامن كلوش: دامينى كه له وش>.

كلوك / kulûk, kolûk / كلوخه ۲-

كلوكه / keloke / [؟] / اسم: ئه شك؛ پارچه ي

۰۲. /مستهجن/ کوت؛ په یکوت؛ گوت؛ هینچکه؛
فنچک؛ فرچک؛ سووک؛ سوک؛ ته کان و
شه کانی کاتی هاوجییی.

کله پا /kallepā/ :صفت. /گفتاری/ واژو؛ نقوت؛
قلپ؛ سهر و ژیر؛ سهرنخوون؛ سهرنه خوون؛
سهرنه خووین؛ سهرنوخوون؛ سهرنوخین؛
سهرمونخوون؛ سهرهونگوون؛ سهرنگووم؛
سهرهونگو؛ ژیره و ژور؛ ژیره و ژور؛ ژیره و ژور؛
وهل و دیم؛ سهرهونوون.

□ کله پا شدن: ۱. هه لنگه رانه وه؛ سهرنخوون
بوون؛ واژو بوون؛ نه وه نوونی ه؛ نوونیایوه؛
هژوریلیهی «مواظ باش سمور کله پا نشود؛ وریا
به سه ماو ره که هه لنگه رینه وه» ۰۲. /کنایی/ رت
بردن؛ قورت دان؛ ساتمه بردن؛ هه لنگووتن؛
هاوسهنگی و ساغی خو له دهست دان «چند
قدم نرفته بود که کله پا شد و سرش خورد به دیوار؛
چهند ههنگاو یک نه ریشتبوو رتهی برد و سهری
دای به دیواردا» ۰۳. /مجازی/ کهوتنه لای مال؛
تووشی نه خوشی گران بوون «بعد از آن اتفاق
یک ماه کله پا شد؛ دوی نه و رووداوه مانگیک کهوته
لای مال».

کله پاچه /kallepāče/ :اسم. سهرویپ؛ سهروپا؛
سهروپاچک؛ سهرهوپا؛ سهرویپچک؛ کله پاچه؛
که لوپا؛ که لوپاچه؛ که لوپاچکه؛ که لله پاچه؛
که لپاچه: ۰۱. /ها/ پاچکه؛ پاچه؛ پایه؛ پهل و
سهری ناژهل به بردراوی ۰۲. چیشتی سهرویپ.
کله پز /kallepaz/ :ها/ :اسم. کله په ز؛ که سی
که کاری لینانی سهرویپیه.

کله پزی /kallepazi/ :اسم. که له پیزی؛
۰۱. کاری لینانی سهر و پی ۰۲. /ها/ دوو کانی
لینان و فروشتنی چیشتی سهرویپ.
کله پوک /kallepūk/ :ها/ :صفت. /مجازی/
گفتاری/ سهرخلول؛ سهر کویر؛ سهریووت؛
ده بهنگ؛ بی میشک؛ بی مهژگ.

کله جوش /kallecūš/ کالجوش

به ته م بوون؛ بادی ههوا بوون «هنوز کلهات باد
دارد و با تو نمی شود حرف زد؛ هیشتا سهرت به ته مه
و قسه ته گهل ناکری».

کله ی کسی بوی قرمه سبزی دادن: /مجازی/
سهری که سیک بو گونگه لان خوران؛ سهری
که سیک لی خوران /جوولانه وه؛ قسه ی
مه ترسیدار (زورتر دژ به حکومت) گوتن «آقا
کله اش بوی قرمه سبزی می دهد؛ کاکم سهری بو
گونگه لان ده خوری».

کله ی کسی خوب کار کردن: /گفتاری/
میشکی که سیک باش کار کردن؛ ئاقل و
هوشیار بوونی که سیک.

کله ی کسی داغ شدن: /مجازی/ چاوی
که سیک په رینه تهوقی سهری؛ سهری
که سیک داخ کردن؛ دین له لا که سیک نه مان؛
زور تووره بوون «وقتی این منظره را دیدم کلهام
داغ شد؛ کاتی نه و دیمه نه م بینی چاوم په ریه
تهوقی سهرم».

کله ی کسی گرم شدن: /مجازی/ سهرخوش
بوونی که سیک؛ مهست /مهس کردن «وقتی
چند استکان خورد و کله اش گرم شد، افتاد به برحرفی؛
هر که چهند پیاله ی خواره وه و سهرخوش بوو،
دهستی کرد به چنه بازی».

به کله ی کسی زدن: /مجازی/ به سهری
که سیکدا هاتن؛ ژیری و توانی لیکدانه وه لا
نه مان «یک دفعه زد به کله اش و شروع کرد به داد
زدن؛ له پر به سهریدا هات و دهستی کرد به هاوار
و داد».

کله: ۰۱. قید. به سهردا؛ به راوه ستاو. به رانه ر؛
راسته «آجرها را کله بچین؛ ناچوره کان به سهردا
بچنه» ۰۲. چله پویه؛ پویه؛ ترپیک؛ تروپیک؛ دوند؛
زهنگول؛ سهرقله «نشسته بود کله ی درخت؛ له
چله پویه ی داره که وه دانیشتبوو».

کله /kele/ :اسم. ۰۱. تهقل؛ کاری جاریک
تیر کردن و دهرهینانی شتیک (وهک دهرزی)

سهرزل؛ سهرتويز؛ کلهزل؛ ملپان؛ به هيز و کارتیکهري کومه لایه تیه وه «هر چیز خوب نصیب آن همسایه‌ی کله گنده می‌شد: همموو شتیکی باش ده‌بووه به‌شی ئه و دراوسیه سهرزله».

کله معلق / kallemo'allaq /: [فارسی/عربی] صفت. [گفتاری] سهرنخوون؛ نخوون؛ واژو؛ سهره‌خوار. □ کله‌معلق زدن: سهرمه‌قولات لیدان؛ سه‌پله‌قولاتی کردن.

کله‌معلق شدن: سهره‌ونخوون بوون؛ سهرنخوون بوون؛ نخوون بوونه‌ه؛ وه‌رگه‌ران؛ ژپرووو بوون؛ واژی بوون؛ به‌راوه‌ژوو بوون؛ ئاوه‌ژوو بوون؛ سهره‌ونوون بییه‌ی؛ ئه‌وه‌ونوونیه‌ی؛ وه‌لؤدیم بییه‌ی؛ قلب بوونه‌ه؛ نوقم بوونه‌ه؛ قوله‌وژوو بوون؛ قولب بوون؛ دهمه‌وخوار بوون «از بالای درخت کله‌معلق شد، سرش شکست: له سهر داره‌که‌وه سهره‌ونخوون بوو، سهری شکا».

کلی / kolî /: [ه] /سم. ۱. کارتونی بچووک ۲. به‌سته؛ به‌سه.

کلی / kollî /: [عربی] صفت. ۱. مشه‌مه‌ر؛ زور و زه‌به‌ند؛ فره و فراوان. به‌رانبه‌ر؛ جزئی «خرید کلی: کرینی مشه‌مه‌ر» ۲. گشتی؛ هه‌موانی؛ سهرجه‌م «تصویر کلی: وینه‌ی گشتی».

کلی^۱: قید. ۱. زوریک؛ گله‌ک؛ فره‌یی‌ک؛ زور و زه‌به‌ن؛ زور و زه‌وه‌ند؛ فره و فراوان «کلی خرید کردم: زوریک شتم کری» ۲. سهرجه‌م؛ به‌گشتی؛ به‌بی وردکردنه‌ه و تا و توی دهره‌ئینان.

کلیات / kollîyyât /: [عربی/سم. ۱. جمع «کلیات ۲. سهرجه‌می به‌ره‌م؛ کوی نووسراوه‌ی نووسه‌ر یان شیعری شاعیریک».

کلیپس / kilips, kelips /: [از انگلیسی] /سم. کلیپس: ۱. ئامپریکی کانزایی یان پلاستیکی به شیوه‌ی میله‌یه‌کی چه‌ماوه بؤ گیر دانی چه‌ند لاپه‌ر کاغز و مقه‌وا له سهر یه‌ک ۲. گیره.

□ کلیپس زدن: گیره لیدان؛ کلیپس دان؛ به

کله خر / kallexar /: ها: صفت. [مجازی، گفتاری] سهره‌ورؤ؛ گاگوو؛ نه‌ترسی بی‌ئاوه‌ز. هه‌روه‌ها: کله‌خری

کله‌خشک / kallexošk, -xoşg /: صفت. [مجازی، گفتاری] می‌شک‌وشک؛ دل‌فه‌رسیای؛ به‌بی هیزی زه‌ینی بؤ نوی کردنه‌وه و به‌دی‌هیتان.

کله‌دار / kalledâr /: ها: صفت. [گفتاری] زیره‌ک؛ زرنگ؛ زرنیگ؛ زانا؛ ئاقل.

کله‌شق / kalleşaq(q) /: ها: [فارسی/عربی] صفت. [گفتاری] لاسار؛ سهره‌ه‌ق؛ کله‌ه‌ه‌ق؛ کله‌شه‌ق؛ خاوه‌ن هؤگره‌تی به‌لاساری و گوئ‌نه‌بیسی «خیلی کله‌شق است، جواب همه را با فحش می‌دهد: زور لاساره، وه‌لامی هه‌موو به‌جنیو ده‌داته‌وه».

کله‌شقی / kalleşaq(q)î /: ها: [فارسی/عربی] /سم. [گفتاری] لاساری؛ سهره‌ه‌قی؛ کله‌ه‌ه‌قی؛ کله‌شه‌قی؛ سهر‌بزیوی و پی‌چه‌قینی له به‌رانبه‌ر نه‌ویسته‌وه «این قدر کله‌شقی نکن! بیرون می‌کنند: ئه‌ونده لاساری مه‌که! دهرت ده‌که‌ن».

کله‌قند / kallegand /: ها: [فارسی/مغرب] /سم. کله‌لله‌قند؛ کله‌قه‌ن؛ کله‌شه‌کر؛ کله‌لله‌شه‌کر؛ شيله‌شه‌کری ده‌قالب‌کراوی وشکه‌وه‌بوو.

کله‌قندی / kallegandî /: [فارسی/مغرب] صفت. کله‌لله‌قه‌ندی؛ به‌شیوه‌ی کله‌لله‌قند.

کله‌کوت / kallekût /: صفت. [مجازی] قه‌لاپه‌چن؛ قه‌لاچین؛ قه‌لاته؛ له سهر یه‌ک هه‌لچنراو.

کله‌گنجشک / kallegonceşk, -gonceşg /: /سم. سهره‌ه‌چؤله‌که؛ سهرمه‌لیچک. هه‌روه‌ها: کله‌ماهی □ کله‌گنجشک خوردن: [مجازی] ئه‌لف‌له‌یله خویندن؛ می‌شکی که‌ر خواردن؛ زور‌بلییی کردن؛ فره‌ویژی/چه‌نه‌بازی کردن «چقدر حرف می‌زنی! مگر امروز کله‌گنجشک خوردی؟» چه‌نده قسه‌ده‌که‌ی! مه‌گه‌ر ئه‌وره‌ ئه‌لف‌له‌یله‌ت خویندوه؟».

کله‌گنده / kallegonde /: ها: صفت. [تعریض]

کلیپس به یه که‌وه چه‌سپاندن.

کلیت / kolit / [فرانسوی] **کُولیت**

کلیت / kolliyyat / ها: کلیتات: [عربی/اسم، سهرجه‌می؛ مشه‌مهری؛ دُوخ یان چۆنیه‌تی گشتی بوون.

کلیتاً / kolliyyatan / (!) [عربی/قید، به تی‌کرای؛ سهرجه‌م؛ به گشتی.

کلیجه / kolice / ها: [کردی/اسم/قدیمی] کولیجه؛ کوله‌جه؛ کولچه؛ کوله‌نجه؛ کوله‌جه؛ کلجه؛ کلۆجه؛ کولۆنجه؛ کولنجه؛ کولیژه؛ کوله‌جی؛ بالا‌پۆشیکِی له خوری چئ‌کراو.

کلید / kilid, kelid / ها: [یونانی/اسم، کلیل؛ کلیل؛ کلیل: ۱. ناچهر؛ هاچهر؛ هاچار؛ ئامیری کردنه‌وه و به‌ستنی قوفل <کلید در: کلیلی ده‌رگا> ۲. ئامیری وه‌گه‌ر خستن و قت‌کردنی ره‌وتی کاره‌با له خولگه‌یه‌کدا <کلید برق: کلیلی کاره‌با> ۳. [موسیقی] نیشانه‌یه‌کی تایبه‌تی بۆ ده‌سپیکِی نوت له سهر دپیری نوت‌نووسی (وه‌ک کلیلی سول، کلیلی فا) ۴. شتیک بۆ باز‌کردنی ره‌مز یان هه‌لپنانی مه‌ته‌لپک.

 کلید انداختن: کلیل (تی)خستن؛ به کلیل قوفل کردنه‌وه.

کلید زدن: رۆشن کردن؛ ترازنه‌ی؛ هه‌لکردن؛ به کار خستنی ئامیر یان ده‌سگایه‌ک (وه‌ک ریخستنی دووربینی وینه‌هه‌لگری).

کلید کردن: قوفل کردن: ۱. سفت و سۆل به‌ستن <دندانپاش را کلید کرده بود: ددانی قوفل کردبوو> ۲. کلیل کردن؛ داخستن؛ کرپل کهرده‌ی؛ گاله‌دان؛ به‌ستن به کلیل <در را کلید کردی؟> درگا‌هت قوفل کرد؟> هه‌روه‌ها: **کلید شدن**

کلیدسازی / kilidsāzi, kelid- / [یونانی/فارسی] اسم، کلیل‌سازی؛ کلپل‌سازی: ۱. /ها/ کارگای دروست‌کردنی کلیل ۲. کاری دروست‌کردنی کلیل. هه‌روه‌ها: **کلیدساز**

کلیدی / kilidî, kelidî / [یونانی/صفت، [مجازی] سهره‌کی؛ گرنگ؛ گرینگ <پست کلیدی: پایهی سهره‌کی>.

کلیس / kolis / ها: [فرانسوی/اسم، کولیس؛ جۆری ئامرازی پتۆانی زۆر به وردی مه‌ودا.

کلیسا / kilisā, kelisā / [یونانی/اسم، کلیسا؛ کلپسه؛ که‌نیسه: ۱. /ها/ په‌رستگای خاچهر‌رستان: **کلیسیا** ۲. مه‌زه‌ه‌بی خاچهر‌رستی، به‌تایبه‌ت له ئاماژه به ریخراوه و پتکه‌هاته‌که‌یدا <کلیسای کاتولیک: کلیسه‌ی کاتولیک>.

 کلیسای ارتدکس مذهب ارتدکس، مذهب. هه‌روه‌ها: **کلیسای آنگلیکان:** **کلیسای پرتستان:** **کلیسای کاتولیک** **کلیسای جامع:** **کلپسه‌ی سهره‌کی؛** ئوسقوف‌نشینیک، که زۆرت‌ر ئوسقوف یان سهر‌ئوسقوف تپیدا نوپژ ده‌کا.

کلیسای روم: مه‌زه‌ه‌بی کاتولیک.

کلیسای شرق: مه‌زه‌ه‌بی ئورتودوکس.

کلیسانی / kilisā'i, kelisā'i / [یونانی] **کلیسایی**

کلیسایی / kilisāyi, kelisāyi / [یونانی/صفت، **کلیسایی؛** کلپسه‌یی؛ که‌نیسه‌یی؛ پتۆه‌ندیدار یان سهر به کلیساوه <آموزشهای کلیسایی: فپ‌کاری کلیسایی>: **کلیسانی**

کلیسیا / kilisiyā, kelisiyā / [یونانی] **کلیسا-۱**

کلپشه / kilîše, kelîše / ها: [فرانسوی/اسم، **کلپشه:** ۱. پارچه کانزایه‌ک له ئالیازی رۆج، که وینه یان نووسراوه‌یه‌ک بۆ چاپ له سهری هه‌له‌هاتووه ۲. [مجازی] وینه‌ی چاپی.

 کلپشه کردن: کلپشه‌کردن؛ به شیوه‌ی وینه‌یی چاپ کردن.

کلپشه‌ای / kilîše'i, kelîše'i / [فرانسوی/صفت، **کلپشه‌یی؛** کلپشه‌یی: ۱. به شیوه‌ی کلپشه

چاپ کلیشه‌ای: چاپی کلیشه‌ای < ۲. /مجازی/

قالبی، به شیوه‌ی له پیشه‌وه دائراو و بی‌نه‌وه‌ی هیچ‌جوره نوپکاریکی تپدا هه‌بی.

کلیشه‌ساز / -kilîşesâz, kelişe- ها؛ ان؛

فارسی / فارسی / اسم. کلیشه‌ساز؛ که‌سی که کاری دروست کردنی کلیشه‌یه.

کلیشه‌سازی / -kilîşesâzi, kelişe- / فرانسوی / فارسی / اسم. کلیشه‌سازی: ۱. کاری دروست کردنی کلیشه ۲. پیشه‌ی کلیشه‌ساز ۳. /ها/ کارگای کلیشه دروست کردن.

کلیک / kilik, kelik ها؛ /سم. تووته؛ گولی؛ قامکی چکۆله؛ چکۆله‌ترین ئه‌نگوستی ده‌ست یان پی.

کلیمی / kalimî ها؛ ان؛ /عربی / اسم. که‌لیمی؛ به‌ه‌وودی؛ مووسایی؛ جوو.

کلینکس / kilîneks, k(e)lîneks / انگلیسی / اسم. کلینیکس؛ ناوی بازرگانی بۆ ده‌سمالی قاقه‌زی.

کلینیک / kilînik, k(e)lînik ها؛ /فرانسوی / اسم. دهرمانگا؛ دهرمانگا؛ دهرمانخانه.

کلینیکی / kilînikî, k(e)lînikî / فرانسوی / صفت. دهرمانگایی؛ دهرمانخانه‌یی؛ پیوه‌ندیدار یان سهر به دهرمانگاوه (معالجات کلینیکی؛ هه‌توانی دهرمانگایی).

کلیوی / kolyavî / عربی / صفت. گورچیله‌یی؛ گورچه‌ویلله‌یی؛ گرچکی؛ ولکی؛ پیوه‌ندیدار یان سهر به گورچه‌ویلله‌وه (بیماری کلیوی؛ نه‌خوشینی گورچیله‌یی).

کلیه / kolye ها؛ /عربی / اسم. گورچیله؛ گورچه‌ویلله؛ گورچه‌ویلله؛ گورچیلک؛ گورچک؛ گرچک؛ گرچوو؛ گورچوو؛ گورچی؛ گولچیسک؛ گولچیلله؛ گولچیلک؛ گورداله؛ گهرگوو؛ ولک؛ فلک؛ خناوکه؛ دوو ئه‌ندامی لووبیائاسا له جه‌سته‌ی مؤرغه‌داراندا که کاری پالاوتنی خوین و ده‌لاندنی پیشاو بۆ میزه‌لدانه.

کلیه / kollîyye / عربی / قید. هه‌موو؛ هه‌موان؛ گشت؛ گشک؛ گرد < کلیه‌ی حاضران برخاستند: هه‌موو ئاماده‌بوون هه‌ستان >.

کم / kam / صفت. که‌م؛ کی‌م؛ کم؛ هنک؛ هندک؛ هۆنده‌ک؛ هۆنده‌که؛ پیچ؛ حه‌یب؛ ئنج؛ جگله؛ به جه‌ندیه‌تیه‌کی که‌مه‌وه (پول کم؛ وقت کم؛ پاره‌ی که‌م؛ کاتی هندک).

کم آمدن: که‌م هاتن: ۱. به هه‌ندی ره‌چاو‌کراو نه‌گه‌یشتن < دیروز پولها را شمردم، حالا صد تومان کم آمد: دوپنێ پاره‌کانم بژارد، ئیسته سه‌د تمه‌ن که‌م هاتوو > ۲. هه‌ندی پیویست له ده‌ستدا نه‌بوون < می‌خوام ماشین بخرم پول کم آمد: ده‌موپست ماشین بکرم پاره که‌م هات > ۳. [تعریض] که‌م بوونه‌وه؛ له هورمی که‌س یان شتیک که‌م بوونه‌وه < اگر به دیدنش بروی چیزی از تو کم می‌آید؟ > ئه‌گهر بچی بیبینی لیت که‌م ده‌بسته‌وه؟ >.

کم آوردن: که‌م هاتن؛ که‌م هاوردن: ۱. که‌مایه‌سی هینان < صد تومان کم آورد: سه‌د تمه‌نی که‌م هات > ۲. بر نه‌کردن؛ هه‌ل، ئامپر یان توانایی پیویست نه‌بوون < در مبارزه کم آوردن: له شه‌ردا بر نه‌کردن >.

کم بودن: که‌م بوون؛ که‌م بیه‌ی: ۱. به‌س نه‌بوون؛ به‌ش نه‌کردن < غذا کم بود سیر نشدیم: چیشته که‌م بوو تیر نه‌بووین > ۲. [تعریض] زۆر بوون < خودت کم بودی، یکی دیگر را هم برداشتی آوردی؟! > خۆت که‌م بووی، یه‌کیکی تریشت هینا؟! >.

کم داشتن: که‌م بوون؛ که‌می هه‌بوون: ۱. هه‌ندی پیویست نه‌بوون < هنوز یک میلیون کم داریم: هیشتا میلیۆنیکمان که‌مه > ۲. نه‌بوون < اگر چیزی کم داشتی بگو برایت بیاورم: ئه‌گهر شتیکت که‌م بوو بلێ بۆتی بینم >.

کم شدن: که‌م هاتن؛ که‌م کردن: ۱. به هه‌ندی پیویست نه‌گه‌یشتن < غذایمان کم شد

باران، کانی، رووبار و... <کمهوه (سرزمین کماب: مه‌لبنندی که‌ماو>.

کماپی / kamābî / اسم. که‌ماوی؛ که‌م‌ثاوی؛ دؤخ یان چۆنیته کی‌م‌ثاو بوون.

کماپیش / kamābîš / قید. که‌م تا زور؛ که‌م تا کورت؛ که‌م تا فره؛ کی‌م و زی‌ده؛ ده‌ور و به‌ر؛ تۆزی که‌م‌تر یان زور‌تر له هه‌ندی ره‌چاو‌کراو یان ناوبراو <کماپیش صد هزار تومان خرجشان شد: که‌م تا زور سهد هزار تمه‌نیک خه‌رجیان تی‌چوو>.

کماج / komāc / ها: / اسم. کۆماج؛ لوو‌هل؛ چه‌شنی کولێره‌ی تورت و ئه‌ستوو که‌ له ده‌فری تایبته به‌ خۆیدا (کۆماج‌دان) دروستی ده‌که‌ن.

کماج‌دان / komācdān / ها: / اسم. کۆماج‌دان؛ جۆره‌ قاوله‌مه‌یه‌کی گه‌وره‌ی ده‌رگاداره که‌ خۆراک یان کۆماجی تیدا دروست ده‌که‌ن.

کمافی السابق / kamāfessābeq / [عربی] قید. (هه‌ر) وه‌ک پی‌شوو؛ وه‌کوو جارن؛ هه‌ر وه‌کوو جارن؛ پی‌سه‌و جارا؛ هه‌ر به‌و جۆره‌ وا بوو <کمافی السابق در اداره کار می‌کند: وه‌کوو پی‌سوو له مه‌زینگه‌دا کار ده‌کا>.

کماکان / kamākān / [عربی] قید. هه‌ر وه‌ک هه‌بوو؛ هه‌روا؛ هه‌روه‌ها؛ هه‌رپاسه <سارا کماکان تدریس می‌کند: سارا هه‌ر وه‌ک هه‌بوو ده‌رس ده‌داته‌وه>.

کمال / kamāl / [عربی] / اسم. که‌مال: ۱. دؤخ یان چۆنیته پی‌گه‌یشتن؛ گوران؛ ته‌واو و بی‌که‌مایه‌سی بوون <انسان در جستجوی کمال است: مرۆ له دووی پی‌گه‌یشته‌دایه> ۲. ئه‌وپه‌ر؛ بانترین هه‌ندی دروستی و چاکی <در کمال سلامت بود: له ئه‌وپه‌ری ساغیدا بوو> ۳. لات / [گفتاری] ژیری؛ مژیوه‌ری <کمال در این است: ژیری له‌وه‌دایه>.

◻ **کمال مطلوب**: ئارمان؛ کاربه‌ند؛ ئه‌وی دل‌خوازه.

هه‌مه‌گرسه‌ماندند: چیشتمان که‌م هات هه‌موو برسی‌مانه‌وه ۲. نانه‌کزی؛ که‌وته‌کزی؛ کز بوون؛ که‌م بوونه‌وه <آب خیلی کم شده: ئاو زۆری که‌م کردوه>.

کم کردن: که‌م‌کردنه‌وه؛ که‌م‌کردن؛ هه‌ندکاندن؛ هه‌لساندن؛ فت‌کردن <ده درصد از حقوقمان کم کردند: ده له سه‌دی مووچه‌مانیان که‌م کردوه>.

کم کسی یا چیزی نبودن: که‌سه‌ی یان شتیک که‌م نه‌بوون؛ تا‌پاده‌یه‌ک گرنگ بوون <یک میلیون کم پولی نیست: میلیۆنیک پوول که‌میک نیه>.

کم: قید. که‌م؛ کی‌م: ۱. به‌که‌می؛ له چه‌نده‌یه‌کی چکۆله‌دا <کم گرفت: که‌می گرت> ۲. به‌شیوه‌ی نات‌ه‌واو و له‌ت‌وکوت <کم می‌دید: کم می‌خواهم: که‌می ده‌دیت؛ که‌م ده‌نووم>.

کم: پیش‌واژه. که‌م؛ کی‌م؛ — که‌م: ۱. به‌هه‌ندی که‌مه‌وه <کم‌کار: که‌م‌کار> ۲. به‌کارتیکه‌ری که‌مه‌وه <کم‌جان: که‌م‌گیان>.

کم / kam(m) / [عربی] / اسم. [دبی] هه‌ند؛ هه‌ند؛ هه‌ند؛ ئه‌ند؛ ئه‌ندازه؛ ئه‌نازه؛ شو؛ پاده؛ قاس؛ گۆره؛ گۆره‌با <کم و کیف: هه‌ند و چۆنیته>.

کم / kom / اسم. کوم؛ ئالقه‌ی ده‌ره‌کی چه‌رخ و ته‌گه‌ر (گاریه، فایتوون، ...): **قاسناق**

کما / kamā / اسم. ۱. [کردی] که‌ما؛ که‌می؛ که‌میر؛ هه‌نگوان؛ به‌ره‌ژه؛ ئالفه‌گیایه‌کی خۆرسکی کویستانیه که‌ له پالان ده‌پوئ، خۆراکی چوارپیته.

کما / komā / اسم. ۱. [فرانسوی] / [یرشکی] له‌پش؛ له‌پژ؛ شو‌یه؛ کوما؛ بی‌هۆشی ته‌واو که‌ نه‌خۆش ته‌نیا نه‌فه‌سی ماوه و هه‌ست به‌هیچ شتیک نا‌کا.

کماپ / kamāb / صفت. که‌ماو؛ که‌م‌ثاو: ۱. به‌ثاویان تراوی که‌مه‌وه <خوراک کماب: چیشتی که‌ماو> ۲. به‌سه‌رچاو‌که‌ی ئاوی شیرینی (وه‌ک

له‌ویوه هاتوته نیو مووسیقای ئیران و دوروبه‌روه.

کمانچه کش / kamānchekeš, ها: / اسم, کمانچه‌ژمن؛ که‌مان‌ژمن؛ که‌سی که که‌ماچه ده‌ژنه.

کماندار / kamāndār, ها: ان: / اسم, تیره‌ناز؛ تیره‌ناز؛ تیرشان؛ تیرهاویژ؛ که‌سی که کاری تیر هاویشتنه، به‌تایبته به تیر و که‌وان.

کماندان / komāndān, ها: / فرانسوی / اسم, فرمانده؛ فرمانده؛ سهرکرده؛ سهرپهل.

کماندو / komāndo, ها: / فرانسوی / اسم, چریک؛ کومانده؛ گریلا؛ گریلا؛ سهربازی چالاک و راهانوو بۆ دابه‌رزان، شهر و داپرسکانی ناکاو.

کمانک / kamānak, ها: / اسم, که‌وان؛ که‌وانه؛ که‌وشه؛ په‌راتنیز: ().

کمانه / kamāne, ها: / اسم, ۱. نارشه؛ چیویکی ریک و باریک به ده‌سته‌یه‌ک ریشالی وه‌ک دامووسک لهم سهر و لهو سهریه‌وه بۆ ژندنی برئ له سازه ژیداره‌کان ۲. که‌وانه؛ که‌فانه؛ که‌مانه؛ نه‌وی وه‌کوو که‌وان وابه.

□ **کمانه کردن**: که‌وانه‌کردنه‌وه؛ که‌مانه‌کردن؛ بازه کردن؛ ته‌ته‌له کردن؛ په‌رت بوون به هۆی کوتان به شتیکدا «تیر کمانه کرد و به پایش خورد؛ تیره‌که که‌وانه‌ی کرده‌وه و دای له پای».

کمانی / kamāni, صفت, که‌وانی؛ که‌مانی؛ که‌فانی؛ چه‌ماوه؛ چه‌میوه؛ نووشتاوه «ابروی کمانی؛ برۆی که‌وانی».

کماهوحقه / kamāhūhaqqe, [عربی] قید, [نامتداول] وه‌ک شیاوه؛ وه‌کوو پیویسته؛ به شیوه‌یه‌ک که ده‌یی وایی «مزد زحمتش کماهوحقه پرداخت نمی‌شد؛ مووچه‌ی کاره‌که‌ی وه‌ک شیاوه نه‌ده‌درا».

کمایین / kombāyn, ها: / انگلیسی / اسم, کومباین؛ کامپا؛ ماشیننی دروینه، خر‌کردنه‌وه و

کمالات / kamālāt, [عربی] اسم, له‌باری و له‌باوی؛ هیژایی و لی‌هاتوویی.

کم‌التفات / kameltefāt, [عربی] کم‌لطف

کم‌التفانی / kameltefātī, [عربی] کم‌لطفی

کمال طلبی / kamāltalabī, [عربی]

کمال‌گرایی - ۳

کمال‌گرایی / kamālgerāyī, [عربی] فارسی

اسم, ۱. نامۆزه‌یه‌ک که که‌مالی که‌سایه‌تی ئه‌خلاقی مروق به باشترین شت ده‌زانی ۲. نامۆزه‌یه‌کی که‌لامی که دوروبه‌په‌ریزی له گونا‌ه له سهر زه‌وی به شتیکی گونجاو ده‌زانی ۳. هۆگره‌تی یان تی‌کۆشان بۆ گه‌بشتن به بانترین شۆی که‌مال: **کمال‌طلبی**

کمان / kamān, ها: / اسم, که‌وان؛ که‌مان؛ که‌فان؛ که‌موو: ۱. لیبوودی؛ نامرازیک بۆ تیر هاویشتن، بریتی له چیو یان کانزایه‌کی چه‌ماوه که دوو سهره‌که‌ی به ژئ توندکراوه ۲. نامرازی شی‌کردنه‌وه‌ی ریشالی خوری و په‌مۆ، بریتی له دارینکی گه‌وره‌ی سهرچه‌ماوه که به په‌تیکی ئه‌ستوو به‌سراوه‌ته‌وه ۳. [هندسه] پاژینکی گه‌وره یان پچووک له جه‌غز.

□ **کمان بازتاب**: [فیزیولژی] شوینی بزاونتی گه‌رائینکی ده‌ماری له په‌وتی هه‌لگه‌رانه‌وه‌دا. **کمان رستم**: [گفتاری] پرچی ئایشه و فاتمان؛ کۆلکه‌ی زپرینه.

کمان‌ابرو / kamān'abrū, صفت, [ادبی] ئه‌برۆ‌که‌وان؛ به برۆی که‌وانی و پیکه‌وه لکاو‌وه‌وه: **ابروکمان**

کمان‌ارد / kamānarre, kaman'arre, / اسم, اره‌ی کمانی ☞ اره‌

کمانچه / kamānche, ها: / کردی / اسم, که‌مانچه؛ که‌ماچه؛ تال؛ که‌مان؛ شاشه‌ک؛ مووزمن؛ میکه‌ش؛ سازینکی ژیداره به شیوه‌ی له‌ته‌گۆیه‌ک به ده‌سته‌یه‌کی باریکه‌وه‌کراو و چوار‌تال سیمه‌وه که به نارشه ده‌ژندری. تایبه‌تی لو‌رستانه و

کوتانی خهله.

کمزبه / komboze ، ها: / اسم. خرچه؛ خرچک؛ خرچکه؛ قهره خرچه؛ عهنجوور؛ قریک؛ کوهیزه؛ کاله کی کال.

کمزبود / kambûd ، ها: / اسم. کهمایه سی؛ کیما تی؛ کهمایه تی؛ دۆخ یان چۆنیه تی نه بوون یان کهم بوونی شتیک که هه بوونی پیویسته «کمبود خوراک: کهمایه سی خوراک».

کمپ / kamp ، ها: / فرانسوی / اسم. ئوردووگا؛ هوردووگا؛ کهمپ.

کمپانی / kompānî ، ها: / فرانسوی / اسم. کومپانی؛ به شدارگه؛ شیرکه تیکی زۆرتەر دهره کی که چالاکی دروست کردن، خزمهت یان کاریکی مالی بهربلای هه به.

کمپرس / komp(e)res ، فرانسوی / اسم. کار یان رهوتی په ستاوتن.

☐ **کمپرس کردن**: دانانی پارچه ی ته (گهرم یان سارد) له شهر ئەندامی گهزن دیتوو یان به ژان.

کمپرسور / komp(e)resor ، ها: / فرانسوی / اسم. په سستینه؛ کومپریسور: ۱. نامرازی په ستاوتنی با له دهفریکی وهک بهرمیلدا بۆ که لک گرتن له بای به تهوژم (وهک با کردنه ناو ته گهره ...). ۲. کهرسته ی تایبته بۆ تیکه ل کردنی با و سووته مهنی و فوو کردنه ناو کووره وه.

کمپرسی / komp(e)resi ، فرانسوی / اسم. کومپریسی؛ جۆزئ کامیۆن که جی باره که ی خۆمهش دهرواته سهر و باره مه ی هه لده پزۆنئ.

کمپرسی ۲: صفت. کومپریسی؛ به کومپریسوره وه.

کمپشت / kampošt ، صفت. ته نک؛ شاش؛ کهمپشت؛ بی پری و چری.

کمپلت ۱ / kompelet : فرانسوی / صفت. [گفتاری] تهواو؛ تهاو؛ سهر و بهر؛ تهخت و تهاو؛ تهمام؛ بی کهمایه سی؛ بی کهمیتی «یک دست کمپلت لباس

خرید: دهستیک تهواو جل و بهرگی کری».

کمپلت ۲: قید. یه کجاره کی؛ یه کجاره؛ یه کسه ر؛ یه کر؛ پاک؛ تهواو؛ تهاو؛ به تهواوی «بولدوز آورندن و خانه را کمپلت خراب کردند: بولدوزیر یان هینا و ماله که یان یه کجاره کی تهخت کرد».

کمپلکس ۱ / komp(e)leks : فرانسوی / اسم. [روان شناسی] گری؛ گریمانه؛ گریمانه؛ بیر، داخواز یان بیر هه ره یه که تهواو یان به شیکی ژیر پی بووه و بۆته گرفتیک له ژیاندا.

کمپلکس ۲: صفت. تیکه ل؛ لیکدراو.

کمپوت / kompût, kompot : فرانسوی / اسم. کومپووت؛ کهمپووته؛ خۆشاو؛ وهشاو؛ میوه ی تۆزیک له شهر به تدا کولای سهرده وه بوو.

کمپوزیسیون / kompozisyon ، ها: / فرانسوی / اسم. ریزبه ندی؛ کار و رهوتی له پال یه ک چنین به پیی پزۆه و پیوه ندیگه لی تایبته، زۆرتەر له ئاسهوار یکی هونه ریدا.

کمپوست / kompost : فرانسوی / انگلیسی / اسم. کومپوست؛ کوودی گیایی؛ کوودی به دیهاتوو له ماک گیایی دارزاو: **کومپوست**

کمپیدا / kampeydā ، صفت. نه دیار؛ نادیار؛ کهم په پید؛ کهم په یا؛ به دۆخ یان چۆنیه تی کهم دهر کهوته وه «گفتم کمپیدایی، گفتم مدتی مریض بودم: گوتم نادیار، گوتم ماوه یه که نه خۆش بووم».

کمتر ۱ / kamtar : صفت. کهمتر؛ کهمتر؛ کیمتر؛ به هه ند یان چه ندیه تی خوارتر له چاو ئەوانی تر؛ بهرامهر زۆرتەر «کار اینجا کمتر است: کاری ئیره کهمتره».

کمتر ۲: قید. کهمتر؛ کهمتر؛ کیمتر؛ به هه لکهوت؛ جار و بار؛ به هه ند، راده یان ژماره ی خوارتر له چاو ئەوانی تر «کمتر حرف می زند: کهمتر قسه ده کا».

کمترین / kamtarin : صفت. کهمترین؛ کهمته رین؛ کیمترین: ۱. به خوارترین هه ند، پله یان بایه خه وه «من کمترین نمره ی کلاس شدم:

کم خینی؛ کهمونی؛ نهخوشینی کهمی خرؤکهی
سووری خوین و هیموگلوبین.

کمد / komod، ها: [فرانسوی] / اسم. کومید؛
کومود؛ کانتور؛ دؤلاب؛ دؤلاو؛ دؤلابی؛ یوک؛
۱. جابه‌ناسیای کی چیوی یان کانزایی به دهرگا،
قه‌فمه و که‌شاهوهه بؤ تینانی جل‌وبه‌رگ و
شت‌ومهک ۲. گهنجه؛ کومیددیواری؛ جیگای
کومیدناسای گه‌ورهی درگادار له دیواردا بؤ
هه‌لگرتنی شت.

کمدی / komedi، ها: [فرانسوی] / اسم. کومیدی؛
به‌ره‌می نومایشی پیکه‌نینی یان حنه‌کاوی
(فیلم کمدی؛ فیلمی کومیدی).

کمدین / komediyan، ها: [فرانسوی] / اسم.
کومیدی‌هن؛ نه‌کتری کومیدی؛ هونه‌رمه‌ندی که
بینه‌ران پیده‌که‌نینی.

کمر / kamar، اسم. که‌مه‌ر؛ که‌مه‌ر؛ ۱. ناوقه‌د؛
ناوقه‌و؛ ناوقه‌ی؛ نیوقه‌د؛ ناوقه‌د؛ قه‌د؛ سیئوه‌نگ؛
که‌مه‌ره؛ سی‌به‌نده؛ میانه؛ پش؛ نه‌وق؛ نوق؛
قه‌ل؛ به‌شی له جه‌سته‌ی مروف و چوار‌پیتان،
نیوان ناخرین دهنده و زؤپی که‌له‌که «کمر درد
می‌کند: که‌مه‌رم دیشی» ۲. ته‌ته‌له؛ به‌شی له
جل‌وبه‌رگ که‌له‌که و ده‌ور و به‌ری
داده‌پؤشی «کمر دامن؛ کمر شلوار؛ که‌مه‌ری دامنه؛
که‌مه‌ری شوال» ۳. مل؛ پله؛ به‌شی ناوه‌راست،
به‌تایبه‌ت هی‌ئه و شته‌ی که‌راست وه‌ستاوه
(کمر‌کوه؛ که‌مه‌ری کیو) ۴. گاشه‌به‌ردی
سه‌خله‌ت و ئاسته‌م «کوه و کمر؛ کیو و که‌مه‌ر»
۵. له / [گفتاری] که‌مه‌ره‌ن.

◻ کمر کوه؛ قه‌دپال؛ قه‌وپال؛ قه‌دپار؛ گه‌وه؛
بردار؛ لاپال؛ لاپا؛ لاپار؛ تیله‌شان؛ ناوقه‌دی
کیو.

◻ کمر به‌کاری بستن: [کنایی] قؤل له‌کاری
هه‌لکردن؛ قول له‌کاری هه‌لمالین؛ چاک‌لی
به‌لادا کردن؛ بؤ کاری وه‌خؤ که‌وتن «کمر به
قتل او بسته بود؛ قولی بؤ کوشتنی هه‌لمالیبوو».

ئه‌من که‌مه‌ترین نم‌ره‌ی وانگه‌بووم» ۲. هیچ؛
یه‌کجار که‌م «کمترین حرفی نزد: هیچ قسه‌یه‌کی
نه‌کرد» ۳. هه‌زار؛ فه‌قیر؛ له‌قه‌میک که‌بیژر بؤ
خاکه‌ساری، کاتی قسه‌کردن به‌خویه‌وه‌ده‌نی
(من کمترین می‌خواهم به‌اطلاع برسانم... ئه‌منی
هه‌زار به‌نیازم رابگه‌به‌نم...).

کم چرب / kamčarb، اسم. کم‌چربی
کم‌چربی / kamčarbi، صفت. که‌م‌چه‌ور؛
که‌م‌چه‌وری؛ که‌م‌چه‌ربی؛ به‌چه‌وری که‌مه‌وه
(شیر کم‌چربی؛ غذای کم‌چربی؛ شیری که‌م‌چه‌وری؛
چیشتی که‌م‌چه‌وری)؛ کم‌چرب

کمچه / kamče، ها: / اسم. که‌مچه؛ هه‌سک؛
هه‌سکی؛ نامی‌ریکی ده‌ستی چکۆله‌بری‌ته‌ی له
پوو‌په‌ریکی سی‌سووچی کانزایی به‌ده‌سته‌یه‌کی
به‌رزوه، به‌نایان بؤ هه‌لگرتن و به‌ستاوتن و
ته‌خت کردنی قور و ماسه‌وسیمان به‌کاری
ده‌به‌ن.

کم حافظه / kamhāfeze، ها: [فارسی/عربی]
صفت. که‌م‌بیر؛ که‌م‌بیر و هوش؛ فه‌رامۆشکار؛
ژییرکه‌ر؛ به‌تایبه‌تمه‌ندی دیر له‌به‌رکردن یان
زوو له‌بیر چوونه‌وه.

کم‌حال / kamhāl، ها: [فارسی/عربی] صفت.
۱. که‌هال؛ ته‌وه‌زهل؛ له‌ش‌قورس؛ به‌له‌شی
داهین‌راوی که‌م‌جووله‌وه ۲. [گفتاری] بی‌گیان؛
خاو؛ کال؛ به‌ماک، مایه، ره‌نگ یان کارتیکری
که‌مه‌وه (قرمز کم‌حال؛ سووری بی‌گیان).

کم‌حرف / kamharf، [فارسی/عربی] صفت.
متن؛ نتم؛ که‌م‌قسه؛ که‌م‌دوو؛ به‌رام‌به‌ر وراج.

کم‌حواس / kamhavās، ها: [فارسی/عربی]
صفت. [گفتاری] بی‌برلاو؛ بیرشاش؛ که‌مه‌هوش؛ به
تایبه‌تمه‌ندی پرژ و بلاو بوونی هزر و بیروه.

کمخا / kamxā، اسم. [قدیمی] کی‌مخو؛ کی‌مخا؛
کی‌مخه؛ پارچه‌یه‌کی گول-گولین و ره‌نگاوه‌رنگ
به‌تۆژی پرزه‌وه.

کمخونی / kamxûni، اسم. که‌م‌خوینی؛

کمر خم نکردن: [کنایی] نه چه مانده وه؛ کۆل نه دان؛ دانه هاتنه وه؛ مل نه دان؛ پایه داری کردن (در زیر بار آن همه مشکلات کمر خم نکرد؛ له ژیر نه وه هموو گیر و گرفته نه چه مایه وه).

کمر راست کردن: [کنایی] سه ر هه لینه وه؛ پشت راسه و کردن؛ راست بوونه وه (وقتی قرضه اش را داد توانست کمر راست کند و دوباره زندگی اش روبرو شد؛ کاتی قهرزه کانی دایه وه توانی سه ر هه لینه وه و دیسان بووژایه وه).

کمر کاری شکستن: [مجازی] پشتی کاریک شکان؛ زۆرتری کاریک نه نجام بوون (ساختمان دارد تمام می شود دیگر کمر کار شکسته است؛ ماله که خهریکه ته واه ده بیت ئیتر پشتی کار شکاوه).

کمر کسی را شکستن: [کنایی] پشتی کهسیک شکاندن؛ مازیو یۆی مارتیه؛ کهسیک یه کجار زۆر ئازار دان (مرگ پسرش کمر او را شکست؛ مهرگی کوریه کی پشتی شکاند).

کمر کسی شکستن: [کنایی] پشتی کهسیک شکان؛ مازیو یۆی مریه؛ گهن و ئازاری زۆر دیتن (با مرگ پسرش کمر او شکست؛ به مهرگی کوریه کی پشتی شکا).

از کمر افتادن: [کنایی] له شان و مل / په ر و پۆ کهوتن؛ دژ دامان؛ پرووکیان؛ پرووکیه؛ زۆر ماندوو بوون، به تایبته که مهر ئیشان (تا خانه را جارو کردم پاک از کمر افتادم؛ تا ماله کهم گهسک دا ته واه له شان و مل کهوتم).

به کمر کسی زدن: [کنایی] له کهمهری کهسیک دان؛ دان به ناو قهه کهسیکدا؛ به کهله کهی کهسیکدا دان؛ له بهین بردن و کوشتنی کهسیک (الهی جدش به کمرش بزند؛ یاخوا جهددی با له کهمهری).

کمر بند / kamarband ، ها / اسم، کهمهر بنده؛ کهمهره؛ کهمهر بنه؛ کهمهر بنه؛ کهبهنده؛ ۱. پشتین؛ پشتیند؛ پشتان؛ پشتوین؛ پشتبتین؛ پزتین؛ پزتین؛ پشپینت؛ شال؛ کوزیه؛ کوزیه؛

کوزیه؛ شیتک؛ شووتیک؛ شووتک؛ شووتک؛ شینک؛ ببن؛ ببین؛ قهلبن؛ قهدهبن؛ قهدهبنده؛ مهینه؛ موندی؛ شریته ی له چهرم، پارچه و... که به دهوری ناوقه دیا ده بهستن ۲. نه وهی که وه کوو پشتیند دهوری شتیک ده گری.

کمر بند اطمینان ۳ کمر بند ایمنی

کمر بند ایمنی: ناوچه یه که به هیمانیه تی ولاتیک پیوسته ئاگاداریه کی تایبه تی لی بکری.

کمر بند ایمنی: سیرمی که سهریکی به ماشینه وه لکاوه و سهره که ی تری پاش گرتنی سه ر سینگ و کهمهری دانیشتوو، به لای سهنده لیه وه توند ده بی: کمر بند اطمینان

کمر بند سبز: سه وه زه لانی؛ سه رجه می باخ و مه زرا و پارک و دار و گولی ده ورانده وری کۆمه لیک مال و شه قام.

کمر بندی / kamarbandî / صفت، کهمهر بنده؛ کهمهر بنه؛ به دۆخ و چۆنیه تی ده ور دانیه وه (جاده ی کمر بندی: ریگهی کهمهر بنده).

کمر چین / kamarçîn ، ها / اسم، کهمهر چین؛ چه شنی به رگی زۆرتتر ژنانه، که له لای کهمهر وه چینی زۆری هیه.

کمر درد / kamardard / درد ۴

کمر شکن / kamaršekan / اسم، کهمهر شکن؛ جۆری تره یلی گهره ی تایبته بۆ بردنی باری زۆر قورس که له ناوقه ده وه سوور ده خوا.

کمر شکن ۵: صفت، کهمهر شکن؛ پشت شکن؛ ۱. زۆر قورس ۲. [مجازی] زۆر دژوار و سه خله ت.

کمر کش / kamarkes / اسم، لاپال؛ قهه؛ ناوقه؛ نافقهه؛ نیوقهه؛ کهمهر کش؛ ناوه راست و نیوه ی شتیک (کمر کش راه؛ لاپالی ریگا).

کمرکش کوه: قه دپال؛ قه دپار؛ به روال؛ به روار؛ تیله شان؛ وهندن؛ بهندن؛ کهزی؛ که قهر؛ کهلوو؛ پروار؛ کاش؛ گه وه؛ لابه لا؛ لاپا؛

لاپار؛ لاپال؛ به رزخ؛ گندوک؛ ناوقه دی کیو.
کمرگاه /kamargāh/ اسم. که له که؛ لاکه لاک؛
 لاکه له که؛ که فاک؛ به شی له جهسته که
 که مەریش بگریته وه.

کمرنگ /kamrang/ ها؛ صفت. ۱. کال؛
 کالگاو؛ به رهنگی کهم یان ماکی هندکه وه (چای
 کمرنگ: چای کال) ۲. بی نموود؛ لاوا؛ کهم و
 کورت (لبخند کمرنگ: بزه ی بی نموود).
کمررو /kamrû/ ها؛ صفت. [مجازی] شهرمن؛
 شهرمیون؛ شهرمین؛ شهرمؤ؛ شهرموو؛
 شهرمؤک؛ شهرمی؛ بیروو؛ پروته نک؛ کهمری؛
 کهم پروو (فکر نمی کردم این قدر کمررو باشی؛ وام
 نه ده زانی ئه ونده شهرمن بی).

کمرروی /kamrûyi/ اسم. [مجازی] شهرمنی؛
 شهرمیونی؛ شهرموویی؛ شهرمؤکی؛ بیروویی؛
 کهم پروویی؛ دۆخ یان چۆنیه تی نه بوونی
 لیها توویی یان له خۆرابینی بۆ نه جامدانی کاری
 پیویست و دلخواز (این قدر کمرروی خوب نیست، برو
 جلو حرفت را بزنی! ئه ونده ش کهم پروویی باش نیه،
 بجۆ پیشه وه قسه ی خۆت بکه!).

کمری /kamarî/ صفت. که مەری؛ که مبهری؛
 نیوقه دی؛ ناوقه وی؛ پیوه نیدیدار یان سه ره به
 که مەروه «اسلحه ی کمری؛ چه کی که مەری».
کمرغذا /kamqazā/ [فارسی/عربی] صفت.
 که مخور؛ که مخوره؛ که موهر؛ که موه ره؛ به
 هوگره تی و خوی خواردنی له پاده ی ئاسایی
 که مەر «مادرم خیلی کم غداست، قدر یک بچه ی
 چهارساله غذا می خورد؛ دایکم زور که مخوره، به قه د
 مندالیکی چوارسالان ده خوا».

کمرغذائی /kamqazā'i/ [فارسی/عربی]
 کم غذایی

کمرغذایی /kamqazāyi/ [فارسی/عربی] اسم.
 دۆخ یان چۆنیه تی نه گه یشتنی ماکی خۆراکی
 به ئه ندازه ی پیویست به له شی گیانه وه ر.
 کم غذایی

کم فروش /kamfurûš/ ها؛ ان؛ صفت.
 کهم فروش؛ ترازووباز؛ به هوگره تی و خوی
 فروشتنی شت به شیوه یه که که له کیشانه
 که مەر «بقال سر کوچه خیلی کم فروش است؛
 دوو کانداری سه رکۆلانه که زور کهم فروشه».

کم فروشی /kamfurûšî/ اسم. کهم فروشی؛
 ترازووبازی؛ کار و پهوتی باریلاخستن؛ فروشتنی
 پیتهوا به شیوه ی که مەر له کیشانه ی راستی «در
 هر کیلو صد گرم کم فروشی می کرد؛ له هەر کیلویه کدا
 سه د گرمه کهم فروشی ده کرد».

کم فشار /kamfešār/ صفت. [شیمی] کهم گوشار؛
 کیم ته وژم؛ به گوشاری که مەر له راده ی
 سروشتی (بۆ گاز و تراو ده گوترئ).

کممک ۱ /komak/ ها؛ اسم. کۆمه ک؛ کومه ک؛
 کۆمه کی؛ ۱. یارمه تی؛ یارده ی؛ ئاریکاری؛ فریا؛
 هانا؛ ماوش؛ یاریده؛ هافل؛ هه فاری؛ ئافیاری؛
 یاردم؛ یاریه؛ بازگور؛ هاری؛ ئاری؛ مه یه ت؛
 مه هه تی؛ پشتگری دیتران بۆ گه یشتنیان به
 مه به ستیک یان پیش چوونی کاریان، به بی
 چاوه روانی «کممک آزاد نبود موفق نمی شدم؛ یارمه تی
 ئازاد نه بویه سه رنه ده که وتم» ۲. بارووبو؛ باربوو؛
 یارمه تی؛ هاریکاری؛ ئاریکاری؛ ده زگیرویی؛
 ده سگرویی؛ شتی که بۆ به جی هاتنی نیازی
 که سیک پیی ده درئ «کممک های مردم میان
 سیل زدگان تقسیم شد؛ باربووی خه لک له نیوان
 لافاولیکه وتوواندا به ش کرایه وه» ۳. ئاریکار؛
 هاریکار؛ هاوکار؛ به رده ست «تنها نبودم دو تا کممک
 هم داشتم؛ به تنه ی نه بووم دوو ئاریکاریشم هه بوون».

◻ **کممک بلاعوض**؛ یارمه تی بی باربو؛ یارمه تیه ک
 که به مه به ستی وه رگرتنی پاداش نه بی.

کممکهای اولیه؛ کاری دهرمانی یان ئاگا
 لی بوون له کاتی پروودانی کاره سات و هه ره له
 جی و پیش گه یاندنه نه خو شخانه.

◻ **کممک خواستن**؛ یارمه تی ویستن؛ یاریده
 ویستن؛ هاوکاری گه ره ک بوون؛ کۆمه ک

الف/ له پښتني هيز پيدان «نيروي كمكي: هيزي هاريكار» ب) له پښتني وه ټسټوگرتني كار يان كاردانه وي دي تري «راندهي كمكي: نازواني يارمه تيدور».

کم لطف / kamlotf / [فارسی / عربی] صفت،
 لحنه‌بان، نامیهره‌بان؛ بهیئ ئاوڤدانه‌وه و میڤره‌وانی
 و ئاکاری دۆستانه له‌مه‌ر دیترا نه‌وه (مدتی است به
 بنده کم لطف شده‌اید: ماوه‌یه‌که له‌مه‌ر منه‌وه
 له‌به‌یانن): کم التفات

کم لطفی / kamlotfi ، ها: [فارسی / عربی] اسم.
لئے نہ بانی: بہ دُخ یان چُونیہ تی ئا وِر نہ دانہ وہ و
قابل نہ بونہ وہ: کم التفاطی

کم محلی / kam.mahallî ، ها: [فارسی/ عربی]
 اسم. [گفتاری] لالووتی؛ پشت گویخه‌ری؛
 پشت تیکه‌ری؛ کار و رهوتی ئاوږ نه‌دانه‌وه یان
 گرنگی پي نه‌دان «این کم محلی به دوستان چه معنی
 دارد؟» ثم لالووتیه سه‌باره‌ت به دؤستان چ مانای
 تنداب‌ه؟».

کمند / kamand ، ها: / اسم، که من؛ که بن؛
که مند؛ که بهند؛ که توون؛ که تن؛ گوریسی که
سهریکی ئالقهیه و له کیشاندا توند ده بیهوه، بۆ
خستنه مل و دهست و پپی مرؤ یان چوارپی
رمۆک.

کم ویش /kam-o-biʃ/ قید. کم تا زور؛ کم تا کورت؛ کم تا فره؛ کیّم و زیده؛ دور و بهر «زبان انگلیسی را کم و بیش صحبت می‌کند: زمانی ئینگلیسی کم تا زور قسه ده‌کا».

کم‌وزیاد / kam-o-ziyād / [فارسی/ از عربی] صفت. کم تا زور؛ کم تا فره؛ کم‌وزیاد؛ که‌متر یان زورتر له هندی دلخواز (کم و زیاد هزار تا می‌شود؛ کم تا زور هزار دانه یک دهیج).

❑ کم‌وزیاد شدن: دهست تیچوون؛ بان‌وخوار کردن؛ که‌م‌وزیاد بی‌ه؛ گۆرانی هندی شتیک (پول‌ها کم و زیاد شده بود؛ پاره‌که دهستی تیچووپو). ه‌روه‌ها: کم و زیاد کردن

خواستن؛ داوای یارمہ تی کردن؛ بانگ کردن لہ
دیتران بۆ ھاوکاری لہ ئہ نجامدانی کاریکدا
(از ما کمک خواست، ما ہم کمکش کردیم: یارمہ تی
لیمان وېست، ئیمہش چووینہ دہمہوہ).

کمک دادن ➡ کمک کردن

کمک رساندن ➡ کمک کردن

كمك كردن: ياريده دان؛ يارمه تي دان؛
ياريده كردن؛ ياري / ياريه دان؛ چوونه دهمه وه؛
ياري / ثاريكاري كرن؛ يارمه تي كردن؛ يارده
دهي؛ كومه گ كردن؛ هلستن؛ هاوكاري كردن
له گه له كه سي بۆ گه يشتن به مه به ستيك:
كمك دادن؛ كمك رساندن

کمک: ^۲ پیشوا، ^۱ بهره‌دهست؛ وهردهس—
 <کمک‌آشیز: بهره‌دهست‌نَاشپَهز> ^۲ کۆمه‌ک؛
 کومه‌ک؛ نامیری پیکه‌پینه‌ر یان یارمه‌تیدەر
 <کمک‌دنده: کمک‌فنز: کومه‌ک‌دهنده: کومه‌ک‌فه‌نەر>.
 کم کاری / kamkāri، ها: /اسم، کم کاری:
 ۱. سهرسڤکی؛ کم بوونه‌وه‌ی ئەنقه‌ستی کار و
 کاردانه‌وه‌ی کەس یان رێخراوه‌یه‌ک ^۲ [بێزسکی]
 کم بوونی نا‌ئاسایی کاری ئەندامێک <کم کاری
 غده‌ی تیروئید: کم کاری لۆی تیروئید>.

کمک‌رسانی / komakresāni ، ها/اسم،
 فریاده‌سی؛ کار و روه‌تی یارمه‌تی دان و
 هاریکاری کردن له‌گه‌ل که‌س یان جی‌گیاه‌ک
 <کمک‌رسانی به سیل‌زدگان: فریاده‌سی
 لاف‌لنکه‌و تووه‌کار>.

[illegible]

کم - کمک / kamkamak / کم - کم
کمکی / komakî ، ها: صفت. هاریکار؛
یارمه تیده؛ به تایه تمه ندی یاریده ده ری.

کم و کاست /kam-o-kāst/: اسم. کم و کووری؛ کم و کورتی: ۱. دۆخ یان چۆنیه تی که متر بوون له هندی پتویست یان ره چاو کراو «بین چیزی از انبار کم و کاست نباشد: بروانه شتیکی هومار کم و کووری نه بی» ۲. که مایه سی؛ کیما تی؛ که مایه تی؛ نه بوونی؛ دۆخ یان چۆنیه تی له بهرده ست نه بوونی هه موو شتانی پتویست «اگر کم و کاستی داشتید، بفرمایید تا آماده کنیم: نه گهر کم و کووریه کتان هه بوو، بفرموون ناماده ی بکین» * کم و کسر

کم و کسر /kam-o-kasr/: [فارسی/عربی] ۱. کم و کیف

و چهند؛ چهنديه تی و چۆنیه تی.

کمون /komûn, komon/: ها/اسم. [فرانسوی] [جامعه شناسی] کومون؛ کۆمه لگا یان گرۆیه ک که هه موو ئەندامانی له وهی که هه یانه به شدارن و هی هه موویانه.

④ **کمون اولیه**: کومونی سه ره تای؛ کۆمه لگای مرۆقی سه ره تای پتیش له سه ره ده می کۆیله تی.

کمونیسست /komonîst/: [فرانسوی] صفت. کومونیسست: ۱. کومونیسستی؛ پتیه نددیدار یان سه ره به کومونیسمه وه ۲. ها/ شوپنکه و تووی کومونیسیم.

کمونیسستی /komonîstî/: [فرانسوی] صفت. کومونیسستی؛ کومونیسست؛ پتیه نددیدار یان سه ره به کومونیسمه وه.

کمونیسیم /komonîsm/: [فرانسوی] اسم. کومونیسیم: ۱. بروامه ند به وهی که هه ره کهس تا هه ندی توانی کار بکا و به ئەندازه ی پتویست له پتیه وا و شتانی کۆمه لگه بهش ببا و کهس خاوه نی هیچ شتی که نه بی ۲. ئامۆژه یه ک که مارکس، ئینگلس و لینین بۆ گه یشتن به و مه به سته پیشنیاریان کرد.

کمی /kamî/: [فرانسوی] صفت. کهم؛ که می؛ که میک؛ بری؛ بریک؛ که موو که یه ک؛ کی می؛ هه نه کی؛ هه نه کی «افراد کمی او را می شناختند: کهم کهس ده یانناسی».

کمی: قید. که می؛ که میک؛ بری؛ بریک؛ برتو؛ نه ختی؛ تۆزی؛ تۆز قالیک؛ هه ندی؛ چکی؛ چکیک؛ کوچتو؛ دالیو؛ نیسکیک؛ به هه ندیکی که مه وه «کمی خوابیدم: که می خه وتم».

کمی: ضمیر. بریک؛ هیندیک؛ که میک؛ هه ندیک؛ که می؛ هه ندی که متر له شۆی ئامازه پیکراوه «از میان حاضران کمی آماده ی همکاری شدند: له نیتو ئاماده بواندا بریک ئاماده ی هاوکاری بوون».

کمی /kammî/: [عربی] صفت. چهندی؛ چهنديه تی؛ چهنديه تی؛ پتیه نددیدار یان سه ره به هه ند یان ژماره وه «تغییر کمی: گۆرانکاری چهنديه تی».

کمیاب /kamyāb/: صفت. ناویژه؛ ده گمه ن؛ تووشی که می «در زمان جنگ برخی کالاها کمیاب بود: له کاتی شهردا بری پتیه وا ناویژه بوون».

کمیایی /kamyābî/: اسم. که مایه سی؛ ناویژه بی؛ ده گمه نی؛ که می؛ کهم و کووری؛ دۆخ یان چۆنیه تی نه بوونی شتی که له چاو راده ی پتویست.

کمیت /kam(m)îyyat/: ها/ [عربی] اسم. چهندیتی؛ چهندیه تی؛ چهندی؛ گورانی: ۱. هه ند یان ژماره ی نادیار «کمیت X را در نظر بگیرد: چهندیتی X له بهر چاو بگرن» ۲. هه ندی دیار یکراو یان هه لسه نگیتراو «کمیت بزرگ: چهندیه تی گه وه» ۳. ژماره یان هه ندی گشتی «تغییر در کمیت موجب تغییر در کیفیت نمی شود: گۆرانکاری چهندیتی نابیتته هۆی گۆرانی چۆنیه تی» ۴. [منطق] ئەو به شه له ماک که بهرانبه ری، نابه رامبه ری، که می و زۆری بۆی ده بی.

کمیت /komeyt/: [عربی] اسم. کویت؛ کومه یه ت؛ قه مه ره؛ که هه ره؛ ئەسپی سووری ئامال ره ش.

حه‌شار دان بۆ هوروژمی له‌پ و ناكاو ۲. بۆسه؛
 بۆسوو؛ بووسه؛ بویسه؛ کوله؛ هه‌شارگه؛
 هه‌شارگه؛ شارگی؛ هه‌شارگی؛ که‌لین؛ چه‌پهر؛
 خه‌ل؛ سپێر؛ پارێز؛ ره‌به‌ت؛ ره‌وه‌ت؛ روبات؛ مت؛
 کولته‌نه؛ پارده؛ کۆزک؛ کاژه؛ کالیت؛ کالیتگا؛
 گه‌هه‌ک؛ گه‌یگه؛ هه‌ف؛ په‌رێز؛ په‌سار؛ سیپه؛
 مرده و زینده؛ جیگای ماته‌دان یان داو نانه‌وه
 <چند کمین دشمن شناسایی و تخریب شد: چهند
 بۆسه‌ی دوژمن ناسرا و له‌ به‌ین چوو>.

□ کمین کردن: خۆ داگرتن؛ که‌مین‌گرتن؛
 بۆسه‌گرتن/خواردن؛ کول‌گرتن؛ خۆ له‌ بۆسه
 نان؛ خۆ له‌ مه‌لاس نان؛ خۆ له‌ پارێز نان؛ خۆ
 مات کردن <پشت در کمین کرده بود: له‌ پشتی
 درگاه‌ه‌ خوی داگرتبوو>.

کمین کشیدن: بۆسه‌ دان؛ ماته‌ دان؛ کوله
 گرتن؛ له‌ که‌مینگا چاوه‌روان بوون <کمین
 می‌کشیدند تا فرصت لازم را به‌ دست آورند: بۆسه‌یان
 ده‌دا تا هه‌لی باشیان ده‌س بکه‌و>.

به‌ کمین کسی/چیزی نشستن: بۆ که‌س/
 شتی‌ک خۆ ماته‌ دان؛ خۆ بۆ که‌سی‌ک ساز
 کردن؛ خۆ داگرتن له‌ که‌سی/شتی؛ بۆ
 ده‌ست گه‌یشتن به‌ که‌س/شتی‌ک چاوه‌روان
 و ئاگادار بوون <به‌ کمین خان نشسته بودند: بو
 خان‌خویان ماته‌ دابوو>.

در کمین کسی بودن: کوله/کول له‌ که‌سی‌ک
 گرتن؛ به‌ شوینی گرتن و هوروژم بردن بۆ
 که‌سی‌ک بوون.

کمینگاه / kamîngāh ، ها: [عربی/فارسی]/اسم.
 هه‌شارگه؛ هه‌شارگه؛ که‌مینگا؛ بۆسه؛ بویسه؛
 بووسه؛ بۆسوو؛ هه‌ف؛ گه‌هه‌ک؛ گه‌یگه؛ په‌رێز؛
 پارێز؛ به‌ره‌ه‌ت؛ مرده و زینده؛ جیگای خۆ ماته‌
 دان بۆ هێرش بردن <پشت صخره‌ کمینگاه‌ خوبی
 بود: پشتی گاه‌سه‌به‌رده‌که‌ هه‌شارگه‌یه‌کی باش بو>.

مکمن

کمینه ^۱ / kamîne /: صفت. که‌می که‌م؛ که‌مترین

□ کمیت کسی لنگ بودن: [کنایی]/باری
 که‌سی‌ک لار بوون؛ نانی که‌سی‌ک به‌ کۆلی
 شیر‌ه‌وه‌ بوون؛ نانی که‌سی‌ک به‌ ئاوی
 نه‌گه‌یشتن؛ زۆر داماو و به‌نیاز بوون <مدتی
 است گمیت لنگ است: ماوه‌یه‌که‌ بارم لاره>.

کمیته / komîte ، ها: [فرانسوی]/اسم. شاند؛
 لێژنه؛ کومیته؛ کۆرێ که‌ بۆ لیکۆلینه‌وه‌ یان
 ئاماده‌کردنی گوزارشی کارێک دانراون.

کمیز / komîz: [۹] کومیس
 کمیساریا / komîsâryâ: [فرانسوی]/اسم.
 کومیساریا؛ مه‌زرىنگه، بنکه‌ یان شوینی کاری
 کومیسر <کمیساریای عالی پناهندگان: کومیساریای
 بالای پناه‌بران>.

کمیسر / komîser ، ها: [فرانسوی]/اسم.
 [سیاست] کومیسر؛ به‌رپرس؛ لێ‌پرس‌راوی کارێک
 <کمیسر پناهندگان: کومیسری پناه‌بران>.

کمیسوون / komîs(i)yon, komesyûn ، ها:
 [فرانسوی]/اسم. کومیسوون. ۱. تاقمی له‌ که‌سان
 که‌ بۆ ئه‌رکیکی تایبەت دیاری کراون، به‌تایبەت
 گرۆیه‌ک له‌ که‌سانی رێخراوه‌یه‌ک (وه‌ک
 وه‌زاتخانه) <کمیسوون رسیدگی به‌ شکایتها:
 کومیسوونی گه‌یشتن به‌ سکالا> ۲. ده‌لالی؛
 ده‌لالیانه؛ پاره‌یه‌ک که‌ به‌ ده‌لال بۆ کاره‌که‌ی
 ده‌درئ <در این معامله دو درصد کمسیون گرفت: لهم
 مامه‌له‌دا دوو له‌ سه‌د ده‌لالی وه‌رگرت>.

کمیسوونر / komîs(i)yoner ، ها: [فرانسوی]
 [اسم. نێوانچی؛ نێواچی؛ ده‌لال؛ خۆشکه‌ری کرپن
 و فرۆشتن].

کمیک / komîk: [فرانسوی] صفت. کومیک؛
 ۱. پێوه‌ندی‌دار یان سه‌ر به‌ کومیدیه‌وه‌ <نمایش
 کمیک: شانۆی کومیک> ۲. گه‌پچار؛ تیتالی؛
 پێکه‌نین‌دار؛ که‌نین‌دار <قیافه‌ی کمیک: چاری
 گه‌پچار>.

کمین / kamîn: [عربی]/اسم. ۱. کول؛ ماته؛
 مه‌لاس؛ مه‌لاز؛ ملاز؛ مکوول؛ کار و ره‌وتی خۆ

کنار رفتن: لاجوون؛ لاجين؛ چوونه کهنار؛
لوایوه لا: ۱. ههلا کهوتن؛ وهلا کهوتن؛
لاکهوتن؛ داپۆشهري شتيک، به لایه کدا
کهوتن و لاجوون «برده کنار رفت؛ پهرده لاجوو»
۲. له کار یان پلهیهک چاو پۆشین و
بهجی هیشتنی «از ریاست کنار رفت: له

سهروکایهتی چوو کهنار»: کنار کشیدن -۲
کنار زدن: خستنه لاه؛ دانه لاه/ کهنارهوه؛
لادان؛ لachsen؛ خستنه کهنارهوه؛ دای پال؛
شتیک کیشانه کهناریکهوه «سنگها را کنار زد»
بهرده کانی خسته لاه»: کنار کشیدن -۱
کنار کشیدن: ۱. کنار زدن ۲. کنار

رفتن -۲

کنار گذاشتن: ۱. خستنه لا/ لاه؛ پهساردن؛
دانان؛ وستیهوه لا؛ پاشه کهوت خستن «پول
عروسی را کنار گذاشته بود؛ پاره‌ی زه‌ماوه‌ندی
خستیهوه لاه» ۲. وه‌لانان؛ لابرده؛ له دریزه
پیدان یان نه‌نجامی چالاکیهک به‌رگری
کردن «او را از بازی کنار گذاشتند: له کایه‌که
وه‌لایان نا».

کنار گود نشستن: [کنایه] له دووره‌وه روانین؛
له مال پالدانه‌وه؛ خو تیکه‌لی کاریک نه‌کردن
«تو کنار گود نشسته‌ای و از چیزی خبر نداری: تو له
دووره‌وه دهروانی و ناگات له هیچ نه».

کنار / konār، ها: / اسم، ته‌بگ؛ کونار؛ کهنار؛
کینار؛ ته‌عهو؛ سیتیر؛ سیدره؛ داریکی گهرمیان
به لقی پرووت، گه‌لای چکۆله‌ی تیژ و ره‌نگی
سه‌وزی توخه‌وه که میوه‌یه‌کی نارنجی و
خوراکی هه‌یه.

کنار گدر / kenārgozar، ها: / اسم، لاشانه؛
بواریکی باریک له قه‌راخی شارپگه‌وه بو راگرتنی
ماشین یان هات‌وچۆی پولیس و ئامبولانس و...
له کاتی ری‌گیراندان.

کناره / kenāre، ها: / اسم، کهناره: ۱. زیوار؛ لیج؛
قه‌راغ؛ قه‌راخ؛ په‌راویژ؛ په‌راویژ؛ لیف؛

راده و هه‌ند.

کمينه^۱: ضمير. [قديمی] ئه‌من؛ ئه‌زبه‌نی؛ وشه‌یه‌ک
که ژنان جار و باره له نامه‌ی فهرمیدا به جیگای
«من» به کاری ده‌به‌ن «کمينه ناچار به نگهداری
چهار فرزند هستم: ئه‌من ده‌بی چوار منداڵ به‌خێو
بکه‌م».

کمينه‌سازی / kamînesāzi، ها: / اسم، [رياضی]
کار گه‌یاندنه که‌مترین هه‌ندی شیاو.
- کن / kan: / بیواژه. - که‌ن؛ - هه‌لکه‌ن؛ - هه‌لقه‌ن؛
- هۆرکه‌ن «چاه‌کن؛ کوه‌کن؛ چاکه‌ن؛ کێوه‌ه‌لکه‌ن».
- کن / kon: / بیواژه. - که‌ر؛ - کر «سردکن؛ گرمکن»
ساردکه‌ر؛ گهرم‌که‌ر.

کنائی / kenā'î، [عربی] کنایی

کنار^۱ / kenār، ها: / اسم، ۱. قه‌راخ؛ که‌راخ؛
کراخ؛ قراخ؛ ره‌خ؛ رۆخ؛ قه‌راغ؛ قه‌یار؛ قاچ؛ ره‌فی؛
لیوار؛ ئالی؛ لارک؛ که‌ف؛ که‌فی؛ هه‌لا؛ هه‌لار؛
که‌نار؛ کیله‌ک؛ لیف؛ لا؛ په‌ر؛ دم؛ دوورترین
به‌شی شتيک له ناوه‌راستیه‌وه «کنار کاغذ؛ کنار
حیات؛ لیواری کاغز؛ قه‌راخی هه‌وشه» ۲. باوه‌ش؛
باوش؛ واشی؛ واوشه؛ واوه‌ش؛ کووش؛ ئامیز؛
هامیز «در کنار گرفتن: له باوه‌ش کردن» ۳. که‌فی؛
که‌ف؛ قه‌راخ؛ ده‌م؛ په‌ر؛ وشکانی لیواری ده‌ریا
یان رووبار.

□ از کنار چیزی گذشتن: [مجازی] چاو له
شتیک به‌ستن / قوو‌جاندن؛ سه‌رنج نه‌دان و
نه‌په‌رژان به شتيک «به آسانی نمی‌توان از کنار
این مشکل گذشت: هه‌ر وا سووک و هاسان ناکرئ
چاو له‌م گرفته به‌ستین».

کنار^۲: قید. ۱. په‌نا؛ پال؛ لا؛ کن؛ له نزیککی یان
لکو به شتيکه‌وه «کنار دیوار؛ په‌نا دیوار» ۲. نزیک؛
نیزیکی؛ له ده‌روه یان لکو به شتيکه‌وه «کنار ده»
لای گوند.

□ کنار آمدن: [مجازی] سازان؛ سازین؛ ساچان؛
ساز هاتن «بالاخه‌ به‌هم کنار آمدند و معامله‌ سر گرفت»
دواخري پیکه‌وه سازان و مامله‌که سه‌ری گرت.

کینایه؛ قسه یهک که هر دوو لایه نی پ‌واله تی و واتای پ‌وشراوه ی تیدایه (وهک نه وه ی بگوترئ «کابرا دهست قووچاوه» واتا: رژده) ۲. تیز؛ تانه؛ زیپک؛ قسه یهک که نیشانه ییکی لیل له ریشخن و سووکایه تی تیدایه «حالا تو هم به ما کنایه می‌زنی؟! ئیستا توش تیزمان تی ده‌گری؟!».

کنایی /kenāyî/ [عربی] صفت. نهریسات؛ کینایی؛ پیوه‌ندیدار یان سر به کینایه وه «معنی کنایی: واتای نهریسات»: **کنائی**

کنت /kont/ ها: [فرانسوی] اسم. کونت؛ له سه‌رناوه ناغه‌واتیه‌کانی ئوروپا ب‌و پیلاوان ، به‌تایبته فه‌ر‌انسه‌دا.

کنتاکت /kontäkt/ ها: [فرانسوی/انگلیسی] اسم. کونتاکت: ۱. کلیلی به‌رئ‌کردنی به‌رق له ئامراز ییکی کاره‌بایدا ۲. لکاوی؛ لکیاگی ۳. نات‌ه‌بایی؛ ئالوژی (له‌مه‌ر نیوانی دو یان چهند که‌سه‌وه) «آزاد و آرام با هم کنتاکت دارند: نازاد و ئارام پیکه‌وه نات‌ه‌بیان هه‌یه» ۴. [عکاسی] چاپی وینه به‌شیوه‌ی راسته‌وخ‌و دانانی فیلم له‌سه‌ر کاغه‌زی چاپ.

کنتاکت‌لنز /kontäktlenz/ [انگلیسی]

لنز-۲

کنتر آلتو /kont(e)rälto/ [ایتالیایی] اسم. [موسیقی] کونتر‌آلتو؛ ده‌نگی گری ژنانه.

کنترات /kont(o)rät/ ها: [فرانسوی] اسم. مه‌خته؛ قه‌به‌ل؛ کونته‌رات: ۱. برپاری ئابووری ۲. په‌یمانکاری.

کنترات بستن: برپارنامه نووسین؛ کونته‌رات کردن؛ په‌یمان به‌ستن.

کنترات کردن: کونته‌رات‌گرتن؛ گرتنه کونته‌رات؛ مه‌خته‌گرتن؛ نه‌جامدانی کاریک به‌چهند هه‌ل‌ومه‌رجه‌وه وه ئه‌ستو‌گرتن «ساخن مدرسه را یک شرکت خارجی کنترات کرده است: به‌شدار گه‌یه‌کی بیانی کردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌که‌ی به‌کونته‌رات گرت‌وه».

لیشک؛ لیوار؛ که‌ف؛ چالاف؛ سنووری هه‌ر شتیک «کناره‌ی دریا: کناره‌ی زه‌لیا» ۲. لاکیش؛ ژیر‌راخه‌ر، به‌تایبته فه‌رش‌ی ته‌سک ب‌و راخستن له‌په‌نا فه‌رش‌یکی تره‌وه یان ب‌و ر‌اره‌وه و... «یک کناره‌ی دستایفت توی راهرو انداخته بود: لاکیش‌یکی له‌ر‌اره‌وه‌که‌دا راخستبو».

کناره‌گرفتن

کناره‌جویی /kenārecûyî/ اسم. دووره‌په‌ریزی؛ خ‌وب‌و‌یری؛ کار و ره‌وتی تلماسانه‌وه؛ دووری گرتن له‌که‌س یان شتیک.

کناره‌گیری /kenāregîrî/ اسم. که‌ناره‌گیری؛ کار یان ره‌وتی ده‌س‌به‌ردان؛ لا‌بوون؛ کلا‌بوون «آزاد هم از مقامش کناره‌گیری کرد و هم از دوستانش: نازاد هه‌م له‌پله و پایه‌ی و هه‌م له‌دۆستانی ده‌ستی‌به‌رداوه».

کناری ۱ /kenārî/ صفت. پالده‌ستی؛ پالده‌سی؛ که‌ناری؛ له‌لای شتیکه‌وه «نفر کناری؛ که‌سی پالده‌ستی».

کناری ۲ /ها: ضمیر. پالده‌ستی؛ پالده‌سی؛ نه‌وه‌ی که‌لای شتیکه‌وه بی‌ت «کناری مال من است: پالده‌ستی‌که‌ه‌ی منه».

کناس /kannās/ ان: [عربی] اسم. قومه‌شکه‌ن؛ چاهه‌لکیش؛ مه‌والی؛ که‌سئ که‌چای ئاوه‌ر‌و خالی ده‌کاته‌وه.

کنام /konām/ ها: [عربی] اسم. له‌هن؛ کون؛ که‌لما؛ وله؛ هیلان؛ شوینی سه‌قام گرتنی گیانه‌وه‌رانی درنده.

کنان /konān/ پی‌واژه. ۱. به...ه‌وه؛ له‌کاتی نه‌جامدانی کار ییکدا «خنده‌کنان؛ گریه‌کنان: به‌پیکه‌نینه‌وه؛ به‌گریانه‌وه» ۲. — بران؛ — کران؛ ر‌ئ‌و‌ره‌سمی نه‌جامدانی کاریک «عقدکنان: ماره‌بران».

کنایات /kenāyāt/ [عربی] جمع

کنایه /kenāye/ ها: کنایات؛ [عربی] اسم. ۱. [ادبی]. زیپک؛ زیپه‌ک؛ لاتاو؛ نهریساتی؛

کنتس / kontes ، ها: /ا: [فرانسوی] / اسم. کونتیس؛
سهرناوی هاوسهر یان بیوهی کونت.

کنتور / kontor ، ها: /ا: [فرانسوی] / اسم. ژمیرۆک؛
ژمارۆک؛ کونتور؛ ئامرازی شماردنی هندی
گهړۆک یان هیژی ده کارکراو (کنتور آب؛ کنتور
گاز؛ ژمیرۆکی ئاو؛ کونتوری گاز).

کنتورنویس / kontornevis ، ها: /ا: [فرانسوی]
فارسی] / اسم. ژمیرۆک؛ ژمارۆک نووس؛
کونتورنووس؛ کهسێ که کاری نووسینی هندی
تۆمارکراوی ژمیرۆکه.

کنج / konc ، ها: /ا: [گفتاری] / سووچ؛ قوژبن؛
کونجک؛ قونجک؛ کونج؛ قونج؛ قولینچک؛ سیله؛
گۆشه.

☐ **کنج خلوت**: کۆنۆ؛ گۆشه ی تهیایی؛ کونجی
چۆل؛ جیگایه کی دوور له چاو و هه بوونی
کهسان.

کنجاله / koncāle ، ها: /ا: [اسم. تلفاره؛ سلیپی
تۆمی گیای پۆندار پاش گرتنی پۆنه کهی.

کنجد / konced ، ها: /ا: [اسم. کونجی؛ کونجه؛
کونجیه؛ شهیدانک؛ کتاف: ۱. گیای یه کساله
به دانی چکۆله ی ساف و هیلکه ئاساوه ۲. تووی
پۆنداری خۆراکی ئەو گیایه که چهند جۆری
سپی، رهش و سپی، خه نه یی و قاوه یی هه یه.

☐ **کنجد کوهی**: گول به ههنگ؛ کونجی که رک؛
کونجی خۆرپسک؛ کونجیه کیۆله.

کنجیدی / koncedî / صفت. کونجه یی؛
کونجیتی: ۱. کونجیدار؛ به کونجیه وه (نان
کنجیدی: نانی کونجه یی) ۲. پتوهندیدار یان سهر
به کونجیه وه «استخوان کنجیدی: ئیسیکی
کونجیتی».

کنجکاو / konckāv / صفت. مل و مۆکه ره؛
مرومووشکه ره «آزاد خیلی کنجکاو است: ئازاد زۆر مل
و مۆکه ره». ههروه ها: **کنجکاو بودن**؛ **کنجکاو**
شدن؛ **کنجکاو کردن**

کنجکاوی / konckāvi ، ها: /ا: [اسم. مووشه؛

کنتراتیجی / kont(o)rātî ، ها: /ا: [فرانسوی]
ترکی] / اسم. پهیمانکار؛ کونته راتیجی؛ مهخته چی.

کنتراتی / kont(o)rātî / [فرانسوی] / قید.
کونته راتی؛ کونتراتی؛ به کونته رات، قه به لی؛
مهخته بی؛ به شیوه ی پهیمانکاری «قرار است خانه
را برایمان کنتراتی بسازد: برپار وایه ماله که مان
کونته راتی بۆ ساز بکاته وه».

کنتراست / kontrāst ، ها: /ا: [فرانسوی] / اسم.
کونتراست: ۱. دۆخی که وتنه لای یه کی
ئه دامانی دژ به یه ک (وهک پهنگ و مه تن) له
به ره مه یکی هونه ریدا ۲. پاده ی مه ودای نیوان
روون ترین و تاریک ترین به شی وینه یه ک.

کنترباس / kont(e)rbās ، ها: /ا: [فرانسوی] / اسم.
کونترباس؛ سازیکی رۆژاوا ییه له شیوه ی ویۆلون
به لام یه کجار گه و ره، به چوار یان پینچ ته له وه،
له زهوی ده نین و راستی پاده گرن و ده یژه نن.
ده نگیکی بهرز و گپی هه یه.

کنترپوان / kontrpovān / [فرانسوی] / اسم.
[موسیقی] کونترپوان؛ هونه ر یان لیزانی تی که له
کردنی چهند دهنگی مووسیقیایی جیاواز که
وهک دهنگیک بیته بهر گوی.

کنترول / kont(o)rol ، ها: /ا: [فرانسوی] / اسم.
کونترول: ۱. دهسه لات؛ دهسه لات «بیست سال
تمام، کشور در کنترول آمریکاییها بود: بیست سالی
په بق، ولات له ژیر دهسه لاتئێ آمریکاییه کاند بوو»
۲. هیژ و توانای به پتوه بردن «کنترول کارها با
اوست: به پتوه بردنی کاره کانی له نه ستۆدایه»
۳. لپروانین و پراگه یشتن به سهر شتاند «ماموری
بلیطها را کنترول می کرد: بهر پرسی بلیته کانی کونترول
ده کرد». ههروه ها: **کنترول داشتن**؛ **کنترول شدن**؛
کنترول کردن

کنترلچی / kont(o)rolčî ، ها: /ا: [فرانسوی] / ترکی
[اسم. [گفتاری] بهر پرسی کونترول.

کنترلر / kont(o)roler ، ها: /ا: [فرانسوی] / اسم.
۱. بهر پرسی کونترول ۲. ئامیری کونترول که ره.

کندر / kondor ، ها: / [۹] / اسم، کوندور؛
سیسارگی زور گه وره ی کۆسارانى ئاند له
ئەمریکای باشووریدا به بهر و بالی رهشی خال
سپی و سهر و ملی پروتوه.

کندفهم / kondfahm : [فارسی/ عربی] ۱۰
کندذهن

کندل / kondal / آشک

کندن / kandan : مصدر، متعدی. // کندی:

که نندت، می کنی: ده که نی؛ بکن: که نه // که نندن؛
که نن؛ که نه ی؛ قانن؛ قەندن؛ که نندش؛ که نته ی؛
که نده ی: ۱. هەلکەندن؛ که نندنهوه؛ جودا/ جیا
کردنهوه؛ لیك کردنهوه؛ هۆر که نته ی؛
به رکیشته ی؛ شتیک به زور و گوشار له جیگای
خۆی دهرهینان «درخت را کندن؛ میوه را کندن؛ دار
هەلکەندن؛ میوه که نندنهوه» ۲. هەلکەندن؛
هەلقەندن؛ هەلقانن؛ هەلکۆشان؛
هەلکۆشین؛ هەلکۆلۆشان؛ هەلکۆلۆشین؛
هەلکۆلۆشین؛ هەلپوچقانن؛ کۆلین؛ که نایش؛
که ناین؛ ئەرفتن؛ فەتانن؛ فەکۆلین؛ هەقانن؛
دانهوه؛ وه دان؛ لاوه دان؛ جیگایه ک کون یان
قوول کردن «چاه کندن؛ زمین را کندن؛ بئر که نندن؛
زهوی هەلکەندن» ۳. داکەندن؛ ئازنین؛ وه ته ی؛
فەتش؛ دارنن؛ دارپوتانن؛ دارپوتانن؛
دهرهینان؛ لی که نندن؛ له بهر دهره اوردن
جل و بهرگ «پیراهن را کندن؛ گنج داکەندن»
۴. دابیرن؛ کۆتایی هینان به پتوه نند یان
پروتیک «دل کندن؛ دل که نندن» ۵. هەلکەندن؛
نوکرانن؛ که نایش؛ که ناین؛ که نایا؛ که نای؛
پهویشتن «اسم خود را روی سنگ کندن؛ ناوی خۆ له
سەر بهرد که نندن» ۶. بزار کردن؛ ئەویه کردن؛ له
بن دهرهینانی گژ و گیای نهویستی له مه زرا.

ههروهه: کندی

■ صفت مفعولی: کنده (که نراو) / مصدر منفی:

نکندن (نه که نندن)

کندو / kandû ، ها: / اسم، که ندوو؛ که نوو؛

مل ومۆ؛ مل و مووش؛ مپومووش: ۱. هۆگره تی
زهینی بۆ زانینی رازی دیتران و چۆنیه تی
پووداوان «از روی کنجکاو سړی به آنجا زد: ههر
بۆ مل ومۆ سهریکم لهوێ دا» ۲. تیکۆشان بۆ وه ها
کاری «کنجکاو ی کار دستم داد و گیر افتادم: مووشه
تووشی کردم و گیر که وتم».

کنجی / koncî : صفت، سووچی؛ گۆشه یی؛ له
که ناروه «در کنجی: درگای سووچی».

کند / kond ، ها: / اسم، [قدیمی] کۆت؛ کۆته؛
پاونه؛ پابه نند؛ پاله ههنگ؛ ئامپری ئەشکه نهجه به
شپوه ی دوو له تەدار ی له دوو سهره وه کون که
مل، دهست یان پای به نندی یان کۆپله یان تی
دهنا و هه لیانده پیکا.

کند: ۱. کوله؛ کیل؛ نه بر؛ که رخ؛
کال؛ کون؛ کوه؛ تهقلار؛ که رۆ؛ که نی؛ کۆنر؛
به بی تیژی و برنده بی. به انبه ر: تیز «چاقوی کند:
چه قوی کول» ۲. هیواش؛ سهور؛ خاو؛ به بی
خیرایی پیویست. به رانه ر: تند «حرکت کند:
جوله ی هیواش». ههروهه: کند بودن؛ کند
شدن؛ کند کردن

کند: ۳. قید. خاوه خاو؛ خاو؛ هیواش؛ وه سهور؛ گیر؛
به بی خیرایی پیویست «کند کار می کند: خاوه خاو
کار ده کات».

کندانسور / kondānsor ، ها: / [فرانسوی] / اسم،
کوندانسور؛ خهست که ره وه؛ ئامرازی زور
کردنه وه ی کار دانه وه، تهوژم یان خهستی.

کندانسه / kondānse ، ها: / [فرانسوی] / صفت،
۱. گوشارده؛ له ژیر گوشار ۲. ههسه؛ خهسته؛
خهسته وه کراو «شیر کندانسه: شیر ههسه».

کندذهن / kondzehn ، ها: / [فارسی/ عربی]
صفت، نه گۆمه؛ زهین کوپری؛ دۆخ یان چۆنیه تی دیر
تیگه یشتن: کندفهم

کندذهنی / kondzehrî : [فارسی/ عربی] / اسم،
نه گۆمه یی؛ زهین کوپری؛ دۆخ یان چۆنیه تی دیر
تیگه یشتن له قسه و زانیاری و رووداوان.

دار.

☐ کندهی زانو: کلاوه؛ زهنگول؛ که شکول؛ کهشکهوژنگ؛ زویی سهر نهژنو.

کنده کاری / kande-kārī ، ها: / اسم. کانه؛ نوکری؛ کهنده کاری: ۱. کار و رهوتی نوکراندن؛ رهویشتن؛ کهندنی نهخش و وینه یان نووسراوه له سهر بهرد، دار یان کانزا «تمام درها را کنده کاری کرده بودند: ته‌واوی درگاکانیان کهنده کاری کردبوو» ۲. نه‌وهی که بهم شیویه به‌دیها‌تووه «کنده کاری روی سنگ، شیری را در حال گرفتن یک گاو نشان می‌داد: کهنده کاری سهر بهرده‌که، شیریکی کاتی گرتنی گایه‌ک نیشان ددها».

کندی / kondī / اسم. کولی؛ کولی؛ نه‌تیژی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی نه‌پر بوون «چاقوی به این کندی کره را هم نمی‌برد: چه‌قوی بهم کولیه‌که‌ره‌ش نابری».

کنس / kenes / ها: / صفت. [گفتاری] ده‌خس؛ ده‌خسۆ؛ ده‌خسۆک؛ چرووک؛ رژد؛ ده‌س‌قووچاو «از آن آدم کنس چیزی در نمی‌آید: لهو کابرا ده‌خسه شتیک هه‌لناوه‌ری».

کنسانتره / konsāntre ، ها: / [فرانسوی] صفت. / صنعت/ کونسانتره: ۱. کۆوه‌بوو؛ کۆبه‌ستوو؛ ویکهاتوو؛ یه‌کپارچه ۲. پرع‌یار؛ عه‌یاربان ۳. خه‌ست؛ هه‌س؛ خه‌س‌کراو ۴. گووشراوه؛ گووشراو؛ رپک‌کوشیو؛ تایبه‌تمه‌ندی شتیک که ئاوی گیراوه. هه‌روه‌ها: کنسانتره شدن؛ کنسانتره کردن

کنسرت / konsert ، ها: / [فرانسوی] اسم. کونسیرت: ۱. به‌نامه‌ی مووسیقیایی له سهر شانۆ «کنسرت عزیز شاهرخ: کونسیرتی عه‌زیز شارۆخ» ۲. شوینی که وه‌ها به‌نامه‌یه‌کی تیدا به‌رپوه ده‌چی «رفته بودیم کنسرت: رۆیشتبووین بو کونسیرت».

☐ کنسرت دادن: کونسیرت دان؛ به‌رپوه بردنی کونسیرت «شجریان در سلیمانیه کنسرت داد:

کاریتان؛ کوار؛ کواره: ۱. کاندوو؛ شه؛ گوریک؛ جیگایه‌ک بو راگرتن و باره‌یتانی می‌شه‌نگوین ۲. تیره‌شان؛ سهره‌هنگ؛ شانا زرکیتکی؛ پووره؛ پلووره؛ به‌رگاز؛ خه‌لیف؛ خلیف؛ کاری؛ هه‌نگان؛ هه‌نگه‌ژال؛ هه‌نگدان؛ هه‌نگه‌مال؛ هه‌نگه‌لان؛ پلووره‌میش؛ کۆچ‌میش؛ خه‌لیفه‌میش؛ شوله‌ه؛ شلخه؛ کوتیله؛ هیلانه‌ی هه‌نگ ۳. کارک؛ کاندوو؛ که‌نوو؛ که‌نۆله؛ که‌وار؛ ئووسره؛ چه‌شنی سیلۆی چکۆله‌ی مالی بو هه‌لگرتنی ئارد و دانه‌ویله ۴. [کنای] جیگای پر هات‌و‌چوو.

کندوخانه / kandūxāne ، ها: / اسم. که‌نوو‌خانه؛ که‌ندوو‌خانه؛ جیگای راگرتنی پلووره‌ی هه‌نگ. کندوداری / kandūdārī ، ها: / اسم. هه‌نگداری؛ که‌ندوو‌داری؛ که‌نوو‌داری؛ کار و رهوتی راگرتن و باره‌یتانی می‌شه‌نگوین و به‌ره‌هم هیتانی هه‌نگوین: زنبورداری

کند و زنجیر / kond-o-zancîr ، ها: / اسم. / قدیمی/ کۆت و زنجیر؛ کۆته‌دار و قفل و زنجیر و باقی نه‌و شتانه‌ی بو به‌ستنه‌وه‌ی زیندانی به‌کار ده‌چوو.

کندوکاو / kand-o-kāv ، ها: / اسم. کر و کاش؛ کنه؛ منی؛ بنکۆلی؛ بنگیری؛ کنه‌وه؛ کار و رهوتی تۆژینه‌وه؛ کنه‌کردن؛ کۆلینه‌وه؛ منی کرن «مدتی کشورها را کندوکاو کرد، ولی چیزی را که می‌خواست نیافت: ماوه‌یه‌ک کر و کاشی ولاتانی کرد، به‌لام نه‌وه‌ی ده‌یه‌ویست نه‌یدۆزیه‌وه».

کندوکاو کردن کنده / konde ، ها: / اسم. کۆته؛ کۆلک؛ کۆلک: ۱. کولکه؛ بری؛ کۆتمه؛ قۆته‌ره؛ هیزنگ؛ مه‌جره‌ف؛ خه‌رپشت؛ له‌ته‌چیوی نه‌ستوو و کورت به‌بیجمی گرۆقه‌ره‌وه «کنده‌ی چوب: کولکی چبو» ۲. کۆت؛ کۆته‌دار؛ داری جه‌زه‌به‌دان که به‌زنجیر و ئالقه‌وه له سهر شانی ده‌به‌ستن ۳. کۆفل؛ کۆته‌ره‌دار؛ کوول؛ داری که لق‌ووی سهر‌وه‌یان برپوه «کنده‌ی درخت: کۆته‌ی

شه‌جهریان له سلیمانی کونسیرتی دا.

کسرت داشتن: کونسیرت هه‌بوون؛ به‌نامه‌یی بۆ به‌پێوه بردنی کونسیرت هه‌بوون «دیشب شوان‌پرور کسرت داشت، ولی اجرا نشد: دوپشه‌و شوان‌په‌روه‌ر کونسیرتی هه‌بوو، به‌لام به‌پێوه نه‌چوو».

کنسرسیوم / konsersiyom، ها: [فرانسوی/اسم، کونسیرسیوم؛ گرو یان پێکها‌ته‌یه‌ک له‌ چهند به‌شدارگه، که زۆتر بۆ ئه‌نجامدانی کاریکی گه‌وره‌ی ئابووری به‌دیها‌توه‌.

کنسرو / konserv، ها: [فرانسوی/اسم، کونسیرف؛ کونسیره‌: ۱. ماکی خۆراکی که بۆ به‌رگری له‌ خراپ بوون، له‌ ده‌فریکی به‌سراوی بی‌هه‌وادایه «کنسرو ماهی: کونسیرفی ماسی» ۲. ئه‌وه‌ی که به‌م شیوه‌یه‌ به‌سته‌به‌ندی کراوه «دو تا کنسرو خریدیم: دوو دانه کونسیرفمان کړی».

کنسرواتوار / konservātuvār، ها: [فرانسوی/اسم، یانه‌ی هونه‌ر؛ پێخراوه‌ی فیرکاری هونه‌ر، به‌تایبه‌ت مووسیکا.

کنسل / kansel، انگلیسی/اسم، کار یان ره‌وتی هه‌له‌وه‌شانه‌وه؛ شیوانه‌وه «برنامه‌ی سخترانی کنسل شد: به‌نامه‌ی وتاریژی هه‌له‌وه‌شایه‌وه». هه‌روه‌ها:

کنسل شدن؛ کنسل کردن

کنسل / konsol، ها: [فرانسوی/اسم، ۱. [معماری] زۆپی به‌شیک له‌ مال که به‌ شیوه‌ی هه‌یوان، به‌ره‌یوان و پلیکان ها‌تۆته‌ پێشه‌وه ۲. میز یان سه‌کۆی به‌ شیوه‌ی نیوجه‌غز یان چاره‌که جه‌غزیک له‌ په‌نای دیوار یا سووچی هۆده‌دا. *

کنسول-۴

کنسول / konsûl، ها: [فرانسوی/اسم، ۱. شاه‌نده‌ر؛ شاه‌نه‌ر؛ قونسور؛ قونسوور؛ نوینه‌ری ولایتیک له‌ پاته‌خه‌ت یان شاریکی ولایتیکی تردا بۆ را‌گه‌یشتن به‌ کاری هاوولاتانی له‌وی و هه‌روه‌ها که‌سانی که ده‌یانه‌وی برۆن بۆ ولاته‌که‌ی «کنسول حکومت کردستان در تهران:

شاه‌نده‌ری حوکمه‌تی کوردستان له‌ تاران):

قنسل؛ قنسل؛ قونسول ۲. هه‌ر یه‌که له‌ دوو خاوه‌ن پله و پایه‌ی بالای ئیمیراتووری رۆم ۳. هه‌ر یه‌که له‌ سێ پله و پایه‌ی بالای کۆماری فه‌رانسه له‌ سالانی دوا‌ی رونیسانس (۱۷۹۹-

۱۸۰۴) دا ۴. کنسل

کنسولگری / konsûlgari، ها: [فرانسوی/فارسی/اسم، شاه‌نده‌ری؛ شاه‌نه‌رخانه؛ شوینی کاری قونسوور؛ قنسلوخانه؛ قنسلولگری؛ قونسولخانه؛ قونسولگری

کنسولی / konsûli، [فرانسوی] صفت، شاه‌نده‌ری؛ شاه‌نه‌ری؛ قونسووری؛ پێوه‌ندیدار یان سه‌ر به‌ شاه‌نه‌روه «خدمات کنسولی: خزمه‌تی شاه‌نده‌ری».

کنسی / kenesî، [اسم، ده‌خسی؛ چکووسی؛ رژدی؛ ده‌س‌قووچاوی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی به‌رچاوته‌نگ بوون «این قدر کنسی نکن، آبرویمان را بردی: ئه‌ونده ده‌خسی مه‌که، ئابرووت بردین».

کنش / koneš، ها: [اسم، [دبی] کار؛ کردار؛ ره‌وت «هر کنشی موجب واکنشی می‌شود: هه‌ر کاریک هۆی کاردانه‌وه‌یه‌که».

کنشت / kenešt، [آرامی/اسم، ۱. که‌نشته؛ که‌نیسه؛ کنیشت؛ په‌رستگای جووله‌کان ۲. پارله‌مانی ئیسراییل.

کنف / kanaf، [اسم، ۱. /ها/ وش؛ گیا‌کندر؛ وژه‌گیا؛ به‌رگواله؛ که‌نه‌ف؛ گیا‌یه‌ک به‌ هه‌ودایه‌کی زۆر پته‌وه‌وه ۲. کندر؛ که‌ندر؛ کندر؛ کندیله؛ کنر؛ گووش؛ هه‌ودای گیا‌کندر که بۆ چینی ته‌ناف و گۆنی و... که‌لکی لی‌ده‌گیری ۳. [عربی/نام‌تداول] په‌نا؛ سا؛ دالده؛ سییه‌ر؛ سیوه‌ر؛ سه‌یوه‌ر؛ سا‌گات؛ سه‌هه‌ن.

☐ در کنف حمایت کسی بودن: له‌ ژێر سیبه‌ری که‌سیکدا بوون؛ له‌ ژێر چاوه‌دێری که‌سیکدا بوون؛ ده‌ په‌نای که‌سیکدا بوون.

کنف / kenef، صفت، ۱. هه‌لچراو؛ گولوف؛

کەس بۆ چارەدۆزی ۲. کەنە؛ منی؛ خێر؛ کار و
پەوتی ڤیکەفتن؛ ڤیکەتن؛ لیکۆلینەوه؛ تۆژینەوه؛
کۆلینەوه؛ کۆلین.

کنکور / konkûr ، ها: / [فرانسوی] / اسم. کونکوور؛
ئەزموونی هەلبژاردن؛ ئەزموونیک بۆ
هەلبژاردنی خوازیارانی کار یان خوێندن.

کنکووری / konkûrî ، ها: / [فرانسوی] / اسم.
کونکووری؛ کەسێ کە لە ئەزموونی زانستگا
بەشدار دەبێ یان چاوەڕوانی ئاکامی
ئەزموونە کەبێتی «امسال توی خانەمان دو تا کنکووری
داریم؛ ئەوسال لە مالهوه دوو کونکووریمان هەیه».

کنگ / kang ، / [قدیمی] / پەل؛ بالی بالندە.
کنگر / kangar ، ها: / [اسم] / کەنگەر؛ کەنگر؛
کنگر؛ قنگر؛ کەرەنگ؛ کەلەنگ؛ کندر؛ کندرە؛
کەندیل؛ کنر؛ کندیله؛ قنەر؛ قنگەر؛ کنگەری؛
ستانگ؛ ئەنگینار؛ ئەرتیچۆک؛ بەلکان؛ گیایەکی
دەرکاویە لاسک و گەلا تەرچکەکانی دەخوری.

کنگر فرنگی: کنگەرە فەرەنگی؛ گولە کەلەنگ؛
گولە کەلەنگر؛ جۆری کەنگری گول زەردی گەلا
دەرکاویە، چووژە کە دەخوری و گەلاکە ی
تالە و تا دەبرێ.

کنگر فرنگی وحشی: ئالفە گیایەکی لق بەرز ی
کولکە بە گەلای درێژوو کە ی گەورە و گولی
پەمەیی زۆر جوانەوه؛ شکامی

کنگر خوردن و لنگر انداختن: / تعریض / یاتاقی
خستن؛ پەسا داخستن؛ تەختە پۆستی لی دان
بە عەرزا؛ لە جیگایەک بۆ ماوه یەکی زۆر و
بەبێ کار و بار مانەوه.

کنگرە / kongere ، ها: / [اسم] / قەلبە؛ ۱. کۆنگرە؛
کۆنگەرە؛ کونگیرە؛ ددانە ی سەر لیوہی دیوار
۲. هەر پیکەتایەک کە بەو بیچمە یە
۳. / گیاهشناسی / ددانە ی گەورە ی نیوہ گردی
لێواری گەلا.

کنگرە / kongre ، ها: / [فرانسوی] / اسم. کۆر؛
کۆنگرە؛ ۱. کۆبوونەوه؛ یە کگرتنەوه ی فەرمی

سیس هەلگەر او ۲. پرووداشکاو؛ لووت شوێر؛
شەرمەزار و سووکایەتی پێ کراو * کنفت
/ گفتاری / . هەروەها: کنف شدن؛ کنف کردن

کنفت / keneft / ڤ کینف
کنفدراسیون / konfed(e)rās(i)yon ، ها: /
[فرانسوی] / اسم. کۆر پێخراوه؛ مەز زینگە یەک کە لە
چەند پێخراوه دروست بووه.

کنفرانس / konf(e)rāns ، ها: / [فرانسوی] / اسم.
کونفرانس؛ ۱. دانیشتن؛ کۆری و تاربیژی
۲. و تاربیژی ۳. کۆر؛ چاو پیکەوتنی فەرمی بۆ
قسە و باس لە مەر بابەتیکی دلخوازه ۴. کۆر؛
دانیشتگە؛ شوینی وەها چاو پیکەوتنی
۵. و تاربیژی؛ قسە کردنی فەرمی چەند کەس لە
ماوه یەکی دیاریکراودا لە مەر بابەتی کە ۶. کۆر؛
جیگای بەرپۆه چوونی وەها و تاردانیک.

کنفرانس مطبوعاتی: کۆری پوژنامەوانی؛
کۆبوونەوه یەک کە کەسێ (زۆرتر خاوه
دەسەلات) لە گەل نووسەرەن و هەوال نیران
وتووێژ دەکا و ئاگاداری گەلێک لە مەر خوێ و
پرسیارەکانیانەوه دەدات. هەروەها: کنفرانس
خبری

کنفرانس تشکیل دادن: کۆر پیکەتێن؛ کۆری
و تاربیژی دانان.
کنفرانس دادن: کونفرانس دان؛ لە کۆردا
و تاردان.

کنفی / kanafi / : صفت. وشێ؛ کندی؛
گیاکندی؛ لە جنسی کندی.

کنفی / keneft / [گفتاری] / لووت شوێر؛
شەرمەزاری؛ پرووداشکاوی.

کن فیکون / konfayakûn / [عربی] / صفت. ژیر و
ژوور؛ ژیر و پروو؛ خاپوور؛ کلێس «دشمن یک روزه
شەر را کن فیکون کرد؛ دوژمن بە رۆژیک شارە کە ی
ژیر و ژوور کرد».

کنکاش / kankāš ، ها: / [مغولی] / اسم. ۱. راپوێژ؛
تە کبیر؛ تە گبیر؛ و تووێژی نیوان دوو یان چەند

برد: به ناخی بابه‌ته‌که‌ی زانی).

- کنی / kanî /: پیواژه. - هه‌لکه‌نی؛ - که‌نی؛
- هه‌لقه‌نی؛ هه‌لکه‌ندن (چاه‌کنی؛ ریشه‌کنی؛
بیره‌ه‌لکه‌نی؛ ریشه‌که‌نی).

- کنی / konî /: پیواژه. - که‌ری؛ - کری؛ کردن؛
کاریک نه‌نجامدان «پنه‌پاک‌کنی؛ جای خشک‌کنی؛
په‌موو پاک‌که‌ری؛ چای وشکه‌وه‌که‌ری».

کنیاک / konyāk /: [فرانسوی] /سم. کونیاک؛
جۆرئ خواردنه‌وه‌ی نه‌لکولی که له شه‌رابی
سپی دروست ده‌یی.

کنیز / kanîz /، ها: /ان: /سم. که‌نیز؛ که‌نیزه؛
که‌نووز؛ کۆلا؛ ژن یان کچیک که کۆیله‌یه.

کنیسه / kanîse /، ها: /معرب از آرامی] /سم.
که‌نیسه؛ که‌نشته؛ په‌رستگای جووله‌کان.

کنیه / konye /، ها: /عربی] /سم. [قدیمی] که‌سناو؛
سه‌رناو؛ ناسناو؛ چه‌شنی ناو بۆ که‌سان که زۆرت
له ناوی دایک و باب یان مندا لانیانه‌وه گیراوه
(وه‌ک: ابن‌سینا؛ ابوالحسن: کورپی‌سینا؛ باوکی
حه‌سن).

کو / kû /: قید. کوا؛ کوانی؛ کا؛ کۆن؛ کۆنه؛
کۆوه‌ن؛ کوو؛ کوشی؛ وشه‌ی پرسیار له جیگای
که‌س یان شتیک «کتاب کو؟؛ کوا کتیبه‌که؟».

کوا / kevā /: /سم. کیوا؛ له زمانگه‌لی ئافریقای
که له له لیبریاوه تا کونگۆ به کار ده‌رِوا.

کوار / kovār /، ها: /؟] /سم. کۆوار؛ سه‌وه‌ته؛
جۆره سه‌به‌تیکێ گه‌وره بۆ بار هه‌لگرتن که به
پشتی مرۆف یان چوارپتییه‌وه ده‌به‌ستن.

کوارت / kûvārtet /، ها: /انگلیسی] /سم.
[موسیقی] کوارتیت؛ ئاهه‌نگی که بۆ چوار ساز یان
چوار ستران‌بێژ ریک و ته‌یار کراوه.

کوارتز / kuvārtz, kovārtz /: [فرانسوی] /سم.
به‌رده‌هه‌ستی؛ بریتییه له ماکێ سیلیکا (دوه‌مه
ئوکسیدی سیلیکۆن)، به تۆکمه‌یی ۷ و قورسی

تایه‌تی 2.65 gr/cm^3 .

کوارتزیت / kuvārt(e)zīt, kovārtzīt /: [فرانسوی]

نۆینه‌ران، ناردراوه یان نه‌ندامانی یه‌ک یان چه‌ند
گرۆی رامیاری، فه‌رهه‌نگی یان زانستی «کنگره‌ی
جهانی صلح: کۆری جیهانی ناشتی» ۲. کۆرگه؛
شوینی به‌رپۆه چوونی وه‌ها کۆبوونه‌وه‌یه‌ک
۳. نه‌نجومه‌نی نیشتمانی تاقمی ولاتان «کنگره‌ی
آمریکا: کونگره‌ی ئامریکا».

کنگره‌ای / kongere'i /: صفت. قه‌لبه‌یی؛
کۆنگه‌ره‌یی؛ به‌بچمی قه‌لبه‌وه.

کنگومرا / kong(e)lomerā /: [فرانسوی]
جوشستگ

- کهنده / konande /: پیواژه. - که‌روهه؛ - فه‌که‌ر؛
- وه‌که‌ر؛ - نه‌وه‌که‌ر؛ نه‌نجامده‌ری کارپک
«سردکننده؛ جداکننده؛ سارد‌که‌روهه؛ جیاوه‌که‌ر».

کنوانسیون / konvāns(i)yon /، ها: [فرانسوی]
/سم. پیکهاتنامه؛ بربارنامه‌ی نیوان چه‌ند ولات
«کنوانسیون حقوق مؤلف؛ پیکهاتنامه‌ی مافی
نووهر».

کنور / konûr /: /سم. [قدیمی] هه‌وره‌تریشقه؛
هه‌وره‌تریشقه؛ هه‌وره‌هرووسکه؛ نه‌ورترشکی.

کنون / kunûn, konûn /: قید. [مخفف، ادبی]
ئێستا؛ ئێستاکه؛ ئێستیکه؛ ئێسه؛ ئێسی؛ ئاییه؛
نهما؛ نۆکه؛ نه‌هۆ؛ نکا؛ نۆکا؛ نووکه؛ هه‌نووکه؛
هه‌وه‌که؛ نوها؛ نوه‌هۆ؛ هینگا؛ ده‌مانه‌هۆ؛ ئێسته؛
ئێستی؛ نه‌میستا؛ نه‌و ساته‌ی تیداین.

کنونی / kunûnî, konûnî /: صفت. [ادبی] ئێستا؛
ئێستاکه؛ ئێسه‌کانی؛ ئێسه؛ ئێسته‌یی؛ پێوه‌ندی‌دار
یان سه‌ر به‌کاتی که تیداین «دولت کنونی چین؛
ده‌وله‌تی ئێستاکه‌ی چین».

کنه / kane /، ها: /گان: /سم. مچ؛ مچی؛ گه‌نه؛
گاوه‌ک؛ که‌وگی؛ که‌وه‌ی؛ که‌رجه؛ نۆژ؛ که‌رزک؛
که‌رزه؛ ته‌نبوو؛ ته‌بۆ؛ پیتک؛ چنگنه؛ گه‌نه‌که‌وله؛
مێروویه‌کی چکۆله‌یه‌ ده‌م له پێستی گیانه‌وه‌ران
ده‌نی و خوینیان ده‌مژئ.

کنه / konh /: [عربی] /سم. ناخ؛ پێژ؛ ناوه‌رۆک؛ بن؛
سه‌رچاوه‌ک و بنه‌ره‌تی شتیک «به‌کنه‌مطلب‌پی

اسم. [زمین شناسی] بهره‌شووشه؛ بهره‌دناسایه کی بریقه‌داره که له پیکه‌وه‌لکانی ورکه‌بەرد و بهره‌هستی و سیلیکا بهره‌م هاتوه.

کوارک / kovārک، ها: [انگلیسی] / اسم. کوارک؛ هه‌رکام له گه‌ردیله یه‌کجار ورده‌کانی ناخی ئه‌توم، وردتر له ئیلکترۆن.

کواز / kuvāzār: [فرانسوی] اخترنما

کواکب / kavākeb: [عربی] جمع کواکب کوالا / kovālā، ها: [فرانسوی] / اسم. کوالا؛ گیانه‌وه‌ری کیسه‌داری چکۆله‌ی دره‌ختی، زاگه‌به‌ری ئوسترالیا، به‌پیستی نه‌رمی خه‌زدار و خۆله‌میشی و پل و په‌نجه‌ی کورته‌وه که گیاخۆره و به‌شه‌ودا ده‌گه‌ڕێ.

کوئل / ko'el: [از انگلیسی] کوئل

کوب / kûb: [په‌ژمه]. -کوت؛ -کۆ؛ -کفت: ۱. -کووب < گوشتکوب؛ آهنکوب: گوشتکوت؛ ئاسنکفت > ۲. کووتراو؛ کوتیاو < طلاکوب: زیرکوت>.

کوبالت / kobālt: [فرانسوی] کُبالت

کوباندن / kûbāndan: مصدر. متعدی. // کوباندی: کواته‌وه؛ می‌کوبانی: ده‌کوتیه‌وه؛ بکوبان: بکوتیه‌وه // کوتان؛ کوتاندن؛ کوتانن؛ قوتانن؛ قوتان؛ کوهی؛ کواي؛ دان له‌کەسێ یان شتێ به‌شتیکی‌تر <خانه‌ی کلنگی‌اش را کوباند و چند دستگاه آپارتمان ساخت؛ ماله‌کۆنه‌که‌ی کوتا و چهند وارخانی دروست کرد>. هه‌روه‌ها: کوباندنی

■ صفت فاعلی: کوباننده (کوتینه‌ر) / صفت مفعولی: کوباننده (کووتراوه) / مصدر منفی: نکوباندن (نه‌کواتنه‌وه)

کوبنده / kûbande: صفت. به‌قه‌وه‌ت؛ به‌هیز؛ به‌گۆژمه <حمه‌ی کوبنده: نطق کوبنده: هێرشێ به‌قه‌وه‌ت؛ وتاریژی به‌هیز>.

کوبول / kobol: [انگلیسی] / اسم. کوبول؛ له‌زمانگه‌لی به‌رنامه‌نووسی که‌مپیوتر.

کوبه / kûbe، ها: / اسم. ته‌قه؛ چه‌کوچی

چکۆله‌ی هه‌لواسراو به‌ده‌رگادا بۆ ته‌قه‌دان.

-کوبی / kûbî: [په‌ژمه]. -کفتی؛ -کوتی؛ -کۆیی؛ -کوتان؛ کوتاندن <آهنکوبی؛ گندم‌کوبی: ئاسن‌کفتی؛ گه‌نم‌کوتان>.

کوبیدن / kûbîdan: مصدر. متعدی. // کوبیدی: کوتات؛ می‌کوبی: ده‌کوتی؛ بکوب: بکوتیه‌وه // کوتان؛ قوتان؛ کوتاین؛ کوهی؛ کواي؛ کتان: ۱. لێدان؛ مالین؛ ماله‌ی؛ مالتیه‌ی؛ کیشان؛ شتیک به‌توندی له‌شتیکی‌تر دان <سرش را کوبید به‌دیوار؛ سه‌ری کوتا به‌دیواره‌که‌دا> ۲. هه‌لساندن؛ نه‌رم‌زاندن؛ کواتنه‌وه؛ کوتاندنه‌وه؛ کواتنه‌وه؛ زه‌ریان؛ ئه‌وه‌کوه‌ی؛ کواپوه؛ شتیک په‌سایه‌په‌س کواتنه‌وه و وردکردن <برنج کوبیدن> خرمن کوبیدن؛ برنج کوتان؛ خه‌رمان کوتان>: کوفتن ۳. دا‌کوتان؛ شتیک <به‌تایه‌ت به‌به‌ن> به‌جیگایه‌که‌وه هه‌لواسین <عکس را به‌دیوار کوبیدن> وێنه‌کوتان به‌دیواردا > ۴. به‌توندی په‌خه‌گرتن <توی روزنامه‌و‌زیر را کوبیده بودند: له‌رۆژنامه‌دا وه‌زیران کوتابوو> ۵. هه‌له‌په‌ڕین؛ به‌خۆشیه‌وه هه‌له‌ب‌ز و دابه‌ز کردن <دیشب خانه‌ی همسایه‌مان عروسی بود، تا صبح زدند و کوبیدند: دوینێ‌شه‌و ماله‌جیرانه‌که‌مان زه‌ماوه‌ن بوو تا به‌یانی لێیان‌دا و هه‌له‌په‌ڕین> ۶. کاری هاوکرد: ڕێ‌کردن؛ ڕۆیشتن؛ پێوان؛ ڕیگه‌برین <چهار فرسخ راه کوبیدیم: چوار فهرسه‌خ ڕیمان بری> هه‌روه‌ها: کوبیدنی

■ صفت فاعلی: کوبنده (-) / صفت مفعولی: کوبیده

(کووتراو) / مصدر منفی: نکوبیدن (نه‌کوتان)

کوبیده / kûbîde: / اسم. کباب کوبیده <کباب کوبیست / kûbîst، ها: [فرانسوی] صفت.

کوبیست؛ هۆگر و شوێنکه‌وتووێ کوبیسم.

کوبیسم / kûbîsm: [فرانسوی] / اسم. کوبیسم؛ شیوازی له‌هونه‌ری نه‌قاشی هاوچه‌رخدا که هاوکات له‌تابلۆیه‌که‌دا، چه‌ندبایه‌تی لیک جیا دینێته‌پیش‌چاو.

کوبیک / kûbîk: [فرانسوی] صفت. کووبیک:

کوتاه / kûtah / :صفت. کورت؛ کوتر؛ کُتا:

۱. نزم؛ نمر؛ کول؛ قول؛ قوله؛ قوت؛ کنک؛ کن؛ کند؛ کر؛ کلم؛ به دريژايي يان به رزی کهمهوه <چوب کوتاه؛ دیوار کوتاه؛ چيوی کوتاه؛ دیواری نزم>
۲. کهم؛ به به ردهوامی کاتی کهمهوه <مدت کوتاه؛

ماوهی کورت> ۳. به بی بر و به ریلای <قصه کوتاه؛ خاطره کوتاه؛ چیرۆکی کوتاه؛ بیرهوه ری کورت> ۴. به بی لیها تووی و شیای پیویستهوه <دست کوتاه؛ فکر کوتاه؛ دهستی کورت؛ بیر کوتاه>.

□ کوتاه آمدن: ۱. کورت بوون؛ چکۆله تر له هه ندی پیویست بوون ۲. <مجازی/ پاشه کشه کردن؛ دانهواندن؛ دانهوانن؛ کُتا کردن؛ ییخ بوون؛ ییخ خواردن؛ به دووی خوازه، مشتومر و شهردا نهچوون> <آزاد کوتاه آمد و بحث تمام شد: نازاد پاشه کشه کرد و باسه که برابهوه>.

کوتاه شدن: ۱. کُتا بوون؛ کول بوونهوه؛ کورت بوونهوه؛ کُتاوه بیه؛ کهم بوونهوهی دريژايي شتيک <روزها کوتاه شده است: رۆژگار کورت بۆتهوه> ۲. <کنایی/ بران؛ له چالاکی کهوتن> <دستش از همه جا کوتاه شد: دهستی له هه موو جییه ک برا>.

کوتاه کردن: ۱. کُتا کردنهوه؛ کوله وکردن؛ کورت کردن؛ کورتهوه کردن؛ قوت کردن؛ کهمه وکردن؛ کورتهوه کردن؛ هيفشاندن؛ کُتاوه که ردهی؛ کهم کردنهوه <موهای را کوتاه کرد: مووی کورت کردهوه> ۲. <مجازی/ بهستن؛ برین؛ برینهوه؛ له دريژه ی چالاکیه ک به رگری کردن> <جوابش را چنان داد که زبانش را کوتاه کرد: پای آرام را از آنجا کوتاه کرد: وهای وهرام داوه زمانی بهست: پای نارامی لهوی بری>.

کوتاه: ۱. پيشوازه. کُتا؛ کورته؛ -کورت؛ کوله؛ قوله؛ به بی چهنديه تی يان چۆنيه تی شیاهوه <کوتاهقد؛ کوتاهفکر؛ کورتهبالا؛ بیر کورت>.

کوتاه بین / kûtahbîn / <کوتاه بین کوتاه دست / kûtahdast / :ان؛ صفت> <مجازی/

۱. چوارپالووی ۲. به شتيواری کوویسمهوه <به تاييه ت بۆ به رهه می نه قاشی>.

کوباره / kûpāre / :اسم. <قدیمی> گۆباره؛ گاکه؛ گانه؛ گاکه له؛ گه له گا؛ گایه؛ رهوه ی گا و گامیش.

کوپال / kûpāl / :ها؛ /اسم. ۱. <قدیمی> کُپال؛ کووپال؛ کُپار؛ گُپار؛ گُپاره؛ گُپال؛ گورزی ئاسنی ۲. شان و باهوی درشت و به قهوه ت.

کوپرا / koprā / [۹] <نُپرا کوپراتیو / koprātiv / :ها؛ <انگلیسی> /اسم. <نامتداول> بنکه ی هه ره وه زی.

کوپن / kupon, kopon / :ها؛ <فرانسوی> /اسم. کوپین؛ کوپون: ۱. هه ره یه که لهو قاقه زه چاپانه ی که له بار و دۆخیکی تاييه ت له لایه ن دهوله تیکه وه بۆ دابه شینی تا قمی پیته و به خه لک ده دری تا هه ره کهس بتوانی بهو قاقه زانه ئه و پیته وایه وه ربگری ۲. هه ره یه که لهو کاغه زانه ی که له لایه ن رپخراوه یان مه زرينگه یه که وه بۆ دانانی خزمه ت به کهسانیکی تاييه ت ده دری.

کوپن فروشی / kuponfurûši, kopon- / :فرانسوی / فارسی /اسم. کوپین فروشی؛ کاری کرینی کوپون له خاونه که ی و فروشتنی به کرپاران. هه ره وها: کوپن فروش

کوپنی / kuponî, koponî / :فرانسوی / صفت. کوپینی: ۱. شیای دانان و گرتن به کوپین <پنیر کوپنی: پهنیری کوپینی> ۲. <کنایی> به چۆنيه تیه کی ناته واو و خراپه وه.

کوپه / kûpe / :ها؛ <روسی> /اسم. کوپه؛ قه ماره؛ هه ره یه که له ژوورگه لی تاييه تی مسافر له قه تاردا.

کوت / kût / :اسم. <گفتاری> کُ؛ کوا؛ کُوما؛ کُگا؛ کُمه لیک له شت يان شتانی جۆراوجۆر که له سه ره یه ک کُ کراونه ته وه و وه ک ته پۆلکه یه کی لیها تووه. هه ره وها: کوت شدن؛ کوت کردن

سمه خرته؛ کورتيله؛ بنه مؤم؛ دوو گوردی؛
بابه عه مره؛ باواعة مره؛ باواعة مره؛ گیانه و ری که
له گه شهی ئاسایی به جی ماوه، به تایبته
مرؤفیک که بالای زور له هندی ئاسایی
کورت تره.

☐ کوتولهی سفید: ستارهی کوتوله ☞ ستاره
کوتوله^۱: صفت. بسته بالا؛ چله نۆک؛ بالا بوست؛
مووله؛ گونهل؛ خرپنه؛ خپشه؛ به ژن کورت؛
گونجوهر؛ کابهور؛ کنک؛ بالافس؛ گزگل؛
گونه گیسک؛ نیوبست؛ کونده فسک؛ کوندلفس؛
کوتاله؛ قهزم؛ باواقوره؛ دوو گوردی؛ زور
کورت به بالا (مرد کوتوله؛ پیاوی بسته بالا).

کوتله / kûtah: صفت. [مخفف] کوتا؛ کورت؛ کن.
کوتله بین / kûtahbîn، ان: صفت. [مجازی]
بیرکورت؛ بهی توانایی پیویست له
هه لسه نگاندنی دروستی کار و تیگه ییشتن له
رووداوان: کوتاه بین

کوتله فکر / kûtahfer: [فارسی/عربی] ☞
کوتاه فکر

کوتله نوشت / kûtahnevest: /سم. کورته ناو؛
ناوی که له کورت کردنه وهی چهند نیو یان وشه
دروست بووه.

کوچ / kûč: [ترکی/سم. کوچ؛ کووچ: ۱. بار؛
باربار؛ کار و رهوتی له جیگایه که وه بو
جیگایه کی تر چوون و بو ماوه یه ک نیشته جی
بوون <کوچ ایل قشقای: کوچی خلی قه شقای>
۲. گرؤیه که له کاتی کوچ کردنان <شاهد
حرکت کوچ بودیم: چاومان له رۆیشتنی کوچ بوو>.

☐ کوچ دادن: فه کوچاندن؛ کوچاندن؛ کوچ
پئ کردن؛ بار پئ کردن؛ ماله و مال پیکردن.

کوچ کردن: کوچین؛ کوچ کردن؛ بارگه
تیکه وه پیکان؛ بار کردن؛ کهردهی؛ کوچ
لینان؛ وه نایش.

کوچاندن / kûčāndan: [ترکی/فارسی] مصدر.
متعدی. // کوچاندی؛ کوچاندت؛ می کوچانی؛

ده سکورت؛ ده سته نگ؛ بهی توانایی (به تایبته
مالی) پیویست. ههروهه: کوتاه دستی

کوتاه فکر / kûtahfêkr، ان: [فارسی/عربی]
صفت. [مجازی] بیرکورت؛ بهی توانایی زهینی بو
هه لسه نگاندنی ديارده گهل و تیگه ییشتن له
رووداوان: کوته فکر [دبی]. ههروهه: کوتاه فکری

کوتاه قامت / kûtahqāmat: [فارسی/عربی] ☞
کوتاه قد

کوتاه قد / kûtahqad: [فارسی/عربی] صفت.
کورت به بالا؛ بالا کوتا؛ به ژن کورت؛ بالا بووچک؛
کورت له؛ حه پله حورچ؛ کلمو؛ کورتيله؛ زورقه؛
خرپنه؛ گهن؛ گنله؛ گرکی؛ کورت به بنه؛ خرپله؛
خرپلانه؛ میقلانه؛ به ژن هووت؛ قول به بنه؛
کورتیلانه؛ به بالای که متر له هندی ئاسایی:
کوتاه قامت

کوتاه مدت / kûtahmodat: [فارسی/عربی]
صفت. که م ماوه؛ کورت ماوه؛ کورت ماوه؛ به
دریژایی کاتی که موهه. بهرانبهر: بلند مدت؛
دراز مدت <سفر کوتاه مدت: سه فیری که م ماوه>.

کوتاهی / kûtahî: /سم. کوتایی؛ کووتایی؛
۱. کولی؛ کورتی؛ کوتاهی؛ قولی؛ کنکی؛ دۆخ
یان چۆنیه تی کورت بوون <کوتاهی پرده چاره دارد:
کورتی پهرده چاری دی> ۲. [مجازی]
که مته رخه می؛ که تره خه می؛ دۆخ یان چۆنیه تی
باش ورد نه بوونه وه له نه جامدانی کاریک
<کوتاهی در مراقبت از بچه ها: که مته رخه می له
ئاگاداری مندالن>.

کوتولگی / kutûlegî: /سم. باواقوره تی؛
بسته بالایی؛ چله نۆکی؛ قهزمی؛ گرگلی؛
کوله بنه یی؛ دۆخ یان چۆنیه تی دوو گوردی.

کوتوله^۱ / kûtûle، ها: /سم. باواقوره ت؛
باووه قوره ت؛ باووه قوره ت؛ باووه قوت؛ بسته بالا؛
چله نۆک؛ بالا بوست؛ مووله؛ گوبخوهر؛ کابهور؛
کنک؛ بالافس؛ گزگل؛ گونه گیسک؛ نیوبست؛
کونده فسک؛ کوندلفس؛ کوتاله؛ چله نۆک؛ قهزم؛

چطور جا می گیرید؟ لهه ژووره هینده چکوله دا چوئن جیتان ده بیته وه؟ ۲. مندالی (او را از کوچکی می شناختم: هر له مندالی وه ده مناسی).

کوچندگی / kūčandegī: ترکی / فارسی / اسم،
[جامعه‌شناسی] کۆچەرایەتی؛ چەشنێ لە ژبانی
کۆمەڵایەتی که کهسانی کۆمەڵگا بۆ دابینی
داخوازی ژبان و پێویستەکانیان، جار لە دووی
جار لە جیگاییکه‌وه بۆ جیگایه‌کی تر کۆچ
ده‌کەن. به‌رایه‌ر: اسکان‌یافتگی

کوچنده / kùčande، ها: ـگان: / [ترکی/ فارسی] صفت. کۆچەر، گەرۆک، ره‌وند؛ خێله‌کی؛ به‌خۆ و هوڤه‌رته‌ی کۆچ کردن. به‌رانبه‌ر: اسکان‌یافته (ابه‌ای کوچنده: خێلانی، کوه‌ر).

کوچ نشین / kūčnešin، ها؛ ان: / ترکی / فارسی اسم. ۱. رومون؛ روموند؛ زمووند؛ کوچەر؛ ههوارچی؛ خیله کی؛ خیلاتی؛ گەرؤک؛ کهسیک که له جینگایه کهوه (شاریان ولاتی) دهچی و له جینگایه کی تر نیسته جی دهبی ۲. جینگایه که گرویه کی تی هاتوو و له وی نیسته جی بوون ۳. چادر نشین؛ چایرنشین؛ کون نشین؛ گهرمین و کوستان کهر؛ چۆل پهرست؛ چۆل نشین؛ ههواری؛ ههواریی؛ هۆبهیی؛ هۆبهیی؛ هۆبه نشین؛ رهشمال نشین؛ خاوهن ژانی کوچهرایه تی.

کوچ نشینی / kûcneŝîni: / ترکی / فارسی / اسم،
 کۆچه رایه تی؛ چادر نشینی؛ کۆچه ری؛ کار و
 ڤه وتی نښته جی بوون له خپه ودا بۆ تیندا ژیان.
 کوچولو / kûcûlû: / صفت. [گفتاری] چکۆلانه؛
 بچکۆلانه؛ بچکۆل، بچکۆله؛ بچکه لانه؛
 بچکۆلانه؛ بچکه له؛ کوچوچ؛ فچک؛ بچکۆک؛
 چکۆلووکه؛ بېچکه لانه؛ بووچکه له؛ بووچکه له؛
 بووچکه لانه؛ بووچکه له؛ بچکه له؛ بووچان؛
 بووچانی؛ گچکه له؛ گچکۆله؛ بچکه لانه؛
 بېجکه لۆکه؛ وردی؛ وردیله؛ گولاله؛ ۱. بچووک؛
 خۆچوک؛ گچکه؛ به بارستای کهمه وه (سیب
 کوچولو؛ ماشین کوچولو؛ سڼوی چکۆلانه؛ ماشینیی

دەكۆچىنى، بكوچان: بكوچىنە // كۆچاندىن؛
قەكۆچاندىن؛ كۆچ پى كىردىن؛ بار پەنە كەردەى؛
گۆزاندىنەو: كەس يان گروپەك (زىياتر بە زۆر) بۇ
جىگايەكى تىر ناردن و لەوئى نىشتەجى كىردىن
<كۆچاندىن طايغەى از مىردم كىرد بە قوچان: كۆچاندىن
تىرەيەك لە كوردان بۇ قوچان>: كۆچاندىن.
هەر وەها: كۆچاندىن

■ صفت فاعلی: کوچاننده (ـ) / صفت مفعولی:
کوچانده (کوچینراو) / مصدر منفی: نکوچانندن
(نه کوچانندن)

کوچانیدن / kûčānîdan : [ترکی / فارسی] کوچاندن

کوچک / kūčak, kūček, ها: صفت. چکۆله؛
چکۆله؛ چکوله؛ بچکۆک؛ بیچگ؛ بچووک؛
پچووک؛ بووچک؛ بویچک؛ بچۆک؛ بووچکه؛
بچویک؛ بچووچک؛ فنجگ؛ چکۆل؛ چکهله؛
چکهله؛ کوچکۆک؛ بیچکهله؛ چووک؛ چووه؛
کچک؛ کچکه؛ گچک؛ گچکه؛ گچکۆ؛ گوچک؛
بچۆله؛ قومه؛ کولوو؛ گۆجیږه. ۱. گولاله؛ به
بارستانی کهمهوه (ظرف کوچک: دهفری چکۆله)
۲. گولاله؛ له رادهی هندکدا (حیاط کوچک:
حهوشه‌ی بچووک) ۳. به هه‌ندی کهمهوه
(سرمايه‌ی کوچک: سرمايه‌ی چکۆله) ۴. بئ‌باهه‌خ؛
که‌مه‌ورم (با رفتن پیش این و آن خودت را کوچک
نکن: به رۆیشتن بۆ لای ئەم و ئەو خۆت بچوووک
مه‌که‌وه) ۵. [گفتاری] گولاله؛ وردی؛ که‌مه‌تمه‌ن؛
مۆرمندال (بزرگ و کوچک همه‌ آنجا بودند: گه‌وره و
چکۆله هه‌موو له‌وێ بسوون) ۶. ژێرده‌سته؛
ژێرده‌س؛ خوارده‌س (او همیشه می‌گوید: «من
کوچک شما هستم»؛ ئەو هه‌میشه ئەه‌یژێ: «من
بووچک‌تانم»). هه‌روه‌ها: کوچک بودن؛ کوچک
شدن؛ کوچک شمردن؛ کوچک کردن

كوچكى /kûčakî, kûčekî/ سۈم چكۆلەي؛
 بچوۋكى؛ بوۋچكى؛ گۈلالەيى؛ ۱. دۆڭ يان
 جۈننەتتە بىچكۆلە بوۋون (تۈي اتاق بە اين كوچكى

بچکولانه ۲. /ها/ کهم سال؛ کهم تهمنه؛
منال کار؛ میړمنال؛ میړمندال؛ خاوهن تهمنه
که «بچه کوچولو؛ مندالی بچکول».

کوچه /kûčē/ : اسم. کولان؛ کوران؛ کووچه؛
کووچی؛ کووچی؛ کووچی؛ ناو که لان؛ کووه؛
کیچه؛ لهین؛ کاپان؛ ۱. /ها/ پینگای (زۆرت)
تسک له نیوان دوو ریز خانوودا ۲. /مجازی/
دهره وهی مال.

☐ کوچی آشتی کنان: /کنایی/ نالوله؛ دهر بوونه؛
کولانی تنگه بهر.

☐ کوچه دادن: پړی کردنه وه؛ پړی دان؛ بهرایی
دان؛ دپن دای؛ دپدان؛ لاجوون و پړی باز
کردن بۆ تیپه پینی که سیک «مردم کوچه دادند
تا پهلوان وارد حیاط شد: خه لکی رپیان کردوه تا
پالهوان چوو ناو حه وشوه».

خود را به کوچی علی چپ زدن ☐ خود
کوچه باغ /kûčebāq/ : ها/ اسم. کولان یان
بوارگه یه که ههر دوو لای باخه.

کوچه باغی /kûčebāqî/ : آواز کوچه باغی،
آواز

کوچه بند /kûčeband/ : ها/ اسم. میله، پایه یان
زنجیریک که بۆ به ستنی ریگه ی ماشین، له
سهر کولانی داده مه زړین.

کوچیدن /kûčîdan/ : ترکی/ فارسی/ مصدر. لازم.
// کوچیدی: کۆچای؛ می کوچی؛ ده کۆچی؛ بکوچ؛
بکۆچه // کۆچان؛ کۆچین؛ کۆچ کردن؛ گۆزانه وه؛
وهنايش؛ جیگای نیشته جی بوونی خو گۆران «از
سفر کوچیدن و رفتند کرمانشاه: له سهر کۆچیان کرد
و چوونه کرمانشاه». ههره ها: کوچیدنی

■ صفت فاعلی: کوچنده (کۆچه ر)/ صفت مفعولی:
کوچیده (کۆچاو)/ مصدر منفی: نکوچیدن
(نه کۆچان)

کوخ /kûx/ : ها/ اسم. /ادبی/ کاز؛ کولیت؛
قولیت؛ کۆخ؛ قۆخ؛ کۆخته؛ قۆخته؛ قولخ؛
کۆزلاخ؛ کۆخک؛ که وپل؛ هۆلک؛ مالک؛ کیل؛

خنجک؛ چاتۆل؛ خانووچکه ی یه ک چاوه له
دهشت یان باخدا: کومه

کوخ نشین /kûxnešîn/ : ان/ : صفت. /ادبی/
کازنشین؛ کۆخ نشین؛ کۆخته نشین؛ هۆلک نیش؛
نیشته جی مالۆچکه.

کود /kûd/ : ها/ اسم. کوود؛ کووت؛ ههر یه که
له ماگه لی سروشتی یان کیمیایی که بۆ به هیز
کردنی گه شه ی گیا به شیوه ی دهسکرد له
خاکی ده کهن.

☐ کود حیوانی: گوپیری؛ گوپیره؛ په یین؛ ماکي
ئالی، به تایبته شیاکه، که وه ک کوود به
کاری ده بن.

کود سبز: کووتی گیایی؛ گیاهه که ده یکلن
و کاتی گول کردنی له ژیر خاکی ده خن تا
ببینه هۆی به هیز بوونه وه ی خاک.

کود شیمیایی: کووتی کیمیایی؛ کوودی
بهرهم هاتوو له چهند ماکي کیمیایی (وه ک
نیتراتی سودیوم یان پوتاسیوم، نیترات و
سولفات یان ثامونیوم و...) بۆ به قه وه ت کردن
خاک.

کودئین /kode'in/ : فرانسوی ☐ کُندین
کودتا /kûdetā/ : ها/ : فرانسوی/ اسم. کووده تا؛
کوودتا؛ کاری په نامه کی و هاوړی له گه ل که یین
و به یینی گرۆیه که له هیزی چه کداری بۆ
گرته ده ستنی حکوممه ت. ههره ها: کودتا شدن؛
کودتا کردن

کودتاجی /kûdetācî/ : ها/ ان/ : فرانسوی/ ترکی
صفت. کووده تاجی؛ خاوهن پله ی رپیه رایه تی یان
هاو قۆلی له کوودتا دا.

کودرست /kûdrost/ : گندروی
کودری /kudarî/ : ؟/ ☐ کُدری

کودک /kûdak/ : ان/ اسم. /ادبی/ مندال؛ منال؛
مندار؛ منال؛ زارۆ؛ زاورۆ؛ زارۆک؛ زارووک؛
جینۆک؛ زار؛ زاروو؛ زاروو؛ زاری؛ زارۆله؛ زارۆله؛
زارۆله؛ به چه؛ بیتچووی مړۆف تا بهر له

پیگه یشتن، به تاییبته له سێ سالانهوه تا سیزده سالان.

☐ **کودک استثنایی:** مندالی که به هۆش و زهیندا له گهڵ مندالانی تر جیاوازی ههیه، به تاییبته مندالی که تهواو نیه.

کودک زودرس: مندالی بزێو؛ منالی که له چاو هاوتهمه نانی گهشه ی زهینی سه ره.

کودک عقب مانده: مندالی دواکه و وتوو؛ مندالی که توانایی زهینی و هۆشی کهمه.

کودک آزاری / *kūdākāzārī* / *اسم* مندال ئازاری؛ کاره په هاتی ئاراندن و ئه شکه نجه کردنی مندالان.

کودکانه ^۱ / *kūdakāne* / *صفت* منالانه؛ مندالانه؛ مندارانه؛ زاولانه: ۱. وه کوو زارۆکان (چه ره ی کودکانه؛ چاری مندالانه) ۲. [کنایی] کال؛ نه پوخت؛ به بێ ورد کردنه وه و تیرامان (حرفه ی کودکانه؛ قسه ی مندالانه).

کودکانه ^۲: قید. مندالانه؛ منالانه؛ به شیوه ی مندالان (کودکانه رفتار کردن: منالانه جوولانه وه).

کودکستان / *kūdakestān* / *ها* / *اسم* باخچه ی مندالان؛ دامه زراوه یه ک بۆ ئاگا لی بوون و راهێنای مندالانی ۳ تا ۵ سالان له چه ن کاتژمێری رۆژدا.

کودکی / *kūdakī* / *اسم* مندالی؛ منالی؛ منداری؛ زارۆکی؛ زارۆله یی؛ زاوله یی؛ کاتی مندال بوون (در کودکی چند بار بیمار شد: له مندالیدا چه ن جار نه خۆش کهوت).

کودکیار / *kūdakyār* / *ان* / *اسم* دایه نه؛ په رستارێ که له باری ئاگاداری کردن و فیر کردنی زارۆکاندا شاره زایه.

کودکیاری / *kūdakyārī* / *اسم* ۱. بنه ما و شیوه ی زانستی ئاگاداری کردن له مندالان، به تاییبته له نه خۆشخانه، دایه نگه و باخچه ی مندالان ۲. پیشه ی ئه وه که سه ی که وه ها کارێک ده کات.

کودگل / *kūdgel* / *اسم* قورمه شه؛ هه ره گه ره شه؛ قور و چلپاوێ که له پاشماوه ی گیانه وه ر و گیای وردیله ی ئاوی دروست بووه و ماکی قیری لێ به ره هم دی.

کودن / *kowdan, ko:dan* / *ها* / *[عربی]* *صفت*. سه رکوێر؛ سه ره به تال؛ زهین کوێر؛ بێ هۆش؛ سه ره وشک؛ هه ش سفک؛ ئاقل سووک؛ لپاش؛ شاوێر؛ شافێر؛ خه پله؛ تینه گه شتوو؛ لۆقلۆق؛ ده به نگ: ۱. به بێ توانایی وه رگرتن و لیکدانه وه ی دروستی شان ۲. به تواناییه کی که مه وه بۆ تیگه یشتنی قسه یان هه لسه نگاندنی هۆی رووداوان.

کور / *kavar* / *ها* / *اسم* شه فه له؛ شیفه؛ شیفه له ته؛ که به ر؛ شه فه لاج؛ کفر؛ ته روو؛ بته گیایه کی چر و پر به لق ی کولکن و گه لای که سک و گولی درشتی سپه وه. شکۆفه ی نه تروو کاوی ئه م بته یه بۆ بۆنخۆشی برێ ترشی به کار ده چه ن.

کور ^۱ / *kūr* / *ها* / *ان* / *اسم* کوێر؛ کۆر؛ کوور؛ کۆره؛ نابینا؛ بێ چاو؛ لۆر؛ نهوین؛ قلاپووک؛ که سه ی که هه ستی بینایی کار ناکا (کور از خدا چه می خواهد؟ دو چشم بینا: کویر له خودا چی ده وئ؟ دوو جای ساغ).

کور ^۲: *صفت*. کوێر؛ کۆر؛ کۆره: ۱. بێ چاو؛ نابینا؛ نهوین؛ مجرۆ؛ بێ به ره ره له هه ستی بینایی ۲. به سراو؛ له کارکه وتوو (اجاق کور؛ و جاق کویر) ۳. [مجازی] به بێ توانایی داوه ری یان هه لسه نگاندنی دروست (بی سواد کور است: بی خه ت کویره).

☐ **کور خواندن:** / *تعریض* / سوار ئه سپی با بوون؛ به هه له (دا) چوون؛ نه پیکان؛ نه پیکه ی (کور خواندی آن قدرها هم خنگ نیست: سوار نه سپی با بووی ئه ونده ش گێژ نیه).

کور کردن: ۱. کویر کردن؛ کۆر که رده ی؛ نابینا کردن ۲. به ستن؛ لوله ی تراو یان گازێک

ناتیگه بشتوو؛ به بی توانایی و هر گرتنی هستی
عاتیفی (وهک میهر، دۆستایه تی، نهوین، ...):
دل کور؛ کورباطن. ههروهه: **کور دلی**
کور رنگی / kûr.rangî، ها: /سم، کوپرهنگی؛
نه خوشینیکی چاو که ده بیته هوی به دی
نه کردنی پهنگی سوور و سهوز یان هه موو
پهنگیک. ههروهه: **کور رنگ**
کورس / kûrs، [فرانسوی] /سم، کوورس:
۱. سه؛ یه که ی بژاردنی جاری سوار بوون له
ماشینی هه موانی بۆ رۆیشتن بۆ جیگایه ک «برای
رفتن تا اداره باید دو کورس اتوبوس سوار شوم: بۆ
رۆیشتن تا مەز زینگه ده بی دوو سه سوار ی پاس
بم» ۲. کیبه رکی؛ په که به رکی؛ به تایبته بۆ
خیرایی «ماشینها با هم کورس گذاشته بودند:
ماشینه کان پیکه وه کوورسیان دانا بوو».
کورسو / kûrsû، /سم، ترووسکه؛ چرووسکه؛
چریسکه؛ تریسکه؛ برووسه؛ زیره ی که م
«کورسوی ز چراغی رنجور، قصه پرداز شب تنها یست:
ترووسکه یه که له زه رده دلۆپییکی کز، ناوده نگیله ی
شه وانی ته نیایمه».
□ **کورسو زدن:** چرووسکه دان؛ ترووسکه دان؛
زیره یه کی که م دانه وه «چراغی کورسو می زد به
نیزار: چرووسکه ی ددها چرایه ک به سه ر
قامیشه لاند».
کورسی / kûrsî، [فرانسوی] صفت. کوورسی؛
تایبته بۆ کیبه رکی «ماشین کورسی: ماشین
کوورسی».
کورک / kûrak، ها: /سم، ئارینج؛ کوان؛
کونک؛ کۆن؛ که وهن؛ ناشین؛ کونیر؛ قونیر؛
گۆنر؛ چافک؛ په فیژۆک؛ ماده؛ لۆک؛ هالی؛
دومه ل؛ دمه ل؛ دومه له؛ دومل؛ دومل؛ بلوقی
چلکینی به ژان که له ژیر پیسته وه ده ردی.
کور-کور / kûrkûr، ها: [کردی] /سم، کوپ-کوپ؛
قه تی؛ قه تا؛ ریخه خۆره؛ په له وهریکه به بالی دریز
و گو شه دار، جووچکه ی دوولق و هه لفرینی

کپ کردن ۳. کوپره وکردن؛ کوپره کردنه وه؛
کۆره وه که رده ی؛ سه تماندن؛ په دماندن؛ به
خاک، بیر یان کاریز پر کردنه وه «چاه را کور
کرد: بیره که ی کوپره کرده» ۴. [مجازی]
کوپره کردنه وه؛ له کار خستن «این شیوه ی درس
خواندن ذهنش را کور کرده: خویندن به م شیوازه
زهینی کوپره کرده» ۵. [مجازی] تیکدان؛
شیواندن «عیشمان را کور کردند: خۆشیه که یان لی
تیکداین».
کوراب / kûrāb، ها: /سم، جۆله ی
سه ردا پۆشراو یان لوله ی ئاوی گه وه له ژیر
زه ویدا.
کورار / korār، [؟] /سم، کورار؛ ماکیکی
ژهه راوی له بری گیای ئامریکای باشووریدایه،
هوی فله جی ماسوولکه ی له شه و به هندی
زۆر که م ده رمانه.
کوران / kûrān، [فرانسوی] جریان ۱-
کورباطن / kûrbāten، [فارسی/عربی]
کوردل
کورتاژ / kurtāj، [فرانسوی] /سم، [پزشکی] کورتاژ؛
کاری تاشین و هه لکلۆشانی ناوه وه ی
ئه ندامیکی له ش به ئامرازیکه وه که وچک،
به تایبته تاشینی پزدان و ده ره یانی تۆل.
کورتکس / korteks، [فرانسوی] /سم، قشر مخ

کورتین / korton، [انگلیسی]
کورتیزون / kortizon، [فرانسوی]
کورچاتوویم / korčatov(i)yom، [انگلیسی]
/سم، کورچاتو فیوم؛ توخمی کیمیای
رادپۆئه کتیف به ژماره ی ئه تومی ۱۰۴، که له
دارشته ی ناوکی پروتاکتینیومی ۲۴۲ و
نیونی ۲۲ به ده ست دئ و نیوه ته مهنیکی زۆر
کورتی هه یه.
کوردل / kûrdel، ان: /صفت. [مجازی] کوپردل؛
کۆردل؛ دل کوپره؛ که م فام؛ ده به نگ؛

کوره‌خانه؛ کوره‌په‌زخانه؛ جیگایه‌ک که بۆ پیزانی ئاجور، کاشی و... کوره‌یان تیدا دروست کردوه.

کوره‌پی / kûrepazi / اسم. کوره‌په‌زی؛ کار و په‌تی پیزان و به‌رهم هینانی ده‌سه‌تی وه‌کوو ئاجور و کاشی له‌ کوره‌دا.

کوره‌راه / kûrerāh / ها. / اسم. کویره‌پێ؛ کۆره‌پێ؛ کوره‌پێ؛ تووله‌پێ؛ باریکه‌پێ؛ رێچکه؛ شقارپێ؛ شقه‌ری؛ شفیله؛ ئاهه‌پێ؛ په‌پیلگه؛ بزنه‌پێ؛ ولاخه‌پێ؛ رێگه‌ی ته‌سک و به‌ پیچ و پلۆچ که به‌ هۆی هات‌و‌چۆی خه‌لک و چوارپیتان به‌دیها‌توه.

کوره‌سواد / kûresavād / [فارسی / عربی] / اسم. کویره‌سه‌واد؛ سیواتی که‌م.

کوری / kûrî / اسم. کویری؛ کۆری؛ کویره‌تی؛ کویره‌تی؛ لیلوی؛ ۱. مجرۆیی؛ دۆخ یان چۆنه‌تی کویر و بی‌چاو بوون ۲. هه‌ر نه‌خۆشینێ که‌ بیه‌ته‌ هۆی نابینایی.

☐ به‌ کوری چشم کسی: [تعریض] به‌ کویره‌تی چاوی که‌سیک؛ بۆ دوژمن کویره‌تی؛ وه‌ کویره‌تی چاو که‌سیک (به‌ کوری چشم تو همین امسال می‌روم دانشگاه؛ به‌ کویره‌تی چاوی تووه‌ هه‌ر ئه‌و سال ده‌رۆم بۆ زانستگا).

کوری / kurî / [فرانسوی] / اسم. کووری؛ یه‌که‌ی کاردانه‌وه‌ی ماکی رادیوئه‌کتیف، به‌رامبه‌ر به‌ ۱۰ × ۳,۷ جار لیک‌بوونه‌وه‌ له‌ چرکه‌یه‌دا.

کوریم / kûr(i)yom / [فرانسوی] / اسم. کوریۆم؛ توخمی کیمیایی کانزایی رادیوئه‌کتیف، له‌ ده‌سته‌ی ئاکتینیده‌کان، به‌ ژماره‌ی ئه‌تومی ۹۶، که‌ ناپایه‌داره‌ و به‌ شیوه‌ی ده‌سکرد دروست ده‌بی و له‌ به‌ر هه‌واوه‌ ژۆر زوو ده‌پووجیته‌وه.

کوز / kavaz / خرجسونه

کوزل / kozal / ها. / [کردی] / اسم. کۆزه‌ل؛ کۆزه‌ر؛ کۆزر؛ کوێزر؛ کۆزه‌ر؛ گوێزر؛ چه‌ت؛ چه‌لۆک؛ چه‌لووک؛ قه‌به‌س؛ درشته‌ی له‌ گیره‌دا

سووکوه‌وه، که‌ له‌ سه‌ر دار هیلانه‌ ده‌کا و جار-جاریش له‌ لاشه‌ی گیانه‌وه‌رانی تر ده‌خوا.

کور کورانه^۱ / kûrkûrāne / صفت. کویره‌انه؛ کورانه؛ به‌بی بینش و ئاگایه‌وه «اطاعت کور کورانه؛ گوێ‌پایه‌لی کویره‌انه».

کور کورانه^۲: قید. کویره‌انه: ۱. کویره‌کویره؛ کۆره‌کۆر؛ وه‌کوو کویران «کور کورانه روی میز دست مالیدم؛ کویره‌کویره ده‌ستم به‌ سه‌ر میزه‌که‌دا ساوی» ۲. به‌بی بینش، تیفک‌رین و ئاگاداریه‌وه «کور کورانه از او پیروی می‌کرد؛ کویره‌انه که‌وتبووه شوینی».

کورمار / kûrmār / بۆ

کورمال / kûrmāl / قید. به‌ په‌له‌کوته‌ی؛ په‌ل‌کوته‌ی؛ په‌له‌ماش؛ به‌ شیوه‌ی په‌ل‌کوته‌ن و که‌لک وه‌رگرتن له‌ ده‌ست به‌ جیگه‌ی چاو «کورمال از په‌له‌ها پایین آمدم؛ به‌ په‌له‌کوته‌ی له‌ پلکانه‌کانه‌وه‌ هاتمه‌ خوار».

کوره^۱ / kûre / اسم. ۱. /ها/ داش؛ کووره؛ کویره؛ ئاگرخانه؛ چه‌شنێ کوانووی سه‌رداپۆشراو بۆ به‌دییه‌نانی گه‌رمای ژۆر «کوره‌ی آجرپی؛ کووره‌ی ئاجورپی» ۲. [نجوم] وینه‌ی ئاسمانی له‌ ته‌گۆی باشووری نیوان قه‌یتووس و نه‌هردا ۳. /ها/ راپه‌وی کاریز.

☐ از کوره دررفتن: چاو په‌رینه‌ ته‌وقی سه‌ر؛ دین له‌ لا نه‌مان؛ هه‌لچوون؛ ژۆر تووره‌ بوون «بالاخره‌ پدر از کوره دررفت و زد شیشه را شکست؛ ئاخری بابم چاوی په‌ریه‌ ته‌وقی سه‌ری و دای له‌ شیشه‌ و شکاندی».

کوره^۲: پیشوژه. کویره-؛ کۆره-؛ که‌م یان سست «کوره‌راه؛ کوره‌سواد؛ کویره‌پێ؛ کوره‌سه‌واد».

کوره‌پز / kûrepaz / ها. /ان/ اسم. کووره‌په‌ز؛ کووره‌پی: ۱. خاوه‌ن یان به‌رپرسی کووره‌خانه ۲. کرێکاری که‌ له‌ کووره‌پییدا کار ده‌کا *

آجرپز

کوره‌پزخانه / kûrepazxāne / ها. / اسم. کووره؛

نه هار دراو

کوزه / kûze ، ها: /از کردی/ اسم. گۆزه؛ گوزک؛ گۆزی؛ کووزه؛ کووز؛ کۆز؛ هالووه؛ مهر؛ قوم؛ جهره؛ تنگلی؛ ده فریکی گروقه به سکی هه لاتوو و زۆرتر له سوالته بۆ هه لگرتنی تراو (کوزه ی آب؛ کوزه ی عسل؛ کوزه ی ئاو؛ کووزی ههنگین).

کوزه گر / kûzegar ، ها: ان: /از کردی/ فارسی] /اسم. گۆسکه ر؛ گۆزه که ر؛ کووزه که ر؛ هه وڤ که ر؛ پیروته؛ کاسه که ر؛ ئیربار که ر؛ هه وڤ که ر؛ ئیربار که ر؛ پروته؛ کاسه و کووزه که ر؛ هۆستای ئامانان؛ که سی که ده فری سوالته چی ده کا.

کوزه گری / kûzegari: /از کردی/ فارسی] /اسم. گۆسکه ری؛ گۆزه که ری؛ هه وڤ که ری؛ کاسه که ری؛ کار و رهوتی دروست کردنی گۆزه ۲ پیشه ی

هه وڤ که ر ۳. /ها/ کارگهی گۆزه دروست کردن. کوژ / kûj: /صفت. /ادبی/ قۆز؛ کۆم؛ کۆف؛ کوور؛ قۆخ؛ خووز؛ خوز؛ قۆپ؛ قه مپوور؛ داجه ماو: ۱. به په رانپه ری چه ماوه به ره و ناوه و ۲. زۆپ؛ قوت؛ به هه لاتوویی روو به ده ره وه.

کوژ پشت / kûjpošt ، ها: ان: /صفت. پشت کوور؛ پشت کۆم؛ پشت چه ماو؛ پشت چه میای؛ پشت خوویل؛ پشت قۆز؛ کوور؛ کۆز؛ خوز؛ خووز؛ خووز؛ خوول؛ کۆم؛ قلووچ؛ گۆف؛ کۆفل؛ قۆغ؛ چه میو؛ قۆق؛ قولووز؛ قه لووز؛ نووخ؛ قه مپوور؛ به هه لاتوویی له پشتدا (وه ک جۆری

نه خوشی) ۲. خاوەن پشتی چه ماوه (زۆرتر له بهر پیری): گۆژ پشت

کوژی / kûji: /اسم. کۆمی؛ کووری؛ چه ماوه یی؛ قۆزی؛ قۆبی؛ دۆخ یان چۆنیه تی کۆم بوون.

کوس / kûs ، ها: /اسم. کۆس؛ ته پلای گه وره که له پێشوو دا، به تایبته بۆ شه ر ده یانژهند.

کوس بستن: پلار بۆ بردن؛ دابه رزین؛ هه لبه رزین؛ ته یار بوون بۆ هه لمه ت بردن به ره و شتی ک (گره یای کوس بست که قناری را

بگیرد: پشیله یه ک پلاری بو قه ناریه که برد بگیری).

کوسن / kûsan ، ها: /فرانسوی] /اسم. بالنج؛ بالشتیکی چکۆله بۆ پال پنیوه دان و دانان له ژیر ئانیشکدا.

کوسه / kûse ، ها: /اسم. کۆسه؛ کووسه: ۱. سه ماسی؛ کۆسه ماهی؛ هه ر یه که له و ماسیانه که له زه ریاکان به تایبته ئاوی گه رمدا ده ژین و

گۆشتخۆرن و زۆرتر ماسی راو ده که ن: ماهی کوسه ۲. هورم؛ ده که ل؛ پیای بی ریش و سمیل یان به ریش و سویلی زۆر ته نکه وه.

کوسه و ریش پهن: /مجازی/ که ر و کوله نهجه؛ ورچ و عبا؛ کۆسه و ریش پان (بۆ دوو شتی دژ به یه ک ده گوته ی).

کوش / kûš: /پیژاره. کۆش؛ کۆشه ر «سختکوش؛ سه سختکوش».

کوشا / kûšā: /صفت. کۆشا؛ تیکۆشه ر؛ خاوەن خۆ و هۆگره تی تیکۆشان «پسر کوشا؛ کارگر کوشا؛ کوری کوشا؛ کریکاری تیکۆشه ر».

کوشش / kûšēš ، ها: /اسم. کۆششت؛ کۆشش؛ کرد و کاش؛ کرد و کۆش؛ کاش؛ وی؛ حه ول؛ هه ول؛ هافل؛ کار؛ کرد؛ ته پشت؛ که فت و له فت؛ په ل و پۆ؛ مت ملو؛ داکۆکی؛ خه بات: ۱. کار و رهوتی کۆشان ۲. کاری درێخایه ن، زهینی یان به له ش.

کوشش کردن: کۆشان؛ کۆشین؛ کۆششت کردن؛ هه ولدان؛ ته قالا دان؛ کرد و کۆش کردن؛ خه بات کردن؛ خه بتین؛ پیکول کرن؛ په ل و پۆ کردن.

کوشک / kûšk ، ها: /اسم. کۆشک؛ کوشک؛ کۆشکه؛ کاخه؛ کوچک؛ کاخ؛ خانووی گه وره و به شکۆ له نیوان باخیکدا.

کوشی^۱ / kûšī: /اسم. کووشی؛ گرۆیه ک له زمانگه لی حامی باو له ئافریقای رۆژه لاتنی به تایبته ئیتیۆپی و سوومالی دا.

—كۆشى^۱: پىوازە. —كۆشى؛ كۆشان «سختكۆشى؛ سەختكۆشى».

كۆشىدىن /kûşidan/: مصدر. لازم. // كۆشىدى: تىكۆشاي؛ مى كۆشى: تىدە كۆشى؛ بکوش: تىكۆشە // تىكۆشان؛ تىكۆشین؛ كۆشین؛ كۆشان؛ كۆشەي؛ كۆشای؛ ولایین؛ خەبتان؛ خەبتین؛ تەقالا دان؛ ھەولدان؛ خەبات كردن؛ بۇ گە يىشتن بە مەبەستىك بەردەوام كار كردن.

■ صفت فاعلى: كۆشندە (تىكۆشەر) // صفت مفعولى: كۆشىدە (تىكۆشاو) / مصدر منفى: نكۆشىدىن (تىنە كۆشان)

كوف /kûf/: ۱. چەشنى لە پەلەوهرانى دەستەي كوند، بە بالاي مام نانودى و گوئي دريژ و چاوي گەورەو ۲. /ھا/ كوندەقوتە؛ كوندى دارسان؛ پەلەوهرىكى ليرەواری كە دەگمەن لە ھیلانەي دەرەكەوي، بال و پەلەكانى وەكوو گەلای دار واہە و مشكى سارا راو دەكا.

كوفت /kûft/: ۱. سفلیس؛ فەرنگی؛ ھالۆق؛ باي بوور؛ نەخۆشەي كۆنى پەتايە كە تووشى ئەندامانى شەرم دى ۲. گەرانى؛ سنان؛ قوزولقورت؛ قزەلقورت؛ قوزولقورت؛ دەرد كارى؛ جنيۆكە.

□ كوفت كردن /تعريض/ ژەقنەمووت كردن؛ كردنە زەھرى مار؛ خواردن «يك قابلمە پلو را كوفت كردى، باز مى گويى گرسنه ام؟! مەنجەليک پلاوت ژەقنەمووت كرد، ھەر ئيژى برسیمە؟!».

كوفتگی /kûftegi/: ۱. کوتراوی؛ کوتياگی؛ تلکوو؛ ئيشى ماسوولکەيى بە ھۆي ماندوويى و کوتران يان پەتاو ۲. ھيلاکى؛ شەكەتى؛ مانيايى؛ ماندوويەتي زۆر.

كوفتن /kûftan/: ۱. کوبیدن— ۲. کوفتە^۱ /kûfte/: ھا/؛ اسم، کوفتەشۆربا؛ کوفتەشۆروا؛ کوفتەوشۆروا؛ خۇراکيک لە گۆشتى چەر خکراو، سەبزی، برنج، ئاردى نۆکەقەنى يان

نەخوہشەر و... کە پیکەوہ تیکەلى دەکەن و وەکوو ھەويرىکى لى دى، تۆپەل—تۆپەلى دەکەنەوہ و کاکلە و خورما و ھيلکە و... تى دەخەن و لە ئاويکى بە ھينديک برنج و چيژەوہ دەيکولتين: کوفتەتبريزى

کوفتە^۱: صفت. ۱. کوتراو؛ کوتياگ ۲. کەشەنگ؛ شەکەت؛ مانيا؛ ماندوو و ھيلاک بە ھۆي کار و چالاکى زۆرەوہ.

کوفتەتبريزى /kûftetabrîzi/: کوفتە^۱ کوفنەر يزە /kûfterîze/: ھا/؛ اسم، کفتەريژە؛ کفتەريژە؛ چەشنى کفتەي چکۆلە و تۆپەل کە دواي سوور کردنەوہ لە رۆندا لە نيو ئاويکى بە ھينديک برنج و چيژەوہ دەيکولتين.

کوفتەشامى /kûfteşâmî/: ھا/؛ اسم، کفتەشامى؛ کفتەشامى؛ چەشنى کفتە وەکوو کوتليت کە دواي سوور کردنەوہ لە ئاويکى کەمدا دەيکولتين.

کوفتەقلقلى /kûfteqelqelî/: ھا/؛ اسم، کفتەقلقلى؛ گۆشتى بە پيوازەوہ چەر خکراوى وەک ھەلمات ليھاتوو کە لە رۆندا سوورى دەکەنەوہ و بۇ تام دیکەنە نيو چيشتى ترەوہ.

کوفتى /kûftî/: صفت. [گفتارى] ميراتى؛ خەيبمەرە؛ خاوەن مردى؛ خەيبکەوتە؛ جۆرى جنيو و ناسزا «اين کتاب کوفتى را بينداز دورا! ئەم کتيبە ميراتە فرئ دە!».

کوفى^۱ /kûfi/: [عربى] اسم، کووفى؛ ۱. ريتووسيتىکى کۆنى عەرەبى کە لە رابردودا بۇ نووسينى دفتەر و بەياز بە کار دەبرا ۲. /ھا/؛ ۱. خەلکى شارى کووفە.

کوفى^۲: صفت. کووفى؛ پيوەنديدار يان سەر بە شارى کووفەوہ.

کوفيه /kûfiye/: ھا/؛ [عربى] اسم، چەفيە؛ چەپيە؛ رپووەنديکى چوارگۆشە کە پياوانى عارەب بە سەريدا دەدەن.

کوک^۱ /kûk/: ھا/؛ اسم، کۆک؛ ۱. قورميش؛

بۆی وهک چای و تامی تالهوه که ماکي
کوکائینی لی بهرهم دینن.

کوکائین /kokā'in/ : [فرانسوی] /سم. کوکایین؛
ئالکالوئیدیکی خوگر و سپی رهنگی
بی ههست که ره که له گهلای گیای کوکا
دهگیریت و ماکیکی خاوکه ره.

کوکب /kowkab, ko:kab/ ، ها: [عربی] /سم.
۱. /کواکب/ ههساره؛ ئاساره؛ تهنی ئاسمانی
درهوشان (وهکوو ههتاو و ئهستیران) ۲. کهوکهو؛
گوله بژوین؛ گوله ئهسته مبولی؛ گیایه کی
رازینه یی هه میشه یی به ریشه ی ئهستور و
گولیکی پر و جوانه وه ۳. کهوکهو؛ گولی ئه و
گیایه.

کوکتل /koktel/ : [فرانسوی] /سم. کوکتیل؛
۱. خواردنه وه یه کی ئه لکولی که له تیکهل کردنی
چهند نووشابه دروست ده بی ۲. جۆری
سۆسیسی پر گوشته.

کوکتل پارتی /koktelpārti/ ، ها: [فرانسوی]
/سم. میوانی دوا ی نیوه پۆیان هاوری له گهل
به خیر هیئانی میوانان به خواردنه وه ی ئه لکولی.
کوکتل مولوتوف /koktelmolotof/ ، ها:
[فرانسوی] /سم. کوکتیل مولوتوف؛ چه کی ئاورزای
دهسکردی ساکار به شیوه ی بوتلیک پر له
ماکی ئاورگر (وهکوو به زین) که فتیله یه کی له
نیو ده نین و پیش فری دان ئاوری ده دن.

کوککر /kûkar/ : /سم. کوو کوو که ره؛ تیره یه ک
بالنده ی له بیجمی کهو به لام گچکه تر، فرینی
وهک کوتر، به بالی دریژ و پای کورته وه.

کوکنار /kûknār/ ، ها: /سم. کۆکه نار؛
ئالفه گیایه کی گول بنه وش میوه چکۆله ی وهک
هیلکه ی کون-کون و دنه ک ره شه.

کوکو /kûkû/ ، ها: /سم. کوو کوو؛
خواردمه نه یه ک له تیکه لی سه وزی یان
سیفه زه مینی و ئارد و هیلکه که له ره وندا
سووری ده که نه وه «شام کوکو داشتیم: شیو

پنج، کلیل یان ئامیتریک بۆ ته یار کردنی ئامراز
یان دهسگایه ک «کوک ساعت؛ کوک پیانو؛ کوکی
کاتر میتر؛ کوکی پیانو» ۲. /خیاطی/ قومامه؛ کت؛
چه شنێ دروومانی درشت که بۆ ماوه یه کی
کورت له بهرگی ده دن.

کوک زدن: کۆک لیدان؛ قومامه لیدان؛ به
بهنی ئهستور و کهم بهرگه ته قه ل لیدان
«سراستین را کوک بزین بده من تا چرخ کنم؛
سه قۆله که کوک لیده و بیده من تا چه رخی
که م».

توی کوک کسی /چیزی رفتن: [مجازی]
تیرامان؛ ورد بوونه وه و لیکۆلینه وه له مه ر
که سی/ شتیکه وه.

کوک: صفت. ۱. کۆک؛ ریک و پیک؛ به دۆخ
یان چۆنیه تی مریسه وه ۲. [مجازی، گفتاری]
گرگین؛ گرژ؛ زویر؛ تووره؛ درژ؛ قه لس؛
به هه جۆک؛ به قین؛ هیجی؛ هیج ۳. [مجازی]
کۆک؛ به ده ماخ؛ میزان؛ که یف ساز ۴. [مجازی،
گفتاری] ته یار؛ ئاماده؛ گیف.

کوک بودن: کۆک بوون؛ مریس بوون.
ههروه ها: کوک شدن: کوک کردن

کوک بودن از دست کسی /چیزی: [مجازی]
قرم له که سی/ شتیک پر بوون؛ له که سیک
تووره بوون «معلم خیلی از دستان کوک است؛
مامۆستا فرمی لیسان زۆر یه».

کوک بودن کیف کسی: [مجازی] که یفی
که سیک ساز بوون؛ کۆک بوونی که سیک؛ زۆر
سه رخۆش بوون «پیداست کیف حسابی کوک
است: دیاره که یفت ته واو سازه».

از کوک افتادن: کۆک شیوان؛ تراز یان؛ له
میزانی خو ده رچوون «ساعت از کوک افتاده
است: کاتر میتره که کوکی شیواوه».

کوکا /kokā, kukā/ : [فرانسوی] /سم. کوکا؛
دارچینکی خوړسکی ئامریکای باشووری،
به تابهت کۆسارانی ئاند، به گهلای هیلکه یی و

را ه که آمديم کولاک شد: له رږدا که دههاتين بووه کرږوه.

کولاک کردن: [مجازی] گاله کردن؛ حشر کردن؛ ته قانندنهوه؛ کاریکی سهرسوورپنره و باش کردن «ورزشکاران کولاک کردند: وهرزشکاره کان گاله یان کرد».

کولبار / kûl(e)bār ، ها: /سم. کؤل؛ کۆله؛ کۆله پشت؛ کۆله بار؛ پشته؛ تیله که؛ بارگه؛ بارئ که له سهر پشتی ده بهستن: کوله بار

کولر / kûler ، ها: [انگلیسی] /سم. کوولیر؛ نامرازیکی زورتر کاره بایی بو فیتک کردنه وه جیگاهیک.

کولر آبی: کوولیری ئاوی؛ ئامیرئ که به هه لمزینی ههوا له جیگاهیک شؤداره وه، بای فیتک دروست دهکا و بو جیگاهیک تری ده نیرئ.

کولر گازی: کوولیری گازی؛ ئامیریکی کاره باییه که ههوا به سهر چهند رزنیکی لوولهی به گاز سارده وه بودا ده نیرئ و بهم شیوه بای سارد به دی دینئ.

کولن / kûlon: [فرانسوی] /سم. کوولون؛ یه که ی باری ئیلیکتریکی به رانبهر به بارئ که رهوتی یهک ئامپیر له یهک چرکه دا هه لیده گری.

کوله / kûle: [از کردی] /سم. کوله: ۱. بهشی سهره کی رهنده که تیغه که له سهری سوار ده بی ۲. ها: کؤل؛ تیله که؛ تیله که؛ کۆله پشت؛ کۆله بند ۳. کؤل؛ شارگه؛ بهرگه؛ که لین؛ کۆزک؛ کالیت؛ بنه ی راوچی که خوی تیدا پهنا ده دا ۴. کۆله؛ خۆله میشی ته ندوور.

کوله بار / kûlebar ، ها: /سم. کۆله پشتی؛ کۆله پشتی / kûlepošti ، ها: /سم. کۆله پشتی؛ کۆله پشت؛ کؤل؛ کؤل؛ کۆله؛ کۆله بند؛ تیله که؛ تیله که؛ بار کووله؛ کیف یان تووره که یهک که ژوانان له سهر پشتی ده بهستن، به تاییهت کیفی به ندار که به شانوه وهی ده که ن.

کووکومان بوو.

کوکى / kûki: صفت. کوکی؛ قورمیشی؛ قورمیشیه؛ کوکدار «ماشین کوکی؛ ماشینی کوکی».

کוגار / kûgār: [؟] شیر کوهی، شیر کول / kûl: /سم. [گفتاری] کؤل؛ کوول؛ ناوشان؛ سهرشان؛ شانده دوش؛ قلمدوش؛ قه لاندوش؛ کلیته؛ پشت، به تاییهت بهشی سهر ووی پشتی مرؤ.

کول کردن / گرفتن: گرتنه کۆله وه؛ به کۆله وه گرتن؛ له کؤل کردن؛ کؤل کردن؛ گیرته ی کۆلئ؛ وه گیرایش؛ له سهر قه لاندوش نان «پیرمرد را کول کرد و برد بالا: پیرمیرده که ی گرتنه کۆله وه و بر ديه بان».

به کول کشیدن: به کؤل کیشان؛ له سهر شان و ملی خؤ بردن «همه را به کول کشید و آورد: هه مووی به کؤل کیشا و هینای».

کولا / kolā ، ها: /سم. کؤلا: ۱. [؟] داریکی تاییهتی ئافریقای رۆژئاوایی به گه لای ساکار و ناوه ناو، گولئ که له سهر لاسکی تازه وه به دی دیت و دانه ی وردیله که بو داروو و دهرمان ده شی: کؤلا ۲. [انگلیسی] هه موو جوړه خواردنه وه گازداری بی ئه لکول.

کولاژ / kolāj: [فرانسوی] کلاژ منت کولاژن / kollājen: [فرانسوی] کلاژن کولاک / kûlāk: [ترکی] /سم. ۱. کرږوه؛ کلنله؛ که قیله؛ کلافه؛ کرږفه؛ کروفه؛ که رۆقه؛ باوه؛ باووه؛ باهووه؛ بادوهه؛ بادهف؛ باداوه؛ باندهر؛ رۆقه؛ باسریشک؛ وه لهک؛ وه للک؛ هیشی؛ هؤل؛ چره چه مان؛ که ویه به فر؛ شایه؛ تۆفه؛ تۆف؛ پوک؛ پهله تاته؛ باپوسکه؛ باپوک؛ بابووک؛ بلیک؛ باکوت؛ به فر و بۆرانی هاوړئ له گه ل با و باگژه ی به قه وه تدا ۲. باسریشکی دهر یا که ده بیته هوی به رز بوونه وهی شه پۆلان.

کولاک شدن: بوونه کرږوه؛ باوه بوون «توی

قوون؛ قنگ؛ قین؛ قینگ؛ قووبن؛ قونگ؛ قن؛ کینگ؛ عننه؛ کونی پشتی گیاندار که پیسای پېدا ده چټه دهره وه ۲. کهماخ؛ کاماخ؛ کلۆت؛ کلۆمت؛ کهلۆت؛ کورۆت؛ کلۆک؛ کهفهل؛ کهفهل؛ هیفهل؛ سوورین؛ پاشل؛ قالچه؛ سمت؛ سمت؛ زۆپی ژیر ناوقهد و ژووری ران ۳. [تعریض] بن؛ خوارترین بهشی هر شتی.

کونخیزه / kûnxîze / اسم. [گفتاری، مستهجن] قنگه خشکی؛ قوونه خشکی؛ قوونه قوون؛ کاری به دانیشتن و له سهر قوون پړوشتن (وهک پړوشتنی زاروی قنگه نشینه).

کون سوزه / kûnsûze / اسم. [گفتاری، مستهجن] قنگه سوله؛ رهوتی قوون سؤلانهوه؛ توورپی و رهقی زور له بهر ئیرهیی و ناتواوی.

کون گشاد / kûngošād / ها؛ صفت. [کنایی، مستهجن] قنگ قورس؛ قوون گران؛ قوون فش؛ لهوس؛ تهوه زهل؛ تهپلمۆس؛ تمبهلی بیکاره.

کون گشادی / kûngošādî / اسم. [مستهجن] قنگ قورسی؛ قوون گرانی؛ قوون فشی؛ لهوسی؛ تهپلموسی؛ تهوه زهلی؛ تمهلی و بیکارهیی.

کون وپیزی / kûn-o-pîzi / اسم. [گفتاری، مستهجن] قوون؛ قنگ؛ لیهاتوویی؛ توانایی «او کون وپیزی کار کردن نداشت: کابرا قوونی کار کردنی نه بو».

کون و مکان / kown-o-makān, ko:n- / ها؛ [عربی] اسم. [ادبی] جیهان؛ ئاسمان و زهوبن؛ ههمو دنیا و ئهوهی که تییدایه.

کونه / kûne / اسم. [گفتاری] قنگه؛ قن؛ بهشی ژیرین یان دوایینی شتیگ «کونهی خیار؛ کونهی تفنگ؛ قنگهی خهپار؛ قنی چهک».

کونهی آرنج: قنایسک؛ قنگایسک؛ زۆپی ئیسکی پشتی باهو.

کونهی ترازو زمین زدن: [کنایی] خوگرتن؛ بو هاندانی کهسیک، نازکردن و خو بی مهیل نیشاندان «پدر دختره اول قدری کونهی ترازو زمین

کولی / ko:li, kowli / ها؛ اسم. قهره چی؛ قهره چ؛ قهره ج؛ قهره جدار؛ کوچه ر؛ کاولی؛ کاولی؛ کاوه لی؛ کهولی؛ کوولی؛ کیوه لی؛ دۆمی؛ کهجر؛ نهوهر؛ ههر یه که له کهسانی زاگه بهری خیهوت نشین یان گهړوک له هۆزی هیندی و له تۆرمه ی هیندو- ئیرانی که به دنیادا بلاو بوونه تهوه و زۆرتر له ریگهی ئاواز خویندن، مۆسیقا ژندن، بهرپوه بردنی شانوی گهړوک و کاری دهستی و ئاژهداریوه دهژبن.

کولی / kûli / اسم. [گفتاری] کولی؛ کولی-کولی؛ کۆل کۆلانی؛ سواری له سهر قه لاندووشانی مروڤ.

کولی دادن: کۆل دان؛ کۆلی دان؛ سوار کردنی کهسیک له سهر کۆلی خو «هر وقت می باخت کولی می داد: کاتی دایده نا کولی ده دا».

کولی گرفت: کۆلی سهندن؛ له سهر قه لادووشکانی کهسیک سوار بوون؛ سوار بوون له سهر کۆلی کهسیک «اما هر وقت می برد کولی می گرفت: کاتیکیش دهیبردهوه کولی ده سه ند».

کولیت / kolit / [فرانسوی] اسم. [بزرگی] کولیت؛ نهخۆشینی ههلماسینی دوایین بهشی ریخۆلهی گهوره (قوولون): کُلیت

کولیدن / kûlîdan / [از کردی] مصدر. متعدی. کۆلین؛ کۆلینهوه؛ بن کۆلی کردن؛ دانهوه؛ هلهکهواشتن.

کولیس / kulîs / [فرانسوی] کُلیس کومپوست / kompost / [فرانسوی] انگلیسی [کُمپوست]

کومه / kûme / کوخ

کومیس / komîs / [؟] اسم. کۆمیس؛ جوژی خواردنهوهی ئه لکولی گازدار که له ههلهاتنی شیر ی مایین دروست دهبی: قومیز؛ قومیس؛ کفیر؛ کُمیز

کون / kûn / اسم. [مستهجن] ۱. کنگ؛ کن؛

گرد؛ زهلام: ۱. به ههیکهلی زۆر درشتهوه «اسب کوهپیکر: ههسیی گاوره» ۲. به بارستانی زۆر زلهوه «ساختمان کوهپیکر: ساختومانی کهوره».

کوهپیمایی / kûhpeymāyî، ها: / اسم، کهشهوانی؛ کهژوانی؛ کهژهوانی: ۱. کاری ری پتوان له کیو و چیادا ۲. خولانهوه و ههلهچوون به شاخ و داخدا.

کوهزایی / kûhzāyî، اسم: / زمین شناسی / رهوتی پیکهاتن و بهدیهاونی کیو.

کوهزدگی / kûhzadegî، کوهگرفتگی

کوهسار / kûhsār، کوهستان

کوهستان / kûhestān، ها: / اسم، کوستان؛ کوستان؛ کیفسان؛ کوویهسان؛ کیوسار؛ کیوستان؛ شاخستان؛ کیوات؛ کیولان؛ زۆزان؛ کۆسار؛ کیفسار؛ کۆسان؛ کۆیوسان؛ مهلبهندی کیوات؛ سهرزهوینی پر له کهژ و کیو.

کوهستانی / kûhestānî، صفت، کوستانی؛ کۆساری؛ کیفسانی: ۱. کهشی؛ هاوگهر به چیلاه «آب و هوای کوهستانی: ناو و ههواي کوستانی» ۲. شاخاوی؛ خاوهن شاخ و داخ «سرزمین کوهستانی: سهرزهوینی کوساری».

کوهگرفتگی / kûhgereftegî، اسم: / قدیمی / نهخۆشینى بهرزایی که بهتایبته له بلندیی ۳۰۰۰ متر بهره و ژووره، به هۆی کهم بوونهوهی ئوکسیژن بهدی دئ: کوهزدگی

کوهنشین / kûhnešîn، ها: / ان: / اسم، کیونشین؛ کیفنشین؛ ئهوهی که له کهژ و کۆیان دهژی.

کوهنورد / kûhnavard، ها: / ان: / اسم، کهشهوان؛ کهژهوان؛ کهژوان؛ چیافان؛ زهردهوان؛ کۆگهره؛ کهسج که به کهژ و کۆدا سهر دهکهوئ «چههار کوهنورد به قلهی آرات صعود کردند: چوار کهشهوان له چیاي ئاراراتهوه سهرکهوتن».

کوهنوردی / kûhnavardî، ها: / اسم، کهشهوانی؛ کهژوانی؛ شاخهوانی؛ زهردهوانی؛

زد اما خیلی زود نرم شد: بابی کهچه که ههوه له کهمیک خوی گرت، بهلام زۆر زوو نهرم بوو».

کونه کردن: سهرک / سهرهک کردن؛ رهگ و پنج داکوتان؛ له ریشهی گیا لۆ دروست بوون «اول بگذار پیازها گونه بکند، بعد آب بده: سهرهتا با پیواز کان سهرهک بکن، پاشان ئاویان بده».

کونی / kûnî، صفت: / مستهجن / قووندهر؛ خوزگ؛ بهیشت؛ نیری گاندهر.

کوه / kûh، ها: / اسم، کیو؛ کیف؛ کۆ؛ کهژ؛ کوو؛ کوویه؛ کوئ؛ کهش؛ کاش؛ کاژ؛ کهل؛ کیف؛ کاو؛ چیا؛ چا؛ بهندن؛ بهندن؛ جهوهل؛ کۆمایهکی گهوره و ههلهاتوو له توئیکلهی زهوین که له زهوینگهلی دهو و بهری و له تهپۆلکه بهرزتره.

کوه آتشفشان / آتشفشان

کوه قاف / قاف

کوه یخ: ۱. چیاي سههۆل؛ کۆمای گهورهی یهخی سهر ئاو کهوتوو که له یهخچالی جوئ بۆتهوه ۲. / مجازی / سارد؛ سار؛ سهره؛ ساردوسر؛ کهسی بیههست و دل سارد.

کوه کندن: / تعریض / بهردکیشان؛ کوچک کیشان؛ شهغره کیشان؛ کیو / کیف کهندن؛ کۆکهن کردن؛ کۆل کیشان / کیشتهی؛ کهش کهنتهی؛ تهوهن کیشتهی؛ کاری دژوار کردن «چه خبرت است؟ مگر کوه کندهای که این قدر آخ و اوخ می کنی؟ چته؟ مهگر بهردت کیشاوه ئهونده ئاخ و ئۆف ده کهی؟».

کوهان / kowhān, ko:hān, kûhān، ها: / اسم، کۆپار؛ کۆپاره؛ کۆپانه؛ پیل؛ دووگ؛ ملک؛ ههنج؛ زۆپی گۆشتی له سهر پشتی تاقمئ گوهانداری گهوره (وهک و شتر، مانگا، وال) که زۆرتر چهووری و ئاوی تیدا کۆ دهبیتهوه.

کوهپایه / kûhpāye، ها: / اسم، پیدهشت؛ بنار؛ بنار؛ گۆرهپان؛ گهر؛ پای کهش؛ تهختانی بهرزی داوینی چیا.

کوهپیکر / kûhpeykar، صفت. گهوره؛ گاوره؛

کوبنتیت؛ ټاههنگی بۆ پینج ساز یان پینج ستران بیژ.

که^۱ / ke /، ها: / ضمیر. کی: کی: چ کهسی < که بود؟ که گفت؟ کی بوو؟ کی گوتی؟ >.

که^۲: حرف. که: ۱. وشه یهک بۆ پیوهندی وشه یان لیمایهک به راقه یان هه والی سهر به ئه و <وقتی رسیدم که او رفته بود: کاتی گه یستم که ئه و رویشتبوو> ۲. / گفتاری / وشه یی بۆ پیداغری و په سهندی قسه ی پیشو <نه که نمی شود: نه که نایی> ۳. ئه گهر؛ ئه گه <آدم که به درد دیگران نخورد، برای لای جرز خوب است: بنیادم که به دهم خه لکه وه نه یی، ههر نه بوونی باشه> ۴. چونکاتی؛ چونکوو؛ چونکه <قرار کن که دارند می رسند: دهر چۆ که خه ریکن بگهن> ۵. بۆ؛ بۆیه؛ بۆ ئه وه ی که <بلند شد که آب بخورد: هه ستا که ئاو بخواته وه> ۶. تا؛ له ئاکامدا <تو زدی که او هم زد: تۆ ده ست و ه شاندد که ئه ویش وه شاندی> ۷. کاتی که؛ ساتی که <به خانه که رسیدم برق رفته بود: که گه یستمه وه مال به رق نه بوو>.

کههاد / kehād /: صفت. ۱. کهم بایه خ تر ۲. سه باره ت به پاژ یان لایه نی گچکه تر.

کههر / kehtar /، ان: / صفت. / ادبی / چکوله؛ بچووک؛ بووچک: ۱. بچووکتر؛ گچکه تر؛ بووچکتر؛ ور دیتهر؛ کهم ته مهن تر ۲. ژیر ده ست.

کههر / kahar /، اسم. کویت؛ کویته؛ کههره؛ که ره با؛ کیه؛ کههر؛ ئه سیی سوور.

کههربا / kahrobā, kahrabā /، اسم. کاره با؛ که ره با؛ کاروا؛ کاره ب؛ که ره ب؛ که ره به؛ که هر و بان؛ که هر و با؛ که هر به؛ جوژی جهوی وشک هه لگه راو به رهنگی زه ردی کاله که زو رتر هه موو یان پاژیک له له شی میروویه کی تیدا ساغ ماوه ته وه و موروو، مؤمه قند، ورده خشل و ته زبجی لی دروست ده کهن.

☐ کهرهای سیاه: شهفه؛ شهوه؛ شهوړهنگ؛ شهوگ؛ شهوی؛ شیا؛ به ردیکی کانگایی له

چیا فانی؛ کاری چوونه سهر کیو و پیدا گه رانی <برای کوهنوردی به چهل چشمه رفته بودند: بۆ که شه وانی چووبونه چل چه مه>.

کوهه / kûhe /، ها: / اسم. کومه؛ به رزی؛ ههر شتیکی به رز و هه له اتوو <کوهه ی ابر: کومه ی هه ور>.

کوهی / kûhî /، اسم. کیوی؛ کوویه ی؛ که شی؛ کیفی؛ کیفی؛ کوفی؛ کووی؛ که یی: ۱. کیفیله؛ شاخی؛ پیوه ندیدار یان سهر به کیو و چیا وه وه <گیاه کوهی: گیای کیوی> ۲. / گفتاری / کیونشین؛ نیشته جیتی کیوان.

کوهه یخ / kûheyax /، کوه

کوی / kûy /، اسم. گه ره ک؛ تاخ: ۱. به شی له شار، بریتی له چه ند شه قام و کولان ۲. شا کووچه؛ کولانکی گه وره که چهن کووچه ی چکوله ی لی ده بیته وه ۳. کومه لیک له مالان له جیگایه کی دیار یکرودا <کوی معلم: ناخی ما مۆستانان>.

کویر / kavîr /، ها: / اسم. شافر؛ وشکارو؛ ئیشکارو؛ بیاوان؛ هوّل؛ کهویر؛ سارا؛ چوّلّی قاقړ و بی ناو.

کویر زدا یی / kavîrzedāyî /، اسم. کار و ره وتی له نیو بردنی قسل و خوپی وشکارو و به ره هف کردنی بۆ کشت وکال.

کویری / kavîrî /، صفت. وشکاروپی؛ شافری؛ بیاوانی؛ کهویری: ۱. پیوه ندیدار یان سهر به ساراه <آب و هوای کویری: ئاو و هه وای وشکاروپی> ۲. بیاوان دار <مناطق کویری: ناوچه ی بیاوانی>.

کویز / kavîz /، از کردی / اسم. / قدیمی / کهویج؛ کهویر؛ قه فیز؛ کیشیک بووه بۆ پیوان.

کویل / koyl /، ها: / از انگلیسی / اسم. سیم پیچ؛ سیملول؛ سیمکی لول پیچ که به هو ی تیپه رینی کاره باوه، مه میدانی میگناتیسسی به دی دین: کوئل

کوبنتت / kûvîntet /، انگلیسی / اسم. / موسیقی /

جوری لیگنیتی رەق بە رەنگی رەش و بریقەدارە کە هێلەساو دەدری و لە گەوهرسازیدا بە کەلک دێ

کهربائی /kahrobā'ī, kahrabā'ī/ [عربی] کهربایی

کهربایی^۱ /kahrobāyī, kahrabāyī/ [عربی] کهربایی

کارەبایی، کەهرەبایی، رەنگی زەردی مات:

کهربائی

کهربایی^۲: صفت. کارەبایی، کەهرەبایی؛ بە

رەنگی کارەبا؛ بە رەنگی زەردی مات: کهربائی

کهریز /kahrīz, kahraṣān/ [عربی] کاریز؛

کهریز؛ کەهریز؛ کەهریز؛ کاریزە؛ ئاوەرۆی بەژێر زەویدا کیشراو.

کەکشان /kahkešān, kahkašān/ [عربی] ۱. /ها/

کاکیشان؛ کاکەشان؛ کەشکەشان؛ کاکیش؛

کادز؛ کۆمکاسیویان؛ سەرجهمی بیئەژمار

ئەستیرە و مانگ و خۆر لە ئاسمان کە پێکەوه

خولگەیه کیان هەیه ۲. رەیاکاروان؛ کاکەشانی

رینگە شیر، کە زەوی تێدا یە.

کەکشان راه شیر: رەیاکاروان؛ سپیایی

ناوەندی ئاسمان کە لە تاریکە شەودا وەکوو

کەمەرەبەندیکی گەورە دیارە.

کەموج /kehmowc, -mo:c/ [فارسی/عربی]

مایکروویو

کەهن /kohān/ [عربی] ۱. کۆن؛ کۆنە؛

کەهۆن؛ کەفن؛ دێرین؛ کەعن؛ کان؛ کەون؛

قەدیمی «بنای کەهن: بینای کۆن» ۲. دانسال؛

بەتەمەن؛ پیر؛ بەسالاجوو «درخت کەهن: داری

دانسال».

کەهن /kohēn/ [عربی] ۱. کاهن

کەهنسال /kohānsāl, kohānsāl/ [عربی] ۱. کاهن؛ پیر؛

کۆنسال؛ کۆنەسال؛ کەفنسال: ۱. کال؛ بە

تەمەنی زۆرەو؛ بەسالاجوو ۲. بەتەمەنی زۆرتر

لە ۷۰ سال (لە مرۆفدا).

کەهنسالی /kohānsālī/ [عربی] کالینی؛ کالی؛

دانسالی؛ پیری؛ بەسالاجوویی؛ دۆخ یان

چۆنیەتی پیر و زورەهان بوون.

کەنگی /kohnegī/ [عربی] ۱. کۆنەیی؛ کۆنی؛

کەونی؛ بەتەمەنی؛ دۆخ یان چۆنیەتی کۆنە بوون

«خانە بوی کەنگی می داد: مالە کە بۆنی کۆنەیی

دەدا».

کەهنه /kahane/ [عربی] جمع کاهن

کەهنه^۱ /kahne, kah/ [عربی] ۱. کۆنە؛ کوانە؛

۱. پەرۆ؛ تیتۆل؛ پەرۆل؛ پاتال؛ شیقار؛ بزگور؛

ریتک؛ لەتە پارچەیی بۆ سڕینەوهی شت یان

جیگایە ک «کەهنای را برداشت و ظرفها را خشک کرد:

کۆنەیه کی هەلگرت و دەفرەکانی وشک کردەوه»

۲. کۆنەیی منداڵ؛ لەتە پارچەیه ک کە وەک

پۆشکەیی منداڵ بە کار دەروا (داشت کەهنی بچه

می شست: خەریک بوو کۆنەیی منداڵە کەیی دەشۆرد».

کەهنه^۲: صفت. کۆن؛ کۆنە؛ کەفن؛ کەیهن:

۱. کان؛ کەون؛ کەهەن؛ کوانە؛ کەونار؛

پێوەندیدار یان سەر بە کاتی پێشوو «زخم کەهنه؛

کتاب کەهنه: زامی کون؛ کتیی کۆن» ۲. شر؛ شر و

وړ؛ کړوړ؛ کۆخار؛ پلەرۆو؛ قەشپای؛ لە کارتە، بە

هۆی تێپەرینی کات «ماشین کەهنه: ماشینی کۆن».

کەهنه شدن: کۆن بوون؛ کۆنە بوون /بیەیی:

۱. زەف کەتن؛ بە هۆی کاربەری زۆر یان

تێپەرینی کات، لە کارکەوتن «این لباسها دیگر

کەهنه شده است: ئەم جلانە ئێتر کۆنە بوون»

۲. لە باوکەوتن؛ قەرم و بایەخی خۆ لە دەست

دان «این حرفها و اداها دیگر کەهنه شده است: ئەم

قەسە و پاسانە ئێتر کۆن بوون».

کەهنه کردن: کۆنەکردن؛ کۆنکردن؛ کۆنە

کەردەیی: ۱. دارزاندن؛ بە هۆی کەلک گرتنی

زۆرەو لە کارتەکردن ۲. ئەزموونی زۆر

هەبوون «ما سالها پیش این کلکها را کەهنه

کرده ایم: ئێمە لەمێژە ئەم فیل و تەلەکانەمان کۆنە

کردووە».

کەهنه پرست /kohneparast/ [عربی] ۱. کاهن؛ پیر؛

مجازی /کۆنەپەرست؛ کۆن پەرست؛ هۆگری داب

و نه‌ریت و باوه‌رگه‌لی قه‌دیمی. هه‌روه‌ها: **کهنه‌پرستی**

کهنه‌شور / *kohnešûr*، ها: /*asm*، کۆنه‌شۆر؛ نامیر یان ده‌سگایه‌ک بۆ شتنی کۆنه‌ی منداڵ.

کهنه‌فروش / *kohnefurûš*، ها: /*an* /*asm*، خرماڵ؛ کۆنه‌فرۆش؛ کۆنه‌وره‌ش؛ که‌ڤنه‌فرۆش؛ که‌ڤنه‌گیر؛ وه‌تراخچی؛ که‌سێ که‌جل‌وبه‌رگ و ئامیری کۆن ده‌فرۆشی «این قلمدان را از یک کهنه‌فروش خریدم: ئەم قەڵەمندانەم لە کۆنه‌فروشیکی کړی».

کهنه‌فروشی / *kohnefurûšî* /*asm*، کۆنه‌فرۆشی؛ کۆنه‌وره‌شی؛ خرماڵی: ۱. کاری فرۆشتنی پیته‌وا‌ی کۆن «یک وقتی هم کهنه‌فروشی می‌کردم: سەردەممیکیش کۆنه‌فرۆشیم دەکرد» ۲. پیشه‌ی کۆنه‌فرۆش «کارم کهنه‌فروشی بود: کارم کۆنه‌فروشی بوو» ۳. /*ha*، دوو‌کانێ که‌ پیته‌وا‌ی کۆنه‌ی تیدا ده‌فرۆشن «اینها را در یک کهنه‌فروشی پیدا کردم: ئەمانەم لە کۆنه‌فروشیە کدا دۆزیوه».

کهنه‌کار / *kohnekar*، ها: /*an* /*asm*، کهنه‌کار؛ کۆنه‌کار؛ کارئه‌زموو؛ به‌ئەزموونی زۆر له‌ کارێک (زۆرتر نا‌ه‌وا) «دزد کهنه‌کار؛ قمارباز کهنه‌کار؛ دزی کۆنه‌کار؛ قوماربازی کارئه‌زموو».

کهولت / *kohûlat, kuhûlat* /*asm*، [عربی] /*asm*، [ادبی]، پیری؛ زوره‌انی؛ له‌کارته‌یی؛ به‌سالاجوویی؛ دانسالی «دوران کهولت: چاخی زوره‌انی».

کهیر / *kahir* /*asm*، لیر؛ لیرک؛ لیرگ؛ هیر؛ له‌پهر؛ نه‌خۆشی هه‌ستۆکی به‌تاقمی له‌ خۆراک یان ده‌وا، گه‌ستنی جڕ و جانه‌وه‌ر، هه‌بوونی کرمی که‌دوو یان گرفتی رۆحی، که‌ ئەبێته‌ هۆی به‌دیها‌نتی زیپکه‌ و لکی سوور له‌ سه‌ر پیتست و ها‌تنه‌ خوریانی.

☐ **کهیر زدن**: لیر کردن؛ لیرگ ده‌ردان؛ زیپکه‌ ده‌ردان.

کی / *key*، ها: /*asm*، که‌ی؛ که‌نگی؛ که‌نگی؛ کدی؛ کام‌کات؛ کام‌ده‌م؛ کینگا؛ که‌ینی؛ چ ده‌م؛

چ وه‌خت؛ وشه‌ی پرسیار له‌ کات و سات «کی آمدی؟ کی رفت؟؛ که‌ی هاتی؟ که‌نگی رۆشت؟».

کی / *kî*، ها: /*an* /*asm*، [گفتاری] /*asm*، کی؛ که‌س؛ چ که‌سێ؛ وشه‌ی پرسیار له‌مه‌ر تاکه‌ که‌سه‌یکه‌وه «کی آمد؛ کی هات؟».

کی / *akî*؛ پسوند. [گفتاری] /*asm*، یین؛ -ینه؛ -ئه‌کی؛ به‌ شیوه‌ی «دروغی؛ آبکی؛ درۆیین؛ ناوه‌کی».

کیابیا / *kiyābiyā* /*asm*، [گفتاری] /*asm*، برۆ - برۆ؛ که‌بکه‌به‌ و ده‌به‌به‌؛ ته‌نته‌نه‌ و سه‌نسه‌نه‌؛ دۆخی که‌سێک که‌ هه‌میشه‌ که‌سانێ له‌ خزمه‌تیدان و هاو‌رایی ده‌که‌ن «این همسایه‌ی ما آن روزها برای خودش کیابی داشت: ئەم دراوستیەمان لەو رۆژانەدا بۆ خۆی برۆ - برۆیەکی هەبوو».

کیاست / *kiyāsāt* /*asm*، [عربی] /*asm*، [ادبی]، ۱. ده‌گه‌لی؛ هۆشیاری؛ بیرتیزی؛ بیرتیزی؛ زیره‌کی ۲. زانایی؛ سه‌رده‌رچوویی؛ لی‌زانی.

کیالک / *kiyālak*، ها: /*asm*، کیاله‌ک؛ چه‌شنێ گۆییژ؛ جو‌ری بلج.

کیان / *kiyān* /*asm*، [مجازی، ادبی] /*asm*، ۱. [عربی] بنه‌ما؛ بنیاد؛ پایه‌؛ بنه‌ره‌ت؛ بنیات؛ پێژ - بنه‌رخ «کیان خانواده: بنه‌مای خا و خیزان» ۲. [سریانی] سروشت؛ سروشت.

کیانی / *kîyānî* /*asm*، صفت. کیانی؛ که‌یانی؛ پێوه‌ندیدار یان سه‌ر به‌ کیانیان، سانی پاشایه‌تی ئەساتیری ئێران «تاج کیانی: تاجی کیانی».

کیبرد / *kîbord*، ها: /*an* /*asm*، [انگلیسی] /*asm*، ۱. کیبورد؛ رزنی قوپچه‌ی سازێک (وه‌ک پیانو) ۲. ☞

صفحه‌کلید

کیپ / *kîp* /*asm*، صفت. [گفتاری] /*asm*، کیپ؛ موو‌پر؛ به‌بێ مه‌ودا و بۆشایی «در شیشه کیپ است: سه‌ری شووشه‌که‌ که‌». هه‌روه‌ها: کیپ بودن؛ کیپ شدن **کیپ**^۱: قید. کیپ؛ کیپ؛ موو‌پر؛ به‌ شیوه‌ی بێ‌بۆشایی «حاج خانم صورتش را کیپ می‌بست: حاجی خانم روومەتی کپ دەگرد». هه‌روه‌ها: کیپ کردن

کیت / kîr ، ها: / انگلیسی / اسم، کیت:
 ۱. به‌سته‌یه‌ک که بریک ئامیر و شتی گرنگی بۆ
 کاریک تیدایه «کیت جراحی: کیتی برینکاری»
 ۲. کۆمه‌لیک له شتانی جیا-جیای ئامیریک بۆ
 خستنه‌یه‌ک و وه‌کار خستنی «کیت رادیو: کیتی
 رادیو».

کیتین / kîtin: / فرانسوی / اسم، کیتین؛ ماکی
 ره‌ق و پته‌وی توپکلی میروویان و ره‌ق پیستان
 و...

کیخ / kîx: / اسم، / قدیمی / پپۆق؛ ریق؛ پیخ؛ لچ؛
 قلموویج؛ قه‌تا؛ کیلک؛ کلمش؛ کلمیش؛ ریخنه؛
 چلکی چاو.

کید / keyd: / عربی / اسم، / ادبی / ئاوانته؛
 فیل‌وفه‌ره‌ج؛ حیل و ته‌شقه‌له.

کیر / kîr: / اسم، / مسته‌جن / کیر؛ کیر؛ کر؛ دم؛
 چووک؛ سیره‌ت؛ گون؛ ئەندامی زاوژی
 گوه‌انداری پیگه‌یشتووی نیرینه، به‌تایه‌ت
 مروف که پیشاو و ئاوی پشتی لی دیته‌ده‌روه.
 کیروندی / kîrûndî: / روندی

کیس / kîs ، ها: / اسم، گنج؛ چرچ؛ لۆج؛ کۆل؛
 چینیکی چکۆله که به‌هۆی نووشتانه‌وه‌ی پارچه
 کاغه‌ز و... به‌دی دیت.

کیست / kîst ، ها: / فرانسوی / اسم، / پزشکی /
 کیست؛ کۆمه‌لیک تراوی خه‌ست له ئەندامیکدا
 به‌کیسه‌ئاسایه‌ک به‌دوره‌یه‌وه که ده‌کرئ
 سروشتی یان له نه‌خۆشی بی.

کیسک / kîsak: / [؟] / اسم، / کالبدشناسی / ساکول؛
 یه‌کئ له دوو کیسه‌ی پیگه‌وه‌ لکاوای گوئی
 ناوین (ئه‌وی تریان ئە‌تریکوول) که سه‌رچاوه‌ی
 ئەندامی بیستنه.

کیسه / kîse ، ها: / از عربی / اسم، کیسه:
 ۱. تووره؛ ئامیری ناوۆشی چوارگۆش (له‌چه‌رم،
 پارچه، نایلون و...) بۆ هه‌لگرتن و جیبه‌جی
 کردنی شت «کیسه‌ی قند؛ کیسه‌ی برنج؛ کیسه‌ی
 قه‌ن؛ کیسه‌ی برینج» ۲. بۆشاییه‌ک له‌جه‌سته‌ی

زۆریک له‌به‌ره‌داراندا که توپکلیکی نه‌رم
 گرتوویه‌تیه‌ به‌ر و ماکیکیش ده‌ده‌لینئ «کیسه‌ی
 صفرا: کیسه‌ی زه‌رداو» ۳. / جانورشناسی / بۆشاییه‌کی
 گیرفان‌ئاسا له‌ ژیر سکی تاقمئ له‌گیانه‌وه‌راندا
 (وه‌ک کانگۆرۆ) که تۆل و بیتچووایی تیدا به‌خو
 ده‌که‌ن ۴. / گیاه‌شناسی / ده‌سزگایه‌ک وه‌کوو
 کیسه‌ له‌ بن کارگدا که هه‌موو گیاه‌که داده‌پۆشی
 ۵. / پزشکی / کیست؛ کیسه‌ئاسایه‌ک پر له
 تراویکی خه‌ست له ئەندامیکدا که ده‌کرئ
 سروشتی یان له نه‌خۆشی بی ۶. / مجازی /
 زردان؛ جزدان؛ کیفی جیی پاره.

☐ کیسه‌ی آب: / کالبدشناسی / پاو؛ ناوه‌کی ترین
 په‌رده‌ی پزدان که تۆلی ده‌وره‌ داوه و به‌سراوه
 به‌ناوکه‌وه: کیسه‌ی آمینوتیک

کیسه‌ی آب گرم: کیسه‌ی ئاوی گه‌رم؛
 ئامیریکی لاستیکی که ئاوی گه‌رمی
 تیده‌که‌ن، بۆ گه‌رم‌کردنه‌وه‌ی ئەندامیک.

کیسه‌ی آمینوتیک ☞ کیسه‌ی آب
 کیسه‌ی بکس: کیسه‌ی بوکس؛ کیسه‌یه‌کی
 گه‌وره‌ وه‌کوو هه‌رمی بۆ مسته‌کۆله‌ لیدان.

کیسه‌ی حمام: کیسه؛ کیسه‌ی حه‌مام؛
 کیسه‌یه‌ک له‌ماکیکی زبر بۆ شۆردنی له‌ش.

کیسه‌ی صفرا: / کالبدشناسی / کیسه‌ی زه‌رداو؛
 سیکلانۆچکه‌ی زراو؛ تووره‌که‌ی زراو.

کیسه‌ی نایلونی: ده‌لق.

کیسه‌ی یخ: کیسه‌ی یه‌خ؛ ئامیری به‌
 شینوه‌ی کیسه‌یه‌کی لاستیکی خر که
 سه‌هۆلی تی‌ده‌که‌ن بۆ سارد‌کردنه‌وه‌ی
 ئەندامیک.

☐ کیسه‌ دوختن برای چیزی ☞ جیب دوختن

برای چیزی، جیب
 کیسه‌ کشیدن: کیسه‌کیشان؛ شتنی له‌ش به
 کیسه‌ی حه‌مام «آن‌قدر کیسه‌ام می‌کشید که
 پوست تَم سرخ می‌شد: ئەونده‌ کیسه‌ی ده‌کیشام
 پیستم سوور هه‌له‌گه‌را».

شهره‌نجداً را گه‌باندنی مه‌ترسی به شای هامباز <کیش داد و فیل او را گرفت: کشی دا و فیه‌که‌ی خوارد>.

کیش شدن: کش بوون؛ له کشدا بوون؛ له مه‌ترسی بوونی شا، له یاری شهره‌نجداً <اگر سرباز را بازی کنی، کیش می‌شوی: نه‌گهر به سهربازه‌که کایه بکه‌ی، کش ده‌بی>.

کیش کردن: ۱. کش کردن؛ کش که‌رده‌ی؛ دهرکردنی په‌له‌وهر و بالنده و میرووی بالدار <برو مرغها را کیش کن! برؤ مریشکه‌کان کش که!> ۲. کس دادان؛ کس که‌رده‌ونه‌ی؛ وشه‌یه‌ک بؤ هاندانی سه‌گ <بچه‌ها سگ را به طرف گدای بیچاره کیش می‌کردند: منداله‌کان سه‌گیان به‌رمو دهرؤزه دامالوه‌که کس ده‌دا>.

کیف / keyf، ها: / اعربی / اسم، ۱. / گفتاری / خوشی؛ وه‌شی؛ شادی؛ هووت؛ که‌یف‌خوشی ۲. چۆنیه‌تی؛ چلۆنایه‌تی؛ چلۆنه‌تی.

□ کیف دادن: که‌یف سازکردن؛ خوشی پیدان <گردش دیروز خیلی به من کیف داد: سه‌یرانی دوینئ زؤر که‌یفی ساز کردم>.

کیف داشتن: به که‌یف بوون؛ خوش بوون؛ وه‌ش بیه‌ی <بدن کارهای آنها خیلی کیف داشت: بینینی کاره‌کانیان زؤر به که‌یف بوو>.

کیف کردن: که‌یف کردن؛ خوش رابواردن؛ شوق کردن؛ وه‌شی / هزه‌که‌رده‌ی؛ به خوشی رابواردن <منی‌دانی چه کیفی می‌کرد: نازانی چ که‌یفیکی ده‌کرد>.

کیف کسی کوک بودن □ کوک بودن کیف کسی، کوک^۲

کیف / kif، ها: / اسم، کیف: ۱. نامیزیکی ناوبؤشی زؤرتر چوارگوش که ده‌کرئته‌وه و ده‌به‌ستری و له ماکئیکی نه‌ده‌لین (وه‌ک چهرم و بریزنت و...) دروست ده‌کری بؤ تئ‌نانی شت‌ومه‌کی پتویست و نامرازی کار <کیف مدرسه؛ کیف مهندسی: کیفی قوتاخانه: کیفی نه‌ندازی>

از کیسه‌ی خلیفه بخشیدن: / کنایی / له کیسه‌ی شیخ به‌خشین؛ له ئاوی حه‌مام ته‌عارف کردن؛ له سهر حیسابی که‌سیک به که‌سیکی تر دان <داری خودت بده! چرا از کیسه‌ی خلیفه می‌بخشی؟> نه‌گهر هه‌ته خۆت بیده! بؤچی له کیسه‌ی شیخ ده‌ده‌خشی؟>.

از کیسه خوردن □ از جیب خوردن، جیب از کیسه رفتن □ از جیب رفتن، جیب سر کیسه را شل کردن □ سر^۱

کیسه‌ای / kîse'î: از عربی / صفت، کیسه‌یی؛ کیسه: ۱. به کیسه <سیمان کیسه‌ای: سیمانی کیسیدی> ۲. ئاماده‌کراو به کیسه <ماست کیسه‌ای: ماستی کیسه>.

کیسه جیب / kîsecîb، ها: / از عربی / اسم، کیسه‌باخه‌لی؛ تووره‌که‌یه‌کی چکۆله که زؤرتر چوارگوش یان خره و لیواره‌کانی له ژیر یان له سهره‌وه ده‌دروونه دهرگای باخه‌له‌وه.

کیسه‌خواب / kîsexâb، ها: / از عربی / فارسی / اسم، کیسه‌خه‌و؛ کیسه‌خاو: ۱. کیسه‌یه‌کی زؤر گه‌وره له پارچه‌ی نه‌ده‌لین و زؤرتر به زیبه‌وه و لایه‌دووری کراو که له ده‌شت و کیو، شه‌وان و کاتی سه‌رما و سه‌هۆل تئیدا ده‌خه‌ون ۲. کیسه‌یه‌کی زیبدار بؤ جئبه‌جئ کردنی ساوای نووستو له دهره‌وه‌ی مال.

کیسه کش / kîsekeš، ها: / از عربی / فارسی / اسم، کیسه‌کیش؛ ناتر؛ دلاک؛ ده‌لاک؛ که‌سئ که له حه‌مامی هه‌موانیدا له‌شی خه‌لک ده‌شوا.

کیش^۱ / kîš، ها: / اسم، / ادبی / ۱. له / دین؛ ئاین؛ ئاین <کیش مسیحیت: دینی خاچهرستی> ۲. شمشاد

کیش^۲: صوت، کش: ۱. کیش؛ وشه‌یه‌ک له شهره‌نجداً که بؤ دهربرینی له مه‌ترسیدا بوونی شای هامباز ده‌گوترئ ۲. وشه‌ی دهرکردنی په‌له‌وهر، به‌تایبهت بالنده‌ی مالی.

□ کیش دادن: کش دان؛ کش کردن؛ له کایه‌ی

۲. وهما شتيك له ئەندازەى چكۆلەتردا بۆ
هەلگرتنى پارە و كارت و بەلگە لە گيرفاندا

(کیف بىلى: کیفى باخەلى) ۴. جانتا؛ جنتە؛
هەبە؛ چەنتک؛ چانتە؛ ساک؛ کیسەئاسای
دەستەدار بۆ تىنانى کەلپەلى سەفەر یان ئەو
شتانەى دەکردین.

کیفر / keyfar، ها: /عربی/ اسم. تۆلە؛ سزیا؛
سزا؛ جزیا؛ قەساس؛ تاوانى کارى خراپە.

کیفربا / kifrobā، ها: /بیان/؛ /اسم. کیفدز؛
گيرفان بر؛ کیف بر؛ کیسە بر؛ کەسئ کە کیفى

خەلکى دەرفنى و هەلدى: کیف قاپ /گفتارى/
کیفرباي / kifrobāyī /؛ /اسم. کیفدز؛

کیف بری؛ کیسە بری؛ کار و رەهاتى دزینى
کیفی دیتران: کیف قاپی /گفتارى/

کیفرخواست / keyfarxāst، ها: /عربی/ فارسی
اسم. خوازنامە؛ داوانامە؛ سکا لاين کە

دادئەستين دژ بە تاوانى، بە دادگای دەدا و بە
پتي ئەو خوازبارى جزيا دانى دەبی.

کیفری / keyfari، /عربی/ صفت. سزایی؛
سزایی؛ جزایی.

کیفز / kifzan، ها: /اسم. کیفدز؛ گيرفان بر؛
کیف بر؛ کیسە بر؛ دزیک کە کیفى خەلکى یان

شتى ناو کیفەکانیان دەدزئ. هەروەها: کیفزنى
کیف قاپ / kifqāp /؛ /فارسی/ ترکی / کیف بر

کیف قاپی / kifqāpī /؛ /فارسی/ ترکی / کیف بر
کیفرباي

کیفور / keyfūr، /عربی/ فارسی /صفت. /گفتارى/
خۆش کەیف؛ کەیف خۆش؛ کەیف وەش؛ بە کەیف؛

بە دەماخ؛ دلخۆش؛ سەر خۆش (آزاد از اینکە در
کنکور قبول شده بود خیلی کيفور بود؛ نازاد لەو هى کە

لە کونکوردا سەرکەوتوو زۆر خۆش کەیف بوو).
کیفی / keyfi، /عربی/ صفت. چلۇنى؛ چۇنى؛

پتوهندیدار بە چلۇنايه تى شتيكەوه.
کیفی / kifī /؛ /صفت. کیفى: ۱. بە بیچمی کیف

(ساک کیفى: جەنتەى کیفى) ۲. بە تايبەتمەندى

کیفی: کەمپوترى کیفى).
کیفیات / keyfiyyāt، /عربی/ جمع کیفیت

کیفیت / keyfiyyat، ها: کیفیات: /عربی/ اسم.
چۇنيه تى؛ چلۇنايه تى؛ چلۇنيه تى؛ چلۇنه تى:

۱. کتۇيى؛ دارەت؛ دۆخ یان تايبەتمەندى
شتيک یان کەسئک (کیفیت کار: چۇنيه تى کار)

۲. /مجازى/ لۆر؛ بار؛ رادەى چاکى (کیفیت بالا:
چۇنيه تى باش).

کیک / keyk، ها: /اسم. ۱. [انگلیسى] کەیک؛
کەیکە؛ کیک؛ کادە؛ هەر جۆرە نانیکى شیرین

کە لە هەویرى ئارد، رۆن، شەکر، هیلکە، وانیل،
جۆشى شیرین و... لە قالبی تەخت و بە بیچم

و ئەندازە و نامى جۆراوجۆرەوه دروست دەکرئ
۲. کک ۳. گلینە؛ گلار؛ گزینگ؛ کئلکی؛

کەچک؛ کچینە؛ کچچک؛ کۆفان؛ گلارەى چاو.
کیکم / kîkom، ها: /اسم. کەیکەم؛ کیکم؛

کیکف؛ کەکەو؛ کەکەوى؛ کەیکوو؛ کەفۆت؛
کەوت؛ دارى ساقەتە ئەستوورى گەلاپەنجەيى

چيو تۆکمە، بە رەنگى سوورى کال و
نیچکەنیچکەوه کە بۆ نازک کارى و نەجاری

بەبايەخە.
کیل / keyl، kîl، ها: /عربی/ اسم. پتوانە؛

پتومان؛ ئاميرى هەلسەنگاندنى بارستايى.
کیلکا / kîlkā، ها: /اسم. کیلکا؛ ماسى چکۆلەى

خۆراکى.
کیلو / kilo، kîlû /؛ /فرانسوى / کیلوگرم

کیلونی / kîlô'i، kîlû'i /؛ /فرانسوى / کیلویى
کیلوس / kîlûs /؛ /يونانى/ اسم. /فيزيولۆزى/

کیلووس؛ چەورى هەرسکراوى ريلەخۆ کە بە
شيوەى تراویکی شیرى رەنگ لە ريخۆلەى

چکۆلەوه دەدەلپتە نيۆ رەوتى خوینەوه.
کیلوسیکل / kilosikl، kîlû- /؛ /فرانسوى /

کیلوهرتس
کیلوگرم / kilog(e)ram، kîlû- /؛ /فرانسوى/ اسم.

خوراوه له گهل ئه سیدی گه ده دا که ده رژیته
رژله خووه

کیمونو / kimono ، ها: / فرانسوی از ژاپنی / اسم.
کیمونو؛ جل و بهرگی درژی نه ریتی ژاپون به
سه رقولی فش و که مه ره بندی پارچه ییه وه که
وه کوو کراس له بهری ده که ن.

کیمیا / kīmiyā: / یونانی / اسم. ۱. کیمیا؛
ماکیکی خه یالی که هه ر کانزایه کی پی ده بیته
زیر ۲ / مجازی / گه وهه؛ هه ر شتیکی نایاب و
زور نازیز «این روزها دوست خوب کیمیاست، اما یافت
می نشود: له م ده ورانه دۆستی باش گه وهه ره، به لام
دهس ناکه وی».

کیمیاگر / kīmiyāgar ، ها: / یونانی / فارسی /
اسم. کیمیاگر؛ که سی که به شوینی کیمیاویه
یان تیده کۆشی دروستی بکا.

کیمیاگری / kīmiyāgarī: / یونانی / فارسی / اسم.
کیمیاگری؛ پیشه یان کاری کیمیاگر.

کین / kīn: / اسم. / ادبی / ۱. قین؛ قینی؛ رق؛
کین؛ هه یف؛ حه یف؛ رک ۲. تۆله؛ تۆل؛ دۆز؛
وی.

☐ **کین خواستن**: تۆله ساندنه وه؛ حه ق
سه ندنه وه / کردنه وه.

کین توز / kīntūz: ☞ **کینه توز**

کین توزی / kīntūzi: ☞ **کینه توزی**

کینتیک / kīnetik: / انگلیسی / ☞ **سینتیک**

کین خواهی / kīnxāhi ، ها: / اسم. / ادبی /
تۆله سیینی؛ تۆله ئه ستینی؛ کار و په وتی تۆله
کردنه وه «مردم به کین خواهی او برخاستند و تخت و
بخت حاکم را برهم زدند: خه لک بۆ تۆله کردنه وه ی
هه ستانه وه و ته خت و به ختی میریان ژیر و ژور
کرد».

کینماتیک / kīnemātik: / انگلیسی / ☞

سینماتیک

کینه / kīne ، ها: / اسم. / رق؛ رک؛ قین؛ قینی؛
کین؛ هه یف؛ کینه؛ عه نت؛ هه ستی کۆنی

کیلۆگرم؛ یه که ی سه ره کی کیشانه له
سیسته می میتریکدا، به رامبه ر به هه زار (۱۰۰۰)
گرم: **کیلو**

کیلومتر / kilometr, kīlû- ، ها: / فرانسوی / اسم.
کیلۆمتر؛ یه که ی درژیایی له سیسته می
میتریکدا به رانبه ر به هه زار (۱۰۰۰) میتر.

☐ **کیلومتر مربع**: کیلۆمتری چوارگۆش؛ یه که ی
په وپه ر به رانبه ر به یه ک میلیۆن
(۱۰۰۰،۰۰۰) میتری چوارگۆش.

کیلومتر مکعب: کیلۆمتری چوارپالوو؛ یه که ی
بارستایی به رانبه ر به یه ک ملیار
(۱۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰) میتری چوارپالوو.

کیلومتر شمار / kilometršomār, kīlûmetr- ، ها: / فرانسوی / فارسی /
اسم. کیلۆمیتريژمار؛ نامزای
ئه ندازه گرتنی راده ی خیرایی و مه ودا ی پیوراو
به پی کیلۆمتر له ماشیندا.

کیلووات / kilovāt, kīlû- ، ها: / فرانسوی / اسم.
کیلۆوات؛ یه که ی هیز به رانبه ر به ۱۰۰۰ وات.

کیلوهرتز / kiloherts, kīlû-: / فرانسوی / اسم.
کیلۆهیرتز؛ یه که ی فریکانس به رانبه ر به هه زار
(۱۰۰۰) هیرتز: **کیلوسیکل**

کیلویی ^۱ / kīloyi, kīlûyi: / فرانسوی / صفت.
/ کنایی / کیلۆیی؛ کیشانه یی «ساعت کیلویی؛

کاترمتری کیلویی»: **کیلونی**

کیلویی ^۲: قید. ۱. کیلۆیه ک؛ کیلۆیی؛ کیلۆیه؛
هه ر یه ک کیلۆ (قند کیلویی چند است؟ قه ند
کیلویی چهنده؟) ۲. به کیلۆ؛ کیلۆیی؛ به شیوه ی
کیلۆ «این ساعتها را کیلویی می فروشند: ئە م کاترمیرانه
به کیلۆ ده فروشن»: **کیلونی**

کیموزین / kīmozīn: / [ə] / اسم. هه وین؛ ئامیان؛
ئامیژهن؛ ئامیژه؛ فریشک؛ شیلالوک؛ ژیلالوک؛
ژیلک؛ هوشه؛ شیلالوقه؛ مایه ی په نیر.

کیموس / kīmûs: / یونانی / اسم. / **فیزیولوژی** /
کیمووس؛ هه ویرئاسای زه رد رهنگی نیمچه
هه رساوی گه ده، بریه تی له تیکه لاوی ئه وی

دوژمنایه‌تی.

☐ کینه‌ی شتری: کُنه‌قین؛ رقی زور و درپژخایه‌ن.

☐ کینه به دل گرفتن: قین لی‌هه‌لگرتن؛ رِک هه‌لگرتن؛ غه‌رمز گرتنه دل؛ نگه لی‌گرتن؛ هه‌ستی دوژمنی په‌یدا کردن (از آن روز از من کینه به دل گرفت: لهو رژه‌وه قینی لی هه‌لگرتم).

کینه کشیدن: تۆله سهندنه‌وه؛ تۆله کردنه‌وه؛ حه‌یف هه‌لانی؛ هه‌یف هه‌لینان / ستاندن؛ وی کردنه‌وه.

کینه‌ای / kîne'î / کینه‌توز

کینه‌توز / kînetûz / ها؛ ان؛ صفت. رِکوونی؛ رِککوو؛ رِککین؛ رِکن؛ رِککویی؛ غه‌رمزن؛ قین له‌به‌ر؛ قین له‌دل؛ قینه‌ون؛ قین له‌سک؛ رِک له سک؛ ده‌خه‌س؛ رِک له‌زگ؛ رِق جوین؛ رِق له سک؛ ده‌مبه‌وه‌ر؛ له‌بخباز؛ له‌نجوو؛ کینوو؛ بوغز له زگ؛ به‌کینه؛ به رِق؛ نه‌هینبِر؛ نه‌هینبِر؛ نه‌هیندِر؛ نه‌هینگر؛ به خو و هۆگره‌تی رِک له سک هه‌لگرتن: کینه‌ای (گفتاری)؛ کین توز / ادبی]

کینه‌توزی / kînetûzî / ها؛ اسم. رِق له‌زگی؛ رِک له‌دلی؛ رِککینی؛ ده‌خه‌سی؛ رِک له‌سکی؛ دۆخی عه‌نتین؛ رِک هه‌لگرتن و دوژمنایه‌تی له‌گه‌ل که‌سیک کردن: کین توزی / ادبی]

کینه‌جو / kîneçû / ها؛ یان؛ صفت. رِکوونی؛ رِککوو؛ رِککین؛ رِق جوین؛ رِق له‌سک؛ ده‌بنه‌وه‌ر؛ هۆگری دژمنایه‌تی تۆله‌سهندنه‌وه.

کینه‌جویی / kîneçûyî / ها؛ اسم. قین له‌دلی؛ قینه‌ونی؛ کینه‌کیشی؛ دۆخی دوژمنی کردن و به دووی تۆله‌کردنه‌وه بوون.

کینه‌کشی / kînekeşî / کینه‌ورزی

کینه‌ورزی / kînevarzî / ها؛ اسم. رقه‌به‌رایه‌تی؛ قینه‌ونی؛ کاری قین کیشان؛ ره‌وتی دوژمنایه‌تی کردن به هۆی هه‌بوونی رِق و قینه‌وه؛ کینه‌کشی

کیوان / keyvān / زحل

کیوسک / kiyûsk / ها؛ [فرانسوی از ایتالیایی] اسم. هۆلک؛ ده‌که؛ هۆده‌یه‌ک له جیگایه‌کی هه‌موانیدا (کیوسک تلفن؛ کیوسک روزنامه‌فروشی؛ هۆلکی ته‌له‌یفون؛ ده‌کدی رژه‌نامه‌فروشی).

کیوی / kîvî / [انگلیسی از یکی از زبانهای پولینزیایی] اسم. کیوی: ۱. دارچکیک به‌گه‌لای نهرم و گولی شه‌ش‌به‌ر و میوه‌ی هیلکۆکه‌بیه‌وه ۲. به‌ری هیلکه‌ئاسای ئەو داره به‌پیتی ناسک و تووکنی ئامال قاوه‌یی و گوشتیکی ترش و شیرینی سه‌وز ره‌نگه‌وه ۳. په‌له‌وه‌ریکه‌ نافرئ و دندووکی درپژ، پای ئەستوو و په‌لی خۆله‌میشی هه‌یه، زاگه‌به‌ری زیلاندی نوییه.

کیهان / keyhān / اسم. ۱. جیهان؛ جه‌هان ۲. ئاسمان؛ ده‌ره‌وی ئەتموسفیری زه‌وی و هه‌رچی که‌ تیدیایه.

کیهان‌شناخت / keyhānshēnāxt / کیهان‌شناسی

کیهان‌شناسی / keyhānshēnāsî / اسم. جیهان‌ناسی؛ زانستی لیکۆلینه‌وه و ناسینی چۆنیه‌تی به‌دیها‌تی دنیا و ئەوه‌ی که‌ تیدیایه (وه‌کوو کاکه‌شانه‌کان، ماک، وزه و...):

جهان‌شناسی: کیهان‌شناخت

کیهان‌نورد / keyhān.navard / ها؛ ان؛ اسم. ۱. که‌شوان؛ که‌شقان؛ ئاسمان‌وان؛ که‌سی که‌ بۆ ئاسمان سه‌فه‌ر ده‌کا ۲. ئاسمان‌وانه؛ ماشینی که‌ بۆ سه‌فه‌ری ئاسمانی دروست کراوه.

کیهان‌نوردی / keyhān.navardî / اسم. ئاسمان‌وانی: ۱. ئاسمان‌پیوی؛ کار و ره‌وتی رژه‌شتن بۆ ده‌ره‌وی ئەتموسفیری زه‌وی ۲. که‌شوانی؛ که‌شقانی؛ بنه‌ما و شیوه‌گه‌لی سه‌بارت به‌ ئاسمانوانی.

کیهانی / keyhānî / صفت. جیهانی؛ جه‌هانی؛ ئاسمانی؛ پیوه‌ندیدار یان سه‌ر به‌ دنیاوه (سفرهای کیهانی: سه‌فه‌ری ئاسمانی).

گ

گ /g/ :حرف. گ؛ نشانه‌ی پیتی بیست و ششمینی ئه‌لف و بیتکه‌ی زمانی فارسی.
گ /ge/ :اسم. گئی؛ گاف؛ ناوی بیست و ششمین پیتی ئه‌لف و بیتکه‌ی فارسی.
گاییدن /gā'īdan/ گاییدن
گاباردین /gābārdīn/ :افرانسوی/اسم. گاباردین؛ قوماشی ته‌نراو له تانی خوری و پۆی په‌مۆیان به‌نی ده‌سکرد بۆ کۆت و شالوار و جلی ژنانه.

گادولینیم /gādolīn(i)yom/ :انگلیسی/اسم. گادولینیۆم؛ توخمی کیمیایی کانزایی له ده‌سته‌ی لاتنایدیه‌کان به ژماره‌ی ئه‌تومی ۶۴ و کیشی ئه‌تومی ۱۵۷، ۲۵.
-گار /gār/ :پسوند. -گار؛ -کار؛ -یار؛ ۱. -که‌ر؛ -یه‌ر؛ -گهر «آموزگار؛ خواستگار؛ نامۆزگار؛ داواکار».
۲. خاوه‌ن تایبه‌تمه‌ندی یان حاله‌تیک «رستگار؛ پرهیزگار؛ رزگار؛ پارێزگار».

گارد /gār/ :پسوند. -گار؛ -کار؛ -یار؛ ۱. -که‌ر؛ -یه‌ر؛ -گهر «آموزگار؛ خواستگار؛ نامۆزگار؛ داواکار».
۲. خاوه‌ن تایبه‌تمه‌ندی یان حاله‌تیک «رستگار؛ پرهیزگار؛ رزگار؛ پارێزگار».

گاراژ /gārāj/ :ها/ :افرانسوی/اسم. [گفتاری/ گاراژ؛ گاراژ؛ ۱. شوێنی زیاتر سه‌رگیراو له مالد، بۆ دانانی ماشین ۲. [قدیمی/ شوێنی سوار بوون و دابه‌زین له ماشینی مسافه‌بره‌ر.

گاراژدار /gārājdār/ :ها؛ -ان/ :افرانسوی/فارسی/اسم. گاراژدار؛ خاوه‌ن گاراژ؛ به‌رپرسی گاراژ. هه‌روه‌ها: گاراژداری
گارانتی /gārāntī/ :افرانسوی/اسم. گارانتی؛ ده‌سته‌به‌رایه‌تی؛ کار یان به‌لینی وه‌ئه‌ستۆگرتنی گیر و گرفتی دوا‌ی سه‌ندنی که‌ل و په‌ل، له لایه‌ن به‌ره‌مه‌هێن یان فرۆشپاره‌وه «این یخچال دوو سال گارانتی دارد: ئه‌م یه‌خچاله‌ دوو سال گارانتی له‌سه‌ره‌».

گارد /gār/ :ها/ :افرانسوی/اسم. پارێزه‌ر؛ گارد؛ ۱. پاسداری چه‌کدار ۲. ده‌سته‌یه‌کی چه‌کداری که پاراستن و چاوه‌دێری شوین یان که‌سیکیان وه‌ئه‌ستۆیه «گارد ریاست جمهوری: پارێزه‌ری سه‌رۆک کۆماری».

گاردی احترام: گاردی رێز؛ ده‌سته‌یه‌کی چه‌کداری که له رێ و په‌سمی رێزنان، به‌ره‌وپیری چوون و روانه‌کردنی میوانانی ده‌سته‌بالاتی سیاسیدا ئاماده‌ده‌بن.
گارد گرفتن: گاردگرتن؛ دۆخی به‌رگری وه‌خۆگرتن و به‌ره‌نگار بوون.
گاردریل /gārdreyl/ :ها/ :انگلیسی/اسم. په‌ره‌ژین؛ په‌رچین؛ دیوار یان نه‌رده‌یه‌ک بۆ به‌رگری له لادان و که‌وته‌نه‌ خواره‌وه له شوینیک.

گاردن پارتی /gārdenpārtī/ :ها/ :انگلیسی/اسم. جیۆنێ که له شوینیکی به‌ربلاو و وه‌ک باخیکی گه‌وره‌دا وێرای به‌رنامه‌ی که‌یف و خۆشی به‌رپوه ده‌چن.

به دنه دانی ده ماری چاو، فرمیسک به دی دین.

گاز بی اثر ☞ گاز نجیب

گاز خردل: گازی خردل؛ تراویکی سووک، چهور، بی‌پهنگ و بون تیژ (به بونی خردل) که به خویهوه ده بیته ههلم و نه‌گه چاو، پیست و به تاییهت کوئه‌ندامی هه‌ناسه دان داگری، گیاندار تا شهرای مهرگ ده‌با.

گاز خنده‌آور: گازی ئوکسیدی نیتروژن که له ددان بژی‌شکیدا بو سړکردن به کار دی.

گاز سمی: گازی ژه‌هراوی؛ هه‌ر کام لهو گازانه که ژاراوین و له شهردا به کاری ده‌به‌ن (وه‌ک گازی خردل، ئارسنیک، گازی ده‌مار و...).

گاز طبیعی: گازی سروشتی؛ گازی ئالسی؛ تیکه‌لاویک له چهند هیدروکهربون، به‌تاییهت میتان و بووتان، که له ژیر زه‌وی و زوژتر له‌گه‌ل نه‌وتدایه.

گاز عصی: گازی ده‌مار؛ هه‌ر یه‌که لهو گازه ژاراوینه که پیست ده‌یمژئ و ده‌مار گۆج ده‌کا.

گاز کربنیک ☞ دیوکسید کربن، دیوکسید

گاز کیمیا ☞ گاز نجیب

گاز مایع: گازی تراو؛ گازی ته‌وش؛ گازی که به په‌ستاوتن بوته تراو.

گاز مرداب: گازی زه‌لکاو؛ میتان.

گاز نجیب: گازی نایاب؛ هه‌ر کام لهو توخمانه‌ی ده‌سته سیفری خشته‌کی مه‌نده‌لیوف که به‌شیک بچووک له‌ک‌ه‌ش پیک دینن (وه‌ک هلیوم، نیون، ئارگون؛ کریپتون، گزینون و رادون): گاز بی‌اثر؛ گاز کیمیا ☐ گاز دادن: گاز دان؛ پا له‌سه‌ر پیدالی گاز نان بو ژوژترکردنه‌وی خیرایی ماشین.

گاز زدن: قه‌پ/گزه‌گرتن؛ قه‌پال لیدان؛ قه‌پال لی‌گرتن؛ قه‌پ داگرتن؛ قه‌پ لیدان؛ قه‌پنایوه؛ ئه‌وه‌قه‌پنه‌ی؛ لی‌کردنه‌وه به‌دندان.

گارسن / gārson، ها: [فرانسوی/اسم، سفره‌چی؛ پیش‌خز مه‌ت؛ پیش‌خه‌مه‌ت؛ گارسون؛ خزمه‌تکاری پیاو له‌میوانخانه و ره‌ستوران؛ گارسون

گارسون / gārson: [فرانسوی] ☞ گارسن

گارسه / gārse، ها: [روسی/اسم، چاپ، قدیمی] گارسه؛ جابه‌ی چاو—چاوه که پیتی چاپی ده‌ستی له‌سه‌ری ریز ده‌کرا.

گارمون / gārmon، ها: [روسی/اسم، گارمون؛ سازیکی بادی روژئاوایی له‌چه‌شنی ئاکاردیئون.

گارو / gāro: [؟] ☞ رگبند

گاری^۱ / gārī، ها: [هندی/اسم، شال؛ چه‌رخ، عه‌ره‌بانه؛ گرۆله؛ فیتوو؛ فیتوون؛ گاری؛ گاریه؛ پی‌راگوزیکی چه‌رخدار بو‌گواستنه‌وه‌ی بار که پتر چاره‌وا ده‌یکیشی.

☐ گاری دستی: گاری ده‌سی؛ پی‌راگوزیکی چه‌رخدار که هیزی شان و پیلی مروّف ده‌کیشی.

— گاری^۲: پسوند. — کاری؛ — گاری؛ — یاری: ۱. به‌ریوه‌بردنی کاریک (خواستگاری؛ داواکاری) ۲. به‌دوخ‌یان تاییه‌تمه‌ندیه‌که‌وه «رستگاری؛ رزگاری».

گاریچی / gārīči، ها: [هندی/ترکی/اسم، گاریچی؛ گاریه‌وان؛ فیتوبه‌ر؛ شوّفیری گاری.

گاز / gāz: [اسم، گاز: ۱. [فرانسوی] پارچه‌ی نه‌رم و له‌به‌ن ته‌نراو بو‌برین‌پینچان ۲. قه‌پ؛ قه‌په؛ گازه؛ گه‌زه؛ گه‌ژ؛ گه‌وز؛ له‌ق؛ کاری چه‌قاندنی ددان ده‌شتیکدا «گاز گرفتن» ۳. /ها/ هه‌مۆر؛ گازک؛ گزه؛ مه‌شه؛ په‌نگر؛ گۆس؛ ئامرازیکی دوو شاخه‌بو‌هه‌ل‌گرتنی شتیک ۴. /ها/ [فرانسوی/فیزیک] گاز؛ هه‌لم؛ ماکي بی‌بیچم و بی‌سنوور ۵. تیکه‌لیک له‌چه‌ند گاز به‌تاییهت میتان و بووتان، که بو‌سووتانه ۶. /ها/ [گفتاری] که‌ره‌سته‌ی گازی وه‌ک وه‌جاخ گاز.

☐ گاز اشک‌آور: گازی فرمیسک‌هین؛ هه‌ر کام له‌و گازانه‌ی له‌هه‌ناسه‌وه‌ده‌چپته‌ناو خوین و

گازوئیل /gāzo'il/ [فرانسوی/اسم، گازوئیل؛ گازۆل؛ بهرهمیکی نهوتی بۆ سووتهمهنی موتور که له نهوتی سپی کهمبایه ختره.

گازوئیلی /gāzo'ilī/ [فرانسوی/صفت، گازوئیلی؛ گازۆلی: ۱. گازۆلای، گازۆییلای، گازوئیل پیوتهلاو ۲. گازوئیل سووتین؛ به تایبهتمهندی سووتاندنی گازوئیل.

گازی ¹ /gāzi/ [فرانسوی/اسم، گازی؛ پاسپاردی دابهشگهی گاز بۆ بهشینوهی کهپسولی گاز به مالاندا [کازی آمده، کهسول خالی را بیر عوض کن؛ گازی هاتوو، کهپسوله خالیه که به، بیگوره!].

گازی ²: صفت. گازی: ۱. سهر به گاز [جنگافزار کازی: جهنگامیری گازی] ۲. گازسووز؛ گازسووتین؛ کهرستهیی که به گاز کار ده کا.

گاس /gās/ [کردی/قید، [گفتاری] گاههس؛ گاس؛ گاههز؛ گاز؛ پهنگه؛ پهنگا؛ ویدهچی؛ شایه؛ شایهتا؛ نهشی.

گاستریت /gāst(e)rīt/ [فرانسوی/اسم، [پزشکی] گاستریت؛ نهخۆشی ئایيسان و ههوکردنی توپخی ناوهوی گهده.

گاسترین /gāst(e)rīn/ [فرانسوی/اسم، [فیزیولوژی] گاسترین؛ هوورمونی که له کاتی رۆچوونی خۆراک بۆ گهده ئهدهلی و دهبیته هۆی بهرهم هاتنی شیلهی گهده.

گاف /gāf/ [اسم، گاف؛ ناوی بیست وشهشهمین پیتی ئهلفوبیتکهی فارسی.

گاف کردن: [گفتاری] پهن دان؛ دهسته گول به ئاودا دان؛ بهبی ورد بوونهوه و به ههله قسهیهک له دهم داکهوتن یان کاریکی نهگونجاو لی سهر دان.

گال /gāl/ [اسم، [فرانسوی] گال؛ نهخوشیهکی گیرۆی پیسته که بهتایبهت له دهست دها و زیپکه و خورووی زۆر دینێ.

گالاکتوز /gālāktōz/ [فرانسوی/اسم، [شیمی] گالاکتوز؛ شهکری شیر؛ شهکریکی سپی بلۆرینه

گاز گرفتن: قهپ (لی)گرتن؛ گاز (لی)گرتن؛ قهپال لیدان؛ قهپ پیدا کردن؛ قهپ کهرده پۆرهی؛ گرهوتش؛ گیرتهی؛ پیانوسان؛ گهژتن؛ گهستن؛ گهژتن؛ گهژگرتن؛ گهژین؛ گهژین؛ دوورپزه ددان له شتی (بهتایبهت لهشی گیانهوهریک) گیر دان [دستم را گاز گرفت: قهپی گرت له دهستم].

گازانبر /gāzambor, gāz'anbor/ [اسم، ۱. گاز؛ گازک؛ گاسک؛ مهشه؛ ههمۆر؛ گۆس؛ کهلبهتان؛ ماشهرز؛ نامرازیکی دوو پهله بۆ گرتن، گوشار دان، کهندنهوه و برینهوهی میخ و سیم و... ۲. [جانورشناسی] قلاب - ۳

گازانبری /gāzamborī, gāz'anborī/ [صفت، گاسکی؛ کهلبهتانی [حملهی گازانبری: هیزشی گاسکی].

گازخان /gāzxān/ [اسم، [فرانسوی/فارسی/اسم، [زمینشناسی] گازخان؛ کون و کهلینی بهر زارکی گرکانی دامرکاو که بۆق و گازی گۆگرد، نهنیدرید کهربۆنیک، ئوکسیژن و نیتروژنی لیوه ههلهدهچی.

گازر /gāzor/ [اسم، [آرامی/اسم، [قدیمی] گلارکو؛ گازر؛ قهسار؛ جلشۆر؛ جلکشۆر؛ کهسی که جلک و کووتالی خهلکی به پاره دهشۆرد.

گازری /gāzerī/ [آرامی/اسم، جلشۆری؛ گلارکوئی؛ قهساری؛ گازری؛ کار و پیشهی جلشۆر.

گازسوز /gāzsūz/ [اسم، [فرانسوی/فارسی/صفت، گازسووز؛ گازسووتین؛ بهتایبهتمهندی سووتاندنی گاز وهک سووتهمهنی.

گازگرفتگی /gāzgereftegi/ [فرانسوی/فارسی/اسم، گازگازۆیی؛ گازگرتوویی؛ پهوتی خنکان به هۆی گازی ژارای بهتایبهت گازی کهربونهوه [یک خانوادهی چهار نفری بر اثر گازگرفتگی خفه شدند: بنهمالهیهکی چوار کهسی به هۆی گازگازۆیهوه خنکان].

گالی /gāli/ : اسم، لاسکی برینج؛ ساقه‌ته‌ی برنج.
گالیک /gālik/ : [فرانسوی] صفت. گالیک؛
فهرانسی؛ سهر به فهرانسه.

گالیم /gāl(i)yom/ : [فرانسوی] اسم، گالیوم؛
توخمی کیمیایی کانزایی به ژماره‌ی ئه‌تومی ۳۱
و کیشتی ئه‌تومی ۶۹،۷۲ که وه‌ک زیو بریقه‌داره
و له چئ کرنی ده‌ماپیوی تایبته به تینی زور،
که‌لکی لی‌ده‌گرن.

گالینگور /gālīngor/ : [از روسی / فرانسوی] اسم،
گالینگور؛ چه‌رمی ده‌ستکرد بؤ به‌رگی کتیب.

گام /gām/ : ها/ : اسم. ۱. [دبی] هه‌نگاو؛ هه‌نگاف؛
هه‌نگه‌ف؛ هه‌نگاو؛ هه‌نگاف؛ هه‌نگام؛ لوق؛ قاو؛ قام؛
پینگاف؛ پینگاف؛ پینگاو؛ پینگاف؛ گاف؛ گاف؛
گام؛ گاو؛ گوم؛ گامه؛ شه‌نگاو؛ شه‌قام؛ شه‌قاو؛
شافا؛ شاق؛ شاقام؛ شاقاو؛ قه‌ده‌م؛ لوت؛ لاقوره؛
لوقاو «آهسته گام برمی‌داشت: هیواش هه‌نگاو
ده‌گوزاوه» ۲. هه‌نگاو؛ قول؛ قاچ؛ مه‌ودای نیوان
دوو لاق له پا گوزانه‌ویه‌کدا «طول اتاق پنج کام
بود: دریزی ژووره‌که پینج هه‌نگاو بوو» ۳. [فرانسوی]
/موسیقی/ گام؛ گاف؛ گاو؛ له شوین یه‌ک ریز
بوونی هه‌شت نوتی موسیقا به شیوه‌ی ئاسایی
خویان (حه‌وت نوت و دوو پاته‌ی نوتی سه‌ره‌تایی)
۴. گه؛ مه‌ودای نیوان دوو خالی یه‌کجور له هه‌ر
شتیکدا ۵. شه‌که؛ کاروانه؛ جووله و له‌ره‌ی
لووتکه‌ی گهمیه بان دووچکه‌ی فرۆکه.

◻ گام به گام: هه‌نگاو به هه‌نگاو؛ به‌ره- به‌ره؛
ورده- ورده؛ گافانی؛ قهرمه‌قه‌رمو؛ وهر به وهر
«این کار باید گام به گام پیش برود: ئهم کاره ده‌بی
هه‌نگاو به هه‌نگاو بجیتته پیئشه‌وه».

◻ گام برداشتن: هه‌نگاو نان/ هه‌لگرتن/
هه‌لینان؛ هه‌نگام/ لاقور نیه‌ی؛ پا وارته‌یوه/
وارپوه؛ لوق هه‌لینان/ هه‌لینانه‌وه؛ شه‌قاو نان؛
شه‌قاو هاویشتن؛ پا گوزانه‌وه له زه‌وی و به
هه‌نگاو به‌رهو پیش چوون.
گام نهادن: پا نان؛ پا نیان؛ چوونه ناو؛ چوونه

که له ئاودا ده‌تویته‌وه و پیکه‌ینه‌ری شه‌کری
شیر و برئ گیاییه.

گالری /gālērī/ : [فرانسوی] اسم. ۱. پیشانگا؛
پیشانگه؛ شوینی هه‌لگرتن و رۆنانی به‌ره‌مه‌می
هونه‌ری «گالری فرش: پیشانگای مافووره»
۲. ژیرخان؛ دالانی له ژیر زه‌وی.

گالش /gāleš, gāloš/ : ها/ : [از فرانسوی] اسم،
پاته؛ پاتی؛ گالوش؛ پیلایونکی لاستیکی که له
قور و ته‌ر و تووشیدا ده‌یکه‌نه سهر پیلایو
چه‌رمیه‌وه بؤ به‌رگری له ته‌ر و قوراوی بوونی.

گالن /gālen/ : [انگلیسی] اسم، گالین؛ کانه‌ی
سروشتی سولفیدی سرب، به ره‌نگی ره‌ش یان
ئاوی بۆرکاره‌ی بریکه‌داره‌وه.

گالن /gālon/ : ها/ : [انگلیسی] اسم. ۱. گالون؛
گالوین: ۱. یه‌که‌ی دیران بؤ تراو له ولاتانی
ئینگلیزی زمان به‌رامبه‌ر به ۳،۷۸۵ (له
ئه‌مریکا ۳) ۲. پووت؛ پیت «گالن بنزین؛
گالونی به‌نزین» * گالون

گالوانومتر /gālvānometr/ : ها/ : [فرانسوی] اسم،
گالوانۆمیتەر؛ ئامرازیک بؤ ده‌رخستنی راده‌ی
یه‌کجار که‌می کاربا و پیوانی ته‌وژم و لایه‌نی
له که‌ره‌سه‌یه‌کدا.

گالوانیزه /gālvānīze/ : [فرانسوی] اسم، گالوانیزه؛
به کانزای رۆح سواخ‌دراو (زیاتر بؤ ئاسن و پولا).

گالوانیسم /gālvānīsm/ : [فرانسوی] اسم،
گالوانیزم: ۱. ره‌وتی کاره‌بای وه‌ستاو به‌تایبته
کاره‌بای به‌ره‌مه‌هاتوو له کاری کیمیایی
۲. [برشکی] که‌لک وهرگری ده‌رمانی له‌و ره‌وته.

گالون /gālon/ : [انگلیسی] گالون
گاله /gāle/ : ها/ : اسم. ۱. گواله؛ گاله؛ دنای؛
هور؛ خۆج؛ خورجه؛ خه‌رار؛ تیپر؛ تیپرابی؛
خورجک؛ پاشکو؛ خه‌شه؛ جموهر؛ تیوهره؛ دوو
تای پیکه‌وه لکاو که له دوو به‌ری چوارپیی یان
دووچه‌رخه و موته‌ره‌وه داده‌شورئ و بار و
تۆشه‌به‌ره‌ی تی‌ده‌خرئ.

ناووه «به درون اتاق کام نهاد: پای نایه ناو

ژووه کهوه».

گاما / gāmā: [گاما] / اسم، گاما (۷): ۱. سینه‌مین
پیتی ئەلفوبیتکه‌ی یووانی ۲. یه که له ملیونی
گرم ۳. یه که‌ی ته‌وژمی میگناتییسی.

گاماگلوبولین / -gulubûlîn, -gāmāgolubûlîn:
[فرانسوی] / اسم، گاماگلوبولین؛ به‌ره‌می
پروتئینی سی‌رومی خوین که ماک‌ی به‌دیهنه‌ری
دژوهر ووس، به‌تایه‌ت هی سووریزه‌ی تیدایه.

گامبو / gāmbu, gāmbō: [صفت، / گفتاری]
گۆبۆ: نه‌پۆر؛ زله‌وژ؛ زله‌وژت؛ چه‌پۆل؛ چه‌په‌نتی؛
هندرحۆ؛ بم؛ ته‌ژه؛ زه‌ته‌زه‌لام؛ زه‌ته‌بۆز؛
ترچماق؛ مه‌نده‌بوور؛ تر‌ته‌؛ که‌ته؛ که‌له‌گه‌تی
ناقولا و نه‌پۆر.

گامت / gāmet: [فرانسوی] گانه^۱

گام‌سَنج / gāmsanc: [ها] / اسم، هه‌نگاوپیو؛
ئامرازی زۆرتر له بیجمی کاتژمیر که دریزایی
هه‌نگاو ده‌پیوی.

گان / gān: [انگلیسی] / اسم، گهن؛ بالا‌پۆشیک له
پارچه‌ی ئاونه‌ده‌ر بۆ له‌به‌رکردن له شوینی
دژگه‌نی کراو (وه‌ک دیوی برینکاری).

گان / gān: [پسوند، -ان؛ -گهل؛ -یه‌ل؛ -ئ؛
نیشانه‌ی پاشگری کۆ بۆ وشه‌گه‌لیک که به «ه/
ه» نه‌خوینراو ته‌واو ده‌بن (وه‌ک: گوینده
گویندگان: بێژهر بێژهران).

گانگستر / gāngester: [ها] / [انگلیسی] / اسم،
گه‌نگستر؛ دزی چه‌کدار؛ هه‌ر کام له ئەندامانی
ده‌سته‌یه‌کی سه‌ربزپۆی چه‌کدار که کاریان دزی
و برینی بانک و فروشگایه.

گانگستریسم / gāngesterism: [انگلیسی] / اسم،
زۆره‌ملی؛ گانگستریسم؛ شیوه‌ی په‌نا بردن به
چه‌ک، هه‌ره‌شه و مرۆکوژی بۆ گه‌یشتن به
ئامانج.

گانگلیون / gāngelyon, gāngliyon: [ها] / [؟]
/ اسم، [کالبدشناسی] / گری؛ لوو «گانگلیون عصبی:

گری ده‌ماری».

گانه^۱ / gāne: [ها] / اسم، [زیست‌شناسی] / گانه؛
گامیت؛ توخمی جینسی؛ خانه‌ی زاو‌زی
پینگه‌یشتوو (نیر یان مئ) که به تیکه‌لاوی له‌گه‌ل
جووته‌که‌یدا گیانه‌وه‌ریکی تازه به‌ره‌م دینئ:

گامت

گانه^۲: [پسوند، -ان؛ -انه؛ -گانه]: ئاوه‌ل‌ناوساز
«دوگانه: دوان» ۲. -کار؛ ئاوه‌ل‌کارساز «جداگانه:
جیاکار».

تیبینی: له کوردیدا پاشگریکی پر به‌پری
«گانه» ی فارسیمان نیه، به‌ل‌کوو له جیگای
جۆراجۆردا -انه / -وانه / -گانه / -یانه / -کار و...
ده‌رده‌که‌وی، له لایه‌کی تریشه‌وه زۆر جار
پاشگری «گانه» ی فارسی، به دوو‌یات بوونه‌وه
له کوردیدا خۆ نیشان ده‌دا، وه‌کوو: دوگانه:
دوان- دوان / دوو به‌ دوو؛ سه‌گانه: سئ به‌ سئ.

گانه‌زا / gānezā: [اسم، ئەندامی جنسی (بۆ
هیلکه‌گون و هیکدان) که گانه‌ی تیدا به‌ره‌م
دئ.

گانه‌زایی / gānezāyî: [اسم، / زیست‌شناسی]
گانه‌زیی؛ ره‌وتی وه‌به‌ره‌تان و پیکه‌هاتنی گانه له
ئەندامی زاو‌زیدا.

گانی / gānî: [پسوند، -انی؛ -انه؛ سه‌ر به
ئاوه‌ل‌ناوسازی گانه «شصت‌گانی: شپستانئ»
۲. -گانی؛ سه‌ر به گانی گیانه‌وه‌رانی «جورگانی:
جۆرگانی».

گاو^۱ / gāv: [اسم، ۱. / نجوم] / گای گه‌ردوون؛
وینه‌یه‌کی ئاسمانیه: ئور ۲. /ها: بان /الف] / گاه؛
گاو؛ گۆ؛ گاهو؛ گاجووت؛ که‌لیا؛ گای جفت ب
مانگا؛ مانگاوه؛ مانگه؛ چیل؛ چیر؛ چیلکه؛
گاوچیل؛ چیپۆک؛ چوارپه‌لیکی گه‌وره‌ی
ده‌سه‌مۆیه که بۆ شیر و گوشت و پیسته‌که‌ی
به‌خێو ده‌کرئ ۳. دووهم سال له ته‌قویمی
تورکستانی

تورکستانی

گاو^۲: [صفت، / مجازی] / گا: ۱. [تعریض] / گاگیج؛

جار؛ وهخت؛ گهه؛ گا؛ گاف؛ گاو؛ گوّم؛ عان؛ ناو؛
تاو (گاه رفتن: کاتی رۆیشتن).

گاه^۱: قید. جار-جار؛ جار-هوبار؛ جاربه-جار؛ ناو به
ناو؛ گاڤا (گاه می‌رود: جار - جار ده‌چی).

- گاه^۲: پسوند. -گا: ۱. -گه- گهه (کشتارگاه؛
کوژتارگه) ۲. -گاو- گهه؛ -گار (چاشتگاه؛
چیشته‌نگاو).

گاه به گاه / gāhbegāh: قید. جار و بار؛ جار به
جار؛ جار-جار؛ جار-جاره و بار؛ جار-ه و باره؛
وهختاوهخت؛ وهخداوهخت؛ وهخت به وهخت؛
نیو به نیو؛ ناو به ناو (گاه به گاه اندک بارانی می‌بارد؛
جار و بار نمه‌بارانی ده‌باری).

گاهشماری / gāhšomārī، ها: / اسم. دهم‌ژمیری؛
کات‌ژمیری؛ شیوهی پیوان و دابه‌ش کردنی کات
به به‌شگه‌لی یه‌کسان (گاهشماری در ایران باستان؛
دهم‌ژمیری له‌ئیرانی که‌ونارادا).

گاهشناسی / gāhšenāsī، ها: / اسم. کات‌ناسی؛
دهم‌ناسی: ۱. کار و ره‌وتی لیکولینه‌وه و ناسینی
کاتی رووداوان (گاهشناسی تاریخ بین‌النهرین؛
کات‌ناسی میژووی نیوچومان) ۲. کار و ره‌وتی
تومارکردنی رووداوان به‌گویره‌ی میژوو
(گاهشناسی زندگی استاد هزار: دهم‌ناسی ژبانی
ماموستا هه‌زار).

گاهگاه / gāhgāh: قید. جار‌جاره؛ جارنان؛ جار و
باره؛ جار و بار؛ جار-ه‌و‌جار؛ جار-ه‌جاری؛ گاڤگاف؛
گا-گا؛ گاکوار؛ گلانگا؛ گه‌گانه؛ گل-گل؛ گاکایی؛
گابه‌گایی؛ گافانی؛ چهل‌چله؛ ناوبه‌ناو؛ تاو نا تاو؛
جار نا جار؛ جاربه‌جاری؛ جار‌جاری؛ دهم‌ده‌می؛
ناوناو؛ ناوناوه؛ به‌ین- به‌ین؛ به‌ینابه‌ین؛ دهم-دهم؛
وهخت به وهخت؛ وهختاوهخت (گاهگاه می‌آمد و
ساعتی می‌نشست: جار‌جاره ده‌هات و ساتیک
داده‌نیشته): گه‌گاه

گاه‌گدار / gāhgodār: قید. [گفتاری] جار و باره؛
جار و بار؛ جار‌جاری؛ جار-ه‌جاریه‌ک؛ بری‌جار؛
گل-گلی (گاه‌گدار او را می‌دیدم: جار و باره نه‌مدی):

که له هه‌رزن ده‌چی به‌لام گه‌وره‌تره و
تۆکله‌که‌ی ره‌قتره.

گاورو / gāvrow، -ro: / کەش؛ کەش و وهش؛
دۆخیکی زه‌وینی کشت‌وکال که ته‌راییه‌که‌ی
وایه به پاوه نانوس‌ی و باشترین کاته بو
جووت کردن.

گاوزبان / gāvzabān، ها: / اسم. گۆزرزان؛
گۆزربان؛ گاوه‌زوان؛ گاوزمان؛ گاوزبان؛ زمانه‌گا؛
گۆگه‌م؛ گه‌ورز؛ چاورۆگه؛ چه‌ورۆکه: ۱. گیایه‌کی
ئالیکی یه‌ک سالانه، به‌گه‌لای تاکی زبر و
کولکن و گولی ناوی و سپیه‌وه ۲. گولگاوه‌زوان؛
گولی گاوه‌زوان؛ گولی گیای گۆزرزان که بو
ره‌وان کردن، عاره‌ق ده‌ردان و میز هینان به کار
دی و سوکنایی دهره.

گاوشیر / gāvšīr، ها: / اسم. وێلنگه؛ وێرپنگه؛
گیایه‌کی ئالیکی پایا به‌گولی زه‌رد و شیلای
بۆنخۆشه‌وه که له به‌ر هه‌وادا ده‌گرس‌ی و بو
ده‌رمان و له‌عه‌ترسازیدا که‌لکی هه‌یه.

گاوصندوق / gāvsandûq، ها: / فارسی/ معرب [اسم.
قاسه؛ گاسنووq؛ گاسنووq؛ گاسنووq؛ گاسنووq؛
سندووqی قورس و قایم له‌پۆلا، بو‌هه‌لگرتنی
پاره و به‌لگه‌ی گرینگ.

گاومرگی / gāvmargi، ها: / اسم. دهرده‌گا؛ گاقران؛
گاقر؛ نه‌خۆشیه‌کی درمی ئاژهل و مهر و مالاته،
گه‌ده‌ی گیانه‌وه‌ر ده‌ئاوس‌ی و لیک له‌ده‌م و
فرمیسک له‌چاو و چلم به‌لووتیدا دیته‌خوار و
تا ده‌کا و سکی ده‌چی.

گاویش / gāvmīš، ها: / اسم. مه‌ده‌ک؛ ماداک؛
ماده‌ک؛ که‌ل؛ گامیش؛ گامیش؛ گو‌میش؛
گامووش؛ کرتان؛ که‌ر؛ چوارپه‌لیکی شاخ
ئه‌ستووری زه‌لامه له‌تیره‌ی چیل به‌لام زلتر.

گاومیش آبی: گامیشی ناوی؛ گامیشی مالی
ولاتی هیند.

گاوه / gāve، گوه
گاه^۱ / gāh، ها: / اسم. [ادبی] کات؛ سات؛ سا؛ ده‌م؛

گاه‌گذاری

گاه‌گذاری / gāhgodārī / گاه‌گذار

گاهنامه / gāhnāme / ها/اسم. ۱. رۆژمیر؛ رۆژپیتو؛ سالنامه؛ سالپیتو؛ ته‌قویم؛ ده‌فته‌ری به ریز تیدا نووسراوی رۆژان و دوازه مانگی سال ۲. کتیبی که کات و ساتی رووداوی میژوویی تیدا دهنووسن.

گاهواره / gāhvāre / گهواره

گاه و بیگاه / gāh-o-bīgāh / قید. [گفتاری] / جازنه‌جار؛ جارناجار؛ وه‌خت و ناوه‌خت؛ وه‌خت و بی‌وه‌خت؛ تاو نا‌تاو؛ به‌ه‌لکه‌وت و له‌کاتی پینش‌بینی نه‌کراودا (گاه‌وبیگاه می‌بینم که داری دعوا می‌کنی: جارنه‌جار ده‌تبینم خهریکی شه‌ری).

گاهی / gāhī / قید. بری‌جار؛ بری‌جاران؛ جار و باره؛ جار و بار؛ بریو‌جار؛ دهمی‌جار؛ هیندی‌جار (گاهی می‌بینمش: بری‌جار ده‌یبینم): گهی / مخفف

گاییدن / gāyīdan / مصدر. متعدی. / مستهجن، گفتاری // گاییدی: گات؛ می‌گای: ده‌گئی؛ بگا: بگی // گان؛ گاین؛ گایین؛ گهی؛ گای؛ نیلاقه کردن؛ کهرده‌ی؛ جووت‌بوون له‌لایه‌ن گیانداري نیره‌وه، به‌تایبته‌ مرؤ: گاییدن. هه‌روه‌ها: گاییدن

■ صفت مفعولی: گاییده (گایاو) / مصدر منفی:

نگاییدن (نه‌گان)

گنر / ge'ez / [؟] / اسم. گنیز؛ له‌زمانه‌سامیه‌کانی باو له‌ئه‌فریقای رۆژه‌ه‌لات؛ زمانی ئەده‌بی ولاتی حه‌به‌شه: جیز

گبر / gabr / ها/ان: [آرامی] / اسم. [تعریض] / گهور؛ گه‌بر؛ گاور؛ زه‌رده‌شتی؛ ئاورپه‌رست.

گبه / gabbe / ها/اسم. گه‌به؛ جۆزیک به‌ره‌ی له‌تالی ئەستووری خوری به‌نه‌خش و نیگاری بی‌گه‌لاله‌وه‌ بۆ رایه‌خ یان جوانی.

گپ / gap / اسم. ده‌مه‌ته‌قی؛ ده‌مه‌ته‌قه؛ گفت‌وگو؛ گه‌پ؛ وت‌ووێژی به‌تایبته‌ دۆستانه.

گپ زدن: ده‌مه‌ته‌قی کردن؛ گفت‌وگو کردن؛ ئاخاوتن؛ قسه‌کردن (مدتی گپ می‌زدیم: ماوه‌یه‌ک ده‌مه‌ته‌قیمان ده‌کرد).

گتر / getr / ها/ا: [فرانسوی] / اسم. گیتەر؛ زه‌نگال؛ گه‌یتەر؛ فیف‌پیلاف؛ سه‌ر پیلاف؛ پارچه‌ی شالوار که هه‌لگه‌پاوه‌توه‌ و به‌کیش له‌ده‌وری لاق توند بووه.

گتو / geto / ها/ا: [؟] / اسم. گیتو: ۱. شوینی تایبته‌ی جووله‌که‌له‌ ولاته‌ رۆژاوا‌یه‌کاندا ۲. [مجازی] / گه‌ره‌کی ته‌رخان‌کراو بۆ تیدا ژایانی کۆمه‌له‌یه‌کی چه‌وساوه‌ و له‌ژیر گوشاری دینی، ئابووری یان سیاسی.

گت و گنده / gat-o-gonde / صفت. [گفتاری] / زل و زه‌به‌لاح؛ گه‌پۆ؛ گه‌پ؛ گه‌ته؛ زل (هیکل گت‌وگنده: له‌شی زل و زه‌به‌لاح).

گج / gač / اسم. گنج؛ گه‌ج؛ گنج: ۱. به‌رده‌گنج؛ سولفاتی که‌لیسیومی ئاودار؛ به‌ردیکی سپی و نه‌رمی تۆلاش—تۆلاشه‌که‌له‌بوونه‌هه‌لمی ئاوی خویدار په‌یدا ده‌بی و به‌نینۆک هه‌لده‌کړی ۲. گه‌رده‌یه‌کی سپیه‌که‌له‌کولاندنی به‌رده‌گنج له‌کوورده‌ا به‌ره‌م دی و له‌به‌نایی و نه‌قاشی مالدا که‌لکی لی‌ده‌گرن ۳. ها/ته‌باشیر؛ گه‌چی نووسین.

■ گج آماده / گج کشته

گج پاریس: گه‌چی شکسته‌به‌بندی؛ گنجی سپی که‌له‌ئاودا ده‌گرسێ و ره‌ق هه‌لدی: گج شکسته‌بندی

گج خیاطی: مل؛ گنجی نه‌رم و سپی که‌کراوته‌کوشته‌ و وشک بۆتوه‌ و بۆ نووسین و کاری دروومان به‌که‌لک دی.

گج زنده: گنجی زیندوو؛ گه‌چی که‌ئاوی لی نه‌که‌وتوه‌.

گج شکسته‌بندی / گج پاریس

گج کشته: کوشته؛ هه‌ویری گه‌چی سپی به‌ئاو: گج آماده

بود با این گدا ازدواج کردی؟ قاتی کهس بوو میږدت بهم هه ژاره کرد؟ ۲. /مجازی/ دهست قووچاو؛ خوازه لؤک؛ چاوبرسی.

گدائی /gedā'i/ گدايي

گدایازی /gedābāzi/ گدايازي، ها: /اسم/، [گفتاری/ گهدایازی؛ سوالکهربازی؛ دهرؤزهبازی: ۱. کار و رهوتی دهس پیوه گرتنی له پاده بهدەر له خهرج کردندا ۲. رهفتاری سوالکهرانه (وهک جل و بهرگی شړوله له بهرکردن و کړووزانهوه).

گداخانه /gedāxāne/ گداخانه، ها: /اسم/، گهداخانه؛ گیای خانه: ۱. شوینی به ختوکردنی سوالکهران ۲. /کنایی/ دامه زراوهی پرووت و بی بوول.

گداختگی /godāxtegī/ گداختگي، ها: /اسم/، چوئیته تی سوور بوونهوه؛ هه لگران؛ بههتین.

گداختن /godāxtan/ گداختن، مصدر، لازم، متعدی. //

گداختی: توایهوه؛ می گدازی: ده توئییهوه؛ بگداز: بتویوه // لازم، ۱. تاویانهوه؛ توانهوه؛ تاویایوه؛ بهیتن؛ بههتین؛ بهتین؛ تاوین؛ خیوران؛ ختورانوهوه؛ قژلان؛ قژلان؛ قژلین؛ قهلین؛ حهلین؛ له بهر تینی گهرما بوونه تراو ۲. سوور هه لگه ران؛ هه لگران؛ سوور هوه بییه؛ به هؤی تینی زور، سوور بوونهوه □ متعدی. ۳. نیل دان؛ شانندن؛ ختورانندهوه؛ خاراندن؛ قهمراندن؛ هه لاندن؛ تاو دان؛ تین داپنه؛ زور تین پی دان <کوره را گداختن: کووره نیل دان> ۴. توانندهوه؛ تاوانندهوه؛ تاوانن؛ تاوانیوه؛ قژلاندن؛ کردنه ئاو؛ بفاشتن؛ بفه شانندن؛ هه لاندن؛ حه لاندن؛ هه لینایش؛ ماشاندن؛ به تینی زور شتیک کردند تراو.

■ صفت فاعلی: گدازنده (تاویندهوه) /صفت مفعولی: گداخته (توایهوه) /مصدر منفی: نگداختن (نه تاوانندهوه)

گداخته /godāxte/ گداخته، صفت. ۱. داخ؛ به تاو؛ به تین؛ زور گهرم <هوای گداخته: هه وای داخ> ۲. تاواوه؛ تاویاگهوه؛ تاویاوه؛ قال؛ هه لاندی؛

■ گچ گرفتن: ۱. گهچ /گچ گرتنهوه (یک استانبولی کچ بگیر!؛ نه سه مؤلیک گهچ بگرده) ۲. گچ /گچ گرتن (رویش را کچ بکیر که معلوم نباشد: سهری گچ بگره با دیار نه بی) ۳. له گچ گرتن؛ گردنه گهچ؛ گهچ گرتن (پایش را کچ گرفته بودند: لاقیان له گچ گرتیوو).

گجبری /gačbori/ گجبري، ها: /اسم/، گهچبری: ۱. هونه و لیزانی رازاندنهوهی دیوار و بن میچ به نه خشی گهچی <در کجبری استاد بود: له گهچبریدا وهستا بوو> ۲. له/ا/ نه خش و نیگاری بهرز و نرم به گچ <سقف کجبری زیبایی داشت: میچه که گهچبریه کی جوانی هه بوو>، ههروهه: گچبر

گچپزی /gačpazi/ گچپزي، ها: /اسم/، گهچپزی: ۱. کاری بهر هه مه پینانی گهچ له بهردی گهچ به پیژان له کووره دا ۲. له/ا/ کووره یان کار گهی گهچ پیژان. ههروهه: گچپز

گچکار /gačkār/ گچکار، ها: /اسم/، گهچکار؛ گچکار؛ سپیکار؛ کهسی که کاری سواخ دانی دیوار و بن میچه به گهچ <کچکار آوردیم دیوارها را سفید کرد: گهچکارمان هیئا دیواره کانی سبی کردهوه>.

گچکاری /gačkārī/ گچکاری، ها: /اسم/، گهچکاری؛ گچکاری؛ سبی کاری؛ کاری دیوار سواخ دان به گهچ.

گچی /gači/ گچي، صفت. گچی؛ گهچی؛ گهچین: ۱. له گهچ درووس کراو <مجمه ی کچی: پهیکه ری گهچی> ۲. گهچاوی؛ گهچ پیوه تلاو <لباست کچی نشود! جله کهت گهچی نه بی>.

گدا /gedā/ گدا، ها: /اسم/، سوالکهر؛ دهرؤزه کهر؛ خواسکهر؛ خوازه لؤک؛ خوازؤک؛ خازؤک؛ خازخازؤک؛ خوازه کار؛ خواستؤخ؛ خؤهستهگ؛ پارسهک؛ پارساک؛ چاسر؛ گهدا؛ گدا؛ گیایکهر؛ له ته چین؛ له ته چن؛ چنک-چنک؛ دهرکؤ-دهرکؤ؛ نهوهی بؤ بهر پیوه چوونی ژیانی، چاوی له دهستی نهم و نهوه. گدا: ۱. هه ژار؛ نه دار <آدم قحطی

بجهاش به گدایی افتادند: کاتی گرتیان منداله کانی
 که و تنه سوالکهری. ههروهه: **گدایی کردن**
گزار ^۱ /gozār/ اسم. بوار؛ بگار؛ وبار؛ ویر؛ بور؛
 کار و رهوتی په پینهوه؛ بهرده باز بوون «دوران
 گذار: سهردهمی بوار»: گذر
 - **گزار** ^۲: پیواژه. - نهر؛ - دانهر؛ - ئه ره نیا «بنیانگذار»
 بنیات نهر.

گذاشتن /gozārdan/ گذاشتن

گذاشتن /gozāstan/ مصدر. متعدی. لازم. //
گذاشتی: داتنا؛ می گذاری: داده نیتی؛ بگذار: دانی //
 □ متعدی. ۱. دانان؛ رۆنان؛ دانیان؛ نهان؛ دانین؛
 دهینان؛ ئه ره نیهی؛ نیایره «روی میز گذاشتن: له
 سهر میز دانان» ۲. هیلان؛ هیشتن؛ ویل کردن؛
 ئاسه ی؛ ئاسته ی؛ ری دان؛ را ده ی؛ به رای دان
 «بگذار برو: بیله برو» ۳. دانان؛ نیان؛ نان؛
 گزگزاندن؛ کردنه وه؛ نانه وه «پی گذاشتن: بنه رت
 دانان» ۴. هیشتن؛ هیلان؛ دانان؛ له بار و
 دۆخیکدا ویل کردن «جا گذاشتن: جی هیشتن»
 ۵. دانان؛ نیایره «قرار گذاشتن: به لین دانان»
 ۶. نان؛ دامه زرانندن؛ ئه ره مه رزنه ی «کار گذاشتن:
 نانه کار» ۷. نان؛ نیایره «به مدرسه گذاشتن: نانه
 قوتابخانه» ۸. دانان؛ نیایره: شتیک بۆ کاریک
 مه زاخت کردن «پول گذاشتن: پاره دانان»
 ۹. دانان؛ ئه ره نیهی؛ هیشتن؛ له مه ر کس یان
 شتیکه وه کاری کردن «برای کسی ارث گذاشتن: بۆ
 کسه ییک میراتی دانان» ۱۰. دانان؛ نیایره:
 راسپاردن «نگهبان گذاشتن: چاودیر دانان»
 ۱۱. لینان؛ بۆ چیشت لینان و چایی
 دروست کردن نانه سهر ئاور «چای گذاشتن: چای
 لینان» ۱۲. «مقتاری» سهره واندن؛ لیدان؛ کوتان
 «چنان گذاشت بیخ گوشم که سرم گیج رفت: وا
 سهره واندیه کراکه مدا، سهرم گیتز بوو» ۱۳. دانان؛
 نیایره؛ به کس یان شتیکه وه تابه ت دان
 «این ها را برای تو گذاشته بود: ئه مانه ی بۆ تو دانابوو»
 □ لازم. ۱۴. کردن؛ کهرده ی؛ خستن؛ خستنه وه؛

هه لقرچاو؛ بره؛ به حاله تی تراو یان هه ویری
 ده رها توو به هۆی که و تنه بهر ته وژمی گهرماوه
 «آهن گذاخته: ئاسنی تهاوه».

گدار /godār/ ها/ اسم. بگار؛ بوار؛ وبار؛ ویر؛
 بوهور؛ بهوور؛ بور؛ ده راو؛ ده راف؛ بشار؛ بهرده باز؛
 پرده بار؛ پاگا؛ پاک؛ ویه ردی؛ شوینی که م قوولی
 چۆم که لیوه ده په رنه وه «بالتر گدار هست از آنجا
 رد می شویم: ژووره وه بگاره له و یوه بهرده باز
 ده که یین».

گداز ^۱ /godāz/ اسم. ۱. تاو؛ کار و رهوتی
 تواننده وه ۲. دۆخ یان چۆنیه تی تهاوه وه؛
 تاویانه وه؛ تهاوه وه.

- **گداز** ^۲: پیواژه. - هه لقرچین؛ - تاوین؛ - برژین
 «جانگدار: گیان هه لقرچین».

گدازان /godāzān/ صفت. له تاو و تین؛ له
 هه لقرچان؛ له بهر تاوی گهرما، سوور هه لگه ران
 و ده روشانه وه.

گدازه /godāze/ ها/ اسم. ۱. ماکی تهاوه که
 له زارکی گرکانه وه ده پرشینه ده ر ۲. ناوی ئه وه
 ماکه پاش سارد بوونه وه و گرسان.

گدامنش /gedāmaneš/ صفت. تۆرتوره؛
 سهر سوالکهر؛ سهر سوالکهره؛ سهر سوالکهره؛
 لیفۆک؛ خواز له ووک؛ خازۆک؛ خازخازۆک؛
 خواستۆخ.

گدایانه /gedāyāne/ صفت. سوالکهرانه؛
 گه دایانه؛ پارسه کانه؛ خازۆکانه؛ نه دارانه؛
 هه ژارانه؛ وه کوو سوالکهران «سر و وضع گدایانه
 داشت: سهر و پۆترکی سوالکهرانه ی هه بوو».

گدایی /gedāyî/ اسم. ده رۆزه؛ پارسه کی؛
 گه دایی؛ گه ایی؛ جوه ده ری؛ سوالکهری؛ گه شت؛
 له تچینی: ۱. کار و رهوتی گه داندن؛ چاو له
 دهستی ئه م و ئه و بوون بۆ بژیوی ژبان
 ۲. چلانه؛ سوال؛ پارسه؛ کاری سوالکهر * **گدائی**
 □ به گدایی افتادن: که و تنه سوالکهری / سوالی /
 گه دایی / پارسه کی «وقتی او را گرفتند زن و

زاووزی کردنی گیانداران «بچه گذاشتن؛ تخم گذاشتن؛

منال خسته‌نوه؛ هیلکه کردن» ۱۵. کردن؛

کردنوه؛ که‌رده‌ی؛ که‌رده‌یوه «لانه گذاشتن؛

هیلانه کردن» ۱۶. هیشتنه‌وه؛ دانان؛ هیلانه‌وه؛

ئاسته‌یوه؛ ئه‌وه‌ئاسته‌ی «گیسو گذاشتن؛ ریش

گذاشتن؛ قژ هیشتنه‌وه؛ ریش دانان» ۱۷. هیشتن؛

هیلان؛ ئاسته‌ی؛ سه‌برکردن «گذاشتن خوب بجوشد؛

هیشم جوان بکولی» ۱۸. نان؛ نیان؛ دانان؛

نیه‌ی؛ نیای؛ ئاسه‌ی؛ تلین؛ کرداری هاوکرد «پا

گذاشتن؛ جا گذاشتن؛ دست گذاشتن؛ پا نان؛ جی

هیشتن؛ ده‌ست دانان» * گذاردن. هه‌روه‌ها:

گذراشتنی

■ صفت مفعولی: گذاشته (دانراو) / مصدر منفی:

نگذاشتن (دانه‌نان)

گذر^۱ /gozar/ /اسم. گوزهر: ۱. //دبی/ تیپه‌ر؛

بووه‌پس؛ بگاره؛ کار و ره‌وتی تیپه‌رین «گذر عمر؛

تیپه‌رینی ژیان» گذار ۲. /ها/ ده‌رباز؛ ده‌ربازگه؛

ده‌رباس؛ بگاره؛ بوارگه؛ شوینی په‌رینه‌وه ۳. /ها/

/قدیمی/ شاکووجه؛ کۆلانی هه‌راو.

□ گذر کردن: تیپه‌رین؛ رویشتن؛ گوزهریان؛

ویه‌رده‌ی؛ تیپه‌رکردن؛ رهد/ پهد/ بوون «از

آنجا کتر کردم؛ له‌ویوه تیپه‌ریم».

گذر کسی به جایی افتادن: رپنی که‌سیک

که‌وته‌ شوینی؛ را که‌وته‌ی یاگیوه؛ به

شوینیکدا رویشتن/ چوون «دیروز گذرم به بازار

افتاد، مقداری خرید کردم؛ دوینی ریم که‌وته بازار و

هیندیک شتم کری».

- گذر^۲: پیواژه. - بوار؛ - بگار؛ - تیپه‌ر؛ - گوزهر؛

- ویار؛ - بودار؛ له‌چووندا «رهگذر؛ زیرگذر؛ زودگذر؛

رپیوار؛ ژیر کوزهر؛ زووتیپه‌ر».

گذرا^۱ /gozarā/ /صفت. تیپه‌ر؛ زووتیپه‌ر؛

که‌م‌خیاهن؛ که‌م‌هه‌لکرد؛ زوورابرد؛ گوزه‌را «نگاه

گذرا؛ سه‌یریکی تیپه‌ر»؛ گذران

گذرا^۲: قید. به‌دهم ریوه؛ به‌ریوه؛ به‌سه‌ر پاوه

«گذرا سلامی کرد و رفت؛ به‌دهم ریوه سلاویکی کرد و

چوو».

گذران^۱ /gozarān/ /اسم. ژیان؛ ژیار؛ گوزهران؛

۱. چۆناوچۆنی ژیان «گذرانمان بد نبود، همه چیز

داشتیم؛ ژیانمان خراب نه‌بوو، هه‌موو شتیکیان

هه‌بوو» ۲. بژیو؛ بژیوی؛ داژیار؛ هه‌لکرد؛ وه‌لکرد؛

ئه‌وه‌ی مرۆی پی ده‌ژی «برای گذران زندگی لنگ

مانده بود؛ بۆ بژیوی ژیان دامابوو».

گذران^۲: صفت. که‌م‌خیاهن؛ زووتیپه‌ر؛

که‌م‌هه‌لکرد؛ زوورابرد؛ گوزه‌را.

گذرانیدن /gozarāndan/ /مصدر. متعدی. لازم.

//گذرانیدی؛ راتبوار؛ می‌گذرانی؛ راده‌بویری؛

بگذران؛ رابویره // متعدی. ۱. رابواردن؛ رابردن؛

رابگردن؛ به‌سه‌ر بردن؛ گوزهراندن؛ گوزهرانن؛

بگاردن؛ رابارتن؛ رابوویرن؛ ویارده‌ی؛ ویارته‌ی؛

گوزهرنه‌ی؛ گوزهرنای «شب را گذرانیدن؛ شه‌و

رابواردن» ۲. گوزهراندن؛ گوزهرانن؛ تیپه‌راندن؛

دانه‌سه‌ر «زندن را گذرانیدن؛ به‌ندیکانه دانه‌سه‌ر»

۳. په‌سه‌ند کردن «قانون گذرانیدن؛ قانون په‌سه‌ند

کردن» ۴. تیپه‌راندن؛ بووه‌وویراندن؛ بویراندن؛

ئه‌وه‌پرئه‌ی؛ پرنايوه؛ هه‌لبواردن؛ ویه‌رنه‌ی؛

ویه‌رنای؛ فه‌په‌راندن؛ شتیکی له‌لایه‌که‌وه بۆ

لایه‌کی تر بردن «از خیابان گذرانیدن؛ له‌شه‌قامه‌وه

تیپه‌راندن» □ لازم. ۵. گوزهراندن؛ ژیان؛ رابردن؛

رابگردن؛ رابواردن؛ قهرقه‌داندن؛ ژيوه‌ی؛ ژيوای؛

ویارده‌ی؛ ویارته‌ی؛ به‌رده‌ی «خوش گذرانیدن؛

خۆش گوزهراندن» * گذرانیدن. هه‌روه‌ها:

گذرانندی

■ صفت فاعلی: گذراننده (رابویر) / صفت مفعولی:

گذراننده (رابویراو) / مصدر منفی: نگذرانیدن

(رانه‌بواردن)

گذرانه /gozarāne/ /اسم. گوزهرانه؛ پیتاکه‌ی که

به‌هۆی تیپه‌رینی ماشینی له‌خاکی ولایتیکه‌وه،

لیی ده‌ستینن.

گذرانیدن /gozarānidan/ /گذرانیدن

گذربان /gozarbān/ /ها؛ لان /اسم. یارمه‌تیده‌ر

به‌وانه‌ی له شه‌قام ده‌کهنه‌ نه‌و به‌روه و
کومه‌کیان پیویسته (وه‌ک مندالان، به‌سالاجووان
یان نابینایان).

گذرگاه / gozargāh ، ها/ : اسم. بوارگه؛
ده‌ربازگه؛ ری‌وبان؛ ریگابان؛ ریگه‌وبان؛ ره‌فگه
(بو‌گیانه‌وه‌رانی کیوی)؛ گوزره‌نگه؛ ریگای
تیپه‌رین «گذرگاه کاروان؛ بوارگه‌ی قافله».

گذرنامه / gozarnāme ، ها/ : اسم. گوزره‌نامه؛
پاسپورت؛ په‌سپا‌پورت؛ پروانامه‌ی ره‌سمی بو
رؤیشتن بو ولاتانی بیانی.

گذشت / gozašt ، ها/ : اسم. چاو‌پو‌وشی؛
گوزه‌شت؛ چناویه‌رد؛ ره‌وتی بووردن له شتیک
به‌تایبته له مافی خو.

■ **گذشت داشتن**؛ خاوه‌ن گوزه‌شت / لی‌بوورده‌یی
بوون؛ دارا بوونی ژیهاتی یا خووی چاو‌پو‌وشی
کردن له مافی خو یا هه‌له‌ی دیتران «در برابر
دوستان باید گذشت داشت؛ له حانیدی دؤستاندا
ده‌یی گوزه‌شت هه‌یی».

گذشت کردن؛ به‌خشین؛ بووردن؛ لادان؛
بگردن؛ چاو‌پو‌وشی کردن له شتی یان به
کەسی تر دان «آزاد از حق خودش گذشت کرد؛
آزاد حقی خوی به‌خشی».

گذشتگان / gozaštegān ؛ ضمیر. پیشینیان؛
ر‌ابواردوان؛ ر‌ابردوان؛ وه‌رینان؛ که‌سانێ که له
ر‌ابردودا ژیاون.

گذشتن / gozaštan ؛ مصدر. لازم. متعدی. //

گذشتی؛ ر‌اتبرد؛ می‌گذری؛ ر‌اده‌بری؛ بگذر؛ ر‌ابره //

بووردن؛ بوورین؛ ویه‌رده‌ی؛ □ لازم. ۱. ر‌ابردن؛
رؤیشتن؛ تیپه‌رین؛ ره‌تیبوون؛ به‌وردن؛ بوداردن؛
دریژایی ریگایه‌ک پیوان «هر روز از این کوچه
می‌گذشت؛ هه‌مو روژی له‌م کولانه‌وه ر‌اده‌برد».

۲. په‌رینه‌وه؛ تیپه‌رین؛ ر‌ابردن؛ ره‌تیبوون؛ له
لایه‌که‌وه بو لایه‌کی تر چوون «از رودخانه گذشتن؛
له چۆم په‌رینه‌وه» ۳. تیپه‌رین؛ ر‌ابردن؛ ر‌ابگردن؛
به‌سه‌ر چوونی کات «گذشتن عمر؛ تیپه‌رینی

ته‌مه‌ن» ۴. ر‌ابووردن؛ ر‌ابردن؛ تیپه‌رین؛ به‌بار و
دؤخیکه‌وه بوون «خوش کذشتن؛ خوش ر‌ابووردن»

۵. به‌ری‌وه‌چوون؛ دابین بوون؛ ر‌ابردن؛ گوزهران؛
«زندگی‌اش می‌گذشت؛ ژبانی به‌ری‌وه‌ده‌چوو» □

متعدی. ۶. تیپه‌رین؛ له شوینێ یان شتیکه‌وه
پیشتەر چوون «از صفحه‌ی پنجاه هم گذشت؛ له

په‌ره‌ی په‌نجایش تیپه‌ریم» ۷. چاو پو‌وشین؛
گوزهران؛ به‌خشینه‌وه «از سود چیزی گذشتن؛ له

خیری شتیک چاو پو‌وشین» ۸. خوش بوون؛
به‌خشین؛ بواردن؛ بگاردن؛ ویردن «از گناه کسی

گذشتن؛ له تاوانی که‌سیک خوش بوون» ۹. // ادبی /
مردن؛ له دنیا ده‌رچوون. هه‌روه‌ها؛ گذشتنی

■ **صفت فاعلی**؛ گذرنده (-) / صفت مفعولی؛ گذشته
(ر‌ابراو) / مصدر منفی؛ نگذشتن (ر‌انه‌بردن)

گذشته ¹ / gozašte ، ها/ : اسم. ر‌ابردوو؛ ر‌ابرده؛
ر‌ابورده؛ ر‌ابوردوو؛ بوردو؛ بوورده؛ بووری؛ بووراء؛
بگردگ؛ به‌سه‌ر چووک؛ گوزه‌راو؛ تیپه‌ریو؛
ویه‌رده؛ ویره‌ده؛ ویارده؛ ر‌ابووری؛ گوزه‌شته؛
زووته؛ وه‌رین؛ به‌ر له‌مه؛ چی‌وه‌ل؛ سه‌راورد؛
سه‌راورده؛ کاتی پیش له ئیستا «در گذشته این
خبرها نبود؛ له ر‌ابردودا شتی وا نه‌بوو».

گذشته ² ؛ صفت. ر‌ابردوو؛ تیپه‌ریو؛ گوزه‌راو؛
ویه‌رده؛ سه‌ر به‌کاتی پیشوو «سال گذشته؛ سالی
ر‌ابردوو».

گر ¹ / gar ، ها/ : صفت. گه‌ر؛ گه‌روی؛ گروئ؛
گه‌رؤل؛ گه‌رهل؛ گه‌رگ؛ گه‌رل؛ گرؤ؛ تووشیاری
نه‌خووشی گه‌ری.

گر ² ؛ حرف. / مخفف، ادبی / ئهر؛ هه‌ر؛ ئه‌گه‌ر.

- **گر** ³ ؛ پسوند. ۱. - باز؛ - که‌ر؛ - کار؛ - چی؛ - کر
(حیله‌گر؛ فیل‌بار) ۲. - که‌ر؛ - گه‌ر؛ کارکه‌ر؛
خه‌ریکی کاریک «کارکر؛ کارکه‌ر» ۳. - گه‌ر؛ - گی‌ر؛
- وان؛ - فان؛ پیکه‌ننه‌ری شتیک «آهنگر؛ ئاسنکه‌ر».

گر / gor ؛ از کردی / اسم. [گفتاری] گر؛ گرپه؛ گرپه؛
گلپه؛ کلپه؛ بلیسه؛ کل؛ کل؛ شوله‌ی ئاور.

■ **گر گرفتن**؛ گرگرتن / گردن؛ ۱. گورگرتن؛

گیانه‌وه‌رانی تیره‌ی به‌راز (کیوی و مالی)
 ۲. به‌راز؛ وراز؛ گورگاز؛ خووگ؛ خوو؛ گاکول؛
 گیانه‌وه‌ریکی گوانداری گه‌وره به گه‌ده‌ی
 دووبه‌شی، جووتیک شفره‌ی دریژ، خلینه‌ی پان
 و پتهو بۆ گیا هارپن، قه‌پۆزی دریژ و قایم و

چوار قامک له هەر پێدا: خوگ وحشی

□ گراز دریایی: به‌رازی ده‌ریایی/ئاوژی.

گراز ماده: ده‌ر؛ مالۆس؛ مالۆس؛ به‌رازی می.

گراز نو: یه‌کانه؛ ئیکانه؛ تاک؛ به‌لخه؛ بره؛

بره‌ک؛ نیره‌به‌راز.

گرافیت /g(e)rāfit/: [فرانسوی/اسم، گرافیت؛

جۆریک بلۆری سروشتی که‌ربون، ره‌ش، چه‌ور،
 نه‌رم و بریکه‌دار که له تینی زۆردا ناتۆپته‌وه،
 دره‌نگ ده‌سووتی، کاره‌با پاده‌گۆژی و له سه‌ر
 کاغه‌زدا شوینی ره‌ش ده‌خا و له دروست کردنی
 میداد و موتوری کاره‌بادا به که‌لک دی.

□ گرافیت مداد: گرافیتی قه‌لم؛ تیکه‌لیک له
 گرافیت و خاکه‌سووره (گله‌جان) که میدادی
 لی دروست ده‌کهن.

گرافیتی /g(e)rāfiti/: [فرانسوی] صفت. گرافیتی؛
 له جنسی گرافیت.

گرافیسټ /g(e)rāfist، ها/: [فرانسوی/اسم،
 گرافیسټ؛ که‌سی که به هیل و نووسراوه نه‌خش
 و نیگار به‌دی دیتی.

گرافیک /g(e)rāfik/: [فرانسوی/اسم، گرافیک؛
 ۱. هونه‌ری کیشانی هیل و نووسراوه و
 به‌دییه‌نانی نه‌خش له سه‌ر شتیکی بۆ

راکه‌یاندنی په‌یامیکی تایبته ۲. نوانه؛ نمودار.
 گرافیکی /g(e)rāfiki/: [فرانسوی] صفت.

گرافیکی؛ به بار و دۆخی گرافیکه‌وه.

گرام^۱ /g(e)rām/: [از فرانسوی/اسم، گرام؛
 ۱. گرامفون؛ قه‌وان؛ قه‌وانه؛ سنۆق‌ئاوازه؛
 سنۆقه‌وازه ۲. زیست‌شناسی/ شیه‌یه‌ک بۆ

ناسینه‌وه‌ی گیانداری وردیله به ره‌نگ کردنیان.
 گرام^۲: (!) صفت. خۆشه‌ویست؛ خوه‌شه‌ویس؛

کله ساندن؛ گر تیبهر بوون؛ گیرته‌ی؛ گر
 به‌رده‌ی؛ گروهنه که‌وته‌ی (بخاری کر گرفت؛
 سۆپه‌که کری کرت) ۲. هه‌ست کردن به
 گهرمای زۆر (از تشنگی کر گرفتیم؛ له گهرمانا گرم
 کرت).

گرا /gerā/: [از فرانسوی/اسم، گرا؛ ریزه‌ی لادان
 له باکووری میگناتیسی به پیتی پله‌ک.

- گرا /gerā, garā/: پسوند. - ئۆگر؛ - هۆگر؛
 - خواز؛ - واز؛ - ئه‌وگر؛ - پره‌نگ؛ - گرۆ؛ - گره‌وه؛
 - گرتوو؛ - راهات؛ لایه‌نگر «راستگر؛ آشوبگر؛
 راستگر؛ ئاژاوه‌خوار».

- گرانی /gerā'i, garā'i/: - گرای

گرایدن /gerā'idan, garā'idan/: گراییدن
 گراته /gerāte/: [گفتاری] گرفت؛ کۆسپ؛
 کۆسپه؛ چه‌له‌مه؛ ته‌گه‌ره؛ به‌ریه‌ست؛ دارست؛
 گه‌پل؛ لاست؛ گنچه‌ل؛ گنچه‌له؛ قۆرت.

□ گراته افتادن: ته‌گه‌ره/ قۆرت/ گرفت
 تیکه‌وتن؛ تووشی که‌ند و کۆسپ/ چه‌له‌مه/
 گنچه‌ل/ گرفت بوون «این روزها مرتب در کارم
 کراته می‌افتد؛ ئەم رۆژانه له په‌ستا کاره‌کانم قورتی
 نیده‌که‌وی».

کراته انداختن: ته‌گه‌ره/ قۆرت تیخستن؛
 گنچه‌ل تاشین؛ گنچه‌له‌وه تاونه‌ی «نمی‌دانم
 کی در کارم کراته انداخته؛ نازانم کی ته‌گه‌ره‌ی
 خستۆته نیو کارمه‌وه».

گراډ /g(e)rād/: [فرانسوی/اسم، گراډ؛ ۱. پله‌ک؛
 ده‌ره‌جه؛ پیۆمان؛ پیۆانه ۲. نظامی/ ئه‌ندازه‌ی
 گۆشه‌ی ئه‌ستوونی و ئاسۆیی نیشان، که لووله‌ی
 چه‌کی پێ رێک ده‌کری ۳. یه‌که‌یه‌ک بۆ پیۆانی
 گۆشه یان که‌وان به‌رامبه‌ر به ۰،۰۱ گۆشه‌ی
 ۹۰°.

گراډیان /gerādyān, g(e)rād(i)yān/: [؟]/اسم،
 گراډیان؛ راده‌ی گۆرانی هۆکاریکی که‌شناسی
 به پیتی مه‌ودا.

گراز /gorāz/: اسم، ۱. له‌ها؛ لان/ ههر کام له

وهشه‌ویس؛ به‌ریز.

گرامافن / g(e)rāmāfōn، ها: /فرانسوی/ اسم،
گرام؛ قه‌وان؛ قه‌وانه؛ گرامافون؛ گرامه‌فون؛
سنۆق‌ئاوازه؛ سندووق؛ بیژه‌ک؛ سندووقی
سترانان؛ ده‌زگایه‌ک بۆ بیستنی ده‌نگی
تۆمارکراو له سهر په‌ره‌ی مووسقا.

گرامر / g(e)rāmer؛ /فرانسوی/ اسم، ریزمان؛
لقیکی زمانه‌وانی که له‌مه‌ر وشه و پرسته و
چۆناوچۆنی پیکهاته و پرینه‌دیانه‌وه قسه ده‌کا.
گرامی / gerāmî؛ صفت، /ادبی/ خوشه‌ویست؛
به‌ریز؛ ئازیز؛ خوه‌شه‌ویس؛ وه‌شه‌ویس؛
وه‌شه‌سیاو «دوست گرامی؛ شنودگان گرامی؛ هاو‌پیتی
خوشه‌ویست؛ بیسه‌رانی به‌ریز».

□ **گرامی داشتن** / شمردن: ریژ لینان / گیران؛
خه‌مناندن؛ خوشه‌ویستی خۆ نیشان‌دان «مقدم
او را گرامی داشتند: له هاتیان ریژ گیرا».

هه‌روه‌ها: گرامی بودن؛ گرامی شدن
گرامیداشت / gerāmîdāšt؛ اسم، کار و په‌وتی
ریژ لینان؛ خه‌مناندن؛ دکراندن «گرامیداشت روز
مادر: ریژ لینانی رۆژی دایک».

گران / gerān؛ صفت، گران: ۱. به‌ نرخیکی
زۆرتر له‌ نرخى پاسته‌قینه‌ی خۆی «قیمت‌ها گران
است: نرخه‌کان گرانه» ۲. گران‌بایی؛ به‌ نرخى
زۆره‌وه «قالی گران؛ خانه‌ی گران؛ قالی گران؛ مالی
گران» ۳. /ادبی/ قورس «بار گران: بارى قورس»
۴. /ادبی/ سه‌خت؛ دژوار «گران آمدن: پی گران
بوون».

□ **گران آمدن: پی گران / تال / ناخۆش / سه‌خت**
بوون؛ له سهر گران بوون؛ سه‌خت ئامه‌ی
ونه‌ی «این حرف به او گران آمد: ئهم قسه‌یه پی
گران بوو».

گران بودن: گران بوون؛ به‌ نرخى زۆر بوون؛
گران‌بایی بوون «گوشت گران است: گوشت
گرانه».

گران تمام شدن: گران نیشتن: ۱. نیشتنه

گران؛ خه‌رجی زۆر هه‌لگرتن؛ گران ته‌واو
بوون «این خانه برایمان گران تمام شد: ئهم ماله
نیشته گران بۆمان» ۲. /مجازی/ خراب ته‌واو
بوون «این دشمنی برایت گران تمام می‌شود: ئهم
دوژمنه‌یه‌ت بۆ گران ده‌بیشی».

گران شدن: گران بوون؛ زۆر بوونی نرخى
شتیک «گوشت خیلی گران شده است: گوشت
یه‌کجار گران بووه».

گران کردن: گران کردن؛ زۆر کردنی نرخى
شتیک «برنج را گران کرده‌اند: برنجیان گران
کرده‌وه».

گرانبار / gerānbār؛ صفت، /ادبی/ بارگران؛ بار
قورس.

گران‌بها / gerānbahā؛ صفت، گران‌بایی؛ زۆر به
نرخ؛ گران‌بها؛ گران‌قیمت؛ **گران‌قیمت**

گران‌جان / gerāncān، ان: صفت، /ادبی/
زه‌په‌تال؛ په‌زاتال؛ په‌زاقورس؛ خوینتال؛
په‌زاگران؛ زه‌په‌گران؛ گران‌جان؛ ئیسک‌قورس؛
ئیسک‌گران؛ به‌ گفت و لفت و کرده‌وه‌ی ناخۆش
و تال. هه‌روه‌ها: **گرانجانی**

گران‌خواب / gerānxāb، ان: صفت، /ادبی/
خه‌وگران؛ خه‌وخۆش؛ خه‌وقورس؛ وه‌رم قورس.
گران‌روی / gerānravî؛ اسم، گران‌رۆیی؛ نا‌په‌وانی؛
خه‌ستی؛ هه‌سی؛ خه‌سی؛ هه‌س و هۆلی؛
خه‌ست و خۆلی؛ خۆراگری پری تراو له ئاست
خور بوون و به‌ لیشاو چوون.

گران‌ش / gerāneš؛ اسم، راکیشی؛ هیزی به‌ره‌و
خۆ کیشان.

گران‌فروش / gerānfurûš، ها: ان: صفت.
گران‌جان؛ پرکیش؛ گران‌فرۆش؛ گران‌وره‌ش
(فروشنده‌ی گرانفروش: فرۆشیاری گران‌جان).

گران‌فروشی / gerānfurûšî؛ اسم، گران‌جانی؛
گران‌فرۆشی؛ گران‌وره‌شی؛ کار و په‌وتی
فرۆشتنی شت‌ومه‌ک به‌ نرخیکی زۆرتر له‌ نرخى
دیاریکراو یان گرانتر له‌ دیکه‌ی فرۆشیاران

«گرانفروشی می‌کرد، کارش نگرفت: گرانجانی ده‌کرد،
کاره‌کهی نه‌یگرت».

گرانقدر / gerānqadr: [فارسی / عربی] صفت.

۱. به‌نرخ؛ به‌بایه‌خ؛ گرانمایی ۲. به‌ریز؛ هیژا؛
گرانماه.

گران قیمت / gerānqeymat, -qîmat: [فارسی] /

عربی [گرانہا

گرانمایه / gerānmāye /: صفت. هیژا، ږیزدار؛
به ږیز، به بایه خ و خوښه ویست «فرزند گرانمایه»
ږولای هیژا».

گرانول / g(e)rānol : [فرانسوی] / سم. نیسکه؛ گرانول؛ دانه‌ی وردیل‌ه‌ی وه‌ک نیسک یان نوقل.

گرانی /gerānî/: اسم. ۱. گرانی؛ چونیته‌ی گران
 بـوون «گرانی بیداد می‌کند: گرانیه‌که گاله‌ی پی‌ده‌کا»

۲. هیڙی ڀاکڻشی زهویڻ ڀان هر ته نیکی
 ښاسماني تر: نیروی جاذبه؛ نیروی ثقل

گرانیت / gerānît: [فرانسوی] /سم. بازار؛ گرانیت؛
به‌ردی خارا.

گرانیگاه / gerānîgāh ، ها: / اسم. [فیزیک]

قورساييگه؛ خالی قورسايی؛ جهرگهی قورسايی؛
خالیک له سهر یان نیزیکی هه موو ماکیکا که
ههر چی هیزی ږاکیشی ږوو ده کهنه نهو ماکه،
لهو خاله دا به که ده گر نهو.

گرایش / gerāyeš, garāyeš ، ها؛ ات: /سم.

ھۆگري؛ ھۆگرايەتى؛ ئۆگرتى؛ ئۆگريەتى؛
پراھات: ۱. گرەشت؛ ئۆگريەتى يان زىكى بە
شوپىن، جىگا يان شتىكەوۋە (كرايش چپ: ھۆگري

۲. چه؟ ههز؛ ههژ؛ مگیز؛ کار و پرهوتی
په‌سهند کردن (کرایش به اسلام: هوگری به ئیسلام)

۳. واز «تحقیق در کرایش جوانان: لیکۆلینه وه له
۴. وه واداری و لایه نگری ناراسته وخۆ

«درباره‌ی میزان گرایش او چیزی نمی‌دانیم: له‌مەر چەن و چۆنی هه‌وگایه‌تی ئه‌وه‌وه شتێک نازانین».

— گرایى /gerāyî, garāyî/: پسوند. — وازى؛
—خوآزى؛ —ئهوگرى؛ —هۆگرى (عمل گرايى)؛

اسلام گرایي: کاروازي؛ ئيسلام خوازي): - گرائي

گراییدن /gerāyîdan,garāyîdan/ ➡ گرویدن:

گرائیدن

گربە / gorbe ، ها:/سم، پشیلە؛ پشی؛ پشیلی؛
 پشیک؛ پشە؛ پشۆ؛ پۆشە؛ پسک؛ پسنگ؛
 پسیک؛ پسپسیک؛ دهلک؛ ختی؛ ختک؛ کتک؛
 کیتک؛ کەتک؛ کتە؛ کت؛ گیانەوهری گواندارى
 بچووک و تووکن، بە سەرى خەر، چاوى زل،
 سمیلى هەستۆک، گوپی قیت و کلکی درێژەو
 کە لەمێژە کەوى دەستى مړۆ بوو.

☐ گربه‌ی دریایی ➡ سنگ رودخانه

گر بهی عابد: [مجازی/مأم ریوی؛ شیخ
شهیتان؛ سؤفیلکهی قوون قوله تهن؛
شاشخایین؛ ئیماندار ی رواله تی.

گرہی کور: [مجازی] مرؤی سپلہ؛ مرؤی
بیئہ مهگ؛ مرؤی پیئہ زان.

گر بهی مرتضی علی: [مجازی] که سبکی مهر و
رهند؛ مروی زیت و فیلباز که قهت خوی به
دهسته وه نادا.

گربہی مشک زباد۔ ۱

گربہ ی نر: گورپہ؛ گوربہ؛ خُونہ؛ گُفر؛ گیفر؛
گیور؛ پشیلہ ی نیر.

گربہی وحشی: ھووشک: گورواسہ؛ کتکہ
کئی/ کئیلہ؛ پشیلہ کیوی؛ کتہہ ردی؛
جۆرک پشیلہی گہورہ و سووری
گۆیسوک کہ کہوی دەست، مۆنہوہ.

■ گره در انبان داشتن: [کنایی، ادبی] پیلانیک به دهسته‌وه بوون؛ شتیک له ژیر سه‌ردا بوون؛ له فکری به کار بردنی فیِّل و فهره‌ه‌چیکدا بوون.

گرچه را دم حمله کشتن: / کتابی/ چاو ترسین
کردن؛ زورپنه‌ی؛ هر له سهره‌تاوه، چهق و
سهره‌سخت بوونی خو نیشاندان.

گرچه رقصانند: / مجازی / کایه پیکردن؛ ته گهره
خسته بهر پای که سیّک و به لّین به درو دان
و سر گهر دان کردنی.

گره زین/ یراق کردن: [مجازی] قور بؤ
که سیڭ شیلان؛ تهشی بؤ که سیڭ ریستن؛
ئەركیك به پیچهوانه‌ی مه‌یلی خۆ بؤ که سیڭ
به‌رپوه بردن.

گره تیغی / gorbetiği / تەشی
گره‌رو / gorbêrû / ها: / اسم. باریکه‌ی ریژی ژیر
حمام و سارنج بؤ بلاو بوونه‌وه‌ی تین و بلاوه
کردنی شی.

گره‌شو / gorbeşû / / اسم. [کنایی، گفتاری]
پشیلەشۆر، پشی‌شۆر؛ کتک‌شۆر؛ کار و ره‌وتی
شۆردنی به‌ په‌له و سه‌رسه‌ری (یک دقیقه‌همه‌ را
گره‌شو کرد و رفت: به‌ ده‌قیقه‌یه‌ک هه‌مووی
پشیلەشۆر کرد و روشت).

گره‌شو کردن: پشیلەشۆر کردن؛ پشی‌شۆر
کردن؛ کتک‌شۆر کردن.

گره‌ماهی / gorbemāhi / ها: / ان: / اسم.
سه‌گ‌ماسی؛ ماسیه‌کی بی‌فه‌لسی له‌ش نه‌رمه،
شتیکی وه‌ک سمیلی له‌ سه‌ر لیوه و له‌ ئاوی
شیریندایه.

گروپ / gorop / صوت. ته‌پ؛ ترپ؛ ترپه؛ ته‌په؛
تلپ؛ تولوپ؛ ده‌نگی کپی ویک‌که‌وتنی شتیک
(وه‌ک که‌وتنی کتیب له‌ سه‌ر فه‌رش).

گروپ - گروپ / goropgorop / صوت. ته‌په‌ته‌پ؛
تره‌په‌ترپ؛ گرپه‌گروپ؛ ده‌نگی لیدانی دوا به‌ دوا
شتیک به‌ کپی (وه‌ک ده‌نگی سمی ئەسپ).

گرتە‌برداری / gartebardāri / ها: / اسم. ۱. کار
و ره‌وتی لیگرتنه‌وه‌ی وینه‌یان نیگاره‌یه‌ک
۲. [مجازی] چالوینگه‌ری؛ لاسایی؛ شوینک‌ه‌وتنی
به‌ی بیرکردنه‌وه.

گرجی / gorci / / اسم. گورجی: ۱. / ها: / ان /
خه‌لکی ناوچه‌ی گورجیستان ۲. هۆزیک
قه‌قازی که‌ زۆربه‌ی خه‌لکی گورجستان له‌وان
۳. زمان و خه‌تی ئەو هۆزه.

گرچه / garçe / حرف. گه‌رچی؛ ئە‌گه‌رچی؛
هه‌رچه‌ن؛ هه‌رچه‌نده؛ هه‌رچن؛ ده‌گه‌ل ئەوه‌شدا

«گرچه من خبر نداشتم: گه‌رچی من نه‌مه‌دانه‌ی».

گرد / gard / / اسم. گه‌رد؛ گه‌رت؛ گه‌رده:

۱. ئارد؛ نته؛ به‌ره‌مه‌می وردی شتی هادراو

۲. پوودر؛ ماکی ئاسیاو کراوی به‌تایبه‌ت

پیشه‌سازی، ده‌رمانی و ئارایشی ۳. تۆز؛ تووس؛

تۆزک؛ پۆته؛ خوه‌له‌ پۆته ۴. [کنایی] هیرۆیین.

گرد دندان: گه‌ردی ددان؛ گه‌رده‌ی

خاوین کهره‌وه‌ی ددان، بریتی له‌ کهره‌واناتی

که‌لسیوم و بۆنخۆشیک.

گرد انگیختن: تۆز کردن؛ تۆز دانه‌با به‌ هۆی

تیژ تیپه‌رینه‌وه.

گرد پیری بر سر کسی نشستن: [مجازی] ته‌می

پیری له‌سه‌ر که‌سی نیشتن؛ مووی سه‌ر

سپی کردن (کم‌کم جوانی گذشت و کرد پیری بر

سرم نشست: که‌م که‌م لاوی تیپه‌ری و ته‌می پیریم

لی نیشت).

گرد گرفتن: [مجازی] خۆل له‌سه‌ر نیشتن؛ تۆز

خواردن؛ خوله‌واردی؛ خاک خواردن؛ خاک

لی‌نیشتن؛ شتیک (زیاتر بایه‌خدار) به‌ی که‌لک

داکه‌وتن.

از گرد راه رسیدن: [مجازی] له‌ رپوه‌گه‌یشتن؛

له‌ رپه‌وه‌هاتن؛ تازه‌گه‌یشتن (همین که‌ از کرد

راه رسید، سراغ مادرش را گرفت: هه‌ر له‌ رپوه‌

گه‌یشت، هه‌والی دایکی پرسی).

به‌ گرد چیزی / کسی نرسیدن: [کنایی] تۆزی

شتی / که‌سی نه‌تقاندن / نه‌شکاندن؛ به‌ تۆزی

شتیک / قولی که‌سیکدا نه‌گه‌یشتن (تو هه‌رچه

سعی کنی به‌ کرد او هم نه‌می‌رسی: تۆ هه‌رچه‌نده‌ش

هه‌ول به‌دی تۆزی ناته‌قنی).

- گرد: بی‌واژه. - گیل. - گه‌ر. - گه‌رد: ۱. بگه‌ر؛

ئه‌وه‌ی که‌ ده‌گه‌رئ (چکرد، راستکرد: چه‌پکیل؛

راستگیل) ۲. گه‌شتیار وه‌کوو پیشه‌یان خوو

(جهانگرد: دنیاگه‌ر).

گرد / gerd / / اسم. [موسیقی] گرد؛ یه‌که‌ی کات

له‌ نۆت نووسیندا که‌ کیشی به‌رامبه‌ر به‌ دوو

سپی و چوار چهنکه.

گرد: صفت. گرد؛ گر؛ خر؛ خرت؛ خر و فر؛ گلؤلی؛ خره گه؛ به بیچمیکی وا که مه و دای هه موو خالیک له سهر پهراپه یری تا خالی ناوهندی وه کوو یه ک بی: الف/ جه غزؤ که ب/ گندؤله ک؛ تۆپ ئاساج/ گرؤ فهر؛ گلیل؛ خری لووله ئاسا.

گرد آمدن: کؤ بوونه وه؛ کؤوه بوون؛ تیمروکان؛ تیور و کان؛ کؤز کردن؛ خر بوونه وه؛ کؤمه ل بوون؛ گلیر/ کؤوه بیه ی «دور میز کرد آمدند: به دوری میزه کدا کو بوونه وه».

گرد آوردن: کؤ کردنه وه؛ کؤوه کردن؛ گلیره کردن؛ جهمه و کردن؛ خر کردنه وه؛ بهر گهاندن؛ گلاندن؛ نیای وریو «پول زیادی گرد آورد؛ باره یه کی زوری کو کرده وه».

گرد شدن: خرت وه بوون؛ گرد بوونه وه؛ خر بوونه وه «چشمه یاش گرد شد؛ چاوی خرت وه بوو».

گرد کردن: ریاضی/ سهر راست کردنه وه؛ راست کردنه وه؛ رۆند کردن؛ له بهشی بچووکی ژماره یه ک چاوپۆشی کردن «اگر ۳۱۳ را بر حسب ده ها گرد کنیم می شود ۳۱۰: نه گهر ۳۱۳ به گویره ی ده سهر راست بکه بنه وه ده بیته ۳۱۰».

گرد: قید. (به) دور؛ وه گهر د؛ دوری؛ گردای گرد؛ گرد و په ری؛ له دور و بهری شتی کدا؛ له دوری شتی کدا.

گرد چیزی گشتن: به دوری شتی کدا خولانه وه: ۱. گر/ خول/ سوور خواردن به دور شتی کدا «گرد اتاق می گشت: به دوری ماله کدا ده خولایه وه» ۲. مجازی/ ادبی/ توخنی شتی ک کهوتن «گرد قمار نگرد! توخنی قومار مه که وه!».

گرد/ gord، ان: صفت. / ادبی/ گورد؛ پاله وان؛ زۆرداری جه نگرانی «گرد دلیر؛ گوردی دلیر».

گرداب/ gerdāb، ها: / اسم. گیزاؤ؛ گیزجاو؛ گهر داو؛ گرداو؛ گرداف: ۱. ته مباح؛ گهر؛ گهره ک؛ گیرک؛ گهراف؛ گیزاف؛ گیزه نکه؛

گیزهن؛ گیزینه؛ گیزه و؛ گیزیه؛ گوری؛ گیز گهر داو؛ گیز گهر دوو؛ ته ندووره ژهنه؛ ته ندووره زهنه؛ گیزه نگ؛ ناشه ته ندووره؛ که ندال؛ شوینیک له ناوینکی زۆر (رووبار یان زهلیا) که ناوه که ی سوور ده خواته وه ۲. / مجازی/ رووشه؛ وهیشوومه؛ نشووف «گرداب بلا؛ گیزاوی به لا».

گرداگرد/ gerdāgerd، اسم. پهراپه؛ دۆرمادار؛ ده و رانده و؛ ده و ر تاده و؛ گردایگرد؛ کشت و کنار؛ قهراخ- بیچاخ «گرداگرد شهر؛ پهراپه ری شار».

گردا لود/ gardālūd، صفت. تۆزاوی؛ تۆزین؛ گهر داوی؛ خؤلاوی؛ وه لن؛ وه لنه؛ پتامي؛ تۆزاوین؛ به تۆزه وه تلوو «جلد گردا لود کتاب را با دستش پاک کرد؛ بهرگی تۆزاوی کتیه که ی به ده ست سړی».

گرداله/ gerdāle، ها: / اسم. گرده توه نی: ۱. / زمین شناسی/ خر که بهر دی نه ختن گه و ره که له گهل بهرد و خؤلی ده و روبه ری جیا وزه و دیاره له شوینیکه تر وه هاتو وه ۲. / قدیمی/ ناو؛ ژیل؛ ژیل؛ زیله مۆ؛ ژیله مۆ؛ ورده خه لووز که خریان ده کرده وه بۆ ژیر قورسی ده بوو.

گردالی/ gerdālī، صفت. / گفتاری/ تۆپه له؛ گزمووله؛ گرده؛ خره؛ وه ک تۆپ خر.

گردان/ gardān، صفت. / ادبی/ له گهر؛ وه گهر؛ له خول؛ به سوور؛ زفری: ۱. به تایبه تمه ندی و توانای به دوری خؤوه گهران «حلقه ی گردان؛ ئالقهی له خول» ۲. / نامتداول/ به تایبه تمه ندی گوژان «روزگار گردان؛ رۆژگاری له گهر».

گردان/ gordān، ها: / اسم. گوردان؛ دهسته یه ک چه کدار بریتی له سئ گورووهان.

گرداندن/ gardāndan، مصدر. متعدی. //

گرداندی: گه راندت؛ می گردانی؛ ده گهرینی؛ بگردان؛ بگهرینه // ۱. گه راندن؛ سووراندن؛ سووران؛ گیلنه ی؛ گیلنای؛ چه رخنه ی؛ چه رخنای؛ خولنه ی؛ خولنایوه؛ گیراندن؛ گیران؛ خول پیدان؛ له شوینیکه وه بۆ شوینی تر بردن؛ ده و ر

پیدان <گردانیدن مهمانان در شهر: گرداندنی
میوانه‌کان به ناو شاردان> ۲. خولاندنه‌وه؛
سوورانندن؛ سوورانن؛ سوورانده‌وه؛ سووراننه‌وه؛
گیلنه‌ی؛ گیلنای؛ خولنه‌ی؛ خولنایوه؛ گیرانندن؛
خول پیدان؛ هه‌لخولاندن؛ چه‌رخاندن؛ گیرانن؛
زفراندن؛ به ده‌وری شتیکدا بزواندن <دور حیاط
گرداندن: به ده‌وری حه‌وشه‌دا خولاندنه‌وه>
۳. به‌ریوه بردن؛ چه‌رخاندن؛ سوورانده‌وه؛
سووراننه‌وه؛ هه‌لسوورانندن <گرداندن مجلس:
گرداندنی کوژ> ۴. /ادی/ کردن؛ کردنه‌وه؛
گوژانن؛ گوژانندن؛ گیران؛ به دۆخیکی‌تر
ده‌ره‌ینان <روزگار ما را بگردان! زیانمان خوش
بکه!> * گردانیدن. هه‌روه‌ها: گرداندنی

■ صفت فاعلی: گرداننده <گه‌پنهر>/ صفت مفعولی:
گرداننده <گه‌پنراو>/ مصدر منفی: نگردانندن
(نه‌گه‌رانندن)

گرداننده / gardānande، ها: ـگان: / اسم.
/مجازی/ به‌ریوه‌به‌ر؛ گه‌پنهر <گرداننده‌ی مجلس، زن
جوانی بود: به‌ریوه‌به‌ری کوژه‌که، ژنیکی جحیل بوو>.

گردانیدن / gardānandin، گرداندن

گرداور / gerdāvar، کۆکه‌ر؛ کۆکه‌روه.

گرداوری / gerdāvari، کار و ره‌وتی کۆ
کردنه‌وه؛ خر‌کردنه‌وه؛ گلپر‌کردنه‌وه؛ گلاندن؛
یه‌که‌ونیان؛ له شوینیکدا که‌له‌که‌کردن <گرداوری
محصول: کۆ کردنه‌وه‌ی داها>.

گردباد / gerdbad، ها: / اسم. گیزه‌لووکه؛
گیجه‌لووکه؛ گیزه‌لووکه؛ گه‌رده‌لول؛
گه‌ردلول؛ گه‌رده‌لوور؛ زهمه‌ن؛ ته‌نوره؛ باهۆز؛
زلان؛ زلون؛ زفیرک؛ باگیجه؛ باگیژه؛ گیزه‌با؛
گیدۆ؛ گیزه‌له؛ گیزه‌له؛ گه‌رده‌با؛ گه‌روه‌با؛
گه‌رده‌بل؛ گه‌ره‌پیچه؛ چه‌چه‌مان؛ گه‌ره‌پیچ؛
گرپیچ؛ گژۆله‌ک؛ وه‌له‌ک؛ باگروکه؛ باگه‌ر؛
بابلیسک؛ بابلیسک؛ داوه‌تی جندۆکان؛
داوه‌ته‌جنۆکه؛ شایی جندۆکان؛ هۆله‌جنانی؛
که‌لکه‌له‌چوچان؛ گه‌چله‌گوچان؛ گه‌رته‌چیچان؛

عیواره‌ش؛ بای به‌قه‌وه‌تی وا که سوور ده‌خوا و
به‌ره‌و پی‌ش و سه‌ر ده‌روا.

گردپاش / gardpāš، ها: / اسم. گه‌ردپین؛
گه‌ردپاش؛ گه‌رده‌پاش: ۱. که‌ره‌سته‌یه‌ک به
کونی ورده‌وه بۆ پژاندنی گه‌رد: ۲. که‌ره‌سته‌یه‌ک
بۆ کردنه‌ تۆز و پژاندنی ته‌وشیک.

گردراه / gerdrāh، ها: / اسم. پیچ یان لاریه‌که
له سه‌ر چه‌ن ری‌یان بۆ ئاسان لادان به
لایه‌کی‌تردا.

گردسوز / gerdsoz، چراغ گردسوز
چراغ

گردش / gardeš، ها: / اسم. خول؛ گه‌ر؛
گه‌ردش؛ گه‌ردین: ۱. گه‌شت؛ سه‌یران؛ گه‌رد و
خول؛ گه‌شت و گیل؛ هه‌لفۆنه؛ کار و ره‌وتی
پۆشتن بۆ سه‌یران <گردش در باغ: گه‌شت له
باخدا> ۲. گه‌رد و خول؛ ره‌وتی هه‌لسوورانی
شتیک به ری‌نگایه‌کی دیاریکراودا <گردش زمین:
خولی زه‌وین> ۳. کاری گه‌ران؛ جیگۆرکی
کردنی شتیک <گردش هوا: گه‌ریانی هه‌وا>
۴. چه‌رخ و گه‌ر؛ ئال‌وگۆری بار و دۆخیک به بار
و دۆخیکی‌تر <گردش روزگار: چه‌رخ و گه‌ری
پۆژگار> ۵. کار و ره‌وتی گه‌ران؛ به‌ریوه‌ چوون
<گردش کار: که‌رانی کار>.

گردش خون: گه‌رانی خوین؛ چه‌رخ و گه‌ری
بی‌وچانی خوین له دلوه‌ به له‌شدا و
گه‌رانه‌وه‌ی بۆ دل.

گردش علمی: گه‌شتی زانستی؛ سه‌یرانی
شوینیک به مه‌به‌ستی دیتن، ئاشنا بوون و
ناسینه‌وه.

گردش دادن: گه‌رانندن؛ گیرانن؛ گیلنه‌ی؛
خولاندنه‌وه؛ سوورانده‌وه <ما را در شهر گردش
داد: به نیتو شاردان گه‌راندمانی>.

گردش کردن: گه‌ریان؛ گه‌ران؛ گیلنه‌ی؛ سوور/
خول خواردن؛ سووراننه‌وه؛ خولانه‌وه؛ گه‌ردش
کردن <مدتی در شهر گردش کردیم: ماوه‌یی‌ک به

شاردا گهراین.

گردشگاه / gardešgāh، ها: / اسم. سهرانگا؛ سهرانگه؛ سهرانگهه؛ هۆره؛ جینگهی سهران لئ کردن «کوه آیدر، گردشگاه مردم سندنجد است: کئیوی ئاوهر، سهرانگای خهلکی سنهیه».

گردشگر / gardešgar، ها: / ان: / اسم. گهشتیار؛ گهپیده؛ تووریست؛ ئهوهی بۆ گهشت و سهران سهفه دهکا «در سال گذشته بسیاری گردشگر خارجی از کردستان دیدن کردند: له سالی رابردودا زۆریک گهشتیاری بیانی هاتنه سهیری کوردستان».

گردشگری / gardešgarî: / اسم. گهشتیاری؛ گهشت و گیل؛ تووریسم: ۱. سهران؛ کار و رهوتی سهفهکردن بۆ گهشت و گیل ۲. کار و لیژانی دانان و ههلسوورانی دامهزراوه و رازهگهلی سهر به راکیشان و گلدانهوه و میوانداری له گهشتیاران.

گردکان / gerdakān: / از کردی / ادبی ﴿﴾ **گردو**

گردگاه / gord(e)gāh: / اسم. [قدیمی] ۱. تهیگاه ۲. پۆنهکه؛ پالوو؛ پالۆ؛ بهشی له پشتهوهی ئهسپ که زینی به سهردا دهدهن.

گردگیری / gardgîrî: / اسم. ۱. کاری سپرنهوه؛ تهکاندن؛ لابرندی تۆز و خۆل له سهر دار و دیوار و کهلوپهل «کتابها را کردگیری کردم و همه را در قفسه چیدم: کتیبهکانم سهریهوه و ههمووم له قههسهکهدا چنی» ۲. [مجازی، گفتاری] کار و رههاتی کۆلنج تهقاندن؛ کوولنج نهرمکردن؛ تاشاندن؛ لیکدان؛ نیشته مل یهک.

گردماه / gerdmah: / اسم. [قدیمی] مانگی چواره: ۱. ههلاب؛ هلاب؛ مانگی پر ۲. [کنایی] روومهتی جوان.

گردن / gardan: / اسم. مل؛ گهردهن؛ گهردن: ۱. ههفک؛ ههستهۆ؛ ههستهۆ؛ هستۆ؛ ئهستهۆ؛ ستۆ؛ قهرپک؛ خهن؛ ئهوک؛ بهشیک له جهستهی گیانداران که له نیوان سهر و لهشدایه ۲. مله؛

ملکه؛ بهشی باریکهلهی نیوان زارک و سکی دهفر «گردن تۆگ: ملکهی تونگ».

□ **گردن کج کردن**: [کنایی] مل کز / کهچ کردن؛ لارهمل وهستان؛ دهربرینی بی دهسهلاتی و ئاتاجی خۆ «من نمی‌توانم بروم پیش مردم گردن کج کنم: من ناتوانم برۆم به لای خهلکهوه مل کز کهم».

گردن کسی از مو باریک تر بودن: [تعریض] دهربرینی چۆک دادان و فهرمانبهری کردن. **گردن کسی را تیر نژدن**: [تعریض] ملی کهسی کۆتهدار بوون؛ مل ئهستور بوون.

گردن کسی را زدن: سهر / ملی کهسی په‌راندن؛ له سهری کهسی دان؛ سهری کهسی ژئ کرن / پرین؛ به کهرهستهیهکی تیژ سهر له لهشی کهسیک جیا کردنهوه «لاوازیه را گردن زدند: سهری لافوازیه‌یان په‌راند».

گردن کسی را گرفتن: [کنایی] وهمل کهسی کهوتن؛ ئهستهۆی کهسی گرتن؛ هاتنه مل کهسیک «خون جوان بی‌گناه آخر گردن او را گرفت و اعدامش کردند: خوینی لاوی بی‌تاوان ناخری ئهستهۆی گرتهوه و له سیداره‌یان دا».

گردن کشیدن: مل کیشان؛ مل کیشانان؛ سهرکیشان؛ مل کیشهی؛ بۆ دیتنی شتیک سهر و ملی خۆ به‌رزوه‌کردن «گردن کشیدم بیینم چه خبر است: ملیم کیشا بزائیم چه‌خه‌ره».

گردن کلفت کردن: مل لی ئهستور کردن؛ مل قهوی کردن؛ بههیز و قهلهو بوونهوه «خورده و خواییده همه‌اش گردن کلفت کرده: ههر خواردوووه و خهوتوووه و ملی لی ئهستور کردوووه».

از گردن خود باز کردن: [کنایی] له مل خۆ کردنهوه؛ له کۆل خۆ کردنهوه؛ له ئهستهۆی خۆ کردنهوه؛ (کاریک) دانه دواوه «آن کار را از گردن خود باز کردم: ئهو کاره مل مل خۆ کردوه».

به گردن کسی انداختن: کردنه مل کهسیک؛ خسته گهردهن کهسی: ۱. ئه‌نه‌مل کهردهی؛

کهرده‌ینه مل «گردنبند را انداخت به گردن عروس؛ ملوانکه‌که‌ی کرده مل بوو که‌که» ۲. /مجازی/ نانه ملی که‌سئ؛ خستنه مل / پای که‌سیک؛ که‌سئ تاوانبار کردن؛ نیه‌ی ملوو یۆی «چرا همه‌ی تقصیرها را به گردن من می‌اندازید؟؛ بۆچی هه‌موو که‌م و کووری‌ک نه‌نینه ملی من؟».

به گردن کسی حق داشتن: هه‌ق به سهر که‌سیکه‌وه بوون؛ له به‌ر چاکه و خزمه‌ت به که‌سیک، ئه‌و که‌سه منه‌تباری خۆ کردن «شما به گردن من حق دارید؛ ئیوه به سهر منه‌وه هه‌قتان هه‌به».

به گردن کسی گذاشتن: /کنایی/ ۱. نانه ملی که‌سیک؛ مل که‌سیک پی‌وه کردن «دزدی را به گردن او گذاشتند؛ دزیه‌که‌یان نایه ملی نه‌و» ۲. کردنه ملی که‌سئ؛ به زۆر پی‌ کردن «همه‌ی کارهای سخت را به گردن من گذاشت؛ هه‌موو کاره دژواره‌کانی کرده ملی من».

به گردن گرفتن: /کنایی/ مل پیندا/ پیا کردن؛ به ئه‌ستۆگرتن «به گردن گرفت که یک شب همه را مهمان کند؛ ملی پیندا کرد شه‌ویک هه‌موو داوه‌ت بکا».

گردنبند / gardanband ، ها: /اسم، ملوانکه؛ ملوانه؛ ملیوانه؛ مله‌وانه؛ ملوه‌ن؛ ملوئین؛ ملوه‌ند؛ ملوئینکه؛ ملوئینه؛ ملغان؛ ملغانک؛ ملوئینک؛ خه‌ناوک؛ خه‌ناوکه؛ گهردن‌به‌ند؛ گهردانه؛ گلاده؛ گولوه‌ن؛ دۆدک؛ رستک؛ گهردوان؛ گهرده‌نی؛ قه‌فلک؛ که‌شکۆل (ئی زاړه‌کان)؛ به‌ربهن؛ به‌ندک؛ به‌رمۆر؛ ملئینک؛ ره‌وش و خشلی له به‌رد، کانزای گرانبایی، مرواری، عاج و ... که بۆ جوانی به زنجیره‌وه له ملی ده‌که‌ن: گلوبند

گردنفرار / gardanfaraz ، ان: /صفت. /ادبی/ ۱. سهر به‌رز؛ سهر بلند؛ سهر فره‌راز؛ سهر فره‌راز ۲. سهر بزئو؛ سهر که‌ش؛ چه‌له‌ک؛ یاغی ۳. قولم؛ خۆه‌ه‌لکیش؛ قه‌پان؛ گه‌وه‌زه؛ لووت به‌رز؛ له خۆ بایی. هه‌روه‌ها: گردنفرازی

گردنکش / gardankeš ، ها: /ان: /صفت. /مجازی/ سهر زه‌یه؛ سهر بزئو؛ سهر پیچ؛ سهر که‌ش؛ چه‌له‌ک؛ یاغی.

گردنکشی / gardankeši ، ها: /اسم. سهر بزئو؛ سهر پیچی؛ نافه‌رمانی «اگر گردنکشی کرد بیندازش بیرون؛ ئه‌گهر سهر بزئوی کرد ده‌ری بکه».

گردن کلفت / gardankoloft ، ها: /ان: /صفت. ۱. /کنایی/ مل قه‌وی؛ مله‌ۆر؛ مل پان؛ خرتی؛ خرتی؛ دومل؛ مل ئه‌ستوور؛ مل ستوور؛ هه‌فک ئه‌ستوور؛ پاتک پان؛ خوو گه‌مله؛ خه‌ریت؛ خپشه‌مله؛ قه‌به‌دای؛ کۆته‌ک؛ گنئخه؛ ملور؛ گامل؛ گنئزل؛ زۆرداری زۆرینژ «مرد گردن کلفت؛ پی‌ای مله‌ۆر» ۲. /مجازی/ ده‌سه‌لاتدار؛ ده‌سچوو؛ ده‌سچووگ؛ ده‌سپۆو «تاجر کردن کلفت؛ تاجری ده‌سه‌لاتدار».

گردن کلفتی / gardankolofti ، ها: /اسم. /کنایی، گفتاری/ مله‌ۆری؛ زۆر بیژری؛ زۆرداری «خواست کردن کلفتی بکند آزاد ددش دست پلئیس؛ ویستی مله‌ۆری بکا نازاد دایه ده‌ستی پولیسه‌وه».

گردنگاه / gardangāh ، /اسم. جئ مل؛ جیگه‌ی مل له نیوان ههر دوو شاندا.

گردنه / gardane ، ها: /اسم. که‌ل؛ سهرمله؛ مله‌گا؛ مله؛ مل؛ گهرده‌نه؛ گهردنه؛ گیر؛ گه‌روو؛ گه‌لوو؛ گه‌لوو؛ بستوو؛ زینوو؛ زینو؛ ریگی لیژ و پیچه‌لپیچ له پالداوئین تا سهر یالی کیو «گردنه‌ی خان؛ که‌لی خان».

گردنه‌گیر / gardanegir ، ها: /ان: /اسم. ۱. سهرمله‌گیر؛ دزی سهر گهرده‌نه ۲. /کنایی/ چه‌ته؛ ریگر؛ که‌سئ که بۆ تالان کردنی ریواران سهر رییان پی ده‌گرئ.

گردو / gerdû ، ها: /اسم. گوئز؛ گوویز؛ گوژ؛ گیز؛ گووز؛ قۆز؛ گیز؛ جه‌وز؛ جۆز؛ جیز؛ گرده‌کان؛ گرته‌کان؛ وه‌زی؛ وه‌ز؛ گرده‌کۆ؛ گۆزه‌ک؛ ۱. دار گوئز؛ داریکی به‌رزی پر له‌ق و پۆی گه‌لا پان که چیوئیکی ره‌ق و تۆکمه‌ی هه‌یه و له

□ از گردونه خارج شدن: له دهور/ گردونه ده رچوون (آزاد هم زن گرفت و از گردونه خارج شد: نازادیش ژنی هینا و له دهور ده رچوو). ههروهه:

از گردونه خارج کردن

گردۀ / garde, ها/ /اسم. [گیاه‌شناسی] گهرک؛ گهرده؛ هه‌لاله؛ گانه‌ی نیری گیای تۆمدار که دهنکیکی وردیله‌ی تۆیکلداره که به دهم باوه ده‌جی یان به جان‌ه‌روهه دهنووسی.

گردۀ / gerde, ها/ /اسم. ۱. /ها/ کولیره؛ کوللیره؛ کولور؛ کولوره؛ ستورک؛ ئه‌ستورک؛ ئه‌ستورکه؛ گرک؛ پاتۆ؛ پاتۆله؛ گیتی؛ خه‌رسه‌ک؛ خه‌پک؛ خه‌پله؛ سهوک؛ جۆری نانی خپ و ئه‌ستوره ۲. گردۀ؛ برینجه‌گردۀ؛ جۆریک برینجی خرتی ورد بۆ ناو ئاش، شیربرنج و شله.

□ گردۀی خون: گردیله‌ی خوین؛ ترومبوسیت؛ پلاکیت؛ گهرده‌ی وردی پوله‌کیی ناو خوین بۆ گرساندنه‌وی خوین.

گردۀ / gorde, /اسم. ۱. کۆل؛ گوردی؛ شان؛ سه‌رشان ۲. گورچیله؛ گووچیله؛ گورچه‌ویل؛ گورچیکه؛ گووچیلک؛ گورچوو؛ گورچک؛ گرچک، ولک؛ گورداله؛ کشته.

□ از گردۀی کسی کار کشیدن: [کنایی] کۆل به که‌سی کیشان؛ به‌رد به که‌سی کیشان؛ کوچک پی‌کیشان؛ به کۆلی که‌سیک بار کیشان؛ کاری زۆر و دژوار له که‌سی کیشانه‌وه (از گردۀی همه‌مان کار کشید: کۆلی به همه‌موومان کیشا).

به گردۀی کسی سوار شدن: [کنایی] سوار مل/ کۆلی که‌سی بوون؛ دوولنگه به مل که‌سیکدا شۆر کردنه‌وه (اگر رو بدهی دو روز دیگر به گردۀات سوار می‌شود: ئه‌گهر بده‌یته ده‌می‌ه‌وه دوو رۆژی تر سوار می‌میت‌ئهی).

گردۀ افشانی / garde'afšāni, ها/ /اسم. گهرده‌پژینی؛ بلاوه‌ی گهرده، له ئەندامی زاوژووی نیره‌وه بۆ ئەندامی زاوژی من، به

پیشه‌سازیدا به‌رخه ۲. کاکله؛ کاکلی؛ مه‌ژگه؛ به‌ری خریله و تۆیکل ره‌قی ئه‌وه داره که میتشکه‌کی چه‌وره و ده‌خوری: گردکان گردوبازی / gerdûbāzi /اسم. گويزان؛ گوويزان؛ گويزين؛ وه‌زه‌قالانی؛ وه‌زانی؛ کایه‌ی به گويز؛ کایه‌یه‌کی چهن که‌سه، که ههر که‌سی گويزیک دادهنی و به نۆره گويزی بۆ ده‌خن، ههر که‌س بیانگیتی گويزه‌کان هه‌لده‌گریته‌وه.

گرد و خاک / gard-o-xāk /اسم. تۆز و خۆل؛ خاک و خۆل؛ خاک‌خوئل؛ گهرد و خۆل؛ گهرت و توس؛ ته‌پ و تۆز؛ ته‌پ و توومان؛ باویژ؛ وه‌لل؛ هه‌روه‌ول؛ سۆنک؛ تۆز و غومار؛ خاک‌تووس؛ دهنکه وردیله‌ی به‌تایبه‌ت خاک له هه‌وادا: گرد و غبار

□ گرد و خاک کردن: ته‌پ و تۆز کردن؛ تۆز کردن: ۱. تۆز و خۆل به‌رپا کردن؛ گهرده‌لول کردن (چرا این قدر گرد و خاک می‌کنی؟ یواش جارو کن! بچی ئه‌ونده ته‌پ و تۆز نه‌که‌ی؟ هیواش گه‌سک بده!) ۲. [کنایی] هه‌لچوون و هه‌را و هوریا کردن (نمی‌دانی آرام امروز چه گرد و خاکی کرد! نازانی نارام نه‌م‌رۆچ ته‌پ و تۆزیکي کرد!).

گردوخاکی / gard-o-xākî /صفت. تۆزاوی؛ خۆلاوی؛ رتامي؛ تۆزین (با سر و صورت گردوخاکی برگشت: به‌سر و چاوی تۆزاویه‌وه گه‌راوه).

گردون / gardûn /اسم. [قدیمی] گهردوون؛ چهرخ؛ ئامان؛ فه‌له‌ک؛ ئاسمان.

گردونه / gardûne, ها/ /اسم. گهردوونه: ۱. [قدیمی] هه‌را به؛ گاری؛ پی‌را گويزیکي سوو که‌له‌ی دووچه‌رخ که ئه‌سپ ده‌بیکشی ۲. [مجازی] که‌ره‌سته‌یه‌کی خری هلۆل که هیندیک تۆپی ژماره‌داری تیدایه (زۆرتر ده‌تۆپ، له سیفره‌وه تانۆ) بۆ به‌خت‌نه‌زمونی، هه‌لیده‌سوورین و هه‌ر جاره تۆپیکي لی‌داده‌که‌وی ۳. قه‌فه‌سه‌ی ته‌گه‌ره‌داری جیه‌جی کردنی کتیب له ناو کتیب‌خانه‌دا.

شیوهی راسسته وخۆ یا ناراسته وخۆ (به هۆی با، ناو و میروو).

گردهمانی /gerdehamā'i/ گردهمایی

گردهماهی ^۱/gordemāhi/ ها:/اسم. کۆمی؛ کۆماوی؛ کۆماوهیی؛ کووری؛ قۆزی؛ ههلهاتوویی به باری درێژیدا.

گردهماهی ^۲:صفت. کۆم؛ کۆماوه؛ کۆماو؛ کوور؛ قۆز؛ گورگهپشت؛ به باری درێژیدا ههلهاتوو.

گردهمایی /gerdehamāyi/ ها:/اسم. کۆبوونهوه؛ کۆز؛ کۆ؛ گور؛ گردی؛ جفات؛ جوات؛ لژنه؛ چهپهريه‌ندان؛ کۆمه‌لئ مرؤ که بۆ ڤاوێژ لیک کۆ بوونه‌توه «گردهمایی استادان دانشگاه؛ کوبوونه‌وهی مامۆستایانی زانستگاه» **گردهمانی**

گردی /gardî/ صفت. ۱. خۆلاوی؛ خۆلین؛ تۆزاوی؛ ڤتامی؛ به خاک و خۆله‌وه تلاو ۲. /ها/ [گفتاری] گهردی؛ گهرتی؛ توشباری هیرۆیین.

گردی /gerdî/ اسم. خړی؛ گردی؛ خرتی؛ ۱. دۆخ یان چۆنیه‌تی خړ بوون «گردی و درازیش مهم نیست: خړی و درێژه‌که‌ی گرینگ نیه» ۲. به‌شی جەغز ئاسای شتیک «تنها گردی صورتش پیدا بود: تنها خړی دهم و چاوی دیار بوو». **گردی** /gordî/ اسم. [ادبی] دلیری؛ پاله‌وانی؛ گوردی.

گردیدن /gardîdan/ مصدر. لازم. // گردیدی؛ گه‌ڤای؛ می گردی؛ ده‌گه‌ڤی؛ بگرد؛ بگه‌ڤه // گه‌ڤان؛ گه‌ڤان؛ سوورخواردن؛ گیله‌ی؛ گیلای؛ ۱. سوورڤان؛ خول خواردن؛ چه‌رخان؛ به‌ره‌و پێش چوون «کار می‌گردد: کار ده‌سووری» ۲. سه‌فه‌رکردن؛ سه‌یران‌کردن؛ گه‌شت و گیل‌کردن ۳. ئال‌و‌گۆڤر بوون / کران؛ ئەم ده‌ست و ئەوه‌ده‌ست بوون «این ماشین تا حالا چند دست گردیده: ئەم ماشینه هه‌تا ئیستا چهند ده‌ست گه‌راوه» ۴. [مجازی] گۆڤان؛ گۆڤیان؛ واریه‌ی؛ واریای ۵. دانه‌په‌ی؛ جست‌وجۆ کردن؛ پشکنین ۶. [قدیمی] هه‌لگه‌ڤانه‌وه؛ هۆرویله‌ی. هه‌روه‌ها؛

گردیدن

■ صفت فاعلی: گردنده: (ـ) / صفت مفعولی: گردیده: (گه‌ڤاو) / مصدر منفی: نگردیدن: (نه‌گه‌ڤان) گرز / gorz، ها:/اسم. [قدیمی] هه‌ووێزی؛ زۆپه؛ گوروز؛ گوویرز؛ گورز؛ گۆز؛ گۆپال؛ کۆپال؛ کۆپار؛ گالوک؛ ئامرازیکي سهر ئەستووری ده‌سکداره بو شه‌ر.

■ گرز دیو دودکش جن، دودکش

گرزه‌پایی /gorzepāyi/ پاجنبیری

گرسنگی /gorosnegi/ ها:/اسم. برسیه‌تی؛ برسییتی؛ برسیایه‌تی؛ برسیاتی؛ برچیتی؛ برچیتی؛ ئاورایی؛ ئاورایی؛ نیزی؛ نیزاتی؛ هه‌ورایی؛ ئاوره‌ی؛ ئاورای؛ وڤه؛ بار و دۆخی ورگ به‌تال بوون «از گرسنگی داشتم می‌مردم: له برسیه‌تیدا خه‌ریک بوو بمرم».

■ **گرسنگی دادن**: برسی هیشتنه‌وه؛ ئاورای ناسته‌یوه؛ نان پێ‌نه‌دان «نامادری به‌ آنها گرسنگی می‌داد: باوه‌ژنه‌که‌یان برسی ده‌یان‌ه‌یه‌شته‌وه».

گرسنگی کشیدن: برسیه‌تی کێشان؛ ئاوره‌ی کێشته‌ی «بچه‌ها به‌ گرسنگی کشیدن عادت کرده بودند: منداڵه‌کان به‌ برسیه‌تی کێشان ڤاهاتبوون».

گرسنه /gorosne/ ها؛ -گان/ صفت. برسی؛

۱. برچی؛ نیز؛ هه‌ورا؛ ئاورا؛ ئۆرا؛ وسنه؛ وسئ؛ ورسنی؛ ورسگ؛ گێست «نصف شب خیلی گرسنه‌ام شد: نیوه شه‌و زۆر برسیم بوو» ۲. [کنایی] زۆر ئاتاج و داماو. هه‌روه‌ها: گرسنه‌بودن؛ گرسنه‌شدن

گرسنه‌چشم /gorosnečes̄m/ ان/ صفت. [مجازی، ادبی] چاوبرسی؛ به‌رچاوبرسی؛ چاوبرچی؛ چاوجنۆک؛ چاونه‌زیر؛ چه‌لماس؛ لیشتۆک؛ ته‌ماکار. هه‌روه‌ها: گرسنه‌چشمی

گرفت /gereft/ ها:/اسم. ره‌وتی گیران؛ که‌وتنی ته‌نیکي ئاسمانی وه‌به‌ر سیبه‌ری ته‌نیکي تر «گرفت ماه: مانگ گیران».

■ **گرفت خورشید**: ڤۆژ گیرسه؛ هه‌تاوگیران؛ خۆرگیران؛ ڤۆژگیران؛ ڤۆجیارگیره‌ی؛ ڤۆژ

خه‌یرین.

گرفت ماد: ماگیرسه؛ ماگرته؛ مانگ‌گیران؛ گیرانی مانگ؛ هه‌یف خه‌یرین.

گرفتار / gereftār, ها؛ ان: صفت، تووش؛ تووشیار؛ گیرۆده؛ گراو: ۱. یه‌خسیر؛ ئه‌سیر؛ دیل؛ پێوه‌بوو «چند نفرمان گرفتار شدند بقیه فرار کردیم: چهند كه سمان یه‌خسیر بوون باقی هه‌لاتین» ۲. دوچار؛ گرفتار؛ پابه‌ند؛ پابه‌ن؛ ئه‌وگاره؛ گیر «چند سال است گرفتار بیماری و خانه‌به‌دوشی است: چهن سالیکه تووشی نه‌خوشی و لانه‌وازیه» ۳. /کناپی/ ئه‌ویندار.

□ گرفتار بودن: گرفتار بوون؛ گیرۆده بوون؛ تووش بوون؛ حه‌وق بوون؛ حاوقان؛ گیرخواردن؛ گیروراده‌ی. هه‌روه‌ها: گرفتار شدن؛ گرفتار کردن گرفتاری / gereftārî, ها؛ /اسم/ گیرۆده‌یی؛ گراوی؛ مه‌ره: ۱. گیر و گرفت؛ گیره‌وکیشه؛ به‌دبه‌ختی؛ ئه‌وه‌ی ده‌بێته هۆی ئازار و په‌ژاره (وه‌ك نه‌خوشی، هه‌ژاری و...) «خودش كلی گرفتاری دارد: بو‌خوی زۆریك گیر و كرفتیی هه‌یه» ۲. ته‌نگانه؛ گیرۆیی؛ داف؛ دۆخی گران و ئازاردەر «در گرفتاری به دادم رسید: له ته‌نگانه‌دا گه‌یشه فریام» ۳. یه‌خسیری؛ ئه‌سیری؛ دۆخی گیران؛ له ده‌ست‌دانی ئازادی و سوکناپی پێشوو «فعالیت‌های گذشته موجب گرفتاری او شد: چالاکیی رابردووی بوو به هۆی گیرانی».

گرفتگی^۱ / gereftegi, ها؛ /اسم/ ۱. گیراوی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی به‌ستراو بوون و گیران «گرفتگی لوله: گیرانی لوله» ۲. /مجازی/ داگیراوی؛ په‌شیوی؛ ماتنی؛ خه‌مباری؛ خه‌مگینی؛ کزی «از گرفتگی قیافه‌اش معلوم بود مشکلی دارد: به داگیراوی سه‌ر و چاویدا دیار بوو گرفتگی هه‌یه».

— گرفتگی^۲: پێواژه. ۱. داگیراوی؛ ژانه‌سه‌ر، سه‌رگێژه و دل پێکداهاتن به هۆی له شوێنیکدا بوون (وه‌ك ماشین، كه‌شتی، قه‌تار، فرۆكه و ...)

۲. نه‌نگازی؛ — نگازی؛ ئازاری له‌ش به هۆی کار تێکردنی شتیک «گازگرفتگی: گاز نه‌نگازی».

گرفتن / gereftan, مصدر، متعدی، لازم. //گرفتگی: گرت؛ می‌گیری؛ ده‌گری؛ بگیری؛ بگره // گرتن؛ گردن؛ هه‌لانین؛ گرتنه‌ی؛ گیرته‌ی؛ □ متعدی. ۱. ئه‌ستاندن؛ ستاندن؛ لێ‌گرتن؛ لێ‌ساندن؛ لێ‌ئه‌ستاندن؛ لێ‌ستاندن؛ لێ‌سه‌ندن / سه‌نن؛ لێ‌گرتن؛ وه‌رگرتن «پول گرفتن: پاره وه‌رگرتن» ۲. گیرایی؛ گیرته‌یره؛ به ده‌ست یان به شتیک راگرتن «در آغوش گرفتن: له باوه‌ش گرتن» ۳. ده‌ست خستن «نوبت گرفتن: نۆره گرتن» ۴. به‌کری‌گرتن «اتاق گرفتن: دیو گرتن» ۵. قۆلبه‌ست‌کردن «دزد گرفتن: دز گرتن» ۶. راو کردن «ماهی گرفتن: ماسی گرفتن» ۷. گه‌زه‌نگاز بوون «برق گرفتن: برق گرتن» ۸. کار تێکردن «چیزی چشم کسی را گرفتن: شتیک به‌رجاوی كه‌سیك گرتن» ۹. به‌ستن و داپۆشان «سوراخ گرفتن: کون گرتن» ۱۰. لێ‌ساندن؛ لێ‌ئه‌ستاندن؛ لێ‌ستاندن؛ پێك‌هێنان و دروست کردن «لقمه گرفتن: تیکه گرتن» ۱۱. هه‌لس‌و‌كه‌وت‌کردن «سخت گرفتن: سه‌خت گرتن» ۱۲. پێوه‌ندی دامه‌زراندن / کران «تلویزیون گرفتن: شماره‌تلفن گرفتن: تلویزیون گرتن؛ ژماره‌ته‌له‌فون گرتن» ۱۳. تیگه‌یین؛ وه‌رگرتن؛ «حرف کسی را گرفتن: له قسه‌ی كه‌سیك تیگه‌یین» ۱۴. هه‌ستاندن؛ بێ‌به‌ش‌کردن؛ سه‌ندن؛ سه‌نن؛ سانا‌ی؛ لێ‌سه‌ندن / سه‌نن؛ لێ‌ساندن؛ لێ‌ئه‌ستاندن؛ لێ‌ستاندن «دار و ندار کسی را گرفتن: دار و نه‌داری كه‌سێ گرتن» ۱۵. خسته‌نه‌یو چوارچێ‌و و پۆشه‌نه‌وه «قاب گرفتن: دست شکسته را گچ گرفتن: له قاپ گرتن؛ ده‌ستی شکاو له گه‌چ گرتن» ۱۶. درێژه دان؛ گرته‌ به‌ر «دنباله‌ی حرف را گرفتن: شوینی قسه‌ گرتن» ۱۷. له پێناوی كه‌سیكدا کاری کردن «طرف کسی را گرفتن: لایه‌نی كه‌سێ گرتن» ۱۸. له کێه‌رکێ یان ر‌ه‌دوو‌كه‌وت‌ندا

پینگه‌یشتن؛ گیت‌ته‌یوه؛ گرتنه‌وه «اسب‌سوار ماشین را گرفت: سواره‌که ماشین‌ه‌کی گرت» ۱۹. سرین؛ لی‌کردنه‌وه «لکه گرفتن؛ گرد گرفتن: لهک گرتن؛ تۆز سرین» ۲۰. لی‌گرتن؛ گرتنه‌وه؛ ده‌سنیشان کردن «عیب گرفتن؛ غلط گرفتن: عیب لی‌گرتن؛ هه‌له گرتنه‌وه» ۲۱. داگیر کردن «جا گرفتن: جی‌گرتن» ۲۲. هه‌لبژاردن؛ ته‌لبژین کردن «دوست گرفتن: دوست هه‌لبژاردن» ۲۳. «مجازی، گفتاری/ کپین؛ سه‌ندن/ سه‌نن؛ گره‌وتش «از بازار چیزی گرفتن: له بازار شتیک سه‌ندن» ۲۴. دامه‌زراندن یان بۆ کارئ گرتن «به خدمت گرفتن: کارگر گرفتن: وه خزمه‌ت گرتن؛ کریکار گرتن» ۲۵. وه‌رگیران؛ راگرتن به‌بی جووله «در را برایش گرفتم که رد بشود: درگاکه‌م بۆ گرت بړوا» ۲۶. ده‌رهینانی ناوی شتیک «روغن گرفتن: آب هندوانه گرفتن: رۆن گرتن؛ ناوی شووتی گرتن» ۲۷. لی‌کردنه‌وه و فرئ‌دان «ناخن گرفتن: نینۆک گرتن» ۲۸. به‌رگرتن؛ به‌رگری کردن «جلو‌رفت‌وآمد را گرفتن: به‌ر به هات‌و‌چۆ گرتن» ۲۹. دانان؛ زانین؛ واگرتن «دست‌کم گرفتن: به‌کم دانان» ۳۰. ئۆ‌وه‌سمیک به‌رپۆه بردن «روژه گرفتن: پۆژوو گرتن» ۳۱. «گفتاری/ گالت‌ه پئ کردن «تو هم مرا گرفته‌ای: ئه‌تۆش گالت‌ه پئ ده‌که‌ی» ۳۲. تی‌گرتن؛ دانه‌به‌ر؛ ئه‌نه‌گیرته‌ی «به سنگ گرفتن: به‌رد تی‌گرتن» □ لازم. ۳۳. دیزان؛ داره‌ی؛ جی‌بوونه‌وه «این قوری چهار استکان می‌گیرد: ئه‌م قوری‌ه چوار پیاله ده‌گری» ۳۴. دادان؛ ده‌س پیکردن؛ گیت‌ته‌ینه «باران گرفتن: باران ده‌س پیکردن» ۳۵. به‌بار و دۆخیکدا که‌وتن؛ درۆسه‌ی «آرام گرفتن: ئازام گرتن» ۳۶. تووشی نه‌خۆشی بوون «ا‌بله گرفتن: ئاوله گرتن» ۳۷. ریشه‌دان و گه‌شه‌کردن؛ بوون «درختی که قلمه زده بودی، گرفت: ئه‌و داره‌ی قه‌له‌مه‌ت کردبوو، گرتی» ۳۸. گیران؛ به‌سران؛ گیریه‌ی «گرفتن لوله: به‌سرانی لووله» ۳۹. گیران؛ گیریه‌ی «بۆ خۆر و مانگ «خورشید گرفتن: خۆر

گیران» ۴۰. گیران؛ گیریه‌ی؛ کاری ئاسایی خۆ له‌ده‌ست دان «گرفتن صدا: ده‌نگ گیران» ۴۱. گیران؛ داگیران؛ ئه‌ره‌گیریه‌ی؛ خه‌مبار و ناره‌حه‌ت بوون «دل کسی گرفتن: دلی که‌ستیک گیران» ۴۲. گیران؛ داته‌مان؛ هه‌ور کردن «گرفتن هوا: هه‌وا گیران» ۴۳. هاتن؛ داگرتن «بازی کردنش گرفت: کایه‌ی هات» ۴۴. سه‌ره‌که‌وتن؛ بۆ گرتن «کارش گرفت: کاره‌که‌ی گرتی» ۴۵. کرداری هاو‌کرد: /الف: (بۆ جه‌خت) «بگیر بخواب! زووک‌ه بنووا! ب: (بۆ پی‌وان) «اندازه گرفتن: ئه‌ندازه گرتن». هه‌روه‌ها: گرفتنی

■ صفت فاعلی: گیرنده (-) / صفت مفعولی: گرفته (گیراو) / مصدر منفی: نگرفتن (نه‌گرتن)

گرفت و گیر / gereft-o-gir, ها/: اسم،

۱. بگر- بگر- بگره- بگره- بگره و به‌رده؛ کار یان ره‌وتی گیران یان به‌ندکردنی کومه‌لیک «بعد از کودتا گرفت و گیر شروع شد: دواي کووده‌تا بگر- بگر ده‌ستی پیکرد» ۲. «کنایی/ گیر و گرفت؛ بار و دۆخیکي گران و پرمه‌ترسی «در این گرفت و گیر نباید کاری بکنی: له‌م گیر و گرفته‌دا نابیی کارئ بکه‌ی».

گرفته / gerefte / صفت. داگیراو: ۱. خه‌مبار؛

خه‌مین؛ ئه‌ره‌گیریا «قیافه‌ی گرفته: رواله‌تی داگیراو» ۲. «هواسناسی/ هه‌وری؛ هه‌ور و هه‌لا؛ نه‌ساو؛ ته‌مبار؛ ته‌م‌گرتوو «هواي گرفته: هه‌واي هه‌وری».

گرگ / gorg / اسم. گورگ؛ گور: ۱. [نجوم] وینه‌یه‌کی ئاسمانی له‌له‌ته‌گۆی باکووردا: سَبَع ۲. /ها: /ان/ گوری؛ وه‌رگ؛ فه‌رک؛ فه‌رق شینۆ؛ گیانه‌وه‌ری گوانداری سه‌گ‌ئاسا به‌گوئی چکۆله و کلکی دريژ و ده‌ست و پتی به‌رز و شاولیکه‌ی زۆر به‌قه‌وه‌ته‌وه که درنده‌یه و گوشت ده‌خوا، په‌نگی سپی، خۆله‌میشی، خورمایی و ره‌شی هه‌یه ۳. «مجازی/ گول؛ که‌سی که له‌برئ کایه‌ی مندا‌لاندا ده‌بی بگه‌رئ باقی بدۆژته‌وه و

بیانگری.

☐ گرگ باران دیدہ: گورگی راو دیدہ؛ سارد و گهرمی رڙڙگار چیشٹوو «او طوری نمی شود کرک باران دیدہ است: هیچی پی نایی گورگی راو دیدہ یه». تیبنی: لہم دہستہ واژہا «گرگ بالان دیدہ» دروستہ، «بالان» بہ مانای تہلہ، داو، فاق. یانی گورگیگ کہ ئہ زموونی بہ تہلہوہ بوونی ہہ بووی و خہلہستیی، دہنا ہہموو گورگیگ بہفر و باران ہہر دہبینی! گرگ پیر: [کنایی] کونہ گورگ؛ کونہ سہگ؛ پیرہمیردی وریا و فیلہاز.

گرگ تیر خوردہ: [کنایی] ماری زامدار؛ بہرازی غہزریو؛ ہہشئ پیکہی؛ کہسی بہ ٹاکام نہ گہیشٹووی تووہہ (حالا او مثل کرک تیر خوردہ خطرناک است: ٹیستہ وک ماری زامدار ہفہیہ).

گرگ دہن آلودہ و یوسف ندریدہ: [کنایی] چیشٹئی نہ خوارو و دہمی سووتاو؛ ماچی نہ کریا و زہنگی زریا؛ تاوانبار کراوی بہ ناحق. گرگرفتگی / gorgereftgi، ها: از کردی / فارسی / اسم. داگیرساوی؛ گرگرتووی؛ داگرساگی؛ ہہست بہ گہرمایہ کی زور لہ لہشدا کہ کوتوپر دئ و دہروا.

گرگنسک / gorgsag، ان: / اسم. [قدیمی] گورگہمیش؛ سہگی بہ رہ گہز گورگ یان و ہکوو گورگ.

گرگم بہ ہوا / gorgambehavā: [فارسی / عربی] / اسم. گوری-گوری؛ حمہ گورگی؛ گہمہیہ کی مندالانہیہ، یہ کی دہبیتہ گورگ ئہوانی تر بگری، ہہر کہس گیرا ئہو دہبی بہ گورگ.

گرگم و گلہمی برم / gorgamogallemibaram: / اسم. گورگ و شوان؛ گہمہیہ کی مندالانہ کہ دوو کہسی گہورہ تر یان یہ کی دہبیتہ گورگ و یہ کی تر دہبیتہ شوان و ئہوانی تر (مندالان) دہنبہ پان، گورگ پہلاماری پان دہدا و شوان بہری پی دہگری و ناہیلی بیبا.

گرگ ومیش / gorg-o-miš: ھوای گرگ و میش، ہوا

گرگی / gorgi: صفت. گورگی؛ وہ کوو گورگ (سگ گرگی: سہگی گورگی).

گرل فرند / gerlf(e)rend، ها: [انگلیسی] / اسم. قل؛ دؤس؛ کچہ دؤس؛ دؤستی کچ (بؤ کوپ).

گرم / garm: صفت. گہرم: ۱. بہتین؛ بہ ہوی خور، ٹاور یان کارہباوہ تین گرتوو «اتاق گرم: دیوی گہرم» ۲. گہرم کہرہوہ (لباس گرم: جلی گہرم) ۳. [مجازی] بہتین؛ گہرم و گوپ؛ زور گہرم و نزیک «رابطہ ی گرم: پیوہندی گہرم و گور» ۴. [مجازی] بہتین؛ دلگر؛ نہرم؛ دلنشین «صدای گرم: دہنگی گہرم» ۵. [مجازی] بہتین و تاو «بازار گرم: بازاری گہرم» ۶. بہ تینیکی زیاتر لہ پادہی ٹاسایی «ہوای گرم: ہہوای گہرم».

☐ گرم بودن: [گفتاری] گہرما بوون؛ گہرم بوون / بیہی «گرم بود لباسم را درآوردیم: گہرمم بوو جلہ کانم دہرہینا».

گرم شدن: ۱. گہرم بوون؛ گہرمہو بوون؛ گہرمہوہ بیہی «اتاق گرم شد: ہؤدہ کہ گہرم بوو» ۲. [کنایی] گہرم داهاتن؛ تین تیگہ پان؛ گہرم بیہی؛ گہرم راہاتن «بعد از یک ساعت وراجی تازہ گرم شدہ: دوا ی ساعہ تیگ چہنہ دان تازہ گہرم داهاتووہ» ۳. گہرما بوون؛ گہرم بیہیوہ؛ ہہست بہ گہرما کردن «گرمش شد: گہرمی بوو».

گرم کاری بودن: خہریک کاریک بوون؛ سہرقالی کاری بوون؛ سہرگہرمی کاریک بوون «گرم تماشای تلویزیون بودیم: خہریک تہماشای تہلفزیون بووین».

گرم کردن: گہرم کردن / کردنہوہ؛ گہرماندن؛ گہرمہوہ کہرہدی «اتاق را گرم کرد: ہؤدہ کہی گہرم کرد».

گرم گرفتن: [مجازی] گہرم گرتن / کردن؛ تیگہل بوون «با من خیلی گرم گرفت: لہ گہلما

زور گهرمی گرت.

گرم / g(e)ram، ها: / [فرانسوی] / اسم، گرهه:

۱. یه‌که‌ی کیش بهرام‌به به ۰۰۱،۰۰۱ کیلوگرهه ۲. /فیزیک/ یه‌که‌ی جرم (ماکی پیکه‌ینه‌ری ههر شتیک).

گرم / gorm: / اسم، /گفتاری/ گره: گری؛ گروزین؛ لکه؛ فکله؛ گومتیل؛ هه‌لتوقاوی ماسوولکه «گرم بازو: گره‌ی باسک».

گرما / garmā: / اسم، گهرما؛ گیژما؛ وهشت؛ تین؛ تینی؛ تاو: ۱. گهرمن؛ گیر؛ گر؛ تینی زور ۲. گهرما و تینی زورتر له پاده‌ی ناسایی یان دلخواز ۳. گهرمه‌وزه؛ گهرمه‌وه‌زه؛ تینیکی زیده که ده‌بیته هوی گهرم بوون، توانه‌وه، هه‌لم‌کردن یان کیش هاتنی شتومه‌ک ۴. /شیمی-فیزیک/ تین و تا؛ جورئ وزه‌ی پرشنگی.

گرما‌ی اتمی: /شیمی-فیزیک/ تینی نه‌تومی؛ گهرمی نه‌تومی؛ نه‌نجامی لیکدانی کیشی نه‌تومی توخمیک له گهرمی تایبه‌تی خویدا: حرارت اتمی

گرما‌ی احتراق: گرما‌ی سوخت

گرما‌ی انحلال: تینی توانه‌وه؛ پاده‌ی تینییک که یه‌ک مولکوول گهرمی ماکیک کاتی توانه‌وه له ئاودا ده‌یگرئ یان ده‌یداته دواوه: حرارت انحلال

گرما‌ی تابشی: تینی تابشت؛ تینییک که شهبه‌نگی نادباری خواری سوور به‌دی دینی: حرارت تابشی

گرما‌ی تشکیل: تینی به‌ره‌م‌هاتن؛ گهرماییک که کاتی به‌ره‌م‌هاتنی ماکیک له تیک‌ئالانی توخمه سهره‌تایبه‌کانیدا به‌دی دئ یان ده‌کار ده‌چی: حرارت تشکیل

گرما‌ی تموز: قرچه‌ی هاوین؛ چله‌ی تاوسان؛ گهرمه‌وه‌زه؛ گهرمه‌وزه؛ جه‌نگه‌ی گهرمای هاوین.

گرما‌ی ذوب: تینی توانه‌وه؛ هه‌ندی گهرمای

پئویست بۆ توانه‌وه‌ی ته‌نیک: حرارت ذوب

گرما‌ی سوخت: تینی سووتان؛ پاده‌ی گهرمای به‌دیها‌توو له سووتانی یه‌کجاری یه‌ک مولکوول گهرمی ماکیک: گرما‌ی احتراق: حرارت احتراق: حرارت سوخت

گرما‌ی مخصوص: گرما‌ی ویژه گهرمای ملکولی: /شیمی-فیزیک/ گهرمی مولکوولی؛ نه‌نجامی لیکدانی کیشی مولکوولی ته‌نی لیکدراو له گهرمای تایبه‌تی خویدا: حرارت ملکولی

گرما‌ی ویژه: /شیمی-فیزیک/ تینی تایبه‌ت؛ ئه‌و راده له تین و تا که ده‌بی بگیریته سهر یه‌ک گهرمی ماکیک بۆ نه‌وه‌ی یه‌ک دهره‌جه‌ی سانتیگراد گهرمتر بیته‌وه: گرما‌ی مخصوص: حرارت مخصوص

گرمانی / garmā'i: / گرما‌یی

گرما‌بر / garmābar: / صفت، گهرما‌به‌ر؛ به‌تایبه‌تمه‌ندی بردن و را‌گوزانی گهرما‌وه. به‌رانبهر: گرما‌بند

گرما‌برق / garmābarq: / [فارسی/عربی] / اسم، گهرما‌به‌رق؛ کاره‌بای به‌دیها‌توو له تین و تا. گرما‌بری / garmābari: / اسم، گهرما‌به‌ری؛ چۆنیه‌تی گۆزانه‌وه‌ی گهرما، خازما تایبه‌تمه‌ندییک که له برئ ته‌ندا هه‌یه. به‌رانبهر: گرما‌بندی

گرما‌بند / garmāband: / صفت، گهرما‌گر؛ به‌تایبه‌تمه‌ندی یان توانستی به‌رگری له دزه کردنی گهرما. به‌رانبهر: گرما‌بر

گرما‌بندی / garmābandi: / اسم، گهرما‌گری؛ کار یان ره‌وتی به‌رگری کردن له دزه کردنی گهرما له ته‌نیکه‌وه بۆ ته‌نیک‌تری. به‌رانبهر: گرما‌بری

گرما‌به / garmābe، ها: / اسم، /ادبی/ گهرما‌و؛ گهرما‌وه؛ گهرما‌گه؛ گهرما‌ف؛ سهرشو‌ک؛ حه‌مام؛ شوینی خو شۆردن، به‌تایبه‌ت حه‌مامی گشتی.

گرما‌به‌ی طبیعی: گهرما‌که؛ گهرما‌وی

نیوان گهرما و کاردانه‌وه‌گه‌لی کیمیایی ده‌کۆلپته‌وه.

گرماگرم / garmāgarm /: اسم. گهرما و گهرم؛ گهرمای گهرم؛ گهرمه‌گهرم؛ که‌لا‌که‌ل؛ که‌ل‌دایا؛ کوله‌کول؛ قرچه؛ گهرمه؛ جه‌نگه «در گرماگرم کار؛ له گهرما و گهرمی کاردا».

گرماگیر / garmāgîr /: صفت. گهرماگر؛ ۱. به تاییه‌تمه‌ندی سارد‌کردنه‌وه‌ی شوینیک به‌هۆی گرتنی تینی نه‌و شوینه ۲. خاوه‌ن تاییه‌تمه‌ندی گهرم بوونه‌وه به‌گرتنی تین له‌ده‌ور و به‌ری خۆی. هه‌روه‌ها: گرماگیری

گرمانرم / garmānarm /: صفت. گهرمانه‌رم؛ نه‌رم و فل له‌به‌ر گهرما. به‌رانبه‌ر: گرماست

گرمايش / garmāyêş /: اسم. گهرماسازی؛ کار و په‌وتی به‌دیه‌بنانی گهرما.

گرمايشی / garmāyêşî /: صفت. پێوه‌ندیدار به‌گهرماسازی‌یه‌وه.

گرمایي / garmāyî /: ها: صفت. [گفتاری] گهرمایي؛ گهرمن؛ لاواز و به‌رگه‌نه‌گر له‌به‌ر گهرما: گرمائی

گرمب / goromb /: صوت. گرمب؛ گرم؛ زرم؛ زرمه؛ گرمه؛ ده‌نگی که‌وتنی شتی زل و نه‌رم.

گرمبیدن / gorombîdan /: گرمبیدن گرمخانه / garmxāne /: ها: اسم. گهرمخانه؛ مالی له‌شووشه‌که‌گهرما و شی و هه‌وا‌ی له‌را‌ده‌ی پێویستی تیدا راگیراوه‌بۆ به‌خێو‌کردنی گول و گیا.

گرمرو / garmrû /: میان: صفت. [مجازی، ادبی] روو‌گه‌ش؛ خۆش‌روو؛ روو‌خۆش؛ روو‌خوه‌ش؛ ناو‌چاو‌رو‌شن؛ خاوه‌ن‌خۆ و ئا‌کاری دۆستانه‌.

گرمروی / garmrûyî /: ها: اسم. [مجازی، ادبی] خۆش‌روویی؛ روو‌گه‌شی؛ روو‌خۆشی؛ روو‌خوه‌شی؛ ناو‌چاو‌رو‌شنی؛ هه‌لس‌و‌که‌وتی جوان و پێز‌گرانه له‌گه‌ل‌خه‌ل‌کدا.

گرمسیر / garmsîr /: اسم. گهرمیان؛ گهرمین؛

سروشتی؛ شوینی که‌ئاوه‌که‌ی به‌شیوه‌ی سروشتی گهرمه.

گرمابه‌دار / garmābedār /: ها: ان: اسم. گهرماوه‌فان؛ هه‌مامچی؛ خاوه‌ن‌هه‌مام. هه‌روه‌ها: گرمابه‌داری

گرما‌درمانی / garmādarmānî /: اسم. [پزشکی] گهرما‌درمانی؛ کار و په‌وتی که‌لک و هه‌رگرتن له‌گهرما بۆ ده‌رمان.

گرما‌دوست / garmādûst /: صفت. [زیست‌شناسی] گهرما‌واز؛ به‌تاییه‌تمه‌ندی پوان و گه‌شه‌کردن له‌ئا‌قاری گهرما.

گرما‌زا / garmāzā /: صفت. گهرما‌ده‌ر؛ به‌توانایی به‌دیه‌بنانی گهرما.

گرما‌زایی / garmāzāyî /: اسم. گهرما‌ده‌ری؛ دۆخ‌یان‌چۆنا‌و‌چۆنی به‌دیه‌بنانی گهرما.

گرما‌زادگی / garmāzadegî /: ها: اسم. گهرما‌زۆیی؛ گهرما‌گه‌زی؛ گهرما‌بر‌دوویی؛ گه‌ما‌بر‌ده‌یی؛ بار و دۆخی بوورانه‌وه، پ‌شانه‌وه، بێ‌حالی و ئارمق‌ده‌ردانی له‌را‌ده‌به‌ده‌ر به‌هۆی مانه‌وه له‌شوینی گهرما «در خانقین‌چن‌دین‌نفر دچار‌کرما‌زدکی‌شدن: له‌خانه‌قیندا‌چهن‌ک‌ه‌س‌تووشی‌که‌رما‌زویی‌بوون».

گرما‌زاده / garmāzade /: ها: -گان: صفت. گهرما‌زۆ؛ گهرما‌گه‌ز؛ گهرما‌بر‌ده؛ شه‌را‌بر‌ده؛ شه‌را‌بر‌دوو «کرما‌زده‌شده‌بودم، حال‌م‌خیلی‌بد‌بود: که‌رما‌زۆ‌بیووم‌حال‌م‌شر‌بوو».

گرما‌زده‌شدن: گهرما‌خان؛ داه‌یزان؛ گهرما‌خین؛ گهرما‌بردن؛ گهرما‌زۆ‌بوون؛ نه‌خۆش‌که‌وتن له‌به‌ر گهرمان.

گرما‌ساخت / garmāsaxt /: صفت. گهرما‌سه‌خت؛ نه‌گۆر له‌به‌ر گهرما. به‌رانبه‌ر: گرمانرم

گرما‌سنج / garmāsanc /: ها: اسم. گهرما‌پێو؛ گهرما‌ژمیر؛ که‌ره‌سته‌ی نه‌ندازه‌گرتنی گهرما.

گرما‌شیمی / garmāšîmî /: [فارسی/فرانسوی] اسم. لقی‌ک له‌زانستی کیمیا که‌له‌سه‌ر‌پێوه‌ندی

بازار؛ په‌ونه‌قی بازار (سرما باعث گرمی بازار بخاری فروش‌ها شده است: سرما بووه‌ته هوی گرمی بازاری کووره‌فرۆشان).

☐ گرمی بخشیدن: (مجازی) گرم کردن؛ گرمی پیدان؛ گرمی دان (آمدن شما به مجلس ما گرمی بخشید: هانتنان کوړه‌که‌مانی که‌رم کرد).

گرمییدن / gorombidan, goronbidan ☞

غرْمَبیدن: گرمییدن

گرو / gerow, gero: / اسم. گریو؛ گرهو؛ گره‌وی؛ گراف: ۱. شتیکی به‌نرخ که بو ده‌سته‌بهری دان‌ه‌وی وام، به لای وام‌ده‌روه ده‌می‌نی ۲. بارمه؛ نه‌وی بو دل‌نیایی له به‌ری‌وه بردنی بریار، داده‌نری.

☐ گرو کشیدن ☞ گرو‌کشی

گرو گذاشتن: له گریو دانان؛ ده گریو نان؛ نانه گریو؛ گره‌وی دانان؛ نیانه گرهو؛ نه‌نه‌گره‌و نیه؛ دانانی شتیکی بو ده‌سته‌بهری دان‌ه‌وی وام یان به‌ری‌وه بردنی بریاریک (ساعت‌ر ما پیش گرو گذاشتیم: سه‌عاته‌که‌م له لایه‌وه به‌گریو دانا).

گرو گرفتن: گرتنه‌گرو؛ بارمه‌گرتن؛ گره‌وی سهندن (شناسنامه‌اش را گرو گرفتیم: پیناسه‌که‌یم گرتنه‌گرو).

از گرو درآوردن: له بارمه‌ده‌ره‌نیان؛ له گره‌و ده‌رهاوردن؛ له گره‌وی سهندنه‌وه؛ گره‌ونه‌ناسه‌ی (پولش را دادم و ساعت‌ر را از گرو درآوردیم: پاره‌که‌یم داوه و سه‌عاته‌که‌م له بارمه‌ده‌ره‌نیا).

به گرو رفتن: چوونه‌گرو؛ به‌گرو چوون؛ نریانه گرهو؛ دان‌رانه‌گره‌وی (همه‌ی اثاث خانه به گرو بانک رفته بود: همه‌مو که‌ل‌وپه‌لی ناو‌مال چبووه‌گروی بانک‌ه‌وه).

در گرو بودن: له‌گرو‌دا بوون؛ له بارمه‌دا بوون؛ نه‌نه‌گره‌و بیه‌ی؛ بیه‌ی گره‌ونه: ۱. بو ده‌سته‌بهری به‌لینیک به‌ده‌ستی که‌سی‌که‌وه بوون ۲. پیوه به‌سران؛ به‌ندیوار به‌کار یان

گرمسیر؛ گرمه‌سیر؛ گهرمانی؛ گهرموک؛ ولاتی که تینی رۆژی ژوورتر له ۴۰° ده‌روا (پرنده‌گان به گرمسیر کوچ کردند: په‌له‌وه‌ره‌کان به‌ره‌و گرمیان بوونه‌وه).

گرمسیری / garm-sîrî: / صفت. گرمه‌سیری؛ گهرمیان؛ گهرمی‌نی؛ سه‌ربه‌گهرمانی (هوای گرمسیری: هوای گرمه‌سیری).

گرمک / garmak, ها: / اسم. گرکه؛ گرکه‌گ؛ گهرمک؛ حه‌نجۆر؛ خرچه‌ی خری لاقوو‌پاو که گوشته‌که‌ی ناودار و هیندیک شیرینه.

گرم‌کوره / garmkore: / فارسی / عربی / اسم. به‌شیک له که‌شی زه‌وی له ۸۰ کیلۆمتر به‌ره‌وبان، که هه‌ر چی برۆا گهرمتر ده‌بی: دماسپر؛ دماکره

گرمکن / garmkon, ها: / اسم. ۱. گرم‌که‌روه؛ تین‌به‌خش ۲. جلی کیشبافی گرم که بو وهرزش یان له سه‌رمادا، له ژیر جلی‌تره‌وه ده‌بهری ده‌که‌ن.

گرم و سرد / garm-o-sard ☞ سرد و گرم

گرم و نرم / garm-o-narm: / صفت. (گفتاری) گرم و نرم؛ دل‌بزوین؛ له‌بار و خوش بو له‌ش (جای گرم و نرم: جینگه‌ی گرم و نرم).

گرمی / garmî: / اسم. گرمی: ۱. گهرما؛ گهرمایی؛ گهرمی‌نی؛ گهرماهی؛ گر؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی گرم بوون (گرمی هوا: گهرمای هوا) ۲. (مجازی) دۆستی و میو و چیری (مرا با گرمی پذیرفت: به گرمی گلمی‌داوه) ۳. (مجازی) بره‌و؛ په‌ونه‌ق (گرمی بازار: گرمی بازار) ۴. بیر و بوچوونی کۆن سه‌بارت به‌تایبه‌تمه‌ندی بری له خوار‌ده‌مه‌نی و خوار‌ده‌نه‌وه که ده‌بیته هوی زۆر بوونه‌وه‌ی گرمی له‌ش، ده‌ره‌انتی جووش و کوان و بریک نه‌خۆشی‌تر (گفتم این‌قدر گرمی نخور! گوتم هینده گرمی مه‌خۆ!). هه‌روه‌ها: گرمی شدن؛ گرمی کردن

☐ گرمی بازار: (مجازی) گرمی بازار؛ بره‌وی

په‌سایپه‌س پوولی خه‌رج ده‌کرد.

گروگوری /gar-o-gûrî/: صفت. [گفتاری]

گه‌روگول؛ گه‌رؤل؛ خاوه‌ن روخساریکی ناشیرین و خراب (وه‌کوو که‌چهلئ و جی‌زام له‌ده‌موچاو) «این‌خواستگارهای گروگوری را نفرست سراغ ما: ئەم داواکاره‌گه‌روگولانه‌مه‌نیره‌سه‌رمان».

گروگیر /gerowgîr, gero:-/: ها؛ لان؛ /اسم. گره‌وگر؛ بارمه‌گر؛ ئەوه‌وی بۆ قهرز پیدان، شتیک به‌گریو ده‌ستیی.

گروه /gurûh, gorûh/: ها؛ /اسم. گره؛ گره‌وپ؛ گهل: ۱. قافله؛ ده‌سته؛ کومه‌ل؛ تیپ؛ پؤل؛ گؤل؛ چین؛ جوق؛ که‌رتکه؛ جه‌له‌ب؛ قه‌لغه؛ ره‌ف؛ کومه‌لئ له‌چهند شتی هاوجۆر به‌تایبته کومه‌لیک له‌چهند گیاندار «گروه‌مورچگان؛ گروه‌هاویماما؛ گروه‌میرووله؛ گروه‌بی‌فرۆکه» ۲. تاقم؛ بر؛ چهن که‌س که‌له‌شوینیکدا پیکه‌وه‌ن یان پیکه‌وه‌ پیومندیه‌کی پته‌ویان هه‌یه «گروه‌ورزشی؛ گروه‌سیاسی؛ گروه‌وه‌رزشی؛ گروه‌بی‌رامباری».

▣ **گروه‌آموزشی**: گروه‌ی فیرکاری؛ به‌شیک له‌زانکو یان خویندنگه‌ی بالا بۆ وتنه‌وه‌ی رشته‌یه‌کی تایبته «گروه‌آموزشی دانشکده‌ی ادبیات: گروه‌ی فیرکاری زانکوی ویژه و ئەده‌ب».

گروه‌پژوهشی: گروه‌ی تۆژینه‌وه؛ گروه‌ی لیکۆلینه‌وه؛ به‌شی لیکۆلینه‌وه؛ به‌شیک له‌زانکو یان دامه‌زراوه‌یه‌کی تۆژکاری بۆ له‌سه‌ر چوون و لیکۆلینه‌وه‌ی له‌په‌ستا و ئارمانجدار. گروه‌خون؛ گروه‌ی خوین؛ ده‌سته‌ی خوین؛ راسته‌ی خوین؛ جۆر و تایبته‌مندی گلوبوله‌کانی خوینی مرؤف و برئ ئاژهل که‌ده‌کریته‌چواره‌شی O, AB, B, A (یان سیفر).

گروه‌فشار: /سیاست/ گروه‌ی گوشار؛ ده‌سته‌یی که‌بۆ گوشار خستنه‌سه‌ر ده‌وله‌ت یا نه‌یارانی سیاسی (له‌رێی بوختان، خۆپیشانان، هێرشێ چه‌کدارانه‌و...) پیک دیت.

گروهان /gurûhān, gorûhān/: ها؛ /اسم.

رووداوێکی تر بوون «پایان جنگ در گرو پیروزی است: کوتایی شهر له‌گروه‌ی سه‌رکه‌وتندایه».

گروکشی /gerowkešî, gero:-/: /اسم. گره‌کیشی؛ کارمه‌هاتی سه‌ربادان له‌خواستی که‌سیک (وه‌کوو دانه‌وه‌ی شتی که‌هی ئەوه‌یان کردنی کارئ که‌داخوایه‌تی) بۆ به‌زۆر پئ کردنی کاریکی تایبته «عمویت دارد گروکشی می‌کند و تا زمین را از ما نخرد راضی به ازدواج دخترش نمی‌شود: مامت خه‌ریکه‌گروکیشی ده‌کا و تا زه‌ویه‌که‌مان لئ نه‌کری کچه‌که‌ی پیمان نادا».

گروگان /gerowgān, gero:gān/: /اسم. بارمه‌ته‌گرۆوان: ۱. /دبی/ گره؛ گره‌وپ؛ گره‌وی؛ ئەوه‌شته له‌گرپوی ده‌نین ۲. /ها/ گره‌وپ؛ که‌سئ که‌بۆ به‌رپۆه‌چوونی کاریکی تایبته، دیل ده‌کری و به‌ره‌ه‌ه‌شه‌ده‌که‌وئ «سارقان، رئیس بانک را به‌گروگان گرفتند: دزه‌کان به‌رپرسی بانکیان به‌بارمه‌گرت» ۳. /ها/ /قدیمی/ ئەوه‌وی بۆ ده‌سته‌به‌ری به‌لینی که‌س یان گرووپیک، به‌لای که‌س یان گره‌ویه‌کی تروه‌و ده‌مینیته‌وه.

▣ **گروگان‌گرفتن**: گرتنه‌بارمه‌ته: ۱. که‌سیک وه‌کوو بارمه‌ته‌یه‌خسیرکردن ۲. شتیک به‌بارمه‌گرتن.

گروگانگیری /gerowgāngîrî, gero:gān-/: ها؛ /اسم. گره‌گیرئ؛ بارمه‌گرئ؛ کار و په‌وتی بارمه‌گرتن «هاویماربابی و گروگانگیری از پدیده‌های زشت عصر ماست: فرۆکه‌رفینی و بارمه‌گرئ له‌دیاردە ناشیرینه‌کانی سه‌رده‌می ئیمه‌یه».

گروگذار /gerowgozār, gero:-/: ها؛ لان؛ /اسم. گرۆدانهر؛ بارمه‌دانهر؛ که‌سئ که‌بۆ گرتنی قهرز شتیک به‌بارمه‌داده‌نی.

گروگر /gorî-o-gor/: /از کردی‌اقید. [گفتاری]

۱. گورایگور؛ تون-تون؛ به‌توند و تیژی و تین‌وتا «گروگر می‌سوخت: گورایگور ده‌سووتا»
۲. په‌سایپه‌س؛ په‌یتا-په‌یتا؛ هه‌یتا-هه‌یتا؛ جار له‌دوو جار؛ له‌سه‌ریه‌ک «گروگر پول خرج می‌کرد:

دهسته‌یی؛ کۆمه‌لی؛ تاقمی؛ سهر به گرو (منافع گروھی: قازانچی گرویی).

گروھی؛ قید: گرویی؛ به دهسته؛ به کۆمه‌ل؛ گوردم گوردی؛ به شیوهی گرو (بچه‌ها گروھی رفتند پیش مدیر؛ منداله‌کان گرویی چوون بۆ لای به‌پۆه‌به‌ر).

گرووی / gerovî /؛ اسم: به‌بارمته؛ گره‌وینه؛ گره‌وه‌ک؛ ئه‌وه‌ی له‌ گریوی شتی‌کدا گل ده‌دریت‌ه‌وه «شناسنامه را گروی نگهداشت: پیناسه‌ک‌ه‌ی به‌بارمته هه‌لگرت»: گرویی

گرویدن / geravîdan /؛ مصدر: لازم. // **گرویدی**: پره‌نگیت؛ می‌گروی: ده‌پره‌نگی؛ بگرا: بپره‌نگه // پره‌نگین؛ راهاتن: ۱. برۆا/ باوهر (پی)ه‌پیان؛ پال‌دان؛ برۆا کردن؛ گرته‌به‌ر؛ ئیمان هاوردن؛ شوینی برۆا یان دینیک که‌وتن (به‌اسلام گرویدن: به‌ئیسلاام برۆا هینان) ۲. ئۆگر/ هۆگر بوون؛ خوو پینگرتن؛ هۆگرتن؛ دل پۆه‌بوون یان ئۆگره‌تی به‌ئاکاریک * گراییدن. هه‌روه‌ها: گرویدی

■ **صفت فاعلی: گرونده** (-) / صفت مفعولی: گرویده (پره‌نگاو) / مصدر منفی: ن‌گرویدن (نه‌پره‌نگین)

گرویی / geroyî /؛ **گروی**

گره / gere(h) /؛ ها/؛ اسم: گری: ۱. به‌ند؛ خه‌ربۆک؛ قه‌رقه‌ف؛ چۆنیه‌تی ئالۆز بوون و قه‌مچ خواردن و لیک‌گیرانی یه‌ک یان چه‌ند هه‌ودا پینکه‌وه (گره‌زدن: گری دان) ۲. لک؛ لکه؛ به‌ند؛ گرێک؛ سوو؛ چووکل؛ گره؛ هه‌لستۆفانی وا به‌ده‌باتوو «گره‌ی نخ: گری به‌ن» ۳. /مجازی/ گیر؛ گرفت؛ گیر و گرفت؛ په‌تەر؛ ته‌گەر؛ ته‌گه‌ره؛ گریشه؛ ئه‌وه‌ی ئه‌سته‌م رېه‌رې ده‌بی «گره‌کار: گیر کار» ۴. گره؛ یه‌که‌ی درێژایی له‌ ده‌ریا به‌رامبه‌ر به‌یه‌ک میلی ده‌ریایی «گره‌دریایی: گره‌ی ده‌ریایی» ۵. /گیاه‌شناسی/ لک؛ لکه؛ گچ؛ شوینی ده‌ره‌اتنی لق له‌ کۆته‌ی دار ۶. /گیاه‌شناسی/ گۆ؛ گۆپکه؛ شوینی شین بوونی گه‌لا له‌ سهر لقی دار ۷. /کالبدشناسی/ لک؛ لکه؛

گروهان؛ یه‌که‌ی هیزی چه‌کداری بریتی له‌ چه‌ن ده‌سته، بچووکر تر له‌ گوردان.

گروهان / gurûhbân, gorûhbân /؛ ها؛ ان/؛ اسم: گرووبان؛ که‌سێ که‌ پله‌ی گرووبانی هه‌یه.

■ **گروهان دوم**: دوخت؛ دوخیت؛ گرووبان دووه‌م؛ که‌سێ که‌ پله‌ی بانتر له‌ گرووبان سی‌هه‌م و خوارتر له‌ گرووبان یه‌که‌مه.

گروهان سوم: یه‌که‌خه‌ت؛ یه‌که‌حیت؛ گرووبان سی‌هه‌م؛ که‌سێ که‌ خوارترین پله‌ی گرووبانی هه‌یه.

گروهان یکم: سی‌خه‌ت؛ سی‌حیت؛ گرووبان یه‌که‌م؛ سهرگرووبان؛ که‌سێ که‌ بانترین پله‌ی گرووبانی هه‌یه.

گروهبانی / gurûhbânî, gorûhbânî /؛ اسم: گرووبانی؛ هیزی چه‌کداری پله‌ خوارتر له‌ ئیستواری.

گروه‌بندی / gurûhbandî, gorûhbandî /؛ ها/؛ اسم: ده‌سته‌به‌بندی؛ گرو‌به‌بندی: ۱. کار و ره‌وتی به‌ش بوون یان به‌ش کردن به‌ ده‌سته و گرو ۲. چۆنیه‌تی دابه‌ش بوون یا دابه‌ش کردنی ده‌سته و شیوازی دانانین.

گروه‌زی / gurûhzi, gorûhzi /؛ ان/؛ صفت: گروژی؛ کۆمه‌ل‌زی؛ خاوه‌ن ژبانی ده‌سته‌یی. به‌رانبه‌ر: تک‌زی «جانور گروه‌زی: گیاندارێ گروژی».

گروه‌ک / gurûhak, gorûhak /؛ ها/؛ اسم: /تعریض/ گرو‌هه‌ک؛ گرووه‌ک؛ پارت یان گرو‌پینکی رامیاری بچووکر و بی‌بایه‌خ.

گروه‌کی / gurûhaki, gorûhaki /؛ صفت: گرو‌هه‌کی: ۱. سهر به‌ گرووه‌ک ۲. /ها/ نه‌ندام یان لایه‌نگری گرو‌یه‌کی بچووکر و بی‌بایه‌خ.

گروه‌گرای / gurûgherāyî, gorûgharāyî /؛ ها/؛ اسم: ده‌سته‌وگری؛ ده‌سته‌خوازی؛ خوازیاری دا‌ه‌یتانی ده‌سته‌یه‌کی تازه یان هاورێ بوون له‌گه‌ل گرو‌یه‌ک.

گروه‌ی ۱ / gurûhi, gorûhi /؛ اسم: گرویی؛

تۆپەلەي تۆكمە و بچووك له خانه‌گەلى دەمارى و شانەييدا.

☐ گره پاپیونی: گری پاپیونی؛ گریه‌کی دوولایی به شیوه‌ی بالی په‌پووله.

گره‌ی کور: گری پووچکه؛ گری کۆره؛ گری/گریه کویره؛ لکه کۆره؛ لکه کۆری؛ گری کۆله؛ گریشک؛ گرفنج؛ گرفنج؛ گریکوتک؛ کۆله گره‌وچ؛ گریه‌کی وا که هاسان نه‌کریتته‌وه.

☐ گره از کار کسی گشودن/ باز کردن/ مجازی/ کهل که‌سێ گرتن؛ سەر به‌ن بۆ که‌سێ گری دان؛ گری له کاری که‌سێ کردنه‌وه؛ گیر و گرفتی که‌سێ چاره‌سەر کردن.

گره بر ابرو افکندن/ مجازی/ ناوچاو تورشاندن؛ ناوچاو تال/ لۆچ کردن؛ ناوچاو دانە یه‌کا؛ نارە‌زایی یان توورە‌یی خۆ نیشان‌دان.

گره خوردن: گری تیکه‌وتن؛ پیچ خواردن؛ ۱. ئالۆزان و لیک‌گیران؛ لکه‌نه‌که‌وته‌ی (نخ گره خورده بود: به‌نه‌که گری تیکه‌وتبوو) ۲. /مجازی/ هه‌بلین؛ هه‌ربلین؛ تیکچوون؛ لکه واردە‌ی؛ لکه که‌وته‌ینه؛ به شیوه‌ی دژوار ده‌رهاتن (گره خوردن کار: پیچ خواردنی کار).

گره را با دندان باز کردن/ کنایی/ ئیشی ده‌ستان خستنه‌ ددان؛ گری ده‌س خستنه‌ دیان؛ به زۆر، مله‌وپی و توورە‌یی کاری کردن (هر گهری را که با دندان نباید باز کرد: ئیشی ده‌ستان مه‌خه‌ ددان).

گره را باز کردن: گری کردنه‌وه؛ ۱. هه‌له‌وه‌شانده‌وه‌ی گری ۲. /مجازی/ چار کردن؛ گیر و گرفتیک چاره‌سەر کردن.

گره زدن: گری دان؛ گری لیدان؛ لکه ده‌ی/ دای (تو کراوات را خوب کره می‌زنی، بگیر این را برابرم گره بزن!؛ تۆ کراوات جوان گری ده‌ده‌ی، هانی ئەمەم بۆ گری ده‌!).

گره‌گشا / gere(h)gošā، یان/ صفت. کارساز؛

چاره‌دۆز؛ به‌که‌لک؛ به‌لنیهاتوویی یان توانستی لابردنی گیر و گرفت و دژواری (همکاری شما خیلی گره‌گشا بود: هاو‌کاریتان زۆر کارساز بوو).

گره‌گشایی / gere(h)gošāyî، ها/ اسم. کارساز؛ چاره‌دۆزی؛ ۱. کار یان ره‌وتی کردنه‌وه‌ی گری ۲. /مجازی/ کار و ره‌وتی پێبه‌پێ کردن و چار کردن گیر و گرفت.

گری ۱ / garî /، اسم. گه‌ری؛ گری؛ گه‌رۆلی؛ نه‌خۆشی گری؛ جۆری نه‌خۆشی پێسته‌که وه‌رینی ناوه‌ناوه‌ی موو، ئالۆش و بری جار برینی له‌گه‌لدایه.

- گری ۲: پسوند. گه‌ری؛ - که‌ری؛ ۱. - کاری؛ - بازی؛ پاشگری خاوه‌ن بوون (توانگری: توانگری) ۲. کردن کاریک یان هه‌بوونی پیشه‌یه‌ک (کارگری: کاریگری) ۳. دروست کردن یان کار کردن به شتیک (آهنگری: ئاسته‌گری).

گریان / geryān /، صفت. به‌گریان؛ گریان؛ گری‌نۆک (چشم گریان: چاوی به‌گریان).

گریان ۲: قید. به‌گریانه‌وه؛ به‌گیرانه‌وه؛ گره‌وه‌گره‌وه؛ کاره‌کار؛ (به) گریان-گریان (گریان پیشم آمد و از کارش توبه کرد: به‌گریانه‌وه هاته‌لام و له‌کرده‌وه‌ی خۆی توبه‌ی کرد).

گریاندن / geryāndan /، مصدر. متعدی. // گریاندی: گریاندت؛ می‌گریانی: ده‌گریانی؛ بگریان؛ بگریینه‌ // گریاندن؛ گیرياندن؛ گره‌ونه‌ی؛ گراونه‌ی؛ گراونا‌ی؛ کردنه‌ گریانه‌وه/ گریه‌وه؛ هینانه/ کردنه‌ گریان (با آواز سوزناکش حاضران را گریاند: به‌گۆرانی به‌سۆزی هه‌مووی کرده‌ گریانه‌وه): گریانییدن. هه‌روه‌ها: گریاندنی

■ صفت فاعلی: گریاننده (ـ) / صفت مفعولی: گریانده (ـ) / مصدر منفی: نگریاندن (نه‌گریاندن)

گریانیدن / geryānidan /، گریانیدن / گریبان / geribān, garibān، ها/ اسم. / ادبی/ به‌رۆک؛ به‌ره‌ک؛ یه‌خه؛ ئیخه؛ ملیوان؛ ملشو؛ به‌رکۆزه؛ قه‌ریک؛ پێسیسر؛ وه‌روه‌ره؛ به‌ر ئیخه؛

په فاندن؛ قاچان؛ دهرچوون.

■ گريز زدن: [مجازي] پر ليدان؛ ثال وگورپکي کوت وپري و خيرا تپهر هينانه ناراهه (به تاييهت له قسه دا) «گريزي هم به قضيه ي خواستگاري سارا زد؛ پرکيشي يو کيشي داواکاري سارا ليدا».

گريزان^۱ / gorizān /: صفت. [ادبي] وهره؛ بيزار؛ ههراسان «از درس گريزان است؛ له دهرس وهره زه».

گريزان^۲: قيد. [ادبي] به ههلات-ههلات؛ به را کردن؛ به ههرا-ههرا؛ له حالي را کردندا «گريزان خود را به شهر رساند؛ به ههلات-ههلات خوي گه يانده شار».

گريزانندن / gorizāndan /: مصدر. متعدي. [ادبي] // گريزاندي: تاراندت؛ مي گريزاني: ده تاريني؛ بگريزان: بتارينه // تاراندن؛ تارانن: ۱. بيزاندن؛ په واندن؛ په فاندن؛ جهنيقاندن؛ بيزار؛ وهره زکردن «گريزاندن دوستان؛ تاراندني دستان» ۲. راو نان؛ ههرا دان؛ په ماندن «گريزاندن دشمن؛ راو ناني دژمن»؛ گريزانيدن. ههروهه: گريزاندي

■ صفت فاعلي: گريزاننده (تارينه) / صفت مفعولي: گريزاننده (تاريتراو) / مصدر منفی: نگريزانندن (نه تاراندن)

گريزانيدن / gorizānidan /: گريزاندن

گريز پا / gorizpā /: ها؛ يان؛ صفت. [ادبي] خاوه ن خده ي خو نه گرتن له شوينيکدا.

گريس / girīs, g(e)rīs /: انگليسي / اسم. گريس؛ ماكي نيوه گرسی ده لهماه بو په وانسازي به شگهلي له جووله ي ماشين.

گريستن / gerīstan /: مصدر. لازم. [ادبي] // گريستي: گرياي؛ مي گريي؛ نه گري؛ بگري؛ بگري // گريان؛ گريان؛ گيران؛ گرین؛ گيرين؛ گرهوه ي؛ گرهوای؛ گريوان؛ زمين؛ بشکانن؛ گريسن «به حال خود گريستن؛ به حالي خو گريان».

گريستي

■ صفت فاعلي: گرينده (-) / صفت مفعولي: گريسته

کوژه؛ بهرو؛ گومي؛ قه لان؛ قه مت؛ يه قه؛ زي؛ پستو؛ سوکر؛ ياخه؛ خر؛ بهرو؛ نهو به شه له جل که سهرسينگ و دهوری مل ده گري، به تاييهت پيشه وه ي.

گريبانگير / geribāngir, garibān- /: صفت. تووشيار؛ دوچار؛ ناوقا؛ هاوقا؛ داوينگير؛ تووش هاتوو.

■ گريبانگير شدن: تووشيار / تووش بوون؛ گيروده بوون؛ ناوقا بوون «دو سال است يك همسايه ي نااهل گريبانگير او شده است؛ دوو ساله هاوسايه كي ناله بار تووشيار ي بووه».

گريپ / girip, g(e)rip /: [فرانسوي] / اسم. په تا: ۱. په رکهم؛ نامفولؤنانزا ۲. [گفتاري] / درم؛ نه لامهت؛ هه لامهت؛ هاله مهت؛ ئارسم؛ ئاسرم؛ په سيو؛ په سيف؛ په رسيف؛ پسکه؛ نه کسو؛ مړک؛ په رسيو؛ فرپينگ؛ دهمه ني؛ زه کهم؛ زو کام.

گريپ فروت / gereypfurūt, greypfrūt /: ها؛ [انگليسي] / اسم. گريپ فرووت: ۱. داري خر و کورته بالاي گريپ فرووت له تيره ي مزره مه ني ۲. ميتوه ي مزر و بونخوشي نهو داره.

گريختن / gorixtan /: مصدر. لازم. [ادبي] // گريختي: هه لاتي؛ مي گريزي؛ هه لديي؛ بگريز؛ هه لي // هه لاتن؛ دهرچوون؛ په کين؛ وه زين؛ تي ته فاندن؛ هه لهاتن؛ را کردن؛ ته ورين؛ ته قين؛ هه لفرتان؛ هه لفرتيان؛ په مه ي؛ په ماي؛ واين؛ به رشيه ي «از زندان گريختن؛ له بهنديخانه هه لاتن».

ههروهه: گريختني

■ صفت فاعلي: گريزنده (-) / صفت مفعولي: گريخته (هه لاتوو) / مصدر منفی: نگريختن (هه لنه هاتن)

گريدر / g(e)rider /: ها؛ [انگليسي] / اسم. گرهيدر؛ ماشيني گهروه ي ري و بان، به تيخه يه كي زه لام له نيوان دوو ته گهروه ي بهر و دواوه، بو تهخت و تراز کردني زهوي.

گريز / goriz /: ها؛ / اسم. [ادبي] ههرا؛ را؛ غار؛ خار؛ لينگ؛ هه لينگ؛ وهز؛ کار و پهوتي هه لاتن؛

(گرياو) / مصدر منفی: نگرستن (نه گريان)

گريسکاری / *girîskârî, g(e)rîs-* / [انگلیسی / فارسی] / اسم: گريسکاری؛ کار و پوهتی ساوینی گريس به پاژگهلی له جوولهی ماشیندا.

گريم / *girîm, g(e)rîm*، ها: / [فرانسوی] / اسم: گريم؛ گۆرانی شیوهی سهر و چاو به شیوازی دلخواز، پتر بۆ به پتوه بردنی شانۆ «هنرپیشهی زن را چه خوب گريم کرده بودند: شانۆگهه ژنه که یان چهند باش گريم کردبوو».

گريمور / *girîmor, g(e)rîmor*، ها: / [فرانسوی] / اسم: گريمور؛ کهسێ که کاری گريم کرده «گريمور در کارش خیلی ماهر بود: گريموره که له کاریدا زۆر ليهاتوو بوو».

گرين / *g(e)reyn* / [g] گندم-۳

گريوه / *garîve* / اسم: کهل؛ مله؛ گهردهنه؛ باريکه پتي تهنگه بهر و پتچه لپيچی کويستاني.

گريه / *gerîe*، ها: / اسم: گری؛ زمی؛ گیه؛ گريوه؛ گريوه؛ گرهوه؛ گريس؛ بنوک؛ پژانی فرميسک له بهر ژان، خهم یان خوشحالی.

□ گريه داشتن: گريان ويستن؛ شياوی گريان بوون؛ پتيويست به گريان بوون «کارهای تو واقعا گريه دارد: کاره کانی تو به راستی گريانی دهوی». گريه کردن: گريان؛ ژاری کردن؛ گريوه کردن؛ گری کردن؛ گرهوهی؛ گريان؛ وهقان؛ فرميسک / نهسرین پژاندن؛ ههرس متهی «بچه گرسنه است، دارد گريه می کند: منداله که برسيتی، خهريکه نه گری».

گريه گرفتن: ۱. دهست کردنه گريان؛ دهس کرده گرهوهی؛ دانه قولپهی گريان «وقتی خبر را شنيد گريه اش گرفت: کانی که هه واله کهی بيست دهستی کرده گريان» ۲. گريان هاتن؛ گرهوه نامهی / نامای «گريه ام می گرفت: گريانم دههات».

به گريه افتادن: بوونه گريانهوه؛ کهوتنه گريان؛ بوونه گريهوه «از گريه ای او همه به گريه افتادند: له

گريانی ئهو هه موو بوونه گريانهوه».

به گريه انداختن: کردنه گريانهوه / گريانهوه؛ کرنه گريهوه؛ گراونهی «بچه را اذيت کردی و به گريه انداختی: منداله کهت ئاراند و کردته گريانهوه».

گريه کنان / *geryekonân* / قيد: به گريانهوه؛ گريان-گريان؛ به گريان-گريان؛ گرهوه-گرهوه «گريه کنان خود را به آغوش مادرش انداخت: به گريانهوه خوی خسته ئاميزی دايکی».

گريه و زاری / *gerîe-o-zârî* / اسم: شين و شه پۆر؛ گريان و شيوهن؛ شين و گريان؛ گريان و نالان؛ شين و پۆرپۆ؛ زمی و ناله؛ شين و زاری؛ گريه و گۆ؛ گری و گاو «گريه و زاری فايده ندارد: شين و شه پۆر سوودیکی نيه».

گژ ۱ / *gaz* / اسم: گهز: ۱. [قدیمی] / گاز؛ گهزه؛ يه کهی دريژایی نزیک به يه ک ميتر ۲. /ها/ جوړیک شیرینی که له شيرهی گیای گهز دروستی ده کهن ۳. /ها/ گز؛ گزم؛ دار گهزۆ؛ گزگه جار؛ گزيه چار؛ شوتيه دار؛ جوړیک دهوهنی جوان به گه لای نوک تيز و گولی وردهوه که له ساقته کهی شيرهی گهز ديته دهر.

□ گژ کردن: گهز کردن؛ پيوان؛ دريژایی شتيک نه اندازه گرتن «کار گژ کردن پارچه ها تمام شد: کاری گهز کردنی پارچه کان ته و او بوو».

گژ نکرده پاره کردن: [کنایی] / بی فوو له دۆ کردن؛ هه روا به هه له پۆیی و بی ليکدانهوه کاری کردن «چرا اين قدر بی فکری؟ باز گژ نکرده پاره کردی و حرف زدی؟! بۆچی ئه ونده هه لهی؟ ديسانه که بی فوو له دۆ کردن قسه ت کرد؟!».

- گژ: پيوژه. - گهز: - گهس؛ گهزه نده؛ گهزنده «غريگژ: غهريگهز».

- گزار / *gozar* / پيوژه. ۱. - گيژر؛ - کهر؛ - پيک هين؛ نه نجامدهر «کار گزار؛ نماز گزار؛ کار گيژر؛ نوژ کهر» ۲. - ليکدهر؛ راقه کار «خواب گزار: خه وليکدهر».

گزاردن / gozardan / مصدر. متعدی. // گزاردی:
به جیت هینا؛ می گزاری: به جی دینی؛ بگزار: به جی
بینه // ۱. به جی هینان؛ جیبه جی کردن؛ به گا
ناردهی؛ کردن؛ کهردهی؛ بجه ئینان (نماز گزاردن:
نویژ به جی هینان) ۲. دانهوه؛ پیدان؛ داپنه ی (وام
گزاردن: قهرز دانهوه) ۳. لیکدانهوه؛ وهر گهراندن؛
شروقه کردن (خواب گزاردن: خهو لیکدانهوه).

ههروه ها: گزاردنی

■ صفت فاعلی: گزارنده (به جی هینه ر) / صفت
مفعولی: گزارده (به جی هینراو) / مصدر منفی:
نگزاردن (به جی نه هینان)

گزارش / gozāreš / ها: / اسم. گوزارش؛
گوزارشت: ۱. / ها / گری بهند؛ راپورت؛ بهدی؛
کار و رهوتی خه بهر دان؛ جوهر نان؛ گهراندنه وهی
رووداوئیک (گزارش مستقیم: خه بهر دانی
راسته وخو) ۲. نامیلکه یی که خویندکار یان
توژهر له مه ر لیکولینه وه که یه وه دینوو سی
۴. / ادبی / پاچقه؛ وهر گیراو؛ وهر گیراوه.

□ گزارش دادن: خه بهر دان؛ هه وال دان؛
گوزارشت دان؛ راپورت دان (تا حرفی می زدیم
می رفت گزارش می داد: تا شتی کمان ده گوت فت
خه بهری ده دا).

گزارش کردن: راگه یاندن؛ گیرانه وه؛
گهراندنه وه؛ گوزارشت کردن (گزارشگر جریان
مسابقه را گزارش کرد: هه والده ر رهوتی
کتیبه رکیکه ی راگه یاند).

گزارشگر / gozārešgar / ها: / ان: / اسم.
هه والده ر؛ هه والئیر؛ په یامئیر؛ هه والگیر؛
خه بهر نیگار؛ نه وهی خه ریکی نووسین و
راگه یاندنی هه واله.

گزارشگری / gozārešgari / اسم. هه والده ری:
۱. کار و رهوتی هه وال نووسین و راگه یاندنی
هه وال ۲. پیشه ی هه والده ر.

گزارنده / gozārānde / گان: / اسم. [قدیمی]
وهر گیر؛ پاچقه کار؛ که سی که نووسراوه یه ک له

زمانیکه وه ده کاته زمانیکی تر.

گزاره / gozāre / ها: / اسم. گوزاره: ۱. [منطق]
رسته یه کی هه والی، دروست یان نادرست
۲. [دستور] هه وال؛ خه بهر؛ دوامین به شی رسته
که له مه ر بن رسته وه ئاگاداری ده دا ۳. بزاره؛
پایژی؛ رافه؛ رازه؛ شرؤ؛ شرؤفه؛ کار و رهوتی
لیکدانه وه و کولینه وهی شت یان مه به ستیک.

- گزاری / gozārî / پیواژه. ۱. - گیر؛ - کهری؛
- پیک هینی (کارگزاری: کارگیری) ۲. - لیکده ری
(خوابگزاری: خه ولیکده ری).

گزارف / gazāf / صفت. گه زاف؛ زافزاف؛ بیداد؛
بیدا؛ زیده؛ زه بهند؛ زاف؛ زاف؛ له راده به ده ر.

گزارفه / gazāfe / ها: / اسم. ور؛ کووش؛ شروت؛
شات وشووت؛ شووته؛ چاووراو؛ چاپ و چوپ؛
چرپ و چاپ؛ قسه ی گه زاف.

گزارفه گو / gazāfegû / ها: یان: / صفت. ورپیژ؛
وله ویژ؛ لافی؛ شات وشووت کهر؛ فشه کهر؛
په رووزن؛ چرپ و چاپ کهر؛ پرشات وشووت؛ به
چرپ و چاپ؛ به قسه ی گه زاف راهاتوو.

گزارفه گوپی / gazāfegûyî / ها: / اسم. ورپیژی؛
وله ویژی؛ شات وشووت کهری؛ فشه کهری؛
گه زالی؛ کار یان رهوتی قسه ی سهیری تیکه ل
به درؤ کردن.

گزانگبین / gazangabin / از کردی / اسم. گه زؤ؛
گه زوو؛ گه زوه؛ گه زگوله؛ گه زوله؛ گه ز؛ شیرینه؛
شوکه؛ شوک؛ شیله ی داری گه ز به رهنگی سپی
ئامال زهر د و تامی توژی تال که جوژی شیرینی
لی دروست ده کری.

گزر / gazar / ها: / کردی / اسم. گزه ر؛ گه زه ر؛
گیزه ر؛ گزر؛ گه زه رگ؛ کارووت؛ کاروت؛
بنه گیاه کی درپژؤ که ی گرؤفه ره به رهنگی زهر د
و نارنجی که ده خوئی.

□ گزر دشتی: رکؤکی؛ چه پؤله؛ گیزه روکه؛
گیزه رده دشتی؛ گه زه ره کئویله؛ گیزه ری
دهیمی؛ گیزه ری زیر؛ گیزه ری سپی؛ گزه رگه

«حشره‌ی گزنده: میرووی گزننه» ۲. [مجازی/ تفت و تال؛ زور نازاردەر و کاریگەر له سەر رۆح یان گیان (حرف گزنده: قسه‌ی گزنده).

گزنون / g(e)zenon / [فرانسوی/ اسم، گزینون؛ توخمی کیمیایی به ژماره نه‌تومی ۵۴ و کیشی نه‌تومی ۱۳۱،۳۰ که گازیکی نادره، تیکه‌لی ئاو نابی و به پړژه‌یه‌کی زور کم له که‌شدا هه‌یه: زنون

گزنه / gazane / ها:/ اسم، ده‌سخورین؛ ده‌سخورینه؛ خه‌لنگ؛ دورزیله؛ گزنه؛ گزنه‌ه؛ گزنه‌نی؛ گزنک؛ گزینک؛ گزگه‌زک؛ گزگه‌سک؛ گزگه‌زۆک؛ گزگه‌زکه؛ گزۆک؛ گه‌سگه‌سک؛ گزگر؛ گزگزه؛ ئالۆشه؛ گیایه‌کی ئالیکی به گه‌لا و لاسکی کورکنه‌وه، له پیست که‌وی ده‌یچووز پینته‌وه: انجره
گزیدگی / gazidegi / ها:/ اسم، گه‌زراوی؛ گه‌سته‌یی؛ چزیایی.

گزییدن / gazidan / مصدر، متعدی. // گزییدی؛ گه‌ست؛ می‌گری؛ ده‌گه‌زی؛ بگز؛ بگه‌زه // گه‌ستن؛ گه‌زین؛ گه‌زتن؛ گه‌ژین؛ گه‌سته‌ی؛ گه‌سه‌ی؛ وه‌زه‌ی؛ گره‌وتش: ۱. گازگرتن؛ چزانندن؛ فه‌گه‌زاندن؛ چزنه‌ی؛ تی‌چه‌قاندنی چز یان ددان ۲. [مجازی/ چزانندن؛ چزنه‌ی؛ به قسه‌ی تال و تفت ناراندن. هه‌روه‌ها: گزیدنی

■ صفت فاعلی: گزنده (-) / صفت مفعولی: گزیده (گه‌زتراو) / مصدر منفی: نگزیدن (نه‌گه‌زتن)

گزییدن / gozidan / مصدر، متعدی. [ادبی] // گزییدی؛ هه‌لتبژارد؛ می‌گزیینی؛ هه‌لده‌بژیری؛ بگزین؛ هه‌لبژیره // هه‌لبژاردن؛ بژاردن؛ بژانن؛ وه‌ژاردن؛ وه‌ژارتن؛ وزاندن؛ نه‌قاندن؛ هه‌لاواردن؛ چنیه‌ی؛ هۆرچنیه‌ی؛ گولبژیرکردن؛ ته‌لبژیرکردن.

■ صفت فاعلی: گزیننده (-) / صفت مفعولی: گزیده (هه‌لبژیراو) / مصدر منفی: نگزیدن (هه‌لنه‌بژاردن)

گزیده / gozide / ها:/ گان:/ صفت، بژارده؛ هه‌لبژارده؛ هه‌لبژیراو؛ تلژین؛ هۆرچنیا؛

سیاوی؛ گه‌زهرگه دیمی؛ گیایه‌کی شفشینک یان دوو سالان، به بنجاری سیی و نه‌ستوور و گه‌لای بۆنخۆشه‌وه.

گزستان / gazestān / اسم، گه‌زجار؛ گزجار؛ گزگجار؛ بيشه‌ی ده‌وه‌نی گز.

گزش / gazeš / اسم، وه‌زه؛ گه‌ز؛ کار و په‌وتی گه‌زتن؛ گه‌ستن؛ گه‌ژین؛ گه‌زکرن؛ گه‌سته‌ی؛ گه‌سه‌ی (گزش عقرب: گه‌ستنی دووپشک).

گزک / gazak / ها:/ اسم، ۱. ده‌رفه‌ت؛ هه‌ل؛ چهل؛ هۆ؛ گورد؛ بووز ۲. نۆبه؛ سه‌ره؛ نه‌وگه؛ نۆره (به‌تابیبت نۆره‌ئاو).

■ گزک به دست کسی دادن: دار به‌دهم که‌سیکوه‌ه دان؛ بیانوو دانه‌ ده‌ست که‌سیکوه‌ه؛ هه‌ل و ده‌رفه‌تی که‌لکوه‌رگری به نا‌ه‌وا بۆ که‌سی په‌خساندن (با این کارها که می‌کنی گزک به دست همسایه‌ها می‌دهی تا پشت سرت حرف بزنند: بهم کارانه ده‌یکه‌ی دار نه‌ده‌یته دهم دراوسیکانه‌وه پشته‌سهرت قسه‌ بکه‌ن).

گز - گز / gezgez / ها:/ اسم، [گفتاری/ ته‌ز؛ مرووژپانه؛ مروچانه؛ تۆس؛ ژانی ده‌رزیان له ده‌ست و پێ له به‌ر نه‌جوولان.

گزیلک / gezlik, gazlik / ها:/ ترکی/ اسم، گه‌زک؛ گه‌رلک؛ چه‌قۆی ده‌نووک چه‌ماوه بۆ هه‌لکلۆشانی شتی.

گزمه / gazme / ها:/ گان:/ ترکی/ اسم، [قدیمی/ چه‌رخه‌یی؛ گه‌زمه؛ شه‌فده؛ عه‌سه‌س؛ پاسه‌وان؛ کیشکچی شه‌وانه‌ی بازار و کۆلانان.

گزن / gazan / ها:/ اسم، ئامیری ده‌م‌تیزێ ئاسنین بۆ برین و تاشینی چه‌رم.

گزنه‌د / gazand / ها:/ اسم، [ادبی/ وه‌زن؛ وه‌زنه‌نگ؛ گه‌زن؛ زیان: ۱. نازار؛ ته‌وه‌ره؛ ته‌گه‌ره؛ ته‌مه‌ره؛ ئاسیو؛ عه‌زیه‌ت؛ به‌لا ۲. زه‌مر؛ زان؛ خه‌سار؛ نه‌ستیل؛ پتوهر.

گزنه‌ده / gazande / صفت، گه‌زنه‌ده؛ گه‌زنه‌ه: ۱. / گان/ گه‌زۆک؛ گه‌زه؛ گازگر؛ گه‌زه‌ک

نه قاندى؛ تل؛ سهره تا؛ سهرشف؛ سهرتل؛ شيوى
ههلبژاردن <کتاب گزیده: پهرتووکى بژارده>.
گزير /gozîr/: اسم. /ادبی/ چاره؛ رېنگه ی نه جات
<از این کار گزیری نیست: چاره یهک بۆ ئەم کاره
نیه>.

گزينش /gozîneš/ ها؛/اسم. ههلبژيرى؛
ههلاویرى؛ تهلبژيرى؛ ۱. کار و رهوتى
ههلبژاردن؛ بژاردن؛ نه قانندن؛ ههلاواردن <گزينش
دانشجو: ههلبژيرى خویندکار> ۲. مهزرينگه يان
به شيك له رېكخراوه بۆ ههلبژاردن و گلدانهوى
كهس يان كه سانېك له بواريكى تايبه تدا.

گزينه /gozîne/ ها؛/اسم. ۱. گولبژير؛ گولچين؛
گولچن؛ تهلبژين؛ كومه له نووسراوه ی
ههلبژارده <گزينه ی ادب کردی: گولبژيرى ويژه ی
کردی> ۲. تهل؛ ههركام له وهرامه كانى
ئهزموونى تيست ۳. تهل؛ ههركام له وشت يان
چارانه كه بۆ ههلبژاردن ده بى.

گس /gas/: صفت. تفت؛ گير؛ پز؛ پوپ؛ تامى
گير و دهم وشكه وه كهر <وهك تامى سنجوى
كال>.

- گسار /gosâr/: پيوازه. /ادبی/ - خۆر <مېگسار؛
مه خۆر>.

گساردن /gosârdan/: مصدر. متعدى. /ادبی/
//گساردی: خواردته وه؛ مى گسارى: ده خۆبه وه؛
بگسار: بخۆروه وه // خواردنه وه؛ خواردن؛ فر کرن؛
نوښين؛ نوښان؛ نوښای.

- گسارى /gosârî/: پيوازه. - خۆرى <غمگسارى؛
خه مخۆرى>.

گستاخ /gostâx/ ها؛ ان؛/صفت. /ادبی/ گوساخ؛
گوستاخ؛ ۱. ريلاس؛ رووداماليگ؛ روودامالراو؛
روودامالالو؛ روودار؛ پار؛ گوڤسارتمه؛ كه لپز؛
كه لپزه؛ كوله ش؛ كۆر جوو؛ بى شهرم و حه يا؛
شهرم نه كهر؛ رووقايم؛ به يته شه؛ باتيزۆ؛ باتيزۆك؛
چوختى؛ چه ختى؛ به قليسۆك ۲. چاونه ترس؛
نه ترس؛ دهل؛ ده مسوور ۳. ريلاس؛

رووداماليگ؛ دهل و قهل؛ شهرم نه كهر؛
چه قاوه سو؛ چه قه سو؛ چه تاوه روو؛ بى ئه ده ب.
گستاخانه /gostâxâne/ ۱. /صفت. بى شهرمانه؛
رووداران؛ ريلاسانه؛ گوستاخانه <رفتار گستاخانه؛
کرده وى بى شهرمانه>.

گستاخانه ۲. قيد. بى شهرمانه؛ رووداران؛ ئاوپته به
گوستاخى و بى شهرميه وه <گستاخانه پوزخندى زد
و رفت: بى شهرمانه زهرده خه نه يه كى کرد و
رؤيشت>.

گستاخى /gostâxî/ ها؛/اسم. گوستاخى؛
گوساخى؛ روودارى؛ ريلاسى؛ گوڤساقى؛
کرده وى دوور له ئه ده ب <اگر بخواهى گستاخى
کنى مى اندازمت بيرون: گهر بيتوو گوستاخى بكه ی
ده تکه مه دهر وه>.

- گستر /gostar/: پيوازه. - په ره ده ر؛ ۱. - په ره وه؛
بره وپيئدر؛ په ره پيئدر <دادگستر: دادپه ره وه>
۲. - دادهر؛ - راخهر؛ بلاو كهر وه <سايه گستر؛
سيه ردادهر>.

گستراندن /gostarândan/: مصدر. متعدى. //
گستراندی: په رت دا؛ مى گسترانى: په ره ده ده ی؛
بگستران: په ره بده // ۱. په ره دان؛ په ره پيدان؛
بلاو كرده وه؛ بره و پيدان ۲. راخستن؛ پان
كرده وه؛ به ره بلاو كردن؛ ئه ره يا وه *

گسترانیدن. ههروه ها: گستراندنى
■ صفت فاعلى: گستراننده <په ره ده ر>/صفت
مفعولى: گستراننده <په ره دراو>/مصدر منفى:
نگستراندن <په ره نه دان>

گسترانیدن /gostarânidan/ گستراندن
گسترده گى /gostardegî/ ها؛/اسم. به ريلوى؛
په ره دارى؛ پانى؛ پان و به رينى <گسترده گى فاجعه به
حدى است كه نمى توان توصيف كرد: به ريلوى
كاره ساته كه هيئده زوره له باس نابه>.

گسترودن /gostardan/: مصدر. متعدى. /ادبی/
//گسترودی: راتخست؛ مى گسترى: راده خه ی؛
بگستر: راخه // ۱. راخستن؛ فهرش كردن؛ پان

هیچ جوره پسانیک روودا).

گستن / gosastan: مصدر. لازم. متعدی. [ادبی]
 // گسستی: قرتای؛ می گسلی: ده قرتی؛ بگسل:
 بقرته // □ لازم. ۱. قرتان؛ قرتیان؛ قه تیان؛ قه دین؛
 بچریان؛ پچران؛ بچران؛ بران؛ بریان؛ وهرسان؛
 بزدان؛ نسلین؛ کرتان؛ کهپان؛ پسان؛ پسیان؛
 پچرین؛ له بهریه که چوونی بهن و داو «گستن
 طناب: قرتانی تهناف □ متعدی. ۲. پساندن؛
 پچراندن؛ قرتاندن؛ بچراندن؛ پساندن؛ چرین؛
 پرچنه‌ی؛ پرچنای؛ کرتاندن؛ کهراندن؛
 قهت کردن؛ برین؛ بزاندن؛ وهرساندن؛ قه دین
 «بند گستن: داو پساندن» ۳. بهردان؛ کرتاندن؛
 چرین «دست را از دستگیره گستن: دهست له
 دهسک بهردان» ۴. / مجازی/ پچراندن؛ پساندن؛
 برین؛ پیوندهی خو ده گهل که سی یان شتی
 نه هیشتن * گسیختن. ههروه‌ها: گسستی

■ صفت فاعلی: گسلنده (/ـ) / صفت مفعولی:
 گسسته (قرتاو) / مصدر منفی: نگسستن (نه قرتان)
 گسته / gosaste: صفت. بچراو؛ پچراو؛ پساو؛
 بچریاگ؛ قرتیاگ؛ وهرسای؛ شولگسه «طناب
 گسته: په تی پساو»: گسیخته

گسل ۱ / gosāl: ها: / اسم. / زمین‌شناسی/ قه‌لش؛
 درز؛ قه‌لشت؛ قلاش؛ قه‌لش؛ قه‌لشت؛ تلیشی
 توپکلی زهوی و لیک‌ترازانی توژگه‌کان: گسله
 - گسل ۲: پیواژه. - شکن؛ - پچرین؛ - پسین؛
 - وهرسین «عهدگسل: پهمان شکن».

گسلش / gosaleš: / اسم. ۱. کار یان رهوتی
 پچران؛ لیک‌پسان ۲. / زمین‌شناسی/ رهوتی
 روودانی قه‌لشت.

گسله / gosale: گسل ۱

- گسلی / gosali: پیواژه. - پسینی؛ - شکنی؛
 - وهرسینی؛ - بچرینی «پهمان گسلی:
 پهمان پسینی».

گسیختگی / gosixtegi: ها: / اسم. پساوی؛
 پچراوی؛ قرتاوی؛ قرتیاگی؛ لیک‌بلاوی.

کردنه‌وه؛ پانه‌وکردن؛ داخستن؛ ئه‌ره‌یاوه‌ی؛
 یاوایره؛ ته‌پساندن؛ رامداندن؛ رامه‌زاندن؛ رادان؛
 فه‌کشاندن؛ داکیشان؛ بلاو‌کردنه‌وه «قالی گسترده:
 قالی راخستن» ۲. پهره‌پیدان؛ پهره‌دان؛ بهربلاو
 کردنه‌وه؛ بره‌و / رمین / ره‌واج پیدان؛ گشتی کردن
 «دانش گسترده: زانست پهره‌پیدان» ۳. بلاو
 کردنه‌وه؛ په‌خشه‌وکردن؛ هه‌لپرژاندن «نور
 گسترده: تیشک بلاو کردنه‌وه».

■ صفت فاعلی: گسترنده (راخه‌ر) / صفت مفعولی:
 گسترده (راخراو) / مصدر منفی: نگسترده
 (پانه‌خستن)

گسترده / gostarde: صفت. ۱. بهربلاو؛ پهره‌دراو؛
 پهره‌دار؛ ئه‌ره‌یاویا «تلاش گسترده: هه‌ولی بهربلاو»
 ۲. / ادبی/ داخراو؛ راخراو؛ پانه‌وه‌کراو؛ ئه‌ره‌وزیا
 «فرش گسترده: خوان گسترده: قالی داخراو؛ سفره‌ی
 راخراو».

گسترش / gostareš: ها: / اسم. پهره؛ بره‌و؛
 رمین؛ ره‌واج؛ گه‌شه.

□ گسترش دادن: پهره‌پیدان: ۱. ره‌واج دان؛
 بره‌و پیدان «گسترش دادن آزادی‌ها: پهره‌پیدانی
 نازادیکه‌ل» ۲. بهربلاو‌کردن؛ پان و بهرین کردن
 «گسترش دادن فعالیت: پهره‌پیدانی کردوکوش».

هه‌روه‌ها: گسترش یافتن

گستره / gostare: ها: / اسم. گوره‌پان؛ پاناو؛
 پانایی؛ به‌رینی؛ پانتایی؛ مه‌یدان؛ مه‌یان؛
 جیگه‌ی تایبته‌ بؤ جوریک چالاکی «گستره‌ی کار
 ما تا دورترین روستاها بود: گوره‌پانی چالاکی ئیمه
 دورترین گونده‌کانیشی ده‌گرته‌وه».

- گستری / gostari: پیواژه. - بلاوه‌که‌ری؛
 بلاوه‌پیده‌ری؛ پهره‌پیده‌ری.

گسستگی / gosastegi: ها: / اسم. پساوی؛
 پچراوی؛ لیک‌پساوی؛ لیک‌پچراوی؛ قرتاوی؛
 لیک‌بلاوی؛ دؤخ یان چۆنیه‌تی پچران؛ پسان
 «نابید گذاشت در فرایند آموزش هیچ‌گونه گسستگی به
 وجود آید: نابی ری بدری له رهوتی فیرکاریدا

گسیختن / gosixtan / گسستن

گسیخته / gosixte / گسسته

گسیل / gosil / اسم، کار و پوهتی ناردن؛ هه ناردن؛ به پړی کردن.

□ گسیل شدن: ۱. پوهانه بوون؛ به پړی بوون

۲. پوهانه کران؛ ناردان؛ ناریان؛ هه ناریان؛ وه پړی کران.

گسیل کردن: ناردن؛ هه ناردن؛ پوهانه کردن؛ به پړی کردن؛ کیاستن؛ کیاسته ی؛ کیانای.

گسیلیدن / gosilidan / مصدر، متعدی. / ادبی /

// گسیلیدی: هه ناردت؛ می گسیلی: دهنیزی؛ بگسل:

بنیره // هه ناردن؛ ناردن؛ پوهانه کردن؛ به پړی کردن؛ کیاستن؛ کیانای. هه روه ها: گسیلیدنی

■ صفت فاعلی: گسلنده (به پړیکه) / صفت مفعولی: گسیلیده (به پړیکه)

- گشا / gošā / پیواژه. باز؛ واز؛ - فه کر؛ - که روه وه؛

- گوشا؛ - نه وه که ر (دلگشا؛ گره گشا؛ کارگشا؛ دل باز؛ گری؛ فه کر؛ کارگوشا).

- گشائی / gošā'i / - گشایی

گشاد / gošād / صفت. ۱. شاش؛ واز؛ وه لا؛ ناوه لا؛

ناواله؛ فراوان؛ خل؛ هه راو؛ لیک بلاو؛ کشن؛ نیوان که وتوو «دندانهای گشاد: ددانی شاش»

۲. گه وره؛ فش و فؤل؛ فش پوهؤل؛ زل؛ خل؛

فش؛ فلت؛ فراز؛ فرت؛ فره؛ فره وان؛ به رفره؛

هه راو؛ قل؛ قال؛ زر؛ زرت؛ فت؛ ناوان؛ وراق؛

په هنده؛ ناوه لا؛ ناوه له؛ وال؛ والا؛ وشا «این پیراهن

به تن من گشاد است: ثم کراسه بؤ من گه وره یه»

۳. / مجازی / پان؛ پان و به رین؛ فره؛ به رفره؛

فره وان؛ به رفره وان؛ به رگوشاد؛ فراز؛ فرت؛ فش؛

فلت؛ فری؛ ناوان؛ بلاو؛ قل؛ په هنده؛ وال؛

ناوه له «کوچه ی گشاد: کولانی پان» ۴. / مستهجن /

گیتهره م؛ ته وزه ل؛ قل؛ ته مه ل.

□ گشاد دادن: ۱. گوشا دان؛ ته ک دان؛

مؤره یه ک به ته نیا و له شوینی هه تهردا

هیخته نه وه (له کایه ی ته خته نه ردا) (گشاد دادی

حالا با یک یا دو آن را می زنم: گوشات دا ئیستا به یه ک یان دوو لی نه دهم» ۲. / کنایی / هه له کردن؛ به تایبته له خه رج کردندا.

گشاد شدن: گه وره وه بوون؛ پوهیانه وه؛ فش /

هه راو / په هؤل بوونه وه «پیراهن را شستم گشاد

شد: کراسه که م شؤرد گه وره بووه وه».

گشاد کردن: زل / هه راو / گوشاد / فره وان /

فرت کردنه وه؛ پوهاندنه وه «سوراخ را کمی گشاد

کرد: کونه که ی تۆزیک زل کرده وه».

گشادبازی / gošādbāzi / ها: / اسم: / کنایی /

گیتهره م بازی؛ کار یان باری نه گونجاو و له

گۆته ر، به تایبته له خه رج کردندا. هه روه ها:

گشادباز

گشادگی / gošādegī / ها: / اسم: / کراوه یی؛ بازی:

۱. ناوه لایی؛ دؤخ یان چۆنیه تی باز بوون

۲. مه ودا؛ نیوان ۳. دهم؛ گۆشه «گشادگی پرگار:

دهمی په رغال» ۴. / مجازی / پرووخۆشی؛

پرووگه شی؛ ناوچاو پۆشنی.

گشادن / gošādan / گشودن

گشاده / gošāde / صفت. / ادبی / کراوه؛ ناوه لا؛

ناواله؛ باز؛ واز؛ گوشاد؛ به تاق؛ هه راو؛ فره «روی

گشاده: پرووی کراوه».

گشاده دل / gošādedel / صفت. / مجازی / دلاوا؛

دلاوا؛ دل فه کری؛ دلقال؛ دلفره وان.

گشاده رو (ی) / gošāderû(y) / صفت. / مجازی /

پرووخۆش؛ پرووگه ش؛ پروو کراوه؛ ناوچاو پۆشن؛

پروولکهن؛ دهم به پیکه نین.

گشادی / gošādî / ها: / اسم: / هه راوی؛ هه رای؛

پانایی؛ به رینایی؛ هیرایی؛ فره وان؛ گوشادی؛

فرتی؛ فراوانی؛ فشی؛ چۆنیه تی کراوه و باز بوون

«گشادی کفش: هه راوی که وش».

گشایش / gošāyeš / اسم. ۱. کار و پوهتی باز

کردن؛ کردنه وه؛ نه وه که رده ی «گشایش بازار:

کردنه وه ی بازار» ۲. / ها / فره حانی؛ فردقی؛ بار و

دؤخی باش و له بار له دوا ی پوهتیکی سه خت و

دژوار «امیدوارم این کار موجب گشایش در کارت بشود؛ هیوادارم ئەم کاره بیته هۆی فره جانی له کاره که تدا».

- گشایی / gošāyî / پیواژه. - وه کری؛ - که ره وه یی؛ کار و ره وتی کردنه وه؛ ئەوه که رده ی «گره گشایی؛ گری کردنه وه» - گشایی

گشت / gašt / ها /: /سم. گهشت: ۱. سه یران؛ کار و ره وتی گیلان؛ گه یران؛ گه یران؛ گیلای (گشت و گزار: گهشت و گیل) ۲. کاری گه یران به یرنگایه کدا بۆ چاوه دیری و پاسه وانی کردن «گشت شبانه: گهشتی شه وانه» ۳. ئەوه ی به م کاره راده گا «گشت خیابان: گهشتی شه قام».

گشت زدن: گهشت لیدان؛ گه یران؛ سوورانه وه: ۱. پیاسه کردن؛ خول خواردن؛ دهوردانه وه «مدتی در باغ گشت زدیم: ماوه یه ک به نیو باخدا گه یران» ۲. گه یران به م به سستی پاسه وانی کردن «دو نگیان در حیاط گشت می زدند: دوو پاسه وان له حه وشه دا گهشتیان لی دده دا».

گشتار / gaštār / سم. ۱. گۆرانکاری؛ ئال و گۆری ۲. کار و ره وتی گۆرینه وه؛ گۆراندنه وه؛ گه ۆرین؛ واریه وه.

گشتکوره / gaštcore / [فارسی / عربی] /سم. [زمین شناسی] تروپوسفیر؛ به شی خوارووی کهش که زۆربه ی دیارده کانی زه وی (وه ک گۆرانی ته وژم، هه ور، با و باران و ...) تیدا پروو دده دا.

گشتن / gaštan / مصدر. لازم. متعدی. // گشتی: گه یرای؛ می مردی: ده گه یری؛ بگه یره // گه یران؛ گه یران؛ گه یران؛ گیلای؛ گیلای؛ لازم. ۱. پیاسه کردن؛ سوورانه وه؛ خولانه وه «گشتن در باغ: گه یران له نیو باخدا» ۲. سوورانه وه؛ خولانه وه؛ خولیا یوه؛ خول خواردن «گشتن چرخ: سوورانه وه ی چرخ» ۳. به یرتیه چوون؛ هه ل سووران (با این درآمد زندگیشان نمی گردد: به م داهاته ژانیان به یریوه ناجی) // متعدی. ۴. پشکنین؛ کړوکاش کردن؛

وشکنه ی «خانه را گشتن: مال پشکنین» ۵. // ادبی

(وه کوو کاری هاوکرد به مانای) بوون «تباہ گشتن: خراب بوون» * گردیدن. هه روه ها: گشتنی

■ صفت فاعلی: گردنده (-) / صفت مفعولی: گشته (گه یرا) / مصدر منفی: نگشتن (نه گه یران) گشت و گزار / gašt-o-gozār / ها /: /سم. سه یران؛ گهشت؛ گهشت و گیل؛ گهرد؛ گه یر؛ گیل «برای گشت و گزار رفته بودیم: چووبووین بۆ سه یران».

گشتی / gašti / ها /: /سم. ۱. پاسه وانی چه کداری گه ړوک بۆ پاراستن و چاودیری ناوچه یه ک ۲. رینجیر؛ چه کداری بارهاتوو بۆ هیرش هینان و شه یری تاکه که سی.

گشن / gošn / صفت. [زیست شناسی] ۱. توخمی؛ فحل؛ فال؛ کهل؛ لیها توو بۆ ئاوس کردن ۲. به فال؛ وه فال؛ به کهل؛ وه کهل؛ به با؛ چوارپه لی میوینه ی نیرخواز (وه ک ماین و مانگا).

گشگیر / gošngîrî / سم. خه رز؛ گۆن؛ گۆهن؛ گوه نیل؛ گووه نیتر؛ گووه نه نیل؛ گوه نیلی؛ کار و ره وتی داکه تن؛ فال گرتن؛ کهل گرتن؛ کهل هاتن؛ جووت بوونی چوارپی (له ره شه ولاخ و ورده پا و کیوی).

گشینده / gošnîde / صفت. کهلگرتوو (بۆ مانگا)؛ فالگرتوو (بۆ ماین و ماکه ر)؛ تکه گرتوو (بۆ بزن)؛ به رانگرتوو (بۆ په ز)؛ چوارپینی ئاوس بوو / کراو.

گشینز / gešnîz / ها /: /سم. ۱. تاوله؛ تاوله؛ تاولی؛ گشینز؛ گزنیژ؛ گزنیژ؛ گزنیژ؛ گزنیژ؛ گزنیژ؛ به نا ړومی؛ سه بزیه کی خوراکیه، به گولی چه تراسای په مه یی یان سپیه وه، که دژی سه ریژه و کۆلنج و گرسانی خویته ۲. ☞

خاج - ۲

گشودگی / gušûdegî, gošûdegî / ها /: /سم. ئاوه لایی؛ کراوه یی: ۱. چۆناوچۆنی ئاوه لا بوون؛ کرانه وه ۲. دهرز؛ درز؛ کهلین؛ کهل؛ شهق؛ چاک؛ ئاوه لاییک که به بۆنه ی دهم بازکردنی شتی که وه په یدا ده بی «گشودگی در: دهرزی

دهرگا.

گشودن / gušûdan, gošûdan / مصدر. متعدی.
 [ادبی] // گشودی: کردته‌وه؛ می‌گشایی: ده‌ک‌یه‌وه؛
 بگشا: بک‌ه‌وه // ۱. کردنه‌وه؛ نه‌وه‌ک‌ه‌رده‌ی؛
 ک‌ه‌رده‌یوه؛ باز کردن؛ واز ک‌ه‌رده‌ی؛ ناوه‌له / ناواله
 کردن؛ وه‌لا ک‌ه‌رده‌یوه؛ راهی / رای‌ی کردن؛
 فه‌ک‌رن؛ ناوه‌لا کردن (گشودن در: کردنه‌وه‌ی
 دهرگا) ۲. [مجازی] هه‌لینان؛ هه‌لاوردن؛
 هه‌لهینان؛ هه‌لانین (گشودن معما: هه‌لینانی
 مه‌ته‌ل) * گشادن. هه‌روه‌ها: گشودنی

■ صفت فاعلی: گشاینده (ب) / صفت مفعولی:
 گشوده (کراوه) / مصدر منفی: نگشودن (نه‌کردنه‌وه)
 گشوده / gušûde, gošûde / صفت. [ادبی] کراوه؛
 ناوه‌لا؛ فالّا؛ ناواله؛ ناوه‌له؛ وه‌لا؛ واز؛ باز؛ فال؛
 فه‌ک‌ری؛ فالابویی؛ وه‌ک‌ری؛ دانه‌خراو (در گشوده:
 دهرک‌هی کراوه).

گفتار / goftār / ها: / اسم. وتار؛ گوتار: ۱. کار و
 ره‌وتی ئاخاوتن؛ ئاخوئن؛ ئاخه‌فتن؛ ئاخفتن؛
 ئاخوختن؛ ئیشن؛ ئووشن؛ دوان؛ دوه‌ی؛ دوا؛
 قسه‌کردن؛ دهم‌کردنه‌وه (اول اندیشه وانگهی گفتار؛
 یه‌ک‌ه‌م بیرک‌ه‌وه ئه‌نجا باخوه) ۲. ویزه؛ گوته؛ وته؛
 بیژه؛ نه‌دوا؛ گو؛ گفت‌وگو؛ په‌یف؛ قسه؛ گوئی؛
 قسیه؛ باس (گفتار رادیویی؛ وتاری رادیویی)
 ۳. نووسراوه‌یه‌ک زۆرتر له ۲۰۰ و که‌متر له
 ۵۰۰۰ وشه (گفتاری رباره‌ی رباعیات خیتام؛ گوتاریک
 له‌مه‌ر چوارینه‌کانی خه‌ییامه‌وه).

گفتاردرمانی / goftārdarmān / اسم.
 وتاردهرمانی: ۱. کار و ره‌وتی چاره‌سه‌رکردنی
 نه‌خۆشی دهروونی به‌وت‌ووێژی نیوان بژیشک و
 نه‌خۆش ۲. زانستی تابه‌ت به‌دهرمانی گرفت
 له‌قسه‌کردندا (وه‌ک زمان گرتن؛ تور بوون و ...) .
گفتاری / goftāri / صفت. وتاری: ۱. سه‌ر به
 وتار (ارتباط گفتاری؛ په‌یوه‌ندی وتاری)
 ۲. ئاخافتنی؛ زاره‌کی؛ به‌بار و دۆخی قسه‌وه
 (واژه‌ی گفتاری؛ وشه‌ی وتاری).

گفتگو / goftogû, goftegû / ها: / اسم. وتووێژ؛
 ده‌فچه‌نگ؛ گفت‌وگو: ۱. ده‌مه‌ته‌قی؛ ده‌مه‌ته‌قه؛
 گه‌پ و گور؛ کاری قسه‌کردن له‌گه‌ل که‌سی‌کدا
 (گفتگوی تلفنی؛ وتووێژی ته‌له‌فونی) ۲. قسه و
 باس (در مورد کار گفت‌وگو کردیم؛ سه‌باره‌ت به‌کار
 قسه و باس‌مان کرد) * گفت‌وگو

گفت‌مان / goft(e)mān / ها: / اسم. وتووێژ؛
 مچلگه: ۱. قسه و باسی ره‌سمی، ریک‌وو‌پیک و
 تیر و ته‌سه‌ل له‌مه‌ر بابه‌تیکی دیاریکراوه‌وه
 ۲. راوێژ؛ ته‌گبیر و را.

گفتن / goftan / مصدر. لازم. متعدی. // گفتی: وت؛
 می‌گویی: ئیژی؛ بگو: بیژه // وتن؛ کوتن؛ گوتن؛
 گوئن؛ وه‌تن؛ واتن؛ واته‌ی؛ گوهتن □ لازم.
 ۱. [گفتاری] گومان کردن؛ وا بۆچوون؛ وا زانین؛
 ئه‌جیای (بۆ یه‌ک‌ه‌م که‌س — بیژه‌ر — به‌کار دیت)
 (گفتم حالا می‌آیی، ولی از تو خبری نشد؛ گوتم ئیستا
 دیی، به‌لام هه‌والیکت نه‌بوو) □ متعدی.
 ۲. ئاخافتن؛ بیژان؛ بیژتن؛ فتن؛ ئاخوئن؛
 ئاخاوتن؛ ئاخه‌فتن؛ ئاخفتن؛ ئاخفین؛ په‌یفین؛
 ونستن؛ ئیشن؛ ئوشن؛ ویژان؛ ویژانن؛ ویژین؛
 قسه‌کردن؛ دهنگ و وشه‌ی زمانیک به‌ئهن‌دامی
 ویژایی ریک‌خستن و دهربرین ۳. خه‌به‌ر دان؛
 هه‌وال دان؛ راگه‌یاندن؛ ئاگادار کردن (در نامه‌اش
 گفته بود به‌زودی برمی‌گردد؛ له‌نامه‌که‌یدا گوته‌بوی
 به‌م زوانه‌دیته‌وه) ۴. ده‌ستور / فه‌رمان دان
 (گفتم بیایند تلویزیون را درست کنند؛ گوتم بین
 ته‌له‌فیزیکه‌ک چاک بکه‌نه‌وه) ۵. هۆنینه‌وه (شعر
 گفتن؛ شێعر گوتن) ۶. ناو نان؛ ناو لینان (به‌این
 می‌گویند رادیو: به‌مه‌ نیژن رادیو).

■ صفت فاعلی: گوینده (ویژه‌ر) / صفت مفعولی:
 گفته (ویژراو) / مصدر منفی: نگفتن (نه‌وتن)
گفتنی / goftanî / ها: / اسم. قسه‌ی بۆ وتن؛
 گوته‌نی؛ شیاوی گوتن (گفتنی زیاد دارم اما نمی‌دانم
 از کجا شروع کنم؛ قسه‌ی بۆ وتتم زۆره به‌لام نازانم له
 کوپوه ده‌ست پی‌بکه‌م).

گل گیوه ➡ گل سفید

□ گل گرفتن: ۱. قور/ هه‌پ‌گ‌گرتنه‌وه؛ هه‌ری چئ کرن؛ هه‌پ‌وه‌گ‌گ‌رتنه‌ی (یک استانبولی گل بگ‌یر اینجا را پ‌ر کنیم؛ نه‌سته‌مبولیه‌ک قور بگ‌ره‌وه ئیره‌ی یئ پ‌ر بکه‌ینه‌وه) ۲. له قور‌گرتن؛ گ‌رتنه قور؛ سواخ دان به قور؛ هه‌پ‌دا پ‌وه‌ی (در اینجا را باید گل گرفت؛ ده‌رکی ئیره‌ ده‌بی له قور‌گیری).

گل / gol, / ها، / اسم، گول؛ گول: ۱. چیچک؛
چیچەك؛ گولیک؛ گولووک؛ گلووک؛ کوللیک؛
گلووک؛ گولهک؛ نه ترک؛ نه ندامی زاوړې گیای
گولدار (گل انار: گولی هەنار) ۲. کوللیک؛
پنچکە ی گیای جوان که بۆ جوانی رایده گرن
(گل اطلسی: گوله هەریره) ۳. نه خش و نیگاری
گول (پارچەب گلداز: پارچە ی گولدار) ۴. نه وه ی له
گول ده چۍ (گل سینە: گولی بهر سینگ)
۵. سه رتۆپ؛ سه رگول؛ چاکترین پاڅ؛ سه رته ل؛
هه لئار ده (گل هندوانه: گولی شووتی) ۶. مۆره ی
نیو کایه ی پر یان پووچ ۷. گری ناگر
۸. [انگلیسی] ئامانج (له و یاریانه ی که تۆپ ده چیته
له و دروازه یان شتیکه وه).

◻ گل آب ➡ نیلوفر آبی، نیلوفر

گل آتشی: گولہ نعرخوانی؛ گولہ ناگری؛
بنہ گیایہ کی ٹالفی بہ گہ لای نہرم و گولی
گہ ورہی سوور تۆخہوہ.

گل آفتابگردان: گولەبەرۆژە؛ رۆجیارپریس؛
 پۆژامپەریز؛ رۆجیارپەرست؛ رۆجیارپەرەس؛
 پۆژگارپەرست؛ رۆژیارپەرست؛ پالەوی؛
 لاسکیکی بەرزى گەلاپانى گولە زەردە، تا تۆم
 نەکا و وشک هەلنەگەرئ دەگەل خۆر
 دەگەرئ.

گل آویز: دارچینکی جوانه به گولی سووری
شور ۵۵۵.

گل ابریشم شب خُشب

گل استکانی: گولہ زہنگ؛ روئیا سہ گیا؛

گفت و شنود / goft-o-šenûd ، ها/ : اسم،
 وتووێژ؛ مەجلە؛ کار و پەوتی پێکەوه دوانی دوو
 یان چەند کەس؛ ئاڤاوتن «چەند شەب در این باره
 گفت و شنود کردند: چەند شەو لەم بارەوه وتووێژیان
 کرد».

گفت و گو / goft-o-gû / گفتگو ➡

گفته / gofte ، ها/ :اسم. قسه؛ وته؛ گوته؛ واته؛
بیژه «این گفته‌ی اوست: همه قسه‌ی توه».

گل / gal: حرف. ۱. دهور؛ دهورادهور؛ گرد؛ دهورمادهور؛ هور؛ دهوروبهر یان بهشی سهرووی شتیک (کل هم جمع شدن؛ له دهوری یه کؤ بوونوه) ۲. پیتی زیده (کل و گنده؛ زل و ول).

❑ گل هم انداختن: هه‌لچنین؛ داچنین؛
که‌له‌که پی‌کردن؛ خستنه‌سه‌ر؛ په‌نای یه‌کتر؛
لای/له‌بان یه‌که‌و دانیان.

گل هم کردن: ۱. کؤکردنه‌وه؛ گلیره وکردن؛
ماشته‌وه، نه‌وه ماشه‌ی ۲. شه‌غله‌مه‌کاری/
گؤتره‌کاری کردن؛ به شیرزی کار کردن.

گل / gel / اسم. قور؛ هه‌رگ؛ هه‌رک؛ هه‌رگ؛
خه‌رگ؛ هه‌ری؛ هه‌ره؛ هه‌ر؛ هوری؛ هور؛ هه‌ره؛
حه‌ری؛ خه‌ره؛ گیل؛ بشکول؛ بشکول؛
پشکول؛ قیش؛ ته‌ن؛ گور؛ مووله؛ تیکه‌لاوی
خۆل و ئاو.

◻ گل آخرا ➡ آخرا

گل ارمنى: گلە ئەرمانىنى؛ جۈرە گلىكى
سوورى پۇشنە بۇ رەنگ بە كار دى، جاران
وہ کوو دەرمانىش بە كار دەچوو.

گل حرامزاده: [بنایی] شفته؛ تیکه لای
خاکه سووره و قسل له ئاودا.

گل سرشور رس چربی زدا، رس

گل سفید: گلی سپی؛ جوړه گلۍکی سپی و
ورده وهک سپیاو، له نهدامی مندالی ساوای

ده دهن نه سوو تیته وه: گل گیوه

گل کبود: گلہ شین؛ لمتی بنی دہریا.

گل حسرت ۛ سورنجان

گل حنا: گوله خه‌نه؛ خه‌نی؛ خه‌نیه؛ گولیککی
سوور یان په‌مه‌ییه به لقی سووری تورته‌وه،
دوای وشک هه‌لاتن دانه‌کانی ده‌پژئی.

گل دنبه ۛ بداغ

گل رنگ: ۱. قافلی؛ قاخلی؛ کاخلی؛ کاژیله؛
کاژیره؛ شملی؛ گوله‌زه‌رده؛ گیایه‌کی
لاسک‌سپی ده‌س‌چینه، به‌گه‌لای هیلکه‌یی
ساف و لقی راسته‌وه که گولیککی نارنجی،
زه‌رد یان سوور ده‌کا: کاجیره؛ کافشه
۲. ماکیکی ره‌نگی که له تۆمی ئه‌و گیایه
به‌ره‌هم دی.

گل زرد: گوله زه‌رده؛ گوله زه‌رد؛ گوله ول؛
وله زه‌رد؛ دارچینکی لقی و پۆ که‌وانی
دې‌کاویه، گولیککی زه‌ردی بۆنخۆش ده‌کا،
مره‌با و هه‌لوای لی‌دروست ده‌که‌ن.

گل ساعتی: گولی ساعه‌تی؛ گوله شه‌راوی؛
شیرین توو؛ بنه‌گیایه‌کی پیچی گه‌لا پان و
بلاوه به‌گولی درشت و پانکه‌له‌ی سوور یان
ئه‌رخه‌وانی بریقه‌داره‌وه: ساعتی

گل ستاره‌ای: گوله‌ستیره؛ گۆساره؛ گوله‌ئاسۆ؛
گیای رازینه‌یی به‌گولی زل و زه‌ردی وه‌ک
خۆره‌وه.

گل سر: گوله‌سه‌ر؛ گولی سه‌ر؛ خشلی
گول‌ئاسا بۆ رازاندنه‌وی قژ.

گل سرخ: گول‌خونچه؛ گوله‌خونچه؛
۱. سوور گول؛ ماوه‌رد؛ باتینۆک؛ گیایه‌کی
رازینه‌ره به‌لاسکی دې‌کن، گولی بۆنخۆشی
سپی، زه‌رد یا سووره‌وه ۲. جۆری سوور تۆخی
ئه‌و گوله * رژ

گل سرخ عطری ۛ گل محمدی

گل سرتگون: شلیره؛ هه‌لاله‌برمه؛ هه‌لاله‌برم-
برم؛ شلیر؛ شلیل؛ گولی شلیره؛ گولا
پنغه‌مبه‌ر؛ گولیککی سووری ئال یان زه‌ردی
پیاله‌ئاسای سه‌ره‌ونخونه.

گوله‌پیاله؛ بنه‌گیایه‌کی پایایه به‌گولی جوان
و هه‌مه‌ره‌نگه‌وه، هاوینان ده‌پشکۆی: استکانی
گل اشرفی: گولی ئه‌شره‌فی؛ بنه‌گیایه‌کی
ئالفی لقی هه‌لکشاهه به‌گه‌لای پې و په‌ره‌گولی
پان و زه‌رده‌وه.

گل اطلسی: گولبۆری؛ گولی شه‌پووری؛
گوله‌حه‌ریره؛ ئه‌تله‌سی؛ گولیککی جوانی
شه‌پووری به‌ره‌نگی سپی، په‌مه‌یی و
بنه‌وشه‌وه، شه‌وان بۆن و به‌رامه‌یه‌کی خۆش
به‌ر ده‌داته‌وه.

گل انار: هنارین؛ سووره‌ک؛ گلیار؛ شکۆفه‌ی
دار هه‌نار؛ گول هه‌نار.

گل بامداد: له‌ولاو؛ له‌ولاوه؛ له‌فلاشه؛ لاف‌لاف؛
گولی لا‌ولاو که به‌یانان ده‌پشکۆی.

گل بستان‌افروز ۛ گل تاج خروس

گل بوقی: گولی جوان و سووری شه‌پووری
تایبه‌تی ناوچه‌ی چین و ژاپون.

گل پیوندی ۛ گل صبرگ

گل تاج‌خروس: بادرو؛ گولی‌پۆ؛ پۆیه
که‌له‌شیره؛ گول مه‌خمور؛ گولیککی سووری
چه‌ند په‌لکه، په‌لکه‌کانی له‌پۆیه‌ی که‌له‌باب
ده‌کا.

گل تخم‌مرغ: گوله‌باینجان؛ گولی گیای
باینجان.

گل جعفری: شه‌سپه‌ره؛ گوله‌شه‌سپه‌له؛ بته
گیایه‌کی جوانی پې گه‌لایه، به‌بۆنیککی
ناخۆشه‌وه.

گل جیبی ۛ گل کیسه‌ای

گل چای: گولی چای؛ جۆریک گوله‌باخی پې
په‌ری نارنجی ره‌نگه.

گل چینی: په‌یکه‌ریکی رازینه‌یی به‌شیوه‌ی
گول و بووکه‌له و گیانه‌وه‌ر، له‌هه‌ویری
گه‌نمه‌شامی، چه‌سپی چپو و گلیسرین
دروست ده‌یی و پاش دروست‌کردن ره‌نگ
ده‌کری.

گل سبزه: گول سینه؛ خشلی سهر سینگ.

گل شاهین زاغک

گل شراب: دهوهنی که گوله کهی بونی شهراو ده‌دا.

گل صدر برگ: گولی پیوه‌نی؛ گوله تۆپلاخه؛ وله تۆپلاخه؛ جۆری گولی سووری پر گه‌لا و جوان: گل پیوندی

گل فراموشم‌مکن: خه‌لاته گیا؛ گوله نه‌وین؛ جۆری گولی سپی یان ناوی کاله که وه‌ک هی‌شو به‌لام له رزنی‌کدا ده‌پشکوی.

گل قاصد قاصدک

گل کاغذی: گوله کاغه‌زی؛ دارچیکی جوانی گهرمه‌سیره به لقی داهاتوو، گه‌لای که‌سک و گولی پچووکى سی‌په‌ری سپی، نه‌رخه‌وانی، سوور یان نارنجیه‌وه.

گل کتانی: گوله که‌تان؛ هه‌میشه گول؛ هه‌میشه جوان؛ هه‌میشه به‌هار؛ جوانه گول؛ ناوی چهن جۆر گوله مه‌یموون به لقی نه‌رم و داشۆراو و گولی بنه‌وشه‌وه: کتانی

گل کوکب: که‌وکه‌و؛ گولا شییست‌په‌ر؛ گوله نه‌سته‌مبولی؛ گولی‌کی پر په‌لکه به زۆر په‌نگان.

گل کیسه‌ای: گیاه‌کی گه‌لاپانی برگه- برگه‌به به گولی سوور، زه‌رد و بری جار خال- خاله‌وه که وه‌ک کیف یان کیسه‌ی فوودراوه: گل

کیفی: گل جیبی

گل کیفی گل کیسه‌ای

گل گلاب گل محمدی

گل ماهور خرگوشک

گل محمدی: گول؛ گول گولاو؛ گولی گولاو؛ گوله‌باخ؛ گوله‌باغ؛ گول‌باخی؛ سوور گول؛ سۆر گول؛ گولاسۆر؛ ولی؛ وله مه‌خمه‌لیه؛ وله گولاو؛ نه‌و گوله لاسک به‌درکه‌ی که گولاوی لی‌ده‌گیری: گل سرخ‌عطری؛ گل گلاب

گل مصنوعی: گولی ده‌ستکرد؛ گولی که له

په‌ر، په‌رۆ و کاغه‌زی په‌نگی دروست ده‌کریت. گل مولا: گول مه‌ولا؛ په‌رناوی بۆ بانگ‌کردنی ده‌رویشان.

گل میخک: گوله‌میخه‌ک؛ گولی میخه‌ک؛ گولی‌کی بۆنخۆشه و زۆر په‌نگی هه‌یه.

گل میمون: زاره‌گا؛ گیا بالووکه؛ گوله ناوات؛ گوله ئاخ؛ گوله شفا؛ مه‌خه‌له‌سه؛ گیایی‌کی رازینه‌ری به گولی سوور، ئال یان سپیه‌وه: میمونی

گل ناز: نازناز؛ نازنازی؛ گولناز؛ شه‌رمینۆک؛ گولی‌کی زۆر جوانه له به‌ر خۆر ده‌پشکوی و چهن په‌نگی هه‌یه و نه‌گهر ده‌ستی لی‌که‌وی په‌ره‌کانی لوول ده‌بن.

گل نوروز: نه‌ورۆزه؛ گوله نه‌ورۆزه؛ گوله نه‌ورۆزی؛ کولبزک؛ گیاه‌کی گه‌لا نه‌رم و نه‌ستووره که هی‌شووه گولی به‌سه‌ره‌تای به‌هاردا له سهر لاسکه‌وه ده‌ردی.

□ گل از گل کسی شکفتن: [مجازی] شاگه‌شکه

بوون؛ زۆر خۆشحال بوون «با دیدن پول‌ها گل از گلش شکفت: ههر پاره‌که‌ی بی‌نی شاگه‌شکه بوو».

گل انداختن: ۱. داگرسان؛ سوور بوونه‌وه «صورتش گل انداخته بود: پوخساری داگرسابوو»

۲. گول/ نه‌خش تیخستن «چهارگوشه‌ی دستمال را هم گل انداخته بود: چوار سووچی ده‌سره‌که‌شی گول تیخستبوو».

گل دادن: گول کردن؛ گول کردنه‌وه؛ گول‌دان «امروز صبح یاس گل داد: ئەم بە یانیە یاسە‌که گولی دا».

گل زدن: [ورزش] گول کردن؛ گول لیدان؛ تۆپ خستنه ناو ده‌روازه، سه‌به‌ته یان زه‌وینی به‌رامبه‌روه «تیم ما دو گل زد: تیمی ئیمه دوو گولی کرد».

گل شدن: [ورزش] بوونه گول؛ گول بوون؛ تۆپ که‌وتنه ناو ده‌روازه، سه‌به‌ته یان زه‌وینه‌وه «گل شده بود ولی داور قبول نکرد: ببوووه گول به‌لام

داوهر قه‌بوولی نه‌کرد.

سارده‌وه‌بووی سهر گول‌باخی ده‌گرن.

گل کاشتن: ۱. گول نان؛ لق یان شه‌تلی گول
له زمویدا کیلان ۲. /کنایی/ سکه لیدان؛ کاری
به‌جی کردن ۳. /ورزش/ گول‌لیدان؛
گول کردن.

گل کردن: ۱. گول کردن /کردنه‌وه؛ گول دان؛
گول پشکووتن «نسترن‌ها گل کردند»
نه‌سته‌ره‌نه‌کان گولیان کرد ۲. /مجازی/
ده‌رکه‌وتن؛ که‌وتنه به‌رچاو؛ وه به‌رچاو هاتن
«بزودی در کلاس گل کرد؛ خیرا له پوله‌که‌دا
ده‌رکه‌وت ۳. /ورزش/ گول‌لیدان؛ گول کردن.

گل کردن خرج: /نظامی/ نه‌ته‌قینه‌وه‌ی
ته‌قه‌مه‌نی پاش کارکردنی چاشنی.

گل گفتن: /مجازی/ چاک‌گوتن /وتن؛ خوش /
خاس وتن؛ قسه‌ی به‌جی و به‌وه‌خت کردن
«آفرین گل گفتی؛ نافهرم چاکت گوت».

گل گفتن و گل شنفتن: /مجازی/ قسه‌ی خوش
کردن؛ وت‌وو‌یژی خوش کردن «نستنه‌ بودیم
گل می‌گفتیم و گل می‌شنفتیم که یک دفعه صدایی
بلند شد؛ دانیشتبووین قسه‌ی خوشمان ده‌کرد،
ناکاو ده‌نگیک به‌رز بؤوه».

از گل ناز کتر نگفتن: /مجازی/ له گول ناسکتر
نه‌وتن؛ له گول که‌متر نه‌گوتن؛ قسه‌ی ناخوش
نه‌کردن؛ خراب به‌زاردا نه‌هاتن «او تا به امروز
به‌عروش از گل نازکتر نگفته است؛ تا ئیسه له
گول ناسکتری به‌وه‌ویه‌که‌ی نه‌وتگه».

گل آذین golāzin /ها؛ /اسم. /گیاه‌شناسی/

چؤناوچؤنی نیشتنه سهر لاسکی پهری گول.

گل آرایی golārāyī /اسم. گول‌آرایینی؛
هونه‌ری چین و پازاندنه‌وه‌ی چه‌پکی گول.

گل آلود gelālūd /صفت. قورای؛ زلقای؛
سلقای؛ هه‌رگای؛ خه‌رگین؛ نافشیز؛ لیخن؛
له‌غ؛ به‌قور‌وه‌ه تلو «آب گل‌لود؛ ناوی قورای».

گلاب golāb /اسم. گولاو؛ گولاف؛ پنکاف؛
پنکاف؛ به‌رکم؛ لیج؛ ئایکی بؤنخۆشه له هه‌لمی

گلاباش golābpāš /

گلابتون golābatūn /اسم. گولاوه‌توون؛

گولابه‌توون؛ گولاباتون؛ گولوباتون؛ گولافدون؛
گولواتوون: ۱. زرهوک؛ باریکه تالی زیرین یان

زینین که له‌گه‌ل ئاوریشم بؤ تان و پؤی
پارچه‌ی زهری به‌کاری ده‌به‌ن ۲. زرهوک؛
ته‌نراوه‌یه‌کی ئاوریشمی به‌گوله‌نگه‌وه کراو، که
به‌پرچه‌وه هه‌لده‌واسن ۳. گولی زؤبی له تان
و پؤی زیر و زیو چنراو، که به‌سهر پارچه‌یدا
ده‌دروون.

گلابتونی golābatūn /صفت. گولاوه‌توونی؛
وه‌کسو گولاباتون یان پازاوه به‌گولابه‌توون
«زلف‌های کلابتونی؛ پرچی گولاوه‌توونی».

گلابدان golābdān /ها؛ گولاوپاش؛
گولوادان؛ ده‌فری گولاو؛ تۆنگی گچکه‌ی
ده‌سکدار و مل‌باریک به‌لوه‌یه‌که‌وه بؤ گولاو
پژاندن به‌ده‌ست و سهر و چاودا: گلاباش

گلابگیری golābgirī /اسم. گولاوگیری؛
گولاوگری؛ کار و ره‌وتی گولاوگرتن «کلابگیری
هنوز شروع نشده بود؛ کولاوگیری هیشتا ده‌ستی پی
نه‌کردبوو».

گلابی golābī /ها؛ /اسم. هه‌رمی؛ هه‌رمؤ؛
ئه‌رمؤ؛ هه‌رمؤ؛ هه‌رمی؛ هه‌رمی؛ هه‌رمی؛
هه‌رمی؛ هه‌رمیک؛ مرؤی؛ مروی؛ مه‌روئ؛
خه‌ریبۆک؛ مه‌روه؛ موریه؛ شکوک؛ گولاوی؛
گولاوه‌ی: ۱. پنچک یان دارئ به‌پیشوو
داچوو، گه‌لای ساکار، ساف و ددانه‌دار، گولی
سپی مه‌یله‌و ئال و کۆوه ۲. به‌ری ئه‌و داره که
میوه‌یه‌کی بن‌خه‌ری درئۆ‌ک‌یه‌یه، زۆر جۆری هه‌یه
و پاییزان ده‌گا ۳. پیک

گلابی جنگلی: شتو؛ هه‌رمی کئوبله؛ هه‌رمی
شینکه؛ هه‌رمؤ کوو‌جیله؛ کۆرسک؛ کۆرۆسک؛
کروکس؛ شکۆله؛ گیرسک؛ گرسک؛
گروکس؛ شکۆک؛ شه‌کۆک؛ شه‌قۆق؛

دارى هەرمى كىنوبە كە بەرە كەى چكۆلە ترە .
 گلاس‌نوست /g(e)lāsnost/؛ اسم، گلاس‌نوست؛
 بزوو تنەوەى گورباچوف، ئاخىر سەرۆكى سۆڧىەت
 بە مەبەستى دەر خستنى كەم و كووپرە كانى نىو
 كۆمەلگا، ولات و دەزگای حكومەتى و راوێژ بۆ
 چارە سەر كردنران .

گل افشان /golafšān/؛ صفت، گول بارین؛
 گول یێژن .

گل افشانی /golafšāni/، ها/؛ اسم، گول باران؛
 گول یێژنى؛ گول یێژان؛ كار و رەوتى داباراندنى
 گولى زۆر بە سەر شوپن یان كە سێكد .

گل اندام /golandām/؛ صفت، گولەندام؛
 گول نەندام؛ خاوەن بالای جوان و رێك .

گلاويز /galāvīz, gelāvīz/؛ صفت، ئاوقا؛ ئاوقە؛
 ئاوقەد؛ هاوقا؛ ئاورپش؛ تێك هالاو؛ تێك گىراو؛
 هەلباسك؛ تێكەه لچوو؛ بچەنگانى؛ چنگاوش؛
 چنگاوەش؛ بەرەنگار؛ دەسەویەخە؛ دەگژاچوو
 (با ھم گلاويز شدن: ئاوقای یەك بوون) .

گلاويز شدن؛ پێك هەلپێژان؛ تێك هەلپێژان؛
 تێك هەلچوون؛ ئاوقا بوون؛ تێك هالان؛ ئامباز
 بوون؛ بە گژدا یەكدا چوون؛ دەگژ یەك
 رچوون؛ بە گژ یەكدا هاتن؛ بەگژ یەكا پەڕین؛
 بەگژا هاتن؛ بە گژا چوون؛ ڤەگەفزاندن؛
 نیشتنە مل (یەك)؛ چنگاوەش بوون؛
 دەسەویەخە بوون؛ تێك هەلچوون؛
 تێكەو هەلگەن؛ رزانه یەك؛ رزبانە یەك؛ پێكا
 چوون؛ تێكەو هەلگەن؛ بەلشین؛ بەرەنگار بوون؛
 كەتن هەڤ؛ گەرساندن؛ تێكەلاو بوون و مل
 دەبەر ملی یەكتر نان (با ھم گلاويز شدن و
 ھمدیگر را خوین و مالین كردند: پێك هەلپێژان و
 یەكتریان خویناوی كرد) .

گلابد /golbād/؛ اسم، کیسه ئاسایەکی کە لەقەندى
 كە وەك نوانەیی لایەن و تەوژمى باى
 ناوچە یەك پێشان دەدا .

گلباران /golbārān/؛ اسم، گولباران؛ دۆخى
 وەرین یان هاویشتنى گول .

گل بارانی /golbāqāli/؛ [فارسی/ از یونانی] اسم،
 پەلە- پەلەى رەنگامە لە سەر تەختى شتیك .

گل باقالی^۱ /golbāqālī/؛ [فارسی/ از یونانی] صفت، چیل- چیل؛
 تاییە تمەندى ئەوەى پەلەى رەنگامەى لە سەر
 بێ (مُرغ گُل باقالی: مریشكى چیل- چیل) .

گلبانگ /golbāng/، ها/؛ اسم، چریكە؛
 بەرزەچرە؛ دەنگى خوش و بەرز .

گلبرگ /golbarg/، ها/؛ اسم، گولپەر؛ گولپەرە؛
 گولپەل؛ بەلگ؛ گەلاگول؛ پەرەى گول؛ پەرە
 رەنگینە كانى دەورى گول .

گلبن /golbon/، بان/؛ اسم، [ادبی] بنجەگول؛
 بنجەگول؛ بنەگول؛ بتهیه کی گول بە سەرەو
 پروا .

گلبند /golband/؛ اسم، تاجە گولینە؛ ئالقه تیک
 گولی پیکهوه بەستراو کە وەك تاج لە سەرى
 دەکەن .

گلبول /golubûl, g(u)lubûl/، ها/؛ [فرانسوی]
 گویچە

گلبول سرخ: گویچەى سرخ گویچە

گلبول قرمز: گویچەى سفید گویچە

گلابدر /g(e)lāyder/، ها/؛ [انگلیسی] اسم،
 گلابدیر؛ فرۆكەى بى موتور كە بە با دەفرى؛
 ھواسر

گلايول /gelāyol/، ها/؛ [فرانسوی] اسم، شالانگ؛

سیصد تا گلچین کرده‌ام؛ ئەمانەم لە نێو سیسەد دانەدا گولبێژێر کردووە.

گل خاری^۱ / golxāri /: اسم. ئال؛ سوورکال؛ گولخار؛ ڕەنگی سووری کال.

گل خاری^۲: صفت. ئال؛ سوورکال؛ گولخار؛ بە ڕەنگی سووری کال.

گلخانە / golxāne /: ها. /: اسم. گورنی؛ گولخانە؛ شوێنی پەرەردەکردنی گول و گیا بە تەبەت شوێنێکی سەرگیراو بە گەرما و ڕووناکی گونجاو و ڕاگیراو.

گلخانە‌ای / golxāne'î /: صفت. گولخانەیی؛ لە گولخانەدا پەرەردەکراو «گوجەفرنگی گلخانە‌ای؛ تەماتە‌ی گولخانە‌یی».

گلخن / golxan /: ها. /: اسم. [دبی] ۱. توون؛ توونخانە؛ هاتوون؛ ئاتوون؛ تین؛ تون؛ ئاگردانی گەرماو ۲. کوورە؛ کوورەپەزخانە.

گلخن تاب / golxantāb /: ها. /: اسم. توونچی؛ پەینچی؛ توونەوان: /الف/ ئاگر هەلکەری گەرماو ب) ئاگرەوانی ئاگردانی کوورە.

گلدار / goldār /: صفت. گولدار؛ ۱. بە توانست و لی‌هاتوویی گولدان ۲. بە نەخش و نیگاری گولەو «بارچە‌ی گلداز؛ پارچە‌ی گولدار».

گلدان / goldān /: ها. /: اسم. گولدان؛ گولدانک؛ ئینجانە؛ تەبەک: ۱. دەفریکی دەم هەراو بۆ ناشتن و بەرھەم هێنانی گول «یک کلدان برای این گل بخر!؛ گولدانیک بۆ ئەم گولە بستینە!» ۲. دەفری گول بە گولە‌کە‌ی ناویەو «گلدان یاس را بگذار جلو پنجره؛ گولدانسی یاسە‌کە لە بەر پەنجیرە‌کە‌و دانە» ۳. دەفریکی (زۆتر بلۆر) بۆ هەلگرتنی لق‌ی گول «گلدان را آب کن این شاخه‌های گل را بگذار تویش؛ ئاو بکەرە گولدانە‌کە‌و ئەم لقه‌ گولانە‌ی تێخە» ۴. دەفریکی (زۆتر کانزا) بۆ کۆکردنە‌و‌ە‌ی دەنگی ئەندامانی ئەنجومە‌نیک. □ گلدان سفالی؛ ئینجانە؛ سوپنە؛ کە‌لە‌کە؛ دەفری سوالە‌تی گول تیدا چاندن.

گلوبولین / golubûlîn, g(u)lubûlîn /: [فرانسوی] /اسم. [شیمی] گولوبولین؛ ناوی گشتی بۆ تاقمیک پڕۆتینی گیایی و گیانە‌و‌ە‌ری کە لە نێو پلاسما‌ی خوێنی مژۆشدا هە‌یه و کاری بەرگری لە نە‌خۆشیە: **گلوبولین**

گل بهی^۱ / gol(-e)-behî /: اسم. گولی؛ چترە‌یی؛ ڕەنگی سوورکالی مە‌یلەو نارنجی.

گل بهی^۲: صفت. گولی؛ چترە‌یی؛ بە ڕەنگی سوورکالی مە‌یلەو نارنجی.

گلپەر / golpar /: ها. /: اسم. گولپەر: ۱. سۆلان؛ سوولان؛ گولە‌سۆ؛ پلە‌سۆ؛ ئالفه‌ گیایە‌کی ساقە‌تە‌ وە‌ک قامیش، بۆ‌نخۆش، گە‌لاپان، گول‌سپی، میو‌ه هیلکە‌یی و خۆش بە‌رامە‌یه ۲. میو‌ه‌ی ئەو گیایە‌ کە وە‌ک بە‌هاریات بە‌ کار دە‌روا.

گلپوش / golpûš /: ها. /: اسم. گولپوش؛ بە‌شی دە‌ره‌کی گول کە پەرچە‌م و میو‌ینه‌کە‌ی دادە‌پۆشی؛ فراپوش

گلچرخ / golčarx /: ها. /: اسم. مانمانە‌گیجی؛ کاری خولانە‌و‌ە‌ی لە سەر یە‌ک بە دە‌وری خۆدا (زیاتر لە نێو گۆ‌رکی زۆرخانە).

گلچەرە / golčehre /: گان. /: صفت. [مجازی] ڕوومە‌ت‌گول؛ گول‌دیمە‌ن؛ گول‌پوخسار؛ گول‌چار؛ گول‌روو؛ خاوە‌ن‌ پوخساری جوان و ناسک وە‌کوو گول: **گلرخ؛ گلرو**

گلچین / golčîn /: اسم. ۱. /ان/ گولچن؛ گولچین؛ کە‌سی کە گول دە‌چنی ۲. گول‌بژێر؛ تە‌ل‌بژێر؛ تە‌لبژین؛ تالچین؛ سەر‌تە‌ل؛ سەر‌تە‌ل؛ سەر‌گول؛ ئە‌وی لە ناو کۆما‌یه‌ کدا هە‌لبژێردراو.

□ **گلچین - گلچین**: پێ‌سکە‌پسک؛ نە‌رمە‌نە‌رم؛ نە‌رمە‌ - نە‌رمە؛ ئارام - ئارام؛ شینە‌ - شینە‌ی؛ هیدی - هیدی؛ بە‌ ئارامی؛ بە‌ هیواشی؛ بە ئە‌سپایی (بە‌تە‌بە‌ت بۆ ڕۆ‌بشتن).

□ **گلچین کردن**: تە‌لبژێر/ گولبژێرکردن؛ هۆ‌رنیە‌ی؛ هە‌لبژاردن و جیا‌کردنە‌و‌ە‌ی با‌شترین شتانی کۆمە‌لە‌یی‌ک «این‌ها را از میان

گلدسته / goldaste ، ها: / اسم. ۱. / ادبی / دهسته گول؛ چه پک؛ چه پکه گول؛ تۆپه گول؛ دهسکه گول ۲. که مەرہ؛ جیگه ی بانگدەر له سەر مناره (گلدسته ی مسجد: که مەرہ ی مزگوت).

گلدوزی / goldûzi / اسم. نتر؛ نتل: ۱. گولچنی؛ گولدوزی؛ چنیک؛ کار و رھوتی نتراندن؛ نورنایش؛ هونەر یان لیژانی گولدرووون له سەر پارچه (کلاس گلدوزی می رھتم: ده چوو مه که لاسی گولچنی) ۲. / ها / گولچن؛ گولچین؛ ئەو نەخشانه له سەر قوماشی دەدرووون (گلدوزی های قشنگی داشت: نتر گه لیک ی جوانی هه بوو).

گلدوزی کردن: نتراندن؛ نتلاندن؛ گولچنین؛ نورنایش؛ نەخشاندنی پارچه به دووران له سەری.

گلر / goler ، ها: / از انگلیسی / اسم. / ورزش / گولیر؛ گولچی؛ دەر وازە بان (له کایه گەلی دەر وازە داردا).

گلرخ / golrox گلچەر: گلرنک / golrang: صفت. ئال؛ گولخار؛ سوور کال؛ به رەنگی سووری رۆشن.

گلرو / golrû گلچەر: گلریزان / golrîzân / اسم. ۱. گولرپژان؛ رھوتی وەرینی گولپەرەکانی دار و دەوون (درختان گلریزان کردە بووند و زمین از گل پوشیده شده بود: دارەکان گولرپژانیان کردبوو، زەوی له گول داپۆشرا بوو) ۲. گولپژین؛ کاری پزاندن یان پاشینی گولی زۆر له شوینێ (بر سر عروس گلریزان کردند: به سەر بووکدا گولپژینیان کرد) ۳. / کنایی / باربوو؛ شیوه یه که کو کردنه وه ی یارمه تی (به تاییهت له زۆرخانه دا بۆ پالەوانیکی ههزار).

گلزا / golzā: صفت. [گیاه شناسی] گولدهر؛ به تاییه تمهندی دهر دانی گول.

گلزار / golzār ، ها: / اسم. گولزار؛ گولسان؛ گولهک؛ گولجار؛ گولزار؛ شوینێ که گولی زۆری لی رهاوه.

گلزن / golzan ، ها: ان: / انگلیسی / فارسی / اسم. / ورزش / گولکەر؛ لیها تووی گول کردن له یاری تۆپاندا.

گلسازی / golsāzi / اسم. گولسازی؛ هونەری دروست کردنی گول له پارچه، پلاستیک، کاغەز یان هەر شتیکی تر. ههروه‌ها: گلستان / golestan ، ها: / اسم. گولستان؛ گولستان؛ باغچه ی گولان؛ باخی که گولی جۆراو جۆری تیدا پهروه‌ده ده کری.

گلستنک / gol(e)sang / اسم. کرپژ؛ کرپژ؛ کریش؛ کرپژه به‌رەد؛ کرپژه به‌رەد؛ قپژه به‌رەد؛ قۆز به‌رەد؛ گله‌وه‌ز؛ مه‌خمه‌لینه؛ بقر؛ خه‌نه‌تیفک؛ گیایه‌کی بۆری شینباو یان قاوه‌یی و سووره که وێرای جلشین و قه‌وزه له سەر به‌رد و دار و دەوون ده‌رۆی.

گلستنکی / gol(e)sangî: صفت. بشزەیی؛ به رەنگی کرپژه به‌رد.

گلشن / golshan ، ها: / اسم. گولستان؛ گولشنه؛ گولشین؛ باخی گول.

گل‌عذار / gol'ezār, gol'ozār: / فارسی / عربی / صفت. / ادبی / گول‌روو؛ گول‌پوخسار؛ پرومهت گول؛ گول‌دیمه‌ن؛ گول‌چار؛ شیوه گول؛ خاوه‌ن پرومه‌تی وه‌ک په‌ره‌ی گول.

گلف / golf: / انگلیسی / اسم. گولف؛ گه‌مه‌یه‌کی ولاتانی ئینگلیزی زمان، له زه‌ویه‌ک به ۹ یا ۱۸ کونه‌وه، که یاریزان به گۆچانیکه‌وه له تۆپیکی گچکه‌ی سپی هه‌له‌دا بۆ ناو کونه‌کان، له ئاکامدا ئەو که‌سه ده‌بیاته‌وه که به لێدانی که‌متر تۆپه‌که به‌خاته ناو کونه‌کانه‌وه.

گلفام / golfām: صفت. گولباو؛ گولباف؛ گول‌گری؛ سووری ئال؛ ئال و وال؛ به رەنگی وه‌کوو گوله‌سووره.

گل‌فروشی / golfurūši / اسم. گول‌فروشی؛ گول‌وره‌شی؛ ۱. کاری گول‌فروشتن ۲. / ها / دوو‌کانی گول‌فروشی. هه‌روه‌ها: گل‌فروش

گلفشان / gelfešān ، ها: / اسم، [زمین شناسی] گلپژین؛ چالیکى قووجه کی به چهن زارکی بچوو کهوه، که قوړ و گازى لیوه هه لده پژئ.

گلفهشنک / golfahšang ، ها: / اسم، چلووره؛ زمه به لیلک؛ زمه گلپړه؛ ژه کلپړه؛ کیله؛ گلپله؛ سووله رمه؛ رمه؛ به یسی؛ قهن دیل: ۱. شووشه سه هؤل؛ شووشه سؤل؛ سه هؤلئ که به شاخ و گوپسانه دا شوړ ده بیته وه ۲. کۆله که ی شوړی ئاهه کی له بن میچی مه غاردا.

گلفند / golqand؛ [فارسی / معرب] اسم، گولقهن؛ مه ربای خاکه قهند و گوله سووره که له بهر تاوی ده نین تا خهست ده بیته وه و ده گا.

گلکاری / gelkāri؛ اسم، قوړه کارى؛ ههړه کارى؛ ههړیکارى؛ نه والى: ۱. کار و رهوتى نغان؛ مال کردنه وه ۲. کارى قوړ گرته نه وه. ههروه ها: **گلکار**

گلکاری / Golkāri؛ اسم، گولکاری: ۱. کار و رهوتى ناشتن و پهروه ده کردنى گول «جلو ساختمان را کنگارى کرده بودند: بهردهم خانوبه ره که یان گولکاری کردبو». ههروه ها: **گلکار** ۲. /ها/ باخچه ی گول؛ نهو جیگه ی که گولی تیدا نیژراوه «توی گلکاری نرود گلها را لگد می کنید: مه چنه ناو گولکار به که وه گوله کان پیشیل نه که ن».

گل کلم / Golkalam ، ها: / اسم، گوله که له م؛ گول که له رم؛ جوړئ که له رمه گوله که ی زوړ گه وه ده بی و بۆ ترشى به کارى ده به ن.

گلگشت / golgašt ، ها: / اسم، گهشت و گیل؛ پیاسه؛ کارى گهړان له ناو باخ و گولزاردا.

گل - گلی / golgolī؛ صفت، [گفتارى] گول - گولی؛ گول - گول؛ گول - گولین؛ گولدار «یک پیراهن گل - گلی پوشیده بود: کراسیکى گول - گولی له بهر کردبو».

گلگون / golgūn؛ صفت، گولباف؛ گولباو؛ ئال و وال؛ به پهنگى گوله سووره.

گلگونک / golgūnak؛ اسم، [پژشكى] سووره کی ناحه ز له سه ر گؤنا و لووتى برئ کهس (به تايهت پاش په نجاسالى) به هؤى هه راو بوونى په گى خوینى.

گلگونه / golgūne؛ اسم، [قدیمى] سووراو؛ سوورافک؛ سوهراف؛ سؤراف؛ ده رمانى سوورى تايهت بۆ خوړ ازانده وه ی ژنان.

گلگى / gelegi ، ها: / اسم، [گفتارى] گله؛ گله یی؛ گله ی؛ گلی؛ گله ه؛ گله و بناشت.

گلگیر / gelgîr ، ها: / اسم، گلگیر؛ قاپیکى کۆم له دهورى ته گه ره ی ماشين بۆ بهرگرى له قوړ پژان.

گلگیر ساز / gelgîrsāz ، ها: / ان: / اسم، گلگیر ساز: ۱. که سئ که گلگیر دروست ده کا ۲. که سئ که گلگیرى لار و خوار پیک ده کانه وه.

گلگیر سازى / gelgîrsāzi؛ اسم، گلگیر سازى: ۱. کار و رهوتى دروست کردن يان چاک کردنه وه ی گلگیر ۲. /ها/ کارگه یئ که گلگیرى تیدا دروست نه که ن يان چاکى ده که نه وه.

گل مالى / gelmālī؛ اسم، کارى قوړ تيدان؛ ههړگ ساوین؛ پيدا مالينى قوړ: /الف/ بۆ خاوين کردنه وه ی ده فر ب) بۆ داپۆشینى شوینیک.

گل مالى کردن: ۱. قوړ تیگرتن؛ به قوړ داپۆشان ۲. [کنایه، گفتارى] پا پيدا ساوین؛ سه ر نیا نه وه؛ شار دنه وه.

گل مژه / golmoje؛ اسم، چینچک؛ باپشکيو؛ بیتک؛ پزدوک؛ چینچک؛ جوانکه؛ دگدگه؛ بوکل؛ بیتک؛ بووک؛ بووکک؛ بوویک؛ دیکلؤک؛ دیکلؤک؛ سینچکه؛ زیتکه زه لام؛ زیتکه سلام؛ چینچکه سلاوه؛ چینچکه سلاو؛ چینچکه سلام؛ قینچکه سلاوه؛ قینچکه سلام؛ قینچکه سلاوه؛ سیتکه سه ران؛ سلته خؤلام؛ سیتکه زه لام؛ سیتکه سلاوه؛ سیتکه سه لا؛ سیتکه سلاوه؛ سیتکه سه لام؛ سیچکه سلاو؛ سیچکه سلاوه؛ سیچکه ی سلاوه؛ سینچکه سلاو؛ زیپکه ی چلکى

له پیلووی چاودا.

گل منگلی / golmangolî / صفت. / تعریض، گفتاری / حه‌فه‌ه‌نگیله؛ به ږه‌نگی زوړی بی‌ماناوه
(یک پیراهن گل منگلی پوشیده بود: کراسینکی
حه‌فه‌ه‌نگیله‌ی له‌به‌ر کردبوو).

گلمیخ / golmix / ها/ اسم. گولم‌یخه؛ سنگی
ناسن؛ بزماري گه‌وره‌ی سهر وه‌ک گول لی‌کراو
بو‌جل له‌سهر هه‌لواسین (کُش را به گلمیخ
آویزان کرد: کوته‌ک‌ی به گولم‌یخه‌ک‌وه هه‌لواسی).
گلنار / golnār / اسم. ۱. گلیار؛ گولنار؛
گول‌ه‌نار؛ گولی داری هه‌نار. ۲. گول‌ه‌نار؛
گیایکی ده‌شته‌ک‌ی به‌گولی سووری وه‌ک
گولی هه‌ناره‌وه.

گلناری ¹ / golnārî / اسم. گلیاری؛ ږه‌نگی
سووری ږوشن.

گلناری ²: صفت. گلیاری؛ به ږه‌نگی سووری کال.
گلنگدن / galangadan / ها/ اترکی/ اسم.
کولاسه؛ مقه‌نه‌زمه؛ گه‌له‌نگ؛ گه‌له‌نگه‌ده‌ن؛
میله‌یه‌ک‌ی سهر لاری نیوقه‌دی چه‌ک که به
هات‌وچو، فیشه‌ک ده‌خاته نیو خه‌زېنه‌ی چه‌ک
و پووکه‌ک‌ی فرې دده‌ا (تفنگ را برداشت و گلنگدن
را کشید: تفه‌نگه‌ک‌ی هه‌لگرت و کولاسه‌ی لیدا).

گل‌نم / golnam / اسم. نم‌تک؛ گولنم؛ پرشه
ناوی که‌م و ورد (یک گل‌نم آب‌زن و اتویش‌کن؛
نم‌تک‌ی ناوی لیده و ئوتووی بکه!).

گلو / galû / اسم. گه‌روو؛ گه‌لوو؛ گه‌رو؛
گه‌روی؛ گلوی؛ گلوی؛ گه‌لی؛ گه‌وری؛ گلب؛
هه‌وک؛ هه‌وک؛ قورگ؛ قورگ؛ قورگی؛ قوروو؛
قورووگ؛ قورتاسه؛ نه‌وک؛ نه‌وک؛ ناق؛ خووز؛
حه‌فک؛ ئوک؛ بین؛ ناق‌ږی؛ ته‌شنی؛ تینی؛
خه‌لالووک؛ گه‌له‌لووک. ۱. نه‌ندامی که‌دم به
سینگ و سکه‌وه ده‌لکینې. ۲. به‌رمل؛ لولو؛
باریکه‌ږی نیوان زارک و سکی هه‌ر شتیک.

گل‌پاره‌کردن / مجازی / قورگی خو‌ږېن؛
ده‌نگ ډراندن؛ قیراندن (به‌خاطر تو داشتم گلو

پاره‌می‌کردم: له‌به‌ر تو خه‌ریک بووم قورگی خو‌م
ده‌ږی).

گلو پیش‌کسی گیر کردن / مجازی / دل
چه‌قینه‌سهر که‌سی؛ یه‌کجار خوازیاری
که‌سیک بوون (گلپیش پیش دختر همسایه‌شان
گیر کرده بود: دلی چه‌قیبوه‌وه سهر که‌چه
جیرانه‌که‌یانه‌وه).

گلو تازه‌کردن گل‌تو کردن

گلو تر کردن؛ گه‌روو ته‌ږ کردن؛ شتیک
خواردن یان (زوړتر) خواردنه‌وه (بفرمایید گلو تر
کنید: فهرموون گه‌روو ته‌ږ که‌ن!). **گلو تازه‌کردن**
گلو صاف کردن؛ کوکین؛ گه‌روو / سنگ
ساف کردن؛ پاک‌کردنه‌وه‌ی قورگ (به‌تایبته
به‌کوخین یان تف‌کردنه‌وه) (گلویی صاف کرد و
به‌صحبت ادامه داد: کوکی و درپژده‌ی به‌قسه‌دا).

از گلو پایین نرفتن: له‌گه‌روو نه‌چوونه
خواره‌وه. ۱. نه‌خواردن؛ قووت نه‌دان (هنوز
لقمه‌از گلویم پایین نرفته بود: هیشتا پاروو له
گه‌رووم نه‌چووبوه خواره‌وه). ۲. پی‌نه‌خوران/
نه‌خوریان (از دیروز چیزی از گلویم پایین نمی‌رود؛
له‌دوینتیه‌هیچم پی‌ناخوری).

از گلوی کسی بریدن / مجازی / له‌ده‌می
که‌سیک گرته‌وه؛ له‌که‌سیک گرته‌وه؛ له
به‌شه‌خواردنی که‌سیک دزینه‌وه (از گلوی زن
و بچه‌ام بریدم و این ماشین را خریدم: له‌ده‌می ژن و
مناله‌که‌م گرته‌وه و هم ماشینم کړی).

به/ در گلو پریدن: په‌ږینه‌قورگ؛ په‌ږینه
گه‌روو؛ پراینه‌گلوهم‌زی؛ شتی له‌کتوپرا چوونه
ناو قورگ (قند پرید به‌گلویم: قه‌نه‌که‌ په‌ږینه
قورگم).

به/ در گلوی کسی ریختن: ۱. ده‌ر‌خواردی
که‌سیک دان؛ به‌زوړ کردنه‌زاری که‌سیکه‌وه
(زهر در گلویش ریختند و او را کشتند: ژاریان
ده‌ر‌خواردی داو و کوشتیان). ۲. کردنه‌ده‌م
که‌سیکه‌وه؛ خواردنی که‌سیک دابین‌کردن

تەنگەبەر؛ تەنگەوەر؛ ڕەهەندیک که لەوێوە دەچیتە ناو جی، شوین یان شتیک «تەنگە ی دزلی گلۆکە اورامان است: دەرەبندی دزلی بەرملە ی ھەورامانە».

گل و گردن / gal-o-gardan /: *اسم*. [گفتاری] سەر و مل؛ مل و پۆرگ؛ دەوری مل «هوا سرد است گل و گردن بچەها را خوب بیوشان! ھەوا ساردە، سەر و ملی منداڵەکان جوان داپۆشە!».

گل و گشاد / gal-o-gošād /: *صفت*. [گفتاری] فش و فۆل؛ دەلپ؛ دەلب؛ زۆر ھەراو، بە تاییەت جل و بەرگ «یک شلوار کل و گشاد تنش بود که دو نفر دیگر هم تویش جا می گرفتند! شالوارێکی فش و فۆلی لە پێدا بوو دوو کەسی تریشی تیدا جی دەبوووە!».

گل و گوش / gal-o-gūš /: *اسم*. سەر و گوێ؛ دەوری مل و ھەر دوو گوێ «دستی بە کل و گوش بچە کشید: دەستیکی ھینا بە سەر و گوێی منداڵە کەدا».

گل و گیاه / gol-o-giyāh /: *اسم*. گول و گیا؛ گژ و گیا؛ گیا و گول؛ ڕووەک «توی باغچە کل و گیاه کاشتە بودند: لە ناو باغچە کەدا گول و گیایان کێلابوو».

گلوگیر / galûgîr /: *صفت*. گەلووگر؛ گەرووگر؛ ھۆی گیرانی گەروو «لقمە ی کلۆکیر: پارووی گەرووگر».

گلۆله / gulûle, golûle /: *ھا*.: *اسم*. گولۆلە؛ گلۆلە؛ گرۆلە: ۱. گزمولە؛ گولۆلی؛ خڕکەییکی چکۆلە لە شیشە، بەرد یان کانزا ۲. گولۆلک؛ تۆپەلە؛ ھۆپەلە؛ تۆپەل؛ ھۆپەل؛ گرمۆتە؛ گرمولە؛ گولۆک؛ ھەر شتێکی خری خڕپلانە «گلۆلە نخ؛ گلۆلە ی برف: گولۆلە بەن؛ تۆپەلە ی بەفر» ۳. بەرک؛ گوللە؛ تیر؛ تەنێکی خڕپلە ی کانزایی لە نووکی فیشە کدا.

گلۆلە ی برف: تۆپەلە؛ ھۆپەل؛ کولات؛ گوداقەووری؛ تۆپەلە ی بەفر.

گلۆلە ی گل: زوالە؛ ھۆپەلە؛ ھۆپەل؛ تۆپەل؛

«صبح تا شب زحمت کشیدم، پول در آوردم به گلوی شما ریختم: بە یانی تا شەو ڕەنجەم دا، پارەم دەرھینا و کردمە دەمناھو».

گلوژە / golvāje /: *ھا*.: *اسم*. [مجازی، ادبی] وشە ی جوان.

گلۆلی / galû'î /: *اسم*. **گلۆبند** / galûband /: *اسم*. **گلوبول** / gulubûl /: [فرانسوی] **گلوبولین** / gulubûlîn /: [فرانسوی] **گلوبین** / (g(o)lubîn /: [فرانسوی] *اسم*. [شیمی]

گلوبین؛ جۆریک پڕۆتەینیە لە خوێندا، بە گەرما دەگرسی و لە ئاودا ناتۆتەو.

گلودرد / galûdard /: *اسم*. **گلودرد دام**: پالتەک؛ گاوەناز؛ گاوکناس؛ گاوەناس؛ نەخۆشی گەرووی ئازال؛ جۆری نەخۆشی تاییەت بە شیوە ی لووی لە ژێر ملی گاوە دەردی، ناو شاخی تیغ دەدەن، خویی تیدە کەن، چا دەبیتەو.

گلوکید / (g(e)losîd, gulusîd /: [فرانسوی] *اسم*. [شیمی] **گلوکید**؛ ناوی گشتی هیدراتگەلی کەربون.

گلو سینیم / gelosînyom, g(e)losîn(i)yom /: *اسم*. [فرانسوی] *اسم*. [شیمی] **گلوکید**؛ ناوی گشتی هیدراتگەلی کەربون.

گلو شل / gel-o-şol /: *اسم*. شلۆپ؛ لۆرخ؛ لیلاف؛ لەنگیز؛ لەنگیزە؛ قور و بەفراوی کە بە ھۆی بارینەووە دروست دەبی «امروز همه جا گل و شل بود و کفش و لباسم کثیف شد: ئەمڕۆ ھەموو شوینێ شلۆپ بوو، کەوش و جلەکانم پیس بوون».

گلو کز / gulûkoz, g(o)lukoz /: [فرانسوی] *اسم*. [شیمی] **گلوکۆز**؛ قەندی تری؛ هیدرات کەربونی تاکەقەن کە لە هیدرۆلیزی نیشاستە و نەیشەکر بەرھەم دئی: **دکستروز**

گلو کوم / golûkom, g(u)lûkom /: [فرانسوی] *اسم*. [پزشکی] **آب سیاه** / galûgâh /: *ھا*.: *اسم*. بەرملە؛ باریکەری؛

گلو گاه

گله / gele ، ها/ : اسم. گله؛ گله‌یی؛ گله‌ی؛
گله‌یئ؛ گیله؛ گلی؛ گلّیی؛ گلی؛ گیره؛ گازن؛
گازنده؛ سوو؛ گله و بناشت؛ باس و قسه‌یئ که
دلمه‌ندی یان ناره‌زایه‌تی بیژمر راده‌گه‌یه‌ئ.

گلابه

□ گله داشتن: گله‌یی هه‌بوون؛ دهم به گله‌یی بوون؛ گله‌ی بیه‌ی؛ له کاری که‌سێ د‌لگیر بوون (آزاد از تو خیلی گله داشت؛ ئازاد زۆر گله‌ی لێت هه‌بوو).

گله کردن: گله‌یی کردن؛ گله‌ی کهرده‌ی؛
گوتنه‌وه‌ی دل‌ره‌نجاوی خو (پیش شوهرم از من
کله کرده بود؛ به لای می‌درده که مه‌وه گله‌یی لی‌م
کردبو).

گله / gel(l)e : [کردی] اسم، [مختاری] کله؛ گلی؛ گلار؛ گلاره؛ گلوئی؛ گواره؛ بۆل؛ زهنگهته؛ دهنگه ترپ، له هیشوو که نه‌واوه.

□ گله کردن: کردنه گلوئی؛ بۆله رن کردن.

گله / gole: [کردی/اسم، [عفزاری] گوله؛
جیگه یه کی چکوله له پاناییه کی گه وره دا (یک
گله جا نیست کتابم را بگذارم: گوله جیگایه کی نه
کتنه کهم دانیم).

☐ گله به گله: ناوه- ناوه؛ په‌له- په‌له؛ جیگه به جیگه «روز سیزده، مردم گله به گله در مسیر جاده نشسته بودند؛ پرژوی سیزده، خه‌لک ناوه- ناوه به قه‌راخ ریگادا دان‌بشتیوون».

گله‌دار / galledār ، ها: ان: / اسم. دمو له تدار؛
ناژ له تدار؛ دونیادار؛ خاوه‌نی مهر و مالات.

گلهداری /galledāri/: اسم، تهرشداری؛
دودنیاداری، نازهداری؛ کاری راگرتن و بهخو
کردنی مهر و مالات.

گله‌گزاري / gelegezāri، ها/:اسم، گله و
 بناشت؛ گله و گازنده؛ گله‌يي و بناشت (بابا)،
 عروسي که جای گله‌گزاري نيست: کاکه، زه‌ماوند خو
 چنه، گله و بناشت نه).

گله‌مند / gelemānd ، ان / : صفت. دلمه‌ن؛

تۆپە قور؛ تۆپەلە قور.
گۈلەي نىخ؛ گۈلە؛ گلۈك؛ گلۈلك؛ گلۈلە
بەن؛ قاقيلۈك؛ تەختەساف؛ قاتمە؛ گنا؛
گلۈمشتك؛ گونەل؛ گونۇلە؛ ماكى بەن؛
تۆپەلىك لە بنەي بە سەر يە كدا بيجراو.

□ گلوله خوردن: تیر خوردن ➡ تیر

گلۆله شدن: گرمۆله/ گرمووله/ گولۆله/ گلۆله
 بوون؛ گورپ کردن؛ چوونه یهک و وهک
 تۆپهله لییهاتن «از سرما گلۆله شده بود: له سه‌رما
 گم‌ده بوو».

گلوله کردن: خر کردن؛ گلوله/ گلوله کردن؛
توپل کردن؛ به چه شنی گلوله دهرینان
«کاغذ را کلوله کرد انداخت دور؛ کاغزه که ی کولوله
کرد و فری داد».

به گلوله بستن: بهر گلوله دان؛ دانه بهر گوله؛ به‌بسته گوله‌وه؛ دهرپیژکردن «تظاهرات را به کلوله بستند: ری‌پیوانه‌که‌یان بهر گولله دا».

گولله باران / - golûlebārān, golûle- / ها: / اسم.
 گولله باران؛ گولله باران؛ کاری له سه ریه ک
 هاویشن و ته قاندنی گولله «سنگر ما از همه طرف
 کالوله باران شد: مه ته ریزه که مان له هه موو لاییکه وه
 گولله باران کرا».

گلویی / galûyî ، ها:/ اسم. کەف شۆر؛ دەرآوی
باریکەلەهێ ئاو، لە ژێر خانوو بەرەوه: گلوئی

گله / galle ، **هال/اسم** . ۱. گهله؛ کهرک؛ گلیه؛
 رهفه؛ کومه‌لی ئازهل و پاتال ۲. **تعریض** / گایهل؛
 خیل؛ جه‌ماور؛ کومه‌له خه‌لکیکی زور (در باز
 شد و یک کله آدم ریختند توی حیاط؛ ده‌رگا کرایه‌وه و
 گایه‌لیک رژانه نیو حه‌وشه‌وه).

☐ گله‌ی اسب: ره‌وه؛ گله‌ه نه‌سپ.

گله ی یونده: یۆل؛ کۆمه لی بالنده.

گله ی گاؤ: گاگهل؛ گایهل؛ رپن؛ گؤبار؛ ناخر؛
گهلہ گا؛ کؤمہ لہ؛ گا و مانگا.

گلہ ی گوسفند: ران؛ میگل؛ رایان؛ رپہن؛
رین؛ گونیہ؛ کومہ لی پھز و بز.

بهری خو له ئاو کیشانهوه/ په‌راندنهوه؛ له
 ئۆده‌ی کاری خو هاتن «هر طور باشد می‌توانم
 گلیم خودم را از آب بیرون بکشم؛ هر چو نیک بی
 ده‌توانم به‌ری خو له ئاو بکیشمه‌وه».

گلیم‌بافی /gilîmbāfi, gelîm- /اسم، کار،
 لیزانی یان هونه‌ری به‌ره ته‌نین؛ به‌رکردن؛ به‌ره
 چنن. هه‌روه‌ها: **گلیم‌باف**

گم /gom- /صفت. بزر؛ به‌رز؛ به‌رز؛ گوم؛ گم؛
 گووم؛ ون؛ شرت؛ وندا؛ هندا؛ پیوار؛ مهرست؛
 پیوار؛ به‌دوخ یان چۆنیه‌تیه‌کی نادیاره‌وه «او در
 میان آن همه جمعیت گم بود و دیده نمی‌شد؛ له نێو ئەو
 هه‌موو جه‌ماوه‌دا بزر ببوو، نە‌ده‌بینرا».

■ **گم‌بودن**؛ ون بوون؛ گوم بوون؛ بزر بوون؛ گم
 بیه‌ی؛ هیلاندش؛ نادیار بوون؛ نه‌دیار یان نوقم
 بوون. هه‌روه‌ها: **گم‌شدن**
گم‌کردن؛ ون‌کردن؛ گوم‌کردن؛ هیلاندن؛
 هیلاندن؛ به‌تلاندن؛ گم‌که‌رده‌ی «کیفم را گم
 کردم؛ جانتاکه‌م ون کرد».

گمار /gomār- /اسم، سوورگوم؛ سه‌راگوم؛
 شوینی نااشنا، به‌تایبته‌ دارستانی چر و پر که
 ڕ ئ له‌ مرۆ ده‌شویئ.

گماردن /gomārdan- /**گماشتن**

گماشتن /gomāštan- /مصدر، متعلی. // **گماشتی**؛
 داتنا؛ می‌گماری؛ داده‌نی؛ **بگمار**؛ دانئ // دانان؛
 دانیان؛ ۱. دامه‌زراندن؛ دامه‌زراندن؛ مه‌رزاندن؛
 مه‌رزاندن؛ ئه‌ره‌مه‌رزنه‌ی؛ مه‌رزنایره؛ کاری به
 که‌سه‌ی دان «به‌ریاست گماشتن؛ به‌سه‌ره‌و کایه‌تی
 دانان» ۲. داسپاردن؛ ئه‌ره‌نیه‌ی؛ نیایره «او را سر
 کوچه‌ گماشت که مواظب خیابان باشد؛ ئەو‌ی له‌ سه‌ر
 کۆڵانه‌که‌ داسپارد چاوی به‌ شه‌قامه‌که‌وه‌ بی» *
گماردن. هه‌روه‌ها: **گماشتنی**

■ **صفت فاعلی**؛ **گمارنده** (دانه‌ر) /صفت مفعولی؛
گماشته (دانراو) /مصدر منفی؛ **نگماشتن** (دانه‌نان)
گماشته /gomāšte- /ها، /اسم، /قدیمی؛ به‌رده‌ست؛
 خزمه‌تکار؛ سه‌ربازی؛ راسپیروا بۆ نۆکه‌ری ماله

گله‌مه‌ن؛ گله‌مه‌ند «خوب نیست مادرت از تو گله‌مند
 باشد؛ باش نیه‌ دایکت لیت دله‌من بیت». هه‌روه‌ها:
گله‌مندی

گلی /geli- /صفت. گلین؛ گلی؛ هه‌رین؛
 هه‌رگی؛ هه‌رگین؛ قوری؛ ۱. قوراوی؛ هه‌رگاوی؛
 گلاوی؛ به‌قوره‌وه‌ تلو «با آن کفشهای گلی نیا توی
 اتاق؛ به‌وه‌ که‌وشه‌ قوراویانه‌وه‌ مه‌یه‌ ژووری» ۲. /ها/
 سواله‌ت؛ له‌ گل دروستکراو «مجسمه‌ی گلی؛
 کوزه‌ی گلی؛ په‌یکه‌ری گلی؛ گوزه‌ی سواله‌ت».

گلی ۱ /golî- /اسم، سوورکال؛ ئال؛ سوورئال.
گلی ۲: صفت. گول‌ه‌نگ؛ ئال؛ به‌ره‌نگی سووری
 کال.

گل‌بخ /goleyax- /ها، /اسم، ده‌وه‌نیک‌ی جوانه
 به‌گولی سپی بۆنخۆشه‌وه‌ که‌ له‌ سه‌ره‌تای
 زستانه‌وه‌ تا هه‌واخۆشی به‌هار گول ده‌کاته‌وه‌.

گلیسرین /gelîsirîn, g(i)lîsirîn- /فرانسوی
 /اسم، گلیسرین؛ تراویکی خه‌ست و شیرین و
 بی‌ره‌نگه‌ که‌ له‌گه‌ل ئاودا تیکه‌ل ده‌بی و له
 هیدرولیزی چه‌وری به‌ره‌هم دئ و له
 پیشه‌سازیدا زۆری که‌لک هه‌یه: **گلیسرین**

گلیسمی /g(e)lîsemî- /فرانسوی /اسم، /بژشکی/
 گلایسیمی؛ هه‌بوونی گلوکۆز له‌ خویندا.

گلیسرین /gelîsirîn, g(i)lîsirîn- /فرانسوی
گلیسرین

گلیکوژن /g(e)likojen, gilîkojen- /فرانسوی
 /اسم، /شیمی/ گلیکوژن؛ نیشاسته‌ی گیانه‌وه‌ری؛
 هیدرات که‌ربونی نیو نه‌ندامی گیانه‌وه‌ران،
 به‌تایبته‌ له‌ جه‌رگدا: **هپاتین**

گلیم /gilîm, gelîm- /ها، /اسم، به‌ره؛ به‌ر؛ به‌ر؛
 وه‌ر؛ گلیم؛ گلیم؛ کلیم؛ گلیمه؛ مه‌رت؛
 مه‌رش؛ سپیال؛ له‌ی؛ له‌پک؛ وه‌رچنی؛
 رایه‌خیکی ئەستووره‌ له‌ تانی به‌ن و پۆی خوری،
 به‌نه‌خش و نیگاری جۆراو جۆره‌وه‌ که‌ داره‌ته‌ونی
 بۆ هه‌لده‌خرئ و به‌ ده‌ست ده‌چنئ.

■ **گلیم‌خود** را از آب بیرون کشیدن: **کنایی**

ئەفسەرىك.

گمان / gomān, gamān, ها:/: اسم. هەدان؛ هیدان؛ گومان؛ گومانە؛ گمانە؛ گۆمان: ۱. سو؛ سوو؛ دۆنگی؛ رۆز؛ بیر و بۆچوونیکى نەك به دلنیاى ۲. شك؛ دېدۆنگى؛ دوودلى.

□ گمان بردن گمان کردن

گمان داشتن: / ادبى/ پى وا بوون؛ وا زانين؛ به گومان بوون «گمان داشت كه مى تواند هر كارى بكند: پى وا بوو ده توانى هه موو كارىك بكا».

گمان رفتن: / ادبى/ رى تىچوون؛ جى بروا بوون «چين گمان نمى رفت: ئاوا رى تى نەدەچوو».

گمان کردن: وا زانين؛ پى وا بوون؛ گومان کردن؛ ئەجىهە؛ ئەجىاى «گمان مى کرد كسى پشت در ايستاده است: واى دەزانى يەكئ لە پشت دەر كەوہە»: گمان بردن

گمانە / gomāne, gamāne, ها:/: اسم. ۱. كون، چال يان كەلنېك بۆ پېزانينى شتېك (وہك شوپنەوارى كەونارا) ۲. پېكۆل؛ كەرستەى هەلكەندن و كۆلېن.

گمانەزنى / gomānezani, gamāne-, ها:/: اسم. ۱. پەيدۆزى؛ گومانە؛ گەمانە؛ كار و رەوتى كون، چال يان كەلېن تى كەردن لە شوپنېكدا بۆ لىكۆلېنەوہەك ۲. بەراورد؛ كار و رەوتى لىكەدانەوہ، تاقى كەردنەوہ و بە خەيال هەلسەنگاندن.

گمراه / gomrāh, ها:/: ان:/: صفت. لارې؛ هەتلە؛ هەلە؛ گومرا؛ گومرە؛ كلابو؛ سەر لى شىوياگ؛ رى گوم كەردو: ۱. لىچ؛ بېقام؛ لە رى دەرچوو؛ داچوو؛ سەررى؛ ئاقارې؛ رى لى گۆراو؛ رى لى تىكچوو ۲. / كنىي/ لە دىن دەرچوو.

□ گمراه شدن: گومرا بوون؛ لارې بوون؛ كلا بوون؛ خريان؛ سەر لى شىويان؛ بە هەلەدا چوون: ۱. لىچ بوون؛ لە رى دەرچوون ۲. كەردەوہى دزىو و دژ لە بايەخ گرتنە بەر. هەر وەها: گمراه کردن

گمراهى / gomrāhi, ها:/: اسم. گومرايى؛ كلايى؛ سەر لى شىوياگى: ۱. دۆخى ون كەردنى رى ۲. لارېيى؛ دۆخ يان چۆنيەتى نەزانينى رەوشتى ژيان و نەناسينى بايەخە ئاكارىەكان.

گمرک / gomrok, /: [پرتغالى] اسم. گومرك؛ گومريك: ۱. /ها/ مەرزىنگەى چاودىرى لە هات وچۆى كەل وپەل (هاورده و هەنارده) و گرتنى مافى گومركى لە خاوەنەكانيان ۲. /لات/ ماف و مەزاخەتى گومركى «لوازم آرايشى گمرک زيادى دارند: كەلپەلى رازىنەرى گومركيان قورسە».

گمرکچى / gomrokçi, ها:/: ان:/: [پرتغالى] تركى/ اسم. گومريكشان؛ گومركوان؛ كارگىرى مەرزىنگەى گومريك.

گمركى / gomrokî, /: [پرتغالى] صفت. گومريكى؛ سەر بە گومرك «عوارض گمركى: باج و پىتاكى گومريكى».

گمشده / gomşode, ها:/: گان:/: صفت. وندابوو؛ بزرَبوو؛ گومبوو «بچەى كمشده؛ كيف كمشده: مندالى گومبوو؛ كيفى ون بوو».

گمنام / gomnām, /: صفت. كەس نەناس؛ گومناو: ۱. ون؛ بېناو؛ نەبناف؛ سەراگوم؛ نەشناس «سرباز گمنام: سەربازى ون» ۲. /مجازى/ نەناسراو؛ بى ئاوبانگ؛ بى دەنگ و ناو «نويسندهى گمنام: نووسەرى نەناسراو».

گمنامى / gomnāmî, ها:/: اسم. سەراگومى؛ گومناوى؛ كەس نەناسى؛ دۆخ يان چۆنيەتى بى ئاو و نیشان بوون.

گم و گور / gom-o-gûr, /: صفت. [تەريش/ شەرت و گوم؛ گومەسار؛ گەسار؛ بەلگ وېن؛ بى سەر و شوين/ شۆن «يەك روز رفت و گم و گور شد: رۆژيەك رۆيشت و شەرت و گوم بوو». هەر وەها:

گم و گور شدن: گم و گور کردن

گن / gen, ها:/: [فرانسوى] اسم. سكوين؛ سكبەن؛ گين؛ ژىرجلى ژانە (وہك شاماكى). بۆ بەرگرى لە داشۆرانى گەدە و گىپال.

گناه / gonāh، ها؛ ان:/سم. تاوان؛ گونا؛ گوناح؛
گوناھ؛ گونه؛ گوناد؛ گوناسه؛ گوناسا؛ بهزه؛
ههله؛ فیت؛ فیک؛ پیازه؛ سووچ؛ ئوبال؛ ئازوبهزه؛
وهبال؛ قوژن؛ ۱. کاری نارِ هوا له چاو دین که
شیایوی سزایه «گناه کبیره: تاوانسی گه‌وره»
۲. کرده‌وی نارِ هوا له ئاست خه‌لک «بچه را اذیت
نکنید گناه دارد: مندا له که نازار مه‌دهن گونای هیه»
۳. [گفتاری] کرده‌وی دژ به قانون «گناه من چرا؟
خودش زمین خورد: سووچی من بو؟ خوئی کهوت».

☐ گناه صغیره: گونای بچووک؛ سووچی گچکه؛
گوناحی وا که به که‌فاره یان سزا پا ده‌بیته‌وه.
گناه کبیره: تاوانی گه‌وره؛ تاوانسی که سزای
توند و توبه‌ی له سهره.

☐ گناه داشتن: ۱. گونابار/ تاوانبار بوون؛ ئوبال
وه‌هسته‌و بوون ۲. گوناح بوون؛ نارِ هوا بوون
«این کار گناه دارد: نهم کاره گوناحه» ۳. [گفتاری]
خوا هه‌لنه‌گرتن؛ خوا رابه‌ردار نه‌بوون «این
پیرزن گناه دارد کارش را راه بینداز! خوا هه‌لناگری
کاری نهم پیره‌ژنه جیبه‌جی بکه!».

گناه کسی را به گردن گرفتن: چوونه ژیر
تاوانی که‌سی؛ ئوبالی که‌سی وه‌هسته‌و گرتن
«گناه او را به گردن گرفتم و گفتم شیشه را من
شکستم: چوومه ژیر تاوانی و کوتم من شووشه که‌م
شکاندووه».

گناه کسی را شستن: [مجازی] ناو و ناتوره به
که‌سیکه‌وه نان؛ که‌سی تومه‌تبار کردن «تو که
خبر نداری، چرا گناه مردم را می‌شوری؟ تو خو
بی‌خه‌بیری، بو ناو و ناتوره نه‌نه‌ی به خه‌لکه‌وه؟»
از گناه کسی گذشتن: له گونا‌های که‌سیک
خوش بوون؛ له هه‌له‌ی که‌سیک چاو پۆشین
«این بار از گناهت می‌گذرم به شرطی که دیگر تکرار
نشود: نه‌مجاره له گونا‌هت خوش نه‌یم به‌و
شهرته‌ی دوویات نه‌بیته‌وه».

گناهکار / gonāhkār، ها؛ ان:/صفت. تاوانبار؛
تاواندار؛ سووچدار؛ گونا‌هبار؛ گونابار؛ گونادبار؛

گوناکار؛ هه‌له‌بار؛ خاوه‌ن کرده‌وی دژ به دین
یان قانون «قاضی او را کناهکار دانست: داوه‌ر به
تاوانباری دهر کرد».

گنبد / gombad, gonbad، ها؛ [آرامی] /سم.
گومبزه؛ گومبزه؛ گوممبه‌ت؛ گونبه‌ت؛ گومبه‌ده؛
گومه؛ گومگ؛ قوبه؛ قوبه؛ کل؛ میچی نیو توپ.
گنبیدی / gombadî, gonbadî: [آرامی] صفت.
گومه‌زی؛ گومه‌زی؛ له بیچی گوممبه‌ت.

گنج / ganc، ها؛ /سم. گهنج؛ ۱. کومایه‌کی زور
و زه‌بند له شتی گرانبایی (وه‌ک سکه، زیړ، زیو،
شتی کون و...) که له شوینیکدا شاردراره‌ته‌وه
۲. سامان؛ گهنجینه؛ خه‌زینه؛ خه‌زینه؛ خه‌زنه؛
خه‌زنه؛ سهرچاو‌که‌ی سامانی زور (وه‌ک
سهرچاوه‌ی سروشتی).

☐ گنج بادآورده: [مجازی] گهنج و سامانی که
به‌بی هه‌ول و ماندوو بوون ده‌ست که‌وتبی.
گنج شایگان: گهنجی گه‌وره و گرانبایی.
گنج قارون: [کنایی] گهنجی قاروون؛ سامانی
زور.

گنج / gonc، /سم. گونج؛ بارست؛ بارستایی؛
را‌ده‌ی جی‌کردنه‌وه‌ی شتیک.
گنجا / goncā، صفت. گونجا؛ دیرا؛ خاوه‌نی
گونجیان و دیران «لیوان گنجا؛ سالن گنجا: لیوانی
دیرا؛ سالونی گونجا».

گنج‌نیدن / goncāndan، مصدر. متعدی.
// گنج‌اندی: گونچاندت؛ می‌گنجانی: ده‌گونجینی؛
یگنجان: یگونجینه // گونچاندن؛ گونچانن؛
خونچانن؛ خونچانن؛ خونچاندن؛ نه‌ه‌گونجنه‌ی؛
گونج‌نای؛ جی‌گه‌دان؛ دامه‌زرانن؛ شتی ده نیو
شتیکی تردا جی‌کردنه‌وه: گنج‌نایدن. هه‌روه‌ها؛
گنج‌اندنی

■ صفت فاعلی: گنج‌اننده (گونجینه‌ر) / صفت
مفعولی: گنج‌انده (گونجینه‌راو) / مصدر منفی:
نگنجاندن (نه‌گونچاندن)

گنج‌نایدن / goncānidan، گنج‌اندن

گنجایش /goncāyeš/: اسم، گونج؛ خونج؛
دۆخی دیران؛ گونجان؛ خونجان؛ خونجیان:
۱. توانایی له خۆدا جێ کردنهوه «چهل لیتر
گنجایش دارد: چل لیتر نه دیری» ۲. هه‌ل‌گرتن؛
توانایی یان شیاوێ وه‌گرتنی بار و دۆخی
«گنجایش شوخی ندارد، زود عصبانی می‌شود: شوخی
هه‌ل‌ناکری، زوو تووره‌ ده‌یی».

گنجشک / gonček, gončeg, ها: ان: / اسم.
چۆله که؛ چوئله که؛ مه لیچک؛ ملیچک؛ مریچک؛
مریچکه؛ مریچله؛ مه لووچک؛ مه لیچلی؛
میچلی؛ مریچلی؛ مژوروچلی؛ چیچک؛ چیژله؛
چیک؛ چیچکا؛ چیرله؛ چیچک؛ چویچ؛ چفیک؛
چفینک؛ جکه؛ جووچک؛ پاساری؛ سواندولکه؛
سواندیلکه؛ ساندیلکه؛ چفیک؛ چویک؛ تیقۆک؛
میرچک؛ مه لیچه؛ سه رچه؛ چومک؛ چووک؛
چوچک؛ چیشکه؛ کیشکه؛ کیشووله؛ کیژکه؛
کیژکه؛ کیژووله؛ کوژکه؛ کوژله؛ کوئشکه؛
کیشکه؛ شفاندیلکه؛ سواندوولکه؛ سواندیلکه؛
سیفاندیلکه؛ سیفاندۆک؛ سیفاندۆکه؛ سواندۆکه؛
سواندووک؛ به یته ک؛ به ی تاک؛ بیتک؛
بالتدهیه کی چکۆله ی دان خۆره به دندووکی
خرۆکه و پینی کورته وه، له زهوی یان کونی
دیوار و سه ر لقی داران هیلانه ده کا، نزم و
کورت ده فری: گنجشک

گنجشک پر - /gonceškpar, goncešg-: اسم،
 قاللاوفر؛ قهلهفر؛ گهمهه کی به کومه لی
 مندا لانه، سهرمه لا (یه کیکی گهوره) قامکی
 شاده ی داده نی و باقیش چاوی لی ده برن،
 نه مجار ده لی: «فری-فری، قهله فری، میس
 فری، کتیب فری، ... و بو هه مووی قامکی
 هه لدینی» مندا لان ده بی بو هه رچی ده فری
 قامکیان هه لینن و بو نه وی نافری ده ستیان
 نه بزوی، هه رکی لی تیکچوو ده سووتی: کلاغ پر
 گنجشک روزی - /gonceškruži, goncešg-: ها،
 صفت. [مجازی] رزق کویر؛ بی نسبو؛ که مه ش؛

بيوهري و كهه داهاٲ.
 گنجشك / goncešg / گنجشك
 گنجفه / gancafe / اسم، [قديمي] گه نجهفه؛
 جورئ كايله وهرهق.

گنجنامه / gancnāme ، ها/ : اسم. گه‌نجنامه؛
نه‌خشه‌ی گه‌نج؛ نه‌خشه یان نووسراوه‌یی که
ناونیشانی گه‌نجی دایی.

گنجواژه / gancvāje ، ها/ :سم. وشه دان؛
په رتووکی وشه، بریتی له وشه، واتا و
هاواله کانی.

گنجه / gance ، ها/ اسم، گهنجه: ۱. خهلوهتی؛
کومیدی ناو دیوار ۲. کومید (به‌تاییه‌ت گهورهی
به قعد بالاییاوک).

گنج یاب / gancyāb ، ها: / اسم، گنج دۆز: ۱. کەسێ کە لە دووی گنج دەگەرێ ۲. کەرەستەی گنج دۆزینەوه.

گنجیدن / goncīdan / مصدر، لازم، // گنجیدی:
گوگونجای؛ می گنجی؛ ده گونجی؛ بگنج؛ بگوونجه //
گوگونجان؛ گوونجیان؛ گوونجین؛ گوونجیای؛
خوونجان؛ خوونجیان؛ له نیو شتیکدا جی بوونوهه.
ههروهه: گنجیدنی

■ صفت فاعلی: گنجنده (ـ) / صفت مفعولی:
گنجیده (گونجاو) / مصدر منفی: نگنجیدن
(نه گونجان)

گنجینه / gancine ، ها/ا/سم، گنجینه؛ خهزینه:
 ۱. نهختینه؛ خهزانه؛ خزنه؛ گهنج؛ خهزونه؛
 شوینی ههلگرتن و راگرتنی گهنج ۲. سامانگه؛
 هختینه؛ خهزانه؛ خزنه؛ گهنج؛ خهزونه؛ مهکوی
 شستی گرانبایی ۳. کومه له شتی بایه خدار
 گنجینهی لغت: خهزینهی وشه ۴. موزه؛ مووزه.

گند ^۱ /gand/ :سم. گهن؛ گهند: ۱. بۆگهن؛
ئۆسار؛ بۆگهنیو ۲. گهنیو؛ گهنیگ؛ خراپ؛ شتی
ییس و بۆگهن.

■ گند بالا آوردن: [مجازی] پهن دان؛ کاری زور
ناشیرین کردن و هوای بی‌تابروویی بار هینان

با این رشوه گرفتن گند بالا آورد: بهم به رتیل
سه‌دندنی پنه‌ی دا.

گند چیزی در آمدن: ۱. بؤگه‌نی شتی
هه‌لسان؛ زور خراپ تیکچوون ۲. [کنایی]
گه‌نی شتی دهره‌اتن؛ تهق له شتی هه‌ستان؛
بوونه هوی بی‌ئابرووی. هه‌روه‌ها: گند چیزی
را در آوردن

گند زدن 𐎠 به گند کشیدن

به گند کشیدن: گه‌نندن؛ گه‌ننان؛ خراو کردن:
۱. پیس کردن؛ له‌وتانندن (خانه را به گند کشیدن
ماله‌که‌ی گه‌ناند) ۲. بی‌ئابروو یان به‌دناو کردن
* گند زدن

گند! صفت. گه‌ن؛ گه‌ند: ۱. پیس؛ خراپ (زورتر
بؤن) (بوی گند بوی گه‌ن) ۲. [گفتاری] ناحه‌ز؛
ناخوش (آدم گند؛ هوای گند؛ مروی ناحه‌ز؛ هه‌وای
ناخوش).

گنداب / gandāb، ها: / اسم. گه‌نکاو؛ گه‌ناو؛
ناوی پیس و بؤگه‌نیو.

گندابرو / gandābrow، ها: / اسم. ناوه‌رؤ؛ گونج؛
گونجه؛ ره‌هن؛ ره‌ه‌ند؛ ناوه‌رؤیه‌ک بؤ
ده‌رکردنی گه‌ناو.

گنداندن / gandāndan؛ مصدر. متعدی. //

گنداندی: گه‌ناندت؛ می‌گندانی: ده‌گه‌نینی؛ بگندان:
بگه‌نینه // گه‌ناندن؛ گه‌ننان؛ گه‌ننه‌ی؛ گه‌ننای؛
هیشاندن؛ خراپ کردن؛ بوونه هوی گه‌نینی
شتیک (میوه‌ها را می‌گندانی و می‌ریزی دور؛ میوه‌کان
ده‌گه‌نینی و فره‌یان ده‌ده‌ی): گندانییدن.

هه‌روه‌ها: گنداندنی

■ صفت فاعلی: گنداننده (گه‌نینهر) / صفت مفعولی:
گنداننده (گه‌نینراو) / مصدر منفی: نگندانندن
(نه‌گه‌ناندن)

گندانییدن / gandānīdan 𐎠 گندانن

گندخونی / gandxûni؛ اسم. [پزشکی] دؤخی
سهر هه‌لدان و پهره سه‌دندنی باکتری له خویندا.
گندروی / gandrûy، ان: / صفت. [زیست‌شناسی]

به تاییه‌تمه‌ندی روان له نیو ماکی زنده‌لی
گه‌نیودا (وه‌ک بری کارگ و باکتری): کودرست
گندزدا / gandzedā، ها: / صفت. دژگه‌ن؛
گه‌ن‌هر؛ نه‌زؤکار؛ به تاییه‌تمه‌ندی یان توانایی له
ناو بردنی گه‌نی.

گندزدایی / gandzedāyi، ها: / اسم. دژگه‌نی؛
گه‌ن‌هری؛ به‌رگری له سهره‌لدانی چلک و ریم
و گه‌شه‌کردن و پهره ساندنی میکروب.

گندگی / gondegi؛ اسم. [گفتاری] زلی؛ زه‌لامی؛
دؤخ یان چۆنیه‌تی زل بوون (این درخت زردآلو
می‌آورد به گندگی پرتقال: ئهم دابه‌ قه‌یسی ئه‌دا به
زلی پرتقالیک).

گندله / gondole، ها: / از کردی / اسم. گونه‌له؛
گونه‌له: ۱. به‌ره‌می خر و گروقه‌ری له کانزا
۲. [قدیمی] ناو؛ تۆپه‌له‌ی خاکه‌زوخال بؤ گهرم
کردنه‌وه‌ی ژیر قورسی.

گندم / gandom، ها: / اسم. گه‌نم؛ گه‌ندم؛
گه‌نم؛ گه‌نمی: ۱. گیای نالیکی به ساقه‌ته‌ی
گری-گری و هلؤل، گه‌لای دریژ و به‌ری
زه‌ردی بچوکوه ۲. دهنکی ئه‌و گیایه‌که
ده‌یه‌اپن و ناردده‌که‌ی ده‌که‌نه‌نان و بژیوی
مروقه ۳. یه‌که‌ی کیش به‌رامبه‌ر به ۰.۰۶۴۸

گره‌م: گرین

گندمزار / gandomzār، ها: / اسم. گه‌نم؛
گه‌نم‌زار؛ مه‌زرای گه‌نم.

گندمک / gandomak؛ اسم. بریشکه؛
دانه‌بریشکه؛ گه‌نمه؛ گه‌نمی له سهر ساج برژاو.

گندمگون / gandomgûn؛ صفت. سه‌وزه؛
ئه‌سمه‌ر؛ گه‌ندمی؛ زه‌ری؛ که‌ره‌ن‌زه‌ر؛ قه‌مه‌ر؛
گه‌ور؛ گه‌نم‌ره‌نگ؛ به‌ره‌نگی قاوه‌یه‌یه‌کی زور کال
(زورتر بؤ پیستی له‌ش ده‌گوتری).

گندمه / gandome، ها: / اسم. [قدیمی] گه‌نمه؛
گه‌ندمه؛ بالووک؛ بالووک؛ بایله؛ نازه‌خ؛ پالوو؛
سگل؛ دیارده‌یه‌کی ویرووسی به شیوه‌ی
هه‌لتؤقوی ورد و درشت به سهر پیسته‌وه.

گنده /gande/ :اسم. [گفتاری] گهنیو؛ گهنی؛ گهنیگ؛ خۇراکی خەسار بووگ.

گنده /gonde/ ، ها: صفت. [گفتاری] زل؛ زله؛ گهوره؛ زهلام؛ زلام؛ زرپ؛ زرت؛ زر؛ جهبله؛ قهپ؛ قهپه؛ قهپه؛ گهپ؛ کهت؛ خه لگانو گوشت «سیب گنده؛ ماشین گنده؛ سیوی زل؛ ماشینی گهوره».

گنده بیک /gondebak/ ، ها: صفت. [تعریض] زلحورت؛ زلحۆ؛ تاپاز؛ زه به لاج «پسرهی گنده بیک از خودش خجالت نمی کشد؛ هه تیوه زلحورته دانارزی».

گنده خور /gandexor/ ، ها: صفت. هه له خۆر؛ پیس خۆر؛ چه پهل خوره؛ گنده خۆر؛ گهن خۆر؛ بخۆری شتی پیس و گهنیو.

گنده دماغ /gondedamāq/ ، ها: صفت. [تعریض] فیزن؛ فیسن؛ لووت بهرز؛ ترزل؛ له خۆبایی و خۆ به شت زان.

گنده گوزی /gondegûzi/ گنده گویی /gondegûyi/ ، ها: اسم. [گفتاری] لاف و گه زاف؛ شات و شووت؛ قسهی فر و فیشال: گنده گوزی /مستهجن/

گندی /gondî/ :اسم. گۆندی؛ له زبانه دراویدییه کان که له هیئدی ناوهندییدا قسهی پی ده کهن.

گندی دگی /gandidegi/ ، ها: اسم. گهنیوی؛ گهنازۆیی؛ گهنیگی؛ گهنیاگی؛ دۆخ یان چۆنیه تی گهنیو بوون.

گندی دین /gandidan/ :مصدر. لازم. // گندی دی:

گهنیت؛ می گندی: ده گهنی؛ بگند؛ بگهنه // گهنین؛ گهنا؛ گهنبان؛ گهنه ی؛ گهنای؛ خلم کرن؛ خلمکیان؛ خلمکیای؛ هیشان: ۱. خراب بوونی ماکی خۇراکی به هۆی تیدانی باکتری و گۆرانی تام و پهنگ و بۆنی «گندی دین سیب: گهنینی سیو» ۲. رزین؛ قنین؛ له بهر یهک چوون و خرا بوونی ماکی زیندهل به هۆی تی ورووژانی باکتری «جنازه اش توی خانه مانده و گندی ده بود لاشه که ی له نیو مالدا مابۆوه و گهنیوو». ههروه ها: گندی دنی

■ صفت مفعولی: گندی ده (گهنیو) /مصدر منفی: نگندی دین (نه گهنین)

گندی ده /gandîde/ ، ها: گان: صفت. گهنیو؛ گهنیا؛ گهنیاگ؛ گهناو؛ گهنا؛ گهندر؛ گهنی؛ گهنیگ؛ کیتکی؛ ناشاخه؛ گهنیاو؛ کتکی؛ خم خمۆته؛ گنخاو؛ حه فتر؛ حه ف؛ حه فار؛ کوفک؛ زنج؛ هه فنی «سیب گندی ده؛ سیوی گهنیو».

گنگ /gong/ ¹ تام - تام گنگ: ۱. [نامتداول] لال؛ به بی توانایی قسه کردن ۲. لیل؛ ونگ؛ گۆم؛ ناروون؛ مانا نه زانراو ۳. عدد گنگ گنگ

گنگی /gongî/ :اسم. ۱. لالی؛ دۆخ یان چۆنیه تی لال بوون ۲. لیلی؛ ونگی؛ گۆنگی؛ گۆمی؛ دۆخ یان چۆنیه تی ئالۆز و ناروون بوون.

گنۆستی سیسم /g(e)nostisism/ : [فرانسوی] /اسم. گینۆستی سیزم؛ هه ر کام له دین و بر واکانی پی ش و پاش له زایینی مه سیح که شوینکه وتووانی، تیگه یشتووی و سه ربادان له رکیفی له شیان مه رجی به ختیار و رزگاری مرۆف ده زانی.

گنۆستییک /g(e)nostik/ ، ها: ان: [فرانسوی] صفت. گنۆستییک: ۱. شۆنه را و لایه نگری گنۆستی سیزم ۲. گنۆستییک

گنۆستییک /g(e)nostiki/ : [فرانسوی] صفت. سه ر به گنۆستی سیزم: گنۆستییک

گنه /gonah/ :اسم. [مخفف] گونا؛ گونا؛ سووچ.

ههروه ها: گنهکار

گنه - گنه /ganegane/ ، ها: از لاتینی /اسم. گهنه - گهنه؛ یاو کوژه؛ ده رمانه لهرز؛ قهنه قینه؛ داریکی دایمه شین، تایبه تی ناوچه ی گهرم و شیداره که تیکوله که ی ماکی کینین، ده رمانی گهنه - گهنی تیدایه و دزی یاو و له رزه.

- گو /gû/ : پیۆژه. - بیژ: - ویز: - واچ: بیژه؛ که سی که شتیک ده لی «راسته گو؛ سخنگو»

راست ویز؛ قسه بیز.

گواتر / gûvâtr, govâtr: [فرانسوی/اسم، /نیزشکی]

گواتر؛ زهریکه؛ نهخوشی گه وره بوونه وهی لوی تیروئید به بۆنه ی کهم بوونی یود له لهشدا.

- گوار / govâr: پپوژ، -گفیر، -ههلتاو؛ - دهن؛ ههرس کردنی <خوشگوار: خوشگفیر>.

گوارا / govārā, gavārā: صفت. گوارا؛ پهوان؛ بئگیر؛ نۆش: ۱. باش بۆ ههلتاوان ۲. [مجازی/ دلخواز؛ خوش.

گوارایی / govārāyî: /اسم، گوارایی؛ دۆخ یان چۆنیهتی گوارا بوون.

گواردن / govârdan: مصدر. متعدی. // گواردی؛ ههلتاواند؛ می-گوار؛ ههلهتاوینی؛ بگوار؛ ههلتاوینه // ههلتاواندن؛ ههلتاوین؛ دهناندن؛ گفیرین؛ گفیراندن؛ بگاردن؛ خێراندن؛ ههزم کردن؛ گواریدن. ههروهه: گواردنی

■ صفت فاعلی: گوارنده (ههلتاوینه)/ صفت مفعولی: گوارده (ههلتاوینهراو)/ مصدر منفی: نگواردن (ههلهتاواندن)

گوارش / govâresh: /اسم، ههرسهک؛ دهن؛ کار و پهوتی شی بوونه وه و ههلتاوینی خۆراک له لهشدا.

گوارشی / govâreshî: صفت. ههرسهکی؛ دهنی (بیماری گوارشی؛ نهخوشی ههرسهکی).

گواریدن / govârîdan: گواردن

گواش / gûvâš, govâš: [فرانسوی/اسم، گواش؛

۱. پهنگدانهی نیگارکیشی که له ئاودا دهتۆپته وه بهلام ئهگهر وشکه وه بوو بهرگهی شۆردن دهگری ۲. نهخشیک که به گواش کیشراییت.

گواه / govâh, gavâh: /ان، /اسم، شایهت؛ شایهه؛ شاهید؛ شاده؛ گهوا؛ گوا؛ گهواه؛ گهفاه؛ گۆفاه؛ گۆفا؛ گۆفان؛ ئاگا؛ هاگا.

□ گواه آوردن: شایهت هینانه وه/ هاوردن؛ گهوا هانین/ هاوردنه وه؛ کهس یان شتیک بۆ سهلماندنی قسهی خۆ هینانه وه (برادرش را

گواه آورد که آن شب با او بوده؛ براکهی شایهت هینانه که ئه وه شوه له گهل ئه بووه.

گواه بودن: گهوا بوون؛ شایهت بوون؛ به چاوی خۆ دیتن <او خود گواه بود که من پشت فرمان ننشسته بودم؛ ئه و بۆ خۆی کهوا بوو که من له پشت فهرمانه وه نه بووم>.

گواه گرفتن: کردنه شایهت؛ گهوا گرتن؛ شایهت گرتن <دروغ می گفت و مرا هم گواه می گرفت: درۆی ده کرد و منیشی ده کرده شایهت>.

گواهی / govâhî, gavâhî: /ها، /اسم، شایهتی؛ شایهیدی؛ شاده؛ شههاده؛ گهواهی؛ گۆفانی؛ ستو؛ ستووف؛ گوزارش نووسراو یان زاره کی له سهر رووداوێک <گواهی پلّس: شایهتی پولیس>.

□ گواهی دادن: شایهتی دان؛ شایهیدی دان؛ شاهیدی دان؛ شاده دان؛ شیدئ دهی؛ ههوال دان له رووداوێک <همسایه ها گواهی دادند که او آن شب در خانه بوده است: هاوسیکان شایهتبان دا ئه وه شوه له مال بووه>.

گواهی شدن: شایهتی دران؛ راگهیندرانی زانیاریهک وه کوو شایهتی <گواهی می شود نامبرده از سلامت کامل برخوردار است: شایهتی دهدی لهش ساغی ناوبراو تهواوه>.

گواهی گرفتن: شایهتی/ گهواهی وهرگرتن؛ گهواهی هینان؛ وهرگرتنی گوزارشیک له شایهت <از دکتر گواهی گرفتم که مریض بودم: له دوکتور شایهتیم وهرگرت که نهخوش بووم>.

گواهینامه / govâhināme, gavâhî: /ها، /اسم، پروانامه؛ گهواپینامه؛ بهلگهی پهسمی گوزارشیی رووداوێک له مه پ کهسیکه وه <گواهینامهی تحصیلی: پروانامهی خویندهواری>.

گوبی / gû'î: گوبی

گوبلن / gûblan: /ها، [فرانسوی/اسم، گوبلن؛ کۆپلن: ۱. چنراوێکی نهخشینی دهستی بۆ سهر دیوار یان پهرده ۲. تابلۆیهکی جوانی

گود: ۲. صفت. قوول؛ قویل؛ نووق؛ نق؛ گاو؛ باهوو؛ ساکول؛ سووتار؛ سووتال؛ کاس: ۱. به قوولایی زۆرهوه (چاه گود؛ بیری قوول) ۲. به تخته‌یکی نرمتر و خوارتر له ده‌ور و به‌ری خۆی (ظرف گود؛ ده‌فری قوول).

□ گود افتادن: چال که‌وتن / که‌فتن (قسمتی از باغچه گود افتاده بود؛ به‌شیک له باخچه‌که چال که‌وتبوو).

گود شدن: قوول بوونهوه؛ چال بوون (رودخانه کمی پایین‌تر گود می‌شود؛ رووباره‌که هیندیک خوارتر قوول ده‌بیتته‌وه).

گود کردن: قوول / قوول کردنهوه؛ چال کردن؛ کوورانن؛ که‌ندن تا قوول ده‌بی (باغچه را گود کرد تفنگ را گذاشت توی آن؛ باخچه‌که‌ی قوول کرده‌وه و تفه‌نگه‌که‌ی تی‌ناشت).

گودال / gowdāl, go:dāl, ها: / اسم. چال؛ چالی؛ قووته؛ قوولکه (یک گودال کندی و کتاب‌ها را گذاشتیم توی آن؛ چالیکمان که‌ند و کتیبه‌کانمان تی‌نا؛ مفاک

گودبای پارتی / gudbāypārti, ها: / انگلیسی / اسم. میوانی مالاوایی؛ جیژنی که‌ بۆ به‌ری کردن و خوداحافیزی له که‌سی ری ده‌خریت.

گودبرداری / gowdbardārī, go:d- / ها: / اسم. پهی‌که‌نی؛ بنکۆلی؛ کار و ره‌وتی بنه‌ره‌ت دانه‌وه (خانه‌ای بر اثر گودبرداری از زمین مجاور، فروریخت؛ مالیک به‌ بۆنه‌ی پهی‌که‌نی زه‌ویه‌که‌ی ته‌نیشتی، رووخا).

گودنشین / gowdnešin, go:d- / ها: / ان: / صفت. دانیش‌شووی شوینی نرم و چال.

گوده / gowde, go:de / اسم. [خیاطی] که‌له‌وش؛ چه‌شنیک پرینی که‌وانه‌یی له جل دووریندا بۆ هه‌راوکردنی جل‌وبه‌رگ (وه‌ک ئاته‌گی داوین).

گودی / gowdi, go:di / اسم. قوولایی؛ قوولی؛ قوولکایی؛ قوولک؛ چالی: ۱. دۆخ یان چۆنه‌تی قوول بوون (گودی حوض خوب است، اما اندازه‌اش

دیواری که‌ نه‌خشه‌کانی به‌ ده‌رزی و ده‌زووی په‌نگامه‌ چنراوه‌ته‌وه.

گوتیک / gotik /: افرانسوی / اسم. گوتیک؛ شیوه‌یه‌کی بیناسازی له ئورووپای رۆژئاوا له سه‌ده‌ی ۱۲ تا ۱۶ ی زاینیدا.

گوجه / gowce, go:ce, ها: / ترکی / اسم. هه‌لووژه؛ هه‌لووچه؛ هه‌لووچکه؛ هه‌لووچه؛ هه‌لووچکه؛ هه‌لوچکه؛ هه‌لووکه؛ ئالووچه؛ ئه‌لووکه؛ هیرووگه؛ گه‌لاز؛ گلار؛ گه‌لاس؛ مشمش: ۱. داره سه‌مه‌ریکی چه‌ند ساله‌یه، سه‌ره‌تای به‌هار شکۆفه ده‌کاته‌وه ۲. میوه و به‌ری ئه‌و داره ۳. ته‌ماته؛ تۆماتیز.

گوجه‌ای / gowce'i, go:ce'i /: ترکی / فارسی / اسم. ته‌ماته‌یی؛ خوینی؛ په‌نگی سووری ماتی مه‌یله و نارنجی.

گوجه‌ای: ۱. صفت. ته‌ماته‌یی؛ خوینی؛ به‌ په‌نگی ته‌ماته‌ی گه‌یش‌توو.

گوجه‌سبز / gowcesabz, go:ce- / ها: / ترکی / فارسی / اسم. هه‌لووژه؛ هه‌لووچه؛ هه‌لووچه؛ گه‌وجه؛ عه‌لووکه‌ی به‌هاره؛ میوه‌ی نه‌گه‌ییوی هه‌لووژه که‌ سه‌وز و ترشه.

گوجه‌فرنگی / gowcefarangî, go:ce- / ها: / ترکی / از فرانسوی / اسم. ته‌ماته؛ ته‌مه‌ته؛ ته‌ماتی؛ تۆماتیز؛ باینجان؛ باینجانه سووره؛ باژانا سۆر؛ باجاناسوور؛ باجاناسۆر؛ بایجانی سوور؛ باینجان فه‌ره‌نگی: ۱. گیایه‌کی ئالیکی به‌ گه‌لای برگه‌ برگه و گولی تاکی مه‌یله و سه‌وز ۲. به‌ری خر، سوور، گوشتن و چاوه‌ چاوه‌ی ئه‌و گیایه که‌ خواردنیکی زۆر باوه.

گود / gowd, go:d / ها: / اسم. چال؛ قوولایی؛ چالایی: ۱. زه‌وینی که‌ به‌ هۆی هه‌لکۆلین و خاک هه‌لگرتنه‌وه، نرم‌تر له ده‌ور و به‌ری خۆیه‌تی ۲. شوینی وا که‌ سه‌ره‌په‌نایان لی دروست کردوه ۳. قولکایی نیو زۆرخانه که‌ وه‌رزشی تیدا ده‌که‌ن.

گورخر / gûr(e)xar، ھا؛ لان؛ /اسم، گۆر؛
خەرگۆر؛ كەرکیوی؛ خەرگۆلك؛ كەرەكولان؛
كەرەكینی؛ كەرکووشی؛ گۆرەكەر؛ ھەرەشەمامە؛
كەرەکیولەلی ئاسیایی بە گویی قول، كلکی
دریژ و تەنك و یالی كول و زبرەوہ.

گورستان / gûrestān، ھا؛ /اسم، سەر قەبران؛
قەورسان؛ قەبرسان؛ قەبران؛ قەوران؛ قەبرستان؛
زیارەتان؛ سەرزیارەتان؛ زیارەتەلان؛ زیارەتلان؛
گۆرستان؛ گۆرسان؛ گۆرخانە؛ مەرغ؛
مەغریبسان؛ مەغریوسان؛ ۱. شویئی كە خەلكی
شار یان گوند مردووہ كانیان لی دەنیژن «گورستان
شەر: سەر قەبرانی شار» ۲. شویئی كە ژماریکی
زۆری گیانداری تیدا مردبی «گورستان فیل ھا؛
گورستانی فیل» ۳. /کنایی/ شویئی قەلاچۆكرانی
خەلك «آن شەر گورستان دشمن شد: ئەو شارە بووہ
گورستانی دژمن».

گوركن / gûrkan، ھا؛ /اسم، ۱. لان؛ قەبركەن؛
قەوركەن؛ قەبرەلقەن؛ قەبرەلكەن؛ قەبرەلقەن؛
گۆرەلكەن؛ گۆركول؛ گۆركەن؛ ئەوہی گۆر بۆ
مردوو ھەلەدەقەنئ «كوركن قبر را كندە بود:
قەبركەن گۆرەكەي ھەلكەندبوو» ۲. كۆرەبەش؛
كۆرەبەشك؛ كۆرەبەشەك؛ كۆرەبەشە؛
كۆرەبەشك؛ چوالو؛ چالو؛ چوالوو؛ چوارلۆ؛ چالگ؛
چالك؛ چالە؛ چاركە؛ قورەبەشە؛ تژی؛ چالەكە؛
گۆرەكەنە؛ گۆركەنك؛ گۆرپشكەنك؛
قەورپشكەنك؛ گۆرەلكەنە؛ قەوركەنە؛
گۆرەباش؛ بەتكرەش؛ بەتەكەبەش؛ وشەك؛
گیانەوہری گوانداری شەوگەر بە لەشیکي پان و
پۆر و قورس، قەپۆزی باریک، چنگ و پەلی تیژ
و تیسکی دریژی خۆلەمیشیەوہ كە لە مووہكەي
بۆ دروست كردنی فلچە كەلك وەردەگرن.

گورگیاھ / gûrgiyāh، ھا؛ /اسم، جۆداس؛
جويدار؛ پەلەسوور؛ پەلەسوورە؛ سفۆن؛ گیای نیو
زەلكاوان، تایبەتی ناوچەي گەرمین، بە لاسکی
بۇنخۆش و گولی ھیشوویەوہ كە بۆ ئالف

كۆچك است: قوولایی حەوزەكە باشە، بەلام بچووكە
۲. چال؛ شویئی قوول «گودی چانە: قوولكایی
چەناگە».

گور / gûr، ھا؛ /اسم، گۆر؛ گلكۆ؛ قەبر؛ قەبرە؛
قەور؛ گۆرخانە؛ تا؛ گۆرن؛ دەخمە؛ چالی
تی ناستنی مردوو.

□ گور به گور شدن گوربگور

گور خود را كندن: /کنایی/ ملی خۆ كردنە
پەتەوہ؛ خۆ دانە دەم گورگەوہ؛ قەبری خۆ
كەندن؛ خۆ خستەنە بەر مەترسی مردنەوہ «با
این كار گور خود را می كنی: بەم كارە ملی خوت
ئەكەیتە پەتەوہ».

گور (خود) را گم كردن: /مجازی/ مل (ی خۆ)
شكاندن؛ گۆر (ی خۆ) گوم كردن؛ ملوو (وئ)
مارتەي؛ رۆشتن و ون بوونی كەسێكي خراپ
یان دوزمێك «از این جا گورش را گم كرد و رفت:
ملی شكاند و لیوہ رۆي».

از گور برخاستن: بلند شدن: /کنایی/ لە قەبر
دەرھاتن؛ دەم بۆ گیلخە خواردن چوون؛
نەخۆش و حال شپ بوون «بەقدري بیمار بود، انكار
الآن از گور برخاسته باشد: ھیندە نەخۆش بوو،
دەتگوت ھەر ئیستا لە قەبر دەرھاتووہ».

گوراسب / gûr(e)'asb، ھا؛ لان؛ /اسم، گۆر؛
شەمامە؛ ئەسپە شەمامە؛ گوانداری ئالفخۆری
ئەفریقایي بە پستی خیر- خیری سپی و
رەشەوہ: زبرا

گوربگور / gûrbegûr: صفت. گۆر بە گۆر؛
گۆرەو گۆر؛ گۆرەو گۆر؛ تووشیاری گۆر بە گۆری.

□ گوربگور شدن: گۆر بە گۆر / گۆرەو گۆر بوون؛
گۆراو گۆر بوون؛ لە گۆریك دەرھاتن و كەوتنە
گۆریكي تر (جۆری جنیوہ). ھەرەو ھا: گوربگور
كردن

گوربگوری / gûrbegûr: /اسم، گۆر بە گۆری؛
گۆرەو گۆری؛ دۆخ یان چۆنیەتی لە گۆریكەوہ
دەرھاتن و كەوتنە گۆریكي تر.

دهی.

گوریدن / gûrîdan / مصدر لازم. [گفتاری]

۱. ژاکان؛ ژاکیان؛ سیسیان؛ چرمسین؛
- په ژمهرین ۲. شله ژان؛ شله ژیان؛ شیویان؛
- نالوزان؛ هربلین؛ تیکچوون؛ شیویه؛ هربلین.

■ صفت مفعولی: گوریده (ژاکاو/شله ژاو)

گوریده / gûrîde / صفت. ۱. ژاکاو؛ په ژمهر او؛
چهرمسو؛ سیسیاک ۲. شله ژاو؛ شیرز؛ نالوزاو؛
تیکچوو؛ شیویاک.

گوریل / gûrîl / ها: [افراسوی] اسم. گوریل؛
گوریل؛ گیانه وهری گوانداری گیاخور، به له شی
قورس و پیست و مووی رهش و بۆرموه که له
سهر له پی پی و به یارمه تی قامکه کانی
دهسته وه، کۆمه کۆم ده روا.

گوز / gûz / اسم. [مستهجن] زپ؛ تر؛ تر تار؛ فینگ؛
گیز؛ بای نیو سک که به دهنگه وه له قوون فت
بی.

☐ به گوز - گوز افتادن: کهوتنه تره - تره وه؛
کهفتنه تره تر: ۱. [گفتاری] له سهر یهک تر
دانه وه؛ په سایپهس ترین ۲. [تعریض] توان و
لیهاتوویی خو له دهست دان.

گوز آخر را دادن: [تعریض] سل سارد بوونه وه؛
لاق جووت کردن؛ سلی جۆت بیهی؛ مردن.

گوز به شقیقه چه کاری/ربطی دارد: له ههمزه
چی داوه هه واس؟ ههمزه به هه واسیه وه
چی؟ تر به ته وه داسیه وه چی؟ داره که ی
سهر کهل و پرده که ی قشلاخ.

گوز پیچ شدن: [تعریض] ۱. تر له قنگ گیران؛
تر پیچ خواردن؛ تووشی نه خووشی یان
نازاریکی سووک بوون ۲. سهر لی شیوان؛ گیژ
بوون.

گوز دادن: تر لیدان؛ تر دانه وه؛ تر کهندن؛ تر
کنته ی؛ ترین.

گوزن / gavazn / ها: / اسم. ئافور؛ گاکینی؛
گه وه زن؛ گه وه زن؛ گه فه زن؛ که له کیوی؛

گاکوئی؛ گاکووفی؛ گاکینی؛ ژفر؛ شفر؛ گای
کویه ی؛ گیانه وهری گواندار و ئالفخوری کیوی
جووت سم که کاویژ ده کا و نیره که ی جووتی
شاخی به رزی هه یه، هه موو سالی ده که وی و
ده دیته وه.

گوزو / gûzû / ها: / صفت. [گفتاری، مستهجن] ترن؛
تر کهن؛ ترین؛ تر کهر؛ ترؤل؛ تر نه.

گوزیدن / gûzîdan / مصدر لازم. [مستهجن] //
گوزیدی: ترای؛ می گوزی؛ ده تر؛ بگوز؛ بتره //
تران؛ ترین؛ تره ی؛ ترای؛ تر دان؛ تر دانه وه؛
تر کهندن؛ تر کهنته ی؛ تر لیدان؛ به ر دانه وه ی بای
زگ به دهنگه وه.

■ صفت مفعولی: گوزیده (تراو) / مصدر منفی:
نگوزیدن (نه تران)

گوزپشت / gûzpošt / ☞ کوزپشت

گوساله / gûsâle / ها: / اسم. گویره که؛ گویره که؛
گۆره که؛ گۆله که؛ گویرک؛ گویل؛ گویلک؛
گۆلک؛ گیلک؛ گویلپار؛ گۆوره؛ گۆره کله؛ کویل؛
حۆلی؛ گۆر؛ گۆره؛ گویر؛ گوور؛ گووره؛ پارگویل؛
گۆک؛ گۆل؛ گوسال؛ گۆساله؛ پارگویر؛ پارینه؛
پارین؛ پارین؛ نیه ون؛ گچه؛ سه نگۆ؛ پانییر؛ به چکه
چیلی نه گووراو.

گوسفند / gûsfand / اسم. ۱. مهر؛ پهز؛ پیژ؛
پهس؛ په زمامی؛ می؛ شهک مهر؛ میهر؛ مهره زاو؛
مه رزاو؛ مه ه؛ میه؛ میه؛ مه؛ مه ها؛ مه ی؛
میهی؛ مه ی؛ مه یشنا؛ مینگا؛ میشن؛ میشنا؛
میک؛ میه؛ گهورگ؛ کوپ؛ گیانه وهری گوانداری
کاویژ کهر، له دوو جۆری کئی و که وی که بۆ
شیر، گوشت، که ول و په شمه که ی رایده گرن و
دایده به ستن ۲. په ژ؛ هه شته مین سالی
سالیپوی تورکستانی.

☐ گوسفند نر: وهرهان؛ به ران؛ وهران؛ شه که نیر.
گوش / gûš / ها: / اسم. گوی؛ گویچه؛ گویچک؛
گیچکه؛ گویچک؛ گوه؛ گۆه؛ گۆش؛ گووش؛
گوهش؛ گئی؛ گۆ؛ گویه؛ گۆیه؛ ۱. نه ندای

دان؛ گوی گرتن <خوب کوشت را باز کن بین چه می گویم! باش کوی سل که بزانه چی نه لیم!>.

کوش دادن/ کردن: گوی دان؛ گوی شل کردن؛ گویچکه ته کاندن؛ گویچکه دان؛

۱. گوی گرتن؛ گوی راگرتن؛ گووش داین <داشت به رادیو کوش می داد: خریک بوو کوی له رادیو راده کرب> ۲. به گوی کردن؛ به قسه کردن <به حرفش کوش دادم و کتاب را خریدم: به کوبم کرد و کتیبه کم کری>.

گوش فرا دادن: //ابی/ گوی هه لختستن؛ گویچکه شل کردن؛ گوی دان به قسه؛ گوشت دهی/ دای؛ گوشتنه داره؛ گوی راگرتن بو بیستن.

کوش کسی با کسی بودن: گوی له که سی بوون؛ گوی بو قسه ی که سی شل کردن <کوشت با من است؛ بلی کوشم با شماست: کویت له منه؟ به لی کوبم لسانه>.

کوش کسی بدهکار نبودن: //مجازی/ گوی که سی شل نه بوون؛ به گوی نه کردن؛ گوی نه دان؛ پاپه ی قسه ی که سی نه بوون <هر چه گفتم، کوشش بدهکار نبود: هر چیکم گوت گویی شل نه بو>.

کوش کسی پر بودن: //کنایی/ گوی که سی پر بوون؛ پیشتر قسه ی وا بیستن <کوش من از این حرف ها پر است: کوبم لهم قسانه بر>.

کوش کسی را بردن: میشکی سهری که سیک بردن/ خواردن؛ گوشتو یوی وستیره؛ مؤخ که سی بردن/ خواردن <این قدر سر و صدا نکنید، کوشم را بردید: نه ونده گرم و قال مه کن>، میشکی سهرمتان خوارد>، هه روه ها: گوش

کسی رفتن

کوش کسی را پر کردن: //کنایی/ به گوی که سیکدا کردن/ خویندن؛ که سی پر کردنه وه <پیدا بود که حسابی کوش عروس خانم را پر کرده اند: دیار بوو باش به کویی بوو کانددا کردبو>.

بیستن و راگرتنی هاوسه نگی ۲. گویی دهر مه وی مرؤف و زؤربه ی گوانداران ۳. //مجازی/ ههستی ژنه وایی ۴. //مجازی/ نه وه ی بو شؤفاری گوی ده گری ۵. گوشت؛ چمک <چهار کوش: چوار گوش>.

☐ گوش تا گوش: نه م پر تا نه و پر؛ په را و پر؛ له م پر تا نه و پر؛ گوشتاو گوشت؛ له ی گووش فو گووش؛ ئی گوشت تا نه و گوشت؛ له م گوی تا نه و گوی <گوش تا کوش نشست: نه م پر تا نه و پر دانیشتن>.

گوش دریا ☞ گوش دریا

گوش فیل ☞ گوش فیل

گوش موش ☞ گوش فیل

☐ گوش ایستادن: //مجازی/ گوی هه لختستن؛ که له/ کول/ کردن؛ کوله گرتن؛ گوی قولاخ وه ستان؛ خو داگرتن بو گوی گرتن له قسه ی خه لک <پشت در گوش ایستاده بود: له پشت درگاهو گوی هه لختبو>.

گوش بریدن ☞ گوش بری

گوش به حرف کسی ندادن: گوی به که س نه دان؛ گوی به قسه ی که س نه دان؛ گویچکه نه له قیان؛ به قسه ی که س نه کردن <تو کار خودت را بکن و گوش به حرف کسی نده!> تو کاری خو ت بکه و گوی به که س مه ده!>.

گوش تیز کردن: //مجازی/ گوی قولاخ <گوش تیز کرده بود بفهمد چه می گویند: گوی قولاخ کردبوو بزانی چی ئیژن>.

گوش خواباندن: //مجازی/ خو ماته دان؛ ۱. خو داگرتن <گوش خواباندم بینم کی می خوابند تا بتوانم از آنجا بیرون بیایم: خوم ماته دابوو بزانه که ده خه ون له وئ بیمه ده ری> ۲. مه لاز برنده وه؛ مه لاز گرتن؛ ملاز دان؛ ملاس گیر ته ی؛ خو مه لاز دان <برای خانه ی ما کوش خوابانده بود: مه لاز له مالی ئیمه بردبو>.

گوش خود را باز کردن: گوی شل کردن؛ گوی

کردن «آنچه را گفتم به گوش بگیر: نه‌وهی گوتم بیکره گوی».

پشت گوش انداختن: [گفتاری] ۱. داخستن؛ کاریک خستنه دواوه «یک سال بیشتر است که این کار را پشت گوش انداخته: سالیک پتره نه‌م کارهی داخستووه» ۲. گوی شل نه‌بوون؛ بایه‌خ نه‌دان؛ بی‌مبالات بوون «این آقا که من می‌شناسم، حرف خدا و پیغمبر را هم پشت گوش انداخته: نه‌م کابرایه وه‌ک نه‌یناسم، گویی بو قسه‌ی خودا و په‌یغه‌مبه‌ریش شل نیه».

گوش آزار / -'āzār, -gūšāzār: صفت. به ده‌نگی به‌رز و ناخو‌شه‌وه.

گوش‌بری / -gūšborī, ها: / اسم. ده‌سپری؛ ده‌زبری؛ گوی‌بری؛ گوش‌سپری؛ کاری سه‌ندنی پاره و مال به‌فیل و گت له‌خه‌لکی. هه‌روه‌ها: گوش‌بر

گوش‌بل / -gūšbal, ها: / [فارسی / کردی] صفت. گوی‌بل؛ گوبه‌ل؛ گوبه‌هل؛ گویچه‌قوت؛ خاوه‌ن گویی پان و زو‌پ.

گوش‌به‌زنگ / -gūšbezang: صفت. وازر؛ وازر؛ گوی‌قولاخ؛ گوی‌قولاغ؛ گووشه‌قولاخ؛ له‌سهره‌هست: ۱. ناماده‌ی بیستن «گوش‌به‌زنگ تلفن بودم: وازری ته‌له‌فوون بووم» ۲. وریا و ناماده له‌باری زه‌نینه‌وه «گوش‌به‌زنگ باش! اگر آمد خبرم کن! له‌سهره‌هست به! نه‌گهر هات ناگادارم که!».

گوش‌پاک‌کن / -gūšpāk.kon, ها: / اسم. گوی پاکه‌وکه‌ر؛ چوکه‌یه‌کی سه‌رلۆکه‌یی بو‌خاوین کردنه‌وه‌ی ناو گوی.

گوشت / -gūšt: / اسم. گوشت؛ گووشت؛ گوشت؛ گوژد: ۱. نه‌رمایی له‌شی گیانداران، به‌تایه‌ت مؤره‌غه‌داران، بریتی له‌ماسوولکه‌ی ده‌وری ئیسک ۲. به‌شی نه‌رمی له‌شی گیاندارانی حه‌لال که ده‌خورئ (وه‌ک گوشتی گا، ماسی، مریشک، په‌ز و...) ۳. [مجازی] به‌شی ناوه‌وه‌ی میوه که ناوداره.

گوش کسی را کشیدن: [کنایی] گویی که‌سئ جه‌ر دان / کیشان؛ که‌سیک ته‌می کردن «مدتی است خیلی شلوغ می‌کند باید کوشش را کشید: ماوه‌یه‌که زور هار و هاجی ده‌کا ده‌بی کویی جه‌ر ددین».

گوش کسی سکن بودن: گوی که‌سئ گران / قورس بوون؛ گویچه‌کی که‌سئ سه‌نگین بوون «گوش من کمی سکن است، لطفاً بلند صحبت کنید! کویم تو‌زیک کرانه، نکایه به‌رز قسه بکن!».

به گوش رسیدن: هاتنه گوی / به‌رگوی؛ بیستران «صدای آوازی به گوش می‌رسد: ده‌نگی ناوازی دینه کوی». هه‌روه‌ها: به گوش رساندن به گوش / در گوش / تو(ی) گوش کسی خواندن: [کنایی] به که‌سئ فاماندن؛ که‌سیک هینانه سه‌ر باوه‌رپک به‌گوتنه‌وه‌ی زور «به گوش او خواندم که اگر نیاید، ضرر می‌کند: بیم فاماند نه‌گهر نه‌یه‌ت، زهره‌ر ده‌کا».

به گوش کسی خوردن: هاتنه به‌رگویی که‌سیک؛ دان له‌گویی که‌سیک؛ به هه‌لکه‌وت شتیک بیستن «صدای آشنایی به گوشم خورد: ده‌نگیکی ناشنا هاته به‌رگویی».

به گوش کسی رساندن: گه‌یاندنه گویی که‌سیک: ۱. بو که‌سئ قسه‌کردنه‌وه؛ بو که‌سیک گه‌راندنه‌وه «حرف‌های مرا به گوش پدرم رسانده بود: قسه‌کانمی گه‌یاندبوود کویی باو‌کم» ۲. به گویی که‌سیکا دان / هینان / هاوردن؛ که‌سیک به‌هیماره‌ ناگادار کردن «به کوشش رسانده بودند که برادرش بیمار است: به کویاندا دابوو برا‌ک‌ی نه‌خو‌شه».

به گوش کسی نرفتن: به گویی که‌سیکا نه‌چوون؛ نه‌چوونه گویچه‌کی که‌سیکا؛ به گوی نه‌کردن «هرچه گفتم به کوشش نرفت: هه‌رچیکم گوت به‌کویدا نه‌چوو».

به گوش گرفتن: گرته‌ن گوی؛ بیستن و له‌به‌ر

پيواز و دانه‌ويله ی ئاوغوشت که باش ده يانکوتن و تيکه‌ليان ده‌کەن.

گوشي / gūšfi / :صفت. گوشتی؛ گوژدی: ۱. له گوشت؛ به گوشت لينراو <خوراک گوشتی: خوراکی گوشتی> ۲. بۆ گوشت <گوسفند گوشتی: مەري گوشتی>.

گوشخراش / gūšxarāš / :صفت. گویندەر؛ گوشخیزک / gūšxīzak / ، ها: /اسم. دووکلکه؛ کوزەبەرکه؛ گوسەبەرکه؛ گوشتەبەرکه؛ سۆلسۆله؛ ميروويه کی قالۆچه‌ئاسای درێژووکه‌یه به دوو جیوت بالی له بهر و دواوه که بالی پیشوو کورت و ئەوی پاشی پانه.

گوش درد / gūšdard / :درد

گوش‌دریا / gūšedaryā / ، ها: /اسم. گوینچه‌ماسی؛ گۆش‌ماساو: ۱. جانە‌وهریکی له‌ش‌نەرمی قاپیلکداره ۲. گوئ‌ماسیله؛ گوئ‌ماسیلکه؛ له‌پکه‌ی ئەو جانە‌وهره که کاتی به گوێوه‌ده‌نری، ده‌نگی ده‌ریای لیوه‌دی.

گوشزد / gūšzad / :اسم. وه‌بیرخراو.

گوشزد شدن: وه‌بیره‌ینانه‌وه؛ وه‌بیرخانه‌وه. هه‌روه‌ها: گوشزد کردن

گوش‌فیل / gūš(e)fil / ، ها: /فارسی /معرّب /اسم. گوئفیل؛ گوئفیل؛ گۆفیل؛ گۆش‌فیل؛ گوینچه‌فیلئ؛ گۆش‌فیل: ۱. جۆریک شیرینی له ئارد، شیر، پۆن و زه‌ردینه‌ی هیلکه که وه‌ک گوئی فیل پانی ده‌ک‌نه‌وه و له‌ پۆنی قرجاوی ده‌خه‌ن وئه‌نجا له‌ شه‌ربه‌تی ده‌گه‌وزین ۲. گیاه‌کی خواردنی به‌ گه‌لای درێژ و پانی وه‌ک گوئی فیل و گولی بۆنخۆش و ریشه‌ی گۆشته‌وه: فیل‌گوش گوشک / gūšak / :اسم. /بێژسکی / گوئ‌په‌په؛ گوئ‌په‌پانه؛ مله‌خرئ، ئوریۆن؛ ئاوسانی لوی لیکی ژیر گوئ.

گوشگیر / gūšgîr / ، ها: /اسم. گوئ‌به‌ن؛ گوینخن: ۱. ده‌نگ‌بەر؛ که‌ره‌سته‌یه‌ک بۆ گرتنی گوئ،

گوشت دم‌توپ: /کنایی / سینه‌ی به‌ر گولله؛ ئەوه‌ی له‌ شه‌ردا به‌ گوشت ده‌دریت <چرا جوانه‌یمان گوشت دم‌توپ بشوندد؛ بۆچی لاوه‌کانمان سینه‌ی به‌ر گولله‌ بئ؟>.

گوشت راسته / راسته‌۱

گوشت سفید: گوشتی سپی / چه‌رمگ؛ گوشتی په‌له‌وهر و ماسی. گوشت قرمز: گوشتی سوور؛ گوشتی ئازهل و مالات.

گوشت کوبیده / گوشت‌کوبیده

گوشت آوردن: /مجازی / گوشت‌گرتن؛ چاخ / قه‌له‌و / خپ بوونه‌وه؛ گوژدگیرته‌ی <وقتی او را دیدم حسابی گوشت آورده بود: کاتی دیتم ته‌واو گوشتی گرتبوو>.

گوشتالو / gūštālū / ، ها: /صفت. /گفتاری / گوشتن؛ قه‌له‌و؛ پږ گوشت <صورتی گوشتالو داشت: سه‌ر و سیمایه‌کی گوشتنی هه‌بوو>.

گوشت تلخ / gūš(t).talx / ، ها: /صفت. /مجازی / گوشتال؛ ناوچاوتال؛ ئیسک‌قورس؛ ئیسک‌گران؛ ره‌زاگران. هه‌روه‌ها: گوشت‌تلخی

گوشتخوار / gūštxār / ، ها: /ان: /صفت. گوشتخۆر؛ گوژدوهر: ۱. فیزه‌ گوشت؛ هۆگرتووی گوشت خواردن ۲. به‌ تایه‌تمه‌ندی خواردنی گیانه‌وهرانه‌وه <گیاه‌گوشتخوار: روه‌کی گوشتخۆر>.

گوشتخواری / gūštxārî / :اسم. گوشتخۆری؛ گوژدوهری: ۱. کار و روه‌تی دابین‌کردنی بژیو له‌ گوشت ۲. تایه‌تمه‌ندی ئەو گیایانه‌ی له‌ جږ و جانە‌وهر ده‌خۆن.

گوشتدار / gūštdār / :صفت. گوشتن؛ گوشتین: ۱. گوشتی؛ به‌ گۆشته‌وه ۲. به‌ رواله‌تیکی پږ گوشت.

گوشتکوب / gūštkûb / ، ها: /اسم. گوشتکوت؛ گوشتکوت؛ گوژدوهره‌کۆ؛ کوتکی گوشت کوتان.

گوشت‌کوبیده / gūštkûbide / :اسم. گوشت‌کوتیاگ؛ خوراکی گوشت، سیفه‌زه‌مین،

دهنگی پی نه گا ۲. که رسته یه ک بو داپوشانی
گویی ئاوی تی نه چی.

گوشمال / gûšmāl / **گوشمالی**

گوشمالی / gûšmālī / **ها**:/ **اسم**. ته می؛ توپان تر؛
کاری سزادانی که سی: **گوشمال**

□ **گوشمالی** دادن: ته می کردن؛ توپانتر که رده ی؛
تاشان؛ کوتان؛ سزادان؛ نه ده ب کردن «باید این
دانش آموزان بازیگوش را حسابی گوشمالی داد: ده بی
نهم قوتابیه هار و هاجانه باش- باش ته می
بکین».

گوش ماهی / gûšmāhī / **ها**:/ **اسم**. له پکه؛
گویی ماسیله؛ گویی ماسیلکه؛ گوپچه ماسی؛
گوهماسی؛ گوش ماسا؛ گووشه لوو؛ قاپیلکی بری
گیانداری له ش نهرمی دهریایه که له داکشه ی
ئاودا، له قهراخ چۆم و زهریایه به جی ده میئن.

گوش موش / gûš(e)mûš / **ها**:/ **اسم**. گووشه مله؛
بنه گیایه کی یه ک ساله له تیره ی گه زنه به
ریشووی ناسک، لقی نهرم و گه لای باریکی
وه ک گویی مشکه وه.

گوش نواز / gûšnāvaz / **صفت**. بلاوین؛
گویی لاوین؛ هۆی چیژ و هواندنه وه ی گویی
«صدایش آرام و کوشناز بود: دهنگی نهرم و بلاوین
بوو». به رانبر: **گوش خراش**

گوشوار / gûšvār / **گوشواره-۲**

گوشوار ک / gûšvārak / **ها**:/ **اسم**. ۱. «گیاه شناسی/
قنچکی گه لا؛ زیپکه چکۆله ی بن گه لا له سه ر
لقه وه که چرۆی تازه دهرهاتوو ده پاریزی
۲. **شمشیر-۲**

گوشواره / gûšvāre / **ها**:/ **اسم**. ۱. گوشواره؛
گوشواره؛ گووشه واره؛ گویشواره؛ گوشیار؛ گوار که؛
گووشخار؛ گووشخاره؛ گووشپاره؛ گوهار؛
گوهارک؛ گهار؛ گار؛ شۆراوه؛ خشلی که ده گویی
ده کرئ ۲. «معماری/ گویشوانه؛ ژیرتاق؛ رزنیك
ناجۆری سه ر دیوار له بن میچ یا به دوری
ده رکه وه: **گوشوار** ۳. دیویک له سه ر یان په نای

ته لاره وه که زۆر تر دهرک یان ده لاقه یه کی بو ناو
ته لاره که هیه.

گوشه / gûše / **ها**:/ **اسم**. ۱. سووچ؛ سیله؛ قورنه؛
قوژبن؛ کوژبن؛ کووژی؛ گه فەر؛ گوپچک؛ قونج؛
کونج؛ کونجول؛ کونجور؛ قورنست؛ قۆرزی؛
قولینچک؛ قوولینج؛ گووچ؛ قورچ؛ چوکلە؛
کونجور؛ کونجول؛ گوشه؛ موور؛ چمک؛ په نا؛
تیل؛ کۆخار؛ کاژیر؛ کانک؛ چمک؛ چمگ؛ هۆک؛
کۆچه؛ کوویرزک؛ کونجک؛ شوینی پیک
گه یشتنی دوو دیوار «گوشه ی اتاق: سووچی دیو»
۲. قه یار؛ قهراغ؛ قهراخ؛ قوژبن؛ کوژبن؛ کووژی؛
گه فەر؛ قونج؛ کونج؛ قورچ؛ گوشه؛ که نار؛ نچ؛
په نا؛ تیلا؛ تيله؛ چمک؛ مک «در یک گوشه ی شهر:
له قهراخیکی شاردا» ۳. «مجازی/ قونج؛ کونج؛
قورچ؛ چوکلە؛ گوشه؛ سووچ؛ تیل؛ تیلا؛ تيله؛
کوویرزک؛ چمک؛ شوینی مه ند و بی دهنگ
«رفت در یک گوشه پنهان شد: چوو له کونجیکدا
خۆی شارده وه» ۴. «مجازی/ ته شه ر؛ تانه؛ توانج
«در میان حرف هایش گوشه ای هم به من زد: له ناو
قه سه کانیدا ته شه ریکیشی له من دا» ۵. گوشه؛ له
به شه کانی ده زگای موسیقایی ئیرانی.

□ **گوشه ی چشمی** به کسی داشتن: «کنایی/ بهر به
لای که سینکه وه کردن؛ تا راده یه ک له بیرى
که سینکدا بوون و پی چاکه کردن «جناب وزیر
گاهی گوشه ی چشمی به ما داشت: جه نابى وه زیر
جار- جار بهر ی به لای ئیمه وه ده کرد».
گوشه زدن: «مجازی/ تانه؛ ته شه ر لیدان؛
مه ته له ک وتن؛ قسه ی به تیکول کردن «چرا
گوشه می زنی؟ حرفت را صریح بگو! بو تانه
لید ده ده ی؟ قسه که ت پرووت و راست بیژه!».

گوشه گرفتن **گوشه گیری**

از گوشه ی نانش کسی نشستن: «کنایی/
میشکی کویریش نان له مالی دهرنه کردن؛
که س نانی میلاک/ چه شکه نه کردن؛ زۆر رژد
و ده س قووچاو بوون.

را بگه ییئنی: گوشه کنایه / گفتاری/

☐ گوشه و کنایه زدن: تانه و تەشەر لیدان/ وه‌شاندن؛ قسه‌ی تال و سووک به لای ده‌میکه‌وه کردن «تو به غیر از گوشه و کنایه زدن کار دیگری نداری؟! نه‌ئ ئه‌تو له تانه و تەشەر لیدان به‌و لاوه ئیشیکی ترت نیه؟!».

گوشی / gûşî / ها: / اسم. بیستۆک: ۱. ده‌زگای تەله‌فون که ده‌نگی لی‌وه ده‌بیسریت ۲. ده‌سکی سەر تەله‌فون که پاش هه‌لگرتنی پی‌وه‌ندی تەله‌فونی داده‌مەزرئ ۳. که‌رسته‌ی گوئ‌گرتنی تاقه‌که‌سی له ده‌نگی ئامرازیک به‌ی بلاق بوونه‌وه‌ی ۴. سه‌مه‌ک ۵. گوشه‌وا‌نه؛ که‌رسته‌یه‌ک بۆ دا‌پوشانی گوئ (له سەرما و سۆله‌دا) ۶. /پژسکی/ که‌رسته‌یه‌ک بۆ گوئ‌گرتن له ده‌نگی نیو له‌شی گیانداران، به‌تاییه‌ت دل.

☐ گوشی را به دست کسی دادن: /کنایی/ که‌سیک له باب‌ه‌تی تیگه‌یانندن. هه‌روه‌ها:

گوشی دست کسی بودن

گوگرد / gûgerd / : اسم. گۆگرد؛ توخمی کیمیایی ناکانزا، به ژماره ئه‌تومی ۱۶ و کیشی ئه‌تومی ۳۲،۰۰۶، که مایککی زهرده و له پیشه‌سازیدا زۆری به‌هره‌هیه.

گوگله / go(w)gale / : اسم. گاپان؛ گوباره؛ گاه‌ل؛ گایه‌ل؛ که‌وال؛ گائهل؛ گاه‌له؛ گه‌له‌گا؛ ناخه‌ر؛ ره‌وه‌ی گا و گامیش.

گول^۱ / gûl / : اسم. /گفتاری/ گۆل؛ گول؛ فریو.

☐ گول خوردن: خه‌له‌تان؛ خه‌له‌تان؛ خه‌له‌تیان؛ غه‌له‌تی‌ه‌ی؛ فریو خواردن؛ گۆل خواردن «من از یک بچه گول خوردم!»؛ مندا‌لیک خه‌له‌تانمی؟!.

گول زدن: خه‌له‌تانندن؛ خه‌له‌تانندن؛ لاباندن؛ غه‌له‌تنای؛ فریو دان؛ گۆل دان؛ گول دای/ ده‌ی «با قیافه‌ی مظلومانه‌اش مرا گول زد؛ به سەر و سه‌کوتی هه‌زارانه‌یه‌وه خه‌له‌تاندمی».

گول کسی/ چیزی را خوردن: گۆل/ فریوی که‌سئ/ شتی خواردن؛ کلاو که‌سئ/ شتی

از گوشه‌ی چیزی زدن: /مجازی/ له شتیک گرتنه‌وه؛ له شتیک دزینه‌وه/ خستنه لاوه «از گوشه‌ی خرج خانه زدم و پس‌انداز کردم: له خه‌رجی مالم گرتنه‌وه و پاشه‌که‌وتم کرد».

گوشه‌ای^۱ / gûşe'î / : صفت. گوشه‌یی؛ بن سووچی؛ له گوشه؛ له سووچ و کونج «دکان گوشه‌ای: دووکانی گوشه‌یی».

گوشه‌ای^۲ / ها: / ضمیر. گوشه‌یی؛ که‌س یان شتی له بن سووچ «گوشه‌ای را بردار!»؛ گوشه‌یه‌که هه‌لگره!.

گوشه کنار / gûşekenār / گوشه و کنار

گوشه کنایه / gûşekenāye / : فارسی/ عربی / گوشه و کنایه

گوشه‌گیر / gûşegîr / : لان: / صفت. /کنایی/ دووره‌په‌ریز؛ دووره‌وپه‌ریز؛ کونج‌نشین؛ دووره‌خه‌لک؛ ده‌رکه‌نار؛ وارده‌س؛ گوشه‌گیر؛ هۆگرتوو به‌ته‌نیایی و خۆ له خه‌لک پاریزی.

گوشه‌گیری / gûşegîrî / ها: / اسم. /کنایی/ دووره‌په‌ریزی؛ دووره‌وپه‌ریزی؛ گوشه‌گیری؛ کونج‌نشینی؛ ره‌وتی ته‌نیایی هه‌ل‌بژاردن و خۆ له خه‌لک پاراستن.

گوشه‌نشین / gûşeneşîn / : صفت. گوشه‌نشین؛ دووره‌په‌ریز.

گوشه‌نشینی / gûşeneşînî / : اسم. گوشه‌نشینی؛ ناکنجیتی له کونجیکی دوور له خه‌لک.

گوشه و کنار / gûşe-vo-kenār / ها: / اسم. سووچ و قوژبن؛ کونج و قوژبن؛ کون و کاژیر؛ شه‌قۆق؛ په‌نا و په‌سیو؛ گوشه و که‌نار؛ شویتنی دووره‌ده‌ست و دوور له ناوه‌ند «گوشه و کنار را خوب بگرد!»؛ بین کجا افتاده: سووچ و قوژبن باش بگه‌ره! بزا له کوئ داکه‌وتوو: «گوشه‌کنار / گفتاری/

گوشه و کنایه / gûşe-vo-kenāye / ها: / فارسی/ عربی/ اسم. /مجازی/ تانه و تەشەر؛ ته‌وس و توانج؛ قسه‌ی وا که به شیوه‌یه‌کی نه‌ک روون و ئاشکرا، سووکایه‌تی، به‌ره‌ه‌لستی یان ناره‌زایه‌تی

- هه زه ی؛ - شیوه؛ وه کوو که سی یان شتی
(پیامبرگونه: پیغمبرناسا).

گونی / gūnī / [هندی/سم. گونی؛ تهلیس؛
گوونی؛ گونی؛ گوینو؛ گوونیه؛ گونیه؛ گوش؛
۱. قوماشی ئه ستور و زبر له ریشاله ی گیا که
پتر وه ک کیسه و بۆ به نای بی کار دی ۲. /ها/
کیسه ی زلی چنراو له و قوماشه. ههروه ها:

گونی بافی؛ گونی فروشی

گونیا / gūniyā / [اسرانی/سم. گونیا؛ گۆشه واره؛
۱. /ها/ نامرازیکی سی سووچه به سووچیکی
راسته وه، له به لاسیتیک یان کانزا بۆ کیشان و
تاکی کردنه وه ی گۆشه ی راست ۲. /نجوم/
که لویه ک له ئاسمانی نیوه گۆی باشووریدا.

گونیا بودن: گونیا بوون. له ئاست یه کتر له
سووچی ۹۰° دا بوون. ههروه ها: گونیا کردن

گوه / gove / [ها/سم. ۱. گاهه؛ گۆوه؛ هۆره؛
ماوش؛ له تهیه کی درێژوو که له چێو یان ئاسن
بۆ قه لشانندی دار یان به رد، جوولاندنی شتی
قورس یان پرکردنه وه ی قه لشت و درز به کار
ده روا: گاهه ۲. لێژیایی؛ سه ره ولیژی؛ داخز؛
سه ره خواری کایی.

گوهر / gowhar, go:har / [دبی/سم. گوههر؛
گوههر؛ گوههر؛ ۱. /ها/ به ردی زۆر به نرخ
۲. ماک؛ ده گه ز؛ سروشتی راسته قینه یان
سه ره کی شتیک؛ تایبه تهنه ندیه کانی تاقانه و
تایبه ت به شتیک * گهر/مخفف/

گوهر شناس / gowharšenās, go:har- / [ها/ان؛
صفت. گوههرناس؛ ۱. پسپۆر له ناسینه وه ی
شتی به نرخ به تایبه ت گواهیراتدا ۲. /کنایی/
ئه وی بایه خه مرۆی به جه وههر و لیها توو یان
شتی به نرخ ده زانی.

گوی / gūy / [ها/سم. گۆ؛ گۆی؛ ۱. تۆپی خری
دارین بۆ کاشۆبازی ۲. تۆپه ل؛ شتی خر.

گوی سبقت را ربودن: پیشبرک کردن؛
پیش کهوتن؛ باقی به جی هیشتن «در مسابقه

سه ر چوون «گول قیافه اش را خوردم؛ فریوی سه ر
و سه کوتیم خوار د».

گول ۱/ ها/ صفت. گهوج؛ ده به نگ؛ گیل؛
گه مژه؛ حۆل؛ حه پۆل؛ گیلۆکه؛ که م ئاو ه و گیلژ.
گولزنک / gūlzanak / [ها/سم. ۱. بیخه له تینه؛
خه له تینه؛ منال خه له تینه؛ شتیک مندالی
بی بخلافی ۲. مه مکه مژه؛ مه مکه مژه؛ مه له مژه؛
پارچه یان لاسیتیککی نه رم به شیوه ی سه ر
گۆی مه مک بۆ مژ لیدانی مندالی ساوا.

گون / gavan / [ها/سم. گهون؛ گهفن؛ گهوه ن؛
گوین؛ گونی؛ گیئی؛ گوینی؛ گوینی؛ گوینه؛
گوینو؛ هه نگه وه ن؛ هه نگه ون؛ هه نگو ن؛
هه نگه ونه؛ په لۆشه؛ پنجه گیایه کی در کاوی
خۆرپسکه، که تیره و گونده ی لی به ره هم دی و بۆ
سوواتندن به کاره.

گون / gūn / [پواژه. - ناسا؛ - سا؛ - گوین؛ - گۆن؛
- گۆره با؛ - ره نگ؛ - گین؛ - ته رز؛ - جق
«گندمگون؛ آسمان کون؛ گه نامسا؛ ئاسمان گوین».

گوناگون / gūnāgūn / [صفت. جۆراوجۆر؛
ره نگا وره نگ؛ ره نگا ره نگ؛ هه مه چه شنه؛ به
چه شن و چۆنیه تی جیا-جیاوه «حیوانات گوناگون؛
گیانه وه ری جۆراوجۆر».

گوناگونی / gūnāgūnī / [سم. جۆراوجۆری؛
هه مه چه شن.

گونه ۱/ gūne / [ها/سم. گۆن؛ گۆنه؛ ۱. گۆنا؛
کۆلم؛ کۆلمه؛ گۆپ؛ گپ؛ لۆپ؛ لام؛ لام؛ دیم؛
دیمه؛ ناک؛ ئارن؛ ته ته له «گونه هایش سرخ شده
بود: گونای سوور هه لگه را بوو» ۲. جۆر؛ ته رز؛
چه شن؛ ته خلیت؛ ره بات؛ خاوه ن هه بوونی،
چۆنیه تی یان شتیاوی دیاریکراو «چند گونه سبب:
چهن جور سیو» ۳. به شی له ره گه ز و
بچوو کترین یه که ی ده سه ته به ندی گیانه وه ر و
گیا، بریتی له ئه ندامانی وه ک یه ک ده توانن
پیکه وه جووت بن.

- گونه ۲: پواژه. - ناسا؛ - گۆن؛ - گین؛ - ته رز؛

گوی سبقت را از بقیه ربود و اول شد: له کیبه رکیدا لهوانی تر پیشبر کی کرد و یه کهم دهر چوو.

گویا /gūyā/: صفت. ۱. ویزا؛ بیژر؛ ویزر (تلفن گویا: تلهفونی ویزا) ۲. نیشاندەر؛ ناشکراکه؛ دیارخهر (رفتارش گویای احوالش بود: ناکاری نیشاندهری حال و بالی بوو).

گویا /gū:yā/: قید. گوايه؛ گویا؛ گویا؛ چما؛ چمان؛ وه کشتی؛ وه کچتی؛ چما نه یژی؛ ماچی؛ رهنکه؛ رهنکا؛ نه یژی (گویا می دانست آمدهام: گوايه دهیزانی هاتووم).

گویایی /gūyā'i/: گویایی

گویایی /gūyā'i/: اسم. ۱. خویایی؛ دیاری؛ ناشکاری؛ راست و رهوانی ۲. ویزایی؛ قهلی؛ دهم تهری؛ دهم پاراوی * **گویایی**

گویچه /gūyč/: ها/ اسم. /زیست شناسی/ خرۆکه؛ گلوبوول؛ ههر کام له خانه کانی نیو پلاسمای خوین: کلبول

☐ **گویچه** ی سرخ: گلوبوولی سوور؛ خرۆکه ی سوور؛ خانه گله ی زهر دباوی نیو پلاسمای سهرجه م پیکه وه رهنکی خوین سوور ده کهن و ئوکسیژن له سیه وه بۆ شانه کانی لهش و به پیچه وانه ی، گازی که ربون راده گوزن.

گویچه ی سفید: خرۆکه ی سپی؛ گلوبوولی سپی؛ زۆریک خانه ی خربانه و بی رهنکی نیو پلاسمای خوین که لهش له ئاست باکتری و دژمنانی دهره کی ده پاریزن.

گویش /gūyēš/: ها/ اسم. زاراو؛ زار؛ شیوه زار؛ زاراو. ۱. ههر کام له جۆره کانی زمانئ که به وشه، ریزمان و بیژه له لکه کانی تری ئه و زمانه جیا ده بیته وه (بادینی از گویش های کرمانجی است: بادینی له زاراو کانی کرمانجیه) ۲. یه ک یان چهن زمانی ها وره گ (تبری و گیلکی دو گویش ایرانی است: ته به ری و گیله کی دوو زاراو ی ئیرانین).

گویشور /gūyēšvar/: ان/ صفت. ناخیوره؛

ناخه فته ر؛ ناخه فتیار (تییینی: زۆر تر به شیوه ی کۆ دیته نیو رسته وه) (گویشوران این زبان بیشتر در شمال کردستان سکونت دارند: ناخیورهانی ئهم زمانه پتر له باکووری کوردستاندا ده ئین).

گویندگی /gūyandegî/: اسم. بوژی؛ ویزهری؛ ویزنه یی؛ بیژهری؛ پیشه و کاری بوژ (در امتحان گویندگی شرکت کردم: له ئه زموونی بوژیدا به شداریم کرد).

گوینده /gūyande/: ها/ اسم. ۱. ویزهر؛ ویزنه؛ قسه که ر؛ گوینده؛ بوژ؛ قسه بیژ؛ ویزنه؛ بیژهر؛ که سی که له ئیزگه ی رادیو و تله فیز یوندا بۆ بیسه ران قسه ده کا ۲. هۆنه ر؛ شاعیری شعر و گورانی.

گوی ۱ /gūyî/: قید. /دبی/ ده لئی؛ نه لئی؛ نه یژی؛ ئیژی؛ ماچی؛ مهری؛ گوايه؛ گویا؛ چما؛ چمان؛ چمای؛ چمانیگ (گوی اهل این آب و خاک نیست: ده لئی خه لکی ئهم ولاته نیه): **گوئی**

- **گوئی** ۲: بیوازه. - بیژری؛ - ویزری (سخنگویی: قسه بیژی): - **گوئی**

گه /gah/: قید. /دبی، مخفف/ تاو؛ گاو؛ گا؛ گاه؛ گهه (کهی بر درد بی درمان بگیریم/ کهی بر حال بی سامان بخندم! تاوی ده گریم بۆ دهر دی بی دهرمانم / گاوی پیده که نم به حالی جوانم!).

گه /goh/: اسم. /مستهلج/ گوو؛ گه؛ فزوو؛ تلته ی خوراکی گیانه وه ران به تاییهت مرۆ که له ریخۆله وه دهر ژیتته دهر.

☐ **گه خوردن**: /کنایی/ گوو خواردن؛ غه لهت کردن؛ کاری نار هوا کردن.

گه زدن: /کنایی/ تی پان؛ گوو تی کردن؛ گوو که رده نه ی؛ خراب یان پیس کردن.

گه زیادی خوردن: /کنایی/ گووی مفت خواردن؛ گووی زیایی خواردن؛ خو تی کوتان و تیکدان.

به گه خوردن /افتادن/ /تعریض/ که و تنه / که فته گوو خواردن؛ که و ته ی گوو وارده ی؛

گووینه؛ به گووه وه تلاو.

گي / gî / پسوند. - یی؛ - ی؛ - ئه تی؛ - ئیتی؛
- یه تی؛ پاشگری هه بوونی بۆ ئه و تاقمه وشه یانه
وا ئاخر پیتیان هئ «ه» نه گوتراوه، (وهک:
شایسته ټ شایستگی: هیزا ټ هیژایی).

گیا / giyā / اسم. گیا؛ گیواو؛ گز و گیا؛
سهرجه می روه کی ناوچه یان ولاتیک.

گیابن / giyābon / اسم. [قدیمی] بنج؛ پنج؛ پنچ؛
پنجا؛ پنچک؛ پرچک؛ بنجه؛ بنه گیا؛ پنچکه گیا؛
بنجه گیواو؛ کان.

گیاخاک / giyāxāk / اسم. خاکه ره شه؛
به ره می پرتووکانی گیا و گیانه وه ره که ده بیته
خاکیکی قاوهیی و رهش و بهشی ئالی خاک
پیک دینیت.

گیاه / giyāh / ها؛ ان؛ اسم. گیا؛ گها؛ گیوا؛
گیواو؛ گه یا؛ شینکه؛ روهک به گشتی.

گیاه آبری: گیای ئاوژی، گیای ئاوی؛ گیای
نیو زۆنگ و ئاو.

گیاه گوشتخوار: گیای گوشتخۆر؛ ئه و
گیایانهی که جر و جانوهری بچوک ده خون
و له ههلتاواندیان خۆراکی پتویستیان
به رههم دینن.

گیاه گوشتدار: گیای گوشتن؛ تاقمیک
روه کی وشکانی که ئاو هه لده مژن و
پاشه که وتی ده خهن و زۆر گوشتن دینه
به رچاو (وهک کاکتوس).

گیاه هوایی: گیای هه وایی؛ گیایی که بنی له
زه ویدا نیه و به گیای ترموه هه لده گه پئ،
به لام لامژ نیه.

گياهخانه / giyāhxāne / ها؛ اسم. گياهخانه؛
دیویک له ئه زمونگهی روه کناسیدا بۆ توژینه وه،
چاودیری و پهروه ده کردنی گیا.

گياهخوار / giyāhxār / ها؛ ان؛ صفت. گياهخۆر؛
گیواوه: ۱. فیره گیا؛ چه شتهی گیا؛ هۆگری
گياهخاردن و بهس «گاندی گياهخوار بود: گاندی

په شیمان بوونه وه و داوای لیبور دوویی کردن.
به گه کشیدن: [کنایی] گوو تی کردن؛ گوواوی
کردن؛ زۆر خراپ یان پیس کردن.
گه خوردن نامه / gohxordannāme / اسم.
[مجازی، مستهجن] تۆبه گوو؛ تۆبه نامه (له زاراوه ی
زیندانیناندا).

گهر / gohar / گهر
گه کاری / gohkārî / اسم. [مستهجن] گوو کاری؛
گه نه کاری؛ خراپه کاری؛ کاری ناحهز و دزیو.
گهگاه / gahgāh / قید. [مخفف] گاگا؛ گاف-گاف؛
تاو-تاو؛ جار-جار؛ جاروباره «گهگاه به من سری
می زند: گاگا سهریکم لی ده دا».

گه گیجه / gohgîce / اسم. [مستهجن] گیز و
ویژ؛ گیز و وری؛ هاژ و واژ؛ سهر گهردانی؛
سهر لی شیواوی.

گه گیجه گرفتن: [تعریض] سهر بوونه ئاش و
فنگ بوونه ماش؛ مال له باله کان و فنگ له
کۆچه کان بوون؛ گیز و ویژ بوون؛ سهر
لی شیوان «آنقدر کار داشت که که گیجه گرفته بود:
ئه وه ندهی کار هه بوو سهری ببوو ناش و فنگی
ببووه ماش».

گهگیر / gahgîr / صفت. تاو-تاو؛ گر و پف؛ وه ها
که له مه ودایه کی دیاریکراودا دامرکی و دیسان
سهر هه لدا ته وه (به تایبته بۆ ژان).

گهواره / gahvāre / ها؛ اسم. لانک؛ لانکه؛
لانک؛ له هندک؛ دیدیک؛ دهیده ک؛ ده دیدیک؛
دیدي؛ بيشکه؛ بيشک؛ بيشکی؛ ده رگووش؛
ده رگوش؛ ده کووش؛ گه رگووش؛ ده رگووشک؛
کورنک؛ ماتک؛ گاواره؛ له لوو؛ مه هه ک؛ مه هه ک؛
هه لۆرک؛ هه لۆرکه؛ هه لوورک؛ هه لویرک؛
هه لوولک؛ هه لوولکی؛ جی خه ویک بۆ مندالی
ساوا که له سهر دوو که وانه ده له قیت یان به
چهن قولابه وه شۆر ده بیته وه: گاهواره

گهی / gahî / گاهی
گهی / gohî / صفت. [مستهجن] گوواوی؛ گووین؛

هیر؛ هوړ؛ هووړ ۲. وړ؛ واړ؛ هاړ؛ لاسهر؛ وه؛
وویل؛ ویل؛ ژور فہرامؤشکار ۳. کاس؛ تاس؛
سہرسام؛ تووشی سہرہ گیجہ.

□ گيج رفتن / خوردن: گيژ خواردن؛ گيژ بردن؛
سہر لہ گيژتوہ هاتن / چوون.

گيج شدن: گيژ بوون؛ هوړمان؛ وړمان؛ وړ
بوون؛ هوړ بوون؛ تاسان؛ تاسيان؛ حہ پەسان؛
تاس بردنہوہ؛ تاسين؛ کاس بوون؛ کاس بين؛
کەوشين؛ تاسيہ؛ تاساي؛ گيج بيہ؛ ۱. لہ
دہست دانى دہسلاتى بير و هوښ ۲. لہ بير
چوونہوہى برئ زانيارى يان ھەموو
زانياريہ ک. ھەروہا: گيج کردن

گيجگاہ / gîcgāh / اسم. لاجان؛ لاجانگ؛
شيشنگ؛ جايئک؛ گيجنہ؛ بەشى سہرووى
نيوان گوى و چاو.

گيج و ويچ / gîc-o-vîc / صفت. [گفتارى] گيژ و
ويژ؛ گيج و وړ؛ ھيژ؛ گيژ و واژ؛ گيژ و حؤل؛ ھاژ
و کاژ؛ ھاژ و واژ.

گيجى / gîcî / اسم. کاسى؛ وړى؛ گيژى؛ گيجى؛
تاسى؛ ھوړى؛ قارہ؛ سہرگيژى؛ سہرخولى؛
لاسہرى؛ سہرسامى.

گیر ۱ / gîr / اسم. [گفتارى] گیر: ۱. لہا / گرفت؛
گہل؛ لہمپر؛ ئەوہى بەر بە بزووتنہوہ و پوتى
شتيک دہگرئ «این قلم گیر دارد درست نمی‌نویسد»
ئەم قەلەمە گیرى ھەيە باش نانوسى ۲. گليک؛
گريک؛ ھيژى گرتن «دستم گیر نداشت: دہستم
گليکى نہبوو» ۳. گرفت؛ دژوارى؛ تەنگ و
چەلەمە «کارم گیر پیدا کرده است: کارەم تەووشى
گرفت بوو».

□ گیر آوردن: دؤزينہوہ؛ وہ گیر ھينان؛ پەيدا/
پەيا کردن؛ گیر خستن / ھينان / ھاوردن؛ وہ
گیر ھاوردن؛ بەرگیر خستن؛ ھينانہ گیر؛
پادەست کردن؛ بە دہست ھينان؛ وہ دہست
ھاوردن؛ يۆستەبوہ؛ ئەوہديہى «یک خانہى
خوب گیر آوردم: ماليکى باشم وہ گیر ھينا».

گياخوړ بوو ۲. بە تايبہتمەندى خواردنى گيا
«جانور گياهخوار: گيانہوہرى گياخوړ».

گياهخواری / giyāhxārī / اسم. گياخوړى؛
گياووہرى: ۱. کار و پوتى بڑيوکردن لہ گيا
۲. تايبہتمەندى ئەو گيانہوہرانہى گيا دہخوڼ.

گياهشناسى / giyāhšenāsi / اسم. گياناسى؛
پوہکناسى؛ لقيک لہ زانستى ژيناسى کہ لہ
سہر گژ وگيا دہکوښتوہ. ھەروہا: گياهشناس
گياھک / giyāhak / اسم. نير کہ؛ چووژہ؛ بەشى
پوہکى گيا لہ تۆمدا کہ لہ بار و دۆخى گونجاوى
خویندا دہروئ و دہبيتہ گيايہکى تازہ.

گياھى / giyāhi / صفت. گيايى؛ گياوى؛
پوہکى؛ سہر بە گيا «الياف گياھى: پيشالہى
کيايى».

گيبون / gîbon / ها: [؟] / اسم. گيبوڼ؛
گيانہوہريکى مروئاساى گچکەيہ بە دہست و
پنى دريژ و بئ کلک، لہ سہر دوو پتى دہروا و
بہ سہر دارانہوہ دہژى: ژيبوڼ

گيبا / gîpā / اسم. گيہ؛ گيار؛ گييارى؛ گيپى؛
گہگگ؛ گاک؛ کيپا؛ کيپار؛ کيپارى؛ پارچہ
کرشى پر کراو لہ ساوار يان برنج و کوليندراو.
گيبور / gîpûr / [فرانسوى] / اسم. گيبور؛ جوړى
پارچہى توړى زبرہ بہ نہخشى بەرز و نرموہ.

گيتار / gîtār / ها: [فرانسوى] / اسم. گيتار؛ سازى
ژيډدارى پشت و روو تەخت بە دہسکيکەوہ کہ
قورميشى کوکى لہ سہرہ و شەش تەلى پتوہيہ،
بہ قامک يان پيژمن دہژەنريت.

□ گيتار برقى: گيتارى کارہبايى؛ گيتارى کہ
دەنگەکەى بە کەرستەى کارەبايى بەھيژ
دەکړيټوہ.

گيتى / gîti / اسم. [ادبى] ۱. جيہان؛ گيتى؛
سہرجەمى جەھان لہ وردہ توژيکەوہ تا
کاکەشانان و دوورەدەستان ۲. زەوى؛ زەوين؛
گۆي زەمين.

گيج / gîc / صفت. گيژ؛ گيج؛ گيژ؛ ھيژ؛

په شيمان بوونه وه و داواى ليبور دوويى كردن .

به گه كشیدن: /کنایی/ گوو تی کردن؛ گواوى
کردن؛ زور خراب يان پيس کردن .

گه خوردن نامه / gohxordannāme /: اسم .

/مجازى، مستهجن/ توبه گوو؛ توبه نامه (له زاراهى
زيندانيناندا).

گهر / gohar /: گهر

گه کارى / gohkārī /: اسم. /مستهجن/ گوو کارى؛

گه نه کارى؛ خراپه کارى؛ کارى ناحهز و دزپو .

گهگاه / gahgāh /: قيد. /مخفف/ گا-گا؛ گاف-گاف؛

تاو-تاو؛ جار-جار؛ جاروباره <گهگاه به من سرى
مى زند: گا-گا سهر پکم لى ده دا> .

گه گيجه / gohgīce /: اسم. /مستهجن/ گيژ و

ويژى؛ گيج و وړى؛ هاژ و واژى؛ سهر گهر دانى؛
سهر لى شيواوى .

☐ گه گيجه گرفتن: /تعريض/ سهر بوونه ناش و

قنگ بوونه ماش؛ مال له باله کان و قنگ له

کؤچه کان بوون؛ گيژ و ويژ بوون؛ سهر

لى شيوان <انقدر کار داشت که که گيجه گرفته بود:

ئه وهندهى کار هه بوو سهرى بپووه ناش و قنگى
بپووه ماش> .

گهگير / gahgîr /: صفت. تاو-تاو؛ گر و پف؛ وه ها

که له مهودايه کى ديار يکرودا دامرکى و ديسان

سهر هه لداتوه (به تايبهت بؤ ژان) .

گهواره / gahvāre , ها: /اسم. لانک؛ لانکه؛

لانک؛ له هندک؛ ديدىک؛ دهيدهک؛ دهيدىک؛

ديدى؛ بيشکه؛ بيشک؛ بيشکى؛ دهر گووش؛

دهر گوش؛ ده کووش؛ گهر گووش؛ دهر گوشک؛

کورنک؛ ماتک؛ گاواره؛ له لوو؛ مه ههک؛ مه ههک؛

هه لورک؛ هه لورک؛ هه لورک؛ هه لورک؛

هه لولوک؛ هه لولوکى؛ جى خه ویک بؤ مندالى

ساوا که له سهر دوو که وانه ده له قيت يان به

چهن قولاپه وه شؤر ده بيهته وه: گاهواره

گهى / gahî /: گاهى

گهى / gohî /: صفت. /مستهجن/ گوواوى؛ گووين؛

گووينه؛ به گوو وه تلاو .

- گى / gî /: پسوند. - يى؛ - يى؛ - ئه تى؛ - ئيتى؛

- يه تى؛ پاشگري هه بوونى بؤ ئه و تاقمه وشه يانه

وا ئاخر پيتيان هئى <ه> نه گوتراوه، (وهک:

شايسه ٬ شايسگى: هيژا ٬ هيژايى).

گيا / giyā /: اسم. گيا؛ گياو؛ گژ و گيا؛

سهر جه مى روه کى ناوچه يان ولا تىک .

گيا بن / giyābon /: اسم. /قديمى/ بنج؛ پنج؛ پنج؛

پنجار؛ پنجک؛ پرچک؛ بنجه؛ بنه گيا؛ پنجکه گيا؛

بنجه گياو؛ کان .

گيا خاک / giyāxāk /: اسم. خاکه ره شه؛

به ره همى پرتوو کانى گيا و گيانه وهر که ده بيهته

خاکيکى قاوه يى و رهش و بهشى ئالى خاک

پىک ديتيت .

گيا ه / giyāh , ها: /ان: /اسم. گيا؛ گها؛ گياو؛

گياو؛ گهيا؛ شينکه؛ روهک به گشتى .

☐ گياه آبرى: گياى ئاوژى؛ گياى ئاوى؛ گياى

نيو زونگ و ئاو .

گياه گوشتخوار: گياى گوشتخؤر؛ ئه و

گيا يانهى که جر و جانه وهرى بچووک ده خؤن

و له هه لتاواندينان خؤراکى پيتويستيان

به ره هم دينن .

گياه گوشتدار: گياى گوشتن؛ تاقمىک

رووه کى وشکانى که ئاو هه لده مزن و

پاشه که وتى ده خهن و زؤر گوشتن دینه

به رچاو (وهک کاکتوس).

گياه هوايى: گياى هه وايى؛ گيايى که بنى له

زهويدا نيه و به گياى تره وه هه لده گه رى،

به لام لامر نيه .

گياهخانه / giyāxāne , ها: /اسم. گياهخانه؛

ديويک له ئه زموونگه ي روه کناسيدا بؤ توژينه وه،

چاو دپرى و په روه ده کردنى گيا .

گياهخوار / giyāxār , ها: /ان: /صفت. گياخؤر؛

گياوهر: ۱. فيره گيا؛ چه شته ي گيا؛ هؤگرى

گياخواردن و بهس <گاندى گياهخوار بود: گاندى

هیر؛ هور؛ هوور ۲. ور؛ واژ؛ هاژ؛ لاسهر؛ وهم؛
وهیل؛ ویل؛ زور فهاوؤشکار ۳. کاس؛ تاس؛
سهرسام؛ تووشی سهره گنجه.

☐ گنج رفتن / خوردن: گِیژ خواردن؛ گِیژ بردن؛
سهر له گِیژه وه هاتن / چوون.

گیج شدن: گِیژ بوون؛ هورمان؛ ورمان؛ ور
بوون؛ هور بوون؛ تاسان؛ تاسیان؛ چه په سان؛
تاس بردنه وه؛ تاسین؛ کاس بوون؛ کاس بین؛
کهوشین؛ تاسیهی؛ تاسیای؛ گنج بیهی: ۱. له
دهست دانی دهسه لاتی بیر و هوش ۲. له بیر
چوونه وهی بری زانیاری یان هه موو
زانباریه ک. ههروه ها: گنج کردن

گیجگاه /gîcgāh/ اسم؛ لاجان؛ لاجانگ؛
شیشنگ؛ جابنک؛ گِیجه نه؛ بهشی سهرووی
نیزوان گوی و چاو.

گیج و ویج /gîc-o-vîc/ صفت. [گفتاری] گِیژ و
ویژ؛ گنج و ور؛ هیر؛ گِیژ و واژ؛ گِیژ و حؤل؛ هاژ
و کاژ؛ هاژ و واژ.

گیجی /gîcî/ اسم؛ کاسی؛ وری؛ گِیژی؛ گِیجی؛
تاسی؛ هوری؛ قاره؛ سه رگِیژی؛ سه رخولی؛
لاسه ری؛ سه رسامی.

گیر ۱ /gîr/ اسم. [گفتاری] گیر: ۱. له /ها/ گرفت؛
گه پل؛ له مپهر؛ نه وهی بهر به بزوتنه وه و ره وتی
شتیک ده گری [این قلم گیر دارد درست نمی نویسد:
نهم قه لمه گیر هیه باش نانوسی] ۲. گلیک؛
گریک؛ هیزی گرتن «دستم گیر نداشت: دهستم
گلیکی نه بوو» ۳. گرفت؛ دژواری؛ تهنگ و
چه لمه «کارم گیر پیدا کرده است: کاره کم تووشی
گرفت بووه».

☐ گیر آوردن: دۆزینه وه؛ وه گیر هینان؛ پهیدا/
پهیا کردن؛ گیر خستن / هینان / هاوردن؛ وه
گیر هاوردن؛ بهرگیر خستن؛ هینانه گیر؛
را دهست کردن؛ به دهست هینان؛ وه دهست
هاوردن؛ یۆسته یوه؛ نه وه دیه ی (یک خانه ی
خوب گیر آوردن؛ مالیکی باشم وه گیر هینا).

گیاخور بوو ۲. به تاییه تمه ندی خواردنی گیا
[جانور گیاهخوار: گیانه وه ری گیاخور].

گياهخواری /giyāhxārî/ اسم. گیاخوری؛
گیواووه ری: ۱. کار و ره وتی بژیو کردن له گیا
۲. تاییه تمه ندی نه و گیانه وه رانه ی گیا ده خۆن.

گياهشناسی /giyāhşenāsî/ اسم. گیاناسی؛
روه کناسی؛ لقیق له زانستی ژیناسی که له
سهر گژ و گیا ده کۆلئته وه. ههروه ها: گیاهشناس
گياهک /giyāhak/ اسم. نیرکه؛ چووزه؛ بهشی
روه کی گیا له تۆمدا که له بار و دۆخی گونجاوی
خویدا ده رو و ده بیته گیایه کی تازه.

گياهی /giyāhî/ صفت. گیایی؛ گیواوی؛
روه کی؛ سهر به گیا «الیاف گیاهی: پشاله ی
گیایی».

گیبون /gîbon/ ها: [؟] / اسم. گیبۆن؛
گیانه وه ریکی مرؤئاسای گچکه یه به دهست و
پیی دریز و بی کلک، له سهر دوو پیی ده روا و
به سهر دارانه وه ده زی: ژیبۆن

گیپا /gîpā/ اسم. گیپه؛ گیپار؛ گیپاری؛ گیپی؛
گه گگ؛ گاک؛ کیپا؛ کیپار؛ کیپاری؛ پارچه
کرشی پر کراو له ساوار یان برنج و کولیندراو.

گیپور /gîpûr/ [فرانسوی] اسم. گیپوور؛ جۆری
پارچه ی تۆری زیره به نه خشی بهرز و زمه وه.

گیتار /gîtār/ ها: [فرانسوی] اسم. گیتار؛ سازی
ژیداری پشت و روو تهخت به دهسکیکه وه که
قورمیشی کۆکی له سهره و شهش ته لی پیوه یه،
به قامک یان پیژهن ده ژنریت.

☐ گیتار برقی: گیتاری کاره بایی؛ گیتاری که
دهنگه که ی به که رسته ی کاره بایی به هیز
ده کړته وه.

گیتی /gîti/ اسم. [دبی] ۱. جیهان؛ گیتی؛
سهرجه می جه هان له ورده تۆزیکه وه تا
کاکه شانان و دووره دهستان ۲. زهوی؛ زهوین؛
گۆی زهمین.

گیج /gîc/ صفت. گِیژ؛ گِیج؛ گِیج؛ گِیر؛ هیر؛

هه لکردن؛ هه لگرساندن؛ گرنای؛ گرنه‌ی؛
ئه نه گیسنه‌ی؛ گیسناينه. هه روه‌ها: گیراندنی

■ صفت مفعولی: گیرانده (پێ کراو)

گیرانه /gīrāne/ ﴿ا قو

گیرایی /gīrāyī/ /اسم. دلگری؛ دل‌بزوینی؛
دل‌گه‌شینی؛ گیرایی ﴿گیرایی آوازش همه را افسون
کرده بود: دلگری ده‌نگی هه‌مووی ئه‌فسوون

کردبوو): گیرائی

گیربکس /gīrboks/ ، ها: /از انگلیسی/ اسم.
گیربوکس؛ جه‌عبه‌ی دهنده؛ ده‌زگایه‌ک له
ماشیندا بۆ به‌هیز یان خیرا کردنه‌وه یا به‌ره‌و
پاش بردن.

گیرنده /gīrande/ ، ها: /اسم. ۱. /لگان/ وه‌رگر؛
وه‌گر؛ بگیر؛ بگر: /الف/ ئه‌وه‌ی ده‌گرێ ﴿گیرنده‌ی
نامه: وه‌رگری نامه﴾ ب/ /پزئسکی/ نه‌خۆشێ که
ئه‌ندامیکی ساغی پتوه پتوه‌ند ده‌کرێ. به‌رانبه‌ر:
دهنده ۲. پینگر؛ پینگیر: /الف/ ئه‌ندامی هه‌ستیار
که بۆ شتیک وریابه و ده‌یناسیته‌وه ﴿گیرنده‌ی
حسی؛ گیرنده‌ی بو: پینگری هه‌ست؛ پینگیری بۆن﴾
ب/ ده‌زگای وه‌رگرتنی ده‌نگ و ره‌نگ ﴿گیرنده‌ی
صوتی: پینگری ده‌نگ﴾.

گیرودار /gīr-o-dār/ ، ها: /اسم. هات و هاوار؛
گیره و کیشه؛ بگره و به‌رده؛ گیره و به‌رده؛
گیرودار؛ مه‌وێسه و ده‌رچۆ؛ بار و دۆخی تووش و
ناله‌بار و ئپرای شه‌ر و شله‌ژاوی ﴿در این گیر و دار او
هم آمده بود پول می‌خواست!؛ له‌م هات و هاواره‌دا
ئه‌ویش هاتبوو پاره‌ی ده‌ویست!﴾.

گیره /gīre/ ، ها: /اسم. گیره؛ گیرکه؛ مارش؛
ته‌ل؛ که‌رسته‌یه‌ک بۆ راگرتن و گووشانی شتیک
﴿گیره‌ی مو: گیره‌ی قز﴾.

-گیری /gīrī/ : پیواژه. -گری؛ -گیری؛ کار و
په‌وتی گرتن ﴿آمیوه‌گیری: ناومیوه‌گری﴾.

گیس /gīs/ ، ها: /اسم. /مخفف، گفتاری/ پرچ؛
که‌زی؛ گیز؛ که‌زیه؛ گیس؛ گیس؛ گیسک؛ پۆر؛
زولف؛ زلف؛ تیت؛ بسک؛ پسک؛ گجک؛ مووی

گیر دادن: گیر دان: ۱. به‌سته‌نه‌وه؛ بینه‌یه‌وه؛
گرێ دان ۲. گیر پێ‌دان؛ له‌سه‌ر شتیک
رۆیشتن ﴿گیر نه‌ه! بگذار کارم را بکنم: گیرم پێ
مده‌ه! با کاره‌که‌م بکه‌م﴾.

گیر داشتن: ۱. گیر هه‌بوون؛ تووشی گیر و
گرفت بوون ۲. خاوه‌نی هیز و وزه‌ بوون بۆ
گرتنی شتیک.

گیر: صفت. /گفتاری/ گیرۆده؛ گرفتار؛ تووشیار؛
گیر؛ ئه‌و‌گار.

□ گیر افتادن: گیران؛ گیر خواردن؛ گیر که‌فتن؛
گرفتار بوون؛ تووش بوون؛ پتوه‌ بوون؛ هاتنه
گرتن؛ گیر وارده‌ی؛ گیر که‌رده‌ی؛ که‌وته‌نه‌ گیر
﴿رفته بود دزدی، گیر افتاد: چپوو بۆ دزی، گیر﴾.

گیر انداختن: دانه‌ گیر؛ گیر خستن؛ گرتن؛
گرفتار کردن ﴿همکارش او را گیر انداخت:
هاوکاره‌که‌ی دایه‌ گیر﴾.

گیر بودن: گیران؛ گرفتار بوون؛ گیر بوون
﴿دست من گیر است خودت بردار: ده‌ستم گیراوه
خۆت هه‌لگره﴾.

گیر کردن: گیر خواردن؛ گیر کردن: ۱. تووشی
گرفت بوون ﴿کارم در شهرداری گیر کرده است:
کارم له‌ شه‌ره‌داریدا گیرێ خوارده‌وه﴾ ۲. گیران؛
چقیان؛ ئاو‌قای شتیک بوون و له‌ رۆشتن
که‌وتن و خه‌سار دیتن ﴿لباسم گیر کرد به‌ میخ و
پاره‌ شد: جله‌که‌م له‌ میخه‌که‌ گیرا و در﴾.

-گیر: پیواژه. -گر؛ -گیر؛ -گیر: ۱. گیرۆده؛
تووشیار ﴿دستگیر: ده‌ستگیر﴾ ۲. ئه‌وه‌ی شتی
ده‌گرێ ﴿ماهیگیر: ماسیگر﴾ ۳. وه‌ به‌ر شتیک
﴿بادگیر: آفتابگیر: باگر؛ خۆر‌گر﴾.

گیرا /gīrā/ : صفت. گیرا؛ راکیشه‌ر؛ دلگر؛
سه‌رنج‌راکیش؛ دل‌سین ﴿صدای گیرا: ده‌نگی گیرا﴾.
گیرائی /gīrā'i/ ﴿ا

گیراندن /gīrāndan/ : مصدر. متعدی. // گیراندی:
پیت‌کرد؛ می‌گیرانی: پێ‌ده‌که‌ی؛ بگیریان: پێ‌بکه‌ //
پێ‌کردن؛ داگیرساندن؛ داگرساندن؛ ئایيساندن؛

دریژی سهر.

گیس بند / gisband ، ها: / اسم، گیسه وانه؛
تووره که کی توژی بۆ کۆکردنه وه و تی خستنی
پرچ و گیس سهر.

گیس سفید / gis.sefid ، ها: / اسم،
پۆپ چهرموو؛ پۆپ چهرمگ؛ ژنی به سالاجووی
به ئەزموون. بهرانهر: ریش سفید

گیسو / gisû: / اسم، ۱. / ادبی / کهزی؛ پرچ؛ گیز؛
کهزیه؛ گیس؛ گیس؛ پۆر؛ زلف؛ بسک؛ پسک؛
هه یوه جان؛ زولف؛ گجک؛ قژی دریژ ۲. / نجوم /
که لوه یه کی ئاسمانی نیوه گۆی باکووری: شعر
پرینکه

گیسو افشاندن: / ادبی / قژ بهر هودان؛ ئەگریجه
بهردانه وه.

گیشا / geyšā, gīšā ، ها: / انگلیسی / فرانسوی از
ژاپنی / اسم، گیشا؛ ژنی ژاپونی بارهاتوو بۆ
رابواردن و خوشگوزهرانی بیوان.

گیشه / gīše ، ها: / فرانسوی / اسم، ئۆده؛ هۆده؛
گیشه؛ باجه؛ شوئینیکی چکۆله بۆ فروشتنی
شتیک یا جیه جی کردنی کاریک «گیشه بانک»
گیشه بانک.

گیلاس / gīlās ، ها: / اسم، گیلās؛ گیلās:
۱. گلیار؛ گه لاز؛ گه لās؛ دار یان دهوه نی گول
سپی هیشوویی دریژ و گه لا ددانهدار ۲. گلیار؛
گه لاز؛ گه لās؛ میوه ی ئەو داره به رهنگه لی
زهرد یان نارنجی، که ئاودار و گوشتن و شیرینه
و ده خورئ ۳. گلاس؛ پهرداخ؛ قهرهس؛ لیوانی
بلوژی به تایبته پایهدار، بۆ خواردنه وه ی
ئه لکولی.

گیلاس وحشی ۴ آل اسبی

گیلک / gīlak ، ها: / ان: / اسم، گیلک؛ خه لکی
گیلان (پاریز گایه که له باکووری ئێران).
گیلکی ۱ / gīlakī: / اسم، گیلک؛ زمانی له زمانه
ئێرانیه کان که له گیلاندا باوه.
گیلکی ۲: صفت، گیلک؛ سهر به گیلک.

گیلویی / gīlūyī: / اسم، گیلوویی؛ گه چبری
پهراویزی میچ و سهر دیوار.

گیله مرد / gīlemard ، ها: / ان: / اسم، پیاوی
گیله کی؛ پیاوی خه لکی گیلان.

گیم / geym ، ها: / انگلیسی / اسم، ۱. / ورزش /
گه؛ دهو؛ خول «کیم اول ۵ بر ۳ تمام شد: گه ری
یه کهم ۵ به ۳ کۆتایی هات» ۲. گه مه؛ کایه ی
که مپیوته ری.

گین / gīn: / پسوند. — یین: خاوه و به شدار
(غمگین: خه مین).

گیوتین / gīyotin ، ها: / فرانسوی / اسم، گیوتین:
۱. که رسته ی پیکوشتن به تیخه یه کی تیژ و
قورسه وه که له ناوکاری چوارچیوه یه کدا له
سهره وه بهر ده بیته وه و مل ده پهرینی
۲. که رسته یه کی وا بۆ برینی کاغهز، په ره ی
ئاسن و....

گیومه / gīyūme ، ها: / فرانسوی / اسم، دوو که وان؛
جووت که وان؛ نیشانه یه کی خالبه ندی به شیوه ی
«بۆ: / الف / تی دانانی قسه ی که سیک جگه له
نووسه ر ب) ده رخستن و زهق کردنی وشه یان
دهسته واژه یه ک.

گیوه / gīve ، ها: / اسم، گیوه؛ کلاشی بن چهرم؛
کاله؛ کاله؛ جۆرئ کهوشی هاوینی دهستچن
له بهن و بن جیر که پاژنه ی نیه. ههروه ها:
گیوه بافی: گیوه دوزی؛ گیوه فروشی

در گیوه گشاد: / کنایی / ته په لۆس؛ ته وه زه ل؛
قنگ قورس؛ تمه ل؛ لاسار؛ گه ل و گوشا.

گیوه را ور کشیدن: / کنایی / کلاش لئ
هه لکیشان؛ کلاش هۆرکیشته ی؛ خو ته یار
کردن بۆ کار «باید گیوه را ور کشید و افتاد به نان
درآوردن: ده بی کلاشی لی هه لکیشی و بکه ویته
نان ده رهتینان».

گیوه دوز / gīvedūz: / اسم، گیوه چن؛
کاله دروو. ههروه ها: گیوه دوزی؛ گیوه بافی؛

گیوه فروشی

ل

ل /l/: حرف. ل؛ نشانهای بیست و هفت و ته مین پیتی ئه لف و بیتهی زمانی فارسی.

ل /le/: اسم. لی؛ ناوی بیست و هفت و ته مین پیتی ئه لف و بیتهکی فارسی.

لا /lā/: اسم. لا: ۱. لها/ بهین؛ تۆ؛ توی؛ پهن؛ پهن؛ کهلینی نیوان درز، قه لشت، دهق یان ئاوه لایی شتیک «لای در؛ لای کتاب؛ بهین درگا؛ توی کتیب» ۲. [فرانسوی/ موسیقی] شه شه مین نوتی موسیقا ۳. قهو؛ قهد؛ دهق؛ تۆی؛ تۆ؛ تا؛ لۆ؛ لانه؛ ئه وهی به سهر یه کدا نووشتاوه ته وه «دو لا شدن؛ دوو قهد بوون».

□ برای لای جرز خوب بودن: [مجازی/ بۆ گیرهش نه بوون؛ پهله پووشی نه هیتان؛ به کار هیچ نه هاتن؛ پهی مهردهی خاس بیهی؛ بی قازانج و ناکارامه بوون «اینها که دور خودت جمع کردهای برای لای جرز خوبند؛ ئه مانه له دهوری خۆت کۆت کردوونه وه بو گیر دیش نابن».

لا: بیوژه. - لۆ؛ - لۆنه؛ - لانه؛ - لا؛ - بهر؛ - قهد؛ - قهو؛ - تا؛ به چهن رپسه یان دهقه وه «نخ چهار؛ پارچهی دولا؛ بهنی چوارلو؛ پارچهی دوو قهد».

لا: [عربی] حرف. بی؛ لا؛ نا؛ نه؛ پیتی بیوهری کردن «لا قید؛ لامذهب؛ بی مبالات؛ لامزه ب».

لابالی /lā'ebālī, lā'obālī/: ها؛ [عربی] صفت. خویریله؛ هۆتۆ؛ گه وه ند؛ گه شه ند؛ گه لالایی؛ ریخۆ؛ لاقهو؛ وئله کی؛ بی سهر و بهر؛ سهر و بن

دربا؛ بهرهللا؛ خه مسار؛ گوه فیه؛ گوی نه ده ر به هیچ داب و نه ریتیک «شوهرش مرد لابالی و بیکاره ای بود؛ میرده کی پیاوکی خویریله ی هیچ لی نه هاتوو بوو».

لابالیکری /lā'ebālīgarī, lā'obālī-/: ها؛ [عربی/ فارسی] اسم. گه لالایی؛ بهرهللایی؛ هۆتۆی؛ خویریکه ری؛ خویریله یی؛ بی سهر و به نگه ری؛ وئلیه تی «جوانی اش به ولنگاری و لابالیکری گذشت؛ لاهوته کی به که مته رخه می و گه لالییه وه رابوارد».

لاادری /lā'adrī/: [عربی] صفت. [دبی] ۱. لاپره؛ لاپوره؛ گه جه؛ گه چه؛ نه ناس؛ نه شناس؛ نه دی

۲. لون/ شوینکه و تووی رپبازی نه زانیگه ری. لاادریگری /lā'adrīgarī/: [عربی/ فارسی] اسم. نه زانیگه ری؛ باور به وهی که زانین و ناسینی راسته قینه ی ته واو (وهک خودا) بۆ مروف نالوی. لااقل /lā'aqal(I)/: [عربی] قید. لانی که م؛ به لانی که مه وه؛ لای که م؛ لای که می؛ هیچ نه بی؛ لای خواری «لااقل کمی استراحت کن، بعد برو؛ لانی که م و چانیک بده، جا برۆ».

لاله الاالله /lā'elāha'ellallāh/: [عربی] دعا. خودایه ک بیجگه «ئه لالا» نیه (تیبینی؛ ئه م رسته یه یه که مین کۆله که ی بروای دینی ئیسلامه، بهلام له زاراوه ی خه لکدا بۆ دهربرینی تووره یی و ناره زایه تیش ده گوتری).

لانی /lā'ī/: لایی

لایک / lā'ik / [فرانسوی] صفت، [سیاسی] نادینی؛
نهریتی؛ لایک؛ لاییک «حکومت لایک: حوکمه‌تی
نادینی».

لاییدن / lā'idan / لایدن

لابد / lābod / از عربی [قید]. ۱. ناچار؛ به ناچاری؛
ناچاری؛ هه‌لبه‌ت؛ ناغیلاج؛ چاری ناچار (لابد باید
برود: ناچار ده‌بی بجی) ۲. نه‌شی؛ ده‌بی؛ ره‌نگه؛
ره‌نگا؛ لاک؛ له وانیه؛ ویده‌چی؛ ده‌گونجی؛ له‌وه
نه‌چی (لابد حالا رسیده‌اند: نه‌شی ئیستا
گه‌یشتیتن).

لابراتوار / lābrātuvār ، ها: [فرانسوی] اسم.
تاقیگه؛ نه‌زمونگه؛ نازمایشگا؛ جیگایه‌ک به
کهره‌سته‌ی پنیوسته‌وه بو نه‌جامدانی نه‌زموونی
زانستی و پیشه‌یی.

لابلا / lābelāye / حرف. له نیوان؛ نیوان؛ له
نیو؛ ده نیوی؛ له ناو؛ له ناوی؛ له نیوانی؛ لای؛
دلیو؛ دلی؛ تو؛ به‌ین؛ به‌ینی؛ به‌ینو «این را
لابلا یادداشت‌ها پیدا کردم: نه‌مهم له نیوان
ده‌سنووسه‌کاندا دۆزیه‌وه».

لابه / lābe ، ها: / اسم. [دبی] ۱. لاله؛ پار؛
کرووزه؛ کولوز؛ لاف؛ لافاهی؛ لافاهی؛ لافایی؛
لالکه؛ لافه؛ لافه‌لاف؛ لافه‌کی؛ لاه؛ رافه؛ شاکه؛
شاکه‌شاک؛ کاره‌کار؛ لاله‌وشفا؛ تکاولاله؛
تکاوخوایش؛ مه‌ده‌رفانی؛ هه‌وه؛ وه‌پار؛
سکاله؛ لالک؛ لالکه؛ داوا کردنی به‌گریان و
پارانه‌وه «آقدر لابه کرد بخشیدم: هینده‌ی لاله کرد
به‌خشیم» ۲. [قدیمی] په‌ریشانی؛ نیگه‌رانی
۳. [قدیمی] خاپ؛ فاک؛ لابان؛ بهن؛ هه‌نگ؛ لاس؛
گه‌ر وگری.

لابه‌کردن: لالانه‌وه؛ لالیانه‌وه؛ پارانه‌وه؛
پاریانه‌وه؛ لوباندن؛ ناوران‌ه‌وه؛ لالیایوه؛
نه‌وه‌لالیه‌ی؛ نه‌وران‌ه‌وه؛ وارپانه‌وه؛ قه‌پاریان؛
له‌بیش؛ له‌بیایش؛ رافه‌راندن؛ سکاله‌کردن؛
لافا کردن.

لابی / lābī / [انگلیسی] اسم. لابی: ۱. سهرسهر

(به‌تایبته‌هی هوتیل) ۲. [سیاست] تاقمی
هاوپه‌یمان که به کاریکه‌وه خهریکن.

لابیرنت / lābirant, lābirent ، ها: [فرانسوی]

اسم. ۱. [کالبدشناسی] دالان؛ دالوو؛ پیکه‌اته‌یه‌کی
پیتاوپیت له نه‌ندامانی ناوه‌وه‌ی جه‌سته‌دا، وه‌ک
هی گوی و دل ۲. هه‌زارتو؛ داره‌پیچان؛ هلول و
رهول؛ دالان و بواره‌ی پیتاوپیتی سهرگیراو.

لاپ / lāp / اسم. ۱. لاپ؛ هوزی دانیش‌تووی
باکووری ئیسکاندیناوی و پروسیا که زورت‌ر رانه
بزنه‌کیویان هه‌یه یان ماسیگرن ۲. ها/لاپ؛
هه‌ر کام له خه‌لکی نه‌وه‌ه ۳. لاپ؛ هه‌ر یه‌که
له زمانگه‌لی نه‌وه‌ه، له لقی زوانه‌کانی
فینوونوینووری ۴. [مفتاری] گه‌ر؛ گزی؛ گه‌ز؛ کار
یان ره‌وتی سهر بادانه‌وه و لادان له به‌لین.

لاپ آمدن: ۱. هه‌لشنگاندن؛ گزی/گه‌ر
کردن ۲. حاشای قهرز و سهر بادان له
دانه‌وه‌ی.

لاپوست / lāpūst / زیرپوست

لاپوشانی / lāpūšanī / اسم. [مفتاری] کار یان
ره‌وتی په‌رۆکردن؛ هه‌ول بو شاردنه‌وه‌ی شتیکی
ناخوش، به‌تایبته به‌فیل و گت «تو که همه چیز
را به آزاد گفتی حالا چرا لاپوشانی می‌کنی؟ تو خو
هه‌موو شتیکت به‌نازاد گوت ئیسته‌بو په‌روی
ده‌که‌ی».

هه‌روه‌ها: لاپوشانی کردن

لاپه / lāpe ، ها: / اسم. ۱. تاشه؛ تاش؛ کۆت‌ره
دارئ که به باری درێژاییدا برایت ۲. قاز؛ قاز؛
قاش؛ خاش؛ قرش؛ کووز؛ کووز؛ کووز؛ کووز؛
کیز؛ لاهوره؛ تيلم؛ باریکه‌یه‌کی داپراو له شتیکی.
لاپه کردن: دار به باری درێژیدا برین.

لات / lāt ، ها: / صفت. لات: ۱. خویری؛ خویری؛
ویل؛ به‌ره‌لا؛ ویله‌کی؛ گه‌لاج؛ گه‌لاچ؛ شه‌لاتی؛
شه‌لات؛ گه‌مۆر؛ گه‌لۆر؛ که‌لۆر؛ له‌گام؛ ریخۆ «با
این آدم لات نگرده! له‌گه‌ل ئهم خویره‌مه‌یه!» ۲.

[کنایی] پرووت‌ه‌ل؛ پرووت؛ پرووت‌ه؛ ره‌جال؛
ده‌سکورت؛ زور هه‌زار و نه‌دار (می‌خواهی زن این

لات آسمان جل بشوی؟! دتهوئی بیتته ژنی ثم رووته له بیته نوایه؟!.

لاتار / lātār: [از انگلیسی] لاتاری

لاتاری / lātārī: ها: [انگلیسی/اسم] لاتاری؛

بهخت نه زمه یی: لاتار؛ لاطار؛ لاطاری

لات بازی / lāt bāzī: ها: [اسم] شه لاتنی؛

شه لاتنی؛ لات بازی؛ لاتنی؛ بهر له یی؛ خو پریگه ری؛ ناکاری نه گونجاوی دژ به قانون که بیتته هوی بشیوه «مسابقه ی فوتبال شد میدان لات بازی؛ کیبه رکیی فووتبال بوو به مهیدانی شه لاتنی».

لاتکس / lāteks: [انگلیسی] شیر هک؛ شیله؛ شیلوگه؛ شیلوه؛ لاتیکس؛ جوړی جهویه له ناو لاسک و میوه ی بری دار و پوه کدا، وهک چه سپ و بو دروست کردنی دهسکیشی برینگه ری و زور شتی تر به کار ده چی.

لات و پات / lāt-o-pāt: ها: [گفتاری] لووت و پووت؛ رووت و ره جال؛ ناس و په لاس؛ لاپوتی؛ رووته و پووته؛ هه ژاری سر ساجی عه لی.

لات و لوت / lāt-o-lūt: ها: [اسم] خوت و خویری؛ خوړی و توړی؛ گه جهر گوجهر؛ عه لوجه لو؛ لوتن و پوتن؛ لات و شه لات؛ گه چهل و گوجه ل؛ هیچ و پوچ؛ لات و لووت؛ خه لکی به تال، رووت و ره جال، بی ناوبانگ و بی جی و ری «یک مشت لات و لوت ریختند و جشن را به هم زدند: هیندیک خوت و خویری ملیان نا و جیژنه که یان تیکدا».

لاتی / lāti: [اسم] لاتنی؛ گه لاجی؛ گه فهنندی؛ سر به لات «لهجه ی لاتنی، رفتار لاتنی؛ زاراهوی لاتنی، کردهوی گه لاجی».

لاتین / lātin: [فرانسوی] لاتینی

لاتینی / lātinī: [فرانسوی/اسم] لاتینی؛ ۱. گرنگ ترین زمان له لقی ئیتالیک، له زوانگه لی هیندو-ئوروپایی، زمانی زانستی و

فهره هنگی ئوروپای رۆژاوا تا پرانه وهی چه رخی هفدهی زاینی ۲. لقیکی گه وره و گرینگ له زمانگه لی ئوروپایی ئه وره بریتی له: فهرانسه وی، ئیتالیا یی، سپانیول، پورتغالی و ... ۳. زمانی که ونارای رووم (ئیتالیا ی ئیستاکه) ۴. خط لاتینی خط * لاتین

لاجرعه / lācor'e: [از عربی] قید. یه ک بین؛ یه ک نه ففس؛ یه ک قوم؛ یه ک دهم؛ یه ک هه ناسه؛ به قومیک؛ یه ک وچان؛ یه ک پیش؛ ره وتی نانه سهروه و به یه کجار خوارنده وه «شیشه را لاجره سرکشید: شووشه که ی یه ک بین هه لقوړی».

لاجرعه سرکشیدن: نانه سهروه؛ هه لقوړاندن؛ هه لقوړان؛ یه کجی وه خواردن؛ ورماشه نه؛ خوارنده وهی بی پراوه ستان؛ یه ک قوم خوارنده وه؛ هه لنوشین؛ یه که ی بین وارده ی؛ یه ک جی و بی پراوه ستان خوارنده وه.

لاجرم / lācaram: [عربی] قید. [ادبی] ۱. له ناچار؛ به ناچار؛ ناعیلاجی؛ چاری ناچار؛ چارناچار ۲. دهر نجام؛ سه ره نجام؛ ناخری؛ دواخری؛ له ناکامدا.

لاجورد / lāc(e)vard: [اسم] لاجوهر د: ۱. ماکیکی شینی توخ که له شیله ی گیا یان به شیوه ی کیمیایی به ره هم دیت ۲. ماکیکی شین که له سوانی به ردی لاجیوه رد و پرتوکانی کانیه کانی دروست ده بی.

لاجوردی / lāc(e)vardi: [اسم] لاجوهر دی؛ ره هنگی که وهی ناسمانی.

لاجوردی: [اسم] لاجوهر دی؛ به ره هنگی لاجوهر د؛ به ره هنگی شینی ناسمان.

لاجون / lācūn: [عربی/فارسی] صفت. [مجازی، گفتاری] ۱. بی گیان؛ سیسه؛ سیسول؛ سیسه له؛

فیسقه ل؛ له رلاواز؛ رهق و رهوال؛ رهق و تهق؛ رهق و فیق؛ ریق و فیق؛ رهقه له؛ قرخ؛ قرخول؛ قرخوله؛ ریقن؛ رپخن؛ رپوه ل؛ رپوه له؛ ریقنه؛ ریقو؛ ریقوله؛ قاریت؛ قه لستوک؛ مه ره مووکه؛

به پړوه ده چی.

لارنژیت / lāranjīt, lārenjīt: [فرانسوی/اسم،
/پزشکی/ لارنژیت؛ نه خوښی سوور هه لگه پان و
ثایبسانی به شی دهنگسازي قورگ.

لارو / lār, lārv: [فرانسوی/اسم، /زیست‌شناسی/
ته تله میوه؛ میتولکه؛ میرووک؛ کرمه؛ کرمه ک؛
کرمنه؛ به چکه ی نه گورواوی بری گیانه وهر
(وهک میروو) که پاش دهرهاتن له گه را و تپه پ
کردنی ماوه یه کی دیار یکراو، پی ده گاه (وهک
کرمی هه وریشم): کرمنه

لاروب / lārūb: [ها: /صفت، کووسماله؛
تخت مالین <کشتی لاروب: گهمیه ی کووسماله>.
لاروبی / lārūbī: [اسم، کووسمال؛ کووزمال؛
جول مال؛ جومال؛ جوهگه مالی؛ تخت مالی؛ کار و
پهوتی رامالین و خاوین کردنه وهی تهختی
جوهگه یان هه ماروا له لمت و لیته ی بنی <وقتی
جوی کنار خیابان را لاروبی می کنند چه بوی گندی
می دهد: کاتی جوهگه ی قهراخی شهقام کووسمال
دهکهن چ بوهگه نیکه>: لاروبی

لازانيا / lāzān(i)yā: [ایتالیایی/اسم، لازانيا:
۱. ماکیک خوارده منی به شیوه ی پرهه گه لیک
له ماکارونی ۲. لینراوی لازانيا به سوسی ته ماته،
پهنیر و گوشته وه.
لازم / lāzēm: [عربی/صفت، ۱. پتویست؛
پتویس؛ پتداویست؛ پتویستی؛ له سه ر؛ زهروور؛
تهوزی <کار لازم؛ دستور لازم؛ پول لازم؛ کاری
پتویست؛ دهستوری پتویس؛ پاره ی پتویستی>

۲. [دستور] فعل لازم، فعل

□ لازم آمدن: پتویست بوون؛ پتداویست بوون؛
گهره ک بوون <لازم آمد که خودت بروی: پتویسته
خوت بروی>.

لازم بودن: پتویست بوون؛ نه وهجه بوون؛
نه وهجی بوون؛ نیاز بوون <لازم بود به او تذکر
داده شود: پتویست بوو که به گویندا بدیرته وه>.

لازم داشتن: گهره ک بوون؛ پتویست بوون؛

ویسک؛ به کلکی؛ دار که پیچان؛ گهر که؛ گهرک؛
که لهخ؛ خلویه؛ هویل؛ کویل؛ چیقوال؛ چه لقوو؛
قار قاروک؛ قاپچووک؛ قارچووک؛ قرچه لوک (بو
ژن)؛ کز و لاواز ۲. نه به گه؛ کم گیان؛ مردوخ؛
مردوخ؛ لهق؛ شل و شویق.

لاحق / lāheq: [عربی/صفت، دواپی؛ دمهین.
به رانبر: سابق <نه شهردار سابق کاری کرد و نه
شهردار لاحق: نه شهرداری پیشوو کاری کرد و نه
نهی دواپی>.

لاخ ۱ / lāx: [

- لاخت: پسوند، له لان؛ - لان؛ - انی؛ - لاخت؛ - ناخ؛
کوگای شتی ناخوش یان ناله بار <دیولاخت؛ سنگلاخ؛
حووچه لان؛ به رده لان>.

لاخه / lāxe: [اسم، [گفتاری/تیسمال؛ تیزمالک؛
تیسمالک؛ تیلما سک؛ پاژه؛ شتی دریزکاری
باریکه له: لاخت

لاډ / lād: [قدیمی/ ۱. هیم؛ بنه پرت؛ بنه ما
۲. از کردی/ کاد؛ قاد؛ قات؛ قاج؛ زهوی؛ زهوین؛
ههره؛ ناخ؛ خاک ۳. دیوار؛ تیکار؛ تاک؛ کوسه ر
۴. لا؛ چین.

لاډن / lādan: [ها: /از لاتینی/اسم، لادهن؛
موورگه گول: ۱. گیاهه کی کول یان پیچ پیچ له
تیره ی خنه، تابیه تی ناوچه ی گهرمین، به
گه لای پان و گولی ساکاره وه ۲. گولی نه وه
گیاهه که به پهنگی زهره، سوور یان نارنجیه و
بو جوانی ده یکیلن.

لاډین / lādīn: [ها: /از عربی/صفت، [گفتاری/
بی دین؛ لامه سه وه؛ لامه زه وه؛ خوانه ناس؛
خوانه په رهس (جوړی جنیوه).

لارژ / lārj: [فرانسوی/صفت، لارژ؛ لارج؛
۱. [مجازی/ دهستنده؛ دهس بلاو <آدم لارژ؛ مروی
دهستنده> ۲. گه وره؛ زل <له مه ر پوښاکه وه>
<پیراهن لارژ؛ کراسی گه وره>.

لارگو / lārgo: [ها: /[اسم، [موسیقی/ناههنگی
زور نارام؛ پاژه ناههنگی که زور به کاوه خو

لاستیکی / lāstīkī / [از فرانسوی] صفت. لاستیکی؛ لاسیکی؛ چی کراو له لاستیک <کش لاستیکی، توپ لاستیکی: کهوشی لاستیکی، توپی لاسیکی>.

لاسیدن / lāsīdan / مصدر. متعدی. ۱. [گفتاری، تعریض] مؤز کردن بۆ هزی جینسی ۲. [مجازی] زمانبازی کردن؛ دواندنی به درۆ بۆ فریو دان ۳. [مجازی] بۆ خوۆشی و خوۆ خلافاندن به شتیکهوه خهریک بوون. ههروهه: لاسیدنی

لاش / lāš / ها: / اسم. [گفتاری] کهلاک؛ لاک؛ لاشه؛ لاش؛ جهسه؛ جهسته.

لاشبرگ / lāšbarg / ها: / اسم. چینی رهشی سهرخاک که له دارزانی چل و چیو و گهلاوه بهرهم هاتوو.

لاشخور^۱ / lāšxor / ها: / ان: / اسم. هولیلک؛ خهرتهل؛ خرتهل؛ خرتل؛ خهرتل؛ خهردال؛ ورخال؛ قهرتال؛ دال؛ دالاش؛ داراش؛ سووره دال؛ لهشخور؛ لاشخور؛ لاشهخور؛ کهرخوره؛ داله کهرخوره؛ پهلهوه ریکی گهوه ری بال پان و جووچک کورته که نیز و میوینه یان وه که یه کن و گوۆشتی کهلاکی گیانهوه رانی تر دهخون:

کرکس

لاشخور^۲ / ها: / صفت. لاشخور؛ لهشخور؛ دالاش؛ مردارخور؛ هۆگر به خواردنی کهلاک.

لاشه / lāše / ها: / اسم. لاشه: ۱. لاش؛ لهش؛ کهلاک؛ لاک؛ کهلاش؛ کهلهش؛ تهرم؛ بهراته؛ بهلاته؛ جهندهک؛ مردال؛ مردار؛ مرداری؛ کهلهخ؛ جهسته ی گیاندار، به تاییهت گیانهوه ری مردوو <لاشه ی یک سگ مرده افتاده بود کنار خیابان: کهلاکی سهگه توپیو یک له قهراخ شهقامه کهدا کهوتبو> ۲. [مجازی] لهته؛ بهلگه ی تابووری بهتاله وکراو، بپ نهماو یان پهرداخت کراو <لاشه ی سفته ها را از بانک پس بگیر: لهته ی سفته کان له بانک وهگرهوه>.

لاشی / lāši / صفت. [گفتاری] لاکهوته؛ پاژینه؛ بن پاژینه؛ کهم بایهخ و شیایوی فری دان.

ههرهک بوون <قدری پول لازم داشتیم تا لباس بخرم: هیندیک پارهه کهرهک بوو ههتا جل و بهرگ بکرم>.

لازم دانستن / دیدن / شمردن: پی-باش بوون؛ (به) پیویست زانین؛ ئهوهجه زانین <لازم دانستم قدری پول برایت بفرستم: پیویستم زانی هیندیک پارهت بۆ بنیرم>.

لازم نکردن: [گفتاری] پیویست نهبوون؛ گهرهک نهبوون؛ ئهوهجه نهکردن؛ ئهوهجه نهبوون؛ لازم نهکردن (تییینی: بۆ دهربرینی پی ناخوش بوون دهگووتری) <لازم نکرد به اینجا بیایی: پیویست نهبوو بیت بۆ ئیره>.

لازم الاجرا / lāzemol'ecrā / [عربی] صفت. پیویست بۆ بهرپوه بردن.

لازمه / lāzeme / ها: / لازم: [عربی] / اسم. پیدایوست؛ پیویستی؛ پیویسی؛ ئهوهجه یی؛ وهجه یی؛ ئهوه ی که ههبوونی بۆ شتی یان بهدیهاونی دۆخی پیویست بی <لازمه ی این کار داشتن سرمایه ی زیادی است: پیدایوستی ئهم کاره ههبوونی سرمایه یه کی زۆره>.

لازولیت / lāzūlīt / اسم. [زمین شناسی] لازوولیت؛ بلوری ئاوداری فوسفاتی ئالومنیوم، به ریژه ی جوراوجوری ئاسن و مهنیه زیوم به رنگی ئاوی لاجوره دیه وه که وهکوو سهنگی رازینه ره بهکاری دههبن.

لاس / lās / اسم. ۱. ههوری شمی خویرپهله ۲. مؤز؛ کار و رهوتی پیکهوه دوان و یه کتر لاواندنهوه بۆ هزی جینسی ۳. [مجازی] یه کتر دواندنی به درۆ.

□ لاس زدن: مؤز / مؤزه مؤز کردن.

لاستیک / lāstik / ها: / [از فرانسوی] / اسم. لاستیک؛ لاسیک: ۱. جیل؛ جیر؛ ههر شتیکی سروشتی یان دهسکردی کیشسان (وهک تهگهره ی ماشین، کیش و...) ۲. تهگهره؛ چهرخ <لاستیک عقب پنچر است: تهگهره ی پاشهوه پهنچه ره>.

لاشیدن / lāšīdan /: مصدر. متعدی. [قدیمی]
شهلاندن؛ تالان کردن؛ به تالان بردن.

لاطار / lātār /: از انگلیسی [لاتاری]

لاطاری / lātārī /: از انگلیسی [لاتاری]

لاطائل / lātā'el /: [عربی] لاطایل

لاطایل / lātāyel /: [عربی] صفت. شرم - برم؛

گیوه گیو؛ گئژه گئژ؛ هیچانه؛ که تره یی؛ بی بایه خ
(لهمه، قسه وه) «چرا باید به این لاطایل گوش بدهم؛

بؤ ده بی گوی بؤ نهم شرم - برمانه شل بکه م؟» لاطائل
لاعلاج / lā'alāc, -elāc /: [عربی] صفت.

بی دهرمان؛ بی چاره سهر «بیماری لاعلاج؛
نه خوشینی بی دهرمان». ههروه ها: لاعلاج بودن؛
لاعلاج ماندن

لاعلاج: قید. به ناچار؛ ناچار؛ دهسته وسان؛
دهسته وستان؛ ناعیلاج؛ چارناچاری «لاعلاج بردم
قالی را فروختم: ناچار قالیه که م برد و فروتم».

لاعلاجی / lā'alācī, -elācī /: [عربی] اسم. [گفتاری]
به ناچاری؛ ناچاری؛ چاری ناچار؛ چارناچاری
«لاعلاجی آمده در شهر عملگی می کند: به ناچاری
هاتوته شار کریکاری ده کا».

لاغر / lāqar /: ها: صفت. له؛ لار؛ لار؛ لاواز؛
له فاز؛ له واز: ۱. دالگوشت؛ چه قه ق؛ له جهر؛
گه جهر؛ گوجهر؛ له غهر؛ ره قه ق؛ ره قال؛ سیخنه؛
زیقن؛ مهره زار؛ مهر ووز؛ قیق؛ چه رمه؛ چه نجووز؛
چرچه؛ چیقال؛ جیقن؛ جووقن؛ که لاخ؛ رینک؛
میسیل؛ مسری؛ پووته که؛ وه زا؛ کز؛ مرده ملاس؛
ره ق و ره وال؛ به بی گوشت و چهوری «مرغ لاغر؛
میشکی لاواز» ۲. ناسک و تهنکه له؛ که م گیان؛
باریک؛ ناسک و که م نه ستور «ستون لاغر؛
کوله که ی ناسک».

لاغر شدن: لاواز بوون؛ له بر بوون؛ فه مرتن؛
فرچقین؛ ره ق هه لاتن؛ قیپ بوون؛ هه زار بیه ی.

ههروه ها: لاغر بودن؛ لاغر کردن

لاغری / lāqarī /: اسم. له ری؛ کولله کی؛
له جهری؛ لاوازی؛ لاری؛ کزی؛ دالگوشتی؛

مهره زاری؛ له رزی؛ بی گوشتی؛ چرچی؛ بنیسی؛
دوخ یان چۆنیه تی لاواز بوون «از لاغری مثل چوب
خشک شده بود: له له ریدا وه ک چیلکه وشک
هه لاتبوو».

لاغیر / lāqeyr /: [عربی] قید. هیچ تر؛ هیچی تر؛
هیچی تر؛ نه چتی تر؛ هیچتویر؛ ته و او «همین است
و لاغیر: هه رنه مه به و هیچ تر».

لاف / lāf /: ها: /سم. گه ف؛ هاشه؛ بافیش؛ زرت؛
زر؛ فر؛ قونه ت؛ قومپوز؛ هوول؛ هوشه؛ لاف؛
لامی جیم؛ شات و شووت؛ هاش و هووش؛ چاپ
و چوپ؛ چاخان و پاخان؛ ههیت و هوت؛ گر و
فر؛ فیشال؛ چیف؛ پنج و مؤر؛ هه لات؛ چاوراو؛
کاری خو هه لکیشان و په سنی خو دان.

لاف زدن: خو هه لکیشان؛ خو هه لدان؛ چاپ
کردن؛ لاف لیدان؛ چاپلیدان؛ ناف لخدان؛
دداندن؛ هه لشلنگاندن؛ هه لشلینگاندن؛ وی
هۆرکیشته ی؛ پنج و مؤر / مورک له خو نان؛
په سنی خو دان؛ به خۆدا هه لگوتن.

لافزن / lāfzan /: ها: صفت. هوولباف؛ ته و ته وه؛
ده فته ژ؛ قۆز؛ خو هه لکیش؛ زر جان؛ زر تۆک؛
به چاو و راو؛ چاو و راو کهر؛ پارچه چی؛
بافیشکهر؛ فیشالکهر؛ فیشالباز؛ فیشالچی؛
چاپچی؛ تپتری؛ لاف لیدهر؛ وی هۆرکیش؛ به
خۆدا هه لئیز. ههروه ها: لافزنی

لافیدن / lāfīdan /: مصدر. لازم. [دبی] // لافیدی؛
هه لشلنگاندن؛ می لافی: هه لده شلنگینی؛ بلاف؛
هه لشلنگینه // هه لشلنگاندن؛ هه لشلینگاندن؛
هه لشلنگاندن؛ دداندن؛ لاف لیدان؛ به خۆدا
هه لگوتن و له پووچه ل هه لبه زین.

■ مصدر منفی: نلافیدن (هه لنه شلنگاندن)

لاقید / lāqeyd /: ها: [از عربی] صفت. [گفتاری]
لامل؛ بی بار؛ گه للالی؛ که لله یی؛ که تره؛
گوئ نه دهر؛ خاویر؛ حولحولی؛ که مته رخه م؛
که تره خه م؛ به ره لا؛ به ره لدا؛ قه فال؛ ره ها؛ به بی
ورد بوونه وه و پشتگری له کاردا «تو که این قدر به

ئاوژیە بە پای وەک پارۆ و قاپی پتەو و
ئەستورەو، زۆر گەورە دەبی، مەلوانی چاکە
و بۆ هیلکە کردن دیتە قەراخی ئاو.

لاکیش سب: زلە کيسەل؛ رەقە کيسەل؛ رەقیاو؛
جۆریک کيسەلی قورس و گەورە دەریاژیە.
لاکتاب / lāketāb، ها: /عربی/ صفت. /گفتاری/
لامەزەو؛ لامەسەو؛ بی‌دین؛ خوانەناس؛
خوانەپەرەس؛ بی‌باوەر بە کتییی ئاسمانی
(جۆری جێنۆ).

لاکتاز / lāktāz: /فرانسوی/ اسم. /شیمی/ لاکتاز؛
ئانزیمی گەدەیی گوانداران کە لاکتوز دەکاتە
دکستروز و گالاکتوز.

لاکتوز / lāktōz: /فرانسوی/ اسم. /شیمی/ لاکتوز؛
شەکرێ شیر؛ جۆری شەکرە لە شیردا، لە
ئاودا نەختیک دەتوێتەو، لە دەواسازی،
بژیشکی و پیشەسازیدا بە کار دێ.

لاکردار / lākerdār، ها: /عربی/ فارسی/ صفت.
/گفتاری/ نادرووس؛ جانقولیباز؛ ناکلۆکار؛
بەدکردار؛ بە ئاکار و کردەوی دزیو و
ناشیرینەو (بۆ جێنۆ دەلێن).

لاک‌گیری / lākgīrī: /اسم/ لاک‌گری؛ کاری
کوژاندنەوی هەلەیی نووسراو بە تۆژیک لاکی
سپی.

لاکن / lāken: /عربی/ لکن

لاک و الک / lāk-o-'alkol: /فارسی/ فرانسوی از
عربی/ اسم. لاک و ئەلکول؛ تیکە لاوی لاک و
ئەلکولی پیشەسازی کە لە رەنگساوی چێودا بە
کار دێت.

لاک و مهر / lāk-o-mohr: /اسم/ لۆک؛ لاک و
مۆر؛ لاکی بە مۆر شەقل کراو.

لاک و مهر کردن: لۆک کردن؛ سەرمۆر کردن؛
لاک و مۆر کردن؛ داخستنی دەرکی شتیک
(زیاتر پاکەت) بە لاک و مۆر بۆ دلتیا بوون لە
نە کرانەوی.

لاکی^۱ / lākī: /اسم/ لۆکی؛ لاکی؛ رەنگی سووری

سر و ریخت خودت توجه می‌کنی، چطور نسبت به کارت
لاقید هستی؟؛ تۆ کە هێندە بە خۆتەو خەریکی، ئەی
چۆنە بۆ کارە کەت لاملی؟.

لاقیدی / lāqeydī، ها: /از عربی/ اسم. /گفتاری/
بێباری؛ کە ترەیی؛ لاملی؛ حولحولی‌بازی؛
کەمتر خەمی؛ خاویژی؛ قەفالی (وقتی بە مەهمانت
احترام نمی‌گذاری این لاقیدی است: کاتی بۆ میوانت
پێز دانانی ئەمە ئیتر بێبارە).

لاک / lāk: /اسم/ لاک: ۱. /جانورشناسی/ قاپ؛
قاپلۆخ؛ قاپلۆخ؛ قالۆ؛ کەلەخ؛ قاپۆرە؛ ئەسپەرە
یان پۆشەنیکی رەق لە ئیسک یان کیتین کە
تەواو یان بەشیک لە پشتی گیانەوەر دادەپۆشی
(وەک قاپی کيسەل) ۲. ماکیکی جەوی سوور کە
لە میرووی تاکاردیالاکاو دەدەلێ و بۆ بەرەم
هێنانی لاک و ئەلکول بە کەلک دیت ۳. ماکي
رازاندنەوی نینۆک کە وەک تراویکی پروون یان
رەنگامە لە نینۆکی دەسوون ۴. تراویکی سپی
بۆ کوژاندنەوی هەلەیی نووسراو.

لاک الک / لاک و الک

لاک مهر / لاک و مهر

لاک خود بودن: /مجازی/ ۱. سەر لە
کەلەخی خۆ نەجوولان؛ دووچاری بیر و
خەبالی خۆ بوون ۲. سەر لە ناو کاولی خۆدا
بوون؛ دوورەپەریزی کردن.

لاک‌پشت / lākpošt، ها: /ان/ اسم. کيسەل؛
کاسەپشت؛ کيسەلی؛ کووسەل؛ کووسەل؛
کووسەل؛ کيسۆ؛ کسل؛ کيسی؛ سیلە؛ کین‌فس؛
کيسۆ؛ کووسی؛ کەوسەل؛ کيسۆ؛ گیانەویریکی
خزۆکی قاپیلک رەقە، لەشیکي پانی هەیه و زۆر
لەسەرەخۆ دەروا، زستانان لە بن خاکا دەخەوی
و لە بەژ و وشکانیدا دەژی.

لاک‌پشت خاکزی: کيسەل؛ کەوسەل؛ کسل؛
کيسۆ؛ کین‌فس؛ کووسەل؛ سیلە؛ جۆری
کيسەلە کە لە وشکانی دەژی و گیاخۆرە.
لاک‌پشت دریایی: رەقە؛ رەق؛ جۆری کيسەلی

ئەر خەوانی تۆخ.

لاکی: صفت. لاکی؛ لۆکی؛ بە ڕەنگی سووری
ئەر خەوانی تۆخ. ھەروەھا: لاکی ڕنگ

لال / lāl / ھا: /سم. لال؛ لال؛ لال؛ بێ زوان؛
کەسێ کە بە ھۆی گرفتێ ژنەوایی و وێژاییەو
نەتوانی قسە بکا.

لال: صفت. لال؛ لال؛ لال؛ بەبێ توانایی قسە
کردن.

لالا / lālā /سم. [کودکانە] لالا؛ ئەللا؛ خەو.

□ لالا کردن: لالا کردن؛ لالا کەردە؛ ئەللا
کردن؛ خەوتن؛ نووستن؛ خەفتن.

لالایی / lālāi / ھا: /سم. لایلا؛ لایلا؛

لالایی / lālāyî / ھا: /سم. لایلا؛ لایلا؛
لالایی؛ لای لایی؛ لای لای؛ لای لایی؛ لایلا؛
دە لالی؛ لۆر؛ لۆری؛ لۆرک؛ گۆرانی بۆ دەخەو
کردنی زارۆک «آوای نرم مادری شنیدە می شد کە
داشت برای بچەاش لالایی می خواند: دەنگی نەرمی
دایکێ دەهات کە خەریک بوو بۆ منداڵە کە ی
لایە لایە ی دە کرد»: لالایی

□ لالایی خواندن: لایە لایە کردن؛ لای لایە کردن؛
لای لایی کردن؛ لۆراندن؛ لۆور کنایش؛
لە لەی کەردە ی.

لال بازی / lāl bāzî / ھا: /سم. لالەموونی؛ کار
یان ڕەوتی گە یاندنی مەبەستی خۆ بە ئامازە ی
دەست و سەر و چاو «زبان آنجا را نمی دانستیم و
مجبور بودیم با لال بازی مقصودمان را بفهمانیم: زمانی
ئەوێمان نەدە زانی و دەبوو بە لالەموونی مەبەستمان
تێ بگە یینین».

لالکی / lālākî / ھا: /سم. داریکی دێکاوی بە
گولی بۆن خۆش، میوێ سووری خورمایی و
شیرینەو: لیلکی

لالمانی / lāl mānî /سم. [تعریض، گفتاری] لالی؛
لالی.

□ لالمانی گرفتن: لال بوون؛ زوان بەستن «مگر
لالمانی گرفته بودی؟ چرا چیزی نگفتی؟ مەگین لال

ببووی؟ بۆ هیچت نەگوت؟».

لالە / lālê / ھا: /سم. ۱. ھەلالە؛ ھەرالە؛ لولیک
ئاگرۆ؛ ڕەبەنۆک؛ بووک؛ گولالە؛ بابینۆک؛
پاگورگانە؛ پاگوربانە؛ گیایەکی ئالفی سەلکدارە
بە گەلای درێژ و داشکاوی سەوز، گولی تەواو و
جامی زەرد یان سوورەو ۲. گولەمێلاقە؛ گولالە
سوورە؛ گولەنێسان؛ گولیکا نێسان؛ گولەبووک؛
گولی ئەو گیایە ۳. لالە؛ لەعلە؛ لالا؛ مەردەنگی؛
شەمدانی شووشە لە سەر کە شەمیکێ تێدا
دەسووتێ.

□ لالە ی درختی: داریکی خەزەلوەری جوان لە
تیرە ی ماگنولی بە گولی زەرد یان
نارنجیەو.

لالە ی دریایی ھا: /سم. لالەوش

لالە ی گوش: ۱. گوی؛ پەلی گوی؛ چینچک؛
چیچیلە؛ چیچلە؛ بە گوشک؛ بەشی دەرەوێ
ئەندامی ژنەوایی گوانداران بۆ کۆ کردنەوێ
دەنگ ۲. دالانی دەرە کێ گوی.

لالە زار / lālēzār / ھا: /ان: /سم. لالەزار؛
ھەرالەجار؛ گولجار؛ گولالەجار؛ دەشتی کە
گولەنێسانی زۆری تێدا ڕاوە و سوور دەکاتەو.
لالەعباسی / lālē'abbāsî / ھا: /فارسی/ عربی
/سم. لالەباس؛ لالەعباسی؛ لالەباسی؛ لالوباسی؛
لالەباشی؛ خەوردۆس؛ گیایەکی ئالفی و
رازینەیی بە سەلکی قەلەو، گەلای درێژۆکە ی
لێوارە گرنج و گولی جوان و بۆن خۆشی سوور،
سپی یان زەردەو کە لە خۆراوا بووندا
دەکرێتەو.

لالە گون / lālēgûn / صفت. لالەواش؛ لالەئاسا؛
بە ڕەنگی سووری یریکەدار.

لالەوش / lālēvaš /سم. لالە ی دەریایی؛
گیاندارێ دەریازی ڕەق پێست بە لەشی سووری
مەیلەو نارنجی و بیچمی وەک گولەو: لالە ی
دریایی

لالی / lālî /سم. لالی؛ لالی؛ لالەکی؛ بێ زوانی؛

بار و دۇخىكى تاييه تى و بۇ راگه ياندنى
مەترسى ھەلدەبى: لامپ علايم؛ لامپ خبر
لامپ علايم ﴿لامپ سيگنال
لامپ فلورسنت: لامپى فلورسنت؛ لامپىكى
لوولەبى پىر لە گازى ئارگۇن و نەختىك
ھەلمى جيوە، بە دوو ئەلكتروود لە دوو
سەريەوہە کہ لە کاتى دامەزرانى و لتاز، تيشكى
فلورسنت لە ماكى ديوارەى لامپەكەوہ
دەردەكەوئ: لامپ مەتايى؛ مەتايى

لامپ گازى: لامپى گازى؛ گلوپىك بە دوو
ئەلكتروودەوہ پىر لە گازى نەجيب (وہك ئارگۇن
يا نيئون).

لامپ مەتايى ﴿لامپ فلورسنت
لامپ نئون: لامپى نيئون؛ چرايەكى پىرتيشك
بە ھىندىك گازى نيئونەوہ.

لامپا / lāmpā، ھا: /از فرانسوى/ اسم، لەمپە؛
لەمپا؛ لامپا؛ لامبە؛ چراى شووشە لە سەرى
نەوتى.
لامحاله / lāmahāle: [عربى] قيد. ۱. چارى ناچار؛
بە ناچار؛ ناچارى؛ چارناچارى ۲. [مجازى]
لانى كەم؛ لای كەم.

لامذهب / lāmazhab، ھا: [عربى] صفت.
لامەزەب؛ لامەزەو؛ بى پروا؛ لامەسەب. ھەروەھا:
لامذهبی

لامروت / lāmorov(v)at، ھا: [از عربى] صفت.
ناكەس؛ نامەرد (جۆرى جىئوہ).

لامسب / lāmassab، ھا: [از عربى] صفت.
[گفتارى] لامەزەو؛ لامەسەب.

لامسە / lāmese: [عربى] اسم، ساوايى؛ ساوانى؛
ھەستى كە لە پىنى دەمارگەلى ژىر پىستەوہ
بىرئ تاييەتمەندى شت و دەور و بەر (وہك
ساردى، گەرمى، زىرى و نەرمى) دەناسىتەوہ
(خس لامسە: ھەستى ساوايى).

لامصب / lāmassab، ھا: [از عربى] صفت.
[گفتارى] لامەزەو؛ لامەسەب.

بار و دۇخى لال بوون.

لام / lām: اسم، لام: ۱. [عربى] نىوى عەرەبى
بىست و ھوتەمىن پىتى ئەلف و بىتەكى زمانى
فارسى ۲. [؟] لەتە شىشەيەكى بە ئەندازەى
۷۵×۲۵ مىلى مېتر و ئەستوورى ۱-۲ مىلى مېتر
بۇ لە سەر دانانى نمونەى گياندارانى وردیلە
يان قاشى گيايى و گيانەوہرى و خستە ژىر
مىكرۆسكوپ ۳. لەتە شىشە و نمونەكەى
سەرى پىكەوہ.

لام تا كام حرف نەزدن: ئەلف تا بى ھىچ
نەگوئن / قسە نەکردن؛ لام و جىم نەکردن؛
نق نەکردن؛ لئو نەترەكانەوہ؛ دەم نەکردنەوہ؛
لەبز نەبزواندن «ەرچە گفتم لام تا كام حرف نەزد و
ھەمىن طور مرا نگاه مى کرد: ھەرچىكم گوت، ئەلف تا
بى ھىچى نەگوت و ھەروا تەماشای دەکردم».

لاما / lāmā: [فرانسوى] اسم، لاما: ۱. سەرناوى
پىشەوايانى ئايىنى لامايى ۲. /ھا/ گيانەوہرىكى
گواندارى جووتسم و كاوپژكەرە لە باشوورى
ئامريكا دەژى، لە وشتەر دەچى و پىستەكەى
بەنرخە.

لاماركىسم / lāmārkism: اسم، لاماركىسم؛
بىرۆكەى ژان باتيست لامارك (۱۷۴۴-۱۸۲۹ ز.)
كە دەلى ئاقار بە سەر پىكەتەى گيا و
گيانەوہراندە گۆرانكارى دىنى و ئەم
گۆرانكارەش بۇ بەرەگەلى دوايى دەمىتتەوہ.

لامائى / lāmāʾi: [فرانسوى] ﴿لامايى
لامايى / lāmāyi: اسم، لامايى؛ لفيكى ئايىنى
بوودايى كە لە تەبەت گەشەى كرد: لامائى
لامپ / lāmp، ھا: [فرانسوى] اسم، چرا؛ لامپە؛
لامپ؛ گلوپ؛ گولوپ؛ كەرەستەى پرووناكيدەرى
كارەبايى.

لامپ ادبىن: لامپى ئەدىسون؛ گلوپ؛ لامپ
شوق؛ لامپى سەرىچدارى ئاسايى.

لامپ خبر ﴿لامپ سيگنال

لامپ سيگنال: لامپى سيگنال؛ لامپى كە لە

کرده‌اند: دوو په‌رسپلکه له بن میچه‌که‌دا هیلانه‌یان کردووه.

لانه گذاشتن: هیلانه‌کردن؛ هیلانه‌کردنه‌وه؛ هیلانه درووس‌کردن؛ لیان وهش‌کرده‌ی؛ لیانه‌وه‌کرده‌ی؛ هیلانه دانیان «روی درخت لانه گذاشته بود؛ له سهر داره‌که هیلانه‌ی کردبوو».

لان‌ه‌ن‌بوری / lānezambûri, -zanbûri / [فارسی/ عربی] صفت. شانه‌ه‌نگی؛ شاره زهرده‌واله‌یی؛ خاوه‌نی بیچم یان به شپوه‌ی شه‌ش‌گوشی له په‌نای یه‌ک‌تری پټک‌وپټک، وه‌ک شانه‌ی میشه‌نگوین.

لان‌ه‌سازی / lānesāzi / [اسم] هیلانه‌سازی؛ گوزووز؛ لانه‌کری؛ کار و په‌وتی هیلانه‌کردنه‌وه. لاورنسیم / lāwrensiyom / [اسم] لافرینسیوم؛ توخمی کانزایی رادیوئه‌کتیف، ئاخ‌رین توخمی ده‌سته‌ی ئاکتینیده‌کان، به ژماره‌ی ئه‌تومی ۱۰۳، که ده‌سکرده و له سروشتدا نیه.

لاو‌صول / lāvusûl, lāvosûl / [عربی] صفت. ۱. وهرنه‌گیراو؛ ده‌س‌نه‌که‌وتوو؛ ده‌س‌نه‌هاتوو؛ به‌ده‌س‌نه‌گه‌یشتوو؛ ده‌س‌نه‌په‌س «طلب لاو‌صول: قهرزی وهرنه‌گیراو» ۲. دووره‌ده‌ست؛ تایبه‌تمه‌ندی شتیک که ده‌ستی پټی رانه‌گا.

لاوک / lāvak, ها / [اسم] قه‌فیز؛ ته‌غاری دارینه.

لا‌هوت / lāhût / [مغرب از عبری] اسم. لاهووت؛ دنیای سهرتر و به‌ترتر؛ ده‌سه‌لاتگه‌ی بوونه‌وهرانی نامادی (وه‌ک فریشته و هه‌لیژاردووان).

لا‌هوتی / lāhûti / [مغرب] صفت. لاهووتی؛ ئاسمانی؛ سهر به دنیای سهرتر و به‌ترتر.

لای / lāy / [اسم] ۱. لیته؛ لیتور؛ لیتاو؛ لم؛ لماو؛ له‌ژم؛ له‌زم؛ لمت؛ لؤستک؛ له‌وه؛ له‌نگیز؛ له‌نگیزه؛ لیجه؛ جلیت؛ جلیتاو؛ شو‌قاف؛ زلیت؛ تلؤل؛ ریچه‌پول؛ هه‌رگی له ئاودانیش‌توو ۲. تلته؛ تلپه؛ تلف؛ تلفه.

لای / lāye / حرف. ناو؛ له‌نیو؛ ناو به‌ین؛ به‌ینی؛

لامل / lāmel, ها / [؟] / [اسم] لامیل؛ له‌ته شیشه‌یه‌کی ۲۰×۲۰ میلی‌متری به ئه‌ستووری ۰،۲ میلی‌متره‌وه بؤ داپۆشانی نمونه‌ی میکروسکوپیی سهر لام.

لامی / lāmī / [اسم] ئیسکیک له بنی زمان و ژوور گه‌روودا.

لانتان / lāntān / [فرانسوی] لانتانم

لانتانم / lāntānom / [انگلیسی] اسم. لانتانوم؛ توخمی کانزایی به ژماره‌ی ئه‌تومی ۵۷ و کیشی ئه‌تومی ۱۳۸،۹۰، نهرم، چه‌کوشخۆر و به په‌نگی سپیه‌وه که تایبه‌تمه‌ندی په‌په‌په‌ر بوون و تهلپوونی هه‌یه: لانتان

لانتانید / lāntānîd, ها / [فرانسوی] اسم. لانتانید؛ ناوی گشتی بؤ ده‌سته‌یه‌ک توخمی کانزایی له ژماره‌ی ئه‌تومی ۵۸ تا ۷۱.

لانولین / lānolîn / [فرانسوی] اسم. [نیمی] رۆنی‌خوری؛ لانولین؛ ماکیکی زهردی چه‌وره‌له په‌شم ده‌گیردری که به سانایی پیست ده‌یمزئ و له به‌ره‌مه‌مهبانی مه‌له‌هم و ماکي پازینه‌ری پیستدا به کار ده‌چئ.

لانه / lāne, ها / [اسم] هیلانه؛ هیلوون؛ هیلپوون؛ هیلپان؛ هیلپانی؛ لیانی؛ ئیلان؛ هۆلانه؛ هیلپن؛ هیلپنک؛ هیلان؛ هولانه؛ لوونه؛ لان: ۱. کاپۆ؛ واجا؛ دۆرچ؛ مالی په‌له‌وهران «لانه‌ی کبوتر؛

هیلانه‌ی کۆتر» ۲. شاره؛ شار؛ کولپن؛ کولانه؛ مالی برئ گیانه‌وهر (وه‌ک میرووله، هه‌نگ و...) «لانه‌ی مورچه؛ شاره‌ میلووره» ۳. کولان؛ کون؛ کونه؛ کونا؛ له‌هن؛ گه‌مپ؛ کۆلیت؛ کوریت؛ کۆزک؛ مالی برئ گیانداری درنده و که‌وی (وه‌ک شیر، مار، رپوی، پشیل، سه‌گ و...) «لانه‌ی شیر؛ کولانی شیر» ۴. [تعریض] که‌لاوه؛ جئ ژپانی ته‌نگ و تاریک و شیداری مرو.

لانه‌کردن: هیلانه/ کولانه/ هۆلانه‌کردن؛ هیلپان که‌رده‌بو، لیانه‌وه‌نیه‌ی؛ شو‌پټیک کردنه هیلانه «دو تا پرستو در زیر سقف لانه

به بنوو؛ نیوی؛ ناوی؛ له نیوان شت یا شتانی «این کاغذها لای کتاب بود؛ پول افتاده بود لای لباس ها؛ شهم قاقهزه له نیو کتیبه کهدا بوو؛ پاره که کهوتبووه ناو جله کانهوه».

□ لای دست کسی فرستادن: [کنایی] به دهردی که سیک بردن «شوهر دومی را هم فرستاد لای دست شوهر اولی و باز بیوه شد: شووه دووهمه کهشی به دهردی نهو پتر برد و دیسانهوه به بیوه ژنی مایهوه».

لا یتغیر / lāyataqayyar: [عربی] صفت. نه گۆر؛ نه گور؛ له جی «تصمیم لا یتغیر: برپاری نه گور».

لا یتناهی / lāyantanāhi: [عربی] صفت. [ادبی] بی سنوور؛ بی پرانهوه؛ بی پهر؛ بی کهوشن «آسمان لا یتناهی: ئاسمانی بی سنوور».

لا یحه / lāyehe، ها؛ لوایح: [عربی] اسم. لایه حه؛ نو سراهیه ک بو پیشکهش کردن به لیژنه یه کی برپاردەر.

□ لایحه ی دفاعی: نوو سراهیه یی که تیدیا، بهرگومان یان بریکاره که ی بیر و رای خوی ئاراسته ی دادگا ده کات.

لایحه ی قانونی: قانونی که له لایهن دهوله تهوه بو برپاردان ئاراسته ی پارله مان ده کړی.

لا یروبی / lāyrûbî: ﷲ لاروبی
لا یزال / lāyazāl: [عربی] صفت. [ادبی] نه مر؛ هه رمین؛ مانا؛ هه تاهه تای «خداوند لا یزال: خودای نه مر».

لا یعقل / lāya'qal, lāya'qel: [عربی] صفت. [ادبی] بیرئالۆز؛ بی ئاوه؛ بی عه قل «مست لا یعقل در گوشه ای افتاده بود: مهستی بیرئالۆز له سووچیک کهوتبوو».

لا یق / lāyeq: [عربی] صفت. ۱. هیژا؛ شایسته؛ بهرکه تی «مرد لایق: پیاوی هیژا» ۲. شیاو؛ سزاوار؛ دهرخۆر؛ تاشیه؛ پها؛ له بار؛ هاو له «لایق فروش: شیاوی فروتن».

لا یقرا / lāyoqra: [عربی] صفت. [ادبی] ناخویندنی؛ وا ناخوش که نه خویندریتهوه (زۆرت بۆ خهت و نوو سراه ده گوتری).

لا ینحل / lāyanhal: [عربی] صفت. [ادبی] بی چاره سه ر؛ بی چار؛ چار نه کراو «مشکل لا ینحل: کیشه ی بی چاره سه ر».

لا ینفک / lāyanfak(k): [عربی] صفت. [ادبی] لیک نه پراو؛ جیایی هه ل نه گر؛ لیک نه بر؛ جیا نه بوو؛ جوئ نه بوو؛ جوئ نه کراو «آتش و گرما دو چیز لا ینفک هستند: ئاور و تین دوو شتی لیک نه پراون».

لا ینقطع / lāyanqate': [عربی] قید. بی پراوانه؛ له په ستا؛ له سه ر یه ک؛ په سایه س؛ سه ره مر؛ به شیوه ی پیوه ست و لیک نه پراو «لا ینقطع یک حرف را تکرار می کرد؛ باران لا ینقطع می بارید: له سه ر یه ک قسه یه کی دوو پات ده کړدهوه؛ باران بی پرانهوه ده باری».

لا ینوتا یب / lāynotāyp: [انگلیسی] اسم. لا ینوتا یب؛ شیوه یه ک له پیت چنی ته ختی ماشین که پیته کانی هه ر دیژیک پیکرا داده برژرین.

لا یه / lāye، ها؛ /سم. ۱. لا؛ لۆخ؛ دهق؛ تۆ؛ توی؛ لۆ؛ لوو؛ کنج؛ پرو یان پۆشه نی که له روویه کی تره وه زۆر نزیک یان پیوه ی چه سپاوه «شیشه ی دولایه: شووشه ی دوولا» ۲. [زمین شناسی] توپژ؛ توژ؛ لۆچ؛ لۆج؛ کاژه؛ چین؛ به شیکی بچوو کتر له نیشته یه ک که له سه ر و خواره وه دوو چینی تر دیانگر تووه.

□ لایه ی زاینده: [گیاه شناسی] چینی ک له خانه گه لی گیا که له په ستا زیاد ده کهن و له نیوان به شی چپوی نیرۆ کدان.

لا یه بندی / lāyebandî، ها؛ /سم. [جامعه شناسی] توپژ به نی؛ ره وتی که ده بیته هۆی جیا بوونه وه ی بنه ماله کانی کۆمه لگایه ک له باری ئابوو ری، ده سه لات و هه موو مافیکی کۆمه لایه تیه وه.

لای^۱ / lāyî / ها، اسم. ناواخن؛ ناوئاخن؛ ئاخنه؛ توئیژیک که بۆ زۆر کردنهوی ئەستووری، پتهوی یان وه کوو بهرگریک له نیوان ئاسهپ و پرووکاری دهخه: لائی

- لای^۱: پیوازه. - لایی، - لا؛ - لایه؛ - توئژ؛ - تۆ؛ - چین؛ - دهق؛ خاوهنی لا (سه لایی، چهار لایی: سئ لایی، چوار لا): لائی

لاییدن / lāyidan /: مصدر. لازم. // لاییدن: وهپی؛ می لاید: دهوهپی؛ - // وهپین؛ چه پانیدن؛ چه په کردن؛ گهفین؛ گهفه؛ گهفای؛ پهوین؛ چهپین؛ چه پان؛ عهف عهف کردن؛ کووزین؛ وهپه وهپ کردن: سگ: لائیدن

لئامت / la'amat, le'amat /: [عربی] اسم. خوێریهتی؛ ته رهسی؛ پهسبندهیی؛ بئ فهری؛ هۆقه بهری؛ نانه جیبی؛ بئ ئاو پرووی؛ پهستی.

لئیم / la'im /، ان: [عربی] صفت. // لایی: پهست؛ خوێری؛ ته رهس؛ هۆقه بهر؛ بئ فهر؛ پهسبنده؛ نانه جیب؛ بئ ئاو پروو.

لب / lab /: اسم. لئو؛ لچ؛ لیج؛ لیف؛ لهو؛ لهب؛ لۆ؛ ۱. /ها؛ /ان؛ /او؛ لهوس؛ لهوچ؛ لهچنه؛ دوو توئژه گوشتی ده رهکی زاری مۆرهداران که له مرقّدا به پهنگی چیرهیی یان سوور و بری جار قاوه ییه ۲. /گفتاری/ لئوار؛ لئواره؛ زیوار؛ رهخ؛ روخ «لب دریا، لب استخر: لیواری زهریا، لیچی ئەستێر» ۳. /گفتاری/ لئواره؛ لئوار؛ قهراخ؛ قهراخهیی دهفر یان چالئ «لب چاه، لب بشقاب: لیواری بیر، قهراخی دهوری».

▣ لب از لب باز نکردن / نگشودن: /کنایی/ متهق لئوه نه هاتن؛ دهم نه کردنهوه؛ قسه نه کردن: ۱. قروقپ کردن؛ لچ نه ترازاندن؛ لئو له یهک نه کردنهوه؛ له بز نه گهپاندن؛ هیچ نه گوتن «هرچه کردیم لب از لب باز نکرد: ههرچیکمان کرد متهقی لئوه نه هات» ۲. نه درکاندن؛ پازداری کردن؛ پاز هه لگرتن. لب باز کردن: /کنایی/ دهم کردنهوه؛ قسه

کردن؛ هاتنه قسه: ۱. لئو بزواندن؛ لچ جوولاندن ۲. درکاندن؛ پاز ده رخستن.

لب بر جیدن: لچ هه لاوردن / هه لقرچاندن / هه لقوتاندن؛ لچ خوار کردنهوه؛ لئو دالوچاندن؛ لهوسئ بره منهی؛ لئو شوپ کردنهوه؛ لچ داژهندن؛ لچ / لئو بردنهوه؛ لئو ترینجاندن؛ کو کردنهوهی لئو له بهر وه پزی یان خه مباری.

▣ لب بستن: دهم بهستن؛ دهم نانه یهک؛ لچ داخستن؛ دهم بینتهی؛ دهم نه کردنهوه؛ بئ دهنگ بوون. ههروه ها: لب دوختن.

لب تر کردن / ترکاندن: /مجازی/ دهم کردنهوه؛ لچ / دهم جوولانهوه؛ لئو / لچ ته پ کردن؛ قسه کردن «تو لب تر کنی، من می آورم: تۆ دهم بکه یهوه، من ده بهینم».

لب دادن: /گفتاری/ ماچ دان؛ لئو تهقان کردن (به شوخی).

لب غنچه کردن: دهم کردنه نوقل؛ ههر دووک لئو هینانه یهک و دهم چکوله کردنهوه.

لب گاز گرفتن / گزیدن: لچ / لئو گهستن؛ لئو گهستهوه؛ قهپ به لچدا کردن (زۆتر به نیشانهی خه، شهرم یان په زیوانی).

لب نزدن: /کنایی/ چهشکه نه کردن؛ دهم لئ نه دان؛ پۆژوو پئ نهشکاندن؛ پۆژوو لئ نهشکاندن؛ دهم نه دا پوهی؛ نه نیانه بان زوان؛ هیچ نه خواردن «از دیروز به هیچ چیز لب نزده است: له دیوکه وه هیچی چهشکه نه کردوه».

لب / labe /: حرف. پهخی؛ لئواری؛ لئفاری؛ لچی: ۱. /پوخی؛ زیواری؛ له قهراخی کۆمای ئاودا «لب دریا رفتن: رهخی زهریا چوون» ۲. له لچی؛ له لئوی؛ له لئوارهی چالیکدا «لب چاه ایستاده بود: له لچی بیره که دا پوه ستا بوو».

▣ لب آب / چشمه / رودخانه بردن و تشنه بر گرداندن: /کنایی/ بردنه سهر کانی و تینوو هینانهوه / هاوردنهوه؛ زرینگ و فرز و به سیاست بوون «این آدم ده تا مثل شما را می برد

لب آب و تشنه برمی گرداند: ثم کابرایه دهی وه ک
ٹیوه دهباته سهر کانی و تینوو دهنانهینتهوه.

لب / lob /: [فرانسوی] لپ

لب / lob(b) /: [عربی] / اسم. کاکله؛ پوخته؛
تهلپژ؛ ناوکه یان ناوهرؤکی سهره کی شتی
«لب مطلب: کاکله می مه به ست».

لباده / labbāde /: [عربی] / اسم. [قدیمی] لباده؛
لپ؛ جوری فهرنجی شور و فش و فؤل له لباده
یان خوری که وه ک عابا به سهر جلکی تردا
ده کرایه بهر.

لباس / lebās /: ها؛ البسه؛ [عربی] / اسم. جل؛ بهرگ؛
جلک؛ جنک؛ هنجگ؛ دلنگ؛ کنج؛ گنج؛ پرتال؛
قهو؛ جل و بهر؛ جل و بهرگ؛ لباس؛ پۆشن.

لباس پلوخوری: [کنایی] جلی میوانی؛ جلی
پلاو خواردن؛ جله ناغایی؛ جله تایبه تی؛
لباس فیس؛ جلکی نفت و نئی؛ جلکی
تایبه تی میوانی.

لباس خواب: شه وخهف؛ جل خهو؛ بهرگی
خهو؛ له پاچه؛ جلکی تایبه تی خهوتن.

لباس رو: جلی روو؛ شهو جله ی به سهر
جلی تردا له بهری ده کهن (وه ک کۆت و پالتاو).
به رانبهر: لباس زیر

لباس زیر: جلی ژیر؛ شهو جله ده یکه نه ژیر
جلی تره وه (وه ک زیر کراس و ژیر شوال).
به رانبهر: لباس رو

لباس سبک: ۱. سووکه جل؛ جلی ناسک؛
بهرگی که م یان ناسک «امروز فکر کردم هوا گرم
است لباس سبک پوشیدم» نهوړ و امزانی ههوا
گهرمه سووکه جلنیم له بهر کرد. ۲. جلی
سووکی؛ جلک سوکی؛ جلی ناماقوولانه؛ جلی
که به له بهر کردنی، مرؤی پی سووک دهبی.
به رانبهر: لباس سنگین «در آن مجلس رسمی،
لباس سبکی پوشیده بود: لهو کۆره فهرمیه دا،
جلیکی سووکی له بهر کردبوو».

لباس سنگین: [مجازی] ۱. جلی گران بایی

۲. جلی ماقوولانه؛ جلی سه نگین؛ جلی که
نیشانه ی سه نگینی و فهرمی بوونه. به رانبهر:
لباس سبک «باید لباس سنگین بپوشی: دهبی جلی
ماقوولانه له بهر که یت».

لباس به تن کسی گریه کردن / زار زدن:
[مجازی] جل به که سی نه کهوتن و له بهریدا
زور ناشیرین بوون.

لباس شخصی / lebāsšaxsi /: [عربی] / صفت. به
جلیکی بئجگه جلی چه کداری.

لباسشویی / lebāsšûyi /: [عربی] / فارسی / اسم.
۱. جلک شوری؛ جل شوری؛ کار و رهوتی جل
شوتن. ۲. /ها/ جلشورخانه؛ کارگای جل شوتن
۳. /ها/ ماشین لباسشویی ماشین

لباشن / labāšan /: لوبشه

لباف / labbāf /: ها؛ لان؛ [از عربی] / اسم.
۱. تهونگهر؛ تهونگهر؛ شهو ی بهر و جه گهن
ده ته نی. ۲. دورینه ری خپوت و ره شمال *

لواف

لبافی / labbāfi /: [از عربی] / اسم. ۱. تهونگهری؛
تهونگهری؛ کار یان پیشه ی تهونگهر. ۲. /ها/
کارگهی تهونگهر * لوافی

لبالب / labālab /: صفت. لیوانلیو؛ لیواولیو؛
لیبانلیپ؛ لیپاولیپ؛ لیچانلیچ؛ لیچانلیچ؛ له مالهم؛
لواله؛ پراوپر؛ پره پر؛ لیپان؛ دارمال؛ دهر گاخن؛
گۆزان؛ لیچان؛ سهر پز؛ مشت؛ تهواو پر هه تا
لیواری دهفر (جام لبالب: جامی لیوانلیو): لب به لب^۱
لب بر / lab.bor /: صفت. لچپر؛ لیوپر؛ لیووپر؛ پراو
له لیواروه «مواظب باش لب بر نکنی، از هر طرف یک
سانت حاشیه بگذار؛ هۆشت بی لچبری نه کی، له هر
لاوه سانتی پراویزی بۆ بهیلوه».

لب بند / lab.band /: ها؛ / اسم. لچونه؛ لچ به نه؛
لیواری؛ بهرزی تای دهرگا و په نجه ره، بۆ نیشته
سهر یه ک و کپ بوون.

لب به لب^۱ / lab.belab /: لبالب

لب به لب^۲: قید. لچ به لچ؛ لچاولچ؛ لیواولیو؛ لیو

گرنژ؛ زهرده خه‌نه؛ لچ خه‌نه؛ دزه خه‌نه؛ ليوه خه‌نه؛
ليټفه خه‌نه؛ گورمز؛ گورمزی؛ پنه‌وا؛ ورده بز؛
ليټفه‌کهنی؛ پيټکه‌نينی وا که تنهيا ليو دهبزوی.

▣ **لبخند زدن**: زهرده خه‌نه کردن؛ بزه کردن؛
زهرده کردن؛ لچ خه‌نه کردن؛ گورمزین؛
گرنژین؛ گرژین؛ گرژینه‌وه؛ ټه‌کرژین؛
پيټکه‌نينی کوټا و بی‌دهنگ «مرا که دید لبخند زد»
ټه‌منی که دی زهرده خه‌نه‌یه کی کرد.

لېخوانی /labxāni/ :سم. لچ‌خوینی؛ کار یان
په‌وتی تیگه‌یشتن له قسه‌ی بیژر به‌بی بیستن
و تنهيا به چاو کردن له جووله‌ی لچی «او به
کمک لېخوانی حرف‌های من را فهمید: ټه‌و به
لچ‌خوینی له قسه‌کانم تیگه‌یشت».

لېدوز /labdûz/ :صفت. [مجازی] شیرینچک؛
شیرینچق؛ لچق؛ قهن ته‌واو؛ قهن—قهن؛
شه‌که‌رتام؛ زور شیرین.

لېریز /labrîz/ :صفت. لچان؛ سهرپژ؛ لیټف‌پژ؛
که‌فرپژ؛ که‌فه‌پژ؛ پراوپر؛ مه‌ته‌لوس؛ دارمال؛ واز؛
تزه؛ چور؛ لېپاولپ؛ پری واکه خه‌ریک بی سهر
پژ بکا.

▣ **لېریز شدن**: سهرپژ بوون؛ پراوپر بوون؛ لپ
بوون؛ که‌فرپژ بوون؛ لپان بوون؛ لیټف‌پژ
بوون؛ لیوانلیو بوون؛ هاتنه‌کلاو؛ که‌لاو بیهی؛
پر بوون و به سهر قه‌راخه‌دا رزان «لېریز شد شیر
را ببند: سهرپژ بوو، شیر که ببه‌سه». هه‌روه‌ها:

لېریز کردن

لېسوز /labsûz/ :صفت. [گفتاری] دهم‌سووتین؛
زور داخ (بؤ خواردن و خوارده‌وه).

لېشتری /labšotorî/ :لېبور
لېشکری /labšekarî, -šakarî/ :ها. [فارسی]
سنسکریت] صفت. که‌ته؛ که‌چ؛ قه‌شاق؛ لیوکه‌ل؛
لیوکه‌ت؛ لچ که‌ته؛ حه‌لچ؛ به لیوکی قه‌لشاو
که ریکی ټه‌ویر نه‌بیته‌وه.

لېطلايي /labtalâyî/ :فارسی/عربی] صفت.
له‌بزپړین؛ لیوه‌زپړین؛ لچ‌زپړین؛ که‌نار زیر؛ به

یان لیواړه‌یه‌کی به سهر ټه‌ویردا «دو تکه را لب به
لب می‌گذاریم و چرخ می‌کنیم: دوو تیکه که لچ به لچ
دادمین و دیدوورین».

لېپر /labpar/ :صفت. [گفتاری] ۱. سهرپژ؛
لپ؛ که‌یل؛ تزه؛ لچان «لېپر زدن: سهرپژ کردن»
۲. که‌ل؛ کال؛ لچ‌پر؛ لچ‌پریاگ «لېپر شدن»
که‌ل بوون.

▣ **لېپر زدن**: سهرپژ کردن؛ سهرپژ بوون؛
که‌لاو که‌رده‌ی؛ لی رزانی تراوی نیو ده‌فر به
هوی لپاولپ بوون و جووله‌وه.

لېپر شدن: که‌ل/ که‌ت بوون؛ لچ‌پر بوون؛
هه‌بلین؛ کال بوون؛ لچ‌پریاگ بوون؛ لیوپه‌ری
بوون؛ شکان و دا‌که‌وتنی تیگه‌یه‌کی بچووک
له لیواړی ده‌فر «دو تا بشقاب لېپر شدند: دوو
دانه ده‌وری که‌ل بوون».

لېپریده /labparîde/ :ها. صفت. که‌ل؛ کال؛
که‌ت؛ لیواړه‌پریو؛ که‌ل‌بووگ؛ لچ‌په‌پریاگ؛
لیوپه‌ری؛ کال بوو؛ که‌ت بوو «لیوان لېپریده»
لیوانی که‌ل.

لېتخت /labtaxt/ :صفت. لیوپه‌ل؛ په‌ل؛
لیوته‌خت؛ لچ‌ساو؛ به لیواړه‌ی ته‌خته‌وه «بشقاب
لېتخت: ده‌وری لیوپه‌ل».

لېتشنه /labtešne/ :ها؛ گان. صفت. دهم‌وشک؛
دهم‌تینی؛ دهم‌تینوو؛ به لیسوی تینگ و
وشکه‌لاتوو: تشنه‌ل

لېچش /labčeš/ :سم. [گفتاری] زوان چیژ؛
چه‌شکه؛ تام‌دهم؛ نه‌ختیکی که‌م له چیشت بؤ
تام کردن.

▣ **لېچش کردن**: چیشتن؛ تام ده‌می کردن؛
زوان چیژ کردن.

لېچور /labčûr/ :صفت. لچن؛ لچو؛ لؤچن؛
لؤچوو؛ له‌وسن؛ لچ‌قه‌وی؛ له‌وسنی؛ لؤسی؛
سی‌لیف؛ وشته‌لچ؛ وشترلچ؛ له‌وس‌پان؛
لیوټه‌ستور: لېشتری

لېخند /labxand/ :ها. اسم. بزه؛ زهرده؛ خه‌نه؛

ليواره زېږينه وه «شقاب لېطلايي: دهوری
ليوزيرين».

لې گزه /labgaze/: اسم، [گفتاری] لې گه ست؛
لېوه گه زه؛ کاری گه ستن و خوار د نه وهی لې له
به ر په ژوانی یان بؤ وړیا کر د نه وهی که سې له
شتیک «آزاد رو به من لې گزه کرد که مراقب
حرف هایم باشم؛ نازاد بهر من لې گه ستيکی کرد که
ناگم له قسه ی خؤم بی».

لېلاب /lablāb/: [عربی از سریانی] پېچک
صرحایی، پېچک

لېنی /labanî/: [عربی] صفت، [ادبی] سپیاتی؛ سهر
به شیر و بهر همه کانی،
لېنیات /labanîyyāt/: [عربی] اسم، سپیاتی؛ شیر
و خوراکي بهر همه هاتوو له شیر (وهک ماست،
پهنیر، که ره و...).

لېنیاتی /labanîyyāti، ها/: [عربی] اسم،
۱. فرؤشگای سپیاتی ۲. فرؤشیار یان
بهر همه هینه ری سپیاتی.

لېو /labû، ها/: اسم، چؤنر؛ لېوو؛ چه وهنده ر
قه ندی کولاو.

لېوئی /labû'î/: لېویی

لېولوجه /lab-o-lowče، -lo:če، ها/: اسم،
[گفتاری] دهم ولئو؛ لې ولئو؛ دهم وېل؛ دهم وله وس؛
دهم و فلج؛ لې له وس؛ ههر دووک لئو و
دهور به ری «آب از لېولوجه اش راه افتاد: ناو به
دهم ولئویدا هاته خوار».

لې و لوچه ی آویزان: [مجازی] لووت/ لئوی
داژهنیو؛ لووت/ گوپ داشؤړیاگ؛ لېچی
داژهناو؛ لې و لئوی خوار؛ چؤنیه تیه ک
نیشانه ی خه مین و دلهمند بوون «چرا لب و
لوچها ت آویزان است؟ بؤ وا لووت داژهنیوه؟».

لېویی /labûyi، ها/: اسم، چؤنر فرؤش؛
له بوو فرؤش؛ فرؤشیاری چؤنر ی کولاو: لېوئی

لېه /labe، ها/: اسم، لئو؛ لیف؛ په ر؛ لې؛ دهم؛
ليوار؛ ليواره؛ زيوار؛ زار: ۱. دهمه؛ ليواری تيژی

تيخ يان ههر ناميريکی تيژ «لېه ی چاقو: دهمه ی
چه قو» ۲. هتلی باريکی نيوان دوو پرو به ری
شتیک «لېه ی ليوان: لچي ليوان» ۳. بهر زایی يان
دهر په راوی قه راخی شتيک «لېه ی بام: لچي بان».

لېه ی بام: پاسار؛ پاساره؛ سهر پاسار؛
که له که پاسار؛ که له ک؛ سوانده؛ سوانه؛
سهر سوانه؛ سوانگه؛ سيفانده؛ گيسوانه؛
گويسوانه؛ گويسه بانه؛ کيلوانه؛ که تيف؛ قانچه؛
لچي بان.

لېه دار /labedār، ها/: صفت، لچدار؛ ليواردار؛
ليواره دار؛ پاساری (بؤ کلاو)؛ به دهر په راويه ک له
ليواردا «کلاه لېه دار: کلاوی لچدار».

لېه دوزی /labedûzi، اسم، کار يان ره وتی
دوورینی قه راخی جل (وه کوو یه خه، سهر قؤل يان
پالداوین).

لېیک /labbayk، labbeyk، ها/: [عربی] صوت،
به لئ؛ ئه ری؛ باشه؛ وشه ی قه بوول کردن.

لېیک گفتن: به لئ/ ئه ری/ باشه گوئن؛ خواست
و ده ستووری که سيک وه رگرتن.

لې /lap، ها/: اسم، [زیست شناسی] پل؛ کووز؛
به شيکی خړپله له ئندام که به درز، قه لشت
يان ديواره له به شه کانی دی جوئ ده بته وه
(وهک په لی می شک، سی، جهرگ): لې؛ لوب

لې /lop، ها/: اسم، [گفتاری] گؤنا؛ گوپ؛ گپ؛
گووپ؛ گپ؛ گوپ؛ کپ؛ شپک؛ شپ؛ گپیش؛
لؤپ؛ سهر کولمه؛ گه لپ؛ گؤن؛ کولمه؛ لام؛
خړی ئه ملا و ئه ولای پرومته.

لېه /lap(pe)، ها/: اسم، ۱. نوخؤشهر؛
نوخوه شهر؛ نخؤشهر؛ نهخؤشهر؛ مقه شهر؛
مه قهر شهر؛ ئارینؤک؛ ئارینؤک؛ له په؛ لاپه؛
له تکه نؤک؛ نؤکه ورده ی دووقاش بوو به ئاسیاو و
ده سهار، بؤ ناو خؤرشت و چيشت ۲. [گیاه شناسی]
له تکه؛ به شيک له تؤمی گیا که گه لای لئ
دروست ده بی.

تک لېه: [گیاه شناسی] تاييه تمه ندی تۆمیک که

هەر يەك پاژه (وهك دانەى گەنم).

دو له: [گیاه‌شناسی] تایبەتمەندى تۆمىك كه
بۆخۆى دوو له ته (وهك نۆك).

□ لپه كردن: له تكه/ له په/ نه خوه شهـر/
له تكه نۆك كردن؛ كرده نه خۆشهـر؛ ئارینهۆك
كردن؛ چى كرنى نه خۆشهـر به ئاسیو و
دهسهار.

لت / lat، ها: /سم. ۱. تا؛ لنگه؛ لا؛ لهت؛ پاژىكى
تهخت له دهـزگا يان كۆمه له يهك «لت كاغذ؛ لت
در؛ تاى كاغز؛ لنگهى دهـزگا» ۲. [نامتداول] تهـمهـره؛
ئاسیو؛ تهـمهـره؛ لهـتمه؛ گەزن؛ زبان ۳. [نامتداول]
زهـرپ؛ زهـر؛ چهـك.

□ لت خوردين: ۱. چهـك خواردن؛ شهـپلاخه
خواردن ۲. زبان ديتن؛ خهسار لى كهوتن.

لت شدن: ۱. لئوه بوون؛ كنيانه وه ۲. گەزن
دیتن؛ عهـبـيار بوون. ههـروهـها؛ لت كردن

لتراست / letraset: [انگلیسی] اسم. لیتراستیت؛
كۆمهـلیك پیت و ژمارهـى زمانى كه له سهـر
كاغز، پلاستیک یان كانزا له چاپ دراوه و بۆ
خۆشنووسى یان نووسینیكى تایبەت كهـلكى لى
دهـگرن: حروف برگردان

لترمە / laterme: [ترکی] ؟[صفت. ههـویر؛
تایبەتمەندى نانیک كه باش نهـبرژاوه و هیشـتا
ههـویره.

□ لترمە كردن: نان خووساندن؛ ئاو له نان
ولین/ پژاندن.

لتره / lotre: اسم. زمانى دهسكرد (وهك زى—زى
يان سپرانتۆ).

لت و پار / lat-o-pār: صفت. [گفتاری] شپ و ور؛
شهـل و پەت؛ شپ و شیتال؛ لهـت و كوت؛ كوت و
لهـت؛ لهـتـلەت؛ كهـرت ـكهـرت؛ تیکهـتیکه؛
شهـقار—شهـقار؛ ونجـر—ونجـر؛ شهـقار وهـقار؛
پهـل—پهـل؛ بزـر—بزر؛ پارچهـپارچه؛ كوت—كوت؛
كوتـهـكوتـه؛ لهـتار—لهـتار؛ زفار—زفار.

□ لت و پار شدن: شپ و شیتال بوون؛ لهـت و

كوت بوون؛ كوتـكوت بوون؛ لهـتـلەت بوون؛
تیکهـتیکه بوون؛ پهـل—پهـل بیهـى؛ گەـزخان.
ههـروهـها؛ لت و پار کردن

لتە / late: اسم. سیپال؛ شپه؛ شپ و شپوال؛ شپه
و شیتال؛ شپه و پره؛ رپپۆل؛ رهـپال؛ ریتال؛
وهـتراخ؛ قوماش یان جلکی کۆن و دراو.

لثوی / lasavî: [عربی] صفت. پدووپی؛ پووکی؛
لاوسی: ۱. پتوهـندیـدار و سهـر بهـ پووـک
۲. بهـدیهاـتوو (دهـنگ) بهـ پدوو.

لئه / lase، ها: [عربی] اسم. پدو؛ پدوو؛ پوک؛
پووک؛ پیوو؛ پوو؛ پی؛ پی؛ پدی؛ پودو؛ هاروو؛
ئاروو؛ لاوس؛ گۆشت ئاساییکی نیو زاری زۆربهـی
مۆرغهـداران كه ریشه و بنی ددان دادهـپۆشی و
هی مرؤف سوور یان سوور کاله.

لج^۱ / lac: [عربی] اسم. [گفتاری] رق؛ قین؛ لهـج؛
لهـنج؛ جر؛ جیهـل؛ بوجـهـر؛ سین؛ رک؛ كوت؛
بهـرهـهـلستی و پیدـاگری له سهـرى.

□ از لج: له قین؛ له قینا؛ له رکا؛ قینیینه؛
قینیۆ؛ له لهـنج؛ له رووی توورپهـی و
دژایهـتیـهـوه «من هم از لج کتابش را پاره کردم؛
منیش له قینا کتیهـ کهیم درى».

□ لج افتادن: كهوتنه لهـنجهـوه؛ كهوتنه قینهـوه؛
كهوتنه رقهـوه «صاحبخانه با ما لج افتاده؛ خاوهـن
ماله كه لیمان كهوتنه لهـنجهـوه».

لج كردن: قین کردن/ گرتن؛ پیچهـقاندن؛ پا
گەـزدان؛ كهوتنه سهـر رک؛ ههـنگـزین؛ لا
بوون؛ سین كهـردهـی «لج كرد و با ما نیامد؛ قینی
كرد و لهـگهـلمان نهـهات».

لج کسی را در آوردن: رقهـى كهـسـیك
ههـستاندن؛ قینیۆى دهـى؛ بهـ ئاكارى دژانهـى
خۆ كهـسـى توورپهـکردن «همهـاش سى مى کرد لج
من را دربیـاورد؛ ههـر خهـریك بوو رقى من
ههـستینی».

لج کسی گرفتن: رق له كهـسـیك ههـستان
«چقدر از دستش لجم گرفته بود؛ چهند رقم لى

هدهستابوو!.

لج: صفت. [گفتاری] زر؛ لا؛ دژ؛ به‌قین؛ به‌رق؛
وه‌رک.

لج بودن: لا بوون؛ له‌نج بوون؛ به‌قین بوون؛
به‌رق بوون؛ له‌سر باری نه‌یاری و دژابه‌تی
بوون.

لجاج / lecāc, lacāc: [عربی] اسم، [ادبی]
لاساری؛ پی‌چه‌قینی؛ لای.

لجاج ورزیدن: لاساری کردن؛ له‌نج کردن؛
پی‌چه‌قاندن.

لجاجت / lecācat, lacācat: ها: [عربی] اسم،
گده‌به‌لی؛ پی‌چه‌قینی؛ سهرگورزی؛ پرکیشی؛
لاساری؛ ره‌چویی؛ لاق‌چه‌قینی.

لجاره / laccāre, ها: [؟] صفت. [گفتاری] په‌ست؛
تهره‌س؛ ناکه‌س؛ نادره‌وس.

لجام / lecām: [مغرب از فارسی] اسم، هه‌وسار؛
ئاوسار؛ وه‌سار؛ هؤسار؛ هه‌فسار؛ هئوسار؛ له‌غاو؛
له‌خاف؛ له‌خاف؛ له‌قام.

لجام‌گسیخته / lecāmgosixte: [مغرب / فارسی]
صفت. [کنایی] سهرکیش؛ یاخی؛ خؤسهر؛ سهر
هه‌لبوو (سیل لجام‌گسیخته: لافای سهرکیش).

لج‌باز / lacbāz, ها: [عربی / فارسی] صفت. لاسار؛
ناعار؛ جیروو؛ جاره‌و؛ له‌چهر؛ قیرسیچم؛
قیرسیچمه؛ سهرره‌ق؛ که‌لله‌ره‌ق؛ سهرشه‌ق؛
نه‌گریس؛ لارئ؛ سامنج؛ لنج؛ له‌نج‌باز؛ گئیر؛
مارز؛ مارس؛ سهرسه‌خت؛ له‌چهر؛ گوی‌نه‌بیس؛
پی‌چه‌قین؛ نه‌ساز؛ که‌مؤت؛ مقر «این مرد چقدر
لج‌باز است!؛ هم‌پیاوه‌چهند لاساره‌ا».

لج‌بازی / lacbāzi, ها: [عربی / فارسی] اسم،
قیرسیچمی؛ لاساری؛ لایی؛ لابه‌لایی؛
سهره‌خه‌ری؛ ئینکه‌به‌ری؛ سهرشه‌قی؛ که‌مؤتی؛
پی‌چه‌قینی؛ قین‌کیشی؛ ئاکاری دژ به‌مه‌یل و
داخوازی که‌سئ بؤ به‌ره‌ه‌لستی له‌گه‌لیدا.

لج‌بازی کردن: قین‌کیشی کردن؛ سهرشه‌قی
کردن؛ پی‌چه‌قاندن؛ پا‌دانه‌گه‌ز؛ لاساری

کردن «خوب نیست با برادرت لجبازی کنی؛ باش
نیه‌له‌گه‌ل براکت قین‌کیشی بکه‌ی».

لجستیک / locestik: [از انگلیسی] اسم، [نظامی]
لوجستیک؛ کؤمه‌له‌یه‌ک چالاکی بؤ دابین
کردنی هوی پئداویستییه (وه‌ک خؤراک، جل،
مال)، هه‌روه‌ها ئاز و گؤز و که‌لته و سازکردن.
لجستیکی / locestiki: [از انگلیسی] صفت.
لوجستیکی؛ سهر به‌لوجستیک.

لجن / lacan: اسم، سیلخان؛ لیته؛ لیجه؛ لنج؛
بیرم؛ لیم؛ قیشاف؛ زلیتاو؛ لیجه؛ له‌نگیز؛
له‌نگیزه؛ قوری ره‌شی تیکه‌ل به‌ماکی ئالی.

لجن‌فعال: لنجی زیندوو؛ لیمی زینگ؛
کؤمه‌له‌گیاندار زیندوو؛ نئو سیلخان.
لجن‌گوارده: لنجی پاک / خاوین؛ قوراوی که
رئژه‌ی ماکی ئالی نه‌خؤشیزای که‌م بی.

لجنزار / lacanzār, ها: اسم، گه‌نکاو؛ گه‌ناو؛
ته‌قن؛ ته‌قن؛ جیگه‌ی پر له‌قور و لیته.

لجن‌مالی / lacanmālî: اسم، ۱. لیته‌مالی؛
لنج‌مالی؛ باوه‌رمالی ۲. /ها / [کنایی] کار یان
ره‌وتی ئابروو بردن و ناو زران‌دنی که‌سیک.
هه‌روه‌ها: لجن‌مال

لجوج / lacûc: [عربی] صفت. [ادبی] له‌نج‌باز؛
قرنيس؛ چیر؛ نه‌گونجاو؛ رکؤ؛ رکن؛ رقن؛
رکه‌ون؛ رکوونی؛ سهرسه‌خت؛ که‌لله‌با؛ ره‌چوکار؛
لاسار؛ گوی‌نه‌بیس؛ خرس؛ سرتغ؛ گوی‌نه‌ده‌ر؛
پی‌چه‌قین؛ گه‌دگیر «آدم لجوج: مروی له‌نج‌باز».

لج و لجبازی / lac-o-lacbāzi, ها: [عربی /
فارسی] اسم، [گفتاری] رکه‌به‌رایه‌تی؛ قینه‌به‌رایه‌تی؛
رکه‌به‌رایه‌تی؛ قین و قینکاری «از روی لج و لجبازی
خانه‌را خالی گذاشته‌اند، نه‌تعمیر می‌کنند، نه‌می‌فروشند،
نه‌تویش می‌نشینند؛ له‌بهر رکه‌به‌رایه‌تی ماله‌که‌یان
چؤل کردوو، نه‌که‌لته‌ی ده‌که‌ن، نه‌ده‌یفرؤشن،
نه‌ش تییده‌جن».

لجر / laçar: صفت. [گفتاری] هه‌رزه؛ ته‌ره‌س؛
په‌ست.

لچک / lačak ، ها: [ترکی] / اسم. له چکه؛
 له چک؛ له چکه؛ لاچک؛ لهچ؛ له چیک؛
 ۱. ده سمال؛ قه متک؛ ده سرۆکه؛ سووکه له
 سهرپۆشی سێ گۆشی ژنان ۲. نه خشی جوانی
 سێ گۆش له چوار سووچی فهرشدا: **لچکی** - ۳
لچکی / lačakî ، ها: [ترکی] / اسم. له چه کی؛
 ۱. [معماری] پینکهاته یه کی سێ گۆش له سهر
 کۆله که ی مال له نێوان دوو میچدا ۲. [معماری]
 قهرنیزی ژیر شیروانی ۳. **لچک** - ۲
لحاظ / laḥāz, lehāz: [عربی] / اسم. روانگه؛ بار؛
 لایه؛ خال یان شوینی روانین.
 □ از لحاظ: له باری؛ له روانگه ی؛ له لایه نی
 «ایران از لحاظ آب همیشه دچار کمبود بوده است؛
 ئێران له باری ئاوه وه هه میشه که م و کووری
 بووه».
 □ **لحاظ شدن**: ره چاو بوون/ کران؛ له بهر
 چاوگیران «این موضوع در برنامه لحاظ شده است؛
 ئەم بابەتە لە بەرنامەدا ڕەچاو بووە». ههروهه ها:
لحاض کردن
لحاف / laḥāf ، ها: [عربی] / اسم. لیف؛ لیفه؛
 لیفک؛ لاف؛ نخاف؛ نخیف؛ پیخه فی گهرم له
 خوری، لۆکه یان په ری له تۆی پارچه خراو و
 دورواو.
لحافدووزی / laḥāfdûzî: [عربی/ فارسی] / اسم.
 لیفه دووری؛ لیف دووری: ۱. کاری دوورین و
 ئاماده کردنی لیفه ۲. /ها/ کارگه ی لیف دوورین.
 ههروهه ها: **لحافدوز**
لحاف کرسی / laḥāfkorsî ، ها: [عربی/ چینی]
 ژاپنی / اسم. لیفه ته مه له؛ لیف قورسی؛ چه که لیف؛
 لیفه ی گه وه ی سهر قورسی.
لحد / laḥad: [عربی] / اسم. [ادبی] ۱. گۆر؛ گلکۆ؛
 قه ور؛ زیاره ت؛ مالی هه تای ی مردوو ۲. گۆریچه؛
 نه لحه و؛ کوله؛ کوواوه؛ تاپی؛ له هه ک؛ بنی قه بر
 که ته سک بۆته وه و مردووی تی ده نیژن ۳. کیل؛
 کیله؛ هه نگیزه؛ به ردی سهر گۆر.

لحظات / laḥazāt: [عربی] جمع **لحظه**
لحظه / laḥze ، ها: لحظات: [عربی] / اسم. هه ناسه؛
 سات؛ گر؛ تاو؛ هلووم؛ ده مووکه؛ چاو تروو کان؛
 ماوه یه کی زۆر که م ئه وه نه ده ی چاو لیک نانیکی
 «یک لحظه غافل شدم، گذاشت فرار کرد؛ هه ناسه یه ک
 چاو م لئ داخست، بۆی هه لات».
لحظه ای / laḥze'î: [عربی] / قید. به سات؛ ساتی؛
 گر؛ به تاو؛ یه ک وچی؛ له ماوه ی یه ک ده مه دا
 «او لحظه ای تصمیم عوض می کرد؛ ئەو بە سات برباری
 ده گۆری».
لحظه شماری / laḥzešomārî: [عربی/ فارسی]
 / اسم. چاو هروانی و پیری بی ئۆقره یی.
لحن / lahn ، ها: [عربی] / اسم. ئاههنگ؛ ۱. شیواز
 و چۆنه تی دهنگ (قه سه یان مووسیق) ۲. /الحن/
 دهنگیک به بهرزی و نزمی تایبه ته وه ۳. ده راو؛
 شیواز و شیوه ی ده ربڕینی بابه تیک «نامه اش لحن
 دوستانه ی داشت؛ نامه که ی ده راو یکی دوستانه ی
 هه بوو».
لحیم / laḥim: [عربی] / اسم. له حیم؛ کانزا یان
 ئالیای ئ که تواوه که ی بۆ کون و که لین گرتن
 یان لکاندنی دوو کانزا پینکه وه به که لک دیت.
 □ **لحیم کردن**: له حیم کردن؛ کهوین؛ راکوتان؛
 لکاندنی دوو له ته کانزا یان گرتنی درز و
 کونی کانزایه ک به له حیم.
لحیمکاری / laḥîmkārî: [عربی/ فارسی] / اسم.
 له حیمکاری؛ کار و ره وتی له حیم کردن.
لخت / laxt: / صفت. خاو: ۱. سس؛ سست؛
 نه به گه؛ به بی هیزی جوولان ۲. شل؛ شل و
 شه ویق؛ خۆنه گر؛ بی گیان ۳. بی گرژ؛ نه رم؛ به بی
 گرژی «موی لخت: مووی خاو».
لخت / loxt: / صفت. رووت؛ پیت؛ پوهت؛ پویت؛
 رویس؛ رووس؛ روویس؛ رویج؛ په تی؛ تازی؛
 لووت؛ لوت؛ لوه ت؛ جیپ: ۱. بی بهرگ؛ رووت و
 قووت؛ زه لووت؛ چه ک؛ چه که؛ زت؛ ئاونیش؛
 ئه فللیس؛ رووت و عه مه نه؛ بی بهرگ و پۆشه ن

«بدن لخت، مرد لخت: لهشی رووت، پیاوی رووت»
 ۲. بئ-گه لا و گول «درخت لخت: داری رووت»
 ۳. خشت و خالی؛ خت و خالی؛ هالی و هویلا؛
 رووت و پەتی؛ بهی-هیچ کهلهل و نامرازیك
 «اتاق لخت: دیوی خشت و خالی» ۴. قاقیر؛
 رووتهن؛ رووتان؛ کرپن؛ بئ-دار یان شینایی
 «دشت لخت: دهشتی قاقر» ۵. بئ-رووکەش یان
 رووپوش «سیم لخت: سیمی رووت».

□ لخت کردن: رووت کردنهوه؛ رووته وکردن؛
 رووتهوه کهردهی؛ رووت کهردهیوه؛ رووت
 کرن: ۱. پۆشن له بهر کهسی دهرهینان
 ۲. پەرتاوتن؛ رووتاندنوه؛ دارپوتاندن؛ دارنن؛
 دامالین؛ دامالان؛ ههلهپووتاندن؛ ههلهپاچین؛
 فەرپووتاندن؛ ئەرهمالهی؛ مالایره؛ فەرپووتاندن؛
 فەرپوویچاندن؛ فەرپوویچکندن؛ پهل و پۆی
 داری برین ۳. دامالین؛ دامالان؛ رووتاندن؛
 رووتانن؛ ئەرهمالهی؛ مالایره؛ دار و گیای
 زهونیک برین ۴. وەرپووتاندن؛ رووتاندنوه؛
 رووتاننوه؛ رویت کردن؛ مالایره؛ ئەرهمالهی؛
 ههموو شتیکی دانراو له شوینیک لابردن و
 هیچی تیدا نههیشتن ۵. «کنایی» به زور مال و
 دارایی کهسیک لی-سهندن «اول شب سه نفر
 ریختند سرش و او را لخت کردند: سه‌ره‌تای شهو
 سی کهس به سه‌ریاندا داو و رووتیان کردوه».

لختگی / laxtegi / اسم. په‌لتیوی؛ مه‌ییوی؛
 گرساوی؛ گرسیاوی؛ گرسیاگی؛ چۆنیه‌تی
 گرسان.

لخت و پتی / loxt-o-patî / صفت. «گفتاری،
 تعریض» رووت و قووت؛ رووت و پەتی؛ رووت و
 عه‌مه‌نه؛ رووت و روپچ؛ ئاونیش؛ زه‌لووت؛ چه‌که:
 لخت و عور

لخت و عور / loxt-o-ûr / [فارسی/عربی] □
 لخت و پتی

لخته / laxte / اسم. جه‌لته (بۆ خوین)؛ گرس؛
 کوله؛ ده‌له‌مه؛ دۆله‌مه؛ دۆله‌می؛ له‌گرسه؛ تراوی

که له بهر هه‌وا، سه‌رما یان شتی تره‌وه گرسایی.
 □ لخته شدن: په‌لتین؛ خو‌گرتن؛ مه‌یین؛
 گرسان؛ گرسیان؛ گرسه‌ی؛ گرسای؛ به‌ستن؛
 فەرپه‌سین. هه‌روه‌ها: لخته بودن؛ لخته کردن
 لختی / laxti / اسم. خاوی؛ سستی؛ دۆخ یان
 چۆناوچۆنی خاو بوون.

لختی / قید. / ادبی / تاوی؛ تاویک؛ تۆزی؛ تۆزیک؛
 که‌می؛ که‌میک؛ که‌میو؛ بری؛ بریک؛
 ده‌موو که‌یه‌ک؛ هه‌لی؛ چه‌لی؛ یه‌ک‌تاو؛
 چاوقونجانی؛ چاوترووکانی؛ کاتیکی کورت
 «لختی درنگ کن: تاویک پاره‌سته».

لختی / loxtî / اسم. رووته‌لی؛ رووتی؛ په‌تیه‌تی؛
 رۆه‌نی؛ رویتی؛ رووت و قووتی؛ دۆخ یان
 چۆنیه‌تی رووت بوون «ساحل لختی‌ها: به‌ستیینی
 رووته‌لان».

لختی / صفت. / مجازی / رووتل؛ رووته‌له؛
 ده‌سرووت؛ بئ-به‌رگ؛ رووت؛ هه‌ژار؛ بئ-ئه‌نوا
 «سهری لختی آمده خواستگاری دختر من: هه‌تیوه
 رووته‌له هاتۆته خوازیینی کچی منه‌وه».

لخشک / laxšak / صفت. «گفتاری» ۱. له‌ق و لۆق؛
 له‌ق و ته‌ق؛ له‌ق؛ له‌رزۆک و شل «این‌صندلی
 لخشک است، مواظب باش نیفتی!» ۲. ئهم ئه‌سکه‌مه‌له‌ق
 و لۆقه، وریا به نه‌که‌وی! ۳. خلیسک؛ خز؛
 تاییه‌تمه‌ندی جیگه‌ی لووس؛ لخشه

لخشه / laxše / □ لخشک ۲-
 لخشیدن / laxšidan / مصدر. لازم. [قدیمی] //
 لخشیدی: له‌قای؛ می‌لخشی: ده‌له‌قی؛ بلخش؛
 بله‌قه // له‌رزین: ۱. له‌قان؛ له‌قین؛ له‌قه‌ی؛ له‌قای؛
 له‌ق بوون؛ گپ‌ران؛ گپ‌ریه‌ی؛ له‌جیگه‌ی خو‌دا
 قایم نه‌بوون ۲. له‌خشان؛ خزان؛ خزین؛ خزە‌ی؛
 خزای؛ خلیسکان؛ خشکان؛ ته‌ه‌سین؛ شه‌متین؛
 له‌خشای؛ خشان؛ زه‌لین؛ له‌سه‌ر جیی خو
 ترازان یان له‌رزانه‌وه.

■ صفت مفعولی: لخشیده: (له‌قاو) / مصدر منفی:
 نلخشیدن: [نامتناول] (نه‌له‌قان)

لخ - لڭ / lexlex / صوت. چه كه چه كه؛
خشه خش؛ دهنګى ړاكښانى كهوش يان
سهرپايي گه وړه (با صداى لڭ - لڭ سرم را بلند كردم
و ديدم ربيس است كه وضو گرفته و دارد مى آيد: به
دهنګى چه كه چه كه سرم هه لينا و ديتم سهرؤكه
دهسنوږي گرتووه و خهريكه دى).

لځم / loxm / صفت. نهرمك؛ نهرمه؛ نهرمؤك؛
ولمه؛ گولمه؛ پارچه گوشتى زلى بئ ئيسك و
چه وړى و ړهگ و دهمار.

لڼا / lezā / [عربى] قيد. كه و ابوو؛ ده سا؛ سا؛
ده يسا؛ ده جا؛ بؤيه؛ پؤكئ؛ په وكئ؛ ده جابؤيه؛
سابؤيه؛ جابؤيه؛ ئه دى بؤيه؛ بهم بؤنه وه (لڼا مراقب
باشيد كسى نفهمد: كه و ابوو هؤشتان بئ كه س
نه زانئ).

لڼاڼډ / lazā'ez / [عربى] لڼاڼډ

لڼات / lazzāt / [عربى] جمع لڼت

لڼاڼډ / lazzāyez / [عربى] اسم. ۱. جمع لڼت
۲. وهشئ؛ خؤشئ؛ خوهشئ؛ هـووتئ؛
خوهشيگهل؛ شتى خؤش يان چيژدار (لڼاڼډ
دنبوى: وهشئ دنيا) * لڼاڼډ

لڼت / lezzat, lazzat / ها؛ لڼات؛ لڼاڼډ: [عربى]
/ اسم. خؤشئ؛ خوهشئ؛ كهيف؛ هـووت؛ له زهت؛
چيژ؛ تامه؛ بار و دؤخئ كه ړه زامه ندى پتوويه
(لڼت زندگى، لڼت عشق: خؤشئ ژيان، چيژئ
نه وښ).

لڼت بردن: چيژ وهرگرتن/ بردن؛ خؤشئ
بردن؛ كهيف بردنه وه؛ له زهت بردن؛ خؤشئ
ديتن؛ وهشئ وينتهئ؛ بار و دؤخئكى خؤش
پيدا كردن (سعى كن از زندگى ات لڼت بېرى:
ههول بده له زياتن چيژ وهرگرئ).

لڼتبخش / lezzatbaxš, lazzat- / [عربى/ فارسى]
صفت. شاديدره؛ چيژدهر؛ هؤى خؤشئ و شادى
(زندگى لڼتبخش: ژيانى شاديدره).

لڼتجويى / lezzatcûyî, lazzat- / ها: [عربى/
فارسى] اسم. چيژئئ؛ واز له كهيف و خؤشئ ژيان

و ههول بؤ وه چهنگ خستنيان.

لڼت گرايى / lezzatgerāyî, lazzat- / [عربى/
فارسى] اسم. خؤشئ خوازئ؛ چيژوازئ: ۱. بېر و
بروايئ كه مه بهستئ ژين له خؤشئ ديتن و
دوورئ له ړهنج و تالهدا ده بڼئ ۲. باوهر به وه
كه وازئ سروشتئ مرؤ (و گياندارانئ تيرش)
دهست خستئ چيژ و خؤشئ و شوښ
سروشتئ خؤ كه و تنه * اصالت ذات
لڼيد / lazîz / [عربى] صفت. خؤش؛ چيژ خؤش؛
به له زهت؛ چه رزه؛ خؤش تام؛ خؤش چيژ؛
خؤش چيژ؛ تامدار؛ به تام (شام خيلى لڼيدئ بود:
شينوځكى زورخؤش تام بوو).

لڼت / lert / لڼد

لڼد / lerd / اسم. [گفتارى] تلته؛ بن گرته؛ خلئت:

لڼت

لڼد / lord, ها؛ ان: [انگليسى] اسم. لڼرد؛ لڼورت:

۱. ږيزناوځكى ئه شرافئ بؤ پياوانئ بریتانيا
۲. [مجازئ] بووده؛ زهنگون؛ زهنگين؛ پياوى زور
دهوله مهن و دهس ږويشتوو.

لڼر / larz / اسم. له رز؛ دفيچه؛ دفيچئ؛ چؤق؛
دؤخ يان چؤنيه تئ له رزبنئ ماسوولكهئ له ش
زورتر به هؤى سهرما، ترس يان ږكه وه.

لڼر كردن: له رز كردن؛ دفيچئ؛ تووشئ له رز
هاتن (شب لڼر كردم و بعد تب و سرفه شروع شد:
شه له رزم كرد و پاشان ياو و كؤكه دهستئ پئ
كرد).

لڼرزان / larzān / صفت. ۱. لهق و لؤق؛ تهق و
لؤق؛ تهق و لهق؛ ناقايم؛ شل و شؤل (موقعيت
لڼرزان: دؤخئ لهق و لؤق) ۲. له رزؤك؛ له رؤك؛
له رزهك (دست لڼرزان: دهستئ له رزؤك).

لڼرزان: قيد. به له رزه؛ به له رز؛ وه له رزه؛ له ره
له ر؛ له رزؤك؛ له رزه له رز؛ شه كان - شه كان؛ له
حالئ له رزبندا (لڼرزان و گريان پيش آمد: به له رزه و
گريان هاته پيشه وه).

لڼرزانندن / larzāndan / مصدر. متعدئ. // لڼرزاندى:

لەرزانەت؛ می لرزانی؛ دهلەرزینی؛ بلرزان؛ بلەرزینە //

لەرزانەدن؛ لەرزانن؛ لەراندن؛ لەرزاندهوه؛

لەرزانسهوه؛ لەرزنهه؛ لەرزنای؛ شه کاندنهوه؛

شه کانه؛ شه کاندن؛ ئەوه شه کانهه؛ شو کنايوه:

۱. لەراندنهوه؛ قورفاندن؛ خستنه لهرهوه <لحن

صدایش تمام تنم را لرزاند: شیوازی دهنگی هه موو

گیانمی لهراندەوه> ۲. /مجازی/ راشه کاندن؛

پاژاندن؛ لهرنهه؛ لهرنای؛ وه لهرزه خستن؛

پاچاندن؛ شله ژاندن؛ فەشه قاندن؛ هه لهرزاندن؛

له قاندن؛ له قانن؛ لهق کردن؛ لهقنای؛ لهقنهه؛

شهقه تنای؛ شهقه نهه؛ شهقنای؛ لهقنايوه؛

ئهوه لهقنهه؛ هه ژاندن؛ لهنگاندن؛ شل و ناقلیم

کردن <قیام مردم پایه های حکومت را لرزاند: راپهرینی

خەلک کۆلەکی رژیمی راشه کاندەوه>. ههروهه:

لرزانندی

■ صفت فاعلی: لرزاننده: (لهرزینەر) / صفت

مفعولی: لرزانده: (لهرزینراو) / مصدر منفی: نلرزاندن:

(نه لهرزاندن)

لرزانک / larzānak // اسم. لهرزانه؛ ژيله؛ ژله؛

خواردنیکه له ئاومپوه، ژيلاتین، شه کر و شتی

بۆن خووش که به داخی ته ره و سارد ده بیتهوه

خوی ده گری به لام ده لهریتتهوه.

لرزش / larzeš // اسم. لهرزه؛ لهره؛ لهقه؛

لاکه؛ شه که؛ ده کو؛ پارکه؛ لهخشه؛ کار یان

رهوتی لهرزین <مدتی است دستم دچار لرزش شده

است: ماوه به که دهستم تووشی لهرزه بووه>.

لرزه / larze // اسم. ۱. لهرزه؛ لهره <به تنم لهرزه

افتاد: لهرزه کهوته گیانم> ۲. /ها/ بوومه لهرزه؛

بووله رزه.

لرزه سنج / larzesanc // اسم. لهرزه پیوه؛

لهره پیوه؛ که ره سهی ئەندازە گرتنی پادهی لهره

به تایبەت هه بوومه لهرزه.

لرزه شناسی / larzešenāsi // اسم. لهره ناسی؛

لهرزه ناسی؛ کاری توژیژنهوه له مهر بوومه لهرزه و

لهرزه گهلی دهستکردی سه ره وهی.

لرزه گیر / larzegîr // اسم. لهره گر؛ که ره سه

یان پیکهاته یه که له شتانی کیشسان (وه که

فهر یان قایش) بۆ نه هیشتن یان کهم کردنه وهی

لیدانی لهرزه و لهره ی بهشی بزۆکی ده زگایه که

له به شه کانی تر.

لرزه نگار / larzenegār // اسم. لهرزه نفیس؛

لهره کیش؛ که ره سه ته یه که بۆ ناسین و تۆمار

کردنی شه پۆلی لهرزه یی، به تایبەت هه

بوومه لهرزه.

لرزه نگاری / larzenegārî // اسم. لهرزه نفیسی؛

کار یان رهوتی تۆمار کردن و دیار خستنی پاده،

پهره و لای شه پۆلی لهره، به تایبەت هه

بوومه لهرزه.

لرزیدن / larzîdan // مصدر. لازم. // لرزیدی:

لهرزیت؛ می لرزی؛ دهلەرزى؛ بلرز؛ بلەرزە // لهرزین؛

لهرزیان؛ لهرزان؛ لهرزانهوه؛ لهرزینهوه؛ لهرزهه؛

لهرزای؛ ئەوه لهرزهه؛ لهرزیابهوه؛ لهخشین؛

لهریان؛ هه لوار کیان؛ ئەلۆر کیان؛ چرچگیان؛

هه لچوقان؛ چوقیان؛ چوقین؛ ره جفین؛ هه ژیان؛

هه ژان؛ هه ژهان؛ له جیگای خووه به ناویستی و

له په ستا بزوان. ههروهه: لرزیدی

■ صفت فاعلی: لرزنده: (-) / صفت مفعولی: لرزیده:

(لهرزاو) / مصدر منفی: نلرزیدن: (نه لهرزین)

لرگ / larg // اسم. گوێزە جەنگەلی؛ داریکی

جوان له تیره ی گوێزه به چیوی سووکه له،

گه لای سهوزی گه وره و بهری بچووکه وه.

لرژ / lazec // عربی صفت. دۆچن؛ توچن؛

چهسپن؛ ده بیش؛ جلیق؛ جلیق؛ لیق؛ لیقن؛

لیق؛ لینج؛ خلیچک؛ خلیسک؛ لچق؛ لیچ؛

لیچق؛ مچ؛ جفر؛ لخیز؛ لنج؛ لنجق؛ لیغیز؛ لیچه؛

لینجق؛ لینچک؛ نهرمه لیقه. ههروهه: لرژ بودن؛

لرژ شدن

لرژت / lazcat // [عربی] لرژوت

لرگی / lezgî, lazgî // اسم. لهزگی: ۱. هۆزیکى

دانیشتووی قه قفاز ۲. /ها/ ان هه ره کام له

سست <یک همچو موجود لشی را به کمک من فرستادی؟! ناوا که سیکی شهختوت ناردوته یارمه تی من؟!>.

لشاب / lašāb ، ها:/ اسم، زه لکاو؛ زه لکه؛ ناوی وه ستاو که تیتدا قامیش و گزره رواوه.
لشابزار / lašābzār ، ها:/ اسم، گزره جاپ؛ زه لکؤ؛ زه وینی داپؤشراو به گزره و زه له وه.

لش بازی / lašbāzi ، ها:/ اسم، [گفتاری] ئەلواتی؛ ئەلواتیی؛ خوښ رابویری و که یف و خوښی ناشیرین و دزیو: **لش گیری**

لش بازی در آوردن: ئەلواتی کردن؛ خوښ رابواردن، به شیوه یه کی دزیو و سووک.

لشکر / laškar, lašgar ، ها:/ اسم، لهشکر؛ لهشکر؛ ئەوردی؛ بتۆم: ۱. بهشی له سپا بریتی له سئ تیپ و یه که ی پشتیوانی ۲. هیزی چه کداری <لشکر کشیدن: لهشکر کیشان> * **لشکر**
لشکر کشیدن: لهشکر کیشان؛ لهشکر بردن؛ بردنی لهشکر بۆ شه پ <نادر شاه به هند لشکر کشید: نادر شا لهشکر کیشا بۆ هیند>.

لشکرشکن / laškaršekan, lašgar- ، ان:/ صفت، لهشکرشکین؛ لهشکر به زین؛ زور ئازا و به هیز.
لشکر کشی / laškarkešī, lašgar- ، ها:/ اسم، سپارانی؛ لهشکر کشی؛ کار و رهوتی بردنی لهشکره چی که کداری بۆ شه پ.

لشکری / laškarī, lašgarī ، ان:/ صفت، لهشکری؛ چه کداری؛ ئەرتەشی؛ پتوه نیدار به ئەرتەشه وه.

لشگر / lašgar ، لشگر

لش گیری / lašgīrī ، لش بازی

لش و لوش / laš-o-lûš ، اسم، [گفتاری] لات و لووت؛ لات و خویری؛ خوت و خویری؛ خویری و تویری <یک مشت لش و لوش دورش را گرفته بودند و برایش دست می زدند: پریک لات و لووت دهوریان لی دابوو چه پله یان بۆ لیده دا>.

لطاافت / letāfat, latāfat ، ها:/ [عربی] اسم، ته پ و به پری؛ نه رم و ناسکی؛ دۆخ یان چۆنیه تی نه رم و

خه لکی ئەو هۆزه ۳. جۆریک هه لپه رکینی خیرای به جرت و فرته وه.

لزوجت / luzûat, lozûcat ، [عربی] اسم، دۆچنی؛ چه سپنی؛ لینچکی؛ لیجقایی؛ لیچی؛ لیقی؛ لینجی؛ چۆنیه تییک له بری تراودا که ده بیته هۆی خو گرتن و نه پزان، کیش هاتن و چه سپانی: **لزجت**

لزووم / luzûm, lozûm ، [عربی] اسم، پتویستی؛ نیاز؛ ئەوه جه؛ هه فجه؛ دۆخ یان چۆنیه تی پتویست بوون <در صورت لزوم کمک کنید: له کاتی پتویستیدا یارمه تی بدهن>.

لزووما / luzûman, lozûman ، [عربی] قید، بی گومان؛ بی سو؛ بی پرویز؛ بی ئەولا و لا؛ ژبن؛ هاینه؛ هه م؛ هه ر؛ ئیز ته ره م؛ به شیوه ی پتویست.

لژ / loj ، ها:/ [فرانسوی] اسم، لۆج؛ لۆژ: ۱. ژوور؛ دیویک له ته و اشاخانه دا ۲. ژووری تایبه تی سالۆنی سینهما و دوورترین شوین له په رده وه.
لژیون / lej(i)yon ، ها:/ [فرانسوی] اسم، پهل؛ هه نگ؛ یه که یه کی هیزی چه کداری.

لس / las ، صفت، [گفتاری] چه ک؛ سس؛ خاو؛ شل؛ نه به گه؛ تور و تازه نه ماو.

لس / los ، اسم، بارن؛ خا که نه رمه ی به دهم باوه له شوینییک کۆمه ل بووی بن گرتوو.

لسان / lesān ، السنه:/ [عربی] اسم، [ادبی، نامتداول] زمان؛ زوان؛ زبان؛ زمانی که له لایه ن دهسته یه کی زمانی (وهک کورد، فارس، عه ره ب، ترک یان ره ووس) وه، بۆ پیکه وه دوان و پتوه ندی گرتن به کار ده چی.

لش / laš ، ها:/ اسم، [گفتاری] لاشه؛ لهش؛ لاش؛ که لاک <لش هاشان جلوی آفتاب بو گرفته بود: لاشه کانیا له بهر خوړ بۆنی کردبوو>.

لش ۱: صفت، شهختو؛ تخیل؛ خرس؛ تر ته پال؛ پفیو؛ ته پلؤس؛ ته پلمپس؛ له شه؛ ترال؛ تلار؛ منۆخ؛ ته مه ل؛ لهش گران؛ ژه لمو؛ ته وه زه ل؛

ناسک بوون.

لطايف /latāyef/: [عربی] جمع لطيفه

لطايف حیل: زیره کانه ترین و جوانترین چاره

یان فیل: لطايف الحیل

لطايف الحیل /latāyefolhiyal/: [عربی]

لطايف حیل، لطايف

لطف /lotf/: ها/ [عربی] اسم، خاصی: ۱. /الطاف/

باشی؛ میهره بانی؛ میهره وانی؛ دلوفانی «لطف

کردن: باشی کردن» ۲. خوشی؛ چاکی «لطف کار

در این بود: خوشی کاره که له مه‌دا بوو».

لطفًا /lotfan/: [عربی] قید، تکایه؛ له پرووی چاکی

و میهره بانیوه «لطفًا بنشینید: تکایه دانیشن».

لطمات /latamāt/: [عربی] جمع لطمه

لطمه /latme/: ها؛ لطمات: [عربی] اسم، ۱. تهموره؛

تهموره؛ ته گهره؛ پیوره؛ گه زن؛ ئازار «لطمه ی

سیل: تهموره ی لافاو» ۲. وه زن؛ وه زنگ؛ وه زن؛

زهره؛ زبان له باری مالیوهه.

لطمه خوردن: زهره/ زبان دیتن؛ ئازار

لی که وتن؛ ئاسیو/ گه زن پی گه یین «در جنگ

شهر ما خیلی لطمه خورد: له شهردا شاری مه

زبانی زوری دیت».

لطيف /latîf/: [عربی] صفت، ناسک؛ مه لاهیم؛

ناسک و شلک؛ ناسک و ته سک؛ ته ر و به ر؛

نهرم؛ نهرم و ناسک؛ نهرم و نوال؛ نارین؛ به

چۆنیه تیه کی خوش به هو ی زبر، رهق یان تون

نه بوونهوه «پوست لطیف، برگ لطیف، صدای لطیف؛

پیستی ناسک، گه لای ته ر و به ر، دهنگی نهرم».

لطيفه /latîfe/: ها/ [عربی] اسم، تیتال؛ تیتالی؛

تیوول؛ هه نه ک؛ هه نه ک؛ پیکه نوک؛ نوکته؛

جوک؛ فشه گالته؛ کوراتا: ۱. /الطایف/ قسه، شاعر،

به تابیه ت چیرۆکی که بو گالته و پیکه نین

ده گووتری ۲. /الطایف/ [ادبی] قسه ی خوشی مانادار

به لام نه ک تال ۳. شیرینه کی خرکه له به

دوونانی نهرم و توژیک کریم یان خامه له تویدا.

لعب /lo'āb, la'āb/: ها/ [عربی] اسم، ۱. لیاوه؛

لیاو؛ له عاب؛ له عاو؛ توژالی که له تواننده وه ی

شووشه به سهر کانزا، شیشه یان سواله تدا به دی

دی ۲. لیاو؛ لیاو؛ ماکی خهستی چه سپن که

زورتر له تواننده وه ی جهوی له ئاودا به رههم دی

«لعب پشت تمر: لیاو ی پشتی تهر» ۳. لینجاو؛

لیق؛ لیاو؛ ماکیکی ژله یی له نیو بری ره کدا

بو راگرتنی ئاو ۴. لیکاو؛ لیگاو؛ لیک؛ لیق؛

گهلویز؛ گلویز؛ لیرو؛ لیر؛ گه وه؛ لرگاو؛

رینگاوی؛ رینگ؛ رینگاو؛ بؤراک؛ گلیر؛ گریز؛

گریژ؛ کهوشیل؛ توک؛ خوزاف؛ خهسه لیک؛ ئاوی

خهستی ده م، به تابیه ت ه ی ده می بری

گیانداران (وهک جالگوکه).

لعب انداختن: رینگ/ لینج دانه وه؛ رینگ

به ردان؛ لیاوه خستن؛ لینجاو هه لختن؛

رینگ پیکه ی؛ رینگانه وه؛ لیاو هه لختن؛

چی بوونی لیاو، به تابیه ت له تراودا «بگذارید

برنج خوب لعب بیندازد: بیلن برینجه که باش رینگ

بداته وه».

لعب دادن: لیاو ساوین/ مالین/ لیدان:

۱. ئاش دان؛ ئاها ر دان؛ کار و ره وتی داپوشان

یان جوانکاری کردنی پرووپه ری شتیک به لیاو

۲. رووپه ریک ساف و بریقهدار کردن (وهک

رووی کاغه ز).

لعبدار /lo'ābdār, la'ābdār/: [عربی/فارسی]

صفت، ۱. لیاودار؛ به لیاوه ۲. لیاوی؛ ئاشدار؛

چینکۆدار.

لعبی /lo'ābi, la'ābi, lā'ābi/: ها/ [عربی] صفت.

چینکۆ؛ چیمکۆ؛ لیاوی؛ ئاشدار؛ به پۆششی له

لیاوه «کاسه ی لعبی: کاسه ی چینکۆ».

لعبت /lo'bat/: ها/ بان: [عربی] اسم، [مجازی]

ده لال؛ شه پال؛ زن یا کیژۆله ی ئیجگار جوان

له بار.

لعل /la'l/: ها/ [عرب از فارسی] اسم، [کانی شناسی]

لال؛ له عل؛ به ردیکی به نرخ له ئوکسیدی

سروشته ی ئالومنیوم و مه نیه زیوم به رهنگی

سووری توخ و سووری ئامال زهر د.

لغن / la'n / [عربی] لغنت

لغن / la'nat / ها: [عربی] اسم، نفرین؛ نفر؛

تووک؛ لهغنەت: لغن

لغن کردن: تووک کردن؛ نفر کردن؛ وتنی

ئەوێ که خوا نەبەخشی، سزای بدات.

لغنەتی / la'natî / ها: [عربی] صفت، نەلامەت؛

بی‌فە؛ شیای تووک و نفرین (جووری جنیو و

ناسرا).

لغات / loqāt / [عربی] جمع لغت

لغاز / loqāz / اسم، [معماری] لاشیپانه؛ لاشیپان؛

دیواری بنپالی دەرگا.

لغایت / leqāyat / [عربی] حرف، تاکوو؛ هەتاکوو؛

تاکەتی؛ تاکە؛ هەتا: ۱. تاسەرەتای (لغایت

چهارشنبه ۲۵ فروردین: تاکوو چوارشەممە ۲۵ی

خاکەلیتو ۲. تاکۆتایی؛ تا ئاخری (لغایت سال

۱۳۶۵: تاکەتی سالی ۱۳۶۵).

لغت / loqat / ها: [مغرب از یونانی] اسم. ۱. /لغات/

وشە؛ واچە؛ واژە ۲. /لغات/ وشەیی که مانا کراوه

یان دەکرێتەو «لغت معنی: وشەیی مانا»

۳. /قدیمی/ زوان؛ زمان؛ زوبان؛ زبان «لغت مردم

کرد: زوانی خەلکی کورد».

لغت‌شناسی / loqatşenāsi / [مغرب/ فارسی] اسم،

وشەناسی؛ لقی له زمان‌ناسی که له سەر ڕەگ و

پۆ و واتاکانی وشە دەکۆلێتەو. هەر وەها:

لغت‌شناس

لغت‌نامه / loqatnāme / ها: [مغرب/ فارسی] اسم،

۱. وشەدان؛ واژەدان؛ پەر‌اوێ که پەییوینی

زەمانیکی تیدا کۆکراوەتەو ۲. فەرەه‌نگ؛

قامووس.

لغز / loqaz / ها: [عربی] اسم، له‌گەز؛ مەتەل؛

لیچار؛ پەر‌دەک؛ له‌غەز؛ مەتەل‌ۆک؛ لۆتەر؛

قەوسەل؛ مامک؛ مەتەل‌ۆکە؛ تشتەنۆک؛

تشتانۆک؛ فروسە له.

لغز / loqoz / ها: از عربی/ اسم، [مغتاری] زیپک؛

تانه؛ تەوس؛ تەشەر؛ تەشەرە؛ پلار؛ توانج؛

وتەبەک ماناھەلگر بۆ سەرکۆنە و لیگرتنی

کەسێک «این قدر لغز نگوا! هیئەدە زیپک لی مەدە».

لغز بار کسی کردن: قسەیی سووک له

پارەسەنگی کەسێک نان؛ تانه و تەشەر له

کەسێک دان؛ تەوس له کەسێگرتن «بیچارە

چقدر لغز بارش کردند: بەستەزمان چەندیان قسەیی

سووک له پارەسەنگی نا».

لغز خواندن: تەشەر وەشاندن «شنیدم تو هم

پشت سرم لغز خوانده‌ای: بیستم ئەتۆش پشته‌سەرم

تەشەرت وەشاندوو».

لغز شنیدن: تانه و تەشەر بیستن؛ تەشەر

لیدران؛ تەشەر لیکەوتن «من از این لغزها بسیار

شنیده‌ام: ئەمن لەم تانه و تەشەرەرانە زۆرم

بیستوو».

لغزان / laqzān / صفت، خز؛ لووس؛ خلیسک؛

سور؛ تەهسۆک؛ خریک؛ بە دۆخ یان چۆنەتی

سافەو هە دەبیته هۆی خزین «سطح لغزان:

پووپەری خز».

لغزاندن / laqzāndan / مصدر، متعدی. // لغزاندی:

خزانەت؛ می‌لغزانی: دەخزیتی؛ بلغزان: بخزینە //

خزانەن؛ خزانن؛ خزنەیی؛ خزنای؛ خلیسکانەن؛

خلسکانەن؛ خلسانەن؛ هەلخلیسکانەن؛

زەلاندن؛ خریکانەن؛ خەشکانەن؛ تەهسانەن؛

فشتخانەن؛ شەمتانەن. هەر وەها: لغزانەنی

■ صفت فاعلی: لغزانەدە (خزینەر) // صفت مفعولی:

لغزانەدە (خزینراو) / مصدر منفی: نلغزانەن

(نەخزانەن)

لغزش / laqzeš / اسم، رەت: ۱. لەخش؛ لەخشە؛

فسک؛ خلیسک؛ شەلپ؛ شەمت؛ سور؛ لاسور؛

خشکە؛ پەوتی خزیان؛ خزکیان؛ خلیسکیان؛

خلیسکان «ترمز کردن روی یخ موجب لغزش می‌گردد:

تورمز کردن به سەر یەخدا ئەبیته هۆی خزان»

۲. /ها/ [مجازی] کلا؛ کل؛ کلایی؛ له خۆو لاری

بوون «لغزش در زندگی گاهی جبران‌ناپذیر است: کلا

۱. زمانه‌وان؛ زوانناس؛ زمانناس ۲. وشه‌نووس؛ وشه‌نقیس؛ وشه‌وان؛ کۆکه‌رموه‌ی وشه‌ی زمانیک.

لغوی ۲: صفت. وشه‌یی؛ واژه‌یی؛ سر به وشه (معنی لغوی: مانای وشه‌یی).

لغاضی / laffāzī / ها: [عربی/اسم] دهمه‌وه‌ری؛ زمان‌بازی؛ کار و په‌وتی کایه‌کردن به وشه و پژ‌کردنی وشه‌ی دژوار و ناهه‌نگین بؤ سررنج راکیشان و شه‌یدا کردنی بیسه‌ر یان خوینهر. هه‌روه‌ها: لفاظ

لغاف / lafāf, lefāf / ها: [عربی/اسم] له‌فافه؛ تیوه‌پیچ؛ تی‌پیچ؛ پیچه‌ک؛ داپیچه‌ک؛ ده‌قه‌ک؛ پۆشه‌نی ده‌وری شتیک به‌تایبته له پارچه یان کاغز: لغافه

لغافه / laffāfe / [عربی] لغاف

□ **در لغافه فه‌ماندن**: [مجازی] به هیماوه تیگه‌یاندن؛ دار له‌گه‌ل تۆمه دیوار گویت لی بی؛ به ئامازه و لاده‌مه‌وه حالی کردن [در لغافه به من فه‌ماند که حقوقش کافی نیست: به هیماوه تیگه‌یاندن موچه‌که‌ی به‌شی ناکا]. هه‌روه‌ها: در **لغافه‌گفتن**: در لغافه حرف زدن

لغت / left / [اسم] لینجاو یان چه‌ورایی به ده‌فروه‌ه‌ه‌ ماو.

□ **لغت دادن**: ۱. شیلاندن [لغت دادن خمیر: شیلاندنی هه‌ویر] ۲. [مجازی] در پژ‌کردنه‌وه؛ پیوه‌چوون؛ به ده‌مه‌وه دان؛ مائل کردن؛ در پژ‌ه‌ پیدان.

لغت و لعاب / la'āb, -la'āb / [فارسی] [عربی/اسم] [مجازی، گفتاری] ئینجه و فینجه؛ ته‌شریفات و داب و ده‌ستور، به‌تایبته کرده‌وه‌ی زیایی و بی‌که‌لک و کات کوژ.

□ **لغت و لعاب دادن**: ئینجه و فینجه‌کردن؛ به ته‌شریفات و داب و ده‌ستور هه‌ چوون و مائل کردن [یک استکان چای آوردن که این همه لغت و لعاب دادن ندارد: پیاله‌یه‌ک چای هینان

بوون له ژبانا بری‌جار قهره‌بوو نابیتته‌وه] ۳. [کنایی] هه‌له؛ سه‌هو؛ یانش؛ ئه‌وه‌ی به دروستی به‌پژوه نه‌چوو بی [در این کار کوچکترین لغزش جایز نیست: پچوو‌کترین هه‌له له‌م کاره‌دا په‌وا نیه].

لغز پښير / laqzešpaziri / صفت. هه‌له‌هه‌لگر؛ به توانست یان نه‌گه‌ری هه‌له‌کردن و کلا بوون. **لغز ندگی** / laqzandegi / [اسم] خزی؛ ته‌هسوکی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی خز بوون.

لغزنده / laqzande / صفت. خز؛ ته‌هسوک [سطح لغزنده: رووبه‌ری خز].

لغزیدن / laqzidan / مصدر. لازم. // **لغزیدی**: خزای؛ می‌لغزی؛ ده‌خزی؛ بلغز؛ بخزه // خزان؛ خزیان؛ خزین؛ خزکیان؛ خه‌زتین؛ خزه‌ی؛ خزای؛ خلیسکان؛ خلیسکیان؛ هه‌لخلیسکان؛ شه‌متین؛ شله‌پین؛ زه‌لین؛ زه‌لان؛ چه‌رخین؛ ته‌هسین؛ ته‌حسین؛ ده‌ره‌حسین؛ خریکین؛ خرکین؛ خرگین؛ خه‌رقین؛ حلسین؛ شله‌پین؛ ته‌قلین؛ ته‌قلین؛ چلیان؛ خشکین؛ خه‌شکین؛ فسکین؛ قه‌لزین؛ ده‌ره‌حسین: ۱. جیه‌جی بوونی ناویستی شتی به سر په‌وبه‌ریکدا [لغزیدن اتومبیل: خلیسکانی ماشین] ۲. له ناکاو تیکه‌چوونی خۆراگری به هۆی له ژیر ده‌رچوونی به‌ک یان هه‌ر دوو پی [لغزیدن اولین علت شکستگی است: خزیان یه‌که‌م هۆی شکانی ئیسکه].

■ **صفت فاعلی**: لغزنده (خز) / صفت مفعولی: لغزیده (خزاو) / مصدر منفی: نلغزیدن (نه‌خزان)

لغو / laqv / [عربی] صفت. بی‌هۆ؛ بی‌فایه؛ پووچ؛ پووچه‌ل؛ بی‌که‌لک؛ به‌تال؛ ده‌رد نه‌خواردگ [عمل لغو: کاری بی‌هۆ].

□ **لغو شدن**: به‌تال بوونه‌وه؛ هه‌له‌وه‌شانه‌وه؛ باتل بوون؛ پووچ بوونه‌وه؛ پووچه‌ل بوونه‌وه؛ له بایه‌خ که‌وتنی ده‌ستور، بریار، قانون یان په‌سه‌ندننامه [آن قانون لغو شد: ئه‌و قانونه به‌تال بووه]. هه‌روه‌ها: **لغو کردن**

لغوی ۱ / loqavi / [عربی/اسم] [قدیمی]

ئیدی ئەم ھەموو ئینجە و فینجە کردنە ی
پێناوی.

لفت و ليس / left-o-lis ، ھا/ : اسم، /مجازی/ چلپەلیسی؛ داھاتی کەم و ناڕەوا کە چما لە ڕێی قانونیەو بە دەست دێت (وەک فروشتنی کاغەز و مقەبا بیکارە ی دامەزراوەیەک و لە گیرفان نانی پارە کە ی).

لفت و ليس کردن: چلپەلیسی کردن؛ داھاتیکی کەم لە ڕێگای ناڕەواوە چنگ خستن «گاھەگای از خریدهای خانه لفت و ليس می کرد: جار و باره له شت سەندن بۆ مالهووە چلپەلیسی دەکرد».

لفج / lafc ، ھا/ : اسم، /قدیمی/ لەوس؛ لەپ؛ لەوچ: ۱. لچی ئەستور ۲. دەم و لچ بە گشتی. **لفظ** / lafz ، ھا/ : الفاظ/ [عربی] اسم، وشە؛ واژە؛ بێژە: یە کە ی قسە بریتی لە یەک یان چەند بڕگە.

لفظ قلم: کتیی؛ کتیی؛ جوۆی قسە کردن چما نووسراو دەخوێنیەو «خیلی لفظ قلم حرف می زد: ئیجگار کتیی قسە ی دەکرد».

لفظی / lafzi : [عربی] صفت. زارەکی؛ بێژەیی؛ گووتاری؛ قسەیی؛ دەمی؛ پەیشی «اشتباه لفظی: ھەلە ی زارەکی».

لف - لف / loflof, laflaf : صوت. ملچەملچ؛ مڕچەمڕچ؛ چلەپ - چلەپ؛ لەپ - لەپ؛ دەنگی جاوین لە دەمی پڕەو «صد بار گفتم لف - لف غذا نخور!» سەد جار پێم گوئی لە خواردندا ملچەملچ مەکە!».

لف و نشر / laff-o-našr : [عربی] اسم، /بدیع/ لەف و نەشر؛ ھینانی چەن وشە لە شوێنێک (لەف) و چەن وشە ی تری سەر بەوان (نەشر) لە شوێنێکی تر (وەک: «هیز و سۆمای نیە بال و چاوم» یانی: بالم ھیز و چاوم سۆمای نیە).

لق / laq(q) : صفت. لەق؛ لۆق؛ لەوار؛ لەق و لەوار؛ شەق؛ بن بست؛ بە ھالەت یان دۆخی

ناقام و لەرزۆک. بەرانبەر: قرص «دندانم لق شده بود، خودم آن را کشیدم: دندانم لەق بیوو، بۆ خۆم ھەلمکیشا».

لق کردن: جێکەن کردن؛ لەق کردن؛ لەوار کردن.

لقا / laqā : [عربی] اسم، /ادبی/ دیمانە: ۱. دیمەن؛ ڕوو؛ ڕوہ؛ چار ۲. دیدار؛ ڕەوتی چاو پیکەوتن.

لقاح / leqāh : [عربی] اسم، ۱. /زیست شناسی/ ڕەوتیک لە زۆرکردنی گیا و گیانەوہ ران بریتی لە یەکانگیر بوونی تۆوی نیر و می و پیکھانی خانە یەکی ھاوہش ۲. /ھا/ خەرز؛ کار و ڕەوتی داکەتن؛ جووت بوونی نیر و می (جگە لە مړۍ).

لقاندن / laqqāndan : مصدر، متعدی. // **لقاندی**: لەقاندت؛ **می لقانی**: دەلەقینی؛ // لەقاندن؛ لەقانن؛ لەقنە ی؛ لەقنای؛ لەق کردن؛ شەقنە ی.

لقب / laqab ، ھا/ : القاب/ [عربی] اسم، سەرناو؛ بەرناف؛ کەسناو؛ لەکما تک؛ پاشناو؛ پاشناف؛ ئاوەلناویک بۆ ڕیزنان، تیز و تیتالی یان پێناسە کردنی کەسێ لە جیی یان لەگەل ناوہ کەیدا (وەک، مامۆستا خال، عەلی کیمیایی، ھەواس بەوہ جار).

لقمه / loqme ، ھا/ : [عربی] اسم، پاروو؛ پاری؛ تیکە؛ لوقمە: ۱. گە یەک؛ ئەوہندە ی خۆراک کە بە جاریک لە زار دەنرێ ۲. پینخوڕی کە لە پارچە یەک نان پینچراوہ تەوہ ۳. /مجازی/ خواردنێکی کەم.

لقمه ی چرب: /کنایی/ تیکە ی چەور؛ قازانج یان داھاتیکی باش کە ڕێی بۆ ھەبێ «آرام خیال می کرد لقمه ی چرب گیر آورده و نباید از دستش بدهد: ئارام پێی وابوو تیکە یەکی چەوری گیر ھیناوە و نابێ لە دەستی بدا».

لقمه ی حرام: ۱. مالی حەرام؛ نانی حەرام ۲. ئەو کەسە ی بابی حەرامخۆر بووبیت (جوۆریک جنیو): **حرام لقمه**

لقمه ی کلە گر بە: مامە خووچێ؛ تیکە ی بە قەو

خهست بوون؛ کاریکی به روالهت به قازانج، به لام جیی مه ترسی بوون «مواظب باش! این لقمه گلوگیر است، ممکن است خفیات کند؛ وریا به! ثم دوشاوه زور خهسته، دوور نیه بتخنکینی».

لقمه‌ای /loqme'î/ [عربی/اسم، پاروویی؛ تیکه‌یی؛ وهک پاروو «کباب لقمه‌ای: که‌واو تیکه‌یی».

لقمه‌غازی /loqmeqāzî/ [عربی/فارسی] **لقمه‌غازی**

لقمه قاضی /loqmeqāzî/ [عربی/فارسی] **لقمه‌غازی**

لقمه‌غازی /loqmegāzî/، ها: [عربی/فارسی] /سم، بابؤله؛ بابؤره؛ بالؤله؛ بالووله؛ قه‌پاله؛ مامه‌حووچی؛ لووله؛ ساندویچ؛ تیکه‌یکی گه‌وره که له به‌ریکمه‌وه به قه‌پال ده‌خوری: لقمه‌غازی؛ لقمه‌قاضی

لق و لوق /laq-o-lûq/، صفت. لهق و لوق؛ تهق و لهق؛ لهق و لهوار؛ ترغهل؛ لهق و شق؛ لهق و پهق «یک تختخواب لق و لوق به من دادند که هر لحظه می‌ترسیدم بشکند و بی‌قتم زمین: ته‌خته‌خه‌ویکی تهق و لهقیان پی‌م دا که ههر ده‌ترسام بشکیت و داکومه خواره‌وه».

لقوه /laqe/ [عربی/اسم، لاکه؛ ناویکی گشتی بؤ ههموو جؤره په‌رکه‌می ماسووله‌یی، به‌تایبته شه‌پله‌ی پارکینسون.

لقوه‌ای /laqe'î/ [عربی/صفت. لاکه‌یی؛ تووشی نه‌خؤشی لاکه.

لقی /laqî/ [اسم، له‌قی؛ شه‌قی؛ جی‌که‌نی؛ جیه‌که‌نی؛ دؤخ یان چؤنیه‌تی لهق بوون.

لقیدن /laqqîdan/، مصدر. لازم [گفتاری] له‌قین؛ له‌قان؛ له‌قه‌ی؛ له‌قای؛ شه‌قه‌ی؛ لهق بوون «این میز از همان روز اول می‌لقید: ثم میزه ههر له‌ئه‌وه‌ل رؤژه‌وه ده‌له‌قی».

■ صفت مفعولی: لقیده: (له‌قاو)/ مصدر منفی: نلقیدن: (نه‌له‌قین)

سهر من؛ لؤت؛ لؤته؛ پارووی زل؛ تیکه‌ی زل. □ **لقمه بزرگتر از دهان خود برداشتن:** [کنایی] دهست بؤ کاری گه‌وره‌تر له‌راده و لیهاتوویی خؤ بردن.

لقمه‌ی چپ کردن: کردنه تیکه‌یه‌ک؛ رامالین:

۱. راحت و خیرا خواردن «یک ران مرغ را لقمه‌ی چپش کرد: رانه‌میشکینی کرده تیکه‌یه‌ک»

۲. [مجازی] به‌راحتی به‌زاندن «با او درنیفت! تو را لقمه‌ی چپ خودش می‌کند: مه‌چؤ ناوقه‌دید! راتده‌مالی».

لقمه را از دست کسی قاپیدن: [کنایی] تیکه له دهستی که‌سی رفاندن؛ کاری نزیکه‌وه به‌ره‌هم له چنگی که‌سیک ده‌ره‌ینان.

لقمه را دور سر چرخاندن: [کنایی] له‌ریی هه‌له‌وه بؤ کار چوون.

لقمه را هم جویدن و توی دهان کسی گذاشتن: [کنایی] نانش کردنه ده‌م که‌سیکه‌وه؛ تیکه‌یش بؤ که‌سیک‌گرتن/ جاوین «چرا به‌خودت زحمت نمی‌دهی؟ مثل اینکه لقمه را هم باید جوید و توی دهان تو گذاشت: بؤ ناکه‌ویته خؤت؟ نه‌کا ده‌ته‌وئ نانش بکه‌نه ده‌مه‌ته‌وه».

لقمه کردن: بابؤله‌کردن/ پیچان؛ قه‌پاله کردن/ پیچان؛ کردنه قه‌واله؛ که‌رده‌ی بابؤله/ قه‌باله؛ نه‌نه‌تیکه‌نیه‌ی «این را هم لقمه کن بگذار توی کیفت: نه‌مه‌ش بابؤله بکه‌بیننه نیو جانتاکه‌ته‌وه».

لقمه گرفتن: ۱. پارووگرتن؛ تیکه‌گرتن «از این کره برای یک لقمه بگیرم؟ له‌م که‌ره پاروویه‌کت بؤ بگرم؟» ۲. [کنایی] قور بؤ که‌سی شیلان؛ بی‌ره‌زا و خبه‌ری که‌سی کارئ بؤ وی کردن که‌بیته‌هؤی گیر و گرفت و تووش بوونی «این زن را مادرش برای او لقمه گرفته بود: ثم قوره (لیره‌دا ژن خواستن) دایکی بؤی شیلابوو».

لقمه‌ی گلوگیر بودن: [کنایی] دؤشاوی زؤر

چه قچه قه؛ چه قچه قه؛ چه قچه قه؛
چه قینه؛ ته قته قه؛ ته قینه؛ ته قینه؛
بریتیه لهو دار یان لولویه له ناشدا که
به ستره به که و یچه که وه و له کاتی گه رانی
به رداشدا ورده — ورده دان ده ورینیتیه ناو
گه رووی به رداشده وه.

لکن /lāken/ : [عربی] حرف. به لام؛ به لان؛ بلان؛
بلام؛ نه ممما؛ لایری؛ لاینی؛ لابه لی؛ وه لی؛
وه لیکان؛ وه لیکانی؛ وه لیکه تی؛ نه مان «همه را
دوست دارم لکن تو را از همه بیشتر: همه موم خوش
دهوی به لام تو له گشت زورت»؛ لکن: لیک
/مخفف/؛ لیکن

لکنت /loknat/ : [عربی] اسم. توری؛ تری؛ گهی؛
تک زووانی؛ نه خوشیه که له قسه کردندا که به
نه ستم دهر برینی وشه، دوویات بوونه وهی
برگه کان و کیش هاتن و کول بوون له
دهر برینی بریکیاندا خو ده نوینی: لکنت زبان

لکنت زبان لکنت

لکنت داشتن: تور بوون؛ تر بیهی.

به لکنت افتادن: تور بوون؛ که وتنه توری؛
که وتنه پرته پرت؛ تووشی گرفت بوون له قسه
کردندا.

لکنته /lakante/ : صفت. له کارته؛ له کار که وتنه؛
کوخار؛ په که که وتنو «ماشین لکنته؛ بخاری لکنته؛
ماشینی له کار که وتنه؛ کووروی له کارته»؛ لکنتی

لکنتی /lakanti/ لکنته

لک و پیس /lak-o-pis/ : ها؛ اسم. [گفتاری]
په له و له که ی ناشیرین و ناحهز.

لک و پیس: صفت. به په له و له که ی ناشیرین و
ناحهزه وه.

لک و لک /lek(k)-o-lek/ : اسم. له قه له قه؛
شنه شن؛ سنه سن؛ مسه مس؛ سه وه سه وه؛
ساناسانا؛ سنگه سنگ؛ خاوه خاوه؛ خنه خن
«لک و لک راه رفتن: له قه له قه چوونه ریډا».

لک و لک کردن: مووشه مووش کردن؛ خو به

لک /lak/ : اسم. له ک: ۱. ها؛ له که؛ په له؛ پنو؛
پنوو؛ پنوک؛ قانی ۲. تیتول؛ بزگور؛ تیتله؛
تیتال؛ تیتوو؛ رندول؛ پرچک؛ پرتوک؛ تیتله؛
پرتال؛ پرتول؛ قهرپال؛ قهربال؛ که یه نه ک؛ شنر؛
گنج یان پارچه ی شر و ور ۳. شرم — برم؛
که تره یی؛ هاته ران پاته ران ۴. [سنسکریت]
سه ده هزار؛ سه ته هزار؛ سه د.

لک افتادن: په له/ له که تیکه وتن؛ په له/ له که
هه لگرتن؛ له که دار بوون؛ له که گیرته ی؛ له که
که وتنه ی «دست به آینه زن، لکه می افتد: ده ست
له ناوینه که مده، په له ی تیده که وی»؛ لک شدن
لک زدن دل کسی دل کسی برای چیزی
لک زدن، دل

لک شدن لک افتادن

لک کردن: په له تیختستن؛ پیس کردن؛
له که دار کردن «باران شیشه ها را لک کرد: باران
په له ی خسته شیشه کانه وه».

لکات /lakāt/ : اسم. له ککات؛ په ره یه کی قوما به
نه خشی ژنیکی له قه ند.

لکاته /lakkāte/ : ها؛ صفت. له ککاته؛ له یله دوی؛
خوینه ونیره؛ خوینه ونهره؛ سه لیته؛ قهره چی؛
ژنی بی شهرمی شهرانی.

لکدار /laddār/ : ها؛ صفت. له که دار؛ په لاوی؛ به
په له؛ له که ی؛ خالخاله؛ پنوکدار؛ قانی دار؛ به
خال و په له وه «یک مشت سیب پلاسیده و لکدار
آورده بود: هیندیک سیوی سیسیاو و له که داری
هینابوو».

لکک /laklak/ : اکدی/ اسم. حاجی له قه له قه؛
هاجی له که له؛ حاجی له ی له که؛
هاجی له که له که؛ له قه له قه؛ له که له که؛ لکرگ؛
حللیر؛ بالداریکی سیی و ره شی زور لنگ و
دندووک دریژه که له ناوه دانیدا هیلانه ده کا، مار
و ماسی و بوق ده خوا، گهرمین و کوستان ده کا
و گوشتی ناخوری.

لککه /lekke/ : اسم. ناژینه؛ چه قه نه؛

هیچ و پووجهوه خلافندن.

لکوموتیو / lokomotiv ، ها: /فرانسوی/ اسم.
لوکوموتیو؛ پټراگوژیکی موتوری که به سهر
هئیلی ناسندا دپروا و ریزیک واگونی قه تار له
دووی خوئی پاده کیشی: لوکوموتیو

لکوموتیوران / lokomotivrān ، ها: /ان:
/فرانسوی/ فارسی/ اسم، لیخوړی قه تار؛ قه تارناژو.

لکه / lakke ، ها: /اسم، پنؤ؛ پنؤک؛ پنوو؛ قانی؛
په له؛ خال؛ لهک؛ له که؛ لکه؛ پل؛ په نی؛
۱. به شئی له روویه ریک که به هوی پیس
بوونهوه په نگی گورایی «لکهی سیاهی روی کاغذ
افتاده بود؛ خالیکی رهش کهوتبوه سهر قاقه زه که»
۲. شوینه واری پیسی «لکهی جوهر؛ په لهی
جوهر» ۳. په نگ گورای خالی له شتیک «زیر
چشمش لکهی کبودی دیده می شد؛ له زیر چاویدا
په لهیه کی شین دهینرا» ۴. /مجازی/ مۆر؛
به دناوی؛ مایه ی سهر شوړی.

لکه ی زرد: /کالبدشناسی/ خالی زمره؛ خالیک
له توپینه ی چاودا که سومای له هه موو
شوینه کانی تر زور تره.

لکه دار / lakkedār ، صفت، په له دار؛ له که دار؛
۱. پنکه-پنکه؛ په له-په له؛ په لاوی؛ به په له؛
په له په لاوی؛ له که ی ۲. /مجازی/ نابرو و تکاو؛
به دناو؛ ناو زراو. هه روه ها: لکه دار شدن؛ لکه دار
کردن

لکه گیری / lakkegîrî ، اسم، له که گری؛
پنوسری؛ په له سري؛ له ک پروگرتی؛ کار یان
رهوتی سرین و لابر دنی په له ی سهر شتی.

لگاریتم / logārîtm ، ها: /فرانسوی/ اسم، /ریاضی/
لوگاریتم؛ دروشمیک بو نیشان دانی جاری
چه ند پاته بوونه وهی ژماره یه ک بو به ره مه مپه اتنی
ژماره یه کی تر ۲، لگاریتم ۱۰۰ بر پایه ی ۱۰ است؛ ۲
ده کاته لوگاریتمی ۱۰۰ له پایه ی ۱۰ دا.

لگام / legām ، ها: /اسم، /ادبی/ هه وسار؛ هه فسار؛
له غاو؛ لغاو؛ لغاف؛ له فاف؛ لغاف؛ لغاف؛

له خاف؛ له خاف؛ له خام؛ له خوم؛ له قام؛ لقوا؛
له قوا؛ لیغاب؛ گهم؛ گهمک؛ جلهو؛ لیوان؛
ده فگهم؛ ده زگین؛ ده سگین؛ نامرازکی له
چهرم و ناسنه ده خرپته ده می ته سپی سواریه وه.

لگد / lagad ، ها: /اسم، ۱. له قه؛ له قی؛ له غه؛
له خه؛ لوق؛ پی له قه؛ شه قه؛ شق؛ شاق؛ پیلاقه؛
لاقه؛ شه قچه؛ چهر؛ په خین؛ لووشکه؛ زیتک؛
زیج؛ پیهن؛ شاپ؛ شه پ؛ پین؛ جیفر که؛
جیفرک؛ زیتک؛ جوونه؛ لووشک؛ زیترک؛
جوحتک ۲. له قه؛ ته کان؛ بهر هودوا چوونه وهی
توپ و تفهنگ له کاتی تیر هاویشتندا.

لگد انداختن: جوونه وه شانندن؛ لووشک
هاویشتن؛ له قه وه شانندن؛ له قه لیدان؛ له قه
وه شانن؛ چرتک ها قیتن؛ له ق شهی؛ له ق
شای؛ لاق به توندی راوه شانندن بو لیدان
«مواظب باش! این اسب چموش است، لگد می اندازد؛
هؤشت بی! ئەم ئەسپە تووشە، جووتە
دوه و شنی»؛ لگد پراندن

لگد به بخت خود زدن: /مجازی/ شق له
به ختی خو هه لدان؛ شق به به خت خو دا
دان؛ شق له ناو چاوان خو هه لدان؛ هه لی
باش له کیس خو دان «این فرصت را از دست
نده، چرا لگد به بخت خودت می زنی؟» هه هه له
دهس مه ده، بو شق له به ختی خو ت
هه له ده دی؟.

لگد پراندن لگد انداختن

لگد خورندن: له قه /شق لیدران؛
په ی که و ته ی؛ به هوی پاوه زهرپ لی که و تن
«لگد خورده شمش افتاد روی زمین؛ له قه دای له
زگی که و ته زهوی».

لگد زدن: له قه لیدان / وه شانندن؛ له ق داونه ی
«اسب لگدش زد؛ هه سپ له قی لیدا».

لگد کردن: پا پیدان نان؛ پی به شتیکدا نان؛
خستنه زیر پی «مواظب باش بچه گربه را لگد
نکنی!؛ هؤشت بی یا به چکه پشیه که دا نه نی!».

لگدپرائی / lagadparāni ، ها: / اسم. جووتہ / جفتہ / لووشکھ هاویژی: ۱. کاری هه‌لخستنی پا بؤ له‌قه وه‌شانندن ۲. [مجازی] سه‌ربزیوی؛ نافه‌رمانی؛ لاساری؛ سه‌رشه‌قی «داشت لگدپرائی می‌کرد، بیرونش کردم: خه‌ریک بوو سه‌ربزیوی ده‌کرد، ده‌رم‌کرد».

لگدکوب / lagadkûb: صفت. له‌قه‌شیل؛ پاشیل؛ پی‌په‌ست؛ پاپه‌ست؛ پاکوت؛ پی‌کوت؛ پاوالاین؛ سمکوت؛ له‌قه‌کوت؛ پی‌په‌ن‌کوت؛ پی‌لافه‌کوت؛ پی‌له‌قه‌کوت؛ لوق‌کوت؛ چه‌ر‌کوت؛ وه‌ به‌ر له‌قه که‌ووتوو.

□ **لگدکوب شدن**: په‌لخان؛ په‌لخین؛ پاشیل بوون؛ پی‌خوست بوون؛ له‌قه‌کوت بوون؛ پی‌په‌ست بوون؛ پاپه‌ست بوون؛ پان و فلج بوونه‌وه له ژیر پادا «بسیاری زیر پا لگدکوب شدند: زوریک له ژیر پیدا په‌لخان».

لگدمال / lagadmāl: صفت. ته‌پس؛ پاشیل؛ به‌ پاکوت‌راو؛ به‌ر پی‌ دراو؛ پی‌خوس؛ پی‌خوست؛ له‌قه‌شیل؛ له‌قه‌کوت؛ پی‌په‌ن‌مال؛ له‌قه‌مال؛ تلیساو؛ پانه‌بووگ و له کیس چوو به‌ هو‌ی زه‌ربی پی‌وه.

□ **لگدمال شدن**: پی‌شیل بوون؛ پاشیل بوون؛ پی‌خوست بوون؛ پی‌په‌ن‌مال بوون: ۱. وه ژیر پا / له‌قه که‌وتن «همه‌ی کتاب‌ها و تابلوهای نقاشی زیر پای مهاجمان لگدمال شدند: کتیب و تابلوی نیگارکیشی، همه‌مو له ژیر پی‌نی داگیرکه‌راندا پی‌شیل بوون» ۲. [کنایی] سووکا‌یه‌تی پی‌کران؛ سووک و بی‌پرز بوون یان تیاچوون «قانون و عدالت لگدمال شد: قانون و دادپه‌روه‌ری پاشیل بوو». هه‌روه‌ها: **لگدمال کردن**

لگن / lagan ، ها: / از بابلی / اسم. له‌گان؛ له‌نگان؛ له‌گه‌ن؛ لگ؛ گرمگه: ۱. قاپی خری گه‌وره به‌ لیواری هه‌لگه‌راوه‌وه بؤ شت تیدا شو‌ردن ۲. گولدان؛ گولدانک؛ گولدین؛ ده‌فری میز تی‌کردنی نه‌خوش و من‌دال ۳. هه‌موو

پیکه‌اته‌یه‌کی وا «لگن ظرفشویی: له‌گه‌نی ده‌فرشو‌ری».

□ **لگن خاصره**: [کالبدشناسی] کزیه؛ کاسیله؛ کاسیلکه؛ کاسه‌ی سمت؛ قای؛ دوقایی؛ گۆلمگ؛ کاسه‌ی ئی‌سکی سمت که له پیکه‌وه لکانی ئی‌سکی سی‌به‌نده و هیت پیک دئ و میزه‌لدان، ریخۆله و ئه‌ندامانی زاوژی تیدایه. **لگن ظرفشویی**: گولدین / له‌گه‌نی ده‌فرشو‌ری؛ کاسه‌ی گه‌وره‌ی کانزایی به‌ر شیری ئاو بؤ ده‌فر شوتن.

لگن مستراح: کاسه‌مه‌بال؛ کاسه‌ده‌ساو؛ سه‌نگ مه‌ستراو؛ کاسه‌ی سه‌ر چالی ده‌ستاو که له سه‌ری داده‌نیشن.

لگنچه / laganče ، ها: / از بابلی / فارسی / اسم. کاسۆله؛ کاسه‌له: ۱. گولدینی بچووک؛ له‌گانی بچکۆله ۲. [کالبدشناسی] لووله‌یه‌کی وه‌ک ره‌حه‌تی له قوول‌کایی گورچیل‌دا که میزنای پی‌وه ده‌لکی.

لگن شور / laganšûr ، ها: / از بابلی / فارسی / اسم. [گفتاری] له‌گان‌شور؛ گولدین‌شور: ۱. که‌سێ که کاری شوتنی گولدینی ده‌ساوه ۲. که‌ره‌سته‌ی شوتنی گولدین، بریتی له میله‌یه‌کی درێژ، برۆسیکی گه‌وره‌ی زیر و پر به‌ سه‌ریه‌وه.

لگنی / laganī: از بابلی / صفت. له‌گانی: ۱. گولدینی؛ گولدانکی؛ وه‌ک گولدین «کلاه لگنی: کلاوی گولدینی» ۲. له‌گه‌نی؛ سه‌ر به‌ کزیه و کاسه‌ی سمت «کمر بند لگنی: پشتینه‌ی له‌گانی». **لگو** / lego ، ها: / افرانسوی / اسم. لیگو؛ جۆریک ئامرازی گه‌مه له پارچه - پارچه‌ی چیو، کانزا یان به‌تابیه‌ت پلاستیک، له‌ ته‌شک و ره‌نگی جۆراوجۆردا که به‌ پال‌یه‌ک نان و ری‌کخستنیان لی‌سوکی جۆراوجۆر (وه‌ک مال، ماشین، پاپۆر و...) دروست ده‌بی.

لگوری / lagûrî ، ها: / صفت. [مستهجن] کۆنه‌فرتۆل؛ پیره‌قرچۆل؛ ژنه‌خراپه‌ی پیر و درێو.

لنگی / laləgi / اسم. له له یی؛ له لایه تی؛ له له یه تی؛ کار و پیشه یی ئاگاداری له مندا لان.
لله / lalə / ها؛ / اسم. [قدیمی] له له؛ لیله؛ سه ره پرشتی زارو کان؛ پیو ی که له مالاندا ئاگای له مندا لان ده بوو.
لهم / lam / اسم. مرک؛ لهم؛ کاری شان داهیلان و پال دانه وه.
لهم دادن؛ روکه وتن؛ شان داهیلان؛ پال لیدانه وه؛ پالودان؛ پشت لیدانه وه؛ له مه و داین؛ پاله وه ده ی؛ پال دانه وه و لاق راکی شان.
لهم (m) / lem(m) / اسم. فه ن؛ فووت؛ فووت و فه ن؛ پیکار و شیوه ی تایبه تی کاریک.
لمباندن / lombāndan, lonbāndan / مصدر. متعدی. [گفتاری] // لمباندی. هه لختست؛ می لمبانی. هه لده خه ی؛ بلمبان؛ هه لخه // هه لختستن؛ لرفاندن؛ خه پراندن؛ هه بشاندن؛ هه لمه قووت کردن؛ دایه چین؛ به هه لپه و په له خواردن. «یک بشقاب پلو لمباندی، هنوز سیر نشدی؟! ده وریتیک پلاوت هه لختست، هیشتا تیر نه بووی؟!؛ لنباندن؛ لمبانیدن. هه ره وه ها؛ لمباندنی
■ صفت مفعولی: لمباند (هه لخوا) / مصدر منفی: نلمباندن (هه لنه خستن)
لمبانیدن / lomānidan / لمباندن
لمبر / lambar / اسم. [گفتاری] ته کان؛ له رزه؛ له ره؛ له پ؛ شه قه؛ شه په؛ چو ناو چو نی شه پو ل دان یا له راندنه وه ی شتی.
لمبر / lombar / ها؛ / اسم. [گفتاری] ته نک؛ سمت؛ سمتو ل؛ لاقوون؛ لاقین؛ لاعن؛ هه ر کام له دوو و لمه ی خواری که مه ر.
لمس / lams / ۱. [عربی] / اسم. کاری ده ست لیدان / لیختستن / پیدایه یان / پیدامالین / ریختستن / ساوان؛ تلان؛ ده ست ساوین به شتی کدا «لمس کردم خیلی زبر بود؛ ده ستم لیدا زور زرو بوو».
لمس ۲. صفت. [گفتاری] گه پو ل؛ له پو ل؛ له مس؛ شه په لیدراو؛ ئیفلیج «دستش لمس شده بود، کار

نمی کرد؛ دهستی گه پو ل ببوو، کاری نه ده کرد».
لمف / lamf / [فرانسوی] / لف
لمفی / lamfi / [فرانسوی] / لفی
لمیدن / lamidan / مصدر. لازم. // لمیدی؛ روکه وتی؛ می لمی؛ روکه وه ی؛ بلم؛ روکه وه // روکه وتن؛ شان داهیلان؛ تخیل بوون؛ له مدیه؛ بو حه سانه وه، پال دانه وه و لاق دریژ کردن. هه ره وه ها؛ لمیدنی
■ صفت مفعولی: لمیده (روکه وتوو) / مصدر منفی: نلمیدن (روکه وتو تن)
لم یزرع / lamyazra / [عربی] صفت. ۱. قافر؛ قراج؛ رووته ن؛ ده غ؛ رووته لان؛ رووتال؛ رووتان؛ رووتانی؛ رووته نی؛ بوور؛ بی گز و گیا؛ بی ئاو؛ وشک و بی ئاو «بیابان لم یزرع؛ ده شتی قافر»
۲. بایه ر؛ باهی ر؛ به یار؛ بو ره؛ بووره؛ بیور؛ ده م؛ سهر؛ نه قه کری؛ نه کیل دراو «زمین به این خوبی را لم یزرع انداخته رفته شهر؛ زه وی وا باشی بایه ر هیشتو ته وه و رو یوه بو شار!»
لن باندن / lonbāndan / لمباندن
لنبه / lombe, lonbe / صفت. ولمه؛ خه په؛ خه به؛ خرین؛ خرینه؛ خه پانه؛ خه په له؛ خه په ره؛ خه په له؛ خه په له؛ خه په لی؛ خه په لانه؛ خه په تو له؛ خه پ؛ خر و مر؛ خشین؛ خر و پر؛ مه ندین؛ قو له بنه؛ خر که له؛ گرده ل؛ گرده لانه؛ گرده له؛ خر و گوشتن.
لنت / lent / ها؛ / [روسی] / اسم. شریته؛ نه وار؛ لینت؛ تیز مالک.
■ لنت ترمز؛ لینتی تورمز؛ چپو په مه ئاسایه کی زور پته وه به شیوه ی نیوه جه غزی یک بو به چهره وه لکان و راگرتنی ماشین.
لن ترانی / lantarāni / ها؛ / [عربی] / اسم. [گفتاری] / قسه ی ره ق؛ قسه ی تال؛ ته وس و توانج؛ تانه و ته شه ر.
■ لن ترانی خواندن؛ زمانتالی کردن؛ قسه ی ره ق؛ تال کردن؛ تانه و ته شه ر لیدان؛ ته وس

بۆلاندت؛ می‌لندی: ده‌بۆلینى؛ بلند: بۆلینه //
 ۱. بۆلاندن؛ بوللان؛ بۆلنهى؛ بۆلناى؛ پرته و
 بۆله کردن؛ ورته‌ورت کردن؛ لووشکان؛ له‌به‌ر
 خۆوه بۆ گله و شکات قسه‌کردن ۲. [قدیمی]
 بافیش کردن؛ هه‌لشنگاندن؛ هه‌لشنگاندن؛ خۆ
 هه‌لکیشان؛ شات و شووت کردن.

لنز / lenz / ها: [انگلیسی] /سم: لنز: ۱. [فیزیک]
 نيسکه: لینز؛ نيسکۆک؛ له‌ته‌ماکیکی پروونی
 يه‌ک يا هه‌ر دوو لا‌که‌وانه‌ی، که‌به‌لیدرانی
 ده‌سته‌تیشکیکی هاوشان، تیشکه‌کان پیک کۆم
 یان لیک بلاؤ ده‌کاته‌وه ۲. نيسکۆکی ناسک و
 پروون له‌پلاستیک یان شیشه‌که‌بۆ‌باشتر دیتن
 یان گۆرانی رهنگی چا‌و‌له‌سه‌ر گلینه‌ی چا‌و‌ی
 ده‌نن: کنتاکت‌لنز

لنف / lamf, lanf / [از فرانسوی] /سم: [زیست‌شناسی]
 له‌نف؛ تراوی زه‌رد یان بى‌رهنگی نیو‌ره‌گی
 له‌نفی که‌له‌مووره‌گه‌کانه‌وه‌ده‌ده‌لیت و ته‌نیا
 گلوبولی سپی هه‌یه: لمف

لنفاوی / lamfāwî, lanfāwî / [از فرانسوی] /عربی
 صفت. له‌نفی: ۱. سه‌ر به‌له‌نف «دستگاه لنفاوی»
 کۆنه‌ندامی له‌نفی ۲. هه‌لگری له‌نف «رگ لنفاوی»
 ره‌گی له‌نفی * لنفی

لنفوسیت / lamfosît, lanfosît / ها: [از فرانسوی]
 /سم: [زیست‌شناسی] له‌نفوسیت؛ جۆریک گلوبولی
 سپی که‌له‌لووی له‌نفی، سپل و ئالوودا دروست
 ده‌ی.

لنفی / lanfi / [از فرانسوی] لنفاوی: لمفی
 لنگ / lang / صفت. له‌نگ: ۱. شهل؛ قرنه‌گ؛
 چوور؛ قلوپ؛ مقرو؛ شهل؛ شهل؛ کوله‌ک؛
 کوله‌ک؛ کوله‌ک؛ له‌نگر؛ پاله‌نگ؛ پاسه‌قه‌ت
 ۲. مه‌حتهل؛ ته‌ق و له‌ق؛ ده‌سته‌وسان؛
 راه‌وستاوی کار له‌به‌ر که‌م و کووری «نبودن»
 وسیله‌کارمان را لنگ کرد: نه‌بوونی که‌ره‌سته
 کاره‌که‌مانی مه‌حتهل کرد ۳. داماو؛ داماک؛ ته‌ق
 و له‌ق؛ ده‌رمه‌نه «حقوقش را قطع کرده‌اند و برای

و توانج تیگرتن «این دسته گل را به آب داده‌ای،
 لن‌ترانی هم می‌خوانی؟! ته‌م په‌نته‌داوه، زمان‌تالیش
 ده‌که‌ی؟!». هه‌روه‌ها: لن‌ترانی بار کسی کردن
 لنتو / lantû / /سم: [نجاری] میله‌یان ته‌خته‌ی
 سه‌ر دوو لاشیپانه‌ی ده‌رگا و په‌نجه‌ره. به‌رانبه‌ر:
 پاسار

لنچ / lenc / ها: [از انگلیسی] /سم: لنج؛ لۆتکه‌ی
 گه‌وره‌ی موتوری.

لند / lond / /سم: بۆله؛ ورته؛ پرته؛ ورت؛ رینگه؛
 بۆله‌بۆل؛ پرته و بۆله؛ لووت و پووت؛ خوته و
 بۆله؛ پت - پت؛ پته‌پت؛ پنده‌پند؛ مرته‌مرت؛
 گۆته‌گۆت؛ جرته‌جرت؛ خوته‌خوت؛ پرته‌پرت؛
 پنده؛ فرته؛ فنه‌فن؛ لووته‌لووت؛ رینگه‌رینگ؛
 قسه‌ی هی‌واش و له‌ژیر لی‌وانه‌وه‌بۆ‌گله و
 گازنده: لندولند

لندوک / landûk / ها: صفت. حۆل؛
 درێژ‌داهۆل؛ شه‌ته‌خار؛ درێژ‌که‌له؛ درێژ‌ه‌له؛ دار
 واوه‌یلا؛ درێژ و له‌ر.

لندولند / londolond / لند

لنده‌هور / landehûr, landahûr / ها: صفت.
 [گفتاری] حه‌يته؛ حه‌په‌نتی؛ حه‌په‌نگ؛ حه‌پۆل؛
 زه‌به‌لاح؛ زه‌به‌لۆح؛ گه‌له‌خۆ؛ نیره؛ نیره‌زه‌لام؛
 زرت‌ه‌زه‌لام؛ زه‌ب؛ زه‌به‌به؛ باقۆره؛ ئابۆنه؛
 زلحورت؛ زه‌گورد؛ زه‌گزه‌گه؛ زلخۆ؛ زلحۆرت؛
 زه‌گه‌ردوگ؛ قه‌به؛ گه‌لۆر؛ گه‌لۆره؛ حوت؛ هه‌لفۆ؛
 گۆپۆ؛ ته‌ژه؛ ده‌گه‌نه‌ک؛ نه‌یه‌ته‌ک؛ لا‌هۆره؛
 گه‌وه‌زه؛ قۆ-قۆ؛ له‌نده‌هۆر؛ فیه‌لنده‌ر؛ فیلۆ؛ که‌ته؛
 که‌لان؛ پۆس‌په‌نیر؛ زرت؛ زرتک؛ زرت‌ه‌زه‌لام؛ بم؛
 تپ‌ره؛ چواره‌نگل؛ چواره‌نگول؛ نه‌تره‌بۆق؛
 لا‌هیر؛ زرت‌ه‌بۆز؛ مه‌نده‌بۆر؛ مه‌نده‌بوور؛ نافر‌ه‌جا؛
 لۆزه‌نده‌ر؛ به‌ل‌ه‌زنده‌ر؛ چه‌ته‌وول؛ کیران؛ زپ و
 زه‌لام؛ زلی بیکاره و خویرپی «مردیکه‌ی لنده‌هور»
 خجالت نمی‌کشد بچه‌ی همسایه‌شان را کتک زده؛
 کابرای حه‌يته‌دان‌پزێ له‌مندالی جیرانه‌که‌ی داوه.
 لندیدن / londîdan / /مصدر لازم. // لندی‌دی:

که سئ لنگو قلوور بوون؛ ژیر پیی که سئ خالی بوون؛ سهره و حهوا بوون؛ به بار و دؤخی نادیار و ئالۆزهو بوون «کار شرکت لنگش در هوست؛ کار و باری دابهشگه لنگه و قلووره».

تا لنگ ظهر خوابیدن: [مجازی] تا کولهی نیوهرۆ نووستن؛ تا قرچه/بانگی نیوهرۆ خهوتن؛ ههتا نیوهرۆ نووستن.

لنگ / long، ها/؛/سم. فۆته؛ شهملک؛ لۆنگ؛ لوونگ؛ بهربالاف؛ پارچهیهکی درێژۆکه بو داپۆشانی پشتینه بهرهو خوار (بهتابهت له حهمامدا).

لنگ انداختن پیش کسی: [مجازی] له حاندی که سیکدا سهر خهواندن.

لنگ بستن: فۆته بهستن؛ شهملک له بهر کردن / پۆشین / بهستن؛ لۆنگ پینچان؛ داپۆشانی پشتینه بهرهو خوار به شهملک.

لنگان / langān /؛ صفت. شل؛ چوور؛ لهنگ؛ کوللهک؛ کولهک «با پای لنگان پیش من آمد؛ به لاقی شهلهوه هات بو لام».

لنگان^۱؛ قید. شهلهشل؛ به شهلهشل؛ شهلان؛ قرنگ؛ لهنگه لهنگ «لنگان می رفت؛ شهلهشل دهروشت».

لنگ دراز / lengderāz، ها/؛ صفت. لاق درێژ؛ قاچ درێژ؛ قول درێژ؛ لۆق درێژ؛ لنگ درێژ؛ وراق؛ لۆقی؛ بهژن راژه؛ لۆقن؛ لهگه؛ لۆقلۆقی؛ خاوهنی پای درێژ و زۆر بهرز «یک جوان لنگ دراز روی صحنه آمد؛ لایکی لاق درێژ هاته سهر شانۆ».

لنگر / langar /؛ از یونانی/سم. لهنگه؛ لهنگر؛ لهنگر؛ ۱. /ها/ قولای گهوره و قورسی ئاسنی که به زنجیرهوه کراوه و بو راگرتنی گهمیه دهخریته دهرباوه ۲. /ها/ چهرخی بچووکی نیو کاترمیر ۳. قورسی ژیر باری لار و سهنگ.

لنگر انداختن: ۱. لهنگه خستن / هاویشن / ئاویشن / هاوین؛ راوهگرتنی گهمیه له پهنا نیشکانیدا ۲. [کنایی] بار و بنه خستن؛ بنه

خرج زندگی لنگ است: مووچه که یان لی برپوه و بو بژیوی ژبانی داماو».

لنگ چیزی شدن: مهتلهی شتی بوون؛ دهستهوسان مان / بوون بو شتیک؛ دهستهوسانی شتیک بوون / مان؛ تهق و لهقی شتیک بوون؛ لهنگی شتی مانهوه؛ به بۆنهی نهبوونی شتی له کار مانهوه «مدتی لنگ ماشین شدیم، بعد هم توی راهبندان گیر کردیم؛ ماویهک مدحتلهی ماشین بووین، دواپیش له ریپهنداندا گیرمان کرد».

لنگ زدن: لهقین؛ لهنگ لیدان؛ واله کردن؛ باش نهسوورانی تهگه ره «چرخ عقب لنگ می زند؛ تهگه ره ی پشتهوه نهلهقی».

لنگ کردن: ۱. پا سهرواندن؛ درهنگ کردن؛ پی راگرتن؛ وهستانهوه؛ ئیس کردن «قدری لنگ کردیم که بقیه هم برسند؛ هیندی پامان سهرواند ههتا باقیش بگن» ۲. دیر کردن؛ درهنگ کردن؛ بوونه هۆی دیری و دواکهوتن ۳. مانهوه؛ مهناپوه؛ زیاتر له ماوهی پیویست یان چاوهروانی کراو پی چوون ۴. لهنگ کردن؛ فهلهج کردن؛ لهنگ تیخستن؛ بوونه هۆی وهستانهوه و فهوتان.

لنگ گذاشتن: دهسهپاچه کردن؛ لهنگ هیشتنهوه؛ کشکاندن؛ له کاتی پیویستی و داماویدا به جی هیشتن و دهستهوسان کردن «دیروز نیامدی و ما را لنگ گذاشتی؛ دوینی نههاتی و دهسهپاچهت کردین».

لنگ / leng، ها/؛/سم. [گفتاری] لاق؛ پا؛ قاچ؛ چاق؛ پاق؛ باق؛ بۆق؛ لۆق؛ لیق؛ لنگ؛ لینگ؛ تهشک؛ له بن رانهوه تا نهنگوستی پی.

لنگ کردن: پاشقول دان؛ پاچهقولی دان؛ پانجهقولی دان؛ لاقی که سئ گرتن و به زمویدا دانی «کنار نشسته می گوید لنگش کن؛ پالی داوهتهوه ئیژی پاشقولی ده!».

لنگ کسی / چیزی در هوا بودن: [کنایی] شتی /

لنگه^۱: صفت. /گفتاری/ لف؛ وینه؛ لنگه؛ هاو لف؛ هاو تا؛ هاو لفه؛ هاو مال؛ هاو کیش؛ هاو شان؛ هاو چه شن «او هم لنگه ی برادرش است؛ لنگه ندارد؛ نه ویش لفی ثابرایه؛ هاو تای نیه».

لنگه به لنگه /lengebelenge/: صفت. تاو ه تا؛ ۱. لف به لف؛ لنگا و لنگ؛ لنگ و لنگ؛ پیو هندی دار یان سر به جووتی جو را جو ر «جو رابت لنگه به لنگه است؛ گوره ویه که ت تاو ه تابه» ۲. خوار و خیتج؛ لار و گتیر؛ لاو ه؛ نابه رام بهر و خوار «با چشم های لنگه به لنگه معلوم نبود کجا را نگاه می کند؛ به چاوی خوار و خیتجه و دیار نه بو چاو له کوئی ده کا!».

لنگه جو راب /lengecûrâb/، ها/؛ اسم. تاگوره وی؛ تاگوروا؛ لنگه گوره وی؛ لنگه گوره وه؛ هر کام له تاکانی جووتی گوره وی. لنگه کفش /lengekafš/، ها/؛ اسم. تاکه وش؛ لنگه پالا؛ لفه پیلا؛ لفه شه کال؛ هر تایی له جووتی که وش.

لنگی /langî/؛ اسم. له نگی؛ ۱. شلی؛ شله ی تی؛ شه لیایی؛ پاسه قه تی؛ کولله کی؛ دؤخ یان چو نیه تی شل بوون «با وجود لنگی خوب می دوید؛ بهو شه لیوه باش در شه چوو» ۲. گیر و گرفت؛ تهق و لهقی؛ کیشه ی وا که کار بخه وینتی «لنگی در کارمان پیش آمد؛ کاره که مان گیر و گرفتی تیکه وت».

لنگیدن /langîdan/؛ مصدر. لازم. // لنگیدی؛ شه لیت؛ می لنگی؛ ده شه لی؛ بلنگ؛ بشه له // له نگی؛ له نگان؛ ۱. شه لین؛ لنگرین؛ شه له ی؛ شه لای؛ خنگلین؛ له نگای؛ نه جمین؛ به هو ی ئیش یان که مایه سی پاو به ناسته م ری کردن «موقع راه رفتن می لنگید؛ له رویش تندا ده شه لی» ۲. گیر و گرفت هه بوون له کاردا «یک جای کارش می لنگید؛ کاره که ی له لایه که وه ده له نگی».

■ صفت مفعولی: لنگیده (شه لیو) /مصدر منفی: نلنگیدن (نه شه لین)

لنینیسم /leninism/؛ [فرانسوی] اسم. لینینیسم؛

خستن؛ بنه خواهش کردن؛ داخستن؛ له جیگه یه یک مانه وه و نیشته جی بوون «چند ماه در خانه ی ما لنگر انداخته بود؛ چن مانگ له مالی ئیمه دا بار و بنه ی خستوو».

لنگر دادن: شان خستن؛ پال دان؛ که فتنه شاندا؛ له نگر دان؛ سه نگ وه ی «بارها لنگر داد و ماشین را چپه کرد؛ باره که شانی خست و ماشینه که ی چپ کرد».

لنگر کشیدن: له نگر کیشان /هه لکیشان؛ کیشانه سه ری له نگر بو ری که وتن «کشتی لنگر کشید و از ساحل دور شد؛ گهمیه که له نگره ی کیشا و له به ستین دوور که وتوه».

لنگرگاه /langargâh/، ها/؛ از یونانی /فارسی] اسم. تابگه؛ له نگر رگا؛ له نگر رگه؛ له نگر رجی؛ جیگه ی له نگر گرنتی گهمی و به له م و که له ک له چوم و زهریدا که به شی خوی قووله.

لنگ لنگان /langlangân/؛ قید. شه له شل؛ به شه له شل؛ کوولی-کوولی؛ قرنگ-قرنگ؛ له نگره له نگر؛ رویشتن به پای سه قه ت «لنگ لنگان خودش را به خانه رساند؛ شه له شل خوی گه یانده ماله وه».

لنگ و پاچه /leng-o-pâče/؛ اسم. /تعریض/ قاچ و قول؛ لنگ و له تهر؛ پوز و پا؛ پا و پل؛ قول و قاچ؛ پی، به تاییه ت به شی سه ره وه ی «خواسش همیشه دنبال لنگ و پاچه ی خانم هاست؛ بیری هر ها به دوا ی قاچ و قولی ژاننه وه».

لنگه^۱ /lenge/، ها/؛ اسم. تا؛ لنگه لنگ؛ ۱. لف؛ لفه؛ که ره سته ی هاو مال یان هاو لفی یه کیکی تر که پیکه وه به کار دین «لنگه ی کفش؛ لنگه ی گوشواره؛ در دو لنگه؛ تایی که وش؛ لفه ی گواره؛ ده رگای دوو تایی» ۲. یه که ی ژماردنی تاکیک له دووی جووت. به ران بهر؛ جفت «سه لنگه کفش؛ یک لنگه بار؛ سی تا که وش؛ لنگی بار» ۳. جهم؛ یه که ی شت و مه کی نیو ته لیس «چهار لنگه پیاز؛ دو لنگه برنج؛ چوار تا پیواز؛ دوو لنگه برنج».

له‌واشه؛ ناناتیره؛ نانی تیری؛ ناننی تیریه؛ نانی ناسک و پان و ته‌نک که به تیروک پان ده‌کریته‌وه و به تهن‌دوردا ده‌درئ.

لواشک /lavāšak/، ها/؛ اسم، نان‌قه‌یسی؛ نان‌قه‌یسی؛ زه‌دالی؛ شات‌لی؛ له‌واشه‌ک؛ خه‌روا؛ قه‌مه‌ردین؛ قه‌مه‌رددین؛ قه‌یسی؛ جوړیک چیژه و چهره له گوشتی میوه‌ی مزر و ئاودار که له پی‌شدا ده‌یکولین تا خه‌ست بیت‌هه ئانجا وه‌ک په‌ره‌یه‌کی ناسک، پان و وشکی ده‌که‌نه‌وه.

لواشی /lavāši/، ها/؛ اسم، له‌واشی؛ نان تیری؛ شکه‌فای؛ ئه‌وه‌ی نانی تیری ده‌کا‌یان ده‌بفرۆشی.

لواط /levāt/ [عربی]، اسم، قوونه‌گان؛ قنگه‌گان؛ نیربازی؛ تیکه‌لاوی جینسی دوو مرۆی نیر.

لواف /lavvāf/ [عربی]، لَبَاف

لوافی /lavvāfi/ [عربی]، لَبَافِی

لوايح /lavāyeh/ [عربی] جمع، لَایحه

لونی /lū'i/، لُوبِی

لوب /lob/، لُوب

لوبیا /lûbiyā/، ها/؛ [اسرانی از یونانی]، اسم، لُوبِیا؛ لُوبِیا؛ لُوبِی؛ لُوبِیه؛ لُوبِک؛ لُوفک؛ لُوک؛ فاسولیا؛ فاسولیا: ۱. گیاه‌کی ئالیکی هه‌لچوو به گه‌لای بلاو، گولی سپی ئامال زه‌رد یان بنه‌وش و به‌ری خر و خُوراکیه‌وه ۲. ماشه‌سووره؛ ماشه‌سُوره؛ ماشه‌سپی؛ هولیره‌باخی؛ قه‌لووک؛ ده‌نکی درێژوو‌که‌ی ئه‌و گیاه‌که چهند جوړی هه‌یه و هه‌مووی ده‌خورئ.

☐ **لوبیا چشم‌بلبلی**: ماشک؛ ژاژوک؛ چه‌شنیک لُوبِیا‌ی خر و گچکه به‌ره‌نگی شیر و دوو خالی ره‌شه‌وه وه‌ک چاو.

لوبیا چیتی: لُوبِیا شله؛ لُوبِیا بازی؛ لُوبِیا چیتی؛ چه‌شنیک لُوبِیا‌ی درشت و په‌مه‌یی یان بنه‌وش به‌په‌له‌ی سپه‌وه.

لوبیا سبز: لُوبِیا سه‌وز؛ چه‌شنیک لُوبِیا‌ی وه‌ک کالاتیکی سه‌وز که ده‌نکی سپی تیدایه.

بنه‌ما و به‌رنامه‌ی رامیاری، ئابووری و کۆمه‌لایه‌تی دانراو له‌لایهن ولادیمیر ایلیچ لینین شو‌ر‌ش‌گِی‌ر و پیشه‌وا‌ی رووسه‌وه (۱۸۷۰-۱۹۲۴ ز.).

لو /low, lo/، اسم، داو؛ ته‌له؛ دامی؛ ته‌ل و داو (رافه: به‌ته‌نیایی به‌کار ناچئ).

☐ **لو‌دادن**: دان‌ه ته‌له‌وه؛ دان‌ه داوه‌وه: ۱. به‌ده‌سته‌وه دان؛ تاوانبار ناساندن (یکی از دزدها بقیه را لو داد: یه‌ک له‌دزه‌کان باقیانی دایه ته‌له‌وه) ۲. ده‌رخستن؛ خستنه‌به‌ره‌مه‌ترسی (پول‌هایش را لو داد و از جیش دزدیدند: پاره‌کانی ده‌رخست و له‌گیرفانیان رفاند).

لو‌رفتن: ناسرانه‌وه؛ دۆ‌پان؛ ده‌ره‌وتن؛ که‌فتنه‌ده‌ره‌وه؛ ئاشکرا بوونی نه‌ینی واکه‌سانیک به‌شو‌پ‌نیه‌وه‌ن (بعد از دو‌ماه چاپخانه‌ی مخفی لو‌رفت: پاش دوو‌مانگ چاپخانه‌ی دزه‌کیه‌که ناسرایه‌وه).

لوا /lavā/ [عربی]، اسم، [قدیمی]، ئالا؛ ئالا؛ به‌یداخ؛ به‌یاخ؛ به‌ندپ‌ر.

لوار /lavār/، ها/؛ [از کردی]، اسم، لیوار؛ لیواره؛ هیلی قه‌راخی چۆم که به‌هۆی داش‌و‌ردن و ته‌پینی به‌ستین له‌هه‌ر دوو‌لاوه‌به‌دی دئ‌یان بۆ به‌رگری له‌لافاو دروستی ده‌که‌ن.

لوازم /lavāzem/ [عربی]، اسم، ۱. جمع، لازمه ۲. پیدایستی؛ که‌لوپه‌ل؛ کیل‌وپیل؛ چت‌ومت؛ شت‌ومه‌ک؛ چت‌ومه‌ک؛ که‌ل‌ومه‌ل؛ کۆمه‌لی که‌لوپه‌ل و که‌ره‌سته‌ی پی‌ویست بۆ کار‌یان جی‌گایه‌کی تایه‌ت (لوازم‌بچه؛ لوازم‌تحریر: پیدایستی زاژوک؛ پیدایستی نووسین).

☐ **لوازم‌تحریر**: قه‌له‌م و کاغه‌ز؛ که‌ره‌سته و ئامیری نووسین.

لوازم‌منزل: که‌لوپه‌ل؛ پرتال؛ هیرک؛ نیومال؛ ناومال؛ ناوماله؛ که‌لوپووری ناومال؛ پیدایستی مال.

لواش /lavāš/، ها/؛ اسم، شکه‌فا؛ له‌واش؛

خاومن ئاكار و خووی پالەوانی و پاراستنی
بایه خهگهلی كۆمه لگا: لوطی

لوتی خور / lûtîxor / :صفت. لوتی خور؛ له

کیس دراو و خوراوی دهست زۆردار: لوطی خور

لوتیگری / lûtîgarî, ها / :اسم. جوامیری؛

مروچاکی؛ میرخاسی: لوطیگری

لوت / lows, lo:s / : [عربی] / اسم. پیسی؛ چه پهلی؛

پیساتی؛ گهماری؛ ناخوینی؛ په له شتی؛ پۆخلی.

لوت شدن: / کنایی / ئالۆزان؛ ئالۆز بوون؛

تیکه له بوون به شتی تر و دۆخی خۆ له

دهست دان «آن قدر حرف های بی سر و ته زدند که

مطلب لوت شد: هینده بان قسهی هه رچی و به رچی

کرد باسه که ئالوزا». هه روه ها: لوت کردن

لوج / lûç / :صفت. خیل؛ خویل؛ خویل؛ کیل؛

تیل؛ لوج؛ فیج؛ خیج؛ قلیج؛ قلوچ؛ ویر؛ ویر؛

کاژ؛ هه لجه ر؛ عول؛ چه پخیل؛ فیر؛ گیل؛ چاولار؛

چاوگنیر؛ چاوخیل؛ چاوخیل؛ چاو چه پ وخیل؛

چاوشاش؛ چاو له هوا؛ چاو خوار: قیج

لوجه / lowçe, lo:çe / :اسم. لوج؛ لچ؛ له وچ؛ لیج؛

له وس؛ به شی ژیرینی لیوی خواروو.

لوچی / lûçî / :اسم. خیلی؛ خوئلی؛ خییچی؛

چه پخیلی؛ چه پخولی؛ چاولاری.

لوح / lowh, lo:h / :ها؛ الواح: [عربی] / اسم. وهر؛

ته ته له؛ له ووح؛ ده ب؛ ده پ؛ ته خته؛ له وحه؛

پارچه ته خته، پارچه به رد یان شتی ره ق و

ته ختی بۆ له سه ر نووسین.

لوح تقدیر: له ته مقه با یان کاغه زێ که به

سه ریه وه ده قیک بۆ ئەمه گ ناسی و پزگرتن

له که سیك به بۆنه ی کاریکه وه نووسراوه.

لوح فشرده ﷻ سی دی

لوحه / lowhe, lo:he / :ها؛ الواح: [عربی] / فارسی]

/ اسم. وهر؛ له وحه: ۱. په ریه کی کانزایی یان

چیوی که شتیکی پیوه نووسرای ۲. ته خته؛

ته ته له.

لوحه ی یادبود: له ووحی که بۆ بهر وهه ری

لویا سفید: ماشه سی؛ لوییا چه رمه؛ ماشه
سپیلکه؛ چه شنیک لویایی به دهنکی سپی
ته خته وه.

لویا قرمز: لوییا سووره؛ چه شنیک لویایی
دهنک سوو و گه وه تر له ماشه سپیلکه.

لویا پلو / lûbiyāpolow, -polo: / : [سریانی]

/ فارسی] / اسم. لویا پلاو؛ چه شنیک پلاو له گوشتی

قیمه، لویایی سه وز و ئای ته ماته.

لوت / lût / :اسم. [قدیمی] / لوت؛ چیشت؛ خۆراک.

لوتییم / lûtetiym / : [فرانسوی] / اسم. لوتییم؛

توخمی کیمیایی کانزایی له ئاخری پیزی

لانتانیده کان، به ژماره ی ئەتومی ۷۱ و کیشی

ئه تومی ۱۷۴، ۹۷: لوتسیم

لوترا / lûtarā / :اسم. لۆتره؛ زمانی داندراوی

نیوان دوو یان چند کهس که بۆ تینه گه بشتنی

کهسانی دیکه ده گوئری.

لوترن / lûteran / : [انگلیسی] / صفت. لوتران؛

۱. سه ر به ئایینی مارتین لوتر (۱۴۸۳- ۱۵۴۶ ز.)

دامه زرتینی ریازی پرۆتستان ۲. ها /

شونکه و توانی ئەو ریازه.

لوتره گو (ی) / lûtaregû(y) / :ان / :اسم.

لۆتره وێژ؛ به لۆتره داخو؛ به ک له چند کهسی

که به زمانی نیوان خۆیان ده توانی قسه بکا.

لوتسیم / lûtesiyom / : [فرانسوی] / لوتییم

لوتو / loto / : [فرانسوی] / اسم. ده بلنا؛ ده ولنا؛

جۆری کایه ی چند کهسی به ۹۰ ژماره له

کیسه یه کدا و چند په ری هه ر کام ۱۵ ژماره له

سه ر نووسراو. هه ر کهسه په ریک له پینش خۆی

دادهنی و یه کیک له کیسه که ژماره — به

هه لکه وت — ده ردینی و ده یخوینیته وه. کهسی

که پیشتر له باقی هه موو ژماره ی سه ر په ره که ی

بخوینرتته وه، به رهنده یه: بینگو، دبلنا

لوتی ۱ / lûtî / :ها؛ ان / :اسم. لۆتی؛ شایه ر؛

چه مراز؛ به زمگیر: لوطی

لوتی ۲: صفت. جوامیر؛ دلاوا؛ میرخاس؛ شه جو؛

لوتیگری

لوك¹ /lûk/ شتر لوك، شتر

لوك² /lûk/ صفت، قدیمی/ ۱. گۆچ؛ کوچ؛
کووچ؛ کۆل؛ تووشیاری نوقسانی دەست یان پی
به تایبەت دەست ۲. ئەستوور؛ ستوور؛ ستۆکوور؛
قایم؛ قەیم.

لوکس¹ /lûks/ [فرانسوی]/سم. لووکس؛ یه که ی
رووناکی بهرامبەر به یهک لوومەن به سەر
میتزیکێ چوار گۆشدا.

لوکس²: صفت. شیک؛ بهشکۆ؛ له بار؛ لووکس
«ماشین لوكس؛ خانە ی لوكس؛ ماشینی شیک؛ مالی
بهشکۆ».

لوکوسیت /lokosit/، ها: [فرانسوی]/سم.
[زیست‌شناسی] گلوبولی سپی.

لوکوموتیو /lokomotiv/ [فرانسوی] ㊦
لکوموتیو

لول¹ /lûl/، ها: /سم. لول؛ لوله «لول تریاک؛
تفنگ دولول؛ لوللی تلیاک؛ تفهنگی دوولول».

لول²: صفت. تەلەس؛ رەشەمەست؛ مەلەنگ؛
تەواو مەست «وقتی دیدمش لول بود، تلوتلو می‌خورد؛
که دیتم تەلەس بوو، دارە ی دەهات».

لولا /lowlā, lo:lā/، ها: /سم. ئەنجامه؛ له ولاره؛
له ولا؛ لاولاره؛ چەفتەلی: ۱. کەرەستە یه کی
جەمگە دار یان چەماندنی کە دەرک، پەنجەرە
یان دەلاقە ی له سەر دەسوورێ، دەکرێتە وه و
دەبەستری ۲. میله یان چوکلێ کە
کەرەستە یه کی بە دەوردا دەسوورێتە وه.

لولاجر /lowlāgar, lo:lā-/، ها: /ان: /سم.
ئەنجامە ساز؛ له ولاره گەر؛ چیکەری له ولاره.

لولین /lûle'in/ ㊦ لولهنگ

لولو /lûlû/، ها: /سم. خۆخۆلی؛ شەولەبان؛ لولکە؛
ئولولوو؛ به ئۆک؛ ئووف؛ مهوت؛ قازانه سەر؛ ئایشه
گویدریژ؛ کاوهر: ۱. منال ترسین؛ ناوی شتیکی
نەبووی خەیاڵیە وه ک درنج منالی پی
دەترسین ۲. بوونەوهری زۆر ترسناک *

لولوخورخوره

㊦ لولوی سرخرمن: ۱. داول؛ داوهل؛ دالۆ؛
داهۆل؛ دالهۆ؛ داوهله؛ داوول؛ هه راسه؛
ترچماق؛ بهرته لاش؛ مه ترهس ۲. گۆپۆ؛
حه پهنتی؛ زپ ته زلام؛ مه نده بۆر؛ مه نده بوور؛
زه لامی زل و به تال و هیچ لی نه هاتوو «این
لولوی سرخرمن از کجا پیدایش شد؟ ئەو گۆپویه له
کۆپۆه هات».

لولوخورخوره /lûlûxorxore/ ㊦ لولو

لوله /lûle/، ها: /سم. ليله؛ لوله؛ لیلی؛ لوللی؛
زرندی؛ لولا؛ بۆری؛ بۆریه؛ لولک؛ له یلووک؛
له لووک؛ کيسين: ۱. کەرەستە یه کی درێژی ناو
به تال، بۆ گۆزاندنه وه ی تراو، گاز و... ۲. به شێ
له ئامرازێ کە بیجمی وایه «لوله ی آفتابه: لولله ی
ئەفتاوه» ۳. ئەندامی کە وه کوو لولویه «لوله ی
نا ی: لولله ی قورقوراکچه».

㊦ لوله ی آزمایش: لولله ی ئەزموون /هیچ/
تاقیکاری؛ لولله ی باریک و لووس له شیشه ی
ناسک و پته و کە سه ریکی گیراوه و له
تاقیگه ی کیمیا و ژیناسیدا کە لکی
لی و مه رده گرن.

لوله ی آستاش: [کالبدشناسی] لولله ی ئوستاش؛
ده راویک به درێژی ۳۵-۴۵ میلی مەتر کە
گوپی نیوانی ده خاته سه ر کلۆره کانی لووت و
ده بیته هۆی هاوسه نگی هه وا له هەر دوولای
په رده ی گویدا.

لوله ی اگزوز: لولله ی ئیگزوز؛ لولله ی
بردنه ده ری دوو که لی مو تۆر.

لوله ی چراغ: شووشه /شیشه لامپا؛
شووشه چرا؛ شیشه چرا؛ شیشه ی گرۆقه ری
سه ر چرا لامپا: لوله ی لامپا

لوله ی خرطوم ی ㊦ لوله خرطومی

لوله ی گوارش: [کالبدشناسی] لوله ی هه رسه ک؛
بۆریه ی هه لتاوینی خۆراک کە له ده مه وه
ده ست پی ده کا و له ئەوک، سوورینه، گه ده،

ریخۆله‌ی بچووک و ریخۆله‌ی گه‌وره پیک دئ و له کۆمدا دواپی دئ.

لوله‌ی لامپا ㊦ لوله‌ی چراغ

㊦ لوله شدن: لوله بوون؛ ليله بوون؛ زړندی بوون؛ بوونه لوله؛ لول بوون؛ به‌بیجمی لوله ده‌ره‌هاتن. هه‌روه‌ها: لوله کردن

لوله کشیدن ㊦ لوله‌کشی

لوله‌ای / lûle'î: صفت. لوله‌یی؛ ليله‌یی؛ وه‌ک لوله (لامپ لوله‌ای؛ گلوپی لوله‌یی).

لوله‌بازکن / lûlebāzkon، ها: / اسم. لوله‌بهرده‌ر؛ لوله‌بازکه‌ر: ۱. ئامپیر یا ماکی شیمیایی بۆ به‌ردانی لوله‌ی گیراو ۲. که‌سێ که لوله‌ی گیراو به‌رده‌دا.

لوله‌بهر / lûlebor، ها: / اسم. لوله‌بهر؛ لوله‌وهر؛ ليله‌بهر؛ ئامپیری پێ برینی لوله.

لوله‌خرطومی / lûlexortûmî، ها: / فارسی/ عربی/ اسم. گه‌رده‌بل؛ جۆریک لوله‌ی نه‌رم به‌ شیوه‌ی ئالقهی پیکه‌وه به‌سراو که دینه یه‌ک و ده‌کرینه‌وه.

لوله‌خه‌م‌کن / lûlexamkon، ها: / اسم. لولول چه‌مین؛ ئامپیری چه‌ماندنه‌وه‌ی لوله‌ی کانه‌زایی.

لوله‌سازی / lûlesāzî: / اسم. لوله‌سازی: ۱. کاری چیکرنی لوله ۲. / ها/ کارخانه‌یان کارگه‌ی دروستکردنی لوله. هه‌روه‌ها: لوله‌ساز لوله‌کش / lûlekeš، ها: / اسم. لوله‌کیش؛ ليله‌کیش؛ که‌سێ که کاری دانان و دامه‌زران و به‌رێ خستنی لوله، شیر، شیرفله‌که، هه‌ماراو و شتی وایه.

لوله‌کشی / lûlekešî: / اسم. لوله‌کیشی؛ ليله‌کیشی: ۱. کاری دانان و دامه‌زراندنی لوله (سپاری از دهات هنوز لوله‌کشی نشده‌اند؛ زۆریک له دینه‌اته‌کان هیشتا لوله‌کیشی نه‌کراون) هه‌روه‌ها: لوله‌کشی کردن ۲. / ها/ کارگه‌ی لوله‌کیشی ۳. پیشه‌ی لوله‌کیش ۴. / ها/ تۆریک له لوله،

شیر و فله‌که بۆ راگوێزانی گاز و تراو.

لوله‌گذاری / lûlegozārî، ها: / اسم. ۱. کار و ره‌وتی دانان و دامه‌زراندنی لوله و... بۆ گواسته‌وه‌ی گاز و تراو له کۆگایه‌که‌وه بۆ شوینی ره‌چاو‌کراو ۲. [پزشکی] تیپۆکردنی لوله بۆ ناوله‌شی گیاندار بۆ ده‌رمان یان نموونه هه‌لگرتن. هه‌روه‌ها: لوله‌گذاری کردن

لوله‌نگ / lûlehang, lûlehang، ها: / اسم. لولی؛ لوللینه؛ لوله‌ینه؛ ئافتاوه‌ی سوالةت: لوللین؛

لوله‌ین

㊦ لوله‌نگ کسی زیاد آب برداشتن: [تعریض] ناخو‌ری که‌سێ به‌رز بوون؛ له ناشی سه‌ره‌رێ کردن؛ له‌گه‌ل مالی یاقۆبه‌گا بزنی برینه‌وه؛ ده‌س‌پۆش‌توو بوون (حالا دیگر با کله‌گنده‌ها نشست و برخاست می‌کند و لوله‌نگش زیاد آب برمی‌دارد: ئیستا ئیدی له‌گه‌ل سه‌رزله‌کان ئام‌وش‌و ده‌کا و ناخو‌ری به‌رزه ۴.

لوله‌ین / lûlehîن ㊦ لوله‌نگ

لولی / lûlî، ان: / اسم. [دبی] کۆلی؛ کوولی؛ کاولی؛ که‌ولی؛ کاولی؛ قه‌ره‌چی؛ قه‌ره‌ج؛ قه‌ره‌ج؛ قه‌ریچ؛ ژن یان کچی له خێلی چادره‌شین و گه‌رۆکی بلاو به‌هه‌موو جه‌ه‌اندا.

لولیدن / lûlîdan: / مصدر. لازم. // لولیدی: لولای؛ می‌لولی: ده‌لولی؛ ب‌لول: بلووله // لولولان: ۱. له‌خشان؛ له‌خشین؛ خشکه‌کردن؛ زیوان؛ وه‌ک کرم جووله‌کردن ۲. تل‌خواردنه‌وه؛ ژلیوه‌نامه‌ی؛ هۆژژلیوپایوه؛ به‌شیوه‌ی کۆمایێ له‌ناو یه‌کدا یان له‌ناو قو‌ر و پیسیدا ژلیویان.

■ صفت مفعولی: لولیده (لولویاگ) / مصدر منفی:

لولیدن (نه‌لولویان)

لومباگو / lûmbāgo: [؟] / اسم. [پزشکی] لومباگو؛ پشت ئیشه‌ی زۆر و تاوسین.

لومپن / lompan، ها: [انگلیسی] صفت. لومپه‌ن: ۱. خاوه‌نی کاری حه‌رام و نا‌ره‌وا وه‌ک قوما‌ر، خۆف‌روشی، شۆفاری و باجگری ۲. [مجازی] لات؛

نه لوات؛ شهلالات؛ گه لاج.

لومن / lûman /: [فرانسوی] / اسم. لوومهن؛ یه که ی
تاوی پرووناکی، بهرامبر به پروناهی شه میک به
سهر روو بهر یکی ساف و سپیدا.

لون / lown, lo:n /: ها؛ الوان؛ [عربی] / اسم.
[نامتداول] / رهنگ؛ چر.

لوند / lavand /: ها؛ صفت. [مغتاری] / لهوهند؛
له فئند؛ به له نجه و لار؛ ناز فروش؛ نازکهر؛ به ناز
> یک دختر لوند مرتب به پسر ها چشمک می زد و
می خندید؛ کیژ یکی له فئند له په ستا چاوی له
کوره کان ده قرتاند و به ده میانه وه پیده که نی.

لوندی / lavandi /: ها؛ اسم. له فئندی؛
له وئندی؛ له نجه و لار؛ ناز فروش؛ که شم و
نه شم؛ کرده و یی که ده بیته هوی سهرنج
راکیشی و هه ستانه وه یی حزی جینسی پیواو.

لووردراپه / loverd(e)rāpe /: ها؛ [فرانسوی] / اسم.
په رداو پز؛ په رده یه که به شیوه یی رزنیک باریکه
پارچه یان پلاستیکی هه لواسراو؛ لووردراپه

لوولز / levuloz /: [فرانسوی] / فروکتوز
لویشه / lavîše /: اسم. [قدیمی] / لوشکه؛ لوشکه؛

له واشه؛ دوورک؛ قه فانجه له ی نالهند که لیوی
یه کسمی پی ده به ستن؛ لباشن

لویی / lûyi /: اسم. که ره پوو؛ گیامه شره ق؛
۱. پوو کی که به گه لای باریک و در پز، گولی

گوشراو و بهری خه له له ی خورماییه وه که پاش
وشک بوون هه لده وهری و دهنکه کانی با دهیبا

۲. /ها/ ناوی گشتی ئەم چه شنه پوو هه کانه* لوئی
له / lahe /: [عربی] / حرف. به قازانجی؛ به قازانجوو؛

به فهدی <دادگاه له او و علیه مدعی رای داد: دادگا به
قازانجی ئەو و دژی داواکار برپاری داد>.

له / leh /: صفت. مل؛ پلت؛ بل؛ تولخ؛ تورخ؛
پووخ؛ په لخ؛ فلج؛ پلنخ؛ پلنخ؛ پلنخ؛ تلنخ؛

تلیق؛ پلنخ؛ پلنخ؛ پلنخ؛ پلنخ؛ پلنخ؛ ۱. ورد و
خاش و پانه وه بوو ۲. پان و له بیچم که وتوو له

بهر که وتنه ژیر تهوژم یان شتیکی قورسه وه.

□ له شدن؛ په لخن؛ په لخن؛ پلنخن؛ پلنخن؛
پلنخنه وه؛ پلنخنه وه؛ داپلخن؛ پلنشان؛
پلنشانه وه؛ ولاین؛ تمان؛ شلیقان؛ شلیقیان؛
تلیقیان؛ تله قیان؛ تلیقان؛ فلیقان؛ فلیقیان؛
دافلیقان؛ فلیقانه وه؛ ژلیقان؛ هه رشان؛
فرچقین؛ به ژقین؛ هه لژیوبان؛ پان بوونه وه؛
پانه وه بوون؛ فلج بوونه وه؛ پلته وه بیه ی؛ پلت
بیه یوه؛ له ژیر گوشاردا بیچم و شیوازی خو له
دهس دان. هه روه ها؛ له کردن

لهاندن / lehāndan /: مصدر. متعدی. [نامتداول] //

لهاندی؛ پلنخاندن؛ می لهانی؛ ده پلنخیی؛ —//
پلنخاندن؛ تلیقاندن؛ تله قاندن؛ تلیقانه وه؛
تلیقان؛ په لچقاندن؛ پلنخاندنه وه؛ پلنخاندنه وه؛
په لخاندنه وه؛ پوور خاندنه وه؛ پلنشانه وه؛
پیشاندنه وه؛ په تشاندن؛ پلچاندن؛ پلچان؛
په لاختن؛ پلنقاندنه وه؛ پلته وه که رده ی؛
پلت که رده یوه؛ شلیقان؛ شلیقنه ی؛ شلیقنای؛
تلیقنه ی؛ تلیقنای؛ فلیقاندن؛ فلیقان؛
فلیقانه وه؛ مه لقاندن؛ وچان؛ تووچان؛ ژلیقان؛
هه رشاندن؛ هه رشتن؛ فرچقاندن.

■ صفت مفعولی: لهانده (پلنخاو)

لهیده / lahîde, lehîde /: صفت. تلیقیاو؛ تلیقیگ؛
ژلیقیاو؛ فلیقاو؛ پلنخاو؛ پلنشاو؛ داپلخن؛
دافره قاو؛ دافه تاو.

لهجه / lahce /: ها؛ [عربی] / اسم. زار؛ زاراو؛ زاراو؛

۱. چوئیه تی وتنی وشه ی زمانی که به شیوه
زاراو یان زمانی که تر <کردی را با لهجه ی فارسی

حرف می زد: کوردی به زاراو ی فارسی قسه ده کرد>
۲. شیوه ی سهرزار، نهر می قسه و تاییه تمه ندی

په یی ناوچه یه کی دیار یکه او <لهجه ی کرمانشاهی؛
زاراو ی کرمانشاهی> ۳. دهراو؛ شیوه ی قسه کردنی

تاقیمکی کاری یان کومه لایه تی <لهجه اش مثل
بی سوادها بود: زارای وک نه خوئنده واران و ابو>.

لهذا / lehāzā, lahāzā /: [عربی] / آقید. که و ابوو؛
که وایه؛ بهم پییه؛ بهم بونه وه؛ سا؛ ده سا؛ دهیسا؛

په وکی؛ په وکه‌ی؛ له بهر نه‌مه؛ که پیسه‌نه.

له - له /lahlah/ صوت. هه‌سکه هه‌سک؛
نه‌نکه‌نه‌نک؛ هانکه‌هانک؛ هه‌نکه‌هه‌نک؛ هانه‌هان؛
هه‌نه‌هه‌ن؛ هینه‌هین؛ هلکه‌هلک؛ نخه‌نخ؛
هه‌نک - هه‌نکه؛ هه‌نک - هن - هن؛
ههن - ههن؛ هه‌ناسکه‌هه‌ناسک؛ خپته‌خپت؛
ده‌نگی هه‌ناسه‌دانی به تاو له ده‌مه‌وه له بهر
ماندوو بوونی زوړ.

□ له - له زدن: ۱. هه‌نکه‌هه‌نک‌کردن؛ هه‌ناسه
دانی له سهر یه‌ک و به ته‌وژمی سه‌گ له
گهرمان ۲. [کنایه] هه‌لپه‌هه‌لپ‌کردن؛
هینه‌هین‌کردن؛ په‌له‌کردن و هه‌ولدانی زوړ بو
وه‌چنگ خستنی شتیک «برای رسیدن به
ریاست له - له می‌زد: بو‌گه‌یشتن به سه‌روکی
هه‌لپه‌هه‌لپی ده‌کرد».

له و لورده /leh-o-lavarde/ صفت. [گفتاری]
پان و پلپش؛ پلپش - پلپش؛ پان و پلپخ؛ پلپش
و پلپخ؛ پان و فلچ؛ پلپش‌او و له بیچم که‌وتوو
(سپ‌ها را زیر پا له و لورده کرد: سیوه‌کانی له ژیر
پندا پان و فلچ کرده‌وه).

لهو و لعب /lahv-o-la'eb/ ها: [عربی] اسم. کار
و ره‌وتی رابواردن و خوش‌گوزهرانی زوړ تر نابه‌جی
و نه‌گونجاو (وه‌ک قوماړ و شه‌راو‌خوری).

لهیب /lahīb/ [عربی] اسم. [ادی] ۱. بلپسه؛
کلپه؛ کرپه؛ گرپه؛ مه‌لاشه؛ نیل؛ نیله؛ سوله؛
هیله؛ بلپزه؛ گل؛ گر؛ تله؛ گرپ؛ ناگر؛ گوری
نیگر ۲. تین؛ تاو؛ گهرمای ناوړ.

لهیدگی /lahīdegī/ اسم. پان و فلجی؛
تلیقی‌اگی؛ ژلیقاوی؛ فلیقاوی؛ پلیخاوی؛
دافه‌تاوی؛ داقناوی؛ هه‌لژلیویایی؛ پلخواوی؛
پلیشاوی.

لهیدن /lehīdan/ مصدر. لازم. [نامتداول] //
لهیدی: فلیقایته‌وه؛ له می‌شوی؛ نه‌فلیقایته‌وه؛ له شو؛
بفلیقپوه // فلیقانه‌وه؛ فلیقان؛ فلیقان؛ فلیقیان؛
پلیشان؛ پلیخان؛ پلخوان؛ هه‌رشان؛ ژلیقان؛

فرچقین؛ شلیقان؛ به‌ژقین؛ په‌لخین؛ توچان؛
په‌لچقین؛ تلیقانه‌وه؛ تولخانه‌وه؛ داقنان؛
دافره‌تان؛ په‌لخان؛ به‌ژقین؛ شلیقیه‌ی؛
شلیقیایوه؛ تلیقیه‌ی؛ پلخان؛ پلخانه‌وه؛
پوورخانه‌وه؛ په‌تشان؛ پوورخان؛ په‌رخین؛
مرچقین؛ پان/ فلچ بوونه‌وه. هه‌روه‌ها: لهیدی

■ صفت مفعولی: لهیده: (فلیقایوه)
لی /li/ [انگلیسی] اسم. لی؛ ناویکی بازگانی بو
جل و پوښه‌نی جین.

لیات /liyat/ [از انگلیسی] ☞ صفحه‌آرایی
لیاقت /liyāqat/ ها: [عربی] اسم. شایه‌نی؛
شیاوی؛ هیژایی؛ هیگنی؛ عورزه؛ را؛ سه‌وچ؛
سه‌وچایی؛ ژیهاتوویی؛ زه‌رف؛ گیر و فنه؛
لیهاتوویی؛ لیهاتگی.

لیبرال /liberāl/ ها: [فرانسوی] صفت. لیبرال؛
نازادیخواز؛ هوگر و لاگری لیبرالیسم.

لیبرالی /liberālī/ [فرانسوی] صفت. لیبرالی؛
سهر به لیبرالیسم.

لیبرالیزم /liberālizm/ [انگلیسی] ☞
لیبرالیسم

لیبرالیسم /liberālism/ [فرانسوی] اسم.
لیبرالیسم؛ نازادیخوازی؛ ناموژده‌ی سیاسی و
ثابووری که له سهر نازادی و سهر به‌خوئی
ثابووری، کومه‌لایه‌تی و فهره‌هنگی تاکه‌کانی
کومه‌ل ده‌روا و بهر به ده‌سه‌لاتی ده‌ولت
ده‌گری: لیبرالیزم

لیپاز /lipāz/ [فرانسوی] اسم. [فیزیولوژی] لیپاز:
۱. نانزیمی هه‌لتاوینی چه‌وری له نیو جه‌رگ،
پانکراس و نه‌ندامانی تری کوئه‌ندامی هه‌رسدا
۲. /ها/ ناوی گشتی بو نانزیمگه‌لی هه‌لتاوین و
شیکاری چه‌وری.

لیپید /lipid/ ها: [فرانسوی] اسم. [شیمی] لیپید؛
ماکی چه‌ور بریتی له چه‌وری، نه‌سیدی چه‌ور،
رونی چه‌ور و مؤم.
لیتر /lītr/ [فرانسوی] اسم. لیتر؛ یه‌که‌ی دیران له

دهزگای میتريدا به تاييهت بؤ پيوانی تراو، به رامبه به ۱۰۰۰ ميلي ميتري چوارپالوو.

ليتوسفر / litosfer / [فرانسوی] سنگ کره

ليتوگراف / litog(e)rāf ، ها: / [فرانسوی] اسم، ليتوگراف؛ نهوی په رهي هه ستوکی کانزایی (زينک/ پلهت) بؤ چاپ ساز ده کا.

ليتوگرافي / litog(e)rāfi / [فرانسوی] اسم، ليتوگرافي: ۱. کار و رهوتی سازکردنی په رهي هه ستوکی کانزایی بؤ چاپ ۲. /ها/ کارگهي ليتوگرافي.

ليتِه / lîte / اسم، ليتِه؛ جوریک ترشی له باينجانه ره شهی نه جنراوی دهنیو سرکه دا کولاو.

ليتيم / lîtiyom / [فرانسوی] اسم، ليتيوم؛ سوکترین توخمي کانزا، به ژماره نه تومی ۳ و کيشی نه تومی ۶،۹۴، که نهرم و بؤره و له چيکردنی ناليازی زوو هه لتاودا به که لک ديت.

ليچ / lič / صفت، [گفتاری] لچق؛ لیچق؛ لیچ؛ لنج؛ لينج؛ تراوی خز و چه سپن.

ليچ افتادن: ليق / لیچق / لينج بوون «در آن گرما زیر بغل و کشاله ی ران عرق می کرد و لیچ می افتاد: لهو گهرمايه دا ژير بال و بن ران نارهي ده کرد و ليق ده بووه».

ليچار / ličār ، ها: / اسم، [گفتاری] تهوزه؛ تيز؛ قسه یی که بؤ ته شقه له کردنی که سې ده گوتري «کارش این است که پشت سر مردم لیچار بگوید: کاری نه و به پشته سهری خه لک تهوزه بکا».

ليدر / lîder ، ها؛ نان: / [انگلیسی] اسم، رېبه ر؛ رابه ر؛ پيشه وا (ليدر حزب: ريه رې پارت).

ليدی / leydi ، ها: / [انگلیسی] اسم، خاتون؛ خان؛ باجي؛ خاد؛ خات؛ بانوو؛ کابان؛ خانمي؛ خانمه؛ خانم؛ دادی؛ وشه ریژنان له ژن له ولاتانی ئینگلیزی زماندا.

لير / lîr ، ها: / اسم، لير: ۱. [فرانسوی از يونانی] جوریک سازی ژيداری وهک چه نگ ۲. [انگلیسی]

يه که ي پاره ی ئيتاليا پيش يؤرؤ.

ليره / lîre ، ها: / [از لاتين] اسم، ليره؛ يه که ي پاره ی بریتانيا، ئيرلند، ميسر، سوودان، سووريه، لوبنان، تورکيه و قيبرس، که هه ر کام بايی خۇيان هه به.

ليز / lîz / صفت، [گفتاری] خز؛ خژ؛ خاژ؛ خه زگ؛ لووس؛ حولی؛ سر؛ خلیسک؛ خولیسک؛ خریک؛ ته هس؛ ته حس؛ شه مت.

ليز خوردن: هه لخليسکان؛ خلیسکان؛ خلیسکیان؛ خلیسکین؛ خلیسه کان؛ فه خلیسکان؛ خزان؛ خزیان؛ زه لان؛ زه لین؛ چه رخين؛ چلیان؛ شه متين؛ خه زمين؛ خریکین؛ خاژبوون؛ خرگین؛ ته هسین؛ ته حسین؛ خه شکین؛ فسکین؛ خزه ی؛ خزای؛ ده ره هسین؛ شله پين «زمین ليز بود، پايه ليز خور: زه ی خز بوو، هه لخليسکام».

ليزاب / lîzāb / اسم، ۱. [گياه شناسی] لينجاو؛ ليق؛ ليفاوه؛ ماکیکی ژله یی له نیو بری روه کدا بؤ راگرتنی ناو ۲. تیکه لاویکی ناودار له جهوی یان ماکی وا که له دروستکردنی چه سپ و ده رمانی ژانېدا به که لک ديت.

ليزر / leyzer / [انگلیسی] اسم، له یزر: ۱. /ها/ که ره هسته ی به ره هه مه یانی تیشکی له یزر ۲. تیشکی له یزر.

ليزر پرينتر / leyzerpirinter, -p(e)rinter / [انگلیسی] چاپگر ليزری، چاپگر

ليزری / leyzeri / [انگلیسی] صفت، له یزری؛ به تاييه تمه ندی که لک وهرگرتن له تیشکی له یزر. ليزی / lîzi / اسم، خلیسکی؛ خزی؛ ته هسوکی؛ لووسی؛ چؤنيه تی خز بوون.

ليزين / lîzin / [؟] / اسم، [سيمی] ليزين؛ نه سيد ئامينه يه کی گرینگ له له شدا که که م بوونه وهی ده بیته هوی نه خو شيه کی زؤر.

ليس / lîs / اسم، لیس؛ لس؛ لست؛ لئسپ؛ کاری زمان به شتيکا ساوين.

لِیَسْتَنْ؛ لِسین؛ لِیَسْتَه‌ی؛ لِیَسْتَه‌یوه؛ وَا لِیَسْتَنْ؛
قَه‌لِیَسْتَنْ؛ ئَالِیَسْتَنْ؛ ئَالِیَسْتَنْ؛ لِیَسَان؛ لِیَسین؛
لِشَتَش؛ لِشَتَنْ؛ دَالِیَسْتَنْ؛ دَالِیَسْتَنْ؛
لِیَسْتَه‌وِیَسْتَه‌دان؛ لِیَسَه‌ی؛ لِیَسای؛ ئَه‌وَلِیَسَه‌ی؛
لِیَسایوه: ۱. لِیَسَانَه‌وه؛ شَتِیک به زمان سِرین
«ظرف لِیَسیدن: قاپ لِیَسْتَه‌وه» ۲. لِیَسَانَه‌وه؛
لِیَسْتَه‌وه؛ زمان به شَتِیکدا هِیَنان «مِشغول
لِیَسیدن ضریح بود: خَریک لِیَسْتَه‌وه‌ی شَباک بوو»
۳. ساوِیان؛ پِیدا ساوِین؛ تَقِین؛ پِیوه تَقِین؛ به
حال وِیکه‌وَتَن «گولَه‌گونَه‌اش را لِیَسیده بود: گولَه
ساوِیاووه‌ گونَیَدا». هه‌روه‌ها: لِیَسِیدِنی

■ صفت فاعلی: لیسنده (لیسەر)/ صفت مفعولی:
لیسیده (لیسراو)/ مصدر منفی: نلیسیدن (نهلستنه وه)
لیف / lif ، ها: /عربی/ اسم، ۱. لیفه؛ لفکه؛ لیف؛
لیفکه؛ کیسه‌ی پارچه‌یی بو خۆ شوتن
۲. [گیاه‌شناسی] پرووشال؛ پرووش؛ پِیشالی تهسک
و درێژی گِیا ۳. تالی سروشتی یان دهسکردی
خه‌له‌له‌ی ناسک و درێژ (وهک تالی خورما، که‌تان
(...)).

لیفتراک / lift(e)rāk ، ها: [از انگلیسی] اسم.
لیفتراک؛ کامیونی که باره‌لگری له سهر
دامه‌زراوه و به هیژی هیدرولیکی کار ده‌کا.

لیفه / life ، ها:/ اسم. پزگ؛ پزوو؛ پسئ؛ پزی؛
پزہ؛ نافہک؛ نیفؤ؛ نیفہ؛ شوئنی تی ہلکیشانی
بہن یان کیش لہ گنج بہ تابیہت شوادا.

لیفی /lɪfi/ : [عربی] صفت. لیفی: ۱. وہ کوو
ریشال ۲. چئی کراو له ریشال.

لیقه /liqe/ :عربی/اسم. لیقه؛ لیقه؛ تالی خوری،
په‌شم یان زۆتر هه‌وریشم بۆ هه‌لمژینی
مه‌ره‌که‌فی ناو ده‌وات.

لیک /lîk /: [عربی] لکن

لیکن / lîken, lîkan : [عربی] لیکن

لیکور / /lîkor/: [فرانسوی/سم. لیکور؛ جوره
ئاره‌قیکی شیرین به تامی میوه یان به‌هاراته‌وه.

لیگ / lîg ، ہا: [انگلیسی] /سم. لیگ؛ خولیکی

❑ لیس زدن: لَیستنه‌وه؛ لسته‌وه؛ لیسته‌وه؛
لیسانه‌وه؛ لَیسپ لیدان؛ لستن؛ لَسلین؛
لیستن؛ لیستن؛ لَیس دان «دخترچه داشت
بستنی‌اش را لیس می‌زد؛ کپوژله که خه‌ریک بوو
به‌سته‌نه‌که‌ی ده‌لیسته‌و».

لیسانس / līsāns / : [فرانسوی] اسم، کارناسی؛
 لیسانس: ۱. خولی خویندنی بالا له چوارسالدا
 ۲. /ها/ پروانامهی کۆتایی ئەو قۆناغە له خویندن
 ۳. /ها/ پروانامە.

لیسانسیه / lisānsiye ، ها: [فرانسوی] صفت.
لیسانسه؛ کارناس؛ خاوه‌نی پروانامه‌ی خولی
لیسانس.

لیست / list ، ها/: [فرانسوی] /سم. سیایی؛ سوورەت؛ لیست (لیست حقوق: سیایی مووچە).

❏ لیست حقوق: سیایی مووچه؛ پیپرستی که ناوی مووچه خوران و هندی مووچه کانیانی تیدا دباری کراوه.

لیست سیاه: لیسته‌ی ره‌ش؛ پی‌پرستی ناوی
نه‌یاران یان تاوانباران.

لیسک / lisak ، ها /:اسم، شه یتانوکه؛
شه یتانه کله؛ هیلکه شه یتان؛ هیلکه شه یتانوکه؛
که سپک؛ قه پۆشکه؛ قه پوووشک؛ قه پووچک؛
قه پووچکه؛ قاقلوکه شه یتان؛ قاقله جنۆکه؛
چه قچه قۆله؛ مام فته؛ گیانداریکی چکۆله ی
نیر- می شل و وله به قاپیلکه به که له کۆل و
یه که یان دوو جوت شاخ ئاسا له سهر سهری که
چاوی له سهر جووتیکینه: حلزون

لیسه / lise ، ها/: اسم. ۱. مؤرد؛ لیسکه؛
 ئامراز یکی زبړه بؤ لووس کردن ۲. ساوای جوړیک
 په پوولۍ پچووکی سپی که وه ک کرم وایه و
 میلملی داری بهرداری وه ک سیو، هه لووژه و
 شتلا نه به.

لیسیدن / lisîdan / مصدر. متعدی. // لیسیدی:
 لیستته‌وه؛ می لیسئ: ده‌لیسیه‌وه؛ بلیس: بلیسه‌وه //
 لیستنه‌وه؛ لیستنه‌وه؛ لیسانه‌وه؛ لیستنه‌وه؛ لیستن؛

کیټهرکې له ماوه یه کی دیار یکر اودا بو مملانی
تاقمې تیمی وهر زشی.

لیگنیت / lignit ، ها: / افرانسوی / اسم،
[زمین شناسی] لیگنیت؛ جوړیک بهر ده خه لووزی
قاوه یی به تینی کهم و دوو که لی زور ووه.

لیلاج / leylac ، ها: / اسم، [کنایی] له یلاج؛
قومار بازی زور لیزان.

لیلکی / lilaki ، لالکی
لی - لی / leyley / اسم؛ ۱. ئیشقلکی؛ ئیشقلکی؛
هه نگله شه له؛ هه نگه شه له؛ هه نگه شه له؛

لنگه شه له؛ لنگه شه له؛ قوله کانی؛ ئیستره شه له؛
پی پی یانی؛ چولانی؛ چووزه که؛ هنگ لنگ؛ گلی؛
گهمی له سهر یه ک پی رویشن: آنگه

۲. اکردوکر

لی - لی کردن: هه نگه شه له کردن؛ هنگ لنگ

کردن؛ چولانی کردن؛ قولان؛ به یه ک پا
رؤیشن «یک پایش را نمی توانست روی زمین
بگذارد، موقع راه رفتن لی - لی می کرد: نهیده توانی
پایه کی بنیته زهوی، کاتی رویشن هه نگه شه لی
ده کرد».

لی - لی / lili ، ها: / اسم، ریشاله؛ بزگو؛ ریشالی
نهرم و ورتکه.

لی - لی به لالای کسی گذاشتن: / تعریض /

جله و بو که سئ شل کردن؛ دانه دهم
که سیکه ووه؛ هاو پایی کردنی که سئ له کار و
کرده ووهی زور تر ناله باریدا «گفتم این قدر لی - لی
به لا - لای این پسر نگذار پرو می شود: وتم نه ونده
جله و بو نه م کوره شل مه که پرودار ده بی».

لیمو / limu ، ها: / سنسکریټ / اسم، لیمو؛ ۱. ناوی
گشتی بو تیره یه ک له دار یان داروچکه ی

گولدار ی پره گول جیا - جیای تایبه تی ناوچه ی
شی دار یان گهرم به گه لای بونخوشه و ۲. ناوی
میوه ی ههر کام له و دار و بنچکانه.

لیمونی / limûti / [سنسکریټ] لیموی

لیموترش / limûtorš ، ها: / [سنسکریټ / فارسی]

اسم، مسکی؛ لیموترش / تورش: ۱. داری له
بنه مالیه ی پرته قال ۲. بهری نهو داره که
میوه یه کی ترش و دهنک تاله و پیستیکی
ناسکی سهوز یان زهردی هه یه.

لیموشیرین / limûširin ، ها: / [سنسکریټ / فارسی]
اسم، لیموشیرین: ۱. داری له بنه مالیه ی پرته قال
۲. بهری نهو داره که گه وره تره له لیموترش و
پیستی زهرد و ساف و ناسکه و ناوه که ی شیرین
و ناوداره.

لیموعمانی / limû'ammāni ، ها: / [سنسکریټ /
عربی] / اسم، لیمو عهمانی؛ جوړی لیموترشه که
وشک ده کړی و بو تام، به ساقی یان وردکراو، له
چیستی ده که ن.

لیموناد / limûnād, limonād : / افرانسوی / اسم،
لیموناد؛ نووشابه ی گازدار له ناو، شه کر و
گوشراوه ی مزه مهنی.

لیمویی^۱ / limûyi : / [سنسکریټ] / اسم، لیمویی؛
رهنگی زهردی کال وه کوو رهنگی پوستی لیمو
شیرین: لیمویی

لیمویی^۲: صفت، لیمویی: ۱. بهر رهنگی زهردی کال.
ههروه ها: لیمویی رنگ ۲. به تامی لیمو * لیمویی
لینت / linat : / [عربی] / اسم، ۱. نهرمی؛ نهرم و
نولی ۲. / مجازی / رهوانی؛ قرؤ (بو کاری زگ).

لیوان / livān ، ها: / اسم، لیوان؛ لیوان؛ لیمان؛
شهر به؛ پرداخ؛ ناوه وهره؛ ده فریکی گروقه ری
زیاتر له شیشه بو خواردنه ووهی تراوی وه ک ناو و
شهر به ت...

لیوانی / livāni ، ها: / صفت، لیوانی؛ لیوانی؛
پرداخ؛ به لیوانه ووه؛ لیواندار «بستی لیوانی؛
چلوور هی لیوانی».

لیوانی / li:vāni : / قید، لیوانی؛ لیوانی؛ پرداخ؛
به لیوان؛ به پرداخ: ۱. له لیواندا «آب انجیر را
لیوانی می فروشند: ناو هه نجیر لیوانی ده فروشن»
۲. لیوانیک؛ لیوانیک؛ لیوانیو؛ ههر لیوان «لیوانی
صد تومان: لیوانی سه تمه ن».

م

سەرەنجام؛ دواڤاکام؛ ئامانج؛ چارەنووس.

مَآلاً / ma'ālan: [عربی/قید]/ [دبی] دواچار؛ له
ئاكامدا؛ دواخیری؛ دوائاخیری؛ ئاخیری؛ له
سەرەنجامدا «اکتون هر بذری بکاری، مَآلاً برداشت
خواهی کرد؛ ئیستا هەر توویەک بچینی، دواچار
دەبێچنیهوه».

مَآل اندیش / ma'ālandīš، ها؛ ان: [عربی/
فارسی] صفت. دوانوار؛ دوورنوار؛ دوابین؛ تی-بین؛
دووربین؛ دوورئەندیش؛ لیھاتوو له هەلسەنگاندن
و لیکدانەوهی دواپۆژی کار و باران. هەروەها:

مَآل اندیشی

ما / mā، ها: ضمیر، ئیمه؛ ئیمه؛ ئیمه؛ مه؛
هههه؛ ئهه؛ مۆ؛ جیناوی ئاماژە بۆ یه کهم کهسی
کۆ «ما رفتیم؛ ئیمه چووین».

□ ما و شما نداشتن: ئیمه و ئیوه (ی بۆ) نهبوون؛
من و تۆ نهویستن؛ جیاییهک نهبوون؛
مال جیایی له نیواندا نهبوون؛ زۆر له گهل یهک
دۆست و له باری مالیهوه تیکهل بوون (هەر بۆ
یه کهم کهسی کۆ به کار دهچن) «من هم هر چه
دارم مال شماست، ما که ما و شما نداریم؛ منیش
هەر چیم ههیه هی ئیوهیه، ئیمه و ئیوهی نه».

مال الشعیر / mā'osša'ir: [عربی/اسم، بیره؛
خواردنهوهیهکی گازداری بی-ئەلکوله له شیریهی
چه که ره ی جو سازی ده کهن: ماء شعیر

م / m: حرف. م؛ نیشانهی بیست و ههشتهمین
پیتی ئەلفوبیتهکی زمانی فارسی.

م - : پیشوند. م-؛ بی-واتای هاوړئ دروست ده کا
«در-مر؛ کلاه-ملاه؛ درگا و مرگا؛ کلاو-ملاو».

م / me: اسم. ۱. می؛ میم؛ ناوی بیست و
ههشتهمین پیتی ئەلفوبی فارسی ۲. /مخفف/ ز؛
زایینی «سال ۱۷۸۹ م: سالی ۱۷۸۹ ز».

م - / ma: پیشوند. مه-؛ به سەر هتای کرداری
فرمانهوه ده لکئ و کرداری بهرگر دروست ده کا
«مرو؛ مخور؛ مه چۆ؛ مه خۆ».

م - / am: ضمیر. م- ۱. -ا؛ -نئ؛ -انی؛
جیناوی لکاوی یه کهم کهسی تاک «آمدم؛ هاتم»
۲. جیناوی لکاوی خاوه نیه تی بۆ یه کهم کهسی
تاک «کتابم؛ دستم؛ کتیبه کهم/کتیبم؛ دهستم»
۳. جیناوی لکاوی بهرکاری بۆ یه کهم کهسی
تاک «آوردندم اینجا؛ بۆ ئیره یان هینام».

م - / om: پسوند. -ههه؛ -هه؛ -م؛ -وم؛ -هوم؛
نیشانهی ژماره ی ریز کراو «دوم؛ صدم؛ دووههه؛
سه دم».

- مآب / ma'āb: [عربی] پیوژه. - ئاسا؛ - رهنگ؛
شیوه-؛ له روالهت و کرده وه دا وه کوو کهس یا
شتی تر «شتر مآب؛ و شتر ناسا».

مآخذ / ma'āxēz: [عربی] جمع مآخذ
مآل / ma'āl: [عربی/اسم، /دبی] ئاکام؛

مانده / mā'ede، ها: [عربی/اسم، [ادبی]

۱. خوارده مەنی؛ پیخۆر ۲. [قدیمی] سفره؛ خوان.

ماعشیر / mā'eša'ir: [از عربی] مألشعیر

مائوئیس / mā'o'ism, mā'u'ism: [فرانسوی/اسم، مائوئیس؛ رېبازی سیاسی مائو تسه تونگ (۱۸۹۳-۱۹۷۶ ز)، رېبهري کۆمونیستی چین که له مارکسیسم - لینینیسم ههلیه پینجاوه (وهک شوږشی وهزیري، شهري چه کرداری و جههانی سی-جه مسهري).

مائوری / mā'ori: [اسم، مائوری: ۱. خه لکی زاگهیی نیوزیله ند ۲. ها/هه ر کام له کهسانی نهو خه لکه ۳. زمانی نهو خه لکه.

مابعد / māba'd: [عربی] صفت. دوايي؛ دواتر؛ دماهر؛ له دواوه (صفحه های ماقبل و مابعد را هم ببینید: لاپه ره کانی پيشوو و دوايش ببین).

مابعد الطبعه / māba'dottabî'e: [عربی/اسم، ژوور هسروشیت؛ به شیک له فله سه فهی نه ره ستوویی که له سه ر چیه تی جههان، ناسیاری و راسته قینه ده کۆلیته وه.

مابعد الطبعی / māba'dottabî'i: [عربی] صفت. ژوور هسروشیتی؛ سه ر به ژوور هسروشیت.

مابقی / mābaqî: [عربی/اسم، پاشماوه؛ بهرماو؛ باقی؛ نه وهی له بهر شتی مابیته وه (مابقی را بفروشید: پاشماوه کهی بفروشن).

مابه از / mābe'ezā: [عربی] حرف، [نامتداول] له باتی؛ بو؛ له بهری؛ له بری؛ له جیاتی؛ له بهرانبه ری؛ له جی، جیاو؛ به جیگه ی (صد هزار تومان مابه ازای مزد یک هفته پرداخت شود: سه ت هزار تمه ن له باتی مزی یه ک حه وته بدري).

مابه التفاوت / mābehottafāvot: [عربی/اسم، سه رباقی؛ باقی؛ پاشماوه؛ نه وهی که هوی جیاوازی شتی که له گه ل شتیکی تردایه (وهک هه رزانی، گرانی، زۆری، کهمی، چاکی یا خراپی و...) «اتومبیل را عوض کردم و یک میلیون هم

مابه التفاوت دادم: ماشینه کهم گۆرپه وه و ملیۆنیکیش سه رباقیم دا).

مایین / mābeyne: [عربی] حرف. نیوان؛ ناقبه یین؛ به یین؛ ناوئی؛ له به نی؛ ناوبه یینی؛ ناقبه ر؛ میو؛ میون؛ دور؛ له ناو؛ له نیوانی دوو یا چهند کهس یا شتدا (مایین آنها اختلاف بود: نیوانیان کیشه بوو). مات^۱ / mā't: [اسم، مات: ۱. دۆخی کش بوونی شای شه تره نج به جۆری که رپی ده رباز بوونی نه بی^۲. [فرانسوی] به ره می توانه وهی کانه گه لی گۆگردار.

مات شدن: مات بوون؛ شا ترنجیان؛ دۆرانی کایه ی شه ترنج.

مات کردن: مات کردن؛ برده وهی کایه ی شه ترنج.

مات^۳: صفت. مات؛ مت: ۱. واق ورماو؛ دوش؛ دژداماو؛ دوشداماو؛ دژ؛ به چر و چاوی شیاو و سه رسام له بهر کیشه یه کی زهینی یان رووداوکی ره چاو نه کراو ۲. داماو؛ داماک؛ تیماو؛ ههیران؛ داهیزاو و بریار لی پراو به هوی بار و دۆخیکی دژواروه (با این بی پولی، بیکاری و مریضی زنم، مات مانده ام و نمی دانم چه بکنم: بهم دهسته نگي و بیکاری و ژن نه خوشیه وه، داماو، نازانم چ بکه م) ۳. [فرانسوی] تار؛ تاریک؛ به چه شنی که ته نیا به شیک له تیشک لییه وه ده رباز بیی «شیشه ی مات؛ شیشه ی مات» ۴. [فرانسوی] بی بریقه «رنگ مات؛ رهنگی مات».

مات بردن کسی را: واق ورمانی که سییک؛ سه رسام بوونی که سی؛ مات بوونی که سییک؛ ته واسان؛ هه په سان «چرا ماتت برده؟ له چی واق ور ماوی؟».

مات ماندن: واق ورمان؛ ههیران مان؛ هه په سان؛ تیدمان.

ماتادور / mā'tador، ها: [اسپانیایی/اسم، گلوباز؛ نه وهی بو خوشی له گه ل گادا به شه ر دیت.

ماتحت / mātaht: [عربی/اسم، [ادبی] ۱. ژیرین؛

ماتریس / mātris، ها: [فرانسوی] / اسم،
 ۱. چوار چپوه؛ قالب؛ فالک ۲. [ریاضی] ماتریس؛
 شیوازه کی زانستی بیرکاری، کاتی چهندیتی
 چند رهقم بهسرابیتنه یه کهوه.

ماتم / mātām: [عربی] / اسم، سوئ؛ سوو؛ سو؛
 نازیته؛ نازیته؛ نازیته؛ نازیته؛ نازیته؛ نازیته؛
 نازیته؛ نازیته؛ نازیته؛ نازیته؛ نازیته؛ نازیته؛
 بنهاری.

□ ماتم گرفتن: [مجازی] نازیته گرتن؛ خه مبار/
 نازیته تبار/ نازیته بار بوون؛ شین گیران؛ خه
 داگرتن؛ خه مین بوون «برای یک تکه پارچه
 این طور ماتم گرفته ای؟! بؤ له ته پارچه یه ک و
 نازیته گرتووه؟!».

به ماتم نشستن: نازیته تبار/ خه مبار بوون؛
 نازیته گرتن؛ شین گیران «مردم در مرگ او به
 ماتم نشستند: خه لکی له مهرگیدا نازیته تبار بوون».

ماتمزده / mātāmzade، ها: ـگان: [عربی]/
 فارسی] صفت. نازیته تبار؛ مرده مودار؛ نازیته بار:
 ۱. خۆشه ویست مردوو؛ مردوو مراو؛ ماته مین
 «پسرش مرده، ماتمزه است: کوره که ی مردوو،
 نازیته تبار» ۲. [مجازی] خه مبار؛ خه مین؛ زور به
 په ژاره «این قیافه ی ماتمزه چیست به خودت
 گرفته ای؟! نم چروچاوه نازیته تباره چیه له خۆت
 دهرهیناوه؟».

ماتمسر / mātamsarā: [عربی/ فارسی] /
 ماتمکده

ماتمکده / mātāmkaḍe: [عربی/ فارسی] / اسم.
 نازیته تگا؛ پرسه خانه: ۱. جی پرسه؛ جیگه ی
 پرسه و نازیته ۲. [کنایی] جیگای پر خه م و په ژاره؛
 شوینی زور داگیراو و په ژاره هین * ماتمسر

ماتیک / mātīk: [فرانسوی] / اسم، ماتیکی:
 ۱. ماتیکی چهوری زورتر رهنگی، بؤ رازاندنه وه
 و جوان کردنی لئو، که له ده فریکی وه ک
 لوله دایه ۲. /ها/ روژ؛ ئەو ماکه و جیگاکه ی.

ماجرا / mācarā، ها: [عربی] / اسم، رووداو؛

خوارین؛ وارین؛ چیرین؛ خوارگین؛ ژیروو؛ ژیرن؛
 خوارن؛ ئەوه ی له ژیر یا له خوار موه بی ۲. /ها/
 [مجازی] سمت؛ کلۆک؛ سورین؛ پاشل؛ کهماخ؛
 کولمیک؛ ته راف؛ که فەل؛ لاقوونگ.

ماترک / mātarak: [عربی] / اسم، کهله پوور؛
 مه رده لا؛ کهله پور؛ شره؛ میرات؛ ئەوه ی له
 کهسیکه وه، به تاییهت دوا ی مردنی به جی
 ده مینی.

ماتریالیزم / mātēryālizm: [فرانسوی] /
 ماتریالیسم

ماتریالیست / mātēryālīst: [انگلیسی] / صفت.
 ماتریالیست: ۱. /ها/ هۆگر و شوینکه و تووی
 ماتریالیسم ۲. ماتریالیستی

ماتریالیستی / mātēryālīstī: [انگلیسی] / صفت.
 ۱. ماتریالیستی؛ پیوه ندیدار یان سه ر به
 ماتریالیسموه: ماتریالیست

ماتریالیسم / mātēryālīsm: [فرانسوی] / اسم.
 ماتریالیسم؛ رپیازیکی فله سفه ی که ماک به
 راستیه کی ئەزه لی و بنه رته ی دهناسیت و هه موو
 هه بوو، رووداو و دیارده کانی جیهان و ژیان به
 به ره مە ی ئەوه دهنایت: اصالت ماده؛ ماده گرایی؛
 مادگیری؛ ماتریالیزم

□ ماتریالیسم تاریخی: ماتریالیستی میژووی؛
 رپیازی فله سفه ی مارکس که هه موو
 گوپانکاریه کی کۆمه لگا و ره وتی میژوو به
 به ره مە ی کۆمه له قانونی داسه پاو به سه ر
 ماکدا دهنانی. گوورانی کۆمه لگا ده کی شیتیه وه
 سه ر گه شه ی ئامیر و ئامرازی به ره م هینان و
 فره نگ و ههروه ها ئاکار و قانون به راژیری
 بار و دۆخی ئابووری کۆمه لگا دهناسیت.

ماتریالیسم دیالکتیک: ماتریالیسمی دیالکتیک؛
 ئامۆزه ی فله سفه ی مارکسیسم که جه خت
 ده کاته سه ر ئەوه ی که جه هان ته نیا ماکه و
 بیتجگه له ماک چی دی نیه و قانونی بزاف و
 گوپانکاری به سه ر هه موو شتیکدا زاله.

بحث این شد که باید شرکت را منحل کرد: ناکامی
باسه که بوو بهوه که پنیوخته به‌شدار که
هه‌لوه‌شپته‌وه.

ماحضر / māhazar / [عربی/اسم، حازر؛ کورتول؛
ئهو شته له بهر ده‌ستدایه، به‌تایبته خواردنیک
که له پیشه‌وه ئاماده‌کراوه «نهار برویم خانه‌ی ما،
ماحضر هرچه بود با هم می‌خوریم: نیوه‌رۆ بچینه‌وه بوؤ
مالی ئیمه، چی حازر بوو پیکه‌وه ده‌یخوین».

ماخذ / ma'xaz / ها: مأخذ: [عربی/اسم،
۱. سەرچاو؛ سەرچاوکه؛ نووسراوه یان که‌سی
که باسیکی لی ده‌گیرنه‌وه «برخی نویسندگان مأخذ
نوشته‌شان را ذکر نمی‌کنند، برخی دیگر مأخذی را
می‌دهند که اصلاً ندیده‌اند!؛ به‌شیک له نووسهران
سەرچاو ی نووسراوه‌کلانیان نانوسون، به‌شیکی
دیکه‌ش سەرچاو‌یه‌ک ناو ده‌به‌ن که ههر
نه‌یاندیوه» ۲. بنه‌ما؛ ئه‌وه‌ی ده‌بیته بنه‌ره‌تی
حیساب کردن «ماخذ محاسبه‌ی شما چیست؟؛ بنه‌مای
حساب کردنی ئیوه چیه؟».

ماخوذ / ma'xûz / [عربی/صفت، وەرگیراو؛
هه‌لگیراو؛ هه‌لگرته.

□ مأخوذ به حیا شدن: له ڕوو دامان؛ که‌وته‌/
که‌فته‌ ناو ڕووده‌ربایسی.

مادام / mādām / ها: [افراسوی/اسم، مادام؛ بوؤ
ژنانی ناموسلمان ده‌گوتری] «مادام بواری از رمان‌های
گوستاو فلوبر است: مادام بواری له ڕۆمانه‌کانی گوستاو
فلوبره».

مادام! [عربی/قید، هه‌تا؛ تا؛ ماوه‌یه‌کی دیاری
نه‌کراو «مادام بترسیم همین است: هه‌تا بترسین ههر
ئهمه‌یه».

□ مادام/ مادامی که: تا کاتیک؛ تا ئه‌وکاته‌ی؛ تا
وايه؛ هه‌تا ئاوايه «مادام که اینجایی، در خانه‌ی ما
بمان: تا کاتیک لی‌ره‌ی، له مالی ئیمه بمینه‌وه».

مادام‌العمر / mādām ol'omr / [عربی/قید،
ته‌واوی ژبان، تا دواکاتی ژبان؛ هه‌تا دوا ساتی
تهمن «مادام‌العمر در آنجا زندگی کرد: ته‌واوی ژبانی

۱. کار «ماجرای خریدن خانه به کجا کشید؟؛ کاری
مال سندن گه‌یشته کوئ؟» ۲. کار و ره‌هات؛
ڕووداوی پر کاره‌سات «آن شب ماجرای داشتیم، که
مېرس!؛ ئه‌و شه‌وه کار و ره‌هاتی‌کمان بوو، نه‌بیته‌وه».

ماجر اجو / mācarācû / ها: بیان: [عربی/فارسی/اسم،
گوریخی؛ گورخی؛ هه‌ول بوؤ کاره‌سات نانه‌وه
و خو تئ‌هه‌لقورتانی.

ماجور / ma'cûr / [عربی/صفت، [دبی/]
خه‌لاتبه‌ر؛ شیاوی ڕیز و خه‌لات.

ماج / māč / ها: [کردی/اسم، [گفتاری/ماچ؛
ماچه؛ مۆچ؛ ماچۆ؛ پاچ؛ مووچ؛ ماچک؛ میس؛
مووس؛ رامووس؛ رامووز؛ رامیس؛ رامووسانک.

□ ماچ دادن: ماچ دان؛ به‌راییی دان بوؤ رامووسان
«بیا به‌ عمو یک ماچ بده! وهره ماچیک بده به
مامت».

ماچ کردن: ماچ کردن؛ رامووسان؛ رامووسین؛
میسان؛ رامیسین؛ له‌وپادایش؛ پاچ کرن «برو
دست بابا بزرگ را ماچ کن!؛ بچۆ ده‌ستی باوه‌گه‌وره
ماچ بکه!».

ماچ و بوسه / māč-o-bûse / ها: [کردی/فارسی/اسم،
[گفتاری/ماچ و مووچ؛ ماچ‌ماچان؛ کاری
یه‌کتر ماچ کردن «ماچ و بوسه‌ی خداحافظی تمام شد
و راه افتادیم: ماچ و مووچی مالاوایی دواویی هات و
که‌وتینه‌ ڕی».

ماچ و موج / māč-o-mûč / [کردی/صوت، ماچ
و مووچ؛ ملچی؛ فلچه‌فلج؛ ده‌نگی ماچ‌کرده‌وه.

ماچه / māče / ها: [اسم، [گفتاری/ما؛ می؛ ماچه؛
ماچه‌ک؛ ماچکه؛ دیله؛ ده‌له؛ میوینه‌ی بری
گواندار «ماچه‌ الاغ: ماکه».

ماحصل / māhasal / [عربی/اسم، ناکام؛ به‌رهه‌م؛
حاصل؛ ئه‌و شته‌ی به‌ ده‌ست هاتوو «ماحصل

لہوئ ژیا۔

مادر^۱ / mādar, ها؛ ان:/ اسم، دایک؛ دایه؛ دی؛
دی؛ دا؛ ئامه؛ دالک؛ دالگ؛ دادیک؛ ئه‌دا؛ وه‌دا؛
ئانه؛ ئه‌وا؛ داده؛ دیا؛ چا؛ داک؛ داکو؛ ماک؛ ماکه؛
یاک؛ یایه؛ یادئ؛ یایک؛ جئ؛ جیا؛ مایه؛ مایهر؛
مای؛ مه‌تر؛ ده‌یک؛ دای: ۱. گینانداری میوینه
(به‌تایبته مرؤ) که بېچووی هه‌یه ۲. [عجازی]
ئوه‌ی شتیکی به‌دییه‌ئانه یان به‌خېوی کردووه
(مادر، روزگار؛ دایکی رۆژگار) ۳. پووری؛ میمی؛
نازناوی به‌خۆشه‌ویستی و پێزه‌وه بۆ ژنی
به‌سال‌چوو.

☐ مادر بچه‌ها: [گفتاری] دایکی مندالان؛ دایک مناله‌کان؛ ئامازە پیاو بو ژنه‌که‌ی «مادر بچه‌ها مریض است: دایکی منداله‌کان نه‌خۆشه».

مادر رضاعی: دایکی شیریں؛ ژنیک جگہ له
دایک که شیریں به که سئی دایی.

مادر روحانی: دایکی پښتانه؛ پښتانه بڼه
 ژنی له خواترسې کلیسې: مادر مقدس
 مادر فولاد زره: [کنایه] دهمامه یې جادوو؛
 پیرمه زال؛ کونډه فرتول؛ پیره یې فهادکوږ؛ پیره
 ژنی ره زانگران و ته زه.

مادر مقدس ➡ مادر روحانی

مادر نانتی: زردایک؛ زرداک؛ زردی؛ زردالک؛
 باوہڑن؛ باوہڑہنی؛ دی‌ماری؛ دیدی؛ ژنی
 باوک، بیجگہ دایک.

☐ مادر شدن: بوون به دایک؛ بیهی ئه‌دای؛
مندال هینانه دنیا.

مادر^۲: صفت. سہرہ کی؛ سہرہ تایی ﴿کارخانہ می مادر: کارخانہ می سہرہ کی﴾.

مادراندر / mādarandar ، ها:/سم. باوهژن؛
 زردایک؛ زرداک؛ دیدی؛ ژن باب.

مادرانه ¹ / mādarāne/: صفت. دایکانه، ئه‌دایانه؛ زۆر می‌ه‌بانانه و به سۆز، وه‌ک دایک «محبت مادرانه: خوشه‌یستی دایکانه».

مادرانه^۲: قید. دایکانه؛ نه دایانه؛ وهک دایک،

ژیرانه و به بهزه‌یییه وه «با او مادرانه رفتار می‌کرد: دایکانه به ده‌وریدا ده‌هات».

مادر بزرگ / mādarbozorg، ها/ اسم، نه‌نه؛
نه‌ن؛ نه‌نک؛ ماما؛ دایه‌گه‌وره؛ دادا؛ ددا؛ داپیر؛
دایپره؛ پیره‌دا؛ پیرک؛ داپیرک؛ دایکان؛ داگا؛
نینی؛ دایکی دایک یان دایکی باب.

مادر تباری / mādartabārī / اسم. [جامعه شناسی]
 دایک پِه گه زی؛ نه زم و دوو زنه یی که مندا
 ده داته پال دایک و بنه ماله ی دایکِه وه.
 به رانبه ر: پدوتباری

مادرجد / mādarcaḍ ، ها: [فارسی / عربی] اسم،
 ثانه؛ داپیره گه‌وره؛ دایه‌خانم؛ دایکی دایه گه‌وره
 یان دایکی باب‌ه گه‌وره.

مادرچاه / mādarčāh ، ها/ : اسم. دایکه‌بیر؛
بیری سهره‌کی که ئاوهرپۆی کاریز له‌ویوه ده‌ست
پێده‌کا.

مادر خرج / mādarxarc ، ها: [فارسی/عربی] اسم. خاوَن ده‌خَل؛ ئه‌وه‌ی خه‌رجی کۆمه‌لێ، له سه‌فه‌ر یان کاریکی به‌کۆمه‌لدا ده‌گریته‌ گه‌ردن و دواخ‌ری سه‌رجه‌می خه‌رجه‌کان دابه‌ش ده‌کا و به‌شه‌ خه‌رجی هه‌ر که‌سیکی لێ ده‌ستپێنێهوه‌.

۱. زردیایک ۲. دایگان؛ ژن یان کچی که مندالیک وهرده گری و به خپوی ده کا.

مادر دَار / mādardār: صفت. دایکدار؛ ئەدادار؛
خاوەن دایک.

مادرزاد / mādarzād : صفت. زگماک؛ سکماک؛
له‌ماو‌رد؛ پیوه‌ندیدار یا سهر به کاتی له دایک
بوون، (کورێ مادرزاد: کوپری زگماک).

مادرزادی / mādarzādî : صفت. زگماکی،
سکماکی؛ له‌ماوهری؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی زگماک
بوون.

مادرزن / mādarzan ، ها: / اسم. خهسوو؛
خهسی؛ خوهسوو؛ خهسیره؛ خهسووره؛ ههسرهو؛

«او در حق همه مادری می‌کرد: نهو بۆ ههمووان دایکی ده‌کرد».

□ **مادری کردن:** دایکی کردن؛ دایکیتی کردن؛ نه‌دایی کرده‌ی؛ وه‌ک دایک جوولانه‌وه.

مادری: ^۱ صفت. دایکی؛ دایکیتی؛ پیوه‌ندیدار یان سهر به دایک (خانواده‌ی مادری: بنه‌ماله‌ی دایکی).

مادریار / mādayār / **پدريار**

مادگی / mādegî / ^۱ اسم. می‌وینه‌یی؛

می‌وینه‌تی؛ مایه‌نی؛ میاتی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی می‌بوون ^۲. /ها/ قوولکه؛ چالی؛ جی قوتکه؛ نیوه یان به‌شیک‌ی کون یان قووپاو له شتی که به‌شیک‌ی قوتی تیده‌چی یان تیدا گیر ده‌بی (مادگی تکمه: قوولکه‌ی دووگمه) ^۳. /ها/

[گیاه‌شناسی] می‌وینه‌یی؛ می‌وینه‌تی؛ نه‌ندامی می‌وینه‌ی گول.

مادمازل / mādmāzel / [فرانسوی]

مادموازل

مادموازل / mādmāzel / ها: [فرانسوی] /اسم.

مادمازل؛ کچی؛ که‌نیشکه؛ سه‌رنای بۆ بانگ کردن‌ی کچان: **مادمازل**

مادون / mādûn / [عربی] صفت. خوارده‌ست؛

ژیر؛ خاوه‌ن پیگه و پله‌ی خوارتر (کارمند مادون: کارمندی خوارده‌ست).

مادون / mādûne / از: [عربی] حرف. ژیره‌وه‌ی؛

ژیری؛ خوار (مادون قرمز: ژیره‌وه‌ی سوور).

□ **مادون قرمز** **فروسرخ**

ماده ^۱ / māde / ^۱ اسم. ما؛ می‌وینه؛ می؛ نی؛ ماچه؛

میچکه؛ مینگه؛ هیمان؛ به‌شی له گیانداران که ئاوس ده‌بن و زاوژی ده‌کن. به‌رانهر: **نر**

ماده ^۲ صفت. می؛ میو؛ ما؛ مایه‌ن؛ ماک؛ مایک؛

مایکه؛ ماچه؛ میچکه؛ مۆن؛ سهر به گیاندار‌ی می‌وینه.

ماده / mādde / ها: مواد: [عربی] /اسم. ^۱ ماک؛

هیسن؛ ته‌نی سروشتی که وپرای وزه، دیارده و

بوونه‌وه‌ره‌کانی جیهان پیک دینئ ^۲. ماک؛

هه‌سروه؛ هوسیره‌ما؛ خواسی؛ خۆسی؛ هیلک؛ داژهن؛ دایکی هاوسهری پیاو.

مادرسالاری / mādersālārî / ^۱ اسم. [جامعه‌شناسی]

دایک‌مه‌زنی؛ دووزه‌نه‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی که تییذاژن / دایک سه‌رۆکی بنه‌ماله‌یه و می‌رد و مندالانی به‌رپوه ده‌با، مندال ده‌گه‌ریته‌وه سهر بنه‌مای دایک و ژنان کار و باری کۆمه‌لگایان به ده‌سته‌ویه.

مادرسرانی / mādersarāî / **مادرسرایي**

مادرسرایي / mādersarāyî / ^۱ اسم. [جامعه‌شناسی]

شپوازیک‌ی کۆمه‌لایه‌تی که می‌رد ده‌جیته‌ناو خیل‌ی ژنه‌که‌ی و له‌گهل نه‌واندا ده‌ژی: **مادرسرانی**

مادرشوهر / mādaršowhar, -šo:har / ها: ان: /

/اسم. خه‌سوو؛ هه‌سوو؛ خوه‌سوو؛ هه‌سره‌وه؛

هه‌سروه؛ خواسی؛ خۆسی؛ هیلک؛ دایکی هاوسهری ژن.

مادرشهر / mādaršahr / ها: /اسم. دایکه‌شار:

۱. گه‌ره‌شار؛ شارمه‌زن؛ شاری سهره‌کی پارێژگا

یان ولاتیگ ^۲. /قدیمی/ زید؛ شار یان ولاتی سهره‌کی خیل‌ی کۆچه‌ر.

مادر کلید / mādarkilîd, -kelîd / ها: [فارسی]

یونانی **شاه‌کلید**

مادرمرده / mādarmorde / صفت. دایک‌مردوو؛

دایک‌مردگ؛ دالک‌مردی: ۱. نه‌دامه‌رده؛

بی‌دایک؛ تایبه‌تمه‌ندی که‌سێ که دایکی مردوو

(مثل بچه‌های مادرمرده زار - زار گریه می‌کرد: وه‌ک

مندالی دایک‌مردوو هۆن - هۆن ده‌گریا) ^۲. /ها/

[کنایه] داماو؛ به‌ده‌خت؛ بیچاره (این مادرمرده که گناهی نداشت: ئەم داماو هۆ سووچیک‌ی نه‌بوو).

مادروار / mādarvār / ^۱ قید. دایکانه؛ نه‌دایانه؛

۱. وه‌کوو دایک ^۲. [مجازی] زۆر میهره‌بانانه.

مادری ^۱ / mādarî / ^۱ اسم. دایکی؛ داکیتی؛

دایکیتی؛ دالکیتی؛ دایتی: ۱. بار و دۆخی دایک

بوون ^۲. /ها/ [مجازی] چاکه و به‌زه‌یی دایکانه

سهره خوئی لی نه دوزراوه تهوه.

مادی^۱: صفت. مادی: ۱. پیوه نندیدار یان سهر به ماد (زبان مادی: زمانی مادی) ۲. خه لکی ماد.

مادی / mādđi: عربی صفت. ماکي؛ مادی:

۱. سهر به ماک ۲. له ماک چی کراو (جسم مادی:

تهنی ماکي) ۳. به بایه خی بازه رگانی یان پاره یی

کمک مادی: یارمه تی مادی ۴. [کنایی]

پووله کی؛ مال خو شه ویست؛ دنیا دوست.

مادیات / mādđiyyāt: [عربی] اسم. ۱. کهل و په ل

و کار و باری دنیا یی ۲. [مجازی] مالی دنیا؛

تهوه ی ده گه پتهوه سهر مال و دارایی (پیش او

مادیات بهایی ندارد: مالی دنیا ی لهلا پووشه).

مادیان / mādiyān, ها: / اسم. مایین؛ ماهین؛

ماهینه؛ مهینه؛ ماهینی؛ مهان؛ مهان؛ مهین؛

مهین؛ ماین؛ چروه؛ نه سپی پیگه یوی میونه.

مادیگری / mādđigārī: [عربی] فارسی [ع]

ماتریالیسم

مادینه / mādiñe, ها: / اسم. می؛ میونه؛

میچک؛ میچکه؛ مۆن؛ ما؛ نه می؛ میوه؛ مینگه؛

میوه له؛ مان. به رانبر؛ نرینه

مار / mār: / اسم. مار: ۱. [تجوم] وینه یه کی

گه ردوونی: حیّه ۲. /ها؛ ان؛ مۆر؛ گیانه وهری

خزؤکی بی ده ست و پی به جه سته ی دریژی

پوله کاویه وه، هیلکه کهرن و زوره یان ژه هردارن

۳. ناوی شه سم سال له دوازه سالی ته قویمی

تورکستانی [ع] تقویم

مار آب شیرین: ماری بی گزه نی ئاسایی که

بوق ده خوا.

مار آبی: ماراوی؛ ماری ناوی؛ ماری ناوژی.

مار ارقم [ع] مار پیسه

مار بوآ [ع] بوآ

مار پیسه: ماری به له ک/ خال به له ک؛ ماری

ره شی خال سپی: مار ارقم

مار جعفری: که وه مار؛ جوره مارئیکی

ژه هرداری بۆر، زهر د یان قاوه یی، به قه پۆزی

تهوه ی شتیکی سروشتی لی دروست بووه
۳. ماده؛ پرگه؛ به ند؛ به شی جیاواز و دیاریکراو له
نووسراوه یه کی فهرمی که به ژماره
دیاری کراوه (طبق ماده ی ۴ قرارداد: به رامبر به
ماده ی ۴ ی پرپارنامه).

ماده ی اولیه: کاله دهند؛ ماکي سهره تایی؛
تهوه ی که بۆ دروست کردن و ساز کردنی
کالایه ک پیوسته.

ماده ی حاجب: [پزشکی] ماکي ئوپاک؛ تهوه
ماکه تیشکی ئیکس ده گرپته خوئی (وهک
سولفات ی باروم) که له رادیؤلؤزیدا به کار دیت.
ماده ی خاکستری: [کالبدشناسی] شانیه
دهماری میشک که بۆر و ره شه.

ماده ی خام: ماکي خاو؛ ماکي سروشتی که
هیشتا هیچ کاریکی له سهر نه کراوه.

ماده ی مخدر: ماکي سرکه ر؛ دهرمان یان
ماکی وا که ده بیته هوئی سهری، کاسی، نه شه،
خه والوویی، ژارای بوون و پاش ماوه یه ک
چه شته یی و هووکاره بوون (وهک تریاک؛
مورفین، هیروئین و ...).

ماده ی واحد: قانونی که ته نیایه ک به ندی
هه بی.

ماده کردن: ۱. چلک کردن؛ کیتم کردن؛ ههوه
کردن ۲. [مجازی] بن/ بیخ په یدا کردن؛ قوول
بوونه وه؛ شه ر گیشته قوپی؛ هه لچوونی
گیره و کیشه.

ماده تاریخ / mādđetārix, ها: [عربی] اسم.
هؤنراوه یان سارسته یی که میژووی پرووداویک
ده رده پریت (زۆتر له پرووی حیسابی نه بجه ده وه).

ماده شناسی / mādđešenāsī: [عربی] فارسی [ع]

متالورژی

ماده گرایي / mādđegerāyi: [عربی] فارسی [ع]

ماتریالیسم

مادی / mādi: / اسم. مادی؛ زمانیک که له
ولاتی ماددا باو بووه و تا ئیستاکه ئاسه واریکی

پان، سهری باریک و سئ سووچهوه که به لادا ده‌روا.

مار خوش خط و خال: [کنایی] سهر قوژی بن ئالۆز؛ سهر دۆستی بن کۆست؛ له بهر باجی، له پشت قه‌یچی؛ خاوه‌نی دیمه‌نیکی جوان و دل‌بزوین به‌لام له ده‌له‌وه پیس و پۆخل.

مار درختی: ماری داری؛ ماریکی درێژی بۆر، زهره‌، زه‌یتوونی یان ئامال قاوه‌یی که ددانه چزه‌که‌ی له بن ده‌میدایه‌.

مار دریایی: ماری زه‌ریایی؛ گیانه‌وه‌ری ئاوژی زه‌هرن به درێژی زیاتر له میتریک که له ئاوی گه‌رمی ده‌ریادا ده‌ژی.

مار زنگی 𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥

مار عینکی 𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥

مار کُبرا 𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥

مارهای حلقوی: ماری په‌لکه‌یی؛ په‌گه‌زئ مار به سهری بچووک، پووله‌که‌ی ورد و نه‌رم و رڼ‌گاو په‌نگه‌وه: مارهای زرفینی

مارهای زرفینی 𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥

مارهای زنگوله‌دار: په‌گه‌زه ماریکی ژارداری زه‌رنده به کلکی کول و سهر و ملی قوته‌وه که له پووله‌که‌کانی ئاخری کلکیه‌وه ده‌نگیکی وه‌ک ده‌نگی زه‌نگوله‌دیت.

مارهای سمی: ماری ژاردار؛ ماری ژه‌هرین؛ ههر کام له‌و مارانه له وشکی ده‌ژین و چزیان ژاراویه‌.

مارهای معمولی: ماری ئاسایی؛ ههر کام له‌و مارانه‌ی بی‌چزن یان چزیان که‌م‌ژاره، نیر و مییان له یه‌ک ده‌چی، پووله‌که‌یان لووسه و له ههر دوو هاروودا ددانیان هه‌یه‌.

☐ مار خوردن و افعی/اژدها شدن: [مجازی] فیره که‌له‌ک و فیه‌ل‌ه‌وازی بوون و باش راهاتن بۆ فربو و ته‌له‌که له خه‌لک.

مار در آستین پروردن: [مجازی] تووله‌گورگ هاورده‌مال؛ له‌گه‌ل خزم یان که‌سیکی

خراپدا چاکي و پیاوه‌تی کردن.

مار را با زبان از سوراخش بیرون کشیدن: [مجازی] به زمانی خو‌ش مار له کونی ده‌ره‌نینان؛ زمان له به‌ریئ دان؛ به قسه‌ی خو‌ش و نه‌رمه‌نه‌رم، لاسار و سه‌ری‌زو هینانه سهر ری «تو با این زبانی که داری مار را از سوراخش بیرون می‌کشی: ته‌تۆ به‌م زمانه خوشه‌ت مار له کونی ده‌ردینی».

مار را به دست کسی دیگر گرفتن: [کنایی] به بالی که‌سیکی تر فرین؛ به ده‌س که‌سی تر مارگرتن؛ کاری پر مه‌ترسی به که‌سیکی تر کردن.

مار زدن: مار پیوه‌دان؛ مار گه‌ستن؛ مار گه‌سته‌ی «یک کارگر راه‌سازی را مار زده بود: کریکاریکی ریسازی مار پیوه‌ی دابوو».

از ترس مار به اژدها/افعی پناه بردن: له ترسی ئاو خو‌ ده‌ناگر هاویشتن؛ له ترس مار پال به ئاگره‌وه دان؛ بۆ خو‌ پاراستن له خراب، خو‌ تووشی خراپتر کردن.

مارافسای / mār'afsāy: /سم، مارگیر؛ مارگر: ۱. /ها/ [ادی] که‌سئ که مار ده‌گرئ ۲. [نجوم] که‌لوویه‌کی گه‌وره له ئاسمانی نیوه‌گۆی باشووردا: حوا.

مارپیچ^۱ / mārpič: /ها، /سم، پیچ - پیچ، مارپیچ؛ قه‌مچ و پیچ؛ که‌وانه‌یی که به‌رده‌وام له ناوه‌ندی، دوور و نزیک ده‌که‌ویته‌وه.

مارپیچ^۲: صفت. پیچ - پیچ، مارپیچ؛ قه‌مچ و پیچ؛ قه‌نچ و پیچ؛ قه‌نچاوپیچ؛ پیچه‌ل‌پیچ؛ به بیچم، ری یان شیوه‌ روشتنی که به‌رده‌وام سوور بخواته‌وه.

مارپیچی / mārpiči: /صفت. مارپیچ؛ پینچاوپیچ؛ قه‌مچ و پیچ.

مارچ / mārč: /انگلیسی] 𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥

مارچوبه / mārčûbe، ها، /سم، مارچوبه؛ گیاماران؛ مارچووه؛ چاوماره؛ شه‌فه‌له؛ که‌به‌ر؛

ترچک؛ گياگوله‌نگ؛ گيايه‌کی پایای لق و پۆ ده‌رزی، به‌گه‌لای پووله‌که‌یی و گولی سپی یان سه‌وز و به‌ری سووره‌وه که ساقه‌ته‌که‌ی ده‌خوری، چەند جوړیکیشی جوانه و بۆ رازاندنه‌وه ده‌شی.

مارس / mārś / /سم، مارس: ۱. [فرانسوی] مارچ؛ مارت؛ ئازار؛ ئادار؛ مانگی سیپه‌م له‌سالی زایینی به‌ ۳۱ رۆژه‌وه که له‌ده‌ی ر‌ه‌شه‌مه‌وه ده‌س پێده‌کا: مارچ ۲. [ترکی] دۆرانیکی دوو به‌رامبه‌ر له‌کایه‌ی ته‌خته‌دا به‌هۆی ئه‌گه‌ر لایه‌نێ هه‌موو مۆره‌کانی هه‌لگرتبێ و ئه‌وی دی هه‌یچی هه‌لنه‌گرتبێ «ین دست هم مارس شدی: ئهم ده‌ستیشه‌ مارس بووی».

مارش / mārś / [فرانسوی] /سم، مارش؛ ئاهه‌نگی مووسیقای دوو یان چوار زه‌ری بۆ رێک و ته‌کووزکردنی هه‌نگاوانی هه‌یزی چه‌کداری له‌ رێژه و ورووژاندیان له‌شه‌رگه‌دا.

☐ مارش عزا: مارشی ئازیه‌ته؛ مارشی زۆر هیواش و نه‌رم بۆ ئازیه‌تباری.

مارشال / mārśāl / ها: [فرانسوی] /سم، مارشال؛ ئه‌فسه‌ری ئه‌رشه‌د به‌پله‌کی چه‌کداری به‌رانبه‌ر به‌سپه‌ه‌بود.

مارک / mārġ / ها: [فرانسوی] /سم، مارک؛ ۱. وینه‌یا نیشانه‌ی تایه‌ته‌ی دامه‌زراوه‌یی که له‌سه‌ر شتیکی چاپ‌کراوه، هه‌لکه‌نراوه‌یان پێوه‌نراوه ۲. یه‌که‌ی پاره‌ی ئالمان پێش یورۆ.

مارکسیزم / mārksizm / [فرانسوی] ☞
مارکسیسم

مارکسیست / mārksist / ها: ان: [فرانسوی] /سم، مارکسیست؛ ۱. شوپنکه‌وتوو یان لایه‌نگری مارکسیسم ۲. مارکسیستی.

مارکسیستی / mārksistī / [فرانسوی] صفت. مارکسیستی؛ پێوه‌ندیدار یان سه‌ر به‌ مارکسیست.

مارکسیسم / mārksism / [فرانسوی] /سم،

مارکسیسم؛ ئامۆژه‌ی فه‌لسه‌فی -رامیاری کارل مارکس (۱۸۱۸-۱۸۸۳ زایینی) فه‌یلسووفی به‌ناوبانگی ئه‌لمانی، له‌سه‌ر بنه‌مای ماتریالیسم و سوسیالیزم: مارکسیزم

مارکسیسم - لنینیسم / mārksismenînism / [فرانسوی] /سم، مارکسیسم - لنینیسم؛ ئامۆژه‌ی شۆره‌وی پێشوو، به‌ره‌مه‌ی لیکدانه‌وه و بۆچوونی لنین (۱۸۷۰-۱۹۲۴ زایینی) له‌مارکسیسم. هه‌روه‌ها: مارکسیست - لنینیست

مارکی / mārki / ها: [فرانسوی] /سم، مارکی؛ نازناوی ئه‌شرافی میراتی بۆ پیاوان له‌برێ ولاتانی ئورووپایدا.

مارکیز / mārġiz / ها: [فرانسوی] /سم، مارکیز؛ نازناوی ئه‌شرافی میراتی بۆ ژنان له‌برێ ولاتانی ئورووپادا بۆ ژن یان بیوه‌ژنی مارکی.

مارگارین / mārġārīn / [فرانسوی] /سم، مارگارین؛ جوړی که‌ره‌ی ده‌سکرد له‌پۆنی پالفته‌ی گيا، شیر، ئاو و ماکی تر (وه‌ک زه‌ردینه‌ی هیلکه، کازئین، ویتامین، ماکی رهنگی).

مارگزیده‌گی / mārġazideġi / /سم، مارانگازی؛ مارگه‌سته‌یی؛ مارانگه‌سته‌یی: ۱. مارپێوه‌داوی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی مار پێوه‌دان ۲. ئه‌و شوپنه‌ مارگه‌ستوویه‌تی.

مارگزیده‌ / mārġazīde / ها: گان: صفت. مارانگاز؛ مارانگه‌ز؛ مارانگه‌سته‌؛ مارگه‌سته‌؛ مارگه‌ستی؛ مارزه‌یه؛ ماردریای؛ مار پێوه‌داو «مارگزیده‌از ریسمان سیاه و سفید می‌ترسد: مارانگاز له‌گوريس ده‌ترسێ».

مارگزیده‌ / صفت. مازانگه‌ز؛ مارگه‌سته‌؛ تووشیاری مارگه‌ستووپی.

مارگیر / mārġir / ها: ان: /سم، مارگیر؛ مارگر؛ ۱. ئه‌وه‌ی خه‌ریکی راوه‌ماره ۲. مارباز؛ که‌سێ که‌بۆ سه‌ر قالی خه‌لک ماران دینیته‌سه‌ما و گه‌مه‌یان له‌گه‌ل ده‌کا.

مارمالاد / mārmlād / [فرانسوی از پرتغالی] /سم،

مارمالاد؛ جوریک مره‌بای چه‌رخکراوی خه‌ست و خۆل له میوه‌ی ئاودار.

مارماهی / mār māhî ، ها؛ ان؛ /سم. ماراڤی؛ مارماسی؛ مارماسه؛ مارماسا؛ جورئ ماسی که له مار ده‌کا به‌لام جزئ نیه و گوشتی ده‌خوری. **مارماهی** آب شیرین؛ جوریک مارماسی که له ئاوی شیریندا گه‌وره ده‌بی و پاش گووران پروو ده‌کاته ده‌ریا.

مارماهی برقی؛ جوریک ماسی گه‌وره که به کاره‌بای له‌شی خۆی ماسیه‌کانی تر سه‌ ده‌کا و ده‌یانگرئ.

مارمولک / mār mûlak ، ها؛ ان؛ /از کردی/سم. مارمیلکه؛ مارمیلک؛ مارملوک؛ مارمیلک؛ مارمیلوک؛ مارمیلک؛ مارمارۆک؛ مارمزووک؛ مارمه‌زووک؛ مه‌زووک؛ مارمه‌زووک؛ مه‌زووکلئ؛ مزک؛ مارژۆک؛ مارمارۆشک؛ ماماریشۆک؛ مه‌رمه‌شۆک؛ ماریله؛ ماریکه؛ بیکمار؛ بۆکمار؛ مارگئیس؛ مارندوگ؛ خلنزه‌ر؛ خلنزه‌ر؛ شین‌شینکه؛ شین‌شینک؛ لووسلووسه‌ک؛ خه‌ج خه‌جۆک؛ شه‌وگه‌رد؛ له‌هلاک؛ گیانه‌وه‌ریکی خزۆکی پووله‌که‌داره، جورئ بێ‌ده‌ست و پایان له مار ده‌کا و هه‌موو جوریکیان ده‌توانن له هه‌لاتندا کلکیان داخه‌ن و سه‌ر له نوئ کلک ده‌ربینه‌وه؛ کربشه؛ کرفش/قدیمی/

مارونی / mār ūnî : [؟]/سم. ماروونی: ۱. لقی له مه‌سیحیانی عه‌ره‌بی کاتۆلیک، شوینکه‌وتووی ماروونی پیرۆز (نزیک به ۴۱۰ زایینی) که ناوه‌ندیان لوبانه ۲. /ها؛ ان/ هه‌ر کام له مه‌سیحیانی شوینکه‌وتووی ئه‌و لقه.

مارئ جوانا / mārîcuvānā : [انگلیسی از اسپانیایی]/سم. ماری جوانا؛ وشکه‌وه‌کراوی گه‌لا و سه‌ر لقی وپۆی گیای شادانه که له به‌ر سه‌رکه‌ر بوونی وه‌کوو جگه‌ره ده‌یکێشن.

ماز / māz : [انگلیسی]/سم. ۱. تۆرئ له دالانگه‌لی پیتچاوپیتچ که پئ لئ ده‌رکردنی سه‌خته ۲. هه‌ر

پیکهاته‌یه‌ک وا دروست کرابێ.

مازاد / māzād : [عربی] صفت. زیاد؛ زیاده؛ زۆرتر له راده‌ی دلخواز یا پیتوست «مازاد بر نیاز: زیاده له پیتوست».

مازو / māzû : [کردی]/سم. دارمازوو؛ مازی؛ مازک؛ مازیڤ؛ دارمازگ: ۱. /ها/ مازوار؛ دره‌ختیک به‌ کلاوه‌ی گردی گه‌وره، گه‌لای تووکنی هیلکه‌یی و به‌ری پیاله‌ئاسای درێژ و سپه‌وه ۲. ده‌قلوک؛ جه‌وی سه‌ر گه‌لا و لق و پۆی دارمازگ که به‌ هۆی جز پیتوه‌دانئ میروو ده‌ری ده‌کا.

مازوت / māzût : [فرانسوی از روسی از عربی]/سم. نه‌فته‌ره‌شه؛ مازووت؛ نه‌وتی ره‌ش؛ به‌ره‌می دلپاندنی نه‌وتی خاوا یا پلاشه‌به‌رد، که بۆ سووته‌مه‌نی، له برئ موتوری دیزلی و کهوره‌ی نه‌وت سووتده‌کار ده‌چئ.

مازوج / māzûc : [کردی]/سم. مازوو؛ مازووج؛ مازگ؛ مازی؛ گولێر؛ به‌ری دارمازوو.

مازوخیست / māzoxîst ، ها؛ / [فرانسوی] صفت. /روان‌شناسی/ مازوخیست؛ ئازارخواز؛ تووشی نه‌خۆشی مازوخیسم.

مازوخیستی / māzoxîstî : [فرانسوی] صفت. مازوخیستی؛ ئازارخوازانه؛ پیتوه‌ندیدار یان سه‌ر به‌ مازوخیسم.

مازوخیسم / māzoxîsm : [فرانسوی]/سم. /روان‌شناسی/ مازوخیسم؛ ئازارخوازی؛ جوریک ئالۆزاوی ده‌روونی که نه‌خۆش به‌ ئازاردان و سووکایه‌تی پیکران له لایه‌ن گراویه‌وه کاژێر ده‌بی و داده‌مرکئ.

مازه / māze : [کردی] تناب پشتی، تناب ماژور / mājûr ، ها؛ / [فرانسوی]/سم. [نامتداول] مه‌یجر؛ سه‌رگورد.

ماژیک / mājik ، ها؛ / [فرانسوی]/سم. ماژیک؛ ناوی بازרגانی جوریک پینووس به‌ مه‌ره‌که‌فدان و نووکی لباده‌وه (بۆ مژین و ده‌ردانی مه‌ره‌که‌ف)

دهنت بود؟! قسه‌یه که ده کرد، ده‌نگیکت هه‌لده‌هینا، مه‌گه‌ر قورقوشمت له‌گه‌روودا بوو؟!.

ماست را هم نبریدن: /تعريض/ ماستیش نه‌برین؛ زۆر کول بوون (بۆ چه‌قۆ و مه‌قه‌ست و... ده‌گوترئ) «این چاقو که ماست را هم نمی‌برد؛ ئەم چه‌قویه‌ خۆ ماستیش نابری».

ماست‌ها را کیسه کردن: /مجازی/ واز هینان؛ کۆتا کردن؛ ترسان و ده‌ست به‌ردان «تا سر و کلّی پاسبان‌ها پیدا شد، آزاد ماست‌ها را کیسه کرد و دست از فحاشی و عربده‌کشی برداشت: هه‌ر پاسبانه‌کان ده‌ر که‌وتن، ئازاد وازی هینا و ده‌ستی له‌جینۆ دان و قیراندن هه‌لگرت».

ماست‌بند /māstband/، ها: /اسم/، ئەوه‌ی ماست هه‌وین ده‌کا؛ که‌سێ که‌ ماس ئەنی.

ماست‌بندی /māstbandî/، اسم، ۱. کار و ره‌وتی گو‌فهان‌دن؛ مه‌یاندن؛ نیان؛ هه‌وین کردن؛ ئامیان کردنی شیر بۆ ماست یا په‌نیر ۲. /ها/ کارگه‌ی به‌ره‌م هینانی داهاتگه‌لی شیر.

ماستمالی /māstmālî/، اسم، /کنایه/ ماسمالی:

۱. ره‌وتی به‌رواله‌ت سه‌ر و بنی کار هینانه یه‌ک «اگر بخواهی کارها را سرهم‌بندی و ماستمالی کنی معامله‌مان نمی‌شود؛ ئەگه‌ر به‌ته‌وه‌ی کاره‌کان ته‌په‌خێ و ماسمالی بکه‌ی، پیکه‌وه نامانکری» ۲. کار و ره‌وتی پینه‌کردن؛ پا پیدایا وین؛ فه‌کروپاندن؛ داپۆشین هه‌له‌ و عیب «قرار بود برود دادگاه، اما قضیه را ماستمالی کردند و به‌زور رضایت گرفتند؛ بریار بوو بپروا بۆ دادگا، به‌لام ماسمالیان کرد و به‌زۆر په‌زایه‌تیان سه‌ند».

ماستی ۱ /māstî/، اسم، /گفتاری/ ۱. ماست‌فروش؛ ماس‌وهرش؛ که‌سێک که‌ ماست ده‌فروشی ۲. ماستکه‌ر؛ ئەوه‌ی ماست هه‌وین ده‌کا.

ماستی ۲: صفت. ماستی؛ ماسی: ۱. به‌ماست؛ تیکه‌لاو به‌ماست ۲. ماستاوی؛ ماست پیوه‌تلاو؛ له‌ماست گه‌وزاو.

که‌ زۆرتر بۆ نووسین به‌خه‌تی گه‌وره‌ و نینگار کیشان ده‌بی.

ماساژ /māsāj/، [فرانسوی]، اسم، له‌پمال؛ که‌ثمال؛ وه‌رژۆ، په‌رخ؛ ماساژ؛ کار و ره‌وتی شیلان؛ ولین؛ بلین؛ فه‌مالین؛ مالینی ماسوولکه‌ به‌ ده‌ست یان هه‌ر که‌رسته‌یه‌کی‌تر بۆ ده‌رمان و له‌ش‌ساخی «پایم ضرب دیده‌ بود ماساژ دادم کمی بهتر شد: پام کوترابوو له‌پمالم کرد توژی باستر بوو». هه‌روه‌ها:

ماساژ دادن

ماساژور /māsājor/، ها: /فرانسوی]، اسم، وه‌رژۆده‌ر؛ مالشتمه‌ر؛ ئەوه‌ی کاری شیلان بیت. ماساندن /māsāndan/، مصدر، متعدی، //

ماساندی: گرساند؛ می‌ماسانی: ده‌گرستی؛ بماسان: بگرستی ۱. گرساندن؛ مه‌یاندن؛ که‌سداندن؛ گو‌فهان‌دن؛ گرسنه‌ی؛ گرسنا‌ی؛ زه‌متاندن؛ چاندن ۲. /مجازی/ پۆن له‌نانی که‌سیک هه‌لسوون؛ خه‌یر به‌که‌سێ گه‌یاندن «بین می‌توانی چیزی به‌ما بماسانی؟ بزانه‌ ده‌توانی رونیک له‌نانی نیمه‌هه‌لسووی؟» ۳. /مجازی/ گو‌فتاندن؛ پیک‌هینان؛ جۆش دان. هه‌روه‌ها: ماساندنی

■ صفت مفعولی: ماسانده (گرستینراو)

ماسبق /māsabaq/، [عربی]، اسم، رابردوو؛ رابوردوو؛ ویه‌رده؛ پیشوو؛ ئەوه‌ی له‌پیشتردا بووه‌ یان کراوه «قانون عطف به‌ماسبق نمی‌شود: قانون بۆ رابردوو هه‌لناگه‌رپته‌وه».

ماست /māst/، اسم، ماست؛ ماس؛ میست؛ مؤست؛ ترۆله؛ ترۆله؛ شیریه‌وین کراو و گرساو که‌ خواردنیکی هه‌موانیه.

■ ماست چکیده /کبه‌: تۆراخ؛ تۆراغ؛ دۆس‌ویر؛ ماستی ئاو لی‌چنراوی خه‌ست کراو.

■ ماست به‌دهن کسی بودن: /تعريض/ قورقوشم له‌گه‌رووی که‌سیکدا بوون؛ قاوت له‌دهم که‌سیکا بوون؛ له‌کاتی پیویستدا هیچ نه‌گوتن «حرفی می‌زدی، اعتراضی می‌کردی، مگر ماست به‌

ماستیک / māstik / [انگلیسی] / اسم، ماستیک:

۱. شیله‌ی داری مه‌سته‌کی که دهنکیکی خری زرده به تام و بوئی نارامه‌وه، له‌ئه‌لکول و تره‌بان‌نیندا ده‌تویته‌وه و له‌ددان‌سازی و نیگار‌کیشیدا به‌که‌لک دی ۲. هه‌ویریکی خه‌ست تایبه‌تی گرتنی درزی په‌نجه‌ره و به‌نکه‌شی و... بۆ به‌رگری له‌نم.

ماسک / mask / ها: [فرانسوی] / اسم، ده‌مامک؛ ماسک؛ ماسکه: ۱. پروبه‌ند؛ په‌چه؛ پیچه؛ پووشی؛ پروبه‌نه ۲. ئه‌وه‌ی کۆسته، پرووی پی‌ده‌گری و خوی پی‌ده‌گۆریت ۳. ئه‌وه‌ی دهم و لووتی پی‌ده‌گرن تا کۆئه‌ندامی هه‌ناسه‌دان بپاریزیت ۴. که‌رسته‌یی که کاتی کارکردن، دهم و چاو له‌گه‌زن ده‌پاریزی.

ماسک گاز: ماسکی گاز؛ ماسکیک بۆ پالاوتنی هه‌وا و به‌رگری له‌وه‌زه‌نی گازی ژاراوی بۆ پیستی دهم و چاو و کۆئه‌ندامی هه‌ناسه‌دان.

ماسک از چه‌ره‌ی کسی برداشتن نقاب / ماسک کسی را دریدن، نقاب ماسک کسی را دریدن نقاب / ماسک کسی را دریدن، نقاب

ماس ماسک / mās māsak / ها: / اسم، [گفتاری] ئه‌سپاوبازی؛ نامیری بی‌که‌لک و بی‌باه‌خ.

ماسوره / māsûre / ها: / اسم، ماسۆله؛ ماسوولکه؛ بلبلیشک؛ ماسووله؛ ماسوور: ۱. که‌رسته‌یه‌که جۆلا بۆ ته‌نین، داوی لی‌ده‌پیچن ۲. قرقریه‌کی بچووک ده‌ژیر چه‌رخه‌ی دروومان بۆ ده‌زوو تیوه‌پیچان ۳. خه‌ره‌کی نیو گولله‌ی تۆپ و خومپاره که ناھیلێ گولله‌ پێش له‌ پێکان به‌تقیته‌وه.

ماسه / māsē / ها: / اسم، [زمین‌شناسی] / ماسه؛ کفت؛ کتله؛ هوس؛ هۆسه؛ زیخ؛ خیز؛ قم؛ چه‌وی ورد؛ دهنکی وردی لاواری له‌ کوارتز و ورده‌بەرد له‌ ئەندازە‌ی ۱ تا ۲ میلی‌میتەردا.

ماسه‌سنگ / māsesang / اسم، گه‌لال؛ زیپکه‌بەرد؛ ره‌شه‌بەرد؛ بەردێ که له‌ خیز گه‌وره‌تره.

ماسه‌شویی / māsešûyî / اسم، ماسه‌شۆری؛ کار و ره‌وتی شۆردنه‌وه‌ی خیز بو‌ئه‌وه‌ی قو‌ری پیوه نه‌مینی.

ماسیدن / māsidan / مصدر، لازم، ۱. مه‌بین؛ گرسان؛ گرسیان؛ به‌ستن؛ که‌سدین؛ گو‌فین؛ گفین؛ قهرسین؛ قهرسان؛ ره‌ق هه‌لاتن؛ وشک هه‌لاتن «خون روی دیوار ماسیده بود: خوین به دیواره‌که‌وه مه‌یبوو» ۲. [مجازی] پی‌گه‌یشتن؛ به‌هره‌ بردن «بگو بینم از این معامله چیزی به من می‌ماسد؟: بیژه بزائم لهم سه‌ودایه شتیکم پی ده‌گا؟». هه‌روه‌ها:

ماسیدن

■ صفت مفعولی: ماسیده (مه‌یو) / مصدر منفی: ن‌ماسیدن (نه‌مه‌یین)

ماش / māš / ها: / اسم، ماش؛ ماشه؛ شۆلک: ۱. گیایه‌کی یه‌ک‌سالانه، به‌لاسکی ناسک و درێژ، گه‌لای لاوای، گولی ئه‌رخه‌وانی و سپی و به‌ری باریک و درێژ و تیسکنه‌وه که پاش گه‌یشتن، بۆر هه‌لده‌گه‌رێ ۲. دهنکی خر و وردی ئه‌و گیایه که له‌ تا‌ق‌می دانه‌وێله‌یه.

ماشاء الله / māšā' allāh, māšāllāh / [عربی] / دعا، ماشه‌للا؛ له‌ چاوی پیس به‌ دوور بی (تیبینی: واتای وشه‌به‌وشه‌ی ده‌بیته: «هه‌رچی خودا بیه‌وئ» به‌لام پتر بۆ په‌سه‌ن دانی که‌سیک به‌ کار دی) «ماشاء‌الله بزرگ شده است! ماشه‌للا گه‌وره‌ بووه!».

ماشرا / māšarā / [سریانی] / اسم، [پزشکی، قدیمی] / دۆخی په‌نه‌مانی دهم و چاو.

ماشک / māšak / اسم، زیزانه؛ زیزان؛ مژیوه‌رد؛ میژوه‌رد؛ میژوه‌ردی؛ گیاییکی ده‌شته‌کی به‌ دهنکیکی خر و ورد و زۆر ره‌قه‌وه که له‌ ناو نيسک و نۆک و ده‌غل و دانداه‌روئ.

ماشوره / māšûre / ساقه‌ ماشوره‌ای، ساقه ماشه / māše / ها: / از عربی: مخشە / اسم، ماشه؛

ماشين آلات / māšīnālāt: [فرانسوى/ عربى] جمع
 ماشين
 ماشين ابزار / māšīn'abzār: [فرانسوى/ فارسى]
 /سم. ئاميرى تاشين و كراندنى كانزا و به بيچم و
 شيوهى دلخواز دهرهينانى.
 ماشين تحرير / māšīntahrīr، ها: [فرانسوى/
 عربى] /سم. ماشين تايپ؛ دهر گاي نووسين له سهر
 كاغز.
 ماشينچى / māšīnčī، ها: [فرانسوى/ تركى] /سم.
 ماشينچى؛ نهوى به ماكينهيهكى پيشهسازى
 كار ده كا.
 ماشينخانه / māšīnxāne، ها: [فرانسوى/ فارسى]
 /سم. ماكينه خانه؛ ماشينخانه؛ شوينيك له
 ريكخرابهيهكى پيشهسازيدا كه ماكينه كاني تيدا
 دامهزراوه.
 ماشين دودى / māšīndūdī: [فرانسوى/ فارسى]
 /سم. [قدیمی] شه منده فهر؛ قه تار.
 ماشين رو / māšīnrow: [فرانسوى/ فارسى] صفت.
 ماشين روه؛ له بار بو پيدا روهشتنى ماشين.
 ماشين سازى / māšīnsāzi: [فرانسوى/ فارسى]
 /سم. ماشين سازى: ۱. كار و رهوتى ساز كردنى
 ماشين ۲. /ها/ كارخانه يان كارگهى دروست
 كردنى ماشين.
 ماشين شو / māšīnshū، ها: [فرانسوى/ فارسى]
 /سم. ماشين شوره؛ كه سى يان ئامرازىك كه
 ماشين ده شوا: ماشين شور [گفتارى]
 ماشين شور / māšīnshūr: [فرانسوى/ فارسى]
 ماشين شو
 ماشين شويى / māšīnshūyī: [فرانسوى/ فارسى]
 /سم. ۱. كارواش ۲. كار و رهوتى شوردينى
 ماشين.
 ماشين نويس / māšīn.nevīs، ها: [فرانسوى/
 فارسى] /سم. ماشين نووس؛ كه سى كه (به تاييهت
 له ريخراوه و نووسينگه دا) نامه و نووسراوه به
 ماشين تايپ دهنووسيتهوه.

ماشهك؛ پى؛ پهله پيتكه؛ قولاب ئاسايهك له برى
 دهر گادا كه نه گهر بكيشري دهر گاكه ده كه ويته
 كار.

ماشى ۱ / māšī: /سم. ماشى؛ كه سكى توخ؛
 رهنگى ماش.

ماشى ۲: صفت. ماشى رهنگ؛ به رهنگى كه سكى
 توخ. ههروه ها: ماشى رنگ

ماشين / māšīn، ها: [فرانسوى] /سم. ماشين:
 ۱. دهرگا؛ ماكينه؛ مه كينه؛ ئاميريك له چهن
 بهش كه بو راگويزان و گوړانى هيز، تهوژم و
 جووله دروست كراوه ۲. /آلات/ ههر ئامرازىكى
 كارهبايى، ميكانيكى يان ئيلكترونيكى بو
 جيبه جى كردنى كارىك ۳. ماشين؛ سه ياره؛
 گرؤك؛ ئوتومبيل؛ ترومبيل ۴. ههر ئاميرى كه
 مروؤ دروستى بكا ۵. ئاميريك بو
 كورت كردنه وهى مووى سهر و ريش.

ماشين پلى كپى: پولى كوڤى؛ دهر گايه كى
 دهستى يان كارهبايى كه نووسراوهى سهر
 كاغزى موى ده گرته وه و له سهر كاغزى
 ئاسايى تومارى ده كا.

ماشين تحرير ماشين تحرير
 ماشين دوخت: مهنگه نه؛ ئاميريكى دهستى بو
 پتكه وه لكاندنى دوو يان چهند په ره كاغز به
 تهل.

ماشين دودى ماشين دودى
 ماشين ظرفشويى: ماشينى دهرشوره؛
 دهر گايه كى خوهمش بو شوردينى دهر و قاپ
 و قاچاغ.

ماشين لباسشويى: ماشينى جليشوره؛ دهر گايه كى
 خوهمش كه جل و بهرگ ده شورى.

ماشين كردن: ماشين كردن: ۱. تاشين؛ به
 ماشين موو لابردين يان كورت كردنه وه «برندن
 سرش را ماشين كردند: برديان سهر يان تاشى»
 ۲. تايپ كردن؛ نووسينى شتيك به ماشينى
 تايپ «نامه را ماشين كرد: نامه كهى تايپ كرد».

ماشین نویسی / māšīn.nevīsi / [فرانسوی / فارسی] / اسم. ماشین نووسی: ۱. کاری ماشین نووس ۲. کار و رهنوی نووسینی بابۀ تیک به ماشین.

ماشین وار / māšīnvār / [فرانسوی / فارسی] / آقید. وهک ماشین؛ مه کینه ئاسا؛ ماشین ئاسا؛ وهک مه کینه؛ به شیوازی ماشین «ماشین وار کار می کردند: وهک ماشین کاریان ده کرد».

ماشینی / māšīni / [فرانسوی] / صفت. ماشینیی: ۱. بهرهمی ماشین «فرش ماشینیی؛ فهرشی ماشینیی» ۲. وهک ماشین «رفتار ماشینیی؛ کردهویی ماشینیی».

ماضی / māzi / [عربی] / اسم. [دستور] / رابردوو؛ کاتی رابرد؛ زوونه؛ کاتی بهر له ئیستا یان پروودای که قسه ی لی ده کری.

ماضی استمراری: رابردوو بهردهوام؛ ئه وه کاره له رابردوودا بۆ ماوه یه ک بهردهوام بووه یان دووپاته بۆته وه (وهک: می گفتم؛ می رفتند: ده مگوت؛ ده چوون).

ماضی التزامی: ئه وه کاره له رابردوودا که ده لوا یان ده یانویست بیکه (وهک: شاید آرام آنجا را دیده باشد: رهنه ئارام ئه ویی دیتی).

ماضی بعید: رابردوو تهوا؛ رابردوو دوو؛ کارئ که له رابردوودا پرویداوه و پیش له کاریکی تر کۆتایی هاتوه (وهک: تا به آنجا رسیدم آزاد رفته بود: تا گه یشتمه ئه وی، ئازاد رویشتبوو).

ماضی مطلق: رابردوو ساده / ساکار؛ کرداری که له رابردوودا پرویدایی (وهک: آرام آمد: ئارام هات).

ماضی نقلی: رابردوو گێراوه؛ کرداری که له رابردوودا دهستی پی کردوه و درێژه یان شوینه واری تا ئیستا ماوه ته وه (وهک: این نوشته را آزاد نوشته است: ئهم نووسراوه ئازاد نووسیویه تی).

ماغ / māq / صوت. بۆره؛ قۆره؛ بۆره بۆر؛ گابۆر؛ دهنگی گا.

ماغ کشیدن: بۆراندن؛ بۆرنه ی؛ بۆرنای؛ قۆراندن «صدای صاحبش را که شنید ماغ کشید: هر که دهنگی خاوه نه که ی بیست بوراندی».

مافات / māfāt / [عربی] / اسم. خه سار؛ له کیس چووگ؛ بابردوو؛ فه و تاو؛ نه ماو «جبران مافات دشوار است: قهروی خه سار گرانه».

مافنگی / māfangi / مَفَنگی

مافوق / māfowq, māfo:q / ها: [عربی] / اسم. بالادهست؛ بانتر «از دستور مافوق سربلجی می کند: مل به فهرمانی بالادهست نادا».

مافوق / māfowqe, māfo:qe / [عربی] / حرف. له سهرووی؛ سه رتر له؛ بانتر له؛ سهرووی؛ ژووری «مافوق تصور: له سهرووی خه یال».

مافوق صوت: سهرووی دهنگ؛ ژووری دهنگ؛ به فریکانسی زۆرت له سنووری بیستنی گوئی مروّف.

مافیا / māfiyā / [ایتالیایی] / اسم. مافیا؛ هر رپخراوه یه کی تیوریستی شاراه (بۆ یه کم جار له سه ره تاکانی چهرخی نۆزده هه م له دوو رگه ی سیسیلدا پتکهات).

مافی الضمير / māfizzamir, māfezzamir / مافی الضمیر: [عربی] / اسم. دل و دهروون؛ ئه وه بابته ی مروّف له ناخی بیردا ده یهینئ و ده یبا (بریتی له بیر، خه یال، مه به ست و...) «نمی خواست کسی از مافی الضمیرش آگاه شود: نه یده ویست که س به دل و دهروونی بزانی».

ماقبل / māqabl / [عربی] / صفت. پیشتر؛ پیشووتر «این بدی مربوط به سال ۶۰ و ماقبل آن است: ئهم قهرزه ده گه رته وه بۆ سالی ۶۰ و پیشتر».

ماکارونی / mākāroni / [ایتالیایی / فرانسوی] / اسم. ماکارونی؛ مه قه رنه: ۱. جورئ هه ریشه تی له ئاردی گه نم بۆ چیشتیکی ئیتالیایی به ناوی سپاگیتی ۲. چیشتی سپاگیتی که له

دهمکیشانی ئەو هەرشتانه ساز ده بیت.

ماکارونی سازی / mākāronîsāzi / [ایتالیایی / فرانسوی / فارسی] / اسم. ماکارونی سازی: ۱. کاری به رهه مهینانی ماکارونی ۲. /ها/ کارگه ی دروست کردنی مه قه رنه.

ماکت / māket, /ها/ [فرانسوی] / اسم. ماکیت؛ نمونه ی بچوو کتر له ئەندازه ی ئاسایی شتی (وهک ماشین یا مال) که به دهست دروست ده کری.

ماکروویو / mākroveyv / [انگلیسی] مایکروویو

ماکزیمم / mākHzîmom, māgzîmom / [فرانسوی] / اسم. لای سه روو؛ ماکزیممۆم: ۱. زۆرترین؛ لای فره؛ لانی زۆر؛ زۆرترین پاده ۲. ماوه ی زۆرترین گه شه ۳. بان ترین ئاستی رێ پێ دراو * ماکزیممۆم

ماکزیموم / mākHzîmom / [فرانسوی] ماکزیمم

ماکسی / māksi / [فرانسوی] / اسم. ماکسی؛ جوړی کراس یان دامه نی درێژ: ماکسی ژوپ

ماکسی ژوپ / māksîjûp / [فرانسوی] ماکسی

ماکو / māku, /ها/ / اسم. ماکو؛ ماکوو: ۱. میله یهک له جۆلا ییدا که ماسووله ی له سه ره ۲. میله به که له چه رخی دروو ماندا غه رغه ره ی له سه ر داده نرئ.

ماکول / ma'kûl / [عربی] / صفت. ۱. خواردنی؛ شیاوی خواردن ۲. [مجازی] به تام؛ خوش چێژ. ماکولات / ma'kûlât / [عربی] / اسم. خوارده مه نی؛ خۆراک؛ خۆراس [در آنجا بعضی ماکولات به فروش می رسد: دهوی برێ خوارده مه نی ده فروشرێت].

ماکیان / mākiyān / ها / / اسم. مریشک؛ مامر؛ که رگه؛ که رگی؛ هه که؛ قیقی؛ تاقمی بالنده ی دهندوو کورت و ئەستووری پا به قه وه ته ی چوارقامک (وهک به قله، تاوس، مریشکی مالی و

کهو) که زوو دهسته مۆ ده بن.

ماکیاویلیسم / mākiyāvelism / [فرانسوی] / اسم. ماکیا فیلیسم؛ رێبازی سیاسی نیکولۆ ماکیا ولی (۱۴۶۹- ۱۵۲۷ ز.) رۆشنیری ئیتالیایی که جهخت ده کاته سه ر ئه وه ی که مه به ست، پێگه و هو پاکانه ده کا، سیاسهت ئەخلاق نانا سی و پێگا و هو ی دوور له ئاکاریش بو گه یشتن به مه به ستیکی باش په وایه.

ماگما / māgmā / [فرانسوی / انگلیسی] تفتال ماگنت / māgnet, /ها/ [انگلیسی] / اسم. مه گنیت: ۱. ده زگایهک بو پڕۆسکه لیدان له موتوری

بنزینیدا ۲. میگناتیس * مگنت ماگنتیت / māgnetît / [فرانسوی] / اسم. ماگنتیت؛ ماکیکی ره شی کانی که بو ئاسن لێ گرتن و زۆر کاری تر، له پیشه سازیدا که لکی لێ ده گرن.

ماگنولیا / māgnol(i)yā, /ها/ [فرانسوی] / اسم. ماگنولیا؛ داریکی جوان به گه لای هیلکه یی و گولی نیر و مای گه وه ره ی سپی، ئه رخه وانی، زهرد یان سووری بۆنخۆشه وه.

مال^۱ / māl, /ها/ [عربی] / اسم. ۱. /اموال/ سامان؛ مال؛ دارایی؛ ئه وه ی ده کری ه ی که سه ی بیت «مال زیادی نداشت: سامانیککی وه های نه بوو» ۲. مالات؛ ره شه ولاخ؛ چوارپای باری (وهک هێسر و ئەسپ و کهر).

مال غیر منقول: مرده؛ مرده مال؛ ئەو به شه له مال و دارایی که ناگۆز ریته وه (وهک زهوی و باخ).

مال منقول: زینده؛ زینده مال؛ ئەو به شه له مال و دارایی که ئەم لا و لای پێ ده کری (وهک ماشین و فهرش).

مالی نبودن: شتی / شتیکی وا نه بوون؛ زۆر به نرخ و به بایه خ نه بوونی شتی «این فرش که خریدی مالی نیست: ئەم فهرشه کرپوته، شتیکی وا نه».

مال^۲: پیوازه. - مال، - رمال؛ بمال؛ ماله وه؛

ئەو ھى دەسپىتتەوھ <دستمال: دەسمال>.

مال / mālē / [از عربى] حرف. ھى؛ ئى؛ ھىن؛ ھىنوۋ؛ يا: ۱. ھى كەسنى يان شتېك <آن بچە مال شماسى؟ ئەو مىندالە ھى ئىۋەيە؟> ۲. /گفتارى/ بۇ؛ مال؛ تايبەت؛ شياو بۇ كارىك يان بەھرەيەكى تايبەت <این لباس مال زمستان است: ئەو جەلە بۇ زىستانە> ۳. سەر بە كەس، شت يان سەردەمىكەوھ <این حرف مال چند سال پیش است: ئەم قسە ھى چەن سال لەمەو پېشە>.

مالاريا / mālār(i)yā / ھا: /فرانسوى/ اسم. مالارپا؛ نۆگە؛ رۇژنارۇژە؛ نۇبەتئ؛ پەتايەكى گەرمەسىران كە لە چىزى مېشولەى ھۆدپە <ثانوفيل> بەدى دى و نەخۇش تووشى ياو و لەرز و عارەقى تاوتاو دەكا.

مالاكىت / mālākīṭ / [؟] دھنە

مالاگاسى / mālāgāsī / اسم. مالاگاسى: ۱. /ھا/ خەلكى نېشەتەجى ماداگاسكار، بىرىتى لە دەورى ۵۰ ھۆز ۲. زمانى ئەو خەلگە.

مال الاجارە / mālöl'ecāre / ھا: /عربى/ اسم. كرى؛ كراھا؛ كرىمال؛ پارەيەك كە مالگر بە خاوەن مالى دەدا.

مال التجارە / mālöttecāre / ھا: /عربى/ اسم. كالاي بازىرگانى.

مالامال / mālāmāl / صفت. پراوپر؛ دارمال؛ لىف؛ دەرگاخن؛ كەيل؛ پىر؛ پەر؛ پىرەپىر؛ زپ؛ تىزە؛ تەزى؛ نۇن؛ ئارەبى؛ دارگتوۋ؛ زوفت؛ زەبەزەب؛ نفاق؛ پىرى وا كە ھىچى تر نەگرى <خابان ھا مالامال جىمىت بود: شەقامەكان پراوپر جەماوەر بوو>.

مالاندن / mālāndan / مصدر. متعدى. // مالاندى:

شىلات: مى مالانى: دەشىلى: بىمالان: بىشېلە //

۱. شىلان؛ مالىن؛ مالتەى؛ مالەى؛ مالای؛ شىلاندىن؛ شىلەى؛ شىلاى؛ شىلەتەى؛ دامالان؛ دامالين <كى بىمالان خوب مى شود: نەختى بېشېلە چاك دەپىتتەوھ> ۲. /مجازى/ شىلان؛ شىلاندىن؛ شىلانن؛ تاشاندن؛ لىدان؛ داپلۇساندىن؛

پلۇسنايرە؛ شاخ شىكاندىن؛ رۇپەلۇسىن؛ چاك چاك تەمى كىردن <او را حسابى مالاند: چىنىكى باشى شىلا> ۳. ھەلۋەشاندىن؛ ھەلشىواندىن؛ بەتال كىردنەوھ <آن قانون را مالاندند: ئەو قانونەيان ھەلۋەشاندىۋە>. ھەرۋەھا: مالاندىنى ■ صفت مفعولى: مالاندى (شىلراو) /مصدر منفى: نىمالاندن (نەشىلان)

مال اندوزى / mālāndūzī / ھا: /عربى/ فارسى] اسم. زىپىئاخنى؛ مال ئاخنى؛ كار و پەوتى كۆ كىردنەوھ و پاراستنى مال و سامان، بەتايبەت پارە.

مالايالام / mālāyālām / اسم. مالايالام؛ لە زمانە دراويدىەكانى باو لە باكوورى رۇژاۋاى ھىندوستاندا.

مالباختە / mālābxāte / ھا: /عربى/ فارسى] اسم. مال دۇراۋ؛ مال بەخەسار؛ مال براۋ؛ ئەو ھى بە تەلەكە يان زۇر مال يا پارەيەكى لە دەست داوہ.

مالبند / mālband / ھا: /عربى/ فارسى] اسم. مالبن؛ مىلەيەك لە نىۋان كەرسەتى راگواستن <وہک گارى، کالسکە> و چارۋادا بۇ راكىشان.

مالت / mālṭ / /فرانسوى/ اسم. جوانەخەلە؛ جوانەجۇ؛ چەكەرەى خەلە، بەتايبەت جۇ كە دواى خووساندىن و چەكەرە دان وشكى دەكەنەوھ و ۋەكوو خۇراكىكى بەقەۋەت دەيخۇن و ھەرۋەھا بىرەى لى دروست دەكەن.

■ تب مالت: تاي مالت؛ نەخۇشىنى چلكى بەدىھاتوو لە مىكرۇبى پرووسىلا كە دەپىتە ھۆى تا، بى ھىزى، كەمخوئىنى و دژداماۋى.

مالتوز / māltoz / /فرانسوى/ اسم. /شىمى/ مالتوز؛ جۇرىك شەكر، بەرھەمى ھىدرولىزى نېشاستە كە لە ئاۋادا دەتۈپتەوھ.

مالتوسىيانيسم / māltoosiyanīsm, / مالتوسىيانيسم؛ ئامۇزەى فەلسەفى تووماس مالتۇس، بىرمەندى

مالک^۲: صفت. خاوهن؛ خودان؛ خاوهند؛ خيو؛
خپوهند؛ مالک «هر کسی مالک جان و مال خودش
است: هر کس خاوهن گيان و مالي خوږه».
مالکانه / mālekāne: [عربي/فارسي] صفت.
مالکانه: سر به مالک «بهره‌ی مالکانه: داهاتي
مالکانه».

مالکي / mālekî: [عربي/اسم] مالکي: ۱. يه کي
له چوار مهزه‌يي به‌ناوبانگي موسولماناني سونني
که له لايهن ئيمام مالکي کورې ټه‌نه‌س (۶۹-
۱۷۸ ک.م.) دامه‌زراوه ۲. ها؛ ان/ هر کام له
شوينکه‌وتوواني ټو مه‌زه‌به.

مالکيت / mālekīyyat, ها: [عربي/اسم]
خاوه‌نيه‌تي؛ خاوه‌نديه‌تي؛ خاوه‌نايه‌تي؛ دوخ يان
چوڼيه‌تي خاوه‌ن بوون.

مالکيت خصوصي: خاوه‌نيه‌تي گه‌وشټ/
گه‌وشټي؛ مافي که‌سي و تاييه‌تي بؤ
خاوه‌نداريه‌تي مال و که‌ل‌وپه‌ل يان کړين و
فروشتن و ده‌سته‌وايان. به‌رانبهر: مالکيت
دولتي؛ مالکيت عمومي/همگاني

مالکيت دولتي: خاوه‌نيه‌تي ده‌وله‌تي؛ رژيمي
که‌راژه و که‌رسته‌کانی له ده‌ست
ده‌وله‌تدایه. به‌رانبهر: مالکيت خصوصي

مالکيت عمومي/همگاني: خاوه‌نيه‌تي گشتي؛
مافي هم‌موانی بؤ که‌لک وهر‌گرتن له راژه و
به‌رهمه‌کانی. به‌رانبهر: مالکيت خصوصي

مال مردم‌خور / mālemardomxor, ها: [عربي/
فارسي] صفت. [گفتاري] مال مردم‌خور؛ هوگر و
ده‌مه‌چه‌شته‌ي مالي خه‌لک.

مالوف / ma'lûf: [عربي] صفت. خووپي‌گرتوو؛
پي‌پراها‌توو؛ هوکاره «روش مالوف: شيوه‌ي
خووپي‌گرتوو».

مال ومنال / māl-o-menāl, -manāl: [عربي/
اسم] [مجازي] مال و سامان؛ مال و دارايي؛ مال و
خيژان؛ که‌يه و کولف‌هت «آن خداييامرز مال و منالي
نداشت: ټو خوا لي‌خو‌ش‌بووه مال و سامانيکي

ټينگليزي (۱۷۶۶-۱۸۳۴ ز.) که له زور‌تر
بوونه‌وه‌ي ټاپوره‌ي جه‌ماوه له چاو
سهر‌چاوه‌کانی خوړاکدا باس ده‌کا و ده‌لي ټه‌گه‌ر
مرؤف بتواني به‌ر به نه‌خوشي، قات و قري و
مردني سروشتي بگري، ټه‌مجار له برسپه‌تيدا قري
ده‌بي.

مال خر / mālxar, ها: [عربي/فارسي] اسم.
ټه‌وه‌ي مالي دزي ده‌کړي و ده‌يفروشي‌ته‌وه.
هه‌روه‌ها: مال‌خري
مالدار / maldār, ها؛ ان: [عربي/فارسي] صفت.
[قديم] ده‌وله‌مه‌ند؛ ده‌وله‌مه‌ن؛ ده‌وله‌تمه‌ن؛
بووده؛ زه‌نگين.

مالدوست / maldûst, ها؛ ان: [عربي/فارسي]
صفت. مالدوس؛ مالپاريژ؛ هوگري کوکړنده‌وه و
هه‌لگرتني مال و سامان. هه‌روه‌ها: مالدوستي
مال‌رو / mālrow: [عربي/فارسي] جاده‌ي
مال‌رو، جاده

مالش / māleš: [اسم] ساوا؛ هه‌ساو؛ پرخه؛ مال؛
مشت و مال؛ پرخ؛ وهرزوو.

مالش دادن: شيلان؛ ولاوين؛ مالين؛ مالاي؛
په‌رخاندن؛ هه‌ل‌ولايين؛ ده‌ست پيدامالين
«پايم درد مي‌کرد مالش دادم کمی بهتر شد: لاقم
ديشا، شيلام، نه‌ختيک سره‌وي».

مالش رفتن: هيژ نه‌مان؛ شل بوونه‌وه؛ سست
بوونه‌وه؛ بي‌هيژ بوون؛ داهيزان «از گرسنگي
دست و پايم مالش مي‌رود: له به‌ر برسپه‌تي هيژ له
ده‌ست و پي‌دما نه‌ماوه».

مال فروش / mālforûš, ها؛ ان: [عربي/فارسي]
اسم. چيودار؛ چيوار؛ بزگير؛ ټه‌وه‌ي چوارپيښي
بارکيش و مهر و ملات ده‌فروشي.

مالک^۱ / mālēk, ها؛ ان؛ يين: [عربي/اسم] مالک:
۱. ټاغا؛ دهر‌مبه‌گ؛ خاوه‌ن زه‌وي و زاري وا که
چهن کريکار و بنه‌ماله‌ي به‌سهره‌وه بي
۲. خاوه‌ن چهن چاوه مال و دووکان که به کري
دراين.

نه‌بوو.

ماله / māle، ها: / اسم. [بنايي] که‌مچه؛ ماله؛ مانج؛ نامرازی پیندا مالین و لووس کردنی ماکی شلی وه‌ک قور و گیچ و سیمان.

☐ ماله کشیدن: ماله‌کردن؛ ماله‌کیشان؛ به ماله سواغ دان لووس کردن.

مالی^۱ / māli: [عربی] صفت. مالی؛ پیوه‌ندیدار یان سهر به مال و دارایی (کمک مالی؛ یارمه‌تی مالی).

- مالی^۲: پیوژه. - مالی؛ کار یان ره‌وتی مالین و ساوین (نمدمالی؛ نه‌وگ مالی).

مالیات / māliyat، ها: / [عربی] اسم. پیتاک؛ بهرج؛ مالیات؛ خه‌راج؛ خاراج؛ خووه؛ خووک؛ خوویک؛ مه‌کات؛ باجی ده‌ولت؛ پاره‌یی که ده‌ولت به گویره‌ی قانون له‌خاوه‌ن‌مالانی ده‌ستینئ و له‌حیسابی داهاته‌گشتیه‌کانی ده‌خا.

☐ مالیات زمین: زه‌ویانه؛ باجی زه‌وی؛ بهرجی تایبته که له‌خاوه‌ن زه‌وی ده‌سیندرئ.

مالیات غیرمستقیم: پیتاکی ناراسته‌وخو؛ پیتاکی که ده‌ولت له‌به‌رامبر خستنه‌بازاری برئ کالا له‌پیشه‌ساز یان بازرگانی ئه‌سیئنئ.

مالیات مستقیم: پیتاکی راسته‌وخو؛ مالیاتی که ده‌ولت راسته‌وخو له‌خاوه‌ن مالی ده‌ستینئ.

☐ مالیات بستن: پیتاک / مالیات پیوه‌به‌ستن؛ ده‌سنیشان‌کردنی پاره‌به‌ک به‌ناوی مالیات بو دان به‌ده‌ولت.

مالیاتی / māliyāti: [عربی] صفت. پیتاکی؛ مالیاتی؛ پیوه‌ندیدار و سهر به مالیات.

مالیخولیا / mālixûl(i)yā: [معرب از یونانی] اسم. مه‌یخوولی؛ ماخولیا؛ ئه‌سپه‌ک؛ نه‌خوشیه‌کی هزر و بیره نه‌خوش تووشی ژاکان، خه‌بالات و وراوه ده‌کا.

مالیخولیائی / mālixûl(i)yā'i: [معرب] ☐ مالیخولیایی

مالیخولیایی / mālixûl(i)yāyī: [معرب] اسم. مالیخولیایی: ۱. سهر به مالیخولیا «افکار مالیخولیایی: بیرى مالیخولیایی» ۲. /ها تووشی مالیخولیا «بیمار مالیخولیایی: نه‌خوشی مالیخولیایی»

* مالیخولیائی

مالیدن / mālidan: مصدر. متعدی. لازم. //

مالیدی: ساویت؛ می مالی؛ ده‌ساوی؛ بمال؛ بساوه //

متعدی. ۱. ساوین؛ هه‌لساوین؛ پیندا / پیا ساوین؛ هه‌سوون؛ ساوان؛ تی‌هه‌لساوین؛ ساوه‌ی؛ ساوای؛

هه‌نوو؛ هه‌نووین؛ هه‌نوان؛ مالین؛ ماله‌ی؛ مالای؛ مالکونن؛ سوونه‌وه؛ هیسین؛ سه‌یاندن؛

تی‌هه‌لسوون؛ پروبه‌ریک به شتیکه‌وه تلاندن «روغن به چیزی مالیدن: روغن به شتیکه‌وا ساوین»

۲. پیندا / پیا هینان؛ ئارده‌پوره‌ی؛ شیلان؛ شیلاندن؛ شیلانن؛ شیلای؛ شیلای؛ شیلته‌ی؛

پروونه‌ی؛ قامک یان ده‌ست به شتیکه‌وا هینان ۳. ساوین؛ پیاساوین؛ ساوه‌ی؛ ساوای؛ پیندا

هینان؛ پوره‌ه‌ ئارده‌ی؛ پهرخاندن؛ بوونه‌ه‌وی لیکه‌وتن و لی‌کخشینی دوو شت «دست را به دیوار

مالید: ده‌ستی به دیواره‌که‌دا ساوی» لازم. ۴.

[گفتاری] فه‌وتان؛ نه‌مان؛ هه‌له‌وشانه‌وه؛ شیویانه‌وه؛ هه‌له‌وشیوان؛ به‌تال بوونه‌وه «بول ما

هم مالید: پاره‌که‌ی ئیمه‌ش فه‌وتا». هه‌روه‌ها؛ مالیدنی

■ صفت فاعلی: مالنده (-) / صفت فاعلی: مالیده (ساوراو) / مصدر منفی: نمالیدن (نه‌ساوین)

مالیه / māli(y)e: [عربی] اسم. [قدیمی] دارایی؛ ناوی پی‌شووی مه‌زینگه‌ی ده‌وله‌تی سه‌ندنی پیتاک.

مام / mām: اسم. [ادبی] دایک؛ داک؛ دایه؛ دالک؛ ئه‌دا.

ماما / māmā: اسم. ۱. /ها ماما؛ مامان؛ مامانه؛ پیرک؛ ماهو؛ ناوک‌بر؛ ژئی که له‌زانداناریکاری

دایک ده‌کا ۲. دایکه؛ دایا؛ داده؛ ناویک بو دایک «ماما گرسنه‌ام، چیزی بده بخورم: دایکه برسیمه،

شتیکم بدهیه بخۆم.

مامانی / mā mā 'i / مامایی

مامان^۱ / mā mā n / اسم، [گفتاری] دایک؛ داک؛ دالک؛ دایه؛ ئەدا؛ ئۇدا «مامانم منتظر است: دایکم چاوه روانه».

مامان^۲: صفت، [گفتاری] ژیکه له؛ ژیکه لانه؛ زۆر جوان و خوشهویست «بچهی مامان: مندالی ژیکه له»: مامانی

مامانی / mā mā n / مامان^۲

مامایی / mā mā y / اسم، مامۆنی؛ مامانی؛ مامایی؛ پیرکی: ۱. لقیك له زانستی بژیشکی که دهپه‌رژێته سهر زگ و زا و پییش و پاشیهوه ۲. کار و پیشه‌ی ماما * مامانی

مامشهر / mā mšahr / ها: اسم، دایکه‌شار؛ شاری گه‌وره‌ی ناوه‌ندی پارێزگا یان ولایتیک.

مأمَن / mā 'man / ها: [عربی] / اسم، [ادبی] دالده؛ په‌ناگا؛ هیور «انجا مأمَن دزدان شده بود: ئەوێ ببووه دالده‌ی دزان».

ماموت / mā mūt / ها: [فرانسوی] / اسم، مامووت؛ ئەو فیلانە له سهره‌تای ده‌ورانی چواره‌می زه‌وی ناسیدا ژیاون و له‌شی زۆر گه‌وره و تووکن و عاجی درێژ و پیچ‌راویان هه‌بووه.

مأمور / mā 'mūr / ها: ان؛ عین: [عربی] / اسم، راسپارده؛ راسپاره؛ راسپێراو؛ کارگیر؛ کاربگیر: ۱. فهرمانبەر؛ کاربه‌دهستی به‌ره‌ژیری ده‌ولت «مأمور دولت: کارگیری ده‌ولت» ۲. ئەندامی هیزی چه‌کداری ۳. [مجازی] ئەوه‌ی به‌ دزیه‌وه بۆ شویتنی کار ده‌کا «مأمور ساواک: راسپارده‌ی ساواک».

مأمور انتظامی: ئەندامی هیزی چه‌کداری بۆ پاراستن و به‌رپوه‌چوونی قانون و دامه‌زرانی هیمنی.

مأمور پست: پۆسته‌چی؛ پۆسته‌چی؛ راسپارده‌ی پۆست بۆ گه‌یاندنی به‌سته‌ی پۆستی به‌ شوینی خوی.

مأمور تأمینات: [قدیمی] زختی؛ پیاوی دارۆغه:

مأمور شهربانی

مأمور شهربانی مأمور تأمینات

مأمور بودن: راسپارده‌ بوون. هه‌روه‌ها: مأمور

شدن: مأمور کردن

مأموریت / mā 'mūriyyat / ها: [عربی] / اسم، راسپارده‌یی؛ راسپاره‌تی؛ ئەو کاره‌ی له سهره‌وه به‌ که‌سیک سپێردراوه. هه‌روه‌ها: مأموریت دادن:

مأموریت گرفتن

مأموم / mā 'mūm / ان: [عربی] / اسم، ئەوه‌ی ده‌که‌ویته شوین ئیمام یان پیشه‌وايه‌ک.

مامیران / mā mīrān / ها: اسم، مامیران؛ په‌نجهدال؛ گوله‌ئاران؛ ئالفه‌ گیایه‌کی پایایه‌ به‌ گه‌لای سه‌وزی کال، گولی زه‌ردی هی‌شوویی چه‌ترئاسا و میوه‌ی باریک و درێژه‌وه که هه‌موو ئەندامانی شیله‌یه‌کی نارنجی ژه‌هراویان هیه.

مامیزه / mā mīze / اسم، ماره‌زا؛ مارزا؛ پیسی زاړه‌ له سهره‌تای له دایک بوونیدا.

مان / mān / [؟] / اسم، جه‌وی؛ جیه‌وه؛ جه‌وگ؛ هه‌نگوژه؛ هه‌نگوژه؛ به‌ره‌ژه؛ گه‌رجن؛ زه‌مق؛ شیله‌ی دار و گیا که له شوینی قه‌له‌شان و پی‌وه‌دانی جی و جانه‌وه‌روه‌ ده‌ده‌لیت (وه‌ک ترنجه‌بین و گه‌زۆ).

مان^۱ / mān / ضمیر. - مان: ۱. - ما؛ جیناوی لکاوێ خواهن‌دی بۆ یه‌که‌م که‌سی کۆ «دستمان؛ پایمان: ده‌ستمان؛ لاقمان» ۲. - ینی؛ - من؛ جیناوی لکاوێ به‌رکاری بۆ یه‌که‌م که‌سی کۆ «خوردمان؛ بردمان؛ خواردینی؛ بردینی».

مان^۲: پسوند. - مان: ۱. شوینی بوونی شتیک «دودمان؛ نیشتمان» ۲. بۆ ده‌رپینی حاله‌تیک «شادمان؛ پشیمان؛ شادمان؛ په‌شیمان».

مانا / mānā / صفت. به‌رده‌وام؛ پایار؛ پراوه‌ستاو؛ خۆراگر.

مانتو / mānto / ها: [فرانسوی] / اسم، مانتۆ؛ کراس یان که‌واي زۆرتر فش و فۆل و درێژی ژنانه‌ که

به سهر جلهوه له بهری ده کهن.

مانتوسرا / māntosārā ، ها: [فرانسوی/فارسی] اسم. مانتوفروشی؛ فروشگای مانتو.

مانتول / māntol : [؟] / اسم. [شیمی] مانتول؛ ئەلکولی نیو زۆربەیی رۆنه بۆنداره کان که له عەترسازى و شیرینی پەزى و هەروەها بۆ دەرمان، وەکوو سڤکەر و دژى ئیسپاسم به کار ده چى.

ماند / mād / : اسم. [فیزیک] بهردهوامی؛ تاییه تمه ندیه که له ما کدا که تا هیزیکى دهره کی کارى لى نه ک، یه کجۆر و بى گۆران له جم یان نه جمى خۆیدا ده مینیتتهوه: لختی

مانداب / mādāb ، ها: / اسم. گه نکاو؛ په نکاو؛ مه نداو؛ مه نداف؛ په نکاف: ۱. گۆله ناوئ که له یه ک جیگادا ماوه تهوه و گه نیوه ۲. شویتى کۆ بوونهوه ی ئەو ئاوه.

مانداران / mādāran : [چینی] / اسم. مانداران؛ ماندارین؛ زمانى یه کگرتوو و باوى چین.

ماندایی / mādāyī / مَندایی

ماندگار / (e)gār / mand : اسم. جیگیر؛ جیگر؛ ئەوه ی له ولاتییک بیجگه زیدی خۆی ژبان ده داته سهر، به تاییهت که سى که له ده ورانى ولاتگریدا به ره مو ولاتیکی تازه ده ست به سهردا گیراو کۆچ و بارى ده کرد و له وئ ده مایه وه.

ماندگار: ۱. مه ندۆخ؛ به رده وام؛ بمین؛ به تمه من و شیاوای مانه وه > کتاب ماندگار؛ کتییى مه ندۆخ ۲. به ن؛ به نگ؛ به ند > اینجا ماندگار نشد؛ لێره به ن نه بوو.

ماندگاری / (e)gārī / : اسم. مه ندۆخی؛ بمینى؛ پایه دارى؛ به رده وامى؛ ئەلکردى؛ چۆنیه تی مانه وه و نیشه جى بوون.

ماندگی / mādēgi / : اسم. ۱. په زیره یی؛ شه ومه نه یی؛ دۆخ و چۆنیه تی مانه وه ۲. ماندوویی؛ ماندوویه تی؛ مانگی؛ مانیایى؛ مانیایی؛ مانه کی؛ ماندویتی؛ که شه نگى؛ له

جم و جوول که وتوویی به هۆی ماندوو بوونی زۆره وه.

ماندن / mandan / : مصدر. لازم. // ماندى: ماى؛ مى مانى: ده مینى؛ به مان؛ بمینه // ۱. مان؛ ماین؛ مانه وه؛ مه ن؛ مه نه ی؛ مه ناى؛ درێژه دان به وه ی وا هیه > ژنده ماندن؛ زینو مان > ۲. مانه وه؛ مه ن؛ ئەوه مه نه ی؛ مه نایوه > در جایی ماندن؛ له شوینیک مانه وه ۳. مانه وه؛ مه نایوه؛ هیچ ئال و گۆرێک به سهردا نه هاتن > همه چیز سر جایش مانده است: هه موو شتى له جیگای خۆیدا ماوه ته وه > ۴. <گفتارى> له پا که وتن؛ وىسان؛ مانگ بوون؛ مانیه ی؛ مانیای ۵. <گفتارى> مانه وه؛ دامان؛ تيمان؛ ئەوه مه نه ی؛ مه نایوه > ماندم چه بگویم؛ مامه وه چى بیزم > ۶. <ادبى> لى چوون؛ شیوه دان؛ مانه ی؛ مینستن > مثل گلى مى ماند که تازه شکفته باشد: له گولئ ده چى تازه پشکووتى >.

■ صفت مفعولى: مانده (ماو) / مصدر منفى: نماندن (نه مان)

ماندنى / mādani / : صفت. مه ندۆخ: ۱. به ده وام؛ پایه دار؛ پایار ۲. به که لک و له بار بۆ مانه وه ۳. نیشه جى؛ دانیشه توو؛ جیگر؛ جیگیر > در آنجا ماندنى شدیم؛ له وئ نیشه جى بووین >.

ماندولين / mādolin / ، ها: [فرانسوی] / اسم. ماندولين؛ ئامرازىکى مووسىقا، کاسه ی وه ک دیوان و ده ستەى وه ک عوود به چوار جووت سیمه وه.

مانده ۱ / mādē / ، ها: / اسم. ۱. ماوه؛ ماو؛ ماگ؛ باقى > شش تایش را فروخته ایم، مانده چهار عدد: شه شیمان فروشتوه، ماوه ی چوار دانیه > ۲. پاشماوه؛ به رماو؛ په سمه نه > مانده اش را دور بریز: پاشماوه که ی بریزه! >.

مانده ۲: صفت. ۱. ماندوو؛ مانوو؛ مانى؛ ماندى؛ مانیا؛ مانگ؛ مانیای؛ ماندگ؛ ماندک؛ شه که ت؛ که شه نگ ۲. ماوه؛ کۆنه؛ شه ومه نه؛ شه ومه نه ده؛ شه وه سار؛ شه وه ساره؛ ئەوه مه نى؛ په زیره؛

مانکن / mānkan ، ها: [فرانسوی] /سم. مانکهن:
 ۱. ئەو کەسە جل و بەرگی نوێ و تازەباو لە بەر
 دەکا و بە کربارانی پیشان دەدا ۲. پەیکەرێک
 لە مڕۆف بۆ پانانی جل و بەرگی نوێ و تازەباو
 ۳. پەیکەرێک لە مڕۆ بۆ راھێنانی وەرزشی و فێر
 کردنی وەرزشوانان.

مانگانین / māngānīn : [؟] /سم. مانگانین؛
 ئالیاژی مەنگنیز و مس.

مانگرو / māngro : [؟] /سم. مانگرو؛ دارێکی بەرز
 و باریکی لێرەوارە، چێوێکی ڕەش و پتەوی
 ھەبە بۆ پیشەسازی بە کار دێ.

مانند ۱ / mānand : /سم. ھاومال؛ ھاوتا؛ وێنە؛
 مانەن؛ ھاوچەشن؛ ھەفیری؛ نۆلانی «او در شکار
 مانند ندارد: لە راودا ھاومالی نە»: **مثل**

– **مانند** ۲: **بیۆژە**. – ئاسا؛ – وێنە؛ شیوە؛ – شیوە؛
 وێنە؛ – یین؛ – یینە؛ – گوین؛ – نیشە؛ – پەکە؛
 – کوین؛ – بار؛ – ئاسایی؛ – مانەن؛ – گۆر؛ – فەن
 «شیرمانند؛ فرشتەمانند؛ شیرئاسا؛ پەری وینە».

مانند / mānande : حرف. وەک؛ وەکوو؛ وەکا؛
 عەین؛ عەینی؛ عەبنوو؛ وێنە؛ شیوەی؛ گوین؛
 لە گوین؛ نۆلا؛ نۆتل؛ وەکی؛ ھەزە؛ تایی؛ تاو؛
 چون؛ چەشنی؛ لە چەشنی؛ لە تەرز؛ ھەردە؛
 ڕەنگی؛ تەراز؛ شب؛ شبی؛ شتی؛ گۆر؛ گۆرەبا؛
 پیسەو؛ ھۆسا؛ ئاسای؛ مسلاس؛ داکینو؛ واکینو؛
 وەچکوو؛ وەکوونی؛ چما؛ چمان؛ ھۆلی؛ ھۆسە؛
 نال؛ مینا؛ گوھارتو «مانند شیر؛ مانند آتش؛ مانند گل:
 وەک شیر؛ چەشنی ئاور؛ چما گول».

مانندگی / mānandegī : /سم. ھاوچەشنی؛
 ھاووینەیی؛ ھاوشیوەیی؛ ویکچووویی؛ میناکی؛
 لیکچووویی؛ دۆخ و چۆنیەتی وەک یەک بوون.

مانور / mānovr ، ها: [فرانسوی] /سم. مانۆر:
 ۱. کار و ڕەوتی خو راھێنانی ھێزە
 چەکدارێەکان بۆ شەڕ ۲. چالاکیەکی چەکداری
 بۆ گۆرانی بار و دۆخی گۆرەپانی شەڕ ۳. خو
 نواندن و خو گۆرانیکی فیلەبازانە.

ئەو ھەمنە «خوب نیست غذای مانده جلوی مهمان
 بگذاریم: جوان نیه چیشتی ماوه بۆ میوان دانین».

ماندینگو / māndīngō : [؟] /سم. ماندینگو:
 ۱. ھۆزی ڕەش پیستی ڕۆژئاوای ئەفریقا ۲. /ھا/
 ھەرکام لە خەلکی ئەو ھۆزە ۳. زمانی ئەو ھۆزە.
مانستن / mānestan : مصدر. لازم. [دبی] //

مانستی: مینستی؛ می مانی؛ مانای // مینسن؛
 مانسن؛ وینچوون؛ شوبهین؛ لی کردن؛ (لی) چوون؛
 مانە؛ شێھەو وەنە؛ وینە؛ شتیک بوون
 «فرشی داشتم بیشتر به جل می مانست: یە فەرشی
 داشتم مینستە جل شال».

مانع ۱ / māne : ها: موانع: [عربی] /سم. کۆسپ؛
 لەمپەر؛ بەرگر؛ تەگەرە؛ بەست؛ قورت؛ بەرلی گر؛
 ڕاگر؛ پیشگر؛ چەت؛ بەرھەلست؛ گێڕەو؛ گەپل؛
 دارەست؛ ئەوێ بەر بە کار یان ڕووداویک
 دەگرێ «سعی کن مانع را از سر راهش برداری: ھەول
 بدە کۆسی لە سەر ڕێ لا بەری».

مانع ۲: صفت. بەرگر؛ پیشگر؛ قورت؛ بەرھەلست
 «مانع کار چیست؟: بەرگری کار چیه؟».

□ **مانع بودن**: بەرگر بوون؛ لەمپەر بوون؛ ڕاگر/
 بەرھەلست بوون؛ نەھیشتن؛ ناسە «سرمای
 هوا مانع بود: سەردی کەش بەرگر بوو».

مانع تراشیدن: کۆسپ / ڕیخ / نۆک تیخستن؛
 کۆچک خستە سەر ڕێ؛ لەمپەر دروست
 کردن بۆ کەسیک بەشکوو بە مەبەستی نەگا.
مانع شدن: بەرگرتن؛ بەرگری کردن؛
 گەلەوداين؛ ڕێ لێ گرتن «دربان مانع شد
 نگذاشت تو بروم: دەرکەوانە کە بەری گرتم،
 نەبەنشت بچمە ژوور ھو».

مانعة الجمع / māne'atolcam : [عربی] صفت.
 دژکۆ؛ دژ و ناجۆر لە کۆ بوونە ھەدا «بزدلی با
 شجاعت مانعة الجمع است: ترسەنۆکی و نازایەتی
 دژکون».

مانک / mānak : /سم. جیگایەکی گرۆفەر بۆ
 کایە و ھەلتیقانی زارۆ تیدا: پارک بچە

□ مانور دادن: مانوړ دان؛ بهرپوه بردنی مانوړ.
 مأنوس /ma'nûs/ [عربی] صفت. لسکه؛ هوگر؛
 ئوگر؛ هوکاره؛ ستون؛ متون؛ فیرهک؛ لوس؛ متو؛
 بان؛ خووپې گرتوو.

□ مأنوس شدن: هوگر بوون؛ خووگرتن؛ لوس
 بوون «آنها با هم مأنوس شده بودند: ئەوان هۆگری
 یهک بېوون».

مانومتر /mānometr، ها:/ [فرانسوی] اسم.
 تهوژم پیو؛ گوشاریو؛ نامرازی پتیوانی گوشار (هی
 کەش یان هەلم و ...).

مانوی^۱ /mānavī، ها؛ ان:/ [عربی] اسم.
 مانهوهی؛ شوینکهوتووی دینی مانی پیغمبهری
 ئیترانی (۲۱۵-۲۷۶ زاینی).

مانوی^۲: صفت. مانهوی؛ پیوهندیار یان سهر به
 مانی «کتاب مانوی: کتییی مانهوهی».

مانیا /mānyā:/ [؟] اسم. [روان شناسی] شهیدایی؛
 خولیایی؛ شیتی؛ مانیایک؛ لیوهیی.

مانیاک /mānyāk:/ [؟] صفت. [روان شناسی]
 شهیدا؛ شیت؛ مانیاق؛ مانیاک؛ لیوه؛ دین.

مانیتیسیم /mānyetism:/ [فرانسوی] اسم.

مانیتیسیم: ۱. تاقمیک له دیارده گهلی فیزیکی
 که بو خویان بهرچاو نین و کاردانهوه که یان
 دیاره، وهک ناسن بهرهو خوکیشان له
 ناسنکیشدا ۲. زانستی دیارده گهلی میگناتیسیم.

مانیفست /mānifest، ها:/ [فرانسوی] اسم.
 ناگادارینامه؛ ناگادارنامه؛ پهرتووی پراگه یاندن؛
 نووسراوهیهک له لایهن پارت، تاقم یان
 کومه لیکهوه، نوینهری بیر و بوچوون و پروایان.

مانیکور /mānikûr:/ [فرانسوی] اسم. لاک ناخن
 ۳- ۷۷

مانیکور یست /mānikûrist، ها:/ [فرانسوی] اسم.
 که سی که ناخوون دهر پازینیهوه.

ماوا /ma'vā، ها:/ [عربی] اسم. [ادی] ۱. نشینگا؛
 نشینگه؛ جیگای مانهوه ۲. په ناگا؛ هیور؛ دالده.

□ ماوا کردن/ گزیدن: نیشته جی بوون؛ نیشتن؛

ناکنجی بوون؛ هیورین.

ماورا /māvarā:/ [عربی] اسم. ژوور؛ سهر؛ نهوپه؛
 نهوی له سهروو یان نهو سهری شوینتی یان
 شتیکهوهیه.

ماورای /māvarāye:/ [عربی] حرف. ۱. ژووری؛
 ژوورهوهی؛ سهری؛ بان تر له؛ سهرتر له
 ۲. نهوپه ری؛ نهوسه ری.

□ ماورای بنفش ☞ فرابنفش

ماورای طبیعی: ژووره سروشتی: ۱. سهر بهو
 بوونه وهرانهی له سروشتدا دهست ناکهون
 (وهک فریشته، رۆح، جن) ۲. دهر له دهقه ری
 کاریگه ری قانونی سروشت.

ماوس /māows, mǎo:s، ها:/ [انگلیسی] اسم.
 مشکه؛ مشکه له؛ مهوس؛ ماوس؛ کهرسته یهکی
 دهستی بو بزواندنی نیشاندهر له سهر شاشه ی
 که میپوتهر: موشواره

ماوقع /māvaqa:/ [عربی] اسم. پرووداوه؛ پرووداوه؛
 راستی پرووداوه؛ نهوهی پرووی داوه «آرام آمد و
 ماوقع را برایم تعریف کرد: ئارام هات و رووداوه که ی
 بوم گپراوه».

ماه /māh، مانگ/ [عربی] اسم. مانگ؛ مانگه؛ مۆنگه؛
 مۆنگ؛ هاییف؛ ههفی؛ ههوی؛ کاوت؛ مهه؛
 ههوی؛ ههیف؛ مات: ۱. تهنیکی ناسمانی که له
 ههر ۲۹،۵ شهوانه رۆژدا جاریک له دهوری
 زهوین ههله ده سووری و له بهر تیشکی تاو
 ده درهوشیتتهوه ۲. ههر تهنیکی ناسمانی که له
 دهوری شتیکیدا ههلیسووریت ۳. /مجازی،
 گفتاری/ شتی زور جوان ۴. /ها/ بهشی له دوازه
 بهشی سال که ۲۸ تا ۳۱ شهوانه رۆژه و له ههر
 زیانیکدا ناویکی ههیه «در چه ماهی به دنیا آمده‌ای؟
 اردیبهشت: له چ مانگیکیدا له دایک بووی؟ گولان».

□ ماه به ماه: مانگه ومانگ؛ مانگ به مانگ؛
 مانگ وه مانگ؛ هاشمه؛ ناشمه؛ مانگانه؛ ههر به
 سی رۆژ جاری «ماه به ماه اجاره اش را می گرفت و
 می رفت: مانگه ومانگ کریکه ی وهرده گرت و

ده‌رؤیشت).

ماه تمام: به‌در؛ هه‌لاب؛ هلاب؛ مانگی پر؛
مانگی پهره؛ مانگی چوارده؛ مانگی چواردی؛

ماه شب چهارده

ماه خورشیدی ☾ ماه شمسی

ماه شب چهارده ☾ ماه تمام

ماه شمسی: مانگی هه‌تاوی؛ مانگی رۆژی؛
مانگه‌کانی سالی هه‌تاوی: ماه خورشیدی

ماه غسل: ۱. هه‌وه‌لین مانگی پاش زه‌ماوه‌ن
۲. سه‌فه‌ری ژن و می‌رد له‌و مانگه‌دا.

ماه قمری: مانگی کۆچی؛ مه‌ودای نیوان
جاریک سوورانی مانگ له‌ده‌وری زه‌وی تا
سوورانیکی‌تر.

ماه میلادی: مانگی زایینی؛ هه‌رکام له
مانگه‌کانی سالی زایینی.

ماه نو: مانگی نو؛ نو؛ مانگی تازه؛ مانگی
تازئ؛ سه‌ره‌تای هاتنی مانگ.

☐ ماه درآمدن: هه‌لاتنی مانگ؛ مانگ هه‌لاتن؛
مانگ ده‌رهاتن؛ مانگ زیه‌ی/زیای؛ مانگ
که‌وتنه‌دیار.

ماه دیده‌شدن: مانگ بێنران؛ مانگ دیتران؛
مانگ پیویه‌ی «دیشب در کویت ماه دیده‌شد»
دویشه‌و له‌کوه‌یتدا مانگ بێنرا.

ماه گرفتن: مانگ/مان گیران؛ هیف‌گرتن؛
گیرانی مانگ؛ مانگ‌گیریه‌ی؛ روودانی
دیاردیه‌ی مانگ که‌وتنه‌سیوه‌ری زه‌وی و
شاریانه‌وه‌ی.

ماها /māhā/: ضمیر. [گفتاری] ئیمه‌مانان؛
مه‌مانان؛ ئیمه‌گهل؛ ئیمه‌یهل «ماها چه‌حرفی برای
گفتن داریم؟ ئیمه‌مانان چیمان هه‌یه‌بۆ‌گوتن؟»

ماهانه^۱ /māhāne/: صفت. مانگانه؛ مه‌هانی؛

۱. سه‌ر به‌یه‌ک مانگ «حقوق ماهانه؛ مووجه‌ی
مانگانه» ۲. مه‌هی؛ سه‌ر به‌مانگ «نشریه‌ی ماهیانه»

به‌لافۆکی مانگانه * ماهیانه

ماهانه^۲: قید. مانگانه؛ هاشمه؛ ناشمه؛ له‌هه‌ر

مانگی‌کدا «ماهانه پانصد هزار تومان اجاره‌مغازه‌می‌داد»
مانگانه پینسه‌ده‌هزار تمه‌ن کرئ دووکانی ده‌دا:

ماه‌یانه

ماه‌پاره /māhpāre/: ها؛ گان؛ صفت. [مجازی]
مانگه‌شه‌و؛ مانگه‌شه‌وه؛ زۆر جوان وه‌ک مانگ (بۆ
ژن و کچ).

ماه‌تاب /māhtāb/ ☾ مه‌تاب

ماه‌ر /māher/: [عربی] صفت. کارامه؛ لیزان؛
زه‌به‌رده‌ست؛ ته‌رده‌س؛ چازان؛ ماهیر؛ له
کارده‌ره‌تاوو؛ سه‌رراست؛ له‌زه‌بر «صنعتگر ماهر»
پیشه‌سازی کارامه.

ماه‌رانه /māherāne/: [عربی/فارسی] قید. به
لیزانی؛ لیزانانه؛ به‌زانایی؛ به‌کارامه‌یی «ماه‌رانه»
صدایش را عوض کرد: به‌لیزانی ده‌نگی گۆری.

ماه‌روخ /māhrox/: ان؛ صفت. [مجازی]
وه‌نگ‌مانگ؛ روومه‌ت مانگ؛ ماه‌رخسار؛ ماه‌رو؛
ماه‌سیما؛ ماه‌منظر

☐ ماه‌روخ رفتن: [مجازی] دابه‌رزان؛ دابه‌رژین؛
دابه‌رزاندن؛ دارسان؛ دارسکان؛ په‌لامار بردن؛
په‌له‌مار دان؛ هه‌لمه‌ت بردن؛ هه‌لکوتانه‌سه‌ر؛
شاتال دان؛ راقوتان؛ گورمژین؛ ملاز بردنه‌وه
له‌په‌ر په‌لامار دان (به‌تایبته‌له‌راودا).

ماه‌روخ‌سار /māhrox-sār/ ☾ ماه‌رخ

ماه‌رو /māhrû/ ☾ ماه‌رخ

ماه‌سیما /māhsīmā/: [فارسی/عربی] ☾ ماه‌رخ
ماه‌ک /māhak/: سم. به‌شی سپی و که‌وانه‌یی
بن‌نینۆک.

ماه‌گرفتگی /māhgereftgi/: ها؛ سم.
۱. ماگیرسه؛ ماگیرس؛ ماگرتسه؛ مانگ‌گیران؛
هه‌یف‌غه‌بیرین؛ ره‌وتی سیبیه‌ری زه‌وی که‌وتنه
سه‌ر مانگ ۲. په‌له‌ی سووری له‌سه‌ر پیست
(به‌تایبته‌ده‌م و چاو) که‌به‌هۆی گه‌شه‌کردنی
زۆری ورده‌په‌گی‌ئو جیگه‌وه‌به‌دی‌دی.

ماه‌منظر /māhmanzar/: [فارسی/عربی] ☾

ماه‌رخ

ماهنامه / mahnāme، ها: / اسم، مانگنامه؛
به لافوک، به تایبیت گوڤاری که مانگی جاری
دوره چن.

ماهواره / māvāre، ها: / اسم، ماهواره؛
ساته لایت؛ که رسته یان دهز گایی که له
خولگهی تنیکی ناسمانیدا ده گهری.

ماهواره ی مخابراتی: ساته لایتیک بۆ هه ناردن
و وه گرنتی دهنگ و رهنگ له رېگهی
دووره وه.

ماهوت / mähût / [هندي] / اسم، ماوت؛ ماهووت؛
پارچه ییکی فاسونی کولکنه ده کریتسه کهوا و
پاتۆل و کۆت و شه لوار.

ماهوت پاک کن / mähûtpak.kon، ها: /
[هندي / فارسی] / اسم، ماوت سهر؛ برۆسیک بۆ
لیکر دنه وه و سهرینی تهپ و تۆزی سهر قوماش.

ماهوتی^۱ / mähûti / [هندي] خروگوشک
ماهوتی^۲: صفت، ماوتی؛ ماهووتی: ۱. وه ک
ماهووت ۲. له جنسی ماوت.

ماهور / mähûr / اسم، ماهوور: ۱. /ها/ زورکان؛
زوورکان؛ زووران؛ زورگه؛ هه لهت؛ گه د؛ زوور؛
زوورک؛ زوورگ؛ هه رد و هه لهت؛ زرگ و
هه لهت؛ بهرز و نرمی پالداوینی کیو ۲. به کئی له
حهوت دهز گای مۆسیقای ئیرانی.

ماهون / mähûn / آکاژو
- ماهه / mähē: پیواژه. - مانگه؛ - مانگان؛ - مانگ؛
۱. سهر به ژماره ی مانگه کان (یک ماهه؛ ده ماهه؛
یه ک مانگه؛ ده مانگه) ۲. به ته مه ن به گوێره ی
مانگ (پچه ی چهار ماهه؛ مندالی چوار مانگان).

ماهوی / mähovī / [عربی] صفت، پێوه نیدار و
سهر به چیه تی.

ماهی / mähī / اسم، ماسی؛ ماهی: ۱. [نجوم]
وینه یه کی گه وه ی گهردوونی نادیاره: حوت ۲.
/ها/ بان، مۆسه؛ ماساو؛ ماسا؛ ماساوی؛ ماسۆ؛
مای؛ مایی؛ ماسول؛ دهسته یه ک له گیاندارانی
ئاوژی.

ماهی آزاد ☞ آزاد ماهی

ماهی برقی ☞ برق ماهی

ماهی پهن: پانکه؛ ماسیه پانکه؛ جۆریک ماسی
پانکه له ی خر که ماسی تر ده خوا: کفشک

ماهی

ماهی نن ☞ نن-۳

ماهی حلوا ☞ حلوا ماهی

ماهی حوض: ماسی تۆنگ؛ ماسی حهوز؛
ماسییکی ئیسقانی له تیره ی که پوور به
دریژی ۲۰ سانت و که متر، به رهنگی سوور،
ته لایی و بری جار سپی.

ماهی خاردار: ماسی درکاوی؛ ماسیه کی
تایه تی ناوچه ی گهر میان، خاوه ن بالی
درکدار و بچووک که ده توانی له شی پف بدا و
وه ک تۆبی لی بکا: خارپشت ماهی

ماهی خاردار زرد ☞ سوف ماهی

ماهی خاویار: ماسی خاویار؛ دهسته یه ک
ماسی بریتی له ئوزون برۆن، تاس ماسی و
فیل ماسی که گه راکه یان خاویاره و ده خوری.
ماهی دودی: ماسی سپی که خویی پیوه
ده که ن و قانگی ده ده ن، ماوه یه کی زۆر تر
ده مینیتته وه و خراپ نابی.

ماهی سفید: ماسی سپی؛ جۆریک ماسی
ئیسقانی زه ریای خه زهر له دهسته ی که پوو
که گوشته که ی زۆری خوا زیار هه یه.

ماهی سنگسر ☞ سنگسر

ماهی سوف ☞ سوف ماهی

ماهی سیم ☞ سیم-۴

ماهی شوریده ☞ شوریده

ماهی شیر ☞ شیر ماهی

ماهی قباد ☞ قباد

ماهی قزل آلا ☞ قزل آلا

ماهی کپور ☞ کپور

ماهی کفال ☞ کفال

ماهی کوسه ☞ کوسه-۱

یهک ناوکیان ههیه و خیرا و له سەر ویست
کرژ دهنهوه، وهک ماسوولکهی پان:

ماهیچهی ارادی

ماهیچهی / *māhīche* /: صفت. ماسوولکهی؛
ماسوولهی؛ زهقلهکی؛ سەر به ماسووله «بافت
ماهیچهی: شانهی ماسولهیی».

ماهیچه نگار / *māhīchenegār*، ها: / اسم. [پزشکی]
که رسته یهک بۆ تۆمارکردنی رادهی هیز و

خیرایی کرژ بوونهوی ماسوله: میوگراف

ماهیخوار / *māhixār* / مرغ ماهیخوار، مرغ
ماهی خور / *māhīxor*، ها: / اسم. ماسی خۆره؛
شاهۆ؛ شاهو؛ شاف؛ ناوی چهن جۆر بالندهیه که
له قهراخی ئاودا دهژین.

ماهی سرا / *māhīsārā*، ها: / اسم. ۱. دامه زراوهی
راگرتن و به خپوکردنی ماسی ۲. شوینی
راگرتنی ماسی بۆ سهیر و لیکۆلینهوه.

ماهیگیر / *māhīgīr*، ها: / ان: / اسم. ماسی گر؛
ماساوگیر؛ ماسیهوان؛ کهسێ که راوه ماسی
دهکا.

ماهی گیری / *māhīgīrī* /: اسم. راوه ماسی؛
ماسی راو؛ ماسی گری؛ کار و رهوتی ماسی گرتن.
مایا / *māyā* /: اسم. مایا: ۱. هۆزی سوورپیستی
زاگه بهری ئه میرکاری ناوهندی ۲. /ها: خه لکی
ئهو هۆزه ۳. زمانی ئهو هۆزه.

ماهیحتاج / *māyahtāc* /: [عربی] / اسم. پینداویستی؛
پینویستی؛ ئاتاجی؛ نیاز «برای خرید مایحتاج مهمانی
پول لازم دارم: بۆ کرپینی پینداویستهکانی میوانی
پارهم پینویسته».

مايع / *māye* /: ها: / ت: / [عربی] / اسم. تهوش؛
تراو؛ شل؛ شله: ۱. یهکیک له دۆخهکانی ماک
که وردیلهکانی له سەر یهک دهخزین بهلام
لێک جیا نابنهوه، بیجمی دهفره کهی دهگری و
له تین و تهوژمیکی تابیهتدا دیته کوڵ
۲. [پزشکی] / ههر یه که لهو تیکه لاوانهیه لهشی
گیاندار که رهوانه (وهک خوین، میز و...) .

ماهی / *māhī* /: قید. مانگی؛ مانگیک؛ مانگیوه؛
مانگیه: ههر مانگ: ۱. مانگانه: له ههر مانگدا
(ماهی هزار تومان می گرفت: مانگی ههزار تمه نی
ده گرت) ۲. له نێو مانگدا؛ له مانگدا «ماهی پنج
روز استراحت می کرد: مانگی پینج رۆژ دههسایهوه».

ماهیانه / *māhīyāne* /: ماهانه

ماهی بوف / *māhībūf*، ها: / اسم. کونده رۆمال؛
کوندی ماسی خۆره؛ جۆریک کوندی زلی سەر
وهک پشیلویه، ماسی و قرژال و پهلهوهر و جړ و
جانوههری بچووک دهخوا.

ماهییت / *māhīyyat*، ها: / [عربی] / اسم. چیه تی؛
سه رجهمی ئه و تایبه تمه ندیانه شتیک ده ناسیئ
و ده ری ده خا که چیه.

ماهیتابه / *māhītābe*، ها: / اسم. ماوپیژ؛ تاوه؛
تابه: تاویک؛ ئاخلیشینک؛ پمبیژ؛ پروون پیژ؛
پروون پیژ؛ مورپیژ؛ پمپیشک؛ که رسوون؛ که رسون؛
ناوسنگانه؛ ناوئنگان؛ ئاخلهویک؛ ئاغلهویک؛
مه نجه لووکهی پهل بۆ تیدا سوور کردنهوه: تابه؛
تاوه

ماهیچه / *māhīche*، ها: / اسم. ماسوولکه؛
ماسووله؛ ماسۆله؛ ماسیلکه؛ ماسلکه؛ مالوسکه؛
مایچه؛ وه رسه؛ وه رسه له؛ گردک؛ زهقلهک:
۱. جۆریک شانهی لهشی گیانداران که ئەندامان
ده بزویئ ۲. [متالورژی] / بهشیک له قالب له زیخ
و جهوگ که له دارشتندا جیگا هلو له کان پر
ده کاتهوه و دواپی لا ده بری.

ماهیچهی ارادی

ماهیچهی صاف: ماسوولهی ساف؛ چه شنیک
ماسوولکه به خانهی زل و دریژی وهک
تهشیهوه که هیواش و خۆمهش کرژ دهنهوه،
وهک ماهیچهی دهوری ورگ: ماهیچهی
غیرارادی

ماهیچهی غیرارادی / *māhīche* /: ماهیچهی صاف
ماهیچهی مختط: ماسوولهی ری-ری؛ چه شنی
ماسووله به خانهی زل و دریژهوه که زۆرتر له

☐ مايع آمنيوتيك: /فيزيولژي/ سەراف؛ سەرافك؛ سەراو؛ تراويكي خەستە لە گەل بوونی منداڵدا لە زگی دايكەو دەتە دەر.

مايع صافي: تراوی پالاوتە؛ تراوی پاش پالفتن کە بێ خەوشە.

مايع ظرفشویی: تراويكي خەستی چلک سەر، چيشت و چەوری سەر دەفری پێ خاوين دەکەنەو.

مايع ۲: صفت. تراو؛ تەوش؛ ئاوەکی؛ ئاواسا.

مايع سنج / māye'sanc / ها: /عربي/ فارسي/ اسم. ئاوپتو؛ تراوپتو؛ کەرستە پێوانی رادەي قورسی تراو لە سانتی مېتریکي چوار پالوودا.

مايکروویو / māykroveyv / [انگلیسی] / اسم. مايکرووێف؛ مەیکرووێف؛ ۱. درێژایی شەپۆلی

نیوان یەک تا سی میلی مېتر: کەموج

۲. کەرەسە یەک بۆ خێرا گەرم کردنی خۆراک بە

هۆی پێلی مايکرووێف. * ماکروویو؛ ميکروویو

مايل / māyel / [عربي] صفت. ۱. خوازبار؛ مايل؛

هۆگر؛ داخواز «مايل بودم تو را ببينم؛ خوازبار بووم

بتبينم» ۲. لار؛ خوار؛ گێر؛ تيل؛ تيل؛ چەوت؛

هيلي ئاسویی (خط مايل؛ هيلي لار).

مايل / māyl / [انگلیسی] ☐ ميل-۴

ماي مرز / māymarz / ها: / اسم. رەزەلە گاوانە؛

مايه سيره؛ دەوێنيکی کولێ دوولاقە بە گەلای

وردی بۆنخۆشەو کە بەرێکی گچکەي ئاوی

دەگرێ، هەر کام چوار تا شەش دانە تۆمی

خړووکەي رەشی تیدا.

مايملک / māyamlak / ها: /عربي/ اسم. هەموو

دارایی؛ مال و سامان؛ دار و نەدار «مايملک او را

مصادره کردند و خودش هم فرار کرد؛ هەموو

داراییە کە یان دەست بە سەردا گرت و خۆشی

هەلات».

مايو / māyo / ها: /فرانسوی/ اسم. مایو؛ جلکی

یەک تیکە یان دوو تیکەي تەنگ بۆ مەلە.

مایور / māyor / ها: /[؟] / اسم. /نامنداو/

سەرگورد؛ پلەکی چە کداری خوار تر لە سەر هەنگ.

مایوس / ma'yūs / [عربي] صفت. دلسارد؛ دلسار؛

ناهومید؛ ناھمی؛ بێ هێشی «وێتی از او مایوس شدم

بە سراغ تو آمدم؛ کە لەو دلسارد بوومەو، هاتمە لای

تۆ».

مایوسانە / ma'yūsāne / [عربي] / فارسي / قيد.

ناھمیانە؛ دلساردانە؛ بە ناھمیەو؛ لە رووی

ناھومیدی و دل بە دواییەو «مایوسانە پیش او رفتم

و کمک خواستم؛ ناھمیانە چوومە لای و داوای

یارمەتیم کرد».

مایونز / māyonez / [فرانسوی] / اسم. مایونیز؛

جۆری سوسی سالاد کە لە خەردەل، هیلکە،

رۆنی زەیتون، سرکە و ئارد چێ دەکری.

مايه / māye / / اسم. مايه: ۱. هۆ؛ ئەوی شتی

بەدی بێنی یا بێتە هۆی شتی «مايهی شادی؛

هۆی شایی» ۲. هەوین؛ هوبن؛ هەفیان؛ هافین؛

هامین؛ هیوین؛ هامیزن؛ ئامیزن؛ ئامیان؛

هافین؛ هافەین؛ ئافین؛ ماینە؛ چین؛ ماکی

سەرەکی یان کاریگەر «مايهی پتیر؛ هەوینی پەنیر»

۳. واکسەن؛ تیکە لاویک لە ویرووس و باکتری

مردوو یان نیوہ گیان کە بۆ بەرگری لە نەخۆشی،

دەنیو لەشی دەکەن ۴. /مجازی/ دەسمایە؛

سامان «بی مايه نمی شود کار کرد؛ بێ دەسمایە کار

ناکری» ۵. /موسیقی/ جۆریک ریزکردنی نوتی

موسیقیا بۆ ئاھەنگیکي تایبەت ۶. /مجازی/

هێژایی؛ ژێھاتی؛ لێھا توویی؛ توان؛ توانست «آزاد

می توانست ترقی کند؛ زیرا مايهی این کار را داشت؛ ئازاد

دەیتوانی سەرکەوئ، بۆ ئەوە هێژایی ئەم کارەي

هەبوو».

☐ مايه آمدن ☐ مايه گرفتن

مايه رفتن: دانان؛ مەيه دان؛ خەرچ کردنی پارە

بۆ شتی «هزار تومان برایش مايه رفتم تا گذاشت

بروم؛ هەزار تەمەنم بۆ دانا تا هێشتی برۆم».

مايه زدن: مەياندن؛ ئامیزەن کردن؛ ئامیان

لیدان.

مايه گذاشتن: ۱. خهرج کردن؛ دانان «مجبور شدم صد هزار تومان مايه بگذارم تا اين گواهی را بگيرم؛ ناچار بووم سهد هزار تمه خهرج بکهم تا نهم به لگه نامه وهر گرم» ۲. [کنایی] ريز و حورمهت گرتن «خیلی برای من مايه گذاشت که جريمه ام نکرد؛ زور ريزی گرتم که جهريمه ی نه کردم».

مايه گرفتن: [مجازی] تيچاندن؛ خهنه/ هه رگ گرتنهوه؛ پيلان گيژان، قسه بردن و پشته سهر خراپه گوتن «پيش رييس برايش مايه گرفته بودند؛ له لای سهرکوهه بویان تيچاندبوو»: مايه آمدن از مايه ضرر کردن؛ خیر هاتن و مايه بردن؛ خهیر سهری مايه خواردن؛ خهرجی خو(ی) دهرنه هینانهوه «اگر به اين قيمت بفروشم، از مايه ضرر کرده ام؛ نه گهر بهم قيمه ته بيفروشم خیر هاتووه و مايه ی بردووه».

مايه دار / māyedar: صفت. [گفتاری] مايه دار: ۱. تير؛ خهست و خوّل؛ پر له ماکی سهره کی ۲. دوه له مهن؛ مايه وهر؛ پوولدار؛ دهمایه دار؛ مايه بوش «پدرش تاجر مايه داری بود؛ بابی تاجریکی دوه له مهن بوو».

مايه کاری / māyekārī: قيد. مايه بهش؛ مايه باشی؛ مايه کاری؛ به نرخي سهندراو، نه زهر نه قازانج «فروشنده قالی را مايه کاری فروخت، چون پول لازم داشت؛ فروشیار قالیه که ی مايه بهش فروت، چونکوو پاره ی پیويست بوو».

مايه کوبی / māyekūbī: اسم. کوتان؛ په ترمه؛ واکسيناسيون؛ کار و په وتی تيرؤ کردنی ويرووس و باکتری مردوو یان نيوه گيان بؤ ناو لهش به مه بهستی بهرگری له نه خوش کهوتن.

مباح / mobāh: ها: [عربی] اسم. رهوا؛ کاری که نه عهيه و نه گوناوه. ههروه ها: مباح بودن؛ مباح دانستن؛ مباح شدن؛ مباح شمردن؛ مباح کردن مباحث / mabāhes: [عربی] جمع مبحث

مباحثات / mobāhesāt: [عربی] جمع مباحثه

مباحثه

مباحثه / mobāhese: ها؛ مباحثات: [عربی] اسم. قسه وباس؛ مچلگه؛ لی دوان «بارها با هم بر سر برتری شعر هزار یا هيمین مباحثه می کردند؛ زور جاران له سهر هه قیازی شیعی هه ژار یان هيمین قسه و باسيان ده کرد».

مبادا / mabādā: صفت. تهنگانه؛ تهنگایی؛ تهنگانی؛ ليقه و ماوی؛ تهنگ و چه له مه؛ به دؤخ یان چۆنيه تیه کی نهويستراو و ناحهزه وه «روز مبادا؛ رۆژی تهنگانه».

مبادا! : دعا. نهک؛ نهکا؛ ناکا؛ نه که ی؛ نهوای، نه بادا؛ نهئه مه ی؛ نهخؤ؛ نه خای؛ هاگات چنه بو؛ نه کوونی؛ نه کای؛ نهوهک؛ نهوه کوو «مبادا در را باز کنی!؛ نهکا درگاه که بهیه وه!».

مبادرت / mobāderat: [عربی] اسم. کار یان رهوتی قوّل لی هه لمالین؛ دهس تیوه ردان؛ دهست پی کردن؛ دهست کردن. ههروه ها:

مبادرت کردن

مبادلات / mobādelāt: [عربی] جمع مبادله مبادله / mobādele: ها؛ مبادلات: [عربی] اسم. کار و په وتی گوړينه وه؛ وه گوړین؛ دان و سان:

۱. ئال وگوړ؛ ئال وویړ؛ واروگوړ؛ شتيك دان و شتيك وهرگرتن له باتی «مبادله ی اسناد؛ گوړينه وه ی به لگه» ۲. گوتن و بیستنی قسه «مبادله ی اخبار؛ دان و سانی قسه و باس» ۳. [اقتصاد] پیک گوړينه وه ی پاره ی ولاتيک له گهل پوولی ولاتيکی تر دا. ههروه ها: مبادله کردن

مبادله ی پایپای؛ رشت؛ سهر به سهر؛ کاری شت گوړينه وه ی بی باقی دانه وه.

مبادی / mabādī: [عربی] جمع مبدأ مبادی آداب / mabādī-(y)ādāb: [عربی] صفت. گونجاو؛ ریک و پیک؛ کرده وه جوان؛ به کرده وه هیژا و ده قاوده قی داب و نه ریتی

کۆمه‌لگاوه.

مبارز^۱ / mobārez، ها؛ ان؛ یین؛ [عربی/اسم،
خه‌باتکار؛ خه‌باتگیر؛ شه‌رفان؛ شه‌رکه‌ر «امروز دو
مبارز دستگیر شدند: ئەمڕۆ دوو خه‌باتکار قۆلبه‌ست
کران».

مبارز^۲: صفت. خه‌باتکار؛ خه‌باتگیر؛ خاوه‌ن
هۆگری و وازی ململانی «ملت مبارز: گه‌لی
خه‌باتکار».

مبارزات / mobārezāt: [عربی] جمع مبارزه
مبارزه / mobāreze، ها؛ مبارزات: [عربی/اسم،
خه‌بات؛ کینه‌رات؛ مله؛ ملانه؛ مل به مله؛ مل به
ملی؛ مله‌مله؛ ململانه؛ ململانی؛ ملانی؛
به‌ربه‌ره‌کانی: ۱. هه‌ول و تیکۆشانی زۆر بۆ
گه‌یشتن به ئامانجیک «مبارزه برای کسب پیروزی:
خه‌بات بۆ سه‌رکه‌وتن» ۲. شه‌ر و پیکدادان له‌گه‌ل
دژمن یان هاومله‌دا بۆ سه‌رکه‌وتن «مبارزه‌ی
ورزشی: ململانه‌ی وهرزشی».

مبارزه‌ی انتخاباتی: ملانه‌ی هه‌لبژاردن؛
هه‌ول و تیکۆشانی کاندیداکان پیش له
هه‌لبژاردن بۆ راکیشانی را و ده‌نگی خه‌لک
یان لایه‌نگری سیاسی.

مبارک / mobārak: [عربی] صفت. پیروزی؛
موباره‌ک؛ مواره‌ک؛ مبارک؛ ماره‌ک؛ جه‌خت؛
فه‌رخ؛ هه‌زه‌خ؛ به‌فه‌ر «روز مبارک: رۆژی پیروزی».

مبارکباد / mobārakbād: [عربی/فارسی/اسم،
پیروزیبایی؛ مباره‌کبایی؛ مباره‌کبادی؛
مواره‌کبادی؛ مبارکبادی؛ کاری دهرپینی
خۆشحالی و شادمانی له‌ ڤووداویکی باش.

مبارکی / mobāraki: [عربی/اسم، ودم؛ پیروزی؛
یۆم؛ مباره‌کی؛ مواره‌کی؛ مباره‌کی.

مباشر / mobāsher، ها؛ ان؛ یین؛ [عربی/اسم،
۱. گزیر؛ پیشکار؛ به‌رده‌ست ۲. کارگیر؛ زاوت؛
وی‌رت؛ قورقوربه‌گ؛ کاربه‌ده‌ستی ناغا
۳. به‌رده‌ست؛ وهرده‌س؛ ده‌ستیار؛ یاریده‌ر؛
خه‌لفه؛ ئاریکار.

مباشرت / mobāsherat، ها؛ [عربی/اسم،
۱. گزیری؛ به‌رده‌ستی ۲. کارگیر؛
قورقوربه‌گی ۳. ئاریکاری؛ هاوکاری؛ هاریکاری؛
هاوقۆلی ۴. هاوده‌ستی؛ هاوقۆلی.

مبال / mabāl، ها؛ [عربی] [گفتاری، قدیمی] ماستراح

مبالات / mobālāt: [عربی/اسم، [ادبی] وردی؛
سه‌رنج؛ دۆخی ئاور دانه‌وه و ورد بوونه‌وه له
کرده‌وه و هه‌لس‌وکه‌وتی خۆ.

مبالغ / mabāleq: [عربی] جمع مبالغه
مبالغات / mobāleqāt: [عربی] جمع مبالغه
مبالغه / mobāleqe، ها؛ مبالغات: [عربی/اسم،
زیده‌پۆیی؛ گر؛ بش؛ چۆنیه‌تی گه‌وره‌تر و زیاتر له
پاده‌ی خۆی نیشان دان و باس لئ کردنی
شتی. هه‌روه‌ها: مبالغه‌ بوون؛ مبالغه‌ شدن؛ مبالغه
کردن

مبانی / mabāni: [عربی] جمع مبنا
مباهات / mobāhāt: [عربی/اسم، شانازی؛ کار و
ره‌وتی نازین؛ سه‌رفیازی کردن «ما به‌ فرزندان دانا
و دلیر خود مباهات می‌کنیم: ئیمه‌ به‌ پۆله‌ زانا و
ئازاکانمانه‌وه شانازی ده‌که‌ین».

مباهی / mobāhi: [عربی] صفت، [ادبی] سه‌ربه‌رز؛
سه‌ره‌راز؛ سه‌ربلند.

مبايعه / mobāye'e: [عربی/اسم، [حقوق]
دان‌وسان؛ مامه‌له؛ مامله؛ سه‌ودا؛ کار و ره‌وتی
سه‌ندن و فروشتن.

مبايعه‌نامه / mobāye'enāme، ها؛ [عربی/
فارسی/اسم، [حقوق] سه‌ودانامه؛ به‌لگه‌ی فروشتن
و کرین؛ نووسراوه‌ییکی ره‌سمی که فروشر و
کریار ناویشانی جنس، کاتی وهرگرتن، نرخ،
چۆن دان و وهرگرتن و مهرجه‌کانی تری تیدا
پوون ده‌که‌نه‌وه و له‌سه‌ری پیک دین.

مبايل / mobāyl، ها؛ [انگلیسی/اسم، موبایل؛
ته‌له‌فۆنی به‌رده‌ست/هاورێ: موبایل
مباین / mobāyen: [عربی] صفت، [ادبی] ناته‌با؛

نەساز؛ ناسازگار «این عمل مبین اصل حسن همجواری است: ئەم کارە لە گەڵ بنەمای هاوساداریدا ناتەبایە».

مباین / mobāyenat ، ها: / [عربی/ اسم، / ادبی] ناتەبایی؛ نەسازي؛ ناسازگاری «با اصول اعتقادی ما مباین دارد: دە گەڵ بنەمای پرۆای ئێمەدا ناتەبایی ھەیە».

مبتدا / mobtadā / [عربی/ اسم، ۱. / نامتداول] دەسپێک؛ سەرەتا ۲. [دستوری] موبتەدا؛ بەشی لە رسته که له پیشدا دی و دوایی رسته که ههوالیکه له باره یهوه.

مبتدی / mobtadî / ها: ان: / [عربی] صفت. تازه کار؛ نو دەس؛ نو کس؛ نو کار؛ تازه فیزیوگ «این کارگر مبتدی است و هنوز نمی شود روی ماشین کار کند: ئەم کاریگەرە تازە کارە و هیشتا نابێ لە سەر ماشین کار بکا».

مبتذل / mobtazal / [عربی] صفت. سووک؛ چرووک؛ هیچ و پووچ؛ بەی هیچ تاییەتمەندبەکی باش و بە کەلک و بەرچاو «رفتار مبتذل: ئاکاری سووک».

مبتکر / mobtaker ، ها: ان: یین: / [عربی] صفت. داهینەر؛ نو هین؛ نو هینەر «آرام صنعتگری مبتکر و خلاق است: ئارام پیشەسازیکی داهینەر و خولقینەر».

مبتلا / mobtalā ، ها: یان: / [عربی] صفت. تووشیار؛ دووچار؛ ئالفتە «او هم به بیماری سل مبتلا شده بود: ئەویش نووشیاری دەردە باریکە ببوو».

مبتلابه / mobtalābeh / [عربی] صفت. دەسەویەخە؛ هۆی دەردیسەر.

مبتنی / mobtani / [عربی] صفت. دامەزرێ؛ بنەرەت نراو؛ لە سەر شتێک راگیراو «این نتیجه گیری شما مبتنی بر چه اصلی است؟ ئەم ئاکامە ی ئێو لە سەر چ بنەمایێک دامەزرێوە؟».

مباحث / mabhas ، ها: مباحث: / [عربی/ اسم،

بابەت؛ مەبەستی باس؛ ئەوێ باسی لە سەر دەکری.

مبدأ / mabda' ، ها: مبادی: / [عربی/ اسم، سەرەتا؛ دەسپێک.

مبدأ تاریخ: سەرەتای میژوو؛ دەسپێکی میژوو؛ ئەو کاتە کە میژوو لەوێوەرا دەژمێرن «مبدأ تاریخ میلادی، تولد عیسی پیامبر است: سەرەتای میژووی زایینی لە دایک بوونی عیسی پێنجەمبەر».

مبدل / mobaddal / [عربی] صفت. گۆراو؛ گۆردراو (لباس مبدل: جلی گۆراو).

مبدل شدن: بوون؛ گۆردران؛ گۆران؛ گۆربان؛ کران؛ ئال و گۆر بە سەر هاتن «اینک آنجا به پارک مبدل شده است: ئیستا ئەوێ بوو بە پارک».

مبدل / mobaddel / [عربی/ اسم، ئاداپتور؛ ئامرازی گۆرانی فۆلتاژی کارەبا.

مبذول / mabzûl / [عربی] صفت. دانراو؛ بەکار چوو؛ تەرخان کراو.

مبذول شدن: دران؛ نران؛ کران؛ بە کار چوون؛ تەرخان کران/ دران «باید به این منطقه توجه زیادی مبذول شود: بەم ناوچە یە دەبی سەرنجیکی زۆرتر بدريت».

مبّر / mobarrā / [عربی] صفت. بەدوور؛ دوور؛ بەری؛ پاک «او از این گناهی مبرا است: لەم تاوانە بەدوور».

مبرات / mabarrāt / [عربی/ اسم، چاکە؛ خاسە؛ خاسی؛ کارگەلی چاک.

مبّرّد / mobarred / [عربی/ اسم، ساردکەرەوه؛ ۱. تراویک لە دەزگاگەلی ساردکەرەوهدا کە کاتی ھەلماندن گەرما دەگرێ و لە دلۆپاندندا گەرماکە دەداتەو ۲. فینک کەرەوه؛ دەوا یان خۆراکی کە لەش فینک دەکاتەو.

مبّرّد: صفت. ۱. ساردکەرەوه ۲. فینک کەرەوه.

مبرز / mabraz / [عربی/ قدیمی] مستراح مبرز / mobarrez, mobarraz / [عربی] صفت.

هه لکه وتوو؛ هه لکه وته؛ هه وياز؛ هه ځياز؛ بهر چاو؛ له بهر چاو «او نويسنده ای ميرز بود: نووسه ريکی هه لکه وتوو بوو».

مېرم / mobram: [عربی] صفت. ۱. بهر دوهام؛ پيداگر «تلاش مېرم: ټيکوښانی بهر دوهام» ۲. زور؛ فره؛ فراوان «توجه مېرم: سهرنجی زور».

مېروص / mabrûs: [عربی] صفت. به له کی؛ تووښیاری نه خوښی پیسی.

مېرهن / mobarhan: [عربی] صفت. [دبی] پروون؛ ناشکرا؛ دیار؛ خویا.

مېسوط / mabsût: [عربی] صفت. بهر بلاو؛ بهر ټاوه لا؛ کراوه «شرح مېسوط: شروځی بهر بلاو».

مېشر / mobaşšer، مان: ین: [عربی] اسم. [دبی] مزگیڼی دهر؛ مزانی دهر؛ مژدانه هیڼ؛ که سی که هه والیکي خوښ بښت.

مېسړ / mobser، ها: مان: ین: [عربی] اسم. سهر پؤل؛ قوتاییه ک له هر پؤلدا که بهر پرسی پړیک وپیکي و نارامی پؤل که یه تی.

مېطل / mobtel، ات: [عربی] اسم. [دبی] به تال که روه؛ پووچل که روه؛ هه لوه شینهر.

مېعت / mab'as: [عربی] اسم. ۱. زه مانی هه لېژیران و ناردران ۲. شوینی هه لېژیران و ناردران ۳. عید مېعت، عید

مېعوث / mab'ûs: [عربی] صفت. نیردراو؛ ناردر او؛ ناریاگ؛ هه ناریاگ.

مېغوض / mabqûz، مان: ین: [عربی] صفت. [دبی] بهر کین؛ بهر رق؛ بهر قین؛ قین لئ هه لگیراو؛ وه بهر قین که وتوو؛ وه بهر تووړهی یان دژمه نایه تی که وتوو.

مېل / mobil، ها: [فرانسوی] اسم. موبل؛ قه نه فه؛ جوړیک سنده لی راحت به دوشه کی نهرمی فنه ردار و دهسکی چئو یان له هه ور و پووشال.

مېل سازی / mobsāzi: [فرانسوی] فارسی اسم. موبل سازی: ۱. کاری دروست کردن موبل.

۲. /ها کارگهی دروست کردن موبل.

هه روه ها: مېل ساز

مېلخ / mablaq، ها: مبالغ: [عربی] اسم. پر؛ هه ند؛ کرت؛ نه ندازه یتک له دراو «مبلغ یک میلیون: بری ملیونیک».

مېلخ / moballeq، ها: مان: ین: [عربی] اسم. ۱. بانگه شه کار؛ بانگیشتنکهر؛ نه وهی به قازانجی بیر و بر وا، پړیک خراوه یان که سیک، قسه و بانگه یشتن ده کا ۲. [قدیمی] راگه پیڼهر.

مېلمان / moblemān: [فرانسوی] اسم. کهل وپه لی پټویست بؤ ساز و ته یار کردنی شوینیک.

□ مېلمان کردن مېله کردن، مېله

مېله / moble: [فرانسوی] صفت. موبله؛ ساز و ته یار به هه موو کهل وپه لی پټویسته وه.

□ مېله کردن: موبله کردن؛ ټاماده کردنی جیگاییک به کهل وپه لی پټویست: مېلمان کردن

مېنا / mabnā، ها: مینای: [عربی] اسم. بنه ما؛ ۱. بنه رت؛ بنه وا؛ بناغه؛ پایه «مینای کار: بنه مای

کار» ۲. [ریاضی] ټهو ژماره که ده بیته بنه رته ژماره نووسی «عدد ۱۰ مینای عدد نویسی دده دی

است: ژماره ی ۱۰ بنه مای ژماره نووسی ده ده ییه» ۳. [ریاضی] پایه ی لوگاریتمی ژماره یک «لگاریتم

۱۰۰۰ در مینای ۱۰ می شود: ۳: لوگاریتمی ۱۰۰۰ له بنه مای ۱۰ ده بیته ۳».

مېنی بر / mabnîbar: [عربی] فارسی حرف. ۱. به پټی؛ له سهر؛ له پرووی ۲. نیشاندهری؛

پراگه پیڼهری «این گزارش مېنی بر سیل گرفتگی بخشی از شهر است: ټهم هه واله نیشاندهری بهر لافاو که وتی

به شیکي زور له شاره».

مېهم / mobham، ات: [عربی] صفت. شاش و بیښ؛ شاش و ویش؛ لیل؛ ناروون «حرف مېهم:

قسه ی شاش و بیښ».

مېهوت / mabhût، مان: [عربی] صفت. ۱. چه په ساو؛ مات و چه یران؛ چه نگ؛ گيژ و

شیواو؛ تاساو؛ سه یور «مبهوت آن همه زیبایی شده بود؛ چه یساوی نهو هه موو جوانیه ببوو»
 ۲. مات؛ سه رسوووړماو؛ واقوړماو؛ چوارچاو؛ مه یماق؛ سه یرماو «از دیدن آن همه پول تا مدتی مبهوت افتاده بود؛ به دیتنی نهو هه مکه پاره تا ماو هیه ک مات مابوو». هه روه ها؛ مبهوت بودن؛ مبهوت شدن؛ مبهوت کردن؛ مبهوت ماندن
 مبہی / mobahhî: [عربی] صفت. تاوده؛ هوی سهرهلدان و هیزگرتنی ئاره زووی جینسی.
 مبیع / mabî': [عربی] اسم. پیتهوا؛ کالا؛ نهو هی بو فروتن دیاریکراوه «مبیع یک ماه بعد به خریدار تحویل خواهد شد؛ پیتهواکه مانگیگ له وودوا دهریته کربار».

مبین / mobayyen: [عربی] صفت. [ادبی] / نیشاندەر؛ دهربر؛ پوونکه رهوه؛ بهرچاو خهر «خدمات استاد هژار، مبین تلاشی عظیم در راه حفظ و گسترش فرهنگ و زبان کردی بود؛ خزمه ته کانی ماموستا هژار، نیشاندهری ههول و خه باتیکی گهوره ببوو له پیناوی پاراستن و پهره پیدانی زبان و فرههنگی کوردیدا».

مبین / mobîn: [عربی] صفت. [نامنداول] / ئاشکرا؛ روون؛ دیار؛ له بهرچاو؛ خویا.

متابعت / motâbe'at, ha: [عربی] اسم. [ادبی]

۱. راژیری؛ فره مانبهری؛ ژیردهستهیی «متابعیت از قانون؛ راژیری قانون» ۲. شوئه پایی؛ شوپنکه و توویی؛ شوپگری؛ شوپنداچوویی «متابعیت از دستور؛ شوئه پایی له فرمان».

متابولیسیم / metabolism: [فرانسوی] اسم.

[زیست شناسی] / میتابولیسیم؛ سووت و ساز؛ رهوتی فیزیایی و کیمیایی ژینهوهر که ماکی بژیوی وهرده گری، تیکه لی ده کا، لیکه ده داتهو و له نهجامدا دهیکاته وزه ی ژیان؛ متابولیسیم

متابولیسم / metâbûlîsm: [فرانسوی]

متابلیسم

متاثر / mota'sser, mote'asser: [عربی] صفت.

۱. شوپنهواگر؛ کارتیکراو «شعر شهریار متاثر از حافظ است؛ شیعری شهریار شوپنهواگری حافظه»
 ۲. [مجازی] / خه مین؛ نار ههت؛ په شیو؛ شه مزاو «از شنیدن خبر سخت متاثر شد؛ له بیستنی ههواله که زور خه مین بوو».

متاخر / mota'axxer, mote'axxer: [عربی] صفت. دوایین؛ دواوه تر؛ دواتر؛ دواواخر؛ نهوی دوا ی نهو یان نهوانی تر هاتی «عباس حقیقی از شعرای متاخر کُرد است؛ عهباس حه قیقی له هونه رانی دوایینی کورده».

متاژ / mota'azzî, mote'azzî: [عربی] صفت. ئاراو؛ ئازاردیتوو؛ بهر ئازار.

متارکه / motâreke: [عربی] اسم. ۱. کار و رهوتی کوئا کردن؛ دهس هه لگرتن؛ به جی هیشتن و کوئایی پی هینان «متارکه ی جنگ؛ کوئا کردنی شه» ۲. [مجازی] / جیایی؛ ته لاق؛ رهوتی جیا بوونهو ی ژن و شوو له یه کتری «پس از بیست سال زندگی مشترک، متارکه کردند؛ دوا ی بیست سال ژیانی هاو بهشی، جیا بوونهو».

متأسف / mota'assef, mote'assef: [عربی] صفت. به داخ؛ وه داخ؛ تووشیاری نار ههتی «از گم شدن کیف خیلی متأسف شدم؛ له گوم بوونی کیفه که زو به داخ بووم».

متأسفانه / mota'assefâne, mote'assefâne: [عربی] / فارسی] / قید. به داخه وه؛ مخابن؛ حه یفی؛ حه یفی؛ داخه کهم؛ دهستی شکاوم «متأسفانه دیگر کاری نمی شود کرد؛ به داخه وه ئیدی کاریک ناکری».

متاع / matâ: [عربی] / امته؛ [عربی] اسم. [قدیمی] / جنس؛ کهل و پهل؛ کالا؛ کووتال؛ پرتال.

متافیزیک / metâfizîk: [فرانسوی] اسم. میتافیزیک؛ ژوروه سروشت؛ نهوی به پیی قانونی فیزیک ناگونجی و شرؤفه ناکری.

متالم / mota'allem, mote'allem: [عربی] صفت.

۱. [نامنداول] / به ژان؛ ئازرین؛ پرتیش ۲. [مجازی]

په‌رۆش؛ جه‌رگ‌ئاوس؛ جه‌رگاوس؛ مردووج؛ مرووز؛ کز و خه‌مبار؛ خه‌ماوی.

متالورژی / *metālūrjî, metālorjî*: [فرانسوی] / *سم*. کانزانی؛ کانزاناوسی؛ کانزاهه‌ری؛ زانست و لیزانی ده‌ره‌نینان، پالاوتن، ئالیاژسازی، بیچم پیدان و ناسینه‌وی تاییه‌تمه‌ندیه‌کانی فیزیایی، کیمیاوی و میکانیکی ماکي کانزا: فلزگری؛ ماده‌شناسی

متالوگرافی / *metālog(e)rāfi*: [فرانسوی] / *سم*. لیکدانه‌وی پیکهاته‌ی کانزا به میکرو سکۆپ.

متآله / *mota'alleh, mote'alleh*، ان؛ عین: [عربی] *صفت*. ۱. خواناس؛ خوداشناس ۲. که‌لامی؛ شاره‌زا له زانستی که‌لامدا.

متالیک / *metālik*: [فرانسوی] *صفت*. میتالیک؛ بریقه‌دار؛ به بریکه‌ی کانزاییه‌وه.

متان / *metān*: [فرانسوی] / *سم*. [شیمی] میتان؛ گازی گه‌نکاو؛ ساکارترین هیدروکهربون که بی‌ره‌نگ، بی‌بۆن و گه‌رگه‌ و له‌گه‌نینی ماکي زینده‌ل له‌گه‌نکاوان به‌دی دئ.

متانات / *metānat, matānat*: [عربی] / *سم*. له‌سه‌رخۆیی؛ گه‌رده‌نیشی؛ پشوودریژی؛ پته‌وی؛ موکومی؛ سه‌نگینی و گرانی مرۆ.

متانل / *metānol*: [فرانسوی] / *سم*. [شیمی] میتانول؛ ئە‌لکول میتیلیک؛ ئە‌لکولی چێو؛ تراویکی ژه‌هراوی بی‌ره‌نگ، هه‌لچووگ و گر‌به‌ره به‌بۆنیکي که‌مه‌وه له‌دلۆپاندنی چێو به‌ره‌هم دئ و بۆ پیشه‌سازی زۆری که‌لک هه‌یه.

متآهل / *mota'ahhel, mote'ahhel*، ها؛ ان؛ عین: [عربی] *صفت*. هاوسه‌ردار؛ به‌هاوسه‌ر؛ ژن خواستوو یان شوو کردوو.

متبادر / *motabāder, motebāder*: [عربی] *صفت*. [ادبی] به‌په‌له؛ به‌له‌ز؛ به‌هه‌شتاو؛ به‌په‌له‌پاتۆر؛ به‌له‌ز و به‌ز.

☐ به‌ذهن متبادر شدن: زوو هاتنه‌وه بیر؛ گورج که‌فتنه‌وه بیر.

متباین / *motabāyen, motebāyen*: [عربی] *صفت*. جیاواز؛ یه‌کنه‌گر؛ به‌فه‌رقی زۆر له‌باری چیه‌تی، چۆنیه‌تی یان چه‌ندبیتیه‌وه.

متبحر / *motabahher, motebahher*: [عربی] *صفت*. پیتۆل؛ لیزان؛ ژیهاتی؛ له‌کار و کارزان (پزشک متبحر؛ بژیسکی پیتۆل).

متبرک / *motabarrek, motebarrek*: [عربی] *صفت*. ته‌وه‌رک؛ پیروژ؛ موباره‌ک (بخورید، این شیرینی متبرک است: بخۆن، ئە‌م شیرینی ته‌وه‌رکه‌).

متبسم / *motabassem, motebassem*: [عربی] *صفت*. به‌بزه؛ به‌پیکه‌نین؛ به‌خه‌نه؛ به‌گورمز؛ ده‌م به‌زه‌رده‌خه‌نه (چه‌ره‌ی متبسم؛ روومه‌تی به‌بزه‌).

متبلور / *motabalver, motebalver*: [عربی] *صفت*. ۱. بلووری؛ به‌شیوه و حاله‌تی بلووره‌وه (دانه‌های متبلور: ده‌نکی بلووری) ۲. [مجازی] ده‌رکه‌وتوو؛ وه‌دیها‌توو (گویی انسانیت در وجود او متبلور شده بود: ده‌نگوت مرۆفایه‌تی له‌ودا ده‌رکه‌وتوو).

متبوع / *matbū'*: [عربی] *صفت*. راژۆر؛ پی‌ره‌وی لیکراو (دولت متبوع: ده‌وله‌تی راژۆر).

متجاسر / *motacāser, motecāser*، ان؛ عین: [عربی] *صفت*. یاخی؛ سه‌ربزیو؛ سه‌رکه‌ش.

متجانس / *motacānes, motecānes*: [عربی] *صفت*. ۱. هاو‌ره‌گه‌ز؛ هاوجنس؛ هاوجسن ۲. هاوا‌هه‌نگ؛ هاو‌گه‌ر؛ فیک‌هاتی؛ به‌هاو‌ریه‌تی یان هاو‌بیره‌وه.

متجاوژ / *motacāvez, motecāvez*، ها؛ ان؛ عین: [عربی] / *سم*. ده‌ست‌دریژکه‌ر؛ هیزشبه‌ر (لشکر متجاوژ: له‌شکری ده‌ست‌دریژکه‌ر).

متجاوژ^۱: قید. زۆرتر له؛ زیاتر له؛ پتر له؛ فره‌ته‌ر جه (متجاوژ از صد نفر آمده بودند: زۆرتر له‌سه‌د که‌س هاتبوون).

متجدد / *motacadded, motecadded*، ها؛ ان؛ عین: [عربی] *صفت*. نو‌یخواز؛ نو‌یواز؛ نو‌ۆاز؛ نو‌ۆگر؛

نؤوه گر؛ لایه نگری تازه بی له هه ر شتیکدا.

متجسس / motacasses, motecasses: [عربی]

صفت. ۱. شوینگه؛ شوینگه؛ شوینگه لگر؛ لیگه؛ بۆگه؛ له شوین گه؛ تایبه تمه ندی ئه وه ی که له شوین که سه ی یا شتیک ده گه ری ۰.۲ / [قدیمی] شوفار؛ شوفار؛ جاسووس.

متجلی / motacallî, motecallî: [عربی] صفت.

ناشکرا؛ دیار؛ پروون؛ خویا «نمونه های بسیاری از شجاعت و فداکاری در میدانهای مبارزه متجلی شد؛ وینه ی زۆر له نازایه تی و گیان به خت کردن له گوپه پانی شه ر و خه باندا ناشکرا بوو».

متحجر / motahaccer, motehaccer: [عربی]

صفت. ۱. به رده نی؛ به به رده بوو؛ به رد هه لگه راو ۰.۲ / لان؛ یین / [مجازی] بیرگرساو؛ می شک وشک؛ کۆنه پهرست؛ کۆنه واز؛ هۆگری بیر و بۆچوونی کۆن و به ره لهستی نو یوازی و رامان.

متحد / mottahed, لان؛ یین: [عربی] صفت.

هه فکر؛ یه کگر؛ یه کگرتوو؛ یه کانگیر «گروه های متحد؛ کومه له یه کگر توه کان».

متحد شدن: هه فوگرتن؛ یه کگرتن؛

یه کیه تی کردن؛ یه کانگیر بوون؛ یه و بینان گره وتش «سرانجام باهم متحد شدند و تلاش تازه ای را آغاز کردند؛ له ئاکامدا یه کیان گرت و هه ولئیکی تازه یان ده ست پی کرد».

هه روه ها؛ متحد کردن

متحد الشکل / mottahedoşşekl: [عربی] صفت.

یه ک بیچم؛ یه ک شیوه؛ هاوشیواز؛ به بیچم و رواله تی وه که یه که وه «لباسهای متحدالشکل؛ جل به رگی هاوشیواز».

متحد المرکز / mottahedolmarkaz, ها:

[عربی] صفت. هاونا وه ند؛ یه ک نا وه ند؛ هاوچه ق؛ به تاقه نا وه ند یکه وه «دایره های متحد المرکز؛ جه غزه هاونا وه ند ه کان».

متحده / mottahede: [عربی] صفت. یه کگرتوو؛

یه کانگیر؛ به یه کیه تی «ایالات متحده؛ ولاته

یه کگر توه کان».

متحرک / motaharrek, moteharrek: [عربی]

صفت. بزۆز؛ به بزاف؛ به جووله «جسم متحرک؛ نه نی بزۆز».

متحصن / motahassen, motehassen, لان؛

یین: [عربی] صفت. جه نه گر؛ گه گیر؛ هه وکن؛ هۆکن؛ خه زریو «دانشجویان در دانشگاه متحصن شدند؛ خویندکاران له زانستگدا جه نه گر بوون».

متحمل / motahammel, motehammel:

[عربی] صفت. برده بار؛ خۆراگر؛ هه لگر.

متحمل شدن: ۱. هه لگرتن؛ هه لکردن؛

تاقه ت هینان ۰.۲. لی که وتن؛ که وتنه سه ر شان؛

دیتن «متحمل خسارت شدن؛ زیان لی که وتن».

متحول / motahavvel, motehavvel: [عربی]

صفت. ئه مدیو ئه ودیو؛ باره بار «در این ده سال، همه چیز متحول شده است؛ له م ده ساله دا هه موو شتی ئه مدیو ئه ودیو بووه».

متحیر / motahayyer, motehayyer: [عربی]

صفت. مات؛ سه رسام: ۱. سه رسوو پرماو؛

حه په ساو؛ واق و پرماو؛ هه وه سیاه؛ تووشیاری

سه رسوو پرماو ۰.۲. گیژ و شیواو.

متحیر شدن: واق و پرمان؛ سه رسوو پرمان؛

سه یرمان؛ رامان؛ شه ریلان؛ شه ریلین؛

قه ته وشین؛ سه رزقران.

متخاصم / motaxāsem, motexāsem: [عربی]

صفت. دژبه یه ک؛ هاودژ؛ دژمه نی یه کتر؛

لیک به قین؛ لیک دوژمن «نیروهای متخاصم؛ هیزه دژبه یه که کان».

متخذ / mottaxe: [عربی] متخذ

متخذ / mottaxeze: [عربی] صفت. گیراو؛

وه ر گیراو؛ به ده ست ها توو؛ متخذ

متخصص / motaxasses, motexasses, ها؛

لان؛ یین: [عربی] اسم. لیزان؛ پسپۆر؛ کارناس

«رفتند متخصص آوردند درستش کرد؛ رۆیشتن لیزانیان

هینا دروستی کرده وه».

نامۆزه يە كدا ۲. لىكدانه وه و لىروانىنى بنه ما و شيوه گه لى ده كار كراو له بواريكى تايبه تدا.

متديست / metodist / [فرانسوى] / اسم، ميتودىست: ۱. تاقمىكى مەزھەبى پروتستان كه له ئىنگليز سەرى هەلدا و ئىستاش له ولاتانى ئىنگليزى زماندا هۆگرى هەيه ۲. /ها: نان/ هەر يەكە له شوپىنكه وتووانى ئەو مەزھەبە.

متدين / motadayyen, motedayyen / ها: نان؛ -ين: [عربى] صفت. دیندار؛ بەدين؛ خاوەن برّوا بە خوا و دینىكى ئاسمانى.

متذبذب / motazabzeb / [عربى] صفت. بىرەبىر؛ را-را؛ واووازی؛ دەمدەمى؛ حولحولی؛ هۆكى؛ هۆك هۆكى؛ هەر دەم له سەر هەوايىك.

متذكر / motazakker, motezakker / [عربى] صفت. بىرەينەر؛ وهبىرەينەر؛ وهبىرەين؛ بىرخەرەوه.

متذكر شدن: وه بىر خستنه وه؛ بىر هينانه وه؛ هينانه وه ياد؛ وستەيوه هۆش (بە ايشان متذكر شويد كه بايد از طريق سلسله مراتب ادارى اقدام كند: وه بىريان بخەنەوه كه دەبى لەپىگای زنجیره پله ی کارگیریه وه هەول بەدن).

متر / metr / [فرانسوى] / اسم، مېتر؛ مەترە: ۱. يەكەى سەرەكى پىوانى دريژايى له دەزگای مېتریدا كه دەكاتە ۱۰۰ سانتى مېتر ۲. /ها: نهواريكى باريك و پله كلىدراو له كانزا، قوماش و... بۆ پىوانى دريژايى.

متر مربع: مېترى چوارگۆش؛ يەكەى پىوانى رووبەر له دەزگای مېتریدا بهرامبەر به ۱۰۰۰۰ سانتى مېترى چوارگۆش.

متر مكعب: مېترى چوارپالوو؛ يەكەى پىوانى بارستايى له دەزگای مېتریدا بهرامبەر به يەك ملیۆن سانتى مېترى چوارپالوو.

متر کردن: پىوان؛ مېترکردن؛ گەزکردن؛ گەز کردەى؛ دريژى يان پانتايەك پىوان.

مترادف / motarādef, moterādef / [عربى]

متخصص: صفت. لىزان؛ له كارزان؛ پسپۆر؛ كارزان (پزشک متخصص: بژيشكى لىزان).

متخلخل / motaxalxel, motexalxel / [عربى] صفت. كون-كون؛ فشه ل؛ فشول؛ فشه لوك؛ فشه له؛ گل؛ پفەل؛ كهفه لوك؛ تل؛ خل؛ كهفه لوك؛ كهفه لوكو؛ به كون و هولوليەوه.

متخلص / motaxalles, motexalles / [عربى] صفت. به نازناو؛ نازناودار.

متخلف / motaxallef, motexallef / ها: نان؛ -ين: [عربى] صفت. لاړى؛ سەريپچكار؛ هەلەكار؛ گەنەكار؛ چەوتكار؛ له رى لادەر (فرد متخلف مجازات خواهد شد: كەسى لاړى جزيا دەدرى).

متخلق / motaxalleq, motexalleq / [عربى] صفت. [نامتداول] به ئاكار؛ خاوەن ئاكار و رەوشى چاك.

متد / metod / ها: [فرانسوى] / اسم، شيوه؛ شيواز؛ رەوش.

متداخل / motadāxel, motedāxel / [عربى] صفت. له ناو يەك؛ تيوه چوو؛ تيکەوه چوو؛ تيکپەريو؛ به يەك چووگ؛ ناو يەك چوو؛ جى گرتوو له نيو يەكتریدا (اجسام متداخل: شتگه لى له ناو يەك).

متداول / motadāvel, motedāvel / [عربى] صفت. باو؛ له باو؛ له سەر دەور و جى به كار بردن (سپس حمام خانگی متداول شد: پاشان هەمامى مالى بوو به باو).

متدرجاً / motadarreca / [عربى] قيد. [نامتداول] بهرە - بهرە؛ ورده - ورده؛ كهمه - كهمه؛ كه - كه؛ وارە - وارە؛ شپنەى - شپنەى؛ نهخته - نهخته؛ تۆزه - تۆزه؛ هەر وهريته؛ له بهريكه وه (بدهى هایت را متدرجاً مى دهى و خيال راحت مى شود: بهرە - بهرە قەرەزەكانت دەدهيه وه و ئاسووده دهى).

متدولوژى / metodolojī / [فرانسوى] / اسم، رهوشتناسى؛ رهوشناسى: ۱. ناسينه وهى كۆمه له شيواز و بنه ماى ده كار كراو له

مترس / metres، ها: / [فرانسوی] اسم. قه پاتمه؛ سووتلی؛ ماشۆقه؛ ژنی که ده گهل پیاوینکدا تیکه‌لی جینسی ناره‌وای هه‌یه.

مترسک / matarsak، ها: / اسم. ۱. قه یلۆک؛ داهۆل؛ داوه‌ل؛ داوه‌له؛ داوول؛ دوول؛ داوول؛ داوهر؛ دلۆ؛ دالاوهۆ؛ دالهۆ؛ دالۆ؛ دالهۆ؛ چاتۆل؛ هه‌راسه؛ هه‌لامه‌ت؛ مه‌تره‌س؛ سه‌ره‌که‌ر؛ لۆپک؛ په‌یکه‌ره‌ی له‌ پووش و په‌لاش له‌ مه‌زرا بوۆ ترساندنی بالنده و... ۲. [مجازی] خویری؛ مرۆی سه‌پۆل و بی‌ده‌سه‌لات ۳. [مجازی] بم؛ ترچماق؛ مه‌نده‌بوۆر؛ مه‌نده‌بوور؛ ناشیرین و په‌زاگران.

مترشح / motaraššeh, moteraššeh: [عربی] صفت. بدله‌ین؛ ده‌لینه‌ر؛ داده‌ر.

مترصد / motarassed, moterassed: [عربی] صفت. وازر؛ ئاماده؛ گوێ-قولاخ؛ وه‌نگه‌گۆش؛ له‌ سه‌ر هه‌ست؛ به‌فتراق؛ خۆ مات‌داو «او مترصد بود من بروم تا جاییم را بگیرد» وازر بوو من برۆم و جییم بگریته‌وه.

مترقب / motaraqqeb, moteraqqeb: [عربی] صفت. چاوه‌روان‌کراو؛ جیی چاوه‌روانی؛ تابه‌تمه‌ندی شتی که زووتر ته‌گه‌ری روودانی بووبی: مترقبه

مترقبه / motaraqqebe, moteraqqebe: [عربی] مترقب

مترقی / motaraqqi, moteraqqi: [عربی] صفت. ۱. پیشکوه‌وتوو؛ له‌ پیشکوه «کشورهای مترقی: ولاته پیشکوه‌وتووکان» ۲. پیش‌ه‌و؛ پیشکوه‌وتن‌خواز؛ هوگری به‌ره‌و پیش‌چوون «افکار مترقی: بیر و پای پیش‌ه‌و».

مترو / metro: [فرانسوی] اسم. میترو؛ قه‌تاری ژێره‌ه‌وی.

متروور / metror، ها: / [؟] اسم. ۱. رووپێو؛ گه‌زه‌که‌ر؛ که‌سی که کاری پێوان و گه‌زه‌کردنه ۲. ئه‌وه‌ی هه‌ندی شمه‌ک و پێداویستی کاریک دیاری ده‌کا.

صفت. ۱. هاووز؛ هاووزن؛ هاووزی؛ ریزه‌ه‌ف؛ له‌ یه‌ک ریزدا ۲. /ها/ هاوواتا؛ هاومانا (وه‌ک «مال» و «خانوو»).

مترāj / metrāj، ها: / [فرانسوی] اسم. میتراژ: ۱. نه‌ندازه؛ نه‌نازه؛ گۆره‌با «مترāj پارچه: نه‌ندازه‌ی قوماش» ۲. رووبه‌ر؛ پانتایی؛ به‌ر «مترāj زمین: رووبه‌ری زه‌وی».

متراکم / motarākem, moterākem: [عربی] صفت. چر؛ سخ؛ پر؛ چره‌به‌نده؛ لیک‌گلو‌ف؛ لیک‌په‌ستاو؛ په‌سمه‌ن؛ تیک‌هه‌رستوو؛ به‌هه‌مه‌ت.

مترتب / motaratteb, moteratteb: [عربی] صفت. دوادار؛ شوینه‌واردار؛ به‌دوا هاته‌وه.

□ مرتب بودن: ناکام بوون؛ به‌دواوه‌بوون؛ ناکامدار بوون؛ دوادار بوون؛ به‌شوینه‌وه‌بوون «به‌این تلاش تو فایده‌ای مرتب نیست: ئەم هه‌ول‌دانه‌ی تۆ ناکامیکی نیه». هه‌روه‌ها: مترتب شدن

مترجم / motarcem، ها؛ لان؛ -ین: / [عربی] اسم. وه‌رگیر: ۱. چێورکار؛ به‌رچقه‌کار؛ به‌رچشان؛ پاچشان؛ پاچقه‌کار؛ پاچقه‌کار؛ دیلمان؛ دیلماج؛ دیلبه‌ند؛ ئه‌وه‌ی باب‌ه‌تیک له‌ زمانیکه‌وه وه‌رده‌گیریته‌وه سه‌ر زمانیکی تر «مترجم انگلیسی: وەرگیرێ ئینگلیزی» ۲. [مجازی] نیشاندەر؛

روونکه‌روه‌ه؛ ئه‌وه‌ی مه‌به‌ست و مه‌رای که‌س یان که‌سانیک بوۆ خه‌لک ده‌گیریته‌وه «او در این سخن مترجم احساسات بسیاری از مردم است: ئەو له‌م قسه‌یه‌دا وەرگیرێ هه‌ست و نه‌ستی زۆریک له‌ خه‌لکه».

مترجمی / motarcemî: [عربی] اسم. پاچقه‌کاری؛ وه‌رگیر؛ دیلمانجی: ۱. کاری وه‌رگیران ۲. کار و پیشه‌ی وه‌رگیر.

متردد / motaradded, moteradded: [عربی] صفت. دوودل؛ ناخترجه‌م؛ به‌گومان؛ دپدۆنگ؛ دهردۆک؛ هه‌رده‌بیر.

متروک / *matrûk*: [عربی] صفت. چۆل؛ چوول؛ ویلنه؛ چۆل و ویل؛ به جی هیلاو؛ دهست لی به لگیرو؛ واز لی هیئراو؛ دهس ئازیبا؛ دهس لی به ردر او؛ تهرک کراو؛ مارزیای؛ فه هیلاو <خانه ی متروک: مالی چۆل>: **متروکه**

متروکه / *matrûke*: [عربی] **متروک**

مترو لژی / *metrolojî*: [فرانسوی] / اسم. ئەندازەناسی؛ زانستی ناسینی پێوانه گهلی فیزیکی.

مترون / *metron*، ها: [انگلیسی] / اسم. سهر پهرستار؛ چاوه دیپر و سهر پهرشتی پهرستارانی نهخۆشخانه یهک.

مترونوم / *metronom*، ها: [فرانسوی] / اسم. / موسیقی/ میترونوم؛ ئامراز ی پێوانی کات، به پاژگهلی بۆ دانراوی یهک له دوو یهک.

متری / *metri*: [فرانسوی] صفت. متری؛ پێوه ندیدار به میتروه.

متری ^۱: قید. متری: ۱. متری؛ متریکی؛ متریۆ؛ متریبه؛ ههر متری <متری هزار تومان است: متری هزار تمه> ۲. به متری؛ به شیوه ی متری <پارچه را متری می فروشند: پارچه متری دهفرۆشن>.

متری ^۲: پێوازه. - متری؛ به رهه ندیکه وه <دریژای؛ پانی؛ قوولی یا به رزی> به پیی متری <کوچه ی شش متری: کۆلانی شەش متری>.

متزلزل / *motazalzel, motezalzel*: [عربی] صفت. له رزۆک: ۱. له رزان؛ شل وشه و یق ۲. ناپهتو؛ سست.

متساوی / *motasāvi, motesāvi*: [عربی] صفت. به رابه ر؛ به رامبه ر؛ به رانبه ر؛ وه کیهک؛ چون یهک؛ یه کسان؛ به ئەندازە ی یهک.

متساوی الاضلاع / *motasāviyol'azlā*, *motesāvi-*: [عربی] صفت. لایه کسان؛ لق یه کسان؛ به بال یان پالووی به رامبه رهوه.

متساوی الزوایا / *motasāviyozzavāyā*,

motesāvi-: [عربی] صفت. هه ف قۆزی؛ هه ف کونجی؛ سووچ به کسان؛ به گۆشه گهلی یهک ئەندازەوه.

متساوی الساقین / *motasāviyossāqeyn*, *motesāvi-*: [عربی] صفت. دوو لق / لاسک یه کسان؛ به دوو بالی به رامبه ر و وه کیهک وه.

متساوی السطوح / *motasāviyossutūh*, *motesāvi-*: [عربی] صفت. رووبه ر یه کسان؛ روویه کسان؛ به رووبه ری هاوتاهوه.

متسع / *mottase'*: [عربی] صفت. / ادبی/ کراوه.

متشابه / *motešābeh, motašābeh*: [عربی] صفت. هاوچه شن؛ هه ف جووره؛ هاوشیوه؛ هامشیوه: ۱. وه کوو یهک؛ چوون یهک؛ ویکچوو؛ وه کیهک؛ یه کسان ۲. ویکچوو له خویندنه وه یان مانادا.

متشبت / *motašabbes, motešabbes*: [عربی] صفت. دهسه و دامین؛ دهسه و داوین؛ دهس به داوین؛ ئاویزان <به این و آن متشبت شد تا به سر کارش برگردد: دهسه و دامینی ئەم و ئەو بوو به شکوو بگه رپته وه سهر کاره که ی>.

☐ **متشبت شدن**: دهس به داوین / دهسه و دامین بوون؛ پهل کوتان.

متشت / *motašattet, motešattet*: [عربی] صفت. ۱. په رژ و بلاو ۲. په ریشان؛ ئالۆز؛ شیواو.

متشخص / *motašaxxes, motešaxxes*، ها: [عربی] صفت. ۱. له سه رخۆ؛ مه ند؛ خاوه ن

که سایه تی ۲. / مجازی/ هیژا؛ هه لکه وتوو؛ هه لکه وته؛ شیباوی ریز.

متشرع / *motašarre', motešarre'*، ها: لان؛ یین: [عربی] صفت. ۱. دیندار؛ شوپنکه وتوو ی شهر یعت ۲. شۆنه رای رپبازی موته شهر یعه.

متشرعه / *motašarre'e, motešarre'e*: [عربی] / اسم. موته شهر یعه؛ رپبازی که له فیهی شیعه دا که هوگرانی له سه رده می قاجار دا خو یان به شۆنه رای راسته قینه ی شهر یعت ده زانی و دژی

شە یخییە سەریان هەلدا.

متشکر / motašakker, motešakker / [عربی]
صفت. پێزان؛ ئەمە کدار؛ سوپاس گوزار؛ بەسپاس؛
قەدرزان.

متشکل / motašakkel, motešakkel / [عربی]
صفت. پێکخراو؛ پێکھاتوو؛ رێک و تەکووز؛ بەدام
و دەزگا «نیروهای مشکل: هیزه پیکهاتووەکان».

متشنج / motašannec, motešannec / [عربی]
صفت. ۱. شێواو؛ شێویاگ؛ شپێزه ۲. ئالۆز؛
کێک؛ تێکەل- پێکەل؛ بێسەرە و بەرە؛ هەقەهل
«جلسه متشنج شد: دانشتەکه نالوزا».

متصاعد / motasā'ed, motesā'ed / [عربی]
صفت. هەلچوو؛ تاییەتمەندی شتی که هەر
بەرەو سەر بچێ «گاز متصاعد: گازی هەلچوو».

متصدی / motasaddi, motesaddi / [عربی]
صفت. بەرپرێ؛ کاربەدەست؛ ئەوێ
کاریکی لە ئەستۆدایە «متصدی فروشگاه حضور
نداشت: بەرپرێی فروشگاهە نەبوو».

متصرف / motasarref, motesarref / [عربی]
صفت. داگیرکەر؛ داوێرکەر.

متصرف شدن: بردن؛ داگیرکردن؛ داوێرکردن؛
زەوت کردن؛ لەهاندن؛ بێبەرکرن؛ بێرینه بەر
خۆوه؛ دەست بە سەردا گرتن «خانه را هم پسر
بزرگتر متصرف شد: ماله کەش کورە گەورە که
بردی».

متصرفات / motasarrefāt, motesarrefāt / [عربی]
جمع ۱. متصرفه
۲. داگیرکراوان؛ داوێرکراوگەل؛ ئەو زەویانە ی لە
لایەن دەولەتیکی ترەو داگیرکراو.

متصرفه / motasarrefe, motesarrefe / [عربی]
متصرفات؛ [عربی] صفت. داگیرکراو؛ داگیرکریاگ؛
داگیری؛ داوێرکراو؛ دەست بە سەردا گیراو.

متصف / mottasef / [عربی] صفت. ناسراو؛ بە
دانستە؛ خاوەن تاییەتمەندی؛ خاوەن خوو یا
ئاکاری «او متصف به شجاعت بود: بە ئازایەتی و

بوێری ناسراو بوو».

متصل^۱ / mottasel / [عربی] صفت. لکاو؛ چەسپاو؛
یە کگرتوو؛ نەپری؛ بێنیۆب؛ بەردەوام.

متصل شدن: یە ک گرتەووه؛ یە ک گرتن؛
(پێوه) لکان؛ لکای؛ پێگە یشتن «قصر شیرین و
خانقین از طریق جاده ی خسروی به هم متصل شدند:
قه سر شیرین و خانه قین به رینگای خوسره ویدا
یه کیان گرتەووه». هەروەها: متصل بودن: متصل
کردن

متصل^۲: قید. [گفتاری] بەردەوام؛ پەسایپەس؛
پەسا- پەسا؛ پەیتا- پەیتا؛ هەیتە- هەیتە؛
هەیتا- هەیتا؛ بێ پرانەو «متصل می گفت، به خدا
تقصیر من نبوده: بەردەوام دەیکوت بەخوا خەتای من
نەبووه».

متصور / motasavver, motesavver / [عربی]
صفت. بەرگومان؛ بەرچاو؛ پێتی چوو «هیچ مزیتی
بر این کار متصور نیست: هیچ سەرتریە ک لەم کارەدا
بەرگومان نیه».

متصوف / motasavvef, motesavvef / [عربی]
صفت. سۆفیلکە؛ خۆ بە سۆفی زان؛ مایل
بە سۆفیگەری.

متضاد / motazād(d), motezād(d) / [عربی]
صفت. دژبەر؛ نائەبا؛ دژی یە کتری «چنان فکرها ی
متضادی به ذهنش می رسید که قدرت تصمیم گیری را از
او می گرفت: بیری دژبەری وای بە می شکدا دەهات
که برستی بریاردانی لئ دەبری».

متضرر / motazarrer, motezarrer / [عربی]
صفت. زەرەلئ کەتوو؛ زەرەر کردە؛ زەرەردیتوو؛
زیان دیتوو؛ زیان کەفتە «در آن معامله خیلی متضرر
شدیم: لەو سەودایەدا زۆرمان زەرەر لئ کەوت».

متضمن / motazammen, motezammen / [عربی]
صفت. داگیر؛ لەبەرگەر؛ لەخوێر؛ رەوتی
گرتەووه «این معامله متضمن سود شما هم هست: ئەم
سەودایە قازانجی ئێو هەش دەگرتەووه».

متظاهر / motazāher, motezāher / [عربی] [عربی]
[عربی] [عربی]

سهودا کار؛ هەر کام لهو کسهانی پیکهوه سهودا ده کهن (سه نیار یا فرو شهر).

متعامل^۱: صفت. هاوکرد؛ به کار و کاردانه وهی دوولایه نهوه.

متعجب / mote'acceb, mota'acceb: [عربی] صفت. سه رسوور ماو؛ چهنگ؛ سه رسام؛ هاج- واج؛ جارهو «از حرف من متعجب شد: له قسه کهم سه ری سوور ما».

متعدد / mote'added, mota'added: [عربی] صفت. زۆر؛ فره؛ به ئه ژماریکی بهر چاوه وه «کتابهای متعدد: کتیبی زور».

متعدی / mote'addi, mota'addi: [عربی] صفت. ۱. /ها؛ /ان/ دهس درێژ کهر؛ هه له مار کهر؛ په لامار دهر «از او به عنوان متعدی به زمین های عمومی شکایت شده است: وهک دهس درێژ کهر بۆ زهویگه لی گشتی شکاتی لی کراوه» ۲. فعل متعدی، فعل

متعذر / mote'azzer, mota'azzer: [عربی] صفت. ۱. /ان؛ /ین/ دهسته و دامین؛ عوزر هینه ر ۲. ئاسته م؛ یه کجار دژوار؛ زۆر سهخت و ته نانهت نزیک به مه حال «تأمین چنین پولی متعذر است: دابینی پاره ی وا ئاسته مه».

متعرض / mote'arrez, mota'arrez: [عربی] صفت. ۱. /ان؛ /ین/ [مجازی] په لامار دهر؛ دهس درێژ کهر ۲. دهر بر؛ بیژهر؛ نیشاندهر؛ وه بیر هینه ر؛ تاییه تمه ندی که سی که شتیک نیشان ده دا یا روونی ده کاته وه «باید متعرض این نکته هم بشوم... ده بی دهر بری ئه م خاله ش بیم...». متعصب / mote'asseb, mota'asseb: [عربی] صفت. ین: [عربی] صفت. پی چه قین؛ پی داگر؛ ده مار گر. متعظ / motta'ez, mota'ez: [عربی] صفت. [ادبی] گو ی بیس؛ په ندگر؛ قسه بیس؛ نه سیحه ت گر؛ گو ش گیر؛ تاییه تمه ندی که سی که ئه زموون وه رده گری و قسه ی چاکی به گویدا ده چی. متعفن / mote'affen, mota'affen: [عربی]

ین: [عربی] صفت. خۆنۆین؛ خۆنما؛ خۆنیشاندەر؛ روالهت کار؛ روالهتی؛ خۆرانۆین؛ وئێرمان «آدم متظاهر در همه جا هست جز در جایی که زحمت یا خطری باشد: مروفی خۆنۆین له هه موو شوینیکدا هه یه مه گهر له جیگایی که زهحمهت یان مه ترسیه کی تیدا هه بی».

متظلم / motezallem, motazallem: [عربی] صفت. ین: [عربی] اسم. داوخواز؛ خوازیاری پی راگه یشتن.

متعادل / mote'adel, mota'adel: [عربی] صفت. هاوسهنگ؛ هاو کیش؛ داربه دار؛ چۆبه چۆ؛ هاو ته وراز؛ ناوهنجی «باید دخل و خرجت را متعادل کنی: ده بی دهخل و خه رجت هاوسهنگ بکه ی».

متعارف / mote'aref, mota'aref, mota'araf: [عربی] صفت. ۱. [نامتداول] ناسراو؛ ئه ژناسیا ۲. باو؛ رست؛ به ره وه «اصول متعارف: بنه ماگه لی باو».

متعارفی / mote'arefi, mota'arefi, mota'arafi: [عربی] صفت. ئاسایی؛ باو؛ عادی.

متعاقب / mote'aqebe, mota'aqebe: [عربی] حرف. دوا ی؛ له دوا ی؛ به دوا ی؛ به شوینی؛ پاشی؛ پاش له؛ شو نو «متعاقب آن نامه ای به دستم رسید: دوا ی ئه وه نامه ییکم بۆ هات».

متعاقباً / mote'aqeban, mota'aqeban: [عربی] قید. پاشان؛ له پاشان؛ له دوا ییدا؛ دوا یی؛ دما یی؛ دواخری؛ دوا جار؛ ئیمجا «متعاقباً پلیس آمد و سه نفر را دستگیر کرد: پاشان پولیس هات و سی که سی گرت».

متعال / mote'al, mota'al: [عربی] صفت. پایه بهرز؛ بهرز مه ناو؛ پایه بلند؛ بالادهس «خداوند متعال: خوا ی پایه بهرز».

متعالی / mote'ali, mota'ali: [عربی] صفت. بهرز؛ خاوهن هه قیازی و سه رتری «جایگاه متعالی: شوینه واری بهرز».

متعامل^۱ / mote'amel, mota'amel: [عربی] صفت. ین: [عربی] اسم. مامله گهر؛ سهودا گهر؛

سووره لگه راو «از شنیدن این خبر متغیر شد: به بیستنی ئەو هه‌واله تیکچوو».

متفاوت / motafāvet, motefāvet / [عربی] صفت. جیاواز؛ جیاکار «رنگ متفاوت؛ رهنگی جیاواز».

متفرعن / motafar'en, motefar'en / [ان:] [عربی] صفت. به فیز؛ به ده‌عیه؛ فیزن؛ ده‌ماراوی؛ لووتبه‌رزانه «رفتاری متفرعن و صدایی خشن داشت: کرده‌ویه‌کی به فیز و ده‌نگیکی در ی هه‌بوو».

متفرق / motafarreq, motefarreq / [عربی] صفت. په‌خش و په‌لا؛ دانگو؛ جیا-جیا؛ بلاو؛ پرژ و بلاو؛ په‌ر-توازه؛ لیک‌جیا؛ هاویر؛ لیک‌دووور «همین که پلیس آمد متفرق شدند: هه‌ر پولیس هات په‌خش و په‌لا بوون».

متفرقه / motafarreqe, motefarreqe / [عربی] صفت. ۱. به‌یی ب‌ه‌ندیواری به هیچ تاقم، ده‌سته یان ریکخراوه‌یه‌کی ئەوتو ۲. /ها/ [مجازی] نافهرمی؛ نار‌ه‌سمی.

متفق / mottafeq / [ان:] [عربی] صفت. یه‌ک‌گرتوو؛ هاوده‌ست؛ هاوړی «همه در این عقیده متفق بودیم: گشت له سهر ئەم باوه‌ره یه‌ک‌گرتوو بووین».

متفقا / mottafeqan / [عربی] قید. ویکرا؛ پیکه‌وه؛ پیکرا؛ تیکرا؛ وپرا؛ پپرا؛ به‌گشتی؛ پیوه؛ یۆوه؛ به یه‌که‌وه «متفقا رفتیم: ویکرا چووین».

متفق الرأی / mottafeqorra'y / [عربی] صفت. هاوړا؛ یه‌ک‌ده‌نگ؛ هاوده‌نگ «در مورد ضرورت این بحث همه متفق الرأی بودند: له سهر پیو‌یستی ئەم باسه گشت هاوده‌نگ بوون».

متفق القول / mottafeqolqowl, -qo:l / [عربی] صفت. هاوقسه؛ هاوده‌نگ؛ یه‌ک‌قسه «همه متفق القول بودند که او دزدی نکرده است: گشت هاوقسه بوون که ئەو دزی نه‌کردووه».

متفق القول: قید. یه‌ک‌ده‌نگ؛ یه‌ک‌زمان؛ یه‌ک‌قسه «همه متفق القول گفتند او دزد نیست: گشت

صفت. بۆگهن؛ بۆگهنه.

متعلق / mota'alleg, mote'alleg / [عربی] صفت. پیوه‌ندی‌دار؛ ب‌ه‌ندیوار؛ به‌سراو؛ سهر به شتی یان که‌سی.

متعلق به کسی بودن: هی / ئی که‌سی بوون؛ سهر به که‌سی بوون؛ پیوه‌ندی‌دار به که‌سیکه‌وه بوون؛ هینوو یۆی بیه‌ی «این خانه متعلق به آزاد است: ئەم ماله هی نازاده».

متعلقات / mota'allegāt, mote'allegāt / [عربی] اسم. پاشکو؛ کۆمه‌لیک شتی سهر به یه‌ک ده‌زگا.

متعلقه / mota'allege, mote'allege / [عربی] اسم. [مجازی، قدیمی] حه‌لال؛ ژنی می‌رد؛ هاوسه‌ری پیاو؛ خیزان؛ ژن؛ ژه‌نی «متعلقه‌ی حاج تقی: حه‌لالی حاجی ته‌قی».

متعلم / mota'allem, mote'allem / [ان:] [عربی] صفت. قوتابی؛ خه‌ریک به فیر بوونی زانستیک.

متعه / mot'e / [ان:] [عربی] اسم. [شیعه] ژنی ماوه‌یی؛ ژنی که بۆ ماوه‌یه‌ک ده‌بیته هاوسه‌ری پیاو‌یک.

متعهد / mota'ahhed, mote'ahhed / [ان:] [عربی] صفت. به‌ل‌یدنه؛ به‌ل‌یندار؛ (وه) ئەستۆگر؛ به‌رعۆده؛ ده‌سته‌به‌ر؛ فه‌خوگرتی؛ قه‌بال؛ بریار له سهر له به‌رام‌به‌ر که‌سی تروهه.

متعین / mota'ayyen, mote'ayyen / [ان:] [عربی] صفت. به‌پرشت؛ بردار؛ ساماندار و خاوه‌ن پله و پایه‌ی به‌رزی کۆمه‌لایه‌تی.

متغیر / motaqayyer, moteqayyer / [ان:] [عربی] اسم. [ریاضی] گوڤه‌ک: ۱. ئەندازه‌یه‌کی دیاری نه‌کراو که بشی له جیی خۆیدا هه‌ر ژماره‌یه‌کی پێ بدری ۲. نیشانه‌ی داندراو بۆ وه‌ها شتیک (وه‌ک: x, y و...) .

متغیر: صفت. ۱. دۆخی گوڤان «رنگش متغیر شد: رهنگی گورا» ۲. تیکچوو؛ هه‌ل‌چوو؛

یه کدهنگ گوتیان ئه و بیت و دز نیه.

متفکر / motafakker, motefakker ، ها: ان؛
-ین: [عربی] صفت. ۱. بیرمهند «سهروردی متفکر
کُرد: سووره بهردی بیرمهندی کورد» ۲. [مجازی]
نیگه ران؛ پهروش؛ په ریشان؛ شهوشان «چهره اش
حالت متفکر داشت: دهم و چاوی حاله تی په ریشانی
هه بوو».

متقابل / motaqābel, moteqbel ؛ [عربی] صفت.
۱. بهرام بهر؛ پرو به پروو؛ پرو له پروو «بنجره های
متقابل: ده لاقه گه لی بهرام بهر» ۲. هه قبه ر؛ خاوه ن
هه قبه ری «تأثیر متقابل: کار دانه و ی هه قبه ر».

متقابلاً / motaqābelan, moteqābelan ؛ [عربی]
قید. له وهرامدا؛ له بهرام بهر دا «متقابلاً او هم
لبخندی زد: له وهرامدا ئه ویش بزیه کی کرد».

متقارب / motaqāreb, moteqāreb ؛ [عربی]
صفت. هه فگر؛ له په نا یه ک؛ نزیک به یه ک.

متقارن / motaqāren, moteqāren ؛ [عربی]
صفت. ۱. هاوکات؛ هاوزه مه ن؛ هاوچاخ «متقارن
تابستان مدارس تعطیل می شود: هاوکاتی هاوین
قوتابخانه کان داده خرین» ۲. [ریاضی] ده قاووده ق؛
دوخی دوو یان چند بیجم که راست وه ک
یه ک بینه وه.

متقاضی / motaqāzî, moteqāzî ، ها: ان؛
[عربی] اسم. خوازیار؛ داواکار.

متقاطع / 'motaqāte, 'moteqāte ؛ [عربی] صفت.
یه کبر.

متقاعد / 'motaqā'ed, 'moteqā'ed ؛ [عربی] صفت.
۱. پازی؛ ساز «سراجم او را به رفتن متقاعد کردم: له
ناکامدا رازیم کرد بپروا» ۲. [قدیمی] و نه شسته؛
کار که نار؛ له کار ته؛ خانه نشین.

متقال / metqāl ؛ مقال

متقبل / motaqabbel, moteqabbel ؛ [عربی]
صفت. وه ئه ستوگر؛ وه گر؛ په زی را «هزینه ی
بیمارستان را متقبل شد: خه رجی بیمارستانی وه
ئه ستو گرت».

متقدم / motaqaddem, moteqaddem ؛ [عربی]
صفت. ۱. [نامتداول] پیشقه ده م؛ پیشا هه ننگ؛
پیشرو ۲. /ان؛ -ین/ پیشین؛ پیشوو؛ بهروو؛
وه لین؛ وه رین «نویسندگان متقدم: نووسه رانی
پیشین».

متقلب / motaqalleb, moteqalleb ، ها: ان؛
-ین: [عربی] صفت. گزیکار؛ فیلبار؛ ته شقه له باز؛
قه لبه زه ن؛ ته له که باز: ۱. خاسووک؛ گفنی باز
۲. نادر وست؛ ده به کار؛ شلتاخ باز؛ ده غه ل؛
ده غه لباز؛ عونی باز.

متقن / motqan ؛ [عربی] صفت. ۱. دلنیا که ر
۲. پته و؛ قایم؛ پاوه جی؛ خوگر توو.

متقی / mottaqî ، ان: [عربی] صفت. پاریزکار؛
په ره یزکار؛ دژ کام؛ خو پاریز؛ به پاریز.

متکا / motakkā ، ها: [عربی] اسم. بالشت؛
سه رین؛ سه نیر؛ سه رینگا؛ سه نیا؛ بالگه؛ کیسه ی
له په ر و لۆکه ناخراو بۆ ژیر سه ر نان یان پال
پتوه دان.

متکبر / motakabber, motekabber ، ها: ان؛
[عربی] صفت. لووت بهرز؛ به ده مار؛ بقر؛ کاو؛ به
ده عیه؛ هوشک؛ که شخه یی؛ کلاچ؛ قوره ماخ؛ به
فیز؛ له خو بایی؛ بادی هه و؛ گه بهزه؛ گه وهزه؛
گه فزه؛ زپ تک؛ فیزن؛ قاپان؛ ترزل؛ سه قه ل؛
مه نه ردار.

متکدی / motakaddî, motekaddî ، ها: ان؛
[عربی] اسم. [ادی] سوال که ر؛ گه دا؛ ده روزه که ر.

متکفل / motakaffel, motekaffel ؛ [عربی]
صفت. وه ستوگر؛ ئوده دار «او متکفل همه ی هزینه ها
است: وه ستوگری هه موو خه رجه کان ئه وه».

متکلف / motakallef, motekallef ؛ [عربی]
صفت. به گری و گۆل؛ نااسایی و به بی هو
دژواره وه کراو.

متکلم / motakallem, motekallem ، ها: ان؛
-ین: [عربی] اسم. ۱. بیژهر؛ ویژهر؛ گو تیار؛
قه سه که ر ۲. [دستور] یه که م که س (کو یان تاک)

۳. که لام زان؛ زانای زانستی که لام.

متکلم مع الغیر: [دستور] یه کهم که سی کؤ.

متکلم وحده: ۱. [دستور] یه کهم که سی تاک

۲. ئه وه ی به ته نیا هر خؤی قسه ده کا.

متکی / mottaki: [عربی] صفت. پشت گهرم؛

پالپشتدار (دیگر نباید به این و آن متکی باشی؛ چیتر

نایی بهم و بهو پشت گهرم بی).

متل / matal، ها: /سم. ۱. چیرۆکه شیر؛ رازی

منالان به شیر ۲. قسه ی بن شر.

متل / motel، ها: [فرانسوی] /سم. میوان سهر؛

جی حه سانه وه ی مسافر له قه راخ ده ریا، ناوړیگا

یان هاوینه هه واراندا.

متلاشی / motalāši, motelāši: [عربی] صفت.

پهش؛ پهق؛ لیک هه لوه شاو؛ لیک پړاو؛ هه پروون

به هه پروون؛ ورد و خاش؛ له یه ک پاشراو؛

چکیاگه؛ له به ی چوو.

متلاشی شدن؛ هه لوه شان؛ له بهر یه ک

چوون؛ لیک هه لوه شان؛ هه پروون-هه پروون

بوون؛ له ت و کوت؛ تیکه-تیکه/ ورد و خاش

بوون. هه روه ها؛ متلاشی کردن

متلاطم / motalātem, motelātem: [عربی]

صفت. ۱. شه پۆلاوی؛ تابیبه تمه نندی ده ریا و رووبار

و... که تووشی ته کان و شه کانی توند ده بی

۲. [مجازی] شله ژاو؛ هه ژاو؛ شله ژیو؛ تووشیاری

شیواوی و پهریشانی.

متلك / matalak، ها: /سم. ترانه؛ لقووز؛ تیز؛

مه ته له ک؛ پلن دار؛ لابر دنگ؛ لابر دنگ؛ پلار؛

تشنک؛ قسه ی به تیکۆل و پرای گالته.

متلك بار کسی کردن؛ تیز له که سی گرتن؛

تیز به که سی کردن؛ که سیک به قسه ی

جزدار و ناله بار زیر کردن (بخاطر پایبوش خیلی

متلك بارش کردند؛ به هوی پایبونه که یه وه زۆریان

تیز تی کرت).

متلك پراندن؛ لقووز خستن؛ داین؛ مه ته له ک

گوتن؛ قسه ی به تیکۆل کردن.

متلك گفتن؛ پلار تی گرتن؛ مه ته له ک لیدان.

متلون / motalavven, motelavven: [عربی]

صفت. ۱. [نامتداول] رهنگاو رهنگ؛ رهنگامه؛ به

رهنگی جۆراو جۆره وه ۲. جۆراو جۆر ۳. [مجازی]

وازوازی؛ حولحولی؛ ههر ساتی له سهر سازی.

متلون المزاج / motalavvenolmezāc،

metelavvenolmazāc: [عربی] متلون مزاج

متلون مزاج / motalavvenmezāc،

metelavvenmazāc، ها: [عربی] صفت.

۱. وازوازی؛ ده مده می؛ ده مده می مه زاج؛

لیژۆکی؛ رارا؛ ههر تاوی له سهر قسه و ئاکاری

۲. تاوی ساغ تاوی نه خۆش * متلون المزاج

متمادی / motamādi, motemādi: [عربی]

صفت. دوور و دریژ (سالا هی متمادی؛ سالانی دوور و

دریژ).

متمایز / motamāyez, motemāyez: [عربی]

صفت. ۱. هه لاوارده؛ به فره قی بهر چاوه وه

۲. جیاواز؛ جیاکار؛ جیازه؛ جیا ۳. سهرپشکدار؛

خاوه ن هه فیازی.

متمایل / motamāyel, motemāyel: [عربی]

صفت. ۱. هوگر؛ به واز (متمایل به آحزاب چپ؛

هوگری حیزبه چه په کان) ۲. [مجازی] داهاتوو؛

به ره و لایه ک هاتوو (متمایل به راست؛ به لای

راستدا داهاتوو).

متمتع / motamatte', motematte'، ان: [عربی]

صفت. به هره مه ند؛ به شدار.

متمدن / motamadden, motemadden: [عربی]

صفت. ۱. پیشکده و توو؛ خاوه ن شارستانیته ۲. به

فره هه نگ.

متمرد / motamarred, motemarred، ها: ان؛

-ین: [عربی] صفت. چه له ک؛ سهر بزیو؛ یاخی؛

بزۆز؛ مکور؛ نافه رمان؛ سهر باده ر؛ که نه ههش؛

سهر پیچ.

متمركز / motamarkez, motemarkez: [عربی]

صفت. ۱. کۆجی؛ خاوه ن ناوه نندی ۲. کۆوه بوو؛

لیک خړوه بوو.

متمسک / motamassek, motemassek, ان؛

-ین: [عربی] صفت. دهسته داوین؛ دهسه ودامین؛ دهست ودامان.

متمکن / motamakken, motemakken, ها؛

ان؛ -ین: [عربی] صفت. دهوله مه‌ند؛ دارا؛ بووده؛ زه‌نگین.

متملق / motamalleg, motemalleg, ها؛ ان؛

-ین: [عربی] صفت. شالووز؛ ده‌له‌چی؛ ده‌له‌چه؛ پرباز؛ خولسته‌کەر؛ مه‌رایي‌کەر؛ خایه‌مال؛ زمان‌لووس؛ هولیسک؛ لالکەر؛ رووپاما؛ کلکه‌سووته‌کەر؛ کلکه‌فلئ‌کەر؛ رووین.

متمم^۱ / motammem, [عربی] اسم. ۱. /ها/په‌یوه‌ست ۲. زاویه‌های متمم، زاویه متمم^۲: صفت. ته‌واو‌کەر: ۱. دوايي‌هینەر ۲. [مجازی] پرکەر‌وه.

متمنی / motamannî, motemannî, [عربی]

صفت. خوازمه‌ند؛ تکاکار.

متمول / motamavvel, motemavvel, ها؛ ان؛

-ین: [عربی] صفت. مالا‌فا؛ بووده؛ دهوله‌مه‌ن؛ دهوله‌مه‌ند؛ زه‌نگین و مال‌خو‌ش.

متن / matn, ها؛ متون: [عربی] اسم. مه‌تن:

۱. دهق؛ منه‌ؤ؛ عه‌ینی نووسراوه‌یه‌ک بی دهست لیدران و گۆران (متن مقاله، متن خبر: دهقی وتار؛ دهقی هه‌وال) ۲. دهق؛ به‌شی سه‌ره‌کی و گرینگی نووسراوه یان فیلم ۳. ته‌خت؛ ته‌خته؛ بنه‌کوک؛ ژیر نه‌خشی وینه و به‌ره‌می هونه‌ری <متن قالی لاکی است: ته‌ختی قالیه‌که گولخاره>.

متناسب / motanāseb, motenāseb, [عربی]

اسم. ۱. هاوړیژه؛ هاوړیژ؛ هاوگر؛ هه‌فگر؛ گونجاو؛ هاو‌ده‌نگ و هاوسه‌نگی که‌س یان شتیکی‌تر <این شغل متناسب با شخصیت تو نیست: ئەم پیشه هاوړیژه‌ی که‌سایه‌تی تو نیه> ۲. له‌بار؛ له‌باو؛ ریک <اندام متناسب: به‌ژنی له‌بار>.

متناظر / motanāzer, motenāzer, [عربی]

صفت. هاوچه‌شن؛ هاو‌وینه؛ هه‌ف‌رات؛ ته‌چ؛ زاناف؛ وه‌ک‌یه‌ک.

متناقض / motanāqez, motenāqez, [عربی] صفت. دژیه‌ک؛ دژبه‌یه‌ک؛ لی‌ک‌ژ.

متناوب / motanāveb, motenāveb, [عربی]

صفت. ۱. به‌نۆره؛ گه‌راو‌گه‌ر؛ گه‌پوه‌گه‌ر؛ چه‌لاو‌چه‌ل ۲. په‌یتا-په‌یتا؛ په‌سا-په‌سا؛ هه‌یتا-هه‌یتا؛ شو-شو.

متناهی / motanāhî, motenāhî, [عربی] صفت.

به‌برانه‌وه؛ به‌دوايي؛ به‌کۆتایی؛ خاوه‌ن‌ئاخر و ئۆخر.

متنبه / motanabbêh, motenabbêh, [عربی]

صفت. ته‌می؛ چاوشکاو؛ په‌ندوه‌رگرتوو؛ به‌هۆی لی‌قه‌ومان دهست له‌کاری ناره‌وا کیشاو «آرام‌س از دعوای آن شب، متنبه شد: نارام له‌دوای شهری نه‌و شه‌وه‌وه، ته‌می بوو».

متنبی / motanabbî, motenabbî, [عربی] صفت.

[نامتداول] پیغه‌مبه‌ری درۆیی.

متنعم / motana'em, motena'em, ها؛ ان؛ -ین:

[عربی] صفت. به‌هره‌مه‌ند؛ به‌هره‌وه؛ به‌تایبه‌ت به‌شدار له‌مال و سامان.

متنفذ / motanafez, motenafez, ها؛ ان؛

-ین: [عربی] صفت. دهسه‌لاتدار؛ ده‌سچوو؛ ده‌سپووییو؛ خاوه‌ن‌دهسه‌لات.

متنفر / motanaffer, motenaffer, [عربی] صفت.

ویزار؛ بیزار؛ وهرز؛ وپرس؛ وهرز؛ بی‌زکەر.

متنوع / motanavve', motenavve', [عربی]

صفت. جوړ‌جوړ؛ جوړاو‌جوړ؛ جوړاو‌جور؛ جوړاو‌جوور؛ جوړبه‌جوړ.

متواتر / motaväter, moteväter, [عربی] صفت.

په‌یتا-په‌یتا؛ هه‌یته-هه‌یته؛ هه‌یتا-هه‌یتا؛ په‌پا‌په‌ی؛ په‌ستا-په‌ستا؛ له‌سه‌ر‌یه‌ک.

متواری / motavārî, motevārî, ها؛ ان؛

[عربی] صفت. ۱. هه‌لاتوو؛ وایه‌نی؛ ته‌قیو ۲. هه‌لوه‌دا؛ ته‌ره؛ ئاواره؛ ده‌ربه‌ده‌ر؛ ده‌روه‌ده‌ر؛

سەرگەردان؛ دەرەندوو؛ بەرهزە.

متوازن / motavāzen, motevāzen / [عربی]
 صفت. ۱. هاوکیش؛ هەڤسەنگ؛ هاوسەنگ؛ له
 کێشدا به قەد یەک ۲. هاوتەراز؛ هاوتا؛ له یەک
 ریزدا.

متوازی / motavāzî, motevāzî / [عربی] صفت.
 هاوبەر؛ هاوسان؛ تەریب.

متوازی الاضلاع / motavāziyol'azlā',
 motevāz- / [عربی] / اسم. بیچمیککی تەختی
 هیندسی چوارلاک که لقەکانی دوو بە دوو
 بەرامبەر و هاوشان.

متوازی السطوح / motavāziyossutûh,
 motevāziyossotûh / [عربی] / اسم. بیچمیککی
 بۆشایی که رۆوبەرەکانی دووبەدوو پیکەوه
 هاوشان.

متواضع / motavāze', motevāze' / [عربی]
 صفت. خاکەر؛ خاکی؛ بێ دەمار؛ خاکەسار؛
 خۆشکین؛ بێ فیز؛ بێ لاف؛ خۆ به زل نەزان.

متوالی / motavālî, motevālî / [عربی] صفت.
 لەسەر یەک؛ پەیاپەیی؛ پەیتاپەیی؛ شۆن بە شۆن؛
 پشت سەر یەک؛ یەک لە شۆن یەک؛ پشت بە
 پشت «دو سال متوالی؛ دوو سالی لەسەر یەک».

متوالیا / motavāliyan, motevāliyan / [عربی]
 قید. لیکدا - لیکدا؛ پەیتا - پەیتا؛ پەستا - پەستا؛
 لە پەستا؛ گورایگور؛ پەسایپەس؛ بە شیوەی یەک
 لە دواى یەک.

متوجه / motavacceh, motevacceh / [عربی]
 صفت. ۱. ئاگادار؛ سەرایی «متوجه سلامت خودش
 نیست؛ ئاگاداری ساغی خۆی نیه» ۲. رۆوتیکەر
 «همه‌ی سختی‌ها متوجه فقرا است؛ همه‌و سه‌خله‌تیک
 رۆوتیکەری هەزارانه».

☐ **متوجه بودن**: ۱. پێزانین؛ دیتن؛ ئاگا لێبوون
 ۲. روانین؛ زانین ۳. خەى دان؛ خێ دان؛ به
 بیر و ویرەوه لەگەڵدا بوون.

متوجه کسی بودن: پای کەسێ گرتن؛ له پای

کەسێ بوون «تاوان این خسارت متوجه شما
 می‌شود؛ بزارەى ئەم خەسارە پای ئێوه دەگرێ».

متوحش / motavahheš, motevahheš / [عربی]
 صفت. هەراسان؛ تۆڤاو؛ ترساو.

متورم / motavarrem, motevarrem / [عربی]
 صفت. ماسیو؛ هەلپفاو؛ هەلمساو؛ هەلامسیو؛
 ئاوساو؛ پەنەماو.

متوسط / motavasset, motevasset / [عربی]
 صفت. ناونجی؛ ناوگ؛ ناوین؛ نافنج؛ مام‌ناونجی؛
 نیقی؛ ناوەراست؛ ناو‌راس؛ ناوەندین؛ به دۆخ یان
 چۆنەتێ له نێوان دوو رادەوه (باش یان خراب،
 زۆر یان کم، بەرز یان کورت و...) «حد متوسط؛
 رادەى ناونجی».

متوسطه / motavassete, motevassete / [عربی]
 / اسم. دواناوەندى؛ خولى دواناوەندى؛ خولیکى
 خۆیتندکاری سێ یان چوارسالەى پێش زانستگا.
متوصل / motavassel, motevassel, ان؛ یین؛
 [عربی] صفت. دەسه‌ودامین؛ دەسته‌وداوپن؛
 دەس‌وه‌دامان «برای استخدام به هر کسی و هر کاری
 متوصل شد؛ بۆ دامەزران دەسه‌ودامینى هەر کەسێک
 و هەر کارێک بوو».

متوطن / motavatten, motevatten / [عربی]
 صفت. ئاکنجی؛ هۆلس؛ ئارانشین؛ خاوهن
 شوێنێک بۆ نیشته‌جێ بوون.

☐ **متوطن شدن**: هێوران؛ نیشته‌جێ بوون؛
 ئاکنجی بوون؛ ئارانشین بوون؛ له شار یان
 ولایتێکدا نیشته‌جێ بوون «او در آن شهر متوطن
 شد؛ له‌و شارەدا هێورا».

متوفا / motavaffā, motevaffā, متوفیات؛
 [عربی] / اسم. کۆچ کردوو؛ مردوو؛ کەسێ کە
 مردوو «متوفا از بستگان ما بود؛ کۆچ کردوو خزمی
 ئیمه‌ بوو» **متوفی**

متوفا: صفت. کۆچ کردوو؛ مردوو «حاضران مرگ
 همسر متوفايش را به او تسليت گفتند؛ ئاماده‌بوان مردنی
 هاوسەری کۆچ کردوو یان لێ سەرخۆشی کرد».

مه‌تک‌ب؛ پله‌مه‌ته؛ مه‌تی؛ کونک‌ره؛ شخاف؛
شخاف؛ شخاب؛ شغاب؛ سمه؛ سمه‌ک؛ سمبه؛
سمؤ؛ به‌هره‌مه؛ به‌ریمه؛ ئامیری پی کون کردن.

☐ مه‌تی برقی: مه‌ته‌ی به‌رقی؛ مه‌ته‌ی کاره‌بایی؛
زمه‌یه‌ک که به‌هیزی کاره‌با کار ده‌کا.

هه‌روه‌ها: مه‌تی دستی

مه‌تی جغجغه: مه‌ته‌ی ده‌سکدار؛ کونک‌ره‌یه‌ک
که به‌دهست هه‌لده‌سووری.

☐ مه‌ته به‌خشخاش گذاشتن: [کنایی] ۱. به‌شوین
نیسک و نه‌خۆشه‌ردا گه‌ران؛ زۆر به
ورده‌کاریدا رۆچوون ۲. ره‌قاندنه‌وه؛ زۆر له
سه‌ر چوون.

مه‌تهم^۱ / mottaham ، ها؛ ان؛ یین: [عربی/اسم،
به‌رتاوان؛ ئه‌وه‌ی که‌وتوته‌به‌ر بوختانیکه‌وه که
هیشتا نه‌سه‌لماوه «مه‌تهم بایستد: به‌رتاوان
راوه‌ستی».

مه‌تهم^۲: صفت. تاوانبار «شما به‌دزدی مه‌تهم شده‌اید؛
ئیه به‌دزی تاوانبار کراون». هه‌روه‌ها: مه‌تهم بودن؛
مه‌تهم شدن؛ مه‌تهم کردن

مه‌ته‌ور / motahavver, mtehavver: [عربی]
صفت. زاتدار؛ به‌جه‌رگ؛ ئازا؛ ویرا؛ چه‌لاق؛ بالۆلی؛
بی‌یاک؛ زۆر نه‌ترس.

مه‌ته‌وران / motahavverāne, mtehavverāne:
[عربی/فارسی] قید. دلیرانه؛ نه‌ترسانه؛ بویرانه؛
ئازایانه «مه‌ته‌وران در برابر مهاجمان ایستاد: دلیرانه له
به‌رامبه‌ر هه‌لمه‌تبه‌رانه‌وه هه‌لویتا».

مه‌تیقن / motayaqqen, mteyaqqen: [عربی]
صفت. بی‌شک؛ بی‌سی‌و‌دوو.

مه‌تیل / metil: /اسم، مه‌تیل؛ پارچه‌یه‌کی
کیسه‌ئاسا بۆ لیف و دۆشه‌که.

مه‌تین / matin: [عربی] صفت. ۱. مه‌له‌مه‌ین؛ له
سه‌رخۆ؛ نه‌رم و نیان؛ ئجلاف؛ سه‌برۆکه ۲. پته‌وه؛
خۆگرتوو؛ پاوه‌جا؛ راسا؛ قایم.

مه‌تابه / masābe(h): [عربی/اسم، شیوه؛ وینه.

☐ به‌مه‌تابه؛ وه‌کوو؛ وه‌کی «این کار به‌مه‌تابه‌ی دزدی

متوفی / motavaffā, motevaffā: [عربی] ☐
متوقا

متوفیات / motavaffiyāt, motevaffiyāt:
[عربی] جمع ☐ متوقا

متوقع / motavaqqe', motevaqqe': [عربی]
صفت. چاوه‌پوان؛ چاوه‌نۆر؛ چاوه‌نزار؛ چاوله‌دوا
«متوقع بود به‌دیدش برویم: چاوه‌روان بوو سه‌ری لی
بده‌ین».

متوقف / motavqqef, motevaqqef: [عربی]
صفت. وه‌ستاو؛ راوه‌ستاو؛ ویساگ؛ ویسیاگ.

☐ متوقف شدن: راوه‌ستان: ۱. وه‌ستان؛ ویسان؛
ویسیان؛ مدره‌ی؛ مرده‌ی «سر کوجه متوقف شد؛
له‌سه‌ر کۆلانه‌که راوه‌ستا» ۲. فه‌ه‌ستان؛
فه‌ستان؛ له‌جولله‌یان له‌کار که‌وتن «دو‌ماه
است کارخانه متوقف شده است: دوو مانگه
کارخانه که راوه‌ستاوه».

متوقف کردن: راگرتن؛ خه‌فاندن؛ راگیر کردن؛
قه‌فالتن؛ به‌ستن؛ راوه‌ستاندن؛ مدرنه‌ی؛
فه‌ه‌ستاندن؛ فه‌ستاندن.

متوکل / motavakkell, motevakkell ، ها؛ ان؛
یین: [عربی] صفت. پشت‌به‌ستوو؛ پشتن‌به‌ستوو.

متولد / motavalled, motevalled ، ها؛ ان؛
یین: [عربی] صفت. له‌دایک‌بوو؛ زاو؛ زاده؛ به‌دنیا
هاتوو «متولد پیرانشهر است: له‌دایک‌بووی خانه‌یه».

متولی / motavallî, motevallî ، ها؛ ان: [عربی]
/اسم، مه‌وه‌للی: ۱. سه‌ره‌رشت و به‌رێوه‌به‌ری
کاریک ۲. که‌سی که به‌سه‌ر مزگه‌وت، خانه‌قا
یان شوینیکی ئایینی راده‌گا ۳. که‌سێ که به
سه‌ر دوو‌کان و زه‌مینێ سه‌ر به‌مزگه‌وت، خانه‌قا
یان شوینیکی ئایینیدا راده‌گا.

متون / mutûn, motûn: [عربی] جمع ☐ متن

متوهم / motavahhem, motevahhem: [عربی]
صفت. ۱. تۆقاو؛ په‌رۆش ۲. خه‌یالاوی؛ گومان
داگرتوو.

مه‌ته / matte ، ها: /اسم، زمه؛ مه‌ته؛ مه‌تکه‌وه؛

کار برایش مثل آب خوردن است: ثم کاره وه کوو ئاو خواردنه وه به بؤی.

مثل آدم: وه کوو/ وهک بنیادهم؛ ئهو جورهی که شیایوی مرؤفه «مثل آدم حرف بزَن: وهک بنیادهم قسه بکه».

مثل ابر بهار: وهک ههوری بههار؛ وهک هه ور باران؛ پیسه واران/ قهلوهزی (سهبارت به گریان) «مثل ابر بهار اشک می ریخت: وهک ههوری بههار فرمیسیکی داده باراند».

مثل اجل معلق: وه کوو تریشقهی بهلا؛ به پهله و له ناکاو (لهمه ر هاتنی نابهجی و ناوهختی که سیکه وه ده گوتری) «در یک چشم به هم زدن دو نفر مثل اجل معلق سر رسیدند: له چاو تروو کانیکدا دوو کهس وهک تریشقهی بهلا گه ییشتن».

مثل استخوان: ۱. وهک هه لووک؛ دارکه پیچان؛ زور له ر و لاواز ۲. وهک بهرد؛ وهک ئیسک؛ پیسه و تولا شی؛ زور سفت و سهخت وه کوو بهرد «این نان که مثل استخوان است، اصلاً نمی شود خورد: ثم نانه خو وهک بهرده، هه ر ناخوری».

مثل اسفند روی آتش: وهک دانه بریشکه؛ وهک دانهی سه ر ساج؛ بی ئوقره؛ هه ول و په ریشان «مثل اسفند روی آتش یک دقیقه آرام نداشت: وهک دانه بریشکه، ساتیک هه دا دانی نه بوو».

مثل اشک چشم: وهک چاوی قرژانگ/ قاژنگ؛ وهک ئاوی چاو؛ پیسه و چه موو که له شیر ی؛ زور روو و خاوین «آبی داشت مثل اشک چشم: ئاویکی هه بوو وهک چاوی قرژانگ».

مثل الماس: وهک ئه لماس؛ پیسه و ئه لماسی؛ زور تیژ و به پرشت.

مثل امامزادهی بی زینت: وهک مالی خوا؛ وهکی پیره په رۆ؛ وه کوو چاکی په رۆیان؛ به بی ئه سباب و کهل و په لی شیاو «یک اتاق داشتند لخت و خالی، مثل امامزادهی بی زینت: ژوور یکیان

از مردم است: ثم کاره وه کوو دزی له خه لکه».

مثال / mesāl، ها؛ مُثَلْ: [عربی] اسم، نمانا؛ نمونه؛ وینه.

مثانه / masāne: [عربی] اسم، میزه لدان؛ میزه لدان؛ میزه لان؛ گمیزدان؛ میز لدان؛ میزدان؛ میزدانک؛ میسمیسک؛ مسولدان؛ موسلدان؛ بسولدان؛ پفلدان؛ پوفدانک؛ تیزانگ؛ تر تهمانی؛ مال میزک؛ روودین؛ چور کدو؛ مه سانه؛ کیسه ی جیبی کووه بوونی میز له له شدا.

مثبت / mosbat: [عربی] صفت، موسبهت؛ پوزیتیف: ۱. باش؛ خاس؛ خاومن باری به که لک یان لیها توو «آدم مثبت؛ فعالیت مثبت: مرؤی موسبهت؛ چالاکی باش» ۲. خاومن باری ئه ریتی «پاسخ مثبت: وهرامی موسبهت» ۳. خاومن باری راسته قینه و سه لماو «علوم مثبت: زانسته پوزیشیه کان» ۴. [برق] خاومن لیها تویی به ره و لای خو کیشانی ئیلکترؤن * به رانه ر: منفی

مثقال / mesqāl، ها: [عربی] اسم، مسقال؛ مسقاله: ۱. یه که ی کیشی کوون به قه د ۵، ۶ گرم ۲. [کنایی] توزقال؛ توز؛ هیندیکی زور کهم.

مثل / masal، ها؛ أمثال؛ أمثلة: [عربی] اسم، په ند؛ ده سه ته واژه؛ مه ته لوک؛ مه ته له لوک؛ مه ته لوکه؛ قسه ی نه سه ته ق؛ و ته یی که بیر و رایه ک ده رده بیر (وهک «ئاو له سه چاو که وه لیل»، یانی «کار له بنه وه خراپه») ۲. وینه؛ نمونه؛ نمانا.

مثل / mesl، أمثال: [عربی] اسم، وینه؛ وینا؛ مینا؛ میناک؛ لف؛ هاوتا «در زیبایی مثل نداشت: له جوانیدا وینه ی نه بوو».

مثل / mesle: [عربی] حرف، وه کوو؛ وهک؛ وهکی؛ ده دی؛ نؤلا؛ چه شنی؛ هه زه ی؛ جور ی؛ له گوین؛ چون؛ عهین؛ پیسه و؛ پسه و؛ پسو؛ مینا؛ میناک.

مثال آب خوردن: وه کوو ئاو خواردنه وه؛ پیسه و ئاو وارده ی؛ یه کجار سانا و هاسان «این

«دختری داشت مثل پنجه‌ی افتاب: کچیکی بوو
وهک مانگی شهوی چوارده».

مثل پوست پیاز: وهک قافه؛ وهک تووژ؛
پیسه و تۆکله هیله‌ی؛ ناسک و بی‌برگه.
مثل تیر: وهک تیر؛ وهکوو با؛ پیسه وای؛ زور
تون و تیژ «چنان می‌دوید مثل تیر: وهک تیر
ده‌رؤیشت».

مثل تیشه: وهک رِسق؛ خُویست؛ خُوپهرس
«مثل تیشه هم‌هاش به طرف خودش می‌تراشد: وهک
رسق هر بۆ خوی کۆ ده‌کاته‌وه».

مثل جگر زلیخا: وهکوو کۆته‌ی قه‌ساب؛ له‌ت و
په‌ت و ونچر-ونچر «لباس به تنم شده بود مثل
جگر زلیخا: جله‌کانم له‌بهرمدا وهکوو کۆته‌ی
قه‌سایان لی هاتبوو».

مثل جنازه: وهک رِئوی تۆپیو؛ وهک مردگ؛
بی‌جم و جوول «مثل جنازه افتاده بود و تکان
نمی‌خورد: وهک رِئوی تۆپیو که‌وتبوو، جووله‌ی
نه‌ده‌کرد»: مثل مرده/میّت

مثل جن بوداده: وهک هه‌لووک؛ مه‌ره‌مووکه؛
زور له‌ی و لاواز.

مثل جهنم: وهک جه‌حانم؛ جیگای زور گهرم و
ناخۆش.

مثل چوب کبریت: ۱. وهک چوکله؛ وهک
داسک و دهرزی؛ پیسه و نه‌یچه‌نی؛ له‌ی و لاواز
۲. وشک‌وپشک؛ وشک و برین؛ وشک و
بی‌نم.

مثل حمام: وهکوو هم‌مام؛ جیگای زور گهرم و
شیدار «هوا مثل حمام گرم و شرجی بود: هه‌وا وهک
حمام گهرم و بۆق بوو».

مثل حمام زنانه: وهکوو هم‌مامی ژنان؛ وهک
حمام ژنانه؛ جیگای قهره‌بالغ و پر زله.
مثل خر: وهک/ وهکوو که‌ر؛ پیسه و گاو؛
نه‌فام و بی‌فهره‌نگ.

مثل خر عصاره: وهکوو گای بنه؛ وهک
ئاو‌رۆشنه‌و که‌ره؛ به‌کار و تی‌کۆشانی زوری

هه‌بوو وهک مالی خوا، رووت و قووت».
مثل امام‌زاده‌ی جل‌بندی: کۆنه‌پۆش؛ ریتال؛
شر‌ه‌بر؛ شر‌ه‌بار.

مثل بازار شام: وهک ماله خه‌رات؛ وهکوو
گاله‌بازار؛ وهک بازاری شیخ هه‌مزه؛ زور شیواو
و ئالسۆز «خانه را کرده بودند مثل بازار شام:
ماله‌کیان وهک ماله خه‌رات لی‌کردبوو».

مثل برج زهرمار: درش؛ ناو‌چاوتال.
مثل برق: وهک به‌رق؛ وهک با؛ پیسه و تیرئ؛
گورج و به‌په‌له «مثل برق خودت را برسان!؛ وهک
به‌رق بگه‌یه!».

مثل برگ گل: وهک په‌ره‌ی گول؛ پیسه و
هه‌وریشمی؛ زور نهرم و خاوین «پوستی داشت
مثل برگ گل: پیستیکی هه‌بوو وهک په‌ره‌ی
گول».

مثل بره: وهک په‌ز پیغه‌مبه‌ر؛ وهک په‌پووله؛
پیسه‌و/عه‌ینوو مه‌ی؛ که‌وی و بی‌نازار.

مثل بلبل: وهکوو بلبل؛ وهک بولبول «مثل بلبل
انگلیسی حرف می‌زد: وهک بلبل ئینگلیزی قسه‌ی
ده‌کرد».

مثل بند تبنان کوتاه: گونهل؛ که‌سی یان شتی
که‌نه‌یه‌ته‌ده‌سته‌وه، نه‌توانن بی‌گرن و
هه‌لیت.

مثل بید: وهک وه‌نه‌ن؛ وهک وه‌نه‌ن هه‌جیج؛
وهک بی؛ پیسه‌و/عه‌ینوو وه‌نه‌نی؛ له‌رزۆک
«مثل بید از سرما می‌لرزید: له‌سه‌رمادا وهک وه‌نه‌ن
ده‌له‌رزی».

مثل پر کاه: وهک/ وهکوو پووش؛ زور سووک
«مثل پر کاه بلندش کرد: وهکوو پووش به‌رزی
کردوه».

مثل پنبه و آتش: وهکوو ئاور و کا؛ وهک پیفک
و په‌مۆ؛ وهک نه‌ستی و پووشوو؛ پیسه و ئایر و
پووشی؛ ناتابه و دژ به‌یه‌ک.

مثل پنجه‌ی آفتاب: وهک مانگی شهوی
چوارده؛ متورفه؛ وهک مانگ؛ زور جوان

بی‌بایه‌خه وه «مثل خر عساری دور خودمان می‌چرخیم: وه‌ک‌وو گای بنه له دهوری خومان هه‌لده‌سوورین».

مثل خروس بی‌محل: وه‌ک که‌له‌شیر ناوه‌خت؛ نابه‌جی و نه‌گونجاو «یکباره مثل خروس بی‌محل شروع کرد به حرف زدن: له‌کوت‌وپرا وه‌ک که‌له‌شیر ناوه‌خت ده‌سی کرد به قسه کردن».

مثل دسته‌ی گل: وه‌ک‌وو ده‌سته‌ی / توپی گول؛ وه‌ک چه‌پکه‌ی گول؛ وه‌ک گول؛ زور ریک‌وپیک و جوان «خانه را مثل دسته‌ی گل تمیز و مرتب کرده بود: ماله‌که‌ی وه‌ک ده‌سته‌ی گول خاوین و ریک‌وپیک کردبوو».

مثل دوک: وه‌ک دار‌که‌پیتچان؛ وه‌ک‌وو هه‌لووک: قرخن؛ زور له‌ر و لاواز.

مثل ریک: وه‌ک گه‌لای دار؛ پیسه و تفته‌پرا؛ یه‌کجار زور «مثل ریک پول خرج می‌کرد: وه‌ک گه‌لای دار پوولی خهرج ده‌کرد».

مثل زالو: وه‌ک زه‌روو؛ وه‌ک گه‌نه؛ وه‌ک توورک؛ پیسه و دره‌ی؛ پیوه‌نووساوی له‌نجباز و مزاحیم «مثل زالو بهم چسبیده بود و ول نمی‌کرد: وه‌ک زه‌روو پیتمه‌وه نووسابوو به‌ری نه‌ده‌دام».

مثل ساعت: وه‌ک‌وو سه‌عات؛ ریک‌وپیک «مثل ساعت کار می‌کرد: وه‌ک سه‌عات کاری ده‌کرد».

مثل ستاره‌ی سهیل: وه‌ک گوله‌گه‌زیه؛ وه‌ک قه‌ن ماله‌گه‌دا؛ وه‌ک قه‌ن مال شیخ «مثل ستاره‌ی سهیل شده‌ای، پیدایت نیست! وه‌ک گوله‌گه‌زیه‌ت لیته‌اتووه، دیار نیت!».

مثل سد سکندر: وه‌ک‌وو پولا؛ زور قورس و قایم.

مثل سنگ: وه‌ک‌وو سه‌گ؛ پیسه و تووته‌ی؛ تووره و شه‌رانی «مثل سگ پر و پاچه‌ی همه را می‌گرفت: وه‌ک‌وو سه‌گ لاقی هه‌مووی ده‌گرت».

مثل سنگ پاسوخته: وه‌ک‌وو مریشکی سه‌ربراو؛ وه‌ک سه‌گ پا سووتیاگ؛ پیسه و که‌رگی پاسوتی؛ په‌ریشان و بی‌ئوقره «مثل سگ

پاسوخته به هر طرف می‌دوید: وه‌ک‌وو مریشکی سه‌ربراو ههر هه‌لده‌هات».

مثل سنگ: وه‌ک / وه‌ک‌وو به‌رد؛ پیسه و ته‌وه‌نی؛ زور سه‌خت.

مثل سنگ و شیشه: وه‌ک پووش و ئه‌ستی؛ وه‌ک‌وو کارد و په‌نیر؛ نات‌ه‌با و نه‌ساز؛ دژ به یه‌ک.

مثل شاخ شمشاد: وه‌ک عه‌رعه‌ر؛ وه‌ک سه‌ول؛ خوش قه‌و؛ ریک‌وپیک؛ به‌ژن ریک «مثل شاخ‌شمشاد مقابلت ایستاده: وه‌ک عه‌رعه‌ر له‌به‌رامبه‌ر ته‌وه و هستاوه».

مثل شتری که به نعلینش نگاه می‌کند: تووره و قه‌تیس.

مثل شیر: وه‌ک شیر؛ پیسه و شیر: ۱. زور نه‌ترس و دلیر ۲. بویرانه؛ دلیرانه.

مثل شیر مادر: وه‌ک شیر دایک؛ وه‌ک شیر دالگ؛ پیسه و شو‌توو ئه‌دای؛ ره‌وا؛ حه‌لال.

مثل شیشه: وه‌ک شووشه؛ تور و په‌ژ.

مثل علم یزید: وه‌ک و شتری ناو په‌مو؛ دریژ تا ئیواره؛ زور دریژ و لوق.

مثل فریره: وه‌ک فریره؛ پیسه و پلیز‌گردی؛ فرز و خیرا.

مثل کارد و پنیر: وه‌ک کارد و په‌نیر؛ وه‌ک ئه‌ستی و پووشوو؛ زور دژ به یه‌کتر «آنها مثل کارد و پنیرند، یک هفته با هم سر نمی‌کنند: ئه‌وان وه‌ک کارد و په‌نیر وان، حه‌وتوو یک پیکه‌وه ناژین».

مثل کاه: وه‌ک به‌ی؛ زور زه‌رد.

مثل کف دست: وه‌ک له‌پی / به‌ری ده‌ست؛ وه‌ک ناوده‌س؛ ریک و بی‌گری و گول.

مثل کنه: وه‌ک مچ / گه‌نه؛ بی‌داگر؛ نه‌گه‌ویس «مثل کنه بهم چسبیده بود و ولم نمی‌کرد: وه‌ک گه‌نه پیتمه‌وه نووسابوو لی‌م نه‌ده‌بووه».

مثل کوره: وه‌ک کووره: ۱. وه‌ک‌وو ته‌نوور؛ زور گه‌رم ۲. زور به‌یاو.

مثل کوه: وهک/ وه کوو کيو <مثل کوه ایستاد و خم به ابرو نیاورد: وهک کيو ویتسا و به بای خه بالیشیدا نه هات>.

مثل گربه ی کور: وهک پشیله؛ سپله و پی نه زان.

مثل گوشت قربانی: وه کوو که ولی قهره چی؛ وهک مالی تازیته تی <ریختند و مثل گوشت قربانی تکه - تکه اش کردند: رژانه سهری و وه کوو که ولی قهره چی لهت و په تیان کرد>.

مثل تلکک: وهک حاجی لهق لهق؛ لوقلوقی؛ دریژ و باریک.

مثل مرده/ میت ☞ مثل جنازه

مثل موم: وهک موم: ۱. زور نهرم؛ نهرم و نول ۲. <مجازی/ رام و فرمانبر > در دستش مثل موم بود: وهک موم له ده ستیدا بوو>.

مثل نی قلیان: زور له ر و لاواز؛ دالگوشت؛ قارو و عهم.

مثل هلو: ۱. جوان و خوش پرنگ ۲. شیرین و خوش.

☐ مثل خر در گل ماندن: <تعریض/ وه کوو که ره له قوردا چه قین؛ تی چه قین؛ هیلاک و بی دهره تان داکه وتن>.

مثل / mosol /: [عربی] جمع ☞ مثال

مثلاً / masalan /: [عربی] قید. ۱. بۆ وینه <ایران را مثلاً با کره مقایسه کنیم: بۆ وینه ئیران له یهل کوره دا بهرامبر که یینه وه> ۲. گویا؛ گویا؛ گوا؛ چما <مثلاً تو اینها را شسته ای؟! گویا تو نه مانعت شور دووه؟!>.

مثلت / mosallas /: ها؛ نات <نامتد/ول/ /: [عربی] اسم، سی گوشت؛ سی سووچ؛ سی کونج: ۱. بیچمیکی هیندسی به سی لق و سی کونجه وه ۲. سیانه؛ ده سته ی سیانی <مثلت شرارت: سیانه ی شه راشوی> ۳. <نجوم/ ههر کام له دوو که لووه ی سی سووچی باشووری و سی سووچی باکووری>.

☐ مثلت باز گوشه: سی کونجی که کونجیکی زورتر له ۹۰ دهره جه په: مثلت منفرجه

مثلت تند گوشه: سی گوشه یی که ههر سی کونجه که ی له ۹۰ پله ک که متر بیت: مثلث حاده

مثلت جنوبی: <نجوم/ وینه یه کی گهر دوونی بچووک له نیوان که لووی شیر و هوشه دا>:

نهران

مثلت حاده ☞ مثلث تند گوشه

مثلت راست گوشه: سی کونجی که یه کی له کونجه کانی ۹۰ دهره جه په: مثلث قائم

مثلت سه پهلو برابر: سی کونجی لق/ لاسک بهرامبر؛ سی کونجی که ههر سی لقه که ی پی که وه بهرامبرن: مثلث متساوی الاضلاع.

ههروه ها: مثلث سه گوشه برابر

مثلت شمالی: <نجوم/ وینه یه کی ناسمانی له نیوان به رخ و زنی پی له زه نجیردا>.

مثلت قائم ☞ مثلث راست گوشه

مثلت کروی: سی کونجی که به سهر گویه که وه به دی دی.

مثلت متساوی الاضلاع ☞ مثلث سه پهلو برابر

مثلت متساوی الساقین: سی کونجی دوولق یه کسان؛ سی کونجی که دوو لقی پی که وه بهرامبرن.

مثلت مختلف الاضلاع: سی کونجی که لقه کانی پی که وه بهرامبر نین. ههروه ها:

مثلت مختلف الزوایا

مثلت منفرجه ☞ مثلث باز گوشه

مثلاثات / mosallasāt /: [عربی] اسم، ۱. <نامتد/ول/

جمع ☞ مثلث ۲. لقی که له زانستی بیرکاری که ده پهر ژیتسه سهر سی کونج و تاییه تمه ندیه کانی.

مثلی / mosallasī /: [عربی] اسم، سی کونجی؛ سی گوشتی؛ سی سووچی.

مثله / mosle /: [عربی] صفت، لووت و گوئی پراو؛ لووت و گوئی چکه کریاگ.

☐ مثله کردن: ۱. گوئی و لووتی که سی برین

۲. [مجازی] داپاچین؛ نره پاته‌ی؛ به هوی دهل‌لیدن، شتیک خراپ کردن «سانسورچی‌ها فیلم را مثله کرده بودند و هرچه نگاه کردیم چیزی دستگیرمان نشد: سانسورچی‌ها کان فیلمه‌کیان داپاچیوو، هرچی سه‌یرمان کرد هیچی لی حالی نه‌بووین».

مثمر / mosmer: [عربی] صفت، به‌ردار: ۱. به بهر «درخت مثمر: داری به‌ردار» ۲. به که‌لک؛ سوودمهند «کمک‌های او مثمر واقع نشد: یارمه‌تیه‌کانی به که‌لک نه‌بووین».

مشمین^۱ / mosamman، ها: [عربی] اسم، هه‌شتینه؛ چه‌شنیک موسه‌مه‌ت که هه‌ر به‌ندیکی هه‌شت‌بالی هه‌یه. مشمین: صفت، هه‌شتینه؛ به هه‌شت بنه‌ما یان کۆله‌که‌وه.

مثنوی / masnavi، ها: [عربی] اسم، دوو‌خشته‌کی؛ هۆنراوه‌یی که باله‌کانی هه‌ر به‌یتیک پیکه‌وه هاو‌پاشلن و له سهر یه‌ک کیش دار‌پژراون.

مثنی / mosannā: [عربی] صفت، [دبی] دوانی؛ دوو دانه‌یی.

مجاب / mocāb: [عربی] صفت، بی‌قسه؛ وه‌لام‌گرتوو؛ وه‌رام ده‌ست‌که‌وتوو.

مجاب شدن: بی‌قسه بوون؛ قانع بوون «با دل‌له‌های که او می‌آورد همه مجاب شدیم: بهو به‌لگانه ده‌یه‌نیاوه‌هه‌موومان بی‌قسه بووین».

مجاب کردن: بی‌قسه کردن؛ قانع کردن.

مجادلات / mocādelāt: [عربی] جمع مجادله

مجادله / mocādele، ها؛ مجادلات: [عربی] اسم، [دبی] ۱. کیشه؛ شه‌ه‌قسه؛ قروچیره‌ک؛ گلته؛ جراجر؛ شه‌ه‌دندوکه؛ شه‌ه‌چه‌قه؛ کار و ره‌وتی یه‌ک و دوو‌کردن؛ هه‌را کردن «بر سر هیچ و پوچ با هم مجادله می‌کردند: له سهر هیچ‌ووپوچ کیشه‌یان ده‌کرد» ۲. شه‌ر؛ مشتومر؛ گیره و کیشه؛ مله؛

مملانی^۳ / قدیمی: دوژمنایه‌تی؛ دژبه‌رایه‌تی.

مجار / macār: اسم، ۱. هۆزی ره‌سه‌نی نیشته‌جیی مه‌جارستان ۲. /ها/ خه‌لکی نه‌وه‌زه ۳. زمانی نه‌وه‌زه، له زمانگه‌لی فینئونیغووری.

مجاری^۱ / macāri: [عربی] جمع مجرا

مجاری: صفت، مه‌جاری؛ مه‌جارستانی؛ سهر به مه‌جارستان.

مجاز / macāz: [عربی] اسم، مه‌جاز؛ وشه‌یی که له ماناییکی‌تر جگه له مانای سهره‌کی خوی به کار بجی «وه‌ک «شیر» به مانای به‌هیز و دلیر».

مجاز / mocāz: [عربی] صفت، ری‌پی‌دراو؛ ره‌وا؛ قانونی: ۱. به‌بی‌بهر‌گری قانونی یان کۆمه‌لایه‌تی «کالای مجاز: که‌ل‌وپه‌لی ری‌پی‌دراو» ۲. به پروانامه و ئیجاز‌نامه‌وه «کارگاه مجاز: کارگهی قانونی».

مجاز بودن: بۆ بوون؛ ره‌وا بوون؛ ری‌بوون؛ بی‌له‌مپه‌ر بوون «هر مسافر مجاز است ۱۵ کیلو بار همراه ببرد: ههر مسافریک بۆی هه‌یه ۱۵ کیلو بار ده‌گهل خوی بیا».

مجازاً / macāzan: [عربی] قید، ۱. به مه‌جاز؛ به مانایه‌کی‌تر، جگه له مانای سهره‌کی ۲. ناراسته‌قینه؛ به‌روالته.

مجازات / mocāzāt، ها: [عربی] اسم، سزا.

مجازات شدن: سزا دران «مجرم مجازات شد: تاوانکار سزا درا»؛ به مجازات رسیدن

مجازات کردن: سزا دان «او را به خاطر سرپیچی از دستور مجازات کردند: به هوی سهر‌بادان له ده‌ستور سزایان دا»؛ به مجازات رساندن

به مجازات رساندن مجازات کردن

به مجازات رسیدن مجازات شدن

مجازی / macāzi: [عربی] صفت، مه‌جازی: ۱. سهر به مه‌جاز ۲. رواله‌تی؛ ناراسته‌قینه.

به‌رانبه‌ر: حقیقی

مجال / macāl: [عربی] اسم، ده‌رفه‌ت؛ بووار؛

بواره؛ دهره تان؛ بگار؛ دله قه؛ ماوه؛ بگاره؛ رېگه؛

۱. ههل / مجال سر خاراندن نداشتم؛ دهره قه تی سهر خوراندنم نه بوو. ۲. بووز؛ بۆ لوان / در آنجا مجال گفتگو نبود؛ له وی رېگه ووتووېژ نه بوو.

مجالس / macāles /: [عربی] جمع مجلس
مجالست / mocālesat /: ها؛ [عربی] / اسم، [ادبی] / هاونشین.

مجامع / macāme /: [عربی] جمع مجمع
مجامله / mocāmele /: ها؛ [عربی] / اسم، [ادبی] / زوان بازی؛ زمان چه وری؛ زمان لووسی؛ به کار هینانی وشه و پرسته ی جوان و رازاوه له قسه دا بۆ فریودانی خه لک.

مجانا / maccānan /: [عربی] قید، به خورایی؛ (به) هه روا؛ به مفتیه / مجانا در اختیار علاقه مندان گذاشت؛ به خورایی خستیه به رده ست هۆگرانه وه.

مجانای / maccāni /: [عربی] صفت، به لاش؛ خورایی؛ بئ نرخ؛ مفت؛ مفتیه / نان مجانی؛ نانی به لاش.

مجانای / قید، به خورایی؛ (به) هه روا؛ بئ وهر گرتنی نرخ / مجانی می بردند، من هم رفتم؛ به خورایی ده یانبرد، منیش رو شتم.

مجانین / macānin /: [عربی] جمع مجنون
مجاور / mocāver /: ها؛ ان؛ [عربی] / اسم، نه وه ی بۆ خیر ده بیته لاشینی شوینیکی پیروژ.

مجاور / صفت، په نا؛ له په نا؛ جیران؛ که ناری؛ هاوسی؛ پال ده ست؛ ته نیشت؛ دراوسی؛ هامسا؛ لاپال؛ پال به پال / خانه ی مجاور مدرسه؛ مالی په نای قوتا به خانه.

مجاورت / mocāverat /: ها؛ [عربی] / اسم، دراوسی به تی؛ دراوسی به تی؛ هاوسی به تی؛ جیرانی.

مجاهد / mocāhed /: ها؛ ان؛ یین؛ [عربی] / اسم، ۱. خه باتکار؛ خه باتگیر؛ نه وه ی خه بات ده کا ۲. مواهید؛ ههر کام له نه ندامانی بری له پارتیه سیاسییه کانی ئیرانی یان ئیسلامی هاوچه رخ

<مجاهد افغانی: مواهیدی نه فغانی>.

مجاهدات / mocāhedāt /: [عربی] جمع مجاهدت

مجاهدت / mocāhedat /: ها؛ مجاهدات؛ [عربی] / اسم، تیکووشان؛ ۱. خه بات ۲. هه ول و ته قلالی بئ برانه وه بۆ گه یشتن به ئامانج؛ مجاهده مجاهده / mocāhede /: ها؛ [عربی] / اسم، [ادبی] / مجاهدت

مجبور / macbūr /: [عربی] صفت، ناچار؛ ناگوزیر؛ مه جبوور؛ گه نگیر؛ ناعه لاج؛ ناعیلاج / مجبور شدید خانه را بفروشیم؛ ناچار بووین ماله که بفروشیم.

مجبور / macbūran /: [عربی] قید، له ناچاری؛ به ناچار؛ به مه جبووری؛ ناچار؛ ناگوزیر؛ به ناعه لاجی / مجبوراً به دنبالش راه افتادم؛ له ناچاری که وتمه شوینی.

مجبوری / macbūri /: [عربی] / اسم، ناچاری؛ ناعه لاجی؛ ناعیلاجی؛ ناگوزیری / از روی مجبوری به اینجا آمديم؛ له رووی ناچار به وه هاتین بۆ ئیره.

مجبوری / قید، [گفتاری] ناعیلاجی؛ ناچاری؛ ناگوزیری؛ له رووی مه جبووری به وه / آمدنمان به تهران مجبوری بود؛ هاتنمان بۆ تاران ناعیلاجی بوو.

مجبوریت / macbūriyyat /: ها؛ [عربی] / اسم، ناچاری؛ ناچاریه تی؛ ناگوزیری؛ مه جبووری؛ مه جبووری به تی؛ چۆنیه تی و شیوازی مه جبوور بوون.

مجمع / moctama', moctame' /: ها؛ [عربی] / اسم، کومه له؛ جفاک؛ شه ماته؛ جهمله؛ کومه لی که نه ندامه کانی له باری چۆنیه تی یان کار کرده وه له یه که ده چن / مجمع صنعتی؛ کومه له ی پیشه سازی.

مجمع بیمارستانی: پۆلی کلینیک؛ نه خۆشخانه یه که به کومه لی دهرمانگا و به شی جۆراجوری راژه ی دهرمانیه وه.

مجمع مسکونی: کومال؛ کۆدین؛ کومه له خانووی له په نای یه که. هه روه ها: مجمع

آپارتمانی: مجتمع تجاری

مجتمع / moctame', moctama' / [عربی] صفت. کۆکراوه؛ خړ کراو؛ کۆوهو بوو؛ کۆبوو؛ لیک کۆکراو.

مجتهد / moctahed / ها؛ ان؛ یین / [عربی] اسم. ۱. مه‌لای ئایین که به هۆی زانست و لیها توتوییه‌وه ده‌توانی له سه‌ر بابه‌ته‌کانی دینی بیر و را ده‌ربیری ۲. /قدیمی/ سه‌رترین پله‌کی زانستی له لقیکی زانستیدا.

مجد / macd / [عربی] اسم / [دبی] سه‌ربه‌رزی؛ سه‌ربلندی.

مجد / moced(d) / [عربی] صفت. تیکۆشه‌ر؛ کۆشا.

مجدانه / moceddāne / [عربی] فارسی / قید. / [دبی] به پیداکریه‌وه؛ به هه‌ول و تیکۆشانه‌وه «مجدانه پیگیری می‌کرد؛ به پیداکریه‌وه شوینی ده‌گرت».

مجدد / mocaddad / [عربی] صفت. دووباره؛ چه‌ندجاره؛ چه‌ندباره؛ چن جاره «تلاش مجدد هم فایده‌ای نداشت؛ هه‌ولی دووباره‌ش که‌لکی نه‌بوو».

مجدد / mocadded / [عربی] اسم / [دبی] تازه‌که‌روهه؛ تازه‌وه‌که‌ر؛ نوێکار.

مجدد / mocaddadan / [عربی] قید. دیسانه‌وه؛ دووباره؛ هه‌مدیس؛ ژنۆ؛ نۆز؛ سه‌ره‌له‌نوئ؛ نۆژهن «مجدداً تلاش کردم ولی فایده‌ای نداشت؛ دیسانه‌وه هه‌ولم دا به‌لام که‌لکی نه‌بوو».

مجدوب / maczûb / [عربی] صفت. / [دبی] ۱. /نامتداول/ پاکیشراو ۲. شه‌یدا؛ نه‌ویندار.

مجدور / maczûr / [عربی] صفت. /ریاضی/ بن‌پیشه؛ به‌ره‌می لیدرانه‌وه‌ی په‌قه‌میک له خۆیدا (وه‌ک ۱۶ و ۲۵ که ده‌بنه بن‌پیشه‌ی ۴ و ۵).

مجرا / macrā / ها؛ مجاری / [عربی] اسم.

۱. ئاوهرۆ؛ ئاوهرۆی؛ ژیراو؛ زیراب؛ ئاوهرۆز؛ وه‌راو؛ گونج؛ گونجه «مجرای فاضلاب؛ ئاوهرۆی پیشاو» ۲. بوار؛ بوارگه؛ شوین و شیوازی ئاسایی بۆ جیبه‌جی بوونی کاریک «بهتر است کار از مجرای اداری پیش برود؛ کاره‌که‌باشتره له بوازی

مه‌زینگه‌یه‌وه به‌رواته پیش».

مجرا / mocrā / [عربی] صفت. به‌په‌یوه‌بردنی؛

مجری

مجرب / mocarrab / [عربی] صفت. ۱. لیزان؛ به‌ئه‌زموون؛ فیژیوو؛ له‌کار راهاتوو ۲. تاقی کراوه.

مجرد / mocarrad / ها؛ [عربی] صفت. ۱. ته‌نیا؛ ته‌نها؛ ته‌نی؛ قوتار؛ سه‌له‌ته ۲. /ان؛ یین/ هورم؛ په‌به‌ن؛ په‌به‌نۆک؛ سۆبا؛ سه‌لت؛ زگوردی؛ بی‌هاوسه‌ر؛ قازاخ؛ (بۆ کچ) زگورد؛ زوگورد ۳. جیا؛ جیاوار؛ به‌دوور.

☐ به‌مجرد اینکه؛ هه‌رکه؛ هه‌تا؛ تا؛ تاکوو؛ هه‌تاکوو؛ هه‌تاوه‌کوو؛ هه‌تاوه‌کوونی؛ هه‌تاکه «به‌مجرد اینکه مرا دید؛ هه‌رکه منی دیت».

مجردی / mocarradî / [عربی] صفت. سه‌له‌تی؛ بی‌هاوسه‌ری.

مجرك / macarg / [عربی] / [قدیمی] بیگاری؛ زه‌ود؛ سۆژه؛ سۆخره.

مجرم / mocrem / ها؛ ان؛ یین / [عربی] اسم. تاوانبار؛ تاواندار؛ خه‌تابار «مجرم را بیاورید؛ تاوانباره‌که‌بیین».

مجرم / مجرم ۲: صفت. تاوانبار؛ خه‌تاکار؛ گوناکار؛ گونابار «او را مجرم شناختند؛ به‌تاوانباریان زانی» هه‌روه‌ها؛ مجرم بودن؛ مجرم شناخته‌شدن

مجرمیست / mocremiyyat / [عربی] اسم. تاوانباری؛ گوناکاری؛ گوناباری.

مجروح / macrûh / ها؛ ان؛ یین / [عربی] اسم. زامدار؛ بریندار؛ ئه‌وه‌ی له‌کاره‌ساتیکدا (کاره‌ساتی ماشین، سووتمان، ته‌قینه‌وه ...) له‌شی تووشی برین و شکان بووه «مجروح را به بیمارستان رساندند؛ برینداره‌که‌بیان گه‌یاند نه‌خۆشخانه».

مجروح ۲: صفت. بریندار؛ زامدار؛ برینار؛ زامار «سرش مجروح شد؛ سه‌ری بریندار بوو».

مجره / macarre / [عربی] اسم / [قدیمی] کاذب؛ کاکیشان؛ سپایی ناوه‌ندی ئاسمان له‌شه‌ودا.

مجری / mecîrî / ها؛ /اسم. مجری: ۱. جۆریک

میوه که سهره که‌ی ده‌قه‌لشی و تووه‌کانی لیوه
ده‌رژئ ۲. سنؤقله: سندووقی چکؤله زؤرتر جئ
خشل و زهنبر.

مجرى / mocrā / مجرا

مجرى ۱ / mocrî / ها: ان: [عربى/اسم]
به‌رئوبهر؛ به‌رئوبهر؛ که‌سئ که به‌رنامه یان
ده‌ستووریک به‌رئوبه ده‌با «مجرى هنوز نرسیده است؛
به‌رئوبهر هیشتا نه‌گه‌یشتوه».

مجرى ۲: صفت. به‌رئوبهر؛ به‌رئوبهر «مجرى اخبار
تلویزیون: به‌رئوبه‌ری هه‌واله‌کانی ته‌له‌فیزیون».

مجریه / mocriyye / [عربى] صفت. به‌رئوبه‌ری؛
به‌رئوبه‌ری «قوى مجریه: هیزی به‌رئوبه‌ری».

مجزا / mocazzā / [عربى] صفت. جیا؛ جوئ؛
جودا؛ جگا: مجزئ

مجزى / mocazzā / [عربى] مجزآ

مجسم / mocassam / [عربى] صفت. به‌رجه‌ست؛
ته‌ندار؛ وه‌بر چاو هاتوو؛ وه‌بر چاو هینراو.

مجسم کردن: وه‌بر چاو هینان؛ هینانه پیش
چاو؛ هاورده به‌ر چاو. هه‌روه‌ها: مجسم بودن؛
مجسم شدن

مجسمه / mocassame / ها: [عربى/اسم]

۱. هه‌یتال؛ کۆته‌ل؛ هه‌یکه‌ل؛ په‌یکهر؛ مه‌یماق؛
موجه‌سه‌مه؛ وینه‌ی مرؤف، گیا و گیانه‌وه‌ر که له
ماکیک دارپژرابئ ۲. نوینه؛ وینه‌ی ته‌واو و
بئ‌که‌م و کوورئ «مجسمه‌ی تقوا: نوینه‌ی له
خواترسی».

مجسمه‌ساز / mocassamesāz / ها: ان: [عربى/
فارسی/اسم] په‌یکه‌رتاش؛ هه‌یکه‌ل‌تراش؛
په‌یکه‌رجیکر؛ کۆته‌ل‌ساز به‌کانزا و دار.

مجسمه‌سازی / mocassamesāzi / [عربى/
فارسی/اسم] په‌یکه‌رتاشئ؛ کۆته‌ل‌سازی؛
۱. هونه‌ر یان لیزانی چئ‌کرن و تاشینی په‌یکه‌ر
۲. کار و پیشه‌ی په‌یکه‌رتاش.

مجعد / moca'ad / [عربى] صفت. لوول؛ لوور؛ پر
و پیچ؛ گرژ و لوول؛ خه‌له‌ک «موى مجعد: قزئ

لوول».

مجموع / mac'ul / [عربى] صفت. هه‌لبه‌ستراو؛
هه‌لبه‌سراو؛ چرووک.

مجلات / macallāt / [عربى] جمع مجله

مجلد ۱ / mocallad / ها: ات: [عربى/اسم] به‌رگ؛
جلد؛ یه‌که‌ی ژماردنی په‌رتووک.

مجلد ۲: صفت. به‌رگدار؛ به‌رگ‌گیراو.

مجلس / macles / ها: مجالس: [عربى/اسم]

مه‌جلیس: ۱. کۆر؛ جینگه‌ی کۆ بوونه‌وه و
دانیشتنی تاقمیک ۲. کۆر؛ ئه‌نجومه‌ن؛ جفات؛
کۆرگه؛ شوینی کۆ بوونه‌وه‌ی ئه‌ندامه‌کانی هیزی
قانون دانهر ۳. کۆری بریکاران؛ دامه‌زراوه‌ی
قانون دانان.

مجلس تذکر: کۆری بیرنانین؛ کۆری ریزنان
له مردوو.

مجلس ترحیم: پرسه؛ پرس؛ فاتحه‌خوانی؛ کۆ
بوونه‌وه‌ی خه‌لک له شوینیکی سه‌رگیراودا بۆ
تازیه‌دارى و سه‌ره‌خۆشى: مجلس ختم

مجلس ختم مجلس ترحیم

مجلس سنا سنا

مجلس آرا / maclesārā / بیان: [عربى/فارسی]
صفت. کۆرگئیر؛ گۆبه‌نوان؛ گۆبه‌ندگئیر؛ کۆرپازین؛
کۆرخۆشکهر؛ به‌زمگئیر؛ هۆی گهرم‌وگور بوونی
کۆر: مجلس آرا؛ مجلس افروز-۱

مجلس آرای / maclesārāy / [عربى/فارسی]
مجلس آرا

مجلس آرایى / maclesārāyi / ها: [عربى/
فارسی/اسم] کۆرگئیرئ؛ گۆبه‌نوانئ؛ کۆرپازینئ؛
کۆرخۆشکهرئ؛ به‌زمگئیرئ.

مجلس افروز / macles'afruz / ان: [عربى/
فارسی/اسم] ۱. مجلس آرا ۲. [موسیقی]
گۆشه‌به‌ک له دوو ده‌ستگای شور و ماهووردا.

مجلسى / maclesi / [عربى] صفت. مه‌جلیسی:

۱. کۆری؛ سه‌ر به مه‌جلیس «موسیقی مجلسی؛
مووسیقای مه‌جلیسی» ۲. میوانئ؛ شیاوی کۆر

لباس مجلسی: جل و بهرگی میوانی.

مجلسین / macleseyñ: [عربی/اسم. دوو کوږ؛ دووئه نجومه ن (وهک شور و سنا).

مجلل / mocallal: [عربی/صفت. به شکو؛ رازاوه؛ به شان و شکو / عروسی مجلل: زه ماوه نندی به شکو.

مجله / macalle، ها؛ مجلات: [عربی/اسم. گوڤار؛ گوڤار؛ کوڤار؛ به لافوکی غیره رږانه (هفتانه، مانگانه، دوو مانگانه و...).

مجله‌ی تلویزیونی: گوڤاری تهله فیزیونی؛ بهرنامه‌ی تهله فیزیونی پر له بابته‌ی جوراوجور. ههروهه: مجله‌ی رادیویی

مجله‌ی سینمایی: گوڤاری سینمایی؛ گوڤاریک بۆ هونه‌ر و تیکنیلولژی سینهما. ههروهه: مجله‌ی ورزشی؛ مجله‌ی هنری؛

مجله‌ی کودکان: مجله‌ی سیاسی

مجمره / mecmare: [عربی] آتشدان-۴

مجمع / macma، ها؛ مجامع: [عربی/اسم. کوږ؛

۱. کوږه؛ دانیسگه؛ نیشتنگا؛ مه کو؛ کوگا؛ شوینی کو بوونهوه بۆ و توویر ۲. خودی تهو کومهله ۳. دامه‌راوه‌یهک بۆ به‌رپوه بردنی کاریکی تایبته.

مجمع عمومی: کوږی گشتی؛ شوینی کو بوونهوه‌ی هه‌موو ئەندامانی به‌شدارگه‌یهک.

مجمع الجزایر / macma'ocazāyer: [عربی/اسم.

چهن دوورگه‌ی گه‌وره و بچوکی له په‌نا یهک.

مجمعه / macma'e، ها؛ [عربی/اسم. مه‌جمعه؛ مه‌جمه؛ به‌رگه‌ش؛ سینی خری زورگه‌وره‌ی کانزایی.

مچمل / mocmal: [عربی/صفت. کورته؛ پوخته؛ کورت و کرمانجی.

مجموع / macmû: [عربی/اسم. کو؛ سهرجه‌م؛ سهرکو؛ به‌رهه‌ف؛ به‌رهه‌می له سهر یهک نان و کو کردنهوه.

مجموع: صفت. [نامتداول] کوما؛ کوکراوه؛

کۆوه‌بوو؛ کوکراوه له یهک جیگادا.

مجموعاً / macmû'an: [عربی/اقتد. تیکرا؛ به گشتی؛ سهرکو؛ سهرجه‌م؛ سهریهک؛ به‌کو؛ ویکرا؛ پیکهوه؛ سهره‌مه؛ له سهر یهک؛ گردهوه؛ یوه «مجموعاً همه را بردند: تیکرا گشتیان برد».

مجموعه / macmû'e، ها؛ [عربی/اسم. کومه‌له؛

کومه‌ل؛ کو: ۱. سهرجه‌م؛ تیکرا؛ تهو شتانه‌ی سهر به کهس یان بابته‌یکن و له شوینیکندا کو کراونه‌تهوه «مجموعه‌ی آثار هزار: سهرجه‌می

به‌رهه‌مه‌کانی هه‌زار» ۲. به‌رهه‌فوک؛ کولیکسیون؛ ژماره‌یهک شتی سهر به یهک که بۆ لیکولینه‌وه، سهرگه‌رمی یان رانواندن کوکراونه‌تهوه

«مجموعه‌ی تمیر: به‌رهه‌فوک تهر» ۳. جفاک؛ شه‌ماته «مجموعه‌ی مسکونی: کومه‌له‌خانوو» ۴. [قدیمی] مه‌جمعه؛ سینی گه‌وره‌ی کانزایی.

مجنون / macnûn، ها؛ مجانین: [عربی/صفت.

[ادبی] مه‌جنون؛ لیوه؛ دین؛ شیت.

مجزوز / mocavvez، ها؛ [عربی/اسم. بروانامه؛ ئیجاز‌نامه.

مجوس / macûs، ها؛ لان: [معرّب از آرامی از اوستایی/اسم. [قدیمی] مه‌جووس؛ زهرتوشتی؛ زهرده‌شتی (له زمانی عه‌ره‌بدا).

مجوف / mocavvaf: [عربی/صفت. هلؤل؛ کلۆر؛ قرؤل؛ ناوبه‌تال؛ ناوخالی؛ بۆش؛ زۆز؛ دلی‌هالی «آجر مجوف: خشتی هلؤل».

مجهز / mocahhaz: [عربی/صفت. ته‌کووز؛ ته‌یار؛ ساز و ناماده به که‌رسته و ئامیزی پتویسته‌وه.

مجهول / machûl، ات: [عربی/صفت.

۱. نامه‌علووم؛ نادیار؛ بان‌نریای؛ نه‌زانراو

۲. نه‌ناس؛ نه‌زئاس؛ نه‌ناسراو (فرد مجهول: که‌سی

نه‌ناسراو) ۳. فعل مجهول، فعل

مجهولات / machûlât: [عربی/اسم. نه‌زانراو؛

نه‌ناسراو؛ سهرجه‌م تهو شتانه‌ی نه‌ناسراون «در

مورد فضای کیهانی مجهولات ما بیش از معلومات

ده کرد؟.

مچالە / močāle / :صفت، مچۆلە؛ مچولە؛ مچولە؛
 مېچۆلە؛ مېچۆلكە؛ كلۇف؛ گلۇف؛ گولۇف؛
 گلفج؛ قرمچ؛ چرچ و لۇچ؛ لۇچ و بۇچ؛ بۇژياگ:
 ۱. دۇخى ئەوھى لە بەر تەوژم، بېجمى تىكچووھ
 و خر بۇتەوھ و چۆتە يەك <كاغذ را مچالە کرد و دور
 انداخت> كاغەزە كەمى مچولە كرد و بركى دا<
 ۲. چۆنیه تی لە بەر ئیش و چەر مەسەرە یان
 پیری کۆم بوونەوھ و هەلچەرچان.

۱۰. مچاله کردن: گلوَفین؛ گولُوفین؛ گولُوفتین؛
 هه‌ل‌گولُوفین؛ هه‌ل‌گلوَفین؛ کولُوفتن؛
 گلوچاندن؛ گلفچاندن؛ قرمچاندن؛ مچاندن؛
 قورمچاندن؛ فهرکاندن؛ مووچنایوه؛
 ئوه‌مووچنه‌ی؛ قرچاندن؛ قرچانن؛ چرچ
 کردن؛ پهره‌خاندن؛ ولین؛ مه‌رسین؛
 گولُوف کردن؛ هه‌ل‌شله‌پاندن؛ هه‌سکاندن؛
 هه‌ل‌پشاونن؛ هه‌ل‌پشافتن؛ پشاونن؛ به‌ته‌وژم
 لیک‌گووشان و گورانی بیجمی شتیک:
 هه‌روه‌ها: مچاله شدن

مچ اندازی / moç'andāzi / اسم. کاری مه‌چه‌ک
خستنه؛ ده‌س خه‌فاندن؛ زورانبازی ده‌ست و
مه‌چه‌ک کردن.

مچ بند / močband ، ها: / اسم، موچه وانسه؛
 موچ پیچ؛ موچ بدن؛ مه چه ک بهند؛ نه واریکی له
 چه رم یان پارچه ی کیشاف که بو پاراستن یان
 بهرگری له ئیش، موچی پی ده پیچن.

مچپوش / močpūš ، ها:/اسم، سەرقۇل؛
سەردەس؛ پاڭى سەردەستى جەلک (وەك قۇلى
كراس و كۆت و سۇرانى كەوا).

مچ پیچ / močpič ، ها:/اسم، ۱. پوزز هوانه؛
 پوزز هوانی؛ پوزز هوان؛ زهنگال؛ زهنگال؛ لاجین؛
 پیتاو؛ پیتاو؛ پاتاو؛ بهلهک پیچ؛ پاپیچ؛ دۆلاخ؛
 دۆلاخ؛ نهواریکی له پارچه‌ی نه‌ستوور که له
 خوار نه‌ژنوو به سهر شوال و پاتۆلدا ده‌به‌سری و
 تا بان کهوش داده‌بۆشی ۲. مووچ‌به‌ن؛ موچ پیچ؛

ماست: لەمەڕ بۆشایی ئاسمانەوه نەناسراومان زۆرترە
لە ناسراو.

مجهول الهويه / machûllohvî(y)e ، ها:
(عربی) صفت، بی‌ناو؛ بی‌نشان؛ گوم‌ناو؛
نه‌ناسراو (جسد مجهول الهویه‌ای در یک ساختمان
متروکه پیدا شد: تهرمیکی نه‌ناسراو له می‌شه‌م‌ریکدا
دۆزرایه‌وه).

مجید / macid /: [عربی] صفت. گه‌وره؛ به‌رز؛ والا؛
به‌شان و شکو.

مجیز / macîz / : [از عربی] اسم. [گفتاری]
چاپلووسی؛ زمان چهوری؛ شالووزی.

▣ مجیز کسی را گفتن: به بالای که سیکدا هاتن؛ به که سیکدا هه لگوتن؛ زمان چهوری کردن بو که سیک (او انتظار داشت مجیزش را بگویی: به تما بوو به بالایدا بی).

مۆچ / moč، ها/، اسم، مووچ؛ موچ؛ مهچ؛ موجه؛
 ۱. خرتکه؛ ورده له؛ کهرمچک؛ (الف) زه ندک؛
 مه چه ک؛ بازنده؛ باق؛ فه رشک؛ کاپچک؛ ئه ره ح؛
 جومگهی نیوان دهست و قوئل ب) قولاپ؛
 قولاپه؛ پلپووز؛ جومگهی نیوان به له ک و قاچ
 ۲. ئه و به شه له حل که مه چه ک داده پوشتی.

❑ **مچ انداختن:** دوس خهفاندن؛ مهچهک خستن؛ زور دهست کردن؛ جوړی زوړانی دهست و مهچهکه له نیوان دوو کهسدا بهم شیوه که بهرامبر بهک داده‌نیشن و ئانشکیان، زورتر له سهر میزیک داده‌نین و له پی دهستان لیک قفل دهکن. ئه‌مجار هر کام به هیزی باسک و دهستی، زور دهکا پشته دهستی ئه‌وی تر له زه‌وی بدا.

مچ کسی را گرفتن: [کنایی] به سهر که سیکدا
چوون، به مل که سیکا چوون؛ به کاری نهیانی
که سیک زانین؛ دیتنی له ناکاوی که سیک له
کاتی کردنی کاریکدا (زۆر نارهوا) (خوب مچت
را گرفتم، پس تو این کار را می‌کردی؟؛ چاک به
سهر تدا هاتم، که وای، ئه وه تۆ بوی ئهم کارهت

دەرلنگی پاتؤل و شوال که به کیش یان دوگمه له قولابه یی توند ده کریت ۳. مه چه ک به نده؛ موچه بن؛ جومگه پیچ.

مچ گیری / močgiri / ها: / اسم. / گفتاری / کار یان رهوتی پی زانین و دهر خستنی پیلانیککی نه پینی. مچل / mačal / : صفت. / گفتاری / گالته جاری؛ گه پچار؛ بهر تانه و گه پ و گالتهی خه لک. مچلی / mačali / : اسم. / گالته جاری؛ ترانه؛ دؤخی که وتنه بهر گه پ و گالتهی دیترا نه وه.

مچول / mučul / مچول

مچی / moči / : صفت. مووچی؛ موچی؛ تایبته به مه چه ک «ساعت مچی؛ کات ژمیری مووچی».

محابا / mohābā / : از عربی / اسم. / ادبی / ۱. ترس؛ سام؛ هراس ۲. هه مه؛ فهدی؛ فهیت؛ ریز؛ چاودیری؛ ناکاری گونجاو له هه مبه ر که س یان شتی که وه ۳. پشتیوانی؛ پشتگری.

محاجه / mohācce / ها: / عربی / اسم. / ده مه ده می؛ مشت و مر؛ ده مه قاله؛ ده مه قالی؛ ده مه قالی؛ ده مه قه؛ چه ک چنه؛ قسه و باسی هاورئ له گهل شهر و چه قه دا.

محاذات / mohāzāt / : عربی / اسم. / ادبی / ناست؛ بهرام بهر؛ روودره روو؛ رووبه روو؛ رووله روو؛ دؤخ یان چۆنیه تی بهرام بهر بوون؛ رووبه روو بوون «صندلی ها را به محاذات نرده ها چیده بودند؛ سنده لیه کانین له ناستی نرده کانه وه چینیوو».

محاذی / mohāzī / : عربی / صفت. / ادبی / بهرام بهر؛ بهرانبهر؛ رووبه روو؛ وهراوه؛ رووله روو؛ ناست «قلعه محاذی قلهی کوه بود؛ قه لاکه بهرام بهر ی لووتکه ی کپوه که بوو».

محارب^۱ / mohāreb / ان: / عربی / اسم. / اسلام / محاریب؛ که سی که دژی ده ستوری دین یان حکومه تی ئیسلامی وه ستاوه ته وه و ده بی بکوژری.

محارب^۲ / ان: / عربی / صفت. / ادبی / شه رخاوا؛ به شه ر هاتوو.

محارببات / mohārebāt / : عربی / جمع مَحْرَب محاربه

محاربه / mohārebe / ها: محارببات: / عربی / اسم. / قدیمی / ۱. شهر؛ شهر؛ و شو؛ سواژ ۲. کاری بشپوه نانه وه؛ ئاژاوه خویش کردن.

محارم / mahārem / : عربی / جمع مَحْرَم محاسب / mohāsebe / ها: ان: / عربی / اسم. ۱. ژمیریار؛ ژماریار؛ ژماره گر؛ هومار توخ؛ حیسابداری ۲. ژمار که؛ حیساب که؛ که سی که ده ژمیری.

محاسببات / mohāsebat / : عربی / اسم. ۱. سهرجه می کاروباری تایبته به ژمار یاری و تاوتوی کردن حیساب که ۲. سهرجه می حیسابی ریخخواه یان که سیک له رهوت یان ماوه یه کدا ۳. جمع محاسبه

محاسبه / mohāsebe / ها: محاسببات: / عربی / اسم. کار و رهوتی ژماردن؛ حسیب کردن. محاسن / mahāsen / : عربی / اسم. ۱. چاکه؛ باشی؛ خاسی ۲. / ادبی / ریش؛ ردین «محاسن بلندی داشت؛ ریشکی درپزی هه بوو».

محاصره / mohāsere / ها: / عربی / اسم. گه مارو؛ ئابلو قه؛ ئابلو قه؛ چاکمه؛ کار مه هاتی ده وره دان و نه هیشتنی پیوه ندی شویتیک له گهل ده ور و به ریدا.

محاصره ی اقتصادی / ئابلو قه ی / گه مارو ی ئابووری؛ به رگری کردن له مامه له و دان و ستانی ولاتیک له گهل ولاتانی تر.

محاصره ی نظامی: گه مارو ی چه کداری؛ چوار لا گرتن و به ستنی هه موو ریگایه ک به هیزی چه کداری به مه به ستی به رگری له یارمه تی پی گیشتن و هه لانتی دانیشتون.

محاضر / mahāzer / : عربی / جمع مَحْضَر محاط / mohāt / : عربی / صفت. ۱. ده ور گیراو؛ لا لی گیراو ۲. ده ور دراو.

محاطی / mohātī / : عربی / صفت. ده ور گیراو.

دهست نه داو؛ نه شياو؛ نه رخساو؛ نه سته م؛
ناکردنی «کار محال: کاری دهست نه داو».

محالات / mahālāt, mohālāt: [عربی] اسم،
دهست نه داوان؛ نه رخساوان؛ کارگه لی نه کردنی؛
به رانبر: ممکنات

محاورات / mohāverāt: [عربی] جمع ۵
محاوره

محاوره / mohāvere: ها؛ محاورات: [عربی] اسم،
دهمه ته قه؛ دهمه ته قی؛ وت وویژ؛ گفت وگو؛
مچلگه؛ باس.

محاوره ای / mohāvere'î: [عربی] صفت،
سهر زاره کی؛ وت وویژ؛ گفت وگوئی؛ له سهر
دهم و زمان «اصطلاحات محاوره ای: زارواه گه لی
سهر زاره کی».

محب / moheb(b): ان؛ یین: [عربی] اسم، [ادبی]
خوشویست؛ خواز یار؛ حه زلیکه ر؛ سؤزدار.

محبت / mahabbat, mohebbat: ها: [عربی]
اسم، مؤفقت؛ مؤبعت؛ مهه بهت: ۱. فیان؛ عیشق؛
ئهوین؛ میړ ۲. خوشه ویستی؛ خوشویستی؛
خوه شه ویسی؛ وه شه ویسی؛ دلؤقانی؛ سؤزداری؛
میهره وانی.

□ محبت داشتن: خوش ویستن؛ خوش گهره ک
بوون؛ هه باندن؛ وهش سیای؛ سؤزداری کردن
«جنابعالی همیشه به او محبت داشته اید: ئیوه
همیشه ئه وتان خوش ویستوه».

محبت کردن: دلؤقانی کردن «این بار هم محبت
کنید و به دادش برسید: ئه مجار هس دلؤقانی بکن و
فریای که ون».

محبت آمیز / mahabbatāmîz, mohebbat-:
[عربی] فارسی، صفت، دؤستانه؛ خوشه ویستانه؛
خوشویستانه؛ به دلؤقانی «لحن محبت آمیز: زمانی
دوستانه».

محبس / mahbas: ها: [عربی] اسم، گرتووخانه؛
گرتیمان؛ به ندیخانه؛ زیندان.

محبوب / mahbûb: [عربی] صفت، ۱. دلخوا؛

محافظ / mohāfez: ها؛ ان؛ یین: [عربی] اسم،
پاریزه ر؛ پاریز کار؛ ناگدار؛ نیگدار؛ ئه وهی که س
یان شتیک ده پاریزیت «پلک محافظ چشم است:
پیلوو پاریزه ری چاوه».

محافظت / mohāfezat: ها: [عربی] اسم،
چاوه دیری؛ نیگاوانی؛ چاودیری؛ فرسه باندن؛
پاریز کاری؛ کار و ره وتی پاراستن: الف) به
مه بهستی بهرگری کردن له ون بوونی شتیک
ب) به مه بهستی بهرگری کردن له زیان بینینی
که سیک.

محافظه کار / mohāfezekār: ها؛ ان: [عربی]
فارسی، صفت، خو پاریز: ۱. [سیاسی] کؤنپاریز؛
خؤلادهر له گؤرانکاری ۲. رهوک و دووره پهریز
له مه ترسی. ههروه ها: محافظه کاری

محافل / mahāfel: [عربی] جمع ۵ محفل
محاق / mohāq(q): [عربی] اسم، [نجوم] دؤخی
مانگ له سئ شهوی ئاخری مانگی کؤچیدا که
یه کجار ته سکه و نابیندری.

محاکم / mahākem: [عربی] جمع ۵ محکمه
محاکمات / mohākemāt: [عربی] جمع ۵
محاکمه

محاکمه / mohākeme: ها؛ محاکمات: [عربی]
اسم، لی پرسینه وه: ۱. [حقوق] کار و ره وتی
دادگه بی/ دادگایی کردن؛ دهر خستنی تاوانباری
یان بی تاوانی که سیک به پرسیار لی کردن و
پیراگه یشتن به به لگه و نیشانه وه ۲. [گفتاری]
باس و خواس کردن؛ سین و جیم کردن؛ پرس و جو
زور له که سئ کردن.

□ محاکمه کردن: دادگایی/ دادگه بی کردن؛
دایز کرن «او را در دادگاه نظامی محاکمه کردند: له
دادگای چه کداریدا دادگاییان کرد». ههروه ها:

محاکمه شدن

محال / mahāl(l): ها؛ ات: [عربی] اسم، [قدیمی]
جنر/فی/ ده قهر؛ ناوچه؛ مه لیه ند.

محال / mahāl, mohāl: ات: [عربی] صفت.

دلواز؛ خوشه‌ویست؛ خوشه‌شویس؛ وه‌شه‌ویس؛ له‌به‌ردلان؛ وه‌شه‌سیا «قهرمان محبوب: قاره‌مانی دلخوار» ۲. [مجازی] نازدار؛ دل‌به‌ر؛ ماشوق؛ گراوی.

محبوبیت / mahbūbiyyat ، ها: / [عربی] اسم، خوشه‌ویستی؛ به‌ردل که‌وتوویی؛ وه‌به‌ردلانی؛ بار و دۆخی خوشه‌ویست بوون.

محبوس / mahbūs ، ها: ان: یین: / [عربی] صفت، زیندانی: ۱. دیل؛ به‌ندی؛ گیراو؛ له‌به‌ندیخانه راگیراو ۲. گیر؛ گیرۆده؛ قه‌تیس؛ گرفتار؛ زیندانی؛ بی‌ده‌ره‌تان «دو ساعت در آسانسور محبوس بودم: دوو کاتژمیر له‌ئاسانسوردا قه‌تیس بووم».

محتاج / mohtāc ، ها: ان: یین: / [عربی] صفت، ناتاج؛ نیازمند؛ به‌نیاز.

محتاط / mohtāt: / [عربی] صفت، خۆپاریژ؛ پاریژ‌کەر؛ به‌پاریژ؛ دوورنوار.

محتاطانه / mohtātāne: / [عربی/فارسی] قید، خۆپاریژانه؛ به‌پاریژ‌هوه؛ له‌رووی پاریژ‌هوه.

محترفه / mohtarefe: / [عربی/اسم،/قدیمی] کاسبکاران؛ پیشه‌وه‌ران.

محترقه / mohtareqe: / [عربی] صفت، ۱. ئاورساز؛ سووتماک ۲. ئاورگر؛ ئاوربه‌ر؛ گر‌به‌ر؛ گر‌گر؛ ئاگر‌به‌ر.

محترم / mohtaram ، ان: یین: / [عربی] صفت، به‌پێژ؛ پێژدار؛ به‌پێی؛ به‌پوو؛ شیایوی پێژ «پیرمرد محترم: پیر‌ه‌مێردی به‌پێژ».

محترماً / mohtaraman: / [عربی] قید، به‌پێژ‌هوه؛ له‌رووی پێژ‌هوه «محترماً عرض می‌شود: به‌ریز‌هوه راده‌گه‌یبنرئ».

محترمانه^۱ / mohtaramāne: / [عربی/فارسی] صفت، پێژدارانه؛ به‌پێژانه؛ وێپرای پێژ؛ له‌گه‌ل پێژدا «نامه‌ی محترمانه: نامه‌ی ریزدارانه».

محترمانه^۲: قید، به‌پێژ‌هوه؛ به‌پێژانه؛ وێپرای پێژ «محترمانه به‌او جواب داد: به‌ریز‌هوه وه‌لامی داوه».

محاسب / mohtaseb ، ان: یین: / [عربی] اسم،

[قدیمی] شاره‌وان؛ شاره‌داری کۆن که‌به‌ری به‌کاری نار‌ه‌واش ده‌گرت.

محترم / mohtasam ، ان: یین: / [عربی] صفت، [ادبی] شکۆدار؛ به‌هه‌یه‌ت؛ به‌شکۆ؛ به‌شان و شکۆ.

محترز / mohtazer ، ان: یین: / [عربی] صفت، گیانه‌لاو؛ سه‌ره‌مه‌رگ؛ ئاویلکه؛ گیان‌که‌نشت؛ له‌سه‌ره‌مه‌رگدا.

محترک / mohtaker ، ها: ان: یین: / [عربی] صفت، پاونکار؛ مالگر‌هوه؛ مالگر؛ کووه‌که‌ری به‌ته‌مای داهاتوو.

محترم / mohtalem: / [عربی] صفت، شه‌یتانی؛ ئاوه‌اتوو‌هوه له‌خه‌ودا.

محتمل / mohtamel, mohtamal: / [عربی] صفت، پێ‌تێ‌چوو؛ بووز‌خۆر «محتمل است فردا بیارد: ری‌تێ‌ده‌چی به‌یانی بیاری».

محتملاً / mohtamalan, mohtamelan: / [عربی] قید، په‌نگه؛ په‌نگا؛ له‌وانه‌یه؛ ده‌شی؛ شایه‌کی؛ شایه‌تی؛ شایه‌تا؛ شایه‌ت؛ گاهه‌ز.

محتوا / mohtavā ، ها: محتویات: / [عربی] اسم، ناوه‌رۆک؛ ناوه‌رۆکه؛ ناوه‌رۆک؛ هه‌ش؛ ناوئاخن: ۱. ئه‌وه‌ی له‌ناو شتیکی‌دا به «محتوای کیف: ناوئاخنی کیف» ۲. کوپه‌ک؛ کاکل؛ کاکله «من با شیوه‌ی حرف‌زدنش مخالفم، نه‌با محتوای حرفه‌ایش: من شیوازی قسه‌کردنیم به‌دل‌نیه، نه‌وه‌ک ناوه‌روکی قسه‌کانی»: محتوی

محتوم / mahtûm: / [عربی] صفت، مسۆگه‌ر؛ به‌بێ سێ‌ودوو.

محتوی / mohtavā: / [عربی] مَحْتَوَا

محتوی / mohtavî: / [عربی] صفت، داگر؛ له‌به‌رگر؛ له‌خۆگر؛ له‌خۆداگر «این کتاب محتوی چند بخش است: ئەم کتێبه داگری چەن به‌شه».

محتویات / mohtavîyyāt: / [عربی] جمع مَحْتَوَا

محجبه / mohaccabe: / [عربی] صفت، به‌حیجاب؛

داپۇشراو > يىك دختر محجه با شما كار دارد: كچىكى به حىجاب كارى پىتانه>.

محجر / mahcar: [عربى] مَحْجَر

محجوب / mahcûb: [عربى] صفت. ۱. شهرمن؛ شهرمين؛ شهرميون؛ به شهرم؛ به حهيا؛ پرووگر؛ فهيت كار؛ فهديكار؛ فههؤ؛ فههيتؤ؛ فههيتؤك؛ فهديؤك ۲. [نامتداول] داپۇشراو؛ به حىجاب.

محجور / mahcûr: [عربى] اسم، [قدىمى] نه به گه؛ كهسى پىگه ييوى مېشك كال كه به حوكمى دادگا ده خريته ژير سهر پهرشتى كه سىكى تره وه. ههروه ها: محجورى
محذب / mohaddab: [عربى] صفت. قۇقز؛ كؤم؛ كوور.

محدب الطرفين / mohaddabottarafeyn: [عربى] دو كوز

محدث / mohaddes: ها؛ ان؛ ين: [عربى] اسم، هه ديس زان؛ زانا له زانستى هه ديسدا.
محدث / mohdas: [عربى] صفت. ۱. [نامتداول] تازه؛ نؤ؛ نؤى؛ نفت و نهو ۲. [فلسفه] نووژهن؛ دروست بوو؛ به ديها توو. به رانبهر: قدیم

محدود / mahdûd: [عربى] صفت. ۱. سنووردار؛ راده دار؛ به كهوشه نى دياريكراوه وه ۲. كه؛ پىچ؛ كييم <قدرت محدود: ده سولاتى كه م> ۳. كورت؛ كؤتا (بؤكات) <عمر محدود: ته مهنى كورت>.

▣ محدود شدن به جايى: گه يشتن به جيگايى؛ هاوسنور بوون له گهل جيگا ييكندا.
محدود شدن به چيزى: تايبهت بوون به شتيكه وه.

محدوده / mahdûde: ها؛ [عربى] اسم، زيوار؛ زيواره: ۱. [نامتداول] سنوور؛ كهوشه ن؛ مهرز ۲. كه نيره؛ ليوار؛ قه راغ <محدوده ي شرقى شهر: زيواره ي رۇهه لاتی شار>.

▣ محدوده ي شهرى: زيوارى شارى؛ ئەو به شه له زهوى يان مال كه له سهر شار

ده ژميردرين و شاره دارى خزمه تى پيويستى ده داتى.

محدوديت / mahdûdiyyat: ها؛ [عربى] اسم، ۱. بار و دؤخى سنووردار بوون ۲. تهنگاوى؛ بى ده رەتانی.

محدور / mahzûr: ها؛ ات: [عربى] اسم، پهریز؛ بهرگر؛ له مپهر؛ كؤسپ؛ گهل؛ ئەوه ی ده بئته هؤى پاريز كردن له شتيك به تايبهت له كردنى كاريك: محظور

محراب / mehrāb: ها؛ [عربى] اسم، ميحراب؛ ميحراو؛ ميروا: ۱. جيگه ي پيش نويز له مزگه وتان ۲. به شيك له نويز گه (مزگه وت، كنيسه، ئاته شگا) كه نويز كهران رووى تيده كه ن <محراب مسجد: ميحراوى مزگه وت>.

محرر / moharrer: ها؛ ان: [عربى] اسم، [قدىمى] ۱. نووسهر ۲. مونشى؛ نوويسكار.

محررز / mohraz: [عربى] صفت. مسؤگهر؛ مسه وگهر؛ بى شك <پيروى آنان محرز است: سهر كه وتنيان مسوگهر>.

محرف / moharraf: [عربى] صفت. ده سكارى كراو؛ ده ست تى وه دراو؛ ده ست تى براو. محرق / moharreq: [عربى] صفت. ۱. بسووت؛ گرپهر؛ ئاورگر؛ ئاورگه؛ سوو تماك ۲. سوو تينه ر. محرقه / mohreqe: [عربى] اسم، [قدىمى] گرانه تا؛ گرانتا؛ گرانه تى؛ رهش گرانى؛ ئيشاگران؛ تيفووس.

محرك ¹ / moharrek: ها؛ ان؛ ين: [عربى] اسم، هانده ر؛ بزوينه ر؛ دنه ده ر؛ فيتكار؛ هه لخرينه ر؛ ئەوه ی ده بئته هؤى هاندان و بزوتنه وه <محرك او در اين عمل شناخته شد: هانده رى ئەو له م كار هدا ناسرا>.

محرك ²: صفت. بزوينه ر؛ بزوينه؛ هيفؤته؛ بزؤك؛ لقينه ر؛ جوولينه ر؛ داي نه مؤ؛ جوولينه: ۱. گه رينه ك؛ بگير <نيروى محرك موتور: هيزى بزوينه رى موتور> ۲. دنه ده ر؛ هانده ر؛ هه لخرين؛

محزون: ثاوازی به سۆز.

محسَنات / mohassanāt: [عربی] اسم، چاکه؛
خاسی؛ باشی «این کار محسنات زیادی دارد: نهم
کاره چاکه ی زۆری هه یه».

محسوب / mahsûb: [عربی] صفت. ۱. حیسابکراو؛
ژمیردراو «طلب شما هم محسوب است: قهرزه که ی
ئیهوش حیسابکراوه» ۲. به حسیب هاتوو؛
ژمیرهاتوو؛ ره چاو کراو؛ له بهر چاو گیراو؛ دۆخ یا
چۆنیه تی هاتنه هه ژمار «او از نویسندگان بزرگ
محسوب می شود: ئەو له نووسه رانی گه وره به حسیب
دی».

محسوس / mahsûs، -ات: [عربی] صفت.
۱. هه ست (پیی) کراو «گرمای محسوس: تینی
هه ست پیی کراو» ۲. ئاشکرا؛ راشکاوه؛ دیار؛
له بهر چاو «افزایش محسوس: زۆربوونه و ی ئاشکرا».

هه روه ها: محسوس بودن: محسوس شدن

محسوسات / mahsûsāt: [عربی] اسم، بهر هه ست؛
ئه وه ی ده که ویتته بهر هه ست.

محشر ^۱ / mahšar: [عربی] اسم، ۱. [اسلام]
مه حشره؛ شوینی په سلان؛ شوینی سه لا؛
شوینی هه ستانه وه ی خه لک له پۆژا پساتی
۲. [مجازی] چرهبه ندان؛ حه شر و حه لا؛ هه ره مه؛
زه له؛ جیگای پر له زه له.

☐ **محشر به پا کردن**: [مجازی] کردنه حه شر؛
حه شر و حه لا/ حه شر و حه له لا/ حه شر و
حه ره لا/ زله/ چرهبه ندان/ هه را و زه نا خسته
پئ؛ هه را و هوریا/ چرهبه ندان/ هه را و زه نا/
هه را و هوریا نانه وه.

محشر ^۲: صفت. [گفتاری] ته واو؛ زۆر دلفرین و بی
که مایه سی «میهمانی محشری بود: میوانیه کی ته واو
بو».

☐ **محشر کردن**: گاله کردن؛ گاله پیی کردن؛ هه را
کردن؛ حه شر کردن؛ به باشتین شیواز به پئوه
بردن «بچه های تیم محشر کردند: منداله کانی تیم
گاله یان کرد».

هه لخر پئنه ر؛ لیها توو له هاندان یان فریوداند
«سخنان محرک جوانان: قسه و باسی دنه ده ری
لاوان».

محرم / mahram، ها؛ ان؛ یین؛ محارم: [عربی]
صفت. مه حره م: ۱. [فقه] تایبه تمه ندی خزمیک
که ژن و ژنخواز له گه لیدا حه رام ده کا
۲. [فقه] تایبه تمه ندی ئەو که سه ی به پیی
قانونی شەرع پیویست ناکا ژن سه ر و پرووی لی
دایووشی ۳. رازدار؛ جی متمانه.

محرم ^۱ / moharram: [عربی] اسم، موحه رپه م؛
مانگی سه ره تای سالی کوچی - مانگی.

محرم ^۲ / -ات: [عربی] صفت. حه رام؛ حه رام کراو؛
به ره به ست کراو.

محرمات / moharramāt: [عربی] اسم، [فقه]
حه رامی خوا؛ هه موو ئەو شتانه ی حه رامن.

محرمانه ^۱ / mahramāne: [عربی] فارسی صفت.
نه پئنی؛ په نامه کی «سخن محرمانه: قسه ی نه پئنی».
محرمانه ^۲: قید. به نه پئنی؛ په نامه کی؛ به دزیه وه
«محرمانه با هم ملاقات می کردند: به نه پئنیه وه چاو یان
به به ک ده که وت».

محرمیت / mahramiyyat: [عربی] اسم.
مه حره مه تی؛ دۆخ یان چۆنیه تی مه حره م بوون.
محروم / mahrûm، ها؛ ان؛ یین: [عربی] صفت.
بی به ش: ۱. بی به هره؛ بی به ری؛ بی وه ری «از
دیدار او محروم شدم: له بینینی بی به ش بووم»
۲. به ش پراو؛ ده س کورت؛ بی پار؛ هه ژار «مردم
محروم: خه لکی به ش پراو».

محرومیت / mahrûmiyyat، ها: [عربی] اسم.
بی به شی؛ ده س کورتی؛ هه ژاری؛ دۆخ یان
چۆنیه تی به ش پراو بوون.

محرومیت زدایی / mahrûmiyyatzodāyî:
[عربی] فارسی اسم، کار و په وتی له ناو بردنی
هۆکاره گه لی هه ژاری و بی به شی.

محزون / mahzûn: [عربی] صفت. [ادبی] به سۆز؛
خه مین؛ خه مگین؛ خه مبار؛ کولوڤان «آواز

محشور / mahšûr، ان: / [عربی] صفت. هاودهنگ؛ ههوال؛ هاوال؛ به هاونشین و هاوړینی.

محشور شدن: هاودهنگ بوون؛ هاونشین و ههوال بوون «مدتی با او محشور شد، ولی زود دلش را زد: ماوویه که گه‌لی هاودهنگ بوو به‌لام زوو و هه‌زی کرد». هه‌روه‌ها: محشور بودن

محصل / mohassel، ها؛ ان؛ یین: / [عربی] اسم. ۱. خویندکار ۲. / [قدیمی] خوینده‌وار؛ خونه‌وار.

محصور / mahsûr: / [عربی] صفت. کلیده؛ ده‌ور‌گیراو: ۱. دی‌وار‌گیراو؛ په‌رژین‌کراو ۲. گه‌مارو‌دراو؛ ته‌نگاو؛ قه‌تیس؛ په‌نگدراو «به وسیله‌ی نیروهای دشمن محصور شده بودند: له لایه‌ن هیزی دژمنه‌وه کلیده کرابوون».

محصول / mahsûl، ها؛ ات: / [عربی] اسم. به‌ره‌م؛ داهات: ۱. ده‌سهات؛ ئه‌وه‌ی له‌ئا‌کامی چالاکیه‌کدا به‌ده‌ست‌هاتی «محصول کارخانه: به‌ره‌می کارخانه» ۲. ئا‌زار؛ به‌ر و بووم؛ به‌ر و بوومی؛ باره‌چه؛ به‌ره؛ به‌ربیل؛ به‌ره‌بیل؛ ده‌رامه‌ت؛ به‌روبو؛ به‌رجفت؛ به‌ره‌جووت؛ به‌ره‌جفت؛ به‌ره‌هی کشت و کال «محصول گندم: داهاتی گهنم» ۳. / [مجازی] ده‌سکه‌وت؛ ئاکامی کار یان ره‌وتیک «محصول جنگ: ده‌سکه‌وتی شهر».

محض / mahz: / [عربی] صفت. ته‌واو؛ په‌تی؛ بی‌خه‌وش؛ ره‌سهن؛ ره‌وت «تاریکی محض: تاریکایی ته‌واو».

محض / mahze: / [عربی] حرف. ته‌نیا بو؛ هه‌ر بو؛ هه‌ر له‌به‌ر؛ بو‌خاتر؛ و‌ه‌روو؛ بو؛ په‌ی؛ ژبو «محض شوخی: ته‌نیا بو‌گالته».

به‌محض: و‌پ‌ای؛ هاوکات؛ هه‌ر‌که؛ ده‌م و ده‌ست «به‌محض دیدن پاسبان فرار کرد: هه‌ر‌که پاسه‌وانه‌که‌ی دی‌ه‌لات».

محضر / mahzar، ها؛ محاضر: / [عربی] اسم. ده‌فته‌رخانه؛ مه‌حزه‌ر: ۱. نووسینگه‌ی ره‌سمی به‌لگه «فردا می‌رویم محضر معامله را تمام می‌کنیم:

به‌یانی ده‌روین بو مه‌حزه‌ر مامه‌له‌که ده‌برینه‌وه» ۲. پیشگا؛ هه‌نته‌ش؛ به‌رده‌م؛ به‌رچاو؛ پیش‌چاو؛ و‌ه‌ره‌چه‌م «به‌محضر مبارک عرض شد: له پیشگای به‌ر‌یز‌تاندا عه‌رمز کرد».

محضر دار / mahzardâr، ها؛ ان: / [عربی] فارسی] اسم. سه‌رده‌فته‌ر؛ نووسینگه‌دار.

محضری / mahzarî: / [عربی] صفت. مه‌حزه‌ری؛ ده‌فته‌ری؛ نووسینگه‌یی «سند محضری: به‌لگه‌ی مه‌حزه‌ری».

محظور^۱ / mahzûr: / [عربی] محذور محظور: صفت. / [نامتداول] نار‌ه‌وا؛ هه‌رام؛ قه‌ده‌غه. محظوظ / mahzûz: / [عربی] صفت. ۱. / [نامتداول] به‌هره‌مه‌ند؛ به‌شدار ۲. شادمان؛ خوشحال «از دیدن جنابعالی بسیار محظوظ شدم: له بینیتان زور خوشحال بووم».

محفظه / mahfaze، ها؛ محافل: / [عربی] اسم. پاریزه‌ک؛ شوینیکی بچووکی ده‌ور‌گیراو بو هه‌لگرتن و پاراستنی شت‌ومه‌ک «محفظه‌ی توی دیوار: پاریزه‌کی ناو دیوار».

محفل / mahfel، ها؛ محافل: / [عربی] اسم. بنکه؛ مه‌کو: ۱. جیگای کو بوونه‌وه‌ی چند که‌س ۲. خودی ئه‌و چند که‌سه (تیبینی: بنکه (محفل)، له کو‌ر (مجلس) چکوله‌تر و خومان‌تره) .

محفل انس: ۱. بنکه‌ی یاران؛ شوینی کو بوونه‌وه بو‌قسه و باسی دۆستانه ۲. یاران؛ ئه‌و که‌سانه‌ی له‌ویدا کو ده‌بنه‌وه.

محفوظ / mahfûz: / [عربی] صفت. هه‌لگیراو؛ پاریزراو؛ پاراسته؛ پاراستی.

محفوظ بودن: پاریزران «حق شما محفوظ است: مافی ئیوه پاریزراود».

محفوظات / mahfûzât: / [عربی] اسم. بیر‌ه‌وه‌ری؛ ئه‌وی له‌بیردا ماونه‌ته‌وه «البته او بر اساس محفوظات خودش حرف می‌زد: دیاره ئه‌و به‌پی بیر‌ه‌وه‌ری خوی قسه‌ی ده‌کرد».

محق / moheq(q): / [عربی] صفت. حه‌قدار؛

له سهرحق؛ بهرحق.

محقر / mohaqqar: [عربی] صفت. ۱. کهم و کورت؛ فقیرانه «اثاث محقر: کهل و پهللی کهم و کورت» ۲. ناقابل؛ کهم بایهخ.

محقق / mohaqqaq: [عربی] اسم. شیوه نووسینیکی عهره بی که زووتر له خۆشنوو سیدا به کار دهات.

محقق ۱. صفت. ۱. راست؛ پاس؛ بی درؤ «آن خبر محقق است: ئەو هه واله راسته» ۲. مسۆگهر؛ چه سپاو؛ ریک هاتوو «ریاست ایشان محقق شده است: سه رۆکایه تیان مسۆگهر بووه».

محقق / mohaqqeq: ها؛ ان؛ ین: [عربی] اسم. توژمر؛ لیکۆلهر؛ فه کۆلهر؛ کۆلهرهوه؛ توژمر؛ هیره کار: ۱. خوینده واری زانستگا که له گرویه کی لیکۆلینه وه یان فیرکاریدا خهریکی توژینه وه ی زانستییه ۲. ئەوی کاری لیکۆلینه وه یه.

محققا / mohaqqaqan: [عربی] صفت. بی شک؛ به دروستی «محققا موفق خواهی شد: بی شک سهرده کهوی».

محققانه ۱ / mohaqqeqāne: [عربی] فارسی صفت. لیکۆلهرانه؛ توژهرانه «مقاله ی محققانه: وتاری توژهرانه».

محققانه ۲: قید. توژهرانه؛ لیکۆلهرانه «محققانه بررسی کرده بودند نه بر اساس حدس و گمان: توژهرانه لیکیاندا بووه وه نه ک به گۆتره».

محک / mahak(k), mehak(k): ها؛ [عربی] اسم. مهحک: ۱. تیساو؛ مهحک؛ سهنگی مهحک؛ بهردی رهشی سیلیسی زیر ئەزموو ۲. نامیر یان پتومانی دهرخستنی چۆنیته یان رهسه نایه تی شتیک.

☐ **محک زدن**: ۱. له مهحک دان؛ ساوین به سه ر بهردی مهحکدا ۲. هه لسه نگاندن و تاقی کردنه وه ی چۆنیته ی یان رهسه نایه تی شتیک.

محکم ۱ / mohkam: [عربی] صفت. پتهو؛ پتهو؛ بتاو: ۱. قایم؛ ریخته؛ رهخته؛ بهردهوام؛ سرور؛ خۆگرتنه «کفش محکم: کهوشی قایم» ۲. توند؛ تون؛ تن؛ بهقهوت؛ سفت؛ رپ؛ پهیت؛ قهرت؛ دمیره کانی «سیلی محکم: زلله ی توند» ۳. پلپ؛ بنه جی؛ ریخته؛ رهخته؛ قایم؛ گورخ؛ گیردیان؛ راهوستاو؛ خۆگرتوو «ساختمان محکم: مالی پتهو».

محکم ۲: قید. [گفتاری] به توندی؛ به سهختی؛ جزم؛ سفت؛ سهخت «محکم خورد به دیوار: به توندی دای به دیواره کهدا».

محکم کاری / mohkamkārī: ها؛ [عربی] فارسی اسم. ۱. قایم کاری؛ پتهو کاری؛ کار و رهوتی قایم و پتهو کردنی شتیک له سه ر جیی خوی به چه شنیک که نه جوولیتته وه یان خهوشی تی نه کهوی ۲. [معماری] سفت کاری ۳. [مجازی] قایم کاری؛ قایمه کاری؛ مشوور و ته گیرری زۆر بۆ سه رکهوتن له کاریکدا.

محکمه / mahkame: ها؛ محاکم: [عربی] اسم. [قدیمی] مهحکمه: ۱. دادگه؛ دادگا؛ دیوه خانی قازی ۲. مهتهب؛ عه یان؛ ژووری که بژیشک نهخۆشی تیدا ده بینی.

محکمه پسند / mahkamepasand: [عربی] فارسی صفت. مهحکمه په پسند؛ شیاوی نواندن به دادگا «دلیل محکمه پسند: به لگه ی مهحکمه په پسند».

محکمی / mohkamī: [عربی] اسم. پتهوی؛ پتهی؛ راهوستاوی؛ قایمی؛ گورخی؛ گورخی؛ دۆخ یان چۆنیته ی پتهو بوون.

محکوم ۱ / mahkūm: ها؛ ان؛ ین: [عربی] اسم. مهحکووم؛ ئەوه ی له دادگا به تاوانبار دهرچووه. **محکوم** ۲: صفت. مهحکووم: ۱. داماو له سه لماندنی راستی قسه و خوازی خۆدا «او در دادگاه محکوم شد: له دادگادا مهحکووم بوو»

۲. ناچار به قه بوول کردنی دۆخیکی ناخۆش و ناله بار «محکوم به تنهایی: مهحکووم به ته نیایی».

«غالب مدیران، محلی نیستند! زۆریه ی به پئو بهران، خومالی نین! ۲. باو له شوینیک (لباس محلی: جلکی خومالی)».

محمدی / mohammadi: [عربی] صفت. موحه ممه دی: ۱. سهر به حه زه تی موحه ممه دی (س)، پیغه مبه ری ئیسلام ۲. ئیسلامی؛ سهر به ئیسلام ۳. موسلمان؛ شۆنه رای ئیسلام.

محمل / mahmel: [عربی] اسم. ۱. بۆنه؛ هۆ «داشت برای کارش محمل می تراشید: خهریک بوو بۆنه ی بۆ کاره که ی ده تاشی» ۲. [قدیمی] که ژاوه؛ که جاوه؛ هۆده ئاسای سهر پشتی و شتر.

محمول / mahmûl: [عربی] اسم. [منطق] گوزاره؛ چه مک؛ خه بهر؛ رهسته یه کی هه والی، راست یان درۆ.

محمولات / mahmûlât: [عربی] جمع محموله

محموله / mahmûle: [عربی] اسم. بار؛ کالایی که له ناو به سته دا، له شوینیکه وه بۆ شوینیکی تر ده بریت «محموله ی کامیون تیرا هه بود: باری کامیونه که تیراسن بوو».

محن / mehan: [عربی] جمع محنت **محنت** / mehnat: [عربی] اسم. [دبی] کول؛ مهینه ت؛ چه ره مه سهری؛ تالی؛ رپ؛ خه؛ خه فته؛ گژم؛ جخار؛ جه خار؛ راخ؛ سهختی و دژواری ژیان.

محنت بار / mehnatbâr: [عربی] فارسی صفت. مهینه ت بار؛ خه فته ئه ئنه ر؛ هۆی سهر ره لدانی کول و مهینه ت «دوران محنت بار: سهرده می مهینه ت بار».

محنت کش / mehnatkeş: [عربی] فارسی صفت. مهینه ت کیش؛ جه ورکیش؛ تووشیاری مهینه ت و چه ره مه سهره.

محو / mahv: [عربی] صفت. ته رت؛ مهحف: ۱. له ناوچوو؛ فه نابوو؛ تیاچوو ۲. [مجازی] لیل؛ نادیار «تصویر محو: وینه ی لیل».

ههروه ها: محکوم بودن؛ محکوم شدن؛ محکوم کردن

محکومیت / mahkûmîyyat: [عربی] اسم. مه حکوومیه ت؛ دۆخ یان چۆنیه تی مه حکووم بوون «نیمی از دوران محکومیت را گذراند: نیوه ی مه حکوومیه ته که ی تپه راند».

محل / mahal(l): [عربی] اسم. ۱. جیگا؛ جی؛ جیه؛ شوین؛ شۆنی؛ شۆن؛ ئه خه کن؛ گوره نگه؛ یاگی «محل نگهداری: شوینی هه لگرتن» ۲. [گفتاری] گه ره ک؛ تاخ؛ کورنگ.

محل تقاطع تقاطع-۲

محل داشتن: جی هه بوون: ۱. جیگه بوون ۲. بر هه بوون؛ بر دار بوون.

محل نگذاشتن: هه وال لی نه پرسین؛ سهرنج پی نه دان؛ ئاور لی نه دانه وه.

محلات / mahallât: [عربی] جمع محله **محلل** / mohallel: [عربی] اسم. جاش؛ پیاوئ. که کری ده ستین ژنی سی ته لاقه به واده ماره بکا و ته لاقی بداته وه تا دیسان له شووه که ی ماره بکریته وه.

محلول ¹ / mahlûl: [عربی] اسم. [شیمی] گیراوه؛ شلاوک؛ تراوئ که ماکیکی تیدا تاواوه ته وه.

محلول اشباع شده: گیراوه یی که زۆرترین راده ی ماکی تیدا تاواوه ته وه، به بی ئه وه ی بنیشی یان سهر که وئ.

محلول جامد: تیکه لاوی خوگر و یه کده ست له دوو یان چهن ماک (وه ک ئالیاژ).

محلول ²: صفت. تاواوه؛ تواو؛ ئه وه تاوایا [مقداری نمک در این آب محلول است: هیندیک خوئ له م تاوودا تاواوه ته وه».

محله / mahalle: [عربی] اسم. گه ره ک؛ تاخ؛ کورنگ؛ مه حه لله؛ مه هلا.

محلی / mahallî: [عربی] صفت. مه حه لی؛ خۆمالی: ۱. ناوچه یی؛ ناوخیی؛ زاگه به ری

☐ محو بودن: لیل بوون؛ به ته‌واوی پروون نه‌بوون؛ به ته‌واوی ناشکرا نه‌بوون؛ جوان دیار نه‌بوون «تصویرش محو بود؛ وینه‌که‌ی لیل بوو».

محو شدن: شوینه‌وار نه‌مان: ۱. تهرت بوون؛ تهرت و تونا بوون؛ له به‌ین چوون؛ نابوود بوون؛ فه‌نا بوون؛ له ناو چوون «آن آثار به کلی محو شد؛ نه‌و ناسه‌واره له بنه‌ره‌ته‌وه شوینه‌واریان نه‌ما» ۲. بزر بوون؛ گوم بوون. هه‌روه‌ها: محو کردن

محو تماشای کسی/ چیزی شدن: تاس بردنه‌وه؛ مافی که‌س/ شتیک بوون؛ چاو تی‌پرین «چنان محو تماشای دختر شده بود که متوجه آمدنم نشد؛ وا مافی کچه ببوو نه‌یزانی به هاتنم».

محور / mehvar، ها: / [عربی] / اسم، ته‌وه‌ره؛ ته‌وه‌ر: ۱. راسته‌هیلکیکی وا که‌ته‌ن یا ته‌شکیکی هه‌نده‌سی له ده‌وریدا هه‌لبسووریت ۲. هیلکیکی راست که ده‌قی تر به گویره‌ی نه‌و جیگر ده‌بن ۲. / [کالبدشناسی] دوو‌هه‌مین مؤره‌ی مل ۴. به‌شی ناوه‌ندی یان سه‌ره‌کی «محور بحث: ته‌وه‌ره‌ی باس» ۵. هیلکی سه‌ره‌کی بزاو، گه‌شه و په‌ره‌ساندن ۶. هیلکی نیوان دوو جه‌مسره‌ی گو «زمین به گرد محور خود می‌چرخد؛ زه‌وین له ده‌وری ته‌وه‌ره‌ی خویدا هه‌لده‌سوورئ».

محوری / mehvarî، [عربی] / صفت. ۱. ته‌وه‌ری؛ ته‌وه‌ره‌یی «حرکت محوری؛ بزافی ته‌وه‌ری» ۲. سه‌ره‌کی؛ بنه‌ره‌تی؛ بناغه‌یی «موضوعات محوری؛ بابه‌ته سه‌ره‌که‌کان».

محوطه / mohavvate، ها: / [عربی] / اسم، گو‌ره‌پان؛ هه‌سار؛ هنگ؛ ناوان؛ دنگال؛ پاناییه‌کی تایبته له چاو ده‌وروبه‌ری «محوطه‌ی ورزشی؛ گو‌ره‌پانی و ورزشی».

محول / mohavval، [عربی] / صفت. ۱. راسپی‌راو؛ سپی‌ردراو؛ نه‌سپاردراو؛ سپی‌ریاگ «امور محول به‌خوبی اجرا شد؛ کار و باری راسپی‌راو به جوانی

به‌ری‌وه‌چوو» ۲. خراو؛ خریاگ «کار شما به ماه آینده محول شده است؛ کاره‌که‌تان خراوه‌ته‌مانگی داهاتوو». هه‌روه‌ها: محول کردن؛ محول شدن

محیر العقول / 'oqûl، ها: / [عربی] / اسم، ئاقار؛ هه‌فیرکه؛ ده‌ور؛ ده‌وروبه‌ر؛ دۆراندۆر؛ دۆر؛ ده‌ور؛ دۆرمادار؛ دۆرمادۆر؛ ده‌وران‌پشت؛ بۆردۆر؛ گر؛ هه‌فیرکه؛ ئالی؛ گردوپه‌ر؛ دۆن؛ هاویر؛ هاویردۆر؛ هاویدۆر؛ ۱. نه‌و بار و دۆخ و شتانه‌ی که که‌س یان شتیک داده‌گرن «محیط اجتماع؛ ئاقاری کۆمه‌لگا» ۲. ژینگه؛ وار «آلودگی محیط؛ پیسی ئاقار» ۳. شوین؛ ده‌فه‌ر؛ نه‌و بۆنه و داب‌ونه‌ریتانه‌ی (فه‌ره‌نگی و کۆمه‌لایه‌تی) که له ژبانی مرؤدا په‌نگ ده‌ده‌نه‌وه «تأثیر محیط؛ کاریگه‌ری ده‌وروبه‌ر» ۴. په‌رانپه‌ر؛ که‌مه؛ که‌مه‌ره؛ چه‌نبه‌ر؛ سنووری ته‌شکیکی هه‌نده‌سی ته‌خت «محیط دایره؛ په‌رانپه‌ری جه‌غز».

☐ محیط زیست: ژینگه؛ ئاقاری ژین؛ کۆمه‌له‌هۆکاری فیزیکی، کیمیایی و ژیناسی (وه‌ک ئاو و هه‌وا، خاک و گیانداران) که کار ده‌که‌نه سه‌ر ژین و داهاتووی گیانداران و کۆمه‌لگاکانیان.

محیط: ۱. سوار؛ زال؛ شاره‌زا «او بر همه‌ی آن موضوعها محیط بود؛ (نه‌و) به سه‌ر هه‌موو نه‌و بابه‌تانه‌دا زال بوو» ۲. ده‌ورگر؛ داپۆشه‌ر «دایره‌ی محیط بر مربع؛ جه‌غزی ده‌ورگری چوارگۆشه».

☐ محیط شدن: ۱. زال بوون؛ سوار بوون؛ شاره‌زایی په‌یدا کردن ۲. لا لی‌پرین؛ لا لی‌سه‌ندن.

محیطبان / mohîtbân، ها: / [عربی] / فارسی] / اسم، ژینگه‌وان؛ چاودیری ژینگه.

محیط‌شناس / mohîtsenâs، [عربی] / فارسی] / بوم‌شناس

محیط‌شناسی / mohitšenāsi: [عربی/فارسی]

بوم‌شناسی

محیط‌گرایی / mohitgerāyi: [عربی/فارسی]

اسم، ناموژه‌یی که پتی وایه ناقار پتر له ژنیتیک له سهر گه‌شه‌ی هزری و فره‌ه‌نگی مروّف کاریگه‌ره: اصالت محیط

محیطی / mohīti: [عربی/صفت، ناقاری؛ سهر به

ناقار / شرایط محیطی: ههل و مه‌رجی ناقاری].

محیل / mohīl: [عربی/صفت، فیلباز؛ دوده؛

جامباز؛ ده‌سپر، گزیکار.

محیلانه / mohīlāne: [عربی/فارسی/اقید.

فیلبازانه؛ جامبازانه؛ ده‌سپرانه؛ گزیکارانه.

مخ^۱ / mox، ها: [عربی/اسم، مؤخ؛ موخ؛ پلپ؛

میشره‌ف: ۱. گه‌وره‌ترین به‌شی میشک که له دوو نیوه‌گوؤ راست و چه‌پ پیکه‌اتووه

۲. [مجازی، گفتاری] مه‌غز؛ مه‌ژک؛ مه‌ژگ؛ میژگ؛

میژگ؛ مه‌ژک؛ میشک؛ مژی ۳. [مجازی، گفتاری]

بیر؛ ویر؛ هؤش ۴. [مجازی، گفتاری] که‌له؛

که‌للی؛ سهر.

مخ کسی تکان خوردن: [مجازی] میشکی

که‌سیک شله‌قیان؛ میشکی که‌سیک

داته‌کین؛ مه‌ژگوو یؤی شلیویه‌ی؛ مه‌ژووی

که‌سئ چله‌قیان؛ عه‌قل له ده‌ست دانی

که‌سیک؛ تیکچوونی که‌سیک (عیب ندارد، ولش

کن، مخ این بیچاره تکان خورده! قه‌یدئ ناکا، لئی

گه‌ره، ئەم به‌سته‌زمانه میشکی شله‌قاوه!.

مخ کسی خوب کار کردن: [مجازی] میشکی

که‌سیک باش کار کردن؛ باش به‌هره له بیر و

هؤش گرتن (مخ تو خوب کار می‌کنه، اما نمی‌دانم

چرا به جایی نمی‌رسی!؛ میشکت باش کار ده‌کا،

به‌لام نازانم بۆ به هیچ کوئ ناگه‌ی!.

مخ کسی داغ شدن: [مجازی] چاوی که‌سیک

په‌رینه ته‌وقی سهری؛ به هؤی تووره‌یی

زۆره‌وه هه‌لچوون (تا این خبر را شنیدم مخم داغ

شد: همر ئەم هه‌واله‌م پی‌گه‌یشته چاوم په‌ریه

ته‌وقی سهرم).

مخ کسی را خوردن: [مجازی] میشکی سهری

که‌سئ بردن؛ ئەلف‌له‌یله بۆ که‌سئ خویندن؛

مه‌غزی که‌سیک داته‌کاندن؛ هیلاک کردن

که‌سیک به هؤی زۆریژییه‌وه (یک ساعت تمام

مخ همه را خورد؛ ساعه‌تیکه ته‌خت میشکی سهری

بردین).

مخ کسی سوت کشیدن: [مجازی] چاوی

که‌سیک مؤلفه‌ق دان؛ سهری که‌سیک

سوورمان (وقتی قیمت خانه را گفتند، مخم سوت

کشید: کاتی بابی ماله‌که‌یان گوت، چاوم موله‌قی

دا).

مخ کسی عیب داشتن: [مجازی] عه‌قلی

که‌سیک سئ‌سووج بوون؛ مه‌ژگوو یؤی پووت

بییه‌ی؛ میشک لای که‌سیک نه‌بوون؛ له ئاوه‌ز

بی‌به‌هره بوون، هه‌روه‌ها: مخ کسی عیب کردن

از مخ معاف/ خلاص/ راحت بودن: [مجازی]

میشک قریات بوون؛ بی‌عه‌قل بوون (این بیچاره

از مخ معاف است: ئەم به‌سته‌زمانه میشکی قریاته).

مخ^۱: صفت. [مجازی، گفتاری] وریا؛ مه‌غز؛ زۆر زیت

و زانا و بیرمه‌ند (آرام خیلی مخ است: ئازام یه‌کجار

وریاه).

مخابرات / moxāberāt: [عربی/اسم، ۱. کار و

په‌وتی ناردن و وه‌رگرتنی هه‌وال به یارمه‌تی

ئامیزی ئەلکترۆمیگناتیسی (وه‌ک ته‌له‌گراف،

ته‌له‌فون، رادیو، سateleیت و...) ۲. دام و ده‌زگا و

ریخراوه‌ی به‌رپرسی ئەم کاره.

مخابره / moxbere: [عربی/اسم، کار و په‌وتی

ناردن یان وه‌رگرتنی هه‌وال، به‌تایبته به

ئامیزی میگناتیسی. هه‌روه‌ها: مخابره شدن؛

مخابره کردن

مخارج / maxārec: [عربی/اسم، خه‌رج؛

مه‌زاخت؛ مزه‌خت؛ مه‌زیخ؛ مه‌زیخ؛ مه‌زاخ؛

مه‌زخ: ۱. مه‌سره‌ف (از عه‌ده‌ی مخارج برنمی‌آییم؛

ده‌ره‌قه‌تی خه‌رج نایین) ۲. ئەوه‌ی خه‌رج بووه

«لیست همه‌ی مخارج را بنویس! لیستی همه‌مو
مذراخته‌کان بنووسه!» ۳. / زبان‌شناسی/ نه‌و به‌شانه
له دهم و زار و گه‌روو که پیتی تیدا به‌دی‌دی و
ده‌رده‌که‌وی ۴. جمع مخرَج

مخازن / maxāzen / [عربی] جمع مَخَزَن
مخاصمات / moxāsemāt / [عربی] جمع مَخْصَمَة
مخاصمه

مخاصمه / moxāseme / ها؛ مخاصمات: [عربی]
/ اسم. دژمناتی؛ دوژمنایه‌تی؛ دژبه‌رایه‌تی؛ دژمنی
کردن و پرای شهر و پیک‌هه‌لپرژان.
مخاط / moxāt / [عربی] / اسم. / زیست‌شناسی/ کاژی
پر له لووی نه‌و شوینانه‌ی له‌ش که پیستیان
نیه، به‌تایبیت نه‌و کاژانه‌ی که له ناوه‌وه هه‌ناو
داده‌پوژن.

مخاطب / moxātab / ها؛ ان؛ -ین: [عربی] / اسم.
۱. گوئیگر؛ بیسه‌ر؛ نه‌و که‌سه‌ی پرووی قسه‌ت
له‌وه ۲. / دستور/ دووه‌هم که‌س.
مخاطرات / moxāterāt / [عربی] جمع مَخْطَرَة
مخاطره

مخاطره / moxātere / [عربی] / اسم. مه‌ترسی؛
۱. ره‌وتی خه‌ته‌ر کردن؛ خو خسته‌نه‌و
خه‌ته‌روه «سعی کرد از مخاطره بپرهیزد: هه‌ولی دا
خو له مه‌ترسی بپاریژی» ۲. / ها؛ مخاطرات/ خه‌ته‌ر؛
بقه «نمی‌خواست جان‌ش به مخاطره بیافتد: نه‌یده‌وپیست
گیانی بکه‌وپته مه‌ترسیوه».

مخالف / moxālef / [عربی] صفت. ۱. پیچه‌وانه؛
به‌رچه‌پ «جهت مخالف: لای پیچه‌وانه»
۲. به‌ره‌لست؛ پیچه‌وانه؛ دژ؛ نه‌یار «رفتار مخالف:
کرده‌وه‌ی به‌ره‌لست» ۳. / ها؛ ان؛ -ین/ نه‌یار؛
به‌ره‌لست؛ نه‌رین؛ به‌ره‌لست‌کار؛ نه‌ساز
له‌گه‌ل پارت، بنکه‌یان بار و دۆخیکدا «حزب
مخالف: پارتی نه‌یار».

مخالفت / moxālefāt / ها؛ [عربی] / اسم. نه‌یاری؛
دژایه‌تی؛ نه‌سازی؛ قرخه‌مه‌ره‌زی؛ نارِیکی؛
به‌ره‌لستی؛ سه‌ر پیچکاری.

مخالفت کردن: به‌ره‌لست بوون؛ دژایه‌تی
کردن؛ به‌ره‌لستی کردن؛ ده‌رپرینی نه‌سازی
و نه‌یاری خو «با کار شما مخالفت کردند:
به‌ره‌لستی کاره‌که‌تان بوون». هه‌روه‌ها:
مخالفت شدن

مخالفت آمیز / moxālefātāmīz / [عربی] / فارسی
صفت. نه‌یارانه؛ به‌ره‌لستانه «سخن مخالفت‌آمیز:
قسه‌ی نه‌یارانه».

مخالف‌خوانی / moxālefāxānī / ها؛ [عربی]
فارسی/ اسم. / مجازی/ کار و ره‌وتی گوتن یان
نووسینی قسه‌ی نه‌یارانه.

مخبر / moxber / ها؛ ان؛ -ین: [عربی] / اسم.
هه‌والده‌ر؛ هه‌والیژ.

مخبط / moxabbat / [عربی] صفت. تیچکچوو؛
بیرشاش؛ بیرنالوز.

مختار / moxtār / [عربی] صفت. سه‌ره‌به‌ست؛
خاوه‌ن ئیختیار «هر کس مختار است برای زندگی و
آینده‌ی خود تصمیم بگیرد: هه‌موو که‌سیک له سه‌ر
پریردان بۆ ژیان و داهاتوووی خو‌ی سه‌ره‌به‌سته».

مخترع / moxtare / ها؛ ان؛ -ین: [عربی] / اسم.
داهینه‌ر؛ وه‌دی‌هین؛ نه‌و که‌سه‌ی ئامیر یان
پیکاریکی نو‌ی دادیتنی.

مختص / moxtas(s) / [عربی] صفت. تایبیت «این
نوع چیز نوشتن مختص اوست: نه‌م جوړه‌شت نووسینه
تایبیت به‌وه».

مختصات / moxtassāt / [عربی] جمع مَخْصَطَة
مختصه

مختصر / moxtasar / [عربی] صفت. ۱. کورته؛
کورت؛ پوخته؛ کورت‌کراو؛ سه‌ر و پرت؛ کۆتاکراو
«مختصر واقعه‌این بود: گپ‌رانه‌وه‌ی کورته‌ی
رووداوه‌که نه‌مه‌بوو» ۲. که‌م؛ هندک «درآمد
مختصر: داهاتی که‌م».

مختصراً / moxtasaran / [عربی] قید. به‌کورتی
«واقعه‌را مختصراً تعریف کنید: رووداوه‌که به‌کورتی
بگیر نه‌وه».

مختصه / moxtasse ، ها؛ مختصات: [عربی/اسم].
 ۱. دانسته؛ تایبه‌تمندی ۲. نیشانه؛ هەر یه که
 له و ژماره و پیتانه که بۆ دیاری کردنی شوینی
 خالیک له سەر خەت، ڕووپەر یان جینگایه که به
 کار دین.

مختل / moxtal(l) : [عربی] صفت. تیکچوو؛
 ئالۆز؛ شله‌ژاو؛ شیوا؛ لاسه‌نگ «مختل شدن
 کارها؛ تیکچوونی کاروبار».

مختلس / moxtales ، ان؛ عین: [عربی/اسم].
 گهنده‌ل کار؛ نه‌وه‌ی که خهریکی دزی و گزیه،
 به‌تایبه‌ت له دارایی ده‌ولت یان شیرکه‌تیک.

مختلط / moxtalet : [عربی] صفت. تیکه‌لاو؛
 تیکهل «کلاس مختلط یعنی کلاسی که هم شامل
 دختر و هم پسر است: کلاسی تیکه‌لاو یانی کلاسی که
 هم کچی تیدایه و هم کور».

مختلف / moxtalef : [عربی] صفت. جۆراوجۆر؛
 جۆربه‌جۆر؛ جۆراوجۆر؛ جووراوجوور «کارهای
 مختلف: کاری جۆراوجۆر».

مختومه / maxtûme : [عربی] صفت. برپاوه‌وه؛
 دواپی هاتوو؛ ته‌واوبووگ؛ کۆتایی پی‌هاتوو.

مخچه / moxçe : [عربی/فارسی] اسم. موخچه؛
 به‌شیک له میشکه له پشت‌ه‌سەر و ژیر موخدا و
 کاره سهره‌کیه که ی بریتی له به‌رپوه بردنی
 جووله‌ی ویسته‌کی و هاوسه‌نگی و خوگری
 له‌شه.

مخدر / moxadder ، ها؛ [عربی] صفت. سڤ‌کەر
 «تریاک مخدر است: تریاک سڤ‌کەر».

مخدرات / moxaddarāt : [عربی] جمع مخدره

مخدرات / moxadderāt : [عربی] مواد
 مخدر، مواد

مخدره / moxaddare ، ها؛ مخدرات: [عربی/اسم].
 [نام‌داول] خات؛ خادی؛ خاتون؛ خان.

مخدوش / maxdûš : [عربی] صفت. ده‌ست‌لیدراو؛
 ده‌ست‌تی‌براو. هه‌روه‌ها: مخدوش بودن؛

مخدوش شدن؛ مخدوش کردن

مخدوم / maxdûm : [عربی/اسم]. [ادبی] ئه‌رباب؛
 ئاغا؛ ئه‌رواو؛ خاوه‌ن‌کار.

مخده / moxadde, mexadde ، ها؛ [اسم].
 ۱. مه‌خده؛ پشتی ئاسایه‌ک بۆ له سەر دانیشن

و پال پیوه‌دان ۲. پشتی.

مخرب / moxarreb : [عربی] صفت. ویرانکەر؛
 خاپوور کەر؛ ڕوو‌خینه‌ر؛ مال‌ویرانکەر «زلزله‌ی
 مخرب: بوومه‌له‌رزە‌ی ویرانکەر».

مخرج / maxrac ، ها؛ [عربی/اسم]. ۱. دەرگا؛
 دەرگا؛ دریا؛ کون یان ده‌لاقه‌ی چوونه‌ده‌ر

۲. [مجازی] کووم؛ کۆم؛ پند؛ پندرو؛ سوو؛ خڤ‌ک؛
 قولته‌فسه؛ قیت؛ کونی قوون؛ کونی دواپی

کۆنه‌ندامی هه‌رسه‌کی گیانداران که پیسی لیوه
 ده‌رده‌چئ ۳. [ریاضی] ژماره‌ی له ژیر هیللی

که‌سری (وه‌ک ۵ له ۲/۵ دا) ۴. [مخارج] شوینی
 دروست بوون و ده‌رهاتنی پیتی ئه‌لفوبی له

ده‌م و زاره‌وه.

مخروب / maxrûb : [عربی] صفت. خاپوور؛
 ویران؛ دیران؛ کاول؛ دیرس؛ ڕوو‌خوا؛ دارماو؛

رماو؛ کاوله؛ ته‌پاو؛ داته‌پاو «خانه‌ی مخروب: مالی
 کاول: مخروبه»

مخروبه / maxrûbe : [عربی] مخروب

مخروط / maxrût ، ها؛ [عربی/اسم]. [هندسه]
 قووچ؛ قووچه‌ک؛ قووچک؛ قووته‌ک؛ جۆریک

ته‌شکی هه‌نده‌سی وه‌ک که له‌قند که له
 هه‌لسووران سیگۆشیکی راستگۆشه به‌ده‌وری

په‌لیکیدا به‌دی‌دی.

مخروط آتشفشان: قووچکه‌ی گرکانی؛

قووچکه‌ی گرکان؛ قووچه‌کی سهر گرکان که
 له سارد بوونه‌وه‌ی گرماکی هه‌لپ‌ر‌اوی گرکان

به‌دی‌دیت.

مخروطات / maxrûtât : [عربی/اسم] لقیک له
 زانستی هه‌ندسه که ده‌په‌رژپته سهر قووچه‌ک و

بر‌گه‌کانی له‌گه‌ل ڕووپه‌ردا.

مخروطی / maxrûti ، ها: [عربی] صفت. قویچک؛ قووج؛ قووجی؛ قووجه کی؛ هوللکن؛ کهله قه ندی.

مخزن / maxzan ، ها: [عربی] اسم. کؤگه؛ کؤگا؛ هه مار؛ کؤمگه: ۱. /مخازن/ بارخانه؛ جینگای پاشه کهوت کردن یان هه لگرتنی شتیک <مخزن نفت: هه ماری نهوت> ۲. شوینیک که شتیک هه لده گری یان پاشه کهوت ده کا <مخزن اسرار: کؤگای نهینی>.

مخصوص / maxsûs : [عربی] صفت. تایبته؛ تهیبه؛ تایبته تی؛ تاویه تی؛ تایوه تی: ۱. سهر به کهس، شت یان کاریکی تایبته <این شوخی مخصوص او بود: ثم گالته به تایبته تی نهو بو> ۲. به دانسته یان تایبته تمه ندیه کی دیاریکراو و بی وینته وه <صدای مخصوصی داشت: دهنگیکی تایبته تی هه بو> ۳. خاوه نی جوریک سهرتری و سهرپشکی <بستنی مخصوص، کباب مخصوص: به سته نی تایبته، که بابی تایبته تی>.

مخصوص کردن: تایبته دان؛ تایبته تی کردن به کهس یان شتیکه وه.

مخصوصاً / maxsûsan : [عربی] قید. به تایبته؛ به تایبته تی؛ گهوشینی؛ خازما؛ خاسما: ۱. نه خوازه؛ نه خوازا؛ نه خوازه لا؛ نمازه؛ نه خازا؛ ناوازه؛ نهوازه <مخصوصاً تو باید خیلی هوشیار باشی: به تایبته تو ده بی زور وریا بی> ۲. ده سائقه س؛ به نه نقه ست؛ به دانسته؛ له بهر هۆ یان هۆ کاریکی تایبته <مخصوصاً این را گفتم: ده سائقه س نه مه و>.

مخطط / moxattat : [عربی] صفت. کیل-کیل؛ کیپر-کیپر؛ کیلدار؛ هیلدار؛ خه تدار؛ خه ت-خه تی. مخفف / moxaffaf : [عربی] صفت. سووکه له؛ کورته؛ کورت کراوه <«ار» مخفف «اگر» است: «گهر» سووکه له ی «نه گهر»>.

مخفی / maxfi : [عربی] صفت. شاراوه؛ شاردراوه؛ شاریاوه؛ شاریاگه وه؛ پیواره؛ په نامه کی؛

په نامه گی؛ په کور؛ نهینی؛ نهو شاریاگ؛ نادیار <راه مخفی: ریگای شاراوه>.

مخفی شدن: خۆ شاردنه وه؛ خۆ قایم کردن؛ وی سخت کهرده ی؛ وی شارته یوه؛ خۆ په نا دان؛ په نام گیرته ی؛ خۆ دزینته وه <رفت توی زیر زمین مخفی شد: چوو له ژیرزه ویدا خۆی شاردنه وه>. ههروه ها: مخفی بودن؛ مخفی کردن مخفیانه / maxfiyane : [عربی] فارسی] قید. به دزیه وه؛ بی دزیه وه؛ وه دزیکه وه؛ به نهینی؛ په نامه کی؛ له ژیره وه <مخفیانه به او پول می داد: به دزیه وه پاره ی پی ده دا>.

مخفیگاه / maxfigāh ، ها: [عربی] فارسی] اسم. حه شارگه؛ شاردنگه؛ وه شارگه: ۱. شوینی شت شاردنه وه ۲. بنه گه؛ حه شار؛ په نامگا؛ ره به ت؛ شوینی خۆ شاردنه وه <شب از مخفیگاهش بیرون می آمد: شهو له حه شارگه که یوه نه هاته دهر>.

مخل / moxel(l) : [عربی] صفت. تیکده ر؛ گیره شیوین؛ بشیونه؛ شیوه زنه.

مخلص / maxlas : [عربی] صفت. <گفتاری> کورته؛ پوخته؛ کورت کراوه؛ سهر و پرت؛ سهر و پورت <مخلص کلام اینکه...: پوخته ی قسه نه مه یه که...>. مخلص / moxles : [عربی] صفت. ۱. بی ریا؛ بی خهوش ۲. دلسوز؛ به دؤستایه تی دور له ریا.

مخلصانه / moxlesane : [عربی] فارسی] قید.

دلپاکانه؛ بی گری و گۆل؛ به پاک؛ به بی ریا.

مخلصه / moxallase : [عربی] عاقر قرحا

مخلفات / moxallafat : [عربی] اسم. ۱. چه شه؛ نه وه ی له گهل چیشته ده یخۆن ۲. نهو شتانه ی له گهل ماک ی سهره کی ده یکه نه نیو چیشته <وهک نۆک و پیواز... له ناو ناو گۆشتدا> ۳. <گفتاری> کهل و په لی لاته کی نامزیک.

مخلوط / maxlût ، ها: [عربی] اسم. ۱. /شیمی/

ئاوئته؛ ئامیته؛ تیکهل؛ به ره می چهن ماک ی تیکهل کراو که به شیوه ی میکانیکی لیک جودا

دهبنه وه ۲. مه خلوت؛ فالووده به سته نی؛
 تیکه لاوی پالووده و به سته نی.
 مخلوط ۱. صفت. ناویته؛ نامیته؛ تیکه؛ دیه ک.
 مخلوط کن / maxlûtkon ، ها: [عربی/فارسی]
 /سم. نامپریکی میکانیکی، دهستی یان کاره بایی،
 بو تیکه ل کردنی دوو یا چهن شت (زۆرتر
 خوارده مه نی).
 مخلوع / maxlû: [عربی/صفت. دهر کراو؛ لادراو؛
 لابراو؛ لانراو «شاه مخلوع؛ شای دهر کراو».
 مخلوق / maxlûq: [عربی/صفت. خولقاو؛
 داهاتوو؛ چی بوو؛ دروست کراو؛ ئافرانندی؛
 داهیتراو.
 مخلوقات / maxlûqât: [عربی/سم. /مغتاری]
 ۱. خه لک؛ مه ردم؛ عالم «می خواهی همه ی
 مخلوقات را بریزی اینجا؟» ده ته وی همه وو خه لکمان
 لی کۆ که یته وه؟ ۲. بوونه وهران.
 مخمر / moxammer ، ها: [عربی/سم. ترشینه ر؛
 هوکاری هه له پیتان و تورشاندن (وه ک باکتری،
 کارگ یان نانزیم).
 مخمس / moxammas ، ها: [عربی/سم.
 پینج خسته کی؛ بهنده شیعیکی پینج له تی.
 مخمصه / maxmase ، ها: [عربی/سم. گنچه ل؛
 گنچه له؛ تهنگزه؛ بار و دۆخی ناخۆش و گیر و
 گرفت له کار و ژیا نی پۆژانه دا.
 مخمل / maxmal: [عربی/سم. فره ز؛ مخموور؛
 مه خمه ل؛ مه خمه ر؛ مه خموور؛ قه دیفه؛ قوماشی
 یه ک لا کورکن له ئاوریشمی ئاسایی یان
 ده سکرد.
 مخملک / maxmalak: [عربی/فارسی/سم.
 میکووتک؛ میکووتک؛ میرکووت؛ میکووته؛ نیرگووتک؛
 نه خۆشیه کی چلکی که له جۆریک باکتریوه
 سه ر هه لده دا و زۆرتر مندالان تووش ده بن،
 سه ر هه رتا گه رووی نه خۆش چلک ده کا و دوا ییش
 تای لی دی و زیکه ده رده دا.
 مخملی / maxmalî: [عربی/صفت. مه خمه لی؛

مه خمه لین: ۱. له جنسی مه خمه ل «قبای
 مخملی: که وای مه خمه لی» ۲. نهرم و ناسک وه ک
 مه خمه ل «صدای مخملی: دهنگی مه خمه لی» *
 مخملین / maxmalîn: [عربی/سم. مخملی
 مخموور / maxmûr: [عربی/صفت. /ادبی/کاس؛
 گنیز؛ ور؛ خه والوو، به تایبته به هو ی شوینه وای
 خوارده وه ی له لکولی یان ماکی سه ک ره وه.
 مخمووری / maxmûrî: [عربی/سم. کاسی؛
 گنیزی؛ وری.
 مخنث / moxannas ، ان: [عربی/سم.
 میرمه ندۆک؛ نیرمه ندۆک؛ نیرمووک؛ نیرمه مووک؛
 نیرمه موک؛ نیرمه موک؛ نیرموک؛ نیرمو؛ نه نیر نه
 می: ۱. پیاوی که کۆندامی زایه ندی گه شه ی
 نه کردبی ۲. ئاغه باجی؛ باجی ئه ولحه می؛ پیاوی
 که ئاکاری ژانه بی ۳. حیزه له؛ هیزه که؛ ئۆبنه؛
 ئۆبنه یی؛ به پشت؛ پشته؛ پیاوی که پیاوانی تر
 سواری ده بن.
 مخوف / maxûf: [عربی/صفت. ترسینه ر؛
 به ترس؛ بترسین؛ زات به ر؛ زنده ق به ر؛ هو ف؛
 دل تۆقین «صدای مخوف: دهنگی ترسینه ر».
 مخیر / moxayyar: [عربی/صفت. ئازاد؛
 سه ربه ست؛ سه رپشک.
 مخیله / moxayyele, moxayyale: [عربی/سم.
 واق؛ بیرگه؛ جی هزر «معلوم نبود چه فکری در
 مخیله ی او می گذشت: دیار نه بوو چ بیریک به واقیدا
 تی ده په ری».
 مد / mad(d): [عربی/سم. ۱. خیزاو؛ که شه؛
 هه لکش؛ ره وتی هه لسان؛ هه لکشان؛ رادان؛
 دیارده ی به رز بوونه وه ی راده ی ئاوی ده ریا به
 هو ی هه لکشان و داکشانی ئاو ۲. خیزاو؛
 به رزترین راده ی ئاوی ده ریا له پۆژدا به هو ی
 دیارده ی هه لکشان ۳. که شه؛ کلاوه؛ بزوتنی
 سه ر «الف» له ریتووسی عه ره بی و فارسیدا که
 ده ی کاته «آ».

□ مد نظر داشتن: له بهر چاوگرتن؛ له بهر چاودا بوون؛ سهرنج پیدان؛ سهرنج داپنه‌ی.

مد / mod: [فرانسوی] / اسم، باو؛ داب: ۱. /ها/ شیوازی تهرپوشی و خو رازاندنه‌وه «مد لباس: باوی جل‌وبه‌رگ» ۲. داکه‌فتی؛ سه‌لیقه‌ی کۆمه‌لگا «مدتی سفر اروپا مد بود، حالا رفتن به سوریه و ترکیه مد شده است! ماوه‌یه‌ک سه‌فره بو ژوروپا باو بوو، ئیستا چوونه سووریه و تورکیه باوه!» ۳. نیقار؛ شت‌ومه‌کی بره‌ودار و به‌ره‌واج «حالا این کیفها مد است: ئیسته ئهم کیفانه باوه».

مداح / maddāh، ها؛ ان: [عربی] / اسم، په‌سندهر؛ پی‌هه‌لبیژی؛ که‌س یان ده‌زگایه‌ک که په‌سن دهدا «روزنامه‌های مداح: رۆژنامه‌گه‌لی په‌سندهر» ۲. دولگه‌هۆن؛ دولگه‌بیژی؛ ده‌نگ بیژی شیعی مه‌زه‌بی، به‌تایبته له په‌سندانی بنه‌ماله‌ی پیغه‌مبه‌ردا.

مداحی / maddāhi: [عربی] / اسم، ۱. په‌سندهری؛ پی‌هه‌لبیژی؛ پیداه‌لبیژی؛ پیا‌هه‌لخوینی؛ کار و پیشه‌ی که‌سی که پاره وهرده‌گرئ و په‌سن دهدا ۲. /ها/ کاری پیداه‌لگوتن.

مداخل / madāxel: [عربی] / اسم، داهات؛ به‌تایبته داهاتی لاته‌کی (وه‌ک شاگردانه، ده‌سخوشانه، لاشیرینی و رشفت).

مداخلات / modāxelāt: [عربی] جمع مداخله

مداخله / modāxele، ها؛ مداخلات: [عربی] / اسم، ۱. کار و ره‌وتی به‌شداری‌کردن ۲. خو تیه‌لقورتان ۳. [سیاسی] ده‌ست‌یه‌وردان؛ ههر کاریک له لایه‌ن یه‌ک یان چه‌ند ده‌وله‌ته‌وه بو تیکدانی کار و باری ده‌وله‌تیکی تر.

مداد / medād، ها؛ [عربی] / اسم، میداد؛ قه‌له‌م؛ میدا: ۱. قه‌له‌مزریچ؛ دارینه؛ قه‌له‌م‌سییه؛ پینووسیک بو نووسین، ره‌سم‌کیشان یان نیشانه دانان ۲. نامیزیکی وا به‌ماکی ئارایشته‌وه بو خو رازاندنه‌وه.

□ مداد ابرو: میدادی برؤ؛ میدادیک بو ئارایشتی برؤ.

مداد رنگی: میداد‌ره‌نگی؛ قه‌له‌م‌ره‌نگی؛ کۆمه‌له‌ میدادی ره‌نگاوره‌نگ بو نه‌ققاشی.

مداد شمعی: میداد شه‌می؛ میدادی له مۆم یان پارافین.

مداد کپه: قه‌له‌م جه‌وه‌ره؛ جوړیک میداد که نووسراوه‌کانی ئه‌سته‌م پاک ده‌بنه‌وه و بو نووسینی به‌لگه به‌کار دی.

مداد پاک کن / medādpak.kon، ها؛ [عربی] / فارسی / اسم، مه‌ساحه؛ خه‌ت‌کووره‌و‌که‌ره؛ که‌رسته‌یه‌ک له جنسی جوړئ لاستیک بو سرین و کوژاندنه‌وه‌ی شوینی میداد.

مداد تراش / medādtarāš، ها؛ [عربی] / فارسی / اسم، خو‌تراش؛ خه‌زه‌ن؛ قه‌له‌م‌تراش؛ تک‌قه‌له‌م‌ئه‌و‌که‌ره؛ نامرازی قه‌له‌م تاشین.

مدادی / medādī, madādī: [عربی] / صفت، میدادی: ۱. به‌میداد نووسراو ۲. ره‌نگی خو‌له‌میشتی توخی مه‌یله و ره‌ش؛ به‌ره‌نگی گرافیت.

مدار / madār، ها؛ ات: [عربی] / اسم، خولگه: ۱. گه‌ره‌کی هه‌ل‌خولانی شتیک به‌دهوری شتیکی تردا «مدار زمین به‌دور خورشید: خولگه‌ی زه‌وی به‌دهوری خو‌ردا» ۲. هیل؛ گه‌ره‌کیکی بازنه‌یی له‌دهوری شتیک «مدار استوا: هیلی ئوستوا» ۳. ریگه‌ی گه‌رانی زه‌وی کاره‌با.

□ مدار چاپی: خولگه‌ی چاپی؛ ره‌وپه‌ریک که هه‌موو لکه کاره‌باییه‌کانی له‌سه‌ر داندراوه یان له‌حیم کراوه.

مدار رأس‌الجدی: خولگه‌ی کارژوله؛ هیلک له‌سه‌ر ۲۷° ۲۳° ی پانتای باشووری گۆی زه‌وی، که تیشکی خو‌ر له‌ره‌ژی یه‌که‌می به‌فرانباردا راست له‌سه‌ریه‌تی و ناوچه‌ی ناوه‌ندی باشووری ده‌گریته‌به‌ر.

مدار رأس‌السرطان: خولگه‌ی قرژال؛ هیلک

له سەر ۲۷' ۲۳۰ پانتای باکووری گۆی زهوی،
که تیشکی خۆر له رۆژی یه کهمی پووشپهردا
راست له سهریه تی و ناوچهی ناوهندی
باکووری دهگرتهوه.

مدارا / modārā، ها: [عربی/اسم]، ۱. نهرم و
نیانی؛ نهرمکیشی؛ قه خوراندن «با مردم مدارا کن»؛
له گهل خه لک نهرمونیان به! ۲. خۆراگری؛
پشوو درێژی؛ پرزه داری؛ بێنفرههی «با این دشمنان
مدارا تا کی؟ له یهل ئەم دژمنانه پشوو درێژی تا
کهنگی؟».

مدارج / madārec: [عربی/اسم]، [ادبی]
قوناخگهل، پله یان پله ک گهل «مدارج ترقی؛
قوناخگه لی پێشپهوت».

مدارس / madāres: [عربی] جمع مدرسه
مدارک / madārek: [عربی] جمع مدرک
مدارگان / madārgān: [عربی/فارسی/اسم]
مه لبه ندیک له گۆی زهوی له ههر دوو لای
هێلی ئوستوادا که ئاو و ههوا ی ناگۆری:
منطقه ی حاره

مدارگرد / madārgard: [عربی/فارسی] صفت.
خولگه گهر؛ به سوورانهوی جهه غزاساوه.

مدافع ۱ / modāfe': ها؛ لان؛ یین: [عربی/اسم]
[ورزش] پشتگر؛ بهک؛ ههر کام له یاریکارانی
کایه ی فووتبال که وان له پیش دهروازه وان و
پشته سهر یاریکارانی تروهه.

مدافع ۲: صفت. پارێزهر؛ بهرگر؛ بهره قان؛ بهرنگار
«مدافع آزادی: پارێزهری ئازادی».

مدافعات / modāfe'āt: [عربی] جمع مدافعه

مدافعه / modāfe'e: ها؛ مدافعات: [عربی/اسم]
بهرگری؛ بهرنگاری؛ کار و پهوتی پاراستن و
بهرگری کردن.

مداقه / modāqqe: [عربی/اسم]، تییینی: ۱. کار
یا پهوتی سه رنج دان و ورد بوونه وه ۲. سه رنج؛
وردی.

مدال / medāl، ها: [فرانسوی/اسم]، مه دال؛
میدال: ۱. نشان؛ دروشم؛ کانزایه کی نه خشیني
وهک سکه که به مه بهستی بیره وه ری
که سایه تی یان پروداویک، یان بۆ خه لات
لێ دراوه و له مل ده کرێ یان به سهر سینگه وه
ده نریت ۲. گه وه ره بند؛ نه خشی سهر کانزا.

مدالیون / medālyon، ها: [عربی/اسم]
۱. گه وه ره بند؛ نه خشی جوانی سهر کانزا و
به ردی به نرخ که له ملی ده کهن یان به
جل و بهرگیه وه ده نین ۲. نه خشی جوانی زه پ له
سهر قاب، دیوار یان وێنه وه.

مدام / modām: [عربی] صفت. بهردهوام؛
دایمی؛ هه میشه یی؛ سه ره مر «عیش مدام؛
رابواردنی بهردهوام».

مدام ۲: قید. ههر؛ دایم؛ دایمه؛ دایمی؛ هه میشه؛
هه میشه دهره؛ دایم و دهره مه؛ بهردهوام «مدام
می گفت: «من خیلی خسته ام». ههر ده یگوت: «ئهم
زۆر ماندوووم».

مداوا / modāvā، ها: [عربی/اسم]، دهرمان؛
چاره سهر؛ چاره؛ عه لاج؛ کار و پهوتی دهرمان
کردن؛ چاره کردنی دهرد و برین «مداوای او چند
ماه طول کشید: دهرمانه که ی چهن مانگی خایاند».

مداوم / modāvem: [عربی] صفت. هه میشه یی؛
لێکدا. لێکدا؛ بی پسانه وه؛ تم و تم؛ پهیتا. پهیتا؛
پهستا. پهستا؛ پهسا. پهسا؛ له سهر یهک «کار
مداوم؛ سر و صدای مداوم؛ کاری هه میشه یی؛
قرموقالی بی پسانه وه».

مداومت / modāvemāt, modāvamat: [عربی]
اسم. بهردهوامی: ۱. بار و دۆخی درێژه دار بوون؛
خایاندن؛ بهردهوام بوون «این کار دو ماه مداومت
داشت: ئەم کاره دوو مانگ درێژه ی هه بوو»
۲. شوێنگری؛ کار و پهوتی سوور بوون و بهدوادا
چوون «مدتی در کارش مداومت نشان داد: ماوه یی له
کاره کهیدا بهردهوامی نواند».

مداهنه / modāhene، ها: [عربی/اسم]

زمان لووسی؛ زوان لووسی؛ زوان چهوری؛ ماستاو کهری.

مدایح / madāyeh: [عربی] جمع ۱۰ مدیحه

مدبر / modabber، ان: [عربی] صفت. به رده بار؛ به مشور؛ به را؛ به ته گبیر؛ به راویژ؛ چاره مه مند.

مدبرانه^۱ / modabberāne: [عربی / فارسی] صفت. ژیرانه؛ چاره مه مندانه؛ چاره سه رانه؛ به مشورانه؛ به ته گبیر؛ به وردبینی و دوورنوارپه وه «راهل های مدبرانه: پتچارگه لی ژیرانه».

مدبرانه^۲: قید. ژیرانه؛ به مشور؛ به راویژ؛ به به کاربردنی را و ته گبیر؛ به وریایی «اختلاف ها را مدبرانه حل و فصل کرد: ناکوکیه کانی ژیرانه چاره سه ر کرد».

مدپرست / modparast، ها: ان: [فرانسوی / فارسی] صفت. باوپرست؛ هؤگر و شوینک و تووی باوی تازه. ههروه ها: مدپرستی

مدت / moddat: [عربی / اسم] مده؛ ماوه؛ مهودا: ۱. به ربو؛ کاتی پیویست بؤ تهواو بوونی کار، خول یان زنجیره ووداویک «مدت عمر؛ مدت تحصیل: ماوهی تمهن؛ ماوهی خویندن» ۲. کاتیک به سه رهتا و ناخری دیاریکراوه وه «مدت کار روزانه، هشت ساعت است: ماوهی کاری رۆژانه هشت ساعته» ۳. /ها/ پاژیک له کات «مدت شب و روز در تابستان و زمستان متفاوت است: ماوهی شهو و رۆژ له هاوین و زستاندا جیاوازه».

مدتدار / moddatdār: [عربی / فارسی] صفت.

ماوه دار؛ مهودا دار؛ پیوه ندیدار یان سه ره به ماوه ییکی دواتره وه «چک مدتدار؛ چه کی ماوه دار».

مدح / madh، ها: [عربی / اسم] په سن؛ په وش؛ تاریف؛ ستایش: ۱. کاری پتدا هه لدانی که سی یاشتی و گوونی باشی و لیها تووییه کانی. به رانبر: قدح «شاعران او را مدح می کردند: شاعران په سنیان ددهاوه» ۲. نهوهی له م باره وه هه لده گوتری «بسیار مدح او را گفتند و نوشتند: زوریان په سندا و نووسیانه وه».

۱۰ مدح کردن / گفتن: پتدا هه لگوتن؛ پیا هه لدان؛ په سندان؛ نه فراختن؛ پتیه لگوتن.

مدحیات / madhiyyāt: [عربی] جمع ۱۰ مدحیه

مدحیه / madhiyye، ها: مدحیات: [عربی / اسم]. دولگه؛ شیعر، قسه یان نووسراوه یه که بؤ په سندان کیه سیک.

مدخل / madxal، ها: [عربی / اسم]. ۱. دهم؛ زارک؛ دهر وو؛ دهر؛ ناودهر؛ نافدهر؛ درگا؛ دهم دهر؛ به رده ر؛ به رده رک؛ شویتیک بؤ تیوه چوون ۲. پیشه کی؛ ده سپیک ۳. لیما؛ لیمه؛ سه رواژه؛ سه ره شه؛ هه رکام له وشه گه لی سه ره تایی وشه دان، فره رهنک یان فره رهنگوک که مانای دراوه ته وه، به رامبه ره کانی نووسراوه ... و

مدد / madad، ها: [عربی / اسم] یاریده؛ ناریکاری؛ یارمه تی؛ یاریه تی؛ یارده ی؛ کۆمه ک.

۱۰ مدد خواستن: داوا ی یارمه تی کردن؛ یاری خواستن؛ کۆمه ک گهره ک بوون؛ یارده ی واستی. ههروه ها: مدد رساندن؛ مدد کردن

مددجو / madadcû، ها: بیان: [عربی / فارسی]

اسم. ۱. یاریخواز؛ کۆمه ک خواز؛ نهوه ی پیویستی به یارمه تیه ۲. تازه لاوی تاوانبار له ناوه ندی چاکساز ی و پهروه رده دا. ههروه ها: مددجویی

مددکار / madadkār، ها: ان: [عربی / فارسی]

اسم. مه ده دکار؛ ناریکار: ۱. یارمه تیده ر؛ فریاره س ۲. نهوه ی له ناوه ندی چاکساز ی و پهروه رده دا کار ده کا.

۱۰ مددکار اجتماعی: ناریکاری کۆمه لایه تی؛ نهوه ی بؤ چاکساز ی و یارمه تیدانی لیقه ووماوان راهاتووه.

مددکاری / madadkārī: [عربی / فارسی / اسم].

ناریکاری؛ مه ده دکاری: ۱. /ها/ کاری یاری گه یاندن ۲. پیشه ی ناریکار.

۱۰ مددکاری اجتماعی: ناریکاری کۆمه لایه تی؛

که به گرتنی پاره له خویندکاران به‌پړوه ده‌چی.

مدرسه‌ی متوسطه: ده‌بیرستان؛ قوتابخانه‌ی دوا ناو‌هندي.

مدرسه‌ی / *madrese'i, madrase'i*: [عربی/فارسی] صفت. [گفتاری] مه‌دره‌سه‌یی؛ قوتابخانه‌یی؛ فیرگه‌یی؛ پټوه‌ندی‌دار یان سهر به قوتابخانه [دختر مدرسه‌ای: کچه مه‌دره‌سه‌یی].

مدرسه‌داری / *madresedāri, madrase-*: [عربی/فارسی] اسم. قوتابخانه‌داری؛ کار و په‌وتی گه‌راندن و به‌پړوه بردنی قوتابخانه.

مدرسه‌رو / *madreserow, madrase-*: [عربی/فارسی] صفت. مه‌دره‌سه‌یی؛ قوتابخانه‌یی؛ به‌تمه‌ن یان دؤخی شیاو بؤ چوونه قوتابخانه‌وه.

مدرسه‌سازی / *madresesāzi, madrase-*: [عربی/فارسی] اسم. قوتابخانه‌سازی؛ فیرگه‌سازی؛ کار و په‌وتی کردنه‌وه‌ی قوتابخانه.

مدرسی^۱ / *madrasī*: [عربی/اسم] مه‌دره‌سی؛ قسه‌وباسی فله‌سه‌فی و بیروړای قوتابخانه‌یی نورووپا له چهرخه ناو‌هندي‌ه‌کاندا.

مدرسی^۲: صفت. قوتابخانه‌یی؛ پټوه‌ندی‌دار یان سهر به قوتابخانه.

مدرسی / *modarresī*: [عربی/اسم] فیرکاری؛ هینکاری: ۱. ده‌رس‌بیژي؛ مامؤستایی؛ کاری مامؤستا ۲. کار و په‌وتی ده‌رس دان.

مدرک / *madrak*: [عربی/اسم] مه‌درک: ۱. ده‌سخه‌ت یان نفیسک؛ به‌لگه؛ مه‌دره‌ک: ۱. ده‌سخه‌ت یان نووسراوه‌یه‌کی په‌سمی بؤ ده‌لیل یان پشتیوانی له داوا یان گومانیک ۲. ټه‌وه‌ی ده‌بیته به‌لگه (وه‌ک وینه، شریته، نووسراوه ...) ۳. به‌لگه‌نامه؛ سه‌نده [سند زمین: به‌لگه‌نامه‌ی زه‌وی].

مدرک تحصیلی: پروانامه‌ی خویندکاری؛ نووسراوه‌یه‌کی په‌سمی که تیپه‌ر بوونی خولیکي خویند‌ه‌واری که‌سی پشان د‌ه‌دا.

چه‌شنیک چالاکي کؤمه‌لایه‌تی بؤ یارمه‌تیدانی لیقه‌وماوان.

مددیاری / *madadyār*: [ان: /عربی/فارسی] اسم. مه‌ده‌دیاری؛ یاریده‌ر؛ به‌رده‌ستی ټاریکار.

مددیاری / *madadyāri*: [عربی/فارسی] اسم. مه‌ده‌دیاری؛ یاریده‌ری: ۱. بـواریکی خویند‌ه‌واری بؤ فیرکردن و راهینانی یاریده‌ر ۲. پیشه و کاری یاریده‌ر.

مدر / *moder(r)*: [عربی] صفت. ټاسان‌که‌ر و زؤرکه‌روه‌ی پړژه‌ی میز.

مدرج / *modarrac*: [عربی] صفت. پلیکانه؛ پیچینه؛ پاچینه؛ نفر-نفر؛ پله-پله؛ ده‌ره‌جه‌ده‌ره‌جه؛ پله‌ک-پله‌ک؛ ده‌ره‌جه‌به‌بندی کراو [رادیو‌داری صفحه‌ی مدرج است: رادیو په‌په‌یه‌کی پلیکانه‌ی هیه].

مدرس / *modarres*: [ان: /عربی] اسم. ټه‌وه‌ی ده‌رس ټه‌دات: //ف) هینکار؛ هه‌فؤتکار؛ ټه‌وه‌ی له قوتابخانه‌یه‌کی دینیدا ده‌رس ټه‌دات‌ه‌وه (ب) خوارترین پله‌ی مامؤستایی له زانستگادا ۲. فیرکار؛ ده‌رس‌بیژ (به‌گشتی).

مدرسه / *madrese, madrase*: [ان: /عربی] مدراس: [عربی/اسم] فیرگه: ۱. قوتابخانه؛ خؤندنگا؛ مه‌کته‌ب؛ مه‌دره‌سه؛ ده‌رس‌خانه؛ جیگه‌ی ده‌رس خویندن: //ف) شوینی فیرکردنی من‌دالان و تازه‌لاوان به پټودانگی به‌رنامه‌یه‌کی دیاریکراو (ب) شوینی فیرکردنی زانستی دینی ۲. فیرگه؛ دامه‌زراوه‌ی فیرکاری [مدرسه‌ی کشاورزی: فیرگه‌ی کشت‌وکال].

مدرسه‌ی ابتدایی: خؤندنگای سهره‌تایی؛ قوتابخانه‌ی سهره‌تایی

مدرسه‌ی راهنمایی: خؤندنگای ناو‌هندي.

مدرسه‌ی شبانه‌روزی [شبانه‌روزی^۱]

مدرسه‌ی عالی: دامه‌زراوه‌ی فیرکاری بالا، له ټاستی کارناسی (لیسانس).

مدرسه‌ی غیرانتفاعی: مه‌دره‌سه‌ی ناده‌وله‌تی

۱. داواکار؛ داواچی؛ ئەو کەسەى خواستىك دىنىتە گوڭرئ «مدعى مى گوید این مال من است: داواکار دەلى ئەوە ھى منە» ۲. ئەوەى شەر و داواى لەگەل کەسىڭدا ھەيە «مدعى کە نى تۈاند قاضى باشد: داواکەر خۇ ناتۈانى داوەر بى» ۳. [حقوق] خۋازەر؛ گازەندە کەر؛ سکاالا کەر؛ دادبەر؛ شکاتکەر؛ ئەوەى شکاتى کەسىكى کردووە «مدعى اظهار مى کند شما او را کتک زدەاید: داواکەر دەلى ئیو لیتان داوہ».
- مدعى العموم / modda'iyol'omûm: [عربى] مدعى العموم / modda'a'alayh: [عربى] اسم. [حقوق] دادئەستین؛ دادسان؛ دادستان. مدعى عليه / modda'a'alayh: [عربى] اسم. [حقوق] پاشمار؛ شکات لى کرۋ.
- مدغم / modqam: [عربى] اسم. [دستور] پیتی کە تیکەل بە پیتیکی تر بووہ و سواوہ، وەک «بتر» کە لە بنەرەتدا «بدر» بووہ، دالە کە لە گوتاردا تیکەل بە تی بووہ و نەماوہ.
- (تییینی: ئەم دیاردەيە زمانیە لە کوردیشدا ھەيە. وەک «ھەزار» دەلى: «تۆزئ لەو خاکە بەسەر خۆتا کە!»، «خۆتا» لە سەرەتادا «خۆتدا» بووہ).
- مدفن / madfan، ھا: [عربى] اسم. ناشتنگە؛ جئ نیژران (وەک گوڭ، قەبر) «مدفن مستورە در سلیمانیه است: ناشتنگەى مەستورە لە سلیمانیدایە».
- مدفوع / madfû: [عربى] اسم. پیسی؛ پیسایى؛ گوو؛ گ؛ گى؛ مردارى؛ ریخی کە لە ریخۆلەى مرؤف و گیاندارانى ترەوہ دەرەجەئ.
- مدفون / madfûn: [عربى] صفت. نیژراو؛ بن گل خراو؛ سراوای؛ ناشتوو؛ ناشتی؛ تەمراو.
- مدفون کردن: ۱. ناشتن؛ نیان؛ مردوو لە قەبر نان ۲. کردنه ژیر خاکەوہ؛ شاردنەوہى شتی لە ژیر خاکدا.
- مدقال / medqāl: اسم. متقال؛ جاو؛ جاوہ؛ جاوگ؛ قوماشی بەنى ساکار و درشت چن: متقال مدل / model، ھا: [فرانسوی] اسم. مودیل؛ مدرک تخصصی: پرونامەى پسپۆرى.
- مدرکات / modrakāt: [عربى] اسم. کوڭ ئەو شتانەى ھەستیان پئ دە کرئ.
- مدرک گرایى / madrakgerāyî: [عربى] فارسی] اسم. واز و تامەرزویی زۆر بۆ وەرگرتنى پرونامەى خویندکاری بەبى بايەخدان بە فیڕ بوون.
- مدرن / modern، ھا: [فرانسوی] صفت. نوڭاو: ۱. تازەباو؛ سەر بە سەر دەمى ئیستایان رابردووی نزیک «جامەى مدرن: کۆمەلگای تازەباو» ۲. ساز و تەیار بە شیوہ گەلى زانستى یان ھونەرى تازەوہ «ھوپیمای مدرن: فرۆکەى نوڭاو».
- مدرنیتە / modernîte: [فرانسوی] اسم. نوڭخوازی؛ نوڭوازی؛ نوڭگەرى؛ نوڭباو؛ تازەگەرى، خازما لە دیاردە گەلى کۆمەلایەتیدا.
- مدرنیزە / modernîze، ھا: [فرانسوی] صفت. بەرؤژ؛ نوڭراو و ساز بە پیی ئامیر، کەرستە، شینۆز، سەلیقە یان کەلکی ئەمڕویی.
- مدرنیست / modernîst، ھا: [فرانسوی] صفت. نوڭخواز؛ نوڭواز؛ نوڭگەر.
- مدرنیسم / modernîsm: [فرانسوی] اسم. مؤدربنیسم: ۱. گرەوشتیک لە ھونەر، نژیارفانی، بیر و ویتە لە دوای رۆنسانسى ئوروپا لە دژی شیوہ، شینۆز و دابونەریتى باو کۆمەلگا ۲. نوڭوازی؛ نوڭخوازی؛ نوڭگەرى.
- مدساز / modsāz، ھا؛ ان: [فرانسوی] فارسی] اسم. باوداھین؛ ئەوەى شتی نوڭ بەتایبەت جل و بەرگ دادینى و دەیکانە باو.
- مدعا / modda'a، ھا: [عربى] اسم. داخوازە؛ داواکارو.
- مدعو / mad'ov(v)، ان؛ عین: [عربى] اسم. داوہت کرۋ؛ لئ گئراو؛ بانگ ھئلاو؛ داوہتى؛ فەخوہندى؛ بانگ کرۋ بۆ شویتنى، بەتایبەت میوانى، کوڭرى جیژن یان وتاریژى.
- مدعى / modda'i، ھا؛ ان: [عربى] اسم. داواکەر؛

۱. /نامتداول/ نموونه؛ نمانا؛ سهرمه شق ۲. گه لاله و نموونه ی شتی که قه راره دروست بکریت <مدل هوايما؛ مودیلی فرۆکه> ۳. فرم؛ شیواز یان چۆنیته تی دروست کردنی شتییک <ماشین آخرین مدل؛ ماشینی ئاخیر مودیل> ۴. که سی که له ده م و چاو یان ئەندامانی تری بۆ مه به سستیکی هونه ری، فیرکاری یان بانگه شه یی وینه یان په یکه ر چی ده که ن ۴. جۆری کتییی فیرکاری نه قاشی.

مدلل /modallal/ : [عربی] صفت. به لگه دار؛ به به لگه <سخنان مدلل؛ قسه ی به لگه دار>.

مدلول /madlul/ ، ها؛ لات؛ [عربی] اسم. ۱. مه به ست؛ مانا یان ئامانجی وته یان نووسراوه، به تایبته مراز و ئامانجه سهره کیه که ی.

مدم /modem/ ، ها؛ [انگلیسی] اسم. مودییم؛ ده زگای گۆرانی نیشانه یه که به نیشانه گه لی ته با ده گه ل ده زگایه کی تر دا و راگواستیان (وه که گۆزانه وه ی زانیاری له که مپیوتریکه وه بۆ که مپیوتریکی تر)؛ مودم

مدمغ /modammaq/ : [عربی] صفت. [ادبی] ۱. خۆ به زلزان؛ خۆ په سه ن ۲. گه مۆر؛ مه جووجه؛ مژمۆر؛ ناوچاوتال.

مدنی /madanî/ : [عربی] صفت. ۱. نیوولاتی؛ ولاتی؛ ولایه تی؛ سهر به ولات <سازمان مدنی؛ پێخراوه ی نیوولاتی> ۲. شارستانی؛ باژێروانی؛ باژێرقانی؛ ژیا ری؛ سهر به ژبان و کۆمه لگای شارستانی <حیات مدنی؛ ژبانی شارستانی> ۳. مه دینه یی؛ پێوه نیدار یان سهر به شاری مه دینه له عهره بسان ۴. تایبه تمه ندی بری له سووره ته کانی قورعان که له مه دینه دا هاتوون.

مدنیت /madanîyyat/ : [عربی] اسم. ژیا ری؛ شارستانی؛ شارستانیته ی.

مدور /modavvar/ : [عربی] صفت. خرت؛ خر؛ غر؛ خشت؛ گورمک؛ گلۆر؛ گر؛ گرد؛ گردل؛ سه ل؛ گلینک؛ له نگه ری؛ چه رخی؛ تۆپه ل؛

جه غزی <صفحه ی مدور؛ په ره ی خرت>.

مدولاسیون /modulās(i)yon/ : [فرانسوی] اسم. ۱. /فیزیک/ گۆرانی بری تایبه تمه ندی شه پۆل به گویره ی شه پۆلیکی تر له هه والنیری بی ته لدا ۲. /موسیقی/ راداشتنی ئاهه نگی که له پله ک یان مودیکه وه بۆ پله ک یان مودیکی تر.

مدون /modavvan/ : [عربی] صفت. کۆوه کراو؛ تۆمار کراو؛ ریکخراو؛ کۆکراوه به شیوه یه کی ریک وپیک <قانون مدون؛ قانونی کۆوه کراو>.

مدهش /modheš/ : [عربی] صفت. [ادبی] به سام؛ ترسه ئین؛ ترسناک؛ رۆح تۆقین؛ زاله تره کین؛ زۆر ترسینه ر <حادثه ی مدهش؛ روودای به سام>.

مدهوش /madhûš/ ، ان؛ [عربی] صفت. [ادبی] بیهوش؛ نه هس؛ نهش؛ دل بووراو؛ دل بووراوه؛ له هوش چوو؛ له سه رخۆ چووگ <ناگهان مدهوش شد و افتاد؛ له نا کادا بیهوش بوو و دارا یه وه>.

☐ **مدهوش شدن**؛ بوورینه وه؛ بوورانه وه؛ دل بوورین؛ له هوش چوون؛ بیهوش بوون؛ له سه رخۆ چوون؛ دل رووین؛ بیتار بوون؛ بیهوش که وتن؛ له پێژین؛ ویه رده یه وه.

مديحه /madîhe/ ، ها؛ مدایح؛ [عربی] اسم. دولگه؛ په سن نامه؛ ئەوه ی (زۆتر شعر) که له په سنی که سیکدا ده گو تر ی.

مديحه سرا /madîhesarā/ ، یان؛ [عربی/فارسی] صفت. دولگه وێژ؛ دولگه هۆن؛ په سن بیژ؛ هۆگری پێدا هه لگوتن و په سن دان. ههروه ها؛

مديحه گو؛ مديحه سرا یی؛ مديحه گویی

مديد /madîd/ : [عربی] صفت. دوور و درێژ؛ ئازگار؛ درێژ؛ درێژخایه ن <مدت مدینه؛ ماوه ی دوور و درێژ>.

مدیر /modîr/ ، ها؛ ان؛ [عربی] اسم. کارگیر؛ به رپوه به ر؛ ریشه به ر؛ هه لسوورین؛ ئەو که سه به رپوه بردنی دامه زراوه یه کی له ئەستۆدایه <مدیر فروشگاه؛ کارگیری فرۆشگه>.

☐ **مدیر داخلی**؛ کارگیری ناوه خۆ؛ به رپوه به ری

چیتزایی؛ ئەندامی چیشتن ۲. /مجازی/ دل؛ سەلیقە؛ پەسن؛ زەوق «بە مذاق کسی خوش آمدن: بە دلی کەسیک بوون».

مذاکرات /mozākeraṭ/: [عربی] جمع ۱۰ مذاکرە

مذاکرە /mozākere/, ها؛ مذاکرات: [عربی] /اسم. وتووێژ؛ قسەوباس؛ مچلگە؛ لیکدوانی بەتایبەت رامیاری نێوان دوو یان چەن کەس (وزرای دوو کشور مدتی مشغول مذاکرە بووند: وەزیرانی دوو ولاتە کە ماوەیە ک خەریکی وتووێژ بوون».

مذاھب /mazāheb/: [عربی] جمع ۱۰ مذهب ۱۰ مذاھب اربعە: چوارمەزەبی ئەھلی سوننەت، کە بریەتین لە: حەنەفی، شافعی، حەنبەلی و مالیکی.

مذبح /mazbah/, ها؛ [عربی] /اسم. /ادبی/ قوروانگە؛ قوربانگە؛ کوشتارگا؛ شوینی سەرپرین و قوربانی کردن.

مذذب /mozabzab/: [عربی] صفت. ۱. تاوئاوی؛ پا-را؛ دەمدەمی؛ ھۆکی-ھۆکی؛ وازوازی؛ بێ توانستی پریاردان ۲. پروگیر؛ لە پرو داماو؛ بەبێ راشکاوی و پروو راستی لە دەربرینی بیر و باوەردا.

مذبوخانه /mazbûhâne/: [عربی / فارسی] صفت. بەفیرو؛ لەناچاری؛ ناچارى؛ بە ناعیلاجی و لە خۆرای «تلاش مذبوخانه: ھەولی بەفیرو».

مذکر /mozakkar/, ها؛ [عربی] صفت. نێر؛ نێرینە؛ نێرەوێز «حیوان مذکر: گیانداری نێر».

مذکور ۱ /mazkûr/: [عربی] صفت. ناوبراو؛ نێوبراو؛ ناڤیری؛ باسکراو؛ کەس یان شتێ کە پێشتر ناوی ھاتوو «شخص مذکور مدتی در بیمارستان بود: ناوبراو ماوەیە ک لە نەخۆشخانە بوو».

ناوخوازی؛ بەرپرسی ھەلسووراندنی کار و باری ناوھەکی دامەزرێوەیە ک.

مدیر عامل: کارگێری گشتی؛ بەرزترین پلە ی بەرپۆبەراییەتی دامەزرێوەی ک لە لایەن تاقمی بەرپۆبەراییەتیەو ھەلدەبژێردرێت.

مدیر کل: بەرپۆبەری گشتی؛ ئەو ھە ی بەرپۆبەراییەتی مەزینگەییە ک لە ئەستۆدایە. مدیر مسئول: بەرپرس؛ ئەو کەسە ی لەمەر پێشە یان کارێکی تاییبەت (وێک بلاوکردنەو ھە ی رۆژنامە) ئەرکی وەلام دانەو بە دام و دەزگا دەولەتیەکانی لە ئەستۆدایە.

مدیر آ: صفت. بەمشوور؛ لێھاتوو بۆ سامان دان و بەرپۆبەردنی کار و بار.

مدیریت /modirīyyat/: [عربی] /اسم. بەرپۆبەراییەتی؛ کارگێری: ۱. /ھا/ کار و پەوتی ھەلسووراندن ۲. /ھا/ لێھاتوویی و لێزانی لە بەرپۆبەردندا ۳. کۆی ئەو کەسانە ی کارێک ھەلدەسوورێن «مدیریت کارخانە: بەرپۆبەراییەتی کارخانە» ۴. کار و پێشە ی بەرپۆبەر.

مدیست /modīst/, ها؛ [فرانسوی] /اسم. باوئاھین؛ ئەو کەسە ی شتی نوێ دەکاتە باو.

مدینە ی فاضلە /madīneyefāzele/: [عربی] ۱۰ آرمانشەر

مدیون /madyûn/: [عربی] صفت. ۱. /حقوق/ قەرزار؛ قەرزار «شما پولی بە این شرکت مدیون ھستید: ئێو پارە یە ک قەررداری ئەم بەشدارگە یەن» ۲. /گفتاری/ منەتبار؛ دەیندار؛ دۆخی خۆ بە وامداری چاکە یە ک زانین.

مدیونی /madyûni/: [عربی] /اسم. منەتباری؛ دۆخ یان چۆناوچۆنی دەیندار بوون.

مذاب /mozāb/: [عربی] صفت. تواو؛ تاویاو؛ تاویاو؛ تاویاگەو؛ بوھوژ؛ بوھوژتی؛ ئەو تاویا؛ بڤاشت؛ پشافت؛ لە بەر گەرمای زۆر وێک ھەویر یان ئاو لێھاتوو.

مذاق /mazāq/: [عربی] /اسم. ۱. /نامتداول/

رښانه کاني مه‌سپي که پاپ به جگري
راسته‌وځي پيتروسي ره‌سوول ده‌زاني و له
سره‌لت و ره‌بن مانه‌وي پايه‌داراني
کليسا پيداگري ده‌کا: کليساي کاتوليک
مذهب / mozahhab / [عربي صفت. ۱. ته‌زهيب
کړاو ۲. /نامتداول/ زېړ که‌فت؛ زه‌ړ که‌فت؛ زېړ که‌فت؛
زه‌ړ که‌ش؛ زېړ کړي .

مذہب / mozahheb : [عربی] اسم۔
 ۱۔ تہذیب کار ۲۔ زیرکار؛ زہرگر؛ تہلاکار؛
 زہرینگر؛ ٹو کہسہی پیشہ زیرکاریہ۔

مذهبی / mazhabī: [عربی] صفت. مذهبی؛
 ۱. پیروندیدار یان سهر به ږیازیک
 «احزاب مذهبی: پارتی مذهبی» ۲. /ها/
 دیندار؛ بږوامه‌ند و لایه‌نگری مذهب «آدم
 مذهبی: مړوی دیندار».

مر / (mor(r) : [عربی/اسم، مايره ۱. دوهوڼيکي
 ناوچه ي گهرمين له تيره ي سماق ۲. جهوي
 خهست و سپي نهو دوهونه که بوني خوشه و
 تامي تاله، له بهر ههوادا پرهنگ ده گوړي و بو
 دهرمان دهبي.

مرا /marā/: ضمیر۔ [دبی] من؛ ٹھمن؛ م- م؛ مہ؛ جیناوی بہرکاری یہ کہم کہ کسی تاک > مرا گفت؛ مرا دید؛ مرا آورد: منی گوت؛ دیتمی؛ مہ ناورد۔

مرا بجه / morābehe : [عربی] اسم، کاری
وہرگرتن یا دانی وام بۆ ماوہییکی دیاریکراو لہ
بہ، امبہر سوودیکی دیاریکراوہوہ.

مرآة المسلسله / mar'atalmosalsale: [عربی]

مراتب / marāteb : [عربی] جمع مرتبه

مراتع / 'marāte': [عربی] جمع مرتع

مراثی / marāsî: [عربی] جمع مرثیہ

مراجع / 'marāce': [عربی] جمع مرجع

مراجع / morāce' ، ها؛ ان؛ ین؛ /: [عربی] / اسم.

کارہن؛ کہ سے کہ ہو جتہ ہے بوونی کاری،

مذلت / mazallat, mazellat ، ها: [عربی] اسم،
سووکی؛ زهلیلی؛ خواری؛ زه‌بوونی؛ په‌ستی.

مذمت / mazammat, mazemmat ، ها/ :
 اعربی/ اسم. ۱. / ادبی/ زهم؛ زهمه؛ فر؛ قر؛
 خراپه بیژی ۲. لؤمه؛ لؤم؛ تانه؛ سهر زنهشت؛
 سهر کؤنه؛ سهر کؤ؛ وله.

مذموم / mazmûm : [عربی] صفت. [ادبی]
که سن؛ کریت؛ ناشیرین؛ ناپه‌سهن؛ ناپه‌سه‌ند؛
زشت؛ نه‌چی؛ ناحه‌ز؛ سک؛ دشت.

مذهب / mazhab ، ها؛ مذاهب: [عربی/اسم،
 رِبْياز: ۱. مذهب؛ مذهب؛ مذهب؛ مذهب؛
 ثابین؛ دیر؛ کومله ناموژه گلی دینی که تهنیا
 تاقمی له په پړهوانی ټهو دینه له سهری بن
 (مذهب شافعی: ربیازی شافعی) ۲. [مجازی] دین
 (مذهب بودا: دینی بودا) ۳. [نامتداول] قوتابخانه ی
 هزری یان فلهسفی.

☐ مذهب آنگلیکان: رېږای نائگلیکان؛ رېږایزیکي مه‌سیحی که له سالی ۱۵۳۴ی زایینیه‌وه له ټینگلستان دامه‌زراه: کلیسای آنگلیکان

مذهب ارتدکس: پېښایي نورتودوکس؛
پېښایي ښه ماخوایي دیني مه سیحی که له
سه ده ی پینجه مده و له نه نجامی سهربادان له
فرمانی پایي دووه هم، له ناو خاچ په رستانی
روژا واده سهری ه لندا: کلیسای ارتدکس

مذهب پرستان: رېږيزی پروستان؛ هر کام
له رېږيزه کانی مه سيجی که له چهرخی
شازده همه موه له لاین چاکه خوازانی دینیه وه
سهریان ه لداوه و ملیان به سرؤ کایه تی پاپ
نهداوه: کلیسای پروستان

مذهب را شکر: / گفتاری/ به زیانه بی؛ به
زیادی نه که ی، هه ی وه چه مری که ی (بو)
دهر برینی نا په زایه تی یان سه رسو ورمای
ده گو ترئ) «مذهب را شکر دوباره برق رفت! به
زیادی نه که ی دیسانه که به برق چوو!»

مذهب کاتولیک: ریږازی کاتولیک؛ یه کیک له

مراسله / morāsele ، ها: مراسلات: [عربی] / اسم،
 ۱. نامه؛ نووسراوه‌ی هه‌ناردراو بۆ شوینتی «در
 مراسله‌ی خود از وضع کارتان شکوه کرده بودید: له
 نامه‌که‌تاندا گله‌ییتان له بار و دۆخی کاره‌که‌تان
 کردبوو» ۲. [قدیمی] نامه‌نیری؛ نامه‌وه‌گوڤری؛
 نامه‌نیگاری؛ کاری نامه‌ناردن.

مراسم / marāsem: [عربی] / اسم، پئ‌وره‌سم؛
 ئاهه‌نگ؛ ئایین؛ کۆمه‌له‌کاری که به گوڤره‌ی
 قانون، داب و نهریت یان باو، بۆ به‌پۆه‌ بردنی
 بۆنه یا مه‌به‌ستیک‌ی تایبه‌تی په‌چاو ده‌کرئ
 «مراسم عید نوروز: ری‌وره‌سمی جیژنی نه‌ورۆز».

☐ **مراسم تحلیف**: ئاهه‌نگ/ پئ‌وره‌سمی سویند
 خواردن؛ ئاهه‌نگی ره‌سمی بۆ قه‌سمه‌ خواردن
 له پیش‌چاوی خه‌لک «مراسم تحلیف
 دانش‌جویان پزشکی: ئاهه‌نگی سویند خواردنی
 خویندکارانی بژی‌شکی».

مراسم تدفین: پئ‌وره‌سمی به‌ خاکسپیری/
 ئه‌سپهرده‌کردن/ سراونه‌ی؛ په‌وتی ناشتن و به
 خاک سپاردنی مردوو.

مراعات / morā'āt ، ها: [عربی] / اسم، کار و
 په‌وتی له به‌ر چاو‌گرتن.

☐ **مراعات نظیر**: نووسراوه‌یه‌ک (زۆرت‌ر شیعر) که
 ئه‌و شتانه‌ی پیک‌دین و به‌یه‌کتری ده‌خۆن
 تیییدا رپۆز‌کراوه (وه‌ک «خه‌زان» و «به‌هار» و
 «چه‌مهن» و «گول» و «سه‌رو» و «سه‌مهن» و
 «یاسه‌مهن» له‌م شیعره‌ی «نالی»‌دا: له‌ خه‌زان
 بئ‌خه‌به‌ره‌ به‌رگی به‌هار و چه‌مهنی/ بئ‌به‌قایی
 گول و سه‌رو و سه‌مهن و یاسه‌مهنی): تناسب ۴-

مرافعات / morāfe'āt: [عربی] جمع ☐ **مرافعه**

مرافعه / morāfe'e ، ها: مراعات: [عربی] / اسم،
 ۱. [نامتداول] داوخوازی؛ دادخوازی؛ داخوازی
 ۲. [گفتاری] ده‌مه‌قڤی؛ ده‌مقڤر؛ جه‌نگه‌مرینگئ؛
 مه‌رافه؛ داوا؛ سواژ؛ سواش؛ چه‌قه و هه‌را؛ شه‌ر و
 هه‌را «دیشب با زهم مرافعه داشتیم: دوتشه‌وه‌ له‌گه‌ل
 ژنه‌که‌مدا ده‌مه‌قڤریمان بوو».

سه‌ردانی شوینتیک ده‌کا «رفتارش با مراجع ملایم و
 محترمانه بود: له‌گه‌ل کاره‌یندا به‌پۆه‌وه
 ده‌جوولایه‌وه».

مراجعات / morāce'āt: [عربی] جمع ☐ **مراجعة**

مراجعة / morāce'at: [عربی] / اسم، کار و په‌وتی
 گه‌رانه‌وه؛ هاته‌نه‌وه؛ ئه‌وه‌نامه‌ی؛ هه‌لگه‌رانه‌وه.

مراجعة / morāce'e ، ها: مراجعات: [عربی] / اسم،
 ۱. کار و په‌وتی سه‌ردان؛ چوون بۆ شوینتی یا
 لای که‌سی بۆ کاری ۲. کاری گه‌ران به‌ ناو
 کتیب و نووسراواندا بۆ بابه‌تیک.

مراحل / marāhel: [عربی] جمع ☐ **مرحلة**

مراحم / marāhem: [عربی] جمع ☐ **مرحمت**

مراد / morād: [عربی] / اسم، ۱. ئاره‌زوو؛ مرار؛
 مراد؛ کاو؛ کام؛ چه‌ز؛ نیازی دل؛ خواست؛
 ویست؛ ئاوات ۲. پیر؛ که‌سی که‌ خه‌لک‌یک
 مریدی وین.

☐ **مراد طلبیدن**: ئاوات خواستن؛ داوای ئاوات و
 نیازی دل کردن.

به‌ مراد خود رسیدن: به‌ مرادی خۆ گه‌یشتن؛
 گه‌یینه‌ مراری خۆ؛ به‌ مراد/ نیاز/ ئاوات/
 ئاره‌زووی دلی خۆ گه‌یشتن «سارا هم سر کار
 رفت و به‌ مراد خود رسید: ساراش چوو هه‌ر کار و
 به‌ مرادی خوی گه‌یشت».

مرادف / morādef ، ها: [عربی] صفت. هاوسان؛
 هاوتا؛ هاوڤرن؛ هاوڤیز؛ هاوشان.

مرارت / marārat ، ها: [عربی] / اسم، مه‌راره‌ت:

۱. تالی؛ ناخۆشی؛ ناوه‌شی؛ کول و که‌سه‌ر؛ تالاو
 ۲. [مجازی] جه‌ور؛ ده‌رد و سه‌ختی؛ که‌زلاته‌ی؛
 تال‌وسوڤیری و ته‌نگ و چه‌له‌مه‌ی ژبان.

مرارت بار / marāratbār: [عربی] / فارسی صفت.

پڤ (له) ژان، پڤ له چه‌رمه‌سه‌ری؛ پڤ له ده‌رد و
 خه‌فته «زندگی مرارت‌بار: ژبانی پڤ له ژان».

مراسلات / morāselāt: [عربی] جمع ☐

مراسله

مراق / marāq: [عربی/اسم، مراق: ۱. /گفتاری، قدیمی] تاسه؛ جوړی نه خوښی که پشاندهوی په یتا-په یتا، بې حالۍ و ههستی دلته نگی له گه لایه ۲. /نجوم] له نه ستیره گه شه کانی ناسمان، له وینه ناسمانی ورچی گه وره دا.

مراقب^۱ / morāqeb: ها؛ ان؛ ین: [عربی/اسم، که توان؛ چاودیر؛ چاویر؛ چاوه دیر؛ هه فچاف؛ چافیر؛ سهرپاله؛ دیده بان «برایش دوتا مراقب گذاشته بودند: دوو چاودیریان بۇ دانابوو».

مراقب^۲: صفت. ناگدار؛ ناگه دار؛ هاگدار؛ چاودیر؛ چاویر؛ چافدیر؛ وریا؛ نه پرتوک؛ فچاف «مراقب بود کسی او را نبیند: ناگدار بوو کس نه ببینی».

مراقبت / morāqebat: ها؛ [عربی/اسم، چاوه دیری؛ چاودیری؛ چاویری؛ که توانی؛ ویرداری؛ هه فچافی؛ چافیری: ۱. که ت؛ که تونه؛ کار و پوهتی هوش پیوه بوونی که س یان شتیک به مهبهستی بهرگری کردن له ون بوون، دزران یان گه زن دیتی ۲. چاودیری کردن له که سی به هیوای نه خوښ نه که وتن یان ساغ بوونه و «مراقبت از نوزاد: چاودیری له کوربه».

مراقبه / morāqebe: ها؛ [عربی/اسم، کار و پوهتی پاکیشان و کورکندنه و هه موو بیر و هوش له سهر بابه تیکی دیاریکراو.

مراکز / marākez: [عربی] جمع مراکز
مراال / marāl: ها؛ ان؛ [ترکی/اسم، مه رال؛ جوړی که له کیوی زلی ئیرانی که ههر شاخیکي دوو شاخه کی دریژی لی بۆته وه، میوینه کانیاں بې شاخ و گچکه ترن، به کورپه یی خالدارن و دواي سالیك خالیان پیوه نامین.

مرام / marām: ها؛ [عربی/اسم، مهبهست؛ دوز؛ مه رام؛ هه نی؛ کاربند؛ بهرگ: ۱. بیر و برپوا؛ نامانج؛ شیواز و ناوهرؤکی بیروباوهری که س یان تا قمیگ ۲. کومه له بیر و بوجوونیک، به تایبه تی له مهر ژبان، فهرهنگ یان سیاسته وه ۳. مراد؛ مهبهست؛ داخواز.

□ با مرام: /گفتاری] خوش مرؤ؛ دلاوهر.

مرامنامه / marāmnāme: ها؛ [عربی/فارسی] /اسم، مهراننامه؛ دوزنامه؛ نووسراوه یی که حیزب، کومه له، نه نجومه ن یان تا قمیکی سیاسی، کومه لایه تی یان فهرهنگی نارمانجه کانی خو یان له دامه زران و چالاکی تیدا بلاو ده که نه وه.

مرامی / marāmi: [عربی] صفت. مه رامي؛ دوزی؛ سهر به دوز و مه رام «اختلافهای مرامي: جیاوازی مه رامي».

مراودات / morāvedāt: [عربی] جمع مراوده

مراوده / morāvede: ها؛ مراودات: [عربی/اسم، نامشو؛ ناموشو؛ هات وچو بۇ پیکه وه بوون (وهک دوستی یان خزمایه تی) «با همسایه ها هیچ مراوده ندارد: ده گهل دراوسیکاندا هیچ نامشویه کی نه».

مرايا / marāyā: [عربی/اسم، نهو شتانه ی ده بیندیرن.

مرئوس / mar'ūs: ها؛ ان؛ ین: [عربی/اسم، ژیردهست؛ ژیردهس؛ چیردهس؛ بهردهست؛ که سی که له ژیر دهستی یه کی تردا کار ده کا.

مرئی / mar'ī: ها؛ مرئیات: [عربی] صفت. دیار؛ ناشکرا؛ بهرچاو؛ خویا؛ دیتنه ی «بخش مرئی ماه: بهشی دیاری مانگ».

مرئیات / mar'īyyāt: [عربی] جمع مرئی
مربا / morabbā: ها؛ جات: [عربی/اسم، موره با؛ مربه با؛ لچه ژ؛ رچار؛ رچال؛ رچه ل؛ میوه ی (وهک سیو، بهی، قه یسی، توورک و...) له شه کردا کولیندراوی خهست هه لگه راو.

مربع^۱ / morabba: ها؛ ات: [عربی/اسم، چارگوش؛ چوارگوش؛ چارگوشه؛ چوارسووچ؛ چوارچمک؛ ته شکیکي ته ختی هه نده سی به چوارلاسی یه کسان و دووبه دوو هاوشانه وه.

□ مربع مستطیل مستطیل
مربع^۲: صفت. ۱. چوارگوش؛ چارگوش؛

چوارگوشه؛ چارگوشه؛ به بیجمی چوارگوشه وه
 «حیاط مربع؛ حهوشه‌ی چوارگوشه» ۲. لیک‌دراو ۴،
 مربع ۲ و ۱۶، مربع ۴ است؛ ۴، لیک‌دراوی ۲ و ۱۶
 ده‌بیته لیک‌دراوی ۴.

مربوط / marbūt /: [عربی] صفت. ۱. پیوه‌ندی؛
 پیوه‌ندیدار؛ پیوه‌ندیدار؛ به پیوه‌ندی «این
 موضوع به تو هم مربوط است؛ ثم باسه به توشه‌وه
 پیوه‌ندی هه‌یه» ۲. لکاو؛ به‌سراو؛ به‌ستراو «راه‌آهن
 ایران از طریق عراق به سوریه مربوط می‌شود؛ ری‌ناسنی
 ئیران له ریگای عیراقوه لکاو به سوریه‌وه».
 مربوطه / marbûte /: [عربی] صفت. پیوه‌ندیدار به
 کەس یان بابەتی باسکراوه‌وه.

مربی / morabbî /: ها؛ ان؛: [عربی] اسم. راه‌ین؛
 راه‌ینەر؛ فیرکەر؛ فیرکار؛ هه‌فوتکار؛
 ۱. پره‌ورشیار؛ ئه‌وه‌ی مرؤف یان گیاندرای
 رادینێ یا فیری شتیکی ده‌کا ۲. ئه‌وه‌ی له نیو
 کاردا، شاگرد فیر ده‌کا «مربی خیاطی؛ راه‌ینەری
 دروومان».

مرتاض / mortāz /: ها؛ ان؛: [عربی] اسم.
 مورتاز؛ ئه‌وه‌ی تالی و سویری ده‌خاته به‌ر خۆی
 تاد ل و ده‌روونی بگه‌شیته‌وه، به‌تایبەت
 شوینکەوتووانی ئایینی هیندوو.

مرتب / morattab /: [عربی] صفت. مریس؛
 ته‌کووز؛ پوخت؛ ته‌کویز؛ ته‌کوویس؛ ریک‌وپییک؛
 ۱. به ری و شوین «به ترتیب حروف مرتب شده‌اند؛
 به پتی پیت مریس کراون» ۲. رازاوه؛ پۆر؛ به‌سه‌ر
 و به‌ر؛ مریس‌دار «همه چیز مرتب است؛ هه‌موو شتی
 ریک‌وپییکه».

مرتب کردن: ۱. داچنین؛ هه‌له‌وه‌ژاردن؛
 هه‌له‌وه‌ژارتن؛ ریزکردنی شت به‌ته‌نیش‌ت
 یه‌که‌وه به ریک‌وپییکی ۲. رازاندنه‌وه؛ جوان و
 له‌بار کردن.

مرتب آ: قید. /گفتاری/ له په‌ستا؛ له په‌سا؛ سه‌ره‌مې؛
 هه‌یتا-هه‌یتا؛ یه‌کسه‌ره؛ بی‌وچان «مرتب می‌گفت
 برگردیم؛ له په‌ستا ده‌یگوت بگه‌رینه‌وه».

مرتبا / morattaban /: [عربی] قید. یه‌کسه‌ره؛
 بی‌وچان؛ دایمه؛ لیک‌دا-لیک‌دا؛ له په‌سا؛
 په‌سای په‌س؛ په‌سا-په‌سا «مرتبا گریه می‌کرد و
 فریاد می‌زد؛ یه‌کسه‌ره ده‌گریا و هاواری ده‌کرد».

مرتبط / mortabet /: [عربی] صفت. به‌سراو؛ به
 په‌یوه‌ند؛ په‌یوه‌ندیدار؛ خاوه‌ن پیوه‌ندی «با
 بسیاری از کتابخانه‌ها مرتبط است؛ له‌گه‌ل زۆریک له
 کتیبخانه‌کاندا پیوه‌ندی هه‌یه».

مرتبه / martabe /: ها؛: [عربی] اسم. ۱. /مراتب/
 زئ؛ پایه؛ پله؛ پله و پایه «بلند مرتبه؛ پایه به‌رز»
 ۲. جار؛ بار؛ هه‌ل؛ را؛ که‌شه؛ که‌رەت؛ چەل
 «فقط چهار مرتبه او را دیده بودم؛ ته‌نیا چوار جار
 دیبوم».

مرتجع / mortace /: ها؛ ان؛: [عربی] صفت.
 دواوه‌گەر؛ کۆنه‌پهرست؛ که‌لله‌کۆن؛
 که‌فنه‌پهرست؛ پاشقه‌رؤ؛ لایه‌نگری باوه‌ر، بایه‌خ،
 داب و شیوه‌ی ژبانی رابردووان، خوازبازی
 شوین که‌وتنیا و دژ به‌نوێکاری.

مرتجعانه / mortace'âne /: [عربی] فارسی] قید.
 کۆنه‌پهرستانه؛ دواوه‌گه‌رانه؛ به‌شیوه‌ی
 کۆنه‌پهرستی.

مرتد / mortad(d) /: ها؛ ان؛: [عربی] اسم.
 ۱. وه‌رگه‌راو؛ پاشگه‌زی؛ هه‌لگه‌راوه؛ هه‌لگه‌راو؛
 که‌سی که‌ له‌ بیر و باوه‌ری کۆنی خۆ په‌ژیوان
 بۆته‌وه و شوینی ناکه‌وی ۲. /اسلام/ مورته‌د؛
 موسولمانی له‌ دین ده‌رچووگ.

مرتد آ: صفت. پاشگه‌زی؛ هه‌لگه‌راوه؛ هه‌لگه‌راو؛
 له‌ دین ده‌رچووگ؛ په‌ژیوان له‌ بیر و باوه‌ری خۆ
 «مسلمان مرتد؛ کمونیست مرتد؛ موسولمانی وه‌رگه‌راو؛
 کومونیستی هه‌لگه‌راو».

مرتفع / marta /: ها؛ مراتع؛: [عربی] اسم. جار؛
 ئالفجار؛ له‌وه‌رگه؛ مه‌رگه؛ جئ له‌وه‌ر؛ له‌وه‌رگا؛
 گیاجار؛ چایه‌ر؛ باسه‌ره؛ گۆران؛ چایئر‌خانه؛
 چیمه‌نگه؛ چیمه‌نزار؛ ره‌په‌لگا؛ زه‌وینی پر له
 ئالفی جۆراو‌جۆری خۆرسک که‌ ئازە‌لی تیدا

دهلهوه پښتن.

☐ مرتع اختصاصی / انحصاری: مه خه ل؛ په له خه؛

پاوان؛ کوډه؛ قورخ؛ لهوه و میرگی پاوان.

مرتع تابستاني: هافینه چهړ؛ لهوه پرگه ی پووش

و پار.

مرتعداری / marta'dārī: [عربی/فارسی] اسم،

چایه رداری؛ کار، پرموت یان هونه ری شین

کږدن، بووژاندنه وه و پاراستنی لهوه پرگه.

ههروه ها: مرتعدار

مرتعی / morta'eš: [عربی] صفت. له روك؛

له رزوك؛ له رزك؛ له رزه ك؛ به له ره.

مرتفع / 'mortafe', mortafa: [عربی] صفت.

۱. به رز؛ بلند؛ بلیند؛ سه ماك «دشت مرتفع؛

دهشتی به رز» ۲. لاچوو؛ لاچووك؛ نه ماو؛ لا براو

«مشكل او مرتفع شد: گرفته كی لاچوو».

مرتكب / mortakeb، ان؛ ین: [عربی] صفت.

تووش؛ تووشیار؛ نه نجامده ری کاری هه له و

ناشیرین «مواظب باش دیگر مرتكب این گونه

اشباهات نشوی؛ وریا به چیدی تووشی هه له ی وا

نه بی» ۱.

مرتھن / mortahan: [عربی] اسم، [حقوق] بارمته؛

گرو؛ گریو؛ نه وه ی له گریو ی شتی کدا یه.

مرتھن / mortahan: [عربی] اسم، [حقوق]

بارمته گر؛ نه وه ی گریو ی به لاوه یه.

مرتیکه / martike ☞ مړدیکه

مرتیه / marsîy(y)e، ها؛ مرائی: [عربی] اسم،

۱. دورک؛ شه پور نامه؛ شین نامه؛ هه له به ستی

(به تاییه ت به ند و باو) بو لاواندنه وه ی مردوو

۲. پرسه؛ نازیته ی؛ شینگری.

مرتیه خوان / marsîy(y)exān، ها؛ ان: [عربی/

فارسی] اسم، شینگری؛ نه و که سه به به ند و باو

مردوو ده لاوینیته وه. ههروه ها: مرتیه خوانی

مرج / marc: [معرب از کردی] اسم، میړگ؛

میړگه؛ مهرگه؛ شه کار؛ گیاجار.

مرجان / marcān، ها: [اسرانی] اسم، مهرجان؛

۱. گیاندار زهریایی که له ئوی گهرمدا به

کومه ل ده ژی ۲. بستام؛ بزگ؛ بزک؛ کورال؛

پاشماوه ی ره ق هه لاتووی نه م گیانداره که له

گه وه رسازی و سسله و پپله سازیدا که لکی

لی و ه رده گرن.

مرجانی / marcānī: [اسرانی] صفت. مهرجانی:

۱. پیوه ندیدار یان سهر به مهرجان ۲. چی کراو

له مهرجان ۳. به رهنگی نارنجی ثامال سوور.

مرجح / moraccāh: [عربی] صفت، [ادبی]

۱. هه لېژارده؛ له سهر؛ وه بهر «آرام بر همه مرجح

است: ثارام به سهر هه موواندا هه لېژارده یه» ۲. چاتر؛

چاکتر؛ باشتر؛ خاستر؛ خاستهر (فردا مرجح است:

به یانی چاکتره».

مرجع / marca'، ها؛ مراجع: [عربی] اسم،

۱. سهرچاوه؛ ژیدمر؛ که س یان نووسراوه یی که

بو و هرگر تنی زانیاریه کی تاییه ت سهری

لی ده ده ن ۲. سهرچاوه؛ ژیدمر؛ کتیب یان

نوسراوه یی که هه موو جوړه زانیاری تیدا کو

کراوه ته وه و هر که س به پیی نیازی خو ی

چاوی لی ده کا (وهک پیړستی کتیبان، سالنامه،

وشه دان، فهره نگی به رفراوان و...)؛ رفراوس

۳. نیشانه، شت یان شوینئ که گورانکاری

رهو تیکی له گه لدا هه لده سه نگین ۴. [دستور]

وشه یه که که جینا و ده چیته وه سهری.

☐ مرجع اطلاعاتی: چاوگ/ سهرچاوه ی زانیاری؛

سهرچاوه یه ک بو زانیاری و هرگرن.

مرجعیت / marca'yyat: [عربی] اسم، چاوگی؛

ژیده ری؛ سهرچاوه یی؛ دوخ یان چوئیه تی

سهرچاوه بوون.

مرجمک / marcomak ☞ عدس

مرجوع / marcû': [عربی] صفت. هه لگه راوه؛

هه له وگه ریاگ.

☐ مرجوع شدن: ناردرانه وه؛ هه ناربانه وه؛

نیردرانه وه؛ هه له وگه ریا نه وه «کتابهایی که

فرستاده بودید، مرجوع شد: نه و کتیبانه ی

ناردبوتان، ناردانهوه.

مرجوع کردن: ناردنهوه؛ هه‌لگه‌راندنهوه؛
گه‌راندنهوه؛ کیاسته‌یوه؛ ناردنهوه؛ هه‌ناردنهوه؛
وه‌رگه‌راندنهوه (چرا کتاب‌ها را مرجوع کردید؟: بۆ
کتیبه‌کانتان ناردنهوه؟).

مرجوعی / marcû'î / ها: [عربی] صفت، [گفتاری]
هه‌لگه‌راوه؛ گه‌راوه؛ هه‌لگه‌پێنراو؛ هه‌له‌وه‌گه‌ر‌پاگ
(نامه‌ی مرجوعی: نامه‌ی هه‌لگه‌راوه).

مرحبا / marhabā /: [عربی] دعا، ئافهرین، ئافهره‌م
(مرحبا به‌ صداقت: ئافهرین بۆ راستبێژیت).

مرحله / marhale / ها: مراحل: [عربی] اسم، قۆناغ؛
قۆناخ؛ پله: ۱. پله و قوله؛ هه‌ر کام له‌ زنجیره
جیگا یان ویستگه‌گه‌لی یه‌ک له‌ دووی یه‌ک
(مرحله‌ی اول کنکور: قوناغی یه‌که‌می کونکور)
۲. مه‌ودای نێوان ئه‌و ویستگه‌ و جیگانه‌ (هر
مرحله‌ چهار ترم است: هه‌ر قوناغیک چوار ترمه‌)
۳. ده‌ور؛ ده‌وران؛ ده‌وری پیش‌په‌وت، چالاکی
یان گووران (مرحله‌ی شکوفایی: قوناغی گه‌شه‌).

□ از مرحله‌ پرت بودن: [مجازی] خه‌به‌ر/ ها له‌
هیچ نه‌بوون؛ بێ خه‌وه‌ر و نا‌ئاگا بوون (فه‌میدم
که‌ مدیر از مرحله‌ پرت است و چیزی نمی‌داند: زانییم
که‌ به‌‌پێوه‌به‌ر های له‌ هیچ نه‌یه‌ و شتی نازانی).

مرحله‌‌ای / marhale'î /: [عربی] صفت، قۆناغی؛
قۆناخی؛ پێوه‌ندیدار یان سه‌ر به‌ قۆناغ (آزمون
دو‌مرحله‌ای: نه‌زموونی دوو‌قوناخی).

مرحمت / marhamat / ها: مراحم: [عربی] اسم،
دلۆفانی؛ میهره‌وانی؛ به‌ به‌زه‌یه‌تی.

□ مرحمت زیاد: سایه‌ت که‌م نه‌بی؛ خوا لێمانت
نه‌سینی؛ ده‌سته‌واژه‌یه‌که‌ کاتی خواحافیزی
به‌ نیشانه‌ی سپاس ده‌گوتری، واته‌ چاکه‌ و
خێرخوازیته‌ هه‌ر ڕوو له‌ زۆر بوون بێ.

□ مرحمت داشتن: دلۆفان/ میهره‌بان بوون (او
به‌ من مرحمت داشت: له‌گه‌ل من میهره‌بان بوو).

مرحمت کردن: ۱. گه‌وره‌یی کردن؛ دلۆفانی
کردن؛ میهره‌بانی کردن (خیلی مرحمت کردید

تشریف آوردید: گه‌وره‌بیتان کرد ته‌شریف‌تان هێنا)
۲. خه‌لات دان/ کردن؛ پێشکه‌ش کردن (این
کیف را مدیر به‌ ایشان مرحمت کردند: به‌‌پێوه‌به‌ر ئه‌م
کیفه‌ی پێ خه‌لات کرد).

مرحمتی / marhamatî / ها: [عربی] صفت،
پێشکه‌شی؛ خه‌لاتی؛ خه‌لات کراو؛ پێشکه‌ش کراو
(کتاب مرحمتی دریافت شد: کتییی پێشکه‌شی
وه‌رگیرا).

مرحوم / marhûm / ان: یین: [عربی] صفت،
۱. خوا لی‌خۆش‌بوو؛ خوا‌افوو‌کردوو؛ په‌حمه‌تی؛
رۆح شاد (بۆ مردووی ده‌لێن) (مرحوم پدرم این‌جا را
خریده بود: باوکی خوا لی‌خۆش‌بووم ئیره‌ی کړی‌بوو)
۲. به‌ په‌حمه‌ت چوو؛ کوچ‌کردوو؛ مردوو؛ مردگ
(پدرش دیروز مرحوم شد: بابی دوینی به‌ په‌حمه‌ت
چوو).

مرخص / morax(x)as /: [عربی] صفت،
مه‌ره‌خه‌س؛ به‌ردایی: ۱. پزگار؛ په‌ها؛ به‌ر؛
فه‌رستی؛ خه‌لاس؛ ده‌رهاتوو له‌ شوینی که‌ به‌
زۆر یان ناچاری تێیدا بووه‌ (سارا دیروز از بیمارستان
مرخص شد: سارا دوینی له‌ نه‌خۆشخانه‌ رزگار بوو)
۲. [قدیمی] به‌رای‌دراو؛ به‌رای‌بێ‌دراو؛ رێگه‌‌دراو
بۆ کارئ (مرخص است برود: مه‌ره‌خه‌سه‌، ده‌توانی
بچێ) ۳. [گفتاری] لاکه‌وته‌؛ به‌کارنه‌هاتوو؛
له‌کارکه‌وتوو (این ماشین دیگر مرخص است: ئه‌م
ماشینه‌ چیت‌ر لاکه‌وته‌یه‌).

مرخصی / morax(x)asî / ها: [عربی] اسم،
به‌ردایی؛ به‌رای؛ رێدایی؛ مه‌ره‌خه‌سی: ۱. دۆخ
و چۆناوچۆنی به‌ر بوون (در مرخصی بود: له‌
به‌رداییدا بوو) ۲. رزگاری له‌ شوینی دانیشتی به‌
زۆر و زه‌هر (مرخصی از زندان: به‌ردایی له‌ به‌ندیخانه‌)
۳. به‌رای‌ی بۆ جێ‌هێشتنی شوینی کار بۆ
ماوه‌یه‌کی دیاریکراو (یک ساعت از اداره‌ مرخصی
گرفتم: سه‌عاتیک له‌ مه‌زینگه‌ به‌راییم وه‌رگرت)
۴. مافی کارمه‌ند یان کرێکار له‌ سالی‌کدا بۆ
حه‌سانه‌وه‌ و جێ‌هێشتنی شوینی کار (کارگران

ده کاته‌وه.

مرد عمل: /مجازی/ پیاوی کار؛ پیاو کاری؛
کورپی کار: ۱. ئەو کەسە ی بیرۆکەکانی
دههینیتە دی ۲. کەسیکی تیکۆشەر و
لیهاتوو: مرد کار

مرد قورباغه‌ای: مه‌له‌وانی بن گوتم به ماسک،
که‌وشی سه‌ولی و خه‌زینه‌ی هه‌واوه که بو
ماوه‌یه‌ک له ژیر ئاودا بمینیته‌وه.

مرد کار 𐭠 مرد عمل-۲

مرد میدان: /مجازی/ کورپی مه‌یان / کوپ؛ ئەو
کەسە ی بو تییه‌لچوون و به‌ربه‌ره‌کانی
ئاماده‌یه.

𐭠 مرد چیزی بودن: /مجازی/ کورپی شتی بوون؛
لیهاتوو بو تییه‌لچوون و جیه‌جی‌کردنی
کاریک (مرد این کار هستی؟؛ کوری نهم کاره
هه‌ی؟).

مرد شدن: بوونه پیاو: ۱. پێ‌گه‌یشتن؛ گه‌وره
بوون ۲. بوونه خاوه‌ن ژن و منداڵ ۳. بوونه
خاوه‌ن پله و پایه.

مرداب / mordāb، ها: /اسم، گه‌به‌ل؛ تالاو؛
زه‌لکاو؛ زه‌لکو؛ مرداو؛ مرداو؛ قوپی؛ قوپی؛
مه‌رازه؛ بوغاز؛ چراغ؛ گۆله‌ئاویکی مه‌ند و پهل
که له زیباریک جوئ بوته‌وه یان له
یه‌ک‌گرتنه‌وه‌ی چەند چۆم بەدی هاتوو.

مردابی / mordābi: صفت. زه‌لکاو؛ تالاو؛
گه‌نداوی؛ گه‌به‌لی: ۱. سه‌ر به زه‌لکاو (گیاه
مردابی: گیای زه‌لکاو) ۲. به زه‌لکاووه (منطقه‌ی
مردابی: ناوچه‌ی زه‌لکاو).

مرداد / mordād: /اسم، گه‌لاوێژ؛ مورداد؛ مانگی
پینجمی سال؛ نیوه‌راست مانگی هاوین: آمرداد
مردار / mordār، ها: /اسم، مردار؛ مرار؛ مردال؛
له‌رگ: /الف/ مردار وه‌بوو؛ مردار وه‌بووگ؛
مرداله‌وو؛ مندار؛ گیانه‌وه‌ری گوشت‌ه‌لال که
خوی مردبی یان به شه‌رعی سه‌ری نه‌برایی
(ب) تۆپیو، تۆپا؛ تۆپیگ؛ ته‌نبوو؛ که‌وتی؛ سه‌قه‌ت؛

یک ماه مرخصی سالانه دارند: کریکاران یه‌ک مانگ
به‌ردایی سالانه‌یان هه‌یه.

مرخم / moraxxam، ها: /عربی/ اسم، /دستور/
لیکه‌وت؛ وشه‌یی که پیت یا پیته‌کانی ئاخری
داکه‌وتبی (وه‌ک «خور و خواب» که له بنه‌ره‌تدا
«خوردن و خوابیدن» بووه. تیبینی: ئەم پیکه‌اته له
کوردیشدا هه‌یه، وه‌ک «هات و چوو» که لیکه‌وتی
«هاتن و چوون» ه).

مرخم! : صفت. کورته؛ کورته‌کراو؛ کورته‌کراوه؛
کورته‌وه‌کراو.

مرد / mard، ها: /ان: /اسم، پیاو؛ پیاگ؛ پیا؛ میز؛
پا: ۱. مۆرده‌م؛ نی‌ری بنیاده‌م؛ مرقفی نی‌رینه‌ی
پینگه‌یشتوو ۲. شوو؛ می‌رد؛ می‌رو؛ می‌رده؛
هاوسه‌ری ژن ۳. نی‌ر؛ مرقفی نی‌رینه (کوپ یان
پیاو، له سه‌رژمیری یان دیاری کردنی ره‌گه‌زدا)
۴. مه‌رد؛ مه‌رده‌می‌ر؛ جوامی‌ر؛ ئەوه‌ی خو و
خده‌ی به‌رزه (مردی پیدا می‌شد و حقش را کف
دستش می‌گذاشت: پیاویک هه‌لده‌ستا و حقی دهنایه
مشتی) ۵. مه‌رد؛ که‌سی که توانست و
لیهاتوویی جیه‌جی‌کردنی کاریکی هه‌بی (مرد
عمل: پیاوی کار) ۶. /گفتاری/ لیهاتوو له باری
جنسیوه.

𐭠 مرد آه‌نین: /مجازی/ پیاوی پۆلایین؛ که‌سی
کۆل‌نه‌ده‌ر و پێ‌چه‌قین و تیکۆشەر.

مرد جنگ: شه‌رفان؛ جه‌نگاوه‌ر؛ پیاوی شه‌ر؛
کوپری شه‌ر.

مرد خانه: پیاوی مال؛ پیاگ مال؛ که‌سیکی
نی‌رینه که سه‌ره‌پرشت یان نان‌هینه‌ری
بنه‌ماله‌یه.

مرد خدا: خواناس؛ پیاوی خودا؛ پیاگی خوا؛
مه‌رد خوا؛ پیاخاسو خوا؛ بروامه‌ند به خودا.
مرد رند 𐭠 مرد رند

مرد زن‌نما: سه‌رژنانه؛ ئاغه‌باجی؛ ژنانیله؛
سه‌رژنانیله؛ به‌لکه‌ناچی؛ ژنانی؛ کچانی؛ کناچله
ره‌نگ؛ پیاوی که له خو و خده‌دا لاسایی ژن

وه کوو پياوان «قامت مردانه: بهژنی پياوانه».

مردانه: قيد. پياوانه؛ پياگانه؛ ميرانه؛ کورانه؛ پيايانه؛ به رهوشتي پياوان «او همه چيز را مردانه تحمل کرد: نهو پياوانه له گهل هه موو شتيکدا هه لیکرد».

مردانه دوز / mardānedûz، ها؛ ان؛ اسم، پياوانه دوور؛ نهوی گنج يان پيتلاوی پياوانه ده دوور.

مردد / moraddad، ها؛ ين؛ [عربی] صفت. پاوپا؛ دوودل؛ دېدوڼگ؛ دووشک «مدتی مردد بودم که بروم يا نروم: ماوه يی دوودل بووم بچم يا نه چم».

ههروه ها؛ مردد بودن؛ مردد شدن؛ مردد ماندن مردند / mard(e)rend، صفت. [مجازی] زؤل؛ فورتک؛ ژخوڤه ژيره؛ سهگ فزوول؛ زيت و فيلباز.

مردرندی / mard(e)rendi، ها؛ اسم. زؤلی؛ فيله بازی؛ دؤخ يان چؤنيه تي زيت و فيلباز بوون.

مردسالاری / mardsālārī، اسم. [جامعه شناسی] پياوسالاری؛ پياومه زنی؛ جوړی رژیمی کؤمه لايه تي که ده سولات له ده ستي پياودايه.

مردستیزی / mardsetizi، ها؛ اسم. دژه پياوی؛ پياوسواژی؛ دوژمنی ده گهل پياوان و دان نه نان به ژيها تووی و شياوياندا. ههروه ها؛ مردستيز مردک / mardak، اسم. خویرله؛ پياویژگه؛ میرده ک؛ میړک: ۱. [نامتداول] گونه؛ پياوی کورته بالا ۲. [تعريض] زه لامؤک؛ بۆه پياگ؛ خویری و کهم بايه خ له باری کؤمه لايه تي و رامياريه وه.

مردم / mardom، ان؛ اسم. خه لک؛ عالم؛ خه لک؛ مرؤفان: ۱. مهردم «همه ی مردم در برابر قانون با هم برابرند: هه موو خه لک له هه مبه ر قانونه وه وه کوو به کن» ۲. ئاپۆره؛ تاقمیکی دیاری نه کراو له مرؤف که به هؤی بری تايه تمه نديوه ده چنه پال يه ک «مردم تهيدست:

سه کت؛ سه کت؛ مهردا؛ لاشه ی گيانه وه ری هه رام گوشت.

مردار شدن: /الف/ مرداره وه بوون؛ مندار بوونه وه؛ مردار بوون؛ مرار بين؛ گيان ده رچوونی هه يوان به يی سه ربړين ب) فه تين؛ تۆپين؛ تۆبه ی؛ تۆپای؛ سه کتین؛ شايين؛ تۆبه را بوون؛ هه لتۆپين؛ هه لتلۆپين؛ هه لتلۆپيان؛ تۆپان؛ سه کت بوون؛ که وتين؛ گيان ده رچوونی هه يوانی که گوشتی ناخوری.

مردار کردن: /الف/ مردار کردنه وه؛ مردار کردن؛ مرداره وکردن؛ مراندنی هه يوان يی سه ربړين ب) تۆپان؛ تۆپاندن؛ سه کت کردن؛ که وتاندن؛ کوشتنی هه يوانی هه رام گوشت.

مردار خوار / mordārxār، ان؛ صفت. لاشه خۆر؛ لاشخۆر؛ مراخۆر؛ مرداره خۆر؛ هؤکاره و چه شته ی گوشتی مرداره وه بوو.

مردار سنگ / mordārsang، اسم. [شیمی] مهرداسه نگ؛ ئوکسیدی زهردی سرپ که بؤ دروست کردنی رهنک و شيشه و لاستیک به کار دی.

مردافکن / mardafkan، صفت. [مجازی] پياوبه زين؛ بله ربه زين؛ زؤر به هيز و گورد.

مردانگی / mardānegi، ها؛ اسم. پياوه تي؛ پياگه تي؛ پياگه ری؛ پياداری؛ مرؤفایه تي؛ جامیری؛ چکی؛ مهردازی؛ مهردومی؛ قه نجان؛ جوامیری؛ میزاتی؛ مهردی؛ مهردایه تي؛ میړینی؛ میړیتی: ۱. غيرت؛ دؤخ يان چؤنيه تي دارا بوونی تايه تمه نديگه لی پياوانه ۲. میړخاسی؛ چاکه؛ دؤخ يان چؤنيه تي دارا بوونی تايه تمه نديگه لی چاک.

مردانه^۱ / mardāne، صفت. پياوانه؛ ميرانه؛ ميرانه؛ پيايانه؛ پياگانه: ۱. /ها/ پيوه نديدار يان سه ر به پياوان «کفش مردانه: پيتلاوی پياوانه» ۲. کورانه؛ میړه کی؛ ئازايانه؛ مهردانه؛ چالاکانه؛

خه لکی هه ژار ۳. هه شامات؛ هه شیمهت؛
خه لکی ئاسایی له چاو تاقم یان چینیکی
دیاریکراو «مردم و دولت: خه لک و دهولهت»
۴. ئاپورهی نیشته جی له شوینیک «مردم ژاپن»
خه لکی ژاپون ۵. /گفتاری/ دیتران؛ نامویمان؛
خه لکی غهواره «به مردم چه ربطی دارد؟» چی به
سهر دیترا نهویه؟.

☐ مردم کوچه و بازار: خه لکی کووچه و کولان؛
خه لکی ره مه کی؛ خه لکی ئاسایی که کار یان
بار و دۆخیکی کومه لایه تی بهرچاویان نیه
«روشنفکری که حرف مردم کوچه و بازار را نفهمد
برای لای جز خوب است: روشنبری که له قسه ی
خه لکی کووچه و کولان تینه گا بو شیف برین
باشه».

مردم آزار / mardomāzār ، ها: /: صفت.
مهردم نازار؛ خه لک وهه زن؛ بی خهیر؛ دلچر؛
به دفه؛ ته پ؛ هۆگر و هۆکاره به ئازار دانی
خه لک. ههروهه: مردم آزاری
مردم آمیز / mardomāmīz : صفت. خۆریخهر؛
لیهاتوو له خۆریخستن ده گهل خه لکدا.
ههروهه: مردم آمیزی

مردم پسند / mardompasand : صفت.
خه لک په سه ن؛ به دلی خه لک؛ په سه ن و جی
سه رنجی کومای خه لکی ئاسایی (نه چینی
هه لیز دهی گهل).

مردم دار / mardomdār : صفت. مهردمدار؛
لیهاتوو و هۆگری هه لکردن و سازان ده گهل
خه لکدا.

مردم داری / mardomdārī ، ها: /: اسم.
مهردمداری؛ کاری هه لکردن و بو لای خۆ
راکیشانی خه لک.

مردم دوست / mardomdūst ، ها: /: صفت.
گهل په رست؛ گهل دۆس؛ گهل هه ز؛ مهردم دۆس؛
مرو دۆست؛ مهردم دۆست؛ خه لک دۆست؛
خۆشویستی خه لک و هۆگری یارمه تی دانیان.

ههروهه: مردم دوستی

مردم سالاری / mardomsālārī : /: اسم.
خه لک سالاری؛ خه لک مه زنی؛ مرو سالاری؛
دیمو کراسی؛ رژیمی که خه لک له دامه زران و
به رپوه چوونیدا، دهستی بالای ههیه.

مردم ستیز / mardomsetfīz ، ها: /: صفت.
نه گریس؛ لاسار؛ دژ به خه لک؛ به خو و خده ی
دژابه تی و نه سازان له گهل خه لکدا. ههروهه:

مردم ستیزی

مردم سنجی / mardomsancī : /: اسم. زانست و
شیوه کاری پیتوان و له گه زدانی له شی مروث له
باری نه اندازه و راده ی له باری و ریکه وه.

مردم شناسی / mardomšenāsī : /: اسم.
خه لک ناسی؛ مهردم ناسی؛ لقێ له زانستی
مروث ناسی که له ره چه له ک، پنه وندی نا قاری و
کومه لایه تی، زمان و فره هه نگی کومه لگای مروث
ده کولیته وه. ههروهه: مردم شناس

مردم فریب / mardomfarīb ، ها: /: صفت.
خه لک خه له تین؛ مهردم خه له تین؛ خه له تینه ری
خه لک. ههروهه: مردم فریبی

مردمک / mardomak ، ها: /: اسم. بیبیله؛
بیلبله؛ به به له؛ بیبکه؛ بیبیک؛ بیوک؛ بیبک؛
پیک؛ پیوک؛ گلینه؛ گلینه؛ گلنیک؛ کینلکی؛
گلار؛ گلاره؛ گذاره؛ گادانه؛ کیچک؛ کچینه؛
کچینه؛ که چاچاف؛ که چکاچاف؛ که شکاچاف؛
بیبی؛ بیفل؛ ره هه ن؛ ره هه نک؛ کۆرژا؛ گوللی؛
ره شهینه؛ ره شه شک؛ ره شه شک؛ ره شک؛
ره شک؛ کۆفان؛ کونکاچاف؛ که نیشکی؛
گورزه کاجاف؛ کناچلو چه می؛ ره شهینه کی چاو؛
روچه نه یه که له توپی چاودا که تیشکی لیوه
تیپه ره ده بی و به کهم و زوری تیشک، گه وه و
بچووک ده بیته وه.

مردم گرا / mardomgerā ، ها: /: صفت.
خه لکواز؛ مهردمی؛ هۆگر و خوازیاری هاوریی
کردن و یارمه تی دانی خه لک. ههروهه:

مردم گریز

مردم گریز / mardomgoriz ، ها: /ان: /صفت. دودره پهریز؛ کنارین؛ لاتهریک؛ بیواز له ناو خه لک و خو ده کونج خزین. ههروه ها:

مردم گریزی

مردمی^۱ / mardomi ، ها: /اسم. مهردمی؛ مرؤفایه تی؛ مرؤگی؛ مرؤفانی؛ قه نجانن؛ جوامیری؛ میرانی؛ پندی؛ پیواچاکی؛ دؤخ یان چۆنیه تی هه بوونی ئاکار و کرده وهی له بار و شیای مرؤف.

مردمی^۲: صفت. مهردمی: ۱. مرؤفی؛ سه بارهت به خه لک ۲. پتوه نیدار یان تهبا ده گهل قازانج، زهوق یان خواستی خه لکدا «دولت مردمی: دهوله تی مهردمی».

مردمیاری / mardomyari: /اسم. مرؤفانی؛ کار یان رهوتی یاری دانی خه لک و کردنی کاری به قازانج بۆ کۆمه لگا.

مردن / mordan: /مصدر. لازم. // مردی: مردی؛ می میری: ده میری؛ بمیر: بمهره // مردن؛ مرن؛ مهردیه؛ ماردش؛ مهردش: ۱. گیان دان؛ هه لپلۆسکان؛ هه لپلۆسکیان؛ گیان کهندن؛ چاو سپی بوون؛ گاندايش؛ گان قهتش؛ هاتنه لا؛ دواپی هاتنی ژین؛ گیان له لهشدا نه مان ۲. /مجازی، ادبی/ کۆژانه وه؛ داکوژان؛ وه کوژان؛ دامران؛ دامرکان؛ داته مران؛ داته میران؛ نه وه کوشیهی؛ مهردیه ره؛ خامۆش بوون «مردن چراغ: کۆژانه وهی چرا» ۳. /مجازی/ بران؛ نه مان؛ نه مه نهی؛ کۆژانه وه؛ له ناو چوون به تاییهت له

بوار ی هزر و ههسته وه «مردن امید: هیوا بران» ۴. /مجازی/ فهوتان؛ تیدا چوون؛ تیاجوون؛ تووشی سه خله تی و دژواری ئهسته م هاتن «از تشنگی مردن: له تینوویه تیدا مردن» (به مانای یه کجار تینوو بوون) ۵. /مجازی/ زۆر خووش ویستنی کهس یان شتی «برای کسی مردن: مردن بۆ کهسی» ۶. /تعریض/ گوم و گۆر بوون؛ زۆر

پی چوون و نه هاتنه وه «این زن هم که رفت و مُرد: نه ژنهش خو رۆی و گوم و گۆر بوو».

■ صفت مفعولی: مرده (مردوو) /مصدر منفی: نَمردن (نه مردن)

مردنگی / mardangi ، ها: /از سنسکریت/ اسم. /قدیمی/ لاله؛ لالا؛ له عله؛ جوژی شووشه چرای گهروهی زارئاوه لا (دهم باز) که له سهر شه م یان چرا دایانده نا، با نه یکوژنیتیه وه.

مردنمای / mardnemai: /اسم. نیره کوپ کهیی؛ دؤخ یان چۆنیه تی وه ک پیوا هاتنه بهر چاو یان خو وه ک پیوا لی کردن (بۆ ژن).

مردنی / mordanî: /صفت. ۱. له مردن؛ له نه مان؛ مردنی؛ بمرد؛ مهرده کی؛ به نه گهر یان چه لانن مردن «بی خود تنرس! این آدم به این زودی ها مردنی نیست: له خۆرا مه ترسه! نه مه بیت و به م زوانه له مردن نه» ۲. /ها/ /مجازی/ دالگۆشت؛ قارووعه م؛ قار قارۆک؛ قارووج؛ قارپچۆک؛ قاریت؛ قرخن؛ کۆپل؛ گه پک؛ گه پکه؛ مردووله؛ مه ره مووکه؛ مردۆخه؛ مردۆخ؛ مردل؛ مردال؛ فیتق؛ فیتقن؛ جیقنه؛ جیقن؛ جیقنه؛ چه رمه؛ جووقن؛ له ر و لاوازی که له لا که به حال نووزه ی دی «این مرغ مردنی را چرا خریدی؛ نه م مریشکه دالگۆشتهت بۆ کرپوه» ۳. بۆ مردن؛ مهوچنه ک؛ شیوا یان لایقی مردن.

مردود / mardûd ، ها: /ان: /ین: /عربی/ صفت. ره د؛ رفووزه؛ وه رنه گیراو؛ له نه زموون دهر نه چوو (به تاییهت له تاقی کردنه وه دا) «آرام مردود شده و باید سال دیگر هم بخواند: ئارام ره د بووه و ده بی سالیکی دیش بخویتی».

مردوده / mardûde: /عربی/ صفت. دۆخی ژنیک که تهلاق دراوه و گهراوه ته مالی بابی.

مرد و مردانه / mard-o-mardâne: /قید. پیاوانه؛ پیانگانه؛ مهرد و مهردانه؛ کوپی کوپانه؛ به بویری و چاو نه ترسی و جوامیری وه «در برابر دشمن مرد و مردانه مقاومت کرد: له بهرام بهر دوژمنه وه پیاوانه

پاوه‌ستا).

مردہ / morde ، ها: / گان: / صفت. مردوو؛ مہرہ؛
مردگ: ۱. ژین لی پراو؛ گیان تیدا نہ ماو؛ گیان
دہر چووگ؛ مہردا؛ مردی؛ ماردا؛ مارده «پرندهی
مردہ: مہلی مردوو» ۲. / مجازی، ادبی / کوژراوہ؛
داکوژاو؛ وہ کوژاو؛ ئہرہ کوشیا؛ ئہرہ مہرہ؛ تہمراو؛
داتہمراو؛ دامرکاو؛ خاموش بیوگ «آتش مردہ:
ناگری کوژراوہ» ۳. / کنایی / لہ بنہ ہاتوو؛ لہ کیس
چووگ «عشق مردہ: ئہوینی مردہ» ۴. / مجازی /
شہل و پتہ؛ شہ کت و ہلہ کت؛ بی ہاز «خستہ
و مردہ بہ خانہ برگشتہ: شہ کت و مردوو ہاتمہوہ بؤ
مال» ۵. / مجازی / دل نہ ماو؛ ہیلک «او مردہی آن
دختر بود: مردووی ئہو کچہ بوو» ۶. لہ بیرہوہ چوو؛
نہ ماو «زبانہای مُردہ: زمانگہلی مردوو» ۷. مات؛
بی بریقہ (بؤ رنگ) «رنگ مردہ: پہنگی مات».

مردہ باد / mordebād : دعا. بمری؛ بکہوئ؛
نہ میتنی؛ داواي لہ ناو چوونی شتیک یان کہسی
«مردہ باد استباد: بمری زورہ ملی».

مردہ پرستی / mordeparasti : / اسم.
مردوو پەرستی؛ مردہ پەرستی؛ مہرہ پریسی؛
ریژنانی لہرادہ بہ دہر لہ مردووان و رابردووان و
شانازی پی کردنیان. ہرہوہا: **مردہ پرست**

مردہ خور / mordexor ، ها: / صفت. بہر خور؛
زگ لہوہرین؛ خو بہ خہلک تیرکہر؛ ہؤکارہ و
ہؤگری کہلک و ہرگرتن و قازانج بردن لہ
مہرگی خہلک. ہرہوہا: **مردہ خوری**

مردہ ریگ / morderig : / اسم. / ادبی / میرات؛
میراتی؛ پاشماوہ؛ جی ماوہ؛ ئہوہی لہ مردوو
بہ جی ماوہ.

مردہ زاد / mordezād : / اسم. لہ بہر چوو / چووگ؛
زاروئی کہ بہر لہ ہاتنہ دنیا یان لہ کاتی
ہاتنہ دنیا دا بمری.

مردہ سگ / mordesag : / صفت. سہگ تۆپیو؛
سہگ تۆپی؛ جینیوکیہ واتا و ہک سہگی تۆپیو
پیس و پۆخل.

مردہ شو / mordešû ، ها: / اسم. مریشور؛ مریشو؛
مردگ شور؛ مردوو شور؛ مریشور؛ مہرہ شور؛
کہسی کہ مردووہ کہ پیش کفن کردن دہ شورئ.
[مردہ شو بردن: بہ مہرہ لای شہر چوون؛
دوابران (بؤ جینیو یان نفرین) «مردہ شو ببرد آن
نانی را کہ تو می خوری؛ مردہ شو ببرد این شوہر را؛
بہ مہرہ لای شہر بجی ئہو نانہی تۆ دہ بخوی؛
دواي ببری ئہم شووہ».

مردہ شو خانہ / mordešûxāne ، ها: / اسم.
مہرہ شور خانہ؛ شوینی مردوو لی شوردن.
مردہ کسی / mordekeši ، ها: / اسم. / تعریض / کار
و پہوتی ہلگرتن و بردنی مردوو بؤ سہر
قہبران.

مردی / mardî : / اسم. میردی؛ میرینی؛ پیاوہتی؛
پیاوی؛ پیاگی: ۱. پیاگہری؛ دؤخ یان
چؤناوچؤنی پیاو بوون «از مردی ہمین صدای کلفت
را داری؛ لہ پیاوہتی ہہر ئہم نہر تہ ہہیہ؟»
۲. / مجازی / جوامیری؛ میرخاسی؛ میریتی.

[از مردی افتادن: لہ پیاوہتی کہوتن؛ میرینی
نہمان؛ لہ دہست دانی قہوہتی گان کردن.
مردیکہ / mardike : / اسم. / گفتاری / ہہتیوہ؛
پیاویژگہ «مردیکہ جُلْبُر چہ ادعاہا دارد؛ ہہتیوہ شر و
شہ پریوہ چ شات و شووتی دہ کا!!» **مرتیکہ**

مرز / marz ، ها: / اسم. سنوور؛ سینور؛ کہوشن؛
حدوود؛ دہرہوہ چار؛ سہرحہد؛ مہرز؛ توخوب؛
تخوب؛ کہرخ؛ تالخ؛ تخوم؛ پەر؛ حہد؛ ہہد؛
سہرخت؛ ہؤم: ۱. جہسپہر؛ شوورہ؛ بہنک؛
بہلک؛ چیلہ؛ درسہگ؛ قہمتہرہ؛ تیزمالکہزہوین
یان لہمپہری سروشتی (وہک کہژ و چہم) کہ
پانتای ژیردہ سہلاتی دوو ولاتی ہاوسئ دیاری
دہ کا «مرز ایران و پاکستان: سنووری ئیران و
پاکستان» ۲. ناوچہی پہنا سنوور «مدتی در مرز
زندگی می کرد: ماوہمی لہ سنووردا دہژیا» ۳. بر؛
بہشی دہرہکی یا قہراخی ناقارئ «مرز چراگاہ:
کہوشنہی لہوہرگہ» ۴. ئہوہی رادہ یان بہری

هټواش) که بډ هه ناردنی هه والی دووره پړئ
به کار ده چی: **مورس**

مرسل / morsal /: [عربی] صفت. ۱. ناردراو؛
هه ناریاگ (له لایه ن خوداوه، بډ پیغه مبهری خاوه ن
کتیب ده گو ترئ) ۲. په وان؛ بی گریئ «نر مرسل»
په خسانی ره وان.

مرسله / marsale /: ها: [عربی] اسم. ناراهه؛
ناردراوه؛ نیردراوه؛ هه نارده؛ ناریاگ؛ نه وهی
به تایبته که لوپله ی که له لایه ن که س یان
رټک خراوه یه که وه بډ شوئ پی به پړئ کراوه.

مرسولات / marsulāt /: [از عربی] جمع جمع
مرسوله

مرسوله / marsûle /: ها: مرسولات: [از عربی] اسم.
نیردراوه؛ هه نارده؛ ناراهه؛ ناریاگ؛ کالا یان شتی
نیردراو (مرسوله ی پستی: هه نارده ی پوشتی).

مرسوم / marsûm /: [عربی] صفت. باو؛ په سم؛
به بره و «شیوه ی مرسوم: شیوه ی باو».

☐ **مرسوم بودن**: باو بوون؛ رسم بوون؛ به بره و
بوون «در گذشته این کار مرسوم بود: له رابردودا
نم کاره باو بوو». هه روه ها: **مرسوم شدن**؛
مرسوم کردن

مرسی / mersi /: [فرانسوی] دعا. سپاس؛ سوپاس؛
زور مهنوون؛ وشه ی پیزانی، له جوابی چاکه دا.
مرشد / morsed /: ها: ان؛ ین: [عربی] اسم.
۱. [تصوف] پیر؛ شیخی ته ربقه ت؛ پیښه وا،
به تایبته پیښه نگی تاقمی سو فی ۲. [گفتاری]
سه رنای بډ چاچول باز و ماره که گټر ۳. مورشید؛
مرشور؛ مرشید؛ به رپوه بهر یان کارگی پری
وه رزشی له زورخانه دا.

مرصد / marsad /: [عربی] اسم. روانگه؛
جیگه یه که له لویه ده روانن.

مرصع / morassa' /: [عربی] صفت. نقیم به ند؛
رازاهه به به رد یان کنزای گرانابی.

مرصع پلو / -polo-, morassa'polow /: [عربی]
فارسی] اسم. جوړی پلاوی رازاهه به گوشتی

شتی ده سنیشان ده کا «جمعیت زمین از مرز شش
میلارد گذشت: جه ماوه ری زه وی له مهرزی شهش
میلار تیپه ری کرد» ۵. [دبی] هه ریم؛ ولات؛ ناقار؛
ناوان «مرزهای داش: که وشه نی زانست».

☐ **مرز طبیعی**: سنووری سروشتی؛ له مپه ری
سروشتی (وه ک کتو و زه ری) که مهرزی نیوان
دوو ولاته.

مرزبان / marzbān /: ها: ان: /: اسم. مهرزه وان؛
سنووران؛ که سی که کیشکی سنوور ده دا؛
مرزدار

مرزبانی / marzbāni /: اسم. مهرزه وانی؛
سنوور وانی: ۱. کار و پیښه ی مهرزه وان ۲. /ها/
مهرزینگه ی راگرتن و پاراستنی سنوور.

مرزبندی / marzbandi /: ها: /: اسم. سنوورین؛
سنوور به ندی؛ مهرزه نه ی؛ که وشه نه ندی؛
۱. بره ندی؛ کار و په وتی دانان یا دیاری کردنی
سنوور ۲. دیاری کردنی ناقار یان هه ریمی
هیمنه کانی سه ر به کومه له یان تاقمی «مرزبندی
سیاه و سفید: سنوورینی په و سپی».

مرزدار / marzdār /: ☐ **مرزبان**
مرزنگوش / marzangûš /: ها: /: اسم. گوئ مشکه؛
گوئچکه مه له؛ گوئچکه مه له؛ گوئ مله؛
مهرزنجوش؛ ثالفه گیاه کی بوئخوش به گوئی
بجوو کی سپی یان ئال، که لای رټکی هیلکه یی و
سه رلقی گولدار وه که بډ دهرمان ده شی.

مرزه / marze /: ها: /: اسم. مهرزه؛ مهرسه؛
مهرزه ک؛ فلفه له ک؛ گیاه کی که لاوردی تیژی
بوئخوشه وشک ده کری و ده خوری.

مرزی / marzi /: صفت. مهرزی؛ سنووری؛
که وشه نی: ۱. پیوه نندیدار یان سه ر به سنوور
(اختلاف های مرزی: کیشی سنووری) ۲. جیگرتوو
له که وشه ندا «شهر مرزی: شاری مهرزی».

مرس / mors /: [فرانسوی] اسم. مرس؛ هه ر کام
له دوو دهسته نیشانه گله دی تنی (به شیوه ی
خال و هیل) یا بیستنی (به شیوه ی فیکه ی توند و

هریس؛ ون نهوړ؛ گیاهه کی ئالیکې به لاسکی
خزؤک، گهلای کهسک و دریژی نووک تیژ و
کالاندار، گولی سهوزی کال و کوی وه
هیښووی دریژ و بهری دریژوکه ی توم وردهوه
۲. /قدیمی/ میرگ؛ میرگه؛ چیم.

مرغ / morq، ها: /سم، مریشک؛ مامر؛ کارگ؛
که رگی؛ که رگه؛ کارگه؛ کارگی؛ موور؛ مر:
۱. /ها؛ /ان، هر کام له گیاندارانی په لهوهر که
له شی په راوی و پهلې وهک بالیان هه یه ۲. /ها؛
/ان/ بالنده ی کهوی، جووتی که له باب
۳. ده یه مین سال له سالانی سالپیوی
تورکستانی ☞ تقویم

☞ مرغ آتشین ☞ فلامینگو

مرغ انجیر خوار ☞ انجیر خوار
مرغ باران ☞ سلیم
مرغ بهشتی: ۱. په لهوهری به دندووی زل،
په نجه ی به هیژ و په ری ئاله وه ۲. ☞
مرغ بهشتی

مرغ توفان: په لهوهریکی دهریایی به
دندووی وهک لووله و بالی دریژ و
باریکه وه.

مرغ حسینی ☞ فلامینگو

مرغ حق: تووتاک؛ تووتهک؛ حق حق که ره؛
قزاوکه؛ تاق تاق که ره؛ تاک تاک که ره؛
تاق تاق که ره؛ هومو که ره؛ قزا که؛ په لهوهریکی
بچو که به په ری خوله میشی و دهنگی
ناخوشه وه، میروو ده خوا و زورتر شه وانه
ده خوتنی: مرغ شباویز؛ مرغ شبا هنگ
مرغ خانگی: مریشک؛ مامر؛ مر؛ که رگی؛
که رگی؛ که رگه: ۱. په لهوهری کهوی و مالی
که نافری و به تایبست به میونه که ی
ده گوتری که بو هیلکه و گوشته که ی
رایده گرن ۲. ماکیان.

مرغ زرین پر ☞ مگس گیر

مرغ سقا: که راوی؛ که راخی؛ که لک؛ قووتان؛

مریشک، خه لیلای نارنج یان پرته قال، خه لیلای
بادام یان پسته، زریشک، کشمیش، رۆن و
زافهران و...

مرصع کاری / morassa'kāri: [عربی/ فارسی]
/سم، نقیم بهندی؛ کار یان هونه ری چی کردن ی
نقیم بهند. هه روه ها: مرصع کار

مرض / maraz، ها؛ امراض: [عربی/سم، دهر د؛
نه خویشی؛ نه وهشی؛ نه خو هشی؛ نه خوشین؛
نه خو هشین؛ پیگان؛ دهر ده؛ لهش به باری؛
بیماری.

☞ مرض الموت: نه خویشی سه ره مرگ؛
نه خویشی له سه ر مردن.

مرض جوع ☞ بیماری جوع، بیماری
مرض قند: شه که رمز؛ نه خویشی شه کر/ قهن.
مرض واگیر: ناهو؛ په تا؛ نازار؛ درم؛ نه خویشی
گیرؤ.

☞ مرض داشتن: [تعریض/ نه خوش بوون؛ نه وهش
بییه؛ دهر ده دار بوون؛ تووشی نه خویشی
به تایبست رهوانی بوون <مرض داری این کارها را
می کنی؟: نه خویشی هم کارانه ده که ی؟>.

مرضا / marzā: [عربی] جمع ☞ مریض
مرضی / marazi: [عربی] صفت، پیوه نیدار به
نه خویشیه وه.

مرضی الطرفین / marziyottarafeyn: [عربی]
صفت، دوو لا لی رازی؛ به دلی هه ر دوو لای
کیشه یان شه ر.

مرطوب / martub: [عربی] صفت، ۱. ته ر
<دستمال مرطوب: دهره ی ته ر> ۲. شیدار؛ شه دار؛
نمدار؛ بنم؛ هیت؛ هوتن <هوای مرطوب: هه وای
شیدار>.

مرعوب / mar'ub، ان؛ ین: [عربی] صفت، ترساو؛
هه راسان؛ زات چوو؛ توقیو.

مرعی / mar'i: [عربی] صفت، ره چاو کراو؛
به رچاو گیراو.

مرغ / marq، ها: /سم، ۱. هه ریژ؛ هه ریز؛

زەرؤله؛ زورؤله؛ سهقا؛ سهقاو؛ سهقاقوش؛ سهقاقوژ؛ قوتان؛ ماسی چنه؛ بالنده ییکی زهلامی ماسی خوره، قورتمیکی له خوار دندووکی ههیه ماسی و ئاوی تیدا ههله ده گری.

مرغ سعادت: پیرۆزه؛ هوما؛ بالداریکی چیرۆکانه به سهر ههر که سدا سیهر بکا ده بیته شا.

مرغ شاپويز مرغ حق

مرغ شاهنک مرغ حق

مرغ عشق: بالنده یه کی دانه خوری دهسته مویه، به رهنگی شین، زهره، کهسک و پیرۆزه یی، و بری جاریش سپی که دهنگی وهک فیکه وایه.

مرغ غواص: که ره سه ره؛ که ره سه ره؛ که ره سه ره؛ پی دریژه؛ بالنده یه کی مهلهوانی بال کورته له سهر گز و گیای سهر ئاو هیلانه دهکا.

مرغ ماهیخوار: قهراو؛ قهراوی؛ زیقاوه؛ شاق؛ قووتان؛ ماسی خوره؛ ماسیگره؛ ماسیگره؛ ماسیگیره؛ واک؛ واق؛ ماسا و گیز؛ زیقاوه؛ زیقاوله؛ پهلهوه ریکی گه وهی که راوی ئاسایه به پیی کورت، دندووکی چهماوه و جووچکی دریژه وه، ماسی دهخوا.

مرغ مقلد مینا-۵

مرغ مگس گیر مگس گیر

مرغ مینا مینا-۵

مرغ کسی یک پا داشتن: [کنایی] ههر دوو پی کردنه که وشیکه وه؛ پیداکری کردن له سهر قسه ی خو [مرغ او یک پا داشت و حاضر نبود از حرفش بگردد: ههر دوو پای کردبووه که وشیکه وه و له قسه کی ههله ده گه راوه].

مرغابی / morqābi /: اسم، مراوی؛ مراو؛ مهراقی؛ مراف؛ بهت: ۱. مامراوی؛ بورچین؛ تیره یه ک بالدار ی پی په ره داری مهلهوانه کهوی و کیوی ههیه و له قاز بچوو کتره ۲. لها؛ لان/ پهلهوه ریکی

کوچه، به دهن دووکی پان یان باریک و دریژه وه که له گیای ئاوی، دان و میروو دهخوا ۳. لها؛ لان/ سونه؛ سونی؛ بت ئاوی؛ شووش؛ وه ده که.

مرغابی وحشی: ئاله تانج؛ ههله تانج؛ جوریک مراوی کیوی سوور و سپی سهر به کلاوه یه.

مرغ بهشتی / morqebehešti /: اسم، [نجوم] وینه به کی ئاسمانی له نیوه گوی باشووریدا.

مرغداری / morqdāri /: اسم، ۱. پیشه ی راگرتن و به خیکردنی مریشک ۲. لها/ شوینی راگرتنی مریشک و جووچک.

مرغدان / morqdān / مرغدانی

مرغدانی / morqdāni /: ها؛ لان/ اسم، کولین؛ کولیت؛ کولیته؛ کولانه؛ کولینه؛ قن؛ پین؛ جینگه ی سهر گیارو بو راگرتنی مریشکی مالی: مرغدان

مرغزار / marqzār /: ها؛ لان/ اسم، گیاجار؛ مهرخ؛ چیم؛ چه روان؛ چیمه نزار؛ چیمه ن؛ میرخوزار؛ میرغوزار؛ میرگ؛ مهرخوزار؛ مهرغوزار؛ شهکار؛ میرگه شه؛ میرگوزار؛ مهرن؛ قهرقیت؛ جینگه یه ک که گیای زوری لی رواوه.

مرغک / morqak /: ها؛ لان/ اسم، ۱. واروک؛ واروک؛ واروک؛ باروک؛ باروک؛ واروکلی؛ فرووج؛ مریشکی گچکه ۲. [خیاطی] جویری برشت به شیوه ی سی گوشه.

مرغوب / marqûb /: ها؛ [عربی] صفت، چاک؛ باش؛ خاس؛ په سه نه؛ به رمین؛ نهخت [برنج مرغوب؛ زمین مرغوب؛ برینجی چاک زه وینی باش].

مرغوبیت / marqûbîyyat /: [عربی] اسم، چاک؛ باشی؛ نهختی؛ په سندی؛ دۆخ یان چۆنیه تی سهرتر بوون له چاوی باقی.

مرفق / merfaq /: ها؛ [عربی] اسم، [ادبی] ئانیشک؛ هانیشک؛ هه نیشک؛ ئه نیشک؛ ئایسک؛ قۆلانیسک؛ بالنج؛ به له مرک؛ مرک؛ بهندی نیوان قۆل و باسک.

مرفولوژی / morfolojî /: [فرانسوی]

ریخت‌شناسی - ۲

مرفه / moraffah ، ان؛ ین؛ / [عربی] صفت. پړ و پوښته؛ پوښته و پېرداخ؛ کۆک؛ خوښ بڼیو؛ ساز و تهیار؛ به ژيانیکي ئاسووده و بی‌که‌مایه‌تی «انسان مرفه: مړوی پړ و پوښته».

مرفین / morfin؛ / [فرانسوی] اسم، / [شیمی] مورفین؛ ئالکالوئیدیکی گرینگی خه‌شخاشه که سرکه‌ر و ژانېړه؛ مۆرفین

مرقد / marqad ، ها؛ / [عربی] اسم، خزن؛ قسن؛ مهرقه‌د؛ شه‌خس؛ چاک‌وپیر؛ پیر؛ چاک؛ زیوه؛ زیاره‌تگه؛ گلگۆی پیرۆزی پیاوچاکان.

مرقع / moraqa' ، ها؛ / [عربی] اسم، ۱. پارچه کاغه‌زئ که خه‌تی جوانی له‌سه‌ر نووسراوه ۲. کتیبی له‌به‌ره‌مگه‌لی خه‌تی جوان.

مرقوم / marqûm؛ / [عربی] صفت، / [دبی] نووسراو؛ نویسیا؛ نووسیگ.

مرقوم داشتن / فرمودن: نووسین.

مرقومه / marqûme ، ها؛ / [عربی] اسم، / [ادبی] نامه؛ نووسراوه «مرقومه‌ی شریف واصل گردید: نامه‌ی به‌پژتان گه‌یشت».

مرکاس / merkās؛ / [عربی] اسم، / [گفتاری] تریاک؛ تلیاک.

مرکانتیلیسم / merkāntilism؛ / [فرانسوی] اسم، میرکانتیلیسم؛ رژیمیکی ئابووری که له‌کۆتایی سه‌رده‌می فیئودالی له‌ئوروپادا سه‌ری‌هه‌لدا و هه‌ولی دا به‌دانانی قانون و نه‌ریتی ورد و ریک‌وپتیکی حکومه‌تی، به‌سه‌ر بار و دۆخی ئابووری ولات و گه‌شه‌پیدانی کشت و کال و بازرگانی و زۆرکردنی خه‌زینه‌ی زیر و زیو، ولات له‌باری داراییه‌وه به‌هیزتر بکاته‌وه: سوداگری - ۲

مرکب / markab ، ها؛ / [عربی] اسم، سواری؛ ئه‌وی سواری ده‌بن (وه‌ک ئه‌سپ، دووچه‌رخه و ماشین): مرکوب

مرکب ۱ / morakkab ، ها؛ / [عربی] اسم، / [ادبی]

۱. مهره‌که‌ب؛ هبر؛ مهرکه‌ف؛ مره‌که‌و؛ مره‌که‌ف؛ مهرکاو؛ مهره‌که‌و؛ تراویکی ره‌شه له‌دوو‌که‌ل دروست ده‌بی، قه‌له‌می تیدا ره‌نگ ده‌که‌ن و به‌سه‌ر کاغه‌زیدا ده‌نین ۲. جه‌وه‌هر، به‌تایبته جه‌وه‌هری ره‌ش.

مرکب چاپ؛ مهره‌که‌بی چاپ؛ جوړی مهره‌که‌بی رۆنی که له‌چاپخانه‌دا به‌کار دی. مرکب چین؛ مهره‌که‌بی چین؛ جوړی مهره‌که‌بی ره‌ش که زۆرتر له‌نیگارکیشیدا به‌کار ده‌چی.

مرکب ۲؛ صفت. ۱. لیکدراو ۲. / [شیمی] تیک‌ئالاو؛ پیکهاتوو له‌دوو یان چهن ماک به‌شیتوه‌یه‌ک و سووک و هاسان لیک جیا نه‌بنه‌وه «آب مرکب است از اکسیژن و هیدروژن: ئاو تیک‌ئالای ئوکسیژن و هیدروژینه».

مرکبات / morakkabāt؛ / [عربی] اسم، مزره‌مه‌نی؛ ۱. بری دار و ده‌وه‌نی گولداری تایبته به‌ناوچه‌گه‌لی فینک و شیدار یان گهرم، به‌گولی بۆنخۆش و گه‌لای بریقه‌داره‌وه ۲. به‌ری ئهم دارانه، که به‌گشتی خریله و گوشتن و ئاودارن، ناوکه‌یان هه‌یه و ده‌خورین (وه‌ک پرته‌قال، لیمۆ، نارنج و نارنگی).

مرکبدان / morakkabdān ، ها؛ / [عربی] فارسی اسم، ۱. ده‌وات؛ ده‌واته؛ جه‌وه‌هر ۲. قوتووی جی مهره‌که‌ب له‌ده‌زگای چاپدا.

مرکبی / morakkabī؛ / [عربی] صفت. مهره‌که‌فی؛ مهره‌که‌باوی؛ جه‌وه‌هری؛ به‌مهره‌که‌به‌وه تلاو «دستم مرکبی شد: ده‌ستم مهره‌که‌فی بوو».

مرکز / markaz ، ها؛ مراکز؛ / [عربی] اسم، ناوه‌ند؛ ناوه‌ین: ۱. چه‌ق؛ هه‌لیز؛ کوپه‌ک؛ وه‌ردینک؛ کړوک؛ مۆنه؛ چۆنگ؛ کړۆک؛ نیشه‌ک؛ خالی ناوه‌راستی ته‌شکی هه‌نده‌سی «مرکز دایره: ناوه‌ندی جه‌غز» ۲. خال یان شوینی له‌نیوه‌راستی شتی‌کدا «مرکز شهر: ناوه‌ندی شار» ۳. شوینی چری یا کۆ بوونه‌وه‌ی شتی «مرکز

کشاورزی: ناوهندی کشت و کال ۴. بنکه؛ چۆنگ؛
 ناوهند؛ شویتنی که چالاکیهک لهویدا چر و توند
 و تیزه «مرکز بهداشت: ناوهندی تهندروستی»
 ۵. بنکه؛ شویتنی که دهویدا شتیک بلاو
 دهبیتهوه یا بهرپوه دهچیت «مرکز تبلیغات:
 ناوهندی بانگهشه» ۶. [کنایی] پاتهخت؛ پایتهخت.
 □ مرکز ثقل: گرانیگا؛ چهقی قورسایی؛ نیفهکا
 راکیشانی.

مرکز گرا / markazgerā، ها: [عربی/فارسی]
 صفت. مۆنهوار؛ ناوهندواز؛ نیفهک خواز؛ هۆکاره و
 هۆگری ناوهراست.

مرکز گریز / markazgorîz، ها: [عربی/فارسی]
 صفت. مۆنهبیژ؛ ناوهندبیژ؛ هۆکاره و هۆگری دوور
 کهوتنهوه له ناوهند.

مرکزی / markazî: [عربی] صفت. ناوهندی؛
 ناوین: ۱. پیوهندیدار یان هاوگهری ناوهند
 «حکومت مرکزی: حوکمهتی ناوهندی» ۲. له
 نیوهراستدا «نقطه‌ی مرکزی: خالی ناوهندی»
 ۳. سه‌ره‌کی؛ بنه‌ره‌تی؛ نه‌سلی؛ بناغه‌یی
 ۴. پاتهخت‌نشین.

مرکزی‌یت / markazîyyat: [عربی/اسم]
 ناوهندی‌یتی؛ ناوهندی‌ه‌تی؛ ناوانی؛ مۆنه‌یی؛ دۆخ یان
 چۆناوچۆنی ناوهند بوون «مرکزیت اینجا خوب است:
 ناوهندی‌یتی ئیتره چاکه».

مرکوب / markûb: [عربی] مرکب
 مرکور کرم / merkûrkorom, merkorkorom:
 [فرانسوی/اسم] دهرمانی سوور؛ تراویکی
 جیوه‌داری سوورتۆخه که دژگه‌نه و میکروپ
 ده‌کوژی.

مرگ / marg، ها: [اسم] مهرگ: ۱. نه‌مان؛
 نه‌مه‌نه‌ی؛ پاره‌ستاوی یه‌کسه‌ره و هه‌میشه‌یی
 هه‌موو چالاکیه‌کی ژیان (وه‌ک هه‌ناسه و شوارۆ)
 ۲. [مجازی] بنه‌بر؛ بالمش؛ توونا؛ دۆخ یان
 چۆنیه‌تی له ناو چوون و هه‌لپ‌چران ۳. [تعریض،
 گفتاری] گیر؛ گرفت.

□ مرگ طبیعی: مهرگی خوابی؛ مهرگ به هۆی
 پیری یا کز بوونی سروشتی له‌شه‌وه.

مرگ کسی: مهرگی که‌سی؛ به‌مهرگ
 که‌سیک؛ سویند به‌گیانی که‌سی «مرگ من
 راست می‌گویی؟ مهرگی من راست ده‌که‌ی؟» به
 مرگ کسی

به مرگ کسی ☞ مرگ کسی
 مرگ مفاجا: مهرگی کوت‌وپر؛ مردنی به
 سه‌کته.

□ به مرگ گرفتن که به تب راضی شود:
 [مجازی] ده‌ست بۆ زۆر بردن و به‌که‌م رازی
 کردن؛ بۆ ده‌ست خستنی داخواری خۆ، زۆرت
 یان باری دژوارتر داوا کردن «اول قیمت را
 خیلی بالا گفتم و کم‌کم پایین آمدم، یعنی به مرگ
 گرفتم که به تب راضی شد: له پیشدا زۆرم گوت و
 نه‌خته-نه‌خته لایم داشکاند، واته ده‌ستم بۆ زۆر
 برد، به‌که‌م رازی بوو».

مرگ آسا / margāsā: صفت. ۱. مهرگ‌ئاسا؛
 وه‌کوو مهرگ ۲. [کنایی] تووش؛ سه‌خله‌ت؛
 یه‌کجار دژوار.

مرگ آفرین / margāfarîn، ان: صفت.
 مهرگین؛ مهرگه‌ینهر؛ مهرگ‌ئافهرین؛
 به‌دیپه‌ینهری مهرگ.

مرگ آور / margāvar: صفت. مهرگه‌ین؛
 مهرگه‌ینهر؛ به‌دیپه‌ینهری مهرگ «جنگ‌افزارهای
 مرگ‌آور: جهنگامیری مهرگه‌ین»:

مرگابه / margābe، ها: [اسم/تعریض]
 حه‌رامه‌شه‌ره‌به‌تاو؛ هه‌موو جۆره‌خواردنه‌وه‌ی
 نه‌لکولی به‌تایبته‌ شه‌راب.

مرگبار / margbār: صفت. ۱. مهرگبار؛
 مهرگبارین؛ به‌دیپه‌ینهری مهرگ به‌سه‌ر
 تاقمیکی زۆردا ۲. رۆح‌تۆقین؛ زۆر ترسینهر.

مرگ‌بر / margbar: دعا. مهرگ بۆ؛ بمری؛
 نه‌مینن «مرگ بر دیکتاتور: مهرگ بۆ مله‌وپر».

مرگزا / margzā ☞ مرگ‌آور

مرگ‌موش / margemûš /: اسم، مهرگه‌مووش؛
دهوامشک؛ ده‌وامله؛ ده‌رمانیکی سپیه له
نارسنیک، مشکى پى ده‌کوژن.

مرگ‌و میر / marg-o-mîr، ها/: اسم، قې؛ قران؛
مهرگ و تیاچوون؛ مهرگ و نه‌مان؛ دۆخ یان
چۆنیه‌تى قې بوون، قې تیکه‌وتن، قې تى‌به‌ربوون،
قې پى وه‌ربوون، مردنى به‌کۆمه‌ل.

مرگ‌هراسى / margharāsî /: اسم، [روان‌شناسى]
۱. ترس له مردن ۲. تیکچوون و په‌شۆکان له
ترسى مهرگ.

مرمت / marammat, maremmat، ها/: [عربى]
اسم، که‌لته؛ کارى چاک‌کردن؛ چا کردنه‌وه؛ ساز
و په‌رداخته‌کردنه‌وه‌ى ږوخوا، شکاو یان دږاو.
هه‌روه‌ها: مرمت شدن؛ مرمت کردن

مرمر / marmar /: اسم، [زمین‌شناسى] مه‌مه‌ر؛
جۆرى به‌ردى ئاهه‌کیه، له ژیر ته‌وژمى زۆردا
وه‌ک بلۆرى لى‌هاتووه. زۆر جوانه و بۆ
په‌یکه‌راتشى و ږوکارى مالان به‌کارى ده‌بن.

مرمرى / marmarî /: صفت، مه‌مه‌رى؛
۱. چیکراو له مه‌مه‌ر [مجسمه‌ى مرمرى: کۆته‌لى
مه‌مه‌رى] ۲. مه‌مه‌راسا؛ به‌شيوه یان ږواله‌تى
وه‌ک مه‌مه‌ر.

مرمرین / marmarîn /: صفت، [ادبى] مه‌مه‌رى؛
له مه‌مه‌ر.

مورمن / mormon /: [؟] اسم، مورمۆن: ۱. لقیكى
خاچ‌پهرستى له سه‌ده‌ى نۆزده‌هه‌م له ئەمريكا
سه‌رى هه‌لدا ۲. ها/ هه‌ر کام له كه‌سانى
ږوامه‌ند به‌و ئاینه.

مرموز / marmûz /: [عربى] صفت، په‌مزاوى؛
۱. په‌مزی؛ به‌راز و په‌مز [حرفه‌ى مرموز: قسه‌ى
په‌مزاوى] ۲. [مجازى] به‌ناوه‌ږوكى ناديار و
ئالۆزه‌وه «علامت‌ه‌اى مرموز: نيشانه‌گه‌لى
په‌مزاوى».

مرمى / marmî /: ت، [عربى] اسم، گوله؛ گولله؛
به‌ركى؛ پرتافیه؛ نه‌و به‌شه له فیشه‌ك كه له

پووكه جيا ده‌بیته‌وه و به‌ره‌و نيشانه ده‌ږوا.
مړنو / mernow, merno /: صوت، مړناو؛ مړنیاو؛
مړمیاو؛ ده‌نگى پشيله، به‌تایبته له جه‌نگه‌ى
خه‌رزدا.

☐ به مړنو افتادن: [تعريض] بن‌كلک خوریان؛ وه
با هاتن؛ كه‌وتنه ئالۆشه‌وه؛ هاتنه ئالۆش؛
خوره‌ك تیکه‌وتن؛ داواى جووت‌کردن
(به‌تایبته بۆ كچ ده‌گوترى).

مروارید / morvārid، ها/: اسم، ۱. مروارى؛
ماگرت؛ مړارى؛ دږ؛ به‌ردى گرانبايى و
بريقه‌دارى نيو‌قاپیلكى نه‌رم‌له‌شان
۲. ده‌وه‌نیکى رازاوه‌یه به‌گه‌لاى ناسکۆله‌ى
خرۆك، به‌رى سپى و زلى وه‌ك هیشووه
مروارى چر.

مروت / morovvat /: [عربى] اسم، مړۆفایه‌تى؛
ئینسانه‌تى؛ جوامیرى؛ پیاوخته‌تى؛ مروت «گفتم
مروت داشته باش، به‌این بچه‌ها رحم کن: گوتم
مړوقایه‌تیت ببی، به‌زه‌ییت به‌م مندا لانه‌دا بیته‌وه».

مروج / moravvec، ها؛ ان؛ مین: [عربى] اسم،
بره‌ودەر؛ په‌ره‌(پى)ده‌ر؛ په‌واج‌ده‌ر: ۱. پمینه‌ده‌ر
(مروج علم: په‌ره‌ده‌رى زانست) ۲. وه‌ئه‌ستۆگرى
بره‌و پیدان و کردنه باو «مروج كشاورزى:
بره‌ودهرى كشت و كال».

مروړ / murûr, morûr /: [عربى] اسم، ۱. تیپه‌ر؛
كار و په‌وتى رابردن «مروړ زمان: تیپه‌رى كات»
۲. كارى چاو پيدا خشاندن؛ پيدا چوونه‌وه؛ پيدا
هاتنه‌وه؛ تماشا كردنى ته‌واوى نووسراوه‌یه‌ك و
خویندنه‌وه‌ى باسه‌ گرینگه‌كانى.

☐ مرور زمان: تیپه‌رینى كات؛ رابردنى كات:
۱. به‌سه‌ر چوونى ماوه‌یى به‌سه‌ر ږووداویكى
په‌چاو‌كراودا ۲. [حقوق] به‌سه‌ردا هاتنى
مۆله‌تیک كه‌ پاش ئه‌وه هېچ داخوازیک
نابیسرى.

مروزی / marvazî /: صفت، [قدیمی] مه‌روى؛
پیوه‌ندی‌دار یان هاوگه‌رى شارى مه‌رو له

تورکهمه‌نستانی ئیستادا.

مرهم / marham ، ها: / [عربی/اسم، /قدیمی]
هه‌توان؛ ئه‌توان؛ مه‌له‌هم؛ مه‌ره‌هم؛ چرک؛
ده‌رمانی سه‌ر برین.

مره‌ون / marhūn: / [عربی/اصفت، قه‌رزدار؛
قه‌رزار؛ وامدار؛ ده‌یندار؛ ناچار به‌سیاس کردن و
ئهمه‌گناسی به‌هۆی به‌هره‌ور بوون له‌چاکه‌یا
خزمه‌تی که‌سی] «او در این کار خودش را مرهون پدر
زنش می‌داند: (ئهو) له‌م کاره‌دا خۆی به‌قه‌رزدار
خه‌زوره‌ی ده‌زانئ».

مری / merī: / [عربی/اسم، زه‌نگلۆک؛ قوریزنک؛
لوه‌له‌ئاسایه‌ک له‌کۆندامی هه‌ره‌سه‌که‌له‌نیوان
گه‌روو و گه‌ده‌دا که‌به‌هیزی ماسوولکه‌کانی،
خۆراک راده‌گویتزیته‌نیو گه‌ده‌وه: سُرَخْنای

مریخ / merrīx: / [عربی/اسم، /نجوم/ مریخ؛ بارام؛
له‌گه‌رۆکه‌کانی کۆمه‌له‌ی خۆره‌که‌خولگه‌که‌ی
که‌وتۆته‌نیوان زه‌وی و موشته‌ری و به‌۲۲ مانگ
و نیو، به‌ده‌وری خۆردا سووړیک ده‌خوا: به‌رام
مرید / morīd ، ها: /ان: / [عربی/اسم، مرید؛ مرۆد؛
۱. /تصوف/ په‌یږه‌وی پیری ته‌ریقه‌ت ۲. هۆگر؛
که‌سی که‌لایه‌نگری نه‌پساوه‌ی ئاین، شینوازی
هونه‌ری یان که‌سیکی گه‌ره‌یه «مرید حافظ:
مریدی حافظ».

مریض / marīz ، ها: /ان: / [عربی/اسم،
نه‌خۆش؛ نه‌وه‌ش؛ ناخوه‌ش؛ ناخۆش؛ بیمار؛
ده‌رده‌دار؛ دژی‌دار؛ له‌ش به‌بار.

□ مریض افتادن: نه‌خۆش که‌وتن؛ نه‌خوه‌ش
که‌فتن؛ نه‌وه‌ش که‌وته‌ی؛ که‌وتنه‌جی.

مریض بودن: نه‌خۆش بوون؛ نه‌وه‌ش بیه‌ی؛
له‌ش به‌بار بوون؛ بیمار بوون «مادرم مدتی مریض
بود، سرماخورد: دایکم ماوه‌یک نه‌خۆش بوو».

مریض کردن: نه‌خۆش خستن؛ نه‌وه‌ش
وسه‌ی؛ بوونه‌هۆی نه‌خۆشی «نخور! اینها
مریض می‌کند: مه‌خۆ! ئه‌مانه‌نه‌خوشت ده‌خا».

مریض احوال / marīz'ahvāl: / [عربی/اصفت،

ناساق؛ ناکۆک «مدتی است مادرم کمی مریض احوال
است: ماوه‌یه‌که‌دایکم هیندیک ناساقه».

مریضخانه / marīzxāne ، ها: / [عربی/فارسی]
/اسم، /قدیمی] نه‌خۆشخانه؛ خه‌سته‌خانه.

مریضداری / marīzdārī: / [عربی/فارسی/اسم،
۱. نه‌خۆشداری؛ دۆخ یان چۆناوچۆنی هه‌بوونی
نه‌خۆش له‌مالدا ۲. په‌رستاری؛ کار و په‌وتی
به‌ده‌م نه‌خۆشه‌وه‌بوون و هۆش پیوه‌بوونی.

مریضی / marīzī: / [عربی/اسم، /گفتاری]
نه‌خۆشی؛ نه‌وه‌شی؛ ناخوه‌شی: ۱. له‌ش به‌باری؛
دۆخ یان چۆناوچۆنی نه‌خۆش بوون «این روزها
مریضی از مردن بدتر است: ئهم رۆژانه‌نه‌خۆشی له
مردن خواتره» ۲. /ها/ نه‌خۆشین «مریضی‌اش
چیست؟ نه‌خۆشیه‌که‌ی چیه؟».

□ از مریضی پاشدن: چا بوونه‌وه؛ خۆش
بوونه‌وه؛ هه‌لسان؛ هه‌لسانه‌وه؛ خاسه‌و بوون؛
له‌نه‌خۆشی رزگار بوون و له‌جی هه‌ستان.

مریم / maryam ، ها: / [عرب/اسم، مریم؛
مه‌ریه‌م؛ په‌له‌وشه: ۱. گیاه‌کی ئالیکی رازینه‌ره
له‌تیره‌ی نیرگز، به‌گولی ناوه‌ناوه‌ی باریک و
دریژ و لووس و نووک تیژه‌وه ۲. گوله‌پووران؛
گوله‌داماگ؛ گولی سپی و هی‌شوویی و
بۆنخۆشی ئه‌و گیاهه.

مریم گلی / maryamgolī ، ها: / [عرب/فارسی]
/اسم، مه‌ریه‌می؛ گیاه‌کی رازینه‌ره له‌تیره‌ی
نه‌عنا، به‌گه‌لای ئه‌ستووری به‌رامبه‌ر و په‌نگی
که‌سکی تۆخ و گولی سپی ئامال بئه‌وشه‌وه.

مریم‌نخودی / maryamnaxodī ، ها: / [عرب/
فارسی/اسم، گیای لیږه‌واری، به‌په‌گ و ریشووی
دایمی، گه‌لای گچکه‌ی خۆله‌میشی په‌- په‌ و
گولی سپی یان زه‌رده‌وه.

مرینوس / merinūs: / [فرانسوی/اسم، مرینوس؛
۱. په‌زی په‌گه‌ز سپانیایی، به‌خوریه‌کی سپی و
نهرم و ناسکی به‌نرخه‌وه ۲. جوړی قوماشی
په‌شمی به‌ره‌مه‌هاتوو له‌خوری ئه‌و په‌گه‌زه‌په‌زه.

مزاج / mezāc, mazāc ، ها: آمزجه: [عربی/اسم].

۱. خوو؛ خده؛ مگیز؛ مهزاج؛ تهییات؛ مهیلی
ناکاری یان شیوهی وهلامی عاتیقی (مزاج آتشی:
خووی ناگرین) ۲. حال؛ دؤخی گیاندار له باری
چؤنیه تیگه لی په چاو کراو، به تاییه ت له باری
له ش ساقی و نه خوشینه وه.

□ مزاج کسی کار کردن: زگی / دلی که سی کار
کردن؛ ده ساو چوون (دو روز است مزاجش کار
نکرده: دوو رژه زگی کاری نه کردووه).

به مزاج کسی ساختن: پی که وتن؛ پی که فتن؛
کهوته پنه؛ له گهل دؤخ و حالی که سی کدا
تبا بوون (خرزبه به مزاج من نمی سازد: کاله کم
پی ناکه وئ).

مزاح / mezāh, mazāh: [عربی/اسم/ادبی]
گالته؛ شوخی؛ حهمل؛ حهنهک؛ لهق؛ گهپ؛
گه پجاری؛ تهلپیس؛ گوندهل؛ کای؛ قوما؛ وازی؛
جه فهنگ؛ گالته و گهپ (مزاح می کند: گالته
ده کا).

□ مزاح کردن: گالته کردن؛ شوخی کردن؛ وهش
کهر دش.

مزاحم / mozāhem ، ها: لان؛ یین: [عربی/صفت].
نازاردهر؛ زه حمه تدر؛ زاول؛ دهس پا گیر؛ هوئی
دردیسهر و نازار (صدای مزاحم: دهنگی نازاردهر).
مزاحمت / mozāhemat ، ها: [عربی/اسم].
نازاردهری؛ کار یان په وتی زه حمه ت دان.

مزار / mazār ، ها: لات: [عربی/اسم/ادبی]
۱. شه خس؛ نزرگه؛ قسن؛ زیاره ت؛ چاک؛
زیاره تگا؛ پیر؛ مهر زهل؛ گلکؤ؛ مهرقه دی
پیواچاکان ۲. زیوه؛ قهر؛ گؤر.

مزارع / 'mazāre: [عربی] جمع مزرعه
مزارعه / 'mozāre: [عربی/اسم. کشتیاری؛
بریاری له نیوان مالک و مهر زپر د، که زهوی له
لایهن مالک و کشت و کال له لایهن وهر زپر وه
بی و داهاتیش بهش بکه ن.

مزاوجت / mozāvecat: [عربی/اسم/ادبی]

هاوسهری؛ ژن و میردی؛ ژن و میردایه تی؛ ژن و
شووی؛ ژناشووی.

مزایا / mazāyā: [عربی/اسم]. ۱. جمع مزیت
۲. سهر به شی؛ سهر پشکی؛ نهو زیاده به شانیه به
هوئی بار و دؤخیکی تاییه تیسه وه به مووجه خؤر
دهدریت (مزایای بدی آب و هوا: سهر به شی ناخؤش
بوونی کهش و ههوا).

مزایده / mozāyede ، ها: [عربی/اسم. کنی زیاتر؛
جؤری فروش که کالا دهدهن به وهی بانترین
بایی ده دا.

مزبله / mazbale ، ها: [عربی/اسم. نامتداول]
زبلدان؛ زبلگه؛ جی نه شغال؛ شه خه لگا.

مزبور / mazbūr: [عربی/ضمیر. ناوبراو؛ نا فبری؛
کهس یان شتی که پیشترا ناوی لی هاتووه
(نامه ی مزبور رسید: نامه ی ناوبراو گه یشت).

مزخرف / mozaxraf ، ها: لات: [عربی/صفت].
۱. مه راش؛ دزگین؛ بی بایه خ؛ بی هؤ؛ بیخؤ
۲. ناشیرین؛ که سن؛ دزیو؛ نه چی؛ سک؛ نه شیاو؛
زشت (حرف مزخرف: قسه ی ناشیرین).

مزد / mozd ، ها: /: [اسم. مز؛ مزه؛ مز؛ ماجوو؛
حقوق: ۱. حهقی کار؛ حهقه دهس؛ کارانه؛ کرا؛
کراهه؛ هاقه؛ ناوان؛ پاداشی له بهرام بهر کاره وه
(دو روز کار کردی مزدت را هم گرفتی: دوو رژه کارت
کرد، مزه کشت وهر گرت) ۲. کراهه؛ کرا؛ مارانه؛
حعهقه دهس؛ هاقه؛ نه وهی له بهرام بهر نه انجامدانی
کار بو که سیک، به شیوهی رژه انه یا حه وتانه
ده سیدردی (نه وهک مووجه که پتر مانگانه یه)
۳. [مجازی] جه ز؛ پاداش (بیست سال برای پسرش
زحمت کشید، آخر مزد زحمتش را گرفت: بیست سال بو
کوره که ی په نجی دا، دواخ ریش می خوی
وهه گرت).

مزد / mazdā: /: [اسم. مه زدا؛ خودای ثایینه
ئی رانه کان.

مزدبگیر / mozdbegir ، ها: لان: [صفت. گفتاری]
به راتخؤر؛ مزگر؛ مزه وه؛ مزده وه؛ چیره خؤر؛

کارکهری به مز.

مزدکاری / mozdakārī / اسم. مزکار؛ مزئ کار؛
پژمژ؛ پژمزی؛ کار و پهوتی وه گرگرتنی مز به
پیئ کاری پژانه، هوانه یان مانگانه. به رانبر:
أجرت کاری

مزدکی / mazdakî / صفت. مه زده کی: ۱. /ها؛
ان/ هوگر و شوینکه وتووی مه زده ک،
پنغه مبهری ئیرانی دهورانی ساسانی (— ۵۲۹ هـ
زایینی) ۲. پیوه نیدار یان سر به مه زده ک
(آیین مزدکی: نایینی مه زده کی).

مزدوج / mozdavac / عربی صفت. جووت:
۱. لیک جووت؛ دوانی؛ دوودانه یی «ستاره ی
مزدوج: نه ستیره ی جووت» ۲. لین / نامتداول /
خیزاندار؛ خاوه ن ژن یان شوو.

مزدور / mozdûr / ها؛ ان: صفت. مزبه ر؛
کری گرت؛ مزی؛ مزیار: ۱. مزگر «کارگر مزدور»
کریکاری مزی ۲. به کری گیراو؛ خزمه تکره بؤ
پاره «تعدادی مزدور برایشان تظاهرات می کردند: بری
به کری گیراو ریئوئانیان ده کرد بویان».

مزدوری / mozdûrî / اسم. مزبه ری؛ مزیاری؛
به کری گیراوی؛ کار و پهوتی به مز کار کردن.

مزدی^۱ / mozdî / صفت. مزی؛ مزدار؛ به مز «کار
مزدی: کاری مزی».

مزدی^۲: قید. به مز؛ مزی؛ له به رامبر وه گرگرتنی
مزه وه «مزدی کار می کند: به مز کار ده کا».

مزدیسنی / mazdyasnî / اسم. مه زده یه سنی؛
دینی زه رتشت: دین زرتشت

مزرعه / mazra'e / ها؛ مزارع: / عربی / اسم. مه زرا؛
مووچه؛ زهوی و زار؛ مه دار؛ کیلگه؛ مه ندا؛
زهوی؛ مه زره؛ مه نده؛ هیگا؛ هیگا «مزرعه ی گندم»
مه زرای گهنم.

مزرعه دار / mazra'edâr / ها؛ ان: / عربی / فارسی /
اسم. مه زاردار؛ کیلگه دار؛ زه ویدار؛ که سی که
زهوی و زاریک به پیوه دها.

مزرعه داری / mazra'edârî / عربی / فارسی / اسم.

مه زارداری؛ کیلگه داری؛ کار و پهوتی کشت و
کال و به پیوه بردنی کار و باری مه زرا.

مزروع / mazrû' / عربی صفت. کیلراو؛ کیلندراو؛
کالیا؛ کیلیاگ؛ وه شینراو؛ وه شیاگ؛ چیندراو؛
تایبه تمه ندی زه وینی که کشت و کالی تیدا کراوه.
مزروعی / mazrû'î / عربی صفت. ۱. شیاوی

کیلان ۲. کیلراو؛ وه شینراو؛ وه شیاگ.

مزغان / mezzqân / ترکی [مزغان]

مزقان / mezzqân / ترکی / اسم. [تعریض، گفتاری]
زړنا و دهوؤل؛ دایره و دمه ک؛ ئامیری مووسیکا:

مزغان

مزانچی / mezzqânçî / ها؛ ان: ترکی / اسم.
[تعریض] لؤتی؛ لؤتی-پؤتی؛ ژهنیار.

مزگت / mazget / آرامی / اسم. [قدیمی]
مزگهوت؛ مزگت؛ مزگهفت؛ مزت؛ مزگد؛ مزگی؛
مزی؛ مزفت؛ شوپنی په رستش.

مزلف / mozzallaf / از زلف به قیاس عربی صفت.
[تعریض] ۱. خورازین؛ خوگیشکهر (بؤ کوپی
جیحل) ۲. تایبه تمه ندی کوپ یان پیاوئ که
کهسانی تر سواری ده بن.

مزمار / mezzmâr / عربی [چاکنای]

مزمزه / mazmaze / عربی / اسم. دمه چه ژره؛
چیژ؛ مژه؛ چه شکه؛ چیژکه؛ کاری چه شتنی
شتی.

□ مزمزه کردن: دمه چه ژره کردن؛ چیژ کردن؛
نزمین؛ تام کردن: ۱. چه شتن؛ چیژتن؛
چیژان؛ چه شته ی؛ چیژکه کردن؛ چه شکه
کردن؛ تۆزقالیک له شتی کردنه زاره وه بؤ
به راه وردی تامه که ی ۲. [کنای] قرته کردن؛
که موکئ له شتی خواردن.

مزمن / mozmen / عربی صفت. دریژ خایهن؛
کؤن؛ به پیشینه ی میژینه و دریژه داره وه
«بیماری مزمن: نه خووشی دریژ خایهن».

مزن هردم / mazzanhardam / اسم. [تعریض]
یارؤ؛ دوابراو؛ دوابریاگ؛ دمابریا؛ نهوی ناوی

☐ مزه انداختن: *[گفتاری]* قسه‌ی خو‌ش کردن؛ قه‌رفین.

مزه پراندن: *[گفتاری]* گالته‌کردن؛ گپ لیدان؛ شو‌خی کردن؛ مزه ریختن

مزه‌ی چیزی را چشیدن: تامی شتیک چیژتن / چه‌شتن: ۱. شتی چه‌شکه / چیژکه / تام کردن؛ ملاک / میلاک کردنی شتی؛ بۆ زانینی تامی شتیک، نه‌ختیکی له زار نان (مزه‌ی غذا را چشیدن؛ چیست چه‌شکه کردن) ۲. *[مجازی]* چه‌شتن؛ چه‌شه کردن؛ به‌سهر هاتن و نه‌زموون کردن (مزه‌ی سرما را چشیدن؛ سه‌رما چه‌شتن).

مزه‌ی چیزی زیر دندان کسی ماندن: *[کنایی]* نانێ خواردن به‌و رۆنه و ههر مانه‌وه له‌و شۆنه؛ تام چتی له‌ بێخ دیان که‌سیکا بوون؛ شوین یان بیره‌وه‌ری شتیک ههر له‌ زه‌یندا مانه‌وه. مزه‌ دادن: *[کنایی]* تام دان؛ چیژه‌ دان؛ خو‌ش بوون؛ مزه‌ کردن

مزه داشتن: ۱. به‌ تام و چیژ بوون؛ تامدار بوون؛ خو‌ش‌تام بوون (غذایش مزه‌ داشت، بد نبود؛ چیشته‌که‌ی به‌ تام و چیژ بوو، خراپ نه‌بوو) ۲. *[مجازی]* خو‌ش بوون (مزه‌ داشت اگر می‌رفت و می‌دید که‌ ما برگشته‌ایم: خوش ده‌بوو نه‌گه‌ر بچووبا و بیدیتبا ئیمه‌ گه‌راوینه‌ته‌وه).

مزه‌ی ده‌ان کسی را فهمیدن: *[مجازی]* هه‌وا / بۆی ده‌می که‌سیک زانین؛ له‌ نیازی که‌سی تیگه‌یشتن؛ به‌ مرازی که‌سی زانین؛ مه‌یل یان خواستی که‌سی هه‌لاوردن (اول مزه‌ی ده‌انش را بفهم، بعد موضوع را مطرح کن؛ پیشت‌ر هه‌وای ده‌می بزانه، نه‌مجار بابه‌ته‌که‌ بیته‌ گو‌ری).

مزه ریختن ☞ مزه پراندن

مزه کردن ☞ مزه دادن

از مزه افتادن: *[گفتاری]* بوونه‌ ده‌م مردگ؛ بی‌تام بوون (بیا دیگر! کباب سرد شد، از مزه افتاد؛ ده‌یسا بیره‌و! که‌واوه‌که‌ سه‌رده‌و بوو، بوو به‌ ده‌م

نه‌زانن یان نایانه‌وێ ناوی به‌رن (آن مزه‌ن هردم را بده‌ بینم؛ نه‌و یارووه‌م بده‌یه‌ بزانه‌م) ۱.

مزور / mozavver، ها: /ان: /عربی/ صفت. ۱. دوو‌روو؛ ریایی‌که‌ر؛ رووبین؛ ریاکار؛ ریاباز؛ رواباز؛ رووباز؛ قسه‌میچکه؛ مه‌راییی‌که‌ر؛ دووزوان؛ تایبه‌تمه‌ندی خراپه‌کارێ که‌ به‌ درۆ خو‌ی چاکه‌کار نیشان ده‌دا ۲. هه‌نگباز؛ گزیکه‌ر؛ که‌له‌کباز؛ گرنی‌باز؛ چه‌تله‌مه‌ر؛ ته‌پره‌شی؛ ریپۆ؛ ده‌غوول؛ ده‌غلباز؛ زه‌قه‌ل؛ فیله‌واز؛ فیلباز؛ ساخته‌چی.

مزورانه / mozavverāne: /عربی/ فارسی/ قید. فیله‌بازانه؛ رووبینانه؛ ریابازانه، به‌ فاک و فیک؛ به‌ درۆ و ده‌له‌سه.

مزوزوئیک / mezozo'ik: /افرانسوی/ اسم، /زمین‌شناسی/ میوزوئیک؛ چواره‌مین قوناغی میژووی زه‌وی که‌ به‌ ده‌ورانی دووه‌م ده‌ناسرێ و په‌له‌وه‌ر و گوانداری تیدا به‌دیها‌تن.

مزوسفر / mezosfer: /افرانسوی/ اسم، تو‌ژێ له‌ که‌ش که‌ له‌ به‌رزایی نزیکه‌ی ۴۰ تا ۸۰ کیلۆمتری بان زه‌وی ده‌گریته‌وه.

مزون / mezon: /افرانسوی/ اسم، ۱. /ها/ گنج‌فرۆشی؛ شوینی رانانی جل‌وبه‌رگ ۲. /فیزیک/ ههر کام له‌ وردیله‌کانی بنه‌په‌تی نه‌توم که‌ پاش ته‌مه‌نی کورتی چهن له‌ هه‌زاری چرکه‌ ده‌بنه‌ ئیلکترۆن، پوزیترو‌ن و نو‌ترینۆ و زو‌ربه‌ی جرمه‌که‌شیان ده‌بیته‌ وزه‌.

مزه / maz(z)e، ها: /سم، تام؛ چیژه‌؛ چیژ؛ چه‌ژه‌؛ چه‌چه‌؛ چه‌ش؛ چه‌شکه؛ چاژ؛ چاش؛ می؛ مه‌زه؛ مه‌ی؛ چی‌شکه؛ ۱. میلاک؛ میلاک؛ چست؛ چۆنیه‌تییک له‌ برێ شتدا که‌ به‌شیک له‌ نه‌ندامی چیژای ده‌بزو‌ینی (مزه‌ی شیرین: تامی شیرین) ۲. *[مجازی]* هه‌ستێ که‌ به‌ هۆی نه‌زموونه‌وه‌ په‌یدا ده‌بی (مزه‌ی پیروزی: تامی سه‌ره‌کو‌تن) ۳. نه‌وه‌ی له‌ گه‌ل خواره‌دنه‌وه‌ی نه‌لکولی ده‌یخۆن.

مردگ).

مزیت / maziyyat ، ها؛ مزایا؛ [عربی] اسم،
هه‌فیزی؛ سهرتری: ۱. له باری چۆنیه‌تیوه «این
کش‌ها مزیت زیادی دارد: ئەم کەوشانە هەقیازی
زۆریان هەیه» ۲. چاکی؛ باشی؛ خاسی؛
تایبه‌تمه‌ندی دلخواز و له‌باری شتیک له‌چاو
شتی، یان شتانی ترهوه «مزیت این یکی ارزانی آن
است: چاکی ئەمە هەرزانیە کەیه‌تی».

مزید / mazid: [عربی] صفت. زیدە؛ زیادکراو؛ له
سهرخراو.

مزید بر علت: سهرباری دهردان؛ زیاتر له
نەخۆشی، گه‌زن یا گرفت.

مزین / mozayyan: [عربی] صفت. رازاوه؛ رازاف؛
ته‌وزیتراو «میدان مزین به‌گل: مه‌یدانی به‌گول
رازاه».

مژدگانی / mojdeganî: اسم. مژگینی؛ مژگانی؛
مژگین؛ مژگانا؛ مزیانی؛ مزیانا؛ نزان؛ مزان؛
شیرانی؛ مژدانه؛ نوخشانە؛ نوقلانه؛ مژده؛
مژدیان؛ مژدانی؛ شادیانه؛ ده‌مخۆشانە
رووداوی خۆش «مژدگانی بدهید ماشین پیدا شد:
مژگینیم بدەنێ ماشینە کە دۆزایه‌وه».

مژده / mojde: اسم. مژگینی؛ مژگانی؛ مزیانی؛
مزان؛ نید؛ نزان؛ مژده؛ چاوروونی؛ چاورۆشنی؛
دلپروونی؛ هه‌والی دلخۆشکەر؛ خه‌به‌ری خۆش.

مژده آمدن: مژگانی هاتن؛ مژگانی گه‌یشتن؛
هه‌والی دلخۆشکەر و به‌که‌لک گه‌یین.
هه‌روه‌ها: مژده آوردن؛ مژده دادن؛ مژده

رسیدن

مژده‌بخش / mojdebaxš: صفت. نزانده‌ر؛
مژگانیده‌ر؛ هۆی مژگانی و چاورۆشنی.

مژک / mojak ، ها؛ / اسم. /زیست‌شناسی/ مژک؛
چووژیکی ته‌سک و ناسکی مووناسا که له
ژماریکی زۆردا به‌دهوری برێ سیلولولدايه و به
جولانه‌وه‌ی، سیلولوله‌که و تراوی ده‌ورو به‌ری
دینیتیه‌ جووله.

مژگان / mojjān: جمع مژه

مژه / moje ، ها؛ مژگان؛ / اسم. ۱. برژانگ؛ بژانگ؛
بژۆل؛ برژۆل؛ بژۆل؛ مژۆل؛ کفلیشک؛ برژانگی؛
مه‌ژوولانک؛ مژوانک؛ بژۆلک؛ میژۆل؛ میژولانک؛
برژاو؛ برژان؛ موژین؛ مژا؛ مژان؛ مژانگ؛ مژه‌و؛
مجه‌و؛ مژنگ؛ میرزینگ؛ مووی کورت و زبری
سهر لیواری پیلوو ۲. مژه‌ک.

مژه روی / بر هم گذاشتن: [کنایی] سهر خه‌و
شکاندن؛ چاو نانه‌وه؛ سهری نیانه‌وه؛ چاو
گه‌رم کردن؛ چه‌م پیوه‌نه‌ نیای؛ تۆزی خه‌وتن
(سر و صدا گذاشت مژه روی هم بگذارم: قرم و قال
نەبھیشت سەر خەوی بشکینم).

مژه نژدن: پیلوو نه‌بزواندن؛ چاو له‌سهر یه‌ک
نه‌نان؛ چاو دانه‌خستن؛ چاو نه‌ترووکاندن؛
چه‌م نه‌ترووکنه‌ی «چشم دوخته بود به‌بچه و مژه
هم نمی‌زد: چاوی برپیووه منداله‌که و پیلووی
نه‌ده‌بزواند».

مس / mes: اسم. مس؛ مه‌س؛ پاقر؛ پاخر؛
توخمی کیمیایی کانزایی به‌ژماره‌ی ئەتومی ۲۹
و کیشی ئەتومی ۶۳،۵۴، به‌ره‌نگی سووری
ئامال نارنجی که له‌ئاودا ناتویته‌وه و له
پیشه‌سازیدا ده‌وریکێ زۆری هه‌یه و ده‌فر و
ئامرازیشی لێ دروست ده‌که‌ن ۲. مسی؛ هه‌ر
کام له‌به‌ره‌مگه‌لی چی کراو له‌مس.

مسائل / masā'el: [عربی] مسایل

مسابقات / mosābeqāt: [عربی] جمع مسابقه

مسابقه

مسابقه / mosābeqe ، ها؛ مسابقات: [عربی] اسم.
مله؛ رکه؛ کیه‌رک؛ کێ وه‌لکانی؛ پیتشپرک؛
هافپرک؛ به‌ریکانی؛ مل‌ملنی؛ مل‌به‌ملی؛
مل‌به‌مله؛ شه‌قین؛ هه‌ف‌دوو برن؛ بۆرین؛
به‌ره‌ره‌که‌نی؛ به‌رامبه‌رک؛ رکه‌به‌ری: ۱. کاری
هاوکاتی دوو یا چه‌ن که‌س یان تاqm بۆ که‌وتنه
پیش له‌یه‌کتر و گه‌یشتن به‌ئامانجیکی
هاوبه‌ش ۲. رێ و ره‌سمیک بۆ ناسین و دیاری

طَبَق

کردنی چاکترین لَبْهاتوویی و داهینان له بواریکی دیاریکراودا (مسابقه‌ی هوش: کیسه‌رکینی هوش).

▣ مسابقه‌ی امدادی: جوړی کیسه‌رکینی له وه‌رزشه مه‌وداییه‌کاندا (وه‌ک غارغارین و مه‌له و...) که هه‌ر کام له ئه‌ندامانی تیم به‌شئ له مه‌ودای کیسه‌رکینی ده‌پیون.

مسابقه‌ی اسب‌دوانی: ماهینانی؛ گریوه‌غار؛ قوچ؛ قوشه‌نیان؛ پرتافین.

مسابقه‌ی برگشت: مله‌ی گه‌رانه‌وه؛ دووه‌ه‌مین خول له کیسه‌رکینی دووقوناغیدا.

مسابقه‌ی بیست‌سوآلی: ۱. بیست‌پرسیار؛ جوړی کیسه‌رکینی که به‌شدار ده‌بی بتوانی به بیست‌پرسیار، وه‌لامه‌که هه‌لبینی ۲. [کنایی/پرس و پرسپاری زور و نار‌ه‌وا.

مسابقه‌ی رفت: مله‌ی چوون؛ یه‌که‌مین خول له کیسه‌رکینی دووقوناغیدا.

▣ مسابقه‌ی دادن: کیسه‌رکینی کردن؛ مله‌کردن؛ کی‌وه‌لکانی که‌رده‌ی؛ به‌شدارکی کردن له مل‌به‌مله‌دا.

مسابقه‌ی را باختن: دۆران؛ دۆراندن؛ دانان؛ کیسه‌رکینی دانان.

مسابقه‌ی را بردن: بردنه‌وه؛ سه‌رکه‌وتن له کیسه‌رکیندا.

مساجد / masāced: [عربی] جمع مسجد

مساح / massāh، نان؛ یین: [عربی] / اسم، ئه‌ندازه‌گر؛ پیوه‌ر؛ له‌گه‌زده‌ر؛ رووپیتو؛ رووبه‌رپیتو؛ ئه‌وی زه‌وی له‌گه‌ز ده‌دا و ده‌پیپتو.

مساحت / masāhat، ها: [عربی] / اسم، رووبه‌ر؛ پانتایی: ۱. به‌شئ له‌رووی زه‌وی (آب مساحتی را فرا گرفته بود: ئاو رووبه‌رپیکی داگرتبو) ۲. روویی که ده‌که‌ویته‌نیوان کۆمه‌لئ هیل و سنووره‌وه، به‌تایبه‌ت به‌گویره‌ی یه‌که‌یه‌کی پتوانه‌یی (وه‌ک میتری چوارگۆشه، هیکتار و...) .

مساحقه / mosāheqe: [عربی] طبق زدن،

مساحی / massāhi، ها: [عربی] / اسم، ئه‌ندازه‌گری؛ رووپیتو؛ رووبه‌رپیتو؛ کار و ره‌وتی له‌گه‌زدان و حس‌یت‌کردنی پانتایی رووبه‌ریک.

مساعد / mosā'ed: [عربی] صفت. [مجازی] ته‌با؛ له‌بار؛ سازگار ده‌گه‌ل خواست و دۆخی ره‌چاوکراودا (ه‌وی مساعد: که‌شی ته‌با).

مساعدت / mosā'edat، ها: [عربی] / اسم، ئاریکاری؛ یارمه‌تی؛ یاردم؛ یاریده؛ یارده‌ی؛ یاری؛ کۆمه‌ک؛ کۆمه‌گ؛ مه‌هه‌ت (با مساعدت هم‌سایگان، کوچه‌را تمیز کردیم: به‌ئاریکاری هاوسپکان کۆلانه‌که‌مان خاوین کرده‌وه).

مساعده / mosā'ede، ها: [عربی] / اسم، ۱. پاره‌یی که مووچه‌خۆر یان کرێکار له‌به‌ر ئاتاجی زۆر، به‌ر له‌کاتی خۆی له‌خاوه‌ن کاری وه‌رده‌گری ۲. پاره‌یان شتیکی بایه‌خدار که پی‌شه‌کی به‌که‌سیک ده‌دری.

مساعی / masā'i: [عربی] جمع سعی

مسافات / masāfāt: [عربی] جمع مسافت

مسافت / masāfat، ها: مسافات: [عربی] / اسم، مه‌ودا؛ دۆرینگ؛ نیوان؛ دوورایی؛ ناو؛ نیوانی دوو شت یان دوو شوین (مسافت سقر تا ماکو: مه‌ودای سه‌قز تا ماکو).

▣ مسافت دید: به‌تار؛ هه‌ته‌ری چاو؛ پر‌وو چه‌ما؛ تا ئه‌و راده‌چاو کار ده‌کا.

مسافت‌سنج / masāfatsanc، ها: [عربی/فارسی] / اسم، مه‌وداپیتو؛ که‌رسته‌یه‌ک بۆ پیتوانی مه‌ودا به‌یی که‌لک وه‌رگرتن له‌میترو گوریس.

مسافت‌نما / masāfatnemā، ها: [عربی/فارسی] / اسم، مه‌ودانوین؛ تابلۆ، په‌ره‌یان به‌ردیکی لووس له‌قه‌راخی ریدا که مه‌ودای شوینی تا شوینیکی تری له‌سه‌ر نووسراوه.

مسافر / mosāfer، ها؛ نان؛ یین: [عربی] / اسم، رېبوار؛ رېوار؛ رېنگار؛ رېوگار؛ رېنگار؛ رېبار؛

گه‌شتیار؛ مسافر؛ مسافیر: ۱. نهو که‌سه‌ی بؤ شویتنی به‌پئوه ۲. که‌سی که برپاره بجیته سه‌فه‌ر «تو فردا مسافر هستی، امشب زودتر بخواب: تو به‌یانی ریواری، نه‌مشهو زووتر بنوو».

☐ مسافر برون شهری: رپیواری دهره‌شار؛ که‌سی که ده‌چیته دهره‌وه‌ی شار (وه‌ک بؤ شارئ‌تر). مسافر بین راهی: مسافری ناوړی؛ مسافری ناوړی؛ که‌سی که له نیوان پښادا سوار ده‌یی.

مسافر درون شهری: مسافری ناوشار؛ مسافری ناوشاری؛ که‌سی که له ناو شارپکدا له شوینیکه‌وه بؤ شویتنی‌تر ده‌روا.

مسافربری / mosāferbari: [عربی/ فارسی]/ اسم. مسافربری: ۱. کار و په‌وتی هه‌ل‌گرتن و گواستنه‌وه‌ی مسافر ۲. /ها/ دامه‌زراوه‌یی که کاری گواستنه‌وه‌ی مسافره.

مسافرت / mosāferat: /ها/ [عربی]/ اسم. گه‌شتیاری؛ کار و په‌وتی چوونه سه‌فه‌ر.

☐ مسافرت رفتن: چوونه سه‌فه‌ر؛ سه‌فه‌رکردن «رفته بود مسافرت فرنگ: چووبووه سه‌فه‌ری فهره‌نگ».

مسافرتی / mosāferati: [عربی]/ صفت. گه‌شتیاری؛ پیوه‌ندیدار یان سهر به سه‌فه‌ر «آژانس مسافرتی: ناژانسی گه‌شتیاری».

مسافر خانه / mosāferxāne: /ها/ [عربی/ فارسی]/ اسم. میوانخانه؛ مسافر خانه؛ جیگه‌ی شه‌ومانه‌وه‌ی میوان به کری.

مسافر کش / mosāferkeš: /ها/ [عربی/ فارسی]/ اسم. مسافر به‌ر؛ مسافر کیش؛ که‌ره‌سه‌ی گوزانه‌وه‌ی مسافر.

مسافر کشی / mosāferkeši: [عربی/ فارسی]/ اسم. مسافر کیشی؛ کار و په‌وتی هه‌ل‌گرتن و گواستنه‌وه‌ی مسافر، به که‌ره‌سته‌ی گوزانه‌وه.

مسافری / mosāferi: [عربی]/ صفت. گه‌شتیاری؛ رپیواری؛ مسافری؛ پیوه‌ندیدار یا سهر به مسافر.

مساکن / masāken: [عربی]/ جمع ☐ مسکن مساکین / masākīn: [عربی]/ جمع ☐ مسکین مسالمت / mosālemat: [عربی]/ اسم. ناشتیخوازی «این جور اختلافها با مسالمت بهتر حل می‌شود: نهم جوره نا‌کوکیانه به ناشتیخوازیه‌وه باشت رچاره‌سهر ده‌یی».

مسالمت آمیز / mosālematāmīz: [عربی]/ فارسی/ صفت. ناشتیخوازانه؛ هاوړی ده‌گه‌ل ناشتیدا.

مسالمت جو / mosālematcû: /یان/ [عربی]/ فارسی/ صفت. ناشتیخواز؛ لاشه‌ر؛ هوگری ناشتی و ته‌بایی. هه‌روه‌ها: مسالمت‌جویی

مسأله / mas'ale: [عربی]/ ☐ مسئله مسامات / masāmāt: [عربی]/ اسم. [قدیمی]/ کونیله؛ کونجک؛ کونچک؛ کونه وردیل‌ه‌ی پیست.

مسامحه / mosāmehe: /ها/ [عربی]/ اسم. ۱. پشوودریژی؛ بینفره‌هی؛ پرزه‌داری؛ ته‌وات «در زندگی مشترک باید قدری مسامحه به خرج داد: له ژبانی هاوبه‌شیدا پئویسته هیندیک پشوودریژی بکری» ۲. که‌مته‌رخه‌می؛ سستی «اگر بخواهی مسامحه کنی، کار خراب می‌شود و بیرون می‌کنند: نه‌گهر به‌ه‌وی که‌مته‌رخه‌می بکه‌ی، کاره‌که تیکده‌چی و دهرت ده‌کهن».

مساوات / mosāvāt: [عربی]/ اسم. به‌رانبه‌ری؛ یه‌کسانی؛ وه‌کیه‌کی: ۱. [حقوق]/ به‌رامبه‌ری هه‌موو خه‌لکی ولاتیک له‌باری ماف و نه‌رکه‌وه، به‌یی له به‌ر چاوگرتنی ژن یان پیاو بوون، ته‌من، نه‌ته‌وه، ئابین، زمان، بیر و پا و... ۲. [ادبی]/ هاوتا هاتنه‌وه‌ی تیکول و کاکلی قسه.

مساوی / mosāvi: [عربی]/ صفت. به‌رامبه‌ر؛ به‌رانبه‌ر؛ به‌را به‌ر؛ یه‌کسان؛ وه‌ک یه‌ک؛ هه‌فیه‌ک؛ وه‌که‌هه‌ف؛ چوون یه‌ک؛ لیکولیک؛ یاو «سهم مساوی: به‌شی به‌رامبه‌ر». هه‌روه‌ها: مساوی بودن؛ مساوی شدن؛ مساوی کردن

مسایل / masāyēl: [عربی] جمع مسئله:

مسائل

مسئلت / mas'alat: [عربی] اسم. تکا؛ داخواز؛ خوايشت؛ کاری داواکردن و خواستن.

مسئلت داشتن؛ داوا کردن؛ تکا کردن؛ داواکار/ تکاکار بوون «بهبودی سریع ایشان را مسئلت داریم: چا بوونه‌وی زووبه‌زوویان داوا ده‌که‌ین».

مسئله / mas'ale: ها؛ مسایل: [عربی] اسم. کیشه؛ پرس: ۱. پرسبار؛ بابه‌تی که پیوستی به بۆگه‌ران و لیکۆلینه‌وه و ریگاچاره دۆزینه‌ویه «مسئله‌ی بیکاری: کیشه‌ی بیکاری» ۲. باسیکی بیرکاری یان فیزیکی له‌مه‌ر دۆزینه‌وی وه‌رامی پرسباریک ۳. پرسباریکی دژوار که بی‌په‌رسف ماوه‌ته‌وه «مسئله‌ی پیدایش گیتی: پرسى سه‌ره‌لدانی جهان» ۴. [مجازی] گرفت؛ گیچه‌ل؛ سه‌رچاوه‌ی نا‌په‌ه‌تی، په‌ریشانی و ئالۆزی «باز با هم مسئله پیدا کردند: دیسان کیشه‌یان لی په‌یدا بوو» * مسأله

مسئله‌دار / mas'aledār: ها؛ [عربی/فارسی] صفت. گیچه‌لدار؛ کیشه‌دار؛ خاوه‌ن گرفت یان بابه‌تیکی شیاوی لیکۆلینه‌وه «این کارهای مسئله‌دار را برای ما نیاور! نهم کاره گیچه‌لدارانه‌مان بۆ مه‌هینه!».

مسئول / mas'ul: ها؛ ان؛ ین: [عربی] اسم. به‌پرس؛ لی‌پرس؛ لی‌پرسراو؛ مه‌سئول؛ به‌پرسبار ۱. سه‌ره‌پرشت «مسئول فروشگاه: به‌پرسی فروشگه» ۲. به‌رعۆده؛ وه‌لام‌ده‌ر (به‌تایبته له‌باری رامیاری و له به‌رانبه‌ر پنگه‌ییکی په‌سمیه‌وه) ۳. هۆ؛ هۆکار «شاه مسئول از بین رفتن استقلال کشور بود: شا به‌پرسباری له ناو‌چوونی سه‌ره‌خۆیی ولات بوو».

مسئولیت / mas'uliyat: ها؛ [عربی] اسم. به‌پرسی؛ به‌پرسیه‌تی؛ لی‌پرسراوی؛ ئه‌رک: ۱. دۆخ یان چۆناوچۆنی به‌پرس بوون «مسئولیت مدرسه با شماست: به‌پرسی قوتابخانه به ئیوه‌یه»

۲. کار یان پیشه‌یی که پیوستی به وه‌لامدانه‌وه له هه‌مه‌به‌ر که‌س یان که‌سانیکه‌وه‌یه.

مسئولیت کاری را پذیرفتن/ به عهدہ گرفتن/ قبول کردن: ئه‌رکی کاری گرتنه ئه‌ستۆ؛ به‌پرسیاری کاری وه‌ئه‌ستۆگرتن؛ به‌په‌یوه بردن، سه‌ره‌پرشتی یان وه‌لام دانه‌وه‌ی دواپۆژی کاریک وه‌ئه‌ستۆ گرتن.

مسئولیت پذیری / mas'uliyatpazīrī: [عربی/فارسی] اسم. خۆ و خده و لپه‌اتوویی له وه‌رگرتنی کار و به‌پرس بوونیدا.

مسئولیت گریزی / mas'uliyatgorizī: [عربی/فارسی] اسم. کار یان په‌وتی له ژێر کار ده‌رچوون و که‌مه‌ته‌رخه‌می له به‌پرس بووندا.

مسب / massab: [از عربی] اسم. [گفتاری] مه‌زه‌و؛ مه‌سه‌و؛ مه‌سه‌ب؛ ئایین «مگر شما دین و مسب ندارین؟: ئه‌ری ئیوه دین و مه‌زه‌وتان لایه؟».

مسبت را شکر: ئه‌ی به زیاد نه‌بی؛ خوا بیوری؛ ئه‌ی خوا برپۆش «مسبت را شکر، دو روز است هیچی نخوردم: ئه‌ی به زیاد نه‌بی، دوو رۆژه هیچی نه‌خواردوه».

مسبار / mesbār: اسم. ئالیازی بۆر؛ تیکه‌لی چهند کانزای وه‌ک قه‌لایی، سرپ و بری جار هه‌ندئ ئانتیموان و مس.

مسبب / mosabbeb: ها؛ ان؛ ین: [عربی] اسم. هۆ؛ هۆکار؛ باییس؛ به‌دیپه‌نهری شتی «خرافات مسبب عقب‌ماندگی مردم شده است: کۆنه‌په‌رستی هوی دواکه‌وتوویی خه‌لکه».

مسبوق / masbûq: [عربی] صفت. ۱. پیشینه‌دار «این کار مسبوق به سابقه است: نهم کاره پیشینه‌داره» ۲. [مجازی] ئاگادار؛ ئاگا؛ هاگا؛ خه‌وه‌ردار «جناب‌عالی مسبوق هستید، چه کار مشکلی است: جه‌نابتان ئاگادارن چ کاریکی دژواره».

مست / mast: ها؛ ان؛ صفت. مه‌ست؛ مه‌س: ۱. لوول؛ گیز؛ سه‌رگران؛ سه‌رگه‌رم؛ مه‌ستوور؛ تووشی مه‌ستی «مست کرده است: مه‌ستی

کردووه < ۲. /مجازی/ سهرمه‌ست؛ سهرخوش؛ سهره‌وش؛ پۆزبه‌ران؛ زۆر خوشحال و شاد <مست موفقیت؛ سهرمه‌ستی سهرکه‌وتن>. هه‌روه‌ها:

مست بودن؛ مست شدن؛ مست کردن

☐ مست لایعقل: ڕه‌شه‌مه‌ست؛ مه‌ستی مه‌ست؛ ته‌له‌س؛ زۆر مه‌ست و سهرخوش.

☐ مست چیزی بودن: لoolی شتی بوون؛ ته‌واو ده‌نیو یان له‌به‌ر شتیکی خوشدا بوون <وقتی در زدن مست خواب بودم؛ کاتی زه‌نگیان دا، لoolی خه‌و بووم>.

مستاجر / mosta'cer ، ها؛ ان؛ ین: /عربی/ اسم، کرانشین؛ کرئ‌نشین؛ کراهه‌نشین؛ کرایه‌نشین.

مستاصل / mosta'sal: /عربی/ صفت. داماو؛ داماک؛ بیچاره؛ په‌که‌وته؛ قه‌تیس. هه‌روه‌ها:

مستاصل بودن؛ مستاصل شدن؛ مستاصل کردن

مستانه^۱ / mastāne: / صفت. مه‌ستانه؛ مه‌سانه؛ وه‌ک مه‌ستان <خنده‌ی مستانه؛ قاقای مه‌ستانه>.

مستانه^۲: قید. مه‌ستانه؛ مه‌سانه؛ مه‌ست - مه‌ست؛ وه‌کوو مه‌ست <مستانه راه می‌رفت؛ مه‌ستانه ده‌رۆی>.

مست‌بازی / mastbāzi ، ها: /اسم. مه‌ست‌بازی؛ مه‌س‌بازی <توی خیابان شروع به‌مست‌بازی کردند؛ له‌ناو شه‌قامدا ده‌ستیان کرد به‌مه‌ست‌بازی>.

مستبد / mostabed(d): /عربی/ صفت. لاسار؛ سهره‌وړۆ؛ هه‌له‌شه؛ خۆرا؛ بله‌وه‌ز <پسر مستبد و پدر بیچاره؛ کوری لاسار و باوکی هه‌زار>.

مستبدانه / mostabed(d)āne: /عربی/ فارسی/ قید. لاسارانه؛ هه‌له‌شه‌یانه؛ سهره‌وړیانه؛ خۆرایانه؛ به‌بله‌وه‌زیه‌وه <مستبدانه رفتار می‌کرد؛ لاسارانه ده‌جoo لایه‌وه>.

مستتر / mostater: /عربی/ صفت. شاراهه؛

۱. پۆشراو؛ داشاردراو؛ داپۆشراو ۲. په‌نام؛ به‌رپۆوار؛ په‌نهان؛ نه‌یتی.

مستنا / mostasnā ، مستنیات: /عربی/ صفت. ۱. جیاوه‌کراو؛ جیاکراوه؛ به‌ده‌رکراو؛ جیاوه‌کریا؛

هه‌لاواردراو ۲. /مجازی/ هه‌لبژارده؛ هه‌لبژاردوو؛

هه‌لاوارد؛ هه‌فیز * مستنی

مستنی / mostasnā: /عربی/ ☐ مستنا

مستنیات / mostasnay(y)āt: /عربی/ جمع ☐

مستنا

مستجاب / mostacāb: /عربی/ صفت. وه‌رگیراو (پتر له‌مه‌ر نزاوه) <اگر دعای سگ مستجاب بود از آسمان استخوان می‌بارید؛ ئه‌گه‌ر دوعای سگ وه‌رگیراو بایه له‌ئاسمانه‌وه ئیسقان ده‌باری>.

مستحب / mostahab(b) ، ها؛ ات: /عربی/ صفت.

۱. چاک؛ نووک؛ باش؛ جئ‌په‌سن ۲. /اسلام/ موسته‌حه‌ب؛ تایبه‌تمه‌ندی کاریک که کردنی باشه و پاداشی هه‌یه به‌لام نه‌کردنی به‌گونا نانووسری.

مستحدث / mostahdas ، ات: /عربی/ صفت.

۱. تازه‌باو؛ نوپباو؛ نوپژه‌نکار؛ تازه‌داهات؛ تازه‌په‌یدا؛ تازه‌داهاتوو؛ تازه‌هاتوو؛ نۆبه‌ره؛ نۆبنیات ۲. تازاوا؛ تازه‌ئاوا؛ نۆئاوا؛ تازه‌کراوه.

مستحدثات / mostahdasāt: /عربی/ اسم.

تازه‌کراوان؛ هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی که دواتر یان به‌تازه‌یی دروست کراون (وه‌ک مال، ړئ و...) .

مستحسن / mostahsan: /عربی/ صفت. /ادبی/

چاک؛ باش؛ جوان؛ نووک؛ په‌سه‌ن کراو.

مستحضر / mostahzar: /عربی/ صفت. ئاگادار؛

هاگادار؛ به‌ئاگا؛ خه‌به‌ردار؛ ئاگه‌دار؛ به‌خه‌به‌ر <مستحضر هستید که مدتی است حقوق نگرفته‌ایم؛ ئاگه‌دارن که ماویکه مووجه‌مان وه‌رنه‌گرتوه>.

مستحفظ / mostahfez ، ها؛ ان؛ ین: /عربی/ اسم.

پاسه‌وان؛ پاسه‌بان؛ پاس‌گر؛ پاس‌گر؛ نواوان؛ پاریزبان؛ نۆترقان؛ نۆتر؛ نیابان؛ ئاگابان؛ نیاوان.

مستحق / mostahaq(q) ، ها؛ ان؛ ین: /عربی/

صفت. ۱. ئاتاج؛ داماو؛ چاو له‌کۆمه‌ک؛ شیاوی ده‌س گرتن و یارمه‌تی دان <مستحق است کمکش کنید؛ ئاتاجه کۆمه‌کی بکه‌ن!> ۲. سزاوار؛ شیاو؛ جئ <او مستحق سرزنش بود؛ شیاوی لۆمه‌ بوو>.

مستحکم / mostahkam /: [عربی] صفت. پتهو؛ په‌یت؛ گورخ؛ هټیم؛ پایه‌دار «قلعه‌ی مستحکم؛ قه‌لای پتهو».

مستحیل / mostahîl /: [عربی] صفت. ۱. نه‌کړاو؛ ده‌ست‌نه‌داو؛ نه‌شیاو؛ نه‌په‌خساو؛ نه‌سته‌م ۲. تواوه‌وه؛ تاویاگه‌وه؛ نه‌وه‌تاویا ۳. گورږاو؛ گورږدراو؛ داگه‌ړاو؛ وارپا ۴. [مجازی] له به‌ین‌چووگ؛ فه‌وتاو؛ فه‌وتیاگ؛ بنه‌پر؛ نابوود؛ بالمیش؛ کلیس.

مستخدم / mostaxdem /، ها؛ ان؛ ین؛: [عربی] /سم. کارکەر: ۱. خزمه‌تکار؛ کاره‌کەر؛ به‌رده‌ست؛ پیش‌خزمه‌ت؛ رازہ‌کار «مستخدم آمد و در را باز کرد: خزمه‌تکاره‌که هات و دەر‌گای کرده‌وه» ۲. [قدیمی] کارم‌نند؛ کارگټر؛ به‌کارگیراو «مستخدم دولت: کارم‌ندی ده‌ولت».

مستخرج / mostaxrac /: [عربی] صفت. دهره‌ړاو؛ دهر‌اوریاگ؛ به‌رئارده؛ هه‌لټنجراو؛ دهره‌اته. مستخلص / mostaxlas /: [عربی] صفت. په‌ها؛ رزگار؛ داخه‌لسیو؛ خه‌لسیو؛ ئازاد؛ راپی؛ به‌ردراو؛ وهر‌دریا.

مستدام / mostadām /: [عربی] صفت. به‌رده‌وام؛ پایه‌دار؛ هه‌میشه‌یی؛ نه‌پړاو؛ هه‌رماو «سایه‌ی عالی مستدام: سایه‌تان به‌رده‌وام».

مستدعی / mostad'î /: [عربی] صفت. داواکار؛ خوازیار؛ تکاکار «مستدعی است مقرر فرماید به کار ما رسیدگی شود: داواکارم به‌فرمون به کاری ئیمه رابگن».

مستدعیات / mostad'iy(y)āt /: [عربی] /سم. داخواز؛ خوازه؛ تکا؛ خوایشت؛ داواکاری.

مستدل / mostadal(l) /: [عربی] صفت. به‌لگه‌دار؛ به‌به‌لگه: ۱. وټپرای به‌لگه «توضیح مستدل: شرفه‌ی به‌لگه‌دار» ۲. شیاوی سه‌لمان به‌هوی به‌لگه‌هینانه‌وه «اتهام مستدل: گزنی به‌به‌لگه».

مستدیر / mostadîr /: [عربی] صفت. جه‌غزناسا؛ بازنه‌واش؛ بازنه‌یی؛ جه‌غزی؛ به‌وټنه‌ی جه‌غز.

مستر / mester /، ها؛: [انگلیسی] /سم. سهرناوی بانگ‌کردن بۆ پیاوونی بیانی به‌تایبته ئینگلیسی زمان، به‌مانای ناغه؛ کاکه.

مستراح / mostarāh /، ها؛: [عربی] /سم. ئاوده‌ست؛ ئابده‌ست؛ ئافده‌ست؛ ده‌ستاو؛ ئاوده‌س؛ ئاوخانه؛ نه‌ده‌بخانه؛ ئاوده‌سخانه؛ پیشاو؛ کناراو؛ په‌راو؛ ئابخانه؛ ماشاخانه؛ سهراو؛ مسته‌راو؛ مستراو؛ سهریپشاو؛ ئافدؤنگ؛ ئافرؤ؛ چؤلک؛ مامشخانه؛ که‌نه‌ف؛ که‌نه‌فه؛ ده‌س‌شؤری؛ مبال؛ مه‌بال؛ مه‌وال؛ دیویک به‌له‌گانی تایبته یان له‌سهر چالاو بۆ میز‌کردن و رپان؛ مبال؛ مټبر.

مسترد / mostarad /: [عربی] صفت. وهر‌گه‌ړاو؛ فه‌دراوه؛ دراوه؛ نه‌وه‌دریا «پول به‌صاحبش مسترد شد: پاره‌که وه‌گه‌رایه‌وه ده‌ستی خاوه‌نی».

مستزاد / mostazād /: [عربی] /سم. [ادبی] چه‌شنیک هؤنراوه که به‌شوین هه‌ر بالیکدا کورته‌رسته یان چه‌ند وشه هاتووه که له‌باری ماناوه جوان دیته‌وه به‌لام له‌باری کیشه‌وه زیادیه (وه‌ک ئهم شیعری «نالی»:

«ئهی تازه‌جه‌وان پیرم و ئوفتاده و که‌وتووم // تا ماوه‌هیاتم / ده‌ستی بدهره ده‌ستی شکسته‌م که له‌ده‌س‌چووم // قوربانی وه‌فاتم».

مستشار / mostašār /، ها؛ ان؛: [عربی] /سم.

۱. راپوټ‌کار؛ راپوټ‌یار؛ راپوټ‌ر؛ ته‌گبیر‌کەر ۲. کارناس؛ پسپور (به‌تایبته له‌ولاتیکی تره‌وه).

مستشرق / mostašreq /، ها؛ ان؛ ین؛: [عربی] /سم. رۆژه‌لاتناس؛ رۆژه‌لاتناس؛ خۆره‌لاتناس.

مستضعف / mostaz'af /، ها؛ ان؛ ین؛: [عربی] صفت. هه‌ژار؛ فه‌قیر؛ نه‌دار؛ ده‌سته‌نگ؛ ده‌س‌کورت؛ که‌مده‌س؛ ژار «طبقه‌ی مستضعف: چینی هه‌ژار».

مستطاب / mostatāb /: [عربی] صفت. پاک و پوار؛ خاوین (پافه: سهرناویکی به‌رئزانه بۆ بانگ‌کردنی که‌سی).

مستطیع / mostatî /: [عربی] صفت. مالدار؛

پوولدار؛ دهستچوو؛ دهسچووک؛ دارا؛ مایه‌وهر؛
زه‌نگین؛ دهوله‌مند و مایه‌بۆش، به‌تایبته له
باری توانستی چوون بۆ حه‌جه‌وه.

مستطیل / mostafil، ها: /عربی/ اسم، لاکیش؛
لاکیشه؛ ته‌شک؛ بیجیمیکی ته‌ختی ئەندازیاری
چوارلاک، که لاسکه‌کانی به‌رامبه‌ر یه‌کسان و
هاوشانن و هه‌ر چوار سووچیشی ۹۰° یه.
هه‌روه‌ها: مربع مستطیل

مستطیلی / mostatili: /عربی/ صفت، [گفتاری]
ته‌شکی؛ لاکیشه‌یی؛ به‌بیجیمی لاکیشه‌وه.

مستعار / mosta'ār: /عربی/ صفت. ۱. /نامتداول/
ئه‌مانه‌تی؛ ئامانه‌ت؛ ئامانه‌تی؛ قه‌رز؛ ئاریه
۲. هه‌لبه‌سته؛ دروست‌کراو؛ دهسه‌لبه‌ست؛
ده‌ره‌ینراو /نام مستعار/ ناوی هه‌لبه‌سته.

مستعجل / mosta'cel: /عربی/ صفت، [ادی]
۱. ته‌مه‌ن‌کورت؛ که‌مه‌ته‌مه‌ن؛ که‌مه‌خایه‌ن؛
زووتیه‌ن؛ زۆر بێ نه‌چوو /دولت مستعجل/ ده‌وله‌تی
که‌مه‌ته‌مه‌ن ۲. /نامتداول/ به‌هه‌شتاو؛ به‌په‌له؛
به‌له‌ز؛ به‌له‌ز و به‌ز.

مستعد / mosta'ed(d): /عربی/ صفت، له‌بار؛
۱. ها: /ان/ هه‌یزا؛ ژیر و ژۆل؛ لێهاتوو /جوان
مستعد/ لاوی هه‌یزا ۲. ئاماده؛ په‌یت؛ ساز؛ شیاو؛
جینی چاوهر‌وانی /سقف مستعد فرووریختن بود؛
میچه‌که‌ ئاماده‌ی رووخان بوو.

مستغنی / mosta'fi، ها: /ان: /عربی/ صفت،
ده‌سته‌هه‌لگرتوو؛ ده‌سه‌هه‌لگرتگ؛ ده‌سه‌کیشاو؛
ده‌سه‌هه‌لگه‌رده.

مستعمرات / mosta'merāt, mosta'marāt:
[عربی] جمع ۱. مستعمره

مستعمراتی / mosta'merātī, mosta'marātī:
[عربی] صفت. ۱. داگیرکراوانه؛ سه‌ر به‌ داگیرکراو
۲. داگیرکهرانه.

مستعمره / mosta'mere, mosta'mare، ها:
مستعمرات: /عربی/ اسم. ۱. داگیرکراو؛ ژیر
دهسه‌لات؛ ولاتی که دهم و ده‌زگای سیاسی،

ئابووری و فهره‌نگیه‌که‌ی له لایه‌ن ده‌وله‌تیکی
بیانیه‌وه به‌پۆه ده‌چی ۲. داگیرکراو؛ ژیر
دهسه‌لات؛ ولاتی که سه‌رچاوهر‌کانی ئابووری،
کار، بازار و ماکی له ده‌سته‌ ده‌وله‌تیکی
بیانیدایه و ئەو که‌لکی لێ وهرده‌گرێ
۳. په‌نا به‌رنشین؛ کۆچه‌رنشین؛ کۆچه‌رنشین.

مستعمره‌دار / mosta'meredār, mosta'mare-
ها: /ان: /عربی/ فارسی] صفت. داگیرکار؛
داگیرکهر؛ خاوه‌ن دهسه‌لات له ولاتیکی تردا.

مستعمره‌نشینی / mosta'merenešin،
mosta'mare-، ها: /ان: /عربی/ فارسی] اسم،
ژێرده‌سه‌لات‌نشین؛ ئەوه‌ی (پتر لاوه‌یی) که له
ولاتیکی داگیرکراودا ده‌ژی. هه‌روه‌ها:
مستعمره‌نشینی

مستعمل / mosta'mal: /عربی/ صفت. ۱. /ها/
ده‌کارکراو؛ نیمداشت؛ کۆن؛ کۆنه؛ به‌کاره‌ینراو؛
کارپێ‌کراو؛ کارنیای؛ ده‌کارکریاگ؛ کارکرده
۲. /نامتداول/ به‌ره‌و؛ باو.

مستغرق / mosta'raq: /عربی/ صفت. ۱. خنکاو؛
نوقوم؛ نقوم؛ نقۆ؛ نقم؛ نقوم؛ نخرۆ؛ رۆچووک؛
قوم‌بوو ۲. /کنایی/ تایبه‌تمه‌ندی که‌سی که
نوقمی کاریک بووه و شه‌و و رۆژ نانا‌سی.

مستغل / mostaqal(l): /ات: /عربی/ اسم، ملکێ
که‌ داها‌تی هه‌بێ (وه‌ک باخ، دووکان، مالی کرێ
و...).

مستغلاتی / mostaqal(l)ātī: /عربی/ صفت.
۱. تایبه‌تمه‌ندی مال و ملکێ که‌ داها‌تی هه‌بێ
۲. بونگا؛ ده‌فته‌ری سه‌ندن و فروشتنی ملک و
مال.

مستغنی / mostaqnî: /عربی/ صفت. بێ‌نیاز؛
بێ‌ئاجایی.

مستفاد / mostafād: /عربی/ صفت.. وهرگیراو؛
وه‌ده‌سته‌هاتوو؛ حاصل.

□ مستفاد شدن: تیگه‌یشتن؛ وهرگیردان؛
وهرگیران؛ زانران؛ لێ‌حالی‌بوون؛

لج تیگه یشتن «از این جمله چنین استفاد می شود:
لهم رسته یه ئاوا تیده گه یں».

مستفعلن / mostaf'elon: [عربی] اسم، [ادبی] /
موسته فعلیلون؛ له کۆله که کانی کیشی شیعی
عرووزی.

مستفید / mostafid: [عربی] صفت، به هر مه نند؛
به هر هور؛ قازانجه بر؛ که لک بهر؛ که لکوه ر؛
به شدار؛ به هر هدار؛ مستفیض

مستفیض / mostafiz: [عربی] مستفید
مستقبل / mostaqbal: [عربی] اسم، [دستور] /
داهاتوو؛ کاتی نه هاتوو.

مستقبل / mostaqbel، ان؛ یین: [عربی] اسم،
پیشواز گهر؛ پیشوازی کهر؛ به رهو پیری چوو؛ به
پیره وه چووگ.

مستقر / mostaqar(r): [عربی] صفت، جی گرتوو؛
جیگر؛ جیگیر؛ بنه گر؛ دامه زراو؛ دامه رزای؛
ئهرمه رزیا؛ به دۆخ یان حاله تی جیگیر بوون
یان دامه زران «اعضای هیأت ریسه در جایگاه خود
مستقر شدند: ئەندامانی دەستەی سەرۆکایەتی لە
جیگای خۆیاندا جیگر بوون».

مستقل ^۱ / mostaqel(l): [عربی] صفت، سهرخۆ؛
سهر به خۆ؛ ئازاد: ۱. بژیک؛ بژیو؛ خۆزی؛ خۆژیو؛
خاوهن دهسه لات و سهر به خۆیی ۲. جیاواز؛ جیا؛
جوی ۳. [سیاست] تایبه تمه نندی حوكمه تیک که
بو بهر یوه بردنی قانون و له باری رامیاری و
ئابووری و کۆمه لایه تیه وه، چاو له دهستی غواره
نیه و بۆ خۆی بریاری خۆی ددها.

مستقل ^۲: قید، سهر به خۆ؛ سهرخۆ «او مستقل از
دیگران عمل می کند: (ئهو) سهر به خۆ کار ده کا».

مستقلأ / mostaqellan: [عربی] قید، ۱. به
سهر به خۆیی؛ سهر به خۆیانه؛ به ویست و مرازی
خۆ «هر یک مستقلاً نظر خود را گفتند: ههر کام به
سهر به خۆیی بیرورای خۆیان دهر بری» ۲. به ته نیا؛
به بی یارمه تی یان دهست تیدابوونی که سی تر.

مستقیم / mostaqim: [عربی] صفت، ۱. راست؛

راس؛ ریک؛ مه رته با؛ سهر راست؛ راسته و راست
«خط مستقیم: هیللی راست» ۲. راسته و خۆ؛ بی
لادان و له رێ دهر چوون «ارتباط مستقیم: پتوه ندی
راسته و خۆ».

مستقیمأ / mostaqiman: [عربی] قید، یه کر راست؛
یه کر راس؛ ریک؛ راست؛ راسته و خۆ؛ راسته و راست؛
راس و ریک؛ بی پیچ و په نا «مستقیماً به نوسود می روم؛
یه کر راست ده چه نه وسوو».

مستکبر / mostakber, mostakbar، ها؛ ان؛
یین: [عربی] صفت، ۱. زۆروئێز؛ زۆرکار؛ هیز و
برشت ده سه که وتوو به چه وساندنه وه ی خه لک
۲. چه وسینه ر؛ به هر ه کیش.

مستلزم / mostalzem: [عربی] اسم، پتویست؛ به
پتویست؛ شه رتی سهر ه کی بۆ جیه جی بوونی
کاری، بهر یوه چوونی بابه تی یان گه یشتن به
ئامانجیک «موقفیت مستلزم تلاش است: سهر که وتن
پتویستی به تیکۆشانه».

مستمر / mostamer(r): [عربی] صفت، به رده وام؛
دریژ ه دار؛ بی پسانه وه؛ نه پس؛ سهر مه ر؛ له په ستا؛
له سهر یه ک «برای موقفیت تلاش مستمر لازم است:
بۆ سهر که وتن هه ولی به رده وام پتویسته».

مستمراً / mostamerran: [عربی] قید، له په ستا؛
په سایپه س؛ په ستا په ستا؛ به رده وام؛ بی برانه وه؛
سهر مه ر؛ به شیوه ی دریژ ه دار و نه پساو «مستمراً از
او خواسته می شد که بدی اش را بپردازد: له په ستا
داوای لی ده کرا قهرزه کانی بداته وه».

مستمري / mostamerri: [عربی] اسم، جیره؛
به راتی؛ برانه: ۱. مووچه یه ک که ده ولت به
بنه ماله ی کارمه نندی له دنیا دهر چووی ددها
۲. چه شنیک پاره ی مانگانه که به مه به ستی
یارمه تی ژیا نی وه رگران، به بی هیچ
چاوه روانیه ک پیا نی دده ریت.

مستمري بگير / mostamerribegir، ها؛ ان؛
[عربی] فارسی] صفت، مووچه خۆر؛ جیره خۆر.

مستمسک / mostamsak, mostamsek، ها؛

اعربی/اسم، ده ساوئز؛ ده ستاوئز؛ بیانک؛ بیانوو؛ بهانه؛ مهانه؛ بهانهی.

مستمک قرار دادن: کردنه بیانوو/ بیانک؛ کرده بهانهی «بیماری را مستمک قرار داد و یک ماه به سر کار نیامد: نه خوشی کرده بیانوو، مانگی نه هاته سهر کار».

مستمع / mostame' ، ان: -ین: / عربی/اسم، گوئده؛ گوهدار؛ گوهرگر؛ گوئگر؛ بیسهر.

مستمع آزاد / mostame'āzād ، ها: / عربی/ فارسی/اسم، گوئگری ئازاد؛ به شداری ئازاد؛ نه وهی به ویستی خوی له کلاس و دانیشتنیکدا ناماده ده بی، بی نه وهی له باس و نه زموونه کانیدا به شداری بکا.

مستمکات / mostamlakāt / عربی/ جمع مستمکه

مستمکه / mostamlake ، ها: مستمکات: / عربی/اسم، ژئرده ست؛ ولاتیک و له سیاسه تی دهره ویدا سهر به خو نیه و شوئه رای دهره تیکی تره.

مستمند / most(a)mand ، ها: ان: / عربی/ صفت، برهش؛ ده سته نگ؛ ژار؛ هه ژار؛ ده سکورت؛ بی نه نو؛ بی مال و حال؛ به رفاله؛ نه دار؛ بارکه و توو. مستند / mostanad ، ات: / عربی/ صفت، به لگه دار؛ به لگه مهر: ۱. به به لگه؛ پاژدار؛ پرئومه ند «ادعای او مستند است: خوازه که ی به به لگه» ۲. تایبه تمه ندی فیلمیک که له روودای راسته قینه پیکه اتوو.

مستندات / mostanadāt / عربی/اسم، سهرجه م نهو شتانه ی به لگه یان هه یه یان بۆیان ده بی.

مستند سازی / mostanadsāzi / عربی/ فارسی/اسم، ۱. کاری دۆزینه وه و پیوه نانی به لگه به دهق یان نووسراوه یه که وه ۲. کاری دروست کردنی فیلمی به لگه مهر.

مستنتق / mostanteq ، ها: ان: -ین: / عربی/اسم، /قدیمی/ باز پرس؛ فه پرس؛ نه وه په رس.

مستنیر / mostanîr / عربی/ صفت، /ادبی/ نوورگر؛ رووناکی گر؛ به رتیشک؛ رۆناهی گر له شتیکی تره وه.

مستوجب / mostowceb, mosto:ceb / عربی/ صفت، شیاو؛ دهر خۆر؛ له بار؛ سزاوار «او به علت جوانی و حسن سابقه مستوجب عفو است: له بهر لاوی و پیشینه ی باشی شیای به خشینه».

مستور / mastûr ، ان: -ین: / عربی/ صفت، /ادبی/ داپۆشراو؛ پۆشراو؛ داشاراو؛ داشاریاگ؛ فه شار تی؛ پۆزیا.

مستوره / mastûre / [؟] مسطوره مستوری / mastûri / عربی/اسم، /ادبی/ داپۆشراوی؛ داشاریاگی؛ پۆزیایی.

مستوفی / mostowfi, mosto:fi ، ها: ان: / عربی/اسم، /قدیمی/ که سئ که له ریک خراوه دهره ته کاندای به سهر کار و باری مالی و دهفته ر به لگه دارا ده گه یشت.

مستولی / mostowlî, mosto:lî / عربی/ صفت، زال؛ چیر؛ چیر؛ دهس به سهر راگرتوو «ترس بر همه مستولی شد: ترس به سهر هه موواندا زال بوو».

مستوی / mostavî / عربی/ صفت، /ادبی/ تهخت؛ ساف؛ هامار؛ بی کۆسپ؛ بی که ند و کۆت؛ بی که ند و له ند.

مستهجن / mostahcan / عربی/ صفت، دزیو؛ ناحهز؛ نه چی؛ ناشیرین؛ که له واژی؛ زشت؛ شهرمهین «حرف مستهجن: قسه ی دزیو».

مستهک / mostahlak / عربی/ صفت، فه و تاو؛ نه ماو؛ تهر و توونا؛ فه و تیاگ؛ له به یین چووگ.

مستهک شدن: ۱. ته و او بوون؛ نه مه نه ی «بدهی شما در صد قسط مستهک شد: قهرزه که تان له سه د به شدا ته و او بوو» ۲. پیوه نه مان؛ که ل و کۆن بوون «این اتومیل مستهک شده است: ئهم ماشینه پیوه نه ماوه».

مستی / mastî /اسم، مهستی؛ مهسی: ۱. دۆخی گۆران و تیکچوونی ئاوهر و لهش (وهک گهرم

دیاردیه کی سهر و سه مهروهه. ههروهه: مسخور شدن، مسخور کردن
 مسخ / masx: [عربی/اسم] رهوتی گۆران
 به تاییهت بوون به بوونه ورئکی که سن یان
 دزیو.

مسخ کردن: گه مراندن؛ دزیو کردن؛ کریت
 کرن؛ به دته شک کردن؛ وهک شتیکی خراو لی
 کردن و له قهواره خستن.

مسخر / mosaxxar: [عربی] صفت. [ادبی]
 داگیر کراو؛ رادهست؛ گیراو؛ ئه ره گیریا؛ دهست
 به سهردا گیراو «ناحیهی مسخر؛ ناوچهی
 داگیر کراو».

مسخرگی / masxaregî: [عربی/فارسی/اسم]
 ۱. تیزوته زی؛ مه چه لیه تی؛ تنازی؛ ترانه بی؛
 تیتالی؛ ترانه بازی؛ ده گهل؛ دۆخ یان چۆناو چۆنی
 گالته جار و ناراست بوون «مسخرگی این استدلالها
 همه را به خنده واداشت: تیزوته زی ئهم به لگانه
 هه مووی هینایه پیکه نین» ۲. /ها/ مه زاق؛
 حه نهک؛ گالته؛ شۆخی؛ تیتال؛ تیز؛ لاقردی؛
 تهوزه؛ گه مه وگه پ؛ گه پچار؛ ئاکاری ویرای
 پیکه نین و شۆخی، پتر بۆ که یفخوش کردنی
 خه لک «ساعتها مسخرگی کردند و خندیدند: چهن
 ساعت مه زاقیان کرد و پیکه نین».

مسخره ۱ / masxare: [عربی/اسم] تناز؛ گالته؛
 گالته جار؛ گه پچار؛ تیز؛ زله؛ هه لک؛ رنک؛
 مه سخره؛ په سقه له؛ تهوس؛ قه شمهری؛
 مه چهل؛ ترانه؛ هیلؤل؛ تیتالی؛ ته قز؛ تهوزه؛
 رشقه ن؛ رشخن؛ ریشخن؛ کار و رهوتی گه مه
 پیکردن و کردنه هۆی سهر و پیکه نینی
 خه لک. ههروهه: مسخره شدن، مسخره کردن
 مسخره ۲: صفت. ۱. /ها/ گان/ گالته جار؛ تیتالی؛
 تیتال باز؛ توله کی؛ کوک؛ خاوه ن ئاکاری که
 ده بیته هۆی پیکه نین و سهر گهرمی خه لک «آدم
 مسخره: مرفقی گالته جار» ۲. پیکه نینی؛
 پیکه نیندار؛ که نیندار «کلاه مسخره کلاوی

داگیران، خیرا بوونه وهی هه لسوورانی خوین، شادی،
 خه م و زچی نائاسایی) به هۆی خوار دنه وهی
 ئه لکول و ماکی سر که ری تر (وهک زافه ران،
 هه شیش و... ۲. سهرمهستی؛ شایی و که یفی
 دریزه دار؛ که یف سازی ۳. /مجازی/ بی هه ست و
 خوستی؛ بی ناگایی له بار و دۆخی خۆ یان دهور
 و بهر.

مستی آور / mastî'avar: صفت. مه سکه ر؛
 مهستی هین: مستی بخش

مستی بخش / mastîbaxš: مسخره مستی آور
 مسجد / masced, ها؛ مساجد: [عربی/اسم]
 مزگهوت؛ مزگت؛ مزیت؛ مزگهفت؛ نفیژگه؛
 نویژگه؛ میژگه؛ نمینگه؛ مه چن؛ په رستنگای
 موسلمانان، پتر وه کوو مالیکی سهر گیراو به
 میحرابینک روو له که عبه و گومه ز و مناره وه.
 مسجد آدینه: [ادبی] مزگهوتی/ مزگت جامعیه.
 مسجد جامع/ جمعه: مزگهوتی جامعیه؛
 مزگهوتی گهره یی شار بۆ نویژی جومعه.

مسجج / mosacca: [عربی] صفت. [ادبی]
 ئاهه نگی؛ تاییه تمه ندی ده قیکی ویزه یی که
 ناوه ناوه وشه کانی له باری کیش و پاشه له وه به
 یه ک بخۆن (وهک: ... ئه گهر له پرسه یی حوسه یندا
 چهند فرمیسکیک هه لوه رینی، ئاخوند له خۆت
 نه تۆرینی، له پیتاک دان نه بۆلینی ئهوا چهند
 کۆشکیک دهستینی گشتی یاقووت و زمووته ...).
 مسجل / mosaccal: [عربی] صفت. یه کلا؛ براره؛
 مسوگهر؛ مسه وگهر «رفتن ما هم مسجل شد:
 رۆیشتنی ئیمهش به کلا بۆوه».

مسح / mash: [عربی/اسم] /اسلام/ مه سح؛
 یه کیک له به شه کانی ده سنووی بریتی له دهستی
 تهر به پیشه سهردا هینان (شیعه په نجی پیش
 مه سح ده کا).

مسحور / mashûr: [عربی] صفت.
 ۱. جادوولیکراو؛ سیحر کراو ۲. سهر سوورماو؛
 واق ورمماو؛ ده سلهات لی پراو به هۆی کار تی کردنی

دزیاگ؛ دزیا؛ براو؛ بریا «مال مسروقه کشف شد؛ ماله دزراوه که دوزرایه وه».

مسری / mosrî /: [عربی] صفت. گیرؤ؛ فه گر؛ ۱. [پژشکی] درم؛ په تا؛ ئاهؤ «بیماری مسری؛ نه خویشی درم» ۲. دؤخی له که سیکه وه توو شیاری که سی تر بوون «فساد اداری امروز یک بیماری مسری شده است؛ نه ورؤ که گنده لی بؤته نه خویشیه کی گیرؤ».

مسطح / mosattah /: [عربی] صفت. ۱. تهخت؛ گؤر؛ هامار؛ بی که ندوله ند ۲. [ریاضی] له سهریه که رووپه ر.

مسطور / mastûr /: [عربی] صفت. [نامتداول] نووسراو؛ نویسیا؛ نووسیگ.

مسطوره / mastûre /: [عربی] اسم. وینه؛ ئه و به شه له کووتال که به مه بهستی دیتن و داوا کردنی کریاران راده نریت: مستوره

مسعود / mas'ûd /: [عربی] صفت. پیروژ؛ مباره ک؛ مواره ک؛ هزه خ؛ هزه ک «عید میلاد مسعود پیامبر؛ جیژنی پیروزی له دایک بوونی پیغه مبر».

مسققی / masqatî /: [عربی] اسم. مه سقه تی؛ مه شکفه ی؛ جوړئ شیرینی له نیشاسته و شکر و ماکي بؤنخوش.

مسقف / mosaqqaf /: [عربی] صفت. سهر گیراو؛ سرمیچدار؛ میچدار؛ به میچ؛ داپؤشراو؛ سهرپؤشراو؛ کؤسهردار؛ سهر گیریا «فضای مسقف؛ شوینی سهر گیراو».

مسکر / mosker /: [عربی] صفت. مه سته کر؛ مه سکه ر؛ سهرخؤشکر «شراب ماده ای مسکر است؛ شراو ماکینی مه سته ره».

مسکن / maskan /: [عربی] اسم. مال؛ مال؛ هیور؛ ئه نوا؛ جیگه؛ کی؛ که ی؛ ده مانه؛ جیوار؛ لؤر؛ خوانوو؛ خانی؛ خینی؛ خانوو؛ گیل؛ یانه؛ جیگه ی تیدا ژین «میلیون ها نفر از مسکن مناسب محرومند؛ ملیونان کهس له مالیکی باش بی به شن».

پیکه نینی» ۳. گالته؛ سهرسهری؛ نه مجد «کار مسخره؛ کاری گالته».

مسدس ۱ / mosaddas /: [عربی] اسم. ۱. شمش لا؛ شمش گوشت ۲. [دبی] جوړئ شیعر که ههر به ندیکی شمش باله (وه که ئهم شیعره ی «شامی»: «یه سه چوار پروژتر ههم زمسانه // زوخال نابووده هیزم گرانه // سه دای زیل و بهم به فر و بارانه // چه قه ی دنان تیه ی چو مسگه رخانه // داش نانه وایی نه که فیده دهس // دوکتور موسه دق ته کلیفمان چهس؟»).

مسدس ۲: صفت. شمشه؛ شمش ئه ندام؛ به شمش کؤله که وه.

مسدود / masdûd /: [عربی] صفت. گیراو؛ گیریاگ؛ گیریا؛ گراو؛ بهر گیراو؛ به سراو؛ به ستراو؛ به سیگ؛ رتمی؛ گره وتا؛ بینیا «جاده ی مسدود؛ جاده ی به سراو».

مسرت / maserrrat, masarrat /: [عربی] اسم. [دبی] خوشحالی؛ شادی؛ شایی؛ گهشی «دیدار شما موجب مسرت خاطر گردید؛ چاوپیکه و نتان بوو به هؤی خوشحالی».

مسرت انگیز / maserrrat'angîz, masarrat- /: [عربی/فارسی] صفت. [دبی] شادی هین؛ شایی هین؛ گهشکه ره وه؛ گیان گهشین؛ خوشحال کهر «روداد مسرت انگیز؛ روودای شادی هین».

مسرت بخش / maserrratbaxš, masarrat- /: [عربی/فارسی] صفت. [دبی] شادی دهر؛ گیان گهشین؛ شادی هین؛ شادی به خوش «خبر مسرت بخش؛ هه والی شادی دهر».

مسرف / mosref /: [عربی] صفت. ههر ژینه ر؛ هه له خهرج؛ ده سیبا؛ ده سیلاو.

مسرور / masrûr /: [عربی] صفت. [دبی] شا؛ شاد؛ گهش؛ خوشحال؛ وه شحال «از شنیدن این خبر بسیار مسرور شدم؛ له بیستنی ئه وه هه واله زؤر شا بوومه وه».

مسروقه / masrûqe /: [عربی] صفت. دزراو؛

«منطقه‌ی مسکونی: ناوچه‌ی ناوه‌دان».

مسکین / meskîn ، ها: /ان: /مسکین: / [عربی] صفت.
/ [دبی] / ژار، هه‌ژار، بی‌ئه‌نوا؛ بیچاره؛ داماو؛ کلؤل؛
به‌له‌نگاز؛ لقیقه‌وماو؛ داماک.

مسگر / mesgar ، ها: /ان: /اسم. مسگره؛
قه‌زانچی؛ به‌روش‌ساز؛ مزگر؛ پاخرکه‌ر؛ که‌سی
که‌که‌ره‌سه و ده‌فر و دۆله‌ی مسین چی ده‌کا و
سه‌ر و کاری ده‌گهل قاپ و قاچاخی مسیاده.

مسگری / mesgarî /، اسم. مسگره‌ی؛ مزگره‌ی؛
۱. پیشه‌ی مزگر ۲. /ها/ به‌روش‌سازی؛
کارگه‌ی مزگر.

مسلح / mosallah /، [عربی] صفت. ۱. چه‌کدار؛
به‌چه‌ک؛ خاوه‌ن ئه‌سپایی شهر (نیروی مسلح؛
هیزی چه‌کدار) ۲. پرچه‌ک؛ چارچه‌ک؛ خاوه‌ن
ئامراز، که‌ره‌سه و لیه‌تاتوویی (مسلح به‌سلاح علم و
تقوا: چارچه‌ک به‌چه‌کی زانست و پاریزگاری).

مسلحانه^۱ / mosallahâne /، [عربی / فارسی] صفت.
چه‌کدارانه؛ به‌که‌لک‌وه‌رگری له‌چه‌ک (جنگ
مسلحانه: شهری چه‌کدارانه).

مسلحانه^۲: قید. چه‌کدارانه؛ به‌چه‌که‌وه؛ به‌که‌لک
وه‌رگرتن له‌چه‌ک (مسلحانه به‌بانک حمله‌کردند؛
چه‌کدارانه هه‌لماتیان برد بۆ بانک).

مسلخ / maslax ، ها: / [عربی] / اسم. / [دبی]
کوشتارگه؛ کوشتارخانه؛ جیگای گوشت و بر.

مسلسل^۱ / mosalsal ، ها: / [عربی] / اسم. شه‌ستیر؛
شیش‌تیر؛ ره‌شاش؛ ره‌شاشه؛ موسه‌لسه‌ل؛
ئاگر بار؛ تیربار؛ مه‌تره‌لۆز؛ مه‌تره‌لویز؛ پێژنگ؛
جۆرئ ئامرازی شهری گهرم که‌زۆر فیشه‌ک به
ریز ده‌هاوی.

مسلسل^۲: صفت. [نام‌داول] زنجیرئاسا؛
زه‌نجیره‌یی؛ به‌شوین یه‌ک؛ له‌دوای یه‌ک.

مسلسل^۳: قید. [نام‌داول] له‌سه‌ر یه‌ک؛ له‌په‌ستا؛
نه‌پس؛ لیک‌دا-لیک‌دا؛ په‌ستا-په‌ستا؛ په‌سا-په‌سا؛
په‌تا-په‌تا؛ هه‌یت-هه‌یت؛ هه‌یتا-هه‌یتا؛
هه‌ژده‌ر-هه‌ژده‌ر؛ بی‌په‌ستانه‌وه؛ بی‌وچان؛

مسکن گرفتن: هیورین؛ نیشته‌جی بوون؛
نیشته‌یره؛ مه‌نزل‌گرتن؛ له‌جیگایینکدا
حه‌سانه‌وه بۆ ژیان (به‌کردستان رفت و در دهوک
مسکن گرفت: چوو بۆ کوردستان و له‌دهوک
نیشته‌جی بوو).

مسکن / mosakken ، ها: / [عربی] صفت. ژانبر؛
هه‌دادهر؛ سوکنایی‌ده‌ر؛ ئارامبه‌خش؛ ئارامیده‌ر؛
هیورکه‌ر؛ هیورینه‌ر؛ سه‌روینه‌ر؛ به‌تابیه‌تمه‌ندی
سه‌رواندنی ئیش و ئارام‌کردنه‌وه (قرص مسکن:
حه‌بی ژانبر).

مسکنت / maskanat /، [عربی] / اسم. / [دبی]
فه‌قیری؛ هه‌ژاری؛ ژاری؛ بی‌ئه‌نواپی؛ ده‌سکورتی؛
بی‌ده‌سه‌لاتی؛ که‌مه‌ده‌سی؛ بره‌شی (دچار فقر و
مسکنت شد: تووشی نه‌داری و هه‌ژاری بوو).

مسکوت / maskût /، [عربی] صفت. بی‌ده‌نگ؛ بی
باس؛ سه‌رنراوه؛ به‌تابیه‌تمه‌ندی قسه‌لیوه
نه‌کردن یا راگرتن (این بحث را فعلاً مسکوت
بگذارید: جاریک ئه‌م باسه بی‌ده‌نگ بپلنه‌وه).

مسکوت شدن: شوین نه‌گیران؛ ویل‌کردن؛
راگیران؛ سه‌رنراوه‌ه.

مسکوت ماندن: ناته‌واو مانه‌وه؛ راوه‌ستان؛
راگیران؛ سه‌رنراو مانه‌وه؛ به‌سه‌رنراوی مانه‌وه.
مسکوک^۱ / maskûk ، ات: / [عربی] / اسم. سکه؛
دراوی کانزایی.

مسکوک^۲: صفت. سکه‌یی؛ دراوی؛ لیدراو؛ به
بیچم یان تابیه‌تمه‌ندی سکه‌وه (طلای مسکوک:
زهری سکه‌یی).

مسکون / maskûn /، [عربی] صفت. ناوه‌دان؛ ئاوا؛
ئاڤا: ۱. تیدا دانیشوو (آن خانه مسکون نیست: ئه‌و
ماله ناوه‌دان نه) ۲. شیاوی نیشته‌جی بوون (مسکون
ساختن آنجا کارهای زیادی لازم دارد: ناوه‌دان
کردنه‌وه‌ی ئه‌و پێویستی به‌کاری زۆره).

مسکونی / maskûnî /، [عربی] صفت. ناوه‌دان؛ ئاوا؛
ئاڤا: ۱. شیاوی نیشته‌جی بوون ۲. تیدا
نیشته‌جی ۳. به‌شوینی دانیشتن و تیدا ژیان

یه کسره <مسلسل حرف می زد: له سهریه ک قسه ی
ده کرد>: **مسلسل وار**

مسلسل وار / mosalsalvār: [عربی/ فارسی] **مسلسل** ۲

مسلط / mosallat: [عربی] صفت. زال؛ چیر؛ چیر؛
سوار؛ به دهستلات <به کار مسلط شد: به سهر
کاره کدا زال بو>.

مسلک / maslak, ها: [عربی/ اسم] دۆز؛ رپیاز؛
رئی بیر؛ رئی؛ مهرام؛ بنهمای بیر و پروا که ئاکار و
ههلس و کهوتی کهس یان تاقمیک له گهل
خه لک و دیارده کاندرا وون ده کاته وه <تملق در
مسلک او نیست: زمانلوسی له دۆزیدا نیه>.

مسلکی / maslaki: [عربی] صفت. دۆزی؛
رئی بیر؛ رپیازی؛ سهر به دۆز و رپیازه وه.

مسلم / mosallam: [عربی] صفت. ۱. بی شک؛
بی قسه و باس؛ دهسته بهر؛ مسوگهر؛ مسه و گهر
<پیروزی ما مسلم است: سهرکهوتی ئیمه بی شکه>
۲. /ات/ وهر گیراو؛ بر او؛ په زیراو <اصل مسلم:
بنهمای وهر گیراو>. ههروه ها: **مسلم بودن**؛ **مسلم**

شدن؛ **مسلم کردن**

مسلم / moslem, یین: [عربی/ اسم] مسلمان؛
موسولمان؛ کهسی که له سهر دینی ئیسلامه.

مسلمان / mosallaman: [عربی] قید. بی گومان؛
بی سو؛ به بی شهک؛ حه تمه ن؛ حه تم <مسلمان شما
از آمدن او خبر داشتید: بی گومان ئیوه له هاتنی ئه و
ئاگادار بوون>.

مسلمان / mosalmān, ها؛ ان: [از عربی/ اسم]
موسولمان؛ مسلمان؛ ههر یه که له
شوینکه و تووانی دینی ئیسلام.

مسلمانی / mosalmānî: [از عربی/ اسم]
موسولمانه تی؛ مسلمانی؛ دۆخی موسولمان
بوون.

مسلوب / maslûb: [عربی] صفت. [نامتداول]
لی وهر گیراو؛ لی سهندراو؛ لی گیراو.

مسلول / maslûl, ها؛ ان؛ یین: [عربی] صفت.

وهره می؛ سیلدار؛ سیار؛ سیلاوی؛ دیقاوی؛
تووشی نه خۆشی ده ده باریکه.

مسله / mesalle: [؟] **میل** ۳

مسما / mosammā: [از عربی/ اسم] موسه ماما؛
پتخوری که به گوشت و باینجان یان کووله که ی
سوروه وه کراو دروست ده کری.

مسما ۲: [عربی] صفت. ۱. ناو نراو؛ ناو نریاگ
۲. خاوه نی ناو ۳. رواله تی؛ ههر بو به رچاو و
به بی کاکل * **مستی**

□ **اسم بی مسما** **اسم**

مسمط / mosammat, ها؛ ات: [عربی/ اسم]
/ادبی/ هۆنراوه یه ک به چهند بهندوه که
باله کانی ههر بندوق پیکه وه و بالی ئاخو
ده گهل بالی ئاخو بهندکانی تر دا هاو پاشلن
(وهک پارچه هه له بستی به ناوبانگی «کرانشینی»
شامی کرمانشانی).

مسموع / masmu', ات: [عربی] صفت. بو
بیستن؛ بیستنی؛ شیاوی بیستن؛ ژنه فتنی
<دلیهای شما مسموع نیست: به لگه کانی ئیوه بو
بیستن نابن>.

مسموم / masmûm: [عربی] صفت. ژارای؛
ژههراوی؛ سه مه: ۱. تیکهل به ژار <غذای مسموم:
چپشتی ژارای> ۲. /ها؛ ان؛ یین/ مجازی/ وه بهر
شتیکی خراب و ناخۆشدا بوون <فضای مسموم:
هه وای ژارای>.

□ **مسموم کردن**: ۱. ژارای کردن؛ ژههراوی
کردن؛ سه مه کردن؛ تیکهل به ژار کردن <آب
را مسموم کرده بودند: ئاوه که یان ژارای کردبو>
۲. دهرمانخۆر/ دهرمانخوار/ دهرمانخوارد
کردن؛ ژار پیدان؛ دهرمان دان؛ ژارخۆر کردن
<سگ را مسموم کرده بودند: سه گه که یان
دهرمانخۆر کردبو> ۳. /مجازی/ تیکدان؛
شیواندن؛ ناخۆش کردن <روابط ما را مسموم
کرده اند: نیوانمانیان تیکداوه>. ههروه ها: **مسموم**
شدن

مسمومیت / *masmûmîyyat*، ها: / [عربی] / اسم.
مهسموومیته؛ بار و دۆخی سهرلیداو به هۆی
خواردن و تیۆچوونی ژار بۆ ناو لهش (به دلیل
خوردن غذای فاسد دچار مسمومیت شده است: به هۆی
خواردنی چیشتی گهندهلهوه تووشی مهسموومیته
بووه).

مسمی / *mosammā*: / [عربی] مَسْمًا

مسن / *mosen(n)*، ها: / [عربی] صفت. بهسالاجوو؛
به عومر؛ به تهمن؛ تهمنه‌ندار؛ کۆنسال؛ ئیختیار؛
کال؛ دانسال؛ دان؛ پیر (پدرم مسن است و نمی‌تواند
پله‌ها را بالا ببرد؛ باوکم بهسالاجوو و ناتوانی له
پلیکانه‌کانهوه بچینه سهر).

مسند / *masnad*، ها: / [عربی] / اسم. ۱. جیگای
دانیشتن (وه‌کوو تهخت، سه‌نده‌لی و...) ۲. پله و
پایه؛ پینگه (مسند وزارت: پله‌وپایه‌ی وه‌زارته).

مسند / *mosnad*، ها: / [عربی] / اسم. [دستور]
گوزاره؛ هه‌والی «نیهاد» له رسته‌دا (وه‌ک
«گه‌وره» له رسته‌ی «خوا‌گه‌وره‌یه»‌دا).

مسندالیه / *mosnadol'elayh*، ها: / [عربی] / اسم.
[دستور] نیهاد؛ که‌س یان شتی له رسته‌دا که
کار، چۆنیه‌تی یان ناویک ده‌دریته پالیه‌وه (وه‌ک
«خوا»، له رسته‌ی «خوا‌گه‌وره‌یه»‌دا).

مسوار / *mesvār*: / اسم. مسوار؛ ئالیاژیک له مس
و قه‌لا به‌ره‌نگی سووری ئامال زه‌رد و بریکه‌دار
که له رابردودا بۆ چی‌کرنی سه‌ماوه‌ر و ده‌فری
چیشته‌خانه که‌لکیان لێ وه‌رده‌گرت.

مسواک / *mesvāk*، ها: / [عربی] / اسم. مسواک؛
میسواک؛ برۆسیکی تایبه‌تی بۆ ددان شۆردن.

☐ **مسواک زدن** / کردن: مسواک دان؛ میسواک
لیدان؛ شتی ددان به‌مسواک «روزی سه‌بار
دندانهایش را مسواک می‌زند: رۆژی سێ جار
ددانه‌کانی مسواک ئەدا».

مسوده / *mosavvadde, mosvadde*، ها: /
[عربی] / اسم. ره‌شنووس؛ چلکنووس.

مسهل / *moshel*، ها: / [عربی] / صفت. فزۆکه‌ر؛

کارکون؛ ره‌وانکه‌ر؛ تایبه‌تمه‌ندی خۆراک یان
ده‌رمانی که‌ریخۆله‌بخاته‌ جووله‌ و پاکی بکاته‌وه.
مسی / *mesî*: / صفت. مسی؛ ۱. مسین؛ چی‌کراو
له‌ مس ۲. به‌ره‌نگی سووری ئامال زه‌رد و
بریکه‌دار.

مسیحایی / *masihāyî*: / [عرب/ فارسی] / صفت.
۱. سه‌باره‌ته‌ به‌حه‌زهره‌تی مه‌سیح(س) ۲. پاک؛
خاوین؛ بی‌خه‌وش.

مسیحی / *masihî*: / [عربی] / اسم. خاچ‌پهرست؛
فه‌له؛ قله؛ فه‌لا؛ مه‌سیحی؛ دیان؛ خرستیان؛
عیسایی؛ ۱. له‌ا؛ ان / شویتکه‌وتووێ ئایینی
حه‌زهره‌تی عیسا(س) «مرد مسیحی؛ پیاوی
خاچ‌پهرست» ۲. سهر به‌خاچ‌پهرستی «کشورهای
مسیحی؛ ولاتانی خاچ‌پهرست».

مسیحیت / *masihîyyat*: / [عربی] / اسم. فه‌لاتی؛
خاچ‌پهرستی؛ دینی مه‌سیح؛ دینی سهر به
حه‌زهره‌تی عیسا مه‌سیح(س) که له ئینجیله‌کان
و له لایهن شاگردان و باوکانی کلیساوه رانراوه؛
دین مسیح

مسیر / *masîr*، ها: / [عربی] / اسم. بگاری؛ ویه‌ر؛
ده‌رری؛ ریگه‌ی بگاردن «مسیر رودخانه؛ مسیر
حرکت: بگاری چۆم؛ بواری بزووتن».

مسیل / *masîl*، ها: / [عربی] / اسم. خر؛ سیلگا؛
سیلاوگر؛ که‌نداو؛ که‌نده‌لان؛ سوورمایی؛ لافاوگا؛
۱. بگاری لافاو ۲. مه‌رخێ که‌ته‌نیا له وه‌زی
باران یان له کاتی لافاودا ئاوی هه‌یه.

مسین / *mesîn*: / صفت. [دبی] / مسی؛ مسین؛ له
مس دروست‌کراو؛ له پاخر چی‌بوو.

مسیو / *mos(i)yo*، ها: / [فرانسوی] / اسم. موسیۆ؛
مووسیۆ؛ سه‌رناوی پیاوانی بیانی، پتر بۆ
فه‌ره‌نگیان و خاچ‌پهرستان، به‌مانای ئاغه: **موسیو**
مش / *maš*: / اسم. [مخفف] / مه‌شه‌یی؛ مه‌ش؛
مه‌شتی؛ مه‌شه‌ه‌دی «مش تقی: مه‌شه‌یی ته‌قی».

مش / *meš*: / [فرانسوی] / اسم. مش؛
۱. به‌ره‌مه‌یکی پیشه‌سازی به‌ره‌نگی جۆراوجۆر

پتر ئیکلیلی بۆرەنگ کردنی قژ ۲. جۆری
 رازاندنەوێ قژ که بەشیک یان چەند چەپکی
 بەرەنگیکێ تر بەرەنگ دەکەن.
 مـش ۱: صفت. تاییەتمەندی قژێ که چەن
 چەپکی بەرەنگیکێ تر بەتاییەت زەرد کراوە.
 □ مـش کردن: مـش کردن؛ بە دوو یا چەند بەرەنگ
 دەرەینانی قژ.

مـشانی / maš(š)ā'ī: [عربی] مـشایی

مـشابه / mošābeh: [عربی] صفت. هاویشۆه؛ هاوتا؛
 میناک؛ وەک یەک؛ پێسه و یۆ؛ مینا؛ لیکچوو؛
 ویچوو؛ ویکچوو «این پیراهن مشابه آن یکی است که
 خریدی: ئەم کراسە هاویشۆه ی ئەو یە کرپوتە».

مـشابهت / mošābehāt: [عربی] / مـشاهی
 وەک یەکی؛ ویکچوونی؛ هامتایی؛ نۆلانی؛
 لیکچوویی؛ ویچوویی؛ میناک؛ میناهی؛
 هاویشۆهیی؛ دۆخی وەک یەک هاتنەوێ له
 بەرەنگ و بیچمدا.

مـشاجرات / mošācerāt: [عربی] جمع مـشاجرە

مـشاجرە / mošācere: [عربی] / مـشاجرات
 شەرە قسە؛ دەمە قەرە؛ دەمە قەرێ؛ دەمە قالە؛
 دەمە قالی؛ مەرشە؛ دندوو کە؛ دەم بە دەمە؛
 دەمە دەمە؛ شوولک؛ چەقە؛ هەنە هەپسی؛
 وتووێژ بە توورە ییەو.

مـشارالیه / mošāron'elayh: [عربی] ضمیر. [ادبی]
 ناوبرا؛ نیوبرا؛ ناڤیری؛ باسکرا؛ وەناوگوترا؛
 ناوبریاگ «مشارالیه از مدت ها پیش تحت تعقیب بود؛
 ناوبرا له میژ به شوێنیهو بوون».

مـشارالیه / mošāron'elayhā: [عربی] ضمیر.
 [ادبی] ناوبرا؛ نیوبرا؛ ناوبریاگ؛ ناڤیری؛ باسکرا؛
 ناوگوترا؛ ژن یا کچی ناوبریاگ «مشارالیه خواهان
 طلاق است: نیوبرا دیهوی تەلاق بستیئێ».

مـشارکت / mošārekat: [عربی] / مـشاکرت
 بەشداری؛ هاو بەشی؛ شەریکی؛ هاو دەستی؛
 هاوکاری «او هم در این کار مشارکت دارد: ئەویش

لەم کارەدا بەشداری هەیه».

مـشاطە / maššāte: [عربی] / مـش؛ [ادبی]
 شانەکار؛ بووک جوانکەر.

مـشاع / mošā': [عربی] صفت. ناو کۆ؛ بەش
 نەکرا؛ بە دوو یا چەن خاوەنەوێ «مال مـشاع: مالی
 ناو کۆ».

مـشاعر / mašā'er: [عربی] / مـشەر. ۱. ئاوەز؛ بیر و
 هۆش «مـشاعرش مختل شده است: ئاوەزی ئالۆز
 بوو» ۲. [فقه] داب و دەستوور (زۆرتر بۆ حەج).

مـشاعرە / mošā'ere: [عربی] / مـشەر. موشاعیرە؛
 شیعەر هینانەوێ؛ کێبەرکی هۆنراوێ خۆیندەوێ،
 بەتاییەت لە بەر خۆیندنی هۆنراوێ گەلی یەک
 چەمک یان هینانەوێ بەیتی واکە بە ئاخر
 پیتی بەیتی پێشوو دەس پێدەکا.

مـشاغل / mašāqel: [عربی] / مـشەر. ۱. جمع مـشاغل
 مـشغله ۲. جمع مـشغل

مـشام / mašām(m): [عربی] / مـشەر. لووت؛ لووتە؛
 پت؛ کەپۆ؛ پێفل؛ ئەندامی بۆن کردن.

□ بە مـشام رسیدن: بە لووتدا هاتن؛ بیستن؛
 ژنەفتن؛ ئەولووت کەوتە؛ دانە لووتدا؛
 خواردنە لووتا؛ بۆنی شتیک هەست کردن
 «بوی تندێ بە مـشام رسید: بۆنیکێ تیژم بە لووتدا
 هات».

مـشاوړ / mošāver: [عربی] / مـشەر. [ادبی]
 راوێژیار؛ راوێژەر؛ راوێژکار؛ راوێژکەر؛ تەگبیرکەر؛
 ئەو کەسە لەگەڵیدا راوێژ دەکەن.

مـشاورات / mošāverāt: [عربی] جمع مـشاوړە

مـشاوړە / mošāvere: [عربی] / مـشاورات
 راوێژ؛ تەگبیر؛ شپۆر؛ مـشور؛ مـشور.

مـشاهد / mašāhed: [عربی] جمع مـشاهد
 مـشاهدات / mošāhedāt: [عربی] / مـشەر. ۱. جمع

مـشاهده ۲. بینراوان؛ دیتراوان «مـشاهدات
 خود را بیان کنید: بینراوێ کانێ خۆتان دەر بێرن».

مـشاهده / mošāhede: [عربی] / مـشاهدات؛ چۆنیەتی

دیتن؛ بینین؛ به چاو سهیر کردن.

■ مشاهده شدن: بینران؛ دیتران؛ پیویهی «در آنجا نوعی پستاندار مشاهده شد: لهویدا چه شنی گواندار بینرا».

مشاهده کردن: دیتن؛ بینین؛ دیه‌ی؛ سهیر کردن «پیش از این چنین پستانداری مشاهده نکردم: تاکوو ئیسته ئاوا گوانداریکم نه‌دیتبوو».

مشاهیر / mašāhīr: [عربی] جمع ۱۰ مشهور مشایخ / mašāyex: [عربی] جمع ۱۰ شیخ مشایخ / mošāye' / مان؛ یین: [عربی] / اسم به‌ریکهر؛ روانه‌کار.

مشایعت / mošāye'at: [عربی] / اسم کار و ره‌وتی به‌ری کردن؛ روانه‌کردن: ۱. ری‌ورهمسی تا مه‌ودایه‌ک رۆشتنی که‌س یان که‌سانیک له‌گه‌ل که‌سیکدا که به‌ره‌و شوینی (پتر شوینیکی دور) ده‌چی ۲. کار و ره‌وتی بردنی تهرمی مردوو بۆ سه‌ره‌بران و ناشنتی.

مشایی / maš(š)āyî: [عربی] صفت. مه‌شایی: ۱. /ان/ هۆگر و شوینکه‌وتوو ری‌وشوینی فله‌سه‌فی ئه‌ره‌ستوو، فله‌سه‌سووفی مه‌قدوونی (۳۸۴ تا ۳۲۲ پ.ز). ۲. سه‌ر به‌رپبازی فله‌سه‌فی ئه‌ره‌ستوو و شوینکه‌وتوانی * مشائی

مشئوم / maš'ûm: [عربی] صفت. شووم؛ بی‌فه‌ر؛ قه‌شقه؛ شوهینەر؛ قۆشه؛ به‌دغه‌ر؛ جووت‌قۆشه؛ قه‌ش؛ دۆبەر؛ دوموهر؛ دوومۆر: مِشْؤم

مشبک / mošabbak: [عربی] صفت. تۆری؛ تۆره‌کی: ۱. تۆردار ۲. چاو- چاو؛ کون- کون؛ به‌تەشکی تۆر.

مشبک کاری / mošabbak.kārī: [عربی/ فارسی] / اسم. تۆزکاری؛ کار و ره‌وتی دروست‌کردنی که‌ل‌وپه‌لی تۆری، به‌تایبه‌ت چی‌کرنی تۆری جوان و رازینەر له‌سه‌ر چی‌و یان کانزا.

مشبه / mošabbah: [عربی] صفت. /دستور/ شبهینراو.

مشبه‌به / mošabbahonbeh: [عربی] صفت.

/دستور/ پی شبهینراو (له‌رسته‌ی «گۆنای وه‌ک په‌ری گۆل وایه‌دا»، «گۆنا» شبهینراو (مشبه) و «په‌ری گۆل» پی شبهینراوه).

مشت / mošt / ها؛ /اسم. مشت؛ مست: ۱. گۆلم؛ نوچک؛ نوچک؛ نوونجگ؛ گورمیچ؛ گورمچ؛ گورمۆچ؛ گورمچه؛ فووت؛ مسته‌کۆله؛ گورمشت؛ په‌نجه‌ی لیکنراو؛ مشت‌ی قووچاو «دست را مشت کن!؛ مشت بگره!» ۲. سیخورمه؛ سوخورمه؛ سخلمه؛ سقلمه؛ گۆمچه؛ گۆرمچه؛ گورمشت؛ گرمست؛ مسته‌کۆله؛ مسته‌کۆله؛ کۆل؛ دنگ؛ گورمیچ؛ گورمچ؛ گورمیچه؛ گۆلم؛ گوله‌مه؛ گورمشت «یک مشت زد به‌چانه‌ام: مشت‌کی دا له‌چه‌ناکه‌م» ۳. لاوینج؛ له‌وینج؛ لاگوئل؛ لاوۆج؛ وینج؛ لاگوول؛ گوئل؛ گوئلیم؛ ئه‌وه‌نده له‌شت که‌له‌چالایی نێوان له‌پی ده‌ست و قامکه‌کاندا جیی ده‌بیته‌وه «یک مشت برنج: لاوینجیک برنج» ۴. وینج؛ دووله‌وینج؛ دوولاگوئل؛ ئه‌وه‌نده له‌شت که‌له‌چالایی نێوان له‌پی دوو ده‌ستدا جیی ببیته‌وه ۵. /مجازی/ بر؛ چهند؛ چهن دانه (بۆ سووکایه‌تی پی‌کردن) «یک مشت بیکاره به‌دنبالش راه‌افتا‌دند: بریک به‌تالپا که‌وتنه‌ شوینی».

■ مشت بر سندان زدن / کویدن: /کنایی/ ئاسنی سارد کوتان؛ ره‌قه‌ن کیل کردن؛ کاری دژوار و بی‌که‌لک کردن «تو زورت به‌او نمی‌رسد، درافتادن با او مشت بر سندان زدن است: تۆ ده‌رقه‌تی ئه‌و نایه‌یی، ئاوقا بوونی ره‌قه‌ن کیل کردنه».

مشت زدن: مشت / مست لیدان؛ مشت داونه‌ی؛ سوخورمه‌دان؛ مشت / گورمچه وه‌شان؛ گۆرمیچ داین؛ فووت شه‌ن؛ فووت خستن؛ به‌په‌نجه‌ی قووچاو له‌شتیک دان. مشت کردن: مشت‌گرتن / به‌ستن؛ ناو له‌پ پر‌کردنه‌وه و به‌شیوه‌ی مشت ده‌ره‌ینان.

مشت کسی را باز کردن: /کنایی/ ۱. نه‌یینی که‌سیک ئاشکرا کردن ۲. فیل و فه‌ره‌جی که‌سه‌ی ده‌رخستن. هه‌روه‌ها: مشت خود را باز

پیکهوه هه‌لده سووراند.

مشتراكات / moštarakāt: [عربی] / اسم،
هاوبه‌شیکه‌ل؛ ئەو شتانه‌ی وا له نیوان دوو یان
چهند کەس یان تاقمدا وه‌کوو یه‌که «مشتراكات
فرهنگی: هاوبه‌شیکه‌لی فره‌هنگی».

مشتراك المنافع / moštarakolmanāfe: [عربی]
صفت. هاوقازانج؛ هاوسوو؛ خاوه‌ن قازانجی
هاوبه‌ش.

مشتري ^۱ / moštari: [عربی] / اسم، مشتەری؛
موشته‌ری: ۱. /ها؛ ان/ کپیار؛ بسین (با مشتري
درست رفتار کن: له‌گه‌ل کپیاردا ئاکارت جوان بی!)
۲. ئەو کەسە‌ی زۆرتر به‌ لای فرۆشیاریکه‌وه
سه‌ودا ده‌کا (او مشتري ماست: ئەو مشتەریمانه)
۳. هورمز؛ جوپته‌ر؛ به‌رجیس؛ گه‌وره‌ترین
گه‌رۆکی کۆمه‌له‌ی رۆژ به‌ دوازه‌ مانگی
چکۆله‌وه که خولگه‌کە‌ی له نیوان بارام و
که‌یواندایه: ب‌رجیس

مشتري ^۲: صفت. [مجازی] کپیار؛ خوازیار؛
مشته‌ری (اگر مشتري هستی برایت نگهدارم: نه‌گه‌ر
کپیری تا بۆت دابینیم).

مشتري پسند / moštariṭpasand: [عربی] / فارسی
صفت. کپیارپه‌سه‌ند؛ مشتەری په‌سه‌ن؛ خاوه‌نی
بار و دۆخیکی به‌ردلی کپیاران.

مشتري خرکن / moštariḫarkon: [عربی]
فارسی] صفت. [تعریض] مشتەری تۆپ‌ده‌ر؛ هۆی
هه‌لخران و هه‌لخله‌تانی مشتەری (ظاهرش خیلی
مشتري‌خرکن است: له‌ ږوه‌وه زۆر مشتەری
تۆپ‌ده‌ره).

مشتزن / moštzan: ها؛ ان/ /اسم، مسته‌وان؛
بوکسور.

مشتزنی / moštzani: /اسم، مستانی؛
شه‌ره‌مست؛ مسته‌وانی؛ مشتە کۆلانی؛ بوکس؛
جوړیک وهرزش که هه‌ر دوو لا تیده‌کۆشن به
مست هاومله‌که‌یان به‌ زه‌ویدا بده‌ن: مشت‌بازی
مشتعل / mošta'el: [عربی] صفت. داگیرساو؛

کردن؛ مشت کسی باز شدن

توی/ در مشت داشتن: له‌ مشت‌ا بوون؛ له
چنگدا بوون؛ ده‌ مستدا بوون؛ مشتەنه‌ بیه‌ی؛
ئەنه‌مشت بیه‌ی؛ له‌ به‌ر ده‌ستا بوون.

مشتاق / moštāq: ها؛ ان/ [عربی] صفت. تامه‌زۆ؛
تامازۆ؛ پایا؛ ئاره‌زوومه‌ن؛ به‌تاسه؛ گز؛ به‌عه‌ززه‌
و ئاوات؛ یان؛ ئاواته‌واز؛ ئاواته‌خواز؛ بینه‌که‌ر؛
ئه‌له‌هاکه‌ر (خیلی مشتاق است تو را ببیند: زۆر
تامه‌زروی دیتنی تویه). هه‌روه‌ها: مشتاق بودن؛

مشتاق شدن؛ مشتاق کردن

مشت‌بازی / moštāzī: مشت‌زنی
مشتبه / moštābeh: [عربی] صفت. هه‌له‌بوو؛
گومان‌هه‌لگر؛ دۆخی تیدا هه‌له‌یه‌ک ږوودان.

☐ **مشتبه‌شدن**: لی تیکچوون؛ تووشی هه‌له‌
بوون؛ که‌وته‌نه‌ هه‌له‌ (مثل اینکه امر به‌ تو مشتبه
شده‌ است: وا دباره‌ شته‌که‌ت لی تیکچووه).

مشتبه‌کردن: لی تیک دان؛ تووشی هه‌له‌
کردن؛ به‌ هه‌له‌دا خستن؛ خستنه‌ هه‌له‌وه (او
را مشتبه‌کرده‌اند: لیان تیک داه).

مشتراك / moštarak: [عربی] صفت. هاوبه‌ش؛
ناوکۆ: ۱. دوو‌کۆبی؛ به‌شداری له‌گه‌ل کەس یان
که‌سانی له‌ شتیکدا (منافع مشترک: قازانجی
هاوبه‌ش) ۲. /ات/ سه‌ر به‌ دوو یان چهن شت
(مرز مشترک: سنووری هاوبه‌ش) ۳. /منطق/
تایبه‌تمه‌ندی وشه‌یه‌ک که زیاتر له‌ یه‌ک مانای
هه‌یه، وه‌ک «شیر».

مشتراك / moštarek: ها؛ ان؛ یین/ [عربی] / اسم،
هاوبه‌ش؛ به‌شدار؛ که‌سێ یان دامه‌زراوه‌یه‌ک که
به‌ دانی پاره‌یه‌کی دیاریکراو خرمه‌تی
دامه‌زراوه‌یه‌کی گشتی پێ ده‌گا (مشتراك روزنامه:
هاوبه‌شی رۆژنامه).

مشتراكا / moštarakān: [عربی] قید. پیکه‌وه؛
ویکپرا؛ پیرا؛ وپرا؛ هاوبه‌ش؛ هاوپشک؛ به‌
هاوبه‌شی؛ شه‌ریکی؛ یۆوه؛ هام‌به‌ش؛ ده‌گه‌ل
یه‌کتر (مغازه‌ را مشترکا اداره می‌کردند: دوو‌کانه‌که‌یان

مشتوک / moštûk ، ها: / اړوسی / اسم. ۱. بنک؛
 ئاغزه؛ قونچک؛ قونچکه سیگار؛ قنکه سیگار؛
 فیلتر؛ پالوینه و مقه‌بایهک له بنی جگهره دا بؤ
 گرتنی ژهره که‌ی ۲. دهمنه؛ باسک؛ مؤمه‌قهنه؛
 مؤدنه؛ دارجگهره؛ دارسیار؛ دهمه‌سیار؛ دارجغاره؛
 گرؤفه‌ریکی هلؤله جگهره‌ی پتوه دهنین و
 ده‌یکیشن.

مشته / mošte ، ها: / اسم. میساب؛ مستی؛ مشته:
 ۱. مشتو؛ چهرمه‌کو؛ نامیریکی قوچکه‌ی کانزایی
 که چهرمی پین ده‌کوتن ۲. گوشتکوتی دارینه‌ی
 هه‌لاجی ۳. ئه‌وه‌ی له مشتدا جی بیهته‌وه.

مشتی / mašti / مشهدی ۱

مشر / mošaccar / [عربی] صفت. ۱. دارستان؛
 دارسان؛ به‌دار؛ چهر «زمین مشجر؛ زه‌وینی
 دارستان» ۲. داردار؛ له‌ق و پودار؛ به نه‌خشی لق و
 پوی دار «شیشه‌ی مشجر؛ شووشه‌ی داردار».

مشحون / mašhûn / [عربی] صفت. [ادبی] پر؛ پهر؛
 دارمال؛ تزه؛ تژی؛ ته‌ژی؛ لیپان «با قلبی مشحون از
 امید و شادی به‌سوی شتافت؛ به دل‌یکی پر له‌ثاوات
 و شادی به‌ره‌ولای چوو».

مشخص / mošaxxas / [عربی] صفت. دیار؛ خویا؛
 شینه‌بر: ۱. شایانی ناسین «قیافه‌ها مشخص نبود؛
 قیافه‌کان دیار نه‌بوون» ۲. ئاشکرا؛ خویان؛ تیل
 «مشخص بود که می‌خواهند او را ببرند؛ دیار بوو
 ده‌یانه‌ویست بیبهن».

مشخصا / mošaxxasan / [عربی] قید. به‌راشکاوی؛
 به‌ئاشکرای؛ ئاشکرا «مشخصا او را انتخاب کردند؛ به
 ئاشکرای ئه‌ویان هه‌لبژارد».

مشخصات / mošaxxasât / [عربی] اسم. ۱. جمع
 مشخصه ۲. نیشانیگه‌ل؛ سه‌رجهم ئه‌وو
 نیشانی و زانیاریانه‌ی که ده‌بیتسه ه‌و‌ی
 دیاری کردن و ناسینه‌وه «چشمان سیاه، ابروان
 پرپشت، بینی عقابی و خال درشت در گوشه‌ی لب،
 مشخصات چهره‌ی او را تشکیل می‌داد؛ چاو‌ی ره‌ش،
 برؤی پر، لووتی به‌رانپوز و خال‌یکی درشت له‌په‌نای

داگرساو؛ دایيساو؛ دایساو؛ داگیراو؛ هه‌لگرساو؛
 هه‌لگیرساو؛ پی؛ فی؛ هه‌ل؛ په‌لوخ؛ گر‌تیچوو؛
 گر‌گرتوو؛ ئاگر‌گرتوو؛ رۆشن؛ ئاور‌گرتوو؛
 ئه‌نه‌گیسا؛ هور‌گر؛ گر‌گر «آتش مشتعل؛ ئاگری
 داگیرساو».

مشتق / moštaq(q) ، ها: / ات: / [عربی] اسم.
 ۱. [دستور] دار‌ژته؛ وه‌ر‌گرتته؛ دار‌پژاو؛ وشه‌یی که
 له وشه‌یه‌کی تره‌وه به‌دیهابتی (وه‌ک «نال» له
 «نالین») ۲. [زبان‌شناسی] وشه‌یه‌ک وا له پیش‌گر
 یا باش‌گر خسته‌سه‌ر وشه‌یه‌کی تر دروست بووه
 (وه‌ک «هه‌لویت» ، «شاره‌چن») ۳. لیبوو؛
 لیوه‌بوو؛ وه‌چ؛ به‌چ؛ ئه‌وه‌ی له شتی وه‌دیهابتی و
 ئیستا بؤ خوی جیا بی.

مشتقات / moštaqqât / [عربی] اسم. به‌ره‌مه‌گه‌ل؛
 ئه‌و شتانه‌وا له‌ماکیکی سه‌ره‌کیه‌وه به‌ره‌مه
 دین «مشتقات نفت؛ به‌ره‌مه‌گه‌لی نه‌وت».

مشتلق / moštoloq / [ترکی] اسم. [گفتاری]
 مزگین؛ مزگان؛ مزانی؛ نزان؛ مزگین؛ مژده:
 ۱. خه‌به‌ری خۆش ۲. مژدانه؛ مژدانی؛ مژدیان؛
 ده‌مخۆشانه‌ی خه‌به‌ری خۆش.

مشتمال / mošt(o)māl / اسم. مشت‌ومال؛
 ۱. پهرخ؛ له‌پمال؛ وه‌ر‌ژوو؛ وه‌رزلا؛ ساوا؛ شیلانی
 له‌ش به‌له‌پی ده‌ست ۲. [کنایی] کوته‌ک؛ کاری
 لیدان.

☐ **مشتمال دادن**: مشت‌ومال دان؛ شیلاندن؛
 شیلان: ۱. له‌پمال دان؛ پهرخاندن؛ شیله‌ی؛
 به‌ده‌ست مالینی ئه‌ندامانی له‌ش ۲. [کنایی]
 لیدان؛ داوه‌نه‌ی؛ تاشاندن؛ کوته‌ک لیدان.

مشتمالی / moštmālī / اسم. مشت‌ومال؛ له‌پمال؛
 پهرخ؛ وه‌ر‌ژو؛ کاری مشت‌ومال دان.
مشتمل / moštamel / [عربی] صفت. داگر؛
 له‌به‌ر‌گر؛ له‌خۆ‌گر.

☐ **مشتمل بو**: بریتی له؛ بریه‌تی له؛ داگری (این
 مقاله مشتمل بر چهار بخش است: نهم وتاره بریتی
 له چوار به‌شه).

لیویدا، نیشانه کانی دهم و چاویان پیک دههینا.

مشخصه^۱ / mošaxxase ، ها؛ مشخصات: [عربی]

اسم، گهوشین؛ تاییه تمه ندی.

مشخصه^۲: صفت. دیارده؛ دیارخهر؛ دیارکهر

«علامت مشخصه: نیشانی دیارده».

مشدد / mošaddad: [عربی] صفت. دووپاته؛

گیره دار «در این واژه حرف دال مشدد است: لهم

و شهیدا پیتی دال دووپاته یه».

مشدی / mašdi [مخفف] م شهدی^{۱-۲}

مشرَب / mašrab ، ها: [عربی] / اسم، ۱. دهم و

زمان؛ راویژ؛ تووزم؛ شیوهی ههلس و کوهوت و

ئاکار «آدم خوش مشرب: بنیادهمی خویش

ددهم و زمان» ۲. روانگه؛ بۆچوون «مشرَب عرفانی:

روانگهی عرفانی».

مشرَبه / mašrabe ، ها: [عربی] / اسم، تۆنگ؛ پارچ؛

پاچ؛ دهفری دهم ههراوی دهسکدار له کائزا، پتر

بۆ هه لگرتنی ئاو و تراوی تر.

مشرف / mošarraf: [عربی] صفت. سه ربهرز؛

سه رفهراز؛ سه ربیلند.

☐ مشرف شدن: سه ربهرز بوون؛ چوون بۆ لای

کهسیکی گهوره یان شوینیکی پیرۆز.

مشرف فرمودن: سه ربهرز کردن (له هاتنی

کهسیکی گهوره دا ده گوتری) «خوش آمدید! مشرف

فرمودید: به خیر هاتن! سه ربهرزتان کردین».

مشرف / mošref: [عربی] صفت. سوار؛ به هه تهر

«خانهای ما مشرف بر خیابان است: مالی مه به سه ربهرز

شهقامدا سواره».

مشرق / mašreq: [عربی] / اسم، رۆژه لات؛

رۆژه لات؛ خۆره لات؛ رۆهه لات؛ خۆره لات؛

هۆرامان؛ خاور؛ خاوه؛ هۆراسان؛ خۆروه زان؛

هۆرگه: ۱. لای تاوهه لات «آسمان مشرق داشت

روشن می شد: لای رۆژه لاتنی ئاسمان خهریک بوو

روون ده بووه» ۲. خاوه رزمه مین؛ ولاتانی

رۆژه لات.

مشرق زمین / mašreqzamîn: [عربی] / فارسی]

اسم، [مجازی] رۆژه لات؛ خاوه رزمه مین؛ بریتی له ئاسیا و نه فریقا.

مشرقی / mašreqi ، ها؛ ان: [عربی] صفت.

رۆژه لاتنی؛ خۆره لاتنی؛ هۆرگه یی.

مشرک / mošrek ، ها؛ ان؛ یین: [عربی] صفت.

چه نه پهره ست؛ چه نتاپهره ست؛ بپوادار به زۆر تر له

یه ک خودا.

مشروب^۱ / mašrûb ، ها؛ ات: [عربی] / اسم.

خواردنه وه، به تاییه ت ئه لکولی «نسته بود و داشت

مشروب می خورد: دانیشتبوو و خهریکی خواردنه وه

بوو».

مشروب^۲: صفت. ۱. خواردن؛ خواردنه وه؛

خواردنه وه یی؛ شیایوی خواردنه وه «آب مشروب:

ئای خواردن» ۲. تیرئاو؛ ئاودراو «زمین مشروب:

زهوی تیرئاو».

☐ مشروب شدن: ئاو خواردنه وه «زمین های گریزه

از رودخانه ی قشلاق مشروب می شود: زهوینه کانی

گریزه له رووباری قشلاق ئاو ده خونه وه».

ههروه ها: مشروب کردن

مشروبخور / mašrûbxor ، ها: [عربی] / فارسی]

صفت. مه یخۆره وه؛ مه یخۆر؛ شهراو خۆر؛ ئه لکولی؛

هۆگری فر کرنی خواردنه وه ی ئه لکولی.

مشروبخوری / mašrûbxori ، ها: [عربی] / فارسی]

اسم، شهراو خۆری: ۱. باده نویشی؛ کاری مه ی

خواردنه وه؛ خواردنه وه ی خواردنه وه گهلی

ئه لکولی ۲. پیاله؛ په یمانه؛ دهفری تاییه ت بۆ

خواردنه وه ی مه ی.

مشروح / mašrûh: [عربی] صفت. تیر و ته سه ل؛

چر و پر؛ به شرۆفه؛ شرۆفه دار «او طی بیانات

مشروح خود از متهم دفاع کرد: له وتاریکی تیر و

ته سه لدا له سه رب تاوانباری کرده وه».

مشروحاً / mašrûhan: [عربی] / قید. به تیر و

ته سه لی؛ به پاراوی؛ به شرۆفه وه «این واقعه

مشروحاً گزارش می شود: ئهم رووداوه به تیر و ته سه لی

را ده گه یینیت».

مشروط / mašrūt /: [عربی] صفت. به‌مهرج؛ مهرجدار «پذیرش مشروط؛ وه‌گرتنی به‌مهرج».

مشروطه^۱ / mašrūte /: [عربی] مشروطیت مشروطه^۲: صفت. مه‌شرووته؛ به رژیمی مه‌شرووته‌یه‌وه.

مشروطه‌خواه / mašrūtexāh /: ان /: [عربی/فارسی] صفت. مه‌شرووته‌خواز؛ هؤگری حکوممه‌تی مه‌شروته.

مشروطیت / mašrūtiyyat /: [عربی/اسم] /سیاسی/ چه‌شنیک رژیمی سیاسی که ده‌ستووری هه‌یه، نوینهرانی خه‌لک قانون دادنه‌ین و ده‌ولت له ناست خه‌لک و نوینهرانی خه‌لکدا به‌رپرسه: حکومت مشروطه؛ مشروطه

مشروع / mašrū' /: [عربی] صفت. ۱. شهرعی؛ به‌رامبه‌ر به‌شروع^۲. [مجازی] ره‌وا؛ ری‌پیدراو «تقاضای مشروع؛ داخواری ره‌وا».

مشروعیت / mašrū'iyat /: [عربی/اسم] ره‌وایی؛ به‌رامبه‌ری له‌گه‌ل ده‌ستوور و ری و شوینی شهرعا.

مشعر / moš'er /: [عربی] صفت. /ادبی/ ناگاکه‌روهه؛ راگه‌یینهر «نامه‌اش مشعر بود بر اختلاف برادر و همسرش: نامه‌کی راگه‌یینهری ناگوکی نیوان برا و براژنم بوو».

مشعشع / moša'sa' /: [عربی] صفت. /ادبی/

۱. دره‌وشاو؛ دره‌خشان؛ دره‌وشان؛ برووسکه‌دار؛ به‌تیشک و تاو؛ تیشکدار؛ ورشه‌دار؛ گرشه‌دار؛ درۆشن؛ بریقهدهر؛ شوقدار^۲. زۆر باش؛ یه‌کجار چاک؛ فره‌خاس.

مشعشعانه / moša'sa'āne /: [عربی/فارسی] قید. به‌تیشک و تاو؛ پرتیشک؛ به‌تاو؛ پرتشنگدار؛ به‌تریفه؛ به‌شیوه‌ی گرشه‌دار.

مشعل / maš'al /: ها /: [عربی/اسم] شوئه؛ ره‌شنه‌ی؛ مه‌شخه‌ل: ۱. قوتیله؛ پیسۆز؛ چرای ساکاری ده‌ست‌ه‌لگر، به‌پیاله‌یه‌کی قوول و پاچکه‌ی باریک و درۆزه‌وه که سووته‌مه‌نی تیدا

ده‌سووتی و شه‌وق نه‌داته‌وه^۲. چلۆسک؛ چلۆسکه؛ چلۆسک؛ میله‌ده؛ میله‌ده؛ چۆله‌چرا؛ چۆله‌چراو؛ چراوک؛ چاوله؛ چراوله؛ نه‌خته‌رمه؛ بزووت؛ سه‌ره‌بزۆت؛ سه‌لکه‌بزۆت؛ شاپلیته؛ یه‌لموم؛ خه‌تیره؛ سوله‌چرا؛ چومه‌ت؛ هؤته‌ر؛ شره‌ی گرگری له‌داره‌وه پیچراو که له‌چرای ده‌ست‌ه‌لگر ده‌چی^۳. ئاورگ؛ ئامیزی له‌ده‌زگای گهرمادهر (وه‌ک شوفاژ یان گهرماو) بۆ هه‌لکردنی شوئه^۴. [مجازی] شتی که به‌وینه‌ی مه‌شخه‌ل ده‌بیته‌هؤی رووناکی «مشعل معرفت: مه‌شخه‌لی ماریفه‌ت».

☐ مشعل بونزن: مه‌شخه‌لی گازسۆز؛ که‌ره‌سه‌یه‌ک به‌ته‌شکی لووله‌یه‌کی ریکی کون-کون که له‌ویرا هه‌وای بۆ دیت و له‌گه‌ل گازدا تیکه‌ل ده‌بی و ویرای گرین، شوئه‌یه‌کی ئاوی زۆر گهرم به‌دی دینی.

مشعلدار / maš'aldār /: ها /: [عربی/فارسی] /اسم. گره‌ه‌لگر؛ مه‌شخه‌لدار: ۱. مه‌شخه‌ل‌ه‌لگر^۲. [مجازی] شه‌وه‌ی به‌بیر و زانستی خۆی ری‌پیشاندهری خه‌لکه > مشعلدار آزادی؛ مشعلدار دانش: گره‌ه‌لگری نازادی؛ مه‌شخه‌لداری زانست».

مشعوف / maš'ūf /: [عربی] صفت. /ادبی/ شادمان؛ شاد؛ دلخۆش؛ خوْشحال؛ که‌یفخۆش «از موفقیّت شما بسیار مشعوف شدیم: له‌سه‌رکه‌وتنتان گه‌له‌ک شادمان بووین»

مشغله / mašqale /: ها؛ مشاغل /: [عربی/اسم] کار؛ سه‌رقالی: ۱. کاروبار؛ ههرمانه؛ فرمان؛ ئیش؛ ره‌وتی خهریک بوون به‌شتیکه‌وه «زیادی مشغله نمی‌گازد به‌خود برسم: کاروباری زۆر ناھیلی به‌خۆمدا رابگه‌م»^۲. پیشه «باید مشغله‌ای پیدا کنی که هم سرت گرم شود هم درآمدی داشته باشی: ده‌بی کارێ بدۆزیه‌وه که ههم پتوه خهریک بی، ههمیش داهاتینک هه‌بی».

مشغول^۱ / mašqūl /: [عربی] صفت. سه‌رگهرم؛ په‌رژاو: ۱. خهریک؛ به‌ئیش «در کارخانه مشغول

کردنهوه «روزی چند ساعت ما را مشق می‌دادند: رُوژئ چهن سه‌عات مه‌شقیان ده‌داین»
 ۲. ده‌ستور دان به مه‌به‌ستی ئه‌نجامدانی
 راهینانیکی دیاریکراو «چهار صفحه مشق داده‌اند: چوار په‌ره مه‌شقیان داوه».

مشق کردن: مه‌شق کردن؛ خو راهینان «مشق تیراندازی می‌کردیم: مه‌شقی تیر هاویشتمنان ده‌کرد».

مشق نوشتن: مه‌شق نووسین: ۱. نووسینه‌وه له پرووی کتیبی ده‌رسی بو فی‌ره نووسین بوون ۲. مه‌شقی خه‌ت کردن؛ له پرووی خه‌تیکی خو‌ش جار له دووی جار نووسینه‌وه بو جوان نووسین.

مشقات / mašaqqāt: [عربی] جمع ۱. مشقت / mašaqqat، ها: مشقات: [عربی] / اسم، چه‌رمه‌سه‌ری؛ سه‌خه‌تی؛ گیره‌و‌کیشه؛ نه‌نگوا؛ که‌زلاته‌ی؛ جه‌زروه؛ کارنگ؛ ده‌رد و په‌نج «آن سالها خیلی مشقت کشیدیم: ئه‌و سالانه‌گه‌لی چه‌رمه‌سه‌ریمان کیشا».

مشقت‌بار / mašaqqatbār: [عربی/فارسی] صفت. به گیره‌و‌کیشه؛ چه‌توون؛ کوله‌مه‌رگی؛ کوله‌مه‌رگی؛ پر له کویره‌وه‌ری «زندگی مشقت‌بار: ژبانی به گیره‌و‌کیشه».

مشقی / mašqī: [عربی] صفت. مه‌شقی: ۱. سه‌ر به مه‌شق ۲. بو راهینان؛ تایه‌تی مه‌شق «گوله‌ی مشقی: فیشه‌کی مه‌شقی».

مشک / mašk, mašg، ها: / اسم، [قدیمی] ۱. مه‌شکه؛ مه‌شک؛ لی‌شکه؛ هه‌لیزه؛ هه‌لیز؛ پیستی خو‌شه‌کراو و دورواوی زۆترتر گا که ماست و ئاوی تیده‌که‌ن و ده‌یژنه‌ن و که‌ره‌ی لی ده‌گرن ۲. مه‌سکه؛ خیه‌گه؛ خیه؛ هیز؛ هیزه؛ خیزه؛ پیسته‌ی رۆن ۳. کونه؛ کونه؛ کوندک؛ مه‌شکۆله؛ هه‌ندۆلی؛ شیرمه‌شک؛ درووله؛ دووگر؛ دۆدانه؛ دۆوانه؛ دوانه؛ پیسه؛ پیسته‌ه‌یوانی گووراو که دۆ و ئاوی تیدا هه‌لده‌گرن

است: له کارخانه‌دا خه‌ریکه ۲. خه‌رکاو؛ خجل «فکرش مشغول است: بیری خه‌رکاوه ۳. سه‌رقال؛ خه‌جل؛ خه‌ریک «خود را مشغول کرده است: خو‌ی سه‌رقال کردوه».

مشغول ۱. قید. سه‌رقال؛ سه‌رگه‌رم؛ خه‌ریک؛ خه‌ریکوو؛ له‌زک؛ له‌گژ؛ خووه‌دی؛ خووه‌یی؛ لی‌لی؛ پایا؛ مژول؛ له بار و دۆخی ئه‌نجامدانی کاری «مشغول کار است: سه‌رقالی کاره».

مشغول دمه: ژوبال وئه‌سته‌تۆ؛ ژوبال وئه‌مل؛ که‌سێ که به‌رپرسی تاوانی که‌سێ تر بی.

مشغولیات / mašqūliyyāt: [عربی] / اسم، ۱. جمع ۲. مشغولیت «مجازی» چه‌ره‌س؛ چه‌ره‌ز؛ شه‌وچه‌ره؛ خواردمه‌نی؛ خواردنی خو پی‌خلافاندن (وه‌ک ئاجیل).

مشغولیت / mašqūliyyat، ها: مشغولیات: [عربی] / اسم، پژگال؛ سه‌رگه‌رمی؛ دۆخ یا چۆناو‌چۆنی سه‌ریه‌رژان؛ خه‌ریک بوون «جز کتاب خواندن و گفتگو با دوستان مشغولیت دیگری نبود: جگه له کتیب خویندن و قسه و باس له‌گه‌ل دۆستان سه‌ریه‌رژانیکی تر نه‌بوو».

مشفق / mošfeq، ان: [عربی] صفت. [ادبی] دلۆفان؛ میه‌ره‌بان؛ دلنه‌رم «دوست مشفق: دۆستی دلۆقان».

مشق / mašq، ها: [عربی] / اسم، مه‌شق: ۱. ئه‌رکی چه‌ندپاته‌کردنه‌وه بو شارما بوون «مشق ویولن کردن» ۲. کار و په‌وتی خو ته‌یارکردن؛ ئاماده بوون «مشق رفتن به فرنگ را می‌کرد: بو رۆشتن بو فه‌رنگ خو‌ی ته‌یار ده‌کرد».

مشق خط: مه‌شقی خه‌ت؛ نووسینه‌وه؛ کاری له به‌ر خه‌ت گرتنه‌وه؛ له پرووی خه‌تیکی جوان، جار له دووی جار نووسین بو خو‌شخه‌ت بوون.

مشق دادن: مه‌شق دان؛ مه‌شق پیدان: ۱. راهینان؛ فی‌رکردن به راهینان و چه‌ندپاته

۴. [کنایی] زگ؛ گده.

☐ مشک زدن: مه‌شکه ژندن؛ هه‌لیز ژهی / ژای؛ شه‌کانه‌وه‌ی مه‌شکه‌ی پر له ماست و ئاو بو گرتنی که‌ره.

مشک کسی بیشتر آب برداشتن: [کنایی] ده‌ستی که‌سی له سه‌رت‌ر بوون؛ ده‌س که‌سی زیاتر چوون.

با مشک خالی پرهیز آب گفتن: [کنایی] به زگی خالی قورپینه دان؛ شات‌وشووت کردن. در مشک خود را گذاشتن: [کنایی] ده‌رگای نانه‌وه؛ دۆلمه‌یه‌کی تی ته‌پاندن؛ بی‌ده‌نگ بوون.

مشک / mošk, mešk, mošg, mešg: [سنسکریت] اسم، می‌شک؛ مسک: ۱. رۆنیک‌ی بۆنخۆش به رهنگی قاوه‌یی و تامی تاله‌وه که له نیو تووره‌که‌یه‌ک له پال نه‌ندامی زاوژنی نی‌ره‌ئاسکی می‌سکیدا‌یه و له عه‌ت‌راس‌زیدا به که‌لکه ۲. ماکی وا که له گیاندارانی‌تری ده‌گرن * مشک

مشکبار / moškbār, mešg: [سنسکریت] فارسی] صفت. به بۆن و به‌رامه؛ زۆر بۆنخۆش. مشکبو / moškbû, mešg: [سنسکریت] فارسی] صفت. ۱. به بۆنی می‌سکه‌وه ۲. زۆر بۆنخۆش. مشکفام / moškfām, mešg: [سنسکریت] فارسی] صفت. [ادبی] رَه‌شتۆز؛ به رهنگی ره‌شی بریقه‌داره‌وه.

مشکل^۱ / moškel, mošgel: [عربی] اسم، گیر و گرفت؛ دژواری؛ گرفت؛ گرفتاری؛ ئاسته‌نگی؛ هه‌چه‌ل؛ کۆست؛ کۆسپ؛ زه‌حمه‌ت؛ بار و دۆخی دژوار و هه‌چه‌ل «ممكن است مشکل من را حل کنی؟» ده‌کری گیر و گرفتم چاره‌سه‌ر بکه‌ی؟.

☐ مشکل تراشیدن: گیه‌چه‌ل نانه‌وه؛ گیر و گرفت دروست کردن؛ خسته‌هه‌چه‌ل؛ گری و گۆل تیخستن؛ ریخ تیخستن؛ گیه‌چه‌له‌وه تا‌ونه‌ی «هر روز برایش مشکلی می‌تراشیدند تا از مسافرتش

جلوگیری کنند: هه‌موو رۆژی گیه‌لیکیان بو ده‌نا‌یه‌وه به‌شکو له سه‌فه‌ره‌که‌ی به‌خن.

مشکل کسی را حل کردن: که‌لی که‌سی گرتن؛ گیر و گرفتی که‌سی‌ک لابردن؛ گری بو که‌سی کردنه‌وه؛ لابردنی هه‌چه‌ل و که‌ند و کۆسپی سه‌ر ریگای که‌سی.

مشکل^۲: صفت. دژوار؛ سه‌خت؛ ئاسته‌نگ؛ ئاسی؛ چه‌توون؛ زه‌حمه‌ت؛ هه‌چه‌ل؛ ئه‌سته‌م؛ که‌رژال؛ ئاریشه؛ ئاریشه «سؤال مشکل: پرساری چه‌توون». هه‌روه‌ها: مشکل بودن؛ مشکل شدن؛ مشکل کردن

مشکل پسند / moškelpasand, mošgel: [عربی/فارسی] صفت. دژپه‌سه‌ن؛ دۆزپه‌سن؛ تایه‌تمه‌ندی که‌سی‌ک وا به دژوار شتیک به‌ردلی ده‌که‌وی.

مشکل پسندی / moškelpasandî, mešgel: [عربی/فارسی] اسم، دژپه‌سه‌نی؛ دۆزپه‌سنی؛ به ئه‌سته‌م په‌سن کردن «همین مشکل پسندی باعث می‌شود که نتوانی تصمیمت را بگیری: هه‌ر ئه‌م دژپه‌سه‌نیه‌ ناهیلێ بریاری خۆت ده‌ی».

مشکل‌گشا / moškelgošā, mošgel: [عربی/فارسی] صفت. موشکول‌گوشا؛ راییکه‌ر؛ راهیکه‌ر؛ هوگر و لیته‌توو بو چاره‌کردنی گیر و گرفت. هه‌روه‌ها: مشکل‌گشایی

☐ آجیل مشکل‌گشا آجیل

مشکوک / maškûk: [عربی] صفت. ۱. دووشک؛ دوودل؛ ناخاتر جه‌م «به مرد ناشناسی مشکوک شد: له پیاویکی نه‌ناس دووشک بوو» ۲. جی‌شک؛ هاورێ له‌گه‌ل دوودلی و دل‌کرم‌ولیدا «این تلفن مشکوک است: ئه‌م ته‌له‌فون‌ه جی‌شکه».

مشکی / maški: صفت. به‌رمه‌شکه؛ به‌رمه‌شک؛ له مه‌شکه به‌ره‌م‌هاتوو «کره‌مشکی: که‌ره‌ی به‌رمه‌شکه».

مشکی^۱ / meškî, mešgî: [سنسکریت] اسم.

ره‌ش؛ سیا؛ سیاو؛ ره‌ژ؛ قیری: مشکي

مشکی^۱: صفت. رَهش؛ سیا؛ سیاو؛ رَهژ؛ قیری؛
قیرین؛ قه‌لاخی؛ به رَهنگی رَهش [موی مشکی؛
قژی رَهش]: مشکی

مشکین / meškîn, mešgîn: [سنسکریت/فارسی]
صفت. ۱. مسکین؛ به میسک؛ بُونخوَش
۲. رَهشتۆز؛ به رَهنگی میسک.

مشگ / mašg: [عربی] مُشک
مشگ / mošg, mešg: [سنسکریت] مُشک
مشگی / mešgî: [سنسکریت] مُشکی
مَشما / mošammā: [از عربی] [گفتاری] مُشمع

مشمائی / mošammā'î: [از عربی] مُشمایی
مشمایی / mošammāyî: [از عربی] صفت.
[گفتاری] مشه‌مایی؛ مۆمناوی؛ مشمائی

مشمنز / mošma'ez: [عربی] صفت. بیزار؛ وهره؛
وهرز؛ جاپز؛ بیزراو؛ عیدر؛ بی‌مه‌عد؛ وپرس؛
که‌رخ «فارش همه را مشمنز می‌کرد: ناکاری
همه‌مویی وهره‌ز ده‌کرد».

مشمنز کننده / mošma'ezkonande: [عربی]
فارسی صفت. وهرز‌کهر؛ وهره‌ز‌کهر؛ وهرس‌کهر؛
قیزه‌ون؛ بیزه‌ون.

مشمشه / mešmeše: [عربی/اسم] ئۆفه؛ ئووفه؛
سه‌قاو؛ مه‌قاو؛ مرخه؛ پسکه؛ پزوو؛ مقاو؛
مشمشه؛ په‌تای هاویه‌شی مرؤف و ئاژه‌ل که به
یاو و برین دهر‌کردنی پیستی ناوه‌وه‌ی لووت و
خرپوونه‌وه‌ی لووی له‌نفاوی ئاشکرا ده‌بی.

مشمع / mošamma': [عربی/اسم] مشه‌ما؛
موشه‌ما؛ مشه‌مما: ۱. مۆمناو؛ مۆمینه؛ مۆمنایی؛
میۆینه؛ قوماشی کولکن که روویه‌کی به
مۆم‌ئاسایه‌کی بریقه‌دار سواخ‌دراوه و له‌سه‌ری
نه‌خش و نیگار چاپ‌کراوه و بۆ سفره و سه‌رمیز
و روو‌کیشی تر به‌کار دی ۲. مۆمناو؛ مۆمینه؛
چنراوی ئه‌ستوور به‌سواخی لاس‌تیک،
پلاستیک، جه‌وی یان تره‌بان‌تین، که وه‌ک
راخه‌ریک به‌کار دی ۳. له‌زگه؛ ئاماووزی؛

په‌رویه‌کی ته‌نک که روویه‌کی به‌ماکیکی
دهرمانی هه‌لده‌سوون و بۆ دهرمان و ژانبران
ده‌یخه‌نه سه‌ر ئیش: مُشما

مشمعی / mošamma'î: [عربی] صفت. مشه‌مایی؛
له‌زگه‌یی؛ له‌جنسی مشه‌ما.

مشمول^۱ / mašmûl: [عربی] صفت. به‌رکه‌وتوو؛
داگر؛ داگرتوو «قاچاچیان مشمول عفو نمی‌شوند؛
قاچاچی به‌خشینیان به‌رناکه‌وی».

مشمول^۲ / ها؛ نان؛ یین/اسم. مه‌شموول؛
گه‌یشتوو به‌ته‌مه‌نی سه‌ربازی.

مشنگ / mašang: [گفتاری] لیوه؛ شیت؛
دیوانه.

مشوب / mašûb: [عربی] صفت. ۱. پیس؛
چه‌پهل؛ له‌وتی؛ چلکن؛ گه‌مار؛ ته‌ریف؛ فه‌زخت؛
زیرگ؛ زیرگن ۲. شیواو؛ ئاشه‌ف؛ ئالۆز؛ شوسه؛
هه‌لشیواو؛ شه‌لژاو؛ شه‌مزاو؛ په‌شیو؛ په‌شو‌کاو؛
چه‌واشه؛ ژه‌لمه؛ منته‌وه‌ش؛ گزۆله؛ بی‌سه‌ر و
به‌ره؛ په‌نزه‌هار.

مشورت / mašverat, mašvarat: [عربی]
اسم. راوێژ؛ رابێژ؛ رابێژه‌ک؛ ته‌گبیر؛ ته‌گبیر و را؛
شیور؛ شیرت؛ مشهور؛ به‌ین‌باس؛ کار و ره‌وتی
قسه و باس‌کردن پتر له‌گه‌ل ژیران و پیران
له‌مه‌ر هه‌لسه‌نگاندنی کارێ یان رووداوی «با
دوستان مشورت کردم: ده‌گه‌ل دۆستاندا راوێژم کرد».

مشوش / mošavvaš: [عربی] صفت. په‌ریشان؛
په‌ریش؛ ئاز و واژ؛ شاش؛ هاژ؛ شیواو؛ حال‌خراب؛
په‌شیو؛ په‌ژۆ؛ بووژما؛ توو‌چاو؛ توو‌چی‌اگ؛
ره‌ت‌بلاو؛ شاپرزه؛ شپه‌زه؛ زوین؛ حال‌شر «نباید
او را با این خبر مشوش کنی: نابیی به‌مه‌ه‌واله
په‌ریشانی بکه‌ی».

مشوق / mošavveq: [عربی] صفت. تیز‌فان؛ هه‌ل‌خپن؛ دنده‌ر؛ شه‌وقده‌ر؛ هانه‌ده‌ر؛
دلگه‌رم‌کهر؛ هانه‌ر.

مشهد / mašhad: [عربی/اسم] [ادبی] جیی
شه‌هید بوون.

مشهدی / *mašhadî*: [عربی/اسم، مه‌شه‌دی؛ مه‌شه‌یی: ۱. /ها/ هر کام له خه‌لکی شاری مه‌شه‌د ناوه‌ندی پارێزگای خوراسانی ره‌زه‌وی له رۆژه‌لاتی باکووری ئێران ۲. مه‌ش؛ نازناویکه (به‌تایبه‌ت بۆ کرێکاران، جووتیاران و ورده‌پا) <مشهدی حسین: مه‌شه‌یی حوسه‌ین>: مَش؛ مَشْتی؛ مَشْهَدی <گفتاری> ۳. ئه‌وه‌ی بۆ زیاره‌تی باره‌گای ئیمام‌ه‌زا چوو‌بێته مه‌شه‌د.

مشهدی: صفت. مه‌شه‌ده‌ی؛ سه‌ر به شاری مه‌شه‌د <خرزه‌ی مشهدی: کاله‌کی مه‌شه‌دی>.

مشهود / *mašhûd*: [عربی/صفت. ۱. ئاشکرا؛ به‌رچاو؛ دیار <آن‌طور که مشهود است می‌خواهند لوله‌کشی کنند: ئه‌و جوړه دیاره به‌نیازن لوله‌کشی بکه‌ن> ۲. بینراو؛ دیتراو؛ وه‌به‌رچاو که‌وتوو.

مشهودات / *mašhûdât*: [عربی/اسم، دیتراوان؛ به‌رچاو که‌وتوان؛ بینراوان؛ هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی دینه پێش چاو <مشهودات خود را از صحنه‌ی دعوا شرح دهید: دیتراوه‌کانی خۆتان له‌و شه‌ره‌در بېرن>.

مشهور / *mašhûr*، مشاهیر: [عربی/صفت. به‌ناوبانگ؛ به‌نیوبانگ؛ به‌ناو و ده‌نگ؛ خاوه‌ن‌ناو؛ مه‌شه‌هوور؛ سه‌روه‌ده‌ر؛ سه‌رشناس؛ ناودێر؛ به‌ده‌نگ و ناو؛ نامدار؛ ناودار؛ ناوده‌ر که‌ر؛ نۆم‌دار؛ ده‌نگ‌دار؛ ده‌نگین؛ به‌ناو؛ ب‌ناف؛ ناسراو <او شاعر مشهوری است: شاعیریکی به‌ناوبانگ>.

مشهی / *mošahhî*: [عربی/صفت. مه‌گیزه‌ین؛ ئیشتیا خۆشکه‌ر.

مشی / *mašy*، ها: [عربی/اسم، ره‌وت؛ نۆل؛ نول؛ شیوه؛ ره‌فتار؛ تووزم؛ ره‌وش <خط مشی: هیله ره‌وت>.

مشیت / *mašîyyat*، ها: [عربی/اسم، ویست؛ خواست <مشیت الهی: ویستی خودایی>.

مشیمه / *mašîme*: [عربی] درون‌پرده

مشیمیه / *mašîmiyye*: [عربی/اسم، په‌رده‌ی سه‌ر گلینه‌ی چاو.

مصاحب / *mosāheb*، ها: ان؛ عین: [عربی/اسم، هاوده‌م؛ هامده‌نگ؛ هاو‌نشین؛ ئاوده‌نگ؛ هاوال؛ هاوزمان؛ هاوقسه <او برای تو مصاحب خوبی است و می‌تواند چیزهای زیادی یادت بدهد: بۆ تۆ هاوده‌میکی باشه و ده‌توانی شتی زۆرت فێر بکا>.

مصاحبت / *mosāhebat*، ها: [عربی/اسم، هاوده‌می؛ ئاوده‌نگی؛ هامده‌نگی <یقین دارم از مصاحبت او لذت و بهره‌خواهی برد: دل‌نیام له هاوده‌می ئه‌و چیژ و به‌هره‌ی زۆر ئه‌به‌ی>.

مصاحبه / *mosāhebe*، ها: [عربی/اسم، وت‌ووێژ؛ هه‌ه‌په‌یفین؛ دیمانه: ۱. باس و خواس له‌گه‌ل که‌سیک بۆ ناسینی زیاتری که‌سایه‌تی خۆی یاخود زانیی بی‌ر و رای سه‌باره‌ت به‌ شتیکی تایبه‌ت <مصاحبه‌ی کیهان فرهنگی با استاد هزار: وت‌ووێژی که‌یهان فره‌ه‌نگی له‌گه‌ل مامۆستا هه‌ژاردا> ۲. دانیشتیکی بۆ ولام دانه‌وه‌ی که‌سایه‌تیکی زۆتر ر‌امیاری به‌ پرس‌یاری هه‌موو جوړه‌ی هه‌والده‌ران و په‌یام‌نێران <مصاحبه‌ی رئیس جمهور: وت‌ووێژی سه‌رۆک کۆمار> ۳. دانیشتیکی تایبه‌تی بۆ هه‌له‌سه‌نگاندنی ر‌اده‌ی زانست و لێها‌توویی که‌سیک.

☐ مصاحبه‌ی تلویزیونی: دیمانه‌ی ته‌له‌فیزیونی؛ وت‌ووێژی ته‌له‌فیزیونی؛ دانیشتیکی بۆ بلاو بوونه‌وه له ته‌له‌فیزیۆن.

مصاحبه‌ی رادیویی: وت‌ووێژی رادیویی؛ دیمانه‌ی رادیویی؛ دانیشتیکی بۆ بلاو بوونه‌وه له رادیۆ.

مصاحبه‌ی مطبوعاتی: وت‌ووێژی رۆژنامه‌یی؛ دیمانه‌ی رۆژنامه‌یی؛ دانیشتیکی بۆ بلاو بوونه‌وه له بلا‌فۆکان.

مصاحبه‌شونده / *mosāhebešavande*، ها: -گان: [عربی/فارسی/اسم، وت‌ووێژ له‌گه‌ل کراو.

مصاحبه‌کننده / *mosāhebekonande*، ها:

-گان: [عربی/فارسی/اسم، وت‌ووێژیار؛ وت‌ووێژکه‌ر.

مصاحبه‌گر / *mosāhebegar*، ها: ان: [عربی/

فارسی/اسم، وتووژیار؛ وتووژکەر.

مصاحف / masāhef: [عربی] جمع ۞ مُصَحَف

مصادر / masāder: [عربی] جمع ۞ مصدر

مصادرات / mosāderāt: [عربی] جمع ۞

مصادره

مصادره / mosādere، ها؛ مصادرات: [عربی/اسم،

داگیرکاری؛ کاری دهست به سهردا گرتن؛ دهس له سهر دانان؛ داگیرکردن له لایهن زۆردار یان حوکمهتوه «به دلیل بدهی‌هایی که بالا آورده بود، همه‌ی اموالش را مصادره کردند: به بۆنه‌ی ئه‌و هه‌موو قهرزه‌باری هینابوو، هه‌موو مال و سامانیان داگیر کرد».

۞ مصادره‌ی (ی) به مطلوب: [منطق] شیوه‌یه‌که هه‌له‌بژی و هه‌ها که ئه‌وی ده‌بی بیژهر بیسه‌لمینی، ده‌یکاته به‌لگه‌ بۆ قسه‌کانی.

مصادره‌ی / mosādere'i: [عربی] صفت. [گفتاری] داگیرکراو؛ دهست‌به‌سهرداگیراو «خانه‌ی مصادره‌ی: مالی داگیرکراو».

مصادف / mosādef: [عربی] صفت. ۱. تووشیار «در راه با آرام مصادف شدم: له‌ ڕیگادا تووشیاری ئارام بووم». ۲. هاوکات؛ ڕینکه‌وت «عروسی آزاد مصادف بود با عید نوروز: زه‌ماوه‌نی ئازاد هاوکات بوو له‌گه‌ل جیژنی نه‌ورۆزدا».

مصادیق / masādiq: [عربی] جمع ۞ مِصْدَاق

مصارف / masāref: [عربی] جمع ۞ مَصْرَف

مصارف / masāf، ها: [عربی/اسم، ۱. /ادبی] شهرگه؛ هیل؛ مه‌یدانی جه‌نگ ۲. /ورزش/ جیگای به‌رپۆه‌ چوونی کێبه‌رکێ.

۞ مصاف دادن: شهرکردن؛ جه‌نگ‌کردن؛ وه‌ شهره‌هاتن؛ گژیه‌ی؛ جه‌نگ‌که‌رده‌ی.

به مصاف کسی/ چیزی رفتن: چوون بۆ شهرێ که‌سێ/ شتی؛ چوونه‌ شهرێ که‌سێ/ شتی؛ لوا‌ی گژێ یۆیره «دو‌گروه به مصاف همدیگر رفتند دوو دهسته چوونه شهرێ یه‌که».

مصافحه / mosāfehe: [عربی/اسم، /ادبی] تۆقه؛

ته‌وقه؛ ده‌ست‌وموشتاق؛ کار و ره‌وتی مچ‌راندن؛ تۆقه‌کردن؛ مچ‌رین؛ ده‌ست له‌ ناو ده‌ست نان.

مصالح / masāleh: [عربی/اسم، ۱. جمع ۞

مصلحت ۲. که‌ره‌سته؛ که‌ره‌سه؛ که‌ره‌سه؛ په‌سا؛ که‌ره‌سته؛ که‌له‌سته؛ ئه‌سپاباتی که‌ شتیکی لی دروست بێ «مصالح کار: که‌ره‌سته‌ی کار».

۞ مصالح ساختمانی: که‌ره‌سته‌ی خانوو‌سازی (وه‌که‌ به‌رد، ئاجۆر، ئاسن، سیمان و...).

مصالحه / mosālehe، ها: [عربی/اسم، ۱. کار و

ره‌وتی ئاشت بوونه‌وه؛ پیکه‌هاتن؛ سازیان؛ ساچیان ۲. چاوپۆشی؛ کار و ره‌وتی لی‌بووردن؛ چاوپۆشینی لایه‌نیک له‌ مالی خۆی به‌ قازانجی لایه‌نی تر.

مصایب / masāyeb: [عربی] جمع ۞ مُصِيبَت

مصب / masab(b)، ها: [عربی/اسم، ئاورپژگه؛ مله‌گا؛ رپژاو؛ رپژاف؛ رپژگه؛ رپژاوگه؛ رشتگه؛ سولافک؛ ره‌زاو؛ کیه؛ دواوان؛ ئه‌و شوینه‌ی چۆم که‌ تیکه‌له‌ به‌ زه‌ریا یان چۆمیکێ تر ده‌بی.

مصب / massab: [از عربی/اسم، /گفتاری/ مه‌زه‌ب؛ مه‌زه‌و؛ مه‌سه‌ب؛ رپبازی ئایینی.

مصحح / mosahheh، ها؛ ان؛ ین: [عربی/اسم،

۱. هه‌له‌بژی‌ر؛ لابه‌ری هه‌له‌ له‌ نووسراوه ۲. راست‌که‌روهه؛ که‌سێ که‌ کتیبیکێ کۆن له‌ پرووی ده‌سنوو‌سه‌کانی ده‌نووسیتته‌وه، هه‌له‌ی لی ده‌س‌رپتته‌وه و ئاماده‌ی چاپی ده‌کا.

مصحف / mosahhaf: [عربی] صفت.

ده‌ست‌تی‌براو؛ ده‌سکاری کریاگ.

مصحف / moshaf، ها؛ مصاحف: [عربی/اسم،

/ادبی] ۱. کتیب؛ کتیبو؛ کتاو؛ په‌راو؛ په‌رتووک؛ په‌رتۆک ۲. /کنایی/ قورئان.

مصدق / mesdaq، ها؛ مصادیق: [عربی/اسم،

راستینه؛ ۱. له‌بار؛ ئه‌و که‌سه‌ یان ئه‌و شته‌ که‌ قسه‌یه‌که‌ له‌ باریدایه «این حرف در مورد او مصداق ندارد: ئه‌م قسه‌ له‌باری ئه‌ودا نیه» ۲. گه‌وا؛ گه‌فا؛ شایه‌ت؛ گه‌واه «او مصداق بارز حيله‌گری است: ئه‌و

- راستینه‌ی زور زه‌قی سه‌گیه‌تیه.
- مصدر / masdar** ، ها: / [عربی] اسم، ۱. / مصدر /
 سرچاوه؛ چاوگ؛ چافگه؛ ژینده؛ نه‌وه‌ی کاریکی
 لی ده‌بیته‌وه «او همیشه مصدر خیر است؛ نه‌وه
 همیشه سرچاوه‌ی خیره» ۲. / مصدر /
 کاربه‌دهست؛ کاربه‌دهس؛ ده‌سه‌لاتدار «هر کس
 مصدر کاری می‌شود، دیگر خدا را بنده نیست؛ هر
 کس له کاریکا ده‌بیته کاربه‌دهست، تازه‌خوای
 خوی به‌حق ناناسی» ۳. / مصدر / [دستور] چاوگ؛
 چاوگه؛ وشه‌یی که ناوی کاریکه و به‌بی
 له‌به‌ر چاوگرتنی که‌س و کات، جیبه‌جی بوونی
 کاریک نیشان دهدا «وهک «دیدن: دیتن» و
 «رفتن: رویشتن».
- مصدر مرخم:** چاوگی کورته‌وه‌کراو؛ چاوگی
 که پیتی «ن» ی دواپی لی داکه‌وتوو «وهک
 «گفت و شنید»، به مانای «گفتن و شنیدن»، له
 کوردیدا «وت» له «وت‌ووژ» دا، به مانای «وتن».
- مصدری / masdari** : [عربی] اسم، [دستور]
 چاوگی؛ بار یان دؤخی چاوگ بوون «نون
 مصدری: نوونی چاوگی».
- مصدع / mosadde'** : [عربی] صفت،
 ده‌ردیسه‌رده‌ر؛ زه‌حمه‌ت‌خوش‌کەر.
- مصدع کسی شدن:** سهری که‌سی ئیشانندن؛
 بوونه ده‌ردیسه‌ر بو که‌سیک؛ سهری که‌سی
 هیئانه ئیش؛ سهری که‌سیک ئیشانندن؛ سهر
 و دلی که‌سی گرتن؛ کاتی که‌سیک گرتن و
 بوونه هؤی ئازار دانی «از اینکه مصدع جنابعالی
 شدم پوزش می‌خواهم: له‌وه‌ی که سهر‌تانم ئیشانند
 داوای لی‌بووردن ده‌که‌م».
- مصدوم^۱ / masdûm** ، ها: ان: یین: / [عربی] اسم،
 گه‌زن دیتوو؛ گه‌زن لی که‌توو؛ ئازارپی گه‌یشتوو له
 رو‌داو‌یکدا «مصدوم درگذشت: گه‌زن دیتوو که
 مرد».
- مصدوم^۲:** صفت. گه‌زن دیتوو؛ به‌رئازار که‌توو.
- مصر / moser(r)** : [عربی] صفت، شیلگیر؛
- پی‌داگر؛ پیچه‌قین؛ سوور؛ سوو؛ سوویر؛ هه‌ته‌ر؛
 مقیر «مصر است شما را ببیند: شیلگیره بتانینی».
- مصرأ / moserran** : [عربی] قید، به پی‌داگریه‌وه
 «مصرأ خواهان بازگشتم به خانه است: به پی‌داگریه‌وه
 خوازیری گه‌رانه‌وه‌م بو ماله».
- مصراع / mesrā'** : [عربی] مصراع
مصرا نه / moserrāne : [عربی] / فارسی] قید، به
 پی‌داگریه‌وه؛ به سووری «مصرا نه می‌خواهم به خانه
 برگردی: به پی‌داگریه‌وه داوا ده‌که‌م بگه‌ریته‌وه بو
 مال».
- مصرح / mosarraḥ** ، ات: / [عربی] صفت، [دبی]
 روونکراوه؛ ده‌سنیشان کراو «حقوق و آزادی‌های
 مصرح در قانون: ماف و ئازادیگه‌لی روونکراوه له
 قانوندا».
- مصرع / mesra'** ، ها: / [عربی] اسم، خشته؛ بال؛
 میسره‌ع؛ نیوه دی‌ر له هؤنراوه‌ی عه‌رووزیدا
 «همیشه این مصرع ورد زبانش بود: هر آنکس که دندان
 دهد نان دهد: همیشه هم خشته‌ی له سهر زار بوو:
 نه‌وه‌ی ددانی داوه نانش نه‌دا»؛ **مصراع**
- مصرف / masraf** ، ها: مصارف: / [عربی] اسم،
 مه‌سره‌ف: ۱. کار و ره‌وتی به کار هیئان «داروها
 را مصرف کردم اما هیچ اثری نداشتند: ده‌واکانم به کار
 هیئا، به‌لام هیچ کاریگر نه‌بوون» ۲. / اقتصاد /
 ره‌وتی که‌لک و هرگرتن له که‌ل و په‌لی بازرگانی
 بو به‌جی هیئانی پیداو‌یستی یا‌کوو له بوا‌ری
 به‌ره‌م هیئاندا که ده‌بیته هؤی ته‌واو بوون،
 که‌م بوونه‌وه یان کؤنه بوونی شته‌که.
- مصرف داشتن:** به کار هاتن؛ به کار چوون
 «این‌ها دیگر امروز مصرف ندارند: نه‌مانه ئهم‌رو‌که
 چیدی به کار نایهن».
- مصرف شدن:** ۱. به کار بران؛ ده کارکران
 ۲. به کار هاتن؛ ده کار هاتن؛ ده‌رد خواردن.
هه‌روه‌ها: مصرف کردن
- مصرف کننده / masrafkonande** ، ها: گان: /
 [عربی] / فارسی] اسم، به کاره‌ی نه‌ر؛ به کاربه‌ر؛ نه‌وه‌ی

کله‌وپه‌لی ئابووری به کار دیتن.

مصرف‌گرایی / masrafgerāyî: [عربی / فارسی] اسم. هۆگری زۆر به ده‌کارکردنی له‌پاده‌به‌ده‌ری کله‌وپه‌ل.

مصرفی / masrafi: [عربی] صفت. ده‌کارکردنی؛ به‌کاربردنی؛ به‌کارهاتنی «کالای مصرفی: کله‌په‌لی ده‌کارکردنی».

مصرف / masrû: [عربی] صفت. فیدار؛ فنیار؛ خوودار؛ گه‌شکه‌دار؛ تووشیاری نه‌خۆشی فئ.

مصرف / masrûf: [عربی] صفت. به‌کاربراو؛ ده‌کارکراو؛ به‌کارهاتوو؛ به‌کاربریاگ.
 مصرف داشتن: به‌کار بردن؛ به‌کار هێنان؛ ده‌کارکردن.

مصطبه / mastabe, ها: [عربی / اسم. / نام‌تداول] سه‌کۆ؛ دکه؛ شۆسته؛ تووم؛ دکان؛ مت؛ هه‌ره.

مصطکی / mastakî: [عرب از یونانی / اسم. / مه‌سه‌کی؛ مه‌سته‌کی؛ مه‌سکی؛ ده‌وه‌نیکه‌له تیره‌ی دار قه‌زوان، به‌لق‌وپه‌وی ناپیک، گولی سه‌وزی مه‌يله‌و سوور و به‌ری گچ‌که‌ی سووره‌وه که شیر‌ه‌ی لی ده‌گرن و وه‌ک بنیشت نه‌یجاون، بۆنیشی خۆشه‌ ۲. جه‌وی و شیر‌ه‌ی ئەو ده‌وه‌نه.
 مصطلح / mostalah: [عربی] صفت. ۱. وه‌ک ده‌سته‌واژه‌ لی‌هاتوو؛ به‌زاراوه‌ بووگ ۲. /ات/ باو؛ سه‌ر زار «این واژه در میان پزشکان مصطلح است: ئەم وشه له نێو دوکتوراندا باوه».

مصغر / mosaqqar: [عربی] صفت. بچ‌ووک‌کراو؛ چکۆله‌کراو؛ گچ‌که‌کراو (پسرک مصغر پسر است: کورپژگه‌ بچ‌ووک‌کراوی کورپه‌).

مصفا / mosaffā: [عربی] صفت. دل‌گر؛ خۆش؛ باسه‌فا «باغ مصفا: باخی دل‌گر».

مصلا / mosallā, ها: [عربی / اسم. / نوپژگه‌؛ شوپنیک‌ی به‌ربلاو که خه‌لکی شار به‌کۆمه‌ل نوپژی لی ده‌که‌ن: مصلی

مصلح / mosleh, ان؛ یین: [عربی] صفت.

۱. چاک‌ساز؛ باش‌که‌روه ۲. ئاشت‌ده‌روه؛ پیک‌خه‌ر ۳. /مجازی/ ئاوه‌دانکار؛ ئاوه‌دانکه‌ر؛ ئاباد‌که‌روه.

مصلحت / maslahat, ها: [عربی / اسم. / به‌رژه‌وه‌ندی؛ به‌رژه‌وه‌ند؛ مه‌سه‌له‌حه‌ت: ۱. پئ‌وشوینتی دروست و باش «مصلحت دیدن: مه‌سه‌له‌حه‌ت دیتن» ۲. ته‌گبیر؛ خیر؛ بیر و کارئ که قازانج‌ده‌ره.

مصلحت بودن: باش‌بوون؛ به‌رژه‌وه‌ندی بوون؛ خاس‌بوون؛ گونجاو و به‌که‌لک‌بوون؛ سه‌لاح‌بوون «مصلحت این بود که محل کارش را عوض کنيد: وا باش‌بوو که شوپنی کاره‌که‌ی بگۆرن».

مصلحت دیدن: به‌باش‌زانین؛ خیر‌دیتن؛ گونجاو و به‌قازانج‌ه‌له‌سه‌نگاندن «این‌طور مصلحت دیدند فعلاً همانجا باشد: وایان به‌باش‌زانی جارئ‌له‌وئ‌بی».

مصلحت کسی بودن: به‌به‌رژه‌وه‌ندی که‌سێک‌بوون؛ به‌به‌رژه‌وه‌ندی زانین‌بوو که‌سێ؛ به‌قازانج‌ی که‌سێ‌بوون؛ به‌خیری که‌سێ‌بوون.

مصلحت‌اندیش / maslahat'andîš, ها؛ ان: [عربی / فارسی] صفت. خیر‌بین؛ قازانج‌بین؛ به‌رژه‌وه‌ند‌بین. هه‌روه‌ها: مصلحت‌اندیشی

مصلحتی / maslahatî: [عربی] صفت. مه‌سه‌له‌حه‌تی؛ به‌پتی به‌رژه‌وه‌ندی.

مصلوب / maslûb: [عربی] صفت. چوارمیخه‌؛ چوارنیکه‌؛ له‌خاچ‌دراو؛ به‌سه‌لیب‌کیشراو؛ به‌میخ‌داکراو؛ هه‌ر‌چوار‌په‌ل‌به‌سراو «گفته‌می‌شود حضرت عیسی (ع) مصلوب شد: وا ده‌لێن‌ه‌زه‌رتی عیسا (س) چوارمیخه‌کیشرا».

مصلی / mosallā: [عربی] مصلّا
 مصمت / mosammat, ها: [عربی] صفت.

[زبان‌شناسی] کپ؛ کپه‌نه؛ قپ؛ بی‌ده‌نگ.

مصمم / mosammam /: [عربی] صفت. کورپه؛ له زگ؛ لی پراو؛ پیگرتی؛ سوور له سهر مه بهست و دلگهرم له دوزدا «مصمم است که بماند؛ لی پراوه بمینیتیه وه».

مصنف / mosannef /: ها؛ ان؛ یین؛: [عربی] / اسم. دانهر «مصنف می گوید ۱۰ سال بر روی کتابش کار کرده است؛ دانهر ده لی ۱۰ سال له سهر پهر توو که که ی کاری کردوه».

مصنفات / mosannafāt /: [عربی] / اسم. نووسراوه گهل؛ سهر جه می ئه و نووسراوانه له لایهن کهس یان تاقمیکه وه له سهر دهم یان ولاتیکی دیاریکراودا دانراون «مصنفات ملا عبدالکریم مدرس؛ نووسراوه گه لی ملا که ریم».

مصنوع / masnū' /: [عربی] صفت. دهسکرد؛ ۱. / لات/ چی کراو؛ وه به رهینراو ۲. دهسکردی ۳. / ادبی/ تاییه تمه ندی په خشانیک که زور جوانکاری تویکلی له سهر کراوه.

مصنوعات / masnū'āt /: [عربی] / اسم. به رهه مگهل؛ به رهه مان؛ کوی ئه و شتانه چی کراون، به تاییهت به رهه مگه لی پیشه سازی «مصنوعات داخلی؛ به رهه مگه لی ناوخوی».

مصنوعی / masnū'i /: [عربی] صفت. دهسکرد؛ ۱. دهسکار؛ دهستکرد؛ کاری دهست به تاییهت له رپی پیشه سازی وه «بریشم مصنوعی؛ هوریشمی دهسکرد» ۲. / کتایی/ رواله تی؛ نارپه سن؛ نهک به راستی «رفتار مصنوعی؛ ناکاری رواله تی».

مصوب / mosavvab /: [عربی] صفت. په سه نکر او؛ وه رگیر او «قانون مصوب سال گذشته؛ قانونی په سه نکر او ی سالی پیشوو».

مصوبات / mosavvabāt /: [عربی] جمع مصوبه

مصوبه / mosavvabe /: ها؛ مصوبات؛: [عربی] / اسم. ۱. په سه نکر او؛ په سه نکر او؛ وه رگیر او؛ ئه وه له دامه زراوه یه کی فهرمیدا پای له سهر درابی

«مصوبه ی مجلس؛ په سه نکر او ی پارله مان» ۲. په سه ندنامه.

مصوت / mosavvat, mosavvet /: ها؛: [عربی] صفت. / زبان شناسی/ دهنگدار.

مصور / mosavvar /: [عربی] صفت. وینه دار؛ نیگار کراو؛ نیگاردار «کتاب مصور؛ پهر توو کی وینه دار».

مصون / masūn /: [عربی] صفت. پاریزراو؛ بی وه ی؛ دوور له زیان و ئازار «جان و مال هر کس باید از تعرض مصون باشد؛ گیان و مالی هه موو که سی نه بی بیاریزی».

مصونیت / masūnī(y)at /: ها؛: [عربی] / اسم. پاریزراوی؛ ۱. بار و دۆخی بی وه ی بوون «نماینده گان از مصونیت سیاسی برخوردارند؛ نوینره ان له پاریزراوی سیاسی به شدان» ۲. هیزی به رگری له ئاست نه خۆشیه کی دیاریکراو بۆ تووشیار نه بوونی «واکسن تولید مصونیت می کند؛ واکسین پاریزراوی به رهه م دینی».

مصیبت / mosibat /: ها؛ مصایب؛: [عربی] / اسم. ۱. کاره سات؛ چام؛ په تهر؛ چۆرتم؛ که له مه؛ ئاشیو؛ نه گبهت؛ دومات؛ لیقه و ماوی؛ گرگاشه؛ نه یامهت؛ نه هاهمات؛ ئاپور؛ ئاپوره؛ قه دا؛ پروشه؛ مسیبهت؛ ناراو؛ تهنگ و چه له مه؛ چه ل و مل؛ ته گهره و تووشی؛ به سه رهات و پرووداوی ناخۆش «بیچاره دچار بد مصیبتی شد؛ به سه ته زمان تووشیاری کاره ساتیکی خراپ هات» ۲. خه م؛ که سه ر؛ خه فته؛ جه خار؛ مهینه ت؛ کول؛ په ژاره؛ ته میان؛ مۆزه «ما را در مصیبت خود شریک بدانید؛ ئیمهش هاو به شی خه می خۆتان بزانت».

مصیبت بار / mosibatbār /: [عربی / فارسی] صفت. خه مهینهر؛ په ژاره دهر؛ خه مخیز؛ مهینه تاوی؛ ته میانی.

مصیبت دیده / mosibatdide /: ها؛ گان؛: [عربی / فارسی] صفت. لیقه و ماو؛ تووشیاری چه له مه و چۆرتم هاتوو.

مصیبت کشیده / mosibatkešide ، ها؛ -گان /:
[عربی/فارسی] صفت. لیتقه و ماو؛ له ژیر باری تنگ
و چه لمه و نه گبه تیدا ژیاو.

مضار / mazār(r) /: [عربی] جمع مَضَرَّتْ
مضارب / mozārebe /: [عربی/اسم] /اقتصاد/
موزاربه؛ جوریک سهودا، که لایه نیک به مال و
ثووی دیش به کار دهنه هاویهش و داهاته که ی
بهش ده کهن.

مضارب به ای / mozārebe'i /: [عربی] صفت.
موزاربه یی؛ به شیوای موزاربه.

مضارع / mozār /: [عربی/اسم] /دستور/ ئیستا؛
رانه بور؛ رانه بردوو؛ رانه بوار؛ کاتی کرداری ئیستا
و داهاتوو (وهک: می آیم؛ دیم، می خوریم؛ ده خوین،
می نشینی؛ داده نشینی و...).

مضارع اخباری: /دستور/ رانه بردووی هه والی؛
دوخی هه والی کردار له کاتی ئیستادا (وهک:
می روم؛ ده جم).

مضارع التزامی: /دستور/ رانه بردووی مهرجی
ساده؛ کرداری رانه بردوو، ویرای در دۆنگی و
ئه گهر یان جهخت کردن (وهک: باید بروم؛ ده بی
برۆم، شاید بروم؛ رهنه برۆ).

مضاعف / mozā'af /: [عربی] صفت. دووهینده؛
دووئه ونه؛ دووئه وهنده؛ دوو به رانه بر؛ دوو به رامبه ر؛
دووچه نانه؛ دووچه نان؛ دووچه ندانه؛ دووئه ونه؛
دووچار هینده «در طی دو سال گذشته هزینه ها
مضاعف شده، ولی درآمد تغییری نکرده است: له ماوه ی
دوو سالی رابر دوودا مه زاخ دووهینده بۆته وه، به لام
داهات هه روهک خو ی ماوه».

مضاف / mozāf /: [عربی/اسم] /دستور/ ناوی که
خراوته پال ناویکی ترموه (وهک «کتیبی نارام»
«کتیب» خراوته پال «نارام» وه).

مضاف بر: له سه رینه ی؛ زیادله؛ جیا له
«مضاف بر این ها، ثبت نام هم نکرده اید: له سه رینه ی
ئه مانه، ناویشتان نه نووسیوه».

مضافا / mozāfan /: [عربی] قید. سه ره رای ئه مه؛

سه ره را؛ زیاده له وه؛ زیاد له وه «مضافاً گفته می شود
که او فعلاً در دیاربکر است: سه ره رای ئه مه ده لین
ئیستا که له دیاربکه ره».

مضاف الیه / mozāfon'elayh /: [عربی/اسم]
/دستور/ ناوی که ناویکی تر ده خرپته پالی (وهک
«برای من»، «برای» خراوته پال «من» وه).

مضامین / mazāmin /: [عربی] جمع مضمون
مضایقه / mozāyeqe /: [عربی/اسم] کو تایی؛
دهس پارگری؛ کوتری؛ کو تاهی؛ دریغ؛ دریخی؛
کار و رهوتی دهست راگرتن به تاییهت له دانی
شتی.

مضایقه کردن: کو تایی کردن؛ دهس راگرتن؛
دریغ کردن «از کمک به ما مضایقه کرد: له
یارمهتی دانمان کو تایی کرد».

مضایقه نداشتن: دهس رانه گرتن؛ کو تایی
نه کردن؛ دریغ نه کردن «من از پرداخت پول
مضایقه ندارم، ولی نمی توانم با شما بیایم: من له
دانی پاره دا دهس راناگرم، به لام ناتوانم له گه لستان
بیم».

مضبوط / mazbūt /: [عربی] صفت. ۱. تۆمار کراو
«بخشی از تاریخ کرد و کردستان در شرفنامه ی بدلیسی
مضبوط است: به شیک له میژوو ی کورد و کوردستان
له شه رفنامه ی بدلیسیدا تۆمار کراوه» ۲. مریس؛
ته کووز؛ ریک و پیک؛ ته کوویس؛ ته کوویز؛ راست
و دروست.

مضحک / mozhek /: [عربی] صفت. پیکه نینی؛
گالته جار؛ پیکه نیناوی؛ که نیندار؛ قه شمه ر
«تصویر مضحک؛ رفتار مضحک؛ وینه ی پیکه نینی؛
کرده وه ی قه شمه ر».

مضحک قلمی / mozhekqalamî /: [عربی/مغرب]
/اسم] /نامتداول/ ۱. کارتۆن؛ فیلمی کارتۆنی
۲. /قدیمی/ کاریکاتۆر.

مضحکه / mazhake /: [عربی/اسم] گالته جار؛
گالته باز: ۱. ئه وه ی پیکه نین بئنی، به تاییهت
شانوی کۆمیدی ۲. گه پچار؛ کهس یان شتی که

بیته ریشخه‌نی خه‌لک <تو با این رفتارت مضحک‌ی مردم شده‌ای: تو به‌م ناکاره‌ت بوویته‌سه گالته‌جاری خه‌لک>.

مضر / mozer(r): [عربی] صفت. زیان‌وک؛ زهره‌رده؛ زیاندار؛ گزه‌ندار؛ وه‌زنده‌ار؛ به زیان؛ به نازار؛ به وه‌ی.

مضراب / mezzrāb، ها: [عربی] اسم. دهنوکه؛ پیژهن؛ له‌ته‌یه‌کی بچووک و باریک له‌ ئیسک، پلاستیک، چپو یان کانزا که سازی ژیداری پی دهن‌ن.

مضرات / mazarrāt: [عربی] جمع مَضَرَّت مضرب / mazrab، ها: [عربی] اسم. لیدراوه؛ به‌رهم‌ی لیکدرانی ژماره‌یک له ژماره‌یه‌کی تر <۳۵ مضرب ۵ و ۷ است: ۳۵ لیدراوه‌ی ۵ و ۷>.

☐ مضرب مشترک: لیدراوه‌ی هاوبه‌ش؛ ژماره یان هه‌ندی که به سه‌ر دوو یان چهن ژماره‌ی تردا دابه‌ش ده‌بی <۳۵ مضرب مشترک ۵ و ۷ و ۳۵ است: ۳۵ لیدراوه‌ی هاوتای ۵ و ۷ و ۳۵>.

مضرت / mazarrat، ها: مضرات؛ مضار: [عربی] اسم. ۱. نازار؛ ناسیب؛ ناسیو؛ گزه‌ن؛ درم ۲. زیان؛ زهره؛ وه‌زهن؛ وه‌زنگ؛ ته‌وه‌ره؛ ته‌مه‌ره؛ پی‌وه‌ر.

مضرس / mozarras: [عربی] صفت. گرنج-گرنج؛ ددانه‌دار.

مضروب / mazrûb: [عربی] اسم. لی‌دراو: ۱. /ها؛ ان؛ ین/ ئه‌وی لی‌یان داوه <مضروب شکایت کرده است: لیدراو شکاتی کردوه> ۲. /ریاضی/ ژماره‌یک که به ژماره‌یه‌کی تر لیدراوه‌ته‌وه <در $24=3 \times 8$ ، عدد ۳ مضروب است: له $24=3 \times 8$ دا ژماره‌ی ۳ لیدراوه>: بس شمرده

مضروب‌فیه / mazrûbonfih: [عربی] اسم. /ریاضی/ لیدراوه؛ ژماره‌یی که ژماره‌یه‌کی تری لی‌ده‌ده‌ن <در $24=3 \times 8$ ، عدد ۸ مضروب‌فیه است: له $24=3 \times 8$ دا ژماره‌ی ۸ لیدراوه‌یه>: بس شمر

مضطّر / moztar: [عربی] صفت. /ادبی/ داماو؛ داماگ؛ قوره‌ماو؛ لی‌قه‌ماو.

مضطرب / moztareb، ها؛ ان؛ ین: [عربی] صفت. په‌رؤش؛ په‌شیو؛ هه‌ژیو؛ واژ؛ دلخور؛ دلخورت؛ شیواو؛ تووشی دل‌پاوک؛ تووشی دل‌خور پی <از شنیدن این خبر خیلی مضطرب شد: له بیستنی نهم هه‌واله زؤر په‌روش بوو>.

مضمحل / mozmahel(l): [عربی] صفت. بنه‌پر؛ ته‌فر و توونا؛ فه‌وتاو؛ نه‌ماو؛ له به‌ین چووگ <ارتش شاهنشاهی در مدت کوتاهی مضمحل شد: ئه‌رته‌شی شاهه‌نشاهی له ماوه‌یه‌کی که‌مدا ته‌فر و توونا که‌وت>.

مضموم / mazmûm: [عربی] صفت. بؤره‌دار؛ به نیشانی فونیتیکی بؤره‌وه. <وه‌ک له وشه‌ی «شما» دا، پیتی «ش» بؤره‌داره. نهم نیشانه له ریتووسی کوردیدا بؤته «و»>.

مضمون / mazmûn، ها؛ مضامین: [عربی] اسم. ناوه‌رؤک؛ ناوه‌رؤکه؛ ناوه‌رؤک؛ چه‌مک؛ ناواخن: ۱. مه‌به‌ستی که له تۆی وتار یان نووسراوه‌یه‌کدا ده‌رئه‌ب‌دریت <مضمون نامه‌اش شکایت از وضع خودش بود: ناوه‌رؤکی نامه‌کی گله‌ی له بار و دۆخی خۆی بوو> ۲. ئه‌وه‌ی هونه‌رمفند له به‌رهمه‌که‌یدا ده‌ری ئه‌بری <فیلمی با مضمون تربیتی ساخته است: فیلمیکی به چه‌مکی په‌روه‌رده‌یی دروست کردوه> ۳. /ادبی/ مانایه‌کی ورد و جوان که شاعیر له هؤنراوه‌یه‌کدا ئه‌یخولقی‌ن.

☐ مضمون کوک کردن: حه‌نه‌ک هه‌لبه‌ستن؛ لی‌ب ساز دان؛ قسه‌ی گالته و گه‌پ دروست کردن <رفقا برایش مضمون کوک کرده بودند: دؤستان حه‌نه‌کیان بو هه‌لبه‌ستبو>.

مضيقه / maziqe، ها: [عربی] اسم. ته‌نگانه؛ ته‌نگزه؛ ته‌نگه‌به‌ری؛ ته‌نگاوی؛ ته‌نگ و چه‌له‌مه؛ ته‌نگی: ۱. هه‌ل‌ومه‌رجی دژوار و ئاسته‌م <برای آب در مضيقه بودند: بؤ ئاو له ته‌نگانه‌دا بوون> ۲. ته‌نگه‌ده‌ستی؛ نه‌داری؛ بی‌ده‌ره‌تانی؛ بی‌پاره‌ی

﴿در مضیفه افتادن: کهوتنه تهنگانهوه﴾.

□ در مضیفه افتادن: کهوتنه تهنگانهوه؛

وه تهنگای کهوتن؛ کهوتنه تهنگابه‌ری؛

تهنگه‌تاو بوون. هه‌روه‌ها: در مضیفه بودن

مطابق / motābeq: ﴿عربی﴾ صفت. هاوده‌ق؛

همه‌مهر؛ به‌رام‌مهر؛ ناوتا؛ ویکهاتوو؛ سازگار؛ هاوتا؛

به‌رام‌پیل.

مطابقت / motābeqat، ها: ﴿عربی﴾ اسم،

هاوده‌قی؛ همه‌مهری؛ ده‌قاوده‌قی؛ سازگاری؛

دوخ و چۆنیه‌تی سازگار بوون و ویکهاتنه‌وه

له‌گهل شتیکیدا «بررسی کردم با اصل مطابقت داشت:

تاوتویم کرد ده‌گهل ئەسله‌که‌یدا هاوده‌قی هه‌بوو».

□ مطابقت دادن: به‌رام‌مهر کردنه‌وه؛ همه‌مهر نان؛

له بهر یه‌ک نان / رانان.

مطابقت داشتن: ویک هاتنه‌وه؛ همه‌مهر بوون؛

ده‌قاوده‌ق بوون.

مطابقت کردن: ۱. به‌رام‌مهر کردنه‌وه؛ له بهر

یه‌ک رانان «این صد صفحه نمونه‌ی اول را با خبر

مطابقت کن! ئەم سەد لاپەرە نمونە‌ی یه‌که‌مه

له‌گهل خه‌به‌ره‌که‌یدا به‌رام‌مهر که‌وه!»

۲. ده‌قاوده‌ق بوون؛ ویک هاتنه‌وه «نسخه‌ی

شما با اصل مطابقت می‌کند: ئەم ڕوونووسە‌ی ئێوه

له‌گهل ئەسله‌که‌یدا ده‌قاوده‌قه».

مطاع / motā: ﴿عربی﴾ صفت. له‌سه‌ر چاوان؛

له‌سه‌ر سه‌ر؛ شیاوی فه‌رمان‌به‌ری و مل‌راکیشی

«امر جناب‌عالی مطاع است: ده‌ستووری جه‌نابتان له

سه‌ر چاوانه».

مطالب / matāleb: ﴿عربی﴾ جمع مطلب

مطالبات / motālebāt: ﴿عربی﴾ اسم، داخوازی؛

داخواز؛ داخواست: ۱. سه‌رجه‌می ئەوه‌ی ده‌بی

وه‌ر‌بگیردری «مطالبات شرکت از مشتریان هنوز

وصول نشده است: داخوازی به‌شدارگه له

مشته‌ریه‌کانی هیشتا وه‌رنه‌گیراوه» ۲. داواکاری؛

سه‌رجه‌می ئەو شتانه‌ی داواکراون «مطالبات مردم

باید برآورده شود: داواکاری خه‌لک ده‌بی جیه‌جی

بی».

مطالبه / motālebe: ﴿عربی﴾ اسم، داوا: ۱. کار و

ره‌وتی خواستن؛ ویستن «آمده بودند و کمک مطالبه

می‌کردند: هاتبوون و داوای یارمه‌تیاں ده‌کرد.

مطالعات / motāle'āt: ﴿عربی﴾ جمع مطالعه

مطالعه / motāle'e: ﴿عربی﴾ اسم، ۱. کار و ره‌وتی

وه‌خویندن؛ ئەوه‌وه‌نه‌ی؛ وه‌ندش؛ خویندنه‌وه

زۆرت‌ر هه‌ر به‌چاو و بی‌ده‌نگ «مطالعه‌ی کتاب:

خویندنه‌وه‌ی کتیب» ۲. ها؛ مطالعات / کار و ره‌وتی

کۆلینه‌وه؛ توئینه‌وه؛ لیروانین «روی بیماری جذام

مطالعه می‌کند: له سه‌ر نه‌خۆشی خۆره ده‌کۆلینه‌وه».

مطامع / matāme': ﴿عربی﴾ اسم، جی‌ته‌ما؛

جیگه‌ی چاو تی‌برین «مطامع آمریکا: جی‌ته‌مای

ئه‌مریکا».

مطایبات / motāyebāt: ﴿عربی﴾ جمع مطایبه

مطایبه

مطایبه / motāyebe، ها؛ مطایبات: ﴿عربی﴾ اسم،

﴿ادبی﴾ شوخی؛ گالته؛ گه‌مه.

مطب / matab(b)، ها: ﴿عربی﴾ اسم، مه‌ته‌ب؛

مه‌حکه‌مه؛ شوینی که‌ بژیشک نه‌خۆشی لی

ده‌بینی.

مطب‌خ / matbax، ها: ﴿عربی﴾ اسم، ﴿قدیمی﴾

چیشته‌خانه؛ ناشگه؛ ناشپه‌زخانه؛ شوینی که

چیشته و نانی لی چی ده‌کن.

مطب‌عه / matba'e، ها: ﴿عربی﴾ اسم، ﴿قدیمی﴾

چاپخانه.

مطب‌ق / motabbāq: ﴿عربی﴾ صفت، ﴿نامتداول﴾

تۆ-تۆ؛ چین-چین؛ چین له سه‌ر چین؛ بنه‌لبن؛

تۆ سه‌ر تۆ.

مطب‌وع / matbû': ﴿عربی﴾ صفت، ۱. خوش؛

خوه‌ش؛ وه‌ش؛ دلخواز؛ دلواز «هوای مطبوع؛ غذای

مطبوع: هه‌وای خوش؛ چیشته خوش» ۲. ﴿قدیمی﴾

چایی؛ چاپکراو؛ له چاپ‌دراو.

مطبوعات / matbû'āt: ﴿عربی﴾ اسم، چاپه‌مه‌نی؛

۱. به‌لافۆک؛ بلافۆک؛ په‌خشه؛ سه‌رجه‌می ئەو

نووسراوہیہ کدا دی 'مقالہ اش فقط پرحرفی بود و هیچ مطلبی نداشت: وتارہ کی ہر فرومیژی بوو، دہنا هیچ مہبہستیکی تیدا نہ بوو' ۳. نووسراوہیہ (وہک ہوال، گوزارش یان چیرؤک) کہ بؤ چاپ لہ بہ لافؤک یان بلاوکردنہوہ لہ رادیو رچاو دہ کری.

مطلع / matla' / [عربی/سم. ۱. جی ہلات؛ جی دہرکہ وتنی تہنیکي ٹاسمانی (وہک مانگ و خور) ۲. /ھا/ سہرہونہ؛ یہ کہمین بہیتی شیعر (غزہل، قہسیدہ) ۳. سہرہ تا؛ دہسپیک (مطلع سخن: سہرہ تای قسہ).

مطلع / mottale' / [ان؛ یین؛ /: [عربی] صفت. ناگا؛ هاگا؛ ناگادار؛ ناگار؛ هایا؛ خہبہردار؛ هایلی؛ هایدار؛ بہ ناگا؛ نایہ. ہرہوہا: **مطلع بودن؛ مطلع شدن؛ مطلع کردن**

مطلق / motlaq / [عربی] صفت. ۱. تہواو؛ بی سنور؛ بی کہمایہتی 'آزادی مطلق؛ زیبای مطلق؛ آزادی بی سنور؛ جوانی تہواو': **مطلقہ** ۲. [دستور] دہرباز؛ دہرباس؛ رہہا؛ بی هیچ پیوہندیہک لہ گہل ماکي رژمانی تردا 'اسم مطلق اسمی است کہ با هیچ اسم یا صفتی ہمراہ نیست: ناوی دہرباز ناویکہ و لہ گہل هیچ ناو یان ناوہ لئاویکدا ہاورئ نیہ' ۳. بی وینہ و بی شہریک.

مطلقاً / motlaqan / [عربی] قید. ۱. بہ تہواوی؛ تہواو؛ یہ کسہرہ 'مطلقاً دروغ می گوید: بہ تہواوی درؤ ٹہکا' ۲. قہت؛ ہہر؛ ہہرگیز؛ ہہرگیزای ہہرگیز؛ بہ هیچ جور؛ ببری ببری؛ ببری بر 'مطلقاً او را ندیدہام: قہت نہمدیوہ'.

مطلقہ / motallaqe / ھا: / [عربی] صفت. تہ لاقدرارو؛ تلاق دریہی؛ جیاوہوو 'ہمسر مطلقہی او شکایت کردہ است: ژنہ تہ لاقدراروہ کی شکایت کردوہ'.

مطلقہ / motlaqe / [عربی] مطلق ۱. **مطلوب** / matlûb / [عربی] صفت. ۱. خوازراو؛ داواکراو؛ ویستراو 'کمال مطلوب: کہ مالی خوازراو

چاہمہ نیانہی لہ ماوہ گہلی دیاریکراودا لہ چاپ دہدرین و بلاو دہبنہوہ (وہک رؤژنامہ و گوشار) ۲. سہر جہمی ٹہو شتانہی لہ چاپ دہردہچن 'مطبوعات پیش از انقلاب: چاہمہنی پیش لہ شوپش'.

مطبوعاتی ۱ / matbû'âtî / ھا: / [عربی/اسم. رؤژنامہ فروشی؛ فروشگای چاہمہنی. **مطبوعاتی** ۱: صفت. ۱. چاہمہنی؛ سہر بہ چاہمہنی 'فعالیت مطبوعاتی: چالاکی چاہمہنی' ۲. رؤژنامہوان 'شوہرش مطبوعاتی است: میژدہ کی رؤژنامہوانہ'.

مطران / metrân / ھا: / [مغرب از یونانی/اسم. مہتران؛ میتران؛ سہرؤکی کلیسای پاریزگا یان ولایتیک لہ کلیسای رؤژہ لاتدا.

مطرب / motreb / ھا: / [ان؛ /: [عربی/اسم. [گفتاری] لؤتی؛ سازنہ؛ گؤرانی بیژ؛ سازژن بؤ سہما، بہ تابیت ٹہوانہی ہہ لپہرکی، گؤرانی و ٹاہہنگی خیلہ کی بہرپوہ دہبن.

مطربی / motrebî / [عربی/اسم. لؤتیگہری؛ گؤرانی بیژ؛ کاری لؤتی.

مطرح / matrah / [عربی] صفت. جی باس؛ لہ بہر سہرنج و گفت وگو 'این موضوع مطرح نیست: ٹہم بابہ تہ جی باس نیہ'. ہرہوہا: **مطرح بودن؛ مطرح شدن؛ مطرح کردن**

مطروہ ۱ / matrûd / ھا: / [ان؛ یین؛ /: [عربی] صفت. وہ لائراو؛ لاوہنراو؛ دہرکراو؛ دوورخراو؛ نہویستراو 'سیاستمدار مطروہ: رامیاری وہ لائراو'.

مطروہ ۲: قید. بہ دہرکراوی؛ بہ لائراوی 'مطروہ ترک دیار کرد: بہ دہرکراوی ولاتی بہ جی ہیشٹ'.

مطلا / motallā / [عربی] صفت. زیرکفت؛ زیرساو. **مطلب** / matlab / ھا: / [مطالب/ /: [عربی/اسم.

۱. داخواز؛ خواست؛ داوا 'آزاد آمد و مطلب خود را بہ پدرش گفت: نازاد ہات و داخوازی خوی بہ بابی گوت' ۲. مہبہست؛ چہمک؛ درغہ؛ ہہوال؛ خہبہر یان مہبہستی کہ لہ توی وتار یان

۲. باش؛ شیاو؛ لهبار؛ پهسهن «وضعیت مطلوب؛ بار و دۆخی باش».

مطلوبیت / matlûbiyyat: [عربی/سم، لهباری؛ شیاو؛ پهسهنیه تی؛ دۆخ یان چۆنیه تی باش بوون.

مطمئن / motma'en(n): [عربی/صفت. خاترجهم؛ دلنیا: ۱. بئ خهم؛ ئرخه یان؛ ئارخه یان؛ فریقته «از خودش مطمئن است: له خوی دلنیا» ۲. شیاو دلنیا یی «از او مطمئن باش: لی خاترجهم به».

مطمئنا / motma'ennan: [عربی/قید. خاترجهم؛ بئ شک؛ حه تمهن «مطمئناً الآن می آید: خاترجهم ئیستا دی».

مطمن / motancan: [از عربی؟/سم، [قدیمی/حوتترینگه؛ حه وتترینگه؛ حه فتترینگه؛ حه فتترینگین؛ مزاویلکه؛ مزاویلکه؛ مزوره؛ مراوکه؛ متهنجه نه؛ جلب؛ جل برووکه؛ شۆربای سماق و هیلکه.

مطنطن / motantan: [عربی/صفت. ۱. [نامتداول/به ناویانگ؛ ناویه دهر ۲. به قاووقو؛ به دهنگدانه وه «سخنرانی مطنطن؛ وتاریژی به قاووقو».

مطهر / motahhar: [عربی/صفت. [ادبی/پاک؛ خاوین؛ پاک و پوار؛ پاکتاو؛ پاکژ؛ پاکیزه.

مطیع / moti': ها، لان: [عربی/صفت. گوی رایهل؛ فره مانبه؛ رام؛ ژیر فره مان؛ به رده ست؛ سه رخوا؛ راژیر؛ گوی له مست؛ ملداو؛ گویدیر «مرد مطیع؛ کارگر مطیع؛ پیاوی فره مانبه؛ کریکاری گوی رایهل».

مظالم / mazālem: [عربی/جمع مظلمه مظان / mazān(n): [عربی/سم، [ادبی/جئ شک؛ جئ گومان؛ جئ شک و در دۆنگی «در مظان تهمت بودن: له جئ شک بوختاند بوون».

مظاهر / mazāher: [عربی/جمع مظهر مظروف / mazrûf: [عربی/سم، ناوه روکی دهر؛ ئه وهی له ناو دهر دایه.

مظفر / mozaffar: [عربی/صفت. [ادبی/

سه رکه وتوو؛ سه رکه فتی؛ زال.

مظلم / mozlem: [عربی/صفت. [ادبی/نووته ک؛ تنۆک؛ ئه نگوسته چاو؛ تاریک و تنۆک؛ زۆر تاریک.

مظلمه / mazlame، مظالم: [عربی/سم، ۱. سته م؛ گووچ؛ زۆر؛ زولم؛ زۆرداری ۲. [قدیمی/دادخوازی؛ دادبه ری؛ دادخوابی.

مظلوم / mazlûm، ها، لان، یین: [عربی/سم، به ش خوراو؛ چه وساوه؛ زۆر لیکراو؛ مه زلووم؛ ئه وی سته می پئ کراوه.

مظلوم: ۲. صفت. ۱. سته مکیش؛ به ش خوراو؛ ده شه نی؛ چه وساوه؛ به رش ۲. [مجازی/فقیر؛ بئ ئازار؛ به سته زمان.

مظلومانه / mazlûmāne: [عربی/فارسی/قید. به بی تاوان؛ مه زلوومانه؛ بئ گوناخانه «مظلومانه کشته شد: به بی تاوان کوژا».

مظلومیت / mazlûmiyyat، ها، لان: [عربی/سم، چه وساوه یی؛ به ش خوراوی؛ دۆخ و چۆنیه تی مه زلووم بوون.

مظنون / maznûn: [عربی/صفت. ۱. ها، لان؛ یین؛ به رشک؛ به رگومان؛ له بهر در دۆنگی و شکدا «فرد مظنون دستگیر شد: که سی به رشک گیرا» ۲. به شک؛ در دۆنگ؛ دارای شک و در دۆنگی «به او مظنون شدم: لئی به شک بووم».

مظنه / mazanne: [عربی/سم، نرخ؛ مه زهنده؛ مه زهنه (زاراوه ی بازار).

مظنه دست کسی آمدن: هاتنه دهستی که سی؛ مه زننه هاتنه دهس که سی «تا وضع را دیدم مظنه دستم آمد که این کار شدنی نیست: هر بارودوخه کم دیت هاتنه دهستم که هم کاره ناکری».

مظنه کردن: مه زننه کردن؛ نرخ پرسین؛ قیمت کردن.

مظهر / mazhar، ها، مظاهر: [عربی/سم، نما؛ دیارده؛ نیشانه؛ سه مبول؛ شتی که به هوی

پتوهند يان ليکچوويي له گهل شتيکي تر، يان به گويره ي برياري، نيشاندهر و وه بير خهروه ي نهو شته، به تايبه ت نيشانه يه کي ديار و بهرچاو له شتيکي ناديار «شير مظهر شجاعت است: شير نماني نازايه تيه».

☐ مظهر قنات: چاوکه ي کاريز؛ نهو شوينه که ناو کاريز ده گاته سر زهوين.

معاً / ma'an: [عربي] قيد. پيکه وه؛ به يه که وه؛ له ته ک يه کا؛ پيکه وه؛ وړاي يه ک؛ پتو؛ يووه.

معابد / ma'ābed: [عربي] جمع ☞ معبر معابر / ma'āber: [عربي] جمع ☞ معبر

معاد / ma'ād, mo'ād: [عربي] اسم، [اسلام]

۱. په سلان؛ په وتي هه ستانه وه؛ زيندوو بوونه وه ي مردوان له رږزي قيامه تدا بو پير اگيشتن به کار و باري ژيان ي پيشوويان ۲. قيامه ت؛ دنياي تر.

معادل / mo'ādel, ha: [عربي] صفت. هاوپه را؛ هاوسه نگ؛ بهرانبهر؛ ۱. بارته قا؛ هاوکيش؛ هاوپرته؛ به چونه تي، چهنديه تي يان بايه خي بهرانبهروه ۲. هاوشان؛ هامشان؛ هاوته راز؛ هه شهر؛ هاوسهر؛ به گرينگي و وه جي يه کسانه وه.

معادلات / mo'ādelāt: [عربي] جمع ☞ معادله

معادله / mo'ādele, ha: [عربي] اسم، هاوکيشه؛ هه فکيشه؛ ۱. [رياضي] رسته يه کي بريتي له ژماره و نيشانه، نيشاندهري بهرامبهري و هاوسهنگي دوو لايهني رسته که ۲. [سيمی] رسته يه ک دوو لايهني بريتي له ناوي چهند ماکی کيميايي و نوينهري ئال وگوړيکي کيمياوي ۳. [کنايي] هاوسهنگي؛ بار و دوخي دامه زران له سره برياريک.

معادل يابي / mo'ādelyābi: [عربي] فارسي / اسم، هاوواتادوژي؛ کار و په وتي دوزينه وه ي وشه ي و له زمانیکدا که له بواري مانا و به کار هينانه وه هاوتاي وشه ي زماني په چاوکراو ب.

معادن / ma'āden: [عربي] جمع ☞ معدن

معاذير / ma'āzīr: [عربي] جمع ☞ عذر

معارض / mo'ārez, an: [عربي] صفت. دژ؛ هوگه چ؛ بهرهلست؛ سه رپيچ؛ نه تل؛ نه يار؛ خهريکي دژمني و بهر بهرهلست «نيروي معارض نظام: هيزي دژي رژيم».

معارضه / mo'āreze, ha: [عربي] اسم، دژايه تي؛ بهر بهرهلست؛ ۱. دوژمنايه تي؛ نه ياري «معارضه با نظام: دژايه تي له گهل رژيم» ۲. [نامتداول]

بهره لستې؛ ناسازگاري؛ نارينه يه تي.

معارف / ma'āref: [عربي] اسم، ۱. جمع ☞ معرفت ۲. [قديمي] فره هنگ.

معارفه / mo'ārefe: [عربي] اسم، ۱. کار و په وتي ناساندن «مراسم معارفه به عمل آمد: رږ وه سمی ناساندن بهر په توه چوو» ۲. ناشنايه تي «مجلس معارفه: کوړي ناشنايه تي».

معاريږ / ma'ārīf: [عربي] اسم، ناسراوان؛ سه رشناسان؛ سه رناسان؛ نهو که سانه ي به باشي ده ناسرين «معاريږ شهر: ناسراواني شار».

معاش / ma'āsh, mo'āsh: [عربي] اسم، بړيو؛ پيژي؛ گوزهراني ژيان «تأمين معاش؛ وسيله ي معاش: داينيني بړيو؛ نامزاي بړيو».

معاشر / mo'āsher, an: [عربي] اسم، هاوده م؛ هاوشين؛ ناوده م؛ هامده م.

معاشر ۲: صفت. خوئينگه رم؛ گهرمگر؛ خوړپخهر. معاشرت / mo'āsherat, ha: [عربي] اسم، هاوده مي؛ ناوده مي؛ نامووشه؛ ناموشو؛ هات وچو؛ نامشوړه فت.

معاشرتي / mo'āsherati: [عربي] صفت. [گفتاري] خوئينگه رم؛ گهرمگر؛ خوړپخهر.

معاشقات / mo'āsheqat: [عربي] جمع ☞ معاشقه

معاشقه / mo'āsheqe, ha: [عربي] اسم، عه شقبازي؛ دلداري.

معاصر / mo'āsher, an: [عربي] صفت.

هاوچه‌رخ؛ هه‌فچاخ؛ هاوزه‌مان؛ هاوچاخ؛
 ۱. هه‌فدهم؛ هه‌فبه‌ز؛ هاو‌پۆژگار؛ هاوسه‌رده‌م
 «شیخ رضا طالبانی معاصر ناصرالدین شاه بود؛ شیخ ره‌زا
 تاله‌بانی هاوچه‌رخ‌ی ناسره‌دین شا بوو» ۲. سه‌ر
 به‌م سه‌رده‌مه «نویسنده‌ی معاصر؛ زمان معاصر؛
 نووسه‌ری هاوچه‌رخ؛ سه‌رده‌می هاوچه‌رخ».

معاصی / mo'āsī / [عربی] جمع معصیت

معاضدت / mo'āzedat / ها: [عربی] /سم. یاری؛
 یارمه‌تی؛ هاوکاری؛ هاریکاری؛ کۆمه‌ک؛ یارده‌ی.
 معاف / mo'āf / [عربی] صفت. به‌خشراو؛
 به‌خشیایگ؛ مه‌عاف؛ له‌کۆل که‌وتوو.

معافی / mo'āfi / [عربی] /سم. به‌خشراوی؛
 مه‌عافی: ۱. بار و دۆخ یان چۆنیه‌تی مه‌عاف
 بوون «معافی از خدمت سربازی؛ مه‌عافی له‌خزمه‌تی
 سه‌ربازی» ۲. [گفتاری] بڕوانامه یا په‌ره‌ی مه‌عاف
 بوون «رفتم معافی گرفتم؛ رۆشتم مه‌عافیم وه‌رگرت»
 * معافیت

معافیت / mo'āfiyyat / [عربی] معافی

معالاج / mo'ālec / [عربی] صفت. ده‌رمانکهر؛
 ده‌رمانیار؛ عیلاج‌کهر.

معالجات / mo'ālecāt / [عربی] جمع معالجه
 معالجه / mo'ālece, mā:lece / ها: معالجات؛
 [عربی] /سم. چاره‌سه‌ر؛ چاره؛ عیلاج؛ چار؛ ده‌رمان
 «کم‌کردم را معالجه کرد؛ پشتی‌شه‌که‌می چاره‌سه‌ر
 کرد».

مع الوصف / ma'alvasf / [عربی] حرف. به‌و
 حاله‌ش؛ به‌م حاله‌شه‌وه؛ به‌گشت ئه‌مانه‌وه؛
 به‌مه‌یشه‌وه؛ به‌وه‌شه‌وه که‌گوترا؛ هیش‌تایچ؛ پی
 حاله‌یچه‌وه «هرچند سابقه‌ی خوبی نداشت، مع الوصف
 استخدامش کردیم؛ ئه‌گه‌رچی پ‌ابردوو‌یه‌کی باشی
 نه‌بوو، به‌و حاله‌ش دامانمه‌زراند».

معاملات / mo'āmelāt / [عربی] جمع معامله
 معامله / mo'āmele / ها: [عربی] /سم.

۱. /معاملات/ سه‌ودا؛ مامه‌له؛ دان‌وسان؛
 دان‌وستان؛ ئال‌وو‌پتر؛ داوبس‌ین؛ داوبسه؛

دادوبسته؛ ئالشت؛ پ‌شت؛ ئالش‌وو‌پتر؛ ک‌پ‌ین و
 فروشتن «امروز آن خانه را معامله کردم؛ ئه‌م‌رۆ ئه‌و
 ماله‌م سه‌ودا کرد» ۲. هه‌لس‌وکه‌وت؛ کرده‌وه؛
 ئاکار؛ په‌وشت؛ کار و په‌وتی جوولانه‌وه «با مردم
 این‌طور معامله نکن؛ له‌گه‌ل خه‌لکدا وا هه‌لس‌وکه‌وت
 مه‌که‌!» ۴. [گفتاری] گیزوگوله‌نگ؛ بارخانه؛
 ورده‌واله؛ ئه‌ندامی زا و زب‌ی پ‌یاو «شلوارش پاره و
 معامله‌اش پیدا بود؛ شه‌لواره‌که‌ی د‌پ‌ابوو،
 گیزوگوله‌نگی دیار بوو».

معامله‌به‌مثل / mo'āmelebemesl / [عربی] /سم.
 مامه‌له‌ی که‌س له‌که‌س / که‌سمان له‌که‌س.

معاند / mo'āned / ها: ان؛ عین: [عربی] صفت. دژ؛
 دژمن؛ نه‌یار؛ گافه‌ر؛ نه‌تەل.

معانی / mo'ānī / [عربی] جمع معنی

معانی و بیان / ma'ānī-yo-bayān / [عربی] /سم.
 [ادبیات] زانستیکی ویژه‌وانی که‌ده‌په‌رژێته سه‌ر
 چۆنیه‌تی جوان و رازاوه‌ قسه‌کردن یان نووسین
 به‌له‌به‌رچاوگرتنی به‌ره‌مه‌ سه‌رکه‌وتوو‌ه‌کانی
 شاعیران و نووسه‌رانی گه‌وره.

معاود / mo'āved / ان؛ عین: [عربی] /سم.
 هه‌لگه‌پ‌راوه؛ ئه‌وه‌ی که‌له‌شوینێ هه‌لگه‌پ‌ابیته‌وه
 «معاود عراقی؛ هه‌لگه‌پ‌راوه‌ی عیراقی».

معاودت / mo'āvedat / [عربی] /سم. [ادبی] کار و
 په‌وتی هه‌لگه‌پ‌رانه‌وه؛ گه‌پ‌رانه‌وه؛ هه‌له‌وگه‌پ‌یان؛
 ئه‌وه‌گیله‌ی.

معاوضات / mo'āvezāt / [عربی] جمع معاوضه

معاوضه

معاوضه / mo'āveze / ها: معاوضات: [عربی] /سم.
 ئال‌وگۆر؛ واروگۆر؛ هه‌فگه‌لی؛ به‌ردیل؛ به‌ردیلی؛
 گوهره‌پ‌؛ گوهره‌پ‌ه‌ک؛ کار یا په‌وتی گۆرینه‌وه؛
 گۆرانه‌وه؛ واپ‌ایوه؛ هه‌فگوهارتن؛ گوهره‌پ‌ین «خانه
 را با یک آپارتمان معاوضه کردم؛ ماله‌که‌م له‌گه‌ل
 وارخانیک گۆریه‌وه».

معاون / mo'āven / ها: ان؛ عین: [عربی] /سم.

۱. جیگر؛ جیگه‌دار؛ میرک؛ بریکار؛ دووهم پله له

زەنجیرەپلەى ئىدارى (معاون وزير؛ معاون اداره؛
جىگرى وەزىر؛ مىركى مەزرىنگە) ۲. [حقوق]
ھاۋدەست؛ دەستىار؛ يارمەتيدەر (معاون جرم؛
ھاۋدەستى تاۋان).

☐ معاون جرم: ھاۋ تاۋان؛ يارىدەرى تاۋانكار؛
ھاۋدەستى تاۋانبار؛ ئەۋ كەسە تاۋانبارى
يارمەتى داۋە.

معاونت / mo'āvenat: [عربى] اسم. دەستىارى:
۱. جىگرى؛ جىگرايەتى؛ مىركى؛ بىركارى؛ پىشە
ۋ پلەى مىرك ۲. /ھا/ ھاۋدەستى؛ ھاۋكارى.
معاہدات / mo'āhedāt: [عربى] جمع معاہدہ

معاہدہ / mo'āhede: ھا؛ معاہدات: [عربى] اسم.
۱. پەيمان؛ پەيمانە؛ بىر يار؛ بەن و بەس؛ بەلەين
۲. بىر يارنامە؛ پەيماننامە؛ بەلەيننامە؛ رېكەۋتتنامە.

معايىب / ma'āyeb: [عربى] جمع عيب
معاینات / mo'āyēnāt: [عربى] جمع معاينة
معاینه / mo'āyene, mā:yene: ھا؛ معاینات:
[عربى] اسم. دەۋيان؛ سەح؛ كار ۋ رەۋتى
لئىۋانين ۋ تۆزىنەۋەى شتى يان شوينى،
بەتايىبەت تۆزىنەۋەى لەش يا بەشىك لە لەشى
گياندار بۇ دەر خستى ئازار، نەخۇشى يان لە بەر
دلىيائى لە ساخ بوونى.

☐ معاینه ى فنى: تاقى كرنى دەزگا يان ئامىرى
بۇ دلىيائى لە ساخ بوونى.

معبد / ma'bad: ھا؛ مابد: [عربى] اسم. پەرسگە؛
دېۋەل؛ مزگان؛ مزگ؛ ھورمزگ؛ جىگەى لە خوا
پارانەۋە، بەتايىبەت ھى جگە لە موسولمانان
(معبد بودايى؛ پەرسگەى بودايى).

معبر / ma'bar: ھا؛ مابر: [عربى] اسم. بوار؛ بگار؛
بوارگە؛ گوزەرگا؛ رېيازگە؛ رېگا؛ ويەر؛ ويار؛ راگە؛
راپەف؛ گوزەر.

معبر / mo'abber: ھا؛ ان؛ يىن: [عربى] اسم.
شروڤە كەر؛ شروڤە كەر؛ خەۋلىكەر؛ لىكەدەر ھەى
خەۋن.

معبود / ma'būd: [عربى] اسم. خوا؛ خودا؛
خودى؛ بىنابى چاۋان.

معبود: ۱. صفت. پەرستراۋ؛ پەرسىياگ (خداى معبود؛
خوداى پەرستراۋ).

معتاد / mo'tād, mo:tād: ھا؛ ان؛ يىن: [عربى]
صفت. ھۆكارە؛ گىرۋدە؛ لۇس: ۱. ئالۋودە (معتاد
بە تىرك: ئالۋودەى تىرك) ۲. خۇگرتوۋ؛ راھاتوۋ؛

خۇپىگرتوۋ (معتاد بە مطالعە؛ ھۆكارەى خۇپىندەۋە).
معتبر / mo'tabar, mo:tabar: [عربى] صفت.
۱. جىمتمانە؛ بە ئىتۋار؛ جىپروا؛ جىباۋەر؛ بە
بىرشت؛ جىگەى متمانە (تاجر معتبر؛ خىر معتبر؛
بازرگانى جىپروا؛ ھەۋالى جىباۋەر) ۲. [قدىمى]
گىرىنگ (پل معتبرى ساختە بۇدند؛ پردىكى گىرىنگيان
دروست كرديبوۋ).

معتدل / mo'tadel, mo:tadel: [عربى] صفت.
۱. فېنىك؛ ھىك؛ ھۆنك؛ ھېنىك؛ ھوون؛
ھوۋىنىك؛ ھوونك؛ ھىنگ؛ فوونكى؛ فۇنكايى؛ نە
گەرم نە سارد (آب ۋ ھۋاى معتدل؛ ئاۋ ۋ ھەۋاى
فېنىك) ۲. ميانەرۋ؛ مامناۋەندى (سياستمدار معتدل؛
پاميارى ميانەرۋ).

معترض / mo'tarez, mo:tarez: ھا؛ ان؛ يىن:
[عربى] صفت. بەرھەلىست؛ بەرتەكداۋ؛
بەرپەرچدەر؛ لىۋەستاۋ؛ رەخنەگر (اۋ بە اين كار
معترض است؛ ئەۋ بەرھەلىستى ئەم كارەيە).

معترضه / mo'tareze, mo:tareze: [عربى] جمع
جملەى معترضه، جملە

معترف / mo'taref, mo:taref: [عربى] صفت.
موكوپ؛ مكور؛ مقير؛ دركىن؛ دان پىانەر؛ پىلەنەر؛
ددان پىدانەر؛ دۇخى پىھاتن ۋ ھەلە يان
تاۋانبارى خۇگرتنە ئەستۋ (اۋ بە گناھش معترف
است؛ بە گوناي خۇى موكوپ ھاتوۋە).

معزله / mo'tazele: [عربى] اسم. موعتەزىلە؛
رېيازىكى كەلامى ۋ فەلسەفى كە لە سەدەى
دوۋھەمى كۇچىۋە لە ناۋ موسولماناندا سەرى
ھەلدا ۋ جەخت دەكاتە سەر عەقل ۋ بايەخدان

به بهلگه، سه ربه ست بوونی مروؤف و خولقاو بوونی قورئان.

معتزلی / mo'tazeli: [عربی] صفت. موعته زیلی:

۱. سهر به موعته زيله <افكار معتزلی: بیر و پای موعته زیلی> ۲. /ها: ان/ هوگر و شوئه پای موعته زيله.

معتقد / mo'taqed, mo:'taqed, /ها: ان/ یین: [عربی] صفت. بروامه ند؛ باوردار؛ پروادار: ۱. به پروا؛ خاوه ن باوه / شخص معتقد به اصالت ماده: که سی بروامه ند به ره سنی ماک > ۲. به ئیمان <معتقد به اسلام: پروادار به ئیسلام>.

معتقدات / mo'taqedāt, mo:taqedāt: [عربی] جمع عقیده

معتمد / mo'tamed, mo:tamad, /ها: ان/ یین: [عربی] اسم. جی باوه؛ جی متمانه؛ راست و نه مین؛ باور پیکراو؛ جی پروا و دل نیایی خه لک <معتمد محل: جی باوه ری گهره ک>.

معتنابه / mo'tanābeh: [عربی] صفت. زور و زه به ند؛ چاوگر؛ مشه مهر؛ فره <مقدار معتنابه: پاده ی زور و زه به ند>.

معجر / ma'car, /ها: [عربی] اسم. [گفتاری] مه عجر؛ مه عجره؛ پیکه اته یه ک له به رد، چئو یان کانزا بؤ به ره ئوان یان له په نای پلیکان:

معجر

معجز / mo'cez, mo:cez, /ها: [عربی] اسم. [گفتاری] پهر جوو؛ پهر جؤ؛ مؤجزه.

معجزات / mo'cezāt, mo:cezāt: [عربی] جمع معجزه

معجز آسا / mo'cezāsā, mo:cezāsā, mo'cez'āsā: [عربی] فارسی صفت. [ادبی] پهر جوئاسا؛ مؤجزاسا؛ زور سهر، به تاییه ت له بواری هه لکه فته پروودان <نجات معجزه آسا؛ پیروزی معجزه آسا: رزگاری پهر جوئاسا؛ سهر که وتنی مؤجزاسا>.

معجزه / mo'ceze, mo:ceze, /ها: معجزات: [عربی] اسم. پهر جؤ؛ پهر جوو؛ مؤجزات؛ مؤجزه؛

نوازه؛ مووزات: ۱. کاری زور سهر و سه مهره که له پیغه مبه رانه وه بینراوه و نیشاندهری ده ست پروشتووپی هیزی ئاسمانی له ژبانی مروقه ۲. دیارده، شت یان کاریکی زور سهر و نا ئاسایی.

معجون / ma'cûn: [عربی] اسم. ماجووم؛ مه عجوون: ۱. /ها/ ده رمانیکی خوراکی و هیزده ر، پتر وه کوو مره با یان هه لوا که له تیکه لاوکردنی چهنده ماک به ره هم دئ ۲. چه شنی خوراک به شیوه ی تیکه لاوی شیلای خورما، شیر، گوئز، پسته، بادام، کونجی و نارگیل و هه نگوین.

معدل / mo'addel, /ها: [عربی] اسم. ناوین؛ نافتح؛ ناوگین؛ به رنه نجام؛ کوئه نجام؛ ژماره یه ک که له کوکردنه وه ی بؤ وینه ده ژماره و ئه مجار دابه ش کردنی سهرجه م به سهر ژماره ی ددها به ره هم دئ.

معدل النهار / mo'addelonnahār: [عربی] اسم. ههر کام له و دوو شوئکاته له سالدا که درئژیایی شه و پروژ وه که یه ک دپته وه <ئاخر شهوی زستان و دوایین پروژی هاوین>.

معدن / ma'dan, ma:dan, /ها: معدن: [عربی] اسم. کان؛ جان؛ کاراک؛ کاره؛ کانگا؛ کانگه؛ ناوک؛ ناوکه؛ که ن؛ مه لبه ن؛ مه لبه ند؛ که ند: ۱. کوگای کانگه لی سروشتی ۲. ره هه ند و دالانی که نراو له ژیر زمویدا بؤ دؤزینه وه و ده ره ئنایی کانگه ۳. [مجازی] خه زینه؛ هه مان؛ شوئنی که به فراوانی شتیکی لی بی <معدن ماهی؛ معدن علم؛ کان ماسی؛ کان زانست>.

معدن زغال سنگ: که مران؛ کان ی به رده خه لووزه.

معدن سنگ: که رخانه؛ کان به رد؛ کانگه کوچک؛ کان ی به رد لی هه لکه ندن.

معدن گچ: که چینه؛ کان ی گچ؛ کانگه گچ. معدن نمک: خوئلین؛ خوالین؛ نمه کلؤ؛ کان ی

خوئ.

معذنجی / ma'danĉi, ma:dan- / ها: ان: /
 (عربی/ ترکی) اسم. کانکن، کریکاری نیو کان.

معذنکار / ma'dankār, ma:dan- / ها: ان: /
 (عربی/ فارسی) اسم. کانکار؛ کانوان؛ ئه‌وه‌ی به کار
 و باری کانگاو ده‌په‌رژئی (وه‌ک کانکن، ئه‌ندانزار
 یان خاوه‌نی کان).

معذنکاری / ma'dankāri, ma:dan- / (عربی/
 فارسی) اسم. کانکاری؛ کانوانی؛ سه‌رجه‌م کار و
 باری دانه‌وه، ده‌ره‌ینان و که‌لک وه‌رگرتن له
 کاراک.

معذنی / ma'danî, ma:danî / (عربی) صفت.
 کانی؛ کانگه‌یی: ۱. کانزایی؛ له‌کاندا به‌ره‌م
 هاتوو «فرآورده‌های معذنی: به‌ره‌مگه‌لی کانزایی»
 ۲. سه‌ر به‌کان «ماده‌ی معذنی: ماک‌ی کانی».

▢ آب معذنی ▢ آب

معذود / ma'dûd, ma:dûd / (عربی) صفت.
 تاک‌وتووک؛ ژۆر که‌م؛ که‌م‌ژمار (معذودی فرار
 کردند: تاک‌وتوو کیک هه‌لاتن).

معذوم / ma'dûm / (عربی) صفت. ۱. توونا‌بوو؛
 ته‌فروتوونا؛ تیا‌چوو؛ له‌ناو‌چوو؛ له‌به‌ین‌چوو؛ فه‌وتاو
 «آن همه کتاب معذوم شد: ئه‌و همه‌که کتبی‌ه
 ته‌فروتوونا بوون» ۲. ئیعدام‌کراو؛ تیدا‌براو؛ کوژراو
 «افسر معذوم: ئه‌فسه‌ری ئیعدام‌کراو».

معده / me'de, me:de / (عربی) اسم. گه‌ده؛
 گه‌دگ؛ گه‌دک؛ گه‌دئ؛ گه‌یه؛ گرگ؛ ورگ؛
 گیپال؛ هوور؛ کرش؛ سیق؛ مه‌ن؛ ناشک؛
 هۆلمان؛ ماعور؛ عوور؛ ئوور؛ عورگ؛ حورگ؛
 مه‌عه‌ده؛ کیسه‌ی ماسولکه‌یی نیو کۆندامی
 هه‌ره‌سه‌ک، له‌نیوان سورانچک و ڕیخۆله‌دا که
 خۆراک دوا‌ی قووت دان ده‌رژیته‌ ناوی.

معدی / me'dî / (عربی) صفت. ورگی؛ گه‌ده‌یی؛
 گه‌دگی؛ ناشگی؛ هۆلمانی؛ سه‌ر به‌گه‌ده «بیماری
 معدی: نه‌خۆشی ورگی».

معذالک / ma'zālek, ma:zālek / (عربی) حرف.

بهم حاله‌شه‌وه؛ به‌و حاله‌ش؛ هیش‌تایچ؛
 به‌مه‌یشه‌وه؛ پینه‌یچه‌وه «معذالک بهتر است با او
 مشورتی بکنید: بهم حاله‌شه‌وه باشتره‌ راویژیکی
 له‌گه‌لدا بکن»؛ معه‌ذا؛ معذک

معذب / mo'azzab / (عربی) صفت. نار‌ه‌حه‌ت؛
 ئاراو «از شرکت در این گونه مجالس معذب می‌شود: له
 به‌شدار بوون له‌م چه‌شنه‌ کوژانه‌دا نار‌ه‌حه‌ت ده‌یی».
 معذرت / ma'zerat, ma:zerat / ها: / (عربی) اسم.
 داوای لی‌بووردن؛ مه‌عه‌زه‌ت؛ عوزر «از تأخیرم
 معذرت می‌خواهم: له‌به‌ر دیر هاتنم داوای لی‌بووردن
 ده‌که‌م».

معذرت‌خواهی / ma'zeratxāhi, ma:zerat- /
 (عربی/ فارسی) اسم. [گفتاری] داوای لی‌بووردن‌ویی؛
 عوزر‌خوازی؛ کاری داوای لی‌بووردن‌کردن.

معذک / ma'zālek / (عربی) ▢ معذالک

معذور / ma'zûr, ma:zûr / (عربی) صفت.
 ۱. به‌عوزر ۲. بی‌ده‌سه‌لات؛ ناتوان «بیمار معذور
 است: نه‌خۆش بی‌ده‌سه‌لاته» ۳. دۆخی ژن له
 کاتی نه‌خۆشی مانگانه‌یدا.

معذوریت / ma'zûriyyat, ma:zûriyyat / ها: /
 (عربی) اسم. چۆنیته‌ی به‌عوزر بوون.

معراج / me'rāc, me:rac / (عربی) اسم. میعراج؛
 ۱. [اسلام] کار و ره‌وتی چوون بۆ ئاسمان و
 گه‌یشتنه‌ لای خودا، به‌تایبته‌ له‌مه‌ر پیغه‌مبه‌ری
 ئیسلامه‌وه ۲. [کنایی] عوروج؛ ره‌وتی به‌رز
 بوونه‌وه و هه‌ل‌چوون ۳. پلیکانه؛ په‌یژه؛
 سه‌رخه‌ره؛ ئامیز و هۆی هه‌ل‌چوون و سه‌رکه‌وتن.
 معرب / mo'arrab / (عربی) صفت. عه‌ره‌بیکراو
 «جران معرب گرگان است: جورجان عه‌ره‌بیکراوی
 گورگانه».

معرب / mo'rab / (عربی) صفت. مووفر‌کدار؛ به
 سه‌ره و ژیره و بۆره.

معرض / ma'raz, ma:raz / (عربی) اسم. پيشانگه؛
 پيشانگه؛ ڤانگه؛ به‌رچاو؛ نمايشگا؛ جيگه‌ی ڤانان.

▢ به‌معرض چیزی گذاشتن: وه‌به‌ر شتی ڤانان؛

و بهر شتی نان؛ وه بهر شتی خستن «خانه را به معرض فروش گذاشتیم؛ ماله که مان دانا بو فروش».

در معرض چیزی بودن: خهریک شتی بوون؛ له بهر کارتیکه‌ری شتیکا بوون «خانه در معرض ویرانی است؛ ماله که خهریکه پرووخی».

در معرض چیزی قرار دادن: وه بهر شتی خستن؛ خسته بهر شتی «خود را در معرض خطر قرار داد؛ خوی خسته بهر مه‌ترسی»؛ در معرض چیزی گذاشتن

در معرض چیزی قرار گرفتن: که‌وتنه بهر شتی «با آغاز جنگ شهرهای کشور در معرض حمله‌ی دشمن قرار گرفت: به ده‌سپیکردنی شهر شاره‌کانی ولات که‌وتنه بهر هیرشی دژمن»؛ در معرض چیزی واقع شدن

در معرض چیزی گذاشتن ﴿﴾ در معرض چیزی قرار دادن در معرض چیزی واقع شدن ﴿﴾ در معرض چیزی قرار گرفتن

معرف / mo'arref، ها: [عربی/اسم، شناس؛ بناس؛ ناسینه‌ر: ۱. لان؛ یین/ئه‌وه‌ی که‌سیک ده‌ناسیت و ده‌توانج سه‌بارت بهو زانیاری بدا «دو نفر معرف معرفی کنید! دوو شناس ناو به‌رن!» ۲. [شیمی] ناسینه؛ ئه‌ندیکاتور؛ ماکیکی کیمیایی که به پای ره‌نگیدا هه‌بوون یان نه‌بوونی ماک‌ی تر ده‌رده‌خا ۳. [منطق] شتیکی ئاشکرا و بی‌قسه که ده‌بیته هوی ده‌رکه‌وتنی شتیکی نادیار.

معرفت / ma'refat, ma:refat، ها: [معارف؛ [عربی/اسم، ۱. ناسیاری؛ بار و دؤخ یان چۆنیته‌ی ناسینی شتی به هوی ئاشنا بوونی له ریگه‌ی ئه‌زموون یان پیوه‌ندیه‌وه ۲. زانست؛ به‌ره‌همی ئهم جوړه ناسینه ۳. زانست؛ سه‌رده‌رچوویی له زانست، فهن یان هونه‌ریک ۴. زانست؛ به‌ره‌همی ئهم ئاشنایه‌تیه ۵. ناسیاری؛ زانیاری؛ دؤخ یان چۆناوچونی تیگه‌یشتن له راسته‌قینه (معرفت

علمی؛ معرفت شهودی؛ ناسیاری زانستی؛ زانیاری خویایی ۶. ئاگاداری؛ زانیاری ۷. [گفتاری/ماریفه‌ت؛ ئاشنایه‌تی له‌گه‌ل فه‌ره‌ه‌نگی په‌سه‌ندکرای کۆمه‌ل و به‌گویره‌ی ئه‌وه جوولانه‌وه «اگر معرفت داشتی رفیقت را جا نمی‌گذاشتی؛ نه‌گه‌ر ماریفه‌تت هه‌بویه‌ه‌ه‌واله‌که‌ت به‌جی نه‌ده‌هیشت».

معرفت‌شناسی / ma'refat-، ma:refat-، [عربی/فارسی] شناخت‌شناسی معرفه / ma'refe، [عربی] اسم معرفه، اسم معرف / mo'arrefi، [عربی/اسم، کار و ره‌وتی ناساندن.

معرفی شدن: ناسران؛ ناسیان؛ ئه‌ژناسیه‌ی «امروز وزیران تازه به مجلس معرفی شدند؛ ئه‌مرو وه‌زیرانی نوئ به پارله‌مان ناسران».

معرفی کردن: ناساندن؛ پیناساندن؛ پی‌ناسین «خواهشمند است خودتان را معرفی کنید؛ داوا ده‌که‌ین خۆتان بناسین».

معرفی‌نامه / mo'arrafināme، ها: [عربی/فارسی/اسم، پیناسنامه؛ نووسراوه‌یه‌کی ره‌سمی که شایه‌دی له سه‌ر که‌سایه‌تی، لی‌ها‌توویی یان راسپیراوی که‌سی ده‌دا.

معرق / mo'arreq، ها: [عربی/صفت، ئاره‌ق‌پی‌که‌ر؛ ئاره‌ق‌ده‌رده‌ر؛ به‌تایبه‌تمه‌ندی ئاره‌ق‌پی ده‌ردانه‌وه.

معرقکاری / mo'arraqkārī، [عربی/فارسی/اسم، موعه‌ره‌قکاری: ۱. کار و ره‌وتی تاشین و پیکه‌وه نانی تیکه‌ی چیو یان کاشی بو داهینانی نه‌خشیکی جوان ۲. له‌ها/نه‌خشج که له‌و کاره به‌ره‌هم دیت.

معرکه / ma'reke, ma:rake, ma:reke، ها: [عربی/اسم، ۱. شه‌رگه؛ شه‌رگا؛ هی‌ل؛ حه‌جه‌ل؛ ماره‌که؛ گو‌ره‌پانی شه‌ر و لیکدان ۲. مه‌عه‌که؛ شانوی سیرک‌ئاسای ناوگه‌ره‌کان (وه‌ک مار گرتن و زۆره‌زمی و...) ۳. مه‌عه‌که؛ شوینی به‌رپوه

معزول /ma'zûl/: [عربی] صفت. (له کار) لایراو؛ له کارلارادراو؛ له کارکریاک؛ دهرکراو؛ کاربه دهستی وه لاناو (مدیر معزول: بهرپرسی لایراو).

معسر /mo'ser/: [عربی] صفت. هه ژار؛ نه دار؛ دهسته نگ؛ بهله نگاز؛ فه قیر.

معشوق /ma'sûq/: [عربی] اسم. گراوی؛ خوشه ویست: ۱. پیاوئ که ژنیک خوشی ئه وی ۲. دلبر؛ دلدایی؛ ژنی که پیاوئ عاشقیه تی.

معشوقه /ma'sûqe/: [عربی] اسم. ۱. لهیل؛ گراوی؛ دلبر؛ دلبر؛ مه حبوب؛ خوشه ویست؛ یار؛ مه حبوبه؛ دلبد؛ دلدایی؛ کچ یا ژنی که ئه وینداری بن ۲. ماشقه؛ ماشکه؛ واشتا؛ مساوی؛ دؤستی میوینه؛ ژنی که ویرای پیاوئ بیتجگه میرده که ی ئه وینداری بکا.

معصره /me'sare/: [عربی] اسم. [دبی] هیسل؛ گوشینگه؛ جیگه ی ترئ گووشین.

معصوم /ma'sûm/: [عربی] اسم. ۱. [تسیه] پیغه مبر، فاطمی کچی و دوازه نیمام. **معصوم**: صفت. پاک؛ پاک و پوار؛ مه عسووم؛ بههره مند له پاکي به هؤی دوورگرتن له گونا ه.

معصومانه /ma'sûmâne/: [عربی] فارسی] صفت. پاک؛ بی گونا هانه؛ وه ک مه عسووم (قیافه ی معصومانه ی داشت: سیمایه کی پاکي بوو).

معصومانه: قید. راست و پاک؛ بی گونا هانه «معصومانه گفت من برداشتم: راست و پاک گوتی من هه لمگرت».

معصومیت /ma'sûmiyyat/: [عربی] اسم. بی گونا ه؛ پاکي؛ بی تاوانی «معصومیت از سر تا پایش می یارید: بی گونا ه له سهر تا پای ئه باری».

معصیت /ma'siyat, ma:siyat/: [عربی] اسم. معاصی؛ [عربی] اسم. گونا ه؛ سووچ.

معضل /mo'zal, mo:zal/: [عربی] اسم. کؤسپ؛ گرفت؛ ته گهره؛ به لا؛ گیر «تأمین هزینه ی بیمارستان برایمان معضل بزرگی شده بود: دابینی

چوونی ئه و شانۆیانه ۴. شوینی جه نجال و جیی مه ترسی.

☐ **معركه** گرفتن: مه عره که خستنه ری؛ شانۆی وه کوو سیرک به ریوه بردن له ناو کووچه و کؤلانان.

وارد معركه شدن ➊ وارد

معركه ۳: صفت. [گفتاری] سهیر؛ سه مه ره.

☐ **معركه** کردن: کاری سهیر و سه مه ره کردن.

معركه گیری /ma'rekegirî, ma'rake-, ma:reke-/: [عربی] فارسی] اسم. کار و رهوتی مه عره که خستنه ری. ههروهه: **معركه گیر**

معروض /ma'rûz/: [عربی] صفت. رانراو؛ پیشاندراو؛ رۆنراو؛ رۆکراو؛ ئرمانیا؛ وه بهر چاو خراو.

☐ **معروض** داشتن: ۱. [نامتداول] رانان؛ پیشاندان؛ رۆنان؛ ئرمانه ی ۲. پیشکesh کردن؛ گوتن؛ وتن «گزارش آن را به ترتیب زیر معروض می دارد: گوزارشه که ی بهم شیوه پیشکesh ده کری».

معروف /ma'rûf/: [عربی] صفت. ناسراو؛ ئه ژناسیا؛ ۱. ناسیاو «این خیابان معروف است، از هر کسی بیرسی نشانت می دهند: ئهم شه قامه ناسراوه له ههر کهس بیرسی نشانت ئه دا» ۲. به ناوبانگ؛ ناودار؛ دهنگین؛ ناوبه ده ر؛ بهرزه ناو؛ سه رناس «نویسنده ی معروف: نووسه ری به ناوبانگ». ههروهه: **معروف** بودن؛ **معروف** شدن؛ **معروف** کردن

معروفه /ma'rûfe/: [عربی] اسم. ژنی داوین پیس که تیکه لی دهوله مه ندان ده بی.

معروفیت /ma'rûfiyyat/: [عربی] اسم. به ناوبانگی؛ ناسیاوی؛ ناوداری؛ ناوبه ده ری؛ ناسراوی؛ سه رناسی «دلیل معروفیت او چیست؛

هؤی به ناوبانگی ئه و له چیدا به ؟» ۲. له ناوبانگ؛ دهنگان؛ دهنگ «خیلی معروفیت پیدا کرد: ناوبانگیکی

زۆری داخست».

معزز /mo'azzaz/: [عربی] صفت. خوشه ویست؛ ئازیز.

خهرجی نه خوشخانه ببوه گرتیکی گهوره بۆمان. < معطر / mo'attar /: [عربی] صفت. بۆنخوښ؛ عه تراژن.

معطل / mo'attal, ma'tal /: [عربی] صفت. ۱. ماتل؛ مه حتهل؛ دهسهوسان؛ دهستهوسان؛ دهستهوستان؛ بې کار به هوی نه بوونی نامرازهوه < ماشین نبود و یک ساعت در خیابان معطل ماند؛ ماشین نهبو، سه عاتیک له شهقامدا ماتل بووم > ۲. ماتل؛ چاوه پړان؛ چاوه نړې؛ چاوه نړې؛ چافنیر؛ چه مه پړا < یک ساعت معطل ماشین شدم: سه عاتیک چاوه روانی ماشین بووم > ۳. داماو؛ تیداماو؛ تیماو؛ داماک < در جوابش معطل ماندهام: بۆ وهلامی داموام >.

معطلی / mo'attali, ma'tali /: ها: [عربی] اسم. ۱. ماتلی؛ مه حتهلی؛ ته میاهری؛ چافنیری < ببخشید که باعث معطلی شما شدم: ببورن بوومه هوی ماتلنتان > ۲. دیر هات؛ دواکهوت؛ درهنگ < خراب شدن ماشین و دوری راه باعث معطلی من شد: خراب بوونی ماشین و دوری ریگه بوو به هوی نهو > دیر هاتنهم >.

معطوف / ma'tuf /: [عربی] صفت. [ادبی] هه لگه پړاوه؛ گه پړاوه؛ باداوه < بۆ لای شتی > . □ معطوف به سابقه بودن: هه لگه پړانهوه سهر پیشینه؛ پیشینه دار بوون < عمل او معطوف به سابقه است: کرده وه که ی هه لیده گه ریته وه سهر پیشینه ی >.

معطوف کردن: برین؛ ئاور لئ دانهوه؛ لا لئ کردنه وه < همه توجهش را معطوف برادرش کرده بود: همه وو هؤش و بری بریبوه براکه ی >.

معظم / mo'azzam /: [عربی] صفت. مهن؛ مازن؛ گه وره؛ پایه برز.

معظم / mo'zam /: [عربی] صفت. به شکو؛ گه وره؛ شکو دار < کاخ معظم: کوښکی به شکو >.

معظم له / mo'azzamo(n)lah /: [عربی] ضمیر. به پړیزیان؛ وان؛ نهوان < له کاتی پړیز نان له پیاو به

کار دی > < معظم له فرمودند: به پړیزیان فره موویان > . معظم لها / mo'azzamo(n)lahā /: [عربی] ضمیر. به پړیزیان؛ مه زنیان؛ وان؛ نهوان < له کاتی پړیزیان له زن به کار دی >.

معقد / mo'aqqad /: [عربی] صفت. دژوار؛ ئاریشه؛ پرگری؛ سهخت.

معقول / ma'qûl, ma:qûl /: [عربی] صفت. گونجاو: ۱. ژیر؛ له بار؛ به پړی و جی؛ به جی؛ نهوی ئاوه ز په سندی بکا < کار معقول؛ آدم معقول: کاری گونجاو؛ مروفی ژیر > ۲. لات/ نهو چه مک و باسانه ی که ئاوه ز لئی تیده گا < وهک چه مکی فلسفه ی و بیرۆکه ی >.

معقولات / ma'qûlāt /: [عربی] اسم. ۱. [فلسفه] نهوی ههستی پی بکری ۲. [گفتاری] قسه و باسی وا که هه موو که سیکي تی نه گا.

□ وارد معقولات شدن وارد معکوس / ma'kûs /: [عربی] صفت. ئاوه ژوو؛ چه په وانه؛ پیچه وانه؛ به راوه ژوو؛ به راوه ژو؛ واژی؛ به رواژی؛ به راوه ژو؛ ته رسه؛ چه واشه؛ چوارشی < تصویر در آینه معکوس است: وینه له ئاوینه دا پیچه وانه یه >.

معلق ۱ / mo'allaq /: [عربی] اسم. تومیز؛ مه لهق؛ تهقله؛ مه قولات؛ سه رمه قولات؛ سه رمه قوتانی؛ قجلمبه؛ له هه وادا هه لسووران.

□ معلق زدن: مه لهق لیدان؛ سه رمه قولات بردن؛ سه رمه قولتان دان؛ سه رمه قوتان پیکه ی؛ قلوزان؛ محله لق لیدان؛ تهقله لیدان.

معلق ۲: صفت. ۱. تومیز؛ ئاویزان؛ هه لواسراو؛ هه لاهه سرای؛ دولویز؛ نه لخ؛ هادار؛ میوهک؛ شوړه وو بوگ؛ شنندل؛ داهیندراو؛ بهل؛ دور؛ به له چهک؛ دهنگله ویز؛ داره لووس؛ داره لوز؛ داهیللاو؛ ئالوچیا؛ داله قاو؛ دالوچکه؛ ده لاله کوچکی ۲. [مجازی] هه لپه ساردوو؛ هه لپه سارده؛ هه لپه سیرو؛ هه لپه سارته؛ بۆ ماوه یی بیکار کراو.

«معلول جنگی: که منته‌ندامی شهر» ۲. شوْنهات؛ به‌رهو؛ هوْدار؛ دارای هو «بسیاری از ناهنجاری‌های جامعه معلول فقر است: زوْری له نات‌ه‌باییه‌کانی کومه‌لگا شوْنهاتی هه‌ژاریه».

معلولیت / ma'lûlîyyat، ها: / [عربی] / اسم، مفرؤیی؛ که‌م‌ئه‌ندامی؛ که‌م‌ه‌ندامی؛ بار و دۆخ یان چۆنیه‌تی که‌م‌ئه‌ندام بوون «به دلیل معلولیت قادر به انجام کار نیست: به هوی که‌م‌ه‌ندامیه‌وه ناتوانی کار بکا».

معلوم / ma'lûm، [عربی] / صفت. ۱. دیار؛ ئاشکر؛ رۆشن؛ زانراو؛ خویا؛ مالوم؛ زهق «معلوم است که نمی‌خواهی کار بکنی؛ تکلیف تو هم که معلوم شد: دیاره نات‌ه‌وئ کار بکه‌ی؛ ئه‌رکی تۆش روشن بۆوه» ۲. فعل معلوم، فعل

معلوم شدن: دهرکه‌وتن؛ پروون بوونه‌وه. معلوم کردن: دهرخستن؛ رۆشن کردنه‌وه. معلوم کسی کردن: به که‌سیک فاماندن؛ که‌سی تیگه‌یاندن.

معلومات / ma'lûmât، [عربی] / اسم، زانیاری؛ سه‌رحه‌می هه‌موو جوْره ئاگاداریه‌ک به‌تایه‌ت ئه‌وه‌ی به‌خویندنه‌وه ده‌س که‌وتبی «آرام معلومات خوبی داشت: ئارام زانیاری باشی هه‌بوو».

معلوم الحال / ma'lûmolhâl، ها: / [عربی] / اسم، ۱. به‌بار و دۆخی ناسراو و زۆرت‌ر ناله‌باره‌وه ۲. [مجازی] / ناو‌زراو؛ به‌دناو؛ ناقتو؛ نام‌ق‌ه‌ت «عدهای معلوم الحال گرده‌م‌ایی دانشجو‌یان را برهم زدند: بری ناو‌زراو کۆبوونه‌وه‌ی قوتابیانان تیک دا».

معما / mo'ammā، ها: / [عربی] / اسم، ۱. له‌گه‌ز؛ له‌غز؛ لیچار؛ مه‌ت‌ه‌ل؛ چمام؛ قاف؛ په‌رده‌ک؛ مه‌ت‌ه‌ل‌و‌که؛ مه‌ت‌ه‌ل‌و‌ک؛ مه‌ت‌ه‌ل‌و‌ک؛ تش‌تان‌و‌ک؛ چمام‌ک؛ باب‌ه‌ت یان گه‌لال‌ه‌یی که‌وه‌ک پرس‌یار‌یک ده‌گوت‌ری و به‌ر‌پ‌رس ده‌بی ناوی شتی، که‌سی یان باب‌ه‌ت‌یکی تیدا بدۆز‌یت‌ه‌وه، بۆ هه‌ل‌سه‌نگاندنی هۆش و وربایی ۲. دۆخ یان رووداو‌یک که تیگه‌یشتنی دژواره «معمای قتل

معلق شدن: ۱. هه‌لو‌اس‌ران؛ شوْره‌و‌کران؛ داهیل‌ران؛ ئه‌ره‌ئال‌و‌چیه‌ی؛ داهیل‌ردان ۲. [مجازی] / هه‌ل‌په‌س‌یران؛ بۆ ماوه‌یی له‌کار‌کران. هه‌روه‌ها: معلق کردن

معلق گذاشتن: [مجازی] / هه‌ل‌په‌س‌اردن؛ بۆ ماوه‌یه‌ک داخستن.

معلق ماندن: ۱. ئاو‌یزان مان؛ داهیل‌ران؛ به‌له‌چه‌ک مان؛ داله‌قاو مان؛ داره‌لو‌وس مان ۲. [مجازی] / به‌داخ‌راوی مان‌ه‌وه؛ به‌هه‌ل‌په‌س‌یراوی مان.

معلم / mo'allem، ها: / [عربی] / اسم، مامۆستا؛ مامۆسا؛ فێر‌کار؛ هه‌قۆ‌ت‌کار؛ سه‌یدا؛ راه‌ین؛ هین‌دار؛ وان‌ه‌بیژ؛ دهر‌س‌بیژ؛ هین‌کار؛ هین‌که‌ر؛ هیک‌ه‌ر؛ هیک‌ار؛ هین‌ه‌ر؛ ئه‌وه‌که‌سه‌ه‌ریکی دهر‌س وتنه‌وه و راه‌ینانه.

معلم خصوصی: مامۆستای تایه‌تی؛ سه‌یدیای تایه‌تی؛ مامۆستایی که‌له‌دهره‌وه‌ی قوتاب‌خانه به‌قوتابیانی دهر‌س ده‌ل‌یت‌ه‌وه.

معلم سرخانه: مامۆستای سه‌رمال؛ سه‌یدیای سه‌رمال؛ وان‌ه‌بیژ که‌له‌مالی قوتاب‌یه‌که‌یدا دهر‌سی پی ده‌ل‌یت‌ه‌وه.

معلمه / mo'alleme، ها: / [عربی] / اسم، [نام‌ت‌داو‌ل] / کچ یا ژنی که‌مامۆستا بی.

معلمی / mo'allemî، [عربی] / اسم، مامۆستایی؛ مامۆسایی؛ سه‌یدیایی؛ هین‌داری؛ هه‌قۆ‌ت‌کاری؛ وان‌ه‌بیژی؛ فێر‌کاری؛ هیک‌اری؛ هین‌کاری؛ هین‌که‌ری «مدتی هم به معلمی مشغول بود: ماوه‌یه‌کیش خه‌ریک مامۆستایی بوو».

معلول ۱ / ma'lûl، ها: / [عربی] / اسم، ۱. لان؛ یین / نو‌قس‌ان؛ نو‌قس‌تان؛ سه‌قه‌ت؛ سه‌که‌ت؛ مفرؤ؛ که‌م‌ئه‌ندام (وه‌ک کو‌یر؛ که‌ر؛ کو‌چ؛ شهل) ۲. به‌رهو؛ به‌ره‌می هو «از معلول می‌توان به علت بی‌برد: له‌به‌ره‌وه‌ده‌کرئ هو بدۆز‌ینه‌وه».

معلول ۲: صفت. ۱. مفرؤ؛ که‌م‌ئه‌ندام؛ که‌م‌ه‌ندام؛ به‌یه‌ک یان چه‌ند ئه‌ندامی له‌کار‌ته یا نات‌ه‌واوه‌وه

جوان سندندي: له گه زى كوژرانى لاوى سنه يى).

معمار / me'mār, ها؛ ان: [عربي] اسم، نژياروان؛
نژيارفان؛ ئافاهى ساز: ۱. كه سى كه گه لاله ي
خانوبه ره ده پړننې و بؤ كردنه وه ي سهرپه رستى
ده كا ۲. بيناساز؛ كه سى كه به ټه زمونى
خوږه وه گه لاله ي خانوبه ره ده پړننې و كار ه كه
به پړوه دها.

معمارى / me'mārī: [عربي] اسم، نژيارفانى؛
نژياروانى؛ پړكار يان هونه رى گه لاله دارشتن و
كردنه وه ي بينا، به تايبه ت مال و خانوبه ره.

معمار / mo'ammār, ين: [عربي] صفت، [ادبى]
پير؛ به سالاجوو؛ دانسال؛ دان عومر؛ ته من درېژ؛
به ته من «مرد معمري در آنجا بود: پياوړى
به سالاجووى لى بوو».

معمم / mo'ammām, ين: [عربي] صفت،
۱. ميزه ره به سهر؛ ميزه ره له سهر؛ سهر به
ميزه ره؛ شاشك به سهر؛ سهر پيچ به سهر
۲. ماله؛ خاوم كار يان پله ي ماله يه تى.
معمور / ma'mūr: [عربي] صفت، ټاوه دان؛ ټاوا؛
ټافا؛ قهوغا؛ ټافه دان؛ ټاوان.

معمول / ma'mūl, ma:mūl: [عربي] صفت،
۱. به پړوه چوو؛ كراو «مطابق سنوات قبلى معمول
شده است: به گوږه ي سالانى پيشوو به پړوه چوو»
۲. باو؛ داب؛ دام و ده ستور؛ نه ريت «معمول است
كه زمين ها را در پاييز شخم مى زنند: وا باوه له پاييزدا
زه وى و زار ده كيئل».

معمولا / ma'mūlan: [عربي] قيد، پتر؛ زورتر؛
فره تر؛ زياتر؛ به شيوه ي ټاسايى؛ له دؤخى
ټاسايى «معمولا ناهار را در خانه مى خورم، مگر كارى
پيش بيايد: پتر له ماله وه فراوين ده كه م، مه گين
كارى بيته ريم».

معمولى / ma'mūli, ma:mūli: [عربي]
صفت، ټاسايى: ۱. به بار و دؤخ يان
چؤنيه تيه كه وه كه باوه «در همان وقت معمولى
آمد: هه ره له كاتى ټاسايدا هاتم» ۲. په مه كى؛

به بى سهرترى و هه فيازى «لباس معمولى؛ قيافه ي
معمولى: جلى ره مه كى؛ ده موچاوى ټاسايى»
۳. وهك خؤى؛ وهك بووه؛ له سهر ده قى خؤى
«همه چيز معمولى است: هه موو شتيك ټاسايه».

معنا / ma'nā: [عربي] معنى
معنا / ma'nan: [عربي] قيد، ۱. به مانا؛ له بارى
ماناوه ۲. له بارى مه عنده وه.

معنادار / ma'nādār: [عربي] فارسي] معنى دار
معناشناسى / ma'nāšenāsī: [عربي] فارسي] معنى شناسى

معنايى / ma'nāyī: [عربي] صفت، مانايى؛ واتيى؛
گوزاره يى؛ هاوگر يا سهر به مانا «اختلاف معنايى:
جياوازي مانايى».

معنوى / ma'navī: [عربي] صفت، [ادبى]
۱. مه عنده وى؛ سهر به ټاوه ز، بير، هه ست «فعاليت
معنوى: چالاكى مه عنده وى» ۲. مه عنده وى؛ سهر به
هه رچى بارى ماكى تيدا نه بى «كمك معنوى:
يارمه تى مه عنده وى» ۳. مانايى؛ واتيى؛ گوزاره يى؛
سهر به ماناى وشه.

معنويات / ma'navīyyāt: [عربي] اسم،
۱. سهرجه مى به ره مه كانى ټاوه ز و بير و
هه ست ۲. سهرجه مى ټه وانه ي بايه خ و وه جى
غه پره ماكيان هه يه.
معنويت / ma'navīyyat, ها: [عربي] اسم،
۱. به رهجه مى بير و ټه نديشه ۲. به ستراو به بار و
دؤخى غه پره ماكيه وه.

معنى / ma'nī, ها: [عربي] اسم، مانا؛ مانى؛
مه به ست: ۱. معانى/ كار و په ووتى پروون
كردنه وه ي وشه يان سارسته يه كه به يارمه تى
وشه و پرسته گه لى زمانيك «اين شعر را معنى كنيد:
ماناى ټهم شيعره ليكده نه وه!» ۲. ټهو چه مكه وا له
وشه يان زاراوه يى تيده گه گين «معنى حقيقى؛ معنى
اصطلاحى: ماناى پرسته قينه؛ ماناى زاراوه يى»
۳. نياز؛ واز «معنى اين كار چيست: نياز له ټهم كار ه

نیسانه و دروشمی زمانگه‌لی سروشتی و
داهینراو له‌گه‌ل واتا و کار کردیاندا * معناشناسی
معوج /mo'vac/: [عربی] صفت. گیر؛ گیریاگ؛
گیرپاو؛ لار؛ خوار و خپچ؛ خپچ، به‌تایبست به پیچ
و قه‌مچی ناریکه‌وه.

معوق / mo'avvaq : [عربی] صفت. دوا که و توو؛
دوا خراو.

□ معوق گذاشتن: پاش خستن؛ خستنه دواوه؛
دواخستن.

معوق ماندن: دواخران؛ دواکهوتن؛ کهوتنه
دواوه.

مع هذا /ma'hāzā, ma:hāzā/: [عربی] متعذالك

معهود / ma'hûd : [عربی] صفت. ۱. دانراو؛
داندراو ۲. باو؛ بریار دراو.

معيار / me'yār, me:yār، ها: [عربی/اسم،
 سەنگ: ۱. پێوەر؛ پێومان؛ ئەوی بۆ
 هەلسەنگاندن و بەراوردی بای یان لێهاتوویی
 شتیک لەگەڵ شتیکێ تردا بە کار دەچێ «معيار
 نوویی و بدی؛ معيار درستی و نادروستی؛ معيار کوشش:
 پێوهری باشی و خراوی؛ سەنگی دروستی و
 نادروستی؛ پێمانی تێکۆشان» ۲. ئامێری بۆ
 هەلسەنگاندنی پلەیی بێخەوشی کائزا
 ۱. [گفتاری] سەرەشق؛ نمونە.

معیت / ma'īyyat : [عربی] اسم. ہاورپیئی؛
ہاورایی؛ ہافرپیئی؛ ہہفریکی؛ نامرایی۔

☐ در معیت کسی: له گهل که سیک؛ له خزمهت که سی؛ (له) ته که که سی؛ لیل که سیک؛ چنی / چنه یو؛ ویرای که سیک (در معیت پدرم رفتم و خرید کردیم: له گهل بابم رۆشتین و شتمان کری).

معیشت / ma'īṣat : [عربی] اسم، ۱. زیوار؛ ٹھوی
بچی دھڑین ۰۲ ڈیان۔

معیل / mo'il ، ها؛ ان:/ [عربی] صفت. خیزانبار؛
خیزاندار.

چیه؟ ٤. مهبهستی گرینگ و بهتایبته شاراو
له شتی کدا (این حرفش خیلی معنی داشت: ئەم
قسەبە زۆری مانا هەبوو) * معنا

☐ معنی اصطلاحی: مانای زاروایی؛ ئەو مانایە که بۆ هەمووان یەکیک نیه (وەک «چنین» که لای جووتیار مانایەکی هەیه و بۆ پیتچن مانایەکی تر).

معنی حقیقی: مانای پراسته‌فینه؛ واتای پراسته‌کی؛ مانایی که له پله‌ی یه‌که‌مدا به بیر و ناومزدا دی و سهر به شتیکی راسته‌کیه «معنی حقیقی نان همان ماده‌ی خوراکی است؛ واتای راسته‌کی نان هر نهو ماکه خوراکیه».

معنی مجازی: مانای خوازمانی؛ نهو مانایه که بیجگه له مانای راسته‌قینهی خوئی به کار دێ (معنی مجازی نان غذا است و نه یک مادهی خوراکی معین: مانای خوازمانی نان بژیوه و نه ماکیکی خوراکه تاسهت).

به معنی اخص: به مانای تاییهت «آزادی به معنی اخص عبارتست از...: آزادی به مانای تاییهت بر پتیه له...».

□ معنی کردن: مانا کردن / کرده‌وه؛ مانا لیدان / لیدانه‌وه؛ وانا لیدان.

معنی دار / ma'nîdār : [عربی / فارسی] صفت.

انادار: ۱. به مانا (یک واژه‌ی معنی‌دار بگویند: شش‌ه‌یه‌کی مانادار بیژن) ۲. به گرینگی یان نوئینه‌تیه‌کی تاییه‌توه (خنده‌اش معنی‌دار بود و از ششم و حسد پنهانش حکایت می‌کرد: پیکه‌نینه‌که‌ی انادار بوو، توو‌ره‌یی و چاو‌چنوکی شاراو‌هی ه‌ده‌برئ) * معنادار

معنی شناسی / ma'nîšenāsî: [عربی / فارسی] اسم.

بیان شناسی / ماناناسی: ۱. کار و پڑھوتی

ژئینه‌وه‌ی میژوویی و ده‌روناسانه و پرزبه‌ندی
 و ډانکار یگه‌ل و گرینگی وشه وه‌ک هوکاري

هه ره ساندن و پيشكه وتي زماناسي
 . سيمانتيك؛ ليكولينه وه له مهر پيوهندي نيوان

معین / mo'ayyan: [عربی] صفت. دیاریکراو؛ شینبر؛ دیار کری؛ دانراو؛ ده‌سنیشان کراو «در وقت معین حاضر شدیم؛ در جای معین قرار داده شد؛ له کاتی دیار کراودا هاتین؛ له شوینی ده‌سنیشان کراودا دانرا». هه‌روه‌ها: معین بودن؛ معین شدن؛ معین کردن

معین / mo'in: [عربی] اسم. ۱. [دبی] یاریده‌ر؛ یاریده؛ کۆمه‌ک؛ هاریکار؛ یارمه‌تیده‌ر؛ یار؛ یاره‌ر؛ یاریکار؛ ئاریکار. ۲. [قدیمی] به‌رده‌ست؛ ده‌سیار؛ ده‌ستیار. ۳. فعل معین، فعل

معیوب / ma'yûb، ها: [عربی] صفت. سه‌قه‌ت؛ گۆسه‌په؛ عه‌یبدار؛ عه‌یبار؛ زده‌ه؛ زده‌دار؛ هاجرتی «یک چشمش معیوب است؛ چاویکی سه‌قه‌ته».

مغ / moq، ها: ان: [اسم] / [قدیمی] موغ؛ ئەندامی گروپه‌کی دینی له ئیرانی که‌وناردا (تییینی) له‌مه‌ر موغ و چۆناو چۆنی پیوه‌ندی له‌گه‌ل دینی زه‌رده‌شتدا قسه و باس زۆره و یه‌ک ناگره‌نوه».

مغار / maqār، ها: [اسم] / [نجاری] ئەسکه‌نه؛ مغار؛ موغار؛ تیخی نه‌جاران؛ ئامرازکی دار کۆلینی دار تاشانه.

مغازلات / moqāzelāt: [عربی] جمع مغازله مغازله / moqāzele، ها: مغازلات: [عربی] / اسم. ۱. قسه‌وباسی ئەویندارانه. ۲. ئەوینبازی؛ عه‌شقبازی.

مغازه / maqāze، ها: [از فرانسوی: magasin / از عربی، مخزن] / اسم. دووکان؛ دوکان؛ تکان؛ کۆگا؛ مه‌غازه؛ فرۆشگا؛ جیگه‌ی فرۆشتن «مغازه‌ی کفش فروشی؛ دووکانی که‌وش فروشی».

مغاگ / moqāk، ها: [دبی] / گودال مغالطه / moqālete, moqālate، ها: [عربی] / اسم. کاری هه‌له‌ویژی؛ هه‌له‌وه‌ری کردن.

مغایر / moqāyer: [عربی] صفت. ۱. جیاواز؛ جیاکار «این مغایر با چیزی است که قبلا نشان داده‌اید؛ ئەمه له‌و شته‌ی له‌ پێشدا نیشاننان داوه جیاوازه»

۲. ناسازگار «اقدامات مغایر حسن همجواری؛ کارگه‌لی ناسازگار له‌ گه‌ل جییرانداری».

مغایرت / moqāyerat، ها: [عربی] / اسم. ۱. جیاوازی؛ جیاکاری. ۲. ناسازگاری؛ نانه‌بایی.

مغبون / maqbûn: [عربی] صفت. ده‌سخه‌رۆ؛ خه‌لتاو؛ خه‌له‌تیا؛ غه‌له‌تیا؛ خه‌لتیاگ؛ فریودراو؛ هه‌لخه‌تاو، به‌تایبته له‌ دان‌وستان «فکر نمی‌کردم دوستم بخواهد مرا مغبون کند: پیتم وانه‌بوو دۆسته‌که‌م بیه‌وی ده‌سخه‌رۆم بکا».

مغبونی / maqbûnî: [عربی] / اسم. هه‌لخه‌تاوی؛ ده‌سخه‌رۆیی؛ فریودراوی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی خه‌لتیان «آن‌قدر از مغبونی دلم نمی‌سوزد که از خیانت رفیق: هینده له‌ هه‌لخه‌تاوی جهرگم ناسووتی وه‌ک له‌ خه‌یانه‌تی دۆست».

مغتنم / maqtanam: [عربی] صفت. ۱. ده‌رفه‌ت؛ ده‌سکه‌وت؛ هه‌لکه‌وت؛ هه‌لکه‌فت؛ ده‌لیشه؛ شیایوی به‌هره‌مهند بوون و که‌لک‌گرتن «فرصت را مغتنم شمردم و طلبم را از او گرفتم: هه‌لم به‌ ده‌رفه‌ت زانی و قه‌رزه‌که‌م لئ‌سانده‌وه» ۲. بایه‌خدار؛ هیزا «دیدار شما مغتنم بود: دیدارتان بایه‌خدار بوو». هه‌روه‌ها: مغتنم دانستن؛ مغتنم

شمردن

مغذی / moqazzî: [عربی] صفت. ۱. بژیه‌نی؛ ژیه‌نی؛ به‌بایه‌خی بژیویه‌وه «سیب‌زمینی بسیار مغذی است: سیفه‌زمینی زۆر بژیه‌نییه» ۲. بژیه‌ن؛ خۆراک‌ده‌ر «عروق مغذی قلب: ده‌ماری بژیه‌نی دل».

مغرب / maqreb: [عربی] / اسم. پۆژاوا؛ پۆژاوا؛ پۆژاافا؛ هۆراوا؛ خۆراوا؛ خۆرنشین: ۱. لایئ که‌ خوری لئ‌ ئاوا ده‌بی «خورشید در سمت مغرب بود: خۆر له‌ رۆژاوادا بوو» ۲. ولاتی خۆرنشین

۳. شیوان؛ زه‌رده‌په‌ر؛ ده‌می خۆرنیشتن «اذان مغرب: بانگی شیوان».

مغرب زمین / maqrebzamîn: [عربی] / فارسی] / اسم. [مجازی] پۆژاوا؛ ولاتی پۆژاوا؛ ولاتی خۆرنشین؛ ئوروپا و ئەمریکا.

۱. هۆزی زهر دپنستی موغولستان له ئاسیای ناوهندی ۲. /ها؛ ان/ هەر کام له کهسانی ئەو هۆزە.

مغولی /moqoli/؛ اسم. موغولی؛ تاقمیی له زمانه کانی ئاسیای ناوهندی که سەر به هۆزی موغول و خزمه کانیه.

مف /mof/؛ اسم. [گفتاری] چلم؛ کلم؛ چرم؛ کلیمیش؛ چۆلم؛ ئیچک؛ ناوی خهستی که پۆ.

مفاتیح /mafātih/؛ [عربی] جمع مفاتح /mafāxer/؛ [عربی] اسم. مایه‌ی شانازی.

مفاد /mafād(d)/؛ [عربی] اسم. کاکله؛ ناوه‌پۆک؛ ئەوه‌ی که له قسه یان نووسراوه‌یی فام ده‌کړی «مفاد سخنش این بود که باید برای جوانان کاری کرد: کاکله‌ی قسه‌که‌ی ئەوه‌بوو که ده‌بیی بۆ لاوان کاری بکړی».

مفاسد /mafāsed/؛ [عربی] جمع مفسده

مفاسحساب /mofāsāhesāb/؛ [عربی] اسم. ۱. کاری پاک له پاک کردنی حساب و دان‌وستانی قهرز و خواز ۲. /ها/ به‌لگه‌ی سەر پاک له پاک بوونی حساب.

مفاصل /mafāsel/؛ [عربی] جمع مفصل مفاعیلن /mafā'elon/؛ [عربی] اسم. مه‌فاعیلون؛ له پایه‌کانی کیشی شیعرى عه‌رووزی.

مفاعیلن /mafā'ilon/؛ [عربی] اسم. مه‌فاعیلون؛ له پایه‌کانی کیشی شیعرى عه‌رووزی.

مفاهیم /mafāhim/؛ [عربی] جمع مفهوم

مفت ۱ /moft/؛ صفت. خۆرایى؛ به‌لاش؛ مشه؛ فێرۆ؛ ئاوانته؛ هه‌وانته؛ هه‌له‌مه‌ته؛ هرت؛ وه‌لیفه‌ته؛ بێ‌نرخ؛ کوبه‌ل؛ خۆرا؛ هه‌روا؛ به‌هه‌روه؛ مفت؛ مفته؛ مفته‌کی؛ مفتی؛ مفتی؛ ۱. به‌بێ‌نرخ «اگر مفت است به من هم بده!» مفت باشد، کوفت باشد؛ ئە‌گەر خۆراییه‌ بده به منیش! مفت بێ و کفت بێ! ۲. [مجازی] زۆر هه‌رزان «هزار تومان مفت است، دو برابر این می‌ارزد: هه‌زار تمه‌ن مفته، دوو ئە‌ونده ده‌ژی».

مفت چنگ کسی: [تعریض] هەر بۆ که‌سی؛ له که‌سی موباره‌ک «اگر دعوا بر سر خانه است، مفت چنگ تو، نه خانه را می‌خواهم و نه هیچ چیز دیگر: ئە‌گەر شەر له سەر ماله، هەر بۆ تو، نه مال‌م ده‌وی و نه هیچ‌ی تر».

مفت گران بودن: [کنایی] دزنه‌به‌ر بوون؛ مفت گران بوون؛ بێ‌نرخ بوون؛ مفت نه‌ژیان؛ به‌مفت نیرزیدن

به‌مفت نیرزیدن مفت گران بودن مفت ۲: قید. [گفتاری] مفته؛ مفت؛ هه‌وانته؛ ئاوانته؛ به‌هه‌روه؛ ۱. به‌خۆرایى؛ به‌مفته؛ به‌به‌لاش؛ به‌بێ‌نرخ «مفت به چنگ آوردم؛ زندگی را مفت باختیم: به‌خۆرایى که‌وته چنگم؛ ژيانمان به‌به‌لاش دۆراند» ۲. زۆر هه‌رزان «مفت خریدی، بیش از این‌ها می‌ارزد: مفت کړیوته، زور تر ئە‌ژی».

مفتاح /meftāh/؛ [عربی] اسم. [ادبی] کلیل؛ کلیل.

مفتخر /moftaxar/؛ [عربی] صفت. سهره‌به‌رز؛ سهره‌فراز؛ سهر‌بلند «با حضور خود ما را مفتخر فرمایید: به هاتنتان سهره‌به‌زمان کهن».

مفتخرأ /moftaxaran/؛ [عربی] قید. به‌سهره‌به‌رزیه‌وه؛ به‌سهره‌فرازیه‌وه؛ به‌سهر‌بلندیه‌وه؛ به‌شانازییه‌وه «مفتخرأ به عرض می‌رساند: به شانازییه‌وه عه‌رز ده‌که‌ین».

مفتخور /moftxor/؛ ها؛ ان؛ اسم. مفته‌خۆر؛

مفتخۆر؛ به‌لاش‌خۆر؛ لامز؛ ئاوانته‌چی؛ هه‌له‌مه‌ته‌چی؛ مفته‌وه‌ر؛ ئە‌و که‌سه‌ی هه‌ول نادا و

به‌ره‌نجی خه‌لک ده‌ژی. هه‌روه‌ها: مفتخوری مفتتری /moftari/؛ ها؛ ان؛ [عربی] اسم. بوختانکه‌ر؛ درۆه‌ه‌له‌به‌ست؛ ده‌له‌سه‌ساز؛ که‌سی که‌ بۆ خه‌لکی بوختان ساز ئە‌کا.

مفتش /moftatēš/؛ ها؛ ان؛ عین؛ [عربی] اسم. [قدیمی] ۱. پشکن؛ پشکین؛ مال‌پشکن؛ پشکنه‌ر؛ پشکنیار؛ که‌سی که‌ ئە‌رک‌داری پێ‌راگه‌یشتن به‌چۆنیه‌تی ڤووداو یان کاریکه‌ ۲. پولیسی

میژه لاک؛ مه غز: ۱. بهشی له کوندای ده ماری ناوهندی موره داران که کاپول دایگرتووه
 ۲. *[گیاهشناسی]* بهشی ناوهندی یا ناوهوی لاسکی گیای دووله تکی ۳. *[گفتاری]* گوشتی میوه که له ژیر پیسته که بدایه ۴. *[لها/ مجازی]* هه لکه وته؛ هه لکه وتوو «فرار مغزها؛ دهرچوونی هه لکه وته» ۵. *[لها/ ناوه؛ بهشی ناوهندی یان سهره کی شتی «مغز استخوان؛ مغز مداد؛ مهژگی ئیسک؛ ناوهی میداد»* ۶. کاکله؛ کاکل؛ پیشه؛ بهشی ناوهندی یا ناوهوی بهری گیای دووله تکی ۷. چیشتیک له میشکی مهر یان گا ۸. ناو؛ ناوهند؛ نیوان ۹. بیر؛ هزر «مغز را به کار بینداز؛ میشتک وه کار خه».

☐ مغز استخوان: ۱. گیانه مهژگ؛ میژوک؛ مهژگی ئیسک؛ بهشی نهرم و ناوه کی ئیسکی دریژ که بریکیان کاران و خوین دروست ده کهن و نهوانی تریش له چهوری ئاختران ۲. گیان؛ ناخ «سرما تا مغز استخوانم رفته؛ سهرما چووه ته گیانم».

مغز بادام؛ ناوکه بادام؛ کاکله بادام. ههروهها: مغز پسته

مغز تیره؛ مؤخ؛ مؤخ؛ میشکه رهش.

مغز حرام؛ مؤخ؛ مؤخ.

مغز دانه: *[گیاهشناسی]* میشکی دهنگ؛ ناوه رۆکی دانه.

مغز گردو؛ کاکله؛ مهژگه؛ کاکله قووچه؛ قه لاقووچه؛ قه لاقووچه؛ ناوکی گويز.

مغز مداد؛ میشکی میداد؛ تیکه لاوی گرافیت و گله دیزه که به گویره ی پیزه ی تیکه ل بوونیان نهرم و رهق ده بی.

مغز میانی؛ میشکی ناوهندی؛ بهشی ناوه کی میشک له تۆلی موره داراندا که له کاتی گووران دیواره کی پته و ده بیته وه.

☐ مغز خر خوردن: *[کنایی]* میشکی کهر خواردن؛ گیل و حۆل بوون «مگر مغز خر

مغربی / maqrebi, ها؛ ان: *[عربی]* صفت. ۱. رۆژاویی؛ هۆراویی؛ لای رۆژاوا ۲. سهر به ولاتی مهراکیش له رۆژاوی ئه فریقا. مغرض / moqrez, ها؛ ان؛ یین: *[عربی]* صفت. قینه بهر؛ رقه بهر؛ غه رهن؛ رکین؛ رکوونی؛ رککوو؛ رق جوین؛ رق له سک؛ ده بنه وهر؛ قین له دل «به حرف آدم های مغرض گوش نده؛ گوئ له قسه ی مرؤی قینه بهر مه گره!».

مغرضانه / moqrezane, *[عربی/ فارسی]* صفت. رقه بهرانه؛ قینه بهرانه؛ رکینه؛ قیناوی؛ ژه هراوی «قضاوت مغرضانه؛ دادوهری رقه بهرانه».

مغرضانه ۲: قید. قینه بهرانه؛ رقه بهرانه؛ به رق له سکی؛ به رککوونی؛ به رککینی؛ رکینه؛ رق له سکانه «مغرضانه قضاوت مکن؛ قینه بهرانه دادوهری مه که!».

مغرور / maqrûr, ها؛ ان: *[عربی]* صفت. خۆبین؛ غللوور؛ خۆبایی: ۱. له خۆ بایی؛ له خۆده رچوو؛ به فیز و هوا؛ باغر؛ قاپان؛ قۆره ده ماخ؛ جلقوز؛ فیزن؛ به فیز؛ بایی ههوا؛ برووت؛ کرانه؛ بغوور؛ ده فره؛ خه رۆ؛ قولم؛ تزل؛ خۆ به زل زان «خیلی مغرور است کمک قبول نمی کند؛ زۆر له خۆباییه یارمه تی که سی ناوی» ۲. به پشتگه رمی و راپه رمیان به شتیکی راسته کی یان خه یالی «خیلی به ثروتش مغرور شده است؛ ته ووا به مال و سامانی غللوور بووه».

مغروری / maqrûri, *[عربی/ اسم]*. ۱. خۆبینی؛ قاپانی؛ قولمی؛ غللووری؛ قۆره ده ماخی؛ باغری؛ له خۆده رچوویی؛ بغووری؛ تزل؛ خۆبه زل زانی.

مغروق / maqrûq, ان؛ یین: *[عربی]* صفت. ۱. خنکاو؛ خنکیاگ؛ تاساو؛ تاسیا «جنازه ی فرد مغروق از آب گرفته شد؛ لاشه ی خنکاوه که له ئاوگیرا».

۲. *[کنایی]* تابه ته مندی که سی که زۆر ئه په رژیته سهر کاریک و ئاگای له دنیا براره.

مغز / maqz, *[اسم]*. میشک؛ مژگ؛ مهژگ؛ مهژک؛ مزی؛ میژی؛ مهژی؛ مهژو؛ مهژو؛ مهژگ؛

مغفرت / maqferat: [عربی/اسم، /ادبی] /نوخاف؛
لیخۆش بوویی؛ لیبوروی؛ به خشایشت.

مغفور / maqfūr: [عربی/صفت، /ادبی] به خشراو؛
لیبور دوو؛ لیخۆشبوو؛ عافوو کراو؛ نوخافتی.

مغلطه / maqlate، ها: [عربی/اسم، هه له ویژی؛
هه له وه پی؛ قسه ی به پوالهت دروست و له
ناوه رۆکدا هه له.

مغلطه کردن: هه له ویژی کردن؛ هه له وه پی
کردن؛ به قسه ی لیل و به پوالهت دروست
خه لکی به هه له دا خستن.

مغلق / moqlaq: [عربی/صفت، رهق؛ دژوار؛ به
زمانی که لی تیگه یشتنی دژواره «خیلی مغلق
حرف می زد، چیزی از حرف هایش نفهمیدم؛ زور رهق
قسه ی ده کرد هیچی لی تینه گه یستم».

مغلوب / maqlūb: [عربی/صفت، به زیو: ۱. /ها؛
ان؛ یین/ به زیو؛ به زیو؛ شکست خوار دوو
۲. /زیست شناسی/ به بی کاریگری و توانستی
ناشکرا بوون «ژن مغلوب؛ ژینی به زیو».

مغلوب شدن: دژواندن؛ به زین؛ به زان؛
به زیه ی؛ به زیای «دشمن در جنگ مغلوب شد؛
دژمن له شهردا دژواندی».

مغلوب کردن: به زانندن؛ به زنه ی؛ به زنا ی؛
شکست پیدان.

مغلو ط / maqlūt: [عربی/صفت، هه له؛ نادرست
«این نامه که سر تا پا مغلو ط است؛ ثم نامه یه خو سه ر
له بهر هه له یه!».

مغموم / maqmūm: [عربی/صفت، /ادبی]
خه مبار؛ گرتسه؛ خه مین؛ خه مناک؛ مرووز؛
مرووچ؛ دل په شیو؛ په زاره مند؛ خه فه تبار؛
دا گیراو؛ په شیو.

مغناتیس / meqnātis: [معرب از یونانی/اسم،
ناسن رفین؛ ناسنکیش؛ مه گنه تیک؛ میغناتیس.
مغناتیسی / meqnātisi: [معرب/صفت،
میغناتیسی؛ مه گنه تیکی.

مغول / moqol, moqul: [اسم، موغول؛ مه غول؛

خورده ام که بخواهم چنین کاری بکنم؟!؛ مه گین
میشتی که رم خوار دوو به موژی کاری وا بکه م؟!.

مغز خود را به کار انداختن: بیر/ میشتی خو
خستنه کار؛ ورد و ژیرانه بیر کردنه وه «مغز را
به کار بینداز! بین می خواهی چه بکنی؛ میشتک بخه
کار! بزانه نه ته وی چی بکه ی».

مغز پخت / maqzpoxt: صفت. ناوبرژاو؛
ناویشاو؛ ناویشیاگ؛ باش کولاو.

مغز پسته ای / maqzepeste'i: [اسم، پسته یی؛
په رنگی سه وزی کالی ئامال زهر د.

مغز پسته ای: صفت. پسته یی؛ به په رنگی سه وزی
ئامال زهر د.

مغز شویی / maqzšūyi: [اسم، /مجازی/ شستشوی
مغزی شستشو

مغزی / maqzi: [اسم، مه غزی: ۱. میشتک
«مغزی مداد؛ میشتکی میداد» ۲. نه وارینکی باریک
له چه رم یان پارچه که بو جوانی ده خریده نیوان
دو لیواره ی جلک یان که وشه وه ۳. تیکه لووله ی
دوو سه ر رزن کراو له لووله کیشتیدا ۴. قفلی
ناو کار.

مغزی: صفت. میشتکی؛ مه ژگی؛ هاو گهر یان
پیوه ندیدار به ناو کاپۆل و میشتکه وه «ورم مغزی؛
هه وی میشتکی».

مغشوش / maqzūš: [عربی/صفت، شیواو؛ ئالۆز؛
په شیو؛ تیکچوو؛ شله ژاو: ۱. په شوکاو؛ په شوکیا؛
چه واشه؛ ژه لمسه؛ ژولسه؛ منته وهش؛ گژۆله؛ بی
سه ره به ره «وضع مغشوش است؛ مدتی نبودم کارها
مغشوش شده است؛ بار و دۆخ ئالۆزه؛ ماوه یی نه بووم
کاره کان تیکچوو» ۲. په ریشان؛ شیرز؛
تیک هه لچوو؛ ژوولیاگ «خیلی مغشوش به نظر
می رسید؛ زور په ریشان نه هاته بهر چاو».

مغضوب / maqzūb، ها؛ ان؛ یین: [عربی/صفت،
به ررق؛ بهر غره ز؛ غه زه ب لیگیراو «مغضوب شد و
کارش را از دست داد؛ بهر رق کهوت و کاره که ی له
دهس چوو».

☐ مفت چنگ کسی: [تعریض] هەر بۆ که سئ؛ له که سئ موباره ک «اگر دعوا بر سر خانه است، مفت چنگ تو، نه خانه را می خواهم و نه هیچ چیز دیگر؛ نه گهر شهر له سهر ماله، هەر بۆ تو، نه مالم دهوئ و نه هیچی تر».

☐ مفت گران بودن: [کنایی] دزنه بهر بوون؛ مفت گران بوون؛ بی نرخ بوون؛ مفت نه ژیان؛ به مفت نیرزیدن

به مفت نیرزیدن ☐ مفت گران بودن

مفت^۲: قید. [گفتاری] مفتته؛ مفت؛ ههوانته؛ ئاوانته؛ بههروه: ۱. به خۆپایی؛ به مفتته؛ به به لاش؛ به بی نرخ «مفت به چنگ آوردم؛ زندگی را مفت باختیم؛ به خورایی کهوته چنگم؛ ژيانمان به به لاش دۆراند» ۲. زۆر ههزران «مفت خریدی، بیش از این ها می آرزد؛ مفت کریوته، زورتر نه ژئی».

مفتاح / meftāh، مفتاح: [عربی] / اسم. [ادبی] / کلیل؛ کلیل.

مفتخر / moftaxar: [عربی] / صفت. سهر بهرز؛ سهر فرهراز؛ سهر بلند «با حضور خود ما را مفتخر فرماید؛ به هانتنتان سهر بهرزمان کهن».

مفتخرأ / moftaxaran: [عربی] / قید. به سهر بهرز بهوه؛ به سهر فرهراز بهوه؛ به سهر بلندی بهوه؛ به شاناز بهوه «مفتخرأ به عرض می رساند؛ به شاناز بهوه عهرز ده کهین».

مفتخور / moftxor، ها؛ لان: / اسم. مفته خۆر؛ مفتخۆر؛ به لاشخۆر؛ لامر؛ ئاوانته چی؛ ههله مته چی؛ مفته وه؛ ئه و که سه ی هه ول نادا و

به رهنجی خه لک ده ژئ. ههروه ها؛ مفتخوری

مفتری / moftarî، ها؛ لان: / [عربی] / اسم. بوختانکه ر؛ درۆ هه لبه ست؛ ده له سه ساز؛ که سئ که بۆ خه لکی بوختان ساز نه کا.

مفتش / moftatēš، ها؛ لان؛ یین: / [عربی] / اسم. [قدیمی] / ۱. پشکن؛ پشکین؛ مال پشکن؛ پشکنه ر؛ پشکنیار؛ که سئ که ئه رکداری پتر اگه یشتن به چۆنیه تی رووداو یان کاریکه ۲. پولیسی

۱. هۆزی زه رد پستی موغولستان له ئاسیای ناوه ندی ۲. /ها؛ لان/ هەر کام له کهسانی ئه و هۆزه.

مغولی / moqolî: / اسم. موغولی؛ تاقمئ له زمانه کانی ئاسیای ناوه ندی که سهر به هۆزی موغول و خزمه کانیه.

مف / mof: / اسم. [گفتاری] چلم؛ کلم؛ چرم؛ کلیمیش؛ چۆلم؛ چیچک؛ ئاوی خهستی که پۆ.

مفتاح / mafātih: [عربی] / جمع ☐ مفتاح مفاخر / mafāxer: [عربی] / اسم. مایه ی شانازی.

مفاد / mafād(d): [عربی] / اسم. کاکله؛ ناوه پۆک؛ ئه وه ی که له قسه یان نووسراوه یی فام ده کړئ «مفاد سخشن این بود که باید برای جوانان کاری کرد؛ کاکله ی قسه که ی ئه وه بوو که ده بی بۆ لاوان کاری بکړئ».

مفاسد / mafāsed: [عربی] / جمع ☐ مفسده مفاصاحساب / mafāsāhesāb: [عربی] / اسم.

۱. کاری پاک له پاک کردنی حساب و دان و ستانی قهرز و خواز ۲. /ها؛ به لگه ی سهر پاک له پاک بوونی حیساب.

مفاصل / mafāsel: [عربی] / جمع ☐ مفصل مفاعیلن / mafā'elon: [عربی] / اسم. مه فاعیلون؛ له پایه کانی کیشی شیعر ی عهرووزی.

مفاعیلن / mafā'ilon: [عربی] / اسم. مه فاعیلون؛ له پایه کانی کیشی شیعر ی عهرووزی.

مفاهیم / mafāhīm: [عربی] / جمع ☐ مفهوم

مفت^۱ / moft: / صفت. خۆپایی؛ به لاش؛ مشه؛ فیپۆ؛ ئاوانته؛ ههوانته؛ ههله مته؛ هرت؛ وه لیفته؛ بی نرخ؛ کوبه ل؛ خۆپا؛ هه روا؛ به ههروه؛ مفت؛ مفتته؛ مفته کی؛ مفتی؛ مفتی: ۱. به بی نرخ «اگر مفت است به من هم بده! مفت باشد، کوفت باشد!؛ نه گهر خۆپایه بده به منیش!؛ مفت بی و کفت بی! ۲. [مجازی] زۆر ههزران «هزار تومان مفت است، دو برابر این می آرزد؛ ههزار تمه ن مفت، دوو

ئه ونده ده ژئی».

په نامه کی.

مفتضح / moftazah, moftazeh / [عربی] صفت.

۱. ترؤ؛ هه تک؛ سووک؛ به دناو؛ بی ئاوروو (روزنامه ها او را مفتضح کردند: رۆژنامه کان ترؤیان کرد) ۲. ناله بار؛ ناحهز؛ پرشوره یی «رفتار مفتضح: ناکاری ناله بار». هه روه ها: مفتضح شدن؛ مفتضح کردن

مفتعلن / mofta'elon / [عربی] اسم. موفته عیلون؛

له پایه کانی کیشی شیعی عهرووی.

مفتکی / moftaki / [عربی] قید. [گفتاری] (به) خۆرای؛
مفته کی؛ (به) مفته؛ (به) به لاش؛ (به) ئاوانته
(مفتکی دادند؛ مفتکی سوار شدند: به خورایی دیان؛
مفته کی سوار بوون).

مفتن / mofatten / [عربی] صفت. ئاژاوه گیر؛
ئاژاوه چی؛ گۆبه ندگیر؛ گۆتالکار؛ خم شیوین؛
شه ره لخرین؛ پیلانگیر؛ که تنگیر؛ فتنه؛
هیوچی؛ گولکه؛ شیوه ژنه؛ بشیونه؛ گیره شیوین؛
ئاشۆکه؛ تیکده؛ خومه شیئکه؛ خوم شیوین؛
خومه شیونه؛ ئاشۆوه که؛ سۆد ره؛ سه رسۆد ره؛
شه ره لایسین «برخی همسایه های مفتن هم به آتش
اختلاف دامن می زدند: هیندی له هاوسایانی
ئاژاوه گیریش ئاوری شه ره که یان خوشتر ده کرد».

مفتوح / maftûh / [عربی] اسم. ۱. [نامتداول]
کراوه؛ باز؛ وا؛ ئاواله؛ ئاوه لا؛ وه کری؛ فه کری
(از ۸ صبح مفتوح است: له ۸ ی به یانیوه بازه)
۲. سه ره دار؛ به نیشانه ی سه ره وه. (وهک له
وشه ی «نهار» دا، پیتی «ب» سه ره داره. ئەم نیشانه
له رپنوو سی کوردیدا بۆته «ه»).

مفتول / maftûl / [عربی] اسم. تهل؛ تیل؛
سیم؛ هه ودا ی باریکی کانزایی به کۆته ری که متر
له ۵ میلی میتر.

مفتولپذیری / maftûlpazîrî / [عربی] فارسی
اسم. تابه تمه ندی برئ کانزا که بی پسان شکل
ده گۆرن و ده بنه تهل.

مفت و مسلم / moft-o-mosallam / [فارسی]

عربی] قید. مفت و مهره با؛ له خۆرا؛ به خۆرای؛
له خوت و خۆرای.

مفتون / maftûn / [عربی] صفت. شهیدا؛ دیوانه؛
دین؛ لیوه؛ شیت؛ شیت و شهیدا؛ عه ودا ل.

مفتی^۱ / moftî / [عربی] اسم. مفتی؛
۱. فتوادهر؛ ئەو که سه ی هیژای فتوا دانه
۲. مامۆستای پله به رزی سوننی.

مفتی^۲ / [گفتاری] صفت. مفته؛ مفته یی؛ به لاش؛
ئاوانته؛ خۆرای (غذای مفتی: خۆراکی مفته).
مفتی^۳ / [گفتاری] به خۆرای؛ مفته؛ به مفت؛
مفته کی؛ به به لاش؛ به مفته (کسی مفتی کار
نمی کند: کهس به خۆرای کار ناکا).

مفتی مفتی: [گفتاری] مفت و مهره با؛ به بی کار
و تیکۆشان (مفتی مفتی که آدم به این جا نمی رسد:
مفت و مهره با کهس به شت نابئ).
به این مفتی (ها): هه روا سووک و هاسان
(دانشگاه رفتن که به این مفتی ها نیست: چوونه
زانستگا هه روا سووک و هاسان نیه).

مفر / mafar(r) / [عربی] اسم. [دبی] ده ره تان؛
ویسته؛ دهرو؛ بواری؛ سه ره دهه؛ پښگه ی ده ره چوون
(دنبال مفر می گشت: له شوین ده ره تانیگ ده گه را).

مفرح / mofarraḥ / [عربی] صفت. [دبی]
شادی به یته؛ شادی به یته؛ دلگه شین.

مفرد / mofrad / [عربی] صفت. ۱. تهک؛ ته نه ا؛
تاک؛ تاق ۲. جیا؛ جوی؛ جگا ۳. تاکه به یت.

مفردات / mofradāt / [عربی] اسم. تاکه گه ل؛
کۆمه له شتی تاک و سه لت که ئەندامانی
ده گه ل هیچ شتی تر دا کۆ نه بوونه ته وه یان
تیکه لی هه ل ناگرن.

مفرش / mafraš / [عربی] اسم. مهوج؛ مۆج؛
مهوجه؛ ئەو قوماشه جیوانی تی ده پیچن.

مفرط / mofrat / [عربی] صفت. [دبی] یه کجار
زۆر؛ زۆر و زه به ند؛ فره ره «تلاش مفرط: هه ولی
یه کجار زۆر».

مفرغ / mefraq / [عربی] اسم. هه مه ندوش؛

ثایه ته کانی ترن>.

مفصل / mafsal، ها: [عربی] / اسم، جهمگه؛
جومگه؛ جونگه؛ گه؛ خرکه؛ بهند؛ مؤفک؛
ماچلهک (به شیوهی کؤ): ۱. / مفاصل / جهمسهری
دوو ئیسکی به یهک گه یشتوو ۲. له ته یه کی نیو
دهزگا که له ته کانی تر ده خانه جووله.

مفصل / mofassal: [عربی] صفت، چر و پر؛ تیر و
تهسل؛ تیر و پر؛ دوور و دریژ > [شرح مفصل؛ کتک
مفصل: رافعی چر و پر؛ لیدانی تیر و تهسل].
مفصلاً / mofassalan: [عربی] قید، به تیر و
تهسلی؛ تیر و پر؛ به ورده کاریهوه؛ ورد- ورد؛ به
چر و پری > [نشستیم و مفصلاً صحبت کردیم؛
دانشیتین و به تیر و تهسلی قسه مان کرد].

مفطر / mofter، ات: [عربی] / اسم، پوژوو شکین؛
ئهوهی پوژگ ده شکین.

مفعول / maf'ul، ها: [عربی] / اسم، ۱. [دستور]
به رکار؛ وشهیی که مه بهستی کردار پیک دینیی و
کار سه بارهت بهو ده کریت ۲. [کنایی] بدهر؛
قووندهر؛ کوپ یان پیاوی که سواری بن.

☐ **مفعول با واسطه**: [دستور] بهرکاری ناراسته وخو؛
ناوی که به هوی وشهیی سه باره موه ده بیتته
به رکار (وهک «خانه: مال» و «آرام: ثارام» لهم دوو
رسته دا: آزاد از خانه آمد، آسو به آرام گفت: نازاد له
ماله وه هات، ناسو به نازامی گوت): **مفعول**
غیر صریح

مفعول بی واسطه: [دستور] بهرکاری راسته وخو؛
ناوی که به بی وشهیی سه باره ده بیتته بهرکار
(وهک «آزاد: نازاد» لهم رسته دا: آرام آزاد را دید:

ثارام نازادی دی): **مفعول صریح**

مفعول صریح ☐ **مفعول بی واسطه**

مفقود / mafqûd، ها: ان؛ یین: [عربی] صفت،

گم؛ گوم؛ گووم؛ ون؛ وندا؛ نادیار؛ بزر؛ به رزه؛
ونبوو؛ سر نه گوم. ههروه ها: **مفقود شدن**

مفقودالاثَر / mafqûdol'asar، ها: [عربی] صفت.

چه وجوش؛ مه فرق؛ برونز؛ ئالیازیکه له مس و
قهلا به رهنگی قاوهیی کال که په پیکر و
که رستهی جؤراو جؤری لی دروست ده کهن.

مفرغی / mefraqi: [از عربی] صفت، مه فرقهی:

۱. هه مه ندوشی؛ به رهنگی قاوهیی توخ
۲. برونزی؛ له جنسی مه فرق.

مفروز / mafruz: [عربی] صفت، به شکراو؛
بهش کریاگ.

مفروش / mafrush: [عربی] صفت، فهرشکراو
> [اتاقی مفروش در انتهای حیاط خانه دیده می شد؛
دیوکی فهرشکراو له ناخری حه وشه که وه ده بینرا].
ههروه ها: مفروش بودن؛ مفروش شدن؛ مفروش
کردن

مفروض / mafruz، ات: [عربی] صفت، فهرزکراو؛
وادانراو؛ واگیراو.

مفروق / mafruq: [عربی] ☐ کاسته

مفروق منه / mafruqo(n)menh: [عربی] ☐
کاهشیاب

مفسد / mofsed، ان؛ یین: [عربی] صفت،
گه نده لکار؛ خراپه کار؛ خراوکار.

مفسده / mafsade، ها؛ مفاسد: [عربی] / اسم، فناز؛
فناس؛ فیناز؛ بشیوه؛ کاری که ده بیتته هوی
ئاژاوه، بشیوی یان ئازاری خه لک.

مفسده جویی / mafsade cûyi، ها: [عربی] /
فارسی / اسم، ئاژاوه گتیری؛ بشیوه خوازی. ههروه ها:
مفسده جو

مفسر ۱ / mofasser، ها؛ ان؛ یین: [عربی] / اسم،
رافه کار؛ رافه وان؛ رافه کهر؛ رافه کار: ۱. که سی
واتای وته و نووسراوه لیک ده داته وه > [مفسر قرآن؛
رافه وانسی قورئان] ۲. شوؤفه کار؛ که سی له سهر
هو، ئه نگیزه و ئاکامی رووداوان برپا و لیکیان
داته وه > [مفسر سیاسی: رافه کاری پامیاری].

مفسر ۲: صفت، رافه کار؛ رافه کار؛ تابه تهمه نندی
شتیک که شتیکی تر لیک بداته وه > [برخی آیات
مفسر آیات دیگرند: بری له ثایه ته کان رافه کاری

بی سهروشوین؛ مهر گوجی؛ وندا؛ هامووتا؛
گومه سار؛ بی ناونیشان «مدتها مفقود لایر بود و تصور
می شد مرده است: ماوه یه کی زور بی سهروشوین بوو،
وه بیان دهنانی مردوو».

مفلس / mofles، ها؛ ان؛ عین؛ [عربی] صفت.
۱. هه ژار؛ مایه پووج؛ نه دار؛ بی پاره؛ بی زهر؛
ده سته نگ ۲. [نامتداول] نابوت؛ بابرده؛ مافنگی؛
مافندی؛ دهم له پووش؛ تهواو پروت و نه دار.

مفلسی / moflesi؛ اسم؛ نه داری؛ مایه پووجی؛
نابوتی؛ مافندی؛ دهم له پووشی؛ بار و دۆخی
تهواو پروت و نه دار بوون.

مفلوج / maflûc، ها؛ ان؛ [عربی] صفت. گۆج؛
گۆت؛ ئیفلیج؛ کوچ؛ فله ج؛ به ئه ندایمی گتیر و
نا تهواوه؛ افلیج

مفلوک / maflûk؛ [عربی] صفت. کلؤل؛ کولؤل؛
کۆله وار؛ کۆتەر؛ چاره رهش؛ بیچاره؛ به دۆخی
شینواو و پهریشان له بهر نه داری «پیرزن مفلوک:
پیره ئنی کلول».

مفنگی / mofangî، ها؛ صفت. [گفتاری] مردال؛
مرده له؛ مرده لۆخه؛ دالگوشت؛ مردووله؛ له؛
فیقن؛ فیق؛ مهرووز؛ مه رزار؛ قرخ؛ له جهر؛
قرخن؛ زۆر له؛ و لاواز و کز و که نه فته «با این
هیکل مفنگی می خواهد کشتی هم بگیرد؛ بهم هه یکه له
مردالهوه ده به هوی زۆرائیش بگری».

مفوض / mofavvaz؛ [عربی] صفت. پیدراو؛
راسپێردراو.

مفهوم^۱ / mathûm، ها؛ مفاهیم؛ [عربی] اسم.
چه مک؛ مه به ست؛ ۱. واتا؛ مانا؛ ئه وهی که له
قسه یه ک فام ده کړیت «مفهوم آزادی؛ چه مکی
نازادی» ۲. تیگه بشته؛ را و بۆچوونی که س بیان
تاقمیک له مه پ شتیگه وه «مفهوم توحید در اسلام:
مه به سنی تهوید له ئیسلامدا».

مفهوم^۲؛ صفت. فام کردنی؛ تیگه بشته
[حرف هایش مفهوم نبود؛ قسه کانی فام نه ده کرا].

مفید / mofid؛ [عربی] صفت. به که لک؛ به قازانج؛

به هره دار؛ به فایده؛ به ردار؛ به کارهاتوو «کار مفید؛
هیوان مفید؛ کاری به که لک؛ ئاژه لی به قازانج».

مفینه / mofine؛ صفت. [گفتاری] چلمن؛ چرمن؛
کلمن؛ چلم شوپ «با دوتا بهی مفینه راه افتاده آمده
مهمانی؛ به دوو مندالی چلمنه وه هاتوو بۆ میوانی».

مقابر / maqāber؛ [عربی] جمع مقبره
مقابل / moqābel؛ [عربی] صفت. به رانبهر؛
به رامبه ر؛ روو به روو؛ وه راوه ر؛ هه مبه ر؛ هه فقه سه؛
هه نداف؛ هه نداو؛ هه ده ق «صفحه ی مقابل:
لا به ری به رانبهر».

مقابل / moqābele؛ [عربی] حرف. له به رامبه ر؛ له
به رانبهر؛ جه وه راوه روو؛ ۱. روو به رووی؛ له
راست؛ له ئاست؛ ئیزبار؛ هه مبه ر؛ هه نداف؛
هه نداو «مقابل دانشگاه کردستان: له به رامبه ری
زانکۆی کوردستانه وه» ۲. به راوه ژوو؛ پینچه وانه؛
چه په وانه؛ به ره ولا یان چه مکیکی دژ به ر «خوب،
مقابل بد و تاریکی، مقابل روشنایی است؛ باش، له
به رامبه ر خراپ و تاریکی، له به رانبهر رووناکیایه».

مقابله / moqābele؛ [عربی] اسم. ۱. رووبالی؛
رووباری؛ روو به رووی؛ هۆملکی؛ به رامبه رکێ؛
به ره له سستی؛ به ره به ر کانی؛ ملانی؛ باشار؛
به رامبه ری؛ کار یان ره وتی پیک گرتن؛ به به ر
یه ک هه لکیشان؛ که نایش؛ به گز یه کا چوون و
له رووی یه کدا وه ستان ۲. [نجوم] دۆخی دوو
ته نی ئاسمانی (وه ک خۆرو مانگ) له چاو
بینه ریکی سه ر زهویه وه، کاتی که که وتبیتنه
دۆخی^۱ ۱۸۰ درجی جوگرافیایی له ئاست یه کتر
۳. [چاپ] کاری به رامبه ر کردنه وه؛ تاقی کردنه وه ی
نمونه ی چاپی له رووی ده سنووس.

مقادیر / maqādir؛ [عربی] جمع مقدار
مقاربت / moqārebat؛ [عربی] اسم. نزیکي؛
سه رجینی؛ کاری جووت بوونی ژن و پیاو به
مرازی جینسی.

مقاربتی / moqārebatî؛ [عربی] صفت. نزیکي؛
دووانه «بیماری مقاربتی: نه خوشی نزیکي».

مقارن / moqāren /: [عربی] صفت. ۱. هاوودهق؛
لیکدهق «این دو خط مقارن یکدیگرند: نهم دوو هیله
هاوودهقی یه کترن» ۲. هاوکات؛ هاوزه مان (عروسی
او مقارن بود با بمباران شهرهای کردستان؛
زه ماونده که ی هاوکات بوو ده گهل بور دوو ومانی
شاره کانی کوردستان).

مقارنه / moqārene /: [عربی] اسم. ۱. هاوودهقی؛
لیکدهقی؛ بار و دؤخی هاوودهق بوون ۲. /نجوم/
جیگرتنی دوو یان چهن تهنی ئاسمانی له سه ر
که لوویه ک ۳. /نجوم/ بار و دؤخی دوو تهنی
ئاسمانی کاتی که که وتبیتنه نزدیکترین مهودا له
چاوی بینهدا.

مقاش / maqāš /: [عربی] اسم. ۱. مووچین
۲. پهنس؛ گیره ی دهستی بژیشکان ۳. سهولک؛
ئه ستیولک؛ مهقاره؛ مهقاشه؛ مقاش؛ مهقاش؛
گازک؛ ماشک؛ ماشه * منقاش

مقاصد / maqāsed /: [عربی] جمع مقصد
مقاطع / maqāte' /: [عربی] مقطع
مقاطعه / moqāte'e /: [عربی] اسم. مهخته؛
مخته؛ قه بهل؛ پهیمان؛ کونترات؛ قونترات.

مقاطعه کار / moqāte'ekar /: [عربی] اسم. مهخته کار؛
فارسی/ اسم. پهیمانکار؛ کونتراتچی؛ مهخته کار؛
قه بهلکار.

مقاطعه کاری / moqāte'ekari /: [عربی] اسم.
فارسی/ اسم. پهیمانکاری؛ کونترات کاری؛
مهخته کاری؛ قه بهلکاری.

مقال / maqāl /: [عربی] اسم. [ادبی] وتار؛ گوتار.

مقالات / maqālāt /: [عربی] جمع مقاله
مقاله / maqāle /: [عربی] اسم. وتار؛
گوتار؛ نووسراوه یه ک به ۲۰۰ تا ۲۰۰۰ و شهوه
بؤ به لاڤؤکی دهوره یی، دامه زراوه ی فیرکاری یان
کۆرپکی زانستی و پیشه یی که تییدا نووسه ر بیر
و رای خوی له مه ر بابه تیکه وه ده رپروه.

مقام / maqām /: [عربی] اسم. ۱. لها؛ لات/ مهقام؛
کار؛ پیشه؛ کاربه ند به تاییه ت کاری به رزی

مه رزینگه یی ۲. لها؛ لات/ پایه دار؛ خاوه ن کاریکی
وه ها ۳. جیگا؛ جیگه؛ پیگه «تو در مقام تصمیم
گرفتن نیستی: تۆ له جیگای بریارداندا نیت» ۴. لها/
جا؛ زی؛ پایه؛ پله؛ جی پی؛ پله و پایه؛ پیگه
«سعدی در ادبیات جهان مقام بلندی دارد: سه عدی له
ویژه ی جه ماندا پله یه کی به رزی هه یه» ۵. /موسیقی/
لها/ مهقام؛ چؤناوچؤنی که وتنه په نا یه کتری
په رده و نیوپه رده له مهودای نیوان ههشت نوتی
یه ک خولدا.

مقامات / maqāmāt /: [عربی] ۱. جمع مقام
۲. جمع مقامه

مقامه / maqāme /: [عربی] اسم. مقامات؛ لها؛ مقامات؛
[قدیمی] مهقامه؛ شیوازیک له په خشان نووسی به
شیوه ی وتاریکی هه والی.

مقاوم / moqāvem /: [عربی] صفت. خؤراگر؛
به رگه گر؛ ۱. خؤگر؛ باشارکه ر «نیروی مقاوم در
برابر باد: هیزی خؤراگر له هه مبه ر باوه» ۲. گورخ؛
گورخ؛ پلپ؛ رپخته؛ رهخته؛ به دهوام؛ پایار؛
راوه ستاو «این خانه مقاوم است: نهم ماله گورخه»
۳. چهق؛ کیشدار؛ چپر؛ جپر؛ خؤگر و نه پس
«طناب مقاوم: گوریسی به رگه گر».

مقاومت / moqāvemāt /: [عربی] اسم. ۱. لها/
باشار؛ خؤراگری؛ به رگه گری؛ به رگری؛ /لف/ کار
و رهوتی به رگه گرتن؛ ده ربدن؛ ده گهل دهرد و
دژواریدا هه لکردن ب) پتهوی؛ گورخی؛
راوه ستاوی؛ رهخته یی؛ پایاری؛ به دهوامی
۲. [برق] ماکینک بؤ که مکردنه وه ی گه پرانی
کاره با، یان لی داخستنی وتاز له خولگه یه کی
کاره با ییدا ۳. [زیست شناسی] به رگه گری؛
خؤراگری؛ لینهاتووی له ش بؤ به تال کردنه وه ی
گه نده لکاری هؤکاریکی ده ره کی.

مقاومت ظاهری: [برق] باشاری رواله تی؛
سه رجه می خؤراگری به دپهاتوو له ماکینکا له
هه مبه ر گه پرانی کاره باوه.

مقاومت مخصوص مقاومت ویژه

مقاومت مصالح: خورآگری/باشاری که رسته و پهسای قوره کاری.

مقاومت منفی: /سیاست/ باشاری نه هوهن؛ بهر بهر ه کانی هیمن و ئازام به بی قه لسی و توو رهیی له بهرام بهر هیزی دهسه لاتدارا.

مقاومت ویژه: /برق/ باشاری تایبته؛ پرژهی خورآگری ماکیک له هه مبهه ره گه رانی کاره با به گویره ی ئوهم میتیر: مقاومت مخصوص

مقایسه / moqāyese، ها: /عربی/ اسم، کار و رهوتی پیک هه لسه نگان؛ لیکدانه وه؛ بهرام بهر کردنه وه؛ کار و رهوتی نیشاندانی و یکچوووی و جیاوازی نیوان چهن شت، کهس یان بار و دۆخ به مه بهستی هه لسه نگان دنیان «این دو قیمت را با هم مقایسه کردیم؛ نهو دوو نرخه مان پیک هه لسه نگان». ههروه ها: مقایسه شدن؛ مقایسه کردن

مقایسه ای / moqāyese'î: /عربی/ صفت. بهر اوردی؛ لیکدانه وهیی؛ لیکنه هانی؛ سه ره به پیک هه لسه نگان و له بهر یه ک رانان «زبان شناسی مقایسه ای؛ زماناسی بهر اوردی».

مقبره / maqbare، ها: مقابر: /عربی/ اسم، هه جه ره؛ گۆرستان؛ زیاره تان؛ چاک و پیر؛ زیوه.

مقبول / maqbûl: /عربی/ صفت. ۱. جی په سه ند «حرفش مقبول است: قسه که ی جی په سه ند» ۲. وه بهر دلان؛ دلخواز؛ دلواز؛ دلنشین؛ دلپه سن «دختر مقبولى است: کچیکى وه بهر دلانه».

مقبولیست / maqbûlîyyat: /عربی/ اسم، وه ره گیراوی؛ په سه ند کراوی؛ په سه ن کرایگی؛ دۆخ یان چۆنیه تی جی په سه ند بوون.

مقتبس / moqtabs: /عربی/ صفت. وه ره گیراوی؛ هه لگیریاگ؛ ژى وه ره گرت.

مقتدا / moqtadā: /عربی/ اسم، پیتشوا؛ سه ره وک؛ ریه ره؛ رابه ره.

مقتدر / moqtader: /عربی/ صفت. دهسه لاتدار؛ به دهسه لات؛ دهس رۆیشتوو؛ هیزان؛ هیزدار؛

هۆمام؛ به هیز، به تایبته خاوهن هیزی بهر یوه بهری «دولت مقتدر: دهوله تی دهسه لاتدار».

مقتدرانه / moqtaderāne: /عربی/ فارسی/ آقید. به هیزه وه؛ هیزدارانه؛ دهسه لاتدارانه «در مدت ریاست مقتدرانه عمل کرد: له ماوه ی سه ره وکایه تیدا به هیزه وه کاری کرد».

مقتصد / moqtased، ها: /ان: /عربی/ صفت. مال پاریز؛ مالدار؛ دهس پیوه گر «خانمش خیلی مقتصد است: ژنه که ی زۆر مال پاریزه».

مقتضا / moqtazā، ها: مقتضیات: /عربی/ اسم، پیداویستی؛ نیاز «به مقتضای موقعیت عمل کنید: به پیی پیداویستی بار و دۆخ بجوولنه وه»: مقتضی

مقتضی / moqtazî: /عربی/ صفت. شیاو؛ گونجاو؛ له بار؛ ده ره خۆر؛ شایسته «اقدام مقتضی به عمل آید: کاری شیاو بکری».

مقتضیات / moqtazîyyāt: /عربی/ جمع مقتضا

مقتول / maqtûl، ها: /ان: /عربی/ اسم، کوژراو؛ کوژاو؛ کوژیاگ؛ کوشیا «مقتول از مخالفان دولت بود: کوژراوه که له نه یارانی دهوله ت بوو».

مقدار / meqdār، ها: مقادیر: /عربی/ اسم، هیند؛ هه ند؛ هه ند؛ هاندو؛ بر؛ چه ند؛ چه ند؛ نه وه ند؛ ۱. نه ندازه «مقدار چهار کیلو هروئین کشف شد: هینده ی چوار کیلو هیرۆیین دۆزرایه وه» ۲. پرژه؛ چه نیه تی «هر مقدار که می توانی پول با خودت بیاور: هه ره چه نده ی ده توانی پوول له گه ل خۆت بینه».

مقدار / moqaddar، لات: /عربی/ اسم، ۱. داندراو؛ دانراو؛ نه وه ی له میژه وه ده سنیشان کراوه و براوه ته وه ۲. چاره نووس؛ چاره نویس؛ ناوچاو.

مقدس / moqaddas: /عربی/ صفت. پیرۆز؛ هه ره خ: ۱. /ها: /ان: /ین/ شیاوی پرۆز و په رستین «وظیفه ی مقدس: نه رکى پیرۆز» ۲. سه ره به خودا؛ بوونه وه ری ئاسمانی «کتاب مقدس: کتییی پیرۆز»

۳. /ات/ زۆر هېڙا و خوشهويست «مېهن مقدس؛ نيشتمانی پېروز».

مقدسات /moqaddasāt/ [عربی/اسم، سەرجهمی ئەوهی پېروژه.

مقدم /maqdam/ [عربی/اسم، ۱. بهرپې؛ جی پې؛ جی پا ۲. پئوقه دهه؛ پاوقام؛ ههنگاو؛ هنگاو؛ هنگاف؛ ههنگاف؛ گاف؛ پینگاف «میدوارم مقدم جنابعالی خیر باشد؛ هیوادارم پیوقه دهه می بهرترتان خیر بی».

مقدم /moqaddam/، ان؛ یین؛ [عربی/صفت، [نامتداول] پیشهنگ؛ پیشنگ؛ ۱. بهرکهوت؛ وهرکهوت «شما در این کار مقدم بودید؛ ئیوه لهه کاردا پیشهنگ بوون» ۲. پیش؛ بهر. بهرانبه؛ مؤخر «وقتی رسیدند او بر همه مقدم بود؛ کاتی گه یشتنه بهروه ئه وه له پیش هه مووان بوو» ۳. خاوهن هه قیازی.

مقدم /moqdem/، ان؛ یین؛ [عربی/صفت، [نامتداول] دهسته به کار؛ دهسه به کار «مقدم بر علیه امنیت کشور؛ دهسته به کار دژی هیمنی ولات».

مقدمات /moqaddamāt/ [عربی/جمع ۴ مقدمه

مقدماتی /moqaddamātī/ [عربی/صفت، سهره تایی؛ بهرایی «کلاس مقدماتی؛ تصمیم مقدماتی؛ پۆلی سهره تایی؛ برپاری بهرایی».

مقدم السفرا /moqaddamossofarā/ [عربی/اسم، پیشهنگی بالویزان؛ ئه وه بالویزه له ولاتی بیانیدا که له هه موو بالویزه کانی دیکه پیشینه ی کاری زیاتره؛ شیخ السفرا

مقدمتا /moqaddamatan/ [عربی/قید، پیشه کی؛ له سهره تادا؛ له بهرا؛ وه لینه «مقدمتا چنین گفت... پیشه کی ئاوی گوت...».

مقدمه /moqaddame/، ها؛ مقدمات؛ [عربی/اسم، پیشه کی؛ دهسپیک؛ /الف/ سهره تایی کار «مقدمه ی ساختمان؛ دهسپیکی خانویه ره» ب) سهره تایی قسه که پیش له وتاری سهره کی

ده گوتریت ج) وهرپه ره؛ نووسراوه یه کی زۆرتر کورت له سهره تایی کتییدا. بهرانبه؛ مؤخره؛ مقدور /maqdur/ [عربی/صفت، بووزخۆر؛ کردنی؛ به دۆخ یا چۆنیه تی لوان «آنچه مقدور است انجام دهد؛ ئەوهنده ی بووزخۆره جی به جی بکهن».

مقدورات /maqdurāt/ [عربی/اسم، دهره فته و توانایی پیویست بۆ ئەنجامدانی کاریک. مقدونی /maqduñi/ [عربی/صفت، مهقدوونی؛ سهر به ولاتانی مهقدوونی له بالکان.

مقر /maqr(r)/، ها؛ [عربی/اسم، بنکه؛ بنه؛ مه کۆ؛ مه کۆگه؛ نیشتهگه؛ بارخانه؛ شوینی مانه وه و جیه جی کردنی کار و بار «مقر پلیس؛ بنکه ی پولیس».

مقر /moqr(r)/ [عربی/صفت، موکور؛ مکور؛ ددان پیداهین؛ پی لین؛ تابه تمهندی که سی که ددان دهنی به کرده وه یان باوه ریکدا، پی دئ و دهیدر کینی.

□ مقر آمدن؛ [گفتاری] ددان پیدانان؛ پی لینان؛ پی هاتن «عاقبت مقر آمد و همه چیز را گفت؛ ناخری ددانی پیدانا و هه موو شتیکی ده رخت».

مقراض /meqrāz/، ها؛ [عربی/ادبی] ۵ قیچی

مقرب /moqarrab/، ها؛ ان؛ یین؛ [عربی/صفت، نزیک؛ نیوان خوش؛ لیک نیزیکی «او می خواست خودش را پیش رییس مقرب کند؛ دهیه ویست خوی به سهرۆک نزیک بکاته وه».

مقرر /moqarrar/، لات؛ [عربی/صفت، برپار؛ برپاردراو؛ برپار له سهر دراو؛ برپاره وه ک قانون، دهستوور یان به لنینیک «از این تاریخ مقرر می شود کارت شناسایی خود را همراه داشته باشید؛ برپار ئه وه یه له مرۆ به دواوه، پیناسه که تان به لاوه بی».

مقررات /moqarrarāt/ [عربی/اسم، پیودان؛ کۆی ئه وه شتانه ی برپاری له سهر دراوه «مقررات ساختمانی؛ پیوه دانسی خانویه ره».

مقرراتی / moqarrarātī: [عربی] صفت. به پیوه‌دان؛ پیداکر له سهر بریار و به‌پویه بردنی. مقرری / moqarrarī, ها: [عربی] اسم. مووجه؛ پاره‌ی برآوه که مانگانه ده‌دریت «برایش مقرری مختصری تعیین کردند که هر ماه برود بگیرد: مووجه‌یه‌کی که‌میان بۆ پریه‌وه مانگانه بیگرئ».

مقرنس / moqarnas, ها: [معرّب از فارسی] اسم. [معماری] ژیرتاق؛ موقه‌رنه‌س؛ هی‌شووی رازاوه‌ی گه‌چی له کونجی دیو یان شوینی پیکه‌وه لکانی بن میچ و دیواردا.

مقروض / maqrûz, ها: ان-ین: [عربی] صفت. قهرزار؛ قهرزدار «از وقتی خانه‌خریده به همه مقروض است: لهو ساوه مالی کپریوه، قهرزازی هه‌موو که‌سیکه».

مقرون / maqrûn: [عربی] صفت. ۱. ته‌با؛ ساز؛ سازگار. ۲. نزیک؛ نئزیک.

مقره / maqarre, ها: [عربی] اسم. مه‌کاره؛ قرق‌ره‌ی تیوه‌پیچانی سیم و ته‌لی کاره‌با و ته‌له‌فوون که له جنسی جووری چینیه.

مقسم / moqassem, ها: ان-ین: [عربی] صفت. دابه‌شکهر؛ به‌شکهر؛ به‌شکهره‌وه.

مقسوم / maqsûm, ها: [عربی] اسم. [ریاضی] دابه‌شکراو؛ دابه‌شکری (وه‌ک له ۵÷۱۰ دا، ژماره‌ی ۱۰، دابه‌شکراوه): بخشی

مقسوم‌علیه / maqsûm(on)'alayh, '-aleyh, ها: [عربی] اسم. [ریاضی] پی‌به‌شکراو؛ ژماره‌یه‌ک که ژماره‌یه‌کی تری به‌سه‌ردا به‌ش ده‌کرته‌وه (وه‌ک له ۵÷۷=۳۵ دا، ژماره‌ی ۷، پی‌به‌شکراوه):

بخشیاب

مقصد / maqsad, ها: مقاصد: [عربی] اسم. ۱. بهر؛ وهر؛ مه‌نزل؛ شوینی مه‌به‌ست له روشتندا «کی به مقصد رسیدید: که‌نگی گه‌یشتنه به‌ره‌وه».

۲. ئامانج؛ دۆز؛ مه‌به‌ست. مقصر / moqasser, ها: ان-ین: [عربی] صفت. تاوانبار؛ گونه‌کار؛ شه‌پنی؛ خه‌تابار «در چهار مورد

مقصر شناخته شده است: له چوار بابه‌ته‌وه به تاوانبار ناسراوه».

مقصود / maqsûd, ها: [عربی] اسم. نیاز؛ مه‌به‌ست: ۱. مراز؛ مه‌رام «مقصود خرید خانه است: نیاز کرینی ماله» ۲. ویست؛ مانا؛ ئامانج «نفهمیدم مقصود او از این کار چه بود: نه‌زمانی مه‌به‌ستی له‌م کاره چ بوو».

مقطر / moqattar: [عربی] صفت. تکاو؛ داتکاو؛ تنۆکاو؛ تایبه‌تمه‌ندی تراوئ که له کولاندن و کردنه هه‌لم و سارد‌کردنه‌وه‌ی ئه‌وه هه‌لمه پیکه‌اتوهه.

□ آب مقطر □ آب

مقطع / maqta', ها: مقاطع: [عربی] اسم. بر‌گه: ۱. شوینی بران یا قرتانی شتیک ۲. قوناغ؛ قوناخ؛ ههر کام له پاژگه‌لی جیاجیای ره‌وت یان رووداو ۳. قاش؛ برشت؛ کووز؛ بر؛ پاژی به برین لیوه‌کراو ۴. [دبی] دوامین به‌یتی شیعریک (وه‌ک غه‌هل، قه‌سیده).

□ مقطع تحصیلی: قوناغی خویندن؛ ههر کام له پاژگه‌لی ره‌وتی خوینده‌واری (وه‌ک سه‌ره‌تایی، ناوه‌ندی ...) که بۆ چوونه پاژی سه‌رت‌تر، تیپه‌ر کردنی پئویسته.

مقطع زمانی: قوناغی کاتی؛ سه‌رده‌میکی دیاریکراو له زه‌مان.

مقطع / moqatta', ها: [عربی] صفت. بره‌به‌ر؛ تیکه-تیکه؛ بر‌گه-بر‌گه؛ پچر-پچر؛ کوته-کوته؛

له‌ت‌وکوت؛ پچراو؛ پارچه-پارچه: قطعه-قطعه مقطوع / maqtû', ها: [عربی] صفت. ۱. برآوه؛ بریار له سه‌ردراو «قیمت مقطوع: نرخی برآوه» ۲. برآو؛ پچراو «مقطوع النسل: دوابراو».

مقطوع النسل / maqtû'onnas, ها: [عربی] صفت. ۱. دوابراو؛ دوابریاگ ۲. گون‌برآو؛ خه‌ساو؛ خه‌سیو؛ خه‌سیاگ.

مقعد / maq'ad: [عربی] اسم. قنگ؛ کونگ؛ کووین؛ قوون؛ عوون؛ کنگ؛ قن؛ تن؛ عنه؛

۱. سمت؛ سمتہ؛ ثو بہشہی لہش کہ بہ سہریہوہ دادہنیشن ۲. /مجازی/ سوو؛ خرک؛ زرتک؛ کووم؛ پند؛ قولتہفسہ؛ قوونگ؛ کووم؛ کن؛ تریزہ؛ بالوور؛ پوز؛ پندرؤ؛ پنگ؛ کونی قنگ۔
 مقعر /moqa'ar/ : [عربی] صفت. کوور؛ کوؤد؛ قولور؛ نافچال؛ قووپاو؛ داقوپاو؛ چال ہلگہراو و ہک ناوی کاسہ۔

مقعر الطرفین /moqa'arottarafeyn/ : [عربی] دوکاو

مقفا /moqaffā/ : [عربی] صفت. /دبی/ بہ پاشل؛ پاشلدار؛ قافیہدار؛ مقفی

مقفی /moqaffā/ : [عربی] مقفا

مقلد /moqalled/ : [عربی] اسم۔
 ۱. چاولیپر؛ چاولیکہر؛ لاساییکہر (ہوہ)؛ ثوہوی چاو لہ کہسی دی دہبرئ ۲. /شیعہ/ موقہلید؛ ثو کہسہ لہ کار و باری ناینیدا، چاو لہ دہمی مہلایہ ۳. شانؤکاری لاساکہرہوہ بو ہیئانہ پیکہنینی خہلک۔

مقلوب /maqlûb/ : [عربی] صفت. پیچہوانہ؛ چہپہوانہ؛ ہلہوگہراو؛ ہلہوگہرپاگ؛ سہرہنخوون؛ سہرہونخوون (مقلوب ماک می شود کام؛ پیچہوانہی ماک دہبیتہ کام)۔

مقمپز /moqampo/ : [عربی] صفت. فیزن؛ ترزل؛ خو بہزل زان۔

مقنہ /maqna'e/ : [عربی] اسم۔ کہفنگ؛ مہقنہ؛ پؤشہنی تابیہت بہ ژنان کہ سہر و مل دادہپؤشی و دہومچاو بہ دہرہوہیہ۔

مقنن /moqannen/ : [عربی] اسم۔ قانون دانہر؛ دہستور دانہر؛ کہسی کہ قانون دادہنی۔

مقنہ /moqannene, moqannane/ : [عربی] صفت۔ قانون دانہر؛ پیوہندیدار یان سہر بہ قانون دانہریہوہ۔

مقنی /moqanni/ : [عربی] اسم۔ قومہشکہن؛ قوموشکہن؛ کاریزکہن؛ چاکہن؛ کہنکہنہچی؛ رہہندلیدہر؛ بیرہلکھن (مقنی بر

اثر بخار چاہ خفہ شد؛ قومہشکہنہ کہ بہ ہلم و بوئی بیرہ کہ خنکا)۔

مقوا /moqavvā/ : [عربی] اسم۔ مقہبا؛ مقہوا؛ بہرہہمیکی سیلولوزی و ہک کاغہز بہلام نہختی ٹہستوورتر کہ چہسپ و ماکی بریقہی تیہلہدہسوون و بو بہرگی کتیب و کارت و جہبہ کہلکی لی و ہر دہگرن۔

مقوائی /moqavvā'î/ : [عربی] مقوایی

مقوایی /moqavvayî/ : [عربی] صفت۔ مقہبایی؛ مقہوایی؛ لہ جنسی مقہوا؛ مقوائی

مقولات /maqlûlāt/ : [عربی] جمع مقولہ

مقولہ /maqlûle/ : [عربی] مقولات؛ [عربی] اسم۔ بابہت؛
 ۱. بہشیک لہ نیو دہز گایہکی ریزبہنی کراودا
 ۲. چہمکی بہرباس و لیکوئینہوہ۔

مقوم /moqavvem/ : [عربی] اسم۔
 ناخینہر؛ نرخدانہر؛ کہسی کہ بایی شت دیار دہکا۔

مقوی /moqavvî/ : [عربی] صفت۔ بہہیزکہر؛ تواناییدہر؛ ہیزدہر؛ ہازدہر؛ ہیزپیڈہر (غذای مقوی؛ خوراک ہیزدہر)۔

مقہور /maqhûr/ : [عربی] اسم۔
 بہریا؛ تیکشکاو؛ بوڑخواردو۔

مقی /moqay(y)/ : [عربی] صفت. /پزشکی/ ہلہپینہرہوہ؛ بہ تابیہتمہندی ہلہاوردنہوہوہ۔

مقیاس /meqyās/ : [عربی] اسم۔

۱. ٹہندازہ؛ ٹہنازہ؛ گورہا؛ میزان (در مقیاس وسیع؛ لہ ٹہندازی بہریندا)
 ۲. پیوہر؛ پیوانہ؛ ٹہنگارہ؛ پیوک؛ کہرستہی پیوان (مقیاس طول، متر است؛ پیوہری درژیایی، میتر)۔

مقیاس بومہ؛ پیوہری بوومہ؛ پیوہریک بو پیوانی تۆکمہیی و خہستی تراو؛ اشل بومہ

مقید /moqayyad/ : [عربی] صفت. ۱. بہستراو؛ بہندیوار؛ پیوہنددار؛ بہ شتیکی ترہوہ بہسراو
 ۲. پیبہند؛ پیخہم؛ دہربہست؛ بروامہند؛ دہربایس؛ پابہن؛ دہربہن؛ دہروہن (بہ ہیچ

عہ یار «رواہ مکار: پرتوی فیلہ زان».

مکارم / makārem: [عربی] جمع مکرمت

مکارہ / makāre: [روسی] بازار مکارہ، بازار

مکاری / mokārī، ها: ان: [عربی/اسم، [قدیمی]

چاروادر؛ ٹولاغدار؛ خہ رہندہ؛ کہ سہ کہ بہ کہر و قاتر و ہیستر باری دہ گواستہ وہ و کریں وہ ردہ گرت.

مکاس / mekās: [عربی] صفت، [قدیمی] چہ قہ؛

چہ قہ چہ ق؛ کار و روتی پی دانہ گہز و چہ نا کہ در پڑی لہ مامہ لہ دا.

مکاشفات / mokāsefāt: [عربی] جمع م

مکاشفہ

مکاشفہ / mokāsefe، ها: مکاشفات: [عربی/اسم،

دیناو؛ لی ہاتنہ دیار: ۱. ٹہوہ بہ بیر کردنہ وہ و

تیرامان دہ دوزرتیہ وہ ۲. تہ قالا و تیکوشانی

زہینی بؤ گہ یشتن بہ راستی ۳. [تصوف] کار یان

رہوتی ناشکرا بوونی پروداو و بوونہ وہ رانی نادیار

لہ کہ سہ، بہ یارمہ تی ہیزی ٹاسمانی.

مکافات / mokāfāt: [عربی/اسم، ۱. سزا؛ جزیا

۲. [قدیمی] پاداش؛ خہ لات ۳. [گفتاری]

دہ ردیسہر؛ باری زہ حمہت؛ گیر و گرفت؛

گرفتاری؛ دؤخی دژوار و ٹازاردہر «این روزها پیدا

کردن کار ہم مکافاتی شدہ است: ٹہمڑو کہ دؤزینہ وہی

کاریش بووہ تہ دہ ردیسہر ٹیک».

مکافات بودن: [گفتاری] گرفتاری بوون؛ ہؤی

زہ حمہت و دہ ردیسہر بوون.

مکافات داشتن: [گفتاری] کیشہ ہہ بوون؛ گیرہ

و کیشہ ہہ بوون؛ دہ ردیسہر ہہ بوون؛

تووشیاری زہ حمہت و دہ ردیسہری بوون «با

صاحب خانہ مکافات داشتیم و کارمان بہ کلانتری

کشید: لہ گہل خاوەن مالہ کەدا کیشہ مان ہہ بوو،

کارمان گہ یشتہ کە لاتنہری».

مکافات کشیدن: [گفتاری] لہ دہ ردیسہر بوون؛

جہور کیشان؛ زہ حمہت و مہینہت دیتن «از

دستش خیلی مکافات می کشیم: بہ دہستیہ وہ زؤر

مسلک و مرامی مقید نیست: پینہندی ہیچ ریباز و دؤزی نیہ» ۳. [گفتاری] پینہند بہ ٹاکار و دابودہ ستووری کؤمہ لایہ تی.

مقیم / moqīm، ان: [عربی] صفت، نیشتہ جی؛

ہؤلس؛ ٹارانشین؛ ٹاری؛ ماندہ نہ؛ خؤجی؛

ٹیوری؛ جیمانی؛ جاگرتہ؛ دانیشٹوو؛ ٹاری «او

مقیم کرکوک بود: (ٹہو) نیشتہ جی کہرکوک بوو».

مقیم شدن: نیشتہ جی بوون؛ ٹاری بوون؛

ہیورین؛ دانیشٹوو بوون «مدتی در ایلام مقیم

شد: ماوہ یک لہ ٹیلام نیشتہ جی بوو».

ہہ روہا: مقیم بودن

مک / mak, mek, mik: [اسم، میژ؛ مہخت؛ مژ؛

ملک؛ مروس؛ مریس.

مک زدن: مژین؛ ہہ لمژین؛ مژ لیدان؛ ملک

لیدان؛ چہ کاندن؛ چہ کانن؛ مریستن «انگشتش

را مک می زد: قامکی دہمڑی».

مک / mok: قید، [گفتاری] ٹیک؛ راست؛ مووک؛

سہر راست؛ بی کہم و فرہ «مک شد ۵۰ عدد: ٹیک

بوو ہہ ۵۰ دانہ».

مکاتب / makāteb: [عربی] جمع مکتب

مکاتبات / mokātebāt: [عربی] جمع مکتاہہ

مکاتہہ / mokātebe، ها: مکاتبات: [عربی/اسم،

نامہ نووسی: ۱. کاری نووسینی نامہ ۲. نامہ

گؤرینہ وہ.

مکاتہہ ای / mokātebe'ī: [عربی] صفت، بہ دؤخ

یان حالہ تی نامہ نووسی.

مکاتہہ ای: قید، بہ نامہ نووسینہ وہ؛ نووسراوہیی

«با ہم مکاتہہ ای آشنا شدیم: بہ نامہ نووسینہ وہ ٹاشنا

بووین».

مکاتیب / makātīb: [عربی] جمع مکتوب

مکار / makkār، ها: ان: [عربی] صفت، [ادبی]

فیلہ زان؛ فیلباز؛ فیللاوی؛ فیلؤ؛ فہنہ کباز؛ فہندار؛

فہنری؛ شہمچک؛ گزیکار؛ تہ لہ کہ باز؛ تلہ کہ باز؛

حیلہ باز؛ گؤزاجخ؛ ٹوین باز؛ ریؤکار؛ ریؤ؛ وہ گہر؛

بہ حیلہ؛ کؤنہ؛ فریودہر؛ حہرامزا؛ عوین باز؛

میکانیکی: ۱. /ها/ کارگای که لته و دروست
کردنه وهی ماشین ۲. کاری میکانیک *
میکانیکی [گفتاری]

مکانیکی: ۱. پتوه ندیدار به
ماشینه وه ۲. سر به گویره ی قانونی زانستی
میکانیک.

مکانیکی: ۱. قید. [مجازی] وهک ماشین؛ میکانیکی؛
به شیوه ی ماشینی؛ بئ که لک گری له چالاکي
زه یینی «مکانیکی کار کردن آدم را فرسوده می کند؛
وهک ماشین کار کردن مرؤ ده پروو کینی».

مکبی /mokebbi/: [عربی] نایبوش
مکتب /maktab, ها/: [عربی] /سم. قوتابخانه؛
مه کتبه: ۱. [قدیمی] فیرگه؛ خویندگه؛
خویندنگه؛ مه دره سه ۲. مه کتبه خانه ۳. /مکتب/
رپباز؛ ثابین یا نامؤزه یه کی تایبته «مکتب کانت؛
قوتابخانه ی کانت» ۴. /مکتب/ شیواز؛ رپباز؛
شیوه ی هونه ری یان ئه ده بی «مکتب رمانتیسیم؛
مکتب کوپیسیم؛ قوتابخانه ی رومانتیسیم؛ مه کتبه یی
کووبیسیم».

مکتب عینی برون گرای

مکتبخانه /maktabxane, ها/: [عربی/فارسی]
/سم. [قدیمی] مه کتبه خانه: ۱. فیرگه ی ناده وله تی
و نارهمی که تئیدا مندا لانیان فیری
خویندنه وه و نووسین، قورئان و... ده کرد
۲. دهستان؛ قوتابخانه ی سه ره تایی.

مکتبدار /maktabdār, ها: ان/: [عربی/فارسی]
/سم. [قدیمی] قوتابخانه دار؛ بهر پرسى قوتابخانه؛
مامؤستا و بهر پتوه بیری قوتابخانه.

مکتبی /maktabi/: [عربی] صفت. قوتابخانه یی؛
مه کتبه بی؛ پتوه ندیدار یان هاو گه ری قوتابخانه.
مکتسب /moktasab/: [عربی] صفت. به دهس هاتوو؛
دهس که وتوو؛ راده ست «مال مکتسب؛ سامانی
به دهس هاتوو».

مکتشف /moktašef, ها: ان-ین/: [عربی] /سم.
دؤزه ره وه؛ ده رخه؛ که سی که شتیکی

(به تایبته زانستی) ده دؤزیته وه.

مکتوب^۱ /maktûb, ها: ات/: مکتیب: [عربی] /سم.
[قدیمی] نامه؛ نووسراوه.

مکتوب: ۱. صفت. [ادبی] نووسراو؛ نووسیگ.
مکتوبات /maktûbât/: [عربی] /سم.
نووسراوه گه ل؛ نووسراوان؛ کؤمه له نامه «مکتوبات
مولانای رومی: نووسراوه گه لی مه ولانای رومی».

مکتوم /maktûm/: [عربی] صفت. نه یینی؛
سه رپؤشراو؛ داپؤشراو؛ شاراو (سه باره ت به وته)
«فعلا بهتر است مکتوم بماند؛ جاری باشر وایه نه یینی
بئ».

مکت /maks, ها/: [عربی] /سم. گت؛ هاش؛
ئیس؛ درهنگ، به تایبته بؤ ماوه یه کی کورت
«کمی مکت کرد و بعد جواب داد: نه ختیگ گتی کرد
و پاشان وه لامی داوه».

مکدر /mokaddar/: [عربی] صفت. ۱. خه مبار؛
خه مگین (چهره ی مکدر؛ سیمای خه مبار)
۲. ره نجاو؛ نازراو؛ گه هراو «به گمانم از حرف من
مکدر شده است؛ پتیم وایی له قسه که ره نجاوه».

مکر /makr, ها/: [عربی] /سم. فیل؛ گه ر؛
ته له که؛ گز؛ ئاین و ئوین؛ ئان و ئۆن؛ چیل؛
له بان؛ فوون؛ چاچوله؛ که له ک؛ فه ن؛ داو؛
ده له سه؛ لیبه ک؛ پیچ و پلوج؛ حیل و حه واله؛
شندی مندی؛ ههنگ؛ فاک و فیک «از مکر او
غافل مباش؛ له فیلی وی بئ ناگا مه به!».

مکرر /mokarrar/: [عربی] صفت. په سای پهس؛
په یتا-په یتا؛ هه یتا-هه یتا؛ په سا-په سا؛
په ساپهس؛ یه ک له دوو یه ک.

مکررا /mokarraran/: [عربی] قید. له په ستا؛
په سا-په سا؛ په سایپهس؛ هه یتا-هه یتا؛ یه ک له
دوای یه ک؛ لیکدا-لیکدا؛ به بی وچان «مکررا
زنگ می زند؛ له په ستا ته له فوون ده کا».

مکرم /mokarram/: [عربی] صفت. بهر پز؛ ریزدار؛
جی پز «دوست مکرم؛ دوستی بهر پز».

مکرم ت /makramat, ها: مکارم/: [عربی] /سم.

۱. چاکه؛ خاسی؛ باشی ۲. گهره‌یی؛ ریژداری.
مکرمه /makrome, makrame / [۹] / اسم،
مه‌کرومه؛ جۆریک تۆری ده‌ستکرد له ده‌زوو،
به‌ن یان بزگۆری چه‌رم به‌گرن و نه‌خشی
جۆراو جۆره‌وه.

مکرمه‌بافی /makromebāfi, makramé- / [۹] /
فارسی / اسم، مه‌کرومه‌چنی؛ کار و ره‌وتی چنینه و
دروست‌کردنی مه‌کرومه؛ مکرمه‌دوزی
مکرمه‌دوزی /makromedûzi, makramé- /
[۹] / فارسی [مکرمه‌بافی]

مکروه /makrûh / [عربی] صفت. ۱. که‌سن؛
دزیو؛ نادروست؛ ناشیرین ۲. [فقه] مه‌کرو؛
مه‌کروه؛ چۆنیه‌تی کاریک که نه‌کردنی
راسپێراوه به‌لام کردنیشی به‌گونا نانووسری.
مکسر /mokassar / [عربی] صفت. [نامتداول]
شکاو؛ شکیاگ؛ شکیاو؛ مریا.

مکسور /maksûr / [عربی] صفت. ژیره‌دار؛ به
نیشانه‌ی ژیره‌وه (وه‌ک له وشه‌ی «نگاه» دا، پیتی
«ن» ژیره‌داره. ئهم نیشانه له پێنووسی کوردیدا بۆته
«ی»).

مکش /makeš / اسم، مژه‌ک: ۱. مژ؛ مریس؛
مروس؛ کاری مژین ۲. کار و ره‌وتی هه‌لمژین و
هه‌لکێشانی ته‌نیک به‌که‌م‌کردنه‌وه‌ی گوشار له
سه‌ر به‌شیک له رووبه‌ری ۳. هێزێ که به‌م
جوره به‌کار ده‌چێ.

مکش‌مرگ‌ما /makošmargemā / صفت.
[تعریض، گفتاری] زاق؛ به‌رواله‌تیکی
سه‌رنج‌پاکێش و ئااساییه‌وه «لباس مکش‌مرگ‌ما:
جل‌وبه‌رگی زاق».

مکشوف /makšûf / [عربی] صفت. [ادبی] ناشکرا؛
دیار؛ ده‌رکه‌وتوو؛ خویا «ناگهان چادر به‌کناری رفت
و چه‌ره‌اش مکشوف شد: له ناکاو چارشێو لادرا و
روخساری ناشکرا بوو».

مکشوفه /makšûfe / [عربی] صفت. دۆزراوه؛
دۆزراو؛ وه‌دۆزراو؛ ئه‌وه‌یۆزیا «اشیاء مکشوف:

که‌لوپه‌لی دۆزراوه».

مکعب /moka'ab / ها: [عربی] / اسم، چوار‌پالوو؛
خشته‌ک؛ شه‌ش‌پوو؛ هه‌شت‌سووچ؛ بیچمی به
شه‌ش‌پوو چوار‌گۆشی به‌رامبه‌ر و دوو به‌دوو
هاوشانه‌وه.

مکعب مستطیل: چوار‌پالوو درێژ.
مکعبی /moka'abî / [عربی] صفت. چوار‌پالوویی؛
خشته‌کی؛ به‌بیچمی چوار‌پالوویی.
مکفی /mokfi / [عربی] صفت. به‌س؛ به‌ئەندازە؛
تا ئه‌و راده‌یه که به‌ش بکا.

مک کار‌تیسیم /mak.kārtīsm / [انگلیسی] / اسم،
مه‌ک‌کارتیسیم؛ رێبازیکی سیاسی که له لایه‌ن
جۆزف مه‌ک‌کارتی (۱۹۰۸-۱۹۵۷)، سه‌ناتۆری
ئه‌مریکا یه‌وه سه‌ری هه‌لدا و به‌بیانویی به‌رگری
له ده‌سته‌لاتی شۆره‌وی (سۆفییه‌ت) به‌سه‌ر
ئه‌مریکا، دانوینتکه‌ی له نه‌یاران و به‌تایبه‌ت
رۆشنییران دهنه‌ و له چاو خه‌لک سووک و
چرووکی ده‌کردن.

مکلا /mokallā / ها: یان: / از کلاه فارسی، به‌قیاس
عربی / صفت. [مجازی] نامه‌لا؛ کلاه‌به‌سه‌ر؛ کلاوی.

مکلف /mokallaf / ها: ان: عین: / [عربی] صفت.
۱. ئه‌رک‌دار؛ ئه‌رک‌له‌سه‌ر ۲. [اسلام] پینگه‌یشتوو؛
خواه‌ن ته‌مه‌ن و بار و دۆخی پێویست بۆ
جێبه‌جێ‌کردنی ئه‌رکی دینی.

مک‌مکی /mek-meki / ها: / اسم، مه‌مه‌که‌مژ؛
مه‌میانه؛ مه‌مه‌له؛ مه‌مه‌له‌مژ؛ مۆستک.

مکمل /mokammel / ها: / [عربی] صفت.
ته‌واو‌که‌ر؛ پر‌که‌ر؛ پر‌که‌ره‌وه؛ پێ‌ته‌واو.

مکمن /makman / ها: / [عربی] [ادبی] [مکمنه‌که‌ر]
کمیانه

مکنت /meknat / ها: / [عربی] / اسم، ده‌سچوویی؛
دارایی؛ ده‌سپۆیی.

مکنده /makande / صفت. مژۆک: ۱. به
تایبه‌ته‌مه‌ندی هه‌لمژینه‌وه ۲. [پزشکی] ساکشین.
مکنون /maknûn / تات: / [عربی] صفت. [ادبی]

په نام؛ په نهان؛ داپوشر او؛ شار او؛ نه پندی.
مکنونات / *maknûnât*: [عربی] اسم. راز گه ل؛
نه پندینگه ل؛ راز گه لی نه پندی «مکنونات قلبی»
راز گه لی دل.

مکی / *makki*: [عربی] صفت. مه ککی؛ مه که بی؛
پیوه نندیدار یان سهر به شازی مه ککه له
عهره بسان.

مکیدن / *mekidan, makidan*: مصدر. متعدی. //
مکیدي: مژیت؛ می مکی: ده مژي؛ بمک: بمژه //
۱. مژین؛ مژین؛ مژتن؛ مژن؛ مژان؛ مژان؛
مژتن؛ هه لمژان؛ هه لمژین؛ میشتن؛ مهتن؛
میشتن؛ لتهن؛ چه کنه ی؛ چه کنای؛ میسان؛
مريستن؛ میستن؛ میتن؛ فیهشتن؛ ملکنا ی؛
ملوسنايش؛ هل خوارن؛ راکیشانی شتی بؤ زار
به هیزی مژ ۲. به دهست هینان یان گرتنی
شتی به هیزی مژ. ههروه ها؛ مکیدنی

■ صفت فاعلی: مکنده (مژه) / صفت مفعولی:
مکیده (مژاو) / مصدر منفی: نمکیدن (نه مژین)
مکیف / *mokayyef*: [عربی] صفت. به که یف؛
که یفدار؛ که یفهن؛ خوشی هینهر.

مکینه / *makîne*: اسم. ۱. [نامتداول] مژوک؛
مژه ک؛ پیمژ؛ نامرازی مژین ۲. [گیاه شناسی]
ریشاله ی بری گژ و گیای لامژ که بژیوی
خو یانی پی هه لده مژن.

مگا اهم / *megā'ohm*: [فرانسوی] مگا اهم
مگا تریوم / *megāteryom*: [فرانسوی] اسم.
مگا تریوم؛ گیانه وهری گیاخوری وه ک ورچ به
دریژی ۶ متر که له چه رخی چواره می
زه ویناسی له ئه مریکادا زیاهه.

مگا ژول / *megājûl*: [فرانسوی] اسم. میگا ژوول؛
یه ک ملیون ژوول.

مگاسیکل / *megāsikl*: [فرانسوی] مگا هرتس
مگا وات / *megāvāt*: [فرانسوی] اسم. میگا وات؛
یه ک ملیون وات.

مگا هرتس / *megāherts*: [فرانسوی] آلمانی / اسم.

میگا هرتس؛ یه ک ملیون هیرتس؛ مگاسیکل
مگ اهم / *meg'ohm*: [فرانسوی] اسم. میگا ئوهم؛
یه ک ملیون ئوهم: مگا اهم

مگر ۱ / *magar*: قید. مه گهر؛ مه گه؛ مهر؛ ما؛
مه گهن؛ مه گین: ۱. ئه ی؛ وشه ی پرسیار (مگر
نمی روی؛ مه گهر ناچی؟) ۲. وشه ی مهرج (قبول
نمی کند مگر تو هم باشی: وه ری ناگری مه گهر توش
بی).

مگر ۲: حرف. مه گهر؛ مه گه؛ مهر: ۱. بیجگه؛
بیجیه ی؛ جگه؛ جگه؛ جگه له؛ ژبلی؛ بژلی؛
وشه ی جیا کردنه وه (همه رفتند، مگر آزاد: هه موو
رویشن، بیجگه نازاد) ۲. وشه ی هه ره شه (مگر
دستم به تو نرسد! مه گهر نه که ویده دهستم!).

مگس / *magas*: اسم. ۱. [تجوم] هوور میش؛
وینه یه کی ئاسمانی له نیوان په رگار و خاچی
باشووری و گه میه دا: ذبابه ۲. /ها؛ /ان / میش؛
مهش؛ مه شه؛ مه شی؛ مه گه ز؛ مه گه س؛
میروویه کی دوو باله له هه موو دنیادا هه یه، له
سهر پیسای و زبل و زال گه را ده کا و را گویزی
زوریک نه خوشی ئاژه ل و مرویه.

☐ مگس اره: موز؛ موزک؛ جوړئ میش که بالی
تا ۵۰ میلی متر ده گا.

مگس اسب: خه رهن گه زه؛ که رهن گیزه؛
میسه که رانه؛ موزه شینه؛ گولال؛ موزک؛ چیز؛
جوړئ میشی هیندیک گه وریه به ئاژه له وه
ده دا و را گویزی بری نه خوشی ئاژه له بؤ مرو؛
خرمگس، مگس خونخوار، مگس گاو، مگس
چهار پایان

مگس پرزن: تیره یی له میش که
میتوولکه که ی ئافه تی پیازه.

مگس تسه تسه: جوړئ میشی هه لگری
تریانوزوم (هوی نه خوشی خه) له ره گه زی
میشی مالی.

مگس چهار پایان ☐ مگس اسب
مگس خانگی: میشی مالی.

مگس خونخوار: مگس اسب

مگس سرکه: میثی سرکه/ ترشی؛ میثیکی
وردیله ی چاوسووره، زوړتر له سهر میوه ی
فلیقاو و سرکه و شهرباب دهنیشپته وه.

مگس سگ مگس شپشی

مگس شپشی: میثاسه؛ میثسه گانه؛
میثسه سانه؛ میثسه بانه؛ میثسه سیه؛
میثکاسه ی؛ جوړی میثی سمره له نیو
کولک و سهر پیستی سه گدا دژی، چزی
نیثی زوړه و ئالوش دینی: مگس سگ

مگس گاوی مگس اسب

مگس میوه: قاروونه؛ قهروونه؛ ئافه تیکی داری
میوه یه، له نیو میوه دا گه را ده کا و که
گه راکه ی هلدی گوشتی میوه که ده خوا.

مگس پراندن: کای/ میث قه پاندن؛ میث
خه ساندن؛ خیوان گه زکردن؛ گون ته قاندن؛
پا له پیه ی دان؛ ته واو بیکار و به تال و قه تال
بوون (صبح تا شب نشسته ایم مگس می پرانیم: له
به یانیه وه خهریکی میث قه پاندن).

مگس پران magasparān، ها/ اسم، بهرچاوکه؛
بهرچاوه؛ بهرچاویله؛ بهرچاویلکه؛ ده سکر دیکي
پیشال-پیشال له هه ودای پته و چهرم بو
میث دهر کردن له سهر و چاوی چاره وا.

مگسک magasak، ها/ اسم، نگ؛ برج؛ سیپه؛
سیره؛ سهرک؛ سه به تانه؛ جاسووسه؛
مه گه سه ک؛ زیچکه ی سهر لووله ی تفهنگ و
شه ستیر بو نیشانه گرتن.

مگس کش magaskoš، ها/ اسم، میث کوژ؛
مه گه زکوژ؛ مه شکوش؛ که رسته یه ک بو لیدان و
کوشتنی میرووی بالدار، به تایبته میث.

مگس گیر magasgîr، اسم، ۱. ها/ ان/
هنگه چین؛ هنگه چنه؛ هنگه خورکه؛
هنگه خوره؛ تیره یی په له وه ری گچکه و پتر
دارژی به دندووکی تهخت و بن پان و له شی
راسته وه که به تنی ده ژین و نیر و میان وه ک

یه ک نیه: مرغ مگس گیر؛ مرغ زرین پر
۲. هنگه چنه؛ هنگه چینه؛ میثگر؛ ته له ی
میث؛ میثگره؛ گیاییکی ده شته کی به گولی
سپی یان سووره وه، میرووی وردی بالدار به
سهریه وه دهنیشن، گه لاکه ی لینجاویکی
چه سپن دهر دها و ده یانگری و ده یانخوا.

مگس وزن /magasvazn: [فارسی/ عربی/ اسم،
کیتی له ریزه بندی وهرزشی مشت بازیدا تا ۵۱
کیلو.

مگنت /magnet: [انگلیسی] ماگنت

مگو /magû: صفت، [گفتاری] له وتن نه هاتوو؛
نه وتی «راز مگو: رازی له وتن نه هاتوو».

مل /mel: /اسم، مل؛ گهردی نهرم و سپی،
تیکه لاو له گه چی پاریس و گهردی تالک که بو
سپی کرده وه و رهنګ کاری مال، دروست کردنی
میدادی گه چی و گه چی دروومان به کار دی.

مل /mol: /اسم، باده؛ مه ی به تایبته شه راو.
ملا /mollā: [از عربی/ اسم، مه لا؛ مه لا: ۱. ها؛
ان/ ماموستای ئایینی، به تایبته ماموستای
موسلمان ۲. [مجازی/ میرزا؛ خونه وار؛ دهرس
خویندوو و سه واددار ۳. [مخفف/ مه لانه سره دین.

ملا /mala: [عربی/ اسم، پری؛ تژی؛ په یتاوی؛
که له که یی. بهرانبهر: خلأ

ملا عام: له پیش چاوی خه لکه وه؛ له بهر
چاوی گشت؛ دهنیو خه لکید؛ له نیوان
حه شاماندا «روزه خواری در ملا عام؟! رُوژوو
خواردن له پیش چاوی خه لکه وه؟!».

ملا تکه /malā'eke، ها؛ ملایک: [عربی/ اسم،
[گفتاری] مه لایکه: ۱. فریشته؛ مه لایه که ت
۲. کومه لی فریشته گهل.

ملا ت /malāt: [از عربی/ اسم، مه لات؛ مه لات؛
هه ویری له قور، ساروج، سیمان و... بو پیکه وه
لیکاندنی خشت و بهرد: ملاط

ملاج /malāc: /اسم، مه لازی؛ مه لازیگ؛ مه لاشی؛
بولی؛ شلکه ی سهر؛ به شی پیښه وه ی کاپول له

۵. ملاحظه داشتن

ملاحظه کار / molāhezekār, ها؛ ان؛ / [عربی / فارسی] صفت، پاریزکار: ۱. به پاریز ۲. کارقایم؛ قایمکار؛ دوورگر له مه ترسی. ههروه ها؛

ملاحظه کاری

ملاحی / mallāhī: [عربی] اسم، مهلهوانی؛ زه ریاوانی؛ کاری مهلهوان و زه ریاوان.

ملاخور / mollāxor: [از عربی / فارسی] صفت.

مهلاخور؛ داگیرکراو له لایهن مهلاوه.

ملاخور کردن: شتیک به فیل و تهله که بهلام بهبی زور و شهر داگیر کردن.

ملاخور شدن: ۱. به نامهردی فهوتان ۲. ههرزان بوون.

ملازم / molāzem, ها؛ ان؛ یین؛ / [عربی] صفت. هاوړی؛ هامر؛ وپرا «هر دو ملازم یکدیگرند: ههردووک هاوړیی یهکن».

ملازمت / molāzemat, ها؛ / [عربی] اسم. هاوړیی؛ ههقاله تی؛ هامرایی.

ملازمه / molāzeme: [عربی] اسم. هاوړییته تی؛ هاوته کی؛ دۆخی دوو یان چند شت که پیکه وه به ستراون.

ملازه / malāze, ها؛ / [اسم. / قدیمی] بهله زمانه؛ بهله زوانه؛ نهله ننگه؛ نهله ننگه؛ زمانوک؛ زانک؛ زیل؛ زمانه چکۆله.

ملاس / malās: [فرانسوی] اسم. ۱. شهر به تی خهست و قاوه یی چه وه ندر که ناییته بلور و له رهوتی بهرهم هینانی قهندا بهرهم دیت ۲. گلوته؛ تهلفاره ی چۆنه ری قهن.

ملاط / malāt: [عربی] ملاط

ملاطف / molātefat, ها؛ / [عربی] اسم. [ادبی] دلوفانی؛ میهرهوانی؛ به روحمی.

ملافه / malāfe, ها؛ / [از عربی] اسم. مهلافه؛ چه رچهف؛ سه رجی؛ سه رجی؛ هو یزار؛ پرووه؛ پارچه ی پان و نه رم بۆ سهردۆشه که یان ژیر پیخهف و پهتوو؛ ملحفه

ژوور تهوئله وه تا ته پلی سه ر که له مندالی ساوادا هیشتا نه گرساوه.

ملاح / mallāh, ها؛ ان؛ / [عربی] اسم. ۱. مهلهوان؛ مهلهوان ۲. زه ریاوان؛ زریوان.

ملاحت / malāhat: [عربی] اسم. خوین شیرینی؛ دلرفینی (بۆ مرؤ، به تاییهت کچ و ژن).

ملاحظات / molāhezāt: [عربی] اسم. ۱. جمع ملاحظه ۲. تیبینی.

ملاحظه / molāheze, ها؛ ملاحظات: [عربی] اسم. هه مهت: ۱. کار و رهوتی دیتن؛ بهردان؛ چاو لی کردن «این را ملاحظه کنید: نه مه بیین»

۲. لیکدانه وه؛ وردکردنه وه؛ توژینه وه ۳. هوش پیوه بوون؛ بایه خ دان؛ ئاور لی دانه وه «خیلی ملاحظه ی او را داشتند: زوریان هوش پیوه بوو»

۴. نیشانک؛ بابه تی که له بریار یا داوهریه کدا گرینگه «در انتخاب او ملاحظه های حزبی خیلی مؤثر بود: له هه لباردنی نهودا هه مه تی حیزبی زور کار یگر بوو»

۵. پهروا؛ پاریز «آن روز بدون ملاحظه همه ی حرفهایم را زدم: نهو رۆژه به بی پهروا قسه ی دلی خۆم کرد».

ملاحظه داشتن: ۱. به پاریز بوون «مثل اینکه از او ملاحظه داری: وا دیاره لئی به پاریزی» ۲. له بهرچاو بوون؛ له پیش چاو گرتن «چرا ملاحظه ی بزرگتر را نداری؟ بۆ گه ورته ت له بهرچاو

نیه * ملاحظه کردن ۵

ملاحظه کردن: ۱. دیتن؛ دین؛ هیل کردن؛ چاو پیکه وتن؛ به دی کردن «من چیزی ملاحظه نکردم: نه من شتیکم نه دی» ۲. لیکدانه وه؛ سه نگاندن «کتاب را به دقت ملاحظه کرد: کتیبه کی بهوردی لیکداوه» ۳. تیفکرین؛ تپروانین؛ تپرامان؛ بیرکردنه وه؛ لیکولینه وه «خوب که ملاحظه کرد، دید کار او نیست: باش که تیفکری، زانی کاری نهو نیه» ۴. وریا بوون؛ خو پاراستن؛ هوش هه بوون «کمی ملاحظه کن! نزدیک بود بیفتی: توژی وریا به! وهخت بو بکهوی»

سهرکونه «بعد مرا ملامت می کنی که چرا نگفتی؛ دواچار لومهم ده کدی که بۆچ نه تگوت».

ملامین / melāmîn: [فرانسوی] اسم، مهلامین؛ میلامین؛ ناوی جوړیک پلاستیکی گهرماسهخت که دهفر و کهلوپهلی ناومال و پیشهسازۍ لئ دروست ده کهن.

ملا نصرالدین / mollānasreddîn: [از عربی] اسم، مه لانه سره دین؛ مه لانه سره دین؛ که سایه تی حنه کویژ و پیکه نینی نیو چیرؤکان.

ملا نقطی / mollānoqatî: [از عربی] اسم، [گفتاری] روالهت بین؛ نهو که سه ی گرینگی زؤرتر دهدا به رېنوس و رواله تی وشه تا کاکله و مانا که ی.

ملا نکولی / melānkoli: [فرانسوی] اسم، [روان شناسی] نه سپه ک؛ ماخولیا؛ میلانخولی؛ ماخولان؛ نه خویشی ماته مینی و پرای ترس و خه فته.

ملانین / melānîn: [فرانسوی] اسم، میلانین؛ رهنګدانه ی پرهش یان که مکولی توخ که له قر، پیست و پهرده ی چاودا هیهه.

ملا یزقل / mollāyazqal: [از عربی] اسم، ۱. جوو؛ جووله که؛ مووسایی ۲. رژد؛ چکووس؛ دهس قووجاو.

ملا یک / malāyek: [عربی] جمع ملائکه ملایم / molāyem: [عربی] صفت، نهرم؛ هیواش؛ هووک؛ هوک؛ نارام؛ هیدی؛ هیدیکا؛ شینه؛ بی توندی، سهختی یان تهوژم «صدای ملایم؛ دهنگی نهرم».

☐ ملایم طبع: نهرم و نیان.

ملایمت / molāyemat: [عربی] اسم، نه رمی؛ ۱. نارامی؛ هیدیکا یی؛ سهوری؛ شپنه یی «با ملایمت دستی بر سر بچه کشید؛ به نارامی دهستیکی به سهر منداله کدا هینا» ۲. /ها/ نهرم و نیانی؛ له سرخوئی «اگر ملایمت نشان بدهی کسی حرفت را گوش نمی کند؛ نه گهر نهرم و نیانی بنوینی کهس به

ملاقات / molāqāt، ها/؛ [عربی] اسم، دیدار؛ دیمانه؛ دینه ی؛ دیده نی؛ پیرگین؛ پهرگین؛ کار و رهوتی چاو پیکه وتن «امروز با رییس ملاقات کردم؛ نه مرؤ ده گل سهرؤک دیدارم کرد». هرهوها: ملاقات داشتن؛ ملاقات شدن؛ ملاقات کردن؛ به ملاقات کسی رفتن

ملاقاتی / molāqātî، ها/؛ [عربی] اسم، دینه ی کهر؛ که سی که ده چپته دیداری یه کی ترهوه (وهک نه خوش یان بهندی) «امروز ملاقاتی نداشتم؛ نیمرؤ دینه ی کهرم نهو».

ملاقه / malāqe، ها/؛ [از عربی] اسم، که پچه؛ که وچیز؛ که وچیز؛ که وجز؛ که شتیل؛ کشتیل؛ کونده ز؛ مه لاک؛ نه سکوو؛ وسکی؛ ههسکه؛ هسکو؛ ههسکو؛ ههسکوی؛ خه رشب؛ قه لووخ؛ قولهغه؛ قه لووخ؛ نه سکوی؛ نه سکو؛ چه مچک؛ چه مچه؛ چه مچه؛ کاسؤله ی دهسک درپژ بؤ تراو گؤز تنهوه؛ ملعقه

ملاک / mallāk، ها؛ ان؛ یین/؛ [عربی] اسم، مالک؛ خاوهن ملک (وهک زهوی و باخ).

ملاک / melāk، ها/؛ [عربی] اسم، پیومان؛ نهو شته ی وهک بنهما بؤ داوهری یا نرخاندن په چاو ده کری «ملاک گزینش دانشجو؛ پیومانی هه لپژاردنی خویندکار».

ملال / malāl، ها/؛ [عربی] اسم، دلته نگی؛ دلپشاوی؛ وه رهزی؛ ئازراوی؛ شه که تی؛ ماندوویی «از فرط ملال نزدیک به مرگ بودم؛ له تاوی دلته نگیدا خهریک بوو بمرم».

ملال آور / malālāvar: [عربی/فارسی] صفت، دلته نگ کهر؛ خه مهینه ر؛ خه مهینه ر؛ وه رهز کهر؛ شه که تی هین.

ملالت / malālat، ها/؛ [عربی] اسم، دلته نگی؛ وه رهزی؛ ئازراوی؛ په شپو ی.

ملالت بار / malālatbār: [عربی/فارسی] صفت، خه مهینه ر؛ دلته نگ کهر؛ هو ی دلته نگی زؤر.

ملا مت / malāmat، ها/؛ [عربی] اسم، لومه؛ تانه؛

قسمت ناکا ۳. دلوفانی؛ میهره بانی.

۲. [مجازی] هه لگرساو؛ هه لگراو؛ گر گرتوو؛ گر گرتی (با حالتی ملتبهب خودش را به من رساند؛ به هه لگرساوی خوی پی گه یاندم).

ملجأ / malca، ها؛ [عربی] اسم، په ناگا؛ په ناوا؛ سامه؛ په نا؛ لیز؛ لیزگه؛ چراخ؛ چه پاله؛ چه شارگه؛ په نامگه؛ دالده؛ هه فانگه؛ جی په نا؛ په سارگه؛ جی چه وانه وه.

ملج - مولوچ / moluč - malačmûlûč، صوت. ۱. مه لچه مه لچ؛ ملچه ملج؛ دهنگی لیکدانی زمان و مه لاشوو ۲. ماچ و مووچ.

ملح / melh، املاح؛ [عربی] اسم، خوی؛ خوا؛ مه کی؛ نمک.

ملحد / molhed، ها؛ ان؛ یین؛ [عربی] صفت. ۱. خوانه ناس؛ خودانه ژناس ۲. بی دین؛ لامه زب.

ملحفه / malhafa؛ [عربی] ملافه

ملحق / molhaq(q)؛ [عربی] صفت، پیوه ست؛ پاشکو؛ لکاو به دیتیره وه.

□ ملحق شدن؛ وپرا که وتن؛ یه ک گرتن؛ یه ک گرتنه وه؛ یوه گیتیه؛ که وتنه یه ک؛ ویکهاتن؛ پیکهاتن (رفت و به دوستانش ملحق شد؛ رویش و وپرای هاوالانی که وت). هه روه ها؛ ملحق کردن

ملحقات / molhaqqat؛ [عربی] اسم، پاشکووان؛ په یو بستگه ل.

ملخ / malax، ها؛ اسم، ۱. کولله؛ کولؤ؛ کلؤ؛ کوله؛ کللؤ؛ کوللؤ؛ کولی؛ کوله؛ کوسک؛ کووسک؛ مه له کور؛ مه له؛ ملؤ؛ مه لیه؛ میروویه کی باریکی سهر و چاو گه وره ی

شاخه ک کورت به دوو جووت بال و دوو پیی درژه وه که پیی هه لده به زئ ۲. پروانه ۳ □ ملخ بالدار؛ کوله ی بالدار؛ جوړی کوله که نه خویشی تاوونوی لی ده بیتیه وه.

ملخ بی بال؛ کولله ی بی بال؛ جوړی کولله که

ملبس / molabbas؛ [عربی] صفت، به جل و بهرگ؛ پۆشه ندار؛ به پۆشه ن؛ پۆشراو؛ لیباس له بهر؛ جل و بهرگ له بهر > ملیس به لباس روحانیت؛ به جل و بهرگی مه لای.

ملبوس / malbûs، ات؛ [عربی] اسم، پۆشه ن؛ پۆشاک؛ جل؛ بهرگ؛ لیباس؛ گنج؛ هنجگ؛ کنج؛ جل و بهرگ.

ملت / mellat، ها؛ ملل؛ [عربی] اسم، گهل؛ ۱. نه ته وه؛ گه وره ترین کومه لگای مرؤف که له فره ننگ یان میژوویه کی هاو به شه وه سهر هه لده دن ۲. جه ماوهر؛ کومار؛ سهرجه می کهسانی ولایتیک ۳. [مجازی] جه ماوهر؛ پسات؛ کومره؛ خه لک؛ خه لکی؛ ئاپوره؛ چه شامات؛ پپایی و کومای مه رد م (ملت و دولت؛ گهل و ده ولت) ۴. [گفتاری] خه لکی؛ خه لک؛ مه رد م (ملت داشتند نگاه می کردند؛ خه لکی ته مه شایان ده کرد).

ملتحمه / moltaheme؛ [عربی] اسم، لکینه؛ کاژی ناسک و روونی دیوی ناووه ی پیلوو که سهر گلینه ی چاویش داده پۆشی.

ملتزم / moltazam، ان؛ یین؛ [عربی] اسم، پی به ند؛ پابه ن؛ دهر به ست؛ دهر ون؛ به لیندار (او را ملتزم کردند از شهر خاج نشود؛ پی به ندیان کرد له شار نه چینه دهر).

ملتزم / moltazem، ان؛ یین؛ [عربی] اسم، هاوړی؛ هامرا (زۆرتړ له گهل ناوداراندا) (او هم ملتزم رکاب پادشاه بود؛ نهویش هاوړی شا بوو).

□ ملتزم رکاب؛ هاوړی؛ هامرا؛ که سی که وپرای که سایه تیه ک سه ففر ده کا.

ملتفت / moltafet؛ [عربی] صفت، تیگه یشتوو؛ هاگا؛ ناگا (آخر هم ملتفت نشد چه می گویم؛ ئاخویش تی نه که یشت چی ده لیم).

ملتبهب / moltaheb؛ [عربی] صفت، ۱. هه لایساو؛ هه لماساو؛ په نه ماو؛ هه لماسیو؛ ئاوساو؛ هه و کردوو

ثافه تی خه له یه.

ملخ پابند: سیسره؛ سیسرک؛ شپړ شپړه؛ زیر زیره؛ مه شکده؛ جوړی کوله ی که سکی بال ته سکه به شاخه کی بهرز و لاقی درېزه وه یو باز دان، که پتر شه وانه ده که وېته جووله و نیره که ی به شه و سپړه ی دی.

ملزم / molzam: [عربی] صفت. ناچار؛ مه جیور؛ ناعیلاج؛ له سهر کړاو «متخلف ملزم به پرداخت خسارت شد: هله کار ناچار کړا تاوان بدا».

ملزوم / malzûm، لات: [عربی] صفت. پیداویست؛ پیکه پنه ری ویست «نویسنده و قلم لازم و ملزوم هستند: نووسهر و پینووس پتویست و پیناویستن».

ملزومات / malzûmât: [عربی] اسم. پیداویستی؛ نه و شتانه ی یو بهر یوه چوونی کاریک پتویستن.

ملس / malas: صفت. [گفتاری] مزر؛ مه لهس؛ میخوڅ؛ مه یخوڅ: ۱. ترش و شیرین پیکه وه ۲. خوڅ؛ دلخواه؛ بهر دل.

ملسی / malasî: اسم. مزری؛ مه لهسی؛ میخوڅی؛ مه یخوڅی: ۱. دوخ یان چوڼیه تی مزر بوون ۲. تامی نیوان ترشی و شیرینی.

ملعبه / mal'abe: [عربی] اسم. [ادبی] گه پچار؛ گه مه؛ کایه «نمی خواهم ملعبه ی دست این و آن بشوی: نامه وی بیته گه پجاری خه لک».

مللقه / mal'aqe: [عربی] ملاقه

ملعون / mal'ûn، ها: لان: [عربی] صفت. تووکلای کړاو؛ نفره لای کړاو؛ مه لعوون «آن مرد ملعون می خواست شما را فریب بدهد: نه و پیاوه تووکلای کړاو ده یه ویست فریوتان بدا».

ملغمه / malqame: [عربی] اسم. مه لغمه؛ ثالیازی جیوه و کانزایه کی تر که ده کړی رهق یان نهرم بی: ملغمه

ملغمه ی طلا: مه لغمه ی زیر؛ زیری سروشتی به ۶۰٪ جیوه وه.

ملغمه کردن: مه لغمه کردن؛ پیکه پنهانی

ثالیازی کانزایه ک له گهل جیوه دا.

ملقی / molqā: [عربی] صفت. هه لوه شاهه؛ به تال؛ به تال کړاو؛ به تاله و کړاو؛ به تاله و بووگ «قرارداد ملقی: به لپنی هه لوه شاهه».

ملفوظ / malfûz: [عربی] صفت. بیژړاو؛ بیژړه کړاو؛ دهر بر او.

ملقب / molaqqab: [عربی] صفت. ناسراو «سید محمد امین شیخ الاسلامی مکری ملقب به هیمن: سدید محمدهد نه مین شیخه لیسلامی موکری ناسراو به هیمن».

ملقلق / molaqlaq: [عربی] صفت. تهق وړهق؛ به گری و گول؛ دژوار «یک مشت کلمات ملقلق سرهم کرده: بریک وشه ی تهق وړهقی ریز کردووه».

ملقمه / malqame: [عربی] ملقمه

ملک / malek، ملوک: [عربی] اسم. [ادبی] مهلیک؛ پادشا؛ پاشا؛ پالشا.

ملک / melk، ها: املاک: [عربی] اسم. ملک: ۱. زه مینی تایبه تی (وهک مهزرا، باخ یان مال) (بیش از صد هکتار ملک داشت: زورتر له سده هیکتار ملکی هه بوو) ۲. [حقوق] نه وهی خاوه نی هه بی.

ملک طلق: ملکی شهش دانگ؛ ملکی که به ته وای هی که سیک بی.

ملک مشاع: ملکی به شدار؛ هاو به ش؛ ملکی که دوو یان چهن خاوه نی هه بی.

ملک / molk، ها: ممالک: [عربی] اسم. [ادبی] ولات؛ وه لات؛ مه مله که ت.

ملکات / malekât: [عربی] جمع ملکه

ملکداری / melkdârî: [عربی] فارسی/ اسم. مالکی؛ دؤخی خاوه نی بوونی زهوی و بهر یوه بردنی کار و باری کشت و کال.

ملکوت / malakût: [عربی] اسم. جههانی پهریان؛ دنیای بالا؛ عالمی سهروو؛ جیهانی ناسمانی.

ملکوتی / malakûtî: [عربی] صفت. ۱. ناسمانی؛ سهر به دنیای نه دیار ۲. [مجازی] پاک؛ خاوین؛

بی‌گهر د.

ملکول / molekül، ها: [فرانسوی] اسم. [تیمی]

مولو کوول؛ بچوو کترین وردیله ی تهنیکی ساکار یان تیکیل، که هه موو تاییه تمه ندیه کانی نهو

تنه ی تیدایی: مولکول

ملکولی / molekülî: [فرانسوی] صفت. [تیمی]

مولو کوولی؛ سر به مولو کوول [ساختمان ملکولی؛

پنکهاتهی مولو کوولی]: مولکولی

ملکه / maleke, malake، ها: [عربی] اسم.

۱. شاهینه؛ شازن؛ ژنی که بوخوی شای ولاتیک بی «ملکه ی الیزابت؛ شاهینه ی نهلیزابت» ۲. ژنی

شا؛ پاشازن؛ شابانوو؛ قهرالیه ۳. دایکی شا ۴. [جانورشناسی] ماک؛ مهله که؛ میوینه ی ئاوس

له کؤمه لگای میرووان (وهک ههنگ، میرووله، مؤریانه) که گهرا ده خات ۵. [ملکات] [مجازی]

مهله که؛ نهوه ی له بیردا جی ده گری و له بیر ناچیتته وه.

[ملکه ی زیبایی؛ شاجوان؛ شازنی جوانی؛ هه لبارده ی جوان له نیو کیژ و ژنی به شدار له کیهر کیتی جوانیدا.

ملکی / melki: [عربی] صفت. ملکی؛ سر به ملک «درآمد ملکی؛ داهاتی ملکی».

ملکیت / melkiyyat: [عربی] اسم. ملکیت؛ ملکدار ی؛ خاوه نداریه تی.

ملل / melal: [عربی] جمع مَلَت

[ملل راقیه: ولاته پیشکه و تووه کان.

ملمع / molamma'، ات: [عربی] اسم. [ادبی]

هؤنراوه یی که ههر بالیکی به زمانیکه (وهک شیعی کوردی و فارسی یان کوردی و عهره بی).

ململ / malmal: اسم. مهلمهل؛ مه مرشا؛ خامی تهسک و ناسک و ههره سپی.

ملموس / malmûs: [عربی] صفت. به رهه ست:

۱. هه ساندنی؛ ساوانی کراو ۲. [مجازی] دیار؛ بهرچاو؛ هه ست پی کراو.

ملندوغ / malandûq: صفت. [گفتاری] سووک و

چرووک؛ ههرچی و په رچی.

ملنگ / malang: صفت. [گفتاری] ۱. سهرمه س؛

سهرخو ش؛ سهرخو هه س؛ سهره وه س ۲. گیل؛ گهوج؛ که مئاوه ز.

ملوان / malavân، ها: ان: [کردی] اسم.

مهله وان؛ مهلیه وان؛ مهله فان؛ مهلوو؛ ده ریاوان؛ گهمیه وان؛ نهو که سه ی له سر که شتی کار

ده کا.

ملوانی^۱ / malavânî: [کردی] اسم. مهله وان ی؛

ده ریاوان ی؛ مهلونی؛ گهمیه وان ی؛ کار و پیشه ی مهله وان.

ملوانی^۲: صفت. مهله وان ی؛ ده ریاوان ی؛ پیوه ندیدار یان سر به مهله وان «کلاه ملوانی؛ کلاوی

مهله وان ی».

ملوٹ / molavvas: [عربی] صفت. پیس؛ چلکن؛

گه مار؛ پلکن؛ زیرگن؛ چه پهل؛ پیسی پیوه تلاو.

ملودرام / meloderâm، ها: [فرانسوی] اسم.

۱. به رهه می شانویی (شانوانمه، فیلمنامه، شانویان فیلم) ویرای جرت و فرتی (وهک هه لپه رک، گورانی، ههرا، گریان و پنکه نین)

زورتر له راده ی ئاسایی ۲. [ادبی] داستانیکی پرخه م و ته م که ئاخیریکی خو ش بی نیته وه.

ملودی / melodî، ها: [فرانسوی] اسم. [موسیقی]

ناهه نگ؛ نه غمه؛ دوا به دوا یی چه ند دهنگی موسیقایی (سازی یان ئاوازی) به شیوه یه ک که

به شیتی تهواو پیک بیتن.

ملودیکا / melodikâ، ها: [فرانسوی] اسم.

میلودیکا؛ سازی باژهنی چکوله که وهک نؤرگ به قامک ده زه نری.

ملوس / malûs: [عربی] صفت. ژیکه لانه؛

ژیکه له؛ کتکال؛ جوان و ناسک و نوال «بچه ی ملوس؛ منالی ژیکه لانه».

ملوک / mulûk, molûk: [عربی] جمع مَلِك

مَلِك

ملوک الطوائفی / mulûkottavayefi, molûk-

اېربى/اسم، دهره بگايه تی: ۱. پژيمى ولايتكى بهش - بهش كه هر به شيكى سهره بخويه و قانونى تايهت به خوى هه يه ۲. حوكمه تى مله وړان.

ملوكانه / mulûkane, molûkane: اېربى/ فارسى/صفت. شايانه: شاهانه «سفر ملوكانه: سه فهرى شاهانه».

ملول / malûl: اېربى/صفت. زگار: ۱. دلته نگ؛ دلگير؛ دلته مند؛ دلپر «هواى پاييزى آدم را ملول مى كند: هه هواى پاييزان مرو دلگير ده كا» ۲. خه مبار؛ خه مگين؛ خه مين «از شنيدن اين خبر خيلى ملول شد: به بيستنى نهو هه واله گه ليك خه مبار بوو».

ملولى / malûli: ها: اېربى/اسم، زگارى: ۱. دلته نگى؛ دلگيرى؛ دلته مندى؛ دلپرى؛ دلپريشاني ۲. خه مبارى؛ خه مينى.

ملون / molavvan: اېربى/صفت، [ادبى] په نگاو په نگ؛ په ننگامه.

ملههم / molhem: اېربى/صفت، [ادبى] سهره پيكر او؛ سهره گرتوو؛ گووار بوو؛ به دلدا هاتوو ۲. وهر گيراو.

ملى / melli: اېربى/صفت. نه ته وه يى؛ گه لى؛ گه لير: ۱. سهر به گه ل «تيم مى: تيمى نه ته وه يى» ۲. گشتى؛ هه موانى «بانك مى: بانكى نه ته وه يى» ۳. [قديمى] ناده و له تى؛ تايه تى ۴. ملتون/ گه لپه رست «حكومت مى: حكومه تى نه ته وه يى».

ملى شدن: بوونه نه ته وه يى: ۱. چوونه ژير ده سته لاتى ده و له ت ۲. بوونه گشتى؛ ناده و له تى بوونه وه. هه روها: مى كردن

مليارد^۱ / melyârd, milyârd: ها: [فرانسوى] /اسم، مليارد؛ مليارد؛ ژماره ي سهره كى به رانبر به هه زار مليون: ۱۰^۹؛ پليون؛ بيليون؛ مليارد مليارد^۲: صفت. مليارد؛ مليارد: ۱. به نه اندازه و چه نيته ي مليارد وه ۲. له جيگه و پله ي

مليارددا: مليارد

مليارد / melyârder, milyârder: ها: [فرانسوى] صفت، [مجازى] مليارد؛ يه كجار ده و له مه مند؛ ده و له مه مندى خاوه ن يه ك يان چه ند مليارد: مليارد

ملياردم / melyârdom, milyârdom: [فرانسوى] / فارسى/صفت. مليارد هم؛ به پله، جيگه يان پريزى مليارد وه: مليارد

ملى پوش / mellîpûš: ها: ان: [اېربى/ فارسى] صفت. نه ندامى تيمى نه ته وه يى ولايتك.

مليت / mellîyyat: اېربى/اسم، نه ته وايه تى: ۱. بار و دؤخى سهر به نه ته وه يه كى تايهت بوون ۲. بار و دؤخى هه بوونى نيشتمانيكى هاو بهش.

مليت پرستى / mellîyyatparastî: اېربى/ فارسى/صفت، مى گرايى

مليح / malih: اېربى/صفت. مه كين؛ زه ردار؛ زه ر شيرين؛ دل په سهند؛ دل نشين؛ خوين شيرين «چه روى مليح: سيماي مه كين».

ملى گرا / mellîgerâ: ها: حيان: [اېربى/ فارسى] صفت. گه لپه رست؛ نه ته وه په رست؛ نه ته وه خواز؛ گه لحه ز «حزب مى گرا: پارتى گه لپه رست».

ملى گرايى / mellîgerâyî: اېربى/ فارسى/اسم، گه لپه رستى؛ نه ته وه په رستى؛ نه ته وه خوازى؛ گه لحه زى؛ دل به سته يى و بړوا به گه لى خؤ، به تايهت بړوا به سهر ترى گه لى خؤ و پيدا گرى له سهر فره رهنگ و قازانجى گه ل له به رامبه ر گه لانى تره وه: مليت پرستى

مليله / malîle: ها: /اسم، مه ليله؛ هه وداى بارىك له كانزا (به تايهت زير، زيو يان كانزاي بريقه دارى دى) كه بؤ جوانى به جل و بهر گيدا ده دوورن يان له ده فر و كه رسته ي ده دهن.

مليله دوزى / malîledûzî: /اسم، مه ليله دوورى: ۱. كارى دوورينى نه خش و نيگار به مه ليله ۲. پارچه ي نه خشينراو به مه ليله.

ماوه یخ که خه ریک بی، رادیی و ده توانی کار له
نۆده بگری.

مماس / momās: [عربی] صفت. ۱. ریکنووساو؛
لیکه و ته؛ ویک که و ته؛ لیک ته قیو ۲. خط
مماس، خط

مماشات / momāšāt، ها: [عربی] اسم، کار یان
رهوتی ساچان؛ سازان؛ فیه خوراندن «مدتی مماشات
کرد تا راه حل پیدا شود؛ ماوه یه ک ساچا تا چاره یه ک
بدوز یته وه».

ممالک / mamālek: [عربی] ۱. جمع مملک ۲.
جمع مملکت

ممانعت / momāne'at، ها: [عربی] اسم،
پیشگری؛ بهرگری؛ کار یان رهوتی پیش گرتن؛
بهر لی/ پی گرتن.

ممانعت شدن؛ بهرگری کران؛ پیشگری کران؛
پیش پی گیران «از ورود او ممانعت شد؛ له هاتنه
زور وهوی بهرگری کرا». ههروه ها: ممانعت
کردن

ممتاز / momtaz: [عربی] صفت. ۱. هه قیاز؛
له سهه؛ ژمارده؛ هه لېژارده؛ بژاره؛ بژارده؛ قوتحه؛
به چۆنه تیه کی سهه تر، باشت و بهر چاوتره وه
۲. جیاکار؛ جیاواز.

ممتحن / momtahn، ها: ان، یین: [عربی] اسم،
تاقی کار؛ تاقی که ره وه؛ نه زمونگر.

ممتد / momtad(d): [عربی] صفت. بی پرانه وه؛
دوو و درێژ: ۱. درێژ خایه ن؛ به درێژی له باری
کاته وه «کف زدن های ممتد؛ چه پله ریژانی بی پرانه وه»
۲. درێژ؛ به درێژی له باری مهودا وه «خط ممتد؛
هتلی درێژ».

ممتنع / momtane': [عربی] صفت. ۱. بهر خۆگر؛
پاریژ که ره ۲. نه کردنی؛ نه کراو؛ بووزنه خۆر.

ممد / momed(d): [عربی] صفت. یاوه ر؛
یارمه تیده ر؛ یاریده ر؛ ئاریکار.

ممدوح / mamdûh، ان، یین: [عربی] صفت.
په سن دراو؛ په سن دکراو «این عمل ممدوح همگان

مليله کارى / malîlekārî: اسم، مه ليله کارى؛
پازاندنه وهی ده فر و که رسته ی کانزایی به تاله
هه و دای زېر، زیو یان پاقر.

ملین / molayyen، ها: [عربی] اسم، پروین؛
رهوینک؛ قژۆ که ره؛ نه وه ده رمانه ی زک رهوان
ده کا.

ملیون^۱ / melyûn, milyûn, milyon: ها:
[فرانسوی] اسم، ملیون؛ میلیون؛ ژماره ی ته رتیبی
به رانه ره به هزار هزار یان ۱۰^۶: میلیون
ملیون^۲: صفت. ملیون؛ میلیون: ۱. به ریژه و
نه ندازه ی ملیون ۲. به جیگا، ریز یان پله ی
ملیون * میلیون

ملیون / mellîyyûn: [عربی] اسم، گه لپه رستان؛
نه ته وه خوازان؛ گه له زان؛ هۆگرانی قازانج و
ئامانجه کانی گه ل.

ملیونر / melyûner, milyûner, milyon: ها:
[عربی] صفت. [مجازی] ملیونر؛ مایه وه ره؛ دارا؛
ساماندار؛ مایه بۆش؛ ده وله مهنده؛ ده وله مهن؛ به
مال و سامانیک نه وه نده ی یه ک یان چه ند
ملیون: میلیونر

ملیونم / melyûnom, milyon: [فرانسوی]
فارسی] صفت. ملیونم؛ به ریز، رزن، پله یان
جیگای ملیونه وه: میلیونم

ملیونی / melyûnî, milyûnî, milyonî: [فرانسوی]
صفت. ملیونی؛ به ژماره یه کی زۆر،
نه وه نده ی یه ک ملیون یان زۆر تر «جمعیت ملیونی؛
جه ماوه ری ملیونی»: میلیونی

مماآت / mamāt: [عربی] اسم، [ادبی] مه رگ؛
رهوتی مردن؛ نه مان؛ نه مهنه ی «حیات و ممات؛
ژیان و مه رگ».

ممارست / momāresat، ها: [عربی] اسم،
پاهاتوویی؛ هه فۆتی؛ فیه ره کارى به تایبته به
هۆی چه ن جاران پیوه ماندوو بوونه وه.

ممارست یافتن؛ پاهاتن «مدتی که تمرین بکنی
ممارست خواهی یافت و می توانی عهده دار کار شوی؛

است: ثم کاره به سندرای همه موانه.

ممر /mamar(r)/: [عربی/اسم، ری؛ را؛ ریگه؛ راگه؛ بوار؛ بگار.

ممر معاش: بوری ژین؛ ریگه‌ی به‌ریوه بردنی ژیان.

ممزوج /mamzûc/: [عربی] صفت. [ادبی] تیکه‌ل؛ تیکه‌لاو؛ تیکدراو؛ که‌رجلی؛ نامیته؛ ناویته؛ ته‌ف‌له‌ف؛ لیکدراو؛ تیکه‌ل‌کراو؛ تیک‌ه‌ل‌شیلدراو.

ممسک /momsek, مان؛ عین:/: [عربی] صفت. [ادبی] رُژد؛ چکووس؛ چکود؛ له‌چهر؛ بزگیر؛ نان‌کورور.

ممکن /momken/: [عربی] صفت. کردنی؛ په‌وتی بو‌بوون: ۱. گونجاو؛ نه‌وه‌ی هه‌لگری، بوی بی و له‌کردن بیت ۲. /ات/ ریگه‌وت؛ هه‌لکه‌وت؛ په‌خساو؛ په‌خسیو؛ روودانیک به‌پی سروشت، عاده‌ت یان داب‌ونه‌ریت ۳. بووز‌خۆر؛ لواو؛ به‌دۆخی نه‌وه‌ی بۆی هه‌یه‌ روو بدا یا نه‌دات ۴. بووز‌خۆر؛ به‌دۆخی نه‌وه‌ی ده‌کری دروست یا نادروست بی.

ممکنات /momkenāt/: [عربی/اسم، کردنیگه‌ل؛ بووز‌خۆرگه‌ل؛ نه‌و کارانه‌ی بۆیان هه‌یه‌ بکرین؛ به‌رانبهر؛ محالات

مملکت /mamlekat, mamlakat, ها؛ ممالک:/: [عربی/اسم، ۱. ولات؛ وه‌لات؛ مه‌مله‌که‌ت «مملکت چین؛ ولاتی چین» ۲. به‌ر و بووم؛ سه‌رزه‌وی «مملکت خراسان؛ به‌ر و بوومی خوراسان».

مملکتی /mamlekatî, mamlakatî/: [عربی] صفت. ولاتی؛ مه‌مله‌که‌تی «مقامهای مملکتی؛ امور مملکتی؛ پایه‌دارانی ولاتی؛ کاروباری مه‌مله‌که‌تی».

مملو /mamlow, mamlo:, mamlov/: [عربی] صفت. تژی؛ پر؛ پراو‌پر؛ لیوان‌پر؛ لیوانلیو؛ دارمال؛ په‌ر؛ سه‌ر‌پژّه؛ لیوانه «دلها مملو از شادی بود؛ دلان تژی له شادی بوون».

ممنوع /mamnû/: [عربی] صفت. قاخه؛ قه‌ده‌غه؛

یاساخ؛ به‌ر‌گیراو؛ ری(بی)نه‌دراو «سیگار کشیدن ممنوع است: جگه‌ره‌ کیشان قه‌ده‌غه‌یه».

ممنوع کردن: ری (بی) نه‌دان؛ هه‌ماندن؛ کردنه‌ پاوان؛ قه‌ده‌غه‌کردن. هه‌روه‌ها: ممنوع بودن؛ ممنوع شدن

ممنوع‌الانتشار /mamnû'ol'entešār/: [عربی] صفت. به‌بی مافی چاپ و بلاو بوونه‌وه.

ممنوع‌الخروج /mamnû'olxurûc, /: [عربی] صفت. به‌بی مافی چووونه‌ ده‌ر له شوپنیک.

ممنوع‌القلم /mamnû'olqalam/: [عربی/مغرب] صفت. به‌بی مافی نووسینی به‌ره‌میک بۆ بلاو بوونه‌وه.

ممنوع‌الملاقات /mamnû'olmolâqât/: [عربی] صفت. به‌بی مافی چاو پی‌که‌وتن و دیداری خه‌لک، به‌تایبه‌تی که‌س و کاری نزیک.

ممنوع‌الورود /mamnû'olvurûd, -vorûd/: [عربی] صفت. به‌بی مافی چووونه‌ ناوه‌وه.

ممنوعه /mamnû'e/: [عربی] صفت. به‌ر‌گیراو؛ به‌ر پی‌گیراو؛ قه‌ده‌غه‌کراو «کالای ممنوعه؛ کالای به‌ر‌گیراو».

ممنوعیت /mamnû'yyat, ها:/: [عربی/اسم، به‌ر‌گیراوی؛ قه‌ده‌غه‌یی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی قه‌ده‌غه‌ بوون «ممنوعیت تردد؛ به‌ر‌گیراوی هات‌و‌چۆ».

ممنون /mamnûn/: [عربی] صفت. شوکرانه‌بژیر؛ سپاسگوزار؛ سپاس‌ویژ؛ سپاسکه‌ر؛ منه‌تبار؛ منه‌تکار؛ به‌ر منه‌ت؛ مه‌منوون؛ چاکه‌ له‌ سه‌ر «همیشه‌ ممنون شما خواهد بود؛ هه‌میشه‌ شوکرانه‌بژیرتان ده‌بی». هه‌روه‌ها: ممنون بودن؛ ممنون ساختن؛ ممنون شدن؛ ممنون کردن

ممه /mame, ها:/: [اسم، ۱. [کودکانه] مه‌مه؛ مه‌مه؛ مه‌مل؛ مه‌می؛ مه‌مکه؛ مه‌مک ۲. [کودکانه] مه‌مکه‌مز؛ مه‌مله؛ مؤستک؛ مه‌مکه‌مزّه ۳. [مجازی] شیر؛ شۆت.

کانی و ...).

منابع مالی: سهرچاوه‌ی مالی؛ ری‌وشوینی
پوول دهرهینان.

مناجات / monācāt ، ها: [عربی/اسم، نزا؛ سه‌لا؛
مناجات؛ راز و نیاز؛ کار کاز: ۱. کاری لالانه‌وه له
خودا و سیاس و پیزانیینی خو دهر برین ۲. نه‌و
شیر و دوعایانه‌ی به‌م مبه‌سته‌وه ده‌گوتری.

منادا / monādā: [عربی/اسم، ادبی] بانگ کراو؛
خووه‌ندی؛ به‌ریانگه‌واز؛ قولی کریاک.

منادی / monādī ، ها: ان: [عربی/اسم،
بانگ رایهل؛ بانگه‌کر؛ جارچی؛ راگه‌بین؛ قاو‌کر؛
بانگه‌واز‌کر؛ که‌ره‌لیاس؛ که‌سی‌وا به‌ده‌نگی
به‌رز خه‌به‌ر و باسیک به‌هم‌مووان راده‌گه‌یی‌نتی.

منار / menār ، ها: [عربی/اسم، گفتاری] مناره؛
مه‌ناره؛ بینایه‌ک گرؤ‌فه‌ری هه‌ل‌چوو وه‌ک‌وو

به‌شیک له‌مزگه‌وتان بؤ بانگ له‌سهر دان.

مناره / menāre ، ها: [عربی/اسم، مناره.

منازع / monāze' ، ان: [عربی/صفت، ادبی]
شه‌ر‌که‌ر؛ دژمن؛ نه‌یار.

منازعات / monāze'āt: [عربی/جمع] منازعه

منازعه / monāze'e ، ها: منازعات: [عربی/اسم،
داوا؛ شه‌ر و هه‌را.

منازل / manāzel: [عربی/جمع] منزل

مناسب / monāseb: [عربی/صفت، له‌بار:

۱. شیاو؛ هاو‌له؛ له‌جی؛ به‌جی؛ هه‌موار؛ له‌باو؛
ده‌رخۆر؛ کیس؛ ژیه‌تای؛ گونجاو (کار مناسب؛
کاری شیاو) ۲. ریک؛ هاو‌پژئه (قد و قامت مناسب؛
به‌ژن و بالای ریک).

مناسبات / monāsebāt: [عربی/اسم، بۆنه‌گه‌ل؛
په‌یوه‌ندی نیوان چهن شت.

مناسبت / monāsebat ، ها: [عربی/اسم،

۱. له‌باری؛ لیک‌پیک، هاو‌پژئه‌یی ۲. بۆنه؛ هؤ
(به‌مناسبت برگشت شما؛ به‌بۆنه‌ی هاتنه‌وه‌ی ئیوه)

۳. بۆنه؛ کاتی سهر به‌رووداو‌یک‌ی گرینگ یان
تایب‌هت «آنها در مناسبت‌های مختلف همدیگر را

☐ ممه را لولو بردن: [تعریض] ممه‌که سه‌گ
خواردن؛ دووکان هه‌ل‌چنیان؛ هه‌ل له‌کیس
چوون «آن ممه را لولو برد، بعد از این فقط در برابر
کار می‌توانی پول بگیری؛ نه‌و ممه‌که سه‌گ
خواردی، له‌مه‌به‌دوا ته‌نیا له‌به‌رامبه‌ر کاره‌وه
پوول ده‌گری».

ممه‌ور / mamhûr: از مهر به‌سیاق اسم مفعول
عربی/صفت، مؤرکراو.

ممیز / momayyez ، ها: [عربی/اسم، ۱. مومه‌یز؛
نیشانه‌ی «/» که‌دووبه‌شی ژماره‌له‌یه‌ک جیا
ده‌کاته‌وه (وه‌ک له‌نیوان ۲ و ۵ له ۲/۵ دا) ۲. ان؛
-ین/ به‌راورد‌کار؛ هه‌ل‌سه‌نگینه‌ر؛ نرخینه‌ر؛ نرخیر
(ممیز مالیاتی: به‌راورد‌کاری پیتاک) ۳. سانسۆرجی.

☐ ممیز مالیاتی: به‌راورد‌کاری پیتاک؛ نه‌و که‌سه
نه‌ندازه‌ی پیتاک ده‌سنیشان ده‌کا.

ممیزی / momayyezî ، ها: [عربی/اسم،
به‌راورد؛ هه‌ل‌سه‌نگینه‌ی؛ کار و ره‌وتی نرخ برین؛
هه‌ل‌سه‌نگاندن؛ نرخاندن.

من / man: [اسم، ۱. مهن؛ منه؛ کیشیکی کۆنی
ئیرانی ۲. [روان‌شناسی] به‌شیک له‌سی‌به‌شی
ده‌روون له‌دۆزی ده‌روونکۆلیدا (نه‌وانی تر
«آبرمن» و «نه‌اد»).

☐ من تبریز: مهنی ته‌بریز؛ کیشیکی کۆنه
به‌رامبه‌ر به‌پینج‌کیلۆ.

من ری: مهنی ره‌ی؛ کیشیکی کۆن به‌رانبه‌ر
به‌دوازده‌کیلۆ.

من شاه: مهن؛ کیشیکی کۆنه به‌رامبه‌ر به‌سن
کیلۆ.

من: ضمیر. نه‌من؛ مه؛ نه‌م؛ من؛ نه‌ز؛ مو؛
جیناوی تاکی ویژهر.

منابر / manāber: [عربی/جمع] منبر

منابع / manābe': [عربی/جمع] منبع

☐ منابع انسانی: هیزی مروقی.

منابع طبیعی: سهرچاوه‌ی سروشتی؛ نه‌و
سامانه‌ی سروشت داویه (وه‌کانگا، دارستان،

می بیند: ئەوان لە بۆنە گەلی جۆراوجۆردا یە کتر دەبینن.

مناسک / manāsek: [عربی/اسم، ۱. پڕ و پەسمی
ئایینە دینیە کان ۲. /قەه/ پڕ و پەسمی حەج.

☐ مناسک حج: پڕ و پەسمی حەج.

مناصب / manāseb: [عربی] جمع ☐ منصب

مناصفه / monāsefe: [عربی/اسم، /ادبی/ کاری
کردنە دوو لەت؛ دوو کوت کردن؛ دوو نیو کردن.

مناطق / manāteq: [عربی] جمع ☐ منطقه

منابر / manāzer: [عربی] جمع ☐ منظره

مناظرات / monāzerāt: [عربی] جمع ☐

منظره

منابر و ماریا / manāzer-o-marāyā: [عربی]

/اسم، دیمانه؛ پرسپیکتیف؛ وینە ی سێ بەری ھەر
شتیک دە سەر پەری کاغەزدا.

منظره / monāzere: [عربی/اسم،

قسە ملانی؛ بەربەرە کانیی نیوان برپا دارانی

جۆراوجۆر بۆ دەربێن و سەلماندنی بیر و پای
خۆیان؛ کاری پابەزاندن.

مناعت / manā'at: [عربی/اسم، ۱. بەرزێ؛

بڵندی؛ بڵندی ۲. /ھا/ بەرزە مژی.

☐ مناعت طبع: بەرزە مژی؛ دلفەرای؛ جامیری؛

جوامیری؛ بایخ نەدان بە پوول و پارە.

منافات / monāfāt: [عربی/اسم، ناسازگاری؛

نا تەبابی.

منافذ / manāfez: [عربی] جمع ☐ منفذ

منافع / manāfe': [عربی] جمع ☐ منفعت

منافق / monāfeq: [عربی/اسم، ۱. /بین/ [عربی] صفت.

دووڕوو؛ ڕووبین؛ ناراست؛ دوراز؛ دوو قوون؛

قەفراخ؛ فرەرو؛ حەفت پەنگ؛ دووسەر؛ دوپل؛

ھوکارە و ھۆگری دووڕوویی.

منافقی / monāfeqi: [عربی/اسم، دورازی؛

دووڕوویی؛ ناراستی؛ دووسەری؛ حەفت پەنگی؛

بە ڕوالت لایەنگری کردن لە کەس یان بیرو

کە لە دلەو نە یار و دژمنی بێ.

منافی / monāfi: [عربی] صفت. ۱. حاشالیکەر

۲. دژ؛ نا تەبا؛ نا کۆک.

☐ منافی عفت: نا تەبا لە گەل داوین پاکێ.

مناقب / manāqeb: [عربی] جمع ☐ منقبت

منافشات / monāqešat: [عربی] جمع ☐

مناقشه

مناقشه / monāqeše: [عربی/اسم،

گیرە و کیشە؛ کیشە؛ سواز؛ مشت و مڕ (مدتی بر

سر میراث مناقشه بود؛ ماو یە ک لە سەر بەشە میرات

گیرە و کیشە بوو).

منافسات / monāqesāt: [عربی] جمع ☐

منافسه

منافسه / monāqese: [عربی/اسم،

کێ کە مەر؛ جۆری کێرین کە فرۆشیاران

بانگهێشتن دە کێرین کێشە یان ھەرزانتەری بەدا،

لەوی دەستێن.

منال / menāl: [از عربی/اسم، /نامتداول/ شوینی

داھات ☐ مال و منال

من باب / membābe, menbābe: [عربی] حرف.

بۆ؛ بوو؛ لە بۆ؛ پە ی؛ ئە پێ.

☐ من باب مثال: بۆ وێنە (من باب مثال دخترعمویت

را در نظر بگیر؛ بۆ وێنە دوتامەت بێنە بەرچاو).

منبت / monabbat: [عربی/اسم، مۆنەبەت؛

بەرھەمی دارینە ی (وہک میز، سنوق و...) پازاوہ

بە نەخش و نیگاری ھەلکۆلراو لە دار.

منبت کار / monabbatkār: [عربی/اسم،

فارسی/اسم، مۆنەبەتکار؛ پازنەری چێو.

منبت کاری / monabbatkārī: [عربی/فارسی]

/اسم، مۆنەبەتکاری؛ ۱. ھونەری تاشین و

ھەلکۆلینی چێو و دەرھینانی نەخشی زۆپ لە

سەری ۲. پێشە ی مۆنەبەتکار ۳. /ھا/ کارگە ی

مۆنەبەتکار ۴. [گفتاری] بەرھەمی ئەو کارە.

منبر / mambar, membr, manbar: [عربی/اسم،

۱. دوانگە؛ نیەر؛ مینبەر؛ شوینی بەرز

بۆ وتار دان و مۆجیاری کردن ۲. میز یان سە کۆ ی

نانه‌وایی بۆ نان له سهر هه‌لخستن.

□ بالای/ به منبر رفتن: [کنایه/ چوونه سهر مینبه‌ر؛ کردنه بان مینبه‌را: ۱. نامۆژیاری دان؛ نه‌سیحه‌ت کردن؛ په‌ند دان ۲. فره‌ویژی کردن؛ قسه توور دان.

منبسط / mombaset, monbaset: [عربی] صفت. فش؛ فۆل؛ فرت؛ کراوه؛ کیش‌هاتوو. به‌رانبه‌ر: منقبض «هر جسمی در گرما منبسط می‌شود و حجمش افزایش می‌یابد: هه‌موو شتی له گهرمادا فش ده‌بی و قه‌باره‌ی زۆر ده‌کا».

منبع / mamba', manba': ها؛ منابع: [عربی] اسم. ۱. سهر‌چاوه؛ بناوان؛ چاوه‌گه؛ سهر‌چه‌مه؛ سهر‌چاوه‌گه؛ سهر‌چاوه‌گه؛ چاوه‌گه؛ ژیده‌ر؛ شوینی سهر‌ه‌لدان و دۆزینه‌وه‌ی شتیگ «منبع آلودگی: سهر‌چاوه‌ی پیسی» ۲. چاوه‌گه؛ چاوه‌گه؛ ژیده‌ر؛ سهر‌چاوه؛ سهر‌چاوه‌گه؛ سهر‌چاوه‌گه؛ که‌س یا نووسراوه‌یی که زانیاری به ده‌سته‌وه ده‌دات «منبع خبر: سهر‌چاوه‌ی هه‌وال» ۳. خه‌زینه؛ ده‌فری تراو هه‌لگرتن «منبع نفت: خه‌زینه‌ی نه‌وت».

منبعث / momba'es, monba'es: [عربی] صفت. سهر‌چاوه‌گر توو؛ هه‌لستاو؛ هه‌لساو؛ هه‌له‌هاتوو «نیروی دولت از ملت منبعث است: هیزی ده‌وله‌ت له گه‌له‌وه سهر‌چاوه‌ی گر تووه».

من بعد / memba'd, menba'd: [عربی] قید. له‌مه‌ولا؛ له‌مه‌ودوا؛ له‌مه به دواوه؛ له شوین ئه‌مه؛ له‌مه‌ولاوه؛ ئیسه‌ولا؛ ئیسه‌ولا؛ ئیسه و دما؛ چیه‌ودما؛ ئیسه و چه‌ولا؛ چیه‌ولا «من بعد باید زودتر بیایی: له‌مه‌ولا ده‌بی زووتر بی».

منت / mennat: [عربی] اسم. چکی؛ منه‌ت؛ منه‌ته؛ منه: ۱. منه‌تباری «منت داشتن: منه‌تبار بوون» ۲. چاکه؛ خاسی؛ پیاوه‌تی «منت گذاشتن: چاکه کردن».

□ منت داشتن: منه‌تبار بوون «اگر این کار بشود منت داریم: ئه‌گه‌ر ئه‌م کاره بکری، منه‌تبارین».

منت سر کسی گذاشتن: منه‌ت نانه سهر

که‌سه‌ی؛ که‌سه‌ی منه‌تبار کردن؛ چاکه و خزمه‌ت به‌چاودا دانه‌وه «برای این ماشین قراضه چقدر سر ما منت گذاشتی: بۆ ئه‌م ماشینه داشقه، چه‌نده‌ت منه‌ت نایه سهرمان».

منت کشیدن: منه‌ت کیشان؛ منه‌ت کیشته‌ی؛ داوا کردنی شتی له که‌سیگ به‌نابه‌دلی و له سهر ناچاری وێری به‌خۆدا شکانه‌وه و سووک بوون «برای این یک لقمه نان مجبورم منت این و آن را بکشم: بۆ ئه‌م پارووه نانه ناچارم منه‌تی که‌س و ناکه‌س بکیشم».

منت گذاشتن: منه‌ت نان/ نیان؛ منه‌ت نیه‌ی؛ چاکه و باشی له‌پاده‌به‌ده‌ر کردن «بر ما منت گذاشتند و تشریف آوردند: منه‌ت‌یان نایه سهرمان و تشریف‌یان هینا».

منتج / montac(c): [عربی] صفت. وه‌ر‌گیراو؛ به‌ره‌مه‌هاتوو.

منتجه / montacce: [عربی] اسم. [فیزیک] ئاکام؛ ئه‌نجام؛ به‌ره‌ات.

منتخب / montaxab: [عربی] صفت. ۱. لات/ هه‌له‌بژێردراو «نامیده‌ی منتخب: نوێنه‌ری هه‌له‌بژێردراو» ۲. ها؛ لان؛ یین/ هه‌له‌بژێرده «اشعار منتخب: هۆنراوه‌گه‌لی هه‌له‌بژێرده».

منتدار / mennatdār: [عربی] فارسی] صفت. شوکرانه‌بژێر؛ پیژان؛ سپاسگوزار؛ منه‌تدار «همیشه منتدار شما خواهم بود: هه‌میشه شوکرانه‌بژێرتان ده‌بیم».

منتر / mantar: اسم. ۱. [نامتداول] ئه‌فسوونیک بۆ که‌وی کردنی جر و جانه‌وه‌ر ۲. [گفتاری] گه‌پ‌چار؛ داره‌ده‌س؛ ئه‌و که‌سه‌ی ده‌سه‌لاتی له خۆی نیه و ده‌بیته داره‌ده‌ستی ئه‌م و ئه‌و. هه‌روه‌ها: منتر شدن؛ منتر کردن

منتسب / montasab, montaseb: ها؛ [عربی] صفت. ۱. لیدراو؛ وه‌پالدارو «اتهام منتسب واهی است: ئه‌و بوختانه لیدراوه، پرۆپووجه» ۲. لان؛ یین/ سهر به؛ هاو‌گه‌ر؛ به‌سته «از چریکهای منتسب حزب

بود: لهو چریکه سهر به حیزیه کان بوو).

منتش / mantaš / ها: [۱] / اسم. تهووق؛ ثالثه کی کانزایی دهووری چهرخ (گاری، فاتیوون و...) که ته گهری تیده چی.

منتشا / mantaša / ها: / اسم. / ادبی / مته شا؛ مه نته شا؛ مه نته شه؛ داردهستی گریدار و نه ستووری دهستی دهویشان.

منتشر / montašer / : صفت. بلاو کراو؛ بلاو بوو؛ بلاو دهوو؛ په خش بوو؛ په خشو دهوو.

منتشر شدن: بلاو بوونهو؛ په خش بوونهو؛

۱. پرش و په لا بوون «این خبر در همه جا منتشر شد: ثم هواله له هموو شوینیکدا بلاو بووهو»

۲. دهوچوون؛ له چاپ دران؛ چوونه چاپ «سالی چهار شماره منتشر می شود: سالیک چوار ژماره ی لب بلاو دهیتهو». ههروه ها: منتشر کردن

منتظر / montazer / ان: عین: / عربی / صفت. چاوهروان؛ چاوهنوار؛ چاوهنور؛ چاوهنیر؛ چاقنیر؛ چه شدار؛ چاوهری؛ چه مهر؛ چه شری؛ به ته ما؛ ته مادار.

منتظر خدمت: به ته مای کار؛ کارمهند یان کارگیریکی دامه زراوه یی که به بونهیه کهوه بو ماوهیه که وه لاراه و چاوهروانه بانگی بکه نهوه سهر کاره که ی.

منتظر بودن: چاوهروان بوون؛ چاوهری بوون؛ چاوهنور بوون؛ چاوهنوار بوون؛ چه مهر؛ بیه ی؛ به ته ما بوون؛ ته مادار بوون «منتظر پدرش بود: چاوهروانی باوکی بوو». ههروه ها: منتظر شدن؛ منتظر گذاشتن؛ منتظر ماندن

منتظم / montazam / : عربی / صفت. ریک و پیک؛ له بار و تهرز.

منتفع / montafe / ان: عین: / عربی / صفت. به هر مه مند؛ به هر بهر؛ به هر مه رگر.

منتفی / montafi / : عربی / صفت. نه لیکراو؛ هه لوه شاهو.

منتفی بودن: به تال بوون؛ پیک نه هاتن؛ سهر نه گرتن «احتمال کودتا منتفی است: شیمانیه کودتا به تاله».

منتفی شدن: هه لوه شاهو «سفر سلیمانیه منتفی شد: سفه ری سلیمانی هه لوه شایه و».

منتقد / montaqed / ها: ان: عین: / عربی / اسم. په خه نگر: ۱. نهو کهسه له به ره همیکی هونه ری ورد ده بیتهو و هه لیده سه نگینی ۲. په لپگر؛ نهو کهسه ی عه یب له کهس، شت یان شوینیک ده گری.

منتقل / montaqel / : عربی / صفت. گویراوه؛ راگویراوه؛ گواستراوه؛ نهو وارپا.

منتقل شدن: گویرانهو؛ گویرانهو؛ نهو وارپه ی؛ وارپاوه؛ له شوینی بو شوینی بران یان ناردان.

منتقل کردن: ۱. بردن؛ ناردن؛ کهسی یان شتی له شوینیکهوه بو شوینیکی تر گواستنهوه «وسایل را به خانه ی جدید منتقل کردم: کهله کهم برده مالی تازه و» ۲. فیر کردن؛ دان یان سپاردنی زانست یان ناگادارییه که به کهس یان تاقمی ۳. گواستنهوه؛ گوژینهوه؛ گوژینی شوینی کاری کارمهند له شاریکهوه بو شاریکی تر «ما را به قروه منتقل کردند: ئیمه یان گواستهو قروه» ۴. تیگه یاندن؛ فاماندن «هر چه تلاش کردیم، نتوانستیم مطلب را به آنها منتقل کنیم: هر چیکنان کرد و کوشا، نه ماتوانی له مه به سته که یان تیگه یینین».

منت کش^۱ / mennatkeš / : عربی / فارسی / اسم. ۱. منهت کیش؛ چاوهره ژیر؛ له دوو کهس که پیکهوه شهرپانه، نهوه ی که دهیه وی ناست بکاتهوه.

منت کش^۲: صفت. منهت کیش؛ چاوهره ژیر؛ بنبار؛ بهر باری منهت.

منت کشی / mennatkeši / : عربی / فارسی / اسم. منهت کیشی؛ چاوده بهری؛ کار و رهوتی؛

له‌وانه ده‌توانین نالی و مه‌حوی ناو بیه‌ین.

منجنیق / mancânîq ، ها: / [معرّب از یونانی] / اسم، مه‌نجه‌نیق؛ هیلکال: ۱. نامرزی ناگر هاویشتنه سهر قه‌لا له شه‌ردا ۲. جوړیک گرانکیشی ده‌ستی.

منجوق / mancûq, moncûq ، ها: / اترکی / اسم، زه‌نگیانه؛ زه‌نیانه؛ زه‌نگیالی؛ منمنه؛ منجوق؛ نم‌نوک؛ نم‌نمؤک؛ نم‌نم؛ مه‌نجوخ؛ سسله و پپله؛ پپله؛ موورووی زور وردی بریکه‌دار که بو جوانی به جل‌وبه‌رگیدا ده‌دروون.

منجوق‌دوزی / mancûq- / moncûqdûzî: اترکی / فارسی / اسم، زه‌نگیانه‌دووری: ۱. کاری زه‌نگیانه چین ۲. جل‌وبه‌رگی زه‌نگیانه پیدا دورواو.

منجی / moncî ، ها: ان: / [عربی] / اسم، رزگاریده‌ر؛ رزگارکهر؛ نه‌جاتده‌ر.

منچ / menç / [؟] / اسم، منچ؛ منیچ؛ کایه‌ی دوو، سی‌یان چوار که‌سی له سهر په‌ریه‌کی چوارگوش، که ههر کام له کایه‌که‌ران چوار مؤره‌ی هاوړه‌نگیان هه‌یه، ده‌بی به تاس هه‌لخستن له نیو خانوو‌ه‌کاندا بیانبه‌نه پیش، تا پاش خولیکی ته‌واو بگاته مه‌نزل. له سهر ری ده‌کرئ له مؤره‌ی هاومله‌کانیان بده‌ن یان مؤره‌ی خو‌یان بهر لیدان بکه‌وئ و بکه‌رینه‌وه خانی ته‌وه‌ل: منیچ

منجو / mançû: / اسم، مه‌نچوو: ۱. / ها: / خه‌لکی مه‌نچووری ۲. له زمانه‌کانی ئورال- ئالتایی.

منحرف / monharef: / [عربی] / اسم، [هندسه] چوارگوشه‌ی نارپک.

منحرف: صفت، لاده‌ر؛ کلا؛ هه‌تله؛ ئاچمرئ: ۱. چه‌وت؛ دارای چه‌وتی ۲. له‌ری لاده‌ر ۳. / ها: ان: / یین / ری‌لئ‌گوروا؛ به‌بیر و کرده‌وه‌ی نادروست.

منحرف شدن: / [مجازی] / کلا بوون؛ خریان؛ لاری بوون؛ تالسان؛ زه‌لان؛ به‌هه‌له‌دا چوون؛

چاف‌دانان؛ منه‌ت هه‌لگرتن: ۱. منه‌ت کیستان ۲. [گفتاری] کار و کرده‌وه‌ی وا که نیشاندهری داخواز بوون بو ناست بوونه‌وه بی.

منت گزار / mennatgozâr: / [عربی] / فارسی / صفت، پیزان؛ شوکرانه‌بژیر؛ سپاسگوزار.

منتها ۱ / montahâ: / [عربی] / اسم، نه‌وپه‌ر؛ ناخر «منت‌های تلاش خود را کرد: نه‌وپه‌ری هه‌ولی خو‌ی دا».

منتها: حرف، به‌لام؛ وه‌لیکان «برو، منت‌ها شب زود برگرد: بره، به‌لام شه‌و زوو وه‌روه».

منت‌هی / montahî: / [عربی] / صفت، دواها‌توو؛ پراوه. □ منت‌هی شدن: دوا‌یی هاتن؛ کو‌تایی هاتن؛ برانه‌وه «این خیابان به آن میدان منت‌هی می‌شود: نه‌ه شهماقه به‌و مه‌یدانه دوا‌یی دیت».

منشور / mansûr: / [عربی] / صفت، په‌خشانی؛ تاییه‌تمه‌ندی نووسراوه‌ی به‌بی کی‌ش و قافیه. به‌رانبه‌ر: منظوم

منجر / moncar: / [عربی] / صفت، گه‌یش‌توو؛ کی‌شراو «کار به آنجا منجر شد که از هم متارکه کنند: کار گه‌یشته نه‌وئ لیک جیا بینه‌وه».

منج‌لاب / mancâlâb ، ها: / [از عربی] / فارسی / اسم، ۱. زلقاو؛ تلؤل؛ چلپاو؛ حه‌پاتراو؛ چاله‌گه‌نکاو. ۲. [مجازی، گفتاری] ته‌نگ و چه‌له‌مه.

منجم / monacem ، ها: ان: یین: / [عربی] / اسم، نه‌ستیره‌ناس؛ نه‌ستیره‌گه‌ر.

منجمد / moncamed: / [از عربی] / صفت، ۱. به‌ستوو؛ رچاو؛ رچیاگ؛ بیا؛ جه‌مدی؛ یه‌خ‌به‌ستوو؛ یه‌خ‌کردوو؛ سه‌هؤل کردوو؛ ریق؛ له سه‌رما ره‌ق‌ه‌لاتوو ۲. [گفتاری] وشک و بی‌جم‌و‌جول ۳. [گفتاری] سارد و سر.

منجمد کردن: رچاندن؛ قراندن؛ جه‌مداندن. منجمله / mencomle: / [عربی] / حرف، له‌وانه؛ له‌وانه‌دا؛ له‌مانه‌دا؛ له‌مانا؛ له‌مانه؛ له‌وانه‌دا؛ چینیشانه «من جمله نالی و محوی را می‌توان نام برد:

له ړې دهرچوون.

منحصر / monhaser: [عربی] صفت. تاييهت؛ بهنديوار.

منحصر به فرد / monhaserbefard: [عربی] فارسی/ عربي] صفت. تاقانه؛ تاکانه؛ تاقاله؛ تاک (فرزند منحصر به فرد خانواده؛ مندالی تاقانه‌ی مال).

منحط / monhat(t): [عربی] صفت. به فیر و چوو؛ ړوو له خهسار؛ نه‌وی.

منحل / monhal(l): [عربی] صفت. هه‌لپ‌چراو؛ هه‌لوه‌شاو؛ نه‌و پینچیا.

منحل شدن: هه‌لپ‌چران؛ هه‌لوه‌شانه‌وه؛ نه‌و پینچیه‌ی «با تصمیم هیئت مدیره شرکت منحل شد؛ له سهر بریاری لیژنه‌ی به‌ړیوه به‌رایه‌تی به‌شدارگه که هه‌لپ‌چرا».

منحل کردن: هه‌لپ‌چان؛ هه‌لوه‌شاندنه‌وه؛ نه‌و پینچه‌ی «شرکت را منحل کردند؛ به‌شدارگه‌یان هه‌لپ‌چا».

منحله / monhalle: [عربی] صفت. هه‌لوه‌شاهه؛ هه‌لپ‌چراو «شرکت منحل: به‌شدارگه‌ی هه‌لوه‌شاهه».

منحنی^۱ / monhanî: [عربی] صفت. ۱. خط منحنی ۲. خط ۳. که‌وانه؛ پیل؛ نوانه‌ی گور انکاری (وه که زور بوونی جه‌ماوه یان نرخ).

منحنی صعودی: که‌وانه‌ی ړووبه‌بان/ سهره‌وژوور.

منحنی نزولی: که‌وانه‌ی ړوو به‌خوار/ سهره‌وژړ.

منحنی^۲: صفت. جه‌ماو؛ جه‌ماوه؛ جه‌میگ؛ کوور؛ جه‌میای «خط منحنی؛ هیلې جه‌ماو».

منحوس / manhûs: [عربی] صفت. به‌وادم؛ بی‌فه‌ر؛ به‌دغه‌ر؛ دوموهر؛ دووموهر؛ جووت‌قوشه؛ قوشه؛ واژه‌وهند؛ نه‌حس.

منحول / manhûl: [عربی] صفت. [ادبی] دزراو؛ دزلی‌داو؛ دزیردوو.

من حیث المجموع / menheysolmacmû',

menheyselmacmû': [عربی] قید. به‌گشتی؛ سهرجه‌م؛ سهرهمه؛ له ړووی یه‌ک؛ به‌گشته‌وه؛ له سهر یه‌ک «من حیث المجموع کار خوب پیش می‌رود؛ به‌گشتی کار به‌باشی ده‌رواته پینشی».

منخرین / manxareyn: [عربی] اسم. [ادبی] پړناخ؛ پړناخی؛ خمخمان؛ خمخمان؛ دوو کونی لووت.

مند / mand: [پسونډ] پسونډ. — مهند؛ — مهن؛ — وه؛ خاوه «آرژومند؛ بهره‌مند؛ ناروومه‌ند؛ بهره‌وهر».

منداب / mandāb, ها: اسم. کناوله؛ کناولې؛ قناله؛ قناولې؛ قنغاوله؛ گیاه‌کی‌تالیکی یه‌ک یان دوو سالان به‌گولی سپی مه‌یلوه زهره‌یان په‌مه‌یی و ده‌نکی چه‌وره‌وه.

مندایی / mandāyi: اسم. مهندایی: ۱. دینیکی باو له باشووری عراق و خووزستان، که شوینکه‌وتووانی خه‌ت و زمانیکی تاییه‌تیا ن هیه و ناوی خوړ و تیشکیان به‌لاوه پیروزه: صبه

۲. ها؛ ان/ هر کام له شوینکه‌وتووانی نه‌و دینه * ماندایی

مند در آوردی / mandarāvardi: صفت. [گفتاری] هه‌لبه‌سته؛ دروپی؛ خو‌کردی؛ خو‌ده‌ره‌ین؛ خو‌ه‌لبه‌سته؛ له‌خویی «خبرها و شایعه‌های من درآوردی؛ هه‌وال و به‌نگ‌وباوی هه‌لبه‌سته».

مندرج / mondarec, mondarac: [عربی] صفت. نووسراو «این مطلب در کتاب فیزیک مندرج است؛ نه‌م بابه‌ته له کتییی فیزیکدا نووسراوه».

مندرجات / mondarecāt: [عربی] اسم. نووسراوه‌گهل؛ کو‌ی نه‌و شتانه‌ی له شوینیکدا نووسراونه‌ته‌وه «مندرجات کتاب فیزیک: نووسراوه‌گه‌لی کتییی فیزیک».

مندرس / mondares: [عربی] صفت. کونه؛ کون؛ شنگر؛ پواو؛ دارزاو «لباس مندرس؛ جل‌وبه‌رگی کونه».

مندلفیم / mendeleyom: [فرانسوی] اسم. مندلفیوم؛ توخمی شیمیایی کانزایی له

هئورين له ناو ړئ.

منزله / manzele, manzale: [عربي] به
منزلې

منزوی / monzavî، ها: [عربي] صفت.
گۆشه گیر؛ سوچ نشین؛ دووره پریز؛ دووری گر؛
کونجگر؛ قورنه تگیر؛ لاتهریک.

منزه / monazzah: [عربي] صفت. پاک؛ خاوین؛
پاقر؛ پاکړ؛ پاک و پوار.

منسجم / monsacem: [عربي] صفت. توکمه؛
یه کپارچه.

منسوب^۱ / mansûb، ها؛ ان؛ ین: [عربي] اسم.
۱. بهندیوار؛ بهسترو ۲. خزم؛ کهس؛ کهس و کار.

منسوب^۲: صفت. هاوگر؛ پیوه نندیدار.

منسوج / mansûc، ات: [عربي] اسم. ۱. کر؛
ته نراو؛ چنراو؛ تهون؛ جولاړی کراو ۲. [قدیمی]
گنج؛ کنج؛ هنجگ؛ جل و بهرگ.

منسوخ / mansûx: [عربي] صفت. هه لگیراو؛
هؤرگیریا؛ له باوکه و توو؛ بی بره و «این رسمها دیگر
منسوخ شده است: نهم داب و نهریتانه ئیدی
هه لگیراون».

منسی / mansî: [عربي] صفت. [دبی] له بیر چوو؛
له بیر کراو؛ فهراموښ بوو؛ فهراموښ کراو.

منش / maneš، ها: اسم. تووک؛ خوځوځده؛ گه د؛
رهوشت؛ شیوازی جوولانه وه له گه ل خه لک، به
گوږه ی که سایه تی و دوزه نه یه کی بایه خی
دیاریکروا.

منشأت / monša'ât: [عربي] اسم. [دبی] کؤمه له
نامه؛ نامه گه ل؛ نامی.

منشأ / manša'، ها: اسم. سرچاوه: ۱. ل/ها/
ژیدره؛ بنه ما؛ سرچاوه؛ زاگه ۲. [مجازی] هؤ؛
بؤنه ی سره ه لدان «امیدوارم بتوانم منشأ خدمتی
بشوم: هیوادارم بتوانم بیمه هوی خزمه تیک».

منشأ گرفتن: سرچاوه/ سرچاوه گرتن؛
سره ه لدان؛ وه شانوه؛ به دیه اتان؛
لی دهره اتان؛ لی دهره کوتن «همه ی این مشکلات

دهسته ی ثاکتیده کان، به ژماره ئه تو می ۱۰۱،
که به شیوه ی دهسکرد به ره هم دیت: مندلویم
مندلک / mandalak، ها: اسم. کاوه مارانه؛

گیاهه کی پایا به ریشوی ئه ستور و درېژ، چهن
لاسک و گه لای پانی سهوز و خوراکیه وه که
هاوینان شین ده بی: کاوه ی افعی

مندلویم / mendelevyom: [فرانسوی] به
مندلیسم

مندلیسم / mendelism: [فرانسوی] اسم.
مه ندلیسم؛ سه رجه می بنه ما و کارکردی
قانونی مه ندیل.

مندیل / mandil، ها: [عربي] اسم. میزه؛
میزه؛ سه ریچ؛ شاشک؛ دهسمال سه؛
دهسره ی سه ریچان.

منزجر / monzacer: [عربي] صفت. وهزه؛ وهزه؛
جارز؛ وپرس؛ ویزار؛ بیزار؛ قه لیس؛ یاس؛
گیانه سه ر «با رفتار خود همه را منجر کرد: به
کرده وه ی خوی هه مووی وه ره ز کرد».

منزجرکننده / monzacerkonande: [عربي]
فارسی صفت. بیزار کر؛ وهزه کر.

منزل / manzel، ها: [عربي] اسم. ۱. منزل/
مال؛ خانوو؛ خانه؛ یانه؛ خانک؛ خانگ؛ خانی؛
مار؛ هوونه؛ دهمانه ۲. [مجازی] خان؛ مال؛
خانه خان؛ قوناغ «هنوز در منزل اول این کار بزرگ
هستیم: هیشتا له خانی یه که می ئه م کاره
گه وه داین» ۳. [مجازی] بهر؛ مه قسه د ۴. [مجازی]
جی؛ جیگا؛ شوین ۵. مه نزل؛ یه که ی کؤنی
ړیگا، ئه ونده ی شه ش فرسه خ، سی وشه ش
کیلومتر.

منزل کردن: نیشته جی بوون؛ هیورین در
هتل منزل کردیم: له هوتیل نیشته جی بووین.

منزلت / manzelat, manzalat، ها: [عربي] اسم.
وهج؛ قه در؛ پله و پایه ی کؤمه لایه تی.

منزلگاه / mazelgāh، ها: [عربي/ فارسی] اسم.
گیهانه ک؛ جامال؛ مالگه؛ شوینی مانه وه و

دادپهروهه رانه.

منصفانه^۲: قید. له رووی ئینسافهوه؛ به ئینسافهوه؛ به دادپهروهه ریهوه «منصفانه قضاوت کن، بین حق با کیست: به ئینسافهوه دادوهه ری بکه، بزانه کی پاسته».

منسوب / mansûb، ان؛ یین: [عربی] صفت، دانراو؛ راسپارده؛ راسپاره.

منسوب شدن: دانران؛ راسپیردران «به ریاست مدرسه منصوب شد: بؤ سهروؤ کایه تی قوتابخانه دانرا». ههروهه: منصوب کردن

منصور / mansûr: [عربی] صفت. [ادبی] سه ره که وتوو.

منضبط / monzabet: [عربی] صفت. مریس؛ ته کووز؛ رنک و پیک.

منظم / monzam: [عربی] صفت. پتوه لکاو؛ په یوهه ست کراو؛ ده پال خراو.

منطبق / montabeq: [عربی] صفت. به رانبهه؛ به رانبهه «منطبق با حقیقت است: به رانبهه به راستیه».

منطق / manteq: [عربی] اسم. ۱. مهنتیق؛ زانستی سه لماندن و ئاکام لئوهه رگرتنی قسه و باس ۲. [مجازی] به لگه و برنؤی ژیرانه ۳. [مجازی] بیرى دروست ۴. [مجازی] شیوازی هشاندن؛ تیفکرین ۵. وته؛ وتار؛ گوته ۶. [قدیمی] زمان؛ زوان ۷. [قدیمی] کار و رهوتی په یشین؛ ئاخاوتن؛ چه لمین.

منطق / monte q: [عربی] عدد گویا، عدد منطقدان / manteq dān، ها؛ ان: [عربی/فارسی] اسم. مهنتیق زان؛ پسپوری مهنتیق.

منطقه / mantaqe، ها؛ مناطق: [عربی] اسم. ناوچه؛ نافچه؛ ناوان؛ هه ریم؛ هه و پیکه؛ قاج؛ مه له بند؛ ئاقار؛ کافار. ۱. به شیک له رووبه ریک «منطقه ی وسیعی را آب فرا گرفته بود: ئاو ناوچه یه کی زوری داگرتبوو» ۲. سه رزهوین؛ دیو «منطقه ی کردنشین: مه له بندی کوردان» ۳. [جغرافیا] هه

از گرانی منشأ می گیرد: هه موو ئههه گرفتانه له گرانیهوه سه رچاوه ده گرن.

منشعب / monša'eb: [عربی] صفت. ۱. لق - لق؛ شاخه - شاخه؛ پهل - پهل ۲. په لکیش؛ لئوهه بوو؛ ئاؤؤ «در اینجا جاده منشعب می شود: لئیهه دا جاده که په لکیش ده بی» ۳. جیاوه بوو؛ لئوهه بوو «گروه منشعب از حزب: تاقمی جیاوه بوو له حزب».

منشور / manšûr، ها: [عربی] اسم. ۱. په خشنامه؛ ئاگاداری؛ بلاو کراوه؛ به لافؤک «منشور حقوق بشر: په خشنامه ی مافی مرؤ» ۲. [هندسه] پوازک؛ ته شکیکی چه نه پالوو ۳. ئاو پزه؛ ته نیکی روون به دوو لاپالی ناهاوشان بؤ لار کردنهوه و شی کردنهوه ی لیزگی تیشک.

منشی / monši، ها؛ ان: [عربی] اسم. ئینشابه ند؛ سه ره لهه؛ مونشی: ۱. ئهه که سه کاروبار و نامه ی نووسینگه ی سه روؤک به پتوه ده با ۲. ئهه که سه ی باس و برپاری دانیشتنیک دنوو سیته وه.

منشی تلفنی ☎ پیامگیر

منشی صحنه: مونشی نیار / شانؤ؛ ئهه که سه ی هه موو ورده کاریه کانی سه ر شانؤی فیلم تۆمار ده کا و پیمان راده گا.

منشیگری / monšigari: [عربی/فارسی] اسم. کار یان پیشه ی مونشی.

منصب / mansab، ها؛ مناصب: [عربی] اسم. ۱. پله؛ پایه ۲. پیشه؛ ئیش؛ کار (به تابهت کاری گرینگ).

منصرف / monsaref: [عربی] صفت. پاشگه ز؛ ده سهه لگر؛ په شیمان «از تصمیم خود منصرف شدم: له برپاره کهم پاشگه ز بوومه وه».

منصف / monsef، ها؛ ان؛ یین: [عربی] صفت. به ئینساف؛ دادپهروهه.

منصف الزاویه / monassefozzāviye: [عربی] نیمساز

منصفانه^۱ / monsefāne: [عربی/فارسی] صفت.

به شیکی گوی زهوی «منطقه‌ی گرمسیری؛ ناوچه‌ی
گهرمه‌سیر» ۴. و لکه؛ نولکه؛ نولکه؛ محال؛
مه‌هال؛ کومه‌له‌ ناوایی یان کومه‌له‌ شه‌قام و
کولانی ناوشار که سر به ناوه‌ندیکن.

☐ منطقه‌ی استوا: ناوچه‌ی ئوستوا؛ به‌شی‌له
گوی زهوی له نیوان ۲۷' ۲۳۰ به‌ری باکووری
و باشووریدا که هه‌میشه‌ گهرمه و گۆرانی
وهرزی تیدا به‌دی ناکری.

منطقه‌ی حاره ☞ مدارگان

منطقه‌ی قطب ☞ منطقه‌ی منجمد

منطقه‌ی معتدل: ناوچه‌ی فینک؛ ههر کام له
دوو به‌شی گوی زهوی له نیوان ناوچه‌ی
ئوستوا و ناوچه‌ی به‌سته‌له‌ کدا.

منطقه‌ی منجمد: ناوچه‌ی سه‌هۆل‌به‌ندان؛
ناوچه‌ی به‌سته‌له‌ک/ تلوونج؛ ههر کام له دوو
جه‌مه‌ری گوی زهوی له نیوان دوو به‌ری
۳۳' ۶۶ باکووری و باشووریدا که هه‌میشه
سهرد و رچه‌یه: منطقه‌ی قطب

منطقه‌ البروج / mantaqatolburûc, -borûc

[عربی] ☞ دایرة البروج

منطقه‌ی / mantaqei / [عربی] صفت. ناوچه‌یی؛
ههریمی؛ سر به ناوچه.

منطقى / manteqî / [عربی] صفت. ژیرانه؛
گونجاو؛ ریک و ته‌با «عمل منطقى؛ حرف منطقى؛
کارى ژیرانه؛ قسه‌ی گونجاو».

منظر / manzar / [عربی] اسم. دیمه‌ن: ۱. روانگه؛
پیشچاو؛ چاوگه؛ دیامان؛ خویانه‌ک؛ به‌رجه‌وه‌ن؛
به‌رژه‌وه‌ند؛ شوینی لێروانین «از منظر علم فیزیکی؛
له روانگه‌ی زانستی فیزیکه‌وه» ۲. په‌نگ و پروو؛
سیما.

منظره / manzare / ها؛ مناظر: [عربی] اسم.
دیمه‌ن؛ دیا: ۱. نه‌وه‌ی به‌رچاو ده‌که‌ویت «آن
منظره‌ هه‌میشه‌ پیش چشم مجسم می‌شود؛ نه‌و دیمه‌نه
هه‌موو کات دیتته به‌رچاو» ۲. وینه‌ی له
دووهره‌وه‌ی سروشت «منظره‌ی طبیعت می‌کشید و

می‌فروخت؛ دیمه‌نی سروشتی ده‌کیشا و ده‌یفرۆت»
۳. دیامان؛ روانگه؛ به‌رژه‌وه‌ند؛ به‌رجه‌وه‌ن.

منظم / monazzam / [عربی] صفت. ته‌کووز؛
ته‌کویز؛ ته‌کویس؛ ریک‌وپیک؛ له‌بار؛ پۆر «کار
منظم؛ کارى ته‌کووز».

منظور / manzûr / ها؛ [عربی] اسم. مه‌به‌ست؛
مخه‌ت؛ مه‌به‌س؛ چه‌مک؛ نیاز.

☐ منظور داشتن: ۱. دانان «این کار را برای شما
منظور داشتیم؛ ئەم کارەم بۆ ئێوه دانای: منظور
کردن ۲. مه‌به‌ست بوون «از این حرف منظور
داشت؛ لهم قسه‌یه مه‌به‌ستیکی بوو».

منظور کردن ☞ منظور داشتن ۱-

منظوم / manzûm / [عربی] صفت. هۆنراو؛
هه‌لبه‌سته؛ هه‌لبه‌ستراو؛ به‌شیوه‌ی شیعەر.
به‌رانبهر: منظور «حکایت منظوم؛ داستانی هۆنراو».

منظومه / manzûme / ها؛ [عربی] اسم.
۱. هه‌لبه‌ست؛ هۆنراوه؛ داستان یان
به‌سهره‌اتیکی هۆنراوه «منظومه‌ی خج و سیامند؛
هه‌لبه‌ستی خه‌ج و سیامه‌ند» ۲. [نجوم] کومه‌له؛
کۆی گه‌رۆک و مانگی که له ده‌وری
ئه‌ستێره‌یه‌ک هه‌لده‌سوورن «منظومه‌ی شمسی؛
کومه‌له‌ی رۆژ».

☐ منظومه‌ی شمسی: کومه‌له‌ی رۆژ؛ خۆر، زه‌وین
و هه‌شت گه‌رۆکی دیکه و مانگه‌کانیان.

منع / man' / [عربی] اسم. به‌رگری؛ به‌رگیری؛
به‌رهبه‌ست؛ مه‌نع؛ کار و ره‌وتی رینگه‌نه‌دان؛
به‌رگرتن؛ نه‌هه‌شتن؛ نه‌هیلان. هه‌روه‌ها: منع
شدن؛ منع کردن

منعقد / mon'aqed / [عربی] صفت. ۱. به‌سراو؛
به‌ستراو (بۆ په‌یمان) ۲. ئەماس؛ مه‌یو؛ مه‌ییو؛
مه‌یس؛ گرساو؛ گرسی (بۆ تراو) ۳. کار و ره‌وتی
به‌رپه‌وه‌ چووون «مراسم عروسی منعقد شد؛
رێ‌وه‌رسمی زه‌ماوند به‌رپه‌وه‌ چوو».

منعکس / mon'akes / [عربی] صفت. هه‌لگه‌راوه؛
وه‌رگه‌راو؛ هه‌لگه‌راو؛ هه‌له‌وه‌گه‌ریاگ؛ تووشی

گه پانه وه بوو <نور منعکس از آینه: تیشکی
هه لگه راه له ئاوینه>.

منعم / mon'em ، نان؛ -ین: [عربی] صفت. / [دبی]
دارا؛ مایه وهر.

من غیر مستقیم / menqeyremostaqim: [عربی]
قیل. ناراسته وخو <من غیر مستقیم به او فهماندم که
نخواهم رفت: ناراسته وخو تیم گه یاند که نارؤم>.

منفجر / monfacer: [عربی] صفت. ته قیو؛ ته قاو؛
ته قیگ؛ ته قیاگ؛ ته قیای؛ تره قیو؛ په قیو.

☐ منفجر شدن: ته قین؛ ته قیان؛ په قین؛ په قان؛
پوقیان؛ ته قینه وه؛ ته قانه وه؛ ته قیانه وه؛
ئه وه ته قه ی؛ ته قایوه؛ تره کین <مین منفجر شد:
مینه که ته قیه وه>.

منفجر کردن: ته قانده وه؛ ته قان؛ ته قاندن؛
به قتانن؛ په قانن؛ تره قانن؛ ئه وه ته قه ی؛
ته قنایوه؛ تره قانن؛ گوده؛ هه لته کان <یک پل
را منفجر کردند: پردیکیان ته قانده وه>.

منفذ / manfaz ، ها؛ منافذ: [عربی] اسم. دهروو؛
۱. ماوش؛ کون؛ کونا؛ وله؛ ته شه؛ واجه
۲. ده ربیجه؛ ده ریچه ۳. / [دبی] بوارگه؛ جی بگار.

منفرجه / monfarece: [عربی] صفت. ۱. ئاوه لا؛
گوش؛ کراوه ۲. ☞ زاویه ی منفرجه، زاویه

منفرد / monfared: [عربی] صفت. ۱. ته نیا؛
ته نها؛ تاک ۲. / نان؛ -ین / سه ربه خو <نماینده ی
منفرد: نویته ری سه ربه خو>.

منفصل / monfasel: [عربی] صفت. ۱. / نامتداول /
جیاوه بوو؛ جیاووگ؛ جیاوه بیه ۲. جیا؛ جوی؛
جگا ۳. لا براو؛ داته کیو؛ داپراو <از سمتش منفصل
شد: له کاره که ی لا برا>.

منفعت / manfa'at ، ها؛ منافع: [عربی] اسم.
قازانج؛ به هره؛ فیده؛ هافل؛ سوود.

☐ منفعت بردن: قازانج کردن؛ به هره بردن؛ هافل
بوون. هه روه ها: منفعت داشتن؛ منفعت کردن

منفعل / monfa'el: [عربی] صفت. ۱. به رکار؛
وه بهر روودانی کاریک ۲. / مجازی / شهرمه زار؛

شهرمزار؛ ته رنقه وه بووگ؛ خه جاله تبار؛
به خو داشکاو <از رفتار خودش متغفل شد: له
کرده وه ی خو ی شهرمه زار بوو> ۳. بی ده سه لات؛
له کار ته؛ په ک که وته <نیروهای ملی متغفل بودند و
کودتایان فعال: هیزه کانی گه له بی ده سه لات بوون و
کووده تاجیه کان به کار> * انفعالی

منفک / monfak(k): [عربی] صفت.
۱. جیاوه بوو؛ لیوه بوو ۲. که نراو؛ داپراو.

منفور / manfûr: [عربی] صفت. نه گه ویس؛ پیترم؛
به ر بیز که وتوو؛ به ر رق که وتوو؛ (له) به ر
چاو که وتوو؛ که س نه ویس <او در آن شهر منفور بود:
(ئهو) لهو شاره دا نه گه ویس بوو>.

منفی / manfi: [عربی] صفت. ۱. نه رینی؛ به
کرده وه ی پیچه وانه، دژ، ناتها و بی قازانج <پاسخ
منفی: وه لامی نه رینی> ۲. / برقی / به ئه لکترونی
زیادیه وه؛ ئه لکترؤنده ر ۳. / ریاضی / ☞ عدد
منفی، عدد * به رانبهر؛ مثبت

منفی بافی / manfibafi ، ها: [عربی] فارسی / اسم.
دهم ساردی؛ کار و ره وتی گوتنی قسه ی
ناهمیدانه، نه یارانه و ره شبینه. هه روه ها:
منفی باف

منقاد / monqād, menqād: [عربی] صفت. / [دبی]
فهرمانبهر؛ گوی پاییه؛ گوی بیس.

منقار / menqār ، ها: [عربی] اسم. نک؛ نووک؛
دهندووک؛ دهنووک؛ دندووک؛ دندوول؛
نکل؛ نیکل؛ نکول؛ نوکل؛ نوکول؛ شه ند؛ نه قور؛
لیوی ره ق هه لاتووی په له وه ر.

منقاش / manqāš: [عربی] ☞ مقاش
منقبت / manqabat ، ها؛ مناقب: [عربی] اسم.

شکو؛ ئه وه ی ده بیته هؤی سه رتری و گه وره یی
که سیک <شرح مبسوطی در مدح و منقبت او اظهار
داشت: رافیه کی چروپری له پس سن و شکوی ویدا
ده ربری>.

منقبض / monqabez: [عربی] صفت. کرژ؛ رچ؛
ویکها توو. به رانبهر؛ منبسط <اجسام بر اثر گرما

منقوش /manqûš/: [عربی] صفت. [ادبی] نه‌خشاو؛ نه‌خشیو؛ نه‌خش کراو.

□ **منقوش کردن**: نه‌خشاندن؛ هیڅشانندن.

منقوط /manqût/: [عربی] صفت. نوقته‌دار؛ خالدار.

منقول /manqûl/: [عربی] صفت. ۱. [نامتداول] گوږزراوه؛ راگوږزراوه ۲. گه‌ږنراوه؛ گيږدراوه «از انوشیروان منقول است که... له نه‌نووشیروانه‌وه گيردراوه‌توه که...» ۳. راگوږزراوی.

منکر ۱ /monkar, /ات/: [عربی] اسم. [اسلام] مونکره؛ کارئ که به پیچه‌واڼه‌ی دینه.

منکر ۲: صفت. که‌سن؛ دزیو؛ نه‌چئ؛ سک؛ کریت؛ ناشیرین؛ نادروست.

منکر /monker, /ان؛ ین/: [عربی] صفت. [ادبی] ښکار که؛ حاشاکه‌ر.

□ **منکر شدن**: حاشا لی کردن؛ ښکار کردن «او نوشتن آن مقاله را به کلی منکر شد: (ثو) به ته‌واوی حاشای له نووسینی نه‌و گوتاره کرد».

منکسر /monkaser/: [عربی] صفت. [ادبی] داشکاو؛ شکاو «خط منکسر: هیلې داشکاو».

منکوب /mankûb/: [عربی] صفت. [ادبی] سهرکوت کراو؛ داته‌مراو «شورشې منکوب: یاخی سهرکوت کراو».

منگ /mang/: صفت. گنج؛ گيږ؛ کاس؛ وږ؛ وه؛ سهره‌تاساو؛ تووشیاری ئالوژی و شیواوی هزر و بیر.

منگنز /manganez/: [فرانسوی] اسم. منگنه‌یز؛ توخمی شیمیایی به ژماره‌ی نه‌تومی ۲۵ و کیشی نه‌تومی ۵۴،۹۳، کانزایه‌کی نهرم و تورث و به په‌نگی سپی مه‌یلو و بؤر که له نه‌سیددا ده‌تویته‌وه و بؤ به‌ره‌هم هینانی ئالیاژ که‌لکی لی ده‌گرن.

منگنه /mangane, mangene, /ها/: [ترکی] اسم. منگنه‌نه؛ مه‌نگهن: ۱. نه‌شکنجه؛ نه‌شکه‌له؛ جه‌ر؛ مه‌لگه‌ز؛ ماوش؛ که‌رسته‌یه‌ک بؤ جه‌ر دان،

منقبض می‌شوند: شت به هؤی سهرماوه کرژ ده‌بیته‌وه. هه‌روه‌ها: منقبض شدن؛ منقبض کردن

منقح /monaqqah/: [عربی] صفت. [ادبی] ۱. خاویڼ کراو؛ پاک کراو ۲. پازینراو؛ چاک کراو.

منقد /monaqqed, /ان؛ ین/: [عربی] اسم. [ادبی] په‌خنه‌گر؛ نه‌وه‌ی باش و خراب یان عه‌یب و ته‌رزی شتیک هه‌لده‌سه‌نگینی و ده‌یناسینی.

منقرض /monqarez/: [عربی] صفت. بنه‌بر؛ کوږه‌وه‌بوو؛ کوږه‌وه‌بوو؛ قران هاتوو؛ قرتیکه‌وتوو؛ هه‌لپچراو؛ دواپراو؛ هه‌لپچراو «سلسله‌ی قاجار در سال ۱۳۰۴ منقرض شد: زنجیره‌ی قه‌جر له سالی ۱۳۰۴ دا بنه‌بر بوون».

منقسم /monqasem/: [عربی] صفت. دابه‌ش بوو؛ به‌ش- به‌ش کراو؛ به‌شه‌و کریاگ «سرمایه‌ی شرکت منقسم به صد سهم است: سهرمایه‌ی به‌شدار که دابه‌ش بووه به سه‌د به‌ش».

منقش /monaqqash/: [عربی] صفت. نه‌خشین؛ نه‌قشین؛ نگارین؛ نه‌خشاو؛ په‌نگاو‌په‌نگ؛ نه‌خشاو؛ نه‌خشار؛ نه‌خشار.

منقضي /monqazi/: [عربی] صفت. تیپه‌ږيو؛ ته‌واو بووگ؛ دواپی هاتوو؛ بگردگ «مهلت ثبت‌نام منقضي شده است: ماوه‌ی ناوونوسی تیپه‌ږيو».

منقطع /monqate': [عربی] صفت. پراو؛ داپچراو؛ داپراو؛ پساو؛ پریاگ؛ پریاو.

منقل /manqal, /ها/: از عربی/ اسم. ته‌فایه؛ مه‌قه‌لی؛ مه‌قه‌لی؛ مه‌نقل؛ مه‌نقل؛ مه‌نقله؛ مه‌نگه‌ل؛ مه‌نگه‌لی؛ مه‌نگه‌لیه؛ سوچئو؛ ده‌فری خه‌لووز و سکل تی کردن له کانزا بؤ چز و بز. □ **منقل برقی**: مه‌نقله‌ی کاره‌بایی.

منقلب /monqaleb/: [عربی] صفت. ۱. هه‌لشیواو؛ هاژ و واژ ۲. باره‌وباروو؛ داگه‌پراو؛ هه‌لگه‌پراو.

منقور /manqûr/: [عربی] صفت. [ادبی] هه‌لکه‌نراو؛ هه‌لقه‌نراو؛ نووسراوه یان نه‌خشی به سهر شتیکه‌وه (وه‌ک به‌رد) ده‌ره‌هاتوو.

منوال / *menvāl* : [عربی/اسم، شیوه؛ زئ؛
پوهشت؛ پی وړئ / کار با این منوال پیش نمی رود؛ کار
به هم شیوه ناروا ته پېښه وه].

منور / *monavvar* : [عربی/صفت، [دبی/پژوښن؛
پرووناک؛ پژوښن؛ پوهن].

منوره / *monavvare* ، ها: [عربی/اسم، [نظامی/]
نوور پژین؛ تفرقه مهنی تاییه ت بؤ پروون کردنه وه به
مه به سستی پرووناکی (تیشکی سپی) و هه وال دان
(تیشکی پهنکی).

منوسیت / *monosit* ، ها: [انگلیسی/اسم،
[زیست شناسی/ مونوسیت؛ گلوبولی سپی یه ک
ناوکه.

منوط / *manût* : [عربی/صفت، به سراو؛ وابسته؛
به مهرج «استخدام شما منوط به موافقت رئیس است؛
دامه زانی ئیوه به سراوه ته ته بایی سرؤکوه».

منوکسید / *monoksîd* ، ها: [فرانسوی/اسم،
[شیمی/ مونوکسید؛ ئوکسیدیک بریتی له یه ک
ئه تۆمی ئوکسیژن له مولوکولیکدا.

☐ **منوکسید کربن**؛ مونوکسیدی کهربون؛
غازیکی بی رهنګ و ژاراوی که له بهر یکه وه
له گهل ئاودا تیکهل ده بی و له سووتانی
ناته واوی که ربؤنه وه بهرهم دی: کربن
منوکسید

منوگامی / *monogāmî* : [؟/اسم،
تاکه هاوسه ری؛ تاکه هاوژینی.

منولوگ / *monolog* ، ها: [فرانسوی/اسم،
تاکه بیژنی.

مونومر / *monomer* ، ها: [فرانسوی/اسم، مونومیر؛
ماکی شیمیایی پیکهاتوو له مولوکولگه لی تاکی
یه کده ست.

من و من / *menn-o-men* : [عربی/اسم، ویست؛ نیاز؛
منویات / در اجرای منویات ایشان: له بهر ئوه بردنی
ویستی ئه واندا.

منها / *menhā* : [عربی/اسم، ۱. [گفتاری/ کار و

پاگرتن و کون کردنی شت ۲. ئالفه یه کی
کانزایی بؤ کون کردنی شتیک که به سه ریدا
په رچی ده کهن (وهک ئالفه ی کونی به نی کهوش)،
☐ **منگنه کردن**؛ گیره لی دان؛ مهنگنه کردن
«دگمه ها را منگنه کرد: دگمه کانی گیره لید».

منگول / *mongol* ، ها: [فرانسوی/صفت،
مونگول؛ تووشیاری نه خویشی مونگولیسم.

منگوله / *mangûle* ، ها: [اسم، گوله نگ؛ گولنگ؛
گولنگه؛ گولینه گوله نگه؛ گولیفینک؛ گیفک؛
گیفک؛ گوفک؛ گولیفک؛ ره شالووک؛ ریشوو؛
ریشوه؛ ریشی؛ فسکول؛ خشلی سر جل، کلاو،
کهوش و شتی وا، له چهن تاله بهن که
سه ریکیان پیکه وه به ستراوه و سه ره که ی تریان
داکه وتوو و ئاو پژنه.

منگولیسم / *mongolism* : [فرانسوی/اسم،
[پزشکی/ مونگولیسم؛ که مایه سیه کی زگماکی،
و پژای دوا که فته بی زهینی، کابؤلی پان و کورت
و چکوله، چاوی خیل، که پؤی په خ، دهستی پان
و قامکی کورت.

منگی / *mangî* : [اسم، هورپی؛ گیژنی؛ گیجی؛
ورپی؛ تاساوی؛ تاسیای.

منم - منم / *manam.manam* ، ها: [اسم، [گفتاری/
من - من؛ خؤم - خؤم؛ قسه ی خؤ هه لکیشان «این
منم - منم یک روز کار دست می دهد: ئەم من - منه
رؤژی پهنیکت پی ده دا».

من - من / *menmen* : [اسم، منجه منج؛ گنه گن؛
منگه منگ؛ مینگه مینگ؛ گوفقی؛ قسه ی به پرته
و سرتوه (قدری من - من کرد و رفت: نه ختیک
منجه منجی کرد و پژی: من و من

مننژیت / *menanjît* : [فرانسوی/اسم، مینه نژیت؛
نه خویشی چلکی په رده ی می شک، که له گهل تا،
سه ریشه و رشانه وه دایه.

منو / *meno, menû* ، ها: [فرانسوی/اسم، مینؤ؛
۱. پی رستی خواره مهنی ۲. پی رستی نیو
که میو ته ر.

پهوتی داشکاندن؛ لی داشکان؛ لی دهر کردن
۲. کورته هیلک له نیوان دوو ژماره دا بو
لی داشکانی ژماره یه کهم له دووههم (وهک:
۷-۵-۱۲) ۳. نیشانه ی چهنیه تی که متر له سیفر
(-۳).

□ منها کردن: داشکاندن؛ لی دهر کردن؛ لی
داشکان؛ کهم کردن.

منهدم / monhadem: [عربی] صفت. کاول؛
ویزان؛ پروخواو؛ رمیاگ؛ رخیاو؛ چندین خانه
بر اثر سیل منهدم شد: چهن مال به هوی لافاوهوه
کاول بووه.

منی / manî: [عربی] اسم. [فیلولوی] ناو؛ توماو؛
شاووت؛ ناوی پشت؛ ناوی تیکهل به ئیسپیترم له
نیتری پیگه یشتوو.

منیت / manîyyat، ها: [فارسی] [عربی] اسم.
خۆبهزل زانی؛ خۆبه سیئی؛ خۆبه سندی.

منی دانه / manîdane: [عربی] [فارسی] اسم.
ئیسپیترم؛ خانه ی بزۆزی جینسی له گیانداری
نیردا.

منیر / monîr: [عربی] صفت. [ادبی] رهوشینه ر؛
پۆشنایی دهر؛ پووناکی دهر.

مینزی / manyazî: [فرانسوی] اسم. [شیمی]
ئوکسیدی مهنیه زیوم.

مینیزیم / manyaz(i)yom: [فرانسوی] اسم.
مهنیه زیوم؛ توخمی شیمیایی کانزایی، به
ژماره ی ئەتۆمی ۱۲ و کیشی ئەتۆمی ۲۴،۳۰، به
پهنگی سپی زیوکار که له ئاودا ناتۆیته وه و به
پووناکیی زۆره وه گر دهری، به زۆری له ناوی
دهریادا هیه و له به رههم هینانی ئالیاژگه لی
سووک، پاکژکردنه وه ی شه کر، دهواسازی،
ویته گری و شیشه سازیدا به که لک دیت.

منیع / manî': [عربی] صفت. [ادبی] ۱. بهرز؛ بلند؛
بلیند ۲. پایه بهرز؛ پایه بلند.

مو / mow, mo: ها: اسم. میو؛ مۆو؛ میوی؛
مهیب؛ بنی پهز؛ داری ههنگوو؛ داری ترئ؛

مه یفی؛ دهوه نیکی هه لچوو له تیره ی پهزان که
به شتدا هه لده گه ری و پیوه ی ده نووسی،
به ریکی هی شووی ئاودار (ترئ) ده گری.

مو / mû، ها: اسم. موو؛ موی؛ موویه: ۱. تالی
ناسک و پتهوی سهر و له شی زۆربه ی گوانداران
به تایبته مرۆ ۲. [مجازی] مه ودای زۆر کهم
۳. [مجازی] ههر شتیکی که مووسکه.

□ مو به مو ۱. موبه مو

موسرخ ۲. موسرخ مو

موسفید ۳. مسفیدمو

موقرمز ۴. مسرخ مو

موی بافته: په لکه؛ په لکی؛ کهزی؛ قزی
چینراو؛ قزی په لکه کراو؛ پرچی هۆنراو.

موی دماغ: [کنایی] مووی لـووت؛
ده ردیسه رده ر؛ موزاحیم. ههروه ها: موی دماغ
شدن

موی زهار: تووکه بهر؛ چوخت؛ پرووف؛ پۆفک؛
پوم؛ پروومی؛ که له مر؛ پیف؛ پرووی؛ پیو؛ مورت؛
زار؛ زاره؛ مووچک؛ مردار؛ به ره تووک؛
به ره تووکی؛ مووی بهر گه ده.

□ مو بر / به تن کسی راست / سیخ شدن: [کنایی]

مووی له شی که سی سنگ - سنگ بوونه وه؛
مووی که سیک راست بوون؛ موچرک به
له شدا هاتن (له بهر ترسی زۆر).

مو برداشتن: [مجازی] تره ک هه لگرتن؛ زهنگ/
درز بردن (بۆ ئیسک یان ده فری بلۆر و چینی).
مو را از دمش گرفتن: [کنایی] له پاده به دهر به
ورده کاریه وه خه ریک بوون.

مو را از ماست کشیدن: [کنایی] موو له ماست
کیشان؛ زۆر ورد و سه رنجدهر بوون، به تایبته
له حسیب و کتیبدا.

مولای درز چیزی نرفتن: [کنایی] موو تی
نه چوون؛ بی قسه بوون؛ بی عهیب و خهوش
بوون.

موزدن: [مجازی] موو لی نه دان؛ کوت متی

تووشی گرفتیک بووین.

مواجهه / *movācehe*: [عربی] اسم، بهر هورووویی؛
 پرووبارکاری: ۱. کار و پوهتی پرووبه پرووکردنی
 دوو کهس بو دهرخستنی راستیه ک ۲. کار و
 پوهتی پرووبه پروو بوون؛ تووش هاتن.

مواد / *mavād(d)*: [عربی] جمع ㊥ ماده
 ㊥ مواد مخدر: ماکي سرکه؛ نهو ماکانهی مرو
 تووشی نه شه، خه الوویی و هؤکارهی
 ده کهن: مخدرات

موارد / *mavāred*: [عربی] جمع ㊥ مورد
مواریث / *mavāris*: [عربی] جمع ㊥ میراث
موازات / *movāzāt*: [عربی] اسم، هاوشانی؛
 دؤخی شان به شانی یه ک بوون «جاده و رودخانهی
 زاب کوچک به موازات یکدیگرند: جاده و چه می زابی
 گچکه هاوشانی یه کن».

موازنه / *movāzene*: [عربی] اسم، هاوسهنگی؛
 هاوقاتی «موازنه ی قدرت: هاوسهنگی ده سلات».
موازی / *movāzî*: [عربی] صفت، هاوشان: ۱. له
 یه ک دریژهدا و شان به شانی یه ک «دوخط موازی:
 دوو هیلای هاوشان» ۲. «مجازی» به یه ک کار و
 پیگاو «سازمان های موازی: پیکخواه گهلی
 هاوشان».

موازین / *mavāzîn*: [عربی] اسم، پیودان؛
 پیودانک؛ سهنگ و کیش؛ سهنگل؛ پیومان
 «موازین قانونی: پیودانی قانونی».

مواشی / *mavāšî*: [عربی] اسم، [ادبی] ولسات؛
 ملات؛ پاتال؛ گهله؛ مهر و ملات؛ گا و گؤل.
مواضع / *mavāze*: [عربی] جمع ㊥ موضع
مواضعه / *movāze'e*: [عربی] اسم، کهین وبهین؛
 کاکه و براله؛ کاری قه رار دانان بو به پتوه بردنی
 کاریک (زۆرتر نا پوها).

مواظب / *movāzeb*: [عربی] صفت، وشیار؛
 هؤشیار؛ سهخبیر؛ چلویر؛ چاودیر؛ ناگادار؛
 هاگه دار «مواظب باش گربه گوشت را نخورد: وشیار به
 پیشله گوشته که نه خوا».

یه ک بوون «عین هم اند، با هم مو نمی زنند: ههر
 وه کوو یه ک وان، کوتومتی یه کن».

موها را در آسیاب سفید نکردن: [کنایی] قژ له
 ئاسیادا سپی نه کردن؛ پیش به بهلاش سپی
 نه بوون؛ به هؤی تمه نه وه زانا بوون.

موی کسی را آتش زدن: [کنایی] مووی
 که سئ هه لکزاندن/ هه لپرووزاندن؛ له
 کوتوپرا و زۆر به جئ له شوینیکدا پهیدا بوون
 «درست همان موقع سر رسید، مثل اینکه مویش را
 آتش زده باشند: ههر راست لهو کاتهدا پهیدا بوو،
 ده تگوت موویان هه لکزاندووه».

به مویی بند بودن: [کنایی] به پفیکه وه به ند
 بوون؛ به موویه که وه به سران؛ به ترئ به ن
 بوون؛ له پچران و تیاچووندا بوون «زندگیش به
 مویی بند است: ژيانی به پفیکه وه به نده».

یک مواز سر کسی کم نشدن ㊥ یک
مواخذه / *mo'axeze*، ها: [عربی] اسم،
 وه خواست؛ کاری لی پرسینه وه؛ خواسته وه؛ دانه
 بهر گیر و گاز «به خاطر آن اشتباهش مواخذه می شود:
 له بر نهو هه له ی کردوویه وه خواست ده کری».

موانست / *mo'ānesat*: [عربی] اسم، [ادبی]
 هؤگه ته؛ هاوونشینی؛ دؤستایه تی.

موات / *mavāt*: [عربی] صفت، ۱. «نامتداول» مردوو؛
 مردگ ۲. زمین موات، موات

مواثیق / *mavāsiq*: [عربی] جمع ㊥ میثاق
مواج / *mavvac*: [عربی] صفت، شه پؤلاوی؛
 شه پؤلدار؛ به پیتل «دریای مواج: دهریای شه پؤلاوی».

مواجب / *mavaceb*، ها: [عربی] اسم، [قدیمی]
 جیره؛ مووچه و بهرات؛ مه واش؛ بژیوی که به
 قوتابی و کارکهری ده ولت دهدری.

مواجه / *movāceh*: [عربی] صفت، تووشیار؛
 تووش هاتوو؛ تووش هاتگ.

㊥ مواجه شدن: تووشیار بوون؛ پرووبه پروو بوون؛
 تووش هاتن/ نامای؛ ناوپیش بوون؛ بهر هوروو
 بوونه وه؛ پرووبار بوونه وه «با مشکلی مواجه شدیم»

مواظبت / movāzebat ، ها: / [عربی] / اسم،
 ناگاداری؛ نه لږدی: ۱. که توانی؛ چاوپړی؛
 چاوه‌دپړی «از خانه مواظبت می‌کرد: ناگاداری
 ماله‌که‌ی ده‌کرد» ۲. په‌رستاری (باید از بچه
 مواظبت کنم: ده‌بی ناگاداری له منډاله‌که بکه‌م).

مواظ / mavā'ez: [عربی] جمع موعظه
 مواعید / mavā'id: [عربی] جمع وعده
 موافق / movāfeq: [عربی] صفت. رازی؛ قایل:
 ۱. ساز؛ ته‌با «او با همه‌چیز موافق بود: نهو به هه‌موو
 شتیک ته‌با بوو» ۲. /ها: ان: یین /هاوده‌نگ (با
 رفتن من موافق بود: به پړوشتنم رازی بوو).

موافقت / movāfeqat ، ها: / [عربی] / اسم،
 ۱. سازگاری؛ پیکه‌ها‌توویی؛ ته‌بایی ۲. هاوړپیی
 ۳. هاویری؛ هاوده‌نگی؛ دؤخی هاوده‌نگ بوون
 «در این نظر با هم موافقت داشتیم: لهم باره‌وه پیکه‌وه
 هاوده‌نگ بووین».

موافقتنامه / movāfeqatnāme ، ها: / [عربی] /
 فارسی / اسم، ریکه‌وتنامه؛ به‌لگه‌یه‌کی په‌سمی له
 سر پیکه‌هاتنی دوو یان چهن لایهن له سر
 شتیک.

مواقع / mavāqe': [عربی] جمع موقع
 موالید / mavālid: [عربی] جمع مولود
 موانع / mavāne': [عربی] جمع مانع
 مواهب / mavāheb: [عربی] جمع موهبت
 موئین / mû'in: موئین

موبایل / mobāyl: [انگلیسی] تلفن همراه،
 تلفن؛ مَبَایِل

موبد / mûbad, mûbed ، ها: ان: / اسم، موبد؛
 موبده؛ گه‌وره‌ی ثابینی زه‌رده‌شت.
 موبر / mûbar: / اسم، موبلا‌به‌ر؛ موبه‌ر «داروی
 موبر: دهرمانی موبلا‌به‌ر».

موبه‌مو / mûbemû: قید. [مجازی] سهرله‌به‌ر؛
 موبه‌موو؛ به‌وردی (له‌مه‌ر خه‌به‌ر و باسه‌وه)
 «نشست و همه چیز را موبه‌مو تعریف کرد: دانیش‌ت و
 هه‌موو شتیک‌ی سهرله‌به‌ر گیراوه».

موت / mowt, mo:t: [عربی] / اسم، [ادبی] مهرگ
 «بیچاره رو به موت است: به‌سته‌زمان له سهره
 مهرگه».

موتاسیون / motās(i)yon: [فرانسوی] / اسم،
 [زیست‌شناسی] چرتک؛ باز؛ موتاسیون؛ په‌وتی
 گۆرانی کوت‌وپری پیکه‌هاتنی ژینه‌وه‌ریک و
 سهره‌هلدانی جوړیکی تازه لهو گیانداره.

مؤتلف / mo'talef: [عربی] صفت. یه‌کگرتوو:
 ۱. /ان: یین / پیکه‌وه‌سازاو ۲. هاوپه‌یمان: مؤتلفه
 مؤتلفه / mo'talefe: [عربی] مؤتلف
 مؤتمن / mo'taman: [عربی] صفت. [ادبی] راست؛
 دروست؛ دروستکار و جی متمانه.

موتور / motor ، ها: / [فرانسوی] / اسم، موتور:
 ۱. به‌شیک له ماشین که هیزی جووله به‌ره‌هم
 دینئ: /الف/ به‌شیک‌ی وا له ترؤمبیلدا
 ب) له‌لکترؤموتور ج) پومپی‌ئو ۲. موتورسیکل‌یت.
 ☐ موتور درونسوز: جوړئ موتور که ته‌قینه‌وه‌ی
 سووته‌مه‌نی له نیو سیله‌ندردا ده‌بیته هؤی
 به‌دیپهاتنی تینیک‌ی زؤر و نهو تینه‌وه‌بیته
 هیزی میکانیکی بؤ به‌ریوه بردنی ماشین.

موتورخانه / motorxane ، ها: / [فرانسوی] / فارسی
 / اسم، موتورخانه؛ مال یان دیویک بؤ ده‌زگای
 به‌ره‌همه‌پنی کاره‌با، وزه یان گهرما.

موتورسوار / motorsavār ، ها: ان: / [فرانسوی]
 فارسی / اسم، موتورسوار؛ که‌سئ که سواری
 موتورسیکل‌یت ده‌بیته.

موتورسیکل / motorsiklet ، ها: / [از فرانسوی]
 / اسم، موتورسیکل‌یت؛ که‌رسته‌ی گواسته‌وه‌ی دوو
 چهرخ بؤ یه‌ک یان دوو سهرنشین، برپکیان
 سئ چهرخه و هه‌یه‌تی هؤده‌یه‌کیشیان له‌گه‌ل‌دایه.
 موتوری^۱ / motori ، ها: / [فرانسوی] / اسم، [گفتاری]
 موتورسوار.

موتوری^۲: صفت. موتوری: ۱. دارای موتور «قایق
 موتوری: لؤتکه‌ی موتوری» ۲. دارای که‌رسته‌ی
 گواسته‌وه‌ی موتوری «گردان موتوری: گوردانی

موتوری: موتوریزه

موتوریزه / motorize: [فرانسوی] موتور۲-
مؤثر / mo'asser: [عربی] صفت. کارکو؛ کاریگر؛
کارتیکهر؛ کارلیکهر «حرف مؤثر: قسه ی کارکو».

مؤثر بودن: کاریگر بوون؛ کارتیکهر بوون؛
کارلیکهر بوون «حرفهایم مؤثر بود و دعوا خاتمه
یافت: قسه کانم کاریگر بوون و شهر دوایی
هات».

مؤثر واقع شدن: کارکو بوون؛ کارکردن
«پادرمیانی مؤثر واقع شد: ناویژیوانی کارکو بوو».
موثق / movassaq: [عربی] صفت. جی-بروا؛
برواپیکراو؛ جی-متمانه «خبر موثق: ههوالی
جی-بروا».

موج / mowc, mo:c: ها: [عربی] اسم. ۱. /امواج/
شەپۆل؛ شەپێل؛ شەپە؛ شەپەل؛ سەپەل؛ لیب؛
لیپاو؛ لەف؛ پەل؛ مۆنج؛ /الف/ بۆر؛ پێل؛ کۆما
ئاوی بەرزەوه بووی بزۆک «موج دریا: شەپۆلی
دەریا» ب) نزمیک له کهوانه گەلی یه ک له سەر
یه ک و وه ک یه ک «موج رادیویی: شەپۆلی رادیویی»
۲. /امواج/ [مجازی] شەپۆل؛ دۆخی هەلکفان و
یاخی بوونی هەستەکانی دەرەوون «موج خشم:
شەپۆلی توورەیی» ۳. /امواج/ شەپۆل؛ تەوژمی
خێرا و کوت و پری «موج هوای گرم؛ موج پناهندگان:
شەپۆلی گەرما؛ شەپۆلی پەناپەرمان» ۴. /امواج/
/فیزیک/ شەپۆل؛ جۆریک شەژاوی یان
گۆرانکاری که وزه له شوێنیکه وه بۆ شوێنیکێ تر
را ده گوزێت ۵. مەوج؛ تەنراویکی له خوری،
نۆینی تیوه دەپینچن.

موج الکترومغناطیسی: شەپۆلی
ئیلکترۆمینگناتیسی؛ شەپۆلیکی تیکه لاو له
مهیدانی کاره بایی و مینگناتیسی که به
خیرایی تیشک دەروات.

موج انفجار: شەپۆلی تەقینەوه؛ ههوا ی
تەقینەوه؛ شەپۆلی به هیزی ههوا که له
تەقینەوه دا به دی دیت.

موج بلند: شەپۆلی بهرز؛ شەپۆلی
ئیلکترۆمینگناتیسی بهرزتر له شەپۆلی رادیویی
(۵۴۵ متر یان ژیر ۵۵۰ کیلوهرتس).

موج حامل: شەپۆلی راگوز؛ شەپۆلی یه ک له
سەر یه کی ئیلکترۆمینگناتیسی که له لایه ن
نێنهره رادیوییە کانه وه بلاو ده بیته وه.

موج رادیویی: شەپۆلی رادیویی؛ شەپۆلی
ئیلکترۆمینگناتیسی به فرکانس ۱۰ کیلوهرتس
تا ۳۰۰۰۰ میگاهرتس.

موج زمین لرزه: شەپۆلی بوومه لهرزه؛ لهره ی
تویکی زهوی به هۆی بوومه لهرزه وه.

موج کوتاه: شەپۆلی کورت؛ شەپۆلی رادیویی
له نیوان ۱۵ تا ۲۰۰ مېتر، بۆ بلاو کردنه وه ی
به رنامه ی رادیۆ له دوور موه (SW).

موج متوسط: شەپۆلی ناوئنجی/امناوه ندی؛
شەپۆلی رادیویی له نیوان ۲۰۰ تا ۱۰۰۰
مېتره وه، بۆ بلاو کردنه وه ی به رنامه ی رادیۆ له
نزیکه وه (MW).

موج نو: شەپۆلی نو؛ بزا فیککی نو؛ له
فیلمازیدا.

موج برداشتن: ۱. شەپۆل دان؛ شەپۆل
وه شاندن؛ لپیل بوون؛ چکوورین؛ به دیهاتنی
شەپۆل «با ورزش نسیم آب موج برمی داشت: به
شنه ی با ئاوه که شەپۆلی ده دا»؛ موج زدن
۲. لۆج بوون؛ چرچ هه لگرتن.

موج زدن: ۱. موج برداشتن
۲. کهرویشکە کردن؛ شەپۆل دانی کۆمابه کی
چر و پر (وه ک مه زرای گهنمی گول کردو کاتی
با لینی ده دا) ۳. [مجازی] شەپۆل دان؛ کهوتنه
جووله ی شتیک به لیشاو «شادی در چشمانش
موج می زد: شادمانی له چاوانیدا شەپۆلی ده دا».

موجب / mowceb, mo:ceb, muceb: ها:
ات: [عربی] اسم. هۆ؛ سۆنگه: ۱. سه به ب «چه چیز
موجب این فاجعه بوده است؟ چ شتیک بۆته هوی ئەم
کاره ساته؟» ۲. ئەوه ی کاریک پیویست ده کا «به

موجب قانون: به هوی قانون.

□ به موجب قانون: به هوی قانون؛ به گویره ی
ئهوهی قانون به پتویستی زانیوه.

موجد / mûced, مین: [عربی/اسم]، ثافرینه؛
به دیهینه؛ به دیهین.

موجدار / mowcdār, mo:c-: [عربی/فارسی]
صفت. چیندار؛ موجدار؛ مۇنج- مۇنج: به بهرز و
نزمی وهک یهک و هاوشانهوه <سطح موجدار:
رووبه ری چیندار>.

موجر / mûcer, ها؛ ان؛ مین: [عربی/اسم]
به کرئ دهر؛ ئهوهی ملکی به کرئ ددها.
موجر / mûcez: [عربی/صفت]، کورت؛ کوتا (بو
قسه و باس ده گوترئ).

موج سواری / mowcsavarî, mo:c-: [عربی/
فارسی/اسم]، پیل سواری؛ جوره وهرزشیکی نیو ئاو
که له سهر پهریه کی درئژ و باریک (له چئو یان
فایبرگلاس) رادهوهستن و به سهر شه پؤلی ئاودا
دهروون.

موج شکن / mowcšekan, mo:c-: [عربی/
فارسی/اسم]، که له ره؛ پیل شکن؛ شه پؤل رهوین؛
دیواره ی کنارتی دهریا بو بهرگری له تهوژمی
شه پؤل.

موج نگار / mowcnegār, mo:c-: [عربی/
فارسی/اسم]، پیل پتو؛ شه پؤل پتو؛ که رسته ی تۆمار
کردنی بزاو و تهوژم به شیوه ی پیل له سهر
کاغز. ههروه ها: موج نگاری

موجود^۱ / mowcûd, mo:cûd: [عربی/
اسم]، بوونه وهر: <موجود بی جان: بوونه وهری بی گیان>.

□ موجود زنده: گیانه وهر؛ گیانه بهر؛ بوونه وهری
زیندوو.

موجود: صفت. ۱. هه بوو؛ خاوه نی بوون
۲. ناماده؛ به ره هق؛ له بهر دهست؛ له هه ویل.

موجودات / mowcûdât: جمع موجود

موجودی / mowcûdî, mo:cûdî: [عربی/
اسم]، ناشته با؛ ئه و به شه له پاره یان شت که له

شوئینیکدایه یا هی که سیکه.

موجودیت / mowcûdiyyat, mo:cûdiyyat:
[عربی/اسم]، دؤخی بوون؛ هه بوون <با این کار
موجودیت شرکت به خطر می افتد: بهم کاره بوونی
به شارگه ده که ویت بهر مه ترسی>.

موجه / movaccāh: [عربی/صفت].
۱. جی که وتوو؛ گونجاو ۲. تیگه یشتوو؛ شیاو؛
حالی <ادم موجهی است: که سیکی تیگه یشتوو>.

موجی / mowcî, mo:cî: [عربی/صفت].
۱. پیل ئاسا؛ شه پؤلی <حرکت موجی: بزووونی
شه پؤلی> ۲. [گفتاری] مهوجی؛ وه بهر شه پؤلی
تهقینه وه که وتوو ۳. [کنایی] هیندیک لیواو.

موج / mûč: صوت. مۇچ؛ مووچ؛ دهنگی ماچ.
□ موج کشیدن: مۇچ کیشان/ لیدان؛ به دم و
لیو هینانه یهک و ملکه ملک کردن دهنگیک
وهک دهنگی ماچ دهرهینان: /الف/ بو سهرنج
راکیشانی مندالان ب) بو بانگ کردنی
په له وهری کهوی (وهک کوتر).

موچول / mučûl, močûl: [گفتاری]
جوانکیله؛ خونجیلانه؛ بووچکه لانه؛ بچکۆلانه؛
گچکۆله؛ بیچکه لانه؛ ژیکه لانه؛ چکۆله و جوان:
مچول

موچین / mûčîn, ها؛ /اسم. مووچن؛ مووچینک؛
مچینک؛ میکه؛ موو کیش؛ ئامرازی موو
هه لکیشان: موچینه

موچینه / mûčîne: موچین
موحد / movahhed, ان؛ مین: [عربی/صفت].
تاکه پهرهست؛ یهک پهرست؛ ته نیاناس؛ خاوه
بروا به تاکانه یی خودا.

موحش / mûheš: [عربی/صفت]، ترسناک؛
سامناک؛ زراو بهر؛ زاله تۆقین.

مؤخر / mo'axxar, mo'axxer, ان؛ مین: [عربی/
صفت]، ئاخری؛ دواپی؛ دمایین. به ران بهر: مقدم
مؤخره / mo'axxare, mo'axxere, ها؛ [عربی/
اسم]، پاشکۆ؛ پاشهل؛ پاشه کی؛ ئهوهی له ئاخروه

بئى، وهك بهشى كۆتايى نووسراوه بهك. بهرانهر: مقدمه

موخوره / mûxore: / اسم. مووخوره؛ نهخوشينيكي موو، بهتايبت مووى سهره كه تورت و دوولقان دهبيتوه و له دواييدا دهشكى. مؤدب / mo'addab، ها؛ ان؛ ين: / عربى] صفت. به ئەدەب؛ به ههلس و كهوت.

مؤدبانە^۱ / mo'addabāne / [عربى / فارسی] صفت. به ئەدەبەوه «رفتار مؤدبانە: جوولانەوهى به ئەدەبەوه».

مؤدبانە^۲: قيد. به ئەدەبەوه «مؤدبانە رفتار مى کرد: به ئەدەبەوه دهجوولايهوه».

مودت / mavaddat, maveddat، ها: / عربى] اسم. دۆستى؛ برادهرى.

مودم / modem: / [انگلیسى] مدم مؤدى / mo'addî، ها؛ ان: / عربى] اسم. پيئدەر؛ بدەر (بهتايبت بۆ پيتاكي دهولەتى). □ مۇدى مالیات: پیتاکدەر.

مودى / mûdi: / صفت. دهمدمى؛ حولحولى؛ حولحولى مهزاج؛ عهنتەر مهزاج؛ ههر تاوى له سهر بارى.

مؤذن / mo'azzen، ها؛ ان؛ ين: / عربى] اسم. بانگدەر؛ بانگوئىز؛ بانگبئىز؛ نهوى بانگدانى مزگهوتىكى له ئەستۆدايه.

مودى / mûzi: / [عربى] صفت. ۱. ئازاردەر؛ گههرينەر «صدای مودی: دهنگى نازاردەر» ۲. زياندهر؛ زيانەخرۆ؛ زيانى خورۆ «حيوان مودی: جانەوهى زياندهر» ۳. [مجازى] تووش؛ قاپگر؛ مافهتا؛ مافهته؛ ئيار؛ بهدەفر و فیلباز «خيلی مودی است: زۆر تووشه».

موديانە^۱ / mûziyāne: / [عربى / فارسی] صفت. ئازاردەر؛ گههرينەر «نقشهى موديانە: پيلانى ئازاردەر».

موديانە^۲: قيد. فیلەبازانە؛ زۆلانە؛ به زۆليهوه؛ مشكانه «موديانە مى خواست پولها را بالا بکشد:

فیلەبازانە دهيوست پاره كه بخاته لای خۆيهوه».

مودىگىرى / mûzîgarî، ها: / عربى / فارسی] اسم. رىئوى بازى؛ زۆلبازى؛ فیلبازى؛ پيچى و ناراستى. مور / mûr، ها؛ ان: / اسم. / [ادبى] مئرووله؛ مئروو؛ مئرو؛ مئرى؛ مئلووره؛ مړۆچه.

مورب / movarrab: / [عربى] صفت. لار؛ گير؛ كهج؛ مارودوو؛ چهفت؛ ختيچ؛ لار و خوار؛ خوار؛ قيله وقاچ؛ شهوتوور؛ شهفتوور؛ شهفتوول؛ دۆلكان.

مورث / mowres, mo:res: / [عربى] اسم. هۆ؛ سههب «اين خبر مورث نگرانى گردید: ئەم ههواله بوبه هۆى دلەمەندى».

مورچال / mûrcāl، ها: / اسم. كز؛ شار؛ شارەمئروو؛ شارەمرووله؛ شارەمئرووله؛ شارەمئرو؛ شارەمړۆچه؛ مئروستان؛ مړۆچەليانى؛ مەريژلوو؛ شانەمەلووره.

مورچه / mûrçe، ها؛ گان: / اسم. مئرووله؛ مئرو؛ مئروو؛ مئروو؛ مۆريله؛ مئيللووره؛ مئيلووره؛ مئيلووره؛ موورى؛ مۆرى؛ مړۆچه؛ مرووچه؛ مئرووچه؛ مريچه؛ مړۆچله؛ ملۆچكه؛ مژلۆر؛ مژلۆك؛ مژلۆر؛ مەلووره؛ مئرى؛ مرووژ؛ مريژ؛ مەريژ؛ مۆژله؛ مۆژلا؛ مروژه؛ مرووژ؛ موور؛ ملۆره؛ مۆجلا؛ مۆجله؛ مۆرجەلا؛ مۆرجلا؛ مۆرزەلا؛ مجلهوه؛ مەرزۆهل؛ گيرك؛ تيرهيهكى گهوره له مئرووانى ناسكبال به لهشى سئيهشى: سەر، سينه و زگهوه، له ئەندازەى ۲ تا ۱۸ ميلی مېتردا و به پەنگى زەرد، سوور، قاوهیى و پەشەوه كه به كۆمەل دهژين.

مورچه خوار / mûrcexār، ها؛ ان: / اسم. ئازەليكى مئرووخۆره به زمانىكى دريژ و نووسنه كهوه.

مورخ / movarrax: / [عربى] صفت. بهريكهوت؛ تاريخدار «نامەى مورخ ۸۷/۷/۱۰ شما رسيد: نامەى بهريكهوتى ۸۷/۷/۱۰ ئيهوه گەيشت».

مورخ / movarrex، ها؛ ان؛ ين: / [عربى] اسم.

بهريكهوتى ۸۷/۷/۱۰ ئيهوه گەيشت: مورخه

مورخ / movarrex، ها؛ ان؛ ين: / [عربى] اسم.

سهر پيښتدا به‌دی دیني و ده‌کړي به هوی
 سهرما، ترس یان نه‌خوشیه‌وه بڼ.
 □ مور - مور شدن: گزگزين؛ مرؤانه/ مرؤچانه
 کردن؛ مرؤچلي کهرده‌ی.
 موروث / mowrûs, mo:rûs: [عربي] صفت.
 میراتي؛ که‌له‌پوړي؛ به میرات‌براو.
 موروثي / mowrûsî, mo:rûsî: [عربي] صفت.
 میراتي؛ به میرات گه‌یو؛ له میرات‌هاتوو.
 موریانه / mûryāne, ها: / اسم، گه‌زوو؛ مۆرانه؛
 مۆریانه؛ مۆران؛ مۆرکه؛ مۆره‌که؛ مهریکانه؛
 مرک؛ مۆره‌قه؛ مخورکه؛ لیوه‌نگ؛ سورک؛
 سورک؛ میروویه‌کی کۆمه‌لږی ثافه‌تی چپوه.
 موز / mowz, mo:z, ها: / اسم، مۆز؛ مه‌وز؛
 ۱. دار یان دوه‌ونی گهرمه‌سیري به میوه‌ی
 گوشتنی خؤراکیه‌وه ۲. میوه‌ی ټهو داره که
 دريژ و باريک و گوشتنه و تږی له ماکي قهنديه.
 موزائيک / mûzā'ik: [فرانسوی] موزاييک
 موزائيکي / mûzā'ikî: [فرانسوی] موزاييکي
 موزاييک / mûzā(y)îk: [فرانسوی] / اسم،
 موزاييک؛ موزاييک؛ مزييکه؛ به‌ردیکی
 ده‌ستکرد له سیمان و پړخی په‌نگامه بو
 فهرش‌کردنی پروپه‌ر: موزاييک
 □ موزاييک کردن: موزاييک‌کردن؛ پؤشیني
 پروپه‌ري به موزاييک «دام کف حياط را موزاييک
 کردند: دام تہختي حہوشه‌که‌یان موزاييک کرد».
 هه‌روه‌ها: موزاييک شدن
 موزاييکي / mûzā(y)îkî: [فرانسوی] صفت.
 موزاييکي: ۱. له جنسي موزاييک ۲. به رواله‌ت
 یان بیچمتيکی وه‌کوو موزاييک * موزاييکي
 موزدا / mûzedā, ها: / اسم، موپه‌ر؛ موولابه‌ر؛
 مووسپ؛ مووخؤر؛ دهرمانی کیمیاوی بو لابرډن و
 سرپنه‌وه‌ی موو.
 موزدایي / mûzedāyî: / اسم، موولابه‌ري؛ کاری
 سرپنه‌وه‌ی موو له له‌ش.
 موزع / movazze', ها: / ان: یين: [عربي] / اسم،

۱. میژوونووس ۲. میژووناس؛ میژووزان.
 مورخه / movarraxe: [عربي] مورخ
 مورد / mowred, mo:red, mûred, ها: [عربي]
 / اسم، ۱. /مؤارد/ بابته؛ دؤخی که له نارادایه
 ۲. /مؤارد/ بار؛ بار و دؤخ «در این مورد به کمک شما
 نیازمندیم: لہم بارہوہ ناتاجی یارمہتی ئیوہین»
 ۳. جی؛ جیگه؛ دؤخی که پتویستی به
 پیراگه‌یشتنه «اعتراض شما مورد نداشت: بہرته‌کی
 ئیوہ جی نہ‌بوو» ۴. درگه؛ هه‌یبه‌ر؛ مژاد؛ درخه؛
 کرؤک؛ شتی بهر ټاماژہ «مورد از خانہ خارج شد:
 درگہ له مال دہرکوہت».
 □ مورد اجاره: به‌کړي گیراو/ دراو؛ ټه‌وی له
 بابی پاره‌یہ‌کدا به کړي گیراوه یان دراوه.
 مورد اشاره: هه‌یبه‌ر؛ درگه؛ مژاد؛ درخه؛
 کرؤک؛ ټه‌وی ټاماژہ‌ی پي‌کراوه.
 مورد / mûrd, ها: / از کردی/ اسم، که‌ییر؛ که‌یره؛
 مژد؛ مژرتک؛ موورد؛ مووتک؛ موورتک؛ میتگ؛
 دوه‌نیتیکی گچکه به گه‌لای سہوز و بؤنخؤشه‌وه
 که گولی سپی دهر ده‌کا و به‌ره‌که‌ی به قه‌د
 نؤکیکه و بو دهرمان ټه‌شی.
 □ مورد سبز: جؤریک مژدی رازاوه به گولی
 سپی و دوچکه گولی دريژ‌ه‌وه: آس
 موردپژوهی / mowredpajûhi, mo:red-,
 -mûred: [عربي] / فارسی/ اسم، تۆژینه‌وه له‌مه‌ر
 بابته‌تیکی دیاریکراوی تاییه‌تی.
 مورددار / mowred.dār, mo:red-, mûred-:
 [عربي] / فارسی/ صفت، [مجازی] شوین‌پیس؛
 شوین‌چه‌پل؛ به رابردوویه‌کی خراپه‌وه.
 مورس / mors: [انگلیسی] مرس
 مورفولوژی / morfoloji: [فرانسوی] مورفولوژی
 ریخت‌شناسی
 مورفین / morfin: [فرانسوی] مورفین
 مور - مور / mûrmûr: / اسم، مرؤچانه؛ مرؤژانه؛
 مروژانه؛ گز-گز؛ ملؤچه؛ مرؤچلي؛ ټاژاشکه؛
 هه‌ستیکی وه‌ک ټه‌وه‌ی رؤیشتنی میرووله به

بلاوکه رموه؛ دابه شکره؛ که سی که شتی
(به تایبته چاپه مهنی) بلاو ده کاته وه.

موزون /mowzûn, mo:zûn/؛ [عربی] صفت.
ناهه نگین: ۱. نهرم و له بار؛ جوان و خوشیک (با
گام های موزون راه می رفت: به هه نگاوی ناهه نگین
ده رۆیشت) ۲. به ناهه نگ؛ ناهه نگدار (الف) به
کیشی عهرووزیه وه (بۆ شیعر) ب) به هه وای
مووسیقاییه وه (بۆ ناهه نگ).

موزه /mûze, ha:/؛ [اسم] [فرانسوی] مووزه؛
ئهنتیکه خانه؛ جیگای راگرتن، پاراستن و رانانی
شتی زۆر به نرخ و کهونار.

موزه دار /mûzedâr, ha:lan/؛ [فرانسوی] فارسی
[اسم] مووزه دار؛ ئهنتیکه وان.

موزی /mowzî, mo:zî/؛ صفت. مۆزی؛ مهووزی؛
مۆزینه؛ پیکهاتوو له مۆز یان بۆنی مهووز «بستنی
موزی: به ستهنی مۆزی».

موزیسین /mûzis(i)yan, ha:/؛ [فرانسوی] [اسم].
۱. مووسیقار؛ مۆسیقار؛ مۆسیقازان؛ زانیاری
مووسیقیا ۲. ژهنیار.

موزیک /mûzik, /؛ [فرانسوی] [اسم] مووزیک؛
مووسیقیا؛ مۆسیقا.

موزیکال /mûzikâl, /؛ [فرانسوی] صفت.
مووسیقایی؛ مۆسیقایی؛ مووسیقادار «نمایش
موزیکال: شانۆکی مووسیقایی».

موستان /movestân, ha:/؛ [اسم] میوسان؛
مهوستا؛ مهوسان؛ باخه میو؛ تاکستان.

مؤسس /mo'asses, ha:lan, yin:/؛ [عربی] [اسم].
دامه زۆینه؛ دامه زۆینه؛ ئه ره مه زۆنه؛ بنیاتنه ر.

مؤسسات /mo'assesât, /؛ [عربی] جمع جمع
مؤسسه

مؤسسه /mo'assese, ha:/؛ [عربی] [اسم].
پێخراوه؛ پێخراوه؛ دامه زۆره؛ ده زگه؛ شوینیک
بۆ کار، وێرای دهم و ده زگا و هاوکار و...
(مؤسسه ی آموزشی: پێخراوه ی فیکاری).

▣ **مؤسسه ی انتفاعی**: پێخراوه ی به ره وه ری؛

دامه زراوه ی بۆ قازانج. هه ره وه ها: مؤسسه ی
غیرانتفاعی

مؤسسه ی خیری: مه زینگی ه ی خیرات؛
دامه زراوه ی بۆ کاری خیر.

موسلین /mûselîn, /؛ [فرانسوی] [اسم] مسلین؛
پارچه ی نهرم و سپی له په موو بۆ مه لافه و
جل و به رگی هاوینان.

موسم /mowsem, mo:sem, mûsem/؛ [عربی]
[اسم]. وه رز؛ جهنگه؛ هه رت؛ هه ره مه؛ تۆف؛ کژ؛
هنگ؛ وهخت؛ وهگ؛ کات؛ دۆخیان؛ گۆنه ر
(موسم باران؛ موسم جوانی؛ وه رزی باران؛ هه ره تی
لاوی).

موس — موس /musmus, /؛ [اسم] [گفتاری]
ماستاوکه ری؛ پیازپاک که ری؛ شالووژی؛
زمانلووسی.

موسمی /mowsemî, mo:semî, mûsemî/؛
[عربی] صفت. وه رزی؛ کژ؛ وهختی؛ کاتی؛
وه رزینه؛ کژینه: ۱. سه ره به کاتیکی تایبته
(غذای موسمی: خواردنی وه رزی) ۲. سه ره له ده ر
له کاتیکی تایبته دا «باران موسمی: بارانی وه رزی».

موسوم /mowsûm, mo:sûm/؛ [عربی] صفت.
۱. نافدیر؛ ناو نراو «از آن پس به ایران موسوم شد: له و
کاته وه به دا به ئیران نافدیر کرا» ۲. به ناو؛ ناسراو
(شخصی موسوم به آرام: که سیک به ناوی نارام).

▣ **موسوم شدن**: ناو نران؛ نافدیر بوون.

موسوی /mûsavî, /؛ [عربی] صفت. مووسه وی؛
۱. مووسایی؛ جوو؛ جووله که؛ سه ره به حه زره تی

مووسا (س) ۲. سه ره به ئیمامی حه وته می شیعه،
مووسای کوپی جه عفه ر.

موسیر /mûsîr, ha:/؛ [اسم] مووسلی؛ مووسیر؛
سیرۆکه؛ سیرۆک؛ سیره عه جه مه؛ زیسک؛

زیزک؛ زیل: ۱. بنه گیایه کی پایایه به ساقه ته ی
گرۆفه ر، گه لای درێژ و باریک و گولی بنه وش ی
هۆشالۆوه، پیوازه که ی ده خوړی ۲. پیوازی ئه و
گیایه که درشت و تۆکمه یه و له ماست و

زبره به گوینی زۆر کول و کلکی تووکنه‌وه.

موشک / mûšak, ها: / اسم. هاژەک؛ مووشەک؛ وژەک؛ قیژەک؛ فیشە که‌شپتە: ۱. که‌رسته‌یه‌ک به خەزینە‌ی سووتە‌مه‌نی‌ه‌وه که‌ گازە‌کە‌ی دە‌رده‌چێ و به‌ره‌و پیشی دە‌با: ۲. که‌رسته‌یه‌کی وا بۆ چه‌کی گە‌رم.

موشکافی / mûšekāfi, ها: / اسم. [مجازی] کولک‌ومووش؛ وردبینی؛ سەرنجی وردبینانه‌ له کاردا (مایل بود موضوع را موشکافی کند و به انگیزه‌ی آن پی‌برد: ده‌یویست بابه‌ته‌که‌ کولک‌ومووش بکا و له هۆکارە‌کە‌ی تی‌بگا). هه‌روه‌ها: **موشکاف**

موشک‌انداز / mûšak'andāz, ها: / صفت. مووشەک‌هاوێژ؛ شیاو و لی‌هاتوو بۆ هاویشتنی مووشەک.

موش‌کله / mûškole, ها: / اسم. مشکه‌خە‌زال؛ گیانداریکی گوانداری وه‌ک که‌رویشکه‌ به‌ ده‌ست و پێ و گۆی و کلکی گچکه‌وه که‌ به‌ گژ و گیا ده‌ژی: **هیراکس**

موشگیر / mûšgîr, زَغَن

موش‌مردگی / mûšmordegî / اسم. [کنایی] کار و په‌وتی خۆ کز نیشان دان؛ خۆ له‌ مردن دان (پیش‌مدیر خودش را به موش‌مردگی می‌زد و دیگران را گناهکار جلوه می‌داد: له‌لای به‌په‌وه‌به‌وه‌ خوی کز نیشان ده‌دا و خه‌لکی ده‌کرده‌ تاوانبار).

موش‌مرده / mûšmorde / صفت. [گفتاری] خس؛ خست؛ مار‌مرده؛ پێ‌وی تو‌پێو؛ ئاگر ژێر کا.

موشواره / mûšvāre, ماوَس

موشی / mûšî / صفت. مشکي: ۱. سەر به‌ مشک (دم موشی: کلکی مشکي) ۲. په‌ش‌باو؛ به‌ په‌نگی خوله‌میشی مه‌یله‌و په‌ش ۳. چکۆله؛ بووچکه‌له؛ گچکه؛ بېچک.

موصوف / mowsûf, mo:sûf / [عربی] صفت. ۱. [دستور] به‌رناوه‌لناو (در عبارت «مردِ خوب»، «خوب» صفت است و «مرد» موصوف: له‌ سار‌سته‌ی «پیاوی چاک»‌دا، «چاک»‌ناوه‌لناو و «پیاو»

به‌رناوه‌لناو) ۲. باسکراو «شخص موصوف لباس عجیبی به تن داشت: که‌سی باسکراو جل‌وبه‌رگینکی سه‌یری له‌به‌ردا بوو».

موصول / mowsûl, mo:sûl / [عربی] اسم. [دستور] لکینه؛ وشە پیکه‌وه‌لکاندنی دوو به‌شی پرسته (وه‌ک «که»).

موصی / mûsî / [عربی] اسم. وه‌سیه‌ت‌که‌ر.

موضع / mowze', mo:ze' / ها: / مواضع: [عربی] اسم. ۱. جێ؛ جێگه؛ یاگی؛ شوین؛ پێ و شوین ۲. هه‌لو‌یست؛ بۆ‌چوون (در این مورد موضع محافظه‌کارانه‌ای داشت: له‌م بابه‌ته‌دا هه‌لو‌یستیکی خۆپارێزانه‌ی هه‌بوو).

□ **موضع‌گرفتن**: هه‌لو‌یست نواندن؛ هه‌لو‌یست‌گرتن (روزنامه‌ها علیه او موضعگیری کردند: رۆژنامه‌کان له‌ دژی ئەودا هه‌لو‌یستیان نواند)

موضعگیری / mowze'gîrî, mo:ze'- / ها: / [عربی] فارسی/ اسم. ۱. کار و په‌وتی هه‌لو‌یست نواندن؛ هه‌لو‌یست‌گرتن ۲. جیگری؛ جیگیری؛ کار یان په‌وتی جی‌گرتن (دشمن بالای تپه موضعگیری کرده بود: دژمن له‌ سه‌ر ته‌پۆلکه‌وه‌ جیگری کردبوو).

موضعی / mowze'î, mo:ze'î / [عربی] صفت. ۱. سه‌ر به‌ شوینیکی دیاریکراو ۲. تابه‌ت به‌ شوین یا خالیک.

موضوع / mowzû', mo:zû' / ها: / [عربی] اسم. بابه‌ت؛ سه‌رباس: ۱. ئەوه‌ی ده‌که‌وێته‌ به‌ر قسه‌ و لیدوان ۲. مژاد؛ درگه؛ درخه؛ ئەو مه‌به‌سته‌ له‌ سه‌ری نووسراوه‌ یان به‌ره‌مه‌میکي هۆنه‌ری لی‌ سازکراوه (موضوع مقاله؛ موضوع فیلم: بابه‌تی وتار؛ بابه‌تی فیلم).

موضوعی / mowzû'î, mo:zû'î / [عربی] صفت. بابه‌تی؛ به‌ پێنی بابه‌ت (فهرست موضوعی: پێرستی بابه‌تی).

موضوعیت / mowzû'îyyat, mo:zû'îyyat / [عربی] اسم. بار و دۆخی له‌ ئارادا بوون (چنین

بحثی موضوعیت ندارد؛ ناوا باسیک له نارادا نیه.

موطن / mowten, mo:ten, mûten, ها/:

۱. زیدگه؛ زید
۲. مالیه‌ند؛ جی مال و ژیان.

موظف / movazzaf: [عربی] صفت. نهرکدار؛

بهره‌رک؛ نهرک له سهر.

موظف بودن: له سهر بوون؛ نهرکدار بوون؛

بهر نهرک بوون «او موظف بود به شما خبر بدهد؛
نهو له سهری بوو هه‌والتان پی‌بدا».

موظف شدن: کرانه سهر؛ بهره‌رک بوون؛
نهرکی وه نه‌ستۆکه‌وتن «موظف شدم کار را به
اتمام برسانم؛ کرایه سهرم کاره که ته‌واو بکهم».

موظف کردن: کردنه سهر؛ بهره‌رک کردن؛
نهرکی وه نه‌ستۆ خستن «آنان را موظف کرد سر
وقت حاضر شوند؛ کردیه سهریان به وهخت ناماده
بن».

موعد / mow'ed, mo:'ed, mû'ed, ها/:

۱. سات «موعد پرداخت حقوق؛ کاتی
دانی مووچه» ۲. قدیمی ژوان.

موعظه / mow'eze, mo:'eze, ها/:

۱. مواعظ/ [عربی]
۲. موعود / mow'ûd, mo:'ûd, ها/:

۱. کامه‌ران؛
به‌ئاره‌زووگه‌یشتوو «در زندگی موفق بود؛ له ژیاندا
کامه‌ران بوو» ۲. سهرکه‌وتوو «در همه‌ی مسابقه‌ها
موفق بود؛ له همه‌وو کییه‌رکی‌کاندا سهرکه‌وتوو بوو».

موقعیت / movaffaqiyyat, ها/:

۱. کامه‌رانی؛ ره‌وت یان دۆخی به‌ئاره‌زوو
گه‌یشتن ۲. سهرکه‌وتوویی؛ کار یان ره‌وتی
فه‌رکۆشین؛ سهرکه‌وتن.

موقعیت آمیز / -'āmiz, movaffaqiyyatāmiz:

[عربی/فارسی] صفت. سهرکه‌وتووانه؛ وێ‌رای
سهرکه‌وتن «تلاش موقعیت‌آمیز؛ هه‌ولی

سهرکه‌وتووانه».

موقت / movaqqat: [عربی] صفت. کاتی؛ ساتی؛

نه‌تم؛ تاوه‌کی؛ سهر به‌کات و ساتیکی کورت
«کار موقت؛ خانه‌ی موقت؛ کاری کاتی؛ مالی
تاوه‌کی».

موقتاً / movaqqatan: [عربی] قید. جاریک؛

جاری «موقتاً این اتاق در اختیار شماست؛ جاری نه‌م
دیوه به‌ده‌ستانه‌وه‌یه».

موقتی^۱ / movaqqatî: [عربی] صفت. تاوه‌کی؛

کاتی؛ ساتی؛ گافی؛ سهب؛ نه‌هه‌میشه؛ نه‌تم
«این کار موقتی است؛ نه‌م کاره تاوه‌کیه».

موقتی^۲: قید. [گفتاری] تاوه‌کی؛ سهب؛ گافی؛

کاتی؛ ساتی؛ سهرده‌می؛ وهختی؛ نه‌تم «اینجا
موقتی کار می‌کند؛ لی‌ره‌دا تاوه‌کی کار ده‌کا».

موقر / movaqqar: [عربی] صفت. مهند؛ سه‌نگین

و پشوو له‌سه‌رخۆ.

موقع / mowqe', mo:qe', ها/:

کات؛ حان؛ نان؛ ده‌م؛ گاف؛ وا؛ چاخ؛ قا؛ نیر؛
هه‌ل؛ وهخت و عان «هر موقع پول لازم داشتی بگو؛
ههر کاتیک پاره‌ت پی‌ویست بوو ده‌نگ که!».

موقع / mowqe'e, mo:qe'e: [عربی] حرف.

کاتی؛ عانی؛ نانی؛ حانی؛ وهختی؛ وهختوو؛
ده‌می «موقع رفتن در را ببند؛ کاتی رۆشتن
ده‌ره‌که‌داخه!».

موقع شناس / mowqe'senās, mo:qe'senās:

ها/ [عربی/فارسی] صفت. هه‌لناس؛ وهخت‌ناس؛
وهخت‌شناس؛ خاو‌من زانیاری له‌مه‌ر هه‌ل‌وکاتی
شیاو بوو کار یان کرده‌وه‌یه‌ک. هه‌روه‌ها:

موقع‌شناسی

موقعیت / mowqe'iyyat, mo:qe'iyyat, ها/:

[عربی/اسم] ۱. هه‌ل؛ ده‌ره‌فت؛ وهختی شیاو بوو
کردنی کاریکی دیاریکراو «از این موقعیت استفاده
کرد؛ له‌م هه‌له‌که‌لکی وه‌رگرت» ۲. بار و دۆخ؛ بار؛
لۆز؛ حالی که‌س یان شتیک له‌وهختیکی
دیاریکراودا «در موقعیت خطرناکی قرار گرفته بود؛ له

بار و دوخیکی پر مه ترسیدا بوو.

موقوف / mowqûf, mo:qûf / [عربی] شبه جمله.
[تعریض] به سیه تی؛ با بهس بی؛ کو تارکری
«دروغگوی موقوف: به سیه تی درو».

موقوف ^۱: صفت. به سراو؛ به ستراو؛ وابسته؛
به مهرج «دامه ی کار موقوف به همکاری شما است»
دریژدان به کاره که به هاوکاری ئیوهه به سراوه.

موقوفات / mowqûfât, mo:qûfât / [عربی] اسم.
۱. جمع موقوفه ^۲. سه رجه می ئه وه ی
(ملک یان مال) وهف کرابیت.

موقوفه / mowqûfe, mo:qûfe / [عربی] صفت. مه و قوفه؛ وهف کراو.

موکب / mûkeb, mowkeb, mo:keb / [عربی] اسم. پشتمیز؛ پشتمیزد؛ که رسته ی
رؤشتی شا یان سه رزلیک به سواره و پیاده ی
هاور پیانه وه.

موکت / moket, muket / [عربی] اسم. موکت؛ موکت؛ له ی؛ رایه خی به ده زگا چنراو
له به نی سروشتی و ده سکرد.

مؤکد / mo'akkad / [عربی] صفت. ۱. پی داگر؛
شیلگیر؛ سوور له سه ر ۲. گه پانوخ؛ شوئنگر؛
په یجور؛ په یگیل؛ دواگه ۳. مجد؛ سه ختگیر.

مؤکد / mo'akkadan / [عربی] قید.
۱. په یجورانه؛ شوئنگرانه؛ به په یجور بوون و
شوئنگریه وه ۲. پی داگرانه؛ شیلگیرانه؛ به سوور
بوون و پیداگریه وه.

موکل / movakkel / [عربی] اسم. موکل / نوئنه رگر؛ ئه و که سه بریکاری ه بی.

موکول / mowkûl, mo:kûl / [عربی] صفت.
۱. به سراو؛ به ستراو؛ به مهرج ۲. که وتوو؛ خراو
«افزایش حقوق به ماه آینده موکول شد: زوربوونی
مووچه که وته مانگی داهاتوو».

مول / mol / [فرانسوی] اسم. [شیمی] مول؛
یه که ی پیوانی راده ی ماک، بریتی له ۶,۰۲۲×۱۰^{۲۳}
دانه وردیله (نئوم، مولیکوول، ...) که له گهل ۱۲

گرم توخمی که ربونی ۱۲ ادا به رامبه ره.

مول / mûl / [عربی] اسم. [گفتاری] زینا؛ زه نی؛ جووت
بوونی ژن و پیاوئ که هاوسه ری یه ک نین.
مول ^۱: صفت. زؤل؛ بیج؛ سنؤته؛ حه رامزاده.

مولا / mowlā, mo:lā / [عربی] اسم. ۱. [نامتداول]
سه روه ر ۲. ئه رباو؛ ئاغا؛ ئه رباب.

مولد / movalled / [عربی] اسم. ۱. لان؛
— بین / به ره مه مه ئین؛ وه به ره ئین «مولد برق»
به ره مه مه ئینی کاره با ۲. توخمی پتکه ئینه ر
۳. [ریاضی] خال، هیل یان په ره یی که له
جوولانه وه ی خال، هیل یان په ره یه کی دیکه
به دی بیت.

مولد برق به ره مه مه ئینی کاره با؛ زینر اتور؛
ماشینی که له هیزی میکانیکی، کاره با
به ره هم دین.

مولد ^۱: صفت. به دیه ئنه ر؛ وه به ره ئنه ر «نیروهای
مولد: هیزه به دیه ئنه ره کان».

مولد / mowled, mo:led / [عربی] اسم. [ادبی]
زاینکه؛ زاگه؛ زیدگه؛ زید «مولد او حلبچه است»
زیدی هله بجه یه.

مؤلف / mo'allef / [عربی] اسم. هان؛ لان؛ بین / [عربی] اسم.
دانه ر؛ داهینه ری به ره می زانستی، ویژه یی یان
هونه ری، به تاییه ت نووسه ری کتیب، گوتار و
نامیلکه «علاءالدین سجادی مؤلف کتاب رشته ی
مروارید: علائه دین سه جادی دانه ری کتیبی رشته ی
مرواری».

مؤلفات / mo'allafât / [عربی] اسم. دانراوان؛
نووسراوان.

مؤلفه / mo'allege / [عربی] اسم. ۱. نوئنه ر؛
نیشاندنه ر؛ ئه وی چوناوچونی شتیک ده رخا
۲. [ریاضی] سه رجه م و ئاکامی چند نوانه
(بوردار)، که بوونه ته وه یه کیک.

مولکول / molekûl / [فرانسوی] اسم. **مولکولی** / molekûli / [فرانسوی] اسم. **مولم** / mowlem, mûlem / [عربی] صفت.

خول و میرووه بۆ ناو گوی.

موم معدنی ☞ مومیا

مومتال / mûmetâl: [فرانسوی] اسم، مومومتال؛

ئالیاژی ئاسن، مس، موبیدین و نیکل به تاییه تمه ندی میگناتیتیسی زۆر موه.

مؤمن / mo'men, mo:men: [عربی] صفت.

۱. ئیماندار؛ به ئیمان؛ خاوهن ئیمان؛

تاییه تمه ندی ئەو کەسە ی بە خدا و یە کێک لە

پێغه مبه ران برۆای هه به «مسلمان مؤمن؛ مسیحی

مؤمن: موسلمان ئیماندار؛ مه سیحی به ئیمان»

۲. موسولمان؛ خاوهن برۆا به خدا و

پێغه مبه ری ئیسلام ۳. تاییه تمه ندی کەسیکی

به شتیک برۆای هه به و له سه ری سووره.

مؤمنانه / mo'menāne, mo:menāne: [عربی]

فارسی] قید. به ئیمان هوه؛ ئیماندارانه.

مومی / mûmî: صفت. ۱. مۆمی؛ مۆمینه؛

میوین؛ له میو چی کری «مجسمه ی مومی؛

په یکه ری مۆمی» ۲. مۆماوی؛ به مۆمه وه تلاوه

«نخ مومی: به نی مۆماوی».

مومیا / mûm(i)yā: [مغرب از یونانی] / اسم.

مۆمنا؛ مۆمیا؛ ماکیکی قاوه یی تۆخ و ده له مه که

له زه وینی نه وتداردا به دی دی و له کۆندا به

پۆن ده یانگرت هوه و هه ویره که یان بۆ ده رمانی

برین و شکسته و راگرتنی له شی مردوو به کار

دیتا: مومیایی - ۲

مومیایی / mûm(i)yā'î: [مغرب] مومیایی

مومیایی / mûm(i)yā'yî: [مغرب] اسم

۱. مۆمیایی؛ مۆمنايي؛ میمنایی؛ که لاکی

مۆمیاکراو به مه به سستی به رگری له دارزانی

۲. مومیا * مومیایی

مونتاز / montāj: [فرانسوی] اسم. مونتاز: ۱. کار

و ره وتی سوار کردن و پیکه وه نانی به شگه لی

ماشین یان ده زگابه ک «مونتاز تلویزیون: مونتازی

ته له فیزۆن» ۲. کار و ره وتی له پال یه ک دانان و

پیکه وه نانی فیلم، شریته یان نوو سوراوه ی

خه مه هینه ر؛ ئازار ده ر؛ به ژان؛ به سوی؛ به ئازار.

مولود / mowlûd, mo:lûd: [عربی] اسم.

۱. /ها؛ موالید/ زارۆ؛ پۆله؛ مندال؛ له دایک بوو

۲. ره وتی دایک بوون؛ هاتنه دنیا ۳. [مجازی]

شوینتهات؛ به ره هم؛ ئاکام؛ سوخی؛ دۆنگی

«همه ی این بدبختی ها مولود بیسادی است: گشت ئەم

به ده به ختیانه شوینتهاتی نه خوینده واریه».

مولودی / mowlûdî, mo:lûdî: [عربی] اسم.

مه ولوویی؛ مه ولوودی: ۱. پۆره سمیک بۆ

جیژنی له دایک بوونی پێغه مبه ری ئیسلام (س)

به خویندنی مه ولوودنامه ۲. ئاههنگ و سروودیکی

مه زه به ی به بۆنه ی جیژنی له دایک بوونی

پێغه مبه ری ئیسلام (س) و له په سنی ئەودا.

مولودی خوان / mowlûdixān, mo:lûdî-

ها: [عربی/فارسی] اسم. مه ولوویی خوین؛

مه ولوودی خوین؛ ئەو کەسە ی مه ولوونامه به

ئاههنگه وه ده خوینتی.

مولیبیدن / molîbden: [فرانسوی] اسم.

مولیبدین؛ توخمی شیمیایی کانزایی، به

ژماره ی ئەتۆمی ۴۲ و کیشی ئەتۆمی ۹۵،۹۴ و

په رنگی خوله میشه وه که زۆر قورس و په قه، له

ئاودا ناتویته وه و بۆ پخته کردنی پۆلا به کار

دی.

مولیدن / mûlîdan: مصدر. لازم. [قدیمی]

قارقلین؛ کشکشین؛ کشان؛ درهنگ کردن؛ دیر

کردن؛ درهنگ به سه ردا هاتن.

موم / mûm: اسم. میو؛ مۆم؛ موم؛ کراش؛

کراشه؛ کپیش؛ کراژ؛ کراژ؛ ماکیکی نه رمی

مه یله و زه رده له ئاودا ناتویته وه له کان، گیا و

گیانه ور و به تاییه ت له توانده وه و پالافتنی

شانه ی ههنگوین به ره هم دی.

☐ موم پارافین: پارافینی گرساو.

موم گوش: [فیزیولوژی] که پۆی؛ ماکیکی زه ردی

مه یله و قاوه یی که له لووه کانی پیتیستی گوپی

گواندارانه وه ده ده لیت و به رگری ئاو و تۆز و

چاپه مهنی به مهبهستی پیکه پیکانی بهش یان
کۆمه له یهک «مونتاژ فیلم: مونتاژی فیلم».

مونتاژ کار / montājkar, ها؛ ان: [فرانسوی/
فارسی] / اسم. مونتاژ کار؛ پیکه وهنەر؛ ئەو که سهی
پیشهی مونتاژ کردنه.

مؤنث / mo'annas: [عربی] صفت. ما؛ مان؛ ماک؛
می؛ میو؛ ماینه؛ میچک: ۱. پیچه وانهی نیڕ
۲. پیوه نندیدار یان سەر به زایه نندی می.

موند / mond: [فرانسوی] / اسم. موند؛ کلاس؛
تیپ؛ رواله تی کهس، شت یان شوینیک وهها
که نوینهری پلهی کۆمه لایه تی بی «دیدیم موند
مشتریه به ما نمی خورد؛ دیتمان موندی مشتهریه کان
به ئیمه ناخوا».

مونس / mûnes: [عربی] / اسم. هاو دهم؛ هامدهم؛
هامراز.

مونیتور / monîtor, ها؛ [انگلیسی] / اسم. شاشه؛
مونیتور: ۱. پهره ی نمایشی ده زگای که میپوتهر
۲. پهره ی نمایشی ته له قزیوون.

موومان / movûmân, ها؛ [فرانسوی] / اسم.
مؤفوممان؛ یه که ی دیاریکراو له پیکهاته ی
به سته یه کی مووسیقیا به تایبه تمه نندی
سهر به خووه «هر سمفونی از چهار موممان تشکیل
می شود؛ هر سه مفونیه ک بریه تی له چوار
مؤفوممانه».

موهبت / mowhebat, mo:hebat, mûhebat,
ها؛ مواهب: [عربی] / اسم. بهش؛ بههره؛ پیت؛ شتی
زۆر به نرخ که به که سیک خه لات کرابی «موهبت
الهی؛ بهشی خوایی».

موهر / mûher: [انگلیسی] / اسم. موهیر؛ پارچه و
به نی بهرهمهاتوو له خوری ئانقهره (ئانکارا).

موهن / mûhen: [عربی] صفت. سووک؛ سوک؛
به سووکایه تی؛ هاوړئ له گهل سووکایه تی
«سخنان موهن: قسه ی سووک».

موهومات / mowhûmât, mo:hûmât: [عربی]
/ اسم. ۱. وهژاره؛ ههژاره؛ خه یالات؛ بیر و باوهړئ

که ته نیا له خه یاله وه هه ستایی ۲. پڕ و پووچ؛
خورافات.

موهوم پرست / mowhûmparast, mo:hûm-
ها؛ ان: [عربی/ فارسی] صفت. خورافات؛ بروادار به
بوونه وهرانی خه یالی و بیر و هزری پڕ و پووچ.
ههروه ها: موهوم پرستی

موی / mûy: [ادی] / موو؛ موویه؛ موی.
مؤید / mo'ayyad: [عربی] صفت.

۱. په سهندکراو ۲. پشت گیراو؛ یارمه تی دراو؛
پشتیوانی کراو ۳. سهر که وتوو.

مؤید / mo'ayyed: [عربی] صفت. ۱. په سهندکهر؛
په سندهر ۲. پشتگر؛ یارمه تیدهر؛ پشتیوانی کهر.

مویرگ / mûyrag, ها؛ / اسم. ره هچک؛
ورده ره گ؛ ورده موو؛ ورتکه ره گی نیوان ره گه
خوینبهر و خوینپینه کانی لهش که وه ک تۆر
هه موو لهش ده ته نیتیه وه.

مویز / mavîz, ها؛ / اسم. میوژ؛ مهوژ؛ ماوژ؛
مؤوژ؛ مهوژ؛ مهووز؛ مه فیژ؛ مه هووژ؛ مه فیژه؛
هه چکچی؛ هه چکوچ؛ کشمیشی رهش و گه وره
و ده نندکار.

⊞ یک مویز و چهل قلندر ⊞ یک
مویزک / mavîzak: / اسم. ده مکانه؛ ده مووکانه؛
دمکانه؛ ده مووکه؛ دوکا؛ دووکانه؛ دۆکانه؛
دیکانه؛ بیکوانه؛ بهرده مووکانه؛ بهرده مووکه؛
میوژوکه؛ زلیقو؛ هوذاخ؛ گیایه کی له تیره ی
هه لاله یه به گوئی بنهوش یان سبی هیشوویی
جوانه وه، تۆمه که ی بۆ ده رمان ئه شی.

مویه / mûye, ها؛ / اسم. [ادی] / کرووزه؛ کرووز؛
موور؛ شیوه؛ شین و شه پۆر؛ وشش؛ کلویان؛
گریه و ناله.

موبیدن / mûyîdan: / مصدر. لازم. [نامتداول] //
موبیدی: کرووزایته وه؛ می مویی: ده کرووزایته وه؛
یمویی: بکرووز موه // کرووزانه وه؛ شین و
شه پۆر کردن؛ شیوه ن کردن؛ کالین؛
ئوه کرووزیه ی؛ کرووزیا یوه؛ گریان به دهم ئاه و

ناله‌وه.

مویین / mûyîn : صفت. مووینه؛ مووین؛

موووین: ۱. دروست‌کړاو له موو ۲. [مجازی/

وهک موو؛ زور باریک * موئین

مه ¹ / mah : اسم. [منخف] مهه؛ ما؛ مان؛

سوکه‌له‌ی مانگ.

مه-¹: پېشواړه. ما-؛ مه‌ی-؛ مانگ؛ زور جوان،

وه‌کوو مانگ [مه‌لقا: مار‌وخسار].

مه / meh : اسم. ۱. مژ؛ مژه؛ موژ؛ خومام؛ تهم؛

دومان؛ مژان؛ تهم و مژ؛ تهمه؛ تومان؛ هؤل؛

تامار؛ مژ و تهم؛ هه‌وری نه‌وی ۲. [افرانسوی]

مانگی پینجم له سالی زایینی که ۳۱ روزه و له

۱۱ گولانه‌وه دهست پې‌ده‌کا: می

مه‌آلود / mehlūd : صفت. ته‌ماوی؛ ته‌مین؛

مژاوی؛ به مژ؛ پشراو له مژ «کو‌هستان مه‌آلود؛

کو‌یستانی ته‌ماوی».

مه‌ابت / mahābat : [عربی/اسم. ۱. ترسناکی؛

زهره‌ندی؛ خوفناکی؛ سامناکی؛ گرت‌وله‌یی؛

به‌سامی؛ ترساوهری؛ دؤخ یا چۆنیه‌تی به‌سام

بوون ۲. گه‌وره‌یی؛ شکو؛ پایه‌به‌رزی؛ نه‌وی

ترسی هاورې له‌گل رېز به‌دی دښتې.

مه‌اجر / mohācer : ها؛ ان؛ یین؛ [عربی/اسم.

۱. کوچه‌ر؛ مشه‌خت؛ مه‌ژیر؛ مه‌رژیر (یک مه‌اجر

افغانی در خانه‌ی ما کار می‌کند؛ کوچهریکی ئه‌فغانی له

مالی ئیمه‌دا کار ده‌کا» ۲. [اسلام] موهاجیر؛ هه‌ر

کام له‌و که‌سانه‌ی که ده‌گل پیغه‌مبه‌ری

ئیسلامدا له‌مه‌ککه‌وه کوچیان کرده مه‌دینه.

مه‌اجرت / mohācerat : ها؛ [عربی/اسم. رهو؛

کوچ؛ بار؛ کوچ‌وبار؛ کار و ره‌وتی رۆشتن له

شوینیکه‌وه بؤ شوینیکې تر بؤ حه‌وانه‌وه و ژیان.

مه‌اجرت فصلی: کوچی وهرزی؛ وهرزه؛

کژه‌ره‌و؛ رۆیشتن له شوینیکه‌وه بؤ

شوینیکې تر به‌پیی گورانی وهرز و سه‌رد و

گهرمی هه‌وا، که هه‌موو سالی‌ک دووپاته

ده‌پیته‌وه «مه‌اجرت فصلی برندگان؛ کوچی وهرزی

په‌له‌وه‌ران».

مه‌اجرت کردن: کوچ‌کردن؛ بار کردن؛

وه‌نایش؛ ره‌وکردن؛ به‌مه‌به‌ستی نیشته‌جی

بوون له‌شاریان ولایتیکی نوې، شار و ولاتی

خو به‌جی هیشتن.

مه‌اجرنشین / mohācernešin : ها؛ [عربی/

فارسی/اسم. کوچه‌وار؛ کوچه‌واری؛ مه‌لبه‌ندی

هیوران و نیشته‌جی بوونی کوچهران.

مه‌اجم ¹ / mohācem : ها؛ ان؛ یین؛ [عربی/اسم.

شالابه‌ر؛ په‌لامارده‌ر؛ وروژم‌کهر؛ هاژوتکار؛

هه‌لمه‌تده‌ر؛ نه‌وه‌ی بؤ‌نازار پې‌گه‌یاندن

هه‌لمه‌ت ده‌با «مه‌اجم مصلح بود؛ شالابه‌ره‌که

چه‌کدار بوو».

مه‌اجم ²: صفت. په‌لامارده‌ر؛ وروژم‌کهر؛ هاژوتکار؛

هه‌لمه‌تبه‌ر؛ هه‌لمه‌تده‌ر؛ هوروژمبه‌ر؛ شالابه‌ر؛

هیرش‌به‌ر؛ نژده‌فان «مرد مه‌اجم دستگیر شد؛ پیاوه

په‌لامارده‌ره‌که‌گیرا».

مه‌اد / mehād : [عربی/صفت. ۱. گرینگ‌تر؛

گه‌وره‌تر ۲. سه‌ر به‌ئندام یا تقمیکي گه‌وره‌تر

۳. سه‌ر به‌ده‌رسیکی زانکو که وه‌ک رسته‌یه‌کی

تایه‌تی هه‌لب‌ژراوه.

مه‌ار / mahār : [عربی/اسم. ۱. له‌ها/هه‌وسار؛

ئه‌وسار؛ هؤسار؛ جه‌له‌و؛ جه‌لو؛ جه‌له‌ب؛ مه‌هار؛

کلکه‌لغاو؛ کلکه‌ره‌شه؛ ئالقه و په‌تی که ده‌خرپته

ملی مالاته‌وه و به‌وه راده‌کیشری ۲. مه‌هار؛

مه‌ار؛ کار و ره‌وتی راگرتن و به‌رپوه بردنی

که‌رسته‌ی بزوک.

مه‌ار کردن: ۱. هه‌وسار کردن؛ به‌ستنه‌وه؛

مه‌هار کردن ۲. ته‌مراندن؛ راگیر کردن؛ پیش

گرتن؛ به‌رگرتن؛ وه‌رگیرته‌ی «آتش را مه‌ار کرد؛

ناوره‌که‌ی ته‌مراند».

مه‌اربند / mahārband : [عربی/فارسی/اسم.

گوریسی قایم و پته‌و بؤ به‌ستن و راگرتنی شتی

له‌شوینیک.

مه‌ارت / mahārat : ها؛ [عربی/اسم. وه‌ستایی؛

هؤستايى؛ ليزانى؛ ژيل؛ كارامه يى؛ تهړده ستي؛ تهړده سى؛ زه به رده ستي؛ سهر پر شته؛ قالى؛ ئادا؛ پسپوړى؛ ده گهر؛ شاره زايى له كار؛ ليهاتوويى له وديهينانى زانيارى خو «مهارت در تجارى؛ وه ستايى له نه جاريدا».

مهياڼگ / mehbāng / اسم. بيگ بهنگ؛ دوزى كه ده لى هم موو دنيا چهند ميليارد سالى پيش له ته قينه وهى خاليك به ديهاتووه؛ انفجار بزرگ؛ نظريه ي مهياڼگ

مهبل / mahbel / عربي اسم. دؤلان؛ زى؛ بوريجه ي منالدان.

مه پيكر / mahpeykar / ان؛ صفت. مجازى، ادبى؛ گوله ندام؛ گولندام؛ گوله نام؛ گولننام؛ گولبه ژن؛ ده لال؛ خوشيک (بو کچ و ژن).

مهتاب / mahtāb / اسم. مانگه شهو؛ تريشه؛ تاف هه يف؛ مانگه شهو؛ ماتاب؛ ماتاو؛ شهومه؛ شومه؛ هيفه رون؛ ههويه شهو؛ ههويوک؛ تيشكى مانگ «مهتاب همه جا را روشن کرده بود؛ مانگه شهو هه موو لايه كى روون كړدېوه»؛ ماهتاب

مهتابى ^۱ / mahtābī / ها؛ اسم. ۱. بهر هيتوان؛ خولام گهر دش ۲. لامپ فلورسنت، لامپ مهتابى؛ صفت. ۱. مانگه شهو؛ مانگاشه و ۲. سپى مات؛ به رهنكى سپى ليل.

مهتر ^۱ / mehtar / ها؛ ان؛ اسم. مهتره؛ سهيز؛ مهتره؛ به خيوكه رى ئه سپ؛ خزمه تكار و ئاگادارى ئه سپ.

مهتر ^۲؛ صفت. ادبى؛ گه وړه تر؛ ۱. به ته مهن تر ۲. مهنتر؛ مازنتر؛ به پله و پايه تر.

مه جبين / mahcabîn / ها؛ ان؛ فارسي/عربي صفت. ادبى؛ هه نيه مانگ؛ ماهه بين؛ مه بجه مين؛ به هه نيه و ناو چاوانى زور جوانه وه (سه باره ت به ژن يا كچ).

مهجور / mahcûr / عربي صفت. ادبى؛ دابراو؛ ۱. /ان/ دوور كه و ته؛ دوور كه و توو؛ مارزيى «اى عاشق مهجور! ئه ي ناشقى دابراو!» ۲. تهر ك كراو؛

ويل كراو؛ پشت تى كراو؛ وه لانراو؛ وه لاخراو؛ ده س لى هه لگيراو؛ ده س ئازيا.

مهجورى / mahcûrī / عربي اسم. ادبى؛ دابراوى؛ دوور كه و تووويى؛ دوور كه فتيگى؛ بار و دؤخى دوور كه و توو بوون.

مهډ / mahd / ها؛ عربي اسم. مجازى، ادبى؛ لانك؛ لانكه؛ بيشكه؛ زيد؛ شوينى سهره لدان و تيدا گه وړه بوون «مهډ آزادى؛ لانكه ي ئازادى».

مهډ كودك / mahdekûdak / ها؛ عربي؛ فارسي اسم. باخچه ي منالان؛ دامه زراو هيك بو راگرتنى مندالى له كوريه وه تا سئ سالان، بو ماوه ي چهن كاتزمير له رؤژدا.

مه دود / mehdûd / اسم. ره شه مز؛ چره دوو كه ل؛ مز و ته مى دوو كه لاوى له سهر شاره گه وړه كان. مهډورالدم / mahdûroddam / عربي صفت. اسلام؛ خوين حه لال؛ شياوى كوژران.

مهډويت / mahdaviyyat / عربي اسم. ۱. دؤخى مه هدى بوون ۲. برهوا به هاتنى نه جاندن ريک.

مهډى / mahdî / عربي اسم. ريتوينى كراو؛ ده س گيراو؛ رى نيشان دراو.

مهذب / mohazzab / عربي صفت. ادبى؛ پاك؛ خاوين؛ ته وزاو؛ خه ملاو؛ رازيتراو.

مهړ / mahr / عربي اسم. ماره؛ ماره يى؛ ميره؛ نكا؛ كاوين؛ ئه و به شه له دارايى كه پياو له كاتى ژن هيناندا پيشكه شى ژنه كه ي ده كا يان برپار دهډا كه بيدا؛ مهريه

مهړ / mehr / اسم. ۱. قيان؛ مير؛ ميره؛ دووسى؛ خؤشه ويستى «مهړ مادر؛ قيانى دايك» ۲. ره زبه ر؛ كه وچه رين؛ ميوه گه نان؛ يه كه م مانگى پاييز؛ مانگى حه و ته م له سالى كؤچى — هه تاوى

۳. خؤر؛ خوه؛ رؤجيار؛ رؤژيار؛ رؤچيار ۴. گفتارى؛ ماره يى.

☐ مهړ كسى را در دل پروراندن؛ دل به كه سيكه وه بوون؛ خؤش ويستنى كه سئ؛

خۆش گهرەك/هەرەك بوونی كەسێك؛
كەسێك خۆش وێستن؛ یۆ وەش سیا/
گەرەك بیە؛ ھەز لە كەسێ كردن «سالھا مەر
او را در دل می‌پرورانند؛ زۆر سالان دلی پیوە بوو».

مەر ورزیدن: خۆش وێستن؛ خۆش گەرەك
بوون؛ وەش ئەسیای/سیە/گەرەك بیە؛
ھەباندن «بە مێھنش مەر می‌ورزید؛ نیشتمانەکی
خۆش دەوێست».

مەر / mohr، ھا:/اسم. ۱. مۆر؛ مۆرە؛ موهر؛
واژۆ؛ ناو، نەخش، یان نووسراوەی لە سەر كانزا
یان پلاستیک كەندراو بۆ شوین لە سەر كاغەز
دانان ۲. «ئێمە/بەردەمۆر؛ مۆری جیی ئەنی لە
سوژەدا» ۳. «قەدیمی/ژتون؛ ژیتون».

☐ مەر كردن: مۆر كردن؛ موهر كردن؛ مۆر
كەردەی.

مەھراز / mehrāz، ھا:/ان/اسم. نژیارفان؛
میعمار؛ ئارشیتكت.

مەر آمیز / mehrāmīz: صفت. خۆشەوێستانە؛
خۆشویستانە؛ بە دلۆقانیەو؛ میرەبانانە.

مەربان / mehr(a)bān: صفت. دلۆقان؛ دلنەرم؛
دل تەنك؛ مێریشان؛ مێهرەبان؛ مێهرەوان؛ خاوەن
بەزەیی و دلنەرمی «مادر مەربان؛ دایکی دلوقان».

مەر بانانە / mehr(a)bānāne: قید. بە
مێهرەبانیەو؛ بە دلۆقانیەو؛ مێهرەبانانە «مەر بانانە
او را در آغوش گرفت: بە مێهرەبانیەو لە ئامیزی
گرت».

مەر بانێ / mehr(a)bānī، ھا:/اسم. ۱. دلۆقانی؛
مێهرەبانی ۲. بەزەوی؛ دلنەرمی؛ بەزەیی.

مەر پرستی / mehrparastī: اسم. خۆرپەرستی؛
رۆجیارپرسی؛ میترائیسم

مەر گان / mehr(e)gān: اسم. مێهرەگان؛
مێرهگان؛ مێهرەجان؛ جەژنێکی کۆنی ئێرانیه لە
شازدەدی مانگی رەزبەر (مێهر) دا دەگیرا.

مەر گیاه / mehrgiyāh، ھا:/اسم. گیانادەمە؛
ھەسەن بەگی؛ سیوێخووانە؛ گیایەکی ئالیک

بە گۆلی سپی مەیلەو شین و بەری گۆشتن و
زەردی وەك سیو، ریشەکی زۆر تیژ و بۆگەنە
و بۆ دەرمان دەشی: سگكن

مەر ورزی / mehrvarzī، ھا:/اسم. دلۆقانی؛
مێهرەبانی؛ خۆشەوێستی؛ کار و پەرەتی خۆش
وێستن و مێهرەبانی کردن.

مەر و موم / mohr-o-mûm: اسم. «قەدیمی/لاک
و مۆر؛ مۆر و مۆم».

مەرە / mohre، ھا:/اسم. مۆرە: ۱. موورگ؛
مووروو؛ مێهرە؛ مێهرگ؛ کرک؛ لەتە خرپیلانە لە
بەرد، چێو، شووشە یان كانزا ۲. لەتە ی وا بۆ ناو
کایە «مەرە ی شطرنج: مۆرە ی شەترەنج» ۳. /گان/
ئیسک و کرۆژە ی پێکھێنەری بڕپراگە ی پشت
۴. لەتە یەکی تەخت و کونی كانزایی ناو شەقار
بۆ توندکردنی پێنج.

☐ مەرە ی اتلس: یەكەم مۆرە ی گەردن؛ مۆرە ی
سەر ووی مۆرەغە.

مەرە ی پشت: مۆرە/ مۆرەغە ی پشت؛ بڕپە ی
پشت؛ ھەر کام لە دوازدە مۆرە ی بڕپە ی
مرۆف لە نیوان مۆرە کانی مل و کەمەردا.
مەرە ی خرووسکی: مۆرە یەکی كانزایی بە دوو
پەل لە ھەر دوو لاوێ بۆ بە دەستەوێ گرتن و
پێچاندنی.

مەرە شطرنج: مۆرە ی شەترەنج؛ ھەر کام لە
۳۲ پەیکەرە ی بچووکی نیو کایە ی شەترەنج.
مەرە ی کمر: مۆرە/ مۆرەغە ی کەمەر؛ بڕپە ی
کەمەر؛ ھەر کام لە پێنج مۆرە ی مرۆف لە
نیوان مۆرە کانی پشت و سێبەندەدا.

مەرە ی گردن: مۆرە/ مۆرەغە ی مل؛ بڕپە ی
گەردن؛ ھەر کام لە ھەوت مۆرە ی مرۆف لە
سەرترین بەشی بڕپراگەدا.

مەرە ی مار: مۆرە ی مار: ۱. «قەدیمی/بەردی کە
لە پشەسەری بڕی مارووە دەرووی و دژەژارە
۲. /زمین‌شناسی/ بڕی قاپلۆخی وەك بەرد
لێ ھاتوو کە لە زەوی نی ئاھەکی سەر بە خولی

دووهمه‌ی زه‌ویناسیدا ده‌دۆز ریت‌ه‌وه.

مه‌ره‌ی نۆد: مۆره‌ی ته‌خته؛ زاری ته‌خته‌نهره؛
هه‌ر كام له ۳۰ له‌ته خرتۆله‌كانی كایه‌ی
ته‌خته‌نهره.

☐ مه‌ره‌ی مار داشتن: [مجازی] دۆعای
زه‌ره‌شیرینی پێ بوون / لا بوون؛ له‌پاک‌تیشانی
خه‌لك به‌ره‌و خو، لێهاتوو بوون «زود هه‌م را دور
خودش جمع کرد، ئه‌نگار مه‌ره‌ی مار دارد؛ زوو
هه‌مووی به‌ده‌وری خۆدا کو کرده‌وه، وه‌ك بیژی
دۆعای زه‌ره‌شیرینی پێیه‌!».

مه‌ره‌ده‌دار / mohredār، ها؛ ان؛ صفت.
[زیست‌شناسی] مۆره‌دار؛ برپه‌ره‌دار؛ مۆره‌غه‌دار؛ به
برپه‌راغه و پیکه‌ته‌ی ئێسکی؛ گه‌وره‌ترین گرۆی
گیاندار که له‌شی ئێسک و کرۆژنه‌ی تێدایه‌ و
برپه‌راغه‌ی هه‌یه (وه‌ك ماسی، خزۆک، په‌له‌وه‌ر و
گواندار).

مه‌ره‌ماسوره / mohremāsûre، ها؛ ان؛ اسم. مۆره‌ و
ماسوره؛ مۆره‌ و ماسوله؛ له‌ته‌ كانزای ناوشه‌قار
بۆ لێك‌نووساندنی دوو لوله‌ له‌ جیگایه‌ كدا که
پێ‌ده‌ستی پێچاندنیان نیه‌.

مه‌ره‌یه / mahriyye؛ از عێبی [مه‌ر
مه‌كشاند / mekhešand, -kašand؛ اسم.
هه‌لكشه‌ی ته‌واو؛ بانترین پاده‌ی هه‌لكشانی ئاو
له‌ نیوه‌ی مانگدا.

مه‌گرفته / mehgerfete؛ صفت. ته‌م‌داگرتوو؛
۱. مژ؛ مژگرتوو «هوای مه‌گرفته؛ هه‌وای مژ»
۲. لێل؛ بێ‌نمود.

مه‌هلت / mohlat، ها؛ [عێبی] اسم. ده‌رفه‌ت؛
مه‌ودا؛ مۆله‌ت؛ واله؛ ماوه؛ ماوێ؛ قانه؛ قان؛
ورینگ؛ ده‌ره‌ق؛ کاتی پاشماوه‌ بۆ جێه‌جێ
بوونی کارێ یان ڕوودانی ڕووداوێک «برای
پرداخت بده‌ی‌هایم دو روز مه‌لت دارم؛ بۆ دانه‌وه‌ی
قه‌رز هه‌ کام ده‌روژم ده‌رفه‌ت هه‌یه‌».

مه‌لقا / mahlaqā، بیان؛ [فارسی/عێبی] صفت.
[مجازی، ادبی] مانگ؛ ماروخسا؛ گول‌ڕوو؛ خوشیک؛

ده‌لال؛ زۆر جوان.

مه‌هlek / mohlek؛ [عێبی] صفت. کوژه‌ر؛ گوژه‌ر؛
بکوژه‌؛ کوشنده؛ کوشنه‌؛ کوژه‌ک؛ کوژنه‌ (سم
مه‌هlek؛ ژاری کوژه‌ر).

مه‌هlike / mahlake، ها؛ [عێبی] اسم. قه‌رانه‌؛
تالوکه؛ مۆله‌که؛ جێگه‌ی بقه‌؛ شوینی خه‌ته‌ر؛
جێگه‌ی ترس و مردن؛ جێگه‌ی مه‌ترسی «سعی
کرد خودش را از آن مه‌هlike نجات دهد؛ هه‌ولێ دا خۆی
له‌و قه‌رانه‌ ڕزگار بکا».

مه‌هم / mohem(m)؛ [عێبی] صفت. گرینگ؛
گرنگ؛ ۱. جێگه‌ی سه‌رنج و بایه‌خ «شه‌ر مه‌هم؛
شاری گرینگ» ۲. بایه‌خدار «کار مه‌هم؛ رویداد مه‌هم؛
کاری گرنگ؛ ڕووداوی گرینگ».

مه‌hemāt / mohemmāt؛ [عێبی] اسم. ته‌قه‌مه‌نی؛
ماکی ته‌قینه‌وه‌ بۆ نێو چه‌کی گه‌رم (وه‌ك
نارنجۆك، فیشه‌ك و بومب).

مه‌hman / mehmān، ها؛ ان؛ اسم. میوان؛ میوان؛
میتمان؛ مه‌یمان؛ میموو؛ میفان؛ میفان؛ مه‌هفان؛
میه‌فان؛ میرفان؛ ۱. ئه‌وه‌ی له‌ لایه‌ن
که‌سه‌یکێ ته‌روه‌ پاده‌گیرێ و په‌زیرایی لێ
ده‌کری ۲. که‌سێ که له‌ مالی یه‌کێ تر نان
ده‌خوا، ده‌خوێ یا ڕێبواره «امشب مه‌مان داریم؛
ئه‌مشه‌و میوانمان هه‌یه‌» ۳. ئه‌وه‌ی که خه‌رج‌جێکی
که‌سه‌یکێ تر ده‌یدا «فروشنده‌ گفت این دفعه‌ را مه‌مان
باشید؛ فروشیاره‌ که‌ گوتی ئه‌م‌جاره‌ میوان بن»
۴. مشتەری میوان‌خانه یا مسافر‌خانه * میهمان

☐ مه‌مان ناخوانده: میوانی ناوه‌خت؛ میوانی
بانگ‌نه‌کراو که‌ چاوه‌ڕوانی نه‌بووبیتن.

☐ مه‌مان شدن: بوونه‌ میوان / میمان؛ میفان
بوون؛ میمانه‌ی. هه‌روه‌ها؛ مه‌مان کردن
مه‌مان‌پذیر / mehmānpazir، ها؛ اسم.
مسافر‌خانه؛ میوان‌خانه.

مه‌manxāne / mehmānxāne، ها؛ اسم.
میوان‌خانه؛ میوان‌خانه؛ میمان‌خانه؛ ۱. هوتیل؛
شوێنێک بۆ هه‌واندانه‌وه‌ و په‌زیرایی له‌ میوان به‌

پاره ۲. لامه‌ردو؛ لامه‌رده؛ لامیرده؛ لامیردان؛ دیوه‌خان؛ دیواخان؛ شوینی میوانان له مالدا.
 مه‌ماندار / mehmāndār ، ها: /ان: /اسم، میواندار: ۱. پاسپارده‌ی دامه‌رزراوه‌یه‌ک بۆ پیراگه‌یشتن و حواندنه‌وه‌ی میوانان ۲. که‌سی که له که‌ره‌سه‌یه‌کی هات‌و‌چووی گشتیدا له موسافره‌کان په‌زیرایی ده‌کا «مه‌ماندار هواییما: میوانداری فرۆکه».

مه‌ماندوس‌ست / mehmāndûst: /صفت، میوان خۆشه‌ویست؛ میمان دۆست؛ میثانه‌ه‌وین؛ میوانه‌وین؛ میوان دۆست؛ و‌جاخ؛ میوانگر؛ به‌خزمت؛ هۆگر و حه‌ز له میوان. هه‌روه‌ها: مه‌مان دوستی

مه‌مانسرا / mehmānsarā ، ها: /سم، ۱. موتیل؛ میوانخانه‌ی ناو‌رێگه ۲. شوینیکی سه‌ر به دامه‌رزراوه‌یه‌ک له شارێکدا که ئەندامانی کاتی سه‌فه‌ر بۆ ئەو شاره، له‌وێ ده‌بن.

مه‌مان‌ن‌واز / mehmān.navāz: /صفت، میوان دۆست؛ میوان خۆشه‌ویست؛ و‌جاخ؛ میوانگر؛ میواندار؛ و‌جاخدار؛ مه‌ماندار؛ هۆگر و هۆکاره‌ی میوان راگرتن «مردم ایلام خیلی مه‌مان‌ن‌واز هستند: خه‌لکی ئیلام زۆر میوان‌دوستن».

مه‌مان‌ن‌وازی / mehmān.navāzî ، ها: /سم، میوان دۆستی؛ میوان خۆشه‌ویستی؛ میوانداری؛ پیراگه‌یشتن و میهره‌بانی له‌گه‌ل میواندا.

مه‌مانی / mehmānî ، ها: /اسم، میوانی؛ میوانی؛ میمانی؛ میثانی؛ مه‌یمانی؛ میهمانی؛ میه‌قانی؛ قبولی؛ قبولی؛ میرفانی؛ ده‌عوته؛ خریفه‌ک: ۱. پڕ‌وره‌سمی بانگه‌یشتن و په‌زیرایی له میوانان «آرام مه‌مانی داده‌است: ئارام میوانی داوه» ۲. شوینی به‌رپۆه‌ چوونی میوانی «دیشب مه‌مانی بودیم: دویتشو له میوانیدا بووین» * میهمانی

☐ به‌ مه‌مانی رفتن: بۆ میوانی چوون؛ چوونه میوانی؛ به‌شداری کردن له پڕ‌وره‌سمی میوانیدا.

مه‌مال / mohmal ، لات: /عربی/ اسم، [دستور] ۱. بی‌مانا؛ وشه‌یی که به ته‌نیا مانایه‌کی نیه و ده‌گه‌ل وشه‌ی تردا دی (وه‌ک کاغه‌ز «ماغه‌ز»، کتیو «متیو») ۲. تایبه‌تمه‌ندی پیتیکی که خالی نیه (وه‌ک «س» و «ح»).

مه‌مال: /صفت، بیخۆ؛ بیهۆ: ۱. خویرله؛ به کارنه‌هاتوو؛ به‌که‌لک‌نه‌هاتوو؛ بیکاره؛ ده‌ردنه‌خۆر؛ ده‌ردنه‌خواردگ؛ ده‌ردنه‌وه‌ر؛ بی‌که‌لک «آدم مه‌مال؛ کار مه‌مال: مرۆی خویرله؛ کاری بیخۆ» ۲. بی‌مانا؛ بی‌به‌هره؛ بی‌قازانج «حرف مه‌مال؛ فکر مه‌مال: قسه‌ی بی‌مانا؛ بیر و خه‌یالی بیخۆ».

مه‌مالات / mohmalāt: /عربی/ اسم، هه‌چکه‌وه‌بووچکه؛ هه‌چکه‌که و پووچه‌که؛ شتی بی‌مانا و بی‌که‌لک.

مه‌مال‌بافی / mohmalbāfi ، ها: /عربی/ فارسی، /سم، گه‌وجانه‌پرسی؛ کار و په‌وتی برپیش کردن؛ پرسیانی قسه‌ی بیخۆ و بی‌مانا.

مه‌مال‌گوی / mohmalgûyî ، ها: /عربی/ فارسی، /سم، گه‌وجانه‌ویژی؛ گه‌وجانه‌پرسی؛ گه‌وجه‌گه‌وج؛ کار و په‌وتی گوتنی قسه‌ی بی‌مانا و پووچه‌ل.

مه‌میز / mehmîz ، ها: /از عربی/ اسم، ۱. مامزه؛ مامز؛ مامیز؛ مه‌میز؛ مه‌میز؛ مه‌موز؛ زه‌خت؛ چنگ؛ زیخت؛ ده‌رزیک؛ ئاسنیکی نووک‌تیژه، سوار له پاشپانه‌ی چه‌که‌می قایمی ده‌کا و پئی له ته‌پادی ئەسپی د‌ده‌ا و تاوی لی دینی.

☐ زیر مه‌میز کشیدن زیر مه‌نامه / mahnāme ، ها: /اسم، [مخفف] مانگ‌نامه؛ گۆفاری مانگانه.

مه‌ناوی / mahnāwî ، ها: /ان: /سم، گرووبانی هیزی چه‌کداری ده‌ریایی.

مه‌ندس / mohandes ، ها: /ان: /عربی از هندسه /مرب از به‌لوی/ اسم، ئەندازیار؛ موه‌ندیس: ۱. ده‌رچووی زانکۆی ئەندازیاری ۲. نژیاریان؛ ئارشیتکت؛ ئەندازیاری گه‌لاله‌ دارژتنی خانوو.

مهندسی / mohandesī / [عربی] اسم، ئەنداز یاری؛
موهه‌ندیسی: ۱. کار یان پیشه‌ی ئەنداز یار:
الف) فەننی نەخشە پێژێ ماشین ب) گۆران و
پێکخستنی دیاردە کان (مهندسی ژنتیک:
ئەنداز یاری ژنتیک) ۲. کاربەری زانست
بە تاییبەت بیرکاری و فیزیک، بۆ کەلک بردن لە
تاییبەتمەندی ماک و وزە لە سروشتدا، بە
شیوەی پێکهاڵە، بەرھەم، دەزگا و شتی تر.

مهندسی سازه: لقیک لە ئەنداز یاری سەبارەت
بە گەلە دارپێژی بۆ خانووبەرە بە شیوەیە ک
کە لە بەرانبەر بوومەلەرزە و مەترسی تەرەو
نەرووخی. ھەروەھا: مهندسی برق؛ مهندسی
سیستم؛ مهندسی سویل و...

مہوع / mohavve' / [عربی] صفت. قیزەون:
۱. دل‌شیوین؛ دل‌ھەلشیوین؛ ھیلنج‌ھینەر؛
ھیلنجاوەر؛ ھۆی پشاندووە؛ ھۆی حال خراپ
بوون ۲. [مجازی] زۆر ناخۆش و نالەبار (غذای
مہوع: چێشتی قیزەون).

مہیا / mohayyā / [عربی] صفت. ساز؛ تەیار؛
بەرھەف؛ چی؛ گیف؛ گیف؛ پەرداغ؛ پەرداخ؛
چاخ؛ سازکری؛ کارکری؛ ئامادە بۆ کار یان بۆ
سەفەر (برای رفتن مہیا شدیم: بۆ روشتن ساز
بووین).

مہیا شدن: چلیان؛ ساز بوون؛ کارکرن؛
درووس بوون؛ دروست بوون؛ خۆ ئامادە و
تەیارکردن. ھەروەھا: مہیا بودن؛ مہیا ساختن؛
مہیا کردن

مہیب / mahīb / [عربی] صفت. بەسام؛ ترسناک؛
بەخۆف؛ بەمەترسی؛ سامدار؛ جیگە ی ترس؛ بە
ھەیبەت؛ زەرندە (صدای مہیب: دەنگی بەسام).
مہیج / mohayyec / [عربی] صفت. زیچین؛
ھەست‌بزوین؛ ھەست‌ھرووژین.

می / mey / [اسم]. ۱. [ادبی] مە ی؛ بادە؛ مەھە؛
خواردنەوێ ئەلکولی کە مرۆ مەست دەکا
بە تاییبەت شەراو ۲. مە ۲

می / mī / [افرانسوی] اسم. [موسیقی] می؛
سێھەمین نۆتی گافی دیاتونیک.
می-: پێشوند. دە؛ ئە؛ مە؛ م-؛ نیشاندە ی
دریژەدار بوونی کار (می‌آمد؛ می‌گویم: دەهاتم؛
ئەلیم).

می / omī / پسوند. ھەمی؛ نیشاندە ی بوون لە
پرز، پلە یان جیگە یەکی دیاریکراودا (یکمی؛
یەکەمی).

میادین / mayādīn / [عربی] جمع میدان
میان / miyān / [اسم]. ۱. ناو؛ نیوان؛ ناوەرپاست؛
نیوەرپاست؛ ناوەرپاس؛ ناوەرپاس؛ مابەین؛ ناہەین؛
بەین؛ مابین؛ مابین؛ مەیان؛ میان؛ مینە؛ مینجا؛
دلی‌راسە؛ ناف ی (میان کوچە: ناو کۆلان) ۲. ناوہند؛
چۆنگ (از میان بە دو نیم کرد: لە ناوہندووە کردیە
دوو بەش) ۳. [ادبی] کەمبەر؛ ناوقەد؛ نەوق؛ قەد؛
کەمەر؛ کەمەرە (میان کوە: کەمبەری کێو).

میان: لەم ناوہناوہ؛ لەم ناوہناوہ؛ لەم
وہختە؛ لەم وەختا؛ لەم ناوا؛ لەم بەینەدا؛ لەم
بەینا؛ لەم بەینە؛ لەم کاتەدا؛ لەم کاتە؛ لەم
کاتا؛ چی وەختەنە؛ چی بەینەنە (در این میان
شوهرش هم رسید: لەم ناوہناوہ شووہ کەیشی
گەبی).

یک در میان: یەکان یەک؛ یەک نە یەک؛ یەک
نا یەک؛ یۆ ناو یۆ؛ بە مەودایە کەوہ (درخت‌ها را
یک‌درمیان قطع کردند: دارەکانیان بەکان یەک
بەرپەوہ). ھەروەھا: دو در میان

میان آمدن: ۱. ھاتنە ئاراوہ؛ ھاتنە پێشەوہ؛
ھاتنە نیوہوہ؛ ئامای دلی (حرف ورزش بە میان
آمد: قسە ی یاری ھاتە ئاراوہ) ۲. ھاتنە بەین؛
دەست تێوہردان (پای بیگانہ بە میان آمد: پای
غەوارە ھاتە بەین). ھەروەھا: بە میان آوردن؛ بە
میان کشیدن؛ در میان بودن

در میان گذاشتن: کێشانە پێشەوہ؛ ھێنانە
بەین؛ قسە لێ کردن؛ باس لێ کردن؛ ھێنانە
بەرەوہ؛ ھێنانە ئاراوہ (موضوع عروسی را با او در

میان گذاشتم: باسی زه‌ماوه‌ندم له‌گه‌لیدا کیشایه پیشه‌وه.

میان /miyāne/: حرف، نیوان؛ له نیوان؛ نیو؛ نیوانی: ۱. له نیو؛ له ناو؛ نیوی؛ دلیو؛ به‌نیوو؛ به‌ینی؛ له به‌ینی «میان چهار نفر تقسیم شد: له نیو چوار که‌سدا به‌ش کرا» ۲. به‌ینی؛ به‌نیوو؛ له به‌یکیکه‌وه تا به‌یکیکه‌تر «میان آن دو شهر پنجاه کیلومتر فاصله بود: له نیوان شو دوو شاره‌دا په‌نجا کیلومتر مه‌ودا بوو» ۳. له نیو؛ له ناو؛ ده نیو؛ ناوی؛ دلیو؛ دلی؛ به‌نیوو؛ له به‌ینی «میان لباس‌ها بود: له نیو جله‌کاندا بوو» ۴. له به‌ین؛ به‌ین؛ له‌مه‌ر لایه‌ن و نه‌نداماندا «میان آنها شباهت زیادی وجود دارد: له نیوانیاندا ویکچوویه‌کی زور هیه» ۵. له ناو؛ له نیو؛ ده نیو؛ له‌گه‌ل؛ چنی؛ چه‌نی؛ له‌یل؛ لیل؛ لیل؛ وی‌را «میان مردم زندگی می‌کند: له‌نیو خه‌لکدا ده‌زی» ۶. له ناو؛ له نیو؛ به‌نیوو؛ به‌ینی؛ له به‌ین؛ له به‌کی له دوو لایه‌نی کار یان کرده‌وه‌یه‌ک «میان دو دولت جنگ درگرفت: له نیوان دوو ده‌وله‌تدا شهر هه‌لگیرسا» ۷. له نیو؛ دلی؛ ناو؛ له ناو؛ به‌ینی؛ به‌شیوه‌ی هاوبه‌ش «میان مردم شایعاتی وجود دارد: له نیو خه‌لکدا و ته‌وتیک هه‌یه».

میانبر /miyānbar/: اسم، «گیاه‌شناسی» گوشتی میوه؛ به‌شی نیوان توئیکل و توئی میوه.

میانبر /miyānbor/: صفت، قه‌دبر؛ قه‌بیر؛ لابر؛ سه‌رب؛ نیوان‌بر؛ نیوبر؛ ناوبر؛ ناغبیر؛ ناوبر؛ لابر؛ نزیکترین ری بۆ‌گه‌یشتن «راه میانبر: ریگه‌ی قه‌دبر».

میانبر زدن: قه‌دبر کردن؛ نیوان برین؛ ناغبیر لیدان؛ لابر لیدان؛ قه‌دبر لیدان؛ سه‌رب پوشتن «میانبر زدم و جلوتر از آنها به خانه رسیدم: قه‌دبرم کرد و پیش له‌وان گه‌یشتمه‌وه مال».

میانپرد /miyānparde/: اسم، ۱. له‌ها؛ به‌ین‌پرده؛ پارچه‌ی شانویه‌کی کورت له نیوان دوو به‌شی به‌رنامه‌یه‌کدا ۲. «زیست‌شناسی»

دیافراگم: میانشامه‌ی رویانی

میان تهی /miyāntohî/: صفت، ۱. بۆش؛ هه‌لۆ؛ هه‌رۆل؛ هه‌لۆل؛ ناوبه‌تال؛ نیوبه‌تال؛ ناوخالی؛ کولۆر؛ کلۆر؛ کوللۆر؛ قورۆل؛ قلۆر؛ به‌بۆشایی و هه‌راوی له‌ناوه‌وه ۲. والا؛ به‌تال؛ پووت؛ بی‌ناوک؛ بی‌کاکل؛ پووج؛ قه‌لپووت؛ پووک؛ خافوور؛ والا؛ پووجهل؛ بی‌ناوه‌رۆک.

میانجی /miyāncî/: ها، /اسم، ناوبژی؛ نیوبژی؛ ناغبژی؛ ناوبجی؛ ناغبی؛ ناغبی؛ ناغبی؛ مهنجی؛ بره‌شان؛ به‌ریوان؛ به‌ریشان؛ به‌ره‌فان؛ به‌یس؛ بیس؛ هه‌جاس؛ هاجاس؛ هاجاس‌که‌ر؛ ناوبژی‌که‌ر؛ ناوبژی‌کار؛ نیوبژه‌که‌ر؛ نیوبژی‌که‌ر؛ ناغبژی‌که‌ر؛ ناوجیکه‌ر؛ ناوجیکه‌ر؛ نیوانجی‌که‌ر؛ ناوه‌ندیار؛ مهنجی؛ که‌سێ که‌تیده‌کۆشی دوو دژ ناشت کاته‌وه و شهر و کیشه‌یان دا‌کۆژیتنی.

میانجیگری /miyāncîgarî/: ها، /اسم، هه‌جاسی؛ ناوبژی‌که‌ری؛ به‌ریشانی؛ ناوجیکه‌ری؛ ناوجیکه‌ری؛ به‌ره‌فانی؛ کار یان ره‌وتی نیوان کردن؛ نیوبژی کردن.

میاندار /miyāndār/: ها، /ان، /اسم، ۱. مه‌یانداری؛ پیشه‌وای چالاک و ورزشی له زورخانه‌دا که ورزشکارانی دیکه له‌و چاو ده‌برن ۲. «مجازی» قوچا؛ قه‌یخا؛ رپه‌ر یان به‌رپه‌ری کاروباران «هر جا عروسی یا عزایی داشتند او میانداری مجلس بود: له هه‌ر کوئ شای و شینیکیان ده‌بوو، شو قوچای کۆره‌که‌یان بوو».

میان‌دیل /miyāndel/: اسم، ۱. میانشامه ۱. ناودل؛ ناوه‌راست؛ نیوه‌راست؛ نیوان؛ چه‌ق و ناوه‌راسی هه‌ر شتیک.

میان‌دوره /miyāndowre, -do:re/: ها، /افارسی/ عربی/اسم، نیوه‌نیوه‌ی ره‌وت یان زنجیره چالاکیه‌ک.

میانزیوی /miyānzîvî/: اسم، میزوزوئیک؛ چواره‌مین قوناخی میزوی زه‌وی که گوانداران و په‌له‌وه‌ران تییدا سه‌ریان هه‌لدا و به‌ده‌ورانی دووه‌م ده‌ناسریت.

خوب نیست: به‌بینان خوش نیه.

□ میانه‌ای نداشتن: [مجازی] به‌ین نه‌بوون؛ به‌ین خوش نه‌بوون؛ نیوان خوش نه‌بوون؛ به‌ین وهش نه‌بیهی «او با ورزش میانه‌ای ندارد: له‌گهل وهرزدا به‌ینی نیه».

میانه را گرفتن: [مجازی] به‌ین خوش کردن؛ که‌فتنه به‌ین؛ ناکوکی داکوژاندن و ناشت کردنه‌وهی دوو لایه‌نی دژبه‌به‌ک.

میانه‌ی کسی با دیگری به هم خوردن: [مجازی] نیوان دوو که‌س تیکچوون؛ به‌ین شیویان. میانه‌ی کسی با دیگران شکراب شدن ☞ شکراب

میانه‌بالا / miyānebālā: صفت. بالاناه‌وندی؛ نه کورت و نه دریژ.

میانه‌حال / miyānehāl: [فارسی / عربی] صفت. [مجازی] حال‌ناوه‌ندی؛ نه ده‌سته‌نگ و نه ده‌وله‌مهن.

میانه‌رو / miyānerow، ها: صفت. [مجازی] میانه‌رؤ؛ نه زور توند و نه زور شل له مبه‌به‌ست و ناکاردا.

میانه‌روی / miyāneravî، ها: اسم. [مجازی] میانه‌رؤیی؛ بار و دؤخی میانه‌رؤ بوون.

میانی / miyānî، ها: صفت. ناوه‌ندی؛ ناوانی؛ نیوانی؛ ناوه‌ندین؛ ناوه‌نجی؛ میانی؛ له ناوه‌پراست و نیواندا «گوش میانی: گوپی ناوه‌ندی».

میانین / miyānîn: صفت. [ادبی] ناوه‌ندی؛ نیوانی؛ ناوه‌نجی؛ میانی؛ ناوه‌ندین.

می پرست / meyparast، ها: ان: صفت. [مجازی] ادبی] مه‌ی پهرس؛ مه‌ی پهرست؛ مه‌یدؤس؛ هؤگری خواردنه‌وهی ئه‌لکولی.

میت / mayyet، meyyet، ها: اموات: [عربی] اسم. تهرم؛ مه‌یت؛ مردوو؛ مهرده؛ مردگ؛ مردووی مروؤف (مثل میت دراز به دراز افتاده بود: وه‌ک تهرم دریژ‌اودریژ که‌وتیوو).

میترا نیسم / mîtrā'ism: [پهلوی / انگلیسی] ☞

میانسال / miyānsāl، ها: ان: صفت. کال؛ کاله؛ کامل؛ نیفنجی؛ قهرت؛ نافسال؛ نیوان سال؛ نه پیر و نه لاو به تمه‌نیک له نیوان ۴۰ تا ۵۵ سالدا.

میانشامه / miyānšāme: اسم. [کالبدشناسی] ناودل؛ چینی نیوه‌ندی ماسوولکه‌کانی ده‌وری دل؛ میاندل-۱

□ میانشامه‌ی رویانی ☞ میانه‌رده-۲

میانتوسی / miyāntûsî، ها: اسم. گیابه‌کی رازاوه‌ی دوو سالانه له گوزروان ده‌چی، گولی درشت و به‌ری رهش و بریقه‌دار ده‌گری.

میانگیر / miyāngîr، ها: اسم. نیوان گر؛ له‌ته، که‌رسته یان ماک‌ی که له ماشین یان نامرازیکدا، به‌ر به لیدان، لیخشان و وه‌زن ده‌گری.

میانگین / miyāngîn، ها: اسم. نافین؛ نافنج؛ مام‌ناونجی؛ ده‌سته؛ ناوگین؛ ناونجی؛ به‌ینی زور و که‌م؛ راده‌ی ناوه‌پراست.

میانم‌دت / miyānmoddat: [فارسی / عربی] صفت. نیوان‌خایه‌ن؛ ماوه‌ی نه دریژ نه کورت.

میانوند / miyānvand، ها: اسم. [دستور] نیوان گر؛ ناوگر؛ پیتی که ده‌چیته نیوان دوو وشه و وشه‌به‌کی نوئ دروست ده‌کا (وه‌ک «او» له «گهرماو‌گهرم» و «و» له «ده‌ست‌ودوو» دا).

میانه / miyāne: اسم. نیوان: ۱. چؤنگ؛ پونگال؛ نیف؛ دل‌پراسه؛ داگ؛ گوژ؛ خال یان بؤشاییه‌ک له نزیک ناوه‌نده‌وه «میانه‌ی میدان: نیوانی

مه‌یدانه‌که» ۲. چه‌ق؛ به‌ین؛ مابه‌ین؛ نافدار؛ نافیه‌ین؛ دؤمه‌ی؛ نافبه‌ر؛ نافبرک «میانه‌ی راه؛ چه‌قی ریگا» ۳. میانه؛ نیقی؛ ناونجی؛ نیونجی؛

نافنج؛ مامناوه‌ند؛ چه‌نیه‌تی یان چؤنیه‌تی‌ه‌کی ناوه‌پراست و به‌دوور له هیواشی و توندی «میانه‌رو: میانه‌رؤ» ۴. هندسه/ له‌ته هیلی که سهری سی‌گوشه‌یه‌ک به لاسکی پروبه‌رووه‌وه ده‌لکین‌ی و ده‌یکاته دوو به‌شی یه‌کسانه‌وه ۵. [مجازی] مه‌یانه؛ به‌ین؛ میانه؛ مه‌ینه «میانه‌شان

مهرپرستی

میترا یوز / mitrāyūz: [فرانسوی/اسم،/نظامی]
مترالیوز؛ ناگر بار؛ شیتستیر؛ رهشاش.

میتولوژی / mītolojī: [فرانسوی/اسم،
۱. دیرۆک ناسی؛ ئوستور و ناسی ۲. /ها/
دیرۆک؛ دیرۆک؛ ئوستور و.

میتینگ / mītīng، ها: [انگلیسی/اسم، میتینگ؛
گور؛ رهوتی کۆ بوونه وهی تاقمی له خه لک بو
دهرپرینی خواست و ههستیان.

میتینگ دادن: کۆپرگرتن؛ خر بوونه وه؛
پرخستنی کۆ بوونه وهیه ک و به تایبته وتار
دان لهوئ.

میتاق / mīsāq، ها: مواتیق: [عربی/اسم، پهیمان؛
به لێن؛ عههه.

میجر / meycer، ها: [انگلیسی/اسم،/نامداول/
مهجیر؛ سه رگورد.

میخ / mīx، ها: /اسم، بسمار؛ بزمار؛ پسماری؛
میخ؛ قه مته ر؛ میله یه کی خه له له یان قووچی
نووک تیژ و سه رپان، بۆ تیبه له چه قان و کوتان و
قایم کردن یان به ستنه وهی شتیک به
شوینیکه وه.

میخ زدن: میخ کوتان؛ بزمار کوتان؛ میخ/بزمار
لیدان؛ پسماره کوهی؛ میخ کوا ی «دو تا میخ
بز نه این میز؛ دوو بزمار بکوته به م میزه دا».

میخ شدن: [مجازی، گفتاری] میخکوت بوون؛
وشک بوون؛ له جی خۆ وشک بوون «همین
جور جلوی میز شده بود: هه روا له بهر میزه که دا
میخکوت بیو».

میخ کاری را کوبیدن: [مجازی] بزماری کاریک
داکوتان؛ کار گه یاندنه راده یه ک که جیبه جی
بوونی مسه وگه ره «میخ ریاستش را کوبید: بزماری
سه روکی خۆی داکوتا».

میخ کردن: ۱. داکوتان؛ ئه ره کوهی؛ به بزمار
کوتان «این عکس را میخ کن به دیوار: ئه و یتنه
داکوته به دیواره که دا» ۲. [مجازی] میخکوت

کردن؛ وشک کردن؛ که سیک به پاوه را گرتن.
میخانه / meyxāne، ها: /اسم، [دبی] مه یخانه؛
شه رابخانه؛ شه رواخانه؛ شوینی رانان و
خواردنه وهی مه ی: میکه ده
میختن / mīxtan: [از کردی] مصدر، لازم، [قدیمی]
میزتن؛ میستن؛ میزیان؛ میزیان؛ میز کردن؛
گمیز کردن/ که رده ی.

میخچه / mīxçe، ها: /اسم، بزمارۆک؛ بزماته؛
بزمه ته؛ بزماره؛ بسماره؛ مسمار؛ بسمارک؛
که نگه رۆشک؛ که نگه رۆک؛ میخه که؛ میخچه؛
نیخچک؛ پۆرگی رهوش و ئه سستوری سه ر
پیست که به هۆی زۆر کوتانه وهی شوینیک له
پیست، به تایبته له ژیر پی و له پی ده ست و له
سه ر قامکی ده ست و پی به دی دی.

میخ طویله / mīxtavile، ها: [فارسی/عربی/اسم،
ئارنج؛ ئاخیه؛ ئارنج؛ ئۆلک؛ میخ زنجیر؛ سکه؛
مه ربه ند؛ میخ سکه؛ کلب؛ گولم یخ؛ گولم یخ؛
میخانه؛ بزماری زلی سه ر گۆپته ک.

میخک / mīxak، ها: /اسم، میخه ک؛ میخه کی؛
خه و ناوکه: ۱. دارچکیکی جوانی گه لا هه میشه
شین ی باریک و به رامبه ر به یه که ۲. گولی ئه و
دارچکه که زۆر بۆنخۆش و هه مه ره نگه یه و بۆ
ده رمان ده شی.

میخکش / mīxkeš، ها: /اسم، ۱. بزمارکیش؛
میخ هه لکیش؛ گاز که ره کی؛ گاز کی میخ پی
هه لکیشان ۲. گاز؛ گاز نه مور؛ ئه مور ده س.

میخکوب / mīxkūb: صفت، ۱. بزمار پێژ؛
بزمار کوت؛ به بزمار قایم کراو ۲. [مجازی]
میخ کوت؛ وشک؛ نه جوول؛ نه جم.

میخکوب شدن: [مجازی] وشک بوون؛
میخ کوت بوون؛ له جی خۆ وشک بوون «از
ترس در جای خود میخکوب شدم: له ترسان له
جی خۆم وشک بووم». هه روه ها: میخکوب
کردن

میخکوبی / mīxkūbî: /اسم، میخ پێژی؛ کاری

داکوتانی میخ به شتیکدا بۆ قایم کردنی.

میخکی / mîxakî / اسم، میخه کی؛ رهنگی میخهک؛ سووری توخ و مات.

میخوارگی / meyxāregî / اسم، [ادبی]

۱. مهینووشی؛ مهی خوهری؛ کاری مهی خواردنه وه ۲. چهشتهیی و هۆکارهیی مهی خواردنه وه.

میخواره / meyxāre ، ها؛ گان؛ صفت، مهینوش؛ مهیخۆر؛ مهیخۆره وه؛ شهراوی، هۆگر و هۆکارهیی مهی خواردنه وه.

میخواری / meyxārî / اسم، مهینووشی؛ مهیخۆری؛ کاری مهی خواردنه وه.

میخوش / meyxoš / صفت، مهیخۆش؛ میخۆش؛ میخوهش؛ مزر؛ تاممز؛ ترش و شیرین.

میخی / mîxî / صفت، ۱. میخی؛ بزمار؛ وهک بزمار ۲. خط میخی خط

میدان / meydān ، ها؛ میادین؛ اسم، میدان؛ مهیان؛ فیز؛ گۆره پان؛ ۱. ئاقاریکی خر له برهگی

چه ند شه قامدا (میدان آزادی؛ مهیدانی ئازادی) ۲. مهودایهک تا چاو ههتەر دهکا ۳. کاد؛ قات؛

هیل؛ هیل؛ شه رگه؛ مهیدانی ململانی و شه ر ۴. قات؛ کاد؛ زوینی کایه و وه رزش ۵. ئاقاری

که دهوړاندەوی دووکانه و شتیکی دیاریکراوی لی دهفرۆشن (میدان تره بار؛ میدان میوه؛ مهیدانی

ته ربار؛ مهیدانی میوه) ۶. ئاقار و بۆشایی که له ژیر کاریگه ری شتیکدایه (میدان مغناطیسی؛

مهیدانی میگناتیسی) ۷. ئەو ئەندازە لە شوێن که له چاویلکهی که رسته یه که وه دهیینری

(میدان دید؛ مهیدانی دیتن) ۸. [مجازی] جیگه ی کار و چالاکی (میدان عمل؛ مهیدانی تیکۆشان).

میدان اعدام؛ گۆره پانیکی بۆ کوشتنی حوکم ده چووان.

میدان الکتریکی؛ برقی؛ مهیدانی کاره بایی؛ بۆشایی له ژیر کارتیکردنی باریکی کاره بایی.

میدان جاذبه / گرانش؛ مهیدانی راکیشی؛

مهیدانی که له ویدا شتیکی، شتیکی تر بۆ لای خوی راده کیشی.

میدان مغناطیسی؛ مهیدانی میگناتیسی؛ بۆشایی له ژیر کارتیکردنی ئاسنرفین یان

سیمیک به رهوتی کاره باییه وه. میدان مین؛ مهیدانی مین؛ ئاقاری که مین پرژ

کراوه. میدان دادن؛ [مجازی] به ده مه وه دان؛ ههل و

ده رفهت پیدان؛ ده رفهت دان؛ مهیان پیدان (اگر به او میدان بدهی می دانی چکار می کند؟ نه گهر

بدهی به ده مه وه، ده زانی چه ده کا؟) از میدان بدر کردن؛ به زاندن؛ شکاندن.

به میدان آمدن؛ هاتنه مهیدانه وه؛ به رههقی کار یا چالاکی بوون (بعد از آن ناپلئون به میدان

آمد و دوران دیکتاتوری تازه ی آغاز شد؛ پاشان ناپلئون هاته بیس دهوړانی مله ورپه کی تازه

ده سته ییکرد.) به میدان آوردن؛ [مجازی] هینانه گۆر / گۆری؛

هینانه پیشه وه؛ هاوردنه به ره وه؛ هینانه مهیدانه وه؛ نانه بهر کار و چالاکی (انگلیسی ها او

را به میدان آوردند؛ ئینگلیسیه کان هینایانه گوری.) میداندار / meydāndār ، ها؛ لان؛ اسم،

مهیداندار؛ مهیاندار؛ ۱. سه ره پرستی مهیدان (وهک مهیدانی سه بز و میوه) ۲. دووکانداری نیو

وه ما مهیدانیک ۳. ئەو که سه ی زنجیره کاریک سه ره پرستی دهکا و به ره وهی دهبا. هه ره وه؛

میداندار میدانگاه / meydāngāh ، ها؛ اسم، گۆره پان؛

شوئیتیکی به رباز له ناوه راستی ریگا یان له نیوان چهن خانووبه ردها (وسط میدانگاه درخت نارون

سرسبزی بود؛ چهقی گۆره پانه که ناروهندیکی چری لی بوو.) میدانگاهی [گفتاری]

میدانگاهی / meydāngāhî / میدانگاه میدانی / meydānî / صفت، مهیدانی؛ مهیانی؛

سه ره به مهیدان (ورزش میدانی؛ وه رزشی

مەيدانى>.

میر ۱ / mîr: / از عربى/ اسم. ۱. سەيد؛ سەيى
۲. [مخفف] میر؛ ئەمیر.

میر- ۲: /بیشوارە. میر-؛ سەرۆک؛ سەرەک <میراب:
میراو>.

میرا / mîrā: / صفت. /ادبی/ نەمىن؛ نەمەن؛ بە
تایبەتمەندى لە ناو چوون و فەوتانەو.

میرائی / mîrā'î / میرایى
میراب / mîrāb، ها؛ ان: / از عربى/ فارسی/ اسم.
و ەراز؛ میراو؛ ئاریختى؛ میراف؛ مەرداب؛ کەراخ؛
ئەو کەسەى بە سەر بەش کردنى ئاودا رادەگا.

میراث / mîrās، ها؛ موارىث: / عربى/ اسم. هشتە؛
کالکى؛ میراس؛ پاشماگە؛ میرات؛ جامەنە؛
کەلەپوور؛ کەلەپوور؛ ئەوى لە کەسێکەو بە
پاشماو کانی دەمىنیتەو.

میراث خوار / mîrāsxār، ها؛ ان: / عربى/ فارسی
صفت. میرات بەر؛ میرات گر.

میراخور / mîrāxor، ها؛ ان: / از عربى/ فارسی
اسم. میراخور؛ کەسێ کە بە سەر تەویلهى خان
و شادا رادەگا.

میراندن / mîrāndan: / مصدر. متعدى. // میراندی:

مراندت؛ مى میرانى: دەمرىنى؛ بمیران: بمرىنە //

۱. مراندن؛ مرانن؛ مرنەى؛ مرنای؛ کوشتن؛
مەرگ برین ۲. ھەلپلۆسکاندن؛ تەفروتوونا

کردن؛ لەناو بردن ۳. کوژاندن؛ کوژاندنەو؛
دامرکاندن؛ داتەمراندن؛ ئەو کوشنەى؛

کوشنايو؛ ئەرمەرنەى. ھەر ھەھا: میراندنى

■ صفت فاعلى: میرانده (مریتر) / صفت مفعولى:

میرانده (مریتر) / مصدر منفى: نمیراندن
(نەمراندن)

میرایی / mîrāyî: / اسم. ۱. نەمىنى؛ دوخ یا
چۆناوچۆنى نەمان ۲. رەوتى داکشانی داوینەى

لەرە یان بزوتنى شەبۆلیک * میرائی

میرزا / mîrzā: / از عربى/ فارسی/ اسم. /قدیمی/

میرزا: ۱. /ها؛ یان/ مۆنشى؛ نويسيار؛ نووسنه

۲. رێژناویک بۆ خوێندهواران بێجگە مەلا <میرزا

حسین: میرزا حوسەین> ۳. رێژناویک لە پاش
ناوى شازادەکان <عباس میرزا: عباس میرزا>.

میرزا بنویس / mîrzāben(e)vîs، ها: / از عربى/
فارسی/ اسم. /تعريض/ میرزا بنووس: ۱. نويسيار؛

مۆنشى ۳. ئەو کەسەى لە نووسینگەدا کارى
کەمبایەخى لە ئەستۆدایە.

میرزا قاسمى / mîrzāqasemî: / از عربى/ فارسی/
عربى/ اسم. میرزا قاسمى؛ چیشتىكى ئىترانى
تایبەتى ناوچەى گیلانە لە باينجان، تەماتە،
ھیلکە، رۆن، سیر و خوی دروست دەکرى و
لە گەل نان یا کەتەدا دەبخۆن.

میرزا قاششم / mîrzāqasamsham، ها: / از عربى/
فارسی/ از عربى/ اسم. /مجازى، گفتارى/ باجى
قشەمشەم؛ کەسێک کە زۆر بە خۆدا دى و بە
نابەجى خۆى گەورە نیشان دەدا.

میرزا قلمدان / mîrzāqalamdān، ها: / از عربى/
فارسی/ معرب/ فارسی/ اسم. /گفتارى/ ھەر ھەموو کەر؛
مرۆى باریکەلە کە بە ئىنجەو فینجە قسە دەکا.

میرشکار / mîrşekār، ها؛ ان: / از عربى/ فارسی/
اسم. /قدیمی/ میرشکار؛ سەر کردەى راوچیان.

میر غضب / mîrqazab، ها؛ ان: / از عربى/ عربى/
اسم. میر غەزەب؛ جەللاد؛ کاربەدەستى شا و

خان بۆ کوشتن و ئازار دانى خەلک.

میز / mîz، ها: / افغولى/ اسم. میز؛ میز:

۱. تەختەى بە پێچکە بۆ شت لە سەر دانان

۲. کەرستە یەکی وا بە نەختى جیاوازیەو بە

کارى تایبەت <میز بیلبارد: میزى بیلبارد>

۳. /مجازى/ پۆست؛ پلە؛ مەقام ۴. /نجوم/

وینە یەکی گەردوونی پچوو کە لە نیوہ گۆی

باشوورى ئاسماندا.

■ میز اتو: میزى ئوتوو؛ میزىکی باریکەلە بۆ

ئوتوو لە سەر کیشان کە دەنووشیتەو.

میز گرد: /مجازى/ کۆر؛ دانیشتنیک بۆ وتووێژ

کە ھەر کەس بۆی ھەبە بە نۆرە بێر و رای

خۆی دهر بیری.

میزامپلی / *mizāmpeli*: [فرانسوی] میزانیلیمیزان / *mizān*: [فرانسوی] / اسم، ۱. / ها /ئەندازە؛ ئەنازە؛ شو *میزان* درآمد شما چقدر است؟ئەندازەى داهااتان چەندە؟ ۲. *ترازو* —۳. *پەزبەر*؛ *هەوتمىن* برجى سال؛ *يەكەم* برجىپايىز ۴. / *ها* / *موسىقى* / *میزان*؛ *هەر* کام له پاژه

زەربىەکانى ئاھەنگىک که تا دوايى وەک يەک

دوو پاتە دەبىتەو *میزان* دوزىرى: *میزانى*

دوو زەربى.

میزان: *صفت*. *کۆک*؛ *میزان*؛ *پیک* «ساعت را میزانکردم، امروز *حالم میزان* نیست: *سەعاتە* *کەم میزان* کرد،ئەمرو *کۆک* نىم.میزان الحراره / *mizānolharāre*، *ها*: [عربى]/ *اسم*. *گەرما* پیتو؛ *دەماپیتو*؛ *قیرات*؛ *ئامرازى* *شاندانى*پەلەى *گەرما* و *سەرما*.میزانیلی / *mizānpeli*, *mizānpeli*: [فرانسوی]/ *اسم*. *میزامپولی*؛ *رازاندنەو*ى *قژ* بە *فردان* وپیتچانەو: *میزامپلی*میزانسن / *mizānsen*: [فرانسوی] / *اسم*. *میزانستین*؛*کار* و *رەوتى* *پیکخستنى* *شوین* و *پێى* *شانۆياران*و *کەل و پەل* لە *سەر* *شانۆو*.میزبان / *mizbān*، *ها*؛ *ان*: / *اسم*. ۱. *خانەخوئ*؛*خاوەن مال*؛ *خانەخوا*؛ *خانەخوئگ*؛ *میشاندەر*؛*مازووفان*؛ *کەسى* که *يەک* *يان* *چەند* *ميوانى* *بۆ**چوو* «*آزاد میزان* ما بود: *ئازاد خانەخويمان* *بوو*»۲. / *پزىشكى* / *وەرگر*؛ *کەسى* که *ئەندامىكى* *پیتو**پەيوەن* *دەكەن* ۳. / *پزىشكى* / *گیانەو* *ریک* که*لاکوتى* *هەيە* ۴. / *ورزش* / *تیمیک* که *لە* *شارى**خۆیدا* *کایە* *دەکا*.میزبانى / *mizbāni*: / *اسم*. ۱. *میواندارى*؛*مازووفانى*؛ *خاوەن مالی* ۲. *کارى* *بەپیتو* *بردنى**ميوان*.میزراه / *mizrah*: [کردى / فارسى] / *اسم*. *میزۆک*؛*پێمیز*؛ *میزەرۆ*؛ *رۆگەى* *میز* *پیداهااتن* *لە*میزەلدانەو *تا* *دەر*.میزناى / *miznāy*: [کردى / فارسى] / *اسم*. *چوچ*؛*میزەرۆ*؛ *لوولەى* *میز* *پیداهااتن* *لە* *گورچیلەو* *تا**میزەلدان*: *میزەناى*میزەناى / *mizenāy*: [کردى / فارسى] *هەروەها*؛*میزناى**میسر* / *moyassar*: [عربى] *صفت*. *بووزخۆر*؛ *لواو*؛*شیاوى* *دەسکەوتن* *يان* *پینگەيشتن*. *هەروەها*؛*میسر بودن*؛ *میسر شدن*؛ *میسر کردن**مىسىسىپين* / *misisipiyan*: [انگلیسى] / *اسم*.*مىسىسىپين*؛ *پیتچەمین* *گەر* *لە* *دەورانى**يەكەمى* *زەویناسى*.*میسون* / *mis(i)yon*، *ها*: [فرانسوی] / *اسم*. *لیژنە*؛*شانە*؛ *کۆریک* *بریتی* *لە* *چەند* *کەس* که *بۆ**کاریكى* *تایبەت* *بۆ* *شوینیک* *بەپێ* *دەکرین*.*میسوینەر* / *mis(i)yoner*، *ها*: [فرانسوی] / *اسم*.*میسوینەر*؛ *ئەندامى* *لیژنەى* *بەرپیکراو*، *بەتایبەت**ئەو* *کەسە* که *بۆ* *راگەياندنى* *دينى* *مەسیحى* *بۆ**ولاتانى* *دى* *دەرپاوت*.*میش* / *miş*، *ها*: / *اسم*. *مەر*؛ *مەر*؛ *پەز*؛ *مى*؛ *مىه*؛*مىه*؛ *مىه*؛ *میش*؛ *مهی*؛ *میهی*؛ *مەه*؛ *مەها*؛*مەى*.*میش مرغ* / *mişmorq*، *ها*؛ *ان*: / *اسم*. *میشەسى*؛*چیرگ*؛ *چیرگ*؛ *چیرک*؛ *بالندەيەكى* *زل* و*قەلەوى* *هەرەمەخۆر*، *بە* *لاقى* *دریژ* و *ئەستور* و*سەر* و *ملى* *بۆرەو* که *نیرەکانیان* *زلترن* و*هیلک* *لە* *ملیانە*.*میشن* / *mişan*: / *اسم*. ۱. *چەرمى* *پەز* ۲. *تیماج*؛*تیمانج*؛ *پیتستى* *خۆش* *کراوى* *ئازەل* *بۆ* *ئاسەپى**کەوش*، *کۆت* و *بەرگى* *کتیب*.*میشوم* / *mişum*: [از عربى] *مَشْنُوم**میشى* / *mişī*: / *اسم*. *میشى*؛ *رەنگى* *قاوہیى* *کال*که *بۆ* *زەردى* *تۆخ* *داده* *گەرپ*.*میشى*! *صفت*. *میشى*؛ *بە* *رەنگى* *قاوہیى* *کال*.*میعاد* / *mi'ad*، *ها*: [عربى] / *اسم*. *واده*؛ *ژوان*؛

جوان؛ به‌لیندراو «روز میعاد؛ جای میعاد؛ رۆزی واده؛ جی ژوان».

میعادگاه / mī'ādghāh ، ها: [عربی/فارسی]/سم. ژوانگه؛ میره؛ جی ژوان؛ جینگه‌ی پیک‌گه‌یین.

میعان / maya'ān: [عربی]/سم. کار و په‌وتی فه‌بوهوژین؛ بوونه ته‌وش؛ له گاز/هه‌لمه‌وه بوونه تراو/ئاو.

میقات / mīqāt ، ها: [عربی]/سم. [ادبی] ژوانگه؛ میره؛ جی ژوان.

میکا / mīkā ، ها: [عربی]/سم. میکا؛ ماک‌ی کانی له سیلیکاتی په‌نگی و بی‌په‌نگ که په‌ره - په‌ره‌ی زۆر ناسکی له‌ده‌ردی و له‌پیشه‌سازیدا به‌که‌که.

میکادو / mīkādo: [فرانسوی]/سم. میکادۆ: ۱. ناوی بۆ ئیمپراتووری ژاپۆن ۲. جۆری شیرینی وشک له نانی به‌سته‌نی و کاکاهوو.

میکانیک / mīkānik: [فرانسوی] ☞ مکانیک
میکانیکی / mīkānikî: [فرانسوی] ☞ مکانیکی
میکده / meykade ☞ میخانه

میکرب / mīkrob ، ها: [فرانسوی]/سم. ۱. هوورک؛ جانه‌وه‌ری که به‌چاو نابیندری ۲. میکروب؛ گیانداری یه‌کجار ورد به‌تایبته ئه‌وانه‌ی که ده‌بنه هۆی نه‌خۆشی گیانه‌وه‌ران (وه‌ک باکتری، یه‌ک‌سیلولی و کارگ) * میکروب
میکرب‌شناسی / mīkrobšenāsî ، ها: [فرانسوی]/فارسی]/سم. میکروب‌ناسی؛ لقیک له زانستی ژیناسی که ده‌په‌رژیتته سه‌ر میکروب.

میکربی / mīkrobî: [فرانسوی]/صفت. میکروبی: ۱. سه‌ر به‌میکروب «بیماری میکربی؛ نه‌خۆشی میکروبی» ۲. میکروباوی؛ به‌میکروب؛ میکروبدار «سبزی میکربی؛ سه‌بزی میکروباوی».

میکروسکپ / mīkroskop: [فرانسوی] ☞
میکروسکپ

میکروفن / mīkrofon: [فرانسوی] ☞ میکروفون
میکرون / mīkron ، ها: [فرانسوی]/سم. میکرون؛

یه‌که‌ی درێژایی ئه‌وه‌نده‌ی یه‌ک له ملیۆنی
متر: میکرومتر؛ میکرون

میکروارگانیزم / mīkro'orgānism ، ها: [فرانسوی]/سم. هوورک؛ زیله؛ هه‌ر جانه‌وه‌ریکی ورد که به‌چاو نه‌بیندریت.

میکروب / mīkrob: [فرانسوی] ☞ میکرب
میکروبیولوژی / mīkrobiyolojî: [فرانسوی]
سم. میکروب‌ناسی.

میکروتوم / mīkrotom: [9] ☞ ریزئر
میکروسکپ / mīkroskop: [فرانسوی]/سم.
میکروسکۆپ: ۱. /ها/ وردبین ۲. [نجوم]
که‌لوویه‌ک له ئاسمانی نیوه‌گۆی باشووریدا *
میکروسکپ؛ میکروسکۆپ

میکروسکی / mīkroskopî: [فرانسوی]/صفت.
۱. میکروسکۆپی «تصویر میکروسکی؛ وینه‌ی
میکروسکۆپی» ۲. [مجازی] وردیله؛ زۆر ورد.

میکروسکۆپ / mīkroskop: [فرانسوی] ☞
میکروسکپ

میکروفن / mīkrofon ، ها: [فرانسوی]/سم.
میکروفۆن؛ ده‌نگه‌ر؛ ئامرازیکه شه‌پۆلی ده‌نگ
بۆ بلاو بوونه‌وه یان تۆمارکردن، ده‌کاته شه‌پۆلی
ئه‌لکتریکی: میکرفۆن؛ میکروفون

میکروفون / mīkrofon: [فرانسوی] ☞ میکروفن
میکروفیش / mīkrofiš ، ها: [فرانسوی]/سم.
میکروفیش؛ په‌ره‌ی میکروفیلمی، که وینه‌ی زۆر
وردی ده‌قیکی له سه‌ره.

میکروفیلیم / mīkrofilm ، ها: [فرانسوی]/سم.
میکروفیلیم؛ فیلمی زۆر ورد.

میکرو کامپیوتر / mīkrokāmpiyoter, -kāmpiyûter ، ها: [انگلیسی]/سم. میکروکه‌مپیوته‌ر؛
که‌مپیوته‌ری ئاسایی که که‌رسته‌ی تۆمارکردنی
له ئامرازی یه‌کجار ورد پیکهاتوه.

میکرومتر / mīkrometr: [فرانسوی]/سم. ۱. /ها/
میکرومتر؛ ئامیریک بۆ پینوانی مه‌ودای زۆر
که‌م، که ده‌خریتته سه‌ر میکروسکۆپ و

باریک و دريژي کانزايي يان په لاسيتيکي بؤ ده سچن کړدنی بهن و کاموا.

میل دریایی: مایلی د دریایی؛ یه که ی مه ودا به رامبر به ۱۸۵۲ متر.

میل سرمه: کلچوک؛ کلچینوک؛ میلچوک؛ میلچینوک؛ ملچینوک؛ مالگ؛ که لچ؛ کلچ؛ ملچوک؛ کلچيو؛ کلچيو؛ کلچوډ؛ کلچک؛ کلچو؛ میلی چاو رشتن؛ نهو چيوه لووس و باريکه کلی پی ده چاو ده کیشن.

میل کاردان ۱۱ میل کاردان

میل گرد ۱۱ میل گرد

میل محور: شافت؛ شفت؛ قورم؛ شفاک؛ شفاک؛ دهستک؛ میله یه که که جوولته ی ماشین له به شیکه وه ده داته به شیکه تر.

۱۱ میل زدن: میل دان؛ تیږ کړدنی میل ده نیو دمرای له ش بؤ بهردان و هه راو کړدنه وه؛ به تایهت میز هرو.

میلاب / milāb، ها: [معرِب/ فارسی] اسم، ټاونگ؛ لولوله کی دارینه له قلیاندا که سهریکی ده نیو گوزله ټاودایه و دوو که له ټاو ده پرنیتته وه؛

آبني

میلاد / milād، [عربی] اسم، ۱. کاتی له دایک بوون ۲. زایین؛ کاتی له دایک بوونی عیسی مه سیح که ده گاته ۶۲۱ سال پیش له کوچ [قبل از میلاد؛ بعد از میلاد؛ پیش زایین؛ پاش زایین].

میلادی / milādī، [عربی] صفت، زایینی (سال میلادی؛ سالی زایینی).

میلسنگ / mīlsang، ها: [معرِب/ فارسی] اسم، نهو گاشه بهردانه مرؤی پیش له میژوو راستی کړدوونه، به تایهت له ټوروپادا.

میل کاردان / mīlkārdān، ها: [معرِب/ فرانسوی] اسم، میل گاردان؛ میل کاردان؛ نامیری گواستنه وه هیژ له گیربوکسه وه بؤ

دبفرنسیال: کاردان؛ میل گاردان

ته له سکوپ ۲. ۱۱ میکرون

میکرون / mikron، [فرانسوی] ۱۱ میکرون

میکروویو / mikroveyv، [فرانسوی] ۱۱ مایکروویو

میکولوژی / mikoloji، [فرانسوی] اسم، قارچ ناسی؛ کارگ ناسی.

میگرن / migren، [فرانسوی] اسم، سه راسی؛ سه راسی؛ شیشنگ؛ لاژانه سهر؛ ژانه سهریکی تووشی تاو تاویه، نه خوښ داده گری و ټیکی ده دا.

میگسار / meygosār، ها: / اسم، [دبی] مه ی خوره؛ که سی که باده نه خوانه وه.

میگساری / meygosāri، ها: / اسم، [دبی] مه یخوری.

میگو / meygū، ها: / اسم، مه یگوو؛ نه نگوش؛ کینچی دهریا؛ جوړی قړالوکه ی ده پایه له تیره ی ره پیستان به چنگالی دريژي در کاویه وه.

میل / meyl، ها: [عربی] اسم، واز: ۱. / امیال/ خواست؛ خواز؛ حزه؛ فز ۲. گرایش؛ گره وشت؛ گرایش ۳. ئیشتیا؛ که یف؛ مگیز؛ حزه؛ گیتول (میل به خوردن ندارم؛ وازم له خوردن نیه).

۱۱ میل ترکیبی: وازی ټیکه لاوی؛ گری ټیک ټالاوی؛ تایه تمه ندی سروشتی توخمی کیمیا یی بؤ ټیک ټالان له گهل بریکی تر دا.

میل / mīl، ها: [معرِب از لاتینی] اسم، ۱. سووکه؛ قمشی؛ میله ی باریک ۲. / پزشکی/ سوؤند؛ ټامرازی لیگه ټان یان هه راو کړدنه وه دهر او پکی له ش: سوؤند؛ سوؤند ۳. نیشانه ی پښموون؛ مسله؛ ابلیسک ۴. [انگلیسی] مایل؛ یه که ی مه ودا له ئینگلیز و ټه مریکا به رامبر به ۱۶۰۹ متر؛ مایل ۵. [ورزش] پارچه چپوکی گه وره ی ده سکدار که له زورخانه دا جوو ټیکی هه لده گرن و له سهر شان و باسکیان سووړی ده دن.

۱۱ میل بافتنی: سووکه سنگ؛ ته به نه؛ میله یه کی

به هیئت کردنی چه کداری و هه‌لانیان بۆ مه‌به‌ستی سیاسی: میلیتاریزم

میلیشیا / mīlīš(i)yā: [لاتینی] / اسم. ۱. هیزی چه کداری چریکی ۲. /ها/ چه کداری چریک.

میلیگرم / mīlīg(e)ram، /ها/: [فرانسوی] / اسم. میلی گرم؛ یه‌که‌ی پی‌وانی کی‌یش به‌رامبه‌ر به ۰،۰۰۱ ی گرم.

میلی لیتر / mīlīlitr، /ها/: [فرانسوی] / اسم. میلی لیتر؛ یه‌که‌ی پی‌وانی بارستایی به‌رامبه‌ر به ۰،۰۰۱ ی لیتر.

میلیمتر / mīlīmetr، /ها/: [فرانسوی] / اسم. میلی متر؛ یه‌که‌ی پی‌وانی درێژایی به‌رامبه‌ر به ۰،۰۰۱ ی متر.

□ میلیمتر مربع: میلی متری چوارگۆشه؛ یه‌که‌ی پی‌وانی رووبه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی ۰،۰۱ ی سانتی متری چوارگۆش.

میلیمتر مکعب: میلی متری چوارپالوو؛ یه‌که‌ی پی‌وانی بارستایی ئه‌ونده‌ی ۰،۰۰۱ ی سانتی متری چوارپالوو.

میلین / mīyelīn: [فرانسوی] / اسم. [زیست‌شناسی] / میلین؛ ماکیکی چه‌وری سپی، چه‌رمینه‌ی هێلکه‌ئاسا که وه‌ک کالان برێ ده‌ماری داپۆشیوه.

میلیون / mīl(i)yōn: [فرانسوی] / میلیون

میلیونر / mīl(i)yōner: [فرانسوی] / میلیونر

میلیونم / mīl(i)yōnom: [فرانسوی] / فارسی / میلیونم

میلیونم

میلیونی / mīl(i)yōnī: [فرانسوی] / میلیون

میم / mīm: / اسم. میم؛ نیوی عه‌ره‌بی بیست و هه‌شته‌مین پیتی ئه‌لف‌وبێتکه‌ی زمانی فارسی.

میمنت / meymanat: [عربی] / اسم. مباره‌کی؛ مباره‌کی؛ به‌فه‌ری؛ پی‌روزی.

میمون^۱ / meymūn: / اسم. مه‌یموون؛ مه‌یموونیک: ۱. ناوی گشتی بۆ ده‌سته‌یه‌ک له

میل گاردان / mīlgārdān: [مغرب] / فرانسوی / میل گاردان

میل گرد / mīl(e)gerd: [مغرب] / فارسی / اسم. میل گرد؛ میله‌ی له پۆلا به‌ئه‌ستوورایی یه‌ک تا چه‌ن سانتی‌متر، بۆ ناو بیتون.

میل لنگ / mīl.lang، /ها/: [مغرب] / فارسی / اسم. میل له‌نگ؛ ته‌وه‌ره‌یان میله‌یه‌کی چه‌ند لایی ده‌نیو موتوری ماشیندا که جووله‌ی هات‌و‌چو ده‌کاته سوورانه‌وه.

میل میلک / mīlmīlak، /ها/: [مغرب] / مغرب / فارسی / اسم. [نساجی] / میل میله‌ک؛ ده‌سته‌به‌ن یان سیمی هاوشانی سه‌ر ماشینی چنکاری که هه‌ر کام تالیک بان و خوار ده‌که‌ن و ده‌یخه‌نه سه‌ر چنراوه‌که‌وه.

میله / mīle، /ها/: [مغرب] / فارسی / اسم. ۱. میله؛ میله؛ پارچه‌کانزای گرۆفه‌ری درێژ و باریک (میله‌ی پرچم: میله‌ی ئالا) ۲. ئه‌لقه؛ ئالقه ۳. [گیاه‌شناسی] / میله؛ به‌شی وه‌ک ده‌رزی هه‌لکشاوی نێینه‌ی گول.

میلیارد / mīl(i)yārd: [فرانسوی] / میلیارد

میلیارد / mīl(i)yārd: [فرانسوی] / میلیارد

میلیارد / mīl(i)yārdom: [فرانسوی] / میلیارد

میلیتاریزم / mīlītārīzm: [فرانسوی] / میلیتاریسم

میلیتاریست / mīlītārīst، /ها/: [فرانسوی] / صفت. میلیتاریست؛ چه‌ک‌سالار؛ هوگر و لایه‌نگری میلیتاریسم.

میلیتاریستی / mīlītārīstī: [فرانسوی] / صفت. میلیتاریستی؛ چه‌ک‌سالارانه.

میلیتاریسم / mīlītārīsm: [فرانسوی] / اسم. چه‌ک‌سالاری؛ میلیتاریسم: ۱. ده‌سه‌لاتی چه‌ک‌داران و ئامانجه‌کانیان به‌سه‌ر کۆمه‌لگادا ۲. پێ‌وشوونی هه‌چی

گواندارنی مرؤ بیچم ۲. نۆهه مین سال له سالانی پوژمیری تورکستانی ﴿تقویم

﴿میمون بی دم: مهیموونی بی کلک؛ مهیموونی دهست له پی دریژتر که به پیان شت ده گریخت (وهک گوپیل، شامپانزه و ثوران ئوتان).

میمون دم دار: مهیموونی به کلک؛ مهیموونی دریژ که کلکی زۆر بههیزه و خوی پی شوپ ده کاتهوه (وهک بووزینه).

میمون شب: مهیموونی شهوکار؛ مهیموونیکي دنیای نوییه به کلکی ئهستور و کولکی نهرم و چاوی درشت و سهر و سیمای پانکهلهی وهک کونده بوو: جغد میمون

میمون: ﴿[عربی] صفت. [دبی] موباره ک؛ ممباره ک؛ پیرۆز؛ ههزه خ.

میمون رخ / meymûnrox، ها: ان: / اسم. کونده زپه: جوړیک کونده بووی سهر و سه کهت وهک مهیموونه زۆرتر له کهلاوه و کۆنه مالان هیلانه ده ک: جغد میمون رخ

میمونی / meymûnî ﴿گل میمون، گل میمیک / mîmîk: [فرانسوی] / اسم. میمیک؛ بیچم و شیوهی جوولانهوهی لهش و به تایبتهت سهر و سیمای.

مین / mîn، ها: [فرانسوی] / اسم. لوغم؛ لهخم؛ مین؛ جوړی چه کی شه ره به شیوهی بهسته یه کی تهقه مهنی که به گهرما، دهنگ یان تهوژم ده ته قیتهوه.

- مین / omîn: پسوند. مه مین؛ به رزن، ریز، پله یان پینگه ی دیاریکراوهوه «دهمین: دهه مین».

مینا / mînā: ﴿[عربی] / اسم. مینا: ۱. کاژی یه کجار رهق و بریقه داری سهر ددان که عاج و ناخی ددان ده پارێژ ۲. ماکی شووشه یی پروناک و رهنگامه که کاشی و کانزای پی ده پارێزنهوه ۳. کاشی یان کانزای به مینا نه خشراو ۴. /ها/ گوله مینا؛ گول نیشان؛ گوله مه میشه؛

گوراله چه رمه؛ گیاهه کی رازینه یی پایا به گه لای هیلکه یی هیندیک ئهستور و گولی سپی، په مهنی یان ئالهوه ۵. /ها/ مه لیکی قاوه یی سهر رهشی به کا کۆله به بالی خپ-خپ و دهن دووک و پای زه ردهوه که به جووت ده زی و لاسا که ریکی سهیره: مرغ مینا؛ مرغ مقلد

مینایی / mînā'î: ﴿[عربی] ﴿مینایی مینا کاری / mînākārî: ﴿[عربی] / فارسی / اسم. مینا کاری: ۱. هونه ر یان لیژانی به کار بردنی ماکی شیشه یی و رهنگاو رهنگ له سهر کاشی یان کانزا ۲. به رهه می ئه و کاره.

مینایی ۱ / mînāyî: ﴿[عربی] / اسم. کهوه؛ کهوئ؛ کهوگ؛ کهوو؛ شینی تۆخ: مینایی مینایی ۲: صفت. ۱. کهوه؛ کهوئ؛ کهوگ؛ کهوو؛ به رهنگی ناوی تۆخ ۲. پینوه دیار یان سهر به مینا * مینایی

مینچ / mînč: ﴿[؟] ﴿مینچ مین گذاری / mîngožārî: ﴿[فرانسوی] / فارسی / اسم. مین رپژی؛ دانانی لوغم بۆ ته قینهوه به دوژمندا.

مینو / mînû: ﴿[دبی] / اسم. بهههشت؛ بههشت ۲. ئاسمان.

مینوت / mînût، ها: [فرانسوی] / اسم. رهش نووس؛ چلکنووس؛ پیش نووس.

مینوی / mînavî: ﴿[دبی] / صفت. ۱. بهههشتی ۲. ئاسمانی.

مین یاب / mînyāb، ها: [فرانسوی] / فارسی / اسم. مین دۆز: ۱. ئامرازیک بۆ دۆزینهوهی مینی ده کارکراو ۲. /ان/ ئه و کهسه ی مین ده دۆزیتهوه و له کاری ده خا.

مین یابی / mînyābî: ﴿[فرانسوی] / فارسی / اسم. مین دۆزی؛ کار و رهوتی دۆزینهوه و له کار خستنی مینی ده کارکراو.

مینیا تور / mînyātur, mîn(i)yātor: ﴿[فرانسوی] / لاتینی / اسم. مینیا تور: ۱. شیوه نیگار کیشیه کی

ماه‌یچه‌نگار

میوه / mîve ، ها: /سم، میوه؛ میوه؛ میوه؛ میوه:

۱. /میوجات/ بهر؛ خوزار؛ فیقی؛ فیککی؛ فیقی؛

یه‌میش؛ به‌شی له ئەندامی گیا که له

هه‌ل‌پ‌چانی بشکوژ به‌دیها‌تووه ۲. /مجازی/

به‌ره‌هم؛ ئاکام.

□ میوه دادن: بهر دان: ۱. به‌ره‌هم هینان

۲. ئاکام دان.

میهمان / mîhmān / ☞ میهمان

میهمانی / mîhmānî / ☞ میهمانی

میهن / mîhan : /سم، ۱. نیشتمان؛ زاینکه؛ زید؛

زیو؛ ولاتی له دایک بوون ۲. وه‌لات؛ ولات؛ زید؛

ولاتی نیشته‌جی بوون ۳. نیشتمان؛ وه‌تن؛

زید؛ سهرز هویئ که دانیش‌تووانی پیکه‌وه زمان،

فره‌ه‌نگ و میژوو‌یه‌کی هاوبه‌شیان هه‌یه و له

سهریه‌ک قازانجن.

میهن پرست / mîhanparast ، ها: /ان:

صفت. نیشتمان‌په‌روه‌ر؛ وه‌تن‌په‌ره‌ست؛

وه‌تن‌دۆست؛ وه‌تن‌په‌روه‌ر؛ ولات‌پاریز؛

ولات‌خۆشه‌ویسه‌ست؛ زید‌په‌ره‌سه‌ست؛

نیشتمان‌په‌ره‌ست؛ ئاواته‌خواری پیشکه‌وتن

و سهر‌به‌رزی نیشتمان و هاوولاتیانی.

میهن پرستانه / mîhanparastāne : /صفت.

نیشتمان‌په‌روه‌رانه؛ وه‌تن‌په‌ره‌ستانه؛

وه‌تن‌دۆستانه «احساسات میهن پرستانه: هه‌ستی

نیشتمان‌په‌روه‌رانه».

میهن پرستی / mîhanparastî : /سم.

وه‌تن‌په‌ره‌ستی؛ زید‌په‌ره‌ستی؛ وه‌تن‌دۆستی.

میهن دوست / mîhandûst ، ها: /ان: /صفت.

نیشتمان‌په‌روه‌ر؛ وه‌ته‌نی؛ وه‌تن‌په‌ره‌ست؛

ولات‌پاریز.

میهن دوستی / mîhandûstî : /سم، ولات‌پاریزی؛

نیشتمان‌په‌ره‌ستی؛ نیشتمان‌په‌روه‌ری.

میهنی / mîhanî : /صفت. نیشتمانی «سرود میهنی:

سرودی نیشتمانی».

کوژی ولاتانی رۆژه‌ه‌لات که کتیب و
په‌رتووکیان پی‌ده‌نه‌خشان له تابه‌مه‌ندیه‌کانی
ئه‌وه‌یه دوور و نزیکی تیدا به‌دی ناکرئ ۲. /ها/
نیگار‌کیشی به‌و شیوه.

مینیاتوری / mînyātūrî, mîn(i)yātorî :

[فرانسوی] صفت. /مجازی/ مینیاتوری؛ جوانکیله؛

زۆر جوان و خونجیلانه.

مینیاتوریست / mînyātūrist, mîn(i)yātorîst ،

ها: /فرانسوی/سم، مینیاتوریست؛ نیگار‌کیشی

مینیاتور.

مینیبوس / mînbûs ، ها: /انگلیسی/سم،

مینیبوس؛ پاسی چکۆله بۆ ۱۵ تا ۲۲ مسافر.

مینیی ژوپ / mînjûp : /فرانسوی/سم،

مینیی ژووپ؛ کراس یان داوینی کوئی ژنانه که

ناگاته سهر ئەژۆ.

مینیمم / mînimom : /فرانسوی/سم، لانی کهم؛

لای کهم؛ مینیمۆم: ۱. که‌مینه؛ که‌مترین و

بچو‌و‌کترین چه‌نیه‌تی ۲. خو‌وارترین راده‌ی

رێ‌پ‌دراو.

میو / mîyow, mîyo : /صوت. مه‌وز؛ میاو؛ می‌په؛

ده‌نگی پیشیله.

میوپ / mîyop : /فرانسوی] صفت، /پزشکی/

نزیک‌بین.

میوپی / mîyopî : /فرانسوی/سم، /پزشکی/

نزیک‌بینی.

میوجات / mîvecāt : /فارسی/ از عربی] جمع ☞

میوه

میوسن / miyosen : /فرانسوی/سم، میوسن؛

چواره‌مین خولی ده‌ورانی سی‌یه‌می

زه‌وین‌ناسی.

میو‌کارد / miyokārd : /فرانسوی/سم،

[کالبدشناسی] ناودل؛ تو‌یژی ناوه‌ندی دل که

ئه‌ستوورترین تو‌یژی دله و له‌شانه‌ی

ماسو‌ولکه‌یی پیکه‌اتووه.

میوگراف / miyog(e)rāf : /فرانسوی] ☞

ن

ن /n/: حرف. ن؛ نیشانه‌ی پیتی بیست و نۆه‌می
ئه‌لف و بیتکه‌ی زمانی فارسی.

ن /ne/: اسم. نئ؛ ناوی بیست و نۆه‌مین پیتی
ئه‌لف و بیتکه‌ی فارسی.

ن /na/: پێشوند. نه؛ ۱. مه؛ نیشانه‌ی نه‌بوونی
کردار «ندیدم؛ نرفت؛ نکن؛ نه‌مبینی؛ نه‌چوو؛ مه‌که!»
۲. نیشانه‌ی چاوگی نه‌رینی «نیامدن؛ ندیدن؛
ننوشتن؛ نه‌هاتن؛ نه‌دیتن؛ نه‌نووسین» ۳. [گفتاری]
نیشانه‌ی ئاو و لئاوی نه‌رینی «نخورد؛ نه‌سته؛ ندیده؛
نه‌خوراو؛ نه‌شوراو؛ نه‌بینراو».

ن /an/: پێشوند. —ن؛ —ئه‌ی؛ —ش؛ نیشانه‌ی
چاوگ «دیدن؛ دیتن».

نا ۱ /nā/: اسم. ۱. [گفتاری] هیز؛ وزه؛ توانا؛ برس؛
برست؛ هاز؛ هازی؛ هه‌ره‌نگ؛ شنگ؛ گور؛
گریک؛ ستین؛ تاو؛ تین؛ ده‌گه‌ر؛ قه‌وه‌تی له‌ش
(من دیگر ناندارم؛ ئەمن چیتەر هیزم نیه) ۲. بۆسار؛
بۆسارد؛ بۆجال؛ بۆچالی؛ بۆمچ؛ بۆمچک؛ بۆمچه؛
بۆمچه‌و؛ بۆمچه‌وه؛ بۆگنخ؛ بۆگنخاو؛ نمه‌بۆ؛
بۆمچه‌وگ؛ هه‌فار؛ بۆنی شوینی شی‌گرتوو یان
خواردنی کۆن و برش‌هیناو.

□ نا نداشتن؛ وزه/هیز تیدا نه‌مان؛ هیز و توان
نه‌بوون؛ هیز تیدا نه‌بوون؛ هاز نه‌بییه‌ی چنه
تین و گور نه‌مان.

نا ۲: پێشوند. ۱. زه‌؛ زه‌ه؛ هه‌له‌ک «نامادری؛

زردایک» ۲. نا؛ نه؛ بی؛ پیچه‌وانه‌که‌روه‌ی
ناو و ئاو و لئاو «ناشنا؛ نارفته؛ ناآرام؛ نااشنا؛
نه‌پۆشتوو؛ بی‌ئۆقره».

نا ۳: پێشوند. به‌ره؛ جی؛ ئایی؛ نیشانه‌ی
چۆنیه‌تی جی یان دۆخی «تنگنا؛ فراخنا؛ درازنا؛
ته‌نگه‌به‌ره؛ هه‌راوه‌جی؛ درێژایی».

ناآرام /nā'ārām/: صفت. ۱. هار؛ هاج؛ هار و
هاج؛ بزۆز؛ سه‌ربزۆک؛ نه‌ویس؛ نه‌ویست؛
سه‌ربزیو؛ سه‌ره‌ار؛ ناآرام؛ بی‌قه‌را؛ بی‌ئۆقره؛
قاچان؛ هه‌دانه‌ده‌ر؛ دانسه‌کاو؛ دانسه‌کیاگ؛
ئه‌ره‌نه‌کاسیا؛ هولولوی؛ چل—فلی؛ هه‌وه‌نته؛
نه‌کامین؛ ئه‌ره‌نه‌مدرا ۲. ئالۆز؛ وه‌ره‌ز؛ تووهره؛
ئاڤۆ.

ناآرامی /nā'ārāmî/: ها/اسم. ۱. بزۆزی؛
سه‌ربزیوی؛ هاری؛ بی‌قه‌راری؛ گری—فری؛
که‌نه‌ما؛ ناآرامی «ناآرامی این بچه خسته‌ام کرد؛
بزۆزی ئەم منداڵه وه‌ره‌زی کردم» ۲. [مجازی]
بشیوه؛ پاشاگه‌ردانی؛ ئالۆزی؛ پشیوی؛ بوونی
چۆنیه‌تی‌ه‌ک که هێمنایه‌تی تیک‌بدا «برخی مناطق
دستخوش ناآرامی شد؛ بری شوین تووشی بشیوه
بوون».

ناآگاه /nā'agāh/: صفت. تی‌نه‌گه‌یشتوو؛ ناآگاه؛
بی‌ئاگا؛ بی‌خه‌به‌ر؛ بی‌جه‌ی؛ های له‌هیچ نا «آدم
ناآگاه این حرفها سرش نمی‌شود؛ مروی تی‌نه‌گه‌یشتوو

های لهم قسانه نیه.

نامن / nā'amn / [فارسی/عربی] صفت. جی خوف؛ جی مه ترسی؛ نه ته کن؛ پرمه ترسی؛ ناهمن؛ بهیئ ئاسایش و هیمنی «شهر نامن بود و خطر انفجار همیشه وجود داشت: شار جی خوف بوو، هه موو دهم مه ترسی ته قینه وه هه بوو».

نامنی / nā'amnî / ها: [فارسی/عربی] اسم. ناهمنی؛ بار و دۆخی هه بوونی مه ترسی و نه بوونی ئاسایش «بیشتر، جنگ موجب نامنی می شود: زۆرت، شهر ده بیته هوی ناهمنی».

نامید / nā'omîd / صفت. ناهمی؛ ناهومید؛ بی هیوا؛ بی هیفی؛ هیوا بر او؛ ناومی؛ خۆبان؛ بی فه؛ دلسار؛ دلسارد؛ دلسه رد؛ نسک و ناهمی؛ بهرچاوتاریک «خسته و نامید به خانه برگشت: شه کت و ناهمی گهراوه بۆمال».

□ **نامید شدن**: دلسارد بوونه وه؛ هیوا بران؛ هیفی بران؛ ناهمی بوون؛ بی هیفی / بی هیوا بوون؛ هومید نهمه نهی.

ناامیدی / nā'omîdî / اسم. ناهومیدی؛ ناهمیدی؛ دلساردی؛ دلسه ردی؛ دلساری؛ بی هیوایی؛ بی هیفتی؛ هیوا بر او «ناامیدی به دل راه نده! رۆ به ناهومیدی مده!» ههروهه: **نامید بودن**: **نامید کردن**

نااهل / nā'ahl / ان: [فارسی/عربی] صفت. نه شیاو؛ نه شیاغ؛ نه شیأ؛ له ونهش «شوهرش نااهل است و به حرف کسی گوش نمی دهد: میرده که ی نه شیاه و گوئی بۆ کس شل نیه».

نانب / nā'eb / [عربی] نایب

نائل / nā'el / [عربی] نایل

ناب / nāb / [عربی/اسم] گیرگه؛ کلب؛ کیلب؛ کیلیه؛ که لب؛ که لبه؛ که لوه؛ که لپ؛ که لپ؛ که لم؛ درۆک؛ ددانی بهری گیانداران، به تاییهت گیاندارای درنده.

ناب: صفت. بی خهوش؛ پهتی؛ خوری؛ پروت؛ بهیئ تیکه لاوی «طلای ناب: زپری بی خهوش».

ناباب / nābāb / [فارسی/عربی] صفت. ناله بار؛ ناباو؛ نه باو؛ ناباب: ۱. بی فرشک؛ ناجۆر؛ نه هیژ؛ ترۆ؛ پیچ؛ لار؛ گپ «آدم ناباب: مروفی ناله بار» ۲. نه شیاو له بواری کۆمه لایه تی و ئاکاریه وه «جای ناباب: شوینی ناباو».

نابالغ / nābāleq / [فارسی/عربی] صفت. نه گها؛ نابالغ؛ کال و هیشتا پی نه گه یشتوو.

ناباوری / nābāvarî / اسم. بی پروایی؛ بی متمانه یی؛ بی ئی تواری «حاضران با ناباوری به حرف هایش گوش می دادند: ناماده یوان به بی پرواییه وه گوئیان بۆ قسه ی ده گرت». ههروهه: **ناباور**

نابجا / nābecā / صفت. نابه جی؛ بیجی؛ بیجا؛ نابه جا؛ ناروه؛ بیفا؛ ۱. له کات و شوینی نه شیاودا «حرف نابجا: قسه ی نابه جی» ۲. له شوینیکی بیجگه شوینی راسته قینه ی خۆ «ریشه ی نابجا: ره گی نابه جی».

نابخرد / nābexrad / ان: صفت. [دبی] بی ئاوه؛ بی یۆل؛ بی عقل؛ هه قه ق؛ هه بله؛ بلح؛ ده به نگ؛ گه وح.

نابخردانه / nābexradāne / قید. گه وجانه؛ بی ئه قلانه؛ بی ئاوه زانه؛ نه فامانه «در این مورد نابخردانه رفتار کرد: لهم باه ته دا گه وجانه جوولا یه وه».

نابرابری / nābarābarî / ها: اسم. نابهرامبه ری؛ ناپکی؛ ناتهرازی؛ دۆخ یان چۆنیه تی یه ک چه شن نه بوونی دوو یان چه نشت له باری چۆنیه تی یان چه ندی ته یه وه «نابرابری در مقابل قانون: نابهرامبه ری له حاندی قانوندا».

نابرداری / nābarādārî / ها: اسم. برای دایکی؛ باوکی؛ برای له باوک یان دایکه وه جیاواز.

نابرشته / nāberešte / صفت. نه برژاو؛ نه برژیاگ؛ نه بریژیا؛ نه ورشته؛ نه بریژی یه.

نابسامان / nābesāmān / صفت. ناله بار؛ ناته واو؛ نه پۆر؛ ناحه ز و بی سه ر و سامان؛ نه مه رزیاگ؛ نه مه رزاو؛ په ریشان؛ پرژ و بلاو؛ بی سه روبه ر؛

بئى سەرەو بەرە «زندگى ناسامان: ژيانى نالەدار».

نابسامانى /nābesāmāni/، ھا: /اسم/ پەريشانى؛
نالەبارى؛ ناتەواوى؛ ئالۋىزى؛ دانەمەرزىياگى؛
نەمەرزىلوى؛ بئى سەرەو بەرەيى «رئىيەى پەدر، او را از
نابسامانى نجات داد: ميراثى بابى لە پەريشانى
پرزگارى کرد».

نابغە /nābeqe/، ھا: نوابغ: /عربى/ اسم، بلييمەت؛
بلييمەت؛ ژيھاتى؛ ھەلکەوتوو؛ ھەلکەوتە؛
ھەلکەفتە؛ ھەلکەفتگ؛ ھەلکەتى؛ بەرکەتى؛
ھۆرکەوتە؛ مړۍ خاوەن لياھتوويى و داھيتنەرى
لەپادەبەدەر «بيشتر مردم اديسون را نابغە مى دانند:
زۆربەى خەلک ئيديسۇن بە بلييمەت دەزانن».

نابکار /nābekār/، ھا: لان: /صفت/ [ادبى] خراپکار؛
خراپەکار؛ خاوەن ئاکارى نەگونجاو و نالەبار «آن
مرد نابکار قدر اين فداکارى را نشناخت: ئەو پياوھ
خراپکارە بەم لايىز دوويەى نەزانى».

نابلد /nābalad/، [فارسی/ عربى] صفت، نەشارەزا؛
ناشارەزا؛ نابەلد؛ نابلەى «آزاد نابلد بود و شهر را
نمى شناخت: ئازاد نەشارەزا بوو، بە شارى نەدەزانى».

نابود /nābūd/، صفت، تەفروتوننا؛ تەرتوتوونا؛
فەوتاو؛ نابوود؛ توونا؛ کلئیس؛ بالمیش؛ ھەللاداد؛
بنەبەر؛ لەبەین چووک؛ مەحف؛ فەکوداد؛
خەورخەزو «ظرف یکماه همهى ثروتش نابود شد:
بە مانگیک ھەموو سامانى تەفروتوننا کەوت».

▣ نابود شدن: لەناو چوون؛ تەفروتوننا/
تەرتوتوونا کەوتن؛ فەوتان؛ فەبرپان؛ برانەوھ؛
قې تیکەوتن؛ دلینە شیەى؛ بنەبەر بوون؛ دە نیو
چوون؛ لە بەین چوون؛ نەمان «هرچه داشتیم
نابود شد: ھەرچیکمان ھەبوو لەناو چوو».

نابود کردن: لەناو بردن؛ لەناودان؛ فەوتاندن؛
لەبەین بردن؛ کامباخ کرن؛ نابوود کردن؛
بنەبەر کردن؛ بەینەنە بەردەى؛ ھەشافتن؛
ئەلتەرەفانن؛ قەلار و سەلار کردن؛ قې کردن
«جنگ همه چیز را نابود کرد: شەر ھەموو شتیکی
لەناو برد».

نابودی /nābūdî/، ھا: /اسم/ نابوودی؛ فەوتاوى؛
لەناو چووبى؛ ھەشافتى؛ قې؛ نەماوى «نابودی
جنگل: نابوودی دارستان».

نابھنجار /nābehancār/، [فارسی/ سنسکريت] صفت،
۱. نەگونجاو؛ لاداو لەبارى ئاسايى ۲. کەل؛
ناتەکووز.

نابھنجارى /nābehancārî/، ھا: /فارسی/
سنسکريت/ اسم، نەگونجاوى؛ چۆنیەتى ئاناسايى
بوون.

نابھنگام /nābehengām/، صفت، ناوہخت؛
بئىوہخت؛ بېگافى؛ بېگاف؛ نەک لەکات و بارى
خۇیدا.

نابھنگام، قید، بەناوہخت؛ بئىوہخت؛ بېگافى؛
بېگاف؛ بەشیوہیەکی نەک لەکات و بارى
خۇیدا.

نابینا /nābīnā/، ھا: بیان: /اسم/ [ادبى] کویر؛ کۆر؛
مجرؤ؛ بئىچاو؛ حافز؛ کۆرە؛ کۆر؛ نەوین «نابینایى
عسازنان بەراھى مى رفت: کویریک بەگۆچان کوتانەوھ
بەریگایەکدا دەرویشت».

نابینا، صفت، [ادبى] کویر؛ کۆر؛ کۆرە؛ مجرؤ؛
گىلى کۆر؛ گىلىکى کۆر؛ نەوین؛ بئىچاو؛ گل؛ نەبينا؛
نابینا؛ بئىبینایى و سۇماى چاو «مرد نابینا: پیاوى
مجرؤ».

نابینانى /nābīnāi/، نابينانى

نابینایى /nābīnāyî/، اسم، کویرى؛ کۆرى؛
مجرؤیى: ۱. دۆخ یا چۆناوچۆنى نەدیتن؛ نابینا
بوون ۲. موقرايى؛ کویرايى؛ کۆرايى؛ کویرايەتى؛
ئامايى؛ کەم و کوورپەکی لەش کە دەبیتە ھۆى
نەمانى ھەستى دیتن * نابینانى

ناپاک /nāpāk/، ھا: لان: /صفت/ ناپاک؛ نەپاک؛
۱. پيس؛ چەپەل؛ گەمار؛ چلکەن ۲. [مجازى]
بئىنامووس؛ شوال چەپەل؛ داوین پيس؛ داوین تەر.
ناپالم /nāpālm/، [انگلیسی] بمب ناپالم، بمب
ناپایدار /nāpāydār/، صفت، نەپا؛ نەپاو؛
بئىدەوام؛ خۆنەگر.

ناپختگی / nāpoxtegī ، ها/ : اسم. /مجازی/ کالی؛ خاوی؛ بی‌ئەزمونی؛ کال و کرچی؛ چاو نه‌کراوه‌یی «جوان است و قدری ناپختگی کرده: لاوه و هیندیک کالی کردووه».

ناپخته / nāpoxte : صفت. ۱. /ها/ /مجازی/ کال؛ کرچ و کال؛ بی‌ئەزمون؛ چاونه‌کراوه؛ نه‌گه‌ها؛ نه‌گه‌یشتوو؛ نه‌گه‌یشتی «جوان ناپخته‌ای بود: گه‌نجیکی کال بوو» ۲. /مجازی/ نابه‌جی؛ به‌بی لیکدانه‌وه «مراقب باش عمل ناپخته‌ای از تو سر نزنند: وریا به کاریکی نابه‌جیت لی نه‌وه‌شیتته‌وه» ۳. کال؛ خاو؛ خاف؛ خام؛ نه‌کولاو؛ که‌لی؛ ناتاو؛ نه‌پوخته؛ نه‌گریا.

ناپدیری / nāpedarī ، ها/ : اسم. زرباب؛ باوه‌پیاره؛ زرباو؛ زرباوک؛ میردی دایک (جگه له باب).
ناپدید / nāpadīd : صفت. /دبی/ ۱. به‌رپیتوار؛ پیتوار؛ داپۆشراو؛ نه‌دیار؛ نادیار؛ په‌نا؛ په‌نام «ماه در پشت کوه ناپدید شد: مانگ له پشت کتوه‌که‌وه به‌ربیار بوو» ۲. بز؛ به‌زر؛ ون؛ گم؛ گوم؛ نوخوم؛ نوقم؛ نقم «کتابم ناپدید شد: کتیبه‌که‌م بر بوو». هه‌روه‌ها: ناپدید شدن؛ ناپدید کردن

ناپذیر / nāpazir : بی‌ژم. هه‌لنه‌گر؛ نه‌خۆر؛ نه‌په‌زیر؛ نه‌خواز؛ قه‌بوول نه‌که‌ر «چاره‌ناپذیر؛ چاره‌هلنه‌گر».

ناپه‌هیزی / nāparhizī ، ها/ : اسم. ناپاریزی؛ ناپارازی؛ گوێ نه‌ده‌ری؛ کار و ره‌وتی خۆ نزیک کردنه‌وه له شتی که به‌هیه و ئەبی لی‌ی دوور بی. ناپ / nāpaz : صفت. /گفتاری/ دیرکول؛ نه‌کول؛ به‌کلۆک؛ زۆلک؛ زۆله؛ زۆله‌ک «این گوشت خیلی نابز است: ئەم گوشته زۆر دیر کوله».

ناپسری / nāpesarī ، ها/ : اسم. نه‌وسى؛ نه‌فس؛ نه‌فسى؛ گورده؛ کۆله‌وه‌س؛ کۆله‌به‌س؛ کۆله‌به‌ست؛ زړکۆر؛ کۆرهلې؛ کۆرهلې؛ هه‌وێزا؛ هه‌نه‌زا؛ هه‌نه‌زاگ؛ هه‌نازا؛ کۆری ژن بۆ زربابی یان کۆری پیاو بۆ باوه‌ژنی. ناپسند / nāpasand : صفت. ناحهز؛ نه‌پند؛ خرا؛

نالەبار؛ ناشیرین؛ خووز؛ ناپه‌سه‌ن؛ نه‌باش؛ ناپه‌سه‌ند؛ هه‌له‌له؛ نه‌شیاو؛ دلنه‌خواز؛ نه‌چى؛ نه‌هێژ؛ نه‌توهاوه «کار ناپسند: کاری ناحهز».

ناپیدا / nāpeydā : صفت. ۱. نادیار؛ نه‌دیار؛ به‌رپیتوار؛ پیتوار؛ نه‌په‌ندی؛ نه‌پندی؛ نه‌په‌نی؛ ئاو؛ ون؛ په‌نا؛ په‌نام؛ نه‌خویا؛ خیف؛ ناپه‌یا؛ کیس؛ نه‌دیو؛ نه‌ئاشکرا؛ به‌جۆریک چاو نه‌ییئى ۲. گوم؛ وندا؛ وه‌ندا؛ شرت؛ بز؛ به‌زره؛ نه‌ین؛ به‌شێوه‌یه‌ک ده‌ستی پى نه‌گا.

ناپیدایی / nāpeydā'ī : ناپیدایی

ناپیدایی / nāpeydāyī : اسم. نادیارى؛ ۱. پیتوارى؛ چۆناوچۆنى دیار نه‌بوون یا شاراهه‌ بوون ۲. دۆخ یان چۆنیه‌تى له به‌رده‌ستدا نه‌بوون * ناپیدایی

ناتاب / nātāb : صفت. خاو؛ بانه‌دراو؛ بانه‌دریاگ؛ وانهدریا؛ نه‌موون؛ نه‌پێساو؛ نه‌پێسیاگ «نخ ناتاب: به‌نی خاو».

ناتراز / nātarāz : صفت. نارپک؛ نابار: ۱. لار؛ گێر؛ وێر؛ ناتراز ۲. /مجازی/ ناهه‌موار؛ به‌که‌ند و کلۆ؛ چام – چام؛ ناخار؛ به‌رز و نزم ۳. /مجازی/ ناله‌بار؛ پرووز؛ پرۆز؛ بی‌کتی؛ خێوی ئاکاری نابار و ناحهز «آدم ناتراز: مروڤی ناله‌بار».

ناتراوا / nātarāvā : صفت. به‌تایه‌تمه‌ندی یا هیزی خۆگری له به‌رانبه‌ر دزه‌کردنی نه‌وه. هه‌روه‌ها: ناتراوایی

ناتریم / nāteryom : [فرانسوی/ انگلیسی] سدیم
ناتمام / nātāmām : [فارسی/ عربی] صفت. نیوه‌چل؛ نیمه‌چل؛ نیفه‌چل؛ نیمه‌کاره؛ ناته‌واو؛ ناتواو؛ نیمچه؛ نیفه؛ نیفه‌چه؛ ناته‌مام؛ دوایی نه‌هانگ؛ دماناما «کار ناتمام: کاری نیوه‌چل».

ناتمام گذاشتن: دوایی نه‌هێنان؛ ناته‌واو هێشتن؛ نیوه‌چل هێشتن؛ نیمه‌چل ئاسته‌یوه؛ به‌نیوه‌چلی جی هێشتن؛ نیمه‌کاره هێشته‌وه.

ناتنی / nātani : صفت. ۱. ناتنه‌ی؛ برا یا خوشک

له لانی تنیا باب یان دایکوهه (برادر ناتنی: برای ناتنه‌نی) ۲. زړ؛ هه‌لی؛ حه‌لی؛ هه‌له‌ک؛ مندالی میړد یان ژن له هاوسه‌ریکی دی (پسر ناتنی: زړ کور) ۳. زړ؛ خزمی باوه‌ژن یان زړباب (خاله‌ی ناتنی: زړ پوور) * به‌رانبهر: تنی

ناتو / nātow, nāto: ها: / صفت. / گفتاری / ۱. نه‌ساز؛ گرووگر؛ بیانووگیر؛ رکن ۲. گزیکار؛ فیلباز؛ داوباز؛ نارپک؛ ناحه‌ساو.

ناتوان / nātavān: صفت. ۱. نات‌ه‌وان؛ لی‌نه‌وه‌شاهو؛ نزم؛ کولافه؛ کولافه؛ به‌بی لی‌هاتوو‌یی ۲. بی‌هیز؛ کوش؛ بی‌تابشت؛ بی‌تاقه‌ت؛ نات‌ه‌وان؛ بی‌تین؛ بی‌تان؛ بی‌وزه؛ بی‌زۆر؛ که‌م‌تین؛ بی‌تۆش؛ ن‌زگ‌ب‌ری‌ای؛ بی‌قه‌وه‌ت و ته‌کان (دست و بازوی ناتوان؛ باسک و په‌نجه‌ی بی‌هیز) ۳. / مجازی / هه‌ژار؛ نه‌دار؛ ده‌سته‌نگ؛ که‌م‌ده‌ست؛ بی‌ده‌س؛ ده‌س نه‌رۆیش‌توو؛ که‌م‌ده‌س؛ بی‌ده‌سه‌لات.

ناتوانی / nātavāni: ها: / اسم. نات‌ه‌وانی: ۱. دۆخ یان چۆنه‌تی بی‌ده‌سه‌لات و که‌م‌تابشت بوون ۲. بی‌هیزی؛ بی‌زۆری ۳. هه‌ژاری؛ ده‌سته‌نگی؛ که‌م‌ده‌ستی؛ دۆخ یان چۆناو‌چۆنی ده‌س‌کورت و نه‌دار بوون.

ناتورالیست / nāturalīst: ها: / [فرانسوی] صفت. سروشت‌خواز؛ ناتورالیست؛ لا‌گر و خواز‌یاری سروشت.

ناتورالیستی / nāturalīsti: [فرانسوی] صفت. سروشت‌خوازانه؛ ناتورالیستی.

ناتورالیسم / nāturalīsm: [فرانسوی] طبیعت‌گرایی

ناجنس / nācens: ها: / [فارسی/عربی] صفت. به‌د‌ر‌ه‌سه‌ن؛ ناجنس؛ ناکلۆکار؛ کانج؛ نا‌کار‌چه‌وت.

ناجنسی / nācensi: ها: / [فارسی/عربی] اسم. به‌د‌ر‌ه‌سه‌نی؛ ناجنسی؛ ناکلۆکاری؛ کانجی؛ نا‌کار‌چه‌وتی.

ناجوانمرد / nācavānmard: اسم. ناکه‌س؛ نام‌ه‌رد؛ ناپیاو؛ نادروس؛ به‌ناکاری دوور له مرۆفایه‌تی.

ناجوانمردی / nācavānmardi: ها: / اسم. ناکه‌سی؛ ناپیاوی؛ نام‌ه‌ردی؛ ناپیاگی؛ نادروسی؛ ناکاری دوور له مرۆفایه‌تی.

ناجور / nācūr: صفت. / گفتاری / ناجۆر: ۱. نه‌خونجاو؛ نارپک؛ گه‌نگیر؛ نه‌فیک‌که‌تی (رنگ‌های ناجور؛ رهنگی ناجور) ۲. خراب؛ گهن؛ به‌دۆخ و چۆنه‌تی‌ه‌کی ناباره‌وه (غذای ناجور؛ خواردنی ناجور) ۳. ناحه‌ز؛ نه‌گه‌ویس؛ دل‌نه‌خواز (حرف ناجور: قسه‌ی ناحه‌ز).

ناجی / nācî: ها: / ان: / [عربی] اسم. رزگار‌که‌ر؛ نه‌ج‌ات‌ده‌ر؛ رزگار‌یده‌ر.

ناچار ۱ / nācār: صفت. ناچار؛ نه‌چار؛ مه‌جبوور؛ ناعه‌لاج؛ ده‌سته‌وستان؛ ده‌سته‌وسان (ناچار بودم پیش‌هادش را بپذیرم؛ ناچار بووم مل بۆ پیش‌نیاره‌که‌ی که‌چ که‌م).

ناچار ۲: قید. له‌ناچاری؛ ناچار؛ چاری ناچار؛ ده‌ناچاریدا؛ ناچارینه‌نه؛ له‌ناعیلاجی (ناچار هم‌سایه‌ها را خبر کردم: له‌ناچاری هاوسیکانم ناگادار کرد).

ناچاری / nācārî: اسم. ناچاری؛ نه‌چاری؛ ناعیلاجی؛ مه‌جبووری؛ حال و چۆنه‌تی نه‌بوونی رپکار بۆ جیبه‌جی‌کردنی گیر و گرفت (همه‌ی این کارها از روی ناچاری بود: ئەم کارانە هەموو لە رووی ناچاریه‌وه بوون).

ناچیز / nācîz: صفت. نه‌تشت: ۱. زۆر که‌م؛ نه‌هیچ؛ فره‌که‌م؛ هندک (مقداری ناچیز: هه‌ندیکی زۆر که‌م) ۲. گچکه؛ ویکله؛ پچه‌ک؛ به‌رنه‌که‌تی؛ زۆر بچوووک (ذره‌ی ناچیز: ورد‌که‌ی گچکه) ۳. بی‌بایه‌خ؛ بی‌نرخ؛ مه‌راش؛ دزگین؛ ناخیر؛ هه‌رچی (شغل ناچیز: کاری بی‌بایه‌خ).

ناچیزی / nācîzi: اسم. ۱. که‌می؛ هندکی ۲. گچکه‌یی ۳. بی‌نرخ؛ بی‌بایه‌خی.

ناحساب / nāhesāb: [فارسی/عربی] صفت.

ناخه‌لف؛ کولیره‌هه‌رام؛ خاوه‌ن ئاکار و ږه‌وشتی دژ به ئاکاری داک و باب و زورتریش نه‌شیاو.

ناخن / nāxon / ها: / اسم: نینؤک؛ نه‌ینوک؛ نه‌نووک؛ نینک؛ نانوخ؛ ناخو؛ ناخون؛ ناخوین؛ ناخن؛ ناخون؛ ناخوین؛ نوخان؛ نوخان؛ نوخه‌ن؛ چکر؛ چنجرؤک؛ ماکیکی ږه‌ق و بریقه‌داره له پشته قامکی مروؤف و زوربه‌ی مؤرغه‌دارانه‌وه دهردي.

□ ناخن بند کردن: چنگ گيردان: ۱. / مجازی / ده‌س به‌ن کردن؛ چنگ به‌ن کردن؛ گه‌یشتن به‌داهات یان دؤخیکی باش و شیاو ۲. / مجازی / ته‌له‌که‌کردن؛ به‌گزی و زمان‌لووسی پاره‌ده‌هینان.

ناخن گرفتن: نینؤک / چکر گرتن؛ نانوخ / ناخوون / ناخوین کردن؛ ناخوون‌که‌رده‌ی.

ناخن خشک / nāxonxošk, -xošk / ها: / صفت: / گفتاری / چکووس؛ چکوود؛ چرووک؛ ږژد؛ نه‌نووک‌هیشک؛ ږه‌زیل؛ له‌چهر؛ ده‌س‌وشک؛ وشکه‌هه‌وه‌ږ؛ ده‌س‌قووچاو.

ناخنک / nāxonak / اسم: ۱. ناخونه؛ ناخونه‌ک؛ له‌که‌ی باریک و سوور که له‌سه‌ر سپیلکه‌ی چاو په‌یدا ده‌بی و به‌ره‌و ږه‌شایی چاو ده‌کشی ۲. / ږړشکی / بن‌نینؤک؛ ناخونه‌ک؛ دؤخ یا ږه‌وتی گه‌وره‌بوونی نا‌ناسایی سووچی نینؤکی پی که ده‌چه‌فیته‌گؤشتی نه‌نگوستی ته‌نشتیدا ۳. نوکورچک؛ ناخونه‌ک؛ کاری هه‌ل‌گرتن و ږفاندنی هه‌ندیکی که له‌شتی، به‌تابه‌ت خوارده‌مه‌نی.

□ ناخنک زدن: نوکورچک‌گرتن؛ کول لیدان؛ که‌ف لیدان؛ ناخونه‌ک دان؛ به‌بی ئیجازه له شتی خواردن.

ناخنگیر / nāxongîr / ها: / اسم: ناخونگر؛ ناخوینگیر؛ ناخوونگیر؛ نه‌نووک‌ږ؛ چکر‌گر؛ نه‌نووک‌گر؛ که‌ره‌سه‌یی بؤ قرتاندن و کول‌کردنه‌وه‌ی سه‌ری نینؤک.

/ گفتاری / بی‌جی؛ چه‌وت؛ ناراست؛ نادروست؛ نارپک؛ ناحه‌ساو «اگر حرف ناحساب می‌زنم بگو: نه‌گه‌ر قسه‌ی بی‌جی ته‌که‌م بیژه».

ناحسابی / nāhesābî / [فارسی / عربی] صفت. ۱. بی‌ږی‌وجی؛ ناحه‌ساوی؛ ناماقوول «حرف ناحسابی: قسه‌ی بی‌ږی‌وحی» ۲. / ها: / مجازی / هه‌رچی؛ تخیل؛ هه‌رچی؛ په‌رچی؛ هیج و پووچ؛ بی‌پایه‌خ «آدم ناحسابی: مروفی هه‌رچی».

ناحق / nāhaq / [فارسی / عربی] اسم: ناحه‌ق: ۱. ناراست؛ چه‌وت «حرف ناحق: قسه‌ی ناراست» ۲. نارپه‌وا؛ نه‌شیاو «خون ناحق: خوینی نارپه‌وا».

ناحیه / nāhiye / ها: / [عربی] اسم: ۱. انواحی / ناوچه؛ نافچه؛ ناوان؛ ناو؛ هه‌رچم؛ مه‌لبه‌ند؛ فاج؛ کافار؛ سنجه‌ق؛ محال؛ مه‌حال؛ به‌شیکی شینه‌بر له‌ولات، سه‌رزه‌وی یان شارپک «ناحیه‌ی تجاری: ناوچه‌ی بازگانی» ۲. لا؛ شوین؛ به‌شیک له‌له‌ش «در ناحیه‌ی سر شکستگی دیده می‌شود: له‌لای سه‌رمه‌و شکاوی دیاره» ۳. لایه‌ن؛ لا؛ ئالی؛ شوینی ئامازه‌پی‌کراو «صدا از ناحیه‌ی شمال بود: ده‌نگ له لایه‌ن باکووره‌وه‌بوو».

ناخدا / nāxodā / ها: یان / اسم: ناخودا؛ ناخوا: ۱. که‌شتی‌فان؛ که‌شتی‌وان؛ که‌شتیه‌وان؛ پاپۆږوان؛ پاپۆږه‌وان؛ ناوه‌وان؛ گه‌میوان؛ گه‌میوان؛ گه‌میوه‌وان؛ خه‌فتان؛ که‌سسی که‌هشتی ده‌ئاژوئ ۲. / نظامی / سه‌ره‌هنگی هیزی ده‌ریایی.

ناخدانی / nāxodā'i / خوارده‌مه‌نی: ناخدایی / nāxodāyi / اسم: ناخودایی: ۱. که‌شتی‌وانی؛ کاری که‌شتی‌وان ۲. / نظامی / پله‌ی ناخودا له‌هیزی ده‌ریاییدا * ناخدانی

ناخشود / nāxošnûd / صفت: زویر؛ زویر؛ زوور؛ زیز؛ نارازی؛ ناقایل.

ناخشودى / nāxošnûdî / ها: / اسم: زویری؛ زویری؛ زووری؛ زیزی؛ نارپه‌زایی؛ ناقایلی.

ناخلف / nāxalaf / ها: / [فارسی / عربی] صفت.

ناخواستہ / nāxāste: صفت. نہ خواززاو؛ نہ خوازواو؛ نہ خوازیگ؛ بی ویست و وازی کہ سنی «مہمان ناخواستہ: میوانی نہ خواززاو».

ناخواندہ / nāxānde: صفت. ۱. لاپلار؛ خورہ؛ لہ گام؛ نانؤ؛ مووس؛ لایواز؛ داوہ نہ کراو؛ بانگ نہ کراو «مہمان ناخواندہ: میوانی لاپلار» ۲. [ادبی] نہ خوئندراو؛ نہ خوئندراوہ نہ خاندی.

ناخواہری / nāxāharī، /ھا: /سم، زر خوشک؛ خوشکی ناتہنی؛ خوشکی لہ دایک یا بابیکی تر. ناخود آگاہ / nāxodāgāh: /سم، ناوشیار؛ ناھوشیار؛ ټو بہشہ لہ بیر و ھوش کہ کار و کردوہی لہ ژیر رکٹفی مرؤدا نیہ (وہک ھلہی زارہ کی یان خہو دیتن).

ناخود آگاہ: قید. بہ خوؤہ؛ خو بہ خوؤہ؛ ھہروا بہ خوؤہ؛ بہ بی بیر کردنہوہ و ویستی پیٹشہ کی «ناخوداگاہ دست بردم و یکی را برداشتم: بہ خوؤہ دہستم برد و یہ کیکم ھلگرت».

ناخوش / nāxoš: صفت. ۱. /ھا: نہ خوش؛ نہ خوہش؛ نہوہش؛ بیمار؛ ناساز؛ ناساق؛ ناساخ؛ لہش بہ بار «پسرم ناخوش است: کوہ کہم نہ خوشہ» ۲. ناحہز؛ ناگہوار؛ ناخوش؛ بہ چؤنیہ تیہ کی پیچہ وانہی دلخواز «بوی ناخوش: بونی ناخوش».

ناخوشی / nāxošī: /سم، ۱. /ھا: نہ خوشی؛ نہوہشی؛ لہش بہ باری «گرفتار ناخوشی سختی شدم؛ تووشی نہ خوشیہ کی پیس بووم» ۲. ناخوشی؛ ناخوہشی؛ ناوہشی؛ ناگہواری؛ تالی «در خوشی و ناخوشی کنار ھم بودیم: لہ خوشی و ناخوشیدا لہ پال یہک بووین».

□ ناخوشی گرفتن: نہ خوشی گرتن؛ نہوہشی گیرتہی؛ نہوہشی یاوہی لا «نمی دانم این ناخوشی را از کی گرفتم: نازانم ټم نہ خوشیہم لہ کی گرتوہ».

از ناخوشی بلند شدن: ھہستانوہ؛ خوہشوہ بوون؛ خوہشوہ بوون؛ چاک بوونوہ؛ خاسہو بوون؛ ھؤرسہ یوہ؛ لہ نہ خوشی پژگار بوون.

نادار / nādār: صفت. نہ دار؛ ھہزار؛ فہقیر؛ دہستہ نگ؛ دہس نہ چوو؛ بہلہ نگاز؛ دہسکورت «ھمسایہ مان نادار بود: ھاوسیکہ مان نہ دار بوو».

نادان / nādān، /ھا: /ان: صفت. ھشتاری؛ نہ زان؛ نازان؛ نیازان؛ نایان؛ نایو؛ نہ شکہفتہ؛ تی نہ گہیشتوو؛ جاھیل؛ دوورہ زانست؛ چہ تلہ مہر؛ نہ فام؛ بی ناگاداری و زانیاری پیویست بو ژیان بہر پوہ بردن «دوست نادان: دؤستی نہ زان».

نادانستہ / nādāneste: قید. بی ناگا؛ بی خہبر؛ بی ھہوال «مباد نادانستہ کاری بکنی: نہ کا بی ناکا کاری بکھی»: ندانستہ

نادانی / nādānī، /ھا: /سم، نہ زانی؛ نایانی؛ نیازانی؛ نہ فامی؛ ناخہ لہ گی؛ بی ھایی «خودستایی نشانہی نادانی است: خوہلکیشان نیشانہی نہ زانیہ».

نادختری / nādoxtarī، /ھا: /سم، کچ ھلی؛ کچ ھلی؛ زپ کہچ؛ زپ کہچ؛ کچی ژن بو زپ باب یان کچی میرد بو باوہ ژن.

نادر / nāder: [عربی] صفت. دہ گمہ؛ دہ گمہن؛ کہم وینہ؛ نایاب؛ نایہ «چنین دوستانی نادر ھستند: ټاوہا یارانیک دہ گمہن».

نادروست / nādorost: صفت. نادروست؛ نادرووس؛ چہوت؛ ۱. ناتاو؛ کہم کوور؛ شکہستی؛ عہبہلؤ؛ ھلہ «روش نادروست: شیوازی نادروست» ۲. /ھا: لار؛ سہرچہوت؛ ناحہساو؛ فیلباز؛ ناھال؛ ناھال؛ خاوہن ټاکاری پیچہ وانہی راستی و دروستی «آدم نادروستی بود، رشوہ می گرفت: کابرایہ کی لار بوو، بہرتیلی دہ خوارد».

نادروستی / nādorosti، /ھا: /سم، نادروستی؛ نادرووسی؛ دہ غلہی؛ ناراستی؛ ناراسی؛ چہوتی؛ چہفتی؛ لاری.

نادرویش / nādarvīš، /ان: /سم، نادہرویش؛ دہوریشی فیلباز.

نادردہ / nādere، /ھا: [عربی] صفت. [ادبی] بی ھاوتا؛ بی تا؛ دہ گمہ؛ دہ گمہن؛ نایاب. نادم / nādem، /ان: [عربی] صفت. [ادبی]

نہ خوہشی؛ نہ وہشی (ناراحتی عصبی: نہ خوشی دہماری)۔

ناراضی^۱ / nārāzī، ها: ان: / [فارسی/ عربی] / اسم، سیاست/ نارازی؛ کہسی کہ دژی رژیم یان دہولہ تہ بہ لام شہر ناکا (یک ناراضی مصری اظہار داشت: ناراضیہ کی میسری رایگہ یاند...)۔

ناراضی^۲: صفت، زویر؛ زویر؛ زور؛ زیر؛ نارہزا؛ نارازی؛ ناقابل؛ تورہ؛ لووتخوار؛ قہلس (پیدا بود کہ از پیشنہاد من ناراضی است: دیار بوو لہ پیشنیارہ کہی من زویرہ)۔

ناربن / nārbon: / اسم، نالبیر؛ بنہنار؛ بنہہنار؛ دارنار؛ دارہنار؛ ہناریر؛ داری ہنار۔

نارس / nāras، ها: صفت، کال؛ نہ گہ یشتوو؛ نہ باوا: ۱. نہ گہ بیو؛ کالک؛ خاو؛ خرچ؛ کرچ ۲. پی نہ گہ یشتوو؛ چلمہ لہ تہ (نوزاد نارس: ساوای کال)۔

نارسا / nārasā, nāresā: / صفت، ناتہ واو؛ کہم و کوور؛ بکیماسی؛ بی ہیز و پیز یان پیداو یستی تر بو دابین کردنی مہ بہ ست (بیان نارسا: وتہی ناتہ واو)۔

نارسائی / nārasā'i, nāresā'i: / نارسایی نارسانا / nārasānā, nāresānā، ها: صفت، نہ گہ یتنہر؛ ہر گرہ؛ ہر بہ ستکہر؛ دابکرہ؛ عایق؛ بہ تابیہ تمہندی ہر گری لہ بلاوہ کردن، دہردان و دہلانی شتی۔ ہر وہا: نارسائی

نارسایی / nārasāyī, nāresāyī، ها: / اسم، ناتہ واوی؛ کہم و کوور: ۱. چونیہ تی تہ واو نہ بوون، لہ باری: / الف) ٹاوہز یان ٹاکاروہ (ب) کورتی و نہ بوونی پیداو یستی (ج) نہ بوونی وزہ و توان لہ لہ شدا ۲. دؤخ یان چونیہ تی نہ بوونی ہل و مہرج * نارسائی

نارسیسیسم / nārsīsism: / [فرانسوی] / اسم، روان شناسی/ خوپہ سندی؛ خویستی؛ وازی لہ رادہ بہ دہر بہ خؤ و خؤ یہ کجار بہ باشت زانین۔ نارضائی / nārezā'i: / [فارسی/ عربی] / ناراضایی

پہ شیمان؛ پہ شیوان؛ پہ ژیوان؛ پؤشمان؛ پاشگہز؛ ژووٹان؛ ژیوان؛ پڑمان (از رفتار خویش نادم بود: لہ کردہ وہی خؤی بدشیمان بوو)۔

نادیدنی / nādidanī، ها: صفت، ۱. نہ دیتراو؛ نادیار؛ ہر پیٹوار؛ بہ بی ٹیمکان یان چونیہ تی پیٹوست بو بینین ۲. نہ شیا بو دیتن۔

نادیدہ / nādide، ها: صفت، نہ دیتراو؛ نہ بینراو؛ نہ دیتوو؛ نہ بینوو؛ نہ دیو؛ نہ دیدہ (دوست نادیدہ: دوستی نہ دیتراو)۔

نادیدہ: قید، نہ بینراو؛ نہ دیتوو؛ نہ دیدہ؛ نہ دیتراو؛ نہ بینہ؛ نہ دیہ؛ چاوبہ ستہ؛ بی چاو پی کہوتن (چطور می شود چیزی را ندیدہ پسندید؟! چون دہی شتیک نہ دیتراو پەسەند بکری؟!)

نادیدہ گرفتن: ۱. بواردن؛ چاوپوشین؛ چاو لی قووچاندن (آن پول را نادیدہ گرفت: لہو پارہ یہ بوارد) ۲. بہ ہیچ نہ گرتن؛ باہخ نہ دان؛ نہ گرتنہ ہر چاو؛ بہ ہیچ نہ زانین؛ بہ ہیچ زانین؛ لہ ہر چاو نہ گرتن (توصیہی مرا نادیدہ گرفت: راسپاردہ کہمی بہ ہیچ نہ کرت)۔

ناراحت / nārāhat: / [فارسی/ عربی] / صفت، نارہت: ۱. ناخوش؛ بی دؤخ یان ہیژی دلخوش کردن (جای ناراحت: شوینی ناخوش) ۲. جارز؛ جارس؛ وەرہز؛ عاجز؛ حیجز؛ زیر؛ زور؛ زویر؛ زفیر؛ زویر؛ گیانہ سہر؛ تووشی گوشار و نازار (در آنجا ناراحت بودم: لہوئ حارز بووم) ۳. لہ چہر؛ خیوی تابیہ تمہندی یان چونیہ تی نازاردہری (کفش ناراحت: پیلاوی ناراحت) ۴. (مجازی) بشیونہ؛ شیونہر؛ شیونہژنہ؛ حیدز (جوانی ناراحت و اہل جار و جنجال بود: گہنجیکی بشیونہ و ہہرا و ہوریاکہر بوو)۔

ہر وہا: ناراحت بودن/ شدن/ کردن

ناراحتی / nārāhatī، ها: / اسم، نارہتی: ۱. زیری؛ زویری؛ زویری؛ پہ شیوی؛ پہرؤشی؛ لیوبہ باری (ناراحتی شما از چیست؟: ہؤی زیری ٹیوہ چیہ؟) ۲. (مجازی) نہ خوشی؛

نارضا مندی / nārezāmandî، ها: /فارسی/ عربی/ نارنجک هاویژ ده هاویژری.

فارسی/ اسم. نار هزایی؛ نار هزاه مندی.

نارضا یتي / nārezāyati: /فارسی/ از عربی [نارضا يتي]

نارضا يي

نارضا يي / nārezāyî، ها: /فارسی/ عربی/ اسم.

زویری؛ زویری؛ زووری؛ نار هزایی؛ نار هزاه تی؛

ناقالی «این کارها باعث نارضا يي مردم می شود؛ ئەم

کارانه ده بنه هۆی زویری خەلک»: نارضا يي

[گفتاری]: نارضا يي

نار فیق / nārafīq: /فارسی/ عربی/ اسم. نار هفتیق؛

نه یار؛ زردۆس؛ دۆستی درۆینه و ئاوژیرکا.

نار کوتین / nārkotīn: /فرانسوی/ اسم. /شیمی/

نار کوتین؛ بهرهمه یکی ئالکالوئیدی تریاکه بۆ تاو

برین و کۆخه سهرواندن به کار ده بری.

نارگیل / nārgil، ها: /اسم. نارگیل؛ گوژ هیند؛

که شکوول: ۱. داریکی به رزی نهخل ئاسای

گه رمیانیه ۲. گوژ ههیندی؛ بهری ئەو داره که

میوه یه کی هیلکه ئاسای زۆر گه ره ی به پیستی

رهق و ریشالیک ی زۆر ده وره گرتوه. گوژ هه کی

سپه و ئاوکی هیندیک شیرین و زۆر

به قه وه تی تیدایه.

نارگیلی / nārgilî: /صفت. نارگیلی؛ گوژ هیندی؛

به نارگیل یان بۆنی نارگیله وه «شیرینی نارگیلی؛

شیرینی نارگیلی».

نارنج / nārenc، ها: /اسم. نارنج؛ نارینج؛

۱. داری نارنج؛ داریکی له تیره ی مزه مه نی به

گولی پینج به شی و په رچه می کورته وه ۲. بهری

ئەو داره که میوه یه کی گه وره، خپ، ئاودار و

ترشه، به رهنگی زه ردی مه یله و سوور.

نارنجستان / nārencestān، ها: /اسم.

۱. باخه نارنج؛ باخی نارنج ۲. [قدیمی] گولخانه.

نارنجک / nārencak، ها: /اسم. نارنجک؛

نارنجۆک؛ قومبوله؛ قونبوله؛ قومبهره؛ روممانه؛

رومانه؛ ته نیکی گچکه ی پر له ماک ی

ته قینه وه یی یا کیمیاویه که به ده ست یان به

نارنجۆک هاویژ ده هاویژری.

نارنجک انداز / nārencak'andāz، ها: /ان: /اسم.

نارنجۆک هاویژ؛ قومبوله هاویژ: ۱. سه رباز ی که

خستنی نارنجۆکی له ئەستۆدایه ۲. جهنگامیری

وهک تۆپینکی بچووک، تابه تی هاویشتنی

نارنجۆک.

نارنجی^۱ / nārencî: /اسم. نارنجی؛ نارووجه؛ هه ر

رهنگینکی نیوان سوور و زه رد.

نارنجی^۲: /صفت. نارنجی؛ به رهنگی نارنج؛ نارنجی

رهنگ.

نارنگی / nārangî، nārengî، ها: /اسم. لالهنگی؛

نارنگی: ۱. داری لالهنگ؛ داری له تیره ی

مزه مه نی به گه لای باریک و دریز و بهری

خپه وه ۲. لالهنگ؛ میوه ی ئەو داره که

خۆراکینکی خپ، بۆنخۆش و وهک پرته قال و

نارنج نه رم و شیرینه.

نارو / nārow، nāro: /اسم. [گفتاری] ۱. هه وه؛

ههنگ؛ فیل؛ گزی؛ زیچک؛ گزه؛ راو؛ نه روه ند؛

به زاج؛ حيله؛ لیب؛ لیب؛ خاپ؛ ده هۆ؛ گه ر؛

دۆلاب؛ ته ون و به ست ۲. دوخمانی؛ ناپاک ی؛

به دد فه ری؛ خایه نی؛ ناراستی؛ خه یانه ت.

نارو زدن: گه ر فروشتن؛ ناپاک ی کردن؛ گه ر

کردن؛ خاپاندن؛ لاباندن؛ به دد فه ری کردن

«می خواست به دوستش نارو بزند؛ ده یه ویست گه ر

به دۆسته که ی بفروشی».

ناروا / nārawā: /صفت. نابه جی؛ ناحق؛

نابه حهق؛ نه ههق؛ نه ههز؛ گووج؛ نار هوا؛

نادرووس؛ نه پری؛ ئاؤل؛ ناشایسته؛ نه شاسه؛ به

پیتچه وانه ی قانون یان خده ی په سند. به رانه ر:

روا [کار ناروا؛ کاری نابه جی].

ناروانی / nārawānî: /اسم. /شیمی/ گرانیوی؛

نار هوانی؛ خهستی؛ خهسی؛ ههسی؛ خۆگر تووی

تراو له ئاست خور بوون و شلپ دانه وه.

ناروزن / nārowzan، nāro:- /ها: /صفت.

[گفتاری] ته پره ش؛ فیل باز؛ گه رباز؛ گه ر ساز؛

فروشتن؛ خه مزه و ناز کردن؛ ههنگ کردن؛ ناز و نیمناز کردن؛ ناین وئوین کردن؛ ئینجه و فینجه کردن؛ خوښاندان به ناز و خه مزه وه ۳. نهوازشت کردن؛ لاواندنهوه؛ نهوه لاونهی.

ناز کسی خریدار داشتن **ناز کسی را خریدن / کشیدن**

ناز کسی را خریدن / کشیدن: نازی که سیپک کیشان؛ دلنهوایی کردن له که سیپک؛ خه مخور و دلسوزی که سیپک بوون؛ ئاکار و کرداری به ناز و نیمنازی که سیپک هه لگرتن: ناز کسی خریدار داشتن

ناز: ۱. **صفت.** /گفتاری/ نازدار؛ نازار؛ به ناز؛ نازنهین <بچه خیلی ناز بود: مناله که زور نازار بوو>.

نازا / nāzā، ها: /صفت. نه زوک؛ نه ز؛ نه زئ؛ مه ز؛ زک نه کهر؛ خه ش؛ به بیچه ل؛ به چهل؛ بیوار؛ هه رکان؛ مایی؛ قرد؛ خرش؛ بی توانست و لینهاتوویی باردار بوون.

نازای فصلی: قسر؛ ئهستیور؛ ئهسته ویر؛ ستهور؛ ستور؛ کوندو؛ ئاژه لی می که سالیپک سکی پر نه بووه.

نازانی / nāzā'i، ها: /اسم. نه زوکی؛ نه زایی؛

نازایی / nāzāyi، ها: /اسم. نه زوکی؛ نه زایی؛ ئهستیوری؛ خرسی؛ نازائی

نازبالش / nāzbāleš، ها: /اسم. نازبالنج؛ گوښه گیره؛ گوښگیره؛ باله شته؛ بالنجکه؛ بالنجی سووک و بچووک.

نازپرورده / nāzparvarde، ها: /اسم. صفت. نازپرورده؛ به ناز به خپو کراو؛ بارهاتوو له ئاسووده حالی و ئاسایش، ویرای چاوه دیری و میرهوانی، بی چهرمه سهری دیتن.

نازک / nāzok، صفت. ناسک؛ نازک؛ نازگ:

۱. نارین؛ ته نک؛ تنک؛ فر؛ تیوون؛ وال؛ به مهوای کهم له نیوان بهر و پشتدا <کاغذ نازک: کاغذهزی ناسک> ۲. /گفتاری/ باریک؛ زراف؛ کهم تهستور؛ واوه زیلک؛ به تهستورایی هندک

حیله ساز؛ کامباخ؛ کهمباخ؛ ده سپر؛ شه شبهندی؛ تهرن؛ ریپو؛ خه پو؛ بهمبوله؛ گزیکهر؛ گزیکار؛ چوغل؛ ده غل؛ زه غل؛ لیپوک؛ ده غوول؛ ده غول؛ هوگری فیل و فرهج.

نارون / nārvan، ها: /اسم. وزم؛ ناروهند؛ ناروهون؛ وه زم؛ داریکی بی بهر به قه دی رهش، لک و پیوی جوان، چپوی رهق و پتهو، گهلای ددانه - ددانهی چپ و گولی نیر و مییهوه.

ناز ۱ / nāz، اسم. ۱. ناز و نووز؛ ناز و نیمناز؛ مینگه و فینگه؛ ئان وئون؛ ناین وئوین؛ مههن؛ قه ژمه ری؛ خوگری و ئاور نه دانه وهی دروینه <اوّل قدری ناز کرد و «نمی توانم» و «نمی کنم» گفت،

اما همین که پول را دید راضی شد: سهره تا بری نازی کرد و «ناتوانم» و «نایکهم» ی گوت، به لام هه ر که پاره ی بینی نه رم بوو> ۲. ناز؛ تناز؛ ههنگ؛ مه کر؛ عیشوه؛ کریشمه؛ غه مزه؛ خه مزه؛ چف؛ که شم و

نه شم؛ شاخ و به لهک؛ خنج؛ خنجکه؛ خونوینی بو راکیشانی سهرنجی دیتران <خیلی با ناز و ادا حرف می زد و راه می رفت: زور به ناز و نه تواره وه قسه ی ده کرد و به پریدا ده رویش> ۳. تناز؛ ناز؛

کار و رهوتی خو هه لکیشان؛ خو گرتن؛ نازین؛ فیز کردن ۴. /گفتاری/ نهوازش؛ کار و رهوتی لاواندن؛ لاواندنهوه؛ لاونهی؛ په لاندن <دستی به سر بچه کشید و نازش کرد: دهستیکی به سهر

منداله که دا کیشا و نهوازشی کرد> ۵. /ادبی/ ئاسوودهیی؛ ئاسایش <ناز و نعمت: ئاسوودهیی و فراوانی> ۶. گل ناز **گل**

ناز شست: دهسوخشانه؛ دهسوخشانه؛ دهسوهشانه؛ پاره یان مالی که که سی به بوئه ی کاریکی گرینگ یا خزمه تیکه وه که کردوویه وه ریده گری.

ناز داشتن: نازدار بوون؛ نازار بوون؛ عیشوه دار بوون؛ به ناز بوون؛ به ناین وئوین بوون.

ناز کردن: ۱. ناز کردن؛ به درو لووت چهر خاندن ۲. عیشوه و خه مزه کردن؛ ناز

«انگشت نازک: نهنگوستی ناسک» ۳. /مجازی/ نهرم و نیان «صدای نازک: دهنگی ناسک».

نازک اندام / nāzok'andām ، ها: /صفت. ناز کهک: هنف؛ لهش ناسک؛ ناسکه نام. ههروهه: نازک بدن

نازک بین / nāzokbîn ، ها: ان: /صفت. /مجازی/ وردبین: خاوهن سه رنج و ژیهاتی بو دیتن و دۆزینه وهی ورده کاریگهل.

نازک خیال / nāzokxiyāl ، ها: ان: /فارسی/ عربی /صفت. ناسک خه یال؛ خاوهن بیر و نهندیشه ی ورد و جوان. ههروهه: نازک خیالی نازک دل / nāzokdel ، ان: /صفت. /مجازی، ادبی/ دل ناسک؛ کهم تاقهت له بهرامبر دهد و ئازار و خه مه وه.

نازکش / nāzkeš /، اسم. نازکیش؛ نازک ههش؛ کهسێ که نازی یه کیکی تر ده کیشی «می بیند نازکش دارد، ناز می کند: نه زانی نازکیشی هیه ناز ده کا».

نازک کاری / nāzok.kārī /، اسم. ۱. /ساختمان/ ناسک کاری؛ قوئاعی له رهوتی چالاکی مال کردنه وه دا، بریتی له سپی کاری، کاشی کاری، ههلواسینی ده رگا و ده لاقه و... بهرانبهر: سفت کاری ۲. /مجازی/ ورده کاری؛ نهسته ق بیژی «در این مقاله باید از آن همه نازک کاری صرف نظر کنیم: لهم وتاره دا ده بی له وه هه مو ورده کاربانه واز بینین» ۳. نازک کاری؛ کاری دروست کردنی ئامرازی جۆراوجوۆر (وهک تهخته نهرد، قه له مدان، میزشه ترهنج و...) به جوانکاری له سه ر چۆ به تابهت دارگوێز.

نازک نارنجی / nāzoknāreñcī ، ها: /صفت. /مجازی، گفتاری/ تهسکۆله؛ تهسکۆلانه؛ نازنازی؛ نازپهروهه؛ ناسک نارنجی؛ به بی خۆراگری و بهرگه ی پتویست له بهرانبهر سه ختی و دژواریه وه «این جوان های نازک نارنجی: ئهم لاهه تهسکولانه».

نازک نی / nāzokney /، اسم. دروشی؛ دروشه؛ قاپی باریک؛ ئیسکه ناسکه ی لوولاک.

نازکی / nāzokî /، اسم. ناسکی؛ نازکی؛ باریکی؛ زرافی «لش از نازکی بار تیسیم بر نمی دارد: لیوانی له بهر ناسکی پیکه نینیان لی گرانه».

نازل / nāzel /، [عربی] /صفت. ۱. هه رزان؛ کهم؛ هندک «بهای نازل: نرخه هه رزان» ۲. نزم؛ نهوی؛ نفی؛ نهفی؛ قیل؛ نمز؛ نهوهر «سطح نازل: رووبه ری نرم».

نازل شدن: هاتنه خوار / خواره وه؛ ئامیره وار؛ وار ئامه یهش؛ له ئاسمانه وه هاتن.

نازنازی / nāznāzī /، /صفت. /گفتاری/ ۱. نازار؛ نازدار؛ نازنین «پچه های نازنازی: منالگه لی سازار» ۲. /ها/ ناسک نارنجی؛ نازنازی؛ تهسکۆله؛ نازپهروهه.

نازنین / nāzanîn /، /صفت. نازه نین؛ نازلی؛ نازار؛ نازدار: ۱. زۆر خۆشه ویست «مرد نازنینی بود: پیاویکی زۆر خوشه ویست بوو» ۲. /مجازی/ به نرخ؛ هتیار؛ پربایه خ «اوقات نارینت را تلف نکن! کات و ساتی به ترخت به فیژ مه ده» ۳. جوان؛ ده لال؛ زهریف «نیمی صورت نازنینش را نوازش می داد: شنه یهک ره خساری ناسکی ده لاواند» ۴. /قدیمی/ نازار؛ به ناز؛ نازی ۵. /مجازی، قدیمی/ دل بهر؛ دل بهر؛ گراوی.

ناز و نعمت / nāz-o-ne'mat /، [فارسی/عربی] /اسم. ناز و نیعمهت؛ ئاسایش و دهوله مه ندی؛ ئاسووده یی و دارایی.

ناز و نوازش / nāz-o-navāzeš ، ها: /اسم. دلنوازی؛ دلنهوایی.

ناز و نوز / nāz-o-nûz ، ها: /اسم. /گفتاری/ ئین و ئوون؛ ئاین و ئوین؛ ناز و نووز؛ تناز؛ ئینجه و فینجه؛ ناز و نیمناز؛ ناز و نیونا؛ قسه و ئاکاری به نیشانه ی دژی یا قبول نه کردنی درۆینه «اول قدری ناز و نوز کرد، بعد پول را گرفت: سه رها هتندیک ئین و نوونی کرد، ئیمجا پاره که ی وه رگرت».

«شوهرش ناسازکاری می‌کرد و بهانه می‌گرفت: میرده‌ک‌هی نانه‌بایی ده‌کرد و په‌لپی ده‌گرت».

ه‌روه‌ها: ناسازگار

ناسپاس / nāsepās: صفت. سپله؛ ناسپاس؛ پی‌نه‌زان؛ ده‌لوش؛ ناشکور؛ ناشگیر؛ نمک‌کویر؛ نمک‌نه‌ناس؛ بی‌سفت؛ بی‌بهاقا «فرزند ناسپاس، پدر پیرش را بی‌پناه گذاشت و رفت: مندالی سپله، باوکی پیری بی‌پناه به‌جی‌ه‌شت و لییدا روئی».

ناسپاسی / nāsepāsi: اسم. سپله‌یی؛ ناسپاسی؛ پی‌نه‌زانی؛ ده‌لوشی؛ بی‌ئمه‌گی؛ نمک‌کویری؛ بی‌سفتی؛ نمک‌نه‌ناسی؛ بی‌به‌قایی؛ چۆنیه‌تی له‌بر‌چاو نه‌بوونی چاکه‌ی خه‌لک.

ناسخ / nāsex: [عربی/اسم]. ۱. هه‌لوه‌شینهر؛ هه‌لوه‌شین؛ به‌تاله‌و‌کەر «این‌ناسخ قانون‌ق‌لی‌است: ئه‌مه هه‌لوه‌شیندری قانونی پیشووه» ۲. /لین؛ نَساخ/ روونووس؛ فهرکینه‌ر «این‌اشباه‌ناسخ، معنی‌جمله‌را عوض‌کرده‌است: ئهم هه‌له‌ی روونووسه، واتای رسته‌ک‌هی گۆراوه».

ناسره / nāsare: صفت. [دبی/زه‌غهل؛ به‌ده‌ل؛ ناعه‌سل؛ قه‌لب؛ قه‌لپ.

ناسزا / nāsezā: ها/اسم. [دبی/چۆرس؛ جنیو؛ جوین؛ سخیف؛ دژون؛ دژمانی؛ دژوین؛ خوسن؛ خه‌به‌ر؛ ره‌ف؛ سکان؛ فیسین؛ ناوه؛ قسه‌ی له‌سه‌ر دل‌گران.

□ ناسزا گفتن: سکانن؛ فیلین؛ جنیو‌دان؛ دژوین‌دان؛ دژمان‌ده‌ی.

ناسلامتی / nāsālāmāti: [فارسی/عربی/حرف. گفتاری] به‌ناخیر؛ ناسلامه‌تی؛ به‌زیادنه‌بی؛ خودابیرئ؛ خوابیورئ؛ وشه‌ی به‌ره‌له‌ستی به‌رووداو‌یان دۆخ‌یک، به‌واتا «بریا و نه‌بووبا» «ناسلامتی می‌خواستم یک‌ساعتی استراحت‌کنم: به‌ناخیر ئه‌مه‌ویست تاوئ به‌سه‌ئمه‌وه».

ناسوت / nāsût: [عرب‌از‌آرامی/اسم. [دبی/دوینا؛ دنئ؛ دنیا؛ ناسوت؛ جیهانی‌مادی. ناسوتی / nāsûti: [عرب/صفت. [دبی/ناسوتی؛

نازی / nāzî: صفت. ۱. [گفتاری/نازی؛ نازلی؛ نازنازی؛ نازنه‌ین؛ ده‌لال ۲. [فرانسوی/نازی؛ سه‌ر به‌نازیسم ۳. [فرانسوی/ها/نازیست.

نازیدن / nāzîdan: مصدر. لازم. // نازیدی؛ نازیت؛ می‌نازی؛ ده‌نازی؛ بناز؛ بنازه // نازین؛ نازه‌ی: ۱. فیز/فیس‌کردن؛ خۆ هه‌لکیشان؛ خۆ نواندن؛ فشین «به‌ثروت خود نازیدن: به‌پوول و پاره‌ی خۆ نازین» ۲. شانازی‌کردن «کردستان باید به‌فرزندان خود بنازد: کوردستان ده‌بی به‌رۆله‌کانیه‌وه شانازی بکا». ه‌روه‌ها: نازیدنی

■ مصدر منفی: ننازیدن (نه‌نازین)

نازیست / nāzîst: ها/ [فرانسوی/صفت. نازی؛ نازیست؛ لایه‌نگر و هه‌واداری نازیسم.

نازیسم / nāzîsm: [فرانسوی/اسم. [سیاست/نازیسم؛ نامۆزه‌ییکی پامیاری و کۆمه‌لایه‌تی که له‌سیه‌کانی چه‌رخ‌ی بیسته‌م له‌ئهماندا پیک‌هات و له‌سه‌ر بنه‌مای پوانخوازی تاقه‌حیزی، ره‌گه‌زه‌رستی له‌را‌ده‌به‌ده‌ر و زۆره‌ملی و ده‌سه‌لاتخوازی بنیات نرابوو.

ناسیونال سوسیالیسم؛ سوسیالیسم ملی

ناس / nās: [؟/اسم. ناس؛ ماکیکی سرکه‌ره‌له‌ئاهه‌ک و ته‌ماکو، ده‌یکه‌نه‌ژیری زمان و ئاوه‌ک‌هی تف ده‌که‌نه‌وه: نسوار

ناساز / nāsāz: ها/صفت. [دبی/نه‌ساز؛ ناساز: ۱. نارپک؛ ناجۆر؛ ناکوک؛ ناته‌کووز ۲. شیواو؛ ئالۆز؛ په‌ریشان ۳. ناتها؛ ناخۆش.

ناسازگار / nāsāzegār: صفت. ناکوک؛ ناسازگار: ۱. ناتها؛ ناخواو؛ تاییه‌تمه‌ندی ئه‌وه‌ی که له‌سازان و ته‌بایی در‌دۆنگه ۲. نه‌خۆش؛ نه‌خوه‌ش؛ نه‌وه‌ش؛ له‌له‌ش بیمار.

ناسازگاری / nāsāzegārî: ها/اسم. ناته‌بایی؛ ناسازگاری: ۱. ناکوکی؛ دۆخ‌یان چۆنیه‌تی ناتها بیوون «ناسازکاری رنگ‌ها: ناته‌بایی ره‌نگه‌ل» ۲. ناخواوی؛ دۆخی ته‌یار نه‌بوون بۆ ئاریکاری، هاوده‌می یان‌هاوژینی ده‌گه‌ل که‌سیکدا

دنیایی؛ دنیایی؛ پیوندهیدار یا سر به جهان.
ناسور /nāsûr/ [عربی/ اسم، ناسور؛ ناسور؛ ناسور؛
 ۱. /بزسکی/ ناخوت؛ فیستول؛ گیشتنه‌وه‌یه‌کی
 ناسروشتی و ناله‌باری دوو هلۆلی ناوه‌کی له‌ش
 یان دهم کردنه‌وه‌ی شوپنیککی وا له له‌شدا
 ۲. برین؛ زام.
ناسیونال سوسیالیسم /nās(i)yonālsosyālism/
 [فرانسوی] **نازیسم**
ناسیونالیست /nās(i)yonālist/ [فرانسوی] صفت.
 نه‌ته‌وه‌خواز؛ نه‌ته‌وه‌گر «من یک ناسیونالیست معتقد
 و طرفدار حقیقت هستم: من نه‌ته‌وه‌خواریکی به باوهر
 و لایه‌نگری راستیم».
ناسیونالیستی /nās(i)yonālisti/ [فرانسوی]
 صفت. نه‌ته‌وه‌خوازانه؛ نه‌ته‌وه‌گرانه «بعضی از احزاب
 اندیشه‌های ناسیونالیستی دارند: هندی له پارتیه‌کان،
 بیرری نه‌ته‌وه‌خوازانه‌یان هه‌یه».
ناسیونالیسم /nās(i)yonālism/ [فرانسوی/ اسم،
 نه‌ته‌وایه‌تی؛ نه‌ته‌وه‌خواری؛ نه‌ته‌وه‌گری؛ پربازی
 هوگری و پروامه‌ندی له‌پراده‌به‌ده‌ر به هوژ و
 نه‌ته‌وه‌ی خو.
ناشیست /nāšāyest/ صفت. نه‌شیاو؛ ناشایی؛
 ناشایس؛ ناشایست؛ هه‌له‌له؛ خراب؛ ناسزا؛
 نه‌ئه‌ه‌ژی؛ نه‌ژیهاتی؛ ئائل؛ نات‌با ده‌گهل
 بایه‌خگه‌لی ئاکاریدا «سخن ناشایست؛ په‌یقی
 نه‌شیاو».
ناشتا /nāštā/ [فارسی/ هندی] صفت. هه‌ناشتا؛
 تاشت؛ ناشته؛ نا‌ناشتا؛ ناشتا؛ له‌خرین؛ له‌خرینی؛
 له‌خورین؛ خرین؛ خورین؛ له‌رخین؛ له‌رخینی؛
 له‌خورینی؛ هیشتا هیچ نه‌خواردووی پاش له
 خه‌و هه‌ستان «دیروز تا نزدیک ظهر ناشتا بودم؛
 دوینی تا لای نیوهر هه‌ناشتا بووم».
ناشتا؛ قید. دل‌خالی؛ به‌دلی خالی؛ به‌دل
 خالی؛ ناشتا؛ له‌رخین؛ له‌رخینی؛ له‌خورینی؛
 زیرقه‌لو؛ به‌بج خواردنی قاوه‌تی «فردا صبح ناشتا بیا
 برای آزمایش؛ سبه‌ی به‌بانی دل‌خالی و مره‌بو

نه‌زمایش».

ناشتایی /nāštāi/ [فارسی/ هندی] **ناشتایی**
 ناشتایی /nāštāyî/ ها؛ [فارسی/ هندی] اسم.
 ناشتایی؛ هه‌ناشتایی؛ سو‌بحانه؛ سو‌حانه؛ سحانه؛
 به‌ردل؛ به‌رتیشته؛ به‌رچا؛ به‌رقلیان؛ ژیرقلیان؛
 نانی سر له به‌یان؛ ناشتایی
ناشر /nāšer/ ها؛ ان؛ عین؛ [عربی/ اسم،
 په‌خشانگا؛ بلاوگه؛ دهم‌زا و دامه‌زراوه‌ی له چاپ
 دان و بلاوکردنه‌وه‌ی کتیب «ناشر همکاری
 نمی‌کند: به‌خشانگا هاوړینی ناکا».
ناشر؛ صفت. بلاوکه‌رموه؛ په‌خشانگا؛ به‌لافکه‌ر
 «ناشر این فرهنگ دانشگاه کردستان است؛
 بلاوکه‌رموه‌ی ئەم فەرھەنگە زانستگای کوردستان».
ناشره /nāšeze/ [عربی/ اسم، حقوق] ناشیزه؛
 ۱. ژنی که له فرمانی شووی سه‌رپیچی ده‌کا
 ۲. ژنی که شووه‌که‌ی به‌بی ته‌لاق‌دانی به‌جیی
 هیشته‌وه.
ناشکری /nāšokri/ [فارسی/ عربی/ اسم،
 بی‌ئمه‌گی؛ پی‌نه‌زانی؛ ناشوگری؛ ناشکوری؛
 سپه‌یی؛ کار یا ره‌وتی دهربرینی نار‌ه‌وایی یان
 به‌رتیه‌کی ناهه‌ق به‌تایه‌ت سه‌بارت به‌بار و
 دۆخی خو «ناشکری نکن این زندگی از سرت هم زیاد
 است: بی‌ئمه‌گی مه‌که ئەم ژێنەت لێ زیاده».
ناشکوف /nāšokûfā, nāšekûfā/ [اسم، گیاه‌شناسی]
 نه‌بشکووتوو؛ جوړئ میوه که دوا‌ی گه‌یین دهم
 ناکاته‌وه و ده‌نکه‌که‌ی له ناو میوه‌که‌یدا
 ده‌مینیته‌وه (وه‌ک گوژ)؛
ناشناخته /nāšenāxte/ ها؛ صفت. نه‌ناسیاو؛
 نه‌ناسراو؛ نه‌شناسیاگ؛ نه‌ژناسیا؛ نه‌شناسیا؛
 ۱. نه‌ناس؛ نه‌شناس «سرزمین‌های ناشناخته؛ ولاتانی
 نه‌ناسراو» ۲. دوور له زانستی مرؤ «جهان‌های
 ناشناخته؛ دنیاگه‌لی نه‌ناسراو».
ناشناخته؛ قید. نه‌ناسراو؛ نه‌ناسیاگ؛ گوم؛ نه‌دیاز؛
 به‌نه‌ناسیاو‌یه‌وه؛ به‌نه‌ناسیاگی «ناشناخته‌وارد
 انجمن شد: نه‌ناسراو چووه‌ ناو کۆره‌که‌وه».

ناشناس / nāšenās: صفت. نه‌ناس؛ نه‌نیاس؛ نه‌شناس؛ غه‌واره؛ غه‌ریبه؛ گه‌جه؛ گه‌جنا؛ نه‌ناسیاو؛ بیگانه؛ لاپوره؛ لاپره؛ لاپره‌سه‌ن؛ لاپره‌سنگ؛ که‌ده؛ که‌جه؛ بیانی؛ ناس‌نه‌کری؛ لاه‌کی. به‌ران‌به‌ر: آشنا (مرد ناشناس؛ پیاوی نه‌ناس).

ناشنا / nāšenāvā: ها؛ یان؛ اسم. که‌ر؛ کاس؛ کرووس؛ نه‌ژنه‌وا؛ نه‌ژنه‌و؛ نه‌بیهست؛ نه‌بیس؛ گوئ‌کپ؛ که‌ر؛ که‌ره‌و؛ کرئل؛ گوئ‌نه‌بیس؛ که‌سئ که به هوی گه‌زنی‌که‌وه یان زگماک ده‌نگ نابیسئ. ناشنو: صفت. که‌ر؛ که‌ره؛ که‌ره‌و؛ کاس؛ کرئل؛ نه‌بیهست؛ نه‌بیس؛ گوئ‌کپ.

ناشنوایی / nāšenavā'i: ناشنوایی؛ ناشنوایی / nāšenavā'yi: اسم. نه‌ژنه‌وایی؛ که‌ر؛ گوئ‌نه‌بیس؛ ۱. دۆخ یا چۆنیه‌تی که‌ر بوون ۲. که‌مایه‌سی له‌شی که ده‌بیته هوی له کار‌که‌وتنی هه‌ستی ژنه‌وایی * ناشنوایی ناشور / nāšûr: صفت. (گفتاری) نه‌شور‌او؛ نه‌شور‌دراو؛ نه‌شور‌یاگ؛ نه‌وه‌نه‌شور‌یا (صورت ناسور؛ دهم و چاوی نه‌سور‌او).

ناشی / nāšî: (عربی) صفت. ۱. ناشی؛ نیهانی؛ خه‌شیم؛ کار‌نه‌زان؛ نوهانی؛ گه‌نده‌کار؛ گه‌نه‌کار؛ قه‌وچل؛ کوئی؛ رانه‌هاتوو له کار (مترجم ناشی؛ وه‌رگپری ناشی) ۲. سه‌ر‌چاو‌که / سه‌ر‌چاو‌ه‌گرتوو (بیشتر بیماری‌ها از پرخوری ناشی می‌شود؛ زۆربه‌ی نه‌خۆشیه‌کان سه‌ر‌چاو‌ه‌گر بوو له زۆر‌خواردن). هه‌روه‌ها: ناشی بودن؛ ناشی شدن.

ناشیانه / nāšiyāne: (عربی/فارسی) صفت. خه‌شیمانه؛ تازه‌کارانه؛ که‌م‌زانه؛ نوهانیانه؛ قه‌وچلانه؛ کوئیانه؛ ناشیانه (رفتار ناشیانه؛ ناکاری خه‌شیمانه).

ناشیانه: قید. خه‌شیمانه؛ ناشیانه؛ تازه‌کارانه؛ که‌م‌زانه (ناشیانه کار می‌کرد؛ خه‌شیمانه کاری ده‌کرد).

ناشیگری / nāšîgarî: ها؛ (عربی/فارسی) اسم. ناشیگه‌ری؛ نیاوه‌زیان؛ کار‌نه‌زانی؛ تازه‌کاری؛ خامی (ناشیگری کرد و کار خراب شد؛ ناشیگه‌ری کرد و کاره‌که تیک‌چوو).

ناصح / nāseh: ان؛ یین؛ (عربی) صفت. (دبی) نامۆ‌چیار؛ نامۆ‌گار؛ نامۆ‌یار؛ نامۆ‌گاری کار.

ناصیه / nāsiye: ها؛ (عربی/اسم) (دبی) توئیل؛ ته‌وئیل؛ هه‌نی؛ هه‌نیه؛ نه‌نی؛ نه‌هتک؛ جه‌مین؛ ناو‌چاو‌ان.

ناطق / nāteq: ان؛ یین؛ (عربی/اسم) بیژره؛ وتاریژ؛ وته‌بیژ؛ ئاخیره؛ قسه‌که‌ر؛ نه‌وه‌ی بۆ خه‌لکی قسه‌ده‌کا (ناطق درباره‌ی وضع دانشگاه‌ها سخن گفت؛ بیژره له‌مه‌ر بار و دۆخی زانستگاه‌نه‌وه قسه‌ی کرد).

ناطق: صفت. (دبی) قسه‌که‌ر؛ وته‌بیژ؛ ئاخیره؛ بیژره؛ به‌توانستی ئاخاوتن (حیوان ناطق؛ حه‌یوان قسه‌که‌ر).

ناظر / nāzer: ها؛ ان؛ یین؛ نَظَّار؛ (عربی/اسم) چاو‌ه‌دیر؛ چاو‌دیر؛ چاو‌بار؛ چاقدیر؛ که‌توان؛ که‌سئ که ده‌بی ئاگاداری دروست به‌ر‌پوه‌چوونی کاریک بیت، بی‌نه‌وه‌ی خوی کار بکا.

ناظر: صفت. بینه‌ر؛ ته‌ماشاکه‌ر؛ توشاکه‌ر، به‌تایبته دۆخی چاو له روو‌داویک بوون و هیچ ده‌وریکی تیدا نه‌بوون (او فقط ناظر دعوا بود؛ نه‌وه‌ر بینه‌ری شه‌ره‌که‌بوو).

ناظم / nāzem: ها؛ ان؛ یین؛ (عربی/اسم) لازم؛ که‌سئ که چاو‌ه‌دیری به‌ر‌پوه‌چوونی داب و راگرتنی ته‌کووزی و ریک‌ویتیکی له دامه‌زراوه‌یه‌کی (به‌تایبته قوتابخانه یان نه‌خۆشخانه) پی‌سپیره‌وه.

ناظمه / nāzeme: ها؛ (عربی/اسم) نازی ژن.

ناعلاجی / nā'alāci: (فارسی/عربی) اسم. ناچاری؛ نه‌چاری؛ ۱. مه‌جبوری؛ بی‌ده‌ره‌تانی؛ چاره‌نه‌ماوی؛ ناعیلاجی ۲. بی‌ده‌رمانی؛ بی‌ده‌رمویی؛ چاره‌نه‌هاتوویی؛ چاره‌نه‌کراوی.

بۆ بردن؛ ناو کهسی نانه سهر کهسیکهوه؛
نیشان کردنی کچیک له کاتی هاتنه دنیادا بۆ
کورپک «ناف او را برای سهرعموش بریده‌اند: ناوی
کورهمامیان بۆ بردووه».

ناف کسی را چرب کردن: «کنایی/ سمیلی
کهسیک چه‌ور کردن؛ به کردن کارپک
کهسی رازی کردن «سعی می‌کرد در فرصت
مناسبی ناف او را چرب کند: ده‌پکوشاله
ده‌رفته‌تیک شی‌ودا سمیلی چه‌ور بکا».

به ناف کسی بستن: «کنایی/ به سهر کهسیکدا
برین؛ کردنه مل کهسی؛ کردنه ریش
کهسیکهوه؛ به سهر کهسیکدا سه‌پاندن».

نافذ / nāfēz: [عربی/ صفت. ۱. کارکۆ؛ کارتیکه؛
خاوه‌ن کارایی ۲. به‌پرشت؛ جی پشت به‌ستن
«این قانون هنوز نافذ است: ئەم قانونه هیشتا
به‌پرشته».

نافر جام / nāfarcām: صفت. بی‌ناکام؛ پووچه‌ل
«تلاش نافرجام: تەق‌لای بی‌ناکام».

نافرمان / nāfarmān، ها؛ /ان: صفت. نافه‌رمان؛
سهرپیتجیکه؛ سهرپیتچکار؛ سهرشەق؛ سهر‌به‌زێو؛
سهرکیش؛ سهرکه‌ش «مامور نافرمان تنبیه شد:
فهرمانبه‌ری نافه‌رمان ته‌می کرا».

نافرمانی / nāfarmānî، ها؛ /اسم. سهرپیتچی؛
سهرکیشی؛ سهرکه‌شی؛ نافه‌رمانی؛ سهر‌به‌زێوی؛
سهرچه‌وتی؛ کاری لادان له فهرمان «اگر نافرمانی
کنید، مجازات خواهید شد: بێتوو سهرپیتچی بکه‌ن،
ته‌می ده‌کرین».

نافع / nāfē: [عربی/ صفت. /ادبی/ به‌که‌لک؛
که‌لکده‌ر؛ سوودده‌ر؛ قازانجده‌ر؛ سوودبه‌خش
«عمل نافع: کرده‌وی به‌که‌لک».

نافلز / nāfelez(z)، ها؛ /فارسی/ عربی/ اسم.
ناکانزا؛ ناویره؛ توخمی کیمیایی (وه‌که‌ربون،
نیتروژن) که تایبه‌تمه‌ندیگه‌لی باوی کانزای نیه:

غیرفلز

نافه / nāfē: /اسم. ۱. [گیاه‌شناسی/ سهرجه‌می

هه‌روه‌ها: ناعلاج

ناعمووی / nā'amûyî: [فارسی/ عربی/ فارسی/
/اسم. زړ‌ئ‌اپ؛ زړ‌مام؛ زړ‌برای باوک.

ناعور / nā'ûr: [عربی/ اسم. چه‌رچه‌ره؛ جه‌نچه‌ر؛
گه‌ردوون؛ چه‌رت؛ چه‌رخ؛ که‌دۆلاو یان
سه‌تلیکی پتویه بۆ هه‌له‌هینجانی ئاو له بیر.

ناغافل / nāqāfel: [فارسی/ عربی/ صفت. /غتفاری/
نه‌کاو؛ نا‌کاو؛ له‌نا‌کاو؛ گوزو‌گومه‌ت؛ ناخافل؛
یه‌که‌هۆ؛ یه‌که‌هۆ «انفجار ناغافل: ته‌قینه‌وه‌ی نه‌کاو».

ناغافل: قید. /غتفاری/ نا‌کاو؛ له‌ن‌کاو؛ له‌نه‌کاو؛
له‌پر؛ له‌پرا؛ له‌پر‌دا؛ له‌پرا‌یه‌کی؛ له‌پری؛ له‌پرا؛
نا‌گا؛ ناخافل؛ یه‌که‌هۆ؛ گوزو‌گومه‌ت؛ نش «ناغافل
ریختند سرش و او را لخت کردند: نا‌کا‌و‌هاشاولیان بۆ
برد و پرووتیان کرده‌وه».

ناف / nāf: /اسم. ۱. ناوک؛ ناوکه؛ نیوک؛ ناف؛
نافک؛ نافک؛ نیفک؛ نا‌که؛ نا‌ک؛ گر‌تک؛ نه‌هه؛
شوینی برپانی به‌ندی ناوک که به‌شیوه‌ی
قوولاییکی بجووی لێ‌وار زه‌ق له‌ناوه‌راستی
زگدا‌ماوه‌ته‌وه ۲. [گیاه‌شناسی/ ناوک؛ ناوکه؛
شوینی پتوه‌لکانی ده‌نک به‌به‌ندی تۆمه‌وه که
وه‌ک چالۆکه‌یی له‌سهر توکلی دانه‌وه‌دیاره
«ناف دانه‌ی لویی‌ا: ناوکی ده‌نکه‌لویی‌ا»
۳. نیوه‌راست؛ ناوه‌راس؛ چه‌ق؛ دور؛ نیوان «ناف
آسمان: نیوه‌راستی ئاسمان».

ناف افتادن: ناوک‌که‌وتن؛ نه‌هه‌که‌وته‌ی؛
جی‌به‌جی بوونی ماسوولکه‌کانی سهر ناوک به
هۆی هه‌لگر‌تنی شتی قورسه‌وه.

ناف بریدن: ناوک برین؛ ناف برین؛ نه‌هه
بریه‌ی؛ برین و لابردنی ناوکی مندال له‌کاتی
هاتنه‌دنیادا.

ناف کسی را با چیزی بریدن: «کنایی/ فرچکی
که‌سیک به‌شتیک به‌ستن؛ یه‌که‌جار هۆگری
شتیک بوون «انگار ناف او را با دروغ بریده‌اند:
ئه‌لێ‌ی فرچکیان به‌درو به‌ستووه».

ناف کسی را برای کسی بریدن: ناوی که‌سیک

پەرچەمگەلى گۈل لە گىيای تۆمەداردا ۲. بىز؛ كىسەيەكى چكۆلەيە لە پەنا ناوكى ئاسكى نىردا كە ماكى بۆنخۇشى ميسكى تىدايە.

ناقابل / nāqābel / [فارسی/ عربی] صفت. بىيەبايەخ؛ كەمبايەخ؛ بىئەرزىش؛ بىقەدر <كمك ناقابل: يارمەتى بىيەبايەخ>: بىقابليت

ناقد / nāqed / [ان؛ عین؛/ عربی] اسم. پەرخەگر؛ كەسنى كە كارى پەرخەگرتنە.

ناقص / nāqes / [عربی] صفت. ۱. ناتەواو؛ نيوەكارە؛ ناتاوا؛ كەل و كوتەر؛ يەو كشت؛ نيمچە؛ نيوەچل؛ نيمەچل؛ قومەرۇ؛ كەم و كوور (كار ھنوز ناقص است: ھىشتا كارە كە ناتەواو) ۲. سەكەت؛ سەقەت؛ كەم ئەندام <از يك پا ناقص است: پایەكى سەكەنە>.

□ ناقص شدن: سەكەت/ كول بوون؛ كەل و كوتەر بوون؛ ئەيشار بوون؛ ئەندامىكى لەش لە دەست دان. ھەروەھا: ناقص کردن ناقص الخلقه / nāqesolxelqe / [عربی] صفت. شەھت؛ ناتەواوى زگماك.

ناقص العضو / nāqesol'ozv / [عربی] صفت. نيم جەت؛ نقوستان؛ نووستان؛ نوخسان؛ نوقسان؛ سەكەت؛ سەقەت؛ ھلۇت؛ تايبەتمەندى گياندارئ كە ئەندامىكى نىيە يان ناتەواو.

ناقص عقل / nāqes'aql / [عربی] صفت. كەمئاوۋە؛ عەقل سووك <آدم ناقص عقل خودش را مى دهد به دست ديگرى: مړوى كەمئاوۋەز خوى دەسپىزىتە كەسكى دىكە>.

ناقض / nāqez / [ان؛ عین؛/ عربی] صفت. تىككەدەر؛ تىبابەر؛ تىدابەر <این عمل ناقص آزادی است: ئەم كردهويه تىككەدەرى ئازادىيە>.

ناقل / nāqel / [ان؛ عین؛/ عربی] صفت. راگويزەر؛ <آب آلوده ناقل بيمارى است: ئاوى پيس راگويزەرى نەخۇشيە>.

ناقلا / nāqolā / [عربی] صفت. <گفتارى> ۱. زيتەل؛ زيتەلە؛ زىرەك؛ زرىنگ؛ زرىنگ؛ زرىك؛ مەزلووت؛

زرت و زىنگ؛ زيت <جوان نافلايى است: گەنجىكى زيتەلە> ۲. فيلباز؛ فيلەواز؛ زۇل؛ گرىكار؛ داوباز؛ گرىكەر؛ حيلەساز <روباہ نافلا خودش را به مردن زد: رېويە فيلبازە خوى لە تۆپىوى داوہ>.

ناقوس / nāqūs / [عربى] اسم. گەرنال؛ چام؛ زام؛ زان؛ زەنگى كليسا.

— ناک / nāk / [پسوند]. — ناک: ۱. — ھىنەر؛ بەدپەينەر <ترسناک: ترسناک> ۲. بە؛ — خاوەن <غمناک؛ سوزناک؛ خەمناک؛ بەسۆز>.

ناکار / nākār / [صفت. <گفتارى>] شەل و پەت؛ شەل و پەل؛ لەت و کووت؛ زۇر گەزنگاز و لەکار کەوتە <پتر سەبارەت بە گياندار> <مى زىم ناكارىتى مى كنم: ليت دەدەم شەل و پەتت دەكەم>.

□ ناکار شدن: لە کار کەوتن؛ پەك کەوتن/ کەفتن؛ شەل و پەت بوون؛ شەل و پەل بوون <بعد از آن اتفاق ناكار شدم و هفت ماه توى رختخواب افتادم: پاش ئەو کارەساتە لە کار کەوتم و ھەوت مانگان لە جىگەدا بووم>. ھەروەھا: ناکار کردن ناکام / nākām / [صفت. نەوہ کام؛ نەبە کام؛ نايە کام؛ نامراد؛ نامرای؛ بىمراد؛ ناکام؛ بەمراد نەگەيشتوو <جوان ناکام: لاوى نەوہ کام>.

□ ناکام مردن: نامراد/ بىمراد مردن؛ ناکام مردن؛ نايە کام مردن؛ بەر لە چىژ گرتن لە ژيان، مردن <پسر بيچاره ناکام مرد: کورى داماو نامراد مرد>. ھەروەھا: ناکام شدن

ناکامى / nākāmī / [عربى] اسم. نامرادى؛ ناکامى؛ نايە کامى؛ نەبە کامى؛ نەوہ کامى؛ بىبەشى لە خۇشى و کامەرانى ژيان.

ناک اوت / nāk'owt, nāko:t / [انگلیسى] اسم. ناک ئەوت؛ تەختى زەوى، بەتايبەت لە مەشتىندا.

□ ناک اوت شدن: ناک ئەوت بوون؛ تەختى زەوى بوون و دۆراندن.

ناکجا آباد / nākocā.ābād / [آرمانشهر]

ناکس / nākas, nākes / [ان؛ عین؛/ عربى] صفت. ناکەس؛ ۱. نيمچە کەس؛ كەسكى نەوہا گرىنگ <کس>

و ناکس حرف آن‌ها را می‌زند: کەس و ناکەس قەسە
ئەوان دەکەن > ۲. بەدەفەر، ناجنس (یک ناکسی
است که همتا ندارد: بەدەفەرکە وێنەى نەبێتەوه).

ناگاه / nāgāh / قید. لەپرا؛ لەپرا؛ لەپری؛
ناکاو؛ لەنکاو؛ ناکا؛ ناگا؛ ناقا؛ لووت و بزووت؛ لەپرا
و نەکاو؛ گوز و گومەت؛ کتوپر؛ ببیدەنگی فە؛
نشکێفە؛ ژنشکەکیفە «ناگاه صدایی بلند شد: لەپرا
دەنگیک بەرزەوه‌بوو».

ناگزیر^۱ / nāgozîr / صفت. ناچار؛ نه‌چار؛
بی‌دەرەتان؛ مەجبوو، ناعیلاج (فردا ناکرێر است
برود: سەبەینی ناچارە بروا).

ناگزیر: قید. چاری‌ناچار؛ ناچار؛ بەناچار؛
نەچاری؛ نەچار؛ بە مەجبووری (ناگزیر پێشنهاد او
را پذیرفتم: چاری‌ناچار پێشنیازە کەم پەسەند کرد).

ناگزیری / nāgozîrî / اسم. ناچاری؛ نەچاری؛
بی‌دەرەتانی؛ مەجبووری؛ ناعیلاجی؛ دۆخ‌یان
چۆنیەتی‌ناچار بوون.

ناگستنی / nāgosastanî / ها. صفت. نەپس؛
نەپ؛ نەچر؛ نەچر؛ لێک‌بەرنەبوو.

ناگفته / nāgoftē / صفت. نەگوتراو؛ نەوێژیاگ؛
نەکوته؛ نەگوتە؛ نەگوتی؛ نەواچیا.

ناگوار / nāgovār / صفت. دل‌تەزین؛ ناخۆش؛
دل‌نەخواز؛ ناحەز (خبر ناکوار: هەوالی دل‌نەزین).

ناگویی / nāgûyî / اسم. زوان‌بەگیری؛ توری؛
لال‌وپالی؛ کەموکووپی لە دەرپینی وشە و
رستەدا بە بۆنەى ناتەواوی دەم و زمان و
دەدانەوه.

ناگه / nāgah / قید. /مخفف/ ناکا؛ ناکاو؛ ناقا؛ لەپرا؛
کوت‌وپر؛ گوزوگومبەت؛ یەکەو؛ ناخافل؛
یەکتەن؛ لە پڕیکا؛ ژشکاف.

ناگهان / nāgahān / قید. ناکاو؛ نەکاو؛ نکاو؛
نوکم؛ لە ناکاو؛ لە نکاو؛ کتوپر؛ کوت‌وپر؛
ناخافل؛ لەپرا؛ یەکتەن؛ لە پڕیکا؛ شکێفە؛
ژشکاف؛ هەنی؛ گزوگوم؛ گزوگومەت؛ لەهیک؛
لەهیکرا؛ لەپرا؛ نش؛ ناخلاف؛ بی‌خەبەر؛ کرب؛

بەبی ناگاداری لە پێشەوه.

ناکهانی / nāgahānî / صفت. کوت‌وپری؛
کت‌وپری؛ کرمۆس؛ نوه‌لمونه؛ ناگەهانی؛ بە
دوخ یا چۆنیەتیکی چاوەروان‌نەکراوه‌وه (بلاى
ناکهانی: بە‌لای کوت‌وپری).

نالان / nālān / قید. نالەنال؛ بە نکەوه؛ بە نک و
نالە؛ بە نالەوه؛ نالان؛ بە نالەنالەوه؛ بە نک و
نالەوه (گریان و نالان بە مادرش پناه برد: بە گریان و
نالەنال هانای برد بۆ دایکی).

نالە / nālē / ها. /اسم. نالە؛ وت: ۱. نووزە؛
نک‌ونال؛ ناخ و ئۆف لە بەر دەرد و خەم (از درد
نالە می‌کرد: لە ئێشانانک‌ونالی بوو) ۲. /کنایی/
قەسەى لە رووی گله و بناشتهوه (از دست شوهرش
نالە داشت: بە دەست شووه‌کەیه‌وه دە‌نالاند).

□ نالە کردن: نالین؛ نالەنال کردن؛ نالاندن؛
نکین؛ نالەى؛ نکەى.

نالیدن / nālīdan / مصدر. لازم. // نالیدی: نالیت؛
می‌نالی: دە‌نالی؛ بنال: بنالە // نالین؛ نالان؛ نالانن؛
نالاندن؛ نالای؛ نالەى؛ گالین؛ نکین؛ نکەى؛
نارین؛ کسکسین؛ نزاندن؛ زمیەهتن؛ زمین؛
نالایش؛ نالەنه؛ ئاخنیک راهیلان: ۱. لە بەر
ئیش و ژان دەنگ بەرزکردنەوه (از درد نالین: لە
ئیشا مالاندن) ۲. کپووزانەوه؛ ئەوه‌کپووزیەى؛ بۆ
بزواندنی بەزەبی یان هاودەردی کەسێ، بە
شین و نالە لە بار و دۆخی خۆ گله‌یی کردن.

■ صفت مفعولی: نالیده (نالیو) / مصدر منفی:
ننالیدن (نە‌نالین)

نام / nām / ها. /اسم. /ادبی/ ۱. نیو؛ ناو؛ ناف؛ نام؛
نامی؛ نۆم؛ نووم؛ نۆمه؛ وشەى پى‌ناسین بۆ
کەسێ یان شتێ ۲. ناوبانگ؛ دەنگ‌وناو؛
نافدەنگ.

□ نام تجاری: ناوی بازرگانی؛ ناویک کە بۆ
ناسینەوه‌ی کالایەک بۆی داندراوه (دیوترم نام
تجاری نوعی آبگرمکن است: دیوترم ناوی بازرگانی
جۆریک ئاوگەرمکەرە).

تهو شته بوخوی (وهک: بووم، فش فش، شیر شیر، سیسره ...).

نام آور / nāmāvar ، ها: ان: / اسم. به ناوبانگ؛
ناودار؛ به ناو و دهنگ؛ ناسراو؛ ناسیاگ «مردی
نام آور بود؛ پیاویکی به ناوبانگ بوو».

نامادری / nāmādārī ، ها: / اسم. زردایک؛
زرداک؛ زردالک؛ زردی؛ بلاوه ژنی؛ بلاوه ژن؛
باواژن؛ دیدی؛ دیدی؛ داماک؛ داماری؛ ژن بلف؛
دامههر؛ دی ماری؛ میژی.

نامبرده / nāmborde ، ها: گان: / ضمیر. نیوبراو؛
ناوبراو؛ ناوبریاگ؛ نافبری؛ ناف گوتراو؛ باسکراو؛
ناف ئینای «نامبرده سالها دور از وطن بوده است: ناوبراو
زورسالان له نیشتمانی دور بووه».

نامتداول / -motedāvel, -nāmotadāvel /
[فارسی/ عربی] صفت. ناااسایی؛ ناباو؛ نه باو «شیوهی
نامتداول: شیوای ناااسایی».

نامترقب / moteraqqeb, -nāmotaraqqeb /
[فارسی/ عربی] غیر مترقبه
نامترقبه / moteraqqebe, -nāmotaraqqebe /
[فارسی/ عربی] غیر مترقبه

نامتناهی / motenāhî, -nāmotanāhî / [فارسی/
عربی] صفت. بی بن؛ بی په ر؛ دوانه هات؛ بی کوتایی؛
بی دواپی؛ دوانه براو؛ بی سنوو؛ بی کوتاهی «جهان
نامتناهی: جیهانی بی بن».

نامحرم / nāmahram ، ها: / [فارسی/ عربی] / اسم.
نامه حرم: ۱. [اسلام] ژنی که به پیی شرع نابی
پیاویک چاوی به سر و قز و لهشی بکهوئ
۲. [اسلام] پیاوی که شرع ری نادا ژنیک
دهستی لی بکهوئ ۳. دگه؛ بیگانه؛ کهسئ که
جی پروا نیه و نابی قسه یه کی له لا بکری *

به رانبره: محرم

نامدار / nāmādar ، ها: ان: / صفت. به ناوبانگ؛
ناقدار؛ نافدیژ؛ ناودیژ؛ به دهنگ و ناو؛ نیودار؛
نامدار؛ نامه دار؛ نامی؛ ناوی؛ نامیه؛ نومدار؛ گهپ؛
خودان دهنگ و ناف «شاعر نامدار؛ ههستیاری

نام خانوادگی: ناوی بنه مال؛ ناویکی هاوبه ش
(له زوری ولاتندا) له نیوان ئه ندامانی بنه مالیه
باوکید: نام فامیل

نام علمی: ناوی زانستی؛ ناوی که له
رشته ییکی زانستی دیار یکراودا بو به رد، گیا،
گیانه وهر یان ههر ماکیکی تر داده نری.

ههروه ها: نام شیمیایی؛ نام طبی

نام فامیل 𐎶 نام خانوادگی

به نام: به ناوی؛ به نیوی؛ به ناو؛ وه ناو؛ به
نامو؛ به نامی: ۱. ویرای بیر هیانه وه و به سهر
کردنی ناو و یادی که سیک یان شتیک «به نام
خدا: به ناوی خوا» ۲. به پشتیوانی و ره چاو
کردنی بایه خی کهس یان شتیکه وه «به نام
قانون: به ناوی قانون» ۳. خاوه ن ناو «پسری
داشت به نام آزاد: کوریکی بوو به ناوی نازاد».

نام بردن از کسی/ چیزی: نیو/ ناو بردن له
کهسئیک/ شتیک؛ ناو هانین/ هاوردن له
کهسئ/ شتی: ۱. ناو تهو شته/ کهسه بردن
«چهار حیوان کوهی را نام برد: چوار تازه لی کیوی
ناو بردن» ۲. سه باره ت بهو کهسه/ شته
قسه کردن «در آن بحث از شما هم نام بردیم: لهو
باسه، نابی نیوده شمان برد».

نام دادن: ناو نان؛ ناو پیوه نان؛ نام نیه ی «به
آن قاره آمریکا نام دادند: تهو قورنه یان ئه مریکا ناو
نان».

نام گرفتن: ناو نران؛ ناسران؛ بهو ناوه وه
ناسران؛ ناو دهر کردن؛ نام نریه ی «محلّه ی ما
جوړ آباد نام گرفت: گهر کی ئیمه جهوراوا ناو برا».

نام نوشتن: ناو نووسین؛ ناف نووسین؛ نیو
نووسین؛ نام نویسته ی.

نام نهادن بر کسی/ چیزی: [ادبی] ناوی
کهسئیک/ شتیک نان؛ ناو نیان؛ نامی نیای «او
را از نام نهادند: ناویان ناو نام».

نام آوا / nāmāvā ، ها: / اسم. ناودهنگ؛ وشیه ک
که گوته دی دهنگیک به دی دینن وه کوو دهنگی

به ناوبانگ.

نامراد / nāmōrād: [فارسی/عربی] صفت. نامراد؛ ناکام؛ نابه‌کام؛ به ثاوات یان نامانج نه‌گه‌یشتوو.

نامرادی / nāmōrādī: ها/ اسم. نامرادی؛ ناکامی؛ نابه‌کامی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی نه‌گه‌یشتن به ثاوات یان نامانج.

نامرنی / nāmār'ī: [فارسی/عربی] صفت. نادیار؛ نه‌دیار؛ ناخویا؛ به‌رپیوار؛ پیوار؛ ناپه‌یا؛ نه‌له‌به‌ر چاو «مرد نامرنی؛ پیای نادیار».

نامربوط / nāmārbūt: [فارسی/عربی] صفت. ۱. پهرت؛ لابه‌لا؛ بی‌پیوه‌ندی پیکه‌وه یان ده‌گه‌ل بابته‌تی مه‌به‌ستدا ۲. نه‌شیاو؛ نه‌وه‌شاو «حرفهای نامربوط زده بود؛ قسه‌ی نه‌شیاوی کردبوو».

نامرتب / nāmōrattab: [فارسی/عربی] صفت. ناوړته؛ ناجوړ؛ نارپک؛ شپړپو؛ شپړزه؛ شپړپوگ؛ قهوچل؛ گله‌نجوو؛ تیکه‌ل پیکه‌ل؛ بی‌پیکه‌وپیکي.

نامرد / nāmard: ها/ ان/ صفت. ۱. نامهرد؛ نه‌مهرد؛ ناپیاو؛ ناپیا؛ ناپیاگ؛ کوژو؛ له‌مهردایه‌تی به‌دوور ۲. نامروږ؛ نه‌مرو؛ نامرو؛ هوږه‌به‌ر؛ خویرپری؛ خوړی؛ گهنده‌پیاو؛ بی‌به‌ش له‌بایه‌خگه‌لی هیژای مروږانی.

نامردی / nāmardī: ها/ اسم. [گفتاری] نامهردی؛ ناپیاو؛ خوړپه‌تی؛ ناپیاوه‌تی.

نامردمی / nāmardomī: ها/ اسم. [ادبی] نامهردی؛ ناپیاو؛ ناپیاوه‌تی؛ نامروږی.

نامرغوب / nāmārqūb: [فارسی/عربی] صفت. ۱. به‌له‌ک؛ نه‌یاغ؛ چرووک؛ مهراش؛ دزگین؛ به‌بی چۆنیه‌تی پتویست بؤ که‌لک لی‌گرتن ۲. بی‌نرخ؛ بی‌بایه‌خ.

نامزد / nāmzad: ها/ اسم. ۱. ناودیز؛ نافدیز؛ نافدایی؛ ناو له‌سهر؛ دیاریکراو بؤ کاریک «نامزد دریافت جایزه؛ ساودیری وهرگرتتی خه‌لات» ۲. ده‌زگیران؛ ده‌سگیران؛ ده‌زووران؛ ده‌زیران؛ ده‌زیران؛ ده‌زویران؛ ده‌رگست؛ ده‌له‌نده؛ ده‌رگستی؛ ده‌زگرتی؛ ده‌زگر؛ ده‌سگر؛ ده‌ستگر؛

ده‌ستگرتی؛ ده‌سگیرو؛ هلف؛ کیژ و کوړ یان ژن و پیاوئ که برپاره‌بنه ژن و شوو.

◻ نامزد انتخاباتی؛ نافدایی؛ نافدیز؛ کانیدیا؛ ناودیزی هه‌لبژاردن.

نامزدبازی / nāmzadbāzi: ها/ اسم. ده‌زگیران‌بازی؛ ده‌زووران‌بازی؛ پیوه‌ندی نه‌ویندارانه‌ی نیوان کوړ و کچی لیک‌ناو‌براو.

نامزدی / nāmzadī: اسم. ۱. ناودیزی؛ نافدیزی؛ ناوزده‌ی؛ کار یان ره‌وتی ده‌ست‌نیشان کران بؤ کارئ ۲. ها/ ده‌زگیرانی؛ شیرینی خوړان؛ ده‌زوورانی؛ پری‌وره‌سمی دیاری کردنی دوو که‌س وه‌ک ژن و میدردی داهاتووی یه‌ک.

نامساوی / nāmōsāvi: ها/ [فارسی/عربی] اسم. نابهرامبه‌ر؛ نه‌هه‌مبه‌ر؛ ۱. تابه‌تمه‌ندی به‌رامبه‌ر نه‌بوون ۲. نوانی به‌شیوه‌ی ≠ له‌بیرکاریدا که نیشانه‌ی نابهرامبه‌ری دوو ژماره‌یه.

نامساوی ۱: صفت. نابهرامبه‌ر «دو خط نامساوی؛ دوو دیزی نابهرامبه‌ر».

نامطبوع / nāmātbūc: [فارسی/عربی] صفت. ناحز؛ دلنه‌خواز؛ دلنه‌ویست.

نامطلوب / nāmātlūb: [فارسی/عربی] صفت. نه‌شیاو؛ نالایق؛ ناهیز؛ ناحز؛ ناپه‌سند؛ گهن؛ نابه‌دل «وضع نامطلوب؛ بار و دۆخی نه‌شیاو».

نامعقول / nāma'qūl: [فارسی/عربی] صفت. ۱. نابه‌جی؛ نابه‌جا؛ دوور له‌ئاوه‌ز ۲. [گفتاری] گه‌وج؛ نه‌فام؛ ناماقوول؛ تابه‌تمه‌ندی نه‌و که‌سه‌ی کرده‌وه‌ی دوور له‌ئاوه‌زه.

نامعهود / nāma'hūd: [فارسی/عربی] صفت. ۱. ره‌چاونه‌کراو؛ بی‌پیشینه «رفتار نامعهود؛ ناکاری ره‌چاونه‌کراو» ۲. نه‌ناسراو «موضع نامعهود؛ هه‌لوپستی نه‌ناسراو».

نامفهوم / nāmāfhūm: [فارسی/عربی] صفت. گۆنگ؛ فام‌نه‌کراو؛ مانانه‌زان‌دراو.

نامگان / nāmḡān: اسم. زارواوه‌گه‌ل؛ ناو‌گه‌ل؛ سه‌رحه‌می ناو و ده‌سته‌واژه‌ی تابه‌یت به‌لفیکی

زانست یان هونەر (وهک گیاناسی، قانون و...) .
 نامگذاری / nāmgozārī ، ها: / اسم، کار و رهوتی
 ناو نان؛ ناف دانین؛ ناو لئ-نان؛ ناو-نیان؛
 ناودیر کردن < نامگذاری این خیابان برای پنجمین بار
 بود!؛ ناویانی نهم شهقامه بۆ پینجهمین جار بوو!>
 اسم گذاری

نامگرای / nāmgerāyī: / اسم، [فلسفه] برپا
 بهوهی که هیچ شتیکی گشتی و سهرجهم نیه و
 بیر بۆی نابی هیچ مانا یان وپنهیهکی گشتی
 پیک بیئین یان لیک بداتهوه: اصالت اسم
 ناملایم / nāmōlāyem ، ها: / ات: [فارسی/عربی]
 صفت. ناحه: ز؛ ناخۆش؛ سه خلت؛ نابهدل؛
 ناوهش؛ ناله بار < حرف ناملایم: قسه ی ناحه> .
 ناملایمی / nāmōlāyemī ، ها: / [فارسی/عربی]
 اسم، ناله باری؛ ناخۆشی؛ ناوهشی < ناملایمی روزگار:
 ناله باری رۆژگار> .

نامنامه / nāmname ، ها: / اسم، ناونامه؛ نافنامه؛
 فهرهنگی ناو: ۱. فهرهنگی که ههموو ناویک،
 به تاییهت ناوی کهسانی به پیتی ته رتیبی
 ئهلفوبی تیدا ریزکراوه ۲. پیرستی ناوی کهسان
 و جینگاکان له بهشی دوایینی بری کتیبدا.
 ناممتظر / nāmontazer: [فارسی/عربی] صفت.
 رهچاونه کراوه؛ خاوهن بار و دۆخی دوور له
 چاوهنواپی .

نامنظم / nāmonazzam: [فارسی/عربی] صفت.
 شپرز؛ بلاو؛ نه پوخت؛ ناپوخت؛ کاربلاو؛ به
 شیوهیهکی شیوا و ئالوزاو .

نامنویسی / nāmnevîsî ، ها: / اسم، ناو نووسی؛
 ناف نقیسی؛ کار و رهوتی نووسینی ناو له شوئینی
 بۆ به شداری کردن له کاریکدا < نامنویسی
 دانش آموزان: ناو نووسی خویندکاران>: اسم نویسی

نامور / nāmvar ، ان: / صفت، / ادبی/ نامی؛ ناودار؛
 نافدار؛ نۆمدار؛ به ناف؛ به ناوبانگ؛ خاوهن ناو؛
 سه رناس؛ به دهنگ و ناو؛ به ناو؛ ناسراوی خه لک
 (زۆرت له گهل ریز و خۆشهویستیدا).

ناموسی / nāmûs ، ها: / ناموس: [معرب از یونانی]
 / اسم. نامووس؛ ناموس: ۱. نابروو؛ شهرهف؛
 سهر به رزی < در این جنگ، ما دفاع از ناموس کردیم؛
 ئیمه لهم شهردا نابروومان پاراست> ۲. [مجازی]
 ژن، دایک، خۆشک یان کچی پیاو که پاراستنی
 نابروویانی له ئهستۆدایه <چشم به ناموس مردم
 داشت: چاوی له دووی نامووسی خه لک بوو>
 ۳. ری و شوئین؛ پی و دان؛ قانون؛ یاسا؛ رهسم و
 شیواز <تولا و مرگ، ناموس طبیعت است: زان و نه مان
 ری و شوئینی سروشته> .

ناموسی / nāmûsî: [معرب] صفت. نامووسی؛
 پیوهندیدار به نامووسهوه <فحش ناموسی: جنیوی
 نامووسی> .

ناموفق / nāmovaffaq: [فارسی/عربی] صفت.
 سه رنه که وتوو؛ سه رنه کهوته؛ تیشکاو؛ به ئاکام
 نه گه یشتوو <مرد ناموفق: پیایوی سه رنه که وتوو> .

نام و نان / nām-o-nān: / اسم، [کنایی] ناو و نان؛
 پاره و پایه؛ ناو و دهنگ؛ ناوبانگ و دارایی
 <هدفش از این کار رسیدن به نام و نان بود: مه بهستی
 لهم کاره گه یشتن به ناو و نان بوو> .

نامه / nāme ، ها: / اسم، ۱. نامه؛ نه مهک؛ کاغه ز؛
 نووسراوه یهک بۆ که سیک تابهت و دیاریکراو
 <نامه به یک دوست: نامه بۆ هاوالیک> ۲. نامه؛
 نه مهک؛ کاغه ریک که نامه ی تیدا نووسرای
 <نامه را پاره کرد: نامه کی دری> ۳. [مجازی]
 بلافوک؛ گوڤار .

☐ نامه ی اداری: نامه ی مه ز رینگه بی؛ نامه یهک
 که بۆ مه ز رینگه یهک بنووسری یان له لایهن
 مه ز رینگه یه که وه نووسرای. ههروه ها: نامه ی
 بازرگانی: نامه ی دوستانه

نامه ی اعمال: کارنامه: ۱. نامه ی کردهوه؛
 نامه یهک که وهک ئیژن، دوو فریشته ی
 سه رشان، کردهوه ی باش و خراپی تیدا
 دهنووسن ۲. پسووله ی سیایی کاری که کراوه.
 نامه ی بی امضا: نامه ی بی نشان؛ نامه ی بی واژه؛

نامه‌یه‌ک که نووسره‌که‌ی خۆی نه‌ناساندوه.
نامه‌ی رسمی: نامه‌ی میری؛ نامه‌ی فهرمی؛
نامه‌یه‌ک که بۆ مه‌به‌ستیکی کاری یان
مه‌زینگه‌یی نووسراوه.
نامه‌ی سرگشاده: نامه‌ی سه‌رکراوه؛ نامه‌ی
سه‌رئاوه‌لا؛ نامه‌یه‌کی رامیاری، کۆمه‌لایه‌تی
یان... بۆ که‌سیکی تایبه‌ت، که به مه‌به‌ستی
ئاگاداری هه‌مووان بلاو ده‌بیتوه.

نامه‌ی سفارشی: نامه‌ی پاسپارده؛ نامه‌ی
سفارشی؛ نامه‌یه‌ک که به پۆسته‌ی پاسپارده،
بۆ شوینیک به‌رئ ده‌کړی.
نامه‌ی هوايي: نامه‌ی ئاسمانی/هه‌وايي؛
نامه‌یه‌ک که بۆ زووتر گه‌یشتن، به پۆسته‌ی
ئاسمانی به‌رئ ده‌کړی. هه‌روه‌ها: نامه‌ی زمینی
□ نامه‌ی فدايت شوم فرستان/نوشتن: [تعريض/
قوربان و ساقه‌بوون؛ به سه‌ر و ده‌ست پيڤدا
که‌وتن (تییینی: کاتی ده‌گوتړی که بیانه‌وئ
بیژن که‌سئ هاتنی بۆ شوینیک یان وه‌سته‌تۆ
گرتنی کار و باریک به ویستی خۆی بووه، نه‌ک
به داخوازی که‌سی تر) «شما خودتان خواستید
استخدام شوید، نامه‌ی فدايت شوم برایتان نه‌فرستاده
بودیم؛ ئیوه بۆ خۆتان به‌نیاز بوون دامه‌زرین، ئیمه
خۆ نه‌که‌وتووین هه‌ر ده‌ست و پێشان:» کاغذ
فدايت شوم فرستان/نوشتن

— نامه: پیواژه. — نامه: نووسراوه‌یه‌ک له‌مه‌ر
مه‌به‌ستیکه‌وه «سوگندنامه؛ رزمنامه؛ سوپندنامه؛
شه‌رنامه».

نامه‌به‌ر / nāmebar، ها؛ ان: /اسم، نامه‌به‌ر؛
۱. ته‌ته‌ر؛ ئه‌وی نامه ده‌با و دیتی «کبوتر نامه‌به‌ر»
کۆتری نامه‌به‌ر» ۲. په‌یک؛ پۆسته‌چی.

نامه‌پراڻی / nāmeparānī، ها؛ /اسم، [تعريض/
نامه‌بازی؛ کار و ره‌وتی په‌یتا-په‌یتا نووسین و
دانی نامه به کاربه‌ده‌ستان بۆ گه‌یشتن به
مه‌به‌ستی «همینکه آقا وزیر شد، شروع کرد به
نامه‌پراڻی که ما چاکریم و ما نوکریم!؛ کابرا هه‌ر بوو به

وه‌زیر، ده‌ستی کرد به نامه‌بازی که ئه‌من بچووکم،
ئه‌من نۆکه‌رم!».

نامه‌رسان / nāmeresān، ها؛ ان: /اسم، نامه‌به‌ر؛
په‌یک؛ پۆسته‌چی؛ ئه‌وه‌ی کاری گه‌یاندنی نامه‌یه.
نامه‌رسانی / nāmeresānī، ها؛ /اسم، نامه‌به‌ری؛
۱. کار و ره‌وتی گه‌یاندنی نامه به ده‌ستی
خواه‌نی ۲. کاری په‌یک.

نامه‌نکاری / nāmenegārī، ها؛ /اسم، کاری نامه
نووسین؛ ده‌سخت نووسین.

نامه‌نما / nāmenemā، ها؛ /اسم، ده‌فته‌ری
ئه‌ندیکاتور؛ ده‌فته‌ری تۆمارکردنی ژماره و میژوو
له‌گه‌ل کورتی مه‌به‌ستی نامه‌گه‌لی هاتوو یان
ناردراو، له مه‌زینگه‌یه‌کدا.

نامی / nāmī، ها؛ ان: /صفت، به‌ناوبانگ؛ نامی؛
ناودار؛ نامدار؛ به ده‌نگ و ناو؛ به‌ناف؛ خواهن ناو؛
سه‌رناس؛ ناسراوی خه‌لک (زۆتر له‌گه‌ل رێزدا)
«نویسنده‌ی نامی: نووسه‌ری به‌ناوبانگ».

نامیدن / nāmīdan، مصدر، متعدی. [دبی] //
نامیدی: ناوتنا؛ می‌نامی: ناودهنی؛ پنام: ناوبنه //
۱. ناو نان؛ ناو نیان؛ ناو لی‌نان؛ ب‌ناف‌کرن؛ نام
نیه‌ی؛ هه‌لبژاردن و دیاری کردنی ناویک «او را
آزاد نامیدند: نامیان نا‌ئازاد» ۲. [نامتداول] ناو بردن؛
به ناو بانگ لی‌کردن؛ وتنی ناوی که‌سیک له
کاتی بانگ کردنیدا. هه‌روه‌ها: نامیدن

■ صفت مفعولی: نامیده (ناو‌نراو)؛ مصدر منفی:
ننامیدن (ناو نه‌نان)

نامیزان / nāmīzān، [فارسی/عربی] صفت.
نامیزان؛ نارپک: ۱. نابه‌رانبه‌ر؛ ناهه‌به‌ر؛
نامیزان؛ ناتراز «چوپرده نامیزان است»
چوپه‌رده‌که نارپکه» ۲. نا‌کۆک؛ تایبه‌تمه‌ندی ئه‌و
شته‌ی رپک نه‌کراوه «ساعت نامیزان است»
کاتژمیره‌که نارپکه» ۳. [گفتاری] شیواو؛ تیکچوو؛
تایبه‌تمه‌ندی که‌سیک و له‌باری ئاوه‌زه‌وه
ئالۆزاوه.

نامیزان: قید. ناته‌واو؛ نارپک «ماشین نامیزان کار

نان تافتون: تافتوون؛ جۆرئ نانی گەنمە لە نانی لەواش بچوو کتر بەلام ئەستوورترە.

نان توری: پەنجە کیش؛ پەنجە کیشی؛ نانی تەندووری؛ نان تەنوور؛ نانی کە بە تەندوور برژایی.

نان جۆ: جۆین؛ جۆین؛ نانی جۆ؛ نانی یەوینە.

نان خامەای: نان خامەای

نان خشخاشی: نانی سیاوڵە؛ نانی کە پیش برژان هیندیک سیاوڵە یان کونجی بە سەردا پژایی.

نان خشکار: نان بۆر؛ نانیکی وەک لەواش بەلام سۆسە کە ی لئ نەپالیاواوە و بۆردە کاتەو.

نان دوانسە: شاتە؛ پەلەپفە؛ نانی دوو جار بە ئاگرەوێ نراو؛ نانی دوو لا برژاو.

نان روغنی: نان روغنی

نان ساج: لایسە؛ نان ساجی؛ نان سێر؛ نانی سیلی؛ نانی دیمانی؛ نانی کە لە سەر سیل دەبرژی.

نان ساندوویج: نان سفید

نان سفید: نانی سپی؛ هەموو جۆرە نانی ئەستووری بە ئاردی سپی دروست کراو، بەتایبەت نانیکی گروڤفەری چکۆلە کە

ساندوویچی پێ دروست دەکەن: نان ساندوویج نان شەب: [کنایی] نانی شەو؛ خواردنی پێوستی شەو و پۆژ.

نان شیرمال: نان شیرمال؛ نانی کە ھەویرە کە لە ئارد و شیر دروست کراوە.

نان شیرینی: شیرینی و شک؛ نان و شک؛ جۆرئ شیرینی بەبێ خامە و کریم.

نان قاترئ: سەموون؛ نانی ماشینی؛ نان قاترئ؛ ھەموو جۆرە نانی بە سەرچەم و لە تەندووری ماشینی چێ کراوە: نان ماشینی

نان قنیر: فەتیرە؛ فەتیر؛ لۆس؛ لۆش؛ نانی کە ھەویرە کە ھەلنەھاتبێ.

نان قنیدی: نانەقەنی؛ چۆرەک؛ کوماچ؛ کۆماچ؛

می کند: ماشینە کە لەدەو کار دەکا.

نامیزانی / nāmīzānī: [فارسی/عربی/اسم، نارپکی: /الف) ناترازی؛ نابەرانبەری؛ لاری؛ گێڕی؛ بار و دۆخی نارپک بوون ب) ناکوکی؛ ناتەبایی.

نامیمون / nāmeymûn: [فارسی/عربی] صفت. بەدودم؛ شووم؛ نەحس؛ جووت قۆشە؛ ناموارک.

نان / nān: /ها، /اسم، نان؛ نو؛ نو؛ نانە؛ نو؛ نوون؛

۱. بەرھەمی ئاردی دە ئاو شیلدراوی پانەوێ کراوی بە ئاگر برژاو ۲. [کنایی] پێخۆر و خوراکی پۆژانە «او از زور بازویش نان می خورد؛ بە

هیزی باسکی ناسی دەردینا» ۳. [کنایی] بژیوی ژیان «باید کار کنیم و نان دربیابیم؛ دەبێ کار بکەین و نان دەربینین» ۴. داھات؛ مووچە «با

کارمندی مگر می شود زندگی کرد؟؛ کێ بە ناسی کارمەندی دەژی؟»

نان ارزن: گالین؛ گالینە؛ گارس؛ گیتە؛ گیتکە؛ کیتکە؛ نانی ھەرزن؛ نانی کە لە ئاردی ھەرزن چێ دەبێ، زرو و تفتە.

ھەر وەھا: نان جو؛ نان ذرت؛ نان گندم نان یاکت: نانی لەفە؛ نانی باگیت؛ نانیکی درێژی گروڤفەرە لە ئاردی سپی دروستی دەکەن.

نان بخور و سەر: [مجازی] مەمرە و مەژی؛ بخۆ و بژی «بد نبود، من بخور و سهری داشتیم؛ خراپ نەبوو، مەمرە و مەشە کمان ھەبوو».

نان برشک: نیو بریشک؛ ناو بریشک؛ نان بریشک؛ دارووکەیتیکی لە تیرۆک باریکتر کە نانی سەر ساجی پێ ئەدوێ ئەمە دیو دەکەن.

نان برنجی: نان برنجی؛ نان برنجی: ۱. نانی چێ کراو لە ئاردی برنج ۲. جۆرئ شیرینی کە لە ئاردە برنج و شە کەر و شتانی بۆنخۆش چێ دەکری.

ھەر وەھا: نان نخودچی نان پنجرەای: نان پەنجیرەیی؛ جۆرئ شیرینی تورت و سووکەلە لە شیر و ھێلکە و ھیندیک نشاسە یان ئارد و بۆنخۆشی.

نان پنجرەای: نان پەنجیرەیی؛ جۆرئ شیرینی تورت و سووکەلە لە شیر و ھێلکە و ھیندیک نشاسە یان ئارد و بۆنخۆشی.

نان پنجرەای: نان پەنجیرەیی؛ جۆرئ شیرینی تورت و سووکەلە لە شیر و ھێلکە و ھیندیک نشاسە یان ئارد و بۆنخۆشی.

نان پنجرەای: نان پەنجیرەیی؛ جۆرئ شیرینی تورت و سووکەلە لە شیر و ھێلکە و ھیندیک نشاسە یان ئارد و بۆنخۆشی.

نان پنجرەای: نان پەنجیرەیی؛ جۆرئ شیرینی تورت و سووکەلە لە شیر و ھێلکە و ھیندیک نشاسە یان ئارد و بۆنخۆشی.

نان پنجرەای: نان پەنجیرەیی؛ جۆرئ شیرینی تورت و سووکەلە لە شیر و ھێلکە و ھیندیک نشاسە یان ئارد و بۆنخۆشی.

معامله ده بده.

نان چیری / کسی را خوردن: نانی شتیک / کهسیک خواردن؛ بهو بونهوه کار له پیش بردن «نان قیس را می خورد نه قلمش: نانی دلی ده خا نه که قهلمی».

نان خود را خوردن و هلیم حاج عباس را هم زدن: کوته که ناو چلپاو بوون؛ به نه زانی و بهی هیچ قازانچیک خو تووشی کیشه کردن. نان حوردن: / کنایی / نان دهرهینان؛ نان دهرهاوردن؛ نان بهرئاردهی؛ به دهست هینانی بژیوی رۆژانه و رابواردنی ژیان «نان خوردن زحمت دارد: نان دهرهینان سه خله ته».

نان کردن: بوونه نان و ئاو؛ به نان بوون؛ به ره و قازانچدار بوونی کاریک «این کار برایمان نان نمی کند: نه کاره نانبه نان و ئاو بۆمان».

نان کسی آجر شدن: / مجازی / نانی کهسیک بران؛ نه ماننی داهات و بژیوی ژین «کارمان خوابید و نایمان آجر شد: کاره که په کی کهوت و نایمان بوا».

نان کسی نوی روغن بودن: / کنایی / پارووی کهسیک له رۆندا بوون؛ ئاوی کهسی به بیلیهوه بوون؛ سر کهوتوو بوون؛ دهوله مه ند بوونهوه «با این کاری که پیدا کردی، دیگر نانت توی روغن است: بهم کاره ی دۆزیوتوه ئیدی پارووب له رۆندا نه».

نان کسی را بریدن: / مجازی / نانی کهسیک برین؛ داهات و بژیوی ژینی کهسی نه هیشتن «چرا نان بدم را می بری؟ بو نانی خدک ندیری؟».

نان و آب داشتن: نان و آب از نان خوردن افتادن: / کنایی / له نان خواردن کهوتن / کهفتن؛ بژیوی ژیان بریان «دستم شکست و از نان خوردن افتادم: دستم شکا و له نان خواردن کهوتنه».

نان خواردها: از نان خوردن انداختن

گالگالی؛ بۆرم کوروه؛ جوړی نان که له هه ویره کهیدا ئارده قه ن یان شه کر ده کهن.

ههروهها: نان شکری

نان گدایی: / مجازی / نانی سوال؛ نانی دهرۆزه یی؛ پوول و پاره یی که له گه داییه وه به دهست بی. ههروهها: نان نوکری

نان ماشینی: نان فانتزی

نان مفت: / مجازی / نانی به لاش؛ نان مفته؛ ژیان به سهر بردن له سهر دهستی خه لکی.

□ نان به دامن کسی گذاشتن: / کنایی / نان نیانه

سفره / داویننی کهسیک؛ نان خسته نه داویننی کهسیک؛ کار و داهاتیک بو کهسی دۆزینه وه «می خواست نانی به دامن دامادش بگذارد: نه یویست نانی بنهسته سفره ی زاوا که ی».

نان به کسی قرض دادن: / کنایی / نان دانه قهرز به کهسی؛ لاگیری کردن له کهسی، به نیازی وهرگرتنی پشتیوانی نهو.

نان به نان کسی نرسیدن: / مجازی / نانی کهسی به ده دوی نه گه یشتن؛ دهستی کهسی نه گه یشتنه ده می؛ یه کجار هه ژار و داماو بوون «نان به نایمان نمی رسد: نایمان به دومان ناک».

نان به نرخ روز خوردن: / مجازی / له ههر لایه کهوه با یی شهن کردن؛ له هه موو ئاراشی باراشی خو لی کردن؛ هه لپهرست بوون «او دارد نان به نرخ روز می خورد و از کسی که سر کار است تعریف می کند: له ههر لایه کهوه با ییت سهن ده کا و دهم بو نه وه ی له سهر کاره وه بی، ده نه قینی».

نان پختن: نان کردن / پیژان / براژتن / پاتن / په ته ی.

نان پشت شیشه مالیدن: / کنایی / گوو و شکه و کردن؛ پۆس تس گرتنه وه؛ زور رژد و چککوس بوون.

نان توی کاری بودن: / مجازی / نان له کاریکدا بوون؛ قازانچی زور له کاریک به ره هم هاتن «این روزها نان توی معامله است: نه مړ که نان له

به نان شب محتاج بودن: [مجازی] بۆ نانی شهو

دامان؛ زۆر نهدار و بهلهنگاز بوون.

نان آور / nānāvar ، ها: / صفت. [کنایی]

نان دهرهینه؛ نان دهره‌هاور؛ ناناوهر؛ نودرار؛
دابین‌کهری داهات و بژیوی ژینی بنه‌ماله‌یه‌ک
«او تنها نان آور خانه بود؛ نهو ته‌نیا یان دهره‌هینه‌ری مال
بوو».

نانای / nānāy: / اسم. [کودکانه] نینای؛ لیز؛ ئش؛
هه‌لپه‌رکئ.

□ نانای کردن: هه‌لپه‌رین؛ سه‌ماکردن؛ له‌یزتن؛
لیزتن؛ ئش کردن / کهرده‌ی.

نان بر / nānbor: / صفت. [مجازی، گفتاری] نان‌بر؛
هوکاره و هۆگری نان‌برین.

نان بری / nānborî: / اسم. [مجازی، گفتاری] کاری
نان برین؛ رزق برین؛ له‌ناو بردنی داهات یان
بژیوی ژینی که‌سی.

نان‌بند / nānband / جَلَتْ¹

نان‌بیار کباب‌بیر / nānbiyārkabāb.begar: /
[فارسی/ عربی/ فارسی] اسم. که‌باب-که‌باب؛
که‌واو-که‌واو؛ یاریه‌کی دوو که‌سه که‌یه‌کیان
له‌پی ههر دوو ده‌ستی ده‌نیته سهر دوو ده‌ستی
ئه‌وی دی و ئه‌وی‌ترین ده‌کۆشی له‌کوت‌وپرا له
پشته‌ده‌ستی دا، ئه‌گهر لێیدا، دیسانه‌که، ده‌نا
نۆره ده‌گۆرئ.

نانجیب / nānacib: / [فارسی/ عربی] صفت.
به‌دهره‌سن؛ ناره‌سن؛ ناجنس؛ نانه‌جیب؛
ناوه‌جاخ؛ ره‌گه‌ز چرووک؛ بنیچه‌خویری؛
بن‌میتانه؛ ناکه‌سه‌به‌چه.

نان‌خامه‌ای / nānxāme'î: / ها: / اسم. نانی
خامه‌یی؛ جۆرئ شیرنی که‌ناوه‌که‌ی له‌خامه
یان کریم ده‌ئاخن.

نانخور / nānxor ، ها: / اسم. خیزان؛ ناخۆر؛
ناخوهر «بیچاره هفت‌سهر ناخوهر داشت: داماو
هفت‌سهر حیرانی هه‌بوو».

نانخورش / nānxoreš: / اسم. پیخۆر؛ پیخوهر؛

ناوهرژن؛ ئه‌وه‌ی به‌نانه‌وه ئه‌یخۆن.

ناندانی / nāndānî ، ها: / اسم. [کنایی، گفتاری]
دووکان؛ شوین و هه‌لی ره‌خساو بۆ دابینی
داهات، پتر به‌ناپه‌وا.

نان‌روغنی / nānrowqanî, -ro:qanî ، ها: / اسم.
کولێره‌چه‌وره؛ کولێره‌به‌چه‌وره؛ پشی؛ جۆرئ
کولێره که‌هه‌ویره‌که‌ی شه‌کر و رۆنی تی‌کراوه.

نان‌کور / nānkûr ، ها: / صفت. [مجازی، گفتاری]
نان‌کور؛ نان‌کویر؛ کویرنان؛ قه‌مه‌تر؛ نان‌بژیر؛
ئه‌نگوتک‌بژیر؛ کنۆژ؛ کنۆس؛ سپله؛ سیل؛
بی‌ئه‌مه‌گ؛ ئه‌مه‌گ‌نه‌ناس. هه‌روه‌ها: نان‌کوری

نان و آب / nān-o'āb: / اسم. [مجازی] نان‌وئاو؛
داهات یان بژیوی ژیان.

□ نان و آب داشتن: نان و ئاودار بوون؛ نان و ئاو
تیدا بوون؛ داهات هینانه ده‌س «اگر کاری نان و
آب نداشتی باشی، مگر مرض دارم دنبالش باشم: ئه‌گهر
کاریک نان و ئاودار نه‌بی، مه‌گهر سه‌رم لی شیواوه
خۆمی بۆ ماندوو که‌م».

نان و آبدار / nān-o'ābdār: / صفت. [مجازی] نان
و ئاودار؛ به‌تایبه‌تمه‌ندی و دانسته‌ی دابین
کردنی داهاتی باشه‌وه «یک کار نان‌وآبدار گیر آوردم:
کاریکی نان‌وئاودارم دیوه‌توه».

نانوا / nānvā ، ها: / بیان: / اسم. نانه‌وا؛ نان‌کهر:
۱. نان‌برئ؛ نان‌پات؛ نان‌پئز؛ نان‌بژیر؛ نانه‌په‌چ؛
شار؛ که‌سی که‌ئه‌نگوتک به‌ته‌نووروه‌ئه‌دا
۲. ئه‌وه‌ی له‌نانه‌واخانه‌دا کار ده‌کا یان به‌رپوه‌ی
ده‌با.

نانوایی / nānvā'î / نانوایی

نانوایی / nānvāyî: / اسم. ۱. نانه‌وایی؛ کار و
پیشه‌ی نانه‌وا ۲. /ها/ نانواخانه؛ نانه‌وایی؛
نانه‌واخانه؛ دووکانی تایبه‌تی نان‌پێژان ۳. /ها/

فرۆشگای نان * نانوائی

نان و پنیر / nān-o-panîr: / اسم. [کنایی] نان و
ماس؛ نان و په‌نیر؛ پیخۆریکی سووک و ساکار
و هه‌رزان «ناهار بیایید خانه‌ی ما، نان و پنیری پیدا

می‌شود: نیوهره ورنه مالی نیمه، هر نان و ماسیک
هیهه.

نانوگرم / *nānog(e)ram* / [فرانسوی] / اسم،
نانوگرم؛ یه‌که‌ی پینوئی قورسای به‌رانهر ^۹۱۰
گرم.

نانومتر / *nānometr* / [فرانسوی] / اسم، نانومتر؛
یه‌که‌ی پینوئی دریژی به‌رانهر ^۹۱۰ متر.

نان و نمک / *nān-o-namak* / [اسم] / کنایی / نان و
نمک؛ پینخور یان بژیوی دابین کراو به یارمه‌تی
یان به هوی که‌سیک.

□ نان و نمک کسی را خوردن: [کنایی] / نمک
که‌سی کردن؛ نان و نمک که‌سی کردن /
خوردن (من سال‌ها نان و نمک، سمار خورده‌ام و
امروز نمی‌توانم شما را تنها بگذارم؛ ئەمن زور ساله
نمه‌کنام کردوه، ئیستا ناتوانم به‌جیتان بيلم).

نانویسی / *nānevîsî* / [اسم، نانووسایی؛ جوره
نازاریکی می‌شکه ده‌سلاتی نووسین تیک دده‌ا.
نانیسم / *nānîsm* / [؟] / [اسم، پزسکی] / باواقوره‌تی؛
باوه‌قورتی؛ بسته‌بالایی.

ناو / *nāv* / [اسم، ۱. ناو؛ که‌شتی؛ به‌تایبته
گه‌می‌ی گه‌وره و ته‌یاری شهر ۲. ناو؛ گه‌رؤکی
که ده‌توانی به‌سەر ناو یان له‌ئاسماندا بگه‌رئ
'ناو کیهانی؛ ناوی که‌یهانی' ۳. / نامتداول / پلور؛
پلووسک.

□ ناو هوایمان: که‌شتی فرؤکه‌به‌ر؛ گه‌می‌ی وا
گه‌وره که فرؤکه‌ی شهری له‌سەر بنیشیتوهه.
ناو کیهانی؛ ماشینی س‌ه‌ه‌رکردن بؤ س‌ه‌ره‌وه‌ی
که‌شی زه‌وی.

ناوارد / *nāvāred* / [فارسی / عربی] / صفت. [مجازی]
لینه‌زان؛ نابه‌له‌د؛ ناشی؛ ناشاره‌زا؛ کۆله؛ غه‌شیم؛
خه‌شیم.

ناوبان / *nāvbān* / [اسم، ناوبان؛ ئەفسه‌ری
هیزی چه‌کداری ده‌ریایی، هاوپله‌ی سوتوانی
هیزی زه‌وینی.

ناوبری / *nāvbarî* / [اسم، که‌شتیوانی؛ کار و

ره‌وتی گه‌راندنی گه‌می‌ه.

ناوبندان / *nāvbandān* / [اسم، ۱. کاری به‌رگری
کردن له‌هات‌و‌چۆی گه‌می‌ه بؤ س‌ه‌ر ئەسکه‌له
۲. فه‌رمانی گشتی بؤ نه‌بردنی باریک به‌که‌شتی
له‌لایهن ده‌وله‌تیک یا به‌شدارگه‌یه‌کی گه‌وره‌وه.
ناوچه / *nāvçe* / [اسم، لۆتکه‌ی شهر.

ناودان / *nāvdān* / [اسم، ۱. پلور؛ پلورره؛
پلووسک؛ سوولک؛ لووساوک؛ سوولواو؛
سوولاک؛ سوولاکه؛ سوولاف؛ لووساو؛ سوول؛
لووس؛ سویل؛ قابول؛ شوورک؛ بؤخشک؛
چرک؛ چروونه‌ک؛ میزه‌فک؛ میزفک؛ ئاورپژ؛
ئاوپهر؛ سیل؛ لوله یان که‌رسته‌یه‌کی ناوچال بؤ
راگوزانی ئاو له‌رووبه‌ریکوه بؤ رووبه‌ریکی‌تر،
به‌تایبته له‌س‌ه‌رانه‌وه بؤ خوار.

ناودانی / *nāvdānî* / [اسم، پلورره؛ جوری
پروفیلی پۆلایی ناوچال (وه‌ک U) بؤ کار و باری
پیشه‌سازی و خانوبه‌ره.

ناودانی: صفت. پلوری: ۱. پلووسکی؛ س‌ه‌ر به
پلووسک ۲. وه‌ک پلووسک.

ناوشکن / *nāvšekan* / [اسم، ناوشکین؛
که‌شتی‌شکین؛ گه‌می‌ی شهرانی بؤ هیرش
بردنه‌سەر که‌شتی‌تر.

ناوک / *nāvak* / [اسم، ۱. س‌ه‌ره‌تیر؛ په‌یکان؛
نووکی س‌ی‌سووچ و تیژی تیر ۲. درز، به‌تایبته
له‌ه‌ه‌ندی توودا (وه‌ک هی گه‌نم و پیشه‌ی خورما).
ناود / *nāve* / [اسم، / قدیمی] / ناوه؛ ده‌فری
دارینه‌که‌قو و ئاجور و به‌ردیان پی‌ده‌گوزته‌وه.
ناوه‌کشی / *nāvekeš* / [اسم، / قدیمی] /

ناوه‌کیش؛ ئەو کریکاره‌قوری به‌ناوه‌ده‌کیشا.
ناوی / *nāvî* / [اسم، ۱. له‌ا؛ ان؛ ناوی؛ زریقان؛
گه‌می‌ه‌وان؛ ئەندامی هیزی چه‌کداری ده‌ریایی.

ناهار / *nāhār* / [اسم، نه‌هار: ۱. /ها فراوین؛
فراوین؛ فراقین؛ قاوه‌توون؛ قاوه‌تی؛ قاوه‌توو؛
نیمه‌رؤژه؛ نیوهرؤژه؛ چاش؛ نانی نیوهرؤ «ساعت از
دو هم‌گذشت و هنوز ناهار حاضر نیست: کاتژمیر له

ناهید / nāhîd / زهره

نای / nāy / اسم. ۱. هه‌فیک؛ ستۆکورک؛ ستۆکور؛ ستۆکورک؛ ستۆکورک؛ کش کشی؛ لوله‌ی سهره‌کی کۆندامی هه‌ناسه‌دان له‌ ناقه‌وه هه‌تا سهری سی که هه‌وا گۆزاوگۆز ده‌کا ۲. /ها/ موسیقی، قدیمی/ نه‌ی؛ نای؛ شمشال؛ بالۆره؛ بالور؛ بالوری؛ لوله؛ لولۆ؛ بلویر؛ بلور؛ بلول؛ پلور؛ نایه.

نایاب / nāyāb / صفت. نایاب؛ نایه‌ب؛ نابا؛ ۱. قات؛ ده‌س نه‌که‌وت؛ بئ‌وینه؛ که‌م‌وینه؛ ده‌س نه‌په‌س «نان نایاب شد؛ نان چووه قات» ۲. نه‌دۆزراو؛ به‌رپیوار «برخی جانوران وحشی مانند ببر و شیر در کردستان نایاب است؛ بری‌راوری وه‌ک به‌ر و شیر له‌ کوردستاندا نابان».

نای‌انبان / nāyambān, nāy'anbān / نای‌انبان نایب / nāyeb / ها؛ ئواب؛ /عربی/ اسم. ۱. بریکار؛ جیگر؛ وه‌رت؛ ده‌سیار ۲. /قدیمی/ سوتوان؛ ستوان * نایب

نایب‌التولیه / nāyebottowlīye, -to:liye / ها؛ /عربی/ اسم. جیگر؛ جیگه‌دار؛ که‌سئ که‌له نه‌بوونی به‌رپرسدا کار و باری به‌رپۆه ده‌با. نایب‌السلطنه / nāyebossaltane / ها؛ /عربی/ اسم. جیگری پادشا؛ ئه‌و که‌سه‌ی له‌ نه‌بوونی شادا، ئه‌رکه‌کانی له‌ ئه‌ستۆیه.

نایب‌ربیس / nāyeb Brayīs, -reyīs / ها؛ ان؛ /عربی/ اسم. جیگری سه‌رۆک.

نایب‌قه‌رمان / nāyebqahramān, -qahremān / ها؛ /عربی/ صفت. دووه‌م‌پاله‌وان؛ قاره‌مان.

نایب‌قه‌رمانی / nāyebqahramāni, -qahremāni / ها؛ /عربی/ صفت. دووه‌م‌پاله‌وانی؛ قاره‌مانی؛ پله‌ی دووه‌می کیبه‌رکیی وه‌رزشی.

ناپوش / nāypūš / اسم. /کالبدشناسی/ نا‌پۆش؛ گه‌لا کرۆژنه‌یه‌ک له‌ پشت زمانی مۆرده‌اراندا که له‌ کاتی قووت‌دان، سه‌ر ناق داده‌پۆشی و

دوو تیه‌په‌ری و هیشتا فراوین ساز نه‌بووه ۲. /گفتاری/ نیوه‌پۆ؛ نیمه‌پۆ؛ کاتی فراوین >زودباش! ناهار شد: زووبه! نیمه‌پۆه * نهار

ناهاریازار / nāhārbāzār / اسم. نه‌هاریازار؛ جه‌نجال و زله‌ی کاتی نیوه‌پۆ، به‌تایبه‌ت له‌و شوینانه فراوین ده‌فروشن.

ناهارخوری / nāhārxorī / ها؛ /اسم. ۱. چیشته‌خۆری؛ شوینی خواردنی ژمه‌ن ۲. اتاق ناهارخوری، اتاق ۳. میزی چیشته‌خۆری؛ میزکی گه‌وره که به‌ ده‌وریدا داده‌نیش و نان ده‌خۆن.

ناهامه‌نگ / nāhamāhang / صفت. ئالۆز؛ ناته‌با؛ ناکۆک؛ قرخمه‌ره‌زی؛ تاییه‌تمه‌ندی شتی که به‌شگه‌لی پیکه‌په‌نه‌ری پیکه‌وه ناکۆکن یان له‌گه‌ل ده‌ور و به‌ریدا ویک نایه‌ته‌وه. هه‌روه‌ها؛ ناهامه‌نگی

ناهه‌مساز / nāhamsāz / ها؛ /صفت. ناساز؛ نه‌ساز؛ ناسازگار؛ به‌بج‌هاوچه‌شنی. هه‌روه‌ها؛ ناهه‌مسازی ناهه‌موار / nāhamvār / صفت. نارپک؛ ناله‌بار؛ ناهه‌موار: ۱. گر؛ ناخار؛ پرکه‌ند و له‌ند؛ گرنا؛ گرنا-گرنا؛ لا‌بار؛ به‌رز و نزم؛ بئ‌ته‌ختایی و رپکی ۲. /مجازی/ دژوار؛ ئارپشه ۳. /مجازی/ ناجۆر؛ نه‌پۆر؛ ته‌وش؛ به‌ بار و دۆخیکی ئااسایی و به‌رگروه‌ه.

ناهه‌نجار / nāhancār / [فارسی/ سنسکریت] صفت. ناپۆر؛ نه‌پۆر؛ ناهه‌نجار: ۱. ناکلۆکار؛ شه‌نی؛ ناحه‌ز؛ دلنه‌خواز؛ کریت؛ که‌رچۆفه؛ ناله‌بار <صدای ناهنجار: ده‌نگی ناهنجار> ۲. نارپک؛ نه‌گونجاو؛ ته‌وش؛ ئالۆز؛ ناساز له‌گه‌ل قانون یان دابی کۆمه‌لگادا <رفتار ناهنجار: کرده‌وی ناهه‌نجار>.

ناهه‌نجاری / nāhancārī / ها؛ /فارسی/ سنسکریت /اسم. ناهه‌نجاری؛ ناپۆری؛ نه‌گونجاوی؛ بار و دۆخی نه‌سازان ده‌گه‌ل ره‌سم و یاسادا.

ناهه‌وازی / nāhavāzī / [فارسی/ عربی/ فارسی] بی‌هوازی

ناهيلی شتی تی بجی: مُکبتي

نايزک / nāyjak، ها: / اسم، ورده لولوله ی ناوهوی سی که هه موو ده چنه وه سهر يهک و هه وایان لیوه هات وچۆ ده کا.

نايزه / nāyje، ها: / اسم، ههر کام له دوو چلی ستۆکرک که ده چنه سی راست و چه په وه.

نايستادن / nayistādan, na'istādan،

ايستادن

نايستاندن / nayistāndan, na'istāndan،

ايستاندن

نايل / nāyel: [عربی|صفت، (پي)گه يشتوو؛ (پي)گه ييو؛ گه وشتي؛ به شت يان شويني گه يشتوو «به دیدارشان نايل شدم: که يشتمه خرمة تيان»؛ نايل

نايلکس / nāyleks: [انگلیسی|اسم، نايلیکس؛ ناوی بازارگانی بۆ په ره گه لی ناسکی ئيتيليني که وهک کيسه، پروکيش و که رسته ی به سته به نی به کاردين.

نايلن / nāylon، ها: / [انگلیسی|اسم، نايلون؛ ده لق؛ ههر کام له جۆره کانی پولی ئامیدی ده سکرد و پته و که وهک بهن و له پلاستیک سازیدا به کار دين: نايلون

نايلنی / nāylonî: [انگلیسی|صفت، ده لق؛ نايلۆنی؛ له جنسی نايلون: نايلونی

نايلون / nāylon: [انگلیسی]، نايلُن نايلونی / nāylonî: [انگلیسی]، نايلُنِي

نئاندرتال / ne'āndertāl: [؟] / اسم، نيناندرتال؛ مرؤی سهره تايی که له ئەشکه وتانی ئورووپا و ئاسیای ناوه نديدا ژياوه، ئامرازى زۆر ساکاری هه بووه و ئاورى ناسيوه و ويده چي ئايينيشی هه بووي.

نئوپان / ne'opān: [فرانسوی|اسم، نيئوپان؛ تهخته ی ده سکرد له پووکه، ئارده مشار و پۆخله واتى چل و چتو به چه سپه وه.

نئوديمييم / ne'odimiyom: [انگلیسی|فرانسوی]

/سم، نيئوديمييم؛ توخمیکی کيميايی كانزا له دهسته ی لاتنايده كان به ژماره ئەتۆمی ۶۰ و کيشی ئەتۆمی ۱۴۴،۲۴ و رهنگی زه رده وه که له دروست کردنی جام و شووشه دا به کار دیت.

نئوزونیک / ne'ozoik: [فرانسوی]، نوزوی

نئوزن / ne'ojen: [فرانسوی]، نوزا

نئو کلاسیک / ne'ok(e)lāsik: [فرانسوی]،

نو کلاسیک

نئولیتیک / ne'olitik: [فرانسوی]، نوسنگی

نئون / ne'on: [فرانسوی|اسم، نيئون: ۱. توخمی

شیمیایی له دهسته ی گازگه لی نه جیب، به ژماره ی ئەتۆمی ۱۰ و کيشی ئەتۆمی ۲۰، ۱۷، بي رهنگ و بۆن، که به ريژه ی کهم له هه وادا هه يه ۲. لامپ نئون، لامپ

نبات / nabāt: [عربی|اسم، ۱. نهوات؛ نه بات؛ ماکیکی بلۆرینی شیرین و رهق، که له کولاندن و سارد کردنه وه ی شيله ی قهن به رههم دی و ده خورپت ۲. له؛ لات؛ ره وه؛ شیناهی؛ گیا؛

گیوا؛ گیوا؛ ههر چی له زه وی شين ده بی.

نبات داغ / nabātdāq: [عربی|فارسی|اسم،

نهبات/ نهوات داخ؛ شه ره تى نهواتی توواوه له ئاوه کولدا (کمی نبات داغ بخور حالت بهتر می شود؛

هينديک نهوات داخ بخۆ، باشت ده بی).

نباتی / nabātî: [عربی|اسم، نهواتی؛ سبی مات؛

رهنگی زه ردی بریکه دارى مه یله و سبی.

نباتی: ۱. صفت، نهواتی: ۱. گیایی؛ ره کی (روغن

بنایی: ۲. به رهنگی نهواتی.

نباختن / nabāxtan، باختن

نباراندن / nabārāndan، باراندن

نباریدن / nabārīdan، باریدن

نباften / nabāftan، بافتن

نبايدن / nabālīdan، بايدن

نبايستی / nabāyestî: قيد، نه ده بوو؛ نه ئەبوو؛

نه ئەبو؛ نه مه شيا؛ ناويا؛ نه ئەويا؛ جوان يان

پتيويست نه بوو «نبايستی اين کار را می کردی: نه ده بوو

نهم کاره ت کردبا.

نېخشودن / nabaxšûdan / نېخشودن

نېخشیدن / nabaxšîdan / نېخشیدن

نېرد / nabard ، ها/ اسم/ [دبی] شهر: ۱. سواژ؛ سواش؛ جهنگ؛ شهر و پیکدادان له کات و شونتیکي ديارکراودا «نېر استالينگراد: شهرى ستالينگراد» ۲. خه بات؛ مله؛ هؤملکي؛ ململاتي.

نېرد تن به تن: شهرى دهسته ويه خه؛ شهر و پیکدادان له نزیکه وه.

نېردن / nabordan / نېردن

نېريدن / naborîdan / نېريدن

نېستن / nabastan / نېستن

نېش / nabš / اسم: ۱. ها/ رۆقن؛ نه بش؛ سووچى پېک گيشتنى دوو پرووېر «نس پنجره: رۆقى پنجره» ۲. ها/ سيله؛ ويرنج؛ قوماچ؛ دچ؛ سووچ؛ ئايشکه؛ ئه و به شه له ديوار که که وتوته سهرى شقام يان کؤلانه وه «نس کوچه: سيله کؤلن» ۳. عربى/ کارى دانه وه؛ هه لکه ندنه وه؛ هه لکه واشتن؛ هه لکه وشانندن؛ هه لکؤلين «نش قبر: دانه وى گؤر».

نېش قبر: دانه وهى گؤر؛ گؤر هه لکؤلين؛ هه لکه ندنه وهى قبر.

نېشى^۱ / nabšî ، ها/ اسم: نه بشى؛ نه فشى؛ پارچه کانه زاي دوو پالووى دريژ و ناسک که به سووچى ۹۰° دار پژراوه.

نېشى^۲: صفت/ [گفتارى] نه بشى؛ رۆقنى؛ له سهر نه بش.

نېض / nabz / عربى/ اسم: شوار؛ شوارؤ؛ پت؛ چل؛ کوته؛ چرف؛ فرت؛ پل؛ پرته؛ نه بز؛ تريوه؛ کؤليل؛ ليدانى ره گى سوورى له ش که به هؤى کرژ بوونه وهى ماسوولکه ي دل به دى دېت.

نېض کسی در دست ديکرى بودن: [مجازى] ره گى که سى له دهستى که سيکى تر دا بوون؛ شاره زار بوون به سهر هز و خواستى که سيکدا «نېض او در دست نژاد است. هر کار

بگويد مى کند: ردى له دهستى نژاد دايه، ههر چى بيژى ده يکا».

نېض گرفتن: شوار/ پت/ چل/ پرته گرفتن؛ شوارؤى ره گ ژماردن.

نېض سنج / nabzsanc ، ها/ [عربى/ فارسى] اسم: [پزشكى] شوار پژر؛ تريوه پيئو؛ ئامراز يک بؤ ژماردنى پتى سووره ده مار.

نېض نما / nabznemā ، ها/ [عربى/ فارسى] اسم: [پزشكى] شوار نوين؛ ئامير يک بؤ شاندى پته کانى دل به شيوه ي شه پؤلى له سهر يه ک.

نېلعيدين / nabal'îdan / [فارسى/ عربى/ فارسى] نېلعيدين

نېونيدن / nabû'îdan / نېونيدن

نېوت / nobovvat, nabovvat / [عربى] اسم: [دبى] پيغه مبهري؛ په يغه مبهري؛

نېود / nabûd / اسم: نه بى؛ نست؛ نستى؛ ويخ؛ ويخى؛ دؤخى نه بوون؛ نه بوونى؛ نه بيهى «اينها همه از نود پول است: ئه مانه هه موو له نه بوونى پاره يه».

نېودن / nabûdan / نېودن

نېوسيدن / nabûsîdan / نېوسيدن

نېوغ / nobûq, nubûq / [عربى] اسم: بليمه تى؛ هه لکه وته يى؛ ليها توويه کى ناوازه و داهينه رانه که له بليمه تاندا ده بينريت.

نېوى / nabavî / [عربى] اسم: [دبى] پيغه مبهري؛ په يغه مبهري؛ پيئو نديدار به پيغه مبهري وه.

نېوييدن / nabûyîdan / نېوييدن

نېى / nabî ، انبيا/ [عربى] اسم: [دبى] نه بى؛ په يغه مبهري؛ پيغه مبهري.

نېيختن / nabîxtan / نېيختن

نېيره / nabîre ، ها/ اسم: نه وهى چرك؛ نه وه زازا؛ نه فيچر؛ نه فيچر؛ نه فى چرك؛ پاش وه چه؛ منالى منالى نه وه؛ پشتى چواره م.

نېانيدن / napā'îdan / نېانيدن

نېاشانندن / napāšāndan / نېاشانندن

نپاشیدن / napāšīdan / پاشیدن

نپالودن / napālūdan / پالودن

نپانتس / nepāntes ، ها: /؟/ اسم، گیامه سینه؛
 روه کی کیسه داری گوشتخوړ له تیره ی
 میروو خوړان، تاییه تی ناوچه ی گهرم و شیدار به
 گه لای پان و بی دوو چکه وه.

نپاییدن / napāyīdan / پاییدن: نپائیدن

نپتون / nepton: / [فرانسوی] اسم، [نجوم] نپیتون؛
 گهړکیکی خولگه ی هه تاویه له نیوان ثورانووس
 و پلوتو (پلوتون) دا.

نپتونیم / neptonyom: / [فرانسوی] اسم،

نپتونیم؛ توخمی کیمیایی کاناږایی
 رادیو ته کتیف له دهسته ی ټاکتینیده کان، به
 ژماره ی ٩٣ و کیشی ٩٤٠٠٤ و
 رهنګی زیوی بریقه داره وه که به دهسکر د و له
 رهوتی برهه م هینانی پلوتونیم دا برهه م دیت.

نپختن / napoxtan / پختن

نپخته / napoxte / صفت، کال؛ خاو؛ خام:

۱. نه کولاو؛ نه گریا ۲. [مجازی] بی تام؛ نابه جی
 (حرفهای نپخته: قسه ی بی نام) ۳. [مجازی]
 بی نه ژموون؛ چاونه کراوه؛ کرچ و کال؛ دنیانه دیو؛
 که زمان (جوان نپخته: لاوی کال).

نپذیرفتن / napazīroftan / پذیرفتن

نپراکندن / naparākandan / پراکندن

نپرانندن / naparāndan / پرانندن

نپرداختن / napardāxtan / پرداختن

نپرسیدن / naporsīdan / پرسیدن

نپرستیدن / naparastīdan / پرستیدن

نپرورانندن / naparvarāndan / پرورانندن

نپروردن / naparvardan / پروردن

نپردن / naparīdan / پردن

نپز / napaz: / صفت، [گفتاری] دیر کول؛ نه کول؛
 نه شیاو بؤ کولانندن (گوشت بپز: گوشتی دیر کول).

نپژمردن / napajmordan / پژمردن

نپویندن / napûīdan / نیویندن

نیویندن / napûšīdan / پوشیدن

نیوکاندن / napūkāndan / پوکاندن

نیوییدن / napûyīdan / پویدن: نیویندن

نیچانندن / napîčāndan / پیچانندن

نیچیدن / napîčīdan / پیچیدن

نیپراستن / napîrāstan / پیراستن

نیپمودن / napeymûdan / پیمودن

نیپوستن / napeyvastan / پیوستن

نپ / not ، ها: / [فرانسوی] اسم، نؤت؛ نوت:

۱. نه لفه و بپتکه ی مووسیکا ۲. مووسیقی نووسراو

۳. [نامتداول] یاداشت ۴. کورته یاداشت له کتیب

یان وتار * نوت

نناباندن / natābāndan / تاباندن

ننایدن / natābīdan / تاییدن

نناختن / natāxtan / تاختن

نناراندن / natārāndan / تاراندن

ننارازندن / natāzāndan / تازاندن

ننایج / natāyec: / [عربی] جمع نپ نتیجه

نپسندیدن / napasandīdan / پسندیدن

نپیدن / natapīdan / تپیدن

نپ حوائی / notxānī: / [فرانسوی] فارسی] اسم،

نوت خوینی: ۱. توانای ناسینی خه تی مووسیکا،

نیوی نوته کان و راده ی دهنګدانه وه یان ۲. توانای

خویندن یان ژهن دندی نامرازی مووسیکا له پرووی

نوته وه.

ننراشیدن / natarāšīdan / تراشیدن

ننراشیده / natarāšīde / صفت. ۱. [گفتاری] نه پور؛

نابار؛ به بوقه لافه ت؛ به ورپخت؛ به و دوخت (هیکل

ننراشیده: پهیکه ری نه پور) ۲. نه تاشراو؛ نه تاشیاګ؛

نه تاشیا (ریش ننراشیده: ریشی نه تاشراو).

ننراویدن / natarāvidan / تراویدن

ننربوق / natarbûq ، ها: / اسم، [گفتاری] ده له؛

خوړی؛ خوړی؛ ویل؛ ویله کی؛ خوړی – توړی؛

گه جهر – گوجهر؛ لاتی – پاتی؛ په له شت؛ قه لاش؛

مرؤی بیکاره و هیچکه و پووچکه: نظر بوق

نترس / natars ، ها: / صفت. [گفتاری] نازا؛ نه ترس؛ نازا؛ هه ویرا؛ ویرا؛ بویر؛ ده مسور؛ هؤل؛ هؤل؛ چهلاق؛ دل نه له خش؛ به غیره؛ چاوقایم؛ چاوتوند؛ گه رناس؛ دلیر (خیلی نترس است: زور نازیله).

نترساندن / natarsāndan / ترساندن

نترسیدن / natarsīdan / ترسیدن

نترشاندن / natoršāndan / ترشاندن

نترشیدن / natoršīdan / ترشیدن

نترکاندن / natarakāndan / ترکاندن

نترکیدن / natarakīdan / ترکیدن

نتق / notoq / از عربی [نطق]

نتکاندن / natakāndan, natekāndan /

تکاندن

نت نویسی / notnevīsī / [فرانسوی/ فارسی] اسم.

نوت نووسی؛ نوت نقیسی؛ کاری نووسی نی موسیقیایه که به ختی نوت.

نتنیدن / natanīdan / تنیدن

نتوانستن / natavānestan / توانستن

نتویدن / natûpīdan / تویدن

نتیجتا / natīcatan / [عربی] قید. له ناکامدا؛ ده ناکامدا؛ له ناکاما؛ سوخین؛ له هافلدا [نتیجا قرار شد به همه اطلاع دهیم: له ناکامدا بریار درا به همه مووان راگه یه نین].

نتیجه / natīce ، ها: / نتایج: [عربی] اسم. ۱. به هره؛ ناکام؛ دۆنگی؛ سوخی؛ هافل؛ نه نتیجه؛ سهره نهجه؛ به رههم یان قازانجی کاریک «مسافرت به اروپا نتایجی نداشت: سهره بۆ ئوروپا به هره دیه کی نه بوو» ۲. ناکام؛ نه نجام؛ شوتهاتی کار یان رهوتیک «نتیجهی تلاشهایم آن شد که آشتی کردند: ناکامی ته قلام بوو بهوه ناشتیاں کردهوه» ۳. نه نتیجه؛ نه وهزا؛ منالی نه وه؛ پشتی سیتههم.

نتیجه بخش / natīcebaxš / [عربی/ فارسی] صفت. به به هره؛ به به هره ده؛ به به هره دار؛ ناکامدار؛ به ناکام «تلاشش نتیجه بخش بود: ههوله که ی به به هره بوو».

نتیجه گیری / natīcegîrī ، ها: / [عربی/ فارسی] اسم. ده سهکوت؛ کار و رهوتی بۆچوون؛ لیکدان هوه «نتیجه گیری شما از این بحث چیست؟ ده سهکوتی ئیوه لهم باسه چیه؟».

نثار / nesār / [عربی] اسم. ۱. [مجازی] بهخت؛ قوربان؛ فیدا «جان و مال خود را در این راه نثار می کنیم: لهم رینگایه دا گیان و مالی خومان بهخت نه کهین» ۲. پایه ناز؛ کار و رهوتی پتیشکesh کردن؛ ناراسته کردن هاورئ له گهل داخستن یان دانان.

نثار کسی کردن: [گفتاری] به که سیکدا سه کاندن؛ که سیک بهر جنیو دان «تا خواست حرف بزنم، چهارتا نثارم کرد: ههر هات قسه بکا، چواری پیدا سه کاند».

نثر / nasr ، ها: / [عربی] اسم. نه سر؛ ویزامه؛ وه ژهگ: ۱. زمانی خه لکی ئاسایی له قسه کردن و نووسیندا ۲. په خشان؛ نقیسی؛ نووسراوه ی به بی کیش و ئاههنگ و باقی تایبه تمه ندیه کانی شاعر.

نجات / necābat, nacābat / [عربی] اسم. ۱. نه جیبی؛ نه جیوی؛ ئاکارباشی؛ بار و دۆخی ئاکارچاک بوون «نجات کرد و نگذاشت به زندان بیفتی: نه جیبی کرد و نه یه پتشت بکه ویتته به ندیخانه وه» ۲. پاکي؛ داوین پاکي؛ چاوپاکي.

نجات / necāt, nacāt / [عربی] اسم. نه جات؛ نجات؛ رزگاری؛ ره هایي؛ کار و رهوتی په رینه وه؛ ده رباز بوون؛ خه له ستین.

نجات پیدا کردن [نجات یافتن]

نجات دادن: په راندنه وه؛ په راندنه وه؛ نه جات دان؛ نجات دای؛ نه وه پر نه ی؛ رزگار کردن؛ خه لساندن؛ لاداین.

نجات یافتن: رزگار بوون؛ ده رچوون؛ خه لستن؛ ره ها بوون؛ ده رباز بوون؛ په رینه وه؛ فلتین؛ نه جات بوون؛ نجات به یی؛ پرایوه «همه از غرق شدن، نجات یافتند: هه موو له خنکان رزگار بوون».

نجات پیدا کردن

به نجات کسی شتافتن: به هانای که سیکه‌وه
چوون؛ چوونه هانای که سیکه‌وه؛ وه فریای
که سی کهوتن «دوستانش به نجات او شتافتند»
هه‌فاله‌کانی به هانایدوه چوون.

نجات بخش / -nacāt, necātboxš: [عربی]

فارسی| صفت. رزگار‌کەر؛ نه‌ج‌ات‌دەر؛ دەر‌باز‌کەر.
نجات غریق / -nacāt, necātqarîq, ha: [عربی]
/سم. مه‌له‌وانی که وریای مه‌له‌که‌رانه و ناهیلای
بخنکن.

نجار / naccār, ha: an: [عربی] /سم. دار‌تاش؛
مه‌ره‌نگ‌وز؛ نه‌جار؛ س‌نعه‌ت‌کاری که‌ل‌وپه‌لی
دارینه.

نجاری / naccārî: [عربی] /سم. دار‌تاشی؛
مه‌ره‌نگ‌وز‌ه‌ی؛ نه‌جاری: ۱. کار و ره‌وتی ئامراز
چی‌کرن له‌چیو ۲. کاری دار‌تاش ۳. /ها
کار‌گه‌ی دار‌تاش.

نجاسات / necāsāt, nacāsāt: [عربی] جمع

نجاست

نجاست / necāsāt, nacāsāt, ha: نجاسات:
[عربی] /سم. پیسی؛ ناپاکی؛ چه‌په‌لی: ۱. /اسلام/
ئه‌وه‌ی به قانونی شهرع ناپاک ئه‌م‌ژم‌ردری
۲. [گفتاری] پۆخ‌له‌وات؛ شتی پیس و ناپاک.

نجبا / nocabā: [عربی] /سم. /قدیمی/ نه‌ج‌یوان؛
نه‌ج‌ی‌بان؛ نه‌ج‌ی‌گه‌ل؛ نه‌ج‌ی‌بی؛ خه‌ل‌کی ناسراو و
گه‌وره‌ی کۆمه‌ل‌گا، به‌تایب‌ت ئه‌وانه‌ی که باب و
بایرانی‌شیان ناو و ناوبانگیان بووه.

نجس / naces, ha: [عربی] صفت. ۱. /اسلام/
سپ‌لۆت؛ سپ‌لۆک؛ سپ‌لۆتی؛ تایبه‌تمه‌ندی ئه‌و
شته‌ی که به پیی شهرع ناپاکه یان پاکی
هه‌ل‌ناگری یا ده‌بی پاک بێته‌وه ۲. سه‌نم؛
ته‌ریف؛ گه‌مار؛ کۆتی؛ ناپاک؛ پیس؛ گلاو.

نجستن / nacastan, nacestan: جستن

نجستن / nacostan: جستن

نجسی / nacesî, ha: [عربی] /سم. ۱. پیسی؛

ناپاکی؛ چه‌په‌لی؛ سپ‌لۆتی ۲. [گفتاری]
خوار‌دنه‌وه‌ی ئه‌ل‌کولی.

نجم / nacm, anjîm: [عربی] ستاره ۱ و
نجناب‌اند / nacombāndan, naconbāndan
جناب‌اند

نجنیدن / nacombîdan, naconbîdan: جنبدن

نجنگیدن / nacangîdan: جنگیدن
نجوا / nacvā, ha: [عربی] /سم. ۱. سرپه؛ س‌رت‌ه؛
سر‌که؛ چه؛ چه‌یه؛ جفه؛ جفه؛ بچه؛ پس‌که؛ نچ؛
پخ؛ قسه‌ی له‌بن گوئی بۆ ئه‌وه‌ی که‌سی تر گوئی
لئ نه‌بی ۲. وره؛ ورته؛ ده‌نگی نرم.

نجوا کردن: سرپه‌کردن؛ پچه‌کردن؛ چه
کردن؛ س‌رت‌ه‌س‌رت‌کردن؛ پخ‌کردن؛ به
ه‌ی‌واشیه‌وه قسه‌کردن.

نجوش / nacûş: صفت. /مجازی، گفتاری/ نه‌بان؛
سارد و س‌ر؛ تایبه‌تمه‌ندی ئه‌و که‌سه‌ی له‌خه‌ل‌ک
هه‌ل‌دی و هات‌و‌چۆیان نا‌کا «این برادر تو خیلی
نجوش است: ئهم برایه‌ت زۆر نه‌بانه».

نجوشاندن / nacûşāndan: جوشاندن
نجوشیدن / nacûşîdan: جوشیدن
نجوم / nucûm, nocûm: [عربی] /سم.
ئه‌ستیر‌ه‌ناسی؛ هه‌سه‌ره‌ناسی.

نجومی / nucûmî, nocûmî: [عربی] صفت.
۱. ئه‌ستیر‌ه‌ناسی «تحقیقات نجومی: توێژینه‌وه‌ی
ئه‌ستیر‌ه‌ناسی» ۲. /مجازی/ سه‌ره‌له‌ئاسمان؛
یه‌که‌جار زۆر «رقمه‌های نجومی: ژماره‌ی سه‌ره‌له‌
ئاسمان».

نجویدن / nacavîdan: جویدن

نجهاندن / nacaḥāndan: جهاندن

نجهیدن / nacaḥîdan: جهیدن

نجیب / nacîb: [عربی] صفت. ۱. نه‌ج‌یب؛
ئا‌کار‌باش ۲. ره‌سه‌ن؛ جس‌ن؛ و‌جا‌خ‌ئه‌سل؛ بنیچه
به‌ر‌یز و گه‌وره ۳. که‌خ‌یل؛ که‌ح‌لان؛ ئاده‌ر؛
تایبه‌تمه‌ندی ئه‌سه‌پ یان وشتری چاک

چکاندن

نچکیدن / načekidan, načakidan / چکیدن

نچلاندن / načelāndan / چلاندن

نچیدن / načīdan / چیدن

نحس / nahs: [عربی] صفت. ۱. بہدودم؛ بہوودم؛
قۆشہ؛ جووت قۆشہ؛ قۆشمہ؛ دوموہر؛ شووم؛
کابرهش؛ کەفارەتی؛ قەش؛ قەشقە؛ قەدۆش؛
سمسک؛ گۆتال؛ گوناته؛ گەرجه؛ سەرکرنیک؛
نامبارەک؛ پی-رەش؛ تالە؛ نەحس؛ نیس؛
نوورپەری؛ قەدەم شەر؛ نەفەس پیس «فکر
می کردند ۱۳ نحس است: وایان دەزانی ۱۳ بەدودمە»
۲. [مجازی، گفتاری] میزان؛ نووزن؛ گرۆز؛ گرووگر؛
ناارام؛ بی-قەرار (بۆ منداڵ دەگوتری) ۳. [گفتاری]
خراب؛ ناجۆر؛ نازاردەر.

نحسی / nahsi: [عربی] اسم. ۱. بەدودمی؛
بەوودمی؛ قۆشەیی؛ شوومی ۲. /ها/ [مجازی،
گفتاری] ناارامی؛ نووزنی؛ میزنی؛ بیانووگری
۳. [گفتاری] خرابی؛ ناجۆری؛ نازاردەری.

نحو / nahv: [عربی] اسم. [دبی] ۱. /انحا/ شیوہ؛
رەوشت؛ جۆر؛ شیواز؛ تەرز؛ چەشن «این نحو کار
کردن، تو را به جایی نمی‌رساند: ئەم شیوہ کار کردنە
ناتگەیینتە هیچ کوێ» ۲. شیوہی تیکەل بوونی
وشە بۆ دروست کردنی رستە یان سارستەیک
۳. بەشیکی ریزمان لەم بابەتەوہ.

نحو احسن: بہ باشترین شیوہ/ جۆر؛ بہ
باشی؛ بہ خاسی؛ بہ خاسترین/ چاکترین
شیواز «او کارش را بہ نحو احسن انجام داد:
کارەکەمی بہ باشترین شیوہ جیبەجی کرد».

نحوست / nohûsat, nuhûsat / ها: [عربی] اسم.
بەدودمی؛ قۆشەیی؛ قۆشمەیی؛ شوومی؛
نامبارەکی؛ دۆخ یان چۆنیەتی قۆشە بوون.

نحوہ / nahve: ها: [عربی] اسم. [دبی]
۱. چۆنیەتی؛ چۆناوچۆنی «نحوہی ملاقات با رئیس:
چونیەتی چوونە لای سەرۆک» ۲. شیواز؛ شیوہ؛
رەوشت؛ جۆر؛ چەشن؛ تەرز؛ هۆل «نحوہی پختن

۴. داوین پاک؛ چاوپاک؛ پاکداوین؛ پاکداو «زن

نجیب: زنی داوین پاک» ۵. گاز نجیب، گاز
نجیب خانہ / nacibxāne / ها: [عربی/فارسی]
[اسم/تعریض] قەحبەخانە؛ جندەخانە.

نجیبزادە / nacibzāde / ها: [عربی/فارسی]
[اسم] خانەدان؛ رەهیشتە؛ هیلاد؛ پسمیران؛
نەجیبزادە؛ بنیچەئەسل.

نچ / noč: صوت. ۱. نە؛ نە؛ چ؛ چن؛ چۆ؛ نا؛
قەد؛ قەت؛ نیشانەیی رەدکردنەوہی شتیک «نچ،
نمی‌آیم: نە، نایەم» ۲. چن-چن؛ حەیی-حەیی؛
هەیی-هەیی؛ وەیی-وہیی؛ نیشانەیی داخ و کەسەر
«نچ - نچ! چکار کردی؟ چن - چن! چیت کرد؟»

نچاپیدن / načāpīdan / [فارسی/ترکی/فارسی]
چاپیدن

نچاییدن / načāyīdan / چاپیدن

نچایاندن / načapāndan / چاپاندن

نچپیدن / načapīdan / چپیدن

نچراندن / načarāndan / چراندن

نچرخاندن / načarxāndan / چرخاندن

نچرخیدن / načarxīdan / چرخیدن

نچریدن / načarīdan / چریدن

نچزاندن / načezāndan / چزاندن

نچسب / načasb / ها: صفت. [گفتاری]

۱. نەچەسب؛ بی-تابەتمەندی چەسپین
۲. [مجازی] ناحەز؛ دلنەخواز؛ دلنەوہیس؛
گۆشتال؛ کریت؛ دزیو؛ بەئۆک؛ رەزاتال؛
رەزاگران؛ ئیسکقورس.

نچسباندن / načasbāndan / چسباندن

نچسبیدن / načasbīdan / چسبیدن

نچسیدن / načosīdan / چسیدن

نچشاندن / načēsāndan, načasāndan / چشاندن

نچشیدن / načēsāndan, načasīdan / چشیدن

نچکاندن / načekāndan, načakāndan / چکاندن

بهن پیوه کردن؛ بهن کیشانه ناو چهن شت و
له ریزی یه که بهستنبان «دانه‌های تسبیح را به
نخ کشید؛ ته‌سپیحه‌کانی کردد به‌نه‌وه».

نوا (نوا) نخ کسی / چیزی رفتن: [مجازی] / ماقی
که‌سی / شتیپک بوونه‌وه؛ چوونه ناخی که‌سی /
شتیکه‌وه؛ ورده‌وه بوون له که‌سی / شتیپک؛
سهرنج دانی زور «بند بود نوا بخ مورچه که با
حوصله کار می‌کرد؛ مافی مبرودله که بسووه که به
تاقه‌ته‌وه کاری ده‌کرد».

نخاب / naxāb ، ها: / اسم. میزاو؛ میزاو؛ گمیژناو؛
میزاف؛ نمورناو؛ باریکه‌ناو؛ باریکاو؛ ناوی زور که‌م
که له سهرچاوه‌وه یان به‌جوگدا دی.

نخاراندن / naxārāndan ، خا: / خاراندن

نخاریدن / naxārīdan ، خا: / خاریدن

نخاع / noxā' / عربی / اسم. مروّخه؛ مؤخ؛ کرۆک؛
کرۆکی بربره؛ به‌شیپک له کوندامی ناوه‌ندی
ده‌مار که وه‌ک ته‌نافیک له نیو بربره‌گدایه:

نخاع شوکی

نخاع شوکی ، خا: / نخاع

نخاعی / noxā'i / عربی / صفت. مؤخی؛
مروّخه‌یی؛ سهر به‌موخ.

نخاله / noxāle ، ها: / عربی / اسم. زبره:

۱. گه‌په‌ک؛ که‌په‌ک؛ کوزه‌ر؛ کویره‌ر؛ کوزه‌ره؛
قرتیل؛ چته؛ کۆته‌لی خهرمان ۳. / قدیمی /
سیفوی؛ سهربیژنگ؛ سهرکۆزه‌ر؛ ئەشغال؛ زربه؛
رێخ؛ زروه؛ پژه‌ر؛ پینه؛ سو؛ سقی؛ سوّس؛ کریک؛
که‌لپک؛ کیرپک؛ سوّست؛ سوّسک؛ سهرهیلگ؛
پشی؛ درشته‌ی سهر هیلپک ۳. به‌شی
بی‌بایه‌خی کان که ماکه بایه‌خداره‌که‌ی

لی‌ده‌ره‌هاتووه و ماوه‌ته‌وه؛ هرزه‌سنگ

نخاله ۱ / ها: / صفت. [مجازی] ۱. ریخنه؛ ئەشغال؛
هیچ و پووج؛ ئاشاخه؛ قریوک؛ قریک؛ ئەباغ؛
سوک «راننده خیلی نخاله بود؛ شوّفیره‌که زور ریخنه
بوو» ۲. / گفتاری / پووته‌که؛ نابار؛ ناکلۆکار.

نخ بازی / naxbāzi / اسم. بهن بازی؛ جوړی

غذا؛ شیوه‌ی چیشتن لینان».

نحوی ۱ / nahvi ، ها؛ نا؛ نون: / عربی / اسم.

قدیمی / زمانه‌وان؛ ریزمانزان؛ ماموستانای ریزمان.

نحوی ۲: صفت. ریزمانی «ویژگیهای نحوی:

تابیه‌تمه‌ندیه ریزمانیه‌کان».

نحیف / nahif / عربی / صفت. / ادبی / کز؛ له‌ر؛ نزار؛

لاواز؛ له‌غهر؛ له‌جهر؛ باریک؛ چه‌لقوو؛ چه‌کله‌ر؛

له‌ر و لاواز «بدن نحیف؛ له‌شی کز».

نخ / nax ، ها: / اسم. ۱. ده‌زوو؛ ده‌زو؛ ده‌زگ؛

ده‌زی؛ لۆنه؛ ده‌سک؛ ده‌شکی؛ ده‌سکه؛ مه‌چیر؛

به‌ن؛ نه‌ی؛ ئافشوورن؛ هه‌ودای باریکی له په‌موو،

خوری یان ماکه ده‌سکرد ریسراو ۲. دانه؛

یه‌که‌ی بزاردنی جگهره «یک نخ سیگار خرید؛

دانه‌یه‌ک جگهره‌ی کری».

نخ پرک: به‌ن قهن؛ به‌نیکی قایم و پته‌و که له

بادانی چهن تاله هه‌ودای ئاسایی دروست

بووه: نخ قند

نخ قرقه: کندر؛ که‌ندر؛ کندیله؛ کنر؛ ده‌زووی

قرقه؛ به‌نی که له سهر مه‌کاره هه‌لکراوه.

نخ قند ، خا: / نخ پرک

نخ کاموا ، خا: / کاموا

نخ کوک: فریت؛ به‌ن کوک؛ به‌نیکی هیندیک

ئه‌ستوو و نه‌رم که کرژ نه‌کراوه‌ته‌وه و بو

کوک کردن به کار ده‌روا.

نخ دادن: کیش‌هاتن؛ ده‌زووله کردن؛ رینگ

پیکه‌ی؛ ریسکه‌ره کیشته‌ی (وه‌ک کیش‌هاتنی

هه‌نگوین و شيله).

نخ کردن: به‌ن (پیوه) کردن؛ که‌رده‌پۆنه‌ی

«سوزن را نخ کردن؛ به‌ن به‌ده‌ریه‌وه کردن».

از نخ سغزاندن: به‌به‌نه‌وکردن؛ هه‌لبگاردن؛

هه‌لبگێراندن؛ هه‌لبگێرانن؛ پیکناپوه؛ به

فریت‌وه‌کردن؛ به‌ن به‌شتیکه‌وه کردن «نجیرها

را یکی — یکی از نخ می‌کشانند: هه‌نجیره‌کانی

یه‌که‌یه‌که به‌به‌نه‌و ده‌کرد».

به نخ کشیدن: کردنه به‌نه‌وه؛ به‌ن تی‌کیشان؛

کایه‌ی دوونه‌فهریه بهن له قامکیانهوه ده‌پیچن و شکلی پی دهر دینن.

نخبه / noxbe, ها: گان: / [عربی] صفت. پیتۆل؛ پیتۆر؛ به‌ههورده؛ هه‌ل‌ب‌زاده؛ ناوازه.

نخبه‌پروری / noxbeparvarî: / [عربی / فارسی] اسم. زانا‌په‌روه‌ری: ۱. کار و په‌وتی راه‌ینان و په‌روه‌رده‌کردنی مروی هه‌ل‌که‌وته و ناوازه

۲. سیسته‌میکی په‌روه‌رده‌یی که له سه‌ر بنه‌مای باره‌ینان و په‌روه‌رده‌کردنی که‌سانی

هه‌ل‌که‌وته دار‌پ‌ژراوه. به‌رام‌به‌ر: نخبه‌کشی

نخبه‌سالاری / noxbesālārî: / [عربی / فارسی] اسم. زانا‌سالاری؛ حکوومهت یان ر‌پ‌به‌رایه‌تی که‌سانی

هه‌ل‌که‌وته.

نخجل / naxcal: / نیشگون نخجیر / naxcîr, ها: / اسم. / [دبی] نه‌چیر؛ نیچیر؛

نچیر؛ نچیر؛ راو؛ راوشکار: ۱. گیانه‌وه‌ری که راو ده‌کرئ ۲. راوی که ده‌چیدا ده‌ژئ، به‌تایبته

بزنه‌کئوی ۳. کاره‌هاتی راو‌کردن.

نخجیر‌بان / naxcîrbân, ان: / اسم. / [دبی] نه‌چیره‌وان؛ نیچیره‌وان؛ نچیر‌فان؛ راو‌جی.

نخجیر‌گاه / naxcîrgâh, ها: / اسم. / [دبی] نه‌چیر‌گه؛ نیچیر‌گه؛ نچیر‌گه؛ راو‌گه.

نخ‌راز / naxrâz: / اسم. سووری؛ سه‌ر‌گه‌ل؛ په‌م‌کیش؛ نواکیش؛ پی‌ش‌رۆ؛ ساورین؛ ساب‌رین؛ ته‌گه؛ ته‌جه؛ سه‌ر‌جه‌له؛ سه‌ر‌گه‌له‌ی په‌ز و بز؛

نیری پی‌شه‌نگ.

نخ‌راشیدن / naxarâşîdan: / خراشیدن نخ‌رامیدن / naxarâmîdan: / خرامیدن

نخ‌رو‌شیدن / naxorûşîdan, naxurûşîdan: / خرو‌شیدن

نخ‌ری / naxrî, naxrî: / اسم. / [قدیمی] به‌ره‌زا؛ نۆله‌م؛ نخ‌ری؛ نوخوری؛ نۆزگ؛ نۆزگه؛ نۆزگه؛

نوسکه؛ نۆبه‌ره؛ نۆچه‌ش؛ یه‌که‌م فرزه‌ند.

نخ‌ریدن / naxarîdan: / خریدن

نخ‌ریس / naxrîs, ها: / اسم. ۱. / ان: به‌ن‌ر‌پ‌س؛

ته‌شی‌ر‌پ‌س؛ ر‌پ‌سیار؛ ئه‌وه‌ی به‌ن ده‌ر‌پ‌سی ۲. / جانور‌شناسی / واله‌داو؛ قیتکه‌ی بن‌سکی

جال‌جالووه که تاله‌کانی لیوه‌دینه‌ده‌ر: تار‌ریس

نخ‌ریسی / naxrîsî: / اسم. به‌ن‌ر‌پ‌سی؛ فریت‌ر‌پ‌سی؛ کاری ر‌پ‌ستنی به‌ن و فریت.

نخ‌زیدن / naxazîdan: / خ‌زیدن

نخست / naxost, noxost: / صفت. / [دبی] نۆ؛ نوخشه؛ یه‌که‌م؛ هه‌وه‌ل؛ ئه‌وه‌ل «فرزند نخست: مندالی یه‌که‌م».

نخست: قید. / [دبی] له‌به‌را؛ له‌هه‌وه‌له‌وه؛ له‌سه‌ره‌تاوه؛ له‌سه‌ره‌تا‌دا؛ له‌پ‌ش‌دا؛ ده‌پ‌ش‌دا؛ له‌پ‌شه‌وه؛ وه‌ل‌ینه: ۱. پ‌ش له‌که‌س یان

که‌سانی تر «نخست او آمد: له‌به‌را ئه‌وه‌هات»

۲. هه‌وه‌ل‌جار؛ نوخشه‌جار «نخست می‌خواست زن بگیرد: له‌پ‌ش‌دا ئه‌ه‌ویست ژن بخوا‌ژئ».

نخست‌زادگی / naxostzâdegî: / اسم. به‌ره‌زایی؛ نۆبه‌ره‌یی؛ نۆله‌می؛ نۆزگی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی

نۆبه‌ره‌بوون.

نخست‌زاده / naxostzâde, ها: گان: / صفت. به‌ره‌زا؛ نۆبه‌ره؛ نۆله‌م؛ نۆزگ؛ نۆزگه؛ نۆسکه؛

نخ‌ری؛ به‌دنیا هاتوو پ‌ش له‌منالانی‌تر.

نخست‌وزیر / naxostvazîr, noxost-: / ان: / [فارسی / معرب] اسم. سه‌رۆ‌که‌وه‌زیر؛ سه‌ره‌که‌وه‌زیر؛ سه‌رۆ‌ک‌شالیار؛ سه‌رۆ‌کی ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران له‌هه‌ندئ له‌ولاتاندا.

نخستین / naxostîn, noxostîn: / صفت. یه‌که‌مین؛ هه‌وه‌ل‌ین؛ یه‌کا؛ به‌رین.

نخ‌شکاندن / naxoşkândan: / خشکاندن

نخ‌شکیدن / naxoşkîdan: / خشکیدن

نخ‌فتن / naxoftan: / خفتن

نخل / naxl, ها: / [عربی] اسم. نه‌خل؛ دار‌خورما.

نخلستان / naxlestân, ها: / [عربی / فارسی] اسم. نه‌خلستان؛ باخی‌داره‌خورما.

نخلیدن / naxalîdan: / خلیدن

نخماندن / naxamāndan / 𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥 𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥

نخمیدن / naxamīdan / 𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥

نخندان / naxandāndan / 𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥

نخندیدن / naxandīdan / 𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥

نخ نما / naxnemā / صفت. ۱. که چله؛
که چله داو؛ تاييه تمه ندى پارچه، جل و
به تاييه ت فهرش که له بهر کۆنه بوون و کارى
زۆر، تان و پۆى دهرکه وتوو «یک قالى نخ نما
انداخته بود وسط اتاق: قاليه کى که چله ی له
نيوهراستى ديوه که راختستوو» ۲. کۆن و بئى بايه خ.
𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥 شدن: ۱. که چله دان؛ وهرين و
نهمانى کولکه و تووکى چنراوه به هوى کۆنه
بوون و کارى زۆره وه ۲. /کنایه/ له بار که وتن؛
بئى بايه خ بوون «این حرفه ها ديگر نخ نما سده اند:
ثم قسانه چير له بار که وتوون».

نخوابیدن / naxābīdan / 𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥

نخواستن / naxāstan / 𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥

نخواندن / naxāndan / 𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥

نخوانده ملا / naxāndemollā / ها؛ يان؛
[فارسی / از عربی] صفت. کۆلکه مه لا؛ کۆلکه مه لا؛
زړمه لا؛ زړمه لا؛ نه زانى خو به شت زان.

نخوت / naxvat, nexvat / [عربی / اسم / ادبی]
فيز؛ بهر زده ماری؛ خۆه لکيشی؛ لووت بهرزی؛
ئاکارى نيشانه ی خو به سه رتر له ديتران زانين.

نخود / noxod / ها؛ /اسم. نۆک: ۱. روه کينکى
يه ک ساله يه به گه لای شانهي کولکن و گولى
ئهرخه وانى تاک و ميوه ی خره وه ۲. نخه؛ نخۆ؛
نوخۆ؛ نوخه؛ نها؛ نووخه؛ نوه ی؛ نه هک؛ نۆهک؛
نوهۆ؛ نووک؛ هۆک؛ دانى ئەو گيايه که
دانه ويژه يه کى پچووکی به دندووکه و بۆ زۆر
چيشتان ده بى، ههروه ها له ده ستار ده کړئ و
نخۆشهرى لئ به ره هم دئ ۳. پيوانه يه کى
کيشانه يه ئەوه نده ی ۲، ۰ گرهم.

𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥 توى شله زرد: /کنایه/ نابه جئ؛ شتى
زيابى و بئى جئ.

نخود رسمى: نۆکه زهردى؛ نۆکه زهرده؛
زهرده نۆک؛ نخه زهرد؛ زهر نۆک.

نخود سبز: شوول؛ هوليره؛ وليره؛ وله ره؛
نۆکه مار؛ گاگۆز؛ پۆلکه سه وه؛ نۆکه که سک؛
نۆکه سه وه.

نخود سياه: نۆکه ره شه؛ نۆکه ره شکه؛ نۆکى
ره ش؛ نخه سيه؛ نوه يه سياوى؛ نه هه ی سيا؛
جۆرئ نۆکى وردى زهر دکار که رهنگى
پيسته که ی ره شه.

نخود فرنگى 𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥

𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥 هر آش شدن: /تريش/ له نيو هه
کاسه يه کدا که وچک بوون؛ قه له مه ی ناو قليه
بوون؛ نيسکى هه موو چيشتيک بوون؛
ده ستئ وهردان و خۆتئ هه لقولتان له هه موو
کارينکا.

دنبال نخود سياه فرستادن 𐭠𐭥𐭥𐭥𐭥𐭥

نخود چى / noxodčī / ها؛ [فارسی / ترکی] / اسم.
لوبوبه؛ له بله بى؛ نۆکه قه نى؛ نخه برشياگ؛ نۆکه
سپيلکه ی له شيردا کولاوى وشکه وه کراو.

نخود فرنگى / noxodfarangī / ها؛ [فارسی] / از
فرانسوى / اسم. شۆقل؛ گاگۆز؛ پۆلکه؛ پۆلکه؛
که شۆل: ۱. گيايه کى ئاليکى يه ک سالان که
به ريکى خريلانه و سه وز ده گري ۲. نۆکى
که سک؛ بهرى ئەو گيايه که دانه ويژه يه و
ده خورئ.

نخودى / noxodī / /اسم. ۱. ئيسکه خريله ی
سه ر مه چه ک ۲. رهنگى زهردى مه يله و قاوه يى
تا نارنجى مات ۳. /ها/ [مجازى، گفتارى] / ريحانه؛
ئوه وى له کۆرئى کدا هه بئى به لام به شدارى
سه ره کى نه کا (وه ک مندالى ناوکايه ی گه وه).

نخودى: صفت. نۆکى: ۱. سه ر به نۆک ۲. به
رهنگى زهردى مه يله و قاوه يى يان نارنجى.

نخور / naxor / صفت. نه خۆر؛ نه خوه ر؛

۱. کهم خۆر؛ خاوه ن خوو يا مه يل به نه خواردن
۲. /کنایه/ رژد؛ چکووس؛ نان کوور؛ نه تل.

نخوراندن / naxorāndan ✎ خوراندن

نخورد / naxord / اسم، [گفتاری] نه خورد؛ نه خوارد؛ نه خواردن.

✎ نخورد نداشتن: ۱. هله نه کردن؛ لا نه کرده‌ی؛ سر نه کردن؛ ریک پیوه‌نان؛ خه تا نه کردن «تیرش نخورد نداشت: تیری هله‌ی نده کرد» ۲. [مجازی] بی‌شک بوون؛ بی‌قسه بوون؛ مسؤگهر بوون؛ حه‌تمای حه‌تم بوون «نخورد ندارد که برمی‌گردد: بی‌شک دیته‌وه».

نخوردن / naxordan ✎ خوردن

نخی / naxi / ها: صفت. به‌نی: ۱. له بهن ۲. له هه‌ودای په‌مۆ «پارچه‌ی نخی: قوماشی به‌نی».

نخیر / naxeyr / فارسی/ عربی/ آقید، [گفتاری] نه؛ نا؛ نه‌خیر؛ نه‌خیر «نخیر، نمی‌شود: نه‌خیر، نایی».

نخساندن / naxisāndan ✎ خيساندن

نخسیدن / naxisīdan ✎ خيسيدن

نخیل / naxil / ها: [عربی/ اسم] دار خورما، به‌تایبته نه‌مامی خورما.

ند / and / ضمیر. ن - ئ؛ جیناوی سیهه‌م که‌سی کو له کوتایی کاردا «آمدن: هاتن» (تییینی: له زمانی فارسیدا نه‌گهر کاریک ناخری به «آ» یان «و» بیه‌وه، ده‌بیته «یند» می‌آیند؛ می‌گویند: دین؛ ده‌لین/ ئیژن، نه‌گهریش به «ه» نه‌گوتراو بیه‌وه، ده‌بیته «اند» «خفته‌اند: خه‌وتوون».

ندا / nedā / [عربی/ اسم] بانگ؛ ده‌نگ؛ ده‌نگه: ۱. /ها/ گاز؛ گازی؛ گال؛ قاو؛ کاریک بو بانگ کردن و راکیشانی سه‌رنجی که‌سیک «می‌خواستی به من ندا بدهی: با منت بانگ بگردایه» ۲. [مجازی] کاری بانگه‌یشتن «مردم به ندای وی پاسخ گفتند: خه‌لک هاتنه ده‌نکیه‌وه» ۳. [دستور] وشه‌یه‌ک بو بانگ لی کردن (وه‌ک: نه‌ی).

✎ ندا دادن: ۱. خه‌به‌ر دان؛ هه‌وال دان «هر وقت رفتی ندا بده من هم بیایم: کاتی رۆیشتی خه‌به‌ر بده منیش بیم» ۲. هه‌راله کردن؛ جار دان؛ بانگه‌واز کردن؛ ده‌نگ دای چه‌نه؛ هه‌را

کردن؛ گاز کردن.

ندادن / nadādan ✎ دادن

ندار / nadār / ها: صفت. هه‌ژار؛ نه‌دار؛ نسک؛ ده‌سکورت؛ که‌مده‌س؛ فه‌قیر؛ بی‌مال؛ رپووت و قووت؛ ده‌س نه‌رۆیو؛ بی‌پاره؛ بی‌زه‌ر؛ مایه‌پووچ.

✎ ندار بودن با کسی: [مجازی] تیکه‌ل بوون له‌گه‌ل که‌سیک؛ ناویته بوون له‌گه‌ل که‌سیکدا «با هم خیلی ندار بودند: بیکه‌وه زور تیکه‌ل بوون».

نداری / nadārī / ها: /اسم، [گفتاری] هه‌ژاری؛ نه‌داري؛ فه‌قیری؛ نامانگووری؛ ناگوزووری؛ که‌مه‌ی.

نداشتن / nadāštan ✎ داشتن

نداف / naddāf / ها: /ان: [عربی/ اسم] ۱. هه‌لاج؛ په‌ره‌کار؛ په‌ره‌وان؛ په‌ره‌که‌ر؛ فه‌بسکور؛ که‌فانژهن ۲. لیفدوور؛ لیفدروو.

ندامت / nedāmat, nadāmat / [عربی/ اسم] /ادبی/ په‌شیوانی؛ په‌ژیوانی؛ پیژه‌وانی؛ پژمانی؛ ژووفاانی؛ فهرگهر؛ ناسور.

ندامتگاه / nedāmatgāh, nadāmat- / ها: [عربی/ فارسی/ اسم] زیندان؛ به‌ندیخانه؛ گرتووخانه‌یه‌ک بو راهینان و بارهینانی نازوبه‌ز کاران و تاوانباران.

ندانستن / nadānestan ✎ دانستن

ندانسته / nadāneste ✎ نادانسته

ندانم‌کاری / nadānamkāri / ها: /اسم. نه‌زانکاری؛ هه‌له‌کاری به‌هۆی نه‌زانی و بی‌ئزموونی و باش بیر نه‌کردنه‌وه «در کارهای این سیاستمداران ندانم‌کاری دیده می‌شود: له کاری ئهم رامیارانه‌دا نه‌زانکاری ده‌بینریت». هه‌روه‌ها: ندانم‌کار

ندبه / nodbe / ها: [عربی/ اسم] /ادبی/ ۱. گریان؛ شین؛ زاری؛ رۆ-رۆ؛ شیوه‌ن ۲. گله؛ گازنده؛ بناشت؛ بنداشت.

نذراندن / nadarāndan ✎ دراندن

ندرت / nodrat: [عربی/اسم، ده گمهنی؛ که می؛ ویره می؛ چکینی.

☐ به ندرت: به ده گمهن؛ تاک و تووک؛ زور کهم
(به ندرت دیده شده است: به ده گمهن بینراوه).

ندرتا / nodratan: [عربی/اقید، به ده گمهن؛ تاک و تووک؛ زور کهم؛ به که می؛ جار جاره <ندرتا او را می دیدم: به ده گمهن دهمینی>.

ندر خشیدن / naderaxšīdan, nadaraxšīdan
☞ درخشیدن

ندرویدن / naderavīdan ☞ درویدن

ندریدن / nadarīdan ☞ دریدن

ندزدیدن / nadozdīdan ☞ دزدیدن

ندمیدن / nadamīdan ☞ دمیدن

ندواندن / nadavāndan ☞ دواندن

ندوختن / nadūxtan ☞ دوختن

ندوشیدن / nadūshīdan ☞ دوشیدن

ندویدن / nadavīdan ☞ دویدن

– نده / ande: پسوند. ۱. – نهر؛ نیشانه ی ناو و ناوه لئاوی کرگاری (به ناخری ره گی داهاتووی کاره وه ده لکی) <شنونده: بیسه> ۲. – بار؛ – زار؛ به ناخری ناو یان ناوه لئاوه وه ده لکی و ناوه لئاو پیگ دینتی <شرمنده: خه جاله تبار>.

ندید / nadīd: [عربی/نهدیو؛ نه دیه؛ نه دیته؛ نه دیگ؛ نه دیتوو؛ بی ته مه شا کردن <ندید صد تومان می خرم: نه دیو سه صد تمهن ده یکرم>.

☐ ندید گرفتن: چاو لی قوو جانندن؛ نه هینانه به رچاو؛ چاو پو شان <کارش را ندید گرفتن و به روی خودم نیاوردم: چاو له کاره که ی قوو جانند و خوم لی گیل کرد>.

ندید بدید / nadīdbedīd، ها: [عربی/ندید بدید؛ نه بی؛ نه بی؛ نه بیو؛ نه دیو؛ نه دی بدی؛ تیکل؛ به هه لپه هه لپ و چاو چنؤکی زوره وه له ئاست شتی تازه و خو ش <این یارو خیلی ندید بدید است: تم کابرایه زور نه بیه>.

ندیدن / nadīdan ☞ دیدن

ندیده / nadīde، ها: [اسم/گفتاری] ۱. نه دیتوو؛ نه وی قهت نه بینراوه ۲. نه فیچرک؛ نه وه زازا؛ نه تیجه؛ پشتی چواره م ۳. نه دیته؛ زارؤکی نه وه زازا؛ پشتی پیته م.

ندیم / nadīm: [عربی/اسم، نامیاله؛ هاوده م؛ هامده نگ؛ هاونشین؛ هاو کردار و هوگر.

ندیمه / nadīme، ها: [عربی/اسم، هاوده م؛ هامده نگه؛ هاونشین؛ زن و کچی هه لبرآرده بو هاوده می کچ یان ژنه دهوله مه ندان.

نذر / nazr، ها: [عربی/اسم، نیاز؛ نه زر؛ نه زره؛ نه در؛ فوتو: ۱. به لئین به خودا و چاکان بو جیه جی کردنی کاریک بهو مهرجه ی ئاواتی بیته دی <نذر کرده بود اگر آرزویش برآورده شود یک گوسفند قربانی کند: نازی کردبوو نه گهر ئاواتی بیته دی مهریک قوربانی بکا> ۲. ئاواتی که بهم شیوه به دی ها تووه <نذر برآورده شد: نیازم هاته دی>.

☐ نذر داشتن: نیاز له سهر بوون؛ له بهر نیاز، کاریک له نه ستو بوون <نذر داشت یک گوسفند قربانی کند: نیازی له سهر بوو په زیگ بکاته قوربانی>.

نذر کردن: نیاز کردن؛ نه زر کردن؛ به نیاز، کاریک گرته نه ستو.

نذر کسی بر آورده شدن: نیازی که سیک هاتنه دی؛ نه زری که سی گرتن.

نذر و نیاز / nazr-o-niyāz، ها: [عربی/فارسی] اسم، نه زر و نیاز <خیلی نذر و نیاز کرد تا بلکه شوهرش برگردد: زوریک نه زر و نیازی کرد به لکوه میرده که ی بگه ریته وه>.

نذری^۱ / nazrî، ها: [عربی/نذرت؛ نه زری؛ نیاز کراو؛ به ره هم ها توو به هو ی نیاز وه <آش نذری: چیتشتی نه زری>.

نذری^۲: قید، [عربی/به به لاش؛ به مفتی؛ مفت و مهرجه بابی <آزاد نذری کار می کند: نازاد به به لاش کار ده کات>.

ندور / nuzûr, nozûr: [عربی/جمع ☞ نذر

نذورات / nuzûrât, nozûrât: [عربی] جمع نذر
نذری

نر / nar, ها: صفت. نیر؛ نهر؛ سهر به ره گهزی که بالغه کهی ده توانی به لفری ره گهزی میوینهی خوی ناوس بکا. بهرانبهر: ماده

نر را دوشیدن: [مجازی] نیر دوشین؛ ههولی فیرو دان بوشتی له شوینیکدا که ههر لهوی نهی یان بوشکاری که قهت سهرنه گری.

نراد / narād: [؟] /سم. چیتی داری لیرهواران؛ چیتی پیشه سازی.

نراد / narrād: از نرد به قاعدهی عربی صفت. تهخته باز؛ تهخته زان؛ دهست بالا له کایه تهخته نرددا.

نراندن / narāndan: راندن

نربودن / narobûdan, narubûdan: ربودن
نرخ / nerx, ها: /سم. ۱. نرخ؛ بایی؛ قیمت؛ حق؛ بهی؛ بهها؛ بایه خی داندراو بوشهرشتی به پیتی پاره «نرخ آهن: نرخى ئاسن» ۲. مهزهنده؛ مهزهنه؛ مهزنده؛ مهزنده؛ مهزهنه؛ رهزهنه؛ نه اندازه «نرخ رشد جمعیت: مهزندهی زور بوونی جه ماوهر».

نرخ برابری: بایی هاوتا؛ نرخى هاوتا؛ نرخى پارهی ولایتیک له چاو ولایتیکی تر.

نرخ بهره: نرخى سوو؛ بایی سوو؛ رهزهی سووی پاره (سپارده یان وام) له سالیکیدا، به گوپرهی له سهد «نرخ بهرهی این بانک ۲۵٪ است: نرخى سودی ئهم بانکه ۲۵٪».

نرخ شکستن: ۱. شکان؛ هاتنه خواری نرخ ۲. شکانن؛ شگیناندن؛ نرخ مارتیهی هه زان کردن.

نرخ گذاری / nerxgozārī, ها: /سم. کار یا رهوتانهی نرخ بوش دانان؛ نرخ لی نان؛ بایی بوشتیک بریار دان.

نرد / nard: /سم. ۱. نهر؛ تهخته نهر؛ تاو له؛ تاو لی؛ گهمه ی تاو لی ۲. [قدیمی] کوتهره؛ کوتاری دار.

نرد عشق باختن: [مجازی] دل دانان / سپاردن؛ دلدارى کردن؛ نهوینداری کردن.

نردبام / nardebām, nard(a)bām: نردبان
نردبان / nardebān, nard(a)bān, ها: [فارسی] کردی / اسم. په یژه؛ په یجه؛ په ینجه؛ پایه نجه؛ پایه ینجه؛ پاچینه؛ به یجه؛ ترنجه؛ پایه نجه؛ پاچاچینه؛ سلهم؛ سوله؛ نهردیوان؛ ناردیوان؛ نیردیوان؛ نهردهوان؛ ناردانی؛ نهردهوانی؛ نهردانی؛ نهردونگ؛ بهرکهک؛ ستر؛ پیسترک؛ پیسترک؛ مهر دیشان؛ قادرمه؛ سهر دووک؛ پی بلقه؛ ناردانی؛ کهرسته یه کی له چیتو یان کانزا بوش پیتدا هه لگه ران: نردبام

نردبان نایی: په یژه ی ته نافی؛ په یژه ی له گورس که سانا کو ده پیتوه و هه لده گیرى.

نردبان دزد: [مجازی] په ینجه ی جه حهنم؛ دریتو تا ئیواره؛ شقاره؛ مرؤی دریتو نابار.

نردبان ترقی را پیمودن: پله پله سهرکهوتن «نردبان ترقی را پیمود و شد رئیس اداره: پله پله سهرکهوت و بوو به سهروک».

نردبان کسی شدن: [مجازی] بوونه پله / پردی کهسی؛ بوونه هؤی سهرکهوتن و پیتشکهوتنی کهسیک.

نردبانی / nardebānī, nard(a)bānī: [فارسی] کردی / صفت. په یژه یی؛ نهردیوانی؛ په یجه یی؛ وهک په یژه.

نرده / narde, ها: /سم. نهرده؛ نهردی؛

۱. لاجامه (ئی بهر هه یوان)؛ میردره وه (لیواری بان)؛ دهره ج؛ تهخته بهن؛ محه جهری؛ محه جهره؛ مه جهره؛ پیکهاته یه ک له رزنی میله ی چیتی یان کانزایی که له سهر و خواره وه به دوو میله ی دریتو داکشاو گیر دراو بوش پهرانیهری سهر بان یان په نای پلیکان و... ۲. ههر کام له میله گه لی ئهو پیکهاته یه.

نرده کشیدن: نهرده کیشان «بعد از آن کنار پیاده روها نرده کشیدند: پاش ئه وه لیواری

پیاده‌مژه‌کانیان نەردە کیشا).

نرس / ners ، ها: / انگلیسی / اسم. پەرەستار؛ پەرستار.

نرستن / narastan / رستن

نرستن / narostan / رُستن

نرسیدن / naresīdan, narasīdan / رسیدن

نرفتن / naraftan / رفتن

نرقصاندن / naraqsāndan / رقصاندن

نرقصیدن / naraqsīdan / رقصیدن

نرک / narak: / از کردی / اسم. نیرکه؛ نیرۆک؛

نیرۆکه: ۱. ئەو لقه راستەى هەمیشە هەڵدەچێ ۲. لاسکێ که سەر پۆپەى گول دەکا و دەبێتە تۆم.

نرگس / narges ، ها: ان: / از یونانی / اسم. نیرگز؛

نەرگز؛ نەرگس؛ نیرگس؛ نهریس؛ نیریس؛ زهرییم؛ گولیکی سپی ناوزەردی زۆر بۆنخۆشە، بنکی هەیه و لە سەر بەهاردادەپوێ.

☐ نرگس درختی: نیرگسە درەختی.

نرگس زرد: زەردە نیرگز؛ جۆرێ نیرگز بە گول و جامی زەردەهە.

نرگس شەلا: جۆریک نیرگز بە گولی سپی و جامی زەردەهە.

نرگسی / nargesî: / از یونانی / اسم. نەرگسی؛

نیرگسی؛ چیشتیکی بێ گوشتە لە هێلکە، رۆن، پیواز، خوێ، ببیار، ئەسپەناخ و بەتایبەت باینبان و کوولەکە.

نرم^۱ / narm: / صفت. نەرم؛ نەمر؛ نەرمژ:

۱. ھۆک؛ نول؛ بە تایبەتمەندی نووشتانەوێ

زۆرەو (پارچەى نرم: قوماشى نەرم) ۲. ناپەق.

بەرانبەر: سفت (زمین نرم: زەوینی نەرم)

۳. لووس؛ ھلوولس؛ ساف؛ ناسک و شلک.

بەرانبەر: زبر (پوست نرم: پیستی نەرم)

۴. /مجازی/ نەرم‌نویان؛ نازک؛ مەلاھیم؛ بەبێ

توندی و توورەیی. بەرانبەر: خشن (صدای نرم:

دەنگی نەرم) ۵. /مجازی/ ھاسان؛ ئاسان؛ گانگاز.

☐ نرم شدن: /مجازی/ نەرم بوونەو؛ ھوور بوونەو

«آقدر با او حرف زدم که کم‌کم نرم شد: ئەوەندە قسم لەگەڵ کرد نەختەنەختە نەرم بووئەو».

نرم کردن: نەرم کردن؛ گواندن: ۱. ھارپن؛

ورد کردن: کردنە ئارد ۲. سەر پێ دانەواندن؛

ھینانە ژێر ڕکیف.

نرم آفید: نەرم؛ بە نەرمی؛ بە شینەیی؛ ڕەوان

«ماشین نرم کار می‌کرد: ماشینەکە نەرم کاری دەکرد».

نرم / norm ، ها: / انگلیسی / اسم. ھەنجار؛ پۆر؛

نورم؛ رادەى ئاسایی یان خوازراوى شتیک.

نرم-ماده / narmāde: / صفت. نیر-ما؛ نیر-میو؛

نیر و ما؛ نیرامی: ۱. /گیاه‌شناسی/ بە ھەر دوو

ئەندامی نیر و می دە گولدا ۲. /جانورشناسی/

خواه‌نی ھەر دوو ئەندامی نیر و می: نرموک.

نرم‌استخوانی / -ostexānī, -narmostoxānī:

/ اسم. ئیسک‌نەرمی؛ نەرمیسکی؛ نەرم بوونەوێ

ئیسکی لەش و پیرای ژان و ئیش، لاواز بوونەوێ

ماسوولکە، دل نەبردن و پینچوون بە ھۆی

کەمایەسی لە فیتامینی «د» یان کەلسیۆم و

فوسفور.

نرم‌افزار / narmafzār ، ها: / اسم. نرمایر؛

سەرچەمی بەرنامە، کردەو و بەلگەگەلی

ئامیتریک، بەتایبەت لە کەمپیوتەردا.

نرمال / normāl ، ها: / فرانسوی / انگلیسی / صفت.

۱. ئاسایی ۲. سروشتی ۳. گونجاو؛ لەپۆر؛ لەبار.

نرماندن / naramāndan / رماندن

نرماندن / narombāndan / رماندن

نرمبیدن / narombīdan / رمبیدن

نرمتن / narmtan ، ها: ان: / اسم. نەرم‌لەش؛

گیاندارى بى‌مۆرەغى لەش شلک کە زۆتر

پێستەییەکی ناسک دایبۆشیو و لە نیو قەپاتیکی

رەق و پتەودایە.

نرمخو / narmxû ، ها: یان: / صفت. /مجازی/ ادبی/

لەسەرخوا؛ ھیمن؛ بەپشوو؛ ھیدی؛ پشوو درێژ؛

پشوودار؛ مهنه؛ مهن؛ نهرم و نيان. ههروههها؛
نرمخويی

نرمش / narneš /: اسم. ۱. [مجازی] سازگاری؛
تبابی «با همه نرمش داشت جز من: لهگل ههموو
که سیکدا سازگاری ههبوو بیتجگه من» ۲. /ها/
نهرمش؛ نهرمشت؛ جووله و بزای و ههزشی بو
بهیزکردن و راهینانی ماسوولکهی لهش.

نرمشامه / narmsāme /: اسم. [کالبدشناسی]
ناوهکی ترین پهردهی دهوری میشک که پتوه
لکاوه، به رهگینکی زورهه بو خوین دان به
میشک و مؤخ.

نرم کامه / narmkāme /: اسم. [کالبدشناسی] مهلاژ؛
مهلاشوو؛ مهلاژگ؛ مهلاشک؛ مهلاژی؛ بنی
ئاسمانه‌ی دهم که نهرمه و پهردهیهک
دایووشیوه.

نرمک - نرمک / narmaknarmak /: نرم - نرمک
نرم - نرمک / narmnarmak /: قید. ورده - ورده؛
هیدی - هیدی؛ شله - شل؛ نهرم - نهرم؛ نهرمه -
نهرم؛ نهرمه - نهرمه؛ به نهرمی؛ به ئهسپایی؛ وه
سپاییه؛ به هیدیکی؛ به هیوری «نرمک - نرمک
قدمی برمی داشت: هیدی - هیدی ههنگاویکی
دهگوزاوه: نرمک - نرمک

نرموک / narmûk /: نرم - ماده ۲
نرمه / narne /: ها: اسم. نهرمینه؛ نهرمه؛
نرمک؛ نهرمۆک: ۱. نهرمه لانی؛ بهشی نهرمی
شتیک «نرمی گوش: نهرمیندی گوی» ۲. خاک
یان ماسه‌ی نهرم ۳. ئهوهی به تهواوی ورد
کرایج. بهرانبهر: زبره
☐ نرمی کوش: بهلک؛ گووهوک؛ نهرمینه
گویی؛ جی گواره؛ بهلگه‌ی گوچککه؛ شلکه‌ی
گوش.

نرمی / narmî /: اسم. نهرمی؛ شلکی.
نرمیدن / naramîdan /: رمیدن
نرنجانندن / narancāndan /: رنجانندن
نرنجیدن / narancîdan /: رنجیدن

نرو / narow, naro /: صفت. [مجازی، گفتاری]
لاسار؛ یاخی؛ سهریزیو؛ شهقی؛ ناتهب؛ نهبان؛
گوی نه بیس.

نرویندن / narû'îdan /: نرویندن
نرویدن / narûbîdan /: روبیدن
نروک / narûk /: صفت. ۱. هۆر؛ ناخار؛ ناقولا
۲. بی بهر (بو گیا) ۳. [کنایی] نهزۆک (بو گیانهوه).

نرون / noron /: [فرانسوی] نورون
نرویانندن / narûyāndan /: رویانندن
نرویدن / narûyîdan /: روبیدن؛ نروئیدن
نر - نر / narre /: پیشواژه. نیره -؛ نهره -؛ گیاندار
نیر «نهرخ: نهره کهر».

نرهاندن / narahāndan /: رهاندن
نری / narî /: اسم. نیری؛ نهری؛ نیرینه‌یی؛ دۆخ
یان چۆنیه تی نیر بوون.
نریان / nariyān /: ها: اسم. ئهسپ؛ جووتی
مایین.

نریختن / narîxtan /: ریختن
نریدن / narîdan /: ریدن
نریسدن / narîsîdan /: ریسیدن
نرینه / narîne /: ها: اسم. نیره وه؛ نیرینه.
به رانبهر: مادینه

نرانبیدن / nazā'îdan /: نرانبیدن
نراندن / nazādan /: زادن
نزار / nazār, nezār /: ها: صفت. نزار؛ کز:
۱. لاواز؛ له ۲. ژار؛ زار؛ ناچاخ؛ بی کهیف.
نزاع / nezā /: ها: [عربی] اسم. [ادبی] شهر؛ داوا؛
گه‌لش: ۱. کیشه؛ قهرقه‌ش؛ خهرخه‌شه؛ کیشه
و ههرا؛ چه‌قه و ههرا؛ کیشه کیش؛ پایی؛ جراجر؛
ههلا ۲. شهر و لیدان؛ مشتومر؛ خر و جز؛
ململانه.

نزاكت / nezākat, nazākat /: [عربی] اسم.
نهزاکته؛ هه‌لس و کهوت و کردهوهی بهرامبه‌ر
به دابونه‌ریت «نزاكت سرش نمی‌شود: نهزاکته
سه‌ری نابیتهوه».

نزيانندن / nazāyāndan / زايانندن

نزيانيدن / nazāyīdan / زاييدن؛ نزيانيدن

نزد / nazde / حرف. پال؛ پالي؛ لاپالي؛ لای؛ لال؛ لجهم؛ لهکن؛ لهکنی؛ نک؛ لهنگ؛ لنک؛ لبا؛ لایهن؛ لایین؛ لبال؛ له لا؛ هند؛ له پهنای؛ هوست؛ نامی؛ هاف؛ تهنشتی؛ تهنشک؛ نه؛ کهرخ؛ ههتهگ؛ ههته؛ ههت؛ بال؛ دۆن؛ دهف؛ هیم؛ دیار؛ لی؛ تانین؛ کست؛ لاو؛ نزيکی؛ نزيکوو؛ پالي؛ پالوو «نزد دیوار؛ رستم؛ رئیس؛ کلید؛ من است؛ بال دیوار؛ رۆشتم؛ بۆ لای سهرۆک؛ کلیده که له کن منه».

نزدودن / nazedūdan, nazudūdan, nazodūdan /

نزدودن

نزدیک / nazdik / صفت. نزيک؛ نزيک؛ نزاو؛ ۱. نيز؛ نزينگ؛ لوی؛ نمنگ؛ نيز؛ نهژدی؛ نيزدی؛ دۆن؛ به مهودايه کی کهمهوه «شب؛ نزيک است؛ شهو نزيکه» ۲. به جياوازيه کی کهمهوه «رنگها به هم نزيک بود؛ رهنکه کان ليک نزيک بوون» ۳. نيوان خووش «با هم نزيک بوديم؛ پيکهوه نزيک بووين».

نزدیک بودن؛ نزيک / نزيک / نزيک بوون؛ نه دوور

بوون؛ دوور نه بوون «خانه شان نزيک است؛ ماله که يان نزيکه».

نزدیک شدن؛ نزيک / نزيک بوونهوه؛ نزيکهوه بيهی؛ ۱. مهودايه کی زۆر نه مان «به او نزيک شدم؛ ليی نزيک بوومهوه» ۲. هاتنه به رهوه؛ گه يشتن «عيد نزيک است؛ جيژن نزيکه».

نزدیک شدن به کسی؛ نزيک بوونهوه له کهسی؛ نيوان خووش بوون له گهل که سيذا.

نزدیک / nazdike / حرف. له لای؛ نزيکی؛ نزيکوو؛ لاو؛ له نزيکی؛ له کنی؛ توخنی؛ تخوونی؛ کوشی؛ بنبالی؛ له تهنیشتی؛ له پالي؛ له بنبالی؛ له نزاوی؛ له نزيک کهس يان شتيکهوه «نزيک من نشست؛ له لای منهوه دانیشت».

نزدیکان / nazdikān / اسم. خزمان؛ خویشان؛ نزيکان؛ نزيکی؛ خزم و کهسی نزيک.

نزدیک بین / nazdikbīn / ها؛ صفت. نزيک بین؛ ۱. تاييه تمهندي چاوی تووش به نه خووشی نزيک بينی ۲. مجازی / بيوهری له ورد بينی و تبیینی.

نزدیک بينی / nazdikbīnī / اسم. نزيک بينی؛ ۱. جۆريک که مایه سی له بينایی چاودا ۲. مجازی / بار و دۆخی بيوهری له ورد بينی و دوور بينی.

نزدیکی / nazdiki / ها؛ اسم. نزيکی؛ نزيکی؛ ۱. دۆخ و چۆنيه تی نزيک بوون «نزدیکی راه باعث شد اينجا خانه بخرم؛ نزيکی ريگا بوو به هوی ئه وه ليره مال بکرم» ۲. کار و رهوتی دامه زرانندی بيوهندی «کار مشترک موجب نزيکی بيشرشان شد؛ کاری هاوبهش بووه هوی نزيکی پتريان» ۳. مجازی / هاو جیتی؛ پيونهندی جنسی ۴. شويی نزيک «در آن نزيکی خانه ای است؛ لهو نزيکه ماليک هيه».

نزدیکی کردن؛ ۱. نزيک بوونهوه؛ دامه زرانندی پيونهندی ۲. مجازی / نزيکی کردن؛ هاو جیتی کردن.

نزع / naz' / ها؛ [عربی] / اسم. سهرمه رگ؛ گیانه لا؛ ئاويلکه؛ گیانه لاو؛ ئاوه زینگ؛ ئاوزه زینگ؛ گیانان؛ گیان که نشست؛ رهوتی گیان دان.

نزله / nazle / [عربی] / اسم. هه لامهت؛ په سیوی؛ مرفینگ؛ بهر بوونهوه ی ئاوی چاو و لووت هاوړی له گهل هه لماسين و سوور هه لگه رانی سهر و چاو.

نزول / nuzûl, nozûl / [عربی] / اسم. ۱. کار یا رهوتی هاتنه خوارهوه؛ دابه زین؛ ئامایره وار؛ دادان؛ ئهره نامهی؛ وهره اتن «بول باران؛ هاتنه خوار هدی باران» ۲. گفتاری / سوو؛ سووت؛ به رهوی پاره «هر ماه نصف در آمدم را نزول می دهیم؛ هموو مانگی نیوهی داهاتم سوو ددهدم».

□ نزول اجلال کردن: [ادبی] ته‌شریف هیئان.

نزول کردن: به سوو هیئان؛ وام به سوو هاوردن «پول بیمارستان را نزول کرده: خهرجی نه‌خوشخانه‌م به سوو هیئا».

نزولات جوی /-nuzûlâtecavvî, nozûlâte-/:
[عربی] اسم، نه‌وهی له هه‌وره‌وه ده‌باری (وهک باران و به‌فر و ته‌رز).

نزولخوار /-nuzûlxâr, nozûl-/: [عربی] فارسی
نزولخور

نزولخور /-nuzûlxor, nozûl-/: [عربی]
فارسی [اسم] [گفتاری] سوو‌خو‌ر؛ سوو‌خو‌ه؛ سووت‌خو‌ر: نزولخور

نزولی /-nuzûlî, nozûlî-/: [عربی] صفت.
۱. سه‌ره‌وخوار؛ سه‌ره‌وژیر؛ به‌ره‌وخوار «سیر نزولی؛ منحنی نزولی؛ ره‌وتی سه‌ره‌دوخوار؛ که‌وانه‌ی سه‌ره‌دو‌ریر» ۲. داباریو؛ باریو ۳. تایبه‌تمه‌ندی پاره‌یه‌ک که به سوو هاتووه

نه‌هت /-nozhat, nezhat-/: [عربی] اسم، [نام‌داول]
خو‌شی؛ شادی؛ گه‌شی.

نزییدن /-nazîbîdan-/: زبیدن

نزیستن /-nazîstan-/: زیستن

نژاد /-nejād-/: ها؛ اسم. ره‌گه‌ز؛ بنیچه؛ نژاد؛ نه‌ژاد؛ سۆلان؛ ره‌سەن؛ ره‌گ؛ به‌ره‌ت؛ تۆره‌مه؛ ره‌چه‌له‌ک؛ به‌چه‌ک؛ به‌چه‌که؛ به‌چه‌ق؛ بنچینه؛ توخم؛ خیم؛ کۆک؛ تۆمه؛ ره‌ته‌وه؛ تروم؛ وه‌چ و به‌ره؛ چین؛ نواده؛ لانه‌ما؛ نه‌ته‌وه؛ ۱. تاقی له گیاندارانی سه‌ره به یه‌ک تیره، که نیر و میان پیکه‌وه جووت ده‌بن ۲. ده‌سته‌یه‌ک له خه‌لک، به شیوه و رواله‌تی وه‌کوو یه‌ک (وه‌ک ره‌نگی پیست، قژ یان چاو) ۳. هۆز یان خه‌لکی هاوپیشت ۴. خه‌لکی سه‌ره به یه‌ک هۆز و گه‌ل.

□ نژاد سفید: سپی پیست. هه‌روه‌ها: نژاد سیاه؛

نژاد زرد: نژاد سرخ

نژادپرستی /-nejādpārastî-/: اسم

ره‌گه‌ز په‌رستی: ۱. برپا به‌وه‌ی که ره‌گه‌ز و تۆره‌مه بۆ هیژایی و لێهاتوویی ده‌وری کارای هه‌یه ۲. برپا به‌وه‌ی که ره‌گه‌ز و تۆره‌مه‌یه‌کی تایبته مافی جیاواز و زۆرتریان هه‌یه.

نژادشناسی /-nejādšenāsi-/: [ادبی] انسان‌شناسی
نژاده /-nejāde-/: صفت. [ادبی] ره‌سەن؛ هیلاو؛ گران؛ نه‌جیم؛ ره‌گه‌زچاک؛ به‌بناوان؛ ره‌گه‌زدار؛ خانه‌دان؛ به‌چه‌دار.

نژادی /-nejādî-/: صفت. ره‌چه‌له‌کی؛ ره‌گه‌زی.
نژند /-najand-/: صفت. [ادبی] ۱. ره‌نجاو؛ دلشکاو؛ په‌شیو؛ په‌ژار؛ داچه‌کاو؛ خه‌مین ۲. نازاردیتوو ۳. نه‌چی؛ ناحه‌ز؛ دزیو؛ قیزه‌مون.

نسائیدن /-nasāîdan-/: نسائیدن
نساج /-nassāc-/: ها؛ ان؛ [عربی] اسم، جۆلا؛ چنیار.

نساجی /-nassāci-/: ها؛ [عربی] اسم، جۆلایی؛ چنیاری.

نساج /-nassāx-/: ها؛ ان؛ [عربی] اسم، [ادبی]
نووسه‌ره‌وه؛ روو‌نووسکه‌ر.

نساخ /-nossāx-/: [عربی] جمع ناسخ

نساختن /-nasāxtan-/: ساختن

نसार /-nasār-/: [کردی] اسم، نسا‌ر؛ نزار؛ په‌سار؛ نسرم؛ نیل؛ شوینی که تاو نایگری، به‌رانبه‌ری خوهره‌تاو: نَسَر

نسائیدن /-nasāyîdan-/: ساییدن؛ نسائیدن
نسب /-nasab-/: ها؛ آنساب؛ [عربی] اسم، پشت؛ ناوپیشته؛ تۆره‌مه؛ ره‌ته‌وه.

نسبت /-nesbat-/: ها؛ [عربی] اسم، ۱. پی‌وه‌ند؛ پی‌وه‌ن؛ رێژه (نسبت ۳ به ۴، مانند ۶ است به ۸) ۲. پێوه‌ندی ۳ به ۴، وه‌کوو ۶ به ۸ ۲. خزمایه‌تی؛ پی‌وه‌ندی (با ما نسب دوری دارد: خرمایه‌تی‌یه‌کی دووری له‌گه‌لمان هه‌یه).

□ نسبت به: ۱. له‌مه‌ر؛ سه‌باره‌ت به؛ له‌حه‌نای؛ له‌حاندی (نسبت به‌او بدی کردن: له‌مه‌ر ئه‌و خراپه‌یان کرد) ۲. له‌چاو؛ به‌پیتی؛ له‌پای؛ وه

پای؛ پاو؛ له ههمبهر؛ له ئاست «نسبت به جاهای دیگر ارزان است؛ له چاو شویتانی تر ههزانه».

نسبت سببی: خزمایه‌تی به ژن و ژنخواز.

نسبت نسبی: خزمایه‌تی به خوین.

□ نسبت دادن: ره‌پال دان؛ پێوه خستن؛ ره‌گه‌ل خستن «همه‌ی بدبختی‌هایمان را به تقدیر نسبت می‌دانند: هه‌موو کوێره‌یه‌که‌مان ره‌پال چاره‌نووسی دده‌ن».

نسبتا / nesbatan: [عربی] قید. تا راده‌یه‌ک؛ که‌م تا فره؛ تا ئەنازیو «نسبتا رشد کرده بود؛ تا راده‌یه‌ک گه‌شە کردبوو».

نسبی / nasabi: [عربی] صفت. خوینی «خویشاوند نسبی: خزمی خوینی».

نسبی / nesbi: [عربی] صفت. رێژه‌یی: ۱. پێوه‌ندیدار به رێژه‌وه «رشد نسبی: گه‌شە ریزه‌یی» ۲. خاوه‌نی رێژه «این که می‌گویند نسبی است، هم می‌تواند کم و هم زیاد باشد: ئەمە‌ی ده‌لیتین ریزه‌یه، هم ده‌کرئ زۆر بێ هم که‌م».

نسبیت / nesbiyyat: [عربی] اسم. دۆخ و چۆنیەتی رێژه‌یی بوون.

نسپردن / nas(e)pordan: سپردن

نسپوختن / nasepûxtan: سپوختن

نستالژی / nostālji: [فرانسوی] اسم. [روان‌شناسی]

نوستالژی: ۱. مه‌راق؛ تامه‌زرۆیی زۆر و له‌راده‌ده‌ر به گه‌رانه‌وه بو شوین یان سه‌رده‌میککی بگارد که تازه نایه‌ته‌وه ۲. ده‌ردی غه‌ریبی؛ خه‌م و ئازاری دووری له نیشتمان، بنه‌ماله و دۆستان.

نستاندن / nasetāndan: ستاندن

نستردن / nasetordan: ستردن

نسترن / nastaran، ها: / اسم. شیلان؛ گوله‌شیلان؛ شیلانه‌ده‌شتی؛ وله‌تووتی؛ دلُق؛ دلقی؛ دلیق؛ دلیق؛ جلیق؛ جلیق؛ وله‌تووت؛ ناوی: ۱. ناوی دارچیکی گه‌لا پینج یا هه‌وت‌په‌ری گول‌تاک یان کۆبه ۲. گولی ئەو

دارچکه که به ره‌نگی سپی و ئامال سووره له رۆژ ده‌کا به‌لام گچکه‌تر و که‌مه‌په‌رت‌ره.

نستعلیق / nasta'liq: [عربی] اسم. نه‌سته‌علیق؛ له شیوه نووسینه‌کانی ئێرانی که له سه‌ده‌ی نوێ کۆچیدا له ئاوێته‌کردنی دوو خه‌تی نه‌سخ و ته‌علیق به‌دیهاات.

□ نستعلیق حرف زدن: [تعریض] کتییوی قسه کردن.

نستودن / nasetûdan, nasutûdan: ستودن

نستوری / nastûrî: نستوری

نستوه / nastûh: [عربی] به‌گیرگه؛ نه‌به‌ز؛ کۆل‌نده‌ر؛ ده‌سته‌هه‌لنه‌گر.

نسخ / nasc، ها؛ نسوج، انساج: [عربی] اسم. ۱. [انساجی] کر؛ هۆنه؛ بافت؛ وه‌ن؛ هۆنراو؛ ته‌نراو ۲. [زیست‌شناسی] شانه؛ کۆمه‌له‌خانه‌ی وه‌کوو یه‌ک که پێکه‌وه کاریک ده‌که‌ن «سخ چربی: سانه‌ی چه‌وری».

نسخ / nasx: [عربی] اسم. ۱. کار و ره‌وتی هه‌له‌وه‌شانده‌وه؛ تیکدان؛ مه‌رکاندن (وه‌کوو قانون، داب و ده‌ستوور و...) ۲. نه‌سخ؛ شیوه نووسینیکی ولاته ئیسلامیه‌کان، زۆرتر بو نووسینه‌وه‌ی قورئان.

نسخ / nosax: [عربی] جمع نسخه

نسخه / nosxe، ها؛ نسخ: [عربی] اسم. ۱. نوسخه؛ نوشته؛ راجیته؛ راسپارده‌ی نووسراوی بژیشک بو نه‌خۆش ۲. به‌رگ؛ یه‌که‌ی ژماردنی نووسراوه «یک نسخه از کتابش را برایم فرستاد: به‌رکتیک له کتێبه‌که‌ی بۆم نارد» ۳. رۆونووس «نسخه برداشتن: رۆونووس کردن».

□ نسخه‌ی اصل: ده‌قی سه‌ره‌کی؛ نموونه‌ی جی‌بروای نووسراوه‌یه‌ک که بنه‌مای لیکۆلینه‌وه‌یه‌که.

نسخه‌ی چاپی: به‌رگی چاپی؛ نموونه‌ی چاپکراوی نووسراوه‌یه‌ک.

نسخه‌ی خطی: به‌رگی ده‌سنووس؛

نمونه‌یه کی به دهست نووسراوه له ده قیک .
 [نسخه برداشتن: پروونووس کردن؛ فکر کاندن؛
 لیگرتنهوه؛ له پروو نووسینهوه .
 نسخه پیچیدن: نسخه پیچان؛ کوکردنهوه و
 ئاماده کردنی دهرمانگه‌لی نوسخه‌ی بژیشک .
 نسخه نوشتن: نوسخه نووسین؛ دهرمان نواندن .
 نسخه بدل / nosxebadal ، ها: [عربی/اسم،
 پروونووس؛ لیگرتنه‌ی ده قیک .
 نسخه برداری / nosxebardāri ، ها: [عربی/
 فارسی/اسم، کار و ره‌وتی پروونووس کردن؛
 لیگرتنهوه‌ی ده قیک .
 نسر / nasar: [از کردی] نَسار
 نسر / nasr: [عربی/اسم، نجوم] نه‌سر؛ ناوی دوو
 هه‌ساره‌ی به تیشک و تاوه له وینه
 گهردوونیه‌کانی شه‌هین و کیسه‌لدا .
 نسرشتن / nasereštan ، سرشتن
 نسرودن / nasurûdan, natorûdan ، سرودن
 نسریدن / nasoridan ، سریدن
 نسرین / nasrîn ، ها: [اسم، نه‌سرین؛ گوله‌چیا؛
 گوله‌به‌رامه؛ وله‌گولای؛ گیاهه‌کی رازینه‌یی
 پایای پیوازداره به گهلای دریتژی خیر- خیر و
 گولی بونخوشی زهره‌دان سپی هیشوویهوه .
 نستوری / nastûrî ، ها: [ان: اسم، نه‌ستووری؛ له
 ریبازه‌کانی ئایینی مه‌سیحی که له کلیسه‌ی
 ئورتودوکس بووه‌توه و شوپنکه‌وتوانی له ئیران،
 عراق، سووریه و لوبنان، به‌تایبته ده نیوان
 ئاسووریه‌کاندا ده‌ژین: نستوری
 نسق / nasaq: [عربی/اسم، ۱. نه‌سه‌ق؛ مافی
 کشت و کال له سه‌ر مه‌زرای که‌سی‌تر
 ۲. ری‌و‌ره‌وش؛ ره‌وشت ۳. مریس؛ دۆزنه؛
 ته‌کووزی ۴. جزیا؛ سزا .
 [نسق کردن: قدیمی] سزا دان؛ تاوان دان .
 نسق گرفتن: [مجازی] ئاوچاو سه‌ندن؛
 چاو‌ترستین کردن؛ جووچه‌ترستین کردن؛
 منال ترستین / به‌چه‌ترستین کردن؛ ترساندن .

نسکافه / neskāfe: [فرانسوی/اسم، نسکافه؛ ناوی
 بازارگانی بو‌قاوه‌ی ساز که پنیوستی به کولان و
 ده‌مکیشان نیه .
 نسل / nasl ، ها: [عربی/اسم، به‌ره:
 ۱. زیست‌شناسی] تۆره‌مه؛ ره‌چه‌له‌ک؛ نفش؛
 نه‌وش؛ ده‌قل؛ قنگه‌زه؛ کۆمه‌لیک له گیانداران
 که پیکه‌وه بنه‌چه‌که‌یه‌ک به‌دی‌دینن «نسل بشر:
 به‌ره‌ی مرؤف» ۲. خه‌لکی سه‌رده‌مێ «نسل بعد از
 جنگ اروپا: به‌ره‌ی پاش شه‌ری ئوروپا» ۳. چه‌شن
 یان ده‌سته‌یه‌ک له شتومه‌کی سه‌ر به
 سه‌رده‌مێک «نسل سوم کامپیوتر: به‌ره‌ی سیپه‌می
 که‌مپوته‌ر» ۴. تۆره‌مه؛ ئه‌و کۆمه‌لانه‌ی به‌ر به
 دوابرانی ژینه‌وه‌ران ده‌گرن «نسل گیاهان: به‌ره‌ی
 ره‌وک» .
 [نسل کسی/ چیزی برافتان: دوا‌ی که‌سی/
 شتیک بران؛ قر تیکه‌وتن «نسل دایناسور برافتاده
 است: دایناسوره‌کان دوابان براوه». هه‌روه‌ها:
 نسل کسی/ چیزی را برانداختن
 نسلفیدن / nasolfidan: [؟] سلفیدن
 نسل کشی / naslkošî ، ها: [عربی/فارسی/اسم،
 گهل کوژی؛ به‌ره‌کوژی؛ ژینوساید؛ کوشتاری
 به‌کۆمه‌لی گیانداریک بو‌دوابرینی تۆره‌مه‌ی .
 نسناس / nasnās: [عربی/اسم، ۱. ئوران ئوتان؛
 ئورانگوتان؛ جو‌ری مه‌یموون ۲. می‌ردمه؛
 جانه‌وه‌ریکی در و دزی‌وله چیرۆکاندا
 ۳. زه‌به‌لاح؛ زله‌جۆرت؛ جنیوکه .
 نسنبیدن / nasombidan, nasonbîdan ،
 سنبدن
 نسنجیدن / nasancîdan ، سنجیدن
 نسوار / nesvār: [؟] ناس
 نسوان / nesvân: [عربی/اسم، ادبی] ژنان .
 نسوج / nusûc, nosûc: [عربی] جمع نسج
 نسوختن / nasûxtan ، سوختن
 نسودن / nasûdan ، سودن
 نسوز / nasûz: صفت. نه‌سوژ؛ ئاگرنه‌گر؛ به

خۆڭرى له بهرامبەر ئاورهوه «پنبه‌ی نسوز» په‌موى نه‌سووچ».

نسوزاندن / nasūzāndan / سوزاندن

نسيان / nesyān / [عربي] اسم. فہراموښی.

نسيم / nasīm / [عربي] اسم. سروه؛ سوښه؛ سووسه؛ شنه؛ شنه‌با؛ شنو؛ شينه؛ هوڼه؛ نهمره‌یی؛ نهمه‌با؛ باي بسکان؛ واميه؛ باي زور هيدي.

نسيم بامداد: باد سحر باد

نسيم صبح: باد سحر باد

نسيه / nesye / [عربي] اسم. قهرز؛ جوړی مامه‌له که پاره‌کەى ماوه‌يه‌ک دواى فروښ بدری. به‌رانبهر: نقد

نسيه: قيد. به قهرز؛ قهرز؛ قهرزی.

نسيه آوردن: قهرز هيټان؛ کرپنی شت‌ومه‌ک له شوينیک به قهرز. هه‌روه‌ها: نسيه بردن؛ نسيه خريدن؛ نسيه دادن؛ نسيه فروختن؛ نسيه گرفتن

نسيه کارى / nesyekārī / [عربي] فارسی/ اسم.

قهرز و قهرز‌کاری؛ قهرز‌کاری؛ قهرز و قول؛ دان و ستان به قهرز «بول کجا بود؟ همه کارشان نسيه‌کاری است: پوولى چى؟ کاريان بۆته قهرز و قهرز‌کاری».

نشا / nešā / [از عربي] اسم. ۱. چلاسک؛ شەتل؛ شەتلە؛ شتل؛ شتل؛ گيايی که به بنه‌وه دهردي و له شوينیکی‌تردا دهنيزریت‌هوه ۲. چووز؛ چووزە؛ چه‌کەرە؛ چه‌قەرە؛ چووه‌ره؛ نيترکی تازه‌ده‌ره‌اتووی گيا.

نشا کردن: شەتل چاندن؛ شەتل نيان؛ کانه‌نيا؛ شەتل نيەى.

نشأت / naš'at / [عربي] اسم. ۱. چؤناوچؤنى يا رهوتی پەيدا بوون؛ سهره‌ل‌دان؛ ره‌خسان؛ به‌ديه‌تان؛ خويا بوون؛ هاتنه‌دی؛ که‌وته‌ی ديار ۲. گه‌شه؛ گه‌شه و نه‌شه؛ په‌روه‌رش؛ رهوتی بووزانه‌وه.

نشأت گرفتن: ره‌خسان؛ سهر‌چاوه‌گرتن؛ هاتنه‌دی؛ سهره‌ل‌دان «این پیروزی از ایمان و اتحاد آنان بسأت گرفته است: ثم سهر‌که‌وته‌ن له ئيمان و يه‌کيه‌تيانه‌وه ره‌خساوه».

نشادر / nošādor / اسم. نوشادر؛ خوييه‌کی سبي، بی‌بۆن و تيژه له ئاودا ده‌تويته‌وه و بۆ دهرمان ده‌شي: نوشادر

نشازار / nešāzār / [از عربي] فارسی/ اسم. شتل‌جار؛ شەتل‌جار؛ شەتل‌گه.

نشاسته / nešāste / اسم. نشاسته؛ گهر‌دیکى سپه، له ئاو، ئەل‌کولدا ده‌تويته‌وه، له شی بوونه‌وه‌دا ده‌بیته‌ چەن جۆر د‌ک‌ست‌رین و گلۆ‌کۆز، له گيادا به‌ شیوه‌ی هیدراتی که‌ربون پاشه‌که‌وت ده‌بی، زۆر ماکی خۆراکی، چه‌سپ و دا و دهرمانی لی به‌ره‌م دیتن.

نشاسته‌ی حیوانی: گلیکوژین؛ نیشاسته‌ی نازوله‌ی.

نشاسته‌ای / nešāste'ī / صفت. نیشاسته‌یی: ۱. له جنسی نیشاسته ۲. به‌ نیشاسته‌وه.

نشاشیدن / našāšīdan / شاشیدن

نشاط / nešāt, našat / [عربي] اسم. [ادبی] نه‌شه؛ نه‌شه و گه‌شه؛ شادی؛ شایی؛ خوشحالی؛ خوشی.

نشاط آور / nešātāvar, našat- / [عربي] فارسی/ صفت. [ادبی] شادیه‌ینه‌ر؛ شادیبه‌خش؛ خه‌مه‌ره‌ین؛ خه‌مه‌ده‌ر‌که‌ر: نشاط‌بخش

نشاط‌انگیز / nešātangīz, našat- / [عربي] فارسی/ صفت. [ادبی] شادیه‌ینه‌ر؛ نه‌هورینه‌ر.

نشاط‌بخش / nešātboxš, našat- / [عربي] فارسی/ نشاط‌آور

نشا‌کاری / nešākārī / [از عربي] فارسی/ اسم.

۱. کار و رهوتی شەتل چاندن ۲. /ها/ شەتل‌جار؛ زه‌وینی که تیدا شەتل چيندراوه.

نشان / nešān / [ها/ اسم. نشان؛ نيشانه؛ نيشا: ۱. دروشم؛ ئارم؛ هه‌وه؛ وي‌نه يا وي‌نه و

— دامرکین «آتش نشان: ناگر کوژین» ۳. — کفت: — نشان: — کوت «جواهرشان: گهوه هر کفت».

نشاندار / nešāndār ، ها: / صفت. ۱. دروشمدار؛ نشاندار؛ نارمدار ۲. ناسراو (زورتر به خراپه).

نشاندن / nešāndan: مصدر. متعدی. // نشاندی: داتیشاند؛ می نشانی: داده نیشنی؛ بنشان: دانیشنه //

۱. دانیشاندن؛ رۆنیشانندن؛ رۆونشانندن؛ نیشانن؛ ئه ره نیشنه ی؛ نیشانیره «او را بنشان روی زمین:

داینیشیه سهر زهوی» ۲. دانیان؛ دانان؛ نیشانن؛ نیایره «خستنه سهر کار و پله یه ک «بر تخت

پادشاهی نشانندن: له سهر تهختی شایي دانان» ۳. خستن؛ نان؛ ئه نه نیه ی «توپ را توی دروازه

نشانندن: توپ خستنه نیو ده روزه» ۴. نان؛ نیه ی؛ نیای «الماس کوچکی را روی انگشتری نشانند:

ئه لماسیکی بچووکي به ئه نگوستيله که وه نا» ۵. نیان؛ نان؛ چاندن؛ چانن؛ داچکانندن؛

داچکیلاندن؛ ناشتن؛ ناژتن؛ نه ژراندن؛ چه قاندن؛ چه قانن؛ چه قنای؛ چه قنه ی؛ دابنارتن؛ نیشانن؛

شتلاندن؛ نیه ی؛ نیای «درخت نشانندن: دار نیان» ۶. دامرکانندن؛ داکوژانندن؛ کوژانندنه وه؛

هه دراندن؛ مرنایره؛ ئه وه کوشنه ی؛ کوشناپوه «آتش را نشانندن: ناگر دامرکانندن» ۷. خستن؛

تووش / تووشیارکردن «ما را به این روز نشانندن: ئیمه یان خسته ئهم رۆژوه» ۸. / گفتاری / ژنیک بۆ

لۆکانندن و ئیلاقه ی نار هوا را گرتن * نشانیدن. هه روه ها: نشانندن

■ صفت فاعلی: نشاننده (دانیشنه ر) / صفت مفعولی: نشاننده (دانیشنراو) / مصدر منفی: نَنشانندن

(دانه نیشانندن) نشانده / nešānde ، ها: / گان: / اسم. / گفتاری / سووتل؛ سووتلی؛ سوتلی؛ سویتلی؛ قه پاتمه؛ ئه وه

ژنه ی بۆ حه ز و لۆکاندنی نار هوا را گیرابی «چند وقتی نشانده ی ارباب بود: ماوه یه ک سووتلی ئاغا بوو».

نشانگان / nešān(e)gān: / اسم. نیشانه گه ل: ۱. / بزرگی / ئه وه نیشانانه ی له نه خۆشیکدا پیکه وه

نووسراوه یه کی تایبه تی که وه ک پیناسه ی ریکخراوه یان دهوله تیک به کار دی «نشان اسلام

هلال ماه است و نشان مسیحیت صلیب: نیشانی ئیسلام مانگیله یه و نیشانی مه سیحایه تی خاچ»

۲. نوان؛ شانده ر؛ نیشانده ر «این نشان انسانیت اوست: ئهمه نیشانده ی مرؤفایه تی ئه وه» ۳. میدال

۴. ناو نیشان؛ شوین؛ شوینی؛ شۆن؛ رینج: ئاسه وار؛ شوینه وار؛ شوئه ما؛ شوئه ما ی.

□ نشان به آن نشانی: به و ناو نیشانه؛ نیشان به و نیشانه؛ نیشانه؛ نیشانه ی ئهمه یه؛ به و نیشانه یه؛ پا

نیشانیی «نشان به آن نشانی که باران می آمد و لباست خیس شده بود: به و ناو نیشانه که باران

دهباری و جله کانت ته ر ببوون».

□ نشان دادن: نیشان دان؛ نیشان داین؛ شاندان؛ رایدان؛ پیشان دان؛ شانی دان؛ ئه رمانای؛

نیشان ده ی / دای: ۱. نوانندن؛ ناوتش؛ مۆژنایش؛ خستنه بهر چاو «از پشت بوته ها بیرون

آمد و خودش را نشان داد: له پشت پنچکه کانه وه هاته ده ر و خۆی نیشان دا» ۲. سهر و سهرنجی

که سی بۆ لای شتیک کیشان «برنده ی عجیبی را به ما نشان داد: مه لیکي سهیری پینانمان دا»

۳. رینۆینی کردن «راه را به ما نشان داد: رینگه ی پیمان نیشان دا» ۴. رانان؛ نوانندن؛ مۆژنایش؛

ناوتش؛ له بهر چاو رانان «فیلم نشان می دادند: فیلمیان شان ددها» ۵. برده سهری شتیک و

له باره یه وه قسه کردن «شهر را به آن ها نشان دادیم: شارمان پیتان نیشان دا».

نشان کردن: نیشان کردن؛ دیاری کردن؛ کردنه دیاری؛ دیاری کرده ی: ۱. کردنه نیشانه «آن

درخت را نشان کرده بودم: ئه وه داره م کردبووه نیشانه» ۲. کردنه چاو؛ هه لبژاردن بۆ

مه به ستیک «گرگ، گوسفندی را نشان کرده بود: گورگه که په زیکي کردبووه چاو».

— نشان: ۱. پپوژمه. — نیشان؛ خپوی دروشمی تایبه ت «زرنشان: زیر نیشان» ۲. — کوژین؛ — دامرین؛

سەر هه‌لده‌دهن و نه‌خۆشی و به‌رژه‌نگی ده‌ناسین ۲. کۆمه‌له‌شتیکی هاوکات که ده‌بیته هۆی ناسینه‌وه‌ی شتیکی تایبه‌ت.

نشانگر / nešāngar، ها:/اسم، نیشاندەر؛ نیشانه‌ک؛ ئامیری نیشان دانی شتیک له‌سەر په‌ره «نشانگر مونی‌تور؛ نیشانه‌کی مونی‌تور».

نشانه / nešāne، ها:/اسم، نیشانه؛ نیشانی؛ ۱. هه‌لس‌و‌که‌وت، جووله‌یان‌حاله‌تی که بیر و باور یان ده‌ستورێک ده‌رده‌بێت «نشانه‌ی مخالفت؛ نیشانه‌ی دژایه‌تی» ۲. وینه، پیت یان ته‌شکی که مه‌به‌ستیک پاده‌گه‌ییتنی «؟» نیشانه‌ی پرسش است: «؟» نیشانه‌ی پرسیاره ۳. ئارم؛ هه‌وه ۴. کار یان دیارده‌یی که هه‌وال له‌دۆخ و ڕووداویک ده‌دا «خمیازه‌نشانه‌ی خواب‌آلودگی است؛ باو‌تیشک نیشانه‌ی خه‌والوویه» ۵. شوینه‌واری که له‌دیاردە یان کاریک به‌جی ده‌مینی «مبارا تو خورده‌ی، نیشانه‌اش هم لکه‌ی روی پیراهنت است؛ تو مره‌با‌کت خواردوو و نیشانه‌که‌شی ئه‌و په‌له‌یه به‌سەر کراسه‌که‌ته‌وه» ۶. کیلک؛ ئامانج؛ ئه‌وه‌ی تیری بۆ ده‌خهن.

نشانه‌های اختصارى: نیشانه‌ی کورت‌کراوه؛ ئه‌و پیت و نیشانه‌یه‌ی له‌جی سارسته و ناو ده‌نووسرین (وه‌ک «ز» یانی «زاینی»).

نشانه‌ رفتن نیشانه‌گرفتن

نشانه‌گرفتن: نیشان‌گرتن؛ کردنه‌نیشان؛ سی‌ره‌هه‌لگرتن؛ نیشان‌لی‌گرتن؛ نیشانه‌وه‌گیرته‌ی؛ هشت‌لی‌گرتن؛ نیشانه‌رفتن

نشانه‌شناسی / nešānešenāsi، اسم، نیشانه‌ناسی؛ زانستی ناسین و زانینی مانای نیشانه و نمنا و چۆناوچۆنی به‌کاره‌ینانیان به‌تایبه‌ت له‌نووسراوه‌دا.

نشانی / nešāni، ها:/اسم، ناو‌نیشان؛ ناو و نیشان؛ ناو و نیشانه؛ نیشانی؛ ۱. ئادرس؛ ئه‌و زانیاریانه‌ی هه‌وال له‌جی‌وشوینی که‌س یان شتیک ده‌دا «نشانی خود را روی پاکت بنویسید:

ناو‌نیشانی خۆتان له‌سەر پا‌که‌ته‌که‌ بنووسن» ۲. ئه‌و زانیاریانه‌ی که‌س یان شتیک ده‌ناسین «وقتی نشانی دادم مرا شناخت؛ کاتی ناو‌نیشانم دا ناسیمه‌وه».

نشانی پستی: ناو‌نیشانی پۆستی؛ ئه‌و زانیاریانه‌ی له‌سەر هه‌ناردە پۆسته‌کان ده‌نووسریت (وه‌ک ژماره‌ی مال، ناوی کۆلان، شه‌قام و شار، کۆدی پۆستی یان ژماره‌ی سندۆقی پۆستی).

نشانی فرستنده: ناو‌نیشانی بنێر؛ ناو‌نیشانی ئه‌و که‌سه‌ی هه‌ناردە پۆستی ده‌نێریت. هه‌روه‌ها: نشانی گیرنده

نشانی دادن: ناو‌نیشان دان؛ نیشانی دان؛ ناساندن.

نشاندن / nešānīdan، نشاندن

نشنه ۱ / naš'e، (عربی) اسم، نه‌شه‌یی؛ سەر‌خۆشی؛ سەر‌خوه‌شی؛ سەر‌وه‌شی؛ هه‌ستیکی تاییه‌ت به‌هۆی خواردنی ماکی خاوه‌ره‌وه «این مواد در شخص نشه ایجاد می‌کنند؛ ئه‌م ما‌کانه له‌مرؤفدا نه‌شه‌یی به‌دی دیتن».

نشنه ۲: صفت. نه‌شه؛ سەر‌خۆش؛ سەر‌خوه‌ش؛ سەر‌وه‌ش «وقتی چند کُک زد و نشنه‌شد صحبتش گل انداخت؛ کاتی چهن مژی لیدا و نه‌شه‌بوو قسه‌ی گولی کرد».

نشپیل / našpîl، ها قلاب ۱

نشت / našt، اسم، نمتک؛ دزه؛ ئیق؛ په‌وتی وه‌رفین؛ وه‌رفتن؛ ده‌لانی نه‌خته‌نه‌خته‌ی شتیک (وه‌ک ئاو، گاز، تیشکی رادیۆنه‌کتیف و...) له‌دیواره‌ی شوپنیک کپ‌کراوه‌وه. هه‌روه‌ها: نشت کردن

نشاب / naštāb، ها:/اسم، ئاودزه؛ ئاوه‌زۆ؛ ئاوی ده‌لاو.

نشافتن / našetāftan، شتافتن

نشر / neštar، ها:/اسم، نشته‌ر؛ نه‌شته‌ر؛ نژه‌ر؛ نژ؛ نژد؛ نشتیر؛ نشته‌ل؛ نیشه‌ر؛ شفه‌ر؛ کار‌دیکی

به لافؤک؛ په خشه؛ بلافؤک؛ نووسراوه بؤ چاپ و
بلاوکردنوه (وهک گؤفار، رؤژنامه ...).

نشریه ی ادواری: بلافؤکی دهوړه یی؛ بلافؤک
که له هر ماوه یه کی دیاریکړاوا (وهک مانگ،
وهرز و...) جاریک دهرده چی.

نشت / nešast، ها: /سم، کؤبوونهوه؛ دانیشتن:
۱. کار وړه وتی یه ک گرتنی چهن کهس له
شوینیکدا بؤ له سر چوونی بابته تیکی دیاریکړاو
(در روز دو نشت داشتیم: له رؤژدا دوو کوبوونه ومان
هه بپو) ۲. روتی نیشن؛ ته پین؛ نشت کردن
(متوجه نشت دیوار نشد: به نیشن دیواره کی
نه زانی).

نشتن / našostan، شستن

نشتن / nešastan, nešestan: مصدر. لازم. //

نشتی: دانیشتی؛ می نشینی؛ داده نیشی؛ بنشین:
دانیشه // ۱. دانیشتن؛ رؤنیشن؛ نیشن؛ نشتن؛
نیشننه خوار؛ نیشننه؛ نیشنته یه؛ رپوونان؛
رپوونین؛ رؤنین؛ داین؛ رپووی نیشن؛ نستهن؛
نسته نه؛ نشتن؛ نشته نه؛ فنه نشتن: /الف/ قنگ/
قوون دانه وه؛ غنره دهی؛ قورسای لهش خسته
سر سمت «از نشتن خسته شده ام: له دانیشتن
وهرز بووم» ب/ قنگ نانه سر شتیک «روی زمین
نشتن: دانیشتنه سر زوی» ج/ /دبی/ پله و
پایه ییک وهرگرتن «به تخت پادشاهی نشت: نیشننه
سر ته ختی شای» ۲. نیشن: /الف/ جی گرتن
«تیر به قلبش نشت: تیره که نیشننه سر دلی»

ب/ بهرپه سن بوون؛ خوش هاتن «به دل نشتن:
به دله و نیشن» ج/ رپووبه ریک داپوشان «برف به
زمین نشته بود: بهر نیشنپو» د/ هامشو کردن؛
بهین بوون «با آدمهای ناباب نشتن: ده گئل مروی
ناله بار دانیسن» ه/ به کاریکوه په رزان؛
خه ریک بوون «بشت فرمان نشتن: نیشننه پشت
فرمان» ۳. کهوتن؛ ته کان و جووله لی بران «از
پای نشتن: له پچ کهوتن» ۴. نیشننه جی بوون؛
ژیان «در کوچی ما می نشیند: له کؤلانی ئیمه دا

نووک تیژ بؤ هه لدرپنی دمه ل و برین.

نشت زدن: نشتر وه شاندن؛ نه شتر دان؛ به
نشت هه لدرپن (زؤتر نه ندامیک).

نشتی / našti، ها: /سم، دزه؛ نمک (لوله نشتی
دارد: لوله که دزه ده کا).

نشتی: صفت. ده لاو؛ وه رفی؛ نمکاو؛ دزه کردو
(آب نشتی: ناوی ددلاو).

نشت یاب / naštyāb، ها: /سم، نمدؤز؛ کهس
یان که رسته یی که شوینی دزه کردنی شتیک
(به تابه ت ناوی لولول کیشی) ده دؤز یته وه.
هه روه ها: نشت یابی

نسخوار / nošxār، اسم، کاویژ؛ کاویژ؛ کاویچ؛
قاویچ؛ قاویچ؛ قاویش؛ کای؛ ژا؛ ژاو؛ کائین؛
مشوت؛ کنشت؛ وه کار؛ رپوتی جاوینه وهی
په لخور.

نسخوار کردن: کاویژ کردن: ۱. پورساندن؛
کاوینه وه؛ کاوانه وه؛ وه کاربان؛ کابین؛
قه کابین؛ جاوینه وهی په لخور ۲. /مجازی/
مزمه مژ کردن؛ رپوه رپو کردن؛ ژاوه ژاو که رده ی؛
زؤرپاته کردن وهی قسه ی بی تام.

نسخوار کننده / nošxārkonande، ها؛ گان؛
صفت. کاویژ کهر؛ قه کای؛ تابه تمه ندی
دهسته یه که له گواندارانی جووت سم (وهک گا،
وشر، ناسک، پهز، بز و...) که نه وی ده یخؤن
نایجان، قووتی دده دن و دیسه انه وه
هه لیدیننه وه ناو دهم و نه مجار ده یجان.

نشدن / našodan، شدن

نشر / našr، [عربی] اسم، ۱. بلاوه؛ په خش؛ کار و
رپوتی په رده دان «نشر شایعات: بلاوه دی دهنگو»
۲. نه شر؛ چاپ و په خش؛ پیشه و کاری چاپ و
په خش کردنی کتیب و به لافؤک ۳. په خشانگا؛
دهنگاو؛ دامه زراوه ی چاپ و په خش «نشر آزادی:
په خشانکای نازادی».

نشریات / našriyyāt، [عربی] جمع، نشریه

نشریه / našriyye، ها: نشریات؛ [عربی] اسم،

نیشته حیه> ۵. چاوهروان بوون <پنج سال به پایش نشست: پینج سال به دیاریهوه دانیش> ۶. [مجازی/ دامرکان؛ نیشتهوه؛ داسه کنان <یک لیوان آب بخور عطشت بنشیند؛ پەرداخێ ئاو بخۆوه تینهوتیت دامرکی> ۷. راوهستان؛ وئسیان؛ خوگرتن؛ سهبرکردن <نشین باران بند بیاید: راوهسته باران خوش بکاتهوه> ۸. نیشتن؛ چهقین؛ تیرۆچوون <کشتی به گل نشست: کهشتیه که ییشه قور> ۹. نیشتن؛ تووش بوون؛ تووشیار هاتن <به عزا نشستن: نیشته پرسهوه> ۱۰. هاوجیی کردنی ژنی خراپه له گهل مشتەریدا.

■ صفت مفعولی: نیشته (دانیشتوو)/ مصدر منفی: نیشستن (دانه نیشتن)

نشتنکی / nešastanaki /: قید. [گفتاری/ به دانیشتنهوه؛ به دانیشتانهوه؛ به نیشتهوه <همینطور نشتنکی خواهم برد: ههروا به دانیشتنهوه خەوم لی کهوت>.

نشتنی / nešastani /: صفت. نیشتهنی؛ دانیشتوو؛ تایه تمه نندی که سئ که بیهوئ بمینتیهوه و نه روا.

نشت و بر خاست / nešast-o-barxāst /: ها/ اسم. هامشو؛ ئامشو؛ هامووشو؛ ههلسان و دانیشتن؛ ئهلس بنیش؛ هورز و ئه رنیشته؛ ههلس و دانیشت؛ ههلس و بنیشته؛ ههلس و کهوت <دو بار با آن ها نشت و بر خاست کنی متوجه می شوی: دوو جار له گه لیاندا هامشو بکه ی تیده گه ی>. ههروه ها: نشت و بر خاست داشتن: نشت و بر خاست کردن

نشته / nešaste /: قید. به دانیشتنهوه؛ به دانیشتانهوه؛ ئه رنیشته ی <یاد گرفته بود نسته بخواید: فیر ببوو به دانیشتنه بخه وئ>.

نشته / našoste /: صفت. نهشوراو؛ نهشوردراو؛ نهوه نهشوریا؛ نهشوریاگ <میوه ی نسته: میوه ی نهشوراو>.

نشکافتن / našekāftan /: شکافتن

نشکستن / našekastan /: شکستن

نشکفتن / našekoftan /: شکفتن

نشکن / naškan /: ها/ صفت. نهشکن؛ خوگر له بهرامبه ر تهوژم و لیکه وتنهوه.

نشکبییدن / našakibîdan /: شکبییدن

نشگون / nešgûn /: نیشگون

نشمردن / našemordan /: شمردن

نشمه / našme /: ها/ اسم. [گفتاری/ ماشوقه؛ ماشقه؛ ژنی که ده گهل پیاو یکدا به دزیهوه کهین و بهینی ههیه.

نشناختن / našenāxtan /: شناختن

نشناساندن / našenāsāndan /: شناساندن

نشنیدن / našenîdan /: شنیدن

نشوراندن / našûrandan /: شوراندن

نشوریدن / našûridan /: شوریدن

نشو و نما / našv-o-nemā /: [عربی/ فارسی/ اسم. گه شه؛ گه شه و نه شه؛ هه راش؛ فراژی؛ رهوتی سه ره هلدان و به خوذا هاتن.

نشیب / našîb /: ها/ اسم. [ادبی/ نشیف؛ نشیو؛ نشیو؛ نشووف؛ شف: ۱. سه رنجه؛ جی نزم ۲. سه ر به رهو ژیر؛ لیژ؛ سه ر به ره ژیر؛ به رهو خوار؛ لیژایی؛ به رهو خواری؛ سه رهو خواری؛ سه ره به رهو ژیر؛ سه ره و چیتری؛ شووینی سه ره به ره خوار.

نشیمن / nešîman /: ها/ اسم. ۱. نیشمه ن؛ نیشمه نگا؛ نشینگه: /الف/ جینگه ی رۆنیشتن ب) له بار بو ژیان <اتاق نشیمن: دیوی نشیمن> ۲. قنگ؛ سمت.

نشیمنگاه / nešîmangāh /: اسم. روونهک؛ قنگ؛ سمت؛ سمت؛ عننه؛ کهماخ؛ سورین؛ کولوت؛ قالچه؛ ئه و به شه له ئه ندامی گیاندار <به تایهت مرؤ> که له دانیشتندا ده که ویتته سه ر زهوی و قورسای لهش ده که ویتته سه ری.

نشین / nešîn /: اسم. ۱. کۆم؛ ئاخری ریخوله ی گه وره ۲. زرتک؛ کووم؛ پند؛ پندرو؛ قولته فسه؛

سوو؛ خرک؛ تریزه؛ بالوور؛ قیت؛ پیزی؛ کونای قنگ.

— نشین^۱: پیواژه. — نشین: ۱. ئه وهی له شوینیکدا دهژی یا ده مینیتیه وه (روستاسن: گوند نشین)
۲. جیگه یان شوینی مانه وهی که سییک
(شاه نسین: شانشین).

— نشینی / nešîni: پیواژه. — نشینی: دانیشن له شوینیک
(شهر نشینی: شار نشینی).

نص / nas(s): [عربی/اسم، دهق] (نص قانون: دهفی قانون).

نصاب / nassāb، ها: [عربی/اسم، دانه ر؛ دامه زرتنه ر؛ ئه وهی خه ریکی پیکه وه نان و ریخستنی که رسته له شوینیکی دیار یکرادایه.

نصاب / nesāb: [عربی/اسم، ۱. حد^۲. ۲. /دبی/ وشه دانی هۆنراو به شیعر.

نصارا / nesārā, nasārā: [عربی/اسم، /قدیمی/ فه لان؛ خاچ په رستان؛ مه سیحیگه ل.

نصایح / nasāyeh: [عربی] جمع نصیحت
نصب / nasb: [عربی/اسم، کار و رهوتی دانان؛ دانیان؛ دامه زراندن: ۱. پیکه وه نان و ریخستنی شتی له شوینیک. هه روه ها: نصب بودن؛ نصب شدن ۲. کار و رهوتی ده سنیشان کردنی که سی بۆ کاریک، به تاییه ت پی سپاردنی پله و پایه یه ک
(نصب فرماندهی نیروی انتظامی: داناسی قوماندهی هیزی ئاسایش).

نصرت / nosrat: [عربی/اسم، /دبی/ ۱. سه رکه وتووویی ۲. یارمه تی؛ یاری؛ یاریده؛ کۆمه گ.

نصف^۱ / nesf، ها: [عربی/اسم، نیوه؛ نیمه؛ نیف؛ نیقی؛ نیمه؛ نسف؛ هه ر کام له دوو به شی هاوئه ندازه له شتییک] (نصف من، نصف تو: من نیوه و تو نیوه).

☐ نصف شب نیمه شب

نصف^۲: صفت. نیوه؛ دوونیو؛ دوو کووت؛ به یه ک نه ندازه ده گه ل ئه وه به شه که ی تردا (نان را نصف

کن: نانه که نیوه که!).

نصف العمر / nesfol'omr: [عربی] نصفه عمر

نصف النهار / nesfonnahār: [عربی/اسم،

۱. جه غزی گریمانیه یی وا که به سه ر دوو جه مسه ری زه ویدا ده کشی و ناوه ندی هه ر ناوه ندی زه وینه ۲. نیوه جه غزیک له نیوان دوو جه مسه ری زه ویدا ۳. کاری نیشاندانی ئاوا جه غزیک له سه ر نه خشه ی گو ی زه وین به ژماره وه.

نصف به نصف / nesfbenesf: [عربی/فارسی/

عربی] قید. نیوه به نیوه؛ نیف — نیف؛ نیمه — نیمه؛ نیوه — نیوه؛ نیوه به نیوه (نصف به نصف قسمت می کنیم: نیوه به نیوه به شی ده که ین).

نصفه^۱ / nesfe، ها: [عربی/فارسی] صفت.

/گفتاری/ نیقی؛ نیوه؛ نیمه؛ نسف: ۱. به نیو نه ونده ی که ده یدیریت (این ظرف چرا نصفه است: ئه م ده فره بۆ نیوه یه ۲. نیوه چل؛ نیوه و ناته واو
(کار هنوز نصفه است: کاره که هیشتا نیوه یه).

نصفه^۲: پیشواژه. نیوه؛ نیمه؛ نیفه: ۱. به شییک له دوو به شی هاوئه ندازه (نصفه سیب:

نیوه سیو) ۲. ناوه راستی مه ودا و کات (نصفه راه: نیوه یه) ۳. نیوه چل؛ نیوه و ناته واو (نصفه کاره: نیوه کاره).

نصفه روز / nesferūz: [عربی/فارسی] صفت.

/گفتاری/ نیوه وه خت؛ نیوه ره ژه؛ به کار و تیکۆشانی له نیوه ی ره ژدا (به یانی یان دوا ی نیوه ره) (کار نصفه روز؛ مدرسه ی نصفه روز؛ ئیشی نیوه وه خت؛ قوتا بخانه ی نیوه ره ژه).

نصفه شب / nesfešab: [عربی/فارسی] ☐

نیمه شب

نصفه عمر / nesfe'omr: [عربی] صفت. نیوه گیان؛ نیوه عومر؛ توووشیاری ترس، په ژاره یان په ریشانی زۆر بوون (از ترس نصفه عمر شدم: له ترسان نیوه گیان بووم).

نصفه کاره^۱ / nesfekāre: [عربی/فارسی] صفت.

ناته‌واو؛ نیوه‌کاره «خانه هنوز نصفه‌کاره است؛ ماله که هیشتا ناته‌واوه».

نصفه‌کاره: قید. ناته‌واو؛ به ناته‌واوی؛ به نیمه‌کاره‌یی «کار را نصفه‌کاره گذاشت و رفت؛ کاره‌کی ناته‌واو جی هیشت و رۆی».

نصفه نیمه / nesfenîme: [عربی/فارسی] صفت. [گفتاری] نیوه و ناته‌واو؛ که‌ل و کوتهر؛ نیوه‌چل. نصفی / nesfî: [عربی/قید، [گفتاری] له‌تیک؛ کوتیک؛ نیوه‌یه‌ک «یکی و نصفی؛ نصفی‌نان برداشتم؛ دانه و له‌تیک؛ کوتیک نانم هه‌لگرت».

نصیب / nasîb، ها: [عربی/اسم، به‌ش؛ بیش؛ به‌شه؛ نصیب؛ نسیو؛ واش؛ وه‌ش؛ پش؛ بیه‌ش؛ به‌ری؛ گییه‌ف؛ هۆخ؛ ئەوی له به‌ش کردنه‌وه‌دا به‌ر که‌سی ده‌که‌وی».

یا نصیب و یا قسمت: یا عومر؛ هه‌یه‌وو؛ تازه‌کوا «کی بشود دوباره شما را ببینم؟ با نصیب و یا قسمت: یا عومر تا دیسان چاومان به ئیوه بکه‌ویت‌هوه».

نصیب بردن: به‌ش بردن؛ به‌شدار بوون «من از آن پول نصیبی نبردم؛ ئەمن له‌و پاره‌یه بدشیکه نهربرد».

نصیب شدن: لی‌که‌وتن؛ پی‌گه‌یشتن؛ پی‌بران؛ (وه) به‌ر که‌وتن «بیشترش نصیب تو شد؛ زۆریه‌لی ته‌که‌وت».

نصیب کردن: به‌ش دان؛ پی‌دان؛ به‌شدار کردن.

نصیحت / nasîhat، ها: نصایح: [عربی/اسم، نامۆژگاری؛ نامۆچیاری؛ مۆچیاری؛ مۆژگاری؛ مۆجگاری؛ مۆج؛ په‌ند؛ قسه‌یه‌ک که‌بۆ تیگه‌یاندن، وریا کردنه‌وه یان رینۆینی که‌سیک، پی‌ده‌گوتری».

نصیحت کردن: نامۆژگاری/مۆچیاری کردن. نصج / nozc: [عربی/اسم، ره‌وتی پاگرتن؛ خۆگرتن؛ به‌رز بوونه‌وه؛ به‌ره‌و سه‌ر رۆیشتن».

نظر بوق / natarbûq: تتر بوق

نظفه / notfe، ها: [عربی/اسم، توو؛ تۆم؛ تۆمه؛ تۆو: ۱. سیللولی جنسی نیر ۲. [گفتاری] سیللولی به‌دیها‌توو له سیللولی نیر و می».

نطق / notq: [عربی/اسم، ۱. وتاربیژی؛ گۆتار ۲. [گفتاری] قسه؛ قسی؛ قسیه؛ په‌یف؛ وته؛ گوته. □ نطق کردن: دوان: ۱. وتار دان؛ قسه‌بۆ کۆرپ کردن ۲. [تعریض] فه‌رمایش کردن؛ قسه‌ی زۆر و نابه‌جی کردن».

نطق کسی باز شدن: که‌سیک هائنه قسه؛ ده‌م که‌سی کرپانه‌وه؛ زوانی که‌سی به‌ر بوون».

نطق کسی کور شدن: [مجازی] زمانی که‌سی گیران/به‌سیان؛ ده‌م که‌سیک قو‌لف بوون؛ که‌سی له قسه‌که‌وتن».

نطق / notoq: [از عربی] اسم، [گفتاری] قسه؛ قسیه؛ وته؛ گوته؛ په‌یف؛ نطق

نطق زدن/کشیدن: ده‌م کردنه‌وه؛ لی‌و بزواندن؛ هه‌ناسه‌دان؛ قسه‌کردن «کسی جرأت نداشت نطق بزند؛ که‌س نه‌ده‌ویرا ده‌م بکانه‌وه».

نظلبیدن / natalabîdan: [فارسی/عربی/فارسی] طلبیدن

نظار / naz'ær: [عربی] نظایر

نظار / nozzâr: [عربی] جمع نظایر

نظارت / nezârat, nazârat، ها: [عربی/اسم، چاوه‌دیتری؛ چاودیری؛ چاویاری؛ چافدیتری؛ پایین؛ به‌رداین؛ کار و ره‌وتی پی‌راگه‌یشتن، پرسینه‌وه و چاو لی‌کردن بۆ دلنیا‌یی له باش به‌رپوه‌و چوونی کاریک. هه‌روه‌ها: نظارت داشتن؛ نظارت شدن؛ نظارت کردن

نظارت استصوابی: چاودیری له راست و ره‌وا بوونی کار».

نظاره / nezâre, nazâre: [عربی/اسم، سه‌یر؛ ته‌مه‌شا؛ تماشا؛ نیگا؛ مه‌یزه؛ کاری روانین؛ چاو لی‌کردن «از ایوان خانه‌اش باغ را نظاره می‌کرد؛ له به‌ره‌یوانی ماله‌که‌یه‌وه سدیی باخه‌کی ده‌کرد».

نظاره گر - / nezâregar, nazâre، ها: لان؛

دیتم ۲. را؛ بیر و را؛ راوئژ؛ ته گبیر <نظر تو در این باره چیست؟: رای تو لهم بارهوه چیه؟>

۳. ویست؛ خواهه؛ خواست؛ رهوتی گهرهک بوون <در نظر داشت خانه‌ای بخرد؛ گهرهکی بوو مالئیک

بسنئی> ۴. بیر؛ ویر؛ هزر <به نظرم رسید؛ به بیرمدا هات> ۵. /انظار/ پیش چاو؛ بهر چاو؛ بهر چاووان <از نظر افتادن؛ نظر کسی را گرفتن: له پیش چاو سووک بوون؛ بدر چاو کهسئ گرتن> ۶. بار؛ لایهن؛ سوئنگه <از نظر سیاسی؛ له باری رامیاریهوه>.

□ نظر بد: ۱. چاوی پیس؛ چاو خراو ۲. دلی پیس؛ دلی رهش.

نظر به راست: /نظامی/ شیوه راوه‌ستانئیک که سهر به لای راستدا گه‌رابئی. هه‌روه‌ها: نظربه‌چپ □ نظر انداختن: چاو (پیدا) خشاندن؛ سهرسهری و بی‌ورد بوونهوه لی‌روانین <یک نظر به این مقاله بنداز؛ چاوئیک بهم وتارهدا بحشید!>.

نظر دادن: بیر و رای خو دهرپرین.

نظر داشتن: ۱. چاو/ دل له دوو بوون ۲. به‌مرز بوون ۳. له سهر بره‌ویهک بوون.

نظر کردن: ۱. سهرکردن؛ ته‌مه‌شا کردن ۲. ورد بوونهوه ۳. چاو لیدان؛ کردنه چاووهوه.

نظر کسی را جلب کردن: چاو کهسئ گرتن؛ سهرنجی کهسیک راکیشان.

نظر کسی را گرفتن: چاوی کهسیک گرتن؛ سهرنجی کهسئ راکیشان.

از نظر کسی افتادن: له پیش چاوی کهسیک سووک بوون؛ له بهر چاو کهسیک کهفتن.

از نظر گذاردن: ۱. چاو لی‌کردن؛ سهرکردن ۲. چاو پیدا خشاندن.

به نظر آمدن/ رسیدن: ۱. کهوتنه بهر چاو؛ دیتران؛ هاتنه پیش چاو ۲. وا دیار بوون.

تحت نظر بودن □ تحت نظر، تحت

نظر آزمایی / nazarāz(e)māyî ، ها: /عربی/ فارسی/سم. راوئژ؛ رازموونی؛ پرس و را له خاوهن رایان له‌مه‌ر باب‌ه‌تیکه‌هوه.

عربی/ فارسی/سم. بینهر؛ وئنه‌ر؛ وینه‌ر؛ سهرکه‌ر؛ ته‌ماشاجی.

نظافت / nezāfat, nazāfat : /عربی/سم. پاکئی؛ پاکزئی؛ ته‌میسئی؛ خاوئینی.

□ نظافت کردن: خاوئین کردنه‌وه؛ ته‌میس کردن. نظافتچی / nezāfatî, nazāfat- ، ها: /ان/؛ /عربی/ ترکی/سم. کهسئ که خاوئین کردنه‌وه‌ی شوئینی، به‌تایبته دامه‌رزراوه‌یه‌کی له ته‌ستودایه.

نظام / nezām ، ها: /ات/؛ /عربی/سم. ۱. پیکه‌هاته؛ دوزنه؛ سهرجه‌می قانون، داب و ده‌ستوور و نهریتی پیکه‌هینه‌ری ده‌زگایه‌ک <نظام پزشکی؛ نظام طبیعت؛ پیکه‌هاندی بژیشکی؛ دوزنده‌ی سروشت> ۲. دوزنه؛ کوندام؛ سهرجه‌می دام و ده‌زگای رامیاری و کومه‌لایه‌تی <نظام سرمایه‌داری؛ دوزنده‌ی سهرمایه‌داری> ۳. رژیم؛ دوزنه؛ دام و ده‌زگای حوکه‌تی <نظام جمهوری؛ رژیسی کوماری> ۴. نهرته‌ش؛ سهرجه‌می سپای ولاتیک.

□ نظام وظیفه: ۱. خزمه‌تی سهربازی ۲. مه‌زینگه‌ی کوک‌کردنه‌وه و ناردنی لاوان بو سهربازی.

نظامنامه / nezāmname ، ها: /عربی/فارسی/سم. ده‌ستووری حوکه‌تی؛ قانون و بریاری داندارو له لایهن به‌رپرسانی حکوومه‌ته‌وه که پیویسته به‌رپوه بچی.

نظامی ۱ / nezāmî ، ها: /ان/؛ /عربی/سم. نهرته‌شی؛ سپایی؛ قوشه‌نی؛ نیزامی؛ کهسئ که له نهرته‌شدا کار ده‌کا.

نظامی ۲: صفت. چه‌کداری؛ نهرته‌شی؛ سهر به هیزی چه‌کداری <لباس نظامی؛ به‌رگی چه‌کداری>.

نظامیگری / nezāmîgarî : /عربی/فارسی/سم. میلیتاریسم

نظائر / nazāyer : /عربی/جمع □ نظیر: نظائر نظر / nazar ، ها: /عربی/سم. ۱. نیگا؛ نیبا؛ تواشا؛ ته‌ماش <یک نظر دیدمش: تاقه نیکیه‌ک

نظر بازی / nazarbāzi، ها: /عربی/ فارسی/ اسم،
چاوبازی؛ قۆی: ۱. به چاو ئه‌وینداری کردن؛
چاو لیک کردنی دوو دلدار ۲. چاوله‌وه‌رینی؛
چاوچرپینی؛ چاوچه‌رپینی؛ سه‌یری له‌شی جنسی
تر بۆ که‌یف و خوشی.
نظر بلند / nazarboland: /عربی/ فارسی/
بلند نظر
نظر تنگ / nazartang: /عربی/ فارسی/
تنگ نظر
نظر تنگی / nazartangi: /عربی/ فارسی/
تنگ نظری
نظر خواهی / nazarxāhi، ها: /عربی/ فارسی/
اسم، رخوازی؛ پرسپار له‌بیر و رای خه‌لک یان
تاقمیککی تایبته له‌مه‌ر شتیکه‌وه.
نظر سنجی / nazarsanci، ها: /عربی/ فارسی/
اسم، رانه‌زموونی؛ رازموونی؛ تۆزینه‌وه له‌سه‌ر بیر
و رای خه‌لک یان تاقمیککی تایبته له‌مه‌ر
شتیکه‌وه.
نظر قربانی / nazarqorbāni، ها: /عربی/ اسم،
چاوه‌زار؛ دۆعای چاوار؛ مۆروو یان نوشته‌یه‌ک
که‌ بۆ به‌رگری له‌چاوی پیس له‌ملی مندالی
ده‌که‌ن یان به‌کراسیه‌وه هه‌لده‌واسن.
نظر گاه / nazargāh، ها: /عربی/ فارسی/ اسم،
روانگه: ۱. به‌رچاوه‌گه؛ به‌رژه‌وه‌ند؛ به‌رجه‌وه‌ن؛
دیامان ۲. بیر و را؛ پروا.
نظر گیر / nazargîr: /عربی/ فارسی/ صفت،
سه‌رنج‌راکیش.
نظری / nazari: /عربی/ صفت، هزری؛ ویری؛
۱. تایبته‌مندی هونه‌ر یان زانستیک که‌ بناغه‌ی
له‌سه‌ر باری بیر کردنه‌وه و تپرامانه تا تاقیکاری
(فیزیک نظری؛ موسیقی نظری؛ فیزیک هزری؛
موسیقای هزری) ۲. خاوه‌ن باری زه‌ینی (بررسی
نظری؛ تاوتوی کردنی هزری) ۳. /گفتاری/
به‌گومان؛ سۆسه‌یی «نظری حرفی زد؛ به‌گومان
قسه‌یه‌کی کرد».

نظریات / nazariyyāt: /از عربی/ جمع
نظریه
نظریه / nazariyye، ها: نظریات: /عربی/ اسم،
۱. بیرۆکه؛ لی‌دوانیک به‌ دانسته بۆ پروو
کردنه‌وه‌ی نه‌پینه‌کی زانستی یان مه‌به‌ستیککی
بیره‌وانی ۲. بیرۆکه؛ کپ و کاشی هیندیک
دیارده له‌باری پتوه‌ندیان پتکه‌وه ۳. پروا، روانگه
یان شیوازی که‌ وه‌ک بناغه‌یه‌ک هه‌لده‌بژدردی
و ئاراسته ده‌کری * نگره
 نظریه‌ی مه‌بانک مه‌بانگ
نظریه‌پرداز / nazariyepardāz، ها: /ان:
/عربی/ فارسی/ اسم، بیرۆکوان؛ بیرۆکه‌وان؛ دانهری
بیرۆکه. هه‌روه‌ها: نظریه‌پرداز
نظم / nazm: /عربی/ اسم، ۱. ته‌کووزی؛ مریسی؛
رپیک‌وپیککی «کارها با نظم کامل پیش می‌رود»
کاره‌کان به‌ته‌کووز به‌کی ته‌واوه‌وه به‌ره‌و پیش
ده‌چن ۲. دامه‌زراوی؛ هیمنی؛ بار و دۆخی
به‌بی ئاژاوه و بشپوه ۳. /ها/ هۆنراوه؛ هۆنه؛
شعیر؛ گوته و نووسراوه‌ی به‌کیش و قافیه.
نظمیه / nazmîyye، ها: /عربی/ اسم، /قدیمی/
شاره‌وانی؛ شاره‌بانی؛ که‌لانتهری.
نظیر / nazîr، ها: نظایر: /عربی/ اسم، هاوتا؛ ناوتا؛
ئامتا؛ لنگه.
نظیف / nazîf: /عربی/ صفت، /ادی/ پاکژ؛ پاک؛
خاوین؛ پاقر؛ پوخته؛ بی‌گردد؛ بی‌خه‌وش؛ پوار؛
پیک؛ ته‌میس (با یک پارچه‌ی نظیف ببندید؛ به
پارچه‌یه‌کی پاکر بیهستن).
نعره / na're، ها: /عربی/ اسم، نه‌عه‌ته؛
نه‌عه‌تی؛ نه‌عه؛ نارته؛ نه‌په؛ نه‌رپه؛ هه‌لان؛
گورپه؛ گورپه؛ ده‌نگی به‌رز و گری بی‌وانا که‌ زۆر
جار له‌سۆنگه‌ی توو‌پیه‌ی، ژان یان بۆ هه‌ر شه‌
ده‌ردیت، به‌تایبته هاوارای گیاندارانی درنده
(نعره‌ی شیر؛ نه‌عه‌ته‌ی شیر).
 نعره‌زدن؛ کشیدن؛ هاره‌کردن؛
گوران؛ گورانیدن؛ نه‌راندن؛ نه‌ران؛ نه‌راندن؛

هرمژاندن؛ هر مژین؛ توممین؛ نهره ی؛ نهرای؛
نهره ته پیکه ی.

نعره زان / na'rezanān /: [عربی/فارسی] اقیه. به
نهره وه؛ نهره نهر؛ گور ه گور؛ به نهره ته وه؛ به
گوراندنوه [شیر نعره زان حمله کرد؛ شیر به نهره وه
هله مته تی دا].

نیش / na'š /: [عربی/اسم] تاقیر؛ جه نازه؛
تهرم؛ لاشه؛ لاک؛ که لاش؛ که له خ؛ که له ش؛
جهنده ک؛ به لاته؛ که لاک؛ جهسته ی گیانداری
مردوو.

نیش کش / na'skeš /: [عربی/فارسی/اسم]
لاشه کیش؛ لاک کیش؛ ۱. جه نازه کیش؛
که رسته ی مردوو گوز تنه وه ۲. که سی که لاشه ی
مردوو به سهر شانوه ده گری و ده بیا بؤ سهر
قهران.

نیش کشی / na'skešî /: [عربی/فارسی/اسم]
[تعریش] لاشه کیشی؛ کاری جه نازه کیشان.

نعل / na'l /: [عربی/اسم] نال؛ ناله؛ نال؛
۱. له ته ئاسنی وه ک که وان که ده بیکونه ژیر
سمی چاره وی و ولا خدا ۲. نالچه؛ ناله کی؛ نالی
که وش؛ میخی سهر پان و تاخت کراو که
ده دیده نه ژیر پاژنه ی که وشدا.

نعل کردن؛ نال کردن؛ نالی که رده ی؛ یه کسم
نال کردن.

نعل وارونه زدن؛ [مجازی] شوینه گومکی
کردن؛ پیچه وانه ی نیازی دل نواندن، بؤ فریو
دان.

نعل اسبی / na'l(e)'asbî /: [عربی/فارسی] [عربی]
نعلی

نعلبکی / nalbakî, na'lbakî /: [عربی/فارسی]
اسم. نالبه کی؛ ژیر ئیسکان؛ ژیر پیاله؛ ناله کی؛
نالووکی؛ ته پلک؛ ده رده نگ؛ ته بله؛ تابله؛
بن پیاله؛ که بؤل؛ بن باده؛ گالش؛ ده فره چکوله ی
زورتر له چینی بؤ ژیر ئیسکان و فنجان.

نعلبند / na'lband /: [عربی/فارسی/اسم]

سؤلبه ند؛ نالبه ند؛ نالبه ن؛ نالوه ن؛ نالهن؛
قه له متراش؛ سم تراش؛ که سی که یه کسم نال
ده کا.

نعلبندی / na'lbandî /: [عربی/فارسی/اسم]
نالبه ندی؛ ۱. کاری نال کردن ۲. پیشه ی نالبه ن
۳. ها/ کار گه ی نالبه ن.

نعلی / na'li /: [عربی] صفت. نالین؛ نالی؛ وه ک
نال [ماهیچه ی نعلی؛ ماسوولکه ی نالی]؛ نعل اسبی
نعلین / na'leyn /: [عربی/اسم] نالک؛ نالین؛
کاله؛ سؤل؛ قاپقاپ؛ کهوشی سووک و بی پاژنه.

نعمات / na'amāt /: [عربی] جمع [نعمت]
نعمت / ne'mat /: [عربی/اسم] به ش؛
نیعمه ت؛ ۱. شتیکی باش که له لایه ن
که سیکی مهن، به تاییه ت خواوه خه لات
ده کری ۲. نه وه ی ده بیته هؤی هیمنی و
ئارخه یانی ۳. تاییه تمه ندی و دانسته یه کی
به رچاو له که سیکا [نعمت زیبایی؛ به شی جوانی].

نعمت اللهی / ne'matollahî /: [عربی] [نعمتی]
نعمتی / ne'matî /: [عربی/اسم] نیعمه تی؛
ههر یه که له شوینکه و تونوانی ته ریه ته ی شا
نیعمه تووللاهی وه لی (- ۸۳۴ کوچی): نعمتی
نعمتی؛ صفت. نیعمه تی؛ به ندیوار به ته ریه ته ی
شا نیعمه تووللاهی وه لیه وه.

نعدا / na'nā /: [عربی/اسم] نه عنا؛
نه عنه؛ نه ناباخی؛ هیزا؛ بوودینه؛ گیابه کی
که لاوردی تام تیژی بؤنخوشه، وشک ده کری و
بؤ تام بؤ ده چیشتی ده که ن؛ نعداغ

نعدای کوهی / صحرا یی؛ پوونگه کیویله؛
پوونگه ریوی؛ ته تاوک؛ ته تاوک؛ ته هتاوک؛
ته تاوک؛ نه عنه کیویله؛ جاتره؛ روه کیکی
کیوی و خورسکه، که لاکانی بؤنی نه عنا
ئه ده ن؛ نعداغ کوهی/ صحرا یی

نعدا داغ / na'nādāq /: [عربی/فارسی/اسم]
نه عندا داغ؛ نه عنا ی وشکه وه کراو که ده نیو رونی
چوقاوی ده که ن و وه ک تام له گهل بری

چیشندا ده یخۆن.

نعناع /na'nā/: [عربی] نَعْنَاع

نعناعی کوهی/ صحرايي نَعْنَاع کوهی صحرايي

نعوذ بالله /na'üzobellāh/: [عربی] اَعوذ.
نه عوزوبیلا: ۱. په نابه خوا ۲. خوانه کهرده؛ خوی
نه کهرده؛ خوانه کردوو.نعوظ /no'üz, nu'üz/: [عربی] نَعْظ، رَهْقِي؛ رَهْپِي؛
بهلی؛ قیټی؛ دُخِي رَهْق بوون؛ رَهْپ بیهی؛ رَهْق
و رَاسْت بوونی ئەندامیک که پیشتر شل بووه،
به تاییهت ئەندامی نیږینه.

نغريدن /naqorrīdan/: غريدن

نغز /naqz/: صفت. [دبی] ۱. دلخواز؛ دلگړ؛
دلنشین؛ خوش؛ وهش ۲. باش؛ چاک؛ قهنج؛
عال؛ نووک ۳. رېک و پېک؛ ته کووز ۴. جوان؛
زیو؛ قهشەنگ ۵. تېر و بهر؛ پاراو.

نغلانندن /naqaltāndan/: غلطانندن

نغلتيیدن /naqaltīdan/: غلتيیدن

نغمات /naqamāt/: [عربی] نَغْمَة جمع نَغْمَة

نغمه /naqme/: ها؛ نَغْمَات: [عربی] نَغْمَة؛ نهوا؛ ناواز؛
نه غمه؛ دهنگ: ۱. سۆزه؛ دهنگی هاوکیش و
خوش ۲. ناههنگ؛ نهوای موسیقا به تاییهت
دیلا ۳. گۆرانی؛ ستران؛ کۆت؛ زار؛ کزه.نغمه خوان /naqmexān/: ها؛ نا: [عربی]
فارسی] نغمه خوان؛ گۆرانیبیژ؛ دهنگبیژ؛ سترانبیژ؛
گۆرانی واچ؛ گۆرانی چر. ههروه ها: نغمه خوانینغمه سرا /naqmesarā/: ها؛ نا: [عربی] فارسی]
نغمه سرا؛ گۆرانپوان؛ سترانشان: ۱. سترانهون؛ نهوهی
ناههنگی گۆرانی دههونیته وه ۲. گۆرانیبیژ؛
سترانبیژ؛ چر گهر؛ نهوهی گۆرانی دهخویتی.نغمه سرائی /naqmesaryi/: ها: [عربی] فارسی]
نغمه سترانشانی؛ گۆرانپوانی: ۱. کار و رَهوتی
دانانی ناههنگی موسیقا ۲. کاری خویتندی
گۆرانی.

نفاخ /naffāz/: [عربی] نَفَاخ. صفت. بادار؛ وادار؛ به

تاییه تمندی با دروست کردن له نیو ریخۆله دا.

نفاس /nefās/: [عربی] نَفَس، ۱. زایمان؛ زان؛ زای؛
زا؛ زه ها؛ زۆمه؛ زایه نه ۲. بلیمانه؛ بلیمان؛
بریوان؛ خویتی که له کاتی منال بووندا ده پڑی.
نفاسات /nefāsāt, nafāsāt/: [عربی] نَفَس.
گرانکیشی؛ گرانباییه تی؛ دُخ یا چۆنیه تی
نرخدار بوون.نفاق /nefāq/: [عربی] نَفَاق، دووبه ره کی؛ لنجی؛
نارپکی؛ دووبه ندی؛ دووپی: ۱. دوو پرووی؛ بار و
دُخی هاودل و هاودهنگ نه بوون «نفاق ورزیدن»
دوورو پی کردن ۲. /ها/ دژایه تی له بیر و رادا
«نفاق افکندن» دووبه ره کی نانه وه.

نفاق افتادن: دووبه ره کی کهوتن/ داکه وتن.

نفاق افکندن/ انداختن: دووبه ره کی نانه وه/
خستن/ داخستن.

نفاق ورزیدن: دوو پرووی کردن.

نفاق افکن /nefāq'afkan/: نا: [عربی] فارسی]
صفت. گیره شیوین؛ دووبه ره کی داخهر.نفاق افکنی /nefāq'afkani/: ها: [عربی] فارسی]
نفاق افکنی؛ کاره ره هاتی دووبه ره کی
داخستن.نفت /naft/: [عربی] نَفْت، نهوت؛ نهوت؛ نهوته؛
۱. تراویکی خهستی بۆگه نه به رهنگی قاوه بی
تۆخ له ژیر زه ویدا، بریتی له تیکه لاوی چهند
هیدروکهربون وه که هیگران، هیپتان، ئوکتان و
ماکی ئالی تر که له پالوتنی زۆر شتی جۆراوجۆر
به رههم دی: نفت خام ۲. نهوتی سپی؛ نهوتی

چرا: نفت چراغ؛ نفت سفید

نفت چراغ نفت ۲

نفت خام نفت ۱

نفت سفید نفت ۲

نفت سباد: نهوته ره شه؛ مازووت؛ نهوته سیاوی.
نفت ساز: گازوئیل.نفت آلود /naftālūd/: صفت. نهوتینه؛ نهوتای؛
نهفتای؛ به نهوته وه تلاو.

سکے، پای دد گردن)۔

نَفَخ آوَر / nafxāvar: [عربی / فارسی] صفت. واکه؛
بادار؛ به تاپیه تمه نندی به دیهینانی با دهنیو زگدا.

نفر / nafar ، ها: [عربی] اسم. ۱. /ات/ کہس؛

۲. نه‌فره؛ یه‌که‌ی ژماردنی مروڤ سهر؛ یه‌که‌ی ژماردنی وشر «چهار نفر شتر: چوار سهر وشر»
۳. لات/نظام/ سهر باز؛ که‌سی چه‌کدار.

نَفَرَات / nafarāt: از عربی / اسم. ۱. کهسان؛
که‌سئی؛ که‌سگهل؛ که‌سه‌یل؛ که‌سَیَل
۲. سه، یازان؛ چه‌کدارانی بی‌نیشان.

نفربر / nafarbar ، ها: / عربی / فارسی / اسم.
نهفه، به؛ که، سته‌ی گواستنه‌وه‌ی سهر باز.

نفرت / nefrat ، ها: [عربی] اسم، قین؛ رق؛ رک؛
گرخ؛ بار و دۆخی پئی خوش نهوون و بئزار بوون
له کهس، یان شتیک.

□ نغرت داشتن: قین/رق لئی بوون؛ بیزار بیهی؛
خومش نه هاتن؛ حهز لئی نه کردن «از پیاز نغرت
نه: چمنده له پیاز».

نقوت کردن: قین ههستان/ ههلسان؛ بیزار
بوون؛ قین هاتن.

نفرت آور / nefratāvar: [عربی/فارسی]
نفرت انگیز

نفرات انگیز / nefratangîz: [عربی / فارسی] صفت.
 قهر، هه‌لستین؛ وهره‌ز کهر؛ بیزار کهر.

فرستادن /naferestādan/ ➞ فرستادن

نفرمودن /nafarmûdan / ➡ فرمودن

👉 /nafurûxtan, naf(o)rûxtan / نفروختن
فروختن

- نفرد / nafare: (عربی / فارسی) پیوژہ۔ - نفرہہ؛
- کہسہ؛ - کہسی؛ سہر بہ ئہ ژماری کہسان
(یک وند؛ دو نفر؛ بہ یک نفرہہ؛ دوو کہسہ)۔

نَفَری / nafarī: (عربی) صفت. که‌سی؛ نه‌فهری؛
پیوه‌ندیدار به ژماره‌ی که‌سانه‌وه «اتاق دو نفری»
(دو نفری دوو).

نَفْي: قید. ۱. کہہ نہی؛ قوٰلی؛ بہ شیوہی

نفتالین / naftālîn : [فرانسوی] / سم. نهفتالین؛

بلۇرىكى سىپى بۇن تىژە لە بەرىكەو ە گازی ژەھراوی لى دەبىتەو ە و دژى مىروو بەتایبەت مۇدە ە لە بىشەسازىشدا بە کار دەچى.

نفتخیز / naftxîz: صفت. نهوتی؛ نهفتی؛ نهوتدار؛
نهوته‌وه؛ خاوه‌ن بهره‌می نهوتی (سرزمین
نفتخیز ولاتی). (نافتخیز)

نفت سوز / naftsûz /: صفت. نه‌فتی؛ نه‌فتین؛ نه‌وتی؛ نه‌وتین؛ به تایبه‌تمه‌ندی کار کردن به نه‌وت (بخاری، نفی‌نویز: سؤی‌ی نه‌وتی).

نفتکش / naftkeš، ها/ اسم. نهوتبهر؛ نهوتکیش؛
که رسته‌ی گواستنه‌وه، تایبه‌تی راگوێزانی نهوت
(کشتی، نفتکش: گهمه‌ی)

نفتگر / naftgar ، نان /: اسم، نهوتکار؛ نهوهی له
سه‌نعه‌تی نه‌ودتا کار ده‌کا (دندان ایران جمعیت
بزرگی را تشکیل می‌دهند: دندان‌انی ئیران
چه‌ماهه‌ی بکی، زور بیک دین).

نفتی / naftî، ها: / اسم. [گفتاری] نهوتی؛ نهفتی:

۱. نهوت فروش؛ نهفت فروش؛ نهوت ورهش
۲. نهوت فروش؛ فروشگای نهوت.

نعتی: صفت، نهوتی؛ نهفتی: ۱. سهر به نهوت

درآمدهای نفتی: داهاته

۲. تاییه تمه ندی ئه وهی به نهوت کار ده کا
۳. نهوتای؛ نهوتن؛ به نهوته وه تلاو (دستم بهت)

شد: ده‌ستم نهمینامی بوو).

نَفَخ /nafx/ : [عربی] /سم. ۱. با؛ وا؛ بای سک؛

بایي که له نیو کونډامی هه رسه کدا دروست
دور ۲. ۱؛ ۱؛ به، جهوت؛ خه مه ره؛ ئاوسانی

ورگ و ژان و پیچ پیداهاتنی به هۆی بای

سکه‌وه ۳. کار و ره‌وتی ده‌ماندن؛ تیتووراندن؛

دهمنه ی.

□ نوح داشتن: با هه بوون <شکمش بهه بهه> ورگی

تاریخ تدوین: .

نسخ کردن: یا کردن؛ واکه رده‌ی «بعد از خوردن»

شیر شکمش بیخ می‌کند: دواي خواردني شیر

دهدا ۴. /کناهی/ کاتیکی زور کهم؛ دهه؛ سات؛
 ثا؛ گاف /یک نفس هم صبر نکرد؛ یک هه ناسه
 رانه و هستا ۵. /مجازی/ ژین؛ ژیان /نفس کسی را
 بریدن؛ هه ناسه/ که سیگ برین ۶. شوپنه واری
 هاو نشینی /نفس مبارک؛ هه ناسه/ پیروژ
 ۷. /مجازی/ هیز و برست /از نفس افتادن؛ له
 هه ناسه/ که وتن.

☐ نفس کرم: /مجازی/ قسه ی گهرم؛ وته ی
 هیوا به خش و دلگر.
 تا آخرین نفس: تا دواپین هه ناسه؛ تا دما
 هه ناسه؛ تا ئاولیکه دان؛ هه تا مردن؛ تا
 مه رده ی؛ نوکتکا په یه ن.
 ☐ نفس آخر را کشیدن: دوا هه ناسه دان؛ له
 گیانه لادا بوون؛ گیان لاهو بوون؛ نوکتکا /نوکتکا
 په یه ن بوون.

نفس از خود بردن: فزه نه کردن؛ دهنگ
 لی نه هان؛ کپ و بیده نگ بوون.
 نفس از ماتحت (کون) کشیدن: /مجازی/
 گفتاری/ له قنه وه هه ناسه کیشان؛ له ژیره وه
 هه ناسه دان؛ دوا کاته کانی ژیان دانه سهر.
 نفس به شماره افتادن: ۱. که و تنه هه ناسه برکی؛
 له بهر کزی و نه خوشی دژوار نه فوس کیشان
 ۲. که و تنه گیان دان؛ نزیک به مردن بوون.
 نفس تازه کردن: پشو و دان؛ نه فوس دان؛
 هه ناسه تازه کردنه وه؛ شه که تی ده ر کردن؛
 وچان دان /نگذاشت لاقبل /نفسی تازه کند؛
 نه بهیشت لانی کهم بسو و ندک بد.

نفس خود را حبس کردن: هه ناسه خوار دهنه وه؛
 پشو و یستاندن؛ بین گیرته یوه؛ هه ناسه ی خو
 را گرتن.

نفس خود را در دبدن: به دزیه وه هه ناسه دان؛
 زور هیواش و بی دهنگ هه ناسه کیشان.
 نفس داشتن: ۱. مان؛ زیندو بوون؛ هه ناسه/
 گیان تیدابوون؛ زینه بیه ی؛ مه نه ی؛ گیان
 تیابوون /تا نفس داشت نگذاشت خانه را فروشد؛ تا

ژماره ی که سان /دو خری مبل را بلند کردند؛
 سه نفری رفتیم: دوو کدسی موبله که بان هه لگرت؛ سی
 قولی /رویشتن ۲. سهره و؛ سهروو؛ ههر که س؛
 ههر که سه؛ یو؛ یه کی؛ یه کیگ /باید نفی صد هزار
 تومان بپردازید: ده بی سهره و سده هزار تمه ن
 بدن.

نفریت /nefrit/ : [فرانسوی] /سم. ۱. /پزشکی/ ههر
 جو ره نه خوشی پیوه نندیدار به هه و کردنی
 گورچیلوه ۲. /کانی شناسی/ جو ریکی ههر زانبابی
 له یه شم به رهنکی سپی تا سه وزی توخ.
 نفریدن /nafritan/ : مصدر. متعدی. /قدیمی/ رتان؛
 رتاندن؛ تووک کردن؛ تووک لی کردن؛ سنگ
 لی کوتان؛ پیته لکالان؛ دوعای شهر/ خراب
 کردن.

نفریفتن /nafariftan/ ☐ فریفتن
 نفرین /nefrin/ : ها/ /سم. تووک؛ زوتی؛ نفره؛
 نفر؛ پشور؛ نه فرین؛ نفرین؛ نفرینی؛ له کوله روه؛
 رت؛ ئاه و نزووله؛ نه وز؛ نووه ر؛ نور؛ دوعای شهر.
 ☐ نفرین شدن: تووک لی کران /این خانه نفرین
 شده است؛ ئهم خانوه تووکی لی کراود.

نفرین کردن: دوعا کردن؛ رتاندن؛ تووک
 لی کردن؛ سنگ لی کوتان؛ نووه ر کردن؛ نفرین
 کرن /مادرتان او را نفرین کرد؛ دایکتان دوعای
 کرد.

نفرین کسی گرفتن: دوعای که سی گیرا بوون؛
 نزای که سی گرتن /نفرین او ما را هم سی کرد؛
 دوعای نه و له ئیمه ش کرا ده بی.

نفس /nafas/ : ها/ /عربی/ /سم. هه ناسه؛ هه ناسه؛
 هه ناسکه؛ هه ناس؛ نه فوس؛ نه فسه؛ ئنه؛ نه ز؛
 فز؛ بین؛ بهن؛ بینگ؛ بهین؛ پشو؛ پشی؛ په تو؛
 ۱. /انفاس/ هلم؛ بایع که له ناو ده م و سیپه لاکدا
 دی و ده چی /نفس را نگهدار؛ هه ناست را گره؛
 ۲. رهوت یان چونه تی هه ناسه دان /نفس بکش؛
 هه ناسه بده؛ ۳. هه وایه که له ده مه وه دیت
 /نفس او بوی الکل می داد؛ هه ناسه ی بوئی له لکولی

برین؛ که سیک بی‌دهنگ و خوسپ کردن.

نفس کسی گرفتن: هه‌ناسه‌ی که سیک گیران؛ هه‌ناسه‌و یۆی تنه‌وه بیه‌ی؛ هه‌نکیان؛ هه‌ناکیای «نفس می‌گیرد، که هوا هم اینجا زندانیست: هه‌ناسه‌م ده‌گیری، لی‌ره هه‌واش وه‌ک من زندانیه».

نفس کشیدن: هه‌ناسه‌ دان؛ نه‌فه‌س کی‌شان؛ هه‌لکشاندن؛ فه‌دان؛ هه‌ناسه‌ ده‌ی؛ بینی دای؛ بین کی‌شان؛ هه‌لکی‌شانی هه‌وا بو نیو سی و دانه‌ دهره‌وه‌ی.

نفس کشیدن از یاد کسی رفتن: «مجازی/ هه‌ناسه‌ دان له‌ بیر که سیک چوونه‌وه؛ مردن «کاری می‌کنم که نفس کشیدن از یادش برود: وا ده‌که‌م هه‌ناسه‌ دانی له‌ بیر بجیته‌وه».

از نفس افتادن: له‌ هه‌ناسه‌ که‌وتن؛ نه‌فه‌س چینیان؛ هی‌ز و توان له‌ ده‌ست دان «آن‌قدر دوید که از نفس افتاد: هه‌ینه‌ هه‌لات له‌ هه‌ناسه‌ که‌وت».

به نفس - نفس افتادن: که‌وته‌ هه‌سکه‌هه‌سک؛ هه‌ناسه‌ سوار بوون؛ هه‌نکیان؛ هه‌ناکیه‌ی؛ هه‌ناکیای؛ زۆر ماندوو بوون؛ هه‌لچایش؛ وه‌ستیان «دیگر به نفس - نفس افتاده بود: ئیدی که‌تپووه‌ هه‌سکه‌هه‌سک».

نفس / nafs ، ها؛ نفوس؛ أنفاس؛ أنفُس؛ /اسم، نه‌فس:

۱. خۆ؛ خود؛ زات؛ هیم «نفس کار غلط است، کاری به نتیجه‌اش ندارم: کاره‌که‌ خوی هه‌له‌یه، کارم به‌ ئاکامیه‌وه‌ نیه» ۲. «قدیمی/ ره‌وان؛ گیان؛ گیون؛ کۆمه‌له‌ی هی‌زی هه‌ستی و جمشتی گیاندار ۳. چالاکی دهره‌وون «نفس اماره: نه‌فسی ئه‌مماره».

☐ نفس اماره: نه‌فسی ئه‌مماره؛ خواستی دهره‌وون بو پیکه‌پینانی چه‌ز، خۆشی و چی‌ز.

نفس لؤ‌امه: نه‌فسی له‌ووامه؛ نه‌فسی لؤ‌مه‌که‌ر؛ خواستی دهره‌وونی بو هه‌لگه‌ره‌اندنه‌وه‌ی م‌رو‌ف له‌ کاری خراب و دزیو.

نفس مطمئنه: نه‌فسی موتمه‌ئینه؛ دهره‌وونی هیم‌ن و دل‌نیا، به‌ دوور له‌ ئا‌زا‌وله و بلبشیوی.

مایوو نه‌یه‌یشت ماله‌که‌ بفروشن» ۲. «کنایی/ هی‌ز تیدابوون؛ هه‌ناسه‌ هه‌بوون؛ هه‌ناسه‌ مان؛ وزه‌ مان؛ گو‌ر تیدا مان؛ هی‌ز و توانا هه‌بوون «تا نفس داشتم کار کردم: هه‌تا هی‌زم تیدابوو، کارم کرد».

نفس زدن: هه‌ناسه‌ دان: ۱. هه‌ناسه‌ کی‌شان ۲. په‌یتا-په‌یتا و له‌ سه‌ر یه‌ک هه‌ناسه‌ هه‌لکی‌شان.

نفس کسی از جای گرم در آمدن: «مجازی/ ده‌نگی که سیک له‌ جیی گه‌رمه‌وه‌ هه‌لسان/ دهره‌هاتن؛ جیگه‌ی که‌سێ نه‌رم بوون؛ که‌سێ تیر بوون «پولم کجا بود؟ پیداست نفست از جای گرم درمی‌آید: پوولم له‌ کو‌ی بوو؟ دیاره‌ ده‌لکت له‌ جیی که‌رم‌دوده‌ هه‌لده‌ستی».

نفس کسی پریدن/ بند آمدن: هه‌ناسه‌ی که‌سێ برپان؛ که‌وته‌ هه‌ناسه‌ برکی؛ هی‌ز تیدا نه‌مان «تا به‌ آن بالا رسیدم نفسم پرید: تا گه‌ی‌شتمه‌ ئه‌و سه‌ره، هه‌ناسه‌م بر».

نفس کسی خوردن: «مجازی/ که‌وته‌ به‌ر هه‌ناسه‌ی که‌سیک؛ ژیر کار تیکه‌ری که‌سیک که‌وتن «پیداست که‌ نفس دایی جان به‌ تو هم خورده‌ که‌ این طور می‌گویی: دیاره‌ تو‌ش که‌نوو‌به‌ به‌ر هه‌ناسه‌ی خاله‌کیان که‌ وا ئی‌ژی».

نفس کسی در سینه‌ حس شدن: هه‌ناسه‌ی که‌سیک (له‌ سنگیه‌وه) نه‌هاتنه‌ دهر؛ بو‌ ماوه‌یه‌ک هه‌ناسه‌ له‌ سینگدا مانه‌وه.

نفس کسی در نیامدن: هه‌ناسه‌ نه‌دان: ۱. نووکه/نکه/ فزه له‌ که‌سه‌وه‌ نه‌هاتن؛ نق نه‌کردن؛ سرتنه‌ نه‌کردن؛ وزه‌و یۆی به‌ر نامه‌ی «وقتی حرف می‌زد نفس کسی در نه‌س‌ی‌امد: کاتی قسه‌ی ده‌کرد، که‌س هه‌ناسه‌ی نه‌ده‌دا» ۲. نه‌فه‌س نه‌کی‌شان.

نفس کسی را بریدن: «کنایی/ نه‌فه‌سی که‌سیک برین: ۱. کوشتنی که‌سیک ۲. نق/نکه/ نووکه/ فزه له‌ که‌سیک برین؛ ده‌نگی که‌سیک

نفس ناطقه: هیزی ئاخاوتن.

نفسانی / nafsanî: [عربی] صفت. نه‌فسانی
'خواهش‌های نفسانی: داخوازگه‌لی [نفسانی].

نفس پرستی / nafsparastî، ها: [عربی/فارسی]
/اسم. نه‌فَس پرستی؛ هَلچایش؛ هۆگری به‌ههز و
چیژده‌ی له‌ش.

نفس تنگی / nafastangî: [عربی/فارسی/اسم،
/گفتاری] هه‌ناسه‌پرکی؛ هه‌ناسه‌پرێ؛ هه‌نسکه‌پرکی؛
هه‌ناسه‌ته‌نگی؛ نه‌فَس ته‌نگی؛ پشوو‌سواری؛
هه‌ناسه‌پرکه؛ هه‌ناسه‌پرێ؛ هه‌ناسکه‌پرکی؛
۱. به‌ره‌ه‌نگ؛ ئاسم ۲. هه‌ناسه‌سواری؛ په‌وتی
دژوار هه‌ناسه‌دان.

نفس زنان / nafaszanān: [عربی/فارسی] قید.
هه‌ناک. هه‌ناک. هه‌سکه‌هه‌سک؛ هه‌سه‌هه‌س؛
خه‌خن؛ خیشه‌خیش؛ به‌هه‌ناسه‌پرکی؛ به
پشوو‌سواریه‌وه.

نفس کش / nafaskeš: [عربی/فارسی/اسم،
/گفتاری] جووقه‌وار؛ بوونه‌وه‌ر؛ گیاندار.

نفس کش طلبدن: نه‌فَس کیش خواستن؛
پیاو/کو‌ر ویستن؛ شارلاتانی و چه‌قۆکیشی
کردن.

نفس گیر / nafasgîr: [عربی/فارسی] صفت.
نه‌فَس پر؛ نه‌فَس گیر؛ نه‌فَس چن: ۱. خه‌ف؛
که‌ش و هه‌وایه‌کی ناحهز که به‌ر به‌هه‌ناسه‌دان
ده‌گرێ ۲. [مجازی] ته‌نگ‌لی هه‌لچن؛ ده‌ره‌تان‌پر؛
دژوار و وه‌زه‌کر ۳. زۆر سه‌یر و سه‌مه‌ره و به
سام که هه‌ناسه‌له‌سینگدا قه‌تیس ده‌کا.

نفشردن / nafašordan: [عربی/فارسی] فشردن
نفع / naf': ها: [عربی/اسم، قه‌زانج؛
هافل؛ هه‌و؛ سوو؛ که‌لک؛ نه‌فَعه؛ به‌هه‌ره 'نفع در
این است که آنجا را بخری: قازانج له‌مه‌دایه که ئه‌و
بکری.

نفع شخصی: قازانجی تاکه‌که‌سی؛ قازانجی
که ته‌نیا بۆ که‌سه‌که‌خۆی بێت و به‌س.
نفع طلب / naf'talab، ها:ان: [عربی] صفت.

قازانج‌خوار؛ قازانجه‌کی؛ چاو له‌دووی هه‌ل و
قازانج.

نققات / nafaqāt: [عربی] جمع ۱. نفقه
نقسه / nafaqe، ها: نققات: [عربی/اسم،
۱. خه‌رجی؛ بژێو ۲. /قعه/ بژێوی پتویست بۆ
ژێانی ژن و منداڵ.

نغله / nefle: صفت. /گفتاری] ۱. فه‌وتاو؛ نه‌ماو؛
تێداچوو؛ له‌به‌ین چوو ۲. /تعریض/ بی‌ده‌س؛
بی‌ده‌ست؛ ده‌سه‌پاچه.

نغله کردن: ۱. فه‌وتاندن؛ فه‌وکاندن؛ دانه‌با؛
تێدا بردن؛ تیا بردن؛ فه‌وته‌نی؛ فوو ده‌ی؛
ناسه‌ی؛ نه‌هیشتن 'هر چه از پدرش مانده بود همه
را در عرض یک سال نغله کرد: هر چی له‌بابی
به‌جی ماوو هه‌مووی له‌یه‌ک سالدا فه‌وتاند.
۲. کوشتن؛ کوشته‌ی؛ له‌نیو بردن. هه‌روه‌ها:

نغله شدن

نفوذ / nufūz, nufūz: [عربی/اسم، ۱. ره‌خنه؛
دزه؛ کار و په‌وتی تیرۆچوونی نه‌خته—نه‌خته و
نادیار به‌شوێنیکدا 'آب به‌خانه نفوذ کرده بود: ئاو
ده‌ی کردبووه نیو ماله‌که‌وه' ۲. ره‌خنه؛ کار و
په‌وتی خۆتی‌خزاندن بۆ ئاو تاقم و ده‌سته‌یه‌ک
به‌مه‌به‌ستیکێ نه‌ینی 'مأموران به‌داخل حزب نفوذ
کرده بودند: راسپارده‌کان خۆیان خراستدبووه نیو
حیزبه‌وه' ۳. ره‌خنه؛ کاری به‌دزیه‌وه یان به‌زۆر
چوونه شوێنیک 'توانستند به‌شهر نفوذ کنند: توانیان
به‌شهر بکه‌نه ئاو شاره‌وه' ۴. برشت؛ ده‌سه‌لات؛
ده‌سپۆیی؛ که‌لیژ؛ په‌وتی شوین دانان به‌بی زۆر
و گوشار 'از نفوذ خودش برای ایجاد وحدت استفاده
کرد: له‌برسی خۆی بۆ پیکه‌ینانی یه‌کیتی که‌لکی
وه‌رگرت' ۵. برشت؛ هیزی مه‌عنه‌وی یان
ئاکاری به‌رز و کاریگه‌ر 'بر روی همکارانش نفوذ
زیادی دارد: به‌سه‌ر هاوکارانی‌دا برسی زۆره'.

هه‌روه‌ها: نفوذ داشتن؛ نفوذ کردن

نفوذی / nufūzî, nufūzî: ها: [عربی/اسم،
سیخور؛ پایی؛ ره‌خنه‌یی؛ ئه‌وه‌ی به‌فیل و درۆ

خستنه وه؛ تاراندن؛ رهواندن؛ شه لیاندن.

□ نفی کردن: نانۀ ژیر پا؛ حاشا کردن؛ پی به سهردا ساوین؛ مانده ل کردن «خودت حرف خودت را نفی می کنی: بۆ خوۆت قسه که ی خوۆت نه نیسه زیر یا».

نفیا / nafyan: [عربی] قید. به نه؛ به شیوه یا به باری دانۀ ژیردا «نفیا یا اثباتاً جوابی بده! به نه یان ئه ری وه لایمیک بده وه».

نفیر / nafir، ها: / اسم. ۱. هاوار؛ زهنا؛ فریا؛ دهنگی به رزی تیکه ل به ئاه و ناله ۲. / موسیقی / که له شاخ؛ نه فر؛ سازیکی که ونارا له شاخی که ل که بۆ هه وال به یه کتر دان که لکیان لئ وه رده گرت ۳. / قدیمی / ئاواز؛ هه وا؛ دهنگ.

نفیس / nafis، ها: [عربی] صفت. گرانمایی؛ هیژا؛ به نرخ «جایزه ی نفیس؛ خه لاتی گرانمایی».

نق / neq: / اسم. / گفتاری / گازه؛ پرته؛ بۆله؛ چووکه؛ لاکایا؛ گله و گازنده ی له بهر خۆوه.

□ نق زدن: بۆلاندن؛ بلماندن؛ پرتاندن؛ پرته و بۆله کردن؛ گازه کردن؛ بۆله بۆل کردن؛ خوته کردن؛ پرته پرت کردن؛ چووکه چووک کردن؛ چووکه کردن؛ چووکنه ی؛ چووکنای؛ بۆلنای؛ بلمه بلم کردن؛ ڤنگه ڤنگ کردن؛ ورته و پرته کردن ده بن لیوانه وه به تووره یی «دیدم نق می زند، کرایه اش را بیشتر کردم: دیتم ده بولینی، کریکم بۆ زیاد کرد».

نقائص / naqā'ēs: [عربی] نقائص

نقاب / neqāb، ها: [عربی] / اسم. ده مامک؛ رووبه ند؛ رووبه ن؛ له چک؛ به رده م؛ روو پۆش؛ ده م هه لیه ست؛ ده مه لیه س؛ ده مه له پیچ؛ ۱. که رسته یه ک له پارچه، مقه با یان شتی تر که ده م و چاوی پی ده گرن تا نه ناسرینه وه ۲. پارچه یه ک که ژنان به سهر و چاوی خۆباندن ده دهن.

□ نقاب/ ماسک از چهره ی کسی برداشتن

نقاب/ ماسک کسی را دریدن

خوی ده نیو کۆمه لیکه نه یار خزان دووه «یکی از همین نفودی های ساواک همه را لو داد: یه کئ له م سپخوره ساواکیانه، هه مووی دا به ده سته وه».

نفوس / nufūs, nofūs: [عربی] / اسم. ۱. جمع نفّس ۲. جه ماوهر؛ ئاپۆره؛ جفّات؛ جوات؛ گهل؛ حه شامات؛ پسات؛ نو فووس؛ نفووسه «آمار نفوس و مسکن: هه ژماری جدموهر و خانووبه ره».

□ نفوس بد زدن: / فرهنگ مردم / قراندن؛ قرانن؛ قرنه ی؛ قرنگاندن؛ نوخشانه ی خراپ لیدان؛ به راوردی خراپ کردن «نفوس بد نزن! خواب دیدم پسرت صحیح و سالم برگشته است: مدفرا خه م بینی کوره کت ساغ و سه لامه ت هاتۆته وه».

نفهم / nafahm: [فارسی / عربی] صفت. / گفتاری / گه وح؛ نه فام؛ لاژگ؛ لاژک؛ لاژی؛ سه روشک؛ نه زان؛ تی نه گه یشتوو؛ گه لحو؛ ده به نگ؛ ته فک؛ که مشو؛ گه وال؛ گه وهز؛ حه پۆل؛ بی ئاوهر؛ گیلۆکه؛ گۆهیان؛ خه شیم؛ ئه نه نه یاوا؛ گوهماکه ر «مگر می شود آدم این قدر نفهم باشد: مه گین ده بی مرو هینده گدوچ بی».

نفهماندن / nafahmāndan: [فارسی / عربی]

فارسی] فهماندن

نفهمی / nafahmī، ها: [فارسی / عربی] / اسم. / گفتاری / نه فامی؛ نه زانی؛ گه وحی؛ لاژگی؛ گیژی؛ گیچی؛ ده به نگی؛ که لهوویی؛ ته فکی؛ حه پۆلی؛ بی ئاوهری؛ به یقه شه یی.

□ خود را به نفهمی زدن: / گفتاری / خۆ له که ری دان؛ خۆ دان له ده به نگی «نمی دانم نمی فهمید یا خودش را به نفهمی زده بود: نازانم تی نه ده گه یشت یان خوی له که ری دلیو».

نفهمیدن / nafahmīdan: [فارسی / عربی] / فارسی]

فهمیدن

نفی / nafi: [عربی] / اسم. / ادبی / حاشا؛ مانده ل؛ کار و رهوتی پی به سهردا ساوین؛ دانۀ ژیر راسته قینه یه کدا.

□ نفی بلد: / قدیمی / کار یا رهوتی دوور

نقاب زدن: لهچک کردن؛ دهمامک دان؛ دهم و لووت به دهمامک بهستن.

نقاب / ماسک کسی را دریدن: /کنایی/ پتهی که سږی خسته سهر ناو؛ دوز و دهغلی کاری که سږیک ناشکرا کردن؛ فیل و تهله که سږی دهر خستن: نقاب/ ماسک از چهره ی کسی برداشتن. ههروهها: نقاب/ ماسک از چهره ی کسی کنار رفتن

نقاد / naqqād، ان: /عربی/ اسم. ره خنه گر؛ نهوه ی شتیک هه لده سه نگیښی و چاکه و خراپه ی ده خاته بهر چاو.

نقادی / naqqādi: /عربی/ اسم. ره خنه گری؛ کار و پهوتی هه لسه نگاندن و نرخاندنی شتیک و خراپه و چاکه ی خسته بهر چاو.

نقار / neqār، ها: /عربی/ اسم. /ادبی/ زویری؛ زیزی؛ ئازراوی؛ دل ئیشاوی؛ ره نجاوی؛ گه هراوی.

نقاره / naqqāre، neqāre، ها: /عربی/ اسم. نهقاره؛ سازیکی زه ربی به دوو دههولی گه وره و پچوو کهوه که به یه ک کهس لی دهه درئ.

نقاره خانه - naqqārexāne، neqāre، ها: /عربی/ فارسی/ اسم. نهقاره خانه؛ جیگه ی دؤل و نهقاره لیدان.

نقاش / naqqāš: /عربی/ اسم. نهققاش: ۱. /نجوم/ وینه یه کی ئاسمانی له سهر جه مسهری باشوور ۲. /ها: ان/ نیگار قان؛ شیوه کار؛ وینه کیش؛ شیوه کیش؛ نیگار کیش ۳. /ها: ره ننگ کار؛ بویه چی؛ نهو کهسه دهر و دیواری مال ره ننگ ده کا ۴. /ها: که سږی که رووبهری ماشین، پاش سافکاری ره ننگ ده کا.

نقاشی / naqqāshi: /عربی/ اسم. شیوه کاری؛ نهققاشی: ۱. /ها: شیوه؛ نیگار؛ وینه؛ نهوی به دهست کیشراوه ۲. نیگار کیشی؛ نگارین؛ هونه ری نواندن و هیئانه بهر چاوی شتیک له سهر په ریه ک به قه لهم و ره ننگ

۳. ره ننگ کاری؛ کاری داپوشانی رووبهریک به توژی ره ننگ. ههروهها: نقاشی کردن

نقاشی منحرك: کارتۆن؛ فیلمیک له زنجیره شیوه ی له دووی یه ک که چیرۆکی ده گیریتتهوه.

نقاط / noqāt, neqāt: /عربی/ جمع ۱. نقطه نقال / naqqāl، ها: ان: /عربی/ اسم. شایهر؛ بهیت بیژ؛ چه کایهت بیژ؛ چه کایهت خوان؛ چیرۆک ئان، بهتایهت نهوه ی له شوینی گشتی (وهک قاوه خانه) نهقل و چیرۆک ده گیریتتهوه.

نقاله / naqqāle، ها: /عربی/ اسم. نهقاله: ۱. نیوه جه غزیکی پله کداره بو ئه ندازه گرتن و کیشانی سووچ ۲. که رسته یه کی میکانیکی بو گواستنه وه ی باری شفته، به ته سمه یان زنجیر. نقالی / naqqāli: /عربی/ اسم. شایهری؛ بهیت بیژ؛ چیرۆک قانی؛ چه کایهت خوانی؛ ۱. کار و پیشه ی شایهر ۲. /ها: کاری نهقل و چیرۆک گیرانهوه.

نقاهت / neqāhat، naqāhat: /عربی/ اسم. ۱. سه رده می تازه له نهخوشی هه ستانه وه ۲. /کنایی/ سووکه نهخوشی.

نقایص / naqāyes: /عربی/ جمع ۱. نقیصه نقائص

نقب / naqb، ها: /عربی/ اسم. نهون؛ لوهین؛ لوغم؛ له غم؛ له غم؛ نه غم؛ نه غم؛ له غم؛ ره هه ند؛ بن بیف؛ ته مباق؛ چه پکن؛ قمیش؛ دالان یان بوار گه ی له ژیر زه وینه وه.

نقب زدن: قمیش کیشان؛ ره هه ند لیدان؛ ته مباق کرن؛ چه پکن کردن.

نقب زن / naqbzan، ها: /عربی/ فارسی/ صفت. له غمکن؛ ره هه ندکن؛ قمیش کیش؛ خوگر توو یان لیئاو توو له زهوی کولیندا (وهک مشک و کهرویشک).

نقد^۱ / naqd، ها: /عربی/ اسم. ۱. نهخت؛ نهغد؛ پاره ی له به رده ست و ئاماده بو خهرج کردن

«بین نقد چقدر داریم؛ بزانه نهخت چندمان پتیه»

۲. په‌خنه؛ به‌زافیت؛ به‌زافیت (نقد کتاب؛ رد حدی کتیب) ۳. نه‌خت؛ نه‌غد؛ جوړی مامه‌له که پاره‌که‌ی ده‌سبه‌جی ده‌دری. به‌رانبه‌ر: نسبه ۴. نه‌ختینه؛ پاره‌ی له به‌رده‌ست.

□ نقد کردن: ۱. نه‌خت‌کردنه‌وه؛ کرده‌نه‌پوول ۲. په‌خنه‌گرتن؛ هه‌لسه‌نگاندن. هه‌روه‌ها: نقد شدن

نقد: صفت. وشک؛ نه‌خت؛ نه‌غد؛ ناماده‌ی دان‌وسان «پول نقد؛ پاره‌ی وشک».

نقد: قید. نه‌خت؛ نه‌غد: ۱. ده‌س به‌نه‌خت؛ به‌شیوه‌ی ناماده‌ی دان و وه‌رگرتن «پولش را نقد می‌دهم؛ پاره‌که‌ی نه‌خت ده‌دهم» ۲. به‌شیوه‌ی ده‌سبه‌جی و بی‌قه‌رز و قول‌ه «نقد می‌فروخت؛ نه‌خت ده‌فروشت» ۳. پوولی؛ دراوی؛ به‌شیوه‌ی دراوی باوی ولات «چک می‌دهی یا نقد می‌خری؟ به‌چه‌ک دیده‌ی یان نه‌خت ده‌یستی؟»

□ نقد خریدن: نه‌غد؛ نه‌خت کرین؛ ده‌سبه‌جی پاره‌ی سنراوه دان. هه‌روه‌ها: نقد فروختن نقد دادن: نه‌خت دان؛ به‌نه‌غد فروشتن؛ ده‌سبه‌جی پاره‌ی فروشاوه وه‌رگرتن.

نقد / naqdan: عربی/ قید. ۱. نه‌خت؛ نه‌غد؛ به‌نه‌غدی؛ ده‌سبه‌ده‌س؛ ده‌ست‌به‌ده‌ست «نه‌خت پرداخت شد؛ نه‌خت درا» ۲. [گفتاری] جاری؛ جاریک؛ جاریکان؛ جاریکانی؛ جاریو «نقد بنشین شامت را بخور! نانجا بزاین چت ده‌وی».

نقد / naqade: ها/ از عربی/ اسم. شریته‌ی له گولابتوون که جل‌وبه‌رگی پی ده‌رازیتن.

نقد‌ده‌دو‌زی / naqadedûzî: از عربی/ فارسی/ اسم. کاری دو‌ورینی شریته‌ی گولابتوونی به‌سهر جل‌وبه‌رگدا بؤ جوانی.

نقدی / naqdî: عربی/ صفت. [گفتاری] نه‌خت؛ نه‌غدی؛ ده‌ستی.

نقدی: قید. [گفتاری] نه‌خت؛ به‌نه‌غدی؛ نه‌خت و

پوخت.

نقدینگی / naqdînegî: ها/ از عربی/ فارسی/ اسم. نه‌ختینه‌یی؛ نه‌غدینه‌یی؛ دارایی؛ سهرجه‌می پاره و دراوی باوی ولات له ده‌زگایه‌کی ئابووریدا «افزایش نقدی‌کی کشور؛ هه‌لکشانی نه‌ختینه‌یی ولات».

نقدینه / naqdîne: ها/ از عربی/ فارسی/ اسم. دراو؛ دراغ؛ پاره‌ی نه‌غد؛ نه‌ختیه؛ پاره‌ی باوی ولات که دان و ستانی پی ده‌کرئ.

نقر / naqr: اسم/ ادبی/ کار و ره‌وتی کولین؛ که‌ندن؛ هه‌لکه‌ندن؛ ره‌ویشتن (به‌سهر به‌رده‌وه)؛ هه‌لکه‌ندنی نووسراو یان وینه به‌سهر شتیکه‌وه. هه‌روه‌ها: نقر شدن؛ نقر کردن

نقرس / neqres: عربی/ اسم. جوړیک نه‌خوشی سووت و سازی له‌شه که ریژه‌ی ئه‌سیدئووریکی خوین هه‌لده‌چی و جومگه‌کان به‌هوی نیشتنی ئه‌سیدئووریک تووشی هه‌و و ژان ده‌بن.

نقره / noqre: از سغدی/ اسم. زیو؛ زیو؛ زیف؛ تورمه؛ نقره: ۱. توخمی کیمیایی کانزایی به ژماره ئه‌تۆمی ۴۷ و کیشی ئه‌تۆمی ۱۰۷، ۸۶، سبی و بریقه‌دار، چه‌ماندنی و چه‌کوشخۆر، له ناو ئه‌سید نیتریک و ئه‌سید سولفووریکی داخدا ده‌توپته‌وه و له جه‌واهیرسازی، ددان‌بریشکی، ده‌واسازی و وینه‌گریدا زۆر به‌که‌لکه ۲. ها؛ جات؛ آلات؛ به‌ره‌می له زیو چی کراو.

□ نقره‌ی آلمانی: زیوی ئه‌لمانی؛ ئالبازی مس و رۆج و نیکل.

نقره‌ی سکه: زیوی سکه/ دراو؛ ئالبازی جوراوجوړی زیو، له ۵۰ تا ۸۹٪ زیو و باقیه‌که‌ی مس یان مس و نیکل.

نقره‌ی نیکی: وه‌رشو؛ وه‌رشو.

نقره‌آبی / noqre'ābi: از سغدی/ فارسی/ اسم. نوقراوی؛ ره‌نگی زیوی ئامال ناوی.

نقره‌آبی: صفت. نوقراوی، به‌ره‌نگی زیوی ئامال شین.

نقره‌ای /noqre'ī/: از سغدی/اسم، زیوی؛
نوقره‌یی؛ رهنگی بوری مه‌یله و سپی به بریقه‌ی
کانزاییه‌وه.

نقره‌ای: صفت، زیوی؛ نوقره‌یی؛ زیوی؛
۱. زیوین؛ زیوین؛ چی کراو له زیو ۲. به رهنگی
زیو.

نقره‌داغ /noqredāq/: از سغدی/فارسی/اسم،
/مجازی/ ۱. ئازار و نه‌شکه‌نجه‌ی زور سه‌خت
۲. پاره‌ی به نار‌ه‌وا سنراو که ده‌بیته هوی زیر
بوونی پاره‌ده‌ره‌که.

نقره‌داغ کردن: ۱. داخ کردن؛ زه‌جره‌وه دان
«چرا نقره می‌زنی؟ مگر نقره‌داغت کرده‌اند؟! بؤ
ده‌نهرتی؟ مه‌گین داخیان کردوی؟!» ۲. به
زور ته‌له‌که کردن؛ زور لی کردن بؤ دانی
پاره‌ی به ناحق.

نقره‌فام /noqrefām/: از سغدی/فارسی/صفت،
/ادبی/ زیوی؛ نوقره‌یی؛ زیوکار؛ زیوپات؛ زیوپات.
نقره‌کار /noqrekār، ها؛ ان/: از سغدی/فارسی/
اسم، زیوکار؛ نوقره‌کار: ۱. نه‌و که‌سه‌ی ده‌فر و
ئامان له زیو دروست ده‌کا ۲. نه‌و شته له زیو
دروست کراوه.

نقره‌کاری /noqrekārī/: از سغدی/فارسی/اسم،
زیوکاری؛ نوقره‌کاری: ۱. کار و پیشه‌ی زیوکار
۲. /ها/ کارگای زیوکاری ۳. /ها/ هونه‌ری
پازاندنه‌وه و خه‌ملاندنی شت یا شوینیک به زیو.
نقره‌گون /noqregûn/: از سغدی/فارسی/صفت،
/ادبی/ زیوی؛ زیوکار؛ زیوپات؛ به رهنگی نوقره.

نقش /naqš/: عربی/اسم، ۱. /ها/ نقوش؛ نه‌خش؛
نه‌قش؛ وینه؛ شیوه؛ مه‌وز؛ نتل؛ تووق؛ زجیف
«نقش شیر؛ نه‌حشی شیر» ۲. نه‌خش؛ رؤل؛ ههر
کام له که‌سایه‌تیه‌کانی نیو شانؤ یان فیلم که
شانؤ‌یار ده‌وری ده‌گیریت ۳. ده‌ور؛ کارکرد
«شریعتی در پیروزی انقلاب نقش بزرگی داشت؛
شهریعتی له سه‌ره‌کوتنی شوړشدا ده‌وریکي بالای
هه‌بوو».

نقش برجسته نقش‌برجسته

نقش تمیز: نه‌خشی ته‌مر؛ نه‌خشیک له سه‌ر
مؤر، که دایره‌ی پؤست له جیاتی ته‌مر به
پاکه‌تیه‌وه ده‌نی و پاره‌که‌ی ده‌ستین.

نقش بازی کردن: ۱. /کنای/ مه‌رایب کردن؛
روالته نیشان دان؛ کایه‌کلی کردن ۲. نه‌خش
کایه‌کردن؛ ده‌ورگیران «آرام در نقش امیراسلان
بازی می‌کرد؛ ئارام له نه‌خسی نه‌میرنه‌رسه‌لاندا
کایه‌ی ده‌کرد».

نقش بر آب شدن: /مجازی/ با بردن؛ به دهم
باوه چوون؛ درانه با؛ به باوه چوون؛ دریه‌ی
ئاویه‌ره: ۱. تیدا/ تیا چوون «امیدهایش نقش بر
آب شد؛ هه‌موو ئاواته‌کانی با بردنی» ۲. به‌تال
بوونه‌وه «هر تلاشی که کردم نقش بر آب شد؛ ههر
هه‌ولیکم دا به دهم باوه چوو».

نقش بستن: نه‌خشان؛ نه‌خش به‌ستن؛ رهنگ
دانه‌وه؛ وه‌ک وینه‌یه‌کی نه‌گۆر و هه‌میشه‌یی
لته‌هاتن «آن رویداد در ذهنش نقش بسته بود؛ نه‌و
رووداوه له می‌شکیدا نه‌خشانوو».

نقش داشتن: ده‌ور هه‌بوون؛ ده‌ور گیران؛
به‌شدار بوون؛ ده‌ست هه‌بوون؛ نه‌قش هه‌بوون
«سفارتخانه‌های خارجی در آوردن و بردن دولت‌ها
نقش داشتند؛ بالويز خانه‌بیانه‌کان له هینان و
لا بردنی ده‌وله‌ته‌کاندا ده‌ور یان هه‌بوو».

نقش زمین شدن: ته‌ختی زه‌وین بوون؛ پانه‌وه
بوون؛ له په‌روو ئیژیاپاره؛ به سه‌ر زه‌ویا
دریژه‌وه بوون «یک دفعه افتاد و نقش زمین شد؛
کوت‌ووپر که‌وت و نه‌ختی زه‌وی بوو».

نقش کردن: کیشان؛ نه‌خشاندن؛ نتلاندن.

نقش‌برجسته /naqšbarceste، -barcaste، ها/:
عربی/فارسی/اسم، نه‌خشی به‌رز؛ نه‌خشی
هه‌لکه‌نراو له سه‌ر روویه‌ریک، وا که نه‌خشه‌که
رۆپ و ته‌خته‌که‌ی چال بی.

نقشبند /naqšband/: عربی/فارسی/صفت،
نیگارفان؛ وینه‌کیش؛ شیوه‌کیش.

نقشه کشیدن برای کسی: نه‌خشه بۆ که‌سی
 کیشان: ۱. پیلان نانه‌وه دژی که‌سیک
 «نقشه‌ی قتلش را کسیده‌اند: پیلانی کوشتیان
 ناوهمود: ۲. دابین کردنی پیداوستی یان
 به‌ره‌ه‌ف کردنی پی‌شه‌کی بۆ به‌رپوه بردنی
 کاریک بۆ که‌سی به‌بی ناگاداری خوی «برایش
 نقشه کسیده‌اند دامادش کنند: نه‌خشه‌یان بو کیشاوه
 بیکه‌نه زاوا».

نقشه‌برداری / naqšebardār / ها: /عربی/
 فارسی/ اسم. نه‌خشه‌هه‌ل‌گری، کار و ره‌وتی کۆ
 کردنه‌وه‌ی تابی‌ه‌تمه‌ندیگه‌لی شوینیک (وه‌ک:
 مه‌ودا، به‌رزی و نزمی، چه‌م، شار، ریگه و...) بۆ
 دابین کردنی نه‌خشه. هه‌روه‌ها: نقشه‌بردار
 نقشه‌خوانی / naqšexāni / ها: /عربی/ فارسی/
 اسم. نه‌خشه‌خوینی: ۱. کار و ره‌وتی تیگه‌یین له
 زانیاریگه‌لی تۆمارکراو له سه‌ر نه‌خشه ۲. کاری
 خویندنه‌وه‌ی ناوی ره‌نگه‌کان له ره‌وی نه‌خشه‌ی
 قالی بۆ ته‌ونکه‌ران (وه‌ک: سی گول‌خار، دوو
 شین، یه‌ک که‌سک).

نقشه‌کشی / naqšekeši / ها: /عربی/ فارسی/ اسم.
 نه‌خشه‌کیشی: ۱. /ها/ کار و ره‌وتی پیکه‌ینانی
 هه‌موو پیوستیه‌ک بۆ دابین کردنی نه‌خشه
 ۲. کار و پیشه‌ی نه‌خشه‌کیش.
 نقص / naqs / ها: /عربی/ اسم. ناته‌واوی؛
 ناتواوی، ناتاوی؛ که‌م‌وکووری؛ کی‌م‌وکووری؛
 که‌مایه‌سی؛ که‌مایه‌تی؛ کی‌مایی؛ کی‌ماسی؛ نین؛
 نوون؛ که‌ل‌وکورتی: ۱. دۆخ یان چۆنیه‌تی
 ناته‌واو بوون «کتاب چند صفحه نقص داشت:
 کتیه‌که چەند لاپه‌ره ناتەواوی هەبوو» ۲. دۆخی
 که‌م بوونی شتیک «مطلب نقص دارد باید تکمیل
 شود: وتاره‌که که‌م‌وکووری هه‌یه ده‌بی ته‌واو بکری».

□ نقص عضو: که‌م‌ئه‌ندامی؛ که‌م و کووری له
 برئ ئەندامانی له‌شدا.

نقص فنی: که‌م‌وکووری له پیکه‌اته‌ی
 ده‌زگایه‌کدا.

نقشبندی / naqšbandi / ها: /عربی/ فارسی/ اسم.
 شوینکه‌وتووی ته‌ریقه‌تی نه‌قشبه‌ندییه.

نقشبندیه / naqšbandiy(y)e / ها: /عربی/ فارسی/
 عربی/ اسم. نه‌خشبه‌ندی؛ نه‌قشبه‌ندی؛
 نه‌قشبه‌ندییه؛ زنجیره‌یه‌ک له ته‌ریقه‌کانی
 سۆفییه‌تی ناسراو، سه‌ر به به‌هائه‌دینی نه‌خشبه‌ند
 (۷۱۸-۷۹۱ کۆچی).

نقش‌پذیری / naqšpazîrî / ها: /عربی/ فارسی/ اسم.
 ده‌ور‌گیر؛ لی‌هاتوویی بۆ وه‌رگرتن و گیرانی
 ده‌ور و نه‌خش. هه‌روه‌ها: نقش‌پذیر
 نقش‌دار / naqšdār / ها: /عربی/ فارسی/ صفت.
 نه‌خشین؛ نه‌خشدار؛ به نه‌خش «پارچه‌ی نفس‌دار:
 پارچه‌ی نه‌حش».

نقشمايه / naqšmāye / ها: /عربی/ فارسی/ اسم.
 تيم؛ به‌شیکی به‌رچاو و چه‌ندپاته‌کراو له ته‌ختی
 شوینه‌واریکی هونه‌ریدا.

نقش‌ونگار / naqš-o-negār / ها: /عربی/ فارسی/
 اسم. نه‌خش‌ونگار؛ رازاوه‌یی ره‌وبه‌ریک به ره‌نگ
 و وینه‌ی جوراوجور «نقش‌ونگار دیوار:
 نه‌خش‌ونیکاری دیوار».

نقشه / naqše / ها: /عربی/ فارسی/ اسم. نه‌قشه:
 ۱. مه‌وز؛ گه‌لاله؛ به‌رنامه‌یه‌ک له می‌شکدا بۆ
 گه‌یشتن به مه‌به‌ستیکی دیاریکراو «برای به دست
 آوردن سهم شریکش نقشه می‌کشید: بۆ چنگ خستنی
 به‌شی شه‌ریکه‌که‌ی نه‌خشه‌ی ده‌کیشا» ۲. پلان؛
 گه‌لاله‌کار: /الف/ به‌رجه‌وه‌نی ئاسۆیی یا ویستایی
 بینایه‌ک «نقشه‌ی ساختمان: بانی‌ی خانوو»
 ب) ته‌وه‌ی ده‌بی دروست بکری و به‌ره‌م بیتی
 «نقشه‌ی قالی: نه‌خشه‌ی قالی» ج) خه‌ریته؛
 نه‌خشه‌ی ناوچه، ولات یان به‌ژه‌ک یا گۆی
 زه‌وین به سه‌ر کاغه‌زه‌وه د) وینه‌گه‌لی
 گه‌ردوونی له سه‌ر لاپه‌ره‌یه‌ک.

□ نقشه کشیدن: گه‌لاله‌دارشتن؛ نه‌خشه
 کیشان: /الف/ بۆ خانوو، ریگا، پرد و... ب) بۆ
 به‌رپوه بردنی کاریک و گه‌یشتن به ئامانجی.

نقصان / noqsān، ها: /عربی/ اسم، که مو کووری؛
که مایه تی؛ که مایه سی «نقصان آب سدها ناشی از
کاهش بارندگی است: کدم و کووری ناوی به ربه سته کان
به هوی کهم بوونه وهی بارانه».

نقض / naqz، /عربی/ اسم، کار و رهوتی
هه لوه شاننده وه؛ به تال کردنه وه «غی قانون؛
هه لوه شاننده وهی قانون».

نقطه / noqte، ها: نقاط: /عربی/ اسم، ۱. /هندسه/
خال؛ پنت؛ پنک؛ پن؛ نوخته؛ نوختک؛ نوخته؛
شوینی پنک گه یشتنی دوو هیل ۲. خال؛ پنت؛
پنک؛ پن؛ نوخته؛ نوختک؛ نوخته؛
الف) نیشانه به کی بچووک ده ئاخری رسته دا
ب) پهله ی زور چکوله له سهر و ژیری برئ له
پیته کانی ئه لف ویتدا «چ»، سه نقطه دارد «د» نقطه
ندارد: «چ»، سی خالی هه به «د» خالی نه
ج) نیشانه به کی و له خه تی ئه لف و بیتکه ی
مورسدا ۳. ده سپیکی قوناخیک له نیو رهوتیکدا
«نقطه ی جوش آب: خالی هاتنه کولی ئاو»
۴. شوین؛ شون؛ جیگه؛ جی: /الف) به نقطه ی
نامعلومی فرستاده شد: نارد رایه شوینیکی نادیار
ب) گول؛ گوله؛ به شیکی دیار بکراو له روو به ریک
«در دو نقطه ی فرش پارگی وجود داشت: له دوو کولی
فرشه که دا دراوی هه بوو».

□ نقطه ی اتکا: ۱. شوینی پالدانه وه ۲. /کنایی/
پشتیوان؛ پشتگر.

نقطه ی اثر: خالی کارتیکه ری/ کاریگه ری؛
خالیک له شت که ته وژمی هیز له وئ
شوینه وای هه به.

نقطه ی اعتدال خریفی: /نجوم/ خالی
به رانه ری پاییزی؛ خالیکی گریمانه بی له
سهر خولگه ی زهوی به دهوری هه تاودا که
له وئ، له نیوجه غزی باکووردا، هاوین دوایی
دئ و پاییز دهست پی دهکا و شهو و رۆژ
به رامبه ر دیته وه.

نقطه ی اعتدال بهاری: /نجوم/ خالی به رانه ری

به هاری؛ خالیک گریمانه بی له سهر خولگه ی
زهوی به دهوری هه تاودا که له وئ، له
نیوجه غزی باکووردا، زستان دوایی دئ و
به هار دهست پی دهکا و دیسان شهو و رۆژ
به رامبه ر ده بیته وه.

نقطه ی انجماد: خالی بهستن؛ راده یه که له
دهما که تراوینک تییدا ده رچئ. هه روه ها:

نقطه ی تبخیر: نقطه ی جوش؛ نقطه ی ذوب
نقطه ی اوج: خالی ترۆپک؛ دهار؛ دوند:
۱. به رزترین شوینی که ته نیک پی دهکا
۲. بانترین راده له پیش چوونی رهوتیکدا.

هه روه ها: نقطه ی حسیض

نقطه ی ثقل: گرانیگا؛ خالی هاوکیشی.

نقطه ی دید: دیدگا؛ شوینی روانین.

نقطه ی زرد: لکه ی زرد ☞ لکه

نقطه ی شبنم: خالی شهونم؛ خالیک له گهرما
که تییدا هه لم و بۆقی نیو هه وا، تنۆکه دهکا و
ده بیته شهونم.

نقطه ی ضعف: /مجازی/ ۱. شوینی که پتر
به رئا زار ده که وئ ۲. ناته وای یان هه له بی که
ویده جئ به ره هیرش که وئ.

نقطه ی عطف: خالی بادانه وه؛ خالی گۆران؛
قوناخیک بۆ ئال و گۆر کردنی رینگه، لایه ن یا
خیرایی له رهوتیکدا.

نقطه ی کور: خالی کوئر: ۱. به شیکی بچووک
له توپینه ی چاوی مؤرغه داران که ده ماری
بینایی لیه ده دیته ده رئ و ههستی بینایی
له ویدا کویره ۲. به شئ له مهیدانی روانین یان
به شئ له مهلبند که به بۆنه به که وه شوینی
هه لئا کرئ «نقطه ی کور موایل: نوخته کوبی
موایل».

نقطه ی مقابل: پیچه وانه؛ به چۆنه تی، رهوت
یان ئاکاری دژبه رانه وه «بخشندگی نقطه ی مقابل
خسیسی است: دلاوایی سچدوانی پز دیه».

نقطه ی نظر ☞ نقطه نظر

نقطه‌بازی / noqtebāzi: (عربی/ فارسی/ اسم،
نقطه‌بازی؛ نقطه‌نقطه؛ جوړئ کاپه‌ی نیوان دوو
یان چهن کهس که له پتشد پره‌یه ک
خال خال ده که‌نه‌وه، ئه‌نجا هه‌ر کهس له نۆره‌ی
خۆیدا هیلک ده نیوان دوو خالدا ده‌کیشی، بۆ
هه‌ر کهسی ئه‌م هیلانه بوو به‌ چوار‌گۆشیک،
ده‌توانی دیسانه‌وه هیل بکیشی، ئه‌وی زۆرترین
چوار‌گۆشی بیکه‌نیایی سه‌ر که‌وتوه‌وه.

نقطه بند / noqteband ، ها: [عربی/ فارسی] اسم.
 خال‌بند؛ نوخته‌ویرگول؛ نشانه‌یه‌ک به‌م‌شیوّه
 «؛» که له نیوان دوو رسته یان رسته و
 نیورسته‌یه‌کدا دی که مانایان پی‌کوهه به‌سراوه:
 نقطه‌ویرگول

نقطه چین / noqtečîn ، ها: [عربی / فارسی] اسم.
 نوخته چین؛ خهت یان نه خشی به شیوه
 خالگه‌ل، به ک له دوا ی به ک.

نقطه گذاری / noqtegozāri ، ها: عربی / فارسی
اسم. خالبه‌ندی؛ کاری دانانی نیشانه‌گه‌لی
تایبته (وهک «.»، «» ، «:» ، «؟» ، «!» «» و
...) له نووسراویه کدا، بۆ پروون کردنه‌وه‌ی مانا و
باش تنگه‌بستننی خوینهر.

نقطه نظر / noqtenazar ، ها؛ ات: / اعرابی / اسم،
روانگه؛ بار و لایه‌نی بیر لی کردنه‌وه، بۆچوون و
ده‌برینی بیر و را.

نقطه ویرگول / noqtevîrgûl: [عربی / فرانسوی]
نقطه‌بند

نقل / naql / :عربی/ اسم، ۱. جیواڙ؛ جی گورکی؛
کار و ڀرتی گوڙانهوه؛ گوزانهوه؛ گوزانهوه؛
گواستنهوه؛ گوازتنهوه؛ گوزانن؛ واریهوه؛
ڦه گوهاستن؛ مهره ڦه نهی «نقل کردن: کو: اسوده»
۲. /ها/ داستان؛ راز؛ رازه؛ چیرۆک؛ حکایهت؛
نقل، «نقل: عجیبی است: داستانیکی سهره».

۵ نقل قول: قسه گه‌راندنه‌وه؛ کاری گیراندنه‌وه
یان نووسینه‌وه‌ی قسه‌ی که‌سیک.

۶ نقل کردن: ۱. گوازتن؛ را‌گو‌یزتن؛

راگويزاننده‌وه؛ له شوينيكه‌وه بۆ شوينيكى تر
 بردن ۲. گيرانه‌وه؛ گيراندنه‌وه؛ وتنه‌وه؛
 واتيه‌وه؛ وتن و گه‌راندنه‌وى قسه يان كارى
 كه سىكى تر «شعرى از شامى نقل كرد: شيعرىكى
 شامى گيانه» ۳. وه‌گيران؛ پاچفه‌کردن «از
 فارسى به كردى نقل كردن: له فارسيه‌وه بۆ كوردى
 وه‌گيران» ۴. گيراندنه‌وه؛ گه‌راندنه‌وه؛
 گيلنايه‌وه؛ حه‌كايه‌ت كردن «از سفرش به اربيل
 چيزه‌هاى جالبى نقل مى‌كرد: له سه‌فه‌ره‌كه‌ى بۆ
 هه‌ولتر شتى سه‌برى ده‌كه‌لوه».

نقل مکان کردن: مال گواسته‌نوه؛ گویز تنه‌وه؛
گواز تنه‌وه؛ گویزانه‌وه؛ گوزانه‌وه؛ گوزان؛
گوزانه‌وه؛ فه‌گوهاستن؛ ئال و‌گۆز/ ئاز و‌گۆز
کردن؛ مەرہ‌قەنە‌ی؛ ئەوہ‌وار تە‌ی؛ وارای‌وه؛
کرپشە‌یش؛ کرپشش (نقل مکان کردیم و رفتیم
دو خیابان بالاتر؛ المان کواستدیه و چوونیه دوو
شەقام ژوو تر).

شەكەرۈكە؛
 شەكەرەت؛ نوقل؛ نوغل؛ نوقول؛ جوړى شيرنى
 خېلانەى سېى له شىلەى شەكر، تام، بۆن و
 برى جار خەلىلەى بادام و پسته.

📖 نقل محافل: ۱. چەرەز و شەکر و شیرینی
میوانی ۲. [کنایی] بنیشتی سەر زاران؛
بنیشته خوڤه «این روزها سخن از سردی هوا نقل
محافل شده است: ئەم ڕۆژانە قسەی ساردی هەوا
بۆتە بنیشتی سەر زاران» ۳. کەسی زۆر
قسەخوشتی کۆررازین.

نقل و انتقال / naql-o-enteqāl / ها: [عربی/اسم]
 ئال و گوژ، ئال و گوژی، ئازو گوژ، یا گه واری؛
 جی گوژکی، کرشش، جیبه جیبی (نقل و انتقال)
 معلمان در سه ماهه ی تابستان انجام می شود: ئال و گوژی
 مامه ستایان له سه مانگه ی هاویندا بهریوه ده جی.

نقل و نبات / noql-o-nabāt: [عربی/اسم، [کنایی]
 نوقل ونه وات؛ شیرینیگه لی جور او جور «خیال
 کدی، آنجا دارند نقل و نبات خیرات می کنند؛ پیت وایه

لهوئ نوقل ونهوات خیر ده کهن؟.

نقلی / naqli / [عربی|صفت. گهراڼه وه بی:]

۱. شیاوی گپراڼه وه ۲. تاییه تمه نندی زانباریه ک که به گپراڼه وه، قوتابی فیر ده کړی و پیویست به توژینه وه ناکا (وهک حه دیس و رهوایهت). به رانبره: عقلی

نقلی / noqli / [عربی|صفت. [گفتاری|خنجیلانه؛ خونجیلانه؛ بووچکه لاینه؛ وردیکلانه؛ بووچه لاینه؛ بووچه لانه؛ بووچکه لانه؛ نوقلی «خانه ی نقلی: خانووی خنجیلانه».

نقلیه / naqliyye / [عربی|صفت. گواستنه وه بی؛ پپراگوئیز؛ بۆ گواستنه وه «وسيله ی نقلیه: که رهسته ی گواستنه وه بی».

نق — نقو / neqneqû, neq / [صفت. [گفتاری|بۆله بۆلکه ر؛ خوتن؛ پرته که ر؛ مشقه که ر؛ قوړه قوړ که ر «من کارگر نق — نقو نمی خواهم: ئه من کریکاری بۆله بۆلکه رم ناوی».

نقوش / nuquš, noquš / [عربی|جمع نقش نق و نوق / neq(q)-o-nûq / [اسم. [تعریض|بۆله بۆل؛ خوته خوت؛ خوته و بۆله؛ قوته و بۆله؛ گله و گازنده ی له بهر خووه.

نقیصه / naqise / [صفت. [نواقص: [عربی|اسم. که م و کووړی؛ که ل و کوته ری؛ که مایه تی «در صورت بروز نقیصه کار عودت داده می شود: ئه گه ر که م و کووړی بینر، کاره که دنیردریته وه».

نقیض / naqiz / [عربی|صفت. ناتبه؛ ناکوک؛ ناساز؛ ناجوړ؛ هه لشیوین؛ هه لوه شینه ر؛ به تالکه ره وه؛ تاییه تمه نندی ئه وه ی که پیچه واننه ی شتیکی تره و به بوونی ئه م ئه وی تر ناتوانی بی (وهک ژبان له بهرامبر مهر گه وه).

نقیضه / naqize / [عربی|اسم. ۱. قسه یان نووسراوه ی بی سه روبه ر ۲. نووسراوه یه ک که بۆ پووچه ل کردنه وه ی یه کیکی تر دهنووسری.

نک / nok / [اسم. ۱. نووک؛ نیچک؛ سهرنووچک؛ نووک؛ نهیک؛ نیک؛ نووکه؛ تک؛ نک؛ که له؛

جقه؛ سه ری تیژ و باریکی هه ر شتی «نک قلم: نووکی قه له م» ۲. دندووک؛ دهنووک؛ دندووک؛ نیکل؛ نووکل؛ شه ویلاکی به ره پیش هاتووی شاخی په له وران.

نکات / nokāt, nekāt / [عربی|جمع نکته نکاح / nekāh / [عربی|اسم. [ادبی|نیکاح؛ نکا؛ نکاحه؛ ژن و میژدایه تی؛ ژن و شوویی؛ په یمانیک که به پیی ئه وه ژن و پیاویک ده بڼه ژن و میژد و بڼه ماله یه ک دروست ده که ن «عقد نکاح: نیکاح کردن».

نکاستن / nakāstan / [صفت. کاستن نکاشتن / nakāštan / [صفت. کاشتن نکاف / nokāf / [عربی|اسم. گوی په؛ سهر بنوم؛ مله خری؛ مله خره؛ گه رووخره؛ ئوریون؛ نه خوشی بناگویی ئه ستوور بوون. □ نکاف کاو: گه به؛ گابنیزک؛ گابنیزکی؛ گابنیزک؛ گوی په ی گا.

نکانک / nokānok / [صوت. نهوکه؛ نووکه نووک؛ نیکه نیک؛ نیک نهک؛ نکه وناله.

نکاویدن / nakāvidan / [صفت. کاویدن نکبت / nekbat / [عربی|اسم. نه هاتی؛ نه گبه تی؛ نه هامه تی؛ نامه تی؛ به له گه ور؛ کسارات؛ که ت: ۱. به له نگازی و هه ژاری «نکبت از سرتاپای خانه می بارید: نه هاتی له سهرتاپای ماله که ده باری» ۲. [گفتاری|په ریشانی و پیسی و پوخلی «نکبت همه جا را فرا گرفته بود: نه گبه تی هه موو شوپنیتیکی داگرتبوو».

نکبت بار / nekbatbār / [عربی|فارسی|صفت. پر له نه هاتی؛ نه گبه تی؛ هاوړی له گه ل لیکه و ماوی، بی ده ره تانی و چهره سه ری.

نکبتی / nekbatī / [عربی|صفت. [گفتاری|نه گبه ت؛ نامه ت؛ چاره ره ش؛ به ده بخت «مردیکه نکبتی دست از سرم بر نمی داشت: هه تیوه نه گبه ت لیم نه ده بۆوه».

نکپیدن / nakapīdan / [صفت. کپیدن

نکته / نکته ، ها؛ نکات: [عربی] اسم. ۱. خال؛
بابه‌تی پروون و زهق «در سخناش نکته‌ی مهمی بود؛
له قسه‌کانیدا حالیکه گرنگ هه‌بوو» ۲. پهنه؛
که‌لمه؛ ئاموژگاری؛ مؤجیاری؛ قسه‌ی رپنویینی
و به‌که‌لک ۳. نوکته؛ نکته؛ حنه‌ک؛ خال؛
قسه‌ی خۆش و پیکه‌نینی.

نکته کرفتن: خال لیگرتن؛ هه‌له‌گرتن؛ ره‌خه
لی‌گرتن.

نکته‌سج / نکته‌سانج ، ها: [عربی/فارسی] صفت.
وردبین؛ ورده‌کار؛ لئه‌هاتوو له وه‌رگرتن و وینا
کردنی ناوهرۆکی ورد و جوانی هه‌ر شتیک و
ده‌رپینی به‌جیگه‌بایندا. هه‌روه‌ها: نکته‌سجی

نکردن / nakardan ➤ کردن

نکره / nakare: صفت. ۱. اسم نکره، اسم
۲. /ها/ [گفتاری] ناپۆر؛ نه‌پۆر؛ گر؛ زبر؛ ناحه‌ز
(صدای نکره؛ ده‌نگی نابۆر).

نکشاندن / nakešāndan ➤ کشاندن

نکشتن / nakoštan ➤ کشتن

نکشیدن / nakešidan ➤ کشیدن

نکندن / nakandan ➤ کندن

نکو / nekû ، بیان: صفت. /مخفف/ باش؛ چاک؛
نووک؛ عال؛ قه‌نج.

نکوباندن / nakûbandan ➤ کوباندن

نکوبیدن / nakûbîdan ➤ کوبیدن

نکوچاندن / nakûčāndan: [فارسی/ترکی]
فارسی] ➤ کوچاندن

نکوچیدن / nakûčîdan: [فارسی/ترکی/فارسی]
➤ کوچیدن

نکوداشت / nekûdāšt ، ها: اسم. ریزگری؛
رئ‌وهرسمی بو ناساندنی که‌سایه‌تیه‌ک و ریز
دانان له کاره‌کانی له هه‌بوونی خۆیدا.

نکوشیدن / nakûšîdan ➤ کوشیدن

نکوکاری / nekûkārî: اسم. پندی؛ پیاوچاکی؛
چاکه‌کاری؛ پیاوه‌تی؛ پیاگه‌ری. هه‌روه‌ها: نکوکار
نکول / nekûl: [عربی] اسم. نکوول؛ نکوولی؛

حاشا؛ کاری خۆ پاراستن له دانی پاره‌ی به‌رات
یان هه‌واله.

نکول شدن برات: نکوول بوونی به‌رات؛
نه‌درانی پوولی به‌رات. هه‌روه‌ها: نکول کردن
برات

نکولی / nekûlî: [عربی] صفت. نکوول کراو
«براتهای نکولی: به‌راته نکوول کراوه‌کان».

نک‌ونال / nek(k)-o-nāl ، ها: اسم. [گفتاری]
نکه‌وناله؛ نووکه‌نووک؛ ورکه‌ورک؛ نکه‌نک؛
نیکه‌نیک؛ نوکه‌نووک «دیروز دخترم آمده بود، از دست
شوهرش نک‌ونال می‌کرد: دویتی کچه‌کم هاتبوو، له
ده‌ست میترده‌که‌ی نک‌ونالیدی بوو».

نکوهش / nekûheš ، ها: اسم. [ادبی] ۱. لۆمه؛
سه‌رکۆنه؛ سه‌رکۆ؛ وله؛ پلار؛ سۆرین
۲. خراپه‌بیژی.

نکوهیدن / nekûhîdan: مصدر. متعدی. [ادبی] //
نکوهیدی: چفاندت؛ می‌نکوهی: ده‌جفینی؛
نکوهش‌کن: بجفینه // چفاندن؛ سه‌رکۆنه‌کردن؛
چه‌ره‌قین؛ لۆمه‌کردن؛ وله‌که‌رده‌ی؛
سه‌ره‌نشت کردن؛ به‌سه‌را چوون / هاتنه‌وه.
هه‌روه‌ها: نکوهیدن

نکوهیده (چفینراو)
نکوهیده / nekûhîde: صفت. [ادبی] ناپه‌سه‌ن؛
ناشایست؛ ناشایس؛ نه‌شیاو؛ ناشاسه؛ شیاوی
لۆمه «رفتار نکوهیده: ئاکاری ناپه‌سه‌ن».

نکھت / nekhat: [عربی] اسم. [ادبی] ۱. بۆی
هه‌ناسه ۲. به‌رامه؛ به‌رام؛ لابانته؛ بۆنی خۆش؛
بۆن و به‌رامه.

نگاتیف / negâtîf: [فرانسوی] ➤ نگاتیو
نگاتیو / negâtîv: [فرانسوی] اسم. فیلم؛ نگاتیف؛
وینه‌ی سه‌ر فیلم و کاغز که‌ پروونی و
ره‌شاییه‌کانی پێچه‌وانه‌یه.

نگار / negār: اسم. نیگار؛ نگار: ۱. [ادبی]
نه‌ققاشی؛ شیوه؛ شکلی به‌ده‌ست کێشراو

۲. //دبی/ دلدار؛ دلبر؛ یار؛ دوستی کج
۳. خه تی ئاو؛ هیللی به ستین؛ شوینه واری ئاو له
سهر قه راخی چۆم.

— نگار: ۱. پیوژم. — نووس؛ — نفیس؛ — وان
«تاریخ نگار؛ روزنامه نگار؛ میژوو نووس؛ رۆژنامه وان»
۲. کیش «چهره نگار؛ وینه کیش».

نگارخانه / negārxāne، ها: /اسم، نیگارخانه:
۱. کارگهی وینه کیشی ۲. شوینی رانانی
نه ققاشی و شیوه.

نگارستان / negārestān، ها: /اسم، [قدیمی]
نیگارخانه.

نگارش / negāreš /اسم، ۱. کاری نووسین؛
نفیسین ۲. نووسهری؛ نفیساری.

نگارشات / negārešāt / (!) فارسی/ عربی/اسم،
نووسراوه گهل؛ نووسراوه کان؛ کۆمه لی له نووسراوه
«تاریخ اردلان» یکی دیگر از نگارشات مستوره است:
«میژووی نهرده لان» یه کیکێ تر له نووسراوه کدلی
مه ستوره به.

نگارگر / negārgar، ها: /ان/اسم،
۱. مینیاتوربست؛ وینه کیشی مینیاتور
۲. نه قاش؛ وینه کیش؛ نیگارفان؛ شیوه کیش.
نگارنده / negārande، ها: /گان/اسم، نووسهر؛
نفیسهر «نگارنده ی مقاله: نووسهری وتار».

نگاری^۱ / negārī /اسم، ۱. گیپال؛ بهشی
دووهمه می گه ده ی کاویژ که ران که خۆراکی تیدا
تا راده یه ک ههرس ده بی و دیسانه وه بۆ کاویژ
دیتوه ناو دهم ۲. /ها/ نیگاری؛ که رسته یه ک
بۆ شیره کیشان به لووله یه کی درێژ و سه ریکی
گۆپیتک وه ک سه ری ئاوپاشه وه.

— نگاری: ۱. پیوژم. — وانی؛ — نووسی؛ — نفیسی
«روزنامه نگاری؛ رۆژنامه وانی» ۲. — کیشی
«چهره نگاری؛ روومهت کیشی».

نگاشتن / negāstan / مصدر، متعدی. //دبی//
نگاشتی: نووسیت؛ می نگاری؛ ده نووسی؛ بنگار؛
بنووسه // ۱. نووسین؛ نفیسین؛ نفیساندن؛

نووساندن؛ نویسته ی؛ نویسه ی «نگاشتن کتاب:
نووسینی کتیب» ۲. کیشان؛ ره سم کردن؛
نتلاندن؛ نه خشاندن؛ شیوه کیشان؛ وینه کیشان
«تصویر زیبایی را بر دیوار نگاشته بود؛ وینه یه کی جوانی
له سه ر دیوار کتاشه» ۳. رازاندنه وه؛ ته وزاندن؛
نه ژرنایش؛ نه وه رازنه ی ۴. ره ویشتن؛ هه لکه ندن؛
که نایش؛ که ناین. هه روه ها: نگاشتنی

■ صفت فاعلی: نگارنده (نووسهر)/ صفت مفعولی:
نگاشته (نووسراو)/ مصدر منفی: ننگاشتن
(نه نووسین)

نگاه / negāh، ها: /اسم، ته ماشا؛ تماشا؛ ته ماشه؛
تواشا؛ ته واشا؛ نیگا؛ نواری؛ نوژ؛ نوژه؛ نیژ؛ روان؛ نیا؛
نیسفا؛ مه یز؛ میزه؛ فه؛ فت؛ سوئ؛ مه ته؛ نی:
۱. هیف؛ هیف؛ هیو؛ فیژ؛ کاری روانین «نگاه
خشمگین: نه ماشی گرژ» ۲. چاو؛ چه م؛ چه و؛
چاف؛ دیه؛ دیده «نگاهش را به من دوخته بود: حاوی
برپیوه من» ۳. بزوانیکی خیرای چاو «تنها یک
نگاه او را دیدم: ته نیا نواریک دیتم» * نکه/مخفف/

□ نگاه خریداری: به چاوی کرپار؛ به چاو
موشته ری؛ چاوی کرپارانه/ موشته ریانه «نگاه
خودداری به کفش ها انداخت: به چاوی کرپار له
که وشه کانی روانی».

نگاه هنر: ته ماشای حیزانه؛ روانینیک پر له
حه ز و تۆلازی «از نگاه هنرش مورمورم شد: له و
ته ماشای حیزانه ی مووچرکم پیداهات».

□ نگاه انداختن: چاو خشاندن؛ چاو لی کردن؛
چاو لی خستن؛ چه م وسه ی؛ چاو گه راندن؛
چه م گیلنه ی؛ لی نوارین؛ لی روانین؛ لی نوژین؛
لی نه رین؛ لی نه یژین؛ لی نه یژین «نگاهی به این
روزنامه بینداز: حه بیک بخشه به م رۆژنامه دا!!».

نگاه چب کردن: لار تماشا/ تواشا کردن؛ لار
بۆ روانین؛ خراپ ته مه شا کردن؛ لار دیه ی
«اگر کسی به تو نگاه حق بکند شکمش را سفره
می کنم: نه گهر که سی لار تماشا کت، سکی
نه درم».

تکاد داسی / نگهداشتن

تکاد کردن: روانین؛ نوارین؛ نهیرین؛ نییرین؛ نویرین؛ نوورین؛ نیران؛ نیان؛ نیا دایه‌نه؛ چاو لی کردن؛ فتران؛ فتراندن؛ فیتر کردن؛ فیتر کرن؛ نیا کردن؛ سه‌ح کرن؛ میزه کردن؛ فت کرن؛ تواشا/ تماشا/ تماشاشا کردن؛ تماشه‌کهرده‌ی: ۱. چاوی خو برینه شوینیک <توی چشم من بکشد کی!> ۲. لیر روانین؛ سه‌رنج دان <دکتر زخمش را جود داد>: دکتور حوی له برینه‌ک‌ه‌ی <برد> ۳. ورد بوونه‌وه؛ هه‌لسه‌نگاندن <تکاد ده دیدم بد هم نمی‌گوید> ۴. دیتم خراپیش نایژئ>.

تکاد کسی به کسی / چیرگی افتادن: چاوی که‌سئیک به که‌سئ / شتیک که‌وتن <تک‌کس> ۱. تکاد به سقف: حوی له‌وه بنمیچه‌ک‌ه‌وه> ۲. تکاد نکردن: / مجازی/ ناوړ لی‌ن‌دانه‌وه؛ نه‌روانین؛ به هیند نه‌گرتن؛ تهاوشا نه‌کردن؛ نه‌دیه‌ی؛ بایه‌خ پی نه‌دان؛ به چ نه‌زانین <دیگر به دوری و سختی راهش خراب می‌شود> و راه افتادم؛ ئیدی <ب> له دووری و دژواری ریگا که‌ه‌ه‌وه و که‌ومه ری>.

تکاد - تکاد کردن: مؤر بردنه‌وه؛ تیپر کردنه‌وه؛ تیپر کهرده‌یوه؛ به توور‌ه‌یی و واق‌ور‌مایه‌وه لی مات بوون.

نگاهبان / negāhbān

نگاهبانی / negāhbāni

نگاهداری / negāhdār

نگاهداری / negāhdārī

نگاییدن / nagāyīdan

نگداختن / nagodāxtan

نگدازستن / nagozāštan

نگذراندن / nagozarāndan

نگدشتن / nagozaštan

- نگر / negar: پیواژه. - نواری. - نوړ. - روان. - نه‌وړ؛ - بین؛ - وین <آینده‌خبر: دوور‌واری>.

نگران / negarān: صفت. په‌شیو؛ دل‌ه‌ودوا؛ دل‌به‌ودا؛ نیگه‌ران؛ نیه‌ران؛ دل‌خور؛ دل‌په‌ریشان؛ ده‌هدل: ۱. په‌شو‌کاو؛ ترس داگرتوو <دنیا نگران جنگ هسته‌ای بود>: دنیا به‌شو‌کاو ش‌ه‌ری ته‌تومی بوو> ۲. په‌ریشان؛ نار‌ه‌حت <نگران نباش! فردا می‌آیم: یغریسان مه‌به! سبه‌ی دیم>.

نگرانی / negarāni: ها/ اسم. په‌شیو؛ نیگه‌رانی؛ دل‌خورتی؛ دل‌په‌ریشانی؛ په‌ژاره؛ تاتیل: ۱. دل‌گرانی‌کی زور به هو‌ی ترس یان بار و دو‌خ‌یکی ناله‌بار‌وه <نگرانی از جنگ: نیگه‌رانی له شهر> ۲. حه‌ز و وازی زور و‌پ‌رای ترس و دل‌خورتی <نگرانی به خاطر بچه‌ها: دل‌خورتی بو مندالان> ۳. <روان‌شناسی> هه‌ست به ترس و دل‌پ‌راو‌ک‌ینی زور و‌پ‌رای نار‌ه‌ق د‌ه‌ردان، دل‌ه‌ته‌په و ئالو‌زی، به هو‌ی دوودل بوون له راست و درو‌یی و چو‌نیته‌ی روودانی هه‌پ‌ه‌شه و مه‌ترسی و به خودا نه‌په‌رمان له رووبه‌روو بوونه‌وه‌یان.

نگرداندن / nagardāndan

نگردیدن / nagardīdan

نگرشی / negareš: ها/ اسم. روانگه؛ به‌راوردی هزر و بیر له شتیک و شیوه‌ی هه‌لسه‌نگاندنی ته‌و شته؛ تیروانین؛ بو‌چوون.

نگر‌ف‌س / nagereftan

نگرویدن / nageravīdan

نگرد / negare: نظریه

- نگر / negarī: پیواژه. - نواری. - نوړی. - روانی؛ - بین؛ - وینی <آینده‌خبر: دوور‌واری>.

نگریاندن / nageryāndan

نگریختن / nagoṛixtan

نگریستن / nagerīstan

نگریسی / negarīstan: مصدر. متعدی. / ادبی // نگر‌یستی: روانیت؛ می‌نگری؛ ده‌روانی؛ بنگر؛ بر‌وانه //

روانین؛ نوارین؛ نوړین؛ نییرین؛ نه‌یرین؛ نه‌پ‌رین؛ نه‌پ‌رتن؛ نیرتن؛ نیران؛ نیان؛ نه‌یرین؛ مه‌یزین؛

مه‌یزاندن؛ میزه کردن؛ باناندن؛ فتران؛ فتراندن؛ نورستن؛ نورسن؛ هه‌ونیایش؛ هه‌ونه‌یش؛ وه‌ینیایش؛ هتراندن؛ دیای؛ دیه‌ی؛ ناده‌ینه؛ ۱. چاو لیگردن؛ چاو خستن؛ چه‌م وسه‌ی؛ تیروانین؛ لیروانین؛ بۆ دیتنی شتیک چاوی خو تیژ کردنه‌وه «به آسمان نگرستن؛ بۆ ئاسمان روانین» ۲. ورد بوونه‌وه؛ سه‌رنج ده‌ی؛ هیل کردن «به آینده‌ی کار نگرستن؛ بۆ داهاتووی کار روانین» هه‌روه‌ها؛ نگرستن

■ صفت فاعلی: نگرنده (ـ) / صفت مفعولی: نگرسته (ـ) / مصدر منفی: ننگریستن (نه‌روانین)

نگزاردن / nagozārdan / گزاردن

نگزیدن / nagazīdan / گزیدن

نگزیدن / nagozīdan / گزیدن

نگستراندن / nagostarāndan / گستراندن

نگستردن / nagostardan / گستردن

نگستن / nagosastan / گستن

نگشتن / nagaştan / گشتن

نگشودن / nagoşûdan / گشودن

نگفتن / nagoftan / گفتن

نگماشتن / nagomāştan / گماشتن

نگنجیدن / nagoncīdan / گنجیدن

نگندانن / nagandāndan / گندانن

نگندیدن / nagandīdan / گندیدن

نگو / nagû / حرف: [گفتاری] تومه‌ز؛ تمه‌ز؛ تومه‌ز؛ تومه‌س؛ توومه‌ز؛ تمه‌ز مه‌که؛ تومه‌س مه‌که؛ مه‌یژه؛ مه‌که؛ تو مه‌لی «تکو جیم سوراخ بوده و کلید از افتاده؛ تومه‌ز گیرفانم کون بووه و کلله‌که دا‌که‌وتوه».

نگوزیدن / nagûzīdan / گوزیدن

نگون / negûn / صفت: [ادبی] ناوه‌ژوو؛ به‌راوه‌ژوو؛ به‌رواژ؛ به‌رواژ؛ سه‌ره‌وژیز؛ هه‌ل‌گه‌راو؛ هه‌له‌وه‌گه‌ریاگ؛ سه‌ره‌وخوار؛ دال‌وچیاگ؛ دال‌وچکه؛ نخوون؛ نووخن؛ نوخوون؛ نوون؛ سه‌رنخوون؛ قَلپ؛ نگم؛ نگوم؛ نوگوم؛ نگووم؛

نقوت؛ وه‌ل و‌دیم؛ قاژى؛ وه‌ر‌گه‌راو.

نگوبخت / negûnbax / صفت: [ادبی] چاره‌ره‌ش؛ به‌خت هه‌ل‌گه‌راو؛ به‌خت‌کۆز؛ به‌خت‌ره‌ش؛ سیابه‌خت؛ لیقه‌وماو.

نگوسار / negûnsār / ها؛ / اسم: گوله‌ئاگرۆ؛ گوله‌عه‌ره‌ری؛ گوله‌چنگوله؛ په‌نجه‌میه‌می؛ گوله‌ئاگرین؛ ئالفه‌گیایه‌کی رازینه‌یی پایا به‌لقی ژیز زه‌وینی، گولی سه‌راوه‌ژووی سپی، په‌مه‌یی یان بنه‌وشه‌وه؛ بخور مریم؛ سیکلامن؛ سیکلمه

نگونسار / صفت: نگمه‌سار؛ نوومه‌سار؛ سه‌رابن؛ سه‌رنخوون؛ نوخمه‌سار؛ سه‌رنخوون؛ سه‌رنوخین؛ سه‌ره‌وونوون؛ سه‌ره‌وعن؛ سه‌روخوار؛ سه‌ره‌ره‌خوار.

نگه / negah / نگاه

نگهبان / negahbān / ها؛ ان؛ / اسم: پاسه‌وان؛ پاسبان؛ پاسه‌بان؛ پازگر؛ زیره‌شان؛ زیره‌شان؛ نگابان؛ نیاوان؛ جه‌زایه‌رچی؛ ئیشکچی؛ ئیشک‌گر؛ ناگادار؛ چاودیز؛ چاویز؛ چاوه‌دیز؛ دبدۆب؛ دبدب؛ نۆبه‌چی؛ نۆبه‌دار؛ نۆگه‌چی؛ ئه‌و که‌سه‌ چاوه‌دیزی شوینیکه؛ نگاهبان

نگهبانی / negahbāni / / اسم: پاسه‌وانی؛ پاسه‌بانی؛ قۆل؛ ئیشک؛ نگابانی؛ چاوه‌دیزی؛ ۱. کار یان پیشه‌ی پاسه‌وان ۲. کاری

پاسه‌وانی کردن * نگاهبانی

- نگهدار / negahdār / بیواژه. [گفتاری] - پاریز؛ -گر؛ -نگادار؛ -راگر «جان‌نگهدار؛ شوین‌باریز»؛ - نگاهدار

نگهداری / negahdārī / / اسم: ۱. کار و ره‌وتی راگرتن؛ هه‌ل‌گرتن «نگهداری پول در خانه کار درستی نیست؛ راکرتنی پاره له‌مالدا کاریکی دروست نیه» ۲. که‌توانی؛ په‌رستاری؛ ناگاداری؛ هاگاداری؛ پاریزه‌ری؛ پاریز‌گاری؛ چاوه‌دیزی؛ سه‌غیبری؛ سه‌ره‌رشتی؛ سه‌ره‌پرستی؛ خویداری؛ ئیمات؛ ئیوهت «نگهداری بچه‌ها؛ چاوه‌دیزی مندا لان» ۳. ناگاداری؛ هاگاداری؛ سه‌غیبری؛ پاراستن و

قاشه نه نگوستيله؛ بهردي رازاوهی سهر
نه نگوستيله (یان خشلی تر وه ک گواره و ملوانکه).

نالافیدن / nalāfīdan / لافیدن

نلرزاندن / nalarzāndan / لرزاندن

نلرزیدن / nalarzīdan / لرزیدن

نلغزاندن / nalaqzāndan / لغزاندن

نلغزیدن / nalāqzīdan / لغزیدن

نلقیدن / nalaqqīdan / (فارسی/ کردی/ فارسی)

نلقیدن

نلمباندن / nalombāndan / لمباندن

نلمیدن / nalamīdan / لمیدن

نلندیدن / nalondīdan / لندیدن

نلنگیدن / nalangīdan / لنگیدن

نلولیدن / nalūlīdan / لولیدن

نلهیدن / nalehīdan / لهیدن

نلیسیدن / nalisīdan / لیسیدن

نم / nam / :سم، نم، نهم؛ شه؛ شی؛ شی؛ شو؛
وت؛ هوت؛ هووت؛ هلم دو؛ مچ؛ چام؛ مچه؛
تربووس؛ ده لانه؛ رهوا؛ نی؛ لهزم؛ هیمی؛ هیو؛
هیوی؛ هیوایی؛ هیویتی؛ هیمییتی؛ ته راییه کی
که م.

نم پس بدادن / مجازی / تووک لی نه بوونه وه؛
موو لی نه کنیانه وه؛ ئاو له دهست نه تکان؛ چی
لی هه لنه وهرین، نه خوازه له بهر رژدی (هر
چه اصرار کردم نم پس نداده ههرچی پیم داگرت
نوو لی نیبووه ده).

نم دادن؛ نم دان؛ شوکیشان؛ نم کیشان؛ شه
هه لینان؛ نم دهی/ دای؛ شو ره ئاسه ی؛ شو
ئاسته یه؛ ته رایای دان (دیوار نم داده بود؛
دیواره که نمی داد).

نم داشتن؛ نم/ ته رایای هه بوون؛ نم بیه ی؛ نم/
نمدار؛ شه دار بوون (هنوز خشک نشده، کمی نم
داره؛ هیشتا ویشک نه بو ته وه، که می نمی هه ده).

نم زدن؛ نم دان؛ نه ماندن؛ نم لیدان؛ ته رکردن؛
نماندن (نم زدم، گذاشتم زیر تشک صاف بشود؛

که لته کردنی شتیک (وه ک مال، ماشین،
یه خه چال و...) بو له که لک نه که ووتن «هزینه ی
نگهداری به عهدی صاحب خانه است؛ خهرجی

نگاهداری له نه ستوی خاوه مال دایه» * نگاهداری

نگهداشتن / negahdāstan / :مصدر، متعدی. //

نگهداشتی؛ را تگرت؛ نگه می داری؛ راده گری؛

نگهدار؛ را گره // را گرتن؛ ۱. هه لگرتن؛

هیشته نه وه؛ ئاسته یوه؛ نه وه ئاسه ی؛ هیشتن؛

دانان؛ هه لشتن؛ هشتن؛ هیشتن؛ هیلان؛

هیلا نه وه (برای بعد نگهداشتن؛ بۆ دوایی؛

۲. بهر گرتن؛ وهر گیر ته ی؛ ویتاندن؛ وه ستاندن؛

را وه ستاندن؛ مدرنای؛ گلدانه وه؛ هه لشتن؛

هشتن (ماشین را نگهدار؛ ماشینه که راک ده!)

۳. هیشته نه وه؛ ئاسته یوه؛ نه وه ئاسه ی؛ هه لشتن؛

هشتن؛ هیشتن؛ هیلان؛ هیلا نه وه (سر پا

نگهداشتن؛ ساکت نگهداشتن؛ به سهر پیوه نگهداشتن؛

بی ده نگ (گرتن) ۴. پاراستن؛ بهر پیوه بردن؛

سهر پهرشتی کردن؛ ناگاداری کردن؛ هشتن؛

هاگاداری کرده ی؛ وهی که رده ی؛ نگاداری کردن؛

نگا هیشتن؛ ناگالی بوون (مملکت نگهداشتن؛ ولات

نگه داشتن) ۵. ناگاداری کردن؛ پاراستن؛ پاریزنه ی؛

پارازتن؛ که توانی کردن؛ پایین؛ پیوان (از آفت و

بلا نگهداشتن؛ له نازار و به لا پاراستن) ۶. چاودیری

کردن؛ که توانی کردن؛ پی راگه یشتن (باغ را

نگهداشتن؛ له باخ چاوددیری کردن) ۷. پاراستن؛

پارازتن (حرمت کسی را نگهداشتن؛ ریزی که سیک

را گرتن) ۸. پاراستن؛ هه لگرتن؛ شار دنه وه (راز

کسی را نگهداشتن؛ رازی که سیک را گرتن) *

نگاه داشتن. هه روه ها؛ نگهداشتنی

■ صفت فاعلی: نگهدارنده (راگر) / صفت مفعولی:

نگهداشته (راگیراو) / مصدر منفی: نگه نداشتن

(را نه گرتن)

نگیراندن / nagīrāndan / گیراندن

نگین / negīn / ها، /سم، نگین؛ نقیم؛ نقیم؛

قاش؛ خاش؛ قاز؛ نه قیمه؛ مۆرخانه؛

نمده، نامه ژیر دۆشه که که ساف بیی).

نم کردن: [مجازی] ئاو کردنه پا؛ به زمانلووسی و زمانبازی، خه لک فریو دان و کردنه یاری خو.

نم کشیدن: نم / شو / شه کیشان؛ نم کیشته ی؛ شه هه لپنان؛ هووت ئانتش <کتابها توی زیر زمین نم کشیده بود> کتیبه کان له ژیر زهویدا حسان کسایوو.

نما / nemā, namā, / ها: / اسم، پرووکار؛ دهم کار؛ نما؛ دیمه؛ بهرجه وهنی لای دهره وهی خانوو بهر، به تایبته ئه و لایه ی دهر وانیته سهر کولان و دهر گای له سهره.

نما: ۱. پیشواژه. ۱. نما؛ سهر به پرووکاری شتیک <ماشویی: ماشوری> ۲. نوین؛ نیشان؛ نواندنی شتیک <نگر: نوین>.

نما: پیشواژه. نوین؛ نوان؛ نما: ۱. شاندهر؛ نیشاندهر <قبیله: قبیله یی> ۲. ئاسا؛ وهک؛ وهکی <دشمن دوست نما؛ دژمنی دوست ناسا>.

نمائی / nemā'î, namā'î / نمایی

نمابر / nemābar / دورنگار

نماد / nemād, namād, nomād / ها: / اسم، نیشانه؛ نوینه؛ نمانا؛ دیارده؛ دروشم <صلیب نماد مسیحیت است> خاچ نیشانه ی مه سیحیه ته.

نمادگرا / -nemādgerā, namād-, nomād- / ها؛ یان: / اسم، نماناوازی؛ نیشانه خواز؛ نموده خواز؛ نماناگر؛ سه مبولیست: ۱. لاگری شیوازی سه مبولیک ده هونه رد ۲. سهر به نماناوازی.

نمادگرایی / -nemādgerāyî, namād-, nomād- / اسم، نماناوازی؛ نیشانه خوازی؛ نماناگری؛ نموده خوازی: ۱. هونه ری له کار هینانی نمانا و نیشانه، به تایبته که لک گرتن له شتی دیار و ئاسایی بۆ دهر برینی مانایه کی نادیار و چه توون ۲. شیوازیکی هونه ری بۆ دهر برینی راستی و بار و دۆخی ئارمانجی و نادیار ۳. کاری که لک وهر گرتن له نیشانه گه لی باو بۆ شانددانی

بوونه وهرانی ئاسمانی.

نمادی / nemādî, namādî, nomādî / نمادین

نمادین / nemādîn, namādîn, nomādîn /

صفت. / ادبی / نمانایی؛ نیشانه یی؛ سه مبولیک: ۱. به تایبه تمه ندی که لک گرتن له نمانا و نیشانه وه ۲. له خوگری نمانا و نیشانه ۳. به چۆنیه تی و تایبه تمه ندی نیشانه ییه وه <اندیشه ی

نمادی: بیری نمایی> * نمادی

نماز / namāz / ها: / اسم، نوێژ؛ نفیژ؛ نمێژ؛ نهماژ؛ نوژ؛ نیژ؛ میژ؛ نهماج؛ نما؛ نمی: ۱. ئایینی تایبه تی موسولمانان بۆ سکالا له گه ل خوادا به خوتیندی همد و سووره و چهند دوعای تر هاوړی له گه ل راوه ستان و چوونه رکوع و سوچه ددا ۲. راز و نیاز له گه ل خوادا.

نماز آیات: نوێژی آیات؛ نوێژیکی تایبته له کاتی پرووداوه ئاساییه کانی سروشت (وهک بوومه له رزه و مانگ و خوړگیران).

نماز استسفا: نوێژه بارانه؛ نفیژا بارانی؛ نوێژی دوو رکاتی له کاتی وشکه سالی و بی بارانیدا، بۆ هانتی باران.

نماز تراویح: تهراویح؛ نوێژی تایبته به شهوانی مانگی رهمه زان.

نماز جماعت: نوێژی جهماعهت؛ نوێژی به کۆمه ل له پشته سه ری پیشنوێژه وه.

نماز جمعه: نوێژی جومعه؛ نوێژی ههینی؛ نوێژی جهماعه تی رۆژی ههینی که خه لک له شویتیکی شار یان گونددا دهیخوینن.

نماز حفتی نماز عشا

نماز سکسته: قه سر؛ نوێژی رېبواران که چوار رکات به دوو رکات دهخوینن.

نماز عشا: نوێژی شیوان؛ نوێژی خه وتان؛ نوێژ عیسا؛ نوێژی ئاخری شه و که چوار رکاته: نماز خفتن. ههروه ها: نماز صبح؛ نماز ظهر؛ نماز عصر؛ نماز مغرب

نوفاندن: ۱. نشان دان؛ نما؛ شاندان؛ دای
نیشان ۲. دهرخستن؛ ناشکرا کردن؛ وستە
سارا. ههروهه: نمایاندنی

■ صفت فاعلی: نمایاننده (رانبوینه) / صفت مفعولی:
نمایانده (رانبوینراو) / مصدر منفی: نَمایانندن
(رانه نواندن)

نمایانکر / -namāyāngar, namā- / صفت. شاندەر؛
نیشاندهر؛ خویاکەر.

نمایش / -nemāyeš, namāyeš- / اسم. نمایش:
۱. کار و رهوتی شاندان؛ نیشاندان؛ پیشاندان
(نامس بدن لخت: نمایشی لهشی رووت) ۲. رانان؛
کاریک بۆ سهرنج راکیشانی خه‌لک «خودش را
نمایش می‌دهد: خۆی راده‌نی» ۳. شانۆک؛ شانۆ؛
هونه‌ری رانانی چیرۆک و پرووداوان «هنرپیشه‌ی
نمایش: شانۆباری شانۆک» ۴. له‌؛ لات/ شانۆ؛ کار
یا رهوتی به‌رپوه بردن و هینانه سه‌ر نیاری
شانۆک «اجرای نمایش: به‌رپوه بردنی شانۆ».

■ نمایش تراژدی / تراژدی -۱
نمایش تشدید معنایی: M.R.I. شیوه
کاریک بۆ دیتنی ناوه‌وی ئەندامانی له‌ش.
نمایش روحوی: شانۆی پروحه‌وزی؛ شانۆی
کۆنی زۆتر گالته و هه‌نه‌ک به‌ ساز و
ئاوازوه، تاییه‌تی زهماوه‌ن جیژن و میوانی
گه‌وره.

نمایش عروسکی: بووکه‌شانۆ؛ شانۆی وه‌یله؛
هه‌ر کام له‌ شیوه‌ جورا‌جۆره‌کانی شانۆگێڕان
به‌ وه‌یلکه و له‌یستۆک.

■ نمایش دادن: نشان دان؛ خستنه به‌ر چاو.
به‌ نمایش کداشتن: رانان؛ نواندن؛ پیشاندان؛
نیشان دان؛ شاندان.

نمایش سرا / -nemāyešsārā, namāyeš- / ها:
اسم. شانۆخانه؛ تماشاخانه؛ یانه‌ی شانۆک؛
ته‌لاری ته‌ئاتر.

نمایشگاه / -nemāyešgāh, namāyeš- / ها: / اسم.
نمایشگا؛ پیشانگه؛ نیشانگه؛ رانگه؛ ته‌واشاخانه؛

نماز میت: نوپۆزی مردوو؛ نوپۆزی که پیش
ناشتنی مردووی موسولمان ده‌خوینری.

■ نماز خواندن: نوپۆز خویندن؛ نوژ خۆندن؛ نوپۆز
کردن؛ نما وه‌نه‌ی / وانته‌ی: نماز گزاردن / ادبی /
نماز گزاردن / نماز خواندن

نمازخانه / namāzxāne, ها: / اسم. نوپۆزخانه؛
نوپۆزگه؛ دیوی ته‌رخان کراو بۆ نوپۆز خویندن.

نماز خوان / namāzxān, ها: / اسم. نوپۆزخوین؛
نوپۆزکهر؛ نماکهر؛ ئەوی به‌ نوپۆز خویندن
راها‌تووه.

نمازگزار / namāzgozār, ها: / ان: / اسم.
نوپۆزکهر؛ نوپۆزخوین؛ نفیژکهر؛ میژکهر؛ نماکهر.

نماسازی / -nemāsāzi- / اسم. نماکاری؛ کار و
رهوتی دروست کردن و رازاندنه‌وی پرووکاری
خانوبه‌ره «این سنگ در تماسازی کاربرد دارد: ئەم
به‌رده‌ بۆ نماکاری به‌که‌لک دی».

نماسیدن / -namāsīdan / ماسیدن
نماگر / -nemāgar, ها: / اسم. شاشه؛ په‌ره‌ی
شاندان.

نمالیدن / -namālīdan / مالیدن
نمام / -namām / [عربی] صفت. تیچین؛
به‌زاجکهر؛ شه‌یتانی کهر؛ دووزمان؛ دووزبان؛
به‌کرۆک؛ چوولوو؛ دۆقلمه‌ر؛ نیوان تیکده‌ر.

نماندن / -namāndan / ماندن
نماهنگ / -namāhang, ها: / اسم. کلیپ؛ پاژیکی
مووسیقی که ده‌گه‌ل وینه‌دا بلاو ده‌کریتیه‌وه.

نمایان / -nemāyān, namāyān- / صفت. ۱. دیار؛
ناشکرا؛ خویا؛ منامنا؛ منی؛ رېج؛ په‌یدا «ماه در
گوشه‌ی افق نمایان بود: مانگ له‌ گوشه‌ی ئاسۆوه‌ ديار
بوو» ۲. گرینگ؛ زه‌ق؛ به‌رچاو «کار نمایش: کاری
گرینگ».

نمایانندن / -nemāyāndan, namāyāndan- /
مصدر. متعدی. // نمایانندی؛ راتواند؛ می نمایانی؛
را‌ده‌نویتی؛ پنیامان؛ رانبوینه // رانواندن؛ رانان؛
ناوتش؛ ناوایش؛ ئرمانه‌ی؛ ئه‌رمانای؛ مۆژنايش؛

جیگهی رانان <نمایشگاه اتومبیل؛ نمایشگاه نقاشی؛ نمایشگاه ماشین؛ پیشانکهی نهقاشی>.

نمایشگر / -nemāyešgar, namāyeš- / ان: / اسم.
۱. شانۆکار. ههروهها: نمایشگری ۲. نیشاندەر؛ مانیتۆر؛ شاشه؛ پهرهی شاندان.

نمایشنامه / -nemāyešnāme, namāyeš- / ها: / اسم. شانۆنامه؛ چیرۆکی شانۆ <نمایشنامهی هملت روی صحنه است؛ شانۆنامهی هاملت له سهر نیاره>.

نمایشنامه نویس / -nemāyešnāmenevîs, namāyeš- / ها: / ان: / اسم. شانۆنامه نووس؛ ئەو کەسەى چیرۆک بۆ شانۆ دەنووسێ <شکسپیر نمایشنامه نویس نامدار انگلیسی: شکسپیر شانۆنامدنووسی بهناوبانگی ئینگلیسی>.

نمایششی / -nemāyeši, namāyeši / : صفت.
شانۆیی؛ سهر به شانۆ <هنرهای نمایشی؛ هونەرگهلی شانۆیی>.

نمایشدگی / -nemāyandegî, namāyandegî / : اسم. نوێنهرایهتی؛ بریکاری: ۱. کاری نوێنهر <نمایشدگی تهران را داشت: نوێنهرایهتی تارانیههبو> ۲. چۆنیهتی و دۆخی بریکار بوون <به نمایشدگی انتخاب شد: بۆ بریکاری ههلبژێردرا> ۳. /ها/ نووسینگه و شوێنی کاری نوێنهر <نمایشدگی فروش چرخ خیاطی: نوێنهرایهتی فروشی چهرخی دروومان>.

نمایشد / -nemāyande, namāyande / ها: / گان: / اسم. نوێنهر؛ بریکار؛ جێدار؛ نوێنهر؛ نووینهر؛ بهرکهیه: ۱. ئەو کەسە له لایهن دهسته، تاقم یان کۆمهڵیکهوه بۆ بهشداری له کۆڕ، ئەنجومهن یان لیژنهیهک ههڵدەبژێردرێ تا دهمپرست و پارێزهری بهرژهوێندی وان بێ <نمایشدهی مجلس: نوێنهری ئەنجومهن> ۲. ئەو کەسە له لایهن کەس یان دامهزرارهیهکوه بۆ خزمهت به خۆیان ههڵدەبژێردرێ <نمایشدهی بازرگانی: نمایشدهی سیاسی: نوێنهری بازرگانی؛ بریکاری؛ رامیاری>.

نمایه / -nemāye, namāye / ها: / اسم. ناوانمه؛ پیترستی له ناوی کهسان، جیگاگان و... که به گوێهری دوزنهیهکی تایبهتی (وهک پیزی ئەلفوبی) له سهههتا یان زۆرتر له دوايي کتیبهوه دی.

نمایي / -nemāyî, namāyî / : پیواژه. — نوێنی؛ — نمایي؛ — نوایی؛ رانان؛ نواندن <خودنمایي؛ درشتنمایي: خۆبویی؛ درشت نمایي>: — نمائی

نمبند / -namband, / ها: / اسم. نمگر؛ شیگر؛ ماک یان بهرههمیک بۆ بهرگری له نم.

نمچینی / -namčînî / : اسم. نمکیشی؛ نمچنی؛ دۆخی ههلمژینی ههلم و بۆقی ههوا له بری شتدا.

نمد / -namad, / ها: / اسم. لباد؛ لبا؛ لوا؛ لۆپ؛ لهوا؛ لهبو؛ نهوگ؛ نهوو؛ نمده؛ لمده؛ کولاو؛ کولاف؛ تات؛ تاتی؛ یان؛ تهحت؛ لیی: ۱. بهرگنی پهستواو بۆ رایهخ، فرهنجی، کلاو و... ۲. مووکیت یان قوماش ئاسایهک که به پيشالی دهسکرد و له کارخانه دروست دهکړی.

نمدی آفتاب کردن: /مجازی/ پایهک داکیشان؛ وچانیک دان؛ ههله و دهرفهتیک بۆ ههسانهوه دهس خستن.

نمدی کلاهی رسیدن: /مجازی/ لهه خهرمانه خهلهیهک بردن؛ له بهرههم و داهاتی کاریک بهش بردن <خواست باشد به ما هم؟ این نمد کلاهی است: وریا به ئیمهش لهه خهرمانه خهلهیهک ندرین>.

نمدار / -namdār / زیرفون
نمدار: صفت. /گفتاری/ نماوی؛ نمدار؛ شیدار؛ شهدار؛ نمسار؛ هیته؛ هووتن؛ شوډار <پارچهی نمدار: قوماشی نماوی>.

نمدزین / -namadzîn, / ها: / اسم. نهرمهزین؛ وهرزین؛ نهمهزین؛ مهعهکه؛ گردهله؛ ئارهقگیری بن زین.

نمدمال / -namadmāl, / ها: / ان: / اسم. بگیڕ؛

بخوینی / موسولمانیش له دینی ده تارینی.

نمک / namak / : اسم، خوی، نمهک؛ مهک؛

مه کی: ۱. خنی؛ خوا؛ خوه؛ خوهی؛ پیکهاته یه کی

بلوری له کلورووری سودیوم، به رهنگی سپی و

تامی سویره وه که به زوری له سروشتدا ده ست

ده که وی و تامی چیشته: نمک طعام ۲. / لها /

/ شیمی / هه ر یه که له و ماکانه ی له کاردانه وه ی

نیوان ئه سید و بازدا به رههم دین ۳. / مجازی /

تام؛ دانسته و چۆنیه تیکی له بار و به ردل، که

حه ز و سه رنجی خه لک راده کی شی.

□ نمک طعام نمک ۱-

□ نمک بر / به زخم کسی پاشیدن: / کنای / زام /

برینی که سیک کولاندنه وه؛ له سه ر زگی

که سی هه لپه رین؛ زۆرتو کردنی ئازار و رهنجی

که سیک «نخواستن نمک بر زخمش پاشم؛

گه ره کم نه بوو زامی بکه لهنده وه».

نمک پاشیدن: خوی کردن؛ خوی پیوه کردن؛

مه ک که رده ی / شه ی / شانای؛ خوی / نمه ک

پژاندن.

نمک خوردن و نمکدان (را) شکستن: / کنای /

نان خواردن و سفره درین؛ ئاو وارده ی و

گۆزه لی ما ره ی؛ ناسپاسی کردن.

نمک داشتن: / مجازی / به تام و خوی بوون؛

مه کین بیه ی؛ دلگر بوون؛ له بهر دلان بوون.

نمک زحمت: / تعریض / خۆ بی تام کردن؛

گالته ی نابه جی و بی مانا کردن.

نمک زدن: نمه ک / خوی پیوه کردن؛ خوی

لیدان؛ خوی کردن «نمک بزنی خوشمه تر می شود؛

خوبی سوه که ی خوشتر ده بی»

نمکاهی / namkāhi / : اسم، کزری؛ دۆخی که م

بوونه وه ی ته رایی زه وی به هوی هه لم و بۆقی

گژ و گیا.

نمک به حرام / namakbeharām ، ها: / فارسی /

عربی / صفت. / گفتاری / نمه ک به حه رام؛ نمه ک کویر؛

سیله؛ بی ئه مه گ؛ به دنمه ک؛ پی نه زان.

نه وگ مال؛ که چه چی؛ له بوچی؛ کولاف که ر؛ نه و

که سه ی به رگن ده په ستیوی و ده ی کاته لبار.

هه روه ها: نمد مالی

نمدی / namadi / ها: / صفت. / لبادی؛ نه وگی؛

نمه دی؛ کولای؛ ته حتی: ۱. له نمده «کلاه

نمدی: کلاوی لباوی» ۲. وه ک نمده «موکت نمدی؛

موکی تی نمدی».

نمرات / nomarāt / : [عرب] جمع نمرة

نمردن / namordan / مردن

نمرد / nomre / ها: نمرات: [عرب از ایتالیایی] / اسم،

نمره: ۱. ژماره «نمردی عینک: ژماره دی چاولیکه»

۲. نیشه؛ ژماره بی که راده ی زانیاری، فیرکاری

یان لیهاتوویی خوتندکاران نیشان ده دا «نمردی

ادبایش همیشه ۲۰ بود: نمردی ویژه ی هه موو جاریک

۲۰ بوو».

□ نمردی تک: نمردی ته ک؛ نمردی ژیر ۱۰.

□ نمرد آوردن: نمرد هینان / هاوردن / گرتن؛

نیشه هینان «در هنر نمرد نساود: له هونه ردا

نمردی نه هینا».

نمرده دادن: نمرده دان: ۱. دیاری کردنی

نمردی وانه «نمردی همه ی بچه ها را داده ام؛

نمردی هه موو قوتابیانم داده» ۲. پیدانی

نمردیه ک زۆرتو له و راده یه که شیایوی

خوتندکار یان قوتابیه «فشار آوردند که به او نمرد

بدهم: زۆریان هینا نمردی بی بدهد».

نمرده گرفتن

نمسی / nems / ها: / عربی / اسم، بانه وانک؛

بان بانک؛ بان بانک؛ مریشک خوره؛ گیانه وهریکه

وه کوو ده له ک، به قه د پشيله یه ک، مریشک و

مار و هیلکه ده خوا.

نم سنج / namsanc / ها: / اسم، نم پیو؛ شی پیو؛

رطوبت سنج

نمط / namat / ها: / عربی / اسم، / ادبی / شیوه؛

شیواز؛ ته رز؛ پی و دان؛ زی «گر تو قرآن بدین نمط

خوانی / بیری رونق مسلمانی: نا به م نموده ته تو قورئان

نمک پاش / namakpāš، ها: / اسم، خویدان؛

خوادان؛ نمه کدان؛ دهفري چکوله ی زۆر تر
گروڤه ی به کلاوه ی کون-کونهوه، بۆ خوی پتوه
کردن.

نمک پروده / namakparvarde، اسم، نانخور؛
نمه ک پهره ورده؛ نهوه ی بۆ ماوه یه ک میوانی
دلوفانی، چاکه و میوانداری یه کیکێ تر بوو بیت.

نمکخواه / namakxāh، نمکدوست

نمکدان / namakdān، ها: / اسم، خویدان؛
نمه کدان؛ مه کدان؛ خوی دانک؛ خوادان؛ دهفري
چکوله ی جی خوی بۆ سه ر سه رفه .

نمکدوست / namakdûst، صفت، [گیاه شناسی]
خویواژ؛ نمه کواژ؛ لپهاتوو بۆ هه لکردن و گه شه
کردن له شۆره زاردا: نمکخواه

نمکرده / namkarde، ها: / اسم، [گفتاری] ماشقه؛
دۆس؛ کچ یان ژنی که به نهینی هاو جینی ییاوئ
ده کا.

نمکزار / namakzār، ها: / ان، اسم، خیی به ندان؛
خویلین: ۱. دهشتی (وه کوو ته ختایی پروبار یان
گویمکی وشکه و بووی کۆن) که خوی دایبۆشیوه
۲. شۆره کات؛ شۆره ک؛ شۆراخ؛ شۆره زار؛
شامات؛ دهشتی که خاکه که ی خوی تیدایه.

نمک سنج / namaksanc، ها: / اسم، خوی پتو؛
نمه ک پتو؛ که رسته یه ک بۆ هه لسه نگاندنی
پژیه ی خوی له نمونه یه کدا.

نمکسود / namaksûd، صفت، خویکراو؛
نیم نمه ک؛ نمه ک لیدراو؛ خوی پتوه کراو
(خۆراک) به مه به ستی نمچن کردن و به رگری له
سه ره لدان و گه شه ی میکرو ب.

نمک گیر / namakgîr، صفت، نمه ک گیر؛
گیرۆده به هوی نه مه گناسی له ئاست چاکه ی
که سی کدا.

نمک شناس / namaknašnās، ها: / ان، صفت،
[گفتاری] نه مه ک نه ناس؛ نمه ک کویر؛
نمه ک مه شناس؛ ناسپاس؛ سپله؛ بی نه مه گ؛

پی نه زان.

نمکی / namakî، ها: / اسم، [گفتاری] کۆنه سین
(این خرت و پرت ها را بده من: ببرد: نه م خرو پرا نه بده
کۆنه سین ببا).

نمکی: صفت. ۱. سویر؛ سۆل؛ شۆر. ۲. به هوی
له ناو خویدا بوون، وه ک خوی هه لگه راو
۳. [گفتاری] مه کین؛ نمه کین؛ خوین شیرین؛
ره زاسووک.

نمکسدر / namekîdam, namakîdan، نمکین

نمکین / namakîn، صفت، [ادبی] نمه کین؛
خوین شیرین؛ له به ردلان؛ مه کین؛ جوانی
دلکش.

نمگیر / namgîr، اسم، نمگر؛ شیگر؛ به
تایبه تمه ندی گرتنی نمه وه: رطوبت گیر

نمگیری / namgîrî، اسم، نمگری؛ شیگری؛ کار
و ره وتی هه لمژین و وه خۆ گرتنی ناو و هه لمی
دهور و بهر: رطوبت گیری

نمماک / namnāk، صفت، شیدار؛ نماوی؛
نمسار؛ نمدا؛ نمین؛ نمرج؛ شه دار؛ شۆدار؛
هیوی، نمناک «اتاق نمناک: لباس نمناک دیوی
نمناک؛ جلی نمناک».

نم - نم / namnam، اسم، نمه - نمه؛ نم - نم؛
نمه نم؛ نم نه مه؛ نه ناز؛ نه نو ل؛ ره شیش؛
خوناو که؛ خونا ف؛ خوناو؛ وهشت؛ توو که؛ رشینه؛
توو که توو ک؛ بارشتی که م که م و له سه رخۆ
(نم - نم بارین: نمه - نمه بارین).

نم نما / namnemā، ها: / اسم، شی نوین؛
نامرازی که بۆ پیشان دانی را ده ی نم و بان و خوار
کردنی له هه وادا.

نم نمک / namnamak، قید، نه رمه - نه رمه؛
۱. هیدی - هیدی؛ ئارام - ئارام «نمک صدای
تاری می آمد: دهنگی تاریک - نه رمه - نه رمه ده هات»
۲. له سه رخۆ؛ به ئارامی؛ به نه سپایی؛ وه سپایی؛
شینیه ی؛ وهش - وهش؛ به هیدی کایی «نمک

می رقتیم: له سدر خو ده چووین.

نمو /nemov(v)/: اسم، گهشه؛ وهرار: ۱. خیف؛ خیزیان؛ فهراژی؛ فراژی؛ رهوتانهی گهروه بوون؛ ههراش بوون؛ گهشه کردن؛ گر بوون؛ فراژ بوون؛ ههلدان؛ بووژان؛ به خۇدا هاتن؛ سهر دهرهینان و بالا کردن «نمو درخت: کدشه‌ی دار» ۲. زۆر بوون؛ زیا کردن؛ پهره سه‌ندن «نمو جمعیت: زور بوونی جه‌ماوهر».

نمود /nemûd, nomûd/: اسم، نمود؛ نمو: ۱. رهوتی کهوتنه به‌رچاو؛ دهرکهوتن و سهرنچ‌راکیش بوون «به تدریج کارش نمود پیدا کرد و دیگران متوجه ارزش آن شدند: نه‌خته — نه‌خته کاره‌کی نمودی هینا و خه‌لک بایه‌خیان زانی» ۲. به‌رچاوی؛ سهرنچ‌راکیشی «اینجا نمود ندارد باید بالاتر برود: لیره به‌رچاوی نیه ده‌بی بجیته سهرتره‌وه».

نمودار /nemûdâr/: ها/: اسم، ۱. خشته؛ نوانه؛ گه‌لاله‌ی خه‌تی بۆ دهربرینی پیوه‌ندی نیوان پاژگه‌لی گه‌لاله‌به‌ک ۲. شاخص ۱

نمودار: صفت. ۱. نویته‌ر؛ نیشاندهر؛ پیشاندهر؛ شانده‌ر؛ ناسینه‌ر «این عمل نمودار بزدلی است: نه‌م‌کاره نیشاندهری ترسه‌نؤکیه» ۲. دیار؛ ناشکرا؛ خویا؛ به‌رچاو.

نمودن /nemûdan, nomûdan/: مصدر، متعدی. لازم. [دبی] // نمودی؛ نواندت؛ می نمایی؛ ده‌نویتی؛ پنما: بنویته □ // متعدی. ۱. نواندن؛ نیشاندان؛ پیشاندان؛ شاندان؛ له به‌رچاو رانان؛ مؤژنایش؛ ئرمانه‌ی؛ ئهرمانه‌ی «راه نمودن: ریگا نواندن» □ لازم. ۲. دان؛ کردن «سعی نمودن: هه‌ولدان». هه‌روه‌ها: نمودنی

■ صفت فاعلی: نماینده (نویته‌ر) / صفت مفعولی: نموده (نویتراو) / مصدر منفی: ننمودن (نه‌نواندن) نمود / namûr/: صفت. [گفتاری] نمین؛ نمناک؛ نمودار؛ شیدار؛ نمسار؛ شۆدار؛ هوتن. نمودک /nemûnak/: ها/: اسم، ماکیت.

نمونه /nemûne, nomûne/: ها/: اسم، نمونه؛ نمانا؛ نمودده؛ نمینه؛ نمانه؛ نه‌موچ؛ نمووج؛ نمووچ؛ نه‌مووش: ۱. پاژ یان ریژه‌یه‌ک له کۆمه‌لی، بۆ پیشاندان و لیکدانه‌وه‌ی چۆنیه‌تی کۆمه‌له‌که «برایمان نمونه بیاورید تا بررسی کنیم: نمونه‌مان بۆ بینن تا لیک‌ی ده‌ینه‌وه» ۲. کس یان شتیک که ناسینه‌ری تاقم، ده‌سته یان جوژیکی دیاریکراوه «نمونه‌ی انسانیت: نمانه‌ی مروّفایه‌تی» ۳. به‌شیکی کهم له جه‌ماوهریکی ئاماری که له دانسته‌کانی ده‌کۆلنه‌وه تا نه‌مجار له‌مه‌ر گشت کۆمه‌له‌که‌وه زانیاری ده‌ست بخه‌ن «نمونه‌ی آماری: نمانه‌ی ژمی‌رکۆبی» ۴. ئه‌و شته‌وا کۆمه‌له‌ شتیک‌ی هاو‌جوژی له روو دروست ده‌که‌ن «این کفش‌ها را از روی نمونه‌ی ایتالیایی دوخته‌ایم: نه‌م کهوشانه‌مان له رووی نمونه‌ی ئیتالیا‌یه‌که‌ی دووریه‌وه» ۵. ده‌قیق له نووسراوی پیته‌ن کراو بۆ هه‌له‌گرتن «نمونه‌ی اول خیلی پرغلط است: نمونه‌ی یه‌که‌م هه‌له‌ی زۆره».

نمونه: صفت. وینه؛ نویته‌ک؛ نمینه‌ک؛ گرۆبه‌ر؛ سهرمه‌شق؛ خاوه‌ن تاییه‌تمه‌ندیه‌کی وا که بییته پیوهر بۆ دیتران «زن نمونه: ژنی نمونه».

نمونه‌برداری /nemûnebardârî/: ها/: اسم، [پزشکی] نمونه‌هه‌لگری؛ بیوپسی؛ کار و رهوتی هه‌لگرتنی پاژیکی پچوو که شانه‌یه‌کی زیندوو (وه‌ک ئیسک، ماسوولکه و...) بۆ توژیته‌وه‌ی ورد و جی‌متمانه.

نمونه‌خوان /nemûnexân/: ها/: ان/: اسم، هه‌له‌چن؛ هه‌له‌گر؛ نه‌وه‌ی نمونه‌ی چاپی ده‌خوینیته‌وه و هه‌له‌کانی لیده‌گری. هه‌روه‌ها: نمونه‌خوانی

نمونه‌گیری /nemûnegîrî/: ها/: اسم، نمونه‌گری: ۱. کار و رهوتی کۆکردنه‌وه‌ی هیندیک نمونه له ئه‌ندامانی کۆمه‌له‌به‌ک بۆ لیکدانه‌وه‌ی دانسته‌کانی ئه‌و کۆمه‌له‌ه ۲. [پزشکی] کاری هه‌لگرتنی نمونه‌یه‌ک له خوین، میز

و...ی نه خوش بؤ تاقیکاری بژیشکی.

نمونه وار /nemûnevâr/: صفت. وهک نمونه؛
بؤ نمونه «چند مورد را نمونه وار ذکر می کنم: چند
بابهت وهک نمونه ناو ده بهم».

نمیراندن /namîrândan/ ✎ میراندن

ننازیدن /nanâzîdan/ ✎ نازیدن

ننالیدن /nanâlîdan/ ✎ نالیدن

ننر /nonor, ها/: صفت. بیانو و گر؛ بیان کواز؛
بیانگ واز؛ گوی نه بیس و واز وازی به هوی به
دهمه وه دانی دیتران.

ننشاندن /nanešândan/ ✎ نشاندن

ننشستن /nanešastan/ ✎ نشستن

ننگ /nang, ها/: اسم. شووره یی؛ شووره؛
که تره؛ سرشوری؛ ننگ؛ عهیب؛ عار؛ مایه ی
ئابرو و چوون.

✎ ننگ آمدن: [گفتاری] پی عهیب بوون؛ شهرم
هاتن «نکس می آمد بگوید از چه خانواده ای است:
پی عهیب بوو بیژئ له چ بنه ماله یه که».

ننگ بستن: تۆمهت دان؛ ناوینتکه لی دان/
لی نان.

ننگ داشتن: شهرمه زار بوون؛ خه جالهت
کیشان.

ننگ کردن: که تن کردن؛ کاری ناشیرین و
ئابرو و به ره کردن.

ننگ آور /nangâvar/ ✎ ننگین

ننگاشتن /nangêştan/ ✎ نگاشتن

ننگبار /nangbâr/ ✎ ننگین

ننگریستن /nangarîstan/ ✎ نگریستن

ننگین /nangîn/: صفت. نه ننگین؛ ئابرو و به ره؛
ئابرو و به ره؛ ناشیرین؛ هوی شهرمه زاری،
سرشوری و بی ئابرو و بی (عمل ننگین: کرده و ی
نه ننگین). ههروه ها: ننگ آور؛ ننگبار

ننمایاندن /nanemâyândan/ ✎ نمایاندن

ننمودن /nanemûdan/ ✎ نمودن

ننو /nanû, ها/: اسم. هه لۆرک؛ هه لۆرکه؛

هالین؛ چه مچیر؛ لهیلوک؛ دهیده ک؛ دهیدیک؛
لهلوو؛ لهلۆ؛ لهلوک؛ لهلوه؛ لهیلوی؛ ده رگوش؛
ده رگووش؛ ده رگوشک؛ جئ راکشان و
نووستیکی زۆتر له پارچه که به تهنافه وه له
نیوان دوو دار یان دوو کۆله که ی هه لده به بستن.

ننواختن /nanavâxtan/ ✎ نواختن

ننوردیدن /nanavardîdan/ ✎ نوردیدن

ننوشاندن /nanûšândan/ ✎ نوشاندن

ننوشتن /nanevêstan/ ✎ نوشتن

ننوشتیدن /nanûšîdan/ ✎ نوشتیدن

ننه /nane, ها/: اسم. [گفتاری] دایه: ۱. دایک؛

دایک؛ دایک؛ ئه دا؛ ماک؛ ماده ر ۲. ننه؛ ئانه؛

ئامه؛ ماما؛ دایه گه وه ره؛ دایکی دایک یا باوک
۳. خزمه تکاری ژن، به تایبتهت سال به سه ردا
چوو ۴. دایه پیره؛ نازناویک بؤ ژنانی پیر.

ننهان /nanahâdan, nanehâdan/ ✎ نهان

ننهفتن /nanehoftan, nanahoftan, nanohoftan/ ✎ نهفتن

ننهقمر /naneqamar, ها/: فارسی/ عربی/ اسم.
[کنایی] باجی کلاو؛ باجی شلپیتاو؛ باجی شریینه:

۱. روو هه لمالیاگ؛ ژنی بی حه یا ۲. هه رچی
په رچی؛ هه رکه سیکی خویری و به ره لا.

ننه مرده /nanemorde, ها/: صفت. [گفتاری]

دایک مردوو؛ دایک مردگ؛ ئه دامه مرده؛

به سته زمان؛ به دبخت؛ داماو؛ بی دهره تان «آن

ننه مرده که تقصیری نداشت: ئه و دایک مردوو خۆ
تاوانیکی نه بوو».

ننه من غریب /nanemanqarîbam/: فارسی/

عربی/ فارسی/ اسم. [تعریض، گفتاری] مووسایی بازی.

✎ ننه من غریب در آوردن: مووسایی بازی

ده ره پینان؛ خۆ له کری و هه ژاری دان «متمم

یک ننه من غریبی در آورد که همه به گریه افتادند:

تاوانیه که مووسایی بازی کی ده ره پینا گشتی کرده

گریانه وه».

نو /now, no, ها/: صفت. نوی؛ نۆ؛ نهو؛ نوو؛

نفت؛ نغار؛ نووی؛ نوه؛ نووف؛ تازه: ۱. چی کراو، دابین کراو یان ناسراو له ماوهیه کی نزدیکدا <خانه یو: مالی نوی> ۲. بی هاومال له رابردوودا <سبک نو: شیواری نوی> ۳. نهو شته ی به هوئی کاروهه خراپ نه بووبی <قالی هنوز نو است: قالیه که هیشتا نویه>.

■ از نو: سهر له نوی؛ له نوو؛ ژ نوو؛ نوژ؛ نوژنه؛ دیسا؛ ئیدن؛ له سهرهوه؛ له سهرهوه؛ ههم؛ له ههوه لهوه؛ دیسان؛ دیسانهوه؛ ههمیسان؛ ههمدیس <ژ نو بخوان: سهر له نوی بخوئنهوه>.

■ نو شدن: نوی بوونهوه؛ تازه بوونهوه؛ تازه بیهی.

نو کردن: نوی کردنهوه؛ تازه کردنهوه؛ نوی کرن؛ شتیکی نوی هینانه جیی کۆن <لباسش را نو کرده بود: جلک و بهرگی نوی کردیدوه>.

نو - پیشوازه. نو- نوی؛ نوو- نین؛ تازه - ۱. به تازه یی؛ تازه به تازه <نوبهار: نوبههار> ۲. تازه داتراو <نوبیاد: تازه داتراو>.

نوآموز / -āmūz, nowāmūz, ها؛ ان؛ اسم. نؤمس؛ نهوه ی تازه فیژ بوونی کاریک دهست پی ده کا.

نوآواری / -āvari, nowāvari, ها؛ اسم. داهینه ری؛ نوژنه ی؛ کار و رهوتی داهینان؛ داهاوردن؛ داهانین؛ وه دی هینانی شتی نوی. ههروه ها: نوآور

نوآیین / -āyîn, nowāyîn: صفت. ۱. تازه رازاو؛ خاوهن جوانکاری نوی ۲. نؤئیین؛ نؤدین؛ خییو دینی نوی.

نوا / navā, ها؛ اسم. نهوا: ۱. <موسیقی> یه کییک له جهوت دهزگای موسیقای ئیرانی ۲. <ادبی> چریکه؛ نهغمه؛ دهنگ و ئاواز <نوی موسیقی>؛ نهوای مووسیکا ۳. <ادبی> نان و بهرگ؛ پیدایستی ژیان.

■ به نوایی رسیدن: گه یشته نان و بهرگییک / ئاوئیک؛ تیکه نانیک دهست کهوتن.

نواب / novvāb: <عربی> جمع نایب

نوابع / navābeq: <عربی> جمع نایغه

نواحی / navāhî: <عربی> جمع ناحیه

نواخت / navāxt: اسم. نهوانی: ۱. شیوه؛ بار و

دوخیکی دیاریکراو ۲. /ها/ <موسیقی>

ضرب-۶

نواختر / -axtar, nowaxtar, ها؛ ان؛ اسم.

نؤئهستیر؛ ههر کام لهو ئهستیرانه ی له کوت و پرا تیشکیان زۆر ده کا و پاش چهند مانگ وه ک خویمان لی دیتتهوه.

نواختن / navāxtan: مصدر. متعدی. <ادبی> //

نواختی: ژمندت؛ می نوازی: دهژنه ی؛ پنواز: بژنه //

۱. ژهندن؛ ژهین؛ ژهن؛ ژهنه ی؛ لیدان؛ داونه ی؛ دهنگ دهرهینان له ئامیری موسیقاه <تار نواختن: تار ژهندن> ۲. لاواندن؛ لاواندنهوه؛

لاوانیوه؛ په لاندن؛ نهوازش کردن؛ نازکیشان؛ نازدان؛ قه خوئندن؛ ههویتایش <او را نواخت و در کنار خود نشاند: لاواندیهوه و له لای خوئی داینا>

۳. مالین؛ مالاندن؛ دان <مشتی چند بر سر و رویش نواخت: چهن مسته کوئیکی مالی به سهر و چاویدا>: نوازیدن. ههروه ها: نواختنی

■ صفت فاعلی: نوازنده <ژهنیار> / صفت مفعولی:

نواخته <ژهنراو> / مصدر منفی: ننواختن <نهژهندن>

نواذر / navāder: <عربی> اسم. هه لکه وتووان؛

کهسانی که مویته <بوعلی سینا از نوادر روزگار بود: ببوعلی سینا له هه لکه وتووانی رۆژگار بو>.

نواده / navāde, ها؛ گان؛ اسم. ۱. نهوه؛ پشتی

دووه ۲. نه بیره؛ نه تیژه؛ نه فی چرک؛ نه وه زازا؛

پشتی سیهم.

نوار / navār, ها؛ اسم. شری؛ شریته؛ تلیمه:

۱. هه و دایه کی باریک، تهخت و زۆرتیر نهرم له

شتیک: /لف/ تیزمالک؛ باریکه؛ رووبان؛ ریسه؛

باریکه یه ک له قوماش بۆ رازاندنه وه ی پرچ یان

بهرگ، یا خو بۆ جوان بهستنه وه ی شتیک

ب برین پیچ؛ تیزمالک؛ باند؛ له فافه؛ پارچه ی

پهوتی بهستنی شوینی برینداری لهش به باند.
نوازی / navāri /: صفت. شریتی؛ نهواری؛ وهکوو نهوار.

- نواز / navāz /: پیواژه. ۱. ژهن؛ ژهنیار «نی نواز»
نه ی رهن ۲. - حاوین؛ - لاوین؛ لاوینهر؛ نازدهر
«گوشنوار؛ گوی حاوین».

نوازش / navāzeš /: ها/؛ اسم. نوازش: ۱. کار و
پهوتی حاواندنهوه؛ لاواندنهوه؛ ناز دان؛
ههویتناش؛ ههلس وکھوتی ئاویتھ له گهل
خوشهویستی و بهزه بی «بچه را نوازش کرد و بوسید
و در آغوش گرفت: مندا له کھ حاواندنهوه و ماچی
کرد و له باوهشی گرت» ۲. کاری په لاندن؛ به
ئهسپایی دهست پیدا هیئان.

نوازشکر / navāzešgar /: صفت. لاوینهر؛
حاوینهر: ۱. به تاییه تمهندی یان توانایی
لاواندنهوه «دست نوازشگر مادر: دهستی لاوینهری
دایک» ۲. هاندهری ههستی لاواندن «سخن
نوازشگر: په یخی حاوینهر».

نوازندگی / navāzandegi /: اسم. ژهنیاری؛
۱. دۆخ یان چۆنیه تی ژهندن ۲. کار و پیشه ی
ژهنیار.

نوازند / navāzande /: ها/؛ گان/؛ اسم. ژهنیار؛
سازقان؛ سازبه ند؛ سازژهن: ۱. ئه وه ی له
سۆنگه ی ئامیریکې مووسیقاهه، گۆرانی دروست
ده کا ۲. بهرپوه بهری ئاههنگی مووسقا.

نوازیدن / navāzidan /: مصدر. متعدی. /ادبی/

نواختن

نوافلاطونی / -'aflātūnī, nowaflātūnī /: [فارسی/
مغرب] اسم. نوی ئەفلاتوونی؛ رېبازیکې فلهسفه ی
که له پهنگدانه وه ی فلهسفه ی مهششایی و
رؤژه لاتې له سهر فلهسفه ی ئەفلاتوونی
پیکهات و له ئەسکه ندهریه له سده کانی نزیک
به زاین سهری هه لدا و ده لئ عالم هه موو،
تیشکیک له خودایه و رۆج بۆ لای ئه و
ده گه رپته وه.

باریکې نه رم و خاوین بۆ بهستنی برین و
شکاوی ج) نه وار؛ هه واده کی باریک و زۆر تر
پلاستیکی و میغناتیس کراو بۆ تۆماری دهنگ
یان دهنگ و په نگ د) /پزشکی/ نه وار؛
هه واده کی کاغه زی بۆ تۆمار کردنی زانیاری به
شیوه ی نوانه «نوار قلب؛ نوار مغز؛ شریتی دل؛
شریته ی میشک» ۲. هیل؛ پارچه زهویه کی
باریک، زۆر تر له لیوار یان به دهوری شتی کدا
«نوار مرزی؛ هیلی سنووری».

نوار بهداشتی: له ته تیزمالکی چهن لۆ له
ماکی هه لمز (وهک لۆکه و ته نزیف) بۆ له خو
گرتنی پیسار و بی نوژی ژنان.

نوار تصویری: شریتی فیدیویی؛ شریتی
میغناتیسی کراو بۆ هه لگرتنی وینه و په نگ.
نوار چسب: نه وار چه سپ؛ باریکه یه کی یه ک لا
چه سپ (له جنسی سیلولوز، پارچه، کاغه ز یان
پلاستیک) بۆ چه سپکاری وشک.

نوار خام: شریتی خاو؛ نه وار خالی؛ شریتی که
هیچی له سهر تۆمار نه کرابی.

نوار صوتی: شریتی دهنگ؛ شریتی که بۆ
تۆماری دهنگ، میغناتیس کرابی.

نوار قلب: /پزشکی/ شریتی دل؛ نه وار قه لب؛
شریتی که جووله ی ماسوولکه کانی دل
(وه کوو چهنده هیلې بان و خوار) له سهری
تۆمار کراوه.

نوار مرزی: هیلی سنووری؛ باریکه یه ک له
خاکی ولایتیک له سهر سنوور.

نوار مغز: /پزشکی/ شریته ی میشک؛ شریتی که
شه پۆله کانی میشک (وه کوو چهنده هیلې بان و
خوار) له سهری تۆمار کراوه.

نوار پشت سر کسی نوار گذاشتن: /کنایی/ له
پشته سهر که سیکه وه قسه کردن؛ غه یبه تی
که سیک کردن.

نوار پیچی / navārpiči /: اسم. ۱. نه وار پیچی؛
کاری تیزمالک تیوه پیچان ۲. برین پیچی؛ کار و

نواقص / navāqes: [عربی] ۱. جمع نقیصه

۲. جمع نقص

نواله / navāle: ها، /سم، نهواله؛ نواله؛ بابؤله
ههویرئ که به چوارپییان به تابیهت و شتری
دهدهن.

نوامبر / novām(b)r: [فرانسوی] /سم، نوامبر؛
نوفامبر؛ مانگی یازدهه می سالی زایینی که ۳۰
رؤژه و له ۱۰ خهزه لومره وه دهست پیده کا.

نوامیس / navāmīs: [عربی] جمع ناموس
نوانخانه / navān-xāne: ها، /سم، ژارخانه؛
گه داخانه؛ هه تیمخانه؛ که تره خانه؛ له نگه رخانه؛
نهوانخانه؛ شوینی راگرتنی بی مال و حالان.

نواندیش / 'andīš, -nowandīš: ها، /ان، /صفت،
رؤشنبیر؛ زانا به دابی زه مان؛ تیگه یشتووی
پیگه یشتوو «آرام انسانی هوشمند و نواندیش است؛
آرام مروفتیکی هوشیار و روشنمه».

نونل / no'el: [فرانسوی] ۱. کریسمس
۲. بابائوئل

نوباوگی / nowbāvegî: /سم، ساوایی؛ سافایی؛
۱. دؤخ یان چۆنیته تی ساوا بوون ۲. تهمه نی
پاش له شیر برانه وه (له مروفدا) تا نزیک به پینج
سالان.

نوباود / nowbāve: ها، /گان، /سم، ساوا؛ سافا؛
۱. مندالی تازه پیروه که تا ده گاته پینج سالان
۲. [مجازی] مندال؛ منال؛ زارؤ.

نوبت / nowbat, no:bat: ها، /عربی] /سم، نوره؛
نۆبه؛ نۆوه؛ نۆگه؛ نۆب؛ نۆر؛ نۆبهت؛ نهوبه؛ نهوب؛
نهوهته؛ سوور؛ سه ره؛ سه ره؛ سه ره؛ به دیل؛ چهل؛
ده رب؛ گه؛ گه؛ گه؛ گیوه؛ ۱. ههل؛ حهل؛
باو؛ کات یان ماوه یه کی ته رخان کراو بؤ هه
یه که له ئەندامانی کۆمه له یه که بؤ ئەنجامدانی
کاری یان وه رگرتنی پازه یه که «جمعه ها نوبت

نظافت بود؛ هه یینان نوردی خاوتنکاری بوو» ۲. جار؛
که رته؛ را؛ گل؛ گلان؛ دهحه؛ گه لانه؛ محهل
«روزی سه نوبت غذا می خوریم و یک نوبت کار می کنیم؛

رؤژی سی خار نان دهخوین و که رهنیک کار
ده که یین».

□ به نوبت آسیا به نوبت

□ نوبت دادن: نۆره/ نۆبه/ نۆگه دان؛ دیاری
کردنی کات بؤ ئەنجامدانی کاریک «ساعت ۱۰
فردا نوبت داده اند که بروم دکتر؛ بؤ ۱۰ یه یانی
نورده یان داوه برۆم بؤ دوکتور».

نوبت کسی بودن: نۆره/ نۆبه/ نۆگه ی که سیک
بوون؛ ماف یان ئه رکی که سیک بوون تا
کاریک که دیاریکراوه ئەنجامی بدا یان بؤی
جینه جی بکه ن «نوبت تسماست که نان بگیری؛
نورده ی نیوه نه نان به رن».

شدن

نوبت کسی کدشتن: نۆره/ نۆبه/ نۆگه ی
که سیک فەوتان/ چوون/ رۆشتن؛ رابوردنی
ماوه ی دیاریکراو بؤ که سیک «دیر آمدید، نوبت
سما کدشت؛ درهنگ هاتنه وه نورده کدتان فەوتا».

نوبت کدشتن: کردنه نۆره/ نۆبه/ نۆگه؛ نۆره/
نۆبه/ نۆگه دانان؛ دیاری کردنی نۆره «نوبت
کدشتنه /سم هر شب یکی از ما کشیک بدهد؛
کردوو مانه ته نوره هه ر شهویک و یه کمان کیشک
بدا».

نوبت کرفتن: نۆره/ نۆبه/ نۆگه گرتن؛ گه ی
گردن؛ وه سه فیايش «از بیمارستان نوبت کرفته ام؛
له نهخوشخانه نوره م کرونوه».

نوبت کاری / -nowbatkārî, no:bat: [عربی/
فارسی] /سم، نۆره کاری؛ نۆبه کاری؛ نۆگه کاری؛
کاری که به پنی سه عاته کانی رۆژ یا رۆژه کانی
حه فته نۆره ی ده گوژیت.

نوبتی / nowbatî, no:batî: [عربی] /صفت،
نۆره یی؛ نۆبه یی؛ نۆگه یی «کار نوبتی: کاری
نورده یی».

نوبتی: قید. به نۆره؛ به نۆبه؛ به نۆگه؛ نۆبه یی؛
نۆره یی «نوبتی می خوابیم؛ به نوره دهخوین».

نوبر / nowbar: /سم، نۆبه ر؛ نۆبه ره؛ خیه وه؛

خيفه؛ خيفه؛ خيف؛ بالاته؛ ناخوری؛ تانه؛ تهسق؛
تهروهنده؛ ۱. میوهی زورپهس ۲. میوهیی که له
سهرهتای وهرزی خویندا دیته بازار.

نوب چیزی را آوردن/ تعریض/ نوبه‌ری
شتیک هینان؛ شتیکی نوئی یان ده‌گمه‌ن
رانان (چه خبر است؟ مگر نوبیش را آوردای؟)
چه‌بهره؟ مه‌گهر نوبه‌ر دت هساوه؟.

نوب کردن؛ نوبه/ نوبه‌ره کردن؛ یه‌که‌م جار له
میوه‌یه‌ک خواردن (امسال هنوز انار نوبه‌ر نکرده‌ای؟)
ئه‌وسال هیشتا هه‌نارم نوبه‌ر نه‌کر دوه؟.

نوبه؛ صفت. تازه؛ نوئی؛ نه‌و؛ که‌بار؛ کوبار؛
کوباری.

نوبه‌رانه /nowbarāne/؛ صفت. نوبه‌ر؛ به‌دوخ یان
چۆنیته‌ی نوبه‌ره‌وه (خیار نوبه‌رانه؛ خه‌باری نوبه‌ر).

نوبلیوم /nobelyom/؛ [فرانسوی/اسم. نوبلیوم؛
توخمی کیمیایی کانزایی رادیوئه‌کتیف، له
دهسته‌ی ئاکتیئیده‌کان به‌ژماره‌ ئه‌تۆمی ۱۰۲،
که‌ به‌ ده‌سکرد به‌ره‌م دیت.

نوبنیاد /nowbonyād/؛ صفت. نوبنیات؛
تازه‌بنیات؛ نووچ؛ تازه‌دروست‌کراو یان تازه
وه‌کارکه‌وتوو (دانشگاه نوبناد؛ زانستگای نوبنیات).

نوبه /nowbe, no:be/؛ [عربی/اسم. ۱. تب
نوبه، تب ۲. /ها/ نۆره؛ نۆبه؛ نۆگه؛ سهره؛ چهل.

نوبهار /nowbahār/، /ان/؛ /اسم. نوبه‌هار؛ نۆبار؛
تازه‌به‌هار؛ سهره‌به‌هار؛ نۆوه‌هار؛ نۆبار؛ سهره‌تای
وه‌هرزی به‌هار.

نوبا /nowpā/، /ها/؛ صفت. نۆپتچکه؛ نۆپا؛ نۆپی؛
۱. داره‌دار‌کهر؛ تازه‌پیگرتوو؛ له‌ سهره‌تای
پی‌ه‌وکه‌ بوون (کودک نوبا؛ مندالی نوبیحه‌)
۲. تازه‌ده‌ست به‌کار؛ له‌ سهره‌تای ده‌ست
پی‌کردن یان کار کردندا (کشور نوبا؛ ولاتی نوبا).

نوبانی /nowpā'ī/؛ نوبایی
نوبایی /nowpāyī/؛ /اسم. نوبایی؛ ۱. دوخ یان
چۆنیته‌ی نۆپا بوون ۲. به‌رباوشی؛ به‌رمه‌مکانی؛
به‌رمه‌مکه‌یی؛ نۆپتچکه‌یی؛ مه‌ودای ته‌مه‌نی

نیوان یه‌ک تا دوو سال * نوبانی

نوب‌رداز /nowpardāz/، /ها؛ ان/؛ صفت. نۆداهین؛
ئه‌نجامده‌ری کاری تازه، بی‌وینه یان خاوه‌ن ری
و شیوازی نوئی (شاعر نوب‌رداز؛ هۆنه‌ری نوداهین).

نوت /not/؛ [فرانسوی] نوت
نوترون /notron, nutron/، /ها؛ [فرانسوی/اسم.
نوترون؛ وردیله‌ی بناغه‌یی بی‌بار، هاوسه‌نگی
پروتون که‌ جگه‌ له‌ هیدروژن له‌ ناوکه‌ی هه‌موو
توخمه‌کاندا هه‌یه.

نوترینو /notrino, nutrino/، /ها؛ [فرانسوی/اسم.
نوترینو؛ وردیله‌ی بناغه‌یی بی‌باری یه‌کجار
سووک که‌ لانی که‌م به‌ دوو شیوه‌ ده‌بینری.

نوجوان /nowcavān/، /ها؛ ان/؛ /اسم. تازه‌لاو؛
تازه‌جوان؛ لاجک؛ لاوک؛ لاجه‌ک؛ لاژه‌ک؛
لاوژۆک؛ لاوژۆکه؛ نه‌وهال؛ لاویژه؛ نۆجوان؛
نۆگه‌ا، نۆچه؛ ۱. لاویژ؛ لاویژه؛ که‌سی تازه
مندالی ناوه‌ته‌ پشته‌ سهر ۲. که‌سی که‌ له
قۆناخی تازه‌لاویدایه.

نوجوانی /nowcavāni/؛ /اسم. لاوکی؛ تازه‌لاوی؛
لاویژی؛ نه‌وهالی؛ لاویژه‌یی؛ نۆجوانی؛ نۆچه‌یی؛
۱. سهره‌تای تافی لاوی ۲. مه‌ودای ته‌مه‌نی ۱۳
تا ۱۷ سالان له‌ مرۆدا.

نوجونی /nowcū'ī/؛ نوجویی
نوجویی /nowcūyī/؛ نوخوازی؛ تامه‌زرۆی
دۆزینه‌وه‌ی شتی تازه و بی‌پیشینه؛ نوجوئی.
هه‌روه‌ها؛ نوجو

نوج /nuč/؛ صفت. [گفتاری] دۆچن؛ لۆچن؛
شیره‌بین؛ لچ؛ چه‌سپن به‌ هۆی شیلای بوونه‌وه
(خریژه‌ خوردم، دستم نوج شد؛ کاله‌کم خوارد، ده‌ستم
دۆچن بوو).

نوجه /nowče, no:če/، /ها؛ /اسم. ۱. نۆچه؛
شاگرد؛ نۆمس؛ به‌رده‌ست؛ وه‌رده‌ست؛ تازه‌کار،
به‌تایبته‌ له‌ چالاکی وه‌رزشیدا ۲. سفیره

نوحه /nowhe, no:he/، /ها؛ [عربی/اسم.
چه‌مه‌ری؛ نۆحه؛ سه‌روه؛ سه‌ردولکه؛ شیعر یان

بهسته به کی شیوه ناوی که له پرسه دا به ئاواز هوه ده یخوینن.

نوحه خوان / nowhexān, no:he- / ها: ان: /
[عربی/فارسی] اسم. نه هاری؛ بلاو؛ سهر دولکه بیژ؛
مردوولاوین.

نوحه خوانی / nowhexānî, no:he- / ها: /
[عربی/فارسی] اسم. نهوچه وێژی؛ چه مه رگیری؛
کاری نهوچه خویندن.

نوخاسته / nowxāste / صفت. ۱. /ها/ تازه
بێ گه بیه؛ تازه بالغ (کودک نوخاسته؛ مندالی تازه
بێ گه بیه) ۲. نۆپا؛ نۆپی؛ تازه دهست به کار
کردوو (کارگاه نوخاسته؛ کارگهی نۆپا).

نود / navad / اسم. نهوه؛ نهوه؛ نهوه؛ نهوه؛
ناواری؛ نۆت؛ نۆهت؛ نۆهه؛ نهوای؛ نۆتی؛
نهویتی؛ ژماره ی سهره کی پێش نهو دیه ک و
پاش ههشتا نو.

□ بعد از نود و بوقی: [تعریض] دوا ی سالان و
مانگان؛ له دوا ی سالئ سلامائی؛ پاش
ماوه یه کی دوور و درێژ (بعد از نود و بوقی، یک
روز هم که آمده ای، می خواهی زود بروی؟! دوا ی
سالان و مانگان رۆژێک هاتوو، ده ته هوی زوو
برۆی؟!).

نود: صفت. نهوه؛ نهوه؛ نهوه؛ نهوه؛ نهوه؛ نهوه؛
ههشتا نو و دانه ۲. نهوه ده دم.

نودم / navadom / صفت. نهوه ده دم؛ نهوه ته مه؛
نۆته مه؛ له جیگا و پله و پایه ی نهوه ده دا.
نودمی / navadomî / ها: /ضمیر. نهوه ده مه یین؛
ئهوی له پله، ریز یان جیگای نهوه ده مه.

نودمین / navadomîn / صفت. نهوه ده مه یین؛
نهوه ته مه یین؛ نۆده هه مه یین؛ نهواییین؛ به ته رتیب،
ریز و پله ی نهوه ده مه وه.

نودولت / nowdowlat / ان: / [فارسی/عربی]
صفت. [ادبی] نۆکیسه؛ نۆبه خت؛ تازه کیسه؛
دهوله مه ن چلکن؛ تازه پیداکه و توو؛
تازه پیاکه و توو؛ تازه پیاکه فگت.

نور / nûr، ها: /انوار: / [عربی/اسم. تیشک؛ نوور؛
تریسک؛ تیژک؛ نیر؛ شۆق؛ شهوق: ۱. رۆشنایی؛
رووناکی؛ رووناھی؛ رووژنای؛ پرشنگی که ده بیته

هۆی ده رکه و تن و بینینی شت (نور خورشید؛
تیشکی خۆر) ۲. /فیزیکی/ پرشنگی
ئه لکترۆمیغنا تییسی له شه به نگی ژێرسوور تا ژوور
بنهوش و تیشکی ئیکس که به خیرایی
۳۰۰۰۰۰ کیلۆمیتەر له چرکه دا ئیده په رێ
۳. راده ی دره وشانه وه (این چراغ نور ندارد؛ ئه م
چرایه سۆقی نیه) ۴. سۆما؛ سۆ؛ سۆمای؛ بینایی؛
هیزی دیتن (چشم کم نور شده است؛ چاوم سۆمای
که م بۆته وه).

□ نور بالا: نوور بان؛ نوور بالا؛ تیشکی (له
ماشیندا) که دوور روون ده کاته وه.

نور پایین: نوور خوار؛ تیشکی (له ماشیندا) که
نزیک روون ده کاته وه.

نور حور شد: تیریز؛ تیره ژ؛ تیریز؛ پرشنگی
هه تاو.

نور دید: [ادبی] نووری چاو؛ بینایی چاو؛
نووروو چه ما: ۱. سۆمای چاو؛ هیزی دیتن
۲. [مجازی] زۆر خۆشه و یست.

□ نور افتادن: تیشک که و تن (نور ماه توی اتاق

افتاده بود؛ تیشکی مانگ که و تیبوه نیو دیوه که وه).
نور انداختن: شهوق خستن؛ تیشک خستن؛
رۆشن کردن به هۆی ناردنی تیشکه وه (با چراغ
قوه نور انداخت توی صورتم؛ به چرا قوه شهوقی
خسته نیو چاوانمه وه).

نور دادن: تیشک پیدان؛ نوور پیدان؛ له بهر
نوور راگرتن؛ خسته بهر تیشک (چقدر باید نور
بدهم تا عکس ظاهر شود؛ چه نه ده ی نوور پیددم تا
وینه که روون بێته وه؟).

نور دیدن: تیشک دیتن؛ رووناکی دین؛
رۆشنایی / نوور دیتن؛ که و تنه بهر تیشک
(مدتها بود نور آفتاب را ندیدم بود؛ له میژووو تیشکی
هه تاوی نه دیوو).

نور كرتن: رۆشنایی بۇ ھاتن؛ تیشك گرتن؛
رۆشنایی / رۆژنایی گرتن (اتاق از دو پنجره نور
می گرفت: دیوه که له دوو پنجره وه رۆشنایی بو
دههات).

نورابرق / nûrābarq: [عربی] فتوالکتریک

نورافشان / nûrafšān: [عربی / فارسی] اسم،
چل چرا؛ لووستر.

نورافشان: صفت. نوورپرشین؛ تیشکدهر؛
رووناکیدەر؛ به تایبه تمه نندی بلاوکردنه وهی
تیشک.

نورافشانی / nûrafšāni: [عربی / فارسی] اسم،
نوورپرشینی؛ تیشکدهری؛ کار رهوتی
تیشکدانه وه؛ بلاوکردنه وهی تیشک.

نورافکن / nûrafkan, -afkan: [عربی /
فارسی] اسم، پروژیکتور؛ چرايه کی کاره بایی پر
شوق که تیشکی تا مه وادیه کی که پیویسته،
بلاوه ناکا.

نورالژی / norālji: [فرانسوی] اسم، [یزشکی]
نورالژی؛ ژانی تاو-تاو له تیپه رگای یه ک یان
چهن دهمار، به بی هیج گۆرانکاریه ک له
پیکهاته ی دهماره که دا.

نورانی / nûrāni: [عربی] صفت. ۱. پرشوق؛
شوقدار؛ نوورانی؛ پرشنگذار؛ به تیشک و بریقه
<خانه نورانی شده بود: ماله که پرشوق ببوو>
۲. پیروز؛ مبارهک.

نورانیست / nûrāniyyat: [عربی] اسم،
۱. شوقداری؛ پر تیشکی؛ پرشوقی؛ دۆخ و
چۆنیه تی شوقدار بوون ۲. پیروزی؛ مبارهکی.
نورباران / nûrbārān: [عربی / فارسی] صفت.

[کنایی] نوورباران؛ نوورواران؛ تیشک باران: ۱. زۆر
رووناک <دشت از پرتو ماه نورباران بود: دهشت له
تیشکی مانگ نوورباران ببوو> ۲. نوورپرشینی؛ به
تیشکدانه وهی زۆر و زه به ند له چهن لاوه <شهر را
نورباران کردند: شاریان تیشکباران کرد>.

نورپردازی / nûrpardāzi: [عربی / فارسی]

نورهراسی

نورچشمی / nûr(e)češmî: [عربی / فارسی]
اسم، ۱. نوور(ی) چاو؛ نووری دیه؛ خۆشه ویست؛
کەسی زۆر ھێژا و ئازیز <نور چشمی را ببوسید: ئەو
نووری حاوێ ماچ بکەن> ۲. [کنایی] ئازیزباوان؛ ئەو
کەسە ی له بهر خزمیەتی له گەل سەرزلان
هه میشه سەر پشکه <هر شغل نان و آبداری که باشد
مال نور چشمی هاست: هەر کاریکی چەور هەبێ ھی
نار بێباواند کانه>.

نورخان / nûrxān: [عربی / فارسی] اسم،
پاسیۆ؛ رۆژنه؛ رۆچنه.

نورد / navard: [عربی / فارسی] اسم، ۱. غلتک
۲. وهردينه؛ وهردانه؛ کەسمەر؛ ئاميرک بۆ پان
کردنه وهی هه ویری نان.

- نورد: پیواز. - وان؛ - پتو؛ - پیم؛ - فان؛
ئەوهی ده پتوێ <کوهورد: که ژوان>.

نوردزمانی / nûrdarmāni: [عربی / فارسی] اسم،
[یزشکی] تیشک دهرمانی؛ دهرمانی نه خۆشی به
تیشکی ژیرسوور و ژووربنه وش.

نوردکاری / navardkāri: [عربی / فارسی] اسم،
نواله کاری؛ کار و رهوتی نووشتاندنه وه و بادانی
بۆلا به تیپه پاندن له نیوان چهن گلیندا.

نوردوست / nûrdûst: [عربی / فارسی] نورمرا
نوردوستی / nûrdûsti: [عربی / فارسی]

نورگرایی

- نوردی / navardî: پیواز. - وان؛ - فانی؛
- پتو؛ پتوان <دریاوردی: زه ریاهانی>.

نوردیدن / navardidan: [عربی / فارسی] مصدر، متعدی، [ادبی] //
نوردیدی: پیوات؛ می نوردی: ده پتو؛ بنورد: بیپوه //
۱. پتوان؛ پیمان؛ پیمان؛ پیمه؛ پیمای؛ گرته
به؛ دانه به؛ به شوین، ناوچه یان ریگابه کدا، له

شویئیکه وه بۆ شوینی تر رۆیشتن «کوه نور دین»:
کیو بیان: «درنوشتن // ادبی/ ۲. پینچاندنوه؛ لوول
دان؛ پینچ دان؛ نواله کردن؛ تیهوپینچان؛ پینچانی؛
لوولان؛ بادان؛ پهرپتانندن. ههروهه: نور دیندی
■ صفت مفعولی: نوردیده (پهروا)/ مصدر منفی:
نوردیدن (نه پینان)

نورزی / nûrî / ها؛ ان؛ /عربی/ فارسی/ صفت.
/زیست شناسی/ نوورژی؛ تیشکژی؛ ئاتاجی نوور
بۆ سه هه لدان و گه شه کردن.
نورزیدن / navarzîdan / ووزیدن
نورس / nowras / صفت. نۆرەس؛
تازه پینگه یشتوو: ۱. تازه گه ییو «میوه ی نورس»:
میوه تازه کدیو: ۲. تازه بالغ «جوان نورس» لاوی
تازە بێگە یشتوو.

نورساخت / nûrsaxt / /عربی/ فارسی/ و
فتوستنز
نورسته / nowraste / صفت. نۆرسک؛ تازه پروا
«نهال نورسته: نه مامی نورسک».
نورسنج / nûrsanc / ها؛ /عربی/ فارسی/ اسم.
نوورپیو؛ تیشک پیو؛ ئامرازیک بۆ بهراوردی
پادهی پروناکی.

نورسیده / nowresîde / ها؛ -گان؛ /اسم.
۱. تازه بوو (گ)؛ تیلە؛ مندالی تازه به دنیا هاتوو
«قدم نورسیده مبارک؛ پاوقامی تازه بووک مبارک»
۲. نهوهی تازه گه یشتۆته بهروهه.
نورشاخت / nûrşenaxt / /عربی/ فارسی/ اسم.
اُتیک

نورشناسی / nûrşenāsî / /عربی/ فارسی/ و
اُتیک
نورعلی نور / nûr(e)alānûr / /عربی/ صفت.
/مجازی/ له چاک چاکتر؛ له خاس خاس تر.
نورگر / nûrgerā / /عربی/ فارسی/ صفت. نوورواز؛
تیشک دۆس؛ تیشکه وگر؛ نور دوست
نورگرای / nûrgerāyî / /عربی/ فارسی/ اسم.
/زیست شناسی/ نووروازی؛ تیشکه وگری؛ گه شه

کردن یان لا کردنه وه به رهو تیشک، به تایبته له
پوه کدا: نور دوستی
نورگیر / nûrgîr / ها؛ /عربی/ فارسی/ اسم.
رۆچنه؛ رۆژنه؛ نوورگیر؛ ده لاقه یان کوئیک له
دیوار یان میچه وه بۆ هاتنه ژووری تیشک.
نورگیر: صفت. بهرتاو؛ به رهه تاو؛ بهررۆژ؛
بهرتیشک؛ له بهر تیشکی پروناهیدا «این اتاق
نورگیر نیست: ئەم دیوه بهرناو نیه».

نوروز / nevroz / /فرانسوی/ و روان نژندی
نوروز / nowrûz / /اسم. نه ورۆز؛ نه فرۆز؛ نیرۆز؛
سهرسال؛ گه وره ترین جیژنی نه ته وه گه لی ئێران،
له سه ره تای سالی نوپی هه تاویدا.
نوروولی / norogî / /فرانسوی/ اسم.
/زیست شناسی/ نۆرۆگلی؛ شانهی پارێزهری میتشک
و موخ.

نورولوژی / norolojî / /فرانسوی/ و
عصب شناسی
نورون / noron / ها؛ /فرانسوی/ اسم.
/زیست شناسی/ نورۆن؛ یه که ی پیکهاته ی شانه ی
ده ماری: نرون
نورد / nûre / /عربی/ اسم. واجبی؛ نه وره؛ نووره؛
دهرمانیک بۆ لایردنی مووی لهش.
نورهراسی / nûrharāsî / /عربی/ فارسی/ اسم.
/روان شناسی/ دۆخی نه بوونی وزه ی خوارگری له
بهرامهر تیشکه وه، به تایبته گه زن لی که وتن له
بهر تیشکی به قه وه ته وه: نورترسی

نوری / nûrî / /عربی/ صفت. نووری؛ تیشکی؛
به ندیوار به نوور وه «سال نوری؛ سالی نووری».
نوزا / nowzā / /اسم. نیئوژین؛ ناوی دوو خولی
دوایی، له ده ورانی سیه میه زه وین ناسی: نئوژن
نوزاد / nowzād / ها؛ ان؛ /اسم. ساوا؛ کۆرپه؛
سافا؛ نووزا؛ نووزاک؛ نویزاده؛ لهیر: ۱. تازه زاو؛
گیاندارئ که تازه هات بیته دنیا وه ۲. به به؛
چله دار؛ به بک؛ به بله؛ وه وه؛ شپل؛ وه ره که؛
مندالی مرۆف تا چهن ههفته پاش له دایک

بوون.

نوزایی / nowzāyî / اسم. بووزانه‌وه؛ ژيانه‌وه:

۱. رهوتی که‌وتنه سهر بره و چالاکي پاش ماوه‌یه که مه‌ندی و قه‌یران ۲. رونیسانس؛ سهرده‌می به خۇدا هاتنه‌وه‌ی ئوروپا که له سهددی پانزده‌هه‌م له ئیتالیاوه ده‌ستی پئ کرد و تا سهددی حه‌فده‌هه‌م هه‌موو ئوروپای داگرت، له‌م سهرده‌مه‌دا وێژه، هونه‌ر، زانست و پیشه بووزایه‌وه.

نوزده ¹ / nûzdah / اسم. نۆزده؛ ژماره‌ی سهره‌کی پاش هه‌ژده و پيش بیست.

نوزده ²: صفت. نۆزده: ۱. دانه‌یی زیاتر له هه‌ژده دانه ۲. نۆزده‌هه‌م.

نوزده‌هه‌م / nûzdahom / صفت. نۆزده‌هه‌م؛ نۆزده‌هه‌م؛ له جیگا و پله‌ی نۆزده‌دا.

نوزده‌هه‌می / nûzdahomî / ضمیر. نۆزده‌هه‌مه‌مین؛ ئه‌وه‌ی له جیگا و پله‌ی نۆزده‌هه‌مه‌دایه.

نوزده‌هه‌مین / nûzdahomîn / صفت. نۆزده‌هه‌مین؛ نۆزده‌هه‌مه‌مین.

نوزیوی / nowzîvî / اسم. نۆزینی: ۱. دوامین و نۆترین قۆناخی میژووی زه‌وی که به دوو ده‌ورانی سی‌هه‌م و چواره‌م دابه‌ش ده‌بی

۲. ده‌ورانی سی‌هه‌می زه‌ویناسی که مرۆی تیدا به‌دیها‌توه * سنوزوئیک؛ نۆزوئیک

نوساز / nowsāz / ها: صفت. نۆساز؛ نوئ‌ساز؛ تازه‌ساز؛ به بیچم یان بینای تازه‌وه <نوش‌خواب؛ خانووی نوساز>.

نوسازی / nowsāzî / ها: اسم. که‌لته: ۱. کار و رهوتی دروست کردنه‌وه؛ چاک‌کردنه‌وه‌ی خراپی، پرتوو‌کاوی و کۆنه‌یی ۲. گونده‌لبه‌ست؛ کار و رهوتی ئاوه‌دان کردنه‌وه؛ ئاوان کردنه‌وه؛ نوئ‌کردنه‌وه؛ چا کردنه‌وه‌ی پروخواو.

نوسان / navasān / ها: لات: / عربی/ اسم. لۆژه؛ سه‌نگه‌لا؛ شندل؛ له‌ره؛ هات‌و‌چۆ؛ هات‌و‌چوو؛ له‌پ-له‌پ: ۱. هه‌راز؛ کاروانه؛ هه‌لۆر؛

هات‌و‌چۆی له‌په‌ستا بۆ چه‌پ و راست یان بان و خوار (وه‌ک بزاونتی بی‌شکه) ۲. بان و خوار؛ رهوتی گۆرانی له په‌ستای چه‌نیه‌تیه‌ک <نوسان قیمت: بان و حواری نرخ>.

نوسانساز / navasānsāz / [عربی/فارسی] ۱. نوسانگر

نوسانگر / navasāngar / ها: [عربی/فارسی] اسم. پراژینهر؛ هه‌ژینهر؛ که‌رسته‌یه‌ک بۆ له‌ره‌ پئ

خستن، به‌تایبه‌ت فریکانسی رادیویی: نوسانساز نوسانی / navasānî / [عربی] صفت. پراژینی؛ سهر

به پراژان و جووله‌ی هات‌و‌چۆی. نوسنیزی / nowsetîzî / ها: صفت. کۆنه‌په‌رستی؛

دژایه‌تی و به‌ره‌نگاری له‌گه‌ل داهینان، گۆرانگاری و که‌لک وه‌رگرتن له‌ دیارده و به‌ره‌هه‌م و شی‌پوازی نوئ.

نوسنگی / nowsangî / اسم. نۆبه‌ردینه؛ ده‌ورانی پيش له‌ میژوو که مرۆقی سهره‌تایی، ئامیر و

که‌رسته‌ی له‌ به‌رد چئ کردوو: نئولیتیک نوسواد / nowsavād / بان: [فارسی/عربی] اسم.

نؤمس؛ که‌سێ که تازه‌ فیری نووسین و خویندن بووه.

نوش ¹ / nûš / اسم. ۱. ئاوباره؛ ئاواره؛ نۆش؛ هه‌لاله‌ی هه‌نگ؛ تراویکی شیرین له‌ گولدا که

هه‌نگ ده‌یکاته هه‌نگوین. نوش ²: صفت. گوارا؛ نۆش.

نوش ³: پيشواژه. شیرین-؛ دلخواز <نوش‌خواب؛ شمرین‌خه‌و>.

— نوش ⁴: پيشواژه. — نۆش؛ ئه‌وی ده‌خواته‌وه <باده‌نوش؛ مه‌ی‌نوش>.

نوشابه / nûšābe / ها: اسم. نووشابه: ۱. خواردنه‌وه‌ی بیجگه‌ ئاو ۲. کۆلا؛ خواردنه‌وه‌ی بی‌ئه‌لکولی گازدار.

☐ نوشابه‌ی الکلی: نووشابه‌ی ئه‌لکولی؛ نووشابه‌ی ئه‌لکولدار؛ خواردنه‌وه‌ی ئه‌لکولی تیدایه‌ یان له‌ ئه‌لکول به‌ره‌هه‌م

هاتوو. ههروهه: نوشابهی غیرالکلی

نوشادر /nošador/ نوشادر

نوشاندن /nūšāndan/: مصدر، متعدی. //

نوشاندی: نوشاندت؛ می نوشانی: ده نوشینی؛

بنوشان: بنوشینه // نوشاندن: نوشانی؛ وهردایش؛

خوهران؛ تراو دهرخوارد دان؛ تراو کردنه

دهمهوه: نوشانیدن. ههروهه: نوشاندنی

■ صفت فاعلی: نوشاندنده (نوشینهر) / صفت

مفعولی: نوشاند (نوشینراو) / مصدر منفی: ننوشاندن

(نه نوشاندن)

نوشانیدن /nūšānidan/ نوشاندن

نوشتر /neveštār, ها/: اسم، نووسراو؛ نووسراوه؛

نووساو؛ نفیسراو؛ ئەوهی نووسراوه تهوه، به تایبته

بۆ وتار.

نوشتاری /neveštāri/: صفت، نووسینی؛

نفیسینی؛ پیوهندیدار به نووسین «فرهنگ

نوشتری: فرهنگی نووسینی».

نوشت افزار /neveštafzār, -afzār/: اسم،

نامرازی نووسین (وهک قه لهم، کاغهز و...) .

نوشتجات /neveštecāt/: (!) [فارسی/از عربی]

جمع نوشته

نوشتن /neveštan/: مصدر، متعدی. // نوشتی:

نووسیت؛ می نویسی: ده نووسی؛ بنویس: بنووسه //

نووسین؛ نفیسین؛ نفیستن؛ نفیساندن؛ نووسان؛

نووسانن؛ نوشتش؛ نووساندن؛ نویستهی؛

نویسهی؛ نیستهی؛ نوسته نه؛ نووسییهی:

۱. کیشانی پیتی ئەلفوبیتکه، ژماره و

نیشانه کانی نووسین له سه رهوبه ری «نامه

نوشتن: نامه نووسین» ۲. دهربرینی هه وال یان

مه به ستیک بهم شیوه «خبر نوشتن: هه وال

نووسین» ۳. دانان، نووسینی په رتووک و کتیب

«نوشتن کتاب: نووسینی کتیب» ۴. تۆمارکردن

«اسم کسی را نوشتن: ناوی که سیک نووسین».

ههروهه: نوشتنی

■ صفت فاعلی: نویسنده (نووسهر) / صفت مفعولی:

نوشته (نووسراو) / مصدر منفی: ننوشتن (نه نووسین)

نوشتنی /neveštan/: صفت، نووسینی؛ نووسین؛

بۆ نووسین: ۱. نووسیانی؛ پیویست به نووسین

«مقداری کار نوشتنی دارم: هه ندی کاری نووسینم

ههیه» ۲. شیوا بۆ له سه ره نووسین «کاغذ نوشتنی

لازم دارم: کاغهزی بۆ نووسینم پیویسته».

نوشته /nevešte, ها/: نوشتجات / اسم، نووسراوه؛

نووسراو؛ ئەوهی نووسراوه تهوه (وهک کتیب، وتار

و...) .

نوش جان /nūšecān/: دعا، نوشی گیان؛ نوش

گیان؛ نووشو گیانی؛ نزای به خیری که له پاش

خواردن یان خواردنه وهی شتیک ده گوتری.

■ نوش جان کردن: کردنه نوشی گیان؛ نوش

کردن؛ خورادن.

نوشخند /nūšxand/: اسم، [ادبی] بزه؛ پیکه نینی

به بۆنه ی شادیهوه.

نوشدارو /nūšdārû, ها/: اسم، ژاربه ره؛ ژاربه؛

دژه ژار؛ نوشداروو؛ دهرمانی ژار.

■ نوشدارو پس از مرگ سهراب: [کنایی]

که پهنه کی دوا ی باران؛ دوا ی تری

خه مشه پری؛ چاره، دهرمان یان یارمه تیهک

که درهنگ بگا و که لکی نه بی.

نوشکفته /nowšekofte, ها/: گان؛ / صفت،

تازه کراوه؛ تازه پشکو توو؛ نۆپشکووت؛ نۆگول؛

خیوی تازه یی و جوانی «گل نوشکفته: گولی

تازه کراوه».

- نوشی /nūšî/: پیواژه. - نوشی؛ - خوری؛ - وه ری؛

خواردنه وه «باده نوشی: باده نوشی».

نوشیدن /nūšidan/: مصدر، متعدی. [ادبی] //

نوشیدی: نوشیت؛ می نوشی: ده نوشی؛ بنوش:

بنوشه // نوشین؛ نوشان؛ خواردنه وه؛ وه خواردن؛

نوشای؛ نوش کردن؛ فر کردن؛ فر کرن؛ وهر دش؛

قه خوارن. ههروهه: نوشیدنی

■ صفت فاعلی: نوشنده (نوشهر) / صفت مفعولی:

نوشیده (نوشراو) / مصدر منفی: ننوشیدن (نه نوشین)

نوشیدنی / nûšîdanî / ها: / اسم. خواردنه‌وه؛
خواردنه‌وه‌یی؛ نووشابه «نوشیدنی چه دارید؟»
خواردنه‌وه چتان هه‌یه؟.

نوشین / nûšîn / صفت. [ادبی] شیرین؛ شیرن؛
خۆش و له‌به‌ردلان «خواب بوئین: خه‌وی شیرین».
نوظهور / nowzohûr, -zuhûr / [فارسی/عربی]
صفت. تازه‌ها‌ها‌توو؛ نووژمن؛ نیفار؛ نوژمن «پدیده‌ی
نوظهور: دیارده‌ی تازه‌ها‌ها‌بوو».

نوع / now', no' / ها: / انواع: [عربی/اسم. جور؛
چه‌شن؛ پێل؛ ته‌رز؛ گۆنه: ۱. ته‌خلیت؛ کسم؛
له‌ون؛ تا‌قمیک که دانسته‌ی ها‌وبه‌شیان هه‌بی
«این نوع آدم‌ها را باید خوب شناخت: ئەم جورە مرۆفانه
ده‌بی چاک بناسی» ۲. چۆنیه‌تی؛ مارک «لطفاً نوع
خوبش را بدیید: تکایه له جورە باشه‌که‌ی بده‌ن»
۳. [زیست‌شناسی] تا‌قم؛ پچوو‌کترین به‌ش له
پێ‌به‌ندی گیاندار و پوه‌کدا ۴. ره‌گه‌ز «هم‌نوع:
هاو ره‌گه‌ز».

نوعا / now'an, no'an / [عربی] قید. له‌باری
جور، ته‌رز یان چه‌شنه‌وه.

نوع‌پروری / now'parvarî, no'- / [عربی/
فارسی] / اسم. مرۆ‌دۆستی؛ به‌شه‌ردۆسی؛ کار و
په‌وتی خۆش ویستن و یارمه‌تی دانی مرۆ به
گشتی. هه‌روه‌ها: نوع‌پرور

نوع‌دۆستانه / now'dûstāne, no'- / [عربی/
فارسی] / صفت. مرۆ‌دۆستانه؛ به‌شه‌ردۆسانه؛
ها‌وما‌ل‌دۆستانه.

نوع‌دوستی / now'dûstî, no'- / [عربی/فارسی]
/ اسم. مرۆ‌دۆستی؛ به‌شه‌ردۆسی. هه‌روه‌ها:
نوع‌دوست

نوع‌روس / now'arûs, ha: / [فارسی/عربی]
/ اسم. تازه‌بووک؛ نۆ‌بووک؛ تازه‌وه‌وی؛ تازه‌وه‌یوه:
۱. بوویکانوو؛ گه‌وره‌کچێ که تازه‌بوته‌بووک
۲. [مجازی] زه‌ری؛ ژنی تازه‌لاو ۳. [مجازی] شتی
زۆر جوان و له‌به‌ردلان.
نوعی / now'i / [عربی] / صفت. چه‌شنی؛ جووری؛

تا‌قمی؛ به‌ندیوار به‌چه‌شنه‌وه «ویژگی‌های نوعی:
تا‌یبه‌تمه‌ندیگه‌لی جدسی».

نوغان / nowqān, no:qān / / اسم. ۱. که‌کلی؛
هالیه؛ هارییه؛ کرمی ئاوریشمی؛ کرم هه‌وریشم
۲. که‌لوو؛ ته‌تله؛ ته‌تله‌میوه؛ پیله؛ مالی کرمی
هه‌وریشم.

نوغاندار / nowqāndār, no:qān- / ها: / ان: / اسم.
ئه‌وی کرمی ئاوریشم بار دینێ. هه‌روه‌ها:
نوغانداری

نوک / nuk, nok / ها: / اسم. دهنووک؛ دندۆکه؛
نووک؛ نۆک؛ نک: ۱. تک؛ تووک؛ نوچک؛
سه‌ری باریکه‌وه‌بوو یان باریک‌کراوی هه‌ر
شتیک «نوک مداد: نوکی قه‌لهم» ۲. دهنووک؛
دندۆک؛ داندوک؛ دوندوک؛ دهنوک؛ دندوول؛
نه‌قور؛ نیکل؛ نووکل؛ شه‌ند؛ نووکی په‌له‌وه‌ر
۳. [مجازی] که‌پۆی ماسی.

□ نوک پا‌راه‌رفتن: به‌سه‌ریه‌نچه‌رۆ‌یشتن «چرا
این بچه‌هنوز نوک‌پا‌راه‌می‌رود؟ ئەم منداڵه‌ بۆچی
هێشتا ئه‌سه‌ر به‌نجد ده‌رۆ؟».

نوک‌زبان‌بودن: له‌سه‌ر زمان‌بوون؛ له‌سه‌ر
زاره‌وه‌بوون؛ له‌ئاسانه‌ی بی‌هاتنه‌وه‌دا‌بوون
«آقا! نوک‌زبانم بود و داشتم می‌گفتم: کاکه! له‌سه‌ر
زاسم بوو، خه‌ریک بوو ده‌مگوت».

نوک‌زبانی‌حرف‌زدن: پسک‌قسه‌کردن؛
پسکه‌پسک‌قسه‌کردن؛ زمان‌پاک‌نه‌کردنه‌وه؛
جوان‌قسه‌نه‌کردن (وه‌ک‌مندالی که تازه‌زمان
ده‌گرئ).

نوک‌زدن: دهن‌دووک / دهنووک‌لیدان؛ نۆک
لیدان؛ دهنووک‌دا‌ونه‌ی؛ به‌دندووک‌له
شتیک‌دان‌بۆ‌خواردن‌یان‌خواردنه‌وه.

نوک‌کسی‌را‌چیدن / فیچی‌کردن: [مجازی]
زاری که‌سیک‌به‌ستن؛ که‌سیک‌بی‌ده‌نگ
کردن؛ نقی که‌سیک‌چنین؛ نقه‌له‌که‌سی
برین؛ فره‌ی که‌سیک‌برین.

نوک‌تیز / nuktîz, nok- / ها: / صفت. نووک‌تیز؛

سهرتیز؛ به سهری باریک و تیزهوه.

نوکر / nowkar, no:kar, ها:ان: / [مغولی] / اسم.

نۆكەر؛ نووكر؛ پاكور؛ ئيرمان: ۱. دهرماله؛

دهرمالی؛ ئایم؛ خولام؛ خولام؛ غولام؛ پیکور؛

مهسته؛ خزمه تکار؛ خزمه تچی؛ پیاوی که

خزمه تکاری مالیکه یان کاری کهسیک

جیه جی ده کا ۲. مزبگیر؛ به کری گیارو.

☐ نوکر بی جیره و موجب: نۆكهری بی مز/

خوایی.

نوکر دولت: کارمه ندی ده ولت.

نوکر باب / nowkarbāb, no:kar-: / [مغولی]

عربی] صفت. نۆكهرانه؛ وهک یان شیاوی نۆكهر

«سر و وضع نوکر باب: سر و سه که تی نوکرانه».

نوکر / nowkari, no:karī: / [مغولی] / اسم.

نۆكهری؛ نۆكهراتی؛ نۆكهرایه تی: ۱. گوره ییش؛

گۆربایش؛ کاری نۆكهر «دو سال در خانه ی یک

حاجی نوکر کردم: دوو سال له مالی حاجیه ک

نۆكهریم کرد» ۲. دۆخ یان چۆنیه تی نۆكهر بوون

«کارم شده بود نوکر این و آن: کارم بیووه نوکر

نهمونه».

نوکلایسیک / nowkelāsīk: / [فارسی] / فرانسوی]

اسم. نوکلایسیک؛ راپهرینی هونه ری و وژیه یی بۆ

بووژاندنه وهی هۆرته و به ره ی کلایسیک:

نوکلایسیک

نوکمادی / - / nokmedādī: / [فارسی]

عربی] / اسم. دووکه لی؛ رهنگی که وهی خهست و

بریه دار که بۆ خۆله میشی داده کشی.

نوکمادی: صفت. دووکه لی؛ به رهنگی

که وهی خهست و بریه دار ی مه یلو خۆله میشی.

نوکیسه / nowkîse: / [فارسی] / از عربی] صفت.

نۆكيسه؛ تازه کیسه؛ نۆبهخت؛ دیتۆک؛

تازه پیداکهوتوو؛ دهوله مهن چلکن؛ له کوتوپرا

دهوله مهنده بووی لی نهزان.

نوگرایی / nowgerāyī: / اسم. نۆخوازی؛

نوئوازی: ۱. لایهنگری له شیوه و ریازی تازه ی

هونه ری و وژیه یی ۲. لایهنگری له شیوازی

فهرهنگی و کۆمه لایه تی نوئ. ههروه ها: نوگرا

نول / novel, ها: / [فرانسوی] / اسم. نوئیل؛

چیرۆک؛ رۆمان؛ به سه رهات یان داستانی

داندارو له ئەزموونی مرۆف به شیوه ی

په خشانیکی دوور و درێژ که له سه ره روداویکی

سهره کی هۆنرایتته وه: نوول

نول / nul: / [فرانسوی] / صفت. ۱. پووچه ل؛ به تال؛

هلۆل ۲. هاوسهنگی سیفر.

نویست / novelist, ها: / [فرانسوی] / اسم.

چیرۆک نوس؛ نوئیل نووس؛ رۆمان نووس.

نومسلمان / nowmosalmān, ها: / [فارسی]

عربی] / صفت. / [دبی] / نوموسولمان؛ تازه بسلمان.

نومید / nowmîd, no:mîd: / صفت. ناهمی؛

ناؤمید؛ لیشر؛ خۆبان؛ هیوابرا؛ دلسارد؛

دلسهرد؛ بی هیفی.

☐ نومید شدن: ناهومید / ناهمی بوون؛ لووت

شکان؛ هیوا / هومید بران؛ دلسارد بوونه وه؛

تهواسان؛ تهواسیان؛ تهواسیانه وه؛ تهواسیای.

نومید کردن: ناهومید / ناهمی کردن؛ لووت

شکاندن؛ دلسارد کردنه وه؛ بی هیوا کردن؛

تهواسن؛ تهواسندن.

نومیدانه^۱ / nowmîdāne, no:mîdāne: / صفت.

ناهمیدانه؛ ناهومیدانه؛ ناؤمیدانه؛ هیوابراوانه

«تلاش نومیدانه: کردو کاشی ناهمیدانه».

نومیدانه: قید. به ناهمیدیه وه؛ به تهوه ساویه وه؛

ناهومیدانه «برای نجات او نومیدانه تلاش می کرد: بۆ

پزگار کردن ی به ناهمیدیه وه هه ولی ده دا».

نومیدی / nowmîdî, no:mîdî: / ها: / اسم.

ناؤمیدی؛ ناهومیدی؛ ناهمیدی؛ دلساردی؛

دلسهردی؛ تهواسوی.

نون / nûn: / [عربی] / اسم. نی؛ ناوی عهره بی

بیست و نۆه مین پیتی ئەلفوبیته کی زمانی

فارسی.

نونوار / nownavār: / [فارسی] / ۲] صفت. نک نوار؛

نویسنه‌یی؛ نفیساری: ۱. کاری نووسین «از نویسندگی نان می‌خورد؛ له پئی نویسنه‌وه به‌رئ ده‌جی» ۲. کار و ره‌وتی کیشانی پیتگه‌لی ناسراو ۳. هونه‌ری نووسین «نویسندگی را در مدرسه یاد نمی‌دهند، آدم خودش باید یاد بگیرد؛ نووسداری له قوتابخانه‌دا فیر ناکری، ده‌بی بوخوت فیر بی».

نویسند / nevisande، ها: /گان/، اسم، نووسهر؛ نفیسه‌ر؛ نفیسکار؛ نفیسار؛ نفیسه‌فان؛ نوشتوخ؛ نووسنده: ۱. بنووس؛ نه‌وه‌ی شتیکی نووسیوه «نویسندگی مقاله: نووسداری وتار» ۲. نه‌وه‌ی به‌ره‌همیک (وه‌کوو کتیب، وتار، شانۆنامه و...) ده‌نووسی.

نویسه / nevisê، ها: /اسم، ۱. پیت؛ ههر کام له نیشانه‌کانی خه‌تیک (وه‌ک «ا» و «ب» و ... یان «a» و «b» و ...) ۲. سه‌رجه‌می چند پیت که بر‌گه‌یه‌ک پیک دینن (وه‌ک «شه‌و» یان «گار» له «شه‌وگار» دا).

نویسه: صفت. نووسراوه؛ نووسیگ (شکل نویسی واژه: شیوه‌ی نووسراودی وشه).

- نویسی / nevisî، پیواژه. - نووسی؛ - نفیسی؛ - نویسی؛ نووسین «داستان نویسی: چیرۆک نووسی». نوین / novîn, navîn، صفت. تازه؛ نوئی؛ وی؛ نوهین؛ نفت‌ونه‌و.

نه / na، اسم، نه؛ نا؛ نۆ؛ نه‌و؛ نه‌ی؛ نه‌ی؛ نیشانه‌ی وهرامی پیچه‌وانه «او به‌کسی نه‌نمی‌گفت؛ نه‌ی به‌کس نه‌ده‌گوت».

نه: قید. نه؛ نا: ۱. نیشانه‌ی دژایه‌تی ده‌گهل قسه و پیشنیاری که‌ستیک «نه، این لباس خوب نیست؛ نه، ئەم جلە باش نیه» ۲. نیشانه‌ی وه‌لامی پیچه‌وانه‌ی پرسباری که‌ستیک «سارا آمد؛ نه، نیامد؛ سارا هات؟ نه، نه‌هات» ۳. نیشانه‌ی پی‌داگری «نه، دیگر از این کارها نمی‌کنم؛ نه، ئیدی کاری وا ناکهم» ۴. نه‌کوو؛ نه‌وه‌کوو؛ نه‌وه‌ک؛ نه‌کا؛ نه‌کوا؛ نه‌وا «نه خیال کنی با این کار مخالفم؛ نه پیت وایی دژ به‌م کارهم».

نۆنه‌وار: ۱. ته‌رپۆش؛ به‌جل‌وبه‌رگی تازه و رازاوه‌وه «آرام را دیدم حسابی نونوار شده بود؛ ئارام بینی ته‌واو ته‌رپۆش ببوو» ۲. نفت‌ونۆل؛ تازه و نوئی؛ نفت‌ونۆی (بۆ جل‌وبه‌رگ و که‌وش) «کفش‌ها را شستم و واکس زدم، نونوار شد؛ که‌وشه‌کانم شت و بۆیهم کردن، نفت‌ونۆل بوونه‌وه».

نونهال / nownahāl، ان: /اسم، [مجازی] نۆنه‌مام؛ نه‌ونه‌مام؛ مندا، به‌تایب‌ه‌ت مندالی شه‌ش تا دوازده سالان.

نوول / novel، [فرانسوی] نۆل نووه / nave، ها: /اسم، مناله‌زا؛ نه‌فی؛ نه‌وه؛ نه‌وکی؛ مندالی‌مندال؛ به‌چه‌زا؛ کور‌ه‌زا و کچه‌زا؛ پشتی دووه‌هم.

نوه‌راسی / nowharāsî، اسم، نۆترسی؛ ترس له شتی تازه.

نوید / navîd، ها: /اسم، [ادبی] مزگینی؛ مزگانی؛ مزگینی؛ نرانی؛ مژده؛ مژده «سوسوی چند چراغ از دور، نوید پیدا شدن یک آبادی را می‌داد؛ ترووکه‌ترووکی له دوور‌ه‌وه‌ی چهن چرا، مزگینی ده‌رکه‌وتنی ئاواپیه‌کی ده‌دا».

نوبدبخش / navîdbaxš، صفت. دلخۆشکه‌ر؛ مزگینی‌ده‌ر؛ مزگانی‌ده‌ر؛ مژده‌ده‌ر «اظهارات پزشکان بسیار نوبدبخش بود؛ قسه‌ی دوکتوره‌کان زۆر دلخۆشکه‌ر بوو».

- نویس / nevis، پیواژه. - نووس؛ - نفیس؛ - نویس؛ نووسهر «نمایشنامه‌نویس؛ شانۆنامه‌نووس».

نویساندن / nevisāndan، مصدر، متعدی. // نویساندی: پیت‌نووسی؛ می‌نویسانی: پی‌ده‌نووسی؛ بنویسان: پی‌بنووسه // پی‌نووسین؛ نویسه‌ی پنه‌ی؛ پنه‌ن نویسه‌ی: نویسانیدن. هه‌وره‌ها: نویساندنی

■ صفت فاعلی: نویساننده (پی‌نووسهر) / صفت مفعولی: نویسانده (پی‌نووسراو)

نویسانیدن / nevisānîdan، نویساندن نویسندگی / nevisandegî، اسم، نووسه‌ری؛

نه^۱: حرف. نه؛ نهک؛ نهکوو؛ نیشانه ی پیچهوانه کردنه وهی دۆخ یان چۆنیه تیهک <کتاب را میخواست، نه تو را؛ کتیه که ی دهویست، نه تو>.

نه^۲: صوت. نه یژی؛ نه که ی؛ نه له ی؛ نه لئی؛ نه؛ نه توخوا؛ نه وای؛ نیشانه ی سه رسووړمان و بړوا نه کردن <کتایم را گم کردم. نه! مگر ممکن است: کتیه که من کرد. نه یژی! چۆن شتی وا ده بی؟>.
نه^۳: /noh/ /سم. نو؛ ژماره ی سهره کی پیش ده و پاش ههشت.

نه^۴: صفت. ۱. نو؛ یه کییک زۆر تر له ههشت دانه <نه مرد؛ نه کتاب؛ نه پیاو؛ نه کتیب>. ۲. نۆهه م؛ نۆیه م <طبقه ی نه؛ نهومی نۆهه م>.

نهانی /nahā'ī/ [عربی] نهایی

نهاد /nahād/ ها:/سم. هیتم؛ هیتم: ۱. [دبی] /بنه ما؛ بنه رت؛ بنچینه؛ سرشت <بنهاد: دژهم> ۲. [جامعه شناسی] ناوه ند؛ بنکه؛ نه نستیتۆ؛ بنه و ده زگایه کی سه قام گرتوو (وه کوو بنه ماله، زانکو و...) ۳. کار، پیوه ندی یان ده زگایه کی گرینگ له کۆمه لگا یا فهره نگیکدا <نهاد زناشویی: همی ژنامیدی> ۴. [منطق] سروشت؛ نهاد؛ تیز؛ یه که مین و کورت ترین قوناخی دیالکتیک ۵. [دستور] به شیک له رسته که هه والی به شویتدا دی ۶. [روانشناسی] یه کێ له سی به شی ناوه ز له بیرۆکه ی ده روونکۆلیدا که وریا نیه و سه رچاوه ی هیزه کانی ده روونه (ئه وانی تر: «من» و «بَرْمَن»).

نهادن /nahādan/ مصدر. متعدي. [دبی] // نهادی: داتنا؛ می نهی؛ داده نی؛ ینه؛ دانی؛ دانیان؛ دانیان؛ نان؛ نیان؛ ناین؛ نیه ی؛ نیای؛ نه یایش؛ نه ره نیه ی؛ نیایره؛ نه ییش. هه وره ها: نهادی

■ صفت مفعولی: نهاده (دانراو) / مصدر منفی: نهادن (دانمان)

نهاده /nahāde/ ها:/سم. [منطق] سروشت؛ هیتم؛ نهاد؛ تیز.

نهادینه /nahādīne/ صفت. سه قامگیر؛ دامه زراو؛

سه قامگرتوو.

■ نهادینه شدن: سه قام گرتن؛ دامه زراو؛ ریشه دا کوتان. هه وره ها: نهادینه کردن

نهار /nahār/ ناهار

نهال /nahāl, nehāl/ ها:/سم. نهام؛ ده رخ؛ ده رخک؛ سه؛ هال؛ توله ک؛ شه یبوک؛ بنتا؛ بنه تا؛ چلاک؛ چله ریشه ی یه ک ساله ی دار.

نهالستان /nahālestān, nehāl-/ ها:/سم. داردان؛ پارچه زهوی نی نهام تیدا نیژراو که خۆی بگری، نانجا بگۆزیته وه شوینی خۆی.

نهالی /nahālī, nehālī/ ها:/سم. ۱. [گفتاری] نالیچه؛ دۆشه کۆله؛ دۆشه کهچه؛ ژیره خه ربۆ دانیشن ۲. [دبی] دۆشه که؛ دۆشه ک؛ نالیک؛

نهالین

نهالین /nahālīn, nehālīn/ نهالی - ۲

نهان^۱ /nahān, nehān/ صفت. [دبی] پیوار؛ به ریوار؛ شاراه؛ نادیار؛ نه دیار؛ نهین؛ په نام؛ نه یه ن؛ قایم.

نهان^۲: پیشواژه. نهین-؛ پیوار-؛ په نام-؛ په ناو-؛ به ئەندامیکی نادیاره وه <نهانزاد: نهینزا>.

نهانگاد /nahāngāh/ ها:/سم. هه شارگه؛ نوانی؛ جینگای خۆ شاردنه وه.

نهانی^۱ /nahānī, nehānī/ صفت. [دبی] نهینی؛ نه هینی؛ نهانی؛ شاراه؛ په نامه کی <راز نهانی: رازی نهیی>.

نهانی^۲: قید. [دبی] به نهینی هه؛ به دزی هه؛ نه هینی؛ نهینی؛ په نامه کی <نهانی چین گفت با دوستان: به نهینی هه ناوای گوت به هاوالان>.

نهایات /nahāyāt/ [عربی] جمع نهایت

نهایت /nahāyat/ ها:/نهایت/ [عربی] اسم. ئه وپەر: ۱. کۆتایی؛ دوایی؛ دوماهی؛ دمای؛ ئه نجام؛ بنه تا؛ ئاخ <علم نهایت ندارد: زانست کوبایی بۆ نه> ۲. سه رترین؛ زۆرترین؛ دوایی؛ ئاخیرین <نهایت تلاش: زۆرترین ته قالا>.

نهایتا /nahāyatan/ ها:/ [عربی] قید. ئاخری؛ له

ئاخروە: له ئەنجامدا؛ سەرەنجام؛ له کۆتاییدا
 «نهاینا تصمیم گرفته شد او را به بیمارستان بفرستند:
 ناخری بریار درا بینترین بۆ نهخۆشخانه».

نهایى / nahāyi: [عربی] صفت. کۆتایی؛ دمایی؛
 دوماهی «امتحان نهایی: ئەزموونی کۆتایی»: نهایی
 نه تنها / natanhā: حرف. نه که هەر؛ نه تهنیا؛
 نه تهنها «نه تنها کار بلد نیست، بلکه دروغگو هم هست:
 نه که هەر کار نازانی، دروژنیشه».

نهر / nahr: [عربی] اسم. ۱. لها؛ آنهار / شهقه جو؛
 جو؛ جۆگا؛ جۆگه؛ جۆله؛ جۆبار؛ چهماو؛ ئاورۆی
 سروشتی یان دەستکرد، به تایبهتی گه وره
 ۲. [نجوم] و پنهیه کی راکیشراو له ئاسمانی
 نیوه گۆی باشووردا.

نهراساندن / naharāsāndan هراساندن

نهراسیدن / naharāsīdan هراسیدن

نهران / nahrān [؟] مثلث جنوبی، مثلث

نهشت / nahešt, nehešt: ها / اسم. [زمین شناسی]
 لم؛ ئەوهی ئاو، با و به فەرچه چالان راپدهمالن و له
 شوێنیکدا که له کهی ده کهن.

نهصد^۱ / nohsad: / اسم. نۆسه؛ نۆسه؛ ژمارهی
 سهره کی پاش ههشتسه و نهوهد و نۆ و پیش
 نۆسه و یهک.

نهصد^۲: صفت. نۆسه؛ نۆسه: ۱. یهکیک زۆرتر
 له ههشتسه و نهوهد و نۆ دانه ۲. نۆسه دم؛
 نۆسه ته م.

نهصدم / nohsadom: / صفت. نۆسه دم؛ نۆسه ته م؛
 به پله و جیگای نۆسه ده مه وه.

نهصدمی / nohsadomî: / ضمیر. نۆسه ده می؛
 نۆسه ته می؛ ئەوهی له ریز، رزن یان پله ی
 نۆسه دمدا یه.

نهصدمین / nohsadomîn: / صفت. نۆسه ده مین؛
 نۆسه ته مین؛ به پله، ریز و رزنی نۆسه ده م.

نهضت / nehizat, nahzat: ها / [عربی] اسم.
 راپه رین؛ بزوتنه وه؛ هه لته زینه وه؛ بزاف؛
 جوولانه وه؛ ژمریه؛ ژیل «نهضت شیخ سعید پیران:

راپه رینی شیخ سه عیدی پیران».

نهفتگی / nahoftegî, nohoftegî: / اسم.

۱. شاراووه یی؛ شارادر اووه یی؛ شاراووه یی؛
 داشاریاگی؛ نه پنهیه تی؛ په نامی؛ دۆخ یان
 چۆنیه تی شاراووه بوون ۲. [زیست شناسی]
 نووستووی؛ خه و لی که وتوو یی؛ دۆخی که بری
 له گیانداران (وهک هیندیک گیا و گیانه وهر) تیتیدا
 سر دهن و به هۆی بار و دۆخی ژینگه خه ویان
 لی ده که و ی؛ خفتگی ۳. کومون؛ ماوه ی نیوان
 رۆچوونی میکرو ب بۆ ناو لهش تا سهره لدان ی
 نهخۆشی.

نهفتن / nahoftan, nohoftan: / مصدر. متعدی.

[ادبی] // نهفتی: شار دته وه؛ نهان می کنی: دهشاریه وه؛
 نهان کن: بشاره وه // شار دته وه؛ ههشاردان؛
 وهشاردن؛ وهشارتن؛ فهشارتن؛ فهشاردن؛
 فهشارن؛ شرانه وه؛ ناپاندن؛ شار ته یوه؛
 ئەوه شاره ی؛ ئەوه شار ته ی؛ نخفتن؛ وه دایه نه؛
 نوتمش؛ نه په ندن؛ فهسهاندن. ههروه ها: نهفتنی
 ■ صفت مفعولی: نهفته (شاردراوه) / مصدر منفی:

نهفتن (نهشاردنه وه)

نهفته^۱ / nahofte, nohofte: / صفت. [ادبی] پیوار؛
 نه دیار؛ شاراووه؛ شارادر اووه؛ شاریاگه وه؛ شاراوه؛
 قایم؛ بهر پیوار؛ نه پنی؛ نه هینی؛ په نامه کی (سخن
 بهفته: قسه ی شاراووه).

نهفته^۲: قید. [ادبی] په نامه کی؛ نه پنی؛ نه هینی؛ به
 نه پنهیه وه؛ به دزیه وه.

نهیم / nohom: / صفت. نۆیه م؛ نۆهه م؛ ختوی ریز
 و جیگای نۆ.

نهمی / nohomî: / ها / ضمیر. نۆیه می؛ نۆهه می؛
 ئەوه ی له ریزی نۆیه مدایه.

نهمین / nohomîn: / صفت. نۆیه مین؛ نۆهه مین؛
 ختوی ریز و جیگای نۆهه م.

نهنج / nahanc: ها / اسم. کلاره؛ جهال؛ به شیک
 له گول که ئەندامی داپۆشه ر و زاوژی له سهره.

نهنگ / nahang: / اسم. نه ههنگ؛ نهنگ: ۱. ه

وال ۲. پینجهمین سال له سالانی سالژمیری
تورکستانی ۳. تقویم ۳. /ها: /ان/ تیمساح؛
کرؤکودیل.

نهنگ آمریکایی ۴. آلیگاتور

نهنگ رودخانه ۵. تمساح

نهنگ عنبر ۶. کاشالوت

نه و نو / na-vo-nû / اسم. [گفتاری] مینگه مینگ؛
منجه منج؛ نه - نه (بی خودی نه و نو نکل! از این بهتر
گیرت نمی آید: له خؤرا مینگه مینگ مه که! له مه
باشترت دهس ناکه وئ).

نهی / nahy /: [عربی] اسم. نه هی؛ کار و رهوتی
پریگاندنه وه؛ سه مانده وه؛ دوور کردنه وه؛
هولدانای به قسه بؤ بهرگری له نه نجامی
کاریک (او را از این کار نهی می کردند: نهویان له
کاره ده بریگاندنه وه).

نهی از منکر: پریگاندنه وه له خراپه؛ پیشگری
له نه نجامی کاری خراپ.

نهیب / nahib /: ها: / [عربی] اسم. گور؛ گوره؛
نهره؛ نعره؛ نه نعره؛ ناره ته؛ قرم؛ دهنگیکی
بهرز و بهسام، به تایبته بؤ ترساندن یان
ئاگادار کردن.

نهیب زدن: دهنگ دان؛ داکالیان؛ دهنگ
لئ کردن؛ تی خورین؛ داخورین؛ قوولاندن؛
شاخاندن؛ فرماندن؛ نه راندن؛ گورانندن.

نی - / nay /: پیشوند. نه؛ - نیشانه ی پیچه وانه
کردنی نه و چاوانگانه ی به نه لفه وه دهست
پی ده کهن «نیافتان؛ نیامدن؛ نیاشامیدن: نه که و تن؛
نه هاتن؛ نه خواردنه وه».

نی / ney /: ها: / اسم. نه ی: ۱. بلویر؛ بلوور؛
بلوول؛ لولوی؛ ئامیریکی موسیقا که له
ساقه ته ی قامیش یان چیویکی باریکی هلؤل
دروست ده کری، پینج کونی له سه ره وه و
کونیکیش له خواره وه هیه بؤ جئ قامک و
رئیک کردنی دهنگ، درزئیک له سه ریکه وه بؤ ناو
دهم و کونیک له بنه وه ۲. قامیش؛ لولویه کی

زراف (شووشه یی یان له پلاستیک) بؤ
خواردنه وه ی تراو ۳. قلم نی، قلم
۴. قامیش؛ قاموش؛ چیتک؛ قه میش؛ چیت؛
زهل؛ له م؛ له بهن؛ له وهن؛ له قهل؛ کامر؛ ژاژ؛
روه کیکی ساقه بهزی یه ک تا چوار میتری به
گهلای گه وه ره و پانه وه، که له زهلکاو ان شین
ده بی و له ساقه ته که ی حه سیر و سه وه ته
ده جنن ۵. زهل؛ قامیش؛ ساقه تی نه و روه که.

نی بیج ۶. نی بیج

نی خیزان ۷. خیزران

نی شنی: قامیشی ریخه لان؛ گیاهه که له
تیره ی گهنم که بؤ بهرگری له به دم باوه
چوونی رمل و پره ساندنی بیوان ده یکیلن:
شندوست

نی قلیان: ئاونگ؛ لاسکی قلیاناوی که
سه ریکی ده چپته نیو کووزی قلیانه وه.

نی هندی: قامیشی هیندی؛ گیای
چهن ساله ی له تیره ی گهنم، به ساقه ته ی
بهرز و هلؤلی گری-گری و گهلای دریز و
گولی تۆپهل له سه ر لاسکه وه.

نی زدن: بلویر ژهندن؛ نه ی ژهندن؛ بلویر
لیدان؛ لولوی ژهنه ی؛ لیدانی ئاههنگ به بلویر.
نی / nî /: قید. /دی/ نه ک؛ نه وه ک؛ نه وه کوو؛ نه
<تو برای وصل کردن آمدی/ نی برای فصل کردن
آمدی: تۆ بؤ ناشت کردنه وه ی توراوان هاتی/ نه ک بؤ
جیایی خسته نیوان هاتی>.

نیا / niyā /: ها: / نیاکان: / اسم. کال؛ باپیر؛ باپیره؛
باوا؛ بابه گه وه ره؛ باوه گه وه ره؛ باوا گه وه ره؛ بابا؛
بنه باب.

نیابت / niyābat /: [عربی] اسم. ۱. جیگری؛
جئ نشینی «نیابت او را داشت: جیگری نه ی هه بوو»
۲. جیگریه تی؛ جیگریه تی؛ کاری جیگر <عهده دار
نیابت شد: جیگریه تی گرته نه ستؤ>.

نیابتاً / niyābatan /: [عربی] قید. له جئ؛ به جئ؛
له جئ؛ به جیگری؛ به جیگریه تی؛ به شیوه

بلورین که تاله و نهختیک له ئاودا دهتوتیهوه و
یه که له پتیوسته کانی گیانهوه ره.

نیاشامیدن / *nayāšāmīdan* / آشامیدن

نیاشفتن / *nayāštoftan* / آشفتن

نیاشوباندن / *nayāšûbāndan* / آشوباندن

نیاشویدن / *nayāšûbīdan* / آشوویدن

نیاغشتن / *nayāqeštan* / آغشتن

نیافتن / *nayāftan* / یافتن

نیافریدن / *nayāfarīdan* / آفریدن

نیاکان / *niyākān* / جمع نیا

نیاکندن / *nayākandan* / آکندن

نیاکاهانیدن / *nayāgāhānīdan* / آگاهانیدن

نیالودن / *nayālûdan* / آلودن

نیام / *niyām* / ها: / اسم: ۱. کالان؛ کالان؛

کیلان؛ کیلان؛ کافلان؛ کاولان؛ قلاف؛ قاب؛

قاب؛ قافک؛ کاله‌نی؛ به‌رگی شیر و خه‌نجر و ...

۲. [گیاه‌شناسی] کنگه‌گه‌لا؛ بنه‌گه‌لا؛ درێژه‌ی بری

گه‌لا که لاسکی گیا داده‌پوشتی ۳. [گیاه‌شناسی]

که‌لو؛ کلو؛ پیل؛ جورئ به‌ری گیا که چه‌ن

ده‌نکی به‌پزی تیدایه و که ده‌گا به درێژادا

شەق دەبا.

نیامدن / *nayāmadan* / آمدن

نیامزیدن / *nayāmorzīdan* / آمرزیدن

نیاموختن / *nayāmûxtan* / آموختن

نیاموزاندن / *nayāmûzāndan* / آموزاندن

نیامیختن / *nayāmîxtan* / آمیختن

نی‌انبان / *neyambān, -anbān* / ها: / اسم.

ده‌فده‌فینک؛ ده‌فده‌فیکه؛ دووز‌له‌مه‌شکه؛ بلویر

و زور‌نایی که فووی له هه‌نبانه‌وه ده‌ده‌نی:

نای‌انبان

نیاوردن / *nayāvardan* / آوردن

نیاوختن / *nayāvîxtan* / آویختن

نیایش / *niyāyeš* / ها: / اسم. نزا؛ نقا؛ گازه؛ دؤعا؛

دوعا: ۱. کار و ره‌وتی خویندنی دؤعا ۲. سکالا؛

دؤعایی که به دەرگانه‌ی خوا ده‌کری.

یان وه‌کوه جیگر «از طرف پدر، نیاست! امضا کردم: له
حی باوکم ئیمزام کرد».

نیارستی / *niyāparastî* / اسم. کال‌په‌ره‌ستی؛

ثایینی په‌ره‌ستنی باب و کالان وه‌کوه خواوه‌نانی

هیزی ژوورسروشتی.

نیات / *niyyāt* / [عربی] جمع نیّت

نیاراستن / *nayārāstan* / آراستن

نیارامیدن / *nayārāmīdan* / آرامیدن

نیارستن / *nayārastan* / یارستن

نیارمیدن / *nayāramīdan* / آرمیدن

نیاز / *niyāz* / ها: / اسم. نیاز: ۱. پیداو‌یستی؛

پتیو‌یستی؛ هه‌وجه «یار‌های خود را بنویسید:

پیداو‌یسته‌کانتان بنووسن» ۲. نه‌داری؛ ئاتاجی؛

هه‌ژاری «نیاز او را به این کار واداشت: نه‌داری ئەم

کاره‌ی پی‌کرد» ۳. [دبی] دام‌اوی؛

بی‌سه‌ره‌وبه‌ری؛ دؤخی نه‌بوونی هیزی و

ده‌سه‌لات ۴. نه‌زر و نیاز؛ به‌خشش بو

وه‌دی‌هاتنی ئاواتیک.

نیازردن / *nayāzordan* / آزدن

نیازمند / *niyāzmand* / صفت. ۱. پتیو‌یست؛

پیدفی «این کار نیازمند صرف وقت زیادی است:

ئەم‌کاره‌ وه‌ختی زۆری پێویست» ۲. له‌/ان؛ نه‌دار؛

هه‌ژار؛ ئاتاج؛ ده‌سته‌نگ؛ وه‌ج؛ بی‌که‌رسته‌یا

هوی دلخواز، شیوا یان به‌که‌لک «مردم نیازمند:

خەلکی ئەدار».

نیازمندی / *niyāzmandî* / ها: / اسم.

۱. ده‌سته‌نگی؛ نه‌داری؛ هه‌ژاری؛ دؤخ یان

چۆنی‌هتی ده‌سته‌نگ بوون ۲. پتیو‌یستی؛

پیداو‌یستی؛ ئەوه‌ی بوونی بو ئەنجامی کاری یان

گه‌یشتن به ئامانجیک پتیو‌یسته.

نیازمودن / *nayāz(e)mûdan* / آزمودن

نیازیدن / *nayāzīdan* / یازیدن

نیاسودن / *nayāsûdan* / آسودن

نیاسین / *niyāsîn* / [انگلیسی] / اسم. نیاسین؛

فیتامین بی‌کومپلێکس؛ ئەسیدیکی بی‌ره‌نگی

که لک ههیه و وه کوو جیگری رۆنی سروشتی بادامی تالیش به کار ده چی.

نیتروژن / nitrožen / [فرانسوی] اسم. نیتروژن؛ توخمیکی کیمیایی ناکانزا، به ژماره ی ئەتومی ۷ و کیشی ئەتومی ۱۴، گازیکی بی پرهنگ و بی تام و بوئه که ۷۵٪ بارستایی ههوا پیک دینن؛ ازت
 [نیتروژن دیوکسید] دیوکسید نیتروژن، دیوکسید

نیتروگلیسرین / (g(i)lisirīn, -nitroglisirīn / [فرانسوی] اسم. نیتروگلیسرین؛ رۆنیک زهرده که له ئاودا ناتوێته وه و تهقه مه نی جۆراوجۆر به تایبته دینامیتی لی دروست ده که ن؛ نیترا گلیسرین

نیتریفیکاسیون / nitrifikāsyon / [فرانسوی] [نیتراش
 نیتریک / nītrīk / [فرانسوی] صفت. / شیمی / نیتریک؛ پتوه نیدار به نیتروژنه وه.

نیچه / neyčē / ها: / اسم. ۱. ئاو تکین؛ ئەنبیق؛ مژۆک؛ ده زگایه کی کۆن بۆ دلۆپاندن ۲. دهنه؛ ئامرازیکی لووله یی که له شیشه سازیدا بۆ دهماندنی شیشه که لکی لی وه رده گرن.

نیرزیدن / nayarzīdan / [ارزیدن
 نیرنگ / neyrang, nīrang / ها: / اسم. / ادبی / فیل؛ گزی؛ گزه؛ گز؛ بهن؛ بهند؛ دهک؛ وهین؛ لێپ؛ له بان؛ گهف؛ قورۆک؛ فند؛ فره ج؛ قۆپیه؛ فروفیل؛ گهروگور؛ ههنگ؛ فاک؛ خاپ؛ حيله؛ دههۆ؛ ساخته؛ شندی مندی؛ که له ک؛ گغنی؛ ههر کارئ که بۆ فریو دانی خه لک بکری.

نیرنگباز / neyrangbāz, nīrang- / ها: / ان: / صفت. گزن؛ گزنی؛ گزیکار؛ فیل باز؛ فیلزان؛ فیله زان؛ داوباز؛ ساخته چی؛ فنه ک؛ فنه ک باز؛ فیلای؛ ههنگ باز؛ که له ک باز؛ خوو گرتوو به فریودانی خه لک: نیرنگن

نیرنگ بازی / neyrangbāzī, nīrang- / ها: / اسم. / ادبی / فیله زانی؛ فیل بازی؛ داوبازی؛ گزیکاری؛

نی بیج / neypīč / ها: / اسم. ده منه؛ لووله یه کی باریک و هلۆل که سه ریکی به قلیانه وه یه و ئەو سه ره که ی به دهنه وه ده نین.

نیت / niyyat / ها: / نیت: / [عربی] / اسم. نیاز؛ قست: ۱. روه تی له دله وه لێ پان بۆ ئەنجامدانی کاریک (نیت کرده بودیم بیایم پیش شما، ولی برایمان مهمان آمد: نیازمان وابوو بین بۆ لاتان، به لام میوانمان بۆ هات) ۲. مراز؛ گافین؛ مهراق؛ نههاد؛ مه به ست یان دۆزیک که ته مای پی گه یشتنی هه یه (نیت او کمک کردن به شماست: نیاز ی ئەو یارمه تی دانی ئیوه یه).

نیترا / nītrāt / ها: / [فرانسوی] / اسم. / شیمی / نیترا؛ خوئی اسید نیتریک.

[نیترا نقره: نیتراتی نقره: ماکی بلوری بی پرهنگ که به توانده وه ی زیو له ئەسید نیتریکدا به ره هه م دی، له ئاودا ده توێته وه و له بژیشکیدا زۆر به که لکه: نیترا دارژان؛ سنگ جهنم

نیترا دارژان / nītrāt dārjān / [نیترا نقره، نیترا

نیترا ته / nītrāte(h) / [فرانسوی] صفت. / شیمی / نیترا ته؛ به ماکی نیترا تداره وه.

[نیترا نه شدن] نیتراش- ۲
 نیترا نه کردن [نیتراش- ۱]

نیتراش / nītrāyēš / [فرانسوی / فارسی] / اسم. ۱. شوره سازی؛ کاری تیک نالانی ماک له گه ل ئەسید نیتریکدا؛ شوره سازی؛ نیترا ته کردن ۲. روه تی بوونه نیتراتی ماکی نیتروژن دار (گیانه وه ری و گیایی) له خا کدا به هۆی باکتری تایبته ئەم کاره وه: نیترا ته شدن *

نیتریفیکاسیون

نیتروبنزن / nitrobanzan / [فرانسوی] / اسم. / شیمی / نیترو بنه زن؛ رۆنی ده سه کردی بادامی تال، که تراویکی زهردی ژارویه و هیندیک له ئاودا ده توێته وه، له پیشه سازی کیمیاییدا زۆری

ساخته چینی؛ کارمهاتی فریو دانی خەلک.

نیرنگ زن / neyrangzan, nîrang- / نیرنگباز

نیرو / nîrû / ها؛ /سم. هیز؛ وزه؛ هاز؛ ئاز؛ هازی؛

۱. شنگ؛ قام؛ هەرنەگ؛ کۆسە؛ کومسە؛ گرک؛

گور؛ دەگەر؛ گورد؛ نه‌وا؛ نه‌یم؛ ستین؛ هیل؛

هەس؛ هیس؛ زۆر؛ توانای کردنی کاریک یان

دانانی شۆنەمایەک ۲. توان و قەووەتی دل یان

زەین «نیروی عقل: هیزی ئاوە» ۳. کەسان یا

شتگەلیک بە لێهاتووێی دیاریکراووە «نیروی

جوان؛ نیروی باد: هیزی لاو؛ هیزی با» ۴. کۆمەلیک

سەرباز و کەل و پەلێ شەر «نیروی زمینی: هیزی

زەوینی» ۵. کارەبا؛ بەرق؛ ئەلکتریسیته،

بەتایبەت لە پێوەندی لەگەڵ بەرھەم هێنان و

بلاو کردنەویدا «خط انتقال نیرو: هیلی

گواستەنەوی کارەبا.

■ نیروی امدادی: /نظامی/ هیزی فریارەس/

یارمەتیدەر؛ هیزی پشتیوانی؛ هیزی ئیک بو

یارمەتی دان و فریارکەوتنی هیزی پێشو و لە

ناوچەدا: قوای امدادی

نیروی امنیتی: هیزی ئاسایش /هیمنی:

۱. کۆمەلیک لەو کەسانە ی ئاسایش دابین

دەکەن ۲. ریکخراوەی ئاسایش * قوای ئامینی

نیروی انتظامی: هیزی پولیس: ۱. کۆمەلیک

لەو کەسانە ی هیمنی و ریک و پێکی دابین

دەکەن ۲. ریکخراوەی پولیس * قوای انتظامی

نیروی انسانی: هیزی مرووف / مرووفی؛ هیزی

ئینسانی: ۱. هیزی کە بە هۆی چالاکی

جەستەو پێک دیت «برای پیشرفت این کار،

نیروی انسانی نقش مهمی دارد: بو بەرەو پێش

چوونی ئەم کارە، هیزی مرووف دەوریککی بالای

هەیه» ۲. کۆمەلە ی ئەو کەسانە کە لە بنکە

یان ریکخراویکدا کار دەکەن «نیروی انسانی

کارخانه: هیزی مرووفی کارخانه» ۳. هیزی کار؛

کۆمەلە ی ئەو کەسانە کە دەتوانن کار بکەن

«نیروی انسانی کشور: هیزی مرووفی ولات».

نیروی ثقل / گران-۲

نیروی جاذبه / گران-۲

نیروی دریایی: هیزی زەریایی؛ هیزی

دەریایی؛ سەرجهمی کەس، ئامیر و

ریکخراوی سەربازی کە بو بەرەنگاری یان

هیش لە نیو ئاودا راهاتوون. هەروەها: نیروی

زمینی: نیروی هوایی

نیروی نظامی: هیزی چە کداری؛ هیزی

سەربازی؛ سەرجهمی کەسان و چەک و

ریخراوەکانیان.

نیروبخش / nîrûbaxš /: صفت. هیزنک؛ وزەدەر؛

هیزبەخش؛ هیزدەر: ۱. بە تاییبەتمەندی بەهیز

کردن و هیزدان ۲. بووژنەر.

نیروزا / nîrûzā /: ها؛ /صفت. وزەدەر؛ بووژنەر؛

بە تاییبەتمەندی بووژاندنەو و وزە تیخستن

(غداهای نیروزا: خوراکي وزەدەر).

نیروسنج / nîrûsanc /: ها؛ /سم. وزەپێو؛ هیزپێو؛

ئامیریک بو پێوانی هیزی میکانیکی.

نیرومند / nîrûmand /: صفت. بەهیز؛ هیزان؛

هیزدار؛ یەمان؛ توانا؛ بەگور؛ بەگوژم؛ بزاخ.

نیرومندی / nîrûmandî /: اسم. بەهیزی؛

هیزداری؛ دۆخ یان چۆنیەتی توانا بوون.

نیز / nîz /: قید. /دبی/ ۱. -یش؛ -یچ؛ -زی؛ وەک

کەس یان کەسانی تر «او نیز می‌آید: ئەویس دیت»

۲. هەروەها؛ هەروا؛ هەروە؛ هەروەتر؛ هەر پاسە

(نیز گفته بود مواظب باشم: هەروەها گوتووێ وریابم).

نیزار / neyzār /: ها؛ /ان؛ /سم. زەلجار؛

قامیشەلان؛ قامیشەلین؛ ژاژەلان؛ چیتەلان؛

شەخەلان؛ ژاژۆک؛ زەوینی کە زەلی زۆری لێ

پروایی: نیستان

نیزن / neyzan /: ها؛ /سم. بلیویرەژن؛

بلیوورژن؛ نایژن؛ نە یژن؛ نە یقان؛ نە یچی؛

بلیوول بیژ: نی نواز

نیزه / neyze, nîze /: ها؛ /سم. رەمب؛ رەم؛

سونگی؛ سوننی؛ نێزە؛ نە یزە؛ مێلە یەکی بەرز و

نیش زبان: [مجازی] تانه؛ تیر و تانه؛ ته‌شهر؛
چزی زمان «کسی از نیش زبان او در امان نبود»
کس له تانه‌ی ئامانی نه‌بوو.

■ نیش زدن: ۱. پی‌وه‌دان؛ چز پی‌وه‌دان؛
چزانندن؛ چزنه؛ چزناي؛ پؤدای؛ داپوه‌ی؛
چزوونه؛ فه‌دان؛ فه‌گه‌زاندن؛ چزوو تیرپؤکردن
«زبور نیشم زد: زهرگه‌ته پی‌وه‌ی دام» ۲. [مجازی]
چز وه‌شانندن؛ چز پی‌وه‌دان؛ تانه لی‌دان
۳. چه‌کهره دان؛ پرووانی شتیکی نووک‌تیز
«نیش زدن دندان: چه‌کهره دانی ددان».

نیش کسی باز شدن: [تعمیر] ده‌می که‌سی
پانه‌وه بوون؛ له خؤش‌حالی پی‌که‌نین (به‌لام
نابه‌جی) «چه خبر است؟ باز نیش‌ت باز شده»
چ‌خه‌بهره؛ هه‌میشان ده‌مت بان بوته‌وه.

به نیش کشیدن: [تعمیر] قه‌پاندنه‌وه؛
کړاندنه‌وه؛ ئه‌وه‌کړنه‌ی؛ کړنایوه؛ به ددان
که‌ندنه‌وه و خواردن «داشت یک ران مرغ را به
نیش می‌کشید: خه‌ریک بوو رانه‌مریشکیکی
نه‌فه پاندده».

نیشتر / nīštar ۱۰ نیشتر

نیشخند / nīšxand ۱۱ ها: / اسم. بزه‌ی تال؛
بزه‌یه‌ک بؤسو کایه‌تی کردن یا بی‌زاری پیشان‌دان.
نیشدار / nīšdār ۱۲ صفت. چزوودار؛ چزدار؛
۱. خاوه‌ن چز ۲. [مجازی] نازاردەر؛ به ته‌وس و
توانج.

نیشکر / neyšekar ۱۳ ها: / [فارسی / سنسکریت] / اسم.
نه‌یشه‌کەر؛ نه‌یشه‌کەر؛ گیای پایای له تیره‌ی
گه‌نم به لقی ئه‌ستور و هه‌لچوو‌ی گری-گریوه
که ناوه‌که‌ی پرپه‌تی له شه‌کری ساکاروز. له‌م
گیاه شه‌کر به‌رهم دیتن.

نیشگان / nīšgān ۱۴ نیشگون

نیشگون / nīšgūn ۱۵ ها: / اسم. نو‌قور‌چک؛
قونچرک؛ قورنیشک؛ کورنیشک؛ قورنج؛ قورنج؛
قورینج؛ نقورچ؛ نقووج؛ نقووج؛ نقوج؛ نه‌قوس؛
نه‌قوسکی؛ کورینگان؛ کورچی؛ قورنچک؛

نووک‌تیز؛ بؤ شهر و وه‌رزش.

نیزه‌ای / neyze'ā ۱۶ صفت. رمبی؛ نه‌یزه‌یی؛
وه‌کوو رمب.

نیزه‌ماهی / neyzemāhī ۱۷ آره‌ماهی

نیشان / neysān ۱۸ امرب از سریانی / اسم. نیشان؛
۱. مانگی چواره‌می سالی هه‌تاوی هه‌ندی له
ولاته عاره‌به‌کان ریکه‌وتی مانگی ئافریلی
ئه‌وروپی ۲. مانگی هه‌وته‌می سالی مه‌سیحی و
مانگی یه‌که‌می سالی جووله‌که.

نیست / nīst ۱۹ اسم. نه‌بوو؛ نه‌بووگ؛ دؤخ یان
چۆنیه‌تی نه‌بوون.

■ نیست شدن: نه‌مان؛ نه‌مه‌نه‌ی؛ ۱. گوم بوون؛
بزر بوون؛ ون بوون؛ نو‌قوم بوون؛ مه‌حفه‌و
بوون «یک دفعه ساک جلو چشم نیست شد: له پرا
ساکه‌که له به‌رچاوم نه‌ما» ۲. له ناو چوون؛ تیدا/
تیاچوون؛ نه‌مان؛ فه‌وتان. هه‌روه‌ها: نیست کردن

نیستان / neyestān ۲۰ نیزار

نیست در جهان / nis(t)darcahān ۲۱ صفت.
[گفتاری] خیله‌ره‌شی؛ نه‌بوو؛ خه‌یالی «در کشور
نیست در جهان پادشاهی بود: له ولاتی خیله‌ره‌سیدا
پاتشایه‌ک هه‌بوو».

نیستی / nīstī ۲۲ اسم. نه‌بوونی؛ ۱. دؤخ یان
چۆنیه‌تی نه‌بوون ۲. دؤخ یا چۆنیه‌تی نه‌مان؛
مردن ۳. بالمیش؛ دؤخ یا چۆنیه‌تی فه‌وتان؛ له
ناو چوون ۴. [ادبی] هه‌زاری؛ نه‌درای.

نیش / nīš ۲۳ ها: / اسم. ۱. نیش؛ نووک؛ سه‌ری
باریکی هه‌ر شتیکی تیز (وه‌کوو ده‌ری، نه‌شته‌ر
و...) ۲. چز؛ چزوو؛ چزه؛ چزی؛ چووزه؛ فه‌گه‌ز؛
ئه‌ستنگ؛ به‌شیک له ئه‌ندامی گیاندارانی چزدار
(وه‌کوو مار، دوو‌پشک و زهرگه‌ته و...) که ژاری
خۆیانی پی ده‌رژینه‌نیو له‌شی مرؤف
و گیاندارانی تره‌وه ۳. ددان نیش، دندان

■ نیش ترمز: سۆکه‌تورموز؛ سووکه‌تورمز؛ نووکه
تورمز «یک نیش ترمز بزن من پیاده بشوم»
سووکه‌تورمزی بکه من دابه‌زم».

خۆشبهخت؛ بهخته‌وهر؛ بهخت‌باش؛ بهخت‌خاس.
نیکخواه / *nīkxāh*، ان: / صفت. / ادبی / خه‌یرخوا؛
چاکه‌خوا؛ خه‌یرخوا؛ خوازیاری بهخته‌وهری و
سوود و قازانجی خه‌لک.

نیکدل / *nīkdel*، ان: / صفت. / ادبی / دلپاک؛
دل‌پروو.

نیکل / *nīkel*: / فرانسوی / اسم. نیکل: ۱. توخمی
کیمیایی کانزایی، به ژماره‌ی ئه‌تۆمی ۲۸ و
کیشی ئه‌تۆمی ۵۸،۹۶، به ره‌نگی سپی مه‌یله‌و
زیو که چه‌کوچخۆره، له‌ئاودا ناتۆیت‌ه‌وه و بۆ
کاتالیزۆر و پۆشه‌نی گالوانیزه‌ی کانزاکانی‌تر و
لیدانی دراو و میدال و که‌ره‌سته‌ی نه‌شته‌رگری
و ددان‌بۆیشکی که‌لکی لئ وهرده‌گرن ۲. /ها/
هر شتیکی له‌نیکل دروست کراو.

نیکلی / *nīkeli*، ها: / فرانسوی / صفت. نیکلی:
۱. نیکلدار؛ تیکه‌ل به‌نیکل ۲. له‌نیکل
دروست کراو.

نیکنام / *nīknām*: / صفت. / ادبی / خۆشناو؛
ناوخاس؛ وه‌ش‌نام؛ ناوچاک؛ خاوه‌ن وه‌ج و
ئارپووی کۆمه‌لایه‌تی. هه‌روه‌ها: نیکنامی

نیکو^۱ / *nīkû*: / صفت. / ادبی / جوان: ۱. چاک؛
باش؛ خاس؛ عال؛ نووک <کار نیکو: کاری چاک>
۲. /نیکوان، *nīkovān* به‌ده‌و؛ قه‌شه‌نگ؛ زه‌ریف
<روی نیکو: رۆخساری جوان>.

نیکو: قید. / ادبی / به‌جی؛ به‌جوانی؛ به‌باشی؛
جوان؛ باش؛ خاس <چه‌سکۆ گفته‌اند که اول اندیشه
وانگهی گفتار: چهند ئه‌و گوته به‌جسه، بیر که‌وه‌ جا
باخیو>.

نیکو - : پيشواژه. / ادبی - / جوان؛ - / باش؛ - / چاک؛
- / خاس: ۱. شیاو <نیکوخصال: ئاکار جوان>
۲. خۆش-؛ به‌ده‌و؛ خوشیک؛ زه‌ریف؛ قه‌شه‌نگ
<نیکومنظر: دیمه‌ن جوان>.

نیکوتین / *nīkotin*، *nīkutin*: / فرانسوی / اسم.
نیکۆتین؛ ژارقه‌نده؛ ژارقه‌نگه؛ ژارقه‌ننه؛
ئالکالوئیدی نیو گه‌لای تووتن، که‌رۆنیککی

قورینجان؛ قورینچه‌ک؛ قولینجی؛ کونجرک؛
کونجرکه؛ خر‌مووسک؛ گفشک؛ گشک؛
چین‌چینک؛ کاری گرتن و گوشار دانی پاژیک
له‌پێستی له‌ش به‌دوو قامک: نخجل؛ نشگون؛
نیشگان؛ ویشگون

نیشگون کرفتن: نقورچک گرتن؛ نقووچاندن.
نیش و نوش / *nīš-o-nûš*: / اسم. / مجازی / خۆشی و
تالی؛ خاسی و خراپی؛ خۆشی و ناخۆشی؛
وه‌شی و تشی؛ دیارده، پرووداو یان هۆکاری له‌بار
و ناله‌بار.

نیفاندن / *nayoftādan* ☞ افتادن

نیفراشتن / *nayafraštan* ☞ افراشتن

نیفروختن / *nayafrūxtan* ☞ افروختن

نیفزودن / *nayafzûdan* ☞ افزودن

نیفشاندن / *nayafšāndan* ☞ افشاندن

نیفشردن / *nayafšordan* ☞ افشردن

نیفکندن / *nayafkandan* ☞ افکندن

نیفه / *nīfe*: / اسم. / قدیمی / ۱. پزوو؛ پزگ؛ پزگه؛
پسی؛ پزی؛ نیفه‌ک؛ به‌شی ده‌ق کراو و دووراوی
که‌مه‌ری شوال، جیی هۆجه‌نه ۲. هۆجه‌نه؛
دۆخین؛ دۆخن؛ به‌نی ناو پزووی شوال.

نیک^۱ / *nīk*: / صفت. / ادبی / چاک؛ باش؛ خاس؛
نووک؛ نک؛ عال <کار نیک: کاری حاک>.

نیک - : پيشواژه. / ادبی / - / که‌له؛ - / خه‌یر؛ - / باش؛
- / چاک؛ - / چاکه؛ - / خاس <یکمرد: که‌له‌پیاو>.

نیک اختر / *nīkaxtar*: / صفت. / ادبی / به‌خته‌وهر؛
به‌به‌خت؛ به‌ختدار؛ به‌چاره‌نووس و داها‌تووی
باش‌ه‌وه.

نیک انجام / *nīkancām*: / صفت. / ادبی / ئاخ‌رخه‌یر؛
ئاخ‌رخه‌یر؛ ئه‌نجام‌باش؛ ئاخ‌رخاس؛ سه‌رۆخه‌یر؛
سه‌ره‌وخه‌یر؛ به‌ئاکامی باش و په‌سه‌ندکراوه‌وه.

نیک اندیش / *nīkandîš*: / صفت. / ادبی / خه‌یرخوا؛
چاوباش و به‌دلی پر له‌ئاواتی خه‌یره‌وه بۆ
خه‌لک.

نیک‌بخت / *nīkbaxt*، ان: / صفت. / ادبی /

پهنگي شين توخ بهرهم ديتن.

ني لبك / neylabak ، ها: / اسم، بلوول؛ پلوول؛
بلول نه؛ لولولك؛ دووز له؛ چووز له؛ لولوله؛
لولوئ؛ ليولي؛ لولي؛ ليلوولي؛ نايژه؛ نايه؛ نهه؛
بلويرشامي؛ جوړئ بلوړي گچكه يه.

نيلفام / nîlfām : [سنسكريت / فارسي] صفت. / ادبي /
نيلي؛ كهوه؛ كهوگ؛ شين؛ ههشي؛ ههشين؛
خمي؛ چويتی؛ چويتلی؛ ئاوی توخ؛ نيلگون
/ ادبي /

نيلگون / nîlgûn : [سنسكريت / فارسي] صفت. نيلفام
نيلوفر / nîlfar : / اسم، نيلووفره؛ نيلووپه؛
ليلووپه؛ لوله پهر؛ لهيلووپه؛ ليلووفره؛
په پهره؛ كه؛ په پهره؛ كه؛ شفاف بشكيف؛ گيايه كي
ئالفي به گولي زهره و سپي و لينجاوئيكي
زوره وه كه بو دهرمان دهشي.

نيلوفر آبي: شليزه چوم؛ شليزه ئاوي؛
لهولاي ئاوي؛ گياي ئاوي پايا له تيره ي
نيلووپه به گه لاي ساف و وردكه له و گولي
درشتي سپي بونخوشه وه كه له زهلكاواندا
دهروئ.

نيلوفر بيچ / صحرايي: لهولاه؛ لهولاو؛ گيايه كي
يه كسالانه به گولي سپي، په مهي و ئاوي
شه پيووري بونخوشه وه، به لقي داراندا
دههالي و ههله كشي.

نيلي / nîlî : [سنسكريت] / اسم، كهوه؛ كهوگ؛
كهوئ؛ شين توخ؛ چويتی؛ ههشي؛ خمي؛ نيلي؛
پهنگي ئاوي توخ كه بو بنهوش داگهړئ؛ پهنگي
ئاسمان.

نيلي: صفت. كهوه؛ كهوگ؛ نيلي؛ چويتی؛ خمي؛
شين؛ ههشين؛ ههشي؛ به پهنگي شيني توخ.

نيم / nîm : / اسم، نيو؛ نيوه؛ نيم؛ نيښ؛ نيم؛
نيم - : پيشوازه. ۱. نيو - نيښ - نيم - به
نه اندازيه كي بچو و كتر <نيم كاسه: يو كاسه>
۲. نيو - نيښ - نيم - به شيوه ي نيوه يه كه له
شتي <بمناج: سوتاژ> ۳. نيوه - نيمه - : نيښه؛ له

بي پهنگه و له بهر هه وادا زهره دهبي و
نهخته - نهخته بوړ داده گهړئ، تامي تيزه و له
ئاو و نهلكول و پوندا دهتوتيه وه.

نيكو خصال / nîkûxesāl : [فارسي / عربي] صفت.
/ ادبي / په وشت جوان؛ ئاكار چاك؛ ئاكار جوان؛
خيو خوو و په وشتي شياو و په سهندكراو.

نيكوسرشت / nîkûserešt : / صفت. / ادبي /
په وشت جوان؛ ئاكار چاك؛ ئاكار جوان؛ خيو
خوو و خده و ئاكار ي بهرز و جوان؛ نيكوپيتن
نيكوسيرت / nîkûsîrat : [فارسي / عربي] صفت.
/ ادبي / په وشت جوان؛ ئاكار جوان؛ ئاكار باش.

نيكوپيتن / nîkûtînat : [فارسي / عربي] صفت.
نيكوسرشت

نيكو كاري / nîkûkārî : / اسم، چاكه كاري؛
خير كاري؛ خير؛ كاري يارمه تي داني داماو و
هه ژاران. ههروه ها: نيكوكار

نيكومنظر / nîkûmanzar : [فارسي / عربي] صفت.
/ ادبي / جوان چاك؛ جوان خاس؛ ديمه ن جوان؛ قوز؛
به ديمه ني جوانه وه.

نيكي / nîkî ، ها: / اسم، / ادبي / باشي؛ چاكی؛
چاكي تي؛ نيوه؛ خاسي؛ ۱. دهر خوار دوويي؛
دوخ يان چوني ه تي چاك بوون <سكي موجب
سر بلندي است: ناسي هوي سهره رزيه> ۲. چاكه؛
چاكه كاري؛ كار و پهوتي دلوفاني كردن و ياريده
داني خهلكي <از نيكي كردن به كسي دريغ نداشت:
له چاكه بو خهلك خوي نه ده بوارد>.

نيل / nây : / عربي / اسم، كار و پهوتي گه يشتن؛
گه يين؛ په سين؛ ياهوي؛ دهسكه وتني مه به ست
<برای نيل به آرزوهايش تلاش می کرد: بو كديشن به
ئاو اته كاني ههولي ددها>.

نيل / nîl : [سنسكريت] / اسم، نيل؛ ۱. خم؛ خوم؛
ههش؛ چويت؛ ليلهنگ؛ دهرمان يكي شيني توخه
له شيره و گه لاي گياي ههش بهرهمي ديتن و
خام و بهني پي شين دهكهن ۲. / ها / گياي خم؛
گيايه كي گهرمه سيري له شيره و گه لاهي

ناوهندی شتیکیدا <نیمشب: نیوهشه> ۴. نیوه-؛
نیمه-؛ ناتهواو؛ کهل <نیمسیر: نیوهتیر>.

نیمانییم /nīmānīm/: قید. /ادی/ نیوهبهنیوه؛
نیوهبهنیو؛ نیوهونیو؛ نیمهونیم: ۱. به شیوهی دوو
نیوهی وهک یهک ۲. دوو کوتی؛ نیوهکاری؛ به
شیوهی نیوهیهک له ههر کام له ئەندامه کان.
نیمبند /nīmband/: صفت. پهلهشت: ۱. دهلهمه؛
دۆلهمه؛ دۆلهمی؛ نهگرساو؛ خۆنهگرتوو؛ شل
<تخم مرغ نیمند: هیلکهی دهلهمه> ۲. سریشلهمه؛
جهلغه؛ ناتهواو؛ ناپوخت؛ نیوهچل؛ نیوهکار <کار
نیمبند: کاری سریشلهمه>.

نیمپرد /nīmparde/: اسم. /موسیقی/ نیوپهرده؛
مهودایهک بهرامبهر به نیوهی یهک پهرده.
نیمپز /nīmpaz/: صفت. نیوهکول؛ نیمکول؛
نیمهگری؛ نیمپهز؛ نیمپوخت؛ نیفبژیا.

نیمتاج /nīmtāc/: [فارسی/مغرب] اسم. نیمتاج؛
نیوتاج؛ ئالقهیی که له بهروهوهک تاج
رازابیتوهه.

نیمتخت /nīmtaxt/: اسم. ژیره؛ لهتهچهرم یان
لاستیکیک که له بنی کهوشی دهدن.

□ **نیمتخت انداختن**: ژیره کوتان؛ ژیره لی
خستن.

نیمتنه^۱ /nīmtane/: ها/اسم. ۱. گنج؛ کنج؛
نیمتنه؛ کهوای کولی بهرباز که تا سهر کهمه
دادهپۆشی ۲. نیوقده؛ له پشتینه بهرهو ژوور یان
بهروهو خوار.

□ **نیمتنه یالا**: ژوور پشتینه؛ له پشتینه
بهروهو ژوور. ههروهه: **نیمتنه یابین**

نیمتنه^۲: صفت. نیوقده؛ نیوهی لهش بهتایبته
بهشی ژووروو <عکس نیمتنه: وینهی نیوقده>.

نیمچه^۱ /nīmče/: اسم. ۱. وارۆک؛ وارووک؛
بارۆکه؛ بارۆکه؛ وارۆکه؛ وارۆک؛ فرۆج؛
جوجهله مریشکی سال تهواوکردوو ۲. شیر
کورت؛ شمشیر کوتا.

نیمچه^۲: صفت. نیوه؛ نیمه؛ نیمچه؛ نیچه؛ یارم؛

به ئەندازه، چۆنیهتی یان گهشهی کهم و
ناتهواوهوه <نیمچه مردی شده: نیوپیاویکه بۆ خوی>.

نیمخط /nīmxtat/: ها/ [فارسی/عربی] اسم.
<هندسه> نیوخخت؛ نیوههیل؛ هیلێ که به لایهکدا
کۆتایی هاتی.

نیمخورده /nīmخورde/: صفت. نیوهخوراو؛
نیوخوراو؛ نیمهخوریاگ <نخورد شیر نیمخوردهی
سگ: شیر بیت و قهت نیوهخوراوهی سهگ ناخوا>.

نیمخیز /nīmxiiz/: صفت. لاخیز؛ ئاخیز؛ له
دۆخی نیوه ههستاودا <از جای خود نیمخیز شد و مرا
صدا کرد: لاخیزیکی کرد و بانگی کردم>.

نیمدار /nīmdār/: صفت. نیوداشت؛ نیمداشت؛
له کۆن و تازهییدا ناونجی و بۆ کهلک وهرگرتن
لواو <زۆرتتر بۆ بهرگ و رایهخ دهگوتری> <یک دست
لباس نیمدار تش بود: دهستی جل و بهرگی نیوداشتی
دهبهردا بو>.

نیمدایره /nīmdāyere/: [فارسی/عربی] اسم.
نیوجهغز؛ نیوجهغز؛ ههلهک؛ قاش؛ پێله؛
نیفگۆفهند؛ لهتیکی تهواو له جهغزیک.

نیمدری /nīmdari/: ها/اسم. درگای بچووکی
نیو تای گهورهی دهروازه بۆ هات وچۆی هاسان.
نیمرخ /nīmrox/: ها/اسم. لاجامه؛ لاروو؛ لاولا؛

نیوهروو: ۱. نیمهروو ۲. وینهی له تهنشتهوه.

نیمرسانا /nīmresānā/: ها/اسم. /فیزیکی/
نیوگهییته؛ ماکی وهک ژیرمانیوم یا سیلیکون
که رادهی تیپهر بوونی کارمبا، تیایندا به تین،
تیشک یان شتی تر، بان و خوار دهکا: **نیمههادی**؛

نیمهرسانا

نیمرو /nīmrû/: اسم. هیلکهوړن؛ هیلکهوړن؛
هیلهروهنی؛ خایهړن؛ خاورن؛ هیک وړن؛
هیکهړن؛ هیکړن؛ هیکهروون؛ هیروون؛

خارن؛ خاوروین؛ یهکروه؛ نیوروو؛ نیمروو؛
خواردنیک له هیلکهی ده نیو رۆنی قرچاو.

نیمروز /nīmrûz/: اسم. /ادی/ نیمهرو؛ نیمهروو؛
نیفرۆ؛ نیوهرو؛ نیوهرو؛ نافرۆجه؛ میانئ ههله؛

میانی هه‌ل؛ نیوران.

نیمساز / nîmsāz ، ها: / اسم. / هندسه / هیلّی که گوشه ده‌کاته دوو نیوه‌ی وه‌ک یه‌ک:

منصف‌الزاویه / قدیمی /

نیمسال / nîmsāl: / اسم. نیوسال؛ نیمسال؛ نیم‌سهر؛ نیم‌سهره؛ ترم؛ یه‌که‌ی مه‌ودای خویندن به‌رام‌بهر به‌نیوه‌ی یه‌ک سالی خویندن «در بېمال اول مریض شدم و نتوانستم به دانشگاه بروم: له نیوسالی یه‌که‌مدا نه‌خۆش که‌وتم و نه‌متوانی برۆم بۆ زانستگا».

نیمسوخته / nîmsûxte: / صفت. لاسووتاو؛ نیوه‌سووتاو؛ نیمه‌سووتیاگ؛ نیمه‌سووچیا؛ نیمه‌سوۆته؛ قه‌چیل؛ چومه‌ت؛ سووتای نه‌که‌ت‌ه‌واو «کبریت نیمسوخت: شه‌مچه‌ی نیوه‌سووتاو».

نیمسوز / nîmsûz: / اسم. بزۆت؛ بزووت؛ بزۆتک؛ بزووتک؛ سهر‌بزۆت؛ سهر‌بزووت؛ سهر‌سوۆت؛ سهر‌چومه‌ت؛ سه‌لکه‌بزووت؛ په‌له‌بزووت؛ نیمه‌سوۆ؛ سوۆته‌ک؛ سووته‌ل؛ چاوله؛ ئه‌خترمه؛ چولوسک؛ چلووسک؛ چلووسک؛ بسۆت؛ چریسک؛ چلاسک؛ چلیسک؛ ختیره؛ به‌یسوس؛ چۆله‌چرا؛ خه‌تیره؛ چلۆسک؛ چیلکه و داری سهر به‌ئاور «یک نیمسوز برداشت و با آن سیگار را روشن کرد: بزۆتیکی هه‌لگرت و جگه‌ره‌که‌ی پی داگیرساند».

نیمسوز^۱: صفت. نیوه‌سووتاو؛ نیمه‌سووتیاگ؛ نیمسوز «شمع نیمسوز: مۆمی نیوه‌سووتای».

نیمشب / nîmšab: / نیمه‌شب

نیمصفحه / nîmsafhe ، ها: / فارسی / عربی / اسم. / هندسه / نیوپه‌ر؛ په‌ره‌یی که به‌لایه‌کدا کۆتایی هاتی.

نیمکاسه / nîmkāse ، ها: / فارسی / از عربی / اسم. جامۆله؛ جامه‌له؛ نیمچه؛ کاسه‌ی بچووکی نه‌ختی له‌پیا له‌ه‌وره‌تر.

نیمکت / nîmkat ، ها: / اسم. که‌ت؛ نیمکه‌ت؛

چوارپایه‌ی درێژ بۆ له‌سهر دانیشتنی دوو یان چهند که‌س «دوتا نمکت چوبی گذاشته بودند که پستی هم نداشت: دوو که‌نی چنوبیان به‌یی پستی دانا‌بوو».

نیمکره / nîmkore ، ها: / فارسی / عربی / اسم. نیوه‌گۆ؛ نیمه‌گۆ؛ ههر کام له‌دوو نیوه‌ی گۆیه‌ک.

نیمکره‌ی جنوبی: نیوه‌گۆی باشووری؛ به‌شیک له‌گۆی زه‌وی که له‌باشووری هیلّی ئوستودایه. هه‌روه‌ها: نیمکره‌ی شمالی

نیمکره‌ی شرقی: نیوه‌گۆی رۆژه‌لاتی؛ به‌شیک له‌گۆی زه‌وی که له‌رۆژه‌لاتی نیوه‌رۆژه‌ی گرینفیدایه. هه‌روه‌ها: نیمکره‌ی غربی

نیمکوب / nîmkûb ، ها: / صفت. نیوه‌کوت؛ نیوه‌کوتراو «برنج نیمکوب: برنجی نیوه‌کوت».

نیمگرد / nîmgerd ، ها: / اسم. / موسیقی / نیوه‌گرد؛ یه‌که‌ی کات له‌نوت نووسیدا، به‌رام‌بهر به‌سپیه‌ک یان دوو چه‌نگ.

نیم‌وجبی / nîmvacabi ، ها: / صفت. / مجازی / بسته‌بالا؛ بنگوسه‌بالا؛ زۆر گچکه «بچه‌ی نیم‌وجبی: مندالی بسته‌بالا».

نیمه^۱ / nîme: / اسم. نیوه؛ نیمه؛ نیقه؛ ۱. ناوه‌ندی رینگا و مه‌ودایه‌ک «استکان تا نیمه‌پر بود: ئیسکانه‌که تا نیوه‌پر بوو» ۲. نیمه‌ئاجۆر؛ نسمه؛ که‌ریووچی نیوه.

نیمه^۲: پیشواژه. نیوه-؛ نیمه-؛ نیقه-؛ نیقی-؛ ۱. به‌بار و دۆخیکی نیوه‌چله‌وه «نیمه‌باز: نیوه‌باز» ۲. ناوه‌راستی مه‌ودا یان کات «نیمه‌شب: نیوه‌شه‌و» ۳. ناته‌واو «نیمه‌کاره: نیوه‌کاره».

نیمه‌تراوا / nîmetarāvā: / صفت. نیوه‌ده‌لینه؛ به‌تابیه‌تمه‌ندی بواردانی تراو و راگرتنی ماکی تیدا تیکه‌ل‌کراو.

نیمه‌جان / nîmcān: / صفت. / مجازی / نیوه‌گیان؛ نیوه‌مردوو؛ نیمه‌گیان. ۱. به‌بار و دۆخیک له‌

نیکیزاندن / nayangizāndan / انگیزاندن

نی نواز / neynavāz / نی‌زن

نی نی / nîni / اسم. ۱. /ها/ [کودکانه] به‌بی؛ به‌به
۲. [گفتاری] بیبیل؛ ره‌شکینه؛ گلینه‌ی چاو.

نی‌نی کوچولو / nînikûçûlû / ها: / اسم. [گفتاری]
به‌بی بووچانه؛ به‌به‌چکوله؛ به‌به‌ویکلانه (ساوا،
شیرخوړ یان کوربه).

نیوبیوم / niyobiom / [فرانسوی] / اسم. نیوبیوم؛
توخمی کیمیایی کانزایی، به ژماره‌ی ئه‌تۆمی
۴۱ و کیشی ئه‌تۆمی ۹۲،۹۰، به ره‌نگی
خوله‌میچی بریقه‌دار که له پیکهاته‌گه‌لی
خوړاگر له به‌رامبر گهرمادا به کار دیت: کلمبیم
نیوتون / niyoton / [انگلیسی] / اسم. [فیزیک]
نیوتون؛ به‌که‌یه‌کی فیزیکی بۇ پیوانی هیز.

نیوشیدن / niyûşidan / مصدر. لازم. [دبی] //
نیوشیدی: بیست؛ می‌نیوشی: ده‌بیسی؛ بنیوش:
بیسه // گوی‌گرتن؛ گوش ده‌ی / داره‌ی:
۱. بیستن؛ بهیستن؛ ژنه‌فتن؛ شنه‌فتن؛
ئه‌ژنیه‌ی؛ شنه‌فته‌ی ۲. فرمان بردن؛ گوپ‌ریه‌ل
بوون؛ فرمانبره‌ی کردن.

■ صفت فاعلی: نیوشنده (بیسه‌ر) / صفت مفعولی:
نیوشیده (بیسراو)

نیوکاسل / niyûkâsel / [انگلیسی] / اسم. [یزسکی]
نیووکاسل؛ نه‌خوشیه‌کی ویرووسی پرمه‌ترسی
ده‌نیو مه‌لاند که کؤندامی هه‌ناسه و ده‌ماریان
تووش ده‌کا.

نیهیلیست / nihilist / ها: / [فرانسوی] / صفت.
هیچ‌خواز؛ هیچ‌واز؛ نیهیلیست.
نیهیلیستی / nihilîstî / [فرانسوی] / صفت.
هیچ‌خوازانه؛ هیچ‌وازانه؛ هیچ‌خوازی.
نیهیلیسم / nihilism / [فرانسوی] / اسم.
هیچ‌خوازی؛ هیچ‌وازی.

نیی / neyî / صفت. قامیشی؛ زه‌لی؛ دروست‌کراو
له قامیش.

نیین / neyîn / صفت. [دبی] / قامیشی؛ زه‌لین.

نیوان مان و نه‌ماندا «وقتی پیدایش کردیم، نیمه‌جان
بود: کاتی که دۆزیمانه‌وه نیوه‌کیان بوو» ۲. زۆر
ناساخ و نه‌خوش «چرا دست از سر این پیرمرد
نیمه‌جان بر نمی‌دارید؟ بؤ له‌م پیره‌میرده نیوه‌کیانه
نابنه‌وه؟».

نیمه‌رسانا / nîmresānā / نیم‌رسانا

نیمه‌ساز / nîmesāz / صفت. نیوه‌کاره؛ نیوه‌چل؛
ناته‌واو «خانه‌ی نیمه‌ساز: مالی نیوه‌کاره».

نیمه‌شب / nîmesāb / ها: / ان: / اسم. نیوه‌شه‌وه؛
نیمه‌شه‌وه؛ نسیم‌شه‌وه؛ نیقاشه‌وئ؛ نیوه‌شه‌وئ:
۱. نزیک به کاتژمیری ۱۲ شه‌و ۲. [مجازی]
درنگانی شه‌وه؛ دیروه‌خت؛ چهن کاتژمیر پاش
ئێواران * نیم‌شب؛ نصف شب؛ نصفه‌شب

نیمه‌کاره / nîmekāre / ها: / صفت. نیوه‌چل؛
نیوه‌کاره؛ نیمه‌کاره؛ نیوه‌کار؛ نیوه‌ته‌واو؛
نیوه‌وناتواو «درس نیمه‌کاره به چه درد می‌خورد؟!»
ده‌رسی نیوه‌چل به که‌لکی چی دی؟!.

نیمه‌کاره: قید. به نیوه‌چلی؛ نیوه‌کاره؛
نیمه‌کاره؛ نیوه‌کار؛ نیمه‌وناتواو؛ نیوه‌تواو؛ وه‌رتاخ؛
وه‌رتاق؛ به نیوه‌کاره‌یی «نیمه‌کاره ول کرد و رفت:
به نیوه‌چلی جیع هیتشت و رۆیشت».

نیمه‌وقت / nîmevaqt / [فارسی] / عربی / صفت.
کاتی؛ نیوه‌کات؛ نیمه‌وه‌خت؛ به چالاک‌ی له
به‌شیک له سه‌عات یا رۆژانی کاردا «استاد
نیمه‌وقت: مامۆستای نیمه‌وه‌خت».

نیمه‌هادی / nîmehādî / [فارسی] / عربی /
نیم‌رسانا

نینه‌باشتن / nayanbāştan / انباشتن

نینه‌جامیدن / nayancāmîdan / انجامیدن

نینه‌داختن / nayandāxtan / انداختن

نینه‌دوختن / nayandûxtan / اندوختن

نینه‌دودن / nayandûdan / اندودن

نینه‌دیشیدن / nayandîşidan / اندیشیدن

نینه‌گاشتن / nayangāştan / انگاشتن

نینه‌گیختن / nayangîxtan / انگيختن

و

و / v: حرف. و؛ نیشانه‌ی سیهه‌مین پیت له پیتەکانی ئەلفوبیتکە‌ی زمانی فارسی.

و / ve: /سم. وی؛ واو؛ سیهه‌مین پیتی ئەلفوبیتی فارسی.

و / va: حرف. و؛ پیتی پێوه‌ندی؛ بۆ پێوه‌ندی نیوان دوو وشە یان دوو بەشی ڕستەبەک.

— و / û: پسوند. [گفتاری] — ن؛ — وو؛ — ۆک؛ هه‌نۆک؛ — نۆک؛ هه‌ک؛ له‌ ناو، ئاوه‌لناو ساز ده‌کات (وێرای سووکایه‌تی) «شاشه‌؛ ریشه‌؛ ترسه‌؛ مێژ؛ ڕیش؛ ترسه‌نۆک».

وا / vā: /صفت. [گفتاری] باز؛ واز؛ وا؛ یا؛ ئاوه‌لا؛ ئاواله‌؛ والا؛ وه‌لا؛ تاک؛ به‌ره‌تاک؛ تاق؛ به‌تاق «و» کردن؛ باز کردن.

وا: /صوت. ۱. ئاخ؛ داخ؛ په‌کوو؛ وته‌ی خه‌م و تاسه‌ «واخسرتا!؛ ئاخ خه‌یفی!» ۲. [گفتاری] ئه‌یه‌رۆ؛ هه‌یه‌رۆ؛ هه‌یه‌رۆ؛ نیشانه‌ی سه‌رسووڕمان (زۆرتر ژنان ده‌یلتین) «وا! این چه‌ حرفی است؟» نه‌سه‌رو؛ جا ئه‌وه‌ بوو به‌ قسه‌؟ ۳. ها؛ نیشانه‌ی پێداگری «این کار را نکنی!؛ ئەم کاره‌ نه‌که‌ی ها!».

وا: /پشوند. [گفتاری] ۱. وه‌؛ هه‌وه‌؛ ئه‌وه‌ — فه‌؛ بۆ پێداگری یان به‌ مانای دیسان، دیسانه‌که‌، هه‌میسان «واایستادن؛ وایرین؛ وه‌ستانه‌وه‌؛ ڕینده‌» ۲. دا؛ — وه‌ر؛ دێته‌ سه‌ر چاوگینک، چاوگینکی تر دروست ده‌بێ «واماندن؛ واگشتن؛ دامان؛ ده‌بگه‌ران»

۳. — دوا؛ — دواوه‌؛ نیشانی به‌ره‌وپاش چوون «ه‌ایس؛ وازدن؛ به‌ر دودوا؛ دانه‌دواوه‌».

— وا: /میانوند. — او؛ — وا؛ — به‌؛ له‌ هه‌موو شێوه‌ و شێوازیک «جورواجور؛ رنگ‌وارنگ؛ جورواجور؛ ره‌نگ‌او‌ره‌نگ».

واب / vāb: /سم. که‌ش؛ ئاو و هه‌وا؛ که‌ش و هه‌وا. وابران / vābarān: /صفت. [فیزیۆژی] ۱. تاییه‌ت و لێهاتوو له‌ راگواستنه‌وه‌ی په‌یامی کۆئه‌ندامی ناوه‌ندی ده‌مار بۆ ئەندامان (له‌مه‌ر ده‌ماره‌وه‌). به‌رانبه‌ر: آوران ۲. تاییه‌ت و لێهاتوو بۆ راگواستنه‌وه‌ی خوێن له‌ دل‌ه‌وه‌ بۆ ئەندامان (له‌مه‌ر ره‌گه‌وه‌): بۆته‌

وابستگی / vābastegî, ها: /سم. ۱. به‌ندیاری؛ به‌سه‌راوه‌یی؛ بار و دۆخی به‌ شتیکه‌وه‌ به‌ند بوون «وابستگی انسان به‌ مکتب دنیا؛ به‌ندیاری مرۆ به‌ مالی دنیا» ۲. پێوه‌ندی؛ پێکه‌وه‌ پێوه‌ندی خزمایه‌تیان هه‌یه‌. خانوادگی دارن: پێکه‌وه‌ پێوه‌ندی خزمایه‌تیان هه‌یه‌. وابسته‌ / vābaste, ها؛ — گان: /سم. نوێنه‌ر؛ ئەندامی بالۆیزی ولاتیکی له‌ ولاتیکی‌تردا، به‌ لێزانیه‌کی تاییه‌ته‌وه‌ «وابسته‌ی بازگانی؛ وابسته‌ی فره‌نگی؛ نوێنه‌ری بازگانی؛ نوێنه‌ری فره‌نگی».

وابسته‌: /صفت. به‌ند؛ به‌ن؛ پێوه‌ندی‌دار: ۱. قه‌متی؛ گرێ‌دراو؛ گرێ‌دای؛ په‌یوه‌ندی؛ خاوه‌نی پێوه‌ندی (خزمی، دلۆقانی، کاری)

۲. بهسراو؛ ئاتاج و داماو به شتیکی دیکه «زندگی جانداران وابسته به وجود هواست: ژبانی گیانداران بهسراو ته ههواوه».

واب شناسی / vābšēnāsi: /سم، ئاووههواناسی؛ کهشناسی؛ ههواناسی.

واپس / vāpas: /سم، دوا؛ دما؛ پاش؛ دواو؛ دواوه؛ بهرهودوا.

□ **واپس رفتن:** کشانوه؛ بهرهو دوا چوون؛ پاشهکشهکردن؛ پاشگهز بوونهوه؛ پاشهگهز کردن؛ وهرسوورانهوه؛ فهتلین؛ گهراپانهوه؛ کیشانه دواوه؛ کیشتهپوه دما.

واپسگرا / vāpasgerā: ها؛ یان؛ صفت، کۆنهپهرهست؛ سهر به کۆنهپهرستی.

واپسگرایی / vāpasgerāyi: /سم، ۱. بار و دۆخی بهرهو دوا چوون ۲. کۆنهپهرهستی؛ دژابتهی کردن له گهل وهرگرتنی بیر و رای نوئ، بۆ پیشهکوتنی کۆمه لگا.

واپسین / vāpasin: صفت، دوا؛ دواخرین؛ ههردهوا؛ پشتگین؛ دوماهی؛ ئاخری؛ ئاخهرمین؛ ههرهپاشین؛ دوادهم؛ دواوایی؛ دوایین؛ دوامین؛ ئاخهرین؛ دواگین؛ دمایین «واپسین دم؛ واپسین روز؛ دواههناسه؛ دواوۆز».

وات / vāt: /انگلیسی/سم، وات؛ یه کهی پیوانی هیزی کارهبایی که دهبیته یهک ژوول له چرکه یه کدا.

واترپروف / vāterp(o)rûf: /انگلیسی/ صفت، ئاونه دز؛ خۆراگر له ئاست ئاو تیچوون و نمدان.

واترپولو / vāterpolo: /انگلیسی/سم، واترپولو؛ یاریهک له نیوان دوو تیمی مهلهوان له ناو ههسیلێکی گهوره دا که یاریزانان تیده کۆشن به دهست تۆپ باوینه ناو دهروزهی بهرامبهروهه.

واتر قیدن / vātaraqīdan: /فارسی/ از عربی/ فارسی/ مصدر، لازم، [گفتاری] // واتر قیدی؛ دوا کهوتی؛ وای ترقی؛ دوا ده کهوی؛ وای ترقی؛ دوا بکهوه // دوا کهوتن؛ بۆ دواوه گهران؛ بهرهو دواوه چوون؛

■ **صفت مفعولی:** واتر قیده (دواکهوتوو)

واتسنج / vātsanc: ها؛ /انگلیسی/ فارسی/ اسم، وات پیو؛ کهرستهی پیوانی هیزی له کارکراو له خولگه که کی کاره بابیدا به گویره ی وات؛ واتمتر **واتمتر / vātmetr:** /انگلیسی/ فرانسوی/ □ **واتسنج**

واثق / vāseq: /عربی/ صفت، [دبی] ۱. دلنیا؛ ئارخه یان؛ ئهرخه یان؛ به متمانه ۲. [نامداول] پتهو؛ خۆراگر؛ راوهستاو؛ خۆگر.

واج / vāc: ها؛ /سم، ۱. [زبانشناسی/ واج؛ فونیم؛ بچوو کترین یه کهی قسه «سر» و «سار» هر یک از سه واج تشکیل شده است و «دست» و «بیست» چهار واج؛ «سهر» و «سار» ههر کام له سنج واج پیکهاتوون و «دهست» و «بیست» چوار واج؛ **فونیم** ۲. [قدیمی] وشه؛ واژه؛ لهبز.

واجار / vācār: /سم، [گفتاری] ۱. جار؛ قال ۲. بازار؛ وازار؛ سویک.

□ **واجار کردن:** جار دان؛ درکندن؛ زړاندن؛ دهرخستن؛ خستنه روو؛ ئاشکرکردن.

ههروهه؛ واجار شدن

واجب / vāceb: ها؛ لات؛ /عربی/ صفت، ۱. پیویست؛ واژوو؛ واجوو؛ به پیدایوست زانراو به پیی قانون، شهرع یان دابونه ریتی کۆمه لایهتی ۲. ئهرک «خدمت به میهن بر هر کس واجب است: خزمهت به نیشتمان نهرکی ههمووانه».

□ **واجب عینی:** /فقه/ کاری که له سهر ههمووانه.

واجب کفایی: /فقه/ کاری که ئه گهر که سنج بیکا له سهر ئهوانی تر ده کهوئ.

واجبی / vācebī: /عربی/ فارسی/ اسم، نیره؛ نووره؛ نهوره؛ مووخۆر؛ دهرمان؛ دهرمان حهمام؛ واجبی؛ دهوایه کی خۆمالی له ئاهاک، زهرنیخ و

قه‌رزی به‌لگه‌دار (وه‌کوو به‌رات یان سفته) له کاتی دیاریکراودا.

واخواه / vāxāh /، ها: /اسم/، [حقوق] ئه‌وه‌ی به‌ره‌لستی رای دادگا ده‌ییت.

واخواهی / vāxāhī /، اسم/، [حقوق] به‌ره‌لستی له ئاست رای دادگا.

واخوردگی / vāxordegī /، اسم/، دژداماوی؛ چه‌په‌ساوی؛ واق‌ورماوی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی دژدامان.

واخوردن / vāxordan /، مصدر/، لازم/، [گفتاری]

// **واخوردی**: دژدامای؛ وامی خوری: دژداده‌مینی؛ - //

۱. دژدامان؛ چه‌په‌سان؛ عه‌به‌سان؛ هه‌وه‌سیان؛ واق‌ورمان؛ واق‌ور بوون؛ جحنین؛ مات بیه‌ی/مه‌نهی؛ به‌هۆی سه‌رسوورمانه‌وه ته‌واسان «از دیدن قیافه‌اش واخوردم: له‌دیتنی سه‌ر و سیمای دژدامان» ۲. شکست خواردن؛ نوشت هتیان؛ بۆر خواردن؛ به‌زین؛ به‌زیه‌ی؛ شکان.

■ **صفت مفعولی: واخورده** (دژداماو)

واخورده / vāxorde /، ها: /گان/، صفت. ۱. ناکام؛ ناهمی؛ ناهمیو؛ به‌ئاوات نه‌گه‌یشتوو ۲. دژداماو؛ دژداماو.

وادادن / vādādan /، مصدر/، لازم/، [گفتاری] //

وادادی: کۆلت دا؛ **وامی دهی**: کۆل ده‌ده‌ی؛ **وابده**: کۆل بده // ۱. کۆل دان؛ مل دان؛ هاتنه‌بار؛ هاتنه‌به‌ر بار؛ سه‌ردانه‌واندن ۲. داهیزان؛ زک دان؛ لیک به‌ر بوون «دیوار خودش را واداده: دیواره‌که داهیزاوه».

■ **صفت مفعولی: واداده** (کۆل‌ده‌ر) / مصدرمفی: **وآندان** (کۆل‌نه‌دان)

وادار / vādār /، ها: /اسم/، ۱. سه‌رده‌رانه؛ تیره‌کی سه‌ر ده‌رگا ۲. ئه‌ستونده‌کی نیوان دوو لنگه‌ی درگا یان ده‌لاقه.

وادار: صفت. هه‌لپ‌چراو؛ ناچار؛ ناگوزیر؛ رانیای؛ ناعیلاج بۆ کردنی کار یان مل دان به‌شتی.

■ **وادار شدن**: ناچار بوون؛ به‌زۆر پی‌کران؛

خوله‌میش که وه‌ک هه‌ویر ده‌یگر نه‌وه و تووک و مووی له‌شی پی ده‌سپ نه‌وه.

واجد / vāced /، [عربی] صفت. خاوه‌ن؛ دارا «واجد شرابط؛ واجد صلاحیت: خاوه‌نی مه‌رج؛ دارای لێوه‌شای».

واج‌شناسی / vācšenāsi /، اسم/، واجناسی؛ فونیمیک: ۱. به‌شیک له‌زمانناسی که له‌سه‌ر واجه‌کان ده‌کۆل‌یته‌وه ۲. پیکهاته‌ی زمان به‌گوێره‌ی واجه‌کانی * فونیمیک

واجیدن / vācīdan /، مصدر/، متعدی/، [گفتاری] چینه‌نه‌وه؛ ئه‌وه‌چینه‌ی؛ چینه‌یوه؛ فه‌چناندن.

واحات / vāhāt /، [معرّب به‌قاعده‌ی عربی] جمع **واحه**

واحد / vāhed /، ها: /[عربی] اسم/، ۱. یه‌ک؛ ئیک؛ یۆ؛ ویژنگ؛ ئه‌وه‌لین و بچوو‌کترین ژماره‌ی ئاسایی ۲. یه‌که؛ به‌ش؛ چاوه «واحد مسکونی؛ واحد اداری: یه‌که‌ی مال؛ یه‌که‌ی کارگیری» ۳. واحد؛ یه‌که‌ی ده‌رس که خویندکار له‌خولیکدا ده‌یخوینی ۴. [نظامی] پهل؛ یه‌کان؛ ده‌سته‌ی چه‌کداری له‌باری مه‌رزینگه‌یه‌وه سه‌ربه‌خۆ ۵. یه‌ک؛ راده‌یه‌کی داندراو و به‌رچاو له‌هه‌ر شتیک که ده‌ییته‌ کیشانه‌ی پیوانی ئه‌و شته «واحد طول؛ واحد زمان؛ واحد وزن: یه‌که‌ی درێژایی؛ یه‌که‌ی کات؛ یه‌که‌ی کیش».

■ **واحد اندازه‌گیری**: یه‌که‌ی پیوان.

واحد: صفت. تاق؛ تاک؛ ته‌ک؛ ته‌نیا؛ ئیک؛ یه‌ک.

واحه / vāhe /، ها: /واحات/، [معرّب از قبضی] اسم/، خه‌مرک؛ کانی و شینایی له‌ناو بیاباندا.

واخ / vāx /، وا

واخواست / vāxāst /، اسم/، [حقوق] به‌رت‌ه‌ک؛ به‌ره‌لستی؛ پیشبیری؛ لێ‌پابوونی؛ کار و ره‌وتی به‌ره‌پرچ دانه‌وه؛ کاریکی قانونی دژ به‌قه‌رزدار بۆ دانه‌وه‌ی قه‌رزه‌که‌ی له‌کاتی خۆیدا.

■ **واخواست شدن**: هه‌لگه‌پانه‌وه؛ نه‌درانه‌وه‌ی

□ وارد آمدن: لیکهوتن؛ (پئ) گه‌یشتن؛ به سهردا هاتن؛ وه بهر شتی ناخۆش و ناله‌بار کهوتن «ضرر زیادی به آنها وارد آمده بود: خساری زۆریان لیکه‌وینوو». وارد شدن -۳

وارد آوردن: لیدان؛ پی‌گه‌یاندن؛ پینداکیشان؛ پیاکیشان؛ وه‌بهر شتی ناخۆش و ناله‌بار خستن «ضربه‌ای به سرم وارد آورد: زهرپیکی نه سرم دا». وارد کردن -۳

وارد بودن: ۱. /مجازی/ شاره‌زا بوون؛ سهر دهرچوون؛ لی‌زانین؛ چه‌نه زانای «او به کارش وارد است: له کاری خۆیدا شاره‌زان». ۲. ره‌وا بوون؛ به‌جی بوون «اتهام وارد است: تاوانه‌که ره‌وایه».

وارد شدن: ۱. گه‌یشتن؛ چوونه ناو/ نیو؛ لوای دلی؛ چوونی که‌سیک بۆ شوینیک «وزیر نفت وارد بغداد شد: وه‌زیری نه‌وت که‌یشتنه به‌غدا». ۲. هینان؛ له شوینیکی دیکه‌وه بۆ هاتن «هفت میلیون تن گندم وارد شد: حه‌فت ملیون تۆن گه‌نم هینا». ۳. وارد آمدن

وارد کردن: هینان ۱. بردنه ناو؛ بۆ ناو شوینیک بردن «او را به شهر وارد کردند: بردیانه ناو شاره‌وه». ۲. له شوینیکی دیکه‌وه هاوردن «از تایلند برنج وارد کردند: له تایلنده‌وه برینجیان هینا». ۳. وارد آوردن ۴. لی‌دان؛ دانه‌پال «به او تهمت وارد کردند: تۆمه‌تیا لی‌دا».

وارد معرکه شدن: هاتنه مه‌یدانه‌وه؛ خۆ تی هه‌لقورتان/ هه‌لقوتان؛ خۆ خستنه ناو رووداوینکی گرینگ و پر گرم‌وقاله‌وه «در این موقع مخالفان وارد معرکه شدند: له‌م کاته‌دا نه‌یاران هاتنه مه‌یدانه‌وه».

وارد معقولات شدن: /تعریض/ خۆ تی کوتان؛ دهم تیوه‌ردان؛ خۆ تیکه‌ل کردن «لازم نیست تو وارد معقولات بشوی: پنیویست نا‌کا خونی تی‌بکوتی».

واردات /vāredāt/؛ /عربی/ اسم. هاوردی؛ هاورده؛ ئاورده: ۱. ئه‌وی له ولاتیکی تره‌وه

هه‌لپ‌پچیان؛ هه‌لپ‌پچران «بعد از آن حادثه وادار شدم خانه را بفروشم و پول مردم را بدهم: دوی ئه‌و رووداو ه‌ناچار بووم ماله‌که بفروشم و پاره‌ی خه‌لک بده‌مه‌وه».

وادار کردن: هه‌ل‌پچیان؛ هه‌ل‌پچاندن؛ هه‌ل‌نان؛ پیکردن؛ ناچار کردن «تو مرا وادار کردی دست به آن کار بزنم: تۆ هه‌ل‌پچام قهره‌ی ئه‌و کاره بکه‌وم».

واداشتن /vādāštan/؛ مصدر. متعدی. // واداشتی؛ هه‌ل‌پ‌پچا؛ وامی‌داری؛ هه‌ل‌ده‌پنجی؛ وابدار؛ هه‌ل‌پ‌پچه // ۱. هه‌ل‌پ‌پچان؛ هه‌ل‌پ‌پچاندن؛ زۆر لی‌کردن؛ ناچار کردن؛ ناعیلاج کردن «او را واداشتم که برگردد: هه‌ل‌پ‌پچا بگه‌ریته‌وه». ۲. دنه‌دان؛ هه‌ل‌نان؛ بزواندن ۳. /گفتاری/ دامه‌زاندن؛ دامه‌زاندن؛ دانیان؛ ئهره‌مه‌رزنه‌ی. هه‌روه‌ها؛ واداشتنی

■ صفت فاعلی: وادارنده (هه‌ل‌پ‌پچه‌ر)؛ صفت مفعولی: واداشسته (هه‌ل‌پ‌پچراو)؛ مصدر منفی: وانداشتن (هه‌ل‌نه‌پچان)

وادای /vādi/، ها؛ /عربی/ اسم. ۱. ده‌شتایی؛ ده‌شت؛ سفتیک؛ دۆله‌پان؛ ته‌ختایی نیوان دوو کیو ۲. شیو؛ دۆل؛ دهره؛ گه‌لی ۳. /مجازی/ مه‌لبه‌ند؛ ولات؛ سهرزه‌وی؛ سهرزه‌وین.

وادیح /vādic/، ها؛ /اسم/ قدیمی؛ که‌له‌ژ؛ ماه‌شه‌ل؛ قایمه‌میو؛ داربه‌ستی داری ره‌ز.

– وار /vār/؛ پسوند. – وار؛ ه‌وار: ۱. – انه؛ – ئاسا؛ وه‌کوو «پيروار؛ دیوانه‌وار؛ پیرانه؛ شیتانه» ۲. – دار؛ – بار؛ خاوه‌نی شتی «امیدوار؛ سوگوار؛ هیوادار؛ نازیه‌تبار» ۳. – بار؛ ئه‌ندازه و هه‌ند «خروار؛ خه‌روار».

وارث /vāres/، ها؛ /ان؛ وراث؛ وژته/؛ /عربی/ اسم. میرات‌بهر؛ میرات‌گر؛ به‌شبه‌ر؛ که‌له‌پوورگر؛ شه‌ره‌گر؛ که‌سی که شتی به میرات ده‌با.

وارد /vāred/؛ /عربی/ صفت. ۱. تی‌رۆ‌چوو؛ تیوه‌چوو بۆ شوینیک ۲. /مجازی/ شاره‌زا؛ لی‌زان؛ سهرده‌رچووگ ۳. به‌جی؛ به‌جیگه.

هاتیج (به گشتی) ۲. /اقتصاد/ شتومه کی له ولاتیکی تره هاتوو.

وارداتی / vāredātī /: [عربی] صفت. هاوردهیی؛ سهر به هاورده «برنج وارداتی: برینجی هاوردهیی».

واردده / vārede /: [عربی] صفت. گهیشوو؛ گهییو؛ گهییگ؛ یاوا «نامه‌های وارده: نامه‌ی کدیشوو».

واردی / vāredī /: [عربی] اسم. /گفتاری/ لیزانی؛ شاره‌زایی؛ سهرده‌رچوویی؛ سهرده‌رچووگی؛ «تجارت واردی می‌خواهد وگرنه ورشکست می‌شوی: سهودا لیزانی دهوی دنه‌تی‌دهشکی».

وارستیگی / vārastegī /: اسم. سهربه‌ستی؛ نازادهیی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی دهر‌باز بوون له بنده‌واری دنیا و مالی دنیا.

وارسته / vāraسته /: ها؛ -گان: صفت. سهربه‌ست؛ دهر‌باز؛ نازاد و پژگار له بنده‌واری.

وارسی / vārasī, vāresī /: ها؛ -اسم. /گفتاری/ ۱. کار یان ره‌وتی پشکنین؛ وشکاندن؛ هلهکه‌واشتن؛ هلهکه‌وشاندن؛ وشکنه‌ی ۲. لپروانی؛ ره‌وتی به دوا‌دا چوون؛ لیکۆلینه‌وه؛ توژینه‌وه و تاوتوی کردن له شوینیک، شتیک یان بابه‌تیک به ناریکاری بیر و هزر و نه‌زموون و هه‌روه‌ها خویندنه‌وه و پرس و را له ناگاداران ۳. کار و ره‌وتی پیندا‌چوونه‌وه؛ بینینه‌وه؛ ویناوه.

وارسی کردن: پشکنین؛ هلهکه‌وشاندن؛ هلهکه‌واشتن؛ لیکۆلینه‌وه.

وارسییدن / vārasīdan /: مصدر. لازم.

۱. لیکۆلینه‌وه؛ توژینه‌وه؛ تاوتوی کردن ۲. /گفتاری/ که‌لک نه‌مان؛ چرووک بوونه‌وه «نوبت ما که شد، وارسید: گه‌یشته ئیمه، که‌لکی نه‌ما».

وارفتگی / vāraftegi /: اسم. فلی؛ داهیزاوی؛ داهیزراوی؛ دازی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی شل و شه‌ویق بوونه‌وه.

وارفتن / vāraftan /: مصدر. لازم. // وارفتی؛ داهیزای؛ وامی‌روی؛ داده‌هیزی؛ - // داهیزان؛ داهیزیان؛ داهیزران؛ ۱. داشوران؛ داشورپان؛

داچوران؛ شل و شه‌ویق بوونه‌وه «قبر پشت بام جلو آفتاب وارفته بود: قیری سهربان له‌بهر تاوه‌وه داشوراپوو» ۲. /کنایی/ وره به‌ردان؛ پچران؛ پرجیه‌ی؛ پرووکان؛ پرووکیه‌ی؛ هیز تیدا نه‌مان «از خستگی وارفن: له‌بهر ماندوویی داهیزران» ۳. شی بوونه‌وه؛ له‌بهریه‌ک چوون؛ هه‌لوه‌شانه‌وه؛ داهه‌شان؛ په‌رتین؛ په‌رپتین؛ فره‌قین؛ شنایره «وقتی پیراهنم را شستم، وارفت: کاتی کراسه‌که‌م شت، شی بوود» ۴. دژدامان؛ هه‌ست به دامای کردن «از شنیدن خبر وارفم: له بیستنی هه‌واله‌که داهیزام» ۵. داچه‌کان؛ کرچیان؛ ئالۆچیا‌یره؛ شوپر بوونه‌وه به هوی ژاکانه‌وه «برگ‌ها بر اثر گرما و بی‌آبی وارفته‌اند: گه‌لاکان له بهر تاو و بی‌تاوی داهیزاون».

■ صفت مفعولی: وارفته (داهیزاو) / مصدر منفی: وانرفتن (دانه‌هیزان)

وارفته / vāraفته /: صفت. داهیزاو؛ داچه‌کاو؛ فل؛ شل و شه‌ویق؛ ۱. بی‌پته‌وی؛ شل و ول؛ سست و نهرم «خمیر وارفته: هه‌ویری داهیزاو» ۲. /ها؛ /کنایی/ خاو و خلیسک؛ بی‌هیزوگور «پیرمرد وارفته: پیره‌میزدی داچه‌کاو».

وارو / vārû /: اسم. واروو؛ جوړی سهرمه‌قولات دان به‌بیئ نه‌وه‌ی ده‌ست زه‌وی بگری. به‌ران‌بهر؛ پُشتک

وارو: صفت. /گفتاری/ پیچه‌وانه؛ چه‌په‌وانه؛ سهره‌وخوار؛ واروو؛ ئاو‌ه‌ژوو؛ واژ.

وارو: قید. /گفتاری/ پشته‌وروو؛ ئاو‌ه‌ژوو؛ به پیچه‌وانه؛ چه‌په‌وانه؛ پشته‌پوانه‌ی؛ به‌ره‌و پشت «روی صندلی وارو نشسته بود: له سهر سنده‌لیه‌که پشته‌وروو دانیشتبوو».

وارون / vārûn /: صفت. /ادبی/ وهر‌گه‌راو؛ نخون؛ قلیپ؛ سهره‌وخوار؛ سهر‌به‌ره‌وخوار؛ سهره‌و ژیر؛ سهره‌ونخوون؛ دهم‌به‌ره‌وخوار؛ دهمه‌ونخوون؛ به‌رسوف؛ ئاو‌ه‌ژوو‌کراو.

وارونگی / vārûnegî /: اسم. سهرنخوونی؛ وهر‌گه‌راوی؛ گۆلی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی

دهمه و نخون بوون.

وارونه^۱ / vārūne /: صفت. ۱. پیچه‌وانه؛ ئاوه‌ژوو؛ به‌راوه‌ژوو؛ واژ؛ واژی؛ به‌راوه‌ژی؛ به‌ره‌واژ؛ به‌رفاژی؛ فاژی؛ به‌لؤفاژی؛ ژبه‌رفاژی؛ و مرگه‌راو؛ و مرگپراو؛ سهره‌ونخون؛ سهره‌وقوون؛ سهرابن؛ به‌رشوش؛ ته‌رسه؛ به‌رپاش؛ به‌رسوف؛ قَلپ؛ نقوت؛ نؤر؛ سهره‌وژیر؛ دهمه‌وخوار؛ سهره‌موخوار؛ به‌ره‌ولا؛ دؤخ یا چۆنیه‌تیه‌کی ناناسایی و ژبه‌ره «کار وارونه: کاری پیچه‌وانه» ۲. به‌ر و پشت؛ پشت‌وروو؛ دیواندیو؛ دیواودیو؛ دیواندیو؛ چه‌په‌وانه؛ وارو؛ به‌باری پیچه‌وانه‌دا (زۆر تر بؤ جل‌وبه‌رگی ده‌به‌رکراو).

وارونه^۲: قید. سهره‌موخوار؛ به‌پیچه‌وانه؛ چه‌په‌وانه؛ سهره‌مونوون؛ سهرنخون؛ سهرابن؛ گه‌ردله‌وروو «شیشه‌را وارونه‌گرفته بود: شووشه‌که‌ی سهره‌موخوار گرتیوو».

واره^۱ / vāre /: اسم. [گفتاری] ئیشتیا؛ بژۆک؛ گئیل؛ مه‌گیز؛ مجیز؛ جوف؛ مرخ؛ واز؛ وه‌شتی؛ واشتش؛ ره‌وتی دَل بردن.

واره‌ی کسی را آب بردن: [مجازی] ئاو که‌وتنه ژیر مالی که‌سیک؛ شوین مالی که‌سیک بوون به‌جاره‌پیواز؛ تیکچوونی کاری که‌سیک.

– واره: پسوند. ۱. – ئاسا؛ – سا؛ وه‌کوو؛ وینه‌ی «ماهوره: مانگ‌ئاسا» ۲. – اره؛ پیوه‌ندی‌دار یان هاوگه‌ر «گوشواره: گواره».

واره‌گیر / vāregîr /: صفت. [گفتاری] به‌ردل‌گیر؛ به‌ردل‌گر؛ قورس؛ تیرکه‌ر.

– واری / vārî /: پسوند. – داری؛ – واری؛ ه‌واری؛ هه‌بوونی دؤخ یان چۆنیه‌تیه‌ک «امیدواری؛ بزرگواری؛ هیواداری؛ ریزداری».

واریته / vār(i)yete /، ها: [افرانسوی] اسم. ۱. شهو؛ به‌رنامه‌یه‌ک بریتی له‌هه‌له‌په‌رکی، گۆرانی، شانۆ و... که له‌لایه‌ن به‌رپوه‌رانی جۆراوجۆره‌وه ئاراسته‌ده‌کری^۲. [زیست‌شناسی] جۆر؛ چه‌شن. واریز / vārîz /: اسم. [حسابداری] ۱. کاری پاره

رژاندنه‌حیساب ۲. داپ‌ماوی؛ رمیایی «واریز دیوار حیاط: داپ‌ماوی دیواری هه‌وشه».

□ واریز کردن: رژاندنه‌حیساب؛ خستنه‌هساو «پول‌ها را به حساب بانکی شرکت واریز کرد: پاره‌کم رژاندنه‌حیسابی به‌شدارگه». هه‌روه‌ها: واریز شدن

واریس / vārîs /: [افرانسوی] اسم. پاگه‌ره؛ فیلپا؛ واریس؛ نه‌خۆشی ماسین و گری و گۆل بوونی ره‌گی له‌ش (شینه‌ده‌مار، سوورده‌مار یان ره‌گی له‌نقاوی) به‌تایبه‌ت له‌پیدا.

وازدکی / vāzadegî /: اسم. ۱. دژداماوی؛ دؤخ یان چۆنیه‌تی دژدامان ۲. بی‌بایه‌خی؛ بی‌که‌لکی ۳. وهره‌زی؛ بی‌زاری.

وازدن / vāzadan /: مصدر. متعدی. // وازدی: وه‌لات‌نا؛ وامی‌زنی؛ وه‌لاده‌نی؛ واپزن؛ وه‌لانی // ۱. وه‌لانان؛ خستنه‌لاوه؛ وسته‌پوه‌لا؛ نه‌په‌زیران؛ وهره‌گرتن و نانه‌لاوه به‌هۆی باوی دَل نه‌بوون

۲. [کنایی] دژدامان؛ کز و مات بوون ۳. داشکان؛ که‌م‌کردن؛ نیانه‌کزی. هه‌روه‌ها: وازدنی

■ صفت مفعولی: وازده (وه‌لانراو)

وازده / vāzade /، ها: صفت. [مجازی، گفتاری]

۱. /گان/ دژداماو؛ کز و مات (آدم وازده: مرفقی دژداماو) ۲. بی‌بایه‌خ؛ بی‌که‌لک؛ مه‌راش؛ هاش؛ شیاوی فری دان؛ بؤ رژاندن «جنس وازده: کالای سی‌بایه‌خ» ۳. وهره‌ز؛ وپرس؛ بی‌زار؛ وه‌ستاو ۴. هه‌پیلۆک؛ بی‌قابل؛ هیچ لی نه‌ها‌تاوو.

وازلین / vāzelîn /: [افرانسوی] اسم. وازلین؛ رۆنیک‌ی خه‌سته، تیکه‌لاوی چه‌ند هیدرۆکه‌ربونی ده‌سته‌ی پارافین که زۆر مه‌له‌همی لی دروست ده‌که‌ن.

واژک / vājak /، ها: اسم. بیژه‌ک؛ بچوو‌کت‌ترین یه‌که‌ی مانادار له‌زمانیکدا.

واژگان / vājegān /: اسم. ده‌سته‌وشه؛ پترستیک بریتی له‌سهرجه‌می وشه‌ی کتیب، باب‌ه‌ت یان زمانیک. «وژگان ریاضی: ده‌سته‌وشدی بیرکاری».

واژگون / vājgūn: صفت. وەرگه‌راو؛ دهمه‌وخوار؛ دهمه‌ونخون؛ دهمه‌وژیر؛ دهمه‌وروو؛ سهره‌وژیر: ۱. ئاواژی؛ به‌راوه‌ژوو؛ قَلپ؛ واژی؛ به‌رمواژی؛ به‌رؤفاژی؛ به‌له‌فاژی؛ ئاوه‌ژوو ۲. هه‌لدیراو؛ ژیر و ژوور؛ ژیر و بان؛ ژیر و روو؛ هه‌لگه‌راوه؛ دهرنخون؛ سهره‌ونخون؛ دهرنه‌خوون؛ قَلپ؛ به‌روپشت؛ به‌راوپشت؛ سهرنخون؛ په‌رت؛ سهره‌ونوون؛ سهرنوخین؛ ژیربان * باژگون

واژگونگی / vājgūnegī: اسم. سهره‌ونخوونی؛ وەرگه‌راوه‌یی؛ دهمه‌وخواری؛ دهمه‌وژیری؛ ئاوه‌ژوویی؛ به‌راوه‌ژوویی؛ دۆخ‌یان‌چۆنیه‌تی سهره‌ونخوون بوون.

واژگونه / vājgūne: صفت. سهره‌ونخوون؛ دهمه‌وخوار؛ ئاواژی؛ دهمه‌وژیر؛ ئاوه‌ژوو؛ واژی؛ هه‌لدیراو؛ به‌راوه‌ژوو.

واژگونه: قید. به‌سهره‌ونخوونیه‌وه؛ دهمه‌وخوار؛ دهمه‌وروو؛ ئاوه‌ژوو.

واژگونی / vājgūni: اسم. وەرگه‌راوی؛ قاجایی؛ به‌راوه‌ژوویی؛ سهره‌ونخوونی؛ دهمه‌وخواری؛ دۆخ‌یان‌چۆنیه‌تی سهره‌وژیر بوون.

واژن / vājan, ها: افراسویی / اسم. زئ؛ دۆلان؛ لولوی ماسوولکه‌یی له‌نیوان‌پزدان و شه‌رمی ژاندا.

واژد / vāje, ها: گان: / اسم. وشه؛ وته؛ گوته؛ کوته؛ بیژه؛ وژه؛ واژه؛ له‌بز؛ که‌لیمه؛ سهرجه‌می چه‌ند پیت که‌یه‌که‌ییکی سهربه‌خۆی ماندار پیک‌دینێ (وه‌ک‌نان، باش، هاتم، ناخ، کردار و...) .

واژه‌سازی / vājesāzi: اسم. وشه‌سازی؛ کار و ره‌وتی دارپشتنی وشه.

واژه‌گزینی / vājegozini: اسم. وشه‌بژیری؛ کاری هه‌لبژاردنی وشه‌ی له‌باریان پتویست.

واژه‌نامه / vājenāme, ها: / اسم. وشه‌دان: ۱. کتییکی سهربه‌خۆی جووت‌زمان، بریتی له‌ وشه‌ی تایبه‌تی لقیکی زانستی زمانپیک به‌

زمانیکی تر ۲. پیرستی وشه‌دژواره‌کانی کتیییک له‌پاشکۆی کتیبه‌که‌وه ۳. فره‌هنگ.

واژه‌نما / vājenemā, ها: / اسم. وشه‌یه‌که‌له‌ سهره‌وه‌ی لاپه‌ره‌ی وشه‌دان یا کتیبی چاوگه‌وه که‌نیشانه‌ی یه‌که‌مین‌یان‌ئاخرین‌لیمایه‌له‌وه‌ لاپه‌ره‌دا.

واژه‌یایی / vājeyābi: / اسم. وشه‌دۆزی؛ کار و ره‌وتی دۆزینه‌وه‌ی وشه‌گه‌لی له‌بار و پتویست.

واسال / vāsāl, ها: بان: / اسم. / قیدی / زاوت؛ نوینه‌ری خاوه‌ن‌زه‌وی و زار بۆ پیراگیشتن به‌ کاری کشت‌وکال و کۆکردنه‌وه‌ی پیتاکی سه‌پیناو به‌ سهر جووتیاراندا.

واسرنگ / vāsarang, vāserang, ها: / اسم. / گفتاری / هیرش؛ شالاو؛ په‌لامار؛ هوروژم؛ هه‌لمه‌ت؛ هه‌شاول؛ هاشاول؛ هاشال.

توی دل کسی واسرنگ رفتن: هاشاول‌بردن بۆ که‌سی؛ ئامبازی که‌سی بوون؛ په‌لامار دانه‌سهر که‌سیک.

واسرنگیدن / vāsarangīdan, vāserangīdan: مصدر. متعدی. / گفتاری // واسرنگیدی: په‌لامارت دا؛ وامی‌سرنگی: په‌لامار ده‌دی؛ واسرنگ: په‌لامار ده // ۱. په‌لامار دان‌بردن؛ راهیشتن؛ په‌له‌مار ده‌ی / دای؛ هه‌لمه‌ت بۆ بردن؛ هاشاول / شالاو بردن؛ هوروژم بردن؛ هیرش کردنه‌سهر ۲. روو وەرگه‌راندن؛ لالی نه‌کردنه‌وه.

■ صفت مفعولی: واسرنگیده (په‌لاماردراو)

واسطه / vās(e)te, ها: / عربی / اسم. ۱. / واسطه / نامتداول // ناوچی؛ نیونجی؛ نیوان‌گیر؛ ناو‌بژێوان؛ ناف‌بژێوان؛ سنگه؛ ئه‌وی بۆ به‌رگری له‌شه‌ریان ئاشت‌کردنه‌وه‌ دینه‌پیشه‌وه ۲. شناس؛ ئاشنا و رۆشنا؛ پارتی؛ ئه‌و که‌سه‌ده‌ستی ده‌روا و کار جوړ ده‌کا «برای این کار دست به‌دامن‌چندتا واسطه‌شدم: بۆ ئه‌م‌کاره‌په‌نام‌به‌ر چه‌ن شناس‌برد» ۳. ده‌لال؛ رپخه‌ری مامه‌له‌ی کریار و فروشیار.

واسطه‌گری / vās(e)tegarī: / عربی / فارسی / اسم.

دهلالی؛ پیشه و کاری دهلال.

واسکازین / vāskāzīn: [انگلیسی/اسم، واسکازین؛ رۋنیککی خهسته له وهچهی نهوت، تاییهتی گیربوکس و دیفرانسیلی ماشین که له بهرانهبر گهرما و تهوژمهوه زۆر هه‌لده‌کا.
واسه / vāse: [حرف، گفتاری] بۆ، ژبۆ، له‌بۆ، ئه‌ر؛ په‌ی، په‌رئ [واسه‌ی چی؟؛ واسه‌ شما بود: بو چی؟ ریبو ئیوه بوو].

واشر / vāsher، ها: [انگلیسی/اسم، به‌ریج؛ واشیر؛ ئالقه‌یه‌کی ته‌خت و ته‌نکه ده‌خ‌رتیه نیوان پیچ و مۆروهه بۆ کپ بوون، ئاو نه‌دان یان نه‌کرانه‌وه.
واشه / vāshe: [کردی/اسم، واشه؛ باشوو؛ باشوک؛ باله‌وان؛ تورمه‌ته؛ مه‌لیکی پچووکی راوکهره زۆرتر چۆله‌که ده‌گرئ.
واصل / vāsel: [عربی/صفت، گه‌یشتوو؛ ده‌سکه‌وتوو؛ گه‌ییوو؛ گه‌ییگ.

□ واصل شدن: گه‌یشتن؛ گه‌یین؛ به‌ شوین یان به‌ ده‌ستی که‌ستیک گه‌یشتن.

واضح / vāzeh: [عربی/صفت، روون؛ ئاشکرا؛ خویا؛ په‌یا؛ په‌یدا؛ دیار؛ شیاوی لئ تیگه‌یشتن <تصویر واضح: وینه‌ی روون>.

واضح: قید، به‌ ئاشکرا؛ ئاشکرا؛ روون؛ راشکاو؛ به‌ راشکاو؛ به‌ ئاشکرای؛ به‌ روونی <واضح دیده می‌شد: به‌ ئاشکرا ده‌بیرا>.

واضع / vāze: [ان، [عربی/صفت، ۱. به‌دییه‌نهر؛ پیکه‌یه‌نهر ۲. دانه‌ر؛ به‌تاییه‌ت دانه‌ری ده‌ستوو و نه‌ریت <واضع قانون: دانه‌ری قانون>.

واعظ / vāez، ها؛ ان؛ عین؛ وعاظ: [عربی/اسم، ئامۆژیار؛ ئامۆژگاری دهر؛ مۆچپاری کهر.

□ واعظ غیر متعظ: گووپیی کهر؛ ئامۆژباری بی کردار؛ که‌سه‌ی که‌ گوپی بۆقه‌سه‌ی خۆی شل نه‌ه.
وافر / vāfer: [عربی/صفت، زۆر؛ فره‌؛ فره‌یه؛ فراوان؛ زه‌به‌ند؛ زه‌حف؛ فره‌وان <پول وفر داشت: پارهی زوری بوو>.

وافور / vāfūr، ها: [لاتینی/اسم، بافوور؛ وافوور؛ ئامرازی تریاک کیشان، بریتی له‌ لوه‌یه‌کی چیتی کورت که‌ لکاوه‌ته‌ پیاله‌یه‌کی زارته‌نگی زۆر چکۆله‌وه: بافور <گفتاری>.

وافوری / vāfūrī، ها: [لاتینی/صفت، بافووری؛ مه‌فه‌نگی؛ شیرهی؛ تریاک؛ هۆکارهی تریاک کیشان به‌ بافوور.

وافی / vāfī: [عربی/صفت، <دبی> ته‌واو؛ تیر و پر؛ به‌سند؛ پر به‌ پیست؛ چر و پر؛ به‌ ئه‌ندازه‌ی شیوا.
واق / vāq: [صوت، گفتاری] وه‌ره؛ چه‌په؛ گه‌فه؛ گه‌ف؛ عه‌ف؛ هه‌ف؛ فُر؛ فِرسه؛ ده‌نگی سه‌گ.

واقع / vāqe: [عربی/اسم، گفتاری] رووداو؛ رووداو؛ ئه‌وی رووی داوه <خلاف واقع: به‌ پیچه‌وانه‌ی رووداو>.

واقع: صفت، ۱. رووداو؛ رووداو؛ کار و ره‌وتی قه‌ومان؛ قه‌ومیان؛ قۆمیه‌ی؛ روودان <این حادثه دیروز واقع شد: ئهم کاره‌ساته‌ دوینئ رووی دا>.
۲. هه‌لکه‌وتوو؛ به‌ دۆخ یان چۆنیه‌تی بوون له‌ شوینئیکدا <خانه‌ی او در یکی از کوچه‌های اصلی واقع بود: ماله‌که‌ی له‌ کۆلانیکی سه‌ره‌کیدا هه‌لکه‌وتوو>.

هه‌روه‌ها: واقع شدن

واقعا / vāqe'an: [عربی/قید، له‌ راستیدا؛ به‌ راستی؛ به‌ راسی <واقعا درس می‌خواندم>، واقعا نمی‌خواست بروم: به‌ راستی دهرسم ده‌خویند؛ له‌ راستیدا نه‌یده‌ویست بره‌ا>.

واقع بینانه / vāqe'bīnāne: [عربی/فارسی/صفت، راست‌بینانه؛ راس‌بینانه؛ به‌شدار له‌ راست‌بینی <ارزیابی واقع‌بینانه: هه‌لسه‌نگاندنی راست‌بینانه>.

واقع بینانه: قید، راست‌بینانه؛ به‌ راست‌بینیه‌وه؛ هاوړئ ده‌گه‌ل راست‌بینیدا <واقع‌بینانه قضاوت کرد: راست‌بینانه داوهری کرد>.

واقع بینی / vāqe'bīnī، ها: [عربی/فارسی/اسم، ۱. راست‌بینی؛ راس‌بینی؛ ره‌وتی گرنگی دان و سه‌رنج دان به‌ راستی و چاوپۆشی له‌ خه‌یالی خا ۲. کار یان توانایی دیتن، فامین و به‌راوه‌رد

کردنی پروداو و دیارده بهو شیوه که ههیه. ههروهه: واقف بودن؛ واقف شدن؛ واقف کردن؛ واقف گشتن

واقف گشتن

واق-واق / vāqvāq / صوت. وهروهه؛ چهپهچهپ؛ ههوههوه؛ ههوههوه؛ ههفهههف؛ ههوتهههوت؛ چهوچهو؛ چهپهپه لهسههیه کی سهگ.

واکس / vāks / [روسی] / اسم. واکس؛ بویاخ؛ بویاغ؛ رهنگی کهوشان؛ رۆنیککی خهستی بریقه دار (و رهنگی) بۆ بریقه پی خهستی. // الف (پروکاری کهوش و کهل وپهلی چهرمی ب) تهخت پۆش ج) پروکاری بری کههستهی ئاسنی. □ واکس زدن: واکس کردن؛ بویاخ دان؛ پیداساوینی واکس «کفشهایی که تازه واکس زده بوم، یکپارچه گلی شد؛ نهو کهوشانهی تازه واکسم کردیون، یه کسهر بوونه قور».

واکسن / vāksan / ها: [فرانسوی] / اسم. واکسین؛ واکسهن؛ ههویتن له میکروبی نیوه گیان و کوژراوی پهتایی که بۆ بهرگری له تووشیار بوون، دهیخونهوه یان دهیوههشپتن.

واکسی^۱ / vāksi / ها: [روسی] / اسم. واکسی؛ بویهچی؛ بویاغچی؛ کهوش بویاخ کهر «واکسی سر کوجهی ما بود؛ واکسی سهر کۆلانی ئیمه بوو».

واکسی^۲: صفت. واکساوی؛ تلاو به واکسهوه «جورابم را هم واکسی کرد؛ گۆرواکانیشمی واکساوی کرد».

واکسیل / vāksil / ها: [روسی] / اسم. واکسیل؛ په لکه قهیتانی سهرشانی چه کداران.

واکسیناسیون / vāksinās(i)yon / [فرانسوی] / اسم. واکسیناسیون؛ کوتان؛ کاری تیروکردنی واکسین بۆ ناو لهش.

واکسینه / vāksīne / [فرانسوی] / صفت. کوتاو؛ دهرزی لیدراو؛ واکسینه؛ دهرزی کوتراو / وهشراو.

□ واکسینه شدن: واکسینه بوون؛ واکسهن چوونه له شهوه. ههروهه: واکسینه کردن

واکمن / vākman / ها: [انگلیسی] / اسم. واکمن؛ ناوی بازارگانی بۆ دهزگای چکۆلهی

واقعگرا / vāqe'gerā / ها: عیان: [عربی / فارسی] / صفت. راستیواز؛ هۆگر و شوینکهوتووی نهوی راستی پروداوه. واقعگرای / vāqe'gerāyi / ها: [عربی / فارسی] / اسم. راستیوازی؛ ریئالیسم: ۱. ئۆگرهتی و سهرنج بهرمو نهوی ریتی دهچی پرو بدا یان پرووی داوه و خو پاراستن له خهیالی خاو. ۲. ئامۆزهیی که جههان به بوونهوهریکی راسته کی و له دهرهوهی ئاوهزی مرؤف دهزانی. ۳. پروا بهوهی که ههر چی مرؤف لیی تی بگا، بوونی ههیه و راسته کیه. ۴. ئهمهگداری به سروشت و ژبانی راسته کی و پاریز له خهییالات

* اصالت واقع

واقع / vāqe'e / ها: وقایع: [عربی] / اسم. کارهسات؛ پروداو؛ پیشهات (زۆرت ر ناخۆش و نالهبار)؛ [واقعهی کوی دانشگاه: رووداوی گهره کی زانستگا].

واقعی / vāqe'i / [عربی] / صفت. راسته کی؛ به بوونیککی راسته قینهوه «آرام یک دوست واقعی بود؛ آرام دۆستیکی راسته کی بوو».

واقعیات / vāqe'īyyāt / [عربی] / جمع واقیعت

واقیعت / vāqe'īyyat / ها: واقعیات: [عربی] / اسم. راسته قینه؛ راسته قانی؛ راستی: ۱. دۆخ یان چۆنیهتی راست بوون. ۲. کۆمهله شت و پروداوی به راستی «تلاش برای فرار از واقیعت بیهوده است؛ ههول بۆ دهرچوون له راسته قینه بیخۆیه» ۳. راست؛ چۆنیهتی، چییهتی یان شیوهی راسته کی «رویای او به واقیعت پیوست؛ خهپاله کهی بوو به راست».

واقف / vāqef / ان: [عربی] / اسم. خهیرومهند؛ کهسی که شتیک وهقف دهکا.

واقف^۲: صفت. ئاگادار؛ ناگا؛ هاگا؛ باخهبر «او به ههمی اسرار زندگی ما واقف بود؛ نهو له ژیر و بنی

بلاوه‌کره‌وه‌ی ده‌نگ.

واکنش /vākoneš/، ها:/اسم، ۱. زیج؛

کاردانه‌وه؛ کار یان ره‌وتیک له وه‌لامی کار یان ره‌وتیکی تردا ۲. بهره‌له‌ستی؛ بهره‌نگاری؛

نه‌یاری و ناره‌زایه‌تی له ناست دۆخی پرووداودا ۳. بهره‌رچ؛ وه‌لامی ناویسته‌کی له‌ش له ناست دنده‌دریکدا ۴. /شیمی/ گۆرانکاری کیمیایی.

واکه /vāke/، ها:/اسم، /زبان‌شناسی/ ده‌نگدار.

واکی‌تاکی /vākītākī/، ها:/انگلیسی/اسم، واکی‌تاکی؛ ده‌زگای بچووک و ده‌ست‌هه‌لگری ناردن و گرتنی ده‌نگی رادیویی.

واگذار /vāgozār/، صفت، سپارده؛ ره‌وتی سپاردن.

واگذار شدن: سپێردان؛ پی‌دران؛ پی‌بران؛ که‌وتنه ژێر ده‌ستی که‌سیکی تر «اختیارات رئیس به معاونش واگذار شد: ده‌سه‌لاتی سه‌رووک به جیگره‌که‌ی سپێردا».

واگذار کردن: سپاردن؛ پی‌سپاردن؛ دان به که‌سیک «همه چیز را به همسرش واگذار کرد: هه‌موو شتیکی به ژنه‌که‌ی سپارد».

واگذاردن /vāgozārdan/ و واگذاشتن

واگذاری ۱ /vāgozārī/، اسم، کار یان ره‌وتی شتی به که‌سیک دان؛ به‌خشین؛ دانان «با واگذاری املاکش به انجمن‌های خیریه خود را خلاص کرد: به به‌خشینی مال و داراییه‌کی به نه‌نجومه‌نه خیرخواه‌کان خوی لی پزگار کرد».

واگذاری: صفت، به‌خشاو؛ دراو؛ راگوئیزاو؛ دریاگ «زمین‌های واگذاری: زه‌وینه به‌خشاوه‌کان».

واگذاشتن /vāgozāštan/، مصدر، متعدی، /ادبی/

// واگذاشتی: راگوئیزا؛ وامی‌گذاری: راده‌گوئیزی؛

واگذار: راگوئیزه // ۱. راگوئیزان؛ راگواستن؛

سپاردن؛ ده‌سه‌لات یان مافی شتیک به که‌سی دان «نوبت را به دیگری واگذاشتن: ملک را به خریدار واگذاشتن: نۆره به دیتری راگوئیزان؛ ملک به کریار سپاردن» ۲. به‌خشین؛ دان؛ پیشکesh کردن

«خانه را به زنش واگذاشت: ماله‌که‌ی به‌خشیه

ژنه‌که‌ی» ۳. ده‌س لی‌به‌ردان؛ ویل کردن * واگذاردن. هه‌روه‌ها: واگذاشتنی

■ صفت فاعلی: واگذارنده (راگوئیزه)/صفت مفعولی: واگذاشته (راگوئیزاو)/مصدر منفی: وانگذاشتن (رانه‌گوئیزان)

واگرا /vāgarā/، صفت، ۱. بلاوه‌خواز؛

دووره‌وه‌گر؛ دۆخ یان چۆنه‌تی لیک پرش و بلاو بوونه‌وه «جمعیت واکرا: ناپۆره‌ی بلاوه‌خواز» ۲. /فیزیک/ بلاو؛ تایبه‌تمه‌ندی تیشکی که‌بلاوه‌ده‌کا «پرتو واکرا؛ موج واکرا: تیشکی بلاو؛ شه‌پۆلی بلاو».

واگشت /vāgašt/، اسم، نه‌واگیل؛ گوێرانی باری هه‌لکردنی با به پیچه‌وانه‌ی خولی کاتژمیر. به‌رانبهر: گشت

واگن /vāgon/، ها:/انگلیسی/اسم، واگون؛ ۱. ههر کام له‌و ئۆدانه‌ی قه‌تار که به لکومۆتیف یان ئۆده‌ی تره‌وه به‌ستراوه ۲. هۆده‌یه‌کی بی‌موتور که به شوین ماشینیوه ده‌به‌ستن ۳. /قیمی/ جوړیک شه‌مه‌نده‌فه‌ر که به نه‌سپ ده‌کیشرا: واگن اسبی * واگون

■ واگن اسبی و واگن ۳-

واگون /vāgon/، /انگلیسی/ و واگن

واگویه /vāgûye/، ها:/اسم، /گفتاری/ کار و ره‌وتی گه‌راندنه‌وه؛ گوته‌وه؛ گیترانه‌وه؛ وتنه‌وه؛ گیلناپوه «این حرف را جایی واکوبه نکن! نه‌م قسه له هیچ شوئینیک مه‌کبره‌!».

واگیر /vāgîr/، اسم، گیرویی.

واگیردار /vāgîrdār/، صفت، گیرۆ؛ ئاهۆ؛ درم؛ په‌ژیک؛ به تایبه‌تمه‌ندی گوژانه‌وه له که‌سیکه‌وه بۆ که‌سی تر و کارتیکردنی «خنده و گریه هم مانند برخی بیماری‌ها واکیردار هستند: گریان و پتکه‌نینیش وه‌ک برئ نه‌خۆشی گیرۆ».

واگیری /vāgîrî/، اسم، گیرویی؛ کینج؛ دۆخ

یان چۆنه‌تی گیرۆ بوون.

وال /vāl/، اسم، وال؛ ۱. [هندی] لیچه‌ک؛ توول؛

رۆژرهشی؛ نه هامه تی؛ نامه تی؛ به وبه ختی؛ به لا و موسیبه تی خراب ۲. شین و شه پوری بی ئاکام *

والزاریات

□ والزاریات خواندن: /کنایی/ ناله ونکه/ نکه و ناله کردن؛ شین وشه پور کردن؛ به ناهه ق گله و سکالا کردن.

گرفتار والزاریات شدن: توووشی نه هامه تی هانت؛ توووشی رۆژه رهشی بوون؛ پتیه بوون؛ توووشی به لای بۆگه هانت.

والریبان /vāleriyān/ [فرانسوی] ☞

سَنَبَلُ الطَّيْبِ ۲-

والرین /vāleriyān/ [فرانسوی] ☞

سَنَبَلُ الطَّيْبِ ۲-

والزاریات /vazzāriyāt/ [عربی] ☞ والزاریات

والس /vāls/ ها: [فرانسوی] اسم، والس:

۱. جۆری هه لیه رکئی جووت و ئارامی رۆژاوا یی

که له گه ل مووسیقایه کی تایه تا به رۆیه ده چی

۲. ئاههنگی سی زه ربی تایهت بهم هه لیه رکئی.

والسلام /vassalām/ [عربی] شبه جمله.

۱. سه لامه تیت؛ ته واو؛ ته واو بوو؛ له برانه وهی

قسه یان نامه دا به کار ده چی ۲. چی ترنه؛

چی ترنا؛ هه ر ئمه و بهس؛ ئاوێک بیّه و

دهستان بشۆ.

والک /vālak/ ها: /اسم، کۆل؛ گیایه کی گه لا

پانه، بۆنیکی توندی وه ک سیری هه یه و

ده خوریت؛ سیر کوهی

والله /vallāh/ [عربی] شبه جمله. به خودا؛ به خوا؛

وه خودا؛ خودی؛ وه لالا؛ وه لاهی؛ سویند به خوا.

والو /vālv/ ها: [فرانسوی] اسم، سووپا؛ والف؛

پارچه کانزایه کی به تیۆپی ته گه ره وه لکاو که

وه ک شیر ی هه وا کار ده کا.

والور /vālor/ [فرانسوی] اسم، والۆر؛ ۱. /ها/

ناوی بازرگانی بۆ جۆریک چرای چیشت لیان

که به نهوت ده سووتی و پلیته ی گرده

۲. گرینگایه تی؛ پله و پایه له ناو کۆمه لدا.

جوری پارچه ی ناسکی شاش که نهو دیوی لیوه دیاره ۲. /ها؛ لان/ [یونانی/ انگلیسی] گه ره ترین گیاندار ی زهوی که گوانداریکی ئاوژی به و له ماسی ده چی، گوشتی ده خۆن و رۆنه که ی بۆ ده رمان به که لکه؛ بائن، نهنگ ۱-

والا /vālā/ صفت. بالا؛ ۱. بهرز؛ سه ر؛ بان؛

خاوه ن پله و پایه ی گرینگ ۲. هه ره باش؛

هه ره چاک ۳. خۆشه ویست؛ خوه شه ویس؛ عهزیز

۴. ره سه ن؛ نه جیب.

والا /vāllā/ [از عربی] قید، [گفتاری] وه لالا:

۱. به خودا؛ به خوا؛ خودی؛ وه لاهی؛ سویندیکه

۲. به راستی؛ به راس؛ له راستیدا «ولا نمی دانم؛

به راستی نازانم».

والا /va'ellā/ [عربی] قید. دهن؛ ته گه رنه؛ ته گینا؛

ئهن؛ ئننا؛ وه گه رنه؛ ئهنیا «سر وقت بیا، ولا بیرون

می کنند؛ له کاتی خویدا بی، دهن دهرت ده کن».

والاحضر /vālāhzrat/ ها: [فارسی/ عربی]

/اسم، رێژدار؛ به رێژ؛ سه ر ناویک بۆ شازاده یان.

والاگهر /vālāgohar/ صفت. نه جیب زاده؛

نه جیبزا. هه ره وه ها؛ والاتبار

والامقام /vālāmaqām/ [فارسی/ عربی] صفت.

پایه بهرز؛ خاوه ن پله و پیگه ی بان و گرینگ ی

کۆمه لایه تی و رامیاری.

والان /vālān/ ها: /اسم، ۱. [فرانسوی] والان؛

سه ره په رده؛ کوله په رده یه کی جوان که به سه ر

په رده دا هه لیده واسن ۲. لیوا ره یه کی چینداره

بۆ جوانی له پالداوین، سه ر قۆل و... ده ده ن.

والد /vāled/ [عربی] /اسم، /ادبی/ باب؛ باوک؛

بابه؛ تاته.

والدد /vālede/ [عربی] /اسم، /ادبی/ دایک؛ دایه؛

دالک؛ داک؛ دا؛ ئه دا.

والدین /vāledeyn/ [عربی] /اسم، /ادبی/ دایک و

باب؛ دایک و باوک؛ دایه و باب؛ ئه دا و تاته.

والذاریات /vazzāriyyāt/ [عربی] /اسم، /مجازی،

گفتاری/ ۱. چۆرتم؛ دومات؛ ته مه ره؛ چام؛ به لا؛

واله / (vāle(h) / [عربی] صفت. ۱. شهیدا؛ لیوه؛ هه‌فین‌گه‌رم؛ هه‌وایی؛ شیت و هار له دلداریدا
 ۲. سه‌رسام؛ هه‌یرو؛ سه‌رسماو؛ سه‌رلی‌شیواو.
 والی / vālī / ها؛ لان؛ [عربی] / اسم، [قدیمی] والی؛ پارێزگار؛ حاکمی ولات.
 والیبال / vālībāl / [انگلیسی] / اسم، والیبال؛ یاریه‌کی دوو تیمه به تۆرپک له ناوه‌راستدا که تۆپ بۆ یه‌ک ده‌هاون و نابێ بهێلان له ئه‌رز بکه‌وێ.
 والیبالیست / vālībālist / ها؛ [از انگلیسی] / اسم، والیبالیست؛ یاریکه‌ری والیبال.
 وام / vām / ها؛ / اسم، وام؛ واو؛ وا؛ فا؛ ۱. که‌ر؛ قه‌ر؛ قه‌رز؛ قه‌رت؛ سامه؛ سه‌له‌ف؛ پاره‌یی که بۆ ماوه‌یه‌کی دیاریکراو وهرده‌گیردری و ده‌دریته‌وه «از بانک وام گرفتیم؛ له بانک وام گرت».
 ◻ وام شرافتی؛ وامی بی‌ده‌سته‌به‌ر؛ وامی که بی‌ناسینی زامن یان گره‌ودانان ده‌دری.
 ◻ وام دادن؛ وام دان؛ قه‌رز دان. هه‌روه‌ها؛ وام گرفتن
 وام داشتن؛ قه‌رزدار بوون؛ وامدار بوون؛ قه‌رزدار بوون؛ دانه‌وه‌ی قه‌رزپک له ئه‌ستۆ بوون.
 واماندگی / vāmādegî / / اسم، ۱. داماو؛ داماگی؛ که‌شه‌نگی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی قه‌تیس بوون «از واماندگی‌اش بی‌روشن کردند؛ له‌به‌ر داماوێ ده‌ریان کرد» ۲. دواکه‌وتوویی؛ پاشکه‌وتوویی؛ دۆخی دواکه‌وتن و به‌جی‌مان.
 واماندن / vāmāndan / / مصدر، لازم. // واماندی؛ دامای؛ وامی‌مانی؛ داده‌میانی؛ وایمان؛ دایمیته //
 ۱. دامان؛ قه‌تیس بوون؛ په‌ک‌که‌وتن؛ له‌دریژه‌دان به‌کارپک‌مانه‌وه ۲. به‌جی‌مان؛ پاشکه‌وتن؛ له‌دوا‌مانه‌وه؛ دواکه‌وتن؛ فه‌مان؛ که‌وته‌وه ۳. ماندوو بوون؛ مانگ بوون؛ شه‌که‌ت بوون؛ ئه‌رخین؛ ده‌وخین؛ قه‌رمین؛ قه‌رمیلین؛ له‌بکین؛ جه‌فلین؛ مانیه‌ی؛ مانیای.
 ■ صفت مفعولی؛ وامانده (داماو) / مصدر منفی؛

واماندن (دانه‌مان)

واماندن / vāmande / ها؛ گان؛ / صفت. ۱. داماو؛ قه‌تیس؛ په‌ک‌که‌وتوو؛ په‌ک‌که‌وته؛ په‌ک‌که‌فتی ۲. به‌جی‌ماو؛ پاشکه‌وته؛ پاشکه‌وتوو؛ دواکه‌وتوو؛ دماکه‌وته؛ فه‌مای؛ چه‌له‌نگ.
 وامپیر / vāmpir / ها؛ / [فرانسوی] / اسم، وامپیر؛ شه‌شه‌مه‌کویره‌ی خوینمژ؛ جوړی شه‌وکۆره‌ی درشتی خوینمژ.
 وامخواه / vāmxāh / لان؛ / اسم، وامخواه؛ که‌س یان دامه‌زراوه‌ی خوازیاری وام.
 وامخواهی / vāmxāhî / / اسم، وامخوازی؛ کار و پهره‌تی داوای وام کردن.
 وام‌دهنده / vāmdahande / ها؛ گان؛ / اسم، وام‌ده‌ر؛ قه‌رزده‌ر؛ که‌س یان دامه‌زراوه‌یی که وام ده‌دات.
 وام‌گیرنده / vāmgirande / ها؛ گان؛ / اسم، قه‌رزگر؛ وام‌گر؛ وام‌گیر؛ که‌سی یان دامه‌زراوه‌یی که وام ده‌گرێ.
 وان / vān / ها؛ / [روسی] / اسم، وان؛ له‌گانی گه‌ره‌ی خۆ تیدا شو‌ردن له‌حه‌مام.
 وانادیم / vānād(i)yom / / [فرانسوی] / اسم، وانادیوم؛ توخمی کیمیایی کانزایی، به‌ژماره‌ی ئه‌تۆمی ۲۳ و کیشی ئه‌تۆمی ۵۰، ۹۶، به‌ره‌نگی خۆله‌میشی کال یان زیوی که له‌ئه‌سیددا ده‌توێته‌وه و وه‌ک کاتالیزۆر به‌کاری دێتن.
 وانایستان / vāna'istādan / ◻ وایستان
 وانت / vānet / ها؛ / [انگلیسی] / اسم، وانت؛ تاکسی‌بار؛ ماشینی باری بچوک بۆ هه‌لگرته‌ی باری که‌متر له‌دوو تۆن؛ وانت‌بار
 وانت‌بار / vānetbār / [انگلیسی] / فارسی] ◻ وانت
 واندان / vānadādan / ◻ وادان
 واندانستن / vānadāştan / ◻ وادانستن
 وانرفتن / vānaraftan / ◻ وارفتن
 وانفسا / vānafsā / [از عربی] صفت. گرکاشه؛ فره‌ته‌نه؛ نه‌نگواز؛ دۆخی زۆر سه‌خت و پر ئاژاوه

□ واویلا بودن: نهسته م بوون؛ سه خلت بوون؛
بار و دؤخ زور خراپ بوون.

وا / vāh: صوت. تهح؛ پهح؛ عای؛ ئای؛ پیف؛
پهف؛ پف؛ وشهیهک بؤ بیزارای دهر برین له
شتیک (وا ده بویی؛ تهح چ بؤئی)؛ واخ
واهمه / vāheme، ها: [عربی] اسم. ترس؛
ترسی؛ بیم؛ سام؛ سه هم؛ هه راسه؛ نه نیش؛
نه نیشه؛ هاس؛ خوف؛ خوفی؛ باک.

واهی / vāhī: [عربی] صفت. ۱. نادروست؛
ناراست؛ خه یالی «اتهام واهی؛ بوختیانی نادروست»
۲. [مجازی] هیچ و پووچ؛ پرو پووچ؛ قور؛ پووچه ل
«خیال واهی؛ حرف واهی؛ خه یالی هیچ و پووچ؛ قسه ی
پرو پووچ».

وای / vāy: صوت. وهی؛ ئای؛ ۱. وهی — وهی؛
ئاخ؛ ئایای؛ ئوف؛ وایش؛ ویش؛ وهخ؛ وهی داد
له دهس ژان و ئیش (وای سرم؛ وهی سرم)؛
۲. وای؛ داخ؛ نیشانه ی هه ره شه کردن یان به
داخ بوون (وای بر من؛ وهی له من)؛

وايت برد / vāytbord، ها: [انگلیسی] اسم.
تهخته سپی؛ وایتبورد؛ تهخته ئاسایه کی سفت و
ساف و سپی که به دیواریه وه هه لده واسن بؤ له
سه ر نووسین و چاو لئ کردن دیتران (به تابهت
قوتایان).

وايستادان / vāystādan: مصدر. لازم. [گفتاری] //
وايستادی: راهوستای؛ وامی ایستی؛ راهوهوستی؛
وايست: راهوهسته // راهوهستان؛ راهوستان؛ ویسیان؛
ویسان؛ وهستان؛ هوساین؛ وسیاین؛ وسان؛
مدره ی؛ مدره ی (واستا بیینم کجا می روی؛
راوهسته بزانم بؤ کوی دهچی؟)؛ هه روه ها؛

وايستادنی

■ صفت مفعولی: وايستاده (راهوستاو) / مصدر منفی:

وانايستادان (راهنه وهستان)

وايستادانکی / vāystādanakī: قید. [گفتاری]
به سه ر پیوه؛ به پییه وه؛ به پاوه «مرد گنده
وايستادانکی می شاشید؛ زلحورت به سه ر پیوه ده میزا».

که هه ر که سیک ته نیا له بیرى رزگار کردنی
خویدایه «در این روزگار وانفسا؛ له م رۆژگار
کر کاسدا».

وانگذاشتن / vānagozāštan □ واگذاشتن
وانگهی / vāngahî: قید. نهوساکهش؛ نهوسا؛ نهو
جار؛ نهو جاره کهش؛ نهو جاریش؛ نهو مجار؛
ئینجا؛ ئیمجا؛ وانگا؛ جیا له مه «وانگهی این پول
مال تو نیست که می خواهی خرجش کنی؛ نهوساکهش
نه م پاره هی تو نیه، واده توئ خه رجی بکه ی!».

وانماندن / vānamāndan □ واماندن
وانمود / vānemūd: اسم. کار و رهوتی
وانواندن؛ وانیشاندان؛ وایشاندان؛ خستنه پیش
چاوئ ئاکاریکی دروین، بؤ خه لک به هه لده
بردن «وانمود می کرد که انگار مرا نمی شناسد؛ بای
ده بوند که گویاه نامناسی».

وانیل / vānîl، ها: [فرانسوی] اسم. وانیل؛
۱. گیایه کی هه لچووی ناوچه ی نه مریکی
ناوهندی، به گه لای خری گوشتن، گولی سپی و
به ری بؤنخوشه وه ۲. ماکی بؤنخوشی بلورین له
توخی به ری گیای وانیل که بپه رنگه و له ئاودا
ده تویته وه و بؤ به هارات دهشی.

وانیلی / vānîli، ها: [فرانسوی] صفت. وانیلی؛
وانیلدار «بستی وستی؛ به سته نی وستی».

واو / vāv: اسم. واو؛ ناوی عه ره بی سیهه مین
پیتی نه لف ویتکه ی زمانی فارسی.

□ واو عطف: واوی بادانه وه؛ واوی گه رانه وه؛
پیتی «و» که له زیاده کردنی وشه یان
رسته یه ک به وشه یان رسته یه کی تر دیت
(وهک من «و» تو).

واو معدوله: پیتی «و» که ده نووسری و
ناخوینریته وه (وهک له فارسیدا «خاهر»).

□ یک واو هم نیندختن □ یک
واویلا / vāveylā: [عربی] شبه جمله. هه یرو؛
وه یرو؛ نه یرو؛ نه یه رو؛ واوهریز؛ وشه یه ک بؤ
ده ره برینی لیتقه وماوی.

ماڧى وېتو>.

□ وتو كردن: ويتو/ فېتو كردن؛ هه لگه پانه وه و پووچهل كړدنه وهى برپارى شاند و كورېكى قانونى <آمريكا تحريم عليه اسرائيل را وتو كړد: نه مريكا ئابلوځه دژى ئيسرائېلى قېنو كړد>.

ونوق / vosûq: [عربى/ اسم، برېوا؛ باوه؛ دلنښايى؛ نارخه يانى؛ خاترجه مې؛ متمانېه؛ رايېنى.

ونيقه / vasiqe، ها: [عربى/ اسم، گرهو؛ بارمته؛ ۱. پاره و مالې كه بو دلنيا كړدى كه سيك تا بهرپوه چوونى به لېن پېي ده سپړدرې ۲. مالې كه كاتى گرتنى وام به لاي وام دهره وه دايدنه نېن كه هه رگا وامه كه ي درياهه وه، نه وېش بيداته وه <بانك ونيقه مې خواست، سند خانه را ونيقه گذاشتم: بانك بارمته دى ده ويست، سنده دى ماله كم نايه كړدو>.

وج / vac: [عربى/ اسم، اوجا

وجاهت / vacāhat, vecāhat: [عربى/ اسم، ادبى/ ۱. جوانى؛ قه شهنگى؛ زهرېفى <وجاهت منظر: جوانى ديمهن> ۲. خوښه ويستى <وجاهت سياسى: خوښه ويستى راميارى> ۳. گونجاوى؛ دؤخ يان چوښه تى گونجاو بوون <وجاهت قانونى: گونجاوى قانونى>.

وجېب / vacab: [اسم، بست؛ بس؛ بنگوست؛ بوهوست؛ بنگس؛ بنگووس؛ بؤست؛ بنست؛ بوست؛ بهؤست؛ بهوست؛ بنگست؛ بنگز؛ بنگيس؛ بؤس؛ يسه؛ گير؛ گهر؛ وهژه؛ ويژه؛ يه كه ي دريؤايى كه ده كاته سهرى تووته تا سهرى قامكه گه وړه، به بلاوى ده وړى ۲۵ سانتي ميتر.

□ وجب كردن: بست كردن؛ بنگووس كردن؛ يهس كهرده ي؛ وهژه كردن؛ پيوانى نه اندازه ي شتيك به بس.

وجېبى / vacabi: قيد. به بست؛ به بنگووس؛ به يهسه <وجېبى اندازه گرفتېم: به بنگووس پيوام>.

وايکينگ / vāyking، ها: [انگليسى/ اسم، وايکينگ؛ ههر كام له مه له ووانانى شه پر كهرى سكاندېناوى له سده دكانى ۹ تا ۱۱ زايښيدا كه هيرشيان دېرده سهر ولاتانى تر و جار-جار له وى نېشته جى ده بوون، به لام زؤرتر ولاتانى كنار پنيان تالان ده كړد.

وبا / vabā: [عربى/ اسم، وهبا؛ يه ختېسار؛ كول؛ كولك؛ درووشه؛ ئاهو؛ چاوو وولكه؛ فه تا؛ چاوو وولې؛ درمى رشانه وه؛ په تايه كى تووشى ناوچه ي گهرمين كه مرؤ تووشى زگه شوړه، رشانه وه، سارد بوونه وه، كه م بوونه وهى ئاوى لهش و له ئاكامدا خست بوونه وهى خوښ و شين و رهش هه لگه پاني پښت ده كا.

□ وبای التور: وهباى ئه لتور؛ نه خوښه كى وه كوو وهبا به لام سووك تر.

وبال / vabāl: [عربى/ اسم، ۱. سه خله تى؛ تووشى؛ دژوارى؛ سه ختى؛ دهرديسهر؛ زاول ۲. ئاز و باز؛ تاوان؛ گوناھ؛ ئؤبال؛ وهبال.

□ وبال گردن شدن: بوونه چهل و مل؛ بوونه لكى مل؛ بوونه بارى سهرشان <اين ماشين قراضه هم وبال كردن شده نه مى شود تعميرش كرد، نه مى شود فروخت: ئهم ماشينه ئاسنجاوهش بوونه چهل و ملمان، نه چاك ده بيته وه، نهش ده فروښئ>.

وتر / vatar، ها: [عربى/ اسم، ۱. [كالبښناسى] بهندؤك؛ بهندؤكه؛ بهندؤل؛ سيرمه ئاساى نيو جومگه كه سهرى ئيسك راده گري ۲. [هندسه] وه تهر؛ لاسكى رووبه رووى گوښه ي ۹۰° له سى گوښدا ۳. [هندسه] وه تهر؛ له ته خه تيكي راست كه جه غز ده كاته دوو به شى نابهرامبه روه.

وتو / veto: [فرانسوى/ اسم، ويتو؛ فېتو؛ ۱. بهرگرى زؤردارانه <وتو كردن: وېتو كردن> ۲. ده سه لاتى كهس يان دامه زراوه يه كه له هه لوه شانده وهى كار يان برپاريكدا <حق ونو>:

وجد / vacd /: [عربی] اسم، [دبی] خویشی؛ شادی؛
 که‌یف‌خویشی؛ دل‌خویشی؛ خوشحالی؛ که‌یف:
 ۱. شای و ویرای چه‌پله لیدان و هه‌لپهرین
 <بچه‌ها چه وحدی می‌کردند: منداله‌کان چ
 خوسه‌کیان ده‌کرد> ۲. شاگه‌شه؛ نه‌و شادی‌ه‌ی
 له‌ش دینیتنه جم‌وجوول <همه به وجد آمده بودند:
 هه‌مووان شاگه‌سکه بیوون>.

وجدان / vocdān, vecdān /: [عربی] اسم، ده‌رف؛
 نهاد؛ قهره؛ ویژدان؛ هه‌ستی دل و ده‌روون له
 ئاست چاکه و رق له خراپه که مرؤ بۆ چاکه هان
 ده‌دا.

وجدانا / vocdānan, vecdānan /: [عربی] قید.
 به‌ویژدان؛ ویژدانه‌ن؛ له پرووی ویژدانه‌وه <جد
 حق با اوست: به‌ویژدان نه‌و راست ده‌کا>.

وجدانی / vocdāni, vecdāni /: [عربی] صفت.
 ویژدانی: ۱. پیوه‌ندیدار یان سه‌ر به‌ ویژدان
 ۲. پیوه‌ندیدار به‌ خووخده، حال و وازی ده‌روون
 <دین در شمار مسائل وجدانی است: دین وه‌کوو
 چه‌مکیکی بیژدانی دینه نه‌ژمار>.

وجدات / vacanāt /: [عربی] اسم، ناوچاو؛ دیمه‌ن؛
 پروومه‌ت؛ ده‌م و چاو؛ جه‌مین؛ نه‌ندامانی ده‌م و
 چاو، به‌تایبته نه‌وانه‌ی که هه‌ست و حالی مرؤ
 بنوین <ترس و شرمساری در وجدات او نمایان بود:
 ترس و شهرمه‌زاری به‌ ناوچاویدا دیار بوو>.

وجوب / vucûb, vocûb /: [عربی] اسم، پیوستی؛
 دۆخ یان چۆنیه‌تی پیوست بوون.

وجود / vucûd, vocûd /: [عربی] اسم، ۱. دۆخ
 یان چۆنیه‌تی هه‌بوون؛ بوون؛ بووین؛ بین؛
 بیه؛ هه‌بین؛ هه‌بوونی شتیک له شوینیک <در
 اینجا چیزی وجود دارد: لیره‌دا شتیک هه‌ست>
 ۲. هه‌بوو؛ هه‌سی؛ هه‌ستی؛ بیه؛ زات؛ کۆمه‌له
 شتانی نه‌و دنیا‌یه ۳. گیان؛ نازای نه‌ندام؛ ته‌ن؛
 قه‌واره؛ له‌شی بوونه‌وه‌ری زیندوو <ترس همه‌ی
 وجود او را فراگرفته بود: ترس هه‌موو کیناسی
 داگرته‌بوو> ۴. <مجازی> کسه؛ بوونه‌وه‌ر <وجد

نازینی است: بیوه‌ده‌ی یکی نازاره>.

□ وجود خارجی: بوونی راسته‌کی / ده‌ره‌کی؛ بار
 و دۆخی بوون له ده‌ره‌وه‌ی خه‌یال و ئاوه‌زدا.
 وجود ذهنی: بوونی زه‌ینی / خه‌یالی؛ بار و
 دۆخی بوون له خه‌یال و زه‌یندا.
 وجود عینی: بوونی به‌ره‌هسته / به‌رچاو؛ بار و
 دۆخیک له بوون که به‌ر هه‌ست بکه‌وی.

□ وجود داشتن: بوون؛ هه‌بوون؛ هه‌بین؛ بین؛
 بیه‌ی.

به‌ وجود آمدن: پیکهاتن؛ به‌دیهاتن؛
 وه‌دیهاتن. هه‌روه‌ها: به‌ وجود آوردن

وجودی / vucûdî, vocûdî /: [عربی] صفت.
 هه‌بوونی؛ پیوه‌ندیدار یان سه‌ر به‌ بوون <فلسفه‌ی
 وجودی آن چیست؟: فه‌لسفه‌ی هه‌بوونی (نه‌و)
 چیه؟>.

وجود / vucûh, vocûh /: [عربی] جمع ۱۰
 وچه

وجوهات / vucûhāt, vocûhāt /: (!) [عربی]
 جمع ۱۰ وچه

وجه / vach /: [عربی] اسم، ۱. /وجوهات/ پاره؛
 دراو؛ دراف؛ پوول <وجه نقد: پاره‌ی نه‌خت>
 ۲. شیوه؛ شیواز؛ ته‌رز؛ جور؛ کلۆج؛ کولۆج؛
 چه‌شن <به‌ هر وجه بود از دستش فرار کردم: به‌ هه‌ر
 سودیه‌ک بوو له ده‌ستی هه‌لاتم> ۳. هۆ <وجه
 تسمیه: هوی ناونیان> ۴. <دستور> دۆخ؛ شیواز <وجه
 اخباری: دۆخی هه‌والی> ۵. پالوو؛ پال؛ هه‌ر کام له
 ئاستگه‌لی ده‌ره‌وه‌ی ته‌نیک‌ی هیندسی.

□ وجه احسن: شیوازی جوان؛ شیوه‌ی جوان؛
 باشرین بیچم؛ جوانترین شیوه.

وجه اخباری: <دستور> دۆخی هه‌والی؛ کرداری
 که هه‌وال بدات (وه‌ک رۆشتم، ده‌هات، بردی).
 وجه اشتراک: خالی هاوبه‌ش؛ باری هاوبه‌شی
 <وجه اشتراک آنها علاقه به کتاب‌های علمی بود:
 خالی هاوبه‌سیان هۆگری به‌ کتییی زانستی بوو>.
 وجه التزامی: <دستور> دۆخی هاوړیی؛ کرداری

خان ومان؛ شەنگ ۲. خۆشەويست.

وجیه المله / vaciholmelle ، ها: / [عربی] صفت.
[ادبی] خۆشەويستی خەلک؛ لە نێو دلی خەلک.
وحدانیت / vahnāniyyat: [عربی] اسم.

تاقانەیی؛ تەنیتی؛ یە کایەتی؛ تەنیاپی؛
بێهەوالەتی؛ تاکانەیی؛ تاکي؛ دۆخ یان چۆنیەتی
تاقانە بوون «مسلمان بە وحدانیت خدا اعتقاد دارد»
موسولمان بە تاقانەیی خودا باوەری هەیە.

وحدت / vahdat: [عربی] اسم. یەکیەتی؛
یەکەتی: ۱. یەکبوونی؛ دۆخ یان چۆنیەتی یەک
بوون «وحدت رویت: بەکەلتی ڕێباز» ۲. یەکگری؛
یەکگرتوویی؛ هەفگری «وحدت نیروها؛ وحدت مردم»
بەککری هێزەکان؛ یەکگرتوویی خەلک.

وحدت وجود / -vocûd, vahdatevucûd:
[عربی] اسم. هەرخودایی: ۱. ئایینی کە هەموو
هێزێکی سروشت بە خودا دەزانن: هەمەخداپی
۲. ئایینی کە خودای هەموو ئایینەکان
دەپەرستێ و بە یەکیان دەزانن.

وحدت وجودی / -vocûdî, vahdatevucûdî:
[عربی] صفت. ۱. شوێنکەوتووی ئایینی
هەرخودایی ۲. پەيوەندیدار یان سەر بە ئایینی
هەرخودایی.

وحش / vahš, وُحش: [عربی] اسم. لاور؛ ڤاور؛
کێوی؛ کێفی؛ دەشتەکی؛ هۆف «حیات وحش»
ژیاپی لاور.

وحشت / vahšat: [عربی] اسم. تۆقاوی؛
هەلەتاوی؛ زەر تلاق؛ سییەن؛ ترسی زۆر.

□ وحشت داشتن: یە کجار ترسان؛ هەلەتاو بوون
«از موش وحشت داشت: لە مشک بە کجار
دەترسا».

وحشت کردن: تۆقین؛ تۆقیان؛ تۆقە؛ زیرە
کردن؛ دل نەمان؛ ڤۆح تۆقین؛ زالە ترە کین؛
زالە ترە ک بوون؛ زاور چوون «از دیدن قیافه اش
وحشت کردم: لە دیتنی سەر و سەکوئی تۆقی».

به وحشت 'فنادن: تۆقیان؛ دل / ڤۆح تۆقان؛

کە وشە یەکی تری ڕەگەلە (وەک دەمهوئ
برۆم، خەریکم دیم، ناتوانی بیخوا).

وجه امتیاز: هۆی سەرپشکی / هەقیازی.

وجه تسمیه: هۆی ناوان.

وجه تشبیه: باری لیکچوو.

وجه دستی: دەسقەرز؛ دەسهوام؛ قەرز
دەساودەس و بەی بەلگە و گەرە «از دادن
نسیه و وجه دستی معذوریم: قەرز و دەسقەرز، باسی
مەکە!».

وجه شرطی: [دستور] کرداری کە مەرجی هەیه
(وەک ئەگەر بیت).

وجه ضمان: ڤارە ی گەرە؛ ڤارە ی بارمتە؛ ڤارە
یان مالی کە وەک بارمتە بە دادگا یان ڤلە و
پایە ی قانونی دەسپێن «برای متهم قرار یک
میلیون وجه ضمان صادر شد: بۆ تاوانبار ملیۆنێک
ڤارە ی گەرە ڤریار درا».

وجه مصالحه: ئەو شتە کە بۆ پیکهاتی ناشتی
نیوان دوو لایەن، دەکەوێتە بەر سەوداوه.

در وجه: بۆ؛ بە؛ ژبۆ؛ لەبەر «در وجه حامل پرداخت
شود: بە هینەر بدری».

وجهه / veche: [عربی] اسم. ئاپروو؛ وەج «با این
کار وجهه ی خودش را خراب کرد: بەم کارە ئاپرووی
خۆی برد».

□ وجهه ی همت ساختن / قرار دادن: [ادبی] شان
لێ شل کردن؛ قۆل لێ هەلکردن / هەلمالین؛
چاک لێ هەلکردن؛ چاک لێ بەلادا کردن؛
خۆ بۆ تاو دان؛ هەول و تەقالات بەردەوام دان
«آموختن زبان را وجهه ی همت ساخت: نسابی لێ
شل کرد زمان فیر بی».

وجین / vecîn: اسم. بژار؛ بژارە؛ ئادە؛ ئاویە؛
کاخ؛ وجیس؛ خەپار؛ کشکە؛ سلمتە؛ حەپارە؛
کارەنگ؛ وجیز؛ وجز؛ وژن؛ ناوێژیه؛ کاری
خاوین کردنەوێ مەزرا لە گژ و گیای خۆرەسکی
بێکەلک.

وجیه / vacih: [عربی] صفت. [ادبی] ۱. جوان؛

زاله تره‌کان؛ رُوح/ دل نهمان؛ زیره کردن؛
تووشی ترسی زور هانتن «با شنیدن آن خبر به
وحشت افتاد» که ئەو هەوالەى بیست، تۆقا.

وحشت آور / vahšatāvar: [عربی/ فارسی] صفت.
تۆقینەر؛ رُوح تۆقین؛ زاله تره‌کین؛ زارۆبەر؛ هۆی
ترسی زور.

وحشت انگیز / vahšatangîz: [عربی/ فارسی]
صفت. تۆقینەر؛ زارۆبەر؛ زاله تره‌کین.

وحشت زده / vahšatzade: [عربی/ فارسی] صفت.
تۆقا؛ تۆقا؛ تۆقیگ؛ زاله تره‌ک؛ زارۆچووک
«دیروز عمه را دیدم خیلی وحشت‌زده به نظر می‌رسید»
دوینی پوورم دی زور تۆقا؛ ئەهاته پیش چاو.

وحشناک / vahšatnāk: [عربی/ فارسی] صفت.
سامناک؛ سامدار؛ تۆقینەر؛ زارۆبەر.

وحشی / vahšî: ها؛ [عربی] صفت. ۱. کیوی؛
کیفی؛ کیفی؛ کوویهی؛ کوی؛ دهشتی؛ به
ژیانیکی ته‌واو سروشتی و دوور له خه‌لک «اسب
وحشی؛ ئەسپی کیوی» ۲. خۆرسک؛ خۆرست؛

خۆرست؛ کیوی؛ کهشی؛ ره‌خساو و سه‌ره‌له‌داو
بی ئەوه‌ی مرۆ ده‌ستی تیدا بی یان بی‌پاریزی
«بادام وحشی؛ بادامی خورسک» ۳. به‌ون؛ بوور؛
بۆره؛ ده‌ژ؛ به‌یار؛ به‌یاز؛ نه‌کیلدراو و ناماده نه‌کراو

بۆ ژیان «سرزمین وحشی؛ زه‌وینی به‌ون» ۴. در؛
درینه؛ واهش؛ سه‌ره‌بزیو؛ دوور له بنه‌ما
سه‌ره‌کیه‌کانی کۆمه‌لگا «بر اثر خشم وحشی شده
بودند؛ له به‌ر توور به‌ی در ببوون» ۵. چه‌توون؛

نه‌پاریز؛ خاوهم جم‌وجوول و هه‌لسوورانی زور
«توفان وحشی؛ گژه‌بای جدبوون» ۶. لان/ تعریض/
ده‌شته‌کی؛ کیفیله؛ بیوه‌ری له ژیار و فه‌ره‌ه‌نگ.
وحشیانه / vahšiyāne: [عربی/ فارسی] قید. ۱. به

په‌ت پراوی؛ به‌په‌ت پساوی؛ به‌بی تیرامان و کۆ
کردنه‌وه ۲. به‌به‌ره‌لایی؛ به‌شیوه‌ی دوور له
بنه‌مای کۆمه‌لایه‌تی ۳. به‌درنده‌یی؛ درندهانه.

وحشیت / vahšiyat: [عربی/ اسم] درنده‌یته‌ی؛
۱. دۆخ یان چۆنیه‌تی درنده/ در بوون

۲. درنده‌خۆیی.

وحشگیری / vahšîgarî: ها؛ [عربی/ فارسی] اسم.
درنده‌یی؛ درنده‌خۆیی؛ هۆقیتی؛ هۆقینی؛

۱. ئاکاری جه‌نايه‌تکارانه ۲. کرده‌وه‌ی نه‌گونجاو
و پیچه‌وانه‌ی نه‌ریتی ژیار و فه‌ره‌ه‌نگ.

وحوش / vohûš: [عربی] جمع وحش
وحی / vahy: [عربی] اسم؛ پیخه‌م؛ وه‌حی؛

په‌یامی ئاسمانی؛ په‌یامی خودایی؛ په‌یام یان
وریا کردنه‌وه‌یه‌ک له لایهن خوداوه بۆ که‌سی
(به‌تایه‌ت پیغه‌مبه‌ران).

وخامت / vexāmat: [عربی] اسم؛ ناله‌باری؛
تووشی؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی جی مه‌ترسی بوون
«وخامت اوضاع؛ وخامت بیماری؛ ناله‌باری بار و دۆخ؛
ناله‌باری نه‌خۆشی».

وخیم / vaxîm: [عربی] صفت. ۱. ناله‌بار؛
ناخۆش؛ تووش «وضع وخیم؛ دۆخی ناله‌بار»
۲. پر مه‌ترسی؛ سه‌خت؛ جی مه‌ترسی «بیماری
وخیم؛ نه‌خۆشی پر مه‌ترسی».

وداد / vedād: [عربی/ اسم] ادبی/ دۆستی؛
دۆستایه‌تی.

وداع / vedā': [عربی/ اسم] ادبی/ مالاوایی؛
مالاقای؛ خواحافیزی.

وداع کردن/ گفتن؛ مالاوایی کردن؛
خواحافیزی کردن «با ما وداع کرد؛ له‌گه‌ل ئیمه‌دا
مالاوایی کرد».

ودایع / vadāye': [عربی] جمع ودیعه
ودکا / vodkā: [روسی/ اسم] ودکا؛

خواردنه‌وه‌یه‌کی ئەلکولی بی‌ره‌نگه، له ئەلکولی
سروشتی گه‌نم درووس ده‌کری.

ودیعه / vadî'e: ها؛ ودایع؛ [عربی/ اسم] سپارده؛
ئه‌سپارده؛ بارمته؛ ته‌لپ؛ گرک؛ گره‌و؛

۱. پاره‌یه‌ک وا بۆ ده‌سته‌به‌ری جیبه‌جی کردنی
کاریک لای که‌سێکه‌وه دادنه‌ری ۲. شتی که به
ئه‌مانه‌ت بۆ ماوه‌یه‌ک به‌که‌سی ده‌سپێدری.

ور / var: اسم. ۱. «گفتاری» لا؛ ئالی؛ نک؛ به‌ر؛

ومر [این ور: آن ور: هم لا: نهو لا].

ور-: پیشوند. [گفتاری] ههل-؛ نهل-؛ هل-؛ هن-؛ هور-؛ وهر- [ورافتادن؛ ورچیدن؛ هلاپیچان؛ ههلچنین].

-ور: پسوند. -دار: -وهر: -نهوهر [نامور؛ بهرور؛ ناودار؛ بهرهوهر].

ور / vare: حرف. [گفتاری] له پهنا؛ له پهنا؛ له کن؛ له پال؛ پال؛ ته‌نیش؛ له ته‌نیش؛ له لای؛ لاو [ور دیوار نشسته بود؛ له بدنا دیواره که دانیشتبوو].

ور / ver: اسم. [تعریض، گفتاری] ور؛ چنه؛ چناکه؛ چنه‌ک؛ قسه قور؛ ههل‌لیت وپه‌لیت؛ قسه زور و بی‌تام.

□ ور زدن: ور لیدان؛ فره‌ویژی کردن؛ وراجی کردن؛ چنه لیدان؛ چناکه دان؛ چنه‌ک دای. -ور / ūr: پسوند. -دار: -وهر؛ هه‌ور؛ خاوه‌نی شتیک [رنجور؛ گنجور؛ رهنجدار؛ گهنجدار].

ور / varā: [عربی] اسم. ۱. نهوهر؛ نهودیو؛ نهولا [در وری درختان سایه‌ای دیده می‌شد؛ له نهویه‌ری داره‌کانه‌وه سیهریک به‌دی ده‌کرا] ۲. بان؛ سه‌ر؛ ژوور [در وری ابرها پرواز می‌کرد؛ له بان هه‌وره‌وه ده‌فری].

ورات / vorrās: [عربی] جمع وارت

ورات / verāsāt: [عربی] اسم. ۱. میرات‌گری؛ میرات‌به‌ری؛ شه‌گری؛ دۆخی پیگه‌یشتنی مال، پله و پایه‌یان چۆنیه‌تیه‌ک له مردووانه‌وه ۲. دۆخی میرات بردن ۳. کیشانه‌سه‌ر؛ ره‌وتی پیگه‌یشتنی بریک تاییه‌تمه‌ندی له دایک و باوک یان باب و باپیرانه‌وه ۴. ژنیتیک.

وراتسی / verāsati: [عربی] صفت. میراتی؛ پیگه‌یشتوی؛ بۆماوه‌یی؛ پیوه‌ندی‌دار یان سه‌ر به میرات.

وراج / verrāc: ها: [از عربی] صفت. [گفتاری] دریز‌داد؛ چنه‌باز؛ هه‌ره‌وه؛ هه‌ره‌به‌یز؛ چنه‌دریز؛ چنه‌گه‌دریز؛ چله‌ته‌باز؛ گاله‌گوری؛

چه‌قه‌سه‌ر؛ ژوره‌ور؛ وراج؛ لاکیش؛ گیر؛ بیژوک؛ پنا؛ چناکه‌شکیاگ؛ چنه‌ناکه‌م‌ریا؛ ئاواووک؛ ده‌شه‌ره؛ هه‌ره‌چه‌نه؛ ده‌فه‌ژن؛ دهم‌دریز؛ به‌کیش؛ به‌له‌بل؛ به‌جوج؛ چنه‌وه‌ر؛ ده‌لوقه‌ل؛ ۱. گه‌وجانه‌ریس؛ له‌وجر؛ دهم‌گه‌وج؛ مفت‌بیژ؛ چله‌ته‌کهر؛ قسه‌ی مفت‌کهر ۲. زوربلی؛ فره‌ویژ؛ فره‌بیژ؛ به‌ده‌م؛ کهرنر؛ قسه‌ی فره‌کهر.

وراجی / verrāci: ها: [از عربی] اسم. [گفتاری] زوربیژی؛ دریز‌دادری؛ چنه‌بازی؛ چه‌قه‌سه‌روی؛ لاکیشی؛ له‌وت‌له‌وت؛ چله‌ته‌چله‌ت؛ چنه‌چن؛ تره‌تر؛ گیشه‌گیر؛ وره؛ چنه‌بازی؛ وره‌ور؛ چه‌قه‌کهری؛ گیسه؛ گیره؛ دهم‌هه‌راشی؛ ده‌فه‌ژنه‌ی؛ دهم‌دریز؛ چنه‌وه‌ری.

ور آمدن / varāmadan: مصدر. لازم. // ورآمدی؛ هه‌لکه‌نرای؛ ورمی‌آیی؛ هه‌لده‌کهرنی؛ وربیا؛ هه‌لکه‌نری // ۱. هه‌لکه‌نران؛ هه‌لکه‌نیان؛ هه‌لکنیان؛ هه‌لکه‌ندران؛ هه‌لکنران؛ ده‌ره‌اتن؛ لیوه‌بوون؛ هۆرکنیه‌ی [کشیدم؛ دسته‌اش ورآمد؛ کیشام؛ ده‌سته‌که‌ی هه‌لکه‌نرا] ۲. ماسین؛ هه‌لماسین؛ ماسه‌ی؛ هه‌له‌په‌نه‌مین؛ په‌نه‌میان؛ با کردن؛ وا‌کهرده‌ی ۳. هه‌لاتن؛ هه‌له‌هاتن؛ هۆرنامه‌ی؛ په‌ه‌ک / په‌تله‌ک‌کهرده‌ی؛ نامه‌ده‌ی؛ بوونی هه‌ویر.

■ صفت مفعولی: ورآمده (هه‌لکه‌نراو) / مصدر منفی: ورنیامدن (هه‌لنه‌کهرنان)

ورافتادن / varoftādan: مصدر. لازم. [گفتاری] هه‌له‌پیچران؛ هه‌له‌پیچان؛ هه‌له‌پیچیان؛ هه‌له‌پیچرانه‌وه؛ هۆرپیچیاوه؛ هۆره‌وه‌پیچیه‌ی؛ فه‌وتان؛ فه‌وتیان. هه‌روه‌ها: ورافتاندنی

■ صفت مفعولی: ورافتاده (هه‌له‌پیچراو) / مصدر منفی: ورنیافتادن (هه‌لنه‌پیچران)

ورانداختن / varandāxtan: مصدر. متعدی. [گفتاری] رووخاندن؛ هه‌له‌وه‌شاندن؛ تیكدان؛ له ناو بردن؛ خاپوورکردن؛ رماندن؛ تیدا بردن؛ هه‌ر‌شاندن؛ هه‌رفاندن؛ ورنه‌ی؛ ورنای؛ ناسه‌ی؛

نه‌ه‌یشتن.

ورانداز / varandāz / اسم، [گفتاری] به‌راورد؛ کار و ره‌وتی هه‌لسه‌نگاندن؛ ه‌یژاندنی شتی یان که‌سیک هه‌ر به‌چاو.

ورپ‌یدن / varparidan / مصدر، لازم، [گفتاری] // ورپ‌یدی: فجیقت کرد؛ ورمی پری: فجیق ئە‌که‌ی؛ ورپ‌پر: فجیق که // فجیق کردن؛ په‌رماسه‌ی؛ کت‌وپر / کوت‌وپر کردن؛ تووشی مفا‌جا بوون.

■ صفت‌مفعولی: ورپ‌یده (فجیق کردوو) / مصدر‌منفی: ورن‌پ‌یدن (فجیق نه‌کردن)

ورپ‌یده / varparide / ها: صفت، [گفتاری] گلاراو؛ کوت‌وپر: ۱. کوت‌وپر کوشتوو؛ فجیق کردوو؛ قرپه لی که‌وتوو؛ قرپه لی که‌فنگ؛ چووزنه‌پر؛ په‌رماسا؛ ئورناق‌ی؛ هار و هاجی ئازاردەر، به‌تایبیت بۆ من‌دال (جۆرپ‌یک جینیوه) «های ورپ‌یده! تا حالا کجا بودی؟ هوی کوت‌وپر کوشتوو! تا ئیستا له‌ کوئی بووی؟» ۲. به‌ هیماوه و بۆ خوشه‌ویستی به‌ که‌سیکی ده‌لین «ورپ‌یده چقدر خوشگل شده! کلاره‌ چه‌ند جوان بووه!».

ورته / varase / [عربی] جمع و وارث

ورجه - وورجه / varcevrürce / اسم، [گفتاری] هه‌لبه‌ز- دابه‌ز؛ جرت و فرت؛ هه‌لپه‌ر- داپه‌ر؛ قونه‌قون؛ وەرجه‌سه؛ وەرجه‌سه؛ هه‌لقون- هه‌لقون؛ هه‌لتیق- داتیق؛ هه‌لخه‌وداخه؛ هه‌ره‌زیلکان؛ کاری هه‌لتیقان و جریتان کردن «بچه‌ها توی اتاق ورجه- وورجه می‌کردند: من‌داله‌کان له‌ دیوه‌که‌دا هه‌لبه‌ز- دابه‌زیان ده‌کرد».

ورجه‌یدن / varcahidan / مصدر، لازم، هه‌لبه‌زین؛ قه‌فازتن؛ په‌رین؛ راپه‌رین؛ لونایش؛ لونایش؛ هه‌لوه‌زین؛ فه‌گه‌مزین؛ لوقژین؛ جامبازه کردن؛ بازبازان که‌رده‌ی. هه‌روه‌ها: ورجه‌یدنی

■ صفت‌مفعولی: ورجه‌یده (هه‌لبه‌زیو) / مصدر‌منفی: ورنجه‌یدن (هه‌لبه‌زین)

ورچیدن / varčidan / مصدر، متعدی، [گفتاری]

۱. چینه‌وه؛ ئە‌وه‌چینه‌ی؛ هه‌لگرتنه‌وه‌ی پ‌رژاو
۲. ماشتنه‌وه؛ ئە‌وه‌ماشته‌ی ۳. هه‌لگرتن؛ هه‌لپنجاندن. هه‌روه‌ها: ورچیدنی

■ صفت‌مفعولی: ورچیده (چ‌راوه) / مصدر‌منفی: ورن‌چیدن (نه‌چینه‌وه)

ورد / vard / ام‌عرب از پهلوی / اسم، [قدیمی]

۱. گولباخی؛ ولی؛ گولی سوور ۲. [عربی] گول.
ورد / verd ، ها: أوراد؛ [عربی] اسم. ۱. ورد؛ ویرد؛ دوعای ژیر لیوان ۲. جه‌لجه‌لووت؛ پ‌رته؛ ورت؛ ورته؛ گوته‌ی سه‌یر و بی‌مانای جادووگه‌ران.

□ ورد زبان: قسه‌ی سه‌رزاز؛ قسه‌ی سه‌ر زوان؛ قسه‌ی ده‌م؛ قسه‌یی که له‌ په‌ستا ده‌لینه‌وه «همیشه ورد زبان او پول بود؛ همیشه قسه‌ی سه‌ر زاری پاره بوو».

وردار - ورمال / vardārvmāl / صفت، [گفتاری] هه‌رچی - په‌رچی؛ لۆتی- پۆتی؛ ساخته‌چی و بی‌شهرم.

ورداشتن / vardaštan / مصدر، متعدی، [گفتاری] هه‌لگرتن؛ هۆرگیرته‌ی؛ ئە‌لگرتن. هه‌روه‌ها: ورداشتنی

■ صفت‌مفعولی: ورداشته (هه‌لگیراو) / مصدر‌منفی: ورن‌داشتن (هه‌لنه‌گرتن)

وردست^۱ / vardašt ، ها: اسم، [گفتاری] به‌رده‌ست؛ به‌رده‌س؛ یاریده‌ر؛ یارمه‌تیده‌ر؛ ئاریکار؛ ده‌سیار «شده بود وردست نانوا؛ ببوو به‌رده‌ستی نانوا».

وردست^۲: قید، [گفتاری] (له) به‌رده‌ست؛ له ژیرده‌س «وردست بنا کار می‌کرد: له به‌رده‌ستی به‌نادا کاری ده‌کرد».

وردنه / vardane ، ها: اسم، نابوونیک؛ نابوونیک؛ نابینک؛ وهر‌دینه؛ وهر‌دنه؛ وهر‌دینکه؛ وهر‌دانه؛ وهر‌دینک؛ تیره‌نان؛ بازی؛ که‌سمه‌بر؛ تیرۆکی ئە‌ستووری هه‌ویر پان کردنه‌وه.

وررفتن / var.raftan / مصدر، متعدی، [گفتاری] //

وررفتی: پیوه چووی؛ ورمی روی: پیوه دهچی؛ وربرو: پیوه بچو // پیوه چوون: ۱. دەس تیوهردان بو: /الف/ پشکین ب) ریک وپیک کردن؛ ته کووز کردن ج) گهمه کردن؛ کایه کردن ۲. سهر تی کردن؛ پیوه پهرژان «مدتی با آن وررفتم؛ ماوههک سهرم نی کرد» ۳. پیدا چوونهوه؛ لیکدانهوه «قدری با آن مقاله وررفتم؛ نهختی به و وتارهوه چووم» ۴. /مجازی/ لۆکاندن؛ ئوقا بوون؛ ئاوقه بوون «گفتم این قدر با آن دختر وربرو کار دستت می دهد: گوتم هیند به و کچهوه مدچو، تووشت ده کا». ههروهها: وررفتنی

■ مصدر منفی: ورترفتن (پیوه نه چوون)
ورز / varz: / اکردی / اسم / نامتناول / وورد؛ کهش؛ کارئ که دووپاته و چهن پاته بیتهوه.
□ ورز دادن: وورد دانهوه؛ وهرزین؛ ههلولاین؛ مالین و شیلان و تیکهل کردن «ورز دادن خمیر: وورد دانهوهی ههویر».

— ورز: پیواژه. — گپ: نهجامدهری کاریک «کارورز: کارکیر».

ورزا / varzā, ها: / اکردی / اسم, وهرزا؛ وهرزه؛ گای جووت: ورزاو
ورزاو / varzāv: / اکردی / وورزا
ورزش / varzeš, ها: / اسم, وهرزش: ۱. چالاکی ریک وپیک و به بهرنامه بو بار هینان و پاراستنی لهش ۲. کاری راهینان؛ نهو کاره ی بو راهانن و پاراستنی ژیهاتوویی ده کری.

□ ورزش آبی: وهرزشی ئاوی؛ نهو وهرزشانهی ده نیو ئاودا ده کرین (وه کوو مهله، خلیسکینی سهر ئاو و...)

ورزش آماتوری: وهرزشی ئاماتوری؛ وهرزشی که ئیش و پیشه ی وهرزشکار نیه. بهرانبهر: ورزش حرفه ای

ورزش انفرادی: وهرزشی تاکه کهسی؛ ههر کام لهو وهرزشانه ی به تنیایی نهجام دهرین، واته وهرزشکار به تنیایی دهچیته مهیدانی

هره ریفه که ی (وهک زوره بانی، مشتین و...) بهرانبهر: ورزش تیمی

ورزش باستانی: وهرزشی باستانی؛ وهرزشی زورخانه یی؛ ههر کام له وهرزشه خو مالیه کانی ئیران که له زورخانه دا بهر پیوه ده چی.

ورزش تیمی: وهرزشی یانه یی؛ یاریی که چهن کهسی بهر پیوه ده چی. بهرانبهر: ورزش انفرادی

ورزش حرفه ای: وهرزشی پیشه یی؛ وهرزشی که ده بیته پیشه و کاری وهرزشکار. بهرانبهر: ورزش آماتوری

ورزش رزمی: وهرزشی رهمی؛ وهرزشی که وهرزشکار بو بهر بهره کانی رادینئ (وهک جوو، کونگفو، کاراته و...).

ورزش زمستانی: وهرزشی زستانی؛ نهو وهرزشانه ی ته نیا له زستاندا دهره خسین (وهک خلیسکین، پاتیناژ).

ورزش سوندی: وهرزشی سویدی؛ نهو جم و جووله نهرمانه ی بو پاراستنی لهش ده کری (وهک جوولانهوه ی ریک وپیک و نهرمی دهست، پی، سهر و مل، نووشتانهوه و راست بوونهوه).

□ ورزش کردن: وهرزین؛ وهرزش کردن.

ورزشکار / varzeškār, ها: / ان / اسم, وهرزشکار؛ لیزه فان؛ وهرزشوان؛ یاریزان؛ راهاتوو به وهرزش.

ورزشگاه / varzešgāh, ها: / اسم, یاریگه؛ وهرزشگا؛ بینایه کی گشتی دهو رگیاوی سهر باز به سه کو و سهنده لی له په رانپه رهوه بو دانیشتنی سهر که ران و مهیدانی جو راو جو ر له ناوهندا.

ورزشی / varzeši, صفت. وهرزشی؛ پیوه ندیدار به وهرزشهوه «مسابقه ی ورزشی: کتیه رکتی وهرزشی».

ورزگار / varzgār: / از کردی / اسم / قدیمی / وهرزیار؛ وهرزیر؛ جووتیار؛ جووتیر؛ جفتیار؛

وررفتی: پیوه چووی؛ ورمی روی: پیوه دهچی؛ وربرو: پیوه بچو // پیوه چوون: ۱. دەس تیوهردان بو: /الف/ پشکین ب) ریک وپیک کردن؛ ته کووز کردن ج) گهمه کردن؛ کایه کردن ۲. سهر تی کردن؛ پیوه پهرژان «مدتی با آن وررفتم؛ ماوههک سهرم نی کرد» ۳. پیدا چوونهوه؛ لیکدانهوه «قدری با آن مقاله وررفتم؛ نهختی به و وتارهوه چووم» ۴. /مجازی/ لۆکاندن؛ ئوقا بوون؛ ئاوقه بوون «گفتم این قدر با آن دختر وربرو کار دستت می دهد: گوتم هیند به و کچهوه مدچو، تووشت ده کا». ههروهها: وررفتنی

■ مصدر منفی: ورترفتن (پیوه نه چوون)
ورز / varz: / اکردی / اسم / نامتناول / وورد؛ کهش؛ کارئ که دووپاته و چهن پاته بیتهوه.
□ ورز دادن: وورد دانهوه؛ وهرزین؛ ههلولاین؛ مالین و شیلان و تیکهل کردن «ورز دادن خمیر: وورد دانهوهی ههویر».

— ورز: پیواژه. — گپ: نهجامدهری کاریک «کارورز: کارکیر».

ورزا / varzā, ها: / اکردی / اسم, وهرزا؛ وهرزه؛ گای جووت: ورزاو
ورزاو / varzāv: / اکردی / وورزا
ورزش / varzeš, ها: / اسم, وهرزش: ۱. چالاکی ریک وپیک و به بهرنامه بو بار هینان و پاراستنی لهش ۲. کاری راهینان؛ نهو کاره ی بو راهانن و پاراستنی ژیهاتوویی ده کری.

□ ورزش آبی: وهرزشی ئاوی؛ نهو وهرزشانهی ده نیو ئاودا ده کرین (وه کوو مهله، خلیسکینی سهر ئاو و...)

ورزش آماتوری: وهرزشی ئاماتوری؛ وهرزشی که ئیش و پیشه ی وهرزشکار نیه. بهرانبهر: ورزش حرفه ای

ورزش انفرادی: وهرزشی تاکه کهسی؛ ههر کام لهو وهرزشانه ی به تنیایی نهجام دهرین، واته وهرزشکار به تنیایی دهچیته مهیدانی

جوتیار؛ هیتیار؛ جووت بهنده.

- ورزی / varzi / پیوزه. - گپری؛ - کهری؛ - کاری؛ رهوتی به ریوه بردن؛ نه نامدان (کارورزی؛ کارکیری).

ورزیدگی / varzîdêgi, ها: / اسم. بارهاتوویی؛ راهاتوویی؛ دۆخ یان چۆنیه تی کارامه بوون به هۆی خو راهینانهوه (ورزیدگی خوبی داشت، مثل فرقه کار می کرد: راهاتوویی به کی باشی هه بوو، وه کوو فرقه کار ده کرد).

ورزیدن / varzidan / مصدر. متعدی. // ورزیدی؛ کردت؛ می ورزی؛ ده کی؛ پورز؛ بکه // کردن؛ به جی هینان؛ به ریوه بردن؛ کار یان خو و خده به ک بو ماوه به کی زور دریزه پیدان (عشق ورزیدن؛ نهوینداری کردن).

■ صفت فاعلی: ورزنده (-) / صفت مفعولی: ورزیده (کراو) / مصدر منفی: نۆرزیدن (نه کردن)

ورزیده / varzîde / صفت. بارهاتوو؛ راهاتوو؛ ۱. ها: - گان / کارامه؛ لیهاتوو؛ ژبهاتی؛ کارزان؛ کارا (کارگر ورزیده؛ کریکاری کارامه) ۲. / مجازی / کرژ؛ گورج؛ به هیز و توان (بدن ورزیده؛ له شی بارهاتوو).

ورس / vars / ترس

ورساد / versād, ها: / اروسی / اسم. / چاپ / ویرسات؛ کهرسته به ک وه کوو سینه کی چووک بو داچینی دهستی پیتی چاپ که به ره که به قه دیره کان که و زور ده کری.

ورشکست / varšekast / صفت. / گفاری / تیشکاو؛ تیشکشاو؛ ته خته؛ ورشکست؛ مایه پووچ؛ مایه پووت؛ مالکته تی؛ مافندی؛ مافنگی؛ دهم له پووش؛ شکس گهن؛ دارایی له دهس چووگ.

□ ورشکست شدن: تیشکان؛ لیکهوتن؛ لیکهفتن؛ له دهسه لات کهوتن؛ مال کهتن؛ دهم له پووش بوون؛ مایه پووچ بوون. ورشکستی / varšekastegi / اسم. تیشکاو؛

تیشکشاوی؛ لیکهوتوویی؛ ۱. بار و دۆخی کهس یان دامه زراوه یی که سه رمایه که ی له قهرزدا رۆشتی و هیشتاش قهرزار بی ۲. / مجازی / بار و دۆخی بی دهسه لات کهوتن و وهج نه مان (ورشکستی سیاسی؛ تیشکاو سیاسی).

ورشکسته / varšekaste, ها: - گان: / صفت. تیشکاو؛ لیکهوتوو؛ مالکته تی؛ لیکهوته؛ لیکهفتگ؛ لیکهفته؛ دهوله مهن دی لیکهوماو (تاجر ورشکسته؛ بازرگانی لیکهوتوو).

ورشو / varšow, varšo: / [لهستانی] / اسم. ورشه؛ ورشه؛ فره؛ ۱. هر ئالیازیکی سی به ۶ تا ۶۳٪ مس، ۶ تا ۳۰٪ نیکل و ۱۸ تا ۳۶٪ رۆح که بو دروست کردنی سه ماور، سینی، دهفر و ئامان و ئامرازی تیز، که لکی لی وهرده گرن ۲. پارچه کانزای ئاوکاری کراو که ماشینی پی دهراژینه وه.

ورشوی / varšovî / [لهستانی] / صفت. ورشوپی؛ فره شه پی؛ ورشه وی؛ له جنسی ورشو یان تیکه لاو به ورشو (سینی ورشو؛ سینی ورشوپی)؛ ورشوپی

ورشویی / varšoyî / [لهستانی] / ورشوی ورطه / varte: / [عربی] / اسم. / ادبی / ۱. تهنگه ژه؛ تهنگه؛ تهنگه لان؛ چالیکی قوولی مه ترسیدار وه کوو بیرى ئاو ۲. گیزاو؛ گیزه ن ۳. فره ته نه؛ شوینی دژوار و ناله بار و جی مه ترسی له گیان. ورع / 'vara: / [عربی] / اسم. / ادبی / خو پاریزی؛ پاریزکاری؛ کار و رهوتی خو پاراستن له کاری نار هوا.

ورق / varaq, ها: / [عربی] / اسم. په ره؛ په ره؛ وه رهق؛ وه رهقه؛ ۱. ته لش؛ گه لا؛ یه که ی ژماردنی که له وه لی ته خت و ناسک (یک ورق کاغذ؛ په ری کاغذ) ۲. کاغزه؛ کاغزی زۆر تر ۵۰ × ۳۰ بو چاپ ۳. / لوارق / به شیک له دهفته ر، کتیب یان بلا فوک که له دوو لاپه ره ی پشت و روو پیک دیت ۴. پاسوور؛ وه رهق؛ گه نه جفه؛

ورقلمبیدن / varqolombidan, -qolonbidan:

مصدر. لازم. [گفتاری] // ورقلمبیدی: هەلتۆقی؛

ورمی قلمبی: هەلده تۆقی؛ ورقلمب: هەلتۆقه //

هەلتۆقان؛ هەلتۆقیان؛ هەلتۆقین؛ هەلھاتن؛

هەلماسین؛ هەلمسان؛ ماسین؛ ماسیان؛

ماسە؛ هەلپان؛ پەنەمان؛ پەنەمیان؛ باکردن

«جیش ورمیبیدە بود: گیرفانی هەلنوفیبوو»:

ورقنلیندن

■ صفت مفعولی: ورقلمبیده (هەلتۆقیو)

ورقنلیندن / varqolonbidan / ورقلمبیدن

ورقه / varaqe, ها: / اعربی / اسم. ۱. پەر؛ پەر؛

گەلا؛ وەرەقه «ورفی کاغذ؛ ورفی مقوا: پەری

قاغەز؛ پەری مقە» ۲. برگ-۲

■ ورقە شەدن: پەر- پەرە بوون؛ گەلا- گەلا

بوونەوه؛ وەک پەرە لی هاتن. هەر وەها: ورقە

کردن

- ورقی / varaqî: / اعربی / پیواژە. - وەرەقی؛

- پەرەیی؛ پەییوەندی دار و سەر بە ئەندازە

وەرەق «نیم ورفی؛ دوورفی؛ نیم وەرەقی؛

دوو پەری».

ورک / varak: / اسم. [گیاهشناسی] گولەزەرد؛

زەنگۆلەگیا؛ بەرزەلنگ؛ بەرزەلنگ؛ دارچیکی

رازاوایی لە تیرە ی گولباخی بە گولی زەرد و

لاسکی درکاویەوه کە خۆرسکە بەلام

دەشیچین.

ورکشیدن / varkešidan: / مصدر. متعدی. [گفتاری]

// ورکشیدی: هەلتکیشا؛ ورمی کشی: هەلده کیشی؛

وربکش: هەلتکیشە // هەلتکیشان؛ هەلتکیشانان؛

هۆرکشیشە «پاشە را و رکشید و راه افتاد: پازنەکی

هەلکسا و کەوتەرئ».

■ صفت مفعولی: ورکشیده (هەلتکیشان)

منفی: ورنکشیدن (هەلنەکشان)

ورم / varam, ها: / اعربی / اسم. [پزشکی]

پەنەم؛ پەنام؛ ماس؛ پەرچف؛ وەرەهم؛ وەرەم؛

خانەبا؛ خانەما؛ پەشام؛ کیس؛ دیاردە

پەنجاوچار پەری درێژۆکە ی نەخشارا لە مقەبا
یان پلاستیک کە کایە ی پێ دەکەن ۵. هەر
کام لەو پەرەیانە.

□ ورق بر گشتن: [مجازی] / وەرەق هەلگەرەنەوه/

هەلگەرەنەوه/ هەلەوگەرەیان؛ بار گۆریان؛ ئاسا

و هۆرگیلا یوه؛ ئال وگۆر بە سەردا هاتنی بار و

دۆخ «وقتی کودتا شد و ورق برکست، مجبور شد

شبانە فرار کند: هەرکە کودەتا کرا و وەرەق

هەلکەرەنەوه، ناچار بوو بە شەودا راکا».

ورق خوردن: هەلدرەنەوه؛ ۱. لاپەرە درەنەوه؛

گۆریان یان لاپەرە «صفحات کتاب از باد کولر ورق

خورد: لاپەرە ی کتیبە کە بە هۆی بای کولیرەوه

هەلدرەنەوه» ۲. [مجازی] هەلگەرەنەوه؛ بە سەر

چوون؛ تیپەر بوون؛ ئال وگۆر کردنی بار و دۆخ

«صفحه ی دیگری از تاریخ ورق خورد: بەرگیکی تری

میژوو هەلدرەنەوه».

ورق زدن: ۱. پەرە / لاپەرە دانەوه؛ لاپەرە

هەلدانەوه؛ پەرە دان؛ وەرەق لیدان ۲. چاو

پیدا خشانن؛ بە سەردا چوون؛ رەمەکی

خویندن یان لیکۆلینەوه «داشت کتابی را ورق

می زد و به دنبال مطلبی می گشت: خەریک بوو

چاوی بە کتیبیکدا دەخشان و لە شوین بابەتی

دەگەر».

ورق بازی / varaqbāzi: / اعربی / فارسی / اسم.

پاسووران؛ گەنجەفە؛ وەرەق بازی؛ ۱. هەر کام

لەو کایە جۆراوجۆرانە بە پاسوور دەکرئ

۲. کاری کایە کردن بە پاسوور. هەر وەها:

ورق باز

ورق بازه / varaqpāre, ها: / اعربی / فارسی / اسم.

لەتەقاغەز؛ کوتەقاغەز؛ ۱. تیکە قاغەزی بچوو

۲. [مجازی] بلافۆک یان کتیبیکی بی بایەخ

۳. بەلگە ی کەم بایەخ «بعد از دوازده سال درس

خواندن ورق پارهای به دستم داده اند که به هیچ دردی

نمی خورد: دوا ی دوازده سال خویندن لەتەقاغەزیکیان

دا بە دەستمەوه، کە بە کەلکی هیچ نایە».

دهسکرده که به سهر کهوش و کیف و...دا
دهیساون، که وشک بووهوه دهبیته تۆزالیکی
سفت و بریقه‌دار، بۆ جوانی و پاراستنی چه‌رم
ده‌چیته کار.

ورنیامدن / varnayāmadan / وړآمدن

ورنیفتادن / varnayoftādan / وړافتادن

ورنیه / verniye، ها: /فرانسوی/ اسم، وړنیه؛
ئامرازیکی پیوانی مه‌ودای زۆر کورت (که‌متر له
میلی‌متر).

وروجک / vurûcak، vorûcak، ها: /صفت،

جرتی و فرتی، زیکل، هار و هاج؛ دانه‌سه‌کناو؛
ئهره‌نه‌کاسیا؛ گوژی ناو بیژنگ؛ تایبه‌تمه‌ندی
مندالی که به دهست و پاوه ناوه‌ستی.

ورود / vorûd، vurûd /:عربی/ اسم، ۱. کاری

چوونه ژووره‌وه؛ چوونه ناو؛ لوای دلی

۲. ده‌سپیک؛ کار و ره‌وتی ده‌سپیکردنی

بابه‌تیک ۳. ده‌رگانه؛ زارک.

ورودی / vorûdî، vurûdî، ها: /عربی/ اسم،

ده‌رگانه؛ ۱. دراوی که بۆ چوونه شوینیک ده‌بی

بدری؛ ورودیه ۲. مه‌یدان و بۆشایی که بۆ چوونه

ژور، به‌وی‌دا تی‌ده‌په‌رن /وردی ساختمان؛

ده‌رگانه‌ی خانوبه‌ره.

ورودی^۱: صفت. چوونه ژورور (هوه)؛ چوونه ناو /در

وردی؛ /آزمون وردی؛ ده‌رگای چوونه ژور؛

ئه‌زمونی چووبه ناو.

ورودیه / vorûdîyye، vurûdîyye /:عربی/ وړ

وردی^۱

وروره / ververe /:اسم، /قدیمی/ جه‌لجه‌لوت؛

پرت‌پرتی بن‌لیوانی جادوو‌گه‌ر.

ورید / varîd، ها: /عربی/ اسم، /کالبدشناسی/

سیاره‌گ؛ ره‌شه‌ده‌مار؛ سیاره‌گ؛ ئه‌و ره‌گه‌ی

خوین ده‌گه‌رینیت‌هوه بۆ دل.

ورید اجوف: ره‌شه‌ده‌ماری گه‌وره.

ورید اجوف اسفل: بزرگ سیاهرگ زیرین وړ

بزرگ سیاهرگ

هه‌لماسین و ئه‌ستور بوونی ئه‌ندام.

ورم مغزی: می‌شک‌په‌نه‌می؛ ئانسیفالیت؛

نه‌خۆشی ئاوسانی می‌شک.

ورم ملنحه: نه‌خۆشی ئاوسانی پیلووی چاو.

ورم کردن: په‌نه‌مان؛ په‌نه‌مین؛ په‌نه‌میان؛

ئه‌وسان؛ ئاوسان؛ ماسان؛ ماسین؛ ماسه‌ی؛ خر

بوون؛ په‌رچفین؛ واکه‌رده‌ی؛ هه‌لیفان؛

هه‌لماسیان؛ هه‌لماسین؛ سوور هه‌لگه‌ران و

ئه‌ستور بوونی برین یان شوینیکی له‌ش

«دست و پایش ورم کرده بود؛ ده‌س و پای

په‌نه‌ما‌بو».

ورمالیدن / varmāldan /:مصدر، متعدی، لازم، //

ورمالیدی: هه‌ل‌کرد؛ ورمی‌مالی: هه‌ل‌ده‌که‌ی؛

وربمال: هه‌ل‌که // متعدی، ۱. هه‌ل‌کردن؛

هه‌لمالین؛ هه‌لیپچان؛ فه‌مشتن؛ هه‌لمالان؛

هۆرماله‌ی؛ له‌خوار‌هوه بۆ سهر به‌سهر یه‌ک‌دا

پنچان (زۆر‌تر بۆ قۆل و ده‌رلینگ) لازم،

۲. /مجازی/ هه‌لاتن؛ ده‌رباز بوون؛ ده‌رچوون؛

به‌رشیه‌ی؛ په‌کین.

■ صفت مفعولی: ورمالیده (هه‌ل‌کراو)

ورم کردن / varamkarde /:عربی/ فارسی/ صفت.

ئاوسا؛ ئاوساو؛ ئاوسیاگ؛ هه‌لمساو؛ ئاوساگ؛

په‌نه‌ماو؛ ئاوپه‌ر.

ورموت / vermût /:فرانسوی/ اسم، وهر‌موت؛

جۆره‌شه‌راویکی شیرینه، ده‌گه‌ل خوار‌دنه‌وه‌ی‌تر

تی‌که‌لی ده‌که‌ن.

ورمیشل / vermişel /:فرانسوی/ اسم، هه‌رشته

فه‌ره‌نگی؛ جۆریک هه‌رشته‌ی باریک‌تر و کول‌تر له

ماکارۆنی.

ورنجیدن / varnačîdan / وړچیدن

ورنداشتن / varnadāştan / وړداشتن

ورنرفتن / varnaraftan / وړرفتن

ورنکشیدن / varnakeşîdan / وړکشیدن

ورنی / vernî /:فرانسوی/ اسم، له‌عاب؛ ویرنی؛

تراویکی خه‌ست و چه‌سپنی سروشتی یان

وزر / vezr / [عربی/اسم./ [دبی/ ۱. گونا؛ گونا؛
پیازه؛ بهزه؛ هارس؛ تاوان؛ سووچ؛ گوناسه؛
گوناسا ۲. باری گران.

وزرا / vozarā / [عربی] جمع ۳. وزیر
وزش / vazeš / ها/ /اسم/ شنه؛ رهوتی
هه لکردن؛ شنیان <ورس نسیم؛ شنه ی سروه>.

وزغ / vazaq / ها/ /اسم/ ترتره؛ گیانداریکی
دووژی بوق ئاسایه به لهشی قه لهو، پای کورت و
زۆریک لووی لک - لک وه کوو بالووک له سهر
پیستهوه؛ وزق

وزق / vazaq / ۴. وزغ

وز کرده / vezkarde / ۵. وز کردن، وز

وزن / vazn / ها/ /اوزان/ [عربی/اسم./ ۱. کیش؛
قورسایی؛ سهنگ؛ سهنگینی؛ گرانی؛ گرانیی؛
الف) قورسی <وین آن سنگ چقدر است؟؛ قورسانی

ئهو بهره چنده؟> ب) ئه اندازه ی قورسی به پیی
یه که ی ستاندارد <وین آن بیش از ۲۰۰ کیلو بود:

کرتایه که ی زۆرتتر له ۲۰۰ کیلو بوو> ج) پتومانیک
بۆ ریزکردنی به شدارانی بری کبیهرکی وهرزشی
(وهک زۆرهانی، مشتین و...) ۲. /مجازی/ بایهخ؛

قیمت <حرف او پیش مردم وزنی ندارد: قسه ی بهلای
خه لکه وه باب-حیکی نیه> ۳. هه فدهن؛ رهوت؛
کیشی شیعر؛ ژماره ی برگه له شیعریکدا

۴. کیش؛ کیشانه؛ کیشی وشه؛ ئاههنگی هاتنه
سهر زاری وشه، له بواری ژماره ی برگه و
بزاغه کانیه وه <کیسه بر وین همیشه: که بیسه له سهر

کسی هه میشه> ۵. /موسیقی/ رپتم؛ کیشی
مووسیقیا.

۶. وزن اتمی: کیشی ئه تومی؛ ژماره ی جرمی؛
نپوانه ی جرمی ئه تومی توخمیک له ئاست
۱۲ / جرمی که ربونی ۱۲.

وزن شعر: کیشی شیعر؛ رهوت؛ هه فدهن؛
رهوتی هه لیه ست؛ چؤناوچؤنی چینی وشه ی
ههر بالیک له بواری ئاههنگی خویندنه وه یانه وه.
وزن ضربی: /موسیقی/ کیشی زهربی؛ کیشیکی

ورید اجوف اعلا: بزرگ سیاهرگ زیرین ۷
بزرگ سیاهرگ

وریسم / verism / [فرانسوی/اسم/ فریسم؛
شیوازیکی هونه ری که وازی له بابته تی ئاسایی و
رؤژانه یه و خووی له ئوستوووه و دیرۆکان
ده بویرئ.

وز / vez / صفت. گژ؛ گژ؛ درژ؛ کرژ؛ بژ؛
۱. شیواوی و پف کردووی مووی سهر، به تاییه ت
له کهش و هه وای نمداردا <باد و باران زده بود و
موهایش وز کرده بود: با و باران لیلی دابوو، قژی گژ
کردوو> ۲. لوول؛ به چین چینی ورد و
لیک ها لاوه وه <وهک مووی رهش پیستان>.

۳. وز کردن: گژ بوون؛ قژ کردن؛ ده ژیه ی؛
گژگژین؛ شیرز بوون و پف کردنی مووی سهر:
وز کرده

وزارت / vezārat / [معرّب از پهلوی/اسم/
وه زاره ت: ۱. وه زیری؛ شالیاری؛ کار و پله ی
وه زیر ۲. وه زاره تخانه <وزارت صنایع: وه زاره تی
پیشه سازی>.

وزارتخانه / vezāratxāne / ها/ [معرّب/ فارسی]
/اسم/ وه زاره تخانه: ۱. دامه زراوه یه کی ده ولته تی
که له ژیر چاودیژی وه زیریکدا به رپوه ده چی
۲. یانه ی ناوهندی ئه و دامه زراوه یه که شوینی
کاری وه زیره.

وزارتی / vezāratî / [معرّب/ صفت. وه زاره تی؛
سهر به وه زاره ت <مقام وزارت: پیگه ی وه زاره تی>.
وزان / vazān / قید. شنه شن؛ به شنیانه وه؛ به

شنینه وه؛ به هه لکرد؛ به شنه شن.
وزاندن / vazāndan / مصدر. متعلی. // وزاندی؛

هه لکرد؛ می وزانی: هه لده که ی؛ بوزان: هه لکه //
هه لکردن؛ هۆر که رده ی؛ بزواندن؛ هه ژاندن؛
وزانیدن

■ صفت فاعلی: وزاننده <هه لکه ر> / صفت مفعولی:
وزانده <هه لکه راو>

وزانیدن / vazānīdan / ۸. وزاندن

هله‌ده‌گری.

وزنه‌برداری / *vaznebardārī*: [عربی/فارسی] اسم. وه‌زنه‌هه‌لگری؛ وه‌رزشیکي تاکه‌که‌سی به شیوه‌ی هه‌لگرتن و به‌رزکردنه‌وه‌ی میله‌به‌کی دوو سه‌ر سه‌نگ (هالتیر) تا بانی سه‌ر.

وز-وز / *vezvez*: صوت. جیزه‌جیز؛ ویزه‌ویز؛ وزه‌وز؛ گیزه‌گیز؛ فزه‌فزه؛ ده‌نگی زۆر باریکی می‌ش و میشووله یان هه‌ر ده‌نگیکی وا.

□ وز-وز کردن؛ جیزه‌جیز/ویزه‌ویز/وزه‌وز/کردن؛ ویزاندن؛ وزه‌کردن؛ ویزنه‌ی؛ ویزنا‌ی.

وز-وزی / *vezvezi*: صفت. گژگژی؛ گژنه؛ گژگژاولیکه؛ گژکردوو؛ پف‌کردوو؛ به‌سه‌ر و سه‌کویتیکی شیرز و ئالۆزاوه‌وه.

وزیدن / *vazidan*: مصدر. لازم. // وزیدی؛ شنیای؛ می‌وزی؛ ده‌شنی؛ بوز؛ بشنه // شنین؛ شنیان؛ شان؛ شهین؛ هه‌لکردن؛ وه‌زان؛ وه‌زین «باد آرامی وزید؛ بایه‌کی نه‌رم شنبا». هه‌روه‌ها؛

وزیدنی

■ صفت فاعلی؛ وزنده (-) / صفت مفعولی؛ وزیده (شنیاگ) / مصدر منفی؛ نوزیدن (نه‌شنیان)

وزیر / *vazir*: [معرب از پهلوی] / اسم. وه‌زیر؛ شاریار؛ شالیار؛ ۱. /ها؛ ان؛ وژرا/ به‌رپرسی وزارتخانه و ئەندامی کابینه‌ی ده‌وله‌ت ۲. مۆره‌یه‌کی شه‌تره‌نج که له هه‌موو لایه‌که‌وه ده‌توانی ببزوێ و هه‌ر یاریکه‌ریک یه‌کیکی هه‌یه ۳. به‌رده‌سی شا له هه‌یندی گه‌مه‌دا.

□ وزیر مختار؛ بالویژ؛ بالیۆز؛ راسپارده‌ی پامیاری دانیشتوو له‌ناوه‌ندی ولاتیکی هه‌نده‌راندا.

وزیر مشاور؛ وه‌زیری پاوێژکار؛ پاوێژکاری سه‌رۆکه‌وه‌زیر یان کوژی وه‌زیران.

وزیری / *vazîrî*: [معرب] / اسم. ۱. وه‌زیری؛ شالیاری؛ کاری وه‌زیر «روستازادگان دانشمند، به‌

وزیری پادشا رفتند؛ لادی ژیر و زانا، چوون بۆ وه‌زیری پاشا» ۲. قطع وزیری، قطع

موسیقایی له‌ناهه‌نگیکدا، که له سه‌ره‌تاوه‌ تا برانه‌وه هه‌ر دووپاته ده‌بێته‌وه (وه‌ک ناهه‌نگی هه‌له‌پ‌کێ یان مارش).

وزن عروضی: کیشی عه‌رووزی؛ کیشی شیع‌ر به‌گوێره‌ی بنه‌مای زانستی عه‌رووز و ریزی ئەفاعیل.

وزن مخصوص: / *فيزیک* / کیشانه‌ی تایبه‌ت؛ قورسی یه‌که‌ییک له‌بارستایی بۆ هه‌ر شتی (وه‌ک ده‌لێن کیشانه‌ی تابه‌تی ئاو ده‌کاته یه‌ک، یانی قورسی سانتي‌متریکی چوارپالووی ئاو، یه‌ک گرهمه‌).

وزن ملکولی: / *شیمی* / کیشانه‌ی مولکوولی؛ کیشی مولکوول گرهمیک ($6,02 \times 10^{23}$ دانه) له‌هه‌ر ماکی.

وزن هجایی: کیشی بره‌گی؛ کیشی شیع‌ر به‌پنی یه‌کسانی یان هاو‌پێه‌یی بره‌گه‌کانی هه‌ر بالیک.

□ وزن کردن: کیشان؛ کیشانندن؛

هه‌له‌سه‌نگاندن؛ هه‌له‌سه‌نگانن؛ که‌رانده‌ش؛ کیشانه‌کردن؛ کیشانه‌که‌رده‌ی؛ دیاری‌کردنی قورسایی شتی که‌به‌پنی یه‌که‌یه‌کی دیاریکراو «چه‌را وزن کردنه، ۴،۵ کیلو بود؛ منداله‌که‌یان کیس، ۴،۵ کیلو بوو». هه‌روه‌ها؛ وزن شدن

وزنه / *vazne*؛ ها؛ اوزان؛ [عربی] / اسم. ۱. سه‌نگ؛ کیشانه؛ کوتیک له‌به‌رد یا کانزا به‌قورسایه‌کی دیاریکراوه‌وه بۆ ده‌سنیشان‌کردنی کیشی که‌له‌وپه‌ل ۲. سه‌نگ؛ کوته‌کانزایه‌کی قورس که‌ده‌زگا و ماشینی پێ هاوسه‌نگ ده‌که‌ن (وه‌ک له‌ئاسانسۆردا) ۳. وه‌زنه؛ هالتیر؛ پارچه‌کانزای به‌بیجمی جۆراوجۆره‌وه بۆ وه‌رز «وزنه‌را یک‌ضرب بلند کرد؛ هاله‌یه‌که‌ی یه‌که‌ته‌کان به‌رز کرده‌وه» ۴. وه‌ج؛ پێژ؛ حورمه‌ت «ورنه‌ی سیاسی؛ وه‌جی پامیاری».

وزنه‌بردار / *vaznebardār*؛ ها؛ ان؛ [عربی/فارسی] / اسم. وه‌زنه‌هه‌لگر؛ وه‌رزشکاری که‌هالتیر

وزین / vazîn / : [عربی] صفت. سه‌نگین؛ گران:
۱. [مجازی] گرانمایه «شخصیت وزین: که سایه‌تی
سدن‌کنین» ۲. [ادبی] قورس؛ به‌کیش «جسم وزین:
ته‌نی قورس».

وسائط / vasā'et / : [عربی] وسایط

وسائل / vasā'el / : [عربی] وسایل

وساطت / vesātat, vasātat / : [عربی] / اسم.
ناوېژې، نیوېژې، نیووان‌گری؛ ناوجیکه‌ری؛
ناوجیگه‌ری؛ ناوېژیکه‌ری؛ ناوجیه‌که‌ری؛
نیوېژېری؛ مانجیگه‌ری؛ نیوانجیگه‌ری «همسایه‌ها
وساطت کردند و دعوا تمام شد: هاوسیکان ناوېر بیان
کرد و شه‌ر ته‌واو بوو».

وسایط / vasāyet / : [عربی] جمع واسطه:
وسائط

☐ وسایط نقلیه: که‌ره‌سه‌ی گواستنه‌وه؛ ئامرازی
پېړاگوېز.

وسایل / vasāyel / : [عربی] جمع وسیله:
وسائل

☐ وسایل نقلیه وسیله‌ی نقلیه، وسیله

وسط / vasat / : [عربی] / اسم. نیوان؛ ناوه‌ند؛
نیوه‌ند؛ ناوه؛ ناوه‌پراست؛ نیوه‌پراست؛ ناو‌پاس؛
نیوه‌پاس؛ ناوه‌پاس؛ نخس؛ پونگال؛ شه‌ق؛ دل؛
دلې‌پاسه؛ ناو‌قه‌د؛ هاوېر؛ چه‌ق؛ ناف؛ نیوجه‌رگه؛
ناوجه‌رگه؛ نیوه‌ند؛ کونه‌له؛ دور؛ نیره‌ک؛ نیقی؛
نیف؛ ئورت؛ داگ؛ گرېه؛ نافی؛ نافه‌ند؛ نابه‌ین؛
مینه؛ مینجه؛ مینجا؛ نافه‌ند؛ وهر‌ته؛ وهرت
«وسط حیاط؛ وسط جمعیت؛ وسط سیب: نیوان حه‌وشه؛
ناوهر‌استی جه‌ماوهر؛ ناو‌ه‌ندی سیو».

☐ وسط را گرفتن: [گفتاری] ناوېژې کردن؛ ناوجی
کردن؛ نیوېژې کردن «آرام وسط را گرفت و
نگذاشت کار بالا بگیرد: ئارام ناوېژې کېد و
نه‌یه‌یشت شه‌ر داگیرس».

وسط^۲: صفت. ناو‌ه‌ندی؛ ناونجی: ۱. ناوه‌پراست؛
ناو‌پاس؛ میانین؛ ناڤگین؛ نابه‌ین؛ ناوگین؛ دلې
پاسه‌ین؛ ناوه‌پراستین؛ ناوه‌پاسن؛ له نیوان دوو

یان‌چهن شتدا «اتاق وسط؛ در وسط؛ دیوی
ناو‌ه‌راست؛ در‌گای ناو‌کین» ۲. [گفتاری]
مام‌ناو‌ه‌نجی؛ مام‌ناو‌ه‌ندی؛ نه‌چاک نه‌خراب
«جنس وسط؛ جنسی ناونجی».

وسط^۳: قید. [گفتاری] ناو‌ه‌پراست؛ نیوانه‌وه؛
ناو‌ه‌پاس؛ نیوه‌پراست؛ له ناو‌پراستدا؛ له نیواندا؛
نیوان «وسط افتادن؛ وسط گذاشتن: که‌وتنه
ناو‌ه‌راسه‌وه؛ نانه نیوانه‌وه».

☐ وسط افتادن: [گفتاری] که‌وتنه نیوانه‌وه/
ناوه‌وه: ۱. خو خسته ناو؛ خو ده‌کاریکه‌وه
تیوهر‌دان «پدرم افتاد وسط و از همسایه‌ها پول جمع
کرد: باو‌کم که‌وته نیوانه‌وه و له هاوساکان پاره‌ی
کو کرده‌وه» ۲. که‌وتنه نیوان؛ که‌وتنه به‌ین؛
که‌وتنه مابه‌ینی که‌سانی‌تر «توی ماشین، من
وسط دو تا آدم چاق افتاده بودم: له نیو ماشیندا،
که‌وتیوومه نیوان دوو مروی قه‌له‌وه‌وه».

وسط کشیدن: هینانه پیشه‌وه؛ هاوردنه به‌روه؛
ئارده‌ینه به‌ین «حرف پول را وسط کشیدن: قسه‌ی
پاره هینانه بیس»: به‌وسط کشیدن

وسط گذاشتن: [گفتاری] هینانه پیشه‌وه؛
هاوردنه به‌روه؛ رۆکردن؛ کردنه ناو‌ه‌پراست؛
ئنه‌وه‌رده‌س نیه‌ی «هرچه داشتیم گذاشتیم وسط:
هر شتی‌کمان هه‌بوو هینامانه پیشه‌وه».

به‌وسط کشیدن ☐ وسط کشیدن

وسط / vasate / : [عربی] حرف. نیو؛ ناو؛ ناوه‌پاسی؛
ناوه‌پاستی؛ نیوه‌پاستی؛ دلې‌پاسه‌و «وسط حیاط؛
وسط مردم: نیو حه‌وش؛ نیو خه‌لک».

☐ وسط حرف کسی دوبدن ☐ توی حرف
کسی دوبدن، تو^۲

وسط دعوا نرخ طی/ تعیین کردن: له ناو
وت‌ووېژیکدا، قسه‌ی خو وه‌ک شتیکی بر‌اوه
دهر‌بر‌ین.

وسطی^۱ / vasafi / : [عربی] صفت. ناو‌ه‌ندی؛
ناو‌ه‌نجی؛ ناوه‌پاس؛ ناوه‌پراست؛ ناوه‌پاسن؛
دلې‌پاسین؛ دلې‌پاسینه «انگشت وسطی: قامکی

ناوہندی>.

وسطی^۱: ضمیر. ناوہراست؛ ناوہندی؛ ناوہنجی؛ ناوہراس؛ ناوہراسین؛ دلی^۲راسین؛ دلی^۳راسینہ؛ کہسیک یان شتی کہوتبیتہ ناوہراستہوہ <وسطی مال من است: ناوہراستہ کہ ہی منہ>.

وسطی / vosta: [عربی] صفت. ناوین؛ نااقین؛ ناوہندی؛ ناوہراست؛ دلی^۴راسین <آسیای وسطی؛ قرون وسطی: ناسیای ناوین؛ سہدہگلی ناوہندی>.

وسع / vos': [عربی] اسم. دہسرؤی؛ دہسچووی؛ توانایی؛ توانایی مالی <وسع من نمی رسد لباس تازه بخرم: دہسچم ناروا جلی نوی بکرم>.

وسعت / vos'at: [عربی] اسم. ۱. پانتایی؛ بهرینی؛ بهرینایی؛ بهربلاوی <وسعت این باغ چقدر است؟ پانتایی تہم باخہ چہندہ؟> ۲. پانایی؛ پیچہوانہی درپڑایی <وسعت این خیابان ۳۰ متر است: پانایی تہم شہقامہ ۳۰ میترہ> ۳. زؤری؛ فرہی؛ فراوانی؛ زہحفی.

وسمہ / vasme، ها: [عربی] اسم. وہسمہ؛ وسمہ؛ وزمہ؛ خم؛ خوم؛ تہتران: ۱. گیایہ کی نالیکی دووسالانہ بہ گولی زہرد و بہری توورہکےبیہوہ کہ گہلاکھی ماکي رہنگی تپدایہ ۲. خہتات؛ خہنہوہنگ؛ رہنگی نیو گہلائی تہو گیایہ کہ لہ برؤی دہدہن.

وسنی / vasnî، ها: [اسم] [قدیمی] وہسنی؛ ہہوی؛ ہہفی؛ ہہنہ؛ ہہوی؛ ہہوو؛ ہہوہ.

وسواس / vasvās، ها: [عربی] اسم. وہسواس: ۱. [روان شناسی] ر-ا؛ واز-وا؛ بیر و ہہستیکی تیکہل بہ شک و درپؤنگی بہتایبہت لہمہر پاکي و ناپاکي و دلنیا نہبوون لہ سہر خاوین بوونہوہی ہہموو شتیک ۲. [مجازی] وردی، وردبینی و شویتگیری زؤر و لہرادہبہدہر ۳. شک؛ دوودلی؛ درپؤنگی.

وسواسی / vasvāsi، ها: [عربی] صفت. [روان شناسی] ر-ا-پایی؛ واز-وازی؛ وہسواسی؛

ہووک؛ بہی تووانستی بریار دان و دلنیا بوون <با آدم وسواسی در افتادن مشکل است: ناوقای مرؤی ر-ا-پایی بوون دؤوارہ>.

وسوسہ / vasvase، ها: [عربی] اسم. وہسوسہ؛ بیر یان ہہستیک کہ لہ پہستا مرؤ بؤ کردنی کاریک ہان دہدا.

وسوسہ شدن: کہوتنہ وہسوسہ. ہہروہا: وسوسہ کردن

بہ وسوسہ افتادن: تووشی وہسوسہ بوون. ہہروہا: بہ وسوسہ انداختن

وسیع / vasi': [عربی] صفت. ہہراو؛ ہیرا: ۱. فرہوان؛ پان و بہرین؛ بہربلاو؛ بہرفراوان؛ بہرفرہوان <دشت وسیع؛ کشور وسیع: دہشتی ہہراو؛ ولاتی ہیرا> ۲. گہورہ؛ گوشا؛ بلاو؛ پان؛ ناوہلا؛ پان وپؤر <سوراخ را قدری وسیع کردیم: کونہکہمان نہختی ہہراو کردہوہ> ۳. بہربلاو؛ ہہمہلاینہ؛ ہہمہلاینہن <مطالعہی وسیع: لیکؤلینہوہی بہربلاو>.

وسیلہ / vasîle، ها: وسایل: [عربی] اسم. ۱. تہسپا؛ ٹامپر؛ ٹامراز؛ کەرہسہ؛ کەرہستہ؛ تہوہی بؤ بہرپؤہ بردنی کار یان گہیشتن بہ ٹامانجیک پتویستہ <وسیلہ نقلیہ: کەرہستہی گواستہوہ> ۲. ہؤ؛ سؤنگہ؛ نیوانگر و کارپنکخہر <او وسیلہی آشنایی ما شد: تہو بووہ ہؤی ٹاشنا بوونمان>.

وسیلہی ارتباط جمعی: رسانهی گروہی/ ہمگانی/ جمعی، رسانه

وسیلہی تفریح: ہہوی؛ کەرہستہی خو خلافتندن و رابواردن. وسیلہی نقلیہ: ٹامرازی پیراگوئیز؛ کەرہسہی گواستہوہ.

وش^۱ / vaš: [اسم] گودہ؛ قؤزلاخ؛ قؤزلاخہ؛ حہپی؛ کہلووی پہمؤ؛ قؤزلاخی پہمؤ؛ پہمووی خاو.

وش^۲: پسوند. ٹاسا-؛ سا-؛ وہش-؛ واش-؛ واژ-؛ بہش-؛ شیوہ-؛ وہکوو؛ وینہ <پریوش: پیری ٹاسا>.

وشا / vašā / اسم. به ههک؛ جهوگه به ههک؛ شيله ی گياي به ههک.

وشتن / vaštan / مصدر. لازم. / قدیمی / ههلهپرین؛ ههلهپران؛ له یزتن؛ له یستن؛ له هستین؛ لیزین؛ وازین؛ ره خسین؛ سهما کردن؛ هۆرپرە ی؛ هۆرپرایی؛ ههلهپرکی کردن.

وشق / vašaq / ها. / اترکی / اسم. / قدیمی / گهره یلک؛ وشهگ؛ ورشهک؛ گوێ پرەش؛ ههنگوین خۆره؛ جانه وه ریکه له تیره ی شيله به کلکی کورت، تووکی نهرم و پر و شتیکی وهک کاکۆل به سهر ههر دوو گوێوه، بۆ کهوله که ی راوی ده کهن: وشک

وشک / vašak / از ترکی [وشق وصال / vesāl / اعربی / اسم. ۱. رهوتی پیک گه یشتن؛ پیک گه یین؛ به یهک گه یشتن؛ گه یشتن به دلدار و دهسته وملان بوونی ۲. دهسکهوتن؛ دهست پیگه یشتن؛ گه یشتن به شتیک و بوونه خاوه نی.

وصایا / vasāyā / اعربی [جمع وصیت وصایت / vesāyat / اعربی / اسم. راسپاردهیی؛ ۱. کار و پیشه ی راسپارده ۲. کاریک که به پیتی ئه وه که سی، کهس یان کهسانیکی تر راسپیژی دوای مهرگی شتی بکهن.

وصف / vāsf / ها؛ اوصاف / اعربی / اسم. راه؛ راه؛ راه؛ و تنه وه ی چۆنه تی شت، کهس یان رووداو یک وه ها که وینه یهک لهو به یینیته بهرچاو.

وصف نابذیر / vāsfnāpazir / اعربی / فارسی / صفت. له گوتن نه هاتوو؛ له وتن نه هاتگ «شادی وصف نابذیر؛ خوشیه کی له کون نه هاتوو».

وصفی / vāsfī / اعربی / صفت. راهویی؛ راهیی؛ راهویی.

وصل / vāsl / اعربی / اسم. ۱. کار و رهوتی لیدان؛ لکاندن؛ لکنه ی؛ جووش داین «دوشاخه را به پریز وصل کرد؛ دو شاخه که ی داله پریز»

۲. پیک گه یشتن؛ به یهک گه یشتن «شب وصل؛ شهوی پیک گه یشتن».

وصلت / vāslat / ها. / اعربی / اسم. خزمایه تی؛ لفبژیری؛ پیوهندی، به تایبته به هۆی ژن و ژنخوار هوه «این نتیجه ی وصلت با شما بود؛ ئه مه ناکامی خزمایه نی له گهل ئیوه بوو».

وصلت دادن؛ دهست دان؛ دهسکهوتن؛ به دهس هاتن «پولی که می خواهی این ماه و صبت نمی دهی؛ ئه و پاره ده ته وه ی ئه م مانگه دهست نادا».

وصلت کردن؛ دابین کردنی پیوهندی بنه ماله یی.

وصله / vāsl / ها. / اعربی / اسم. ۱. پینه؛ دۆن؛ پسپان؛ پنج؛ رینگول؛ بزگور؛ تیتۆل؛ پاتک؛ پاخ؛ ریت؛ پارچه ی له قوماش، چهرم یان کانزای به سهر کون، دراو یان ساودا گیراو ۲. که ژنه؛ پارچه پینه؛ پاتک؛ په رۆ؛ له ته چهرم یان په رۆیی که بۆ جوانی یاخۆ بۆ بهرگری له دران به چۆک و ئه نیشکی جل و بهر گیدا ده دوورن ۳. / مجازی / بوختان؛ بوختیان «به او وصله ی دزدی زدند و به زندانش انداختند؛ بوختانی دزییان لیدا و له زندانیان کرد».

وصله ی تن / مجازی / بهندی / بهن دل؛ بهندی ههناو؛ هیزی ههناو؛ جگهرگۆشه؛ بۆ دهر برینی خۆشه ویستی به مندا ل ده گوتری «آرام وصله ی تنم بود، چطور می توانستم ولش کنم؟ آرام بهندی دهنم بوو، چۆن ده متوانی دهستی لی بهرده م؟».

وصله ی ناجور؛ ۱. پینه ی ناتاو / ناپۆر؛ پینه یه کی دوو رهنگ ۲. / مجازی / دۆستی ناباب؛ ناوالی خراب.

وصله انداختن / زدن کردن؛ پینه کردن / لیدان / کوتاندن؛ په ره سپاندن؛ په ره سپان؛ پسپان کردن؛ پینه و په رۆ کردن / کهرده ی «شلوارش را وصله زده بود؛ شهرواله که ی بینه کرد».

وصله ای / vāslē / اعربی / صفت. پینه وه په رۆ کراو؛

پینه دار؛ به تیتۆل؛ به بزگور «یک شلوار و جین»
تش بود؛ پاتۆلنکی بینه دیر، و کرآوی له پیندا بوو».

وصله دار / vasledār: (عربی/فارسی) صفت.
پینه کراو؛ به تیتۆل؛ به بزگور؛ پینه و پهره کراو
(لباس وصله دیر؛ جلی بینه کراو).

وصول / vusûl, vosûl: (عربی/اسم) کار و رهوتی
گرتن؛ وهرگرتن؛ ساندن؛ سهندن؛ گوره تهنه.

وصول شدن؛ وهرگیران «طلبت وصول شد»
قهرزه کهت وهر کرا». ههروه ها؛ وصول کردن

وصولی / vusûlî, vosûlî: ها؛ (عربی) صفت.
وهرگیراو؛ ۱. سهنراو؛ ساندراو؛ سهندراو «مبلغ

وصولی به حساب بانکی شما واریز شد؛ پاره ی وهر کراو
خرابه نیو حیسابی بانکیتانه وه» ۲. شیاوی

وهرگرتن «برات وصولی؛ بهراتی وهر کرا».
وصی / vasî: اوصیا؛ (عربی/اسم) قهویت؛

سهروه سیهت؛ سهروه وگرد؛ راسپارده ی
وه سیهت کهر بۆ به رتۆه بردنی وه سیهت.

وصیت / vasîyyat: ها؛ وصایا؛ (عربی/اسم)
وه سیهت؛ قهویت؛ قهویتنی؛ وهلی؛ ۱. کاری

راسپاردن به کهس یان کهسانی که پاش
مه رگی راسپیژ به کار و باری رابگهن «وصیت

کرده بووه خانه را بدهند به دخترش؛ ودهسنی کردبوو
خانوو که بدن به کچه که ی» ۲. نهو شته ی که

به هم جوژه راسپیژ دراوه «به وصیت او عمل کردند»
ودهسنه که بیان به رتۆه برد» ۳. ئامۆژگاری؛

ئامۆژیار؛ په ند «از من به تو وصیت از این جور آدم ها
دوری کن؛ له منه وه بۆ تو ودهسنه بی، توخنی نه م

جوژه که سانه نه کهوی!».
وصیت نامه / vasîyyatnâme: ها؛ (عربی/

فارسی) اسم. وه سیهت نامه؛ راسپیژی و قهویتنی
به نووسراوی «در وصیت نامه هم ذکر شده بود؛ له

ودهسنه نامه که شدا ناوی لی برابوو».
وضع / vaz': ها؛ اوضاع؛ (عربی/اسم) ۱. بار؛

مه ره؛ حال؛ چلۆنایه تی؛ دۆن؛ داره ت؛ لۆر؛ دهق؛
مه ره؛ دۆخ؛ چۆنیه تی «وضع مالی او بد است و

وضع روحی اش هم از آن بدتر؛ باری مالی خرابه و
باری رۆحیشی لهو خراتر» ۲. کاری دانان؛ دانیان؛
هینانه ئاراوه «مجلس قانون تازه ی وضع کرد»
نه نجمه من قانوننکی تازه ی دایا».

وضع حمل؛ رهوتی زایین؛ زان؛ زای؛ بار
دانان؛ منال هاوردن.

وضعی / vaz'i: (عربی) صفت. ۱. دانراو؛ داندراو؛
دانریاگ ۲. جیگه بی؛ شوینی «حرکت وضعی؛

بزای جیگه بی».
وضعیّت / vaz'iyyat: (عربی/اسم) بار و دۆخ؛

داره ت؛ چلۆنایه تی؛ چۆنیه تی؛ چلۆنایه تی حال و
هه وال «وضعیت آن جا را برایم بنویس؛ بار و دۆخی

نهویم بۆ بنووسه».
وضو / vuzû, vozû: (عربی/اسم) دهسنوێژ؛

دهسنوێژ؛ دهسنمیژ؛ دهسمیژ؛ دهسنوێژ؛
دهسمی؛ دهسنماز؛ ئایینی تایبه تی شۆردنی

سه ره دهست یی و خو خاوین کردنه وه پیش
دابه ستنی نوێژ.

وطن / vuzûh, vozûh: (عربی/اسم) رهوونی؛
ئاشکرای؛ رۆشنی؛ ده رکه و تووویی؛ دیارده ری؛

دۆخ یان چۆنیه تی ئاشکرا بوون؛ قیفرین «وصوح
عکس ها خوب نیست؛ رهوونی وینه کان باش نیه».

وطن / vatan: ها؛ اوطان؛ (عربی/اسم) وه تهن؛
۱. ولات؛ وه لات؛ وه لات؛ ولگه؛ نیشتمان

۲. زید؛ شوینی له دایک بوون ۳. ژینگه؛
نیشیمه ن؛ نیشیمه نگا؛ مه له بند؛ جیگه ی ژیان؛

شوینی دیماتی و مانه وه ی هه میشه بی «سال ها
آن ده ویش بود؛ سالها نهو دییه زیکه ی بوو».

وطن کردن؛ نیشته جی بوون؛ جیگیر بوون؛
کردنه وه تهن؛ دامه زان.

وطن پرست / vatanparast: ها؛ ان؛ (عربی/

فارسی) اسم. نیشتمان پرست؛ ولات پاریز؛
زید پرست؛ ولات پرست؛ وه تهن پرست.

وطن پرستانه / vatanparastāne: [عربی/فارسی] صفت. نیشتمان پرستانه.

وطن پرستی / vatanparastî: [عربی/فارسی/اسم]. نیشتمان پرستی؛ ولات پاریزی؛ ولات پرستی؛ وه تن پریشی؛ وه لاتینی.

وطنخواه / vatanxāh: [ان:/عربی/فارسی] صفت. ولات خواز؛ نیشتمان خواز؛ نیشتمان دؤس؛ ولات دؤست.

وطنخواهی / vatanxāhî: [عربی/فارسی/اسم]. نیشتمان خوازی؛ ولات دؤسی.

وطن دوست / vatandûst: [ان:/عربی/فارسی] صفت. نیشتمان خواز؛ نیشتمان دؤست؛ وه تن دؤس.

وطن دوستی / vatandûstî: [عربی/فارسی/اسم]. نیشتمان خوازی؛ ولات دؤسی.

وطنی / vatani: [عربی] صفت. نیشتمانی؛ ۱. پیوه نیدار یان سر به ولاته وه «احساسات وطنی: هستی نیشتمانی» ۲. درووس کراوی ولات «کالای وطنی: کالای نیشتمانی».

وظائف / vazâ'ef: [عربی] وظایف وظایف / vazâyef: [عربی] جمع وظیفه؛ وظائف

⊞ وظایف اعضا: کاره ندام؛ کارئه ندام ناسی؛ فیزیؤلژی.

وظیفه / vazîfe: [عربی/اسم]. ۱. /ها؛ وظایف/ ئهرک؛ کار، ئاکار یان رازه یی که له کهس (به هوی بوون له نیو تا قمیمک) چاوهروانی ده کریئ «وظیفه ی ملی؛ وظیفه ی دینی: ئهرکی نته وه یی؛ ئهرکی دینی» ۲. ئیجباری؛ کار و خزمه تیکی

دیاریکراو، به تاییه ت خزمه تی سهربازی ۳. /ها؛ وظایف/ ئهرک؛ ئهرکی سهرشان؛ ئه وه ی ئه خلاق یان قانون بؤ مروقی ده برپته وه «وظیفه حکم می کرد ساکت نشینیم: ئهرکی سهرسانمان بوو بی دهنک نه بین» ۴. /ها؛ وظایف/ ئهرک؛ کار؛ ههرمانه؛ فهرمان؛ فرمان؛ کاری که کردنی له

ئه ستوی کهس یان شتیکدایه «وظیفه ی چشم دیدن است: کاری چاو دپتنه» ۵. مه واجب؛ مووجه یی که پاش مردنی کارمهند به بنه ماله ی ده دری.

وظیفه بگیر / vazîfegîr: [ان:/عربی/فارسی/اسم]. مه واجب گیر؛ مه واجب گر؛ که سی که مه واجب ده گری.

وظیفه شناسی / vazîfêşenâsî: [عربی/فارسی/اسم]. ئهرک ناسی؛ ئاگا بوون له ئهرکی سهرشانی خؤ له به رامبهر خه لکه وه. ههروه ها؛ وظیفه شناس

وعاظ / vo'âz: [عربی] جمع واعظ وعاد و وعید / va'd-o-va'id: [ان:/عربی/اسم]. کار و رهوتی دلخوش کردن و ترساندن (تییینی: ئه ورؤ که ههر به مانای دلخوش کردنی په یتا په یتایه): وعده وعید؛ وعده و وعید

وعده / va'de: [ان:/عربی/اسم]. ۱. /مواعید/ بریار؛ به لئین؛ گفت؛ په یمان؛ واده؛ وایه؛ کار یا رهوتی راگه یاندنی کردنی کاریک له داهاتوودا «وعده داده بود اسم او را در مدرسه بنویسد: سربازی دابوو ناوی له قوتابخانه دا بنووسی» ۲. ژهم؛ ژهمه؛ ژوم؛ ژهمه ن؛ جهمه نان؛ جهم؛ هه لی نان خواردن «روزی دو وعده غذا می خورم: رۆژیک دوو ژهم نان ده خوم» ۳. /گفتاری/ دهنک؛ بانگیشتن؛ بانگهیشتن «از ما برای فردا ناهار وعده گرفت: ئیمه ی بؤ سبه ی نیوه رۆ دهنک کرد» ۴. /گفتاری/ بریار؛ ژوان؛ به لئین؛ گفت؛ واده ی چاو پیکه وتن «آن روز سر وعده حاضر نشد: ئه و رۆژه نه اته سه ر بریاره که ی».

⊞ وعده ی سر خرمن: /کنایی/ حه واله ی سه ر چاله به فر؛ واده ی سه ر خهرمان؛ واده ی به تال؛ به لئین که جیبه جی نا کری.

⊞ وعده دادن: واده دان؛ به لئین دان؛ قبول دان؛ راگه یاندنی به رپوه چوونی کاریک له داهاتوودا.

وعدہ گرفتن: دہنگ کردن؛ بانگہیشتن کردن؛ بانگہیشتن کردن؛ داوہت کردن۔

بہ وعدہ وفا کردن: پھیمان بہر پوہ بردن؛ بہلین بہجی ہینان؛ گفت/ قہول بردنہ ریوہ؛ نہنجامدانی کاریکی بہلین پی دراو۔

وعدہ خلافی / va'dexalāfi: از عربی/ عربی اسم، [گفتاری] پھیمان شکنی؛ کاری لہ سہر بریار نہمان؛ پھیمان شکاندن۔

وعدہ دار / va'dedār: از عربی/ فارسی صفت، ماوہدار؛ وادہدار (چک وعدہدار؛ چہکی مپادہدار)۔ وعدہ گاہ / va'degāh، ہا: از عربی/ فارسی اسم، جیڑوان؛ ژوانگہ۔

وعدہ وعید / va'deva'id: از عربی/ عربی وعد و وعید

وعدہ و وعید / va'de-o-va'id: از عربی/ عربی وعد و وعید

وعظ / va'z، ہا: [عربی] اسم، ٹاموژاری؛ ٹاموژگاری؛ وتاردانیکی نہستہق و پر لہ ٹاموژاری دینی۔

وغ - و غ / vaqvaq: صوت، قہ قہر؛ قیرہ قیر؛ قوہ قوہ؛ دہنگی لہ سہریہ کی بوق۔

وفا / vafā: [عربی] اسم، ٹمہگ؛ وہا؛ بہینتہ؛ شون؛ سفتہ؛ خوراگری لہ سہر ٹیمان، دؤستی یان بہلین (خیلی با وفا بود، ہرگز پدر و مادرش را فراموش نکرد: زور بہ نہمہک بوو، قہت دایک و باوکی لہ بیر نہ کرد)۔

وفا داشتن: بہ ٹمہگ بوون؛ ٹمہگدار بوون۔ وفا کردن: ۱۔ بہجی ہینان؛ بردنہ سہر؛ بہر پوہ بردن (بہ عہد خود وفا کرش؛ بہلینی خو بردنہ سہر)۔ ۲۔ گہ یاندن؛ ہینان؛ بر کردن (عمرش وفا نکرد تا داماد شدن پسرش را ببیند: عومری ندیکہ یاند کورہ کی بہ زاوایی ببینی)۔

وفات / vafāt: [عربی] اسم، کوچی دواپی؛ دواکوچ؛ مردن؛ تیدا چوون؛ مہرگ (دوم اسفند، سالگرد وفات استاد ہزار، دووہمی رہ شہمہ،

سالہاتی کوچی دواپی ماموستا ہزار)۔

وفات کردن/ یافتن: کوچی دواپی کردن؛ (دوا) مالاوایی کردن؛ دنیای پروون بہجی ہیشتن؛ مردن (حافظ در سال ۷۹۲ ہجری وفات یافت: حافظ لہ سالی ۷۹۲ کی کوچیدا، کوچی دواپی کرد)۔

وفادار / vafādār، ہا: ان: [عربی/ فارسی] صفت، ٹمہگدار؛ وہفادار؛ ٹمہگناس؛ بہینتہ دار؛ راوہ ستاو لہ سہر بہلین و دؤستیہ تی (دوست وفادار یک گنج است: دؤسی ٹمہگناس گہنچینہ بہ)۔

وفاداری / vafādārī، ہا: [عربی/ فارسی] اسم، ٹمہگناسی؛ ٹمہگداری؛ وہفاداری؛ راوہ ستاوی لہ سہر بہلین، دؤستی، قسہ و پروای خو۔

وفاق / vefāq: [عربی] اسم، ہاورپی؛ یہ کگرتوپی؛ ہاویاری؛ دؤخ یان چوناوچونی؛ پیکہاتن؛ ریک کہوتن؛ یہک گرتن (وفاق ملی: ہاور پی نہ تہوہبی)۔

وفق / vefq: [عربی] اسم، [ادبی] تہابی؛ سازش؛ سازشت۔

بر وفق مراد: بہ کہیفی دل؛ بہرانبہر بہ ویست؛ خوزگہی دل (کارہا بر وفق مراد پیش رفت: کارہکان بہ کہیفی دل بہر پوہ چوون)۔

وفق دادن: ریکخستن؛ پیکہیان؛ راہینان؛ ساز دان؛ ریک کہرہدی؛ ہفگہہین؛ ہاور پی کردن (خودش را با مردم وفق می داد: خوی دہگہل خہلکدا ریکدہ خست)۔

وفقی / vefqī: [عربی] صفت، تہبا؛ پیکہاتوو؛ سازگار (مربع وفقی: چوار گوشہی سازگار)۔

وفور / vufūr، vofūr: [عربی] اسم، زوری؛ فرہبی؛ فراوانی؛ زور و زہبہندی؛ مشہمہری۔

وفیات / vafayāt: [عربی] اسم، [ادبی] ریشٹووان؛ کوچ کردووان؛ مردووان۔

وفاحت / vefāhat، vaqāhat: [عربی] اسم، بی شہرمی؛ بی حہیایی؛ بی ٹابرپی؛ پرووداری؛ پروودامالوای؛ سورتکی (وفاحت می خواہد کہ آدم بہ پدرش بگوید تو نمی فہمی، حرف نزن! بی شہرمی

وقت ملاقات: کاتی/ چاو پیکه و تن/ دیتن/ دیمانه «امروز از وزیر وقت ملاقات گرفتیم: نه ورؤ له وه زیر کاتی حویکده و سم وه رگرت».

اول وقت: سهر له به یانی؛ سوح زوو؛ سهره تای ده سپیکردنی کاری پوژانه.

این وقت روز: ۱. ئاوا دیر؛ کاتیک له پوژ پویشوو ۲. ناوخت؛ نهک له کاتی خویدا.

این وقت شب: ۱. بهو نیوه شهوهدا؛ ئابه م شهو ۲. ناوخت؛ نهک له کاتی خویدا.

سر وقت ۳

□ وقت بردن: خایاندن؛ کات بردن؛ کودان؛ کوداندن؛ پی چوون؛ وهخت بردن «این کار یک ماه وقت می برد: هم کاره مانگیک ده جابه یی».

وقت خواستن: کات/ وهخت ویستن؛ وهخت داوا کردن؛ وهخت گهره ک بوون: ۱. داوای کات کردن بؤ چاو پیکه و تن «از رییس وقت خواسته بروم پیشش: له سهرؤک ده ختیکم داوا کرد بچمه لای» ۲. ماوه ویستن؛ دهر فته خواستن «چند روزی وقت خواستم تا درباره اش فکر کنم: چهن پوژیک موهوم ویست تا بیرى لئ بکه موه».

وقت دادن: کات دان؛ وهخت دان: ۱. بهایی دان بؤ دیمانه یه ک له سهر کاتی دیاریکراودا «فردا ساعت ۸ وقت ملاقات داده: بؤ سبه ی ساعته یی ۸ وهختی دوه» ۲. ماوه دان؛ دهر فته دان؛ موولت دان.

وقت داشتن: وهخت بوون؛ دهر فته هه بوون «وقت درى برویم تئاتر؟: وهخت هه بده برؤینه تیئاتر».

وقت سر خاراندن نداشتن/ نیافتن: یه کجار سهرقال بوون.

وقت کردن: کات هه بوون؛ دهر فته دؤزینه وه «اگر وقت کردی بیا برویم تئاتر: نه گهر کات هه بده با برؤین بؤ تیئاتر».

وقت کسی را گرفتن: کات/ وهختی که سیچ

دهوئ که سبه به بابی خوئ بلی تؤ نافامی، قسه مه که!».

وقاد / vaqqād: [عربی] صفت. / ادبی/ وریا؛ وشیار؛ شیار؛ وردبین؛ زیت و زیره ک.

وقار / vaqār, veqār: [عربی] اسم. مهنندی؛ سهنگینی؛ له سه رخویی؛ گونجاوی له ئاکار و قسه دا: / الف/ له سه رخویی له قسه و کرده وهدا (ب) خو پاریزی له توندی و شلی.

وقایع / vaqāye': [عربی] جمع ۱. واقعه وقایع نگاری / vaqāye'negārī: ها: [عربی/ فارسی] اسم. پروودا نووسی؛ کار و رهوتی نووسینی گوزارشى پرووداوان. ههروه ها: وقایع نگار

وقت / vaqt: ها: [عربی] اسم. کات؛ وهخت؛ کات و سات: ۱. ههل؛ زهمان «وقت طلاست: کات زیره» ۲. / اوقات/ دهم؛ ههل؛ تان؛ دان؛ ئان؛ عان؛ حان؛ چاخ؛ زهمان؛ گام؛ گامه؛ گویم؛ گا؛ گا؛ گاوه؛ گر؛ کیلی؛ بهنگ «وقت بازی؛ وقت رفتن: کانی کایه؛ هدلی رویشتن» ۳. زهمانیک که به پیی کاتژمیر بؤ ههر شوینیک دیاریکراوه «ساعت چهار به وقت اربیل: کاتژمیری چوار به کانی ههولیر» ۴. ههل؛ تان؛ دان؛ ئان؛ حان؛ کیلی؛ بهنگ؛ ماوه یه ک که بؤ کاریک تهرخان کراوه «فقط سه دقیقه وقت دارى: ته نیا سچ خوله ک دهخت هه یه».

□ وقت آزاد: کاتی بهتال؛ ئه و کاته ی مروؤ له کار و ئهرک ده بیته وه: وقت فراغت

وقت اداری: کاتی مه زینگیه یی؛ وهخت ئیداری؛ ئه و بهشه له پوژ که له مه زینگیه کار ده کری.

وقت شرعی: کاتی شهرعی؛ کاتی دیاریکراو بؤ بهرپوه بردنی عیبادت.

وقت فراغت ۱. وقت آزاد

وقت کل یی: گولی بیتهو له کانی؛ شه مه بریؤ مانگه نه؛ هیچ کات «گفتم کی بر می گردی؟ گفت وقت کل نی! وتم که ی ده گهریته وه؟ وتی کدلی بیتهو له کانی!».

گرتن؛ بوونه هوی له کار بوونی کهسیک «آمد و دو ساعت وقت همه را گرفت؛ هات و دوو ساعات کاتی هدمووی کرت».

وقت گذاشتن؛ کات دانان؛ وهخت دانیان «دو روز وقت گذاشتم و تمامش را خواندم؛ دوو رۆژ و دهنم دانا و ههموویم خویندهوه».

وقت گذراندن؛ خو خلافاندن؛ کات دانه سهر «دو ساعت در خیابان وقت گذراندم تا شب شد؛ دوو ساعات له شهقامدا خود خلافاند تا بوو به شهو».

وقت گذشتن؛ کات تیپه بوون؛ کات به سهر چوون؛ دهم نهمان؛ ۱. تیپه بوونی ماویه کی دیار یکراو «وقت چه زود می گذرد؛ چنده خیرا کات نسهر دمی!» ۲. وهخت/ کات لادان؛ دیر بوون؛ نهمان و تیپه بوونی کات و دهره تیکی له بار بو نه نجامدانی کاریک «وقت خواب دیگر گذشت، باید بروم سر کار؛ له وهختی خه و لای دا، دمی برومه سهر کار».

وقت گرفتن؛ وهخت گرتن؛ کات گرتن؛ ۱. له کهسیک بهرایی گرتن بو دیمان له کاتیکی دیار یکراودا «برای سارا از دکتر وقت گرفتن؛ بو سارا له دوکتور وهخت کرت» ۲. نه اندازه گرتنی کاتی پیویست بو کار یان رهوتیک «وقت بک ببینم چقدر طول می کشد؛ کات بکره بزائم چندی ده خاینتی» ۳. کات/ وهخت بردن؛ خایاندن؛ بهشیکی دیار یکراو له کات داگرتن «این کار ده روز وقت گرفت؛ نه کاره دهرۆژ کاتی کرت».

وقت شناس / vaqtšenās: (عربی/ فارسی) صفت. وهخت ناس؛ کات ناس؛ واده درووس؛ به خوو و خدهی نه نجامدانی کار له سهر وهختی دیار یکراودا.

وقت شناسی / vaqtšenāsi، ها: (عربی/ فارسی) اسم. وهخت ناسی؛ کات ناسی؛ واده درووسی؛ دۆخ یان چۆنیتهی وهخت ناس بوون.

وقت کش / vaqtkoš: (عربی/ فارسی) صفت. وهخت کوژ؛ کات کوژ؛ زۆرخایهن و بی کهلک.

وقت کشی / vaqtkoši، ها: (عربی/ فارسی) اسم. وهخت کوژی؛ کار و رهوتی کات به فیرو دان.

وقت گذرانی / vaqtgozarāni، ها: (عربی/ فارسی) اسم. کار و رهوتی خو خلافاندن؛ کات به سهر دان؛ وهخت گوزهراندن؛ پرکردنهوی کات به شتی هیچ و بووچ و له بهر بیکاری.

وقتگیر / vaqtgîr: (عربی/ فارسی) صفت. کات بهر؛ درۆخیایهن؛ وهختگیر؛ به پیویست بو تیپه رانی کاتیکی زۆر «این کار خیلی وقتگیر است؛ نه کاره زۆر کاندره».

وقت نگهدار / vaqtneghadār، ها: (عربی/ فارسی) اسم. کات راگر؛ نهو کهسه کاتی به سهر چوو له یاریه کدا نه اندازه ده گری.

وقت و بی وقت / vaqt-o-bivaqt: (عربی/ فارسی) عربی آقید. وهخت و ناوهخت؛ گا و بی گا؛ گورای گور؛ بهشیوهی پهیتاپهیتا و له کاتی ناله باردا «صاحب خانه وقت و بی وقت می آمد و پول اجاره اش را می خواست؛ صاحب مال وهخت و ناوهخت ده هات و داوای کریماله کهی ده کرد».

وقتی / vaqti: (عربی) آقید. کاتیک؛ کاتی؛ له کاتیکدا؛ وهختیک؛ له وهختیکدا؛ وهختیو؛ وهختیه؛ ۱. لهو کاته دا؛ لهو ده مه دا؛ نهو کاته؛ نهو دهم؛ نهو کات «وقتی تو آمدی، شام می خوردیم؛ کاتیک تو هاتی، شیومان ده خوارد» ۲. وهختاری؛ وهختاریو؛ ههر کات؛ ههر دهم «وقتی تو نمی خواهی کاری بکنی صد تا بهانه می تراشی؛ کاتی نه تهوئ کاریک بکهی سه د بیانوو دینتهوه».

وق زده / vaqzade: صفت. [گفتاری/ زاق؛ دهره ریو؛ بۆق؛ ماق؛ زهق؛ بهرپرا؛ داپچراو «چشم وق زده؛ چاوی دهره ریو».

وقس علیهذا / vaqes'alāhāzā: (عربی) آقید. ۱. ههروه ها؛ ههرواوه ها؛ وه ههروه ها؛ ههروه سا؛ ههراپسه ۲. وایلیکی دهوه.

وقع / vaq: (عربی/ اسم) [دبی] بایهخ؛ گهم؛ گرینگیه تی؛ گرینگی؛ بر؛ نه رزش؛ وهح.

□ وقع نهادن: بایه‌خ دان/ دانان؛ گرینگی پیدان.
 وقف / vaqf، ها: /عربی/ اسم. وقف: ۱. برپاری
 که دان و ستان و ده‌ستی‌مردانی مال یا ملک
 قه‌ده‌غه ده‌کا و داهاتیشی ته‌نیا بؤ کار یان
 شوینیکی تابیته ده‌بی ۲. /اوقاف/ ملک یان مال
 و داراییه‌ک که برپاری وای له سهر دراوه.
 □ وقف خاص: وه‌قفی تابیته‌تی؛ وه‌قفی که
 داهاتی بؤ که‌سانیکی تر ته‌رخان کراوه.
 وقف عام: وه‌قفی گشتی/ هه‌مووانی؛ وه‌قفی
 که بؤ که‌لکی هه‌مووانه.

وقف‌نامه / vaqfnāme، ها: /عربی/ فارسی/ اسم.
 وه‌قف‌نامه؛ نووسراوه‌یی که برپار له سهر وقف
 بوونی شتیک ده‌دا.
 وقفه / vaqfe، ها: /عربی/ اسم. گت؛ له‌نگه؛
 له‌نگی: ۱. ناشؤ؛ مه‌ودایه‌ک له ره‌وتی کاریک‌دا
 «به علت از کار افتادن ماشین، یک هفته در کارمان وقفه
 افتاد: به هوی له‌کار که‌وتنی ماشینه‌که، حه‌وته‌یه‌ک
 کاره‌که‌مان تووشی کت بوو» ۲. کار یا ره‌وتی
 وه‌ستان؛ ویسان؛ راه‌دستان؛ ویسیان «کار
 ساختمان دچار وقفه شده است: کاری خانوبه‌ره‌که
 را‌ود‌سناوه».

وقفی / vaqfi، ها: /عربی/ صفت. وه‌قفی؛
 وه‌قف‌بوو «خانه‌ی وقفی؛ مالی وه‌قفی».

وقوع / 'vuquf, voquf: /عربی/ اسم. ره‌وداوی؛
 قوماوی؛ قه‌وماوی.

□ وقوع یافتن: ره‌ودان؛ پیش‌هاتن؛ قه‌ومیان؛
 قومایان؛ قومیه‌ی؛ قومایی «در آن خانه قتلی وقوع
 یافته بود: له‌و ماله قه‌تلی ره‌ودا‌بوو»: به وقوع
 پیوستن

به وقوع پیوستن □ وقوع یافتن

وقوف / 'vuquf, voquf: /عربی/ اسم. ناگایی؛
 شار‌مزی؛ به‌خه‌بری.

□ وقوف داشتن: ناگادار بوون؛ خه‌بر له‌بوون؛
 شار‌مزا بوون؛ به‌خه‌بر له‌بوون؛ هاگه‌دار بیه‌ی
 «او به همدی امور اداره وقف داشت: نه‌و له هه‌موو

کار و باری مهر‌زینگه ناگادار بوو».

وقوف یافتن: شار‌مزا بوون؛ ناگادار بوون؛
 به‌خه‌بر له‌بوون «از اول کوشید به همدی امور وقوف
 یافت: له سهر‌تاوه هه‌ولی دا له هه‌موو کار و باریک
 شار‌مزا بی».

وقیح / vaqih: /عربی/ صفت. بی‌شهرم؛ بی‌ثا‌ور‌وو؛
 بی‌ثا‌بر‌وو؛ بی‌حه‌یا؛ کوله‌ش؛ که‌لیز؛ که‌لیزه؛
 ره‌ودا‌مالیاگ؛ سور‌تک؛ چه‌تاوه‌ره‌وو؛ چه‌رداوه‌ره‌وو؛
 چه‌قاوه‌سوو.

وقیحانه / 'vaqihane: /عربی/ فارسی/ صفت.
 بی‌شهرمانه؛ ره‌وداران‌ه؛ بی‌ثا‌بر‌وویانه؛ بی‌حه‌یایانه؛
 بی‌شهری له شهرم و شووره‌یی زانین «رفتار
 وقیحانه: ناکاری بی‌شهرمانه».

وقیحانه: قید. بی‌شهرمانه؛ بی‌حه‌یایانه؛ به‌بی
 شهرمیه‌وه؛ به‌بی حه‌یاییه‌وه؛ به‌بی شهرم و
 شووره‌یی زانین «وقیحانه خندید و گفت شوخی کردم:
 بی‌شهرمانه پیکه‌نی و گوتی گالتهم کرد».

وکالت / vekalat، ها: /عربی/ اسم. ۱. بریکاری؛
 پار‌یزه‌ری؛ کار یان پیشه‌ی بریکار «وکالت متهم را
 پذیرفت: بریکاری به‌رتاوانه‌که‌ی وه نه‌ستو گرت»
 ۲. نوینه‌ری؛ نوینه‌رایه‌تی «به وکالت مجلس انتخاب
 شد: به نوینه‌رایه‌تی په‌رله‌مان هه‌ل‌یز‌در‌ا».

□ وکالت دادن: نماندن؛ کردنه بریکار؛
 وه‌کالت دان؛ به‌ناوی بریکار که‌ستیک
 ده‌س‌نیشان کردن «به برادرم وکالت دادم خانه را
 بفروشد: براکه‌مم نماند خانووه‌که بفروشی».

وکالت کردن: بریکاری کردن؛ وه‌کالت کردن؛
 به‌ره‌وده‌بردنی کار و ئه‌رکی بریکاری «سه سال
 است در بیجار وکالت می‌کنم: سه ساله له بیجار‌دا
 بریکاری ده‌کا».

وکالتا / vekalatan: /عربی/ قید. به بریکاری؛
 وه‌ک بریکار؛ به‌ناوی بریکار. به‌ران‌به‌ر: اصالتاً
 «وکالتا از طرف شرکت اقامه‌ی دعوا کرد: به بریکاری له
 لایه‌ن شیرکه‌تموه دادخوازی کرد».

وکالت‌نامه / vekalatname، ها: /عربی/ فارسی/

تمام شود و گرنه من نمی آیم: ده بی کاره که دوا بی بیت
دهنا من نایم>.

ول / vel /: صفت. ویل؛ فیل؛ وهل: ۱. / گفتاری /
وهر؛ پهها؛ بهر هلا / ول کردن؛ ویل کردن> ۲. فیرو؛
بی نامانج؛ له خورایی؛ بیخو / ول گشتن؛ ویل
گه ریان>.

□ ول چرخیدن؛ ویل گهران / گه ریان؛ ویل- ویل
خولانهوه؛ ویل- ویل گهران / گیله؛ له خورا
سوور خواردن؛ بیخو یان بی نامانج هات وچو
کردن «برای چه ول می جری؟؛ بوجی ویل
دهد کیری؟».

ول دادن؛ بهردان؛ ویل کردن؛ وهردهی «تنب
را ول داد به پایین: تهنافه که ی بهردا بو خوارهوه».
ول کردن؛ بهردان؛ نازاد کردن؛ ویل کردن؛
وهردای؛ ویل کردهی؛ فیل کرن؛ بهر هلا
کردن «گنجشکی را که گرفته بود ول کرد: نهو
چوله که گرتبوی بهر هلا ی کرد».

ول گشتن؛ ویل گه ریان؛ له خورا سوور
خواردن؛ بیخو خول خواردنهوه «توی خیابان ول
می کشتم: له نیو شهقامدا ویل ده گهرام».

ول گفتن؛ گهوجانه رستن؛ قسهی مفت /
بیخو / گهوجانه / قور کردن؛ مفت بیژی کردن
«از ول گفتن و حرف بیخود زدن خوشش می آید: به
کهوجانه رستن و قسهی قور کردن که یفی
سازه».

ول معطل بودن؛ له هیچ مهحتل بوون؛ بیخو
به تهما بوون؛ له خورا ماتل بوون «فهمیدم در
آن شرکت ول معطلم، راهم را کشیدم و آمدم بیرون:
زانیم لهو شیرکه تها له هیچ مهحتلیم، پیی
دهرهوه مگرته بهر و هاتم».

ول / vol /: [؟] اُرس

ولا / valā /: [عربی / اسم / ادبی] دؤسی؛ دؤستی؛
دؤستایه تی؛ دؤسایه تی؛ هه فالی؛ هه والی.

ولادت / velādat /: [عربی / اسم] وهلدین؛ له
دایک بوون؛ په یدا بیه؛ چاو هه له ینان:

اسم. بریکاری نامه؛ وه کالته نامه؛ نووسراوه یه ک
که به پی نهوه که سیک، که سیک تر وه ک
بریکاری خوی دهناسینی.

وکالت نامه ای / vekālatnāme'ī /: [عربی / فارسی]
قید. وه کالته نامه یی؛ به وکالته نامه؛ له ریگه ی
بریکارینامه وه «تلفن را وکالت نامه ای واگذار کرد:
تهله فوونه که ی وه کالته نامه یی دا».

وکالتی / vekālati /: [عربی] صفت. بریکاری؛
بریکارانه؛ وه کالته ی؛ سهر به بریکار «امور وکالتی:
کار و باری بریکاری».

وکلا / vokalā /: [عربی] جمع وکیل
وکیل / vakil /: ها؛ ان؛ وکلا؛ [عربی / اسم] بریکار:
۱. وه کیل؛ دهمراس؛ که سی که له لایهن
که سیک تره وه بو نه جامدانی کاریک
را ده سپیوردی «آزاد را وکیل خودم کردم تا خانه ی
سردشت را بفروشد: نازادم کرده بریکاری خوم،
ماله که ی سهردهشت بفروشی» ۲. نهوه نگه؛
به ندر؛ نوینر؛ نیومر؛ نوینر «وکیل اول ایلام بود:
نوبنری به که می ایلام بوو» ۳. ناقبیژ؛ پاریزهر؛
مافپاریز «وکیل متهم، پرونده را نخوانده بود: بریکاری
بهر تاوانه که، پروهنده که ی نه خویندبووه».

□ وکیل تسخیری؛ ناقبیژی سه پاو؛ بریکاری
دیاریکراو؛ بریکاری که دادگا بو له سهر
کردنهوه ی بهر تاوان، هه لده بیژی.
وکیل دادگستری؛ بریکاری داد؛ ثاوقات؛
ثاوقاتی؛ ماف زانیک که خه لک بو دادخواری
رینوینی دهکا و پاره وهرده گری.
وکیل مجلس؛ نوینری پهرله مان؛ نوینری
نه نجوومه ن.

وکیل مدافع؛ بریکار؛ پاریزهر؛ ناقبیژ؛ نافبیژه؛
قانون زانیک که له دادگا له سهر کردنهوه و
پاراستنی مافی بهر تاوانی گرتوته نه ستو.

وگرنه / vagama /: قید. دهنای؛ نهنا؛ نه گینا؛
نه گنه؛ نه گهرنه؛ نه گهرنا؛ ناکو؛ نهنا؛ وهرنا؛ وهرنه؛
یانه؛ وه نیلا؛ وه گهرنه؛ نه گهر و نه بی «باید کار

۱. رَهوتی هاتنه دنیا <در سال ۵۳۹ هجری در سهرورد ولادت یافت: له سالی ۵۳۹ هی کوچی له سور بهرد له دایک بوو> ۲. /ها/ [مجازی/ رۆژی له دایک بوون <ولادت فرزندان را تبریک می گویم: له دایک بوونی منداله کهت لی پیروزی بی>.
- ولایات /velāyat/ : [عربی] جمع ۱. ولایت ولایت /velāyat/ : [عربی/ اسم، ۱. /ها/ ولایت/ [قدیمی] ولات، وهلات، وهلات <ولایت کردستان: ولانی کوردستان> ۲. [گفتاری] شار یان گوندی بیجگه له پاتهخت ۳. لادی؛ دی؛ ئاواپی ۴. سهر پهرشتی؛ خویداری.
- ولایتی /velāyati/ : [عربی] صفت. لادییی؛ لاده گایی؛ دیهاتی؛ پیوه نیدار یان سهر به دیهاتهوه <لهجی ولایتی: زاروهی لادییی>.
- ولت /volt/ : [فرانسوی/ اسم، ولت؛ یه کهی پیوانی رهوتی کاره بایی.
- ولتاژ /voltāj/ : [فرانسوی/ اسم، ولتاژ؛ رادهی هیزی بزوینهری کاره بایی به گویره ی ولت.
- ولت آمپر /voltāmpēr/ : [فرانسوی/ اسم، ولت آمپیر؛ یه کهی پیوانی هیزی کاره با که ده کاته یه ک ولت له یه ک نامپر دا.
- ولتامتر /voltāmetr/ ، ها: [فرانسوی/ اسم، ولتامتر؛ که رسته ی پیوانی رادهی کاره بای تیپه ریو له سیمیک.
- ولت سنج /voltsanc/ : [فرانسوی/ فارسی] ۱. ولتمتر ولتمتر /voltmetr/ ، ها: [فرانسوی/ اسم، ولتمتر؛ که ره سه یه ک بۆ پیوانی جیاوازی پوتانسیه له خالی جۆراوجۆری خولگه یه کدا به گویره ی ولت: ولت سنج
- ولخرج /velxarc/ ، ها: [فارسی/ عربی] صفت، هه له خهرج؛ نه بله خهرج؛ ده سبلاو؛ ده سبلاو؛ ده سبا؛ ده سباد؛ ده س شاش؛ ده س شاش؛ قه لاش؛ ده س به قهرپ؛ گه نه خهرج؛ خاوهن خو و خده یان ئوگره تی به خهرج کردنی به بی
- هۆ <آدم و لخرج مثل تو کی می تواند پس انداز کند؛ که سی هه له خهرجی وه کوو تو، که ی ده توانی پاشه کهوتی خا؟>.
- ولخرجی /velxarci/ ، ها: [فارسی/ عربی/ اسم، هه له خهرجی؛ چه نگ لفه؛ ده سبلای؛ باش و بۆشی؛ کاری مال به خۆپایی خهرج کردن <تو به خریدن لباس و وسیله ی کار می گویی و لخرجی؟> تو سه ندنی جل و بهرگ و که رسته ی کار، ناو ده نیی هه له خهرجی؟>.
- ولرم /velarm/ : صفت. شیتین؛ شیرتین؛ شیهل تین؛ شیر هوتین؛ شله تین؛ شله و؛ شیلوو؛ شلوی؛ مله ما؛ نیوه گهرم؛ نیمه گهرم؛ شیره گهرم؛ شیه و گهرم؛ تراوی نه سارد و نه داخ <آب ولرم: ناوی شیرین>.
- ولش /velš/ : [انگلیسی/ اسم، ویلش: ۱. /ها/ خه لکی ناوچه ی ویلر <له بریتانیا> یان لهو ره ته وه ۲. له زمانه کانی سیلتی، زمانی خه لکی ویلر.
- ولع /'vala/ : [عربی/ اسم، [ادبی] چلیسی؛ چل؛ چنۆکی؛ واز و هه زی په ت برآو بۆ کردنی کاریک.
- ولفرام /volf(e)rām/ : [انگلیسی] ۱. تنگستن ولفرامیت /volf(e)rāmīt/ : [انگلیسی/ اسم، فولفرامیت؛ کانزای تنگستن.
- ولکانیت /volkānīt/ : [فرانسوی/ اسم، [شیمی] فولکانیت؛ لاستیکی سه ختی به ره هه ما توو له تین دانی کائوچو ده گهل گوگرد.
- ولکن /velkon/ : صفت، [گفتاری] ده س هه لگر؛ ده سه هه لگیر؛ ده سه لگر؛ ده سبه ردار؛ ده سه ردار؛ وازهینهر؛ له بار بۆ ده سه ردان له بریار، کار یا ئاکاریکی خۆ <ولکن دعوا نبود: ده س هه لکری شه ره که نه بوو>.
- ولکن نبودن: ده سه هه لگر نه بوون؛ ده س هه لگیر نه بوون؛ ده سه ردار نه بوون؛ شیلگیر بوون.
- ولگرد /velgard/ ، ها: ان: صفت. گه رال؛ لووگی؛

کرده سهر میزه کهدا>.

□ ولو شدن: رهیل بوون؛ تخیل بوون؛ تهخت به زهویدا دریژ بوونهوه. ههروهه: ولو بودن؛ ولو کردن

ولوله / velvele, ها: [عربی] /سم: زله؛ ههرا و هوریا: ۱. لیلیله؛ قوو؛ گرم و قال؛ ههرا-ههرا؛ قالهقال؛ زهنا-زهنا؛ دنگ و ههرا ی زور <بین چه ووله‌ای است! چاوچ زله‌یه که!> ۲. بشیوه؛ پاشاگردانی <توی شهر ولوله بود: شار سیود بوو >. □ ولوله افتادن: ۱. زله ههستان؛ بوونه زله؛ گرم و قال لیکهوتنهوه ۲. بشیوه قهومان؛ بوون به ئازاوه. ههروهه: ولوله انداختن؛ ولوله کردن

ولوم / volûm: [انگلیسی] /سم: ولۆم؛ پیچی کهم و زور کردنی دهنگی دهزگایه کی دهنگدهر. ولونتاریست / volûntārist, ها: [فرانسوی] /صفت. ولوونتاریست؛ شوینکهوتوو یان لایه‌نگری ولوونتاریسم.

ولوونتاریستی / volûntāristî: [فرانسوی] /صفت. ولوونتاریستی؛ پیونه‌دیدار به ولوونتاریسمهوه. ولونتاریسم / volûntāristm: [فرانسوی] /سم. ولوونتاریسم؛ ولوونتاریزم: ۱. برّوا بهوهی که هیزی ویستی مرّو له به‌دیپینانی ههرا خوازیه‌کدا دهوری گرینگ و سهره‌کی ده‌گیژئ ۲. /سیاست/ برّوا بهوهی که پیشه‌وا یان پارتیکی سیاسی ده‌توانی به کار و کردهوهی خوی بار و دۆخی سیاسی بگۆرئ * اراده‌گرایی

ولی / valî, اولیا: [عربی] /سم. ۱. سهرپهره‌ست؛ سهرپهرشت ۲. وهلی؛ قه‌دیزی موسلمانان؛ پیایو ئاسمانی که ده‌گهل خودادا دۆسته.

□ ولی دم: /فقه/ خاومن خوین؛ خوینه‌خوا؛ میراتبه‌ری بالغ و پیگه‌یشتووی که‌سی کوژراو.

ولی / valî: [از عربی] /حرف. به‌لام؛ به‌لان؛ وهلی؛ وهلیکان؛ وهلیکانی؛ لی؛ به‌لی‌پا؛ به‌س؛ ئه‌مما؛

بیکاره؛ به‌ره‌لا؛ به‌ره‌لدا؛ هه‌له‌گه‌ر؛ کۆلانی؛ خویری؛ به‌تال‌پا؛ خوت‌وخویری؛ گه‌ریانووخ؛ قه‌لاش؛ ده‌رگیل؛ فستووقی؛ به‌بی شوین و کاری به‌رچاو <جوانان ولگرد روزبه‌روز بیشتر می‌شوند: لاوانی کدرال پۆژ له دووی پۆژ زۆتر ده‌بنهوه>.

ولگردی / velgardî, ها: /سم. گه‌رالی؛ به‌ره‌لایی؛ به‌تال‌پایی؛ خویریگه‌ری؛ خویریته‌تی؛ هه‌له‌گه‌ری؛ ده‌رگیلی: ۱. دۆخ یان چۆنیته‌تی بیکار و بی‌رئ و شوین بوون ۲. کاری خولانه‌وه‌ی بیخۆ و بی‌ئامانج.

ولنگار / velengār, ها: /ان: /صفت. ۱. بی‌هه‌وسار؛ بی‌هه‌فسار؛ سهریزیو ۲. که‌مته‌رخه‌م؛ بی‌خه‌یال. هه‌روهه: ولنگاری ولنگ و واز / veleng-o-vāz: /صفت. [گفتاری] ۱. به‌ره‌لا؛ ویل؛ بی‌بار؛ پرتۆک؛ گه‌وه‌ند؛ گه‌للا؛ بی‌له به‌رچاو گرتنی داب‌ونه‌ریتی کۆمه‌لگا ۲. وراق؛ پان‌ویژ؛ گه‌وره‌ی بی‌بایه‌خ ۳. به‌رز (هه‌نگاو).

ولنگیدن / velangîdan: /مصدر. لازم. [گفتاری] // ولنگیدی: خویندت؛ می‌ولنگی؛ ده‌خوینی؛ - // خویندن؛ هه‌لسکانن؛ پاشه‌مله‌گوتن؛ پاشمله وتن؛ پاشمله‌لی‌دوان؛ پشته‌سهر قسه‌کردن؛ پشته‌مل قسه‌کردن؛ له‌نه‌بوونی که‌سیکدا، خراپه وتنی <می‌نشینند و پشت سرمان می‌ولنگند که به‌له‌او آدم بشو نیست: داده‌نیشن و له‌پشته‌سهرمانهوه ده‌خوینن که فلانی نابی به‌بنیادهم>.

ولو / valow, valo: [عربی] /قید. ئه‌گه‌ریش؛ ئه‌گه‌ریچ؛ ئه‌گه‌رچی؛ ته‌نا‌هت؛ گه‌رچی؛ ئه‌گه‌رچی <پولم را ولو به زور، از او خواهم گرفت: پووله‌که‌م نه‌که‌ریش به زور بی‌لئی ده‌ستینم>.

ولو / velo, velow, velo: /صفت. [گفتاری] ۱. پان؛ تخیل؛ ره‌هیل <ولو شد روی زمین: پان بووه به‌سهر زه‌ویدا> ۲. پرژ و بلاو؛ په‌رژ؛ پرش‌وبلاو؛ پرش؛ وه‌لا؛ بلاو؛ پژگ و بلاو؛ هاویر <پول‌هایش را روی میز ولو کرد: پووله‌کانی بر‌س‌وبلاو>

بهل؛ پیتی هاویر «می‌خواستم بروم، ولی هواپیما نبود؛
دوهمه‌ویست پرژم، بدلام فرۆکه نه‌بوو».

ولیعهد / valî'ahd ، ها: / [عربی] / اسم. و هلیعه‌هد؛
ئەو کەسەى لە سەرینایەتیی پادشادا، بۆ جێگرى
ئەو ناودێر دەکرێ.

ولیعهدی / valî'ahdî: / [عربی] / اسم. و هلیعه‌هدی؛
پله و پایه یان کارى و هلیعه‌هد.

ولیک / valîk ، ها: / [؟] / اسم. گوێژ؛ گوویژ؛ گوێژ؛
گیووز؛ گفیشک، گیفشک؛ بلج؛ داره‌پنچکێکی
دێراوێ به گولی سپی مه‌یله‌و په‌میی و به‌رى
خه‌ڕیلانه‌ى گۆشتن و سوور و زه‌رده‌وه.

ولیکن / valîkan: / [عربی] / حرف. به‌لام؛ وه‌لی؛
وه‌لیکان؛ وه‌لیکانی.

ولیمه / valîme ، ها: / [عربی] / اسم. میوانی؛
میمانی؛ سوور؛ میوانی به‌ بۆنه‌یه‌کی خۆشه‌وه.

ولی‌نعمت / valîne'mat ، ها: / [عربی] / اسم. ئەو
کەسە هۆشی به‌ کەسیکه‌وه‌یه و ژيانى دابین
دەکا.

ون / van ، ها: / اسم. داره‌ن؛ بناو؛ بناف؛
به‌ناف؛ به‌ناو؛ وناو؛ بناوی؛ بناوه‌چ؛ بناوچ؛ وناوچ؛
زوانه‌مه‌لووچکه؛ زوانه‌مه‌لیچک؛ دارى کورت‌ه‌بالای
له‌ تیره‌ى زه‌یتوون به‌ گه‌لای بر‌گه‌- بر‌گه‌ى
پشت لووس و گولی سپی و میوه‌ى خه‌رداره‌وه
که‌ له‌ قه‌دپال و پالداوێنى زاگرۆسدا زۆره‌ و
بنیشتی لێ ده‌گرن.

وند / vand ، ها: / اسم. [دستور] به‌ند؛ وه‌ند؛ وه‌ن؛
یه‌ک یان چەن بر‌گه‌ یان پیت که‌ به‌ سه‌ره‌تا،
ناوه‌راست یان ناخه‌رى وشه‌وه ده‌لکێ و مانایه‌کی
نوێی پێ ده‌دا.

- وند: پسوند. - گر: به‌ند «پسوند؛ میانوند؛ پاشکر؛
نیوانکر».

ونگ / vang: / صوت. [گفتاری] زووهر؛ زه‌ره؛ زیق؛
زیهه؛ زه‌ریکه؛ قه‌یزه و هاوارى به‌رزى گیاندارانى
بچوووک (وه‌ک مندالێ ساوا، پشه‌یله و
نووتکه‌سه‌گ).

ونگ زدن؛ زه‌ریکاندن؛ زه‌قاندن؛ زه‌ریکه‌ى؛
زووهره‌کردن؛ زه‌ریکه‌زه‌ریکه‌کردن؛ زه‌ریاندن؛
زه‌ره‌زهرکردن.

ونوس / venûs: / [فرانسوی] / اسم. ناهید؛ زوه‌ره؛
دووهمه‌مین گه‌رۆکی خولگه‌ى هه‌تاوێ که‌ له
پرووناک‌ترین ته‌نه‌کانی ئاسمانه‌.

وو‌شو / vošo, vûšo: / [انگلیسی از چینی] / اسم.
ویشو؛ جوړى و هه‌رزشى شه‌رانى ولاتى چینه،
وه‌کوو کاراته، به‌ به‌رگى تایبه‌تى خۆیه‌وه.

وول / vûl: / اسم. [گفتاری] جم و جوول؛
جمه‌جم؛ جووله‌جوول؛ پینج و تاو؛ پینج و خول؛
قه‌مچ و پینج؛ پینج و با.

وول خوردن؛ زدن؛ پینج خواردن؛ جم و
جوول که‌رده‌ى؛ خو بادان؛ جووله‌جوول کردن
«چقدر وول می‌خوری! چهنده پینج ده‌خوی!».

ود / vah: / صوت. واخ؛ په‌یک؛ ئەک؛ هه‌ک؛
ده‌ک؛ په‌یح؛ حا؛ عا؛ به؛ به‌خ؛ وشه‌یی که‌ له
سه‌یرمان، په‌سندکردن یان پێ ناخۆش بووندا
ده‌یلتین.

وهایی / vahābî: / ها: / ان: / [عربی] / صفت.
وهایی؛ شوینکه‌وتووێ وه‌هاییه‌ت.

وهاییه‌ت / vahābîyyat: / [عربی] / اسم. وه‌هاییه‌ت؛
لقیک له‌ شوینکه‌وتووانى تون و تیژى مه‌زه‌به‌ی
حه‌نبه‌لی که‌ له‌ سه‌ده‌ى ۱۲ى کۆچى و له‌ سه‌ر
بهر و رای موحه‌مه‌د کورێ عه‌بدولووه‌هاییه‌وه
سه‌رى هه‌لدا، که‌ قورعان و سونه‌تى په‌غه‌مه‌به‌ر
به‌نه‌ره‌تى باوه‌ربه‌پانه و په‌نا به‌ غه‌یرى خودا به‌ردن
به‌ شه‌ریک بۆ خودا دانان ده‌زانن.

وهله / vahle: / [عربی] / اسم. ۱. جار؛ که‌ره‌ت؛ بار
«وه‌له‌ى دومى بود که‌ می‌دیدمش؛ جارى دووه‌م بوو
که‌ ده‌مه‌بینی» ۲. پله؛ په‌که؛ قۆناغ؛ قۆناخ «در
وه‌نه‌ى اول باید هوشیار باشی؛ له‌ یه‌که‌م بده‌دا ده‌بێ
وریا بێ».

وهم / vahm ، ها: اوهام: / [عربی] / اسم. ۱. وه‌ژاره؛
گومان؛ خه‌یال؛ به‌ر و هه‌زى که‌ ده‌گه‌ل جه‌هانی

دەر وهدا پیک نایه ۲. /گفاری/ ترس؛ سام؛ ترسی ۳. خۆف؛ هه له تاوی؛ ترسی بیخۆ که له گومانه وه سه رچاوه ده گری.

☐ وهم برداشتن؛ خۆف کردن؛ ترس داگرتن؛ سام داگرتن؛ تووشی شتیکی بی هۆ یان به هۆی گومانه وه بوون.

وهنگ / vahang, ها/؛ اسم. چاکل؛ چاکله؛ چه مەر؛ قه؛ هچک؛ هچک؛ هه چک؛ قولف؛ وله؛ ولوف؛ قلف؛ چه له م؛ چه له مه؛ یه چک؛ هه چهل؛ هه جی؛ ئالقه ی سه ری گوریس که کاتی به ستنه وه ی شتیکی ئه وه سه ره که ی لیوه دهرده کهن و ده یکیشن سفت ده بیته وه.

وی /vey/ ضمیر. /دی/ ئه و؛ هه و؛ فی؛ ئفی؛ ئفی؛ ی؛ یه؛ یی؛ ها و؛ وه؛ وی (بۆ نیر)؛ وی (بۆ می)؛ ئاد (بۆ نیر)؛ ئاده (بۆ می)؛ جیناوی ئامازه بۆ سیههم که سی تاک.

ویار /viyār/؛ اسم. بیزوو؛ ویزوو؛ بیزی؛ بیزگ؛ بیزی؛ بیزین؛ مه هیران؛ مه جیرانی؛ مه گیرانی؛ مژن؛ مه ورانی؛ مه برانی؛ تاس؛ که ربا؛ که رب؛ که ربا یه؛ که ربا یی؛ که روا یی؛ که روا؛ که فرا؛ نه وران؛ مه وران؛ مه هگران؛ که وژ؛ نه بیران؛ بیز وازی ژن له سه ره تای زگ پریدا.

☐ ویار کردن؛ بیزگ؛ بیزوو؛ مه گیرانی؛ که وژ کردن؛ که رباندن؛ که وژین؛ مژن که رده ی.

ویارانه /viyārāne, ها/؛ اسم. بیزووانه؛ بیزگانه؛ مژنانه؛ ئه و شته ی ژنی ئاوس بیزگی پیوه ده کا؛ آرزوانه؛ هوسانه

ویاردار /viyārdār, ها/؛ اسم. بیزگه وان؛ مه گیرانی که ر؛ بیزوو که ر؛ ژنی ئاوس له تۆفی بیزوو کردندا.

ویتامین /vītāmîn, ها/؛ [فرانسوی] اسم. ویتامین؛ هه ر کام له پیکهاته ئالیه کانی نیو خۆراک یان له شی گیانداران که بۆ ژیان پیویسته به لام وه ی لی به رهه م نایه.

☐ ویتامین آ؛ ویتامین ئا؛ ریتۆل؛ هه ر کام له و

ویتامینه ی ده نیو چه وریدا ده تۆینه وه و که م بوونه وه یان له له شدا ده بیته هۆی قه لشان و ره قیله به ستنی پیست و شه و کویری. له زه ردینه، شیر و رۆنی جهرگی ماسیدا هه یه.

ویتامین ۱؛ ویتامین ئی؛ ویتامینی که له زاوژی و گه وه بوونی ماسوولکه دا ده وری هه یه و ویده چی تا راده یه ک پیش به پیر بوونی سیلول بگری؛ ویتامین ئی

ویتامین نی ☐ ویتامین ۱

ویتامین ب ۱؛ ویتامین بی ۱؛ تیامین؛ ویتامینی ده ئاودا تواوه ی بی، که به هۆی که م بوونه وه ی، نه خۆشی بی ری — بی ری سه ره ه لده دا. له جهرگ و هیلکه و ئاوجۆدا هه یه؛ ویتامین بی؛ تیامین

ویتامین ب ۲؛ ویتامین بی ۲؛ ریبوفلاوین؛ تیکه لاویکی زه ردی بلۆرینه که ده بیته هۆی گه شه ی له ش و له شیر و جهرگدا هه یه.

ویتامین ب ۶؛ ویتامین بی ۶؛ له ویتامینه کانی ده سته بییه که له سووت و سازی ئه سیدی ئامینه دا ده وریکی گرینگی هه یه و هه روه ها به ر به دل هه لشیوان و رشانه وه ده گری.

ویتامین ب ۱۲؛ ویتامین بی ۱۲؛ سیانو کومالامین؛ دارسته یه ک له کوبالته که به تایبته ده نیو جهرگدا بۆ به رهه م هینانی خوین، کاری کۆندامی ده ماری و گه شه ی له ش پیویسته.

ویتامین ب کمپلکس؛ ویتامین بی کومپلکس؛ کۆمه له ویتامینی له ئاودا تواوه، که له نیو ئاوجۆی ترشاو، ناوکه، هیلکه، جهرگ، ئیسک و سه وزیدا هه یه، ئیشیا زۆر ده کاته وه و بۆ ساغی کۆندامی ده ماری پیویسته.

ویتامین بی ☐ ویتامین ب ۱

ویتامین ث؛ ویتامین سی؛ ئه سید ئاسکوربیک؛ ویتامینی له ئاودا تواوه ی سی که ده نیو میوه و سه وزی تازه دا هه یه و چاک بوونه وه ی برین

فیلم‌های ویدیویی: فیلمگه‌لی ویدیویی: ویدیویی

ویدیو / vîdîyo : [انگلیسی] ویدیو

ویدیوی / vîdîyoyî : [انگلیسی] ➡ ویدیوی

ویر / vîr /: اسم. [گفتاری] وهسو وهسه.

❑ ویر کسی گرفتن: کهوتنه سه‌ری که‌سیک؛ دان له سه‌ری که‌سئ (یک روز ویش گرفت برود فرنگ: روژیک که‌وته سه‌ری ب‌روا بؤ فره‌نگ).

ویراژ / vîrāj /، ها: [فرانسوی]سم. ویراژ: چوونی پیچاویچ، به تاییهت به ماشین یان موتورسیکلیت.

❑ ویراژ دادن: ویراژ دان؛ پیچاویچ پوشتن و لار بوونهوه بۆ چهپ و راست «موتورسوارها توی پیادرو از وسط جمعیت ویراژ می‌دهند: موتورسواره‌کان له نیو پیادەرۆدا له ناوه‌راستی جه‌ماوه‌ر ه‌که‌وه ویراژ دده‌ن».

ویراستار / virāstar ، ها: ان: / اسم: نویسیار؛
نقیسیار؛ ئیدیتۆر؛ کهسئ که بهرهمی
نووسه رانی دی هه له گری، ریکوپئیک و ناماده ی
چاپ ده کا.

ویراستاری / *vîrâstârî* / اسم. نویسیاری؛
نقشیاری؛ ئیدیتۆری؛ کاری نویسیار.

ویراستن / virāstan /؛ مصدر. متعدی.
 ۱. هه‌لوه‌ژارتن؛ هه‌لوه‌ژاردن؛ پیک‌وپیک کردن
 ده‌ق نووسراوه‌یه‌ک بو‌بلاو‌کردنه‌وه و‌نار‌کردن
 ۲. /قدیمی/ پووین؛ هه‌لال‌کردن؛ خارانندن؛
 ده‌باغ‌کردن؛ خۆشه‌کردن چهرم. هه‌روه‌ها:
 ویراستنی

■ صفت مفعولی: ویراسته (هه‌لوه‌ژارته)

ویران / virān : صفت. کاول، ویران، قیران؛
 دیران، دیڑس؛ کہلاری؛ کامباخ؛ کہمباخ؛ کایل؛
 کہیل؛ قہ ترمہ؛ کہلار؛ کہلاری؛ کافل: ۱. بی
 بہش لہ ٹاوہ دانئی «دہ ویران؛ باغ ویران: دئی کاول؛
 باخی کاول» ۲. روخواو؛ رخیاو؛ رمیاو؛ رمیاگ؛
 پھشیل؛ ہہ رفتی؛ شنیار؛ شنیارہ؛ زہ مہر؛
 خایور؛ خار خایور «خانہی ویران: خانووی

لهز ده‌کا، سووت و سازى ئه‌سیدى ئامینه و
وه‌رگرتنى ئاسن زۆر ده‌کاته‌وه: **ویتامین ئى**
ویتامین ئى ➡ **ویتامین ئ**

ویتامین د: ویتامین د، ویتامینی له چهریدا
تواوهی دئ که له نیو پړونی جهرگی ماسی،
زمردینهی هیلکه و شیردا ههیه و بو گه شه
کردن و پتهو بوونی ٹیسک و ددان پیویسته:
ویتامین دی

ویتامین دی ➡ ویتامین د

وېټامين کا: وېټامين کا؛ وېټامينی پټويست بو
به ره هم هينانی پروټرومين و بهرگری له
خوین چوونه. له زردینهی هیلکه، ته ماته و
سه بزدا هه به: وېټامين کی

ویتالمین کی ۛ ویتالمین کا

ویتامینه / vitāmine: [فرانسوی] صفت.
 ویتامین‌دار؛ ویتامینه «شربت ویتامینه؛ شامپوی
 ویتامینه؛ شهربتی ویتامیندار؛ شامپوی ویتامیندار».
 ویترای / vitrāy: [فرانسوی] اسم. ویترای؛
 نه‌قاشی به رنگی هوی‌ری یا نرّونی له سهر
 شیشه.

۱. پیکهاته که به دیواری شیشه‌یه وه بۆ رانانی کهل و پلهی فروشگا ۲. سندوقی جام؛ قاپ‌ئاویه؛ جابه‌ی له شیشه که به ملیه وه هه‌لیده‌واسن شته، وردبله‌ی بۆ فروش تیده‌چن.

ویدنو / vîd'e'o ، ها: [انگلیسی] اسم. ویدیو؛
ویدئو؛ ده‌زگای تو‌مار کردن و بلاو کردنه‌وه‌ی
می‌غناتییی ده‌نگ و ره‌نگ: ویدیو

ویدنو کلوپ / -kolûb, vîde'okulûb, ها/ :
 [فرانسوی] اسم. ویدیو کلوب؛ دامه زراوه‌ی کری
 دان، فیلمی ویدیویی.

ویدئو کنفرانس / vîde'okɒnf(e)rāns / [۹]

دورسخنی

ویدئویی / vîde'oyî : [انگلیسی] صفت. ویدیویی؛
ویدئویی؛ پیوه‌نیدار یان سەر به ویدیۆه

رووحاؤ).

□ ویران شدن: په‌شیلان؛ په‌شیلین؛ ږمبن؛ هه‌ږفتن؛ کاول بوون؛ کاوله‌و بوون؛ کاول بیهی؛ ویران بوون؛ بیهی؛ تیک‌ته‌پین.

ویران کردن: خاپوور کردن؛ کاول کردن؛ ویران کردن؛ زه‌مه‌ردا پوهی؛ هلساندن؛ ږووخاندن؛ ږماندن؛ په‌شیلاندن؛ کاول‌کهردهی؛ ناوه‌دانن و سامانی شویتیک له نیو بردن «دشمن شهر را ویران کرد: دوژمن شاری خاپوور کرد». هه‌روه‌ها:

ویران بودن

ویرانگر / *vīrāngar*: صفت. ږووخینه‌ر؛ کاولکهر؛ ویرانکهر؛ فوخته‌نر؛ هؤکار و هؤی کاولی «سپاه ویرانگر؛ زمین‌لرزه‌ی ویرانگر؛ هیزی رووخینه‌ر؛ بوومه‌لرزه‌ی کاولکهر».

ویرانگری / *vīrāngarī*: اسم. کاولککاری؛ ویرانکاری؛ کاره‌مه‌هاتی ږووخاندن و له ناو بردن؛ په‌شیلاندن.

ویرانه / *vīrāne*، ها: / اسم. که‌لاوه؛ که‌لاری؛ خویان؛ خراوه؛ ویرانه؛ شوینی کاول «شهر به ویرانه‌ای تبدیل شد: شار بوو به که‌لاوه‌یه‌ک».

ویرانی / *vīrāni*، ها: / اسم. کاولی؛ ویرانی؛ دیرسی؛ دؤخ یان چۆنیه‌تی ویران بوون «جنگ ویرانی بسیار به بار آورد: شهر کاولی زوری بار هینا».

ویرایش / *vīrāyēš*، ها: / اسم. نقیسیاری؛ نویسیاری؛ ئیدیت؛ کار و ږه‌وتی هه‌له‌گرتن و ونارکردنی ده‌قی نووسراوه‌یه‌ک بؤ بلاو‌کردنه‌وه «قرآن کردی تاکنون دو بار ویرایش شده است: قورثانی به‌کوردی تا ئیستا دوو جار نقیسیاری کراوه».

ویرگول / *vīrgûl*، ها: / افرانسوی/ اسم. ویرگول؛ کاما؛ گت؛ نیشانه‌یه‌کی وا «،» که دوو وشه یان دوو پاژی رسته‌یه‌ک دیاری ده‌کا.

ویروس / *vīrûs*، ها: / افرانسوی/ اسم. ویروس؛ فایروس: ۱. گیاندار یه‌کجار وردیلای هؤی زور نه‌خؤشی وه‌ک شه‌پله‌ی مندالان، سووربجه، په‌تا، هاری و... ۲. به‌رنامه‌یه‌کی که‌مپیؤتری بؤ

تیکدانی کار و ږه‌وتی ئاسایی که‌مپیؤتر

ویروسی / *vīrûsî*: افرانسوی/ صفت. ویرووسی؛ ویرووسدار یان له ویرووس به‌دیها‌توو «بیماری ویروسی: نه‌خؤشی ویرووسی».

ویری / *vīrî*: صفت. [گفتاری] سه‌رشیت؛ هه‌وکی؛ هؤکی «این برادر ما یک آدم ویری است، وقتی ویرش می‌گیرد کاری بکند، کسی جلودارش نیست: ئه‌م برای ئیمه‌ کابرایه‌کی سه‌رشینه، که دای له سه‌ری کاري بکا، بؤ که‌س به‌ری ناگیری».

ویزا / *vīzā*، ها: / افرانسوی/ اسم. ویزا؛ به‌رایبی چوونه ولاتیک بؤ بیانان، که له لایه‌ن نوینه‌ری ئه‌و ولاته‌وه ده‌دری.

ویزیت / *vīzīt*، ها: / افرانسوی/ اسم. ویزیت: ۱. کار و ږه‌وتی بینین؛ چاو پیکه‌وتن؛ دیتن و تۆژینه‌وه‌ی نه‌خؤش بؤ زانینی هؤی نه‌خؤشی «دکتر هنوز مریض‌ها را ویزیت نکرده است: دوکتور هیشتا نه‌خؤشه‌کانی نه‌بینوه» ۲. بازار دؤزی؛ کار و ږه‌وتی دؤزینه‌وه‌ی کړپار «آمده بود یخچال ویزیت می‌کرد: هاتوو بؤ ویزیتی یه‌خه‌چال» ۳. پاره‌ی ویزیت «ویزیت دکتر ده هزار تومان است: ویزیتی دوکتور ده هزار تمه‌نه».

ویزیتور / *vīzītor*، ها: / افرانسوی/ اسم. ویزیتور؛ بازار دؤز؛ که‌سی که پیشه‌ی دؤزینه‌وه‌ی کړپاره بؤ کالا.

ویزیتوری / *vīzītorî*: افرانسوی/ اسم. ویزیتوری؛ بازار دؤزی؛ کاری دؤزینه‌وه‌ی کړپاران.

ویزیدن / *vīzīdan*: مصدر. متعدی. [قدیمی] دابیزان؛ دابیزتن؛ بیژان؛ بیژان؛ بیژتن؛ بیژاندن؛ بیژان؛ بیژتن؛ ویزان؛ ویزاندن؛ شه‌رداندن؛ شه‌رداندن؛ ویتته‌ی؛ ویتنه‌ی؛ له بیژنگ دان.

ویژگی / *vījegi*، ها: / اسم. تایه‌تمه‌ندی؛ دانسته؛ گه‌وشین: ۱. چۆنیه‌تی، یان نیشانه‌ی تایه‌ت «ویژگی او صرفه‌جویی در نقطه‌گذاری است: تایه‌تمه‌ندی ئه‌و ده‌ست پیوه‌گرتن له خالبه‌ندی‌دایه» ۲. دؤخ یان چۆنیه‌تی تایه‌تی بوون «هر کس

۲. ئاوارە؛ لانه‌واز؛ ترافیه؛ ترافیه؛ ریتال؛ تەرە؛
ھاوی؛ ھەل‌وہدا؛ دەر بەدەر؛ دەرەندوو؛
ھەردە گیل؛ پەر تەوازە.

ویلان و سیلان / veylān-o-seylān: [فارسی /
عربی] صفت. [گفتاری] ئاوارە و دەر بەدەر.

ویلانی / veylānī: /سم. ویلانی؛ سەرگەردانی؛
سەر لێ شێواوی؛ دۆخ یان چۆنیەتی وەیلان
بوون.

ویلائی / vilāyî: [فرانسوی] صفت. گۆمی؛
ویلائی؛ وە کوو ویلا؛ ویلائی
ویلچەر / vilçer: /ها. [انگلیسی] /سم. ویلچەر؛
سەندەلی تەگەرەدار.

ویلن / vīyolon: /ها. [فرانسوی] /سم. ویولون؛
سازیکی ژێداری چوار تالە کە دەنریتە سەر شان
و بە ئارشە دەژەنرێ: ویولن؛ ویولون

ویلن آلتو / vīyolonālto: [فرانسوی] /از ای탈یایی
ویولا

ویلن زن / vīyolonzan: /ها. [فرانسوی] /فارسی
/سم. ویولون ژەن؛ ویولونیست؛ ژەنیاری ویولون.

ویلن سل / vīyolonse: /ها. [فرانسوی] /سم.
ویولون سیل؛ سازیکی ژێداری چوار تالی زۆر
گەورە یە دەنریتە سەر زەوی و بە ئارشە
دەژەنرێ.

ویلنیست / vīyolonist: /ها. [فرانسوی] /سم.
ویولون ژەن؛ ویولونیست؛ ژەنیاری ویولون؛
ویولونیست؛ ویولونیست

ویولا / vīyolā: /ها. [ایتالیایی] /سم. ویولا؛
سازیکی ژێداری وە کوو ویولون و ھیندی
گەورە تر: ویلن آلتو

ویولن / vīyolon: [فرانسوی] ویلن
ویولنیست / vīyolonist: [فرانسوی]
ویلنیست

ویولون / vīyolon: [فرانسوی] ویلن
ویولونیست / vīyolonist: [فرانسوی]
ویلنیست

ویژگی خودش را دارد: ھەر کەس دانسنە ی خۆی
ھەیه.

ویژە / vīje: /صفت. تاییبەت؛ تاییبەت؛ تاییبەت؛
تاییبەتی؛ تاییبەتی؛ تاییبەتی؛ گەوشت:

۱. تەرخان کراو بۆ شتیکی «ویژە ی باز: تاییبەتی
باز» ۲. بە دۆخ یان چۆنیەتی کە تاقانە و
بێ ھاو مالەو (ھاویمای ویژە؛ وضعیت ویژە؛ فرۆکە ی
تاییبەت؛ دۆخی تاییبەت).

ویژە کار / vījekār: /ها. /ان. /سم. تاییبەت کار؛
ئەو کە سە لە بواریکی زانستی یان فەننی
دیاریکراو کار دەکا.

ویژە کاری / vījekārî: /سم. تاییبەت کاری؛
رەوتی کارکردن لە رشتە یەکی زانستی یان
فەننی دیاریکراو.

ویژە نامە / vījenāme: /ها. /سم. تاییبەت نامە؛
ژمارە یەک لە بە لافۆکیکی دەورەیی کە بۆ
بابەتیکی تاییبەت تەرخان کراو.

ویسکوزیتە / vīskozîte: [فرانسوی] /سم.
گرانزۆیی؛ ویسکوزیتە.

ویسکی / vīskî: [انگلیسی] /سم. ویسکی؛
خواردنەو یەکی ئەلکولی کە لە ھەلگەرانەو ی
تۆمی جو و دانەوێلە ی تر دروست دەبێ.

ویشگون / vīšgûn: /نیشگون

ویکونیا / vīkonyā: /ها. [؟] /سم. ویکونیا؛
گیانداریکی گوانداری کتیی لە تیرە ی و شترە،
لە کتوێ کانی ئاند لە ئامریکای باشووریدا دەژی.

ویلا / vilā: /ها. [فرانسوی] /سم. گۆم؛ ویلا؛
۱. خانەباخ؛ مالی ھاوینە ھەوار بە باخ یان
باخچەو «کنار دریا ویلا دارند: لە قەراخ دەریاو
ویلایان ھەیه» ۲. مالی دەر بەستی؛ خانووی
دەر بەستە؛ مالی بە ھەوشەو بە یەک
بنە مالە.

ویلانی / vilānī: [فرانسوی] ویلائی

ویلان / veylān: /صفت. وەیلان؛ گەبەر؛ ویلوو؛
۱. سەر لێ شێواو؛ سەرگەردان؛ مشەخت؛ وەیلان

ه

هـ /h/ حرف: ه؛ نیشانه‌ی سی‌ویه‌که‌مین پیتی
هـ /he/ اسم: ه؛ هی؛ ناوی سی‌ویه‌که‌مین
پیتی ئه‌لف‌و‌بیتکه‌ی زمانی فارسی.
هـ /hā/ اسم: هی؛ ناوی سی‌ویه‌که‌مین پیتی
ئه‌لف‌و‌بیتکه‌ی زمانی فارسی: های دو چشم: های
هۆز

هـ /hā/ اسم: هی؛ ناوی سی‌ویه‌که‌مین پیتی
ئه‌لف‌و‌بیتکه‌ی زمانی فارسی: های دو چشم: های
هۆز

هـ /hā/ اسم: هی؛ ناوی سی‌ویه‌که‌مین پیتی
ئه‌لف‌و‌بیتکه‌ی زمانی فارسی: های دو چشم: های
هۆز

هـ /hā/ اسم: هی؛ ناوی سی‌ویه‌که‌مین پیتی
ئه‌لف‌و‌بیتکه‌ی زمانی فارسی: های دو چشم: های
هۆز

هـ /hā/ اسم: هی؛ ناوی سی‌ویه‌که‌مین پیتی
ئه‌لف‌و‌بیتکه‌ی زمانی فارسی: های دو چشم: های
هۆز

هـ /hā/ اسم: هی؛ ناوی سی‌ویه‌که‌مین پیتی
ئه‌لف‌و‌بیتکه‌ی زمانی فارسی: های دو چشم: های
هۆز

هـ /hā/ اسم: هی؛ ناوی سی‌ویه‌که‌مین پیتی
ئه‌لف‌و‌بیتکه‌ی زمانی فارسی: های دو چشم: های
هۆز

هـ /hā/ اسم: هی؛ ناوی سی‌ویه‌که‌مین پیتی
ئه‌لف‌و‌بیتکه‌ی زمانی فارسی: های دو چشم: های
هۆز

هـ /hā/ اسم: هی؛ ناوی سی‌ویه‌که‌مین پیتی
ئه‌لف‌و‌بیتکه‌ی زمانی فارسی: های دو چشم: های
هۆز

دار کمال؛ سهریبل؛ گیاندیل.

هائل / hā'el / [عربی] هایل

هاپچه / hāpče / صوت. هه پش؛ هه پشه؛ دهنگی پژمین.

□ هاپچه کردن: [گفتاری] هه پش کردن؛ پژمین؛ پشمین.

هاپ - هاپ / hāphāp / صوت. حه په حه پ؛ حه و حه و؛ عوو عوو؛ عه و عه و؛ عه ف عه ف؛ وه وه وه؛ دهنگی وه رینی سه گ.

هاپو / hāpû / ها: / اسم. [کودکانه] حه و حه و؛ سه گ.

هات داگ / hātdāg / ها: / انگلیسی / اسم. ساندویچی سوسیسی داخ.

هاتف / hātef / ان: / [عربی] / اسم. سرووش؛ سه روه؛ دهنگه ژه.

هاج و واج / hāc-o-vāc / صفت. [گفتاری] گنج وویچ؛ گیز و ویز؛ هاج و واج؛ ئاز و واژ؛ گه وشه ک؛ چاش؛ شاش؛ هوول؛ واق وورماو؛ ماق ماو؛ به حت؛ مات: ۱. حه یران [هاج و واج] ماندم که چه بکنم؛ حه یران مابووم چ بکنم؛ ۲. حه په ساو؛ سه رسوورماو؛ سه رگه ردان؛ سه ر لی تیک چوو؛ سه رلی شیواو [از دیدنم هاج و واج شده بود؛ له دیتنم حه په ساوو].

□ هاج و واج شدن؛ واق وorman؛ ماق مان؛ گنج و ویچ؛ سه رسام؛ حه یران؛ هاج و واج؛ ئاز و واژ؛ گه وشه ک بوون؛ کلمسین؛ حه په سان؛ سه ر سوورمان؛ به حته و بوون؛ سه رسام بیهی؛ سه ر سه ر بیهی.

هاج و واج کردن؛ کلمساندن؛ حه په ساندن؛ به حته و کردن.

هادی^۱ / hādī / ها: / [عربی] / اسم. [ادبی] پینوین؛ پینوما؛ پینما؛ رانما.

هادی: صفت. ۱. [برق] په سانا ۲. پینما؛ پینوینی که ر.

هار / hār / صفت. هار: ۱. توووشیاری نه خوشی

هاری ۲. [مجازی] در؛ درنده؛ شه فروش؛ زور توووه و در.

هارپ / hārp / ها: / [فرانسوی] / اسم. هارپ؛ سازیکی ژیداری سی گوش وه ک چهنکه به قامک ده یژهن، به لام گه وره به و ۴۸ یان ۵۰ تالی هه به.

هارت و پورت / hārt-o-pûrt / ها: / اسم. [گفتاری] قرم و قال؛ هات و هووت؛ هارت و هوورت؛ هه ره شه و گوره شه؛ گوره گور؛ شات و شووت؛ دهنگ و هه را و هه ره شه ی بی هو و بن شر [قدری هارت و پورت کرد، دید کسی محل نمی گذارد ساکت شد؛ هیندی قرم و فالی کرد، که دیتی که س ولامی نادانه وه بیده نگ بوو]: هارت و هورت؛ قارت و قورت

هارت و هورت / hārt-o-hûrt / هارت و پورت هارمونی / hārmōnī / ها: / [فرانسوی] / اسم. هارمونی: ۱. [موسیقی] هه ماهه نگی؛ هاوده نگی؛ دؤخی یه ک گرته وه و دل بزوین بوونی چهنده نگی مووسیقیایی ۲. یه کگرتوویی؛ چؤنیه تی لیک کالانه وه ی ئەندامانی ورد و درشتی سیستمیک.

هارمونیک / hārmōnik / [فرانسوی] / صفت. هارمونیک: ۱. [موسیقی] هاوساز؛ هه ماهه نگی؛ هاوده نگی؛ هه فده نگی ۲. یه کگرتوو؛ هه فگرتوو. هارمونیکا / hārmōnikā / ها: / [فرانسوی] / اسم. هارمونیکا؛ سازی دهمی.

هارمونیوم / hārmōn(i)yom / ها: / [فرانسوی] / اسم. هارمونیوم؛ سازیکی بازنه که به دوو دهمه بای بو ده چی و به قامک ده ژهنری.

هاروتی / hārūtī / [عربی از ریشه ی اوستایی خردادا] صفت. [مجازی] هاروتی؛ ئەفسوونکار؛ جادوگر؛ سحر باز.

هاری / hāri / اسم. هاری؛ درمیکی ویروسییه له لیکی گورگ و سه گی نه خوشه وه توووشی مرؤ ده بی و له کؤندامی ده ماریدا خو پیشان ده دا و

شەپلە و مەرگى له دوودايە .

هاشور / hāšūr : [فرانسوی] ھا پَرْداز

هاضمە / hāzeme : [عربی] /سم. گەوارش؛ دەن؛ هەرسەک؛ ڕەوتی ھەلتاوین و دەناندنی خۆراک له وەرگدا .

هافبک / hāfbak ، ھا : [انگلیسی] /سم. [ورزش] هافبەک؛ ھەرکام له یاریزانانی فووتبال کە له نیوان زەویدا کایە دەکەن .

هافتایم / hāftāym ، ھا : [انگلیسی] /سم. نیوہ؛ ھەرکام له دوو نیوہی کایە .

هافنیوم / hāfniyom : [انگلیسی] /سم. هافنیوم؛ توخمیکی کیمیای کازناییە، بە ژمارەى ئەتۆمى ۷۲ و کیشى ئەتۆمى ۱۷۸،۴۹ کە ئالیاژى لى بەرھەم دێن .

هافهافو / hāfhāfū ھا ھەھەفو

هاکی / hākī : [انگلیسی] /سم. [ورزش] ھاکی؛ یاریەکی وەک فووتبال کە بە گۆپال لە تۆپ ھەلەدەن .

⊞ ھاکی روی یخ: ھاکی سەر سەھۆل .

هاک / hāg ، ھا : /سم. [زیست‌شناسی] ھاگ؛ ھاگە؛ گەردە؛ توخمى میکروئسکۆپی کە پاش لى بوونەو لە ھاگدان، ڕاستەوخۆ یا ناراستەوخۆ، تەنیکى نوێ بەدی دێن .

هاگدار / hāgdār ، ھا : /سم. ھاگدار؛ گەردەدار؛ خاوەن ھاگ «گیاه ھاگدار: گیای ھاگدار» .

هاگدان / hāgdān ، ھا : /سم. [گیاه‌شناسی] ھاگدان؛ ئەندامى پیکهێنەرى ھاگ لە گیای بى‌گولدا، کە کارى پۆپە لە گیا گولدارەکاندا دەکا .

هاگ‌سازی / hāgsāzi : /سم. ھاگ‌سازی؛ ڕەوتى پیکهاتنى ھاگ .

هال / hāl ، ھا : [فرانسوی] /سم. ھۆل؛ ھۆل؛ ھا : ھا : دیوئ کە دەرگای مالی بەسەردا دەکرێتەو و لەویوہ بۆ دیوہ‌کانى تر دەچن «توی

ھال نشتە بودیم، حرف می‌زدیم: لە ھالدا دانیشتبووین و قسەمان دەکرد» ۲. [نامتداول] سەرسەرا؛ ھەیان؛ ھیوان؛ ۳. [نامتداول] تالار؛ تەلار .

هالتر / halter ، ھا : [فرانسوی] /سم. [ورزش] ھالتر؛ میلەى پۆلاىی دووسەر سەنگ بۆ ھەلێنان و زۆرەمایى .

هالو / hālū ، ھا : /صفت. [گفتاری] گیلۆکە؛ گیل؛ حۆل؛ ئەلحۆ؛ سایلۆخ؛ سایلەوح؛ گەمژە؛ گەمژەل؛ گەوال؛ گەمشۆ؛ تەفک؛ سەپۆلە؛ سەپەل؛ حەپش؛ ھۆل؛ چل؛ چۆپیک؛ کۆکم؛ فەحە؛ مێخۆلى؛ گەفە؛ ژار؛ بەیتەشە؛ پەخمە؛ حەپە؛ ولحە؛ مێشۆ؛ خەشیم؛ دەبەنگ؛ نەفام؛ جەلخۆز؛ گەوج؛ لەوج؛ دینۆک؛ خیفک؛ کەم‌ناوەز .

هالوژن / hālojen ، ھا : [فرانسوی] /سم. /شیمی] ھالۆژن؛ ھەرکام لە پینچ توخمى فلۆئور، کولور، بورۆم، یود و ئاستاتین کە لە رزنى ھەوتەمى جەدوہلى مەندەلیف و بە شیوہى مولوکوولى دوو ئەتۆمى لە سروشتدان .

هالوگیر / hālūgīr ، ھا : /ان: صفت. [گفتاری] خاپینۆک «طرف ھالوگیر قھارى است: کابرا یە کجار خاپینۆکە» .

هاله / hāle ، ھا : /سم. خەرمان؛ خەرمانە؛ ناخە؛ ناخەل؛ جۆخینە؛ جووخینکە: ۱. مژى دەورى مانگ، خۆر و ھەسارەى راخووشا و ۲. کەمەى رووناکایى لە دەورى شتیىک .

هالی / hālī : [انگلیسی] /سم. ھالى؛ ھەسارەى راخووشاوى کۆمەلەى رۆژ کە ھەر سوورپیکى ۷۶ سال دەخایەن .

هامش / hāmeš : [عربی] /سم. پەراویز؛ پەراویز؛ سپایى دەوراندەورى لاپەرەى کتیب .

هامون / hāmūn ، ھا : /سم. ۱. کرک؛ یازى؛ یازوو؛ لەیلان؛ دەشت؛ قەلاج؛ قەراج؛ گەر؛ سفتیک؛ زەوینى تەختانى پان و بەرینى بى‌بەرزى و نزمى ۲. چۆلگە؛ بیاوان؛ قاقەر؛

دهشتی بی‌تاو و گیا.

هان / hān: صوت. ها؛ ئه‌ری: ۱. /ادی/ هو؛ کوره؛ هه‌ی؛ ئه‌ی؛ ئۆ؛ نه‌ی؛ ئا؛ دا؛ وا /هان ای مردم! بیاخیزید! هه‌ خه‌لکینه! راپه‌رن! ۲. ئا؛ ئی؛ به‌ری؛ به‌لی /هان، این شد؛ ها، ئاوا ده‌بی/.

هاور کرافت / hāverk(e)raft، ها: /انگلیسی/ اسم. هافر کرافت؛ که‌رسته‌یه‌کی گواستنه‌وه‌ی موتوری که له بان پفیده‌یه‌که‌وه به سهر زه‌وی و ئاودا ده‌روا: هه‌واناو

هاون / hāvan، ها: /عربی/ اسم. ئاوان؛ ئاون؛ ئاونگ؛ هاونگ؛ هاوان؛ ئاوانه؛ هافن؛ هه‌وه‌نگ؛ هه‌ونگ؛ هه‌فان؛ دنگ؛ دینگ؛ جون؛ جوئی؛ جون؛ جران؛ جه‌ل؛ ته‌فن؛ ده‌فری گرۆقه‌ری قوول له برنجه یان به‌ردینه که شتی تیدا (به ده‌سته‌ی ئاوان) ده‌کوتنه‌وه و ده‌یه‌ارن: هو‌نگ /گفتاری/

هایل / hāyel: /عربی/ صفت. /ادی/ به‌سام؛ سامدار؛ سامناک؛ زنده‌ه‌ق‌به‌ر؛ به‌هه‌یه‌ت؛ خو‌فناک؛ هو‌لناک؛ تو‌قینه‌ر؛ ترسینه‌ر؛ ترسناک؛ مه‌ترسی‌دار: هائل

های وه‌وی / hāy-o-hûy، ها: /اسم. هه‌را-هه‌را؛ هه‌را و هوریا؛ زه‌نا - زه‌نا: ۱. شه‌ماته؛ زله؛ ده‌نگ و دۆر؛ قه‌رم‌وقال؛ هه‌رمه‌له؛ گرم‌وه‌وێر؛ گرم‌وقال؛ قه‌یه‌قیه‌ر؛ ده‌نگ و هه‌را ۲. /مجازی/ ئا‌واوه؛ بشی‌وه؛ ئاشۆ؛ هی‌و؛ گو‌به‌ند؛ گاشه.

های - های / hāyhāy: صوت. زور- زور؛ ده‌نگی به‌رزی گریان «های - های گریه می‌کرد: زور - زور ده‌گریا».

هبد / habad: /اسم. /قدیمی/ خیشک؛ ماله؛ ته‌خته‌ی ریک و لووس کردنی شیوه‌رد.

ه‌بو‌ط / hubût, hobût: /عربی/ اسم. /ادی/ کار یان ره‌وتی داهاتن؛ دابه‌زین؛ داوه‌زین؛ هاتنه‌خوار؛ ئامایره‌وار؛ وار ئامه‌یش.

ه‌بک / habak, habk: /اسم. /قدیمی/ له‌پ؛ به‌ری ده‌ست؛ ناو ده‌س / مشت.

ه‌به / hebe: /عربی/ اسم. به‌خشش؛ به‌خششت؛ کاری به‌خشینه‌وه؛ به‌خشین؛ به‌شین.

ه‌پ / hop: صوت. /گفتاری/ ۱. هوپ؛ راوه‌سته؛ وشک «ه‌با! داری می‌خوری به دیوار؛ راوه‌سته! خه‌ریکی له دیواره‌که ده‌ده‌ی ۲. وس؛ وست؛ کر؛ کپ؛ داکر؛ وش؛ وسکوت؛ بیده‌نگ به «ه‌با! دیگر بس کن! و‌س! ئیدی به‌سه».

ه‌پاتیت / hepātīt: /فرانسوی/ اسم. /پزشکی/ ه‌پاتیت؛ هه‌وکردن و ئایسانی جه‌رگ.

ه‌پاتین / hepātīn: /فرانسوی/ گلی‌کۆزن ه‌پارین / hepārīn: /؟/ اسم. /نیمی/ ه‌پارین؛ ماکیکی ئه‌سیدی - قه‌ندی سولفوورداره‌ گرسانی خوین وه‌پاش ده‌خات.

ه‌پتان / heptān، ها: /انگلیسی/ اسم. /نیمی/ ه‌پتان؛ تراوی هیدروکه‌ربونی بی‌ر‌ه‌نگ که له نه‌وتدا هه‌یه و له بزیشکی و پیشه‌سازیدا به‌که‌لکه.

ه‌پرو / haparû: /اسم. /گفتاری/ کار و ره‌وتی پر پیداکردن؛ رفاندن؛ داپرسکان؛ داپرسکین.

ه‌پروت / haparût: /عربی/ به‌قیاس جبروت و ملکوت /اسم. /گفتاری/ هه‌په‌رووت؛ خه‌وه‌زینگ؛ بی‌خه‌به‌ری و بی‌خه‌یالی «بعد از آنکه تریاکش را کشید و نشئه شد، رفت به عالم ه‌پروت؛ پاش ئه‌وه‌ی تریاکه‌که‌ی کیشا و نه‌شه‌بوو که‌وته‌عالمی هه‌په‌رووت».

ه‌پلی / hapalî: صفت. /گفتاری/ ۱. پیس و پۆخل؛ خاوه‌ن سهر و به‌رگیتی پیس و شپرز و دوور له ره‌وشتی کۆمه‌لگا ۲. ئه‌لحه‌و؛ ولحی؛ په‌خمه.

ه‌پلی‌ه‌پو / hapalîhapo: صفت. /گفتاری/ هه‌پلی‌هه‌پاو: ۱. شپرز؛ ر‌پ‌پال ۲. شی‌واو؛ بی‌سهره و به‌ره.

ه‌پلی‌ه‌پو کردن: کردنه‌هه‌پلی‌هه‌پاو؛ هه‌لمه‌قووت‌کردن؛ داگیرکردن؛ ته‌پ‌دانه‌سهر مالی که‌سیک.

هجاڼی

هتاک / hattāk, ها: ځان: [عربی] صفت. [ادبی]

هجدده / hecdah: اسم. ههژده؛ هه جده؛ ژماره ی سهره کی پاش هه فده و پښ نۆزده: هیجده هجدد: صفت. ههژده؛ هه جده: ۱. یه کیک زۆر تر له حه فده دانه ۲. ههژده ههم؛ ههژده یهم * هیجده هجددهم / hecdahom: صفت. ههژده ههم؛ ههژده یهم؛ به ریز، پله یان پیگه ی ههژده ههموه.

هجددهمی / hecdahomî: ضمیر. ههژده ههمی؛ ههژده یهمی؛ له ریز، پله یان پیگه ی ههژده ههمیدا.

هجددهمین / hecdahomîn: صفت. ههژده ههمین؛ هه جده ههمین؛ به ریز، پله و پیگه ی ههژده ههموه.

هجر / hecr: [عربی] اسم. دووری؛ دوور که وتوویی؛ لیک هه لپراوی.

هجران / hecrān: [عربی] اسم. دووری؛ هه ق دووری؛ لیک هه لپراوی؛ لیک لپراوی.

هجرت / hecrat: [عربی] اسم. هیجرت: ۱. [ادبی] کۆچ؛ رهو؛ دۆخ یا رهوتی دوور که وتنه وه له زید ۲. کۆچی پیغه مبهری ئیسلام له مه ککه وه بۆ مه دینه که سهره تای میژووی کۆچیه.

هجری / hecrî: [عربی] اسم. کۆچی؛ سالیوی ولاته ئیسلامیه کان که سهره تای، کۆچی پیغه مبهره له مه ککه وه بۆ مه دینه.

هجرى شمسی: کۆچی هه تاوی؛ سالیوی کۆچی به پیتی پۆژنه ژمیتری هه تاوی. ههروهها: هجرى قمرى

هجمه / hacme: [عربی] اسم. [نامتداول] په لاما؛ شالاو؛ هیرش؛ تهک؛ هه لمهت؛ گورمژ؛ ورووژم؛ هرووژم؛ هاژۆت؛ گالا؛ نهیو.

هجو / hacv: [عربی] اسم. فر؛ که تره؛ زهم؛ هه جو؛ کاره ههاتی خراپه وتن؛ داشۆردن؛ جنیوی به شیعریان په خشان.

دهم پیس؛ جنیو فروش؛ جوین فروش؛ جنیو دهر؛ دژوین فروش؛ دژمان ورهش؛ دژمان دهر.

هتاکى / hattaki: [عربی] اسم. [ادبی] دم پیسی؛ جنیو فروش؛ جوین فروش؛ کاره ههاتی جنیو دان؛ سکانن؛ سکاندن [قدری هاکى کرد و رفت؛ هیندیک دم پیسی کرد و لینی دا رۆی].

هتک / hatk: [عربی] اسم. [ادبی] ته تک؛ هه تک؛ ۱. کاره ههاتی درین؛ دراندن؛ شر کردن ۲. کاره ساتی له ناو بردن؛ زیان گه یاندن [هتک حرمت؛ هتک ناموس؛ ندکی حورمهت؛ هتکی ناموس].

هتک خود را باره کردن: [تعریض، گفتاری] ۱. زگ خو درین؛ زۆر تووړه بوون ۲. خو خوارنده وه؛ خو نازار دان.

هتسل / hotel, ها: [فرانسوی] اسم. هوتیل؛ میوانخانه؛ میمانخانه؛ دامه زراوه یه کی جی و ریدار بۆ شهو خهوتن و حه واندنه وه ی مشتهریان.

هتلداری / hoteldārî, ها: [فرانسوی] فارسی اسم. هوتیلداری: ۱. زانست و کارامه یی به ریه و بردنی هوتیل ۲. کاری خاوهن یان بهرپرسی هوتیل. ههروهها: هتلدار

هجا / hecā, ها: [عربی] اسم. ۱. برگه؛ بهش؛ بچوو کترین یه که ی زمانی وتاری دواى فونیم که له فارسیدا بریتیه له پیتیکی کپ و بزوتییک (وهک «با»)، یان دوو کپ و بزوتییک له نیوانیادا (وهک «بار») یا سئ کپ و بزوتییک له بهین دوو کپی سهره تادا (وهک «سهرد») ۲. کاره ههاتی بی ئابروو کردن؛ داشۆران؛ هه جو کردن ۳. هه جو؛ فر؛ فراوێژی.

هجانی / hecāî: [عربی] هجایی ۱. برگه یی؛ برگه. برگه؛ پیه وندی دار یان سهر به برگه وه [شعر هجایی: شیعری برگه یی] ۲. فراوێژانه *

هجو کردن: داشوردن؛ داشتن؛ نووسراوه که له خراپه وتنی کهس یان شتیکدا.

هجو: صفت. [گفتاری] دزیو؛ نهچی؛ کریت؛ ناحهز؛ ناشیرین «این کارهای هجو چیست که تو می کنی؟» نهم کاره دزبوانه چیه دهیکه؟»

هجوم / hucûm, hocûm, ها: [عربی] اسم. ههلمهت؛ پهلامار؛ پهلهمار؛ پهلاماره؛ شالاو؛ هیرش؛ خریچ؛ هاشاول؛ گالا؛ گورمز؛ گلپ؛ نهپو؛ هاول؛ وروژم؛ هروژم؛ هورووژم؛ گوژم؛ هاژوژت؛ هوتره «هجوم آب؛ هجوم مردم؛ هجوم دشمن؛ شالای ناو؛ هیرشی خه لک؛ بدله ماری دوژمن».

هجوم آوردن: پهلامار دان؛ ههلا بردن؛ هیرش هینان؛ هه لکوتانه سهر؛ مل پتوه نان؛ هورووژم هینان؛ هورووژم کردن؛ شالاو هینان؛ پهلهمار دهی. ههروهها: هجوم بردن

هجونامه / hacvname, ها: [عربی/فارسی] اسم. کهتره نامه؛ نووسراوه که بۆ داشوردنی کهس یان کهسانی: هجویه

هجویه / hacviyye: [عربی/فارسی] هجونامه

هجی / hecci: از عربی/اسم. حونجی؛ حینجه؛ حونجه؛ هینجی؛ گوتنی بر گه به بر گهی وشه یان وشه یه ک.

هجی کردن: حونجی کردن؛ هینجی که رده ی؛ خویندنه وهی به سهر و بۆروه.

هجل / haçal: اسم. [گفتاری] گیچهل؛ گیچهل؛ گیچهل؛ پهتەر؛ پرووشه.

هجل به/توی (هجل افتادن: [گفتاری] تووشی گیچهل بوون؛ کهفته گیچهل؛ تووشی پرووشه هاتن؛ تووشیاری دهردیسهر و گیر و گرفت بوون «توی شهر غریب به هجل افتادم، نه پول داشتم نه زبان می دانستم؛ له شاری غریبدا تووسی گیچهل بووم، نه پارهم بوو نه زمانم دهزانی».

ههروهها: به/توی (هجل انداختن هدا یا / hadāyā: [عربی] جمع هدیه

هدایت / hedāyat, ها: [عربی] اسم. ۱. رینوینی؛ رینومایی؛ رینمایی؛ رانمایی ۲. کاری به رپوه بردن «هدایت اتومبیل: به رپوه بردنی ماشین».

هدبند / hedband, ها: [انگلیسی/فارسی] اسم. تهویل پینچ؛ سهر بهن؛ تیزمالکی دهوری سهر بۆ جوانی یان پاراستن.

هدر / hadar: [عربی] صفت. ۱. فیرۆ؛ ههدهر؛ ههرز؛ خهسار؛ کیس؛ ههیرش؛ کیسی؛ زهره ر بی هۆ.

هدر بودن: فیرۆ بوون؛ بی خۆ بوون؛ قازانج نه بوون؛ به که لک نه بوون؛ بی هۆ بوون؛ بی که لک بوون «هر کاری کردم هدر بود و آخر سر خانه از دستم رفت: ههر کاریکم کرد فیرو سوو، ناخری ماله کهم له دهست چوو».

هدر دادن/کردن: له کیس دان؛ به تلاندن؛ وندا کردن؛ چه رماندن؛ به خهسار دان؛ فهوتاندن؛ به فیرۆ دان؛ به فیرۆ دای «آن همه پول را هدر دادم؛ نهو هه موو پارهم له کس دا».

هدر رفتن/شدن: به فیرۆ چوون؛ به خهسار چوون؛ له کیس چوون؛ کیس چین؛ چه رمین؛ چه رام گه ران؛ گه ریان «هم پولم هدر رفت، هم وقتم؛ همه پارهم به فیرو چوو، همه کاتم».

هدف / hadaf, ها: اهداف: [عربی] اسم. ئامانج؛ ئارمانج: ۱. نیشانه؛ نیشانی؛ نیشا؛ کیلک؛ بهر تیر؛ بهر پیک «زدی به هدف: دات له نیشانه».

۲. مه بهست «هدف شما از این کار چیست؟»

۳. مه بهست؛ دۆز؛ بهرگ؛ مه رام؛ کار بهند؛ نه وهی هه ولی بۆ دهدهن تا دهستی بخهن «هدف زندگی: نامالچی ژبان».

هدف قرار دادن/گرفتن: گرته/کردنه نیشان؛ گیتته ی نیشانی «پیشانی مرا هدف قرار داد: تهویل می گرتد نشان».

به هدف خوردن: پیکران؛ فه ترکان؛ پیکیه ی؛

لی دران؛ ئەنگیوران؛ ئەنگوتران؛ لی که وتن؛ بهر که وتن؛ ههنگیوران.

به هدف رسیدن: به نامانج / مه به ست گه یین.

به هدف زدن: [گفتاری] پیکان؛ پیکه ی:

۱. ئەنگووتن؛ ئەنگوتن؛ لی دان؛ پیکته ی؛
فەترکاندن؛ نیشانی، هۆرگیرته ی ۲. [مجازی]
به مه به ستی سه ره کی ناماژه کردن.

هدف گیری / hadafgiri، ها: [عربی/فارسی] /
اسم. نیشانه گیری؛ کار و ره وتی لیگرتن؛
نیشانه گرتن؛ به ره و نیشانه گرتن.

هدفمند / hadafmand: [عربی/فارسی] صفت.
نامانجدار؛ دۆزار؛ به نامانجیکی دیار یکر او وه
«رفتار هدفمند؛ فعالیت هدفمند؛ ناکاری نامانجدار؛
چالاکي نامانجدار».

هدفن / hedfon: [انگلیسی] دڭوگوشی

هەدنەرس / hedners، ها: [انگلیسی] /
اسم. سه ره په رستار.

هەدھەد / hodhod، ها: ان: [عربی] /
اسم.

۱. هه پوو؛ په پوو؛ هه پووک؛ په پووسلیمانە؛
په پووسلیمانە؛ په پووسلیمانە؛ په پووسلیمانە؛
په پووسله مانکه؛ پاپی سلیموونی؛ بوو بوو کەرە؛
داود یۆنکل؛ داود کیله و نکل؛ که وکل؛ کوکل؛
شانه وه سه ر؛ بالنده یه ک به ئەندازه ی کۆتر به
دندووکی باریک و زۆر به قه وت و سه ری
چکۆله وه که تاجیکی له سه ره.

هەدیە / hedyē, had(i)yē، ها؛ هەدایا: [عربی] /
اسم. دیاری؛ ده ساییز؛ پێشکەشی؛ زه نگولنه؛ هه دیه؛
ئه وه ی بۆ خوشحال کردنی که سیک یان بۆ
پێژلێنانی پیتی ده درێ «عید نوروز پدربزرگ یک
ساعت به من هدیە داد: جیژنی نه ورۆز باوه گه وه ره
سه عاتیکی به دیاری پێدام».

هەدیەن / haz(i)yān، ها: [عربی] /
اسم. وراوی؛ قراغه؛ ورینه؛ وه رینه؛ ورینه؛ ئاتهران؛
راوان؛ هۆراوه؛ لافه؛ راوی؛ هه پله؛ هه ل په له؛
هه له په له؛ خوته؛ گلته؛ غلته؛ غلته؛ هورینه؛

۱. جۆری هه لشیوانی بیه و هۆش وێرای قسه ی
بی مانا ۲. هاتهران پاته ران؛ هه لیت و په لیت؛
قسه ی مفت و بی مانا.

هەدیەن / haz(i)yāngûyî، ها: [عربی]
فارسی] /
اسم. فشار؛ شیهه سته؛ کار و ره وتی
راواندن؛ وراوه کردن؛ وراوی.

هەر / har: صفت. هه موو؛ هه ر؛ گشت؛ گش؛
هه چ؛ هۆر؛ بریتی له هه موو ئەندامانی کۆمه لێک
«هر روز می رفتند؛ هر کسی می توانست ببیند؛ هه موو
رۆژی ده رۆیشتن؛ کس که سه ی ده یتوانی ببینی».

هەر دو یا را در یک کفش کردن: [مجازی] پی
له زه وی چه قانند؛ چوون به چه قی له عه تدا؛
پی داگرتن؛ پاداگردن؛ رک کردن له سه ر
کاریک؛ سوور بوون له کاریکدا.

هەر آینه / harāyene: قید. بی سو؛ بی شک؛
ئه لبه ت؛ بی گومان؛ نه یسه.
هەر از چندی / harazčandî: قید. جاروباره؛ جار و
بار؛ جار و جار؛ جار به جار؛ جار به جار؛ هه رچه ند
جار؛ به یناو به یین؛ به یین – به یین؛ کات نه کات؛ گا و
بینگا «هر از چندی او را می دیدم: جاروباره دهمدیت».

هراز گاهی

هەر از گاهی / harazgāhî، هه راز چندی
هه راس / harās: [ادبی] /
اسم. خۆف؛ سام؛ هه راس؛
هه راسه؛ باک؛ دلخوڕیی؛ هه ییه ت؛ مه ترسی؛
جهفل «هراس از دزد؛ هراس از بلندی: خوف له دز؛
سام له به رزایی».

هه راس آوَر / harāsāvar: صفت. خۆفناک؛
سامناک؛ هۆی ترسی زۆر «صحنه ی هه راس آوَر؛
دیمه نی خۆفناک».

هه راسان / harāsān: صفت. تۆقیو؛ تۆقیاک؛ زۆر
ترساو «دیروز که دیدمش، سخت هراسان بود: دویینی

لووشکه کردن؛ چای یان خوار دنه و میه کی تر
نیانه سهر موه و دنگ له زار موه دهر هاوردن
«سوپ را آن طور هرت نکس! چیشته که وا
هه بده!».

هَرْتز / hertz : [آلمانی] هِرْتس
هَرْتس / herts : [آلمانی] /سم. هِیرْتس؛ هِیرْتز؛
یہ کہی لہرینہ وہ، بہرامبر بہ ژمارہی دہور لہ
جر کہ یہ کدا۔

هرجانی / harcā'i / 𐭠𐭥𐭥𐭠𐭥 هرجایی
هرجایی / harcāyī / ها/ اسم، بقی؛ به‌ستوک؛
جنده؛ سۆزمانی؛ سۆزانی؛ هرجائی
هرج و مرج / harc-o-marc ، ها/ [عربی] اسم،
بشیوه: ۱. نازاوه؛ خاروره؛ گۆتال؛ گاشه؛ ههرا؛
که‌تن؛ ئاشو؛ ئالۆزی؛ گۆتاوه‌پو؛ شیواشیو؛
شیوانشیو؛ تیکه‌ولیکه؛ ئاخوران‌باخوران؛
ئ‌سه‌روبهره‌یی؛ رۆمه‌لخزا؛ پاشاگهردانی؛
که‌س‌ناکه‌سی؛ که‌س‌له‌که‌سی «در شهر هرج و مرج
بود: له‌نیۆ شاردانازاوه‌بوو» ۲. شپه‌زی؛ شیواوی؛
تینکه‌ل‌پینکه‌لی «کارها دجار هرج و مرج شد: کاره‌کان
نووشی‌ن‌سیری‌بوون».

هارج و مرج صلب / harc-o-marctalab ، ها؛
 -ان:/ (عربی) صفت. ئازاوه گيپر؛ ئازاوه چي؛
 بشپيوه خواز؛ گاشه کار؛ که تن گيپر؛ خاوهن خوو و
 خده يان ئوگره تي به ئازاوه نانه وه. هه وه ها:

هـرج و مرج طلبی

هر چند / harčand / : حرف. با وجوو؛ نه گهر چی؛
 نه رچی؛ هه رچی؛ هه چی؛ هه چ؛ هه ف قاس؛
 هر چقاش؛ هر چقاس؛ سه تکا؛ هندیکو؛ نه وهند؛
 هه رچی؛ هنگی؛ هندی؛ هه رچهنده؛ هه رچهند؛
 چه نده به چهند؛ هه رچه ن «او رفت، هر چند اصلاً دلش
 نمی خواست برود: (نهو) رژیشت، نده رچی هیچ پیی
 خوش نهوو بروا».

هرچه / harče /: قید. هەرچیەک؛ هەرچی؛
هەرچی؛ هەرچیەک؛ ههچ: ١. هەر شتێ؛ هەر
چتێ؛ هەر شتێک؛ هەر چیه؛ ئهوهی؛ ئانه؛ هەر

کہ چاوم پی کہوت، تہواو سوشیو۔

هراسان^۲: قید. به ترس و لهرزه‌وه؛ ترسه‌ترس؛ لهرزه‌لهرز (هراسان آمد: ترس و لهرزه‌وه هات).

ھراساندىن / harāsāndan /: مصدر، متعدى، [ادبى]

// ھراساندى: تۇقاند؛ مى ھراسانى: دە تۇقۇنى؛
بېھراسان: بتۇقىنە // تۇقاندن: تۇقەى، تۇقاي؛
بەھتاندىن: بزدھاندىن؛ فەرھاندىن؛ قورفاندىن؛
جقراندىن؛ داچماندىن؛ ھەژفاندىن؛ زۇر ترساندىن؛
ھراساندىن

■ صفت فاعلى: ھراسانندە (توقىنەر)/ صفت
مفعولى: ھراسانندە (توقىنار)/ مصدر منفى:
نھراساندىن (نەتوقاندىن)

ھراس انگیز / harāsangīz /: صفت. خوفناک؛
سامناک؛ زات بہر؛ پیاتوقین؛ ترس بزوین «داستان
ھراس انگیز: جبرؤکی خوفناک».

هراسانیدن /harāsānidan/ ➡ هراسندن
 هراسناک /harāsnaḵ/ : صفت. سامناک؛
 خوفناک؛ زهرندی؛ گرتوله؛ چافسور؛ چاوسور؛
 ابتهر (قیافه‌ی هراسناک: سهر و سیمای سامناک).

هرايسیدن / harāsīdan / مصدر. لازم. [ادبی] //

هرايسیدی: تۆقاي؛ می هراسی: ده تۆقی؛ بهراس:

بَتۆقه // تۆقان؛ ترسیان؛ تۆقیان؛ تۆقهی؛ تۆقاي؛

تەرسهی؛ ترسان؛ بههتین؛ بزدان؛ بزدهان؛

بزدههان؛ فرهان؛ فرهین؛ جهفلین؛ زۆر

ترسیان. هه وهها: هراسیدنی

■ صفت فاعلى: ھراسىندە (-) / صفت مفعولى:
ھراسىدە (تۇقار) / مصدر منى: ئھراسىدىن (نەتۇقان)
ھراسىد / harāsīde ، -گان / صفت، [ادبى] تۇقار؛
تۇقياگ (سىماي ھراسىدە: دىمەن تۇقار).

هَرای /har(r)āy/ اسم. [ادبی] هیڙه؛ ههرا؛ گال؛
قال؛ نه‌ره؛ هوره؛ نه‌عه‌ته؛ ده‌نگی به‌قه‌و.

ہرت /hort/: صوت. قلم؛ لووشکہ؛ لووشہ؛
چلیہ؛ قورہ؛ دہنگی خواردنہوہ: ہورت

☐ ھەرت كەشىدن: ھەلقۇراندن؛ ھەلقۇران؛
ھەللووشىن؛ ھۆرلووشتەي؛ ھۆرقورنەي؛

پنجه که هه‌رز بووه^۳. هه‌رزه؛ بیوه‌ری له پاراستن و پێڕاگەشتن (علف هه‌رز؛ هه‌رز بار آمدن؛ گبای هه‌رز؛ هه‌رزه بار هاتن).

❑ هرۆ بار آمدن: /مجازی/ هه‌رز(ه) بار هاتن؛ به‌بێ سه‌ریه‌رشتی و پێڕاگه‌بشتن گه‌وره‌ بوون. هرۆ رفتن: خه‌سار چوون؛ هه‌رز بوون؛ زایه‌ بوون؛ به‌ فێرۆ چوون؛ له‌ کیس چوون.

هرز شدن: هرز بوون؛ سوان؛ هرس بوون؛
له میزان که وتن.

هرز کردن: ههرز کردن؛ میزان شیواندن و له
کار خستن (له‌مهر پینچ، فنه‌ر و شتی‌واوه).
هرزاب / harzāb, ها/: اسم، پاشاراو؛ پاشه‌راو؛
به‌راو؛ ناوی باران، پلووسک، سه‌رپرژ و شتی‌وا
که به‌فیژ ده‌چی.

ھرزابرو / harzābrow ، ھا:/سم. جوگہلہ؛
جھکھ؛ جھلہ؛ جھگہی ئاو.

هەرزگی / harzēgî ، ها/ : اسم، بەره‌لای؛
 گەللائی؛ جلفی؛ جلفبازی؛ بێ گەشی؛ پرتوکی؛
 لاساری؛ هەرزەکاری «آن شب توی عروسی خیلی
 هەرزگی کرد: ئەو شەهوە لەو زەماوەندەدا زۆری
 بەره‌لای کرد».

هرزه / harze، ها/: صفت. خونک؛ جلف؛ سووک؛ سوک؛ سووک و چرووک؛ هه‌رزه؛ جیوه‌له‌ک؛ هیچ و پووج: ۱. به‌ره‌لا؛ نه‌لوات؛ که‌له‌ش؛ قه‌لاش؛ یاره‌مه‌ز؛ یارمباز؛ شنوف؛ لاپریای؛ هه‌رچی و په‌رچی؛ کو‌تی؛ سه‌ربه‌رده «مرد هرزه؛ زن هرزه: پیاوی نه‌لوات؛ ژنی به‌ره‌لا» ۲. ناشیرین؛ دوور له شهرم و نه‌دهب «حرفه‌ای هرزه؛ رفتار هرزه: قسه‌ی سووک؛ کرده‌وی حلف».

هزره‌پا / harzepā , ها: صفت. [گفتاری] ویل؛
 به‌ره‌لا؛ به‌ره‌للا؛ ویله‌کی؛ خوی‌پری؛ خوی‌ری؛ زرتی؛
 به‌تالیا.

هرزه درائی /harzedarā'î/ ➡ هرزه درایی

هرزه‌درایی / harzedarāyî ، ها: /سم.
دهم‌به‌ره‌لایی؛ قسه‌قوړی؛ مفت‌یژی؛

چشت؛ هر تشت؛ هر چٲوٲو (هرچه می خواست
برد: هر چکی دهویست بر دی) ۲. هر چه ن؛
هر چەند؛ هر چه نده؛ هر چه نیک؛ هر چنگه؛
هر چه نگ؛ هر ئەنازه؛ هر ئەنگازه (هرچه بیشتر،
بهرتر: هر چی زۆرتر، باشتر) ۳. چی؛ ئەوهی؛ ئانه؛
هر گوجی؛ هر شتی (هرچه داشتم گم شد: جیم
هه‌بوو گوم بوو).

هردمبیل / hardambīl: [فارسی/ ترکی] صفت.
 ۱. بے سهره و بهره؛ تیکه‌ولیکه؛
 تیکه‌لیکه؛ هره که بُو خوی «اینجا چقدر هردمبیل
 است؛ نیره چهند بی سهره و بهره‌یه!» ۲. تاوتلوی؛
 را-را؛ بی باره؛ بی بهر و پشته «او هردمبیل است و
 نمی‌شود رویش حساب کرد؛ نهو را-رایه و حیسابی له
 سهر ناکری».

هردم جوش /hardamcûš/: صفت. [گفتاری]
خوږی؛ خوږی؛ هیچو یووچ.

هر دود / hordûd /: اسم. [گفتاری] قووله؛ نه عره ته؛ گوره؛ هه رای کاتی هه لمهت بێردن.

☐ هردود کشیدن: قووله کردن: ۱. نعره تـه
پیکان / پیکه‌ی؛ گورانـدن؛ به هاواروه
هه‌لمه‌ت بردن ۲. [گفتاری] پیکه‌وه به دهنـگ و
هه‌رای زۆر، سه‌ر کردنه شوێنپـیکدا.

هَر روزه / har.rûze /: صفت. هه موورۆژه؛
هه ررۆژه؛ گش رۆژه؛ گررۆیه «این کار هه ررۆزه
اوست: ئه مه کاری هه موورۆزه».

هرروزه: قيد. هه‌موو پوڙي؛ هه‌ر پوڙ؛ گش پوڙي؛ هه‌ر چي پوڙه؛ گ پوڙي؛ گ پوڤو؛ گرد پوڤو؛ هه‌ر چي پوڤيني؛ هه‌ر چي پوڤيني؛ هه‌موو پوڙي؛ گش پوڙي (هر روزه مي‌آمد، بولي مي‌گرفت و مي‌رفت: هه‌موو روڤي دهات، پوليتكي دهستان و ده‌رو.)

هرز / harz /: صفت. همرز: ۱. خهسار؛ فیرۆ؛ زایه؛ به هیچی چووک؛ بی خو؛ بی که لک «آب دارد همرز می رود؛ ناوه که خه ریکه خهسار ده چی» ۲. سواو؛ همرز؛ له میزان که وتوو (بیج همرز شده است؛

گهوجانه رپسی؛ هرزه ویژی: هرزه درائی

هرزه سنگ / harzesang / نخاله - ۳

هرزه گرد / harzegard / ها؛ ان؛ صفت. ۱. ویل؛

به ره لا؛ خوپیژی؛ زرتی؛ قریو؛ ویلگهر؛ ویله کی؛

ویلکی؛ به تال پا ۰۲ / مکانیک / چهرخی هرزه گهر.

هرزه گو / harzegû / ها؛ یان؛ صفت. دهم به ره لا؛

قسه قوهر؛ مفت بیژ؛ دردوک؛ قسه مفت کهر؛

هرزه ویژ؛ دهم شر؛ دهم پلیت. ههروه ها؛

هرزه گویی

هرزه نگاری / harzenegārī / ها؛ اسم. ۱. کاری

کیشان، تۆمار کردن و له چاپ دانی وینه و

فیلمی جینسی، بۆ بزواندنی هۆک ۰۲. به ره هه می

(هۆک کتیب، گوڤار و...) کاری وا؛ پورنوگرافی

هرس / haras / اسم. هه لپیت؛ رۆپیل؛ شخهل؛

شیخهل؛ شفتیک؛ کی زاخه؛ سه رگۆز؛ هه رهس؛

وژین؛ قرب؛ به ترۆمه؛ به ترمه؛ په رتوان؛ کزخ؛

که زاخ؛ که زاخه؛ کساخ؛ که سخ؛ پاسار؛ ته راف؛

داپاچ؛ کاری قرتاندن و سه رگول و سه رلق

کردنی په لووی دار و گیا.

□ هرس کردن: هه لپه رتاوتن؛ هه لپه رداوتن؛

هه لپاچین؛ داپاچین؛ په نجنین؛ هه لپه رداوتن؛

هه لقاچین؛ هۆرپاته ی؛ په رتاوتن؛ رۆپیلاندن؛

هه لپیتاندن؛ رپلاندن؛ خه ساندن؛ خه سانب؛

کزخان؛ کزخاندن؛ که زخاندن؛ که زاختن؛

که سخاندن؛ داپیتن؛ هه لپاچان؛ قرباندن؛

فهرترین؛ که زاخه کردن؛ پاسار کردن؛

گل که ردش؛ په ل کردن؛ سه رلک په راندن؛

رپک و جوان کردنی دار و دهون به برینی

لق و پوی زیادی.

هرساله ¹ / harsäle / صفت. سالانه؛ هه رسال؛

هه رساله؛ هه هه رسال [مالیات هه رساله را سه موقع

می پرداخت؛ پیتاکی سالانه ی له وه ختی خۆیدا

دهدا.

هرساله ²: قید. هه موو سالی؛ هه رسال؛ هه موو

سال؛ هه موو سالیک؛ گشت سالی؛ گش سالی؛

هه رچی ساله؛ گرد سال؛ گرد سالیوه؛ گ سالی

[هه رساله باید مالیات بدهد؛ هه موو سالی ده بی پیتاک

بدا]: همه ساله

هرکاره / harkāre / اسم. دنگ؛ دینگ؛ ده فری

به ردینه.

هرکی - هرکی / harkiharkī / صفت. [گفتاری]

گورگوتاو؛ که سه له که سه؛ پشیوی و ئازاوه؛

که سه - که سه؛ که سه که سانی؛ هه ره که بوخوی؛

هه ره که - هه ره که؛ هه رکی - هه رکی؛ بی سه ره و

به ره؛ شیرز و بی قانون.

هرگاه / hargāh / قید. هه رکاتی؛ هه رکاتیپک؛

هه رکات؛ ههروه خت؛ هه ردهم؛ هه رنان؛

هه ردهمی؛ هه رتم؛ هه رساتی؛ هه رسات؛ هه رگا؛

هه رگاو؛ هه رگاف؛ هه رکهی؛ هه رعان؛

هه رچاخی؛ که نگینی؛ که نگین؛ هه رزه مانیک

[هه رگاه پول لازم داشتی، به من بگو؛ هه رکاتی پاره ت

پنیست بوو، پیم بلی].

هرگز / hargez / قید. [دبی] قهت؛ قهه؛ هه رگیز؛

ژبنی؛ به هیچ ئارا؛ به هیچ جۆز؛ به هیچ کلۆجی؛

به هیچ کولونجی؛ چجار؛ هیچ گا؛ هیچ کات؛

له بن؛ ئه سلهن؛ هیچ کاتی [هه رگز او را ندیده بود؛

قهه نه یدیبوو].

هرم / heram / ها؛ اهرام؛ [عربی] اسم. ۱. [هندسه]

سئ بالوو؛ شکلیکی بۆشایی چهن لا که هه ر

لایه کی سئ گوشتیکه و سه ره کانیان ده گاته وه

یه ک ۰۲. هیره م؛ بینایه کی گه وه ی له به رد، به

چوار دیواری سئ گوشت که سه ره کانیان

ده گاته وه یه ک و پتر له میسر دا ده بینری.

□ هرم قدرت: [مجازی] پله ی ده سه لات؛

زنجیره ی ده سه لاتی سیاسی له کۆمه لگایه کدا.

هرم / horm / اسم. هالاو؛ هه لم؛ هیت؛ تینی

گه رمای زۆر به ته وژم که له شتیکه وه

هه لده ستی [هرم آتش؛ هالاوی ئاگر].

هرما فرو دیت / hermāf(e)rodit / ها؛

[فرانسوی] صفت. [زیست شناسی] نیرما؛ نیره ما؛

دوو جینسی .

هرمن / hormon: [فرانسوی] هورمُن

هرمنوتیک / hermenotik: [فرانسوی] اسم.

هیرمونتیک؛ رازه‌ی دوق؛ شیوه‌ی شروقه، ورد کردنه‌و و لیکدانه‌وی ده‌قیق.

هرمی / heramî: [عربی] صفت. سی پالوو: ۱. به شکلی سی پالوو «ساختمان هرمی: خانوبه‌ره‌ی سی پالوو» ۲. سر به سی پالوو «هرمی شکل: سی پالوو شکل».

هرنج / haranc, ها: اسم. سر کاریز؛ چاوکه‌ی کاریز.

هرونین / hero'in: [فرانسوی] اسم. گهرد؛ هیروئین؛ ماک‌ی سرکهری به‌ره‌مه‌ماتوو له مورفین که مرؤ زور پیس هؤکاره‌ی ده‌بی.

هروقت / harvaqt: [فارسی] عربی اقیق. ههرکاتی؛ ههرکاتیک؛ ههرده‌می؛ ههر وه‌خت؛ ههر وه‌ختی؛ ههرکات؛ ههرگای؛ ههرسات؛ ههرساتی؛ ههر ده‌م؛ ههرگا؛ ههرگاف؛ ههرچاخ: ۱. له ههموو کاتیکدا «هروقت می‌دیدمش، لیخند به لب داشت: ههرکاتی ده‌مینی، بزه‌یه‌ک به‌سهر لیویه‌و بوو» ۲. له کاتیکدا؛ کاتی؛ لهو کاته‌دا «هروقت او را دیدی، سلام مرا برسان: ههرکاتیک چاوت بی کهوت سلومی بی بگه‌پینه».

هروله / harvale: [عربی] اسم. گورگه‌لوقه؛ گورگه‌لوق؛ لوق؛ قورته؛ لوقه؛ قه‌تره؛ قوته؛ قه‌تره‌سیه؛ لوتره؛ غاری ناتواو؛ شتیک له نیوان به‌ریوه‌و چوون و غارداندا.

هروله رفتن: له‌پین؛ گورگه‌لوقه‌کردن؛ لوقاندن؛ لوقانن؛ لوق؛ لوقه‌کردن؛ لوقه‌لوق کردن؛ قه‌تره‌سیه‌ی رۆیشتن؛ به‌قورته رۆیشتن.

هروی / heravî: [عربی] صفت. ههراتی؛ هیره‌وی؛ پیوه‌ندیدار یان سر به شاری ههرات له ئه‌فغانستاندا.

هره / her(r)e, ها: اسم. [معماری] هیره؛ ریزه

خشتی ده‌ره‌پو له قه‌دپالی دیوار و گوئسواندا.

هر-هر / herher: صوت. تریقه‌تریق؛ تریقه‌تریق؛ حیلکه‌حیلک؛ پریق‌و‌حوړ؛ قاقا؛ لیکه‌لیق؛ فیله‌فیل؛ هارهار؛ ده‌نگی پیکه‌نین.

هرهری مذهب / horhorimazhab, ها: [فارسی] عربی صفت. ۱. لادین؛ لامه‌زه‌ب؛ گوئنه‌ده‌ر به‌داب و ده‌ستووری شهرع ۲. بی‌دین؛ بی‌نائین؛ به‌بی‌بروا ناینیکی تایبه‌ت. هره-کره / herrekerre: اسم. [تعریض، گفتاری] قله‌قل؛ تریق و هؤر؛ هنگ؛ ده‌نگی به‌رزی پیکه‌نین. هه‌روه‌ها: هره-کره‌کردن

هری / herri: صوت. [گفتاری] هه‌ری؛ هه‌ری؛ ده‌روه؛ یاللاکیشه؛ وته‌یه‌ک به‌مانا گوم به «من که برای کارت دعوت نفرستادم، هری! من خو‌کارتی داوه‌تم بۆت نه‌ناردبوو، هدی».

هری / horri: قید. له‌پر؛ له‌پرا؛ له‌نکاو؛ له‌پرتا؛ له‌ناکاو؛ کوت‌وپر؛ یه‌کرا؛ یه‌کەشه؛ یه‌کەهو؛ یه‌که‌و «دل‌م هری فروریخت: له‌پرا دل‌م داکه‌وت».

هریسه / harîse: هلیم

هزار / hezār: اسم. ۱. هزار؛ هزار؛ هزار؛ ده‌چهلان‌سه‌ت؛ ژماره‌ی سه‌ره‌کی پاش له نوسه‌د و نه‌وه‌د و نو و پیش له هزار و یه‌ک ۲. [گفتاری] قهران؛ قران؛ رپال «دو هزار؛ دوو قران».

هزار: صفت. هزار: ۱. یه‌کیک زورتر له نوسه‌د و نه‌وه‌د و نو دانه ۲. هزاره‌م.

هزاربرگ / hezārbarg, ها: ان: اسم. ۱. ناوی گشتی چهن جور گیای نیو زه‌لکاوانه ۲. کووزله؛ گیای خو‌رسکی به‌ر‌ئاو و کانی.

هزاربرگ آبی: کووزله‌ی کانی؛ گیایه‌کی زه‌لکاوی خو‌رسکی گول سپی مه‌یله‌و په‌میی یان بنه‌وشه.

هزاربیشه / hezārbîše: اسم. هزاربیشه؛ هزاربیشه؛ جوری سندوقی چاو-چاو بۆ جی که‌لیله‌ی کار یان توشه‌ی سه‌فه‌ر: هزاربیشه

هزارپا / hezārpā, ها: میان: اسم. زیلو؛ زیقزیف؛

هه‌زاره‌مین ساله‌هاتی پرووداویک ۳. مه‌ودای کاتی هه‌زار ساله «هزاره‌ی اول پیش از میلاد: هه‌زاره‌ی یه‌که‌می پیش له‌ زایین» ۴. 𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥𐭥 هه‌زاری /hezāri/ ها: /اسم/ [گفتاری] هه‌زارتمه‌نی: هه‌زاری؛ ئه‌سکه‌ناسی هه‌زار تمه‌نی (۱۰۰۰۰ ریالی) (لطفاً هه‌زاری بده!؛ تکایه هه‌زارتمه‌نی بده!).

هه‌زاری: صفت. هه‌زاری؛ به هه‌زاردانه یان به‌رام‌به‌ر به هه‌زار دانه له شتیک «اسکناس هه‌زاری: ئه‌سکه‌ناسی هه‌زاری».

هه‌زاری: قید. هه‌زاریک؛ هه‌زاری؛ هه‌زاریو؛ هه‌زاریه؛ هه‌ر هه‌زار دانه له شتیک «هه‌زاری صد تومان فروخت: هه‌زاریکی دا به‌ سهد تمه‌ن».

هه‌زال /hazzāl/ ها: /عربی/ صفت. [دبی] شوخ؛ شوخی‌باز؛ قسه‌خوش؛ گالته‌باز؛ گالته‌چی؛ گالته‌که‌ر؛ هه‌نه‌کچی؛ لیبۆکی.

هه‌زل /hazl/ [عربی] /اسم/ جه‌فه‌نگ؛ هه‌نه‌ک؛ داستان، شیعر یان نووسراوه‌ی گالته و قسه‌ی خوش.

هه‌زلیات /hazliyyāt/ [عربی] /اسم/ جه‌فه‌نگیات؛ گالته‌جار؛ کۆمه‌له‌ نووسراوه‌یه‌کی پینکه‌نینی.

هه‌زوارش /hozvāreš/ ها: /اسم/ [قدیمی] هه‌زوارش؛ هه‌رکام له وشه‌گه‌لی ئارامی که به‌ خه‌تی په‌له‌هوی ده‌نووسران و به‌ فارسی ده‌خویندراوه‌هه (وه‌ک به‌ زمانی ئارامی ده‌یانوسی: له‌یلا «laylā»، ده‌یانخوینده‌وه: شهب «šab» یان ده‌یانوسی: مه‌لکه «malka» ده‌یانخوینده‌وه: شاه «šāh»).

هه‌زیمت /hazîmat/ ها: /عربی] /اسم/ [دبی] تیشکاوی؛ تیک‌شکاوی؛ شکس؛ شکست؛ ترۆقه؛ کار و ره‌وتی وره‌ به‌ردان له شه‌پدا.

هه‌زیمت کردن: تیشکان؛ تیک‌شکان؛ ترۆقان؛ ترۆقیان؛ هه‌لاتن؛ ده‌رچوون؛ راکردن؛ په‌کین؛ به‌رشیه‌ی؛ وره‌ به‌ردان: هه‌زیمت دادن؛ هه‌زیمت دادن: تیک‌شکاندن؛ شکاندن؛

زیفزیه؛ زیفه؛ زیف؛ زۆف؛ شه‌مار؛ شه‌هرمه‌حر؛ خشخشۆک؛ پرپه؛ کشک؛ خشک؛ خشکه؛ خشگ؛ خشی؛ ماره‌زیو؛ زیور؛ گوهمسم؛ پرپا؛ هه‌زاریا؛ هه‌زاریپه؛ کرمیکی درێژی گری-گری، که له هه‌ر گریکه‌وه یه‌ک یان دوو جووت پا بۆته‌وه.

هه‌زارپیشه /hezārpiše/ 𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥𐭥 هه‌زارپیشه؛ هه‌زارتو /hezārtû/ صفت. پینچه‌لانیچ؛ پینچه‌لانیچ؛ دالان - دالان؛ جه‌وه‌ل-جه‌وه‌ل؛ به‌ شیوه‌ی پینچاویچ و توو ده‌ر تووه‌وه.

هه‌زارچشم /hezārčešm/ ها: /ان/ /اسم/ ۱. گوله‌با؛ قلینچه هه‌وریشه؛ گیایه‌کی خزۆکی گه‌لا خری گول په‌مه‌یی یان بنه‌وشه له شوینی شیدار ده‌روئ ۲. چل چاو؛ دارچیکی جه‌نگه‌لی گه‌لاورکه‌یه چاو-چاو ده‌نوینی و زگه‌شۆره ده‌گیرسینی: هه‌وارپقون

هه‌زاردستان /hezārdastān/ [دبی] /اسم/ بولبول؛ بولبول؛ بلبیل؛ بیلبل؛ واف؛ سه‌رخوونک.

هه‌زارگان /hezārgān/ /اسم/ ۱. جمع 𐭠𐭣𐭥𐭥𐭥𐭥 هه‌زاره ۲. چواره‌مین په‌له‌ی ژماره‌ی سه‌ره‌کی، دوا‌ی یه‌کان و ده‌یان و سه‌تان.

هه‌زارالا /hezārālā/ /اسم/ هه‌زارپه‌رتی؛ هه‌زارپرتی؛ هه‌زارلۆخانه؛ هه‌زارلوی؛ لۆخانه؛ کلاوقازی؛ هه‌زرلۆخانه؛ هه‌زارتوینخ؛ هه‌زارلۆ؛ هه‌زارپینک؛ هه‌زارتوئ؛ شیلافه؛ شیلوگ؛ شیلوک؛ شیلک؛ گاک؛ گادگ؛ به‌شی سپه‌ه‌می ورگی ئاژه‌لی کاویژکه‌ر، که دیواری ناوه‌وه‌ی توئ-توئیه.

هه‌زارم /hezārom/ صفت. هه‌زاره‌م؛ به‌ ریز و په‌له و پایه‌ی هه‌زاره‌وه.

هه‌زارمی /hezāromî/ ضمیر. هه‌زاره‌می؛ ئه‌وه‌ی که له جینگای هه‌زارمدایه.

هه‌زارمین /hezāromîn/ صفت. هه‌زاره‌مین؛ به‌ ریز و په‌له و پایه‌ی هه‌زاره‌مه‌وه.

هه‌زاره /hezāre/ ها: /اسم/ هه‌زاره ۱. کۆمه‌لیکی هه‌زار دانه ۲. پڕ‌وهره‌سمیک به‌ بۆنه‌ی

«همه‌ی هست و نسب من این خانه است: بوون و ندبوونم هم ماله‌یه».

هسته / haste ، ها: / اسم. ناوک؛ نیوک:

۱. [گیاه‌شناسی] ناو؛ ناوکه؛ جنچک؛ جنچک؛

پیشه؛ هستووه؛ دهنکی میوه ۲. [مجازی]

ناوه‌رؤک؛ ناواخن؛ ناوناخن؛ ناوناخن «هسنه‌ی

داستان را بگو: ناوه‌روکی داستانه‌که بیژ» ۳. ناوکه‌ی

ئه‌توم؛ به‌شی ناوه‌ندی ئه‌توم که باری موسبه‌ته و

له پرؤتون و نوترون پیکه‌تاووه ۴. کاکل؛ کاکله؛

مه‌ژگه؛ ناوه‌ندی هر شتیک ۵. [زیست‌شناسی]

ناوکه؛ ناوه؛ ناوه‌ندی خرؤکه‌ی سیللوول

۶. ناوه‌ند؛ پچوو‌کترین به‌شی ریخراوه‌یه‌ک

«هسته‌ی تحقیقاتی: ناوه‌ندی توژینه‌وه».

هسته‌ای / haste'î / صفت. ناوکی؛ نافؤکی؛

ناوکه‌یی؛ سر به ناوکی ئه‌تومه‌وه.

هسته‌گیر / hastegîr ، ها: / اسم. ناوکه‌گر؛

ئامرازیک بو دهره‌پنانی ناوکی میوه.

هستی / hastî / اسم. هستی: ۱. بوون؛ هه‌بوون

«هسی و نیستی: بوون و نه‌بوون» ۲. ژیار؛ زیوار؛

ژین؛ ژی؛ ژیه‌ی «جهان هستی: جهانی ژیار»

۳. [مجازی] مال و سامان؛ دارایی «همه‌ی

هستی‌اش را آتش زدند: همه‌وو مال و سامانیان ئاور

دا» ۴. همه‌وو عالم.

هستی‌شناسی / hastîşenâsî / بودشناسی

هسر / hasar / اسم. زوقم؛ ته‌رای باران که له

سهرمادا رچایی.

هش / hoš / صوت. هوّش؛ ووّش؛ شوّش؛ چوّش؛

چوش؛ وهش؛ شش؛ هؤکش؛ وشه‌ی دهن‌گدانی

چاره‌وا بو ویستان.

هشت ¹ / hašt / اسم. هه‌شت؛ هه‌یشت؛ ژماره‌ی

سهره‌کی له حوت زؤرترو له نؤ که‌متر.

هشت کسی گرو ئه‌ش بودن: [مجازی، گفتاری]

شه‌شی که‌سیک له گره‌و بی‌شدا بوون؛

هه‌شتی که‌سێ له گرؤی نؤیدا بوون؛ بوخؤی

پیاده و رزقی سوار بوون؛ داهاتی که‌سێ که‌م

شکانن؛ به‌زاندن؛ ترؤقائن؛ په‌کاندن؛ به‌زنه‌ی؛

به‌زنای؛ شکست پی‌دان؛ توپ دان؛ تارنیه‌ی.

هزینه / hazîne ، ها: / اسم. خه‌رج؛ مه‌زاخ؛

مه‌زاخت؛ مه‌زخ؛ مه‌زیخ؛ مه‌زیخ؛ پاره‌یه‌ک که بو

کاریک خه‌رج ده‌کری «هزینه‌ی زندگی: خه‌رجی

ژیان».

هزینه کردن: ۱. خه‌رج کردن؛ پاره دان بو

سهندنی شتیک یا جیه‌جی بوونی کاریک

۲. بو دانان؛ له ده‌س دانی شتێ یان به‌سهردا

هاتنی کاره‌ساتیک له بایی گه‌یشتن به

ئامانجیک.

هزینه یایی / hazîneyâbî / اسم. به‌راوه‌ردکاری؛

به‌راورد؛ کار و ره‌وتی هه‌لسه‌نگاندن و بژاردنی

خه‌رجی کاریک.

هژمونی / hejemonî / [فرانسوی] / اسم. / سیاست /

هه‌فپازی؛ پیشتری؛ سهرتری؛ ده‌سه‌لات و

ده‌سچوویی زؤرتری ولاتیک له چاو ولاتانی تر.

هسبند / hasband / صفت. [مجازی، گفتاری]

گیرؤده؛ تووشیار؛ گرفتار. هه‌روه‌ها؛ هسبند

شدن؛ هسبند کردن

هست ¹ / hast / اسم. دؤخ و چۆنیه‌تی بوون؛

هه‌بوون «هست و نیست: بوون و نه‌بوون».

هست شدن؛ به‌دیهاتن؛ وه‌دیهاتن؛ پیک هاتن؛

په‌یا بوون؛ په‌یدا بوون؛ درووس بوون؛ بیه‌ی؛

وه‌ش بیه‌ی.

هست ²: فعل. [دستور] هه‌یه؛ هه‌س؛ هه؛ ها؛

هه‌سه؛ هه‌ن؛ هه‌نه؛ سی‌هه‌م که‌سی تاک له

کرداری بوون.

هستک / hastak ، ها: / اسم. [زیست‌شناسی]

ناوکؤکه؛ ناوکه‌ی زؤر پچووک ده نیو ناوکی

خانه‌دا.

هست و نیست / hast-o-nîst / اسم. بوون و

نه‌بوون؛ دار و نه‌دار؛ هه‌س و نس؛ هه‌ست و

نست؛ هه‌س و نیس؛ هه‌ستی و نیستی؛ خایه و

مایه؛ بیه و نه‌بیه؛ همه‌وو دارایی و مال و سامان

و خەرجى زۆر بوون.

هشت^۲: صفت. هه‌شت؛ هه‌یشت: ۱. یه‌کیک
 زۆرتر له‌حهوت «هست کتاب: هه‌یشت کتیب»

۲. هه‌شته‌م «ردیف هست: ریزی هه‌شت».

هشت - ۲: پیشواژه. هشت-؛ هه‌یشت-؛ خاوهن
هه‌شت دانه له شتیک (هشت‌پا: هه‌شتپا).

هشتاد / haštād / :سم. هه‌شتا؛ هه‌شتی؛

هه‌شەتاد؛ هه‌یشتا؛ هشتا؛ هه‌یشتای؛ ژماره‌ی
سه‌ه‌که‌، یاش، حه‌فتا و نۆ و یێش هه‌شتاویه‌ک.

هشتاد: صفت. ۱. هشتا؛ یه کیک زورتر له
حه فتا و نو ۲. هه شتا هه م؛ هه شتا یه م.

هشتادم / haštādom / :صفت. هشتاهاهم؛
هشتایهه؛ به ریز، یله و جیگه‌ی هشتاوه.

هشتادمی / haštādōmī / ضمیر. هشتادهمی؛
هشتایه‌می؛ هشتادهمی؛ نه‌وی له پله و ریز و
بڼګه‌ی هشتادهمدایه.

هشتادمین / haštādāmin /: صفت. هشتادهمین؛
هشتایه‌مین؛ هشتاین؛ هشتامین؛ هشتاین؛
هشتادهمین؛ به‌ریز، پله و پایه‌ی
هشتادمه‌وه.

هشتپا / haštpā، ها؛ یان:/اسم، ههشتپا؛
ههشتپه؛ جله؛ ئوختایووس.

هشتصد / haš(t)sad /:سم، هشتسده؛
هشتسده؛ هشتسدت؛ ژماره‌ی سهره‌کی پاش
حه‌وسه‌دونه‌وه‌دونه، پی‌ش هشتسده‌دویه‌ک.

هشتصد: صفت. هشتسده؛ ههشسه؛
ههشسهه: ۱. یه کییک زۆر تر له حهوسه دونه وه
و نو ۲. ههشسه دهه.

هشتادم / haš(t)sadom / :صفت. هشتاد و نهم؛
به ریز، پله و پایه‌ی هشتاد و نهم.

هشتمدمی / haš(t)sadomî : ضمیر.
هه‌شسه‌دهمی؛ ئه‌وه‌ی له‌پله‌ی هه‌شسه‌دم‌دایه.

هشتصدمین / haš(t)sadomîn /: صفت.
هشتسدهمین؛ هشتسدهمین؛ له ریز، پله و
جنگای هشتسدهمدا.

هشتم / haštom /: صفت. هه‌شته‌م؛ هه‌شتم؛ هه‌شتن؛ هه‌یشتن؛ هه‌شته؛ به‌ریز، پله و جیگای هه‌شته‌وه.

هشتمی / haštomi ، ها: ضمیر. هه‌شته‌می؛
هه‌شته‌م؛ نه‌وه‌ی له‌ریز، پله و جیڠای
هه‌شته‌مدا به.

هشتمین / haštomîn / :صفت. هه‌شته‌مین؛
هه‌شته‌م؛ له‌ریز، یله‌و جی‌گای هه‌شته‌مدا.

هشتن / heštan /: مصدر. متعدی. [قدیمی] ۱. نان؛
نیان؛ نیهی؛ دانان ۲. هیشتنهوه؛ هیلانهوه؛

ٺاسڻه يوه ۳. [ادبي] به جي هيستن؛ هشتن؛
هتلان؛ هلين؛ به جي هتلان؛ هلياندن؛ وار چنه

ناردهی؛ دهسبهردار بوون <جهان را هشتن و رفتن:
دنيا به هم هشتن و جوون>. هه، وهها: هشتنی

هشت و مشت / hašt-o-mošt /: صفت. [گفتاری]
 ئاوقه؛ ئاوقا؛ لئک گبر؛ تنک گبر؛ تووش؛ تووشیار.

☐ هشت و مِشت شدن: ئاوقه و بوون؛ دهر گیر بوون؛ ئاوقا/ ئاوقه/ تووش/ تووشیار بوون؛ لیک گیران؛ تیک گیران.

هشتی / haštî ، ها/: اسم. ههشتی؛ دالانی
ههشت پالوو.

هشار / hošdār ، ها:/سم. ئاگاداری؛ کاریک بو
ئاگادار کردنه وهی خه لک له مهر هه بوونی

مه ترسی «به شما هسدار داده بودم: ناکاداریم پیتان دابوو».

□ همدار دادن: راگه یاندن؛ هه دا دان؛ ئاگاداری دان.

هشالهف / hašalhaf /: صفت. [گفتاری]
تَنَکَه [ل] _ بَنَکَه [ل]؛ تَنَکَه وَلَنَکَه؛ شَوَاو؛ شَیْر؛

بی‌سهره و بهره‌ایک جای هسلهف و بی در و پیکری
بود که سگ صاحبش را نمی‌شناخت: شوینیکی

تيگدل-بيگدلي بي خاوھن بوو، سه گ ساحيبي
خوڤ، نه ده ناسي.

هشیار / hošyār ، ان:/ صفت. وریا؛ هوشیار؛
 وشیار؛ شیت؛ هه‌شار: ۱. ناگدار؛ هاگدار؛ به

ئاگا؛ ئەغیار؛ به‌یار؛ خاوه‌ن بیر و هۆش ۰۲. /ادبی/ دل‌زیندوو؛ دلاوه‌دان؛ بزئو؛ باهۆش؛ به‌هۆش؛ چراخ.

هشیار شدن: گوی زرينگیان؛ گوی زرينگانه‌وه؛ هاتنه‌وه) سەر خو؛ هۆشیار/ وریا/ ئاگادار/ به‌یار/ بیدار بوونه‌وه. هه‌روه‌ها: هشیار کردن

هشیاری / hošyārî / اسم، وریایی؛ بزئوی؛ به‌یاری؛ بیداری؛ وشیاری؛ هۆشیاری؛ هوشیاری؛ ئەغیاری؛ ئاگاداری؛ چارچه‌شی؛ چارچاقی؛ ۱. توانایی وەرگرتن و تیگه‌بشتن له‌وی هه‌ستی پئی‌بکری. به‌رنه‌هر: بیهوشی ۰۲. /ادبی/ دل‌زیندووئی؛ چراخی.

هضم / hazm / اعربی/ اسم، هه‌سه‌ک؛ هه‌زم؛ ده‌ن؛ کار و ره‌وتی گفیرین؛ ده‌نندن؛ هه‌لتاوینی خۆراک له‌ وەرگ و ریخۆله‌دا.

هضم کردن: ۱. هه‌لتاواندن؛ ده‌نندن؛ گفیراندن؛ مه‌نندن؛ گفیرین؛ بگاردن؛ هه‌زم کردن ۰۲. /مجازی/ تیگه‌بین؛ تیگه‌بشتن؛ فامین؛ فامان؛ فام‌کردن؛ قووت چوون؛ قووت دان. هه‌روه‌ها: هضم شدن

هفت / haft / اسم، هه‌وت؛ هه‌فت؛ هه‌فت؛ هه‌و؛ هۆت؛ ژماره‌ی سه‌ره‌کی دوا‌ی شه‌ش و به‌ر له‌ هه‌شت.

هفت پادشاه را به خواب دیدن: /مجازی/ ورچه‌خه‌و کردن؛ له‌ قوولایی خه‌ودا بوون.

هفت قلم آرایش کردن: /مجازی/ دیوی جوانی وه‌ده‌رخستن؛ سووراو و سپیاو کردن. هفت کفن بوساندن: /مجازی/ سه‌ت که‌فه‌ن درین؛ ئیسکیش رزین؛ پی‌شه‌ش پرتووکان؛ له‌مێژمه‌وه مردن «او حالا هفت کفن بوسانده‌ است: نه‌و ئیستا سه‌ت که‌فه‌نی دریه‌و».

از هفت دولت آزاد بودن: /مجازی/ له‌ هه‌وت ده‌وله‌تیه‌وه ئازاد بوون؛ به‌بێ هیچ به‌رگره‌ و نه‌رکیک بوون.

در هفت آسمان یک ستاره نداشتن: /مجازی/ ئارد بیژان و که‌په‌ک مان؛ پۆرژه‌ش بوون؛ بێ‌ناوچاو بوون؛ بێ‌هه‌ساره‌ بوون؛ زۆر هه‌ژار و بێ‌ناز بوون «خانه‌اش کجا بود، او در هفت‌آسمان یک ستاره نداشت؛ مالی له‌ کوئی بوو، ئاردی بیه‌راوه‌ و که‌په‌کی ماوه‌».

هفت: ۱. صفت. هه‌وت؛ هه‌فت؛ هه‌ف: ۱. یه‌کیک زۆرتر له‌ شه‌ش دانه «هفت کتاب: هه‌وت کتیب» ۲. هه‌وته‌م؛ هه‌فته‌م «طبقه‌ی هه‌فت: نه‌هۆمی خه‌ونه‌م» ۳. خاوه‌ن هه‌وت دانه له‌ شتیک «هفت‌سین: خه‌ف‌سین».

هفت‌پشت: هه‌وت‌پشت؛ هه‌فت‌پشت؛ هه‌وت‌پشتی؛ تا باپیری هه‌وته‌م «من هه‌فت‌پشت او را می‌شناسم؛ ئەمن هه‌وت‌پشتی ده‌ناسم».

هفتاد / haftād / اسم، هه‌فتا؛ هه‌فتی؛ هه‌وتا؛ هاوتای؛ هه‌فتی؛ هۆتای؛ ژماره‌ی سه‌ره‌کی پاش شه‌ستونۆ، پی‌ش هه‌فتاویه‌ک.

هفتاد: ۱. یه‌کیک زۆرتر له‌ شه‌ستونۆ ۲. هه‌فتاهه‌م؛ هه‌فتایه‌م.

هفتادم / haftādom / صفت. هه‌فتاهه‌م؛ هه‌فتایه‌م؛ هه‌فتاده‌م؛ به‌ ریز و پله‌ و پایه‌ی هه‌فتاوه‌.

هفتادمی / haftādomî / ضمیر. هه‌فتامین؛ هه‌فتاده‌مین؛ له‌ پله‌ و جیگای هه‌فتاده‌مدا.

هفتادمین / haftādomîn / صفت. هه‌فتامین؛ هه‌وتاین؛ هه‌فتاده‌مین؛ به‌ ریز، رزن، پله‌ یان جیگای هه‌فتاهه‌مه‌وه.

هفت‌اقلیم / hafteqlîm, -eqlîm / [فارسی/ معرب/ اسم، کنایی] چوارقورنه‌؛ سه‌رانسه‌ری جیهان.

هفت‌امامی / haftemāmî, -emāmî / [فارسی/ عربی] اسماعیلی

هفت‌اورنگ / haftowrang, -o:rang / اسم، [نجوم] هه‌وته‌وانه‌؛ هه‌وته‌وانان؛ له‌ وێنه‌ ئاسمانیه‌کانی ورج له‌ نیوه‌گۆی باکووریدا.

هفت اورنگ کهین خرس کوچک، خرس

هفت اورنگ مهین خرس بزرگ، خرس
هفت بند / haftband ، ها/ : اسم، ۱. گوی به‌رخه؛
گوی به‌رخوله؛ گوشت به‌رخوک؛ گوشته به‌رغیله؛
گیاگریچک؛ گیاگری؛ نالنه گیایه کی یه یک‌ساله‌ی
خوړسکه به شیله‌ی تال و گولی سووره وه که
می‌شونه‌گوین زوړی حهز لویه ۲. [گفتاری] هه‌موو
گیان؛ سهر تاپا؛ نازای نه‌نام؛ له ته‌پلی سهر موه تا
په‌نجه‌ی پا.

هفت بیجار / haftbîcâr هفته‌بیجار

هفت تیر / haft(t)îr ، ها/ : اسم، حهفت‌تیر؛
حهوتیر؛ هه‌فتیر؛ ده‌مانچه؛ ده‌وانچه؛ چه‌کیکی
گهرمی چکوله‌یه بو بهر پشتین یان نیو باخه‌ل.
هفت تیر بند / haft(t)îrband ، ها/ : اسم،
ده‌مانچه‌کیش؛ حهفت‌تیر‌کیش؛ ۱. نه‌وه‌ی
ده‌مانچه ده‌به‌ست ۲. که‌سئ که به زوړی
چه‌ک کاری به‌رپوه ده‌با * هفت‌تیر‌کش

هفت تیر کش / haft(t)îrkeš هفت‌تیر‌بند

هفت جان / haftcân ، صفت، سه‌گ گیان؛
گیان‌سه‌خت.

هفت جوش / haftcûš ، اسم، هه‌مهن‌دوش؛
حه‌وجوش؛ حهفت‌جوش؛ ثالیازیکه له ناسن،
سرب، مس، قه‌لا، روچ، زیر و زیو که زوړ پته‌و و
خوړاگره.

هفت جوش : صفت، ۱. [گفتاری] توند و تیژ؛
خورت؛ زیده‌رو «کمونیست هفت‌جوش؛ شیوعی توند
و تیژ» ۲. زوړ کولاو «چای هفت‌جوش؛ چای
زوړ کولاو» ۳. شارلاتان؛ زوړ فیلباز.

هفت خان / haftxân ، اسم، [کنایی] حهوت‌خان؛
کاری زوړ دژوار و چه‌توون.

هفت خط / haftxat ، ها/ : فارسی/ عربی | صفت،
[مجازی] جامقولی باز؛ جانقولی باز؛ جیمقولی باز؛
شارلاتان؛ زوړ فیلباز «این شوهر خواهر هفت‌خط تو
هر روز یکی را تیغ می‌زند: نه‌م شووخوشکه
جامقولی بازه‌ی تو، هه‌ر روژیک و که‌سیک ته‌له‌که

ده‌کا».

هفت سین / haftsîn ، اسم، حهفت‌سین؛ حهوت
ماکی وا، که ناویان به سین‌ه‌وه ده‌ست پی‌ده‌کا
(وه‌ک سیو، سه‌وزه، سنجوو، سماق، سه‌مه‌نو، سیر
و سرکه) و له سهر سفره‌ی سالی تازه‌وه بو
مباره‌کی دایده‌ننن: سفره‌ی هفت‌سین
هفت‌صد / haftsad ، اسم، حه‌وسده؛ حه‌فسده؛
حه‌فسه؛ هه‌وت‌سه‌ی؛ حه‌وسه‌ت؛ ژماره‌ی
سهره‌کی پاش شه‌شسه‌د و نه‌وه‌د و نو، پیش
حه‌وسده و یه‌ک.

هفت‌صد : صفت، حه‌وسده؛ ۱. یه‌کیک زوړتر له
شه‌شسه‌د و نه‌وه‌د و نو ۲. حه‌وسه‌ده‌م.
هفت‌صدم / haftsadom ، صفت، حه‌وسده‌ده‌م؛ به
پله و جیگای حه‌فسه‌ده‌وه.

هفت‌صدمی / haftsadomî ، ضمیر، حه‌وسه‌ده‌می؛
حه‌وسه‌ده‌مین؛ نه‌وه‌ی له ریز، پله یان جیگای
حه‌وسه‌ده‌مدایه.

هفت‌صدمین / haftsadomîn ، صفت،
حه‌وسه‌ده‌مین؛ به پله و جیگای حه‌وسه‌ده‌مه‌وه.
هفت صنار / haf(t)sannâr ، ها/ : اسم، [گفتاری]
۷۰۰ دینار، به‌رانیه‌ر به چواره شایی له پاره‌ی
باوی ئیران له رابر‌دودا.

هفت کول / haftkûl ، ها/ : اسم، حه‌فت‌کول؛
ده‌وه‌نیک به‌گه‌لای نه‌ستووری کولکن، گولی
سپی بو‌نخوش و میوه‌ی ره‌شی گوشتنه‌وه که
بو‌دهرمان ده‌شی.

هفتگی / haftgî ، صفت، حه‌فته‌یی؛ حه‌وتوویی؛
هه‌فتانی؛ حه‌وته‌یانه؛ هه‌فتوک؛ ۱. حه‌فتانه؛
حه‌وتانه؛ هه‌فتانه؛ پیوه‌ندیدار یان سهر به یه‌ک
حه‌وته «دستمزد هفتگی: مزی حه‌فتانه» ۲. سهر به
حه‌فته «کار هفتگی: کاری حه‌فته‌یی».

هفتگی : قید، حه‌فتانه؛ هه‌فتانه؛ حه‌وتانه؛
حه‌وتوانه؛ به حه‌فته؛ حه‌فته- حه‌فته؛ له دریزایی
حه‌وتوودا «هفتگی مزد می‌گرفت: حه‌فتانه مزی
ده‌ساند».

هفتم / haftom / صفت. هه‌وته‌م؛ هه‌فته‌م؛ به ریز، رزن، پله یان جیگای هه‌وته‌وه.
 هه‌فتمی / haftomî / ها- / ضمیر. هه‌وته‌می؛ هه‌فته‌می؛ ئه‌وه‌ی له ریز، پله یان جیگای هه‌وته‌مدایه.
 هه‌فتمین / haftomîn / صفت. هه‌وته‌مین؛ هه‌فته‌مین؛ به ریز، رزن، پله یان جیگای هه‌وته‌مه‌وه.
 هه‌فته / hafte / ها- / اسم. هه‌وته؛ هه‌فته؛ هه‌فته‌هه‌وی؛ هه‌وتوو؛ هه‌فتی؛ ۱. یه‌که‌ی ئه‌ندازه‌گرتنی کات به‌رامبه‌ر به‌هه‌وت شه‌و و رۆژ ۲. چه‌رخه‌ی کاتی، له شه‌ممه‌وه تا هه‌ینی (هه‌فته‌ی ئێرانی)، یا له دووشه‌ممه‌وه تا یه‌کشه‌ممه (هه‌فته‌ی فره‌نگی).
 هه‌فته‌ای / hafte'î / صفت. هه‌وته‌یی؛ هه‌وتوو‌یی؛ هه‌فته‌یی.
 هه‌فته‌ای: قید. هه‌فتانه؛ هه‌فتانه؛ هه‌وتوانه؛ به هه‌فته: ۱. به پێی هه‌وته «در آنجا هه‌فته‌ی کار می‌کرد: له‌وێدا هه‌فتانه‌ی کاری ده‌کرد» ۲. هه‌فته‌یی؛ له‌دریژایی هه‌ر هه‌وته‌یه‌کدا «هه‌فته‌ی پانصد دلار خرج می‌کرد: هه‌فتانه‌ی پانسه‌د دولاری خه‌رج ده‌کرد».
 هه‌فته‌ای هه‌فت رۆژ: /مجازی/ دایمه‌ی خوا؛ دوانزه‌مانگه؛ دوانزه‌مانگه‌ی خوا؛ دایم و ده‌ره‌م؛ دایمه و ده‌ره‌م؛ هه‌میشه؛ هه‌میشه‌ده‌ره؛ هه‌مووکاتی «هه‌فته‌ی هه‌فت رۆژ را بیکار می‌گردد: دایمه‌ی خوا به‌تال ده‌گه‌ڕێ».
 هه‌فته‌بیجار / haftebicār / اسم. هه‌فته‌بیجار؛ هه‌فت‌په‌نگه؛ هه‌وته‌بیجار؛ جو‌ری تورشی که چه‌ند (هه‌وت) جو‌ر سه‌وزی و خواره‌مه‌نی‌تری تی ده‌که‌ن: هه‌فت‌بیجار
 هه‌فده / hefdah, hevdah / اسم. هه‌فده؛ هه‌فقه؛ هه‌فده؛ هاوتیس؛ هه‌فده؛ هه‌وتیس؛ ژماره‌ی سه‌ره‌کی پاش شازده و پێش هه‌ژده.
 هه‌فده: صفت. هه‌فده؛ هه‌فقه؛ ۱. یه‌کیک زۆتر

له شازده ۲. هه‌فده‌هم؛ ژماره‌ی هه‌فده‌هم.
 هه‌فدهم / hefdahom, hevdahom / صفت. هه‌فده‌همه؛ هه‌فقه‌هوم؛ هاوتیس؛ به ریز، رزن، پله یان جیگای هه‌فده‌وه.
 هه‌فدهمی / hefdahomî, hevdahomî / ضمیر. هه‌فده‌هه‌مین؛ هه‌فده‌هه‌می؛ ئه‌وه‌ی له ریز، پله یان جیگای هه‌فده‌هه‌مدایه.
 هه‌فدهمین / hefdahomîn, hevdahomîn / صفت. هه‌فده‌مین؛ هه‌فده‌هه‌مین؛ هه‌فقه‌هومین؛ به ریز، رزن، پله یا جیگای هه‌فده‌هه‌مه‌وه.
 هه‌ففهو / hafhafû / ها- / صفت. /کنایی/ گه‌پۆ؛ په‌پ؛ هه‌تره‌ک؛ تاییه‌تمه‌ندی پیری له‌کارکه‌وته‌ی بی‌ددان که جوان قسه‌ی پێناکردی: هه‌فهافو
 هه‌ق - هه‌ق / heqheq / صوت. نسکه‌نسک؛ هه‌نسکه‌هه‌نسک؛ هه‌نسکه‌هه‌نسک؛ فینگه‌فینگ؛ ده‌نگی گریانێ هیندی و بی‌په‌رانه‌وه «هق - هق گریه‌اش را می‌شنیدم: ده‌نگی سکه‌نسکی گریانیم ده‌بیست».
 هه‌ق - هه‌ق کردن: /گفتاری/ نسکه‌نسک کردن؛ نسکیان؛ نسکیه‌ی؛ هه‌نيسک دان؛ نسکه دان.
 هه‌کتار / hektār / [فرانسوی] اسم. هه‌کتار؛ هه‌کتار؛ یه‌که‌ی پێوانی رۆوبه‌ری زه‌وین به‌رامبه‌ر به ۱۰۰۰۰ مێتری چوارگۆش.
 هه‌کتولیت / hektolitr / [فرانسوی] اسم. هه‌کتولیت؛ یه‌که‌ی پێوانی بارستایی به‌رامبه‌ر به ۱۰۰ لیتر.
 هه‌کتومتر / hektometr / [فرانسوی] اسم. هه‌کتۆمیت؛ یه‌که‌ی پێوانی درێژایی به‌رامبه‌ر به ۱۰۰ مېتر.
 هه‌کذا / hākazā / [عربی] حرف. هه‌روه‌تر؛ هه‌روه‌ها؛ هه‌روا؛ هه‌روه‌سا؛ هه‌رپاسه؛ هه‌ر به‌م جو‌ره «من عصبانی بودم، هه‌کذا آرام، که بیش از من عصبانی بود: من توو‌ره بووم، ئارام هه‌رو‌ده‌تر، له‌منیش توو‌ره‌تر بوو».

هگزان / hegzān / [فرانسوی/اسم،/شیمی]
هگزان؛ هیدروکربونی پارافینی تراو که له نهوت بهرهم دیت.

هل / hel /، ها/؛ اسم، حل؛ هل؛ هیل؛ حیل:
١. ئالفة گیایه کی گهرمه سیری گهلادرێژ و گول هیشووویه ٢. بهری ئهو گیایه که زهرده و دهنکی بۆنخۆشی تیدایه ٣. دهنکی ئهو گیایه که بههاراته.

هل پوک/ پوج/ [گفتاری] ١. حلی بی دهنک ٢. پووچهل؛ شتی بی بایه خ.

هل / hol /، اسم، [گفتاری] پال؛ بۆق؛ باو؛ چۆق؛
نوسک؛ دهلهک؛ ههول؛ کاری پال پتوه نان «مرا هل داد و انداخت بیرون؛ بالی پتوه نام و خستیمه دهرهوه».

هل دادن: پال پتوه نان؛ داپیتچاندن؛
ره پیتچه کدان؛ رافاندن؛ داپیتچان؛ داپیتچین؛
داپیتچان؛ فهزۆقاندن؛ بۆق نیان؛ بۆق دان؛ بۆق نیای/ نیه؛ چۆق نیان؛ باو نان؛ دهلهک دان؛
دهس نیان؛ نوسک دایش.

هلاک / halāk /، [عربی] صفت، مردوو؛ مردگ؛
مردی؛ تیاچووگ.

هلاک بودن: [مجازی] بۆ مردن؛ گیان دهرچوون؛ گیان دهرهاتن؛ دل دهرهاتن؛ زۆر خوازیار و بهتاسه بوون «هلاک دختره بود؛ بۆ کچه که مردبوو».

هلاک شدن: ١. مردن؛ مهردهی «از تشنگی هلاک شد؛ له تینوویه تیدا مرد» ٢. بهرفین؛
سل سارد بوونهوه؛ مردن له رپی خراپدا.

هلاک کردن: تیدا/ تیا بردن؛ کوشتن؛
کوشتهی؛ بهینه نه بهردهی «سرما چند نفر را هلاک کرد؛ سرما چهن کهسی تیدابرد».

هلاکت / halākāt /، [عربی] اسم، دۆخ یان
چونیه تی مردن؛ تیدا/ تیا چوون؛ نه مان؛
نهمه نهی.

به هلاکت رساندن: کوشتن؛ کوژتن؛

کوشتهی؛ تیدا/ تیا بردن؛ له بهین بردن؛
بهینه نه بهردهی «انفجار مین دو نفر را به هلاکت رساند؛ تهقینه وهی مین دوو کهسی کوشت».

به هلاکت رسیدن: کوژان؛ کوژیان؛ تیدا/ تیا
چوون؛ له بهین چوون؛ بهینه نه شیهی؛
کوشیهی «در آن درگیری یک نفر به هلاکت رسید؛
لهو شهردا کهسیک کوژ».

هلال / helāl /، ها؛ اهله؛ [عربی] اسم، هیشک؛
مانگیله؛ هه یفک؛ هیلال: ١. مانگی نۆ؛ نووه یف؛
مانگی تازه ٢. کهوان؛ کهوانه ٣. ههر سیمایه کی
وهک مانگی نو.

هلال احمر / helal(e)'ahmar /، [عربی] اسم،
هه یفی سوور: ١. وینهی هیشکی سوور له
تهختیکی سپیدا که دروشمی کومه لهی هیشی
سووره ٢. دامه زراوه یهک له ولاتانی ئیسلامیدا
که فریای لقیه و ماوان ده کهون.

هلالی / helālī /، [عربی] صفت، مانگیله یی؛
کهوانی؛ وه کوو بیچی کهوان.

هلاهل / halāhel /، [سنسکریت] اسم، گیارا؛
هه لاهیل؛ هه لاههل: ١. بنه گیایه کی
یهک سالانی ژه حری له تیره ی هه لاله یه به
گولی ورد و لقی هه لوه، له پهنا چۆم و شوینی
شیدار دهرۆی ٢. شیهی ئهو گیایه که ژاریکی
زۆر کوشنده یه.

هلفدانی / holofdāni /، ها/؛ اسم، [عامیانه]
هولفدو؛ زیندان؛ بهندیخانه؛ گرتوو خانه؛
هلفدونی

هلفدونی / holofdūni /، هلفدانی
هلف - هلف / halafhalaf /، صوت، هه لپه هه لپ؛
دهنگی خواردنی به ئاز و لهز.

هه لک (و) هه لک / helek(k-o)helek /، قید، [گفتاری]
فسه فس؛ شله شل؛ به هیواشی؛ زۆر له سه رهۆ.
هه لک و هه لک / holokk-o-holok /، قید، [گفتاری]
په له پهل؛ تون-تون؛ هه وله هه ول؛ به لهز و په له.

هلمیم / holmiyom /، اسم، هولمیوم؛ توخمی

دیارە دیسانەوه هەڵستەریلیتەت خواردووە وا وات لێهات.

هەلیکۆپتەر / *helikopter* ، ها: /فرانسوی/ اسم. هەلی کۆپتەر؛ کۆپتەر؛ بالەفرینەک؛ کەرستەیی گواستەنەوی هەوایی کە بە هەلخولانی یەک یان دوو فرفرە هەلدەفرێ و دەتوانی لە شوێنی خۆیەوه راست بەرز بێتەوه.

هەلیلە / *halile* ، ها: /ئەنسکریت/ اسم. هەلیلە؛ بەری داریکە لە تیرەیی بادام، لە هیندوستان دەپوێ و پەش و زەردی هەییە و بۆ دەرمان دەبێ.

هەلیم / *halim* : /از عەربی/ اسم. هەلیم؛ چیشتیکی لە گەنم و گوشتی کۆتراو کە بە دارچین و شەکر و پۆنەوه دەخوێ: هەلیم؛ هەریسە

هەلیم / *helyom* : /فرانسوی/ اسم. هەلیوم؛ توخمیکی کیمیای لە دەستەیی گازە نەجیبەکان بە ژمارەیی ئەتۆمی ٢ و کیشیی ئەتۆمی ٤ کە سۆک و بێ پەرەنگە و لە هەواشدا هەییە، بۆ پرکردنی بالۆن و دلۆپی گازی بە کار دەچێ.

هەم / *ham* : /حرف. - یش؛ هەش؛ - یچ؛ - ژێ: ١. هەروەها «من می دانستم او هم می دانست: من دەمزانێ ئەوس» دەیزانی ٢. تەنانت «از من هم بهتر می دانست: لە منبەش بشتەری دەزانی» ٣. زیاده لەوه «خیلی هم خوب می دانست: زۆریش باشی دەزانی» ٤. بەم حالەوه «غریب بود و پول هم نداشت: غەریب بوو و پارەشی نەبوو» ٥. هەم؛ هەرتک «هم این و هم آن: ئەمەش و ئەوەش».

هەم: ضمیر. یەک؛ یۆ؛ یەکتەری «دنیای امروز پر از حریفان زورمند است که با هم دست به گریباندن: دونیای ئەوروپەر لە قەبۆی زۆردار کە دەستەویەخەیی نەن».

هەم - پێشووتر. هاو؛ هەف؛ هەم؛ هام؛ نام؛ هاف؛ ناو؛ هەو؛ ١. بە هەمان بار و دۆخ، چۆنەتی، تاییبەتمەندی یان کردەوهوه «همدما؛

کیمیای کانزایی لە دەستەیی لاتانیدەکان، بە ژمارەیی ئەتۆمی ٦٧ و کیشیی ئەتۆمی ١٦٤،٩٣ کە پێکەتەکانی میغناتیسیە.

هەلنيسم / *helenism* : /فرانسوی/ اسم. یونانیگەری؛ شوینگری فەرەهەنگی یونانی کەونارا.

هەلو / *holû, hulû* ، ها: /اسم. هەلوو؛ هەشتالوو؛ هەلوو؛ قۆخ؛ قۆخ؛ قۆخی: ١. داریک بە گەلای باریک و درێژەوه کە لیوارەکەیی دانووشتاوه و گۆلی گەورەیی پەمەیی مەیلەو ئەرخەوانی دەر دەکا ٢. میوهی گۆشتن، درشت، شیرین و ئاوداری ئەو دارە کە پێستیکی ناسک و کۆلکەیی زەرد و سوور بە پێشەیی درشتی چۆیەوه هەییە ٣. /کنایی، گفتاری/ کچ یان ژنی زۆر جوانی بە تاییبەت سوور و سپی.

هەلوآنجیری / *holûanciri, hulûanciri* : /اسم. /گیاهشناسی/ هەشتالوو هەنجیری؛ هەلوو هەنجیری؛ قۆخە هەنجیری.

هەلوسن / *holosen* : /فرانسوی/ هەلووسن هەل و گەل / *hel-o-gol* : /مجازی/ گۆل و شیرینی؛ نوقل و شیرینی؛ دیاری سەردان «هەل و کەلی بخیریم و برویم دیدنش: کۆل و شیرینەک بێستین و برۆین سەریکی لی بدەین».

هەل هەلکی / *holholaki* : /قید. /گفتاری/ بە پەلە؛ پەلە پەل «هەل هەلکی یە چیرۆی خورد و رفت: بدەلە شتیکی هەلخست لێی دا روێ».

هەلەلە / *helhele, halhale* ، ها: /اسم. هەلەلە؛ حەلەلە؛ هەلەلە؛ هەلەلە؛ هەلەلەلە؛ کل؛ تریلیلی؛ تلی لیلی؛ تلی - تلی؛ تلیلیتی؛ پەلەزقان؛ هەرا و زەنە شادی و خۆشی خەلک «با آمدنش هەنەلەیی مردم بە آسمان رفت: بە هاتنی هەلەلەلە خەلک بەرزەوه بوو».

هەلە - هەولە / *halehûle* ، ها: /اسم. /گفتاری/ هەلیتەوپلایتە؛ خوار دەمەنی جۆراوجۆی و ناسازگار «لابد باز هەلە - هەولە خوردی، این طور شدی؛

پیکدادان؛ پیکدان؛ دان له یهک «دو تا ماشین به هم خورند: دوو ماشین لیکیان دا»
 ٤. پیک هاتن؛ لیک کالانهوه «کراوات و پیراهنت به هم می خورند: کهر اوات و کراسه کت بیک دی».

به هم ریختن: ١. تیکدان؛ شیواندن؛ شینونهی؛ هه لوه شانده نووه؛ هه لپیچاندن «عروسی را به هم ریخت: زه ماوه نده که ی تیکدا» ٢. شیرز بوون؛ شیوان؛ تیکهل – پیکهل بوون؛ شینوی «اوضاع شرکت به هم ریخت: بود: بار و دؤخی به شدارگه شیرز بوو».

به هم زدن: ١. هم زدن ٢. بر هم زدن ٣. داخستن؛ بهستن؛ مسمتاندن «شرکت را بر هم می زنیم: به شدارگه که داده خهین».

در هم کشیدن: هینانه یهک؛ دانه یهک؛ تورشانندن؛ دا پیوه ری؛ مؤن کردن «ابروهای را در هم کشید: بروی هینانه یهک»: هم کشیدن / گفتاری/

هم / ham(m): /عربی/ اسم. ١. /ادبی/ ههول و ته قالا؛ کؤشش؛ کؤششت؛ ته پشت «تمام هم خود را صرف این کار کرد: هه موو ههول و نه قالای خوی خسته ناو نم کاره» ٢. کول؛ خهم؛ په زاره؛ نه ندؤ «هم و غم: کول و که سه ر».

هم آغوشی / hamāqūšî: /اسم. تیکه لی؛ هاو جیی؛ یه کتر له باوهش گرتن بؤ تیکه لاوی جینسی.

هما / homā: /اسم. ١. هوما؛ سووره واله؛ بالداریکی چیرؤ کانه، به خته وه ری دیتی؛ ههای ٢. لها/ شاهین؛ شه هین؛ مکؤر؛ په له وه ریکی راو کهره ریشیکی ره شی هه یه.

هم اتاق / hamotāq, -otāq: /فارسی/ ترکی

هم اتاقی

هم اتاق: صفت. هاودیو؛ هاوئوده؛ هاوئوتاق «من و آزاد در دوره ی دانشجویی هم اتاق بودیم: من و نازاد له سه رده می خویند کاریدا هاودیو بووین»:

هم عرض: هاوده ما؛ هاوبهر ٢. به هه مان کار و چالاکی و لیها توو ییه وه «هم صحبت؛ همکار: هاوقسه؛ هاوکار».

هم آمدن: هاتنه یهک؛ هاتنه وه یهک:

١. دهم هاوردنه یهک «سر زخم هم آمد: دهمی برینه که هانه وه یهک» ٢. کؤتایی پی هاتن؛ دواپی هاتن «سر و ته قضیه هم آمد: سهر و بنی کیشه که هاته یهک». ههروه ها: هم آوردن

هم زدن: شله قاندن؛ شیواندن؛ هه لشیواندن؛ تیکه لدان؛ تیکهل کردن؛ ئاوتیه کردن؛ هؤرشلپیونهی؛ شله قنای؛ داچنه ی «زده ی تخم مرغ را خوب هم بز: زهر دینه ی هیلکه که باش بسله قینه»: به هم زدن ١-

هم کشیدن هم گذاشتن: لیکنان؛ نیانه یهک؛ نانه وه؛ نانه سهر یهک؛ خستنه سهر یهک؛ نیه ی پیوه ره «چشم را هم گذاشتیم: چاوم لیکنا».

از هم پاشیدن: ١. لیک هه لوه شان؛ هه لوه شیان؛ تیکچوون؛ له ناو چوون «آن شرکت از هم پاشید: نه وه به شدارگه یه لیک هه لوه شا» ٢. پرژ و بلارو بوونه وه؛ لیک بلارو بوونه وه؛ لیک بهر بوون «جمعیت از هم پاشید: ئاپوره ی خه لک پرژ و بلارو بوونه وه».

بر هم زدن: تیکدان؛ هه لشیواندن؛ شیواندن: ١. هه لوه شانده نووه «قرارها را بر هم زدند: بریاره کانیان هه لوه شانده نووه» ٢. دانه یه کدا؛ ئازاوه و شله ژاوی پیکه هینان «با جار و جنجال گردمایی را بر هم زدند: به هه را و هوریا کؤبوونه وه که یان تیکدا» * به هم زدن

به هم خوردن: ١. تیکچوون؛ تیک شیه ی؛ شیویان؛ هه لشیویان «حالم به هم خورد: حالم تیکچوو» ٢. شیویان؛ هه لوه شانده نووه؛ هه لوه شیان؛ تیکچوون؛ شیویه ی؛ هؤرشیویه «عروسی به هم خورد: گؤفه نده که شیوا» ٣. لیکدان؛ ویکه وتن؛ ویکه فتن؛

م اتاقی^۲

هم اتاقی / hamotāqī, -'otāqī / ها: / [فارسی / کی] / اسم. هاودیو؛ هاوئوده؛ هاوئوتاقی «آن شب هم اتاقی من نیامده بود؛ نهو شهوه هاویدیه که ی من هاتبوو»؛ هم اتاق

هم اتاقی^۲ [فارسی / ترکی] هم اتاق^۲

هماتوری / hemātūrī / [فرانسوی] / اسم. [پزشکی] / هیماتوری؛ دیارده یان دؤخی هه بوونی خوین میزدا: خون ادراری؛ خون شاشی
هماتوزوئر / hemātozo'er / ها: / [فرانسوی] / اسم. [پست شناسی] / خوینزی؛ خوینمژه؛ هیماتوزوئیر؛ یاننداری کژنگی خوین.

هماتولوژی / hemātolojī / [فرانسوی] / اسم. [پزشکی] / خوین ناسی؛ هیماتولوژی؛ زانستی سینهنه و بهرگری له نه خۆشی خوین.
هماتوم / hemātom / [فرانسوی] / اسم. [پزشکی] / هیماتوم؛ لک یان ماسی که خوینی تیدا کو تهنه.

هماتیت / hemātīt / [فرانسوی] / اسم. [کانی شناسی] / هیماتیت؛ خاکی ئاسن؛ خاکیکی سووره که سنی زوره و ئاسن و پۆلای لی بهرهم دینن.
هم ارز / ham'arz / ها: / صفت. هاوئرخ؛ هاو پاره؛ ووبایی؛ هه فیه؛ به بایه خی یه کسانه وه.

همارده / hamāre / قید. / [دبی] / هه میشه؛ هه موو کاتی؛ هه موو کاتیک؛ هه مووده می؛ هه ر کات؛ هه ردهم؛ هه ر جار؛ هه مووده م؛ هه موو کات.

هم اکئون / hamaknûn / قید. / [دبی] / ئیستا که؛ ووستا؛ ئایستا؛ هه ر ئیستا؛ هه ر ئیسه؛ نهو؛ ووکه؛ هه نگا؛ هه نوو که؛ ئیسته کانی؛ سته کوونی؛ ئیستا کوونی؛ ده په سا «هم کنون هم انتظار یاری شما هستیم؛ بسانه چاوه روانی مه تینانین».

همان / hamān / صفت. هه ر نهو؛ هه ر ئان؛ نهو؛ هه مان؛ هه رئا «همان خانه را می خرم؛ هه ر نهو

خانوه ده کرم».

همان / قید. هه ر نهو؛ هه مان؛ هه رئا؛ ته نیا؛ به ته نیا؛ به ته نی؛ ته نها «همان یک شب که آنجا بودم همه چیز ده ستگیرم شد؛ هه ر نهو شهوه که له وی بووم هه موو شتیکم زانی».

همان / ها: / ضمیر. هه ر نهو؛ هه ر ئا؛ هه مان؛ کهس یان شتیکی ئامازه پیکراو یان وتراو «همان را بردار که گفتم؛ هه ر نهو هه لگره وا گوتم».

همان آش و همان کاسه [آش همان آش و کاسه همان کاسه، آش

همانا / hamānā / قید. / [دبی] / به راسی؛ به راستی؛ بی گومان؛ بی شهک؛ له راستیدا.

هم اندیشی / hamandîşī / اسم. هاوده نگی؛ ۱. هاو بیر؛ هاو رای؛ کار و رهوتی پیکه وه بیر کردنه وه بۆ هاو کاری ۲. / له / کۆر؛ کۆبوونه وه.

همانگویی / hamāngûyī / ها: / اسم. خۆی وه ک خۆیی؛ کار و رهوتی ده برپینی مانا یان وشه به ک هه ر به خۆی (وهک نه وه ی بیژین «پیاوی چاک نهو پیاویه که پیاویکی چاک بی»).

همانند / hamānand / ها: / اسم. لف؛ هاوتا؛ هاوچه شن؛ هاوشپوه؛ وه کوو؛ وهک؛ وه کی؛ وه کوک؛ هه روه کوو؛ هه روه کی؛ وینه ی؛ چون؛ پسهو؛ کوت و مت؛ وه سه؛ له گوین؛ له رهنگی؛ شتی؛ مینا؛ که سی یان شتیک به تایبه تمه ندی کهس یان شتیکی تروه «همانند کسی است که تازه زبان باز کرده است؛ وه کوو که سیکه تازه زمانی گرتی».

همانند / صفت. وه کیهک؛ وه کوویهک؛ له یهک چوو؛ لیک چوو؛ له رهنگی یهک؛ له چه شنیک؛ یهک توخم؛ چون یهک؛ هاوشپوه؛ هاوچه شن؛ میناک «قیافه شان همانند بود؛ سیمایان ده ک بدک بوو».

همانند / hamānande / حرف. وه کوو؛ وهک؛ وه کی؛ مینا؛ پسهو؛ چون؛ وینه ی؛ له گوین «همانند شیر؛ ود کوو شیر».

هماندسازی / hamānandsāzi ، ها/ : اسم.

۱. [فیزیولوژی] پهوتی له لهشی گیانه‌وه‌رانددا که ماکي خوراکي ده‌بیته ماکي ئالی ۲. [روان‌شناسی] پهوتیکی وا که مرو بئ نه‌وهی به خو بزانی بیر، هه‌ست و کاری که‌سیک لاسایی ده‌کاته‌وه.

هماندی / hamānandî ، ها/ : اسم. لیکچوویی؛ ویکچوویی؛ هاوشیوه‌یی؛ هاوچه‌شنی؛ میناکي؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی وه‌کوو یه‌ک بوون.

هماوورد / hamāvard ، ان/ : اسم. [ادبی] قه‌ب؛ قه‌بۆ؛ حه‌ریف؛ غه‌نیم؛ خه‌نیم؛ لایه‌نی به‌رامبه‌ر له‌پکه‌به‌ری یان ململانه‌دا.

هماوورد : صفت. [ادبی] هه‌قه‌به‌ر؛ هه‌قه‌به‌ز؛ لیها‌توو بو شهر یان ململانی ده‌گه‌ل که‌سانی تر‌دا.

هماووردی / hamāvardî ، اسم. [ادبی] دۆخ یان چۆنیه‌تی حه‌ریف بوون.

هماووری / hamāvarî ، تولیدمئل

هماهنگ / hamāhang ، ها/ : صفت. هه‌ماهه‌نگ؛ هاونه‌زم: ۱. به‌به‌شکه‌لیکی هاوساز ده‌گه‌ل یه‌کتر‌دا [تجهیزات هماهنگ: که‌رسته‌گه‌لی هه‌ماهه‌نگ] ۲. هاوئا‌هه‌نگ؛ هاوده‌نگ؛ یه‌ک نه‌زم

[نوازندگان هماهنگ: ژه‌نیارانی هاوئا‌هه‌نگ]

۳. هاوقۆل؛ به‌دۆز، ئامانج، مه‌به‌ست یان کاریکی هاوبه‌ش و هاوړئ ده‌گه‌ل یه‌کتر‌دا [اقدام هماهنگ: کاری هاوقۆل]. هه‌روه‌ها: هماهنگ

بودن؛ هماهنگ شدن؛ هماهنگ کردن

هماهنگی / hamāhangî ، ها/ : اسم. هه‌ماهه‌نگي؛

هاوده‌نگي؛ هاوئا‌هه‌نگي: ۱. [موسیقی] پیکهاته‌ی موسیقا له‌بواری تیک‌ئالای و دوا به‌دوایی ئاکۆرده‌وه ۲. [موسیقی] زانستی پیکهاته‌، پیوه‌ندی و دوا به‌دوایی ئاکۆردگه‌ل ۳. دۆخی ریکخستن و ویکخستنی جوان و ریک‌وپیکی پاژگه‌ل ۴. ئاریکاری؛ هاوړیی؛ هاوکاری.

همای / homāy ، هما

همایش / hamāyeš ، ها/ : اسم. کۆر؛ کۆنگره؛ جقات؛ کار و پهوتی کۆبوونه‌وه؛ دانیشن و گه‌ل

به‌ستن.

همایون / homāyûn ، اسم. [موسیقی] هومایۆن؛ له‌ده‌زگاکانی مووسیقی ئیرانی.

همایون : صفت. پیرۆز؛ هه‌زه‌خ؛ موباره‌ک؛ موواره‌ک؛ ممباره‌ک.

همایونی / homāyûnî ، صفت. ۱. پیرۆز؛ موباره‌ک؛ ممباره‌ک ۲. شکۆدار؛ به‌شکۆ ۳. هومایوونی؛ نازناویک بو شا و شازاده‌گه‌ل.

همنویاتی / home'opātî ، اسم. [پزشکی] هومیئۆپاتی؛ شیوه‌ده‌رمانیک بریتی له‌نواندنی ده‌وايه‌کی وا که له‌ساختا ورده‌نیشانه‌گه‌لی وه‌ک نه‌خۆشی په‌چاوکراو به‌دی بیئنی به‌لام له‌شی پچ نه‌خۆش نه‌که‌وئ و هه‌ر وا ورده‌ورده هه‌ندی ده‌رمانه‌که زۆرتتر بیته‌وه تا ئه‌و راده‌که چیتر ئه‌و نه‌خۆشینه به‌لای ئه‌و که‌سه‌دا نه‌چئ:

هومنویاتی

همباد / hambād ، صفت. هاوبالا؛ هاوبه‌رزى؛ هاوبان؛ خاوه‌ن به‌رزاییه‌کی به‌رامبه‌ر «این ساختمان با آن یکی همباد است: ئه‌م ماله‌هاوبالای ئه‌وی دیکه‌به‌».

همبازی / hambāzi ، ها/ : اسم. هاوکایه؛ هه‌قلیز؛ هاوگه‌مه؛ هاوبازی؛ هامگه‌مه؛ هه‌مبازی: ۱. ئه‌وانه‌ی پیکه‌وه‌کایه ده‌که‌ن ۲. ئه‌ندامانی تیمیکی وهرزشی ۳. هاوشانۆ؛ ئه‌وانه‌ی پیکه‌وه له‌فیلم یان شانۆیه‌کدا کایه ده‌که‌ن.

همبر / hambar ، صفت. [ادبی] شان به‌شان؛ پال به‌پال؛ هاوبه‌ر؛ هاوپال؛ هاوړیز؛ هاوشان.

همبرگر / hamberger ، ها/ : [انگلیسی] اسم. هه‌مبیرگر؛ هه‌مبه‌رگر؛ خوراکي له‌گوشتی وردکراو، پیوازی جنراو، خوئ و به‌هارات که گه‌لا‌گه‌لای ده‌که‌ن و له‌رۆندا سووری ده‌که‌نه‌وه.

همبستر / hambastar ، ها/ : صفت. [کنایی]

هاوجی؛ هاوخه‌و؛ هاوونین، زۆرتتر بو هاوجیی. □ همبستر شدن با کسی: هاوجی بوون ده‌گه‌ل

که سټیکدا؛ سهرجیټی کردن له گهل که سټیکدا.

هېمېستري / hambastari / اسم، [کنایه]

هاوجیټی؛ هاوخه وی؛ هاو نوټی؛ سهرجیټی؛ کار و رهوتی پټکه وه له نوټیټیکدا خه وتن و لوکاندن.

هېمېستگي / hambastegi / ها، / اسم، هاوگری؛

یه کگری؛ یه کانگیری: ۱. دؤخ یان چؤنیه تی

یه کگرتوو بوون ۲. هاوپیوهندی؛ پیوهندی نیوان

دوو لایهن ۳. / سیاست/ هاوکاری؛ هاوبری؛

هاودهنگی؛ پشتیوانی له ئامانج یان تاقمیتی تاییهت.

هېمېسته^۱ / hambaste / ها، / اسم، ئالیاز.

هېمېسته^۲؛ صفت. یه کگر؛ یه کانگیر؛ هاوپیوهند؛ به پیوهندیکی دوو لایهنه وه.

هېمېند / hamband / ها، / صفت. هه فبهند؛

هاوبه ند؛ هام به ند: ۱. هؤی پټکه وه لکاندن «بافت

همنب؛ شانیه هاوپیوه ند» ۲. / ان/ هاوبه ند؛

هاوزیندانی؛ له یه ک به ندی گرتوو خانه یه کدا

«من با آزاد هېمېند بودم؛ من و ئازاد پټکه وه هاوپیوه ند

بووین».

هېمېود / hambûd / ها، / اسم، / جامعه شناسی/

کومون؛ کؤمه لیک که یه که یه که یان پټکه وه

شهریکن و ئه وه ی هه یه به هه موو وه که یه ک

ده گا.

هېمپا / hampā / صفت، / مجازی، گفتاری/ هاوپا؛

هاوشان؛ ئامپا؛ هاوړی.

هېمپالکی / hampālākī / ها، / اسم، [کنایه]

هاودهس؛ هاوکاسه؛ ههر کام لهو که سانه ی

پټکه وه (به تاییهت له کاریکی دزیودا) هاوکارن.

هېمپایه / hampāye / ها، / صفت. ۱. هاوتای؛

هاوسه نگ؛ هاوشان؛ هام شان؛ هام بهر؛ هام پله؛

هاوپله؛ هاوړیز؛ هاوپله و پایه ۲. هاوتراز؛ بهرانبهر

به یه ک.

هېمپشتی / hampošti / ها، / اسم، / گفتاری/

پشتگری؛ پالپشتی؛ پشتیوانی «خوب است، تو هم

که همپشتی او را می کنی؛ زور باشه، ئه توش خو

شستگری لهو ده که ی!

هېمپوشانی / hampûšanī / اسم، یه کپوشی؛ کار

و رهوتی یه کتر داپوشان یان چوونه ناو یه کی دوو شت.

هېمپایله / hampiyāle / ها، / فارسی/ یونانی/ اسم،

هاوپایله؛ هه مپایله؛ هام پایله؛ ئام پایله؛

هه فپایله؛ هه فبه زم؛ هاوال و به شدار له

خوار دنه وه دا «سال ها در کافه ی آرام هېمپایله بودند:

زور سالان له کافه ی ئارامدا هاوپایله بوون».

هېم پیمان / hampeymān / ها، / ان/ اسم،

هاوپه یمان؛ هه م په یمان؛ هاوړیار؛ هاوسویند؛

هاوسؤند «گروهایی که تا پیش از انقلاب هم پیمان

بودند، بعد از انقلاب به جان هم افتادند؛ ئه و گروپایه ی

تا پیش له شؤرش هاوپه یمانی یه کتر بوون، دوی

سهرکه وتنی شؤرش که وتنه گیانی یه کتر!».

هېمت / hemmat / [عربی/ اسم، هیمه ت؛ هه لگ:

۱. دؤخی لی بران بؤ پټشکه وتن و گه یشتن به

ئامانجگه لی بهرز «برای پیشرفت و ترقی باید همت

داشت، نه شانس؛ بؤ پټشکه وتن و هه لدان ده بی

همدت هه بی نه وه ک شانس» ۲. دؤخی له خو

نهوین «همیت کردن؛ هیمه ت کردن». هه روه ها:

هېمت داشتن؛ همت کردن

هېمتا^۱ / hamtā / ها، / یان/ اسم، هاوتا؛ ئافتا؛ ئامتا؛

هامتا؛ هه وتا؛ تاوه ک؛ هیته؛ هاوشان؛ هه فتا؛

هه مبه ر؛ هه مپا؛ هنداق؛ لنگه؛ هاوته ک: ۱. وینه؛

جووت؛ جفت؛ تا؛ لف؛ هاومال؛ دهسته؛ هاو لف؛

هام لف؛ ئه و شتانه ی له شکل، تاییه تمه ندی، کار

یان که لکدا وه کوو یه ک بن «این یکی همتا ندارد:

ئم دانه وینه نیه» ۲. ئه و که سانه ی له کار یان

پله دا وه کوو یه کن «وزیر امور خارجه با همتای ژاپنی

خود دیدار کرد؛ وه زیری کار و باری دهر وه چاوی به

هاونای ژاپونی خو ی که وت».

هېمتا^۲؛ صفت. لف؛ لنگه؛ جووت؛ جفت؛ هاو لف؛

هام لف؛ هاوتا؛ هامتا؛ هه وتا؛ هاوته ک؛ میناک؛ به

شکل، تاییه تمه ندی، کار یان که لکی وه کوو

یه که وه «این پیاله همتای آن یکی است: ئەم پیاله لقی ئەویتره».

همتراز / hamtarāz ، ها: / صفت. هاوترهراز؛ بهرانیه؛ هامتەراز؛ هامتراز / همطراز

همتوان / hamtavān ، ها: / اسم. ۱. هاوهیز؛ هاووژه؛ هاوژۆر؛ دوو یان چەند کەس یا شت کە هێزیان بە قەد یە کە ۲. / فیزیک/ هاوتهوژم؛ هاوفشار.

همجنس / hamcens ، ها: / ان: / فارسی/ عربی/ صفت. هاوجنس؛ هاوجسن؛ هاودهسه؛ هامجنس؛ هاوپرهگهز.

همجنس بازی / hamcensbāzī / فارسی/ عربی/ فارسی/ اسم. الف: / پانپانۆکی؛ پانپانۆکه؛ قاش (بۆ ژن) ب: / نیره بازی؛ نیربازی (بۆ پیاو)؛ کاری لۆکاندنی دوو هاوجنس (پیاو و پیاو یان ژن و ژن) پێکەوه. ههروهها: **همجنس باز**

همجنس خواهی / hamcensxāhī / فارسی/ عربی/ فارسی/ اسم. [روان‌شناسی] / ههز به هاوجنس و واز بۆ لۆکاندنی هاوجنسی خۆ. ههروهها: **همجنس خواه**

همجوار / hamcavār / فارسی/ عربی/ صفت. دراوسێ؛ هاوسێ؛ هاوسا؛ هامسا؛ هاوسنوور (کشورهای همجوار؛ ولاتانی دراوسێ).

همجواری / hamcavārī / فارسی/ عربی/ اسم. دراوسێیه تی؛ هاوسێیه تی؛ هاوسایی؛ دراوسێیی؛ دراوسێیی؛ هامساگه‌ری؛ هامسایی؛ هاوسنووری (همجواری با این جور آدم‌ها مشکل است: دراوسێیه تی له گه‌ل ئەم تاقمه کهسانه دژواره).

همجوشی / hamcûshī / اسم. ۱. کار و رهوتی توانه‌وه یان نهرم بوونه‌وه به گه‌رما ۲. / شیمی/ فیوژن؛ رهوتی پێکه‌وه لکانی ناوکه‌ی دوو ئەتومی چکۆله و دروست بوونی ئەتومیکی گه‌وره‌تر، که هاوړی له‌گه‌ل به‌ره‌مه‌هاتی هێزیکی یه‌کجار زۆره ۳. / مجازی/ سازگاری؛ ته‌بابی.

همچشمی / hamčešmī / اسم. / مجازی/ گفتاری/ چاولینگه‌ری؛ هاڤرکێ؛ هه‌ڤرکێ؛ ڤک‌به‌ڤرکێ؛ ڤقه‌به‌ری؛ ڤک‌به‌ڤرکێنه؛ قینه‌به‌ری؛ ڤک‌به‌به‌ری؛ هاڤرکێ؛ کێ به‌رکێ؛ به‌ربه‌ره‌کانێ.

همچنان / hamčēnān / قید. هه‌روا؛ هه‌روه‌سا؛ هه‌روسا؛ هه‌رئاوا؛ هه‌روه‌ها؛ هه‌رپاسه: ۱. هه‌ر به‌و جۆره؛ هه‌ر به‌و چه‌شنه؛ هه‌ر به‌و ته‌رزه؛ هه‌رئه‌پاسه؛ هه‌رئاپاسه؛ هه‌ر ئه‌بی جۆره؛ هه‌ر پی جۆره؛ به‌و جۆره؛ به‌و چه‌شنه (همچنان می‌خندید: هه‌روا پێده‌که‌نی) ۲. هێشتا؛ هێشتان؛ هێما؛ هێژ؛ هه‌لای (همچنان منتظر شماست: هه‌روا چاوه‌روانی ئێوه‌یه).

همچند / hamčand / صفت. به‌رانیه؛ به‌رامبه‌ر؛ به‌رابه‌ر؛ هه‌مبه‌ر؛ هه‌ڤبه‌ر؛ هاوه‌ند. **همچندی** / hamčandī / اسم. یه‌کسانی؛ به‌رانیه‌ری؛ به‌رامبه‌ری؛ به‌رابه‌ری؛ هه‌مبه‌ری؛ وه‌ک‌یه‌کی.

همچنین / hamčēnīn / صفت. ئاوه‌ها؛ ئاوا؛ ئەئاوا؛ ئەوه‌ها؛ وا؛ وه‌ها؛ ئی پێسه؛ پێسه؛ وه‌تۆ؛ وه‌سان؛ هۆتۆ؛ ولۆ؛ به‌م جۆره؛ به‌م شێوه؛ به‌م چه‌شنه (همچنین جایی نرفته بودم: ناوه‌ها جیگه‌یه‌ک نه‌چوو‌بووم).

همچنین : قید. هه‌روه‌ها: ۱. زیاد له‌وه‌ش؛ جگه‌له‌مه؛ جگه‌له‌مانه (علت دیگر عقب‌افتادگی جوامع، همچنین فقر است: هۆی تری دواکه‌وتوو‌یی کۆمه‌لگاکان، هه‌روه‌ها هه‌زارییه) ۲. به‌م چه‌شنه؛ به‌م ته‌رزه؛ به‌م جۆره؛ هۆتۆ؛ وه‌تۆ؛ ولۆ (آزاد همیشه همچنین رفتار می‌کند که می‌بینی: نازاد هه‌میشه به‌م چێشنه ده‌جولێته‌وه وا چاوت لێیه).

همچنین : حرف. هه‌روه‌ها؛ هه‌رپاسه؛ هه‌روا (همچنین، او را کمی نصیحت کنید: هه‌روه‌ها نه‌ختی نامۆزگاری بکه‌ن).

همچو / hamčo / صفت. / گفتاری/ ئاوه‌ها؛ ئاوا؛ ئاوها؛ ئەوه‌ها؛ ئەوه‌هه؛ وا؛ وه‌ها؛ وه‌سا؛ هۆسا؛ وه‌کوو ئەم (پارسال همچو شبی برف آمد: پاره‌که

ئاۋەھا شەۋىك بەفر بارى>.

ھمجو: حرف. /مخفف/ وەك؛ وەككو؛ وینەى؛
وہسہ؛ وہسا (ھمجو گل خندەرو مىباش: وەك گول
دەمبەپىكەنەن بە>.

ھمجون /hamčûn/: حرف. /ادبى/ وەككو؛ ھەر
وہككو؛ ھەر وەك؛ وەك؛ پىسەو؛ ھەر پىسەو؛
پسۇ؛ وینەى؛ وەك؛ وەكى؛ وەكا؛ وەكە (ھمجون
مستان تلو-تلو مىخورد: وەككو سەر خۇشان لە ترى
دەدا>).

ھمچین /hamčîn/: قيد. /گفتارى/ وا: ۱. ئەوئەندە؛
ئەمئەندە؛ ئەونە؛ ئانە (ھمچین خوب ھم نىبود: وا
باشیش نەبوو) ۲. وەھا؛ ئاۋەھا؛ پاسە (ھمچین زد
كە خون از دماغ آمد: وا لىمى دا خوین لە لووتم بەر
بوو) ۳. ئاۋا؛ پىسە (وا! چرا ھمچین مى كنى دختر؟:
ئەيەرۋ! كچى! بۇ وا دەكەى؟>.

ھمچین كە: ھەر كە؛ ھەر؛ كە (ھمچین كە
مىخواست بشیند فریادش بلند شد: ھەر كە وىستى
دانیشى ھاۋارى بەرزەوہ بوو>.

ھم خانوادە /hamxānevāe/: ھا: /صفت.
ھاوخیزان: ۱. بە يەك بنەمالەوہ ۲. ھاۋچەشن؛
ھاۋدەسە؛ ھاۋدەستە؛ سەر بە يەك تاقم و
دەستەوہ (رنگہای ھم خانوادہ: رەنگگەلى
ھاۋچەشن> ۳. /دستور/ تايبەتمەندى دوو يان
چەند وشە كە ريشەيان يەكپىكە (وہك «زانا»،
«زانیار» و «زانستگا»>).

ھمخرج /hamxarc/: ھا: /فارسی/ عربى/ اسم.
ھاۋخەرج؛ ھامخەرج؛ ھەر كام لە ئەندامانى
تاقىپك (وہك ھاۋسەفەر) كە بەشەپارەى خۇى
دەدا و ئىدى ھەر چى ھەبى و بكرى بۇ ھەموو
وہككو يەكە.

ھمخواب /hamxāb/: صفت. ھاۋبەر؛ ھاۋنشيو؛
بە لىزايى لە يەك باردا.

ھمخوابگى /hamxābegî/: اسم. ۱. كار و
رەۋتى خەۋتى ژن پىاۋ پىكەوہ ۲. /مجازى/
دروستبوون؛ ھاۋنوینى؛ ھاۋسەرىنى؛ سەر جىيى.

ھمخوابە /hamxābe/: ھا: /اسم. ھاۋنوین؛
ھاۋخو؛ ھامخو؛ ھەمخو؛ ھەمخو؛ ھاۋجووت؛ ژن يا
پىاۋى كە بۇ سەر جىيى لەگەل پىاۋ يان ژنىكد
رادە كشى.

ھمخوان /hamxān/: ھا: /اسم. /زبان شناسى/
كپ؛ بى دەنگ؛ نەبر؛ پىتىك كە كاتى دەر برىن،
ھەناسە بۇر دەخۋا (وہك ب، پ، م و...).

ھمخوان: صفت. ۱. جۇر؛ سازگار؛ رىك؛ تەبا؛
لىك نىزىك (اين دو رنگ با ھم ھمخوان نىستند: ئەم
دوو رەنگە پىكەوہ جۇر نىن> ۲. واخوین؛ ھاۋاۋاز
<گروہ ھمخوان: تاقمى واخوین>.

ھمخوانى /hamxānî/: اسم. ۱. بەرھەنگارى؛
كار يان رەۋتى شابدن؛ ھاتنەوہ بەر چاۋ؛ بە
بۇنەى شتىكەوہ، شتىكى تر وەبىر ھاتنەوہ
۲. لىك نىزىكى؛ دۇخ يان چۇناۋچۇنى لىك
كالانەوہ (اين دو موضوع با يكدیگر ھمخوانى ندارند:
ئەم دوو بابەتە لىك ئاكالنەوہ> ۳. /زبان شناسى/ دۇخ
يان چۇنیەتى كپ/ بى دەنگ بوون.

ھمخون /hamxûn/: ھا: /صفت. ھاۋخوین؛
ھەفخون: ۱. بە گرۇپەكى خوینى وەك يەكەوہ
۲. بە پىۋەندى خزمایەتى زۇر نىزىك (دايكى،
باوكى، خوشكى، براىى يان زارۇكى>).

ھمخونى /hamxûnî/: اسم. ھاۋخوینى؛
۱. خزمایەتى؛ قەۋمایەتى (بەتايبەت ھاۋپىشتى)
۲. دۇخ يان چۇنیەتى ھاۋگرۇى خوینى بوون.

ھمداستان /hamdāstān/: صفت. /مجازى، ادبى/
ھاۋرا؛ ھاۋرپباز؛ بە برۋا و برىارىكى ھاۋبەشەوہ
<آن در مبارزه با قدرت استبدادی ھمداستان بوئند:
ئەۋان لە خەبات دژى ھىزى چەۋسینەردا ھاۋرا
بوون>.

ھمداستانى /hamdāstānî/: اسم. /مجازى، ادبى/
ھاۋرايى؛ ھاۋرپبازى؛ دۇخ يان چۇنیەتى ھاۋرا
بوون.

ھمدرد /hamdard/: صفت. ھاۋدەرد؛ ھەمدەرد؛
ھەقدەرد؛ ھامدەرد؛ تايبەتمەندى دوو يان چەند

همدلی / hamdelî، ها:/اسم، ۱. هاودلی؛
هامدلی ۲. هاوپیری؛ له یهک تیگه‌یشتوی.

همدم / hamdam، ها:/اسم، [مجازی] هاودهم؛
هه‌فال؛ هاوال؛ ههمدهم؛ ږهه‌ف؛ هه‌فدهم؛

هه‌فده‌ف؛ ئاودهم؛ هه‌فده‌نگ: ۱. خهم ږه‌وین؛
که‌سێ که له‌گه‌لی دانیشن و قسه‌کردن

سوکنایی‌ده‌ره: همنفس ۲. ئاوده‌نگ؛
خهم‌ږه‌وین؛ ئه‌و شته‌ی (وه‌ک کتیب یان ئاژه‌لی

مالی) که مرؤ له ته‌نیایی ده‌ردینێ
۳. هه‌ف‌نشین؛ هاوقسه؛ ږه‌فیک.

همدما / hamdamā، /اسم، هاودهما: ۱. هیلێک
له سهر نه‌خشه‌ی گوی زه‌وین که شوینه

یه‌که‌ده‌ماکان پیکه‌وه ده‌لکینێ ۲. هیلێک له
سهر نه‌خشه‌ که ئال‌و‌گۆری بارسایی یان ته‌وژم

له ده‌مایه‌کدا نیشان دده‌ا.

هم‌دندان / hamdandān، ها:/صفت، [مجازی،
گفتاری] هاو‌ږیش؛ هاوته‌مهن و خاوه‌ن دۆخیکێ

وه‌کوو یه‌ک (زۆتر ڤه‌ به‌سالاچوون ده‌گوتری).

هم‌دوره / hamdore، hamdowre، ها:/
[فارسی/عربی] اسم، هاودوره؛ هاوقه‌تار؛ ئه‌وانه‌ی

پیکه‌وه به‌شداری ده‌وره‌یه‌ک بوون «هم‌دوره‌ی
سربازی؛ هاودوره‌ی سربازی».

هم‌دوره‌ای / hamdore'i، hamdowre'i، ها:/
[فارسی/عربی] اسم، هاودوره‌یی؛ هاودوره‌یی؛

«با هم‌دوره‌ی خود‌ش ازدواج کرد؛ ده‌گه‌ل
هاودوره‌یه‌کی خۆیدا زه‌ماوه‌ندی کرد».

هم‌دوش / hamdûş، صفت، هاوشان؛ هاوته‌راز؛
هاوپه‌را؛ ههم‌بهر؛ هنکووف؛ هاو‌کووف؛ ههم‌پله؛

به‌پله و پایه و جیگایه‌کی به‌رام‌بهره‌وه.

هم‌دوش^۱؛ قید، شان‌به‌شان؛ پال‌به‌پال؛ له‌شان؛
هاو‌ږیز؛ له‌ږیز «هم‌دوش هم حرکت کردند؛

شان‌به‌شانی یه‌ک ږویشن».

هم‌دیگر / hamdigar، ضمیر، یه‌کتر؛ یه‌کتری؛
یه‌کترین؛ ئیکتر؛ هه‌فدوو؛ هه‌فدی؛ هه‌دو؛

یۆترین؛ هه‌نترین؛ یه‌ونا «هم‌دیگر را دوست داشتند؛

که‌س که ده‌رد، نه‌خۆشی یان تووشیاریه‌کی
وه‌ک یه‌کیان هه‌یه «همه‌هم‌درد بودند و درد غریبی
را می‌شناختند: هه‌موو پیکه‌وه هاوده‌رد بوون و
هه‌ستیان به‌ده‌ردی غریبی ده‌کرد».

هم‌دردی / hamdardî، ها:/اسم، هاوده‌ردی؛
هه‌مه‌ده‌ردی؛ هه‌فده‌ده‌ردی؛ هام‌ده‌ردی: ۱. دۆخ

یان چۆنه‌تی هاوده‌رد بوون «هم‌دردی آنها موجب
آشناییشان شد: هاوده‌ردیان بوو به‌هوی ئاشنایه‌تیان»

۲. [مجازی] هاوخه‌می؛ هاوخه‌فه‌تی؛ کار یان
ئاکاری به‌نیشانه‌ی به‌ده‌ردی خه‌لکه‌وه سووتان

و هه‌ول دان ڤو یارمه‌تیان «با او هم‌دردی کرد و
کوشید به‌طریقی از رنج و اندوه او بکاهد: هاوده‌ردی

ده‌گه‌لدا کرد و هه‌ولی دا ههر چۆنیک بووه‌باری
خهم و مه‌ینه‌تی سووک کا».

هم‌درس / hamdars، ها:/ان؛ [فارسی/عربی]
اسم، هاوده‌رس؛ ئام‌ده‌رس؛ هاوال‌ده‌رس؛

هام‌ده‌رس؛ هاوقوتایی؛ دوو که‌س که پیکه‌وه له
شوینیک و له‌یه‌ک بابته‌خویندوو یانه «می‌گویند

مولوی و نالی در دارالاحسان هم‌درس بودند: ده‌لین
مه‌وله‌وی نالی له دارولئحساندا هاوده‌رس بوون».

هم‌دست / hamdast، ها:/ان؛ /اسم، [مجازی]
۱. هاوقۆل؛ هاوده‌ست؛ ئه‌وانه‌ی پیکه‌وه له

کاریکی زۆتر ناره‌وادا هاوکارن ۲. هاوبازوو؛
هاوکار؛ به‌رده‌ست؛ ده‌سیار.

هم‌دستی / hamdastî، /اسم، [مجازی] هاوده‌ستی؛
هاوده‌سی؛ دۆخ یان چۆنه‌تی هاوده‌ست بوون

له کاریکی ناره‌وادا.

هم‌دل / hamdel، ان:/اسم، هاودل؛ هه‌فدل؛
هاوئاوات؛ ئه‌وانه‌ی دل‌یان ڤو یه‌ک دینێ «در آن

جمع یک هم‌دل نداشت: له‌و‌کۆره‌دا هاودل‌یکێ
نه‌بوو».

هم‌دل^۲؛ صفت، هاودل؛ هه‌فدل؛ به‌هه‌ست و
وازی دۆستانه‌وه «اگر با من هم‌دل بودی، دردم را

می‌فهمیدی: ئه‌گه‌ر هاودل‌م ببای، له‌ده‌ردم
تپه‌ده‌یشتی».

به‌کتریان خوش ده‌ویست.

همدین / hamdīn / صفت. هاودین؛ همدین؛

همقدین؛ هه‌فؤل.

همراز / hamrāz / ها- / اسم. هاوراز؛ ههمراز؛

ناوراز؛ هامراز؛ نامراز؛ هاوسر؛ ۱. ئەوانه‌ی پیکه‌وه

رازیکی شاراو‌ه‌یان هه‌یه ۲. ئەوانه‌ی ته‌نیا رازی

خو‌یان به‌یه‌کتر ده‌لین «همرازی یافته‌بودم و

می‌توانستم راز خود را با او در میان بگذارم: ها‌ورازیکم

دیت‌وو‌موه و ده‌متوانی نه‌ینی دلی خو‌می به‌لاوه

بیزم.

همراه / hamrāh / ان- / اسم. ها‌ورئ؛ ها‌ور؛

ههمرا؛ هامرا؛ نامرا؛ هار؛ هه‌فرئ؛ هه‌فرئ؛ دؤس؛

هه‌ورئ؛ هه‌فریک؛ ره‌فئق؛ ره‌فئق‌واری؛ ره‌فئقی

رینگ؛ که‌سئ که‌له‌گهل یه‌کیکی‌تردایه «همراه‌او

مردی لا‌غراندام بود: ها‌وریکه‌ی پیاویکی باریکه‌له

بوو.

همراه^۲ صفت. ها‌ورئ؛ ۱. به‌یه‌ک رینگ و بزافئ

ها‌وبه‌شه‌وه «تا‌ارومیه‌همراه‌بودیم: تا‌ورمئ ها‌وری

بووین» ۲. به‌یه‌ک ئامانج و با‌وه‌ری ها‌وبه‌شه‌وه

«آن‌دو‌همدل و همراه‌بودند: ئەو جو‌وته‌ها‌ودل و

ها‌وری بوون.

همراه‌شدن: بوونه‌ها‌ورئ؛ پیکه‌وه‌روشتن «با

چند‌نفر‌همراه‌شدیم و یک‌ماشین‌دریست‌کرایه

کردیم: له‌گهل‌چه‌ند‌که‌سدا‌بوویسه‌ها‌وری و

ماشینیک‌ی‌ده‌ره‌ستمان‌گرت.

همراه‌کردن: کردنه‌ها‌ورئ؛ له‌گهل‌خستن:

۱. له‌گهل‌ناردن؛ پیکه‌وه‌ناردن «برادرزاده‌اش را

هم‌همراه‌او‌کرد: برا‌زاکه‌شی له‌کهل‌نارد» ۲. دانه

پال؛ خسته‌پال؛ پیکه‌وه‌به‌ستن؛ به‌شتیک

ئیزافه‌یان‌په‌یوه‌ست‌کردن «گریه‌و‌نال‌ه‌اش را

مدتی‌است‌با‌دشنام‌و‌نفرین‌همراه‌کرده‌است:

ما‌وه‌یه‌که‌گریان‌و‌نال‌ه‌کی‌دا‌وه‌نه‌پال‌تووک‌و

جین‌وه‌وه.

همراه^۳ قید. ده‌گهل؛ له‌گهل؛ ره‌گهل؛ چنی؛

چه‌نی؛ له‌ته‌ک؛ له‌یه‌ل «شناسنامه‌یا‌کارت‌شناسایی

همراه‌داشته‌باشید: ناسنامه‌یان‌کارت‌ی‌پیناسه‌تان

ده‌کهل‌بی.

همراه‌بردن: له‌گهل‌خودا‌بردن؛ له‌ته‌ک/

له‌یه‌ل‌خو‌بردن؛ ره‌گهل‌خو‌خستن «او‌را‌هم

همراه‌بردم بلکه‌کمکم‌باشد: ئەویشم‌له‌کهل‌خودا

برد‌به‌لکوو‌یاریده‌م‌بی.

همراه‌داشتن: پی‌بوون؛ له‌گهل‌بوون؛ له‌ته‌ک

بوون؛ پنه/په‌نه‌بی‌ه «قدری‌پول‌همراه‌داشتیم:

هیندی‌پارهم‌بی‌بوو.

همراه / hamrāhe / حرف. له‌ته‌ک؛ له‌یه‌ل؛

ده‌گهل؛ له‌گهل؛ ده‌گهل؛ ره‌گهل؛ پیرا؛ ته‌با؛ فیدا؛

فیده؛ چه‌نی؛ چنی؛ پیر؛ گهرد؛ وه‌گهرد؛ وه؛ واز؛

ویرا؛ وه‌ل؛ وهرد «همراه‌مادرش‌بود: له‌ته‌ک‌دایکیا

بوو.

همراهی / hamrāhi / ها- / اسم. ها‌ورایی؛

ها‌ورپیی؛ هام‌رایی؛ یه‌ورایی؛ ههم‌رایی؛

ها‌ورپیه‌تی؛ ۱. کاری‌ده‌گهل‌که‌وتن؛ خو

خسته‌ته‌ک‌که‌س‌یان‌شتی «او‌را‌تا‌بیمارستان

هم‌راهی‌کرد: تا‌نه‌خوشخانه‌ها‌ورایی‌کرد»

۲. /مجازی/ یارمه‌تی؛ کومه‌ک «همسایه‌ها‌هم

هم‌راهی‌کردند: درا‌وسیکانیش‌ها‌ورپییان‌کرد»

۳. کار‌یا‌ره‌وتی‌به‌شداری‌کردن‌له‌کاری‌کدا

«نوی‌ویلن‌خواننده‌را‌هم‌راهی‌می‌کرد: ده‌نگی‌ویولون

گۆرانی‌بیژه‌که‌ی‌هام‌رایی‌ده‌کرد.

هم‌ردیف^۱ / hamradif / ها- / [فارسی/عربی] اسم.

هاوشان؛ ها‌ورزن؛ کارمه‌ندی‌بی‌چه‌کی‌ئه‌رت‌ه‌ش

که‌پله‌یان‌پایه‌یه‌کی‌دیاری‌کرا‌وی‌هه‌یه «هم‌ردیف

سر‌هنگ: ها‌وشانی‌سر‌هه‌نگ.

هم‌ردیف^۲ صفت. ها‌وریز؛ ها‌ورزن «صندلی‌های‌ما

هم‌ردیف‌بود: سه‌نده‌لیه‌کانمان‌ها‌وریز‌بوون.

هم‌رمز / hamrazm / ها؛ ان- / اسم. ها‌وخه‌بات؛

ها‌وجه‌نگا‌وه‌ر؛ ها‌وشه‌ر؛ ئەوانه‌ی‌له‌شه‌ر و

مملات‌ه‌یه‌کدا‌له‌په‌نا‌یان‌ها‌وکاری‌یه‌کن.

هم‌رس / hamras / هم‌گرا

هم‌رنک / hamrang / صفت. ها‌ور‌ه‌نگ؛

همسانی / hamsānî، ها: / اسم، وه کیه کی؛
ویکچووویی؛ لیکچووویی؛ دۆخ یان چۆنیه تی
هاوچهشن بوون.

همسایکی / hamsāyegi / اسم، هاوسایه تی؛
جیرانه تی؛ هاوسایی؛ هامسایی؛ دهراوسییی؛
ههڤساییی؛ هاوسییی؛ هاوسییی؛ هامسایه تی؛
۱. هامساگهری (به آزاد گفتم این رسم همسایگی
نیست: به نازدم گوت ئەمە شیوەی هاوسایەیی نیه)
۲. جینگه و شوینی دراوسنی (در همسایگی ما
زندگی می کرد: له هاوسایدنی ئێمه دا ده ژیا).

همسایه / hamsāye، ها: / اسم، هاوسا؛ هامسا؛
هه مسا؛ هاوسنی؛ دهراوسنی؛ ئاوسا؛ ههڤسیا؛
هاشووشه؛ دراوسنی؛ جیران: ۱. / گان/ ههڤمال؛
دو یا چهند كهس كه مال یان شوینی کاریان
له پال یه كدایه (ده سال است همسایه ایم: ده ساله
هاوساین) ۲. دوو یا چهند شوین كه له پال
یه كتردان (ایران و عراق همسایه اند: ئێران و عراق
هاوسین).

همسایه دیوار به دیوار: ئاومال؛ هاومال؛
ئاوماله؛ ماله هاوسا؛ مالاوسا؛ ئوماله؛ ههڤسی؛
دراوسنی؛ هه مسا؛ هاوسای درگا به درگا؛
هامسای بهره و بهره (ما سالها همسایه دیوار به
دیوارشان بودیم: ئێمه چه نای چهن سال ناومالیان
بووین).

همسایه: صفت. دراوسنی؛ هاوسنی؛ هاوسا؛ هامسا؛
هه مسا؛ ئاوسا؛ هاشووشه؛ هاوسایه؛ ئاوسا؛ جیران
(کشور همسایه: ولاتی دراوسنی).

همسخن / hamsoxan، ها: / صفت. / ادبی/
هاوقسه: ۱. هاوباس؛ ههڤپه یف؛ هاووته؛
هاوویته ۲. / مجازی/ هاوبیر؛ هاوړا؛ هاویریار؛
هاوړیاز.

همسخنی / hamsoxani / اسم، هاوقسه یی؛
هاوړایی.

همسر / hamsar، ها: / اسم، هاوسهر؛
هامسهر؛ ههڤسهر؛ هه مسهر؛ جووت؛ جفت؛

هاوجووت؛ ئاوجووت؛ هام جووت؛ هام جفت؛
هاوسهرین؛ هاوژین؛ مه حرم؛ لف؛ ولف؛
هاونيله؛ ههڤخه؛ میردی ژن یان ژنی پیاویک.

همسرا / hamsorā، یان: / اسم، کۆمبێژ؛ هه ر کام
له ئەندامانی کۆرئ خویندنی به کۆمهل.

همسرایان / hamsorāyan / اسم، کۆمبێژان؛
دهستهی کۆر؛ کۆری گۆرانیبێژان كه سروود یان
گۆرانیهك پێكهوه و به ئورکیستر دهخوین.

همسرایي / hamsorāyi، ها: / اسم، کۆمبێژی؛
گۆرانی خویندنهوه به کۆر: گۆر

همسـرگـزینی / hamsargozini / اسم،
هاوسهر بژێری؛ لڤگیری؛ لڤگری؛ کار و رهوتی
ژن خواستن (بۆ کۆر)؛ شوو کردن (بۆ کچ) «مراسم
همسـرگـزینی در تمدنهای مختلف: رێ و رهسمی
هاوسهر بژیری له ژیاړه جۆراوجۆره کاند».

همسری / hamsari / اسم، ۱. هاوسهری؛
هامسهری؛ وه لڤه تی؛ په یوهندی میرد و ژن به
یه کتره وه (به همسری انتخاب کردن: بۆ هاوسهری
هه لڤژاردن) ۲. / مجازی/ کیسه رکی؛ رڤه بهری؛
مملانی.

همسری خود در آوردن: کردنه هاوسهری
خۆ؛ کردنه ژنی خۆ؛ خوازتن؛ هینان؛ ئاردهی
(دختری را به همسری خود درآورد: کچیکی کرده
هاوسهری خوی).

همسریایی / hamsaryābi / اسم، هاوسهر دۆزی؛
کار و رهوتی دۆزینهوهی هاوسهر بۆ ژیان.

همسـطـح / hamsath / [فارسی/ عربی] صفت،
هاوناست؛ هاوتراز؛ هامتهراز: ۱. هه مبه ر «این
بام با آن یکی همسطح است: ئەو سەرپانه له گەل
ئەوێتردا هاوناستن» ۲. هاوشان؛ ئاوشان؛
هاوکۆف؛ هه نکوف؛ هاوپله و پایه؛ به بار و دۆخ
یان پله یه کی یه کسانه وه.

همسفر / hamsafar، ها: / [فارسی/ عربی] اسم،
هاوړی؛ هاوسه فەر؛ هام سه فەر؛ ئامر؛ هامر؛
(همسفرم برگشت و به من گفت: مواظب کیفیت باش!؛

همشکم / hamšekam ، ان /: صفت. [مجازی]
 هاوسک؛ هاوزگ؛ هه‌فزا؛ هاوزا؛ لفه‌دووانه؛
 ئاوه‌ل‌دوانه؛ دوانه؛ جمک؛ جوی؛ هامزا؛ لف؛ لفه؛
 له‌یه‌ک‌دایک و پیکه‌وه و هدنیا‌هاتوو.

همشهری^۱ / hamšahrî ، ها /: ان /: اسم. هاوشاری؛
 هه‌م‌شاری؛ هاوولاتی؛ هه‌فجی؛ هاموه‌لاتی؛
 هاموه‌لایه‌تی؛ هاووه‌لایه‌تی؛ هه‌مبازاری؛
 هه‌مبازیری؛ هه‌فشاری؛ هاوژید: ۱. ئه‌وانه‌ی‌له
 شاریکدا ده‌ژین ۲. ئه‌وانه‌وا‌شاری‌له‌دایک
 بوونیان‌یه‌کیکه «یک‌هه‌م‌سهری‌به‌دایمان‌رسید:
 هاوسار‌به‌ک‌فریامان‌که‌وت».

همشهری^۲: صفت. هاوولاتی؛ هاوشاری؛
 هام‌شاری؛ هاموه‌لاتی؛ هاموه‌لایه‌تی؛ هه‌مبازاری؛
 هه‌فبازیری؛ هه‌مبازیری؛ به‌شاری‌له‌دایک
 بوونی‌یه‌کسانه‌وه «راننده‌همشهری‌ما‌بود:
 شو‌فیره‌که‌هاوشار‌بیمان‌بوو».

همشیب / hamšîb ، صفت. هاونشیو؛ هاوبهر؛ به
 لیژایی‌له‌یه‌ک‌باردا.

همشیره / hamšîre ، ها /: گان /: اسم. خوشک؛
 خوشک؛ خۆشک؛ خوه‌یشک؛ خوه‌یشک؛ خوار؛ والی.
 همشیره‌زاده / hamšîrezāde ، ها /: گان /: اسم.
 خوشکه‌زا؛ خوه‌یشکه‌زا؛ خوه‌یشکه‌زاگ؛ واره‌زا؛
 واله‌زا؛ خوارزا؛ منالی‌خۆشک.

همصحبت / hamsohbt ، فارسی / عربی /: صفت.
 هاوقسه؛ هام‌قسه؛ هاودهم؛ هام‌دهم.

همصحبتی / hamsohbatî ، فارسی / عربی /: اسم.
 هاوقسه‌یی؛ هاودهم‌یی؛ هام‌قسه‌یی؛ هاودهم‌یی «از
 همصحبتی‌با‌دیگران‌پرهیز‌داشت: له‌هاوقسه‌یی
 خه‌لک‌خۆی‌ده‌پاراست».

همصدا / hamsedā ، فارسی / عربی /: صفت.
 هاوده‌نگ؛ هام‌ده‌نگ؛ یه‌ک‌ده‌نگ: ۱. به
 ده‌نگی‌کی‌هاوئا‌ه‌نگ‌ده‌گه‌ل‌ده‌نگی‌که‌سانی
 دیکه‌دا «او‌هم‌با‌هم‌دا‌شد: ئه‌و‌یش‌ده‌گه‌لمان
 هاوده‌نگ‌بوو» ۲. [مجازی] هاوبیر؛ به‌بۆ‌چوونی
 وه‌ک‌یه‌ک‌له‌گه‌ل‌که‌س‌یان‌که‌سانی‌تردا.

هاو‌یر‌یکه‌م‌لای‌کرده‌وه‌پیمی‌گوت: وری‌ای‌کیفه‌که‌ت
 به‌!

همسفرگی / hamsofregî ، اسم. هاوسفره‌یی؛
 هاوخوانی؛ هاوجه‌می؛ دۆخ‌یان‌چۆ‌نیه‌تی
 هاوخوان‌بوون.

همسفره / hamsofre ، ها /: صفت. هاوخوان؛
 هاوسفره؛ هاوجه‌م؛ هام‌سفره: ۱. تاییه‌تمه‌ندی
 دوو‌یان‌چهند‌که‌س‌که‌له‌یه‌ک‌شت‌ده‌خۆن
 ۲. [زیست‌شناسی] به‌سهر‌چاوه‌ی‌خۆراکی
 هاوبه‌شه‌وه.

هم‌سلول / hamsellûl ، صفت. [فارسی / فرانسوی]
 هاوسیللول؛ تاییه‌تمه‌ندی‌دوو‌یان‌چهند‌که‌سی
 به‌ندی‌که‌له‌ژوور‌یکدان.

همسن / hamsen ، فارسی / عربی /: صفت. هاوسال؛
 هاوته‌مه‌ن؛ هام‌قهر؛ به‌زا؛ هاوزا؛ هاوباز؛ هومدا؛
 هاوعومر.

همسنگ / hamsang ، صفت. [مجازی] هاوسه‌نگ؛
 هام‌سنگ؛ هاوپه‌را؛ هاو‌نرخ؛ به‌قورسایی‌یان
 بایه‌خی‌وه‌ک‌یه‌که‌وه.

همسنگر / hamsangar ، صفت. هاوسه‌نگه‌ر؛
 هام‌سنگه‌ر؛ هاوخه‌ل؛ هاومه‌ته‌ریز؛ پال‌به‌پالی
 یه‌ک‌له‌مه‌یدانی‌شه‌پدا.

همسو / hamsû ، ها /: صفت. هاولا: ۱. به‌ره‌و
 یه‌ک‌لا ۲. /یان / هاوده‌نگ؛ هام‌ده‌نگ؛ هاوبیر؛
 به‌بۆ‌چوونی‌وه‌ک‌یه‌که‌وه.

همسوئی / hamsûî ، همسوئی
 هم‌سود / hamsûd ، صفت. هاوقازانج؛
 هاوبه‌رژه‌وه‌ند؛ به‌قازانجی‌هاوبه‌ش‌ده‌گه‌ل
 که‌س‌یان‌که‌سانی‌دیکه‌دا.

همسوئی / hamsûyî ، اسم. هاولایی؛ هاوبیری؛
 هاوئا‌ه‌ه‌نگی؛ هاوده‌نگی؛ همسوئی

همشاگرد / hamšāgerd ، ها /: ان /: صفت.
 هاوپۆل؛ هاوکلاس.

همشاگردی / hamšāgerdî ، ها /: اسم. هاوپۆلی؛
 هاوکلاسی؛ هاوقوتایی.

همصدائی / hamsedā'i: [فارسی/عربی] ۱

همصدایی

همصدایی / hamsedāyī: [فارسی/عربی/اسم]

هاودهنگی؛ هامدهنگی؛ یکدهنگی؛ هاوبیری؛

۱. دُخ یان چُونیه تی یکدهنگ بوون ده گهل

کِه سانی دیکه دا ۲. کار و ره وتی قسه کردن یان

دهنگ ههلدان به مبهستی چه سپاندنی قسه ی

کِه س یا کِه سانی دی * همصدائی

همصفحه / hamsafhe: [فارسی/عربی/صفت]

هاولاپره؛ هاوپره؛ جیگرتوو له یک لاپره دا.

همطرار / hamtarāz: [فارسی/عربی/اسم]

همتراز

همعصر / ham'asr: [فارسی/عربی/صفت]

هاوچه رخ؛ هاوچاخ؛ هاوزه مان؛ هاوبهره؛

هاورؤژگار؛ هه قهر؛ هه قچاخ؛ هه فدهم؛

ههلکه وتوو له یک کاتدا.

هم عقیده / ham'aqide: [فارسی/عربی/صفت]

هاوبیروړ؛ تایبه تمندی دوو یان چند کِه س به

بیر و بؤچوونی وه ک به کوه.

همفشار ۱ / hamfešār: [اسم/هواشناسی]

هاوته وژم؛ هیلکی سهر نه خسه ی گؤی زهوی

کِه شوینه هاوته وژمه کان ده باته وه سهر یک.

همفشار ۲: [صفت/شیمی] هاوته وژم؛ هاوفشار؛ به

قورسای یان جرمی ته تومی یه کسان و ژماره ی

ته تومی جیاوازه وه.

همفکر / hamfekr: [فارسی/عربی/صفت]

هاوبیر؛ هاوفکر؛ هام فکر؛ هاوړ؛ هاوبیروړ؛

هاودهنگ؛ هامویر؛ هامړ؛ هاوباوه؛ هام باوه؛

هه فدهنگ؛ ناودهنگ؛ هاوقسه؛ یه کدهنگ؛

هاوهرز (ما با هم همکیم؛ نیمه پیکه وه هاوبیرین).

همفکری / hamfekrī: [فارسی/عربی/اسم]

هاوړایی؛ هامړایی؛ یه کړایی؛ هاوبیری؛

هاوفیکری؛ هامدهنگی؛ ناودهنگی؛ هه فدهنگی؛

یه کدهنگی؛ هاوباوهړی؛ هاوقسه یی؛ هام قسه یی

(با همفکری هم نقشه اش را کشیدیم: به هاوړایی

یه کتره وه نه خسه کِه یمان کیشا).

همقدم / hamqadam: [فارسی/عربی/صفت]

هاوقه دهم؛ هاوقام؛ هاوههنگاو؛ هاوړی؛ به رې باز و

نامانجی یه کسانه وه.

همقدمی / hamqadamī: [فارسی/عربی/اسم]

اسم. هاوقه دهمی؛ هامقه دهمی؛ هاوقامی؛

هاوههنگاوی.

همقسم / hamqasam: [فارسی/عربی/صفت]

هاویه یمان؛ هاوسویند؛ هاوبړیار؛ هاوسوین؛

هاوبه لّین؛ هاوسؤند؛ هاوسؤز «همقسم شدند که به

هم خیانت نکنند: هاوسویند بوون که خه یانه ت به

یه ک نه کهن».

همقطار / hamqatār: [فارسی/عربی/اسم]

اسم. هاوقه تار: ۱. هاودهوړه؛ چند چه کداری

خاوه ن پله وپایه ی وه ک یه ک (سرگرد احمدی

همقطار ما بود: سرگرد نه حمده ی هاوقه تارمان بوو)

۲. هر کام له دوو یان چند سهر باز، دهره جه دار

یان نه فسر ۳. (مجازی) هاوسهنگ؛ کِه سیکی

خاوه ن به هه مان پله و پایه ی کومه لایه تیه وه

«آدم باید با همقطار خودش نشست و برخاست کند: مرو

دبه ی ده گهل هاوسهنگی خوی ههستان و دانیشتان

بی».

همقلم / hamqalam: [فارسی/عربی/اسم]

هاوقه له م؛ هاوکاری نووسر؛ هر کام له دوو یان

چند نووسه ری هاوکار، به تایبته رؤژنامه وان.

همکار / hamkār: [فارسی/عربی/اسم]

هه مکار؛ هاوپیشه؛ هه قکار؛ هه قبه ند؛ بهر که یه؛

ثاریکار: ۱. نهوانه ی به یه ک کاره وه خه ریکن

۲. نهوانه ی له شویتیکدا کار ده کهن ۳. نهوانه ی

کار و پیشه یان له یه ک ده چی.

همکاری / hamkārī: [فارسی/عربی/اسم]

هامکاری؛ هه مکاری؛ هه قکاری: ۱. هاوپیشه یی؛

دُخ یا چُونیه تی هاوکار بوون ۲. دُخ یان

چُونیه تی دارا بوونی کاریکی وه کوو یه ک

۳. به شداری چهن کِه س له کاریکدا

۴. ټاريکاري؛ هاريکاري؛ ټامياري؛ يارمه تي؛ ياريدهری؛ هه قبه ندي.
- همکاسه / hamkāse، ها: /فارسی/ از عربی] صفت. هاکاسه؛ هاوبابه: ۱. هر کام له دوو يان چهند که سيک که له ده فريک چيشت ده خوڼ ۲. [مجازی] به سهرچاوه داهاتيکي هاوبه شهوه (من نمی خواهم در این شرکت با آدمهایی مثل او همکاسه بشوم: من گهره کم نيه له م به شدارگه يه، له گهل بنياده می وه کوو ټه ودا هاوکاسه بم) ۳. هه وال؛ هافال؛ برادر.
- همکرد / hamkard، فعل همکرد، فعل همکشش / hamkešš، ها: /صفت. [شیمی] هاوفشار؛ هاوته وژم.
- همکف / hamkaf، /فارسی/ عربی] صفت. ۱. هاوناست؛ له باری به رزی و نرمی، رڼکی يه کيکي تر ۲. طبقه ی همکف ټ طبقه همکلاس / hamkelās، ها: /ان: /فارسی/ فرانسوی] صفت. هاوپول؛ هاودهرس؛ ټوال دهرس؛ هاوکلاس: ۱. خاوه ن قوناغيکی دهرسی يه کسان (سارا و دارا همکلاس هستند: سارا و دارا هاوبولن) ۲. هاوقوتابی؛ له يه که لاسی دهرسدا (هر دو همکلاس بودیم و روی یک میز می نشستیم: هه ردوو کمان هاوکلاس بووین و له سهر کورسيه ک داده نيشتين).
- همکلاسی / hamkelāsi، ها: /فارسی/ فرانسوی] اسم. هاوپولی؛ هاوکلاسی؛ هاودهرسی؛ هاوقوتابی.
- همکلام / hamkalām، /فارسی/ عربی] صفت. [گفتاری] هاوقسه؛ هاووته؛ هه ف په یف (من هیچ وقت با او همکلام نبوده ام: هیچ کات ده گله ی هاوقسه نه بووم).
- همکیش / hamkiš، /اسم. هاودین؛ هاوایین؛ چهند که سی شوينگری ټايینی.
- همگام / hamgām، /ان: /صفت. هاوری؛ هاوقول: ۱. هاوههنگاو؛ به رڼياز و خیرایی
- يه که چه شنه وه ۲. [مجازی] هاودهنگ؛ هاوناهنگ ۳. هاومه به ست؛ هاودوز.
- همکام: قيد. پي به پي؛ هاوری؛ هاوقول؛ هاوههنگاو (همنام با کارگران شهرداری به پاکسازی خیابانها پرداختند: بي به سي کريکارانی شاره داری که وته خاوين کردنه وه ی شه قامه کان).
- همگامي / hamgāmi، ها: /اسم. هاوقولی؛ هاوههنگاوی؛ هاوقامي؛ دؤخ يان چؤنيه تي هاوريپی کردن ده گهل که س يان که سانی تر دا.
- همگان / hamegān، /ضمير. گشت؛ گش؛ هه موو؛ هه مووان؛ تيکرا؛ هه مين؛ هه مينه؛ هه مي؛ گشت له گشت؛ گشک؛ هه میان (همگان از ماجرا آگاه شدند: گشت له رووداوه که ټاگهار بوون).
- همگانی / hamegāni، /صفت. هه مووانی؛ گشتی؛ تيکرایي (ورزش همگانی؛ گذرگاه همگانی؛ وه رزشي هه مووانی؛ رڼيازی کستی).
- همگرا / hamgerā، ها: /صفت. يه کگر؛ يه کانگير؛ فيک که ت؛ ويک که وت؛ هه فگر؛ همگرایي / hamgerāyi، ها: /اسم. يه کگری؛ يه کانگيری؛ فيک که تی؛ ويک که تی؛ هه فگری؛ دؤخی ليک نزيک بوونه وه ی پاڅگله ی کؤمه ليک.
- همگن / hamgen، /صفت. ۱. /ان: /ادبی] يه کجور؛ هاوچه شن؛ وه که يه ک؛ ويکچوو؛ ليکچوو ۲. /ها: /شیمی] ټ همژون همگون / hamgūn، ها: /صفت. /ادبی] يه کجور؛ هاوچور؛ هاوگوين؛ هاوجنس؛ هاوچه شن؛ ليکچوو؛ ويکچوو؛ وه که يه ک.
- همگونی / hamgūni، ها: /اسم. /ادبی] يه کجوری؛ هاوچوری؛ هاوگوینی؛ هاوجنسی؛ هاوچه شنی؛ ليکچووی؛ ويکچووی.
- همگی / hamegi، /صفت. [گفتاری] گش؛ گشت؛ هه موو؛ تيکرا؛ تيکرایي؛ کؤگرد؛ هه مان؛ گلا؛ گش لا؛ ته واولی؛ گرد؛ ته واول (همگی سيبها خراب

بودند: کس سیوه‌کان خراب بوون.

همگی: قید. [گفتاری] همه‌موو؛ گشت؛ گشک؛ گرد؛ گش؛ به گشتی؛ به ته‌واوی؛ سهرانسه‌ر؛ تیکرا؛ به تیکرا؛ به تیکرایبی «همگی رفتند پیش رئیس: همه‌موو چوونه لای سه‌روک».

همگیر / hamgîr، ها: /اسم، تیک‌په‌ستاو؛ شتیک که له چه‌سپاندنی ماکي وردیله له ژیر گوشاردا به‌ره‌هم دی (وه‌ک ته‌خته‌ی نیثوپان).

همگیس / hamgîs، ها: /ان: /اسم، [گفتاری] هیوه‌رژن؛ هیوه‌رژه‌نی؛ هاوگیان؛ هه‌وگیان؛ هومبی؛ جاری؛ براژنی می‌رد؛ هه‌رکام له دوو یان چهند ژنی دوو یان چهند برا.

هم‌مرز / ham.marz، صفت. هاوکه‌وشه‌ن؛ هاوسنور؛ هه‌فسینور؛ هاومهرز؛ هام‌مرز «ایران در باخر با عراق و ترکیه هم‌مرز است: ئیران له رۆژاواوه ده‌گهل عراق و تورکیده هاو گه‌وسنده».

هم‌معنی / ham.ma'ni، ها: /فارسی/ عربی] صفت. هاوواتا؛ هاومان «همگیس و جاری هم‌معنی هستند: هیوه‌رژن و هاوگیان هاوه‌بن».

هم‌منقل / ham.manqal، ها: /فارسی/ عربی] صفت. هاومه‌نگه‌ل؛ هاوشیره‌بی؛ به‌یه‌ک که‌لپه‌لی تریاک‌کیشانه‌وه (او با عموی خدایام‌رمز هم‌مقل بود: ده‌گهل مامی ره‌حمه‌تیم هاومه‌خدا بوون).

هم‌میهن / ham.mîhan، ها: /ان: /اسم، هاوینشتمانی؛ هاوینشتمان؛ هاوزید؛ هاوولاتی؛ هاوولایه‌تی؛ هام‌وه‌لاتی؛ هاوه‌ته‌ن؛ هام‌وه‌ته‌ن؛ نه‌وانه‌ی ولاتیان یه‌کیکه (به هم‌میهن خود کمک کنید: به دهم هاویشتمانی خوتانه‌وه بن).

هم‌میهن: صفت. هاوزید؛ هاوولاتی؛ خوولاتی؛ هاوولایه‌تی؛ هام‌وه‌لاتی؛ هام‌وه‌لایه‌تی؛ هام‌وه‌ته‌ن؛ هاوه‌ته‌ن؛ له باری نیشتمان‌وه هاوبه‌ش «آنان هم‌میهن بودند: نه‌وان پیکه‌وه هاوید بوون».

همنام / hamnām، ها: /صفت. هاوانا؛ هه‌فناف؛ خاوه‌ن ناوی وه‌ک یه‌ک «دامادهای سارا خانم همنام

هستند: زاواکانی خاتوو سارا هاوبان».

هم‌نژاد / hamnejād، ها: /صفت. هاوپه‌گه‌ز؛ هام‌په‌گه‌ز؛ هم‌مگه‌ل؛ هاونه‌ژاد. هم‌نشت / hamnešast، ها: /اسم. کو بوونه‌وه؛ سه‌مپوزیوم.

هم‌نشین / hamnešîn، ها: /اسم. هاوونشین: ۱. /ها/ چهند که‌س که پیکه‌وه هات‌وچۆ و وت‌ووژی دۆستانه‌یان هه‌یه ۲. /ان/ هاوده‌م؛ هاوپاز؛ هاوقسه ۳. [دستور] ناو یان ده‌سته‌ناوی که بۆ لیکدانه‌وه‌ی ناویک ده‌گه‌لیدا دین (وه‌ک له رسته‌ی «هه‌ژار هۆنه‌ری مه‌زنی کورد له مه‌هاباد له دایک بوو»، «هه‌ژار» ناوه و «هۆنه‌ری مه‌زنی کورد» هاوونشین): بَدَل: جانشین

هم‌نشینی / hamnešîni، /اسم. هاوونشینی؛ هاوده‌می؛ هاوقسه‌یی؛ هاورازی: ۱. کار و ره‌وتی دانیشتن و وت‌ووژکردنی دۆستانه له‌گه‌ل که‌سیکا ۲. دۆخ یا چۆنیه‌تی هاوده‌م بوون.

همنفس / hamnafas، /فارسی/ عربی] همدم-

هم‌نا / hamnavā، صفت. /دبی] هاونا‌هه‌نگ؛ هاوده‌نگ: ۱. به یه‌ک ئاهه‌نگه‌وه ۲. یه‌ک‌ده‌نگ. هم‌نوا / hamnavā'i، همنوایی

هم‌نوا / hamnavāyi، /اسم. هاونا‌هه‌نگی؛ هاوده‌نگی: ۱. دۆخ یان چۆنیه‌تی هاونا‌هه‌نگ بوون ۲. /ها/ یه‌ک‌ده‌نگی ۳. کۆمبیژی؛ کاری گۆرانی خویندنی به‌کۆر * همنوایی

هم‌نوع / hamnow', hamno'، ها: /ان: /فارسی/ عربی/اسم. هاوگوین؛ هاوجۆر؛ هاوچه‌شن؛ هه‌رکام له‌وانه‌ی له تیره‌یه‌کدا ده‌ژین، به‌تایبته بۆ م‌رو‌ف.

هم‌نهشت / hamnehešt، صفت. هاوده‌ق؛ هه‌مه‌به‌ر. هم‌نهشتی / hamneheštî، /اسم. [هندسه] هاوده‌ق؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی هه‌مه‌به‌ر بوونی دوو بیچم له سه‌ر یه‌ک.

همو / hamû / :ضمیر. / ادبی / هر نهو؛ خوہی؛ خوئی؛ ویش؛ هر خوی؛ نهوہ خوئی؛ هر وی؛ هر نا کہسه؛ هر نهو کہسه «همو بود کہ در آن سال‌ها مبارزه‌ی بی‌امان داشت: هر نهو بوو له سالاندا به‌ی وچان خہباتی ده کرد».

هموار / hamvār / :صفت. ساف؛ لووس؛ بی‌گری؛ ۱. تہخت؛ تات؛ گور؛ هامار؛ ریک؛ لیک؛ هومار؛

دہق؛ هومار؛ بیاز؛ یہ کادہس؛ بی‌ہرز و نرمی و کەند و کلو ۲. نەرم؛ بی زبری و پەقی.

هموار کردن: تہخت کردن؛ هینانہ بار؛ ریک کردن؛ ساف کردن؛ ریک / تہخت کەر دەی.

بر خود هموار کردن: / مجازی / هەلگرتن؛ سەپاندنە مل خو؛ بە سەر خوڤا سەپاندن؛ کردنە مل خو.

همواره / hamvāre / :قید. ہمەمیشە؛ هە؛ هەر؛ دایمہ؛ دایم و دەرہەم؛ هەموو دەم؛ هەموو کات؛ هەموو دەمی؛ هەموو کاتی «همواره بہ یاری دیگران می‌شتافت: ہمەمیشە بە دەم خەلکەوہ بوو».

همواری / hamvāri / :اسم. تاتی؛ تہختی؛ تہختی؛ راسایی؛ تہختایی؛ تہختانی؛ گورایی.

هموزن^۱ / hamvazn / :ها. / فارسی / عربی / صفت. هاوکیش؛ هەفکش؛ هاوسەنگ؛ هامسەنگ؛ هاوتا؛ هاووہزن؛ هامووہزن؛ ہنکوف؛ لہ کیشاندانہ برانہر «وزنہی هموزن: سەنگی هاوکیش».

هموزن^۲: قید. هاوکیش؛ هاوسەنگ؛ هامسەنگ؛ هاووہزن؛ ہنکوف؛ هەفکش؛ بە قورسایی؛ بە قەد قورسی «هموزن پارچە طلا گرفت: هاوکیشی پارچە کە زبری وەرگرت».

هموزن / homojen, hemojen / : [فرانسوی] صفت. / شیمی / یہ کدەست؛ بە تایبەتمەندی یہ کجور بوون لہ باری تیکەلاوی و خەستی و تەپەوہ: همگن - ۲

هموزنیزه / hemojenize / : [فرانسوی] صفت. یہ کدەست کراو.

هموطن^۱ / hamvatan / :ها؛ ان. / فارسی / عربی /

اسم. هاوینیشتمان؛ هاوژید؛ هاوژی؛ هاوولات؛ هەر کام لەو کەسانە ی لہ باری ولاتەوہ هاوبەشن.

هموطن: صفت. هاوینیشتمان؛ هاوژید؛ هاوژی؛ هاوولات؛ هەمبازار؛ هەمبازیر؛ هاموہلات؛ بە نیشتمانی هاوبەش لہ گەل کەس یان کەسانی تردا.

هم و غم / hamm-o-qam / : [عربی] / اسم. / ادبی / کردو کووش؛ کردو کاش؛ پەل‌وپۆ؛ هەول و تیکۆشان؛ هەول و تەقلا «همی هم و غم او رفتن بە آمریکا ست: هەموو کردو کووشی روشتن بو ئەمریکایە».

هموفیلی / hemofili / : [فرانسوی] / اسم. / خوین نہ گرسی؛ هیموفیلی؛ جوریک نہ خووشی خوینی کە ئەگەر نہ خووش بریندار بوو خوینی ناگرسیتەوہ.

همو گلوبین / hemog(e)lobin / : [فرانسوی] / اسم. / زیست‌شناسی / هیموگلوبین؛ ماکی ناسنداری گلوبولی سووری خوین کە ئوکسیژن بە لەشدا بلاو دە کاتەوہ.

همولیز / hemoliz / : [فرانسوی] / اسم. / پزشکی / رەوتی شی بوونەوہی گلوبولە سوورەکانی خوین و بەر بوونی هیموگلوبین بە هۆی نہ خووشی یان خوینی ناتەبا کردنە ناو لەشەوہ.

هموند / hamvand / :ها. / اسم. / ادبی / ئەندام؛ پاژیکی تا رادەيەک سەر بەخۆی لەش (وہ) سەر، دەست، پێ).

همه^۱ / hame / :صفت. هەموو؛ حەموو؛ هەمی؛ حەمی؛ هەمە؛ هەمن؛ گشت؛ گش؛ گشک؛ گژ؛ گرد؛ گی؛ یەک بە یەک؛ تاک بە تاک؛ تەک بە تەک؛ تەمام؛ خر؛ سەرپاک؛ لەبن؛ تیکرا؛ سەرلەبەر؛ سەرانسەر؛ حەپو؛ تەواو؛ تەف «همی شەرھا؛ هەمی مردم: هەموو شاریک؛ گشت خەلک».

همه^۲: قید. / گفتاری / تیکرا؛ بە تیکرایی؛ بە گشتی؛ گش؛ گشت؛ هەموو؛ هەمووان؛ گرد؛ بە تەواوی؛

ترور دیان هر ئه مه بوو.

همه رۆژ د: قید. همه مو رۆژی؛ گش رۆژی؛ گشت رۆژی؛ گرۆژیک؛ همه مو رۆژیک؛ هه رچی رۆژه؛

هه رچی رۆی؛ له هه رچی رۆژدا (همه رۆژه همین کارا می کنند: همه رو رۆی ئه م کاره ده که ن)

همه ساله / hamesāle / هه ساله^۲

همه سو یه / hamesūye /: صفت. همه لایه نه؛ گش لایه نه.

همه فن حریف / hamefanharîf / ها: /فارسی/

عربی/ صفت. هه زاریشه؛ به توانایی جیه جی کردنی همه مو کاریک ۲. فیل باز؛ ساخته چی.

همه کاره / hamekâre / ها: /صفت. [مجازی/

همه مه کاره؛ همه مو کاره؛ هه رچی کاره:

۱. ده سه چووگ؛ ده سه رۆیگ (او در آن اداره

همه ره است: له و مه زینگیه دا خوی همه کاره یه)

۲. هۆکاره ی همه مو کارێ (همه کاره هیج کاره است:

همه چی ناره هیج کاره یه) ۳. له بار بۆ کاری زۆر

(پیچ گوشتی همه رۆژ: پیچ گوشتی همه کاره).

همه گیر / hamegîr /: صفت. /نێرشکی/ گیرۆ؛ ئامۆ؛

ئاھۆ؛ شهوب؛ ئییدیمیک.

همه گیر ی / hamegîrî /: /اسم. /نێرشکی/ گیرۆیی؛

ئاھۆیی؛ په تای؛ درمی؛ ئییدیمی.

همه گیر ی شناسی / hamegîrîşenâsî /: /اسم.

/نێرشکی/ گیرۆناسی؛ درمناسی؛ په تاناسی؛

ئاھۆناسی؛ ئییدیمولۆژی.

همهمه / hamhame / ها: /عربی/ اسم. هه را و

هه ریا؛ هه را و هه وریا؛ هه را- هه را؛ کیشه و هه را؛

هیل هیلک؛ چه قه؛ گوړه و زهنا؛ زهنا- زهنا؛

چه قه و گوړه؛ گانه گۆل؛ قاوو قریشک؛ قاووقو؛

قاووقیزه؛ دهنگه دهنگ؛ قالمه قال؛ هه لا؛ زله؛

دورزو؛ قیرو قار؛ کوتو کهش؛ خولخوله؛ هه را و

چه قه؛ خولۆ؛ خولوو؛ هۆرپه هۆرپ؛ گه پگوړ؛

چه قه چه ق؛ گۆمه ل؛ گۆلمه ز؛ گیله شو؛

گیله شوک؛ قووله قوول؛ گۆنگه ر؛ هومه لفه ز؛

رۆمه لغه ز؛ که پۆره؛ گرم و قال؛ قیزه و هه را؛

به هه مووان؛ به هه مووانه وه؛ به یه که وه (ما همه

منتظر شما هستیم: ئیمه نیکر چاوه روانی ئیوه ی ن).

همه: ضمیر. همه مو؛ همه ی؛ گشت؛ گش؛ گرد؛

همه ن؛ گر؛ چه پو (همه رفتند: همه را بردیم تو ی

انبار: همه ی رویشتن؛ همه ی مان برده نیو همه ماروه).

همه: پیشواژه. گ-؛ گش-؛ گشت-؛ گرد-؛

همه مو-؛ همه مه-؛ هه رچی-؛ هه ر-؛ سه رجه م

(همه ساله: همداقت: کس سالی؛ همه و کات).

همه اش / hame'aš /: قید. [گفتاری/ هه ر: ۱. له

په ستا؛ دایمه؛ په سایپه س؛ به شیوه ی به رده وام

و شویتگر (همه اش می خورد: همه ده یخوارد)

۲. ئه م همه مووه؛ ئه م گشته؛ ئی گرده؛ ئه وه نده

فره (همه س درس می خوانی که چه؛ هه ر ده خویتی

که چی بی؟).

همه پر سی / hameporsî / ها: /اسم. راپرسی؛

ریفراندوم؛ کۆمه لپرسی؛ کۆپرسان؛

لی پر سینه وه ی گشتی، بۆ سه لماندن یا لابردنی

قانونیک.

همه جا گیر / hamecāgîr /: صفت. په ره سین؛

همه مو لا داگر؛ داگری همه مو شویتێ (بیماری

همه کاره: نه خوشی به ره سین).

همه جابه / hamecānebe /: /فارسی/ عربی/ صفت.

همه لایه نه (تلاش همه جابه؛ جمله ی همه جابه؛

هه ولی همه لایه نه؛ هیرشی همه لایه نه).

همه چیر تمام / hamečîztamām /: /فارسی/ عربی/

صفت. بی که م و کوور؛ بی که م و کوور ی؛

بی که مایه سی؛ ته واو.

همه چیر حواری / hamečîzxār / ها: /ان: /صفت.

همه موشت خور؛ به تاییه تمه ندی یان توانایی

خواردنی همه مو شتیک (وه ک گیا، گوشت و...).

همه خدایی / hamexodayî / و وحدت وجود

همه رۆژ / hamerûze /: صفت. گرۆژه؛ گش

رۆژه؛ گرۆ؛ هه رچی رۆژه؛ هه ر رۆژه؛ گرۆیه؛

همه مو رۆژه؛ هه ر رۆژه؛ رۆژانه؛ گرد رۆ؛ هه رچی

رۆژه (برنامه ی همه رۆژی آنها همین بود: برنامه ی

حشه و قو: ۱. دهنگی نادیاری وتووژی
چهن کس «ناگهان همپمه شد و دیگر صدای
سخنران شنیده نمی شد: له ناکاو بووه هدرا و هیریبا و
چتر دهنگی وتاریتزه که نده بیسترا» ۲. دهنگی
ژوری له دوور «همپمادی کوچه بیدارم کرد:
فالمهفالی ناو کولان خه بهرمی کردهوه».

همیاری / hamyāri /: اسم. ۱. هاوقولی؛
تاریکاری؛ هاریکاری؛ ههقبه ندی؛ ههفکاری؛
باریده ری؛ یارمه تی و هاوکاری چهند کس
پیکهوه ۲. ههروهه؛ زیاره؛ کاری به کومهل بو
گیشتن به ئامانجیکی بهرچاو.

همیان / hamyān /: آنبان
همیانه / hamyāne /: آنبان
همیشک / hamīšk /: ها/اسم. قنگاوله؛
قنگاولی؛ دووپه له؛ دووپه ره؛ پنچکه گیایه کی
دایمه شین به گه لای درکاو و گولی جوانی
نارنجی و بوخوشه وه که بو جوانی چه پکه ی
ده که ن.

همیشگی / hamīšegī /: صفت. هه میشه یی؛
بی پرا نه وه؛ بی پسانه وه؛ تمی؛ هه تاهه تای «کار
همشکی؛ کاری هه میشه یی».

همیشه / hamīše /: قید. هه میشه؛ هه مه ته؛
دهم به ده؛ تاسه؛ هه تاسه؛ ته وتم؛ هه مو کاتی؛
هه مو دهمی: ۱. له هه کاتیکدا «همشه می شد
او را پیدا کرد: هه میشه شوینی هه لده کرا» ۲. هه؛
هه تا هه تایه «همیشه به یادم می ماند: هه له بیرم
دهمینی».

همیشه بهار / hamīšebahār /: ها/اسم.
همیشه به بهار؛ هه میشه به بهاره؛ هه میشه وه هار؛
همیشه جوان؛ به بیوونه کیویه؛ گیایه کی جوانی
یه ک ساله یه به گه لای کولکن، دوو جوړ گولی
زمانه یی و لووله یی زرد و بهری وه ک فندقه وه
که له چواروهرزی سالدا گول ده کا: آذرگون - ۳؛
آذریون
همیشه سبز / hamīšesabz /: ها/صفت.

گیاه شناسی / گیاهشناسی / هه میشه سهوز؛ هه میشه سه سهوز؛
دایمه شین (وهک داری کاج): پیوسته سبز
همین / hamīn /: صفت. ئه م؛ هه ره ئه م؛ هه ری
۱. ئامازه پیکراو یان گوتراو «از همین کار نان
می خورد: له ئه م کاره وه نان ده خوا» ۲. به
مه و دایه کی که متر «همین بغل دست ماست: به لا
ده سته مانه».

همین^۲ / ها/ضمیر. ئاهمه؛ ئه ئه مه؛ هه ره ئه مه؛
ئامه؛ هه ری ئه نه؛ ئه یه؛ ئه مه؛ هه وه؛ هه ره وه «همین
بود که خورد به سرم: ئاهمه بوو دای له سرم».

همینطور / hamīntowr /: (فارسی/عربی) قید.
هه روا؛ هه روه؛ هه رئاوا؛ هه ره و؛ هه رئاوها؛
هه روسا؛ ئاهم جوړه «داشتم همینطور می رفتم: هه روا
خهریک بووم ده ریشتم».

همین که / hamīnke /: قید. هه رکه؛ هه رکه؛
هه رکوو؛ تا؛ تاکوو «همین که خواست بلند شود، سرش
گیج رفت: هه رکه ویستی هه ستی، سه ری له گیزه وه
چوو».

هم یوغ / hamyûq /: (فارسی/ترکی) اسم. هاو نیله؛
هاو نیله؛ هاوگا؛ هاو نیتر؛ هاو نیتر؛ هاوتا؛ دووگا له
په نا یه کتر که پیکه وه جوو تیان پی ده که ن.

هن / hen(n) /: صوت. خن؛ شن؛ شنه؛ خنه؛ هانه؛
هانکه؛ هه نکه؛ هه نکه حه نک؛ هه سکه هه سک؛
هانکه هانک؛ دهنگی هه ناسه دانی له سه ری هه کی
ماندوو.

هنجار / hancār /: ها/اسم. ۱. هه نجار؛ پی ودان؛
شیوه، رهوت یان پیوهریکی باوه پیکراو ۲. پوړ؛
نه ریتیکی گونجاو بوو کاری دروست که
ئه ندامانی ده سته به ک پیکه وه گری دها و
ناکاری دروست و گونجاو به ریوه دها.

هندبال / handbāl /: (انگلیسی) اسم. [ورزش]
هه ندبال؛ یاریه کی وهک فووتبال که به ده ست
توپه که ده هاوین.

هندسه / hendese, handase /: [مغرب از پهلوی]
اسم. هه نده سه: ۱. لقی له زانستی بیرکاری که

به ئەندازەگیرى، تايبەتمەندى و پېۋەندىيەكانى خال، هيل، رووبەر، گۆشە و بارستاييەو دەپەرژى ۲. كتيبىك لەمەر ھەندەسەو.

□ ھندسەى اقليدسى: ھەندەسەى ئوقليدوسى؛ ھەندەسەىيى كە بە گوێرەى بنەماى ھاوړېكې (تەوازی) ړېكخراوه.

ھندسەى نحلیلی: ھەندەسەى شى کارانه/ لیکدانەوویی؛ لیکۆلینەووی دانستەى ھەندەسەى بە کردارى جەبرى.

ھندسەى تصویری: ھەندەسەى وێنەیی/ شیۆیی.

ھندسەى فصایي: ھەندەسەى سى لایى/ فەزایى/ بۆشایی؛ بەشیک لە ھەندەسە كە بە لیکۆلینەووی تەشككەلى فەزاییەو دەپەرژى.

ھندسەى سطحه: ھەندەسەى دوولایى/ دووبەرى؛ بەشیک لە ھەندەسە كە بە لیکۆلینەووی تەشكى سەر پەرەو دەپەرژى.

ھندسەى نااقلیدسى: ھەندەسەى ناوئوقليدوسى؛ ھەر يەك لەو ھەندەسانەى كە بنەماى ھاوړېكې (تەوازی) تیدا وەرنەگیراوه.

ھندسەى / hendesî, handasî / [مەرب] صفت، ھەندەسەى: ۱. سەر بە ھەندەسە ۲. بە بېجىمىكى ړېك وپېك.

ھندل / hendel, handel ، ھا: [انگلیسى]/ اسم، [قدیمی] ھیندل؛ ئامرازى بۆ ھەلکردنى ماشین.

□ ھندل زدن: ھیندل لیدان؛ ھەلسووړاندنى ھیندل بۆ ھەلکردنى ماشین.

ھندو / hendû / اسم، ھیندوو: ۱. دینیكى خەلكى ھیند ۲. /ھا؛ ھندوان / hendovân ھەر کام لە شۆنەراكانى دینی ھیندوو ۳. [قدیمی] ھیندى ناموسلمان.

ھندوانە / hende vâne ، ھا: / اسم، شووتى؛ شوټى؛ شتى؛ شبتى؛ شمتى؛ شمستى؛ شفتى؛ شمتوو؛ شمتن؛ شیتوو؛ شووتوو؛ شامى؛ شوومى؛

سمتوو؛ سمتن؛ سمتى؛ ھەنى؛ ھەنى؛ ھەندى؛ ھەنگى؛ ھەبنى؛ ھندى؛ ھیندوویی؛ جەبەش؛ زەبەش؛ زەربەش؛ جەبەژ؛ ژەبەش؛ زەبەز؛ ژەبەژ: ۱. شەتە گیایی لە تیرەى خەیار، بە گەلاى شەقار- شەقار، لاسكى خەوتوو، گولى زەرد و میوہى ئاودارى خۇراکیەو ۲. میوہى خړى ئەو گیایە بە توپکلیكى ئەستوورى سەوز، گۆشتى سوور یان زەردى شیرین و ئاودارەو كە دەنكەكانى تینیدا بلاون.

□ ھندوانەى ابو جھل: کالەكەمارانە؛ شوویتیەمارانە؛ گوژالک؛ کوژالک؛ ھەنەزل؛ زەرەنگ؛ زەرەند؛ گووژەل؛ گوھى شەیتانک؛ تەحلەسیف؛ تەحلەسیف؛ خەیار دیمى؛ ژوژالک؛ زەرکەتال؛ شفتى تالک؛ شفتى تالە؛ شمتى تالک؛ شوومى شەیتونى؛ گونەسر؛ گوئەلە؛ گیایەكى وەك شووتى كە تال و ژارایو: حنظل

□ ھندوانە ڕ بر نعل كسى دادن: [کنايى] با كردنه قول كەسى؛ كەسیك لە خشته بردن؛ شووتى دانە بن ھەنگلى كەسیك؛ بە پيدا ھەلگوتنى بى جى، كەسیك لەخۇبايى كردن [ھندوانە زېر نعلمان دادىد و او را فرستاد جلو: نانال كېد فولى و ناردیانە بەرەوہ].

با يك دست دو ھندوانە برداشتن □ يك ھندو- اروپايى / hendo-urûpâyî, -orûpâyî: [فارسی/ فرانسوى] اسم، ھیندو- ئورووپايى؛ كۆمەلە زمانىك بە چەن لقى زمانىەو كە زۆربەى خەلكى ئورووپا، ئەمرىكا، ئوسترالىا و بەشيكى زۆر لە رۆژھەلاتى ناوین قسەى پى دەكەن.

ھندو- ایرانى / hendo-irânî: / اسم، ھیندو- ئیرانى؛ لقیكى گەورە لە زمانگەلى ھیندو- ئورووپايى كە بۆ خۆى دوو لقى ھیندى و ئیرانى لى دەبیتەوہ.

ھندوستانی / hendûstânî: / اسم، ھیندووستانی؛ لە زمانەكانى باوى ھیند كە تیکەلاویكە لە

هیندی و ئوردوو.

هندی /hendi/ :سم. هیندی: ۱. زمانی
ویژه‌یی و په‌سمی هیند، له زمانه‌کانی
هیندو-ئیرانی ۲. ها؛ ان/ هرکام له خه‌لکی
ناوڅوئی هیند یان مندالانیان ۳. /تجوم/
وینه‌یه‌کی ئاسمانی باشووری که له خوار پای
تیرهاو وژدایه.

هندی: صفت. هیندی؛ سهر به ولاتی هیند.

هنر /honar/، ها؛ /اسم. هونه؛ جوهره؛
۱. کاری شاندان و دهربرینی وه‌ستایانه‌ی هزر و
بوچوون له دیارده و پروداوه‌کانی جه‌هانی
ده‌روه ۲. وه‌ستایی و لپه‌تووویی له پیشاندانی
ئه‌و بوچووانه ۳. ده‌سره‌نگینی؛ جوانکاری؛ به‌کار
هینانی هه‌ستیارانه و داهینه‌رانه‌ی خه‌یال، بو
به‌ره‌م هینانی به‌ره‌می جوان و رازاوه
۴. هونه‌ره جوانه‌کان (وه‌ک: مووسیکا، نیگارفانی،
په‌یکه‌تراشی، شاعر و...) ۵. لیزانی و کارامه‌یی
به‌هۆی ئه‌زموون، دیتن یان خویندنه‌وه (ع
فروشدگی: هونه‌ری فروشیاری) ۶. /مجازی/ کاری
گرینگ و به‌رچاو.

هنر تجسمی: هونه‌ری هزری؛ هه‌رکام له‌و
هونه‌رانه‌ی وا کاریان به‌دیه‌تانی شتی به‌رچاو
و جیی تیرامانه (وه‌ک: نیگارفانی، میعماری،
په‌یکه‌تراشی و...).

هنر نمایی: هونه‌ری شانویی؛ هه‌رکام له‌و
هونه‌رانه‌و ده‌په‌رژینه‌ سهر نیشاندان (وه‌ک
شانوک، فیلم، ئوپیتر و...).

هنرهای زیبا: هونه‌ره جوانه‌کان: ۱. ئه‌و
هونه‌رانه‌ی پئویستیان به‌ورده‌کاری و
جوانکاریه ۲. ئه‌و هونه‌رانه‌ی سهر به‌داهیتانی
به‌ره‌می جوان و رازاوه‌ن (وه‌ک مووسیکا،
نیگارکیشی، په‌یکه‌رسازی).

هنر کردن: /مجازی/ هونه‌رکردن؛ کارامه‌یی
ژور نیشاندان.

هنر آموز /honarāmûz/، ها؛ ان؛ /اسم.

۱. فیرکاری هونه‌ر «هنرآموز خیاطی: فیرکاری
هونه‌ری دروومان» ۲. قوتایی هونه‌ریستان.
هنر پرور /honarparvar/، ان؛ /صفت.
هونه‌ره‌روه؛ بارهینەر یان حاوینهری هونه‌ر و
هونه‌رمه‌ند «سرزمین هنرپرور: ولاتی هونه‌رپرور».
هنرپیشگی /honarpişegî/، /اسم. شانویاری؛
شانوگه‌ری؛ نیاری؛ هونه‌ربازی؛ هونه‌رپیشه‌یی؛
کار و ئیشی نیارفان.

هنرپیشه /honarpişe/، ها؛ /ان؛ /اسم. شانویار؛
هونه‌رباز؛ نیار؛ نیارفان؛ کۆسه‌کار؛ شانوگه‌ر؛ ئه‌و
که‌سه‌ی له شانودا کایه‌ ده‌کا «هنرپیشه‌ی سینما؛
سازنده‌ی سینهما».

هنر جو /honarcû/، ها؛ /یان؛ /اسم. هونه‌رواز؛
خویندکاری زانکۆی هونه‌ر.

هنردوست /honardûst/، ها؛ ان؛ /صفت.
هونه‌ردوست. هه‌روه‌ها: هنردوستی

هنرستان /honarestân/، ها؛ /اسم. هونه‌رستان؛
هونه‌رگه؛ فیرگه‌ی هونه‌ر؛ قوتابخانه‌ی
دواناوه‌ندی که ده‌رسی هونه‌ر یان فیرکاری تیدا
ده‌لینه‌وه.

هنرستان عالی: هونه‌رستانی بالا؛ زانکۆ یان
قوتابخانه‌ی بالا که یه‌کیک له رشته‌گه‌لی
هونه‌ری یان فیرکاری تیدا ده‌لینه‌وه.

هنرستانی /honarestānî/، صفت. هونه‌رستانی؛
سهر به هونه‌رستان «دانش‌آموز هنرستانی: قوتایی
هونه‌رستانی».

هنر سرا /honarsarâ/، ها؛ /اسم. ۱. یانه‌ی هونه‌ر؛
دامه‌زراوه‌ی فیرکاری بو راهیتانی مامۆستایانی
هونه‌ر ۲. هونه‌رستان.

هنر سرای عالی: دامه‌زراوه‌ی فیرکاری بالا؛
قوتابخانه‌ی درێژه‌پیدانی رشته‌گه‌لی هونه‌ری
یان فیرکاری.

هنر کده /honarkade/، ها؛ /اسم. یانه‌ی هونه‌ر؛
دامه‌زراوه‌ی بالای فیرکاری هونه‌ر «هنرکده‌ی
نقاشی: یانه‌ی هونه‌ری نیگارکیشی».

هئرمند / honarmand ، ها؛ ان؛ /اسم. هۆنەر؛
هونهرمه‌ند؛ هونهری؛ هونهروره؛ هونهرمه‌ن؛
كه‌سێ كه به‌ره‌مه‌می هونهری به‌دی دیتی (یک
هونهرمه‌ندێکی کورد خه‌لاتی نیونه‌ته‌وه‌یی وینیزی
وه‌رگرت).

هئرمند؛ صفت. هونهرمه‌ند؛ هونهری؛ به‌جه‌وه‌ر
و هونهر؛ جوانکار؛ ده‌س‌په‌نگین؛ به‌هونهر؛
مایه‌وه‌ر؛ هونهروره؛ ورده‌کار؛ شیرین‌کار؛
هونهرمه‌ن؛ کار جوان؛ لیها‌توو بۆ به‌ده‌یه‌تانی
به‌ره‌مه‌می هونهری (مستوره‌ی اردلان زنی هونهرمه‌ند و
هئردوست بود: مه‌ستوره‌ی نه‌رده‌لان ژنیکی
چونه‌مه‌ند و هونهردۆست بوو).

هئرمندانه / honarmandāne؛ قید. هونهری؛
هونهرمه‌ندانه.

هئرمندی / honarmandî؛ /اسم. هۆنهری؛
هونهرمه‌ندی؛ هونهروره‌ی؛ ده‌س‌په‌نگینی؛ دۆخ
یان چۆنیه‌تی هونهرمه‌ند بوون.

هئرنمای / honarnemāyî ، ها؛ /اسم.
هونهرنویتی؛ کار یان ره‌وتی رانانی به‌ره‌مه‌م و
چالاکیه‌ هونهریه‌کان.

هئروور / honarvar ، ان؛ صفت. /ادبی/ هۆنهر؛
هونهرمه‌ن؛ هونهروره؛ کارزان.

هئری / honarî؛ صفت. هونهری؛ سه‌ر به‌هونهر
(اثر هئری؛ به‌ره‌مه‌می هونهری).

هئنگ / hang ، ها؛ /اسم. ۱. /نظامی/ تابوور؛
فه‌وج؛ هه‌نگ؛ هیز؛ ده‌سته‌ی هه‌زاركه‌سی
له‌شكه‌ر ۲. /قدیمی/ سپا؛ له‌شكه‌ر ۳. /قدیمی/
ئاوه‌؛ ئاوو؛ ژیری ۴. زۆر؛ هیز؛ شه‌نگ؛ هازی.

هئنگام / hengām؛ /اسم. کات؛ واده‌؛ وایه‌؛ وه‌عه‌ده‌؛
عان؛ وه‌خت؛ سات؛ هه‌نگاف؛ کیلی؛ گاف؛ قاس؛
جه‌نگه‌؛ قات؛ حه‌ل؛ نیر؛ حان؛ وا؛ زه‌مانی
پتیه‌ندیدار یان له‌بار بۆ کار یان پرووداوێک
(هئنگام شپ؛ هه‌نگام به‌ار؛ گه‌سی شه‌و؛ به‌دی به‌هار).

هئنگامه / hengāme؛ /اسم. نه‌نگامه‌؛ هه‌نگامه‌؛

۱. هه‌را و هوریا؛ زه‌نا-زه‌نا؛ گۆتاوه‌رۆ؛
گۆنگه‌شه‌؛ گۆنگه‌ر؛ گوردەم؛ زله‌؛ چرەبه‌ندان؛
گورمۆر؛ گرم و هۆر؛ چه‌قه‌ و گور؛ تیکه‌وه‌
هاویش؛ هه‌لا؛ هه‌راهور؛ هه‌قلیمه‌قۆ؛ دۆخی
بریتی له‌ ئاپۆره‌دان و هه‌را-هه‌رای خه‌لکی له‌
شوینیکدا (امروز در خیابانها هه‌نگامه‌ای بود، بیا و ببین؛
ئه‌م‌رۆ له‌ ئێ‌و شه‌قامدا هه‌را و هۆر نایه‌ک بوو،
مه‌رسه‌! ۲. ئازاوه‌؛ ناشۆ؛ گاشه‌؛ پشیوی؛
گۆبه‌ند؛ گۆتاوه‌رۆ؛ گۆتال ۳. /قدیمی/ گۆبه‌ند؛
گۆقه‌ن؛ کۆر و به‌زمی له‌ گه‌ره‌کدا که‌ حیکایه‌تی
تیدا ده‌خویننه‌وه‌ یان کارگه‌لی شانویی
لێ ده‌گێرن ۴. هه‌ره‌ت؛ کات؛ جه‌نگه‌؛ گۆبه‌ن
۵. /گفتاری/ کاری گه‌وره‌ و سه‌یر و سه‌مه‌ره‌.

هئنگامه‌جو / hengāmecû ، ها؛ یان؛ صفت.
/ادبی/ گۆبه‌ندگێر؛ ئازاوه‌چی؛ له‌ دووی شه‌ر
هه‌لخراندن و ئازاوه‌ نانه‌وه‌.

هئنگامی / hengāmî؛ قید. /ادبی/ کاتی؛ کاتیکی؛
له‌وکاته‌دا؛ له‌ده‌مه‌یک؛ ده‌مه‌یکی؛ گاف؛ گافه‌ک؛
هه‌لێ؛ یه‌و ده‌مه‌؛ وه‌ختیه‌ک؛ وه‌ختاریکی؛
وه‌ختاری؛ وه‌ختاریو؛ وه‌ختاریه‌؛ ئه‌و ده‌م؛
سه‌رده‌مه‌یک؛ عانیه‌؛ عانی (کار هئنگامی تمام شد که
هوا تاریک شده بود: کاره‌که‌ کاتی دوایی هات که شه‌و
داها‌توو).

هئنگفت / hangoft, hengoft؛ صفت. بۆش؛ زۆر و
زه‌به‌ند؛ زه‌به‌ند؛ فره‌فره‌؛ یه‌کجار زۆر (خرج
هئنگفت؛ پۆل هه‌نگفت؛ خه‌رجی بۆش؛ پاره‌ی زۆر و
زیاده‌تر).

هئهور / hanûz؛ قید. هیشتا؛ هیشه‌ی؛ هیشه‌ی؛
هیشه‌تانه‌کی؛ هیشه‌تاکه‌؛ هیشه‌تاکانی؛ هیشه‌تاکوو؛
هیشه‌تاکۆنی؛ هیشه‌تاکینی؛ هیشه‌تاکانی؛ هیشه‌ستان؛
هیش؛ هیشا؛ ئیستا؛ تاییسته‌ش؛ تاییسته‌یشه‌؛
تاییسته‌یچه‌؛ تاییسته‌که‌تی؛ تاییستی؛ وێستا؛
ویستا؛ تاییسته‌؛ تاییستایش؛ تاییستاش؛ یه‌مه‌؛
هه‌تانۆکه‌؛ هه‌ما؛ هه‌ی‌ما؛ هیم‌ا؛ هیمان؛ هه‌ما؛
هه‌لا؛ هه‌لای؛ هیزا؛ هه‌مین؛ هه‌ی؛ هه‌ماری؛ جاری؛

ماخسوسه>.

هه: صوت: ۱. عيو؛ عؤ؛ هوو؛ دهنگیک به نیشانه‌ی تیز و گالته یان نارِه‌زایه‌تی دهر برین ۲. دهنگه‌دهنگ؛ زله؛ قاقوئیر ۳. /تعریض/ هؤ؛ هه‌ی (بو دهنگدان) <هوا مواظ باش! بامو له کردی: هوا وریای خوت به! پامت پان کردهوه>.

هوا کردن: هوو کردن؛ هوو لی کردن؛ به دهر دانی دهنگی هوو نارِه‌زایه‌تی دهر برین و تیز و گالته پی کردن <مردم سخنان را هو کردند: خه‌لکی وتاریژه‌که‌یان هوو کرد>.
هوو کسیدن: هوو کیشان <یک دقیقه همه هوو کشیدند: خوله‌کیک، به‌تیکرا هوو یان کسا>.

هوا /havā/ [عربی] اسم، هه‌وا: ۱. کز؛ تیکه‌لی نادیار و بی‌بونی گازی جوړاو جوړ (وه‌کوو نیتروژن و ئوکسیژن) له‌که‌شی زه‌ویدا <در و پنجره را باز کن هو عوض شود: درگا و په‌نجره‌که‌که‌بکه‌و با خه‌و تازه بیته‌وه> ۲. /مجازی/ حه‌وا؛ حه‌وه‌یلی؛ ئاسمان؛ حه‌واو؛ به‌رانهر؛ زمین <پرنده در هوا پرواز می‌کرد: بالنده به حه‌و دا ده‌فری> ۳. /مجازی، گفتاری/ پله؛ دهره‌جه؛ نمره <قدش یک هو بلندتر است: بالای حه‌وایه‌ک به‌رزتره> ۴. /گفتاری/ هوؤش؛ وشیار؛ ئاگه‌داری؛ وریایی؛ چاوه‌دیری <هوا کارش را داشته باش! دوست به‌کاره‌که‌یه‌وه بی> ۵. /مجازی/ تاسه؛ ئه‌له‌ها؛ ئاله‌ها؛ کورکه؛ هاش؛ حزه؛ خواست؛ ئاوات و ئاره‌زوو <دلم هوی شهرم را کرده بود: دلم تاسدی شاره‌که‌مانی کردبوو>؛ هوی ۶. دؤخی که‌ش و هه‌وا <هوا بارانی است: هه‌و بارانیه> ۷. ئاو و هه‌وا <هوی کویری: هه‌وی کویری> ۸. /مجازی، گفتاری/ بار؛ هه‌ل و مهرج؛ بار و دؤخ؛ دؤخی شوئینیک <هوا پس است: باره‌که ناله‌باره>.

هوا آزاد: هه‌وای ئازاد؛ شوئینیکی سهر باز و دهر نه‌گیراو که له‌ویدا هه‌وا به‌باشی دیت و دهر او.
هوا آفتابی: خوهره‌تاو؛ خوهره‌تاو؛ وهره‌تاو؛

جاریکان؛ جاریو؛ جاریه؛ هؤنا؛ ئیسه‌یچه؛ تا ئیسه‌تی؛ هه‌نووکه: ۱. تا ئه‌م یا ئه‌و کات <هنوز نرسیده بود: هیشتا نه‌گه‌یشتبوو> ۲. له‌م کاته‌دا و تا ماوه‌یه‌کی دواپی <هنو: نمی‌خورم: هیشتا ناخو> ۳. ههر؛ هه‌روه‌ها؛ ئاوه‌ها <هنوز خانه‌مان همانجاست: هیشتا مالمان له‌ویدایه> ۴. ده‌گه‌ل ئه‌م هه‌موو؛ له‌ته‌ک ئه‌م هه‌مکه <هیسر سیر نشده‌ام: هیشتا تیر نه‌بوو>.

هنوز که‌هنوز است: /گفتاری/ ئیسته و ئیسته‌ش؛ ئیسه و ئیسه‌یشه؛ ئیسه و ئیسه‌یچ.
هن و هن /henn-o-hen/ صوت. هانکه‌هانک؛ نکه‌نک؛ هه‌نکه‌هه‌نک؛ فشافش؛ خه‌خن؛ مشه‌مش؛ هه‌ناک – هه‌ناک؛ هه‌سکه‌هه‌سک؛ هه‌لکه‌هه‌لک؛ هانه‌هانه؛ شنه‌شن؛ ده‌نگی پشووسواری له‌به‌ر کاری زور و ماندوو‌یه‌تی.

به‌هن و هن افتادن: که‌وتنه هه‌سکه‌هه‌سک؛ هه‌لاکان؛ که‌وتنه هانکه‌هانک؛ هه‌نکیان؛ هه‌ناکیه‌ی؛ نه‌فه‌س بران؛ که‌وتنه هه‌ناسه‌برکی؛ ته‌نگه‌نه‌فه‌س بوون <چهار تا پله را که بالا می‌رفتم به‌هوا پاش می‌شدند: چواریلیکان ده‌چوومه سهر ده‌ته‌وتنه هه‌سکه‌هه‌سک>.

هن و هن کردن: هانه‌هان کردن؛ هانکه‌هانک کردن؛ هه‌نکیان؛ نرکاندن؛ هه‌سکه‌هه‌سک کردن.

هوا /how, ho:/ اسم، ۱. /گفتاری/ قوو؛ ده‌نگو ۲. [کردی] هؤ؛ هه‌و؛ هه‌و کیم؛ کیم؛ کیخ؛ چلک؛ ئاودز؛ ئاوجز.

هو افتادن: /گفتاری/ قوو داکه‌وتن؛ قوو به‌رزمو بوون؛ قوو که‌وته‌یره؛ ده‌نگو بلا‌وه‌وه بوون؛ قسه بلا‌و بوونه‌وه؛ قسه که‌وته‌نه سهر زمان <هو افتاده بود که قرار است وام مسکن بدهند: قوو ده‌ته‌وتنه برپاره وامی خانوو بدن>.

هو انداختن: /گفتاری/ قوو داخستن؛ قوو کردن؛ ده‌نگو بلا‌و کرده‌وه <معلوم شد دلال‌ها هم انداخته‌اند: دهر که‌وت ده‌لاله‌کان قوه‌سخت>.

خستنه ههوا «بچه‌ها بادبادک ههوا کردند: مندا له کان بهرز ههوا یله یان هه‌لدا».

هه‌وای چیزی به سر کسی زدن / افتادن: *[مجازی]* بیر / هه‌وای شتی کهوتنه سهر که‌سی؛ خه‌یالی شتی دانه سهری که‌سیک «هه‌وای سهر به سهرش زده بود: هه‌وای شار که‌ونووه سهری».

هه‌وای چیزی / کسی را داشتن: *[مجازی]* هه‌وش به شتیک یان که‌سیکه‌وه بوون؛ ناگا له شتی / که‌سیک بوون «تو برو، من هه‌وانی را دارم: تو برۆ من هه‌وسه بووئه».

هه‌وای چیزی / کسی را کردن: تاسه‌ی که‌سی / شتی کردن «لیم هه‌وای تو کرد: تاسه‌تم ش‌دوده».

به هه‌وا بریدن: هه‌لخستنه‌وه؛ هه‌روهه وه‌سی؛ هه‌له‌پرینه‌وه «از شادی به هه‌وا برید: له خوشیدا هه‌لخستنه‌وه».

به هه‌وا رفتن: چوونه ئاسمانا؛ لوه‌ی ئاسمانه‌ره؛ له به‌ین چوون؛ نوqm بوون؛ فه‌وتیان «دود شدن و به هه‌وا رفتن: بوونه دووکه‌ل و چوونه ئاسمانا».

هوانی / havā'i: [عربی] هه‌وایی

هواپر / havābar, ها: [عربی / فارسی] / اسم، هوود؛ هه‌واپر؛ که‌رسته‌ی کاره‌یایی بو هه‌لکیشانی هه‌وا و دهرکردنی بوون و دووکه‌ل.

هواپرد / havābord: [عربی / فارسی] / اسم، نه‌وه چه‌کدارانه‌ی به‌فرۆکه‌ بو شهر دهرین و به‌چه‌تر داده‌په‌رن.

هواپند / havāband: [عربی / فارسی] / صفت، (به‌ره) هه‌واگر؛ هه‌واپر؛ به‌تایبه‌تمه‌ندی و له‌بار بو به‌رگرتنی هه‌وا.

هواپندی / havābandi: [عربی / فارسی] / اسم، هه‌واپری؛ کاری که‌رسته یان ئافاریک بو به‌پینی هاتوچۆی هه‌وا.

هواپرست / havāparast, ان: [عربی / فارسی] / صفت، هه‌واپه‌رست؛ هه‌وایی؛ هوکاره و هوگری له

تاو؛ دۆخی که‌ ئاسمان بی‌هه‌وره و خۆری تیدا دیاره. هه‌روه‌ها: هه‌وای ابری؛ هه‌وای برفی هه‌وای خفه؛ خه‌ف؛ هه‌وای پاره‌ستاو که‌ هه‌ناسه‌دانی تیدا نه‌سته‌مه: هه‌وای سنگین هه‌وای دم کرد: بۆق؛ هه‌لم؛ هه‌وای گهرم و هه‌لموای.

هه‌وای سنگین هه‌وای خفه هه‌وای صاف: سامال؛ سا؛ ساو؛ سایه‌قه؛ ئاسمانی بی‌هه‌ور.

هه‌وای کرک‌ومیش: بوومه‌لیل؛ شه‌وه‌کی؛ بوولیله؛ شه‌و و پۆژان؛ تاریکی و پۆشنایی تیکه‌ل؛ سهره‌تای به‌ربه‌یان یان ئیواره.

به هه‌وای چیزی / کسی: به‌ تاسه‌ی / به‌ هه‌وای شتی / که‌سیکه‌وه؛ چاره‌پوان بوونی شتی یان که‌سیک «به هه‌وای تو آمده بود: به‌ تاسه‌ی نه‌وه هاتبوو».

هه‌وا برداشتن: *[مجازی]* خه‌یال هه‌لگرتن؛ سوار ئه‌سپی با بوون؛ لیکه‌وتن؛ خه‌یالاوی بوون «هه‌وا برش داشته بود گویا می‌خواهند او را ریس کنند: خه‌یال هه‌لگیرنجو گوايه ده‌یانه‌وئ بیکه‌نه سه‌رۆک».

هه‌وا پس بوون: *[مجازی، گفتاری]* بار / بار و دۆخ / هه‌وا ناله‌بار بوون؛ بار و دۆخ خراپ بوون «وقتی دید هه‌وا پس است، فرار کرد: که‌ دیتی بار و دۆخ ناله‌بار، هه‌لات».

هه‌وا خوردن: هه‌وا خواردن؛ هه‌وا لیکه‌وتن؛ ۱. هه‌وا دان؛ که‌وتنه به‌ر په‌وتی هه‌واوه (لباسها را پهن کن، کمی هه‌وا بخور: لباسه‌کان هه‌لخه‌ توژی هه‌وا بخون). ۲. هه‌واخوهری کردن «رقم کمی هه‌وا بخور: رۆشتم نه‌ختی هه‌وا بخور».

هه‌وا دادن: دانه پا؛ دانه به‌ر هه‌وا؛ هه‌لخستن؛ به‌ر هه‌وا دان / خستن «رختخواب‌ها را هه‌وا داد: نوپته‌کانی دایه‌ل».

هه‌وا کردن: *[گفتاری]* هه‌لدان؛ هه‌وا دان؛

دووی چه ز و هه‌وای دهروون چوون. هه‌روه‌ها:
هواپرستی

هواپیما / havāpeymā, ها: / عربی / فارسی / اسم.
فرۆکه: بالافر؛ ته‌یاره؛ تیاره؛ که‌رسته‌ی
گواستنه‌وه‌ی هه‌وایی، که به کاردانه‌وه‌ی
دینامیکی له هه‌وادا ده‌فری.

هواپیمای اطلاعاتی: فرۆکه‌ی سیخوپی؛
فرۆکه‌ی شو‌فاری.

هواپیمای بمب افکن: فرۆکه‌ی بۆم‌هاوێژ؛
ته‌یاره‌ی بوم‌بێژ.

هواپیمای بی‌موتور هه‌ گلابدر
هواپیمای شکاری: فرۆکه‌ی شه‌رفانی؛ فرۆکه‌ی
تایه‌ت بۆ شه‌ر له‌گه‌ل فرۆکه‌ی دژمن.

هواپیماربا / havāpeymārōbā, یان: / عربی /
فارسی / اسم. فروکه‌رفین؛ فرۆکه‌دز؛ ته‌یاره‌دز.

هه‌روه‌ها: هواپیماربا‌یی
هواپیمایی / havāpeymāyî: / عربی / فارسی /

هواپی ۱- ۳
هواخواه / havāxāh, ان: / عربی / فارسی / صفت.

هه‌وادار؛ لاگر؛ داژدار؛ هه‌واخوا؛ خواهان؛
پشتیوان؛ پالوبه‌ن؛ خوازیار؛ لایه‌ن‌گیر؛ لایه‌نگر؛

هۆگر.
هواخواهی / havāxāhî, ها: / عربی / فارسی /

اسم. لاکۆشکه؛ لاکۆشی؛ هه‌واخوا‌یی؛ هۆگری؛
لاگری؛ داژداری؛ پشتیوانی؛ هه‌فالدار.

هواخوری / havāxōî, ها: / عربی / فارسی / اسم.
هه‌واخۆری؛ هه‌واخوه‌ری؛ هه‌واوه‌ری؛ کار و

ره‌وتی که‌لک وه‌رگرتن له هه‌وای تازه.
هوادار / havādār, ها: ان: / عربی / فارسی / صفت.

داژدار؛ لایه‌ن‌گر؛ لایه‌ن‌گیر؛ ئاگادار؛ پارێژدار؛
یه‌وده‌ست؛ هۆگر؛ هه‌وادار؛ ته‌نخوا؛ له‌سه‌ر؛

پشتیوان؛ پالوبه‌ن «هوادار کردستان؛ هوادار اسلام؛
لایه‌نگری کوردستان؛ هۆگری ئیسلام».

هواداری / havādārî, ها: / عربی / فارسی / اسم.
لایه‌نگری؛ لایه‌نگیری؛ هۆگری؛ پشتیوانی؛

لاکۆشکه؛ لاکۆشی؛ داژداری: ۱. کرده‌وه‌یی که
نیشاندهری پشتیوانی له‌که‌س یان شتی‌که

۲. کرده‌وه‌یی که نیشاندهری لایه‌نگری کردن له
لایه‌نیکی شه‌ر و کیشه‌یه.

هوار / havār, ها: / اسم. [گفتاری] ۱. های؛ هاوار؛
هه‌را؛ قیره؛ قیره؛ قال؛ گال؛ بانگ؛ هه‌ی‌هاوار؛ دا

و بیدا؛ داد و بیداد ۲. که‌لاوه؛ ئاوار؛ لاوار؛ دار و
په‌ردوو؛ سه‌خمه؛ هه‌رفته.

هوار زدن هوار کشیدن
هوار شدن: رووخان؛ ریمان؛ رمان؛ و‌رای؛

ورپی؛ داته‌بین؛ رمیای؛ ئه‌ره‌ورپی «سقف
روی سرش هوار شد؛ بانه‌که به‌سه‌ریدا رووخا».

هوار کشیدن: هاوار کردن؛ گال‌کرده‌ی؛ بانگ
و هه‌را کردن؛ دا و بیدا کردن «دیگر چ‌را هوار

می‌کشی؟ ئیدی بۆچی هوار ده‌کشی؟» هوار
زدن

هواز دکی / havāzadegî: / عربی / فارسی / اسم.
۱. بیماری ارتفاع هه‌واکه‌وته‌یی؛

شوینه‌واری وه‌زهنی هه‌وا به‌سه‌ر شتی‌کدا (وه‌ک
ژه‌نگ هینانی ئاسن).

هوازی / havāzî, ها: ان: / عربی / فارسی / صفت.
/زیست‌شناسی/ هه‌وازی؛ تایه‌تمه‌ند و هۆکاره به

ژیان له هه‌وادا.
هواسر / havāsor: / عربی / فارسی / هه‌گلابدر

هواسنج / havāsanc, ها: / عربی / فارسی / اسم.
هه‌واپیو؛ که‌ش‌پیو؛ که‌رسته‌یه‌ک بۆ پی‌توانی

تۆکه‌یی هه‌وا و گاز.
هواسناسی / havāšenāsî: / عربی / فارسی / اسم.

هه‌واناسی؛ هه‌واسناسی؛ که‌شناسی؛ زانستی
لیکدانه‌وه‌ی دیارده‌گه‌لی که‌ش (وه‌ک هه‌ور، با،

باران، گه‌رما، سه‌رما). هه‌روه‌ها: هواسناس
هواکش / havākeš, ها: / عربی / فارسی / اسم.

هه‌واکیش: ۱. دهر‌اوێک بۆ دهر‌چوونی هه‌وا له
شوینتیکی سه‌ربه‌سه‌ته‌دا ۲. هه‌وابه‌ر؛

که‌رسته‌یه‌کی وه‌ک په‌نکه بۆ راوه‌نانی هه‌وای

خراب و هینانه ژووری هه‌وای باش.

هه‌واگیری / havāgīrī / [عربی/فارسی] اسم، هه‌واگیری؛ کار و په‌وتی دهرکردنی هه‌وای نیو ده‌زگایه‌ک.

هواناو / havānāv / ها: [عربی/فارسی] هاورکرافت

هوانورد / havānavard / ها: ان: [عربی/فارسی] اسم، فرۆ‌که‌وان؛ فرۆ‌که‌فان؛ لیخوری که‌رسته‌ی گواستنه‌وی هه‌وایی.

هوانوردی / havānavardî / [عربی/فارسی] اسم، ۱. زانست و پیشه‌ی سهر به که‌رسته‌ی گواستنه‌وی هه‌وایی ۲. فرۆ‌که‌وانی؛ زانست و لێزانی ئاژوتنی که‌رسه‌ی گواستنه‌وی هه‌وایی ۳. فرۆ‌که‌وانی؛ کار یان پیشه‌ی فرۆ‌که‌وان. هوانیرۆز / havānîrûz / [عربی/فارسی] اسم، یه‌که‌ی هه‌وایی هێزی زه‌وینی.

ه‌وایی / havāyî / [عربی] صفت. هه‌وایی: ۱. پێوه‌ندیدار یان سهر به به‌رزتر له ئاستی زه‌وین «اندامهای ه‌وایی: ئەندامگەلی ه‌وایی» ۲. سهر به فرۆ‌که‌وانی «نیروی ه‌وایی: هێزی ه‌وایی» ۳. فرۆ‌که‌یی؛ پێوه‌ندیدار یان سهر به فرۆ‌که «شرکت ه‌وایی: دابه‌شگە‌ی ه‌وایی»: ه‌وایمایی ۴. [گفتاری] هه‌وایی؛ بایی هه‌وا؛ شه‌یدایی؛ ئاومز تیکچوو، هۆش لێ‌براو؛ سهرلێ‌شێواو «از عشق دختر پاک ه‌وایی شده بود: له ئه‌وینی کچه‌که‌دا ته‌واو ه‌وایی ببوو» * ه‌وایی

ه‌وایی: قید. ۱. هه‌وایی؛ به‌ره‌و ئاسمان «ه‌وایی شلیک کرد: ه‌دوایی گولله‌ی دهرکرد» ۲. [گفتاری] ها‌کو؛ هه‌یکو؛ وه‌ها‌کو؛ په‌مه‌کی؛ له‌ خووه «این‌طور ه‌وایی حرف نزن! ئاوا ها‌کو قسه مه‌که!» * ه‌وایی

ه‌وهره / hûbare / ها: اسم، میشه‌سی؛ میشه‌سپی؛ چێرک؛ چێرک؛ چیرگ؛ چیرگ؛ چرگ؛ ه‌وده‌ره؛ ه‌وه‌وه‌ره؛ ه‌وووه‌ره؛ توده‌ره؛ ه‌وووه‌ره ه‌ووهره؛ گه‌فرک؛ بالنده‌یه‌کی وشکه‌ژیه

به‌مل و پای درێژ، بالی پان، دندووکی ئه‌ستوور و هیندیک پانه‌وه که له سهر زه‌وی هیلانه ده‌کا و نێز و میوینه‌ی له یه‌ک ناچن.

ه‌وچی / howçî, ho:çî / ها: ان: [فارسی/ترکی] صفت. ئاژاوه‌چی؛ ئاژاوه‌گیر؛ به‌شه‌روگه‌ر [افراد ه‌وچی فرصتی یافتند تا هرچه دلشان خواست بکنند: ئاژاوه‌حیه‌کان هه‌لێکیان بۆ په‌خسا تا هه‌رچی وێستان بیکهن].

ه‌وچیکری / howçigari, ho:çî- / ها: [فارسی/ترکی] اسم، ئاژاوه‌گیر؛ شه‌روگه‌ری؛ ترۆکاری؛ کار و په‌وتی بشیوه‌ نانه‌وه و جه‌نجال کردن.

ه‌ود / hûd / ها: [انگلیسی] اسم، ه‌وود؛ هه‌واهره؛ که‌رسته‌یه‌ک به سهر کوانوو یان ئوجاقه‌وه بۆ هه‌لکێشان و دهرکردنی هه‌لم، بۆق، بۆن و چر و چه‌وری نیو چیشخانه.

ه‌ودج / hûdac, ho(w)dac / ها: [عرب از کردی] اسم، [قدیمی] که‌ژاوه؛ کی‌ژاوه؛ مه‌ئافه؛ کورسی ئاسایه‌ک بۆ دانیشتنی رێبوار له سهر چوارپێ یان له سهر شانی باره‌رانه‌وه.

ه‌وده / hûde / [نامتداول] اسم، ه‌و؛ خو: ۱. که‌ل؛ به‌هره؛ فایده؛ باره؛ که‌لک؛ قازانج؛ به‌ره‌هم ۲. ئاکام؛ سه‌رئه‌نجام؛ داها.

ه‌ورا / hûrā / [فرانسوی] صوت. ه‌وورا؛ ه‌ورا؛ ورا؛ بژی؛ ده‌نگی کومه‌ل بۆ ئافه‌رین له که‌سێ.

ه‌ورا کشیدن: ه‌وورا کێشان «مردم برای سخنران دست زدند و ه‌ورا کشیدند: خه‌لک بۆ وتاریژه‌که چه‌له‌یان لێدا و ه‌وورایان کێشا».

ه‌ورت / hort / ه‌ورت

ه‌ورمن / hormon / ها: [فرانسوی] اسم، ه‌ورمون: ۱. [فیزیولوژی] به‌ره‌می ئالی خانه‌ی زیندوو که به تراوی نیو له‌ش یان شیریه‌ی گیادا ده‌گه‌رێ و کاری خانه‌کان خێرا ده‌کاته‌وه ۲. به‌ره‌می ده‌ستکری ه‌ورمون * ه‌ورمن؛

ئالۇشى؛ ئەلۇرى.

ھوسناک / havasnāk: [عربی/ فارسی] صفت.
فلووف؛ ئالۇشاوی؛ ھۇکاوی.

ھوش / hūš: [سم، ھۆش؛ بیر؛ ویر؛ ویر؛ منە؛
وش؛ ھیش؛ شەس؛ شەست؛ زەین: ۱. توانایی
بەکارھینانی زانیاری بۇ پروبەرۋو بوونەۋە دەگەل
دەۋرۋەری خۇ یا خود بیر کردنەۋە کی جیاۋاز
۲. فام؛ فکر؛ ھز؛ توانایی فیر بوون، تیگەیشتن
یان پروبەرۋو بوونەۋە دەگەل بار و دۇخی تازە
یان ئەستەمدا ۳. ئارش؛ ئاۋە؛ شۆش؛ ھەش؛
ھش؛ لېھاتووی بیر و زەین بۇ لیکدانەۋە
زانیاری ھەستى یان ۋەرگرتنى زانیاری لە
جەھانی دەۋرۋەر.

□ ھوش مصنوعی: ھۆشی دەسکرد؛ لېھاتووی
ماشینیك بۇ لاسایی کردنەۋە کی کردەۋە
ژیرانی مەرۋف.

□ ھوش از سر کسی پریدن / رفتن: [مجازی] بیر
و ھۆش بۇ کەسک نەمان؛ ھۆش لی-بران؛
سەر کەسک سۈورمان «از دیدن آن همه پول
هوش از سرش ریخت» لە دیتنی ئەۋ ھەمکە پارە،
سەر و ھۆشی بۆ نەمان». ھەرۋەھا: ھوش از سر
کسی بردن

از ھوش رفتن: لە سەر خۇ چوون؛ بېھۆش
بوون؛ خاۋیر بوونەۋە؛ بوورانەۋە؛ ۋیەردەۋە؛
سەرۋو ۋی شیە. بەرانبەر: بە ھوش آمدن
«بە زمین افتاد و از هوش رفت» کەوت و لەسەر خوی
چو.

بە ھوش آمدن: ھاتنەۋە سەر خۇ؛ ھاتنەۋە
ھۆش؛ وشیار بوونەۋە؛ ھاتنەۋە ھۆش؛ ئامایو
ھۆش. بەرانبەر: از هوش رفتن «بعد از دو روز به
هوش آمدم» ۋە توانست حرف بزند: پاش دوو رۆژ
ھاتنەۋە سەر خوی و توانی قسە بکا.

بە ھوش آوردن: ھینانە ھۆش؛ ھاوردنەۋە
سەر خۇ؛ وشیار کردنەۋە؛ ھۆشیارەۋە کردن؛
ئاگا کردنەۋە؛ ئاردەۋە ھۆش «بە زور شوک او را

هورمون / hormon: [فرانسوی] ھورمُن

ھوز / havvaz: [عربی/سم، ھەۋۋەز؛ نیوی
دوۋھەمین گرۆی پیتی ئەبجەد.

ھوس / havas، ھا: [عربی/سم، ھەۋەس؛
ئیشتیا؛ ئەلیا؛ ئالھا؛ ئەلھا؛ کەلکەل؛ کەلکەلە؛
کەلکەلە؛ خولیا؛ قرم؛ خیتک؛ ھەز؛ ھەز؛ ھەز؛
۱. ئارەزووی کاتی و
زوو رابر ۲. [مجازی] ھۆک؛ ئیشتیای گان.

□ ھوس کردن: ۱. مرخ خۆش کردن؛ تەماح
کردن؛ قرم خۆش کردن؛ نۆس کردن؛ لووت
خوربان؛ کەۋتە سەر ۲. ئیشتیا کردن؛
ئارەزوو کردن «ھوس قورمەسبزی کردەمان؛
نیشتیای سەۋزی قاورمەم کردووس».

بە ھوس انداختن: ئیشتیا بزواندن «بوی کباب
رەگزان را به هوس می‌انداخت» بۆی کەباب
نیشتیای رېبوارانی نەپواند. ھەرۋەھا: بە
ھوس افتادن

ھوس انگیز / havasangîz: [عربی/ فارسی] صفت.
ھۇکاوی؛ ھەزاوی؛ ھەۋەساوی؛ ئالۇشاوی؛ ھۆی
ھاندانی ھەزی جینسی.

ھوسانە / havasāne: [عربی/ فارسی] ھە و بارانە
ھوسباز / havasbāz، ھا: [ان/ عربی/ فارسی]
صفت. دلچەپان؛ دلچۆک: ۱. بە ئالۇش؛ زەنەک
(بۇ پیاو)؛ ھەشەری (بۇ ژن)؛ شاۋەتی ۲. فلووفا؛
بە ھەز و ئارەزووی زوو رابر و کاتیۋە.

ھوسبازی / havasbāzi، ھا: [عربی/ فارسی/سم،
دلچەپرینی؛ دلچۆکی: ۱. کار و پەوتی
دلچەپراندن ۲. دۆخ یان چۆنیەتی خۆش
رابواردن؛ لە دووی ھەزکەۋت، بەبی لەبەر چاو
گرتنی داب و نەرتی کۆمەلگا.

ھوسران / havasrān: [عربی/ فارسی] صفت.
دلچەپان؛ دلچەپن؛ ھەۋەسباز؛ خۆش رابویر.

ھوسرانی / havasrāni، ھا: [عربی/ فارسی/سم،
دلچەپرینی؛ دلچەپرانی؛ خۆش رابویری: ۱. دۆخ
یان چۆنیەتی خۆش رابواردن ۲. شاۋەتی؛

۲. رھوتی کھلک وەرگرتنی تھواو له ههست بۆ وەرگرتنی زانیاری له ڤووداوان.

هوفاریقون / hūfāriqūn / [عربی/اسم، ترس؛ ته‌رس؛ هزارچشم

هول ¹ / howl, ho:l / [عربی/اسم، ترس؛ ته‌رس؛ ته‌رسی؛ سام؛ یاس؛ سوهن؛ ساو؛ هاس؛ باک؛ زه‌رتلاق؛ پری؛ خه‌زه؛ قورف؛ چورچ؛ چرچ؛ هه‌راس؛ سیم؛ تاو؛ زیه‌له؛ زار؛ زړاو؛ زاور؛ تناب؛ هول ²: صفت. [گفتاری] هه‌ول؛ هه‌ول؛ هه‌ویل؛ شله‌ژاو؛ په‌شۆکاو؛ سه‌رسام؛ ده‌سه‌پاچه؛ سه‌رلی‌شیواو؛ سه‌راسیمه؛ له‌بکۆک؛ سه‌رلی‌تیکچوو.

□ هول شدن: هه‌ول بوون؛ سه‌ر لی‌شیوان؛ سه‌رلی‌تیکچوون؛ هۆش بلاو بوون؛ له‌بکین؛ خه‌بسین؛ په‌شۆکان؛ په‌شۆکیه‌ی؛ په‌شیویای؛ شیویان؛ په‌شیو بوون «هول شده بود، نمی‌دانست چه بکند: هه‌ول ببوو، نه‌یده‌زانی چ‌بکا».

هول کردن: ۱. شله‌ژان؛ ترسان؛ زاله‌تره‌ک بوون؛ به‌هۆی ترسی زۆره‌وه وشیاری خۆ له ده‌ست دان «بچه‌هول کرده، کمی نمک بدهید بلیسد: ئەو مندالە شلەژاوە، نەختی خۆیی بدەنی بیلەستێتەوه» ۲. هه‌ول کردن؛ له‌بکاندن؛ په‌شۆکاندن؛ په‌شۆکنه‌ی؛ سه‌ر لی‌شیواندن؛ تووشی هه‌شتاو و سه‌رلی‌شیواوی کردن «هولش نکنید! بگذارید فکر بکند: هه‌ولی مه‌که‌ن! لی‌گه‌رن با بیر بکاته‌وه».

از هول هلیم توی دیک افتادن: [کتابی] له‌تاو زگ دهم سووتان؛ له‌به‌ر هه‌لپه‌و چاوچنۆکی، تووشی زه‌حمه‌ت بوون «بیجاره‌از هول هلیم افتاد توی دیک: به‌سته‌زمان له‌تاو زگی ده‌می سووتا».

هول انگیز / howlangiz, ho:l- / [عربی/فارسی] صفت. ترسناک؛ خوفناک؛ خه‌وفناک؛ سامناک؛ ترسینه‌ر؛ به‌سام؛ سامدار؛ زه‌رنده.

هولناک / howlnāk, ho:l- / [عربی/فارسی] صفت. سامناک؛ ترسناک؛ ترسینه‌ر؛ به‌سام؛

به‌هوش آوردند: به‌زه‌بری شۆک هینایانه‌ده‌هوش.

هوشبری / hūšbari / [اسم، پزشکی] هۆشبه‌ری؛ ۱. کار و رھوتی بیه‌هۆش کردن ۲. کۆمه‌له‌کار یان شیوه‌گه‌لی بیه‌هۆش کردنی گیانه‌وه‌ر، به‌تایبه‌ت مړۆ.

هوشمند / hūšmand, hān / [ان؛ صفت. زیره‌ک؛ وشیار؛ وریا؛ مه‌ژودار؛ به‌ئاوه‌ز؛ ژیر؛ مه‌زگدار؛ خاوه‌ن مژگ؛ زرینگ؛ هایا؛ ۱. به‌هۆش و لی‌هاتوووی زه‌ینی زۆره‌وه ۲. به‌بیر و هۆش؛ نیشاندەری دادوەری باش یان ئاوەز و بی‌ری گه‌شاهه.

هوشمندانه ¹ / hūšmandāne / [ان؛ صفت. ژیرانه؛ به‌ئاوه‌زه‌وه؛ به‌مه‌زگداری؛ وریایانه «رفتار هوشمندانه؛ سخنان هوشمندانه؛ ناکاری ژیرانه؛ وته‌ی ژیرانه».

هوشمندانه ²: قید. زیره‌کانه؛ وریایانه؛ ژیرانه؛ به‌بیر و هۆشه‌وه؛ ناگیانه؛ به‌هۆش و گو‌ش؛ به‌وریایی؛ هاوړی ده‌گه‌ل هۆش و توانایی زه‌ینی «در رویارویی با مشکلات هوشمندانه رفتار می‌کرد: له‌ږووبه‌روو بوونه‌وه ده‌گه‌ل که‌ندوکۆسپاندا، زیرانه‌ده‌جولا‌یه‌وه».

هوشمندی / hūšmandi, hā- / [اسم، وریایی؛ وشیاری؛ مه‌ژوداری؛ ژیری؛ دۆخ یان چۆنیه‌تی به‌هۆش بوون؛ به‌ئاوه‌ز بوون.

هوشی / hūši / [ان؛ صفت. هۆشی؛ سه‌ر به‌هۆش «ضرب هوشی؛ به‌ره‌ی هوشی؛ به‌رئه‌نجامی هوشی؛ به‌ره‌ی هوشی».

هوشیار / hūš(i)yār, hān / [ان؛ صفت. وریا؛ وشیار؛ هۆشیار؛ هه‌دار؛ هایه؛ زرینگ؛ زرنگ؛ زیره‌ک؛ هایا؛ زه‌قه‌ل؛ ناگدار؛ هاگی‌دار؛ وسل؛ قوته؛ له‌سه‌ره‌سه‌ست؛ به‌بیر؛ دلاوه‌دان؛ دل‌زینده؛ چارچاف؛ چارچه‌ش؛ به‌هۆش؛ چرخ؛ ئه‌غیار؛ ئه‌یار؛ شه‌ش‌بیندار؛ هه‌شار؛ شیار.

هوشیاری / hūš(i)yāri, hā- / [اسم، وشیاری؛ هوشیاری؛ ۱. ژیری؛ به‌هره‌مه‌ندی له‌هۆشی زۆر

خه‌به‌ریان دا می‌رده‌ک‌ه‌ی ده‌یه‌وئ هه‌وئ سسه
سسه‌ی). هه‌روه‌ها: هوو آمدن به سر کسی

هوو‌دار / havûdār / صفت. هه‌وئ‌بار؛ هه‌وه‌سار.
هوو‌داری / havûdārî / اسم. هه‌وه‌ساری؛
هه‌وئ‌باری؛ هه‌فینی؛ هه‌وینی.

هو و جنجال / hov-o-cancāl / اسم. [گفتاری]
هه‌راوه‌ریا؛ هه‌را و هاوار؛ گورپ و هه‌را؛ چه‌قه و
هه‌را؛ هه‌له‌به‌ل؛ قوولا‌قول؛ شه‌ره‌م‌للی؛
شه‌ماته؛ دهنگ و دۆر؛ هه‌ره و مه‌زات؛ زله‌زل؛
زه‌نا-زه‌نا؛ گاله‌گال؛ هه‌للا-هه‌للا؛ چه‌قه‌چه‌ق؛
گورپ و چه‌قه؛ گرم و قال؛ قره و مشه؛ قرم و قال؛
هه‌را و جه‌نجال.

هوی / havā / [عربی] هه‌وا - ۵

هویت / hovîyyat / [عربی] اسم. پیناس؛
شوناس: ۱. نه‌وه‌ی که‌سیکی پی‌وه دهناسری و
هوی جی‌اوازی له دیترا نه (وه‌ک ناو، ناوی باوک
و...) ۲. تایه‌تمه‌ندی که‌سایه‌تی و فره‌ه‌نگی
که‌س که له دیترا نی جوئ ده‌کاته‌وه.

هویج / havîc ، ها: از عربی/ اسم. گیزه‌ر؛ گزه‌ر؛
گزه‌ر؛ گزه‌ر؛ گزه‌رکی؛ یار‌کوک؛ هه‌ویج؛
۱. نالقه‌گیاه‌کی دو‌وسالانه‌یه به ریشه‌ی راست
و نه‌ستور و لقی ساف و گه‌لای بلاو و گولی
چکۆله‌ی سپی کۆمه‌ل وه‌کوو چه‌تره‌وه ۲. بنی
نه‌و گیاه‌یه که‌ گرۆفه‌ریکی نه‌ستووری نارنجی
یان نارنجی مه‌یلو زه‌رده و ده‌خوری.

هویج‌پلو / havîcpolow ، -polo: [از عربی/
فارسی] اسم. هه‌ویج‌پلاو؛ گزه‌ر‌پلاو؛ جوئ‌پلاو به
گوشت و مره‌بای گزه‌ره‌وه.

هویدا / hoveydā / صفت. [دبی] دیار؛ ناشکرا؛
دیتبار؛ خویا؛ دیارمان؛ هاینه؛ به‌رچاو؛ خانه؛
خوانی (شادی عمیقی در سیمایش هویدا بود؛
خوشیه‌کی بی‌بن له سیمایدا دیار بوو).

هویه / hoviye ، ها: [؟] اسم. هه‌ویه؛ که‌رسته‌ی
له‌حیمکاری به‌ تینی ناوه‌کی (کاره‌با) یان
ده‌ره‌کی (ئاگر) وه.

به‌سه‌هم؛ زه‌رنده؛ به‌هه‌یه‌ت؛ گیان‌سووج؛
سامدار.

هولوسن / holosen / [فرانسوی] اسم.
[زمین‌شناسی] هولوسین؛ یه‌که‌مین خول له
ده‌ورانی چواره‌می زه‌ویناسی؛ هولوسن

هولوگرافی / holog(e)rāfi / [فرانسوی] اسم.
هولوگرافی؛ شیوه‌ی دروست‌کردنه‌وه‌ی وینه‌ی
سی‌به‌ر له‌سه‌ر فیلمی وینه‌گه‌ری به‌تیشکی
له‌یزر.

هولوگرام / holog(e)rām / [فرانسوی] اسم.
هولوگرام؛ وینه‌ی دروست‌کراوه‌ی سی‌به‌ر به
شیوه‌ی هولوگرافی.

هول و ولا / howl-o-valā, ho:l- / [عربی] اسم.
[گفتاری] دله‌راوکی؛ دله‌ته‌پی؛ ترس و نیگه‌رانی
(با این خبر همه را به هول و ولا انداختی؛ به‌مه‌ه‌واله
هه‌مووت خسته دله‌راو‌کوه). هه‌وره‌ها؛ به‌هول و
ولا افتادن؛ به‌هول و ولا انداختن

هول هولکی / holholakî / قید. [گفتاری]
په‌له‌په‌ل؛ هه‌وله‌هه‌ول؛ هه‌لمه‌هه‌لم؛ بریو-بریو؛
به‌له‌ز؛ به‌په‌له (هول‌هولکی غذا خورد و رفت؛ به‌هه‌ل
نانی خوارد و رۆشت).

هوله / ho(w)le ، ها: [؟] اسم. خاولی؛ خافلو؛
هه‌وله؛ چه‌وله؛ مه‌رحمه.

هوم / hûm / صوت. [گفتاری] ئی؛ به‌لی؛ ئه‌ری؛
ئم؛ نه‌هه؛ وشه‌ی پشتگری یان پی‌داگری.

هوم‌وپاتی / home'opātî / [انگلیسی] هه‌م‌وپاتی

هونگ / havang / هه‌ونگ

هوو / havû ، ها: اسم. هه‌وو؛ هه‌وئ؛ هه‌فی؛
هه‌وه؛ هه‌نه؛ هام‌شوو؛ هه‌وگ؛ نه‌نه؛ وسنی؛
وه‌سنی؛ ژنی که‌له‌گه‌ل ژن یان ژنانی‌تر
میردیکی هه‌یه.

هوو آوردن به‌سر کسی: هه‌وو/ ژن هه‌نانه
سه‌ر که‌سیک؛ هه‌وئ سه‌روو یۆینه‌ئارده‌ی
(خبر شد که شوهرش می‌خواهد به‌سرس هه‌و بوزد)

نه کراوه وه ۲. کاردانه وهی رهوانی و له‌شی
(وه کوو ترس) که به شیوه‌ی هستیکی به‌هیز
ده‌بیته هوی گۆرانکاریه کی له‌شی و ئاماده بوون
بۆ چالاکیه کی ده‌سه‌جی.

هیجان آور / -hayacānāvar, hayecān- / [عربی /
فارسی] هیجان انگیز

هیجان انگیز / -hayacānangîz, hayecān- /
[عربی / فارسی] صفت. ۱. زۆر سه‌یر و خوش
۲. هوی به‌ده‌یانی ئه‌و بار و دۆخه * هیجان آور
هیجانی / -hayecānî, hayecānî- / [عربی] صفت.
هه‌یه‌جانی: ۱. پر هه‌یه‌جان «فیلم هیجانی: فیلمی
هه‌یه‌جانی» ۲. پێوه‌ندیدار به هه‌یه‌جانه‌وه
(«فتارهای هیجانی: کرده‌ه‌گلی هه‌یه‌جانی»).

هیجده / -hîcdah- / هجده

هیج / -hîc- / صفت. هیج؛ هیج؛ هیج؛ هه‌ووج؛
هه‌ج؛ تو؛ ۱. هیج و پووج؛ مه‌راش؛ نه‌تشت؛ ژخۆ؛
که‌م‌بایه‌خ یان بی‌بایه‌خ «این کارها هیج است: نهم
کارانه هیج و پووجن» ۲. نه‌بوو؛ نه‌بووگ «هیج کس
اینجا نیست: هیج که‌سێک لێره‌دا نیه».

هیج: قید. هیج؛ هیج؛ ۱. ئه‌ری؛ هه‌ر؛ ئایا؛ ئاخۆ
«هیج دانی؟ هیج دیده‌ای؟ نه‌ری زانیوته؟» هه‌ر
دیوته؟ ۲. قه‌ت؛ قه‌د؛ هه‌ر؛ هه‌رگیز «هیج
نیدهام؛ هیج نرفته بود: قه‌ت نه‌مدیوه؛ هه‌رگیز
نه‌رۆشتبوو» ۳. زێده له وه‌ش؛ زیاد له‌وه‌ش «بول
کتاب را که نداد هیج، بولی هم قرض گرفت: هیج
پاره‌ی کتێبه‌که‌ی نه‌دا، پاره‌شی لیم ساند!» هیجی
[گفتاری]

هیج: ضمیر. هیج؛ هیج؛ هیج؛ هیجیه؛ هیجی؛
هیجیک؛ هیجی؛ ج؛ چی «هرچه پرسیدند، من هیج
نگفتم: هه‌رچی پرسیان، من هیج نه‌گوت».

هیج: پیشوا. هیج-؛ هیج- (هیجکاره؛ هه‌کس؛
هیجک: هیجکاره؛ هیجکس؛ هه‌جکام).
هیج چیز / -hîc.êz- / ضمیر. هیج شتی؛ هیجی؛
هه‌ووج چیشته؛ هیج چێو؛ هیجیه؛ هیجی (آرام
هیج نه‌داشت: آرام هه‌ج شتی نه‌بوو).

پروتون و نوترون قورستره به‌لام ته‌مه‌نی که‌متره.
هیپنوتیزم / -hipnotizm- / [فرانسوی] هیپنوتیزم

هیپنوتیزور / -hipnotîzor, -ha- / [فرانسوی] اسم.
ئه‌و که‌سه‌ی کاری هیپنوتیزم کردنه.

هیپنوتیزم / -hipnotism- / [فرانسوی] اسم.
هیپنوتیزم؛ بار و دۆخی خه‌وی ده‌سکرد که
مرۆ ده‌سه‌لاتی ده‌که‌وێته به‌ر کاریگه‌ری که‌سی
دی: هیپنوتیزم

هیپوتالاموس / -hîpotālāmûs- / [فرانسوی] اسم.
هیپوتالاموس؛ به‌شی ژێره‌وه‌ی می‌شکی نیوانی
گوانداران که له ژێر تالاموسدا یه و ناوه‌نده‌کانی
رێکخستنی چالاکیه ناویسته‌کانی ژبان له خۆ
ده‌گرێ.

هیپوتونیک / -hipotonîk- / [فرانسوی] صفت.
[ئیمی] هیپوتونیک؛ که‌م ته‌وژم.

هیپوفیز / -hîpofîz- / [فرانسوی] اسم. هیپوفیز؛
لوویه‌کی خه‌ریلانه له سه‌ر ئێسکی په‌پوله‌یی
کاپۆلدا که به ئه‌ندازه‌ی فندقیکه و هه‌موو
لووه‌کانی تری له‌ش رێبه‌ری ده‌کا.

هیی / -hîpi- / ها؛ [انگلیسی] اسم. هیپی؛ ئه‌و
لاوانه‌ی له دژی نه‌ریتی کۆمه‌لگای رۆژاوادا،
جلی سه‌یر و سه‌مه‌ره له به‌ر ده‌که‌ن و خۆیان
نااسایی ده‌پازینه‌وه و ماک و ده‌وای سه‌رکه‌ر
به‌کار دینن.

هیتیر / -hîter, -ha- / [انگلیسی] اسم. هیتیر؛
وه‌ج‌خ‌ی کاره‌بایی.

هیتی / -hîti- / اسم. هیتی: ۱. /ها؛ /ان/ هۆزی
سپی پێستی که‌ونارا که له هه‌زاره‌ی دووه‌مه‌ی
پیش له زاین له ئاسیای بچووک و سووریا دا
ده‌وله‌تیکه به‌هیزیان پێکه‌وه نابوو ۲. زمانی ئه‌و
هۆزه؛ له زمانه‌کانی هیندو-ئوروپایی.

هیجان / -hayacān, hayecān- / ها؛ /ات- / [عربی]
/اسم. زیج؛ هه‌یه‌جان: ۱. کاردانه‌وه‌یه‌کی هه‌ستی
یان ناکاری له به‌رامبه‌ر دۆخیکی چاه‌ره‌وانی

هېچی: ضمير. /غضارۍ/ هېچ؛ هېچ؛ هېشتی؛ هېشتیک؛ هېچ؛ هېچیک <هېچی نکفت؛ هېچی نداشتم: هېچی نه گوت؛ هېشتیکم نه بوو>.

هېچ یک / hîçyek /: ضمير. ۱. هېچکام؛ هېچکامه؛ شتاق؛ نه یی: ۱. دانه یی؛ نه یه که له مانه؛ هېچ دانه ی؛ هېچ یو <هېچ یک از این کتاب ها به درد نمی خورد: داند یی له م کتبیانه به کار نایی> ۲. که س؛ هېچ که س <هېچ یک از آنها خبر نداشت: که سیان خبه یی نه بوو> * هېچکدام

هیدر / hîder, ها: /فرانسوی/ اسم. /زیست شناسی/ هیدر؛ ئیدر؛ ساکارترین گیانه وه ری پر خانه یی که له ناوی شیربندا ده زی.

هیدرات / hîdrāt, ها: /فرانسوی/ اسم. /شیمی/ هیدرات؛ ئیدرات؛ ئه وه ماکه ی له گهل ئاودا ټیکهل بووه: ئیدرات

هیدرات کربن: ههر مولکولیکي پیکهاتوو له کهربون، ئوکسیژن و هیدروژن (وهک شه کر، نیشاسته و سیلولوز): کربوهیدرات

هیدراته / hîdrâte /: /فرانسوی/ صفت. هیدراته؛ ئیدراته؛ ماکي کیمیایی ئاودار: ئیدراته

هیدراسیون / hîdrās(i)yon /: /فرانسوی/ اسم. هیدراسیون؛ ئیدراسیون؛ ټیک ئالان له گهل ئاودا: ئیدراسیون

هیدروالکتریک / hîdro'elektirik, -'elektirik /: /فرانسوی/ صفت. هیدروټیلیکتریک؛ پتوهن دیدار به وه گرگرتنی بهرق له ئاو: ئیدروالکتریک

هیدروتراپی / hîdrot(e)rāpī /: /فرانسوی/ اسم. ئاوده رمانی؛ هیدروټراپی؛ ئیدروټراپی: ۱. دهرمانی بری نه خوځشی به وهرزشی تایبته له ئاودا ۲. رهوښکی ته ندورستی به خوار دنه وه ی ئاو:

ئیدروتراپی هیدرو تروپېسم / hîdrot(e)ropism /: /فرانسوی/ اسم. ئاوخوازی؛ ئاوه گری؛ هیدروټروپېسم؛ تایبته منهن دیک له گیادا که ئه بیتته هو ی به خوځا هاتن و گشه کردن له راسته ی رهوتی ئاودا:

هېچکاره / hîçkâre /: صفت. هېچکاره: ۱. بی کار و پېشه <همه کاره هېچکاره است: همه کاره هېچکار دیه> ۲. بی دهسه لات؛ دهست نه ریش توو؛ دهس نه لوا <او در آن اداره هېچکاره است: له و مهرزنگه دا هېچکاره یه>.

هېچکدام / hîçkodām /: هېچ یک هېچکس / hîçkas /: ضمير. هېچ که س؛ هووچکه؛ هېچکه؛ نه که سیک <در آنجا هېچکس نبود: هېچکس له وئ نه بوو>.

هېچکاد / hîçgāh /: قید. /ادبی/ قه د؛ قه ت؛ هېچ وه خت؛ هېچ کات؛ هېچکه ی؛ هېچکای؛ ههر گیز؛ ههر گیزای ههر گیز؛ ههر گیزاوه هر گیز <او هېچکاه سفر نکرده است: قه ت سه فهری نه کردووه>.

هېچکرا / hîçgerā, بیان: /صفت. هېچوازی؛ هېچ خوازی؛ هېچه وگر.

هېچ گرایي / hîçgerāyi /: اسم. هېچوازی؛ هېچ خوازی؛ هېچ وپووچوازی؛ هېچه وگری: ۱. پروا به وه ی که بایه خیک نیه و ژبان بیخو و هېچ وپووچه ۲. نایینی که راستی و به تایبته ئاکار به هېچ ده زانی ۳. نایینی که ده لئ پیکهاته ی دنیا هیند خراپه که بهر له دروست کردنه وه ی ده بی کاول کری.

هېچ گونه / hîçgûne /: قید. به هېچ جوړ؛ هېچ جوړی؛ هېچ کلوجی؛ هېچ چه شنه؛ هېچ جوړیک؛ هېچ جوړ.

هېچمندان / hîçmadān, ان: /صفت. /ادبی/ هېچ نه زان؛ ناشاروا؛ نا ناگا <حالا شما از بنده ی هېچمندان می خواهيد که راهی پیش پائتان بگذارم؟!> ئیسته ئیوه له منی هېچ نه زان ده تانه وئ ړیتان پی نیشان بده م؟!>.

هېچ وقت / hîçvaqt /: /فارسی/ عربي/ قید. قه ت؛ قه د؛ ههر گیز؛ هېچ وه خت؛ هېچ کات؛ هېچکه ی؛ هېچکا؛ هېچ سات <هېچ وقت او را ندیده ام: قه ت نه میدیوه>.

هېچی / hîççi /: هېچ ۲-۳

ئیدروتروپىسم

هیدرور / hîdrûr: [فرانسوی] هیدرید

هیدروژن / hîdrojen: [فرانسوی] اسم

هیدروژن؛ ئیدروژین؛ ساکارترین و سۇکتین توخىمى كىمىيائى به ژماره‌ی ئەتۆمى ۱ و كىشى ئەتۆمى ۱ كه گازىكى بىرەنگ و بۆنه، زوو ئاگر دەگرى و يەككە له دوو توخىمى پىكەپنەرى ئاوه و له برىشكى و پىشەسازىدا زۆر بەكەلكە:

ئیدروژن

هیدروژن سكتىن: دوتروم؛ هیدروژنى قورس؛ ئىزوتوپى يەك نوترونى هیدروژن.

هیدروژناسيون / hîdrojenās(i)yon: [فرانسوی]

اسم. هیدروژیناسيون؛ ئیدروژناسيون؛ هیدروژندار

کردنى برى ماكى كىمىيائى: ئیدروژناسيون

هیدروژنش / hîdrojeneš: [فرانسوی] اسم

هیدروژىنىش؛ ئیدروژىنىش؛ كار و رەوتى گرتنە ژىر كارتىكەرى هیدروژنى ماكىكى كىمىيائى يان تىك ئالانى لەگەل هیدروژندا: ئیدروژنش

هیدروژنە / hîdrojene: [فرانسوی] صفت.

هیدروژندار؛ ئیدروژنە؛ بە ئەتۆمى هیدروژن لە ناو فرمولى كىمىيائىدا: ئیدروژنە

هیدروستاتىك / hîdro('e)stātik: [فرانسوی]

اسم. هیدروستاتىك؛ لقىك لە زانستى ميكانىك كه لە سەر دۆخى مەندى تراو و هیزەكانى سەر بهوه دەكۆلىتەوه: ئیدروستاتىك

هیدروسفالى / hîdrosefāli: [فرانسوی] اسم

[پشكى] هیدروسیفالى؛ ئیدروسیفالى؛ دۆخى زۆر بوونەوهى تراوى نىۆ مېشك: ئیدروسفالى

هیدروسفر / hîdrosfer: [فرانسوی] اسم

هیدروسفىر؛ سەرجهمى ئاوهگەلى زەوى: ئیدروسفر

هیدروفوبل / hîdrofoyl: [فرانسوی] اسم

هیدروفوبل؛ جۆرى كەشتى كه بنهكهى تەختە و به سەر ئاودا دەروا: ئیدروفوبل

هیدروفىل / hîdrofil: [فرانسوی] صفت.

هیدروفىل؛ ئاودۆس؛ ئیدروفىل

هیدروكربن / hîdrokarbon: [انگلیسی] اسم

[شىمى] هیدروكەربون؛ ئیدروكەربون؛

پىكەتەيهك لە كەربون و هیدروژن: ئیدروكربن؛

ئیدروكربور؛ كربور هیدروژن؛ هیدروكربن

هیدروكربور / hîdrokarbûr: [فرانسوی]

هیدروكربن

هیدرولوزى / hîdrolojî: [فرانسوی] اسم

ئاوناسى؛ هیدرولوزى؛ ئیدرولوزى؛ زانستى

ناسىنى ئاو: ئیدرولوزى

هیدرولیز / hîdrolîz: [فرانسوی] اسم [شىمى]

هیدرولیز؛ ئیدرولیز؛ شى کردنەوهى شىمىيائى به

ئاو.

هیدرولىك / hîdrolik: [فرانسوی] اسم

هیدرولىك؛ ئیدرولىك؛ لقىك لە زانست و

تەكنولۇجى كه لە سەر تايهەتمەنديگەلى

فىزىكى و كەلك گرتن لىيان دەكۆلىتەوه:

ئیدرولىك

هیدرولىك: صفت. هیدرولىك؛ ئیدرولىك؛

سەر به هیدرولىك.

هیدرولىكى / hîdrolikî: [فرانسوی] صفت.

هیدرولىك؛ ئیدرولىك؛ سەر به هیدرولىك.

هیدرومىتر / hîdrometr: [فرانسوی] اسم

هیدرومىتر؛ ئیدرومىتر؛ تراوپىتو؛ ئاوپىتو: ئیدرومىتر

هیدرىد / hîdrîd: [انگلیسی] اسم [شىمى]

هیدرىد؛ ئیدرىد؛ تىك ئالاولى كانزا و هیدروژن

يان كانزا و ناكازا پىكەوه: ئیدرىد؛ هیدرو

هیدرودىن / hîrodîn: [؟] اسم. هیدرودىن؛ ماكى

گىرسىنەرى خوین كه لە لىكى زالوو دەدەلى.

هیراكس / hîrāks: [؟] موشكە

هیروكلېست / hîrog(i)lîf, hîyerog(e)lîf:

[فرانسوی] خط هیروگلىف، خط

هیر و وىر / hîr-o-vîr: [گفتارى] بگره و

بەردە؛ گىر و داو؛ هەرەمەزات؛ گورمۆرە؛ بار و

دۆخى جەنجال و شپىر و شىواو.

هیز / hîz: صفت. حیز: ۱. بە ئالۇش؛ زەنەك (بۆ

داشت: *هیزم* ییکی جوانی بوو.

هیکلدار / *heykaldār*، ها: [مغرب/فارسی] صفت. که له گهت؛ به قهواره؛ ئەستور؛ گرس؛ ههیکهلی؛ زنتل؛ ئابۇنه؛ شاقه لدار؛ زه گهر دوگ؛ زه گزه گه؛ زه گورده؛ چوارشانه؛ که لین؛ زه لام؛ گهپ؛ هرچی مندش؛ به قه لافه تیکی درشت و به هیزم وه.

هیمنه / *heymane*؛ [عربی/اسم]؛ [ادبی]؛ هنگ و دینگ؛ جه لال و شکو.

هیمه / *hîme*، ها: [اسم]؛ [ادبی]؛ ئیشکه ل؛ چر و چیلکه؛ هیثم؛ پوووشکه؛ چیلکه؛ هه ژه ژال؛ چیلکه و چال؛ چر و چیو؛ چۆکلئ؛ پوووش و په لاش؛ چۆلئ؛ چل و چیتو؛ سووته مه نی؛ وشکه لق و چیتو که بۆ سووتان ده بی.

هیمه سور / *hîmesûz*، ها: [اسم]؛ شویمینه؛ شویمینه؛ کوروی نیو دیوار؛ شمیمه هین / *hîn*؛ صوت. هی؛ هن؛ هه چه؛ هنگ؛ نق. دهنگیک بۆ لیخوړینی چوار پی.

هین کردن؛ هی لئ کردن؛ هن کردن؛ ده کردن؛ خرا هین کرد و برد؛ هی له که ره که برد و بردی.

هیولا / *hayûlâ*؛ [مغرب از یونانی]؛ اسم. هه یوولا؛

۱. /ها/ جانوهوری وه حشی زل و ناپۆر ۲. شتی

زۆر گه وره ۳. /ها/ [کنایی]؛ مرۆی ناله بار و در

۴. /فلسفه/ هیثم؛ ماکي سهره کی جیهان به بی

له بهر چاو گرتنی بیچم و پیکهاته ی.

هیئات / *heyhât*؛ [عربی]؛ شه جمله. ۱. په کوو؛

داخم؛ ته مته قو؛ حه یف و خه سار؛ ئەک؛

ئەک و ده ک؛ حه یفی؛ حه یهوو؛ ئەیهوو؛

ئەیهوو هه یهو؛ هه یهات؛ ئەی هه ی؛ ته هو؛ ده ردو؛

مخابن؛ حه یف «هیئات» همه چیز از دست رفت؛

په کوو؛ هه موو شتی که کیس چوو ۲. هه رگیز؛

دووور؛ پیک نایه «مگر ممکن است زیر بار زور برویم؟

هیئات!؛ مه گهر ده کری مل بۆ زۆر دانه وینین؟

هه ر لزا.

پیاو؛ حه شه ری (بۆ ژن)؛ ئەلۆر؛ شاهو ته ی ۲. لاکوت؛ چاوله وه پین؛ نه زه ربار؛ چا وچه رین؛ چا وچلیس؛ چا و حیز؛ تۆلار.

هیزم / *hîzom*، ها: [اسم]؛ زه نگ؛ ئیزنگ؛ که له دار؛ بره دار؛ هیزم؛ هیزمئ؛ هیزنگ؛ ئیزنگ؛ ئیزینگ؛ کولک؛ کۆلی؛ ئەنجینه؛ ئەنجینه؛ قلاشکه ری؛ قه لاشکه ری؛ گهل؛ پیله وار؛ موور؛ هیمه؛ زه نگه تلش؛ ئاگردوو؛ خچ چیله؛ چیلی؛ دارئ که بۆ سووتان تاییه ت کراوه.

هیزم تر نه کسی فروحت: [تعریض]؛ خراپه بۆ که سیک بوون؛ خراوی بۆ که سی بوون «مگر من چه هیزم تری نه نو فیه حه سودم که رفتی از دستم شکایت کردی؟ مه گهر من چ خه ر بیده نه یاب چووه؛ رۆشتووی شکامت کردوو؟»

هیزم شکن / *hîzomşekan*، ها: [ان]؛ اسم. دار که ر؛ دار بر؛ ئیزنگ کۆکه ره وه؛ که سی که پیشه ی شکاندنی چیتو یان برینه وه ی داره بۆ هیزنگ.

هیزی / *hîzi*؛ [اسم]؛ حیزی؛ هیزی؛ ۱. دۆخ یان چۆنیه تی حیز بوون «مرد به آن هیری ندیده بودم؛ پیام به و حه نه دیوو» ۲. /مجازی/ زیناکاری «چرا بترسم؛ مگر دزدی کردم؟ هیزی کردم؛ بۆ بترسم؛ مه گهر دزیم کردوو؟ حیزم کردوو؟»

هیس / *hîs*؛ صوت. هس؛ هیس؛ ههش؛ هوس؛ وس؛ خوس؛ وست؛ هش؛ هوش؛ پس؛ پست؛ وته ی فرمان به بی ده نگ بوون «هیس! ساکت باش! وس! بیده نگ به!»

هیستری / *hîsterî*؛ [فرانسوی]؛ اسم. [روان شناسی]؛ هیستری؛ ۱. ره نجانی ده روون که به تیکی چوونی هه ست و کاری ئەندامانی هه ناو خوی ده رده خا ۲. ترس و زیچی زۆر.

هیکل / *heykal*، ها؛ هیاکل؛ [مغرب از عبری]؛ اسم. به ئن؛ په یکهر؛ هه یکهل؛ هه یکهل؛ قه لافه ت؛ نژم؛ لهش؛ که لهش؛ که لهخ؛ که فال؛ که لهسته؛ گۆده؛ گۆفده؛ تهن؛ به چک؛ تووز «هیکل قشنگی

ی

چاگردنەو ە یان فرۆشتن <کتابفروشی؛ آهنگری؛ کتیبفروشی؛ ئاسنگەری> ۷. <گفتاری> — ی؛ فرۆشیاری شتیک <نفتی؛ نهوتی> ۸. — ی؛ — انه؛ به کەلک بۆ شت یان کاریک <بردنی؛ تابستانی؛ بردنی؛ هاوینی>: یای لیاقت ۹. — ی؛ بۆ ناساندنی ناو <له رستهی فارسیدا پێش له «که»> <مردی که می شناختم؛ ئەو پیاوێ دەمناسی> ۱۰. بوزخۆر و پڕپێچوو <مردنی؛ مردنی> ۱۱. <گفتاری> — ی؛ — ین؛ چۆنیەتی ناو یان ئاوەلناو له باری ریز یان پلەو ە نیشان دەدا <اولی؛ آخری؛ ههوه‌لی؛ ناخری> ۱۲. — ی؛ — ێک؛ — یو؛ — یه؛ به شوین ناودا بۆ تاقانه کردنی <کتابی؛ پیراهنی؛ کتیبی؛ کراسی>: یای وحدت ۱۳. — ی؛ به هۆی شتیکهوه <تلفنی خبر داد؛ تهله‌فوننی هه‌والی دا> ۱۴. <گفتاری> — یی؛ — ی؛ به شیوهی <بیخودی؛ تنهایی؛ خۆرای؛ تنهایی> ۱۵. — ی؛ له کاتی؛ کاتی <صبحی آمده بودیشم؛ به‌بانی> هاتبوو بۆ لام ۱۶. — ی؛ وه‌به‌ر بارودۆخیک <دریافتی؛ گرتنی> ۱۷. — ی؛ — ێک؛ یه‌ک؛ نیشانه‌ی به‌راورد <ده‌روزی می‌شد؛ ده‌رۆژیک ده‌بوو> ۱۸. — ی؛ — ێک؛ نیشانه‌ی بایه‌خ و گرینگی <برای خودش کسی بود؛ بۆ خۆی که‌سی بوو> ۱۹. <گفتاری> — لی؛ — ی؛ — ئۆنی؛ وشه‌ی خۆش ویستن <بابایی کی برمی‌گردد؛ بابە‌لی که‌ی ده‌گه‌رپه‌وه؟>

ی /y/ حرف. ی؛ نیشانه‌ی سی و دوو هه‌مین و دوا‌یین پیتی ئەلف‌وبێتکه‌ی فارسی. ی /ye/ اسم. ی؛ ناوی سی و دوو هه‌مین پیتی ئەلف‌وبێتکه‌ی زمانی فارسی. ی /i/ ضمیر. — ی؛ — یت؛ جێناوی لکاوێ دوو هه‌م که‌سی تاک له‌ زمانی فارسیدا <رفتگی؛ آمدی؛ خوردی؛ شنیدی؛ می‌شنوی؛ چووی؛ هاتیب؛ خواردت؛ شنه‌فتت؛ ده‌بسی>. — ی؛ پسوند. ۱. — ی؛ — ێک؛ — یو؛ — یه؛ هه‌ک؛ ناو، نه‌ناس ده‌کاته‌وه <مردی؛ کتابی؛ پیاوی؛ کتیبی>: یای تنکیر؛ یای نکره ۲. — یی؛ — ی؛ هه‌تی؛ — یتی؛ — یه‌تی؛ یه‌یه‌تی؛ له‌ ناو یا ئاوه‌لناو، ناوی چاوگه‌ دروست ده‌کا <مردی؛ دلیری؛ پیاوه‌تی؛ کوردا‌یه‌تی>: یای مصدری ۳. — یی؛ — ی؛ نیشانه‌ی هاوگه‌ری /الف/ بۆ جێگه‌ <جوانرودی؛ روانسری؛ جوانرۆیی؛ روانسه‌ری> ب ب بۆ که‌س، شت، رێپاز یان دینێک <افلاطونی؛ اسلامی؛ ئەفلاتوونی؛ ئیسلامی> ج. بۆ پیشه‌ یان کاریک <بزازی؛ دکانداری؛ به‌زازی؛ دوکانداری>: یای نسبت ۴. — ی؛ به‌ ره‌نگ، شیوه‌ یان دۆخیک <رنگی؛ میخی؛ ماریچی؛ روغنی؛ رهنگی؛ بزماري؛ ماریچی؛ رۆنی> ۵. — یی؛ — یی؛ — ین؛ دروستکراو له‌ شتیک <چوبی؛ آهنی؛ پارچه‌یی؛ داری؛ ئاسنی؛ پارچه‌یی> ۶. — ی؛ شوینی دروست‌کردن،

یا / yā / اسم. یا؛ یی؛ ناوی عهره‌بی
سی و دوووه‌مین پیتی ئه‌لف‌وبیتکه‌ی فارسی.

▣ یای تنکیر ۱-۲ ی

یای لیاقت ۱-۲ ی

یای مصدری ۱-۲ ی

یای نسبت ۱-۲ ی

یای نکره ۱-۲ ی

یای وحدت ۱-۲ ی

یای وصفی ۱-۲ ی

یا: حرف. یا؛ یان؛ یام؛ نام؛ نا؛ نیا؛ نان؛ نیزی؛
یاخو؛ نیک؛ نیکه؛ ژا؛ ژای «خوب یا بد؛ تو یا او؛ باش
یا خراب؛ تو نام نهو».

یا: [عربی] صوت. یا؛ ئه‌ی؛ وشه‌ی بانگ‌کردن «ب
رب نظر تو برنگردد: ندی خواجه تومان لی عاجز
نه‌ی».

یاالله / yā'allāh / [عربی] دعا. یالله: ۱. یالله‌لا؛
وشه‌ی پی‌شه‌کی بۆ چوونه ژوور «یاالله گفت و آمد
تو: یاالله‌ی گوت و هاته ژوور مه» ۲. وته‌ی به‌خیر
هینان و مهره‌یا «یاالله، خوش آمدید: یاالله، به‌خیر
بین» ۳. وته‌یک بۆ دنه‌دان «یاالله! تکان بخور:
یاالله! بجووله‌و».

یانسکی / ya'esegî / [عربی / فارسی] اسم. بیواری؛
ئاوه‌سوویی؛ له‌زان‌که‌وتووویی؛ ناو؛ په‌وتی برانه‌وه‌ی
پۆن و بی‌نوێژی مانگانه‌ی ژن له‌نیوان تمه‌نی
۴۵ تا ۵۰ ساله‌ییدا.

یانسه / yā'ese / ها: [عربی] صفت. ئاوه‌سو؛ بیوار؛
له‌زه‌گ وه‌ستاو؛ عوزرنه‌شۆر «زن یانسه: ژنی
ئاوه‌سو».

▣ یانسه‌شدن: له‌بهر چوونه‌وه؛ له‌زگه‌و چوون؛
له‌زک‌وزا وه‌ستان؛ له‌زک و یسانه‌وه؛ له‌عوزر
چوونه‌وه / وه‌ستان؛ ناهومید بوونی میوینه‌له
زان.

یانو / yā'o / یاو

- یاب / yāb / پیواژه. - دۆز؛ - ئه‌وه‌یۆز؛ وه‌دۆز؛
دۆزه‌ر؛ په‌یدا‌که‌ر «آهن‌یاب؛ کاربای؛ ئاسن‌دۆز»

کار‌دۆز».

یابو / yābû / ها: / اسم. یابوو؛ پالانی؛ بارگیر؛
بارگیل؛ بارگین؛ گۆله‌بارگین؛ قوله؛ کورته؛
ئه‌سپی نانه‌جییی بارکیشان.

▣ یابو برداشتن: خۆ گوم‌کردن «هه‌مینکه‌دستش به
پول رسید، یابو برش داشت: هه‌ر ئه‌وه‌نده‌پاره‌ی
ده‌س‌که‌وت، خۆی گوم‌کرد».

- ییابی / yābî / پیواژه. - دۆزی؛ دۆزینه‌وه
(کاربایی: کار‌دۆزی).

یاتاقان / yātāqān / ها: / ترکی / اسم. یاتاقان؛
یاتاق؛ که‌رسته‌یه‌کی نیو موتوری ماشین که
میه‌له یان ته‌وه‌ره‌یه‌کی له‌سه‌ر هه‌لده‌سوورێ:

یاطاقان

▣ یاتاقان ساجمه‌ای ۱ کاسه‌ساجمه

یاخته / yāxte / ها: / اسم. /زیست‌شناسی/ خان؛
خانه؛ خانک؛ خانۆک؛ چاوه؛ سیللولول؛
تۆپه‌له‌یه‌کی ناسکی پرتۆپلاسمی که‌یه‌که‌ی
پیکه‌ینه‌ری شانه‌گه‌لی گیایی و گیانه‌وه‌ریه.

یاخته‌ای / yāxte'î / صفت. /زیست‌شناسی/ خانی؛
خانکی؛ خانۆکی؛ چاوه‌یی؛ سیللولولی؛ سه‌ر به
سیللولول.

یاخته‌شناسی / yāxteşenāşî / اسم. /زیست‌شناسی/
چاوه‌ناسی؛ لقیک له‌زانستی ژیناسی که‌له‌سه‌ر
خانه و سه‌رچاوه و کارکردیان ده‌کۆلێته‌وه.

یاد / yād / اسم. یاد؛ یاو؛ یایی؛ یاتی: ۱. بیر؛ ویر؛
هۆش؛ هور؛ هویر؛ ورینه؛ چیل؛ گاودۆل؛ هیزر؛
فکر؛ بیرى «یادت نرود: له‌بیرت نه‌چی»
۲. بیراهی؛ بیره‌وه‌ری «یادش به‌خیر: یادى به‌خیر

بی».

▣ به‌یاد کسی / چیزی: له‌بهر که‌سێ / شتێک؛ بۆ
خوشحال‌کردن یان بیرنانینی که‌سێ.

▣ یاد آمدن: بیر هاته‌نه‌وه؛ که‌وته‌نه‌وه‌بیر / یاد؛
که‌فته‌نه‌بیر؛ ئامایه‌ویر.

یاد آوردن ۱ به‌یاد آوردن

یاد افاندن: که‌وته‌نه‌وه‌بیر؛ ئامایه‌هۆش / ویر.

کُردی را / به شش مانگدا / سی زمانی
کوردی /

از یاد کردن: له بیر بردنهوه؛ فهراموش کردن؛
جه ویر بهره‌دیه‌وه «پس از مدتی همه‌ی آن
سختیها را / : پاش ماوه‌یه‌ک همه‌وو نه‌و
کویره‌وه‌ریانه‌ی /

از یاد رفتن: له بیر چوونه‌وه؛ له بیر‌وه چوون؛
فهراموش بوون؛ ویره‌وشیه‌ی «پس از مدتی، آن
ماجرا / : پاش ماوه‌یه‌ک، نه‌و پرووداوه /
/

از یاد کسی رفتن: له بیر که‌سیک چوونه‌وه «به
همین زودی / : نه‌ونده زوو له بیر
/ : یاد کسی رفتن

از یاد کسی / چیزی غافل شدن: که‌سی / شتی
له‌بیر کردن «پاک / : نه‌ونده زوو له بیر
/ : یاد کسی / چیزی

به یاد آمدن: هاتنه‌وه بیر؛ وه‌بیر هاتنه‌وه؛ به
یاد هاتنه‌وه؛ وه‌بیر که‌وتنه‌وه؛ نامایوه ویر «آخر
به یاد / : که او را کجا دیده است: تاخری هاتنه‌وه
/ : له کوئ دیتوو‌یه.

به یاد آوردن: هینانه‌وه بیر؛ وه‌بیر هینانه‌وه؛
به یاد هینانه‌وه؛ وه یاد هینانه‌وه؛ ئارده‌یوه ویر
«حتی نامش را هم به یاد آورد: ته‌ناهت ناویشی
/ : یاد آوردن

به یاد کسی / چیزی افتادن: که‌وتنه‌وه بیر
شتیک / که‌سیک؛ بیر هه‌لگه‌انه‌وه بۆ که‌سی /
شتیک «به یاد همسان‌های دوره‌ی دستانش افتاد:
/ : به یاد کسی / چیزی

به یاد کسی / چیزی بودن: له بیری که‌سی / شتیکدا بوون
«هنوز پس از سالها به یاد او بود: ئیتسته پاش نه‌و
همه‌وو ساله، هه‌ر به یاد او بود.

به یاد نداشتن: له بیر نه‌بوون: ۱. له بیر
نه‌مان / چوون؛ فهراموش کردن؛ هوش نه‌بیه‌ی؛
له بیر کردن «به یاد نداشتن آن را کجا گذاشته است:

یاد بودن: له بیر بوون؛ له هوش بوون «به
اسب اول صبح بود: له بیر سهر له به‌یانی بوو.

یاد دادن: فیر کردن؛ شیر کردن؛ عه‌لماندن؛
مسناینه؛ مستنایش؛ مسنایش؛ مسنه‌ی؛
مسنای؛ هه‌فیساندن؛ هه‌رساندن؛ عاملاندن؛
هوورین کردن؛ هی کردن؛ هووکاره کردن «به
سگ یاد داد بود در را باز کند: سه‌که‌ی فیر
کردیم: دهرگاه که بکاته‌وه.

یاد داشتن: له بیر بوون؛ له هوش بوون «یاد
داری که وقت آمدنت / همه خندان بودند و تو
گریان؟ له بیر نه‌و کاته که هاتیه دنیا/
همه‌وو پیده‌که‌نین و تو ده‌گریای؟.

یاد رفتن: له بیر چوون؛ له هوش چوون «یادم
رفت نامت را بنویسم: له سیم چوون ناوت بنووسم.
یاد کردن: یاد لی کردن؛ به‌یاد کردن؛
بیر کردن؛ یاد کردنه‌وه؛ وه‌بیر هینانه‌وه؛
دود کردن؛ گیراندنه‌وه‌ی ناو، بیر‌وه‌ری یان
تایه‌تمه‌ندی‌هک و بوونه هوی بوورانه‌وه و
سهره‌لدانی زانیاری له‌و باره‌وه «دوستان به که
از او یاد کرد / دل بی دوست دلی غمگین است:
ره‌فیقان خوشه یاد بکیر / : که‌سی دوستی
نه‌بوو دلی داماوه.

یاد کسی را کردن: تاسه‌ی که‌سی کردن؛ یاد
که‌سی کردن؛ وه‌بیر هینانه‌وه‌ی یادی که‌سی؛
بیری که‌سیک کردن / کردنه‌وه.

یاد کسی را گرامی داشتن: (به پژه‌وه) یادی
که‌سیک کردن؛ ناوی که‌سی به‌رز را گرفتن «یاد
شاعر نامی نالی را گرامی داشتند: له شاعیری
به‌ناویانگ نالی (به‌پژه‌وه) / : یاد کسی را کردن.

یاد کسی رفتن / از یاد کسی رفتن
یاد گرفتن: فیر بوون؛ هی بوون؛ هین بوون؛
هووین بوون؛ هووکاره بوون؛ هوژان؛ هوژین؛
راهاتن؛ هه‌فوتن؛ هافوتن؛ هه‌وسین؛ واگرتن؛
مسه‌ی؛ مسای؛ هه‌فیسین؛ چارشانین؛
موسنایا؛ موسایش؛ موسنایش «در شش ماه زبان

«حرفهای او را یادداشت کرد: قسه‌کانی یادداشت کرد».

یادسپاری / yādsepārī / اسم. کار و پوهتی له‌بهر کردن؛ به بیر سپاردن؛ سپاردنه هزر. هه‌روه‌ها: یادسپار

یادگار / yād(e)gār / ها: / اسم. یادگار: ۱. ئەوه‌ی له‌کەس یان رووداوێک دەمێنێته‌وه و بیرهێنەر هه‌یه‌تی «این کتاب یادگار پدرم است: ئەم کتێبه یادکاری بابمه» ۲. شوێنه‌وار؛ شوێنه‌وار؛ شوێنه‌ما؛ ئاسه‌وار.

یادگار ماندن: لی به‌جی مان؛ لی مانه‌وه؛ به‌یادگار مانه‌وه «آثار بالارزش بسیاری از استاد هه‌زاره‌ی یادگار دانه‌ست: به‌ره‌مه‌ی به‌نرخ‌ی زۆر له‌ مامۆستا هه‌زار به‌جی سوده».

یادگاری / yād(e)gārī / ها: / اسم. یادگاری؛ بیره‌وه‌ری؛ بیرئانی. ۱. شتی که به‌کەسیک دەدرێ بۆ ئەوه‌ی هه‌رگا چاوی پێ‌که‌وت، ئەو کەسه‌ بێته‌وه‌ بیرێ «این کتاب را از من یادکاری داشته باش! ئەم کتێبه‌ با یادکاری من بێ له‌ لات!» ۲. نووسراوه‌یه‌ک به‌ سه‌ر دار و دیوار و... دا بۆ بیر هاته‌وه‌.

یادگیری / yādگیرī / اسم. ۱. هه‌وس؛ هه‌قوت؛ کار و پوهتی راهاتن؛ هه‌قوتن؛ فێر بوون؛ مه‌سی؛ مسای ۲. «روان‌شناسی» گۆرانکاریه‌کی وا که به‌ هۆی ئەزموون یان فێر بوون، له‌ کار و کرده‌وه‌ی گیاندارا به‌دی دێ.

یادمان / yadmān / ها: / اسم. بیرئانین؛ یادمان؛ ئەوه‌ی که بۆ پێزان له‌ کەس یان رووداوێک دروست کراوه‌.

یادنامه / yādnamē / ها: / اسم. یادنامه؛ ده‌فته‌ری بیره‌وه‌ری؛ کتێبی که بۆ بیره‌وری و یادی کەس یان رووداوێک، به‌ تاییه‌ت بۆ پێز لێنانی ده‌نووێ.

یادواره / yādvāre / ها: / اسم. بیرئانین؛ پێ‌وه‌سمیک بۆ پێزگرتن له‌ کەس یان

له‌ بیرێ ده‌وه‌ له‌ کوێ دایناوه» ۲. بیره‌وه‌ری پێش‌ووتر نه‌بوون «هیچکس چنان سرماییه‌ی را به‌ یاد نه‌کرد: کەس سه‌رمای وای به‌ بیر نه‌کرد».

یادآور / yādāvar / صفت. بیرهێنەر هه‌وه‌؛ وه‌بیرهێن؛ وه‌بیرهێنەر «این شهر برایم یادآور خاطرات خیلی خوبی است: ئەم شاره‌ سه‌ره‌مه‌ی بیره‌وه‌ری زۆر خۆشه‌ بۆم».

یادآور شدن: وه‌ بیر هێنانه‌وه‌؛ خستنه‌وه‌ بیر «وظیفه‌اش را به‌ او یادآور شد: ئەرکی سه‌رشانی خستنه‌وه‌ پێی».

یادآوری / yādāvarī / اسم. ویره‌؛ بیرهێنانه‌وه‌؛ وه‌بیرهێن؛ کار یا پوهتی بیر خستنه‌وه‌؛ به‌ یاد هێنانه‌وه‌ «بیرێی آن روزها برایش لذتبخش بود: له‌ بیرێ ئەو پێزانێ که یفی ده‌کرد».

یادبود / yād būd / ها: / اسم. ۱. بیرئانین؛ ئەوه‌ی که ده‌بێته‌ هۆی وه‌بیر هێنانی که‌سیک / شتیکی ۲. بیره‌وه‌ری.

یادداشت / yād.dāst / ها: / اسم. یادداشت؛ یادداشت؛ یاداش: ۱. نیشه‌؛ نووسینیکی کوڵ و کوتا بۆ له‌ بیر نه‌چوون یان بیر خستنه‌وه‌ «در این یادداشت، کارهای فردا را برایت را نوشته‌ام: له‌ یادداشته‌دا، کاره‌کانی سه‌به‌ینیم بۆت نووسیه‌وه‌»

۲. لاپه‌یه‌ک به‌ نووسراوه‌یه‌که‌ی وه‌هاوه «نمی‌دانم کی این یادداشت به‌ دست برسد: نازانم که‌ی ئەم یادداشت به‌ گاته‌ ده‌ست» ۳. کاری نووسینی شتی وا «با دقت همه چیز را یادداشت کن! به‌ وردی هه‌موو شتی نووسه‌وه‌» ۴. را و رافه‌یه‌کی کورت

له‌ خواره‌وه‌ی ده‌ق و په‌راویزی لاپه‌ره‌دا ۵. نامه‌یه‌کی کورت بۆ هه‌والدانیک ۶. بیره‌وه‌ریگه‌لی که‌سیک به‌ شیوه‌ی نووسراوه‌ی کورت «نامه‌نامه‌های سفر اروپا:

نامه‌ی سه‌فه‌ری ئوروپا» ۷. نامه‌ی سیاسی ده‌وله‌تیک بۆ ده‌وله‌تیکێ تر.

یادداشت کردن: یادداشت کردن؛ بۆ له‌ بیر مان، شتیکی به‌ کورتی نووسین و هه‌لگرتن

ویرین؛ زات بوون؛ یاره‌ی؛ یارای؛ هیورین؛ به خۇدا په‌رمیان؛ دهره‌قهت هاتن؛ ده خۇرا دیتن؛ چارکردن.

■ مصدر منفی: نیارستن (نه‌ویران)

یارکشی / yārkešî / یارگیری

یارگیری / yārgirî / ها- / اسم، یاربژیری؛ یارگیری؛ کار و ره‌وتی هه‌لبژاردنی یار بۆ ده‌سته یان تیمی خۆ: یارکشی

یارو / yārû / ضمیر. / گفتاری / کابرا؛ کاورا؛ کاوراکه؛ یارۆ؛ فلانی؛ لۆ؛ جبۆ؛ جه‌بۆ؛ ئه‌وه‌که؛ فلان؛ بیل؛ فران؛ گۆیین؛ گۆرین؛ ئه‌و که‌سه قسه‌ی لی‌ده‌کری، به‌تایبه‌ت بۆ به‌سووکی ناو لی بردن «یارو خیال کرده بود بی‌حساب و کتاب است؛ کاترا وه‌ی ده‌زانی هه‌رجی په‌رجه‌!».

یار و یاور / yār-o-yāvar / اسم، یار و یاهور؛ یار و هاوده‌نگ؛ دۆست و برادر.

یاری / yārî / ها- / اسم، یارمه‌تی؛ یاریده؛ هه‌فاری؛ هاری؛ کۆمه‌ک؛ ئافیاری؛ وه‌هید؛ ۱. باربوو؛ ته‌وجی؛ هافل؛ ئاریکاری؛ یارده‌ی؛ کاریک بۆ قازانجی که‌سی تر «به‌یاری مردم شتافتند؛ چوونه باربووی خه‌لکه‌وه» ۲. هاوکاری له‌گه‌ل که‌سی تر دا بۆ گه‌یشتن به‌ئامانجیکی «او را در خریدن خانه باری کرد؛ بۆ کرپنی مال یارمه‌نی دا».

یاریگر / yārîgar / ان- / صفت. یاریده‌ر؛ ئاریکار؛ هاریکار؛ یارمه‌تیده‌ر؛ یارمه‌تی‌که‌ر؛ یاریکار؛ یارده‌ده‌ر. هه‌روه‌ها: یاریگری

یازده^۱ / yāzdah / اسم، یازده؛ یانزه؛ یانزده؛ یانگزه؛ یه‌وه‌نده؛ یه‌وه‌نده‌س؛ یه‌وه‌نده‌س؛ ژماره‌ی سه‌ره‌کی به‌دوای ده و پیش له‌دوازه. یازده^۲: صفت. یازده؛ ۱. یانزده؛ یانگزه؛ یه‌کی زۆرتر له‌ده‌دانه ۲. یازده‌هه‌م.

یازده‌م / yāzdahom / صفت. یازده‌هه‌م؛ یانزه‌هه‌م؛ یازده‌هۆم؛ یازده‌یه‌م؛ له‌پزن و جیگای دوا‌ی ده‌یه‌مدا.

پرووداوێک.

یار^۱ / yār / ان- / اسم، یار؛ سیار؛ یۆ. ۱. گراوی؛ دل‌به‌ر؛ دۆس؛ دۆسه؛ ئه‌وه‌ی دلی له‌لا دانرا‌یی؛ ۲. / ادبی / هه‌وال؛ ئاوال؛ هه‌قال؛ هه‌فال؛ ره‌فیک؛ دۆس؛ دۆست؛ ئاریکار؛ یاریکار؛ یاهور؛ هاوړا؛ هاوړی؛ هاوده‌م؛ هامده‌م «خدا یار و یاور شما باد؛ خواتان یار و پشتیوان بی» ۳. یاریکه‌ر؛ هه‌ر کام له‌کایه‌که‌رانی تیمیک ۴. هاوکار ۵. هاوړی ۶. یاهور؛ یاریده‌ر.

■ یار جانی: / ادبی / هه‌والی زۆر خۆشه‌ویست و ئازیز؛ دۆستی گیان‌گیانی / گیانی‌گیانی؛ هه‌والی گیانی؛ یاری‌گیانی.

یار غار: / کنایی / یاری غار؛ هه‌والی زۆر نزیک. - یار^۲: بیواژه. - یار: ۱. یارمه‌تیده‌ر «دستیار؛ ده‌ستیار» ۲. ئاریکار؛ هاوکار «پزشکیار؛ بژشکیار» ۳. - مه‌ن؛ - مه‌ند؛ - دار؛ دارنده «هوشیار؛ هوشیار».

یارا / yārā / اسم، / ادبی / هیز؛ قه‌وه‌ت؛ قه‌وه‌ت؛ قه‌وه‌ت؛ تاقت؛ ویران؛ یارا؛ کومسه؛ توانا؛ زۆخ؛ زووخ؛ تین؛ هازی؛ هه‌ره‌نگ؛ شنگ؛ بر؛ گو؛ هه‌قل؛ حیل؛ هیل؛ پرزه؛ خور؛ هاز؛ توانایی؛ ته‌شه؛ پل و پۆ «مرا یاری این کار نیست؛ من هیزی ئه‌م کاره‌م نیه».

یارانه / yārāne / ها- / اسم، سوبسید؛ یاران‌ه؛ کۆمه‌کی مالی ده‌وله‌ت به‌مه‌به‌ستی دابین کردن و راگرتنی نرخ‌ی شتومه‌کی گشتی به‌هه‌رزان و به‌رگری له‌گران بوونیان.

یارد / yārd / [انگلیسی] / اسم، یارد؛ یه‌که‌ی پتوانی دریا‌یی له‌ولاته ئینگلیسی زمانه‌کاندا به‌رامبه‌ر به‌۳ فووت، ۳۶ اینچ، یان ۹۱،۴۴ سانتی‌متر.

یاردانقلی / yārdānqolî / ترکی / اسم، / تعریض / زه‌به‌لاح؛ ده‌س و پاچه‌وی؛ زل‌خۆرت؛ زل‌خۆ؛ زه‌مه‌میر؛ زلک؛ ته‌ژه؛ پیاوی له‌بنه‌ماله‌ی خواری به‌تایبه‌ت نه‌فامی زل و مل‌قه‌وی.

یارستن / yārastan / مصدر، لازم، / ادبی / ویران؛

یازدهمی / yāzdahomî / ضمیر. یازدهه‌ه‌می؛
 یازده‌یه‌می؛ نه‌وی که له پله‌ی یازدهه‌مدایه.
 یازدهمین / yāzdahomîn / صفت. یازدهمین؛
 یازدهه‌مین؛ یازدهمین؛ یازدهمین؛ یه‌ونده‌من؛
 یه‌ونده‌سن؛ به‌رزن، جیگه‌یان پله‌ی یازدهوه.
 یازیدن / yāzīdan / مصدر. متعدی. لازم. / ادبی /
 // یازیدی؛ راکیشا؛ می‌یازی؛ راده‌کیشی؛ بیاز؛
 راکیشه // مصدر. ۱. راکیشان؛ داکیشان؛ دریژ
 کرده‌وه؛ دریژ‌ه‌وکردن لازم. ۲. راکیشران؛
 کیشران؛ داکیشیان؛ دریژ‌بوونه‌وه. ۳. ده‌ست/
 ده‌س بردن؛ گرتن. ۴. پره‌نگین؛ راهاتن
 ۵. داهاتن؛ چه‌مینوهه؛ کۆمینوهه؛ کۆمیاپره؛
 نه‌ره‌نامیه‌ی؛ نه‌وینه‌وه. ۶. روو هیتان؛ روو لیتان؛
 روو لی‌خستن. ۷. رۆیشتن؛ چوون؛ لوه‌ی؛ ره‌وان
 بوون.

■ صفت فاعلی: یازنده (راکیشه‌ر) / صفت مفعولی:
 یازیده (راکیشه‌راو) / مصدر منفی: نیازیدن
 (راکیشان)

یاس / yās / ها: / اسم. یاس؛ دارسووژن؛
 یاسه‌زهره؛ دارچکیکی لق هه‌لچوو، به‌گه‌لای
 خری نووک‌تیژوهه که گولیکی زهره‌یان سپی
 بۆنخۆش دهرده‌کا.

▣ یاس بنفش / یاس خوشه‌ای

یاس خوشه‌ای: یاسی به‌نه‌وش؛ یاس که‌ووگ؛
 پوورگول؛ جۆریک یاس به‌هیشوووه گولی
 سپی یان به‌نه‌وشه‌وه: یاس بنفش؛ یاس شیروانی
 یاس شیروانی / یاس خوشه‌ای

یاس / ya's / ها: / ادبی / اسم. ناهومیدی؛
 بی‌هیوایی؛ بی‌ه‌ویایی؛ ناهمیتی.
 یاس آمیز / ya'sāmīz, 'āmīz / ادبی / فارسی /
 صفت. ناهومیدانه؛ ناهمیدانه؛ هامیانه؛ به
 ناهومیدی‌هوه.

یاس آور / ya'sāvar, 'āvar / ادبی / فارسی /
 صفت. ناهومیدکه‌ر؛ ناهمیکه‌ر.

یاسا / yāsā / مغولی / اسم. یاسا: ۱. قانون؛

زاکوون؛ بنه‌ما؛ پیودان؛ ری و شوین. ۲. / قدیمی /
 ده‌ستووړی که چه‌نگیز وه‌کوو قانوننیک‌ی زۆر
 سه‌خت، بۆ له‌شکری خۆی دانابوو.

یاسمن / yāsaman / ها: / اسم. یاسه‌من؛
 ئاسمین؛ یاسه‌مین؛ یاسه‌مه‌نه؛ یاسه‌نه؛
 سه‌من؛ مه‌ران؛ دارچکیکی هه‌لچوو که له
 سه‌ره به‌هاردای گولی سپی یان به‌نه‌وشی زۆر
 بۆنخۆش ده‌کا، لق‌ی ده‌که‌نه‌داره جگه‌ره.

یاسین / yāsīn / ها: / ادبی / اسم. یاسین؛ ئاسین؛
 ناوی سووره‌ی ۳۶ قورئان که ۱۸۱ ئایه‌ته و له
 شاری مه‌که‌دا هاتوووه.

■ یاسین به‌گوش خر خواندن: بلویر بۆگا لیدان؛
 یاسین بۆ که‌ر خویندن؛ بۆ که‌ر لیدان و بۆ
 کویر هه‌له‌په‌رین؛ قسه (به‌تایبته‌په‌ند) بۆ
 ناحالی و گوێ‌نه‌بیس‌گوتن.

یاطاقان / yātāqān / ادبی / یاتاقان

یاغی / yāqī / ها: / ان: / ادبی / صفت. چه‌له‌ک؛
 شیواره؛ سه‌ربزیو؛ نه‌شقی؛ سه‌ره‌رۆ؛ بزۆز؛ جه‌به؛
 یاغی؛ یاخی؛ سه‌رکیش؛ که‌نه‌ه‌ش؛ مکور؛
 لامۆفک؛ لامۆفکه‌ک؛ خه‌تمی؛ قاندر؛ په‌ت‌پسین؛
 به‌زاج؛ لامۆخک؛ ختمی؛ هه‌ج؛ دانه‌ساخت؛
 گون‌ه‌ش؛ نافه‌رمان.

▣ یاغی شدن: یاخی / یاغی بوون؛ نه‌شقی بوون؛
 وه‌تانایش.

یاغیگری / yāqīgarī / ها: / ادبی / فارسی / اسم.
 سه‌ربزیو؛ یاخیه‌تی؛ نه‌شقیه‌تی؛ نافه‌رمانی.

یافتن / yāftan / مصدر. متعدی. لازم. / ادبی /
 // یافتی: دۆزیتوه؛ می‌یابی: ده‌دۆزیه‌وه؛ بیاب:
 بدۆزه‌وه // مصدر. ۱. دۆزینه‌وه؛ په‌یدا کردن؛
 دیتنه‌وه؛ به‌سه‌ر گرتنه‌وه؛ نه‌وه‌یۆسه‌ی؛
 یۆسته‌یوه؛ ئیسته‌یوه؛ نه‌وه‌دیه‌ی؛ دیه‌یوه؛ له
 شوینی شتیک خه‌به‌ردار بوون <کتابش را یافت:
 کتیه‌که‌ی دۆزیه‌وه> ۲. دۆزینه‌وه؛ ده‌س‌خستن؛
 بیناندنه‌وه؛ یۆسته‌یوه؛ ئیسته‌یوه؛ دیه‌یوه؛ به
 ده‌ست هیتانی شتی ون یان نادیار <کار یافتن>

کار دوزینه ده ۳. دۆزینه وه؛ فهدیتن؛ پی زانین و به دەس هینانی وه لامی پرسیار له پښگای پرسین، لیکۆلینه وه و تیرامانه وه «پاسخ سوال را یافتن؛ وه لامی پرسیار دورینه ده» ۴. وه ک هاوکرد؛ به بار و دۆخیکی تر دهرهاتن «تغییر یافتن؛ پایان یافتن؛ گوران؛ تهواو بوون». ههروهه: یافتنی

■ صفت فاعلی: یابنده (دۆزهروهه) / صفت مفعولی: یافته (دۆزراوه) / مصدر منفی: نیافتن (نه دۆزینه وه) یافته / yāfte، ها: /سم، دۆزراوه «یافته های اینشتین خبر از تحولی بزرگ در علم فیزیک می داد: دوزراوه کانی ئەنشتەین ههوالی له گۆرانکاریه کی مهزن له زانستی فیزیک ده دا».

یاقوت / yāqūt: (معرب از فارسی) /سم، یاقووت؛ یاکووت؛ ئاقووت؛ پاگهنه؛ پاگهنه؛ پاخنه؛ جۆریک بهردی سووری جوان و به نرخه له گۆهه سازیدا به کار ده روا.

یاقوت فام / yāqūtfām: (معرب / فارسی) / صفت، یاقووتی، یاقووت پهنه؛ یاقووت واش؛ به پهنگی یاقووت.

یاقوتی / yāqūti: (معرب) /سم، یاقووتی؛ ۱. زوو پهنه؛ جۆریک تری سووری دهنگ ورده زوو پی ده گا ۲. پهنگی سووری تۆخ و بریقهدار وه ک یاقووت.

یاقوتی: ۱. صفت. یاقووتی؛ به پهنگی سووری تۆخ و بریقهدار.

یاک / yāk: [۹] غڤاگاو

یاکریم / yākarīm، ها: (عربی) /سم، فاتک؛ فات فاتک؛ فاتنک؛ کۆتره باریکه؛ کۆتره بهرجیله؛ کۆتره بهرجیله؛ کۆتره بهچیله؛ کۆتره بهنجیله؛ یا کهریم؛ ترینه؛ تفتیلک؛ ترینکه؛ توویل؛ کۆتریکی کلک درێژی چاوسوور، به سهر پشته قاوهیی و سهر و سینگی کالتره وه، بپښکیان تۆقیکی رهشی له دهوور مله.

یاکوت / yākūt: /سم، ۱. هۆزیکێ زهر دپیستی

دانیشتووی قهراخی زه ریاچهی بایکال له سبیری ۲. ها: /هه ره یه که له کهسانی ئەو هۆزه ۳. زمانی ئەو هۆزه که له زمانه مهغولیه کانه.

بال / yāl، ها: /سم، یال؛ یال: ۱. بژی؛ ژه؛ زی؛ دههف؛ پروو؛ بژی؛ پژی؛ تیسکی سهر مل و سینگی بری ئاژه ل (وهک ئەسپ و شیر) ۲. [کردی] دهمی چیا؛ سهرمله؛ گهفری؛ خهتی

سهر کیو ۳. هه رجۆره هه لهاتووی یان دهر په رپویتیکی ناسک و تیز.

یالقۆز / yālqūz، ها: /ترکی / صفت، تعریض، گفتاری / زگورد؛ ره بهن؛ هه وان؛ ۱. سه لت؛ سه لت و سپاته؛ بی هاوسه ر ۲. ته نیا؛ بیکه س.

یال و کوپال / yāl-o-kūpāl: /سم، شان و باهو؛ سهر و مل؛ شان و مل؛ شان و پیل (به تایبعت کاتی که درشت و بهقهوت بی).

بانکی / yānkî، ها: /ان: /انگلیسی /سم، یانکی؛ کورته ناویک بۆ سووکایه تی به ئەمریکاییان (به تایبعت چه کداریان).

باو / yāv، ها: /سم، یاو؛ ۱. دهسته یه ک له خه لکی بانتۆزمانی باشووری رۆژه لاتی ئەفریقا که زۆربه یان موسولمانان ۲. یا ئۆ؛ هۆزی گوندنشین و زۆر په رژ و بلاوی کوپستانی، به فره ههنگ و که له پووری جۆراوجۆره وه که له چین، هیندوچین و باشووری رۆژا راوی ئاسیادا

نیشته جین * یا ئۆ

یاور / yāvar، ها: /ان: /صفت، /دبی / یاریده ر؛ یاریده؛ یاریده ده ر؛ یارده ده ر؛ یاریکار؛ یاریکار؛ یاریکه ر؛ یاوهر؛ یارمه تیده ر؛ ئامیار؛ هه وال؛ هاوبال؛ هه نه.

یاوری / yāvari، ها: /سم، /دبی / یاریکاری؛ یاریده ری؛ یاوهری؛ یاریکاری؛ پشتیوانی؛ هاریکاری.

باود / yāve، ها: /سم، بی مانا؛ فله تفلت؛ فله ت؛ شیه ت؛ قرت؛ پووج؛ بن شر؛ هه له ق مه له ق؛ کۆله؛ هه زه وێژه؛ فشقیات؛ گه ف؛ که له تهر؛ بیخۆ؛

خرس: مرقۇباتى؛ كەرىنەنى.

يېتىم / yatîm / ها؛ ئان؛ ایتام؛ [عربی] صفت. هەتیو؛
هەتیم؛ هەتیم؛ ئیتیم؛ هەتیو؛ هەتی؛ یەتیم؛
سیتی؛ ول؛ یەسیر (دایک مردوو)؛ بىباب و
دایک (بەتابەت بىباوک).

□ نىم شدن: هەتیو/ هەتیم بوون؛ سیتی بوون؛

یەتیم بوون؛ هەتیم بوون؛ ئیتیم بوون؛
هەتیو کەوتن؛ هەتیم کەوتەنى؛ بىدای و باب
بوون. هەروەها: ییتیم بودن

بىم کردن: هەتیو کردن؛ هەتیم کردن/

کەردەنى؛ یەتیم کردن؛ هەتیم کردن؛ بىباب و
دایک کردن؛ سیتی کردن «جنگ بسیاری از
کودکان را ستم کرد: شهر زوریک له مندانانی

هەتیو کرد».

يېتىمچە / yatîmçê / [عربی/ فارسی] اسم.

هەتیمچە؛ یەتیمچە؛ چىشتىكە له باينجانی
قاشکراوى ئالقەيى، پيواز، تەماتە، هەندىک
گۆشت و تام و خوى.

يېتىم نوازى / yatîmnavâzi / [عربی/ فارسی] اسم.

کارى لاواندنەو و یارمەتى دانى مندانانى
هەتیو. هەروەها: ییتیم نواز

نیمى / yatîmî / [عربی] اسم. هەتیوى؛ هەتیمی؛

دۆخ یان چۆناوچۆنى بىباب یان دایک بوون
«بەجە در سیمى بزرگ شدند: مندا له کان به هەتیوى
گەورە بوون».

يحتتمل / yahtamel / [عربی] قيد. لەوانەيە؛

وئ دەچى؛ رەنگە؛ رەنگا؛ شايتە؛ شايدە؛ لەو
دەچى؛ گاهەز؛ گاهەس «يحتتمل او هم بيايد:
بەجە ئەويش بىت».

يخ / yax / اسم. سۆل؛ سەهۆل؛ سەهۆل؛ يەخ؛

جەمەد؛ کاک: ۱. ئاوى له بەر سەرما رەق هەلاتوو
۲. هەر ماکیکی (گاز یان تراو) له سەرمان و له
بەر تەوژم رەق هەلاتوو.

□ نج حسک: یەخى وشک؛ دى ئوکسىدى

کەربونى یەکجار ساردەو کراو و رەق هەلاتوو

پووچەل؛ بن شى؛ هیج و پووچ؛ لەوج؛ گەزاف؛
پشم؛ قۆریات؛ پى و پووچ؛ یافا؛ هەلیت و پەلیت؛
و؛ کاوبا؛ فین؛ قسە و باسی بى مانا و بى کاکل و
ناپاست.

□ باود کستن: فلستاندن؛ وەرپاوه کردن؛ ورینه
کردن؛ قسەى بى مانا و بىخۆ کردن.

یاود: صفت. پووچ؛ پووچەل؛ هیج و پووچ؛ پى و
پووچ؛ بەلاش؛ حەلق مەلەق؛ کۆلە؛ گەف؛
بى مانا؛ هەلیت و پەلیت؛ تاییەتەندى قسە یەک
کە هیچی لەبارەدا نەبى.

یاود: قيد. گەوجانە؛ لاژەلاژ؛ گێژە گێژ؛ شیو
قسە کردنى نەپوخت بى کاکل «یاوه مى گوید:
کەجە دەپیتى».

یاودسرایى / yāvesarayî / ها؛/ اسم.

هەرزە گوێی؛ لەوچەلەوچ؛ فلتەفلت؛ شرم بىرم؛
کۆلەوێژى؛ کار و رەوتى فلستاندن؛ رىنگان؛
رىنگانەو؛ قسەى بى مانا و پووچەل کردن؛

یاوه گوێی. هەروەها: یاوه سرا

یاود کو / yāvegû / صفت. گەفۆک؛ دەم گەوج؛

هەرزەوێژ؛ کۆلەوێژ؛ چەنەوەر؛ چەنەباز؛
هەلەوەر؛ بى تام بىژ.

یاود کویى / yāvegûyî / یاوه سرايى

بىس / yobs / [عربی] صفت. [نامتداول] ۱. قەبز؛

بەسراو؛ تووشیاری زگ وەستاوى ۲. [گفتارى]
وشک؛ بەخۆ و خەدى سارد و سى و رەسمیەو
«پدرش خیلی بىس است، اصلاً با کسی دوست نمى شود:
بابى زۆر دىسکە، لەگەل کەسدا دۆستى ناکا».

بىوست / yobûsat, yubûsat / [عربی] اسم.

پندى؛ پندى؛ گرفت؛ قەبزى؛ پروودل؛
زک گیرى؛ نەخۆشیەکی درێخايەنە کە بە ھۆى
کەم خواردنەو ھى ئاوى يان تىکچوونى دەمارى
پىخۆلەو بەدى دى و نەخۆش درەنگاودرەنگ و
بە ئەستەم زگى کار دەکا.

- بت / yat / [عربی] پسوند. یایەتى؛ - یەتى؛

ەتى؛ - یى؛ لەبار و دۆخیکدا بوون «انسانى؛

حال «آدم یخی است: مرویه کی سارد و سره»
 ۲. سههؤلبنندان؛ زؤر سارد «اینجا هوا یخ است:
 لیتره هوا سههؤلبنندان».

یخاب / yaxāb / اسم. سههؤللو؛ یهخاو؛ یهخاوه؛
 ئەو ئاوه له توانه‌وه‌ی یهخ دروست ده‌بێ و ورده
 و له‌تی یه‌خیشی تێدا یه.

یخبندان / yaxbandān / صفت. به‌سته‌له‌ک؛
 به‌سله‌ک؛ به‌سته‌لۆک؛ به‌سترک؛ سههؤل‌به‌ندان؛
 سههؤل‌به‌نان؛ شه‌خته؛ رچ؛ ره‌چ؛ یه‌خبه‌ندان؛
 یه‌خبه‌نان؛ سؤل‌به‌ندان؛ ماسیان؛ یه‌خفه‌نان؛ به
 بار و دۆخی که بووه‌ته هۆی به‌ستن «هوا ی
 یخبندان: هه‌وای به‌سته‌له‌ک».

یخچال / yaxčāl / ها / اسم. یه‌خچال؛
 سههؤل‌ندان؛ سههؤلان: ۱. ساردینگ؛
 ده‌زگایه‌کی کاره‌بابی وینه‌ی کومید، سندووق
 یان هۆده بۆ ساردکردنه‌وه و به‌رگری له‌گه‌نینی
 خواردمه‌نی ۲. /قدیمی/ به‌فره‌چال؛ ئەو قوولکه
 له چیا به‌فری تێده‌که‌ن و دایده‌پۆشن بۆ ه‌اوی
 ۳. /زمین‌شناسی/ به‌فره‌چال؛ وه‌روه‌جالی؛ پیرچاله؛
 زاندۆر؛ نواله‌ی تراو که به‌فری ساله‌وسال
 ناتۆیته‌وه.

یخچال طبیعی: به‌فره‌چال؛ یه‌خه‌چال؛
 چاله‌به‌فر؛ چال‌وه‌فر؛ زاندۆر؛ ئەو قولکه له چیا
 که به‌فری ساله‌وسال ناتۆیته‌وه.

یخدان / yaxdān / ها / اسم. یه‌خدان؛
 ۱. سندووقی هه‌لگرتن و راگرتنی یه‌خ و
 شت‌وماکی سارد ۲. /قدیمی/ یه‌غان؛ یه‌غدان؛
 سندووقی دارینی زه‌لام، به‌تایبه‌ت بۆ
 جل‌وبه‌رگ.

یخ در بهشت / yaxdarbešt / اسم.
 ۱. تیکه‌لاوی به‌فر یان سههؤل و شه‌ربه‌تی
 ئاولیمۆ یان بلالووک ۲. مه‌شکه‌فی؛ مه‌سقه‌تی؛
 تیکه‌لاوی نیشاسته و شه‌کر و ئاو که ده‌یکولینن
 هێندیک ده‌گرسێ، به‌ساردی ده‌یخۆن.

یخرفت / yaxroft / ها / اسم. /زمین‌شناسی/

که بۆ ساردکردنه‌وه به‌کار دی و له ۷۸,۵- دا
 راسته‌وخۆ ده‌بیته‌ گاز.

یخ بستن: رچیان؛ رچان؛ رچیای؛ قه‌مرین؛
 قه‌رسین؛ قه‌رساندن؛ یه‌خ به‌ستن؛ یه‌خ
 بینه‌تی؛ قه‌رماندن؛ که‌رزین؛ بوونه سههؤل؛
 جه‌مدین؛ بیه‌ی؛ بیای؛ له به‌ر سارد بوونه‌وه‌ی
 زۆر، ره‌ق هه‌لاتن.
 یخ چیزی باز شدن: یه‌خی شتی به‌ر بوون؛
 رچی شتی به‌ر بوون «گوشت را بیرون بگذار،
 یخش باز شود: گوشت که بنده‌ره‌وه با یخچه‌کی
 به‌ر ی».

یخ زدن: رچان؛ رچیان؛ یه‌خ به‌ستن؛ یه‌خ
 کردن: ۱. ره‌ق هه‌لاتن؛ که‌سیره بوون؛
 گرسانی تراو یان گاز به هۆی سه‌رماوه
 ۲. /گفتاری/ وه‌به‌ر سه‌رما و سؤل‌که که‌وتن؛
 بوونه سههؤل؛ مه‌باندن «دیشب توی راه یخ زد:
 دویتێ شه‌وه به‌ یگادا رچام».

یخ کردن: یه‌خ کردن: ۱. /گفتاری/ سارد‌وه‌وه
 بوون «چای یخ کرد: چایه‌که سارد‌وه‌و بو»
 ۲. ره‌ق بردنه‌وه/ بوونه‌وه؛ که‌سیره بوون له
 سه‌رما؛ بوونه سههؤل؛ رچان؛ رچ به‌ستن؛
 ره‌قه‌وه بیه‌ی؛ قه‌فلان؛ قه‌فلین؛ ته‌زین؛ ته‌زان؛
 قه‌سران؛ قه‌سرین؛ قه‌رمیتن؛ که‌رزین؛ ره‌ق
 هه‌لاتن له سه‌رما «یخ کردی، چیزی بپوش: رده‌ت
 برده‌وه، شتی له‌به‌ر که!».

یخ کسی باز شدن: /مجازی/ گروگالی که‌سی
 خوش بوون؛ پرووی که‌سی کرانه‌وه «کم – کم
 یخش باز شد و شروع کرد به صحبت کردن با
 دیگران: ورده – ورده گروگالی خوش بوو، ده‌ستی
 کرد به قسه کردن له‌گه‌ل ئەم و ئەودا».

یخ کسی نگرفتن: /مجازی/ ده‌فه‌ی که‌سیک
 ده‌نگ نه‌دان؛ بۆ که‌سیک نه‌گرتن «خواست
 شیرینکاری کند، اما یخش نگرفت: هات شیرینکاری
 بکا، به‌لام ده‌فه‌ی ده‌نگی نه‌دا».

یخ: ۱. سارد و سړ؛ سار؛ سړ؛ بی‌هه‌ست و

کۆمای بەرد و خۆلی بن یەخەچال.

يخزار / yaxzār، ها: /اسم، ۱. کيوى يەخ
۲. بەفرەچالى زۆر گەوره.

يخرده / yaxzade، ۱. چاۋ؛ چياگ
«آب يخرده: ئاۋى چاۋ» ۲. /مجازى/ سارد و سړ؛
زۆر سارد «اتاق يخرده: ديوى سارد و سړ».

يخرن / yaxzan، ها: /اسم، فريزر؛ بەفرينگ؛
قهرسينک.

يخسار / yaxsār، ها: /ان: /اسم، سەهۆلان؛
سەهۆلستان؛ بەفرسان؛ بەر و بوومى پان و
بەرين کە بەر و يەخى زۆر داڤيۆشبو.

يخساز / yaxsāz، ها: /اسم، يەخساز؛
کەرەستەيەك بۆ دروست کردنى يەخ.

يخسازى / yaxsāzî، /اسم، سەهۆل‌سازى؛
يەخسازى: ۱. کار و ڕەوتى دروست‌کردنى
سەهۆل ۲. /ها/ کارخانەى دروست‌کردنى يەخ.

يخسوز / yaxsûz، /اسم، يەخگەز؛ كزەى پيست
بە هۆى ليكەوتنى شتى زۆر سارد و دابەزىنى
كوت‌وپىرى دەما لەو شوينه‌دا.

يخشار / yaxšar، ها: /ان: /اسم، ۱. تافى كە
ئاو‌كەى لە بازداندا بەستوو يە ۲. شوينيك لە
ليژايى كە تاشە سەهۆلى لى كەلەكە بوو.

يخشكن / yaxšekan، ها: /صفت، يەخشكين؛
يەخ‌مار؛ لەبار بۆ شكاندنى چە و يەخ «لاستيك
يخشكن: لاستيكي يەخشكين».

يخگشا / yaxgošā، /اسم، كاتى توانەوى بەفر و
سەهۆل بە هۆى گەرم بوونى هەوا.

يخگير / yaxgîr، ها: /اسم، يەخ‌گر؛
۱. كەرستەيەكى وەك پەنگر بۆ هەلگرتنى
سەهۆل ۲. ميلەى دريژى قولپدار بۆ هەلگرتن
و ڕاگوزيانى قالبى گەورەى يەخ.

يخمال / yaxmāl، /صفت، يەخمال؛ يەخپال؛
ساردەوه بوو بە وردە يەخ.

يخمە / yaxmeh، /اسم، زوقم؛ زقم؛ زق؛ خووس؛
خووسار؛ سيخوار؛ سووخ؛ سووخار؛ خويس؛

خويز؛ ئاسلك؛ ئاسلكە؛ ئالشتى؛ ئالشك؛ شەلتە؛
مژ و توژى سەهۆل بە هۆى تپيەپىنى هەواى
سارد بە سەر ئاۋى گەرمدا.

يخنزن / yaxnazan، /صفت، يەخ‌نەكەر؛ خۆراگر
و بەرگەر گر لە بەرامبەر سەرماى زۆرەوه.

يخننى / yaxnî، /اسم، /قديمى/ كەماۋ؛ يەخنى؛
چيشتى گۆشتاۋى چەور و خەست و خۆل.

يخە / yaxe، /تركى/ يقە

يخى / yaxî، /اسم، ۱. سەهۆل‌فروش؛ يەخ‌فروش؛
يەخ‌ورەش؛ فروشەرى سەهۆل ۲. يەخى؛
بەستەنى يەخى؛ جۆرئ بەستەنى بە تام و
رەنگى جۆراوجۆرەوه.

يخى: ۱. سەهۆلى؛ يەخى؛ لە جنسى
سەهۆل «كوە يخى: كىوى سەهۆلى» ۲. چاۋ؛
يەخ‌کردوو «گۆشت يخى: گۆشتى چاۋ».

يد / yad، /عربى/ /اسم، /نامتاول/ دەست؛ دەس.
يد طولاً: دەستى بالا؛ دەست و دوو «او در
حقەبازى، يد طولايى دارد: لە كلاوبازيدا دەستى

بالاي هەبە: يد طولى

يد طولى / يد طولاً

يد / yod، /فرانسوى/ /اسم، يود؛ توخمى كيميايى
ناكانزا لە دەستەى هالۆژن بە ژمارەى ئەتومى
۵۳ و كيشى ئەتومى ۱۲۶،۹۰ بۆلۇرىكى قاوھى
تۆخە كە هەلمى بنەوشى لى دەبيتەوه و زۆر
ژەهراوبە، لە وينەگرى، دەواسازى و زۆر
كارى ترى پيشەسازيدا بە كەلك دى.

يد / id، /ضمير، ن؛ - دى؛ جىناۋى لكاۋى
دووھەم كەسى كۆ «رفتە؛ مى گويد؛ بدانيد؛
رؤيشتن؛ دەلئىن؛ بزانن».

يدالله / yadollāh، /عربى/ /اسم، ۱. دەستى
خودا؛ دەس خوا ۲. دەسلەتتى خودا؛ قۆرەت
خوا.

يدک / yadak، ها: /تركى/ /اسم، يەدەك؛

۱. ئەردەك؛ ئيژدەك؛ ئيدەك؛ منيەك؛
يەختەرمە؛ يەخترمە؛ يەدەگ؛ ئەسپى كە بۆ

نۆره پىي كىردن ده گەل سوارداپە ۲. كەرستەي
راگواستن كە موتورى نىيە و رادە كىشريت
۳. سىپىر؛ پىتەك؛ يەدەكى.

□ يىدك كىشىن: ۱. بە دووى خۇدا راكيشان؛
كىش كىردن؛ يەدەك كىشان «يىك كىشى
قايشان را يىدك مى كىشىد: پاپۇرىك لۇتەكە يانى
رادە كىشا» ۲. [تەرىض] خىستەنە شوين خۇ؛
لە گەل خۇ هيتان «چىد نفر را هم يىدك كىشە و
آورده بود: چەند كە شىشى خىسبوو شىين خوى
و هيتابوونى» ۳. بوون (لە) ژىر سەر؛ بۇ دواپۇژ
لە بەر دەسدا بوون «چهارتا شغل دارد دوتا را هم
يىدك مى كىشد: چوار كارى هەن و دووشى لە زىر
سەرداپە!».

يىدك كىش / yadak.keş / ها: [تركى/ فارسى]
اسم. يەدەك كىش؛ كەرستە يەكى راگواستن بۇ
راگيشانى كەرستە يەكى تر.
يىدكى ۱ / yadaki / ها: [تركى/ اسم. سىپىر؛
پىتەك؛ يەدەكى؛ ئامىر يان لە تە يەكى زىادى بۇ
گۇرانه وە لە جى نانى ئەوى كۇن يان شكاو.
يىدكى ۲: صفت. سىپىر؛ پىتەك؛ يەدەكى؛ بە دۇخ
و چۆنە تىي جىگر بوون.

يىدىش / yediş / يىدىش
يىراق / yaraq / ها: [تركى/ اسم. ۱. شىل؛ يەراق؛
زىبەرى سەر و مىلى ئەسپ ۲. جىل و جۇر؛
رەختى ئەسپ ۳. ئامىر و كەرستە يەلوا سىراو
يان پىئە نراو بە شىتەكە وە (وەك هەسار، ركىف
و... يان قولف، چەفتە پىز و لاو لاو وى درگا و
پەنجەرە).

يىراق آلات / yaraqālāt / [تركى/ عربى/ اسم.
قولف و يەراق؛ سەر جەمى قولف و چەفتە پىز و
لە لاو وە هەر چى تر كە بە دەرگا و پەنجەرە وە
دەلكى.

يىراق دوزى / yaraqdûzî / ها: [تركى/ فارسى]
اسم. شىل دوورى؛ يەراق دوورى: ۱. هونەر يان
فەنى دوورىنى يەراق ۲. نەخشى جوانى سەر

جىل و بەرگى رەسمى بە تال و پىسى كانزايى.

يىر بوغ / 'yərbû / [عربى] ۱. گىلاموش

يىر بەر / yer-be-yer / [تركى] صفت. [گفتارى]
پاك لە پاك؛ سەر بە سەر؛ كەس لە كەس؛ ساف
بە ساف «با اين پنجاه تومانى كه دادم حسابمان
شد: بەم پەنجا تەمەنى دام حىسابمان ساگەتەك
بوو».

يىر تەمە / yortme, yurtme / [تركى/ اسم. تەرات؛
تەراد؛ تەراتىن؛ لۇقز؛ رەفت؛ رىئە چوونى
هيندىك بەلەزى گويدىرژ بە شىئە يەك كە
دەستى راست و پىنى چەپ و پىچە وانە كەى بە
جووتى دە جوولنەو: يورتەمە

□ يىر تەمە رەفتن: رەفت كىردن؛ تەراد/ تەراتىن
كىردن.

يىر غە / yorqe / [تركى/ اسم. لۇقە؛ لۇق؛
گورگە لۇقە؛ گورگە لۇق؛ گورلۇق؛ قۇترە؛ قۇترە؛
قۇتە؛ قەترە؛ لۇقە لۇق؛ هۇترە؛ هۇلتە؛ وىرغە؛
يورغە؛ ئىرخە؛ دۇمانە؛ جۇرئ رەوتى ئەسپ و
چاروا كە دەست و لاقى لای راست پىكە وە
لای چە پىش پىكە وە دەبزوئ: يىرغە؛ يورغە؛

يورقە

□ يىر غە رەفتن: بە لۇقە چوون؛ بە وىرغە رۇيشتن؛
گورگە لۇقە كىردن؛ لۇقىن؛ لۇقە لۇق رۇيشن؛
مەرى.

يىر قان / yaraqān / [يونانى/ اسم. زەردە يى؛
زەردى؛ زەردە يى؛ زەردانى؛ زەركى؛ زەردىوى؛
زەردۇيى؛ زەرەك؛ زەرۇكى؛ زەرتك؛ زەرەنگ؛
بەزەك؛ يەرەقان؛ چاق مارقى؛ نەخۇشەكى
گىرۇيە كە پىست و كاژ و سىپىنى چا و بە هۇى
زۇر بوونى زەردا و لە خوئىندا، زەرد دادە گە پىن.
يىر قانى / yaraqānî / [يونانى] صفت. زەردووى؛
زەردانى دەرد؛ تووشىارى نەخۇشى زەردە يى.

يىر قە / yorqe / [تركى] ۱. يىرغە

يىزدان / yazdān / [اسم. [دى]] يەزدان؛ خودا؛
خو؛ خودى؛ ئىزد؛ هۇما؛ هووما؛ هۇمان؛ هۇماى؛

هوومای. ۱. لقیک له خاچ په رستانی رۆژه لاتی که له سدهی شه شهمی زاینی له سوو ربه دا سهریان هه لدا و له ناو سور یانیه کاندایا په ریان سهند ۲. /ها: ان/ هه ریه که له شوینکه و تووانی ئهو رپازه.

یعنی /ya'ni/ [عربی] قید: یانی: ۱. واتا؛ واته؛ یانیه؛ یانی «یزدان یعنی خدا: یه زدان وانا خوا» ۲. /گفتاری/ نایا؛ ئه وئ «یعنی ممکن است روزی ما هم پولدار بشویم: یایی ئه بی رۆژیک ئیمهش دهوله مند بینه وه؟» ۳. یانیه «یعنی من هم زبان خارجی بلدم: بابها منیش زمانی بیانی ده زانم» ۴. له راستیدا «من زود رفتم، یعنی من زود نرفتم، بقیه دیر آمدند: ئه من زوو رپویشتم، له راستیدا من زوو نه رپویشتم، باقی دیر هاتن».

یغر /yoqor/ [ترکی] یغر بغلاوی /yaqlāvi/ [از ترکی] /سم/ یه غله بی: ۱. /ها: ده فره چیشتی دهسک و سهره دار که پتر به سهربازی ده ده ن: بغلاوی بغما /yaqmā/، ها: [ترکی] /سم/ [دبی] /۱. تالان؛ پوپر؛ پوپر؛ پوپر؛ پوپر؛ چه پاو؛ تالو؛ یاخمه؛ یاقما؛ تالان و تاژان؛ تالان و مالان ۲. تالانی؛ ئه وئ به تالان دهست که و توه. یغما کر /yaqmāgar/، ها: ان: [ترکی] /فارسی] /سم/ [دبی] تالان کر؛ چه پاو کر؛ تالانچی.

بغور /yoqor/ [ترکی] یغر یغر /yoqor/، ها: [ترکی] صفت: /گفتاری/ زل: ۱. ناقولا؛ نه پور؛ ناپور؛ دشت؛ قولور؛ نارپیک و پیک و ناشیرین ۲. زه لام؛ زل؛ گه وه؛ که له گهت؛ که ته؛ گه پ؛ گۆپ * یغر؛ یغور؛ یقور بغلاوی /yaqlāvi/ [از ترکی] یغنعلی بقال /yaqn'alībaqqāl/ [از عربی] /سم/ تعریض/ چه پللی چه پاو؛ گه مژه؛ پیلوی سووک و چرووک (وقتی هر یغنعلی بقالی وزیر و وکیل بشود، کارها از این بهتر نمی شود: کاتی هه ر چه پللی چه پاویک بیته وه زیر و نوینر، کار له مه باشت نایی).

یزدان شناخت /yazdānšenāxt/ [اسم] خواناسی؛ زانستی خواشناسی.

یزنه /yazne/ [ترکی] آینه

یزیدی /yazîdî/ [اسم] ئیزه دی؛ ئیزی دی؛ ئیزدی؛ یه زدی؛ داسنی: ۱. لقیکی نایینی له کوردستان که مه له ک تاوس ده په رستن ۲. /ها: ان/ هه ریه که له هۆگران و شۆنه رایانی ئه و لقه.

یسار /yasār/ [عربی] /سم/ [دبی] چه پ؛ چۆپ؛ چۆپه؛ چه په؛ قه نه ل؛ چه پیل؛ لای چه پ. یساوول /yasāvol/ [ترکی] /سم/ یاساوول؛ کیشکچی؛ نگابان.

یسر /yosr/، ها: [عربی] /سم/ یوسر؛ ویسر؛ مورونچه؛ چۆی داریکی رهنگ ره شه ته سبیتی لی دروست ده که ن.

یسوعی /yasû'î/، ها: ان: [عربی] /سم/ یه سووعی؛ ژیزوئیت: ۱. لقیک له ره به نانی خاچ په رستی کاتولیک ۲. هه رکام له شۆنه رایانی ئه و لقه * ژزوئیت

یشب /yašb/، ها: [یونانی] /سم/ یه شب؛ به ردیکی رهش و پته وه له توکلی سیلیسی گیاندارانی ده ریایی به دیهاتوه و وه ک به ردی ئه زموون که لکی لی ده گرن.

یشک /yašk/ [اسم] /قدیمی/ شفره؛ که لم؛ که لپ؛ که لبه؛ کلب؛ که لوه؛ که لپ؛ که لبه؛ شه لقه؛ به ره؛ شرن؛ ددانی پی شه وه ی گیانه وه رانی وه ک به راز و شیر.

یشم /yašm/، ها: [یونانی] /سم/ یه شم؛ شه وه؛ شه وه ی سه وز؛ به ردیکی گرانبایی که سکی توخه که زور ره ق و توکمه یه.

یشمی /yašmî/ [عربی] /سم/ یه شمی؛ رهنگی سه وزی توخ.

یعقوبی /ya'qûbî/ [عربی] /سم/ یاقووبی؛

بقور /yoqor/: [ترکی] یقُر

یقہ / yaqe، ها/: [ترکی] اسم، قهمت؛ پیسیر؛ گوجو؛ ملهوانه؛ ملشان؛ ملیوان؛ ملشو؛ ملشو؛ گریبان؛ بهرستو؛ بهرستوور؛ بهرستووک؛ بهستووک؛ بهرچیل؛ شهبهک؛ زی؛ سترک؛ بهرؤ؛ بهرؤکه؛ بهرؤک؛ بهریک؛ بهرکه؛ پستو؛ یهخی؛ ئیخه؛ یاخه؛ یهخه؛ وهوه؛ گرانی؛ بهرو؛ ملوان؛ قهو؛ وهرقهو؛ نهو بهشه له جل و بهرگ که دهوری مل و سهر سینه ده گری * یخه [مفتاری]

□ یقه اسکی: یهخه ئیسکی؛ جۆریک ملهوانه؛ جل و بهرگ که به سهر خویدا ده شکیتهوه و ده و راندهوری مل تا ژیر چه ناگه داده پۆشی.

یقہ اتکلیسی: یهخه ئینگلیسی؛ جۆریک ملیوانی کورت که زۆر تر بۆ کراس ده بی.

یقہ ایستاده: جۆریک ملیوان که وهک شریتیکی باریک وایه و له پیشهوه دوگمه ده خوات: یقه حسنی

یقہ ناز: یهخه باز؛ ههر جۆره ملیوانی دانه شکاو که له پیشهوه به شیوهی جوار و جۆر بردراوه.

یقہ برکرد: یهخه هه لگه راو؛ ملیوانی که به سهر جلددا ده شکیتهوه.

یقہ حسنی □ یقه ایستاده

یقہ خشتی: یهخه خشتی؛ جۆریک ملیوانی ئاواله یه که له بهر وه چوار گۆشه بردراوه.

یقہ کتابی □ یقه ملوانی

یقہ کرد: یهخه گرد؛ جۆریک ملیوانی ئاوه لایه که له پیشهوه وهک کهمه بردراوه.

یقہ ملوانی: جۆریک ملیوان که له پشت ملهوه چوار گۆشه یه و له پیشهوه به چه شنی ۷

هه لگه راوه تهوه: یقه کتابی

یقہ هفت: یهخه هفت؛ جۆریک ملیوان که له پیشهوه وهک ژماره ی ۷ بردراوه.

□ یقه چاک زدن: خۆ رنین؛ بهرؤکی خۆ دادرین به نیشانهی خه مباری، به تابهت له تاز یه دا.

یقہی خود را باره کردن: ۱. بهرؤکی خۆ دادرین ۲. [کنایی] خۆ له دار و بهردان؛ ههول و تهقالی زۆر دان.

یقہی کسی را جسیدن / کرفتن: بهرؤک به کهسیک گرتن؛ بهرکه کهسی گرتن؛ بۆ پیکردنی کاریکی ئهستهه بۆ لای کهسیک چوون و پا داگرتن.

برای کسی یقه جر دادن / باره کردن: زگ بۆ کهسی دپین؛ خۆ بۆ کهسی به کوشت دان؛ زۆر توند لایه نگری و پشتیوانی کهسی کردن.

یقہ سفید / yaqesefid، ها/: [ترکی / فارسی] اسم، [کنایی] یهخه سپی؛ دهس چهرمگ؛ کارمهندی نووسینگه یان خاوهنی کار و باری و سووک و خاوین که دهست و جل و بهرگی پیس نه بی (وهک بژیشک، مامۆستا، خویندکار، بازرگان و...) .

یقین / yaqin، اعربی / اسم، یهقین؛ دلنیا یی؛ خاترجه می: ۱. دل پachte تی «یقین دارم که این کار درست است: دلنام ئهم کاره دروسته» ۲. باوهری پتهو «او به امانتداری برادرش یقین دارد: له دهستیکی برا کهی حار چه» .

□ یقین داشتن: خاترجهه بوون؛ دلنیا بوون؛

باوه پچ بوون؛ باوهر بیهی؛ ئارخه یان بوون.

یقین کردن: دلنیا بوون؛ برها کردن؛ خاترجهه بوون؛ باوهر کهردهی «یقین کردم که با هم سر و سزی دارند: دلنیا بووم که پیکه وه کهین و به ینیکیان هه یه» .

یقینا / yaqinan، اعربی / قید، بی گومان؛ بی شک؛ بی سو؛ به دلنیا یی «یقینا حق با او بود: بی شک حهقی به دهست بوو» .

یقینی / yaqini، اعربی / صفت، خاترجه می؛ دلنیا یی؛ بی شک؛ به مسۆگه ری و بر اوه یی.

یک / yek، اسم، یهک؛ ییک؛ ئیک؛ ئیک؛ یاو؛ یه ی؛ یۆ؛ یه؛ یهوه: ۱. یه کهمین ژماره ی سهره کی له زنجیره ژماره ی ئاسایی □ عدد ۲. ههر کام له ئه ندامانی دهسته «این یک؛ آن یک:

بود: نه چنیک بچوو کتر بوو.

به یک چشم تر هم زدن: له چاو تروو کانیکدا؛ له چاو قوو چانیکدا؛ له کاتیکی زور کهمدا (به یک چشم سرهم زدن) کیف را برده بودند: له چاو بروو کانیکدا کیفه که یان بردبوو.

□ یک یا لب گور داشتن: /کنایی/ پا له لچ قهور له رزین؛ پی له لیوی گوردا بوون؛ مردووی بهشی زیندوو خور بوون؛ له سه که راتدا بوون؛ له مردن نزدیک بوون.

یک پای کاری نکنیدن: شتیکی کهم بوون؛ کهمی له کاردا هه بوون؛ ناته و او بوون.

یک دست پیش و یک دست پس داشتن: /کنایی/ کهوتنه هه واری خالی؛ پروت و ره جال بوون؛ زور دهسته نگ و فقیر بوون.

یک دل نه صد دل عاشق شدن: /مجازی/ یه کجار نهویندار بوون.

یک دهان خواندن: دهمی خوهندن؛ کهمیک گورانی خوینندن.

یک سر و هزار سودا داشتن: /کنایی/ سهت سهری بی ده لاک تاشین؛ هه تیریک له کهندالیک دان؛ هزار خیال له دلدا بوون؛ بیر و را و گه لاله و کاری زور و ناموژمه له سهردا بوون.

یک گوش در و یک گوش دروازه بودن: /مجازی/ له گوئکه وه هاتن و لهو گوئوه دهر چوون؛ بهم گوئ گرتن و بهو گوئ دهر کردن؛ گوئ نه دهر و کهمته رخه م بوون.

یک کلاع چهل کلاع کردن: /کنایی/ کایه ک کردنه کیفی؛ له گه راندنه وهی پروداوینکدا فشه کردن.

یک مو از سر کسی کم نشدن: /کنایی/ گولی کهسی کال نه بوونه وه «نمی گذارم یک مو از سرش کم سوت» ناهیلیم گولی کال بسته ده.

یک واو را هم نینداختن: /کنایی/ نوخته یه کیش دانه خستن؛ خالیکیش له بیر

نهم یدکه؛ نهو نه که.

یک: صفت. یه ک: ۱. تاق؛ تاقانه؛ تاک؛ تاک و تنیا؛ تنه نیا و بی هاوتا (یک مرد؛ یک پیاو) ۲. یه کهم (شماره ی یک؛ ژماره ی یک).

□ یک الف بجه: /گفتاری/ مندا لۆ که یه ک؛ مناله ورد که یی «دفعه ی پیش که دیدمش یک الف بجه بود: جاری پیشوو که دیتم مندا لۆ که یه ک بوو».

یک بام و دو هوا: /کنایی/ بانیک و دوو هه و؛ دوخ یان قسه ی ناته با و دژ به یه ک.

یک به یک: یه که یه که؛ دانه دانه؛ یه که به یه که؛ دانه به دانه؛ تاکه-تاکه؛ یۆ-یۆ؛ یه ک-یه ک؛ یه ویه و؛ لبر-لبر؛ لب-لب؛ دانه-دانه؛ دهنک-دهنک؛ هه با هه ب؛ کهت که ته؛ گله-گله؛ به شیوه ی جیا-جیا و له شوین یه ک «همه یک یدیک رفتند: هه موو یدکه-یدکه رویشان».

یکی - یکی

یک پا کوه و یک پا جارد: /کنایی/ تایه ک کهوش و تایه ک کلاش؛ برسی و پروت؛ زور رهش و پروت «پارسال یک پا کوه و یک پا جارد از ده آمده، امسال صحبت ملیون می کنند؛ پاره که تایه ک کهوش و تایه ک کلاش له دیوه هات، نه مسال قسه ی ملیون ده کا».

یک دنیا/ عالم؛ کولی؛ دنیایه ک؛ یه ک دنیا؛ یه ک عالمه؛ هه ماریک؛ هه ماریو «بسیار کار دارم: کولی کارم هه یه».

یک فصل؛ چینیک؛ تانی؛ هیندیک؛ جوشی؛ جوشیه «یک فصل دعا کردیم: چنیک شهرمان کرد».

یک گردو/ مویر و چهل قلندر: /کنایی/ به حهوت مال و تیانیه ک؛ به دوازده برا و کلاوئیک؛ هیلکه ی چل فه قی؛ شتی کهم و داواکاری زور.

یک هوا؛ نهختیک؛ کهمیک؛ تو زقالتیک؛ تو زئ؛ تو زیک؛ کهمپو؛ دالیو؛ کوچپو؛ دالیه؛ هه وایه ک؛ هیندیک؛ چکیک «یک هوا کوچکتر

یکبارگی / yekbāregî / قید. یه کجاری؛ یه کجاره کی؛ به یه کجاری؛ یه کجار؛ له یه ک کهره تدا <یکبارگی> بگو نمی خواهم پولت را بدهم؛ یکبارگی بیژنه نامه وی پاره کت بدهمه وه>.

یکبارمصرف / yekbārmasraf / ها؛ [فارسی/عربی] صفت. یه کجاری؛ تایبه تی بۆ یه ک جار که لک لی وهر گرتن <لیوان یکبارمصرف>؛ پهرداخی به کجاری>.

یکبارد / yekbāre / قید. یه کجاره کی؛ یه کپا؛ ناکاو؛ به یه کجاری؛ به یه ک کهره ت؛ یه کجاره کی <یکبارد همه را بلند کرد؛ یه کجاره کی همه مووی بهرز کردوه>.

یکبری / yekbarî / یکوری
یک بعدی / yekbo'dî / ها؛ [فارسی/عربی] صفت. یه ک لا؛ یه ک لایی؛ یه ک لایمن؛ یه ک لایه نی؛
۱. به تهنیا له یه ک لاوه ۲. <مجازی> به بی روانین بۆ لایه نیکی تر <دید یکباردی؛ روانگی به کجاری>.

یکبند / yekband / یکریز
یکبارچکی / yekpārčegî / اسم. یه کپارچه یی؛ دۆخ یان چۆنیه تی یه کده ست بوون.
یکپارچه / yekpārçe / صفت. یه ک تیکه؛ یه کپارچه؛ ئیک پاژ؛ یه کپاره؛ یه کشفق؛ له تهنه کراو؛ به بی درز و قه لش یان پهرژ و بلاوی <سنگ یکبارچه به ردی یه ک تیکه>.
یکپارچه قید. یه کسهر؛ یه کسهره؛ یه کپارچه؛ تهواو؛ تهواو که مال <خانه یکبارچه آتش شد؛ ماله که به کسهر بوو به گر>.

یکپایه / yekpāye / صفت. <گیاه شناسی> یه ک خانه؛ یه ک جیگه؛ به گولی نیر و می جیا، به لام له سهر به ته یه کوه. به رانه بر؛ دوپایه

یکتا / yekta / صفت. تهنیا؛ بی هاوتا؛ بی وینه؛ تاقانه؛ تاک؛ تاک و تهنیا؛ تاکانه؛ یه کتا؛ بی همه پیا.

یکتایی / yektā'î / یکتایی

نه کردن <از اول تا آخر از حفظ خواند و یکبار و نه هم نینداخت> همه مووی له بهر خوینده وه و نوخته یه کیشی دانه خست>.

با یک دست دو هندوانه برداشتن: <کنایی> به دهستیک دوو شووتی هه لگرتن؛ دوو یان چهنه کار پیکه وه کردن <می خواهد با یک دست دو هندوانه بردارد> دهیه وی به دهستیک درو سووی هه لگرتی>.

به یک چشم نکاد کردن: <مجازی> به چاو یک بۆ روانین؛ وه ک یه ک چاولی کردن؛ جیاوازی دانه نان <او همه ی بچه ها را به یک چشم بکده می کرد؛ بو همه مو مندالان به چاو یک دهیه وی>.

یک^۱ قید. <گفتاری> ۱. وا؛ - ئ؛ - یک؛ وه ها؛ ئاوه ها <یک شوت هایی می زند که نگو! شووتی وی ده کرد مه پرسه> ۲. تهنیا؛ ههر <یک امروز را به من مهلت بده! تهنیا ته مرؤم ده رفعت بده ری>.

یک^۲؛ پیشوازه. یه ک -؛ تاکه -؛ تاقه -؛ تاقی -؛ یه ی -؛ ۱. به یه ک دانه وه <یک چشم به کچاو> ۲. به تهنیایی؛ به بی کهس <یکبار>؛ سخته؛ یه کجاری؛ نافی تهنی> ۳. به ویکچووی و ویکرایی <یکسان؛ یکدل؛ یکسان؛ به کدل>.

یک / yekā / ها؛ / اسم. یه که؛ چهنیه تیه کی دیاریکراو که وه ک پتومان <بۆ دریزی، قورسایی، گهرما و بارستایی> ره چاو کراوه.

یکان / yekān / اسم. ۱. جمع <یکه> ۲. یه کان؛ تاکان؛ یه کهمین پله له ژماره ی ئاسایی ۳. <یکان>

یک اندر دو / yekandardo / قید. بی سی و دوو؛ یه کجاری؛ له ناکاو و به بی پتیشه کی <یک اندردو شروع کرد به گله گزاری؛ بی سی و دوو دهستی کرد به گله یی کردن>.

یکایک / yekāyek / قید. یه که - یه که؛ دانه به دانه؛ دانه - دانه؛ ته ک - ته ک؛ یه ک - یه ک؛ خلی وه خلی؛ یۆ - یۆ؛ یوه - یوه <یکایک همه را بازرسی بدنی کردند؛ به که یه که به همه موودا گهران>.

يکتا پرستی / yektāparastī / اسم، تاک پرستی؛
 يهک پره رستی؛ يه کتا پره رستی؛ پروا به تاک
 بوونی خودا و پرستنی ته نيا نهو. ههروهه؛
 يکتا پرست

يکتايی / yektāyī / اسم، تاقی؛ تاکي؛ يه کتايي؛
 بئ وینه يی: يکتايی

يکتنه / yektane / قيد، (به) تاقی ته نيا؛ به تاقی
 ته نئ؛ تاق و ته نيا؛ به ته نئ؛ به ته نيا؛ ته نيا بالی؛
 تاک و ته نه کيا؛ يه کبال (بسته همه را فراری داد؛
 تاقی همه موویانی راونا).

يکجا / yekcā / قيد، يه کجی؛ سه رجهم؛
 ۱. به جاری؛ يه کرا «او همیشه کجا خريد می کند؛
 همیشه ده کرى» ۲. تیکرا؛ به تیکرا؛
 به سه ر يه که وه «همه را کجا ببر! هه مووی بک
 بهره!».

يکجانبه / yekcānebe / [فارسی/ عربی/ فارسی]
 صفت، يهک لایه نه؛ سه ر به لایهک «این قضاوت
 بجهت است؛ ثم داوه ريه يهک لایه نه».

يکچرخه / yekčarxe / ها/ اسم، يه کچرخه؛
 يهک ته گره؛ يهک قول؛ که رسته ی راگواستن به
 يهک ته گره وه.

يکچند / yekčand / قيد، [دبی/ تاویک؛
 ماوه يهک؛ ماوه يیک؛ هينديک؛ چهندي؛ که مئ؛
 چکي؛ قهديک؛ ههليک؛ چه لانيک (بده صبر
 کن تا کارم تمام می شود؛ دهک راوهسته تا کارم
 دوايی دئ).

يکدريیان / yekdarmiyān / قيد، ناوه — ناوه؛
 ناوه ژيه؛ يهک نه يه کئ؛ يهک نايهک؛ يهک نه يه کئ
 «درختها را بکترين بريند؛ داره کانيان دهک نه ناوه
 بری».

يکدست / yekdast / صفت، يه کدهست؛
 يه کدهس؛ ۱. لا بال؛ يه کدهسته؛ به ته نيا يهک
 دهسته وه «مرد بدست؛ پياوی بدکدهست»
 ۲. يه کپارچه؛ يه کجور؛ هاودهنگ؛ يه وجوس
 «سفید بدست سپی بدکدهست».

يکدستی / yekdastī / اسم، يه کدهستی؛ دؤخ
 يا چؤنيه تي يه کدهست بوون.
 يکدستی: قيد، يه کدهستی؛ يه کدهسی؛ (به)
 يهک دهست؛ يه کدهست «يکدستی کار می کرد؛
 بدکدهستی کاری ده کرد».

يکدستی زدن: [مجازی] ته له که بازی کردن؛
 فیل کردن.

يکدستی گرفتن: [مجازی] سووک لی نهوین؛
 بايهخ بئ نه دان.

يکدل / yekdel / صفت، [مجازی] هاودهنگ؛
 هاودل؛ يه کرا؛ يه کدل.

يکدلی / yekdeli / اسم، [مجازی] هاودهنگی؛
 هاودلی؛ يه کدلی.

يکدندگی / yekdandegî / اسم، [مجازی]
 لاساری؛ سه ر سه ختی؛ بله وه زی؛ پيداگری له
 سه ر قسه و بير و بؤچوونی خؤ.

يکدنده / yekdande / ها/ صفت، [مجازی]
 گفتاری/ لاسار؛ سه ر سه خت؛ بله وه؛ سه ر رهق.

يکدیگر / yekdigar / ضمير، يه کتر؛ يه کتری؛
 يه کترین؛ يؤبينوو؛ يه ويينان؛ يؤنا؛ يه ونا؛ يه ونا؛
 يهک يه کئ؛ يه منؤ؛ هه وودوو؛ ئیکتر؛ يه ولؤ؛
 يه وومن؛ يؤی؛ يؤترینی؛ هه نترین (به يکدیگر
 گفتند: «بهتر است برويم»؛ به يکديگر گوت؛
 «باشتره برؤين»).

يکراست / yekrāst / قيد، يه کسه ر؛ يه کسه ره؛
 يه کشهق؛ يه که و راست؛ ریک؛ ریک و راست؛
 يه کراس؛ يه کراست؛ راست و بئ بادانه وه «این
 جاده بجهت می رود کامياران؛ ثم جاده يه کسه ر
 ده روا ته کامياران».

يکرنک / yekrang / صفت، ۱. هاوپرهنگ؛ به
 رهنگی وهک يه که وه ۲. [مجازی] يه کپروو؛ راست
 و رهوان؛ بئ درؤ و دووړویی؛ به بئ دووړویی و
 رپاکاری. ههروهه؛ يکرنگی

يکرو / yekrû / صفت، يه کپروو؛ يهک بهر؛ به ته نيا
 يهک روو يان يهک ناسته ره وه.

یک‌ریز / yekrîz / قید. [گفتاری] له سهر یه‌ک؛
یه‌ک‌ریز؛ یه‌ک‌ریز؛ یه‌ک‌سهره؛ له په‌سا؛ بی‌وچان؛
په‌سایپه‌س؛ یه‌ک‌شه‌ق؛ په‌سا؛ په‌سا؛ لیکدا-لیکدا؛
په‌یتا-په‌یتا؛ هه‌یتا-هه‌یتا؛ هه‌یتا-هه‌یتا <بکر>
حرف می‌زد؛ له سهر یه‌ک قسه‌ی ده‌کرد>: یک‌بند

یکسان / yeksân / صفت. یه‌کسان؛ هاوتا؛
هاوسان؛ وه‌ک‌یه‌ک؛ هاوچه‌شن؛ یه‌کچه‌شن؛
به‌رانهر؛ تایبه‌تمه‌ندی دوو یان چهند شت که له
باری بیچم، نه‌ندازه یان نرخه‌وه وه‌کوو یه‌کن
<رنگشان یکسان است: ره‌نگیان یه‌کسانه>.

یکسان‌سازی / yeksânsazî / اسم. یه‌کسان‌سازی؛
کار و ره‌وتی یه‌ک‌جور‌کردنه‌وه؛ وه‌ک‌یه‌ک لی
کردن <یکسان‌سازی حقوق کارمندان: یه‌کسان‌سازی
مووچه‌ی کارگیران>.

یک‌سر و دو‌گوش / yeksar-o-dogûš / اسم.
سه‌خری‌جن؛ بوونه‌وه‌ریکی خه‌یالی که مندالی
پێ ده‌ترسین.

یکسره / yeksare / صفت. یه‌ک‌سهره: ۱. یه‌ی
سهره؛ به‌یه‌ک‌لا، ریگه یان درێژیه‌وه <بلیط یکسره>
پسووله‌ی یه‌ک‌سهره> ۲. یه‌ک‌جاری؛ یه‌ک‌جاره؛
یه‌ک‌جاره‌کی؛ به‌بێ براونه‌وه <مدرسه‌ی آرام یکسره
است: قوتابخانه‌ی ئارام یه‌ک‌سهره> ۳. <مجازی>
یه‌ک‌لا؛ یه‌ک‌لایی؛ به‌لایه‌ک‌دا که‌وتوو <کار را
یکسره کن! کاره‌که یه‌ک‌لایی بکه‌وه!>. هه‌روه‌ها:

یکسره‌بودن؛ یکسره‌شدن؛ یکسره‌کردن
یکسره: قید. یه‌ک‌سهره: ۱. راست؛ به‌ته‌واوی؛
ته‌واو؛ ریک؛ پاک؛ بی‌ویستان و برانه‌وه <یکسره
رفت توی دره: راست چووو ناو دۆله‌وه> ۲. پیکرا؛
تیکرا؛ به‌گشتی؛ ته‌واو <همه‌چیز یکسره خراب شد:
همموو شتی پیکرا خرابوو>.

یک‌سوساز / yeksûsâz / ها. / اسم. که‌رسته‌یی که
کاره‌بای چه‌لاوچه‌لی ده‌کاته راسته‌وخۆ:
راستگر؛ یک‌سو‌کننده

یک‌سو‌کننده / yeksûkonande / یه‌ک‌سوساز
یک‌شنبه / yekšambe, -šanbe / ها. / [فارسی]

آرامی / اسم. یه‌ک‌شه‌م؛ یه‌ک‌شه‌ممۆ؛ یه‌ک‌شه‌مۆ؛
یه‌ک‌شه‌ممه؛ یه‌ک‌شه‌مه؛ یه‌ک‌شه‌مبی؛ یه‌ک‌شه‌می؛
یه‌ک‌شه‌وه؛ یه‌وشه‌وا؛ یه‌وشه‌وه؛ بازار؛ له‌حد؛
کیراکی؛ ناوی دوو‌هه‌مین رۆژی حه‌فته (دوای
شه‌مه).

یک‌شنبه‌شب / yekšambešab, -šanbe / ها.
[فارسی / آرامی / فارسی] / اسم. شه‌وی / شه‌و
دوو‌شه‌ممه؛ شه‌وی پاش رۆژی یه‌ک‌شه‌ممه.

یک‌سد / yeksad / اسم. سه‌د؛ سه‌ت؛ یه‌ک‌سه‌د.
هه‌روه‌ها: یک‌سد؛ یک‌سدی؛ یک‌سدمین

یک‌سد / yeksedā / [فارسی / عربی] قید.
یه‌ک‌ده‌نگ: ۱. به‌کۆر؛ به‌کۆمه‌ل <بچه‌ها یک‌سد
آواز می‌خواندند: منداله‌کان یه‌ک‌ده‌نگ‌ه‌ک ئاوازیان
ده‌خویند> ۲. <کناپی> پتکه‌وه؛ پال‌به‌پالی یه‌ک
<مردم یک‌سد برخاستند: خه‌لک یه‌ک‌سه‌ده‌ک
هه‌ستانه‌وه>.

یک‌تسرب / yekzarb / [فارسی / عربی] قید.
یه‌ک‌ته‌کان؛ یه‌ک‌جی؛ یه‌ک‌زهر؛ یه‌ک‌راست
<زونه را یک‌تسرب بلند کرد: وه‌زنه‌که‌ی یه‌ک‌ده‌نگ به‌رز
کرده‌وه>.

یک‌تسرفه / yektarafe / [فارسی / عربی] صفت.
یه‌ک‌لایه‌نه؛ یه‌ک‌ته‌ره‌فه؛ یه‌ی لا <خیابان یه‌تسرفه>
شه‌قامی یه‌ک‌لایه‌نه>.

یک‌تسرفه: قید. یه‌ک‌لا؛ یه‌ک‌لایه‌نه: ۱. له‌لایه‌ن
یه‌ک‌یک له‌بریاره‌مرانه‌وه <قرارداد را یک‌تسرفه باطل
کرد: په‌یمان‌ه‌که‌ی یه‌ک‌لایه‌نه هه‌لوه‌شاندوه>
۲. <کناپی> به‌لایه‌ک‌دا؛ یه‌ک‌لایی <بالاخره پس از چند
ماه کار را یک‌تسرفه کردند و از هم جدا شدند: ناخری
دوای چهن مانگ کاره‌که‌یان یه‌ک‌لا کرده‌وه و له
یه‌ک‌جوی بوونه‌وه>.

یک‌طرفی / yektarafi / [فارسی / عربی] صفت.
یه‌ک‌لا؛ یه‌ک‌لایه‌نه؛ سهر به‌لایه‌نیک.

یک‌طرفی‌شدن / کردن‌کاری: یه‌ک‌لا
بوونه‌وه / کرده‌وه‌ی کاریک <بهتر است کار
یک‌طرفی شه: چاکتره کاره‌که یه‌ک‌لا شه>.

که می‌ک: ۱. شتیکی کهم <دشتم شکر بریز توی جای: همه شد شکر بکه نیتو چایه که> ۲. تاوئیک؛ بو ماوه یه کی کهم <بگذار بده بخوابم: بیله تاوئیک بنووم>.

یک کل / یکل / yeklā: صفت. یه کلا؛ یه کلاو؛ یه ک لایی؛ یه ک لونه: ۱. یه کبر؛ یه ک قه د؛ یه وقات؛ یه ک تو؛ به تاکه لویه کهوه <اغذ یکلا: کاغزی به کلا> ۲. به تنیا یه ک تالوه <نخ به نی>.

یک لاقبا / yeklāqabā: ها: [فارسی/عربی] صفت. [مجازی] بی نه نو؛ دهسته نگ؛ بهله نگاز؛ رووت؛ دهست کورت <ما آدمهای یک لاقبا غلط می کنیم موز بخوریم: ئیمه ی غله ت بکه مین موز بخوین>.

یک کم / yekom: صفت. یه کهم؛ به پله، ریز یان جینگه ی یه کهمه وه.

یک کم / yekomî: ضمیر. یه کهمی؛ ئه وه ی که له پله ی یه کهمدایه.

یک مین / yekomîn: صفت. یه کهمین؛ هوه ولین؛ ئه وه لین؛ به ترتیب و پله و جیگای یه کهمه وه.

یک ناخست / yeknavāxt: صفت. یه کهواو؛ یه کهجور؛ یه کهجور؛ چوویه ک؛ به بی ئال وگور <صدای بکه: حرکت بشو جت: دهنگی به نهواو؛ بزای به نهوا>.

یک ناخست / yekvacabî: ها: صفت. [مجازی]

۱. بسته بالا؛ بنگووسه بالا؛ کورته بالا؛ بووچکه ل؛ بیچکه لانه ۲. بسته جیگا؛ بنگووسه جی؛ زور چکوله <توی این خانه ی بستجی چطور زندگی می کنید؟! لهم ماله بسته جی چو دژین؟!>.

یک وار / yekvarî: قید. لابه لا؛ لار؛ لار و لوئر؛ لار و لوئر؛ یه که وه ری؛ یه وه وه ری؛ کشتکانی؛ کشتکونی <یه وه ری نشسته بود: لابه لا دانیشتبوو>.

یک بری

یکه / yekke: اسم. ۱. یکان / تاک؛ ته ک؛ ته نیا؛ ته ره ج ۲. [مجازی] ته کان؛ شه کان؛ ته کانه؛ گفوردی؛ گفردی؛ وه رجه؛ لیوه.

یک قرانی / yekqerānî: ها: [فارسی/عربی] اسم. تاکه قهرانی؛ یه ک قرانی؛ سکه ی ئیرانی بایی یه ک رپال.

یک قلدوغل / yekqoldoqol: اسم. قه مچان؛ قاچان؛ قه مچانی؛ بازه لان؛ بازه لین؛ بازه له؛ رپخان؛ کایه ی دوو یان چهن کهسه به پینج به رد که به جورگه لئیکی تایبته هه لیده خهن و ده یگر نه وه.

یک قلم / yekqalam: [فارسی/عربی] قید. [مجازی] ۱. دانه یه ک؛ دانیک؛ یه که قه له م؛ تاکیک؛ یه کی؛ ته نیا یه کی <بده از کارهایش دزدی از انبار بود: دانه یه ک له کاره کانی دزی له هه مار بوو> ۲. یه که جاره کی؛ یه که جاری؛ پاک؛ یه که سر؛ یه که جی <بده همه را برد: یه که جی گشتی برد>.

یک قندی / yekqandî: ها: [فارسی/سنسکریت] اسم. [شیمی] یه که قندی؛ هیدرات که ربونی به سی تا جهوت که ربونه وه.

یک کاره / yek.kāre: قید. [مجازی] یه که وه؛ یه که وه؛ یه که نه در دوو؛ یه که که ره ت <تا آدم بکشد بلند شد و رفت: تا هاتم تا به هه ستاو رویش>.

یک کاسه / yek.kāse: [فارسی/از عربی] صفت. یه که جی <همه ی درآمد ها را بده بکنید تا معلوم شود چه دارید: هه موو داهاته کان به جی بکه نه وه تا ده رکه وئ چتان هه یه>.

یک کلام / yek.kalām: [فارسی/عربی] قید. ۱. یه که ده نگ؛ پیکه وه؛ پال به پالئی یه ک <همه بده بده به این موضوع اعتراض داشتند: هه موو بده بده به ره لهستی ئهم بابه ته بوون> ۲. [کنایی] بی چه قه؛ به بی چه قه و ره قه؛ بی چه قه چه ق <قیمت های ما بده بده است: نرخه کانی ئیمه بی چه قه> ۳. یه وفه ک؛ یه که قسه؛ بی

رووده روایی.

یک کم / yek.kam: صفت. [مجازی] هیندیک؛

(به) تاق و تهنیا؛ به تاکی تهنی؛ به تهنی؛ به تهنیایی؛ تاق و تهنه‌کیا؛ به تاقی تهنیا (بکنه‌نه‌یا) همه‌ی کارها را اداره می‌کند: *سَد تاق و تهنیا هه‌موو کاره‌کان به‌پوه ده‌با.*

بکی / 'yekî / : اسم، [مختاری] یهک؛ یهکیک؛
یهکی؛ ئیکیک؛ یۆ؛ یوه؛ هر کام له ئهنادمانی
کۆئهنادمیک (آن یه رابده؛ یه بردار؛ کدام یه؟
ئهوه یه بده؛ هه لگهه؛ کام یه؟).

نکی: صفت. یہ ک: یہ کی؛ یہ کیک؛ دانیک؛
دانیہ ک: یہ ک دانہ؛ یو؛ یوہ (یعنی از کتابها را به من
بدهید: لہو کتبانہم پی بدن).

بکی: ضمیر. یه کیځ؛ یه کی؛ یو؛ یوه:
 ۱. نېفریک؛ یه ک نېفر؛ که سیک (ه زنگ زد و شما را خواست: که زهنگی لیندا و ئیوهی دویست)
 ۲. شتیکی دیاریکراو (از بشقابها شکسته است: له دهریه کان بک شکاوه).

❑ نکی به نعل و نکی به مسح کردن: (کنایی) له پیک و له مایپیکش دان؛ یهک بو باجی و یهک بو حاجی؛ له ژیره وهه یی کردن، له سهروه دهی کردن؛ به هر دوولادا خویندن؛ به قازانجی هر دوو لای شهر و داوا جوولانه وه یان قسه کردن.

تکی باند / yekibedo، ها: اسم، [مختاری]
یه کدوو؛ دهمدمانی؛ گلتیه؛ دهمه قاله؛
دهمه قاله؛ بنار؛ بناشت (با من خدایه نکن؛
خدایه منم له گهل مه که!)

یکی — یکدانه / yekiyekdāne، ها/: صفت.
 [مختاری] تافانه؛ تاکانه؛ یهوهک؛ یهوهکمی (دختر
 یهوهکمی: کچی تاکانه).

يکي - يکي /yekiyekî/ یک به یک، یک
 یگان /yegān/ ها/سم، یگان؛ به شیک له
 دامه‌زراوه‌ی چه‌کداری که ږنځراوه‌یه‌کی
 تابه‌ته، ږه‌جاو کرابیت: یگان-۳

۱. یکانگی /yegānegî/: اسم. ۱. تاقانه‌یی؛
۲. یه‌هاوتایی. ۲. هاوده‌ستی؛ هاوبیری؛ یه‌کرای

□ يکه خوردن: /مجازی/ راپهرين؛ راجلفين؛ راجه‌نين؛ لي بوون؛ راجله‌کين؛ داچله‌کان؛ داچله‌کيان؛ داچله‌کين؛ هه‌لچرچگيان؛ جه‌نقين؛ فابرن؛ دل راجه‌نين؛ راجه‌کانی دل؛ خه‌جلين؛ کو خورادن؛ کو خواردنه‌وه؛ داخريان؛ داخوريان؛ داخريان؛ داخوريين؛ داخوريان؛ فُه‌گاليان؛ ئه‌ره‌چله‌کيه‌ی؛ چله‌کيايره؛ له‌ترسان يان له‌خه‌به‌ری سه‌مه‌ه‌ داترووسکان.

یکه^۲: صفت. تاک؛ تاق؛ ته نیا (یکه و تنهاست: تاک و ته نیا به).

یکہ - ۲: پیشواؤرم، تاقہ-؛ تاکہ-؛ بہ بی ہاوتا > سوار:
تاقہ سوار <۔

یکه بزَن / yekkebezan ، ها: صفت. بله ربه زین؛
فرز و به هیژ له شهر و داوا.

یکه تاز / yekketāz /: صفت. له‌زگین؛ پیشره‌و؛
بی‌هاوتا له پیشره‌کیدّا.

یکهزار /yekhezār /: اسم. هزار؛ یه‌که‌زار.
هه‌روه‌ها: یکه‌زارمی؛ یکه‌زارمین

یکهزارم / yekhezārom ، ها: ان: /سم.
ههزارهک؛ ههزاریهک؛ له ههزار پاژ پاژیک.

یکه سوار / yekke.savār ، ها: ان: / صفت.
 شۆپه سوار؛ تاکه سوار؛ تاکه سوار؛ فرز و لیتهاتوو له
 سوار کاریدا.

یکهو / yekho, yekho: قید: [جفتاری] کتوپر؛
 کوتوپر؛ کتوپر؛ هه‌نی؛ ناکاو؛ له‌نکاو؛ له‌ناکاو؛
 نا‌قا؛ له‌پر؛ له‌پر‌دا؛ له‌پرا؛ له‌پراهه‌کی؛ له‌پری؛ گز و
 گومبەت؛ گوز و گومەت؛ له‌پر و ناکاو؛ له‌پر و
 نه‌کاو؛ گز و گوڤ؛ کوتومزهره‌قی؛ لووت و بزووت؛
 هیک؛ نکاو؛ ها‌کو؛ نش؛ نشکافک؛ نشکاف؛
 نشک؛ نشکا؛ نشگاف؛ نشکیڤه؛ نوکم؛ به‌کرا؛
 گوز؛ به‌ک که‌رەت؛ ژنشکاف؛ یه‌که‌و؛ یه‌که‌هەو؛
 ناخلاف (یکهو غش کرد و افتاد: کتوپر له‌سه‌ر
 خۆی جوو و کهوت).

یکه و تنها / yekke-vo-tanhā : قید. [گفتاری]

۳. /مجازی/ هاوده‌نگی؛ دوستی و برابری.

یکانه /yegāne/: صفت. ۱. بی‌هاوتا؛ بی‌هامپا؛ بی‌وینه؛ تاکانه؛ تاقانه؛ تهنه؛ تهنیا <خدای یگانە: خودای بی‌هاوتا> ۲. یه‌کگرتوو؛ هاویر؛ هاوده‌نگ؛ یه‌کرا <ملت یگانە: گه‌لی یه‌کگرتوو>.

بل /yal, یان/: اسم/ [دبی] پاله‌وان؛ دلیر؛ گورد.

یلخی /yelxi/: ترکی آقید. <گفتاری> به‌ره‌لا؛ به‌ره‌لا؛ ویل؛ ویله‌کی؛ کیفی؛ به‌بی چاوه‌دیری <بجی بارآمدن: به‌ره‌لا بارهاتن>.

یلدا /yaldā/: [سریانی] اسم. چله؛ شه‌وچله؛ یه‌لدا؛ هه‌وه‌لین شه‌وی زستان که درێژترین شه‌وی ساله.

یلک /yalak/: [؟] /اسم. سوخمه؛ سخمه؛ سیخمه؛ زوخمه؛ یه‌له‌ک؛ ئیله‌ک؛ ئیله‌گ؛ ئیله‌گ؛ ئیشله‌ک؛ قوته‌ک؛ یه‌ل ماسوخمه؛ جلیقه؛ ئیشلک؛ بالا‌پوشی بی‌قۆلی ژانه.

یللی - تللی /yallalitalali/: اسم/ <گفتاری> ۱. عاتل و باتلی؛ به‌تال و قه‌تالی؛ بیکاره‌یی؛ پاتالی؛ که‌توه‌ری؛ ترالی ۲. ویلی؛ به‌ره‌لایی.

یلود /yalve/: اسم. مریشک‌ناوی؛ جوړی بالداری مه‌له‌وانه به‌سه‌ری بجووک، جووچکی کورت، بالی خړ و په‌نجهی بلندوه.

یله /yale/: صفت. به‌ره‌لدا؛ به‌ره‌لا؛ ویل؛ ئازاد؛ ره‌ها؛ به‌ر.

□ یله‌دەن: پال دانوه؛ شان داهیلان.

ینه‌کردن: ئازادکردن؛ به‌ره‌لدا کردن؛ به‌ردان؛ ویل کردن.

- یم /im/: ضمیر. - ین؛ - مان؛ - می؛ - ما؛ جیناوی لکاو بۆ یه‌که‌م که‌سی کۆ <آمدن؛ دیدن؛ هاتن؛ دیتن>.

یمانی /yamanî/: [عربی] صفت. [دبی] یه‌مانی؛ یه‌مه‌نی؛ سه‌ر به‌ولاتی یه‌مه‌ن <حریر یمانی: حریری یمانی>.

یمن /yomn/: [عربی] اسم. پیت؛ به‌ره‌که‌ت؛ ودم؛ شکون؛ ورمی؛ ورم؛ هورم؛ ئۆقووم؛ فه‌ر و پیت؛

خی‌ر و به‌ره‌که‌ت.

□ یمن داشتن: مباره‌ک بوون؛ پی‌رۆز بوون؛ به‌ودم بوون.

یمین /yamîn/: [عربی] اسم/ [دبی] راست؛ راس؛ لای راست.

یمین و یسار /yamîn-o-yasar/: [عربی] اسم/ [دبی] راست و چه‌پ؛ راس و چه‌پ؛ چه‌پ و راست.

ین /yen/: اسم. یین؛ یه‌که‌ی پاره‌ی ولاتی ژاپون (یابان).

- ین /în/: پسوند. - ین: ۱. له‌ناو، ئاوه‌لناو دروست ده‌کا <آه‌نین: ئاسنین> ۲. له‌ئاوه‌لناوی هه‌قیازی (صفت تفضیلی)، ئاوه‌لناوی بالا (صفت عالی) ساز ده‌کا <به‌ترین: باشترین>.

ینکه /yenge, یه‌ا/: ترکی] اسم. پی‌خه‌سوو؛ پاخه‌سوو؛ به‌ربووک؛ به‌ربوودی؛ به‌ربووری؛ به‌ربیک؛ به‌ربودی؛ به‌ربوو؛ بوکنی؛ پاوه‌وی؛ پاوه‌ی؛ بانبارگه؛ پۆرسپی؛ بزگیله؛ پاوه‌یوه؛ سه‌رسپی؛ ژنی که ده‌گه‌ل بووکدا ده‌چی بۆ مالی زاوا تا بووک بۆ چوونه په‌رده ریتوینی بکا و هه‌والی داوینپاکیشی بینیته‌وه بۆ باوان.

ینگه‌دنیایی /yengedonyāî/: [ترکی] [عربی] ینگه‌دنیایی

ینگه‌دنیایی /yengedonyāî, یه‌ا/: ترکی] [عربی] اسم/ [مجازی] ئه‌مریکایی؛ هه‌ر کام له‌خه‌لکی ئه‌مریکا.

- ینه /îne/: پسوند. - ین؛ - ینه: ۱. کالای چی‌کراو له‌شتیک <پشمینه؛ په‌شمینه> ۲. به‌بار و دۆخ یان ژیهاتیه‌که‌وه <زنگینه؛ ره‌نگینه>.

یواش /yavāš/: ترکی] آقید. <گفتاری> هیدی؛ له‌سه‌رخۆ؛ نه‌بله‌ز؛ ئاسپایی؛ هیدیکا؛ هیواش؛ به‌ئۆخژن؛ به‌ئۆقره؛ ئه‌سپایی؛ ئیواش؛ سه‌بر؛ شینه‌ی؛ یه‌باش؛ سه‌برۆکه؛ یاباش؛ به‌سپایی؛ هیون؛ هیمن؛ ئارام؛ کاوه‌خۆ <یواش برو!> هیدی برۆ!>.

پینی بهرز و باریک و یه کجار چاوک، خیرترین
گیانه و هری سهر زهینه: یوز
☐ یوز پلنگ آمریکایی: جه گوار؛ جاگوار.

یوغ /yûq/ [ترکی]/سم. ۱. کله وه؛ کله مه؛
کله مه؛ کله وک؛ هوویه؛ هوویه؛ چه نهره؛
کله مه؛ نیله؛ نیله؛ نیل؛ جوق؛ نیر؛ نیر؛
سیمکه؛ نیری سهر ملی گاله جووتدا
۲. /مجازی/ یه خسیری؛ کوپله تی.

یوگا /yûgā/ [سنسکری]/سم. یوگا: ۱. ریبازی
فلسه فی و دینی هیندو که سهرهستی رُوح و
بیر له لی بران و دهست بهردان له داخوازی
لش و پشت کردن له دنیا دهبینی ۲. کومه له
وهرزشیک بؤ ساخی و زال بوون به سهر لش و
رؤحدا.

یول /yol/ [؟]/سم. ویول؛ وهؤل؛ زره مازوو؛
داریکی دارستانه له دارمازوو دهکا و له باکووری
زاگروسدا شین دهبی.

یولاف /yûlāf/ [سم. گیاهشناسی]/کارام؛ کاران؛
گیا له رزانه؛ جؤشاهی؛ یه وه رومی؛ یه وه دیوی؛
جؤی هوورچ؛ روه کی له تیره ی گهنم و جؤ،
گه لاکانی وه ک جؤ دریز و تیژن، گوله که ی
هؤشه یه که له زور ولاتاندا وه ک خه له که لکی
لی ده گرن.

یومیه /yowmîyye, yo:mîye/ [عربی] صفت.
۱. رؤژانه؛ یومه؛ رؤژانه؛ رؤژبه رؤژ ۲. گرؤژی؛
گش رؤژیک؛ ههر رؤ؛ ههر رؤژ؛ ههموو رؤژی.

یون /yon/ ها: [فرانسوی]/سم. [شیمی] یون؛
ئه توم یان کومه له ئه تومی که به گرتن یان له
دهست دانی ئیلکترؤن باری (+) یان (-)
ده گرن.

یونانی^۱ /yûnāni/ [سم. یونانی]: ۱. لها؛ بان/
ههر کام له خه لکی ولاتی یونان ۲. له زمانگه لی
هیندو-ئوروپایی که زؤرت له یوناندا قسه ی
پینه که ن ۳. ئه لفوبیتکه ی یونانی که له
فینیقیه کانه وه وهر گیراوه و دواپی بوو به

یواشکی /yavāšakî/ ها: [ترکی]/فارسی/قید.
[گفتاری] هیواشیک؛ یهواشیک؛ یهباشه کی؛
یهواشلیو؛ یهواشلیوه؛ هیواش: ۱. فه سال؛
شینهی؛ هیندیکا؛ به ئه سپایی؛ هیدی؛
به کاوه خؤ؛ له سهر خؤ؛ به سهر؛ بیت؛ عاسته م؛
حاسته م؛ زؤره ک و دووبه لا؛ چووله چوول؛
سهری؛ به له سهر خؤیی؛ سه برؤ که؛ له سهره خؤ
(یواشکی زد روی دستم: هیواشیک دای به سهر
دهستدا) ۲. به دزیه وه؛ به پهریز؛ خشکه بی؛
کوله پسکی؛ پیته پیت (یواشکی وارد اتاق شد:
هیواش چووه ناو دیوه که وه).

یورتمه /yortme, yurtme/ [ترکی] یرتمه
یورش /yûres, yoreš/ ها: [ترکی]/سم. گالا؛
گوژم؛ هیرش؛ هروژم؛ هوروژم؛ وروژم؛ وروژم؛
هاژؤت؛ ههلمه ت؛ ههلمه ت؛ نه یو؛ په لامار؛
حهمله؛ گورمه ت؛ گورمژ؛ گلپ؛ گلپ؛ شالاو؛
تپ؛ کار و رهوتی دابه رزین؛ دابه رزان؛ راقوتان؛
ناژؤتنه سهر.

☐ یورش آوردن: هیرش هینان؛ هروژم هینان؛
په لامار دان؛ هیرش بردن؛ حهمله کردن؛
ههلمه ت بردن؛ هاژؤت هینان؛ وروژم
هاوردن؛ شالاو بردن؛ هه لکوتاندن؛ گورمژین؛
دارسان؛ دارسکان؛ راقوتان؛ دابه رزین؛
دابه رزان.

یورغه /yorqe/ [ترکی] یرغه
یورقه /yorqe/ [ترکی] یرغه
یورو /yûro/ [انگلیسی]/سم. یورو؛ یه که ی
دراوی ولاته یه کگرتووه کانی ئوروپا.

یوز /yûz/ یوز پلنگ
یوز پلنگ /yûzpalang/ ها: ان/سم. وهرشقه؛
وهرشقه؛ وشه ک؛ ورشه ک؛ یؤز؛ هاس؛
تاژ پلنگ؛ ویژ؛ هووشنگ؛ کوره پهسک؛
جانه وهریکی گوانداری دپنده به له تیره ی
پشيله، له پلنگ چکوله تر، زاگه بهری ئه فریقا و
ئاسیا، به له شی خال-خال، سهری خر، دهست و

سەرچاوه‌ی لاتینی.

یونانی^۱: صفت. یونانی؛ سەر به ولاتی یونان.

یونجه / yonce, ها/: اسم. وینجه؛ یونجه؛ کهت؛

قهت؛ کهتی؛ یۆنجی؛ زهره؛ ئەسپست؛

ئەسپس؛ گیاهه‌کی گه‌لا سێ بڕگه‌ی گۆل درشتی

ئاوی، بنه‌وش یان زهرده، تووی ده‌وه‌شینن و

به‌رهمی دینن، گرینگترین ئالفی مهر و مالانه.

یوندار / yondār, ها/: [فرانسوی/فارسی] صفت.

[شیمی] یوندار؛ خاوه‌ن یون.

یونکرد / yonkore: [فرانسوی/عربی] اسم.

بۆشاییه‌ک که له به‌رزایی ۵۰ کیلومیتەر به

ده‌وری زه‌ویدا ده‌س پێ ده‌کا، تا ده‌گاته ۵۰۰

کیلومیتەر، ئەتوم و مولوکوول له‌و که‌شه‌دا به

چه‌شنی یون ده‌رددین.

یونولیت / yonolīt: [انگلیسی] اسم. یۆنولیت؛

ماکیکی فشۆلی سووک و سپی که له به‌سته‌به‌نی

و به‌رگه‌ کاریدا که‌لکی لێ وهرده‌گرن.

یونیدن / yonidan: [فرانسوی/فارسی] مصدر.

لارم، متعدی، □ لارم. ۱. به یون بوون □ متعدی.

۲. به یون کردن؛ یوندار کردن.

■ صفت فاعلی: یوننده (-) / صفت مفعولی: یونیده (-)

یونیده / yonīde: [فرانسوی/فارسی] صفت.

یوندار کراو؛ یوندار؛ یونیزه

یونیزاسیون / yonīzās(i)yon: [فرانسوی]

یونش

یونیزه / yonīze: [فرانسوی]

یونیفرم / yūnīform, yonīform: [انگلیسی]

انیفرم

یونیوم / yonyom: [یونانی] اسم. یۆنیوم؛

ئیزۆتۆپی تیشکده‌ری سروشتی توخمی توریوم

به جرمی ئەتومی ۲۳۰.

یویو / yoyo, ها/: اسم. یۆیۆ؛ جۆریک

له‌یستۆکی مندالان به‌ شیوه‌ی قرق‌یه‌یه‌ک که

سوور ده‌خوا و به‌نیکی به‌ ده‌وردا هه‌لده‌بی و بان

و خوار ده‌کا.

یه / iyye: پسونده. ییه؛ -یه: ۱. پاشگری

نیشانه‌ی جینگا «میره؛ اماڵه؛ ئەمیره؛ ئەمانیه»

۲. -ی؛ پاشگری نیشانه‌ی ئایین و رێباز «امامیه؛

اسماعیلیه؛ ئیمامی؛ ئیسماعیلی».

یهود / yahūd: [آرامی] جمع ⑤ یهودی^۱

یهودی^۱ / yahūdī, ها؛ نان؛ یهود؛ [عربی از آرامی]

/ اسم. جوو؛ جووله‌که؛ مووسایی؛ یاودی؛

یه‌هوودی؛ ئۆمه‌تی موسا په‌یغه‌مبه‌ر(س).

یهودی^۲: صفت. جووله‌که؛ یه‌هوودی؛ پتوه‌ندیدار

یان سەر به‌یه‌هوود.

یهودیست / yahūdīyyat: [آرامی/عربی] اسم.

مووساییه‌تی؛ یه‌هوودیست؛ دینی که له سێزده

چه‌رخ پێش له مه‌سیحیه‌ت، له نیو قه‌ومی

عیبریدا و له سەر بنه‌مای په‌ره‌ستنی خودای

تاک په‌ره‌ی ساند و ئامۆژیارێ پتغه‌مبه‌ره‌کانی

(مووسا؛ داود و...) له کتییی ته‌وراتدا

کۆکراوه‌توه: دین یهود

ییدیش / yīdiš: اسم. ییدیش؛ زمانی که له

لایه‌ن جووله‌که‌ی ئالمانه‌وه به‌ خه‌تی عیبری

نووسراو و دوایی بوو به‌ زمانی جووله‌که‌ی

ئوروپا: دیدیش

ییلاق / yeylāq, ها؛ [ترکی] اسم. هه‌وار؛ هه‌قار؛

هاوینه‌وار؛ زۆزان؛ وار؛ قار؛ ۱. کۆز؛ له‌یلاخ؛

له‌یلاخ؛ ئیلاخ؛ کیفسان؛ کوستان؛ بانه؛ هاوینه

هه‌وار؛ بانه‌مه‌ر؛ هاوینگه؛ هاڤینگه؛ هاڤینگا؛

هه‌وارگه؛ وارگه؛ هاڤینه‌وار؛ هانمه‌هۆ؛ کوستان؛

کۆسال؛ شوینی که خیلی هه‌وارچی هاوینان

بۆی ده‌جن ۲. مه‌له‌بندی فینک و خوش که

هاوینان خه‌لک بۆ سه‌یران رۆوی تێده‌که‌ن *

به‌رانبه‌ر: قشلاق

□ ییلاق کردن: چوونه هه‌وار؛ چوونه زۆزان؛

چوونه کوستان؛ ئیلاخ که‌رده‌ی؛ هه‌وار لوی.

ییلاق / yeylāqī: [ترکی] صفت. زۆزانی؛

خیلاتی؛ ئیلاخی؛ هاوینه‌هه‌واری؛ شیاو و

تایه‌تی هه‌واری هاوینان؛ به‌رانبه‌ر: قشلاقی

خۆینەری هیژا!

هەر وهک له بهرگی یه کهم، ئهم وشه فارسیانه که لیڤه‌دا به مانای عه‌ره‌بی و ئینگلیسیانه‌وه ږیز کراون، ئه‌وانه‌ن که ئیمه به‌رانبه‌ریکی ږ به پستی کوردیمان بۆ نه‌دیونه‌ته‌وه. ئه‌گه‌ر ئیوه بۆ هه‌ر کامیان کوردیه‌کی ږه‌سه‌نتان زانی، له جیگای خۆی داینین و بۆ ئیمه‌شی بنیڤن تا له چاپه‌کانی داها‌تو‌ودا ږه‌چاویان که‌ین.

فارسی	عربی	انگلیسی	کردی
جامع الشرائع: [عربی/اسم]	جامع الشرائع	all-inclusive	
جاکوایی: [اسم]	-	animism	
جایز دیکو: [اسم]	-	award-winner	
جبر کوایی: [اسم]	الجبرية	determinism	
جذب: [عربی/اسم]	هَزَّة الطرب أو السرور	charisma	
جرح: [عربی/اسم]	عملية الطرح و الحذف	mayhem	
مترج و تعدیل: [عربی/اسم]	التعديل	modification	
جناس: [عربی/اسم]/[بدیع]	الجناس	homonymy; homophony	

فارسی	عربی	انگلیسی	کرمانجی
جنایت پیشه: [عربی / فارسی] صفت.	الجانی	felon	
جنگ فرسایشی:	حرب استنزاف	war of attrition	
جوسازی: / اسم.	التمهید	manipulation	
جوشانده: / اسم.	المادة المستخلصة (بالإغلاء)	decoct	
جوشسنگ: / اسم.	کونجلمیرات	conglomerate	
جهان مطاع: [عربی] / اسم.	سید العالم	universally obeyed	
چانچو: / اسم.	-	-	
چراغک: / اسم.	شمعة الموقد	Glowworm (figurative)	
چرت: / اسم. [خیاطی]	-	-	
چرخاب: / اسم.	الدوامة	vortex	
چرخشما: / اسم.	جیروسکوب	gyroscope	
چندانحصاری: [فارسی / عربی] / اسم.	-	-	
چهار عمل اصلی: [فارسی] / عربی / اسم.	العمليات الأربعة	four fundamental operations	
حبایک: / اسم. [زیست‌شناسی]	-	bubble	
حبس تأدیبی:	سجن الإصلاح	punitive imprisonment	
حبس تعزیری:	السجن التعزیری	-	
حبس تعلیقی:	-	abeyant imprisonment	
حبس تکدیری:	السجن الاحتیاطی	-	

certitude	التحتم	/اسم/
-	أداة التصغير	:
auditor	مدقق الحسابات	: [عربي / فارسي] / اسم.
(auto)biography	الترجمة الذاتية	: [عربي] / اسم.
-	الجودة في طلب شيء باستحسان	: [بديع]
glans	الحشفة	/اسم/
squatter's right	السبق في الخدمة	:
preemption	حق الشعفة	:
capacitor	المكثف	: [عربي] / اسم.
ilex	عود الخير؛ الرِّيل	/اسم/
government-owned	أرض الخاصة تملكها الدولة	: [عربي] / اسم.
lands	التطريز	/اسم/
silk-embroidery	-	/اسم/
theocracy	-	/اسم/
saboteur	المخرب	: [عربي / فارسي] / اسم.
-	-	/اسم/
ecstasy	النشوة	/اسم/
self-employment	الاشتغال الذاتي	: /اسم/
egocentricity	الاتكال على الذات	: [فارسي / عربي]
option	-	/اسم/
		: [حقوق]

subsidiary ledger	دفتر الحسابات	: دفتر
counting the minutes	الانتظار الشديد	: [عربی / فارسی] / [کنایی] / اسم.
metamorphosis	الانسلخ	: اسم. [زیست‌شناسی]
transformation	الصبغيات المضادة الصفات	: [فارسی / عربی] / اسم. [زیست‌شناسی]
thermo-cline	-	: اسم.
-	-	: اسم.
blowhole	الثقب الجليدي	: /
pressure cooker	القدر السريع الطهي	: قدر
-	محفظة القدر	: اسم. [قديمی]
poster	المعلق على الجدار	: اسم.
trapezium	شبه المربع؛ شبه المنحرف	: [عربی] / اسم.
subjectivism	الذاتانية	: [عربی / فارسی] / اسم.
reflexive bond	العلاقة العكسية	: /
at ease	استرخ / استرحوا	: [عربی / فارسی] / اسم.
hop	الجنجل	: اسم.
strategy	-	: اسم.
-	-	: اسم.
-	-	: [فرانسوی] / اسم. [جانب]
draftsman	المرسمة	: [عربی] / اسم.

observation	الرصد	: [عربي] اسم. [نجوم]
satisfactory	المرضى	: [عربي / فارسي]
consideration	الحراسة	: [عربي] اسم.
reform	التهذيب	: [فرانسوي] اسم.
clarification	رفع الإبهام	:
endowod property	الملك أو الأرض الموقوفة	: [عربي] اسم.
-	-	:
veining	-	: اسم. [زيست شناسي]
relay	المقوى	: [فرانسوي] اسم.
decoding	حلّ اللغز	: [عربي / فارسي] اسم.
visa	تأشيرة الدخول	: اسم.
psychological	السيكولوجية	: صفت.
kinkpoint	منحدر النهر	: اسم. [زمين شناسي]
ever-increasing	المتزايد	: صفت. [مجازي]
enlightenment	التنوير	: اسم. [مجازي]
-	-	: [از انگليسي] اسم.
coronal root	الجذر المتشعب	: [گياه شناسي]
tap root	الجذر المستقيم	: [گياه شناسي]
-	الجذر الغددي	: [گياه شناسي]
secondary root	الجذر الجنبى	: [گياه شناسي]
language learner	-	: اسم.

vitrous body	الروطية الزجاجية	: [عربي] / اسم.
modification	الزحاف	: [عربي] / اسم. / [ادبي]
annulus	العضو الأنثوي	: [؟] / اسم. / [حياتة شئسي]
gas carbon	فحم المعوّجات	:
brown coal	الفحم البني	:
tarry coal	الفحم القاري	:
soft coal	الفحم الخشن	:
calendar time	الوقت التقويمي	:
scheduling	التوقيت	: / اسم.
geomorphology	هيئة الأرض	: / اسم. / [زمين شناسي]
tectonics	التكوينية: علم تشكل الصخور	: / اسم.
geotropist	المستعرض	: / اسم. / [زيست شناسي]
jew's harp	-	: [عربي] / فارسي / اسم.
xerox	الاستساخ	: [انكليسي] / اسم.
biosphere	المحيط الكروي	: [فارسي] / عربي / اسم.
zygote	كرية البذرة	: [؟] / اسم. / [زيست شناسي]
zink	ورق الزنك	: [انكليسي] / از آلماني / اسم.
jalap	الجلاب	: [فرانسوي] / اسم.
geomorphology	الجيومورفولوجيا	: [؟] / اسم.
abyssal	الأعماق	: صفت. / [زيست شناسي]
organizing	إنشاء المنظمات	: / اسم.

shank	الطماق	اِفْ / شَنَكْ / اَرَقْ : [عربي / فارسي] / اسم.
-	المعانق للساق	اِفْ / اَمْعَنْقْ : [عربي / فارسي] / اسم.
oriental sore	حَبَّة حلب	اِفْ / اَلْحَبَّة : اسم.
-	-	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم. [خياطي]
-	المستيق	اِفْ / اَمْعَنْقْ : [عربي / فارسي] / اسم.
shielded	-	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم.
fixed deposit	الوديعة ذات أجل طويل	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم.
-	وديعة غب الطلب	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم.
legal deposit	الوديعة الرسمية	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم.
depositing	الإيداع	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم.
portico	-	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم. [معماري]
autocracy	الكيان الاستبدادي	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم.
nebular	السديم	اِفْ / اَمْعَنْقْ : [عربي] / اسم. [نجوم]
broadcasting	البث	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم.
refection	سد الجوع	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم.
-	الحائل الحصين	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم.
impounding dam	-	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم.
sorter	الفارز؛ المنسق	اِفْ / اَمْعَنْقْ : [انكليسي] / اسم.
-	-	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم. [گفتاری]
fryer	القلأ	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم.
epaulette	الشارة العسكرية	اِفْ / اَمْعَنْقْ : اسم.

bust	-	: اسم.
nominal capital	-	:
fixed capital	الرأسمال الثابت	:
working capital	الرسمال المنتج	:
investment	الرسملة	: اسم.
original copy	-	: [فارسي / عربي] اسم.
order taker	الموصّي به	: اسم.
-	-	: اسم.
ramrod	المذكّ	: اسم.
buzzer	صفارة الموسيقى	: اسم. [موسيقى]
-	السّهى	: [عربي] اسم. [نجوم]
cinematheque	-	: [فرانسوي] اسم.
cinemascope	سينما الشاشة العريضة	: [فرانسوي] اسم.
louse	قمل النبات	: اسم.
-	-	: [مجازي]
characterization	ترسيم الشخصية	: [عربي / فارسي]
strong worded	شديد اللهجة	: [عربي] صفت.
racketeer	-	: [عربي / فارسي] اسم.
limited company	الشركة المحدودة المسؤولية	:
pantyhose	-	: اسم.
staminal swimming	سباحة المقاومة	:

indicator	الدليل الكيميائي	اسم / اسم : [شيمي]
-	الطافية	اسم :
-	-	اسم :
gastric juice	العصارة الهاضمة	اسم : [فيزيولوجي]
pancreatic juice	العصارة البنكرياسية	اسم : [فيزيولوجي]
core juice	عصارة النواة	اسم : [زيستشناسي]
-	القندول	اسم : [عربي]
safety glass	زجاج الأمن	اسم : /
-	افتعال المواقف	اسم : [عربي / فارسي]
silencing	عزل الصوت	اسم : [عربي / فارسي]
minor premise	-	اسم : [عربي / اسم] منطق
secondary character	الخاصة الثانوية	اسم : [زيستشناسي]
-	الخاصة الثابتة	اسم : [زيستشناسي]
-	الصفة الجامدة	اسم : [دستور]
congenial character	الخاصة الذاتية	اسم : [زيستشناسي]
negative adjective	الخاصة السلبية	اسم : [زيستشناسي]
numerical adjective	الصفة العددية	اسم : [دستور]
superlative	أفعل التفضيل	اسم : [دستور]
derived adjective	الصفة المشتقة	اسم : [دستور]
peculiarity	الصفة المميزة	اسم : /
hereditary character	الصفة الوراثية	اسم : [زيستشناسي]

attributive adjective	الاسم المنسوب	: [دستور]
recessive character	السمة المنتحية	: [زیست شناسی]
typography	تحلیه الصفحات	: [عربی / فارسی]
layout	ترقیم الصفحه	: [عربی / فارسی] / اسم.
folding chair	-	:
-	-	:
wheelchair	كرسى المقعدين	:
armchair	كرسى ذو ذراعین	:
easy chair	الكرسى الهزاز	:
-	الكرسى الدوار	:
minutes	المحضر	: [عربی] / اسم.
invoice	قائمة الحساب	: [عربی] / اسم.
written report	محضر الجلسة	: [عربی] / اسم.
statement	محضر الحال؛ محضر الوضع	: [عربی] / اسم.
mint house	دارالضرب	: [عربی / فارسی] / اسم.
periosteum	السمحاق	: [عربی] / اسم.
clinical medicine	الطب السریری	:
preventive medicine	الطب الوقائی	:
acupuncture	الوخز بالإبرة	:
-	امتحان القریحة	: [عربی / فارسی] / اسم.

-	الطلاق البائن	طلاق بائن: اسم.
-	طلاق الخلع	طلاق خلع: اسم.
-	الطلاق الرجعي	طلاق رجعي: اسم.
-	كفاح الظلم	كفاح ظلم: [عربي/فارسي] اسم.
ATM	-	اتم: [عربي/فرانسوي] اسم.
-	علم العصب	علم عصب: [عربي/فارسي] اسم.
essence	العطر	عطر: [عربي/فارسي] اسم.
castration	الإعقام	إعقام: [عربي/فارسي] اسم.
humanities	العلوم الإنسانية، الإنسانية	انسانيت: اسم.
applied sciences	العلوم الاستعمالية	علوم استعماليه: اسم.
-	العلوم الثقليه	علوم ثقليه: اسم.
-	عناد الغرب	عناد غرب: [عربي/فارسي] اسم.
occidentalism	التغرّب، موالاة الغرب	تغريب: [عربي/فارسي] اسم.
-	الاتكال على الغرب	اعتماد غرب: [عربي] اسم.
drowned valley	وادي غاطس	وادي غاطس: [عربي/فارسي] اسم.
graduation	التخرج	تخرج: [از عربي] اسم.
photoelectric	الكهر الضوئي	الكهرضوئي: [فرانسوي] اسم.
high	-	عالي: اسم.
pericarp	غلاف البذرة، السنف	بذر: اسم. [گياهشناسي]
superego	-	فوق: اسم. [روانشناسي]
metalanguage	-	لغة: اسم.

anabolism	الأیض البنائی، الابتناء	: اسم، [زیست‌شناسی]
projection	-	: اسم، [روانشناسی]
franchise	-	: [فرانسوی] اسم،
pegasus	بیگاسوس	: [عربی] اسم،
martial-law	الحاکم العسکری	:
commander		
superb	الغلاب	: صفت، [ادبی]
military blouse	-	: [انگلیسی] اسم،
depression	الإعصار الحلزونی / الموجی	: اسم،
downstream	بحر النهر	: اسم،
ebbtide	قصارى تنزل قشر الأرض	: اسم،
-	السفن	: اسم،
acculturation	-	: اسم،
deculturation	إزالة الثقافة، محو ثقافی	: اسم،
-	مصارعة الثقافة	: اسم،
passive verb	الفعل المجهول	: [دستور]
-	إزالة الحرمان	: [عربی / فارسی] اسم،
metallography	دراسة المعدن	: [عربی / فارسی] اسم،
akene	ثمرة فقيزة	: اسم، [گیاه‌شناسی]
suspension	مدّ النابض	: [ترکی / فارسی] اسم،
follicle	-	: [فرانسوی] اسم،

folksongs	-	ملوّنات : [عربی] / اسم.
fibrosis	-	م.وز : [فرانسوی] / اسم، [پزشکی]
feedback	التغذية الاسترجاعية	د.ب.ک.ت : [انگلیسی] / اسم.
psychological	الفیزیولوجیا النفسانی	ز.ب.ل.م.ز.ی : [عربی]
physiology		
-	الفلم الإيجابي	ل.م.ز.ب.د.ر.م.ز.د. :
-	الفلم الإشعاعي	م.ز.ب.ل.م.ز.ی : [عربی]
documentary	الفلم المستند	م.ز.ب.ل.م.ز.ی :
negative	الفلم السلبي	م.ز.ب.ل.م.ز.ی :
-	التقطيلة؛ الممسحة	م.ز.ب.ل.م.ز.ی : / اسم.
spatula	الصنجة؛ الصناجات	م.ز.ب.ل.م.ز.ی : [ترکی] / فارسی] / اسم.
		[سیتی]
secant	القاطع	م.ز.ب.ل.م.ز.ی : [عربی] / اسم، [هندسه]
-	-	م.ز.ب.ل.م.ز.ی : [عربی]
march	أمام يسنر	م.ز.ب.ل.م.ز.ی : [عربی] / فارسی] / اسم.
		[م.ز.ب.ل.م.ز.ی]
interest-free	القرض الحسن؛ قرض بلا فائدة	م.ز.ب.ل.م.ز.ی : [عربی] / اسم.
national bond/loan	القرض الأهلي	م.ز.ب.ل.م.ز.ی :
retribution	القصاص	م.ز.ب.ل.م.ز.ی : [عربی] / اسم.
	القطع الإبطي	م.ز.ب.ل.م.ز.ی :
-	القطع البياضی	م.ز.ب.ل.م.ز.ی :

duodecimo	-	: دوازدەم
-	القطع الجبى	:
-	-	:
folio	-	:
-	-	: فۆلۆ
-	-	:
-	-	:
octavo	-	:
equleus	-	: [عربى] / اسم. [نجوم]
etching	النقر: الرسم على الصفر	: [معرّب / فارسى] / اسم.
-	-	: [عربى / فارسى] / اسم.
[پژشكى]		
-	القياس الفاسد	:
siesta	القيولة	: [عربى] / اسم.
-	القيمة الاسمية	:
detective	البوليس السرى، المخبر	: / اسم.
trainee	المستجدّ	: / اسم.
character	العنصر	: [فرانسوى] / اسم.
applied	الاستعمالى	: صفت.
keystone	-	: / اسم. [بنائى]
credit card	البطاقة الاعتبارية	:

resume	هویت تحتوی علی معلومات عن شخص	کارنامکت: اسم.
ergometer	-	کارنگار: اسم.
intern	التمهن	کارور: اسم.
origami	-	کاغذونما: [از چینی / فارسی] اسم.
dream-fulfilling	المؤتی	کامبخش: صفت. [ادبی]
minuend	المطروح منه	کاهشیاب: اسم. [ریاضی]
-	الکثیر التألیف	کثیر التألیف: [عربی] صفت.
cautiously	الاعتدال	کجداروین: اسم. [گفتاری]
navigation	الملاحة، ركوب البحر	کشتیرانی: اسم.
index of verses	المعجم المفهرس للآیات	کشف الآیات: [عربی] اسم.
index of koranic verses	المعجم المفهرس للآیات	کشف الآیات: [عربی] اسم.
concordance	المعجم المفهرس للغات	کشف اللغات: [عربی] اسم.
blasphemous	التجديفی	کفرآمیز: [عربی / فارسی] صفت.
plantigrade	أخمصى السیر	کفرد: [عربی / فارسی] صفت. [جانورشناسی]
collector	جامع التوابع البريدية	کلکسیونر: [فرانسوی] اسم.
close-up	-	کلورآپ: [انگلیسی] اسم.
security belt	النطاق الأمانی	کمربند امنیتی:
seat belt	النطاق الأيمن	کمربند ایمنی:

nutrition deficiency	-	: [فارسی / عربی] / اسم.
first aid	الإسعافات الأولية	:
minimization	-	: / اسم. [رياضی]
controller	-	: [فرانسوی / ترکی] / اسم.
controller	الفاحص؛ المفتش	: [فرانسوی] / اسم.
console	القنصل	: [فرانسوی] / اسم.
-	-	: / اسم.
-	-	:
-	-	: / اسم.
-	-	: / اسم.
cocktail party	-	: [فرانسوی] / اسم.
tectogenesis	تكون الجبال	: / اسم. [زمین شناسی]
desert reclamation	-	: / اسم.
garden party	الاحتفال في البستان	: [انگلیسی] / اسم.
laughing gas	الغاز المضحك	:
gonad	-	: / اسم.
lava	الحُمّة؛ الحُم	: / اسم.
higway patrol	-	: / اسم.
catwalk	-	: / اسم.
tracing	الرسم الاستشفافي	: / اسم.
U-turn	-	: / اسم.

thermochemistry	الكيمياء الحرارية	گرمیهیمی: [فارسی/فرانسوی] اسم.
thermosphere	طبقة حرارية في الجو	گرمسفر: [فارسی/عربی] اسم.
truant	الآبق	گرمسفر: صفت. [ادبی]
tanner's knife	شفرة الإسكافي؛ المجواب	گرمسفر: اسم.
patrolman	الخفير؛ الدورية	گرمسفر: اسم.
inflorescence	الإزهار	گل آلودگی: اسم. [گیاهشناسی]
weather vane	قُرس البوصلة	گلداد: اسم.
-	-	گلداد: اسم. [پزشکی]
edelweiss	زهرة الشتاء	گل آلودگی: اسم.
bore	-	گلداد: اسم.
jackpot	-	گرمسفر: [مجازی]
septicaemia	التعفن الدموي	گرمسفر: اسم. [پزشکی]
-	-	گلداد: صفت. [زیستشناسی]
slum dweller	الساکن فی العمق	گلداد: صفت.
cacophonous	-	گلداد: صفت.
binding	واجب التنفيذ	لازم الاچ: [عربی] صفت.
humus	-	لاشیرک: اسم.
hyoid	العظم اللامي	لامی: اسم.
bill	البيان؛ المشروع	لاپچه: [عربی] اسم.
-	المشروع الدفاعی	لاپچه: [عربی]

bill	المشروع القانونى	قانونى / قانۇنى:
cambium	القَلْب	بۆيى / بۆيە: [گىياه‌شناسى]
-	-	بۆيى / بۆيە: [عربى] صفت.
dairy shop	بائع المنتجات اللبنية	بۆيى: [عربى] / اسم.
border embroidery	خياطة الحاشية	بۆيى: / اسم.
monocotyledon	الوحيد الفلقة	بۆيى: [گىياه‌شناسى]
dicotyledon	ذوفلقتين	بۆيى: [گىياه‌شناسى]
-	-	بۆيى: [عربى / فارسى]
leftover	المطل	بۆيى: / اسم.
-	البَهَق	بۆيى / بۆيە: [گفتارى]
lintel	-	بۆيى: / اسم. [نيجارى]
plaque(of honour)	لوحة التقدير	بۆيى: / اسم.
memorial (plaque)	لوحة تذكارية	بۆيى: / اسم.
debauchery	اللهر	بۆيى: / اسم. [عربى] / اسم.
-	مادة الدماغ السنجابية	بۆيى: [كالبڭشناسى]
specific date	مطابقة الحروف للأعداد	بۆيى: / اسم. [عربى] / اسم.
maze	-	بۆيى: [انگلیسی] / اسم.
yogurt maker	اللَبَان	بۆيى: / اسم.
machine tool	-	بۆيى: / اسم. [فرانسوى / فارسى]

subjunctive	الماضي الأمكاني	مأخوذي شرطية :
-	بائع الأموال المسروقة	مأخوذ : [عربي/فارسي]/اسم.
policeman	المفوض النظامي	مأخوذ : [عربي]/اسم.
-	المأموم	مأخوذ : [عربي]/اسم.
lunula	المَهَق	مأخوذك : /اسم.
essential	الماهية	مأخوذي : [عربي/صفة].
myograph	الراسمة العضلية	مأخوذة تفتا : /اسم. [يزنكسي]
-	-	مأخوذي : /اسم.
dish washing liquid	سائل غسل الأواني	مأخوذ شرطية :
furniture	الأثاث	مأخوذة تفتا : [فرانسوي]/اسم.
parallelogram	المتوازي الأضلاع	مأخوذ : [عربي]/اسم.
parallelopiped	المتوازي السطوح	مأخوذ : [عربي]/اسم.
obtuse triangle	المثلث المنفرج	مأخوذ : [عربي]/اسم.
acute triangle	المثلث الحاد	مأخوذ : [عربي]/اسم.
triangle austral	المثلث الجنوبي	مأخوذ : [عربي]/اسم.
right-angled triangle	المثلث القائم	مأخوذ : [عربي]/اسم.
triangle boreal	المثلث الشمالي	مأخوذ : [عربي]/اسم.
scalene	المثلث المختلف الأضلاع	مأخوذ : [عربي]/اسم.
mojtahed	المجتهد	مأخوذ : [عربي]/اسم.
archipelago	الأرخبيل	مأخوذ : [عربي]/اسم.
catching one in the act	إفشاء التوطئة	مأخوذ : [عربي]/اسم. [گفتاری]

فارسی	عربی	انگلیسی
محاسبات	الحسابات	Calculation
مجموعه : [عربی] / اسم.		
مجموعه : [عربی] / اسم. [نجوم]	المحاق	interlunar period
محلول اشباع شده :	المحلول المشبع	saturated solution
محلول جامد :	المحلول الجامد	solid solution
محیط زیست : [عربی / فارسی] / اسم.	البيئة	environmentalism
مخابرات	المخابرات	telecommunications
مجموعه : [عربی] / اسم.		
مجموعه : [عربی] / اسم.	إرسال البرقية	transmission
محسبات : [عربی] / اسم.	المخاط، الرغام	mucosa
[زیست شناسی]		
مخالف : [عربی / فارسی] / اسم. [مجازی]	-	antagonism
مخلوط	المِخلط	mixer
مجموعه : [عربی / فارسی] / اسم.		
مجموعه : [عربی / فارسی] / اسم.	-	the tropics
مدر : [عربی] صفت.		diuretic
مدر غیر انتفاعی :	-	nonprofit-making
مدرسه	-	school
مدرسه : [عربی / فارسی] / اسم.	-	desire to get diplomas
مجموعه : [عربی] / اسم. [دستور]	المُدغم	coalesced
مجموعه : [فرانسوی] / اسم.	الترنم	modulation

percentage; putting to

interest

المرابحة، الإقراض بفائدة

ئیراسه: [عربی] / اسم.

congeries

مراعاة النظر

ئیراها: [عربی] / اسم.

attending

الرقابة، الرقابة

ئیرافیه: [عربی] / اسم.

panoramas

-

ئیرانیا: [عربی] / اسم.

pertaining

-

ئیریه: [عربی] / صفت.

anthropometry

الأنثرو بولوجيا؛ دراسة الإنسان

ئیرانمتریا: [عربی] / اسم.

refused

الطريد

ئیرشود: [عربی] / صفت.

convey of the dead

حمل الموتى الى المقابر

ئیرده کفلی: [عربی] / اسم. [تعريض]

morbid

المرضى

ئیرمعی: [عربی] / صفت.

-

طائر الفردوس

ئیروخ بهمنی: [عربی] / اسم.

-

طائر النور

ئیروخ نورانی: [عربی] / اسم.

-

البرکيت

ئیروخ بهمنی: [عربی] / اسم.

-

طائر الفروس

ئیروخ بهمنی: [عربی] / اسم. [نجوم]

chicken farm

تربية الدواجن

ئیرشاداری: [عربی] / اسم.

scrapbook

المرقع

ئیرفخ: [عربی] / اسم.

mesosphere

-

ئیروسفر: [فرانسوی] / اسم.

relay race

-

ئیرسانه: [فرانسوی] / اسم.

prepayment

السلف

ئیرساعده: [عربی] / اسم.

accepting

التعهد

ئیرسولیم: [فارسی] / اسم.

responsibility		اسم.
shunning		
responsibility	عدم التعهد	[عربی/فارسی]:
		اسم.
cuclate sonnet; tail		
rhyme	المستزاد	[عربی/اسم./ادبی]:
real estate	المستغل	[عربی/اسم.]:
real estate agent	العقاری	[عربی/صفة]:
documents	الوثائق	[عربی/اسم.]:
documentation	صنع المستندات	[عربی/فارسی/اسم.]:
state treasurer	-	[عربی/اسم./قديمی]:
metamorphosis	المسخ	[عربی/اسم.]:
multiple poem	المسقط	[عربی/اسم./ادبی]:
parliamentary system	النظام الدستوري	[عربی/اسم./سیاسی]:
amion	المشيمة	[عربی/اسم.]:
reasoning in circles	-	[عربی/اسم.]:
		[منطق]
consumerism	الإفراط في الإهلاك	[عربی/فارسی]:
		اسم.
adjunct	المضاف	[عربی/اسم./دستور]:
noun	المضاف إليه	[عربی/اسم./دستور]:
rhetoric	المعاني والبيان	[عربی/اسم./ادبیات]:

meridian equarten	معدل النهار	معدل النهار: [عربي] / اسم.
harlot	-	معتزقة: [عربي] / اسم.
intellectual questions	العقليات؛ المعقولات	معتزلات: [عربي] / اسم.
spiritualities	المعنويات	معتزلات: [عربي] / اسم.
spirituality	المعنوية	معتزلة: [عربي] / اسم.
certificate of liquidation	المخالصة	مخاضا حساب: [عربي] / اسم.
ductility	قابلية الفتل	مخاضا حساب: [عربي] / فارسي / اسم.
strength of materials	-	مقاومة: [عربي] / اسم.
the sacred	المقدسات	مقدسات: [عربي] / اسم.
possibilities	المستطاع	مقدورات: [عربي] / اسم.
epistolary	التبادلي	مكتابات: [عربي] / صفت.
soil mechanics	دراسة التراب على علم الحيل	مكتابات: [عربي] / اسم.
hover fly	-	مكس يوزن: [عربي] / اسم.
tsetse fly	-	مكس تسيه: [عربي] / اسم.
flyweight	وزن الذبابة	مكس وزن: [فارسي] / [عربي] / اسم.
patchwork	الملمع	ملمع: [عربي] / اسم. [ادبي]
member of a national sport team	-	ملمع: [عربي] / فارسي / صفت.
barred from	ممنوع الانتشار	ممنوع الانتشار: [عربي] / صفت.

publication		
barred from leaving the country	ممنوع الخروج	ممنوع الخروج : [عربي] صفت.
barred from writing	محروم عن الكتابة	محروم عن الكتابة : [عربي] صفت.
barred from visitation	ممنوع اللقاء	ممنوع اللقاء : [عربي] صفت.
barred from entrance	ممنوع الورد	ممنوع الورد : [عربي] صفت.
anteater	أبوأظلاف؛ آكل النمل	أبوأظلاف : /اسم.
green myrhe	آس	آس : /اسم.
case study	دراسة موردية	دراسة موردية : [عربي/فارسي] /اسم.
profit-making institute	المؤسسة الانتفاعية	المؤسسة الانتفاعية : /اسم.
beat music	الموسيقى الضربية	الموسيقى الضربية : /اسم.
chamber music	الموسيقى الاحتفالية	الموسيقى الاحتفالية : /اسم.
muskral	الصوار	الصوار : /اسم.
-	حزام الربط	حزام الربط : [عربي/فارسي] /اسم.
midterm	-	المتوسط : [فارسي/عربي] /اسم.
common forget	-	المتوسط : /اسم.
liquefaction	الميعان	الميعان : [عربي] /اسم.
impermeable	الكثيم	الكثيم : صفت.
-	-	الكثيم : /اسم.
bronchiole		الكثيم : /اسم.

bronchus	شعب الرئة	نارج: / اسم.
lifeguard	عامل الإنقاذ	محارس قريش: [عربي] / اسم.
-	-	نرجسي: اسم.
pia mater	أمّ الرقيق	نرجسية: / اسم. [كالبديشناسي]
precipitation	الهبوطات الجوية	نرجس: / اسم. [عربي] / اسم.
meridian	نصف النهار	نصف النهار: [عربي] / اسم.
janitor	عامل النظافة	نظافة: [عربي / تركي] / اسم.
nephritis	التهاب الكلية	نفر: / اسم. [فرانسوي] / اسم.
convalescence	التقاهة؛ التماثل من المرض	نفاة: / اسم. [عربي] / اسم.
-	-	نفاة: [از عربي] / اسم.
gout	النقرس؛ داء المفاصل	نفس: / اسم. [عربي] / اسم.
glitch	النقص الفني	نقصي: / اسم.
leaking point	نقطة الضعف	نقطي: / اسم. [مجازي]
lighting	تنظيم النور	نور: / اسم. [عربي / فارسي] / اسم.
photo phobia	الخوف من النور	نور: / اسم. [عربي / فارسي] / اسم.
sericulturist	مربي دودة القز	نور: / اسم. [عربي / فارسي] / اسم.
stationery	القرطاسية	نور: / اسم. [عربي / فارسي] / اسم.
-	-	نور: / اسم.
bisector	منصف الزاوية	نور: / اسم. [هندسه]
afferent	-	نور: / اسم. [فيزيولوي]
-	-	نور: / اسم. [فقه]
-	الواجب العيني	نور: / اسم. [فقه]

کردی	ئینگلیزی	فارسی	عربی
-	الواجب الکفائی	واجب الکفائی	واجب الکفائی: [فقه]
protester	المحتج؛ المعترض	المحتج؛ المعترض	المحتج؛ المعترض: [اسم، حقوق]
concordance	معجم الكلمات	معجم الكلمات	معجم الكلمات: [اسم]
Payoff	نقد المصالحة	نقد المصالحة	نقد المصالحة: [اسم]
pantheistic	وحدة الوجود	وحدة الوجود	وحدة الوجود: [عربی] صفت.
benefactor	ولی النعمة	ولی النعمة	ولی النعمة: [عربی] اسم.
assimilation;	-	-	-
replication	-	-	تكرار: [اسم]
air bone	المجوقل	المجوقل	المجوقل: [عربی / فارسی] اسم.
-	-	-	-
-	رعاية الأيتام	رعاية الأيتام	رعاية الأيتام: [عربی / فارسی] اسم.
-	ضرب من النقل الإيراني	ضرب من النقل الإيراني	ضرب من النقل الإيراني: [اسم]
glacial drift	المجلدة	المجلدة	المجلدة: [اسم، (زمین شناسی)]
ice fall	-	-	تساقط: [اسم]
thaw	زمن ذوبان الجليد	زمن ذوبان الجليد	تساقط: [اسم]
rectifier	المقوم	المقوم	المقوم: [اسم]
ionosphere	أيونوسفير، الغلاف الأيوني	أيونوسفير، الغلاف الأيوني	أيونوسفير: [فرانسوی / عربی] اسم.

فهرست منابع

منابع اصلی

- هه‌نبانه بۆرینه (فرهنگ کردی - فارسی): شرف‌کندی، عبدالرحمان (هه‌زار)، تهران، انتشارات سروش، چاپ اول، ۱۳۶۹. چاپ دو، ۲۰۰۳.
- فرهنگ معاصر فارسی / امروز. (ویراست جدید): صدری‌افشار، غلامحسین - حکمی، نسترن - حکمی، نسرتن: تهران، انتشارات فرهنگ معاصر، چاپ دوم، ۱۳۸۱.
- فرهنگ بزرگ سخن (۸ ج): انوری، حسن، انتشارات سخن، چاپ دوم، تابستان ۱۳۸۲.
- فرهنگ یک جلدی سخن: انوری، حسن، انتشارات سخن، چاپ اول، ۱۳۸۵.

دیگر منابع

- القاموس العلمی (عربی - انگلیسی - کردی): جلال غریب، کمال، جزء اول، چاپ اول، بغداد، ۱۹۷۹.

نینسکلۆپیدیای ئابووری، عه‌ره‌بی - ئینگلیزی - کوردی: دباغ، فیصل، هه‌ولیر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده. چاپ اول، ۲۰۰۱.

حه‌وته‌وانه: کاویان، فتاح، سلیمانی، انتشارات سه‌رده‌م، چاپ اول، ۲۰۰۰.

خوه‌ره‌ه‌لات: کریمپور، کریم، فرهنگ گویش کردی کلهری (کرمانشاهی)، کردی - فارسی، ۳ جلدی، کرمانشاه، نشر صبح روشن. ۱۳۸۰.

سازشناسی موسیقی کردی: نجیب سردشتی، بهزاد، تهران، انتشارات توکلی، چاپ اول، ۱۳۸۵.

فرهنگ عمید، ۲ ج: عمید، حسن، کتابخانه‌ی ابن سینا، تهران، چاپ ۱۳۳۷.

فرهنگ فارسی - کردی (دستنویس): شرفکندی، عبدالرحمان (هه‌زار).

فرهنگ گیاهان دارویی: امینی، امیر، کرمانشان، انتشارات طاق‌بستان، چاپ سوم ۱۳۷۸.

فرهنگ گیاهان دارویی کردستان: خضری، سید شهاب، دانشگاه کردستان، سنندج، چاپ اول، ۱۳۸۱.

فرهنگ مردوخ: مردوخ کردستانی، شیخ محمد، سنندج، انتشارات غریقی، چاپ دوم، ۱۳۶۲.

فرهنگ معاصر فارسی انگلیسی حیم (کوچک): حیم، سلیمان، تهران، انتشارات فرهنگ معاصر، چاپ هشتم، ۱۳۸۰.

فه‌ره‌ه‌نگی بابان (فارسی - کوردی): بابان، شکراله، ۱۳۶۱.

فه‌ره‌ه‌نگی بالنده: بحری، احمد، هه‌ولیر، انتشارات ئاراس، چاپ اول، ۲۰۰۱.

فه‌ره‌ه‌نگی ده‌ریا (عه‌ره‌بی - کوردی)، ۲ ج: کریم، رزگار: سلیمانی، وزارت پۆشنبیری، ۲۰۰۵.

فهره‌نگی زاراهه (عهره‌بی - کوردی): احمد حبیب، بدران: هه‌ولیر (ارییل)،
وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، چاپ اول، ۲۰۰۲.

فهره‌نگی شیرین (عهره‌بی - کوردی): نظام‌الدین، فاضل، سلیمانی، انتشارات
سه‌رده‌م، چاپ اول، ۲۰۰۲.

فهره‌نگی قانونی (کوردی - عهره‌بی - فه‌ره‌نسی - ئینگلیزی): تاله‌بانی،
نووری، ده‌زگای چاپ و بلاو‌کردنه‌وه‌ی ئاراس، هه‌ولیر، چاپی یه‌که‌م - ۲۰۰۴.

فهره‌نگی کوردستان: مو‌کریانی، گیو. هه‌ولیر، انتشارات ئاراس، چاپ اول،
۱۹۹۹.

فهره‌نگی گولی (فارسی - کوردی): خالد گولی، مسعود، هه‌ولیر، چاپخانه‌ی
وزرات په‌روه‌رده، ۲۰۰۲.

قامووسا سه‌لاح‌ه‌دین. ئینگلیزی - کوردی: سعداله، صلاح، چاپ اول، ۱۹۹۸.
قامووسی زمانی کوردی: ذیحی، عبدالرحمان، ارومیه، انتشارات صلاح‌الدین
ایوبی، ۱۳۶۷.

کردی ایلامی (بررسی گویش بدره): کریمی‌دوستان، غلامحسین: تهران، باغ‌نو،
۱۳۸۰.

که‌مالنامه، فهره‌نگی زانستی عهره‌بی - ئینگلیزی - کوردی: جلال غریب،
کمال. سلیمانی، چاپ اول، ۲۰۰۳.

گو‌ڤه‌ند و زنار: عارف، حه‌مه‌که‌ریم، ده‌زگای چاپ و بلاو‌کردنه‌وه‌ی مو‌کوریانی،
چاپی یه‌که‌م، ۲۰۰۶.

واژه‌نامه‌ی فارسی - کردی: ابراهیم‌پور، محمدتقی، تهران، انتشارات ققنوس؛ چاپ
اول، ۱۳۷۳.